

DIȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL
DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE
CENTRUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR
DIN IAȘI

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

**DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE**

(DLR)

**SERIE NOUĂ
TOMUL VIII
PARTEA A 4-A
LITERA P
POGRIJENIE — PRESIMȚIRE**

1980

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71021, Calea Victoriei nr. 125 Sector I — BUCUREȘTI

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ALEXANDRU GRAUR

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ION COTEANU

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

Partea a 4-a a tomului al VIII-lea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de lingvistică din București, de următorul colectiv:

Redactori:

Dan BUGEANU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Alexandra BURNEI

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Monica BUSUIOC

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Elena CIOBANU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Zorela CREȚA

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ion DĂNĂILĂ

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Valentina HRISTEA

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Lidia IONICĂ

FILOLOG

Julia MANOLIU

FILOLOG PRINCIPAL

Lucreția MAREȘ

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL,
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Aurelia MIHAILOVICI

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Zizi ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Filofteia TĂNĂȘESCU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ileana VULPESCU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ileana ZAMFIRESCU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Revizori:

Elena CIOBANU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Luiza SECHE

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL,
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Au fost consultați pentru *etimologiile* din acest tom:

Alexandru GRAUR, membru al Academiei Republicii Socialiste România, București; Grigore BRÎNCUȘ, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Maria ILIESCU, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Craiova; Bela KELEMEN, doctor docent în filologie, profesor, șef de sector la Institutul de lingvistică și istorie literară din Cluj-Napoca; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent în filologie, profesor, Universitatea București; Nicolae URȘU, doctor în filologie, cercetător științific principal la Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași.

Corelații:

Cristina GHERMAN

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Stela TOMA

FILOLOG

Redactori responsabili ai tomului al VIII-lea (partea a 4-a):

ION COTEANU

Membru al Academiei Republicii
Socialiste România

MIRCEA SECHE

Doctor în filologie, șeful Sectorului
de lexicologie de la Institutul de
lingvistică din București

POGRIJÉNIE s. f. v. pogrebanie.

POGRÓM s. n. Masacrare (și jefuire) a unui grup național minoritar. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Pretutindeni incendii, jafuri, crime, pogromuri*. BRĂESCU, O. A. II, 405, cf. SCRIBAN, D., CONTEMP. 1948, nr. 104, 21/3. *Le amintii despre pogromurile din trgurile poloneze*. STANCU, R. A. I, 286, cf. II, 237. *Vor trece la teroare, la pogromuri*. BENIUC, M. C. I, 32. *Niște oameni... au asistat la pogromul din noaptea trecută*. GALAN, Z. R. 316, cf. 134.

— Pl.: pogromuri. — Și: **progróm** s. n. ȘĂINEANU, D. U.

— Din rus. **погром**.

POGROMÍST, -Ă s. m. și f. Persoană care organizează pogromuri sau care participă la pogromuri. Poporul sovietic este acel care a salvat civilizația europeană de pogromiști fasciști. CONTEMP. 1949, nr. 161, 2/5. *Garda de fier a fost creată de fostele partide istorice... și de pogromiști fasciști*. SCINTEIA, 1953, nr. 2 791. ◊ (Adjectival) *Organizații pogromiste*. CONTEMP. 1949, nr. 161, 2/2.

— Pl.: pogromiști, -ste.

— Pogrom + suf. -ist.

POHÁCE s. f. v. pogace.**POHÁGI** s. f. v. pogace.

POHÁNCĂ s. f. (Regional) 1. Hrișcă (*Fagopyrum esculentum*) (Holod—Beiuș). LEXIC REG. II, 90. *Din făină de pohancă se face pîine amară*. ib.

2. Legumă nedefinită mai de aproape (Făget—Lugo). Cf. H XVIII 71.

— Cf. magh. **p o h á s z k a**.

POHÁR¹ s. m. (Mold., Bucov., prin Transilv. și prin Ban.) Băiat angajat (ca ajutor al ciobanului) la diferite munci de la stînă. Cf. H X 368, XII 288, 577, ȘEZ. V, 117, L. COSTIN, GR. BĂN. 162. *Fiecare stînă are 4—5 „băci”, un „mindzărar” care, ajutat de un „povar”..., îngrijește de minzări*. GR. S. V, 306, cf. CHEST. V 25/19, 45, 29/54, 31/61, A V 6, 14, 27, 29, 31, 34, VI 4, 9, GLOSAR REG.

— Pl.: **pohari**. — Și: **povár**, **prohár** (DAMÉ. T. 69, PAMFILE, I. C. 30, ȘĂINEANU, D. U.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

POHÁR² s. n. v. pahar.**POHÁRNIE** s. f. v. povarnă².**POHÁIÁLĂ** s. f. v. poholală.**POHÁLNICIOĂRĂ** s. f. v. pohodnicioară.**POHÁRNICIOĂRĂ** s. f. v. pohodnicioară.

POHÉRT s. n. (Prin Mold.) Fierul care unește inima carului cu osia anterioară; p. ext. partea superioară a osiei anterioare a carului. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: **poherțe**. — Și: **podhért** s. n. SCRIBAN, D.

— Etimologia necunoscută.

POHFÁLĂ s. f. (Învechit) 1. Laudă, slavă, preamărire, proslăvire. *Toate faptele și lucrurile ce se fac intru trufie, acelea n-au plată, căci că sînt făcute pentru pohvala de la oameni*. NEAGOE, ÎNV. 128/5. *Cuvinte... în pohală prea sv[1]nței D[u]mn[e]dzău născătoarei*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 197¹/32. *Și pohală și slăvi*. BIBLIA (1688), 145¹/26. *A biruinții pohfală*. CANTEMIR, HR. 7, cf. id. I. I. II, 325. *Această cârtică... o am dat în tipariu spre lauda lui Dumnezeu și povhala sfintului (a. 1753)*. BV II, 122. *Multe laude și pohfale făcea împăratului (a. 1760)*. GCR II, 72/23. *Născătoare de D[u]mnezeu Fecioară, lauda creștinilor, slavă tinerilor, pohvala pătimitorilor*. MINEIUL (1776), 121¹/28. *Aceasta este spre pohala veacurilor noastre omenite*. BUDAI-DELEANU, Ț. 110. *Așijderea scrie Istvanși cu alții*

mai mulți... ba încă cu mai mare pohală scriu. ȘINCAI, HR. II, 261/29, cf. LM, TDRG, SCRIBAN, D.

2. Fast, pompă²; strălucire, splendoare. *Ștefan Vodă, după războiu cu noroc ce au făcut, cu mare pohfală și laudă s-au întors la scaunul său, la Suceava*. URECHE, L. 97. *Vom vedea nunta de față cu mare pohvală în svînta besearică*. PRAV. 221. *De ar merge cineva către dîșii, măcar cit de împodobit și cu laudă și pohvală multă, atît n-ar griji nici ar băga seamă nimic*. NEAGOE, ÎNV. 116/20. *Îl astrucară cu mare pohală*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 184^v/11. *Și așa cu mare pohvală au intrat în trg. N. COSTIN, ap. DDRF. Nuntiră 3 săptămîni cu mare pohfali și podoabe*. NECULCE, L. 120. *Au făcut cu perșii pace și cu mare pocvală s-au întors la Țarigrad*. CANTEMIR, HR. 334. *I-au cununat cu mare bucurie și pohfală*. GHEORGACHI, CER. (1762), 273. *Îl petreca cu pohfală*. AETHIOPICA, 26^v/11. *Trimisu-i-au și steag craiului Ioanichie cu mare pohală*. ȘINCAI, HR. I, 240/22. *Iar turcii vor merge cu pohală Rîzîndu-și de a noastră neîndrăzneală*. BUDAI-DELEANU, Ț. 429. *O puștină sumă de bani pentru a să putea fiina cu cumpănire o pohvală a domnii (a. 1821)*. IORGA, S. D. XI, 211. *Fugi de-a curșilor pohfală*. CONACHI, P, 258, cf. CIHAC, II, 107, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Se așteptă cu mare pohfală și ospeșe sosirea strălucirii sale Olbriht*. SADOVEANU, O. XII, 367, cf. SCRIBAN, D., DM.

3. Mindrie (5), orgoliu, trufie. *Toată fala și pohala veaverșii, în coada cea lungă ce purta, stăruia*. CANTEMIR, IST. 106. *Pe tronul tău sede acum ginfală și la noi cei alți cu pohală caută!* BUDAI-DELEANU, T. V. 66. *Eu te-am crezut... bogat mai mult în vorbe și-n pohală*. SADOVEANU, O. V, 694. ◊ (Învechit, prin Transilv.) Autoritate, prestigiu. *Ludovic Grili... pretutindenea au arătat mare pohală, iară acolo au spînzurat pe boierul Elia*. ȘINCAI, HR. II, 169/3, cf. LB, LM.

— Pl.: **pohfale** și **pohfăli**. — Și: **pohoală** (ALEXI, W.), **pohvălă**, **poevălă**, **pofală**, **povhălă** s. f.

— Din slavonul **похва**.

POHFALÉNIE s. f. v. pohvalenie.

POHFALISÍ vb. IV. TRANZ. (Învechit, rar) A cinsti, a prețui. *Mai ales sînt pohfalisite profesiile cele de obște*. IST. AM. 20¹/5.

— Prez. ind.: **pohfalisc**.

— Pohfală + suf. -isi.

POHFĂLÍ vb. IV. TRANZ. (Folosit și a b s o l.) (Învechit) A lăuda, a slăvi, a preamări, a proslăvi. *Pohvălește Ierusalime pre Domnul*. DOSOFTEI, PS. 490/5. *Să auziră cei ce cîntă... și pohfăluiră*. BIBLIA (1688), 353¹/42, cf. CIHAC, II, 107, TDRG, SCRIBAN, D. ◊ R e f l. *A triumfa. Prin ceale în patru părți a lumii deșchise a Romi[i] porți să între pohfălindu-se*. CANTEMIR, HR. 10, cf. CADE.

— Prez. ind.: **pohfălesc**. — Și: **pohvăli**, **pofalui** vb. IV.

— Din slavonul **похваляти**.

POHFĂLÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit) Fastuos, pompos; strălucit, splendid. *Ei cînta obicinuit aceste stihuri... la cele mai pohfăloase sărbători*. IST. AM. 59^v/3, cf. LB, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: **pohfăloși**, -oase. — Și: **pohvălós**, -oasă adj. LB, GHEȚIE, R. M.

— Pohfală + suf. -os.

POHIBĂLĂ s. f. v. poghibală.**POHIBĂ** s. f. v. pofidă.

POHIBÍ vb. INTRANZ. (Prin Transilv.) 1. A pretexta. Cf. LB, GHEȚIE, R. M.

2. A face farmece, a descînta; a prezice, a prevedea. Cf. GHEȚIE, R. M. *Doamne ajută cui pohibesc*.

Tatăl cel sfânt și ceresc Să dea leac. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 26, cf. VICIU, s. GL.

- Prez. ind.: *pohibesc*.
- V. *pohlbă*.

POHIDĂ s. f. v. *pojidă*.

PÓHILĂ s. f. v. *povilă*¹.

POHINÓS, -OĂȘĂ adj. v. *ponivos*.

POHIÓNIC s. m. v. *popilnic*.

POHÍRNIC s. m. v. *popilnic*.

POHÍTNIC s. m. v. *popilnic*.

POHÍD, -Ă adj. (Rare) Urit, hid, slut, pocit² (1), diform. *Femeile pohide n-au parte bună în lume*. SEVERIN, s. 69.

- Pl.: *pohizi, -de*.
- Po-1 + hid.

POHÍRCĂ s. f. v. *povidă*.

POHÍRLĂ¹ s. f. (Bucov. și prin Mold.) Cîine prost și bătrîn; p. gener. potale, javră, cotarlă. Cf. PASCU, s. 267, SFG v, 45, H X 355, ȘEZ. III, 85, DR. II, 412, A v 14, 15, GLOSAR REG.

- Pl.: *pohirle*.
- Etimologia necunoscută.

POHÍRLĂ² s. f. v. *povidă*.

POHÍRNÍ vb. IV v. *povírni*.

POHÍRNÍŠ s. n. v. *povírniš*.

POHÍRNÍT, -Ă adj. v. *povírniť*².

POHÍRNITÚRĂ s. f. v. *povírniťură*.

POHÍVNIC s. m. v. *popilnic*.

PÓHLEA s. f. v. *poholală*.

POHLIBUÍ vb. IV. Transz. (Învechit, rar) A defăima, a cleveți, a birfi, a ponegri. *După 2 ani, pohlibuindu-l mulți din neprietenii lui cu multe cuvinte rele către împăratul, au căzut la închisoare*. SIMION DASC., LET. 165, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 223.

- Prez. ind.: *pohlibutesc*.
- Din ucr. *похлібувати*.

POHLIBUITÓR s. m. (Învechit, rar; depreciativ) Lingău, lingușitor; clevetitor. *Pururea tinerii se pleacă și cred cuvintele cele rele a pohlibuitorilor (îmbunătorilor)*. URECHE, LET. I, 154/18, cf. M. COSTIN, ap. GÍDEI, 187, TDRG.

- Pronunțat: *-bu-i-*. — Pl.: *pohlibuitori*. — Și: *pohlibuitóriu* s. m. TDRG.
- *Pohlibui* + suf. *-tor*.

POHLIBUITÓRIU s. m. v. *pohlibuitor*.

POHLIBUITÚRĂ s. f. (Învechit, rar; depreciativ) Linguşeală. *Otomanul, îmblntzit cu niște pohlibuituri a unor marghioli (a. 1701)*. FN 93.

- Pronunțat: *-bu-i-*. — Pl.: *pohlibuituri*.
- *Pohlibui* + suf. *-tură*.

POHOÁCE s. f. v. *pogace*.

POHOÁLĂ s. f. v. *pohfală*.

POHOÁRĂ s. f. v. *povară*.

POHÓD¹ s. n. (Ban.) Obicei (2). Com. din ORAVIȚA. *Nu te uita, așa-i pohanu lui și n-ai ce-i face*. L. COSTIN, GR. BĂN. 162, cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 17.

- Pl.: *pohoduri*.
- Din scr. *povod*.

POHÓD² s. n. v. *povod¹*.

POHODÍ vb. IV. Intransz. (Rare) A umbla, a merge, a se deplasa. Cf. SCL 1971, 405.

- Prez. ind.: *pohodesc*.
- Din rus. *походять*.

POHÓDNIC s. m. v. *povodnic*.

POHODNICIOÁRĂ s. f. (Prin nordul Mold.) Diminutiv al lui *pohodniță*. Cf. DAMÉ, T. 13, PAMFILE, I. C. 138, ALR I 831/424.

— Pl.: *pohodnicioare*. — Și: *pohornicioară* (SCL 1971, 405), *pohálnicioară* (GLOSAR REG.), *pohárnicioară* (ib.), *potlínicioară* (ib.) s. f.

- *Pohodniță* + suf. *-ioară*.

POHÓDNIȚĂ s. f. v. *podhorniță*.

POHÓIU¹ s. n. v. *puhoi¹*.

POHOF² vb. IV v. *puhoi²*.

POHOIALĂ s. f. 1. (Popular; mai ales la pl.) Nume dat mai multor boli de ochi: a) cataractă. Cf. CIHAC, II, 284, N. LEON, MED. 142, CANDREA, F. 225, BIANU, D. S., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., DR. V, 308, ȘEZ. I, 118, I. CR. VI, 127, com. din ZAGRA-NĂȘAUD; b) leucom. Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALRM I/I h 150; c) (în forma *povoială*) epiforă. Cf. DDRF, ALEXI, W.; d) urdoare. Cf. GHETIE, R. M., MARIAN, D. 17; e) conjunctivită (granuloasă) (Beclean—Dej). Cf. ALR II/I MN 58, 4188/260. *De pohoiele greu găsești leac*. N. LEON, MED. 142. *Se zice că boul are pu-hăială cînd i se face o pojghită pe lumina ochilor*. DAMÉ, T. 30, cf. H XII 291, 303. *Să nu-i rămie albață, Nici ceață, Nici pohoială Cit un fir de mac*. MARIAN, D. 12, cf. 15. *În firul calui se cearcă dacă n-are puhoiele*. DR. V, 221. *Îi vine așa citeodată o povăială pe ochi de nu mai vede bine*. ARH. OLT. XXI, 273. (În superstiții) *Canoiul nu este bine a-l arunca... c-apoi respectiva gapătu puhoiele la ochi*. GOROVEI, CR. 247. *Puhoielele de la ochi se vindecă dacă se spală respectivul cu apă din troaca unde beau caii*. id. ib. ✧ E x p r. **A avea (sau a i se pune cuiva) pohoiele (sau pohoielele) pe ochi**, se spune despre cei lipsiți de spirit de observație, de perspicacitate. Cf. ZANNE, P. II, 678. (Cu parafrazarea expresiei) *Auzind moșneagul de-aceasta s-au apucat... a-și bate joc de dînsa, făcînd-o cu puhoiele pe ochi*. SBIERA, P. 274. **A-l lua (cuiva) pohoielele de pe ochi** = a face pe cineva să vadă, să priceapă un lucru, a-i deschide ochii, a-l lămuri. *S-au dezmeticit creștinii de cap și li s-au luat pohoielele de pe ochi*. SEVASTOS, ap. TDRG, cf. ZANNE, P. II, 679.

2. (Învechit și regional) Membrană care învelește diferite organe interne ale corpului, în special stomacul și intestinele. V. p r a p u r. *I s-au spart pîntecele și povotala, de i să vedea mașele*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 115²/32, cf. BĂRCIANU. *Piele la povăială*. DR. V, 308. ✦ (Prin sudul Transilv., prin Olt. și prin nordul Munt.) Partea de jos a burții animalelor, deasupra coapselor; s p e c. vîntre. *Lupul îi înfipse colții la povăială și-i vîrsă măruntaiele*. PLOȘOR, C. 17, cf. GR. S. VI, 243, ALR II/I h 61. ✦ (Prin nord-estul Olt. și prin sudul Transilv.) Parte a corpului animalelor situată între ultima coastă și osul șoldului, formînd o adîncitură; (popular) deșert, flămînzare. Cf. ALR I 1 085/798, A II 12.

3. (Regional; în forma *povăială*) „Șiră spinării, spatelă” (Comloșu Mare—Jimboia). LEXIC REG. II, 41.

4. (Regional; la pl.; în forma *povtieli*) Marginile blăni de miel care nu sînt acoperite cu lînă și care din această cauză nu se pot folosi la confecționarea căciulilor și a pieptarelor (Stănești—Curtea de Argeș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 67.

— Pronunțat: -ho-ia-. — Pl.: pohoiele. — Și: pöhlea (ZANNE, P. II, 679), pohălă, polyeală (ALRM I/1 h 150/825), povălă, povălă (GR. S. VI, 243; ALR II/1 h 61/172), povolă, puhălă, puhoală (ALEXI, W.), puholă, puholă, vopălă (ALRM I/1 h 150/89) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. p u h o i ².

POHOIER s. m. v. puhoier.

POHONT, -OANȚĂ s. m. și f. v. pahont.

POHOR subst. (Prin Mold., prin Bucov., prin Transilv. și prin Maram.) Bucată de țesătură care servește la acoperirea unui obiect. Cf. DDRF, GHETIE, R. M., TDRG, SCRIBAN, D. *Un car acoperit, Cu pohor negru cernit.* POP., în CONV. LIT. XIII, 278. *Această cinstită mäsă Pe care se află Pohor mindru de mäsă.* MARIAN, NU. 370, cf. GLOSAR REG.

— Pl. ?

— Etimologia necunoscută.

POHORNICIOARĂ s. f. v. pohodnicioară.

POHORNITĂ s. f. v. podhornită.

POHOTNIC s. m. (Regional) Piatră de moară (Moscú-Galati). Cf. H III 338. *Pohotnicii snt acei ce se învâresc pe temelia morii fiind d-o grosime enormă.* IB., cf. 326.

— Pl.: pohotnici.

— Etimologia necunoscută.

POHOT, -OATĂ s. m. și f. (Regional, mai ales în Mold.; rar la în.) Proxenet; p. e x t. om desfrinat; om ticălos, nemernic. Cf. CIHAC, II, 272. *Pohoața de babă o cheamă iarăși la dînsa prin slujnică.* CREANGĂ, O. 52. *La omăra bine am ajuns! Să-mi înșel fata, s-o vîndă că o pohoața.* CONTEMPORANUL, VI, 9. *Lîghtoate spurcătă, cîte fete ai mai vîndut ciocoiului? Nu-fi stau vînti în gît, pohoața?* IB. 103; cf. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCĂNU, ALEXI, W., TDRG, ȘAINEANU, D. U., DM, DEX. *Nu stă cu ea de vorbă, te compromiți, e o pohoața.* Com. din PIATRA-NEAMȚ.

— Pl.: pohoți, -oațe.

— Po-1 + hot.

POHREABĂ s. f. v. pohreb.

POHREB s. n. 1. (Mold. și prin Bucov.) Subsol (al unei case); pivniță (1); p. e x t. casă mică, dărăpănată, unită. *Mearșă în gardă în pohrebul unui azoteance.* DOSOFTEI, V. s. noiembrie 125^v/26. *I-ai dat gardă în pohreb.* id. ib. 125^v/35, cf. TDRG, BLX, 105, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 35. *Pohrib de casă.* CHEST. II 16/179, cf. 49/243, LEXIC REG. 106.

2. (Prin nordul Mold.; în forma pohrib) Capac de lut pentru oale. Cf. SEZ. XIX, 12. *Pătările de pistol se asemănă cu un pohrib.* IB.

— Pl.: pohreburi. — Și: pohreabă (CHEST. II 49/243)

s. a. pohrepe (LEXIC REG. 106), pohrib, pohreb s. n.

— Din rus. погреб.

POHREPC s. n. v. pohreb.

POHRIB s. n. v. pohreb.

POHTACI s. m. (Învechit, rar) Om cu multe dorințe, poftă (trupești, sexuale). O, cumpărători de sate și utzătorii de bot, și pohtaci trupești, pînă cînd nu vă veți săcoti? VARLAAM, C. 322.

— Pl.: pohtaci.

— Pohti + suf. -aci.

POHTĂ s. f. v. pohtă.

POHTĂ vb. IV v. pohti.

POHTIRE s. f. v. pohtire.

POHTIT s. n. v. pohtit.

POHTIT², -Ă adj. v. pohtit².

POHTITOR, -OARE adj. v. pohtitor.

POHTITURĂ s. f. v. pohtitură.

POHTORI vb. IV v. pohtori.

POHVĂLĂ s. f. v. pohfală.

POHVALENIE s. f. (Învechit, rar) Laudă, slavă, preamărire, proslăvire. *Podobindu-i [pe sfinții] cu canoane și cu tropare și cu pohvaleni cum să cade.* DOSOFTEI, V. s. ianuarie 46^v/12. *Cîntînd pohvaleni întru tot cîntărei lui D[um]nezeu măce.* id. ib. decembrie 195^v/8, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: pohvaleni. — Și: pohfalenie s. f.

— Din slavonul похваление.

POHVĂLI vb. IV v. pohfăli.

POHVĂLIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Lăudat, slăvit, preamărit, proslăvit. *Mult pohvălit priste fire* (sec. XVII). CAT. MAN. I, 381.

— Pl.: pohvăliți, -te.

— V. pohvăli.

POHVĂLOS, -OASĂ adj. v. pohfălos.

POI adj., adv. v. apoi.

POI² s. n. (Prin vestul Mold. și prin vestul Transilv.) Pleavă (1) (de la sămînta de cîneșă). *Pleava, care se mai numește și poi, în rădîne în ciur.* PAMFILE, A. B. 173, cf. I. GR. III, 346, TEAHA, C. N. 255.

— Pl.: poiuri.

— Etimologia necunoscută.

POIA vb. I v. poi².

POIADĂ s. f. v. poiedă.

POIADE s. f. v. poiede.

POIAJEN s. m. v. pătajen.

POIAJIN s. m. v. pătajen.

POIAN subst. v. poiană.

POIANĂ s. f. 1. Loc în pădure lipsit de copaci și acoperit cu iarbă și cu flori; luminis, ochi (B IV 2), (regional) ochean (II 2), ocheș (5), podei (6), poderei (1), poieniș. *Poiană de fin* (a. 1642). IORGA, S. D. VI, 57. *Ține un loc de prisacă și o poiană de fir* (a. 1645). id. ib. *Și atîta de ai noștri au perit, cît au înăbit poiana de trupurile de a celor periti.* URĂCHE, I, 95. *S-au muțat în niște poieni, în codrul Căpoteștilor.* M. COSTIN, ap. DDRF. *Acea mărăștire... are... poieni și lîbezi, niuci și alți pomi roștitori.* ANON, CANTAC, CM I, 109. *Le-au dat țacomi o jîmătate poiană* (a. 1753). URĂCIARIUL, XIV, 112. *Făcînd un schit de piatră lângă poiană lui Păuș* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 235/23. *Au vîndut un loc de prisacă împreună cu o poiană* (a. 1797). URICARIUL, X, 245. *O poiană era împrejur.* BUDAI-DELEANU, T. 295, cf. CLEMENS, *Teatrul înfățișează o poiană în mijlocul munților.* PR. DRAM. 373. *Vă trece-n bună pace prin acea neagră poiană.* NEGRUZZI, S. III, 84. *Îată, mări, că deodată O poiană se arată înverzită înștorită. Și de lume tînuță.* ALECSANDRI, P. III, 90. *Ajunserăm într-o poiană.* BOLINTINEANU, O. 329. *Să-mi trimiți prin cineva Ge-i mai mindru-n valea ta: Codrul cu poienele, Ochii cu sprîncelele.* EMINESCU, O. I, 149, cf. 228. *Trecînd printr-un codru foarte întunecos, dă de o poiană foarte frumoasă.* CREANGĂ, R. 288. *Se duse pînă ajunsă la o poiană frumoasă.* ISPIRESCU, L. 108. *După un ceas de drum, vedem deschizîndu-se în dreapta noastră o poiană frumoasă.* VLĂDUȚĂ, O. A. II, 134. *Văd zărele goale-n poiană.* Scăldîndu-se ascunse-n pădure. COȘBUC, P. II, 22. *Poiana era luminată ca o sală gătită de nuntă.* ADAM, R. 251, cf. 56, Grăbeau

din codri la poiene, Stringind săcuri a subsuoară. GOGA, p. 17. Codrule, bătrînule, Mișcă-ți tu poienile și-ți ridică genele. IOSIF, PATR. 68. Căprioara ... trece din poiană în poiană ... pînă ce pătrunde în inima, întunecată ca un iad, a pădurii. GÎRLEANU, n. 248. Într-o poiană mică, așternută cu o iarbă scurtă, deasă ... imi așezai conacul meu de zi. HOGAȘ, m. n. 58. Cutreiera poienile și codrul, privind, ascultînd și adunînd în suflutu-i lumina soarelui. GALACTION, a. 156. Singurate poiene Cu mesteceni visători. TOPÎRCEANU, b. 21. Porni repede de-a curmezișul poienii. C. PETRESCU, i. II, 19. Se deschidea înainte-i o poiană în lumină. SADOVEANU, o. XI, 153. Cu brațele și pieptul voi despica poiana și buruiana. ARGHEZI, vers. 190. Dragă-mi este dragostea Care face stea și stea Din pămînturile noastre Prin potenile albastre. BLAGA, p. 120. Din loc în loc se aflau poiene mărginite de tușișuri mărunte. STANCU, r. A. I, 234. Iese luna în poiană Gătîtă ca o codană. PARASCHIVESCU, c. 7. 135. Pasărea paradisului, schimbîndu-și penele Presară poienile. ISANOS, 7. L. 76. În poiana innopiată Para focului se găta Cu poveștile odată. DEȘLIU, m. 60. Fetifa rătăcită ajunse-nt-o poiană. LABIȘ, p. 225. Prin toate poienile Să răsăie florile. Care fată le-a culege, De ea dorul să se lege. ALECSANDRI, p. P. 378. Să umbli ... Prin muși și păduri, prin potene de iederă, de semenic. POP., ap. GCR II, 342. Nu iubi o buruiană, Ci o floare din poiană. JARNÎK-BÎRSEANU, d. 47. De ospăț le da Ovdă de la șes, Finafuri de munte Din poieni tăcute. BALADE, II, 199. Blinduse de pe poiană, Milă mi-i de biata mamă. FOLC. TRANSILV. I, 162. Pleacă cu săculețul fîrîș prin poiană sau livadă, pe unde știe că se găsește ostrăfel. FOLC. MOLD. I, 226. Giscă titiană Zboară noaptea pe poiană [Huhurezul]. PĂSCULESCU, l. p. 77. În poiana lui Istrat, Să da dracul peste cap (Moara). id. ib. 89. < Expr. (Regional) A face crîngu poiană = a fugi foarte repede. Cf. l. ROM. 1959, nr. 5, 77. (Popular) A ieși (sau a merge, a se duce) în (sau la) poiană = a-și face nevoile fiziologice. Cf. I. GOLESCU, c., LM. Bolnavul simte ... trebuința de a merge la scaun (la poiană) în cel mai mare grad. ap. TDRG. S-a dus în poiană. CIAUȘANU, GL.

2. (Neobișnuit) Porțiune de pe suprafața unui lac pe care nu crește stuful. Între poienile lăsate de stuf, găsim eleșteul acoperit ... cu frunze mari de nufăr. ANTIPA, p. 53.

— Pl.: poieni și poiene. — Și: (neobișnuit) poian subst. PAMFILE, c. 49.

— Din v. sl. поіана.

POIĂNJIN s. m. v. păianjen.

POIĂS subst. (Învechit) Briu cu care se încingeau preoții ortodocși peste stihar, în timpul oficierei serviciului religios. Un poias de argint (sec. XVII). IORGA, s. D. XVI, 247. Un poias di colan de aramă (a. 1826). id. ib. XXII, 321. Luînd poiasul, să încinge. ap. TDRG, cf. ALEXI, w., SCRIBAN, D.

— Pronunțat: po-ias. — Pl.: ? — Și: poăs subst. TDRG, SCRIBAN, D.

— Din slavonul поіасъ.

POIĂT subst. v. poiată.

POIĂTĂ s. f. 1. (Regional, mai ales în Transilv.) Grajd (pentru vitele mari). Iacov iară se duse în Sohot și făcu casă șie și dobitoacelor poiești. PALIA (1581), 136/6, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. Vaca mea stă de ieri în poiată, nemulșă. PETROVICI, p. 296/11, cf. LB. Nime nu mai gîndea la poești ce ședeau ascunși prin poiești. NEGRUZZI, s. I, 206, cf. POLIZU. Pentru oi au sălașe și pentru vite mari, poești. LIUBA-IANA, m. 103, cf. BĂRCIANU, ALEXI, w., TDRG. Poiată se asemănă în construcție cu o căsuță. PAMFILE, I. c. 427. Vasile făcu citeva ocoale prin ogradă și prin poiată. BUJOR, s. 84. Legai pe Piscicuța într-un colț al poieșii. HOGAȘ, DR. I, 212, cf. ȘĂINEANU, D. U. Mai aveam în grija noastră și grajdurile. La noi se zice poiată. VLASIU,

A. p. 269. Scoate dumneata locul pe care-i așezată casa, locul surii, al poieșii, băătura ... — nici cite-o prăjină de suflet nu rămîne. SADOVEANU, o. v, 317, cf. SCRIBAN, D. Avea, afară de curte, o poiată. SBIERA, p. 43. Ai boi în poiată. F (1886), 311. Ce folos de curea lată, Dacă nu-s boi în poiată! MARIAN, SA. 8. Ciți cărbuni în vatră, Ațița boi în poiată. VICIU, COL. 175. Mindruluș de la poiată, Turtele de griu te bată, Și horinca pipărată. BUD, P. P. 31. Din fecioară s-o născut Într-o micuță poiată. BÎRLEA, L. P. M. I, 127. D'obu cu mn'ere n-o fost în casă ..., ci o fost într-un pod d'i poiată. ARH. FOLK. v, 152. Poiată e ca un grajd pentru vași. GREGORIAN, CL. 60. Bagă calul în poiată. CHEST. v/41. Ai scos boii din poiată. ib. v/99, cf. CV 1949, nr. 7, 33. Rînesc în poiată. ALR I 419/94, cf. ALR I 415, 1 122. Ardă casa și poiată, Mie să-mi rămînă fața. FOLC. TRANSILV. I, 61. Am o vacă, Cînd o bag în poiată, e fîră pk'ele, Cînd o scot, e cu pk'ele [Fîinea]. T. PAPAĞAGI, M. 147. ♦ (Prin Maram. și prin Mold.) Adăpost rudimentar (din impletitură de nuiele), folosit ca grajd. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CHEST. v/66, 75, 97.

2. (Transilv., Maram., Ban. și Mold.) Adăpost (de iarnă) mai mic decît grajdul, pentru oi, capre (v. s t a u l) și pentru alte animale mici. Băgăm calul într-o poiată de a oilor. CALENDARIU (1814), 174/13. Ușa de la sînga dădea în poata oilor. CONTEMPORANUL, VII, 102, com. MARIAN. La mindruca la poiată Sărăcia stă legată. BÎRLEA, C. P. 249, cf. 152. Nu cumva să dea dihania la poiată cu oile. ȘEZ. I, 248, cf. CHEST. II 429, v 14, 36, 41, 46, IORDAN, L. M. 201, ALR I 1 792, ALRM SN I h 263.

3. (Prin Mold., prin Munt. și prin Dobr.) Cocină. Oricine hrănește un porc în poiată. GANE, n. I, 223, cf. CHEST. II 431/118, 144, 234, 236, 245.

4. (Mold., Bucov., Transilv. și Olț.) Coteș (pentru pasările de curte). Fumăritul ... cite 2 orți de casă sau de grajdul cine avea, sau de poiată. N. COSTIN, LET. II, 59/18. O vulpe la fărăn se innădise-odată, La pasări în poiată. DONICI, F. 39. În poiată tăinuită ... Trăia puica cea moșată, cu penetul de omăt. EMINESCU, o. IV, 222. El se preumbla pe la poiată cu păsări, pe la ocolul vitelor. GANE, ap. DDRF. Baba se duce în poiată, găbutește găina, o apucă de coadă și o ia la bătaie. CREANGĂ, p. 69, cf. 153. Cînd se umplu păsările de păduchi, se pune boz în poiată. N. LEON, MED. 140. O lume peștriță de găini de prin poiești. ANGHEL-IOȘIF, c. L. 118. S-a oprit lîngă o poiată Un fișan răzleș de ceată. Ochii-i fug după găini. TOPÎRCEANU, p. o. 37. S-a vîrit în poiată gîștelor. ȘEZ. III, 24. Cînd pui ouă de rață noaptea, rațele cînd vor fi mari se ouă în poiată. ib. VI, 47, cf. SCRIBAN, D., CHEST. II 432, ALR I 1 001, ALRM II/I h 349.

5. (Mold. și Transilv.) Colibă; s p e c. colibă care servește de adăpost la cîmp sau la stîină; parte a fîrlei amenajată pentru ciobani. Îndată ce simte durerea nașterii îi fac o poiată unde șade treizăci, încă și patruzăci de zile. IST. AM. 92/2. Poștile chinezilor ... sînt numai niște sărăcești poiești seau urle. AR (1829), 195²/13. Vara ciobanii locuiesc în poiată de la stîină. H XIII 36, cf. XII 416, XVI 237. Un păcătos di jîtari, cum șide la o poiată aproape di margina unui sat, puni pușci la ochi și pușci. ȘEZ. VIII, 57, cf. CHEST. IV 118b/546, v 35/10, 24, 46, 77b, 88, ALR I 1 707/333, 1 790/510, 528, ALRM SN I h 260/337, LEXIC REG. 72. ♦ (Prin Mold., prin Bucov. și prin Transilv.) Bucătărie de vară. Șede singură la războiul pus în o poiată din fața casei. SLAVICI, o. I, 223. Sarea bulgăre e în poiată. CHEST. v/38, cf. II 297/239. ♦ (Regional) Cămară (Furcenii Vechi—Tecuci). Cf. ALRM II/I MN 122, 3 825/605.

— Pronunțat: po-ia-. — Pl.: poiești. — Și: (regional) poiat subst. (ȘEZ. VII, 171), poiată (ALR I 1 707/333, LEXIC REG. 72), pniată s. f.

— Din v. sl. поіата, scr. pojat, magh. pajta.

POIĂTIC s. m. v. poetic.

POIBĂL s. m. v. podbal.

POIBE s. f. v. poivă².

POIDINOC subst. v. poeilaoc.

POICIOARĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **poi** a t a (1, 2, 3). Cf. CHEST. II 429/371, 430/322.
— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poicioare*.
— **Poiată** + suf. *-ioară*.

POIÉDE s. f. 1. (Învechit și popular) Mulțime (1), grămadă, puzderie. Se rădica în sus ... acea poiadă [de lăcuste] și așa mergea pre deasupra pământului. M. COSTIN, LET. I, 324/5. Au venit împăratul fără oaste, negrijit, să să bată cu veziriul și cu poiedea oștii turcești. NECULCE, L. 226. Iar turcii era cu veziriul 400 000 fără poiedia tătarilor. Id. ib., cf. SCRIBAN, D., H X 498. N-are maica șapte fete, Să mă deie la poiede, Mă are numai pe mine și m-o da unde-o fi bine. MÎNDRESCU, L. P. 70. S-o mulțit poiedia asta. ȘEZ. V, 117. Ce să-i vază ochii? A ieșit din corn puiédea pământului: cai, herghelii multe. RĂDULESCU-CODIN, I. 197. Am seos salcîmii și a ieșit o puiéde de lăstari. BOCEANU, GL., cf. COMAN, GL., LEXIC REG. II, 30. ◊ (Adverbial) Îi arătă un copaci mare unde își băgase ... românul gărgăunele, și unde se prăsiseră puiédie. MARIAN, INS. 204. Ar fi agonisit ei de-ale gurii ... dacă niște afurisiți de șobolani ... nu s-ar fi prăsit puiédie prin becurile minăstirii. PLOPȘOR, C. 104.

2. (Învechit; în formele *poiadă*, *poiade*) Năvală (1 1); incursiune, invazie. A triia poiade s-au făcut lei 406 cu multul mai grozavă și mai groznică decît celelalte. CANTEMIR, HR. 275. Pe vremea ... lui Ștefan Vodă, domnul Moldovii, au mai fost și alte poiade de tătari. Id. ib. 475, cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poiedii* și *poiezi*. — Și: (învechit și regional) *poiédie*, (învechit) *poiadă*, *poiade*, (regional) *puiéde*, *puiédie* s. f.
— Etimologia necunoscută.

POIÉDIE s. f. v. poiede.

POIÉJIN s. m. v. pălanjen.

POIÉJINE s. m. v. pălanjen.

POIENĂ vb. I. Refl. (Prin nordul Munt.) A elimina materiile fecale și urina, a-și face nevoile (afară din casă). S-a pus la pindă, lingă ușă, în tindă: De n-o fi mort, trebuie să iasă el odată afară, măcar să se poieneze. RĂDULESCU-CODIN, I. 245, cf. 356.

— Pronunțat: *po-ie-*. — Prez. ind.: *poinez*.
— V. *polană*.

POIÉNIC adj. v. poinic.

POIENICĂ s. f. (Într-o ghicitoare) Poieniță. Am o pădurice: Lingă pădurice Două poenice, Lingă poenice Două luminice ... (Capul). GORVEI, C. 41.
— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poenice*.
— **Polană** + suf. *-ică*.

POIENICE s. f. (Regional) Poieniță (Agăș—Comănești). scl 1971, 405.
— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poenici*.
— **Polană** + suf. *-ice*.

POIENIOARĂ s. f. (Într-o poezie populară) Poieniță. Cînd îmi fu la poienioară, La mijlocul codrului, La potana hoșului, El din gură-ăsa-mi grăta. DENSUSIANU, T. H. 295.
— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poienioare*.
— **Polană** + suf. *-ioară*.

POIENIȘ s. n. (Într-o poezie populară) Poiană (1). Și iar îmi căuta, Pîndă ce-mi afla D-un dalb luminîș, Frumos poteniș, În sus pe Argîș. MATEESCU, B. 15.
— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poienișuri*.
— **Polană** + suf. *-iș*.

POIENIȚĂ s. f. Diminutiv al lui **poi** a n a (1); răritură (2), (regional) poienioară, poenică, poienută,

poenice. Numai cari au poienițe făcute mai demull, aceia să-și fie poienițele ... iar mai mull să n-aiă a curățî, măcar un copaci (a. 1650). PANAITESCU, O. T. 126. Am vindut o vie a mea ... care este la Bogzăști in poieniță (a. 1686). URICARIUL, XXV, 278. Și merse pîndă ce văzu că se deschide o poieniță. ISPIRESCU, L. 354. Minăstirea este ascunsă într-o poieniță. VLARUȚĂ, O. A. II, 147, cf. DDRF. Cînd am ajuns noi in poienița dinaintea casei carpaține, ardea focul. TURCU, E. 167, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Aleg o poieniță curată, in inima codrului. CANDREA, F. 158. Să nu se lase pîndă ce nu s-o vedea măcar in poienița de sub stîndă. GALACTION, O. 162. În tăcerea poienițelor ... o ciocănitare vesti sosirea drumetilor. SADOVEANU, O. VII, 506, cf. XI, 182. Oamenii au folosit fiecare poiană și poieniță pentru a-și clădi case. ȘTANCU, R. A. III, 9. Turma se statornicea in poienițele din plopărie. CAMILAR, C. P. 53. Sub o tuță-n poieniță Este o fîntînă. POP., ap. GCR II, 339. Iar pe iarbă-n poieniță Cîntă-o albă copiliță. ALECSANDRI, P. P. 164. Făcuse ... foc într-o poieniță. MARIAN, T. 252. Ajunge într-o poieniță foarte frumoasă. ȘEZ. IV, 172. Frunză verde aluniță, Cîntă cucu-n poieniță. I. CR. VI, 219. La mijloc de luncuță, Este-o mîndră poieniță, Îngrădită-n romăniță. BALADE, III, 202, cf. 148, 235. Șapte dealuri ne desparte, Șapte dealuri și-o pădure Și-o poieniță cu mure. FOLC. TRANSILV. I, 461. Și-apoi cu doina, și e-o doiniță, M-am suit in poieniță Și-nîlîni o copiliță. FOLC. MOLD. I, 40. Cîntă iarbă-n poieniță Altele pelici pe catrință. Ib. 265. Moară ferecată; Cioară spărcăitoare; Doi luceferi; Două brazde trase Pe o poieniță Și-o clate dărămată (Capul). GCR II, 371. M-am dus într-o poieniță Și am tăiat 12 nuteluțe Și am îngrădit o bucată Și a mai rămas o bucată (Nojițele). GORVEI, C. 18.

— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poienițe*. — Și: (regional) *poiiniță* s. f.

— **Polană** + suf. *-iță*.

POIÉNJE s. m. v. pălanjen.

POIENÓS; -OĂSĂ adj. (Regional; despre păduri) Care are poieni, cu (multe) poieni (Drăgășeni—Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poienosi*, *-oase*.
— **Polană** + suf. *-os*.

POIENUȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Poieniță. Cf. ALRM SN I h 398/102, 279.

— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poienuțe*.
— **Polană** + suf. *-uță*.

POIETEĂ s. f. v. poiețeă.

POIETICĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **poi** a t a.

1. Cf. **poi** a t a (1). Cînd e vorba de un grajd mai mic, se spune *poiețică*. VLASIU, A. P. 269. Am o sacă-n-cărcățică De-ăbia se bagă-n poiețică (Lingura și gura). SBIERA, P. 320. Săniuță-nărcățea, Haida fugă-n poiețea (Lingura și gura). T. PAPAHAĞI, M. 145.

2. Cf. **poi** a t a (2). Cf. BUD, P. P. 81, CHEST. II 429/220, 331. Am o poiețică cu oile nenumărate (Dinții). GORVEI, C. 131.

3. Cf. **poi** a t a (4). Cf. CHEST. II 432/175, 177, ALR I 1 001/510, ALRM II/i h 349/455. ◊ Coteș pentru porumbei; porumbar² (Suceava). Cf. CHEST. II 433/236.

4. Cf. **poi** a t a (5). Ciobanul locuiește la stîndă într-o mică poiețică sau in cîmp, cînd timpul este frumos. H XV 116.

— Pronunțat: *po-ie-*. — Pl.: *poiețele* și (rar) *poiețici*.

— Și: **poiețeă** s. f.

— **Poiată** + suf. *-ică*. — **Poiețea**: cu schimbare de suf.

POIMAT s. n. v. poemat.

POIMATA s. f. v. poemat.

POIMIE adv. v. poimie.

POIMINE adv. 1. În ziua care urmează după cea de mîine (1). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, DRLU, LB. *Am nădejde că poimîne mi le vei putea spune pe dinafară.* NEGRUZZI, s. I, 9. *Mîine sau poimîne am de gînd să șterg cel de pe urmă vers.* BOLINTINEANU, o. 323. *Costică mi-a spus că ar fi să sosească acolo luni, poimîne.* CARAGIALE, o. VII, 15. *Poimîne vin să cumpere.* SLAVICI, n. I, 195. *O depeșă grabnică mă cheamă, pentru poimîni, la Budapesta.* HOGAȘ, DR. II, 86. *Te așteptăm poimîne, joi, la ora cinci seara.* GALACTION, o. A. I, 151. *Să ne mai întîlnim mîne sau poimîne, stărui gazda.* C. PETRESCU, I, II, 117. *Poimîne se deschide școala.* BRĂESCU, o. A. II, 95. *Poimîne e trg la Pașcani.* SADOVEANU, o. I, 375. *Am primit încuviințarea și poimîne plec.* CĂLINESCU, s. 730. *Vom încerca de poimîne și cred că vom și izbui.* STANCU, R. A. IV, 347. *Poimîne am și eu o zi mai slobodă.* BENIUC, M. C. I, 90. *Am reținut bilete la avion pentru poimîne.* T septembrie 1962, 3. *Poimîne trimite-l-o! Cu telega cu doi boi.* FOLC. TRANSILV. II, 83. ◇ (Urmă de determinări care indică momentul din ziua următoare celei de mîine) *Poimîne pe vremea asta să ții cu el la scara domnească.* GHICA, s. 5. *Poimîne, des-dimineață ... să veniți aici, cu topoarele.* GIRLEANU, n. 135. *Se va întoarce înapoi mîne seară sau poimîne dimineață.* PEDA, R. 310. *Poimîni seară.* MARIAN, v. 33. ◇ (În corelație cu „azi”, „astăzi” și „mîne” indică repetarea și continuitatea gradată a acțiunii) *Dupre vînt și el se-ntoarnă, tacă-l vezi că poartă frac, Astăzi coif, mîne fes roșu, iar poimîne-un comanec.* ASACHI, s. L. I, 221. *Azi o ceapă, mîne o iapă, poimîne herghelia toată.* ZANNE, P. III, 518. ◇ (Regional) *Poimîne aialtă (scris și poimîneailaltă) (sau cealaltă) = răspoimîne. Azi se duce la învîșător, mîne, hop și notarul, poimîne, hop și primarul, poimîneailaltă ...* PEDA, I, 120, cf. ALR I 193/592, 684, 744, 986. ◇ **Ex p r.** *Ca mîne, poimîne = în curînd, peste puțin timp. De ce nu te însori? Ca mîne, poimîne te-ai trezi că ai îmbătrînit.* CREANGĂ, P. 154.

2. (De obicei în corelație cu „mîne”) În viitorul apropiat, curînd; în viitor, cîndva. *Cîndu-i să facă ceva bine, ... îndelungă pînă mîne-poimîne.* VARLAAM, c. 291. *De-a scăpa viu, mîne-poimîni el ne omoară pe toți.* NECULCE, L. 110, cf. BUDAI-DELEANU, T. 237. *Mîne, poimîne, poate soarele fericirei Se va arăta vesel pe orizon senin.* ALEXANDRESCU, o. I, 85. *Fiul meu ... îl trimite la domnia ta, ca să se mai roadă, să poată țegi și el mîne, poimîne, la obraze.* FILIMON, o. I, 101. *Tot umblind noi din școală în școală ... mîne, poimîne, avem să ne trezim niște babalici gubavi și oftigoși.* CREANGĂ, A. 124. *Tu minî-poimîni, mai știi în gînd ce-ți vine.* PĂUN-PINCIO, P. 49. *Mîne-poimîne ne-om pomeni că au început să omoare oamenii.* REBREANU, I. 70. *Poate mîne-poimîne va închide ochii pentru totdeauna.* id. ib. 177. *O să ajungem mîne-poimîne să cunoaștem vreun autor dramatic.* CAMIL PETRESCU, T. III, 62. *Să nu te aud mîne, poimîne că-ți lipsește ceva.* BRĂESCU, v. A. 57. *Mini-poimîni se-ntoarce acasă.* SADOVEANU, o. X, 531. *Mîne-poimîne, cînd m-oi scula din pal, m-apuc eu să zidesc casă.* CĂLINESCU, E. o. II, 194. *Mîne-poimîne avansezi.* STANCU, R. A. III, 327. *Te pomenești mîne-poimîne că mai vine și Albei cu fonceirea.* PEDA, M. 39. *Azi mînuim o mașină... Mîne-poimîne noi vom mînuî Complexele întregi de mașini și o țară.* LABIȘ, P. 435, cf. 424. *Fabrica e gata mîne, poimîne.* s. iulie 1960, 15. *Dacă ți-ai pus de gînd ceva, fă-l, măi taică, nu-l lăsa pe poimîne.* v. ROM. iulie 1962, 5. ◇ (Substantivat; familiar) *Jupitul, negustor vechi ..., cunoștea cît se-ntinde poimînele cucoanei.* CARAGIALE, o. I, 134.

— Și: (învechit și regional) **poimîne**, (regional) **poimîie** (ALR I 192/795), **poimînă** (ib. 192/825, 845), **poimîni** adv.

— Lat. post + mane.

POIMINĂ adv. v. **poimîne**.

POIMINE adv. v. **poimîne**.

POIMINI adv. v. **poimîne**.

POINE subst. pl. (Regional) Boabe seci și uscate care se aleg din cereale; gozuri (Ghrișu Român — Cluj-Napoca). Cf. VICIU, GL. *Tot ți l-ai lucrat Cu sârcele din sat, Și plata nu li-o-ai dat! Făr zăbsifele (zăsite) din sită, Și ai zis, maică, că-s plătită, Și poinele de sub ciur Și ai zis, maică, că-s destul.* id. ib. — Etimologia necunoscută.

POINIC adj. (Regional; în sintagma) *Măr poinic* (și substantivat, m.) = varietate de măr¹ cu fructe mari, de culoare verzuie-galbenă, zemoase; p. r e s t r. (și substantivat, n.) fructul acestei specii de măr¹. Cf. BULET. GRĂD. BOT. I, 78, DR. II, 705, III, 802, L. ROM. 1960, nr. 2, 21, LEXIC REG. II, 62. — Accentuat și: *poinic* (LEXIC REG. II, 62). — Pl.: *poinici*, -ce. — Și: **poineie** (DR. III, 802), **poineac** (ib. II, 705), **poine** (L. ROM. 1960, nr. 2, 21) adj. — Etimologia necunoscută.

POINIȚĂ s. f. v. **poieniță**.

POINOC subst. (Regional; la plugul de lemn) Cuiul fixat în grîndei, de care se leagă roțila (Hangu — Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG. — Pl.: ? — Etimologia necunoscută.

POINTRĂ adv. (Regional) Împotriva, contra (Bistrița — Drobeta-Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50. — Etimologia necunoscută.

POITĂȘI s. m. pl. (Regional) Colocatar (Albac — Abrud). Cf. CHEST. II 47/313. — Din magh. *pajtás* „tovarăș, companion”.

POITRĂ s. f. (Olt. și Munt.) Zi care urmează după o sărbătoare (sau o precedă) și în care se face praznic. *Sărbătoarea tot mai lucrează cite ceva, dar cînd e poitră nu pun mîna pe nimic.* N. REV. ROM. VIII, nr. 6, 87. *Serbarea ține trei zile (cînișoara, praznic și poitra).* H IX 12. *Poitra lui sf. Gheorghe.* COMAN, GL. *Poitra lui sf. Dumitru e la 27 octombrie.* CV 1949, nr. 9, 33, cf. ALR I 619/727, LEXIC REG. 46.

— Și: **poitre** s. f. ALR I 619/727.

— Din scr. **pojutrica**.

POITRE s. f. v. **poitră**.

POIVĂN s. n. v. **paivan**.

POIVĂ adv. (Regional) Împotriva, contra (Bistrița — Drobeta-Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50. — Etimologia necunoscută.

POIVĂ² s. f. 1. (Transilv. și prin Maram.) Pinză impermeabilă pentru acoperit mașini, căruțe etc.; prelată, foale de cort. Cf. T. PAPAHI, M. 229, com. din HERECLEAN-ZĂLAU și din DOȘTAT-SEBEȘ, ALR I 821/268, MAT. DIALECT. I, 87. ◇ (Și în sintagma *poivă lucitoare*, ALRM II/I h 401/284) Mușama. Cf. ALRM II/I h 401.

2. (Regional; în forma *ponvă*) Împletitură de nuiete care se pune pe fundul carului ca să nu curgă cerealele (Voivozi — Carei). Cf. ALR II 5 232/325.

— Pl.: *poive*. — Și: **pôibe** (ALRM II/I h 401/272), **ponvă** (com. din DOȘTAT-SEBEȘ, ALR II 5 232/325) s. f. — Din magh. *ponyva* „pinză groasă”.

POIVĂNĂ vb. I v. **păivăni**.

POIVĂNĂT s. n. (Regional) Faptul de a **poivăna** a (Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155. *Mă duc la poivanatul cailor.* id. ib.

— V. **poivăna**.

POIVĂNI vb. IV v. **păivăni**.

POIVEALĂ s. f. v. **pohotală**.

POJ s. m. v. **povilă**†.

POJĂR s. n. 1. (Învechit și popular) Foc de obicei violent și mistuitor (izbucnit mai ales pe vreme de secetă și arșiță mare); foc, incendiu, pîrjol (I 1), (regional) pîrlitură (II); p. gener. foc. *Aprinzînd o farină de pâine cu pojar ostași*. HERODOT (1645), 10. *Pojarul ce aprinde monșii*. PSALT. (1651), 179. *Va slobozi pojar in pădure*. PRUV. 22. *Pravilă pentru arsuri și toate fealiurile de pojar*. PRUV. MOLD. 13¹/2. *Ce pojar au purces dentr-această scînteie?* M. COSTIN, LET. I, 292/11. *Ca răgozul la pojar așea zmadul îndată s-au răstipil*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 99^v/28. *Slobozea pojar in cîmpi de ardea iarba*. N. COSTIN, LET. I A, 80/18. *Pofta lăcomiit cu putearea împreună, ca pojarul in iarbă uscată taste*. CANTEMIR, IST. 102, cf. ANON. CAR., POLIZU. *Pojarul de la 20 iulie prefăcuse in cenușă mai mult de jumătate a orașului*. NEGRUZZI, s. I, 15. *Pojarul se naște dintr-o scînteie*. HASDEU, R. V. 55. *Se rostogoleau pe scară, cu țipete și cu zgomot, cînd să scape din primejdia pojarului*. ODOBESCU, s. I, 157, cf. 163. *O scînteie produce pojarul, o privire aprinde amorul*. I. NEGRUZZI, s. III, 39, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din veac in veac clădirea a rămas in picioare, înnoindu-se după urgi și pojaruri*. SADOVEANU, O. IX, 7. *Cu mișcări repezi și bine cumpătate, fectorașul sporea pojarul*. v. ROM. octombrie 1954, 12. *E toată un pojar, e numai fum*. LABIȘ, P. 82, cf. MÎNDRESCU, L. P. 54, PĂSCULESCU, L. P. 125, ALR I 692/218, 280, 289, 339, LEXIC REG. II, 81. (Fig.) *Și chiar in stînul pacinic A-mpărăției mele in contra-mi a aprins Pojarul răvrăditii!* I. NEGRUZZI, s. VI, 545. *Arde inimă pojar*. POP., ap. GALAN, Z. R. 60. *Iacă Mogoș se găsește Pe-un cal galben dobrogean, Coadă-i trage pojar verde, Ia vezi urma i se pierde*. MAT. FOLK. 118. ◊ Loc. v. b. **A da pojar** = a incendia. **A dat pojar stîului și fînațelor**. NEGRUZZI, s. I, 15. **Pojar codrului că-i da**. BALADE, I, 356. ◊ P. e x t. Calamitate, pacoste, năpastă, nenorocire. *Să dea război și să apere pre cratul și pre cei scăpați dintru acel pojar*. URECHE, L. 105. *Aducînd amînte faptele sale și de-nrădăcinarea care o făcuse el la Timișvar a fărâșimei, oștirile și potolitul acelu pojar ... avînd oamini harnici și de treabă și cum să-și aleagă crai din alte neamuri*. N. COSTIN, LET. I A, 43/7. *Mare și lat au fost pojarul acestui varvar*. CANTEMIR, HR. 290. *Au sărit scînteia și la noi ..., de s-au aprinsu acestu pojar de obicei*. NECULCE, L. 104.

2. P. a n a l. Ceea ce seamănă cu pojarul (1) ca aspect sau ca manifestare:

a) **Lumină roșie**, incandescentă, a soarelui din zorii zilei și din amurg. *Crește-n asfințit pojarul, Dealurile stau s-adoarmă*. TOPÎRCEANU, M. 17. *Creștea pojarul răsăritului*. SADOVEANU, O. II, 645. *Năluca lui s-a zugrăvit o clipă in pojarul amurgului*. id. ib. XVI, 104. *Intr-o dimineață ..., intr-un pojar uriaș al zorilor*. v. ROM. octombrie 1955, 172. *Pojarul zorilor de mai înflăcărează valea toată*. DEȘLIU, M. 19.

b) **Căldură mare**, înăbușitoare; arșiță, caniculă, zăduf, zăpușeală, (popular) năduf (2). *O ploaie zdravănă să stingă pojarul*. CARAGIALE, O. VII, 161. *Am fi jopăt ... cu pojarul soarelui in spinare, in creștel*. STANCU, D. 190. *Asemeni primelor ploii peste cîmpia pojarului*. BARANGA, V. A. 26. *In pojarul secetei — visam ploii*. BRAD, T. 20. *Si-m(i) șterg gura di pelin, Di pojaru codrului*. VASILIU, C. 14. ◊ Senzație nestăpînită de sete (produsă de caniculă). *I se înfățișară in mînte codrii de la Hirlău și cele păsprezece șipote ... Se simți ars de pojar pină in adîncurile măruntaielor*. SADOVEANU, O. X, 309.

c) Fig. **Înflăcărare**, ardoare; patimă, pasiune; suferință, chin moral (produs de o patimă, de o pasiune etc.). *Pîrjolul minții și pojarul izbîndii*. CANTEMIR, IST. 53. *Voi ce-ați pus pojar in mine cu cuvîntul deli de fete, Din a voastre fiice astăzi de soție una-mi cați*. MILLO, in PR. DRAM. 364. *Neștiind că-n pieptu-mi*

arde cel pojar ingrozitor. HASDEU, R. V. 122. *Aduceți un uciur De apă de sub stîncă Să sting pojarul meu de dor*. ALECSANDRI, POEZII, 439. *In cîntul ei sârmanul, Ca un vulcan își varsă din inimă pojarul*. NECULȚĂ, T. D. 83, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Porni tar glas beizade, cu același pojar in priviri*. SADOVEANU, O. X, 335.

3. **Boală infectocontagioasă**, mai frecventă la copii, caracterizată prin febră, catar al mucoaselor și prin apariția unor pete roșii pe piele; rujeolă, (învechit) morbilli, (regional) cori, mîrced (II 1 b), pîrpor¹ (I 3), ilez, rapor (1), zapor, vărsat. *Vărsatul cel mic și ghînduros ce-i zice pojar*. PISCUPESCU, O. 243/14. *De multe ori ai mei au crezut că am pojar*. DELAVRANCEA, T. 24, cf. N. LEON, MED. 135. *E păzită de teama arsurilor, opărelilor, pojarului*. CANDREA, F. 211, cf. 222, CADE. *Muriseră de pojar ori de difterie*. SADOVEANU, O. X, 517, cf. SCRIBAN, D., ABC SĂN., D. MED., H I 353, IV 91, VII 231, XII 230. *Coriul ori pojarul e boală primejdioasă*. ȘEZ. III, 177, cf. A IX 5. ◊ (Prin Ban.) Scarlatină. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I. 18.

4. (Regional) Sunătoare, pojarniță (3) (*Hypericum perforatum*). BORZA, D. 86.

5. (Prin Mold. și prin Bucov.) Numele unei plante nedefinite mai de aproape, cu floarea de culoare roșie (A V 15) sau galbenă (A VI 16, 26).

— Pl.: **pojaruri**. — Și: (regional) **pojôr** (A IX 5), **poșâr** (ANON. CAR.), **projár** (DR. IX, 409, ALRM I/I h 160, LEXIC REG. 56), **nojâr** (ALRM I/I h 160/140), **spojâr** ib. I/I h 160). s. n.

— Din v. sl. пожаръ.

POJĂRNIC s. m. (Învechit și regional, mai ales in Mold.) Pompier. Cf. BARONZI, L. 160, ALECSANDRI, T. 584. *La primărie bătuse două ceasuri și pojarnicii nu mai strigau*. CONTEMPORANUL, V₁, 1, cf. DDRF. *Au dat alarmă de foc și-au năvălit pojarnicii ca un uragan*. SĂM. III, 262, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Am adormit, jucindu-mă cu rozetele de la pîntenii ghintuiți și ferecați ai pojarnicului*. BRĂESCU, O. A. II, 55, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 371. *Toți pojarnicii și toți sacagii orașului să inconjoare hanul și să-l apere de flăcări*. CAMIL PETRESCU, O. I, 605.

— Pl.: **pojarnici**.

— Din rus. пожарник.

POJĂRNITĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Loc pe care a fost un foc mare, un incendiu; ceea ce rămîne după un incendiu; morman de jeratic. Cf. SCRIBAN, D., com. din SĂLAȘ-HAȚEG.

2. (Regional) Epidemie de pojar (3). *O pojarniță a cuprins tot satul*. Com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ.

3. Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, netedă și ramificată, cu puncte negre sau transparente și cu flori galbene-aurii, care are diferite întrebuințări in medicină pentru tratamentul unor boli de ficat, ca antiseptic și cicatrizant etc.; sunătoare, (regional) lemnie, pojar (4), pojărnică, iarba-lui-sf.-Ioan, iarba-spaimii, poala-Maicii-Precista (*Hypericum perforatum*). Cf. BARONZI, L. 141. *Arătîndu-mi ... pe acelea [dintre plante] care sint bune de leac: ... „pojarniță și sefterea”*. ODOBESCU, s. III, 173. *Am să-i duc smicele de măr dulce și pojarniță*. CONTEMPORANUL, VI₂, 103, cf. BRANDZA, FL. 157, id. D. 78, DAMÉ, T. 184, GRECESCU, FL. 133. *Cel ce are rosături ... se unge cu unt de pojarniță*. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 160, cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 186, BUJOREAN, B. L. 389. *Avea poruncit să-l ungă, sara și dimineața, cu oloi de pojarniță*. SADOVEANU, O. XIII, 253. *Pojarniță (sunătoare), flori și frunze (Hypericum perforatum)*. NOM. MIN. I, 7, cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 86, H III 117, 208, 243, 306, X 20, 67, 85, 205, 420, 464, 476, 534, XI 427, XIV 436, XVI 280. *Te ungi cu unt de pojarniță*. ȘEZ. III, 12. *Copîlului mic i se dă să bea ceai de pojarniță*. PAMFILE, B. 63, cf. IORDAN, L. M. 194, ALR SN III h 649, A V 2 15, 31, VI 16, 26.

— Pl.: **pojarnițe**. — Și: (regional) **pojălniță** (ALR SN III h 649/362), **pojărnită** (II XII 429) s. f.

— **Pojar** + suf. -niță.

POJATIC s. n. v. poșidie.

POJĂLNITĂ s. f. v. pojarniță.

POJĂRI vb. IV. 1. **Tranz.** (Învechit) A pirjoli (1), a incendia. Au *pojorit iarba*. SIMION DASC., LET. 57, cf. ANON. CAR., T. PAPAĞAGI, C. L. ◇ Fig. În trufășia necuratului *pojeri-se-vor measerii*. PSALT. HUR. 6^v/1, cf. DHLR II, 522, ROSETTI, L. R. VI, 256, SCRIBAN, D.

2. **Refli.** (Prin Transilv.) A se îmbolnăvi de pojar (3). Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. **Intranz.** (Prin Ban.) A descînta de pojar (3). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 162.

— **Frez. ind.:** *pojărăsc.* — **Și:** (învechit) *pojeri, pojori* vb. IV.

— **V.** pojar.

POJĂRIȚĂ s. n. (Prin Ban.) Faptul de a *pojări* (1). Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 17.

— **V.** pojări.

POJĂRIȚĂ, -Ă adj. (Prin Ban.; despre ierburi, buruieni) Distrus prin incendiu. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 18.

— **Pl.:** *pojăriți, -te.*

— **V.** pojări.

POJARNICĂ s. f. (Bot.; regional) Pojarniță (3) (*Hypericum perforatum*) (Groși—Baia Mare). Cf. ALR SN III h 649/349.

— **Pl.:** ?

— **Pojar** + suf. -nică.

POJĂRNICIE s. f. 1. (Învechit și regional) Post de pompieri. *Cumpărase [două iepe] de la un popă, nefiind pe vremea aceea pojărnicii, de unde să cumpere altele care să fie fuga tot într-una*. CREANGĂ, P. 109, cf. DDRF, SĂGHINESCU, V. 31. *Unde îmi începe deodată cu gurița cea ca trimbița de la pojărnicie*. N. A. BOGDAN, ap. TDRG, SCRIBAN, D., MIRONESCU, S. 619. *Izbueni deodată semnalul prelung și spăimîntat al trimbiții de la pojărnicie*. SADOVEANU, O. IV, 557, cf. DM.

2. (Regional) Instalație pentru distilarea băuturilor spirtoase. Cf. ALEXI, W.

— **Pl.:** *pojărnicii.*

— **Pojar** + suf. -ie.

POJĂRĂCĂ s. f. v. poșiracă.

POJĂRIE s. f. v. pojărie.

POJĂRI vb. IV v. pojări.

POJĂRIȚĂ s. f. (Regional) Loc devastat prin foc într-o pădure (Buru—Turda). Cf. CHEST. IV 108/249.

— **Pl.:** *pojărituri.*

— **Pojar** + suf. -itură.

POJĂRNITĂ s. f. v. pojarniță.

POJĂGANIE s. f. v. poșganie.

POJĂGANIE s. f. v. poșganie.

POJĂRNIE s. f. v. poșganie.

POJGHIE s. f. (Regional) Pojghiță (3). Cf. ALEXI, W. *Alegoriile inchipuite în bijuteria acestui chivot minuscul așezat în asfalt și acoperit de o pojghie brună, ca de sticlă, par zugrăvite într-o grotă de chihlimbar*. ARGHEZI, B. 35. *Cadrul radiatorului e înghețat în pojghit de metal*. id., in SCL 1971, 405, com. din PARVA-NĂȘAUD, MAT. DIALECT. I, 214.

— **Accentuat și:** *pojghie*. ALEXI, W. — **Pl.:** *pojghii.*

— **Etimologia** necunoscută.

POJGHITĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Piele subțire, membrană care acoperă unele țesuturi sau organe ale corpului; pieleță (12). *La partea fâmeiască stă într-o pojghiță de o piele foarte supfire*. PISGUPESCU,

O. 102/2, cf. POLIZU, BĂRCIANU, SCRIBAN, D., REV. CRIT. III, 165. *Cin termenăm, le-ntoarcem [matele porcului] pe partea cealaltă, le rîcăm cu cuștu, până rămîne pajișă aia subfire*. GL. OLT. ◇ **Spec.** Crustă a unei răni care începe să se cicatrizeze. Cf. DL, DM. ◇ **Fig.** *Turcul stăpin peste noi schimbă voiozii pămînteni ș-duce în fruntea noastră... pojghițele stricate, desprinse de pe buboiul acela putred, care înjgheba aristocrația Bizanțului*. ADAM, R. 47. ◇ (Prin Munt.) Pușchea. Cf. TEODORESCU, P. P. 365.

2. (Învechit și regional) Membrană subțire care învește unele fructe sau legume; p. ext. coajă, scoarță (mai ales de copac); coaja tare a unor fructe. Cf. LM. *Arfarii cu pojghițe roșii... și teii cresc amestecați cu șalnici jugastri, cu plopi nalți*. ODOBESCU, S. I, 147. *Pojghiță de ceapă*. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Poporul la părțile din afară ale arborelui zice: coajă, la epidermă pojghiță*. H IV 104. *Să fac o rochie de mireasă cu totul de argint, subfire ca pojghița de ceapă*. POPESCU, B. II, 105.

3. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Strat subțire care se formează la suprafața unui lichid (prin răcire, închegare etc.); p. ext. strat subțire care se formează, se depune pe suprafața unui lucru, care acoperă un lucru; (regional) pojghie. **V. c r u s t ă.** *Praful galben și gros... înfășură odaia c-o pojghiță netntrepută*. DELAVRANCEA, T. 87. *Mușcelele acoperite d-o pojghiță verzurie abureau un fum ce să-nălța alene*. id. s. 51, cf. CAZIMIR, GR. 7. *Sub pojghița de gheață, străzile conservară gunoaiele*. C. PETRESCU, I. II, 157. *Sub sticla cu o pojghiță de gheață E cald și bine ca-ntr-o zi de vară*. D. BOTEZ, F. s. 83, cf. 18. *Băltoacele de pe uliți au prins pojghițe ca foaia de ceapă*. I. BOTEZ, ȘC. 121. *Mi s-a părut că aveam pe obraz o pojghiță de gheață*. VLASIU, D. 269. *Curgea apa unui prău... printre pojghiți de gheață*. SADOVEANU, O. VIII, 333, cf. I, 633. *Trebuie să îi țapuşa destul de departe de bătaia flăcărilor, ca să prindă carnea o ușoară pojghiță*. id. ib. IX, 391. *Începe să se închege pojghița de gheață de pe șafa Dunării*. BART, E. 329. *Cu degetele scrijeleam pojghița de gheață de pe fereastră*. CONTEMP. 1954, nr. 379, 4/1. *Zăpada se așezase și prinsese pojghiți deasupra*. V. ROM. Iulie 1954, 164. *Oamenii erau leacocă de sudoarea peste care se așternea pulberea drîmurilor, atătuind o pojghiță de jeg*. PAS, Z. III, 8. *Luctoase, triste pojghițe de gheață*. LABIȘ, P. 63. *Ferestrele acoperite cu o pojghiță subțire de praș umezit*. BARBU, P. 261. *Brazii uriași, sticloși de pojghița de gheață de pe ei, cădeau în apă cu plescăit sonor*. s. Iunie 1960, 14. *Realitatea se dislocă, crapă, ca o pojghiță zguduuită de cutremur*. T februarie 1964, 20. *Se încălzește laptele pînă prinde o pojghiță de smîntînă*. CHEST. v/85. ◇ **Fig.** *Mintea lui doarme, pentru școală, și pe deasupra ș-așterne un lustru, o pojghiță, care crapă și cade*. VLAHUȚĂ, D. 47. *Nu lux, nu automobile și castele, puiule! Astea-s pojghița care acoperă un vulcan de dureri*. REBREANU, R. I, 211. *Spulberînd... toată pojghița deprinderilor sufletești, impuse de traiul între oameni*. GALACTION, O. A. I, 72. *El irumpe brutal, impetuos în firea noastră, în reacțiunile noastre sălbatice, sfărîmînd pojghița subțire a „construcției”*. RALEA, S. T. III, 122. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Zări în marginea cealaltă a uliței găintile scaldîndu-se într-o pojghiță de pulbere*. REBREANU, R. I, 152. *Albul tulbure și întunecat al ferestrelor își mai păstra pojghița de lumină*. MIHALE, O. 40.

— **Accentuat și:** *pojghiță*. — **Pl.:** *pojghițe* și (popular) *pojghiți*. — **Și:** *poșghită* (BĂRCIANU, TEODORESCU, P. P. 365), (învechit) *pușghită* (LM), (regional) *pojiță, pojniță* (H XIV 437), *pojvîță, pujiță* (com. din STRAJA-RĂDĂUȚI) s. f.

— **Etimologia** necunoscută. Cf. *pojghie*.

POJIDIC s. n. v. poșidie.

POJIGHIE s. f. v. pojghie.

POJIIIE s. f. (Mold., Transilv.; la sg. cu sens colectiv) 1. Nume generic dat pentru bunurile unei gospodării, pentru averea, zestrea casei, a stînii etc.; p. ex t. bagaj, calabalic. *De alte povijii de toate, cum trebuie la casă, de toate i-am dat* (a. 1661). URICARIUL, XVI, 205. *Îi va rămînea „toată povijia și cu bucate ce avem noi”* (a. 1677). IORGA, s. d. XI, 93. *S-a sculat cu tot neamul ..., cu muieri, cu copii și cu toată povijie caselor*. CANTEMIR, HR. 294. *Și-ncă i-au mai luat multe ce au mai aflat la casa dumisale la Prigoreni ... stupi și alte bucate și toată povijie casei* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 48. *Va prețelui haine și alte povijii a casei* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 338. *Povijia casii mele toată* (a. 1799). IORGA, ș. d. XVI, 217. *Jumătate din toată povijia casei din Iași* (a. 1809). URICARIUL, XI, 324. *Cară cu boi, pline de povijii și de averi*. ASACHI, s. l. II, 79, cf. 357. CIHAC, II, 273. *Casa bătrînească cu toată povijia ei ... și multe păseri alcătuiau gospodăria babei*. CREANGĂ, o. 3, cf. id. GL. 437. *Toți trag cu ochii la povijia casei*. SEVASTOS, N. 51, cf. DDRF. *Măgarii merg printre oi, cu povijia stînii în spate*. ap. TDRG. *Pe zările alburii ... să-nșira pojejie boierească*. N. REV. R. II, nr. 18, 225, cf. ȘAINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

2. Persoane care aparțin aceleiași familii sau aceleiași neam. *Am dat 1 pogon de păduri pentru sufletul meu nepotu-miu pope Maneai, și mă pome[nea]sca țoată povijia* (a. 1640). BUL. COM. IST. V, 191. *Nu mă iartă povjia să mă-nșor decit c-o fată de boier*. ALECSANDRI, T. 914. *A venit cumătrul la mine cu toată povjia lui (nevastă și copii)*. PAMFILE, A. R. 255. *Să mergem la el și să-l slobozim cu toată povjia lui*. SADOVEANU, o. III, 76, cf. CHEST. II 47/176.

— Pl.: *povjii*. — Și: *povjighe* (GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.), *pojeje*, *pojijie*, *podvijie* (URICARIUL, XVII, 59), *povjije* s. f.

— Cf. ucr. *пожива* „hrană, cîștig”.

POJITĂ¹ s. f. 1. (Regional) Piele de oaie (cu păr pe ea) care se folosește la confecționarea cojoacelor și a altor obiecte de îmbrăcăminte. Cf. BĂRCIANU, STOIAN, PĂST. 69, H XVI 267, ALR II/537.

2. (Mold., Transilv. și Munt.) Fișe de piele de oaie sau de miel, fără lînă, de culoare albă, întrebuințată în cojocărie, la ornamentarea cojoacelor, a traistelor etc. (pentru a coase pe ele broderia). *Cojocul se croiește din mai multe piei ..., precum și din niște pojițe albe, preparate cu piatră acră și var stins*. PĂCALĂ, M. R. 513. *Pungile ... împodobite cu ciucuri și baieri de pojiță împletită în multe*. SCL 1971, 405. *Să-m pui puojiță la cojoc*. ALR II 6 537/514, cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 67, LEXIC REG. II, 62. ♦ (Regional) Ață de piele cu care se cos peticele pe cojoc. Com. din SIBIU. ♦ (Regional) „Ață cu pielea ce leagă lina la furcă” (Satu Nou—Medgidia). H XIV 437.

3. (Regional) Șipcă de lemn care se fixează pe grinzele unui pridvor, pe partea din afară (Rășinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 408.

— Accentuat și: *pojiță*. Com. URSU. — Pl.: *pojițe*.

— Cf. *hōjiță*.

POJITĂ² s. f. v. *pojghită*.

POJIVĂI vb. IV. Franz. (Învechit) A risipi, a prăpădi. Cf. URECHE, L. 240. *Avuția stăpinu-nostru noi o vom pojivăi*. SIMION DASC., ap. GCR I, 144/9, cf. TDRG, SCRIBAN, D., T. PAPAHAĞI, C. L.

— Prez. ind.: *pojivăiesc*.

— Din rus. *поживать*.

POJMÓG subst. (Regional) Mototol¹ (I) (Runcu Salvei—Năsăud). Cf. CHEST. V 54/66. *A face sumanul pojmog*. ib.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POJMOJIT, -Ă adj. v. *posmăgit*.

POJNĂR s. n. v. *buzunar*.

POJNITĂ s. f. v. *pojghită*.

POJOAICĂ s. f. (Prin Mold.) Hirtie care se pune la furcă cînd are caier de fuior. Cf. H III 153, I. CR. I, 60.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *pojiță*¹.

POJODIC s. m. v. *poșidie*.

POJOMÓC s. m. (sg.) (Regional) Numele unei ciuperci nedefinite mai de aproape (Brădișorul de Jos—Oravița). Cf. H XVIII 169.

— Etimologia necunoscută.

POJÓR s. n. v. *pojar*.

POJORÍ vb. IV v. *pojări*.

POJÚJIE s. f. v. *pojijie*.

POJVITĂ s. f. v. *pojghită*.

POL s. m. 1. (Și în sintagmele *polul pămîntului* sau *pol geografic*, *pol terestru*, *pol pămîntesc*, rar, *polul frigului*) Fiecare dintre cele două puncte situate la capetele axei de rotație a pămîntului, unde se reunesc toate meridianele geografice; p. ex t. regiunea din jurul acestor puncte. *Un crai de cătră polo va avea noauă turburări* (a. 1699). FN 73. *Întoarce-se pururea magnitul cătră polus* (a. 1703). GCR I, 347/21. *Lărgimea meridianelor, așcă liniile care merg spre capetele pămîntului, să string mergînd spre poli și nu au lărgime*. AMFILOHIE, G. 183/15. *Acest capăt al arcului arată polul*. id. G. F. 170^v/12. *Capetele aceștii osii se cheamă poli sau fișnele pămîntului*. GEOGR. MAT. 216^v/16, cf. D¹ 4^v/3. *Și au ajuns după tropice pînă la polurile pămîntului*. EPISCUPESCU, o. I. 4/22. *Cercetează acele două funduri de gheață ce acopăr polurile*. AR (1829), 233^v/37. *Capetele acestui ax să numesc poli pămîntești*. GENILIE, G. 84/15. *Întrunesc un continent cu altul, urmărind toate căile de sub soare și trecînd de la tropic (mișcol) la polurile (capitile) pămîntului*. CALENDAR (1856), 18/9. *Ele se află încă și iarna pînă aproape de poluri cu roada*. STAMAȚI, M. 30/6. *Oamenii de la poluri sînt în contact și unire*. ROM. LIT. 260^v/13. *Din această cauză curge aerul neîncetat ... de la poli spre ecatoriu*. FONTANIN, C. 18/3. *Este și el de o depărtare egală de amîndouă poluri pămîntești*. BARASCH, M. II, 47/28, cf. POLIZU. *Maî bine-ni este iarna prin poli a rătăci*. MUREȘANU, P. 22/4. *Busola drumul la pol i-arată*. ALEXANDRESCU, M. 144. *Și nașii călătoare, împinse de a mea Împlut-au spărioase nastii pîn'la poluri*. EMINESCU, o. I, 91. *Cele două capete unde pămîntul e turtit se numesc poli*. MEHE-DINȚI, P. 35, cf. ȘAINEANU, D. U. *La poluri, undeva, ghețari sînt și morene*. PILLAT, P. 50. *Schelete de paseri călătoare oprite din zborul lor spre pol*. SADOVEANU, P. M. 128. *Această regiune ... se numește ... polul frigului*. CIȘMAN, FIZ. I, 547. *Unește cei doi poli ai pămîntului*. GEOLOGIA, 6. *Speciile ... străbat pămîntul de la un pol la altul*. VİN. PES. noiembrie 1964, 9. ♦ *Polul nord sau (învechit) arctic = regiunea din jurul punctului extrem nordic al pămîntului, unde unul dintre capetele axei de rotație a pămîntului atinge suprafața globului terestru*. *Cu mina dreaptă despre polul arctic ... arăta*. CANTEMIR, IST. 132. *Polus arcticus* (a. 1698). GCR I, 322/31. *Polos ... arcticos*. GHEOM.-TRIGON. 88^v/11. *Polul arctic*. GS 11^v/19. *Aș vrea cu tine să mă duc depărte la polul nord, Subt cerul de opal*. TOPÎRCEANU, P. O. 131. *Polul sud sau (învechit) antarctic, antarcticose = regiunea din jurul punctului extrem sudic al pămîntului, unde unul dintre capetele axei de rotație a pămîntului atinge suprafața globului terestru*. *Cu mina dreaptă ... spre polul antarctic ... arăta*. CANTEMIR, IST. 132, cf. id. I, I. II, 325. *Iară alta polus antarcticus le număsc* (a. 1698). GCR I, 322/31. *Polos andarcticos*. POV. ȚĂR. 57^v/17, cf. 58^v/6. *Și [înainta] 'spre polul*

antarctic. GHEOGRAFIA, II, 50^v/14. Polos ... antarcticos. GHEOM. - TRIGON. 88^v/11. De aceea să zice polul antarctic. GRECEANU, I, 143/4, cf. 116/20. Polul antarctic. GS 11^v/19. Celălalt spre meazăzi ... se numește polul antarctic. LAURIAN, M. IV, 183/20. Citeam cărțile marilor descoperitori, călătorind ... la polul sud. VLASIU, D. 174.

2. (Și în sintagmele *pol ceresc* sau, învechit, *polul lumii*) Fiecare dintre cele două puncte de intersecție ale axei pământului cu sfera cerească, în jurul cărora are loc mișcarea diurnă (aparentă) a stelelor. Cf. STAMATI, D. *Polii lumii ... din care unu este la septemtrio ... altu la meridia*. SIBINEANU, C. 24/29. *La un semn puternic se vor clăti cu groază Cerurile-ăzestate pe polurile lor?* ALEXANDRESCU, O. I, 93. *Punctele în care axul de rotațiune pătrunde sfera cerească se numesc polii lumii*. DRĂGHICEANU, C. 3. *Polul ... care se află situat pe sfera cerească în apropiere de steaua polară se numește polul ceresc boreal, polul ... opus se numește polul ceresc austral*. CULIANU, C. 15, cf. 74, 151, DER.

3. (Mat.) Fiecare dintre cele două puncte în care un diametru al sferei intersecțiază sfera. Se numesc *polurile unui cerc* descris pe o sferă extremitățile diametrului sferei perpendicular pe planul acestui cerc. MELIK, G. 236, cf. 100, SCRIBAN, D. *Diametrul ... înțepă sfera în punctele P, P', numite polii cercului*. GEOM. SP. 130, cf. DM, LTR², DER.

4. (Fiz.; adesea urmat de determinările „pozitiv” sau „negativ”, care arată felul) Fiecare dintre cele două puncte sau regiuni ale unui corp, opuse uneia celeilalte din punctul de vedere al unei anumite proprietăți fizice. *Toate mijloacele ... remaseră fără de efect afară de galvanism ... Cînd însă un pol fu pus în groapa inimii iar celălalt în ureche, atunci era urmarea cu totul mirabilă*. VASICI, M. I, 44/27. *Denumirile de polul pozitiv și polul negativ sînt fondate pe socotința că: riul electric purcede de la aramă ... și se întoarce la fier*. ROM. LIT. 370^v/30. *Ambele extremități a pilei poartă numele de poluri*. PONI, F. 250. *Piesa de sudat se va lega de polul pozitiv*. IOANOVICI, TEHN. 169, cf. LTR².

5. Zonă a miezului feromagnetic al unui circuit magnetic, pe unde fluxul magnetic principal sau util trece din materialul feromagnetic în aer, sau invers. *Să cheamă polurile seau capitele magnetului*. AR (1829), 138^v/28. *Acestea se numesc polii magnetului*. STAMATI, F. 127/19. *Capetele magneților se numesc poluri*. PONI, F. 233, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Însușirile magnetice se manifestă numai la capetele care constituie polii*. CIȘMAN, FIZ. II, 334. \diamond *Polul (magnetic) nord (sau, rar, nordului) = regiunea unui magnet de la care diverg liniile de cîmp ale inducției magnetice. Aceste două capete se numesc polii magnetului, dintre care unul se zice polul nordului*. BARASCH, M. III, 58/1. *Polul (magnetic) sud (sau, rar, sudului) = regiunea unui magnet către care converg liniile de cîmp ale inducției magnetice. Aceste două capete se numesc polii magnetului, dintre care unul se zice ... polul sudului*. id. ib. 58/2. \blacklozenge *Pol magnetic (terestru) = punct sau regiune de pe suprafața pământului în care acul magnetic are poziția verticală. S-a aflat cu cea adevărată poziție a polului magnetic*. CR (1833), 255^v/29.

6. (Adesea fi g.) Fiecare dintre punctele, situațiile, însușirile etc. aflate la două extremități și opuse una alteia. *Și tu polurilor mării, dă-le legi pe a ta scară*. CONACHI, P. 275. *Aceste două poluri opuse, a rîului și a binelui, nu păstrează purure a lor însușime*. CR (1848), 114/36. *Inima tecucenilor a început să tremure într-un amestec înfrigorat de poli opuși*. POPA, V. 204. *Se aflau la doi poli opuși ai vieții sociale*. SADOVEANU, N. F. 153, cf. id. E. 33. *Hogaș se găsește la un pol opus mai tuturor celorlalți ironiști și humorști ai epocii de după 1900*. VIANU, A. P. 283. *Fantazia plămăuiește, transformă, inovează și, ca atare, stă la un pol opus față de așa-numita obiectivitate*. id. ib. 403. *Faust și Mefisto sînt doi poli ai existenței*. RALEA, S. T. I, 88. *Sistemul capitalist naște în chip necesar la unul din*

poli bogăția, iar la celălalt mizeria. CONTEMP. 1953, nr. 360^v/3. *Fabula destul de puțin complicată a acestei lucrări înlesnește conturarea polilor conflictului*. ib. 1956, nr. 484, 2/1.

— PI: *poli* și (astăzi rar, n.) *poluri*. — Și: (învechit) *pólus*, (învechit, rar) *pólo*, *pólos* subst.

— Din lat. *polus*, ngr. *πόλος*, germ. *Pol*, fr. *pôle*. — *Polo* < it. *polo*.

POL² s. m. Monedă sau, rar, bancnotă românească de douăzeci de lei care a circulat în trecut; nume dat unor monede rusești și franțuzești (de aur), de valori diferite, care au circulat și la noi în trecut; sumă de bani echivalentă cu douăzeci de lei; (argotic) polidor. *Ce să vezi! Poli, galbeni, patace, franci, băncuțe!* CARAGIALE, O. III, 21. *Cinci doctori sar să vă ia polul*. VLAHUȚĂ, O. A. II, 97. *Cîștigase cite „trei poli” de chilă*. CONV. LIT. XLIV, 657. *Am cheltuit patru poli*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 121. *De unde să-i dăm noi douăzeci și cinci de poli?* BASSARABESCU, V. 156. *N-am mai văzut cinci poli din luna cealaltă*. GALACTION, A. 248, cf. 245, id. O. A. I, 366. *377 lei, din care un pol rupt și restaurat din două jumătăți streine*. C. PETRESCU, C. V. 47. *Nu-mi aungeau doi poli pe zi*. BRĂESCU, O. A. I, 13, cf. 74. *Ți-ar prinde bine doi poli pe zi*. SAHIA, N. 101. *Am să vîrl și eu un pol pe tabloul din dreapta*. SADOVEANU, O. VII, 81. *Și uite un pol. Să-ți iei tutun și fuică*. id. ib. XVII, 206. *Dă-mi că-t dau eu, un pol*. CĂLINESCU, E. O. I, 303. *Împrumută-mi doi poli pînă mine*. CAMIL PETRESCU, N. 34. *Mi-a pus un pol în palmă*. STANCU, R. A. IV, 289. *Doi lei la pol pe săptămînă*. GALAN, Z. R. 29. *Doi poli și-un ciurel de mălai*. PREDĂ, I. 146. *Polul pleznit sonor pe marmura mesei*. DEȘLIU, G. 18. *Soarele, cit polul, făcea cercuri de lumină*. BARBU, P. 107. *Să beau vin nemăsurat, Să iau pol nenumărat*. TEODORESCU, P. P. 299. *Să-ți arăt d-un pol frumos, Pol frumos și ferecat*. ȘEZ. I, 237. *Și-a rămas la sat dator O sută saizeci de poli*. MAT. FOLK. 153, cf. 489. *Si ieu poli și gălbiori*. DIACONU, VR. 253. *Să păzesc cu zi, cu noapte, Pin-or trece negustori, Să le iau geanta cu poli*. BALADE, II, 451. *Da la crișmă nu-i dator Făr numai un pol sau doi*. FOLC. TRANSILV. II, 78. \diamond (Urmat de determinări care indică felul) *S-a găsit în plus un pol de aur românesc din 70, învelit într-o foaie de țigară*. CARAGIALE, O. II, 67, cf. TDRG, ALEXI, W. *Polul imperial 54 lei*. N. A. BOGDAN, C. M. 170, cf. ȘĂINEANU, D. U. \diamond (Neobișnuit) *Pol ofiteresc = monedă valorînd cinci franci sau jumătate de imperial*. Cf. SCRIBAN, D. \blacklozenge P. g e n e r. (Regional) *Ban de aur (Valea Lungă Cricov-Pucioasa)*. ALR II 3 287/762. *Salbă de poli*. ib.

— PI: *poli*.

— Cf. rus. *пол*.

POL³ subst. sg. (Slavonism învechit; de obicei după un numeral, arătînd o completare a cantității indicate de acesta) *Jumătate (dintr-un întreg, dintr-o unitate)*. *I-am vîndut 7 pogone de vie cu stînjini pol* (a. 1641). GCR I, 92/13. *Au umplut treisprăzece ani 1 pol a domniei sale*. URECHE, L. 180, cf. 240, IORGA, S. D. XI, 258. *Să aibă a-i dare 10 lei pol* (a. 1672). GCR I, 207/30. *Într-acești 2 ani pol ce au fost la Constantin Vodă, bișuguri n-au fost*. NECULCE, L. 326. *Au domnit un an pol*. ANON. CANTAC., CM I, 115, cf. 116. *Moise Vodă au fugit în Țara Ungurească — domnind ani 1 pol*. R. POPESCU, CM I, 280. *Au murit și Leopold, împăratul nemțescu, de vîrstă fiind ... de ani 64 pol, la luna lui aprilie*. R. GRECEANU, CM II, 140. *4 pl. pol dohotu de traba carălor* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 226. *Dar mai jos decît bani 16 p[o]l de oate nu s-au putut* (a. 1753). IORGA, B. R. 385. *Din într-această moșie ... un pogon pol este cu vîfă* (a. 1758). id. S. D. XXI, 389. *Cinci pogoaane cu căsoaie la un loc și alte două pol pogoaane, iar cu căsoaie, într-alt loc* (a. 1777). C. GIURESCU, P. O. 112. *Vor da ... șasă dăjdii cite pe una pol lună o dăjdie* (a. 1783). URICARIUL, II, 38/29. *Doi pol ani ... au șezut în Moldova*. AMIRAS, LET. III,

169/36. Nu s-au făcut piine în două pol ani ce au domnit (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 191/19, cf. 236/28. S-au mai sportit cu una pol dajdie la agiutorința de vară (a. 1803). URICARIUL, IV, 87/1. Să-i deie iarbă de coasă cite pol falce (a. 1828). ib. II, 226/27. Are „pol sat Măstăciții” (a. 1814). IORGA, s. D. VI, 52, 85 merță în 8 stoguri și un pol (a. 1828). id. ib. XXI, 421. Ai rodit ... peste unul și pol vac. CONACHI, p. 204. Pol oca icri tescuite. ALECSANDRI, T. 90. Frumos! Un tinăr de 25 de ani ibovnicul unui pol veac. id. ib. 1 672, cf. DDRF, TDRG, I. BRĂESCU, M. 70. 6 lei de la 4 joldunari, cite 1 pol leu de unul. N. A. BOGDAN, c. m. 65, cf. SCRIBAN, D.

— Din slavonul полабъ.

POLABĂ adj. (În sintagma) *Limba polabă* (și substantivat, f.) = limbă slavă din grupul limbilor slave de apus, care s-a vorbit pînă în secolul al XVIII-lea pe un teritoriu situat pe cursul inferior al Elbei. *Limba polabă ... se vorbea pe cursul inferior al Elbei.* GRAUR, I. L. 198. *Se știe că limba polabă s-a menținut în câteva sate din Germania, în ciuda acțiunii de germanizare, pînă în veacul al XVIII-lea.* SCL 1956, 140.

— Din fr. polabe. Cf. rus. полабский.

POLĂC, -Ă s. m. și f., adj. v. poleac.

POLĂDIE s. f. v. polată.

POLĂI s. m. v. polei².

POLĂN s. n. Fibră textilă poliamidică fabricată în lungime continuă, ca și lina sau inul, utilizată la confecționarea unor țesături. Cf. LTR².

— Cf. rolan.

POLĂR, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Care se referă la poli (1), de la poli¹, caracteristic polilor¹, ca la poli¹; (învechit) polaric (1). *Sint iar ... și alte doauo cercuri, că să cheamă polari.* AMFILOHIE, G. F. 186^v/9. *Doauo tropice și celi polari.* GHEOGRAFIA, II, 49^v/9. *Acest lăcutur al mărilor polare ... să pare să se fi înstreinat acolo de frigul cel extraordinar.* AR (1837), 155¹/33, cf. STAMATI, D. *O împregiurare interesantă în privința aceasta o vedem la animalele polare.* ISIS (1856), 34¹/26, cf. 35¹/2. *Ca iarna cea eternă a nordului polar Se-ntinde amorțirea în sufleru-mi amar.* EMINESCU, O. IV, 430, cf. ALEXI, W. *Nici o rață nu s-a ridicat în liniștea acestui crepuscul lung ca-n jînuturile polare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 83. *Ca o banchiză pe un ocean polar Sint singură-n tăcerea-ncremenită.* CAZIMIR, L. U. 43. *Priveliștea părea un jînut polar.* CAMIL PETRESCU, O. I, 211. *Nu îl zăresc, straniu și alb, acoperit de zăpezi polare.* BOGZA, C. O. 56, cf. 55. *Crestele acoperite de zăpadă lucesc albe și reci, ca într-o eternitate polară.* id. A. I. 156. *Lin, zornăind zurgălăii, s-a dus Iarna, spre-ntinse banchize polare.* LABIȘ, P. 363. *Am zărit un pustiu polar expus eroziunii soarelui.* BARBU, Z. 6. *Peisaje polare, cu urși albi, căsuțe feerice.* s. Iulie 1960, 13. ◇ (Prin exagerare) *O hrubă adincă jinea sticlele și fructele la o temperatură polară.* CĂLINESCU, S. 287. *Singur în odaia polară, Lucu își plimbă minile pe plăcile de faianță ale sobei.* VINEA, L. II, 315. ◇ *Steaua polară = stea principală din constelația carului-mic, situată pe prelungirea boreală a axei pămîntului, care servește la determinarea punctului cardinal nord. Aice se cuvine a zice ceva despre steaua polară și despre înălțimea polului.* STAMATI, F. 146/10. *Se numește stea polară, fiindcă este aproape de polul nordului.* BARASCH, M. II, 43/17, cf. POLIZU. *O să zărim în față stele ... cari se văd în tot timpul nopții, între care una imobilă numită steaua polară.* DRĂGHICEANU, C. 2. *Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.* EMINESCU, O. I, 92. *Această stea poartă numirea de steaua polară.* CULIANU, C. 7, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Ai căutat steaua polară.* ARGHEZI, VERS. 186. *Chiar steaua polară ... necesară orientării, nu se mai zărește.* BOGZA, C. O. 332. *Steaua polară pe cer, departe, în scurgerea timpului nu are moarte.* LABIȘ, P. 142. *Accea*

e steaua polară? T februarie 1962, 22. *Noapte polară = noapte de iarnă care se întilnește în regiunile situate dincolo de cercul polar și care poate dura pînă la o jumătate de an.* *Lumina nopților polare.* AGÎRBIȚEANU, A. 231, cf. DEX. ◇ (Substantivat, m. pl.) *Locuitori din regiunile polare (1).* *Ce fel de triste jînuturi sint Țările polarilor!* F. DUM. I, 125¹/9.

2. Adj. Care aparține polilor¹ unui magnet sau unei pile electrice, privitor la poli¹ unui magnet sau unei pile electrice; (învechit) polaric (2). Cf. DEX. ◇ Care aparține unui corp sau unui mediu care prezintă polaritate (1). Cf. DEX.

3. Adj. (Mat.; în sintagma) *Coordonate polare* = numere reale care determină poziția unui punct în plan. Cf. M. D. ENC., DEX.

4. S. f. (Mat.) *Loc geometric al punctelor conjugate armonic cu un anumit punct dat, în raport cu cele două puncte în care o dreaptă variabilă ce trece prin punctul dat intersectează o conică dată.* Cf. LTR². *Polara este o dreaptă.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Adj. (Filoz.) Care prezintă o polaritate (3), care se află într-un raport de polaritate. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polari, -e.

— Din lat. polaris, it. polare, fr. polaire, germ. polar.

POLĂRIC, -Ă adj. (Învechit) 1. Polar (1). *Să află în cele mai friguroase mări polarice, este ca de 20 palme lung.* J. СИНАС, I. N. 31/12.

2. Polar (2). *Este un stilp voltaic în activitate și ... amîndouă strmele polarice ale stilpului sint învîrțite ca o spirală.* BARASCH, M. III, 92/5.

— Pl.: polarici, -ce.

— Polar + suf. -ic.

POLARIMETRÍE s. f. Metodă de analiză cantitativă a substanțelor optice active, bazată pe folosirea polarimetrului. *Polarimetria vizuală în lumină monocromatică se efectuează fie cu compensator, fie fără compensator.* LTR², cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. polarimétrie.

POLARIMÉTRU s. n. Instrument optic utilizat pentru măsurarea unghiului cu care o substanță optic activă rotește planul de polarizare al luminii. Cf. CADE, DL, DM. *Un polarimetru e compus, în principiu, din următoarele părți: un polarizor, un analizor și un tub care conține substanța cercetată.* LTR² XIII, 5, cf. DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polarimetre.

— Din fr. polarimètre.

POLARISCÓP s. n. Instrument optic folosit pentru studiul calitativ al efectelor de polarizare produse asupra luminii la trecerea ei printr-o substanță. Cf. LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polariscoape.

— Din fr. polariscope.

POLARISÍ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se polariza (3). *Patima și boala ... se polarisesc cu elementele naturii și intrupez dispozițiile lor, spre creșterea lui în viață.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 95/23.

— Prez. înd.: polarisesc.

— Polar + suf. -isi.

POLARITĂTE s. f. 1. Proprietate a unui sistem fizic de a avea în două puncte ori regiuni ale sale caracteristici de aceeași natură, dar opuse una celeilalte. *Plecarea ce au de a să îndrepta în partea polurilor cerului și a pămîntului se numește polaritate.* AR (1829), 138¹/31, cf. POLIZU, COBÎLCESCU, G. 42/8, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN². *Polaritatea unui magnet cu cei doi poli ai săi, nord și sud.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Proprietate a structurii unui organism vegetal sau a unei părți din el de a forma două puncte de

creștere cu proprietăți morfologice și fiziologice diferite, unul la porțiunea bazală a plantei (din care cresc rădăcinile) și unul la virful ei (din care cresc ramuri cu frunze, flori etc.). Cf. DM, LTR², DER, DN², M. D. ENC., DEX.

3. (Filoz.) Specie a contradicției care constă în relația dintre doi termeni care prezintă cel mai mare grad de opoziție posibil și totodată se presupun reciproc, ca poli¹ unui magnet. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. polarité.

POLARIZĂ vb. I. 1. Tranz. fact. (Complementul indică fascicule de lumină) A face să sufere fenomenul de polarizare (1), a transforma lumina naturală în lumină polarizată. Cf. ALEXI, w. *Lumina reflectată sub un anumit unghi este polarizată*. ENC. AGR. IV, 286, cf. SCRIBAN, D. *O astfel de undă... se numește polarizată linear*. MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 17. *O radiație electromagnetică e polarizată circular spre dreapta, dacă toți fotonii au spinul... cu orientarea în care se propagă radiația*. LTR² XIII, 14.

2. Intrans. refl. și tranz. fact. A (se) produce fenomenul de polarizare (2); a ajunge sau a aduce (un mediu) în stare de polarizație (2). Cf. SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

3. Tranz. și refl. Fig. A (se) aduna, a (se) strânge, a (se) concentra în jurul cuiva sau a ceva. *Timpul ne polarizează aspirațiile spre adevăr*. LOVINESCU, S. I, 498. *Căminele culturale au polarizat în jurul lor activitatea unui mare număr de artiști amatori*. CONTEMP. 1953, nr. 375, 1/5. *A reușit să polarizeze și să coordoneze în cadrul activității lui pe toți lingviștii*. CL 1957, 13. *A fost organizatorul... școlii geografice române, în jurul căreia s-au polarizat aproape toate cadrele didactice*. MG I, 26. *Inițiativele din producție polarizează energii diferite*. s. iulie 1960, 58. *Lagărul curentelor antirealiste... polariza pe atunci interesul unor artiști în căutarea unei expresivități moderne*. v. ROM. mai 1963, 141.

4. Refl. (Filoz.) A căpăta aspectul unei polarități (3), a alcătui extreme opuse care se presupun reciproc. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: polarizez.

— Din fr. polariser.

POLARIZABIL, -Ă adj. (Fiz.) Care poate fi (ușor) polarizat. *Polarizația electrochimică se întâlnește la pilele electrice polarizabile*. LTR² XIII, 11, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polarizabili, -e.

— Din fr. polarisable.

POLARIZABILITATE s. f. (Fiz.) Însușirea a ceea ce este polarizabil; raportul dintre un moment indus al unei molecule și intensitatea cimpului electric care produce acest moment. *Polarizabilitatea constituenților*. LTR², XIII, 12, cf. 10.

— Din fr. polarisabilité.

POLARIZĂNT, -Ă adj. Care polarizează (1, 2), care (poate) produce o polarizare (1, 2); polarizator, polarizor (1). *Hydrogenul polarizant se îndreaptă către electrodul pozitiv de oxid de cupru și se combină imediat cu oxigenul din acest oxid, formînd apă*. ENC. TEHN. I, 113. \diamond *Microscop polarizant = microscop care lucrează cu lumină polarizată și care se utilizează mai ales la studiul cristalelor*. Cf. LTR². *Cercetarea acestor proprietăți se face cu ajutorul microscopului mineralogic (microscop polarizant)*. GEOLOGIA, 12.

— Pl.: polarizanți, -te.

— Din fr. polarisant.

POLARIZĂRE s. f. Acțiunea de a (se) polariza și rezultatul ei.

1. (Și în sintagma *polarizarea luminii*) Transformare a luminii naturale prin fenomene de reflexie, refracție, birefringență etc. Cf. NEGULICI. *Între aceste fenomene sînt de însemnat: inelele colorate..., polarizarea și*

dupla fringere a luminii. STAMATI, F. 85/11, cf. LTR², DER.

2. Proces fizic prin care unele corpuri ori sisteme dobîndesc proprietatea de a avea poli¹ electrici sau magnetici ori polaritate (1); stare a unui corp sau a unui sistem care a suferit un astfel de proces. Cf. LTR², DM, DEX. \blacklozenge (Impropriu) Proces fizic prin care un sistem capătă proprietăți preferențiale după o anumită direcție; stare a unui sistem care a suferit un astfel de proces. Cf. LTR², DM, DER, DEX.

3. (Lingv.) Dezvoltare în direcții opuse a sensurilor unui cuvînt, nediferențiate la origine. *Dezvoltă legea polarizării noțiunilor... în același cuvînt coexistînd două noțiuni opuse*. cv 1949, nr. 6, 42. *Un tip curios de evoluție a sensului este cel numit polarizare*. GRAUR, I. L. 111.

4. (Filoz.) Formare a unei polarități (3), a unor termeni opuși polari. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polarizări.

— V. polariza.

POLARIZĂT, -Ă adj. (Despre lumină) Care a fost supus acțiunii de polarizare (1); în care vectorul electric sau magnetic are un plan unic ori o direcție unică de oscilație. *Frumoasele experiențe ale d-lui Arago asupra luminii polarizate au făcut să se vadă că: lumina emisă de soare este prejectată de un corp gazos*. DRĂGHICEANU, c. 21. *Poate să trimită prin secțiune un fascicul de lumină ordinară sau un fascicul de lumină polarizată*. GEOLOGIA, 12.

— Pl.: polarizați, -te.

— V. polariza.

POLARIZĂTOR, -OĂRE adj. Care polarizează (1, 2), care (poate) produce o polarizare (1, 2); polarizant, polarizor (1). Cf. CADE, DM, DEX.

— Pl.: polarizatori, -oare.

— Din fr. polarisateur.

POLARIZĂȚIE s. f. 1. (Fiziol.; învechit, rar) Inversiune sau schimbare a unei funcții sub influența unui factor fizic. *D-l Lombroso... a obținut polarizația într-o proporțiune aproape de 57 la 100*. ARHIVA, II, 346.

2. Stare a unui corp sau a unui sistem fizic care prezintă polaritate (1) sau care a suferit o polarizare (1, 2). *În secolul XVII s-au cunoscut difracția și polarizația*. ENC. AGR. IV, 285, cf. LTR², DEX. \blacklozenge (Și în sintagma *polarizația luminii*) Stare a unui fascicul luminos în care toate radiațiile electromagnetice componente au aceeași direcție de oscilație; totalitatea fenomenelor legate de producerea și de efectele luminii polarizate. Cf. NEGULICI. *Acest curios fenomen este cunoscut sub numire de polarizațiunea luminii*. BARASCH, M. III, 36/11. *Deodată cu refracțiunea razei de lumină, ce pătrunde într-un mineral transparent, are loc și fenomenul de polarizațiune a luminii*. MURGOCI-LUDWIG, M. 47, cf. ALEXI, w., SCRIBAN, D. *Un alt gen de polarizație este cea eliptică*. MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 17, cf. DER. \blacklozenge *Polarizație cromatică = ansamblul figurilor de interferență, viu colorate, obținute prin cercetarea cristalelor birefringente în lumină polarizată, cu ajutorul unui polariscop*. *Legile polarizațiunii... cromatice au fost completate de Fresnel*. ENC. AGR. IV, 286, cf. LTR², DER, DEX. \blacklozenge Mărime vectorială care caracterizează una dintre stările mai sus definite. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polarizații. — Și: (rar) polarizațiune (scris și: polarizațiune) s. f.

— Din fr. polarisation.

POLARIZAȚIUNE s. f. v. polarizație.

POLARIZOR, -OĂRE adj., s. n. 1. Adj. Care polarizează (1, 2), care (poate) produce o polarizare (1, 2); polarizant, polarizator. *Prismele polarizoare*. DER III, 803, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. n. Dispozitiv optic care servește la polarizarea luminii. *Se folosesc, fie polarizoare prin reflexiune, fie polarizoare prin refracție, fie polarizoare prin dublă refracție.* LTR², cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: polarizori, -oare.

— Din fr. polariseur.

POLAROGRAF s. n. Aparat pentru înregistrarea grafică sau fotografică a curbei curent-tensiune, utilizat în analiza electrochimică. Cf. LTR², DER, DEX.

— Pl.: polarografe.

— Din fr. polarographe, germ. Polarograph.

POLAROGRAFIC, -Ă adj. Care aparține polarografiei, privitor la polarografie, care folosește polarografia. *Schema cea mai simplă a aparaturii polarografice.* LTR² XIII, 16. *Analiză polarografică.* DER III, 803. *Electroliză polarografică.* ib., cf. DEX.

— Pl.: polarografici, -ce.

— Din fr. polarographique.

POLAROGRAFIE s. f. Metodă de analiză electrochimică a unei substanțe (în soluție), realizată cu ajutorul polarografului. Cf. LTR², DER, DEX.

— Din fr. polarographie.

POLAROÏD s. m. Placă polarizoare confecționată dintr-un material special și utilizată pentru construcția farurilor și a parbrizelor de automobile. Cf. LTR², DER, DEX.

— Pl.: polaroizi.

— Din fr. polaroïd.

POLASIA s. f. art. (Regional) Numele unei hore; melodie după care se dansează această horă (Boureni—Băilești). I. CR. I, 155.

— Etimologia necunoscută.

POLĂTĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Palat¹ (domnesc, împărătesc); p. restr. sală, cameră mare (într-un palat²); p. ext. curte (domnească, princiară, împărătească). *Rugă către Dumnezeu, încă și de toate curțile și de polate.* CORESI, EV. 523. *Să fii doamnă mie și împărăteasă tuturor polatelor mele (ante 1600).* CUV. D. BĂTR. II, 151/13, cf. 165. *Curțile și ... polatele cetăței ceii de sus.* VARLAAM, C. 25. *Întrind în polată cu căpitanii ... porunci Fist să aducă pre Pavel. N. TEST. (1648), 168^v/29. O sfință mânăstire mare ... lîngă polata domnească.* SIMION DASC., LET. 21. *Pentru toată polata și curtea lui ... să ne rugăm.* DOSOFFEI, ap. GCR I, 240/30, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 233. *Toate polățile cu glas de tînguire au răsunit (a. 1757).* GCR II, 54/31. *Ieșind din polată au purces bucurîndu-se.* VARLAAM-IOASAF, 102^v/16. *Stau porțile polății crățești fiește pentru cine deschise (a. 1799).* GCR II, 169/24. *Se suia în polata împărătească, și încă era pe trepte.* ȘINCAI, HR. I, 3/29. *Eu vă zic că a scobire o covată Este o meșterie mult mai rară Și mult mai grea, decît în polată Șezînd la divan a porunci.* BUDAI-DELEANU, Ț. 394. *Au chemat împreună pe toți cetățenii într-o sală (polată) mare.* ȚICHINDEAL, F. 94/7, cf. LB. *Darie ... căută să-l prinză pre Alexandru și-l căută prin toate polățile.* ALEXANDRIA, 76/3, cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., ȚIPLEA, P. P. 114. *O, raiule, polată frumoasă, Cu lumină mîngăioasă!* POP., ap. ȘĂINEANU, D. U. ◊ Fig. *Prea sfințită polată aflînd D[um]nezeu pîntecele tău.* MINEIUL (1776), 89^v/10.

2. (Regional) Încăpere mică pe lîngă o casă țărănească, formată uneori numai dintr-un acoperiș sprijinit pe stâlpi, servind ca magazie pentru unelte și pentru alte obiecte de gospodărie sau ca adăpost împotriva ploii, a soarelui etc. V. m a g a z i e (1 1), ș o p r o n. Cf. PÎRVESCU, c. 188. *Înainte hanului o polată încăpătoare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, f. 62, cf. LTR², RĂDULESCU-CODIN, 59, cv, 1951, nr. 9—10, 47, CHEST. II 248/33, 97, 130, 326/68, 391/98, 434/18, 65, 75, 101, 137, ALRM I/1 h 293, A III 17. ◊ Adăpost

improvizat făcut de ciobani; colibă (CHEST. v/9, 35, ALRM II/784), șopron făcut la o stîină pentru adăpostul vitelor (ALRM SN I h 263/728). ◊ Prîsăcă (Arefu—Curtea de Argeș). ALRM I 1 685/782. ◊ Cameră mică de locuit, în casele țărănești. *Noi facem focu numa-n polatră, că în odăile bune nu facem, că se strică lucrurile.* STĂNOIU, c. I. 59, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 54.

3. (Prin Olt. și prin Transilv.) Perete de legătură între casă și o altă clădire alăturată. Cf. H IX 89, CHEST. II 248/65.

4. (Regional) Streașină (la casă). *Aceste cosoroabe împreună cu căpriorii alcătuiesc apărătoarea, streășina, sau polata casei și acoperămintul prispelor.* PAMFILE, I. c. 419. *Se scoboară, leagă dirlogii cailor de cite un stîlp și se așază la masă, sub polată.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 59. *Mă puneam cu bolovani pă polata cașii.* GRAIUL, I, 19, cf. UDRESCU, GL. ◊ Fig. *Dacă-i fur, unde să-i duc? Supt polată de pădure, C-a crescut fineașa mare De nu te vezi de călare.* MAT. FOLK. 381. ◊ Bucată de scîndură așezată la streașina casei. Cf. cv 1951, nr. 2, 34, CHEST. II 245/18.

5. (Regional) Pervaz (2 a) (Tudor Vladimirescu—Medgidia). CHEST. II 180/131.

6. (Prin nord-vestul Munt.) Porțiune dintr-un gard de scînduri. Cf. UDRESCU, GL.

7. (Prin vestul Transilv.) Schelă care servește ca suport muncitorilor care lucrează la înălțime, la construcția sau reparația unei case. Cf. TEAHA, c. N. 255.

8. (Regional; în forma polatie) Avut, zestre, calabalic. *Leleo, ia-ți polatia Și mi te du la badea.* PAMFILE, c. Ț. 332. *Să-ți iai, diavole, polatia cu tine și să te duci unde s-a dus moara mea.* CONV. LIT. LVI, 195.

9. (Regional; cu sens colectiv) Membrii unei familii (Diocheși Rediu—Panciu). Cf. CHEST. II 47/106. ◊ (În forma poladie) Populație a unui ținut sau a unei țări (Tătăruși—Pașcani). Cf. VASILIU, P. L. 201. *Blăstămau oamenii și ziceau că n-ar fi mai ajuns muieroa aceea să vie pe locurile „noaște”, c-o făcut pe-mparat să-și cernească toată poladia.* id. ib., cf. 261.

— Pl.: polată și polăți. — Și: (regional) polătie, polătră, polădie, polotă (CHEST. II 434/18) s. f.

— Din bg. ПОЛАТА.

POLĂTIE s. f. v. polată.

POLĂTRĂ s. f. v. polată.

POLĂ s. f. v. poală.

POLĂCĂESC, -EASCĂ adj. v. polecesc.

POLĂCĂESTE adv. v. polecește.

POLĂÎT, -Ă adj. v. poleit².

POLĂRÎT, -Ă adj. (În poezia populară; despre haine) Împodobit (cu cusături, șnururi, panglici etc.) la poale; (despre cojoace) cu o bordură de blană (la poale). *Pe la poale-i polărît, Pe de margini mărgărît.* VICIU, COL. 35. *Cojoc lung până-n pămînt, Pe la poale polărît.* ARH. FOLK. VII, 97.

— Pl.: polărîți, -te.

— De la poală.

POLĂȚICĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui p o l a t ă (Reviga—Slobozia). Cf. p o l a t ă (2). Cf. BUL. FIL. v, 171. ◊ (Regional) Bucătărie de vară în gospodăriile țărănești (Vernești—Buzău). CHEST. II 297/98.

— Pl.: ?

— Polată + suf. -ică.

POLBĂG s. m. v. podbal.

POLBĂL s. m. v. podbal.

POLBĂR s. m. v. podbal.

POLBEĂG s. m. v. podbal.

POLBEĂL s. m. v. podbal.

POLBEÁN s. m. v. podbal.

POLBIÁG s. m. v. podbal.

POLBÍCI s. m. v. poghîreă.

POLC s. n. 1. Veche unitate militară, corespunzătoare regimentului de mai târziu. Am împărțit oastea în două polcuri. URECHE, L. 138, cf. 80, 240, SIMION DASC., LET. 287. Polcurile taberii lui Ruvim. BIBLIA (1688), 94¹/51. Făcut-au mare gătire de oaste c-au adus și câteva polcuri de căzaci. NECULCE, L. 71, cf. 48. Mergea turcii cu năvală asupra polcurilor lezești. MUSTE, în MAG. IST. III, 18/24, cf. 92/20. Pre vreun slujitoriu a unui polc oștenesc însfătuiaște spre lăsare a slujbei. PRAVILA (1788), 45/21. Veniți spre întâmpinarea polcurilor noastre (a. 1788). URICARIUL, XIV, 195, cf. XXII, 438. Polcuri de ostași. ȘINCAI, HR. II, 325/15. Plată de progoane la cărăle ce s-au luat dă către polcuri de la lăcuiitori (a. 1811). DOC. EC. 136. Ia împreună cu tine zece polcuri. BELDIMAN, N. P. I, 132/22. Armia aceasta au fost alcătuită din 22 polcuri regulate de pedestriime. CR (1829), 66¹/27, cf. I. GOLESCU, c. Raporturile de lună ce să trimăt la ștab să incheie la polcuri în acea mai de pe urmă zi a lunii. BULETIN, F. (1833), 60²/2. Trii polcuri de dragoni ... pe cap au un coif de alamă strălucitoare. KOGĂLNICEANU, s. 44. Patru polcuri de strelîți aflători pe marginile Litvei. ASACHI, I. 248/11, cf. VALIAN, v. Alexandru ieși cu polcul lui la pădure. ALEXANDRIA, 93/16. Trimise un polc (regiment de cazaci) în stînga. BARIȚIU, P. A. II, 610. Înainta cu polcul spre Dunăre. ROM. LIT. 297²/12. Un polc de călăreți s-arătă în capul Măgurei. DELAVRANCEA, s. 201, cf. BĂRCIANU, TDRG. El organizează un polc de români, moldoveni și ardeleni. IORGA, L. II, 119, cf. CHIRIȚESCU, GR. 253, ȘĂINEANU, D. U., PUȘCARIU, L. R. I, 294, SCRIBAN, D.

2. (Învechit, rar) Legiune în armata romană. Din polcurile și coloniile (adeacă sloboziile), pre carile Traian ... li-au adus în Dachia, valahii aceștia să trag. CANTEMIR, HR. 464, cf. 79, id. IST. 186.

— Pl.: polcuri.

— Din ucr., rus. полк.

PÓLCÁI s. f. Numele unui dans popular originar din Boemia, cu ritm sprinten, vioi, puternic marcat, însoțit de miți salturi, care a devenit dans de bal; melodie după care se execută acest dans. Să-l învâț a juca polca. CR (1846), 20²/36. Să joace vreo polcă, vreun vals sau cotrodanș. FANN, P. V. III, 54/23. A să învețe a juca polca și a să uite hora. NEGRUZZI, s. I, 299. Am învățat la pansion ... și polca, și mazurca. ALECSANDRI, T. I, 147, cf. 162. Este o persoană care ar dori foarte mult să gioace o poalcă cu d-ta. id. T. 457. Fluierină o polcă și zuruind o pilă de napoleoni, supăra prin nepăsarea lui pe căpitanul Delescu. DELAVRANCEA, s. 123. Să jucăm o polcă. id. H. T. 73, cf. PAMFILE, J. I, 17, III, 11. Zi, mă, zi o polcă. PETICĂ, o. 220. Cînt vreo polcă sau vreo horă, Pin'la anumită oră. ARGHEZI, s. P. 118. Auzisem optsprezece flașnete gigantice, zbierînd a locomotivă, valsuri electrice și polci. id. B. 69. Se auzi un fel de marș demodat, poate o polcă de demult sau un cârîl fără ritm. BARBU, P. 181, cf. H I 10, 388, II 65, 168, IV 57, IX 365, XI 492. Prin satele de la șes joacă ... polca. ȘEZ. III, 109. Ia să-m cînți cîntecul ... (Să zice o polcă). MAT. FOLK. 1256. Eu și polca știu juca, Da' cămeși nu poai spăla. I. CR. II, 77, cf. ALR II 4 336/182, 192, 284, 310, 414, 514, 520, 531, 537, 551, 605, 762, 848, 876, A V 15, FOLC. MOLD. I, 111. ◊ (Cu determinări arătînd felul) Urmară un „Marș triumfal” și o polcă-mazurcă à la Chopin. FILIMON, o. II, 253. Polca cu lăutari: polcă-șoțisă, ... polca-horă. PAMFILE, J. II, 161. A plecat fredonînd o polcă poloneză. STANCU, R. A. V, 249. Polca lance. H I 36. Polca șoțisă. id. Polca trampla. id. 64. Danșuri: polca dreaptă. id. 229. Polca atămție. id. 269. Polca unguerească. id. X 543. Polca repede. ALR II 4 336/105.

— Pl.: polci. — Și: (regional) poalcă, póreă (ALR II 4 336/76) s. f.

— Din fr. polka, rus. полка.

PÓLCĂ² s. f. Haină sau jachetă pe care o poartă femeile, la țară, făcută din stofă ori din lînă împletită și croită pe talie, de lungime variabilă, de obicei scurtă; uneori căptușită sau îmblănită. Rochie de lînă cu polcă cu tot. SEVASTOS, N. 47, cf. SĂGHINESCU, s. 100. Mamă-să ... pornită de la cusutul polcilor și uitase o șurubiță de ață neagră pe după gît. N. REV. R. I, nr. 12, 185. În fiecă duminică se înființa ... cu fustă verde, cu polcă roșie. HOGAȘ, DR. II, 100. Îmbrăcată în fustișoară albă, cu polcă verde, ce-i chinuia sinii. BRĂESCU, A. 21. O femeie ... îmbrăcată cu polcă roșă și fustă albastră. SADOVEANU, O. I, 409, cf. id. o. VI, 611. Măștei îmbrăcă niște pantaloni vechi de-ai cumătrului, care-i ajungeau pînă la genunchi, și-o polcă veche. v. ROM. mai 1958, 60. Hainele sătenilor se numesc: rochie, pestelcă, fustă, polcă. H I 141. Polcă este un fel de haină scurtă și vătuită cu lînă. id. II 63, cf. I 4, 38, 262, II 84, 89, 223, X 7, 190, 506, 557, XI 429, XII 132, 351, XVI 98. Ș-am văzut o copilă Numa-n polcă și-n rochiță. SEVASTOS, c. 109, cf. ȘEZ. IX, 44. Polca e o haină pe talie. I. CR. V, 346, cf. GRAIUL, I, 474, PĂSCULESCU, L. P. 369, A VI 26.

— Pl.: polci.

— Din rus. полъка „poală a hainei”.

POLCĂU s. n. v. polcău.

POLCEĂ s. f. (Regional) Tiv (la obiecte de îmbrăcăminte) (Călanu Mic—Hunedoara). Cf. VICIU, GL. Cămașa mi-i prea lungă, fă-i o polcea. id. ib. ◊ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma policea) Încetitură făcută pe pieptul unei cămași. V. C U T Ă. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: polcele. — Și: polceacă s. f. VICIU, GL. 69.

— De la poală.

POLCÓVNEC s. m. v. poleovnic.

POLCÓVNIC s. m. 1. Vechi grad militar, corespunzător colonelului de mai târziu; persoană care avea acest grad; comandant al unui polc (1). Și un polcovnic ... vestit ... s-au tnecat. URECHE, L. 94, cf. 232, SIMION DASC., LET. 287. Un polcovnic ce avea la Camenișă, anume Condrașchii. M. COSTIN, o. 158. Au agiunsu unii de au fost polcovnici spre slujba oștirii. NECULCE, L. 28. Ș-au ales din capete dintre dinșii ș-au pus giudecători și polcovnici și sotnici. id. ib. 69, cf. 223. Casăle ... le avem date în chirie dum[nea]lui polcovnicului] Iancul (a. 1787). IORGA, s. D. XII, 111, cf. 104. Un polcovnic neamșu ... era de față la prînzul său. IST. CAROL XII, 27²/25. Este aici un ipochimen, anume polcovnecul Dragomir (a. 1796). IORGA, s. D. VIII, 33. Căpitanul să se supuie polcovnicului. BELDIMAN, N. P. II, 158/13. Oclirmuitorii norodului ..., polcovnicii, căpitanii. ZILOT, CRON. 77, cf. I. GOLESCU, c. Polcovnicul Udrea Bolintineanul ... face rugăciune pentru găsirea unui țigan ce i-au fugit de la vie. BULETIN, G. (1840), 27²/9. Zamoisky chemă îndată pe polcovnicii cei mari. BĂLGESCU, M. V. 210. 120 cazaci sub polcovnicul Bucureștilor. id. ib. 627. Misiunea rusească extraordinară, constă din ... un general, un polcovnic. TELEGRAFUL (1854), 3¹/62. Polcovnicul și călugării. ROM. LIT. 297²/1. Polcovnicul Ionișă Ceganu ... era născut cam pe la anul 1789. GHICA, s. 13, cf. XVIII. Au găsit pe polcovnicul Solomon. LĂCUSTEANU, A. 51. O mică companie de voluntiri cazaci sub ordinile unui polcovnic rus ... călcă Bucureștii. ODOBESCU, s. I, 265. Polcovnicul Enghel ... zicea nevetei de cite ori se întâmplă să moară vreunul din acești nenorociți. id. ib. III, 22. Ofițerimea în fireturi, polcovnici și prapurcici, bănăndău d-a încitelea uluiți de vultă. DELAVRANCEA, s. 226. Comandantul unui polc se numea polcovnic (colonel). URICARIUL, XXII, 439. Se citează o traducere românească a acestui document făcută de polcovnicul Toader Deb-ici. BUL. COM. IST. I, 159. Polcovnicul au pus nemții de au așezat

la loc puștile și piva. SADOVEANU, O. XI, 385. *Ispravnicul are pe judecători și în locul spătarului pe polcovnic și căpitani.* OȚETEȚA, T. V. 50. *Străbunicul Dragomir, polcovnicul ..., își piepăna barba.* DEMETRIUS, A. 12, cf. SCL 1958, 236, ib. 1960, 252.

2. Persoană care în trecut comanda un grup de oameni însărcinați cu ordinea publică, cu paza podurilor, cu îndeplinirea unor treburi administrative etc. Acolo au pus polcovnici, judecători, logofeși, după obiceiurile lor (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 26/20. *Polcovnicul agesc, polcovnicul postelnicesc ... nu vor plăti goștina spre răsplătirea slujbei lor (a. 1809).* URICARIUL, VI, 465. *Polcovnicul de poduri cu polcovnicul de ciocli.* FILIMON, O. I, 302. *Arhon polcovnice ... și chiar dumneata, arhon agă Neamuș, v-am poftit din poroncă domnească.* ALECSANDRI, T. 1387. *Nu toți cioclii umblau prin casele bolnavilor ca să-i jefuiască ..., ci numai o anumită mascara, care-și zicea polcovnic de ciocli.* C. GANE, TR. V. 385. ◊ *Polcovnic de străini* = subaltern al marelui vornic de poliție, însărcinat cu stringerea dărilor străinilor care locuiau în București. Cf. DER.

- Pl.: polcovnici. - Și: poleóvnee s. m.
- Din ucr., rus. полковник.

POLCOVNICĂT s. n. (Rar) Polcovnicie. *Ce vedem și la noi? Pe unii că-și cumpără caftanele, pe alții slujbele, pe alții, protecția domnească ..., polcovnicaturile, căpitănaturile.* RĂDULESCU-CODIN, M. N. 18.

- Pl.: polcovnicatură.
- Poleovnic + suf. -at.

POLCOVNICEĂȘĂ s. f. (Învechit) Soția polcovnicului. *Polcovniceasa Lucsandra Milisevschina (a. 1839).* DOC. EC. 730, cf. POLIZU.

- Pl.: polcovnicese.
- Poleovnic + suf. -easă.

POLCOVNICÉL s. m. (Învechit) Diminutiv al lui polcovnic; subaltern al polcovnicului. *Polcovnicel Grigorie (a. 1803).* URICARIUL, VII, 387, cf. POLIZU, LM.

- Pl.: polcovniceli.
- Poleovnic + suf. -el.

POLCOVNICÉSC, -EĂSCĂ adj. Care aparține polcovnicului, privitor la polcovnic; care este sub comanda unui polcovnic. *Slujitori, catane polcovnicești și plăiași.* CR (1830), 274¹/25, cf. I. GOLESCU, C. *Avangarda se compunea din brasla agiei, alcătuită din călăreți polcovnicești.* FILIMON, O. I, 302, cf. TRDG, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DEX.

- Pl.: polcovnicești.
- Poleovnic + suf. -esc.

POLCOVNICĪE s. f. Funcția de polcovnic, (rar) polcovnicat; autoritatea, instituția reprezentată de polcovnic. *Polcovnicia este ușurată la avaeț (a. 1823).* DOC. EC. 272. *Lutnd sub ascultarea dum[nealui] și pe pitaru Ioniță, epistatul polcovniciei de ciocli cu ajutoarele sale.* CR (1831), 175¹/26. *N-am putut s-o slujesc de frica polcovniciei.* DELAVRANCEA, S. 235, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Polcovnicia cioclilor este reorganizată în mai 1815 prin hrisov domnesc.* C. GANE, TR. V. 385, cf. SCRIBAN, D. *Alexandru Ipsilanti a mai înființat, în 1775, cile o polcovnicie de județ, pentru urmărirea tilharilor.* OȚETEȚA, T. V. 50.

- Pl.: polcovnicii.
- Poleovnic + suf. -ie.

POLCŪȚĂ¹ s. f. (Regional) Diminutiv al lui polcã¹ (Ghigoiești - Piatra Neamț). Cf. H X 455.

- Pl.: polcuțe.
- Poleã¹ + suf. -uță.

POLCŪȚĂ² s. f. Diminutiv al lui polcã². Cf. MANOLESCU, I. 224. *Femeile ... în polcuțe și fuste de țirg.* IORGA, C. I. I, 107. *Polcuța, baschina babelor ... duce cu minteanul uncheșilor.* PAMFILE, I. C. 362.

Își îmbracă o polcuță. GİRLEANU, N. 167. *Purtind în neștire un suris nou și fericit la colful gurii - și în polcuța strimțată ... miros tare și înepător de naftalină.* CAZIMIR, GR. 124. *Pe polcuța cafenie i se scurgeau șiroaie de apă.* SADOVEANU, O. III, 289, cf. I, 172, III, 350. *Se frecau de surtucuri pline de pitece, de polcuțe cu cilții ieșiți.* CAMILAR, N. II, 321. *Polcuțe cu beteală, fuste verzi ca iarba.* id. c. p. 9. *Îmbrăcată într-o polcuță veche și într-o sumedenie de șaluri.* GALAN, Z. R. 164, cf. H X 540, XIV 378. *Ieși Marghioală la porțiță, în rochiță și-n polcuță.* ȘEZ. I, 139. *Se împletesc cu undrele făcându-se „polcuți“, țiorak'i.* STOIAN, PĂST. 60.

- Pl.: polcuțe.
- Poleã² + suf. -uță.

POLCŪȚĂ³ s. f. (Prin Ban. și prin Transilv.) Diminutiv al lui poală. Cf. poală (11). *Te văzui eu în portuță, în subțirelele polcuță.* EPURE, P. 43, cf. TEAHA, C. N. 255.

- Pl.: polcuțe.
- Poală + suf. -icuță.

POLDÉI s. m. v. boldei.

POLDER s. n. Porțiune joasă de uscat smulsă mării sau unui lac maritim prin îndiguire și drenare; sol format de depunerile rămase în urma retragerii apelor fluviilor, râurilor, a secării bălților etc. V. m a r șă¹. *Acesta-i caracterul obișnuit al țării, îmi explică cineva: canaluri și poldere.* SADOVEANU, O. IX, 219. *Prin secarea bălților s-au creat polderele.* id. ib. 250, cf. DM, DN², LTR², DER, DEX.

- Pl.: poldere.
- Din germ. Polder.

POLEĂC, -Ă subst., adj. 1. S. m. și f. (Învechit și regional) Polonez (1). *Ion Karskovskie ce se poreclise poleac.* M. COSTIN, ap. GĪDEI, 324. *În țara poleacului.* DOINE, 17, cf. A III 3.

2. Adj. (Învechit și regional) Polonez (2). *Numărul poeștilor dași omenirii de nobila șleahită polacă.* CĂLINESCU, E. 8, cf. DEX. ◊ (Substantivat, f.) *Limba polonă, v. polon (2).*

3. S. f. (Învechit; în forma polacă) Poloneză, v. polonez (3). *Dăm de exemplu fraze întregi din polaca de la primul act.* FILIMON, O. II, 277.

4. S. m. și f. (Prin Bucov.) Persoană care are un defect de vorbire. Cf. șez. III, 85.

5. S. m. și f. (Regional) Reformat² (Somova-Tulcea). Cf. ALRM II/I h 249/682.

- Pl.: poleci, -ce. - Și: (regional) poleáh, -ă (PAMFILE, C. T. 284), polác, -ă s. m. și f., adj.

- Din pol. Polak. Cf. ucr. поляк, rus. поляк.

POLEÁH, -Ă s. m. și f., adj. v. poleac.

POLEÁJEN s. n. (Prin nord-estul Olt.) Loc șes la marginea unei păduri sau a unui deal. Cf. COMAN, GL., LEXIC REG. II, 30. ◊ (Regional) Pantă lungă a unui drum (Păușești Otăsău-Băile Govora). COMAN, GL.

- Pl.: poleajene. - Și: poléjen s. n. COMAN, GL.
- Cf. polejnic.

POLECÁNDRU s. n. v. policandru.

POLECÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit și regional) Polonez (2). *Jidovii cei turcești și polecești să minie pre cei nemțești.* ȚICHINDEAL, F. 57/12, cf. LB, TRDG, SCRIBAN, D. *Să te poarte pe uliță, Pe ulița polecească.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 260.

- Pl.: polecești. - Și: (învechit) polácése, -ească adj. LB.
- Poleac + suf. -esc.

POLECÉȘTE adv. (Învechit) În limba poloneză; ca polonezii. Cf. LB. *Subținsemnatul ... vorbește nemțește,*

ungurește, latinește, ceva polecește și rumânește. GT (1839), 120²/8, cf. SCRIBAN, D.

- Și: polecește adv. LB.
- Poleac + suf. -ește.

POLECIOARĂ s. f. v. polecioară.

POLECNIȚĂ s. f. v. poledniță.

POLECĂ s. f. v. poreclă.

POLECRĂ vb. IV v. porecli.

POLEDIȘTE s. f. (Regional) Polei¹ (1) (Crucea—Vatra Dornei). A v 15.

- Accentul necunoscut. — Pl.: ?
- De la poledniță.

POLEDIȚĂ vb. I. Intrans. impers. (Regional) A se face polei¹ (1); (regional) a (sc) polidi. Cf. H XVIII 136, com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI. — Prez. ind. pers. 3: poleditează și polédniță. — Și: poledniț (com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI) vb. IV, polejnită (prez. ind. pers. 3: poléjnită, H XVIII 136) vb. I.

- V. poledniță.

POLEDIȚĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Polei¹ (1). Cf. CUV. D. BĂTR. I, 297, DDRF, SIMA, M. 185. O lapoviță încă mai aposă îngheață de multe ori de îndată ce cade pe pământ... Aceasta se cheamă policie sau poliviță. PAMFILE, VĂZD. 169, cf. H XVIII 266. Se zice că afară-i poliviță. VICU, GL., cf. PĂCALĂ, M. R. 141, com. din ZAGRA-NĂȘAUD și din TĂRCĂIȚA-BEIUȘ, L. COSTIN, GR. BĂN. 163, A v 2, 15, 22, VI 16, GLOSAR REG. ♦ P. ext. (Mold. și prin Bucov.) Chiciură. Cf. ALR I 1 260/394, 412, 550, A v 14. ♦ P. ext. (Învechit, rar; în forma polegniță) Brumă. Ca ploaia pre troscoț și ca polegnița pre iarbă (a. 1784). ap. TDRG. ♦ (Învechit, rar; în forma polejniță) Sloi (care plutește pe apă). Cf. LB.

2. (Prin sud-vestul Transilv.; în forma polegniță) Zăpadă. Cf. H XVIII 301.

— Pl.: poledite. — Și: (învechit și regional) poléjnită, (învechit) poléviță (СНАС, II, 274), (regional) poléniță (L. COSTIN, GR. BĂN. 163), poléghniță (TEAHA, C. N. 255), poléitiță (GLOSAR REG.), poléghniță (PĂCALĂ, M. R. 141), poléviță s. f.

- Din bg. поледица, scr. poledica.

POLEDIȚĂ vb. IV v. polednița.

POLEGHIȚĂ s. f. v. poledniță.

POLEGNITĂ s. f. v. poledniță.

POLEI¹ s. n. 1. Strat subțire și neted de gheață format pe suprafața solului, pe arbori sau pe alte obiecte, prin înghețarea apei provenită din ploaie sau din topirea zăpezii; ghețuș, (învechit și regional) poledniță (1), (regional) poledite, policie¹. Cf. POLIZU. Chiciură, negură, polei n-o hi. JIPESCU, O. 61. Să aluneci pe poleiul de pe ulițele ninse. EMINESCU, O. I, 157. Afară era polei grozav. CARAGIALE, O. I, 132. Pe stradă e polei. VLAHUȚĂ, O. A. II, 234. Din ceri pică un fel de păsă în două cu ploaie și se preface în polei. CONTEMPORANUL, v. 2, 144. Pământul fiind rece picăturile de apă se solidifică și formează pătura de gheață lunecoasă cunoscută sub nume de polei. PONI, F. 19. Zăpada prinsese, din polei, o coajă tare și alunecoasă. DELAVRANCEA, H. T. 271. Zăpada era mult mai mare... Scoarța de polei nu era așa groasă. s. m. III, 327. Și pe cărarea înghețată de poleie... Urcăm din nou, cu greu, înspre tranșee. CAMIL PETRESCU, v. 75. De frig am promoroacă-n palme, Polei pe scutele de fier. CĂLINESCU, L. L. 91. Cu vinturile-n coarne... zburau năvalnic cerbii pe fragedul polei. LABIȘ, P. 77, cf. 22. Crusta de polei... se formează în urma topirii zăpezii. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 854. Când dă ploaie cu ninsoare (lapoviță) și în urma acestia dind ger se formează polei. H IV

152, cf. 7, 114, 243, v 3, IX 405, XII 168, 236. ♦ P. ext. (Regional) Chiciură. Promoroaca se mai numește și... polei. PAMFILE, VĂZD. 66. Iau șetele mielele din giră, se uită la ele și văzându-le cu polei (chiciură) se bucură. H II 34, cf. 57, ALR I 1 260/808, 837, 840, 940.

2. (Rare) Poleială (1). Care mură să fie mai neagră și mai lucioasă ca ochii celei mijlocii? Care rază așa de polei și de aur ca Domnica cea mai mică? DELAVRANCEA, s. 84.

3. (Prin Munt. și prin Olt.) Staniol. Cf. ALR II 4 271/784, 876.

4. Fig. Luciu, lustru, strălucire. Dar lumina lunii să schimbă în polei rumeni. DELAVRANCEA, T. 25. În poleiul alb al lunii îi văd patruzeci de rane. GOGA, POEZII, 291. Brazilii mei tnași și plopii Sub poleiuri de zăpadă, Înmulțit în mii de copii, Chipul tău au să îți vadă. LABIȘ, P. 134, cf. 166. Lumea e plină de polei de soare. s. februarie 1961, 65. < (Prin lărgirea sensului) Și-i plăcea să recunoască sub poleiul frazelor lui convenționale pe preocupărea brăileană șireată. GALAN, Z. R. 150.

5. (Prin Olt.) Săniuță rudimentară (pentru copii). Cf. LEXIC REG. 84. Facem un polei: facem două tâlpi și două blăni așa și le punem în lătic. GL. OLT.

6. (Prin nord-estul Olt.) Instrument în forma unei scări cu două trepte la capete, folosit pentru a coborî butoaietele din car sau în pivniță. Cf. CIAUȘANU, GL. Poleiul se udă cu apă spre a aluneca butoaietele pe el. id. ib.

7. (Regional; prin confuzie) Polenul¹ porumbului (Totoiești—Iași). GLOSAR REG.

— Pl.: poleiuri și (popular) poleie. — Și: (regional) poléu (ALR I 1 260/800, 825) s. n., polie (H XVIII 136, L. COSTIN, GR. BĂN. 163, NOVACOVICIU, C. B. I, 16) s. f. — Postverbal de la polei⁴.

POLEI² s. m. (sg.) (Bot.; Transilv.) Busuiocul-cerbiol (Mentha pulegium). Cf. COTEANU, PL., LB, DDRF, TDRG, DR. IV, 484, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BORZA, D. 111.

— Și: polái (COTEANU, PL., LB, POLIZU, LM, DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.), puléi (POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W.) s. m.

- Din germ. Polei. Cf. lat. puleium.

POLEI³ s. m. pl. (Regional) Nume dat unor ființe supranaturale din basme (Coșeu—Zălau). Cf. VICU, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. lei (pl. lui leu „animal“).

POLEI⁴ vb. IV. Trans. 1. (Adesea cu determinările „cu aur“ sau „cu argint“) A acoperi (în scop decorativ) cu un strat subțire de aur sau de argint; a sufla (cu aur sau cu argint). Tidva capului o poliesc cu aur. HERODOT (1645), 217. Iar florile le polei cu aur (a. 1654). GCR I, 173/7. Și așa au fost făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur polieată. NECULCE, L. 8. Făcu sicriu de argint curat și-l polei cu aur. ANON. CANTAC, CM I, 103, cf. ANON. CAR. Zidia și Alicesandru un stlpu di piatră și poliit cu aur. ALEXANDRIA (1784), 38²/15. Lucrurile cele de lemn sint poleite toate. IST. AM. 10^V/18, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRU, LB. Însă nu crezi mai nimerit Ca fierul deocamdată să fie... polei? ALECSANDRI, T. II, 66, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, DEX, ALR SN II h 572. < Fig. Eu eram chemată să șterg pata ce ea pusese pe pergamentul neamului și să-i poleiesc din nou blazonul șters. VLAHUȚĂ, O. A. II, 60. (Ref. l. pas.) Geamurile se poleiseră cu o ușoară abureală, amintind noaptea de brumar. CONTEMP. 1953, nr. 376, 4/4. ♦ (Regional; complementul indică vase de aramă) A spoi (Voiniceni—Tirgu Mureș). Cf. ALR II 4 260/235. ♦ A înveli într-o foiță subțire de staniol, de hârtie colorată etc. Sint silfi ca spișerii a polei hapurile ce votesc a da bolnavilor. KOGĂLNICEANU, S. A. 105, cf. DL, DM, DEX. ♦ Fig. A cizela, a șlefui, a perfecționa; a dezvolta. Limba Lațului... o au îndreptat și o au poliit Latinus, craiul

Tărei Laștului. MAIOR, IST. 232/17. Convenția nu are de scop a reforma societatea, ci a o polei. BOLINTINEANU, o. 457. Am adunat cuvîntul greu, de lut, L-am poleit cu mina mea ușoară. CAZIMIR, p. 8. ◊ Refl. Darurile meștesugurilor ... deșteptîndu-le știința istorească s-au poliit și să poliesc pînă în zioa de astăzi (a. 1800). BV II, 418. ♦ Fig. A prezenta într-o lumină favorabilă, înfrumusețată. Cf. DM, DEX.

2. A învălui într-o lumină aurie sau argintie, a face să strălucească. *Soarele apusese după un lung șir de nori fantastici, pre care îi poliia cu o bordură de purpur. NEGRUZZI, s. I, 236. Soarele se ridică mărfa din stîlul valurilor și, razele lui poleind orizontul cu o linie strălucitoare, marea împede ... pare ca un smarald încadrat într-un inel de aur. ALECSANDRI, o. p. 312. Farul lumii, în mare apuind, Poleie rochia nopții Cu stele de argint. BOLINTINEANU, o. 227. Iată lacul. Luna plină Poleindu-l, îl străbate. EMINESCU, o. I, 210. Era o lună nemaipomenit de frumoasă. Lumina ei poleia în argintiu stuful. DELAVRANCEA, T. 25, cf. 155. Luminosă ... și-era casa părintească ... Avea spațiu și aer, soare cald s-o poleiască. MACEDONSKI, o. I, 75. Dar zorii rumenesc: Norocul vine — El poleiește virful, brazii, coasta și plin de vis s-apropie de mine. CERNĂ, p. 28, cf. PETICĂ, o. 280. Luna se ridică dintr-o dată și poleiește totul. GIRLEANU, n. 142. Soarele ... nu mai poleia, cu cele din urmă raze ale sale, decît piscurile munților. HOGAȘ, DR. I, 92, cf. id. m. n. 168. Și soare nou mi-o polei odata. CAZIMIR, p. 217. Ploaia mocnită ... poleia cărămizile. SADOVEANU, o. I, 493, cf. 238, II, 167. Lumina dimineții le poleiește obrazurile. CONTEMP. 1954, nr. 411, 1/3. Luna reală Templului nopții îi poleiește-n aur cupola. BRAD, T. 93. Amiaza de toamnă poleia podgoriile și livezile. V. ROM. august 1955, 73: ◊ Refl. p. a. s. Răsărirea soarelui ... de a căruia rază să polia ... virfurile copacilor. DRĂGHICI, n. 61/3. Cit ai clipi, trunchiurile neclintite și nedede ale brazilor se poleiră de o lumină curată și rece. HOGAȘ, m. n. 92. În lumina de purpură a sării se poliesc pe bolii norii ce par lespezi de aur. BART, s. m. 30, cf. 61.*

— Prez. ind.: *poleiesc și (învechit) poli.* — Și: (învechit și regional) *polii*, (învechit) *poli* vb. IV. — Din v. sl. *полатѣти*.

POLEIALĂ s. f. 1. Faptul de a polei⁴ (1); (concretizat) strat de metal, mai ales de aur sau de argint, cu care se acopăr (în scop decorativ) unele obiecte; (rar) polei¹ (2), (învechit, rar) poliment. *Au băgat unii o icoană în foc ... ca să scoasă poleiala. ANON. CANTAC., CM I, 166. Poleială au rămas din cea de 40 zile (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 75. 18 [parale pentru] polială (a. 1820). ib. 152, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. Pe frunzele rămase scinteia bruma ca o poleială de argint. SADOVEANU, o. I, 177. Cine-i zmeul îmbufnat ... Cu creasta de poleială? CĂLINESCU, L. L. 54. Pereții erau numai oglinzi, tavanurile numai poleială. POPESCU, B. II, 61. ♦ Foarte subțire de staniol cu care se învelesc diverse articole din comerț. Calcă lin și cu sfiială Ca pe foi de poleială. ARGHEZI, VERS. 236. ♦ (Rar) Fir de aur, de argint etc. folosit la țesături sau cusături. Pe trup pun un brocat de fină poleială. CĂLINESCU, L. L. 70. ♦ Fig. Cizelare, șlefuire, perfecționare a unei opere literare, științifice etc. Fiindcă această comedie are să facă parte din repertoriul meu dramatic ... aș dori să-i dau cea mai de pe urmă poleială. ALECSANDRI, s. 63, cf. DL, DM. ♦ Fig. Aparență înșelătoare de cultură, de civilizație etc.; strălucire aparentă; lustru, spoială. *Ura din convingere așa-numitele conveniențe și poleiala lumii. CARAGIALE, o. III, 6. O inteligență foarte pușin pătrunzătoare, foarte slabă, dar cu poleiala franțuzească. GHEREA, ST. CR. I, 281, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.**

2. (Regional; în forma *polială*) Polei¹ (1) (Ciobanu — Hîrșova). Cf. H II 251.

3. Lumină aurie sau argintie care învăluie ceva. *Se lumină întinsa noapte cu poleieli mingititoare.*

MACEDONSKI, o. I, 63. *Privirea lui intîlni peste drum școala ungurească ... strălucind într-o poleială de raze. REBREANU, I. 211. Se împlinea pe un cuprins nemărginit poleiala unui patrar de lună. SADOVEANU, o. I, 221.*

— Pronunțat: *-le-ia-*. — Pl.: *poleieli*. — Și: (învechit și regional) *polială* (POLIZU, H II 251), (învechit) *poloială* (ALEXI, W.), (învechit, rar) *polială* s. f.

— Polei⁴ + suf. *-eală*.

POLEIÉR s. m. Persoană care poleiește⁴ (1) diverse obiecte; poleitor. Cf. L. ROM. 1961, nr. 3, 235, sfc v, 19, 26, 195.

— Pronunțat: *-le-ier*. — Pl.: *poleieri*. — Și: (regional) *poliér* s. m. L. ROM. 1961, nr. 3, 235.

— Polei⁴ + suf. *-ar*.

POLEIRE s. f. Acțiunea de a polei⁴ și rezultatul ei.

1. Cf. polei⁴ (1). Cf. DRU, LB, POLIZU, BĂRCIANU, V., DDRF, ALEXI, W. ♦ Șlefuire foarte fină a pieselor de metal. *Șlefuiala foarte fină a pieselor se numește poleire. IOANOVICI, TEHN. 339. ♦ Fig. Cizelare, șlefuire; perfecționare; cultivare; evoluție; civilizație. Cu ferbinte rivnă spre polirea neamului românesc. MAIOR, IST. 158/9. Romanii cei învățați scria cărți ... spre polirea sintaxei limbei. id. ib. 235/15. Spre polirea a toată ginta românească cei din coace și cei din colo de Dunăre (a. 1809). BV III, 13. Mergerea înainte spre polirea și iscusirea naștii noastre. T. AARON, s. A. 9/12. Contrazicerea a treia ... re-republicată cu ceva poleire și în vol. II al „Studiilor critice“. MAIORESCU, CR. II, 362.*

2. Lumină aurie sau argintie care învăluie ceva. Cf. polei⁴ (2). *La Sinaia-n mînăstire, Sub cărunțul arc oval, În de aur poleire, Apăru profilul pal. PETICĂ, o. 34.*

— Pl.: *poleiri*. — Și: (învechit) *polire* s. f.

— V. *polei⁴*.

POLEIT¹ s. n. 1. Poleire (1). *Rînduiala ale nunților domnești: ... poleitul făciilor (a. 1706). IORGA, s. D. V, 369, cf. DDRF.*

2. Șlefuire fină. *Se întreținea din poleitul lentilelor comandate. CAMIL PETRESCU, T. II, 212.*

— V. *polei⁴*.

POLEIT², -Ă adj. 1. Acoperit (în scop decorativ) cu un strat subțire de metal (de aur sau de argint) sau cu un praf de bronz, cu staniol etc.; p. gener. care este acoperit cu un strat strălucitor; p. ext. strălucitor. Cf. polei⁴ (1). *2 cupe d-argintu cu loaze poluite (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 203/17. Împlătoșii, poleiți și scriptia de-și părea că răsare soarele. MOXA, 403/6. Le deade ... doar șpeștnice poleite. VARLAAM, c. 395. Au aflat un boz a' lui Apolon poleitu, într-un vas finicesc. HERODOT (1645), 348. Friprese ... vro 3 berbeci întregi și cu carnele poleite. NECULCE, L. 274, cf. ANON. CAR. Purta cu mina cea stingă un arc poleit (a. 1773). GCR II, 92/1. Era un împărat mare și slăvit și au fost trecut odată în carită poleită. VARLAAM-IOASAF, 23^r/25. O păreche de sărgi (cercei) de argint și poleite (a. 1787). URICARIUL, XV, 347. Așa de vom întinde mina caldă cătră căutătoare sau cătră alt metal polii, acestea se întunecă. ANTROP. 125/23. Palaturi ... Coperite Tot cu figle poleite. BĂRAC, A. 74/10. Luă lingurița poleită și-și bău în pace sorbetul de roză. CR (1848), 38^r/59. Pe-o hirtie poleită fapte mari să născocesc. BOLLIAC, o. 172. Cu hirtie poleită, domnița organizase în apartamentele sale o mică scenă. GHICA, s. 43. Ei seamănă în lume cu fierul poleit: Cum se întrebuințează, îndată s-a roșit. BOLINTINEANU, o. 149. Îl duseră de subțiori pînă la strana poleită. ODOBESCU, s. I, 72. Venam acasă cu stîlul încărcat de coriği, mere turture, nuci poleite. CREANGĂ, o. 186. Ciubucele erau poleite. ISPIRESCU, L. 300. În fața unei oglinzi mari, cu pervazuri poleite, d-na Moroi-și piaptănă părul negru. DELAVRANCEA, s. 108. Ingerii poleiți se măcinară. GIRLEANU, n. 124. Potcoavele poleite — pe care eu le credeam*

de aur curat. CIAUȘANU, R. SCUT. 12. Grilajul de fier, cu vîrfurile poleite, avea o poartă monumentală. REBREANU, R. I, 18, cf. 78. Știa să taie sticlă poleită. TOPÎRCEANU, P. O. 3. Vîrfurile zăbrelelor ascuțite ca lancea și poleite. C. PETRESCU, R. DR. 94. Ați copii de seama mea dormeau în pățufuri poleite. I. BOTEZ, șc. 25. Pături cu tăblii de pai împletit și poleit. CĂLINESCU, S. 65, cf. 402. Boii dinainte Cu coarnele poleite. TEODORSCU, P. P. 139. Mielușei ... Cu coarnele poleite. ȘEZ. III, 212. Ce-a răsărit? Vișă albă, poleită, Poleită, aurită. BALADE, III, 196. Cu talgere poleite, Cu pahare zugrăvite. FOLC. MOLD. I, 240. La măgăriță bătrînă, frîu poleit, se zice despre o femeie bătrînă prea împodobită la cap. Cf. ZANNE, P. I, 543. ♦ (Învechit, rar) Cusut cu fir de aur. Stătu împărăteasa ... în cămeși poleite. PSALT. 87. ♦ Fig. Cultivat, instruit; civilizată. Neamurile ceale cituș de cit polite. MAIOR, I. B. III/15, cf. BUDAI-DELEANU, Ț. 333. Și foarte se miră el ... de năravurile lor ceale polite. DESC. AM. 124/28. Să se deprinză și să se conformeze cu obiceiurile nașilor celor polite. CR. (1829), 302¹/1. Tuturor neamurilor celor polite se făcu priimă și bine plăcută. SP. I, II/6. Nu sînt poliți și ciopliți ca atenienii. RUSSO, S. 80. Îl jigneau manierele poleite ale avocatului. SADOVEANU, O. VIII, 147. ♦ Fig. (Învechit, rar; despre fața omului; în forma polit) Îngrijit, înfrumusețat. Frumusețea omului nu stă numai întru cealea din afară, adecă: în polită și frumoasa față a lui. TEODORI, A. 57/6. ♦ Fig. (Învechit, rar; în forma poliet) Ipocrit. Cf. CANTEMIR, I. I. II, 325. ♦ Fig. (Despre stil, limbă, exprimare) Cizelat, îngrijit. În cea de a doilea despărțire a stilului ... se copriind: stilul cel sec sau uscat, cel unit, cel poleit sau îngrijit. HELLADE, O. II, 22. Podoabele se văd mai des în stilul cel poleit sau îngrijit. CR. (1834), 292¹/41. Vei fi totdeauna îndestul de polit în vorbele tale. BREZOIANU, I. 92/25.

2. Învăluit într-o lumină aurie sau argintie. Și-n umbra poleită din tainice unghere, O caldă sărutare ... Să urce dulce-n somnul nopțatecel naturi. PETICĂ, O. 136. Sub norii subțiri și dezlinași, cu margini poleite, abia se desenează pe bolta purpurie o linie frîntă. BART, S. M. 37.

3. (Despre obiecte de metal, despre lentile etc.) Lustruit; șlefuit. Cf. LB. Un instrument mic de oșel, călit, polit (lustruit), la un capăt ascuțit și la altul avînd o bordă lungăreață. ASACHI, L. 64²/47.

— Pl.: poleiți, -te. — Și: (învechit) polăit, -ă (ANON. CAR.), poliet, -ă, polit, -ă, poluit, -ă, (regional) polit, -ă adj.

— V. polei⁴.

POLEIT³, -Ă adj. (În e x p r.) (A fi) leit-poleit = (a fi) foarte asemănător, (aproape) identic. Sultânica e leită-poleită răposatul. DELAVRANCEA, S. 11, cf. DR. III, 429, CADE. Acest băiat e leit-poleit tată-su. SCRIBAN, D.

— Pl.: poleiți, -te.

— Po-1 + leit.

POLEITÓR s. m. Persoană care poleiește⁴ (1) diferite obiecte; poleier. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, V., LM, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., NOM. PROF. 32, SCRIBAN, D., LEG. EC. PL. 308, LTR², SFC V, 26, DEX.

— Pronunțat: -le-i-. — Pl.: poleitori.

— Polei⁴ + suf. -tor.

POLEITURĂ s. f. 1. (Rare) Poleire (1); poleială (1). Cf. POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. ♦ Fig. (Învechit; în forma polietură) Cizelare, șlefuire. A limbii polietură. POGOR, HENR. VII/12.

2. (Învechit) Lustruire; șlefuire. Cf. DRU, LB. — Pronunțat: -le-i-. — Pl.: poleituri. — Și: (învechit) polietură, politură s. f.

— Polei⁴ + suf. -tură.

POLÉJEN s. n. v. poleajen.

POLEJNIC, -Ă adj. 1. (Olt. și prin Ban.; despre terenuri) Întins, plan, neted, șes. Cf. CADE, SCRIBAN, D., GR. BĂN. Loc polieznic. N. REV. R. VIII, nr. 6, 87, cf. I. CR. IV, 251. Loc poleșnic. CIAUȘANU, V. 189. E mai polejnic locul acolo. CV 1950, nr. 1, 33, cf. ALR I 407/810, 837. Loc polejnic. ALR SN III h 817/836, cf. ib. 817/872, LEXIC REG. 37, 50.

2. (Prin nord-vestul Munt.; despre terenuri, drumuri, acoperișuri etc.) Care este (ușor) înclinat, apelat într-o parte. Acoperișul casei este polejnic. LEXIC REG. II, 71. Drum poleșnic. UDRESCU, GL.

— Pl.: polejnici, -ce. — Și: poléșnic, -ă, poliéznic, -ă adj.

— Cf. bg. полема, scr. poležati „a sta culcat“.

POLEJNICI vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică terenuri) A nivela (2) (Lăpușata—Rîmnicu Vilcea). Cf. GL. OLT. Am tras cu sapa din mal în mal și l-am făcut neted ... l-am polejnicit. ib.

— Prez. ind.: polejnicesc.

— V. polejnic.

POLEJNIȚĂ vb. I v. poledîța.

POLEJNIȚĂ s. f. (Regional) Pămînt moale și alunecos (Berivoi Mici—Făgăraș). Cf. CHEST. IV 61/174 f.

— Pl.: polejnițe.

— Postverbal de la polejnița.

POLELEU¹ s. n. (Regional) „Coșărcuță“ (Răcășdia—Oravița). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155. Sui-te, babo-n poleleu, Să te trag la D[umne]zeu. id. ib.

— Pl.: polelee.

— Etimologia necunoscută.

POLELEU² s. n. (Regional) Fel de a se prezenta; ținută, aspect (Bistrița—Drobeta-Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50. N-are nici un poleleu la umblat fata asta. ib.

— Pl.: polelee.

— Cf. teleleu.

POLELEU³ s. n. v. poleleu¹.

POLEMĂR s. n. v. pâlmar¹.

POLEMĂRH s. m. Conducător de oști (din Grecia antică); ofițer, magistrat însărcinat cu treburile administrative în timpul războiului. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, ARISTIA, PLUT. Dintre bărbații cu coif și cu zale intră în palat numai Alexie, polemarh cu bun nume între oștenii împărătești. SADOVEANU, O. XII, 37.

— Pl.: polemarhi și (învechit) polemarși.

— Din ngr. πολεμαρχος. Cf. fr. polémarque.

POLEMARHIE s. f. Funcția, demnitatea de polemarh. Polemarhie ... adică slujba ..., stăpînirea polemarhului. I. GOLESCU, C., cf. NEGULICI.

— Pl.: polemarhii.

— Polemarh + suf. -ie. Cf. fr. polémarchie.

POLEMIC, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Care presupune o atitudine critică, care are caracter de controversă, care se prezintă sub forma unei lupte de idei (vii sau agresive). V. critic, combativ. În disertația hronologhico-polemică cea pentru începutul neunirei grecești, așa scrie despre unirea românilor ... MAIOR, I. B. 86/20. El ... amelioră armia și măiestria polemică. SĂULESCU, HR. I, 195/22, cf. NEGULICI. Predicile popilor în biserică erau în partea lor cea mai mare polemică, violentă. BARIȚIU, P. A. I, 406, cf. PROT.-POP., N. D. Partea curat polemică ... am crezut de cuviință a o suprima. HASDEU, I. C. I, XII, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Caragiale a pus un nume cu intenții polemice: revizorul Lazăr Ionescu-Ston. IBRĂILEANU, S. L. 87. Creștinismul meu este astăzi social și polemic. GALACTION, O. 335, cf. SCRIBAN, D. Îi rămăsese lui Fillmon o anumită ezuberanță polemică. VIANU, A. P. 57, cf. 332. Nu urmărește cîștigarea unei btruinși polemice, ci stabilirea unor adevăruri. SADOVEANU, E. 40: Nu vom cădea la vulgara

sistemă polemică de a tăgădui caracterul, în sensul cum l-am definit mai sus. CĂLINESCU, c. o. 87. Cine citește paginile polemice ale lui Ibrăileanu primește impresia unei inteligențe de o neobișnuită agilitate. v. ROM. martie 1956, 27. O atitudine polemică stă și la baza realizării splendei figurii a comunardei. CONTEMP. 1956, nr. 494, 4/5. În cursul unei discuții foarte polemice ..., el spune limpede cum toată viața lui așteptase această revoluție. v. ROM. iunie 1957, 140. Caracterul evident polemic al romanului nu se manifestă numai în combaterea unor teorii neprincipiale. s august 1960, 61. Modul de exprimare ... a fost în cele mai multe cazuri de nuanță polemică. ib. ianuarie 1961, 66. Caracterul implicit polemic al acestei cărți triste și dramatice a trecut neobservat. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 9/1.

2. S. f. Discuție în contradictoriu, aprinsă sau agresivă (în scris); luptă de idei cu privire la o problemă literară, politică, științifică etc.; (maghiarism învechit) polemie. V. dezbateri, controverse. Să aibă o polemică mai de un veac. HELIADE, PARALELISM, 43/21. Cele dintii dezbateri și polemice ce s-au ivit în foile publice rumânești. id. o. II, 416. Gazeta de Copenhaga au deschis o polemică (război de condei) cu gazetele străine. AR (1838), 380¹/35. Mai dovedește polemica încă, că pedanții sînt iuși. RUSSO, s. 80, cf. ARISTIA, PLUT. Un articol de polemică între presa franceză de o parte, austriacă și engleză de alte. CONCORDIA (1857), 19²/9. Nu am început noi polemica personală cu „Românul“. DIMBOVIȚA (1860), 86²/70. Ceea ce ei afeccionează mai mult în polemica lor este de a zice acelor pe care-i atacă că au trădat. GHICA, s. 143. S-au publicat multe articole de polemică violentă. MAIORESCU, CR. II, 345. Polemica lui e blindă, demnă, stăpînită. VLAHUȚĂ, o. A. I, 235. Polemica cu criticii „Năpastei“ voi face-o într-un articol deosebit. GHEREA, ST. CR. II, 145. Polemicile literare... au aspectul unor lupte inverșunate de vorbe. DEMETRESCU, o. 169, cf. BARCIANU, ALEXI, W. Nu rareori cronica veche ... corespunde cu polemicile din ziarele de astăzi. BUL. COM. IST. II, 31. Poeziile lui de polemică socială ... sînt cunoscute. GALACTION, A. 240, cf. 180. Manuscrisul unei mereu aționate polemici. TEODOREANU, M. V. 21. Spuma de indignare ... își găsi deci expresie ... în polemica de gazetă. CĂLINESCU, E. 354. O polemică fără sfîrșit în care bietul nostru popor era ... alungat în umbră. SADOVEANU, O. V, 282. „Anii de ucenicie“ nu e o carte de polemică. id. E. 8, cf. 177. Punctul de vedere social ne ajută să punem punct unor polemici care se întind de secole. RALEA, S. T. III, 150. E cea mai bună revistă de polemică. STANCU, R. A. IV, 355. Autorul nu se angajează exclusiv într-o polemică literară. LL I, 121. S-au strecurat și unele aserțiuni ... făcute sub imperiul spiritului de polemică îngustă. CONTEMP. 1962, nr. 845, 1/2. Cred că o polemică, fie și politicoasă, dar nu formală, ne folosește nouă, tuturor. T februarie 1962, 8.

— Pl.: polemici, -ce.

— Din (1) ngr. πολεμική, it. polemico, fr. polémique, (2) it. polemica, fr. polémique.

POLEMIE s. f. (Maghiarism învechit) Polemică; lucrare polemică. Începură ... în tipografia de la Buda studii istorice, filologice, de medicină și unele polemii. BARIȚIU, P. A. I, 609. După aceea mai apărură și o polemie în broșură separată. id. ib. II, 625.

— Pl.: polemii.

— Din magh. polemia.

POLEMIST, -Ă s. m. și f. Persoană care polemizează, care susține o polemică; persoană care practică și iubește polemica. V. p a m f l e t a r. Fiecare dintre polemisti a rămas să împărțască ... opinia sa proprie. CARAGIALE, o. III, 49. Critic în însă nu aparține acelei familii de polemisti. DEMETRESCU, o. 169. S-au arătat mai tari în arta scumpă oricărui perfect polemist. PETICĂ, o. 337. Cunoșteam de aproape pe polemisti

și tot învălmașagul lor. GALACTION, A. 39. Acolo își făcuse faimă de talentat polemist. C. PETRESCU, c. v. 246. Era un foarte temut polemist. BLAGA, H. 75. Eliade ... se arătase în cursul anilor pînă la revoluție un polemist inverșunat și abil. CAMIL PETRESCU, o. II, 430. Nu putem să luăm apărarea bancherului ... cum ar conveni temperamentului meu de polemist. STANCU, R. A. IV, 346, cf. 356. Anumiți polemisti nu mai sînt atenți la propriile slăbiciuni și greșeli. v. ROM. ianuarie 1954, 252. Ideile lingvistice ale lui Russo au mai fost puse în legătură și cu opera polemistului francez. VARLAAM-SADOVEANU, 209. Verbul ... gazetarului și polemistului de la Seara. s mai 1960, 11. N. D. Cocea, romancier, dar mai ales temutul și talentatul polemist al mișcării socialiste. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 6/1.

— Pl.: polemisti, -ste.

— Din fr. polémiste.

POLEMIZĂ vb. I. In t r a n z. A susține o polemică, a discuta în contradictoriu. Cf. POLIZU, DDRF. Este de observat, în cele mai multe din studiile domnului Gherea, o facultate rară de a polemiza. DEMETRESCU, o. 169, cf. BARCIANU, ALEXI, W., IBRĂILEANU, SP. CR. 155, CADE, SCRIBAN, D. Era în veruă. Polemiza cu Potra. T. POPOVICI, s. 329, cf. DM, DN².

— Prez. ind.: polemizez.

— Din fr. polémiser.

POLEMOSCOP subst. (Învechit) Ochean¹ de mare putere (folosit în război). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D.

— Pl.: ?

— Din fr. polémoscope.

POLEN¹ s. n. 1. (Bot.) Masă pulverulentă, constituită din grăunțioare microscopice de formă sferică, de obicei de culoare gălbuie, produsă de anterele staminelor. Rodirea se face prin unirea unei pulbere foarte fine ce se numește polen. ER 83^v/11. Pulbere miroșitoare, foarte subțire, numită: poliș sau aură născătoare. CORNEA, E. II, 200/13. Pulberea cea galbenă aflîndu-se în centrul anterei se numește polen. BARASCU, I. N. 140/11. În luna înfloririi lor, totdeauna domnește un zefir ușor care ia polenul (semînța) de la sexul masculin și-l depune la sexul feminin. id. M. II, 200/20, cf. id. B. 27, id. I. 125/23. Antera este o capsulă membranoasă, mai adesea formată de două mici despărțiri în care se află polenul. AGRONOMIA (1859), 317/28, cf. DDRF, BARCIANU. Organele masculine sînt staminele, conținînd gameta masculină numită polen. GRECESCU, FL. 3. Sexul masculin e reprezentat prin grăunțele de polen. SANDU-ALDEA, s. 142, cf. ALEXI, W. Suflul renăscător al vîntului ... înviorează culorile, dezrobește polenurile și le împrăștie. ANGHEL, PR. 115. Am văzut liliac ... Un tremur ușor îl scutura și polenul său parea ca niște lacrimi de aur. PETICĂ, o. 261. Albinele, grele de mierea suptă și cu picioarele încărcate de polen, se întorc seara din îndepărtate finețe. C. PETRESCU, s. 180, cf. id. I. II, 19, 210. Parfum, polen și histerie. — Atunci, în parc, și ea venea. BACOVIA, o. 57. Cu fin polen gălbui ca de sulfîndă, Zvoneau ușor albine nevăzute. D. BOTEZ, F. s. 69. În dosul petalelor sau în inima polenului, floarea din această cîmpie trebuie să aibă pata negrului de doliu. SAHIA, N. 18. Lăcuste ... tresăreau făcînd salturi și lovind steble subțiri care risipeau un polen fin cu luciri de aur. SADOVEANU, o. IX, 132, cf. SCRIBAN, D., ENC. AGR. Cum te găsești ușoară, zburătoare, Zăcînd aici pe-o margine de drum și nu dormind într-un polen de floare? ARGHEZI, VERS. 39, cf. 100. Polenul cade peste noi, În preajmă galbene troiene Alcătutește-n aur fin. BLAGA, P. 126. Grăunciorul de polen ... este învelit într-o membrană groasă. BOTANICA, 69. Își apleca salcimul o creangă înflorită Să-și caute polenul în stupii noi din vie. v. ROM. iunie 1954, 77. Cînd vîntul ridică prav (polen) din cînepă, aceasta e coaptă. BREBENEL, GR. P.

2. (Transilv. și prin Bucov.) Păstură¹ (1, 2). Cf. CHEST. VI 153/2, 3, 15, 16, 17, 18.

— Pl.: (rar) *polenuri*. — Și: (învechit) *polin*, (regional) *poléu* (CHEST. VI 153/2, 3, 17) s. n.

— Din fr. *pollen*, lat. *pollen*, germ. *Pollen*. — Poliu < it. *polline*.

POLEN² s. m. (sg.) (Regional; și în sintagma *polen de cel mare*, BORZA, D. 23) *Polin* (11a) (*Artemisia absinthium*). Cf. BORZA, D. 23.

— Și: *poléne* subst. BORZA, D. 23.

— Din ucr. *полин*.

POLENE subst. v. *polen²*.

POLENIC adj. (Bot.; în sintagma) *Sac polenic* = fiecare dintre cavitățile care se formează în antelele staminelor unei flori și în care iau naștere grăuncioarele de polen¹; sac polinic, v. *polinic*. *Sacii polenici* au următoarea alcătuire, de la exterior spre interior: *epiderma*, ... *endoteclul* ... LTR².

— Pl.: *polenici*.

— *Polen¹* + suf. *-ic*.

POLENIFÉR, -Ă adj. v. *polinifer*.

POLENIZĂ vb. I. *Tranz.* (Complementul indică plante) A transporta polenul¹ de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului (pentru a produce fecundația). Cf. DL, DM. *Trifoiul roșu nu poate fi polenizat decât de bondari*. B. DARW. 68, cf. DN². ◊ Refl. pas. *Stigmatul plantelor care se polenizează prin vini sînt bine dezvoltate*. LTR² XIII, 20.

— Prez. ind.: *polenizez*.

— *Polen¹* + suf. *-iza*.

POLENIZĂRE s. f. Acțiunea de a poleniza și rezultatul ei; (rar) polenizație. *S-a făcut polenizarea suplimentară la trifoiul pentru sămință*. SCINTEIA, 1952, nr. 2 395. *Polenizarea suplimentară va asigura sporuri medii de producție de 15% la floarea-soarelui, la cîneapă sau la porumb*. CONTEMP. 1954, nr. 382, 5/1, cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 5, 46. *Petalele atrag insectele care fac polenizarea*. BOTANICA, 68. *Polenizarea se poate face în interiorul aceleiași flori ... sau între flori diferite*. DER, cf. DN², DEX.

— Pl.: *polenizări*. — Și: *polinizare* s. f. DEX.

— V. *poleniza*.

POLENIZĂȚIE s. f. (Rar) Polenizare. *Polinizația se îndeplinește de factori diverși*. ENC. AGR. *Operațiunea transportării grăunțelor de polen pe stigmat se numește polenizație*. Ib. IV, 690. *Polinizația se produce fie imediat după înflorirea plantelor, fie mai târziu*. LTR², cf. DN², DEX.

— Pl.: *polenizații*. — Și: *polinizăție* s. f.

— Din fr. *pollinisation*.

POLENTĂ s. f. (În dicționare) Mămăligă (1). Cf. DRU, PROT.-POP., N. D., GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., DN². ◊ Fiertură, terci de mălai sau de făină. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.-POP., N. D., GHEȚIE, R. M., DN².

— Pl.: *polente*.

— Din it. *polenta*.

POLEȘNIC, -Ă adj. v. *polejnic*.

POLEȚIȚĂ s. f. v. *poledită*.

POLEŪ¹ s. n. v. *polei¹*.

POLEŪ² s. n. v. *polen¹*.

POLEVIȚĂ s. f. v. *poledită*.

POLFĂI vb. IV. *Tranz.* (Folosit și absol.) 1. (Regional) A mânca lacom și cu zgomot; a clefăi (Mățău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

2. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.) A molfăi (1). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 54, LEXIC REG. II, 29, UDRESCU, GL. ◊ *In tranz.* (Prin nord-vestul Munt.) A vorbi încet (și nedeslușit). Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *polfăiesc*.

— Formație onomatopeică. Cf. *molfăi*.

POLFĂIALĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a polfăi; polfăit, polfăitură. Cf. UDRESCU, GL.

— Pronunțat: *-fă-ia-*. — Pl.: *polfăieli*.

— *Polfăi* + suf. *-eală*.

POLFĂIȚĂ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Polfăială. UDRESCU, GL.

— V. *polfăi*.

POLFĂIȚĂ, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Care mănincă încet, molfăind în gingii; care poartă luleaua în gură în timp ce fumează; p. ext. (despre fumat) care se practică prin purtarea lulelei în gură (cu limba) de colo pînă colo. Cf. UDRESCU, GL. ◊ Care vorbește cu greutate și nedeslușit. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *polfăiți, -te*.

— V. *polfăi*.

POLFĂITURĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Polfăială. Cf. UDRESCU, GL.

— Pronunțat: *-fă-i-*. — Pl.: *polfăituri*.

— *Polfăi* + suf. *-tură*.

POLI-I Element de compunere care însemnează „mai mulți”, „mai multe” și care servește la formarea unor substantive ca: *polibrăzdar*, *polivitamină* etc. și a unor adjective ca: *polidimensional*, *poligenetic*, *polisportiv* etc. Cf. ALEXI, W., IORDAN, L. R. A. 223, DEX.

— Din fr. *poly-*.

POLİ² vb. IV v. *polei¹*.

POLIACETĂT s. m. (În sintagma) *Poliacetat de vinil* = produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil, folosit la fabricarea lacurilor și vopselelor, a alcoolului polivinilic etc. *Poliacetatul de vinil ... e utilizat ca materie primă pentru lacuri, emailuri, sticlă de siguranță*. LTR² XIII, 22, cf. DER, DEX.

— Pronunțat: *-li-a-*. — Pl.: *poliacetați*.

— *Poli-i* + acetat.

POLIACHENĂ s. f. Fruct format din mai multe achene. *Poliachene există la cele mai multe ranunculacee*. LTR² I, 55, cf. DEX.

— Pronunțat: *-li-a-*. — Pl.: *poliachene*.

— Din fr. *polyakène*.

POLIĂLĂ s. f. v. *poleială*.

POLIĂLCOOL s. m. (De obicei la pl.) Substanță organică ce conține în moleculă două sau mai multe grupări hidroxil legate de radicali alifatici, care se obține din produse naturale sau pe cale sintetică și este întrebuințată la fabricarea fibrelor sintetice (melană). Cf. LTR², DN, DER, FORM. CUV. I, 139, DEX.

— Pronunțat: *-li-al-co-ol-*. — Pl.: *polialcooli*.

— Din fr. *polyalcool*.

POLIĂMID s. n. v. *poliamidă*.

POLIĂMIDĂ s. f. (De obicei la pl.) Produs macromolecular cu structură filiformă, obținut prin policondensarea unor acizi, a unor aminoacizi, prin polimerizarea lactamelor etc.; care se întrebuințează la fabricarea unor fibre sintetice precum și ca material de presare. Cf. LTR². *Toată clădirea alcătuiește secția de poliamid a fabricii de relon*. V. ROM. Iunie 1960, 59, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-li-a-*. — Pl.: *poliamide*. — Și: *poliamid* s. n.

— Din fr. *polyamide*.

POLIAMIDIC, -Ă adj. Care este făcut din poliamidă, privitor la poliamide. *Ciorapi din fire poliamidice*. SCINTEIA, 1960, nr. 4 840, cf. DEX.

- Pronunțat: -li-a-. - Pl.: poliamidici, -ce.
- Poliamidă + suf. -ic.

POLIANDRĂ adj., s. f. 1. Adj. (Despre plante) Care are multe stamine pe pistil. Cf. LM, ENC. AGR. IV, 690, SCRIBAN, D., DN², DEX.

2. Adj., s. f. (Femeie) care este căsătorită, în același timp, cu mai mulți bărbați, Cf. LM, SCRIBAN, D., DN², DEX.

- Pronunțat: -li-an-. - Pl.: poliandre.
- Din fr. polyandre.

POLIANDRIE s. f. 1. (Bot.) Caracteristică a unor plante de a avea multe stamine pe pistil. *Decandria de 10 stamine și poliandria de mai multe*. CAIET, 78^r/10, cf. CORNEA, E. II, 203/27. A clasat vegetalele în 24 de clase ... adecă monandria (I) ...; poliandria (cu 100 stamine). BARASCH, B. 38/28, cf. LM, ENC. ROM., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D.

2. Formă istorică de organizare a familiei în care femeia poate avea, în același timp, mai mulți bărbați. Această poliandrie (adecă ca o femeie să aibă mai mulți bărbați) formează o lege socială în unele țări ale Indiei orientale. ISIS (1856), 63²/28; cf. LM, ENC. ROM., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. Pe temeiul unor preținse legi ale firii se combate poliandria. BLAGA, G. 153, cf. DN², DER, DEX.

- Pronunțat: -li-an-. - Pl.: poliandrii.
- Din fr. polyandrie.

POLIARH s. m. (Învechit; în unele țări) Fiecare dintre conducătorii unei poliarii. Cf. I. GOLESCU, C. *Prezum monarhului a partei ei*. Avea, s. i, toată puterea ... sau numai o parte a ei. RUS, I. I, 72/13.

- Pronunțat: -li-arh-. - Pl.: poliarii și poliarii.
- Din ngr. πολυαρχος.

POLIARHIC, -Ă adj. (Învechit) Care aparține poliariilor sau poliariiei, care se referă la poliarii sau la poliarchie. *Forma chivernisirii se zice ... poliarchică* (domnire de mai mulți). RUS, I. I, 72/12, cf. LM.

- Pronunțat: -li-ar-. - Pl.: poliarchici, -ce.
- Din ngr. πολυαρχικός.

POLIARHIE s. f. (Învechit; în unele țări) Formă de conducere a statului în care puterea aparținea concomitent mai multor conducători. *Poliarhie ... adică stăpânire de mai mulți oameni, de mai multe obraze*. I. GOLESCU, C., cf. BĂRCIANU, DEX.

- Pronunțat: -li-ar-. - Pl.: poliarii. - Și: poliarii s. f.

- Din ngr. πολυαρχία, fr. polyarchie.

POLIARȘIE s. f. v. poliarchie.

POLIARTICULAR, -Ă adj. Care aparține mai multor articulații, care se referă la mai multe articulații, care afectează mai multe articulații. *Reumatismul poliarticular acut*. BELEA, P. A. 268, cf. DM, DN, DEX.

- Pronunțat: -li-ar-. - Pl.: poliarticulări, -e.
- Din fr. polyarticulaire.

POLIARTRITĂ s. f. (Med.) Inflamație acută sau cronică a mai multor articulații concomitent (datorată reumatismului, tuberculozei, colibacililor etc.). Cf. DM, DN², DER, FORM. CUV. I, 139, DEX. ♦ *Poliartrită cronică evolutivă* = formă de reumatism cronic deformant, cu evoluție progresivă, care afectează mai întâi articulațiile extremităților. Cf. D. MED., M. D. ENC.

- Pronunțat: -li-ar-. - Pl.: poliartrite.
- Din fr. polyarthrite.

POLIATLÓN s. n. Complex de probe din diferite discipline sportive, practicat la o competiție în sportul de mase. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84, DEX.

- Pronunțat: -li-a-. - Pl.: poliatioane.
- Din fr. polyathlon.

POLIATÓMIC, -Ă adj. (Despre molecule sau despre radicali) Care conține doi sau mai mulți atomi, identici sau diferiți. Cf. LTR², DM, DER, DN², DEX.

- Pronunțat: -li-a-. - Pl.: poliatomici, -ce.
- Din fr. polyatomique.

POLIBÁZIC, -Ă adj. (Despre acizi) Care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen ce pot fi înlocuiți cu atomi metalici. Cf. LTR², DEX.

- Pl.: polibazici, -ce.
- Din fr. polybasique.

POLIBRĂZDĂR s. n. Plug cu mai multe brăzdare. *Cînd pâlămida răsare ... se ară cu polibrăzdarul*. SCINTEIA, 1952, nr. 2 400, cf. FORM. CUV. I, 139, DEX.

- Pl.: polibrăzdare.
- Poli- + brăzdar.

POLICALIFICĂRE s. f. Formă de perfecționare a pregătirii profesionale care constă în însușirea unor cunoștințe din diverse domenii de activitate în vederea unei calificări multiple. *Lă cursurile de policalificare participă atît absolvenții ai școlii profesionale, cît și ai cursurilor de calificare*. RL 1971, nr. 8 439. *În cadrul variatelor forme de perfecționare a pregătirii profesionale a salariaților, policalificarea să ocupe un loc de bază*. ib.

- Pl.: policalificări.
- Poli- + califica.

POLICALIFICĂT, -Ă adj. Care are sau care cere o pregătire profesională multilaterală, care este calificat în mai multe domenii de activitate. *Activitatea centrului se va dezvolta prin mărirea numărului de muncitori policalificați*. RL 1973, nr. 8 858.

- Pl.: policalificați, -te.
- Poli- + calificat.

POLICÂND s. n. v. policandru.

POLICÂNDEL s. n. v. policandru.

POLICÂNDRU s. n. (Astăzi rar) Candelabru cu mai multe brațe. V. Iustră. *Policandru scumpu și cu mărgăritar* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 195/11. *19 icoaniși în gori i [= și] în poligandru* (a. 1588). ib. 205/15. *Au luat un polecandru și niște sfeșnice*. N. COSTIN, LET. I A, 65/15. *Și dzic călugării să fie fost făcut și sfeșnicile cele mari și cele mici și policandru*. NECULCE, L. 8. *Policandru sfintei biserici l-am lăsat la Volf clopotariul* (a. 1802). IORGA, S. D. XII, 144. *Acest policand ... s-au dăruit sfintei biserici Făgărașului* (cca 1800). id. ib. XIII, 98. *O sală mare, foarte frumos împodobită cu stlpi de marmură și cu multe policandre de argint*. GOLESCU, I. 42, cf. DRU, LB. *Odoarele mitropoliei le-au înmulțit cu ... policandru de argint*. ROM. LIT. 59^r/31. *Ardeau două mari policandrele cu luminări de ceară*. NEGRUZZI, S. I, 60. *Lumina policandrelor inundă teatrul*. ALECSANDRI, O. P. 131. *O însărat și nici măcar nu s-o aprins policandrele*. id. T. I, 148, cf. II, 122, 170. *Policandelul, candelabrele și alte obiecte masive de bronz și argint*. ODOBESCU, S. I, 336. *Șapte policandre de aur greu cu cîte șapte sfeșnice ațrîneau din tavanul lucrat în sidef*. CARAGIALE, O. II, 268, cf. VI, 389. *Zugrăvelele cele mai prețioase, policandre de argint ... erau zestrea monastirii aceleia*. ISPIRESCU, L. 295. *Să trezi dus pe sus în cămăra cea numa-n policandre și jilțuri aurite*. DELAVANCEA, S. 101. *Sub polecandru din mijloc s-aseazău*. MACEDONSKI, O. I, 24. *Iarna-i aducea aminte de policandrele saloanelor cu parchetul lustruit*. VLAHUȚĂ, D. 262, cf. id. S. A. II, 352. *Policandru cu puderie de lumini aprinse ațrîna de pod*. SP. POPESCU, M. G. 87, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

Luminile nu s-au mai aprins în policandre decât rar. ANGHEL, PR. 13, cf. TDRG. Luminiările din policandre începeau să se îndoaie. AGÎRBEANU, A. 108. Rîndunelele se încrucișează ... culcînd în zborul lor nebunatic flacărele celor cîteva luminări ale policandrului. GÎRLEANU, N. 90, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. S-a cutremurat sala și policandrul începuse să balanseze în tavan. REBREANU, R. I, 266. Se așezară la masa dreptunghiulară din mijloc, sub policandrul cu globuri mate. GALACTION, O. A. I, 85. Policandrele aprinse tăiau brazde adînci de lumină. BRĂESCU, V. 17, cf. id. A. 80. Într-o bună zi, cum s-ar aprinde deodată un policandru, caisul e copl. TEODOREANU, M. U. 253, cf. 198. În policandre ardeau făclile. SADOVEANU, O. V, 106, cf. SCRIBAN, D. Policandrul e aprins, căci e seară. CAMIL PETRESCU, T. II, 343. Din tavan, coboară deasupra acestei platforme un policandru cu trei rînduri de lumină. id. O. II, 402, cf. 76. Baionetele sclipiră în para policandrelor. CAMILAR, N. II, 145. ♢ F i g. Acest policandru este soarele nostru. BARASCH, M. II, 83/12. Urișul policandru al cerului își aprinde, una cîte una, luminile. GÎRLEANU, N. 243. În spre apus mai atrînă de bolta cerului, ca un policandru de nori galbeni, ... luceafărul de seară. GALACTION, O. 172. Un sprinten și viu măcăteandru Zorit se abate din drum Pe-o tușă de spini, — policandru Cu brațe fragile de fum. CAZIMIR, L. U. 17. Iată, iarna vine albă, Sunînd furfurii din salbă ... Prin livadă-mi lasă dar Policandre de cleștar. ARGHEZI, S. P. 125. Împrejmuît cu poaplea aștept ca o făclie ... În vîrf să mi se lase o stea din policandru. id. VERS. 93. Și-i atrînă-n zare grele, Policandrele de stele. PARASCHIVESCU, T. P. 145.

— Pl.: policandre și (învechit) policandruri. — Și: (învechit) policănd, policăndel, poligăndru, polceăndru s.'n.

— Din ngr. πολυκάνδηλον.

POLICĂR s. m. 1. (Învechit) Unitate de măsură a lungimii sau a lățimii egală cu aproximativ 3 cm. De trei policari se sloboade în jos. ANTHROP. 104/13. Ași secerat „more patrio” ovăsul, de cinci policari de mare. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 25, cf. BARCIANU, ALEXI, W. Piciorul se imparte în 12 policari. ȘĂINEANU, D. U.

2. Degetul gros al mîinii. Degetele sînt alcătuite din trei dăraburi de oase, afară de policari, care numai două încheieturi are. ANTHROP. 15/7, cf. CIHAC, I, 212, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Umbrași cu treabă pe la noi? încheie el întrebarea, apăsînd cu unghia policarului cîrbunele peste tuiun. HOGAȘ, M. N. 192. Rămăsei cu policarul drept acățat în cheutoarea de la clapa din dreapta a surtucului meu. id. DR. II, 44, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DEX. ♣ P. a n a l. Unul dintre degetele piciorului la pasăre. Ghearele policarului și ale degetului interior sînt cele mai puternice. LINȚIA, P. II, 127.

— Pl.: policari și (rar, n.) policare.

— Din lat. pollicaris.

POLICĂRNIC, -Ă adj. (Despre plante) Care este format din mai multe carpele. Plantele ... policarpice ... înfloresc și fructifică de mai multe ori în cursul vieții. ENC. AGR. IV, 53.

— Pl.: policarpici, -ce.

— Cf. carpeală.

POLÎCE s. f. sg. v. policie¹.

POLICEĂ s. f. v. polcea.

POLICELULAR, -Ă adj. Care este format din mai multe celule; pluricelular. Cf. DN², DEX.

— Pl.: policelulari, -e.

— Din fr. polycellulaire.

POLICĒR s. n. (Regional) Etajeră; poliță¹ (1). Cf. TDRG. Tot pe policer se țin în rînd și lingurile cu cozile în jos. PAMFILE, I. C. 444, cf. 443, DM, M. D. ENC.

— Pl.: policere.

— Poliță¹ + suf. -ar.

POLICHĒT s. n. v. polichetă.

POLICHĒTĂ s. f. (La pl.) Clasă de viermi inelați care se caracterizează prin parapode bine dezvoltate, prevăzute cu un număr mare de peri și care trăiesc pe fundul apelor marine ori se înfundă în mîl sau în nisip; (și la sg.) vierme din această clasă. Cf. ENC. AGR., DER, M. D. ENC., DEX.

— Scris și: polychaetae. ENC. AGR. — Pl.: polichete.

— Și: polichĕt s. n. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. polychètes.

POLÎCHIE s. f. sg. v. policie¹.

POLÎCI subst. v. policie¹.

POLICĪCLIC, -Ă adj. (Despre substanțe chimice) Care conține în moleculă mai multe cicluri formate din lanțuri închise de atomi. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: policiclici, -ce.

— Din fr. polycyclique, engl. polycyclic.

POLÎCIE¹ s. f. sg. (Regional) Polei¹ (1). O lapovișă încă mai apoasă îngheață de multe ori de îndată ce cade pe pămînt ... Aceasta se cheamă policie sau poliviță. PAMFILE, VĂZD. 169, cf. id. C. 49, SCRIBAN, D. Cînd plouă și îngheață, police, stecluș. H X 534, cf. 464, 495, XI 434, 485, 501, GLOSAR REG. Lucie policie Frunză varzaticie (Fasolea). GOROVEI, C. 140, cf. PASCU, C. 77. ♣ (Mold. și prin Transilv.) Chiciură. Cf. H III 398, XI 516. Iarna este polișii sau promoroacă pe copaci. ALR II 5 053/514, cf. ALR I 1 260/200, 510, 516, 590, 592, 614. ♣ (În forma polici) Nînsoare în formă de mici particule sferice; (regional) mielusei, v. mielusei (II) (Furcenii Vechi—Tecuci). Cf. ALR SN III h 797/605.

— Și: polici (H XII 168, ALR SN III h 797/605, GLOSAR REG.) subst., police, polichie (PASCU, C. 77), poligie (H XVIII 136) s. f. sg.

— Cf. polei¹.

POLICIE² s. f. (Prin nord-estul Olt.) Copil mic care face ghidușii. Cf. I. CR. IV, 306.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POLICIOARĂ s. f. Diminutiv al lui poliță¹.

1. Cf. poliță¹ (1). Cf. POLIZU. Pe-a icoanei policioară, busuioac și mint-uscată. EMINESCU, O. I, 84, cf. id. N. 57, SĂGHINESCU, V. 100. Întinse mîna către o policioară pe care erau cîteva volume mici. D. ZAMFIRESCU, A. 82. Pe policioara din perete ... sînt cărți. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 129. Între sobă și ușa de intrare era o policioară suspendată. GALACTION, O. A. I, 67, cf. 66. Se ridică greoaie ca un elefant și se îndreaptă spre o policioară. STANCU, R. A. I, 255, cf. V. ROM. iunie 1954, 18. Turtele de ceară erau rînduite pe policioare în altă cămară. CAMILAR, C. P. 81. Se uită apoi ... la mica etajeră cu patru policioare. MIHALE, O. 62. Un bostănel ... l-am pus pe o policioară. ȘEZ. II, 61, cf. CARDAȘ, C. P. 275, ALR II 3 960/836. Păsărică pestricioară La popa pe policioară (Cartea). PĂSCULESCU, L. P. 369. ♣ (Regional) Firidă la sobă (Drăgușeni—Pașcani). Cf. A VI 26.

2. a) (Regional) pervaz (2 b). Cf. CHEST. II 180/4, 28; b) partea de jos a jugului, pe care se sprijină gîtul boiler; poliță¹ (2 f), (regional) plevioară, podhorniță. Cf. LB, POLIZU, BARONZI, L. 117, DAMÉ, T. 13, LIUBA-IANA, M. 106, PAMFILE, I. C. 138, id. A. R. 45. Am făcut o policioară la jug. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 352, cf. H I 140, II 88, III 118, IV 56, 156, 253, IX 43, X 69, 539, XI 283, 380, XII 31, XIV 187, XVIII 103, 142, 306, REV. CRIT. IV, 145, VICIU, G. L., GREGORIAN, G. L. 64, ALRM SN I h 217, A I 12, 17, 20, 21, 22, 24, 26, 31, II 12, III 2, 5, 19, VI 33, TEAHA, C. N. 255; c) parte a osiei care trece pe sub car sau căruță; (regional) perinoc (1), scaun, oplean (3), pod¹ (IV 4 c) (Ghilad—

Timișoara). Cf. ALRM SN I h 225/36; d) (regional) pirleaz (1). Cf. ALRM II/1 h 298; e) (regional; la războiul de țesut) arțar (CADE); fiecare dintre scindurile care unesc transversal extremitățile războiului de țesut (HEM 1 573).

3. (Regional; în forma *polecioară*) Colibă mică (Valea Timișului—Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155. *Colea-n vale-n polecioară Este-o fată negrișoară*. id. ib.

— Pl.: *polecioare*. — Și: (regional) *polleior* s. n., *polecioară*, *polecioară* (ТРАНА, c. n. 255) s. f.

— *Polîțâ* + suf. *-ioară*.

POLICIÓR s. n. v. *polecioară*.

POLICITEMÍE s. f. Boală caracterizată prin creșterea excesivă a numărului de globule roșii din sânge și manifestată prin roșeața pielii, creșterea tensiunii arteriale, mărirea splinei; poliglobulie, eritremie. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *policitemii*.

— Din fr. *polycythémie*.

POLICLÍNICĂ s. f. Unitate medicală independentă sau făcând parte dintr-un spital, cuprinzând principalele specialități medicale, destinată consultării și tratării ambulatorii a bolnavilor; clădire în care își are sediul o astfel de unitate. Cf. CADE, DM, DER, DN², D. MED., FORM. CUV. I, 139, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *policlinici*.

— Din fr. *polyclinique*, rus. *поликлиника*, germ. *Poliklinik*.

POLICLORŪRĂ s. f. (Chim.; în sintagma *Policlorură de vinil*) = produs macromolecular rezultat prin polimerizarea clorurii de vinil, folosit ca material în electrotehnică, în construcții, pentru fabricarea pielii artificiale etc.; clorură de polivinil. Cf. LTR². *Se va dezvolta ... fabricarea policlorurii de vinil*. SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 837. *Fabrica de policlorură de vinil urmează să intre în producție în 1962*. ib. nr. 4 841. *Ghiozdanele din policlorură de vinil ... aduc inovația buzunarelor exterioare*. CONTEMP. 1962, nr. 832, 2/1, cf. DER. *Fabrica de mase plastice ... a produs țevi și tuburi de scurgere din policlorură de vinil*. SCÂNTEIA, 1963, nr. 5 791, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *polychlorure*.

POLICNÍ vb. IV. In tranz. (Prin Bucov.) A bruma. Cf. LEXIC REG. 106.

— Prez. ind. pers. 3: *policnește*.

— Etimologia necunoscută.

POLICNÍ² vb. IV v. *poligni*.

POLICNÍT, -Ă adj. v. *polignit*.

POLICOLÍE s. f. (Med.) Secreție abundentă de fier. Cf. BIANU, D. S., DN².

— Pl.: *policolii*.

— Din fr. *polycolie*.

POLICONDENSĂRE s. f. Reacție chimică de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea concomitentă a unor produse secundare. Cf. LTR². *Policondensarea este o reacție consecutivă (în trepte) de obicei reversibilă*. DER, cf. SFC IV, 319, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *policondensări*.

— *Polî-1* + *condensare* (după fr., engl. *polycondensation*, germ. *Polykondensation*).

POLÍCRĂ s. f. v. *poreclă*.

POLICRĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A porecli (2) (Poiana Lacului—Pitești). UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *policrăresc*.

— *Polieră* + suf. *-ări*.

POLICRĂRÓS, -OĂȘĂ adj. (Regional) Care poreclește (2), care știe să dea porecla potrivită; p. e x t. spiritual, ironic (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Om policrăros*. id. ib.

— Pl.: *policrăroși*, -oase.

— *Polieră* + suf. *-ăros*.

POLICREĂLĂ s. f. v. *poreceleală*.

POLICRÍ vb. IV v. *porecli*.

POLICRISTALÍN, -Ă adj. Care este alcătuit din mai multe cristale.

— Pl.: *policristalini*, -e.

— *Polî-1* + *cristalin*.

POLICROÍSM s. n. (Fiz.) Fenomen de modificare a culorii anumitor cristale, când sînt privite prin transparență din diferite direcții; pleocroism. Cf. LTR², M. D. ENC.

— Din fr. *polychroïsme*.

POLICRÓM, -Ă adj. Care prezintă un mare număr de culori, care are culori variate; executat într-un număr mare de culori; multicolor, (rar) policromic. *Acest act frumos, pe pergament cu litere capitale mărunte și cu oareșicare ornamente policrome, destul de elegante ... e redactat în limba slavonă*. ODOBESCU, s. I, 434, cf. 404. *Poet furat pe veci zadarnic de cerul larg și policrom, Azvîrle harpa de alb fildeș și uită calea către stele*. MACEDONSKI, o. I, 98, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cu ochii cuprind toată valea desfășurată la picioarele mele ca un covor policrom*. C. PETRESCU, s. 246, cf. SCRIBAN, D. *Arta lui Anghel ... o artă interioară, visul tainic al unei scoici policrome*. LOVINESCU, c. v, 190. *Ei trăiesc acuma ca într-un vis de lumini policrome*. SADOVEANU, o. XIX, 159. *Lutul cu arome împodobit pe pintec cu smălțuri policrome*. CĂLINESCU, L. L. 177, cf. id. s. c. L. 110, L. ROM. 1959, nr. 5, 7, LTR², DN. *Păsări de lut ars ori de mătasă policromă*. s. ianuarie 1961, 10. (Fig.) *Nici calcurile nu lipsesc din vocabularul policrom al traducătorului nostru*. s. c. șt. (IAȘI), 1956, 28. *Elementele realiste, detaliile colorate și lexicul de epocă ... se supun unei viziuni policrome*. s. aprilie 1960, 71. < (Adverbial) < *Criptă centrală cu o scară de marmură și cu trei cavouri bolțite are pereții și tavanele pictate policrom în frescă*. CONTEMP. 1966, nr. 1 041, 7/2.

— Pl.: *policromi*, -e.

— Din fr. *polychrome*.

POLICROMÁT, -Ă adj. Care este executat din materiale de diverse culori sau din materiale vopsite diferit. *Sculptura ... în afară de rarele cazuri când este policromată, nu poate oferi decît culoarea materialului din care este executată*. OPRESCU, s. 110.

— Pl.: *policromați*, -te.

— *Polierom* + suf. *-at*.

POLICRÓMIC, -Ă adj. (Rare) Policrom. Cf. V. MOLIN, v. T. 63. < Fig. *Nostalgia discretă resimțită în fața tablourilor de natură ... contrastează cu umorul rece, cu ochiul livresc iubitor de contraste policromice și de aspecte insolite cu care ... își notează etapele unei călătorii*. v. ROM. ianuarie 1960, 125.

— Pl.: *policromici*, -ce.

— *Polierom* + suf. *-ic*.

POLICROMÍE s. f. 1. Calitatea de a fi policrom. *Un loc care răsfrînge cerul citeodată albastru și policromia jărmurilor*. SADOVEANU, o. IX, 287. *Și merge-n plină feerie A navelor policromie*. CĂLINESCU, L. L. 85. < Fig. *Dincolo de acest cenușiu vestimentar, începe adevărata policromie lăuntrică a mobilurilor morale și a pasiunilor*. v. ROM. iunie 1958, 67.

2. Procedeu de pictură, de decorafie picturală, de vopsire sau de imprimare la care se folosesc mai multe culori. *Policromia și arabescurile de proveniență orientală, se combină cu înfloriturile stilului gotic*

pentru a da arhitecturii venețiene o fizionomie particulară. OTETEΛ, R. 261, cf. LTR². ♦ Lucrare tipografică executată în mai multe culori. Cf. DER.

- Pl.: policromii.
- Din fr. polychromie.

POLICUȚĂ s. f. (Popular) Policioară (I). Cf. GRAUR, E. 38, 39, 42, SFC IV, 146. *Am o găină peștricușă, O pui în horn pe policușă* (Cartea). GOROVEI, c. 45.

- Pl.: policușe.
- De la pol:ță¹.

POLIDACTILIE s. f. (Med.) Malformație congenitală care constă în prezența, la membrele superioare sau la cele inferioare, a unui număr de degete mai mare decât cel normal. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pl.: polidactilii.
- Din fr. polydactylie.

POLIDEISM s. n. v. politeism.

POLIDİ vb. IV. Intrans. impers. și refl. impers. (Regional) A se face polei¹ (1); (regional) a poleșița. Cf. H XVIII 136. *Se polidește pământul, e mare lunecuș*. GLOSAR REG.

- Prez. ind. pers. 3: polidește. — Și: poligiă (H XVIII 136) vb. I, politi (GLOSAR REG.) vb. IV.
- Cf. poleșiță.

POLIDIMENSIONAL, -Ă adj. Cu multe dimensiuni; pluridimensional. (Fig.) Comunicarea predominant unidimensională ... se transformă într-o comunicare polidimensională și totală. CINEMA, 1968, nr. 7, II.

- Pronunțat: -si-o-. — Pl.: polidimensionalii, -c.
- Poli-1 + dimensional.

POLIDIMENSIONALITATE s. f. Faptul de a fi polidimensional; starea, condiția, însușirea a ceea ce este polidimensional. (Fig.) O șansă de reconstrucție a culturii și personalității spirituale a omului pe planul unei polidimensionalități. CINEMA, 1968, nr. 7, II.

- Pronunțat: -si-o-.
- Polidimensional + suf. -itate.

POLIDİMİT s. n. Sulfură de nichel naturală, de culoare cenușie, cristalizată în sistemul cubic. Cf. LTR², DEX.

- Pl.: polidimite.
- Din fr. polydymite, germ. Polydymit.

POLIDIPSIE s. f. Simptom de sete excesivă, patologică, ce se manifestă la bolnavii de diabet zaharat, de diabet insipid, de boli psihice sau febrile. Cf. BIANU, D. S., DN, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pl.: polidipsii.
- Din fr. polydipsie.

POLIDİSC s. n. Mașină agricolă prevăzută cu mai multe discuri metalice ascuțite, folosită în lucrările de dezmiriștire, la sfărâmarea bulgărilor de pământ etc. Tractoriștii ... dezmiriștesc cu polidiscurile. SCINTEIA, 1952, nr. 2 379. *Plugurile și polidiscurile pentru dezmiriștirea terenului sînt gata pregătite*. ib. nr. 2 389. *Terenul arat atînc cu tractorul a fost lucrat în primăvară cu cultivatoare și polidiscuri*. ib. 1954, nr. 2 882, cf. DEX.

- Pl.: polidiscuri.
- Poli-1 + disc.

POLIDÖR s. m. (Argotic) Pol². Cf. BL V, 224, BUL. FIL. V, 192, DR. IX, 328.

- Pl.: polidori.
- Etimologia necunoscută.

POLIE s. f. v. polei¹.

POLIEDRĂL, -Ă adj. (Geom.; rar) Poliedric. Numirea de suprafață convexă ... cuprinde surfețele poliedrale sau compuse de mai multe planuri. POENARU, G. 299/1, cf. M. D. ENC.

- Pronunțat: -li-e-. — Pl.: poliedralii, -e.
- Poliedru + suf. -al.

POLIEDRIC, -Ă adj. (Geom.) Care are forma unui poliedru; (rar) poliedral. Cf. CADE. *O suprafață compusă din suprafețe plane se numește o suprafață poliedrică*. GEOMETRIE VIII, 15, cf. LTR², DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) *Sînt scoase în evidență elementele statice ale materiei ... delimitate poliedric, ca fațetele unei figuri geometrice*. CONTEMP. 1949, nr. 120, 14/5.

- Pronunțat: -li-e-. — Pl.: poliedricii, -ce.
- Din fr. polyédrique.

POLIEDRIE s. f. Boală infecțioasă a viermilor de mătase și a altor insecte, provocată de un virus și manifestată prin inflamarea și colorarea lor în galben datorită apariției în celulele și în lichidele interne a unor corpusculi cu aspect de poliedru. Cf. M. D. ENC.

- Pronunțat: -li-e-.
- Poliedru + suf. -ie.

POLIEDRU s. n. Corp geometric mărginit de mai multe fețe poligonale plane; obiect care are forma acestui corp. Cf. I. GOLESCU, C., ASCAHI, E. III, 240/20, STAMATI, D., POLIZU. *Formează pături ... a cărora foi nu se-mpart nedefinit, ce dau adese niște poliedri mici*. COBÎLCESCU, G. 20/15. *Se numește poliedru sau solid, figura mărginită în toate sensurile prin planuri*. MELIK, G. 187, cf. 214, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Poliedrele sînt numite după numărul fețelor componente*. LTR². *Un poliedru este o figură geometrică mărginită în toate părțile de poligoane plane*. GEOM. SP. 67. ♦ (Adjectival) Care formează un poliedru, care are aspect de poliedru. *Se numește solid poliedru ... oricare solid mărginit prin planuri sau prin fețe plane*. POENARU, G. 205/4. *Unghiurile diedre sau poliedre ale unui cristal sînt ieșite în afară*. PONI, CH. 12. *Unghiuri poliedre*. LTR².

- Pronunțat: -li-e-. — Pl.: poliedre și (rar, m.) poliedri.
- Din fr. polyèdre.

POLIELEU¹ s. n. Cîntare bisericească alcătuită din anumți psalmi, care se execută în biserica ortodoxă la unele sărbători (în timpul utreniei, înaintea liturghiei etc.). *Și va avea polieleu miercuri*. PRAV. GOV. 155/4. *Stau cu luminările a mină aprinse pînă la sfîrșitul polieleului*. GHEORGACHI, CER. (1762), 280, cf. MINEIUL (1776), 83^v/10. *Cînd vor fi prăznuirile praznicilor împărătești și a sfinților cu polieleu* (inceputul sec. XIX). IORGA, S. D. XXII, 216, cf. CIHAC, II, 689, DDRF, BĂRCIANU, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC.

- Pronunțat: -li-e-. — Pl.: polielele și polieleuri.
- Și: polileu (ALEXI, W., SCRIBAN, D., M. D. ENC.), poleleu (SCRIBAN, D.) s. n.
- Din slavonul полеліау.

POLIELEU² subst. (Învechit) „Candelabru“. Cf. CIHAC, II, 689.

- Pronunțat: -li-e-.
- Din ngr. πολυέλαος.

POLIEMBRIONIE s. f. Dezvoltare a mai multor embrioni din același ou. Cf. DER, DEX.

- Pronunțat: -li-em-bri-o-. — Pl.: poliembrionii.
- Din fr. polyembryonie.

POLIER s. m. v. poleier.

POLIEȘTER s. m. Produs chimic macromolecular cu structură filiformă, obținut prin policondensarea unui acid dicarboxilic cu un alcool care conține în moleculă mai multe grupări hidroxil. Cf. LTR². *Cei*

mai cunoscuți sînt poliesterii proveniți din policondensarea acizilor dicarboxilici aromatici. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat : -li-es-. — Pl. : poliesteri.
- Din fr. polyester.

POLIESTERIC, -Ă adj. Care conține policsteri, făcut din poliesteri, care se referă la poliesteri. Mase plastice poliesterice. LTR² XIII, 26.

- Pronunțat : -li-es-. — Pl. : poliesterici, -ce.
- Din fr. polyestérique.

POLIÉT, -Ă adj. v. poleit².

POLIETILÉNĂ s. f. Material plastic solid, alb, obținut prin polimerizarea etilenei, întrebunțat la fabricarea materialelor izolante și a unor obiecte de uz casnic sau industrial. Polietilena poate fi presată, ștanțată, prelucrată la strung. v. ROM. iunie 1960, 49. O bună parte din fructe vor fi puse în vânzare gata ambalate în punji de polietilenă. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4857, cf. 1963, nr. 5792. Caracteristicile de structură ale polietilenelor obținute prin diferitele procedee se reflectă în caracteristicile lor fizico-mecanice. LTR². Polietilena este o masă albă cu densitate mică. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat : -li-e-. — Pl. : polietilene.
- Din fr. polyéthylène, engl. polyethylene, germ. Polyäthylen.

POLIETŪRĂ s. f. v. poleitură.

POLIÉZNIC, -Ă adj. v. polejnic.

POLIFĂG, -Ă adj. (Și substantivat) (Animal) care se hrănește atît cu substanțe vegetale, cît și cu substanțe animale, care mănîncă de toate; omnivor. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

- Pl. : polifași, -ge.
- Din fr. polyphage.

POLIFAGIE s. f. 1. Tip de nutriție în care intră mai multe varietăți de hrană, aparținînd unor tipuri biologice diferite. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ♦ Proprietate a unor paraziți de a ataca viețuitoare-gazdă din specii și din familii diferite. Cf. LTR², DEX.

2. Simptom caracteristic diabetului zaharat, manifestat printr-o foame exagerată care determină un consum mare de alimente. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Din fr. polyphagie.

POLIFAZĂT, -Ă adj. (Despre sisteme de tensiune sau de curenți electrice alternativi) Care are fazele inițiale diferite. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

- Pl. : polifazați, -te.
- Din fr. polyphasé.

POLIFENÓL s. m. Compus organic din clasa fenolilor, care conține mai multe grupări hidroxil legate de un radical aromatic. Polifenolii sînt substanțe cristalizate, care pot fi distilate sau sublimare. LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.

- Pl. : polifenoli.
- Din fr. polyphénol.

POLIFILETIC, -Ă adj. (Biol.) Care aparține polifiletismului, privitor la polifiletism. Darwin este monofiletic, pe cînd Vogt este polifiletic. ARHIVA, II, 63.

- Pl. : polifiletici, -ce.
- Cf. fr. polyfilétisme.

POLIFILETÍSM s. n. (Biol.) Concepție asupra hematopoezei, care admite pentru fiecare serie celulară din singele circulant o celulă cap de serie proprie. Cf. D. MED.

- Din fr. polyfilétisme.

POLIFÓN, -Ă adj. (Rare) Polifonic. Cf. ALEXI, w. — Pl. : polifoni, -e.

- Din germ. polyphon.

POLIFONEMÁTIC, -Ă adj. (Despre consoane, mai ales despre consoanele geminate; în opoziție cu monofonematic) Care are valoarea mai multor foneme. Geminatele au o valoare distinctivă; ele sînt polifonemate. ROSETTI, I. L. R. I, 61, cf. DEX.

- Pl. : polifonematici, -ce.
- Din fr. polyphonématique.

POLIFÓNIC, -Ă adj. Care se referă la polifonie; care aparține polifoniei, de natura polifoniei, pe baza polifoniei; (rare) polifon. Cf. CADE. Caracterul polifonic al muzicii populare ruse. CONTEMP. 1949, nr. 159, 9/2, cf. nr. 138, 8/4. [Muzica] a devenit polifonică în cursul evului mediu, adică a început să suprapună mai multe melodii cîntate simultan. CIȘMAN, FIZ. II, 80. Cazuri de execuție polifonică. ALEXANDRU, I. M. 61. Alte două planuri se discern în tratarea polifonică și armonică, aflate într-un echilibru ca între relief și omogenitate. M 1962, nr. 4, 33, cf. 30. Stil ... polifonic și acordic. ib. 1965, nr. 1, 12. < Fig. Auzei un fîrtit imens, tot peretele pîrînd înșesat de greieri cîntînd. O asemenea sistematică și polifonică făcîndu-se producea celor cu imaginație o somnolență plăcută. CALINESCU, s. 45.

- Pl. : polifonici, -ce.
- Din fr. polyphonique.

POLIFONIE s. f. (Muz.) Suprapunere coordonată a mai multor linii melodice care, în ansamblu, nu-și pierd individualitatea melodică, între ele existînd relații armonice; p. restr. contrapunct; artă și știință care se ocupă cu această suprapunere. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Odată cu dezvoltarea polifoniei s-a aplecat formarea unor ansambluri de fluier. ALEXANDRU, I. M. 47. Cîntatul din fluier cunoaște un rudiment de polifonie: isonul gutural cu care executantul își acompaniază de cele mai multe ori cîntarea. id. ib. 70. Partea corală — admirabil tratată din punct de vedere al polifoniei vocale. M 1962, nr. 4, 10, cf. 1965, nr. 1, 18, nr. 4, 1, M. D. ENC., DEX. < Fig. Vreau aer, vreau lumină, vreau polyfonia furtunoasă a simțurilor. PETICĂ, o. 343.

- Scris și: (după fr.) polyfonie. — Pl. : polifonii.
- Din fr. polyphonie.

POLIFONÍST s. m. Compozitor de lucrări bazate pe polifonie. În această formă apare deja și la polifoniști vocali, pe texte biblice sau laice. M 1961, nr. 1, 19. Unul din cei mai de seamă polifoniști ai muzicii moderne a fost Paul Hindemith. ib. 1965, nr. 4, 5, cf. 7.

- Pl. : polifoniști.
- Polifonie + suf. -ist.

POLIFONIZĂRE s. f. (Muz.) Realizare a unei polifonii. Polifonizarea fesăturii vocale este evidentă în lucrările compozitorilor. M 1962, nr. 4, 10, cf. 1965, nr. 1, 20.

- Pl. : polifonizări.
- De la polifonie.

POLIFONIZĂT, -Ă adj. (Muz.) Care se prezintă sub forma unei polifonii. Surprindem pe parcursul acestei lucrări o polifonie armonică desfășurată care își trage seva dintr-o monodie polifonizată. M 1965, nr. 4, 7, cf. 2.

- Pl. : polifonizați, -te.
- De la polifonizare.

POLIGÁLA s. f. v. poligală.

POLIGÁLĂ s. f. (Bot.; rare) Amăreală (Polygala). Cf. BRANDZA, FL. 205, 206, 207, id. D. 50. În medicină se întrebunțează rădăcina de poligala, care este diuretică,

excitantă. BIANU, D. S. *Farmacistul prepară ceaiul de poligală și cu alte medicamente.* VOICULESCU, L. 259, cf. LTR², DEX.

- Pl.: poligale. - Și: poligála s. f.

- Din lat. *polygala*, fr. *polygale*.

POLIGĂM, -Ă adj. (În opoziție cu *monogam*)
1. (Și substantivat) (Bărbat) căsătorit cu mai multe femei în același timp; (femeie) căsătorită cu mai mulți bărbați în același timp. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Indienii sînt poligami (cu multe femei).* CALENDAR (1858), 84/8, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Trebuie să declari dacă ești poligam.* BART, S. M. 40, cf. SCRIBAN, D., DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Despre plante) Care poartă în același timp flori unisexuate și flori hermafrodite. Cf. ENC. ROM., DM, LTR², DN², DEX.

- Scris și: (după fr.) *polygame*, ENC. ROM. 635.

- Pl.: *poligami*, -e.

- Din fr. *polygame*.

POLIGAMIE s. f. 1. (În opoziție cu *monogamie*) Formă de căsătorie, apărută odată cu sclavia patriarhală, întilnită și azi la unele popoare de religie mahomedană, în care un bărbat poate să aibă mai multe soții în același timp; situație în care se află un poligam (1). *Poligamia, adecă însurarea cu mai multe femei, era slobodă tuturor.* MOLNAR, I. 30/7, cf. 163/5, LB, I. GOLESCU, C. *Poligamia nu pricinuieste în casele noaștilor attea certe cîte, după ideile noastre, ar crede cineva.* CR (1832), 12/11, cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *În toate timpurile, poligamia a fost la modă în Asia.* BARASCH, I. 159/26, cf. POLIZU. *Poligamia este un drept comun al tuturor popoarelor din Orient.* F (1870), 38. *Cei mai mulți scriitori ai Europei pretind că populația mahomedană scade și atribuie aceasta datinei lor de poligamie.* BOLINTINEANU, O. 269, cf. DDRF. *Tracii și geții admiteau poligamia ca formă de conviețuire a sexelor.* XENOPOL, I. R. I, 75, cf. II, 133, ALEXI, W. *Poligamia macedoneană nu era mai puțin largă decît cea getică.* PĂRVAN, G. 62, cf. 146, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Se susține că poligamia nu este „păcat” dacă este „obicei”.* BLAGA, G. 153. *În unele țări din Orient se mai practică poligamia.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 909, cf. M. D. ENC. ♦ Infracțiune comisă de bărbatul căsătorit în același timp cu mai multe femei. Cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Bot.; învechit) Clasă (sau grup) de plante poligame (2). *Cele 24 clase sînt următoarele ... Poligamie ... Cryptogamie.* J. CIHAC, I. N. 265/17, cf. 267/4. *A 23^a clasă a sistemii sau poligamia să imparte în 3 ordinuri, să întemiază pe dispoziția a 3 soiuri de flori (hermafrodite, masculine și feminine).* CAIET, 89°/12. *Poligamia (multă-nsurăciune) sînt plintele ce au stamii și pistilele în osebite flori, înse tot în același trunchiu.* CORNEA, E. II, 205/13.

- Pl.: *poligamii*.

- Din fr. *polygamie*, lat. *polygamia*, germ. *Polygamie*.

POLIGĂNDRU s. n. v. *polieandru*.

POLIGENÉZĂ s. f. Concepție potrivit căreia un fenomen biologic, social, lingvistic etc. nu derivă dintr-un izvor unic, ci are origini multiple. *Ce e hazard și ce e înrudire (în răspîndirea inovațiilor în limbă), unde avem dreptul să admitem poligeneză și unde monogeneză?* PUȘCARIU, L. R. I, 32.

- Poli-1 + geneză. Cf. fr. *polygénisme*.

POLIGENIE s. f. 1. (În forma *poliginie*) Însușire a unei plante de a avea mai multe pistiluri sau de a fi poligamă (2). Cf. MIHALI, C. 169, CADE.

2. (Rare) Poligenism. Cf. ENC. TEHN. I, 94, DEX.

- Scris și: (după fr.) *polygenie*. ENC. TEHN. I, 94.

- Și: (învechit) *poliginie* s. f. MIHALI, C. 169, CADE.

- Din fr. *polygénie*.

POLIGENISM s. n. Doctrină antropologică potrivit căreia diferitele rase umane ar proveni din mai multe tipuri primitive, considerate ca specii; (rar) poligenie. Cf. CADE, DEX.

- Din fr. *polygénisme*.

POLIGENIST, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Adept al poligenismului. Cf. CADE.

2. Adj. Care aparține poligenismului, care se referă la poligenism. *Lordul Kames și Zimmerman[n], carii combat pe monogeniști și susțin părerea poligenistă, adecă omenirea nu se trage prin obirșia sa din o singură specie, ci din mai multe.* ARHIVA, I, 215. *În America, George Samuel Morton ... susținu cu succes doctrina poligenistă.* ib. 219.

- Pl.: *poligeniști*, -ste.

- Din fr. *polygéniste*.

POLIGHITĂ s. f. v. *poledită*.

POLIGIĂ vb. I v. *polidi*.

POLIGIE s. f. sg. v. *policie* 1.

POLIGINIE s. f. v. *poligenie*.

POLIGIT, -Ă adj. (În poezia populară; cu sens neprecizat, probabil) Polărit. *C-un veșmint Ptnă-n pămînt, Pe la poale-i poligit, Pe la brață-i mărgurit.* VICIU, GL., cf. id. COL. 36.

- Pl.: *poligiti*, -te.

- Cf. *poleit* 2.

POLIGLANDULĂR, -Ă adj. Care aparține mai multor glande, care se referă la mai multe glande, care afectează mai multe glande; pluriglandular. Cf. DN².

- Pl.: *poliglandulari*, -e.

- Din fr. *polyglandulaire*.

POLIGLOBULIE s. f. Boală caracterizată prin creșterea excesivă a numărului de globule roșii și manifestată prin roșeața pielii, creșterea tensiunii arteriale, mărirea splinei; policitemie, eritremie. Cf. DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *poliglobulii*.

- Din fr. *polyglobulie*.

POLIGLOT, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj., s. m. și f. (Persoană) care vorbește (bine) mai multe limbi. Cf. I. GOLESCU, C. *Prefăcut la formă, se întoarce poliglot, Bun francez, german și elin, dar nu român patriot.* ASACHI, S. L. I, 228, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Doamna Olga e o poliglotă.* NEGRUZZI, S. I, 46. *Nu te știam poliglot.* ALECSANDRI, O. P. 47. *Un poliglot în toată puterea cuvîntului.* CARAGIALE, O. II, 205, cf. DDRF. *Piparuș a știut multe și-a fost, desigur, poliglot.* COȘBUC, P. II, 255, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ofițerul literat și poliglot fusese trimis pe neașteptate într-o misiune.* GALACTION, O. A. II, 89. *Inginerul geolog se arată foarte măgulit de această confirmare a unor ambiții de poliglot.* C. PETRESCU, A. 409. *Agentul, un levantin poliglot, ... vorbea într-o italo-românească stricată.* BART, S. M. 108, cf. id. E. 150, SCRIBAN, D. *Poliglot (știa elina, latina, ebraica, slavona, rusa, poloneza, ucraineana, poate și altele).* LL I, 144. *Un poliglot, adică un om care vorbește mai multe limbi, nu este neapărat lingvist.* GRAUR, I. L. 8, cf. M. D. ENC. < (Glumeț) *N-am avut parte a constata, de visu et auditu, talentele poliglote ale acestui neam de păsări.* ODOBESCU, S. III, 31.

2. Adj. (Învechit; despre țări, regiuni etc.) În care se vorbesc mai multe limbi. *Este o țară foarte vrednică de înșămnat, carea dă un viu interes mindrelor cercetări a Asiei poliglote sau de multe limbi.* AR (1829), 191°/8. *Un stat poliglot (compus din mai multe nații) își poate găsi fericirea în interesul public al patriei.* CR (1848), 12/20.

3. Adj. (Despre scrieri, opere etc.) Care este scris în mai multe limbi sau care are în vedere mai multe limbi. *Crișan a compus și el un dicționar poliglot, român-latin-unguresc.* IORGA, I. II, 298. Am invocat de câteva ori mărturia unor nume străine, nu ca să ... fac paradă cu citații poliglote. BUL. COM. IST. I, 9.

— Pl.: poligloți, -te.

— Din fr. polyglotte.

POLIGLOTICĂ s. f. (Neobișnuit) Limbă improvizată (în conversația unor persoane de diferite naționalități) din cuvinte care aparțin mai multor limbi de circulație internațională. Nimeni nu vorbea inteligibil o limbă de răspândire internațională; din partea noastră am folosit, colaborând între noi, o poliglotică de ocazie. TUDORAN, O. 172.

— Poliglot + suf. -ică.

POLIGLOTIE s. f. (Rar) Calitatea de a vorbi mai multe limbi. Cf. SCRIBAN, D.

— Poliglot + suf. -ie.

POLIGNI vb. IV. I. Tranz. (Învechit; complementul indică persoane, trupuri omenești) A trînti la pămînt, a doborî; p. ext. a ucide, a omori (trîntind la pămînt, călcînd în picioare). Lovind viteza oștisoară în turcime, trupuri polignește, Rinduri întregi prăvale, ș-oboară. BUDAI-DELEANU, T. 170, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. Refl. (Regional; despre cereale, plante textile etc.) A se culca sau a se apleca la pămînt. Să nu se întîrzie ca să se treacă prea tare copleșul, fiindcă atunci inul se polignește. I. IONESCU, C. 145/16, cf. CIHAC, II, 274, DDRF, DAMÉ, T. 2, 49, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. Dacă pînea nu-i în picioare ..., ci-i ... poligenită, plugarul țărăși se întîrziează. PAMFILE, A. R. 116, cf. SĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ȘEZ. III, 85. Bucatele cad, se culcă, se învâlțesc, se polinesc. I. CR. III, 225, cf. 251, com. din STRAJA—RĂDAUȚI.

3. Refl. Fig. (Prin Bucov.; în forma polieni) A se subestima, a se desconsidera. Cf. LEXIC-REG. 106.

— Prez. ind.: poligneșc. — Și: (regional) polieaf vb. IV.

— Din bg. полегна.

POLIGNIRE s. f. (Regional) Acțiunea de a se poligni (2). Cf. DDRF.

— Pl.: poligniri.

— V. poligni.

POLIGNIT, -Ă adj. 1. (Învechit; despre oameni) Care este doborît, trîntit la pămînt. Cf. poligni (1). Zac înainte-ți trupuri polignite. DOSOFTEI, PS. 148/6. Sta polignite, strivurile. Id. Ib. 219/14.

2. (Regional; despre cereale, plante textile etc.) Care este culeat sau aplecat la pămînt. Cf. poligni (2). Se numește grîu polignit acela ce a căzut la pămînt din pricina vîntului și a ploilor. DAMÉ, T. 55. Acolo-i pămînt vestit; crește grîul polignit. HODOȘ, P. P. 108.

3. (Regional; despre lina oilor) Care are firul dispus într-un fel nedefinit mai îndeaproape (Spinești—Panclu). Cf. DIACONU, VR. 138. Ci ai oi mai multi, Multi și cornuți. La lina polignit. Id. Ib.

— Pl.: poligniti, -te. — Și: (regional) polienit, -ă adj.

— V. poligni.

POLIGÓN s. n. 1. Suprafață plană, marginită de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi; (învechit) mulțunghii. De are poligonul toate laturile egale, să numește echilateral. GEOMETRIA A. M. 16²/16. O figură de mai multe laturi să numește îndeobște poligon. ASACHI, G. 31²/5, cf. EOT 5². Figurile care au mai multe laturi decît patru să zic poligoane sau mult laturate. TEM. GEOM. II, 37/7, cf. 4²/26. Poligonul de trei laturi este cel mai simplu din toate. POENARU, G. 3/18, cf. id. E. A. 320/4. Orice figură al căreia unghiul se alcătuiește de linii drepte, fără nici o parte arcuță, se numește

poligon. CONV. GEOM. 66/20, cf. VALIAN, V., G. POP, G.

10/19. STAMATI, D. Porțiunea de plan ABCDE, mărginită prin linii drepte care se tate două cîte două, se numește poligon. MELIK, G. 9, cf. 27, 47; SĂINEANU, D. U. Se numește poligon orice linie frîntă închisă. GEOMETRIE IX, 123, cf. 38. Denumirea piramidei se dă după felul poligonului de bază. GEOM. SP. 86. Poligonul regulat se poate înscrie în cerc numai cu rigla și compasul. ALGEBRA IX, 37. Raportul perimetrelor poligoanelor asemenea. Gf 1963, nr. 691, 2/3. ♦ Desen ornamental în formă de poligon (1). Mantaua ei urzită din mici romburi încondate, risipindu-se apoi într-o puderie de mici poligoane multicolore. KLOPSTOCK, F. 22.

2. (Mil.; adesea urmat de determinarea „de tragere”) Porțiune de teren amenajată pentru trageri de instrucție și de luptă. Cf. SĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. Faceau exerciții de tragere la poligon; STANCU, R. A. III, 116, cf. LTR², DM. Bombardam poligoanele de tragere din preajma deșertului. S mai 1960, 76, cf. DER, DEX. ♦ (Sport; adesea urmat de determinarea „de tir”) Loc special amenajat pentru trageri cu arma saŭ cu pistolul ori pentru exerciții de tragere cu arma de vîntoare. Cf. I. ROM. 1959, nr. 2, 86. Cînd există întotdeauna asupra tirului precis al armei, o verificare la poligon ... este necesară. Vîn. PESC. Iunie 1962, 4. Desi păsese ... întia oară în poligon, trage foarte bine. Ib. septembrie 1964, 8, cf. SP. POP. 1966, nr. 5 058, 2/5.

3. Teren special amenajat pentru învățarea conducerii autovehiculelor. Cf. DEX.

— Pl.: poligoane.

— Din fr. polygone, lat. polygonum, germ. Polygon.

POLIGONACEE s. f. (La pl.) Familie de plante fanerogame dicotiledonate apetală, din care fac parte măcrișul, spanacul, troscotul etc.; (și la sg.) plantă care face parte din această familie; (rar) poligonee. Cf. BRANDZA, FL. 424, GRECESCU, FL. 17, CADE, SCRIBAN, D., DN², DEX.

— Pronunțat: -ce-e. — Pl.: poligonacee.

— Din fr. polygonacées, lat. polygonaceae.

POLIGONAL, -Ă adj. Care are forma unui poligon (1), care aparține poligonului, privitor la poligon, care formează un poligon, de poligon; (învechit) poligonicesc. Unghiuri perimetrice sau poligonale. GEOMETRIA A. M. 16²/4. Atunci suprafața piramidei regulate să vă afla divizată în o figură plană ... care să numește sector poligonal. ASACHI, E. III, 257/25, cf. DDRF. Porțiunea de poligon regulat cuprînsă între două raze ale cercului circumscris se numește sector poligonal. MELIK, G. 126. Nu s-au uitat frîdele; care s-au croit însă aici poligonale. IORGA, C. I. II, 38, cf. SĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Tețul, Flăveasca, Herăstrăul ... mărginesc cîteva lături ale capitalei înfinit poligonală. ARGHEZI, B. 61. Proiecția pe o axă a unui contur poligonal închis este egală cu zero. TRIANGOMETRIE, 81. Cercul de stat se remarcă prin nuanța unor conturi de detaliu, de lumină frîntă în fețele poligonale. CONTEMP. 1965, nr. 999, 7/5. Unele locuințe ... sînt ovale sau poligonale. H. DAICOVICU, D. 139, cf. M. D. ENG. ♦ (Rar) Linie poligonală sau contur poligonal = linie frîntă, v. frînt. Unei linii frînte se mai obișnuiește să i se spună și linie poligonală sau contur poligonal. GEOMETRIE VIII, 12.

— Pl.: poligonali, -e.

— Din fr. polygonal.

POLIGONATIE s. f. (Tehn.) Poligonometrie. Cînd poligonafia se efectuează cu ajutorul fotogramelor, se numește poligonafie fotogrametrică. LTR², cf. DN, DEX.

— Pl.: poligonafii.

— Din fr. polygonation.

POLIGONEE s. f. (Bot.; rar) Polygonacee. Cf. DN².

— Pronunțat: -ne-e. — Pl.: poligonee.

— Din fr. polygonées.

POLIGONICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Poligonal. *Să va face prizmă trigonicească. Dar asămine să va face și oricare alta poligonicească.* GHEOM.-TRIGON. 122^r/25.

- Pl.: *poligonicești.*
- **Poligon** + suf. -icesc.

POLIGONOMETRIE s. f. Tehnică de ridicare topografică prin folosirea unor rețele de poligoane închise, pe care se sprijină ridicările de detaliu pentru planimetria unei porțiuni mici de teren; poligonație. Cf. LTR², DER, DEX.

- Din fr. *polygonométrie.*

POLIGRAF s. m., s. n. 1. S. m. (Astăzi rar) Autor care a scris opere aparținând unor genuri diferite; p. g e n e r. opere care a scris mult. Cf. I. GOLESCU, c. *Cele mai disparate spirite s-au putut întâlni ...: viul cugetător Conta cu poligraful Xenopol.* MAJORESCU, CR. II, 339. Naum Rimniceanu, *poligraful muntean, propune ca Molnar să delege „doi-trei oameni de carte din Ardeal“.* IORGA, L. II, 289, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. N. Zaharia, *poligraful ignorat de critica lui Chendi, s-a spinzurat.* LOVINESCU, C. II, 74, cf. DN², M. D. ENC. ♠ (Adjectival) Pentru cine citește pușin și serie pușin, savantul poligraf și polivalent rămâne un personaj de comedie. CĂLINESCU, c. o. 61.

2. S. n. Aparat cu ajutorul căruia se reproduce un manuscris în mai multe exemplare. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Scîndurile în cari se mai înghesuiau fosilele citorva „Devirusuri“ și „chei“ trase la poligraf.* KLOPȘTOK, F. 21, cf. SCRIBAN, D., DN², M. D. ENC., DEX. ♠ Aparat folosit pentru înregistrarea unor constante biologice (puls, respirație etc.). Cf. D. MED.

- Pl.: (1) *poligrafi*, (2) *poligrafe*.
- Din fr. *polygraphe*.

POLIGRAFIC, -Ă adj. Care aparține poligrafiei, care se referă la poligrafie, care ține de poligrafie, folosit în poligrafie.

1. (Astăzi rar) Cf. p o l i g r a f i e (1). Cf. I. GOLESCU, c. *A devenit pentru acești prețuritori malițioși un om cu mania poligrafică.* CĂLINESCU, c. o. 93, cf. DEX.

2. Cf. p o l i g r a f i e (2). *Linotipul pe care îl expune fabrica de mașini poligrafice ... are un randament superior.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 3/5. *Sectorul industriei poligrafice este reprezentat ... prin mașini moderne plane.* ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2390. *Partidul ... prevede lărgirea industriei poligrafice și îmbunătățirea calității tiparului.* L. ROM. 1953, nr. 1, 8. *Am făcut practică într-un combinat poligrafic.* v. ROM. iulie 1954, 286, cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *poligrafici*, -ce.
- Din fr. *polygraphique*.

POLIGRAFIE s. f. 1. (Rar) Ansamblu de opere aparținând unui poligraf (1); calitatea de poligraf a unui autor; caracteristică a operelor unui poligraf. Cf. I. GOLESCU, c., PROT.-POP., N. D. *Acestea sînt premisele melodramatice și fantastice de la care pornește poligrafia autorului.* CĂLINESCU, s. c. L. 102, cf. DEX.

2. Ramură a tehnicii care se ocupă cu procedeele de reproducere grafică, de tipărire și de multiplicare a unui text sau a unei figuri; tehnică grafică. Cf. LTR², DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX.

3. Ansamblul întreprinderilor care se ocupă cu imprimarea și cu răspîndirea cărților sau a altor imprimate; industrie poligrafică. Cf. LTR², DM, DN², DEX.

- Pl.: *poligrafii*.
- Din fr. *polygraphie*.

POLIGRAFIST, -Ă s. m. și f. (Adesea adjectival) (Persoană) specializată în poligrafie (2). *Facultatea pregătește ingineri poligrafisti.* ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2390, cf. DEX.

- Pl.: *poligrafisti*, -ste.
- **Poligrafie** + suf. -ist.

POLIHIBRIDĂRE s. f. Hibridare între două forme biologice deosebite în ceea ce privește ereditatea și unele caractere specifice. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polihibridări.*
- **Poli-1** + **hibridare**.

POLIHIRONION subst. v. **polihroniu**.

POLIHIRONIU subst. (Grecism învechit) Formulă sau cîntec (liturgic) de felicitare. *Cîntăreții cîntă polihronion.* GHEORGACHI, LET. III, 304/5. *I-au cetit mitropolitul molîța de domnie, cîntînd și polihronion (sîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 253/30, cf. TDRG, T. PAPAIAGI, C. L., GĂLDI, M. PHAN. 232, SCRIBAN, D.

- Pl.: ? — Și: **polihronion** subst.
- Din ngr. *πολυχρόνιον*.

POLII vb. IV v. **polei** 4.

POLIIȚ, -Ă adj. v. **polei** 2.

POLIZOPREN s. m. Produs macromolecular cu structură filiformă, obținut sintetic prin polimerizarea în emulsie a izoprenului și asemănător cu cauciucul natural. *Polisoprenul ... a luat o mare dezvoltare industrială, tinzînd la înlocuirea cauciucului natural.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *polisopren*. — Pronunțat: -li-i-. — Pl.: *polizopreni*.

- Din fr. *polyisoprène*.

POLILĂLĂ s. f. v. **poleială**.

POLILÉU s. n. v. **polieleu** 1.

POLILINGVISM s. n. (Rar) Folosire curentă și în egală măsură a mai mult de două limbi de către aceeași persoană sau de către același grup social. Cf. DN².

- **Poli-1** + **lingvism**.

POLILÓG, -Ă s. m. și f. (Învechit) Om limbut, flecariv, guraliv. *Cunosc pe cei care citesc că ... sînt aproape a mă numi și polilog.* ZILLOT, ap. GĂLDI, M. PHAN. 232, cf. LM.

- Pl.: *polilogi*, -ge.
- Din ngr. *πολυλόγος*.

POLILOGHIE s. f. Expunere, relatare, amănunte etc. excesiv de amplă și de încărcată cu disamănute inutile, prolixă; vorbărie. V. *pălăvrăgeală*, *peltea*, *spovovăială*. *Într-atîta poliloghie ce așterne dumnealui sardarul Hafta în cinci coale de hirtie (a. 1790).* BUL. COM. IST. V, 287. *Are o poliloghie uimită și fără temeii (a. 1794).* GĂLDI, M. PHAN. 232, cf. I. GOLESCU, c. *Și alți mulți asemenea, pe care pentru polologhie nu mai vestesc (sec. XIX).* CAT. MAN. I, 440. *Vor aluneca și oamenii noștri la poliloghia neterminabile.* BARIȚIU, P. A. III, 159. *Hirtia lui moș Roată cuprinde multă polologhie.* CREANGĂ, A. 158. *Vei avea oare vreme și răbdare să citești pînă la sîrșit poliloghia mea?* VLAHUȚĂ, O. A. II, 58, cf. DDRF. *Fire-ar ca polologhia mea să nu-ți pară anostă.* ap. TDRG. *Cît despre partea dobinzii, iarăși nu era cine știe ce „poliloghie“.* CONV. LIT. XLIV₂, 76. *O plicțieșă polologhia asta.* REBREANU, R. I, 169, cf. II, 91. *Ca să-i povestesc tot, se înșiră o poliloghie.* C. PETRESCU, C. V. 54. *Bunul simț de țărani a cărui minte nu suferea cu poliloghia.* CĂLINESCU, I. C. 60, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 126. *Poliloghie ..., domnule Eliade! Te lepădaseși de ea și acum începi iar.* PAS, L. I, 37, cf. DL, DM, M. D. ENC., ȘEZ. XX, 139.

- Pl.: *poliloghii*. — Și: **polologhie**, (învechit) **polilogie**, **polologție** (GĂLDI, M. PHAN. 232) s. f.
- Din ngr. *πολυλογία*.

POLILOGIC, -Ă adj. (Rare; despre texte, mod de exprimare etc.) Prolix. Toată această „predoslovie“ poliologică nu trebuie să înșele pe nimeni. IORGA, L. II, 598.

- Pl.: poliologici, -ce.

- Din fr. *polilogie*.

POLILOGIE s. f. v. poliologie.

POLIMAHIE s. f. (Grecism învechit) Conflagrație, conflict. Cf. NEGULICI.

- Pl.: polimahii.

- Din ngr. *πολυμαχία*.

POLIMAR¹ s. m. v. pălamar¹.

POLIMAR² s. n. v. pălamar².

POLIMAR³ s. n. v. pălmar¹.

POLIMAT, -Ă adj. (Învechit; și substantivat) (Persoană) care are multe și variate cunoștințe. Cf. I. GOLESCU, c., NEGULICI, ALEXI, W.

- Pl.: polimați, -te.

- Din fr. *polymathe*.

POLIMĂ s. f. 1. (Prin Olt. și prin sudul Transilv.) Intenție, gând; început (al unei acțiuni), stare incipientă (a unui proces). *N-are polimă să vină*. N. REV. R. VIII, nr. 6, 87. *Credeam că cine știe ce potop dă peste noi, da, cin' colo ... o polimă de ploaie*. CV 1952, nr. 1, 36, cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 81.

2. (Regional) Eres, rătăcire. *N-au lăsat ei cu una cu două să li se spurce credința cu asemenea polime*. PAMFILE, s. t. 188. ♦ (Popular; ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) Soi rău, pramatie, omă netrebnic, omă de nimic. *Ce polimă de om!* SĂGHINESCU, s. 64. *Urită polimă de om!* PAMFILE, s. t. 212. *Las' că-l știu eu ce polimă de om este!* ID. J. II, 161. *Ce polimă de om!* CV 1950, nr. 4, 44.

3. (Regional) Ființă (omenească), țipenie (Șercăta - Făgăraș). LEXIC REG. II, 52. *Nu înțitneai nici polimă de om*. ID.

- Accentuat și: *polimă*. - Pl.: *polime*.

- Etimologia necunoscută.

POLIMENOREE s. f. Apariție a ciclului menstrual la intervale mai scurte decât cele normale. Cf. D. MED.

- Pronunțat: *-re-e*. - Pl.: *polimenoree*.

- Din fr. *polyménorrhée*.

POLIMENT subst. (Învechit, rar) Poleială (1). *Dă-l cu poliment* (a. 1833-1835). GRECU, p. 75.

- Pl.: ?

- Din fr. *poliment*.

POLIMÉR s. m. Produs (chimic) macromolecular obținut prin polimerizare, a cărui moleculă este formată prin unirea în lanț a unui număr de molecule de monomer. *La capătul unui întreg proces de reacțiuni apare polimerul, siropul acela care ... va da plexiglasul*. v. ROM. august 1960, 82. *Se știe ce mare însemnătate are crearea de noi polimere pentru industria textilă*. LUPĂ DE CLASĂ, 1962, nr. 1, 55. *Se numesc polimeri micișii polimerii obținuși prin unirea a cel puțin doi monomeri diferiți*. LTR², cf. DM. Proprietățile generale ale polimerilor sînt determinate de structura lor și de gradul lor mediu de polimerizare. DER. După natura unităților structurale conținute, se deosebesc polimerii glucidici, lipidici, proteici. D. MED., cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polimeri* și (rar, n.) *polimere*.

- Din fr. *polymère*.

POLIMERIZĂ vb. I. Tranz. și intranz. A (se) uni (spontan sau prin diferite reacții chimice) mai mulți monomeri în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și aezării atomilor în moleculă. Cf. DM, DN², DEX. ♦ Refl. paș. *Clorură de*

vinil se polimerizează în autoclavele de la Turda. v. ROM. septembrie 1960, 81. *Se formează o suspensie de polimer în apă și se polimerizează monomerul cu ajutorul catalizatorilor*. LTR² XIII, 41.

- Prez. ind.: *polimerizez*.

- Din fr. *polymériser*.

POLIMERIZARE s. f. Acțiunea de a (se) polimeriza și rezultatul ei. *Polimerizarea în emulsie se caracterizează prin utilizarea unui mediu apos de viscozitate mică*. LTR², cf. DM. *Reacția de polimerizare se poate desfășura în diferite condiții de presiune*. DER, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polimerizări*.

- V. *polimeriza*.

POLIMETACRILĂT s. m. Masă plastică transparentă, incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la șocuri și la trepidații; sticlă organică, plexiglas, stiplex. Cf. M. D. ENC., DEX. ♦ *Polimetacrilat de metil* = produs macromolecular care se prezintă sub formă de masă sticloasă, transparentă, întrebunțat în chirurgia ortopedică, la confecționarea protezelor dentare etc. Cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polimetacrilăți*.

- Din fr. *polyméthacrylat*.

POLIMETÁLIC, -Ă adj. (Geol.; despre minerale, minereuri, zăcămintе) Care conține mai multe metale, din care se pot extrage mai multe metale. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polimetalici*, -ce.

- Pol.-l + *metalic*.

POLIMETRÍE s. f. (Muz.) Suprapunere simultană a două sau a mai multor măsuri în care timpii tari inițiali nu coincid întotdeauna. *Timpii tari, inițiali ai măsurilor nu coincid întotdeauna în polimetrie*. DER, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

- Din it. *polimetria*.

POLIMÍ vb. IV. 1. Tranz. (Folosit și absolut) (Olt.; despre femei sau femele) A concepe, a procrea; a naște (I 1). *N-a văzut el d-astea de cînd l-a polimită muma-sa*. BOCEANU, GL., cf. GR. S. V, 122. *A polimit și noru-mea*. CV 1951, nr. 2, 34, cf. LEXIC REG. 27. ♦ (Glumet) *Clasa toată polimită sub o zodie vitregă se confundă într-o somnolență*. CIAUȘANU, R. SCUT. 20. ♦ Refl. și intranz. (Despre plante) A prinde rod; a lega. *S-a polimit o poamă în pom, o floare*. BOCEANU, GL., cf. LEXIC REG. 27. ♦ Refl. (Prin nord-vestul Olt.; despre plante) A da colț, a răsări; a înmuguri. *După ploaia de az' noapte cred că s-o polimit și grîu și via și ceapa din pămînt*. CV 1952, nr. 1, 36, cf. LEXIC REG. 46.

2. Tranz. P. gener. (Regional) A crea, a face, a concepe, a făuri (Bistrița - Drobeta Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

- Prez. ind.: *polimesc*.

- Etimologia necunoscută. Cf. *polimă*.

POLIMIALGIE s. f. Durere localizată simultan la mai mulți mușchi. Cf. D. MED.

- Pronunțat: *-mî-âl-*. - Pl.: *polimialgii*.

- Din fr. *polymyalgie*.

POLIMIȚ, -Ă adj. (Prin vestul Olt.) Conceput, născut (2). Cf. *polimi* (1). Cf. BOCEANU, GL.

- Pl.: *polimiți*, -te.

- V. *polimi*.

POLIMIXINĂ s. f. Antibiotic obținut din diferite varietăți de bacili, cu acțiune bactericidă asupra mai multor microbi. *Polimixinele au acțiune bactericidă puternică, dar limitată*. DER, cf. D. MED., M. D. ENC.

- Pl.: *polimixine*.

- Din fr. *polymixine*.

POLIMÓRF, -Ă adj. 1. (Despre obiecte sau ființe) Care are sau poate lua mai multe forme, fără a-și schimba esența. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Acești doi eroi simbolici și polimorfi se ciocnesc astfel într-o piesă de construcție solidă.* LOVINESCU, S. I, 352, cf. SCRIBAN, D., DN².

2. (Despre unele specii de plante sau de animale) Care are proprietatea de a exista sub mai multe aspecte morfologice. [Unele] specii de animale sau de plante, zise polimorfe ..., sub influența condițiilor de mediu, își schimbă unele proprietăți morfologice. DER III, 808.

3. (Despre unele minerale cristalizate) Care are proprietatea de a se putea prezenta în mai multe forme cristaline deosebite, cu însușiri fizice și chimice diferite; (rar) polimorfie. Cf. CADE, LTR², M. D. ENC.

— Pl.: *polimorfi*, -e.

— Din fr. *polymorphe*.

POLIMORFIE s. f. (Rar) Polimorfism (3). Cf. LTR².

— Din fr. *polymorphie*.

POLIMORFISM s. n. 1. Calitate a unor obiecte sau a unor ființe de a lua mai multe forme, fără a-și schimba esența. Cf. *polimorf* (1). Cf. CADE, SCRIBAN, D., SFC I, 164, D. MED.

2. Proprietate a unei specii de plante sau de animale de a exista sub mai multe aspecte morfologice. Cf. *polimorf* (2). Cf. CADE, LTR², DN², DER. *În cazul coloniilor ..., avem a face cu un polimorfism colonial.* B. DARW. 133, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Proprietate a unei substanțe de a se prezenta sub mai multe forme cristaline, cu proprietăți fizice și chimice diferite; polimorfie. Cf. *polimorf* (3). Cf. PONI, CH. 19, ȘĂINEANU, D. U., LTR², DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *polymorphisme*.

POLIN¹ subst. (Învechit, rar) Unitate de măsură pentru lungimi, nedefinită mai îndeaproape. Să gătească optzeci și șase stînjini lemne ... după măsura ce să arată mai sus, adică fieșcare lemn de un polin, cît tncape în sobă (a. 1829). DOC. EC. 431.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POLIN² s. n. v. *poten*¹.

POLINĂR s. n. v. *pălimar*¹.

POLINEVRITĂ s. f. Boală a nervilor periferici, de origine infecțioasă sau toxică, caracterizată prin alterarea mai multor trunchiuri nervoase și ramuri terminale. *La o bolnavă ..., polinevrita pare a fi fost datorită întrebuirii unui vin „tonic”.* PARHON, B. 84, cf. DM, DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *polinevrite*.

— Din fr. *polynévrite*.

POLINEZIĂN, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Polineziei sau este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în Polinezia și care reprezintă, din punct de vedere antropologic, o tranziție între australoizi și mongoloizi, amestecați cu elemente negroide. *Problema originii polinezienilor nu este complet elucidată.* DER. *Cel mai important centru cultural al vechilor polinezieni a fost arhipelagul Tahiti.* ib., cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparține Polineziei sau polinezienilor (1), privitor la Polinezia sau la polinezieni, originar din Polinezia. *Semirasa polynesiană (locuiește Polynesia).* DRĂGHICEANU, C. 116. *Poți fi brav ... fără să sperii lumea cu o claie de sălbatec polinezian.* C. PETRESCU, I. II, 85. *Omogen ca limbă și cultură materială, grupul polinezian este foarte eterogen din punct de vedere antropologic.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -zi-an. — Scris și: *polinesian, polynezian*. — Pl.: *polinezieni*, -e. — Și: (învechit) *polinezien*, -ă (scris *polynésien*) s. m. și f., adj.

— Din fr. *polynésien*.

POLINEZIÉN, -Ă s. m. și f., adj. v. *polinezian*.

POLÍNIC adj. (Bot.; în sintagma) *Sac polinic* = fiecare dintre cavitățile care se formează în anterele staminelor unei flori și în care iau naștere grăuncioarele de polen¹; sac polenic, v. *polenic*. Cf. DEX.

— Pl.: *polinici*, -ce.

— Din fr. *pollinique*.

POLINIE¹ s. f. (Bot.; rar) Anteră; formație de polen¹ aglutinat cu o materie cleioasă. Cf. GRECESCU, FL. 550. *Adesea, grăunții de polen rămân asociați, formînd o singură masă, o polinie.* ENC. AGR. *Polenul din fiecare teacă este unit într-o măciulie numită polinie.* B. DARW. 131.

— Pl.: *polinii*.

— Din fr. *pollinie*.

POLINIE² s. f. Canal navigabil printre ghețurile marine. Cf. LTR², M. D. ENC.

— Pl.: *polinii*.

— Din fr. *polynie*.

POLINIFÉR, -Ă adj. Care conține, care duce polen¹. Cf. DN².

— Și: *polenifér*, -ă adj. DN².

— Din fr. *pollinifère*.

POLINIZĂRE s. f. v. *polenizare*.

POLINIZĂȚIE s. f. v. *polenizație*.

POLINÓM s. n. Expresie algebrică constituită din mai multe monoame, legate între ele prin semnele plus sau minus; suma algebrică a unui număr finit de monoame. *O cîtime alcătuită din mai multe hotărâ a cărora numărul nu iaste hotărît să numească îndeobște un polinom.* ASACHI, ALGEBRA, 6⁷/29. *La polinoame, părțile dispărute prin semnele +, -, să numesc termine.* id. E. II, 4/1, cf. 3/25. *Polinoamele ... sînt puse în rînd după puterile lui x.* POENARU, E. A. 21/4, cf. 7/22. *NEGULICI. O expresie algebrică, avînd mai mulți termeni, se zice polinom.* ELEM. ALG. 13/26, cf. CULIANU, A. 4. *Polinom este o expresie algebrică formată din mai multe monoame legate prin semnul + sau -.* ENC. TEHN. I, 60. *Primul membru este un polinom de gradul IV în x.* ALGEBRA IX, 14, cf. ALGEBRA VIII, 31. *Polinomul e întreg cînd toți exponenții sînt întregi și pozitivi.* LTR², cf. DM, DER, DN², M. D. ENC.

— Pl.: *polinoame*.

— Din fr. *polynôme*.

POLINOMIAL, -Ă adj. (Rar) Care are caracter de polinom, care formează un polinom; care se scrie ca un polinom. Cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: -mi-al. — Pl.: *polinomiali*, -e.

— Polinom + suf. -al.

POLINUCLEĂR, -Ă adj. (Despre celule; și substantivat, f.) (Leucocită) care are mai multe nucleee. Cf. DER, D. MED. II, 399. *Creștere peste valorile normale a polinuclearelor din sînge.* M. D. ENC. 731, cf. DEX.

— Pronunțat: -cle-ar. — Pl.: *polinucleari*, -e.

— Din fr. *polynucléaire*.

POLINUCLEOZĂ s. f. Boală manifestată prin creșterea excesivă a leucocitelor polinucleare din sînge. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -cle-o-. — Pl.: *polinucleoze*.

— Din fr. *polynucléose*.

POLIÓDĂ s. f. Element de circuit electric cu mai mulți poli. *Sînt poliode tuburile electronice, tranzistoarele etc.* LTR², cf. M. D. ENC. ♦ S p e c. Tub electronic

cu mai mult decât doi electrozi. Cf. LTR², DN², M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -li-o-. — Pl.: poliode.
- Din fr. polyode.

POLIOMIELITĂ s. f. Boală infecțioasă, epidemică sau contagioasă, care se datorează unui virus specific și care se manifestă prin febră, tulburări digestive, somnolență, dureri în mușchii membrilor și prin paralizarea membrilor (inferioare); paralizie infantilă. Cum? Nu e ce s-a crezut? Urmările unei poliomielite? VINEA, L. II, 70, cf. DM, DN. *Tratamentul curativ al poliomielitei este constituit din seroterapie cu ser antipoliomielitic, antibiotice.* DER, CF. D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -li-o-mi-e-. — Pl.: poliomielite.
- Din fr. polyomyélite.

POLIOMIELITIC, -Ă adj. De natura poliomielitei, care ține de poliomielită, provocat de poliomielită; care este folosit împotriva poliomielitei. *Vaccinul poliomielic a putut fi realizat numai după ce s-au cunoscut datele fundamentale privind genetica virusurilor.* ȘTIINȚEA, 1966, nr. 6905, cf. DEX.

- Pronunțat: -li-o-mi-e-. — Pl.: poliomielitici, -ce.
- Din fr. poliomyélique.

POLIORCHIE s. f. (Grecism învechit) Asediu (al unei cetăți). *Poliorchia Troadiei.* TELEMAH, I, 85^r/17. *Ci cu poliorchii mare la lucrare și fără de scăpare au socotit să piarză cu totul cetate (a. 1773).* OCR II, 92/19. *S-au ținut împotriva poliorchiei ce-i încungiură pe dinșii.* CĂLĂTORIE, I, 137^v, cf. GĂLDI, M. PHAN. 233.

- Pronunțat: -li-or-. — Pl.: poliorchii. — Și: poliorghie s. f. TELEMAH, II, 16^r/24.
- Din ngr. πολιορκία.

POLIORCHISĂ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit; complementul indică cetăți) A asedia. Cf. I. GOLESCU, C.

- Pronunțat: -li-or-. — Prez. ind.: poliorchisesc.
- Din ngr. (έ)πολιόρκισα (aor. al lui πολιορκῶ).

POLIORGHIE s. f. v. poliorehie.

POLIOXIMETILENĂ s. f. (Chim.) Polimer al formaldehidei. *Gradul de polimerizare al polioximetilenelor variază în funcțiune de condițiile de preparare.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -li-o-. — Pl.: polioximetilene.
- Din fr. polyoxyméthylène, germ. Polyoxymethylene.

POLIP s. m. 1. Nume generic dat animalelor acvatice celenterate (indeosebi marine) cu corpul moale, în formă de sac, prevăzută la un capăt cu orificiul buco-anal înconjurat de tentacule, iar la celălalt capăt cu un disc cu care se fixează de un suport, și care trăiește solitar sau în colonii. Cf. ȘINCAI, în DR. V, 559. *Ca o buruiănă după cum buretele, polipus, caracatița și celelalte.* GRECEANU, I, 125/9. *Polipii iau simțire; Se ținpe tot abisul, coprînsele marine De litorul năcru, de candidale perle, De rumenul coralii.* HELIADE, O. I, 360, cf. J. CÎNAC, I. N. 219/16, 242/20. *Polipii și zoofitele (vietăți plăttoase).* VASICI, M. I, 33/8. *Corala este din clasa ființelor ce se numesc polipe.* CALENDAR (1855), 89/21. *Tipuri ... ce iau parte mai mult din natura polipului decât din a omului.* CR (1848), 25¹/49, cf. STAMATI, M. 68/5. *Polipii despre care vorbim sînt animale microscopice, trăind ... mai cu seamă în ape stătătoare.* BARASCH, I. N. 453/18, cf. ISIS (1856), 22/2. *Polipele cari se par vegetale și totuși sînt vietăți.* F (1870), 126²/37, cf. 139²/39. *Polipul care nu poate trăi decât în colonii.* IONESCU-RION, S. 338, cf. BIANU, D. S. *Iar candidii polipi în spațiu Simbolizînd mișcări ciudate Vor cere pururi cu nesațiu Îmbrățișările nedate.* BENIUC, V. 70. *În timp ce dormeam, creșteau Pe ținpe și mîni Imenșii polipi marini.* ISANOS, T. L. 49. *Polipii pot trăi solitari (hidra) sau în colonii (coralul).* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Tumoare benignă care se formează, printr-o tumefiere sau printr-o hipertrofie cronică inflamatorie, pe unele mucoase. *Polipii din inimă sînt oarecare vermi subțiri ca ața, carii ies din găurile inimei și stînjenesc umblarea (cerculația) stîngelui.* CORNEA, E. I, 133/20. *Trebuie să se caute și nările pe dinăuntru dacă n-au polip.* LUCACI, M. 118/6. *E vorba de polipii urechii care n-au o tendință mare a recidiva.* TURNESCU, MED. OP. 287^v/19. *Vorbeam pe nas din pricina unor polipi.* I. BOTEZ, ȘC. 23. *Formele cele mai grave le întâlnim după 60 ani ... polipii intestinului gros, negii etc.* PARHON, B. 28, cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Accentuat și: polip. — Pl.: polipi și (învechit, n.) polipe. — Și: (învechit) polipus s. m.
- Din lat. polypus, germ. Polyp, fr. polype.

POLIPÉD, -Ă adj. v. polipod.

POLIPEPTIDĂ s. f. (Chim.) Compus organic format din mai multe peptide. Cf. LTR², DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pl.: polipeptide.
- Din fr. polypeptide.

POLIPETAL, -Ă adj. (Despre flori, corole) Care are mai multe petale; (despre plante) care are florile alcătuite din mai multe petale. Cf. CAIET, 78^r/6, NEGULICI. *Între caliciurile și corolele regulate polisevale și polipetale avem iară diferite forme.* BARASCH, B. 25/24, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², DEX.

- Pl.: polipetali, -e.
- Din fr. polypétale.

POLIPIĂR s. m. v. polipier.

POLIPICHIL, -Ă adj. (Grecism învechit) Fals, ipocrit. *Amîndoi oameni poniri și polipichili (a. 1715).* ARHIVA R. II, 3/18, cf. GĂLDI, M. PHAN. 233.

- Pl.: polipichili, -e.
- Din ngr. πολυποικίλος „împestrîțat“.

POLIPICHILIE s. f. (Grecism învechit) Împestrîțatură; fig. viclenie, fățarnicie. *Pilda obrăzniciei și văpsala polipichilii, Hamelonul.* CANTEMIR, IST. 366, cf. 17, GĂLDI, M. PHAN. 233, ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 327.

- Scris și: polipichilie. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 327. — Pl.: polipichilii.

- Din ngr. πολυποικιλία.

POLIPIÉR s. m. Masă calcaroasă constituită din scheletul calcaros al polipilor (1) din aceeași colonie. Cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., IORDAN, L. R. A. 180, LTR², SFC I, 119, DEX.

- Pronunțat: -pi-er. — Pl.: polipiért. — Și: (învechit) poliplăr s. m. BĂRCIANU.
- Din fr. polyptier.

POLIPLÓID s. m., adj. (Biol.) 1. S. m. Exemplar dintr-o specie oarecare, cu un număr de cromozomi mai mare decât cel care se găsește, de obicei, la specia respectivă. Cf. LTR².

- 2. Adj. (Despre un organism sau un nucleu) Care prezintă fenomenul de poliploidie. Cf. M. D. ENC., DEX.
- Pl.: poliploizi, -de.
- Din fr. polyploïde, germ. Polyplold.

POLIPLÓIDIE s. f. (Biol.) Creștere (naturală sau provocată de agenți fizici) a numărului de cromozomi din celulele organismelor animale sau vegetale față de numărul de cromozomi caracteristic speciei respective, și care se manifestă prin mărirea dimensiunilor organismului (sau a unor organe ale acestuia). *Poliploidia se mai poate obține la plante pe cale artificială, prin tratarea semințelor, a vîrfurilor vegetative sau a mugurilor.* LTR². *Poliploidia se traduce în general*

printr-o mărire a taliei sau a unor organe ale individului respectiv. DER. cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

→ Pronunțat: -plo-i.

→ Din fr. **polyplôidie**.

POLIPNEE s. f. Creștere a frecvenței respirației peste limitele normale, în urma unui efort fizic, a unei emoții puternice, în diverse afecțiuni pulmonare, cardiace etc. Cf. DER. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

→ Pronunțat: -ne-e.

→ Din fr. **polypnée**.

POLIPÓD, -Ă adj., s. m., s. f. 1. Adj. Care are mai multe picioare. Era ³ silit să petreacă în mare necurăție și plin de insecte polipede. BARIȚIU, P. A. I, 498, cf. CADÉ, M. D. ENC., DEX. ◇ (Substantivat, m.) Aveam să luptăm ... cu polipezii și cu toate greutățile vieții. BARIȚIU, P. A. II, 510.

2. S. m. (Rar) Nume generic dat mai multor specii de plante erbacee care cresc pe lângă stînci umede sau pe lângă arbori și ale căror rădăcini se prind de baza trunchiurilor acestor arbori (*Polypodium*). Cf. BRANDZA, FL. 509, 510, id. D. 469, BĂRCIANU.

3. S. f. (Bot.; rar) „Feriga stejarului”. Cf. DN².

→ Pl.: **polipózi**, -de. → Si: **polipéd**, -ă adj.

→ Din fr. **polypode**. Cf. lat. **polypodium**.

→ **Polipéd**, prin analogie cu cuvinte de tipul **biped**, **pătrupéd** etc.

POLIPORACÉE s. f. (La pl.) Familie de ciuperci basidiomicete, anuale sau perene, cu fructe mari, comestibile sau necomestibile; (și la sg.) ciupercă din această familie. Cf. DER. M. D. ENC.

→ Pronunțat: -ce-e. → Pl.: **poliporacee**.

→ Cf. fr. **polyporées**.

POLIPÓZĂ s. f. Boală caracterizată prin dezvoltarea mai multor polipi (2) pe aceeași mucoasă. Cf. DN², D. MED., M. D. ENC.

→ Pl.: **polipoze**.

→ Din fr. **polypose**.

POLIPRAGMOSINE s. f. (Invechit) Tendință, impuls de a face multe lucruri noi. O înșușire a timpurilor de acum, aceea aceea nerăbdătoare multă bărbăție (polipragmosinē), aceea necoatenită din taintru îndemnare și tendință după întreprinderi noi, lucruri noi și planuri noi. VASICI, M. II, 48/27.

→ Din lat. **polypragmosyne**.

POLIPROPILENĂ s. f. Masă plastică ușoară și rezistentă, obținută prin polimerizarea catalitică a propilenei, folosită la fabricarea conductelor, a unor recipiente, obiecte de menaj etc. Prelucrarea polipropilenei se face în aparatul folosit la celelalte mase plastice. LTR³, cf. DER. M. D. ENC., DEX.

→ Pl.: **polipropilene**.

→ Din fr. **polypropilène**.

POLIPTIC s. n. Pictură alcătuită din mai multe părți (articulate) care cuprind fiecare câte o scenă a compoziției de ansamblu. În cadrul unui poliptic pot fi integrate uneori și piese în relief plat. DER. cf. M. D. ENC., DEX.

→ Pl.: **poliptici**.

→ Din fr. **polyptyque**.

POLÍPUS s. m. v. **polip**.

POLÍRE s. f. v. **polire**.

POLÍRIE s. f. v. **polirie**.

POLIRÍTMIC, -Ă adj. (Rar; despre versuri) Cu mai multe ritmuri, cu ritm variat. Versul devine liber și **polirítmic**. LOVINESCU, s. I, 387.

→ Pl.: **polirítmici**, -ce.

→ Din fr. **polyrhythmic**.

POLIRÍTMIE s. f. (Muz.) Combinație simultană de linii melodice cu structuri ritmice diferite, în care timpii tari (inițiali) coincid. *Delille ar fi fost cel mai infocat iubitor de poliritmie*. ARHIVA, II, 731. *Timpii tari, inițiali, ai măsurilor coincid în poliritmie*. DER. cf. M. D. ENC., DEX.

→ Pl.: **polirítmii**.

→ Din fr. **polyrhythmie**.

POLIROFORISÍ vb. IV v. **pliroforisi**.

PÓLIS s. n. Formă de organizare statală sclavagistă în Grecia antică; oraș-stat în Grecia antică, în epoca sclavagistă. Cf. DER. M. D. ENC., DEX.

→ Pl.: **polisuri**.

→ Din ngr. **πόλις**.

POLISĂ vb. I v. **poliza!**

POLISĂRE s. f. v. **polizare**.

POLISĂT, -Ă adj. v. **polizat**.

POLISEMÁNTIC, -Ă adj. (Despre cuvinte sau unități frazeologice) Care are mai multe sensuri. *Se ajunge la diferențierea prin gen a sensurilor unui cuvânt polisemantic și, astfel, la crearea unor omonime*. SCL 1958, 319. *Termenii sportivi polisemantici figurează de mai multe ori în lucrare*. L. ROM. 1959, nr. 2, 83, cf. M. D. ENC., DEX.

→ Pl.: **polisemantici**, -ce.

→ Din fr. **polysémantique**.

POLISEMANTÍSM s. n. Înșușire a unor cuvinte sau a unor unități frazeologice de a avea mai multe sensuri, calitatea de a fi polisemantic; polisemie. *Cuvintele imitative au mai multe sensuri ... Polisemantismul este, de altminteri, una dintre dovezile caracterului noțional al constitutivului lor*. SCL 1957, 183. *Conservarea neologismului în limbă a depins, în mod hotărîtor de polisemantismul lui*. L. ROM. 1959, nr. 2, 89, cf. M. D. ENC., DEX.

→ Din fr. **polysémantisme**.

POLISÉMIC, -Ă adj. Care se referă la polisemie, care ține de polisemie; cu polisemie. *Consemnarea oficială în dicționare a bogăției semnificative a cuvintelor nu e suficientă pentru a cuprinde toate valorile lor polisemice*. SCL 1954, 210.

→ Pl.: **polisemici**, -ce.

→ Din fr. **polysémique**.

POLISEMIE s. f. Înșușire a unor cuvinte sau a unor unități frazeologice de a avea mai multe sensuri; calitatea de a fi polisemantic; polisemantism. *Una din cauzele principale care a promovat pătrunderea neologismului e polisemia, adică mulțimea prea mare de înțelesuri pe care o primăra cuvintele vechi*. PUȘCARIU, L. R. I, 375, cf. 290. *În momentul concret al vorbirii, polisemia apare ca un fapt sincron*. SCL 1954, 210. *Polisemia este unul dintre criteriile apartenenței la fondul principal lexical*. GRAUR, F. L. 136, cf. id. I. L. 108. *Folosirea abuzivă a locuțiunilor verbale își găsește explicația ... și în polisemia cuvintelor vechi*. CONTRIBUȚII, I, 12, cf. DM. *Autorul discută cuvîntul și sensul lui ... polisemia și omonimia*. L. ROM. 1959, nr. 2, 110. *În contextele figurate, termenul comun își mărește polisemia*. Ib. 1960, nr. 1, 51, cf. M. D. ENC., DEX.

→ Pl.: **polisemii**.

→ Din fr. **polysémie**.

POLISEPÁL, -Ă adj. (Bot.; despre flori, calicii) Care are mai multe sepale; (despre plante) care are florile alcătuite din mai multe sepale. Cf. CAIET, 78/3. *Între caliciurile și corolele neregulate: polisepale și polipetale avem iară diferite forme*. BĂRASCH, B. 25. *Calicele ... când are mai multe sepale se zice polisepale*.

AGRONOMIA (1859), 316/27, cf. ALEXI, W., CADE, DM, DN², DEX.

- Pl.: *polisepali*, -e. - Și: (invechit) **polisepăle** adj.
- Din fr. *polysépale*.

POLISEPĂLE adj. v. **pôlisepâl**.

POLISILAB, -Ă adj. (Invechit) 1. Polisilabic (1). Zicerile rumânești sînt foarte lungi (*polisilabe*). HELIADÉ, c. 47/23, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI, ȘTAMATI, D., POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. < (Substantivat, n.) Cînd strigăm catalogul fiecare vine de-a fugă la apel fără să se împiedice de polisilab. ARGHEZI, s. VIII, 108.

2. (Despre limbi) Polisilabic (2). Limba noastră, după cea grecească, este cea mai polisilabă din cîte cunoșc. HELIADÉ, o. II, 214. Limbile polisilabe și în spețe: limba indică cu o vechi literatură ..., limba persică, limba armeană. LAURIAN, M. IV, 111/4.

- Pl.: *polisilabi*, -e.
- Din lat. *polysyllabus*, fr. *polysyllabe*.

POLISILABIC, -Ă adj. 1. (Despre cuvinte) Care este format din mai multe silabe; (rar) multisilab, (invechit) polisilab (1). Cf. I. GOLESCU, C., PROT.-POP., N. D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Lunga dezvoltare a limbii chineze a dus la formarea cuvintelor bisilabice și polisilabice, care nu cer vechile grade de tonalitate. L. ROM. 1953, nr. 4, 19, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre limbi) Care are, în general, cuvinte polisilabice (1); (invechit) polisilab (2). Limba fiind polisilabică și flexionară a trebuit să se găsească semne pentru silabe (ca și în cazul cuneiformei) și chiar pentru sursete. GRAUR, I. L. 80.

- Pl.: *polisilabici*, -ce.
- Din fr. *polysyllabique*.

POLISILABIE s. f. (Invechit) Caracteristică a unei limbi de a avea cuvinte polisilabice (1). Va putea băga de seamă în mai multe prilejuri a scăpa limba de polisilabie. HELIADÉ, c. 48, cf. I. GOLESCU, C.
- Pl.: *polisilabii*. - Și: *polisilavie* s. f. I. GOLESCU, C.
- Din fr. *polysyllabie*, + *polisilavie* < ngr. *πολυσλλαβία*.

POLISILAVIE s. f. v. **polisilabie**.

POLISILOGISM s. n. Raționament deductiv alcătuit dintr-o înălțuire de silogisme, în care concluzia silogismului anterior devine una dintre premisele silogismului următor. Din împreunarea mai multor silogisme se nasc polisilogisme. MAIORESCU, L. 99, cf. CADE, DM. Polisilogisme sînt de două feluri: a) progresive „și b) regresive. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polisilogisme*.
- Din fr. *polysyllogisme*.

POLISINDETON subst. Procedeu stilistic, folosit în retorică, care constă în repetarea unei conjuncții la începutul unor părți de frază sau înaintea fiecărui termen al unei enumerări, pentru a da mai mult relief ideii exprimate. Cf. MOLNAR, REF. 205/15, CADE, DM, DN², DEX.

- Din fr. *polysyndeton*. Cf. ngr. *πολυσύνδετον*, lat. *polysyntheton*.

POLISINTETIC, -Ă adj. (Despre unele limbi) Ale cărei fraze sînt formate dintr-un singur termen, ca rezultat al unirii tuturor părților frazei într-un lung cuvînt compus; incorporant. Cf. SCRIBAN, D. Ultimul tip morfologic îl constituie limbile polisintetice sau incorporante. GRAUR, I. L. 187, cf. DEX.

- Pl.: *polisintetici*, -ce.
- Din fr. *polysynthétique*.

POLISINTETISM s. n. Caracteristică, proprietate a unei limbi de a fi polisintetică; caracter polisintetic al unei limbi. Polisintetismul limbilor incorporante

nu se reduce la incorporarea pronumelor. GRAUR, I. L. 188, cf. DEX.

- Din fr. *polysynthétisme*.

POLISMÂN s. m. (Rare) Polițist (1). De, ieși din casă, policemanul se uită strîmb la tine. I. NEGRUZZI, s. v, 67, cf. COMAN, GL.

- Scris și: (după engl.) *polieeman*. - Pl.: *polismani*.
- Din engl. *policeeman*.

POLISOAR s. n. (Rare) Instrument de lustruit unghiile. În povăzui Adina Buhuș, amenințîndu-l cu polisoarul de fildes. C. PETRESCU, o. P. I, 116.

- Pl.: *polisoare*.
- Din fr. *polissoir*.

POLISÓN s. m. (Franțuzism invechit) 1. Măscărici, saltimbanc. Se văzu în mijlocul unei trupe de *polisoni*. CR (1848), 24¹/46.

2. Ștregar. Cf. ALEXI, W.

3. Persoană care spune vorbe de ocară sau obscenități. Cf. ALEXI, W.

- Pl.: *polisoni*.
- Din fr. *polisson*.

POLISONERIE s. f. (Franțuzism invechit) 1. Ștengărie. Lasă polisoneriile și-mi mărturisește supărările ce ai. ALECSANDRI, T. 1, 671, cf. ALEXI, W.

2. Cuvînt obscen. Cf. ALEXI, W.

- Pl.: *polisonerii*.
- Din fr. *polissonnerie*.

POLISPORTIV, -Ă adj., s. m. și f. (Sportiv) care practică mai multe sporturi și este capabil să obțină în toate rezultate meritore. Cf. IORDAN, L. R. A. 223, DM, DN, DER, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polisportivi*, -e.
- Poli-1 + sportiv.

POLIST s. m. v. **poloist**.

POLISTAUR subst. v. **polistavrion**.

POLISTÁVRION subst. (Bis.; grecism invechit) Sacos. Iară ... *polistavrion*, ce se zice multe-eruci, acela inchipuiește slava a toată lumea și puterea cinstitei cruci (a. 1652). MURNU, GR. 46, cf. LM, DDFR, GÁLDI, M. PHAN. 233.

- Pronunțat: -vri-on. - Pl.: ? - Și: **polistaúr** subst. LM.

- Din ngr. *πολυσταύριον*.

POLISTIL, -Ă adj. (În dicționarele din trecut) 1. (Despre construcții arhitectonice) Care are un număr mare de coloane. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.-POP., N. D. 2. „De mai multe stiluri”. NEGULICI.

- Pl.: *polistili*, -e.
- Din fr. *polystyle*.

POLISTIRÉN s. m. Masă plastică solidă, incoloră sau slab gălbuie, transparentă, foarte rezistentă din punct de vedere chimic și electric, obținută prin polimerizarea stirenului și întrebuințată în electrotehnică, la fabricarea unor obiecte casnice etc. Cf. LTR², DER, DN², D. MED., M. D. ENC. Execuția acestor lucrări necesită... *polistiren*. SCÎNTEIA, 1975, nr. 10/319, cf. DEX.

- Pl.: *polistireni*.

- Din fr. *polystyrène*, engl. *polystyrene*, rus. *полистирен*.

POLISULFURĂ s. f. Compus chimic care se obține prin dizolvarea sulfurii în soluție de sulfuri sau prin alte procedee chimice și care se întrebuințează în chimia analitică și la combaterea paraziților plantelor. Cf. LTR². Se cunoșc polisulfuri ale metalelor alcaline și alcalino-pămîntoase. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *polisulfuri*.
- Din fr. *polysulfure*.

POLIȘ subst. (Ind. alimentară; familiar) Polonez (4).

— Din germ. **pol(n)lsche** [Wurst].

POLIȘOARĂ s.f. (Regional) Diminutiv al lui **poală**. Cf. **poală** (I 1, 2). Cf. BUDAȘ-DELEANU, LEX. *Să crești mare, mărișoară Să mi te vad pe ulicioară. Cu petre în polișoară.* ȘEZ. IX, 163.

— Pl.: **polișoare**.

— **Poală** + suf. **-ișoară**.

POLIȘOR s.m. (Familiar) Diminutiv al lui **poliș**. Sînt dator la perceptor O sută de polișori. H XI 256.

— Pl.: **polișori**.

— **Pol**² + suf. **-ișor**.

POLÎT, -Ă adj. v. **poleit**².

POLITECNIC, -Ă adj. v. **politehnic**.

POLITECNICIÂN s.m. v. **politehnician**.

POLITEFSÍ vb. IV v. **politevsí**.

POLITEFSÍT, -Ă adj. v. **politevsít**.

POLITEHNIC, -Ă adj. Care cuprinde mai multe specialități tehnice, care aparține mai multor specialități tehnice, care se referă la mai multe specialități tehnice. Cf. POLIZU, DDRF, CONTEMP. 1949, nr. 164, 7/5. *Învățămîntul politehnic dă elevilor cunoașterea bazelor producției moderne.* CONTEMP. 1953, nr. 333, 5/3. *Înfăptuirea învățămîntului politehnic în școala medie.* LUPA DE CLASĂ, 1953, nr. 3-4, 144, cf. DM. *Îmbinarea învățămîntului teoretic cu formarea deprinderilor de muncă practică este unul din principiile de bază în educația politehnică.* CF 1960, nr. 4, 29, cf. M. D. ENC., DEX. \diamond *Institut politehnic (și, învechit, substantivat, n.) sau (ieșit din uz) școală politehnică (și, curent, substantivat, f.) = instituție de învățămînt superior care pregătește cadre de specialiști în diferite domenii ale științelor tehnice. Ș-a urmat învățăturile în școala politehnică a Parisului.* MN (1836), 6/43. *Moscova avea de multă vreme o școală politehnică.* IC. LUM. (1840), 27/20. *Ele se împart în universități, academii, liceuri, gimnasiuri, politehnice ș.a.* RUS, I, 1, 67/10. *De acestea încă sînt foarte multe, precum: Politehnicul din Paris ..., școlile ostășești, seminarele teologice ș.a.* id. ib. 198/13, cf. 318/15. *Cetatea principală este Viena ..., răsădina imperatorului, cu o universitate, un institut politehnic, 4 gimnasiu.* LAURIAN, M. III, 110/1, cf. NEGULICI, CALENDAR (1857), 53/2. *Școala politehnică.* DDRF, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Matei urmează politehnicul din Praga.* CĂLINESCU, E. 23. *Acest curs mă interesează mai mult decît lecțiile de la politehnică.* SADOVEANU, O. VIII, 126. *Institutul politehnic din Capitală și-a primit noii studenți.* ȘCINTEIA, 1962, nr. 5 669, cf. DEX.

— Scris și: (după germ., fr.) **politehnic**. BĂRCIANU, ALEXI, W. — Pl.: **politehnici**, **-ce**. — Și: (învechit) **politecnice**, **-ă** adj.

— Din fr. **polytechnique**, germ. **polytechnisch**.

POLITEHNICIÂN, -Ă s.m. și f., adj. (Persoană) care studiază sau predă la un institut politehnic. Cf. SCRIBAN, D., IORDAN, L. R. A. 176, DM, DEX.

— Pronunțat: **-ci-an**. — Pl.: **politehnicieni**, **-e**. —

Și: (rar) **politecniciân** s.m. SCRIBAN, D.

— Din fr. **polytechnicien**.

POLITEHNIZĂRE s.f. Acțiune de orientare a învățămîntului (de cultură generală) spre dezvoltarea cunoștințelor tehnice și spre obținerea unor deprinderi practice în diverse ramuri ale științelor tehnice sau ale tehnicii. În învățămîntul de cultură generală se dezvoltă elementele de politehnizare. CF 1960, nr. 1, 22. *Producția socialistă, organizată în conformitate*

cu cele mai noi realizări ale tehnicii moderne, cere, de asemenea, politehnizarea învățămîntului. ib. 23, cf. DM, DN, SFC IV, 315, DEX.

— Pl.: **politehnizări**.

— După rus. **политехнизация**.

POLITEISM s.n. Credință în mai multe divinități, caracteristică unor religii. Cea mai intilă formă de credință ce s-a numit religie, spre deosebirea politeismului a lumii cei mai vechi, se trage de la romani. EPISCOPESCU, O. I. 253/15. *Zic că Orfeu, după ce a alcătuit imnurile sale prin care învăța politeismul, făcu o călătorie în Egipt, unde află de la oarecui slujba adevăratului Dumnezeu.* CĂPĂȚINEANU, M. 90/24, cf. I. GOLESCU, C. *Păgânismul sau politeismul este închinarea în mai mulți zei.* GENILIE, G. 146/15, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Arătîndu-să tare în credință, muștrînd politismul ..., s-au osândit la torturi amără.* CALENDAR (1853), XXXV/28. *Olimpul era prezența cultului ideii frumuseții în religie, însoțite cu sistemul politeismului.* ISIS (1859), 54¹/36, cf. PROT.-POP., N. D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Platon ... a atacat politeismul, fără a lovi totuși în divin.* LOVINESCU, C. IV, 150, cf. SCRIBAN, D., DM, DER, DN², M. D. ENC.

— Și: (învechit) **politism**, **polideism** s.n.

— Din fr. **polythéisme**.

POLITEIST, -Ă s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Adept) al politeismului. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT.-POP., N. D., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC. \diamond (Glumeț) *Pe cif vād, ești pușin politeist, zise ea zîbind ușor și privindu-l cu înțeles.* HOGAȘ, DR. II, 139.

2. Adj. Care aparține politeismului, referitor la politeism. *Se mai amintește la daci și un cult al apelor, păstrat din religia lor anterioară, politeistă.* XENOPOL, I. R. I, 72, 68, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: **politeiști**, **-te**.

— Din fr. **polythéiste**.

POLITESĂ s.f. v. **politețe**.

POLITEȚĂ s.f. v. **politețe**.

POLITEȚE s.f. Atitudine sau comportare atentă, amabilă, respectuoasă față de cineva sau de ceva și care denotă bună-cuviință și bună-creștere; amabilitate. Cf. L. ASACHI, în L. ROM. 1961, nr. 6, 41. *Au întrebîndu-l ... o politesă carea o avea din fire.* LEON ASACHI, B. 21/11. *Politessa, un chip de a vieții, de a petrece și de a vorovi cu cinstire plăcută tuturor.* id. ib. 97/5. *O incredințare și o politeță deopotrivă ne unea pā toți.* CR (1829), 256²/4, cf. ib. (1834), 336¹/9, ib. (1848), 34²/77. *Mi-a răspuns cu politeță.* HELIADE, D. J. 85/19, cf. id. D. C. 74/9. *Îi obicinuieste a să purta ... cu acea politeță ce sînt datorii a păzi oamenii unul către altul în societate.* MN (1836), 75¹/40, cf. VALIAN, V., CALENDAR (1851), 44/18, STAMATI, D. *Blestema cu toată sinceritatea o lume de politeță, de falsitate și de intrigă.* CONCORDIA (1857), 19¹/58. *El mă primi cu acea aleasă politeță.* NEGRUZZI, S. I, 309, cf. 68, 78, II, 226, PROT.-POP., N. D., CANELLA, V. 67. *Domnul, cu multă politețe: — Drăgușă, dacă nu te superi, m-aș ruga ... încă un păhar cu apă.* CARAGIALE, M. 151. *Ocoli masa, privind și surizînd c-o politeță forțată.* DELAVRANCEA, S. 129, cf. id. T. 112. *A fost o adevărată întrecere de politețe.* C. PETRESCU, I. I, 170. *Se distinge la fiecare o politeță naturală.* SAHIA, U.R.S.S. 9. *Avînd față de orișicine o politeță care depășea decorativul.* TEODOREANU, M. U. 30. *Și-a scos din cap cu politeță pălăria de pai.* SADOVEANU, O. VI, 96, cf. IX, 92, IORDAN, L. R. A. 23. *Gestul îi era fraged, politețea animată.* ARGHEZI, S. XI, 82. *Îl privi ... cu o politeță grabnică, respectuoasă.* CĂLINESCU, E. O. I, 17, cf. II, 44. *Depășit de veselia și politețea primarului, se așeză pe scaun și nu zise nimic.* PREDĂ, M. 218. \diamond *Pronume (personal sau posesiv) de politețe = pronume care se folosește cînd vorbim cu sau despre o persoană căreia i se cuvine*

respect sau pentru a-i impune respect. Pentru pers. II și III există pronume posesive de politefă, așa cum am văzut că există pronume personale de politefă. IORDAN, G. 141. ◇ L o c. a d j. De politefe = a) care exprimă politețe; politico, amabil. El îmi zice câteva cuvinte de politefă și, deodată, plecându-se adinc dinaintea mea, își scoale capela de pe cap. ROM. LIT. 100⁴/29; b) protocolar. Nu strică să-i mai aducă aminte cu prilejul unei vizite obligatorii de politefe. REBREANU, R. I, 179. ◇ L o c. a d v. Din (sau de, rar, pentru) politefe = obligat de anumite cerințe (formale) de conduită, de etichetă; în mod formal, de formă, pentru a salva aparențele protocolare. Pentru politefă înștiință și scaunul ecumenic. NEGRUZZI, S. I, 242. Acesta răspunde de politefă. IORGA, L. I, 347. A început să citească manuscrisul de politefă. TEODOREANU, M. U. 44. Să stăm oleacă, de politefă, și pe urmă să ieșim, zic, că nu mai pot! SADOVEANU, O. I, 607. Clătina din cap cu regret, de politefă. CĂLINESCU, S. 57. Se arată, din politefe, foarte încântat. id. E. O. I, 58. ◆ (Concretizat; familiar; la pl.) Cuvinte sau gesturi care exprimă atitudinea sau comportarea mai sus definită. Nu mai trebuiau politefuri și ocolșuri. V. ROM. noiembrie 1953, 230. Fii interpretul politefelor mele. GALACTION, O. A. I, 126. Aprobam tot, întrecându-ne în politefi. BRĂESCU, O. A. II, 102. Avusesse loc acest schimb de politefi. SADOVEANU, O. IX, 441. Aceste câteva rînduri ... mărturisesc mai mult decît toate politefurile pe care a fost silită să le facă. CONTEMP. 1949, nr. 164, 4/2. ◆ Ansamblu de reguli de comportament în spiritul amabilității, al bunei-cuviințe. Pre nimenea întru adevăr nu iubește; de aceea sălbăticia și politefa nebăgată în samă de dinsul. POTECA, F. 222/1. Politefa ne oprește a o numi. MAIORESCU, CR. I, 331. Uneori accepta, constrins de politefă, mina întinsă a neinițiaților. TEODOREANU, M. U. 82. Politefa este triumful artificiei asupra naturii. VIANU, M. 73. Politefa engleză e o formă de mindrie și, probabil, de dispreț. RALEA, S. T. I, 287.

- Pl.: (familiar, adesea ironic) politefi și politefuri.
- Și: politéjă, (învechit) politésă (scris și politessă) s. f.

- Din fr. politesse.

POLITEVSI vb. IV. (Învechit) 1. T r a n z. A amăgi, a înșela. Evropeii îl politeveau cu miglisiri. VĂCĂRESCUL, IST. 259, cf. TDRG, GĂLDI, M. PHAN. 233, SCRIBAN, D.

2. R e f l. p a s. (În formele politîfsi, politefsi) A fi în vigoare, a se obișnui. Să nu ascunză oile lor de vânzare, ci cu prețul ce se politîfsește să le vinză la neguțatori și gelepi (a. 1802). TES. II, 310. Toată epimelelia noastră este dă cele ce să politefsăsc, adică limba franțozască, clariv (a. 1805). GĂLDI, M. PHAN. 233, cf. TDRG.

3. T r a n z. (În forma politefsi) A civiliza, a cultiva, a instrui. Să cunoaște că sînt politefsiși și luminași prin învățatură. GOLESCU, I. 112.

- Prez. ind.: politevesc. - Și: politefsî, politîfsî vb. IV.

- Din ngr. (†) πολιτεύω (aor. al lui πολιτεω).

POLITEVSIȚ, -Ă adj. (Învechit) Civilizat, înaintat. Era lucrul cel mai de folos într-o țară bine întocmită și politevsită. CĂPĂȚINEANU, B. 21/22, cf. TÎMPEANUL, G. 66/24. ◆ (Despre oameni; în forma politefsiȚ) Politicos, manierat, amabil. Îi răspund cu îndrăzneală, dar cu mijloc așa de politefsiȚ și dulce, încît întrebătorul rămîne foarte mulțumit. GOLESCU, I. 111.

- Pl.: politevsîți, -te. - Și: politefsîȚ, -ă adj.
- V. politevsî.

POLITÍ vb. IV v. polidî.

POLITIA vb. I. R e f l. (Învechit) A se comporta. Acea idiomă avea și cu aceea politie să politia. IST. Ț. R. 117.

- Pronunțat: -ti-a. - Prez. ind.: ?

- V. politie.

POLÍTIC, -Ă subst., adj. I. S. f. 1. (Învechit) Cereimonial, etichetă; rînduială statornicită. Cînd vine domnul în scaun cu ce politică și rînduială se cinstește. GHEORGACHI, LET. III, 289/2, cf. id. CER. (1762), 216. Fără nici o trebuință și nevoie și improptiva politicii, făcînd adunare ..., au venit cu toții plini de vin (cca 1750-1780). GCR II, 83/29, cf. 504. Cu politică mare l-a heretisit cînsit. PANN, E. II, 53/8. Chiar și politica cere să mergem să-l salutăm. id. P. V. III, 60/5.

2. Formă de organizare și de conducere a unei comunități umane, de asigurare a unei ordini interne etc. în scopul obținerii dominației unei clase asupra altora, al apărării intereselor economice ale clasei economice dominante și al garantării securității externe; sferă de activitate social-istorică cuprinzînd relațiile, orientările și manifestările care apar între clase, între grupuri sociale, între popoare etc. în legătură cu promovarea intereselor lor, în lupta pentru putere etc.; orientare, activitate, acțiune a unei clase, a unor grupuri sociale, a puterii de stat etc. în domeniul conducerii treburilor interne și externe; ideologie care reflectă această orientare, activitate, acțiune; (învechit) politie (2). El să mira de buna politică a acestor cetăți. TELEMAHOS, 8⁷/14. Vei avea fără de îndoială pace ... fără a avea trebuință de politica ce zici. BELDI-MAN, N. P. II, 159/5. Curtea Parisului cu a sa politică l-au depărtat. L. ASACHI, J. 27/6. Să puna ostenețele numai ... spre moral sau năravuri bune și spre politică. MOLNAR, I. 277/6. Dară între această luare înainte să afla și un impedec în politica cea lăcomoașă spre cîste a spartanilor. id. ib. 319/23. Senatul este pedepsit pentru aspra sa politică. VÎRNAV, F. 67^v/15. Cui poate fi necunoscută politica, firea și năravurile romanilor! T. AARON, S. A. 55/11. Politica celor cu putere de atunci. CR (1829), 254⁴/34. Politica exterioară ocupă mai puțin loc în discurs. ib. (1848), 10⁴/24. Bogdan însă dîzvălea o politică ghibace. ASACHI, S. L. II, 24. Asemene temeieri dictau o politică sănătoasă. id. ib. 82, cf. VALIAN, V. Tot pe-un păj era atunci și politică și lege. CONACHI, P. 302. A continuat ... revoluționarea sau perfecționarea religiei, moralei, politicei. BĂLĂESCU, M. V. 2, cf. POLIZU. Politică domnească Alte pricinii i-a găsit. ALEXANDRESCU, M. 308, cf. PROT.-POP., N. D. Convoorbirea literară căzu ca să dea loc politicii. BOLINTINEANU, O. 445. Aceste versuri ... sînt niște scurte maxime și învățături de morală, de politică, de economie. ODOBESCU, S. I, 51, cf. 308, 318. Discuțiile s-au încins despre politica conservatorilor. DELAVRANCEA, S. 144. Politică, religie, moarte, cîntec ... nimic nu era străin de mintea lui. VLAHUȚĂ, O. A. II, 98. Antioh fu numit și se hotărî a face și el o politică de împăciuire față de toată lumea. IORGA, L. I, 355. Afaceri și politică nu se pricepe să discute. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 163, cf. ȘĂINEANU, D. U. Plănuise chiar să scrie un volum, ... dar politica și leandrii l-au stînjinit. BASSARABESCU, V. 55, cf. 56. Noi bărbații, în ceasul de față, am incurcat ijele civilizației, ale politicei, ale economiei mondiale. GALACTION, O. A. I, 116, cf. BRĂESCU, O. A. II, 364. În fruntea asociațiilor studențești se aflau, bineînțeles, adepții mai mult sau mai puțin ai politicii guvernamentale. VLAȘIU, D. 154, cf. id. A. P. 445. Moș Precu știe că asta-i politică, nu s-amestecă. SADOVEANU, O. I, 578, cf. X, 373, XVII, 243, 272. Am de gînd să mă apuc de politică. STANCU, R. A. I, 44. Preotul cu dascălul descos politica din cinci, șase jurnale. ISAC, O. 264. Politică este o relație între clase, forma concentrată a economiei. CF 1960, nr. 2, 123. Comitetul Central a pus în centrul politicii partidului industrializarea socialistă a țării. SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 689. ◆ Politică externă = ansamblu de metode și de mijloace pe care le folosește un stat în vederea atingerii anumitor

obiective pe plan internațional. Cf. M. D. ENC. *Politică economică* = domeniu al politicii unui stat, constând în măsuri, mijloace și experimente utilizate în vederea realizării anumitor obiective în economie. Cf. M. D. ENC. ♦ *Ex p. r.* *A face politică* = a lua parte în mod activ la discutarea și la rezolvarea treburilor interne și externe ale statului. *Și nu vorește să facă ceva politică.* CUGETĂRI, I, 91^r/11. *Noi am înlăturat și înlăturăm necesitatea desolvării Camerii ... Facem politică.* DIMBOVIȚA (1860), 86³/21. *Nu mă vreau eu să fac politică.* CAMIL PETRESCU, T. I, 251. [Nevasta] *face politică.* BRĂESCU, O. A. II, 341. *Începuse să facă politică.* PREDĂ, M. 118. *Se cunoaște că la școală ați făcut politică.* BARBU, P. 284, cf. 96. ♦ *Mod (abil) de comportare; tactică, diplomație în comportare; gentilețe, politețe (interesată).* *La mintea și bunul gust, uniră o politică dragăsoasă.* PLEȘOIANU, C. 99/3. *Politica ta viclenă îndrăznește în zadar Să-mi tnalțe fanatismul.* HELIADE, M. 13/23. *Frumoasă politică ... vă duceți și mă lăsați în mijlocul drumului.* ALECSANDRI, T. 1047. *N-au nici un pic de politică cultă în căpăștrile ale seci.* BĂNUȚ, T. P. 11. *Nu putem să adoptăm față cu ei politica d-lui subcomisar.* GALACTIION, A. 454. *Și asta fu politică: să se mai astîmpere gura lumii.* SADOVEANU, O. XVII, 338. ♦ *Ex p. r.* (Popular și familiar) *A se lua cu politică pe lângă cineva* = a proceda cu tact, cu dibăcie în relațiile cu cineva, pentru a-i câștiga favoarea, adevizunea, încrederea. *Ia mai bine să mă iau cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru.* CARAGIALE, O. VI, 61.

II. 1. Adj. Care se referă la politică (**I 2**), care aparține politicii, care se ocupă de politică; (învechit) politicesc (**2**). Cf. BUDAI-DELEANU, T. 151. *Craiul ... se poartă cu foarte mare cruțare în toate politicile societății.* AR (1829), 241^r/48. *Grecia va fi un stat absolut ... bucurîndu-se de toate drepturile politice.* CR (1830), 50²/42. *A învăpăiat duhurile lor cele necercate prin sofismele sale asupra stării politice a Europei.* IB. (1831), 20⁴/4. *Se înțeleținea cu necordenire în turburările politice.* SĂULESCU, I. 59/7. *A sprijini cutare sau cutare intrigă politică.* MN (1836), 86²/48. *Nu sînt în stare a arăta vrednicilor mei cetitori mai mult decît foaia aceasta a noastră politică.* GT (1838), 3¹/23. *Ist principe ... n-au urmat testamentului politic ce părintele său lăsa.* ASACHI, S. L. II, 81. *Să lucrăm cu mai multă inimă la o reformă politică și școlară.* MAG. IST. I, 2/8, cf. CR (1846), 17²/23. *Aceste state se văzură amenințate în naționalitatea și existența lor politică.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Familia Movileștilor ... se urcă pe scena politică.* ID. IB. 205. *Se afla în relații politice și sociale.* CALENDAR (1850), 33/5. *Au urmat multe evenimente politice.* IB. (1851), 23/8. *Cu privilegiile mici, cu ridicarea politică a prințipaturilor, dialectul se rătăci și se impune dregătorilor.* RUSSO, S. 71. *Unii zic că acest tumult nu are nici o însemnătate politică.* TELEGRAFUL (1854), 3²/34. *Vești politice mîhnicioase.* NEGRUZZI, S. I, 55, cf. 60, 94. *Împrejurările politice din afară ... au făcut ca lucrurile să ia un alt drum.* GHICA, S. 102. *Nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică.* FILIMON, O. I, 98. *Un martir politic de la 1859 încoace.* ALECSANDRI, T. I, 369. *Eliade făcu multe erori politice.* BOLINTINEANU, O. 310, cf. 149. *Am propus ... a se schimba două catedre politice de la Universitatea din Iași.* MAIORESCU, CR. I, 359. *Pare că vin să coloreze cu raze mai vii tabelurile aspre și întunecate ale luptelor noastre politice din trecut.* ODOBESCU, S. I, 335, cf. 315. *Se plimba pe dinaintea oțelului, convorbînd despre chestiuni politice.* CARAGIALE, O. II, 125. *Discuta ceasuri întregi tot felul de chestii, politică mai ales.* AGÎRBICEANU, A. 218. *Dumneata vrei să mă amesteci în încurcături politice.* REBREANU, I. 234. *A știut să se strecoare printre certurile politice.* BASSARABESCU, V. 37. *Îmi propunea să fiu vechilul lui politic.* GALACTIION, O. A. I, 152, cf. 97, 266. *Toate zările scriu mereu același lucru: crime, sinucideri ..., intruniri politice.* CAMIL PETRESCU, T. III, 315. *Un club crescut ca o ciupercă la umbra unui partid politic.* BRĂESCU, O. A. II, 200. *Prietenia, iubirea, pornirea*

spre muncă ... erau diformate de lăcomia cinică a cameleonilor morali și politici. VLASIU, D. 276, cf. 152. *Aflii participă la tumultul vieții din jur-le, se mișcă în arena politică.* SADOVEANU, E. 30. cf. id. O. X, 290, JORDAN, L. R. A. 496. *De la 1494 pînă la 1559, se constituie sistemul politic european.* OȚETEȘA, R. 153. *Ei rămîn oameni publici, individualități avîntate în largul vieții practice și politice.* VIANU, A. P. 23. *Instanța substituie pedepsei de drept comun pedeapsa politică ce îi corespunde.* COD. PEN. R.P.R. 48, cf. 36. *Se simțea obligat la profesii de credință politică.* CĂLINESCU, S. 41, cf. 26, 162, id. E. O. I, 269. *Rolul masei sporește considerabil nu numai pe tărîm economic și cultural, dar și în viața politică a țării.* CONTEMP. 1953, nr. 353, 3/5. *Chezășia succesului muncii politice este înlăturarea organizațiilor de bază.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 86. *Trebuia să existe o justificare înaltă din punct de vedere ideologic și politic.* V. ROM. septembrie 1954, 145. *Era, după spusele sale, un prigonit politic.* VINEA, L. I, 384. *Matei și cu mine am fost antenași într-o acțiune politică.* H. LOVINESCU, C. S. 90. *Lărgirea relațiilor politice și economice cu țările străine.* MG I, 17. *Trebuia să rămînă numai o piață, ca să zicem așa, a prestigiului politic.* PREDĂ, M. 213, cf. 140. *Orașul Ploiești ... a fost teatrul unor înverșunate lupte politice.* S. IANUARIE 1961, 17. *Se știe că, din motive politice, Constantin Brîncoveanu și-a căsătorit pe una din fiicele sale cu Scarlatache Mavrocordat, fiul lui Alexandru Mavrocordat.* STOICESCU, S. D. 77. *Triumful deplin al socialismului la orașe și sate ... reprezintă cea mai mare victorie politică a partidului nostru.* ȘCINTEIA, 1965, nr. 6 689. ♦ *Om politic* (și, învechit, substantivat, m.) = persoană care ocupă un rol important în activitatea politică (**II 1**), care își desfășoară activitatea principală în domeniul politicii (**I 2**). *Cum zice oarecare politic latin.* IST. T. R. 20. *A celor înțelepți politici chiverniseala.* CANTEMIR, IST. 210. *Departate sînt de oamenii cei politici și mai iscusii.* C. CANTACUZINO, CM I, 73. *Cei mai procopsii politici să fîn de această socotință.* BUDAI-DELEANU, T. 382. *Licurg ca un politic înțelept, nu vrea numai ca Sparta ostași vitezi să atibă.* NICOLAU, P. 23/9, cf. L. ASACHI, J. 43/6. *Era mare civiltătoriu, mare politic.* MOLNAR, I. 342/3. *Acest prințep era bun oștean ca și bun politic.* VÎRNAV, F. 180^v/21, cf. LB. *Politic înțelept ...; filozof atînc.* POTECA, C. P. 29/4, cf. 59/26. *Fără să cunoască și vorbele care meșterul, neguțătorul ostașul sau politicul le întrebuințează.* HELIADE, C. 39/6. *El au fost un barbat de o genie înaltă, erou și politic.* IST. M. 82/18. *Politic îndemniteac, cunoscînd prea bine limba grecească; latinească și poloneză, el dobtîndi favorul lui Ștefan cel Mare.* MAG. IST. I, 135/7. *Nimeni din politici nu mi-a scris demult.* BĂLCESCU, AP. GHICA A. 606. *Este o credință veche, lăfșită tare între politici celor mai multe popoare europene.* BARIȚIU, P. A. III, 202, cf. II, 74. *Acest uvrăj este cel mai apreciat de politici străini.* ROM. LIT. 142/35. *El era om politic și nu voia să mai alarmeze din nou poporul.* FILIMON, O. I, 113, cf. 335, II, 100. *Să judecăm lucrarea lui de om politic și de scriitor.* MAIORESCU, CR. II, 332, cf. 338, I, 50. *Om politic, omul serios avea mai grave preocupăsiuni.* ODOBESCU, S. I, 295. *Mare general, iscusit politic, ocîrmuitor dibaci, iată deci ce a fost Ștefan cel Mare.* XENOPOL, I. R. IV, 126, cf. 261. *Sînt om politic și ca atare nu pot să fac nimic decît în deplină solidaritate cu partidul meu.* GALACTIION, O. A. I, 146. *Am căutat ... să separe pe general de omul politic.* CAMIL PETRESCU, T. II, 515, cf. I, 316. *Este vorba de activitatea publicistică a omului politic.* COD. PEN. R.P.R. 546. *Ardealul trebuie să aducă ... adevocași mari, politici mari.* ARGHEZI, B. 53. *Un om politic ... îl convinsese să mă înlocuiască.* DEMETRIUS, A. 189. *E om politic individual.* T. decembrie 1962, 23. *Economie politică v. e c o n o m i e.* ♦ (Substantivat, m.; rar) *Persoană condamnată din cauza activității sale politice (II 1).* *Întîmplarea îl zvîrlise în aceeași temniță cu noi „politicii“.* CAZIMIR, GR. 164. ♦ (Substantivat, f.; învechit, rar) *Informație, știre care se referă la*

politică (12). *Și-i seria domnului multe politice.* AXINTE URICARIUL, IET. II, 168/6. ♦ (Învechit) Care are sau care exprimă o comportare diplomatică; abilă; diplomat, dibaci, șiret. *Mai virtos fiind politic cu turcii.* IST. T. R. 65. *Om foarte politic știut și vrednic în toate* (sfârșitul sec. XVIII). MAG. IST. II, 354/25. *Și s-a pus toată stîlnța cu un politic mijloc.* PANN, E. I, 45/14, cf. BARCIANU, SCRIBAN, D.

2. S. n. Subsistem al sistemului social care cuprinde conștiința politică (II 1), relațiile politice, instituțiile și organizațiile politice etc. *Deasupra legii și dreptății chiar, și romanii puneau politicul.* CAMIL PETRESCU, T. I, 336. *Rolul deosebit al politicului în socialism se vedește și în ceea ce privește știința.* CF 1960, nr. 3, 8. *Politicul reprezintă o expresie concentrată a economicului.* ib. 1961, nr. 1, 27.

— Gen.-dat. și: politicei. — Pl.: politici, -ce.

— Din lat. *politicus*, -a, -um, ngr. *πολιτικός*, *πολιτικός*, fr. *politique*, germ. *Politik*, *Politikus*, *politisch*.

POLITICĂ¹ s. f. (Familiar; mai ales la pl.) Problemă, chestiune politică (II, 1); p. ext. noutate politică: *Dar ce să scriu? Politicile nu ne plac la amîndoi.* CONV. LIT. III, 98. *Sînt și eu om de stat că oricine și pot să ridic în spinare sarcina politicalelor.* ALECSANDRI, T. I 235, cf. GHETIE, R. M., ȘAINEANU, D. U. *Privesc spre toată viața lor de mărunțșuri, de politiale, de grijă pentru onorul de familist.* SADOVEANU, O. VI, 325, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX. ♦ (Adjectival) Politic (II 1). *Socot că popii trebui să-și caute de slujbă, Iar nu să se indese în trebi politiale.* NEGRUZZI, S. II, 177, cf. DM, DEX. ♦ Mijloc (ingenios) folosit pentru atingerea unui scop; stratagemă. *Pe ciinele de Osmân trebuia să-l stringem de burță și să-l flămînzim pînă cînd o striga Aman! ... Asta a fost toată politicaua de la Plevna!* GALACTIION, O. A. I, 266, cf. DEX.

— Pl.: politiale.

— Din ngr. *πολιτικός*.

POLITICĂ² vb. I v. politice.

POLITICAMENTE adv. (Învechit, rar) Politicește. Cf. SEC II, 197.

— Politic + suf. -amente.

POLITICĂSTRU s. m. (Peiorativ) Om politic lipsit de orizont; preocupat de interese mărunte, meschine. *Era, în adevăr, în Ploiești, pe atunci, o mină de politici castri, cari se numeau moderafi.* CARAGIALE, O. III, 141. *Domnul Emil Sava, cu micile sale violenții de avocat și politicăstru provincial, cerca și el să se strecoare.* C. PETRESCU, R. DR. 273, cf. BUL. FIL. VI, 9, DM, SCI 1960, 241, ib. 1971, 405, DEX.

— Pl.: politicăstri și (rar) politicăstri.

— Politic + suf. -astru (după poetastru etc.).

POLITICĂRIE s. f. (Rare; peiorativ) Politicianism. *Aștepta steaua de general ... ca un drept cuvînit, care trebuia să-i vină peste abilitățile diplomatice, legăturile de rudenie și politicăria camarazilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 77. *Un om ... strein de socotelile politicăriei.* id. ib. 321, cf. IORDAN, L. R. A. 168.

— Pl.: politicării.

— Politică + suf. -ărie.

POLITICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) 1. Care aparține ceremonialului, etichetei, unor rînduiri (protocolare) statornicite, evitor la ceremonial, la etichetă, la rînduiri (protocolare) statornicite. *Învățătură de obicei și politicești (a. 1700).* GCR I, 337/28. *După politicescul obicei închinîndu-i-se.* CANTEMIR, IST. 224.

2. Politic (II 1). *Iaste neamul măriei tale slăvit și la politicesțile stăpîniri lăudat și la dumnezăiasca credință vestit.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/14. *Cu adevărat cel încins cu stăpînirea cea prea înaltă taste izvorul a toată politiceasca stăpînire și putere.* LEG. COND. 7/4.

Știința politicesților otrîmuri. VĂCĂRESCUL, IST. 280. *Fusese trimis la dînsul de sultanul Soliman II pentru niște trebi politicești.* ȘINCAI, HR. II, 165/37, cf. I, 46/21, BUDAI-DELEANU, LEX. Stăpînirea politicescă. PRAVILA (1814), 103/12. *Și așa agonisi științe politicești și filosoficești.* NICOLAU, P. 38/7. *Robiile și tiraniile de multe ori se întemeiază pe greșalele ceale politicești.* LEON ASACHI, B. 9/22. *Din gunoi s-au rădăcat la cele mai nalte ostășești trepte și politicești cinuri.* OȘTIREA, 18/21. *Sistemele politicești cele în multe chipuri ale lor.* MOLNAR, I. XXIII/7. *Avea grija otrîmuri treblor politicești.* CANTEMIR, S. M. 15/8. *Aceasta este cea de acumă mai mare politicescă chibzuire a otrîmurilor Evropii.* COLESCU, I. 105. *Nu vorbese ele ... nici de folosuri obștești ori de trebi politicești.* MUMULEANU, C. 128/2. *Acolo a primit pe toți cei în slujbă militărească și politicescă.* CR (1829), 271¹/22. *Eu aș traduce una pentru meșteșugul milităresc și alta pentru iconomia politicescă.* CĂPĂȚINEANU, S. VI/15. *În Madrid s-a dat afară o legiuire de amnistie pentru toate greșalele politicești.* CR (1832), 314¹/26, cf. BULETIN, F. (1833), 196²/16. *O parte de hărtiile noastre să ascunsedără din pricina politicesților răzărării.* MARCOVICI, V. 10/16. *Pusă o comisie ca să capete înștiințări tainice despre păreri politicești a persoanelor de județe.* GT (1838), 1²/30. *Atunci voi ști prețut această foaie după cum o numești literară, mai mult decit alte zeci de foi politicești.* EL (1838), 2/11. *Pentru a intra în vro dregătorie sau oștinească sau politicescă, candidatul trebuie să fi învățat la universitate.* KOGĂLNICEANU, S. 87. *Stările impregiur politicești totuși, dimpreună cu tirănică incușișiei, au fost spre mare împedecare științelor și arșilor în Ispania.* RUS, I. I, 152/22. *Prefacerile politicești întimplale la 1821.* RUSSO, S. 48. *Ar fi o mare greșală politicescă de a se lua altă marșă spre luminare.* ROM. LIT. 213²/28. *Dacă idei politicești mă turbură, un andante grazioso mă linișțește.* NEGRUZZI, S. I, 75. *Aceste întrebări sînt ... de un interes politicesc prea înalt.* CARAGIALE, O. V, 243. *Mușterii se băgaseră în lucruri politicești cu mai multă aprindere decit în alte rînduri.* PAS, L. I, 43. ♦ (Substantivat) *Un bun grămătic era mina drăpăt a boierului mai cu seamă la cele politicești.* CARAGIALE, O. III, 221.

3. Juridic; civil, cetățenesc; public. *După politicesțile legi, nu să cade omului grec a nu ști legile grecilor.* BIBLIA (1688), [prefață] 8/1. *După politicesțile pravile ti era vina de moarte.* IST. T. R. 50. *Toate sf[i]nțele scripturi arată, invață și poruncesc, așijderea și politicesțile legi și canoane (a. 1702).* GCR I, 344/12. *Pravilele ceale politicești vor aduce drept aceeaia mai cu leșnire îndreptare (a. 1773).* id. ib. II, 87/3. *Din toate făcînd o adunare a scoposului său celui politicesc, a alcătuit Coranul.* VĂCĂRESCUL, IST. 247. *Slobod este a jelui pã dînsul pentru aceasta după regula pravilelor politicești.* RÎND. JUD. 291/8, cf. ȘINCAI, HR. III, 236/1. *Atunceă greșăște împotriva pravilii politicești.* PRAVILA (1814), XIII/10. *Pravile politicești cuprînd pre pușine (a. 1819).* URICARIUL, IV, 208/16. *Să îndeletnicea să scrie pravili și orînduiri politicești.* IST. UNIV. II, 151/14. *Iubește științele politicești.* ANTROP. 228/14. *Să aibă voie a merge la oricare judecată politicescă vor vrea (a. 1823).* DOC. EC. 288. *Cel înțelept are să-ș mulțămescă mai mult îngrijirea sa decit toate legile cele politicești și morale.* BUZNEA, C. 2/7. *Au cercat de a osebi ... puterea politicescă de acea militărească.* AR (1829), 115¹/48. *Cer de la toate tribunalile politicești ... să trimează numai decit înaintele deputați.* CR (1831), 43¹/4. *Pravilele politicești poruncesc ca numai decit să se omoare cel ce va da cît de mică bănuială împotriva vieții împăratului.* GORJAN, H. I, 50/18, cf. 102/29. *Tribunalul Ilfov politicesc secția I.—18.* BULETIN, G. (1840), 72/22. *Toț într-această monedă să plătesc și ostașii și slujbașii politicești.* TÎMPEANUL, G. 44/4. *Nu te gîndești, nenorocitul, că săvîrșești un păcat oșînd de legile firei și de obiceiurile politicești?* FILIMON, O. I, 257.

4. Laic, lumesc, profan. *Împreunînd viață săhăstrească cu înțelepciunea politicescă orășască.* DOSOFTEI,

v. s. ianuarie 9^v/26. *Învățătură ... de la care curge mult folos, atât bisericesc, cât și politicesc* (a. 1748). URICARIUL, I, 62. *Oricine ar fi, atât din partea bisericească cât și politicescă ..., pe toții împreună ca dintr-o gură îi legăm și-i blăstămăm* (a. 1756). ib. XIV, 184/12. *Tuturor celor ce cu cinste duhovnicească și cu cinste politicescă să despărțesc*. MINEUL (1776), [prefață] 3/1. *Învățătura ... ce să ivește acum, iniția dată, în limba românească, ca un odor purtătoriu de folos părții politicesci și propoveditorilor cuvintului lui D[u]mnezeu*. MOLNAR, RET. 3/9. *Altmintre scriu cărțile ceale de beserică, altmintre cele politicesci*. MAIOR, IST. 257/17. *Cuprinzind în sine toată moraliceasca filosofie, înaltele reguli și îndreptări politicesci*. ȚICHINDEAL, F. III/3. *Stăpînirea cugeta și lucră tot spre derăpănare atât a lucrurilor politicesci, cât și a celor bisericesci*. ZILOT, CRON. 70. *Învățătura este izvorul moralului, carele împărfindu-să ca un rlu în două, adecă în moral religios și moral politicesc, constau într-o unire amîndouă*. MUMULEANU, C. 44/9. *A să apăra cineva este tertat atât de politicesci, cât și de cele bisericesci legiuri*. DRĂGHICI, R. 170/31. *Rostenii au dobindit mai bun gust și în politicescă arhitectură*. ASACHI, I. 218/6. *Să cercetăm acum cualitățile preotului, privindu-l adecă ca om bisericesc, politicesc și duhovnicesc*. MN (1836), 64^v/5. *Cîte soboare și revizii de fețe bisericesci și politicesci ... n-au trecut prin satul nostru spre mănăstiri?* CREANGĂ, A. 74. ◇ (Substantivat) *Precum nu te pripești la cele politicesci ... așa nu te pripi nici la cele bisericesci*. ANTIM, P. XXX.

— Pl.: politicesci.

— Politic + suf. -esc.

POLITICEȘTE adv. Din punct de vedere politic (H 1), în ceea ce privește politica; (învechit, rar) politicamente. *Un om ca acesta ... iaste acum mort politicesc*. LEG. COND. 70/6. *Dacă nu politicesc, măcar prietenește cred că meritam un răspuns*. BĂLESCU, ap. GHICA, A. 606. *Un stat suveran, nealtfiral politicesc*. CALENDAR (1850), 60/18, cf. POLIZU, DDRF. *Așadar, politicesc ... a fost un reacționar*. IBRĂILEANU, SP. CR. 180.

— Politic + suf. -ește.

POLITICHIE s. f. (Grecism învechit) Purtare diplomatică; diplomație. *Avem și noi o fîră de politichie*. ALECSANDRI, T. 63, cf. DM, DEX.

— Pl.: (rar) politichii.

— Din ngr. πολιτική.

POLITIC vb. IV. (Învechit) 1. În tranz. și tranz. A conduce (din punct de vedere politic II 1), a guverna. *Aceasta făcînd și neguțătorînd și politicînd cu înfălepciunea*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 216^v/26. *Arăta prietșug și cătră Antohi Vodă și cătră partea lui Mihai Vodă. Și așe politice lucrurii de imbe părșili*. NECULCE, L. 180. ◆ În tranz. și refl. A face politică (v. politic I 2), a discuta politică; a se pune la curent cu politica. *Ne-au împărțășit cea mai vie părere de bine pentru publicarea acestei gazete, privînd în ea mijlocul înlesnitoriu de a să pute politici compatrioșii noștri*. AR (1829), 45^v/16. *Îi eram vecin și petreceam zile întregi la Balta Liman, politicînd cu dînsul*. GHICA, s. 370, cf. BUL. FIL. II, 225. *Fumînd și politicînd*. SCL 1971, 405.

2. Refl. p. a. s. A se obișnui, a se practica; a se folosi. *Înșelegînd bine obiceiul ce se politicesc în părșile noastre ale Antiohiei, între preoșii noștri* (a. 1701). BV I, 429. *N-am fost numai eu episcop și mitropolit strein în Țeara românească, ci au fost și alșii mulși precum se vād în condice și precum se politicesc în toată biserica*. ANTIM, P. XXVIII. *Se îndestulează la aceste [haine] ce să politicesc acum sadea* (a. 1777). T. PAPA-HAGI, C. L. *Numărul arăpesc ... să politicesc acum împreună cu numărul moldovenesc*. AMFILOHIE, G. 217/2. *Cînd se zice limba poporană nu se înșeleg și cuvintele cele care s-au politicat în vorbă numai de clasa bătorească*. CONV. LIT. VIII, 83.

3. Tranz. (Complementul indică prețuri sau procente) A stabili, a fixa. *Aceasta are a urma prin buna învoială și cu plata după prețurile politicele*. BULETIN, F. (1833), 159^v/11, cf. ib. (1843), 128^v/41. *Trebuie de luat în privinșă: poziția locului, desfacerea produselor cu lesnire ... prețaluîndu-să toate aceste ... după proșentul politicat din afară*. LITINSCHI, M. 2/16. *Socotîndu-se cu prețurile politicele în această parte a județului*. I. IONESCU, D. 417, cf. 374. *Prețurile politicele pentru vînzarea produselor și altor materialuri*. N. A. BOGDAN, C. M. 138. ◇ Refl. p. a. s. *Va trimite și vidomștie la prețurile ce să politicesc la producturi și materialuri*. BULETIN, F. (1833), 48^v/23.

4. Tranz. și refl. Fig. A (se) civiliza, a (se) cultiva, a face să progreseze sau a progresa. *Au trimes al său fiiu dimpreună cu soru-sa ca să politicesc a lui lăcuiitori*. IST. AM. 36^v/9. *Acest neam ... n-ar fi avut multă greutate a să politici*. ib. 63^v/9. *Cu vreme fîratecți tracieni, o parte îmblînzîși fîrînd, să politicîră*. BUDAI-DELEANU, LEX. *Vedem ... pre acii sălbatici lăcuiitori dumesnicîși politicîndu-să, învâșindu-se și supuîndu-se dreptelor legi*. AR (1829), 1^v/32. *Părșinșii ... carșii cu lesnire pot a vă politici, făcîndu-vă cu năravuri bune*. DRĂGHICI, R. 159/6. *Cel dîntii scopos al său au fost de a politici pe o nație varvară*. GEOGR. DAC. 2/11.

5. Refl. (Cu sens neprecizat, probabil) A se impune. *Crucea să politicesc, căria i să închină toate marginile pămîntului* (a. 1746). TRBG.

— Prez. ind.: politicesc. — Și: politică vb. I.

— Cf. rom. politic, ngr. πολιτικός, πολιτέωμα. — Pentru politica, cf. fr. politique.

POLITICIAN s. m. Persoană care deține un rol important în politică (v. politic I 2), om politic (II 1), om de stat; s p e c. (peiorativ) persoană care desfășoară o activitate politică mai ales în folosul său propriu sau în interesul grupului din care face parte, (rar) politicianist (I). *Solidarizarea celor două facțiuni ... trebuia firește să fie considerată ... ca o ultimă opinteală a politicienilor pentru păstrarea privilegiilor oligarhiei*. CARAGIALE, O. V, 179, cf. BĂRCIANU, SBIERA, F. s. 231. *Ce sus era acesta, deasupra politicienilor care convocaseră poporul capitalei*! PETICĂ, O. 385. *Era om deștept și sîrel ca toșii politicienii între care rivnea să ajungă*. REBREANU, I. 349, cf. id. R. I, 183. *Îi recunoștea pe toșii ... politicieni și diplomașii*. GALACTION, O. 312. *Politicieni de moda veche ..., vorbe goale, fraze umflate*. SADOVEANU, O. VI, 325. *Ciocoiul devine ... politician*. CV 1949, nr. 6, 26. *La Paris domină unele cartiere, unii politicieni, unele vedete, care subordonează restul*. RALEA, S. T. I, 277. *Acest parlament ... a stirnit, prin înșășișarea lui, consternarea politicienilor vechi*. PAS, Z. IV, 183. *Va fi susținut de ofișerime, de politicieni*. BENIUC, M. C. I, 32. *Vin ... mai rar gazetari și politicieni*. VINEA, L. I, 383, cf. DN², M. D. ENC., DEX. — Pronunțat: -ci-an. — Pl.: politicieni și (astăzi rar) politician.

— Din fr. politicien.

POLITICIANISM s. n. Activitate politică (v. politic II 1) orientată spre realizarea unor interese (meschine) personale, de grup sau de partid; atitudine, purtare de politician; (rar) politicărie. [De] cite intrigi și de cite presiuni uzează politicianismul chiar în justiție. C. PETRESCU, C. V. 108, cf. IORDAN, L. R. A. 241. *A publicat romanul său ... continuînd astfel, pe plan literar, acțiunea sa demascatoare a exploatării și politicianismului corupt*. V. ROM. ianuarie 1954, 270, cf. DM, DN², SFC I, 125, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -ci-a-.

— Politician + suf. -ism.

POLITICIANIST, -Ă s. m., adj. (Rar) 1. S. m. (Peiorativ) Politician. Cf. IORDAN, L. R. A. 242, SFC I, 125, DEX.

2. Adj. Care aparține politicianismului sau politicianului, care se referă la politicianism sau la politician, care este propriu, caracteristic politicianismului sau politicianului. *Filozofia sa socială pune mai presus construcția decît formalismul poliicianist.* CĂLINESCU, B. I. 162. *Propunerea ... alcătuiește, fără îndoială, un rezultat al contaminării sale politicianiste.* v. ROM. august 1963, 53, cf. DN², SFC I, 125, DEX.

— Pronunțat: -ci-a-. — Pl.: politicianiști, -ste.
— Politician + suf. -ist.

POLITICIANIZĂ vb. I. Intrans. (Rar) A face politică (v. politic I 2); a manifesta o atitudine de politician. Cf. IORDAN, L. R. A. 241, BUL. FIL. III, 186. ♦ Trans. (Complementul indică teorii, doctrine) A profesa, a practica (în mod dogmatic). *Se impusese ... politicianizînd o religie și reducînd visul unei lumi noi la perspectivele unor revendicări sociale de minimă importanță.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 31.

— Pronunțat: -ci-a-. — Prez. ind.: politicianizez.
— Politician + suf. -iza.

POLITICIANIZĂT, -Ă adj. (Rar) Atras, preocupat de probleme politice (II 1); (peiorativ) subordonat intereselor unei grupări politice. *A fost exponentul unui curent care tindea să domine lumea amorfă și politicianizată a unei studențimi dezorientate.* s. c. șt. (IAȘI) 1958, nr. 1-2, 118.

— Pronunțat: -ci-a-. — Pl.: politicianizați, -te.
— V. politicianiza.

POLITICIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (s e) politici (4) și rezultatul ei; politisire. *Călătorește fără necunoscut împărțînd pretutindena razile moralului, ale politicii și ale științelor.* AR (1829), 1¹/27. *Lipsa unor monumenturi de politicire mărturisesc îndeplin acest întristat adevăr.* ib. 140¹/15, cf. 44²/13.
— V. politici.

POLITICIT, -Ă adj. (Învechit; despre popoare, națiuni, oameni etc.) Civilizat; instruit, educat. *Cel ce intru toate aceaste păzește buna-cuviință; să zice cucearnic sau politicit.* CARTE TREB. I, 202/21. *Aceste noroade politice cuprind cele mai frumoase pămînturi din toată țara.* IST. AM. 14^v/12, cf. 74^v/78. *Hunii, vandalii și alte neamuri barbare au poverit cele mai politice țări ale Europei.* BUDAI-DELEANU, LEX. Limba ghintelor celor politice. LEON ASACHI, B. 8/6. *Numile binevoitorilor ... vor fi cunoscute în Evropa și în toată lumea politică.* AR (1829), 2¹/14. *Cu acest chip să luminează astăzi în cele mai multe politice orașe ulițele, spitalurile, teatrurile.* ib. 14¹/42, cf. 127²/38, 258¹/6. *Un loc lăcuit de oameni politici.* DRĂGHICI, R. 162/29, cf. 156/4. *Popoarele cu cultivare științifică și morală ... se numesc politice.* FABIAN-BOB, 46/6. *Țerile politice ... se numesc staturi.* GEOGR. N. 48/8.

— Pl.: politiciți, -te.
— V. politici.

POLITICÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Despre oameni) Care are o atitudine sau o comportare amabilă, atentă, binevoitoare, îndatoritoare, respectuoasă față de cineva sau de ceva, care se poartă cuviincios, delicat cu cei din jur; binecrescut, manierat, cuviincios, civilizat, curtenitor; (despre atitudinile, comportările etc. oamenilor) care exprimă, arată, demonstrează politețe. *Macar că este politicos, dar nu face închinăciune nimăruie.* CUGETĂRI, II, 58¹/10. *Sînt politicoși și buni de adunare.* IST. AM. 9¹/11. *Dacă ar fi fost fămeie ar fi fost mai politicos.* KOTZEBUE, U. 28^v/14, cf. CREST. ROM. 164/2. *Ei sînt toți frumoși, Cinstiți și politicosi* (a. 1825). GCR II, 250/34. *Ci luați mieri frumoasă, Bune și politicoasă.* MUMULEANU, R. 38/18. *Nu era așa de complezanți (cum am zice politicoși).* HELIADE, F. B. 8/10. *Trebuie să fie cineva politicos cătră toți.* BUZNEA, C. 120/17. *Dumneata te-ai arătat către mine mai politicoasă decît oricine.* FLORESCU, G. 6/17. *Să*

fie cit se poate de galant și politicos în cuvinte. FL (1838)-31²/15. *Sîntem politicoși și rezervați cu damile.* RUSSO, S. 20. *Am voi să rămînem politicoși.* MAIORESCU, CR. II, 221. *Le-a dat el la fiecare-n teler și foarte politicos le-a poftit să guste.* CARAGIALE, O. II, 269, cf. DDRF. *Era o persoană politicoasă.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 54, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Să nu glumim, să încercăm a fi politicoși.* SEBASTIAN, J. 36. *E politicos cu tanti Aglae și cu toți, numai ca să aibă sentimentul că se află într-o familie.* CĂLINESCU, E. O. I, 90, cf. id. B. I. 256. *Politicos, domnișorul s-a ridicat în picioare.* STANCU, R. A. II, 410. *Știi că nu ești deloc politicos?* H. LOVINESCU, T. 286, cf. 346. *E politicos ca gardul.* ROMÂNUL GLUMET, 27. ◊ (Adverbial) *Nu prea e politicos a spune omului în față asemenea adevăruri.* GHICA, AP. CADE. *Ce politicos și erudit sună acest termin grecesc!* MAIORESCU, CR. II, 360. *Conducătorul salută politicos și trece mai departe.* CARAGIALE, O. II, 3. *Ar fi dorit să se poarte mai politicos și să vorbească mai cuviincios cu lumea.* VLAHUȚĂ, AP. CADE. *Se pomeni acasă cu Zăgreanu care-l rugă politicos să nu mai lipsească.* REBREANU, I. 374, cf. 417. *Inventatorul se strînge politicos în capătul banchetei.* C. PETRESCU, C. V. 332, cf. id. I. II, 241. *Zîmbînd politicos, îmi ... arată că se simțea onorat de vizita mea.* SADOVEANU, O. XIX, 203. *Bătrînul se duce la bar, uitîndu-se politicos la sticle.* H. LOVINESCU, T. 141.

2. (Învechit, rar) Înzestrat cu însușiri de bun conducător politic (v. p o l i t i c II 1). *Era om foarte procopsit și grăia elinește, latinește și persește și foarte viteaz și politicos.* VĂCĂRESCU, IST. 258.

— Pl.: politicoși, -oase.
— Din ngr. πολιτικός.

POLITIE s. f. (Învechit) 1. Așezare omenească; cetate; oraș; țară; stat. *Au luat legi și orînduite ca să știe cum să poată otrîmii politia și domniile lor.* C. CANTACUZINO, CM I, 39. *Mare veselie în toată (ă) politia s-au făcut de domnie noao.* R. GRECEANU, AP. GCR I, 333/18. *Politia ... aceasta s-au numit ... Sarmighetusa.* VĂCĂRESCU, GR. 4/6. *După ce au ieșit din politie afară, au stătut (cca 1800).* GCR II, 180/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Craiova, poliție mare. DIONISIE, C. 202. *Mai în toate polițiile (orașele) cele mari am pre cei mai siguri corespondatori.* KOTZEBUE, U. 13^v/14. *S-au găsit alt izvor ... pentru cișmelile ce să află acum în politia Bucureștilor (a. 1819).* IORGA, S. D. XI, 102. *Această mare poliție ... atunci să asemăna a fi pustie, nevindu-se nici un suflet de om pã ulițe.* OȘTIREA, 49/13. *Deaca ar vrea fieștecare să lăcutască în poliție (oraș), ... s-ar face o turburare peste toți.* POTECĂ, G. 55/25. *Fimeile ... care trăiesc în poliții mari ... să iasă în toate zilele la priumblare.* CHIRIACOPOL, D. I. 19/19. *Describe țeremonia ce s-a făcut în această poliție la intîiul eczamen dat în ghimnaziu.* CR (1829), 5¹/5, cf. BULETIN, F (1833), 69¹/9. *Sate mici ... mărîndu-se se-nformă tîrguri și politii.* SĂULESCU, HR. I, 30/16, cf. 25/11. *Polițiile slavene ... înstorea prin negoș.* ASACHI, I. XII/7. *Urma a cuprinde cîteva poliții așezate pe de-a stînga Dunărei și a Siretului.* id. L. M. 1¹/14. *Hărțile sînt planuri ce arată ... situația părților lunei, a țărilor, munșilor, apelor, polițiilor.* FABIAN-BOB, 2/13. *Babilonia era capitala țerei și se număra între cele mai mari și mai frumoase politii a răsăritului.* GUSTI, G. V. 23/1. *Rangurile țării ... sînt cele următoare: ... vel vornic al polițiilor.* TÎMPEANU, G. 16/4. *Afară din barierele orașului sînt case țărănești și de jur înprejur ocolit orașul cu vii, care au dat aceștii poliții o întîndere nemărginită.* id. ib. 28/2. *Vor fi avînd astăzi în coprînsul poliției gropi deschise pentru scoatere de nisip.* BULETIN, G. (1844), 159¹/27. *Trecînd Dunărea preste un pod făcut de el în dreptul poliției Kartal, au aflat locuri pustii.* IST. M. 2/24. *Ce măreață și impozantă adunare găsim ... în șesurile și culmele ce se-ntînd între ea și poliția domnească.* ROM. LIT. 222²/14. *Am să mă duc la București ... Vorba veche: dacă ești sărac, du-te-ntr-o*

poliție bogată. CARAOIALE, O. II, 219. Îngrijește de caldarimul „poliției” București. CĂLINESCU, S. C. L. 15.

2. Politică, v. politic (1 2). Banul Cornea ... mare poliție ce avea cu tot felul de neamuri, de limbi, mai virtuos fiind politic cu turcii. IST. T. R. 65. Au ales și au așezat stăpînii acei vac cum a besearicii așa a poliției lumești. N. COSTIN, ap. GCR II, 9/4. Neunire în poliție și neînvoia în cetate, ciurma și lingoare cea mai rea ... este. CANTEMIR, IST. 109. Acelea din voia și din poliția turcilor să îngăduiesc, adevăte cele patru patriarhii și oarecîte mitropolii. C. CANTAGUZINŌ, CM I, 42. Să se facă rugăciuni pentru ... cei ce să află în vrednicile ceale lumești și ale poliției și ostașilor. ANTIM, ap. GCR II, 29/15. Ținerea aminte ... iaste atita de trebuincioasă la ritori cît de va lipsi cuiva fie măcar și preainvățat, nimic nu poate să folosească obștei și poliției. MOLNAR, RET. 288/16. Alesără o comisie Din cei mai procopsiți cărturări, Știuși în lucru de poliție. BUDAI-DELEANU, T. 384, cf. CALENDAR (1852), XXII/16. ♦ (Concretizat; la sg. cu sens colectiv) Conducători ai unui stat, ai unei cetăți, ai unui oraș etc.; organ de conducere (politică). Cinstita comisie de poliție cum va fi fiind socoteală pentru bani spitălorilor, divanului cunoscut nu este (a. 1809). DOC. EC. 83. Neamurile au deosebite cirmuri, carele să numesc și poliții sau guvernuri. GOLESCU, E. 249/12. Sfeatnicul poliției și doștor al împăratului. CANTEMIR, S. M. 29/8. Au mers sara la un bal ce s-au fost dat de cătră poliție în palatul maghistratului spre serbarea încoronării. AR (1829), 18¹/4.

3. Comportare, conduită. Cu acea poliție să poliția. IST. T. R. 117. Logodnicul featei are proastă poliție (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 25/16, cf. 35/5. Vrînd domnia mea ... a se îndrepta această necuviință și a face să-și schimbe poliția atit preoții cîl și norodul de obște (a. 1765). ap. YDRG. ♦ P. e x t. Viață, trai. Tată-său ș-au petrecut poliția lui aici în București cu cinstă pînă la sfîrșitul vieții lui (a. 1812). FURNICĂ, I. C. 284.

4. Ceremonial; alai, pompă; elichetă, protocol. Ieșitu-i-au înainte caimacamii cu toți boierii și slujitorii ... aducîndu-l cu frumoașă poliție pînă la Sfeții Nicolaie. NECULCE, L. 321. Și in cîlă vreme zăbovesc ei la masă, boierii cei ai doile fac slujba poliției acea rînduită. GHEORGACHI, LET. III, 303/33.

5. (Bis.) Canon. Pedesîndu-l cu nevoia și cu poliția vieții călugărești. MINEIU (1776), 57¹/2.

— Accentuat și: poliție. LB. — Scris și: polithie.

— Pl.: poliții.

— Din ngr. πολιτεία.

POLITIFSI vb. IV v. politevsi.

POLITIISM s. n. v. politeism.

POLITIOĂRĂ s. f. (Învechit) Diminutiv al lui poliție (1). Pelopida și Epaminonda trînsără pe spartani lingă Leucra, politioară în Boiofia. SĂULESCU, HR. I, 32/28. Lăcutorii acei politioare provinși-ale ... au aflat un mijloc de a-și urzi un centru de plăcere, de îndeletnicire și ajutor pentru cei neputincioși. CR (1848), 12³/20.

— Pronunțat: -ti-oa-. — Pl.: politioare.

— Politie + suf. -ioară.

POLITIP s. n. Grup de cuvinte sau de semne tipografice întrebunțate des, mai ales în titluri, fiind turnate dintr-o singură bucată. Cf. V. MOLIN, V. T., DN².

— Scris și: (după fr.) polityp. V. MOLIN, V. T. — Pl.: poltipuri.

— Din fr. polytype.

POLITISI vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit) A civiliza, a cultiva, a face să progreseze; (învechit)

a politici (4). Făcînd ... legi mai bune și politisînd pre noroade. POTECA, F. 359/28.

— Prez. ind.: politisesc.

— Din ngr. ἐπολιτίζω (aor. al lui πολιτίζω).

POLITISIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a politisi și rezultatul ei; (învechit) politicire. Viețuirea omenească trăgîndu-o prin friiele polițișirii, din asprimă prostiții au adus-o în starea aceasta a bunii-cuviință (a. 1815). GĂLDI, M. PHAN. 234. Politisirea neamului omeneșc nu poate să se mai oprească și să se întoarcă iarăși la barbarie. POTECA, F. 360/16.

— Pl.: politisiri.

— V. politisi.

POLITIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Priceput în arta de a guverna. El se socotește cel mai politit între toți șapte rigi. SĂULESCU, HR. I, 41/3.

— Pl.: polititi, -te.

— Cf. politic.

POLITIZĂ vb. I. 1. Intran z. (În dicționarele din trecut) A discuta politică, v. politic (1 2). Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. T r a n z. A da caracter politic (II 1), a orienta, a îndruma din punct de vedere politic; (adesea cu valoare peiorativă; complementul indică literatura, arta etc.) a interpreta exclusiv prin prismă politică, a exagera importanța elementului politic. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (după germ., fr.) politisa. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU. — Prez. ind.: politizez.

— Din germ. politisieren, fr. politiser.

POLITIZĂRE s. f. Acțiunea de a politiza (2) și rezultatul ei. Cuvîntul de ordine al acestei revoluții era: „toate eforturile pentru politizarea artei”. CONTEMP. 1948, nr. 110, 12/5, cf. ib. 1949, nr. 164, 2/4, DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: politizări.

— V. politiza.

POLITNIC s. m. (Învechit, rar) Orășean. Cet politnici să îndestulează de la spișărie pentru fieșlecari boală (a. 1800). IORGA, S. D. XVI, 17.

— Pl.: politnici.

— Politie + suf. -nic.

POLITOLŌG, -Ă s. m. și f. Specialist în politologie. Cf. L. ROM. 1972, 192.

— Pl.: politologi, -ge.

— Din fr. politologue.

POLITOLOGIE s. f. Ramură a științelor sociale care studiază activitățile, relațiile, instituțiile politice în toată complexitatea și diversitatea lor; știința politică. Cf. M. D. ENC., L. ROM. 1972, 192.

— Din fr. politologie.

POLITOMIE s. f. (Logică; rar) Diviziune în mai multe părți a unui subiect, a unei clasificări etc. O diviziune cu două membre se numește dichotomie ... cu mai multe politomie. MAIORESCU, L. 132, cf. DEX.

— Pl.: politomii.

— Din fr. polytomie.

POLITONALISM s. n. Combinație simultană de elemente melodice aparținînd unor tonalități diferite; politonalitate. Cf. DER, DEX.

— Din fr. polytonalisme.

POLITONALITATE s. f. Combinație simultană de elemente melodice aparținînd unor tonalități diferite; politonalism. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Din germ. Polytonalität.

POLITRICĂ s. f. (Bot.) 1. (Învechit și regional) Varietate de mușchi¹ care crește prin pășunile alpine și prin păduri; (regional) jabghie (*Polytrichum coimmu-*

ne). Cf. POLIZU, CIHAC, II, 689, DDRF. Să fierbi politrică și să bei în loc de apă. ap. TDRG.

2. (Regional; în forma *politriche*) Paracherniță (*Parietaria officinalis*). BORZA, D. 124.

— Și: *politriche* (BORZA, D. 124), *politrichie* (DDRF, BĂRCIANU), *politrihie* (POLIZU, CIHAC, II, 689) s. f.

— Din ngr. *πολύτριχον*, lat. *polytrichum*.

POLITRICHE s. f. v. *politrieă*.

POLITRICHIE s. f. v. *politrieă*.

POLITRIHIE s. f. v. *politrieă*.

POLITROPĂ adj. (În sintagma) *Transformare politropă* = transformare de stare a unui sistem fizico-chimic fluid în timpul căreia toți parametrii fluidului variază concomitent, astfel încât căldura specifică respectivă a fluidului să rămână constantă și independentă de presiune sau de volumul specific. Cf. LTR², M. D. ENC.

— Pl.: *politrope*.

— Din fr. *polytrophe*.

POLITRUC s. m. Instructor, îndrumător politic în armata sovietică. Cf. IORDAN, L. R. A. 476, CV 1949, nr. 4, 25, DEX.

— Pl.: *politruçi*.

— Din rus. *политрук*.

POLITURĂ s. f. v. *poletură*.

POLIȚAI s. m. (În vechea organizare administrativă a țării) Șef al poliției într-un oraș de provincie sau într-o circumscripție a unui oraș; p. ext. sergent de stradă; p. gener. agent de poliție; polițist (I), (rar) polisman, (învechit și regional) polițar, (învechit) polițmaistru. *Acea căruță și cu acei cai ... au fost odată în minile polițaiului.* BR (1821), 10/7. *În capitala fștecăruia județ ... este și un tribunal judecătoresc de iniția cercetare și un polițai.* EG 44/3, cf. F. AARON, G. 15/12, VALIAN, V. *Înălțăm în rangurile ce să arată și anume ... Pandeale Postelnicianu, polițaiul țigului.* BULETIN, G. (1840), 2^a/5, cf. 127^a/23. *Un polițai s-apropie și dă ofițerului o hirtie.* NEGRUZZI, S. III, 125. *Grea misie, misia de polițai.* CARAGIALE, O. VI, 82. *A doua persoană de care n-am vorbit încă e polițaiul Pristanda.* GHEREA, ST. CR. I, 345. *Am spus polițaiului venit la cancelaria școlii pentru cercetare.* I. BOTEZ, B. I, 98. *Noaptea nu s-auzeau decât signalele prelungi ale polițaiilor.* CAMILAR, N. II, 136.

— Pl.: *polițai*.

— Din germ. *Polizel*[beamte], *Polizei*[mann], *Polizei*[agent].

POLIȚĂR s. m. (Învechit și regional) Polițai. *Și așa să dăscoperi furtișagul (vedești mijloace dă polițar fără nici o bătaie).* I. GOLESCU, ap. GCR II, 256/37. *Afacerile comunale le conduce primarul (jude-mare) și notarul ajutați în funcțiunea lor de ... un polițariu.* PĂCALĂ, M. R. 345, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *polițari*. — Și: (regional) *polițér* s. m. Com. din fostul județ CLUJ.

— De la *polițai*, cu schimbare de suf.

POLIȚĂI s. f. 1. Suport (de scîndură) fixat orizontal pe un perete, pe o ușă, într-un dulap etc. sau (rar, la stîna) suspendat de grindă, pe care se așază diferite obiecte, alimente etc.; p. ext. obiect de mobilier prevăzut cu asemenea suporturi; (regional) policer. V. *colțar*, *etajeră*, *raft*. *Au căzut ... vase din polițe de prin casele oamenilor.* N. COSTIN, LET. II, 24/1, cf. ANON. CAR. *Sînt di lipsă, în școală nîscari lăduți sau polițe.* PETROVICI, P. 17/9. *Erau ... paseri împădate pe polițele din părete.* EMINESCU, N. 52. *De mîncare? O ceapă, un usturoi și o bucată de mămăligă rece din poliță.* CREANGĂ, O. 4, cf. id. A. 97. *Îi mai spuse să ochească prin polițele cu haine.* ISPIRESCU, L. 163, cf. 196. *Cărțile zac neatîns pe poliți.* C. PETRESCU,

R. DR. 235. *Cărțile de pe polița-coltar de deasupra divanului aveau aplecarea capetelor care visează la o fereastră.* TEODOREANU, M. II, 274. *Toate erau bine rînduite pe poliți, la vatră și pe laviți.* SADOVEANU, P. M. 20. *Pelrescu potrivise ciobul de oglindă pe marginea unei polițe.* GALAN, Z. R. 388. *Turta de caș ... o pune pe polițe și o lasă opt zile ca să se dospescă.* H XVI 10. *O cojiță de mălai ... Pe poliță aruncată.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 260. *Mă uitai pă poliță.* MARIAN, SA. 336. *Se socoală de galițe și ce-a pune pe poliță.* BUD, P. P. 49. *Am o găină pestriță Șade numai pe poliță (Cartea).* GOROVEI, C. 45. ♦ (Regional) *Firidă.* Cf. CARDAȘ, C. P. 274, CHEST. II 283/99, ALRM II/I h 377.

2. P. a n a l. Nume dat unor obiecte, uneite etc. asemănătoare cu polița¹ (1):

a) (Regional) Scîndură pe care se stă într-un leagăn sau într-un scrînciob; p. ext. scrînciob. Cf. DDRF. *Un astfel de scrînciob poate fi construit și cu patru polițe.* PAMFILE, J. I, 74. *M-am dat în poliță.* CV 1950, nr. 4, 42.

b) (Regional) Raft pe care se așază stupii; (regional) scînduriță. Com. din MAG-SIBIU.

c) (Regional) Laviță. Cf. H IX 83, LEXIC REG. II, 30.

d) (Regional) Pervaz (2 b). Cf. CHEST. II 180/1, 31.

e) (Regional) Scîndură pe care se sprijină și se învîrtește prîsnelul morii. Cf. DAMÉ, T. 151, H IV 132.

f) Partea de jos a jugului, pe care se sprijină gîtul boiler; policioară (2 b); (regional) podhorniță, plevioară. *Polița este partea de jos a jugului.* I. IONESCU, M. 711, cf. H XII 234. *A luat carul ... și a scos afară parte cu parte, adică: jugul cu cefe, polițele.* RĂDULESCU-CODIN, I. 61, cf. BĂREBENEL, GR. P., VIRCOL, V. 98.

g) (Regional) Partea de jos a juzeului, care se trece pe sub gîtul porcului. Cf. UDRESCU, GL.

h) (Popular) Cormană (la plug). *Plazul și el se leagă cu polița ... care se află ceva mai sus și răstoarnă brazda.* PAMFILE, A. R. 40, cf. 36, H I 140, IV 45, 86, IX 43, com. MARIAN, UDRESCU, GL.

3. (Învechit) Piedestal. *700 statuie de marmură ... stau pe niște polițe iar de marmură.* GOLESCU, I. 93.

4. Formă de relief care apare pe versanții văilor erodate dintr-o regiune cu structură tabulară și care se prezintă ca o treaptă la o anumită înălțime deasupra fundului văii. Cf. DER, SCL 1971, 406, M. D. ENC. ♦ (Regional) Lîc plan pe vârful unui munte (Vad—Sighețu Marmației). Cf. CHEST. IV 87/356. ♦ (Regional) Strat plan de piatră, într-o stîncă, în fața unei prăpăstii (Drajna de Sus—Vălenii de Munte). Cf. H XI 322. ♦ (În toponimice) *Turistul care urcă pe Ceahlău intrîlnește între Izvorul Muntelui și vârful Toaca o rezervație curioasă: Polița cu Crini.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 094. — Accentuat și: (regional) *poliță*. LB, RĂDULESCU-CODIN, I. 61. — Pl.: *polițe și poliți*.

— Din v. sl. *полицѣ*.

POLIȚĂ² s. f. 1. Act prin care o persoană (creditor) dispune debitorului său să plătească o sumă de bani unei alte persoane sau la ordinul acesteia, la data și la locul stabilite; trată, (germanism învechit) vecsel. *Trimițînd Nicolai Vodă niște teșcherele și فرمانuri împărătești și polițe mat înainte la Țarigrad ... le-au tîlnit Dumitrașco Vodă și le-au luat la sine.* N. COSTIN, LET. II, 97/29. *Să-l împrumute cu cinci sute de galbini cu o poliță la Alemania.* CUȚETĂRI, II, 35^a/14, cf. RÎND. JUD. 115/20. *Polița iaste un felu de împrumutare dă bani.* CARAGEA, L. 30/30. *I-au date bune polițe iscălite de bancherii cei dintii ai Londonului.* LEON ASACHI, B. 17/3, cf. LB. *Ne-au trimis o poliță de un milion ruble.* AR (1829), 127^a/18. *Fac speculații ... și cu polițe.* NICHIFOR, P. 3/19. *Bileturi de poliți mincinoase c-o iscălitură făcută de mine.* NEGRUZZI, S. III, 159. *E un plastograf, un falsificator de polițe.* GHEREA, ST. CR. I, 342, cf. BĂRCIANU, CADE, SCRIBAN, D. *Polițele întreprinderilor naționalizate, scadente în decursul unei luni de la ziua naționalizării, nu vor putea fi protestate.* LEG. EC. PL. 36. *O poliță rămăsese ascunsă în vreo mobilă.* CĂLINESCU, S. C. L. 106. *Plătești la sca-*

dență polițele. VINEA, L. II, 217. Cu șmecheriile lui, cu niște polițe, pusese mina pe locul unuia. BARBU, p. 48, cf. DER. ♦ Poliță în alb v. a l b. ♦ Ex p r. (Familiar) A plăți (cuiva) polița (sau o poliță) = a întoarce (cuiva) un rău, a se răzbuna (pe cineva). Cf. ZANNE, p. v, 509, M. D. ENC., DEX. (RAR) A face (pe cineva) poliță = a trimite (pe cineva) de la unul la altul. Cf. DDRF, ZANNE, p. v, 509, CADE. ♦ (RAR) Poliță de încărcare = conosament. Căpitanul este dator a avea pe vas ... polițele de încărcare. ap. TDRG, cf. LTR².

2. (În sintagma) Poliță de asigurare = document emis de către o instituție de asigurare, prin care aceasta certifică încheierea unui contract de asigurare (a vieții și a bunurilor materiale ale cuiva). Cf. I. PANTU, PR. 5, CADE, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Era un fel de poliță de asigurare pusă pe principiul: „Nu uita, coane, că te-am servit”. CONTEMP. 1948, nr. 113, 5/3.

3. (Regional) Libret de economii. Com. din POIANA SIBIULUI-SEBEȘ.

— Pl.: polițe și (învechit și popular) poliți.
— Din ngr. *πολιτσα*, it. *polizza*.

POLIȚER s. m. v. polițar.

POLIȚIE s. f. 1. Organ de stat (în unele țări) care are sarcina de a asigura menținerea ordinii publice și reprimarea infracțiunilor; (cu sens colectiv) reprezentanții acestui organ. Vinovatul și după ce au suferit pedeapsa să să fie supț luarea de samă a poliției. PRAVILA (1788), 121/16. Pe aceștia îi ridică poliția. GOLESCU, I. 23. Au chemat poliția să-l ia și să-l pedepsească. TEODOROVICI, p. 103/1. Aceluia cai și trăsura va fi constituită de poliție. BR (1821), 8/14. Acest prinț s-au primit la poarta orașului de către directorul de poliție. AR (1829), 98¹/27. Poliția este foarte cu luare aminte asupra tuturor vorbelor. CR (1830), 204¹/31, cf. BULETIN, G. (1844), 164/16. Ministrul trezilor din lăuntru în persoană, întovărășit de șeful poliției din Iași ..., ocupau băncile numeroasei adunări (a. 1848). URICARIUL, x. 6. Slabă stavilă, dacă n-ar fi sprijinită de jandarmii poliției. NEGRUZZI, s. I, 35, cf. 281. Vezi dumneata că aici a fost chiar poliția în persoană. CARAGIALE, o. VI, 71, cf. ALEXI, w., TDRG, CADE, DM, M. D. ENC. ♦ Poliție judiciară = secție a poliției (1) care se ocupă cu urmărirea infractorilor de drept penal spre a fi deferiți instanțelor judecătorești. Cf. ENC. ROM. Sint ofișer de poliție judiciară. C. PETRESCU, I. II, 172. Poliție secretă v. secret. (În trecut) Poliție sanitară = a) instituție sanitară care supraveghea și controla aplicarea în practică a metodelor de ocrotire a sănătății cetățenilor, a animalelor domestice etc. Cf. ENC. ROM. În prezența unui caz suspect de maladie contagioasă ... să fie anunțată ... primăria locului pentru a pune în aplicare normele de poliție sanitară. ENC. AGR.; b) ansamblu de legi și de regulamente care prevedeau aplicarea în practică a acestor metode. Cf. ib. (În trecut) Poliție rurală = a) instituție care se ocupa cu paza terenurilor agricole, respectarea delimitărilor de teren agricol etc.; b) ansamblu de legi și de regulamente care prevedeau îndatoririle mai sus definite. Cf. ENC. AGR. ♦ Local în care este instalată o poliție (1). V. secție, post, circumscripție. Negușătorul mersé îndată la poliție și arată ceea ce i s-a întâmplat. I. GOLESCU, ap. GCR II, 256/23. Alerg la poliție, rănesc, imi smulg părul, mă bocesc. ALECSANDRI, T. I, 312. Mitocane / pastramagiule / la polițiune / CARAGIALE, T. II, 23, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. S-o caute la poliție și să vină aici s-o găsească / DEMETRIUS, A. 87, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit) Funcția de polițai. Cf. I. GOLESCU, c.

2. (Învechit) Regulament de ordine internă stabilit de o adunare, de o societate etc.; menținere a ordinii publice într-un grup social. Asupra regulilor poliției este a mina vitele bolnave la locul cel sănătos. ÎNVĂȚĂTURĂ, 36/8. Datoria ambilor feliuri de editi au fost grija poliției; deci ei purtau grijă pentru casele publice

și private. BOJINCĂ, A. II, 41/1, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. ♦ Ex p r. A face poliție = a menține ordinea în mod sever și autoritar. Cf. SCRIBAN, D., DEX. ♦ P. ex t. Pază (I 1). Guvernul lui Mihail Sturza găsi că e trebuincios a se înființa un vas militar de poliție înarmat cu tunuri. N. A. BOGDAN, C. M. 120, cf. DL, DM, DEX.

3. (Învechit, rar) Instanță de judecată care judeca procesele dintre militari și civili. Pricinile ce se vor întâmpla între orășani și între ostași să se judece la judecata ce se numește poliție. DIONISIE, c. 218.

— Pl.: poliții. — Și: (rar) polițiune s. f.
— Din lat. *politia*, germ. *Polizei*, rus. *полиция*, fr. *police*.

POLIȚIENESC, -EASCĂ adj. Care aparține poliției (1) sau polițaiului, privitor la poliție sau la polițai, propriu poliției, care se execută la poliție; polițist (II 1). Toate mijloacurile polițienești a lor. PORONCA DIV. 2/6. Spre desăvârșirea ... slujbei polițienești să socotesc de neapărată trebuință a se alocui streașă pămntească. CR (1830), 125¹/12, cf. 274¹/20. I. GOLESCU, c., STAMATI, D. Nu-mi pot dar lămuri care au fost pricina acestei porunci polițienești. ROM. LIT. 122²/30, cf. POLIZU, LM, BARIANU, ALEXI, w. Urma să puie o ordine de natură polițienească între cei ce practica o anumită meserie. N. A. BOGDAN, C. M. 175, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Condamnatul la închisoare polițienească execută pedeapsa în penitenciarele județene. COD. PEN. R.P.R. 54, cf. 516, DM, M. D. ENC. ♦ (Învechit) Medicină polițienească = medicină legală, v. legală. Medicina polițienească are un cîmp foarte întins pentru lucrările ei. BARASCH, I. 112/19.

— Pronunțat: -fi-e-. — Pl.: polițienești.
— Poliție + suf. -enesc.

POLIȚIENESTE adv. (RAR) Ca polițaii, în felul polițailor. Cf. POLIZU, SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -fi-e-.
— De la polițienesc.

POLIȚISM s. n. Activitate întreprinsă de poliție (1) în vederea menținerii ordinii; p. ex t. fel de a fi, de a gândi, de a acționa în spirit polițienesc, brutal, violent. O clipă se gîndi să-l denunțe și astfel să-l pedepsească. Dar polițismul îi repugna. REBREANU, P. S. 122. Polițismul e egal de sever cu toată lumea. RALEA, S. T. I, 283, cf. DM, DEX.

— Poliție + suf. -ism.

POLIȚIST, -Ă s. m., adj. I. S. m. Agent de poliție (1); funcționar de poliție; polițai, (rar) polisman, (învechit și regional) polițar, (învechit) polițmaistru. Cf. ALEXI, w., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Cu îndemnare de polițist ... scoase din buzunarul lui Mihai de la piept un portfigaret. C. PETRESCU, I. I, 6, cf. SCRIBAN, D. Baniștii misterioși au mai asasinat pe cineva și ... polițistul i-a scăpat din nou. RALEA, S. T. I, 284, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

II. Adj. 1. Care aparține poliției (1) sau polițistului (1), privitor la poliție sau la polițist, propriu poliției; polițienesc. Cf. DL, DM, DEX. ♦ (Despre filme, romane etc.) Care înfățișează fapte criminale (misterioase), foarte complicate, al căror secret este descoperit, în cele din urmă, prin ingeniozitatea unui polițist (1) sau a unui detectiv. Am citit un roman polițist. SADOVEANU, O. XVIII, 473, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre state, regimuri politice etc.) Care se sprijină pe poliție (1) și pe jandarmerie, exercitându-și de cele mai multe ori puterea prin metode violente și abuzive. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: polițisti, -ste.
— Din germ. *Poliz'st*.

POLIȚIUNE s. f. v. poliție.

POLIȚMAISTER s. m. v. polițmaistru.

POLIȚMAISTRU s. m. (Învechit) Polițai. *La spital ot Curte, la Spiridon, la Ipsilant, ... la polițmaister* (a. 1806). IORGA, s. d. VI, 196. *Aducerea la împlinire se va face la trgurile de afară prin polițmaistru.* BULETIN, F. (1833), 36¹/31. *Cite un comisariu ... să fină locul de polițmeistru.* ib. 146²/33. *La multe prilejuri au fost împlinitori datorită de polițmeistru la acel post.* ib. (1838), 31²/26. *Poliție mică pe apa Bahluiului ... se administrează de cătră un polițmaistru.* GEOGR. N. 117/21. *Să va întocmi un comitet ... de polițmaisterul, de inspectorul comitetului.* POV. HOL. 13/20. *Polițmaistru municipalității.* CALENDAR (1851), XI/26. *Văzui pe polițmaistru că veni de afară.* NEGRUZZI, s. I, 53, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, DEX.

- Pl.: polițmaistri. - Și: polițmăister, polițmăistru s. m.

- Din rus. полицмейстер.

POLIȚMĂISTRU s. m. v. polițmaistru.

POLIURETÂN s. m. Produs macromolecular obținut prin polimerizarea în trepte a unor compuși chimici cu glicoli, folosit la fabricarea materialelor plastice, a unor lacuri etc. *Proprietățile poliuretanilor depind de gradul de polimerizare.* LTR². *Dacă în loc de alcooli se utilizează polialcooli se obțin poliuretani cu structură tridimensională.* DER, cf. M. D. ENC.

- Pronunțat: -li-u-. - Pl.: poliuretani.

- Din germ. Polyurethane, engl. polyurethanes.

POLIURIE s. f. Eliminare de urină în cantitate mai mare decât cea normală. *În scleroza renală, având poliurie (urină multă), administrarea apei este absolut indicată.* BELEA, P. A. 250. *Există o poliurie fiziologică, ca urmare a introducerii excesive de lichid în organism, și o poliurie patologică, care apare în boli ca diabetul zaharat.* DER, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -li-u-. - Pl.: poliurii.

- Din fr. polyurie.

POLIVĂCI s. m. (Regional) Persoană care se ocupă cu săpăturile de șanțuri pentru irigarea grădinilor de legume. Cf. SCRIBAN, D.

- Pl.: polivaci.

- Din bg. поливач.

POLIVALÉNT, -Ă adj. 1. (Chim.; despre elemente sau despre radicali) Care are proprietatea de a intra în mai multe combinații chimice sub diferite stări de valență, care poate funcționa sub mai multe stări de valență; plurivalent. Cf. DM, LTR², DER, DN²: *Când un atom dintr-un element se combină cu 2, 3 ... n atomi de hidrogen, se zice că elementul este polivalent.* CHIM. AN. CALIT. 20, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Care îndeplinește mai multe funcții, care are diferite capacități, însușiri, posibilități de funcționare. *Sală polivalentă. Instalație polivalentă.* ♦ Fig. Care are calități, valori multiple; multilateral. *Pentru cine citește puțin și scrie puțin, savantul poligraf și polivalent rămâne un personaj de comedie ... fără priză asupra realităților.* CĂLINESCU, c. o. 61.

- Pl.: polivalenți, -te.

- Din fr. polyvalent.

POLIVALÉNȚĂ s. f. 1. (Chim.) Proprietate a unor elemente sau a unor radicali de a prezenta valențe diferite în combinațiile pe care le formează; calitatea de a fi polivalent (1); (rar) plurivalentă. Cf. LTR², DM, DN, D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. (Adesea fig.) Însușirea de a fi polivalent (2); multilateralitate. *Această polivalență constituie principalul merit al analizei.* CONTEMP. 1966, nr. 1019, 2/7. *Din comoditatea clasificării, publicul nu poate admite polivalența talentului.* LOVINESCU, s. I, 510, cf. DEX.

- Pl.: polivalențe.

- Din fr. polyvalence.

POLIVINIL subst. (Chim.) Produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil (v. *poliacetat de vinil*), a clorurii de vinil (v. *poli-clorură de vinil*) etc., folosit la fabricarea lacurilor și vopselelor, a alcoolului polivinilic, ca material în construcție, în electrotehnică etc. Cf. LTR², DER I, 669, M. D. ENC., DEX.

- Din fr. polyvinyle.

POLIVINILIC adj. (În sintagma) *Alcool polivinilic* = compus macromolecular obținut pe cale industrială prin saponificarea poli-acetatului de vinil, folosit în industria materialelor plastice, la fabricarea fibrelor sintetice, a lacurilor etc. Cf. LTR², M. D. ENC.

- Pl.: polivinilici.

- Din fr. polyvinylque.

POLIVITAMINĂ s. f. Preparat farmaceutic care conține un complex de vitamine (cu adaos de lecitină și sulfat feros). Cf. DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

- Pl.: polivitamină.

- Pol.-I + vitamină.

POLIVITĂ s. f. v. poledită.

POLIVOLTIN, -Ă adj. (Despre unii viermi de mătase) Care posedă însușirea de polivoltism. Cf. M. D. ENC.

- Pl.: polivoltini, -e.

- Din fr. polyvoltine.

POLIVOLTISM s. n. Însușire a unor viermi de mătase de a avea mai multe generații în cursul aceleiași an. Cf. LTR², DN².

- Din fr. polyvoltisme.

POLIZĂ¹ vb. I. Tranz. (Complementul indică obiecte sau suprafața lor) A prelucra prin așchiere, cu ajutorul polizorului¹. *Butoanele de polizat mistriile ... se întrebunțează pentru rectificarea și netezirea tiparelor.* IOANOVICI, TEHN. 84. *Ele sînt niște blocuri paralelipipedice de oțel călite, șlefuite și polizate cu foarte mare atențiune.* ORBONAȘ, MEC. 70. *Suprafața interioară a cilindrului trebuie să fie ... polizată și șlefuită.* SOARE, MAȘ. 213. *Strung de rectificat și polizat fuse la osii de locomotive.* NOM. MIN. I, 113. *Se ducea să lucreze ... la spălat și polizat plăci metalice.* BENIUC, M. C. I, 262, cf. DEX. ♦ *Mașină de polizat = polizor¹.* Cf. LTR², DER, DEX. ♦ (Complementul indică foi de tablă) A lamina la rece, în vederea cositoririi. Cf. DEX.

- Prez. ind.: polizez. - Și: (rar) polisă vb. I.

- Derivat regresiv de la polizor¹.

POLIZĂ² vb. I. Tranz. (Învechit) A governa. Cf. I. GOLESCU, c. *Partidul național nu mai poliza nimic. Guvernul proptorului cîrmuia fără pe sîgașul învechit al interesului exclusiv.* DÎMBOVIȚA (1858), 6¹/6.

- Prez. ind.: polizez.

- Din fr. policer.

POLIZAHARIDĂ s. f. (Mai ales la pl.) Substanță macromoleculară din clasa hidraților de carbon, rezultată prin policondensarea unui număr variabil de monozaharide, în special glucoză. Cf. LTR², DM, DER, DN², D. MED., M. D. ENC.

- Pl.: polizaharide.

- Din fr. polysaccharide.

POLIZĂRE s. f. Acțiunea de a poliza¹ și rezultatul ei; (rar) polizat¹. Cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Operație de laminare la rece a foilor din tablă subțire, pentru a fi ulterior cositorite. Cf. M. D. ENC. ♦ *Netezire și subțiere a firelor textile. Între valțurile ... îmbrăcate cu strat din sfori de cocos [firele] suferă o polizare.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 382.

- Pl.: polizări. - Și: (rar) polisăre s. f. LTR².

- V. poliza¹.

POLIZĂT¹ s. n. (Rare) Polizare. Cf. DM, DEX.
— V. poliza.

POLIZĂT², -Ă adj. Prelucrat cu polizorul¹. *Îl puse pe arhitect să privească printr-un microscop o bucată de fier polisat.* CĂLINESCU, s. 853. cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *polizați, -le.* — Și: (rare) *polisat, -ă* adj.
— V. poliza¹.

POLIZOR¹ s. n. Mașină-unealtă folosită la prelucrarea, prin abrazare, cu ajutorul unei pietre abrazive în formă de disc, trunchi de con etc., a suprafețelor (metalice), acționată electric sau pneumatic; mașină de polizat. *Prelucrarea mecanică a ... cuțitelor se reduce numai la curățirea cu polizorul.* IOANOVICI, TEHN. 98. *Piesele ... sînt curățite de zgură și de nervuri cu ajutorul polizoarelor.* id. ib. 136. *Unele din aceste materiale ... se întrebuițează la fabricarea pietrelor de polizor.* ORBONAȘ, MEC. 63, cf. 231. *Polizoarele mobile vor fi prevăzute ... cu o apărătoare.* PREV. ACCID. 21, cf. LEG. EC. PL. 467. *Un polizor vine gata făcut fabricat dintr-o uzină.* DEMETRIUS, c. 49, cf. LTR², DN², DEX. ♦ (Regional) Pila specială folosită la ascuțirea dinților unui joagăr (Izvoru Alb—Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *polizoare.*
— Din fr. *polissoir*.

POLIZOR², -OĂRE s. m. și f. Tehnician care lucrează cu polizorul¹. Cf. NOM. PROF. 22.

— Pl.: *polizori, -oare.*
— Din fr. *polisseur*.

POLJE s. f. Mare depresiune închisă din regiunile carstice, care se formează prin unirea uvalasurilor sau prin prăbușirea tavanelor peșterilor. Cf. LTR². *În unele polje se află lacuri.* DER. *Poljele constituite terenurile cele mai fertile din regiunile calcaroase.* ib., cf. M. D. ENC.

— Pl.: *polje.*
— Din fr. *poljé*.

POLMÂN¹ s. n. v. podmol.

POLMÂN² subst. (Regional) Pulpana mantalei (Iara—Turda). COMAN, GL.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. *polpană*.

POLMĂ¹ s. f. (Regional) Mistrice (1) (Crucea—Vatra Dornei). A v 15.

— Pl.: *polme.*
— Etimologia necunoscută.

POLMĂ² s. f. (Regional) Minge (1) (Bucova—Hațeg). Cf. H XVIII 47.

— Pl.: *polme.*
— Etimologia necunoscută.

POLMEĂTĂ s. f. v. pomneată.

POLMESÉNIC s. n. v. pomeselnic.

POLMÉSNIC s. n. v. pomeselnic.

POLMÓD s. n. v. podmol.

POLMÓG s. n. v. podmol.

POLMÓL s. n. v. podmol.

POLMÓN s. n. v. podmol.

POLMONÉL subst. (Regional) Diminutiv al lui *polmon*. V. *podmol* (II 2) (Buru—Turda). Cf. CHEST. II 331/322.

— Pl.: ?
— *Polmon* + suf. *-el*.

POLMONÉȚ subst. (Regional) Diminutiv al lui *polmon*. V. *podmol* (II 2) (Triteni de Sus—Turda). Cf. CHEST. II 321/291.

— Pl.: ?
— *Polmon* + suf. *-eț*.

POLMONUȚ subst. (Regional) Suport de fier sau de piatră care se pune sub lemnele care ard pe vatră pentru a le ține ridicate spre a arde mai bine (Ocolis—Turda). Cf. CHEST. II 336/324.

— Pl.: ?
— *Polmon* + suf. *-uț*.

POLMOTÍ vb. IV v. *polmoti*.

POLMÚD s. n. v. *podmol*.

PÓLNOCI subst. (În terminologia marinărească) Numele unui vînt care bate dinspre nord-est. Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 31.

— Pl.: ?
— Din rus. *полночь*.

POLNOGLASÍE s. f. Fenomen lingvistic caracteristic limbilor slave de est, care constă în prezența grupurilor de sunete „oro“, „olo“, „ere“ între consoane, corespunzînd grupurilor „ra“, „la“, „re“, „le“ din vechea slavă; (rare) plenisomie. *Toponimicele Prahova și Slănic nu prezintă polnoglasié.* SCL 1954, 24, cf. DEX.

— Accentuat și: *polnoglásié.*
— Din rus. *полногласие*.

PÓLOI subst. 1. (Ieșit din uz) Joc sportiv de echipă, practicat călare, în care o minge de lemn era împinsă în câmpul advers cu un ciocan de lemn cu coada lungă. Cf. CADE, DM, DN².

2. (Și în sintagma *polo pe apă*) Joc sportiv de echipă, practicat pe apă, în care jucătorii, deplasîndu-se înot, într-un bazine, încearcă să marcheze puncte prin aruncarea cu mina a unei mingi în poarta adversarilor. *Întîlnirea internațională de inot, polo și sărituri dintre echipele R.P.R. și Bulgaria continuă astăzi.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 825, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 88, SCL 1960, 44, DER, DN². *Pe insula Margareta au avut loc întreceri de tenis și polo pe apă.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 718, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr., engl. *polo*.

PÓLO² subst. v. *pol¹*.

POLOĂCĂ s. f. (Prin Maram.) Placă de azbociment cu care se execută acoperișuri pentru case. Cf. LEXIC REG. 17.

— Pl.: *poloace.*
— Cf. magh. *palák* (pl. lui *pala* „ardezie“).

POLOĂNĂ s. f. v. *pulpană*.

POLOBOĂCĂ s. f. v. *poloboc*.

POLOBOC s. n. 1. (Popular) Butoi. *Să le care apă ... cu poloboace,* NECULCE, L. 244. *Poloboace cu vin ... le-au pus în pivniță (a. 1772).* URICARIUL, XXI, 364. *Oarecînd Alexandrul Machedon au arătat dorință ... de a fi ca Deoghen filosof și a trăi ca și el în poloboc.* ASACHI, I. 246/28. *Poloboacele și bufele, ca să nu mai păstreze izul acel rău de mucegai, se vor curăți.* I. IONESCU, c. 194/21. *Sfîrți boloboaca plînd, Prea voios pe Bacu cînt.* I. VĂCĂRESCUL, p. 177/11. *Era ... niște colnar uitat de vro duzină de ani într-un poloboc.* NEGRUZZI, s. I, 85. *Zvîrlea cu doage și cu funduri de poloboc în toate părțile.* CREANGĂ, o. 118. *Bolobocul se lovește de un buștean și se sparge.* ISPIRESCU, L. 354. *Muscuțele ... se fac la vrană și fundul poloboacelor.* N. LEON, MED. 112. *Poloboacele și toate vasele de forma lor ... se fac din doage.* PAMFILE, I. c. 166, cf. 222. *Stau pe căpătîie trei poloboace cu vin.* GÎRLEANU, N. 114. *Pe fiecare poloboc era scris cu boia roșie veleatul și locul.* HOGAȘ, DR. II, 28, cf. BACOVIA, o. 73. *Sosiseră ... sâni cu poloboace de la Colnari.* SADOVEANU, o. XI, 310.

Aduceau un boloboc de fuică și unul de must. PAS, z. I, 170, cf. LTR², DM, M. D. ENC., DEX. Și-a dat cioc! boc! Într-un fund de poloboc. POP., ap. GCR II, 334. Umplu buși și boloboace. TEODORESCU, P. P. 142. Picioarele lor erau groase cît poloboacele. ȘEZ. II, 25. Săpînd, dă de un poloboc pe jumătate cu galbeni. ib. III, 131, Mă duc să-ți ieu niști her pintru poloboasi. GRAIUL, I, 424. Se fin „putinili cu murători” și „polobocu cu must”. DIACONU, VR. LV, cf. ALR SN I h 190, A VI 19, 26. Zapciu mort și poloboc plin în drum nu rămîne. ZANNE, P. IV, 689. ♦ Epitet pentru un om gras. Cîte poloboace-n lume, Toate au norocuri bune, Numai io, floare de soc, N-am avut nici un noroc. MÎNDRESCU, L. P. 28. ◊ (Regional) Moș poloboc, se spune despre un om gras sau bețiv Cf. PAMFILE, J. I, 131.

2. (Regional) Nivelă cu bulă de aer. Cf. CADE, CONV. LIT. XLIV, 731. Meșterii și mai rar tehnicienii întrebuințează în toate ocaziile tubul cu apă, pentru controlarea nivelului tuturor construcțiilor, numit boloboc. CV 1949, nr. 9, 28, cf. LTR², DM, M. D. ENC., DEX, H IX 439, 452.

— Pl.: poloboace și (învechit, rar, m.) poloboci (I. BIANU, D. R. 188). — Și: bolobóc s. n., (regional) poloboacă s. f., porobóc (H IX 439, 452) s. n., bolobóacă s. f.

— Din ucr. **пoлyбoк**.

POLOBOCĂR s. m. (Regional) Dogar (Muncelu — Panciu). ALR I 1 836/590.

— Pl.: polobocari.

— Poloboc + suf. -ar.

POLOBOCÉL s. n. (Popular) Diminutiv al lui poloboc (1); butoiaș, (regional) polobocică. Tatăl... șede la o parte pe un polobocel. EMINESCU, N. 141. Să le așeze înaintea casei pe două scînduri puse pe niște polobocele. SLAVICI, N. I, 91, cf. CADE. Am adus două polobocele de vin. SADOVEANU, O. I, 52, cf. 232, SCRIBAN, D. Luă în brațe bolobocelul cu fuică. CAMILAR, N. II, 450. Poate să rostogolească spre sat un polobocel. GALAN, Z. R. 252. Au aflat biata copilă în tindă un polobocel cu țărțe. SBIERA, P. 171. Sînt două scăunele: Pe scăunele Un polobocel, Pe polobocel Un bostănel (Trupul omului). GOROVEI, C. 369.

— Pl.: polobocele. — Și: bolobocél s. n.

— Poloboc + suf. -el.

POLOBOCICĂ s. f. (Regional) Butoiaș (Liești — Tecuci). GRAIUL, I, 389. Am umplut o polobocică di sinzași di vedri. ib., cf. SCL 1963, 513.

— Pl.: polobocicele.

— Din rus. **пoлyбoчкa**.

POLOCI s. n. v. **polog¹**.

POLOC² s. n. v. **polog²**.

POLOCHÎM subst. (Prin Maram.) Argilă de culoare cenușie care se găsește la doi-trei metri adîncime în scoarța pămîntului și care se întrebuințează ca îngrășămint. Cf. LEXIC REG. 21.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POLOCOȘ s. n. (Învechit, cu sens neprecizat, probabil) Coviltir (din rogojină). Caii ajunsese dă-și mîncă coadele și coamele și rodea polocoșurile după la cară. R. GRECEANU, CM II, 185.

— Accentul necunoscut. — Pl.: polocoșuri.

— Etimologia necunoscută.

POLOCRĂ s. f. v. poreclă.

POLOCRE s. f. v. poreclă.

POLOCRI s. f. v. poreclă.

POLOCRI² vb. IV v. poreclă.

POLOCRU s. m. v. poreclă.

POLOG¹ s. n. 1. Grămadă de fire de păioase sau de iarbă secerate sau cosite, reprezentînd de obicei cantitatea care cade dintr-o dată sub seceră sau sub coasă, ori cantitatea care se poate cuprinde odată cu palma deschisă, mănunchi (1), (popular) mînă¹ (2); p. e. x. t. (regional) șir de mănunchiuri de păioase cosite sau secerate, legate ori întinse pe cîmp pentru uscat; s. p. e. c. fin uscat pe cîmp. Iară pre pizmașii vei lovi din frunte, Di-or sta ca pologii capete cădzute. DOSOFTEI, PS. 219/4, cf. CANTEMIR, I. I. II, 325. Orzul ... trebuie lăsat în mănunchiuri sau în brazde (polog) să se uște. ECONOMIA, 51/27. Finul, căpiță, polog și iarba ... să fie a părintelui (a. 1821). ȘTEFANELLI, D. C. 377, cf. LB. Fiindcă mătaiul este gros în pai, de aceea după săcere să cuvine să steie în polog pînă se va usca. I. IONESCU, C. 79/26, cf. 110/17. Două castani bătrîni, stufoși, stau neclintii ... trînzîndu-și pe verdeață umbrele lor împreunate ca două poloage negricioase. DELAVRANCEA, S. 222. Griul secerat se pune în mănunchi sau poloage. DAMÉ, T. 56, cf. 37. Alții or crede chiar că e mai nimerit să aleagă din mănunchiuri (poloage) spicele cele frumoase. SANDU-ALDEA, S. 46. Retează griul din fața pămîntului, îl rezemau pe vergele și-l culcau în pologuri grase. SĂM. IV, 948. Începe să așternă în poloage griul la pămînt. I. CR. II, 294. Pologul se compune din mai multe mănunchiuri, puse unele lîngă altele. PAMFILE, A. R. 121, cf. 129, id. J. I, 83. Vara îi plouă pologul. GOROVEI, C. 266, cf. PĂCALĂ, M. R. 525. Pologul s-a uscat ca hirtia. REBREANU, I. 55. Curăță firele de pe podul mașinei și le răstoarnă în urma mașinei, regulat, în formă de poloage. ION BOTEZ, STR. 14. După ce finul s-a uscat, brazdele se adună cu furca de lemn, mai multe la un loc, acestea acum se numesc „poloage”. PRIBEAGUL, PR. 74. Fiindcă patul de ovăz cîmîne multă apă, după recoltă este bine ca mănunchiurile — poloagele — să fie lăstate cînta timp nelegate. ENC. AGR. IV, 359. Acolo, în polană, bătrînul avea fîn în polog și venea să vadă dacă nu-i bun de strîns în căpiți. SADOVEANU, O. V, 475, cf. IX, 327. Adunăm poloagele, legăm snopii. STANCU, D. 191. Cine-mi vine pe cărare, Prin polog de fîn? BANUȘ, P. 286. Soră-sa căra pologii cu furca, pentru căpițe. IL OCTOMBRIE 1960, 20. Îi seiseră puterile de atîta tăiat spic de făcut polog și de dat întruna cu seceră. V. ROM. IULIE 1962, 9. Mi-o pierit iarba-n prelunăc Și pologu di la luncă. MÎNDRESCU, L. P. 163, cf. BUGNARIU, N. 53/472, com. MARIAN. Mi-o pierit iarba pe vîi Și polog de nouă clăi. RETEGANUL, CH. 148, cf. ȘEZ. II, 43. Cu dreapta trăgea, Cu stînga polog făcea. MAT. FOLK. 522. Mă duc la polog, îl string. GRAIUL, I, 37, cf. VASILIU, C. 187, PĂSCULESCU, L. P. 21, 26. Făcură din prolog snop, Din snop clăie. I. CR. III, 198. Polog sau poloage sînt acelea ce rămîn numai după ce se cosește fie ori fîn ori alte cereale. Ib. 292, cf. ȘEZ. XIII, 121, 130, com. din FRATA-TURDA și din ZAGRA-NĂȘAUD. Pentru tine, mîndră hăi, Am polog de nouă clăi. BÎRLEA, C. P. 71, cf. ȘEZ. XX, 139, com. din LOMAN-SEBEȘ, ALR SN I h 55, 126, 128, A I 31, 35, II 12, III 18, VI 8, 16, 22. De la noi Și pînă la voi Păsat Vărsat (Pologul). GOROVEI, C. 300. ♦ (Regional; de obicei la pl.) Grămadă alcătuită de obicei din trei pînă la cinci poloage¹ (1) strînsă la un loc. Tulpinele (de lînte) se string în mici poloage și se lasă astfel expuse la soare. ap. TDRG. Secerișul ... tnsamnă tăietul griului, orzului, ovăsului, sacarel, rapiței ș.a. spre a le face paloage. I. CR. III, 225, cf. 226, 257. ♦ Fi g. Grămadă, mulțime de oameni. Văzînd că pologul de tătari se apropie din ce în ce tot mai tare de sat, aruncă cine ști unde traista. MARIAN, T. 170. ◊ Ex p. r. (Adverbial; regional) A sta (sau a zăcea, a cădea) polog = a fi, a zăcea culcat la pămînt, a sta (sau a zăcea, a cădea) grămadă. Trupurile ... zăcea polog ... așa zăcea pînă în Ploiești. M. COSTIN, LET. I, 329/33, cf. DDRF. Oile-atunci grămădite cad jertfe polog laolaltă. MURNU, I. 91, cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, CIAUȘANU, GL. (Adverbial; regional) A pune polog = a doborî

la pământ; a omori, a ucide. *Șchiopul ... era o boală generală care „punea oile polog”*. DRAGOMIR, o. m. 19.

2. Întoarcere sau împrăștiere a finului cosit (pentru a se usca). Cf. LB. *A fost la polog*. SEVASTOS, n. 44. [Buha] *șipă ... pe timpul secetei vara, mai ales pe timpul pologului*. ȘEZ. v, 129. *Iarba o cosea singur și la polog mă cheina pe mine*. SĂM. iv, 545.

3. Iarbă sau alte plante (de nutreț) bune de cosit. *Proprietarii mari se deplasau din sat în timpul finului, pentru ca să supravegheze lucrul, deoarece aveau polog mult*. DR. VII, 189. *Stepa din pologu-i verde, Cu mălini cădelniștind, După văi prelungi se pierde*. LESNEA, P. E. 25. *N-apucă să doboare pologul și-și înfipse vârful într-un mușuroi de cîrțișă înfetenit*. PLOPȘOR, c. 25.

— Pl.: *poloage* și (rar) *pologuri*, (învechit și regional, m.) *pologi*. — Și: (regional) *polóc*, *porlóg* (GL. OLT.), *pológ*, *prológ* s. n.

— Din bg. *полог*, ser. *polog*.

POLOG² s. n. 1. Țesătură sau împletitură fină folosită mai ales ca draperie, ca perdea; p. e x t. baldachin. *Rușinindu-se de dinsul a-l vedea în față au pus zăveasă polog pe deaiaș de au grăit de după zăveasă*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 66^r/32. *Și era ... odihnind pe patul lui în polog*. BIBLIA (1688), ap. TDRG. *1 polog de hataie verde cu flori de hir* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 69. *1 polog sandal* (a. 1745). URICARIUL, XI, 225. *Un polog de bumbac în ochiuri* (a. 1824). ib. XX, 344. *În casa omului sărac, ospățul cumpătat, Făr de poloage și covor de purpură pe pat*. OLLĂNESCU, H. O. 266. *Înălțimile albastre păreau că ... tremură încet ca un polog în care bate o adiere domoală*. SANDU-ALDEA, D. N. 242. *Crește-o dulce lenevie Ca-ntr-un polog frumos în care te-nvinge somnul fără vrere*. ANGHEL, I. G. 20. *Pe rogojină, ca sub pologul de horbotă, ploata de ruble acoperea lacome Danae*. M. I. CARAGIALE, c. 27, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Polog la pat*. BASSARABESCU, v. 135. *Un pat cu polog nu s-a văzut niciodată pe aceste meleaguri*. SADOVEANU, z. c. 193. *Se apropie în vârful degetelor de patul cu polog*. id. o. VIII, 250. *Se vede patul mare, alb, cu polog alb*. CAMIL PETRESCU, T. I, 83, cf. SCRIBAN, D. *Se uitau îndelung la draperiile de polog ale patului*. DEMETRIUS, A. 17. ◇ Fig. *Pologul stidirii să se ridice și supt singurătate acoperemintul necunoștinții să se arunce*. CANTEMIR, IST. 290. *Pologul de mătase al cerului instalat*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 210.

2. Țesătură țărănească groasă (impermeabilă), lucrată din lână, din in sau din cînepă, folosită ca învelitoare, cergă, pătură, așternut, scoarță, coviltir etc. Cf. CANTEMIR, I. I. II, 325, DELAVRANCEA, T. 135. *Înnoda colțurile pologului două cite două, în răscrucă și carul era gata de plecare*. CONV. LIT. XLIV₂, 79. *Se urcă dasupra grtului ..., desfăcu cu dinții și colțurile înodate ale pologului*. ib. 436, cf. H I 189, II 87, 118, 186, 204, 221, VII 70, 184, 444, XII 8, 32, XIV 417, 447, BUL. FIL. v, 171, cv 1949, nr. 8, 33. ◇ Fig. *Un vînt ușor așternu un alt polog de frunze peste cele căzute de mai înainte*. ap. TDRG. *Petele alburii, sclipitoare ... tăreau năuții rumenit al pologului de frunze uscate*. CONV. LIT. XLIII, 1. 147. *Era un fel de tot ciudat să pregătesc examenul de a doua zi sub pologul acestor flori*. GALACTION, o. 340.

3. Acoperitoare specială (asemănătoare unui cort), confecționată din pînză rară sau din plasă de sîrmă și folosită împotriva țințarilor, a muștelor etc. *Nu putea închide ochii nici în polog din pricina țințarilor*. SANDU-ALDEA, A. M. 10. *Pescarii, în timpul verii, dorm sub niște acoperișe speciale de pînză rară numită „poloace”*. ANTIPA, P. 759, cf. CADE. *Împrejurul colibei stît ... poloage albe, de pînză subțire de bumbac, sub care pescarii dorm noaptea spre a fi feriți de țințari*. ENC. AGR. IV, 331. *Nu vom mai avea nevoie de tifonul pentru polog*. VÎN. PES. octombrie 1964, 22. *Polog*

înseamnă un fel de cort pe care ... locuitorii și-l așază deasupra, pentru a se păzi de țințari. I. CR. III, 252.

— Pl.: *poloage*. — Și: (regional) *polóc* s. n.

— Din rus. *полог*.

POLOG³ s. n. v. potlog.

POLOGĂ vb. I v. pologî¹.

POLOGĂRI s. m., s. n. I. S. m. Persoană care lucrează la întorsul și adunatul pologului¹ (I); (rar) pologaș. *Din orașele în care stăm acum, iubiți pologari, gîndul ne zboară ... la voi*. SĂM. iv, 799, cf. 797, com. din BRAȘOV.

II. S. n. (Regional.) 1. Secerătoare mecanică (Roșiori de Vede). LEXIC REG. II, 71.

2. Greblă la secerătoarea nelegătoare, care dă pologul¹ (I) jos de pe masa mașinii (Roșiori de Vede). LEXIC REG. II, 71.

— Pl.: (I) *pologari* și (II) *pologare*.

— Polog¹ + suf. -ar.

POLOGĂR² s. m. v. potlogar.

POLOGĂȘ s. m. (Rare) Pologar¹ (I). *Un om călare umblă prin sat răscolind ulițele, să cheme pologași*. SĂM. iv, 797.

— Pl.: *pologași*.

— Polog¹ + suf. -aș.

POLOGĂT, -Ă adj. v. pologit².

POLOGÉNIE s. f. v. pologente.

POLOGÎ¹ vb. IV. 1. Tranz. (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică iarbă, păioase, holde) A doborî la pământ cu coasa sau cu secera; a (întoarce și a) aduna în grămezi de trei-cinci poloage¹ (I), a strînge la un loc. *Își tua flăcăi și fete mari și într-o zi erz tot grul pologit*. SĂM. iv, 947, cf. 954. *Zări basmau roșie a mamei și părul ... Calipsifei. Pologeau. IL octombrie 1960, 20. Cu dreapta trăgea, Cu stînga pologea*. TEODORESCU, P. P. 142. *Feciorii să o cosească, Fete mari s-o polojescă*. HODOȘ, c. 74, cf. ȚIPLEA, P. P. 114. *Iarba ... Las' să crească, să-nflorească, Fete mari s-o polojescă*. L. COSTIN, GR. BĂN. 163, cf. ALR II 5 200/537, 5 210/36, 76, 105, 310, 727, A I 23, 26, 31, 35, LEXIC REG. 13. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Eu pe urmă c-oi veni ... Din buzdugan avîrlind, Gardurile pologind*. MAT. FOLK. 74.

2. Tranz. (Popular; complementul indică iarbă, holde, tulpini de plante sau de arbuști etc.) A apleca, a încovoia, a așterne la pământ; a doborî, a culca. *Lasă holdele în voia vînturilor ce le pologeste sau le scutură*. I. IONESCU, c. 123/28. *O prîponii în smeușul pologit încă de ploile nopții*. HOGAȘ, M. N. 180, cf. id. DR. II, 41. *Pe unde mă voi fi luptat cu ea, Pădurea pologită va zăcea*. BENIUC, v. 134. ◇ Refl. *Sărjoaca se face mat fără greș decît oricare altă pîne și nu să pologeste*. I. IONESCU, c. 182/1. *Vița de vie se pologeste în jurul buciului*. Com. din BANAT. ◇ Refl. P. e x t. (Prin Olt.; complementul indică diverse obiecte sau părți ale unor obiecte) A se strîmba, a-și schimba poziția, înclinându-se. *S-a pologit roata carului*. ap. CADE.

3. In tranz. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *pologa*; despre pomii fructiferi) A fi încărcat, a fi plin de fructe. *Am fost pe la pruni, stît pologași de prune*. UDRESCU, GL.

4. Tranz. Fig. (Învechit și regional; complementul indică ființe) A nimici, a distruge (culcînd la pământ); a răpune. *Eu socotii că de-acum polog-vom pe-Ahei la corăbii*. MURNU, I. 168, cf. ȚIPLEA, P. P. 114. *Ciuta (ciutca) mi-a pologit rafele*. CIAUȘANU, GL. ◇ Refl. (Regional) A cădea bolnav la pat (Armeniş—Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155. *S-o pologit rău*. id. ib.

5. Refl. (Învechit, rar; în forma *poloji*) A se așeza, a se statornici; a se pune. *Puse-le în vecii și veacul de veacu povelit poloji-se și nu va trece.* PSALT. HUR, 124^r/26, cf. PSALT. 306, 456.

— Prez. ind.: *pologesc*. — Și: (învechit și regional) *poloĵi* vb. IV, (regional) *pologá* (UDRESCU, GL.) vb. I. — V. *polog*¹.

POLOGI² vb. IV v. *potlog*¹.

POLOGIRE s. f. Acțiunea de a *pologi*¹ (1) și rezultatul ei. *Acestea acuma se numesc „poloage“ ... iar lucrarea se numește „pologire“.* PRIBEAGUL, P. R. 74.

— Pl.: *pologiri*.
— V. *pologi*¹.

POLOGITI s. n. (Regional) Faptul de a *pologi*¹ (1). *Facerea poloagelor se mai numește și pologit.* PAMFILE, A. R. 124, cf. DM, DEX.
— V. *pologi*¹.

POLOGIT², -Ă adj. 1. (Popular; despre iarbă, holde, tulpini de plante sau de arbuști etc.) Doborât, culcat la pământ (din cauza vântului, a ploii etc.). *Toate holdele pologite trebuiesc săcerate îndată ce se va îndrepta vremea.* I. IONESCU, c. 132/17.

2. (Regional; în forma *pologat*; despre pante, maluri etc.) Cu înclinație mică. *Acesta e de obicei în ochiuri, la margini, în apă mică, caldă, cu malul pologat, înclinat dulce.* ATILA, P. 312.

3. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *pologat*) Plin, încărcat, îmbelșugat. *Punești masă pologată, cu nănaș, cu mîndră față.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *pologit*, -te. — Și: *pologát*, -ă adj. ATILA, P. 312, UDRESCU, GL.
— V. *pologi*¹.

POLOIALĂ s. f. v. *poleială*.

POLOIST s. m. (Sport) Jucător de polo¹ (2). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 85. *Poloiștii romini și maghiari se vor întrece din nou asăzi după amiază.* SCINTEIA, 1960, nr. 4 834. *Succes scontat al poloiștilor din R. D. Germană.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 1/1, cf. DEX.

— Pl.: *poloiști*. — Și: (rar) *polist* s. m. L. ROM. 1959, nr. 2, 85, DN².
— Din fr. *poloïste*.

POLOIȚĂ s. f. v. *polovița*.

POLOJÂNIE s. f. v. *polojenie*.

POLOJĂNI vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică viața de vie) A butăși (Berzasca—Moldova Nouă). ALR I 1 713/5.

— Prez. ind.: *polojănesc*.
— Cf. *polojniță*.

POLOJÉNIE s. f. 1. (Învechit, rar) Presentare a subiectului unei lucrări; cuvînt înainte. Cf. CORESI, ap. DHLR II, 522.

2. (Învechit) Afirmație răutăcioasă, insultătoare, nedreaptă, calomnioasă (făcută în scris); p. ext. pamflet. *Și scrise Pilat polojenia lui I[su]și și o puse pe cruce.* N. TEST. (1648), 131^r/25. *Cela ce va face polojenii ca acealea, cu ocări și cu suddălmî asupra altuia, a celui ... să i să taie capul.* PRAV. 247. *Aceasta să înfălege și să face când aceale scrisori și aceale polojenii cu suddălmî și cu ocări vor fi tocmită cu viclesug.* Ib. 248, cf. TDRG, CADE.

3. (Regional; de obicei la pl.) Snoavă, anecdotă; întimplare. Cf. GHEȚIE, R. M., PAMFILE, J. II, 161. *Vorbesc tîhnit; spun polojăni de pe cînd umblau ei pribegi, fugari de oaste.* MIRONESCU, s. 26, cf. BUL. FIL. II, 292, SCRIBAN, D., DL. *El habar n-avea; bea și minca și spunea polojenii.* RETEGANUL, ap. CADE. *Atite polojenii spune N., de te pocozăști de el.* VICIU, GL., cf. PAȘCA, GL., com. din MONOR-REGHIN și din MORĂRENI-REGHIN. *Spune niște polojăni să treacă*

din noapte. ALR II/I MN 81, 2 689/414, cf. A v 15, VI 4, 33.

— Pl.: *polojenii*. — Și: (regional) *polojănie* (șez. xx, 139), *polojénie* s. f.

— Din v. sl. *положение*.

POLOJÍ vb. IV v. *pologit*¹.

POLOJNITĂ s. f. (Regional) Butaș de viță de vie (Ferendia—Reșița). ALR I 1 713/30. *Slobod polojniță.* Ib.

— Pl.: *polojnițe*.
— Din scr. *položnica*.

POLOLOGHIE s. f. v. *potiloghie*.

POLOLOGIE s. f. v. *potiloghie*.

POLOLOȘNITĂ s. f. v. *polunoșniță*.

POLOMEAC s. n. (Învechit și regional) Căldare de aramă cositorită, mai rar de lemn, în formă de trunchi de con, cu o capacitate de 10—12 litri. V. găleată. *M-au cumpărat cumnatul Hristach de la Liov ... 11 [lei] 10 [parale] polomocul ..., 12 părechii cuifit[e] (a. 1766).* FURNICĂ, I. C. XXVI, cf. CADE, T. PAPAHAĞI, C. L., SCRIBAN, D., DL, H v 297, 298, I. CR. V, 280. *Cată colo-n bălegar Că este un poloveac.* PĂSCULESCU, L. P. 248. *Să vii să-ți dau o polomeacă de rachiu.* BOCEANU, GL., cf. CHEST. II 464/25.

— Pl.: *polomece*. — Și: *polomeacă* s. f., *polomóc*, *poloveacă* s. n.

— Din bg. *половяк*. Cf. scr. *polovnjak*.

POLOMEACĂ s. f. v. *polomeac*.

POLOMIDĂ s. f. v. *pălămidă*¹.

POLOMNIC s. n. v. *polonic*.

POLOMNIDĂ s. f. v. *pălămidă*¹.

POLOMOC s. n. v. *polomeac*.

POLOMOTÍ vb. IV. Intrans. și tranz. (Olt.) A vorbi fără șir (mai ales în timpul somnului). Cf. DM. *Marcu apoi polomotea, Cu sabia în grindă da, Pereții îi dezlipa.* ȘEZ. IX, 173, cf. BOCEANU, GL., LEXIC REG. 27.

— Prez. ind.: *polomotesc*. — Și: *polmoti* vb. IV. LEXIC REG. 27.

— Etimologia necunoscută. Cf. *bolmoji*.

POLÓN, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Poloniei sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Polonia; polonez (1), (învechit și regional) poleac (1), (învechit) leș. *Au jurat ... că va rămînea credința creștinului și polonilor.* ȘINCAI, HR. II, 23/34. *După o bătălie de două zile, polonii se împrăștieră.* ASACHI, S. L. II, 9. *Oștrea moldovăndă era nevoită a se înouăce în țara ei, unde se aștepta năvălirea polonilor.* BĂLCESCU, M. V. 126, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Slavini au păstrat în grupul lor numele generic al slavilor, din care celelalte triburi se numeau ... ruși, poloni etc.* XENOPOL, I. R. III, 49. *Pretutindeni a întâlnit poloni pribegi.* SADOVEANU, O. I, 69. *Poști circumarți, poloni de origine, aveau ceva avere în bani.* CĂLINESCU, E. O. I, 184.

2. Adj. Care aparține Poloniei sau polonilor (1), privityor la Polonia sau la poloni, originar din Polonia; polonez (2), (învechit și regional) poleac (2), polecesc, (învechit) polonesc, leșesc. *Înduplecără în urmă pe domn a giurui pe fiica-sa acelu mai brav ... din cavalerii poloni.* ASACHI, S. L. II, 6. *Sosiră în acel sat și cercetători cu aprozi acompantiați de un castelan polon.* Id. Ib. 41. *Adunarea staturilor polone din Craiovia.* BĂLCESCU, M. V. 38. *Unii spuneau că e văduva unui nobil polon.* NEGRUZZI, S. I, 44. *Influența polonă exercitată ctiva timp asupra Moldovei.* IORGA, L. II, 6. *Călăreții poloni*

veneau în goană. SADOVEANU, O. I, 322. *Bătrina polonă îl îngrijea bine.* id. ib. 420. *Cele mai vechi documente în limba polonă sînt din secolul al XIII-lea.* GRAUR, I. L. 197. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de poloni (1).

— Pl.: *poloni*, -e.

— Din lat. med. *Polonus*.

POLONAȘ s. m. (Regional) Persoană care strînge grîul cosit (Totoreni—Beiuș). Cf. A I 22.

— Pl.: *polonași*.

— Etimologia necunoscută.

POLONÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Polon (2). *Istoricii și cei ungurești și cei polonești, unde au putut încă și preste adevăr, tot la oala sa au tras jarul.* ȘINCAI, HR. II, 94/11. *Au căpătât indigenatul polonesc.* id. ib. 319/1, cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: *polonești*.

— Polon + suf. -esc.

POLONÉȘTE adv. (Învechit) Ca polonii (1); în limba polonă (2). Cf. POLIZU. *Cîntecul moldovenesc memorat de acei călători și reprodus de el polonește.* HASDEU, I. V. 63, cf. BĂRCIANU, SCRIBAN, D., DL.

— Polon + suf. -ește.

POLONÉZ, -Ă subst., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Poloniei sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Polonia: polon (1), (învechit și regional) poleac (1), (învechit) leș. *Ambasadorul Franței a adresat către regele Prusiei o suplică spre a cere iertare polonezilor condamnați la moarte.* CR (1848), 3¹/14, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Azi a venit alt lot de polonezi.* STANCU, R. A. III, 31.

2. Adj. Care aparține Poloniei sau polonezilor (1), privitor la Polonia sau la polonezi, originar din Polonia; polon (2), (învechit și regional) poleac (2), polecesc, (învechit) polonesc, leșesc. *Putînd aduce vătămare provinciilor poloneze mărginașe.* BĂLCESCU, M. V. 202, cf. 210. *Se numea Olga și era poloneză.* NEGRUZZI, S. I, 44, cf. DDRF, ALEXI, W. *În cursul după-amiezii, oaspetele polonez a vizitat Capitala.* ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 335. *Au introdus muzica poloneză pe arena culturii muzicale mondiale.* M 1962, nr. 4, 29. ♦ *Covrig polonez* (și substantivat, m.) = produs de patiserie în formă de colăcel preparat din aluat de cozonac presărat cu nucă și îmbibat cu sirop de zahăr. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de polonezi (1).

3. S. f. Dans de origine poloneză (2), în tempo moderat, cu ritm viguros și cu caracter maiestos, solemn, asemănător marșului; melodie după care se execută acest dans; compoziție muzicală instrumentală în trei timpi, cultivată mai ales de compozitorii romantici. V. p o l c ă¹. Cf. STAMATI, D., POLIZU. *Balurile ce se dedeau prin casele boierilor celor mari începeau prin poloneză.* FILIMON, O. I, 197, cf. TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Această lucrare intrunește caracteristicile baladelor, sonatelor și polonezelor la un loc.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 9/2, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

4. S. m. Sortiment de mezel proaspăt în formă de cîrnați, preparat din carne de vită și carne de porc tocate în bucăți fine (sau mari), afumate la cald și apoi fierte; (familiar) poliș. *Mezeluri proaspături, preparate din carne tocată fin sub formă de pastă ... cu tipurile: parizer, polonez, crenvurști.* LTR² XI, 75. ♦ (Adjectival) *Cîrnatul polonez.* ENC. AGR. I, 660.

5. S. f. Haină (sau rochie) femeiască strînsă pe talie, purtată în trecut. V. p o l c ă². *Avea o toaletă Ludovic al XV-lea ... poloneză de pai albastru ca ceru, garnită cu o bandă de zibelină.* [Revista] FEMEIA ROMÂNĂ, I (1878), nr. 42, 11 iunie, pg. 3, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. ♦ (Învechit) Nume dat unui material textil subțire (pentru căptușeli). *Fusta e căptușită cu poloneză.* [Revista] MODA UNIVERSULUI, I (1899), nr. 1, 12 februarie, pg. 2.

6. S. f. pl. Un fel de ghetete femeiești cu carîmbu înalt, purtate în trecut. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *polonezi*, -e.

— Din fr. *polonais*.

POLONIC s. n. Lingură mare și adîncă de lemn sau de metal, cu coada lungă, folosită la bucătărie, la stîină etc.; (regional) ciorbalic, linguroi, meriteană, mestecău¹ (1). *Până a găst polonicul, sucea mîneca și baga mîna în căldare.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 27¹/1, cf. ANON. CAR. *Puindu-să ... un polonic sau și mai multe de lapte acru.* DRĂGHICI, AP. TDRG, CF. CIHAC, II, 275. *Bucătărița vine înaintea nuntașilor cu un polonic întins într-o mîină.* SEVASTOS, N. 307, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 147, ȘĂINEANU, D. U. *Safta puse mîna pe polonic și ... începu împărșeala.* BRĂESCU, O. A. II, 54. *Apuca polonicul ... și își umplea strachina cu ce era mai bun.* SADOVEANU, O. II, 376, cf. SCRIBAN, D. *Domnul N. se repezea, Cu polonicu-i strîngea.* MARIAN, S. R. I, 36. *Mestecă c-un polonic mare grîul acela.* SBIERA, P. 222, cf. ALR SN IV h 1 047. ♦ Expr. **A da cu polonicul** = a oferi cu larghețe, a da din abundență, Cf. DDRF. ♦ Sp e c. (Regional) Lingură mare și adîncă, al cărei găvan e găurit și cu care se separă, la stîină, urda sau cașul de zer; (regional) făcălitoare. *După aceea cu polonicu dă încel pe de laturi pînă cînd s-adună cașul.* ȘEZ, VII, 191. *Cu o lingură mare, numită polonic, se strînge din zerul fierț (care se cheamă jîntiță) urda.* H I 100.

— Pl.: *polonice*. — Și: (învechit) *polomnic* (DDRf), *polóvnic* (ANON. CAR.), (regional) *pulónic* (LEXIC REG. II, 18) s. n.

— Din ucr. *полонник*. — *Polovnic, polomnic* < scr. *polovnik*.

POLONITOĂRE s. f. (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Femeie care adună grîul secerat sau cosit. Cf. ALR II 5 207/47, A I 23.

— Pl.: ?

— Cf. *polonaș*.

POLÓNIU subst. Element chimic radioactiv obținut prin dezintegrarea minereurilor de uraniu sau prin diverse reacții nucleare. *Descoperirea poloniului de către Curie.* ENC. TEHN. I, 108. *Poloniul formează ... o combinație volatilă cu hidrogenul.* MACAROVICI, CH. 302. *Din soluțiile care îl conțin, poloniul se poate extrage prin agitarea acestora cu un disc de platin.* LTR², cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Și: *polónium* s. n. DN².

— Din fr. *polonium*.

POLÓNÍUM s. n. v. *poloniu*.

POLONIZĂ vb. I. Tranz. și refl. A (se) asimila felului de viață, limbii și caracteristicilor poporului polonez. *Numele ții va rămînea nemuritor, păcat că l-ai polonizat.* NEGRUZZI, S. I, 209. *Slabă temelie pentru a poloniza pe eroul nostru!* HASDEU, I. V. 222.

— Prez. ind.: *polonizez*.

— Polon + suf. -iza.

POLONIZĂT, -Ă adj. Asimilat felului de viață, limbii și caracteristicilor poporului polonez. Cf. DEX. ♦ (Substantivat) [Conservatorii] *ar trebui să se ridice, mai cu samă, împotriva școlii istorice moldovenești, reprezentată prin Miron Costin, un „polonizat“.* IBRĂILEANU, SP. CR. 3.

— Pl.: *polonizați*, -te.

— V. *poloniza*.

POLONÓȘNITĂ s. f. v. *polunoștniță*.

POLONÓȘTNITĂ s. f. v. *polunoștniță*.

PÓLOS subst. v. *poli*.

POLOSCĂ s. f. (Prin Olt.; de obicei art.) Numele unei hore; melodie după care se execută această horă. Cf. CATANELE, 127, PAMFILE, J. III, 14, H V 390.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *polosie*.

POLOSCHÎȚA s. f. art. (Regional) Numele unei stele din constelația carului-mare. *La carul-mare, lângă a doua stea a proșapului, țăranii văd o stea ... al cărui nume este poloschița*. PAMFILE, CER. 163, cf. 165.

— Etimologia necunoscută.

POLOSÎE s. f. (Prin Olt.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. H V 18, 382.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *poloscă*.

POLOȘĂ adj. (Popular; despre oi) Care are lina albă și moale ca vata. *Oi ... poloneze sau poloșe*. ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, OR. S. VI, 63.

— Accentuat și: *poloșă*. SCRIBAN, D. — Pl. : *poloșe*.

— Și: *polușă* adj. gr. s. VI, 63.

— Cf. germ. *pol(n)isch*.

POLOȘTE s. f. (Regional, mai ales în Ban.) Loc (impresimul) unde stau vitele și, mai ales, oile la odihnă (după muls) sau unde dorm în timpul verii; p. ex t. stînă. Cf. CADE, SCRIBAN, D., H XVIII 141, VICIU, GL., com. din ORAVIȚA, L. COSTIN, GR. BĂN. 163, NOVACOVICIU, C. B. I, 17. *Sîmbătă dăziminața urii rămîn la poloștie și urii să duc cu oili*. ARH. FOLK. III, 142, cf. 153, ALR I 1 122/30, 45, 75, 1 791/5. ♦ (Prin Ban.) Pămînt îngrășat de pe urma excrementelor oilor care au stat mult timp într-un loc. Com. din ORAVIȚA, cf. LEXIC REG. II, 37.

— Accentuat și: *poloște*. VICIU, GL. — Pl. : *poloști*.

— Cf. scr. *pološke* „stînd culcat”.

POLOȘTÎT, -Ă adj. (Prin Ban.; despre terenuri) Care este îngrășat cu excrementele oilor. Com. din ORAVIȚA. *Loc poloștit*. ib.

— Pl. : *poloștiți, -te*.

— De la *poloște*.

POLOVĂȚIC, -Ă adj. v. *pălăvatic*.

POLOVĂR s. n. v. *pulover*.

POLOVEĂC s. n. v. *polomeac*.

POLOVIȚA s. f. art. (Regional) Numele unui joc de copii, în care fiecare jucător participă cu un număr egal de monede, care se amestecă într-o pălărie și apoi se răstoarnă pe masă (Rășinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 209.

— Accentul necunoscut. — Și: *poloița* (accentul necunoscut) s. f. art. PĂCALĂ, M. R. 209.

— Etimologia necunoscută.

POLOVNIC s. n. v. *polonic*.

POLPĂNĂ s. f. v. *pulpană*.

PÓLPĂ s. f. v. *pulpă*.

POLPOĂNĂ s. f. v. *pulpană*.

POLPOLCÓVNIC s. m. v. *podpoleovnic*.

PÓLPOT s. n. (Prin Munt.) Clocot (al unui lichid viscos sau îngroșat). Cf. SCRIBAN, D. *Polpotu mămăligii cînd fierbe*. id. ib.

— Pl. : *polpote*.

— Formație onomatopeică.

POLPOTÍ vb. IV. Intrans. (Prin Munt.; despre lichide îngroșate sau viscoase) A clocoti. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. : *polpotesc*.

— V. *polpot*.

POLS s. n. v. *puls*.

POLSPÂNCĂ adj. (Regional; despre oi) Care este înrudit (prin încrucișare) cu oile spance. *Oi numite polspance, spance*. ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D. DL, DM, FD IV, 66.

— Pl. : *polspance*.

— Probabil din rus. dial. **полишпанка*.

POLTÂN s. n. v. *foltan*.

PÓLTINĂ s. f. (Învechit) Poltinic. Cf. I. BRĂESCU, M. 78.

— Pl. : *polține*.

— Din rus. *полтина*.

POLTINÍC s. m. Veche monedă rusească de argint (valoriud o jumătate de rublă), care a circulat și în țările române în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea; (învechit) poltină. Cf. I. BRĂESCU, M. 78, DER, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *polținic*. M. D. ENC. — Pl. : *polținici*.

— Din rus. *полтинник*.

POLTRÓN, -Ă adj., s. m. și f. (Livresc) (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoarei; (om) laș, fricos, (învechit) codaci. Cf. I. GOLESCU, C. *Alții ... au pasiunea de poltroni*. BARIȚIU, P. A. II, 417, cf. BARCIANU. *După cum vedeți, nu sînt curagios ... dar nici poltron*. DELAVRANCEA, H. T. 48. *Cu toate că-s poltron, în toți spaimă am băgat*. în LIT. ANTIMONARHICĂ, 56, cf. ALEXI, W. *Șiret, perfid, fără pic de nobleță precum era, trebuia să fie și poltron*. GALACTION, O. A. I, 98. *Ești cel mai josnic poltron pe care îl cunosc*. CAMIL PETRESCU, T. II, 200. *Cu un haz îndrăcit, încep să-și bată joc de acești poltroni, care n-au avut curajul să rămînă în țară și să lupte*. id. O. III, 70. *Se minuna de asemenea siguranță în afară de el, de firea lui timidă și poltronă*. C. PETRESCU, O. P. II, 224. *S-au grăbit să reconstituie exact ... atmosfera sordidă de mici și poltroni burghezi*. id. C. V. 174. *Se simțea poltron și erou în același timp*. TEODOREANU, M. II, 420. *Ești un poltron! ... Fugi pentru că altfel pierzi partida*. SADOVEANU, O. XI, 643. *În fond era, ca și ajutorul său, un poltron*. PAS, Z. III, 25. *Nu neg că sălbăcia e eroismul poltronilor*. VINEA, L. I, 402. *Se burzului, arătîndu-se și poltron*. TUDORAN, P. 572, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *poltroni, -e*.

— Din fr. *poltron*, it. *poltrone*.

POLTRONĂRIE s. f. v. *poltronerie*.

POLTRONERIE s. f. (Livresc) Însușirea de a fi poltron; atitudine, comportare, faptă de poltron. Cf. I. GOLESCU, C. *A profitat de poltroneria lui*. ap. GHIGA, A. 48. *Mă voi strgui ... să mă pocăiesc de ceea ce d-ta numești poltronerie*. NEGRUZZI, S. I, 211. *Nepuțin să sufere lașitatea și poltronăria grecului, îi zise să se rădăce*. FILIMON, O. I, 174, cf. 396, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Poltroneria ... sau perfidia ... impun acele moduri aluzive ale expresiei*. VIANU, P. 142. *Nu sînt în stare să privească nimic în față, iar vitejia lor vine din poltronerie, pe cînd faptele mari se cer făcute la rece*. CAMIL PETRESCU, O. II, 30. *În timpul furtunii pe mare ... va da toată măsura poltroneriei lui*. L. ROM. 1953, nr. 3, 45, cf. SFC IV, 75, 78, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *poltronerit*. — Și: *poltronări e s. f.*

— Din fr. *poltronerie*.

POLTURÁC s. m. Nume dat mai multor monede poloneze, austriece etc. care au circulat și în țările române în secolele XVII și XVIII. Cf. IORGA, S. N. 66. *Să dăm de tot casariul de om cîte șese polturaci* (a. 1748). id. S. D. I, 106, cf. I. BRĂESCU, M. 78, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *polturaci*.

— Din pol. *pólturak*.

POLȚ s. n. (Prin Maram.) Poliță¹ (1); etajeră. LEXIC REG. 25.

- Pl.: polfuri.
- Din magh. pole.

POLUĂ vb. I. Tranz. (Complementul indică apele, aerul, mediul inconjurător etc.) A face să devină nociv, a vicia din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc. V. i n f e c t a. Cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Refl. (Despre ape, aer, mediul inconjurător etc.) A deveni nociv, a se vicia din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale etc. Cf. DEX. ♦ Fig. (Rare) A profana. Cf. M. D. ENC.

- Pronunțat: -lu-a. — Prez. ind.: poluez.
- Din fr. polluer.

POLUĂNT, -Ă adj. Care poluează apa, aerul, mediul de viață etc. Au fost prezentate rezultatele unor cercetări științifice românești privind detectarea rapidă, precisă și la mare distanță a produșilor poluanți. ȘCÎNTEIA, 1975, nr. 10 347, cf. DEX. ♦ (Substantivat, m.) Echiparea proceselor de producție generatoare de poluanți cu instalații împotriva poluării. ib. 1974, nr. 9 961.

- Pronunțat: -lu-ant. — Pl.: poluanți, -te.
- Polua + suf. -ant.

POLUĂRE s. f. Faptul de a (se) polua. Poluarea apelor. LTR². Specialiștii din toate domeniile studiază azi metodele de epurare și mijloacele de luptă împotriva poluării apelor. VÎN. PESC. februarie 1964, 4. Cazurile de mortalitate în masă [a peștilor] se datoresc poluărilor acute și de obicei accidentale. ib. Instalații împotriva poluării. ȘCÎNTEIA, 1974, nr. 9 961. ♦ Fig. Bătălia împotriva „poluării pe plan spiritual” — cum este numită aici proliferarea literaturii pornografice — a luat amploare în ultimul timp. ib. 1973, nr. 9 707. ♦ Complex de fenomene care au schimbat sau tind să schimbe mediul ambiant în detrimentul echilibrului ecologic natural. În vremea de azi, din cauza discuțiilor despre poluarea sonoră ..., navele ... nu mai sînt primite cu sunete de sirene. CONTEMP. 1971, nr. 1 302, 10/1. În condițiile existenței unor surse crescînde de poluare, problemele se pun întrucîtva calitativ diferit față de trecut. ib. 1973, nr. 1 380, 10/5.

- Pronunțat: -lu-a-. — Pl.: poluărt.
- V. polua.

POLUĂT, -Ă adj. (Despre aer, ape, mediul de viață etc.) Care a devenit nociv din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale etc. Acțiunea apelor poluate asupra peștilor. VÎN. PESC. februarie 1964, 4. Satele viitorului trebuie să fie dotate ... cu un sistem de aprovizionare a apei potabile și de evacuare a celei poluate. ȘCÎNTEIA, 1967, nr. 7 231.

- Pronunțat: -lu-at. — Pl.: poluași, -te.
- V. polua.

POLUÎT, -Ă adj. v. poluit².

POLONOȘNIȚĂ s. f. v. polunoșniță.

POLONOȘTNITĂ s. f. Slujbă bisericească care se face la o mănăstire după miezul nopții (între paveceniță și utrenie). Cum s-au sfîrșit polunoșnița audzi glas din ceriu. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 159^v/17. Rînduiala polunoșniții duminică și de preste toate zilele. id., în BV I, 262. Rînduiala polonoșnițit (sec. XVII). CAT. MAN. I, 635. Slujba bisericii ce să zice vecernia, itrosul, ceasurile, polonoșnița. ap. TDRG. De la polonoșniță și pînă la sfîrșitul sfîntei liturghii (inceputul sec. XIX). IORGA, s. D. XXII, 218, cf. СНАС, II, 275, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w. Toacă de polunoșniță. HOGAȘ, DR. I, 253. Fiindcă local de polunoșniță și eu plăcînța am cam sfîrșit-o, aș socoti să ne tragem fiecare

pe la casele noastre. id. ib. II, 37, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM.

- Pl.: polunoșnițe. — Și: (învechit) polunoșniță, pololoșniță (SCRIBAN, D.), polonoșniță, polonoșniță s. f.
- Din v. sl. полношница.

POLUPĂINIC s. m. (Rare) Pescar la mare² (care lucrează în tovărășie, cu plata în natură sau în bani). Cf. NOM. PROF. 16.

- Pl.: polupainici.
- Probabil din rus. dial. *полупайник.

PÓLUS subst. v. poli¹.

POLUȘĂ adj. v. poloșă.

POLUȘCĂ¹ s. f. (Entom.; regional) Ploșniță (Cimex lectularius). Cf. MARIAN, INS, 430, TDRG, DL, DM.

- Pl.: poluște.
- Din magh. poloska.

POLUȘCĂ² s. f. Veche monedă rusească divizionară, făcută din aramă, care a circulat și în țările române în secolul trecut. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: poluște.
- Din rus. полуншка.

POLUȚIE s. f. Scurgere spontană a lichidului seminal la bărbat, mai ales în timpul nopții. Nicidecît sau foarte rar au poluții. ANTROP. 253/9. Nu pățimea nici de poluția de noapte. VASICI, M. II, 132/28. Scurgerea seminței fără voie, poluțiuni nocturne. MAN. SĂNĂT. 336/25, cf. ALEXI, w., SCRIBAN, D., BUL. FIL. VI, 16, DL, DM, DEX.

- Pl.: poluții. — Și: (învechit) poluțione s. f.
- Din fr. pollution.

POLUȚIUNE s. f. v. poluție.

POLUVINĂ s. f. (Regional) (Măsură de capacitate egală cu o jumătate de vadră. Sîns vedre ș-o poluvină. ALEXICI, L. P. 34.

- Pl.: poluvine.
- Din ucr. половина.

POLZĂ s. f. (Învechit, rar) Folos; utilitate; ceea ce servește ca învățămînt; (învechit, rar) polzuință, polzuire. Că-i va fi de treabă și de polză (a. 1626). T. PAPAĞAGI, C. L. Iacov într-acei cescuț luă multă polză, învățîndu-să măsura cîntinului. DOSOFTEI, v. s. octombrie 54^v/1. Într-aceastași dai poveastea unui Ioan foarte de poldză [text marginal: f o l o s]. id. ib. noiembrie 148^v/23.

- Din slavonul полза.

POLZORĂ vb. I v. polzola.

POLZUI vb. IV. Refl. și tranz. (Învechit) A trage sau a face să tragă învățăminte, foloase din ceva. Le-au scris și proloage ... Să le audză creștinii să se folosească și să să poldzuiască din viața și petreacerea lor. DOSOFTEI, v. s. [prefață], v/35. Toș să polzuiră dintr-aceasta minune de să pocăriră. id. ib. octombrie 89^v/13. Spune-ne cinstite părinte, și nu te scumpi a ne polzui. id. ib. Ianuarie 45^v/21. ♦ Refl. recipr. A se sfătui. Să poldzuiră toși și-l rugară să ia să mînince, iară el nici dăndoară nu vrea să guste. VARLAAM, c. 382.

- Prez. ind.: polzuesc.
- Din slavonul ползевати, -зѣу ж.

POLZUINȚĂ s. f. (Învechit, rar) Polză. Că-ș vei lua de la dînsul multă polzuință că iaste prilitin foarte drag D[o]mn[u]lui nostru H[risto]s. DOSOFTEI, v. s. octombrie 54^v/22.

- Polzui + suf. -ință.

POLZUIRE s.f. (Învechit, rar) Polză. Acesta ducându-să de-acolo, mearcă la marele Antonie și ... fu a mulț de polzuire. DOSOFTEI, v. s. octombrie 44^v/20. — V. polzui.

POM s. m. 1. (Adesea determinat prin „fructifer“, „roditor“ etc.) Nume generic pentru orice arbore sălbatic sau cultivat care produce fructe comestibile; p. gener. copac, arbore. Vedem și pământului răsărindu-i iarba și pomii înflurind. CORESI, EV. 133, cf. 87. Am dat voao toată iarba ce face sămînță spre pământ și toți pomii (a. 1582). GCR I, 35/10. Pofteaște să vază din pomul maslinului (a. 1600—1625). id. ib. 64/27. Tocmi iazerele și izvoarele ..., pomii, ierbile. MOXA, 345/25. Ceia ce vor tăia pomii și mai vârtose viia, aceștia să să cearte ca nește tâlhari. PRAV. 21. Tot pomul ce nu face poame bune taie-să și în foc să aruncă. N. TEST. (1648), 5^r/22, cf. 9^v/16. Culețndu-să să ațipască supt umbra unui pom (cca 1650). GCR I, 149/11. Ș-am ațăpit pușinel de-am dormit supt umbră de un pom. DOSOFTEI, ap. GCR I, 256/11. S-au pirit pentru nește pomi ce au avut (a. 1684). IORGA, s. d. VII, 91, cf. ANON. CAR. Are ... pomi roditori fără de număr. ANON. CANTAC., CM I, 109. Mușije stricătoare de pomi. CALENDARI (1733), 28/3. Au spinzurat de pomi mulțime de roduri pline de dulceasă. MOLNAR, RET. 19/5, cf. DRU, LB. Cine putu să-i sădească Lui acel pom în grădină? BĂRAC, ap. GCR II, 175/7. Era atunci Țirgoviștea oraș foarte mare ... ocolit de mulțime de grădini, vii și livezi de pomi roditori. BĂLCESCU, M. v. 132. Învățătorul este pentru un ltnăr aceea ce este și grădinarul pentru pom. NEGRUZZI, s. I, 8. Spre amiazăzi se vede niște pomi și niște vii. ALEXANDRESCU, o. I, 187. Se văd, ici, ceva holde de grine ..., colo, o live de pomi. ODOBESCU, s. I, 23. Și aceiași pomi în floare Crengi întind peste zaplaz. EMINESCU, o. I, 112. Grădinile sînt însă prea îndesate cu pomi. SLAVICI, N. I, 29. Zise ... să se urce ea într-un pom. ISPIRESCU, L. 28. Sînt încărcați pomii de floare. VLAHUȚĂ, o. A. II, 35. Toți pomii fluturau în vînt. COȘBUC, P. II, 230, cf. MARIAN, INS. 562. O livadă mărișoară presărată cu pomi. REBREANU, I. 19. Îi plăceau colțurile ascunse, umbra liniștită a pomilor din grădină. BASSARABESCU, v. 17. Peste grilajul lîngă care citeam ... se reuărsau crengile unui pom alb de floare. GALACTION, A. 328. Totdeauna lîngă un pom m-am simșit puțin umilit. SEBASTIAN, T. 64. Mă învăța să mă sui prin pomi după cuiburi. VLASIU, A. P. 33. Fostul pom de lemn era lumină în floare. TEODOREANU, M. U. 16. A văzut flori și pomi cu roadă. SADOVEANU, o. XI, 590. Pe o piatră, subț un pom, Îmbuea pline un om. ARGHEZI, VERS. 214. Din frunzele ce-n geam Azi s-au lovit intruna Căzînd sub pom morman, Ți-am pus în carte una. CĂLINESCU, L. L. 101. Otilia o luase spre fundul curșii care era foarte adîncă și plină de pomi groși și stufoși. id. E. O. I, 38. Vino să ședem subț pom. BLAGA, P. 84. Cine avea gard, avea curte, ... putea să sădească pomi. CAMIL PETRESCU, o. I, 82. Și peste pomi domol cădea A nopții tainică perdea. PARASCHIVESCU, C. Ț. 16, cf. 34. Va trebui întreprinsă o largă acțiune de reintinerire a pomilor prin curățirea lor de uscături, omizi, mușchi. CĂNTEA, 1953, nr. 2 794. Aseară toți pomii pustii Legănuu descărnatele crengi cenușii. LABIȘ, P. 433. Elevii pot executa lucrări practice ... în vederea plantării pomilor. G. I 1962, nr. 685, 3/2. La finlînă se oprește Și sub pom se răcorește. JARNÍK-BİRSEANU, D. 104. Au crescut foarte iute, cit acuma era pom cum se cade. ȘBIERA, P. 211. În pădure apoi îl luă și-l propit de un pom mare. CĂTANĂ, P. B. I, 46. Un pom ofilit. BALADE, I, 289. Drăguful meu nu-i drăguș, Ce-i ca un pom înfloruf. FOLC. TRANSILV. I, 118. Din pom bun, roadă bună iase. URECHE, L. 111. Pomul se cunoaște din roadă. PANN, P. V. I, 9/6. Nici salcea pom, nici boierul om. ZANNE, P. IV, 280. Școala face pe omul om, Ș-altoiu pe pomul pom. id. ib. v, 589. Pomul mare are și crengi uscate. id. ib. IX, 514. La pomul lăudat să nu te duci cu sacul (mare). UDRESCU, GL. În pomul plin (sau

încărcat) toți dau (sau aruncă) cu pietre. id. ib. ◊ (Regional) Pom sălbatic (sau rău, nealtoit) = portaltot. ALR SN I h 220. ◊ Ex p. r. (Familiar) A fi în pom = a fi fără bani, a rămîne lefter; a fi într-o situație dificilă, fără ieșire. Com. din BUCUREȘTI. ◊ Compuse: (Bot.; regional) pom-alb sau pomul-raiului = lămîiță (*Philadelphus coronarius*). Cf. ȚOPA, c. 221, BORZA, D. 129; (regional) pomul-vleșii = tuia (*Thuja occidentalis*). Com. LIUBA; (regional) pom-de-mandulă = migdal (*Amigdalus communis*). Cf. BORZA, D. 18; (regional) pom-jîtraiu = dud (*Morus alba*). id. ib. 112; (regional) pom-cotei = gutui (*Cydonia oblonga*). id. ib. 55; (regional) pom-nărod = cenușer (*Ailanthus altissima*). id. ib. 13; (regional) pomul-ursului = scoruș (*Sorbus aucuparia*). id. ib. 163. ◊ (În concepția religiei creștine; adesea cu determinări de felul „vieții“, „raiului“, „cunoștinței binei și răului“ etc.) Măr¹ (1) care s-ar fi aflat în mijlocul raiului și ale cărui fructe erau interzise lui Adam și Eva. Porîncă Adam o au luat, den pomul ce știe binele și răul, să nu mîntnece. CORESI, EV. 50. În mijlocul raiului răsădi Dumnezeu pom de precept ce iaste bine și rău. MOXA, ap. GCR I, 57/40. Pomul vieții carele iaste în mijlocul raiului. N. TEST. (1648), 304^v/21. A nutrit odinioară pomul raiului pe Adam și Eva. MARIAN, I. 173. Pomul cunoștinței binei și al răului din care a mîncat Adam și Eva în contra poruncei. id. ib. 188. ◊ (Prin lărgirea sensului) Nepoata Evei izbuti a minca din pomul vieții, fără de a pierde raiul ca străbuna sa. FILIMON, o. I, 120. Noi ne-nlînim mereu aceiași, Mereu sub pomul interzis. BLAGA, P. 82. În veci inaccesibil nu va rămîne pomul Sublimei cunoștinți. CĂLINESCU, L. L. 35. ◊ (Adesea cu determinări ca „de Crăciun“, „de iarnă“ etc.) Brad (sau alt conifer) împodobit cu bomboane, jucării, luminări, beteală etc., cu care se decorează casa cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Am văzut că obiceiul pomului de Crăciun se întinde. ISPIRESCU, ap. CADE. Pomul de Crăciun e o datină venită din Apus, încetățenită pe la orașe, iar prin ajutorul școalelor, a intrat și la țară. PAMFILE, CR. 210. E pom de Crăciun la care sînt poftiți copiii tuturor prietenilor. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 14, cf. id. P. 28. În numeroase sate, copiii moșilor au sărbătorit pomul de iarnă. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 234. La sfîrșitul anului, toate piesele din acest cartier se transformă în codri de brazi ... în vederea pomului de Ajun. ARGHEZI, B. 97. ◊ (Și în sintagmele pomul mortului, pomul raiului) Brad, copăcel sau ramură împodobite cu fructe, covrigi, colaci, zaharicale etc., care se poartă înaintea cortegiului mortuar și ale cărui podoabe sînt date de pomană după înmormîntare; p. restr. un fel de colac în formă de cruce, care se dă de pomană pentru cei morți. Veneam acasă cu stînul încărcat de covrigi, de mere turture, nucii poleite, roșcove și smochine din pomul mortului. CREANGĂ, A. 14. Pomul care se duce înaintea mortului, numit altmîntrelea și pomul raiului. MARIAN, I. 180, cf. 165, id. o. II, 176, ȘEZ. V, 117, ARH. FOLK. II, 106, IV, 224. Atuncea, după înmormîntare-i pun pe masă pomeene și un pomn ... podobgît cu colăsei și mere. ALR II/I MN 86, 2 713/228. ◊ (Popular; și în sintagmele pom de cununie, pomul ospățului, ALR II/I MN 82, 2 692/53, pom cu țurte, ib. 2 692/260) Ramură de măr¹ (1), de brad etc. sau brad, copăcel etc. Încărcați cu podoabe și folosiți în ceremonialul unei nunți. Se adun la casa respectivului, care dă pomul de cununie. MARIAN, NU. 746, cf. ALR II/I MN 82, 2 692/27, 250, 848, ALRM II/I h 210, GL. OLT.

2. P. restr. (Bot.; Transilv. și prin Maram., prin Bucov., prin Mold.) Prun (*Prunus domestica*). Cf. CV 1949, nr. 11—12, 40, ALR I 871/215, 217, 223, 269, 347, 360, 378, 542, 571, 573, A v 14. ◊ Pom alb = varietate de prun cu fructe albe și gustoase. Cf. ȘEZ. XV, 108,

3. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Poiana—Tîrgu Jiu). H v 390.

— Pl.: *pomi*. — Și: (regional) *pomn* s. m.
— Lat. *pomus*.

POMACÉE s. f. (La pl.) Subfamilie de arbori și arbuști fructiferi din familia rozaceelor, la care carpelele sint concrescute cu receptaculul florii, la maturitate formînd un fruct fals; (și la sg.) arbore sau arbust din această subfamilie. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ce-e*. — Pl.: *pomacee*.
— Din fr. *pomacées*.

POMĂDĂ s. f. 1. Preparat cosmetic (parfumat) obținut din amestecul unor substanțe grase, folosit pentru îngrijirea părului, mustăților, bărbii, pielii etc. V. *briantină*. *Să-m tremetiț... 2 borcani co pomadiia de la Pășu* (a. 1801). IORGA, S. D. XII, 143. *Pomada, punindu-se pe cap, încă fac pagubă capului*. PETROVICI, P. 252/23, cf. LB. *Să pierde grăsimea părului... pentru aceia bine iaste a-l unge totdeauna după spălare cu untdelemn sau pomadă*. ALBINEȚ, M. 216/26, cf. STAMATI, D. *Iată-ți... pomada de mustăți*. CR (1848), 10²/75. *Căruntul păr văpșindu-și, se unge cu pomadă*. NEGRUZZI, S. II, 244, cf. POLIZU. *Ne-afi venit apoi, drept minte, o sticlușă de pomadă*. Cu monoclu-n ochi, drept armă, bețișor de promenadă. EMINESCU, O. I, 151. *A! ce idee mi-a venit! Parfumeriile, odicoaloanele, pomădurile!* CARAGIALE, O. VI, 179. *Din păru-i lins de pomadă i se scoabară un cîrlionț pe frunte*. GÎRLEANU, N. 66. *Ținea la mustăți mai mult decît la lumina ochilor... în fiecare zi venea acasă la dînsul bărbierul să i le spele, să i le ungă cu pomăduri*. REBREANU, I. 367. *Părul sta în bețe drepte, netede, unse cu pomadă parfumată*. BASSARABESCU, V. 75. *Așteptam, gătit în haine de sărbătoare, uns cu pomadă de dafin*. BRĂESCU, A. 64. *Se dau cu pomadă lipindu-și părul*. TEODOREANU, M. U. 270. *Cerceta la oglinda de Venetia irurile și pomezile doamnei*. SADOVEANU, O. XII, 352. *Își trecea nervos degetele uscate prin păru-i bogat, gras de pomadă*. BART, E. 77.

2. Produs farmaceutic, de uz extern, preparat dintr-o materie grasă în care s-au încorporat una sau mai multe substanțe medicamentoase și care este folosit pentru tratarea diferitelor afecțiuni ale pielii. V. *alifie*, unguent. Cf. MOLNAR, în DR. IV, 392. *Locurile [pielii] pătate după ce s-au uscat, a se freca cu nesărat unt dulce sau cu pomadă*. FACTOR, M. 5/14. *Pomada este o alifie făcută de grăsimi sau oleuri*. CORNEA, E. II, 123/19. *N-am lăsat să treacă ocazie fără să protestez împotriva verificării întrebunțării, în medicină, de pomade mercuriale*. MAN. SĂNĂT. 50/15. *Începu pregătirea de scăldat, adusesse un feredeu mic de stejar... pomadă de frecat copilul*. CONTEMPORANUL, IV, 394, cf. N. LEON, MED. 157, BIANU, D. S. *Sfatul avea loc chiar acolo [la spițerie] între rafturile cu pomezii și spirturi*. SADOVEANU, O. III, 391, cf. BELEA, P. A. 220, M. D. ENC.

3. (Rare) Pastă pentru curățatul metalelor sau al pieilor. Cf. NICĂ, L. VAM. 201.

— Pl.: *pomezii* și (rare) *pomede*, *pomăduri*; — Și: (învechit) *pomăde* (URSU, T. Ș. 258), *pomădie* s. f.
— Din lat. *pomada*, ngr. *πομάδα*, germ. *Pomade*, fr. *pommade*.

POMĂDE s. f. v. *pomadă*.

POMĂDIE s. f. v. *pomadă*.

POMANAGEĂLĂ s. f. (Rare) Milogeală (2). *Tu știți care-i cea mai rea buruiănă aici, pe Bărăgan? pomănăgeala la pămînt: asta-l usucă mai rău ca seceta!* GALAN, B. II, 42.

— Pl.: *pomanageali*. — Și: *pomănăgeală* s. f.
— *Pomanagi* + suf. *-eală*.

POMANAGÍ vb. IV. R e f. l. (Rare) A se milogi (2), a se căciuli. *S-au pomănăgit nu știu cite generații la pămîntul boierului*. GALAN, B. II, 41.

— Prez. ind.: *pomanagesc*. — Și: *pomănăgi* vb. IV.
— Derivat regresiv de la *pomanagiu*.

POMANAGIOAICĂ s. f. (De obicei cu sens peiorativ) Femeie care cere de pomână sau care așteaptă să i se ofere ori pretinde cănt mai multe avantaje materiale (nemeritate). Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *pomanagioaice*.
— *Pomanagiu* + suf. *-oaică*.

POMANAGÍU s. m. (De obicei cu sens peiorativ) Persoană care cere de pomână, care trăiește din pomana altora sau care așteaptă să i se ofere ori pretinde cănt mai multe avantaje materiale (nemeritate). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 411, ȘĂINEANU, D. U. *Nu scăpau de pomanagii de peste drum*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 313, cf. BL VII, 122. *N-am slugărit la ușa lor, să mă puie în coada mesei, la un loc cu pomanagii satului*. CAMIL PETRESCU, O. I, 96. *Pomanagiu și totuși infumurat, plat, plîngăreț și totuși impertinent, acest personaj... este un rol de mare compoziție*. v. ROM. noiembrie 1962, 154. ♦ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Spune-i lui C. Mille că de cite ori primesc „Adevărul”, nu uit să zic din toată inima, că un reîntegrat în lista abonaților pomanagii: bogdaproste!* CARAGIALE, O. VII, 284.

— Pl.: *pomanagii*.
— *Pomană* + suf. *-agiu*.

POMĂNĂ s. f. I. 1. (Învechit și regional) Aducere-amînte, amintire, pomenire; comemorare. V. *prăznuire*. *Tu, Doamne, în veaci lăcui-veri și pomeana ta pre gîntul gîntului*. PSALT. HUR. 84^v/1. *Pomeana ta pre gîntul gînturilor*. ib. 115^v/16. *Cîntecul lui David de pomeana stîmbătei (într-aducerea a mînte simbăta d)*. PSALT. 71. *Pomeana lor lăcui-i-va întru veaci*. CORESI, EV. 364. *Acesta lucru îl făcea Xerxis: numai pentru mindria lui urînd să-și arate putînța lui și să-i rămție pomană*. HERODOT (1645), 369. *Acesta-i trupul meu carele să dă pentru voi, această faceți întru pomeana mea*. N. TEST. (1648), 99^v/32. *Să o facem spre pomeana lui* (a. 1651). BV I, 188. *Rămasu-i-au pomeană în țară, mîndăstirea anume Sucevița de dînsul făcută*. M. COSTIN, O. 57. *Astăzi... se-au făcut... pomeana pojarului* (a. 1675). GCR I, 221/22. *Și-n giudeț să nu-l clătească Rău ce-n veaci să-l veselească*. *Cu pomană stătătoare* *Va fi dreptul supt soare*. DOSOFTEI, PS. 392/7. *Încă vream puțină așteptînd nădejdea mîntuirii mele, căci iată s-au stîns pomană ta de pre pămînt*. BIBLIA (1688), 364^v/1. *S-au apucat a face lucruri dumnezăiești, beserici, să rămție pomană*. NECULCE, L. 60, cf. ANON. CAR. *Pină ce trăiești, dă de pomană ta, că după moartea ta nu mai poruncești*. ZANNE, P. VIII, 456. ♦ *Ex p r.* (Regional) *Nici pomană = nici urmă de...; deloc, nici poveste, nici vorbă*. *Caută în dreapta, caută în stînga, doară-i poate undeva afla, dar degeaba!... despre pui nici pomană!* MARIAN, O. II, 43. ♦ (Învechit; concretizat) *Lucru, semn făcut spre aducere-amînte, spre pomenire*. *Pătru Vodă... nu lăasă în uitare pomană sa, mîndăstirea Galata ce o zidîsă în valé și să răsăpisă*. N. COSTIN, L. 559. ♦ (Învechit; concretizat) *Mențiune (1)*. *Unii zic că pentru ce face pomană numai de două ori de numele lui*. N. TEST. (1648), 175^v/1. *Cea dintîia pomană [despre împăratul Traian este] descălcarea romanilor în Dachia*. CANTEMIR, HR. 194.

2. (Învechit și regional) Obicei moștenit din moși-strămoși; tradiție, datină. *De atunci au ieșit aceea pomană în țară*. N. COSTIN, LET. II, 14/37. *Not românii la ale bătrînilor noștri obiceiuri și pomeții vrem a rămnea*. TICHINDEAL, F. 314/17. ♦ *Loc. a d v.* (Regional) *Din pomană = de demult, din moși-strămoși*. *Așă s-o pomețit d'îm pomeană*. DENSUSIANU, T. H. 329.

3. Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea celor morți; parastas (1), panahidă. *Rogu-te să faci meserarea ta și să dai celor care vor face pomeană mie și prinosul și leturghie* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 155/10. *Să faci liturghii și pomene la noua zi [după moarte]* (a. 1652). ap. TDRG. *Giudecară drept lucru să-i faci pomeanele*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 217^v/11. *Ajungă-vă voaou numai plata liturghiei și a pomenelor* (a. 1691). ap. TDRG. *N-ași fost nimenea pe la pomene? Ori pe la dumnevoastră s-au lăsat poate de obiceiul pomenirii răposaiților?* SP. POPESCU, M. G. 31. *Joia se fac pomeni la răposaiți*. MUSCEL, 110. *Au făcut cele rânduile lutului ... cu pomeni și parastase*. ANGHEL-IOȘIF, C. L. 77. *Parastasele și pomenile pe care le-a făcut Ghica în Constantinopol*. BUL. COM. IST. II, 27. *Am rămas numai cu casa care să fie a dumnezei ... și să-mi facă pomenile cuvenite*. CAMIL PETRESCU, T. II, 166. *Așteptați-mă un an, și, dacă nu viu, să-mi faceți pomenile creștinești*. VISSARION, B. 218. *Cu popă să te citească De pomeni să-ți îngrijesc*. TEODORESCU, P. P. 518. *Dă, măică, o liturghie și mi-o fă pomană mie!* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 198. *Iar nevasta-l băgă în pămint și-l cinste cu toate pomenile și toate rânduilele*. ȘEZ. IX, 70, cf. BALADE, II, 235.

II. 1. Praznic care se face după o înmormântare sau, mai rar, după un parastas (1) (când se dăruiesc săracilor diverse obiecte care au aparținut celui decedat); (regional) comînd, comîndare, prinț (1). Cf. LEX. MARS. 209. *Aceia carii beau la pomană pentru sufletul nostru*. ȚICHINDEAL, F. 186/12. *La o pomană-nghesuît, Băut, sătul a murit*. PANN, P. V. I, 107/2. *În Sărăceni nu erau nici pomeni, nici ospețe*. SLAVICI, N. I, 11. *Pomană cînd se face, să află și calici!* MACEDONSKI, O. I, 42. *După ce s-au întors toți petrecătorii de la jîntirim ... se face comîndarea, numită altmintrelea și comînd, praznic sau pomană*. MARIAN, I. 361. *Am făcut eu destule pomeni, acum nu mai am de unde*. GALACIUN, O. A. II, 165. *Fac gospodînele pomeni ... Ce praznic mare-n Rădășeni!* TOPÎRCEANU, O. A. I, 217. *La fiecare pomană, popa Ghijă ia mai-mai o jumătate de sac de colaci*. STĂNOIU, C. I. 31. *Țașa Eliza făcea pomană mare pentru bunicuța*. BRĂESCU, O. A. II, 52. *Vom uita noi toate necazurile cînd vom ajunge la pomeni și la botezuri*. VLASIU, A. P. 136. *Oamenii din sat ... veniseră ... pentru pomană mortului*. SADOVEANU, O. X, 636. *Singurul lui mijloc de a se hrăni mai bine ... erau pomenile*. CĂLINESCU, E. O. II, 125. *Să cumpărăm o vacă și să le facem pomană*. STANCU, R. A. I, 55, cf. H II 31, 82, 139. *Vai, săracu diacul, Cînd aude clopotul, Țipa coasa-n buruiene și se cară la pomene*. JARNÎK-BÎRSEANU, D. 470. *La război înapoi, și la pomană Dă navală*. ZANNE, P. IV, 564. ◊ (Regional) *Pomana porcului* = masă care se face, mai ales la țară, după tăierea porcului pentru sărbătorile de iarnă, cînd se mănîncă preparate făcute numai din carnea lui. Cf. PAMFILE, CR. 205. *Da mult lungirăți ședinia! Ca pomana porcului!* BĂNIUC, V. CUC. 31. ◊ **Expr.** (Regional) *A ridica o pomană* = a organiza masa și ceremonialul împărțirii bucatelor și a obiectelor pentru sufletul unui mort. Cf. PAMFILE, J. II, 161. *Mîncea-ți-aș la pomană, se spune cînd dorești moartea cuiva*. id. ib. *Lung (sau mare) eî pomana (sau o pomană) șigănească* = foarte lung (în timp sau în spațiu). Cf. id. ib., CIAUȘANU, V. 189. (Regional) *Nu mai e (sau s-a dus) pomana aia sau pomana lui Buică, se spune cînd s-a schimbat o situație favorabilă cu una nefavorabilă*. Cf. UDRESCU, GL. *Ca la pomană* = în număr foarte mare, mulți, cu grămada. Cf. DDRF. *Degeaba vă-ndesați ca la pomană, Reprezentanții ai faunei terestre*. TOPÎRCEANU, M. 18. *S-au strîns ... ca la pomană*. UDRESCU, GL. ◊ (Concretizat) *Ceea ce se dă la o pomană (II 1)*. Cf. CĂNDREA, F. 254. *N-am nici cum și nici cu ce să-i fac slujba morșilor, să-î cumpăr pomenile și să-l pun cu cinste în pămint*. SADOVEANU, O. VII, 352. *În ziua de sfinți se face pomenire după morți, ductîndu-se pomene la biserică și făcîndu-se praznice*. ȘEZ. VI, 159. ◊ **Expr.** (Regional) *A da (pe cineva) dracului de pomană* = a renunța (la cineva).

De acum nu mai trăiesc nici un ceas cu dînsa; am s-o dau dracului de pomană, soi rău ce este ea! CREANGĂ, O. 73. (Regional) *Pomană fără luminare sau pomana lui Buică* = chilipir, plească. *L-ai luat ieștin, băiete, pomană fără luminare, să zici și bodaproste!* UDRESCU, GL. *Unde e (sau unde dă Dumnezeu) pomana aia, se zice cînd este vorba de o afacere rentabilă, de un câștig, de un chilipir, de un noroc. Dară aș! unde e pomana aia!* ISPIRESCU, L. 72, cf. UDRESCU, GL. *Nu te mai întlnești cu pomana asta, se zice cînd cineva a scăpat sau este pe punctul de a scăpa o ocazie favorabilă*. UDRESCU, GL.

2. (Învechit și regional) Un fel de colac care se împarte (celor săraci) la înmormîntări, parastase etc. *11 merță griu și s-au făcut pomenele și 300 colaci* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 74. *Este datină ... de a se face și coace mai multe creștăși, sfinșișori și pomene sau pupeze ... din făină curată de griu*. MARIAN, I. 166, cf. id. NA. 293, DDRF. *Băieții, cu prapurele și o leacă de pomene, mergeau înainte*. CONTEMPORANUL, V. 1, 298, cf. ȘEZ. V, 117, ALR II 4 031/514, ALR II/1 h 172, A V 33, VI 26.

3. Dar făcut cuiva, bun oferit cuiva și servind, potrivit concepției creștine, la iertarea păcatelor, la mîntuirea sufletului etc. V. c a d o u. *Această sfință ps[altire] ... dată pomeană beserecei* (a. 1571). CUV. D. BĂTR. I, 18/14. *M-am înduraț de i-am dat hină-mea această pomană* (a. 1670). URICARIUL, XXV, 277. *Niște tipsii și tingiri ce au fost luat mită ... zicea că le-au dăruit mînăstirii ... cu jafuri și cu nedreptăți face pomene*. IST. T. R. 72. *Măritia sa, ca un milostiv și iubitor de a face pomeni ... au rădicat o mare și minunată și frumoasă mînăstire*. R. GRECEANU, CM II, 137. *Atunci aș fi avut eu pomană pentru partea ce mi se cuvine*. CREANGĂ, A. 145. *Trăia din pomana tuturora*. DELAVRANCEA, V. V. 59. *Eu vind moșia ca să iau bani în schimb, nu ca să fac pomană altora*. REBREANU, R. I, 268. *Atunci mila dumnevoastră va fi nu o pomană, ci un balsam evanghelic*. GALACIUN, O. A. I, 94. *Seară ... ba mai ciordea ceva, mai din pomană, se culca sătul*. BARBU, P. 87. *Dracu nu face nici pomeni, nici punți, nici uși dă biserică*. JIPESCU, ap. GCR II, 260. ◊ **Loc. adv. și adj.** **De pomană** = a) gratuit; p. e x t. (care este) la un preț foarte scăzut. *Crescut de pomană într-un seminar ca să se popească, după ce și-a tăiat părul cel lung ... a încercat toate meșteșugurile*. CR (1846), 149^v/49. *Au hrănit doi oameni scumpi, 12 orbi, de pomană*. BĂRAC, T. 54/19. *Am petrecut noaptea într-o circiumă, unde am fost primiți de pomană*. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 412, cf. POLIZU. *Nevrînd ca să mă-ngroape orașul de pomană*. MACEDONSKI, O. I, 45. *Pămint de pomană nu se află nicăiri*. REBREANU, R. II, 232. *Le răspunse că sînt bune [merele] pentru plată, dar de pomană nu se dau*. RETEGANUL, P. IV, 70; b) (în mod) inutil, degeaba, zadarnic, fără rost; pe nedrept. *Sătul de a face mereu de pomană meseria ticăloasă de martor mincinos, [sluga] își ceru seama de la stăpîn și voi ... să-și ia ziua-bună de la el*. ODOBESCU, S. III, 44, cf. I, 111. *Hai, măi Călimane, și te culcă, nu măi zobi pămintul de pomană*. DELAVRANCEA, T. 169. *M-a învinuit de pomană*. DDRF. *Vapoarele care au stat, unele mai stau și azi la Brăila, de pomană, fiindcă n-au avut ce să încarce*. REBREANU, R. I, 47. *Am înțales că-i trudă de pomană să mă mai feresc*. POPA, V. 228. *Lei ... cheltuiți în cea mai mare parte pentru prefacerea intertorului ... nu fură cheltuieli de pomană*. CAMIL PETRESCU, O. II, 401. *Îți faci gînduri de pomană*. v. ROM. august 1953, 50. [Sticleții] mîncau de pomană grăunțele de cîneș. PAS, Z. I, 209. *Ia, nu te măi mînia de pomană, cumnate!* GALAN, Z. R. 201. *Ce se mai grozăuește asta de pomană p-aiți?* PREDĂ, D. 132. *Să nu mai pierdem timpul de pomană*. id. M. 70. *Nu-i de colo să nu-ți omori oasele de pomană*. BARBU, P. 91. *Nu vă măi certați de pomană*. s ianuarie 1961, 4. *At fi putut ... să-mi spui, nu să mă fii, să te aștept la gard, de pomană*. v. ROM. august 1962, 48. ◊ **Expr.** *A da (cuiva) (de) pomană* = a face (cuiva) o milostenie,

a milui pe cineva cu ceva, a da, a împărți ceva în mod gratuit (pentru iertarea păcatelor, mîntuirea sufletului, ca un act caritabil etc.). *Neuri [n]ă nimenea să-i dea de pomană ...*, au început a flămînzii. BĂRAC, T. 13/7. *Șoptește rugăciuni sînte, jurînd a da pomană.* NEGRUZZI, s. II, 84. *Mi-or da feciorii după moarte de pomană.* CREANGĂ, o. 184. *Se crede că cel ce moare fără de lumină, acela umblă pe cealaltă lume rătăcind ... pînă ce nu-i dau neamurile cîte o lumină de ceară de pomană.* MARIAN, I. 29. *Să-și teie noră pe-o Satană? Că e săracă și golană; De ce nu vine ca să-i dau Pomană?* COȘBUC, P. I, 127. *Stîmbăta se dă pretutindeni de pomană pentru sufletele morților.* PAMFILE, s. v. 5. *Vrei să dai și tu pomană.* ARGHEZI, VERS. 318. *Parte [din colaci] se iau de binecredincioși, spre a se da de pomană.* ȘEZ. III, 159, cf. I, 277. *Țoalili lui taic-al meu ... Eu de pomană le-am dat.* BALADE, I, 457. *Decît să dai de pomană la calici stîmbăta, mai bine ceva de băut mahmurilor marșea.* ZANNE, P. III, 597. (Regional) **A dat prea mult de pomană**, se zice atunci cînd unui om (hătrîn, zgîrcit etc.) îi tremură mîinile. UDRESCU, GL. **A trăi din pomana** (cuiva) = a trăi din ceea ce îi dă cineva, a trăi din mila cuiva. *Trăia din pomana tuturor.* DELAVRANCEA, V. V. 59. **A-și face (milă și) pomană sau a-și face o pomană (cu cineva)** = a face (cuiva) un bine, a se îndura (de cineva), a ajuta (pe cineva). *Nu-i trebuie nemîcă de la dînsa să iê, ce-i voia să-ș facă pomană, fiind creștinii mînceai de păgîni.* NEGULCE, L. 228. *Am venit să te rog ... ca să-ți faci o pomană și cu mine, să mă put în pensie.* ALECSANDRI, T. 100. *Zău, mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala ceea a lui.* CREANGĂ, A. 18. *Și-a făcut pomană căpitanul de m-a luat pe procopsală.* CARAGIALE, o. II, 221, cf. 232. *Dacă vrei să-ți faci o pomană cu mine, ia-mă în spinare și mă du.* SLAVICI, ap. TDRG. *Să-și facă pomană cu el să-l primească la curtea ei.* ISPIRESCU, L. 123, cf. ALEXI, W. *Caut de lucru ... Faceți-vă pomană!* GALACTION, A. 242. *Domnul colonel, fă-ți pomană ..., pe onoarea mea dacă am de-o pline în buzunar.* BRĂESCU, o. A. I, 35. *Nu știu cine și-a făcut pomană cu tine.* SADOVEANU, o. I, 44. *Îți faci pomană cu un nenorocit.* CĂLINESCU, E. o. II, 59. *Mare pomană și-ai făcut cu el. Dacă nu-l luai în redacție, se prăpădea.* STANCU, R. A. IV, 350. *D-ai făcut vruădată bine Fă-ți pomeană și cu mine.* TEODORESCU, P. P. 532. *Faceți-vă milă și pomană, zice Sfîntul Petre către ... femeie.* ȘEZ. I, 263. *Bucdăiaie năzdrăvană, Tu de mine fă-ți pomană.* FOLC. TRANSILV. I, 326. **A cere de pomană** = a cerși; a solicita (cu umilînță) ajutorul material sau mila cuiva. *Atunci Sfîntul Petre se pune jos la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celalt și încep a cere de pomană.* CREANGĂ, o. 137. *Nu cerea de pomană, da și viața de azi pînă mîne, viață e or foc?* DELAVRANCEA, s. 4. *Nu vreau să rămîn pe drumuri și s-ajung la bătrînețe să cer de pomană.* REBREANU, I. 227. *Nu las, că-i dreptul nostru și nu cerem de pomană.* id. R. I, 205. *Nu cerea de pomană decît la familiile mari cu care era intrudită.* CĂLINESCU, s. 18. *La omul dracului nici dracu nu cere de pomană.* UDRESCU, GL. (Regional). **A mînca cuiva pomeana** = a strica ceva, a distruge. Cf. LEXIC REG. II, 62.

4. (Familiar) Ocazie binevenită, rară, foarte avantajoasă pentru cineva (sub aspect material). V. **chilipir**. *Unde e pomana aia?* CADE, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX.

— Pl.: **pomeni** și (învechit și popular) **pomene**.
— Și: (învechit și regional) **pomeană** s. f.
— Postverbal de la **pomeni**.

POMĂR s. n., s. m. I. S. n. (Regional) Loc unde se păstrează fructele în timpul iernii sau unde se usucă fructele. Cf. T. PAPAHAĞI, C. L., SCRIBAN, D., CHEST. II 439/31.

2. S. m. (Prin Mold.) Vînzător de struguri. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: (1) **pomare**, (2) **pomari**.
— Poamă + suf. -ar.

POMASÎ vb. IV v. pomosti.

POMAZĂLCĂ s. f. v. pomînzarecă.

POMAZĂNIC s. m. v. pomăzanie.

POMAZĂNIE s. f. (învechit) 1. Mîruire, ungere (pentru consacrarea într-o funcție, într-o misiune); p. ext. botez. *Luo-me de la oile tătărelui mieu și unse-me cu untura ungerea (pomazanii D) sa.* PSALT. 309. *Și ungtindu-mă sv[istia-sa cu pomazanie sv[ist]ntă și luminîndu-mă cu darul apostolesc.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 1867/7. *Din pomazanie sîntem creștini, că și I[su]s din pomazanie să cheamă H[risto]s.* ap. TDRG.

2. (În forma pomozanie) Danie în bani făcută (de către domnitor) unei biserici sau unei mănăstiri. *Dă în bîd 10 lei care se cheamă pomozanie mare.* GEORGACHI, LET. III, 299/11. *Pomozanii ... 5 lei stîmbătă la al doile săptămînă din post (a. 1786).* IORGA, s. D. VI, 192.

— Pl.: **pomozanii**. — Și: **pomozănie** s. f.

— Din v. sl. помазаніе.

POMĂDĂ vb. I. Tranz. și refl. A (se) unge, a (se) da cu pomadă (1), (rar) a (se) pomădui; p. ext. a (se) parfuma (2); a (se) aranja, a (se) ferchezui. Cf. POLIZU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Tocmai bărbierise un mușteriu și acum îi pomăda mustățile.* v. ROM. august 1955, 67, cf. DM, DEX. ♦ Tranz. Fig. A flata, a linguși. *Ei între ei, membrii guvernului, ca să-și pomădeze amorul propriu ... încercău să bagatelizeze ... personalitatea vie a tînrului secretar.* CAMIL PETRESCU, o. II, 480. *Plictisiși de băutură, răzvrătit numele tău îl Pomădează flăști alcoolici.* LABIȘ, P. 293, cf. SFC IV, 117, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: **pomădez**.

— Din fr. **pommader**.

POMĂDĂRE s. f. Acțiunea de a (se) pomăda și rezultatul ei. Cf. POLIZU.

— Pl.: **pomădări**.

— V. **pomăda**.

POMĂDAT, -Ă adj. 1. (Despre păr, barbă, mustăți, piele etc.) Uns cu pomadă (1). *Un aprod ... cu o mustață pomădată și răsucită, începu să strige pe împričinași.* REBREANU, I. 121, cf. id. n. 68. *Îmbrăcat elegant, cu părul pușin așbit la tîmple, pomădat și cu cărare pe mijlocul capului.* P. CONSTANT, R. 179. *Îl înșfăcase pe după gît ... și ... îi și așternuse pe obraz sigiliul mustecioarelor pomădate.* C. PETRESCU, A. R. 12. *Oamenii acela ... cu bărbi pomădate.* DEMETRIUS, A. 204.

2. (Despre oameni) Care are părul, barba, mustățile, pielea etc. unse cu pomadă (1); p. ext. aranjat, dichisit, ferchezuit; (rar) pomăduit. *Săptămîna trecută l-am văzut la teatru, dichisit, pomădat.* VLAHUȚĂ, o. A. II, 210. *Nu recunoscuse la început în tînrul acesta ... ras, pudrat și pomădat, băteandrul timid de odinioară.* C. PETRESCU, c. v. 244. *Îmbrăcat într-un halat mare de mătăsă fină ..., pomădat și parfumat.* CĂLINESCU, E. o. I, 81. *A intrat rîzînd un flăcău de vreo șaptesprezece ani dichisit, pomădat.* GALAN, B. I, 117. *Nici nu cred că e vreo sală. Să fii stîrv și pomădat.* PARASCHIVESCU, C. T. 77, cf. DEX.

— Pl.: **pomădași**, -te.

— V. **pomăda**.

POMĂDUÎ vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A. (se) pomăda. *El are mustețe ... Aceste ca și părul capului sînt totdeauna pomăduiți și frisate.* I. NEGRUZZI, s. I, 85, cf. CADE, SFC IV, 139.

— Prez. ind.: **pomăduiesc**.

— Pomadă + suf. -ui.

POMĂDUÎȚ, -Ă adj. (Rar) Pomădat (2). *Să se puie dumnealui cu cuconășit pomăduiți din ziua de astăzi?* GÎRLEANU, ap. CADE 969. *Știa prea bine că*

fecioru-său e un fante frumos, pomădui, înmănușat, care ... colindă balurile. SADOVEANU, O. I, 457.

- Pl.: pomăduiși, -te.
- V. pomădul.

POMĂI vb. IV. Refl. (Popular; despre ființe sau despre părți ale corpului lor) A slăbi extrem de mult, a se usca, a se zbirci, a se stafidi; a îmbătrâni înainte de vreme (slăbind, zbircindu-se etc.); (regional) a se pomi, a se pomisi. Cf. ZANNE, P. IX, 515. MUSCEL, 97. Broasca [atunci] cind moare nu se-mpule nicio dată ..., ci se usucă și se pomătește. PAMFILE, CR. 115. Dedu nu se mai despărțea de Cucu. Slăbise săracu, se uscăse și se pomăise. RĂDULESCU-CODIN, I, 292, cf. 356.

- Prez. ind.: pomătesc.
- Poamă + suf. -ăi.

POMĂIT, -Ă adj. (Popular; despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Extrem de slab, uscat, zbircit, stafidit. Cf. MUSCEL, 86. Tirzu de tot s-a aflat trupul pomăit și neputrezit. PAMFILE, S. T. 67.

- Pl.: pomăiți, -te.
- V. pomâl.

POMĂNĂGEALĂ s. f. v. pomanageală.

POMĂNĂGI vb. IV v. pomanagi.

POMĂNUI vb. IV. Tran z. (Rar) A da de pomană, v. pomană (II 3). Cf. TDRG, SCRIBAN, D., SFG IV, 141. ◇ Refl. pas. Petrec mlncnd și bnd ... ceea ce li s-a pomănuit de mumă, soră, rude. MARIAN, I, 474.

- Prez. ind.: pomănuiesc.
- Din v. sl. помѣновати.

POMĂNUIT s. m. (Neobișnuit) Persoană căreia i se dă de pomană, căreia i se face un bine, un serviciu. Viitoare binecuvântări după moartea mea din partea pomănușilor postumi. CARAGIALE, O. IV, 378.

- Pl.: pomănuși.
- V. pomănu.

POMĂRANȚĂ s. f. v. pomeranță.

POMĂREĂȚĂ s. f. sg. (Regional; cu sens colectiv) Fructe (Lăpugiu de Sus—Deva). ALR I 870/85. Multă pomăreăță. ib.

- Poamă + suf. -ăreață.

POMĂRELNIC, -Ă adj. (Prin Ban.) Căruia îi plac mult fructele. Cf. CADE.

- Pl.: pomărelnici, -ce.
- Poamă + suf. -ărelnic.

POMĂRĚT subst. (Regional) Pomet¹ (1), livadă (Miercurea Ciuc). ALR I 411/194.

- Pl.: ?
- Pom + suf. -ăret.

POMĂRIE s. f. 1. (Regional, mai ales în Transilv.) Pomet¹ (1). Cf. CANDREA, T. O. 51, CADE. Strbcenii ts prunari, pântru ce-s mulți pomi acolo, multă pomărie. T. PAPAHAĞI, M. 162, cf. ALR I 411/273, 869/280, ALR SN I h 201.

2. (Popular; cu sens colectiv) (Cantitate mare de) fructe. Pomărie, legume. JIPESCU, ap. TDRG, cf. PASCU, S. 186, SCRIBAN, D.

3. (Popular) Pomicultură. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ALR II 6 062/250, 284.

- Pl.: (1) pomării.
- Pom + suf. -ărie.

POMĂRIȘTE s. f. (Regional) Pomet¹ (1). Cf. DR. XI, 83, SFG III, 60.

- Pom + suf. -ăriște.

POMĂRĪT s. n. 1. (Popular) Pomicultură. Poporul muncitor ... trăiește din pomărit ... și cultura vitelor. F (1872), 339. Să fie în fiecare comună cîte o școală de pomărit. ap. TDRG, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S.

109, MOLIN, R. B. 421, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., L. ROM. 1959, nr. 2, 40, M. D. ENC.

2. (Prin Transilv. și prin Mold.) Pomet¹ (1). Cf. ALR SN I h 201/172, GLOSAR REG.

- Pl.: (2) pomărituri.
- Pom + suf. -ărit.

POMĂRZVĂNIC s. m. v. pomăzanic.

POMĂȘTEALĂ s. f. v. pomosteală.

POMĂTÓC s. n. v. pămătuș.

POMĂTÚF s. n. v. pămătuș.

POMĂTÚG s. n. v. pămătuș.

POMĂTUJÉL s. n. v. pămătușel.

POMĂZĂNIC s. m. (Învechit) Persoană care a fost pomăzuită (v. pomăzui 1). Că spăsit-au domnul Hrislosul (pre pomazanicul D) său. PSALT. 33. Domnul aglută Al său pomazanic cu puteare multă. DOSOFTEI, PS. 61/8. Bine-r fi, fraților, să nu vă indesați a piri domni, că-s stăpîni și pomăzaniei a lui Dumneazău. NECULCE, L. 66. Tămăduiește și pre pomărzvanicul șerbul tău acesta (a. 1722). IORGA, S. D. XVII, 202, cf. TDRG, T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl.: pomăzaniei. — Și: pomazănic, pomărzvăníc s. m.

- Din slavonul помазанникъ.

POMĂZUI vb. IV. Tran z. (Învechit) 1. (Complementul indică clerici, domnitori etc.) A mirui¹ (3); p. ext. a boteza. L-au rădicatu domnu și l-au pomăzuitu spre domnie mitropolitul Theotistu. URECHE, L. 83, cf. 240. Urit-ai fărăleagea, derept acea unse-te (pomăzuitu-te-au D, boteză-te H) zee, zeul tău, cu untul bucuriei mai vrtos de soții tăi. PSALT. 87. Vei pomăzui pre dînși și vei implea minile lor și vei sfinți pre ei. BIBLIA (1688), 59²/54. Viind crăiasa în Cracău, îndată au pomăzuit-o crăiasă Tării Leșăști. N. COSTIN, L. 184, cf. 242. Ilie îl pomăzuește pre Elișeu (a. 1805). GRECU, P. 123. Își aștepta domnia ... și vornic ... zicea c-au pomăzuit. BELDIMAN, E. 116/28, cf. TDRG. Avea dreptate înalt prea sfințitul Teotist, cind a ieșit la Direptate să pomăzuiască pe Vodă Ștefan. SADOVEANU, O. XIII, 19. (Refl. pas.) David, mic între frați, spre împărăția de la Samuil prorocul s-au pomăzuit. CANTEMIR, ap. DDRF. Dechiul trăgându-să din neamul moldovenilor ... să se pomăzuiască de către sfința monastire (a. 1852). URICARIUL, II, 191/28. ◇ Fig. Prea mult snt pomăzuiți scriitorii și artiștii și prea puțin oamenii de știință. IL noembrie 1960, 30.

2. A consfinți, a consacra. Ca un dulce pomăzuitoriu pomăzui cuvinte de toate împotriva firei diavolului și așa s'ftrși tremeaterea. CORESI, L. 412/3. Aceste principii nu snt din nou pomăzuite, ci ele din învechime au slujit de pravăf (a. 1835), URICARIUL, XIV, 49, cf. CIHAC, II, 188. ◇ Refl. pas. La așa întâmplare se pomăzuiesc hotărârile în lat după numărul siliștilor. ap. CIHAC, II, 188.

- Prez. ind.: pomăzuiesc.

- Din v. sl. помазати.

POMĂZUIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a p o m ă z u i (1). Psalmul lui David 26 mainte de pomăzuire. DOSOFTEI, ap. GCR I, 247/25.

- Pl.: pomăzuirii.

- V. pomăzui.

POMĂZUITÓR s. m. (Învechit) Persoană care pomăzuește (2). Ca un dulce pomăzuitoriu pomăzui cuvinte de toate împotriva firei diavolului. CORESI, L. 412/3, cf. BARCIANU. ◇ Fig. Ai fost celor credincioși pomăzuitoriu de creștinătate. MINEIUL (1776), 153^v/10.

- Pronunțat: -zu-i-. — Pl.: pomăzuitorii.

- Pomăzui + suf. -tor.

POMĂZUITURĂ s. f. (Învechit) Bucată de bumbac cu care clericul șterge pe cel uns cu mir¹. *Episcopii fiind pre-amnă pomăzuituri de bumbac, ștergu locurile cele unsă a craiului.* N. COSTIN, L. 318, cf. TDRG, T. PAPAĞI, C. L., SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -zu-i-. — Pl.: pomăzuituri.
— Pomăzui + suf. -tură.

POMBĂ s. f. v. pompă².

POMBÓS, -OĂȘĂ adj. v. pompos.

POMCIȘ, -Ă adj., adv. v. ponciș.

POMEANĂ s. f. v. pomană.

POMEĂNIC s. n. v. pomelnic.

POMELNIC s. n. 1. Listă cu numele persoanelor, decedate sau în viață, pe care le pomenește preotul la slujbe sau în rugăciuni; registru care cuprinde asemenea liste; spec. listă cu numele ctitorilor unei biserici sau mănăstiri, citită de preot la slujbe sau în rugăciuni; (învechit și regional) scindură (zugrăvită) pe care sînt scrise pe o parte numele morților și pe alta numele celor vii dintr-o familie; p. e. t. totalitatea numerelor din aceste liste ori de pe aceste scinduri; citare a acestor nume de către preot. *Și puse numele sfîntului Flavian în pomenicul cel mare.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Făcut-au Cantemir. Vodă și obicei bun preoților ... pentru care obicei de-l vor uita de la pomelnic vor avea plată de la Dumnezeu.* N. COSTIN, LET. II, 42/11. *Să ne scrie și la pomelnicul cel mare (a. 1767).* URICARIUL, XVII, 56. *Acestu pomeanic a lu sfintei mănăstiri Govorii s-au scris din porunca prea sfînșii sale părintelui proîn mitropolit (a. 1777).* CAT. MAN. I, 560. *Are mănăstirea șapte pomelnice, unde se află zugrăviți acești boieri.* ȘINCAI, HR. II, 183/34. *Nici într-o mănăstire a Moldovei nu ni s-a întimplat a găsi portretul lui Ion-Vodă sau numele său înscris în vreun pomelnic.* HASDEU, I. v. 39. *Mulțimea-ngenuncheată ascultă ... Pomelnicul cel jalnic de nume neuite A celor morți.* ALECSANDRI, POEZII, 569. *În sfîntul pomelnic să-l pomenească cu sfînșii ctitori ... în biserică.* ODOBESCU, s. I, 416. *Logofătul Grecianu ne citează vechitul pomelnic de lemn al mănăstirii Cîmpulung.* id. lb. 453. *Era un suflet bun, vrednic ca să fie pus în toate pomelnicele de pe fața pămîntului.* SLAVICI, N. I, 16. *Ce-ți mai trebuie știubeie ... dă-mi-le ca sărindariu, te-oi pune la pomelnic.* CONTEMPORANUL, VI₂, 99, cf. DDRF. *Pomelnicul de la mănăstirea Bistrița și Cronica putneană spun ambele că Lașcu a fost fiul lui Bogdan.* XENOPOL, I. R. III, 112. *Aduc pomelnicul grecesc, Vrun nume sfînt de-aiți citeasc.* COȘBUC, P. I, 116. *Pomelnicul este făcut dintr-o scindură subțire pe care se zugrăvește: pe o parte numele viilor, iar pe cealaltă numele morților.* PAMFILE, I. C. 152. *Icoanele și pomelnicele vor fi fost în timpurile vechi zugrăvite cu vâpseli pregătite din plante.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 223. *Dumitru-și asigură astfel înscrierea în pomelnicul catedralei.* BUL. COM. IST. I, 116. *Familiele au pomelnice familiare (un căet cu numele de familie, cari sînt a se pomeni ocazional).* PRIBEAGUL, P. R. 137. *Scrieți în pomelnic numele meu.* SADOVEANU, O. XII, 181. *Avem de-a face cu un fel de pomelnic.* H. DAICOVICIU, D. 182, cf. ȘEZ. V, 117. ◊ (Prin lărgirea sensului) *De pe fața pămîntului i-au șters și din pomelnicul vieții i-au stins.* ap. TDRG. ◊ (Regional) *Plată care se dă unui preot de către credincioși pentru citirea pomelnicului (1) ori a unor nume din el.* Cf. RĂDULESCU-CODIN.

2. (Familiar sau depreciativ) Listă lungă, interminabilă de nume sau, p. g e n e r., de lucruri; oamenii dintr-o asemenea listă; înșirare lungă, interminabilă de nume sau, p. g e n e r., înșirare de vorbe prelungită și plictisitoare. V. l i t a n i e. *M-apucați să-și fac pomelnic de poezi ce-au răposat; și să-și spuie atîtea lucruri ce-n beție am visat.* BOLLIAI, O. 119. *Iar o să*

înceapă cu pomelnicul. ALECSANDRI, ap. TDRG. *Mai întii, un lung pomelnic De franjuji, de nemși, de ruși ... Sînt trași de guler și ca marturi sînt aduși.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 175. *Așteaptă murgule iarbă verde; fiindcă sistemul pomelnicului este temperat de acela al intercalațiilor.* CONV. LIT. XXI, 388. *Auzise din gura viitorului ei socru pomelnicul neamurilor.* REBREANU, I. 184. *Cînd am terminat tot pomelnicul, mi-a strîns mina și mi-a mulțumit.* v. ROM. ianuarie 1954, 113. *Nu tot scoate pomelnicul ca popa la liturghie.* BENIUC, v. CUC. 24. *Avem prea mulți baroni cu titlu îndoielnic ... ieșiți dintr-un fictiv pomelnic.* T i u l i e 1964, 33. *Să curme ... pomelnicul porecelor.* SBIERA, P. 252.

3. (Învechit) Amintire, pomenire (1). Cf. ANON. CAR. *Întru atîta constă pomelnicul acestor 2 frați [din legenda cucului].* MARIAN, O. I, 8.

4. (Învechit, rar; în forma pomeanic; cu sens neprecizat, probabil) Mormînt (1). *Să-ntoarsă iarăși în pomeanic sv[i]ntul în raclă.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 88^v/5.

— Pl.: pomelnice. — Și: (învechit) pomelnice, pomeă-nice, (suspect) pemelnice s. n.

— Din v. sl. помѣньникъ.

POMENEĂLĂ s. f. (În expr.) 1. Nici pomeneală (de ... sau să ...) = a) nici un fel de știre, nici o amintire; nici vorbă (despre una ca asta); în nici un caz, cu nici un chip, orice s-ar face. *Nici pomeneală nu era să fiu și eu poștit.* ISPIRESCU, L. 32. *Orice născocia, ... zadarnic! De scăpat [de Păcală] nici pomeneală,* ap. TDRG. *Pe vremea aceea, de copca Rădvanului nu era nici pomeneală. Drumul mergea în pas cu Oltul.* GALACTION, O. 67. *Dacă s-a adresat parchetului ... Nici pomeneală n-ar fi de cuconul Manoil.* SADOVEANU, O. XIV, 13; b) nici urmă, nimic (1). *El călă lung în zare către răsărit; nici pomeneală de dilijență.* CARAGIALE, O. I, 57. *Nici pomeneală de luntre ... pe mîlul apei.* SANDU-ALDEA, U. P. 41. *Pe cîmp, nici pomeneală (urmă, pictor) de om.* PAMFILE, J. II, 161.

2. (Prin nord-estul Olt.) A-și da în pomeneală despre... = a aduce ceva în discuție. Cf. CIAUȘANU, v. 189.

— Pomeni + suf. -eală.

POMENEĂTĂ s. f. v. pomneată.

POMENETĂ s. f. v. pomneată.

POMENÍ vb. IV. 1. T r a n z. A-i reveni în minte, a-și aduce aminte; a-și aminti. *Pomeanelu zilele de demult.* PSALT. HUR. 120^v/3. *Preveghiași pomenindu (a d u c î n d u - v ă a m î n t e n. TEST. 1648, B 1688) că în trei ani noaptea și dzuoa nepristoindu înuăța.* COD. VOR. 22/22. *La riul Vavilonului, acie șezum și plînsen cîndu pomeniam (n e - a d u s ă m a m î n t e d) noi Stonul.* PSALT. 285. *Aceasta nu înțeleaseră ucenicii lui mainte; ce cîndu se proslăvi Isus, atunc pomeniră că aceeaia era de el scrisă.* CORESI, EV. 106. *Doamne, întru grije pomenit-am tine!* id. lb. 238. *Nu pomeni mulțimea păcatelor mele!* (ante 1633). GCR I, 81/1. *Pomeneăște, iubite frate, că pardosul ... credință n-are.* CANTEMIR, IST. 96, cf. ANON. CAR. *Pomeneăște, D[oa]mne, pre nevreadnica roaba ta și mă dăruiaște cu făt (cca 1750).* GCR II, 67/33. *Omul care-ți scrie. Mai pomenești-l tu, oare?* CONACHI, P. 99. *Figștecare ... binele nu-l pomenește.* PANN, E. II, 129/2. *Noi frații tăi, potaie? O să-ți dăm o bătaie Care s-o pomenești!* ALEXANDRESCU, M. 322. *Le dele o gură de-or pomeni-o.* ISPIRESCU, L. 44. *Trebuia să-i tragi măcar vreo două scatoale, să te pomenească!* REBREANU, I. 29. *Bătaie ce-ai să mîntneci, ... și-n mormînt ai s-o pomenești!* SADOVEANU, O. III, 114. *Vino, mîndră, să te joc! Să te joc, să îți jucată ... Să mă pomenești vreodată!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 361. ◊ I n t r a n z. *Se veselita și pomenia de viața den pustie.* CORESI, EV. 144. *Iosif pomeni (și - a a d u s a m î n t e B 1938) de pre ceale vise carile vădzuse ... și dzise ...* PO 146. *Singur pomenindu-mi dă ele*

M-apucă nește flori. BUDAI-DELEANU, T. 315. Foc și stinge am să las în urmă-mi, pentru ca să pomenească veșnic de mine! ALECSANDRI, T. II, 15. A pomeni ea baba mea, cite zilișoare a avea, de năcazul acesta, că numai din pricina ei mi se trage! CREANGĂ, P. 128. ◇ Refl. (Invechit) Tu te pomenește despre mine cîndu-ți va fi lucrul bine și fă milă cu mine. PALIA (1581), 163/19. Domnul pomenitu s-au de noi (a. 1658). C. CR. 110/27. ◇ Tranz. fact. Și de Romica-ș uitasă, De nu i-o pomenea lui o timpulare. BUDAI-DELEANU, T. 187. (Fig.) Adierea vîntului ... șuierînd în turnul pustiu, ne pomenește numele lor. BĂLCESCU, M. V. 133. ◆ (Invechit, rar) A aniversa, a prăznuî. Iară ai doilea praznic, cincizeci de zile den Paști, în luna lu prieru, de pomenia cîndu le se deade leagea. CORESI, EV. 144. ◆ (Popular) A comemora. Pomenim pe Caragiale, astăzi cînd se implinesc zece ani de la moartea lui. GALACTIION, A. 270.

2. Tranz. A semnala (verbal sau în scris), a aminti, a vorbi (în trecăt); a menționa; a îndica; a cita. V. c o n s e m n a. Nece pomeni-voi numele lor cu rostul meu. PSALT. HUR. 9^v/23. Cade-se ... a pomeni cuvîntul D[om]nul[ui] ... că însuși dzise ... COD. VOR. 24/9. Pomeniră numele tău în toate ginture. PSALT. 88. Păsările pomenește Domnul, ca să ne arate, că și decit acealea fără de minte sintem. CORESI, EV. 220. Pre noi pomeniți întru ruga voastră (a. 1644). GCR I, 110/8. Iară litopisățul ... ce pomenim mai sus, nemiică nu scrie. URECHE, ap. GCR I, 70/13. Iacov pomenește numai de doauo ori numele lui. N. TEST. (1648), 175^r/7. Pomenește pre acesta ... la poslania cea cătră rîmleani. DOSOFTEI, V. S. septembrie 13^v/24. Au dat cărțile să le ducă la boterii carii stnt pomeniți mai sus. NECULCE, L. 53. Alt ce au mai făcut acest domnu ... nimeni nimic nu pomenește. R. POPESCU, CM I, 228. Pomenindu toate slujbile ce măriia-sa împărăției au făcut. R. GRECEANU, CM II, 128, cf. ANON. CAR. Două ape mari... le pomenește și Biblia în Asia. VĂCĂRESCUL, IST. 261. Arătără de față cu însuși graiul lor că nu pomenea pentru pămîntul moșiei nimic (a. 1783). BUL. COM. IST. IV, 119. De aji fi luat sama până acum, doară de o sută de ori stnești pomeniți. BUDAI-DELEANU, T. 399. În învîrtirea vîntului, am pomenit numele tău. NEGRUZZI, S. I, 65. Am pomenit domnia lui Grigore Vodă. GHICA, S. XVIII. Și de-atunce copiii-mi ce-l tot pomenesc. ALECSANDRI, P. I, 42, cf. CĂNDREA, F. 56, 270. Mă întrebă, pomenindu-mi numele, dacă mai dorește ceva. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. Nu pomenea niciodată c-ar fi finut și el discursuri: AGÎRBIGEANU, L. T. 235. Se cuvîne ca, pomenindu-l, să vorbim și de alții, mulți, din aceeași familie sufletească. GALACTIION, A. 189. N-a auzit niciodată despre țara pe care o pomenim. SADOVEANU, O. IX, 263. Merse prin oraș și aduse bani, cu sfatul de a nu pomeni nimic nimănui. CĂLINESCU, E. O. I, 137. În timpul mesei fusese pomenit numele agentului de urmărire. PEDA, M. 59. Dă-le vin cit vor voi, De bani nu le pomeni. FOLC. MOLD. I, 294. Așa vorbă mi-a lăsat Că cine l-a pomeni Nici un bine nu t-a fi. BALADE, II, 220. ◇ Refl. p a s. Locul de unde va trimite cărțile ... să nu să pomenească. N. COSTIN, L. 578. Numele ... carele s-a dat pruncului ... afară de shoală să nu se pomenească. PETROVICI, P. 58/10. ◇ In tranz. (De obicei cu determinări introduse prin prep. „de”, „despre”, invechit, „pentru”) Făfarnicii meniia pre ei că știa ca Dumnezeu hitlenia lor și de a diavolului pomenia. CORESI, EV. 411. Și pomeni între slugile sale despre mai marele păharnicilor. PALIA (1581), 164/16. Să-i pomenești de moarte. PRAV. GOV. 37^r/2. Vor pomeni de multe lucruri. PRAV. 85. Cîndu-i pomenia călugărița Mononia pentru aceale pietri scumpe ca să i le dea, el arată ei niște oameni săraci. CHEIA ÎN. 35^r/31. Și pără tuturor rău de dînsul, și-l pomeni de domnu bun. NECULCE, L. 153. Ce să vor fi întimplat, nu știu, că nici scris, nici pomenit de alții nu aflu. C. CANTACUZINO, CM I, 29. Au pomenit de ele, fiind de față și Odrianul. ANTIM, P. XXVI. Pentru virtute și prea înțeleaptă purtare adeasă-

ori a pomeni și a vorbi cu totul iaste osăbit. ȚICHIN-DEAL, F. 181/3. Analistii turci din contra, nici că pomenesc de dînsul. BĂLCESCU, M. V. 160. O slugă, ce afară îl vedea că-ngheață, Ca să-i facă bine de el pomeni. ALEXANDRESCU, M. 355. Nu-mi mai pomeni de cațoanul cel de dascal. ALECSANDRI, T. 366. Ne aduse vorba a pomeni despre grauri și aci. ODOBESCU, S. III, 23. Tărîmul despre care numărui nu pomenisem. DELAVRANCEA, T. 21. Cînd de mine pomenește, spune că nu-s încă bun Nici de cușma bărbătească, nici de numele străbun. DAVILA, V. V. 26. Nu voia să-i pomenească locmai acuma despre ea. REBREANU, R. I, 249. A mai deschis pe Demostene ... de care pomeneși adineaori. GALACTIION, O. A. I, 32. În camera unui bolnav pomenești despre orice în afară de viața viitoare. C. PETRESCU, I. I, 291. Îi plăcea să pomenească de neamurile nevastei. SADOVEANU, O. VIII, 439. Nu mai pomeni de cele rele, locmai acum la praznicul unui răposat. CĂLINESCU, E. O. II, 296. Pomeneau de finituri nemărginite de ape. CAMIL PETRESCU, N. 83. Scrisorile de care-mi pomenea acolo ... le citisem. STANCU, R. A. I, 127. Mie nu mi-a pomenit Mircea de nici un fel de ceartă. DEMETRIUS, C. 8. Auzindu-l că pomenește despre perceptor ... socotise că a găsit un prilej bun. PEDA, M. 28. Taci, nu-mi mai pomeni de ei. RETEGANUL, P. I, 44. Cînd îi pomenesc de lucru, Adoarme ca și butucul. FOLC. TRANSILV. I, 310. (E x p r.; regional) A pomeni (de) rău = a cobi. Cf. ALR I 1403/510, 516, 536, 940. (Complementul este subînțeles) Nu mai pomeni, curmă al patrule; nici voi să mai aud de acele ceasuri pierdute. NEGRUZZI, S. I, 74. La șezători s-a dus o singură dată de cînd e fată mare: dar de atunci să nu-i mai pomenești. DELAVRANCEA, S. 10. ◇ Refl. i m p e r s. Au avut doi ficioiri, cum s-au pomenit mai sus. URECHE, L. 67. De acesta împărat să pomenește în istoria de domnia țării Moldovei (a. 1650). GCR I, 150/4. Nu s-au pomenit de semele ceriului carile s-au prilejit. M. COSTIN, ap. GCR I, 200/4. L-au pus domnu în Moldova ... pecum să pomenește mai sus. NECULCE, L. 39. De bir și dare în veac Nimic să nu să mai pomenească. BUDAI-DELEANU, T. 336. Au răspuns toate deodată, că nici măcar n-au auzit pomenindu-se de numele ei. CREANGĂ, P. 91. Despre un „vtori logofăt” se pomenește și în discursul lui Luca Cluje. BUL. COM. IST. V, 104. În scrisoare se pomenea de Aglate. CĂLINESCU, E. O. I, 230. Eforturile noastre ... Se vor mai pomeni prin vreun cuvînt. LABIȘ, P. 424. ◆ R e f l. i m p e r s. A se menționa lucruri a căror amintire se transmite (oral sau în scris) și dăinuie din generație în generație. Începu dracul a se giura să mă parde de țaria infricatului scaun ... grăt-se-va și numele tău pomeni-se-va (cca 1550—1580). GCR I, 7/20. Cînd va fi făcut neștine un bine mare locului aceluia, unde lăcuiaște, care bine să se pomenească de pururea. PRAV. 290. Acel oaspe ce din vechi se pomenește. EMINESCU, O. I, 147. A ridicat un pod, care se pomenește într-adevăr între operele lui de împărat. GALACTIION, O. A. II, 75. A fost odată ce-a fost că, de n-ar fi fost, nu s-ar pomeni. RETEGANUL, P. I, 1. Lumea cit o fi Și s-o pomeni Nu vă-ți întîlni. BALADE, I, 293. ◇ E x p r. Nici că se pomenește! sau unde se pomenește?, se spune pentru a arăta că ceva n-a existat mai înainte, nu are precedent, nu există sau nu e posibil. Acum șasezeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Baloș în Moldova? CREANGĂ, A. 19. Și ca să se dovedească unul pe altul, nici că se pomenea. ISPIRESCU, L. 196. M-am uitat la cumpăna fintinii, crezînd că poate bate vîntul; da unde se pomenește! VLAHUȚĂ, ap. TDRG. Und' s-a auzit Și s-a pomenit Să ia sor' pe frate? BALADE, I, 285. Unde s-a mai pomenit Boș de caș în miez de iarnă? ib. III, 203.

3. Tranz. (f a c t.) (Complementul indică persoane, mai ales decedate) A aminti (sau a face să fie amintit) în cadrul unui serviciu religios (mai ales în cadrul unui parastas). Am dat 1 pogon de păduri pentru sufletul meu, nepotu-miu pope Maneai, să mă pomescă (sic!) (a. 1640). BUL. COM. IST. V, 191. Eu pomenesc

pe morții. MAN. GÖTT. 11. Zăci că dacă îi muri, Ficiorii t-or pomeni (a. 1784). GCR II, 141/40. Darăm banii ca să ne pomenească la biserică. BOLINTINEANU, o. 295. Stujește cite trei liturghii pe zi și pomenește la hurtă pe monachi și ieromonachi. CREANGĂ, A. 78. După moarte să aibă cine-i comînda și pomeni. MARIAN, NA. 6. Să mă pomenești Domnului în rugăciunile frăției tale. GALACTION, o. 90. Popi de se stringea, Pe Constantin slujea și mi-l pomenea. PĂSCULESCU, L. P. 170. ♦ **Expr.** (Regional) **A pomeni mortul** = a da de pomană pentru un mort. Cf. ALRM II/I h 225/886. ♦ **Absoi.** O dat de o plătiți! aceasta leturghie ... iar cine nu va pomenie, fie afurisit! (a. 1680). IORGA, S. D. XIII, 151.

4. Refl. A fi, a exista sau a dăinui de multă vreme sau de totdeauna (așa cum este acum). Să pomenești ce astăzi movila lui Răzvan Vodă pe drumul Băii ce merge de la Suceava. N. COSTIN, L. 587. Pricinuiesc fapte De pușini văzute, sau de nîme, Precum s-au pomenit din vechime. BUDA-DELEANU, Ț. 121. Se pomenește de la tată și de la mamă români neaoși din moși-strămoși. GHICA, S. 52. Te-ai pomenit în huzur și-n răsfaș de cum ai deschis ochii. VLAHUȚĂ, o. A. 502. Mult ne-am bătut capul să aflăm originea acestui tîrg dar, ori pe cine am întrebat, ... ne-a răspuns ...: Așa ne-am pomenit. ap. TDRG. Acolo s-a pomenit copil, acolo a făcut nunta. BASSARABESCU, V. 100. Eram de-a binelea gingav și o leacă surd: așa m-am pomenit. VLASIU, A. P. 12. Nu mă-ndur să las căminul părintesc, că aci m-am pomenit. H. II 31. Și ie mare blăstămat Că de cînd s-o pomenit Tăt așa n-o năcăjit. ALEXICI, L. P. 21. Așa s-a pomenit, boala asta o are din neamu lor. ALR II/I MN 56, 4 181/723. ♦ **Tranz.** A cunoaște, a ști de multă vreme sau de totdeauna. Moșneag albit de zile negre, Așa îl pomenea satul. GOGA, POEZII, 16. Așa l-a pomenit satul. BASSARABESCU, V. 62. Frăgarul din curte, pe care-l pomenește din copilăria sa. v. ROM. august 1963, 33.

5. Refl. (Despre oameni) A se găsi pe neașteptate într-un anumit loc, a ajunge ori a se afla într-o situație neprevăzută, a se vedea pe neașteptate în fața cuiva sau a ceva; p. e x t. a face ceva nepotrivit, necugetat. Pă lingă Prul... așzîndu-se pomenitu-se-au ocolii dă turci pă dă toate părțile. R. GRECEANU, CM II, 185. Dăspre ziuă în București ne pomenim (a. 1782). GCR II, 127/13. Se pomeni miuarea cea nebăgătoare de seamă ... jufuită prin vecina ei. PETROVICI, P. 209/26. Ne pomenirăm invitați la adunare. HELIADE, ap. GHICA, A. 791. Trîntește cuvîntul tronc ... Și se pomenește vorbind. PANN, P. V. I, 4/10. S-a pomenit cu un cușit în pîntece. GHICA, S. 46. Mă pomenii cu un nou decret, care mă rînduia judecător la Turnul Severinului. ALECSANDRI, T. I, 371. Mă pomeneșc vorbindu-și despre arta germanilor. ODOBESCU, S. III, 60. O să mă pomeneșc într-o bună dimineață la Golia. GANE, N. III, 145. Cînd să trec pe maidan, mă pomeneșc cu mitocanul. CARAGIALE, O. VI, 20. Se miră și el unde se pomenește. SLAVICI, O. II, 252. Se pomeni în mijlocul mării. ISPIRESCU, L. 25. Sora împăratului să pomeni într-o cameră cu totul și cu totul de aramă. DELAVRANCEA, S. 89. Ne-om pomeni, pe negîndite, Ca de cînd lumea-mbrășișafi. VLAHUȚĂ, S. A. I, 70. Clasa-ntrăgă deodată se pomeni-n picioare. CONTEMPORANUL, VI₁, 391. Se pomenește că-l trage cineva de mincă și-l strigă pe nume. SP. POPESCU, M. G. 45. M-am pomenit la șanț deodată și-o cirp-aveam la cap legată. COȘBUC, P. II, 41. Ei se pomeniră între frunțașii satului. AGÎRBICEANU, A. 235. Se pomeniră deodată la marginea pădurii de brazi. REBREANU, NUV. 276. Ce-ar fi să se pomenească înconjurăți și atacați din toate părțile. id. R. II, 239. Ieromonahul se pomeni deodată păstorul unei turme de citeva familii. GALACTION, o. 254. Se pomeni cugetînd lucruri displăcute și crunte. C. PETRESCU, C. V. 61. Ne-am pomenit deodată în fața unei clopotnițe. BRĂESCU, o. A. II, 87. Ne-am pomenit într-o pădure și ploua. SAHIA, N. 78. Drumul a început să coboare ... și m-am pomenit la

marginea Oarbei. VLASIU, A. P. 227. M-am pomenit gîndindu-mă la tine. ARGHEZI, VERS. 309. Pitarul ... se pomeni că vine spre conac în goana calului. CAMIL PETRESCU, o. I, 8. Se pomeneșc cîrînd tată a doi gemeni. STANCU, R. A. I, 214. Uite ce-e, se pomeni spunîndu-i, ... mi-e pînă peste gît. PREDA, R. 12, cf. id. M. S. 10. Prin țevile firelor de iarbă, depănate ca o jurebie, ne-am pomenit tocmai în lună. SORESCU, V. 81. Se pomeni în curtea lui Lică Mătase. MIHALE, o. 283. În gunoi mă pomenii. TEODORESCU, P. P. 237. Și voinicul suierînd La un tîrg s-a pomenit. BUD, P. P. 15. Să pomeni la o crișmă. GRAIUL, I, 255. Și cum sta ... Cu turcii se pomenea. BALADE, II, 89. Din pămînt născut, În lume trăit și cînd murii În gunoi mă pomenii (Oala). GOROVEI, C. 272. ♦ **Expr.** **Te pomenești că...** = se poate întimpla să..., poate că...; nu cumva ... Te pomenești că la-nfors, de neodihna de peste noapte, îl pridieste vreun somn. BRĂTESCU-VOINESI, P. 91. Îmi dau azi demisia. — Te pomenești că și-o dă, netotul! GİRLEANU, N. 72. Te pomenești că ești chiar sectorul domnului Miron Iuga? REBREANU, R. I, 15. Te pomenești că ne împrietenim și ajungem să ne înțelegem. GALACTION, o. A. I, 151. Te pomenești că nici o injecție nu ești în stare să faci? CAMIL PETRESCU, T. III, 207. Te pomenești că-i apucă și ploaia! SEBASTIAN, T. 150. Se face întuneric ... și te pomenești că dăm și într-o ripă! SADOVEANU, o. III, 69, cf. IORDAN, STIL. 287. Te pomenești că ești îndrăgostit! CĂLINESCU, E. O. I, 158. Te pomenești că întrîrzi pînă la urmă. v. ROM. iunie 1954, 113. Te pomenești că ai să începi să fumezi față de unchiul Grigore? H. LĂVINESCU, C. S. 8. Te pomenești că scapă iarăși cine știe ce vorbe nesocotite. VORNIC, P. 10. Te pomenești că te avansează. PREDA, R. 79, cf. id. M. S. 20. (Regional) **M-am pomenit nicăiri** = „nu mai existam; eram mort (de beție, de boală etc.)“. MAT. DIALECT. I, 233. ♦ (Prin lărgirea sensului) Arcul lui Traian se pomeni într-o zi că a devenit arcul lui Constantin. ODOBESCU, S. III, 73.

6. Refl. (Popular; de obicei cu determinarea „din somn“) A se trezi din somn. A adormi, Și pînă la zioa albă deloc nu s-a pomenit. PANN, E. III, 131/4. E grozav lucru să te pomenești din somn cu casa aprinsă. SLAVICI, N. I, 238. Din somn se pomenea și din gur-așa-i grăia. TEODORESCU, P. P. 77. Dimineața, cînd se pomeniră din somn, să trezesc în niște curți ... domnești. RETEGANUL, P. V, 46. Bate neica la fereastră ... Mîndra să se pomenească. HODOȘ, C. 48. Trei zile mi-l adormea și la trei să pomenea. POP., în LUC. III, 137. Trei zile nu se pomenea. BIBICESCU, P. P. 305. Peste pușin însă s-a pomenit ăla. RĂDULESCU-CODIN, I. 170. Leu din somn se pomenea și din grai așa-mi grăia. VICIU, COL. 141, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 17, GREGORIAN, CL. 60. Peste noapte (în somn) nici nu m-am pomenit. CIAUȘANU, V. 189, cf. ALRM I/II h 311. Am dormit de nici nu m-am pomenit pînă dimineață. MAT. DIALECT. I, 214. ♦ **Tranz.** N-avea mîrgul ce lucra Cu picioru-n pămînt da, Pe mîndra o pomenea. HODOȘ, P. P. 76. Cînd la fată ajungea Adormită o găsea, Dar Gruia o pomenea. BIBICESCU, P. P. 305. Cine-alceia o venit și tu nu m-ai pomenit? BALADE, I, 374. ♦ (Regional) A se trezi dintr-o beție; a-și veni în simțiri, a se dezmetici. Cf. GREGORIAN, CL. 60, ALR II 3 556/27.

7. Refl. unipers. și impers. (Mai ales la perfectul compus, de obicei în forma negativă sau interogativă) A se întîlni în realitate, a exista cu adevărat; a exista. Necurățîia și scumpeata nece să se pomenească într-o voi. N. TEST. (1648), 261¹/17. Fermeccătură ... Acum dă multă vreme tnoace Nu s-au mai pomenit. BUDA-DELEANU, Ț. 113. Unde se pomenea trotuar sau bulevard pe acel timp! GHICA, S. 42. Nu s-a pomenit Un timp mai fericit! ALEXANDRESCU, o. I, 314. Muzeuri, pinacotece ... care nici n-au fost, nici s-au pomenit! ALECSANDRI, T. 65. Nu s-a mai pomenit ... una ca asta undeva. CREANGĂ, o. 54: E o secetă cum nu s-a mai pomenit. CARAGIALE, o. VII, 35. Nu s-a mai pomenit ca ... să deie ori să tertie cuiva, ceva. SLAVICI, N. I, 282. Unde s-a mai pomenit atîta

a nu rămâne roți ca ... = a fi bat. vitareu, a
gîsparea din alente

închipuire nebună? DELAVRANCEA, s. 31. Nu să mai pomenească așa mahala tihnită. id. ib. 215. În iarna aceea era un ger cum de multă vreme nu se mai pomenește. VLAHUȚĂ, O. A. 490. A fost atîta chiu și cînt Cum nu s-a pomenit cuvînt! COȘBUC, P. I, 58. Din neamul lor ... nu se pomeniră vîlstare să nu fie și proprietari de băi. AGÎRBIȚEANU, A. 235. Un drum pe marginea căruia nici casă; nici crișmă nu se pomenea. HOGAȘ, DR. I, 193. Tînr mai deștept ca dînsul nu se pomenește în împrejurime. REBREANU, I. 61. Un colț de țară sălbatic ... unde nu se pomenește de trandafirii de grădină. GALACTION, O. A. II, 41. În paturi de atlas purtate în pîringă ... nu s-a pomenit să umble doamnele în țara Moldovei. SADOVEANU, O. XIII, 716. Femeie pisăloagă ca tine nici n-am pomenit. VINEA, L. II, 306. Dar unde s-au pomenit ... Două săbii într-o teacă. ALECSĂNDRI, P. P. 201. O mîndreață ca aceea nu se mai pomenește pe pămînt. SBIERA, P. 157. Nu se pomenește ștenie de om. Com. din ZAGRA-NĂȘĂUD. Nu s-a pomenit pe față de pămînt. MAT. DIALECT. I, 233. Dragoste cu prieteșug între cîine și pisică, nici cum s-a pomenit. ZANNE, P. I, 382. Lupul cioban oilor unde s-a mai pomenit? id. ib. 522. ♦ T r a n z. Lume veselă ca astăzi N-am mai pomenit de mult! IOSIF, PATR. 38. Nu pomenește ei primăvară mai tîrzie ca acum. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 330. În tinerețea ei n-a pomenit asemenea lucruri. REBREANU, I. 96. Unde ați mai pomenit voi dreptate de-asta? id. R. II, 89. V-am făcut un șnișel cum n-ați pomenit! CAMIL PETRESCU, T. II, 70. Atîta lume ca acum n-am pomenit în Iași niciodată. SADOVEANU, O. X, 358. Rasă de om ca dumneata n-am mai pomenit! PREDĂ, M. 160. Unde ai pomenit șef... să nu respecte orele de primire? 7 decembrie 1962, 32. ♦ A b s o l. Era ... de o cînstă cum „papa“ Săndulescu spunea că n-a mai pomenit. VLAHUȚĂ, O. A. III, 80.

8. T r a n z. (Învechit) A numi¹ (1). Luca iazerul Ghentisaretului îi zice, iară Mathei marea Galileiului pomenească, și pentru aceasta nu să despart acești doi buni vestitori. CHEIA ÎN. 8¹/7. ♦ R e f l. p a s. Stă movila și acmu pe drumul Bătei de la Suceavă, care să pomenești Movila lui Răzvan până astăzi. M. COSTIN, O. 46. Nichitenii — cari ni este moșie de la moși, de la strămoșii noștri, care să pomenească Bosnia (a. 1722). URICARIUL, XXIV, 419.

— Prez. ind.: pomenească. — Și (regional) pomini, (suspect) pomî vb. IV.

— Din v. sl. поминѣти.

POMENIC s. n. v. pomelnic.

POMENINȚĂ s. f. (Învechit) Amintire. Din pomenința oamenilor. LB, cf. GHETIE, R. M.

— Pl.: pomenințe.

— Pomeni + suf. -ință.

POMENIRE s. f. Acțiunea de a p o m e n i și rezultatul ei.

1. Faptul de a-și aminti; faptul de a rămîne în amintirea oamenilor; aducere-aminte, amintire. Spre pomenirea a darurilor celora dulcile aduce-ne. COHESI, EV. 428. Aceasta făc[er]i de cite ori s-ași bea întru pomenirea mea (ante 1618). GCR I, 52/6. Și de aceasta să ai pomenire de purure. PRAV. GOV. 123¹/1. Vor lua roadă dentru scrisoarea a oameni învâțați, cu pomenire de dînșii la vecii vecilor. N. COSTIN, L. 41. Au sămănat ghiindă, de au făcut dumberăvi pentru pomenire. NECULCE, L. 12. Aceasta au grijuit a tipări întru pomenirea minunatului pod. C. CANTACUZINO, CM I, 16. Cui taste de trebuință dăruiaște pentru buna pomenirea lui (a. 1702). GCR I, 345/2. Acest cuvînt ... să stea pre tablă spre pomenire. PETROVICI, P. 138/17. Gonește acest somn greu al pomenirei veselilor trecute. VOINESCU II, M. 113/25. Eu! să te uit? eu! să n-am pomenirea D-atîi amor, nuri, frumusețe a ta? I. VĂCĂRESCUL, P. 207/3. Cărările-acelea toate Or finē spre pomenire urmele mele-nsemnate. CONACHI, P. 103, cf. PANN, P. V. II, 131/14. Virtuți mîntuitoare A voastră pomenire ades va deștepta. ALEXANDRESCU, O. I, 81. Acesta-i nefericitul întru pomenire

care a dat chiorș peste plumbii lui Alexandru? GANE, N. I, 129. Pentru pomenire s-ar fi clădit această movilă. SADOVEANU, O. XII, 235. Merg cu toți pe cale Să-aleagă-n vale Loc de monastire Și de pomenire. ALECSĂNDRI, P. P. 186. Ai săvîrșit de-a bine, Sfință mănăstire, Pentru pomenire? PĂSCULESCU, L. P. 192. ♦ E x p r. (Învechit) A se stînge (sau a pieri) pomenirea (cuiva) cu sunet = a dispărea din atenție, a fi dat uitării. Să stînsă pomenirea lui cu sunet, și moșiile lui cădzură la mîni streine. NECULCE, L. 121. Au perit pomenirea Pasvandului cu sunet. DIONISIE, C. 210. (Cu schimbarea construcției) Ura ce hrăni familiei Bathoreștilor ... fu atît de înfocată încît arse cu totul această familie și stînsă cu sunet pomenirea ei. BĂLCESCU, M. V. 96. Pomenirea multor urmași ai săi cu sunet a perit. NEGRUZZI, S. I, 196. ♦ Ceea ce rămîne în amintirea oamenilor; ținare de mînte; p. e x t. faimă, renume; semn, urmă care amintește ceva. Ștefan, mai marele diacon, pomenirea să i-o prăznuim de dimăneța pînă sara (a. 1640). GCR I, 90/2. Mearge-vor dreptii în viața veacilor și ce va fi mai dulce de această pomenire? (a. 1642). id. ib. 99/26. Pomenirea bună după moarte încă va rămînea (a. 1683). id. ib. 272/27. Biruință de mare pomenire. CANTEMIR, HR. 207. Lăstîndu-ne nouă numai o amară pomenire de voi (cca 1770). ARHIVA R. I, 60/3. Adevărat nemuritoare îți iaste pomenirea. MOLNAR, RET. 39/10. Toate cărțile sale care era scrise cu slove latinești le prăpădiră, ca și pomenirea lor să se steargă de pe fața pămîntului. MAIOR, IST. 253/15. În veac râmii și pomenirea ta în neam și în neam. KLEIN, ap. GCR II, 185. Tristă pomenirea Fericirilor mele trecute, Curmată fiind prin moartea tute. BUDAI-DELEANU, Ț. 217. Lira-mi dulce suspină plăcuta pomenire. HELIADE, O. I, 266. Era ca Abeilard de erotică pomenire? NEGRUZZI, S. I, 231. A ta mîndră pomenire Va zbura la nemurire. ALECSĂNDRI, P. I, 191. Batjocorește fără rușine cînstita pomenire a părinților mei. CARAGIALE, O. II, 289. Să lași în urma ta pomenirea dă bun patriot și dă om cînstit. ZANNE, P. VIII, 456. Azi nu-i Ileana nicăturea, De-abia trăiește-n pomenirea Poveștilor cu dulce rost. COȘBUC, P. I, 125. În frunte avea un semn de arsură ... fioroasă pomenire din ziua atacului de la Grivița. MIRONESCU, S. A. 24. Cîți îndrăzneți ... nu erau de pomenire sezătorilor din Alăutești. GALACTION, O. 45. ♦ (Învechit) Memorie (1); mînte (considerată ca sediul al procesului de memorare). Precum eu a povestii nu mă voi lenevi, așe tu în pomenire a le alcătui nu te obosi. CANTEMIR, I. I. I, 108. Precum simțirea în lucrurile ce-s de simțit lucrează, așe pomenirea în fantazie tipărită și zugrăvită, ale sale pătrundătoare sloboade radze. id. ib. 136. Pitarde din pomenirea sa pe Atina. BELDIMAN, N. POMP. 57/16. Unde este legat gîndul cu mintioasa pomenire? CONACHI, P. 270.

2. Faptul de a menționa; menționare, relatare; mențiune (1). Pomenirea dreptului] cu laudă se cheamă (ante 1633). GCR I, 83/17. Un cuvînt, o pomenire n-am putut afla. M. COSTIN, LET. I, 23/27. Nevoi-mă-vol pururea a avea pre voi după ieșirea mea ce iaste a face pomenire pentru aceasta. CHEIA ÎN. 3¹/15. Cel om bogat de pre care iaste pomenire în ev[an]ghelie de la Luca (a. 1683). GCR I, 271/15. Aicea însemnăm numai pentru o pomenire, ca să să știe. R. GRECEANU, CM II, 122. Vom povesti pe scurt ceea ce am aflat de la mulți munteni ca vrednic de pomenire (începutul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 31. Vrednic de pomenire. LB, cf. POLIZU, BĂRCIANU. Însofînd ficcare danie cu pomenire ... „de sufletul răposatei“. BRĂESCU, O. A. II, 54. Generații după generații s-au perindat ... fără nici o pomenire de trecerea lor pe pămînt. SADOVEANU, E. 76. Pomenirea, cea mai mare cînstă la om și în viață și după viață. ZANNE, P. VIII, 456.

3. Comemorare, amintire a unei persoane, a unui sfînt (de obicei în cadrul unei slujbe religioase); slujbă sau rugăciune în amintirea celor morți; (învechit) pamente (1). Învățătură de praznicele domnești întru pomenirea sfinților aleși. CORESI, EV. 456. Să se facă pomenire sfinților și morților. PRAV. GOV. 95¹/15. Într-aceastaș dzi pomenirea su[în]tului ... m[u]l[c]e]nic

Petru. DOSOFTEI, ap. GCR I, 256/30. *Pomenirea celui dentru sfinți părintele nostru Agathon (a. 1698).* GCR I, 321/8. *Pomenirile ... pentru citori să se săvârșească (a. 1810).* URICARIUL, VI, 353. *El s-a călugărit ... făcând multe pomeniri cit a fost în viață.* CREANGĂ, A. 21. *În Transilvania ... sărăcustele acestea numite simple pomeniri, se fac în decurs de șapte simbețe.* MARIAN, I, 378, cf. id. s. R. II, 75. *Purta ei de grijă de preot să-i facă pomenirile la zilele când se fac rugăciuni pentru sufletul morților.* C. PETRESCU, I, 1, 295. *Preasfințitul vlădică de Roman a cîntat slujbă mare și a dat pomenire tuturor oștenilor căzuți.* SADOVEANU, O. XII, 341. *Merg eu la această mare slujbă de pomenire.* CAMIL PETRESCU, O. II, 153. *Și-n simbețe de pomenire a morților, urca pe deal, la nucii și vișinii cimitirului.* CAMILAR, N. I, 109, cf. H IV 260. ◊ *Veșnica (lor sau lui, ei) pomenire = cîntare bisericească de încheiere a slujbei de înmormintare sau de parastas. După ce a sfințit preotul panachida și cantorii bisericești de cîntat vecinica pomenire, stropesc pe mort cu apă sfințită.* MARIAN, I, 260. (Glumeț) *Să le fie fărîna — adică nu..., să le fie mai bine carnea ușoară stomacului și apoi veșnica lor pomenire.* ODOBESCU, S. III, 37.

— Pl.: pomeniri.

— V. pomeni.

POMENIT, -Ă adj. 1. Amintit, menționat, citat (mai înainte). *Caută la pomenitul scriitoriu.* CANTEMIR, HR. 67. *Mergînd dar la pomenitul loc, cu ... strigîndă au lucrat.* DRĂGHICI, R. 84/12. *Cine-i mă rog stăpînul pomenitului balaur?* ALECSANDRI, T. I, 357. *Tabloul pomenit va avea cu totul altă înriurire asupra unor privitori.* GHEREA, ST. CR. II, 77. *Cămărașul de vizitare, pomenit prima oară într-un document din ianuarie 1519.* BUL. COM. IST. V, 120.

2. (Învechit, rar) Cîstit, slăvit. *Chipriane, prea pomenite.* MINEIUL (1776), 7^r/21.

— Pl.: pomeniți, -te.

— V. pomeni.

POMENITÓR, -OĂRE s. f., s. m. 1. S. f. (Învechit) Memorie (1); menționare. Cf. ANON. CAR., LB.

2. S. m. (Învechit, rar) (În sintagma) *Pomenitor de rău = calomniator, clevetitor, defăimător. Și cineș cu cuget rău să n-aiă spre vecinul său și intru inema sa, că tot amu pomenitoriul de rău fărăleage iaste.* CORESI, EV. 48. *Ia să auzim învrăjmășitorii și pomenitorii de rău să ne fricoșăm.* id. ib. 285.

3. S. m. (Învechit, rar) Cronicar. *Și Iosăfat fecitorul lui Ahiluth pomenitoriu (era cronicar B 1938).* BIBLIA (1688), 237^r/37.

— Pl.: pomenitori, -oare.

— Pomeni + suf. -tor.

POMENITŪRĂ s. f. (Învechit, rar) Aducere-aminte, amintire, pomenire (1). Cf. ANON. CAR.

— Pomeni + suf. -tură.

POMERÁNȚĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Portocală¹ (1). *Oare de ce au făcut el atîtea feluri de pomoroanțe?* PETROVICI, P. 226/16, cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., GLOSAR REG., ALR SN IV h 1 140.

2. (Prin Bucov.) Curmală. LEXIC REG. 106.

— Pl.: pomoranțe. — Și: (regional) pomăránță (ARH. SOM. XIII, 464, ALR SN IV h 1 140/386, GLOSAR REG.), pomoránță (ALR SN IV h 1 140, pl. pomoránți, ib.), pomoránță (CV 1952, nr. 4, 34), pomoroágă (ALR SN IV h 1 140, pl. și pomorog, ib.), pomoroánță (L. COSTIN, GR. BĂN. 163, ALR SN IV h 1 140, BORZA, D. 49), pomoroánță, pamaránță (ALR SN IV h 1 140/2), pamaránță (ib. h 1 140/219), moroánță (ib. h 1 140), moroánță (LB) s. f.

— Din germ. Pomeranze.

POMEREĂZĂ s. f. (Învechit) Chindie, toacă. *Fireasca împărțire a zilei dintru-nceput au fost în trii restimpuri:*

în timpul resăritrei ..., în timpul prînzului mare ... și în timpul tocei, numit pomerează. SĂULESCU, HR. I, x/8.

— Cf. pomeridă.

POMERIDĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Chindie, toacă. Cf. POLIZU, LM, DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: pomeride.

— Din lat. post meridiem.

POMESÉLNEC s. n. v. pomeselnic.

POMESÉLNIC s. n. 1. (Învechit) Fișie de pinză; ștergar (lung și îngust). *Și ieși mortul legat, mințile și pictoarele și fața lui cu pomisealnic legată.* CORESI, EV. 96. *Argintul tău ce-am avut, pușu-l într-un pomiselnic.* id., ap. TDRG. *Epitrahilul iaste în chipul pinzei, adecă a pomeselnicului (a. 1652).* ap. CADE. *Și ieși mortul legat preste mini ... și fața lui legată cu un pomeselnic (a. 1669).* GCR I, 188/31. *Au furat o legătură de tort și un pomeselnic (a. 1800).* IORGA, S. D. XII, 215, cf. TDRG.

2. (Regional) Văl sau bucată de pinză (albă, brodată) pe care le poartă femeile pe cap. Cf. MOLDOVAN, Ț. N. 175, JAHRESBER. V, 190, CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., T. DINU, Ț. O. 138.

3. (Învechit, prin sudul Transilv.) Scufie împodobită cu mărele, panglicuțe colorate, fluturași etc., pe care și-o puneau femeile, la portul popular, în zilele de sărbătoare. LEXIC REG. II, 52.

— Pl.: pomeselnice. — Și: (învechit) pomisélnic, (regional) pomesélnice (H XVII 39, 124), polmesénic (SCRIBAN, D.), polmésnic (com. din SÎMBĂȚA DE JOȘ-FĂGĂRAȘ) s. n.

— Etimologia necunoscută.

POMESTEĂLĂ s. f. v. pomosteală.

POMESTÍ vb. IV v. pomosti.

POMESTIRE s. f. v. pomostire.

POMÉȘȚINĂ s. f. v. pomostină.

POMET¹ s. n. 1. Grădină cu pomi fructiferi, livadă, (regional) pomăret, pomărie (1), pomăriște, pomărit (2); (la sg. cu sens colectiv) mulțime de pomi (1) (care formează o livadă). *Apă curgătoare în mijlocul raiului de udă pomești.* MOXA, 346/16. *Un pomăt incuital sau un izvor de apă rece să fie astupat, de ce folos are fi celor însătați?* (a. 1632) GCR I, 79/23. *Apa cea de ploaie ce să pogoară din nădri pre pămînt, în multe chipuri lucrează ... în flori și în pomești de le crește și le înfrășadză.* VARLAAM, C. 113. *Ceia ce vor intra în vie sau în pomăt, pentru să mîntnce numai pome, să nu să cearte.* PRAV. 10. *M-au minat părintele meu Ieremia la pomătul lui Agrippa la puțneale smochine pentru bolnavii.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106^r/34. *Nu mai mergi la grădini, la riuri ..., la pometuri (a. 1691).* GCR I, 291/38. *Dentr-acel pomăt avea cei bolnavi multe feluri de roduri.* N. COSTIN, L. 201. *Tot fealiul de pomăt roditoriu.* CANTEMIR, IST. 126, cf. ANON. CAR. *Am vîndut ... moșia ... cu loc de prisacă și cu pomăt (a. 1708).* URICARIUL, XVII, 146. *În tot finutul să pare a vedé pomești, viile, fărînele și timpii cei curășiți.* AMFILOHIE, G. 116/23. *Se află și roade pomătului, cereșe, prună (a. 1793).* URICARIUL, VI, 168. *Starea și ordnădura rodirii lui, a pometurilor, a verdeciturilor și a lăcuiților.* PISCUPESCU, O. 74/13. *Li da de mas ô chiliușă durată așezată într-un pomăt.* ASACHI, S. L. II, 39. *Îngrijitor ... al liveidei cu pomet.* PANN, P. V. III, 6/3. *Am găsit verdeață, pomet și apă.* NEGRUZZI, S. I, 317. *Poalele dealurilor cu viele și cu pometurile lor.* I. IONESCU, P. 194. *Curțile albe ... perđute în mijlocul unor pomete.* EMINESCU, N. 56. *Putea să vadă ... pomătul den dosul acelor case.* SLAVICI, N. I, 341. *Jur împrejur avea pomăt, grădina.* CONTEMPORANUL, V. 1, 97. *Ajunțnd în pomăt se opresc la un măr sau*

păr. MARIAN, NA. 265. Gîndacii și alte vietăți mărunțele, stricăcioase ... pometeilor. id. s. r. II, 208, cf. BARCIANU. *Imi da perje și pere din pomăt cînd erau coapte.* SBIERA, F. s. 8, cf. ALEXI, W. *Ulise merse aproape de pometul Cel încărcat de poame.* MURNU, o. 402. *Sat cu uliți largi, cu mari grădini pline de pometuri.* AGÎRBICEANU, A. 480. *Grădina era împărțită în două jumătăți: legumăria și pometul.* COMȘA, N. z. 34. *Unul din dealurile cu poalele pline de vii și de pometuri.* BENIUC, M. C. I, 248. *Pe sub pometuri simțără iarăși mireasma fructelor în pîrgă.* v. ROM. august 1960, 74. *Avea un pomăt de nuc.* SBIERA, P. 34. *O-nfloril pometu-n coastă.* MÎNDRESCU, L. P. 52, cf. GRAIUL, I, 53, CIAUȘANU, GL. *La pomătul lui Ion Toate păsările dorm.* ANT. LIT. POP. I, 153, cf. ALR SN I h 201, A v 14, 25, VI 26. *Se mărită pometul cu grădina, se spune despre o căsătorie între oameni bogați, făcută din interes.* Cf. ZANNE, P. I, 265.

2. (Prin Olt.) Pomicultură. *Din pomăt (trătește).* ALR II 6 062/812, cf. 6 062/872.

— Pl.: pometuri și (regional) pomete, (învechit, m.) pomești.

— Lat. pometum.

POMÉT² s. n. (La pl. sau la sg. cu sens colectiv) Multime de fructe; diverse varietăți de fructe; recoltă de fructe. *Cealaltă parte a stăpînului și aceea o va fînea și să va hrăni cu dînsa pînă cînd să va implea vreama pomătului.* PRAV. 82. *Floarea și pomești și toată verdeața pămîntului.* M. COSTIN, o. 93. *Din pometuri să deie zeciuială (a. 1799).* IORGA, S. D. V, 203. *Pomi de tot felul de pometuri.* PISCUPESCU, o. 56/22. *Țara Rumânească este îndestulată de pometuri, mere, pere.* TÎMPEANUL, G. 7/15. *Cînd mergea în piață și vedea vînzări, Pometuri, dulcetură și alte mîncări.* *Întreba de toate cu cit să vindea.* PANN, P. V. I, 130/27, cf. POLIZU. *După cină, bătrîna a curățit masa, a adus pometuri, uscături și băutură.* CARAGIALE, o. II, 277. *Ogrăzile de pruni și mere se îndoaiau sub greutatea pomelui.* DELAVRANCEA, S. 54, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *O fost mult pomăt.* ALR I 870/378, cf. 870/690, 986.

— Pl.: pometuri și (învechit, m.) pomești.

— Poamă + suf. -el.

POMÉTĂ s. f. v. pomești.

POMÉTE s. n. v. pomești.

POMÉTEL s. n. (Popular) Diminutiv al lui p o m e t¹ (1). *O grădină cu straturi ..., cu trandafiri și liliac și cu cîțiva pomi. În acerasi pomel se află la unii gospodari și cîțiva stupi.* PAMFILE, I. C. 447, cf. DM. *Le-a săpat două gropi Colo-n vale-n pomeșel, Sub cel mîndru creșel.* ȘEZ. XIII, 150.

— Pl.: pomeșele. — Și: pomitel s. n.

— Pomel¹ + suf. -el.

POMÉȚI s. m. pl. (De obicei cu determinarea „obrazului” sau „obrajilor”) Partea proeminentă (osoasă) a obrazilor; umerii obrazilor, (învechit și regional) merlele obrazului, (regional) pumnii obrazilor, poama obrazului. *Pomești obrazilor săi erau netnecat rumeni.* BOLINTINEANU, o. 455. *Fața foarte roșie mai ales la pomești și alte proeminențe.* CARAGIALE, ap. CADE. *Pe sub a căreia piele, subțiată și pirlită, albeau lustruul dunga nasului și pomețele obrazilor.* DELAVRANCEA, S. 134. *Ovalul caucazian lîngă pomești mongoli.* D. ZAMFIRESCU, R. 191. *Pe pomețele obrazilor pielea îi stătea să plesnească.* REBREANU, I. 280. *Anemia visătoare din pomețele pătate de vâpaia așteptărilor clopota din Tasia o icoană.* KLOPȘTOCK, F. 322. *Țărani, mărunți și osoși, cu mustățile stufoase și pomești proeminenți.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 40, cf. BUL. FIL. V, 37. *Pomețele de sub ochi îi erau zilnic atît de proaspăt rumenite, încît lăsa loc presupunerii că se vopșește.* ARGHEZI, B. 32. *Se pudra pe față în chip bătător la ochi, carminîndu-și prea tare pomești slabi ai obrazilor.*

CĂLINESCU, E. O. I, 69. *Avea ..., cu pomești ieșiți în chenarul bărbiei negre, ceva neomenesc.* CAMIL PETRESCU, o. II, 21. *Aveau pomești obrazilor bușiți și înnegriți.* STANCU, R. A. II, 179. *Pomești obrazului moale și alb, cu pielea împospătată de ascușul briciului, i se înroșiră ușor, ca de dogoare.* v. ROM. iulie 1954, 98. *Această față lungă ... cu pomești obrazilor lucindu-și porți mari printre smocurile de păr.* GALAN, Z. R. 7. *Cu pielea feței trandafirine și bine întinsă peste pomești asiatici.* VINEA, L. I, 24. *Fața lui bronzată, cu pomești tari, ochii strălucitori.* s. martie 1960, 37. *Iși lipi palmele de pomești obrazilor, să știe de-s reci.* v. ROM. septembrie 1960, 26.

— Și: (astăzi rar) pométe (pl. pomete) s. n., (rar) pométă (BARCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— Din fr. pommette.

POMÍ vb. IV. Refl. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.) A se pomâi sau despre părți ale corpului lor) A se pomâi. Cf. CIAUȘANU, GL. *S-a pomit așa de rău femeia asta, nici nu-ți vine să crezi că e ea.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: pomesc.

— V. pom.

POMÍ² vb. IV v. pomeni.

POMICOL, -Ă adj. 1. Privitor la pomicultură, de pomicultură, care aparține pomiculturii; care se ocupă cu pomicultura. *Produsele pomicole și viticole ..., intră în măsură tot mai mare în alimentație.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 794. *Membrii delegațiilor vor vizita stațiuni experimentale viticole și pomicole.* ib. 1960, nr. 4 853. *Se înființează numeroase pepiniere și livezi pomicole.* B. DARW. 92.

2. (Rare) Care este specialist în pomicultură, care lucrează în domeniul pomiculturii. *Tînărul tehnician pomicol care-l însoțește abia îl poate urmări.* IL septembrie 1960, nr. 9, 5.

— Pl.: pomicoli, -e.

— De la pom.

POMICULTÓR s. m. Persoană care se ocupă cu cultivarea și îngrijirea pomilor fructiferi; specialist în pomicultură. Cf. NOM. PROF. 13. *Foarte pușini pomicultori stăpînesc toate cunoștințele din domeniul pomiculturii.* ENC. AGR., cf. IORDAN, L. R. A. 227, SCRIBAN, D. *Experiența și practica pomiculturilor și viticulturilor.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 794. *Rămurelele pe care bunii pomicultori le taie cînd curăță pomii.* VÎN. PESC. decembrie 1961, 10. *Se înființează diferite societăți ale pomiculturilor și se experimentează o serie de metode de aclimatizare a soiurilor sudice în regiunile nordice.* B. DARW. 92, cf. SFC I, 177.

— Pl.: pomicultori.

— Din fr. pomiculteur.

POMICULTURĂ s. f. Ramură a științelor agricole care cuprinde studiul biologiei și agrotehnicii pomilor fructiferi, ameliorarea lor și comportarea în cultură a diferitelor soiuri sau specii; (ramură a agriculturii care se ocupă de) cultura pomilor fructiferi; (popular) pomărit (1), pomărie (3), (regional) pomel¹ (2); p. e s t r. pomologie. *Scopul tuturor grefelor este a-a îmbunătăți specele arborilor ... Putem să zicem că toată pomicultura consistă în arta grefei.* BARASCH, B. 37. *Cînd s-a înființat aici școala statului, comuna s-a însărcinat să dea un local potrivit și o grădină pentru pomicultură.* REBREANU, I. 83. *Foarte pușini pomicultori stăpînesc toate cunoștințele din domeniul pomiculturii.* ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D. *O condiție de bază pentru refacerea și continuă dezvoltare a pomiculturii și viticulturii ... este lupta hotărîtă împotriva practicilor învechite.* ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 794. *Interesul pentru pomicultură și viticultură devine din ce în ce mai accentuat.* B. DARW. 92, cf. SFC I, 177, 188, DER.

— Din fr. pomiculture.

POMIERĂ s. f. (Rare) Fructieră. Masa va fi așezată în careu, cu flori împrăștiate; se va cere pomierele și trichelurile de argint. BRĂESCU, O. A. I, 37, cf. DL, DM, DEX, UDRESCU, GL.

- Pronunțat: -mi-e-. — Pl.: pomiere.
- Din fr. pommière.

POMILĂ vb. I. R e f l. (Prin Munt.) A se stafidi, a se zbîrci. Pe toate bubele le chemase, iar pe bubele dulci nu le chemase, și ele se minia, Rădăcina [bubelor dulci] li se usca și în vîrf se pomila. MARIAN, NA. 392.

- Prez. ind.: ?
- Cf. p o m i l.

POMILĂR s. m. (Prin sud-vestul Transilv. și prin Ban.) Client, mușteriu (2). Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, ALR II/76.

- Pl.: pomilari.
- Din scr. pomilar „client la moară“.

PÓMILĂ s. f. v. pomînă.

POMILÓI s. m. (Prin Olt.) „Corcitură, bastard“.

- cv 1951, nr. 2, 34.
- Pl.: pomiloi.
- Etimologia necunoscută. Cf. p o m i l a.

PÓMINĂ s. f. 1. (Învechit) Amintire, memorie (2). Pomina înfocării s-au timplat prin păcatele noastre. DOSOFTEI, v. s. septembrie 1°/8. Să-ți rămîie-n lume pomînă ucigașă. ALECSANDRI, POEZII, 633, cf. DDRF. \diamond L o c. a d j. De pomînă = care se păstrează multă vreme (sau veșnic) în amintire, care nu se poate uita, de neuitat. Aș face ceva să rămînă de pomînă. CARAGIALE, O. II, 260. Cine era să facă chefurile rămase de pomînă? BRĂTESCU-VOINEȘTI, I, 57. A venit septembrie cel de pomînă ... cînd satele s-au umplut de ordine verzi. CAMILAR, N. I, 22. Aud că ai pălmit lucruri de pomînă. VORNIC, P. 181. A murit în timpul unui ospăț de pomînă, făcînd ... o apoplexie. v. ROM. iulie 1958, 58. Anul acela ploios a fost un an de pomînă. GL 1961, nr. 8, 3/3. I-au întors domnului ... aproape tot ce au luat de la curte în noaptea aceea de pomînă. LĂNCRĂNȚAN, C. I, 60.

2. (Astăzi rar; sens curent în expresii și locuțiuni) Faimă, veste care se răspîndește mult (și pînă departe) despre un anumit lucru sau despre o acțiune remarcabilă. Se-mplinize pomina-n lume despre grozava lui zgrîcenie. VLAHUȚĂ, O. A. I, 217, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., RĂDULESCU-CODIN. De frumoasă ee-mi era, Se ducea vestea de ea, și vestea și pomina. BALADE, II, 137. (Adverbial; cu valoare de superlativ) Fata împăratului era frumoasă cît nu se mai poate, iar a împărătesei era urtă pomina. F (1887), 193. Avea o mîndrețe de grădină de era pomina. BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. TDRG. Era urit pomînă! ȘĂINEANU, D. U. \diamond L o c. a d j. De pomînă = extraordinar, grozav, excepțional. Dăduse Dumnezeu un an bun și se făcuse grîul de pomînă. SANDU-ALDEA, U. P. 100. M-am hotărît să pîndesc împrejurările și, cînd mi-o veni bine, să fac un tărăboi de pomînă. GALACTION, O. A. I, 40. Se trîntiră în cele două pături și admiră un somn de pomînă. STĂNOIU, C. I, 92. \diamond L o c. a d v. (Rare) Nici pomînă = deloc, în nici un fel, nici vorbă. Despre felinare și alte înlesniri, nici pomînă! SADOVEANU, O. V, 459. \diamond E x p r. A (l) se duce sau a (-l) merge (cuiva) pomina = a ajunge să fie cunoscut de toți, a se răspîndi pretutindeni vestea, faima (despre cineva sau ceva); a (i) se duce vestea ca de ceva neobișnuit sau extraordinar. În starea de apelpisie în care mă aflu, dau foc bisericii de se duce pomina. FILIMON, O. I, 252. Nădăjduiesc să ne revedem ... să-i tragem un chef ... să-i meargă pomina. CARAGIALE, O. VII, 98. Traseră un chef de să se ducă pomina. ISPIRESCU, L. 141. Briul ... puțin fete-l învîrteau, da-l învîrteau să se ducă pomina. DELAVRANCEA, S. 58. De bun, îi merse pomina prin Argos. MURNU, O. 74. Pune lipitori și scoate măsele de i s-o dus pomina prin meleguri.

MIRONESCU, S. A. 135. Nedelcu ar fi vrut să facă o nunță în toată legea ei, să se ducă pomina. CAMIL PETRESCU, O. I, 83. I se și dusesse pomina pînă la țîrg. STANCU, D. 38. Acasă c-o aducea și cu ea se curuna De se ducea pomina. TEODORESCU, P. P. 70. Am s-o bocesc eu, de s-a duce pomina. ȘEZ. VII, 27. Cu hangeru-l va junghia De s-a duce pomina. MATEESCU, B. 72. S-a dus pomina ca de popă tuns. ARH. OLT. XXI, 273. Turme Grase Că-și prăsea, Pomina de se ducea. ANT. LIT. POP. I, 458. Foc orașului t-or da ... De s-o duce pomina. BALADE, II, 27. (Familiar) A ajunge (sau a se face) de pomînă (sau de pomina lumii) = a se compromite în fața tuturor, a se face de ris; a intra în gura lumii. Dacă mai repetă una la fel ajunge de pomînă. C. PETRESCU, I. I, 291. Vreți să ajungem de pomînă în lume? VORNIC, P. 217. Dacă îți dau eu hainele mele, ajungi de pomina lumii. T. POPOVICI, SE. 256. (Regional) A fi de pomînă = a fi surprinzător, uimitor, demn de mirare. Cf. ARH. OLT. XXI, 273.

3. (Regional) Poznă, năzbitie (Piua Petrei—Fetești). Cf. ALR SN v h 1403/705.

- Și: (învechit) pómilă s. f. TDRG.
- Postverbal de la pomeni.

POMINEĂTĂ s. f. v. pomneată.

POMINÉTĂ s. f. v. pomneată.

POMINÍ vb. IV v. pomeni.

POMINÓC s. n. 1. (Învechit) Dar făcut unei persoane care îți face un serviciu, unui superior etc.; orandă adusă divinității. Dusără două turtureale ... pominoac preutului. VARLAAM, C. 418. Pominoace încă-ț votu aduce, Jărtvă grasă și colivă dulce. DOSOFTEI, PS. 69/3. Luînd nește bucate de mîncat ... și dusă pominoac acestuia părinte. id. v. s. noiembrie 99^v/36. Aur, argint, dobitoace și păsări, ca pominoac pămîntului lor în toți anii la căscată poarta lui prin solii lor s-au obliguți. CANTEMIR, HR. 23. Iată pominoacul jirfii mele și cu aceasta împreună pre tot pre mine spre jirfa mea dau. id. IST. 134, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., SFC VI, 51.

2. (Prin Maram.) Dar adus de către nuntași mirelui sau miresei. Cf. T. PAPAHAĞI, M. 229, GLOSAR REG.

- Pl.: pominoace.
- Din slavonul ПОМИНОКЪ.

POMINOCÍ vb. IV. R e f l. (Învechit) A se dăru, a se consacra, a se devota (unei cauze). S-au pominocti ... lui Dumn[e]dzău. DOSOFTEI, v. s. decembrie 232^v/3, cf. JAHRESBER. V, 124, TDRG, SCRIBAN, D., SFC IV, 39.

- Prez. ind.: pominolesc.
- V. pominoac.

POMINȚĂL s. n. v. pămîntel.

POMIRÓS, -OĂSĂ adj. (Într-o poezie populară) Foarte parfumat. Apă albă, pomiroasă, mă spală, mă fă frumoasă Să le plac flăcăilor, Ca vinul boterilor. MARIAN, S. R. I, 146.

- Pl.: pomiroși, -oase.
- Po-1 + miros.

POMISÉLNIC s. n. v. pomeselnic.

POMISÍ vb. IV. R e f l. (Prin nord-vestul Munt.)

1. A se zgîrci. Cf. UDRESCU, GL. Te pomisești tu, bătete, dar miine-poi miine cine știe cine mîncă. id. ib.

2. A se pomăi. Cf. UDRESCU, GL.

- Prez. ind.: pomisesc.
- Etimologia necunoscută. Cf. p o m i l.

POMISÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) 1. Zgîrcit, avar. Cf. UDRESCU, GL. Pomisit om! Nici dracul nu se lipește de el. id. ib. \diamond (Substantivat) De la pomisitu-ăla nici moartea n-are ce lua. id. ib.

2. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Uscat ca o poamă (I 1), îmbătrînit înainte de vreme;

slăbit, stafidit, zbircit, (regional) pomit (1). Cf. UDRESCU, GL.

- Pl.: pomisiți, -te.
- V. pomisl.

POMISTEALĂ s. f. v. pomosteală.

POMISTÍ vb. IV v. pomosti.

POMIȘOARĂ s. f. (Bot.; rar) Coacăz (*Ribes rubrum*). Tufe de pomișoară și de agrise dau ... adăpost păsătorilor mele. GÎRLEANU, L. 34, cf. BORZA, D. 148, DEX. ♦ Coacăză. Cf. DEX.

- Pl.: pomișoare.
- Poamă + suf. -ișoară.

POMIȘÓR s. m. Diminutiv al lui pom.

1. Cf. pom (1). Pasiri... în pomșori cuiburile își făcea. CANTEMIR, I. I. I, 167, cf. ANON. CAR. Copiii lui stît pentru dînsul ca niște pomișori ghimpoși. MARCOVICI, D. 38/13. Țapul... trecea pe lîngă cite un gard să apuce cite vrun lăstar de la vrun pomișor. ISPIRESCU, L. 179, cf. 244. Baba... îi dă în mîna dreaptă un pomișor, iară în mîna stîngă un inel foarte mic. MARIAN, O. I, 375. Este datină, pe alocurea, de a face un pomișor, pe care îl împodobesc cu mere, nuci, poame, colaci. id. ib. II, 177, cf. id. s. R. II, 278, DDRF, TDRG. La fîntîna din răzor, Sub umbră de pomișor. JARNÍK-BİRSEANU, D. 104, cf. 369. Frunză verde pomișor, Cum am rămas eu cu dor. HODOȘ, P. P. 98.

2. (Bot.; regional) Coacăz (*Ribes rubrum*). Cf. BORZA, D. 148.

- Pl.: pomișori. — Și: (învechit) pomșór s. m.
- Pom + suf. -ișor.

POMIȘTE s. f. (Rare; cu sens colectiv) Mulțime de pomi (1). Țeava se smuci înapoi, bubuitura plesni asurzitoare și un vuiet metalic se năpusti asupra pomiștii, clătînd frunzele. T. POPOVICI, S. 417.

- Pom + suf. -iște.

POMÍT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.) 1. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Pomisit (2). Cf. CIAUȘANU, GL., MAT. DIALECT. I, 233, UDRESCU, GL.

2. Zgîrcit, avar. Cf. LEXIC REG. II, 16, UDRESCU, GL. ♦ (Substantivat) Pe pomitu-ăta l-am cunoscut și eu; i s-a lipit pielea pe os de zgîrcit ce e! UDRESCU, GL.

- Pl.: pomiți, -te.
- V. pomit!

POMÍȚ s. m. (Bot.; regional) Dud (*Morus*) (Be-clean-Dej). ALRM SN I h 149/260.

- Pl.: pomiți.
- Derivat regresiv de la pomiță.

POMIȚĂR s. m. (Bot.; regional, mai ales în Transilv.) Dud (*Morus*). Cf. BORZA, D. 112, H XVIII 16, VAIDA, ALR SN I h 216, ALRM SN I h 149, MAT. DIALECT. I, 214, 286. ♦ (Urmat de determinări care indică specia) Pomnițar cu pomnițe albe. BORZA, D. 112. Pomnițar cu pomnițe galbene. id. ib. Pomnițar cu pomnițe negre. id. ib.

— Pl.: pomițari. — Și: pomițér (L. ROM. 1960, nr. 2, 21), pomnițár, pomnițér (BORZA, D. 112, ALR SN I h 216/284) s. m.

- Pomiță + suf. -ar.

POMIȚĂ s. f. (Regional) 1. Diminutiv al lui pomă (I 1). Cf. TDRG, CADE, com. MARIAN. ♦ Spec. a) (și în sintagma pomiță de cimp, MAT. DIALECT. I, 214) fragă; (rar) frag (*Fragaria vesca*). Cf. LB, LM, DDRF, BRANDZA, FL. 532, ALEXI, W., TDRG, BIANU, D. S., PANȚU, PL., ENC. AGR., BORZA, D. 71, VAIDA, CANDREA, T. O. 51, CABA, SĂL. 92, T. PAPAĞAGI, M. 229, com. din ZAGRA-NĂȘAUD, BUL. FIL. IV, 79, BL VI, 192, MAT. DIALECT. I, 286; b) dudă. Cf. POLIZU, H XVIII 16, BUL. FIL. IV, 79, ARH. SOM. VI, nr. 23, 464, L. ROM. 1960, nr. 2, 21, ALRM SN I h 150, LEXIC REG. 9, MAT. DIALECT.

I, 286; c) mură¹ (I 2). Cf. LB, POLIZU, DDRF, TDRG, CADE. [Nevasta] u-am lăsat pă cost'îță, Culegîn flori d'e pomniță. T. PAPAĞAGI, M. 112. Ș-o ghiniț o femeie și l-o ntrebat că nu stît pomniță p-aiți? ARH. FOLK. I, 218. ♦ (Bot.) Coacăz (*Ribes rubrum*). Cf. BORZA, D. 148.

2. C o m p u s e.: (Bot.) pomiță-de-baltă = răchițele (*Vaccinium oxycoccos*). Cf. BARCIANU, BORZA, D. 122; pomiță-de-singer = salbă-moale (*Evonymus europaeus*). BORZA, D. 66.

3. Fig. Cf. pomă (I 4). E o pomiță bună; cin-n-o știe! UDRESCU, GL.

- Pl.: pomițe. — Și: pomniță s. f.
- Poamă + suf. -iță.

POMIȚÉL s. n. v. pomeșel.

POMIȚÉLE s. f. pl. (Regional) Căpșun (*Fragaria viridis*). Cf. BORZA, D. 71.

- Pomiță + suf. -ele.

POMIȚÉR s. m. v. pomițar.

POMIȚĂRCĂ s. f. v. pomînzarcă.

POMÍNT s. n. v. pămînt.

POMÍNZĂCĂ s. f. v. pomînzarcă.

POMÍNZĂLCĂ s. f. v. pomînzarcă.

POMÍNZĂRCĂ s. f. (Popular) Ața sau fișia de piele cu care se leagă caierul de lînă de furca de tors. Cf. H I 385, II 81, 274, XII 32, XIV 351, 437.

— Pl.: ? — Și: pomînzăcă (H II 274), pomînzăcă (ib. II 81), pomîjărcă (ib. XIV 351), pomzălăcă (ib. I 385) s. f.

- Etimologia necunoscută.

POMN s. m. v. pom.

POMNĂR s. n. v. pumnar.

POMNEATĂ s. f. (Cea mai veche atestare datează de pe la 1780, cf. IORGA, S. D. XIV, 311) I. (Popular) 1. Șervet, batistă sau fișie de pînză albă, avînd legate la un capăt o luminare, iar la celălalt un ban, care se pune în mîna mortului sau care se dă de pomană celor care iau parte la o înmormîntare. O pomînetă, adecă o bucată de pînză albă tăiată dintr-o trîmbă (val de pînză). MARIAN, I. 432. O bucată de hîrtie care fusese lipită în loc de geam și care se ținea acuma numai într-un colț, flutura ca o pomeneată. SANDU-ALDEA, A. M. 11. Pomnete de pînză cu lumînări și ban legate în colțuri. SĂM. III, 458, cf. MUSCEL, 113. Mi se mai dăruie la îngropare o pomneată — o batistă albă care are legată într-un colț un ban de cinci. STANCU, D. 326, cf. GRAIUL, I, 186, VÎRCOL, M. 87, CIAUȘANU, GL., cv 1950, nr. 4, 37. Colaci dă-mormîntare și pomnești (nouă bucăți, dă pînză) și nouă lumînări. ALRT II 309, cf. 279. ♦ (Regional; în forma pomnetă) Bucată de pînză în care se învelesc oasele unui mort cînd sînt dezgropate. E datină ca oasele [mortului] să se strîngă într-un vas sau o pomnetă de pînză. MARIAN, I. 416.

2. Colac (împletit) care se dă de pomană la înmormîntări. Popa-și îngroașă teçoatele cu pomnete, cu sărindare. JIPESCU, O. 57. În unele localități pomnetele ce se împart pentru un mort se fac în formă de scară. ap. TDRG.

II. 1. (Regional; în forma pocmeț) Manșetă la cămășile țărănești bărbățești (Frata—Turda). Cf. PAȘCA, GL.

2. (Prin Maram.; în forma pogmată) Fișie împodobită a poalelor unui obiect de îmbrăcăminte femeiesc. LEXIC REG. 16.

3. (Prin Maram.; în formele pocmată și pogmată) Cingătoare împodobită cu cusături, pe care o poartă fetele (la sărbători). Cf. ARH. FOLK. I, 129, 235.

4. (Regional) Guler la o cămașă bărbătească. Com. DRĂGANU.

5. (Prin Maram.; în forma *poğmată*) Fiecare dintre cele două ațe cu care se leagă cămașa țărănească la gît. Cf. CADE. *Poğmata de la grumaz, Dat-o brinză și cîrnaș*. BİRLEA, L. P. M. II, 164, cf. 493.

— Pl.: *pomnele* și (învechit) *pomneate* (IORGA, S. D. XIV, 311). — Și: (regional) *pomnét* (UDRESCU, GL.) s. m., *pomnétă* s. f., *pomnéte* (id. ib.) s. m., *pomeneată*, *pomenetă*, *pomineată* (CADE), *pominetă*, *počneată* (VÎRCOL, M. 86) s. f., *poemét* (PAȘCA, GL.) subst., *poğmátă* (CADE, ARH. FOLK. I, 129, LEXIC REG.), *poğneată* (VÎRCOL, M. 87) s. f., *poğnete* (ALR II/I MN 86, 2 713/762) s. m., *polmeată* (CV 1950, nr. 4, 37; pl. *polmeși*, ALR II/I MN 86, 2 713/812) s. f.

— Cf. *pomană*. Pentru sensul II, cf. *podmet*.

POMNET¹ s. n. v. *poenet²*.

POMNÉT² s. m. v. *pomneată*.

POMNÉTĂ s. f. v. *pomneată*.

POMNÉTE s. m. v. *pomneată*.

POMNÍ vb. IV v. *poeni*.

POMNIȘOR s. m. v. *pumnișor*.

POMNÍT s. n. v. *poenít*.

POMNITOÁRE s. f. v. *poenitor*.

POMNITURĂ s. f. v. *poenitură*.

POMNIȚĂR s. m. v. *pomițar*.

POMNITĂ s. f. v. *pomiță*.

POMNIȚÉR s. m. v. *pomițar*.

POMNOÁJE s. f. v. *podnog*.

POMNÓJ s. m. v. *podnog*.

POMNÓL s. n. v. *podmol*.

POMNOLĂȘ subst. (Regional) Diminutiv al lui *podmol*; *podmoleș*. Cf. *podmol* (II 2). Cf. MERA, L. B. 184. *Vrăjitoarea, de colo de pe pomnolaș, ti zice liniștită* ... id. ib.

— Pl.: ?

— *Pomnol* + suf. *-aș*.

POMNOLEȚ subst. (Regional) *Pomnolaș* (Lupșa — Abrud). Cf. CHEST. II 70/316.

— Pl.: ?

— *Pomnol* + suf. *-eș*.

POMNÓR s. n. v. *podmol*.

POMÓC s. m. (Regional) Om de nimic (Marginea — Rădăuți). Cf. BUL. FIL. IV, 183.

— Pl.: *pomoci*.

— *Po-1* + *moc²*.

POMOCÉU subst. (Regional) *Pomoci* (3) (Bîrsana — Sighetu Marmației). Cf. ALR SN IV h 1 060/353.

— Pl.: *pomocauă*.

— Cf. *pomoci*.

POMÓCI s. n. (Regional) I. Pensulă (1) (Arpașu de Jos—Victoria). Cf. ALRM II/I h 405/172.

2. Pămătuf (2 a), poanson. Cf. ALR II/172, LEXIC REG. 66, LEXIC REG. II, 81, MAT. DIALECT. I, 265, L. ROM. 1962, nr. 3, 265.

3. Pămătuf (1) cu care se șterge vatra cuptorului; *pomoceu* (Groși—Baia Mare). Cf. ALR SN IV h 1 060/349.

— Pl.: *pomoace* (ALR SN IV h 1 060/349, LEXIC REG. II, 81) și *pomociuri* (L. ROM. 1962, nr. 3, 265, LEXIC REG. II, 81).

— Din magh. *pamaacs*.

POMÓFTINĂ s. f. v. *pomostină*.

POMÓJDII s. f. pl. (Regional) Vorbe sau afirmații lipsite de seriozitate sau de temel; (familiar) palavre, brașoave. *Îmi spui la balașicuri și pomojdii*. RĂDULESCU-CODIN, f. 289, cf. 356, LEXIC REG. II, 16.

— Etimologia necunoscută.

POMÓJNIC s. m. 1. (În vechea organizare administrativă) Funcționar administrativ (care conducea o plasă, v. p r e t o r, sau ajuta pe pretor la conducerea ei); ajutor de subprefect. *Fostul pomojnic al aceluia tribunal*. BULETIN, G. (1840), 89/14, cf. POLIZU, I. M. Trămitea ispravnicii, zapcii, pomojnici ca să ridice satele. ODOBESCU, S. II, 411. *Peste câteva zile, îl căutară pe badea Gheorghe un pomojnic și doi căldrași; era bănuț pentru o pricină*. CARAGIALE, O. I, 56. *Cine-l vedea cerindu-și odaia și urcînd scările trebuia să creadă că e vreun pomojnic*. SLAVICI, N. II, 262. *Era rai, nu viață, pînă să pripăși, ca pomojnic, pe plaiurile noastre, iuda de cașon*. DELAVRANCEA, S. 19. *Țăranii, cu popa și pomojnicul plăsei în cap, au aprins de-a lungul Oltețului focuri*. MACEDONSKI, O. III, 36. *Judecătorul de pace cu ajutorul său, pomojnicul suprefecturii ...; lua pe telegrafist cu asalt*. CONV. LIT. XXI, 386, cf. DDRF, ALEXI, W. *Popia ... a ajuns un fel de slujbă ca orice altă slujbă, cum ai fi de pildă d-ta învătător, suprefectu suprefect, pomojnicu pomojnic*. ap. TDRG. *Nu puține din ajutoarele de suprefecți, numiți pomojnici*. ap. TDRG. *Se oțrau zapcii și pomojnicii și toți logofeții*. LUNGIANU, CL. 191. *Văd ispravnicii și pomojnicii iscoditori*. CIAUȘANU, R. SCUT. 80. *Toți zapcii și pomojnicii ... nu puteau să-i înfrineze*. GALACTION, O. A. II, 274. *Bărbat-so ... pomojnic la Cucu, lângă plaiurile Rimnicului, o purta ca pe o împărăteasă*. KLOPŠTOCK, F. 86, cf. SCRIBAN, D. *Ajunse părcălab; apoi logofăt de comună și din logofăt pomojnic*. RĂDULESCU-CODIN, f. 34, cf. ALR SN III h 894/784.

2. (Învechit, rar; în forma *pomoșnic*) Subofițer (de artilerie). *Artilerie ... izvodul de ofițeri ... pomojnicu și minerii (adecă lagumgii)*. N. COSTIN, LET. II, 73/21.

— Pl.: *pomojnici*. — Și: *pomoșnie*, *pomoșnie* (N. COSTIN, LET. II, 73/21) s. m.

— Din rus. *помощник*.

POMÓJNII s. f. pl. v. *podnog*.

POMÓL subst. v. *posmol²*.

POMOLOÁGE subst. pl. v. *pomoroage*.

POMOLÓG s. m. Specialist în pomologie; p. e x t. (rar) pomicultor. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. *Din punct de vedere teoretic, noțiunea de pomicultor cuprinde pe aceea de pepinterist, tehnolog pomicol și de pomolog*. ENC. AGR. IV, 696. *Pomologii înecă demult au recurs la gruparea varietăților după caractere comune*. ib., cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *pomologi*.

— Din fr. *pomologue*.

POMOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține pomologiei, care se referă la pomologie, de pomologie. Cf. BĂRCIANU. *Studiul pomologic al pomului dintr-o specie și varietate oarecare compoartă studiul caracterelor distinctive, ca: forma coroanei, desimea*. ENC. AGR. IV, 696, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *pomologici*, -ce.

— Din fr. *pomologique*.

POMOLOGÍE s. f. Știință care se ocupă cu studiul morfologic și agrobiologic al pomilor și al arbuștilor fructiferi; p. e x t. pomicultură. *O grădină de pomologie*. ROM. LIT. 315¹/14. *Asemene și țărani noștri negliță pomologia*. F (1883), 136, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Foarte puțini pomicultori stăpînesc toate cunoștințele din domeniul pomiculturii și, în special, al pomologiei*. ENC. AGR. Majoritatea cultiva-

torilor de pomi din țara noastră... fac pomicultură, fără a fi neapărat de pomologie, care este baza pomiculturii raționale. ib., cf. SCRIBAN, D., DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 40, DN², LTR².

— Din fr. pomologie.

POMONT s. n. v. pământ.

POMORÂNCĂ s. f. v. pomeoranță.

POMORÂNTĂ s. f. v. pomeoranță.

POMOROĂCĂ s. f. v. pomoroacă.

POMOROĂGĂ s. f. v. pomeoranță.

POMOROAGE subst. pl. (Învechit și regional) Nume generic pentru fructe (uscate). Dacă capătă cineva cufureală, acela să mănânce pomoroage, bune, coapte și mustoase. PETROVICI, p. 330/22. [Femeile întarcă copiii] pe la rusale, când este lapte de ajuns și felurite pomoroage, precum: mere, pere. MARIAN, NA. 424, cf. TDRG, PASCU, s. 213, 331. Acolo era belșugul pomoroagelor. AL LUPULUI, P. G. 12, cf. CADE, SCRIBAN, D. Bătu piatra așa de tare, de pomoroagele erau să le iei cu lopata. VICIU, GL., cf. DENSUSIANU, T. H. 329, GR. S. V, 122. Ceva pomoloage care se coc mai degrabă. A III 17.

— Și: (regional) pomoloage subst. pl.

— Cf. p o a m ă.

POMOROÂNCĂ s. f. v. pomeoranță.

POMOROÂNTĂ s. f. v. pomeoranță.

POMÓS, -OASĂ adj. (Învechit, rar; despre pomii fructiferi) Care are fructe cărnoase. Pomii ... se împărțesc în patru feluri, adică: 1) În pomosi-cărnoși, precum sint: perii, merii, gutții ... ECONOMIA, 142/6.

— Pl.: pomosi, -oase.

— Pom + suf. -os.

POMÓST s. n. 1: (Învechit și regional) Pomosteală

(1). Cf. ANON. CAR., COSTINESCU, DDRF, SCRIBAN, D. 2. (Munt. și prin Olt.) Loc (cu ieșire la drum) pe care se poate construi o casă; vatra casei. Cf. TOMESCU, GL., ALR I 648/746, 790, 792, 890, L. ROM. 1959, nr. 3, 67. I-am dat zestre fetii un hectar de rană și două pomoste la linie, în vatra satului. Ar mai avea poftă să intre și-n pomostul casei, la mine. UDRESCU, GL. ♦ (Prin sud-vestul Munt.) Pământ clisos. Cf. SCRIBAN, D.

3. (Regional, mai ales în nordul Munt.) Avere (formată din pământurile arabile cultivate și din livezi); s pec. suprafață (întinsă) de pământ cu pomet¹ (1). Banii i se înmulțesc în pungă, vitele-i sporesc văzând cu ochii, pomostul i se mărește. PAMFILE, DUȘM. 87, cf. SCRIBAN, D. Avea ... moșii întinse și case mindre și pomosturi și acăreturi. RĂDULESCU-CODIN, I. 51. A rămas stăpîn pe case, pe averi și pe pomosturi. id. ib. 291.

4. (Ban.) Izvor. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 163, NOVACOVICIU, C. B. I, 17, CHEST. II 448/9, 463/9, IV 32/22.

— Pl.: pomosturi și pomoste.

— Din scr. pomost.

POMÓSTE s. f. v. pomosteală.

POMOSTEA s. f. v. pomosteală.

POMOSTEALĂ s. f. 1. Faptul de a pomosti, (regional) p o m o s t i t¹; (concretizat) strat de pământ bătătorit care umple golurile dintre temelii și podea, la construcțiile țărănești, și care, uneori, ține locul pardoselii, (învechit și regional) pomost (1); (regional) pământ frământat cu care se construiesc (sau se lipesc) pereții caselor țărănești. V. n i s i p e a l ă. Cf. DDRF. Umbraru cu mese întinse și pomosteala stropită de curînd. MEHEDIŢI, ap. SCRIBAN, cf. MUSCEL, 34, PASCU, s. 235. Mă gîndeam la anii adolescenții mele dăscălești, la odăița cu pomosteală și două ferestre.

I. BOTEZ, ȘC. 136. Închină apoi străchinile, lingurile ..., pereții, pomosteala de jos, toate, toate ce văzu în casă. VISSARION, B. 175, cf. SCRIBAN, D. Bătu cu piciorul de mai multe ori în pomosteala cușmeliei. MIHALE, O. 53, cf. H IV 119, CHEST. II 86/68, 196/68, CV 1949, nr. 8, 3. Să-i facem pomosteala, băteji, cit e timpul frumos. UDRESCU, GL. ♦ (Regional) Pământ alunecos și moale (Paloș—Rupea). Cf. CHEST. IV 61/159.

2. Platformă de pământ cu înălțimea de 1—2 m, folosită în regiunile inundabile ale cursurilor de apă și în delte, pe care se construiesc clădiri de exploatare sau de pază ori se fac depozite spre a fi ferite de apele de inundație. V. d i g. Cf. ANTIPA, p. 787, LTR². Merse spre marginea pomostelei puțin și rămase în marginea aceea, parcă ar fi fost înlemnit ... de ce se isprăvea aici pomosteala. v. ROM. septembrie 1962, 27, cf. CHEST. IV 41/982.

3. (Regional; în forma pomășteală) Mică ridicătură de pământ pe un șes (Poiana Sărată—Tîrgu Ocna). CHEST. IV 90/198. ♦ Țărîna, praf (Runcu—Pucioasa). ALR I 396/768.

4. (Regional; în forma pămîstea) Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba: într-o casă țărănească (Tătaru—Slobozia). Cf. CHEST. II 331/120.

5. (Regional; în forma pomosteală) „Făgașe făcute de șuvoiul apelor”. Com. din SMÎRDIOASA-ZIMNICEA.

— Pl.: pomosteli. — Și: pomosteă, pomoste (LTR², DL, DM), (regional) pomosteală (SMÎRDIOASA-ZIMNICEA), pomășteală (CHEST. IV 90/198, ALR I 396/768), pomes-teală, pomisteală (CV 1950, nr. 4, 44, A IX 6), pămîstea (CHEST. II 331/120), pămosteală (CHIRIȚESCU, GR. 252) s. f.

— Pomosti + suf. -eală.

POMOSTÍ vb. IV. T r a n z. 1. (Învechit și regional; complementul indică pardoseala de lut a unei încăperi) A bătători, a nivela; a lipi. Camerele sint pomostite cu pămînt pe jos (a. 1877). ap. TDRG, cf. PASCU, s. 235, TOMESCU, GL., com. din TURNU-MĂGURELE, ALR II/531, UDRESCU, GL. ♦ F i g. Avea giulul așa de insetat după băutura, parcă îl pomostise Domnul, de la facere, cu nisip ars de soare. IOVESCĂ, N. 138. ♦ (Prin Dobr.; despre apele curgătoare) A depune aluviuni. Cf. ANTIPA, p. 787.

2. (Învechit, rar) A acoperi, a astupa; p. e x t. a îngropa. (R e f l. p a s.) Sfîntul Theopempt prin sabie se săvîrșaste, iară Theona într-o groapă cu țărîna pomostindu-se, se săvîrșaste, bătrîni amîndoi (a. 1805). GRECU, p. 277. Dionisie și Petru, bătrîni ... în pietrii pomostindu-se, și-l primește sfrîșitul (a. 1805). id. ib. 284.

— Prez. ind.: pomostesc. — Și: (regional) pomastî, pomestî (RĂDULESCU-CODIN), pomistî (A IX 5, 6), pámostí (COSTINESCU, TDRG), pámustî (com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ) vb. IV.

— V. pomost. Cf. scr. p o m o s t i t i.

POMÓSTIN subst. v. pomostină.

POMÓSTINĂ s. f. 1. (Învechit) Pardoseală (1) (din lespezi). Deaca-ntrai în cetate pre pomostină de aur, case de aur. DOSOFTEI, v. s. octombrie 46^v/25, cf. JAHRESBER, v. 124, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. (Regional, mai ales în Mold.; la car și căruță) Grup de scinduri alăturate care se reazemă pe dricul dinainte și dinapoi, peste osii, (regional) p o d¹ (IV 4 d), p o m o ș n i e; fiecare dintre aceste scinduri. Numai iată ce dă de secure, de o funie și de un sfredeleac pe pomostina căruței. CREANGĂ, p. 133, cf. id. GL., DDRF, DAMÉ, T. 10, PAMFILE, I. C. 133, 155, ȘĂINEANU, D. U., H III 72, 246, X 110, 507, 511, 539. Ș-a pus apoi și cruce la car și desfăcîndu-l în părțile lui alcătuitoare — tinjală, roți, pomostină ... — l-a scos afară. I. CR. III, 274, com. MARIAN și com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, IORDAN, L. M. 194, A VI 20, 26. ♦ Car cu pomostină = cotigă. Cf. CIHAC, II, 275, BĂRCIANU. ♦ Loitră (la car sau căruță) (Gîrcina—Piatra Neamț). ALR I 819/558.

◆ (Mold.) Scară la iesle; (regional) șireglă. Cf. ALR I 822/418, 510, 522, 536, 538, 542.

— Pl.: pomostine. — Și: (regional) pomóstin (ALR I 833/522) subst., pomóstină (H X 261), pomóstină (accentuat și pomóstină, ALEXI, W.), poméstină (PAMFILE, A. R. 255) s. f.

— Din ucr. помостина.

POMOSTIRE s. f. (Regional) Acțiunea de a pomostii (1). Com. din TURNU-MĂGURELE, cf. UDRESCU, GL. ◆ (Prin Dobr.) Depunere de aluviuni a unei ape curgătoare. Cf. ANTIPA, P. 787.

— Pl.: pomostiri. — Și: pomestire s. f. L. ROM. 1962, nr. 3, 265.

— V. pomostil.

POMOSTIT s. n. (Regional) Pomosteală (1) (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. Am început pomostitul. id. ib.

— V. pomostil.

POMOSTIT, -Ă adj. (Regional; despre pardoseala de lut a unei încăperi) Care este umplut cu pământ până la nivelul pragurilor (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. Am două camere pomostite. id. ib.

— Pl.: pomostiti, -te.

— V. pomostil.

POMOSTILCĂ s. f. (Regional) Numele unei unelte de tors nedefinite mai de aproape (Zăvoaia—Brăila). H I 269.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POMOȘNIC s. m. v. pomojnic.

POMOȘNIE s. f. (Prin Mold.) Pomostină (2). H X 261.

— Pl.: pomoshni.

— Cf. pomostină.

POMOȘTEALĂ s. f. v. pomosteală.

POMOȘTINĂ s. f. v. pomostină.

POMOȘTNIC s. m. v. pomojnic.

POMOTOC s. n. (Regional) = pământul (1) (Baia—Fălticeni). Cf. ȘEZ. XX, 138.

— Pl.: pomotoace.

POMOTOȘEL s. n. (Regional) = pământușel. Cf. DDRP. Ia o pînătură de cămașă purtată ..., un dup de lână neagră ..., face dintr-însele un pomotoșel. MARIAN D. 157.

POMOTUF s. n. v. pământul.

POMOTUȘ s. n. v. pământul.

POMOZĂNIE s. f. v. pomazanie.

POMPĂ vb. I. TRANZ. 1. (Complementul indică fluide) A deplasa prin respingere sau prin aspirare cu ajutorul unei pompe¹ (1). Când doctorul a început să-i pompeze singele, din nou a început să învieze. DELAVRANCEA, T. 248, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Nenorociții ... marinari trebuie să pompeze ziua și noaptea apa care se surșează printre încheieturi. BART, S. M. 49, cf. SCRIBAN, D. Legătura ritmică al balenierelor care pompează petrolul. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2361. (A b s o l.) Oamenii pompează cit pot, alții zvirl-apa cu căldările. SANDU-ALDEA, A. M. 219. (R e f l. p a s.) Se așază o bucată de 100 cm² din jăștura tînsă bine și prin ea se pompează aer pînă la plesnire. IONESCU-MUSCEL, ȚES. 47. ◆ Fig. Aici el nu însemna nimic pentru nimeni: un trecător, o cifră ... Multime pompată dintr-un izvor nescăuit. C. PETRESCU, O P. I, 18. Toți pompează bani înspre Olanda. SADOVEANU, O. IX, 305. (A b s o l.) Acest plagator pompează din autorii străni. SCRIBAN, D.

◆ Ex pr. A pompa (de undeva) bani = a obține (de undeva) bani fără încetare (prin presiuni, insistențe etc.). Cf. DL, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. (Complementul indică oameni) A presa, a stărui mult, a interveni cu insistență (pentru a obține un avantaj, o favoare etc.). Cf. DN², DEX.

— Prez. ind.: pompez.

— Din fr. pomper.

POMPADŪR s. n. v. pompadură.

POMPADŪRĂ s. f. (Rar) Un fel de poșetă (croșetată sau brodată) în formă de pungă (fixată la un capăt într-o ramă sau închisă cu un fel de șnur). Urmărea cu voluptate orice lucru scilpicios, inelele sale ..., marginea de aur a pompadurei sale. AGIRBICEANU, L. T. 413.

— Pl.: pompadure. — Și: pompadūr s. n.

— Din germ. Pompadour.

POMPAGIU s. m. Muncitor (mecanic) care lucrează la o pompă¹ (1) sau la o stație de pompare. Pompagiu la baterii. NOM. PROF. 42, cf. LEG. EC. PL. 290, LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: pompagii.

— Pompa + suf. -giu.

POMPĂJ s. n. (Rar) Pompare. Elevatoare pentru prăjini de pompaj. NOM. MIN. I, 42, cf. LTR², DL, DM, DN², DEX. ◆ Pompaj de adîncime = metodă de extracție a țigheului, aplicată în faza finală de exploatare, cînd, din cauza energiei insuficiente a lichidului din zăcămint, spre a ridica nivelul acestuia, țigheul e adus de la talpa găurii de sondă la suprafață cu ajutorul unei pompe¹ (1) plasate sub nivelul lichidului. Pentru susținerea coloanei de țevi de pompare, se montează la gura sondei, în pompajul de adîncime, un cap de coloană. LTR². ◆ Fenomen care apare în funcționarea rotocompresoarelor, cînd debitul scade sub valoarea care corespunde punctului de înălțime maximă a curbei caracteristice și care se manifestă printr-o funcționare labilă, discontinuă, cu întreruperea periodică a debitării gazului și cu deplasarea acestuia în sens contrar. Pentru evitarea pompajului, debitul trebuie menținut la valori care depășesc debitul critic. LTR², cf. DER.

— Pl.: pompage.

— Din fr. pompage.

POMPĂRE s. f. Acțiunea de a pompa și rezultatul ei; (rar) pompaj. La distanțe mari, petrolul este transportat prin pompare în conducte speciale. IOANOVICI, TEHN. 21. Ar vrea să facă stația de pompare de tot fixă ca să nu mai aibă vibrații motoarele. v. ROM. septembrie 1962, 59. ◆ (Prin analogie) Ea simțea că să acuză de o vină care poate că nu fusese decît un caprițiu ușor și trecător, o pompare mai repede a singelui spre creier. DELAVRANCEA, T. 213.

— Pl.: pompări.

— V. pompa.

POMPĂTEC, -Ă adj. v. pompatie.

POMPĂTIC, -Ă adj. (Învechit) Pompos (1). Arăta călătoria lui pînă la atla pompatică, încît să putea socoti de un biruitori. L. ASACHI, J. 59/4. Am trecut pompatică ulița orașului. LEON ASACHI, B. 56/14.

— Pl.: pompatici, -ce. — Și: pompătec, -ă adj.

— Pompă² + suf. -atic. Cf. ngr. πομπατικός.

POMPĂ s. f. 1. (Adesea urmat de determinări care arată felul) Mașină de forță sau aparat care servește la comprimarea sau la deplasarea unui fluid prin utilizarea energiei mecanice transmise de un motor de antrenare sau a energiei cinetice a unui alt fluid. Corăbierii ... au început a școate apa cu pompe. DRĂGHICI, R. 10/21, cf. NEGULICI. Pumba sau tumba pneumatică. STAMATI, F. 46/28, cf. id. D. Instrumentul acesta se compune de o oală metalică la care se pune o pompă. MARIN, PR. I, 72/33, cf. BARONZI,

L. 98, DDRF. Deosebim trei genuri de pompe: 1) aspirătoare, 2) respingătoare și 3) aspirătoare-respingătoare. PONI, F. 89, cf. 45, 91, BĂRCIANU, ALEXI, W. Pompe centrifuge cu piston. NICA, L. VAM. 201. Pompe de incendiu cu motor de aburi. id. ib., cf. DR. VII, 164. Se aplică pe conductă un acumulator de energie care permite funcționarea continuă a pompelor. IOANOVICI, TEHN. 132. Exercițiul cu pompa nouă. BRĂESCU, O. A. I, 114. Pentru pomparea apei în cantități mari, sînt folosite pompe centrifugale. ENC. AGR. Morile de vînt ... acționează pompe care deșartă în canalele apa de prisos. SADOVEANU, O. IX, 250. Cel mai sigur sistem de ungere este ungerea cu pompă de ulei. SOARE, MAȘ. 78. Apa ... e extrasă cu pompe monumentale din adîncimile depărtate ale pămîntului. ARGHEZI, B. 127. Industria electrotehnică trimite acum agriculturii ... motoare pentru pompele de irigare. ȘCINTEIA, 1954, nr. 2 860. Pompele sînt dispozitive ce servesc la transvasarea fluidelor. MARIAN-ȚIȚEA, FIZ. I, 175. Curățirea totală a pompei de injecție ... nu se putea face decît la centrul mecanic. MIHALE, O. 172. Ar vrea să facă stația de pompare de tot fixă ca să nu mai aibă vibrații motoarele din cauza pompei. V. ROM. septembrie 1962, 59. Pompa ați amorsat-o? Are presiune? s iunie 1960, 69. ◊ (Prin analogie) Așadar, pompa cardiacă pleacă de la un nivel mai jos și ajunge la un nivel mai înalt: de unde, creșterea volumului sîngelui evacuat la fiecare sistolă. DANIELOPOLU, F. N. II, 31. ♦ Spec. (De obicei cu determinarea „de apă”) Aparat de pompare adaptat mai ales la puțuri; cîșmea din care apa cîrge prin apăsare (repetată) pe un miner articulată la o pompă¹ (1). V. cișmea. Fîntînă cu pompă. în JAHRESBER. X, 203. Se rezemase de zidul pompei de apă și se uita în gol. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 349. În mijlocul curții o pompă de apă. STANCU, R. A. II, 404. Se trezi în zori în tunetul motorului de la pompa de apă. V. ROM. iulie 1954, 76. O piscină de doi pe doi, săpată în preajma unui puț american cu pompă și roată. VINEA, L. II, 299. La pompa de apă, pînă la zece metri în jur, erau băltoace mari. MIHALE, O. 14. Apă nu va găsi pe stradă, nu sînt pompe. s iulie 1960, 11. ♦ Spec. Obiect de uz casnic, alcătuit dintr-o emisferă de cauciuc și un miner, folosit pentru desfundarea chiuvetelor, prin producerea unei presiuni atmosferice inferioare și a unui spațiu vidat.

2. Numele unor aparate sau dispozitive (medicale) care seamănă, de obicei, cu o pară² (1 1) și care au diverse întrebuințări:

a) Aparat din cauciuc, în formă de pară², cu o prelungire tubulară îngustă, folosit pentru clisme (mai ales la copii).

b) (Și în sintagma *pompă de lapte*) Obiect din sticlă, de forma unei ventuze, prevăzut cu o pară de cauciuc, folosit pentru aspirarea laptelui din sînul matern; succipompă, pompiță de lapte. Cf. D. MED.

c) (Și în sintagma *pompă de salivă*) Aparat alcătuit dintr-o canulă metalică sau de sticlă care se atașează la aparatul stomatologic și care funcționează pe bază electrică, împiedicînd inundarea cu salivă a gurii în timpul tratamentului dentar. Cf. D. MED.

3. (Regional) Pușcă de soc cu care se joacă copiii (Păltiniș—Vatra Dornei). ALR I 1 696/214.

4. (Sudul Transilv. și prin Ban.) Cumpănă la fîntînă. Cf. CHEST. II 455/56, 457/54, 460/2, ALR I 795/85.

5. (Regional) Macaz (1) (Borșa—Vișeu de Sus). ALR SN III h 873/362.

— Pl.: pompe și (regional) pompi (ALR SN III h 909/316). — Și: (învechit și regional) pûmpă, (regional) poămpă (CHEST. II 455/56, 457/54, ALR SN III h 909) s. f.

— Din fr. *pompe*, lat. *pompa*. — Pumpă < germ. *Pumpe*.

POMPĂ² s. f. 1. Ansamblu de manifestări fastuoase caracteristice unor anumite ceremonialuri, sărbătoriri etc.; p. ext. alai, cortegiul plin de strălucire, de splendoare; (învechit) pohfală (2), (grecism învechit) parisie (2), parataxis. *Marele Constantin n-au vrut*

să să laude de ... ceale lumești biruințe și pompe. BIBLIA (1688), [prefată] 8/41. Cu cîinste și cu mare pompă nuntă au făcut. IST. T. R. 35, cf. CANTEMIR, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 327. Cu pompă mare l-au adus în scaun și i s-au închinat lui toți. R. POPESCU, CM I, 398. Rădicatu-s-au toată oastea de acolo ... să ducă pe Turcheli craiul cu pombă mare. R. GRECEANU, ap. GCR I, 334/2. Au purces ... intrînd în Iași cu mare pompă (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 239/26. Slujba dumnezătosă să săvîrșăse cu aceeași pompă precum și la bisericile cele cu scaone. IST. AM. 20¹/4. În Țara Bănătuului fiind amestecați cu sirbii au amestecat-o [limba lor] cu sirbească, zicînd: istina în loc de adevărat ... pohvală în loc de pompă și altele. TEMPEA, în BV II, 396. Inturnîndu-se Traian în anul acesta în Roma și ducînd și capul craiului Dechebal au finit al doilea triumf ... cu atîta mai mare pompă cu cît au fost mai greu a-l învinge. ȘINCAI, HR. I, 8/4, cf. KLEIN, D. 182. Turcii și arnăușii Pasvandului ... împodobindu-se numai în argint și sirme ..., mergea agale pe de o parte și pe de alta cu mare pombă. DIONISIE, c. 188, cf. DRU, LB. [Ajunse] cu această pombă la prealmopodoba și înaușita împărătească biserică. AR (1830), 23²/6. Morți, veți fi însoșiți la groapă de o mulțime de rude și de prieteni cu mare pompă. MARCOVICI, c. 61/13. Trimiseră în mare pompă o ambasadă. ASACHI, S. L. II, 23, cf. VALIAN, V. Mintias ... petrecea mai mult încuiet în palat ... arare înfășoșîndu-se poporului și atuncea învîlit la față și cu mare pombă. ȘAULESCU, HR. I, 11/2. Fu înmormîntat cu pompă. CR (1846), 112²/17. Intră cu pompă în tabără ducînd ca la 500 robi. BĂLCESCU, M. V. 101. Cu pușcă în urma instalației mele (care fuse făcută cu pompă ...), simții că ... să cuvenea să am o idee hotărîtă asupra întregului studiilor. BREZOIANU, I. 85/8. Cu cîinste, cu pompă l-au dus omenii, La palatul care i-a făgăduit. PANN, P. V. I, 41/15. Se obișnuise cu viața și pompa domnească. FILIMON, O. I, 282. Cu pompă maiestoasă curînd voi celebra Această nuntă care pe toți va bucura. ALECSANDRI, T. II, 167. Cu pompă mare spre palat pornesc. BOLINTINEANU, O. 46. Acolo se făcu încoronarea lui cu cea mai mare pompă. ODOBESCU, S. I, 15, cf. III, 72. Generații întregi or să suie cu pompă dealul care duce la Șerban Vodă, după ce vor fi umplut cu nimicul lor o vreme. CARAGIALE, O. III, 5, cf. DDRF. Se înconjură de o pompă împărătească. XENOPOL, I. R. V, 37. L-a îngropat cu toată pompa cuvenită. ANGHEL, PR. 129. Nu putea lipsi nici un ceas din Vireag, fiind tocmai vremea începerii anului școlar, pe care voia să-l inaugureze cu mare pompă. REBREANU, I. 330. Era dus la cimitir cu pompă mare. CAMIL PETRESCU, U. N. 32. Nicoară ..., chemat cu mare pompă la curte, intră între zidurile reci ale temniței. SADOVEANU, O. I, 363. Să fie înmormîntat cu pompă. CĂLINESCU, S. 831. Vrînd să plece-n vîndătoare Cu tineri, cu pompă mare, S-a sculat, s-a gătit bine. TEODORESCU, P. P. 170. L-a îngropat în pămînt și pe el ca și pe alți muritori, însă cu pompa îndatinată la cei de rangul lui. BOTA, P. 66. ◊ (Glumeț) Clopotele din cetate Singurele-ș fac dreptate Că ieles cu pompă mare Și dau știre-n depărtare. BIRLEA, B. 80. ◊ (Prin lărgirea sensului) Aceasta e pompa lunei? pinză în loc de caștan! CONACHI, P. 52. Fagi înclinați de zile, voi, martori, cite rele Trecură peste feara a cărei pompă-ați fost! MUREȘANU, P. 47/12. Priviți ... din pompa lumii cu ce, vai, ne-am ales? ... Cu tot ce poate face pe oameni ca să rîdă. ALECSANDRI, T. II, 128. Instală în centrul mesei un maiestuos samovar, cu toată pompa lui de cești, de chisele și de gustări. GALAC-TION, O. A. I, 87. ◊ Ex p r. (Învechit) A face pompă de ceva = a da prea mare importanță unui lucru, a face caz de ceva. Aceste virtuți cetățenești, de care face atîta pompă, nu sînt decît treptele scării pe care voiește a se sui la putere. FILIMON, O. I, 98. ♦ Pompe funebre = instituție care se ocupă cu pregătirea și cu efectuarea înmormîntărilor. Numai ofițerii superiori mai intrerup groaznica uniformitate a pompelor noastre

funebre și intră, sub bolțile veșniciei, pe dricuri deschise. GALACTON, A. 236; cf. SCRIBAN, D. Numai dumneata mai ești în stare să schimbi ceva din atmosfera asta de birou de pompe funebre al lui frate-meu. VINEA, L. I, 40, cf. DL, DM.

2. (Învechit) Obligație protocolară, de etichetă, de ținută etc. care se cuvine să fie respectată de o persoană oficială, în raport cu rangul ei. *Are voie a face toate cele ale pompei, cîte fac cei cu trei țuiri.* VĂCĂRESCUL, IST. 255. [Ocîrmuirea să] *legiuiască niște lefi potrivite cu pompa rangului fieștecărui post* (a. 1827): URICĂRIUL, VII, 98.

— Pl.: *pompe*. — Și: (învechit) *pombă, pónbă* (CAT. MAN. II, 64) s. f.

— Din lat. *pompa*, ngr. *πομπή*, fr. *pompe*.

POMPEIAN, -Ă adj. (Despre fresce, stiluri arhitecturale etc.) Care este executat în stilul specific al orașului antic Pompei, caracteristic orașului antic Pompei. Cf. CADE. *O viziune pompeiană... Ruinile templelor, amfiteatrelor, basilicelor, termelor, mozaicurilor ne evocă splendoarea vechii cetăți.* LOVINESCU, C. IV, 53. *Încăperea din fața are pereții de un roșu pompeian.* CAMIL PETRESCU, T. I, 83. *Pereții... erau grosolan tencuiți și zugrăviți cu șablonul și cu mina, imitînd picturile pompeiene.* CĂLINESCU, E. O. I, 11.

— Pronunțat: *-pe-ian*. — Pl.: *pompeieni*, -e.

— Din fr. *pompéien*.

POMPÉR s. m. v. pompier.

POMPIĂR s. m. v. pompier.

POMPIÉR s. m., adj. 1. S. m. Bărbat care face parte dintr-un corp militar sau civil special instruit, organizat și utilat pentru a stinge incendiile, (învechit și regional) *po j a r n i c*, (învechit) *t u l u m b a ș*, *t u l u m b a g i u*; (la pl.) unitate militară (sau civilă) pentru (prevenirea și) stingerea incendiilor. Cf. NEGULICI. *Un detașament militar pe de o parte, șeful pompierilor pe de alta, încep nocturnalele lor strategii* (a. 1848). URICĂRIUL, X, 15, cf. STAMATI, D. *Semnele distinctive sînt: — Artilerie și scoalele militari o grenată. — Pompierii: două topoare încrucișate.* MO (1860), 157. *Noroc că au sosit pompierii.* ALECSANDRI, T. 104. *Adresa unui primar către un sergent-măjor de pompieri.* MAIORESCU, CR. II, 240. *Mulțumită activității pompierilor și soldaților, focul... a fost năbușit în cîteva minute.* CARAGIALE, O. III, 22. *Este cineva pompier? trebuie să fie și cetățean!* id. ib. 24. *100 pompieri sub doi căpitani* (a. 1893). URICĂRIUL, XXII, 437, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. *Cred că pompieri s-or fi găsinde ei destui în țîrg.* HOGAȘ, DR. II, 22, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Improvizîndu-se pompier, balansă o cofă cu apă și... aruncă cu dibăcie conținutul.* BRĂESCU, O. A. I, 119, cf. NÔM. PROF. 80. *În țîrg se afla un corp al pompierilor.* SADOVEANU, O. XI, 449, cf. SCRIBAN, D. *Pompierii aduseseră o scară demontabilă.* CĂLINESCU, S. 518. *I-a trecut la pompieri, ca să nu mai cîștige și ei cinuri în armată.* CAMIL PETRESCU, O. II, 231. *Vardiștii chemară pompierii care stînseră focul.* STANCU, R. A. II, 160. *În rîndul pompierilor se dezvoltă tot mai mult spiritul de vigilență, curajul și eroismul.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2766. *Urmăriră o mașină de pompieri care trecu prin dreptul lor în viteză mare.* v. ROM. octombrie 1954, 119. *Fanșara pompierilor voluntari avea... un rol foarte important.* VÔRNIC, P. 41. *În fața lui, un pompier îl stropea cu furtunul.* T. POPOVICI, S. 27. *De undeva sîneau clopotele mașinilor pompierilor.* BARBĂ, P. 355. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *O luptă inegală... începî între avangarda otomană și între 150 soldați pompieri.* BOLINTINEANU, O. 262. ◊ (Familiar) *Muncă de pompier = muncă făcută serios, rapid și bine.* ◊ (În sintagmele) *Pompierii la Craiova = numele unui dans popular „de brîu”;* melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 125. *Pompieru la Brăza = numele unui dans*

popular „de brîu”; melodie după care se execută acest dans. id. ib.

2. S. m. (Învechit) Persoană care lucrează, face pompe¹ (1). Cf. NEGULICI, POLIZU.

3. Adj. invar. Fig. (Franțuzism; despre stil, vorbire, ton etc.) Bombastic, emfatic, umflat, pretențios.

— Pronunțat: *-pi-er*. — Pl.: *pompieri*. — Și: (popular) *pompér* (BL III, 52), (formă coruptă) *pomplár* s. m.

— Din fr. *pompier*.

POMPIEREĂSA s. f. art. Numele unui dans popular „de brîu”; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 125.

— Pronunțat: *-pi-e*.

— *Pompier* + suf. *-easă*.

POMPIERESC, -EĂSCĂ adj. (Rare) Care aparține pompierilor (1), privitor la pompieri, de pompier. Cf. DL, DM, DEX. ◊ Fig. (Despre stil, vorbire, ton etc.) Bombastic, emfatic, umflat, pretențios.

— Pronunțat: *-pi-e*. — Pl.: *pompieresc*.

— *Pompier* + suf. *-esc*.

POMPIERIE s. f. (Astăzi rar) Corpul pompierilor (1); cazarma sau sediul pompierilor; serviciul de pompier. *Vreau să întreb... ce mai fac cei doi ai pompieriei?* SADOVEANU, O. V, 15, cf. SCRIBAN, D. *Approape o jumătate de ceas își bătu joc Deivos de pompierie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 519, cf. DEX.

— Pronunțat: *-pi-e*.

— *Pompier* + suf. *-ie*.

POMPIERISM s. n. (Franțuzism) Stil, mod de exprimare al unor literați sau artiști care folosesc în lucrările lor cuvinte, expresii sau imagini bombastice, emfatic, pretențioase. Cf. DN².

— Pronunțat: *-pi-e*.

— Din fr. *pompierisme*.

POMPIERISTIC, -Ă adj. (Rare; despre stil, vorbire etc.) Bombastic, umflat, pretențios, emfatic.

— Pronunțat: *-pi-e*. — Pl.: *pompieristici*, -ce.

— *Pompier* + suf. *-istic*.

POMPIERIZĂ vb. I. T r a n z. f a c t. (Neobișnuit; despre oameni) A face pompier (1). Cf. IORDAN, L. R. A. 240, SEC IV, 196, 201, 206.

— Pronunțat: *-pi-e*. — Prez. ind.: *pompierizez*.

— *Pompier* + suf. *-iza*.

POMPIȚĂ s. f. Diminutiv al lui *p o m p ă 1* (1, 2). ◊ *Pompiță de lapte = obiect de sticlă, de forma unei ventuze, prevăzută cu o pară² de cauciuc, folosit pentru aspirarea laptelui din sînul matern; succi-pompă, pompă de lapte.* ◊ Aparat din cauciuc, în formă de pară² (1, 1), cu o prelungire tubulară îngustă, folosit pentru clisme (mai ales la copii); *pompă¹ (2 a)*.

— Pl.: *pompițe*.

— *Pompă¹* + suf. *-iță*.

POMPÓN s. n. 1. Ciucure de lînă, de mătase etc. sau moș de panglici înnodate, de pene etc. folosite ca ornament (vestimentar); s p e c. (în vechea uniformă militară de la noi și, azi, din unele țări) ornament de lînă de formă sferică sau mănunchi de pene, purtat la chipiul uniformelor de paradă. V. p a n a ș, s u r g u c i, e g r e ț ă. Cf. I. GOLESCU, C. VALIAN, V., NEGULICI, POLIZU, PROT.-POP., N. D., LM, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BL VIII², 220. *Moliile au ros pampoanele lungi și semețe.* s februarie 1961, 17, cf. DEX. ◊ Fig. *S-au depărtat [păunii] clătîndu-și capetele cu pompon ca și cum s-ar fi lepădat de răspundere.* PAS, Z. I, 48. ◊ (În forma *pampon*) Ornament făcut dintr-un mănunchi din fire de lînă, de mătase etc. sau din blăniță, tăiate în formă de sferă și servind la împodobirea papucilor; ghetuțelor de copii etc. *Papucii noi cu pampoane.*

REBREANU, în SCL 1969, 132. ♦ P. a n a l. (Prin Mold. și prin Bucov.) Săgeată pusă ca ornament pe acoperișurile unor case țărănești. Cf. A v 22, 28, 30.

2. (Învechit, rar; probabil prin confuzie cu roz bombon; în sintagma) *Roz pompon* = nuanță de roșu deschis specifică unei specii de trandafir. O rochie roz pompon, În treacă am văzut-o, E zău încântătoare. MACEDONSKI, o. II, 11:

— Pl.: pompoane. — Și: (popular) pampón s. n., (învechit) pompoáná (POLIZU, LM) s. f.

— Din fr. pompon, germ. Pompon, rus. помпон.

POMPONÁ vb. I. Tranz. (În dicționarele din trecut) A împodobi cu pompoane (1). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D.

— Prez. ind.: pomponez.

— V. pompon.

POMPÓS, -OĂSĂ adj. 1. Plin de pompă² (1), care vrea să impună sau impune prin fast, lux, grandoare; fastuos, (învechit) pompatic. Cf. LB, DRU. Încheierea triumfului se făcea cu o ospățare pompoasă. BOJINCĂ, A. II, 159/5. La 1 iunie s-a fost gătit o sărbătoare pompoasă pentru Gimnaziul vasilian din Iași. CR (1831), 209²/46. Mizernicele colibi ... să prifăcu ... în case de piatră zidite și în palaturi pomboase. SĂULESCU, HR. I, 48/24. Cu un cortej pompos ... se înaintă spre turn. ASACHI, s. L. II, 61. O mare pompoasă solie au venit din partea lui Ioan spre a peți pe Sofia. id. I. 90/15, cf. 368/28, VALIAN, v. Fudulia părințească era măreață, pompoasă și boierească. RUSSO, s. 20. Poate voiți a ști cine făcuse o așa pompoasă înmormintare cerșetorului? NEGRUZZI, s. I, 254. Am văzut pe altăia ... clădind mereu pompoase palaturi. HASDEU, I. V. IX. Ridici pompoasa cetate, uitându-și Toate-ale tale și tot. COȘBUC, AE. 72, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. Ofițerii superiori argentinieni purtau uniforme pompoase. CĂLINESCU, s. 405. Militari pompoși, grade inferioare glumesc cu fețe populare. RALEA, s. T. I, 349. Nu ar fi vrut să piardă ... prilejul să vadă o astfel de paradă pompoasă, cu carele strălucite. CAMIL PETRESCU, o. III, 62. În fața casei boierești ..., dricul pompos cu șase cai îmbrăcați și ei în negru. STANCU, R. A. I, 174, cf. DN². Ajunseră la curțile zinei. Doamne, ce mai curți pompoase! RETEGANUL, P. V, 17. (Prin lărgirea sensului) Așint pompoasa fire și-a cerului serbare. BOLLIAC, o. 82. Ții minte, copilă, când braț la braț la lună, Pompoasa-a doamnă-a nopții, cu tine mă plimbam? MUREȘANU, P. 34/4. ♦ (Adverbial) Din bolta ferestrei, arcați pompos, S-aude vibrând mandolină. EMINESCU, o. IV, 100. Episcopul sta în strana arhitească, îmbrăcat pompos. CREANGĂ, o. 261.

2. (Despre stil, mod de exprimare, titluri, nume, modalități de caracterizare etc.) Plin de emfază; încărcat, înflorit, emfatic, bombastic, căutat, umflat. Cântarea ... iastă mai pompoasă și pentru sărbătorii de mare solenitate mai înfocuită (a. 1826). BV III, 515. Adreșnd poporului adunat această pompoasă declarație... MAG. IST. I, 137/16. S-așternem pe hirtie tot laude pompoase. NEGRUZZI, s. II, 216. Declamația aceasta, pompoasă, îngimfată De vreți, poate să fie despoșilor tertată. ALEXANDRESCU, o. I, 235. Pompoasele titluri ce-i da cu atita prodigialitate. FILIMON, o. I, 122. Tătarii îi daseră pompoasa poreclă de „Cuceritor al țărilor”. HASDEU, I. V. 9. Nu avem nimic căre să fie la înălțimea numelui pompos ce poartă. ALECSANDRI, s. 4. Singura realitate în toate aceste o au tablele cu inscripțiile cele pompoase. MAIORESCU, CR. I, 329. Cîntări de osanale și laude pompoase, voi, fără de rușinare, mișelilor, cîntați! CONTEMPORANUL, I, 205. Acestea sînt vorbe pompoase, dar rău cugelate. ODOBESCU, s. I, 307. Consiliul comunal botezase bielele uliți cu pomposul nume de strade. CONV. LIT. XXI, 385. Este o lungă și pompoasă declarație în care se glorifică trecutul. PETICĂ, o. 415. Îi dezvoltă în fraze pompoase niște principii. REBREANU, P. s. 34. A evitat cuvintele pompoase. LL I, 7. Alții alegă după falsa strălucire a unor denumiri pompoase

ca *Rosalinda*. GRAUR, N. P. 18, cf. DN². ♦ (Adverbial) *Iubite domnule Felix — zise acesta pompos — te rog să primești scuzele mele*. CĂLINESCU, E. O. II, 77. *Ei își spuneau pompos ... cetățeni*. CONTEMP. 1953, nr. 373, 4/4.

— Pl.: pompoși, -oase. — Și: (învechit) pambós, -oasă adj.

— Din fr. pompeux.

POMPOZITATE s. f. (Rar) Însușirea de a fi pompos. Cf. SFC VI, 57.

— Pompos + suf. -itate.

POMȘÓR s. m. v. pomișor.

POMULÉȚ s. m. Diminutiv al lui pom; pomișor (1), pomușor (1). Cf. pom (1). *Mat arătă calfului ... o mulțime de pomuleți ca și acela ce îi dăruise*. GORJAN, H. II, 148/33, cf. DDRF. *Magheranul a crescut, s-a făcut frumos ca un pomuleț*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 293, cf. DEX. *Modestia ... e un pomuleț ale cărui roade stau ascunse în frunze*. JIPESCU, ap. CADE.

— Pl.: pomuleți.

— Pom + suf. -uleț.

POMUȘÉL s. m. 1. Numele a două plante dioice din familia briofitelor: a) plantă de culoare verde-alburie care crește în mici tufe dese pe ziduri, pe marginea drumurilor umbroase etc. (*Bryum argenteum*). Cf. POLIZU, PASCU, s. 149, PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 197; b) *Physcomitrium pyriforme*. BORZA, D. 197.

2. (Regional) Cătină roșie (*Tamarix gallica* și *trandra*). Cf. POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W.

— Pl.: pomușei.

— Pom + suf. -ușel.

POMUȘOARĂ s. f. (Bot.) 1. Diminutiv al lui pom + m + a (1). *Pomușoara ei [= a dracilei] o întrebuințează damele noastre la facerea de dulceai*. I. IONESCU, ap. CADE, cf. TDRG.

2. (Regional, mai ales în Mold.) Coacăz (*Ribes rubrum*); p. rest r. coacăză. Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 152. *În livadă se găsesc ... pomișori, numiți agrisi și pomușoară* (a. 1893). ap. TDRG, cf. DAMÉ, T. 188, BARCIANU, GRECESCU, FL. 229, ALEXI, W., BIANU, D. S., ȘEZ. XV, 108, PASCU, s. 167, BULET. GRĂD. BOT. III-IV, 66, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., SIMIONESCU, FL. 338. *Tufe de rubine ale pomușoarei*. TEODOREANU, M. II, 253. *Pe drumușoarele răspite își apleacă ramurile copacii de pomușoară*. SADOVEANU, o. II, 544, cf. SCRIBAN, D., BORZA, D. 148, H X 534, com. MARIAN, IORDAN, L. M. 199, ALR I 1 209/402, 508, 528, 536, 540, 592, 600, 614.

3. (Regional) Coacăz de munte (*Ribes alpinum*). BORZA, D. 147.

4. (Mold.) Agris (*Ribes grossularia* sau *uva-crispa*). Cf. BORZA, D. 147, ALR SN III h 635.

5. (Regional) Păltior (2) (*Ribes petraeum*). Cf. GRECESCU, FL. 229, PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 148.

6. (Regional; în sintagma) *Pomușoară neagră* = struguri negri (*Ribes nigrum*). Cf. BORZA, D. 147, 275.

7. Numele a două plante originare din California și din Mexic, cu flori roșcate sau galbene, cu fructe în ciorchini, cultivate și la noi ca plante ornamentale (*Ribes sanguinem* și *aureum*). Cf. SIMIONESCU, FL. 368.

8. (Regional) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). Cf. BORZA, D. 161.

— Pl.: pomușoare.

— Poamă + suf. -ușoară.

POMUȘÓR s. m. 1. Diminutiv al lui pom (1); pomuleț, pomișor. *Să se semene porumb, pepeni, cras-taveți și alte legumi pîntre pomușori*. I. IONESCU, ap. CADE.

2. (Bot.; regional; în sintagma) *Pomușor băieșesc* = slăbănog (*Impatiens noli-tangere*). Cf. PANȚU, PL. — Pl.: *potușori*.
— Pom + suf. -ușor.

POMVAGĂ s. f. (Regional) Pirghie (1) (Vâlcani — Sinnicolau Mare). ALR III/1 h 293/47.

— Pl.: *pomväge*.

— Cf. scr. v a g.

PONĂTURI s. n. pl. (Învechit, rar) Văgăune, ripe, surpături. *Văi, ponături, prăpăstii, codrii cei înfri-coșafi gem de duiosa oftare a celor înspăimîntați.* BELDIMAN, ap. DDRF.

— Etimologia necunoscută.

PONĂSLUI vb. IV v. *ponoslui*.

PONBĂ s. f. v. *pompă*².

PONC, POANCĂ adj., s. f. I. Adj. 1. (Mold. și Ban.; despre forme de relief, poziția unor obiecte etc.) (A-proape) vertical. Cf. PASCU, s. 356. *Acoperămint ponci, scară ponci.* SCRIBAN, D., cf. ȘEZ. III, 85, XIX, 12. *Au c-abia ieșii chicloră, pintru că-i în poancă tare.* ALR II 2475/29; cf. ALR SN III h 810. ♦ (Substantivat) Pantă foarte piezișă, abruptă. Cf. PASCU, s. 356, DR. III, 722, ȘĂINEANU, D.-U., com. MARIAN. *Îi ponci la vale.* ȘEZ. IX, 152. ♦ L o c. a d j. și a d v. **În poancă** = pieziș, oblic. Cf. CADE. *Casa e pusă în poancă.* L. COSTIN, GR. BĂN. 160. *Drumul e în poancă.* Com. din ORAȘIȚA. ♦ F i g. (Despre afirmațiile cuiva) Fățiș, direct. *Leanca i-ar fi răspuns că minte, dar prea poancă a fost bătaia vorbii.* CONV. LIT. XXVII, 201.

2. (Ban. și prin sud-vestul Transilv.; și substantivat) (Persoană) care se uită sașiu, (om) zbanghiu. Cf. CADE, SCRIBAN, D., com. din TIMIȘOARA. *Ghiță e ponc.* NOVACOVICIU, C. B. II, 6, cf. A III 18, 19, LEXIC REG. II, 37, 41. ♦ L o c. a d v. (Substantivat) **În poancă** = chiorș. Cf. H XVIII 147, 175. ♦ (Adverbial) *Ghiță se uită ponc.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155.

3. (Regional; și substantivat) (Om) lipsit de istețime, care nu știe să se descurce, pe care îl înșală cu ușurință toți; (om) prost, nătîng. Cf. CADE, SCRIBAN, D., CIAȘANU, V. 189. *Cocoana lu poancă.* COMAN, GL. *Merge ca o pancă.* id. ib. ♦ L o c. a d v. **De-a poanca** = la întimplare, fără o țintă precisă. *Dete căciula de-a poanca.* PASCU, s. 356.

II. S. f. I. (Prin vestul Mold.) Organ genital femeiesc. Cf. I. CR. III, 87, VII, 252, DR. III, 722.

2. (Prin Ban.) Ghionț. Cf. CADE. *El ti dă ponci lui Gheorghhe.* L. COSTIN, GR. BĂN. 160.

3. (Regional; de obicei la pl.) Ceartă, neînțelegere, discordie. Cf. LB, LM, CIHAC, II, 268, DDRF, ALEXI, W., PASCU, s. 356, DR. III, 722. ♦ L o c. a d v. **În ponce** = în contradictoriu, în răspăr, împotrivă. *Vine mîndrul cel mieriu Cu murguțul de la riu; Cu murgul venind în copee, Că mine grăind în ponce.* BUD, P. P. 35.

4. (Prin Ban.) „Privire urită și pătrunzătoare”. TODORAN, GL. ♦ E x p r. A da poanca = a-i merge rău. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 160.

— Pl.: *ponci și poance, ponce*. — Și: (regional) *ponci, -ce, pane, -ă, pune, -ă* (POLIZU) adj., (învechit, rar) *poance* (LB) s. f.

— Din magh. *ponk* „deal”.

PONCĂI vb. IV. 1. Intran z. (Prin Olt.) A sta de veghe dormitînd. LEXIC REG. 43.

2. Intran z. și refl. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) mocoși; a (se) trudi. (Se) *poncăie degeaba să bage un fir pe urechile acului și nu-l nemere.* UDRESCU, GL. (Se) *poncăie d-un ceas la un petec.* id. ib.

— Prez. ind.: *poncăi și poncăiesc*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *ponc*.

PONCĂIALĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Mocoșeală (1), mocoșire; lucrare anevoioasă, greoaie. Ce

atita poncăială la o scrisoare? UDRESCU, GL. *Cu poncăieli d-alea adurmile, nu mai ieșim noi din hălăciuga asta; mișcați mai iute!* id. ib.

— Pronunțat: *-că-ia-*. — Pl.: *poncăieli*.

— *Poncăi* + suf. *-eală*.

PONCĂIT¹ s. n. (Regional) Mocoșeală (1), mocoșire; lucrare anevoioasă, greoaie (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU, GL.

— V. *poncăi*.

PONCĂIT², **-Ă** adj. (Prin nord-vestul Munt.) Care se mișcă cu greutate, încet; care lucrează încet, fără spor, mocoșit, mocoșit (1), moșmondit; care lucrează neatent. Cf. UDRESCU, GL. ♦ (Substantivat) *Poncăitu-ăla de băiat a plecat să nu mai vie și-a uitat de el.* id. ib. *Hai, poncăito, hai mai iute, parcă ești de cocă, așa te miști.* id. ib.

— Pl.: *poncăiți, -te*.

— V. *poncăi*.

PONCĂITURĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Mocoșeală (1), mocoșire; lucrare anevoioasă, greoaie. Cf. UDRESCU, GL.

— Pronunțat: *-că-i-*. — Pl.: *poncăituri*.

— *Poncăi* + suf. *-tură*.

PONCE adj. invar. (În sintagma) *Piatră ponce* = rocă vulcanică sticloasă și foarte poroasă (mai ușoară decît apa), cu granulația fină, formată prin degajarea de gaze în timpul răcirii lavei și folosită mai ales ca abraziv; spumă-de-mare. Cf. ALEXI, W., DR. III, 722, CADE, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 110, 154, 163, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *ponce și pons*.

— Din fr. [pierre] *ponce*.

PONCHENI vb. IV. Intran z. și refl. (Regional) A (se) mocoși. Cf. PAMFILE, J. II, 161.

— Prez. ind.: *ponchenesc*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *bunghini, poncăi*.

PONCHO s. m. invar. Un fel de pelerină (scurtă), de forma unei pături pătrate, prevăzută cu o deschizătură la mijloc prin care se introduce capul. Cf. DN²,

— Pronunțat: *poncio*.

— Din sp., fr. *poncho*.

PONCI¹ s. n. v. *ponci*.

PONCI² vb. IV. Intran z. (Prin Maram.) A se împotrivi; a se certa. Cf. BUD, P. P. 81.

— Prez. ind.: *poncesc*. — Și: *ponci* vb. IV. BUD, P. P. 81.

— V. *ponc*.

PONCI³, **-CE** adj. v. *ponc*.

PONCIF s. n. 1. Foaie de hirtie cu un desen ale cărui contururi sînt găurite cu un ac fin, care se aplică pe o hirtie, pe o pinză etc. și se presară cu o pudră colorată specială, reproducînd pe o hirtie, pe o suprafață etc. desenul de bază. Cf. DN².

2. F i g. (Livresc) Producție artistică banală; afirmație, judecată lipsite de originalitate. Cf. DN. *Printre alte poncifuri îl avem și pe acela al unui „happy-end”.* v. ROM. februarie 1963, 173, cf. DEX.

— Pl.: *poncifuri*.

— Din fr. *poncif*.

PONCII vb. IV v. *ponci*².

PONCIOLÍ vb. IV. Refl. (Prin Transilv. și prin Maram.) A se bălăci într-un lichid murdar; p. e x t. a se murdări. *Nu te mai poncioli în noroiul ăla.* MAT. DIALECT. I, 265, cf. LEXIC REG. 21.

— Prez. ind.: *ponciollesc*.

— Din magh. *panesol*.

PONCIȘ, -Ă adj., adv., subst. I. 1. Adj. (Mold., Bucov., Maram.; despre terenuri, suprafețe etc.) (Puternic) înclinat; abrupt, pieziș. *A se acăfăra ca o miță pe un deal ponciș sau pe-o stincă înaltă.* MARIAN, o. I, 151. *Cărarea urca tot mai poncișă.* SADOVEANU, o. V, 216, cf. SCRIBAN, D., com. MARIAN, FRÎNCU-CANDREA, M. 104. *Căsele ... sînt destul de nalte ... cu acopereminte ascuțite și poncișe.* ȘEZ. XII, 4, cf. ALR SN III h 810. ◆ (Prin Bucov.; substantivat, n.) Povârniș; ripă. Com. MARIAN. ◆ (Învechit) Strîmb. Cf. SCRIBAN, D. ◆ (Adverbial) *Haina stă pe ei suciș, Batista la gît ponciș.* MUMULEANU, c. 151/9. *Haină croită ponciș.* SCRIBAN, D.

2. Adv. (Popular) De-a curmezișul, în mod pieziș, oblic; p. e x t. (învechit) din sens opus; f i g. (învechit) împotrivă; ostil. *Lucrurile ce sînt în ponciș unul altui.* VARLAAM, c. 163. *Căndu-l va stroși cu picioarele, sau-l va ucide cu pumnii ponciș în inimă, pînă-l va omori.* PRAV. 85. *Și-au luat-o cu trăsura ponciș, trăgînd de-a curmezișul (a. 1790).* BUL. COM. IST. V, 288. *Se ostenește vîslind cînd le bate vîntul în ponciș (a. 1804).* CAT. MAN. I, 261. *Taurul vînt să iasă, așa au izbit pre șap trecînd pre lingă dînsul ponciș în coaste, cît s-au răsturnat.* ȚICHINDEAL, F. 173/4. *Din pridvor la dreapta și la stînga porneau ponciș două meterezuri prin zid.* GHICA, s. 264. *Și Vodă frîul l-a smucit și-apoi cu frîul a lovit Ponciș în ochi fugarul.* COȘBUC, P. I, 197. *Mai croi una ponciș și în fruntea călului.* C. PETRESCU, A. R. 63. *Sprincenile i se-ngrămădiră ponciș spre mijlocul feței, iar pielea de pe nas, ca-n fiorul unui strănului, i se-ncreși în dungi curmezișe.* MIRO-NESCU, s. 178, cf. 196, FRÎNCU-CANDREA, M. 104, A VI 26. (Substantivat) *A o lua d-a curmezișul, d-a lungul și de-a-n poncișul locurilor.* în scl 1971, 406. ◆ E x p r. *A se pune ponciș sau a sta în ponciș*, (substantivat) *a sta de-a poncișul* = a se opune, a se împotrivi. *Toți jîrînd, numai trei să puseră pomciș.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Stînd în pomciș tuturor ... ereselor.* id., ap. id. ib. *Mereu încreșea gene, cîntînd la spăzi tăișul, Cu toată lumea largă sta Sînger de-a poncișul.* COȘBUC, P. II, 177. *A spune (sau a vorbi) ponciș* = a se exprima în mod direct, fără a menaja pe interlocutor. Cf. DDRF. *Nu spunea lucruri rele procurorul, dar le spunea ... prea ponciș.* LĂNCRĂNȚAN, c. II, 320. (Regional) *A da (cuiva) ponciș* = a înghionti (pe cineva). Cf. ȘEZ. IX, 153.

3. Adj. (Regional; despre ochi, privire) Sașiu. *Tremura de spaimă, uitîndu-se cu ochii lui ponciși cînd la un jandarm, cînd la altul.* CAMILAR, N I, 236.

4. Adv. (Popular; de obicei în legătură cu verbele „a căuta”, „a se uita”, „a privi” etc.) Crucîș, chiondoriș, chiorîș; f i g. cu ciudă (v. l n c i u d a t), cu dușmănie (v. d u ș m ă n o s) sau cu răutate (v. r ă u t ă c i o s). *Noi ne urîm și ne căutăm ponciș unul altuia.* ANTIM, P. 21, cf. LB. *Umbliă căutînd ponciș.* MUMULEANU, ap. DDRF. *Nu veți lăsa [lumea] ... să caute todeauna ponciș la casa voastră.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Apoi baba privindu-l ponciș răstoarnă mămăliga cu aburi pe mescioara rotundă.* DUNĂREANU, CH. 86. *Se uită boieroațele ponciș la dumneași ca la o dușmăncă.* SADOVEANU, o. XIII, 135. *Unchiul Tone se uită ponciș la mine.* STANCU, R. A. II, 9. *Privi spre Măgură ponciș.* CAMILAR, N. II, 62. *El se uită ponciș la noi, dintr-o latură.* LĂNCRĂNȚAN, c. II, 59, cf. GR. S. VI, 242, PAMFILE, c. 50.

II. Subst. (Prin nordul Munt.) Numărul 5 la unele numărători la jocurile de copii. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: ponciși, -e. — Și: (învechit) pomciș, -ă adj., adv.

— Pone + suf. -iș.

PONCIȘĂ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar; complementul indică arme) A încrușișa în luptă; (învechit) a împoanșișa. *Fu sfad mare întru ei, deci-ș poncișa suliișele greci spre greci și-ș rădica arme pre alte arme.* MOXA, 397/35.

— Prez. ind.: poncișez.

— V. ponciș.

PONCIȘU, -ÎE adj. (Învechit, rar) (Foarte) înclinat; abrupt. *Au înalțat un monument ... înfăoșînd pe acest irou-monah, cu o mînă întinsă, repezit călare pe o stincă poncișe.* ASACHI, I. 384/7.

— Pl.: ponciși.

— Pone + suf. -iu.

PONCIȘUR, -Ă adj. 1. (Regional; și substantivat) (Persoană sau privire) încrunțată (Brădișorul de Jos—Oravița). Cf. H XVIII 147. *O căutătură cu fruntea încrîțită se zice poncișură.* ib., cf. 175.

2. (Prin Ban.) Sașiu. Com. LIUBA.

— Pl.: poncișuri, -e.

— Cf. p o n c.

PONCT s. n. v. punct.

PONCTURĂ vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A însăila (Pecinișca—Băile Herculane). Cf. ALR SN II h 525/2.

— Prez. ind.: poncturez.

— De la ponct.

PONCIȘIE s. f. v. puneție.

PONCIȘIUNE s. f. v. puneție.

POND subst. (Învechit) Greutate; masă² (2). Cf. DRU. *Capătă ocașie a experimenta subiectiv pondul specific al plumbului între metale.* CODRU-DRĂGUȘANU, c. 106. *Unele apășă mai mult prin pondul mesei lor.* STAMATI, F. 40/8. *Pulberea moale la pipăit, de pond 2,47 și se zgîrie de oțel.* COBÎLCESCU, c. 33/6. *Valoarea pondului său specific determinat de Arhimede era de 16.* CULIANU, A. 144. *Filtrul spălat ... ne-a dat pondul împreună a nășipului și a aurului.* ARHIVA, II, 24. *Se produce de ordină în bromură de etilen pondul bromului întrebuițat.* ib. 147. *Pondul metalului fin se capătă înmulțindu-se pondul total cu titlul.* CLIMESCU, A. 260. *Perderi de pond, întimplate la vînzare cu coletul sau cu măruntul.* I. PANȚU, PR. 5, cf. ALEXI, W., MOLIN, R. B. 421. *Pondul laptelui.* CHEST. V/55. ◆ F i g. Importantă, valoare pe care un element o are în cadrul unui ansamblu de elemente și în raport cu acestea. *Puneau foarte mult pond pe promisiunile Vienei.* BARIȘIU, P. A. III, 160, cf. 406. *Pondul cel mai mare pică deci în astfel de almentare pe spatele mămăligei și al pnei.* F (1881), 323.

— Pl.: ?

— Din lat. pondus. Cf. it. pondo.

PONDĂ s. f. v. bundă.

PONDEALĂ s. f. v. podea.

PONDERĂ vb. I. 1. T r a n z. (Învechit, rar; în forma ponderi) A cîntări. Cf. DRU.

2. T r a n z. (Livresc; complementul indică fapte, fenomene etc.) A face să se echilibreze (prin opunere reciprocă); a echilibra, a cumpăni. Cf. ALEXI, W. *A pondera puterile statului.* SCRIBAN, D., cf. M. D. ENC., DEX.

3. T r a n z. și r e f l. A face să devină sau a deveni mai cumpătat, mai măsurat; a (se) stăpîni, a (se) înfrîna; a (se) modera (1), a (se) tempera. *Opiniia publică va pondera firesc manifestările de diletantism necontrolat.* cf 1962, nr. 1, 21, cf. DN², DEX.

— Prez. ind.: ponderez. — Și: (învechit, rar) ponderi vb. IV. DRU.

— Din lat. ponderare, fr. pondérer.

PONDERABIL, -Ă adj. Care are greutate, masă² (2); care se poate cîntări. *Se poate determina cuantitadea cea ponderabilă de hydrogen.* MARIN, PR. I, 11/10. *În fizica modernă sînt numite toate corpurile supt numire de ponderabile (lucrurile de greutate sau de cumpănă).* BARASCH, M. II, 6/23, cf. STAMATI, D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◆ (Glumet)

Am slăbit... cu două ponderabile kilograme. TEODOREANU, M. U. 44.

- Pl.: ponderabili, -e.
- Din fr. pondérable.

PONDERABILITATE s. f. Calitatea de a fi ponderabil; stare a corpurilor la care se manifestă forța de gravitație. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

- Din fr. pondérabilité.

PONDERÁL, -Ă adj. Referitor la greutate sau la masă² (2); din punctul de vedere al greutății; care are greutate; de greutate; care servește la măsurarea greutății corpurilor. *Măsurî ponderale; oca = 4 litre.* STAMATI, F. 184/5, cf. id. D. *Din punct de vedere ponderal, greutatea mijlocie a fost de 22,90 gr.* PARHON, B. 29, cf. DN². *Au fost descoperite ... obiecte ... de aur ... tăiate după norma ponderală a orașului Cuzic.* H. DAICOVICIU, D. 43, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: ponderali, -e.
- Din fr. pondéral.

PONDERÁNȚĂ s. f. (Rar) Cumpătare, moderație, măsură; sobrietate; echilibru. *Ministeriul este pătruns de necesitatea de a ciștiga ... ponderanța cea mai determinată.* ap. GHICA, A. 148, cf. ALEXI, W.

- Pl.: ponderanțe. — Și: (învechit) ponderanțele s. f.
- Pondera + suf. -anță.

PONDERÁNȚIE s. f. v. ponderanță.

PONDERĂRE s. f. (Statistică) Operație de înmulțire a ponderii (3) cu valoarea variantei. Cf. M. D. ENC.

- Pl.: ponderări.
- V. pondera.

PONDERÁT, -Ă adj. (Despre oameni) Care manifestă cumpătare, moderație, măsură, sobrietate, care este echilibrat în comportare, în vorbe etc.; (despre manifestările oamenilor) care exprimă, trădează cumpătare, moderație, măsură, sobrietate; cumpătat, moderat (1 1), măsurat² (3); sobru. Cf. DRLU. *Om ponderat și cu scaun la cap, nu s-a arătat ieri deloc alarmat.* REBREANU, R. II, 101, cf. I, 261. *Totdeauna ponderat păstra tot timpul modestia sa misterios poruncitoare.* CĂLINESCU, S. 463. *Originalitatea lui Eminescu e ... ponderată ca intensitate.* LOVINESCU, S. I, 162. *Dumneata ești un om inteligent, ponderat.* GALAN, B. I, 89. *Fig. Prefer Bordoul ponderat, ... Ca un amic ce-i la necaz Tovarș, totdeauna treaz.* v. ROM. ianuarie 1954, 34.

- Pl.: ponderați, -te.
- Din fr. pondéré.

PONDERATÓR, -OĂRE adj. (Rar) Care face să se mențină sau care menține echilibrul între mai multe forțe, tendințe etc. (opuse). *Senatul trebuia să fie un corp ... ponderător.* MAIORESCU, D. I, 64. *Părerile d-lui Dragomirescu ... n-au intrat ca element ponderator.* LOVINESCU, S. I, 159, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: ponderatori, -oare.
- Din fr. pondérateur.

PONDERĂȚIE s. f. 1. Echilibru între mai multe forțe, tendințe etc. (opuse). Cf. DRLU, NEGULICI, PROT-POP., N. D. *Tirziu [România] intră în perioada organică, perioada de echilibru și de ponderație.* BOLINTINEANU, O. 258. *Ponderațiunea celor trei puteri ale statului.* CADE, cf. SCRIBAN, D.

2. Cumpătare, moderație, măsură; sobrietate. Cf. SCRIBAN, D., DM, DN, M. D. ENC., DEX.

- Și: ponderațiune s. f.
- Din fr. pondération.

PONDERAȚIUNE s. f. v. ponderație.

PONDERE s. f. 1. (Astăzi rar) Greutate; masă² (2). *Această rezultantă a puterilor gravitațiunii asupra*

unui corp se numește pondere. PONI, F. 32. *Îi surprinse elastică pondere a trupului care părea o pană.* TEODOREANU, M. II, 350. *La determinarea ponderilor moleculare se obțin uneori alte valori decât cele ce ar corespunde formulelor chimice.* MACAROVICI, CH. 91, cf. 83. *Dădură drumul înspăimnțați covorului, lăstind toată ponderea lui în mințile lui Smărăndache.* CĂLINESCU, S. 50. *Fig. (Sens curent) Importanță, valoare, poziție (ierarhică) pe care un element o are în cadrul unui ansamblu de elemente și în raport cu acestea. Depinderea are o pondere în această determinare.* TEODOREANU, M. U. 206. *Rolul [femeii] este pus stăruitor în valoare de ponderea care i se atribuie în rezolvarea problemelor social-morale.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1958, 127. *Sporul producției de prefabricate se va obține ... mărindu-se ponderea elementelor de construcții tipizate.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837. *Replicile ... capătă o autoritate, o pondere care asigură echilibrul necesar întregii dezbateri.* T decembrie 1962, 10. *Ponderea cea mai mare în ridicarea nivelului la învățură nu o au elementele exterioare lecției, ci munca pedagogică pentru transmiterea de cunoștințe.* G. 1962, nr. 683, 1/3. *În trecut, ponderea cea mai importantă a arhitecturii revenea clădirilor publice.* LUPTA DE CLASĂ, 1962, nr. 3, 26. *Peisajul, obiectele și personajele ... își păstrează fiecare ponderea și particularitatea sa proprie.* v. ROM. aprilie 1963, 150. *Creșterea vitei are o pondere însemnată.* H. DAICOVICIU, D. 36. *Proiectarea este chemată, de asemenea, să-și aducă o contribuție sporită la alegerea celor mai eficiente soluții tehnico-economice, urmărind ... evitarea supradimensionării construcțiilor, reducerea ponderii lor în ansamblul investițiilor.* RL 1968, nr. 7 387.

2. (Fiz.) Coeficient care afectează fiecare dintre valorile unei mărimi determinate experimental și care indică probabilitatea de obținere a valorii respective. Cf. M. D. ENC.

3. (Statistică) Numărul unităților aflate într-o grupă a unei colectivități, căruia îi corespunde o valoare a variabilei. Cf. M. D. ENC.

- Pl.: ponderi.
- Din lat. pondus, -eris.

PONDERÍ vb. IV v. pondera.

PONDERITATE s. f. (Fiz.; rar) Greutate specifică. Cf. DN², DEX.

- Din lat. ponderitas.

PONDERÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit; despre obiecte) Care are o greutate mare, care atîrnă greu. Cf. DRLU. *Fig. Convingător; hotărîtor, decisiv. Cu vorbe scurte ... ponderoase ... se silește mai mult admirînd decât determinînd să arate și întinderea provinciei.* MAG. IST. I, 18/14. *Aceasta nu ne împiedică de a putea dovedi prin probe indirecte foarte ponderoase vechimea cuvîntului.* HASDEU, I. C. I, 52. *Argumente ponderoase.* F (1868), 86. *Un moment ponderos.* SBIERA, F. S. 264. *Fig. Care are competență, prestigiu, autoritate. Autoritățile cele mai ponderoase ... s-au declarat fără rezerve pentru fonetizm.* ARHIVA, I, 16. *Fig. (Despre state) Puternic, mare, important. Eră cîl p-acî să arunce într-un grozav labirint de complicațiuni trei din statele cele mai ponderoase ale Europei.* HASDEU, I. v. 50.

- Pl.: ponderoși, -oase.
- Din fr. pondéreux, lat. ponderosus.

PONDEROZITATE s. f. (Învechit) Calitatea de a fi ponderos; fig. însemnată, valoare (decisivă). *Narațiunea-i oferă toată ponderozitatea unei mărturie oculare.* HASDEU, I. C. I, 68. *Nu mulțimea argumentelor, ci ponderozitatea aceloră decide în lucruri de controversiune.* F (1869), 126. *Ponderozitatea clorofilului e însemnată și în altă privință.* lb. (1886), 262, cf. BARCIANU. *Trage ... nouă puteri pentru activitatea noastră*

și reinnoită ponderosită pentru ea. SBIERA, F. S. 225, cf. ALEXI, W.

- Scris și: ponderosită.
- Din fr. pondérosité.

PONDILĂ s. f. v. podilă.

PONDILĂ vb. IV. TRANZ. (Regional) A pardosi (Zăvoieni—Drăgășani). Cf. H XVI 48.

- Prez. ind.: pondilesc.
- Etimologia necunoscută. Cf. p o d i.

PONDIOLCĂ s. f. (Regional) Îmbrăcăminte femeiască de pînză, purtată sub rochie (Girișu de Criș—Oradea). Cf. LEXIC REG. 72. ♦ Bluză (Sînnicolau Român—Oradea). Cf. ALR II 3 326/316.

- Pl.: pondiolce.
- Cf. magh. p e n d e l b y (k e), rom. p o n i o r c ă.

PONDRAV s. m. v. pontrav.

PONDREVI s. m. pl. v. pontrav.

PONEAVĂ s. f. (Ban. și Transilv.) 1. Țesătură groasă de lînă, de bumbac, de fuioare etc. din care se fac macaturi, covoare, preșuri, cearșafuri sau alte așternuturi țărănești; obiect confecționat dintr-o astfel de țesătură; (în special) cearșaf. Au văzut ... și o poneavă așternută, pre carea se ruga el. ȚICHIN-DEAL, F. 163/3, cf. 277/16. În pat se află o dricală (strojac) implută cu paie ori vreji, pre aceasta să așterne o poniavă albă. LIUBA-IANA, M. 97, cf. 98, 118, MOLIN, R. B. 287, CADE, PRIBEAGUL, P. R. 57, SCRIBAN, D., H XVIII 4, 26, 144, 268, 278, 307. Nici poneavă n-ai pe pat. HODOȘ, P. P. 191. Puse preste paie o poneavă și ei se culcară. CĂTANĂ, P. B. II, 128, com. din LIPOVA. Întindem [mielul] așa lung pră ponevi și frîngem pinea, la tot natul cît-un dărap. ARH. FOLK. III, 143, cf. VII, 56, CV 1951, nr. 3, 46, ALR I 821/40, 69, 283, 1 119/24, 80, ALR II/I h 287, ALRM II/I h 402, ALR SN V h 1 447, A I 17, 22, MAT. DIALECT. I, 265, L. ROM. 1962, nr. 1, 92, LEXIC REG. II, 41. Întinde-te cît fi-i poneava. ZANNE, P. III, 313. ♦ (Regional; în forma poniavă) „Linuță fină, cumpărată” (Sălcuia de Jos—Aiud). CHEST. V 165/69.

2. (În forma poniavă) Pînză de mari dimensiuni țesută din cîneapă groasă, care se așterne pe jos la treieratul griului (Girișu Negru—Salonta). LEXIC REG. II, 87.

3. Mușama folosită pentru punerea la uscat a cerealelor plouate (Comloșu Mare—Jimboia). LEXIC REG. II, 41.

- Pl.: ponevi și poneve (CV 1951, nr. 3, 46). — Și: poniadă (DDRF), poniavă, poniavă (LEXIC REG. II, 87), poniavă (CHEST. V 165/69), ponoavă (A I 17) s. f.
- Din scr. ponjava. Cf. slavonul понжава, magh. p o n y v a.

PONEGREALĂ s. f. (Rar) Ponegire. Ce-mi umbli cu minciuni și cu pongreli și cu iscdiri de-ale tale? CARAGIALE, ap. CADE, cf. DM, DEX.

- Pl.: ponegreli. — Și: pongreală s. f.
- Ponegri + suf. -eală.

PONEGRĂ vb. IV. TRANZ. 1. (Învechit, rar) A înnegri. Ochii i-au astupat, fața i-au ponegri, graiul i-au amurfit (a. 1773). GCR II, 95/4, cf. CADE, SCRIBAN, D.

2. Fig. (Complementul indică oameni, p. ext. producții, creații, manifestări etc. ale acestora) A vorbi de rău, a pune (cu rea-credință) într-o lumină defavorabilă; a calomnia, a defăima, a birfi, a denigra, (învechit și popular) a huli, a ocări (2). Pot fi ponegrite stihurile și ... cuvintele carile la urechi im'vin! CANTEMIR, IST. 309. Datu-i-ai vreo jalbă să-i spunefi că v-au ponegriț ziua namtăză albă? ZILOT, CRON. 82. Văd și eu că am greșit, de-am ponegriț-o așa de tare cătră d-ta. CREANGĂ, O. 291. Și cine sînt eu oare? Un om ce ponegriesc Tot ... Un ignorant, un suflet pierdut și rătăcit. I. NEGRUZZI, S. II, 18, cf. DDRF,

BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. Ponegriesc bunătatea lui Dumnezeu și frumusețea lumii clădită de dînsul. BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. Avea o ură nespusă împotriva gazetelor din Viena cari il ponegreau contemporanilor. BUL. COM. IST. II, 4. Cu atît venin ponegriesc pe tata. HOGAȘ, DR. II, 93. Îmi ponegrește băiatul, parcă i-ar fi prăpădit averea și nu alta! REBREANU, I. 69, cf. id. R. I, 61. O ponegreau găsindu-i fel de fel de scăderi. VLASIU, A. P. 11. Unul care ne-a hulit și ne-a ponegriț ... stă la pămînt. SADOVEANU, O. X, 268, cf. BUL. FIL. VII-VIII, 116. Spune-mi drept, cum m-a ponegriț Aurica? CĂLINESCU, E. O. I, 59. Am ponegriț băiatul pe degeaba. STANCU, R. A. II, 75. O ponegreia pe mama în fața copilei. PAS, Z. I, 183. Mă ponegrește, inventează despre mine lucruri josnice. PREDA, M. S. 108, com. din ZAGRA-NĂSAUD. ♦ Refl. recipr. Se ponegriesc tot timpul.

- Prez. ind.: ponegriesc. — Și: (rar) pongri vb. IV.
- Po-1 + negru.

PONEGRIRE s. f. Acțiunea de a ponegri (2); defăimare, calomniere, denigrare, birfiri, (rar) ponegreală, (învechit și popular) hulire, (învechit) ocări (2). Exagerînd în ponegrire cum exagerase înainte în idealizare. GHEREA, ST. CR. I, 153, cf. DDRF: Moș Costache se arată atîns de ponegrirea Otiliei. CĂLINESCU, E. O. II, 45, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: ponegriri.
- V. ponegri.

PONEGRIT, -Ă adj. 1. (Învechit) Înnegrit, negru (1); p. ext. întunecat. Te vădz mort ... și frămșeeja feței tale ponegriță și schimosită. VARLAAM, C. 86. Atîta-i de grozavă și ponegriță cît nu o poci vedea. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 162^v/6. Mare strîmbătate și greu păcat cu noi ai lucrat, ... ponegriț coarbe! CANTEMIR, IST. 241.

2. Fig. Pus (cu rea-credință) într-o lumină defavorabilă, vorbit de rău; defăimat, calomniat, denigrat, birfit, (învechit și popular) hulit, ocărit (1).

- Pl.: ponegriti, -te.
- V. ponegri.

PONEGRITĂTOR, -OARE adj. (Rar) Care ponegrește (2); care cuprinde o defăimare; calomnios, defăimător, denigrator. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat) Persoană care ponegrește (2); calomniator, defăimător, denigrator, birfitor. Același impletitor de laude dibace poate fi trîsă un aspru ponegrițor al dușmanilor. IORGA, L. I, 232, cf. DL, DM, DEX.

- Pl.: ponegrițori, -oare.
- Ponegri + suf. -tor.

PONEGRU, -EĂGRĂ adj. (Învechit și regional; de obicei în corelație cu negru) Foarte negru. Cf. TDRG, ROSETTI, L. R. III, 69, BUL. FIL. VII-VIII, 116, ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 309. S-o luat omu negru Ponegru ... Cu topor negru, Ponegru. MARIAN, D. 49. Nouă armasari negri Ponegri. id. V. 213. Hoci, vacă neagră, poneagră! ȘEZ. II, 132. Un deget negru, ponegru. PĂSCULESCU, L. P. 144, cf. 125, I. CR. IV, 47, L. COSTIN, GR. BĂN. 163, MAT. DIALECT. I, 233. ♦ Fig. Și precum pe dinafară neagra din hereghie, încă mai poneagră pe dinluntru era de pizmă și de mînie. CANTEMIR, IST. 41. ♦ (Substantivat, f.; prin Bucov.) Epitet dat unei femei rele. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 117.

- Pl.: ponegri, -e.
- Po-1 + negru.

PONEI s. m. Cal de talie mică și cu greutate corporală redusă, specific zonelor montane cu climat rece și vegetație săracă (ale Angliei și ale Peninsulei Scandinave); (regional) muschici, v. moscheci. Zi să puie șaua pe ponei. CR (1848), 7²/74. Poți lua ponei. CODRESCU, C. II, 25/7, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Cînd eram mic de tot aveam un ponei. CĂLINESCU, S. 324, cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ (Atribuind calitatea

ca un adjectiv) *Cai poni* (mici, pitici). GM (1854), 186/1.

— Accentuat și: *ponéi*. — Pl.: *ponei*. — Și: (invechit) *poni* s. m.

— Din engl. *poney*.

PONÉTE s. m. v. *poponeț*.

PONETRÉBNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Netrebnic (1). *Și ponetrebnicul rob aruncași-l întru întunearecul de afară*. CORESI, EV. 315, cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl.: *ponetrebnici*, -ce.

— Po-1 + *netrebnic*.

PONÉV, -Ă adj. v. *poniv*.

PONEVĂȚ adj. 1. (Regional) Miop (Vașcău). TEAHA, C. N. 255.

2. (Prin vestul Transilv.; în forma *ponovăț*) Care nu observă ceva (din cauză că e distrat, supărat etc.). Cf. cv 1951, nr. 3-4, 46. *Tari ponovăț mai ești, nu vezi cuțitu pa masă lângă t'in't*. ib.

— Pl.: ? — Și: *ponovăț* adj.

— *Poniv* + suf. -e/.

PONEVÎȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui *ponovă* (1) (Vâlcani—Simnicolau Mare). ALR II/47.

— Pl.: *poneviți*.

— *Poneavă* + suf. -i/ă.

PONEVÓS, -OĂSĂ adj. v. *ponivos*.

PÓNGO s. m. invar. (Rar) Numele unei specii de urangutan. Cf. ALEXI, W., SCL 1960, 49.

— Din fr., it. *pongo*.

PONGOROSÍ vb. IV. TRANZ. (Prin Bucov.) A împunge cu acul; a coase. Cf. ȘEZ. III, 85, PAMFILE, I. C. 346, DM.

— Prez. ind.: *pongorosesc*. — Și: *pongosí* vb. IV. PAMFILE, I. C. 346, DM.

— Etimologia necunoscută.

PONGOSÍ vb. IV v. *pongorosi*.

PONGOSÍȚ s. n. (Prin Bucov.) Faptul de a *pongosi*; coasere, cusut. Cf. PAMFILE, I. C. 346, DM.

— V. *pongosi*.

PONÍ s. m. v. *ponei*.

PONIÁC adj. v. *poinic*.

PONIÁDĂ s. f. v. *poneavă*.

PONIÁV, -Ă adj. v. *poniv*.

PONIÁVĂ s. f. v. *poneavă*.

PÓNIC adj. v. *poinic*.

PONIGREÁLĂ s. f. v. *ponegreală*.

PONIGRÍ vb. IV v. *ponegri*.

PONIHÓS, -OĂSĂ adj. v. *ponivos*.

PONIOÁVĂ s. f. v. *poneavă*.

PONIÓRCĂ s. f. (Regional) „Bluză purtată la țară“ (Holod—Beiuș). LEXIC REG. 66.

— Pl.: ?

— Cf. magh. *pányóka* „aruncat pe umeri“, rom. *pondiolică*.

PONIÓS, -OĂSĂ adj. v. *ponivos*.

PONÍR, -Ă adj. (Grecism învechit; despre oameni) Rău; viclean, șiret. *Amindoi oameni poniri și polipi-*

chili (a. 1715). ARHIVA R. II, 3/18, cf. GALDI, M. PHAN. 234.

— Pl.: *poniri*, -e.

— Din ngr. *πονιρός*.

PONÍT s. n. Carbonat natural de mangan, cristalizat, cu un conținut redus de fier, care se găsește în zăcămintele de mangan din nordul Moldovei. Cf. M. D. ENC.

— De la n. pr. *Poni*.

PONÍVĂ s. f. v. *poneavă*.

PONÍV, -Ă adj. 1. (Învechit și regional) Chior; miop. Cf. ANON. CAR., PASCU, S. 287, REV. CRIT. III, 165, DR. V, 284, com. BENIUC. ◇ Fig. *Dar iacă vin ș-ații de impotrivă, Cu altă credință ș-altă lege, Care-i mai slută și mai ponivă*. BUDAI-DELEANU, T, 372.

2. Fig. (Învechit; despre minte, inteligență) Cu posibilități limitate, lipsit de agerime, de perspicacitate; redus (3). *Nenorocul in cale-i adusă Pe Buta cel cu minte ponivă*. BUDAI-DELEANU, T, 423.

— Pl.: *ponivi*, -e. — Și: (regional) *poniáv*, -ă (DR. V, 284), *ponév*, -ă (com. BENIUC) adj.

— Cf. *ponivos*.

PONIVÓS, -OĂSĂ adj. (Adesea substantivat) 1. (Învechit și popular) (Om) chior; (om) miop; p. g e n e r. (ființă) care are un defect de vedere. *Cine este cu un ochiu sau ponivos* (a. 1652). ap. TDRG. *Cel ce taste ponivos sau nu are ochii sănătoși, nu poate să judece de vâpseale*. MICU, L. 147/10. *Bogdan cel cu un ochi, carele se poreclește de istoricii leșești Luscus, nu însemnează cu un ochiu, ci ponihos*. ȘINCAI, HR. II, 107/18, cf. LB. *Că nu e mai urit cînd cineva Face pe frumos, că e ponevos, Și pe cel urit că e aurit*. PANN P. V. I, 4/5, cf. POLIZU, CIHAC, II, 276, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Le-aș ceti pe față, Dar ts cu albeași, Le-aș ceti pe dos, Dar ts ponihos*. MARIAN, NU. 419. *Moraru-i cine ponihos Și dă untura pe jos*. id. INS. 488, cf. REV. CRIT. III, 165, com. din FRATA-TURDA, din ZAGRA-NĂSĂUD și din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI, DR. IV, 392, V, 220, 221, NOVACOVICIU, C. B. I, 17, cv 1951, nr. 5, 28. *Nu vezi! Ce dracu! Doară nu ești ponihos*. MAT. DIALECT. I, 87, cf. L. ROM. 1962, 407, 409. ◇ (Ca epitet peiorativ) *Mă ponihosuli, tu nu vezi bini!* ALRT II 142. ◇ Fig. *Vechiul zeu al Dacilor, unchiașul Danubiu, posomorit și ponivos, și-a înfășurat tot culcușul într-o pletă îndesată*. ODOBESCU, S. III, 599.

2. (Învechit și regional) Sașiu. Cf. LB. *Ponevoși ce-într-o parte se uită și într-alta vede*. I. GOLESCU, ap. DDRF, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALR I/I h 68.

3. Fig. (Popular; adesea ca epitet peiorativ) (Om) lipsit de inteligență (și leneș); p. e x t. (om) rău, uricios. *Nu te uita în gura ponivosului, lasă-l... să latre la lună*. JIPESCU, ap. CADE. *Ba zeu, moș Ghiță, să tei sama... și urechea ca urechea, dar te doare inima*. — *Inima? inima! quzi ponihosul! Fi-ți-ar în obraz să-ți fie!* CONTEMPORANUL, V₁, 3. *Nu trînti obloanele, ponivosule, că nu sînt de fier!* DELAVRANCEA, H. T. 21. *Uite cum se burzuluieste ponihosul, bată-l Dumnezeu*. REBREANU, I. 73, cf. H XVII 175, REV. CRIT. III, 165, ȘEZ. III, 85. *Ponihos cum e de felul lui, s-a apucat de făcut bucate*. I. CR. IV, 384, cf. ȘEZ, XIX, 12. *Ponihosule, nu ți-e rușine să te porți rău?* MAT. DIALECT. I, 187, cf. LEXIC REG. II, 47. ◆ (Regional; în forma *ponihos*) Epitet depreciativ pentru un om foarte gras. Cf. BUL. FIL. VII-VIII, 369, ALR II/I MN 49, 2 266/346. ◆ (Prin nord-estul Transilv.; substantivat, m.) Mirjoagă. Cf. DR. V, 85.

— Pl.: *ponivoși*, -oase. — Și: (regional) *ponihós*, -oasă, *poniós*, -oásă (DR. V, 221), *ponevós*, -oásă (CIHAC, II, 276), *ponihóns*, -oásă (DR. V, 220, cv 1951, nr. 5, 28), *ponivóns*, -oásă (ALR I/I h 68/166), *ponihós*, -oásă (BUL. FIL. VII-VIII, 369, ALR II/I MN 49, 2 266/346) adj.

— *Poneavă* + suf. -os.

PÓNIIIE s. f. (Regional) Potecă (Romuli—Năsăud). ALR I 804/360.

- Pronunțat: -ni-ie. — Pl. : ?
- Etimologia necunoscută.

PONOÁGE s. f. v. podnog.

PONOÁRĂ s. f. v. ponor.

PONOÁSĂ s. f. v. ponos¹.

PONOÁVĂ¹ s. f. v. poneavă.

PONOÁVĂ² s. f. v. ponov.

PONÓD s. n. v. ponudă.

PONÓF s. n. v. ponov.

PONÓG s. m. v. podnog.

PONOHÓC s. m. (Prin Bucov.) Mormoloc de broască. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI și din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI, cf. COMAN, GL.

- Pl. : *ponohoci*.
- Etimologia necunoscută.

PONÓJ subst. v. podnog.

PONÓJIE s. f. v. podnog.

PONOJNUÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) A învinui, a acuza, a condamna. *Cei ce vor ceti, unde vor găsi vreo greșeală ... să nu mă ponojnuiască, ci să îndrepteze cu duhul blîndeței lor* (a. 1807). în CONV. LIT. VII, 326, cf. TDRG.

- Prez. ind. : *ponojnuiesc*.
- Etimologia necunoscută.

PONOMÁR s. m. v. pâlămar¹.

PONÓR s. n. I. 1. Formă de relief scobită rezultată prin asocierea liniară și laterală a dolinelor, care dă terenurilor (calcaroase) un aspect alveolar; adîncitură sau coastă prăpăstioasă formată în urma eroziunii, a prăbușirii sau alunecării unor straturi de teren; p. g e n e r. teren accidentat și greu de străbătut. *V. rîpă¹ (1). Și de-acole [hotarul moșiei merge] drept la vale peste ponoară* (a. 1741). URICARIUL, XXV, 314. *20 fălci luncă de sălci, prundiș, stînci, ponoară* (a. 1841). *ib. XIII, 377. Înnoptez ... pîntre ponoară*. CONACHI, p. 103. *Pămîntul ... este plin de ponoare*. I. IONESCU, D. 279, cf. 191. *Pornește el și se duce tot înainte pe niște ponoare*. CREANGĂ, O. 40, cf. id. GL. *Cale de-o zi, peste dealuri și prin ponoare, pe care nu le poți străbate decît cu piciorul sau călare*. VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. DDRF, GHETIE, R. M. *Peste culmi, încet, amurgul moare și-nțors cu fața cătr-apus Dă semne nopții din ponoare*. COȘBUC, P. II, 50, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Peste ripe și ponoare, Cal și călăreț dispar*. IOSIE, V. 108. *Toma pădurașul ... îmi destăinuise tăpșanurile cu fragi și ponoarele cu zmeuriș*. C. PETRESCU, S. 143. *A trecut înții o boare Pe deasupra viilor Și-a furat de prin ponoare Puful păpădiilor*. TOPIRCEANU, O. A. I, 33. *După un șir de ponoare străbătute cu chinuri și blesteme ... trupele scăpară la vale*. BRĂDESCU, O. A. II, 165. *Sus, în laturea dreaptă a drumului, se desfacea o pădurice cătră o ruptură de văi cu ponoare înfricoșate*. SADOVEANU, O. XIV, 43. *Glas prelung, halucinant, plînge vîntul pe ponoare*. STANCU, C. 108. *Tăiașe de-a curmezișul ponoare ori încercase trudnic repezișuri de pripor*. CONTEMP. 1954, nr. 404, 2/5, cf. DER. *S-a aflat la Movilău De Codreanu cel rău Că se primblă pin ponoare, Pin potice fără soare*. ALECSANDRI, P. P. 86, cf. H I 96, IX 3, X 42. *Avut-am și eu on dor, Pe o buză de ponor, Ș-o murit — și ieu nu mor*. ARH. FOLK. VI, 298, cf. CHEST. IV 37/377, 45/356, 93/546. *Și la noi să zice ponor la locul unde să macină pietrele și rămîne rîpă foarte dreaptă*. CHEST. IV supl., cf. A V 33. *◇ Loc. a d v. (Regional) În ponor = în formă de*

cascadă, brusc, (aproape) vertical. ALR I 430/343. *Coboară-n ponor apa*. *ib. ◇ (Regional) Pîrloagă (1)*. Cf. H I 48, X 130, CHEST. IV 123/20, A I 31.

2. (Prin Ban.) Munte înalt cu creasta golașă, lipsită de vegetație. Cf. H XVIII 137, com. LIUBA. *◇ (Regional) Deal cu coama înaltă și rotundă*. CHEST. IV supl.

3. (Prin Transilv., prin Maram. și prin Mold.) Mică apă curgătoare, gîrlă; apă stătătoare mai mare decît o baltă. Com. din ZAGRA-NĂSĂUD, cf. CHEST. IV supl., ALR SN III MN h 820/346.

4. (Prin Mold.) Poiană (într-o pădurice). *Cerboica fătase ... într-un ponor singuratic ... Acolo, în ponor, cerboica alesese locul cel mai bine captușit cu iarbă verde, subț o streșină deasă de faș. SADOVEANU, O. XI, 120, cf. I. CR. III, 345.*

5. (Prin Transilv. și prin Maram.) Vizuină, bîrlog (într-o regiune accidentată). Cf. H XVIII 15, ALR II 4 966/272. [*Stă]-m ponor ca d'ezurele și hulpea*. ALR SN III h 679/284, cf. LEXIC REG. 21. *◇ (Regional) Casă (mică și scundă) (Bonț-Gherla)*. Cf. PAȘCA, GL., CHEST. II 54/345.

II. 1. F i g. (Regional) Necaz, supărare; nenorocire; amar. Cf. CHEST. IV supl. *A venit și ponoru ăsta de iarnă*. *ib. ◇ (În imprecății) Mîncă-te-ar ponoru*. *ib. ◇ Greșeală, vină*. Cf. CHEST. IV supl. *Fală cu ponor*. *ib.*

2. (Regional; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Multime, număr mare. *Vine ponor de lume*. TOMESCU, GL. *E ponor de vite pe cîmp*. CHEST. IV supl.

- Pl. : *ponoare* și (învechit și regional) *ponoară*.
- Și : (regional) *ponoară* s. f. I. CR. III, 345.
- Din bg. *пoнop*, scr. *ponor*.

PÓNORĂ s. f. v. pănură.

PONOREÁNA s. f. art. (Regional) Numele unei melodii populare care se cîntă din tulnic. Cf. PAMFILE, J. III, 38.

- Ponor (n. pr.) sau Ponoarele (n. pr.) + suf. *-eană*.

PONORÍ vb. IV v. ponorí.

PONORÎT, -Ă adj. v. ponorit.

PONORÍ vb. IV. 1. Refl. (Învechit și popular; despre terenuri, construcții etc.) A se surpa, a se prăbuși; a se inclina, a se povîrni. *Ponorîndu-se dealul au căzut ... zidul* (a. 1738). URICARIUL, II, 121/7. *Odinioară ar fi fost două movile egale, apropiate, care s-au ponorit una către alta*. ODOBESCU, S. II, 182. *Din pricina ploilor, malul, care e înalt în locurile acelea ..., se ponorise și casa era în primejdie să rămîie dinspre apă fără părete*. CONTEMPORANUL, IV, 303. *Să nu se ponoare zidul*. în SCL 1971, 406. *◇ Tranz. fact. Cutremuru a ponorit locurile*. SCRIBAN, D. (Prin lărgirea sensului) *Un potop de grindină colțuroasă ... ponoara pădurea*. VISSARIU, B. 223.

2. *Tranz.* (Învechit) A arunca, a rostogoli, a prăvăli (pe o coastă prăpăstioasă, într-un ponor, într-o rîpă, într-o prăpastie). *Și-l ponorită în rîpă de sus într-adînc*. DOSOFTEI, V. S. februarie 329^r/26, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *◇ Refl. Se urcă pe piscuri a stîncilor oable ... Să se ponorască în adînci prăpăstii*. C. STAMATI, ap. CADE. *Nu cumva ... să te ponorăști și să cazl*. ap. TDRG.

- Prez. ind. : *ponorâsc* și (regional) *ponór*. — Și : (rar) *ponorí* vb. IV. BĂRCIANU, ALEXI, W.
- V. *ponor*.

PONORÎT, -Ă adj. 1. (Învechit și popular; despre terenuri, forme de relief, construcții etc.) Surpat, prăbușit; înclinat, povîrnit; abrupt, prăpăstios. *Pe malul Prutului unde era mai ponorit malul*. N. COSTIN, LET. I A, 64/4. [*Acest*] *munte ... era atît de ponorit încît asămăna cu un zid drept*. DRĂGHICI, R. 48/22. *Locurile rele și ponortile au făcut pe cărauși să recurgă la un mod barbar de a transporta dulapii*. VLAHUȚĂ, O. A. III, 50. *Pe o cărare ponorită, printre salcîmi, cobo-*

ritrăm din șosea în vale. SADOVEANU, O. VIII, 58, cf. VI, 424. *Loc ponorit.* ALR SN III h 820/520. ♦ (Învechit, rar; în forma *ponorit*; despre construcții) Al cărui zid se prelungeste sau coboară drept în vale. *Acest Roman Voievod... au făcut și cetate, ponorită în apa Moldovii.* URECHE, LET. I, 100/38.

2. (Învechit) Rostogolît, prăvălit (pe o coastă prăpăstioasă, într-un ponor, într-o ripă, într-o prăpastie). Scări înalte coborau printre creste prăbușite, printre bucăți de pădure ponorite în fundul ripelor. EMINESCU, N. 66.

— Pl.: *ponoriți, -te.* — Și: (rar) *ponorit, -ă* adj.

— V. *ponori.*

PONORÎTORIU, -OĂRE adj. (Învechit; despre terenuri) Care se ponorăște (1), se surpă, alunecă; alunecos. *Și-și înfipsă sv[î]ntul totagul în pământ muiat de apa părăului și ponorituriu.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 132/3, cf. JAHRESBER. V, 125.

— *Ponori* + suf. *-tor.*

PONORITURĂ s. f. (Învechit și regional) Loc ponorit (1); surpătură. *Văi, ponorături, prăpăstii, codrii cei înfricoși Gem de dutoasa oftare a celor înspăimîntați.* BELDIMAN, ap. GCR II, 242/26, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *ponorituri.*

— *Ponori* + suf. *-tură.*

PONORÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit și regional; despre terenuri) Cu ponoare (1), plin de povârnișuri. *Puindu-să [ei] aleș la locuri strimte și ponoaroase.* DOSOFTEI, V. S. februarie 87^r/23. *Iapa a făta... să nu se... lase pe toloace băhnoase sau ponoaroase.* ap. TDRG, cf. CADE. *Locuri ponoaroase.* SCRIBAN, D.

— Pl.: *ponoroși, -oase* și (învechit, f.) *ponoroase.*

— *Ponor* + suf. *-os.*

PONÓS s. n. I. 1. (Învechit și regional) Calomnie, defăimare, birfă, ocară (1); batjocură, necinste; insultă, jignire; dezonoare, rușine. *Spre cruce voi să primesc moarte cu ponos.* CORESI, EV. 67. *Intru toți ponos era și fără cinstă crucea.* id. ib. 194, cf. 17, 474. [Rahila] născu lui Iacov fecior și zise Rahil: *luta-mi-au D[u]mn[e]zeu ponosul meu (o c a r a m e a B 1938).* BIBLIA (1688), 22^r/28. *Fac împotriva-ți mulțime de broșure pline de ponoase și de clivetiri.* TIMPEANUL, G. 59/17, cf. POLIZU, CIHAC, II, 276, LM. *N-avea să scoată capul în lume... că începeau șuşuitul și ponoasele.* DELAVRANCEA, S. 14. *Cădeau, clăie peste grămadă, ponoase, ticăloși, zavistii.* id. ib. 44. *Era să-l las, măicuță, Cu gluma și să tac, Era să-ți obraznic, Ori ce era să fac? Și tot pe mine, biata, Și vină și ponos!* COȘBUC, P. I, 266. *Auzi-vor attea ocări și ponoase de mine.* MURNU, I. 58. *Sălceanu era abătut și rușinat de parcă adevărat ar fi fost ponosul.* ARDELEANU, D. 194, cf. PĂSCULESCU, L. P. 370. *De n-a fi, bade, ca tine, Las' să fie-a mea rușine... De n-a fi ca tîni frumos, Las' să fie-al meu ponos.* PODARIU, FL. 51. *Ce e frumos Poartă și ponos (= un lucru frumos sau bun stîrnește invidia și clivetirea celor răuvoitori).* Cf. PANN, P. V. I, 7/9, BARONZI, L. 56, ROMÂNUL GLUMET, 3, ZANNE, P. II, 562, ALEXI, W.

2. (Olt., Munt. și prin sudul Transilv.) Poreclă sau epitet defăimător; nume rău (care se atribuie cuiva). *Avea ponos că e blază și fricos.* MOXA, 384/35. *S-a numit și famen, însă pe acest ponos i-l-au dat numai mierile.* GORJAN, H. II, 177/36, cf. POLIZU, CIHAC, II, 276. *D-atunci... a rămas de se aruncă în spinarea unor astfel de oameni ponosul: poartă urechile lui Midas.* IPIRESCU, U. 114. *Numele țîi va rămînea pingărit cu ponosul de tilhar.* id. L. 76, cf. 43, DDRF. *Acum să băgați seamă că n-o să vrea să bea nici una, ca să nu li iasă ponosul de beție.* SĂM. IV, 949. *Puse în legătură acest număr ce poartă ponosul de fatal cu acel vis urit ce-l turburase odihna.* id. VI, 446, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Femeia pluriviră a avut... felurite nume, porecle și ponoase.* GALACTION, O. A. I, 126. *Elezii... născocesc*

adesea ponoase și porecle, uneori binemeritate. I. BOTEZ, ȘC. 118. *Să nu-l scoată careva ponosul că a fost sluga cirpaciului din casa cu nebuni.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 88, cf. PĂSCULESCU, L. P. 370. *Avea el șapte ficiori și pă toți i-a polecit lumea, le-a pus câte-un ponos.* GR. S. V, 11. *Frunzuliță de rogoz, Mi-a scos lumea d-un ponos, Că iubesc ce e frumos.* ARH. OLT. XXI, 273, cf. ALR I 1 495/180.

3. (Olt., Munt. și Mold.; de obicei construit cu verbe ca „a găsi”, „a scoate”, „a arunca”) Vină, greșală; cusur, defect; neajuns, scădere. *Le găsea multe ponoase.* GORJAN, H. II, 203/9. *Ce faci cînd te știi cu ponosu în frunte!* PR. DRAM. 284, cf. PANN, E. V, 115/7. *Nu fac alta decît a scoate mereu la mărunte ponoase cărții tale.* ODOBESCU, S. III, 38. *M-ai luat cu graba Să-mi scoți la urmă niscaiva ponoase?* TOPÎRCEANU, B. 96. *Ponosul pe care îl zvîrlea pe străjărul curții, căutarea unui om în loc, ajunsesse de pomina satelor.* POPA, V. 8. *Vrei să ascunzi că ai furat banii statului aruncînd ponosul pe niște nevinovați.* STANCU, R. A. III, 182. *I-a găsit ponoase.* ȘEZ. IX, 151, cf. PĂSCULESCU, L. P. 370. ♦ L o c. v b. **A pune (cuiva) ponos sau a pune (pe cineva) în (sau întru) ponos** = a învinui, a acuza (pe cineva). *Ce ca un bun și cu bună înemă indireptează și nu ne pune întru ponos.* BIBLIA (1688), în BV I, 291. *Îndreptați cu duhul blîndefelor, nepuindu-ne în ponos, nici defăimîndu-ne (a. 1762).* CAT. MAN. I, 238. *Iertați, oameni, greșala făcută, Ponos nu ne puneți, faceți-o tăcută.* PANN, P. V. II, 142/4.

4. (Popular; de obicei construit cu verbe ca „a purta”, „a duce”, „a trage”) Consecință neplăcută pe care o are de suportat cineva de pe urma propriilor sale fapte sau de pe urma faptelor altcuiva, din cauza unor circumstanțe nefavorabile etc.; p. e x t. neajuns (2); nemulțumire, necaz, supărare. *Fugi de ponosul păcatului (a. 1691).* ap. TDRG, cf. POLIZU. *Eu știu, îi zise, bine S-o scap din ăst ponos.* BOLLIAC, O. 87. *Este drept ca fiecare să poarte ponosul faptelor și ziselor sale.* ODOBESCU, S. III, 10, cf. 45, 626. *Nu voi să mai stie și alții ponosul ce purta el pe bună dreptate.* IPIRESCU, U. 113, cf. 17. *Noi de abia scăpăm de un ponos și vrem să ne atrînm altul de coadă.* CONV. LIT. XVI, 355, cf. BARCIANU. *Nici cu dreptate nu te alegi, doar tot cu pagubă și cu ponos.* LUNGIANU, CL. 130. *Degeaba, cînd vrea Dumnezeu să te pedepsească, trebuie să trași ponoasele.* REBREANU, NUV. 169. *Ca mine, poate, voi pleca aiurea, Lipsit de fel și culegînd ponos.* LESNEA, P. E. 91. *Nu știu cum de i-a furat amorul și pe urmă, fără teamă de ponos, I-a dat bietei fete cu piciorul.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 6/1. *Nu ți-ar mai putrezii trupul... Că-ți purtai ponoasele.* TEODORESCU, P. P. 278, cf. ȘEZ. II, 221. *El poartă ponosul, S-altul roade osul.* PANN, P. V. I, 82/25. *Eu sint cu ponosul și tu cu folosul.* CREANGĂ, GL., cf. PĂSCULESCU, L. P. 106, ARH. OLT. XXI, 273. *Și încă cel cu ponos e mai duos.* REV. CRIT. I, 78. *Și dracul poartă ponos, se spune, ca o consolare, unei persoane care suferă de pe urma unei învinuirii nedrepte.* Cf. PANN, P. V. II, 122/12, ZANNE, P. VI, 572. ♦ E x p r. **A-i purta (cuiva) ponos** = a avea necaz, a dușmăni (pe cineva). *Ei, și nu cumva, pentru asta ai să-mi porți ponos?* HOGAȘ, DR. I, 292. **A-și face ponos cu cineva** = a avea neplăceri cu cineva, a-și pricinui supărare, necaz din cauza cuiva. *Pe opt ți-i dau grămadă jos.* — *Dar m-am ferit să-mi fac ponos Cu toți nebunii.* COȘBUC, P. I, 199. (Regional) **A se arăta cu ponos** = a fi supărat. *Șede badea mînios și se-arată cu ponos.* PAMFILE, C. 7. 164.

5. (Mold.) Glumă; pozna, șotie, drăcie. *Ne și trage câte-un ibrișin pe la nas despre fata popii de la Fol-ticeni-Vechi... și cite ponosuri și tîlcuri de-a lui popa Buligă cel buclucaș.* CREANGĂ, O. 230. *Și cite ponturi și ponoase nu da dintr-însul, de-i era și lui lehamite citeodată să se mai întîlnească cu cineva și să-l mai stîrneasă la vorbă.* id. ib. 263. *Sluga asta, cite ponoase [stîni], toate mi le-a făcut.* PAMFILE, A. R. 255.

II. (Ban., Transilv. și Mold.) Pîngere, reclamație. Cf. LEX. MARS. 119, 240, *Vin din to[ă]te părțile ponos[ei]*

la mine pentru el (a. 1779). IORGA, S. D. XII, 101, cf. POLIZU. *Unchiul meu aleargă la Ieși, cu ponos inproptiva stolnicealnicului.* ALECSANDRI, T. 1358. *Se scoală c-o povescă plină de ponos, arătând cu dovezi i mărturii, că tată-său n-ar fi priimit ... calul cel bălan.* id. ib., cf. CIHAC, II, 276. *Ce să ne batem ..., grăi neamfu, om băga ponos și lăerămăre la Pilat.* ALEXICI, L. P. 251, cf. CABA, SĂL.

— Pl.: *ponoase și ponosuri.* — Și: (regional, I 5) **ponoasă** s. f. PAMFILE, A. R. 255.

— Din slavonul *пoнoсa*. — Pentru sensul II, cf. magh. *p a n a s z*.

PONÓS² s. n. (Prin Ban.) „Daruri, pomană“. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 17, L. COSTIN, GR. BĂN. 163, L. ROM. 1968, 130.

— Pl.: *ponoase.*

— Din bg. dial. *пoнoс*.

PONOSCLÍ vb. IV v. *ponoslui*.

PONOSCLU s. n. v. *ponoslu*.

PONOSEALĂ s. f. (Rar) Ponosire. Cf. COSTINESCU. — **Ponosil** + suf. *-eală*.

PONOSÍ vb. IV. 1. *Tranz.* (Învechit și regional; complementul indică oameni) A defăima, a calomnia; a discreditat. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., LM. *Cum văzu copilași așa de frumoși, gașperța de cioară, ce să făcă ca să ponoasească pe doamna sa.* IPIRESCU, L. 63, cf. DDRF. *De-asta tu azi ... pe domnul oștirii Stai ponosind că vitejii danai îl încarcă cu daruri.* MURNU, I. 32. *Începu să-l ponoasească în fața tuturor muncitorilor.* ARDELEANU, D. 186. *Nu ponosi oamenii.* L. COSTIN, GR. BĂN. 163, cf. ȘĂINEANU, D. U.

2. *Tranz.* și *refl.* A face să-și piardă sau a-și pierde culoarea, aspectul inițial, degradându-se (prin uzură, vechime etc.); p. e. x. t. a (se) uza, a (se) degrada; a (se) rupe, a (se) strica; a (se) murdări, a (se) mînji. *Biserica s-au stricat și odăjdile s-au ponosit.* R. POPESCU, CM I, 537, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., COSTINESCU, CIHAC, II, 276, LM, DDRF. *Și-a ponosit cușma aceea bunicul.* LESNEA, P. E. 119. *Surugiul își mistuise cușma lui frumoasă sub șa, ca să nu i-o ponoasească apa cerului.* SADOVEANU, O. X, 199. *La mine de ce-ai venit? Au haine fi-ai ponosit, au vodă mi te-a gonit?* TEODORESCU, P. P. 501. *Straietele aceste să nu le ponosaști Și cu altele nouă și mai frumoase să te-nnoești.* SEVASTOS, N. 132. *Trăistuți nouă ... s-or ponosi, Alte-n loc se vor-nnoi.* id. ib. 145. *Pe mireasă am slujit, Condurași am ponosit.* MARIAN, NU. 535. *Tăti s-o supus ș-o lucrat cu dragi inimt, numai căia ... to dzlec; ba ct-i urit, ba ct-ș ponosești lăbghili și penili.* ȘEZ. III, 2. *Ori calul l-ai obosit, Ori straiete le-ai ponosit?* REV. CRIT. IV, 27. *Nici murgu n-a-mbătrînit, Nici haine n-am ponosit.* ȘEZ. IV, 57, cf. V, 117. *Ori caștan ai ponosit, Sau galbeni ai isprăvit?* MAT. FOLK. 1239. *Șăpti șăli-am ponosit, Cal pi gust nu mi-am găstii.* GRAIUL, I, 418, cf. 72. *PĂSCULESCU, L. P. 263, I. CR. III, 34. Șapte șei am ponosit, Șapte bice-am despletit Și la mindra am venit.* PAMFILE, C. T. 195, cf. 80. *Și-a ponosit cămașa.* Com. din FRATA-TURDA, cf. DIACONU, VR. 263, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

3. *Refl.* (Prin Maram.; despre fața omului) A căpăta un aspect neplăcut (din cauza oboselii, a suferinței etc.); a se urîți. *Alta te-am tot dorit, Fața mi s-a ponosit.* BUD, P. P. 6, cf. 81. *M-o bătut bărbatu iară. Cînd mi-o dat înție oară, Glăsuflu mi s-o zmintit Fața mi s-o ponosit.* BİRLEA, B. 30.

— Prez. ind.: *ponosesc.*

— V. **ponos**. — Pentru sensul 2, cf. ucr. *пoнoсити*.

PONOSÍ² vb. IV. 1. *Intranz.* (Prin Ban.; construit cu dativul pronumelui personal) A-i prii. *Asta-mi ponoșete bine.* L. COSTIN, GR. BĂN. 163. *Mie tmi ponoșete cafeaua.* id. ib. II, 156. *Mîncarea asta nu-mi ponoșete.* Com. din ORAVIȚA, cf. L. ROM. 1969, 492.

2. *Tranz.* (Regional) A suporta, a răbda (Comșo Mare—Jimbolia). LEXIC REG. II, 41.

— Prez. ind.: *ponosesc.*

— Din bg. *пoнoси*.

PONOSÍRE s. f. Acțiunea de a (se) *ponosi*¹ (2) și rezultatul ei; uzare, degradare; rupere, stricare; (rar) ponoșeală. *Dacă comodatariul, după luarea înapoi a lucrului, nu va fi făcut arătare ... pentru ră întrebuințarea, sau peste măsură ponoșirea ..., atunci este stînsă jalba.* COD. TIV. 168/1, cf. VALIAN, V., COSTINESCU, CIHAC, II, 276, DDRF, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *ponosiri.*

— V. **ponosil**.

PONOSÍT, -Ă adj. 1. (Învechit) Rușinat; abătut; supărat. *De unde veniți, ingerii mei, de aduceți acele sarcine grele și veniți ponosiți?* (începutul sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 418/3, cf. 431, COD. TOD. 209, 241, GCR I, 2/2, II, 504, REV. CRIT I, 171.

2. (Mai ales despre obiecte de îmbrăcăminte, pinzeturi, stofe etc.) Care și-a pierdut culoarea, aspectul inițial, degradându-se (din cauza uzurii, vechimii etc.); uzat, degradat; rupt, stricat; murdar, jegos. *Și ca haina ponosită, Cînd le-a hi vreama sosită, Li s-a destrăma făptura.* DOSOFTEI, PS. 347/3. *Un contăș tătărăsc ponosit* (a. 1802). CAT. MAN. I, 121, cf. LB, BARCIANU, V., CIHAC, II, 276. *Hainele ... sint vechi și ponosite.* CREANGĂ, O. 81, cf. id. GL. *N-am putut decît să-i tai patru nasturi de la manta cam ponosită.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 253. *Deasupra patului o culme, pe care stau aruncate cîteva haine ponosite.* CONTEMPORANUL, VI, 490, cf. DDRF. *Veștimintele ponosite, ce nu se mai pot folost, sint bulendre.* SIMA, M. 183, cf. ALEXI, W. *Un macat ponosit și plin de pete.* ap. TDRG. *Cofa se șine curată. Cînd e ponosită, se freacă.* ȘEZ. VIII, 88. *Scoboram la vale ..., la o subțioară cu un teanc de cărți ponosite.* HOGAȘ, DR. I, 162, cf. II, 44, ȘĂINEANU, D. U. *Îmbrăcat sărăcăcios, cu ciubote ponosite.* TEODOREANU, M. U. 70. *Era îmbrăcat cu un pardesiu rupt și ponosit.* SADOVEANU, O. I, 652, cf. IV, 498, 499. *Nici hainele ponosite, nici oboseala fizică nu erau caracteristice minerilor din Valea Jiului.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 8/6. *Lepădase [hainele] ca să îmbrace altele, sotoase și ponosite.* C. PETRESCU, A. R. 6. *Îmbrăcămîntea bărbăților și a femeilor era veche, ponosită, cîrpită.* STANCU, R. A. I, 100, cf. 261, IV, 247, id. Z. R. 385. *Îi pușe măsură de drag căminul ăsta ponosit și petecit cu lut.* V. ROM. Iulie 1953, 133, cf. august 1954, 117. *Mecanicul scoase un portofel de piele, ros și ponosit.* CONTEMP. 1954, nr. 392, 4/3. *Răsări lîngă acesta unul cu căciulă ponosită.* PAS, L. I, 256. *Ai un costum cam ponosit.* BENIUC, M. C. I, 38. *Purta subă ponosită, din foaie de cort.* GALAN, B. II, 115, cf. I, 116, id. Z. R. 385. *Îi pușe, făcu Gociman, trîntindu-și de pămînt chipiul ponosit.* T. POPOVICI, S. 354, cf. H XVII 177. *Cum am st ma duc eu cu straiete teste urtîi și ponosit?* ȘEZ. IV, 200. *Se îmbrăcă iar în hainele ei cele ponosite și rupte.* id. V, 66, cf. IX, 151, XIX, 12, VICIU, COL. 203, VASILIU, C. 37. *Șirinea cea inverzită, De-i vede că-i ponosită, Știi bine că-s omorîtă.* BİRLEA, B. 37, cf. T. PAPAHAĞI, M. 115, NOVACOVICIU, C. B. I, 18, com. din HERECLEAN-ZĂLAU, ARH. OLT. XXI, 273. *Pe ea-n ce stare-o găsea? Așa plînsă și scrbită și la straiete ponosită.* BALADE, II, 211, cf. TEAHA, C. N. 255.

3. (Vestul Transilv.; despre fața omului) Care are un aspect neplăcut (din cauza oboselii, a suferinței etc.). Cf. BRAN, S., VAIDA, CABA, SĂL., TEAHA, C. N. 255.

— Pl.: *ponosiți, -te.*

— V. **ponosil**.

PONOSLĂȘ s. m. (Regional) Reclamant (Fărăgău—Reghin). Cf. MARIAN, INS. 413. *Se duse pîndă la cel cu ponoslu. Și gîsîndu-l îl întrebă că ce jalbă are? Ponoslășul ... îi spune verde frumos, că are un vecin mare, puternic.* id. ib.

— Pl.: *ponoslăși.*

— **Ponoslu** + suf. *-aș*.

PONOSLĂI vb. IV v. **ponoslui**.

PONOSLĂLÍ vb. IV v. **ponoslui**.

PONOSLÍ vb. IV v. **ponoslui**.

PONOSLITÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **ponosluitor**.

PONOSLU s. n. 1. (Învechit și regional) Plingere, reclamație; piră. Au mersu ponoslu de la Pătru Vodă la craiul leșescu pentru zarva ce face Potcoavă Creful cu cazacii. URECHE, L. 194, cf. 195. Înmulțindu-si ucenicii, fu ponosul greilor spre iidovi (au început să murmure împotriva evreilor B 1938). N. TEST. (1648), 141^v/31. Scrii-ne măria ta cu ..., ponoslu mare pentru cei buni carii au fost să-i trimitem măriei tale (a. 1656). IORGA, s. d. IV, 50, cf. 52. Aceaste înflegind papa și împăratul nemășc, mare ponoslu au trimis leșilor și ... crâului leșasc, ca unui împiedicătoriu de binele creștinesc. M. COSTIN, o. 47. Venia de la turci ponoslu pentru prăzii ce făcea căzicii în părțile lor. id. ib. 124, cf. 107, 512. Venit-au ponoslu lui Pătru Vodă de la împărăție, pentru moi lucrurile lui. N. COSTIN, L. 548, cf. 549, 588. Ponoslu la ispravnicie Radului cămăraș, să caute numai să dea pe Neculai țiganu pe mîna lui Mihalachi Panait (a. 1728). URICARIUL, XXI, 385. Tot ventul ce ar fi avut tot domnului muntenesc au dat cu multe bănatuiri și pónosluri (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 63/23. Ponoslu nostru asupra jupînului Hagiul Pop Costandin, pentru dezgroparea care împotriva tuturor legilor au îndrăznit a face (a. 1791). IORGA, s. d. XII, 114. Făcînd mare nedreptăți, au venit ponosluri de la boieri și de la seraci la urechile domnului. ȘINCAI, HR. III, 267/3, cf. 290/19, LB. Asupra negoșului din anul trecut în piața de aici ... n-avem nici un ponoslu. GT (1839), 8²/28, cf. BĂRCIANU, v., CIHAC, II, 276, LM, GHEȚIE, R. M. I-a venit odată un ponoslu (piră) că mai multe animale au purtare rea. MARIAN, INS. 412, cf. 413. A mers cu ponoslu la cei mari. MAT. DIALECT. I, 187, cf. TEAHA, C. N. 77, 123, 255, LEXIC REG. II, 78. ◊ **Ex p. r.** (Regional) A merge (sau a se duce ori a veni la cineva) pe ponoslu = a se prezenta (înaintea cuiva) cu o plingere, cu o reclamație, cu o învinuire, a se jelu (cuiva). Parcă ai venit pre ponoslu. H XVII 177. Nora s-a dus pe ponoslu a mămă-sa. MAT. DIALECT. I, 187, cf. 87. (Învechit) A pune (pe cineva) în ponoslu = a învinui, a acuza (pe cineva). Să nu vă grăbireți de a mă pune în ponoslu ..., ce să mă irtați (cca 1804). CAT. MAN. I, 261.

2. (Învechit) Defăimare, calomnie, ocară (1); dezoanare, rușine. Posu-ne-ai ponoslu (ne faci de o cară B 1938) vecinilor noștri, înginare și batugiocură celor depregiur de noi. PSALT. HUR. 37^v/24. Deade în rușre (o cară D, ponoslu H) cei ce me călcară. PSALT. 109. Nu lasă Dumnezeu serbii și slugile sale în ponosul necurațiilor (începutul sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 424/8, cf. 431, OCR I, 3/18, COD. TOD. 212, 241. Este de ris și de graiurile oamenilor și de muștrare și ponosul în tot ceas (a. 1644). ap. TDRG. Ponoslu ne-agiunge (mă defăimă și mă batjocorește B 1938) cînd le vine toană Pizmașilor noștri, de ne iau în goană. DOSOFTEI, PS. 145/11. Ț-ai trimisu-ți, Doamne, mila ș-adevara, De mi-ai curățit ponosul și ocară. id. ib. 186/8, cf. id. v. s. noiembrie 165^v/32. Adusără ponoslu (faimă rea B 1938) pămîntului carele au socotit pre el, cătră fiii lui Israel. BIBLIA (1688), 105^v/49. Tu cunoști ponosul meu și rușinea mea și înfruntarea mea. ib. 403^v/52.

— Pl.: ponosluri. — Și: (regional) **ponósclu** s. n. TEAHA, C. N. 77, 123, 255.

— Postverbal de la ponoslui.

PONOSLUÍ vb. IV. (Învechit și regional) 1. Întranz., tranz. și refl. A pîri, a reclama; a se plînge. Să ceară de la D[um]n[e]zeu cela ce dă tuturor frostu ... și neponosluindu-și da-se-va lui. COD. VOR. 110/21. Iar tătărăi ponoslăiesc greilor, pentru că zic că nu poate să fie bozu ca acela, carile să poată

faci pre om să nebunească. HERODOT (1645), 232. Dacă le-au vădzut craiul cărțile, singur n-au vrut să ponosluiescă lui Bellean. M. COSTIN, o. 67, cf. LEX. MARS. 119, 196, LB, DDRF, BĂRCIANU, v., ALEXI, w., SFC IV, 127, 131. Că asear-am auzit Maică-ta cum m-a vorbit și cum m-a ponosluit. JARNÍK-BİRSEANU, D. 272, cf. VAIDA. Ori ti mița la vecina, Ne-o fi oblicit slătina. Mă duc s-o ponosluiesc. MAT. FOLK. 990, cf. CABA, SĂL. Mă duc șt-l ponosluiesc la bgrău. T. PAPAĞAGI, M. 152. Și de te-om cam ștrimtori, Bunuz, nu-i ponozlui, C-asa-i tata cu puil. GR. S. VII, 41, cf. 80. Iar te-ai ponosluit la birău. Com. din DEDA-REGHIN, cf. LEXIC REG. 9, 72. S-o dus la primărie și o ponoslit. MAT. DIALECT. I, 87. La cine să mă ponosluiesc? id. ib. 187, cf. TEAHA, C. N. 123.

2. **Tranz. și intranz.** A defăima, a calomnia; a discredită; a certa, a dojeni, a mustra. În deșert ponosluiră sufletului meu. PSALT. HUR. 29^v/2. Piră cîndu D[oa]mne, ponoslui-va vrăjimașul? ib. 64^v/19, cf. 36^v/13, 45^v/23, DHLR II, 136, 541. Fericit stînteji cîndu vă vor ponoslui și vor scoate pre voi și vör zice tot cuvîntul hitlean. CORESI, EV. 474, cf. 164, 475. Le ponoslui pentru neascultarea lor, și-i scoase den raiu. MOXA, 347/16. Încă-l și pîria și-i ponosluia, și-l ocrăia și-l violenția să-l ucigl. VARLAAM, c. 313. Trufția o leapădă Domnul și împuță celora ce li să pare că-s direpți, și ponosluiesc celora ce să întorc de la păcat (a. 1642). c. CR. 152/27. Un nepriiaten a lui ti ponoslui, zicînd cum pentru Athina îl cinstiră laconii așa tare, nu pentru dînsul. HERODOT (1645), 461. Dracul împuță Domnului (au ponosluit D, hulește pe Domnul B 1938). PSALT. 148. Nu numai că nu le-au ponosluit, ce încă cu dragoste i-au ospătat-i. DOSOFTEI, v. s. decembrie 228^v/26. I-au ponosluit pentru feciorii lui, că sint răi și ficleni. R. POPESCU, CM I, 395. Noi-i grăim de rău și-i ponosluim. ANTIM, P. 22. Că de me-au vrut ponoslui vreu vrăjmaș, vrutu-i-am răbda acum (a. 1710). GCR I, 366/22. Cu duhul blindelelor să cetii fiștecare cuvînt ... negrăbindu-vă a ne ponoslui, căci am greșit (a. 1767). BV II, 174, cf. VARLAAM-IOASAF, 165^v/24. Să strică logodna ... cînd să va dovedi că unul spre altul ponosluiește și oarecum îl defaimă. CARAGEA, L. 41/26. Cei rușinați de patimă mă vor defăima și mă vor ponoslui. MUMULEANU, c. 32/11. Unde merg ponosluiesc, Metahni altora găsece. id. ib. 137/18, cf. 99/22, 128/15. Auziți, mă rog! Să-și ponosluiescă casa singur! în PR. DRAM. 210, cf. POLIZU, CIHAC, II, 276. Își vedea de ale sale ... Și tocmai pentru aceasta flăcării și ceilalți argați îl ponosluia. ISPIRESCU, L. 230, cf. id. v. 63, id. m. v. 59, TDRG, ALEXI, w. ◊ (Cu complement intern) Ponosul ce ponosluiesc mat căzură pre menre. PSALT. HUR. 58^v/3. ◊ Refl. Veniți cealia ce ... v-ați ponosluit și v-ați urit pentru numele meu (a. 1746). ap. TDRG, cf. POLIZU. ◊ **Tranz.** (Învechit, prin Munt.; complementul indică oameni) A porecli. Rău fac domni procopsiți de ponosluiesc cu nume de Amfitrion pe oamenii cei avuși din ziua de azi ce priimesc cu voie bună osp[e]ții. ISPIRESCU, v. 17, cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Prez. ind.: **ponosluiesc**. — Și: (învechit) **ponoslăi**, **ponăslui** (AMIRAS, LET. III, 138/17), (regional) **3** **ponosluși**, **ponoslăii** (DR. IV, 117), **ponosli**, **ponoseli** (TEAHA, C. N. 123) vb. IV.

— Din magh. **panaszol**.

PONOSLUÍRE s. f. Acțiunea de a ponoslui și rezultatul ei.

1. (În dicționarele din trecut) Plingere, reclamație. Cf. LB, BĂRCIANU, v., DDRF.

2. (Învechit și regional) Defăimare, calomnie, ocară (1). Fuii ponosluire vecinilor miei. PSALT. HUR. 24^v/14, cf. 9^v/6, 17^v/2, 58^v/9. Împuțare (ponosluire H, o cară D) fărămentului datu-mt-at. PSALT. 74. Neece face sofului său reu și împuțare (ponosluire H, D, o cară B 1938). ib. 20, cf. 456, POLIZU, DDRF, SCRIBAN, D. ◊ (Învechit, prin Munt.) Epitet. Și alții,

pre carii noi ce ne fãlim mari acum, ti privim ... in stãrile acelea ce le numim de a doua și a treia și mai mici stãri, și cu ponosluitrea de ... mojici. ZILOT, CRON. 67.

- Pl. : ponosluitri.
- V. ponoslui.

PONOSLUITÓR, -OÁRE s. m. și f. 1. (Prin Transilv.) Reclamant. Cf. LB. *Se cam mai duse, spuindu-ti ponosluitorului cã dtmineață ti va chema de față.* MARIAN, INS. 413.

2. (Învechit) Calomniator. *Acoperi-mã de glasul ponosluitoriului și de clevelitoriului.* PSALT. HUR. 37^v/6. *Și rãspunzu celora ce imputarã (ponosluitorilor n, celui ce mã defãimã B 1938) mie cuvintu.* PSALT. 254, cf. SFC I, 207.

- Pronunțat : -lu-t-. — Pl. : ponosluitori, -oare. —
- Și : (regional) ponoslitór, -oãre s. m. și f.

— Ponoslui + suf. -tor.

PONOSLUȘÍ vb. IV v. ponoslui.

PONÓȘ s. m. v. podnog.

PONOȘENIE s. f. (Învechit) Ocarã (1), defãimare, calomnie. *Plãtește vecinilor noștri de șapte ori în brațele lor ponoșenia (o c a r a B 1938) ... lor cu cela ce ponosluitrã ție, D[oa]mne.* PSALT. HUR. 68^r/8, cf. PSALT. 164, 457, DHLR II, 523, ROSETTI, L. R. VI, 256, SCRIBAN, D.

- Pl. : ponoșenii.
- Din v. sl. поношеніе.

PONÓU s. n. v. ponov.

PONÓV s. n. I. 1. (Ban. și Olt.) Teren care se arã și se seamãna, pãmînt cultivabil ; s p e c. porumbiște. Cf. CADE, SCL 1960, 41, 42, L. COSTIN, GR. BÀN. 163, CHEST. IV 126/22.

2. (În dicționarele din trecut) Cultivare a pãmîntului, muncã agricolã. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 276, LM.

3. (Ban. și Olt.) Recoltã, rod, bucate ale cimpului. *Brazda-nioarsã a dat ponoavã multã.* LUNCIANU, CL. 122, cf. 232. *Nu te lãsa sã ridici un bob, pînã nu-i cãrai ponoava lui.* id., ap. CADE, cf. VIRCOL, v. 98.

II. (Prin Ban. ; în forma *ponou*) Inundație. Cf. SCL 1960, 41, 42, com. din ORAVIȚA. ◊ (Ca epitet cu valoare de superlativ al termenului calificat, de care se leagã prin prep. „de”) *Ponou de cãldurã.* Com. din ORAVIȚA.

III. (Prin nord-estul Olt.) Un fel de „ceață la ochi”. VIRCOL v. 98.

— Pl. : ponoave. — Și : (regional) ponoãvã s. f., ponóf (VIRCOL, V. 98), ponóu (SCL 1960, 41, com. din ORAVIȚA ; pl. *ponouri*, com. din ORAVIȚA) s. n.

— Cf. scr. p o n o v a „innoire”.

PONOVĂȚ adj. v. ponevãț.

PONOVÍ vb. IV. In t r a n z. (Prin nord-estul Olt.)

1. A lucra la cimp, a ara. VIRCOL, v. 98.

II. „A cobori”. VIRCOL, v. 98.

- Prez. ind. : ponovesce.
- V. ponov.

PONSÓN s. n. v. poanson.

PONT¹ s. m. (La unele jocuri de noroc) Persoanã care ponteazã¹ ; pontator¹, (rar) pontagiu, (învechit) pontas². Și cu patru aș fi cîștigat ; pontul avea : opt peste cinci. DELAVRANCEA, s. 142. *Ponțit, adică cei ce luptaserã pînã acum împotriva fericitului bancher, țși consultau buzunarele secãtuite.* EFTIMIU, N. 19. *Ponți ghinioniști la masa verde, pîndind o serie.* TEODOREANU, M. II, 439. *În jurul mesei, ponții se grãbirã Mizelã sporeau în proporția pierderilor.* SADO-

VEANU, o. VII, 252, cf. SCL 1971, 406. ◊ Expr. **A-i vinde** (cuiva) **pontul** = a-i divulga (cuiva) un secret din care poate sã profite.

- Pl. : ponți.
- Din fr. ponte.

PONT² s. m. v. pfund.

PONT³ s. n. v. punct.

PONTĂ¹ vb. I. In t r a n z. (La unele jocuri de noroc) A depune ca mizã¹, a juca pe o anumitã sumã de bani ; a miza, (învechit) a pontarisi. *Tot meșșeșugu-t de a juca gros ; De-a punta bine.* ALECSANDRI, T. 403. *Un ofițer îi da, de cîte ori pontai, o pereche de cãrți pe ascuns.* BOLINTINEANU, o. 399. *Sint mulți mititei pe de lãturi, cari, cu cit ponteazã mai mãrunțel, cu atit privesc jocul cu mai multã bãtaie de inimã.* CARAGIALE, o. III, 147. *Unii scrișneau din dinți și rupeau de necaz cãrțile cu cari pontau.* VLAHUȚĂ, o. A. III, 170, cf. DDRE, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Cînd ... da bancul, nu puțin s-a mirat vãzînd pe Limbricul pontînd intr-un colț. I. BOTEZ, B. I, 215. *Urmãrea pasionat jocul, ponta mult, ș-avea în priviri o lucire neliniștitã.* SADOVEANU, o. VII, 81, cf. IX, 352, X, 580, SCRIBAN, D. *În timpul jocului adeseori Frusinica îi dãdea și lui bani, ca sã ponteze.* CAMIL PETRESCU, o. II, 110. ◊ Expr. **A ponta pe mina** cuiva = a miza fãrã a participa efectiv la joc (folosînd cartea altuia). DICT. ◊ T r a n z. (Complementul indicã suma mizatã) *Numai la club ard becurile pentru ai de ponteazã cîte doi poli pe-o carte.* P. CONSTANT, R. 128. *Un om, care are plãcere, ponteazã un leu. Dacă cîștigã, îi plãtesc șapte.* SADOVEANU, o. X, 580.

- Prez. ind. : ponteze. — Și : (învechit) puntã vb. I.
- Din fr. pointer.

PONTĂ² vb. I. I. T r a n z. (Învechit ; în forma *punta* ; complementul indicã o armã de foc) A fixa în poziția necesarã pentru ca proiectilul sã atingã ținta. *Se duse Piccolomini sã vadã cetatea și apoi puntarã tunurile spre dtinsa.* BĂLCESCU, ap. CADE.

II. In t r a n z. și refl. (Despre muncitori) A-și înregistra prezența la locul de muncã în vederea calculãrii salariului, retribuției, plãții. *Executã zilnic pontajul personalului întreprinderii, stabilînd prezența la lucru, concediile, precum și comenziile pe care se ponteazã personalul.* LEG. EC. PL. 207, cf. FD III, 194. ◊ T r a n z. *Ponteazã-mã și pe mine azi.* ◊ T r a n z. A marca, a înregistra timpul de muncã sau cantitatea lucrului efectuat, în vederea calculãrii plãții.

— Prez. ind. : ponteze. — Și : (învechit) puntã vb. I. BĂLCESCU, ap. CADE.

— Din fr. pointer, idem.

PONTĂ³ vb. I. In t r a n z. (Despre cîinii de vînãtoare) A se opri în loc (cu capul ridicat, cu urechile ciulite) pentru a adulmeca sau a aținti vînatul ; a areta. *Cînd ctinele ia aceastã atitudine se zice cã areteazã sau poanteazã.* ENC. VET. 697. [Prepelicarul] *lãsa între aretul întãi și al doilea oarecare distanțã ..., ponta din nou și aștepta atit cît n-auzea glasul de comandã.* SADOVEANU, o. XIV, 403, cf. STOICA, VÎN. 2, 20. ◊ T r a n z. (Complementul indicã animalul urmãrit) A pironi, a aținti cu privirea (pentru a prinde). *Iepurii erau acolo... Pe cel dintii îl ponta Sultan.* SADOVEANU, o. XI, 517. *Prinsã la mijloc între vînãtor și ctinele care o ponteazã, [pasãrea] de cele mai multe ori se ridicã drept în sus.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 11. *O cãfelușã ... a pontat tndelung un sitar aflat intr-un nuielțș.* ib. noiembrie 1964, 6.

— Prez. ind. pers. 3 : ponteazã. — Și : (rar) poantã vb. I.

— Din fr. pointer „a avansa, a se ridica în poantã”.

PONTAGIU s. m. (Rar) Pontator¹. *Păi și țăranul era de-al nostru, pontagiul tocmit să dea ghiies fraierilor.* I. BOTEZ, B. I, 25, cf. IORDAN, L. R. A. 158, 500, SFC VI, 73.

- Pl.: pontagii.
- Pontal¹ + suf. -giu.

PONTĂJ s. n. Operație prin care se înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă, cantitatea produselor efectuate într-un anumit interval de timp sau timpul folosit pentru efectuarea unei lucrări, în vederea calculării salariului, retribuției, plății; pontare². *Execută zilnic pontajul personalului întreprinderii, stabilind prezența la lucru, concediile.* LEG. EC. PL. 207, cf. LTR². *Situația de plată din luna mai a lucrătorilor ... se calculează pe baza pontajului întocmit pe șantier.* Com. din CLUJ-NAPOCA.

- Pl.: pontaje.
- Din fr. pointage.

PONTĂRE¹ s. f. Acțiunea de a p o n t a¹; (rar) pontat¹. Cf. DDRF, SFC IV, 315, DEX.

- Pl.: pontări.
- V. pontal¹.

PONTĂRE² s. f. Acțiunea de a p o n t a² (II) și rezultatul ei; operație prin care se înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă, cantitatea produselor efectuate într-un anumit interval de timp sau timpul folosit pentru efectuarea unei lucrări, în vederea calculării salariului, retribuției, plății; pontaj. *Dacă ar fi el brigadier, ar face pontarea cu sufler mai larg.* v. ROM. septembrie 1972, 14, cf. DEX.

- Pl.: pontări.
- V. pontal².

PONTARISÍ vb. IV. Intran z. (Învechit) A p o n t a¹. Cf. I. GOLESCU, C. *Tot meșteșugul îi să pontariseseși la vreme.* ALECSANDRI, T. 403.

— Prez. ind.: pontariseșc. — Și: p u n t a r i s í vb. IV. I. GOLESCU, C.

- Cf. p o n t a¹.

PONTĂȘI¹ s. m. (Mold.) Țăran clăcaș. *Aceștia ținau mai tare decât aceia care aveau mii de făci și sute de pontăși.* KOGĂLNICEANU, S. A. 225. [Cuza] o dat pământ la gospodari, la pontăș, ctte șese făls. GRAIUL, I, 398. *La noi sin pontăș, munsesc oamini cu dzua.* ib. 410. *Și îi iera pontăș și munșia pînă și termina toată munca.* DIACONU, VR. XLIX, cf. ALR SN III h 883/605. ◊ (Adjectival) Deputat pontăș = deputat care a reprezentat pe clăcașii din Moldova în Divanul ad-hoc din 1857. *Li s-a aplicat numirea de talpa casei, numire care eu am scris-o sub fotografia reprezentînd pe deputații pontăș.* KOGĂLNICEANU, S. A. 222, cf. 223. *Pășînd înaintea grupului de deputați pontăș ... Mihalachi Kogălniceanu sui liniștit și grav scările peronului.* v. ROM. ianuarie 1959, 17.

- Pl.: pontășii.
- Pont³ + suf. -aș.

PONTĂȘ² s. m. (Învechit) Pontator¹. *La stos pontînd pe urmă o mie găbenășii, I-au dat în șir bancherul și ceilalți pontășii.* I. NEGRUZZI, S. II, 44, cf. DDRF, SFC I, 81.

- Pl.: pontășii.
- Pontal¹ + suf. -aș.

PONTĂTI¹ s. n. (Rar) Pontare¹. Cf. VLAHUȚĂ, D. 267, DEX.

- V. pontal¹.

PONTĂT², -Ă adj. (Despre vinat) Ațintit, pironit de privirea unui ciine de vînătoare. Cf. VIN. PESC. septembrie 1960, 5.

- Pl.: pontăți, -te.
- V. pontal³.

PONTĂTOR¹ s. m. (La unele jocuri de noroc) Persoană care pontează¹; pont¹, (rar) pontagiul, (învechit) pontăș². *A oftat bătînd toate cărțile pontatorilor săi.* NEGRUZZI, S. I, 86, cf. 85. *Petrecea o mare parte a zilei ... iscodînd fel de fel de teșmecherii ce întrebuișia sara spre a pungi pe pontatori.* ALECSANDRI, O. P. 48. *Un evreu, în mijlocul a douăzeci de pontatori, întorcea neîncetat o pereche de cărți în mînd.* BOLINTINEANU, O. 393. *Pe de lături palpită o mulțime de mici pontatori pe mina unuia sau altuia.* CARAGIALE, O. III, 147. *Bancherul avea noroc, grămada de bani creștea dinaintea lui, pontatorii erau fierți.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 170, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SFC I, 81, DEX.

— Pl.: pontatori. — Și: (învechit) pontătór s. m. DDRF.

- Pontal¹ + suf. -tor.

PONTĂTOR², -OĂRE adj. (Despre ciinii de vînătoare) Care pontează³. *Vînătoarea la prepelește să fie efectuată cu concursul foarte prețios al ciinelui pontator.* VIN. PESC. iulie 1960, 5. *Pontatori sau scotoctóri, [ciinii de vînătoare] vor fi tot așa de utili fie în căutarea vînului, fie mai ales în găsirea lui.* ib. august 1962, 5.

- Pl.: pontatori, -oare.
- Pontal³ + suf. -tor.

PONTĂTOR³, -OĂRE s. m. și f. Persoană care pontează² (II). Cf. ALEXI, W., NOM. PROF. 6. *Moise, îl întrebă brigadierul, tu ești pontator ... cit zici tu că poate întoarce brigada noastră în toată campania?* MIHALE, O. 20, cf. DEX.

- Pl.: pontatori, -oare.
- Pontal² + suf. -tor.

PONTĂ s. f. Proces de eliminare și de depunere a icrelor de către pești și a ouălor de către păsări, insecte, reptile etc. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ◊ (Concretizat; la sg. de obicei cu valoare colectivă) Icrele depuse de pești sau ouăle depuse de păsări, insecte, reptile etc. *Modul cum vor decurge viiturele apelor după depunerea pontelor ... poate influența inegal densitățile din toamnă ale diferitelor specii de rațe.* VIN. PESC. august 1961, 7. *De îndată ce se apropie epoca depunerii pontei, gîștele care au atins maturitatea sexuală ... se despart în perechi.* ib. august 1962, 10, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: ponte.
- Din fr. ponte.

PONTĂLÍT, -Ă adj. (Regional; despre lucruri) Bine făcut, reușit, potrivit (Bonț—Gherla). Cf. CHEST. II 236/345. *Despre șindilitura ... care păsălește bine se zice: ca vîrsată, e pontălîtă, e sleită ca gheața.* ib.

- Pl.: pontălîți, -te.
- De la pont³.

PONTĂLUI vb. IV. Tranz. (Prin Maram.; complementul indică oameni) A certa, a muștra¹ (2); a plictisi (2). *Sculași, fel'e, și ieșși Și nu re pontăluși.* T. PAPAĞI, M. 66, cf. 229, DR. IV, 1 088, SFC IV, 121, 129. ◊ Refl. recipr. A se împunge (ușor) cu vorba, a se ciondăni, a se ciorovăi. *Să nu n'e pontăluim.* T. PAPAĞI, M. 66, cf. ALR SN IV h 970/362.

- Prez. ind.: pontăluiesc.
- Pont³ + suf. -ălui.

PONTĂTOR s. m. v. pontatór¹.

PONTEÁN, -Ă adj. (Învechit, rar) Care aparține Pontului (stat antic în nordul Asiei Mici), privitor la Pont. Cf. scl 1974, 156.

- Pl.: ponteni, -e.
- Pont (n. pr.) + suf. -ean.

PONTEFICAL, -Ă adj. v. pontifical.

PONTÉFICE s. m. v. pontifice.

PONTIFICIAL, -Ă adj. (Învechit, rar) Pontifical (1). Cf. NEGULICI.

— Pronunțat: -ci-al. — Pl.: pontificiali, -e.

— Pontifice + suf. -al.

PONTÉR s. n. 1. (Transilv.) Unitate de măsură de capacitate a cărei valoare variază, după localități și după epoci, între un decaltru și un decaltru. Cf. KLEIN, p. 402, LB, POLIZU, BARGIANU, v., L. ROM. 1968, 206. *Afuncia-z-dă brîndză cari după cum o avut lap'ti d'i mult, o litru, o felist, un ponteriu.* ARH. FOLK. v, 166. *Măsurile cu care se măsură laptele la împreunare sint: cupa (= 1,5 l), felea (= 0,75 l), ponteriu și porția.* MAT. DIALECT. I, 87, cf. 265. ♦ Vas care are această capacitate; conținutul acestui vas. *Își aduce aminte, Cum că în desagă ... Ș-un ponteriu cu vinars de prune băgasă.* BUDAI-DELEANU, T. v. 78.

2. (Învechit, prin Transilv.) Unitate de măsură de lungime egală cu circa 7—8 cm. Cf. LB.

3. (Învechit, prin Transilv.) Unitate de timp egală cu 7—8 minute. Cf. LB.

— Pl.: *pontere* și (învechit) *ponteruri* (BARGIANU, v.).

— Cf. p o n t ².

PONTIC, -Ă adj. 1. Referitor la Pontul Euxin (denumire a Mării Negre în antichitate), din regiunea Mării Negre, care aparține Mării Negre, privitor la Marea Neagră, specific Mării Negre. Cf. ARISTIA, PLUT. *Comerciiu pontic al venețianilor și genovezilor în veacul de mijloc.* CUV. D. BĂTR. I, 53. *În acea copleșitoare amiază pontică totul incremenise.* TEODOREANU, M. U. 95, cf. 212, CADE. *În tot înconjurul Jărmului pontic filfitei flamura lor.* SADOVEANU, O. XII, 346. *Între pustia apelor pontice și meterezuri, crescuseră în cinci ani sălcii răsfirate.* id. ib. XIII, 318, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Care aparține Pontului (stat antic în nordul Asiei Mici), privitor la Pont. Cf. CADE.

— Pl.: *pontici*, -ce.

— Din fr. *pontique*, lat. *Ponticus*.

PONTIF s. m. 1. Membru al colegiului sacerdotal suprem din Roma antică, însărcinat cu supravegherea cultului religios, cu întocmirea calendarului, a listelor consulare, cu evidența analelor etc.; p. g e n e r. grad înalt în ierarhia sacerdotală, la diferite popoare necreștine (din antichitate); (astăzi rar) pontifice (1).

Îndreptare augurilor și a religiei era încredințată craiului, care, ca un pre înalt pontif (arhieru) regularise pompele religioase. VÎRNAV, F. 5^v/10, cf. 147^r/8. *Și îngrijitorul nostru, pontiful și împărat, Ne va sfîrși cu-a sa mîndă amorul nevinovat.* HELIADE, O. I, 428. *Făgădui întîlnire celui de-al doilea pontif la răsărirea steliî Algenib.* CĂPĂȚINEANU, S. 67/9. *Noul lor împărat mexican, carele ... văzînd pe mările său pontif lipînd, ostîndît asemenea, îi zise ...* GENILIE, G. 36/4, cf. PROT.-POP., N. D., BARONZI, I. L. I, 208/24. *Pontiful, zice Cicerone, președe la lucrurile sacre.* CANELLA, v. 239, cf. COSTINESCU, CADE, M. D. ENC., DEX.

2. Nume generic pentru înalții demnitari bisericești creștini (catolici); s p e c. (de obicei în sintagmele *suveranul pontif, pontiful Romei, pontiful roman*) papă²; (astăzi rar) pontifice (2). *Pontiful Romei ... socotea [cruciadele] ca un mijloc de a lăși creștinătatea între cei necredincioși.* AR (1829), 156²/23. *Suveranul pontif (papa) se arată că vrea să dea bisericii Irlandiei vrednicii care răsplătesc rîna cea credincioasă.* CR (1830), 432²/2. *Le ținea în tot felul un limbașiu aspru, nepotriuit chiar în gura unui pontif a bisericiei.* ROM. LIT. 196²/14. *În limbașul ordinar, numele de pontif nu e dat decît la suveranul pontif (papa).* CANELLA, v. 241. *Pe păreși nu văzurăm decît ... portretul pontifului actual și acela al lui Sixt al V-lea.* FILIMON, O. I, 310, cf. 315, CADE. *Sanctitatea sa pontiful roman ... , împăratul și prinții ... , se mișcau cu greutate.* SADOVEANU, O. XII, 220, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Fig. (Adesea ironic și de obicei urmat de determinări) Persoană care are pretenția sau este considerată

a fi o autoritate indiscutabilă, infailibilă într-un anumit domeniu; (astăzi rar) pontifice (3). *Au văzut într-insul un șef de școală, un novator, un pontif al simbolismului.* LOVINESCU, c. IV, 16. *Pontifii literari din București continuau să aspire mirosul de tămîie ... al unei adorații în stingere.* GALACTION, A. 69, cf. 304, 422, id. o. 14, SCRIBAN, D. *Se înscrie la Michel Drolling ... și la François Picot, pontifi ai picturii oficiale.* OPRESCU, s. 13. *A pătruns întreaga tactică a pontifului ieșean, care căuta cu tot dinadinsul să-și cîștige o faimă de Mecena.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 4/4. *Poetul Cerna a evitat ceneclurile, pontifii nuli ai publicațiilor de tiraj.* ARGHEZI, T. C. 29.

— Pl.: *pontifi*.

— Din fr. *pontife*.

PONTIFECE s. m. v. pontifice.

PONTIFIC s. m. v. pontifice.

PONTIFICĂ vb. I. In t r a n z. 1. (Rar) A oficia, a celebra (o slujbă religioasă, în calitate de pontif). Cf. DDRF, ALEXI, W. ♦ Fig. *Hugo ... pontifică și dă oracule.* ARHIVA, II, 715.

2. Fig. A lua atitudine de pontif, a se considera pontif. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Prez. ind.: *pontific*.

— După fr. *pontifier*.

PONTIFICĂL, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Care aparține pontifului (2), privitor la pontif; s p e c. care ține de papă² sau de autoritatea lui, care reprezintă pe papă², privitor la papă², p a p a l; (învechit, rar) ponteficial. *Pontificala mitră lucea-naintea crucii.* HELIADE, O. I, 220, cf. I. GOLESCU, c. *Statul ecleziastic numit ... pontifical.* LAURIAN, M. IV, 94/3. *Prin dînsul trimitem și arhiepiscopului ferii tale un palii, semnul plenitudinii dregătoriei pontificale.* MAG. IST. I, 58/8. *Mai veneau în monarhie dintr-un timp în altul bule pontificali cătră clerul superior.* BARIȚIU, P. A. I, 398. *Călcă pe toate treptele ierarhiei clerului și ajunse a pune pe cap tiara pontificală.* FILIMON, O. I, 315. *Această biserică se clădi pe anul 1626 dupe modelul catedralei cu acest nume ce există în statele pontificale.* id. ib. II, 116, cf. PROT.-POP., N. D., COSTINESCU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. *Se dădu lui Șincai, la 20 februar 1780, voia pontificală de a putea consulta orice carte.* IORGA, L. II, 200, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Tronul pontifical.* CADE, cf. SCRIBAN, D. *Afacurile sale contra Curiei pontificale corupte, simoniacă și efeminate.* OȚEȚA, R. 206. *Asistînd la liturghia pontificală... Goethe notează ... : Nu-mi ascundeți soarele artei.* VIANU, L. U. 230.

2. S. f. Carte care cuprinde ritualul pe care trebuie să-l îndeplinească un episcop (în timpul oficerii serviciului religios). Cf. STAMATI, D., COSTINESCU.

— Pl.: *pontificali*, -e și (învechit, f.) -i. — Și: (învechit) **pontificăl**, -ă adj.

— Din fr. *pontifical*, lat. *pontificalis*.

PONTIFICĂT s. n. 1. Demnitatea de pontif; s p e c. demnitatea de papă², papalitate (1). Cf. I. GOLESCU, c., NEGULICI, PROT.-POP., N. D., ANTONESCU, D. *Pontificatul e o dominație.* CANELLA, v. 240, cf. BARONZI, I. L. I, 122, COSTINESCU, BARGIANU, v., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Înălțat la pontificat.* SCRIBAN, D., cf. M. D. ENC., DEX.

2. Interval de timp în care un pontif sau, s p e c., un papă² își exercită demnitatea. Cf. PROT.-POP., N. D., COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Pontificatu lui Piu IX fu foarte lung.* SCRIBAN, D. *Roma a devenit din nou un centru artistic și intelectual abia ... sub pontificatul lui Nicolae al V-lea.* OȚEȚA, R. 254, cf. DL, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *pontificate* și (învechit) *pontificaturi* (I. GOLESCU, c.).

— Din fr. *pontificat*, lat. *pontificatus*.

PONTIFICE s. m. (Astăzi rar) 1. Pontif (1). Cf. LEON ASACHI, B. 97/9. Craiul Numa au rînduit mai întii patru pontifici. BOJINCĂ, A. I, 157/22. Numai pontiful cel mare se alegea în aceste comiții. id. ib. II, 20/8. Duse sclavi la Babilon pe nefericitul rege Sedecias împreună cu Zaharia, marele pontific. FILIMON, O. II, 273, cf. ANTONESCU, D. *Se-nșiră pe dinaintea mea: ... Roma vechie întreagă: Pontifici apoi, și vestale.* MACEDONSKI, O. I, 14. Aveau quaestorii și colegiile lor de preoți: pontifici, auguri, flămîni, tot după modelul capitalei. XENOPOL, I. R. I, 165, cf. CADE.

2. Pontif (2). O congregație de cardinali fu convocată din porunca pontifului. BĂLCESCU, M. V. 37, cf. 184. NEGULICI, STAMATI, D., ARISTIA, PLUT., POLIZU. De la venirea lui Dragoș și pînă la moartea lui Ștefan ... domnii ... erau pontifici, legiuitori și părinți supușilor. NEGRUZZI, S. I, 273. Privii și eu acel portret și văzui că era al pontifului Sixt al V-lea. FILIMON, O. I, 308, cf. PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, V., COSTINESCU. *Senatul venețian hotărăște ... să meargă la Roma, spre a expune marelui pontific cel știute.* XENOPOL, I. R. IV, 59, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DEX.

3. Fi g. (Adesea ironic și de obicei urmat de determinări) Pontif (3). Nici ceilalți n-au cîntat la strana nici unui pontifice literar. GALACTION, A. 4. Era oare mai puțin adevărat că eram ... partenera escapadelor dumitale de ilustru și venerat pontifice al științei durerilor omenesci? id. O. A. I, 105.

— Accentuat și: pontifice. BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. — Pl.: pontifici. — Și: (învechit) pontific, pontifice, pontefice s. m.

— Din lăt. pontifex, -icis. — Pontefice < it. pontefice.

PONTIFICESC, -EASCĂ adj. (Învechit, rar) Care aparține pontifului (1), privitor la pontif. *Diregătoria pontificescă se vedea a da mai mare cinste celui ce o purta.* BOJINCĂ, A. I, 159/12.

— Pl.: pontificești.

— Pontif + suf. -icesc.

PONTIFICESTE adv. (Învechit, rar) Ca un pontif (2), în calitate de pontif. *Tunica mai este asămîne o haină ce episcopii poartă pe dedesubtul falonului (stihariul), cînd slujesc pontificește (arhieracește).* VÎRNAV, L. 146^r/16.

— Pontif + suf. -icește.

PONTIL s. n. Piesă de consolidare a punții unei nave, avînd funcția de coloană de sprijin, destinată transmiterii sarcinilor de pe punte la osatura fundului navei. *La navele metalice, pontilul se construiește în formă de coloană cu secțiunea tubulară sau formată din unul sau mai multe profiluri îmbinate prin nituire sau sudare.* LTR², cf. DER, M. D. ENC.

— Pl.: pontile.

— Cf. fr. épontille.

PONTÓN s. n. 1. Pod¹ plutitor improvizat, a cărui platformă (de trecere) este susținută de obicei pe ambarcații legate între ele; fiecare dintre ambarcațiile care susțin platforma unui astfel de pod¹. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BĂRCIANU, V. *Printre pontoanele podului era loc de puteau trece și o suță de luntrițe.* SLAVICI, O. II, 12. *Plutele și pontoanele trebuiau aduse pe Olt și coborîte pe Dunăre pînă la Zimnicea.* D. ZAMFIRESCU, R. 188, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Dunărea a fost traversată pe un pod lung de pontoane.* SCÎNTEIA, 1964, nr. 6373, cf. DER, M. D. ENC., DEX. ♦ (Argotic; la pl.) Ghete sau galoși mari. BUL. FIL. V, 192.

2. Ambarcație (în formă de platformă), de obicei fixă, realizată din mai multe corpuri plutitoare și folosită pentru a ușura acostarea navelor, pentru a susține o instalație etc. *Trăsura se îndreaptă spre îmbarcaderă. Tinerii noștri oameni se înaintară pe ponton.* CODRESCU, C. II, 292/2. *Nu mai lasă vaporul nostru să intre în oraș ... Agentul navigației noastre*

secuestrat pe ponton. CARAGIALE, O. I, 321. *Trase cu putere cirna și încet-încet ne depărtarăm de ponton.* DUNĂREANU, CH. 131. *La pontonul vapoarelor poștale nu se formau zilnic echipe de lucru ca la cereale.* BART, E. 299. *Îl adusesse pe american la ponton și începuse descărcarea unor butoaie pe mal.* id. ib. 300, cf. 298. SCRIBAN, D. *Un chei cu pontoane. Vaporașe care încarcă public și-l plimbă.* STANCU, U. R. S. S. 96, cf. 184. *Șalupa s-a desprins ușor de ponton.* VÎN. PESC. septembrie 1960, 6. *S-au efectuat de asemenea un mare număr de alte lucrări: dotarea cu bărci, construirea de pontoane, debarcadere etc.* ib. decembrie 1961, 5. ♦ (Învechit) Ponton de săpat = dragă. Cf. ALEXI, W.

3. Vas fără motor și fără punte, care se remorchează la un vas cu motor și cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vasele mari. Cf. PONTBRIANT, D. *Occupînd aproape un sfert din lățimea apei, alte caice, ... pontoane, vapoare, luntrii.* CHIRIȚESCU, GR. 223, cf. 253, SCRIBAN, D., DEX.

— Pl.: pontoane.

— Din fr. ponton.

PONTONÉR s. m. v. pontonier.

PONTONIÉR s. m. 1. Militar care face parte din trupele de geniu specializate în construcția de pontoane (1) și în alte lucrări necesare trecerii unei armate peste un riu, un fluviu, un lac; (învechit) podar (4). Cf. I. GOLESCU, C. *Companii de pontonieri-pionieri.* ROM. LIT. 154¹/11. *Am nemerit tocma a asista la un curs cu exerciții practice de cîmp, pentru saperi, pontonieri și mineri.* CALENDAR (1862), 35/7, cf. PONTBRIANT, D. *1 companie de pontonieri (a. 1872).* URICARIUL, XXII, 446, cf. LM, DDRF. *Pontonierii noștri nu sînt pregătiți pentru o lucrare așa de întinsă și de costisitoare.* D. ZAMFIRESCU, R. 209, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Vine un detașament de pontonieri de la Bacău cu luntri, cu grinzi, cu scinduri.* GALAN, Z. R. 88, cf. 97, LTR², M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Persoană care face serviciul la un ponton. Cf. SCRIBAN, D., DL, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -ni-er. — Pl.: pontonieri. — Și: (regional) pontonér s. m. BL IV, 109.

— Din fr. pontonnier.

PONTÓR s. m. (Rar; cu sens neprecizat, probabil) Pontator². Cf. L. ROM. 1961, nr. 3, 235.

— Pl.: pontori.

— Cf. fr. ponteur.

PONTORÍ vb. IV. I. Intrans. (Regional; în forma *ponturi*) A glumi (Someș Guruslău—Zălău). Cf. MAT. DIALECT. I, 214. ♦ Trans. (Prin Bucov. și prin nordul Mold.; complementul indică oameni) A împunge, a necăji cu vorba. *La străini ma jaluiesc.* Numai *ponturi* ma *pontoresc*. VASILIU, C. 192, cf. I. CR. III, 187.

II. Trans. (Prin Bucov.; complementul indică obiecte de încălzăminte) A cirpi, a repara. Cf. BL VI, 162. ȘEZ. XIX, 12.

— Prez. ind.: *pontoresc*. — Și: (I) *ponturi* vb. IV. MAT. DIALECT. I, 214.

— V. *ponturi* (pl. lui *pont*³).

PONTORÓS, -OĂSĂ adj. v. ponturos.

PONTÓS, -OĂSĂ adj. (Despre oameni) 1. (Prin nordul Transilv.) Glumeț. *Omu ăsta ti tare pontos.* MAT. DIALECT. I, 286, cf. 187.

2. (Regional) Cîrtitor (Năsăud). Cf. ALR I 1334/268.

— Pl.: *pontoși, -oase*.

— Pont³ + suf. -os.

PONTOȘ, -Ă adj. (Maghiarism) 1. (Prin Transilv.; despre oameni) Punctual, exact; prompt. Cf. DRU, CABA, SĂL.

2. (Regional; despre lucruri) Bine făcut, pus la punct, reușit (Meșcreac—Aiud). Cf. CHEST. II 51/294.

— Pl.: *pontoși, -e*.

— Din magh. *pontos*.

PONTUĂ vb. I. In tranz. (Invechit, rar) A scoate în evidență (prin intonație) semnele de punctuație, în cursul citirii unui text. Nu este vorba de a citi fără să te poticnești, dar ... a pontua citind. BREZOIANU, I. 177/15.

— Pronunțat: *-tu-a*. — Prez. ind.: *pontuez*.

— Din fr. *ponctuer* (după *pont*³).

PONTRAV s. m. (Ban. și sud-vestul Transilv.) Nume dat mai multor viermi, larve și insecte. Cf. H XVIII 294, ALR I 1 568/28, 40, 75, 85, 1 902/51, 56, 63, 69, L. ROM. 1968, 129.

— Accentuat și: *pontráv*. ALR I 1 902/56. — Pl.: *pontrávi* și *pontrávi*. — Și: *póndrāv* (H XVIII 295) s. m., *póndrevi* (ALR I 1 568/28, 85) s. m. pl.

— Din ceh. *pondrav*, scr. *pundrav*.

PONTUÁL, -Ă adj. v. *punctual*.

PONTUÁȚIE s. f. v. *punctuație*.

PONTUI vb. IV. I. 1. Refl. recipr. (Prin Bucov.) A se ciorovăi, a se ciondăni. Cf. DDRF. *Tot la lună ne-ntilnim Ș-atunceá ne pontuim*. ȘEZ. I, 14. *Ni-am pontuitu-ni*. ib. v, 117.

2. In tranz. (Prin nord-estul Olt.) A spune ceva pe ocolite, a face aluzie la ceva. Cf. CIAUȘANU, GL.

II. Tranz. (Prin Mold.; complementul indică oameni) A da partea care i se cuvine din ceva. Cf. ȘEZ. XVIII, 169.

— Prez. ind.: *pontuiesc*.

— *Pont*³ + suf. *-ui*.

PONTUIÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Aluzie. Cf. CIAUȘANU, GL. 51.

— Pronunțat: *-tu-ia-*. — Pl.: *pontuieli*.

— *Pontul* + suf. *-eală*.

PONTUIRE s. f. (Prin nord-estul Olt.) Acțiunea de a *pon-tui* (I 2) și rezultatul ei; aluzie. Cf. CIAUȘANU, GL. 51.

— Pl.: *pontuiri*.

— V. *pontui*.

PONTURI vb. IV v. *pontori*.

PONTURÓS, -OÁSA adj. (Despre oameni) 1. (Regional) Glumeț (Someș Guruslău—Zălau). Cf. MAT. DIALECT. I, 214.

2. (Regional; în forma *pontoros*) Bîrfitor (Drăgușeni—Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *ponturoși, -oase*. — Și: *pontorós, -oásă* adj. GLOSAR REG.

— *Ponturi* (pl. lui *pont*³) + suf. *-os*.

PONȚIÁN, -Ă adj., subst. (Geol.) 1. Adj. Care aparține celui de-al doilea etaj al pliocenului, care se referă la acest etaj, caracteristic acestui etaj. În basinal Sălajului, succesiunea marnelor și a nisipurilor *ponțiene* cuprinde numeroase intercalații de lignit. LTR². În anumite regiuni ... succesiunea marnelor *ponțiene* cuprinde intercalații de calcare. ib., cf. DER, M. D. ENC., DEX.

2. Subst. Al doilea etaj al pliocenului, reprezentat, în țara noastră, prin marne argiloase cenușii, care constituie un acoperiș protector pentru zăcămintele de petrol. În basinal Transilvaniei, *ponțianul* e reprezentat printr-o parte a depozitelor desemnate sub numele de *panonian*. LTR². Echivalente ale *ponțianului* ... sînt considerate pietrișurile de *Belvedere*. ib. Ar urma să deținem cuvinte ca *dacian* și *ponțian*. L. ROM. 1959, nr. 1, 35, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

3. Subst. Serie, grup de straturi geologice din *ponțian* (2). *Dacianul* se întinde circa 1—2 km peste linia

sudică a ponțianului. ONCESCU, g. 86. Spre deosebire... de *dacian, ponțianul subcarpatic nu conține zăcă-minte de hidrocarburi*. LTR², cf. DEX.

— Pronunțat: *-fi-an*. — Pl.: (1) *ponțieni, -e*.

— Din fr. *pontien*.

PONŪDĂ s. f. (Prin sudul Olt. și prin sudul Munt.) Petrecere făcută de (femeile din) familie la nașterea unui copil. I s-a născut primul copil lui Vasile — nu ne-a chemat la *ponod*. STANGU, D. 28, cf. DM, L. ROM. 1968, 209, ALR II/I MN 73, 2 652/886. ◇ *Turta ponudii* = una dintre cele cinci pînișoare pe care le face bunica la nașterea unui nepot. Cf. ALR II/I MN 73, 2 652/886.

— Pl.: ? — Și: *ponód* s. n.

— Din bg. *понида*.

PÓNURI s. n. pl. (Prin Ban. și prin Olt.) Boabe seci de cereale sau alte corpuri străine care se aleg deoparte la treierat sau ies deasupra apei la spălătul cerealelor. Com. din BRĂDIȘORUL DE JOS-ORAVIȚA, LEXIC REG. 55.

— Din germ. *Bohne* „fasole“.

PÓNVĂ s. f. v. *polvă*².

PONVON subst. (Prin Ban.) Vagon de cale ferată. Cf. JAHRESBER. III, 324, x, 203, MÎNDRESCU, I. G. 73.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din germ. *Bahnwagen*.

POOL subst. (sg.) Denumire dată unei convenții (monopoliste) încheiate între capitaliști, pe termen limitat, cu privire la acțiuni comune în vederea fixării prețurilor la unele mărfuri și a influențării cursului hîrtilor de valoare. Cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: *pul*.

— Din fr., engl. *pool*.

POP¹ s. m. I. 1. Stîlp, bîrnă, par¹ (1), prăjină etc. avînd diverse întrebuințări, mai ales ca element de susținere sau de sprijin:

a) Bucată de lemn, prăjină, par¹ (1) cu care se sprijină, în mod provizoriu, un gard, crengile unui pom etc.; proptea, sprijin. Cf. LB, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w., MUSCEL, 72. *Așază mortul pe spate, îi ridică un picior în sus și-l sprijinește cu cîlcîiul într-un pop*. PAMFILE, s. v. 66, cf. DR. IV, 469. *Să pregătea să spună oamenilor să schimbe lemnul, sau să-l susțină cu un pop*. ARDELEANU, v. p. 305. *Un păr tînăr, încercat cu pere rumene, așa de multe încît crengile trebuiseră să fie sprijinite cu popi*. SADOVEANU, o. VI, 553, cf. RĂDULESCU-CODIN.

b) Stîlp sau bîrnă folosite în construcție mai ales la casele și acareturile țărănești, pentru a susține sau a consolida un zid, un planșeu, un acoperiș etc.; pâlmar¹ (I 1), (popular) *popîrtac*² (II a), (regional) *poponeț*³ (III 1). Cf. LM, DDRF, TDRG. *Sprijinit pe un pop de brad se ridică un horn mic*. HOGAȘ, DR. I, 207. *Nu mai săpa ... pune mîna colo la capăt ... așa ... împinge, eu pun popul*. ARDELEANU, v. p. 56, cf. ȘĂINEANU, D. U. *O nevastă cu mîncele sumese, care spală voinicește albiturile într-o balie proptită de popii șurii*. POPA, v. 262. *Orice material pus vertical [la o schelă] formează așa-numiții popi*. CV 1949, nr. 7, 31, cf. LTR², DL, DER, M. D. ENC., COMAN, GL., CHEST. II 223/91, 230/71, 246/87, 270/23, 144, v 8/10, ALR I 651/695, ALR II 6 429/362, A v 15, 25. ◇ (Sudul Munt.) *Popul nasului* = cartilajul care desparte între ele fosele nazale; (regional) *popos*. *Ieși și să fugi de la (cutare)*, Din creierii capului, Din popul nasului, Din fața obrazului. MAT. FOLK. 615, cf. ARLM II/I h 17. ◇ Ex p r. (Adverbial; regional) *A sta pop = a* (despre oameni, mai ales despre copii) a se ține drept, în sus; a sta în picioare. *Copilul stă pop (popușor) (în picioare)*. PAMFILE, J. II, 161, cf. I, 113, TDRG, DR. IV, 731, BUL. FIL. I, 222, SCRIBAN, D. *Cînd un copil începe să stea în picioare se spun că stă pop*. CHEST. v/23, cf. ALR

ii/1 h 71/605; h) se spune despre un lucru care e foarte bine făcut, grozav de reușit, care te uimește. *Am să fac un borș să steie pop (bun)*. PAMFILE, J. II, 161.

c) Fiecare dintre stâlpii unei prispe sau ai unui pridvor, care susțin streșina acoperișului. *De pe talpa prispei, din distanță în distanță, se ridică stâlpii sau popi*. MANOLESCU, I. 18. *Stâlpii din fața casei sau popii se razimă pe o talpă*. ap. TDRG. *Pe grinzile prispei se razimă la unele case popii caselor, numiți și dragi, stâlpi*. PAMFILE, I. c. 403, cf. 423, CADE. *S-a așezat mai departe, după un pop al prispei*. POPA, V. 49, cf. H II 89, CHEST. II 119/97, 271/144, ALR II/I MN 107, 2 836/723.

d) (Prin Mold.) Fiecare dintre stâlpii care (avind unul dintre capete înfipt în pământ) susțin un gard sau o poartă; (regional) popcie. *Un ucenic ... ședea rezemat de popul porții*. POPA, B. 65.

e) (Prin Munt. și prin Dobr.) Fiecare dintre stâlpii care susțin podul morii. Cf. H II 320, XII 140, ALRM SN I h 116/886.

f) (Regional) Stâlp de telegraf. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 253.

g) (Prin Transilv.) Grindă, birnă groasă folosită la pavarea străzilor. V. p a v e a. *Străzile-s toate largi ... pardosite cu popi de lemn, sau numai macadamizate*. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 100.

h) (Regional) Bucată de lemn care se adaugă la o birnă ca să o prelungească. *Românul își cîrpește sănătatea struncinată tot cu aceea înlesnire cu care își cîrpește și carul cu zbanțuri, osia c-un pop*. ap. TDRG, cf. CHEST. v/88.

i) (Prin Mold. și prin Transilv.) Prepeleac (pe care se atîrnă oalele). Cf. CHEST. v 58/44, 90.

j) (Regional) Butuc sau bolovan pe care se sprijină o pîrghie (Arpașu de Jos—Victoria). Cf. ALR II/I MN 151, 3 937/172.

2. Nume dat mai multor piese de lemn, obiecte de lemn sau părți ale acestora, asemănătoare, ca formă ori ca întrebuintare, cu un pop¹ (I 1) sau care sînt făcute dintr-un pop¹:

a) (Mold., sudul Transilv. și Olt.; în forma *popă*) Cui sau bucată de lemn în formă de T, care leagă, la plug, grindeii de cotigă; (regional) cocoș, ciocîrlie, ciocîlteu, măsea (II 1 d). Cf. PAMFILE, A. R. 37, H XVII 234, VICIU, GL. 69, id. S. GL., BREBENEL, GR. P., CHEST. v/60, A II 2.

b) (La car) Bucată de lemn care leagă cele două lopățele ale circeiei; (regional) lopățică, jiglă, scăluș, spetează, stinghie, bulfeul circeiei, crucea circeiei. Cf. DAMÉ, T. 13, PAMFILE, A. R. 44, id. I. c. 138, BOCĂNETU, T. A. 150, ALR II 5 087/272.

c) (Regional) Fus (la virtelnită). Cf. DAMÉ, T. 140, PAMFILE, I. c. 259, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, H X 425, TOMESCU, GL., CHEST. v/15, 22, 54, A V 15, 33, VI 14, 26.

d) (Regional; în forma *popă*) Bărbătuș (la războiul de țesut) (Feneș—Alba Iulia). Cf. ALRM SN I h 305/102.

e) Bețișor pus înăuntrul viozii, violoncelului etc., în dreptul călușului, ca să sprijine peretele de deasupra. Cf. CADE, DM.

f) (Regional) Băț scurt, ascuțit la un capăt, cu care se joacă copiii, lovindu-l cu alte bețe; (regional) popic² (I 2). V. ț u r c ă. Com. din LUȚA-FĂGĂRAȘ. ♦ (În construcția) În pop = jocul de copii la care se folosește acest băț. Com. din LUȚA-FĂGĂRAȘ.

g) (Regional) Scindura din mijloc, la fundul unui butoi, pe care sînt așezate perpendicular doagele; stinghie, chingă. Cf. DAMÉ, T. 89, CADE.

h) (Regional) Piesă de lemn, la teasc, care presează strugurii, semințele plantelor oleaginoase etc. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, V., TDRG, PAMFILE, I. c. 239. *Peste turtă de jumere, ce are să se stoarcă la teasc, vine așezat pop, o blană groasă de stejar*. PĂCALĂ, R. 57, cf. id. M. R. 428, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, CHEST. v/15.

i) (Prin Munt., prin sudul Transilv. și prin nordul Olt.) Bucată de lemn folosită de ciobani pentru presat cașul, brînza etc. *Săculețul cu cașul vine așezat în crîntă ... iar peste săculeț se pune popa, o scindură groasă de stejar*. PĂCALĂ, R. 83, cf. id. M. R. 451, H VII 154, XVII 232, CHEST. v 142/86.

j) (Regional) Bucată tăiată circular dintr-un trunchi de brad, folosită de ciobani în loc de scaun (cînd mulg oile) (Mădel—Piatra Neamț). Cf. CHEST. v 54/45.

k) (Prin Bucov. și prin Mold.) Bucată rotundă de lemn în care se fixează nicovala de ascuțit coasa. *Nicovala se înfepenește în pop*. I. CR. III, 227, cf. PAMFILE, A. R. 126, CADE, DM.

l) (Regional) Bucată de lemn, groasă la un capăt, cu care se bătucește pămîntul; (regional) popic² (I 1 f) (Uricani). V. m a i² (II 2). Cf. A III 2.

m) (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Tăvălug (cu care se ridică piatra). Cf. ALR II 6 786/76, 95.

3. (Prin Mold.; la pl.) Parte a harnașamentului care stă sub coada calului. Cf. DDRF.

II. 1. Grămadă de snopi sau mînunchi de plante (în, cînepă, coceni de porumb etc.) care se așază în picioare, în formă de con, ca să se usuce; (regional) căpiță, ciucă, poponeț³ (III 2). *Se adună mînunchile și se clădesc în pop pe pătul de scindură*. I. IONESCU, C. 155/10, cf. BĂRCIANU, V., DDRF. *Snopii se sîrîng în glugi sau popuri*. DAMÉ, T. 62, cf. ALEXI, W., TDRG. *Păpușoi ... nelegați se fac popuri, sprijinindu-i în picioare unii de alții, ca un fel de glugi*. PAMFILE, A. R. 224, cf. JAHRESBER. XIX, 88. *Clădește în popi mînuchi de in*. ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DEX, com. MARIAN, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALR SN I h 118, A VI 26.

2. (Ban., Transilv., Maram., Bucov.; în forma *popă*; și în sintagma *popa crucilor*, ALR SN I h 60/346) Snopul de griu care se pune, pieziș, în virful unei clăi sau grămezi de snopi, formînd o apărătoare de ploaie; (regional) măgar (II), preoteasă (II 1), virf, clop, căciulă. *Prin părțile Moldovei de sus, snopul de-asupra se pune cu cotoarele patelor în sus și cu spicele în jos, răsfrate în patru părți. El se numește popă*. PAMFILE, A. R. 134. *Prin Ardeal, jumătatea se numește cruce și are 17 snopi; cel de deasupra este botezat popă*. id. ib. 135. *Se așază cruciș unul peste altul 18 snopi, cel de deasupra se numește popa*. PRIBEAGUL, P. R. 73, cf. VAIDA, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 156, PAȘCA, GL., COMAN, GL., ALR SN I h 60, A I 12, 13, 20, 21, 23, 31, 35, III 2, MAT. DIALECT. I, 87, 286.

3. (Prin vestul Transilv.) Fir de cînepă, mai bine dezvoltat decît celelalte, folosit pentru sămînță; (la pl.) fire de cînepă semănate în porumbiște, pentru a se recolta din ele sămînța, (regional) h ă l d a n i. Cf. A I 24, TEAHA, C. N. 255. ♦ (La pl.) Fire de griu lăstate netăiate. Cf. TEAHA, C. N. 255. ♦ (Regional) Fir de porumb rămas nesăpat, la a doua săpătură (Vad—Sighetu Marmăției). Cf. CHEST. v/92.

— Pl.: *popi* și (regional, n.) *popuri*. — Și: (regional) *pópă, pup* (ALR SN I h 118) s. m.

— Din bg. поп.

POP² s. m. v. *popă*¹.

POP³ subst. Curent artistic afirmat în cel de-al șaptelea deceniu al secolului al XX-lea, mai ales în Anglia și în S.U.A., ca un protest față de unele forme ale culturii occidentale contemporane (îndeosebi în muzica ușoară) și inspirat din creația folclorică; p. r e s t r. compoziție de muzică ușoară cu o temă și o linie melodică inspirate din folclor. Cf. DEX.

— Din engl. *pop*.

POPADIE s. f. (Învechit) Preoteasă. *Ion, Bianca, Ioachim, popadiia Mariica, popadiia Anghela* (a. 1745). IORGA, S. D. XII, 44. *Erei Anghelufă, papadia Anița* (sfîrșitul sec. XVIII). GĂLDI, M. PHAN. 217.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *popadii*. — Și: *papadie* s. f.

— Din slavonul попадиѣ.

POPĂLNIC s. m. v. poplinc.

POPANĂȘ s. m. v. papanaș.

POPANDEȚ s. n. v. popindeț.

POPANDOSIE s. f. (Învechit, rar) Seminar. *Cel mult pentru popi să se deschidă vreo așa-numită popandosie de 2—3 ani.* BARIȚIU, P. A. I, 190.

— Pl.: popandosii.

— Etimologia necunoscută.

POPĂNTĂ s. f. v. popindău.

POPAÓS s. n. v. popas.

POPĂRĂ s. f. v. papară.

POPĂRNITĂ s. f. (Regional) Numele unei plante cu floarea galbenă, nedefinită mai de aproape, care se folosește în medicina populară (Lupești—Birlad). Cf. H III 261.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POPAS s. n. 1. (Adesea în legătură cu verbul „a face”) Opre (pentru odihnă) pe parcursul unui drum (lung, obositor); ședere mai îndelungată într-un loc (în timpul unei călătorii); poposire, odihnă (1), (rar) poposeală, (învechit) oturac² (1), poprire (2). V. r a s t³. Aceaste-s popasurile călătoriei lor. BIBLIA (1688), 121²/17. Unde înjunecul îl apuca, acoloa popasul și masul își făcu. CANTEMIR, IST. 299. Într-a-ceeași zi au purces și Nicolai Vodă ... și făcea popasurile tot împotriva urdiei turcești. AXINTE URICARIUL, LET. II, 177/27. Îi învață Cum să face popas oștenește Ca să poată pînă dimineață Dormi fără griji. BUDAI-DELEANU, Ț. 270. Unii și îngrădind toate locurile de popas, aduc de obștie pătîmire tuturor drumefilor (a. 1823). URICARIUL, XIV, 289. Timpurii brîndușele, Viața vi-i cit un popas! CONACHI, P. 217. Un comandant ... Dă ordin de popas. ALECSANDRI, POEZII, 271, cf. LM. După un scurt popas ... pornim înaintea spre Moța. CREANGĂ, O. 248, cf. 276. Făcără popas într-o pădure. SPIRESCU, L. 77, cf. 47, 74, 140. Ogarit ... se odihnesc ca de popas. ODOBESCU, S. III, 59. Se așezară jos ca să se odihnească ... Basmele începură ca la fiece popas obicinuit. DELAVRANCEA, T. 121. Văd colo în vale Locul lungului popas. I. NEGRUZZI, S. II, 309, cf. DDRF. Ajunserăm în pădure și, după un popas scurt, ne suirăm sus pe culme, la ruine. SBIERA, F. S. 387, cf. ALEXI, W. Tu la toți le-ai dat hodînă, Și le-ai dat popas în cale. GOGA, POEZII, 217. Un scurt popas — Și, spre brădet, Pornesc la pas Cei trei călări. IOSIF, PĂTR. 66, cf. 30, TDRG. Trebuie să fie cărduși care fac popas. BUJOR, S. 52. Mă hotărîi ... a-mi face popasul obișnuit în nenumăratele adăposturi de umbră verde. HOGAȘ, DR. I, 193, cf. ȘĂINEANU, D. U. Cu popasuri multe și înegale, a cutreierat în cîțiva ani cele două județe dobrogene. GALACTION, O. A. I, 379. Un drumeț ... Vine cu popasuri multe, Face-n calea lui mătânii. TOPÎRCEANU, B. 71. La jumătate cale, se făcu un popas mai mare. BRĂESCU, O. A. II, 177, cf. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 39, SCRIBAN, D. Făceau popasuri lungi prin gări singuratece. SADOVEANU, O. XVII, 244, cf. I, 187, VII, 353, X, 10, 243. Mină boii grei la pas Și dejugă la popas. ARGHEZI, VERS. 243. O astfel de călătorie, făcută pe jos, presupune popasuri multe și îndelungi. CĂLINESCU, E. 105. Urma să se facă un popas de cîteva zile la Bran. CAMIL PETRESCU, O. I, 9, cf. 426. Boulenii chervanelor rumegînd molcom, cu ochii umezi întorși spre scînteierile focului de popas. C. PETRESCU, A. R. 188. După multe popasuri ajunse la locanța domnului Maicu. STANCU, R. A. V, 89, cf. II, 128. Pînă acum făcuse zece de asemenea popasuri. V. ROM. Iulie 1954, 162, cf. Ianuarie 1955, 243. Ceilalți ofițeri, la popasuri, se cutbăreau prin case calde. CAMILAR, N. I, 31: La steagul cel roșu, cu slove de fir, Să facem întîiul popas. BANUȘ, P. 246. Făcuseră un popas la oborul din Pitești.

PREDA, M. 68, cf. 438. Face popasuri tinerești prin finiturile pline de pitoresc. s. Iulie 1960, 52. La locurile de popas, este necesar să se acorde corpului odihna. ABC SĂN. 368, cf. ȘEZ. IV, 17. Că mi-i iadu întunecos, Și-i rău locul de popos. I. CR. II, 126. Fac popăz. ALR I 811/136. De la gură pin'la nas, Șapte poște ș-un popas, se zice despre femeile urite. ȘEZ. I, 283, cf. ZANNE, P. II, 160, v. 508. (Fig.) Privind în sus spre întortocheatele poteci ale viitorului și ale ziarismului românesc, un ușor popas sărbătorec este îngăduit. GALACTION, A. 461. În scurtul popas al vieții, vreau multe schimbări de decor. TOPÎRCEANU, B. 61. S-au așezat aici într-un popas al nedumeririi. SADOVEANU, O. XI, 429. ♦ Popasul cel veșnic = moartea. La popasul cel veșnic răpaos și odihnă aflăm (sfîrșitul sec. XVIII). URICARIUL, I, 68. ♦ L o c. a d j. și a d v. Fără popas (sau popasuri) = neîncetat, neîntrerupt, continuu. Zi și noapte, fără popas, a tot umblat. CARAGIALE, O. III, 98. Să fugă-l las, Fără popas, Cu mine. MACEDONSKI, O. I, 35. Bate vîntul cîținel, Și mă-ndeamnă tot cu el, La drum scurt, fără popas. BELDICEANU, P. 89, cf. DDRF. A timpurilor fructe adunau fără popas. DEMETRESCU, O. 37. La geam mi se zbătea orașul cu huietul fără popasuri. GOGA, POEZII, 89. În livadă vro patruzeci de giște coseau fără popas iarba verde. ap. TDRG. ♦ L o c. a d v. (Rare) În popasuri = agale, alene, cu întreruperi. După ce mai căscă un rînd, arhîmandritul Glicherie se sculă în popasuri, țși netezi la oglindă pârul. STĂNOIU, C. I. 74. ♦ E x p r. A nu avea (nicăieri) popas (sau popasuri) = a nu avea (nicăieri) astîmpăr, liniște, a nu-și găsi locul. Avîntul lui n-are popasuri, În drum el suie și coboară. GOGA, POEZII, 232, cf. 87. Umbla înstrăinat de casă și nu mai avea popas în locul unde găsize inelul. SADOVEANU, O. XV, 376, cf. XVIII, 465. Bade, dorul de la tine Peste multe dealuri vine ..., Nicăieri n-are popas. Pin' la mine la obraz. JĂRNİK-BİRSEANU, D. 115. ♦ (Popular; în practicile religioase) Opre a procesiunii mortuare în drum spre cîmîțir (pe la răsplintii), pentru a se citi din evanghelii; (regional) odihnă (1), odihneală (1), odihnire (2). Pînă la mormînt se fac șapte popasuri. FRÎNCU-CANDREA, M. 177.

2. Loc în care se face un popas (1); (învechit) conac. Și sînt popasuri preste tot, de la Sardis la Susa. HERODOT (1645), 293. Merse muiatrea în calea ei și intră la popasul ei și au mîncat cu bărbatul ei. BIBLIA (1688), 195¹/8, cf. 244²/28, LB, POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU. Razemă tute cătargul de furcă dînd drumul la funii Și-naintea vîstînd spre mal, la popasul corăbii. MURNU, I. 16. Schimbă cai din popas în popas. DELAVRANCEA, A. 141. Erau atîtea popasuri unde ere-deam noi că vom găsi cîte ceva de-ale mîncării. HOGAȘ, DR. I, 23. Sufletul meu rătăcește aici într-un deșert fără popasuri, ca o pasăre ce și-a pierdut cîiubul. REBREANU, Ț. 475, cf. ȘĂINEANU, D. U. Aria popasului era înconjurată cu tufari. GALACTION, O. A. II, 156, cf. id. A. 14, 188. Era un popas la marginea pustiet, într-un loc unde stătuse cîndva un schit de ceamur. SADOVEANU, O. XII, 355, cf. I, 192, SCRIBAN, D. Cișmigiu: ... popasul sentimental și duios al funcționarilor din ministere. ARGHEZI, B. 93. Insula Popina constituie ... un minunat popas pentru păsările migratoare. VIN. PESCE. decembrie 1961, 22. ♦ (Învechit și regional) Distanță parcursă de la un popas (1) la altul; (învechit) conac. Cf. DDRF. După ce merg un popas bun, se întîlnesc la un dîmb cu un cucuș. ȘEZ. I, 280.

3. (Învechit și regional) Odihnă (1). Hodînă, adecă cum zic alții, popas. BUDAI-DELEANU, Ț. 103, cf. DRU. [Pe vremea aratului] să dăm popasurile la o vreme hotărîtă și să hrănim cu fîn boii. I. IONESCU, C. 30/6. S-ar cuveni deci popas și tîhnă celui ce niciodată nu le-a avut. SADOVEANU, O. XII, 353. Șed minierii la popas Pe sub cetina de brazi Și îmbracă de amiaz. DEȘLIU, M. 46. Ș-o arat cit o arat, ș-o venit vremea de popas. ȘEZ. III, 241. ♦ (Regional) Pășuire¹, aminare (Tătărăși—Pașcani). ȘEZ. VI, 6. Măi at un popas di trii dzili și pi urmi ai să ti apuci să-mi grijaști on cal. ib.

4. (Popular) Interval de timp (între două popasuri 3) egal cu o jumătate de zi; (învechit) conac. *Poporul împarte ziua în două conace sau popasuri*. HEM 1069. Dacă sînt la o stîină opt ciobani, atunci patru se duc cu oile la păscut în popasul de dimineață și patru, de la amiază în jos. H x 308.

5. (Prin nordul Munt.) Stăruință, insistență. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *popasuri* și (regional) *popase*. — Și: (regional) *popaós* (ALR I 811/590; pl. *popaose*, ib.), *popáz*, *popós*, (învechit, rar) *papós* (DRLU) s. n.

— Din ucr. *попас*. Cf. pol. *popas*. — *Popaós*, prin apropiere de *repaos*.

POPĂȘNIȚĂ s. f. (Regional) 1. Pagubă în semănături, făcută de vite. L. ROM. 1969, 492, com. din BRĂDIȘORUL DE JOS-ORAVIȚA.

2. Ceartă, neînțelegere. Cf. L. ROM. 1969, 492, L. COSTIN, GR. BĂN. 164, NOVACOVICIU, C. B. I, 17.

— Pl.: ?

— Cf. scr. *popașa*.

POPĂZ subst. 1. S. m. Plantă erbacee tropicală din familia liliaceelor, cu frunze lungi și înguste (*Sabadilla officinalis*). Cf. BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DEX.

2. Subst. (De obicei cu sens colectiv) Semințele popazului (1), negricioase și otrăvitoare, în formă de seceră, întrebuințate, în medicină, împotriva viermilor intestinali, a reumatismului, a nevralgiilor etc. *Popazul, fiind otrăvicios, trebuie întrebuințat cu mare băgare de seamă*. BIANU, D. S., cf. TDRG, PANȚU, PL., VOICULESCU, L. 229, BUJOREAN, B. L. 389, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (1) *popaji*. SCRIBAN, D.

— Din tc. *papaz*. Cf. ngr. *παπαζ*.

POPAZIUNĂ s. f. (Bot.; cu sens neprecizat, probabil) Popaz (1) (*Sabadilla officinalis*). Cf. BUJOREAN, B. L. 389.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. *popa z*.

POPĂ¹ s. m. I. 1. (Popular și familiar) Preot. *Această carte... o scoase din cartea sîrbească pre limba rumânească, împreună și cu preuții de la besereca Scheailor... anume pop Iane și popa Mihai*. CORESI, EV. 6, cf. id. L. 67/22. *Ce folosu-e lor deaca popa grătește în limbă striină rumânilor*. id., ap. GCR I, 24/38, cf. 7/26. *Aceste sîntu popii ceia ce-u stătu[ț] înaintea înfricatului scaunului [flu] H[risto]s (cca 1580)*. CUV. D. BĂTR. II, 336/4. *Îmbrăcămintele popilor*. PO 7. *Nepotul popei lu Murgu (a. 1588)*. CUV. D. BĂTR. I, 51/6. *Eu... popa Mitrofan, egumenul de la mănăstirea de Moldovița, scriem (a. 1595-1622)*. ROSETTI, B. 71, cf. 63, 67, 78. *S-au tîmplat într-o ei pop Onciul ot Bilăiești (a. 1609)*. GCR I, 43/29. *Au fost... și popa Ștefan (a. 1614)*. id. ib. 45/12. *Să pui pren tote orașele popi (cca 1618)*. id. ib. 47/25, cf. 56/27. *S-au pîrit... pîntru un cal al Oprei, al popei (a. 1626)*. id. ib. 74/3. *Să nu grăiască cuvinte curmezișate popei sau diaconului*. PRAV. GOV. 18^v/13, cf. 156^v/6. *Îl hirotonisi de-l puse popă*. VARLAAM, c. 386. *Eu Ilina... fata Măriei și a popei lui Gavril... scriu (a. 1642)*. GCR I, 92/31. *Acesta cuvînt mi-l spusă ră popii de la Memfis*. HERODOT (1645), 92, cf. 75, 105. *Să caut în popii miei preuții cărtulari... carii să știe izvodi Testamentul cel nou*. N. TEST. (1648), ap. GCR I, 125/1. *Scri-am acesta al mieu zapis... și mărturia oamini buni, anum[te] pop Vasilie i pop Andrei (a. 1650)*. GCR I, 135/13. *Care cuvinte... le aduse înaintea popilor*. PSALT. (1651), ap. GCR I, 153/35. *Popii cari nu să nevoiesc cu rumânie să să oprească din popie (a. 1675)*. GCR I, 220/24, cf. 231/35. *Umori pre amîndoi popii idolești*. DOSOFTEI, v. s. septembrie 21^v/7, cf. octombrie 50^v/11, noiembrie 103^v/25. [Veșmintele lui Aaron] șapte zile le va îmbrăca popa cel mare. BIBLIA (1688), 60^v/42. *Au zis vlădicăi de Huși,*

lui Varlaam, strigînd: popo, ce nu giudeci drept? N. COSTIN, LET. II, 62/8. Întoarce-te, popo, înapoi, nu-ți lăsa liturghia nesfîrșită. NECULCE, L. 13. *Purces-au Matei Vodă la împărăție... i călărași, i dorobanși i popi*. ANON. CANTAC., CM I, 153. *Au trimis pă popa acela, Ignatie, la boiari, în Țara Ungurească*. R. POPESCU, CM I, 349, cf. II, 152. *Împreună cu dînsul să sui și tatăl copilului, fiind popă*. MINEIUL (1776), 192^v/4. *Și-l blagosloviră popii*. ALEXANDRIA (1799), ap. GCR II, 166/21. *Popi să ne alegem cit măi dăgrabă*. BUDAI-DELEANU, Ț. 396, cf. 121, 303, CLEMENS, LB. *Sînt unii popi ce pronunță: sfințite sfinților*. CR (1848), 19^v/39. *Astfel mergînd El face și milostenii și rău, Că popit așa îi place, gîndind în cugetul său*. PANN, P. V. I, 75/8. *Popa îl liniști spuîndu-i că asta se întîmple uneori*. NEGRUZZI, s. I, 247. *Popa, cu-arma-n mîini, Moare cum muriră cei trei mii români*. BOLINTINEANU, o. 69. *Somnoros, pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cîntec*. EMINESCU, o. I, 87, cf. 48. [Iepele] le cumpărase de la un popă. CREANGĂ, o. 277, cf. 140, 231, 259. *Era un popă rău și ursuz*. CARAGIALE, o. I, 5. *Ce faci, popă?* SLAVICI, o. I, 66, cf. 67. *Nu e chip să ai la săzătoare nici pe fata popei, nici pe fata primarului*. DELAVRANCEA, s. 40, cf. 190. *Veneau, la urmă, popii, ca buturii de grași*. MACEDONSKI, o. I, 42, cf. 240. *Cunoșteam pe popa din sat*. VLAHUȚĂ, o. A. II, 38. *Și-ntorcîndu-se spre oameni, popa își iuți cuvîntul*. DEMETRESCU, o. 39. *Și popi, șirag, cădelnișind, Cîteau ecenii de comînd*. COȘBUC, P. I, 149, cf. 82. *Ieri un popă-rumen mi-a venit în casă*. GOGA, POEZII, 296, cf. 13. *Nu știai că sînt dator popii din Văleni?* AGIBICEANU, A. 34. *Primarul Stoica și popa Năstase treceau prin dreptul casei*. GÎRLEANU, N. 25. *Ion asculta ca prin vis cîntecul popii*. REBREANU, I. 387. *Prin țîrgu-nvăluit de sărăcie, Am întîlnit un popă*. BACOVIA, o. 50. *Taie drumul prin poieni, Legăntîndu-se călare, Popă Florea din Rudeni*. TOPÎRCEANU, B. 15. *În casa noastră, la zile mari, venea popa*. BRĂESCU, o. A. II, 46, cf. 12. *Portul își înmormintează morții fără popă*. SAHIA, N. 43. *Stratele popii erau lungi și prăfuite*. VLASIU, A. P. 15. *Mă rog, unde s-a auzit să boteze un popă o iapă!* SADOVEANU, o. I, 609, cf. 107, 375. *Printre arestați, Sînt unii costumați și deghizați în popi*. ARGHEZI, VERS. 486, cf. 356. *Ne luaseră popii la ochi*. CĂLINESCU, E. O. II, 192. *Se făcea greu pe piciorare și tot căuta sprîjin de umărul popii*. CAMIL PETRESCU, o. I, 13, cf. C. PETRESCU, A. R. 8. *Se cununaseră cu trei popi*. STANCU, R. A. III, 169. *Avea... notarul doi băteji și popa o fetiță*. BENIUC, v. 36. *Tresare popa și, întorcîndu-se, șoptește ceva dascălului*. GALAN, Z. R. 60, cf. DEMETRIUS, A. 139. *Înjura și pe popa și pe primar*. PREDĂ, M. 66. *A ieșit și popa cu praporii*. T. POPOVICI, SE. 6, cf. s. ianuarie 1961, 57. *Asta nu l-a văzut decît popa*. T februarie 1962, 27. *Cu popă să te cîtesc, De pomeni să-ți îngrijesc!* TEODORESCU, P. P. 518. *Că eu cînd m-oi spovedi, Șapte popi mi-or trebui*. JARNÍK-BİRSEANU, D. 458, cf. 467. *Avu popa nouă fele, Nici una nu ne dete*. DOINE, 280, cf. ȘEZ. I, 18, II, 196. *Popa toacă, Negii seacă*. PAMFILE, B. 50. *Popă sfințit, Spune-mi gîndu ce-am gîndit*. BÎRLEA, C. P. 234. *Popa te miruie în frunte*. ALR I 593/347. *Că nu-mi auzea... Nici tobă Bătînd, Nici popă Tocînd*. BALADE, I, 304. *Patru popi îl îngropară*. FOLC. TRANSILV. I, 131, cf. 143, 420. *Ce mi-e popa Stan, ce mi-e Stan popa*. BARONZI, L. 59, cf. ZANNE, P. VI, 315. *Popa are mină de luat, dar de dat nu*. PAMFILE, J. I, 131, cf. CADE, com. din PIATRA NEAMȚ. *Nici toate ale popii, nici toate ale omului*. PAMFILE, J. I, 131, cf. UDRESCU, GL. *Nu e bun de cîutare treabă cum nu sînt eu de popă*. CIAUȘANU, GL. *Pe dinapoi bun de popă se crede, pe dinainte măgar se vede*. ZANNE, P. II, 303. *Dă-ți, popo, pîntenii și bate iapa cu călcîiele, se spune despre cineva care-și împrumută lucrurile de care are personal neapărată nevoie*. Cf. NEGRUZZI, s. I, 249, CREANGĂ, o. 26, ZANNE, P. IV, 548, 549. *Unuia îi place popa, altuia preoteasa (și altuia fata popii)*

(= gusturile sau preferințele variază de la om la om). Cf. NEGRUZZI, s. 1, 249, TDRG, BASSARABESCU, v. 54, CADE. *Cum nu sînt eu popă* (sau *cum nu mi-e mie a mă face popă*), se spune pentru a asigura pe cineva că un fapt (nedorit) nu se va întîmpla sau că ceva nu există. Cf. CREANGĂ, ap. CADE, VLAHUȚĂ, ap. TDRG, ȘEZ. II, 73. *Aduci pe dracul în casă cu lăutari și apoi nu-l poți scoate cu o mie de popi*, se spune cînd cineva se unește prin căsătorie cu un om rău, de care nu mai poate scăpa. Cf. CREANGĂ, o. 67, ZANNE, p. VI, 579, 580. *A fi ca Păcală cu popa sau unul zice: popă, altul: preoteasă*, se spune despre doi oameni care nu se înțeleg. Cf. PAMFILE, J. II, 161, ZANNE, p. VI, 251. *M-aș face popă, dar mi-e teamă că nu mi-aș găsi comănac*, se spune despre cel care invocă un pretext ridicol pentru a scăpa de ceva neplăcut. Cf. PAMFILE, J. I, 131. *Parc-ai fost popă*, se spune unei persoane care a făcut o previziune, care a ghicit un 'gînd etc. Cf. id. ib. II, 161. *Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă*, se spune unei persoane neatente care cere interlocutorului să repete ceea ce a spus. Cf. ZANNE, p. II, 752, 753. *Popa toacă, Radu joacă*, se spune despre o persoană care nu-și face datoria la timp. Cf. id. ib. VI, 273. (*Mort-copt sau vrei, nu vrei*) *bea, popă, aghiazmă*, se spune cînd cineva este silit să facă un lucru nedorit, neplăcut pentru el. Cf. id. ib. 471. *Popa e călare pe bălana și întrebă de iapă*, se spune despre un om zăpăcit, aiurit. Cf. id. ib. IV, 289. *În rîpa lui Moș Harap se dau popii peste cap* (Sacii la coșul morii). SADOVEANU, p. c. 10. *Popa în biserică, iar pletele pe-afară* (Legumele în grădina). SBIERA, p. 321, cf. 323. *Coșofana faură Întră noaptea-n gaură (Popa)*. ȘEZ. XIII, 28. ◊ Fig. *Ședea la masă împărătească împăratul Irod... cu boiarii Galileii, toți idolatrii ai pîntecului și popii lui Bahus*. MOLNAR, RET. 67/23. ◊ Loc. a d v. *Ca popa* = (mai ales în legătură cu verbul „a plăti”) în mod sigur, neapărat, obligatoriu, fără doar și poate. *Plătește ca popa, toama pe toama*. PANN, p. v. II, 72/25, cf. TDRG. *Vine ca popa*. PAMFILE, J. I, 131, cf. CADE. *Nimic să nu vă lipsească... ori dopul de la armă, ori altceva, că plătești ca popa și te dau și în judecată*. BRĂESCU, o. A. I, 129, cf. SCRIBAN, D. (Popular) *Ca fuiorul popii* = de prisos, inutil. Cf. BARONZI, L. 44. *Crede totuși, că — deși îți vin acum cam ca fuiorul popii — ele [paginile manuscrise] purced dintr-o afectoasă pornire*. ODOBESCU, s. III, 4. ◊ Expr. (Popular) *A da ortul* (sau *pielea*, regional, *hîrștioaga*) *popii ori* (regional) *a-i zice popa pe* (sau *de*) *cap sau a-i cînta popa* (la pat sau *aghiosul*) = a muri. *Ci mai zi, zice-ți-ar popa de cap*. PANN, ap. TDRG, cf. ZANNE, p. VI, 472. *De foame nu dau popii ortul!* COȘBUC, P. I, 128, cf. CADE. *N-o mai cheamă pe maică-sa... — O fi dat ortul popii*. STANCU, R. A. I, 80. *Era mai să dau hîrștioaga popii*. ȘEZ. III, 15. *Cînd gîndești că te-ai sculat, Să-ți cînte popa la pat*. HODOȘ, P. P. III. *Zice-ți-ar popa pe cap!* CIAUȘANU, GL. *A-i ședea popa la cap* = a fi pe moarte. CADE. *A (i) se duce* (sau *a-i merge cuiva*) *vestea* (ori, regional, *buhul*) *ca de popă tuns* = a se face sau a produce mare discuție, mare zarvă (în jurul cuiva sau a ceva), a stîrni mare vîlvă. *Ațita ț-i-i de-ajuns Ca să-ți meargă apoi în lume buhul ca de popă tuns*. CONTEMPORANUL, I, 569. *Ți-s-o dus vestea ca de popă tuns*. CREANGĂ, o. 147, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *A-i fi* (cuiva) *popa* = a domina (pe cineva), a(-l) face inofensiv, a învăța minte (pe cineva), a veni (cuiva) de hac, a fi nașul cuiva; a rezolva o situație dificilă. *Ferți într-o parte că eu i sînt popa*. *Acuș o să-vie ca o muscă de iarnă*. ALECSANDRI, T. 462, cf. 636, TDRG. *Dacă-i vorba pe așa, apoi eu fi-s popa*. REBREANU, I. 57, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Dacă te mai legi de văduve și de orfani, eu fi-s popa!* CAMILAR, C. P. 70. *Heei! stăi tu, că eu fi-s popa tău!* SBIERA, p. 3. *C-apoi... vezi brăcinarul acesta? el fi-i popa*. MARIAN, T. 350, cf. CIAUȘANU, GL. *Nu m-ascultă? lasă, că eu i-s popa*. PAMFILE, c. 50. *A-și găsi popa* =

a găsi pe cineva care să-l domine, care să-l liniștească, să-l cumințească ori care să-i vină de hac; a-și găsi nașul. *Se vede că pîn-acum le-a fost și lor veldul*. *Cu Ivan și-au găsit popa!* CREANGĂ, o. 140, cf. CADE. *Și-a găsit popa lui*. ALR I 1388/592. *A călca a popă* = a) (de obicei în construcții negative) a da semne de seriozitate, a inspira încredere. *Acest tînr, care de mic nu prea călca a popă, fiind totdeauna arțagos, bațjocorilor și lepădat de cele sfinte*. CARAGIALE, ap. CADE. *Cu apucăturile tale, nu calci a popă!* PAMFILE, J. II, 161. *Acest băiat nu prea călca a popă*. SCRIBAN, D., com. din PIATRA NEAMȚ; b) a lua o atitudine de superioritate neîntemeiată, a-și da aere, ifose, a face pe grozavul. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A se uita* (la cineva) *ca dracul la popă* = a privi (pe cineva) cu răutate, a se uita urît (la cineva). Cf. ZANNE, p. VI, 611. *A se ține după cineva ca dracul după* (sau *de*) *popă* = a nu lăsa pe cineva în pace, a se ține pretutindeni de cineva, a se ține scai de cineva. Cf. id. ib. 612. *A fugi ca de popă tuns* = a evita foarte mult o persoană. Cf. SCRIBAN, D. *A trăi ca dracul cu popa* = a trăi rău, a nu se înțelege (cu cineva). Cf. ZANNE, p. VI, 611. (Regional) *A fi botezat de un popă beat* = a fi nebum, ieșit din minți, sărit. id. ib. 497. *A avea burtă de popă* = a) a fi (foarte) gras. Cf. CADE; b) se spune despre un om care mănîncă foarte mult. (Regional) *Vorbă de popă ostent* = vorbă inutilă, vorbă de clacă; trîncăneală, flecăreală. Cf. ZANNE, p. II, 832. ◊ (Învechit) *Preoteasă* (cu funcție de preot). *Se sculă Nemilor de ucise feciorii lu Amulie toți, iară pre o fată el o puse popă*. MOXA, 355/11. *Puse lege: featele ce vor fi popi să nu se mărite*. id. 355/12. *Mucenița Mamelthi... era... popă la capiștea Artemidii*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 45⁷/20, cf. TDRG. ◊ (Regional; la dansul popular călușarii) *Numele unuia dintre jucători care, în unele regiuni, poartă pe cap un potcap de hîrtie și execută singur unele figuri ale jocului. Unul din ei, în unele părți, își pune un fel de potcap de hîrtie peste căciulă, făcînd, în tot timpul de înrolare, pe popa*. PAMFILE, s. v. 61. *Cel care face pe popa se face nevăzut prin mulțime*. id. ib. 62.

2. *Numele unuia dintre cărțile de joc, care era imprimată pe una dintre părți o imagine asemănătoare cu a unui preot; rigă (2), rege (3), (învechit) crai. Dă-mi un birlic, dă-mi un zecă ochi, un popă, o preoteasă sau orice altă carte*. FILIMON, o. I, 181. *Ce mîni ghibace, care pot într-un minut De prin mijloc ca să-ți scoată asul, popa, ce-ai cerul*. CONTEMPORANUL, II, 25. *Popa de cupă*. DDRF, cf. ALEXI, W. *Popă de trestă*. TDRG. *Cu popa poți lua de jos pe un 1 și o fată*. PAMFILE, J. I, 15, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. ◊ *Popă pros-tul* = numele unui joc de cărți în care pierde jucătorul care rămîne cu popa¹ (12). Cf. DL, DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ. (Regional) *Uite popa, nu e popa* = numele unui joc de cărți în care jucătorii fac să apară și să dispară popa¹ (12). Cf. SCRIBAN, D. *Mulți țărani, după ce vindeau vîta, ori ce aveau în car, pierdeau apoi tot în Obor toți banii la „uite popa, nu e popa”*. CAMIL PETRESCU, o. II, 49. (Regional) *Popa-Ianuș* = numele unui joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. Cf. H X 586. ◊ Expr. (A umbra eu) *uite popa, nu e popa*, se spune despre o persoană care face șmecherii, escrocherii ori care își schimbă mereu hotărîrile, părerile, este foarte inconsecventă. Cf. TDRG, CADE. *Zi, umbli cu uite popa, nu e popa?* BRĂESCU, o. A. I, 337, cf. DL, DEX.

3. *Numele celei mai mari (și mai valoroase) piese de la jocul de popice, în jurul căreia sînt așezate, într-o anumită ordine, celelalte piese*. Cf. TDRG, CADE. *Ai zice că înșfîșează o mare mulțime de popice, și că domnul din mijloc e popa*. I. BOTEZ, B. I, 140, cf. DL, DEX, CHEST. v/41.

4. (Regional) *Persoană care servește mîngea la oină* (Dobra—Deva). ALR SN V MN h 1 293/105.

5. (Regional; în construcția) *De-a popa* = de-a pietricelele, v. pietricică (1) (Peștișani—Tîrgu Jiu). ALR SN V h 1 289/836.

6. (Prin Mold.) Post³ (1, 2). *Azi e popă*. ȘEZ. II, 43, cf. DDRF. ◇ Loc. a d j. De popă = a) (despre alimente, mincăruri; în opoziție cu de dulce) pregătit fără carne și fără grăsimi animale (conform prescripțiilor bisericesti); de post³. *Mincărilă țăranului de post (de popă) și de frupt (de dulce) sînt următoarele ...* ȘEZ. V, 3. *Cînd turtă se face numai cu apă, locmagii sînt de popă (de post)*. ib. VII, 75, cf. TDRG; b) (despre zile, săptămîni, perioade) în care se postește (conform prescripțiilor bisericesti); de post³. *Ouă, lapte, ... în zile de popă (zi de post) nu se vind*. ȘEZ. I, 51. *O mincare alcătuită din mămăligă, tătetă felii, [pe care] ... o mîncă sătenii săraci în zilele de popă (post)*. ib. II, 41. *În zile de popă — de post — se face o turtă [de mămăligă]*. ib. V, 51, cf. 117, I. CR. IV, 242, PAMFILE, C. 50, ȘĂINEANU, D. U.

II. (Iht.; Transilv., Maram. și Ban.) Zglăvoacă (*Cottus gobio*). Cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU, V., DDRF, GHEȚIE, R. M. 185, JAHRESBER. XII, 122, 142, ALEXI, W., ANTIPA, P. 787, ȘĂINEANU, D. U., BĂCESCU, P. 47, 171, H XVII 5, 255, XVIII 103, REV. CRIT. III, 165, ALR I 1 746/359.

III. (Entom.) I. (Regional) Cosaș (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 6 554/76.

2. (Regional) Grîngoasă (*Gymnopleurus pilularius*) (Peștișani—Tîrgu Jiu). Cf. ALR II 6 562/836.

3. (Regional) Bărbătușul unui cărbuș sau al altei insecte (pe care copiii îl înfig într-un băț ca să zbirnie, la jocul zbirnițoarea). *Prind un bărbătuș (de cărbuș) pe care îl numesc ei (băteții) de astă dată popă*. MARIAN, INS. 25. *Popa, adică cărbușul bărbătuș, cugelînd că a scăpat din mîinile celor ce l-au prins, dă să zboare*. id. ib. *La jocul zbirnițoarea, se cheamă popă bărbătușul de insectă care e înfipt într-un băț, pentru ca, învîrtindu-se, să facă zgomot*. PAMFILE, J. II, 91.

4. C o m p u s : (regional) popa-țigănilor = greier de cîmp (*Gryllus campestris*). Cf. VICIU, GL.

IV. (Bot.; regional) 1. (La pl.) Crăiță (*Tagetes erecta*). Cf. ȚOPA, C. 223, BORZA, D. 167.

2. (La pl.) Zbirciog (*Morchella esculenta*). Cf. BORZA, D. 195.

3. Numele unei plante nedefinite mai de aproape (Hangu—Piatra Neamț). Cf. H X 320.

— Pl. : popi și (regional, f. II) poape (H XVII 255). Gen.-dat. sg. : popii și (învechit) popei; voc. : popă și popo. — Și : (învechit) pop s. m., (regional, II) poapă (LB; POLIZU, BĂRCIANU, V., DDRF, GHEȚIE, R. M. 185, JAHRESBER. XII, 122, 142, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., BĂCESCU, P. 47, H XVII 5, 103, REV. CRIT. III, 165; pl. poape, POLIZU, BĂCESCU, P. 171, H XVII 103, REV. CRIT. III, 165) s. f.

— Din v. sl. *popa*, slavonul sîrb *пона*.

POPĂ² s. m. v. pop¹.

POPĂLNÍ vb. IV v. popilni.

POPĂLNIRE s. f. v. popilnire.

POPĂRIE s. f. (Rar) 1. (Cu sens colectiv) Preoțime. *Logofătul bisericesc și al școailor; mai mare pistă popărie, școlărei și învățătorime*. JIPESCU, O. 102, cf. SCRIBAN, D.

2. Preoție. Cf. SCRIBAN, D.

— Popă¹ + suf. -ărie.

POPĂRÍT s. n. Dare pe care o plăteau în trecut popii¹ (I 1). Cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U.

— Popă¹ + suf. -ărit.

POPĂSÍ vb. IV v. poposi.

POPĂZ s. n. v. popas.

POPCHIȘÓR s. m. (Prin Bucov.) Numele unei plante cu floare galbenă nedefinită mai de aproape. *În județul Suceava, se pune în prima scaldătură [a*

copilului]... *popchișor și cătușnică, ca să fie virloșel*. MARIAN, NA. 84, cf. GOROVEI, CR. 297, ȘEZ. XV, 108.

— Pl. : popchișori.

— Etimologia necunoscută. Cf. popă¹, pop¹.

PÓPCIE s. f. (Regional) Fiecare dintre stîlpii care (avînd unul dintre capete înfipt în pămînt) susțin un gard sau o poartă; (regional) pop¹ (I 1 d) (Băișești—Fălticeni). Cf. MARIAN, S. R. II, 56. *După ce s-au lăut, aruncă lăutoarea pe popciile gardurilor*. id. ib.

— Pl. : popcii.

— Probabil contaminare între pop¹ și pocele¹.

POPDEÁL s. m. v. podbal.

POPDELE s. f. pl. v. podbal.

POPEÁN s. m. (Prin Bucov.) Persoană înrudită cu un preot, neam, rudă a unui preot (care participă pe la toate praznicele). Cf. ȘEZ. V, 117.

— Pl. : popeni.

— Popă¹ + suf. -ean.

POPEASĂ s. f. (Regional) Soție de preot; preoteasă. *Soției lui nu-i zice nici popoate, nici popeasă, ci preoteasă*. Com. din JINA-SEBEȘ.

— Pl. : popese.

— Popă¹ + suf. -easă.

POPEAZĂ s. f. (Regional; glumet) Preot (Tirnova—Reșița). L. COSTIN, GR. BĂN. 164. *Măi vine o popează*. id. ib.

— Pl. : popeze.

— Popă¹ + suf. -ează.

POPÉLCA interj. (Prin sud-estul Transilv.) Interjecție care sugerează iuțea cu care fuge cineva (ca să scape sau ca să ajungă din urmă altă persoană); tulle, zbughi. *Cum a scăpat din mîna mea, popelca pîrinte, pe deal în jos*. BREBENEL, GR. P.

— Etimologia necunoscută. Cf. popă¹, popelcă.

POPÉLCĂ s. f. (Bot.; prin nordul Munt.) Mînătarcă (*Boletus edulis*). Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl. : ?

— Cf. popenchi.

POPELCŪȚĂ s. f. (Prin nordul Munt.) Diminutiv al lui popelcă. Cf. PAMFILE, J. III, 93, RĂDULESCU-CODIN.

— Pl. : popelcuțe.

— Popelcă + suf. -uță.

POPÉLNIC subst. (Regional) Lemn cu trei mici ramificații, cu care se joacă copiii (Șoroștin—Medias). Cf. VICIU, GL.

— Pl. : ?

— Pop¹ + suf. -elnic.

POPÉNC s. m. v. popenchi.

POPÉNCĂ s. f. v. popenchi.

POPÉNCHE s. m. I. (Bot.) 1. Numele a două specii de ciuperci comestibile, una cu mici pete roșietice sau brune la virful pălăriei, cu piciorul neted și alb, (regional) căciulaș-erpelui (*Coprinus atramentarius*), cealaltă cu pălăria acoperită de solzi filamentoși alipiți, cu piciorul alb, bătînd în roz sau liliachiu, (regional) buretele-calului (*Coprinus comatus*). Cf. ȘEZ. VIII, 5. *Mănătarcele, ciobănașii, popenchi sau opinticii*, ap. TDRG, cf. PASCU, S. 241, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 192, H I 97, ALR II, 6 404/386.

2. (Prin vestul Mold.; la pl.) Ghebe (*Armilaria mellea*). *Popenchii se fac toamna*. I. CR. VII, 252, cf. BORZA, D. 191.

II. 1. (Prin Mold.) Epitet glumeț pentru un om mic de statură; (regional) popîndoc (I 2), popîrdă (4), popîrtac² (II). Cf. SCRIBAN, D.

2. (Regional) Epitet glumeț pentru un copil; (regional) popîndoc (I 3), popîndău (I 3). Cf. BUL. FIL. I, 222, DR. VII, 396.

3. (Regional; în forma *popenc*) Epitet depreciativ pentru un om lenez; (regional) popînzac¹ (I 3), popîndău (I 4), popînzoi (I 3), popîrdă (1). Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: *popenchi*. — Și: (regional) *popéne* (com. din STRAJA-RĂDĂUȚI) s. m., *popéncă* (H I 97) s. f., *pepénci* (BORZA, D. 191) s. m.

— Din ucr. dial. pl. *пудпеньки* (lit. *підпеньки*).

POPENCI s. m. (Regional) Popoiac. Cf. JAHRESBER. XI, 148.

— Pl.: *popenci*.

— **Popă¹** + suf. *-enci*.

POPÉSC, -EĂSCĂ adj. 1. (Popular și familiar) Preoțesc. *Să fie lipsit de episcopie și să slujască slujba popească iar nu episcopiască* (a. 1652). ap. CADE, cf. ANON. CAR. *Episcopul... uitîndu-și de datoria cea popească, ... se sculase asupra clientului său, Ioan Sigismund*. ȘINCAI, HR. II, 192/17, cf. 135/38, DRU, LB. *Românilor le lipsea orice școală afară numai de o prea umilită și prea săracă preparandie de cite 6 săptămîni și un curs popesc de 6 luni*. BARIȚIU, P. A. III, 122, cf. POLIZU, BĂRCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Se uita... la barba popească, căruntă, a lui moș Grigore*. SADOVEANU, O. II, 148, cf. SCRIBAN, D. *De iad n-ai ce te teme, E basnă prostească, popească*. BENIUC, V. A. II, 123. *Bun e traiul haiducesc Dar mai dulce-i ăl popesc*. HODOȘ, P. P. 201. *Ș-o luat haine popchești pă iel*. ARH. FOLK. I, 162, cf. PASCU, C. 191. \diamond (Învechit și regional) *Literă (sau slovă) popească* = literă chirilică. *Nu știu eu cînd buchinea slovele popești, la gura vetrichii...?* KLOPȘTOCK, F. 182, cf. SCRIBAN, D. *Litere vechi sau popești*. ALR SN IV h 924/876.

\blacklozenge Din neam de popă¹ (I 1). *Frunză verde lemn domnesc, Am drăguț fecior popesc*. HODOȘ, P. P. 67.

\blacklozenge (Despre voce) Cu timbru nazal, ușor cîntat (specific preoților). *Lunganul... a început să răcească cu voce popească, dogită*. BARBU, P. 113. *Mi pare bine, fiule, zise împăratul șerpilor cu un glas popesc*. RETEGANUL, P. V, 7. \blacklozenge (Regional) *Burești popești* = nume dat mai multor specii de ciuperci (comestibile sau necomestibile). Cf. BORZA, D. 192, ALR II 6 404/310. *Măr¹ popesc* = nume dat unor specii de meri foarte roditori. Cf. BĂRCIANU, V. 141, DR. II, 705. *Măr² popesc* = fruct al unui măr¹ popesc. Cf. BĂRCIANU, V. 141, ȘEZ. V, 42, XV, 70, BIANU, D. S., BULET. GRĂD. BOT. I, 78, DR. II, 705, L. ROM. 1960, nr. 3, 74, BORZA, D. 106. *Măr¹ popesc de Cîsnădie* = specie de măr¹ popesc cultivat mai ales în sud-estul Transilvaniei. Cf. BORZA, D. 106. *Măr² popesc de Cîsnădie* = fruct al unui măr¹ popesc de Cîsnădie. Cf. id. ib. *Pară popească* = specie de pere, dulci și cu coaja galbenă. Cf. ȘEZ. V, 68, PASCU, S. 68. *Prună (sau poamă) popească* = specie de prune mari și cu coaja alburie. Cf. BĂRCIANU, V. 208, ȘEZ. V, 69, BORZA, D. 138, H XII 105, XVII 7, ALR II 6 082/130, 833, 836, 848.

2. Fig. (Adesea ironic) Extrem de mare¹ (I 1), de bogat, de întens etc. *Nemaifiînd supărat de nimene, trage Ivan un somn de cele popești*. CREANGĂ, O. 139, cf. DDRF, TDRG. *A venit mama preoteasa, bătrîna, ... ștergîndu-și mereu ochii cu basmaua popească rămasă de la răposatul*. BRĂESCU, O. A. I, 19. *Un trecător... cu un carton de înghețată într-o mîină, umbrela deschisă în cealaltă, și o popească batistă atîrnată de guler ca o bavelă, — se întoarce după ei*. TEODOREANU, M. II, 12. *Făcu o cruce popească*. P. CONSTANT, R. 155. *Scoase dintr-un collon un cortel alb, popesc*. SADOVEANU, O. I, 487. *Prinz popesc*. SCRIBAN, D. [*Bunicul*] *se ștergea la ochi cu o basma popească*. PAS, Z. I, 28. *Cupî pochească*.

ALR I 1 602/684. *Este un lemn nici de-o palmă, Nici de-un șchiop, Și poți face două coveți, Două lopeți Și o titte popască* (Ghînda). GOROVEI, C. 174.

— Pl.: *popești*.

— **Popă¹** + suf. *-esc*.

POPÉȘTE adv. (Popular și familiar) În felul preotului, ca un preot, preoțesc; spec. cu un timbru nazal, ușor cîntat (specific preoților). *Punea pîne de slujea popește*. DOSOFTEI, V. S. februarie 66^r/25, cf. LB, POLIZU, DDRF. *Bălmăji pe nas, popește... un deșănfat amestec de cîntece bisericesti și de cîntece de lume*. M. I. CARAGIALE, C. 117. *El începu să cutreiere capitala... îmbrăcat în toate felurile, țărănește, popește, turcește*. C. GANE, TR. V. 177. *Merream cîntînd popește, pe nas*. CĂLINESCU, E. O. II, 192. *Să le cîntăm popește aleluia*. STANCU, R. A. I, 369, cf. PREDĂ, I. 125. *Apoi a zîmbit, apostolește, popește*. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 91. *Frumos ni ti gătești Și-i puni șăua pochești*. MAT. FOLK. 819. \diamond Expr. **A călea popește** = a fi mîndru (fără teme), a-și da aere, a face pe grozavul. *Carte nu știe, dar calcă popește*. PANN, P. V. III, 28/20, cf. ROMÂNUL GLUMEȚ, 55, DDRF. **A dormi (sau a mîncea) popește** = a dormi (sau a mîncea) mult, zdravăn, bine. Cf. SCRIBAN, D., DM. *Se ospătă bine, mînceă și beu boierește, apoi dormi una popește*. RETEGANUL, P. III, 47.

— **Popă¹** + suf. *-ește*.

POPÉTE s. m. v. **popéț**.

POPÉȚ s. m. 1. (Regional) Numele a două specii de pești: a) *molan¹ (2)* (*Nemachilus barbatus*). BĂCESCU, P. 47, 131; b) *zvîrluc (Cobitis taenia)*. Cf. ANTIPA, P. 787, H VI 235, XVI 10, 22.

2. (Entom.; regional) *Cosaș (Șiștarovăț—Lipova)*. Cf. ALR I 1 896/69.

— Pl.: *popeți*. — Și: **popéte** s. m. BĂCESCU, P. 47, 131, H XVI 10, 22.

— **Popă¹** + suf. *-ef*.

POPÎI interj. (Regional; de obicei repetat) Strigăt cu care oamenii cheamă ratele (Valea Lupului—Hațeg). Cf. A IV 3.

— Onomatopee.

POPÎ² vb. IV. I. 1. **Tranz. fact. și refl.** (Popular și familiar) A (se) preoți (1); a (se) hirotonisi. *Arhiereul... mearsă la dînsul, vrînd să-l popască*. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 38^r/29, cf. ANON. CAR., DRU, LB. *Crescut de pomană într-un seminar ca să se popească, după ce și-a lăsat părul*. CR (1846), 149^r/50, cf. POLIZU. *De nu și-ar perde ochiul, am gîndit eu, că nu se mai poate popî*. CARAGIALE, O. I, 240. *El are să se însoare, să se popească*. SLAVIGI, O. II, 50, cf. 86, DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Popa are și el doi băieți la seminar, pe care, mai tîrziu, are să-i popească*. STANCU, D. 34. *Cum s-a simțit Că e popit, Pă toți iganii Că-i cheamă și dă spovadă-i întreabă*. MARIAN, SA. 303. *Șapte școli m-a învățat Că să mă popească-n sat*. RETEGANUL, TR. 19. *Eu nu m-oi popî în sat*. id. ib. *S-au năcăjit dascălii și biata babă să-l popească ori să-l profesărească*. ȘEZ. I, 88, cf. COMAN, GL. *Dracu s-a popî!* se spune în legătură cu un fapt ieșit din comun. Cf. JIPESCU, ap. GCR II, 261. (A b s o l.) *P-atunci vlădica dă la Siliștra pochea*. GRAUL, I, 364. \diamond (Glumeț) *De-ar fi lege-n țară Să popîm pe toți acetă Cari fac vinului ocară*. COȘBUC, P. I, 204. \blacklozenge **Tranz. fact.** (Învechit, rar) A călugări. *Voi m-afi călugărit, striga Lăpușneanul... M-afi popit voi*. NEGRUZZI, S. I, 161. \diamond Fig. *De mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu*. id. ib.

2. **Intranz.** (Popular și familiar) A exercita funcția de popă¹ (I 1), a sluji în calitate de popă¹; a păstori (3), (învechit) a preoți (2). *Au subscriș îndată atunci reversul că nici vor mai popî nici vor dascăli în toată viața lor*. BARIȚIU, P. A. I, 26. *Nici moartea*

nu i-ar fi scos din cap dragostea și îndurarea pentru mahalaua Flămînda — mahalaua lui de Țircovnic, pe unde s-a jucat și a popii. KLOPȘTOCK, F. 65. ♦ (Învechit, rar) A exercita funcția de preoteasă (2). Popind ea la aceia... idoli i să Țimplară deaaniile sv[e]nșilor apostoli... de le-au citit. DOSOFTEI, v. s. decembrie 242^v/25.

3. **Tranz.** (Învechit) A unge domn. *Să laudă că el au popit pă Grigorie Vodă, el il va dăspopi.* R. POPESCU, CM I, 394.

II. **Intranz.** (Regional) A cobî (Prăvăleni—Brad). ALR I 1 403/90. Nu popîi rău. ib.

— Prez. ind.: *popesc.*
— V. **popă¹.**

POPİ³ vb. IV. **Tranz.** (Rar) A propti (cu popii I 1). Cf. DDRF, BĂRCIANU.

— Prez. ind.: *popesc.*
— V. **popă¹.**

POPİC¹ s. m. (Regional) Popoiac (Cepari—Curtea de Argeș). UDRESCU, GL.

— Pl.: *popici.*
— **Popă¹** + suf. *-ic.*

POPİC² s. n. Diminutiv al lui **pop¹.**

I. 1. Bucată mică de lemn avînd diverse întrebunțări, mai ales ca element de susținere sau de sprijin: a) (Prin Ban., prin sud-vestul Transilv. și prin sudul Munt.) Bucată mică de lemn care se pune sub piciorul unei mobile, pentru a o fixa. Cf. ALR II/1 h 254.

b) Piesă mică de lemn folosită ca proptea la construcția tunelurilor. Cf. DL, DM, LTR², DEX.

c) (Munt. și prin sudul Transilv.) Fiecare dintre bucățile de lemn prinse între ele în formă de triunghi, care susțin acoperișul unei case (CHEST. II 223/95); lemn în formă de triunghi fixat între căpriorii și acoperișul unei case (ib. 246/87, 294); fiecare dintre bucățile de lemn fixate pe căpriorii acoperișului unei case, pentru a le mări rezistența (ib. 230/90).

d) (Regional; la coada coasei) Picior (II 1 j) (Zimnicea). Cf. ALRM SN I h 40/899.

e) (Regional; la sanie) Picior (II 1 i) (Ineu—Arad). Cf. ALR II 5 643/64.

f) (Regional) Încuietoare de lemn a unei uși, la casele țărănești (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II/1 MN 121, 3 812/76.

g) (Regional) Butuc de lemn, tăiat circular, folosit ca suport la lucrările de cioplire a lemnului; butuc, (regional) trupină, butură, buturog, tăietor, bucișum, trunchi, boc, bustean, scaun, ciopitor, tocător, tiutiuc, catur (Glimboca—Caransebeș). Cf. ALRM SN I 383/27.

h) (Regional) Bucată de lemn pe care se toacă pîrul de capră (Rudina—Trgu Jiu). Cf. H IX 89.

i) (Regional) Bucată de lemn, groasă la un capăt, cu care se bătuștește pămîntul; (regional) **pop¹** (I 2 1) (Răchita—Sebeș). V. m a f² (II 2). Cf. A II 6.

j) (Regional) Bucată de lemn (sau bolovan) care servește ca sprijin pentru o pîrghie de ridicat greutate (Dobra—Deva). Cf. ALR II/1 MN 151, 3 937/105.

2. (Prin Ban. și prin Transilv.) Băț scurt, ascuțit la un capăt, cu care se joacă copiii, lovindu-l cu alte bețe; (regional) **pop¹** (I 2 f). V. ț u r c ă. Cf. PAMFILE, J. III, 17, 19, REV. CRIT. III, 169, MAT. DIALECT. I, 265.

♦ (Regional) Bilă de lemn, teșită într-o parte, folosită la unele jocuri de copii (Crivina—Drobeta Turnu Severin). Cf. GL. OLT. ♦ (Popular; și în construcția *de-a popicul*) Joc de copii la care se folosește **popicul²** (I 2). *Jocurile copilărești: popic, cureaua roșie, de poarca.* HEM 609. *Copiii se joacă... de-a popicu.* PRIBEAGUL, P. R. 147, cf. H I 172, 301, II 59, 119, 282, v 72, VII 9, XIV 312, 430, XVIII 6, REV. CRIT. III, 165, CV 1950, nr. 3, 36, ALR SN v h 1 296, MAT. DIALECT. I, 265. ♦ (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Joc de copii asemănător cu **popicul²** (I 2), care se joacă cu mingea. Cf. ALR SN v MN h 1 296.

3. Fiecare dintre cele nouă piese de lemn lunguiețe, fasonate la strung, adesea cu armătură metalică la bază, folosite la jocul de **popice²** (I 4). Cf. I. GOLESCU, c., POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU. *Nu sint de socotînță... să învățăm aice patriotismul adevărat, izbînd în popici ori trăgînd la țintă.* SBIERA, F. s. 414, cf. ALEXI, W., TDRG, PASCU, s. 169, ȘĂINEANU, D. U., CADE, *Ordonanțele... așază popicele.* BRĂESCU, O. A. I, 108, cf. II, 123, KLOPȘTOCK, F. 8. *Hai dîncolo, unde s-aud duruind popicile.* SADOVEANU, O. X, 387, cf. SCRIBAN, D. 30 de oameni cu care vă purtați ca cu niște popici. DEMETRIUS, c. 15. *Sticlele de bere adunate într-o margine mi se părură delicate popice de faianță.* BARBU, P. 34.

4. (La pl.) Joc distractiv și sportiv la care se folosec opt **popice²** (I 3) așezate într-o anumită ordine în jurul unui mai mare și pe care jucătorii caută să le răstoarne de la distanță, cu o bilă mare de lemn; (rar) **popicărie** (1). *Spre distracția lor slujesc și jocul popicelor în grădini... și altele asemenea.* CUCURAN, D. 23/7, cf. POLIZU, LM. *Am jucat popice la Crasan.* DELAVRANCEA, T. 195, cf. DDRF, BĂRCIANU, TDRG. *Musicus merge la Luther să joace popici.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 267. *Mă invită ca de obicei... la o partidă de popice.* CAMIL PETRESCU, U. N. 246. *Să jucăm popice, propuse unul.* BRĂESCU, O. A. I, 40, cf. BUL. FIL. V, 246, SCRIBAN, D. *Aici nu ne jucăm la popice.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 4/6. *Muncitorii mineri au îndrăgit jocul de popice.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 789, cf. DL, DM. *Mai bine stăteai acasă și jucaj popice.* VIN. PESC. octombrie 1962, 21, cf. DER. *S-a dat startul în campionatul republican de popice pe echipe.* SP. POP. 1967, nr. 5 395, 2/5.

5. (La pl.) **Popicărie** (2). *Două băcăni, din care una cu berărie și popice, două prăvălii cu manufactură și galanterie... reprezintă centrul.* BRĂESCU, O. A. I, 108. *La popici sunau gologani... Oamenii, cu ochii mai luminoși ca de obicei, zvrleau bilele.* SADOVEANU, O. II, 184.

II. (Regional) Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba (Minișu de Sus—Vașcău). Cf. CHEST. II 331/407.

— Pl.: *popice* și (regional) *popicuri* (CHEST. II 246/294), (învechit și regional, m.) *popici*. — Și: (învechit și regional) **popică** (I. GOLESCU, c., BĂRCIANU, TDRG, CADE) s. f., (regional) **poplic** (ALR SN v h 1 296/316) s. n.

— **Pop¹** + suf. *-ic.*

POPICĂR s. m. Jucător (pasionat) de **popice²** (I 4). Cf. DDRF. *Se constituî, în mai 1894, un club s[au] club de popicari.* SBIERA, F. s. 414, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 85, DEX.

— Pl.: *popicari.*

— **Popic²** + suf. *-ar.*

POPICĂ s. f. v. **popic².**

POPICĂRIE s. f. 1. (Rar) Joc de **popice²** (I 4). Cf. DDRF, TDRG.

2. Loc unde se joacă **popice²** (I 4); teren special amenajat (sau clădire) pentru jocul de **popice²** (I 4), împreună cu toate piesele necesare jocului; **popice**, v. **popic²** (15). Cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Noaptea, într-o baracă scundă, îndărătul unei popicării, se aprindea un felinar sărac.* SADOVEANU, O. I, 530, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Cineva a ieșit afară, prin popicărie.* LĂNCRĂNĂN, C. II, 202, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *popicării.*

— **Popic²** + suf. *-ărie.*

POPİC¹ s. m. (Prin Olt.) Popoiac. Cf. CADE, CIAUSANU, GL.

— Pl.: *popici.*

— **Popă¹** + suf. *-ici.*

POPICI² s. m. (Olt.) Butuc de lemn cu trei ramificații, care formează scaunul virtelniței. V. p. a t¹ (5 b). Cf. DAMÉ, T. 140, TDRG, PAMFILE, I. c. 259, PASCU, S. 328, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, LTR².

— Pl. : popici.

— Pop¹ + suf. -ici.

POPICÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit, rar) Care are forma asemănătoare cu cea a unui popic² (I 3), ca un popic². V. p. r. e. l. u. n. g. u. i. e. ț. Polipii sint... de formă sau rotundă sau popicoasă. F (1870), 139.

— Pl. : popicoși, -oase.

— Popic² + suf. -os.

POPÍE s. f. (Popular și familiar) Preoție. *Popa ce va bea la crăcimă... să se gonească den popie.* PRAV. gov. 52⁷/7, cf. 63⁷/4, 120⁷/7. *De va mărturisii asupra cuiva ca să i s[ă] facă stricăciune la trupul omului... atunci să i să ia popia de tot (a. 1652).* GCR I, 160/10. *Care popă se va face vornic pre la nunte și va giuca... să i se ia popie (a. 1675).* id. ib. 217/26. *În vremea popiei sale nu-au mîncat nice boburi mazări, adevă legumi.* DOSOFTEI, v. s. februarie 68⁷/19, cf. DRU, LB, POLIZU. *Să știe și băietul tău oleacă de carte, nu numădecit pentru popie.* CREANGĂ, o. 190, cf. 235. *El era popă și trebuia să-și caute de popie.* SLAVICI, o. I, 265, cf. II, 46. *Mi-i frică să n-o paș cu D[umne]zeu.* *Să mă scoată din popie, e-apoi vai de capul tău.* CONTEMPORANUL, II, 11, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Auzi, dumneața, ca popa, în loc să-și vadă d-ale popiei, să se apuce de alte comedii!* STĂNOIU, c. I, 26, cf. SCRIBAN, D. *Băieții lui au făcut un pas mai departe spre popie.* STANCU, D. 35, cf. DL. *Stoian Șoimul, popă vechi... Ce s-au lăsat de popie... De s-au dat în haiducie.* ALECSANDRI, P. P. 97. *Popa Stoica din Fărcași... Car' s-a lăsat de popie și s-a apucat de vitejie.* ap. ODOBESCU, S. II, 428. *Bate, Doamne, pe popa, Pe popa pentru popie.* DOINE, 280. ◊ E x p r. (Regional) A se lăsa de popia (cuiva) = a renunța la serviciile unui preot, a refuza de a mai face parte din parohia unui preot; a nu mai voi să dea ascultare preotului. *Ne lăsam de-a ta popie și ne-om duce, ne-om ruga, Pe la popii altora!* TEODORESCU, P. P. 264. *Noi și-a noastră jigănie Ne-om lăsa de-a ta popie.* MARIAN, SA. 310.

— Pl. : popii.

— Popă¹ + suf. -ie.

POPILNIC s. m. (Bot.) 1. Mică plantă erbacee cu miros de piper, cu tulpina scurtă, cu două frunze mari, lucitoare, în formă de rinichi, cu o floare de culoare roșie închisă în virful tulpinii, cu rădăcină tiritoare avînd diferite întrebunțări în medicina populară; (regional) ficăța, năjit (III), năjitică (I), pipăruș (I 2), piperniță (II 1), pribolnic (4), trierei, tulipin, buba-inimii, buruiana-frigurilor, buruiană-de-atac, dafin-mic, lingura-popii, piperul-lupului (*Asarum europaeum*). Cf. ANON. CAR., COTEANU, PL. 21, CLEMENS, LB, POLIZU, BĂRCIANU, V., CIHAC, II, 277, LM. *Înainte zorilor, se spală fiecare cu apă de pe iederă, de pe popilnic și de pe rădăcina de iarba-vîntului.* MARIAN, S. R. II, 63, cf. DDRF, BRANDZA, FL. 153, DAMÉ, T. 186, GRECESCU, FL. 517. *Popilnic să-l fiarbă cu vin și să fie în gură și să bea pușin dimineața.* ȘEZ. VIII, 151, cf. XV, 22, ALEXI, W. *Se fierbe rădăcină de pochivnic (popilnic) și zeama se be de trei ori pe zi.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 130, cf. I. CR. II, 303, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 22, PASCU, S. 241, DR. I, 337, V, 557, PANȚU, PL. 231, 233, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Căutînd să răscolim pămîntul... o altă plantă curioasă, popivnicul (*Asarum europaeum*) atrage atențiunea.* SIMIONESCU, FL. 15, cf. BUJOREAN, B. L. 389, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 25, FLORA R.P.R. III, 22, PRODAN-BUIA, F. I. 199, DER, H III 116, 129, 226, 424, VI 25, XIV 349, XVI 42, 207, 280, 444, XVIII 102. *Verde foaie popilnic, Ce cați, mindro, pe colnic?* TEODORESCU, P. P. 340. *Foi-*

liță popilnic, Fire-ai, codru, afurisit, Nu vezi vara c-a venit? MAT. FOLK. 373, cf. VICIU, S. GL. *Frunzuliță popilnic, Muierea cu copil mic Nu e bună de nimic.* ȘEZ. XII, 86. *Foaie verde popilnic, I-auzi fetele ce zie.* ib. 147. *Foaie verde popalnic, Cînd îl văd ziua prin crîng, Numai gem și numai plîng.* PAMFILE, c. 7. 111, cf. CIAUȘANU, V. 89.

2. (Și în sintagma *popilnic iepuresc*, COTEANU, PL. 24, LB, BĂRCIANU, V., LM, DDRF, BRANDZA, FL. 526, GRECESCU, FL. 25, ALEXI, W., TDRG, ȘEZ. XV, 22, PĂCALĂ, M. R. 22, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, FLORA R.P.R. II, 520, BORZA, D. 83) Mică plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu frunze lucitoare, cu flori violacee, mai rar trandafirii sau albe; (regional) breabăn, micșunea (II), viorele, crucea-voinicului, floarea-păștilor, foaie-de-vioară, iarba-fiarelor, iarbă-trei-râi, trei-crai, trei-râi, trei-râi-boieresc (*Anemone hepatica*). Cf. PANȚU, PL.

3. (Prin Transilv., prin Bucov. și prin nordul Mold.; în forma *pochitnic*) Săricică (*Salsola kali*). Cf. ȚOPA, c. 221, BORZA, D. 154.

4. (Regional) Podbal (I) (*Tussilago farfara*) (Ferendia—Reșița). Cf. ALR I 1918/30.

5. (Regional, în forma *popionic*) Tulichină (*Daphne mezereum*). Cf. BORZA, D. 57.

6. (Regional) Ardei (*Capsicum annum*). Cf. ȘEZ. XV, 22, BORZA, D. 39.

— Accentuat și : *pópilnic*. COTEANU, PL. 21. — Pl. : *popilnici*. — Și : *pochivnic*, (învechit și regional) *popivnic* (accentuat și : *pópivnic*, COTEANU, PL. 21), (învechit) *popitnic* (ANON. CAR., BORZA, D. 25), *pohitnic* (LB, LM), (regional) *popitonic* (BORZA, D. 57), *popálnic*, *popilnic* (accentuat și : *popilnic*, DL), *popívnic* (BORZA, D. 25), *popóvnic* (id. ib.), *pochidnic* (H VI 25), *pochilnic*, (TDRG, BORZA, D. 25), *pochiónic* (BUJOREAN, B. L. 389) s. m., *pochiónic* (BRANDZA, D. 366) s. f., *pochipnic* (BORZA, D. 25), *pochirnic* (I. CR. II, 303, H III 129, 424, XIV 349), *pochitnic* (ȚOPA, c. 221, BORZA, D. 25, 154, H III 116, XVI 280), *poclivnic* (VICIU, S. GL.), *pohiónic* (BORZA, D. 25), *pohimic* (H III 226), *pohivnic* (BORZA, D. 25), *potihnic* (id. ib.), *potivnic* (PANȚU, PL., BORZA, D. 25), *propilnic* (TDRG), *propívnic* (id. ib.) s. m. — Cf. ucr. к о п и ш н и к, scr. k o p i t n i k.

POPÍME s. f. (Popular și familiar; cu sens colectiv) Preoțime. Cf. LB. *Popimea de toate confesiunile... își temea fiecare pinea de toate zilele.* BARIȚU, P. A. I, 406, cf. POLIZU. *Popimea își răzbună într-un mod curios: nici într-o monastire a Moldovei nu ni s-a întîmplat a găsi portretul lui Ion Vodă.* HASDEU, I. V. 38. *Și o deopotrivă ură hrănea el contra nobilimei și, liber-cugeltător, contra popimei.* F (1884), 19, cf. BAȚALBAȘA, S. A. II, 19, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Bucureștenii veniră grămadă la Giurgiu ca să-l primească, nu numai boierii, ci și negustorimea, popimea, prostimea.* C. GANE, TR. V. 142, cf. SCRIBAN, D. — Popă¹ + suf. -ime.

POPÍNĂ s. f. (Regional) 1. Movilă (I); gorgan; platou (I). Cf. ȘĂINEANU, D. U., ARHIVA, XL, 110, SCRIBAN, D., LTR², H I 95, II 141.

2. Grădiște (în lunca unei ape curgătoare). Cf. SCRIBAN, D., DER. *Sînt cunoscute la noi popinele sau grădiștile.* în scl 1971, 407, cf. M. D. ENC.

— Accentuat și : *pópînd*. SCRIBAN, D. — Pl. : *popine* și *popini* (SCRIBAN, D.). — Și : *pochină* s. f. H XIV 462.

— Pop¹ + suf. -înă.

POPINCĂ s. f. (Bot.) 1. (De obicei la pl.) Nume dat unor specii de ciuperci comestibile, unele cu pălăria galbenă-roșietică, ruginie sau brună, de obicei netedă, cu piciorul curbat sau răsucit, mai lung decît diametrul pălăriei și cu carnea alburie, cu miros de fructe (*Phollota mutabilis*, *Phollota squarrosa*), alta cu pălăria brună sau roșcată, uneori mai deschisă pe mar-

gine, cu piciorul alburii, acoperit cu mici fibre cenușii sau negre și cu carnea moale, cu miros puternic (*Pluteus cervinus*). Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 191.

2. (Regional; la pl.) Ghebe (*Armilaria mellea*). Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 191.

3. (Regional; la pl.) Burete de casă (*Merulius lacrymans*). Cf. BORZA, D. 195.

— Pl.: *popinci*. — Și: (regional, 1) *pipinci* (BORZA, D. 195) s. f. pl.

— Pop¹ + suf. *-incă*. Cf. GRAUR, E. 36.

POPINDOC s. m. v. *popindoc*.

POPINICI s. m. pl. (Bot.; regional) Popincă (1) (*Pholiota mutabilis*). Cf. BORZA, D. 195.

— Accentul necunoscut.

— Cf. *popincă*.

POPINTÉU s. m. v. *popindău*.

POPINTIC, *-Ă* adj. (Prin Bucov.) „Mittel și fără astimpăr”. ȘEZ. III, 85.

— Pl.: *popintici*, *-ce*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *popinteu*, *opintic*.

POPIÓN s. m. (Rar) Specie de maimuță cu pielea roșie, cu capul mare și coada scurtă, care trăiește în Africa (*Papio papio*). *Acestia era un neam de popioni*. HELIADE, O. I, 132.

— Pronunțat: *-pi-on*. — Pl.: *popioni*.

— După fr. *papion*.

POPIÓNIC s. m. v. *popilnic*.

POPÍR s. n. v. *papir*.

POPÍRE¹ s. f. (Rar) Acțiunea de a (s e) *popi²* (11); hirotonisire. Cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: *popiri*.

— V. *popi²*.

POPÍRE² s. f. (Rar) Acțiunea de a *popi³*. Cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: *popiri*.

— V. *popi³*.

POPIRIȘ s. n. v. *papir*.

POPIRÓS s. n. v. *papir*.

POPIRÓȘ s. m. v. *papir*.

POPIRÚȘ s. n. v. *papir*.

POPIRÚȘĂ s. f. v. *papir*.

POPISTÁN adv. (Prin nord-estul Olt.; în expr.) A sta *popistan* = a nu face nimic, a trîndăvi. LEXIC REG. II, 30.

— Etimologia necunoscută. Cf. *pop¹*.

POPISTĂȘ, *-Ă* s. m. și f., adj. v. *papistaș*.

POPISTĂȘESC, *-EASCĂ* adj. v. *papistășese*.

POPISTĂȘIȚĂ s. f. (Transilv. și prin Maram.; depreciativ) Femeie de religie catolică. Cf. ALR II/I MN 103, 2 775/157, 235, 250, 260, 310, 346, 353.

— Pl.: *popistășile*.

— *Popistaș* + suf. *-iță*.

POPISTRĂ vb. I v. *popistri*.

POPISTRÁT, *-Ă* adj. (Regional) Împestrițat. *Vrăbii cenușii... una are gușa popistrată cu boabe roșii*. STANCU, D. 72, cf. GL. OLT.

— Pl.: *popistrați*, *-te*.

— V. *popistra*.

POPISTREALĂ s. f. (Regional) Împestrițare. Com. din IANA-BÎRLAD.

— *Popistri* + suf. *-cală*.

POPISTRELĂ vb. I. In tran z. (Învechit, rar) A țîșni (împrăștiindu-se) în toate părțile; a împrôșca. (Învechit, rar) a pistrela. *Să și sparsă gratia... și scînteii multe popistrelă de arșă pre mulți*. DOSOFTEI, V. s. februarie 59°/22, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. pers. 3: *popistrelează*.

— De la *popistreală*.

POPISTRÍ vb. IV. Tran z. 1. (Învechit) A împetrija (prin împrôșcare). Cu *singile aceloră popistri zidurile cetății Varchei*. HERODOT (1645), 272, cf. DL, DM. ♦ R e fl. (Prin Ban.; despre fructe) A începe să se coacă, schimbîndu-și coloritul. *Cînd dau strugurii în coacere se zice că sînt popistríți*. H XVIII 267. *Cînd cireșele încep a se ioși se zice că s-au popistrít*. Com. din ORAVIȚA.

2. (Prin Maram.) A broda. *Dar de lucru ce mai lucră? Împistrește, popistrește Gulerăși tătîne-său și cămeșe frate-său*. BUD, P. P. 68, cf. 81. *Că-mpistrește, popistrește Mineci albe frate-său, Gulerăș tătîne-său*. BÎRLEA, L. P. M. I, 153.

— Prez. ind.: *popistresc*. — Și: (regional) *popistrá* vb. I. DEX.

— Cf. bg. *попъстрия*.

POPISTRÍTĂ adj. (Regional; în sintagma) *Săptămîna popistrítă* = cîrneagă (Peștișani—Tîrgu Jiu). ALRM II/I h 251/836.

— V. *popistri*.

POPISTROACĂ s. f. sg. (Prin nord-vestul Olt.) Stropitură, stropoală (de ploaie). Cf. cv 1951, nr. 2. 34. *A dat o popistroacă de ploaie*. ib.

— *Popistri* + suf. *-oacă*.

POPÍȘNICĂ s. f. (Regional) Numele unei plante medicinale nedefinite mai de aproape (probabil *popilnic* 1). Cf. I. CR. II, 242. *Popișnică să herbi cu vin*. ib.

— Pl.: *popișnice*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *popilnic*.

POPIȘTĂȘ, *-Ă* s. m. și f., adj. v. *papistaș*.

POPIȘTÓC s. m. (Regional; ironic) Popoiac (Cepari—Curtea de Argeș). UDRESCU, GL.

— Pl.: *popiștoci*.

— De la *popá¹*.

POPÍFTNIC s. m. v. *popilnic*.

POPÍFVNIC s. m. v. *popilnte*.

POPÍC interj. 1. (Popular și familiar; adesea cu valoare adverbială) Exclamație care se rosteste la apariția neașteptată a cuiva (și care exprimă surprindere, mirare, neplăcere etc.). V. *hop, țopic*. *Bine-am găsit, giupineasă*. — *Piei, drace!*... *Da de unde-ai ieșit deodată popic, chir Manol!* ALECSANDRI, T. 947, cf. CIHAC, II, 149. *Poate să-ți țasă înainte vrîn iepure, ceva... și popic! m-oi trezi cu tine acasă*. CREANGĂ, O. 79, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 333, ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, STIL. 88. *Popic și el la masă*. SCRIBAN, D., cf. DL, DEX. *Toamă cînd se pun la masă, Popic și el intră-n casă*. SEVASTOS, AP. CADE. *Popic, moașă, colac*. ȘEZ. III, 85. *Cînd flăcăii și fetele joacă, dă, ca la o zi de veselie, hai, popuc! și moarlea, cu sabia scoasă, se amestecă printre oameni*. RĂDULESCU-CODIN, I. 122, cf. 356, I. CR. III, 146, PAMFILE, DUȘM. 339.

2. (Prin Mold.; de obicei în corelație cu alte interjecții) Cuvînt care redă zgomotul produs de ruperea bruscă a unui lucru. Cf. DDRF. *Mîța trage și ea. Pînă*

cînd, pâr, poc, popic! se rupe coada pisulencej. I. CB. III, 206.

- Și: (regional) **popúe** interj.
- Onomatopee. Cf. **țopic**.

POPÎLNÍ vb. IV. **Tranz.** (Transilv. și prin Olt.; complementul indică vase) A umple pînă la refuz. Cf. LB, CIHAC, II, 277, DDRF, GHEȚIE, R. M. 339, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, DL. *Am adus litra de la móră popîlniută de fînă!* VICIU, GL. *Un tăier popîlnit de mere.* id. ib., cf. I. CR. VIII, 187.

- Prez. ind.: **popîlnesc**. - Și: **popîlní, popální** (CIHAC, II, 277, DDRF) vb. IV.

- Din bg. **попълня**.

POPÎLNIC s. m. v. **popîlnic**.

POPÎLNÍ vb. IV v. **popîlni**.

POPÎLNIRE s. f. (Transilv. și prin Olt.) Acțiunea de a **popîlni**. Cf. LB, LM, DDRF.

- Pl.: **popîlniri**. - Și: **popálnire** s. f. DDRF.
- V. **popîlni**.

POPÎLNIT, -Ă adj. (Transilv. și prin Olt.; despre vase) Plin pînă la refuz, plin ochi. Cf. LB, CADE, DM. *N-o pune popîlniută oala la foc.* I. CR. VIII, 187, cf. BL VI, 168. *Vasul acesta e (plin) popîlnit.* CIAȘANU, V. 190.

- Pl.: **popîlniți, -te**.
- V. **popîlni**.

POPÎNDÁC s. m. v. **popînzac**².

POPÎNDÁU s. m. I. 1. Numele a trei specii de animale rozătoare: a) mic animal rozător de stepă cu ochii mari, cu blana galbenă-cenușie și coada scurtă și stufoasă, care trăiește în galerii subterane; țîștar, (regional) mitorlan (2), pință (a), **popîndet** (I 1 b), **popîndoc** (I 1 a) (*Citellus citellus*). *Cînd călătorești pe drumurile de stepă... și se întîmplă să vezi doi-trei popîndăi, trecînd în goană.* SIMIONESCU, F. R. 60, cf. CARABELLA, A. D. 45, DL. *Dintre reprezentanții caracteristici ai faunei Dobrogei sudice menționăm: popîndăul, iepurele, vulpea.* MG I, 669, cf. ZOOLOGIA, 175, M. D. ENC., DEX; b) (regional) șoarece (I 1 b) (*Microtus arvalis*). Cf. ARH. OLT. XXI, 273; c) (regional) șoarece (I 1 e) (*Apodemus sylvaticus*). Cf. CADE. *Popîndăul ăsta, ca toți șoarecii, e o vietate foarte deșteaptă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 155. *Un popîndău... s-a sprijinit în coadă în mijlocul șoselii.* v. ROM. octombrie 1953, 31. *Era fie ureo cîrțiță, fie vreun popîndău.* PREDĂ, M. S. 64. *Trăgeam din cînd în cînd cite un foc de pistol în sus, mai ales cînd auzeam fișuit de popîndăi.* s. ianuarie 1961, 43. *Rapiditatea cu care dispăre țîi dă falsa iluzie că ai avut în față un șobolan, hîrciog sau popîndău.* vîn. PESC. iunie 1962, 6. *Ceialți copii se depărtaseră fugărind popîndăii pe imaș.* IL septembrie 1962, 8, cf. H VII 419, XIV 279. ♠ (Ca termen de comparație) *Fusese mai cu seamă nevoie... să-l apuce de piept și să-l zgîlție ca pe un popîndău.* PAS, Z. II, 190. *Pruncul ei, cel mort după naștere, stătea ca un popîndău în grîu.* DEMETRIUS, A. 26. *Mitru cu Florița au rămas în mijlocul ocolului, ca doi popîndăi.* T. POPOVICI, SE. 148. *M-am anchilozat de cînd stau îngropat ca popîndăii.* IL septembrie 1960, 7. *Acum stați, ca popîndăii, pe mușuroaie.* LĂNCRĂNȚAN, C. II, 59. ♠ (Glumet; ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”, pentru a sugera proporțiile mici ale unei persoane) *Mai aneji de arat, lele Ilinco? întrebă un popîndău de nevastă p-o mătúșă.* LUNGIANU, ap. CADE. ♠ (Adverbial; pe lângă verbe ca „a se așeza”, „a sta” etc.) Ca un popîndău (I 1), în picioare, drept (și nemișcat). Cf. ZANNE, P. II, 746, DR. III, 447, SCRIBAN, D., DL, RĂDULESCU-CODIN, ARH. OLT. XXI, 273.

2. (În dicționare) Sperietoare (de păsări). Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL.

3. (Regional) Popîndoc (I 3). Com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ.

4. (Prin Olt.) Epitet depreciativ pentru un om leneș; (regional) popenchi (II 3), **popînzac**¹ (I 3), **popînzoi** (I 3), **popîrdă** (I). Cf. CADE. *Ești un popîndău la casa asta.* PAȘCA, GL.

II. (În forma **popînteu**) 1. (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Bucată de pămînt bine udată și mulată în forma unei sfere prevăzute cu o gaură, care, trîntită de pămînt, produce o pocnătură caracteristică; p. e x t. joc de copii în care se folosește acest obiect. Cf. H XVIII 78, REV. CRIT. IV, 145, com. din ȚĂRCAȚI-BEIUȘ.

2. Fig. (Regional) Față grasă, umflată; (regional) **popînzac**² (II), **popînzoi** (II). Cf. ZANNE, P. II, 746.

- Pl.: **popîndăi** și (rar, n., pentru unele sensuri) **popîndăie** (SCRIBAN, D.). - Și: (popular) **popántă** (DDRf) s. f., (regional) **popînteu** (DR. III, 446, ZANNE, P. II, 746), **potînteu** (ARH. OLT. XXI, 273, DR. III, 446) s. m.

- Cf. **popîndoc**.

POPÎNDEÁ s. f. (Prin Transilv.) Sperietoare (de păsări). Cf. ALEXI, W.

- De la **popîndău**.

POPÎNDEÁCL s. n. v. **popîndecál**.

POPÎNDEȚ s. m., s. n. I. 1. S. m. (Dobr. și prin Munt.) Numele a două specii de animale rozătoare: a) șoarece (I 1 b) (*Microtus arvalis*); b) **popîndău** (I 1 a) (*Citellus citellus*). Cf. H I 284, II 253, 270, 319. ♠ (Glumet; ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”, pentru a sugera proporțiile mici ale unei persoane) *Un popîndet de flăcău, venit de curînd prin partea locului.* SANDU-ALDEA, A. M. 139. *Cel ce aruncă gluma aceasta era un popondete de rumân, cu fața rotundă.* SĂM. IV, 909.

2. S. n. (Popular) Sperietoare (de păsări). O cruce de prăjină cu brațele ntinse, legate cu un cîrpei de funie de lei, purtînd în vîrf, drept cap, o veche oală spartă... *Era un popondet!* CARAGIALE, O. III, 63, cf. BĂRCIANU, SCRIBAN, D., DL. DEX.

II. S. n. (Regional; art.; în forma **popandet**) Numele unui dans popular nedefinit mai de aproape; melodie după care se execută acest dans (Topalu—Hîrșova). Cf. H II 320.

- Pl.: (I 1) **popîndetți**, (I 2) **popîndete**. - Și: **popandet** (H II 320) s. n., **popondete**, **popondet** s. m., s. n. - De la **popîndău**.

POPÎNDF vb. IV. (Prin Olt. și prin Ban.) 1. **Tranz.** A îmbrînci, a ghionti. Cf. ANON. CAR. *L-am popîndit, de a ajuns cît colo în gard.* CADE. *L-am popîndit de o ajuns cît colo în gard.* L. COSTIN, GR. BĂN. 164, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 16. ♠ (Prin Olt.) A ucide. Cf. SCRIBAN, D.

2. Refl. A-și părăsi familia, locul de naștere sau reședința, stabilindu-se în altă parte, pierzîndu-se în lume; a se instrăina. Cf. CADE. *Am avut și eu un copil și s-a dus de s-a popîndit și acum nu mai știu de el.* PAȘCA, GL.

- Prez. ind.: **popîndesc**.
- Cf. bg. **попъдн**.

POPÎNDÓC s. m. I. 1. (Mold. și nordul Dobr.) Numele a două specii de animale rozătoare: a) **popîndău** (I 1 a) (*Citellus citellus*). Cf. DL, DEX, ȘEZ. XVIII, 168; b) șoarece (I 1 b) (*Microtus arvalis*). Cf. DEX. *Un popîndoc cenușiu se strecoară în locuința-i subterană.* SADOVEANU, O. IX, 511, cf. SCRIBAN, D., H I 236, III 48, XIV 375. ♠ (Ca termen de comparație) *Îndată se arată în lumină Traian „Bătatu”, ieșit, ca un popîndoc, din ascunzătoare.* SADOVEANU, P. M. 37. ♠ (Glumet; ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”, pentru a sugera pro-

porțile mici ale unei persoane) *Un popîndoc de băiat*. SCRIBAN, D. ♦ (Adverbial; pe lângă verbe ca „a se așeza“, „a sta“ etc.) Ca un popîndoc (I), în picioare, drept (și nemișcat). [Cîinele] se așază popîndoc pe coadă și ridică amîndouă labele de dinainte pe lângă botu-i fin. SADOVEANU, O. VIII, 452, cf. DEX.

2. (Prin Mold. și prin nord-vestul Munt.) Popîrtăc² (II). Cf. SCRIBAN, D., DEX, UDRESCU, GL. ♦ (Adjectival) O față popîndocă. SCRIBAN, D., cf. DL.

3. (Regional) Epitet glumeț pentru un copil; (regional) popenchi (II 2), popîndău (I 3). Nu este casă care să n-aiă trei-patru popîndoci de toate vîrstele. GÎRLEANU, N. 129, cf. CADE, DL, DEX.

II. S. m. (Prin Mold. și prin nordul Dobr.; în forma *popondoc*) Parmac² (2). Cf. TDRG. *Scheletul prispiei este făcut de niște grinzi lungi, numite tălpi... sprijiniți de niște tărăși numiți... popondoci*. PAMFILE, I. C. 403, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *popîndoci*. — Și: *popîndop* (H I 236), *popîndoc* (DL), *popondoc* (TDRG, PAMFILE, I. C. 403, ȘĂINEANU, D. U., CADE, COM. IORDAN) S. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. *pop¹*, magh. *v a k o n d o k*.

POPÎNDOP s. m. v. *popîndoc*.

POPÎNZĂC¹ s. m. I. 1. (Regional) Șoarece (IIe) (*Apodemus sylvaticus*). Cf. CADE, ȘĂINEANU, D. U. ♦ (Adverbial; pe lângă verbe ca „a se așeza“, „a sta“ etc.) Ca un popînzăc¹ (I 1), în picioare, drept (și nemișcat). Cf. ZANNE, P. II, 746, ȘĂINEANU, D. U.

2. (Prin Olt.) Sperietoare (de păsări). Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

3. Fig. (Prin Olt.) Popîndău (I 4). Cf. CADE.

II. Fig. (Prin vestul Munt.) Popîndău (II 2). Cf. ZANNE, P. II, 746.

— Pl.: *popînzaci* și (I 2, n) *popînzace* (SCRIBAN, D.).

— Cf. *popîndău*.

POPÎNZĂC² s. m. (Mai ales la pl.) Mușuroi format din rogozul (și din alte plante de baltă) care cresc în bălțile, mlaștinile statornice din cîmpie; ridicătură în formă de insulă de la suprafața unei ape, formată din tulpinile și din rizomii rogozului în mlaștinile din cîmpii și din luncile largi. V. *plavie*. Mai sînt încă foarte caracteristice pentru baltă toate asociațiunile de plante cari formează complexe mari... rogozurile, păpușele, stufăria, plaurul, prundoaiele, *popînzacele* etc. ANTIPA, P. 196. *Popîndacii, priviți din apropiere, par ca niște snopi de rogoz, așezați în apă*. PANȚU, PL., cf. SCRIBAN, D. Toma, fierbînd mereu, lovește cu piciorul într-un popîndac și scuipă mîntos. CAMIL PETRESCU, O. I, 287, cf. DL, LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *popînzaci* și (n.) *popînzace*. — Și: *popîndăc* (pl., n., și *popîndace*, SCRIBAN, D.) S. m.

— Etimologia necunoscută.

POPÎNZOC subst. (Prin estul Mold.) Insulă sau grind formată de o apă curgătoare. Cf. I. CR. VI, 153.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *popînzăc²*.

POPÎNZOI s. m. (Regional) I. 1. Șoarece (IIc) (*Apodemus sylvaticus*). Cf. CADE. ♦ (Adverbial; pe lângă verbe ca „a se așeza“, „a sta“ etc.) Ca un popînzoi (I 1) în picioare, drept (și nemișcat). Cf. ZANNE, P. II, 746.

2. Sperietoare (de păsări). Cf. CADE.

3. Fig. Popîndău (I 4). Cf. CADE.

II. Fig. Popîndău (II 2). ZANNE, P. II, 746.

— Pl.: *popînzoi*.

— Cf. *popînzăc¹*.

POPÎRDĂ s. f. 1. (Regional) Popîndău (I 4). Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

2. (Regional) Cîine. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

3. (Prin Bucov.) Epitet glumeț pentru o față obraznică și guralivă. ȘEZ. III, 85. ♦ Fig. (Regional) Gură (considerată ca organ al vorbirii); p. ext. reproș, dojană, ocară (Boroaia—Fălticeni). ȘEZ. IX, 52. *Ei, asta ca asta, da' unde mai pui la socoteală popîrda (gura) femeii, cînd m-oi întoarce acasă fără vacă și fără bani*. ib.

4. Fig. (Regional) Popîrtăc² (II) (Vlăsnești—Botoșani). Com. FURTUNĂ.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *popîndău*.

POPÎRLĂN subst. (Dobr. și nord-estul Munt.) Numele unei hore executate în ritm lent; melodie după care se execută această horă. — *Zi, mă, popîrlanu... Și țiganul își dregea vioara. Flăcăii se strîngeau în mijloc și se prindeau de mîni*. PÎRVESCU, C. 39, cf. VARONE, D. 124, H I 270, 301, 388, II 257, XII 149, com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ.

— Pl.: ?

— *Popă¹* + suf. *-irlan*. Cf. *momîrlan¹*.

POPÎRNĂC s. m. (Prin nordul Munt.) Piatră tăiată în patru dungii, pusă lângă vatră, de-a lungul unui perete de lemn, pentru a-l feri de foc; (regional) cămineț. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *popîrnaci*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *pop¹*.

POPÎRNĂU s. n. (Prin Transilv.) Sicriu, coșciug. Cf. DDRF. *Cînd mai bine, cînd mai rău, pin-ajungi în popîrnău*. ZANNE, P. III, 314.

— Pl.: *popîrnaie*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *copîrșeu*.

POPÎRȘTĂU s. m., adj. (Regional) (Om) „înalț, ieșit din comun și prost“ (Talpa Ogrăzile—Roșiori de Vede). COMAN, GL.

— Pl.: *popîrștăi*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *pop¹*.

POPÎRTĂC¹ s. m. 1. (Familiar și peiorativ) Preot. Cf. PASCU, S. 192.

2. Spec. (Prin Mold., prin Transilv. și prin nord-vestul Munt.; adesea ironic) Popoiac. Cf. IORDAN, STIL. 197. *Ăsta nu-i popă, e numai popîrtăc*. MAT. DIALECT. I, 187, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *popîrtăci*.

— De la *popă¹*.

POPÎRTĂC² s. n., s. m. I. 1. S. n. Par¹ (I), prăjină etc. avînd diferite întrebunțări:

a) (Popular) Pop¹ (I 1 b). Cf. CIHAC, II, 277, DDRF, ALEXI, W.

b) (Prin Mold. și prin estul Munt.) Par¹ (I) înfipt în pămînt, prins de plug sau fixat pe o ambarcație ușoară, care are, din loc în loc, mici crăcane pe care se atîrnă uneltele sau obiectele de folos casnic. V. *pop¹* (I 1 i), *prepeleac*. Cf. ȘĂINEANU, D. U., SĂGHINESCU, S. 31, H XI 428, PASCU, C. 189.

c) (Prin nord-estul Munt. și prin nord-estul Olt.) Par¹ (I) despicat la un capăt (în formă de crăcană), care servește la culesul fructelor de pe ramurile înalte ale pomilor; (regional) proțap. Cf. cv 1949, nr. 9, 33, LEXIC REG. 84.

d) (Prin nord-estul Olt.) Pîrghie (I); cric. Cf. LEXIC REG. 84.

2. S. m. (Prin Dobr., prin vestul Mold. și prin sud-estul Munt.) Pisc² (3). Cf. H VII 155, 184, X 356, com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ.

3. S. n. (Prin nord-estul Olt.) „Cîrlig animat de o cracă de care te prinzi cu mîinile și te legeni“. LEXIC REG. 84.

II. S. m. (Regional) Epitet glumeț pentru un om mic de statură; (regional) popenchi (**H 1**), popindoc (**I 2**), popîrdă (**4**). Cf. СИНАС, II, 277, DDRF, ALEXI, W., ȘAINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: (**I 1, 3**) *popîrface* și (**I 2, II**, rar, m. și **I 1**) *popîrfaci*. — Și: (**II**) *popîrjap* s. m. Com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ.

— De la *pop*¹.

POPÎRTĂP s. m. v. *popîrjac*².

POPÎȘOI subst. v. *păpușoi*.

POPÎVNIC s. m. v. *popilnic*.

POPLĂC s. m. (Prin nord-vestul Munt.) Molan¹ (**2**) (*Nemachilus barbatus*). Cf. BĂCESCU, p. 48, 131.

— Pl.: *poplaci*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *popete*.

POPLĂND, -Ă adj. v. *plăplnd*.

POPLECĂ vb. IV. R. efl. (Prin Ban.) „A îndoi picioarele”. L. COSTIN, GR. BĂN. 164. *Se popleciesc*. Id. ib., cf. NOVACOVICU, C. B. I, 17.

— Prez. ind.: *poplesc*.

— Din scr. *popletati*, *poplecem*.

POPLIC s. n. v. *popic*².

POPLIN s. n. Țesătură lucioasă (și subțire) de bumbac mercerizat (sau, mai rar, de mătase) cu legătura de pînză, folosită mai ales pentru cămăși bărbătești sau pentru îmbrăcămintea ușoară femeiască. *Purta cămașă de poplin*. PREDĂ, D. 56. *Va intra în cooperativă să se intereseze... de șifon dublu lat și de poplin*. v. ROM. septembrie 1962, 18. *În țara noastră se fabrică și poplin de mătase, în cantități mai mici*. LTR². *La rochie de poplin Peștorii nu mai vin, și la rochie de mătasă Peștorii toți se-ndeasă*. FOLC. TRANSILV. I, 73. ♦ (La pl.) Sortimentele din țesătura descrisă mai sus. *Avea... zeci de mii de metri de dejalină și poplinuri*. v. ROM. iulie 1954, 25. ♦ Țesătură cu urzeala de mătase și cu băteala de lînă. Cf. CADE. *Poplin de lînă*. DL.

— Pl.: *poplinuri*. — Și: (învechit și regional) *poplină* (CADE, DM) s. f., (învechit, rar) *poplina* (GHICA, în CONTRIBUȚII, II, 266) s. n.

— Din rus. *поплин*, fr. *popeline*.

POPLINĂ s. f. v. *poplin*.

POPLITEU, -ÉE adj. (Despre mușchi, artere, nervi etc.) Care se află în porțiunea posterioară a genunchiului, opusă rotulei. *M[ușchiul] popliteu se află din jos de adîncătura genuchelui*. POLIZU, p. 74/9. *Ar[era] poplitee se află în adîncătura genuchelui*. Id. ib. 164/5. *N[ervul] popliteu extern sau peroneu se scoboară pe după condiul extern*. Id. ib. 191/32. *Arteria poplitee fiind adîncă și înconjurată de multă grăsime, această arterie se comprimă mai bine*. TURNESCU, MED. OP. 127/24. *Groapa poplitee*. D. MED. 404. *Vasele poplitee*. Id. ♦ (Substantivat, m.) Mușchi² (**1**) care se află în porțiunea posterioară a genunchiului, opusă rotulei. *Popliteul este de o formă triunghiulară, situat în linie oblică la partea posterioară și superioară a gambii*. KRETZULESCU, A. 255/25.

— Pl.: *poplitei*, -ee.

— Din fr. *poplité*.

POPLIND, -Ă adj. v. *plăplnd*.

POPLÓN s. n. v. *plapumă*.

POPOAIE s. f. (Învechit și regional) Soție de preot; preoteasă. *Mi-au lasat o popoaie zălog* (a. 1778). IORGA, s. D. XII, 95, cf. DRU, DR. v, 10. *Te chitești ca și-o popoaie*. VICIU, s. GL. *Soției lui nu-i zice nici*

popoaie, nici popeasă, ci preoteasă. Com. din JINA—SEBEȘ.

— Pronunțat: *-poa-ie*. — Pl.: *popoaie*.

— *Popă*¹ + suf. *-oaie*.

POPODIE s. f. v. *păpădie*.

POPOI s. n. **1**. (Prin nord-vestul Olt.) Mălai (**II 3**) subțire copt în spuză. Cf. cv 1950, nr. 4, 37, L. ROM. 1962, nr. 3, 263, 265.

2. (Regional) Pîine mică de forma unei „turtițe” (Slivilești—Motru). GL. OLT. *Trei popoaie d'ê pin' așa miê*. ib.

— Pl.: *popoaie*.

— *Popă*¹ + suf. *-oi*.

POPOIAC s. m. (Regional; adesea ironic) Preot tînăr, lipsit de experiență (și cam dichisit); (regional) popenci, *popic*¹, *popici*¹, *popiștoc*, *popîrjac*¹ (**2**). *Popoaici se pricep mai mult la citire pã condac, pã tipic*. JIPESCU, o. 123, cf. TDRG, PASCU, s. 192, CADE. *Sinonim atît intelectual cît și afectiv cu popoaie este popîrjac*. IORDAN, STIL. 197, cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pronunțat: *-po-iac*. — Pl.: *popoiaici*.

— *Popă*¹ + suf. *-oiac*.

PÓPOL s. m. v. *popor*.

POPOLĂR, -Ă adj. v. *popular*.

POPOLĂȚIE s. f. v. *populație*.

POPONĂȚĂ vb. I. R. efl. (Rar) A se cocoța, a se cățăra, a se sui (într-un copac). *Ce te-ai poponățat acolo?* MARIAN, în DA II, 514, cf. DR. VII, 110.

— Prez. ind.: *poponățez*.

— Cf. *poponeț¹*, *poponeț²*, *cocoța*, *popoța²*.

POPONDÊTE s. m., s. n. v. *popîndeț*.

POPONDÊȚ s. m., s. n. v. *popîndeț*.

POPONDÓC s. m. v. *popîndoc*.

PÓPONE s. m. v. *pepene*.

POPONEĂCĂ s. f. (Regional) Cutie (Lisa—Făgăraș). LEXIC REG. 93.

— Pl.: *poponeci*.

— Etimologia necunoscută.

POPONEĂȚĂ s. f. v. *poponeț¹*.

POPONÉL s. m. (Regional) Greier (*Gryllus campestris*) (Costești—Baile Herculane). Cf. ALR I 1 893/840.

— Pl.: *poponei*.

— Cf. *popă*¹.

POPONÉTE¹ s. m. (sg.) (Prin nord-estul Olt.) Colăcel din aluat dospit de pîine, care se împarte (copiilor) de pomană. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Cf. *popoi*.

POPONÉTE² s. m. v. *poponeț¹*.

POPONÉTE³ s. m. v. *poponeț²*.

POPONÉȚ¹ s. m. (Bot.) **1**. (Popular) Volbură (*Convolvulus arvensis*). Cf. POLIZU, СИНАС, II, 278, DDRF, GHETIE, R. M. 339, BĂRCIANU, ALEXI, W., PANTU, PL., ȘAINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 51, H-VII 83.

2. Plantă din familia gramineelor, cu frunze subțiri și cu un spic în vârful tulpinii asemănător cu acela al grîului, care crește în regiunile de baltă (*Alopecurus aequalis*). Cf. CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 16.

— Pl.: *poponeți*. — Și: *ponéte* (POLIZU, CADE, BORZA, D. 16), *ponéte* (BORZA, D. 51) s. m.

— Cf. scr. *poponac*, ucr. *опонець*.

POPONET² s. m. (Glumet) Preot. *Lasă-te în conia sfînşiei sale că te scoate poponef ca din cutie.* CREANGĂ, o. 223, cf. TDRG.

— Pl. : *poponefi.*

— **Popă¹** + suf. *-onef.*

POPONET³ s. m., s. n. I. S. m. 1. (Munt., prin Mold. și prin Dobr.) Numele a două specii de animale rozătoare: a) șoarece (I 1 c) (*Apodemus sylvaticus*). Cf. CADE, DL, DM, DEX; b) șoarece (I 1 b) (*Microtus arvalis*). M. D. ENC., cf. DEX, com. MARIAN. *Cite un poponef se saltă, se înalță în două picioare și se uită la mine cu ochii lui mici, lucitori și rotunzi.* SANDU-ALDEA, A. M. 108, cf. DR. III, 447, SCRIBAN, D., H I 346, II 79, 322, VII 170, XIV 338, TOMESCU, GL., ALR I 1 192/700, 703, 710, 740, 748, 760, 790, 988. ♦ (Adverbial; pe lângă verbe ca „a se așeza“, „a sta“, „a șede“ etc.) Ca un popindău (I 1), în picioare, drept (și nemișcat); în mod provocator. Cf. PAMFILE, J. II, 161, ȘĂINEANU, D. U. *Un fedeș de vin stătea poponef alături.* SADOVEANU, o. XIII, 111. *După ce m-a doftorit, am rămas un timp poponef în marginea patului.* id. ib. XVII, 457. *Ce-mi stai poponef la ușă?* SCRIBAN, D. *Dumneai șade poponef în trăsură.* GRAIUL, I, 338, cf. I. CR. III, 251, ȘEZ. XX, 138. ♦ (Familiar; adverbial; pe lângă verbe de mișcare) Deodată, brusc, tam-nisam (în fața cuiva). *Oamenii tăcură, dar crîșmărița sări poponef.* GÎRLEANU, N. 38, cf. PASCU, S. 333. *Ce mi-ai venit acum poponef?* SCRIBAN, D. *Ce-mi pui chitanțele poponef pe masă?* id. ib. *Trîndăvesc prin cabinele Iar de-i zor—vin poponef cu discursuri pe tipic.* CONTEMP. 1950, nr. 184, 3/1.

2. (Popular) Sperietoare (de păsări). Cf. DDRF. *Proprietarii de turme scotese că e destul să pună poponef, un chip omenesc cu ciomag în mînă în capul turmei, ca treaba să meargă minună.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

II. S. n. 1. (Popular) Feștilă sau fitil de opaiț; p. gen. er. opaiț (I 1). *Doar nu-s un poponef să m-aprind și să mă sting pe mică pe ceas.* ALECSANDRI, T. 814, cf. CIHAC, II, 278, DDRF, GHEȚIE, R. M. 339, BARGIANU, ALEXI, W., TDRG. *În iluminare se întrebuiștea înainte grăsimă de porc foarte mult... prin poponefe sau opaițe.* PAMFILE, I. C. 59, cf. 436, id. J. I, 131. *Pe vatră clipea, mijind, un capăt de luminare de său într-un poponef de lut.* HOGAȘ, DR. I, 207, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, ȘEZ. XVIII, 168, CHEST. II 352/175. *Nu pot aprinde opaițul că n-are poponef.* Com. din BILCA-RĂDĂUȚI, cf. ALR I 717/375, 508, 510, 614, 618, 675, 679, 684, 704, 760, GLOSAR REG. *Dă masalaua pe un poponef, se spune despre omul nechibzuit, care dă un lucru mai bun pe unul mai prost.* Cf. ZANNE, P. III, 225.

2. (Prin Bucov.) Petic dintr-un material textil muiat în sulf și căruia i se dă foc, pentru a afuma albinele. *Acest poponef îl întrebuișează românii pentru afumarea albinelor.* MARIAN, D. 48.

III. S. n. 1. (Prin Mold. și prin Munt.) Pop¹ (I 1 a, b). Cf. I. CR. XIII, 45, SCRIBAN, D., A V 30.

2. (Regional) Pop¹ (II 1). Com. din FRATA-TURDA. — Pl. : (I) *poponefi* și (II, III) *poponefe*. — Și : (popular) *poponef* s. m. — **Pop¹** + suf. *-onef.*

POPONET⁴ s. n. (Familiar) Șezut, dos (de copil) *O femeie dregea pantalonii rupți ai unui băiat... fără să-l dezbrace, ci răsturnîndu-l cu capul în jos și punîndu-i poponef deasupra mașinii de cusut.* PAS, Z. I, 186, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, A VI 26.

— Pl. : *poponefe*. — Și : *poponeată* s. f. DL, DM.

— **Popou** + suf. *-onef.*

POPÓR s. n. 1. (Învechit și regional; mai ales în texte cu conținut religios) Totalitatea credincioșilor de același cult dintr-o țară, dintr-o regiune, dintr-o eparhie, dintr-o parohie (I) etc. (în raport cu clericii lor). V. ENORIAȘ. *De nu vor fi cu poporuș... po-*

porul să cheme alt popă (cca 1570). ap. DHLR II, 467 *Toți preoții... cit bolează în popoările lor (a. 1645).* ap. TDRG. *Episcopilor li se cade să învețe poporul în toate zile (a. 1652).* id. ib. *Nice un popă în popor, fără știre protopopului să nu să tocmească (a. 1675).* GCR I, 220/31, cf. 240/26. *I-au făcut popor sv[il]nt lui H[risto]s.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 181^r/11, cf. id. ps. 109/17. *Israîl pe mine nu m-a cunoscut și poporul meu n-au înțeles.* CANTEMIR, ap. TDRG. *Au dat acele zece porunci... pentru ca se plece pe popor la plîntirea aceluiași.* ȘINCAI, c. 58/16. *Clîrul și poporul cel de lege grecească din Ardeal l-au scăpat papa.* MAIOR, I. B. 89/27. *Să scoți pre poporul meu din pămîntul Eghiptului.* TEODOROVICI, I. 111/4, cf. DRU, LB, POLIZU. *Parohia lui era mică, dar poporul nu cu puțină dare de mînă.* RETEGANUL, ap. CADE. ♦ *Poporul ales (sau lui Dumnezeu) = evreii.* Cf. SCRIBAN, D. ♦ (Învechit și popular) Parohie (I). Cf. ANON. CAR., LB, STAMATI, D., BARGIANU, V., CIHAC, I, 212. *Această carte i-a fost dăruită de popa Iancu, preot de la Sf. Sava, în poporul căruia locuiește moș Zaharia.* CONTEMPORANUL, v. 2, 144, cf. ALEXI, W. *Prin cele mai multe părți, poporul, adică parohia unui preot, este foarte mare, foarte răspîndită.* PAMFILE, CR. 19, cf. 246, ȘĂINEANU, D. U. *Face parte din poporul meu parohial.* GALACTIION, O. A. I, 139. ♦ E x p r. **A umbla în popor** = (despre preoți) a merge din casă în casă (în perimetrul parohiei) cu botezul, în ajutorul bobotezilor.

2. Formă istorică de comunitate umană, superioară numeric și calitativ față de trib, specifică epocilor antică și feudală și anterioară națiunii, n e a m (I 5), (învechit și popular) n a ț i u n e (1), n o r o d¹ (2), o b ș t e (1), (învechit) l i m b ă, (învechit, în Transilv.) n e m z e t (1); populația, locuitorii, cetățenii unei țări, unui stat; p. ext. formă de comunitate umană apărută în perioada trecerii de la feudalism la capitalism, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție și evoluției istorice, bazată pe comunitatea de teritoriu, de interese economice, de origine, de limbă și de viață spirituală, n a ț i u n e (1). *Lăudați Domnul toate limbile, prelăudați ei toți oamerii (popoările d).* PSALT. 246. *Te du cu poporul tău în Vavilon.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 105^v/14. *Pentru păcatul acesta, de multe ori s-au tare pedepsit țeri întregi, cetăți și popoare.* ȘINCAI, c. 70/11. *Alta au fost limba latinească sau corectă și alta cea ce reșuna în gura poporului latinesc.* MAIOR, IST. 233/4. *Acest popor ce să zicea vlahi acumă să afla în Panonia.* BUDAI-DELEANU, LEX. I, 44^r/6. *Din dragostea ce are cătră poporul (norodul) său... niciodată n-au voit înălția sa a se rădica cu arme.* MANIFEST (1813), 3/8, cf. ȚICHINDEAL, F. 260/2. *Iară aci însămnăază acele 30 de părți sau ceate, în care au împărțit Romulus poporul roman în cetatea Romei.* NICOLAU, P. 29/19, cf. LEON ASACHI, B. 97/14. *Din deosebite stihii au adunat un trup și au făcut poporul roman.* BR (1821), 78/15, cf. TEODOROVICI, I. 110/24, VÎRNAV, L. 134^v/18. *Românii... sîngele și începutu și-l trag din poporul roman.* T. AARON, S. A. 12/14, cf. SIMB. PL. 4/14. *Necăpătînd ei peștele fete de la învecinatele popoare, făcu Romulus un joc înaintea zeului.* BOJINCĂ, A. I, 9/6, cf. CR (1829), 236^r/3, ib. (1830), 150^r/31. *La chemarea lui, tot poporul cazacilor s-au ridicat.* ASACHI, S. L. II, 8, cf. I, 61. *În statutele republicane este guvernul în mînile celor mai de frunte, au a tot poporul.* FABIAN-BOB, 50/3. *Limba este cel mai sigur și mai vechi sămn ce desparte pe un popor de altul.* RUS, I. I, 57/26. *Poporul britanic se va pronunța... asupra acestei cestiuni.* CR (1846), 17^r/25. *Nu cumva lui am dat eu cîrma ăstui stat S-o poarte cum ar vrea poporul?* I. VĂCĂRESCUL, B. 7/8. *Asemenea strălucite izbînzii ale românilor aprinseră sperările popoarelor mult chinuite din Turcia.* BĂLCESCU, M. V. 65, cf. 12, 42. *Mult își tem și își apără popoările naționalitatea și limba!* CR (1848), 2^r/35. *Vezi vedea trecînd pe dinaintea-ți poporul tău român.* ap. GHICA, A. 77. *Periră virtuțile cele vechi ale acestui popor de eroi.* CALENDAR

(1850), 2/27. *Gustul și pipăitul... sînt mai desăvîrșiți la popoliile civilizații.* BREZOIANU, I. 112/30. *Incel cîte incet neamul se prafe în popol sau nație.* RUSSO, S. 97. *Dintre toate păsările Americii, nici una n-a ocupat așa de mult imaginațiunea popurilor de acolo decît condorul.* ISIS (1856), 6¹/12. *Originea poeziei atinge leagănul civilizației popurilor.* BOLLIC, O. 33. *Tu cînți de libertate la poporul ce geme Supt jugul tirăniei.* MUREȘANU, P. 56/5. *Aspirări legitime în popoli se des-teaptă.* ALEXANDRESCU, O. I, 355, cf. 259. *Cît de mult contribuie teatrul la formarea unui popor primitiv.* FILIMON, O. I, 211, cf. HASDEU, I. V. 149, CANELLA, V. 233. *Numai tu, popor român, să zaci vecinic în orbire?* ALECSANDRI, P. II, 6. *Popoliile suspină sub a lor durere și tirăsc cu lanțul viața de amar.* BOLINTINEANU, O. 100, cf. 19, 154. *Își va vedea feciorii slăviți între popoare.* ODOBESCU, S. I, 29. *Am urmat pămîntul ista, vremea mea, viața, poporul.* EMINESCU, O. I, 53, cf. 24, 63. *Sînt sublime momentele cînd un popor martir sfarmă obedele și cătușele tirăniei.* CARAGIALE, O. III, 158, cf. DELAVRANCEA, T. 238. *Nu ți-ai iubit poporul, maestate!* VLAHUȚĂ, O. A. I, 39, cf. 193, 217, DDRF, ALEXI, W., TRDG. *Intr-un popor, artiștii lui sînt frunțile cele mai înalte și mai apropiate idealului.* GALACTION, A. 220, cf. 74. *Poporul meu e înțelept, ca și al dumitale și ca toate popoarele.* C. PETRESCU, A. 445, cf. D. BOTEZ, F. S. 13, BRĂESCU, O. A. II, 309. *Aș dori să aflu dacă popoarele lor sînt... fericite.* SADOVEANU, O. XII, 25; cf. 249. *Din limbile popoarelor vecine cu-al nostru am primit de-a lungul veacurilor numeroase cuvinte.* JORDAN, L. R. 66. *Prozatori români... au împlinit una din cele mai nobile fapte spirituale ale poporului nostru.* VIANU, A. P. 394, cf. 23. *Niciodată un popor mare ca al nostru nu va deveni un popor de sclavi.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 391. *Își întindea cruzimea în larg, cotropitoare... Peste popoare, roabe ca și poporul lui.* ARGHEZI, VERS. 392. *Fă secere, ciocane Pentru întreg poporul.* CĂLINESCU, L. L. 13. *Se isca în poporul român amintirea acestui trecut glorios.* CAMIL PETRESCU, O. I, 589, cf. id. U. N. 406, STANCU, U.R.S.S. 126. *Formarea poporului nostru și formarea limbii lui sînt indisolubil legate una de alta.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/1. *M-am bătut pentru ca, de acum, niciodată Popoarele lumii să nu se mai bată.* DEȘLIU, G. 43. *Orice popor, oricît de înapoiat ar fi, este autorul propriei sale culturi.* PROBL. GEOGR. I, 54. *Numai glasul popoarelor Rămîne sub soare Peste neamuri și ginți.* HOREA, P. 12. *E istoria întreagă a vitalității unui popor.* CONTEMP. 1965, nr. 955, 1/7. ◊ (Prin analogie; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de“ care indică felul, componența) *Cînd poporul ei de foame va muri... [matca] încetează de a mai trăi.* TOMICI, C. A. 18/6. *Acea doamnă e Dochie, Zece oi, a ei popor.* ASACHI, S. L. I, 169. *Un adevărat rai de verdeață în care cîntau... un popor de gîndaci și păsărele.* GANE, AP. CADE. *Insecte!... un popor întreg, ca la un plebiscit.* CARAGIALE, O. I, 76. *Pe margini de riu, Poporul de pasări s-adună.* COȘBUC, P. II, 21. *Ca niște fulgi ușori printre flori zburau popoare întregi de fluturi.* PETICĂ, O. 284. *O femeie... hrănea un popor de pasări lacome.* BRĂESCU, O. A. I, 209. *Cunosc... întregul popor al ogrăzii.* SADOVEANU, O. V, 141. ◊ Fig. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de“, arată o cantitate, un număr mare, dar neprecizat) *Doresc cu popoare de seze. Să merg drumul mare din cer.* EMINESCU, O. IV, 99. *Riuri de fulgere îl urmăreau, popoare de tunete bătrîne.* id. P. L. 70. *Popoare de gînduri învălmășite îi năvăleau năpraznic la porțile minții.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 124. *Un popor de stînci se ridică din fundul riului clocotitor.* id. ib. II, 170. *E merit să trezească un popor de inimi la cele dintii accente ale inspirațiilor sale.* DEMETRESCU, O. 155. *Crîșmarul... mînuia un întreg popor de păhare și de gârăfi.* HOGAȘ, DR. I, 114. *Pălpiță în visul semințelor... Popoare de frunze.* BLAGA, P. 25. ◊ (Învechit; de obicei urmat de determinări în genitiv) *Populația unei cetăți, a unui oraș, a unui sat*

(ori a unei părți dintr-un sat) sau a unei unități teritoriale (formate din mai multe sate). 70 de ai sînt de cîndu-i poporul cetății cu Ieremia în Vavilon. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106⁷/8. *Cartea... să o auză tot poporul Ierusalimului.* id. ib. 107⁷/7; cf. DRU. *Poporul Bucureștiiului atunci se revolta și îi scapă.* MAG. IST. I, 120/28, cf. STAMATI, D., CADE. *Să fie alături de poporul bucureștean.* CAMIL PETRESCU, O. II, 11. *Sînt alte acte în care se vede lămurit că popor însemna o parte a obștii sătești.* PANAITESCU, O. 7. 51. ◊ (Învechit, rar) *Unitate administrativ-teritorială care cuprindea localitățile din jurul unei cetăți, ale unui oraș, un cartier al unui oraș etc.* [Grija] *de a avea în fleșcare popor un dohtar.* GOLESCU, I. 29. *Întocmirea și împărțirea popoarelor ce are politica spre a îngriji pentru siguranța norodului.* id. ib. ◊ (Învechit; de obicei urmat de determinări) *Fiecare dintre părțile distincte ale unei moșii mari, corespunzînd, de obicei, pămînturilor situate în jurul unui sat, al unei mănăstiri etc. Au rupt dumn[ealui] din popoarele mănăstirii un pisc cu vile, numindu-l Izvorul (a. 1794).* IORGA, S. D. XIV, 146. *Se vînd cu mezat cele următoare: două vie, una din poporul săcuienilor sud Saac și alta din poporul Țîntea.* CR (1832), 192¹/10. *La judecătoria județului Mehedinți se vinde cu mezat casele... și două vie, una în poporul Găidanului și alta în poporul bulghii.* id. (1833), 84²/13. *Această mare moșie este împărțită în patru păpoare.* I. IONESCU, M. 661. *Despărțirea trupului moșiei în patru păpoare arată că chiar din vechime s-a recunoscut că această moșie este prea mare și trebuie despărțită.* id. ib. 662, cf. 664, 665.

3. (În orînduirile bazate pe exploatare, în opoziție cu clasele dominante) *Grosul populației; masa muncitoare; s p e c. țărănimea; norod¹ (5), (regional) nație (v. națiu ne 3). Țiganii, sfaturile deșarte Văzînd a deobștelui popor, Aleg pe cei învățați la carte.* BUDAI-DELEANU, Ț. 331. *El însuși în popor și în oaste un simțămînt de încredere.* ASACHI, S. L. II, 81. *Boierii și popor luară pe osîndit în mijlocul lor.* BĂLCESCU, M. V. 30, cf. 29, 40. *Partea bisericească... deprinde cea mai mare influință și încredere asupra poporului.* CR (1848), 5²/34. *Russo... era născut din popor.* BREZOIANU, I. 6/15. *Nu ești fiu al poporului, ieșit din opincă, nepot, strănepot de plugar.* GHICA, S. 222, cf. HASDEU, R. V. 154, BOLINTINEANU, O. 262. *Nu mai e ca mai năinte: boierii tot dasupra și poporul tot dedesubt.* JIPESCU, O. 103. *Citeva zile veselile și sărbătorile se urmară în popor.* ODOBESCU, S. I, 135. *Acele milioane... pe cel sărac apasă și-s supte din sudoarea prostitului popor.* EMINESCU, O. I, 59. *Firește, dicorățiile nu sînt făcute tot din sudoarea poporului?* CARAGIALE, O. VI, 13, cf. III, 157. *Il jeliță ai săi, il jeliță boierii, il jeliță și poporul.* ISPIRESCU, L. 42. *Mie chiar îmi plac petrecerile poporului.* REBREANU, I. 22. *Concepțiile lui Creangă sînt ale poporului.* IBRĂILEANU, S. 156, cf. GALACTION, A. 173. *Am ridicat poporul la începutul revoluției și am fost calomniat de aristocrați.* CAMIL PETRESCU, T. II, 518. *Se spune că proverbele sînt înțelepciunea popoarelor.* BRĂESCU, O. A. II, 365. *Poporul gîfția, hărțuit de vechii guvernamentali.* VLASIU, D. 301. *Poporul întreg deoparte, mulțimea aceea răbdătoare și cinstită care lucrează numai pentru o mică pătură conducătoare.* BART, S. M. 25. *Sadoveanu a notat cu multă precizie limba poporului.* VIANU, A. P. 238. *Poporul muncitor începe să devie stăpin pe roadele muncii sale.* CONTEMP. 1948, nr. 106, 1/1. *Noi sîntem de la Curte și înțelepți de casă și voi sîntei poporul și gloata numeroasă.* ARGHEZI, VERS. 395. *Ei chemau poporul la vigilență.* STANCU, R. A. III, 34. *Tu, fara mea, și tu, popor de jos — Mi-aprindeți iarăși vîlvății în piept.* BENIUC, V. 92. *Nimica nu-i mai tare-n lumea asta ca poporul!* GALAN, Z. R. 382. *Ei se certau, și noi, poporul, duceam greul.* S. IANUARIE 1961, 4. *Poporul a rîvnit la drepturile pe care i le dădea jertfa.* T. Iunie 1964, 22. ◊ L o c. a d j. *Din popor = care face parte din clasele exploatate, din grosul populației; de ori-*

gine socială modestă. *Ele fac să pice în ghearele uzurei copile din popor.* EMINESCU, o. I, 60. *Și el e d-ai noștri, băiat din popor.* CARAGIALE, o. VI, 13. *Ca orice fată din popor nu se teme de întineric.* AGÎRBICEANU, s. P. 40. *Cunoaște pe un om din popor, servitorul unei femei văduve.* GALACTION, A. 163, cf. SCRIBAN, D. *Ținută sa era în general cu mult prea surprinzător măsurată și discretă pentru un om din popor.* CĂLINESCU, s. 18. *Curtea era plină de lume din popor care aștepta.* CAMIL PETRESCU, o. II, 486, cf. FRUNZĂ, z. 61.

4. Multime, număr mare de oameni (strânși la un loc); gloată, norod¹ (4), (învechit și regional) poporime (2), omet¹, (regional) omenet, (învechit, rar) poporație (2). *Deaca auzi, tot poporul alergă și... rump-sără hainele pre dîrșii.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 107¹/36, cf. ST. INST. 7/14. *Au zis cătră popor (norod): Vedeți cum să nevoște omul acela?* LAZĂR, P. T. 73/4. *Am ajuns la altă margene a orașului, unde poporul... gusta răpaos în colibele sale.* LEON ASACHI, B. 61/9. *În adincă duiosime confundat, poporul nostru îl ducea la fînterime.* ASACHI, s. L. I, 75. *Ajunserăm la înția stație, pe drum natural... prin două rinduri de popor.* CODRU-DRĂGUȘANU, c. 21. *Sigismund convocă o adunare mare de popor armat la Turda.* BĂLCESCU, M. V. 44, cf. 29. *Abia putu să treacă cu calul său prin mijlocul undelor de popol.* CR (1848), 4¹/55. *Gemea poporului curtea palatului dreptății.* BOLLIAC, o. 197. *Popolul, înfuriat pînă la turbare, se împărși în două părți.* FILIMON, o. I, 338. *Poporul-mpregiuru-i, trist, cu-nfiorare, La el se uita.* ALECSANDRI, P. I, 40. *Trecurăm printr-o mare de popor, ce se adunase aproape de tabără.* BOLINTINEANU, o. 262. *Fu adusă în mijlocul poporului pe piața mare din Rouen.* ODOBESCU, s. I, 20. *Poporul loc îi face tăcut și umilit.* EMINESCU, o. I, 61. *În Piața Unirii, plină de popor... Președintele... citește actul solemn.* CARAGIALE, o. III, 158, cf. MACEDONSKI, o. I, 220. *Ieșit-a-n cale-ales alai De sfetnici mulți și mult popor.* COȘBUC, P. I, 56, cf. 57. *Sala e asediată de popor.* CAMIL PETRESCU, T. II, 518, cf. id. o. I, 8. *Scamatorul a întins săbiile poporului.* SAHIA, N. 68, cf. SADOVEANU, o. I, 320. *Tot poporul din sală.* SCRIBAN, D. *Joița moșilor aduna în cimpia Oborului... popor din patru, cinci județe.* ARGHEZI, B. 66. *Tot poporul lăcrăma și din gură cuvînta.* BALADE, III, 181.

— Pl. : popoare. — Și : (învechit) pópól, pópul s. m., pápór s. n.

— Lat. *populus*. — Popol < it. *popolo*, — Popul < lat. *populus*.

POPORÁ vb. I. (Învechit) 1. *In t r a n z.* A păstori (3). *Eu, smeritul, nedestoinicul, popa Chirilă, de aciua, am scris acest pufin cîn... în anu ce am poporat în Ui-Nimăt, la Tășnad (a. 1698).* IORGA, s. D. XVII, 2. *Scris-am eu... popa Ión din sat anume din Suiug, cînd am poporit acolo (a. 1724).* DR. XI, 285.

2. *T r a n z.* A popula. Cf. DDRF. ◊ (Prin analogie) *Craiova... e avută în ruine, vechi și moderne, poporate de cobi nocturne.* CODRU-DRĂGUȘANU, c. 22.

— Prez. ind. : *poporez*. — Și : *poporî* vb. IV.

— V. *popor*. — Pentru sensul 2 cf. *popula*.

POPORÁL, -Ă adj. (Învechit și regional) Popular (1). *Se vede că limba poporală a romanilor vechi s-au potrivit ca a noastră românească.* BOJINCĂ, A. II, 199/21, cf. I. GOLESCU, c. *Clașele cultivate... s-au depărtat de fizionomia poporală.* Russo, s. 35, cf. 15, 53. *În Franța, Germania și Anglia, poeziile noastre poporale... au produs o mare plăcere.* ROM. LIT. 111¹/20. *Pînă cînd poezia noastră poporală n-a fost aridică la locul său... literații noștri rățăceau prin labirintul literaturilor străine.* F (1865), 106. *Poeziile poporale sînt... comori neprețuite.* ALECSANDRI, s. L. 291/7. *Copiii... ar aduce părinților îmbărbătarea de care au astăzi atîta nevoie masele poporale.* CARAGIALE, o. I, 99, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Se va fînea o mare*

adunare poporală la noi în Păltiniș. AGÎRBICEANU, L. T. 218, cf. DM, DEX.

— Pl. : *poporali*, -e.

— *Popor* + suf. -al.

POPORALITÁTE s. f. (Învechit, rar) Popularitate. *Viniră să gratuleze noului candidat, care se bucura de o popularitate atît de mare, încît a întrunit încrederea tuturor.* F (1876), 105.

— *Poporal* + suf. -itate (după germ. *Popularität*).

POPORÁLNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Popular (2). *Să nu-i faci mai bună înlocuire în shoalele poporalnice.* ST. INST. 7/9.

— Pl. : *poporalnici*, -ce.

— *Popor* + suf. -alnic.

POPORÁN, -Ă s. m. și f., adj. I. S. m. și f. 1. (Învechit și regional) Enoriaș; credincios (care aparține unei anumite eparhii, parohii etc.). *Popii carii nu să nevoiesc cu rumânie... facu-și de cătră D[umne]zeu pedepsă și de cătră poporani urăciune (a. 1675).* GCR I, 220/26. *Noi ce-ți sîntem turm-aleasă și poporeani de sfința ta casă.* DOSOFTEI, ps. 269/18. *Da-am această ateștație a noastră la mîna acestor poporani ai noștri de aicea de la Varviți... protopop Nicolae Vineșeanul (a. 1713).* BUL. COM. IST. II, 272. *Popii din partea lor string unelte de fier... care le schimbă cu poporării lor pe ceară.* IST. AM. 20¹/20. *Altul din preoții aceiași besearici ca să săvîrșească și acela slujbă la alt enoriaș, și neavînd molitbeanic de prisos... așa să face zăbană... sau cîrtire și bînuieli între poporani (a. 1794).* BV II, 367. *Același sobor au orînduit pre Saturnin... ci nu mult au șezut în scaun și s-au lepădat de poporeniții lui.* ȘINCAI, HR. I, 81/38. *Această sfință și d[u]mneză-iască carle... s-a cumpărat de cinstiți poporani (a. 1801).* IORGA, s. D. XV², 115, cf. ȚICHINDEAL, F. 301/17, DRU, LB. *Popimea de toate confesiunile... își temeă fiecare pînea de toate zilele, în caz cînd poporeniții ar trece la altă biserică.* BARIȚIU, P. A. I, 406, cf. III, 143, POLIZU, BĂRCIANU, V. *Sat vechi răzădesc... cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporani ca aceia.* CREANGĂ, o. 179. *Nu se poate parohie mai frumoasă decît cea din Buteni, mai ales cînd poporeniții te vreau.* SLAVICI, o. II, 73. *Preoții săraci nu desprețuesc pe poporeniții lor și nu-i scot numai ca pe niște mușterei.* CONTEMPORANUL, III, 650. *Biserica era plină de poporani.* D. ZAMFIRESCU, ap. DDRF, cf. ALEXI, W. *Cînd părintele ar fi avut vreă bucurie, poporaniții toți se împărtășeau de ea.* LUC. V, 124. *La fiecare botez, căsătorie sau înmormîntare era o adevărată tocmală între preot și poporeniții săi.* ap. TDRG. *Preotul pornește cu ajunul încă de cu noaptea; poporaniții știu aceasta și se pregătesc.* PAMFILE, CR. 20. *Un popă slab e o rușine pentru poporani.* HOGAȘ, DR. II, 44, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Nimeni dintre poporaniții de față nu cunoștea înșelesul acelei împărtășanii.* SADOVEANU, o. X, 558, cf. XII, 223. *Școalele noastre confesionale... erau fînute din averea bisericilor românești și de poporeni.* MOROIANU, s. 21. *Cei ce fac parte din poporul bisericii se numeau poporeni.* PANAITESCU, o. Ț. 51. *Moșu Haralambie, căci așa-t ziceau toți poporaniții, avea un loc anume de cerșetorit la ușa bisericii.* ȘEZ. VI, 168.

2. (Învechit și regional) Persoană care face parte din grosul populației; s p e c. țaran, sătean; p e x t. concetățean. *Nice pre nimera cunoscut nu vedeă, rude și priiatini și poporeani știuți, pre nime.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 106¹/8. *Fîind ș[i] Radul pîr[c]ătabul și Ștefan Stolnicu și cu toți poporan[i]i față (a. 1771).* IORGA, s. D. VII, 39. *În o casă părăsită, depărtată de cotun, Despre care poporeniții mii minuni pe-amurgul spun, De mult șede un săhastru.* ASACHI, s. L. I, 204. *Tristă soartă au acei din poporeniții Ce nu sînt nicăieri statornici cetățeni.* DONICI, F. II, 26/11. *Ajunge-al lumii domn din fiu de poporan.* MACEDONSKI, o. I, 102. *De ziduri poporeniții cu facele-au trecut și vin cu furci și coase.* v. ROM. septembrie 1954, 98, cf. TEODORESCU, P. P.

373. *Toți feciorii-oi îndulci... Toți sătenii și poporenii.* MARIAN, v. 60. [Împăratul] porunci vizitiului să puie telegarii la carită... să-și vadă poporenii. DUMITRAȘCU, STR. 14. ◊ (Adjectival) *Plîngerile cu care s-au arătat la comisie lăcătoria poporenii din amîndouă Prințipurile* (a. 1842). DOC. EC. 769.

II. Adj. 1. Care aparține poporului (3), privitor la popor, care provine din sau de la popor, care servește interesele poporului; creat de popor, specific unui popor, caracteristic culturii lui; popular (1), (învechit și regional) poporal. *Sirena lacului. Baladă. Imitație după o tradiție poporană* [Titlu]. CALENDAR (1854), 121/4. *Mi-e tertat a împrumută astă zicere poporană.* NEGRUZZI, s. 1, 258. *În literatura poporană cea nescrisă predomină elementul liric.* HASDEU, ap. DDRF. *Căci mai ales tipul poporan este nemeșugit și se impune cu realitatea unui produs al naturii primitive.* MAIORESCU, CR. III, 30. *Ne dă o definițiune în care se vedește toată însemnătatea poeziei poporane.* ODOBESCU, s. 1, 180, cf. 43, 54. *Trebuie să ascultăm lectura studiului celui nou: „Femeia în istoria și în poezia poporană a românilor”.* CARAGIALE, O. II, 147. *În îmbinare cu credința aceasta despre lună stă și următorul fragment dintr-o poezie poporană din Bucovina...* MARIAN, NA. 375. *Nu trebuie dar să ne grăbim a zvrli disprețul nostru tratamentelor empirice poporane.* ARH. OLT. I, 26. *Muzica se poate colora deosebit după geniul poporan.* D. GUSTI, P. A. 75. *I se alătură aci un umanism oriental și bizantin, extras și purificat din vechile cărți ale tradiției poporane.* VIANU, A. P. 240. ◊ (Despre curente literare) Care susține că principala sursă de inspirație trebuie să fie poporul (3), îndeosebi țărănimea, și viața, sentimentele, năzuințele, creația lui. *Se... explică... deosebirea în privința curentului poporan și a celui istoric.* IBRĂILEANU, SP. CR. 93.

2. (Învechit) Popular (2). *Îndată s-au alcătuit sholi poporane și sătești.* ASACHI, I. 411/19, cf. id. s. L. II, 69. *Supt nume de medicina poporană înfălegem cuprinsul tuturor acelor învățături pentru popor, ce sînt scoase din știința medicinei.* POVĂȚ. (1844), 4/4. *Cursul acestor școale este de patru ani, în care se va învăța... fizica și mehanica poporană* (a. 1847). URICARIU, VII, 236.

3. (Rare) Popular (3). *Între multiplele calități ce-și atribuia prefectul era și aceea de năntrecut orator poporan. Avea convingerea mare că verbul său fierbinte mîrgă totdeauna drept în inima țărânului.* REBREANU, R. II, 86.

— Pl. : poporani, -e și (regional) poporâni, -e. — Și : (I) poporeán, -ă s. m. și f.

— Popor + suf. -(e)an.

POPORANEITATE s. f. (Rare) Caracter popular. Cf. DN².

— Pronunțat : -ne-i-.

— De la poporan.

POPORANISM s. n. 1. Mișcare politică-ideologică și artistică de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, care considera masele țărănești drept elementul de bază al națiunii și factorul hotărîtor în crearea culturii naționale și care recomanda, pe plan literar, crearea de opere inspirate din viața țărânilor, privită cu simpatie, cu compasiune și în mod realist. *V. narodnicism.* Poporanismul este o școală literară nouă la noi. CARAGIALE, O. IV, 153. *Ce e, mai întîi de toate, poporanismul în literatură?* IBRĂILEANU, ap. RALEA, S. T. III, 211. *Reacțiunea împotriva poporanismului în literatură și în limbă... s-a accentuat... după război.* PUȘCARIU, L. R. I, 386. *Este perioada dintre 1874—1881, în care poporanismul are o funcție progresistă.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 3/4. *Evoluția lui [Ibrăileanu]... s-a desăvîrșit în poporanism, la Viața românească.* SADOVEANU, E. 177. *În această convertire a lui Ibrăileanu către poporanism, joacă*

primul rol concepția narodnicistă. RALEA, S. T. III, 190. *Articolul lui C. Stere „Ce cerem de la artiști”... va fi socotit ulterior ca primul manifest al poporanismului.* v. ROM. septembrie 1954, 146. *Nu se săvîrșise... ci abia se schița cotitura lui Ibrăileanu spre poporanism.* ib. martie 1955, 265. *Poporanismul a reprezentat una din formele de manifestare a ideologiei burgheze de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și primele decenii ale celui de-al XX-lea.* cf. 1960, 147, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Rare) Sentiment de dragoste, de atașament, de grijă față de popor (3). *Această pietate a lui Russo... pentru limba vie, cum e în popor... vine din adîncul lui poporanism.* IBRĂILEANU, SP. CR. 114. *Această lipsă de poporanism este încă o notă care apropie pe C. Negruzzi de d. Măiorescu.* id. ib. 115, cf. 50.

3. (Neobișnuit; la pl.) Expresii, cuvinte populare. *Nu trebuie să se mai scrie cu poporanisme dulcelege și neaoșisme descărnate.* L. ROM. 1959, nr. 5, 7.

— Pl. : (3) poporanisme.

— Poporan + suf. -ism (după rus. народничество).

POPORANIST, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care aparține poporanismului (1), privitor la poporanism; care susține poporanismul. *Discutam cu un prietin... despre noua școală poporanistă.* CARAGIALE, O. IV, 153. *Mie mi-a fost dat să cunosc în Ibrăileanu... pe disputătorul aprig și pe teoreticianul poporanist.* GALACTION, A. 63. *Repudierea cuvîntului importat s-a accentuat și mai mult, prin direcția poporanistă.* PUȘCARIU, L. R. I, 386. *În această etapă, iluzia poporanistă despre caracterul întîmplător al capitalismului era explicabilă.* v. ROM. septembrie 1954, 146. *Concepția poporanistă a reprezentat în acele condiții expresia intereselor de clasă ale micii burghezii și burgheziei satelor.* cf. 1960, 147.

2. S. m. și f. Adept al poporanismului (1); s p e c. scriitor poporanist (1). [Ibrăileanu] *va fi cel care... va lansa pe mulți alți fineri scriitori, acum de mult intrați în istoria literaturii noastre, și nu ca poporanisti.* v. ROM. septembrie 1954, 156. *Poporanistii aflați în guvernul liberal... s-au grăbit să semneze, alături de liberali, proclamația.* cf. 1960, 155.

3. Adj. Privitor la popor (3); care reflectă aspirațiile poporului; apropiat de popor; care se face în favoarea poporului; p. e x t. democratic. *El ușor ar introduce în stat reformele sale poporaniste sau democratice, dacă ar căuta să se sprijinească pe țărânie.* SBIERA, F. S. 63. *C. Negruzzi a fost mai raționalist în privința limbii, pentru că a fost mult mai puțin poporanist decît A. Russo.* IBRĂILEANU, SP. CR. 115.

— Pl. : poporanisti, -ste.

— De la poporanism.

POPORANIZARE s. f. (Neobișnuit) Popularizare. *Poporanizarea limbii științifice de către intelectualii satelor.* IBRĂILEANU, SP. CR. 165.

— Pl. : poporanizări.

— De la poporan.

POPORĂRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a p o p o r a (2) și rezultatul ei; populare. Cf. DDRF.

— Pl. : poporări.

— V. popora.

POPORĂȚ, -Ă adj. (Învechit) Populat. *Politiile poporate au înlocuit locurile pustiete.* ROM. LIT. 33/25. *Țări poporate.* DDRF. *Colegiul neguțătorilor... trebuia să aibă o însemnătate deosebită în sinul unei provincii poporate și bogate.* XENOPOL, I. R. I, 191.

— Pl. : poporați, -te.

— V. popora.

POPORAȚIE s. f. 1. (Învechit) Populație. *Eu cunosc fără unde nu e ogor și acelea nutresc de zece ori atîta poporație în proporție cu țara noastră.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. XIV. *Mai toată poporațiunea rurală a*

fost iobăgiță. BARIȚIU, P. A. I, 113, cf. 326, III, 54. *În* îndeamnă a poronci tălmăcirea cărților bisericesti din slavonești... pentru a-și câștiga numeroasa poporație română din Ardeal. RUSSO, s. 71. Din Bosnia se scrie cum că poporațiunea de acolo... este în cea mai mare fierbere. TELEGRAFUL (1854), 110²/35. Poporația au crescut tot în astă proporție. ROM. LIT. 33¹/24, cf. 32²/12, 96²/29. Poporațiunea din pregiur era avizată deja prin erupțiunile mai mice de mai nainte. F (1871), 479. Deosebitele veacuri sînt aici reprezentate prin deosebitele clase a poporației. ALECSANDRI, s. L. 307/15, cf. 306/26. BĂRCIANU, v. Este... folositoare și instituirea de bănci rurale pentru deșteptarea și rădicarea poporațiunii sătești. ODOBESCU, s. III, 358, cf. I, 305. Poporațiunea sa [a Muntenegrului] crede... că este de tot independentă. F (1876), 4. Poporația orașului e variată, greci, turci, armeni. ib. (1887), 51. Trebuie să ne gîndim mai întîi la chestia poporațiunii. CARAGIALE, o. II, 180. Poporația Daciei era însă nu numai deasă, dar și avută. XENOPOL, I. R. I, 191, cf. 160. GHETIE, R. M., ALEXI, W. În ce chip... s-a înfășoșat această expoziție a întregii poporații... se poate afla dintr-o dare de seamă. N. A. BOGDAN, C. M. 145, cf. DEX.

2. (Învechit, rar) Popor (4). Acea piață mare... se acoperi în curînd cu sute de panere pline de provizii și cu o poporație de precupeți veniți de la țară. ALECSANDRI, o. P. 285, cf. DEX.

— Pl. : poporații. — Și : poporațiune s. f.

— De la popor (după lat. *populatio*, fr. *population*, it. *popolazione*).

POPORAȚIUNE s. f. v. poporație.

POPOREÁN, -Ă s. m. și f. v. poporan.

POPORÍME s. f. (Învechit și regional) 1. Populație. Toți părinții familiilor adunîndu-se la un loc se împărțeau de sfaturile și punerea la cale a interesurilor comune privitoare către binele întregii poporimi a sofietației. SĂULESCU, HR. I, 45/26. Se și disting coloniștii... de toată poporimea de prin pregiur. BARIȚIU, P. A. I, 376, cf. III, 233, POLIZU. Vechiul Luvru e deschis Poporimei din Paris. ALECSANDRI, P. II, 83, cf. BĂRCIANU, v., LM. Banda de cătușeri... venise tocmai de pe malul Mureșului ca să înimeze poporimea din Brașov. ODOBESCU, s. I, 468, cf. III, 519. Se va cobori îndurarea zeilor preste țara lor și va ostia ciuma ce bîntuia biata poporime. ISPIRESCU, U. 54, cf. DDRF, ALEXI, W. Să vă cadă toată poporimea [de pe moșie] în genunchi. C. PETRESCU, în SCL 1971, 407.

2. Popor (4). Cf. POLIZU. Alerga poporimea în toate părțile, cu mic, cu mare. ISPIRESCU, L. 141, cf. DDRF.

— Popor + suf. -ime.

POPORÍST, -Ă adj. (Neobișnuit) Care ține de popor (2), referitor la popor, specific unui popor; (neobișnuit) poporistic. Numai ca români și cu vie cunoștință despre individualitatea sa națională și poporistă... să-și dovedească... credințioasă sa către patrie. SBIERA, F. s. 257.

— Pl. : poporiști, -ste.

— Popor + suf. -ist.

POPORÍSTIC, -Ă adj. (Neobișnuit) Poporist. Nu se băgă în samă deosebirea poporistică a românilor, naționalitatea lor. SBIERA, F. s. 147.

— Pl. : poporistici, -ce.

— Popor + suf. -istic.

POPORÍ vb. IV v. popora.

POPORÍNITĂ s. f. v. papornită.

POPORÓS, -OĂȘĂ adj. (Învechit) 1. (Despre poare) Numeros. Mai încolo înlontru este Dacia... cu grei munți întărită, la a căror lature cea de stînga... poporosul națion al vinidelor au șezut. MAIOR, IST. 276/15, cf. LM.

2. (Despre teritorii, așezări etc.) Populat. Se îndelniciră întru meșteșuguri și învătătură în cetățile cele poporoase ce întemeiaseră. CR (1832), 283²/38. Am cetăți bogate foarte... Damascul viteaz, războinic, poporosul Ispahan. NEGRUZZI, s. II, 131, cf. LM.

— Pl. : poporoși, -oase.

— Popor + suf. -os.

POPOROȘĂG subst. (Prin Maram.) Plată, în cerele sau în bani, pe care o dau enoriașii preotului; (regional) popuștină, lectical. Cf. BIRLEA, B. 139.

— Pl. : ?

— Popor + suf. -oșag.

POPOSÍ s. n. (Prin Munt.) Cartilajul care desparte între ele fosele nazale; (regional) popul nasului, v. p o p¹ (I 1 b). Cu cenușe-i omora... Din fața obrazului, Din criterii capului, Din poposul nasului. GRIGORIURIGO, M. P. I, 43.

— Accentul necunoscut. — Pl. : poposuri.

— Cf. p o p¹.

POPÓS² s. n. v. popas.

POPOSEĂLĂ s. f. (Rar) Poposire. A trecut la tehnică, dar nici aci nu făcu multă poposeală. F (1886), 4.

— Pl. : poposeli.

— Poposi + suf. -eală.

POPOSÍ vb. IV. 1. Intran z. (Despre oameni) A întrerupe (de obicei pentru un timp scurt) cursul unei plimbări, al unei călătorii, al unui marș etc. (pentru a se odihni), a se opri (2), (învechit) a c o n ă c i; spec. a petrece undeva noaptea (în afara casei proprii), a se adăposti, a rămîne, a dormi undeva peste noapte, (învechit și popular) a m î n e a (1). Cf. PSALT. HUR. 45^v/7, PSALT. 75. Pusă gînd să poposim acolo multe zile. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 153^r/22, cf. septembrie 21^r/14, octombrie 72^r/33. Să mută de acolo Isaac și poposi la rîpa gheracilor și tăbări acolo. BIBLIA (1688), 18²/29, cf. 33²/14. Au poposit acolo de au odîhnit ca vreo 3 ceasuri vîzînd tabăra. N. COSTIN, LET. II, 60/15. Mergînd pe drum și poposind și ședînd la masă, au început a strănuta Barnovschil Vodă. NECULCE, L. 16. Se duseră a doua zi și poposiră într-alt sat, la casa unui creștin (a. 1746). ap. TDRG. Poposind citeodată în toate laturile privește. BUDAI-DELEANU, T. 126. Toți poposă prin sate, unde li plăce. BELDIMAN, E. 15/30, cf. DRLU, LB. Au poposit la un loc nu prea departe de Londra. DRĂGHICI, R. 12/20. Lingă un sat, p-o vale, cu caii lor poposind, Zise unul... PANN, P. V. I, 22/3. Treceînd prin satul N., poposii la casa unui răzeș bătrîn. NEGRUZZI, s. I, 296, cf. 138. La Bircioaie poposesc și plutașii ce vin cu plutele din sus. I. IONESCU, P. 403, cf. ODOBESCU, s. I, 109, 228. La drum e bine să pornești cit de dimineață, iar sara să poposești devreme. CREANGĂ, o. 280, cf. 88, 97. Seara, ajungînd la cetățuie, s-au oprit să poposească. CARAGIALE, o. II, 296. Dacă văzu pe Făt-Frumos că vrea să poposească, se opri și el. ISPIRESCU, L. 109. La umbra unui carpen voi Trubadurul să poposim. DELAVRANCEA, T. 14. Pe la crîșmă tocmai, Poposește-oleacă, Trage o fliușcă omul. CONTEMPORANUL, III, 95. Poposisem la mama Ilica, în satul copilăriei mele — după douăzeci de ani. VLAHUȚĂ, O. A. II, 272, cf. 38. Voind să poposească pînă la ziuă sub coperămînt de creștin. ap. DDRF. Prinderea domnului în satul unde poposise... era rezultatul unei conspirații boierești. IORGA, I. L. I, 312. Își amîntea cum jucau seara flăcăii cari poposeau pe noapte. GIRLEANU, N. 141. Eram... grăbiți... să poposim undeva la umbră. HOGAȘ, DR. I, 10. În uliță ceata poposi o clipă tropînd furtunos pe loc. REBREANU, I. 30. Cîți cerșetori, pe arșița lui iulie, n-au poposit acolo, la umbra lor. BASSARABESCU, v. 101. O copilă, poposită la stîtină, Te îngîntă. BACOVIA, o. 87. Au poposit prin sate, pe la hanurile de la răscrucea drumurilor. GALACTION, A. 231. A poposit în oază caravana. TOPÎRCEANU, P. O.

66. În zori poposim într-altă ripă. CAMIL PETRESCU, u. n. 306. În drum, poposea la ultimele mese, să împartă stringeri de mână. C. PETRESCU, c. v. 72. Întorcându-mă la prinz de la birou, am poposit ca de obicei la „Mircea”. BRĂESCU, o. a. II, 209, cf. 124. Acum citeva zile a poposit într-un sat. SAHIA, n. 67. Poposeau, noaptea, la hanuri singuratic. SADOVEANU, o. I, 464, cf. 94. Poposi, în curtea docurilor, o cireadă de boi. BART, s. m. 81. Vin și poposesc stăpîni în poiana cu aluni. PARASCHIVESCU, c. T. 142. Poposeați prin sale, pe sub munți. v. ROM. iulie 1954, 226. Poposind pe șanțuri, pe sub arbori... [soldații] se strîngeau unți într-alții. CAMILAR, n. I, 10. S-o împlini mîni săptămîna de cînd poposim în fiece zi ici, în poarta conacului. GALAN, z. R. 198. Colibele singuratic la care poposeau, în faptul serii, drumeții osteniți. s mai 1960, 46. Stoian popa se opra de prînz el poposea în mijlocul codrului. ALECSANDRI, p. p. 98. Drumu-n codri să apuci, Pin' la paltinii trîzniți, Unde-s frații poposiți. TEODORESCU, p. p. 584, cf. 421. Cum poposeau la o casă, deodată ieșeau înainte mirele cu mireasa. șez. III, 184. La casa unui gospodar dintr-un sat poposi, o dată cu sara, un cioban. ib. VI, 109. [Făt-Frumos] poposi mai din vreme pe o cîmpie. POPEȘCU, B. I, 36. Foate verde bob năut, Mi-a sosit, mi-a poposit Trei voinici închi-vărași. PĂSCULESCU, L. P. 255, cf. 256. Hai, frate, să poposim, Că de unde noi vinim Nici aud cucu cîntînd. BÎRLĂA, c. p. 191. (R e f l.; învechit) Pedestrinea turcilor care se poposise... în cîmp. DUMITRACHE, ap. TDRG 977. ◇ (Prin lărgirea sensului; despre animale) Și să cunoaște și unde poposea [stolul de lăcuste] că era locul nu așa negru. M. COSTIN, o. 166. Numai ict-colo poposeau cîrduri de ciori. REBREANU, R. I, 70. Se ivește fruntea sură a unei stînci și un vultur poposește deasupra. GALACTION, A. 113. Colini de deal moldovenesc... La care toamna poposesc Din zborul lor săltat, prigorii. D. BOTEZ, F. s. 7, cf. 69. Din timp, pe-un braț al crucii, a poposit un corb. LESNEA, c. D. 41. Acolo poposesc întăi giștele, cînd trec din bălțile Africii spre Pol. SADOVEANU, o. IX, 476. ◇ (Prin lărgirea sensului; despre vehicule) Ling-a Docolinei vad, Nimerit-au, poposit-au, Și de noapte tăbărit-au Zece care mocănești. ALECSANDRI, p. II, 104. Veneau din zori scîrșînd carele încărcate și poposeau sub sălcile care împrejuiau moara. ANGHEL-IOȘIF, c. L. 24. Într-un vîrf de deal, trăsurile poposiră. C. PETRESCU, I. II, 138. Umblăm o noapte întreagă într-un tren domol care poposește îndelung prin stațiile Bărăganului. SADOVEANU, o. X, 400. [Caravanele cinematografice] vor poposi în cătunele îndepărtate, unde vor prezenta filme artistice. SCÎNTEIA, 1963, nr. 5791. ◇ Tran z. (Prin analogie) Îmi poposeam privirea. ap. IORDAN, L. R. A. 344. ◇ Fig. Octombrea a poposit în parcul cu-alei cotite. MINULESCU, v. 33. Dorul... nicăiri nu poposește Pină unde mă găsește. șez. I, 46. ◆ Tran z. (Regional) A oferi ospitalitate; a găzdui. Cîți boieri au pribegit, Dobrișean că i-a oprit și la el i-a poposit. TEODORESCU, p. P. 474.

2. Intran z. și refl. (Învechit; despre ființe) A se odihni (3). Adormu și poposescu. PSALT. HUR. 3^e/16. Slăbește-mă să răpaosu (se poposescu H) ainte pără nu me ducu. PSALT. 75, cf. 5, DRLU, PONTBRIANT, D. Lupul poposește pe labe în hățisuri. GIRLEANU, n. 243. cf. șez. XX, 139. ◆ Tran z. (Rare) A lăsa să se odihnească, să stea la odihnă; a odihni (1). Ară și el... toată ziua, fără să poposească boii. MARIAN, s. R. II, 148.

— Prez. ind.: poposesc. — Și: (învechit) popăsi (TDRG, SCRIBAN, D.), propoși (POLIZU) vb. IV.
— V. popas.

POPOȘIRE s. f. Acțiunea de a poposi (1); popas (1), oprire (1), (rar) poposeală. Cf. DRLU, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF. Locul ei adevărat de poposire

il formează clădirile înalte ale orașelor. LINȚIA, P. II, 135, cf. DEX.

— Pl.: poposiri. — Și: (învechit) propoșire s. f. POLIZU.

— V. poposi.

POPOTĂR s. m. (Adesea cu valoare de apozitie) Militar însărcinat cu administrarea unei popote; (rar) popotaș. Cf. MIRONESCU, s. 619. Vine soldatul popotar al regimentului. CAMIL PETRESCU, u. n. 315. Domnule colonel, șopti ofițerul popotar, să pună puii la frigare? BRĂESCU, o. A. I, 41, cf. 37. Ofițerul popotar este investit cu puterea executivă. BART, E. 210. Popotarul s-a învîrtit tot timpul printre ei. PAS, z. III, 33.

— Pl.: popotari.

— Popotă + suf. -ar.

POPOTAȘ s. m. (Rare) Popotar. Cf. scl 1971, 408. ◇ (Prin lărgirea sensului; la f.) Călugăriței popotașe. în ib.

— Pl.: popotași.

— Popotă + suf. -aș.

POPOTĂ s. f. Cantină pentru ofițeri și subofițeri; loc unde ofițerii și subofițerii iau masa în comun. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. Luăm masa la popota diviziei, după ce au plecat mărimile. CAMIL PETRESCU, u. n. 343, cf. 192. Popota era o baracă de scînduri, numai cu un perete. C. PETRESCU, I. I, 279. Predecesorul dumneavoastră l-a pus să plătească mesele luate cu noi la popotă. BRĂESCU, o. A. I, 50, cf. id. v. A. 17. A furat două pîini de la popota ofițerilor. SAHIA, n. 114. Muzica de la popota ofițerilor nu mai cînta. SADOVEANU, o. II, 448, cf. VIANU, A. P. 391. Popota e bună. CĂLINESCU, s. 519. El credea c-o să stea la popotă cu colonelul și cu ofițerii. PAS, z. II, 191, cf. III, 32. Auzise de-atîtea ori la popotă glume nesărate. CAMILAR, n. I, 155. Mă duc să dau ajutor la popotă. BARANGA, I. 175. Furase nu știu ce de la popota ofițerilor. BARBU, P. 237. S-au amenajat locurile pentru bucătăriile de campanie, șoproanele pentru popota ofițerilor. v. ROM. iulie 1961, 73. Pe el îl cunoșteau ofițerii că le cînta din vioară seara la popotă. I. CR. III, 285.

— Accentuat și: (regional) pōpotă. — Pl.: popote.
— Din fr. popote.

POPOTĂ¹ vb. I. Tran z. și refl. (Regional) A (se) împopoțona. S-a popotat ca o pupăză. ZANNE, P. I, 625.

— Prez. ind.: popoțez.

— Cf. împopoțona, împopoța, împupăza, pupăză.

POPOTĂ² vb. I. 1. Tran z. și refl. (Regional) A (se) cocoța. Un han... mai'nalt, popotat pe o pină. ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. ◇ Fig. Hăi cu gîndurile popoțate pã piscu minții. JIPESCU, o. 57.

2. Tran z. (Prin vestul Olt.; complementul indică oameni) A întărita, a înverșuna, a incita împotriva cuiva. Nu știu cine l-o fi popotat de nu ne mai ascultă. BOCEANU, GL.

— Prez. ind.: popoțez și popoț (SCRIBAN, D.).

— Probabil contaminare între pop¹ și cocoța.

POPÓU s. n. (Familiar) Șezut, dos, fund. Cf. DEX.

— Pl.: popouri.

— Din germ. Popo.

POPOVEÂNCA s. f. art. (Prin sudul Olt.) Numele unei hore; melodie după care se execută această horă. Cf. VARONE, J. R. 44.

— Etimologia necunoscută.

POPÓVNIC s. m. v. popilnic.

POPREĂ s. f. v. popreală.

POPREALĂ s. f. I. 1. (Învechit și regional) Interdicție, interzicere, opreliște (1); greutate, dificultate (pe care o are de întîmpinat cineva). Dumitrașcu postelnicu au arătat zapise de cumpăratură și cărți de popreală de la Duca Vodă (a. 1692). BUL. COM. IST. IV, 219. Cu pasioportu nemfesc voi putea merge fără popreală. VĂCĂRESCUL, IST. 283. El au mers fără popreală în Lituania. IST. CAROL XII, 27^r/16. Dohitocia la acest ceas n-are nici o popreală. IST. AM. 64^r/13. Vine un moment al anului cînd dodată vîntoarea se închide... iar vînturilor li se impune pedeapsa popreliei. ODOBESCU, s. III, 37; cf. BĂRCIANU, ȘEZ. III, 85.

2. (Învechit și popular) Închisoare; arest (la domiciliu); prevenție (2). Să-l sloboază pre Iliaș Vodă de la popreală. URECHE, LET. I, 109/41. Au șezut 47 de ani la popreală. N. COSTIN, LET. II, 41/30. Era și giupnesele boierilor pribegi aice, la popreală, în Iași. NECULCE, L. 306. Vrînd să-l ducă mumbaștirul domnesc pe soful meu la București la popreală, eu m-am rugat dumisale (a. 1766). BUL. COM. IST. V, 260. Ucigașii fură prinși încă într-acea zi și... trimiși la popreală. GT (1839), 126/13, cf. DELAVRANCEA, s. 88. Va fi făcut ureo pozna. Stă la popreală. SADOVEANU, O. X, 532. ◊ L o c v b: A pune (la) popreală (pe cineva) = a aresta (pe cineva), a închide, a popri (1), a ține închis sau în arest (la domiciliu) (pe cineva). Grigorie Vodă au mijlocit cu prietini[i] lui... și i-au pus iară pre toți popreală. NECULCE, L. 52. Pre cif prinde li tot jăcute și pre unii li și omorie, pre alți-i pune la popreală. id, ib. 257, cf. IORGA, s. D. VI, 266, TDRG. Ai pus la popreală pe cei care fi i-am dat eu pe izvod? SADOVEANU, O. V, 580. Dumneata n-ai să strigi, fiindcă te pun la popreală în casă și-i așez doi dorobanși la poartă. PAS, L. I, 39. Dumnezeu l-a pus la popreală și i-a lăsat numai o gaură pe unde să se uite și el prin lume. PAMFILE, VĂZD. 19. Împăratul puse deocamdată la popreală pe cei trei frați. POPESCU, B. II, 63.

II. (În formele poprea, propea) 1. (Popular) Proptea, sprijin, reazem. Gardul cel fără poprele... de-l lovește vîntul, îl oboară. DOSOFTEI, ap. TDRG. [Scara] drum la suirea în cetate și poprele zidului... era. CANTEMIR, I. I. I, 165. La fieștecare săgeată se pune și cîte o poprea. I. IONESCU, C. 168/1, cf. DDRF, TDRG. Gardurile vechi se întăresc cu poprele. PAMFILE, I. C. 430. Cum ține popreaua gardul Așa să fie, Și cel ce mă va lua, cu mine. MARIAN, S. R. II, 62. Ați mai văzut Gard înalt fără propele? ȘEZ. III, 63, cf. GRAIU, I, 301, T. PAPAHAĞI, M. 59, A IX 1, 2, 3, 4, 5, 6. ◊ E x p r. (Regional) Propeaua gardului = persoană leasă, urîtă. Cu cine mă cununași? Cu propeaua gardului, Cu urîta satului. ȘEZ. I, 111. ◊ F i g. Să giurară ca pină la moarte prietini nedespărșiți și în toate primejdiile unul altuia popreaoa făzîmării și mină sprijinirii să-și fie. CANTEMIR, I. I. II, 128. Îți toarnă niște propele la fălci, de-ți strămulă căpriorii. ALECSANDRI, T. 5.

2. (Regional) Fiecare dintre prăjiniile, legate cîte două cruciș la capete, care se așază pe virful unei clăi de fin pentru ca vîntul să nu ia finul din clăie (Birsana—Sighetu Marmăției). ALR SN I h 137/353.

— Pl.: popreli și poprele. — Și: (popular, II) popreă, (regional, II 1) propeă, propeală (scL 1973, 47), propreă, propeală (ib.) s. f.

— Popri + suf. -eală.

POPRELÎȘTE s. f. (Învechit, rar) Interdicție, interzicere, opreliște (1); greutate, dificultate (pe care o are de întîmpinat cineva). Piele de vulpe... să faci ce vei face ca să le expediruiști, a nu mai avea și pă la alte vămî poprelîște (a. 1811). IORGA, s. D. XII, 167.

— Pl.: poprelîști.

— Popri + suf. -eliște.

POPRI vb. IV. 1. T r a n z. (Învechit; complementul indică oameni) A reține cu forța, a secheștra; s p e c. a aresta. Pe boieri pre toți i-au poprit în tabără. M. COSTIN, O. 298, cf. id. LET. I, 251/19. Au isprăvit ferman ca să nu dea pe unii din boieri ce năzuisse la

dînsul, ce să-i propească. MUSTE, LET. III, 31/34. N-am înțeles că ar fi avînd cineva o poruncă să te poprească. SADOVEANU, O. X, 281. ◊ (Învechit și regional) A reține (prin stăruințe), a determina să rămînă undeva. Poprea domnul pe boieri după masă, făcînd jocuri și alte semne de veselii. GHEORGACHI, LET. III, 305/5. A celit în stele și a înțeles că fiul mării-tale va pieri dacă vorbește în aceste șapte zile. Deci ar fi putut să-l poprească la sine și să nu-l trimeată la curte. SADOVEANU, O. XV, 465. ◊ (Urmă de determinări introduse prin prep. „pentru“) A obliga să rămînă (pentru...). Este o lege, oameni buni, care spune-așa: „Orice datorie ar avea făranel către stăpînitorul moșiei unde se află, vinerea și simbăta nu poate fi poprit pentru lucru... pentru ca în aceste zile să se întrebuințeze pe ogorul lui“. GALAN, Z. R. 186. ◊ (Complementul indică bunuri, bani etc.) A opri (5); s p e c. (Jur.; sens curent) a face o poprire (1). Propînd banii la dînsul au făcut sminteață zaherelei împărătești. CANTA, LET. III, 187/27. Au poprit venitul ce era se de[a] pe un an (a. 1767). URICARIUL, X, 198. Nici cumnată-mieu să nu-mi poprească nimic (a. 1783). BUL. COM. IST. V, 277. Și-i poprești și moștile (a. 1813). ib. IV, 94. Ai avut bani d-ai visteriei în mîna și i-ai poprit? I. GOLESCU, în PR. DRAM. 64. Constantin Duca al Moldovei dă carte „boierului nostru Golăie vornicul“ ca să poprească o parte de moște din Folești. BUL. COM. IST. IV, 208, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ R e f l. p a s. Dacă intră pe proprietatea cuiva și strică, fie ce-o fi, vită, tractor, gîscă, se poprește! GALAN, B. I, 128.

2. T r a n z. (Învechit și regional; complementul indică acțiuni în desfășurare, fenomene din natură, ființe sau vehicule în mișcare etc.) A opri (1); a împiedica; s p e c. a opri din mers. Mai lesne ar fi cuioa apa curătoare a popri, decît limbilor multe a stăpini. CANTEMIR, IST. 38. Arunca cu săgeți asupra lor... ca să le poprească meargerea înainte. AETHIOPICA, 52^r/11, cf. 17^r/13. Fuge turcimea și în răpezită Fuga anevoie va fi poprită. BUDAI-DELEANU, T. 264. Mai bine nădăjduiește... a popri viscolite vînturilor... decît a dobindi un asemenea minut. MARCOVICI, C. 113/9. Au poprit rădvanul cu sila. NECULCE, L. 21. Eu zbor în stînga și-ri dreapta, ca voloasa ciocrlie Pe care n-o mai poprește ferecata colivie. HASDEU, R. V. 14. Un servitor, în partea opusă, poprește în loc un alt cal. ODOBESCU, S. III, 74. Calul îi iese înainte, o poprește în cale și o ie cu măgulele. CREANGĂ, O. 146. Diavolul ar fi rupt cîndva, noaptea, piatra asta din virful Ceahlăuului și-a adus-o pînă aicea în brațe, că s-o lepede în curmezișul Bistriței, să poprească apele și să inee cuprinsul. SADOVEANU, O. X, 574.

3. R e f l. (Învechit; adesea însoțit de determinări locale) A se opri (2). Vizirul cu toată urdia s-au poprit de iastă parte la Isacce. M. COSTIN, LET. III, 275/21. Au agiuns la cetatea Beligradului și acolo s-au poprit. NECULCE, L. 141. La cea de pe urmă, abia s-au poprit. AETHIOPICA, 2^v/17. ◊ (Prin lărgirea sensului) Ne poprim aci fără a ne pogori mă gios în analele secolului XV. HASDEU, I. C. I, 11.

4. T r a n z. (Învechit) A opri (4); a interzice. Nîmărul nu-i era poprită ușa, ce ftecin... prea lesne intra de-și isprăvea trebile lor (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. III, 75/14. Numai un lucru poruncește ca să mi se dea... poprește de cătră Ahamen nunta Hariciei. AETHIOPICA, 31^v/25. Trebuia... a popri ca să nu se mai zidească. IST. AM. 50^r/5. Aceasta n-au poprit pe săracul și pre mulțămitoriul Creoli să nu-l îmbrățășeze. CRITIL, 3/27. Să fie împiedicați și popriți de a finea doftorii prin casele lor (a. 1799). URICARIUL, I, 99. [Sînt pravile] împotriva celor ce poprește cuvîntul cel înțelegătoriu. PRAVILA (1814), xv/13, cf. 97/13. Îl stăpînea mult temerea a călca pravila carea cu totul poprește cumpărarea besericeii cu bani. ZILOT, CRON. 73. Aceasta era și moneda de aur și de argint cu totul poprită și rădicată dintre norod. PISCUPESCU, O. 30/8. Lucrurile acum poprite a iesi din prințipat peste gra-

niță. AR (1830), 27/43. Popriți, pe cit veți putea, îm-prăstierea cărților celor desfrîdate. MARCOVICI, D. 400/16. Singur propești pe rudeniile, pe surorile mele ca să vie să mă vadă. KOGĂLNICEANU, s. 193. Nici o primejdie nu mă poprește. PR. DRAM. 134. Censura... nu este Decit, ca să poprească... Adevărul. I. VĂCĂ-RESCUL, p. 49/12. Să-l poprească din asta ce-a holărit. PANN, E. II, 1/15. Vor fi popriți de a se preumbla în birje. MO (1860), 8/15, cf. 71/8. Oglinzi ca să se vază nu se afla în țeară și era poprit lucru să s-aducă d-afară. ALEXANDRESCU, O. I, 200. Grație direcției superioare că au poprit acest monstruos spectacol. FILIMON, O. II, 244. Au căpătat în mini arme, de la care erau strașnic popriți de către domni lor de mai nainte. ODOBESCU, S. III, 524, cf. DDRF. Dacă proprietatea în folosul căreia s-a stabilit servitutea este a mai multor coproprietari, întrebuintarea din partea unuia poprește prescripțiunea în privința celorlalți. HAMANGIU, C. C. 155, cf. TDRG. ♦ Refl. p a s. Intrarea banilor în țară... la o vreme nu cu drept cuvînt poprindu-să, s-au cunoscut simfioare struncinare la toată obștea (a. 1820). URICARIUL, IV, 217/14. Să se poprească toate tirgurile i bilciurile din toată țara pînă cînd să va ostia boala (a. 1829). DOC. EC. 434. Vitele vor fi slobode pînă la 1 martie 1867, cînd se popresc țarinele. I. IONESCU, M. 291.

5. T r a n z. (Regional) A sprijini, a propti, a rezema. Ei popresc o cărămidă pe trei bețișoare și într-unul înfig o bucășcă de stănină. CREANGĂ, ap. CADE. L-a dus la cîmp și l-a propit în patru propte ca să nu cadă. ap. id. ib., com. din ZAGRA-NĂSAUD. ♦ A ține pe loc, a imobiliza. Se smulse din locul lui, repezindu-se spre flăcău ca să-și iele arma. Cuțui i se puse în față poprindu-l cu brațele încordate, că pe un mal. SADOVEANU, O. X, 660. ♦ (Învechit, rar) A delimita. Și este stîlp de piatră de poprește locul (a. 1741). URICARIUL, XXV, 314.

— Prez. ind. : popresc. — Și : (învechit) propi, propri (MUMULEANU, în CONTRIBUȚII, I, 8) vb. IV.

— Din v. sl. попрѣти.

POPRICĂ vb. I v. paprica.

POPRICĂȘ s. n. v. papricaș.

POPRICĂT, -Ă adj. v. papricat.

POPRICĂ s. f. v. paprică.

POPRIRE s. f. Acțiunea de a (s) e p o p r i și rezultatul ei.

1. Măsură luată de o instanță judecătorească prin care se dispune reținerea unei sume de bani ori a unor bunuri ale debitorului de către o persoană care să pună la dispoziția creditorului acești bani sau aceste bunuri; reținere operată din retribuția cuiiva (în contul unei datorii); p. ext. sechestru. Cf. p o p r i (1). Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U. Deputatul, care pîndea, îi face simbătă poprire la bancă. CAMIL PETRESCU, U. N. 49. Un creditor al cooperativei a înființat o poprire pentru suma însușită de inculpat. COD. PEN. R.P.R. 596. Obștinu poprirea în mîinile ei a sumelor ce datoră pentru părțile minorilor. CĂLINESCU, S. 197. Mie mi-a pus poprire pe leafă pentru că n-am avut cu ce să-i plătesc. BARBU, P. 124, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit) Popas (1). Cf. p o p r i (3). Așa, cu popriți, hai-hai, de bine de rău am străbătut în vreo două ceasuri drumul pînă la țirgul Mereștilor. SADOVEANU, O. III, 57. Popririle le făceam mai mult pentru cai. id. ib. XI, 375.

3. (Învechit) Piedică, obstacol, impediment. Cf. p o p r i (4). Și, fără de poprire, deodată au intrat în cetate. AETHIOPICA, 55^r/10. Toate nevoirile și popririle, pe care adesea le schimbă norocul, nimic să le socotim. MUMULEANU, C. 78, cf. POLIZU.

4. (Învechit) Ținere pe loc, în nemișcare; imobilizare. Cf. p o p r i (5). Valuri ce repezi se frîng săltăte

prin strimtele golfuri... Nu țin în poprire nici funii Vasele-acolo. COȘBUC, AE. 15.

— Pl. : popriți.

— V. popri.

POPRÍS s. n. v. propis.

POPRÍȘTE s. f. v. păpriște.

POPRÍT, -Ă adj. (Învechit) 1. (Despre oameni) Reținut, închis, arestat. Cf. p o p r i (1). Solii moschi-cești tot sta la Țarigrad popriți. NECULCE, L. 269. ♦ (Jur.; sens curent; despre bani, bunuri) Pe care s-a aplicat o poprire- (1). Cf. p o p r i (1). Sumă poprită.

2. Interzis (pentru folosirea cuiiva). Cf. p o p r i (4). Avînd el loc poprit pe moșia sa... aici împrejurenți, cu vitele lor, calcă și strică locurile (a. 1772). BUL. COM. IST. V, 264. Să guști poamă poprită. ZILOT, CRON. 81. Era și moneda de aur și de argint cu totul poprită și rădicată dintre norod. PISCUPESCU, O. 30/8. Fericire!... rod poprit pentru flămînziiți muritori! MARCOVICI, C. 68/13.

— Pl. : popriți, -le.

— V. popri.

POPRITĂR s. m. v. proprietar.

POPRITÓR, -OĂRE adj., s. f. 1. Adj. (Jur.) Care poprește (1), care sechestrează, care are putere de sechestru. Cf. DM. (Creditorul popritor) își va realiza creanța sa direct din sumele sau produsele poprite. DER III, 826, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. f. (Regional) Lanț, frînghie, scîndură, obiect care servește pentru a opri, a împiedica, a reține sau a propti ceva. Dam în propitorile gardurilor... îmbolnăvit de amintiri și de grozăvenia celor văzute. ADAM, R. 172. Popritoarea de la moară, de pe pirău, ceea ce oprește apa. ap. CADE. Zăgazul mare de lîngă moară cu propitorile ridicale. ap. id. ib., cf. ȘĂINEANU, D. U. A V 1, VI 8.

— Pl. : popritori, -oare. — Și : (regional) propitór, -oăre adj., s. f.

— Popri + suf. -tor.

POPRITURĂ s. f. (Regional) 1. Pădure tăiată în care este interzis accesul oamenilor; (regional) apăratură. V. opritură (2). (Plopana—Bacău). Cf. HEM 1313.

2. (În forma propritură) (Porțiune dintr-o) pășune în care pășunatul este interzis. V. opritură (2). Cf. BOCĂNEȚU, T. A. 216.

— Pl. : poprituri. — Și : propritură s. f. BOCĂNEȚU, T. A. 216.

— Popri + suf. -tură.

POPȘOI subst. v. păpușoi.

POPȘOȘTE s. f. v. păpușoște.

POPȘÓR s. m. v. popșor.

POPTĂȘ s. m. (Regional) Fiecare dintre cuiele care fixează leăturile de pe acoperișul unei case, cînd acesta este făcut din stuf (Frîncești—Țirgu Jiu). CHEST. II 254/44.

— Pl. : poptași.

— Cf. p o p t.

PÓPTĂ s. f. v. poftă.

POPTÍ vb. IV v. pofti.

POPTOÁRCĂ s. f. (Argotic) Cheie. DR. XI, 144.

— Pl. : poptoarce.

— Cf. rus. подпорка.

POPÚC interj. v. popie.

PÓPUL s. m. v. popor.

POPULĂ vb. I. T r a n z. (Despre oameni, populații etc.; complementul indică teritoriul, țări etc.) A ocupa, a umple cu oameni, (învechit) a p o p o r a (2); a se afla stabilit (pe un anumit teritoriu, într-un anumit loc). Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. De ce vrei dumneata ca oamenii aceștia să-ți populeze Delta ca la o comandă?... Unii n-au venit deloc cu gând să se așeze. SADOVEANU, O. VI, 59. Locuitorii ei... sămănase colonii pe toate coastele Mediteranei și populasă pe vremuri insulele Baleare. BART, S. M. 47. Coloniștii aduceau cu ei... multe noțiuni utile pentru cei ce populează satele și orașele. OPRESCU, S. 189. ◊ (Complementul indică spații delimitate, încăperi etc.) Ne ducea la conferințe, la prelegeri serale..., populând sala pentru a măguli vanitatea profesorilor. BRĂESCU, O. A. II, 119, cf. I, 227. Se aflau acolo și câteva bănci populate de o asistență ciudată. CĂLINESCU, S. 152. (R e f l. p a s.) Am privit cu bucurie crescândă... cum băncile se populează. GALACTION, O. A. I, 137. ◊ (Prin lărgirea sensului; despre animale și plante) Podișul era populat cu grupuri de brazi. BOGZA, C. O. 31. Centrul de răspândire al acestei specii este Marea Mediterană, ale cărei insule le populează. LINȚIA, P. II, 7. Acest imens număr de specii de plante și de animale populează toate mediile de viață. B. DARW. 13. Numai printr-o mobilizare generală putem crea condiții optime de ocrotire a vinului, care trebuie în așa fel înmulțit, încât să populeze toate cimpurile și platurile. VÎN. PESC. octombrie 1962, 6. ◊ Fig. Mi-aș clădi atunci palate Pe lângă fărâmi populate De-ale amorului poeme. MACEDONSKI, O. I, 67. Poporul român... în baladele sale își populează lumea cu eroi, prinți, împărași, zine, vrăjitori, mai presus de fire. GHEREA, ST. CR. III, 314. Am evitat tot ce mi se părea că m-ar putea sustrage de la misiunea mea... de a popula lumea cu încă vreo câteva duzini de fanteze umplute cu țărițe de lemn. C. PETRESCU, C. V. 25. Vedenii populaau marginile zării. SADOVEANU, O. IX, 368. Întregul volum e populat de o mare mulțime de chipuri vii. V. ROM. ianuarie 1954, 173. Folclorul este populat cu nenumărate cîntece de iubire, de dor, de jale. BENIUC, P. 11.

— Prez. ind.: *populez*.

— După fr. *peupler*.

POPULĂMĒNT s. n. (Silv.) Arboret de aceeași vîrstă sau dintr-o singură specie; arboret amestecat din mai multe specii. Cf. vs.

— Pl.: *populamente*.

— După fr. *peuplement*.

POPULĂR, -Ă adj. 1. Care aparține poporului (3), privitor la popor, care provine din sau de la popor, care servește interesele poporului; creat de popor, specific unui popor, caracteristic culturii lui; poporan (II 1), (învechit și regional) poporal (1). În versurile populare ale României, se vede iar prin instinct că măsura și cezura au fost cu rigoare respectate. HELIADE, O. II, 142. Domnii... căutară, mereu, rezemați pe elementul popular, a-și întemeia puterea lor despotică asupra boierilor. BĂLCESCU, M. V. 12. Mă aflăm într-o adunare populară, cînd sosi vestea. Id. ib. 111. Scopul lor era să facă cunoscută evanghelia pe limba populară. CR (1848), 8²/20. Greșeala este că începe neamul cu școalele Ardealului și nu cu... școala limbii cînticilor populare, limba inimii neamului. RUSSO, S. 65. Subiectele sînt populare. IBRĂILEANU, S. L. 138. Fiindcă vorbim de educarea maselor populare, credem că ele au ajuns la maturitatea înțelegerii a oricărui fel de artă. BACOVIA, O. 241, cf. GALACTION, A. 383. Procesul de primire a limbii populare e un fenomen firesc. SADOVEANU, E. 34. Numai intelectualitatea progresistă... înțelegea să cultive și să folosească limba în interesul maselor populare. IORDAN, L. R. 31. Vorbirea populară, mai ales, întrebuițează adverbe de loc pentru cele de timp. Id. STIL. 172, cf. 24. El întrebuițează de altfel oralitatea populară... ca un instrument în vederea

picăturii mediului rural. VIANU, A. P. 120. Răspîndirea scrisului și cititului în masele largi populare... cereau crearea a noi unelte ajutătoare. CV 1949, nr. 9, 2. Preferăm salutul „bună ziua”, căci este expresia bunului simț popular. ib. 20. Își făcuse un album de muzică în care copiasse... arii populare, romanțe. CĂLINESCU, E. O. I, 63, cf. II, 68. Alteori, ni s-a prezentat drept melodii populare spaniolă o șansonetă pariziană. RALEA, S. T. I, 350. Artiștii profesioniști cinstiți recur la izvoarele artei populare. CONTEMP. 1953, nr. 353, 1/2. Zicalele populare n-au avut la originea lor pretenția de a exprima adevăruri totale. PREDĂ, R. 145. Acest melos popular asigură... originalitatea compozitorului. M 1961, nr. 1, 38. Logica extraordinară a creației populare demonstrează simțul de echilibru și legitatea ei. ib. 1962, nr. 2, 17. Limba lui Creangă prezintă un aspect autentic popular. L. ROM. 1965, 453, cf. PANAITESCU, O. T. 5. ◊ (În denumirea unor funcții și instituții de stat și obștești cu caracter democratic) În comune, plăși și județe funcționează consilii populare, ca organe locale ale puterii de stat. LEG. EC. FL. 129. În sate și cătune funcționează cîte o adunare populară. ib. 137. La consfățuirii au participat... delegați ai sfaturilor populare. GÎ 1963, nr. 692, 1/3. □ Asesor popular. ◊ Etimologie populară v. etimologie.

2. Făcut pentru popor (3), creat pentru necesitățile poporului; pe înțelesul, gustul, măsura tuturor (sau a celor mai mulți), accesibil tuturor (sau celor mai mulți); (învechit) poporan (II 2), (învechit, rar) poporalnic. Femeia comerciantă fu prima care inventă... și calcurile facile și populare. CR (1848), 22²/17. În prelegeri populare ideile le apăr. EMINESCU, N. 43. Frații Șaraga se obligă la fiecare ediție a-mi trimite... cîte patruzeci (40) exemplare ediție populară. CARAGIALE, O. VII, 516. M-au rugat să-i ajut să creeze o bibliotecă populară. GALACTION, A. 468. Era... anticar, librar și editor de cărți populare. SADOVEANU, O. VII, 699, cf. id. E. 31. Expunerea populară ajută pe cititor să-și însușească cele mai complicate și grele chestiuni de teorie și practică. CV 1949, nr. 6, 2. Clădirea cea mai impunătoare a comunei era banca populară. PREDĂ, M. 214.

3. Iubit de popor (2, 3), care se bucură de simpatia, considerația, respectul opiniei publice, de succes în masele largi ale poporului, (rar) p o p o r a n (II 3); p. ext. cunoscut de toți. Debutînd prin „Cărușa poștei”, cînticel care curînd se făcu popular, traduse apoi „Țigani” de Pușchin. NEGRUZZI, S. I, 333. Este oare probabil ca însuși Ion Vodă, atît de popular și atît de diplomat, să fi cugetat măcar a manifesta un asemenea despreț brutal pentru generalii moldoveni? HASDEU, I. V. 247. Este un poet mult mai popular, mult mai gustat în Franța. BOLINTINEANU, O. 444, cf. 431. Becker a devenit popular în Germania printr-o singură poezie. MAIORESCU, CR. II, 227, cf. ȘĂINEANU, D. U. Criticile adversarului... nu puteau să biruiască în duhul nostru populara și caldă autoritate a birășului din gara Ploiești. GALACTION, A. 310. A concediat pe miniștrii populari. CAMIL PETRESCU, T. II, 352. În drum spre capitala sa, farul a putut vedea... cît de populară era cauza grecilor. OȚETEA, T. V. 213. Izbuceau aplauze la trecerea cite unui om politic popular. V. ROM. iunie 1954, 67. ♦ Care iubește poporul (3), devotat poporului; care are o comportare prietenoasă, cordială, apropiată față de oamenii simpli. Se făcu mai apropiat și mai populariu. SĂULESCU, HR. I, 129/27. Familia Herdelea, mai populară, trebui să ia parte și chiar să guste din toate mîncările. REBREANU, I. 467. Calistrat Hoagă, fire independentă și populară... este un cenzor al vremii lui. GALACTION, A. 354, cf. IORDAN, L. R. A. 481. Părea popular și în stare să se acomodeze oricărei situații. CĂLINESCU, S. 9. Se remarcă prin purtarea lui cordială populară. id. ib. 10.

— Pl.: *populari*, -e. — Și: (învechit) *popolâr*, -ă adj.

— Din fr. *populaire*.

POPULĂRE s. f. Acțiunea de a popula și rezultatul ei; (învechit) poporare. Cf. DDRF, DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Popularea sau însămînțarea unei ape... se face de asemenea prin observarea cîtorva reguli.* ATILA, p. 167.

- Pl. : populări.
- V. popula.

POPULARITĂTE s. f. Calitatea de a fi popular (3), simpatie, considerație, stimă etc. de care se bucură cineva în fața maselor, (învechit, rar) poporali-tate; p. ext. faimă, renume. *El ar căuta să fie popularitatea sa sau buna voință, măgulind patimile grecilor.* CR (1829), 238¹/1. *Împăratul va merge în mai multe zile de aici pînă la Praga spre a face plăcere supușilor săi; aceasta mărește mai mult popularitatea (dragostea no-rodului) acestui monarh.* IB. (1836), 50¹/22. *Și popula-ritatea, de nu mai mult, tot poate prețui cit banii.* GTN (1836), 29²/9, cf. POLIZU. *Fiindcă nu putea să prevadă cele ce erau să se întîmple, lingusea pe toți, fără excepție, ca să-și facă popularitate.* FILIMON, o. I, 258, cf. 200. *Cîți îl știau că există? Foarte puțini. De-acu-ncolo, fîn'te popularitate.* CARAGIALE, o. III, 9, cf. 10, BARC-IANU. *În județul lui își păstrase oarecare popularitate.* D. ZAMFIRESCU, t. s. 29. *Își cultivase acest diminutiv familiar, semn evident al popularității.* C. PETRESCU, c. v. 101. *Popularitatea nu vine la un semn cu degetul.* SADOVEANU, o. IX, 531. *Eu vreau o popularitate inte-meiată nu pe fum, ci pe meritele mele.* CAMIL PETRESCU, o. II, 356. *Se bucurase todeauna de oarecare popula-ritate.* STANCU, R. A. I, 322, cf. IV, 332. *Făgăduiala, care îi adusese popularitate... era că, atunci cînd va fi ministru, orașul va avea legătură cu Bucureștii.* PAS, z. IV, 124. *Echipa de fotbal își câștigase repede popula-ritate printre săteni.* v. ROM. septembrie 1954, 130. *O făcuseră din interes, ca să-și facă faimă, să câștige popularitate.* LĂNGRĂNȚAN, c. II, 266. ◇ (Rare) Reputație proastă, nume (1 3) rău. *Se bucură de populari-tatea celui mai prost din corp.* BRĂESCU, o. A. I, 78.

— Din fr. popularité.

POPULARIZĂ vb. I. Tranz. (Complementul in-dică mai ales opere, evenimente, idei, metode, reali-zări etc. sau pe autorii lor) A răspîndi în masele largi ale poporului (în formă accesibilă), a face (larg) cu-noscute, a face să devină popular (3). *Este de trebuință a populariza între români aceste idei.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 357. *A pus la concurs... „Cindecul gîntei latine”, cu scop de a-l traduce... și de a-l populariza în întreaga lume latină.* ALECSANDRI, s. 106, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Era un symbolism naiv dar pe care tradiția îl popularizase și îl apropiase de mintea tuturor.* PETICĂ, o. 379, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Atunci va fi luat [Tudor Vladimirescu] costumul lui de com-dant pe care l-au popularizat gravurile de mai tîrziu.* OȚETEĂ, T. V. 142, cf. CV 1949, nr. 9, 9. *Gazetele de perete popularizează pe fruntași.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 375. *Sevilla e orașul care a popularizat Spania.* RALEA, S. T. I, 346. *Ne bucuram de succesele frontului popular, căutam să le popularizăm în toate chipurile.* STANCU, R. A. I, 299. *Presa trebuie să popularizeze larg succesele obținute.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 883. *Alte obiecte sau activități poartă numele unor personaje care le-au popularizat.* GRAUR, N. P. 155. *Limba trebuia să găsească mijloacele necesare... pentru a populariza pe înțelesul tuturor noțiunile și realizările civilizației moderne.* CON-TRIBUȚII, II, 80. *Lecțiile deschise, precum se știe, au un scop demonstrativ; de a populariza experiența înaintată, de a arăta profesorilor utilitatea unei metode noi.* cf. 1962, nr. 683, 5/1. ◇ Refl. p. a. s. *Nici o poezie germană, oricît de bine tradusă, nu s-a putut populariza în mijlocul nostru.* MACEDONSKI, o. IV, 71. *Numele său... al lui Mihai... și al tuturor celorlalți, s-au popularizat în toată țara.* MIHALE, o. 481.

- Prez. ind. : popularizez.
- Din fr. populariser.

POPULARIZĂNT, -Ă adj. (Rare) Popularizator. *Pu-ținele excepții... provin de la autori aș zice populari-zanți.* SCL 1950, 271.

- Pl. : popularizanți, -te.
- De la populariza.

POPULARIZĂRE s. f. Acțiunea de a popula-riza și rezultatul ei; (neobișnuit) poporanizare. Cf. DDRF. *Popularizarea cărții bune se face în primul rînd prin presă.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 8/4. *Administrația muzeului a pornit o excelentă campanie de popularizare a tezaurului științific.* CV 1950, nr. 3, 22. *Un rol im-portant în popularizarea rezultatelor întrecerii socialiste îl au agitații, gazeta de perete, stația de radioamplifi-care.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 856. *Popularizarea clasi-cilor la șale constituie o temă care... presupune un bogat conținut de idei.* CONTEMP. 1956, nr. 494, 3/4. *Lucrările de popularizare din domeniul geografiei fi-zice... ajută masele muncitoare la înțelegerea... fenomenelor care se petrec în natură.* MG I, 61. *Datorăm lui Constantin Dinicu Golescu... popularizarea și impu-nera unor asemenea cuvinte.* CONTRIBUȚII, II, 35. *În ultimii ani se accentuează un dezinteres pentru popula-rizarea dramaturgiei contemporane în cadrul acestei colecții.* v. ROM. noiembrie 1963, 168. ◇ Loc. a d. j. **De popularizare** = care are drept scop răspîndirea cunoștințelor, culturii etc. în masele largi, care se adresează unui public larg. *O bibliotecă de popularizare.* SADOVEANU, E. 183. *A publicat, ... sub forma unui articol de popularizare, un mic ghid balnear.* G. BARBU, A. V. 274. ◇ (Rare; concretizat) *Lucrare de popula-rizare. Cărțile lui Nicolae Cantă, dintre Cantăuzinii moldovenești... alcătuiau o frumoasă colecție. Se cău-tau mai ales popularizări științifice, călătorii, opere istorice.* IORGA, c. I, II, 135.

- Pl. : popularizări.
- V. populariza.

POPULARIZĂT, -Ă adj. 1. Care este răspîndit, cunoscut în masele largi. *Se vede că aceste inovații străine nu erau încă destul de popularizate în țara la noi.* FILIMON, o. I, 197, cf. DL.

2. Care se adresează maselor largi, pe înțelesul pu-blicului larg. *Răspîndirea cunoștințelor de geografie popularizată.* MG I, 61.

- Pl. : popularizați, -te.
- V. populariza.

POPULARIZĂTOR, -OĂRE s. m. și f., adj. (Per-soană) care popularizează, care face cunoscut, răs-pîndește în formă accesibilă tuturor sau celor mai mulți (o problemă științifică, culturală etc.). Cf. CADE. *Un alt scriitor care se pretinde popularizator al teoriei relativității... afirmă că lumea noastră, lumea celor 3 dimensiuni obișnuite, se poate interpătrunde cu altă lume.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 6/2. *D. Stăncescu este unul din marii popularizatori atît de literatură bele-tristică universală, cît și de cunoștințe generale.* LL I, 66. *În anii din urmă cursurile de estetică au avut mai mult un caracter popularizator — iluminist.* CONTEMP. 1956, nr. 499, 5/4. *Chirurgul nostru a muncit sîrguitor... la opera sa de popularizator al cunoștințelor medicale.* G. BARBU, A. V. 274.

- Pl. : popularizatori, -oare.
- Populariza + suf. -tor.

POPULĂT, -Ă adj. (Despre teritorii, așezări etc.) Care este locuit, cu populație (deasă); plin, umplut cu oameni; (învechit) norodit, poporat, poporos (2), populos, (învechit, rar) norodos. *Acel oraș populat, astăzi d-abia e un orașel.* BĂLCESCU, M. V. 132, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Satul părea din ce în ce tot mai populat.* AGÂRBICEANU, A. 328. *Am ajuns la miezul nopții în București, oraș mare, populat și fericit.* GALACTION, o. A. I, 84. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Oricît ar fi apa de populată și oricît ar îndrăzni [peștii] să se apropie, ei totuși vor fi sfioși și bănuitori la orce*

momeală. AȚILA, p. 77. ♦ (Neobișnuit) La care participă o asistență numeroasă. În săle de răzăși ceteam, în adunări bine populate, pagini din minunatele istorisirii ale lui Ion Creangă. SADOVEANU, o. xi, 567.

— Pl.: populații, -te.

— V. popula.

POPULAȚIE s. f. Totalitatea locuitorilor unei țări, ai unei regiuni, ai unui oraș etc., (învechit și popular) obște (1), (învechit și regional) poporime (1), (învechit) norod¹ (1), populație (1); p. ext. (rar) grup mare, mulțime de oameni; seminție; trib. După aceasta..., mai înmulțindu-să apoi și populația..., domniitorii începură din nevoie a se sluji de izvorul acestor două cărți de legi (a. 1817). URICARIUL, iv, 303/20. Este oraș mare, populație are puțină. GOLESCU, i, 129. Numărul populației în Engllitera crește. AR (1829), 64¹/3. S-au interesat la înmulțirea populației numai ca să aibă cu ce crește numărul armiiilor. MARCOVICI, d, 216/5. Acum dar este rîndul populațiilor siriene a se arăta recunoscătoare. CR (1846), 42¹/11, cf. ib. (1848), 26³/45. Un popol sau... o populație ce lăcuia în vechime această țară. BREZOIANU, i, 216/13. Nu-l lasă a cultiva cunoștința locuitorilor... din care se alcătuiește populația acestei capitale. NEGRUZZI, s. i, 69. Această Vineră orientală, ieșită din rămășițele spulberate ale populației grece din Fanar..., avea o frumusețe perfectă. FILIMON, o. i, 117. Cei mai mulți scriitorii ai Europei pretind că populația mahomedană scade și atribuie aceasta datinei lor de poligamie. BOLLINTINEANU, o. 269. Localități și populații din Dacia. ODOBESCU, s. i, 218, cf. 223. Toată populațiunea... le iese-nainte cu daruri. CARAGIALE, o. v, 346, cf. BĂRCIANU, ALEXI, w. Deosebiri dialectale s-ar explica atît prin găstirea unei populații românești mai vechi, cît și prin amestecul neapărat cu pecenegii supuși lor ca țărani liberi. BUL. COM. IST. II, 183, cf. ȘĂINEANU, d. u. Era gata să înceapă o nouă numărătoare a populațiunii. GALACTION, o. A. I, 137. La populația pașnică, alcătuită din cîțiva meseriași..., s-a adăugat în timpul războiului un centru de instrucție cu militari. BRĂESCU, o. A. I, 266. Și-și rezezi calul înainte prin freamătul populației. SADOVEANU, o. i, 324. Dacă nu e uniformistă populația Capitalei, este, în schimb, dintre cele mai luxoase din Europa. ARGHEZI, b. 54. La unele populații înapoiate numele este fixat prin credințe superstițioase. GRAUR, n. p. 20. Starea de sănătate a populației se apreciază pe teritoriul întregii țări. ABC SĂN. 342. Însemnate mijloace au fost alocate pentru satisfacerea nevoilor social-culturale ale populației. ȘCINTEIA, 1965, nr. 6689. ♦ Grup de indivizi aparținînd unei specii de animale sau de plante, care trăiesc într-o anumită regiune a ariei de răspîndire a speciei respective și care prezintă anumite caracteristici. Izolarea de linii pure din populație reprezintă una din metodele fundamentale de ameliorare a plantelor. ENC. AGR. Populația piscicolă nu este uniformă. VÎN. PESC. mai 1964, 10.

— Pl.: populații. — Și: (învechit) populațiune, populație s. f.

— Din fr. population.

POPULAȚIUNE s. f. v. populație.

POPULÉT s. m. (Prin nord-vestul Munt.) Diminutiv al lui pop¹ (11); (regional) popușor. Mai pune-i un populeț... în partea asta, că parc-ameninșă să cadă. UDRESCU, GL.

— Pl.: populeți.

— Pop¹ + suf. -uleț.

POPULÓS, -OĂSĂ adj. (În dicționarele din trecut) Populat. Cf. I. GOLESCU, c., PROT.-POP., n. d., BĂRCIANU.

— Pl.: populoși, -oase.

— Din lat. populosus.

PÓPUNDECĂL s. n. v. papăndecăi.

POPŪSTĂ s. f. (Pescuit) Frînghie verticală care ține carmacele în apă în poziția lor normală și care se lasă mai lungă decît adîncimea apei. Se bate cîte un par sau țărush pe care se leagă frînghia (popusta). ANTIPA, p. 361, cf. 349, 350, 364.

— Pl.: popuste.

— Din ucr. попуєта.

POPUȘĂR s. m. v. păpușar.

POPŪȘĂ s. f. v. păpușă.

POPUȘĂRIE s. f. v. păpușărie.

POPUȘOI subst. v. păpușoi.

POPUȘOIÉȘ s. m. v. păpușoiéș.

POPUȘOIȘTE s. f. v. păpușoiște.

POPUȘÓR s. m. (Regional) Diminutiv al lui pop¹ (11); (regional) populeț. Cf. CHEST. II 112/64. ♦ Ex p r. (Adverbial) A sta (sau a se ține) popușor = a sta sau a se ține drept, în sus; a sta în picioare, (regional) a sta pop¹. [Iepurele] se ține pe șezut așa popușor, prinzîndu-și botul între labele dinainte. ADAM, în DR. IV, 731, cf. BUL. FIL. I, 222.

— Pl.: popușori. Și: popșór s. m. BUL. FIL. I, 222, CHEST. II 112/64.

— Pop¹ + suf. -ușor.

POPUȘINĂ s. f. (Maram.) Plată, în cereale sau în bani, pe care o dau enoriașii preotului; (regional) lectical, poporoșag. Un pătac dator piniru popușina (a. 1774). IORGA, s. d. XII, 267. Budu Grigorie e dator din prohod poopii cu 16 potori, iare pintru popușina, cu 2 măreș dator (a. 1781). id. ib. 263. La preot se da... o mierță de mălai (păpușoi) și de ovăz, adecă cereale... Această plată se numește popușină. BÎRLEA, b. 139.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. popă¹.

POR¹ s. m. I. 1. Mic orificiu pe suprafața pielii, reprezentînd canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee. Porii pieii... i-au deschis. CANTEMIR, IST. 59. Acești pori stujeș de o substare. AMFILOHIE, G. F. 252^r/9, cf. GRECEANU, i, 95/31. Peala aceasta iaste cu nenumărată mulțime de găurițe împistrită, care se numesc pori. TEODORI, A. 59/7, cf. EPISCUPESCU, o. i, 95/28. Porii se numesc găurile trupurilor. M. DRĂGHICI, F. I, 4^r/19. Pielea este plină de nenumărate, nevăzute borticele, numite poruri, prin care iese sudoarea. CR (1831), 339¹/36. Prin microscop privindă-să... să văd 100 pore (borticele pe fața pelii). AR (1838), 137²/34, cf. J. CIHAC, I. N. 6/12, VEISA, I. 173¹/25, VASCI, M. II, 179/10. Trupurile oamenilor cum și ale celorlalte animale sînt înzestrate de la fire cu nenumărate găuri numite pori. CORNEA, E. I, 186/4, cf. NEGULICI, STAMATI, F. 8/22, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w. Niciodată... n-am căntat să sorb cu mai multă lăcomie, prin toți porii ființii mele, lumina și căldura binefăcătoare a cerului. HOGAȘ, DR. I, 16, cf. ȘĂINEANU, d. u. Iși văzu amănunțit în sticla poleită porii obrazului astupați de pudră. C. PETRESCU, c. v. 168. Pareă prin toți porii lui răsufia ura. SADOVEANU, o. v, 198. Nu putea scăpa de mirosul acela scîrbos pe care-l ducea cu el, îmbibat parcă în toți porii pielii. BART, E. 254. Nici un por nu se zărea pe nețezimea obrazului sau a buzelor. CĂLINESCU, E. O. I, 246. Nu-i era cu totul necunoscută această față lungă, roșcată, cu pomeții obrazilor lucindu-și porii mari printre smocurile de păr prăfuit. GALAN, z. r. 7. ♦ (Prin lărgirea sensului) Plomănele cuprind în sine nenumărate gauri și pori (borticele) prin carele... intră și iese aerul. CORNEA, E. I, 207/18. ♦ (Prin analogie) Vîntul creștea și... începu să mă pătrundă cu frigul lui prin toți porii vechilor mele haine. EMINESCU, G. P. 117. Frigul... cobora din tavan ca și

cum s-ar fi cernul prin porii subțiri ai lencuiei. VINEA, L. II, 308.

2. Orificiu situat în membrana celulelor vegetale, prin care se asigură schimbul de apă, de gaze și de materii nutritive; s p e c. deschidere a tuburilor sau a ascelor unor specii de ciuperci (prin care sînt puși în libertate sporii). *Ceale mai multe flori au în sine un fel de miere care iesă prin ghindurele seau pore.* J. CIHAC, I. N. 257/18. *Pe partea inferioară, pălăria nu mai are lamele, ci niște pori (găurele), la început galbeni și apoi roșii-singerii.* BELEA, P. A. 160, cf. DER, M. D. ENC., DEX, H IV 71.

3. Spațiu gol de dimensiuni reduse în masa unui corp solid sau a unui agregat de particule solide. *Se astupă porii metalului și rugina nu se va putea prinde.* MN (1836), 56²/11. *Olanele se golesc și apa din ploaie, în loc de a sta pe holde, se infiltrează prin porii oanelor și se scurge în șanșurile de la vale.* GHICA, s. 546. *Se numește porozitate, proprietatea ce au corpurile de a posedea locuri deșerte sau pori între părțile lor materiale.* PONI, F. 5, cf. BĂRCIANU, CADE. *Porii pot fi izolați sau necomunicați între ei.* LTR². *Porii care comunică cu exteriorul sînt pori deschiși, iar cei care nu comunică cu exteriorul pori închiși.* DER, cf. M. D. ENC., DEX,

II. (Bot.; regional; probabil prin confuzie) Pir-gros (*Cynodon dactylon*). BORZA, D. 56.

— Pl.: *pori* și (învechit, n.) *poruri* și *pore*.

— Din lat. *porus*, ngr. *πόρος*, it. *poro*, germ. *Pore*, fr. *pore*.

POR² s. m. (Prin Bucov. și prin nord-estul Transilv.) Porcoi (3). Com. MARIAN. *Am strîns finul în pori.* Com. din PARVA-NĂSĂUD.

— Pl.: *pori*.

— Cf. *porșor*, *porcan*.

POR³ s. m. v. *poară*.

POR⁴ s. m. v. *pură*.

PORĂDĂ s. f. v. *paradă*.

PORĂDE s. f. v. *paradă*.

PORĂMNIȚĂ s. f. (Învechit, rar) Haină (scurt ă purtată peste umeri. *Poramnița svi[n]t[u]lui ce purta preste umăr.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 86^v/17, cf. TDRG.

— Pl.: *poramnițe*.

— Din slavonul *порамнища*.

PORĂNIC¹ s. m. (Regional) Copil (Crihalma--Rupea). LEXIC REG. II, 47.

— Pl.: *poranici*.

— Etimologia necunoscută.

PORĂNIC² s. m. v. *poroinie*.

PORĂNICI s. m. v. *poroinie*.

PORĂV, -Ă adj. 1. (Transilv.; despre oameni Certăreț, arțăgos; sălbatic, iute, aprig (la minie). Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 402, LB, LM, BĂRCIANU, ALEXI W., CADE. *E porăv la minie.* H XVII 181, cf. BRAN, s. *Mutare poravă și îndărătnică nu este agiuțoriu bărbatului, ce-i agiuțoriu satanei.* VAIDA, com. din FRATA-TURDA, din ZAGRA-NĂSĂUD, din RĂȘINARI-CISNĂDIE și din TĂRCĂIȚA-BEIUȘ, L. COSTIN, GR. BĂN. 46, PAȘCA, GL., LEXIC REG. 17. ♦ (Învechit) Zburdalnic, zglobiu, neastîmpărat; îndrăzneț. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. ♦ (Ban.; despre animale) Care nu poate fi stăpînit, domolit; s p e c. (despre cai) năraș. *Dar să știi că cloșca e cam puravă și dac-o fi să pierzi vreun pui o să pun și capul tău în rînd cu celelalte în gard!* MERA, L. B. 19. *Mare nevoie am de un slujitor voinic, care să-mi păzească o iapă puravă ce am. id. ib. 158. Cal porav.* L. COSTIN, GR. BĂN. 164.

2. (Transilv. și prin Ban.; despre oameni) Iute, isteț (la treabă); harnic, vrednic. Cf. CADE, CABA, SĂL. 92. *D-ar fi Ianăș așa porav. La lucru ca la răchie.* L. COSTIN, GR. BĂN. 164, cf. TODORAN, GL. *Atita-i de purav pe lucru, de tot se prăpădește.* MAT. DIALECT. I, 287. ♦ (Regional; substantivat) „Persoană care se distinge prin ceva“. Com. din NOCRICH-AGNITA.

3. (Prin Transilv.; despre oameni) „Grozav, enorm“. PAȘCA, GL., com. din JINA-SEBEȘ.

— Pl.: *poravi*, -e. — Și: *pûrav*, -ă adj.

— *Poară* + suf. -av.

PORĂ s. f. v. *pură*.

PORĂI vb. IV. R e f l. (Învechit, rar; cu sens necrecizat, probabil) A se strădui, a se necăji, a se chinui. *Mama Tinca se porătește cu niște mîruncheșe, niște legături de buruiene coborîte din pod, între cari cătă buruiana care lecutește de dragoste.* CONTEMPORANUL, v₂, 144.

— Prez. ind.: *porăiesc*.

— Cf. *poară*.

PORĂMB s. m. v. *porumb*.

PORĂNB s. m. v. *porumb*.

PORĂNCĂ s. f. v. *poruncă*.

PORĂNCI vb. IV v. *porunci*.

PORĂNCITĂ s. f. v. *poruncit*.

PORĂNCITÓR, -OĂRE adj. v. *poruneltor*.

PORĂNICI s. m. v. *poroinie*.

PORĂȘ, -Ă adj. v. *poroș*.

PORĂVÓȘ, -OĂȘĂ adj. (Regional; despre cai)

Năraș (Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 156.

— Pl.: *porăvoși*, -oase. — Și: *porovós*, -oășă adj.

L. COSTIN, GR. BĂN. II, 156.

— *Porav* + suf. -os.

PORBĂL s. m. v. *podbal*.

PORBEĂL s. m. v. *podbal*.

PORBÍCE s. f. v. *poghircă*.

PORBÍCI s. m. v. *poghircă*.

PORC s. m. 1. Animal mamifer domestic paricopat, omnivor, cu capul de formă conică, cu maxilarul superior alungit și caninii foarte dezvoltăți, cu pielea groasă și corpul acoperit cu peri aspri, scurți și rari, crescut pentru carnea și grăsimea lui; rîmător (1), rîtan (1) (*Sus scrofa domestica*). V. m a s c u r, m a t o r, s c r o a f ă. *Alții vor fi sîngeași, alții ca pieile porcilor* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 470/10. *Era departe de ei o turmă de porci.* CORESI, EV. 232, cf. 21, 26. *De va intra cîine în bisearică sau porc, să nu se facă leturghie pînă una săptămînă* (cca 1640). GCR I, 91/11. *Nu primăsc, nici hrănesc porcu în țara lor.* HERODOT (1645), 226. *Nu dareși sfînta cîinilor, nece vârsareși mărgăritarele voastre înaintea porcilor.* N. TEST. (1648), 9^v/28. *Să nu să mai întoarne... ca porcul spălat iară la mocirlă* (a. 1689). GCR I, 285/23. *Fiind ei turbași, ca niște porci făr de nici o rușine, să suiră sus, în casele domnești.* ANON. CANTAC., CM I, 161, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 238. *Pentru un porc cînd îi mină de-i hrănesc [vama lei] 4* (a. 1705). IORGA, S. D. XII, 15. *Într-un bîld mămăligă cu moare, Într'allul fâlcii de porc afumate.* BUDAI-DELEANU, T. 304, cf. LB. *Vinde mărgelce, cercei și cumpără păr de porc* (a. 1826). IORGA, S. D. VIII, 92. *El visă că... niște porci îi sfîșiară mantela și coiful.* BĂLCESCU, M. V. 392. *Potri-*

vește mirosul trandafirului cu putoarea porcului. PANN, p. v. I, 162/23, Vru și el să libereze pe un porc ce el avea. ALEXANDRESCU, o. I, 319. Mergea în urma lui grohăind și mușlind pe jos, cum e treaba porcului. CREANGĂ, o. 43, cf. 4. Ca în toate serile, și astăzi s-au hrănit porcii, apoi s-au închis. SLAVICI, n. I, 47. Unde ai mai pomenit tu ca o fată de împărat să se mărite după un porc? ISPIRESCU, L. 51. Chiar și porcii trindavi se iușiră, pornind-o anapoda, guișind. DELAVRANCEA, s. 198, cf. DDRF, BARCIANU. Fierea de porc e bună pentru friguri. ȘEZ. VIII, 105. Numai două dobitoace cred eu că n-au suflat... porcul și bivolul. AGİRBICEANU, A. 62. Peste un ceas tovarășul meu se afla încălțat cu opinci nouă de piele de porc. HOGAȘ, DR. I, 80. Porcul însă își scoase deodată ritul din zeama de tărițe. REBREANU, R. I, 147. Zece porci țigănești, cu boturi puternice, ar fi rămat, într-o jumătate de zi, toate întâriturile de pe valea Prahovei. CAMIL PETRESCU, U. N. 5. Într-o curte, doi mahalagii dezbrăcați de haină spintecau un porc proaspăt înjunghiat. C. PETRESCU, f. I, 220. Se întâmpla, în unele zile, să suie unii dintre porci pe costișe, după jtr. SADOVEANU, o. XI, 144. În altă parte se vedeau caii iuși... porcii trandafirii, proaspăt îmbăiași. ARGHEZI, B. 105. Porci mari, negri, ședeau trîntiți lângă garduri. CĂLINESCU, s. 346. Porcii sînt spînzurați în cîrlige după ce sînt tăiași. STANCU, R. A. III, 79. Spre deosebire de porcii domestici, mistreții nu rezistă bolii sau urmărilor ei. VÎN. PESC. iulie 1962, 10. Ce folos de părul creș, Dacă nu-s porci în coteș. DOINE, 139. La porcari că porunea, Cincizeci de porci că frigea. BALADE, II, 76. Mărul cel frumos îl mîncă porcii, se spune despre cineva care primește un lucru pe care nu-l merită. Cf. ZANNE, P. I, 215. Porcul tot strînge, se-ngrășe bine, dar pentru alții, nu pentru sine, se spune despre zgircitul care adună pentru ca să rămîie altora. id. ib. 607. Și cu porcul gras în bătătură și cu porumbi în pățul nu se poate. id. ib. III, 21. Toată ziua șop și hop, Sara nu-i ce da la porc. id. ib. IV, 409. Nu se mai îngrășă porcul în ziua de Ignat (= nu se mai poate face ceva în ultima clipă). Cf. id. ib. VI, 157. Cine se mestecă în lături-l mîncă porcii. id. ib. III, 204. Multe giște înving porcul. id. ib. I, 480. Porcul ori încotro face, Lui tot noroiul îi place; Din ce e nu-l poți preface. id. ib. 608. Belciug de aur la ritul porcului, se spune despre un lucru de preț prost folosit. id. ib. 610. N-ai văzut din porc stup și din cioară cuc, se spune despre un lucru imposibil de realizat. id. ib. II, 796. Nu (se) mai învață porcul să bea apă din fedeleș, se spune despre cel care nu-și poate schimba firea, caracterul, apucăturile rele etc. UDRESCU, GL. ♦ Porc mistreș (sau sălbatic, popular, de pădure) = specie de porc (1) sălbatic cu corpul masiv, cu greabănul înalt, cu capul mare terminat cu bot alungit, cu caninii lungi, puternici și cu părul aspru și gros, de culoare sură-neagră (*Sus scrofa*). Fiară sălbatece sînt porci de pădure, iepuri, lupi. AR (1829), 142²/33. Colo, un porc sălbatec fără două picioare. ALEXANDRESCU, o. I, 215. Doi vînători... și trei cîini goneau un porc mistreș. ODOBESCU, s. II, 194. Văzură un porc mistreș mare, fugînd. ISPIRESCU, L. 140, cf. VISSARION, FL. 240. STOICA, VÎN. 20. Valerie povestea mereu despre lupi și despre porci sălbatici. VLASIU, A. P. 33, cf. ALR SN III h 684. De la un porc sălbatic și-un fir de păr e de ajuns (= în cazuri dificile să ne mulțumim cu rezultate mai modeste). Cf. ZANNE, P. I, 612. ♦ E x p r. A trăi ca elinii cu porcii = a trăi foarte rău unii cu alții. id. ib. 382. (Familiar) A tăcea ca porcul în păpușoi = a păstra o tăcere desăvîrșită asupra unui lucru, mai ales cînd te simți vinovat. id. ib. 611. A da năvală ca porcul = a fi foarte îndrăzneț, a fi nesimțit, obraznic. id. ib. (Doar) n-am păseut (sau n-am păzit) porcii eu tine (sau împreună etc.), se spune cuiva pentru a-i atrage atenția că își permite prea multe, că devine obraznic. (Familiar) A mina (sau, regional, a întoarce) porcii (de) la jtr (sau acasă) = a sfîrși în somn, a dormi sfîrșind. Se așterne pe somn și... începe a

mina porcii la jtr. CREANGĂ, ap. CADE, cf. ISPIRESCU, L. 369, ZANNE, P. I, 612. Ha! V-ași răstignit ca niște ciocoi!... Minași porcii la jtr, ha! SADOVEANU, o. II, 463. A face (pe cineva) albă (sau troacă) de porci = a certa (pe cineva) foarte aspru (și cu vorbe grele, injurioase); a face de două parale, a face cu ou și cu oțet. (Regional) A nu fi în porcii lui (sau în toși porcii) ori a nu-i fi (cuiva) porcii acasă = a fi fără chef, trist, posomorît. Cf. ZANNE, P. I, 611, CIAUȘANU, GL., UDRESCU, GL. (Regional) Jurămîntul porcului, se spune cînd cineva promite că renunță la o deprindere rea dar nu respectă promisiunea. Com. IORDAN. A avea norocul porcului = a avea noroc mare, neașteptat (și adesea nemeritat); a avea noroc porcesc. id. ♦ P. r e s t r. Carne de porc (1). ȘĂINEANU, D. U. Cîrnași de porc. CADE, cf. DL, DM. ♦ (Regional) Porcul mare (sau mic) = numele unor jocuri de cărți; p. e x t. persoană bătută la aceste jocuri. Cf. H XVII 12, 19, 70, MAT. DIALECT. I, 88. (Regional) Porcii în coteș = numele unui model de pe ouăle încondeiate, în care pe un fond roșu apar motive florale albe. Cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 187.

2. Epitet depreciativ pentru un om lacom, nesimțit, grosolan, fără caracter, obraznic, mincinos, indecent etc.; (regional) porcan (2). Nu fi-e rușine obrazului să-și fie! Așa-s popii, porcule? REBREANU, I. 267, cf. 81. Porcule! îi zise Felix cu glasul sugrumat și-i întoarse spatele. CĂLINESCU, E. O. II, 134. Ne-o spuseși de la obraz, porcule. CAMIL PETRESCU, o. I, 291, cf. III, 196. Porcule..., De ce nu mi-ai așternut mai bine? CAMILAR, N. I, 222. O dată își iese din fișini și urlă; — Bă, porcule, tu ești tătăr? PEDA, I. 83, cf. id. R. 110. ♦ Porc de cîine, se spune unui om netrebnic, de nimic; secătură, șarlatan, pezevenchi, păr de cîine. Cf. POLIZU. Ce porc de cîine ești tu, de cărțile domniei mele nu le bași în seamă. ap. ODOBESCU, s. I, 438, cf. DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. XIX—XX, 52. Nu fi porc de cîine. DUNĂREANU, CH. 20. Mă, Iorgule, nu fi porc de cîine! GALACTION, O. A. I, 279. Ai tăi sînt porcii, mă porc de cîine? BRĂESCU, O. A. I, 352. La al doilea pahar, se oprește și se-neruntă: — Apoi nu fi porc de cîine! SADOVEANU, o. II, 537. Cu cei mai întîmi își îngăduia porecla „porc de cîine”. CĂLINESCU, E. O. II, 238, cf. 237. Ba tu ești porc de cîine. STANCU, R. A. IV, 273. Ambrozie, prepară-i bicarbonat de sodiu; o doză de porc de cîine. VINEA, L. I, 398. Asta-i, că omui porc de cîine citeodată! LĂNCRĂNAN, C. III, 106.

3. (La pl. art.) Numele popular al Hyadelor, roi de stele dispuse în formă de V, din constelația zodiacală taurul, avînd ca stea principală Aldebaran; (popular) vierii, scroafa-cu-purcei. Hyadele formează o constelațiune deosebită pentru popor, fiind numită vierii sau porcii sau scroafa-cu-purcei. OTESCU, CR. 22. Steaua Aldebaran... are alături vierii, porcii sau scroafa-cu-purcei. PAMFILE, CER. 170, cf. CADE, H XVIII 22. ♦ (Popular) Lucașfărul porcilor (sau porcului) sau steaua porcului = steaua Aldebaran din constelația zodiacală taurul; (popular) porcarul, v. p o r c a r¹ (2). Trebuie să mă și întorc acasă pînă o ieși lucașfărul porcilor. ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. CADE, H III 5. ♦ E x p r. A fi năseut în zodia porcului, se spune despre un om extrem de norocos.

4. C o m p u s e: porc-splnos = a) (la pl.; și în forma porc-ghimpos) gen de mamifere rozătoare sălbatică, de talie mijlocie, cu spinarea și flancurile acoperite de spini lungi, puternici, și cu abdomenul prevăzut cu peri tari (*Hystrix*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. Cf. CADE, DER, M. D. ENC., DEX; b) (regional) arici (*Erinaceus europaeus*). Cf. ALR I 1 186/138, 333; porc-de-mare = a) pește teleostean marin lung pînă la 30 cm, cu corpul respingător la înfățișare, greci, acoperit cu solzi mici, cafenii-cenușii, cu pete întunecate, cu înotătoarele prevăzute cu țepi veninoși; scorpie-de-mare (*Scorpaena porcus*). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX; b) (regional) delfin (*Delphinus delphis*). ALR I 1 746/988; (regional) porcul-a-

pelor = clean (*Leuciscus cephalus*). ATILA, P. 223, BĂCESCU, P. 25, H XI 504; (Entom.; regional) porcul-popil = ciinele-babei (*Oniscus murarius*). ALRM SN II h 573/182.

5. (Bot.; prin Transilv.; la pl.) Numele a două plante erbacee ghimpoase: a) scaietete (*Dipsacus laciniatus*). BORZA, D. 60; b) varga-çiobanului (*Dipsacus silvester*). id. ib.

6. (Bot.; regional; la pl.) Mătrăgună (*Atropa belladonna*) (Garvăn—Măcin). H XIV 349.

7. C o m p u s : (Bot.; regional) porci-**nebuni** = cap-talan (*Cirsium rivulare*) (Rășinari—Cisnădie). PĂ-CALĂ, M. R. 15.

— Pl.: porci.
— Lat. poreus.

PORCĂN s. m., s. n. 1. S. m. (Regional) Augmen-tativ al lui p o r c (1); (rar) porcoi (1). Cf. DDRF, DL, DM.

2. S. m. Fig. (Regional) Porc (2). *Stăi, măi porcane, că te căptușește ea Mărioara acuz!* CREANGĂ, O. 205, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM.

3. S. m. (Iht.; regional) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). Cf. ANTIPA, F. I. 134, ATILA, P. 244, CADE, BĂCESCU, P. 48, H X 141, 260, 288, 356, 505, 507, 518, 538, ALR I 1746/420, A VI 26.

4. S. m. Ciupercă comestibilă cu pălăria cărnoasă, de culoare brună-cenușie, cu piciorul scurt, neted, care crește prin pădurile de brad (*Hydnum imbricatum*). Cf. PANȚU, PL., ENC. AGR., BORZA, D. 194.

5. S. m., s. n. (Popular) Porcoi (3); p. gener. grămadă (nu prea mare). *Cel mai bun mijloc... este de a lăsa trifoiul în porcani numai o zi sau cel mult două.* I. IONESCU, C. 107/28. *Ardeau porcanele și căpi-jele de fîn.* GHICA, ap. CADE, cf. DDRF, ALEXI, W. *Taie mlađiși și tușani, lasă-i să se usuce, fă-i porcan și păstrează-i pentru la anul.* PAMFILE, DUȘM. 57. *Pleava se face porcan deoparte.* id. A. R. 215, cf. BOCĂNEȚU, T. A. 154, ȘĂINEANU, CADE. *Se obișnuiește să se adune fînul în grămezi mici de câte 4 sau 5 furci numite „porcane” ori „porcoate”.* ION BOTEZ, STR. 32, cf. CV 1949, nr. 7, 33, ALR I 933/584, 618, 934/530, 614, 675, ALR II 5270/682, A VI 26.

— Pl.: porcani și (n.) porcane.
— Pore + suf. -an.

PORCĂRI s. m. 1. Persoană care păzește (și îngri-jește) porcii (1). *Avea nește frați răi, porcari, văcari.* MOXA, 396/22. *Vădzură purcarii perirea porcilor.* VAR-LAAM, C. 176. *La biserică nu-i lasă pe purcari să între nicăierile.* HERODOT (1645), 109, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 247. *Adunase çiobanii, văcarii, purcarii (a. 1782).* GCR II, 127/28. *Acesta au fost purcarii și... se fălea că el cu vreme va fi crai.* ȘINCAI, HR. I, 282/24. *Precum filozoful român, așa și purcariul... și păcurariul vorbind, niceodată nu va face sminteală asupra gram-ticiei... limbei sale.* MAIOR, IST. 265/15, cf. LB, PO-LIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Porcarul lui îi adusese vestea că satele de peste Olt și-au luat lumea în cap.* GALACTION, O. 292. *Și începură și slugile să treacă: ... marele păsărar și micii cotețari, çiobanii și purcarii.* VISSARION, B. 34. *Pentru o fată de porcar e numai de ajuns să fie dăscă-llă.* T. POPOVICI, SE. 40. *Cei de la cai [se numesc] herghelegii, de la vaci văcari, de la boi bouari, de la porci porcari.* H. VIII, 260, cf. XV 4. *Intră porcar la un sat vecin.* POPESCU, B. III, 99. *Din coarnele boilor Cornițe purcarilor.* ȘEZ. VII, 164. *Pe doi să-i dai la-mpărat, Pe doi de purcari la sat.* BÎRLEA, C. P. 121. *La porcari că porunceă, Cincizeci de porci că frigea.* BALADE, II, 76, cf. PAMFILE, C. 13. ♦ (Regional) Persoană care vinde porci (1), negustor de porci (Iași). ALR I 1574/516.

2. (Art.) Numele popular al stelei Aldebaran din constelația zodiacală taurul; (popular) luceafărul por-cilor, steaua porcului, (regional) deșteptătorul. Cf.

PAMFILE, CER. 170. *Porcaru se vede numai toamna* STOIAN, PĂST. 72, cf. DM, H XVIII 22.

— Pl.: porcari. — Și: (învechit și popular) **purcăr**, (învechit) **purcării** s. m.

— Pore + suf. -ar. Cf. lat. porcarius.

PORCĂR² s. m. (Popular; în unele jocuri cu min-gea) Fiecare dintre jucătorii care trebuie să prindă mingea aruncată de echipa adversă și care încearcă să-și lovească adversarii (sau o anumită țintă) cu mingea prinsă. *Aduceți poarca...* — *Cine să fie pur-car?* DELAVRANCEA, O. II, 289. *Copiii... se adunau unul cite unul, lăudându-se fiecare că pe el... nu l-a făcut porcar.* id. s. 265. *Prea adesea fuge după minge tot vechiul porcar.* PAMFILE, J. I, 79, cf. H XII 8, ALR SN V h 1293/551. *Porcarul azvirle mingea la unul la bortă.* ALR SN V MN h 1292/386.

— Pl.: porcari. — Și: (regional) **purcăr** s. m.

— **Porcă** + suf. -ar.

PORCĂȘ s. m. (Iht.; regional) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). Cf. KLEIN, D. 402, LB, POLIZU, LM, DDRF, GHE-ȚIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 104, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., BĂCESCU, P. 48, 146, com. MARIAN,

— Pl.: porcași.
— Pore + suf. -aș.

PORCĂ s. f. v. **polcă**¹.

PORCĂI¹ vb. IV. (Familiar) 1. Tran z. A insulta în mod grosolan, a adresa cuvinte injurioase, obscene; (regional) a porcări¹, a porci (1). Cf. DDRF, PAMFILE, J. I, 131, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DEX. *L-a porcăt cum i-a venit la gură.* UDRESCU, GL. ♦ Refl. recipr. *S-au porcăt ore în șir.*

2. Refl. A se purta ca un porc (2). Cf. DDRF, ȘĂI-NEANU, D. U. *De citeva zile era plecat... porcându-se laolaltă cu toți bucureștenii în tricouri și sărind ca o mingie prin geamuri după atîția ani de cumpătare și de muncă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 140, cf. SCRIBAN, D. *Se porcăia cu sălbătăcie, ca să se poată pocăt apoi cu mai adîncă smerenie, făcînd felurite danii dife-ritelor bisericii.* v. ROM. iulie 1958, 58, cf. DEX.

— Prez. ind.: **porcăiesc**.
— Pore + suf. -ăi.

PORCĂI² vb. IV. In tran z. (Regional; la unele jocuri cu mingea) A avea rolul de porcar²; (regional) a porcări². *Cei ce caută să prindă mingea se zice „că-s la prins, la porcăreală, că ei porcăresc sau porcăiesc”.* PAMFILE, J. I, 24.

— Prez. ind.: **porcăiesc**.
— **Porcă** + suf. -ăi.

PORCĂLĂN s. m. (Prin Bucov.) Om necuviincios, grosolan, vulgar; (regional) porcălău. Com. MARIAN.

— Pl.: **porcălani**.
— Pore + suf. -ăl-an.

PORCĂLĂU s. m. (Prin Bucov.) Porcălan. Com. MARIAN.

— Pl.: **porcălăi**.
— Pore + suf. -ălău.

PORCĂLEĂȚĂ s. f. v. **porcăreăță**.

PORCĂNAȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui p o r c a n. V. p o r c a n (5). Cf. DDRF, A VI 22.

— Pl.: **porcănașe**. — Și: **purcănaș** s. n. DDRF.
— **Porean** + suf. -aș.

PORCĂNEL s. m. (Iht.; prin Ban.) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). BĂCESCU, P. 48, 146, 147.

— Pl.: **porcăneli**. — Și: **porconel** s. m. BĂCESCU, P. 48, 147.
— **Porean** + suf. -el.

PORCĂRAIE s. f. (Regional) Porcăreață (2) (Coverca—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG. *Du-te-n porcăraie și adă porcul*, ib., cf. A V 14.

- Pronunțat : -ra-ie. — Pl. : ?
- Pore + suf. -ăraie.

PORCĂRĂȘI s. m. 1. Diminutiv (hipocoristic) al lui porcar¹ (1); (regional) purcărel. Cf. CADE. *Măi, Iaș, Purcăraș, Cu cămașa neagră Și cu pielea albă*, MAT. FOLK. 21. *Un purcăraș că-mi avea, Ce pe zi a adormit Și porcii că i-a pierdut*. PĂSCULESCU, L. P. 177. *Tri ficiori... Unu-o fost păcurăraș, Unu-o fost purcăraș, Unu-o fost n'trăuraș*. ARH. FOLK. VI, 207. *Purcăraș de os, Duce porcii în jos* (Pieptenele). GORVEI, c. 286.

2. (Ornit.) Numele mai multor păsări : a) (popular) ploier (II1) (*Charadrius apricarius*). *Această pasere... se numește de către românii din Muntenia fluturag, porcăraș, fluierar*. MARIAN, O. II, 295, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 136; b) (regional) ploier de munte (*Charadrius morinellus*). Cf. SCRIBAN, D.; c) (regional) fluierar (*Calidris arenaria*). Cf. CADE; d) (regional) *Numenius aquaticus*. SCRIBAN, D., cf. H III 386. ◊ (Urmă de determinare care indică specia) *Purcăraș alexandrin*. BĂCESCU, PĂS. 145. *Purcăraș auriu*, id. ib. *Purcăraș de mal*, id. ib. *Purcăraș de mare*, id. ib. *Purcăraș de munte*, id. ib. ◊ C o m p u s : (regional) *purcăraș-comun* (sau -de-nomol) = prundăraș de nămol (*Limicola falcinellus*). id. ib.

- Pl. : porcărași. — Și : (regional) purcăraș s. m.
- Porcar¹ + suf. -aș.

PORCĂRĂȘ² s. m. (Regional) Diminutiv al lui porcar². *În timpul fugii, dacă din porcari (porcărași) unul ia mînea și zvrile într-insul și-l lovește, se consideră bătut*. PAMFILE, J. I, 14, cf. IORDAN, L. M. 198.

- Pl. : porcărași.
- Porcar² + suf. -aș.

PORCĂREALĂ¹ s. f. (Prin Bucov.) 1. Faptul de a porcări¹. Com. MARIAN. *I-am tras o porcăreală*, id.

2. Murdărie, necurătenie; dezordine. Com. MARIAN. *Ce porcăreală ași făcut în casă*, id.

- Pl. : porcăreli.
- Porcări¹ + suf. -eală.

PORCĂREALĂ² s. f. (Regional) Faptul de a porcări²; (regional) porcărie², porcărit². *Acești doi de la porcăreală (alergat) scot de la bătaie pe ceilalți*. ȘEZ. II, 64. *Cei ce caută să prindă mînea se zice „că-s la prins, la porcăreală”*. PAMFILE, J. I, 24, cf. ALR SN V h 1293. *A fi la porcăreală*. Com. IORDAN.

- Pl. : porcăreli. — Și : purcăreală s. f. ALR SN V h 1293/899.
- Porcări² + suf. -eală.

PORCĂREASĂ s. f. (Rare) Femeie care păzește (și îngrijește) porcii (1); (regional) porcăriță (1). Cf. POLIZU, DDRF.

- Pl. : porcărese.
- Porcar¹ + suf. -easă.

PORCĂREĂȚĂ s. f. 1. (Popular) Cocină (de porci 1). Cf. ANON. CAR. *Cînd a ajuns pe grindul purcăreșii... a zărit purcarul dormind*. SANDU-ALDEA, U. P. 102. *Adăpostul porcilor (porcăreața, cocina sau sălașul) va fi astfel făcut, încît să poată avea în permanență cea mai mare curățenie*. ENC. VET. 599, cf. H XII 386. *Veniți, alergați, Faptul îl căutați... În porcăreața porcilor*. MARIAN, V. 196, cf. CHEST. II 431/9, 102, 140, 142, 144, 207, GLOSAR REG.

2. (Regional) Pășune în care pasc porcii (1); (regional) porcăraie (Coverca—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG., A V 14.

3. (Prin nordul Dobr.; cu sens colectiv) Porcărie¹ (1). Cf. ALR I 1798/675, 684.

4. (Prin Bucov.) Murdărie, necurătenie. Com. MARIAN.

- Pl. : porcărețe. — Și : (regional) porcăleăță (CHEST. II 431/207), purcăreăță s. f.

— Pore + suf. -ăreață. Cf. lat. porcaritia.

PORCĂRÎ¹ vb. IV. Tran z. (Prin Bucov. și prin Transilv.) A porcăi¹ (1). Cf. SCL 1971, 408. *Ce-l porcărești atîta!* Com. MARIAN. *Nu mă purcări așa!* ALR I 1572/65. ◊ Refl. recipr. *S-au porcărit unul pe altul*. Com. MARIAN.

- Prez. ind. : porcăresc. — Și : purcări vb. IV.
- Pore + suf. -ări.

PORCĂRÎ² vb. IV. In tran z. (Regional; la unele jocuri cu mingea) A porcăi². Cf. SCL 1971, 408. *Cei ce caută să prindă mînea... „porcăresc sau porcăresc”*. PAMFILE, J. I, 24, cf. ALR SN V h 1293. ◊ Tran z. *f a c t*. *A face să îndeplinească rolul de porcar². Azi v-am purcărit noi pe voi*. Com. din ROȘTORI DE VEDE.

- Prez. ind. : porcăresc. — Și : purcări vb. IV.
- Poareă + suf. -ări.

PORCĂRIE¹ s. f. 1. (Popular; cu sens colectiv) Turmă de porci (1); (regional) porcăreață (3). Cf. ALR I 1798/214, 402, 412, 418, 510, 518, 592, 720, 805, 870, 874, 880, 885, 890, 896, 900, 922, 954, 984.

2. (Regional; cu sens colectiv) Produse alimentare din carne de porc (1). *Îi plăceau foarte mult cîrnașii și îndeobște porcăria*. REBREANU, I. 17.

3. (Regional) Cocină (de porci 1). Cf. LB, POLIZU, com. MARIAN. *De la nouă porcării, De la nouă șerpării*. GR. S. VI, 109, cf. CHEST. II 431/102, 120, ALR II/I h 263/605.

4. Murdărie mare; f i g. faptă, acțiune sau vorbă grosolană, indecentă ori mîrșavă, necinstită, (învechit și regional) porci e¹ (1); p. e x t. lucru prost făcut sau de proastă calitate. *Ce porcărie e aceasta, v-am cerut borș simplu, și nu cu muște!* CONTEMPORANUL, IV, 137, cf. 505, DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Dar cînd văzui ce... porcărie (Să-mi ieși cuvîntul) ași făcut... Din zborul meu m-am abătut*. TOPÎRCEANU, P. O. 57. *Șterge-ți ciubotele cînd intri, că n-am să vă tot rînesc porcăriile din urmă!* C. PETRESCU, I. I, 221. *Dar bine, domnule, izbucni colonelul, ce porcărie e asta?* BRĂESCU, V. A. 20. *Nici nu-ți închipui în cîte familii bune, mă-nțelegi, există porcăria asta*. CĂLINESCU, E. O. II, 27. *Credeam că o să iasă ceva bun și cînd colo ieși o porcărie*. PAS, Z. III, 264. *Și-ai vrea să mă înhăitez cu dumneata la porcăria asta?* VINEA, L. II, 247. *Niciodată n-a putut dumneaei asculta injurături și porcării*. GALAN, Z. R. 96. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Nu făcea pentru tine să te pierzi în porcăria noastră de trg*. C. PETRESCU, C. V. 125. *Fiecare pune șapte prețuri pe porcăriile de haine ce le vînd la țărani*. BENIUC, M. C. I, 486.

- Pl. : porcării. — Și : (regional, 1) porcărie s. f. LB, ALR I 1798/720, 805, 870, 874, 885, 890, 896, 922.
- Pore + suf. -ărie.

PORCĂRIE² s. f. (Regional) Porcăreală² (Bogdana—Vaslui). LEXIC REG. 62.

- Porcări² + suf. -ie.

PORCĂRÎME s. f. (Rare; cu sens colectiv) Mulțime de porci (1). Cf. POLIZU, LM, DDRF. *Ce de-a porcărim!* Com. MARIAN.

- Pore + suf. -ărime.

PORCĂRÎT¹ s. n. Impozit care se plătea în trecut pe porci (1). V. g o ș t î n ă. *Tot de pe averea locuitorilor fără deosebire se luau oieritul, porcăritul (goștina), albinăritul*. XENOPOL, I. R. III, 218.

- Pore + suf. -ărit.

PORCĂRIT² s. n. (Regional) Porcăreală² (Drăceni—Fălticeni). ȘEZ. II, 63.

— Pl.: *porcărituri*.

— V. *porcări²*.

PORCĂRIȚĂ s. f. (Prin Bucov.) 1. Porcăreasă. Com. MARIAN.

2. Soția porcarului¹ (1). Com. MARIAN.

— Pl.: *porcărițe*.

— Porcar¹ + suf. *-iță*.

PORCEÁN s. m. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai de aproape; (probabil) porcușor (2) (*Gobio gobio*) (Tirlișua—Năsăud). Cf. ALR I 1 746/269.

— Pl.: *porcenii*.

— Pore + suf. *-ean*.

PORCELÁN s. n. v. *porțelan*.

PORCELĂNĂ s. f. v. *porțelan*.

PORCELĂNĂRIE s. f. v. *porțelanărie*.

PORCĚSC, -EĂSCĂ adj. 1. De porc (1), privitor la porc, al porcului. Cf. ANON. CAR., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Neamu porcesc*. SCRIBAN, D. *Brlcă porcească*. GRAIUL, I, 281. ◇ (Regional) *Ploaie porcească* = ploaie mărunță care ține vreme îndelungată. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. ◇ Expr. (Învechit) **A face pe cineva** (ea pe o) *albie porcească* = a face (pe cineva) albie de porci, v. *porc* (1). *Ca p-o albie porcească m-a făcut și m-a gonit*. PANN, ap. DDRF. **A avea noroc porcesc** = a avea noroc mare, neașteptat (și adesea nemeritat); a obține (întotdeauna) succese foarte mari în acțiunile întreprinse; a avea norocul porcului. Cf. ZĂNNE, P. I, 649.

2. Ca de porc (1); f. g. murdar, spurcat; grosolan; josnic, mîrșav; indecent, obscen, trivial, pornografic; rău, mizerabil; promiscuu. *Unde e viața porcească și cu puțoare și întinătură, Hristosu nu iaste acolo*. CORESI, EV. 238, cf. 378, 401. *Deaca-i văzură rimleanii viața porcească, întinată și împuțită, el era urit tuturor*. MOXA, 359/13. *Și așa petrecind omul viața porcească... nice așa nu să sătură*. VARLAAM, C. 17, cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Trageți la sărăcie, fi-v-ar meșșugul al dracului. Viață porcească*. PAS, Z. I, 253. *Ai rostit cuvinte porcești*. Com. MARIAN. ◇ (Ca determinativ, urmind după nume de plante, de fructe etc., indică specii sau varietăți, de obicei de proastă calitate, ale acestora) *Bureți porcești*. PAMFILE, I. C. 247. *Bostanii, cari la singular se mai numesc și... curcubătă porcească... sînt de două feluri*. ID. A. R. 179. *Nici urzică moartă și nici hreanul porcesc nu ispiteau fie foamea unora, fie lăcomia altora*. HOGAȘ, DR. I, 131. *Bostan porcesc*. ALR I 855/229. *Dovleac porcesc*. IB. 855/954. *Urzică porcească*. IB. 1 945/9, cf. ALR II 6 404/102, 219, 6 405/64, 130, 284, 310, 762, 812, 836. *Morcovi porcești*. ALR SN I h 194/682. *Cartofi porcești*. IB. h 194/812.

— Pl.: *porcești*.

— Pore + suf. *-esc*.

PORCĚȘTE adv. Ca porcii (1); fig. (în mod) grosolan, josnic, mîrșav; (în mod) indecent, obscen, trivial. *Să nu petreacem porcește*. VARLAAM, C. 175, cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, DDRF, CADE, SCRIBAN, D. *Mă-nincă porcește*. Com. MARIAN. *Vorbește porcește*. ID.

— Pore + suf. *-ește*.

PORCĪ vb. IV. 1. Tranz. (Regional) A porcăi¹ (1). Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Iar pe ceilalți, i-a porcit, i-a măgărit... vâi de mama lor!* RĂDULESCU-CODIN, I. 275. ◇ Refl. recipr. *Nu vă mai porciți unu pe altu!* SCRIBAN, D.

2. Refl. (Rare) A se purta ca un porc (2), (familiar) a se porcăi¹ (2); a deveni impertinent, obraznic, a se obraznici. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *porcesc*.

— V. *pore*.

PORCĪE¹ s. f. 1. (Învechit și regional) Porcărie¹ (4). *Îndată ce la putearea împărăției s-au suit, nu de omenie, ci de porcie s-au apucat*. CANTEMIR, IST. 299, cf. KLEIN, D. 402, LB, POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Ce porcie faci dumneata astăzi?* AGIR-BICEANU, A. 290. *Vorbește porcii*. Com. MARIAN.

2. (Învechit, rar) Necioplire, simplitate. Cf. ANON. CAR.

— Pl.: *porcii*.

— Pore + suf. *-ie*.

PORCĪE² s. f. (Bot.; prin sud-estul Mold.) Pir² (1) (*Agropyrum repens*). SCRIBAN, D.

— Pl.: *porcii*.

— Cf. *porc*.

PORCĪN¹, -Ă subst. I. S. f. (Popular) Carne de porc (1); p. ext. preparate din carne de porc. Cf. TDRG. *Carnea de porc, cunoscută prin unele părți din Moldova sub numele de porcînă, se desface pe specii în ziua tăierii*. PAMFILE, I. C. 54, cf. PASCĂ, S. 210, MIRONESCU, S. 619, CADE, DL, DM. *Am mîneat mult porcînă*. Com. MARIAN, cf. ȘEZ. V, 117, CHEST. VIII/15.

II. S. m. (și f.) (Învechit și regional) 1. Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). Cf. I. GOLESCU, C., DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, TDRG, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 136.

2. Troscot (*Polygonum aviculare*). Cf. COTEANU, PL. 20, LB, POLIZU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D., BORZA, D. 134, ALRM SN II h 457/316.

— Pl.: *porcini*, *-e*. — Și: (învechit, II) *porerînă* (CIHAC, II, 521) s. f., *părcîn* (TDRG) s. m.

— Lat. *porcinus*, *-a*, *-um*.

PORCĪN², -Ă s. f., adj. 1. S. f. (La pl.) Subfamilie de mamifere paricopitate care cuprinde porcii (1) sălbatici și domestici; (și la sg.) animal care face parte din această subfamilie; suină. *Se va spori numărul cabalinelor... al porcinelor și păsărilor*. LEG. EC. PL. 441. *Creșterea porcinelor se va orienta în direcția mării efectivelor din rasele pentru grăsime și din rasele mixte*. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2 859, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. De porc (1), privitor la porc; ca de porc, specific porcilor. *Paratișus porcîn*. ENC. VET. 645. *Purta sub nasul său, cu nări porcine, această uriciune... care este mustața modernă*. GALACTION, O. A. I, 148. *Minuscule purtător... al unei miopii care dădea ceva porcîn ochilor și vorbe grohăite*. TEODOREANU, M. II, 293, cf. SCRIBAN, D. *Pesta porcînă... ia un tribut din efectivul lor*. VÎN. PĚSC. mai 1964, 5, cf. IB. octombrie 1964, 21, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *porcini*, *-e*.

— Pore + suf. *-in*. Cf. lat. *porcinus*, *-a*, *-um*, fr. *porcin*.

PORCIOĂIE s. f. (Prin Transilv.) Ciubăr în care se dau lături porcilor (1); p. ext. vas, puțină în care se adună lăturile, (regional) lăturar. Cf. REV. CRIT. III, 165, VICIU, GL.

— Pronunțat: *-ci-oa-*. — Pl.: ?

— *Porci* (pl. lui *porc*) + suf. *-oaie*.

PORCĪRE s. f. 1. (Rare) Acțiunea de a se porci (2). Cf. DDRF.

2. (Bot.; învechit, rar) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*). BORZA, D. 136.

— V. *porci*.

PORCĪT, -Ă adj. (Învechit, rar) Devenit porc (1), prefăcut, transformat în porc. *Corăbitarul zise: bre,*

hei, porc peștit și pește porcit, Dulfe! CANTEMIR, IST. 156.

— Pl. : porciți, -te.

— De la porc. Cf. porci.

PORCOAIE s. f. v. porcol.

PORCOÁVĂ s. f. v. potcoavă.

PORCÓI s. m., s. n. 1. S. m. (Rar) Augmentativ al lui porc (1); (regional) porcan (1). Cf. DDRF, TRDG, CADE.

2. S. m. (Iht.; popular) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). Cf. ANTIPA, F. I. 134, ATILA, P. 244, BĂCESCU, P. 48, H II 80, 88, 186, 203, IX 36, 42, 114, XI 350, XII 6, 156, 239, VICIU, GL., ALR I 1 746/61, 75, 79, 803, 846.

3. S. n. Grămadă de fin, de paie, de trifoi etc. (de dimensiuni diverse); s. p. e. c. căpiță; clăie, stog; șiră; (popular) porcan (5), porșor (v. porcușor 4), (regional) por², porcoiață, porculean (5); porculete (1), porculeț (4), porcuț (3), porșog. Cf. ANON. CAR., POLIZU, LM; DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 158. *Hofii strinseră banii degrabă, făcură o grămadă cit porcoiul de fin. I. CR. III, 239. Pologul... cosit peste zi se grămădește-n purcoate dese și mărunte. LUNGIANU, CL. 61, cf. BOCĂNEȚU, T. A. 154, ȘĂINEANU, D. U., CADE. Strinsul fasolei se face prin smulgerea vrejilor din pământ, după care se adună în mici grămezi (porcoate). ION BOTEZ, STR. 41, cf. SCRIBAN, D. Sub copaci se zăreau purcoatele de frunze moarte de astă-toamnă. BARBU, P. 170. Voinicii să mă cosască... Să mă facă o porcoan'e, Să mă ia boii pe coarne. ȘEZ. XX, 70, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 164, TOMESCU, GL., ALR I 254, 926, 933, 934, ALR II 5 268, 5 270, 5 273. ♠ (Adverbial; adesea întărit prin repetiție) Tirișurile de paie... se îngrămădeau mai încolo porcoate-porcoate ca niște mușuroaie aurii. SANDU-ALDEA, U. P. 100. Privea căderea frunzelor... și strîngea purcoate-purcoate straturile uscate. BARBU, G. 333. ♠ (Prin Ban. și prin Munt.) Colibă făcută din fin, paie, stof etc., în formă de stog, în care se adăpostesc țărani în timpul cositului. Cf. CHEST. II 36/9, ALR II/1 h 258/705.*

4. S. n. P. gener. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Cantitate, număr mare de lucruri sau de ființe (de obicei de același fel) îngrămădite unele peste altele; grămadă, morman, maldăr, (regional) porșor (v. porcușor 5). *Pe-deapsa înceta îndată ce starosteale venea la curte cu un porcoi de mahmudele. GHIGA, ap. CADE. Se așază cu spatelul spre avocat care zurea vesel un porcoi de napoleoni. DELAVRANCEA, S. 127. Îl găsi... trîntit cu fața în jos, pe aur, îngropat în galbeni, cu fruntea p-un porcoi de lire. ID. H. T. 42, cf. PAMFILE, J. II, 161. Cine ar crede că sub porcoiul acesta de poclăzi vârgate își doarme somnul său de veci vlăstarul cel mai gingaș. HOGAȘ, DR. I, 111. Purcoi de napoleoni. C. PETRESCU, O. P. II, 47. Purcoate de ciupercei zbîrcite. I. BOTEZ, B. I, 116. Își aduna cu lingurița în farfurie-un mic porcoi de caviar. CĂLINESCU, S. 513. Alegea anevoite monedele cele mai mărunte dintr-un porcoi. VINEA, L. II, 274. [Pietrișul] l-am așezat în purcoate pe drum. CONTEMP. 1956, nr. 484, 1/7. Ai tu la ștîre cu cine-ți pui în plug, sârmane?... Pe semne îi-l să faci vîrf la porcoiul de capete. ȘEZ. IX, 118. ♠ (Adverbial) Îi dau cite o sută de galbeni pă toată ziua și la sfîrșitul lunii să îi ia porcoi. GORJAN, H. II, 143/10. Toți prudentii... erau acum porcoi în fața primăriei. PAS, L. I, 269. Oile se fac porcoi, Crede că le dau trifoi. MAT. FOLK. 386.*

5. S. m. (Prin nord-vestul Olt.) Strugure mare cu boabele dese. Cf. H IX 4.

— Pl. : (1, 2, 5) porcoi și (3, 4) porcoate. — Și : pureoi s. m., s. n., (regional) porcoăie s. f.

— Pore + suf. -oi.

PORCOIĂȘ s. n., s. m. I. S. n. Diminutiv al lui porcoi.

1. Cf. porcoi (3). Cf. PAMFILE, A. R. 158, CADE, BOCĂNEȚU, T. A. 154. *Își strînse cu coderiștea coasei un porcoiaș de fin. PLOPȘOR, C. 31, cf. ALR I 934/940, ALR II 5 273/605.*

2. Cf. porcoi (4). (Adverbial; întărit prin repetiție) *Tărișele fusese linse de cîinele ce încă mînea, dar cenușa sta purcoiașe, purcoiașe, rispiță pe pămînt d-a lungul drumului. POPESCU, B. IV, 33.*

II. S. m. (Regional; și în sintagma *porcoiaș de vad*, ANTIPA, F. I, 134, BĂCESCU, P. 148) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). Cf. ANTIPA, F. I. 134, ATILA, P. 244, BĂCESCU, P. 48, 146.

— Pronunțat : -co-iaș. — Pl. : (I) porcoiașe și (II) porcoiași. — Și : (regional) porcoléș (PAMFILE, A. R. 158), porcolăș s. n.

— Porcoi + suf. -aș.

PORCOIĂȚĂ s. f. (Olt. și prin Munt.) Porcoi (3). Cf. ALR I 933/808, 934/748, 805, 808, 878, LEXIC REG. 84, GL. OLT.

— Pronunțat : -co-ia-. — Pl. : porcoiețe. — Și : porconeăță (pl. și porconeți, ALR I 934/878) s. f. ib. 933/808, 934/805, 808, 878, LEXIC REG. 84, GL. OLT.

— Porcoi + suf. -eață.

PORCOIÉȘ s. n. v. porcoiaș.

PORCOLÉTE s. m. v. porculete.

PORCONEĂȚĂ s. f. v. porcoiață.

PORCONÉL s. m. v. porcănel.

PORCÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Învechit, rar; despre oameni) Care are porci (I) mulți. Cf. LB.

2. Fig. (Regional; despre oameni) Care mănîncă mult și urît, cu zgomot; (excesiv de) lacom la mîncare; (regional) porcotos (1). V. mîncăcios. Cf. BĂRCIANU, ALR I 783/61, 280, 285, 302, 315, 343, ALR II 3 685/346, A V 33.

3. Fig. (Despre oameni) Care se poartă ca un porc (2), care este lacom, nesimțit, grosolan, lipsit de caracter, indecent; (despre manifestările oamenilor) care arată, trădează necuviință, vulgaritate, indecență, indecent, necuviincios, vulgar, trivial, obscen, pornografic; (regional) porcotos (2). Cf. LB, POLIZU. *Au făcut din literatură un sos cantaridian pentru... o clasă coruptă pînă în măduva oaselor, cu tablouri porcoase, descrieri grețoase. IONESCU-RION, S. 239. Vorbe porcoase. ȘEZ. III, 86, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Om porcos. SCRIBAN, D. Cuvintele porcoase, frazele grosolane, crude, treziră în el... amintiri. STANCU, R. A. IV, 263. N-o intimidă nici cel mai vestit bătaș al școlii, n-o lăsa cu gura închisă nici cea mai porcoasă vorbă. IL septembrie 1962, 11, cf. M. D. ENC., DEX, com. MABIAN, A VI 26.*

— Pl. : porcoși, -oase.

— Pore + suf. -os.

PORCOTÉȚ s. m. (Iht.; regional) Numele unui pește nedefinit mai de aproape; (probabil) porcușor (2) (*Gobio gobio*) (Chizătău — Lugoj). Cf. ALR II 6 239/76.

— Pl. : porcoteți.

— De la pore.

PORCOTÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Prin sud-vestul Transilv.; despre oameni) Porcos (2). Cf. DENSUSIANU, T. H. 329, CHEST. VIII 99/5. ♠ (Prin analogie) [Trîntorii albinelor] sînt așa de... porcotoși, cit de una și de două nu vor să iasă. TOMICI, C. A. 141/5.

2. Fig. (Regional) Porcos (3). *Mereu plescănea în cerul gurii bătoase o prescurtare a cuvînt porcotos. CIAUȘANU, R. SCUT. 69. Privea mea... îl făcu să-și reție încă toastul porcotos. MIHĂESCU, în SCL 1971, 408, cf. CIAUȘANU, GL.*

— Pl. : porcotoși, -oase.

— De la pore.

PORCOVÍ vb. IV v. potcovi.

PORCRINĂ s. f. v. porcînă.

PORCȘOR s. m., s. n. v. poreușor.

PORCULEAN s. m. 1. (Rar) Porcușor (1). *Aveau și Glanetașii un porculean, citeva găinușe și o vacă.* IL martie 1961, 29.

2. (Iht.; regional) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). (Licești—Tecuci). Cf. BĂCESCU, p. 147. *Porculenii vin spre malurile unde e mult bălegar de vite.* id. ib.

3. (Iht.; prin sud-vestul Munt.) Ghiborț (*Acerina cernua*). Cf. BĂCESCU, p. 108.

4. (Bot.; prin sud-estul Munt.) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). BORZA, d. 56.

5. (Prin Transilv.) Porcoi (3). Cf. ALR I 933/138, 934/136, 138.

— Pl.: *porculeni*.

— Pore + suf. *-ulean*.

PORCULÉTE s. m. 1. (Regional) Porcoi (3). Cf. PAMFILE, A. R. 158, BOCĂNEȚU, T. A. 154, VICIU, GL. DENUSIANU, Ț. H. 329, cv 1949, nr. 9, 33, ALR I 934/229, A III 1, 2, 3, 7, 12, 16, 18, v 14, LEXIC REG. 46, MAT. DIALECT. I, 265.

2. (Prin Transilv. și prin Mold.) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). Cf. BĂCESCU, p. 48, 147, MAT. DIALECT. I, 187.

— Pl.: *porculeți* și (rar, n.) *porculețe*. — Și: *porculețe* (cv 1949, nr. 9, 33, ALR I 934/229, A III 12, LEXIC REG. 46, MAT. DIALECT. 265), *părculețe* (A III 18), *purculețe* (PAMFILE, A. R. 158, A III 1, 18) s. m.

— Pore + suf. *-ulete*.

PORCULÉȚ s. m., s. n. 1. S. m. (Rar) Porcușor (1). Cf. DDRF, TDRG, CADE, DM, DEX.

2. S. m. (Iht.; regional) Porcușor (2) (*Gobio gobio*). Cf. BĂCESCU, p. 48, 49, 147, șez. v, 118, H X 4, 45, 276, 423, XII 309.

3. S. m. (Bot.; regional) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). BORZA, d. 56.

4. S. n. (Regional) Porcoi (3). Cf. PAMFILE, A. R. 158, JAHRESBER. XIX—XX, 96, ALR I 934/194, 223, 231, 243, 576, 825, A III 17, 19, com. din MONOR-REGHIN.

— Pl.: (1—3) *porculeți* și (4) *porculețe*. — Și: (regional) *pureuleț* s. m., s. n. BĂCESCU, p. 49, 147, ALR I 934/194, 223, 231, 243, 576, A III 17, 19, com. din MONOR-REGHIN.

— Pore + suf. *-uleț*.

PORCŪȘ s. m. (Iht.; regional) Porcușor (2) (*Gobio gobio*) (Oniceni—Fălticeni). BĂCESCU, p. 147.

— Pl.: *porcuși*.

— Pore + suf. *-uș*.

PORCUȘÓR s. m., s. n. 1. S. m. Diminutiv al lui *porcoi* (1); (rar) *porculean* (1); *porculeț* (1). Cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX, com. MARIAN.

2. S. m. (Și în sintagmele *porcușor de vad*, ANTIPA, F. I. 134, ATILA, p. 357, *porcușor de piatră*, BĂCESCU, p. 48, 147) Numele a trei specii de pește mărunt din familia crapului, cu corpul în formă de fus, de culoare deschisă, cu pete negre de-a curmezișul spatelui, care trăiesc în apele dulci din regiunea de șes; (popular) *porcoi* (2), (regional) *morun*² (2), *murgoi* (3), *pietrar* (III 2), *pietros* (V), *pitroc*¹ (1), *porcan* (3), *porcas*, *porcoiaș* (II), *porcănel*, *porculean* (2), *porculete* (2), *porculeț* (2), *porcuș*, *porcuț* (1), *rancă*¹, *mireană* *porcească* (v. m r e a n ă 3), *pește-moțănesc*, *pește-pestriț*, *pește-porceș* (*Gobio gobio*, mai rar *uranoscopus* și *kessleri*). *Acești pești mici... între care trebuie să cităm pre cei mai de frunte, porcușorii, sînt destinați a împopora pîraiele cele cu apele mici.* I. IONESCU, M. 94, cf. DAMÉ, T. 127, BĂRCIANU, MARIAN, INS. 57, 524, ANTIPA, F. I. 134, ATILA, p. 244, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SIMIONESCU, F. R. 214. *Era un pîrțu de nimica, în care intrau mierile la pescuit porcușori cu cercala.*

SADOVEANU, O. XII, 372, cf. IX, 372, BĂCESCU, p. 48, 143, 147. *În afară de porcușori, în această vale se gădesc și celenșori, obleși și beldișe.* VİN. PESC. iulie 1960, 6, cf. ib. iunie 1962, 13. *Porcușorii sînt migăloși de curățit, dar foarte gustoși.* S. MARIN, C. B. 76, cf. M. D. ENC., DEX, H I 22, III 140, 325, X 68, 499, XI 517, XII 275, 288, XIV 436, XVI 112, com. MARIAN, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI și din BILCA-RĂDĂUȚI, ALR I 1746/375, 385, 387, 412, 510, 522, 526, 538, 542, 552, 558, 592, 618. < (Urmat de determinări care arată specia) *Porcușor de vad*. ANTIPA, F. I. 72, cf. ATILA, p. 357. *Porcușor de piatră*. BĂCESCU, p. 112.

3. S. m. (Ornit.; regional) Ploier de munte (*Charadrius morinellus*). *Porcușorul e una dintre paserile cele mai frumoase și mai atrăgătoare ale familiei de care se ține.* MARIAN, O. II, 297, cf. DDRF, CADE, BĂCESCU, PĂS. 136.

4. S. m. (și, regional, n.) (Popular; în forma *porșor*) *Porcoi* (3). Cf. ANON. CAR. *Cei patru boi rumegau împrejurul porșorului de fin.* SLAVICI, N. I, 135. *Pologul uscat se adună cu grebla și se țace porșori, care se strîng în căpițe.* DAMÉ, T. 37. *Din mai multe pale puse una lângă alta... se face o grămadă care se numește porșor.* PAMFILE, A. R. 158. *Pologul uscat se adună cu grebla în grămăgioare mici, care se numesc porșori.* BOCĂNEȚU, T. A. 154. *Din „pologae” finul se adună în mai multe grămezi în forma oului, înalte de cca 3 metri, numite „bogie” sau „porșori”.* PRIBEAGUL, P. R. 74, cf. CADE, SCRIBAN, D., DR. X, 33, HIX 93, com. MARIAN, șez. II, 43, REV. CRIT. IV, 145, CĂNDREA, Ț. O. 51, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI și din VAȘCĂU. *Mă dă la cel găzduc, Că-m dă fin cu porșoru, Săriceaua cu drobu, Și apă cu izvoru.* ARH. FOLK. VI, 205, cf. GREGORIAN, CL. 61, TODORAN, GL., ALR I 926, 933, 934, ALR II 5268, 5269, 5270, 5273, ALR SN I h 128, 131, LEXIC REG. 72.

5. S. n. P. gener. (Regional; în formele *porșor*, *poșor*) *Porcoi* (4). *Din carnea lui cea spurcată... făcu 12 porșoare în jurul finlinei.* MERA, L. B. 108. < (Adverbial) *Iată-mă avut — și încă avut cum n-a fost altul — căci... pentru locuința ce am pus să-mi ridice, am vărsat banii poșor.* MACEDONSKI, O. III, 91.

— Pl.: (1—4) *porcușori* și (4, 5) *porcușoare*. — Și: (popular, mai ales 4, 5) *porșor*, (regional) *porșor* (CADE), *porșár* (ALR I 926/842, com. BENIUC), *poșór*, *poșóșor* (MARIAN, INS. 524) s. m., s. n.

— Pore + suf. *-ușor*.

PORCŪȚ s. m. (Regional) 1. (Iht.) *Porcușor* (2) (*Gobio gobio*). *Porcuțul... trăiește mai mult în apă mltoasă.* MARIAN, INS. 57, cf. BĂCESCU, p. 48, 147, ALR I 1746/217, 223, 278, ALR II 6239/250. < (Regional) „Albișoară” (Petreștii de Jos—Turda). ALRM SN II h 554/250.

2. (Zool.) Orbeț (II I) (*Spalax microphthalmus*). Cf. DLR VII₂, 276.

3. *Porcoi* (3) (Petreștii de Jos—Turda). ALR II 5270/250, 5273/250, ALR SN I h 131/250.

— Pl.: *porcuți*.

— Pore + suf. *-uț*.

PORDÍCI s. m. v. poghircă.

POREÁTČĂ s. f. = *pareată*¹. Cf. cv 1950, nr. 11—12, 41.

PORECLĂ vb. I v. poreell.

PORECLĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Nume de familie, v. n u m e (II I). *Am dat peste un hronic bulgăresc... fără porecla izvoditorului scris.* CANTEMIR, HR. 139. *Mai adăogi și un „schii” la porecla sa și din Scavtin se făcu Scavinschi.* NEGRUZZI, S. I, 205. *Să-mi lepăd numele tăltni-meu!... Să nu mă mai chem Dă-mian, ci de Rosmarinovici... Ce-ar zice moșul meu cînd ar afla că mi-am schimbat porecla familiei?* ALECSANDRI, T. 1016, cf. DDRF. *Dacă un fecior se căsăto-*

rește cu o față și merge să șază la soci... el își pierde numele său familiar și primește de nume familiar (poreclă) pe cel al nevastei. MOLDOVAN, T. N. 80. Picăturile de ploaie au șters porecla de pe cruce. GOGA, POEZII, 90. Cum ajunsese aici, nu numai că-și schimbă porecla, ci tănuu totodată și numele satului în care s-a născut și de unde a venit. MARIAN, T. 203, cf. VAIDA. Și din gură-l întreba: — Cum îți (i) esti porecla? VASILIU, C. 74, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI și din TIMIȘOARA, ALR I 1 494, A IV 1, 3. Numele mi-i Samoilă și porecla Moldovan. MAT. DIALECT. I, 88. ◊ (Prin lărgirea sensului) Chiceră îi porecla văii. ALR II 2 475 362, cf. ALR SN V MN h 1 345/362.

2. Supranume dat (adesea în bătaie de joc) unei persoane (și urmașilor ei) în legătură cu o trăsătură caracteristică a aspectului său exterior, a psihicului sau a activității sale, (rar) poreclire, (învechit, rar) poreclitură; p. gener. supranume. Luase acest nume poreclă, de le zicea lor samareani. CORESI, EV. 155. Învățătura marelui împărat Isachie, pre poreclă Ingerul. EUSTRAȚIE, PRAV. 33/19. Iaha Oglu îl chema pe poreclă. M. COSTIN, O. 298. Și-i era porecla Pandur. DOSOFTEI, V. S. decembrie 1897/4. Iară Potcoavă îi era poreclă, pentru că fringea în mîni potcoave de cal. N. COSTIN, L. 544. Și le-au dat peceji tuturor, tipărite anume, fețele lor, numele și porecele. NECULCE, L. 382. Ghinea... de mic își dobîndi și această poreclă, ce-i zice Țucala, adică olariu. ANON. CANTAC., CM I, 188, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 195. Un monarh dară vă sfătuiesc, Ori supț ce numire și poreclă, Să punei pe tronul țigănesc. BUDAI-DELEANU, T. 341. Nu primește de bunăvoie o poreclă puțin măgulitoare. HASDEU, I. C. I, 38. Ne dase nume de Curcani Un hitru bun de glume; Noi am schimbat lingă Balcani Porecla în renume! ALECSANDRI, POEZII, 437. Meritase porecla de „Cioban”. ODOBESCU, S. I, 65. Cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac (că așa îi era porecla). CREANGĂ, P. 39. Păcălește și-njără pe boieri chemîndu-i după poreclă știută. CARAGIALE, O. I, 29. De porecele ce-și pun și cum se slujesc unul la altul, trebuie să te fii cu mîna de inimă cît rîzi. ȘEZ. III, 182, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Porecla de Neamțul, pe care o purta din școală, i se cuvenea. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 170, cf. 262. Poreclă asta o avea de mult, din primăvară. AGÎRBICEANU, A. 356. Au găsit porecla această atît de minunată că, de-aturci încolo... numai „pămătuful” îi ziceau. REBREANU, I. 81. „Crăcănel” este o poreclă... așadar trebuie să conțină caracterele comice ale tipului. IBRĂILEANU, S. L. 77. Porecla ta de odinioară, de cînd eram amîndoi elevii profesorului Asaky, azi este o podoabă și o victorie. GALACTON, O. A. I, 35, cf. 126. Porecla dezmiertătoare a fost trecută din unul în altul. C. PETRESCU, I. II, 231. Plutonierul-major făcea apelul recrutilor ce se înapoiau din permise în prezența căpitanului Clondir, a cărui poreclă era invidiată în regiment. BRĂESCU, O. A. I, 271. Între multe alte porecle mi se mai zicea și Zgîlă. VLASU, A. P. 72, cf. 18. Am afirmat că țirite-brîu, pierde-vară și alte compuse asemănătoare fac impresia unor nume de persoană, mai exact a unor porecle, căci ele caracterizează un individ prin trăsătura lui psihologică. IORDAN, STIL. 219. Popa Țucă... bea multă țucă, de unde și porecla. CĂLINESCU, E. O. II, 236. Porecla i-o dăduse, e adevărat, o muiere acum vreo zece ani. CAMIL PETRESCU, O. I, 112. Nu-i făcu plăcere că-i amintii de porecla pe care mi-o dăruise odinioară. STANCU, R. A. II, 193. În ultimul timp se face deosebire între porecle și supranume, păstrîndu-se termenul poreclă pentru denumirile folosite ocazional. GRAUR, N. P. 70. Porecla de Guica i-o dăduse un mocan. PREDĂ, M. 54, cf. LABIȘ, P. 354. Uneori se dă unei persoane o poreclă, adică o denumire expresivă în raport cu defectele sau calitățile ei, spre a o individualiza în chip deosebit. PR. DREPT, 162, cf. T. PAPAĞAGI, M. 162, com. din BILCA-RĂDĂUȚI, ALR I 1 495.

— Pl. : porecle. — Și : (regional) poréglă (ALR I 1494/148, 150, 243, 247, 257, 259, 266, 269, 278, 355,

381, 1 495/335), porielă (ib. 1 494/295, 302, 1 495/295, 554, A IV 3), porigilă (ALR I 1 494/285, 298, 333, LEXIC REG. II, 81), porlôere (ALR I 1 494/725), porôclă (ib. 1 494/760, 900, 922, 1 495/934, 954) s. f., porôclî (ib. 1 495/590, 594, 610; pl. poroclî, ib.) s. m., polêeră, polîeră (DELAVRANCEA, O. II, 175), polôeră (ALR I 1 494/592), polôere (ib. 1 494/710, 730, 940, 980, 1 495/700, 720, 725, 740, 744, 926, 932, 986, 990), polôcri (ib., 1 494/690, 695; pl. polocri; ib.) s. f., polôeru (ib. 1 495/690, 727, 748; pl și, n., poloacre, ib. 1 495/746) s. m., plorică (ib. 1 494/80), prolêcă (ib. 1 494/28, 69, 75, 77, 85, 170, 835), prolêră (ib. 1 495/750), prolîcă (ib. 1 494/51, 56, 61, 63, 79, 87, 98, 100, 308), prolîgă (ib. 1 494/290; pl. prolîgi, ib.), prorică (ib. 1 494/93, 305) s. f.

— Din v. sl. поpекло.

PORECLEALĂ s. f. (Regional) Poreclire. Cf. DDRF, ZANNE, P. VIII, 457, CIAUȘANU, V. 189. Nimeni nu-l întrece în policreli. UDRESCU, GL.

— Pl. : poreclîi. — Și : porecleală (ZANNE, P. VIII, 457), policreală s. f.

— Porecli + suf. -eală.

PORECLÍ vb. IV. 1. Tranz. (Învechit și regional) A numi¹ (1), a denumi. Cf. poreclă (1). Vor porecli numele vostru (a. 1574). GCR I, *9/2. Și cum ești poreclit? — Ion, răspunse prea smerit. ARGHEZI, VERS. 293. ◊ Refl. p. a. s. S-au poreclit Tadeu (cca 1650—1675). GCR I, 194/15. Suburbiiul muntenesc de la Brașov, remarcabil prin biserica lui Neagoe Basarab... se poreclește în limba maghiară... „scaunul bulgarilor”. HASDEU, I. C. I, 12.

2. Tranz. A da (cuiva) o poreclă (2), a numi¹ (1) cu o poreclă, (regional) a policrări, a nunăși (v. n. și 3); p. gener. a da un epitet, a califica. Au venit lăcuste multe, de au mîncat toată roada, pentru aceea l-au poreclit de i-au zis Lăcustă Vodă. URECHE, L. 149. Îl poreclisă pe urmă Frige-vacă, și i-au pîrlă la Cantemir Vodă, de le-u spus tot sfatul. NECULCE, L. 109. Le-au dat domnu pă Ștefan Vodă, carele l-au poreclit Lăcustă. R. POPESCU, CM I, 286, cf. IST. AM. 70*/8. Cum vrea-l poriclea, după gîndul său. BUDAI-DELEANU, T. V. 113. Te mai și poreclesc retrograd!... tureacă! ALECSANDRI, T. 39. Turcii, minunați d-a sa dibăcie, îl poreclisă pe Șaitan-Ogli (fiul dracului). ODOBESCU, S. I, 124. Ca să-i puie singe rău la inimă... au început a porecli pe moș Nichifor și a-i zice: Nichifor Coșcariul. CREANGĂ, O. 292. Pentru aceasta ei îl porecleau zicîndu-i căscăndul satului. SPIRESCU, L. 229. În sfîrșit «Trabadurul», cum îl porecliserăm noi, trecuse examenul de latinește. DELAVRANCEA, T. 5, cf. DDRF. Te poreclea pe tine „moțan” și pe mine „moțoi”. HOGAȘ, DR. II, 119. Zicea atît de frumos din trișcă, parc-ar fi fost clarinet. De aceea l-a și poreclit lumea „Glanelășu”. REBREANU, I. 47. Pe la zece sosi locotenentul Rujinski, poreclit de noi Pojarnicul. BRĂESCU, O. A. II, 91. Se vede că pentru barba și părul lui deschis, de un blond albicios, Negruzzi sau alții l-au poreclit pe Creangă „popa Smintînă”. CĂLINESCU, I. C. 96. Era poreclit Lenc, adică Șchiopul. SADOVEANU, O. XII, 210. Cîntam și eu printre „buhăieșii de ballă”, cum ne poreclise domnu' Trandafir. id. E. 111. Oameni care nu înțelegeau ce înseamnă pentru un moșnean o călcare de hotar... l-au poreclit „țirite-brîu”. OȚETEĂ, T. V. 87, cf. ALR I 1 495/695, 760, ib. 1 496, A V 14, MAT. DIALECT. I, 187, UDRESCU, GL. ◊ Refl. p. a. s. După moartea Mircii Vodă, au luat domnia Vlad Vodă, carele s-au poreclit Țepeș. R. POPESCU, CM I, 242. Copiii se poreclesc (poreclesc) astfel: Gură căscată, Limbă lăsată. PAMFILE, J. I, 99. De aceea se poreclea frații aceștia Sărilă, Miezilă și Zorilă. SBIERA, P. 99. ◊ Refl. recipr. Se policrește unul pe altul cu vorbele cele mai murdare. HIX 407. ◊ Intrans. (Învechit, rar) A-și bate joc, a batjocori, a nesocoti. Să nu porecliți votei lu Dumnezeu. CORESI, EV. 179.

3. Refl. recipr. (Prin Transilv.; în forma *polecrici*) A se blestema. *Peste fârl peste-amîndouă, Se fac două poduri nouă, Pe unul badea trecea, Pe altu mindra venea, Ş-amîndoi se polecea: ... Calul să te schilă, veacă, Drept în cap să te-ntrintească.* FOLC. TRANSILV. II, 53.

4. Trans. (Învechit, rar) A învinui, a acuza. *Auzi că o porelesc de un păcat, adevă o năpăstuire cu o fală şi lepădă cuconul.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 14¹/18.

— Prez. ind.: *porelesc*. Şi: (regional) *poreclă* (ALR I 1496/230) vb. I, *poregli* (ib. 1496/350, LEXIC REG. II, 81) vb. IV, *poricla* (ALR I 1496/295) vb. I, *poricli*, *porigli* (ib. 1496/333), *porocli*, *polecri*, *polleri*, *poloeri* (TDRG, ALR I 1495/695, ib. 1496), *proroeli* (ALR I 1496/750) vb. IV.

— V. *poreclă*.

PORECLIRE s. f. (Rar) Faptul de a porecli (2), (regional) porecleală; p. ext. poreclă (2). Cf. DDRF. *Auzi tu, mamă, cite-mi spune? Şi-aleargă-n sat să mai adune Şi cite porecliri pe-ascuns Ńmi spune.* COŞBUC, p. I, 127, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *porecliri*.

— V. *porecli*.

PORECLIT, -Ă adj. Care are o poreclă (2), căruia i s-a dat un nume suplimentar sau un epitet (de batjocură); p. gener. supranumit. Cf. *porecli* (2). *Ferhad-paşa, poreclit Charcalan (şarpele negru), era de origine arnăut.* BĂLCESCU, m. v. 83, cf. 163. *Iacob Eraclid, poreclit Despotul, perise ucis de buzduganul lui Ştefan Tomşa.* NEGRUZZI, s. I, 137. *De curînd se adusese în oraş trupul Mircii Vodă, cel poreclit Ciobanul.* ODOBESCU, s. I, 105. *Am rămas noi acum... eu, Gittan, vărul meu Ioan poreclit Mogorogea şi moş Bodrîngă pe deasupra.* CREANGĂ, a. 103, cf. id. o. 162. *O seamă de viteji porocliji argonaufi.* ISPIRESCU, u. 49, cf. DDRF. *Ţaja Eliza... avea... un băiat, Coca, prostul, poreclit Garabet.* BRĂESCU, o. A. II, 16. *Tuspatru erau dintr-un neam poreclit Roşu.* SADOVEANU, o. XI, 13. *Cu un coleg probabil, poreclit Armanul... jucau teatru.* CĂLINESCU, E. 76. *Să-ţi prezînt pe doctorul nostru, tovarăşul Darvari, poreclit Măcelarul.* STANCU, R. A. I, 129.

— Pl.: *porecliji*, -te. — Şi: (regional) *poroclit*, -ă adj.

— V. *porecli*.

PORECLITŌR, -OĂRE adj. (Regional) 1. Care porecleşte pe cineva sau ceva. Cf. CREANGĂ, GL.

2. (Despre cuvînte, expresii etc.; în forma *poroclitŃr*) Care exprimă, constituie o poreclă (2) (Glodeanu Siliştea—Urziceni). Cf. II 117. *În fine, cuvinte poroclitŃoare [cu privire la citne] sint: şarlă, dulău, potaie.* ib.

— Pl.: *poreclitori*, -oare. — Şi: (regional, 2) *poroclitŃr*, -oare adj.

— *Porecli* + suf. -tor.

PORECLITŪRĂ s. f. (Învechit, rar) Poreclă (2). *Trîmbă poreclitura mea.* CANTEMIR, ap. TDRG.

— Pl.: *poreclituri*.

— *Porecli* + suf. -tură.

PORÉGLĂ s. f. v. *poreclă*.

POREGLI vb. IV v. *porecli*.

PORÉNCĂ s. f. v. *poruncă*.

PORENCITŌR, -OĂRE adj. v. *poruncitor*.

PORFIRI s. n. Rocă vulcanică dură formată din cristale de feldspat, cuarţ etc., înglobate într-o masă de feldspat mărunţă sau sticloasă, şi care se întrebunţează în construcţii (ca stilpi, coloane, socluri

etc.); p. gener. nume dat unor roci care au o structură asemănătoare cu cea a rocii mai sus definite. *Iară deasupra temelii... patru păreţi din patru marmuri de porfiră încheiaşi era.* CANTEMIR, I. I. I, 168. *O marmură rezemată pe stilpi de porfir va arăta numele şi naşterea voastră.* MARCOVICI, c. 61/16. *Stilpi de porfiră.* I. VĂCĂRESCU, p. 28/26, cf. POLIZU. *Ţi arătară două statuete de bronz... şi o colonetă de porfir.* NEGRUZZI, s. I, 203. *Există în Banat... porfiruri felituri.* I. IONESCU, M. 49. *Eu nu am serai pe mare Cu coloane de porfir.* BOLINTINEANU, o. 101. *Scara care duce pe platforma de porfir.* MACEDONSKI, o. I, 103, cf. BĂRCIANU. *O coloană de porfir.* PETICĂ, o. 86, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Catedrala mea trebuie să irumpă... ca o arzîndă rocă de porfir.* GALACTION, o. A. I, 162. *Şi dacă ar fi o coloană de porphyr, şi tot am să-l îndoi.* CAMIL PETRESCU, T. III, 412. *Impăratul a poruncit să se zidească palat nou sectorului său, cu stilpi de porfiră.* SADOVEANU, o. xv, 350. *S-o torn în aur de Ofir; Punîndu-i soclu de porfir?* CĂLINESCU, L. L. 117, cf. id. E. o. I, 11. *Elementele conglomerate... sint constituite printre altele din: granite gnaiseice, cuarţite, porfire.* ONCESCU, G. 44. *Cei ce sosesc în Georgia descoperă un întreg popor at cărui oameni par, în mijlocul munşilor de granit şi porfir, statui nesfărmate ale unei frumuseţi ideale.* BOGZA, M. S. 112. *Granitul, porfirul şi piatra ponce constituie familia granitului.* GEOLOGIA, 20. ♦ Fig. *Peste oglînda finţinii Ţiganca-şi leagăna... Păru roşu, de porfir.* PARASCHIVESCU, c. Ţ. 123. ♦ Spec. (Bucată de) marmură¹ (1) de diverse culori. *Copirşeu acesta era numai din lemn făcut, şi cu porfiră neagră îmbrăcat.* ŞINCAI, HR. II, 275/3, cf. NAUM; IST. ART. 173.

— Scris şi: (după fr.) *porphyr*. — Pl.: *porfire* şi (învechit) *porfiruri*. — Şi: (învechit) *porfiră* s. f.

— Din ngr. πορφύρα, fr. *porphyre*.

PORFIR² s. n. v. *porfiră¹*.

PORFIRĂT s. m. (Învechit, rar) Persoană care purta veşmint de purpură (ca semn al demnităţii sale); spec. porfirogenet. *Porfiraţii zicea că, prin nedarea lui Petru, se vatămă matestatea împărătească.* ŞINCAI, HR. II, 175/13, cf. DRU.

— Pl.: *porfiraţi*.

— De la *porfiră¹*.

PORFIRĂ¹ s. f. (Învechit) Purpură (pentru veşminte); p. ext. veşmint făcut din purpură. *Îmbrăcat cu haine scumpe de porfir.* HERODOT (1645), 63. *Un bărbat în porfiră îmbrăcat.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 83^v/13. *Din rufoase sucmane în porfiră prîmenîndu-l, în lectică împărătească îl aşezară.* CANTEMIR, I. I. II, 127. *Un om îmbrăcat în porfiră.* MINEIUL (1776); 138^v/14. *Porfira ceaia ce împodobeaşte pre besearică au nu s-au văpsit în singele viteajilor?* MOLNAR, RET. 43/9. *Toată oastea... s-au foarte îmbogăţit cu aur, cu argint, cu porfire.* ŞINCAI, HR. II, 60/3, cf. I, 19/1. *Acea... Tot felu de beuturi şi bucate, Văşminturi cu porfiră şi lastră.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 122. *De multe ori porfira acoperă întristare şi amărăciuni.* MARCOVICI, D. 34/5. *Hainele, porfira-i cu totul galante Şi împodobită numai cu berlante.* PANN, P. V. III, 135/23. *Baba şi moşneagul se trezesc îmbrăcaţi în porfiră împărătească.* CREANGĂ, o. 45. *Adiţi din ceruri, cea-n haină de porfiră.* COŞBUC, s. 170, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Moşu-mi Oineu dăruit-a un briu scilpitor de porfiră.* MURNU, I. 123, cf. ŞĂINEANU, D. U. ♦ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Şi luă haina cea porfiră.* HERODOT (1645), 155. ♦ Fig. Putere (politică) supremă a suveranului, împăratului), stăpînire, conducere, guvernare. *Ioan Cazimir... se lepădase de porfira Romei spre a se face rege de Polonia.* AŞACHI, S. L. II, 7. *N-a trecut totuşi un semisecol şi o mulţime de alte familie, care de care mai obscură, au început a se succede sub văduvita porfiră a Assenilor.* HASDEU, I. C. J, 160. ♦ (Învechit şi popular; în formele *porfir* şi *prohiră*; şi, adjectival,

în sintagma *vin profir*). Varietate de vin de culoare roșie deschisă. Vinurile noastre albi, roșii, negre, *prohîre* și *undelemnii*. JIPESCU, o. 33. Mihnea mergea și gusta din bute în bute... *pelinurile stîfoase și profire*, *juica de prune*. ODOBESCU, s. I, 84. Amestecul de vin alb cu vin negru dă vinul *profir*. PAMFILE, I. c. 224. *Așază pe masa de sub icoană... fața de masă...* iar pe mijlocul ei o sticlă de vin roșu, *prohîr*. id. CB. 17. Și-n cîteva clipe aducea din pivniță o cană de vin *profir*, de turnă în pahare. GÎRLEANU, n. 25. Bătrînul îi umplea paharul cu vinul *profir*. SADOVEANU, o. II, 145. *Strugurii din care iese vinul „profir” sau roz*. C. GIURESCU, p. o. 199, cf. H II 58, 125, 141, 193, 220, III 65, IV 8, 52, IX 124, X 43, 534, 581, XI 273, XVI 95, ALR II 4 153/605, ALR SN I MN h 240. ♦ (Rar) Varietate de struguri cu boabe roșietice. ȘĂINEANU, d. u. ♦ (Rar; în forma *profir*) Culoare purpurie. Răsăritul bătea în *profir*. DELAVRANCEA, T. 201.

— Pl. : *porfire*. — Și : (învechit și regional) *porfir*, *profir* (accentuat și *prófir*, ALR SN I MN h 240/520), (regional) *profil* (H II 58, IX 124), *prohîm* (ib. X 43), *prohîr* s. n., *prohîră* (ÖDRF, GHETIE, R. M.) s. f.

— Din ngr. πορφύρα.

PORFIRĂ² s. f. v. *porfir*¹.

PORFIRIC, -Ă adj. (Despre roci) Care conține *porfir*¹, format din *porfir*¹; (despre structura rocilor eruptive) asemănător cu *porfirul*¹. *Fîntîna este... făcută din granit porfiric și întărită cu piatră*. DESCR. APE, 142/10. *Aceste tufuri... constau din fragmente de roci... porfirice*. ARHIVA, I, 227, cf. CANTUNIARI, L. M. 175. *Stratele... sînt străbătute de roci intrusiv granitice, uneori însoțite și de separații porfirice*. ONCESCU, G. 45. *Lave porfirite și porfirice*. MG I, 115, cf. GEOLOGIA, 19.

— Pl. : *porfirici*, -ce.

— *Porfir* + suf. -ic. Cf. fr. porphyrique.

PORFIRIE s. f. Boală provocată de tulburări în metabolismul pigmentului sanguin, manifestată prin producerea excesivă de *porfirină*, prin prezența ei în sînge și prin excrețarea ei în urină. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *porfirii*.

— Din fr. porphyrie.

PORFIRÎN, -Ă adj. (Învechit, rar) De *porfir*¹. *Coloane porfirine*. ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U.

— Pl. : *porfirîni*, -e.

— *Porfir* + suf. -in.

PORFIRINĂ s. f. Substanță organică ce formează structura de bază a hemoglobinei și clorofilei. Cf. DER, LTR². În organism *porfirinele se sintetizează pe seama glicinei*. D. MED., cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *porfirine*.

— Din fr. porphyrine.

PORFIRÎT s. n. Rocă vulcanică formată din cristale de plagioclaz, andezit, piroxen etc., înglobate într-o masă sticloasă sau fin cristalizată; p. g. e. n. e. r. n. u. m. e. dat unor roci intruzive sau efuzive cu cristale mari înglobate într-o masă mărunță. Pe limita scisurilor cristaline se văd *porfirături diabasice compacte*. ARHIVA, I, 227, cf. CANTUNIARI, L. M. 163, DER.

— Pl. : *porfirite* (DEX) și *porfirături*.

— Din fr. porphyrite, germ. Porphyrit.

PORFIRITIC, -Ă adj. (Despre roci) Care conține *porfir*¹, format din *porfir*¹. *Lave porfirite și porfirice*. MG I, 115.

— Pl. : *porfiritici*, -ce.

— Din fr. porphyritique.

PORFIRIU, -IE adj. (Învechit și regional) Purpuriu; (despre vin; în forma *profiriu*) de culoare roșie deschisă. *Era îmbrăcat... în chipiu porfiriu și cu*

șireturi de hîr. IST. CAROL XII, 38^v/15. *Acele din urmă raze ale soarelui înăureau încă culmele munților, a cărora gene se dispcau din orizon pe un fund porfiriu și auriu*. ASACHI, s. L. II, 18, cf. POLIZU, BĂCIANU, ALEXI, w. *Prezența colonelului un pahar de zeamă profirie*. BRĂESCU, o. A. I, 95, cf. M. D. ENC., DEX. [Vinului] *celui roșu i se zice profiriu*. ALR SN I MN h 240/987. ◊ (Substantivat) *Mirosul n-ai de mîndr-albul crin, Nici a garoafei n-ai zugrăvele, N-ai profiriul a rozii sin*. ASACHI, s. L. I, 115. ♦ (Substantivat; în forma *profiriu*) Vin *profir*, v. *porfiră*¹. *Ce bem? întrebă Stoica*. — *Vîn!* — *O oca de profiriu turbat!* SANDU-ALDEA, D. N. 163, cf. H III 47, XI 502.

— Pl. : *porfirii*. — Și : *profiriu*, -ie, (regional) *prohîriu*, -ie (com. IORDAN) adj.

— *Porfir*² + suf. -iu.

PORFIRIZĂ vb. I. Tranz. (Rar) A pisa foarte mărunț cu ajutorul unui pisălog de *porfir*¹. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. : *porfirizez*.

— Din fr. porphyriser.

PORFIROGENÉT, -Ă s. m. și f. Titlu atribuit prinților bizantini născuți în timpul domniei tatălui lor; persoană care avea acest titlu. *Vorovind împreună cu împărații Constantin și Roman porfirogeniții... fu trimis de dînși la Ierusalim*. DOSOITEI, v. s. decembrie 225^v/18. *Pușini ani în urma porfirogeneiei istorice [Ana Comnena], un călător... ne spune că a trecut prin Vlahia*. ODOBESCU, s. I, 225. *Cu mult mai însemnate sînt cele cîteva scrisori de sfaturi către coconul domnesc Teodosie, nenorocitul „porfirogenet” al acestui domn cu apucături împărătești*. IORGA, L. R. 53. *A putul alcătui corpul de gardă al porfirogeniților de la Bizanț*. SADOVEANU, o. X, 427.

— Pl. : *porfirogeneti*, -te. — Și : (rar) *porfirogenît*, -ă, (învechit) *porfiroghenit*, -ă s. m. și f.

— Din ngr. πορφυρογένητος, fr. porphyrogénète.

PORFIROGENÎT, -Ă s. m. și f. v. *porfirogenet*.

PORFIROGHENÎT, -Ă s. m. și f. v. *porfirogenet*.

PORFIROÎD, -Ă adj. Care are aspectul *porfirului*¹, asemănător *porfirului*¹. Cf. CADE, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 163.

— Pl. : *porfiroizi*, -de.

— Din fr. porphyroïde.

PORFIROIDĂL, -Ă adj. Care conține *porfir*¹ sau care are structura, aspectul *porfirului*¹. *Calcarul porfiroïdal cuprinde cristaluri de feldspat*. COBÎLCESCU, G. 38/13.

— Pronunțat : -ro-i-. — Pl. : *porfiroïdali*, -e.

— *Porfiroïd* + suf. -al.

PORGĂȚĂ s. f. (Regional) Otravă (1) (Sîngeorz Băi—Năsăud). PAȘCA, GL.

— Pl. : *porgațe*.

— Etimologia necunoscută.

PORGHÎC s. m. v. *poghîrcă*.

PORGHÎCE s. f. v. *poghîrcă*.

PORGHÎCI¹ s. m. v. *poghîrcă*.

PORGHÎCI² vb. IV v. *poghîrci*.

PORGHICIÓS, -OĂȘĂ adj. v. *poghîrcos*.

PORGÎCI s. m. v. *poghîrcă*.

PORHÂM s. n. (Regional) Ham (pentru cai) (Vermeș—Buzias). ALR I 1 123/77.

— Pl. : *porhamuri*.

— Etimologia necunoscută. Cf. h a m.

PORI¹ subst. (Grecism învechit, rar) Tuf (vulcanic). *Cînd voiești să aurești pori, adapă-l cu linet ori cu unt de in* (a. 1805). GRECU, p. 101.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?
— Din ngr. πορῖ.

PORÍ² vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; complementul indică fînul) A strînge, a aduna (în porcoale 3). Com. MARIAN.

— Prez. ind. : *poresc*.
— V. *por²*.

PORÍ³ vb. IV. Refl. (Prin Bucov.) 1. A se înmulți, a spori (în număr). Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. *Bre! Da s-o porit tare gîzele*. Com. din VICOVU DE JOS-RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 106.

2. A se schimba, a se preface. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Prez. ind. : *poresc*.
— Cf. *spori*.

PORICÁLE s. f. pl. (Regional, mai ales în Mold.) Fructe, poame (de tot felul). *La serhatu Ostrovului să ducă lăcuițorii dă vînzare numai ouă, fasole și poricale* (a. 1813). DOC. EC. 158. *Ne-am ferit de a ne răci și... n-am mîncat poricale sau zarzavaturi*. KOGĂLNICEANU, s. 122. *Cumpăra-ni el vara din banii săi cofe de zmeură și felii de felii de poricale*. CREANGĂ, A. 76, cf. TRDG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Și : *puricále* s. f. pl. ȘEZ. VIII, 160, SCRIBAN, D.
— Din ngr. πορικῆ (pl. lui πορικῶ).

PORICLÁ vb. I v. *poriecli*.

PORÍCLĂ s. f. v. *porieclă*.

PORICLÍ vb. IV v. *poriecli*.

PORÍF s. n. v. *porih*.

PORIFÉR, -Ă adj. (Despre substanțe, materiale) Care are calitatea de a produce pori¹ în masa unui material (viscos) cu care se amestecă; porigen. *Substanțele porifere întrebuițate mai des sînt: rumegușul de lemn, manganul*. LTR, cf. DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *poriferi, -e*.
— Din fr. porifère.

PORIGÉN, -Ă adj. (Despre substanțe, materiale) Care are calitatea de a produce pori¹ în masa unui material (viscos) cu care se amestecă; porifer. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pl. : *porigeni, -e*.
— De la *por¹*, după modelul unor cuvinte ca *gazen, lacrimogen*.

PÓRIGI subst. Mîncare preparată din fulgi de ovăz sau de porumb, care constituie una dintre mîncările naționale engleze. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și : (după engl.) *porridge*. DN², M. D. ENC., DEX.

— Din engl. *porridge*.

PORÍGINE s. f. (Rare) Boală a arborilor fructiferi nedefinită mai îndeaproape. Cf. DDRF.

— Pl. : ?
— Cf. lat. *porrigo, -inis* „pecingine“.

PORÍGLĂ s. f. v. *porieclă*.

PORIGLÍ vb. IV v. *poriecli*.

PORÍH s. n. (Maram., Bucov., Mold.) 1. Prag alcătuit din bușteni puși de-a curmezișul unei ape curgătoare, spre a micșora viteza apei sau spre a crea bălți unde pot fi construite plute. Cf. ARVINTE, TERM. 162.

2. Porțiune de drum forestier cu lemne puse de-a curmezișul, pentru a se ușura transportul buștenilor la vale. Cf. ARVINTE, TERM. 162.

— Pl. : *porihuri*. — Și : *porif* (ARVINTE, TERM. 162), *porimf* (id. ib.), *purfe* (id. ib.), *purif* (id. ib.), *purfh* (id. ib.) s. n.

— Din ucr. пориг.

PORÍME s. f. (Învechit, rar) Porozitate (a pielii corpului). *Fieștecarele [trup] este oarecum bortelit mai mult sau mai puțin, deci această însușire generală a trupurilor să numește porime sau porozitate*. STAMATI, F. 8/25.

— Pl. : *porimi*.
— *Por¹* + suf. *-ime*.

PORÍMF s. n. v. *porih*.

PORÍÓN s. m. (Regional) „Supraveghetor“ (Giar-mata—Timișoara). cv 1951, nr. 5, 27.

— Pl. : *porioni*.
— Etimologia necunoscută.

PORÍT, -Ă adj. (Regional; despre oameni) Decăzut moralicește, stricat, desfrînat. Com. MARIAN.

— Pl. : *poriți, -le*.
— Etimologia necunoscută.

PÓRIU s. m. v. *pur¹*.

PORÍMB s. m. v. *porumb*.

PORÍMBÁR s. n. v. *porumbar²*.

PORÍMBĂ s. f. v. *porumbă¹*.

PORÍMBEÁ s. f. v. *porumbea¹*.

PORÍMBÍȘTE s. f. v. *porumbiște*.

PORÍMBÍȚĂ s. f. v. *porumbiță*.

PORÍNCĂ s. f. v. *poruncă*.

PORÍNCEÁLĂ s. f. v. *porunceală*.

PORÍNCÍ vb. IV v. *porunci*.

PORÍNCÍRE s. f. v. *poruncire*.

PORÍNCÍT, -Ă adj., s. f. v. *poruncit*.

PORÍNGHI s. m. v. *porumb*.

PORÍNGÍȚĂ s. f. v. *porumbiță*.

PORJOLÍT, -Ă adj. v. *pirjolit²*.

PORLÁD s. n. v. *pocladă*.

PORLÁȘ s. n. (Prin Maram.) Podul¹ (12) de la șură. Cf. LEXIC REG. 21.

— Pl. : *porlașuri*.
— Etimologia necunoscută.

PORLOÁVĂ s. f. (Regional) 1. Cal bătrîn. V. m 1 r-ț o a g ă. FD III, 205.

2. Femeie bătrînă. Cf. ALR 1/582, FD III, 205.

— Pl. : *porloave*.
— Cf. *p'otloagă*.

PORLÓCRE s. f. v. *porieclă*.

PORLÓG¹ s. n. v. *potlog*.

PORLÓG² s. n. v. *polog¹*.

PORLOGÁR s. m. v. *potlogar*.

PORLOGĂRIE s. f. v. *potlogărie¹*.

PORLOGÍ vb. IV v. *potlogi*.

PORLOJÉNIE s. f. v. poroganie.

PORMONÉL s. n. v. portmoneu.

PORMONÉU s. n. v. portmoneu.

PORMONÍU s. n. v. portmoneu.

PORNÂNĂ s. f. (Prin Ban.) Pridvor. L. COSTIN, GR. BĂN. 164. *Strigă baba din pornană, Turcește-le, Iancule.* id. ib.

— Pl. : pornane.

— Cf. poarnă.

PORNĂ s. f. v. poarnă.

PORNĂRI vb. IV. Refl. (Regional; despre terenuri) A aluneca (la vale) (Voinești—Iași). GLOSAR REG.

— Prez. ind. pers. 3 : pornărește.

— Poarnă + suf. -ări.

PORNĂRITURĂ s. f. (Regional) Alunecare de teren (Voinești—Iași). GLOSAR REG.

— Pl. : pornărituri.

— Pornări + suf. -tură.

PORNEĂLĂ s. f. I. 1. (Popular) Pornire (I 1). Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Dă-i bani de cheltuială... Și trăsură de porneală.* ȘEZ. I, 4, cf. CHEST. v/16, 44. ◇ Loc. v b. A o lua în porneală = a pleca, a porni (I 1) la drum. *Sculându-se [cerbul] o lua în porneală și nu mai da pe la izvor iar pînă a doua zi pe la amiază.* CREANGĂ, P. 224. A fi în porneală = a fi plecat (de) undeva. *Mi-e neicuțu-n porneală.* ȘEZ. XII, 73.

2. S p e c. (De obicei precedat de prep. „în”) Scoatere, ducere, minat al oilor (sau, rar, al altor animale domestice) la păscut (mai ales seara sau noaptea); păscut al oilor (sau, rar, al altor animale domestice) (în timpul mersului). *Ducerea oilor la păscut trebuie să fie ca și o porneală, nicidecum să nu le îngăduie ca să se culce pe imase sau să mănânce stînd multă vreme într-un loc.* I. IONESC, c. 68/16. *Îngrășerea vitelor pe imase se face în următorul chip: 1-iu a păzi, de a li se da pornețele cuvenite și tot la aceiași vreme.* id. ib. 92/22. *Că sărută mai cu dor, Că nu-i stau boii-n ocol, Și sărută cu tigneală Că nu-i stau boii-n porneală.* F (1887), 463. *Or apa nu-ți place, Or porneala nu-ți place?* DIACONU, VR. 33. *Oișele zghiară, Se cer în porneală.* CARDAȘ, C. P. 103, cf. PĂSCULESCU, L. P. 296, VÎRCOL, v. 98, LEXIC REG. II, 47. ◇ Expr. A merge (sau a pleca, a ieși, a duce etc.) în (ori la) porneală = a merge cu oile (sau, rar, cu alte animale domestice) la păscut (de pe o pajiște pe alta, adesea în cursul serii ori al nopții). *Apoi pleacă cu mînzările în porneală... pe poalele muntelui pînă la strungă.* ap. HEM 2 065. *Cînd ducea oile în porneală, știa să scoată sunete ce în adevăr mergeau la suflet.* GANE, N. I, 138. *Dam semn ca să iasă feciorii cu oile în porneală.* SADOVEANU, O. IX, 19. *Ciobanii... pleacă cu vitele... la porneală.* H IV 224, cf. VASILIU, P. L. 261. A da (sau a lua) oile (sau, rar, vitele etc.) în porneală = a da (sau a lua) oile (sau, rar, vitele etc.) în păză, spre a le duce la păscut (mai ales seara sau noaptea). *Luai oile-n porneală Să le duc la pășuneală.* I. CR. II, 162, cf. CRAUȘANU, v. 190. ◇ Interval de timp în care pasc oile, cuprins fie între ultimele ore ale după-amiezii și miezul nopții (H III, v, VI, VIII₁, VIII₂, X, XI, XIII, XIV, XV, XVI), fie în orele de după-amiază pînă la apusul soarelui (PAMFILE, I. C. 30, PRECUP, P. 19, H IV 252, v 45, XII 309, xv 278, com. MARIAN, A v 2, 14, 15, 16, 20, 31, 34, vi 4, 26, 33, com. din MONOR-REGHIN și din MORĂRENI-REGHIN), fie (mai rar) în orele de la miezul nopții pînă spre ziua (H I 62, VIII₂ 183) sau din zorii zilei pînă la prînz (ib. XVI 413). ◇ (Mar-am. și prin Transilv.) Bucată de teren (pe munte) cu iarba de obicei încă nepăscută, pe care ciobanii

scot oile la păscut (în timpul serii sau al nopții); loc de pășune rezervat oilor cu lapte. *Cu fluieru oi fluiera Și oile m-or cînta, Cele mîndre... M-or jeli sara-n pornele.* ȘEZ. XVIII, 149, cf. BÎRLEA, B. 22, T. PAPAĞAGI, M. 229, com. din ZAGRA-NĂȘĂUD, CV 1950, nr. 4, 37.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Poziție anormal înclinată a unui obiect (care astfel stă gata să cadă). *Acoperișul casei are o porneală spre spate; s-au slăbit cosoroabele.* UDRESCU, GL. *Coșarea vacilor a luat porneală spre stînga.* id. ib.

II. 1. (Popular) Pornire (II 1); s p e c. stabilire a prețului unei mărfi, (învechit și regional) r u p t o a r e (1). Cf. LB. *Timpuri bune! Belșug! Porneală bună!* IOVESCU, N. 86, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 101, CHEST. v/23, 44, 75. *S-a făcut porneală la prețuri.* UDRESCU, GL.

2. (Regional) Plan de lucru. *Cînd am ajuns la oamenii, ei n-aveau nici o porneală.* Com. din LUȚĂ-FĂGĂRAȘ.

III. 1. (Învechit) Pornire (III 1). *Supuind pornealele trupului supt ascultarea sufletului.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 139^v/15, cf. februarie 50^v/19. *Supuindu-să pohtelor lor și pornealelor celor dobitocești.* VARLAAM-IOASAF, 83^v/19. *Crăciun, pe care întia porneală De mînie atunci cevaș mai lăsasă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 75. *Pentru ce omenirea nu-și alină Întia porneală, ci-ș arată Plecătura inimii vederată?* id. Ț. 268, cf. LM, BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit și regional) Pornire (III 3). *Porneala asupra su[i]ntelor icoane.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 40^v/30. *Are el o porneală; cînd i se năzare de ceva, nimic nu-i mai întră-n voie.* UDRESCU, GL.

— Pl. : porneli și (regional) pornele.

— Porni + suf. -eală.

PORNÍ vb. IV. I. 1. Intrans. și refl. (Despre ființe; de obicei cu determinări locale, mai rar finale) A se pune în mișcare pentru a se duce (de) undeva, a părăsi pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte, a pleca (B 1), a se duce, a merge (I 2); a se îndrepta (spre...). *Și iată că se porni toată turma porcilor den fărmiurile mării și muriră într-apă.* CORESI, EV. 237. *Să porniră gloate multe din oraș la casa lui Dioscrit.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 29^v/4, cf. ANON. CAR. *Și spre curțile cele împărătești, toți s-au pornit.* AETHIOPICA, 13^v/2. *Dup-aceasta el pornește iară Cu același săi prin gloate.* BUDAI-DELEANU, Ț. 412. *Îl gătisă de pornit.* BELDIMAN, E. 54/23. *Batalionul din trupele regulate grecești s-au pornit la Moreea.* AR (1830), 3^v/21. *Fără a mai arăta părinților tăi, pornindu-ne, vom trimete în urmă pe cineva ca să le facă cunoscut.* DRĂGHICI, R. 6/8. *Cînd se revărsa de zori, pornise pă drum cu toți oamenii săi.* GORJAN, H. I, 3/32. *Nu ț-am răspuns de-ndată, socotind că aș putea-să mă și pornesc din Paris.* KOGĂLNICEANU, S. 228. *Porni de la Neapole în primele zile ale lui iulie al anului 1830.* CR (1846), 27^v/11. *Stolul oșilor: turcești acum se pornise spre feară.* BĂLCESCU, M. V. 93, cf. 36. *A pornit în cale lungă Și va-ndată să ajungă.* PANN, P. v. I, 82/8, cf. POLIZU. *Îți dau parola mea că nu știu nimic despre ea și că, de cînd s-au pornit, n-am luat nici o scrisoare de la dînsa.* ALECSANDRI, O. P. 24. *Cavalcada noastră porni către casă pe o altă cale.* BOLINTINEANU, O. 426, cf. 123. *Ea s-a pornit de la conacul de noapte, de la coliba unchiașului.* ODOBESCU, S. III, 16, cf. I, 69. *Porni lucafărul. Creștea în cer a lui aripe.* EMINESCU, O. I, 176, cf. id. N. 17. *Își ie boii de funie și pornește cu ei spre țîrg.* CREANGĂ, O. 26. *Cocoana Anica pornește și madam Georgescu după ea.* CARAGIALE, O. II, 2, cf. 63. *A doua zi se pregătiră... și porniră.* ISPIRESCU, L. 6, cf. 16. *Din Stănic pornim de dimineață pe cărăruia de codru ce suie-n pripoarele munților.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 153. *Oftă și porni spre scări.* AGÎRBICEANU, A. 57. *Se învîrți prin casă, prin ogradă, apoi porni și el.* GÎRLEANU, N. 14. *Oamenii îi făceau loc cu milă, crezîndu-l pornit spre vreun spital.* BASSARABESCU,

v. 8. Oamenii porniră la Burdea și se suiră în tren. REBREANU, R. I, 268. Și s-a pornit iubita și s-a pierdut în zare. BACOVIA, O. 82. Prea departe și prea pentru mult timp pornești. MINULESCU, V. 46. Eram cu câțiva tovarăși... și pornisem să culegem mure. GALACTION, O. A. I, 231. Pornesc cu bagajul acum. TOPÎRCEANU, O. A. I, 46. Îi văd pe cei porniți înaintea noastră... trăgând mereu la focuri. CAMIL PETRESCU, U. N. 277. El pornea în fiecare dimineață de acasă. C. PETRESCU, C. V. 332, cf. id. I, 153. Bărbații... pornesc din nou cu mâinile la spate. BRĂESCU, O. A. I, 29. Se porni iar înainte. VISSARION, B. 171. Mă sculam de dimineață și porneam prin aerul revăd. VLASIU, D. 30. A pornit la Țarigrad, despărțindu-se cu jale de părintele său. SADOVEANU, O. XII, 353. Vine toamna, mă camarade, de s-au pornit așa rîndunele la drum. BART, S. M. 67. Voi porni la ceasul când toaca bate rar. PILLAT, P. 144. Înarmîndu-se cu ciocanul său, meșterul pornește să pedepsească pe soția necredincioasă. VIANU, A. P. 231. Porni cam pe la toacă. ARGHEZI, VERS. 291, cf. 377. Pornește fluturul spre mare. CĂLINESCU, L. L. 85, cf. 140. Pornim pe urmă iar, Ca două vîrtejuri de vară pe drum. BLAGA, P. 127. Focurile din fața bordielor se stinseseră de mult cînd am pornit spre oraș. BOGZA, A. I, 229. Porni din nou spre sfat, întrebîndu-se ce grabă mare o fi. PREDĂ, D. 96, cf. id. R. 9. Pe un drumeag de țară porniră trei flăcăi. DEȘLIU, G. 49. Am pornit pe urmele pașilor tăi. LABIȘ, P. 67. Ofițerii porniră și ei spre școală. BARBU, P. 300. Primăvara de-a veni, Iar la codru ne-om porni. ALECSANDRI, P. P. 258. Se pornise mai înainte Să gătească hambarele. TEODORESCU, P. P. 681. Într-o zi de țîrg s-au pornit la drum. SBIERA, P. I, cf. 214. Și la biserică m-am pornit. MARIAN, V. 93. Cîte trei se ortăcesc și la birt că se pornesc. DOINE, 57. Duminecă dimineață Mă pornesc la iarmaroc. ȘEZ. I, 13. Ea frumos mi se gătea și la țîrg că se pornea. BIBICESCU, P. P. 277. Lui o carte i-a picat, Carte mare, -mpărătească, În tabără să pornească. BALADE, II, 211, cf. 34. Primăvara cum sosește, Cătana la drum pornește. FOLC. TRANSILV. I, 117. ♠ (Construit cu pron. „o“ cu valoare neutră) O porni, luînd cu sine pe un flăcăiandru. ISPIRESCU, U. 34. O porneam spre șosea. DELAVRANCEA, T. 7. Da stai femeie hăi, unde-o pornești așa? VLAHUȚĂ, O. A. II, 51, cf. 87. Am pornit-o alături. CAMIL PETRESCU, U. N. 136. Calul o pornește. PILLAT, P. 22. Fata... A pornit-o de acasă. PARASCHIVESCU, C. Ț. 33. Zicea că mîine dimineața o pornește prin sat după impozite. PREDĂ, M. 10. Viziții puseră iute caii la caleașca domnului și o porniră. ȘEZ. V, 20. Voinicul... spre casă c-o pornea. BALADE, III, 224. (E x p r.) A o porni de jos, se spune despre cineva care a ajuns la o situație (materială sau socială) bună, prin muncă, merite și cu forțe proprii. O pornise de jos Andrei. BRĂTESCU-VOINEȘII, P. 167. ♠ (Cu determinări care arată sau sugerează ritmul de deplasare) Că oastei vrăjmașă în fugă pornite Trebuie a zidi poduri aurite. BUDAI-DELEANU, Ț. 265. Mihai... porni iute înainte cu românii săi. BĂLCESCU, M. V. 162. Calu-i... spre munți încet pornește. ALECSANDRI, P. II, 20. Atunci calul pornește la pas. CREANGĂ, P. 212. Căi porniră în trap mărunt la vale. AGÎRBIȚEANU, A. 67. Porni repede de-a curmezișul poienii. C. PETRESCU, I. II, 19. Tata... a pornit cu pași rari spre poartă. VLASIU, A. P. 106. După ce se odihnea pușin, pornea voinicește mai departe. STANCU, R. A. V, 89. Pășise în curle cu un pas repezit și fără să se uite la cineva pornise glonș spre poarta grădinii. V. ROM. iunie 1955, 71. Nilă... porni alene în urma lui. PREDĂ, M. 38, cf. 188. Pornea agale, cu mîinile în buzunare, pe la negustori. BARBU, P. 87. ♠ (Cu determinări care arată sau sugerează dacă deplasarea se face pe jos sau cu un mijloc de locomoție) Nobilul castelan... se pornea călare pe falnicu-i armăsar ca să vineze. ODOBESCU, S. III, 54. Trase cu putere de visle și porni, lopătînd, către casă. V. ROM. septembrie 1962, 26. ♠ (Cu alte determinări modale) Baba cloanșa se pornește

Fără grijă de păcat. ALECSANDRI, P. I, 11. Capra pornește înainte plîngînd și lupul după dînsa. CREANGĂ, O. 17, cf. id. p. 214. Femeia pornește hotărîtă. CARAGIALE, O. I, 137. Cătinel, feciorii tatei, ca să n-o pornim de-a dura! TOPÎRCEANU, B. 21. Toți porniseră nerăbdători să hoinărească prin capitală. C. PETRESCU, I. II, 128. Porni scîncînd prin odaie, clătînd din cap, fînîndu-se de falec. BRĂESCU, O. A. I, 213, cf. 119. Cînd ne întilneam cu toții o porneam razna. VLASIU, A. P. 19. Se răzgîndi, se ridică în șa... și porni hotărît. CAMIL PETRESCU, O. II, 143. Și porniseră cîntînd în larg. STANCU, R. A. III, 255. A aruncat ciocanul cit colo și a pornit bombănînd. GALAN, Z. R. 78. Calul se opri din scărpinat și porni nepăsător spre prispa casei. PREDĂ, M. 10. Berzele, încetele, Au pornit în șir. LABIȘ, P. 178. ♠ R e f l. (Cumulează și ideea de acțiune armată, de luptă etc.) S-au și pornit moscalii o samă la Has-trăhan și la Căzan și la alte hăniți tătărăști. NECULCE, L. 340. Franțozii... s-au pornit spre turci, ca să-i scoajă den hotărele creștinilor. R. POPESCU, CM I, 240, cf. 362. Enicerii... se porniră la arme, socotînd că poate au venit asupra tătine-său. VĂCĂRESCUL, IST. 262. Turcul, vecinului dușman, se pornise tot de la Giurgiu, spre a ne răpi aceste bunuri scumpe. BĂLCESCU, M. V. 111. ♠ (Prin extensiune; despre vehicule, nave etc.) Corabia... s-au pornit spre Londra. DRĂGHICI, R. 12/18. Cărușă... de cu zorile... s-a pornit de la conacul de noapte. ODOBESCU, S. III, 16. Trenul se pornește în sfîrșit și ajunge în București cu o întîrziere de cîteva minute. CARAGIALE, O. I, 272. Se auzi un fluierat pretung și trenul porni. AGÎRBIȚEANU, A. 42. Trenul porni din gară. GALACTION, O. A. I, 48. Automobilul porni cu o ușoară smucitură. BRĂESCU, O. A. I, 104. Sintem mereu aici... în mica noastră fermă, ca pe o navă pornită prin lume. SEBASTIAN, T. 181. Trenul ăsta militar... gîștia, se oprea, iar pornea și se oprea. SADOVEANU, M. C. 96. Auzim cum pornește sania. STANCU, D. 95. Căleașca porni. ISAC, O. 217. Tractorul porni pe nesimțite. MIHALE, O. 169. (Tranz. fact.) Și arătîndu-se corăbiarilor, le porunci de-și pornia corăbiile cu bucate. MINEIUL (1776), 161¹⁴/34. Bate vîntul ș-o să stea Să pornesc și șaiuca mea. TEODORESCU, P. P. 310. Inchise iute ușa și porni corabia. RETEGANUL, P. III, 79. ♠ (Prin analogie) Trei riuri mari pornesc în largul țării. BOGZA, C. O. 55. Adineauri... s-a pornit și Murășul din loc. LĂNCRĂNȚAN, C. I, 5. ♠ (Cu determinări locale; împreună cu aceste determinări verbul capătă diferite accepții) a) (Cu determinări ca „îndărăt“, „înapoi“) A reveni la punctul de plecare; a se înapoia, a se întoarce. Atunci se porni alaiul îndărăt la curțile domnești. ODOBESCU, S. I, 73. Pornește înapoi către port. GALACTION, A. 95. Pornim la drum înapoi acasă. CAMIL PETRESCU, U. N. 325; b) (cu determinări ca „în sus“, „la ceruri“, „la deal“ etc.) a se deplasa dintr-un loc situat mai jos în altul situat mai sus; a (se) sul, a (se) urca. Și pornești departe-n sus După iarna ce s-a dus. TOPÎRCEANU, O. A. I, 5. Bejenii porneau la munte. SADOVEANU, O. I, 9. Călătorul porni la deal, spre oraș. TUDORAN, P. 14; c) (cu determinări ca „deval“, „în jos“) a se deplasa dintr-un loc situat mai sus (ori în susul apei) către altul situat mai jos (sau în josul apei); a coborî. Ieșiră afară... și porniră deval. GALACTION, O. A. I, 34. Se priponeau plutele mici, apoi plutașii băteau din patru una mai mare, cu care porneau în jos. VLASIU, A. P. 181. Porni în jos, pe poteca îngustă. CAMIL PETRESCU, O. I, 17. ♠ În tranz. Spec. A pleca într-o cursă sportivă. ♠ P. e x t. (Despre lucruri) A se deplasa din locul în care se află într-un loc situat mai jos prin rostogolire (v. a se rostogoli), cădere (v. a cădea), prăbușire (v. a se prăbuși) etc. Cînd să pornesc și copacii cei înalți mai mare sunet fac. M. COSTIN, O. 135. Munții se pornesc, stînci se sfarmă. CONACHI, P. 114. Alți brazi tineri, smulgîndu-se din pămînt cu cea mai mare ușurință, pornesc prin vîzduhul care fierbe. BOGZA, C. O. 58. Din înălțimea lui saltîmul...

porni spre pămint. PREDĂ, M. 85. ♦ Refl. P. ext. (Mold. și prin Transilv.; despre terenuri) A se surpa. Cf. ALR I 395/266, 508, 528, 540, 552, 554, 618, A v 25.

2. Tranz. fact. (Complementul indică ființe) A da sarcină, a face, a determina, a sili să pornească (I 1). V. trimite. Acolo asemenea pre toți au pornit vestitul său nume. MINEIUL (1776), 93ra/21. Socotit-au atunci Dumitrașco Vodă să-ș pornească doamna de la Cetățuie pre Oituz. NECULCE, L. 216, cf. 110. Fără nici o ispravă aleasă, l-au pornit înapoi. CANTEMIR, HR. 91. L-au făcut han și numaidecât l-au pornit să meargă la Crim. R. GRECEANU, CM II, 123. Și pre Plisten spre aceasta pe taină l-am și pornit. BELDIMAN, O. 22/11. Mihai porni înapoi pe solul turcesc. BĂLCESCU, M. V. 417. El într-acolo porni Pe ministru. ALEXANDRESCU, O. I, 308. Ia dă tu flăcăului demnățul ce l-am făcut eu și pornește-l. EMINESCU, N. 20. Însă Aeneas... grabnic pornește pe-Ahates la flotă. COȘBUC, AE. 26. Răvașul tău m-a pornit de acasă taințe de a primi ce așteptam. SADOVEANU, O. X, 64. Vodă și-a pornit calul în pas. id. ib. XI, 333. ♦ (Cumulează și ideea de acțiune armată, de luptă etc.) I-au pornit a prăda în Țara Leșască. NECULCE, L. 18, cf. 341. Sultan Orhan porni și pe fiul său Murat în Evropa... în capul unei oștiri nouă. VĂCĂRESCUL, IST. 251, cf. 260. N-au încetat a chema întru agiutor pe Zolkievski și mai pre urmă l-au și pornit de au intrat în Moldova cu 8 000 de ostași. ȘINCAI, HR. III, 11/2. Mihai porni pe banul Mihalcea spre Silistra. BĂLCESCU, M. V. 63, cf. 87. Vodă... cum a auzit... a și pornit după dînșii un mirzac c-o mulțime de talari. NEGRUZZI, S. I, 170. Sultanul... porni o ceată mai mare de turci nenumărați cu Mustafa Pașa în capul lor. ISPIRESCU, M. V. 16. ♦ A face să se îndrepte, să se abată, să cadă asupra cuiva. Era incredințași că greșalele ce fac oamenii pornesc asupra lor dumnezeiasca răsplătire. IST. AM. 50ra/13. ♦ Tranz. (Popular) A conduce, a duce la... Taci, mamă, nu mă mai boci atîta, că doar nu mă pornești la groapă. VLAHUȚĂ, O. A. II, 8. ♦ Tranz. (Popular) A mîna, a duce la... Cf. H V 417, VII 154, 226, IX 154, XVI 427. Pre munții cu florile... Paște. Nică oile, Paște-le, Pornește-le. TEODORESCU, P. P. 41. ♦ Tranz. P. ext. (Astăzi rar; complementul indică obiecte, bunuri etc.) A trimite, a expedia (către un anumit destinatar). Gîtind măriia-sa haraciul l-au încercat și... l-au pornit. R. GRECEANU, CM II, 122. Doream... să-și pornesc un bilet lucrat în fabrica mea. ALEXANDRESCU, O. I, 167. ♦ In tranz. Înșuși Spiru Harel, ateu declarat dar om de știință și de prestigiu, închidea ochii cînd banii ortodoxiei noastre porneau la Ierusalim. ARGHEZI, B. 32. ♦ Tranz. (De obicei urmat de verbe la conjunctiv) A determina să facă un anumit lucru, a îndemna, a stimula la ceva. Cea mai mare dobîndă nu-l poate porni să facă cea mai mică slujbă. IST. AM. 63ra/10. Simțea un avînt neînstrănat ce-l pornea să meargă supus și ascultător la chemarea porumbiței. ODOBESCU, în DL. Sînt grei bătrîni de pornit, Dar de-i pornești sînt grei de-oprit. COȘBUC, P. I, 58. ♦ Spec. A face să se ridice împotriva cuiva, a ațîța, a incita asupra cuiva sau la ceva. Mai la multă minie porni pre [i]mpăratul. DOSOFTEI, V. S. octombrie 73ra/23. Nu-i mai porni spre minie Și spre mai mare urgie. PANN, E. V, 29/5. Le pornește sufletul la viclenii și la răutăți. ODOBESCU, S. I, 118. În loc să-l potolesc, l-am pornit și mai grozav în contra societății. VLAHUȚĂ, O. A. I, 233. O dușmănie mare... îl pornea sîngeros asupra omului care-l băduse. SADOVEANU, O. III, 114. Și-acum... umbli să pornești oamenii. DAVI-DOGLU, M. 18. ♦ Refl. (Urmă de determinări ca „asupra“, „împotriva“) Să oprească pre bărbatul cel vrăjmaș, ce să pornească asupra muierei sale. PRAV. 154. El să porni asupra norodului, ucigînd pre mulți. MINEIUL (1776), 144ra/11.

II. 1. Tranz. (Complementul indică acțiuni ale ființelor) A pune în practică, a realiza, a face începutul, a începe; spec. (Jur.; popular) a intenta. Pornit-au

și omor în cei necredincioși. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 132ra/13. Porni război în Persia și luă Bagdatul. VĂCĂRESCUL, IST. 261. Avea îndestulă vreme să fi venit ca dimpreună să pornească judecată (a. 1794). URICARIUL, XI, 311. Craiul împreună cu amîndouă senaturile încheie pace sau pornește război prin chibzuire obștească. CR (1829), 152ra/19. Divanul stătu mult de se chibzui dacă trebuie a porni războiul în contra Fezului. BĂLCESCU, M. V. 34. Foarte tînar fiind încă, pornind nuntă s-a-nsurat. PANN, E. I, 2/2. Haitași porneau goana. NEGRUZZI, S. I, 106. Să iertași, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături. EMINESCU, O. I, 87. Pornește un proces la tribunalul din Arad. I. NEGRUZZI, S. I, 422, cf. 169. Româncele nu îndătează în această zi nicidecînd a începe vreun lucru nou și de o durată mai lungă, bunăoară: a urzi, a porni pinza. MARIAN, S. R. I, 101. Înșuși tu porniși războiul între mine și-nre tine. DAVILA, V. V. 161. Și hotări să pornească brazda de la capătul dînspre sat. REBREANU, I. 50. Inamicul pornește un foc tăios de mitralieră. CAMIL PETRESCU, T. I, 427. A pornit... niște afaceri mari și a pierdut toți banii. SADOVEANU, O. VI, 95, cf. XII, 365. Alții îl ascultă și pornesc procese. STANCU, D. 258. Pornise, grea, pe seară Petrecania boiară. PARASCHIVESCU, C. Ț. 38. Mă iau după tata... Pornim amîndoi vinătoarea de capre. LABIȘ, P. 37. Pinză, pinzișoara mea... La Sîn Petru-am nevedit La Sîn Ilie te-am pornit. MARIAN, SA. 59. Drag mi-i jocul românesc, Și nu știu cum să-l pornesc. FOLC. TRANSILV. I, 132. (Refl. pas.) În anul acesta s-au pornit acțiuni hotărîte pentru lichidarea rămîinerii în urmă la învățătură. G. 1962, nr. 683, 3/1. (Tranz. fact.) Să-i pornes focu la cuptor. ALR SN IV h 1 057/987. ♦ Fig. Biet suflet gata să-și pornească zborul. IOSIF, PATR. 81. Frunzișul anume pornit-a O leneșă, jalnică horă. BACOVIA, O. 72. (Intranz.) Pornea înflorirea de primăvară. SADOVEANU M. C. 120. ♦ Loc. v. b. (Popular) A porni pîră (sau jalbă, rar, hîrtie) = a pîri, a reclama cuiva, a revendica ceva (printr-un act scris). Cineva... poate să pornească jalobă și să ceai dreptul său. PRAVILA (1814), 9/20, cf. 29/7. Cînd cineva să va arăta nemulțimitoriu sau va cleveli pornind pîră... îndată să întoarcă daniia. id. ib. 79/21. Aceste patru documente... ne-au liniștit pre noi... a nu porni jalbă și protestul nostru (a. 1820). URICARIUL, I, 264. S-au închis în cursul legiuitei para-grafii dritul dc a mai porni jalobe (a. 1835). ib. XIV, 46. Nu se poate, cucoană! am pornit hîrtie, s-a isprăvit. CARAGIALE, O. I, 137. (Învechit) A porni pîră de vinovăție (sau de învinovățire) = a învinovăți, a acuza, a învinui în fața justiției (printr-un act scris). Cel ce pornește pîră de vinovăție asupra cuivaș, înții trebuie să facă jurămînt. PRAV. COND. (1780), 126. Preputitor să cheamă cel ce pornește pîră de învinovățire asupra unui nevinovat. CARAGEA, L. 85/29. ♦ Expr. (Popular) A porni hîrțile = a înainta actele necesare în vederea unei căsătorii. S-au înțeles pe cînd să fie nunta și au pornit hîrțile. SADOVEANU, O. II, 78. (Învechit) A porni pîră mincinoasă = a calomnia, a defăima (printr-un act scris adresat unei persoane oficiale). Niște nepriateni porniră pîră mincinoasă asupra lui Mihai Vodă. ANON. CANTAC., CM I, 128. Cei ce vor lua bani spre a alcătui și a porni pîră mincinoasă... PRAVILA (1814), 176/18. (A fi) pornit sau a porni pe... = a căuta (cu tot dinadinsul) să..., a fi dispus să... Sînt porniși pe sicilială. STANCU, R. A. II, 305. Părea un bătrînel pornit pe amintiri. PAS, Z. III, 27. (Precedat de pron. „o“ cu valoare neutră) Gîndesc s-o pornesc pe treabă. CREANGĂ, P. 164. (Intranz.; popular) A porni grea (sau, învechit, într-adaos) = (despre femei) a rămîne însărcinată. După a căruia tare săgăduință îngăduind, au pornit grea de dînsul. ȘINCAI, HR. I, 362/23. Fragi și căpșune pentru cineva care pornise într-adaos. CREANGĂ, A. 85. După citiva timp băgară de seamă atît împărăteasa cit și bucătăreasa că au pornit grele. RETEGANUL, P. IV, 36, cf. ȘEZ. VIII, 160, GRAIUL, I, 98. (Regional) A-i porni (cuiva) capul

la ceva = a-și propune să facă ceva, a se hotărî, a fi neclintit în hotărîrea luată. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Urmat de verbe la conjunctiv sau la infinitiv) Dragomir ... pornește să scoboare. CARAGIALE, O. VI, 287. Porni a plînge, cu pieptul nădușit. I. NEGRUZZI, S. II, 135. Porni să zîmbească, apoi rîsc și la urmă izbucni. GİRLEANU, N. 112. Niște femei porniră să fîpe. REBREANU, I. 40. Pornea să alunge pe uliți un dușman. C. PETRESCU, I. II, 157. Soldatul... porni a-și șterge fața cu aceeași nădejde și cu batista neagră de unsoare. BRĂESCU, V. 39. Am pornit a urca pe jos, pe cărări prăpăstioase. SADOVEANU, O. X, 393. Ochiul pornește blind să se usuce. ARGHEZI, VERS. 98. Pornesc să strîngă vitele de pe podiș. BOGZA, C. O. 57. Am pornit să străbat culmea, mergînd parcă prin mijlocul unui univers dantesc. S. IANUARIE 1961, 12. Tot în dimineața aceea pornisem și eu să-mi iau în primire dispensarul. T. FEBRUARIE 1962, 25. (Intran z.) A pornit s-alerge-n zbor acest cuvînt. COȘBUC, P. I, 54. (Refl.) Pricină ce înmîcișurează certarea celui vinovat, iaste mulțime de oameni, unde să pornesc cu toții să facă vreo răutate. PRAV. 270. Traian ... vrînd a să porni să meargă, boala idropitii vindu-i... au murit. C. CANTACUZINO, CM I, 26. Pe dată s-au pornit a prăda și a robi (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 278/14. Mă pornesc a lăuda cînsit praznicul tău. MINEIU (1776), 48re/9. Fieșicarele... se porni a face pradă. CONACHI, P. 300. Pornindu-mă a-ți vorbi despre vînătoare, mă văd... pribegind pe răzoarele literaturii. ODOBESCU, S. III, 12. După-aceia alții s-au pornit să moară. TOPÎRCEANU, P. O. 139. Prins ca de-o copilărie Mina se porni să scrie. ARGHEZI, VERS. 277. ◇ Refl. (Cu valoare intensivă și cu perspectivă durativă; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „pe“, „spre“, „la“) S-au pornit spreucidere. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130re/5. Te porniș... pe prăzi. BIBLIA (1688), 206re/50. Pornindu-se spre plîngere. MINEIU (1776), 57re/9. Duducuşă... eu așa sint... Cînd mă pornesc o dată nu [mă] mai oprește nici draçu. ALECSANDRI, T. 354. Căzură în lanțurile justiției az-noapte, tocmăi cînd se porneau la o nouă ispravă. CARAGIALE, O. I, 165, cf. II, 97. Se pornea pe vorbă. VLAHUȚĂ, O. A. 112. Toate fetele și mama Catrina se porniră la cîntat după ea. BUJOR, S. 33. Strănută... sau se pornește pe tusa lui obișnuită. REBREANU, I. 14. Mircea se porni pe rîs. BASSARABESCU, V. 132. Doctorul Bobîrcă se porni pe rîs. GALACTION, O. A. I, 33. Alături se porni un sforăit greu. C. PETRESCU, I. II, 165. Căindu-se, cu amar... se porni și ea pe plîns. STĂNOIU, C. I. 205. Se porni pe un plîns deznădăjduit, trîntindu-se pe canapea cu capul ascuns între perine. BRĂESCU, O. A. I, 111. Directorul se îmghăta uneori și se pornea pe vilejii. VLASIU, A. P. 338. Se arată deocamdată plin de căință, curînd însă se porni iar pe chibzuiri. CĂLINESCU, E. O. II, 230. S-au pornit pe taifas. CAMIL PETRESCU, O. II, 13. S-a pornit pe născut copil. STANCU, D. 11. Mai bine fi-ai vedea de treabă... V-ați pornit ca nebunii, bolborosi el. PREDĂ, D. 89. Secerile s-au gătit, Pe la toți le-a împărșit și la lucru s-au pornit. TEODORESCU, P. P. 150, cf. ZANNE, P. IV, 405. ◇ Intran z. (Prin analogie) Cunoscut după fumegarea vailor că... pornește zăporul primăverii. SADOVEANU, O. X, 282. ◆ (Construit cu pron. „o“ cu valoare neutră) A repeta, a relua o discuție, o ceartă etc. de la capăt. Iar o pornești? Com. IORDAN. ◆ Refl. Spec. (Prin Olt.; despre aluat) A începe să crească. Laș [aluatul] să să porn'ască acolo pușin și pi-urmă o fașem pin'a. GL. OLT.

2. Intran z. A avea începutul, a avea punctul de pornire; a lua ca punct inițial; a pleca (B 4). Un drum îngust pornește din coasta muntelui.

3. Tran z. fact. (Complementul indică unelte, motoare, instalații mecanice etc.) A face să funcționeze, să intre în funcțiune, a pune în funcțiune. Cf. CADE. Poși porni toate rotițele și nicovalele dintr-o uzină. CAMIL PETRESCU, T. I, 121, cf. DL. După morar nu

m-oi duce, Că somnul cînd e mai dulce, El moara că și-o pornește și pe mine mă trezește. JARNÎK-BİRSEANU, D. 75. (Refl. p. a. s.) De s-o porni dărsta mai curînd, să am a da 12 lei pe an (a. 1786). IORGA, S. D. I, 313. (Refl.) Prinse moara de cosițe și-o apucă de călcîi... Atunci moara s-a pornit, Roșile și le-a-nvîrtit și pe loc a măcinat Tot grîul cel săcerat. ALECSANDRI, P. P. 103. ◇ Fig. Cînd flăcăul murmură respectuos „bună seara“, mînia îi porni limba. REBREANU, I. 72. ◆ Intran z. A începe să funcționeze, a intra în funcțiune. Sirena fabricii mă trezește-n zori. Și pornesc roțile și oamenii se duc la muncă. ISAC, O. 123.

4. Intran z. (Învechit și regional; despre muguri, flori etc.) A apărea, a se deschide, a se dezvolta (spre stadiul de maturizare). Ramurile ceale de olteu trebuie culese din pom roditoriu... mai înainte de a porni mugurul spre înflorit. ECONOMIA, 128/10. ◇ Tran z. fact. Crengile desfrunzite porneau muguri noi. SADOVEANU, O. XII, 160. ◆ (Regional; despre iarbă) A incolți (Mogoș-Abrud). ALR I 1212/100. ◆ (Regional; despre păduri, lunci etc.) A începe să înverzească (Drăguș-Victoria). VICIU, S. GL.

5. Intran z. și refl. A începe să se producă brusc și cu putere; a izbucni; a se dezlănțui. Iarăș să porni herbătoare [= cutremur]. DOSOFTEI, V. S. septembrie 29re/27. Despre toamnă, dacă s-au pornit ploii au otăvit cîmpul. N. COSTIN, LET. I A, 100/35. Văzînd acești botari atîta nebunie a Mihîii Vodă pornită asupra lor, socotiră că nu vor putea trăi în zilele lui. ANON. CANTAC., CM I, 175. Un mare hohot de rîs pornește dintr-un colț al berăriei. CARAGIALE, O. I, 259. Se pornise vîntul prin cireș. COȘBUC, P. I, 250, cf. 313. Vîfor s-a pornit prin noapte. GOGA, P. 114, cf. 53. Cînd au sfîrșit, au pornit din dreptul ferestrei niște aplauze. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 176. Se pornise un vînt aspru, prevestitor de ploate rece. REBREANU, R. I, 43. Vînt de gheață s-a pornit. BACOVIA, O. 34. Ploaia se porni cu grabnic ropot. TOPÎRCEANU, B. 92. Deodată a pornit un răpăit de ploate. VLASIU, P. 174. Un vînt aspru pornise odată cu amurgul. SADOVEANU, O. I, 88. A pornit ca un vîfor strigarea celor șase sute de oșteni. id. ib. XI, 396. În sat încă n-ajunsesem, Că porni, duim, să vie O vîforniță trzie. I. BARBU, I. S. 48. Ploaia care se oprise de vreun ceas, se porni din nou. CAMIL PETRESCU, O. III, 173, cf. I, 8. Se pornise iar vînt rece. STANCU, R. A. IV, 86. Se pornise o furtună năprasnică. V. ROM. aprilie 1955, 148. Căzu o ploate scurtă și furtunoasă, care se porni cu picături rare. PREDĂ, M. 199. S-au pornit o furtună grozavă. ȘBIERA, P. 2. Să porni un vînt cu ploate. RETEGANUL, P. III, 3. (Refl. imper s.) Și s-a pornit, de la un timp în șir, pe ploii. BASSARABESCU, V. 100. (Tran z. fact.) Brațul cel tare și nalt... scorni vînt cu vîfor și porni ploii cu grindine și nalt. MOXA, 376/9. [Acest sfînt] au pornit ploii de multe ori la seaceta cu ruga. DOSOFTEI, V. S. octombrie 43re/11. Cum de îndrăznești Asupra prevedenței strigare să pornești. DONICI, F. II, 59re/13. Dar grabnic oaspeții din sală Pornesc o zarvă generală. V. ROM. IANUARIE 1954, 40. ◇ Fig. Dar un vînt de biruînță se pornește îndelung. EMINESCU, O. I, 144. (Tran z. fact.) Pornește vijelia adîncu-i cînt de jale. id. ib. 98.

6. Intran z. și refl. (Despre sînge, lacrimi etc.) A începe să curgă; s p e c. a începe să curgă cu putere (și în mare cantitate), a țîșni. Cu două degete își apasă ochii în locul pe unde pornesc lacrămile. BASSARABESCU, V. 136. Știa că sudoarea odată pornită nu-l iarlă. STANCU, R. A. III, 290. Se pornește sînge din nas. ALRM II/I h 166/928. ◇ Tran z. fact. Deacă-l văzură pîrînșit în cin așa, porniră lacrăme mestecaș cu bucurie. DOSOFTEI, V. S. octombrie 59re/8. ◆ Tran z. (Învechit și popular; complementul indică sînge, lacrimi etc.) A năpădi, a podidi. Unul din gloată așa-l ștersă Cu un fuș pe ceafă de tare, Cît îi porni sîngele pe nare. BUDAI-DELEANU, T. 406. Și așa-l tocă cu ciocanul în frunte Cît îl porniră lacrăme crunte. id. ib. 423. Cine

carlea va celi Lacrimile l-or porni. JARNÍK-BÍRSEANU, D. 296, cf. I. CR. IV, 185, FOLC. TRANSILV. I, 224.

— Prez. ind.: *pornesc*; imper. pers. 2 și: (regional) *poárnă*. I. CR. IV, 51.

— Din v. sl. *порнѣти*.

PORNIRE s. f. Acțiunea de a (s)e porni și rezultatul ei.

I. 1. Deplasare dintr-un loc pentru a se duce în altă parte, părăsire a unui loc spre a se duce în altă parte, punere în mișcare (cu un anumit scop), (popular) *porneală* (**I 1**), (regional) *poárnă* (**2**); despărțire de cineva sau de ceva; p. ext. moment când cineva pornește (**11**) undeva; plecare (**II**), pornit¹ (**1**). Cf. *porni* (**I 1**). *Voi lua den d[un]hul carele iaste preste tine și voi pune preste d[un]șii și vor ajutori împreună cu tine pornirea norodului și nu-i vei purta pre d[un]șii tu singur.* BIBLIA (1688), 101²/43. *După pornirea Hasan agăi cu banii haraciului... lui vel-vistier i-au scris să vie.* R. GRECEANU, CM II, 161. *Eram gata de pornire.* DRĂGHICI, R. 25/20. *La pornirea lui D. Florescu din Constantinopol... mi-a remis mie un pachet.* GHICA, A. 673. *În ora de pornire, cu toții împreună, Doresc l-a tale pasuri călătorie bună.* ALECSANDRI, P. I, 138. *Încalca și ea pe un cal năzdrăvan și stă gata de pornire.* CREANGĂ, P. 274, cf. id. o. 245. *Toate fiind gata de pornire, împăratul le dete cheile de la toate cămărilor.* ISPIRESCU, L. 49. *Felix așezat pe banchetă avea privirea îndreptată înspre punctul de pornire.* CĂLINESCU, E. O. I, 153. *Rosetti găsi că e clipa să glumească și el înainte de pornire.* CAMIL PETRESCU, O. II, 646. *Cucul zice de pornire, Turturica de jălire.* ALECSANDRI, P. P. 274. *Noi nu ți-om plăti acuma carnea... ci ți-om plăti-o deodată toată la pornirea noastră.* SBIERA, P. 272. *Mîndro, mîndruleana mea, Unde ți-i pornirea ta? — Spusu-ți-am, bade, odată, Că mă duc sara la baltă.* ȘEZ. VIII, 85. ♦ *Spec.* Plecare într-o cursă sportivă; (concretizat) loc de unde se pornește într-o cursă sportivă; plecare (**II**), start. ♦ (Învechit) Fel de a merge al cuiva, *umblet, mers*; ținută a corpului unei ființe care pornește (**I 1**) sau merge. *Sosi-ndată alt voinic foarte chipos... Din pornirea sa cea vie, din mijlocul delicat, Gîndea cineva că vede un alt Narjis.* PANN, E. II, 19/7. *Artistul a știut numai să împietrească în răpedea și mîndra pornire a mersului zeiței acel vers caracteristic.* ODOBESCU, S. III, 56. ♦ *Spec.* (Regional) *Porneală* (**I 2**) (Cioroiașu — Băilești). H V 122. ♦ Interval de timp care corespunde cu *porneala* (**I 2**) oilor la păscut (Satu Nou — Medgidia). H XIV 436.

2. (Învechit) Trimitere, expediere (de bani, bunuri materiale etc.) către un anumit destinatar. Cf. *porni* (**I 2**). *Răspățește pe vornicul Manolache... pentru... scoaliri și porniri de zahereli* (a. 1792). IORGA, S. D. XI, 260.

II. 1. Faptul de a începe, de a pune în practică ceva; început, încercare (a unei acțiuni), (popular) *porneală* (**II 1**). Cf. *porni* (**II 1**). *Să nu săvîrșim nici o faptă, să nu facem nici o pornire mai înainte de a gîndi.* MARCOVICI, D. 311/7. *Încă de la pornirea procesului simțise puterea incidentului de tardivitate ce i se putea ridica.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 183. *Așa a fost în acea vreme a întoarcerii domniței și a pornirii acelei nunți vestite.* SADOVEANU, O. X, 351. *Cînd izbise portița de fier a grilajului, o pornire de plîns îi încase suflarea.* C. PETRESCU, I. I, 87. *Bucură-te, mănăstire, Mîndră floricea-ți vine Pe pornirea plugului, Pe cîntatul cucului.* MARIAN, I. 284. ♦ *Expr.* (Învechit) **A face pornire** = a începe războiul (cu cineva). *Care scrisoare am prins-o și eram ca să fac pornire asupra lor* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 257/3.

2. Punere în funcțiune, în mișcare, intrare în funcțiune (a unui mecanism, a unei instalații etc.); *spec.* demarare. Cf. *porni* (**II 3**). *Pornire slobodă este o clătire vădită de un trup de la o parte de lărgime la alta.* AMFILOHIE, G. F. 45²/5. *Începu să dea cărțile, cu liniștea*

nesimțitoare a unor pîrghii mecanice, care deapănă mișcarea moale a primei porniri. DELAVRANCEA, S. 135. *Aparatajul de pornire-oprire al mașinilor electrice... să fie ușor accesibil.* PREV. ACCID. 31. *Pornirea motoarelor... nu se va face simultan, ci în mod treptat.* MON. OF. (1951), 1047, cf. M. D. ENC.

III. 1. Îndemn, impuls, imbold dat cuiva sau simțit de cineva (spre a face ceva), (învechit) *năsliure* (**2**), *năsliură*, (învechit, rar) *năsliciu*, *năsliciu*, *năsliciu*; p. ext. *avînt*, *elan*; (învechit) *porneală* (**III 1**). *Pornirea vicelanului satanei.* MINEIUL (1776), 161¹/8. *Acele dulci și negraile porniri ale unei inimi părintești.* MARCOVICI, D. 162/9. *Niciodinioară altă dată se timplase a avea altă pornire de bucurie ca acum.* DRĂGHICI, R. 299/12. *L-au mai întărit în rugăciunea lui de a înfrîna acum deodată pornirea simțimintelor.* ASACHI, S. L. II, 23. *Făr'de lege-i dă porniri A lucra neomeniri.* I. VĂCĂRESCUL, P. 363/9. *Un fel de pornire furioasă și nesocotită îl făcea să caute prețutindeni... victime ale plăcerilor sale.* FILIMON, O. I, 114. *Cum să n-o iubesc?... Cum să rezist pornirii inimii mele?* ALECSANDRI, T. 1369. *Pagine manuscrise... pucez dintr-o afectuoasă pornire.* ODOBESCU, S. III, 4, cf. 20. *Sare din car și, cuprins de-o veselă și fectorească pornire, merge sprinten.* SLAVICI, N. I, 139. *Ei vin și vin încet; nu vin cu pornirea dorului.* DELAVRANCEA, S. 171. *Să pun pornirii friu?* COȘBUC, S. 43. *Se șfia să-și mărturisească pornirea, socotindu-se cam prea în vîrstă pentru ea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 305. *Într-o zi încercă o pornire lăuntrică.* GÎRLEANU, N. 197. *Niciodată n-a înșelat pe Grigore dintr-o pornire de pasiune.* REBREANU, R. I, 186. *Sentimentul pe care îl am față cu acești oameni, este un fel de pornire amicală.* GALACTION, A. 451. *Deci pentru mine are importanță Nu darul, ci pornirea care dă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 354. *Au avut amîndoi o pornire de îmbrățișare și amîndoi s-au oprit rușinați.* C. PETRESCU, I. II, 79. *Era amărit... fiindcă pornirile cele mai frumoase puteau muri în aer ca porumbelii călători.* VLASIU, D. 157. *Răspunse îmbrățișării lui c-o pornire sălbatică.* SADOVEANU, O. VIII, 221. *Ea a avut o clipă pornirea de a-l mîngia... , să uite înlîmplarea.* V. ROM. octombrie 1955, 153. *Adesea pornirile prea generoase se retrag tot atît de brusc precum au fîșnit.* PEDA, R. 74. *Maică-sa venise aproape și dădu să-i îmbrățișeze, într-o pornire abia stăpînită.* BARBU, P. 202. ♦ (Rare) *Dorință* sau intenție de a face ceva. *Arătînd în ce chip gîndul și pornirea nemînilor era... la mare grijă și întristare au venit și domnul și boiarii* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 140/1. *Ironicul bătrîn a văzut sinceritatea, naivitatea acestei porniri.* GALACTION, A. 133. ♦ (Glumet) *Pornirile războinice și singeroase ale muștei cu spelele lucitoare și verzi se ostoiră la hotarele umbroase ale pădurii.* HOGAȘ, M. N. 174. ♦ (Rare) *Preocupare, interes.* *Da, ciștigul fără muncă, ială singura pornire.* EMINESCU, O. I, 151. *În bani se încheiau toate gîndurile, toată simțirea și toate pornirile vieții lui.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 218. ♦ (Adesea urmat de determinări care indică natura) *Izbucnire violentă (dar trecătoare) împotriva cuiva sau a ceva, supărare mare (dar trecătoare), furiere, mînie* (**1**); (cu sens atenuat) *supărare (pe cineva).* *Cela ce va fi suduit pre cineva de răpitul (pornirea MUNT.) mîniei... , să nu să cearte.* PRAY. 226. *Voroavă blindă toată pornirea îmblînzește, iară cea apregă și pre cel slab așîță la mînie.* MUSTE, LET². III, 88. *Opinia a lumii Prea slab ne-nfiorează Așa n-avem zăbală Să-nduplece pornirea.* I. VĂCĂRESCUL, P. 54/29. *Se simți... înfiorată de o faptă la care o împinsese o pornire furioasă de gelozie.* NEGRUZZI, S. I, 23. *N-am să mai pot rezista pornirii și am să-i trag la cap, cînd și l-o mă scoate din paner.* CARAGIALE, O. II, 96. *Adeseori îl apuca o pornire de turbare.* SLAVICI, N. I, 114. *Mînia-i singerese-n nări, Aprinșii ochi și-au dezlegat furtuna Sălbaticiei porniri.* COȘBUC, P. I, 141. *Avu chiar unele porniri de mînie.* AGRIBICEANU, A. 45. *Una din potăi... se răpezi în pornire turbată și năzui să apuce pe Pisi-*

cuşa de bot. HOGAŞ, DR. I, 283. Bănuia totuşi că a dezlănţuit o pornire atît de sălbatică, încît îl cutremura. REBREANU, I, 111, cf. 212. Simţi că o să se infurie şi n-o să mai poată răbda. Ca să-şi stăpînească pornirea, se-întoarse către nepotul său. BASSARABESCU, S. N. 137. Moenea porniri veninoase. VLASIU, A. P. 76. Stăpîneşte-ţi deci pornirile violente! SADOVEANU, O. XI, 587. Îşi stăpîni cruntele porniri. STANCU, R. A. III, 336, cf. BENIUC, M. C. I, 98. Deodată... simţi în inimă o pornire cumplită. PREDĂ, D. 77. ♦ (Rare; în legătură cu fenomenele naturii) Violentă, furie. Atunci au început şi turbatele valuri a să mai alina, căci de era să mai fie pornirea lor... caicul... trebuia să se cufunde. DRĂGHICI, R. 12/6. Apele negre cu pornire le izbea. NEGRUZZI, S. II, 6.

2. Înzestrare naturală care constituie o premisă favorabilă pentru dezvoltarea unei însuşiri, unui talent, unui defect etc., înclinare, atracţie, predispoziţie, aptitudine, aplicaţie; tendinţă către ceva, instinct; (învechit) plecare (I 3). Cf. DRU. Copilul se mişcă fără astîmpăr din instinctiva pornire de a-şi întări născînda vigoare prin gimnastică. HASDEU, I. C. I, VII. În zadar maică-sa căuta să stîmpere pornirile lui învăpăiate. GANE, N. II, 63. Luminoasa d-tale metodă de critică... denunţă... dragostea caldă de artă şi entuziasmul de frumos, fără posibilă amăgire în pornirea lor. CARAGIALE, O. VII, 47, cf. III, 324. Înţelegea pornirea firească şi bună a copilei. SLAVICI, O. II, 14. Aceste nestemate... Sfidînd a duşmăniei pornire omenască... Să piară n-au vreo dată şi nici să-mbătrînească. MACEDONSKI, O. I, 3. Nici flăcări, nici popolul, nici mii de limbi infame Nu pot să pună stavili pornirii unei mame. COŞBUC, P. II, 189. Sufletul... porunceşte pornirilor bestiale să tacă dinaintea sublimului. PETICĂ, O. 260. Pierd măsura timpului de îndată ce rămîn pe voia slobodă a pornirilor mele de sălbatec. HOGAŞ, M. N. 63, cf. ID. DR. I, 235. Orice om are, măcar rudimentar, orice fel de sentiment, chiar şi pornirea la crimă. IBRĂILEANU, S. L. 104. Mai de frică, mai din vreo pornire firească, copilul învăţase carte. BASSARABESCU, V. 161. Aşa e pornirea ta, sau te obsedează vreo teorie? GALACTION, A. 145. Prietenia, iubirea, pornirea spre muncă, toate aceste moduri fireşti ale vieţii omului erau diformate. VLASIU, D. 276. Se luptă în mine două porniri contrare. CALINESCU, B. I. 70. Era în el o pornire de jărăn, care-i venea poate de la bunicii din Ardeal. PAS, Z. I, 191. Eu am puresc în largul ţării mele Nu ca să-mi satur vechi porniri pribege. BANUŞ, P. 259. Este în firea lui o pornire violentă pe care o accentuează umilinţele vieţii. s mai 1960, 82.

3. Atitudine sau manifestare duşmănoasă (şi statornică, adesea instinctivă) împotriva cuiva sau a ceva; duşmănie, ură; înverşunare; resentiment; mînie¹ (2), (învechit şi regional) porneală (III 2). Să înţelegem... ce e spre noi vrăjmaşul nostru, cu pornire şi cu răutate. CORESI, EV. 213. După ce-n codrul acesta, vom vedea că-s adunaşi Şi toţi acei cu priinţă, spre pornire aşişaşi. BELDIMAN, O. 65/21. Asupra căreia porniri a dumnealor acelor unora boieri patrioşi împotriva celor mai mici patrioşi, a fost mare zarvă. ZILOT, CRON. 67. Toată fiinţa lui... era plină de năcredere, de pornire asupra ciocoiului. SADOVEANU, O. II, 565. Se uită în lături posomorît şi, în loc de răspuns, scupă cu înverşunare. În aceeaşi clipă însă îşi dădu seama că pornirea sa e primejdioasă. PREDĂ, D. 89.

4. (Învechit, rar) Influenţă, înfrîurire. Pilda are mare pornire asupra oamenilor. MARCOVICI, C. 107/26, cf. 17/7, 42/6.

— Pl.: porniri.
— V. porni.

PORNIT¹ s. n. Faptul de a porni.

1. Cf. p o r n i (I 1). Cu mare cinste, ca pe un domnu de toate ce i-ar trebui la pornitul lui, nemic să nu-i lipsască. NECULCE, L. 204.

2. Cf. p o r n i (II 1). Mîndră vreme fi-ai ales De la noi de dus, de mers, Pe cîntatul cucului, pe pornitul plugului. MARIAN, I. 270.

3. Cf. p o r n i (II 2). La pornitul cazanului, hop şi el. UDRESCU, GL. □ Pornitul motorului.

— V. porni.

PORNIT², -Ă adj. I. 1. (Despre oameni) Care are o izbucnire violentă (dar trecătoare) împotriva cuiva sau a ceva, care este (pentru o vreme) foarte supărat pe cineva sau de ceva, furios, mînios (I 1), mîniat (1); (cu sens atenuat) supărat (pe cineva sau de ceva); (despre manifestările, firea etc. oamenilor) care se exteriorizează în felul mai sus definit, care are aspectele mai sus definite. Îndată cea mai mare parte Din săborul precinstit să scoală... Şi pe dînsul năvălea pornită. BUDAI-DELEANU, T. 387. Eşti într-o stare prea pornită, ai face vro nesocotinţă. NEGRUZZI, S. III, 484. Vodă... s-au arătat pornit asupra tinerimei şi nemulţumit de miniştri. ALECSANDRI, T. 1428. Era nemîngîiat şi tare pornit asupra lui Baciu. SLAVICI, N. I, 241. Acesta e momentul, strigai tot mai pornit, Să-mi dai aceste sfaturi? I. NEGRUZZI, S. II, 59. Ca motive pentru această aspră măsură se aduceau... caracterul lui pornit şi schimbător. IORGA, L. II, 171. A ocărit toată vremea... găsindu-i mai multe curururi chiar decît însuşi bătrîni cînd erau mai porniţi. REBREANU, I. 111. Tînărul de altădată era un om pornit şi mînios. SADOVEANU, O. II, 592. Era vădit ros de nemulţumiri şi pornit împotriva lui. GALAN, Z. R. 310. Bine e să trăieşti! exclamă pe neaşteptate ocaşul. — Ba nu-i bine deloc! îl contrazise soldatul, pornit pe cineva necunoscut. BARBU, P. 217. E pornit rău azi; nici să nu te arăţi, că e foc! UDRESCU, GL. ◇ (Prin lărgirea sensului) [Căţelul] era curios de trîtat şi de pornit împotriva celor puternici. GALACTION, O. 304.

2. Care simte vocaţie sau atracţie pentru cineva sau ceva; înclinat, predispus (temporar) spre ceva; (învechit şi popular) plecat² (A II 2). Răutatea şi zavistia din lume nici au lipsit, nici va lipsi, pentru căci este pornit omul din tinereţile lui spre cele viclene. ANTIM, P. XXVI. Mulţi îmi zic cum că aceasta nu e de tăgăduit Şi că tot omul s-apeacă la ce este mai pornit. ALEXANDRESCU, O. I, 177. Avînd şi el spiritul pornit spre poezie, citeşte mult. ODOBESCU, S. II, 537. Ce înfrîurire va avea acest tablou asupra celui public, care şi așa e pornit către militarism? GHEREA, ST. CR. II, 63. Avea nişte ochi căprui săltăreşi şi o figură jovială parcă pornită mereu numai spre bucurii. REBREANU, R. I, 11. Poate că mai curînd decît am fi porniţi să credem, din rîndurile noastre... vom vedea crescînd şi impunîndu-se aşteptatul cîntăreş revoluţionar. GALACTION, A. 213. Venea la inspecţii protocolare, ostil, pornit să găsească toate relele. BRĂESCU, O. A. I, 325. Era foarte pornit să mă înşele totdeauna. SADOVEANU, O. III, 314. Oamenii s-au simţit porniţi să înjure aprig. PAS, Z. III, 17. ♦ (Rare) Hotărît, decis. Se simţea mai zdravăn ca pînă acuma, mai pornit să înfrunte viaţa. REBREANU, I. 78.

II. (Popular; despre lucruri flexibile care în mod obişnuit au o anumită poziţie, de obicei verticală) Lăsat într-o parte, înclinat, povîrnit, plecat² (A I 1); p. g e n e r. îndreptat într-o anumită direcţie. Bărbia subţiată şi pornită în sus. VLAHUŢĂ, AP. CADE. O şandrama pornită într-o parte. SADOVEANU, O. III, 35.

— Pl.: porniţi, -te.
— V. porni.

PORNITÓR, -OĂRE s. n., adj. I. S. n. Mecanism sau dispozitiv folosit pentru pornirea (II 2) unor motoare, maşini, mecanisme; spec. demaror. Cf. DL, LTR², M. D. ENC., DEX.

II. Adj. (Învechit, rar) 1. (Despre fenomene ale naturii) Care se dezlănţuie, care se porneşte (II 5). Vei chema norul cu glas, şi cu cutremur de apă pornitoare te va asculta. BIBLIA (1688), 380¹/21. ♦ (Regional) Care

dezlănțuie, care provoacă fenomene violente ale naturii. *Se aprinde tămie, căci de tămie fuge dracul pornitor al furtunii.* PAMFILE, VĂZD. 49.

2. Impetuos, violent. Cf. ANON. CAR.

— Pl. : pornitori, -oare.

— Porni + suf. -tor.

PORNITURĂ s. f. I. 1. Deplasare a unor mase de teren (sub acțiunea gravitației, cu sau fără intermediul apei); suprare. *Căile de comunicație... sînt apărute contra eventualelor pornituri prin ziduri de gardă.* LTR² XIII, 189. ♦ (Concretizat) Porțiune de teren deplasată prin alunecare. *O moară ce au făcut-o... deasupra porniturilor* (a. 1768). IORGA, s. d. VI, 105, cf. BOCĂNEȚU, T. A. 217. *S-au făcut și unele încercări de clasificări ale porniturilor după forma și vechimea lor.* MG I, 50, cf. H XVI 238, A V 25.

2. (Învechit și regional) Parte înclinată a unui obiect care în mod obișnuit are o poziție verticală sau orizontală. *Catanele intrase în orînduiala oștească... dînd dosul... către mănăstire, despre pornitura zidului.* AMIRAS, LET.² III, 128. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”, sugerează starea de dărăpănare, de degradare) *Locuiește în porniturile cele de case.* CHEST. II 16/175.

II. (Învechit, rar) Supărare (mare), furie, pornire (III 1); violență, vehemență. *Îi da domnul platnici, strigînd asupra lor cu mare pornitură* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 224/10.

— Pl. : pornituri.

— Porni + suf. -tură.

PORNOGRAF, -Ă s. m. și f. I. Autor de opere pornografice. Cf. I. GOLESCU, C., BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Amator de obscenități, de lucruri imorale; (rar) mîscăragiu (2). Cf. CADE, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl. : pornografi.

— Din fr. *pornographe*, germ. *Pornograph*.

PORNOGRAFIC, -Ă adj. Care conține pornografiile, cu caracter de pornografie; obscen, indecent, imoral, impudic, nerușinat (2), trivial, (livresc) licențios. *Și tabloul senzual, voluptos, pornografic al artistului nostru va produce plăcere, însă o plăcere de soiul orgiei însăși.* GHEREA, ST. CR. II, 77. *Învățaseră a cunoaște gusturile acelei clase: o iubire neurozată și pornografică, o jelanie prefăcută.* IONESCU-RION, C. 39. *Piesa e destul de pornografică și aduce domnului învinuiri infame.* IORGA, L. II, 76. *O mahalagioaică frumoasă... spunea anecdote pornografice.* CAMIL PETRESCU, P. 77. *Fotografia unei femei goale, cu pantofi și ciorapi lungi, e, de cele mai multe ori, indecentă, trivială sau pornografică.* TEODOREANU, M. II, 453. *Nu vorbesc... de poveștile pornografice care au coplesit veacul.* SADOVEANU, E. 44. *Scrisorile de dragoste, indeosebi cele pornografice.* BENIUC, M. C. I, 372.

— Pl. : pornografici, -ce.

— Din fr. *pornographique*.

PORNOGRAFIE s. f. Ceea ce are caracter obscen, ceea ce depășește în mod flagrant limitele bunei-cuviințe, moralei, obscenitate, impudic, indecentă, trivialitate, (învechit) mîscăriciune; spec. scriere, fotografie etc. care are acest caracter. Cf. I. GOLESCU, C. *Această concepție... a lăsat pe poet să fie cit se poate de real și totodată să se poată feri de pornografiile care de la o vreme încoace bîntuie literatura franceză.* GHEREA, ST. CR. I, 161, cf. II, 58, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl. : pornografii.

— Din fr. *pornographie*.

PORNÓJ s. m. v. podnog.

PORNÓJIE s. f. v. podnog.

PORNOSCOPIE s. f. (Învechit, rar) Privire necuviincioasă, indecentă. *Muncă, nu pornoscopie pe bulevarde.* EMINESCU, în L. ROM. 1961, nr. 1, 55.

— Pl. : pornoscopii.

— Cuvînt format din gr. *πόρνος* + *σκοπός*. Cf. *pornografie*.

PORNOSTEALĂ s. f. (Regional) Pămînt adus, cărat de apele de ploaie (Poiana—Turnu Măgurele). ALR I 395/898.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *porneală*, *pornitură*.

POROÁBĂ s. f. v. *porumbă*¹.

POROÁICĂ s. f. (Bot.; regional) Praz (*Allium porum*). BORZA, D. 15.

— Pl. : *poroaiice*.

— Por⁴ + suf. -oaică.

POROÁMBĂ s. f. v. *porumbă*¹.

PORÓB s. m. (Bot.) 1. (Prin Transilv.) Brad (*Abies alba*). Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 9, DENSUSIANU, T. H. 329.

2. (Regional) Coadă-calului (*Hippuris vulgaris*). BORZA, D. 84.

— Pl. : *porobi*.

— Etimologia necunoscută.

POROBÁR s. m. v. *porumbar*¹.

PORÓBI s. f. pl. v. *porumbă*¹.

POROBÍCI s. f. pl. v. *paradalsă*.

POROBOÁCĂ s. f. (Învechit) Fată mică; fetiță. *Poroboaca n-au murit, ce doarme.* N. TEST. (1648), 47¹/27, cf. ANON. CAR.

— Pl. : *poroboace*.

— De la *poroboe*¹.

POROBOÁNTĂ s. f. v. *boroboajă*.

POROBOÁTĂ s. f. (Prin Ban.) Cumpătare, chibzuială. Cf. JAHRESBER. III, 324, L. COSTIN, GR. BĂN. 164.

— Pl. : *poroboate*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *poroboti*.

POROBÓCI s. m. (Învechit și regional) Copil mic; prunc. *Rămîneți aicea voi cu asinul: eu și porobocul mearge-vom încolo.* PALIA (1581), 81/14. *Astăzi un poroboc mic dintr-o vîrgură (s)-au născut voaia (cca 1600—1650).* GCR I, 136/17. *Pînă cînd iaste moșteanul poroboc în nemică nu să osebeaște de slugă.* N. TEST. (1648), 253¹/27, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Să dea Dumnezeu noroc și viață la poroboc MARIAN,* NA. 304.

— Pl. : *poroboci*.

— Din slavonul *поробокъ*. Cf. ucr. *поробок*.

POROBÓC² s. n. v. *poloboc*.

POROBOCÍE s. f. (Învechit) Copilărie, pruncie. *Și tu din porobocie ai știut scri[pt]urile sfînte* (a. 1683). GCR I, 269/38, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl. : *porobocii*.

— *Poroboe*¹ + suf. -ie.

POROBÓT s. n. (Prin vestul Munt.) 1. Mulțime, grămadă (de ființe); înghesuială. Cf. UDRESCU, GL. 2. Zarvă, larmă, hărmălaie, gălăgie (mare). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *poroboturi*.

— Postverbal de la *poroboti*.

POROBOTEALĂ s. f. (Regional) Mulțime, grămadă; înghesuială (Silișteni—Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *poroboteli*.

— *Poroboti* + suf. -eală.

POROBOTÍ vb. IV. I. 1. Refl. (Prin sud-vestul Transilv.) A se apuca (de ceva) cu toată seriozitatea, în mod temeinic, a se înverșuna (la lucru, la mers etc.). Cf. TODORAN, GL.

2. Intran z. și refl. (Prin sudul Transilv. și prin vestul Munt.) A se îngrămădi, a se înghesui; a da buzna, a da năvală, a năvăli (2). *Cît s-or poropoti oamenii la băi, nu mai capătă casă teftină.* Com. din JINA-SEBEȘ, cf. LEXIC REG. II, 16. *De ce v-ați porobotit toți la ușă? Nu vă mai porobotiți toți odată.* UDRESCU, GL. *Au porobotit oile în grădina.* id. ib. ♦ **T r a n z.** (Prin Ban.; complementul indică obiecte) A deplasa dintr-un loc în altul. L. COSTIN, GR. BĂN. 165, cf. cv 1952, nr. 3, 42.

3. R e f l. (Regional) A se grăbi (Chișindia — Vașcău). L. ROM. 1961, nr. 1, 21.

4. R e f l. (Prin Olt.) A se certa (cu cineva) fără motiv; a nu se mai opri din ceartă; p. ext. a se supăra (pe cineva). *S-a poropodit pe mine așa din senin, zicându-mi că am făcut cutare lucru și nu l-am făcut bine, certându-mă.* I. CR. XIII, 115, cf. LEXIC REG. 31, 46.

II. Intran z. (Regional) „A amina, a întîrzia” (Marga — Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 156. *A porobotit cam mult.* id. ib.

— Prez. ind.: *porobotesc.* — Și: **poropodí, poropoti** vb. IV.

— **Po-1** + **roboti**.

PORÓCLĂ s. f. v. **poreclă**.

POROCLEĂLĂ s. f. v. **porecleală**.

PORÓCLI1 s. m. v. **poreclă**.

POROCLÍ2 vb. IV v. **porecli**.

POROCLÍT, -Ă adj. v. **poreclit**.

POROCLITÓR, -OĂRE adj. v. **poreclitor**.

PORODĂICĂ s. f. v. **paradalsă**.

PORODĂIE s. f. v. **paradalsă**.

PORODĂI s. f. pl. v. **paradalsă**.

PORODĂICI s. f. pl. v. **paradalsă**.

PORODÉICI s. f. pl. v. **paradalsă**.

PORODÍ vb. IV. Intran z. (Prin Ban.) A se grăbi. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 165. *Ōi porodirăm să nu ne apuce ploaia.* id. ib.

— Prez. ind.: *porodesc.*

— Cf. scr. *poroditi*.

PORODÍC subst. v. **paradalsă**.

PORODÍCĂ s. f. v. **paradalsă**.

PORODÍCIURI s. f. pl. v. **paradalsă**.

PORODÍTĂ s. f. (Transilv.) 1. Neam (I 2); seminție, spiță. *Au început a se făli că el este prăsit din sămînța împăraților din Tarigrad, uitîndu-și ce au fost mînși mai nainte despre vișă și porodîța sa.* ȘINCAI, HR. II, 214/31, cf. 136/20, LB, CIHAC, II, 317, LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Perdeștii se trag din altă porodîță.* MAT. DIALECT. I, 88. ♦ Soi, specie. *Scoafa dumitale îi dă porodîță bună.* MAT. DIALECT. I, 88. ♦ Fig. *Mă! Ai grijă, porodîța rea, că-ți suceș capul ca la un pui de găină.* VLĂSIU, A. P. 240.

2. Urmaș, descendent. Cf. DDRF, PAȘCA, GL. *Asta-i porodîță de-a lui cutare.* MAT. DIALECT. I, 286.

— Pl.: *porodîțe.*

— Din scr. *porodîca*.

POROGANÍ vb. IV. Intran z. 1. (Regional) A flecări, a sporovăi. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

2. (Prin Bucov.) A ține cuvîntări. LEXIC REG. 106.

— Prez. ind.: *poroganesc.*

— Derivat regresiv de la **poroganie**.

POROGĂNIE s. f. 1. (Mold. și Bucov.) Pățanie; întîmplare sau poveste, istorie (hazlie). Cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Iată ce am pățit cu cele două mai mari! și apoi începe a-i spune toată porogania.* SBIERA, P. 49. *Au ospătat cu toții împreună tot în șagi și poroganii.* id. ib. 121, cf. I. CR. II, 22, III, 186, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, COMAN, GL. ♦ (Prin Bucov.) Palavră. Cf. A v 15, 16, GLOSAR REG.

2. (Prin Bucov.) Cuvîntare. LEXIC REG. 106.

— Pl.: *porogăanii și poroganii.* — Și: (1) **porojănie** (A v 16; pl. *porojăanii*, ib.), **porojănie** (I. CR. II, 22, III, 186, A v 15), **porojenie** (GLOSAR REG.), **porlojenie** (COMAN, GL.) s. f.

— Din rus. **поругание**.

PORÓI s. m. (sg.) (Bot.; regional) 1. Praz (*Allium porrum*). BORZA, D. 15.

2. Hașmă (*Allium ascalonicum*). BORZA, D. 14.
→ **Por*** + suf. **-oi**.

PORÓINIC, -Ă s. m., adj. 1. S. m. Numele mai multor plante erbacee din familia orhideelor: a) (și regional, în sintagma *poranic bun*, BORZA, D. 120) plantă cu tulpina dreaptă, cu frunze mari și lucitoare, cu florile purpurii unite în spic, din tuberculii căreia se prepară salepul; (regional) bujor, gemănariță, salep, sculătoare, limba-cucului, untul-vacii (*Orchis mascula*). Cf. COTEANU, PL. 30, LB, POLIZU, LM, DAMÉ, T. 187, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 130, TDRG, PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 389, BORZA, D. 120; b) plantă erbacee cu flori mari roșii-purpurii, cu miros plăcut, cu frunzele inferioare mari, ascuțite, lucioase, groase și cărnoase; (regional) bujorei, bujori, gemănariță, sculătoare, untul-vacii (*Orchis militaris*). Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 120; c) (Mold.) untul-vacii (*Orchis morio*). N. LEON, MED, 60, cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 120. *La poroinic (Orchis morio) una dintre cele trei petale este mai lăfăită.* B. DARW. 131; d) (regional) gemănariță (*Orchis papilionacea*). Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 121; e) (regional și f.) plantă erbacee cu frunze mari, lungi, lucioase și cu florile mari, reunite într-un spic conic, de culoare roșie-brună cu puncte roșii-purpurii; (regional) bujori, gemăariță, sculătoare, untul-vacii (*Orchis purpurea*). Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 121. ♦ **C o m p u s:** (regional) **poroinic-alb** = stupîniță (*Platanthera bifolia*). Cf. PANȚU, PL., SIMIONESCU, PL. 68. ♦ (Regional; la pl.; în forma *puoinici*) Săbiuță (*Gladiolus imbricatus*) (Balș). ALR II 6297/876. ♦ (Prin nord-vestul Munt.; în forma *puoinică*) Plantă erbacee mică, cu frunze lungi, lucitoare și flori albastre, adunate în vârful tulpinii, nedefinită mai de aproape. Cf. UDRESCU, GL.

2. Adj. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *puoinic*) Albastru; liliachiu. *Mi-am făcut o vestă puoinică.* UDRESCU, GL. *Două jurubițe puoinice.* id. ib.

— Accentuat și: (rar) *poroinic*. BĂRCIANU. — Pl.: *poroinici, -ce.* — Și: (învechit și regional) **poranie** (POLIZU, CIHAC, II, 299, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., H XVII 424; accentuat și: *poranic*, ALEXI, W.), **porăniel** (COTEANU, PL., LB, LM, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, D. 453, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 120, 121), **porăniel** (BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG) s. m., (regional) **puroinic**, -ă s. m., adj.

— Etimologia necunoscută.

POROJĂNIE s. f. v. **poroganie**.

POROJĂNIE s. f. v. **poroganie**.

POROJÉNIE s. f. v. **poroganie**.

POROLÍ vb. IV. *Tranz.* (Regional; complementul indică ființe) A bate foarte tare (Chișindia — Vascău). Cf. cv 1950, nr. 11—12, 38.

— Prez. ind.: *porolesc*.

— Din magh. *porol* „a scutura de praf”.

PORÓMB, -Ă s. m., adj. v. *porumb*.

POROMBÁR¹ s. m. v. *porumbar¹*.

POROMBÁR² s. n. v. *porumbar²*.

POROMBÍŢĂ s. f. v. *porumbiță*.

POROMBRÉL s. m. v. *porumbel*.

PORÓN s. n. v. *parom*.

PORÓNCĂ s. f. v. *poruncă*.

PORONCEÁLĂ s. f. v. *porunceală*.

PORONCÍ vb. IV v. *poruncí*.

PORONCINOC s. m. (Prin Transilv.) Comandant; dictator. *Ce poruncă? Nu vrea poroncinoc! Dați-vă în lături.* AGĂRIBCEANU, L. T. 247.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *poroncinoci*.

— Din magh. *paranesnok*.

PORONCÍRE s. f. v. *poruncire*.

PORONCÍT, -Ă adj., s. f. v. *poruncit*.

PORONCITÓR, -OÁRE adj. v. *poruncitor*.

POROPĂNEÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a (se) *poropăni* (Mățau—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *poropăneli*.

— *Poropáni* + suf. *-eală*.

POROPĂNI vb. IV. (Regional) 1. *Tranz.* A înșela, a amăgi (Mățau—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

2. *Refl. recipr.* A vorbi în taină (pentru a pune ceva la cale) (Mățau—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL. *Toată ziua se poropănesc, când se întâlnesc.* id. ib.

— Prez. ind.: *poropănesc*.

— Etimologia necunoscută.

POROPLÁST s. n. Material plastic poros (1) utilizat la confecționarea bureților de toaletă, a saltelelor etc. și ca izolan în tehnica construcțiilor și a instalațiilor. *Poroplastele pot fi naturale, cum sînt bureții de spongină... și cauciucul buretos... sau artificiale, cum sînt bureții de celuloză, pîinea.* LTR², cf. DER, M. D. ENC.

— Pl.: *poroplaste*.

— *Poros* + *plast[ic]*.

POROPODÍ vb. IV v. *porobotí*.

POROPOTÍ vb. IV v. *porobotí*.

PORÓS, -OÁSĂ adj. 1. Care are pori¹ (13), care prezintă mici orificii în masa sa; care nu e compact. [Oasele] sînt *poroase*, au *bortite* și *moi*. AMFILOHIE, G. F. 252²/4. *Măduva... este o materie ușoară și poroasă, ce umple deșertul arborului.* J. CIHAC, I. N. 253/19. *Cărbunele de lemn este prea poros.* MARIN, PR. I, 48/18. *Meduva centrală este compusă întocmai ca coaja d'o fesătură celulară foarte poroasă.* BARASCH, B. 8. [Hidrogenul] poate străbate cu ușurință prin corpurile *poroase*. PONI, CH. 47. cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Dintr-o piatră care nu e niciodată poroasă, s-au cioplit cadrele ferestrelor.* IORGA, C. I. II, 20, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Pietrele de polizor confecționate cu acești lianți vor fi poroase, curate și perfect omogene.* IOANOVICI, TEHN. 333. *Cu cît firul este mai poros, lovirea și destinderea sculelor se face mai puternic.* IONESCU-MUSCEL, TES. 64. *Ulcelele poroase care se vindeau la circumă odată cu jumătatea de litru de vin din ele erau duse la gură totdeauna noi.* ARGHEZI, B. 104. *Trecerea gazelor prin*

pereți poroși. CIȘMAN, FIZ. I, 315. *În ce privește prăjiturile, cele poroase sînt bine suportate.* BELEA, P. A. 244. ♦ *Spec.* (Despre pămînt) Care are o consistență redusă, care este puțin compact; afinat, rar: *Pămîntul nisipos fiind prea poros și prea primitor, este... cu deosebire simțitor la influența înghețului.* PENESCU, PR. 3/19. *Coaja pămîntului este o materie slabă și poroasă.* LITINSCHI, M. 5/7. *Un loc poros (precum sînt teriturile nesipoase sau de petriș).* BARASCH, I. 68/16. *În pămînturile drenate, rădăcinile răzbate [sic] lesne în pămîntul care devine poros.* I. IONESCU, M. 323.

2. (Învechit) Care are pori¹ (12). *Frunzele... sînt acoperite de o peliță poroasă.* STAMATI, M. 26/1.

3. (Învechit) Care are pori¹ (11). Cf. STAMATI, D.

— Pl.: *poroși, -oase*.

— Din lat. *porosus*, it. *poroso*, fr. *poroux*.

POROSICĂ s. f. (Bot.; regional) Zorea (*Pharbitis purpurea*). BORZA, D. 127.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POROȘI, -Ă adj. (Vestul Transilv. și prin Maram.; despre cai) Năraș. Cf. BĂRCIANU, ALR I 1110/302, 320, 359, ALR II/316, A I 13.

— Accentuat și: *poroș*. ALR I 1110/320. — Pl.: *poroși, -e*. — Și: *póraș, -ă* (A I 13), *poărăz, -ă* (ALR I 1110/359), *poăriș, -ă* (ib. 1110/302), *purăș, -ă* (BĂRCIANU) adj.

— Cf. *poară, porav*.

POROȘ², -Ă adj. (Regional; de obicei în descîntece) Foarte roșu; (regional) *paroșu*. *Pin'ta lacul roș, Roș, paroș.* ap. TDRG 1193. *Ho! uacă roșă, Poroșă.* MARIAN, NA. 46. *A venit omul roș Poroș.* id. ib. 388, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 116.

— Pl.: *poroși, -e*.

— *Po-¹ + roș*.

POROȘNIC s. m. v. *porușnic*.

POROVÓS, -OÁSĂ adj. v. *porăvos*.

POROZĂU s. n. 1. (Transilv.) Nisip (1); *spec.* nisip fin, p. ext. praf, cenușă care se presăra, înainte de a se cunoaște sugativă, pe scrisorile proaspăt scrise, pentru a absorbi cerneala. Cf. KLEIN, D. 408, CLEMENS, LB, CIHAC, II, 521, LM, DDRF, ALEXI, W., DR. IV, 797, SCRIBAN, D.

2. (Prin Transilv.; în forma *paraziu*) Nisip fin din albia și de pe malul rîurilor, care, amestecat cu var, se folosește la spoit. *Ierburi crescute pe paraziuri — nisipuri fine depuse de ape.* ATILA, P. 66, cf. 81, com. din VALE-SIBIU.

3. (Regional) *Palma¹ (5)* (făcută din nuiele de alun). Com. din fostul județ TIRNAVA MICĂ.

— Pl.: (1) *porozăuri*, (3) *porozăie* și *porozăuă*. + Și: (1) *paraziu* (pl. *paraziuri*), *părăzél* (DR. IV, 797) s. n., *purăzău* (KLEIN, D. 408) subst.

— Din magh. *porzô*.

POROZITĂ s. f. v. *porozitate*.

POROZITĂTE s. f. Proprietate a unui corp de a fi poros. Cf. AMFILOHIE, G. F. 131¹/18, M. DRĂGHICI, F. I, 4¹/18. *Cu vitele sale și cu un plug făcut sub ochii lui, va da pămîntului porozitate ce îl va face roditor.* BREZOIANU, A. 133/17, cf. NEGULICI. *Fieștecarele [trup] este oarecum bortelit mai mult sau mai puțin, deci această însușire generală a trupurilor să numește porime sau porozitate.* STAMATI, F. 8/25. *Acidul carbonic solid... nu produce asupra organelor un efect frigorific...; aceasta vine fără îndoială de la porozitatea sa.* MARIN, PR. I, 162/29, cf. BARASCH, I. N. 10/23, POLIZU. *Să numește porozitate, proprietatea ce au corpurile de a poseda locuri deșerte sau pori între părțile lor materiale.* PONI, F. 5, cf. CADE. *Studiul porozității unei roci traversate*

de un sondaj se făcea numai prin carotajul mecanic. ENC. TEHN. I, 210. Frecările cresc cu grosimea, porozitatea și lipsa de rezistență a firelor. IONESCU-MUSCEL, TES. 124. Infiltrația apelor nu depinde numai de compoziția și de porozitatea solului. PROBL. GEOGR. I, 69, cf. DER. ♦ Defect al unei piese (metalice) turnate care constă în prezența unor goluri în masa ei. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: porozități. — Și: (învechit) porozită s. f. AMFILOHIE, G. F. 136^r/17.

— Din lat. porositas, it. porosità, fr. porosité.

POROZLUI vb. IV. In tranz. (Prin nord-vestul Transilv.) A se aprinde, a se înfierbînta. (Fig.) Dacă vrea să aibă fecior, se așează sub pat săcure, „fărăgău” și cuțit, iar „cîn o porozlui dragostea acea dulce, să h'ie bărbatu cu clopu în cap”. ARH. FOK. VI, 39.

— Prez. ind.: porozluiesc.

— Din magh. parázsol.

PORPLĚCĂ s. f. (Regional) „Fată simpatizată de toată lumea pentru purtările ei bune” (Izvoarele—Băilești). PAȘCA, GL.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

PORȘAR s. m., s. n. v. porcușor.

PORȘOĂGĂ s. f. v. porșog.

PORȘÓG s. n. (Regional) Porcoi (3) (Mîrșani—Cacal). Cf. ALR I 933/880, ib. 934/880.

— Pl.: porșoage. — Și: porșoágă s. f. ALR I 933/880.

— De la porșor.

PORȘÓR s. m., s. n. v. porcușor.

PORȘORĂȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui porșor. V. porcușor. Cf. s. c. șr. (IAȘI), 1958, 147. Piperul... de cite ori îl trăgea cu mătura sărea îndărăpt și strica porșorașul de gunoi ce făcea muțerea. MERA, L. B. 90.

— Pl.: porșorașe.

— Porșor + suf. -aș.

PORȘORÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică finul) A aduna, a strînge în porcoai (3). Cf. BOCĂNEȚU, T. A. 128, com. MARIAN. Vai, sărace căile mele, Cum crește iarba pe ele. — Las' să crească, să-nflorească, Fete mari s-o pologească, Feciorii s-o poșorească. L. COSTIN, GR. BĂN. 166, cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: porșoresc. — Și: poșori, poșori (BOCĂNEȚU, T. A. 128) vb. IV.

— V. porșor.

PORȘORITŪRĂ s. f. (Prin Bucov.) Grămadă de fin în formă de șiră. Com. MARIAN.

— Pl.: porșorituri.

— Porșor + suf. -itură.

PORȘORŪȚ s. n. (Regional) Diminutiv al lui porșor. V. porcușor (4). (Vadu Crișului—Oradea). ALR I 934/295.

— Pl.: porșoruțe.

— Porșor + suf. -uț.

PORȘINĂ s. f. Dare care se plătea pe porci (1). Scutește mîlănăști/rea Bursucii... de goștină, de dese-tină, de porștină și alte (a. 1713). CAT. MAN. I, 510.

— Pl.: porștine.

— Cf. porc, porșor.

PORT-1 Element de compuner care înseamnă „purtător de...”, „sustinător de...” sau „purtare de...” și care servește la formarea unor substantive ca: port altoi, port cuțit, port drapel etc.

— Din fr. porte-.

PORT² s. n. I. Faptul de a purta, de a avea cu sine, de a folosi. Oameni puternici... destoinici în portul de arme. MURNU, I. 41. Poți să-l învinuiești de port ilegal de armă? PREDĂ, M. S. 14.

II. 1. Îmbrăcămîntea și încălțămîntea obișnuită (în general sau într-o anumită împrejurare) a unui om; fel de a se îmbrăca sau de îmbrăcămîntă caracteristic unui popor, unei regiuni, unei epoci etc.; costum. Athinei certară pre muieri-și pentru moartea omului și le prîmîntră hainele lor într-alt port. HERODOT (1645), 300. Lepădă portul cu păcatele și îmbrăcă port bărbătesc. DOSOFTEI, V. S. septembrie 14^r/14. Încă și alt lucru le-au stricat lor: portul cel nemînesc. IST. Ț. R. 40. Cu vreme iau portul neam de la neam. N. COSTIN, L. 142, cf. 143. Atunce cînd s-au schimbat portul, atunce singur împăratul i-au ras barba cu mîna lui. NECULCE; L. 28, cf. 293. Portul lui și în casă cînd era, și afară cînd ieșea, era frumos, luciu și curat. C. CANTACUZINO; CM I, 78. Era tot feciori de boieri și portul lor era îmbrăcați cu șarbanale cu cabanițe (a. 1743). GCR II, 33/22. Să le răteaze părul capului tuturor într-un chip... și să-i îmbrace pre toț într-un port (a. 1760). id. ib. 71/34, cf. LB. Deși învâscut în port păstoresc... prin noblețea aerului său fu recunoscut de castelan. ASACHI; S. L. II, 41. Ea își schimbăse portul ca să poată a-i vătămă în război. BĂLCESCU, M. V. 103. Chiar portu-ți mărturisește și te arată curat C-ai finut sărbători multe și nimica n-ai lucrat. PANN, P. V. I, 140/25. Românii care se înstrăinau în Turcia, se bucurau de drepturile lor naționale, nefiind datori de a-și schimba nici portul (a. 1869). URICARIUL, I, 183, cf. CIHAC, I, 213. Ea se înveli în portul ei grațios și poetic ce este al tuturor femeilor din aceste locuri. BOLINTINEANU, O. 290. Se vede figurat chiar banul Barbu cu portul călugăresc de pe atunci și cu numele său de monah. ODOBESCU, S. I, 335. S-apropie de cort Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port. EMINESCU, O. I, 146, cf. 171. Ce mulțime de oameni și ce amestecătură de tipuri și de porturi și de limbi! SLAVICI, O. II, 84. Se băga de seamă după port și așezare... că alta nu putea fi decît Înțelepciunea. DELAVRANCEA, S. 93. Orășeni... se deosebesc de țărani prin port, prin felul vieții, mai cu seamă prin interesele de clasă. GHEREA, ST. CR. II, 243, cf. DDRF. Feciori, la zecă fete, cinci, Cu zdrîngăneii la opinci, Ca-n port de sat. COȘBUC, P. I, 57. La mijloc stau fecioare. Și neveste-n largă horă, Toate-n port de sărbătoare. id. ib. 72. Un om s-a strecurat de-afară... Un biet moșneag cu barba albă, frumos în portul de la țară. GOGA, C. P. 8, cf. id. POEZII, 152. Cu furca-n brîu, cu gîndul dus, Era frumoasă de nespus În portu-i de la țară. IOSIF, PATR. 9, cf. id. P. 64. Din deosebite lucrări, căpătăm bogate informații asupra portului românilor din Munții Apuseni. PAMFILE, I. C. 369. Mi-a venit un țaran de la Mîndrești, țaran chiabur, se cunoștea după port. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 200. Pe drum treceau țărani în port străin și se opreau cu toții înaintea unei case de zid. AĞIRBICEANU, A. 540. Acesta era portul ei de drum. HOGAȘ, DR. I, 6. O singură dată l-am văzut în port preoțesc. GALACTION, A. 28, cf. id. O. A. II, 47. Flăcăii și fetele veniseră în port de sărbătoare. SADOVEANU, O. I, 232, cf. X, 389. Vede... delegațiile venite din toate colțurile țării, în porturi atît de diferite. CAMIL PETRESCU, O. II, 408, cf. C. PETRESCU, A. R. 6. Îmbo-gățirea nu-l dusesese, ca pe alții, la schimbarea portului. STANCU, R. A. I, 45. Iși deapănă tortul, Din care și-oț fese lelițele portul. DEȘLIU, G. 47. Nu mă jeli cu portul, Jelește cu sufletul. JARNÍK-BIRȘEANU, D. 111. [Pe copii] îi îmbrăcă împăratul într-un port. RETEGANUL, P. I, 33, cf. DOINE, 85. Iacă badea trece Oltul, că-i cunosce mînza și portul. BIBICESCU, P. P. 36. Că ț-i-i glasul bărbătesc Și ț-i-i portu muieresc. FOLC. TRANSILV. I, 203, cf. FOLC. MOLD. I, 305. Vrednicia omului se cunoaște după port. ZANNE, P. III, 314.

2. (Învechit) Aspect, înfățișare. Uitară scărba mîrîndu-se de frîmseața feții lor și de portul veșmentelor ce era priînșii. VARLAAM, C. 131. A luat-o pe lîngă

casele cu port turcesc. GALACTION, o. 188. ♦ (Învechit, rar) Fel, gen. soi. Vedem acum la Cercheji că acest port de încălziminte pentru sprintenie îl fin. M. COSTIN, LET. I, 28/16. ♦ Spec. (Silv.; sens curent) Felul în care se prezintă o specie de arbori în pădure după vîrstă, tratament etc. Cf. DS.

3. (Aastăzi rar) Atitudine, ținută; fel de a fi, de a se purta, purtare, conduită, comportare. Un stat înalt și nobil, un port de maiestate, O frunte mare. HELIADE, o. I, 230. O sită... o purta ca un chip de umbrelă. Tot portul său era plin de mîndrie. DRĂGHICI, R. 59/29. Se purta adică cum le era vorba și vorbea cum le era portul. CR (1848), 7²/41, cf. BREZOIANU, f. 111/30. Trupul ei era nalt, portul ei drept și falnic. ODOBESCU, s. I, 107, cf. 262. Azi le sameni tuturor La umbrel și la port. EMINESCU, o. I, 192, cf. 171. Subțire-n trup și blîndă-n grai, Și-n port așa isteafă. COȘBUC, P. I, 108, cf. 247. Se găsi numai ceva cam semeață, portul sever, ochii cruzi. D. ZAMFIRESCU, A. 142. Le știa portul și cum s-a întors din oștire, s-a lăsat greu pe ei. SANDU-ALDEA, U. P. 84. Omul de omenie se cunoaște după grai și după port. VLASIU, A. P. 249. Ori te poartă cum îți-i vorba, ori vorbește cum îți-i portul. ZANNE, P. II, 837. ♦ Expr. (Regional) A-i purta portul (culva) = a se adapta la felul (difícil) de a fi al cuiva (suportîndu-i toanele, curiozitățile etc.). Cine-a mai dori să facă tovarășie cu tine, aibă-și parte și poarte-ți portul, că pe noi știi că ne-ai amezit. CREANGĂ, P. 252, cf. ZANNE, P. III, 315.

— Pl.: porturi.

— Postverbal de la purta.

PORT³ s. n. 1. Loc situat pe malul unei ape navigabile, amenajat cu instalațiile necesare pentru acostarea, încărcarea, descărcarea și repararea navelor; (învechit) liman. Porto sau liman. CĂLĂTORIE, IV, 27²/11. *Inglătura are foarte bune porturi.* AMFILOHIE, G. 75/16, cf. GEOGR. MAT. 222²/23. *Prea mult se vorbește acum la Paris pentru o călătorie a rîghii Franței spre cercetarea porturilor (limanurilor).* CR (1829), 157²/4. *Olanda... aflîndu-se în mare nevoie de monedă și împrumutîndu-se, au dat în posesie pe o vreme vama portului Amsterdam.* AR (1829), 261²/14. *Coloniile englezești au fost silite a părăsi portul (limanul) natal.* IB. (1831), 240²/31. *De la deschiderea navigației pînă la 15 mai au intrat în port 220 vase.* GM (1838), 60²/1. *Un mic prund sigur de furtuni și comod la descărcarea corăbiilor se numește port.* GENILIE, G. 117/16, cf. id. P. 59/13, EG 6/15. *Producturile vor fi primite în porturile britanice.* CR (1846), 21²/10. *Dincolo de Dupastru, lîngă mare, este... Odesa cu un port comercial de mare însemnătate.* LAURIAN, M. III, 117/23. *Din două părți se vedeau sosind corăbiile în port.* BĂLCESCU, M. V. 78. *În acest an au rămas în port cuprinse de gheață 5 corăbii.* CR (1848), 21²/24. *Inglătura are foarte bune porturi au vaduri în mare pentru corăbii.* SP I, 74/10, cf. STAMATI, D. *Portul sau limanul unde trag corăbiile.* IARCU, D. S. II, 439/12. *Primbărea mea favorită era pe marginea portului, unde... priveam ceasuri întregi formele deosebite a corăbiilor.* ROM. LIT. 21/12. *Ctrmăciul vrednic știe de sfînci să se ferească... Și scapă de furtună în portul cel dorit.* NEGRUZZI, S. II, 193. *Un șir de mari corăbii stau înecate-n port.* ALECSANDRI, O. 139. *Cu patru ore mai tîrziu ajunserăm în portul Varnăi.* BOLINTINEANU, O. 271. *N-au meritat pedeapsa mai grea a muncii la ocnile de sare sau la porturile dupe malul Dunării.* ODOBESCU, S. I, 373. *Dac-o fi holeră... patruzeci de zile nu-mi dă voie să intru-n port, mi se strică marfa și rămii sărac.* CARAGIALE, O. II, 221. *Intrarea și ieșirea vaselor din port.* CULIANU, C. 321. *Basimentul intră într-un port străin.* HAMANGIU, C. C. 208. *Se lăsau în vale, înspre port.* BUJOR, S. 144, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Privi către portul de unde venea chemarea.* GALACTION, O. A. I, 46. *Chemase... și pe căpitanul portului, un ofițer activ de marină.* BRĂESCU, O. A. II, 169. *Să ne întoarcem în port.* SAHIA, N. 45. *Din ambele porturi, corăbiile genoveze pluteau spre Casa.*

SADOVEANU, O. XII, 201. *Rodos avea două porturi minunate.* BART, S. M. 47. *La masă venea sătul din port, unde mînea pe apucate.* CĂLINESCU, S. 65, cf. BOGZA, C. O. 60. *In incinta portului Constanța a luat ființă... o școală medie tehnică de marină.* ȘCINTEIA, 1952, nr. 2398: *S-a dus în port ca să-și asigure loc pe o șalupă pentru a doua zi dimineața.* V. ROM. martie 1954, 27. *Marele pavoaz domina portul.* L 1965, nr. 16, 6/1. ♦ (Prin lărgirea sensului) Cîteva bulevarde aglomerate de care, camioane și căruțe grele... deservesc mesageriile voluminoase din pitorescul port de uscat al gărilor de mărfuri. ARGHEZI, B. 96. ♦ Fig. *Portul meu de mult nu mai așteaptă nici un vas din Indii.* BENIUC, V. A. I, 124. *Născut pe marea enervată-a vieții, Eu mi-am găsit un port și-am ancorat.* LABIȘ, P. 236.

2. P. ex t. Oraș care are un port³ (1). *Aveau comercianți și bancheri mari și bogați în toate porturile.* GHICA, S. 93. *Localitate modestă și covrșită în importanță de atitea și atitea orașe și porturi, de pe țărmul românesc al Dunării.* GALACTION, A. 83. *De doi ani portul își înmormîntează morții fără popă.* SAHIA, N. 43. *Tu știi unde este Civita Vecchia? ... E un port. Un port mic în Mediterana.* SEBASTIAN, T. 49. *Întîmplările l-au dus cu tot cu tovarăși în portul Galațiilor.* SADOVEANU, O. I, 532, cf. 534. *Orașul, port de mare, unde își avea garnizoana, fusese ocupat.* PAS, Z. III, 8. *La ora asta, o fată nu mai circulă singură într-un port.* T septembrie 1962, 21.

— Pl.: porturi. — Și: (învechit, rar) pórto s. n.

— Din ngr. πέρτο, it. porto, fr. port.

PORT⁴ s. n. v. porto¹.

PORTABÁC s. n. v. porttabac.

PORTABIL, -Ă adj. 1. (Despre obiecte) Care poate fi transportat cu ușurință, care poate fi purtat ușor (cu sine); portativ¹, transportabil. Cf. PROT.-POP., N. D., ALEXI, W. *Receptoare cu tranzistoare se construiesc atît de tip staționar, cît și portabile.* LTR² XIV, 179, cf. DL, DM. *O altă surpriză plăcută pentru cumpărători... va fi aparatul portabil tranzistorizat.* ȘCINTEIA, 1965, nr. 6794, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Rar; despre obiecte de îmbrăcăminte) Care mai poate fi purtat, care nu este încă uzat; purtabil. *Haine... seose de la naftalină, dar portabile.* CĂLINESCU, S. 507.

— Pl.: portabili, -e.

— Din fr. portable.

PORTAL s. n. 1. Intrare principală monumentală a unui edificiu, a unui ansamblu de clădiri etc., de obicei încadrată cu un chenar de piatră, de zid etc. bogat împodobit cu reliefuri. Cf. LM. *A trimis [planul] alt pentru biserică cît și pentru portale.* MAIORESCU, D. I, 263. *Intrai, prin portalele de aur ale bisericii, înăuntru.* EMINESCU, G. P. 96. *Pe scări de marmură, prin vechi portaluri, Pătrunde luna, înălbînd păreții.* ID. O. I, 202, cf. DDRF. *Biserica... are un portal frumos.* MOLDOVAN, Ț. N. 122, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., NAUM, IST, ART. 173, ȘĂINEANU, D. U. *Îți pîndeam seara calea... ca să te văd coborînd de la portal pe lespezi pînă la gondolă.* CAMIL PETRESCU, T. II, 241. *Deasupra portalului subț care intraseră era scris cu litere mari, aurite.* SADOVEANU, O. XVII, 240. *La copou, un palat cu portal înalt.* CAMILAR, N. I, 114. *Vile sumptuoase, ale căror umbre se profilau străniu în lumina mohorîtă a portalurilor.* VORNIC, P. 127. *S-a ridicat o casă cu portalul în arc, cu balcoane de fier bătut.* GL 1958, nr. 200, 3/2, cf. DM, DER. ♦ Fig. *Închideți portalele minții.* NECULUȚĂ, Ț. D. 75, cf. GALACTION, O. A. I, 106. *Supra bolți de ramuri albe Cu portaluri de argint.* TOPÎRCEANU, B. 17.

2. Deschidere din piatră sau din metal la intrarea unor poduri mari de cale ferată. Cf. DER, DEX.

3. Construcție de zidărie sau de beton care are rolul de a consolida solul din jurul gurii unui tunel și

taluzul de deasupra. Cf. DL, DM. *Cînd vei ajunge dîncolo, la celălalt portal al Cheilor, te vei uita în urmă, cu inima înfiorată de admirație.* GL 1961, nr. 402, 4/2. *Portalele tunelului îndeplinesc și rolul de ziduri de sprijin.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *portaluri și portale.*

— Din germ. *Portal*, it. *portale*.

PORTALTÓI s. n. Plantă cu rădăcinile viguroase și rezistente, pe care cresc, în urma altoirii, soluri valoroase de pomi fructiferi, viță de vie, trandafiri etc.; (regional) mlădiță (1), pădureț (1 1). Cf. CADE, DS. *Gutuțul... se întrebuițează ca portaltói... , mai rar sub formă de puișii.* ENC. AGR., cf. DER. *Plantele pe care se fixează [butașii] se numesc portaltoide.* BOTANICA, 64. *S-au adus tot solul de vișe din apus, altoite pe portaltói american.* C. GIURESCU, P. O. 97, cf. ALR SN I h 220. ◇ (Adjectival) *O atenție specială se va da viilor, sporindu-se producția de coarde de vișă portaltói și de vișă altoită.* LEG. EC. PL. 441. *Vișele portaltói folosite în țara noastră sînt obținute din specii americane.* LTR².

— Pl. : *portaltoaie,*

— **Port-1** + altol (după fr. *porte-greffe*).

PORTAMÉNT s. n. (Muz.) Legato între două note cu interval mai mare, care se execută vocal alunecînd pe sunetele treptelor intermediare; șir de note sau de măsură pus sub un singur arc de legato, care se execută la un instrument în continuare. Cf. IVELA, D. M., SCRIBAN, D. *Trecerea de la un sunet la altul se face... prin portamente.* ALEXANDRU, I. M. 300.

— Pl. : *portamente.*

— Din it. *portamento*.

PORTÁNT, -Ă adj. (Tehn.) Care este construit special pentru a putea suporta încărcături; purtător, susținător. Cf. LTR², DN, M. D. ENC., DEX. ◇ *Forță portántă = portántă.* M. D. ENC., cf. DEX.

— Pl. : *portánți, -te.*

— Din fr. *portant*.

PORTÁNȚĂ s. f. Forță care asigură sustentanța unui corp cufundat într-un fluid și aflat în mișcare față de acest fluid, forță portántă; p. ext. (cea mai mare) sarcină pe care o poate suporta un teren, un sistem tehnic etc. Cf. LTR², DN, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *portánțe.*

— Din fr. *portance*.

PORTÁR s. m. 1. Persoană care are sarcina de a păzi intrarea unei întreprinderi, instituții, case de locuit etc.; (învechit) portier. *Deci, carile dintru portári ne va lăsa de bună voie, bun lucru îi va fi.* HERODOT (1645), 176, cf. 178. *Portariului porunci să preveaghe.* N. TEST. (1648), 59^v/9. *Și strigară portarii și spureră la casa împăratului.* BIBLIA (1688), 270²/40. *Portarii zicea că fără de porunca împăratului nu vor deschide.* IST. Ț. R. 101. *Mersă drept la poartă, precum spun, și dede portariului bună sară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 127, cf. DRLU. *Portarul îl primi și îl găzdui.* NEGRUZZI, S. I, 219. *Cobor iute, scol pe portar și plătesc.* CARAGIALE, O. I, 78. *Acest bătrîn era portarul curții și lăsat acolo să păzească palatul pînă s-o găsi cineva care să desfacă făcutul locului aceluia.* ISPIRESCU, L. 101, cf. DDRÉ, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Portarul în drum i-a oprit.* ARGHEZI, V. 187. *Peste vreun ceas portarul îi vestí că domnul ministru nu mai vine azi.* REBREANU, R. I, 269. *Cum n-avea bagaje, portarul îi ceru plata camerei înainte.* C. PETRESCU, C. V. 39, cf. id. I, II, 190. *Am defilat pe dinaintea hotelurilor cu trei caturi, cu portari galonași.* BRĂESCU, O. A. II, 133, cf. I, 104. *Portarul mi-a spus că nici nu te văzuse prin hotel.* SEBASTIAN, T. 345. *Ajungînd la clinică, mi-a făcut cunoștință cu portarul.* VLASIU, D. 14. *Ceru portarului... lista călătorilor.* SADOVEANU, O. VIII, 235, cf. I, 10. *Cornescu ar fi excelent ca portar, sugeră... Gaitlany.*

CAȚĂLINESCU, S. 511. *Portarul chemase liftul.* STANCU R. A. IV, 180. *Portarul deschise niște ochi spălăciți.* VINEA, L. I, 33. *Nu tu portar, nu tu suflet să te întrebă ce vrei.* BARBU, Z. 110. *Du-te iar la portar și întrebă-l ce a spus.* T septembrie 1962, 26.

2. Titlu dat în trecut boierului însărcinat cu paza curții domnești (mai târziu avînd și alte atribuții de protocol sau administrative); boier care avea acest titlu; (învechit) ușar. Cf. MIHĂILĂ, D. 142. *Prin voia lui Vergo portariul... at purtat aceste trebi cătră vizirul din vremile acestea.* IST. Ț. R. 39. *La acest război au perit... Stanciul portariul.* R. POPESCU, CM I, 274. *Adunîndu-s[e] boierii dimpreun[ă] cu Dum[și]trașco 2 portar (a. 1732).* IORGA, S. D. XII, 223. *Au venit scrisor[ile] a lui portar de la vodă și i-au dat toate catanele asupra-i, boierindu-l a fi bimbaș (a. 1788).* id. ib. VIII, 105, cf. 16. *Preda vornic vindé lui Mitrea portar pe mai mulți rumâni.* PANAITESCU, O. Ț. 259. *Domnul Mihnea Vodă Din gură-mi striga... : Voi, nouă portari, 'Nchideți nouă porși, Nouă ciohodari, Tăiași nouă frați.* TEODORESCU, P. P. 51. ◇ *Vel portar sau portar mare = șeful portarilor (2).* *Au rădicat domn acei răi și cruzi boiari pe Cornea, care au fost portar mare.* R. POPESCU, CM I, 288. *Malei Sacăzlăul vel portar.* R. GRECEANU, CM II, 127. *Vergo vel portar (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. II, 134/14. [*Leafă*] *1 800 lei pe an vel portar (a. 1776).* URICARIUL, XIX, 392. *Și mi-o cere-un portar mare.* TEODORESCU, P. P. 86. *El mi-și d-are-o fată mare... Și mi-o cere-un portar mare.* PĂSCULESCU, L. P. 55. (Prin lărgirea sensului) *Atunci a venit un portari mare de la împărăție și a adus steag de domnie lui Petru.* ȘINCAI, HR. II, 207/15. (Vel) *portar de Suceava (sau de Suceavă, al Sucevei sau la ori de cetatea Sucevei)* sau *portarul Sucevei* = titlu purtat de boierul însărcinat cu paza și cu apărarea capitalei și a curții moldovene (care mai târziu a avut și comanda supremă a oștirii); boier care avea acest titlu. *Dima, portar de cetatea Sucevei (inceputul sec. XVII).* ROSETTI, B. 65. *Cornea... fusease atuncea portariu la cetatea Sucevii.* URECHE, L. 150. *Au rădicat domn pre Alexandru Vodă... carele fusese atuncea portar la cetatea Sucevei.* SIMION DASC., LET. 153. *În vechile vremi hatman nu era ci, în locul hatmanului era o boterie ci se numea vel portar de Suceavă (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 292/4. *Se adăogi hatmanului și demnitatea de portar al Sucevei.* IORGA, C. I, II, 155. *Io, Ștefan Voievod, m-am pus la porunca lui, ca și portarul Sucevei.* DELAVRANCEA, O. II, 32, cf. BUL. COM. IST. V, 40. *Domnului hatman și portar al Sucevei Toma Cîndea i-a dat în sîmă oastea.* SADOVEANU, O. XII, 257.

3. Jucător care apără poarta¹ (3 a) unei echipe la diferite jocuri sportive. Cf. DM. *Acești portari... salvau goluri imparabile.* CONTEMP. 1966, nr. 1 035, 2/3. *Puțin mai târziu însă, portarul austriac... scoate pucul din plasă.* SP. POP. 1966, nr. 4 916, 4/3.

4. (Regional) Portărel (3) (Voiniceni—Tîrgu Mureș).

ALR SN IV 1 014/235.

— Pl. : *portari.*

— **Poartă¹** + suf. -ar.

PORTARÁU s. m. v. *portărel*.

PORTÁRMĂ s. f. Purtare, deținere a unei arme de foc. Cf. DL, DM, SFC I, 179, M. D. ENC., DEX. □ *Permis de portarmă.*

— **Port-1** + armă.

PÓRTAȘ subst. (Regional) Schelă, loc situat pe malul unei ape curgătoare unde se depozitează lemnul tăiat din pădure și unde se construiesc plute (Vișeu de Sus). ARVINTE, TERM. 162.

— Pl. : ?

— Cf. magh. *portás*.

PORTATÍV¹, -Ă adj. (Despre obiecte) Care poate fi transportat cu ușurință, care poate fi purtat ușor (cu sine); portabil (1), transportabil. Cf. STAMATI,

D., POLIZU. *Narghileaua portativă a persilor.* ODOBESCU, S. II, 296, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ne-am chinuit... cu tragerea indirectă, pe care ne-o explica trudit profesorul de arme portative.* BRĂESCU, A. 247. *Își razimă picioarele pe aceste mici sobe portative.* SADOVEANU, O. IX, 292. *Explozia se producea prin curentul electric al unei mici baterii portative.* BART, S. M. 72. *Telescopul sau periscopul... sînt de formate deosebite însă foarte portative.* ARGHEZI, C. J. 184. *Intr-un colț stă Slavici, care a adus cu el un registru portativ pe care-l tot cercetează.* V. ROM. februarie 1957, 18. ⇨ *Dicționar portativ* = dicționar de format mic, cu un număr redus de cuvinte și sensuri în comparație cu dicționarele obișnuite; (învechit) dicționar purtător. Cf. DM, DEX. (*Aparat de*) *radio portativ* = aparat de radio cu tranzistori, de dimensiuni reduse, alimentat de baterii. *A adus un aparat de radio portativ și imediat începe să sfișie liniștea din jur cu stridențele unei muzici de calitate dubioasă.* VÎN. PES. ianuarie 1964, 2. ◆ (Rar; despre dimensiunea unor obiecte) *Redus, mic (1 1).* *Își depunea... gemandanul, de dimensiuni portative, la picioare.* C. PETRESCU, O. P. I, 146.

— Pl. : portativi, -e. — Și : (învechit) purtativ, -ă adj. BĂRCIANU, ALEXI, W.
— Din fr. portatif.

PORTATIV² s. n. Sistem de cinci linii orizontale, paralele și egal distanțate, pe care și între care se scriu notele muzicale. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., CADE. *S-a oprit din zbor o cioară... Suspendată ca o nălă Pe un portativ gigant.* TOPĂRCEANU, M. 11, cf. ROMĂNESCU, ZEȚ, 111. *Portative cu note care redau strigătele unor vânzători de stradă.* OPRESCU, S. 34. *Tu nu știi ce-s acelea, și nici nu ai idee, O gamă, un solfegiu, un portativ, o cheie.* ARGHEZI, S. P. 94. *Scrierea pe două, trei, patru linii, înainte de a trece la portativul obișnuit, este foarte indicată.* M 1962, nr. 2, 30, cf. DER. ⇨ Fig. *În poezia descriptivă, acestea sînt puse pe un portativ sufletesc.* IBRĂILEANU, S. L. 116, cf. LOVINESCU, S. I, 161. *Un Flaubert, un Zola, construiesc caracterele pe portativul unor linii de lungă durată.* BLAGA, Z. 113. [În opera lui Sadoveanu] toate gândurile, priveliștile, figurile sînt puse pe portativ, virgulele cîntă și ele. V. ROM. octombrie 1955, 22. ◆ P. g e n e r. (Rar) *Linia-tură.* *Toate cărțile și caietele erau învelite cu o griță meticuloasă și semnate caligrafic pe un portativ tras ușor cu creionul.* CĂLINESCU, E. O. I, 62.

— Pl. : portative.
— Cf. port¹.

PORTAVIÓN s. n. Navă de luptă de mare tonaj construită special pentru a permite gararea, decolarea și aterizarea avioanelor. Cf. DM, SEC I, 163. *Diferite obiective pot fi lovite de arma nucleară și cu ajutorul aviației, acționînd atît de pe bazele terestre, cît și de pe portavioane.* LUPȚA DE CLASĂ, 1962, nr. 1, 44, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat : -vi-on. — Pl. : portavioane.
— Din fr. porte-avions.

PORTAVÓCE s. f. Instrument metalic simplu de forma unei pilni ori ansamblu alcătuit dintr-un microfon, un amplificator și un difuzor avînd aspectul unei pilni, folosit la transmiterea unor comenzi, informații etc. la distanță, de obicei pe o navă; p. g e n e r. megafon. *Pristanda (punînd mîinile amîndouă lîngă gură ca o portoco și strîgînd asemenea spre partea de unde i-a venit chemarea).* CARAGIALE, O. VI, 148, cf. ALEXI, W., ABC MAR., DM. *De la liziera pădurii, prin portavoce, cineva strigă.* T. POPOVICI, SE. 281. *Portavocea poate avea partea terminală flexibilă.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Și : (rar) portvoce s. f.
— Din it. portavoce.

PORTĂREIL s. n. v. portofel.

PORTĂREASĂ s. f. 1. Femeie care are sarcina de a păzi intrarea unei întreprinderi, instituții, case de locuit etc.; (învechit) portăriță. Cf. DDRF, CADE. *M-am dus alături la portăreasă și-am rugat-o să-mi dea ceva de mîncare.* VLASIU, D. 353. *Nu deschidem, hotări portăreasa prudentă.* VOICULESCU, P. I, 189, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Soția portarului (1). Cf. CADE, DM, DEX.
— Pl. : portărese.
— Portar + suf. -easă.

PORTĂRÉL s. m. Diminutiv al lui portar.

1. Cf. portar (1). Cf. DDRF, BĂRCIANU, ◆ Spec. Fiecare dintre feciorii care, în timpul ceremonialului unei nunți țărănești, închid poarta¹ (1) curții unde se desfășoară nunta și nu permit ieșirea tinerilor căsătorii decît după ce aceștia le plătesc o despăgubire. *Portărei făleși, Poarta deschideși.* MARIAN, NU. 606. *Pregătindu-se de plecare la casa mirelui, se aleg din ambele părți cîte doi „portarai”.* ARH. FOLK. VII, 64.

2. Funcționar subordonat portarului (2). *Venitul portarici cei mari... 24 [lei] de la 12 portărei cu leafă (a. 1776).* URICARIUL, XIX, 331. *Din larguri de palută ies patru portărei: Au coifuri, au ceaprazuri, au sulia la ei.* COȘBUC, P. II, 194. [*Portarul cel mare*] are sub dînsul... portărei mai mici vreo cincizeci. ap. TDRG, cf. CADE.

3. (În vechea organizare judecătorească) Funcționar însărcinat cu îndeplinirea unor acte de procedură și cu executarea hotărîrilor judecătorești; (regional) portar (4). *Venea însoțit de comisar și de un portărel.* SLAVICI, N. I, 268. *O bucătică de viașă înregistrată cu răceală, ca o garnitură de mobilă într-un proces-verbal de portărel.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 233, cf. ALEXI, W. *Cu multe rugăminți am înduplecat pe portărei să nu mă facă de rușine.* AGRIBICEANU, A. 179, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Portărelul, încrunțat scriînd; trei jandarmi de o parte, smîrnă... Voicu ride la ei în neștire.* BASSARABESCU, V. 64, cf. NOM. PROF. 78. *Zice că au să vie cu portăreii, să-l deie afară.* SADOVEANU, O. V, 304. *Dormea pe polițele noastre, cu care ne storcea pe la judecări și pe la portărei.* BARBU, P. 123, cf. ALR SN IV h 1 014.

— Pl. : portărei. — Și : (regional) portăreú (ALR SN IV h 1 014/537), portaráu, purtărel (ib. h 1 014) s. m.
— Portar + suf. -el. — Portăreú, portaráu: sg. refăcut după portărei (pl. lui portărel).

PORTĂREȚ, -EĂȚĂ adj. v. purtăreț.

PORTĂRÉU s. m. v. portărel.

PORTĂRIE s. f. 1. (Învechit, rar) Meseria, funcția de portar (1). *O chiliușă de lîngă poartă, de bună seamă chilia portăriei.* ap. TDRG.

2. (Neobișnuit) Funcția, demnitatea, rangul de portar (2). Cf. scl 1971, 408.

— Pl. : portării.
— Portar + suf. -ie.

PORTĂRIȚĂ s. f. (Învechit) Portăreasă (1). *Portărița casii curățea grîu.* BIBLIA (1688), 222²/55. *Alerga cătră Arsachi, poruncînd mai înainte portării. ... ca oricarele va vrea să între, nicidecum să nu-l lasă.* AETHIOPIA, 23²/23, cf. DRLU, TDRG. ⇨ (Prin lărgirea sensului) *Dat-au o zăvesă... să o puie înaintea sfintei și făcătoarei de minuni icoane în care iaste scris chipul preacuratei fecioare și maicii lui Dumnezeu, Mariei, care se cheamă portăriiță.* ANON. CANTAC., CM I, 104.

— Pl. : portăriițe.
— Portar + suf. -iță.

PORTBAGAJ s. n. Dispozitiv adaptat la un vehicul sau făcînd parte din alcătuirea lui, în care (sau pe care) se transportă bagajele. Cf. DM. *Portbagajul tre-*

buie să fie amplasat astfel încât să nu incomodeze pe căldori. LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: portbagaje.
- Din fr. porte-bagages.

PORTBAIONETĂ s. f. Dispozitiv din piele atașat la centura militară, în care se fixează și se poartă baioneta. Cf. DL, DM. *Un cuvânt recent ca portsatelit a fost creat după modelul unor cuvinte ca portavion, portbaionetă.* DCL 1960, 737, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -ba-io-. - Pl.: portbaionete.
- Din fr. porte-baïonnette.

PORTBILÉT s. n. (Rar) Portofel (2) în care se țin bancnotele. *Zoe i-a pus în portbilete cinci sutare ori o mie de lei?* C. PETRESCU, f. I, 97. *Scoase restul bancnotelor din portbilete.* id. c. v. 47, cf. 30, 256, DM, DEX.

- Pl.: portbilete.
- Din fr. porte-billets.

PORTCÁRT s. n. (Rar) 1. Mic portofel (2) pentru păstrarea actelor de identitate, a cărților de vizită etc. Cf. ALEXI, W.

- 2. Porthartă. Cf. DL, DM.
- Pl.: portcarturi.
- Din fr. porte-cartes.

PORTCHÉI s. n. Inel de metal în care se prind cheile; p. ext. ansamblu format dintr-un lanț de metal și dintr-un inel sau dintr-un toc de piele (cu lanț) și inel, în care se prind cheile. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: portchei.
- Port-1 + cheie (după fr. porte-clefs).

PORTCLIȘÉU s. n. Casetă de lemn sau de metal în care se introduce placa pe care se fotografiază. Cf. DM, DN.

- Pl.: portclișee.
- Port-1 + clișeu.

PORTCREIÓN s. n. Mic tub metalic, de material plastic etc. în care se introduce vârful unui creion (pentru a-l proteja) ori celălalt capăt al lui (pentru a-l prelungi). Cf. DN².

- Pronunțat: -cre-ion. - Pl.: portcreioane.
- Din fr. porte- crayon.

PORTCUȚÍT s. n. Dispozitiv al unei mașini-unelte de așchiere, care servește la fixarea unuia sau a mai multor cuțite în poziția adecvată pentru prelucrarea pieselor. *La cuțitele plane, așezarea la unghiul respectiv se face montându-le în portcuțite speciale.* ORBONAȘ, MEC. 268, cf. SOARE, MAȘ. 30, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: portcuțite.
- Port-1 + cuțit (după fr. porte-couteau).

PORTDRAPÉL s. m. sg., s. n. 1. S. m. sg. Militar care poartă drapelul unei unități, (învechit) sangeactor, sangeagaș, sangeangiu; sportiv, elev etc. care poartă drapelul unei asociații, unei organizații etc.; (rar) portstindard. Cf. CADE, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Persoană care se află în fruntea unei mișcări, unui curent etc.; p. ext. idee călăuzitoare; (rar) portstindard. *Aflu acum că sînt un fel de portdrapel și că trebuie să fiu mîndră.* CAMIL PETRESCU, t. III, 289. *Are cel mai frumos automobil din capitală, asistă la toate premierele, e portdrapelul modei.* BRĂESCU, o. A. I, 8. *Partidul Comunist Francez [este] portdrapelul năzuințelor poporului francez.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 399.

2. S. n. Toc de piele prins de o curea petrecută peste piept, în care se sprijină coada drapelului, pentru a putea fi purtat mai ușor. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: (2) portdrapele.
- Port-1 + drapel (după fr. porte-drapeau).

PORTÉCĂ s. f. (Regional) 1. (În forma portică) Negoț (2), comerț (Pișcolț-Carei). ALR I 1 590/333. 2. (La sg.) Fel, soi; calitate (Vilcele-Turda). MAT. DIALECT. I, 88. *Slabă portecă-i asta.* id. ib.

- Pl.: ? - Și: portică s. f. ALR I 1 590/333.
- Din magh. portéka „marfă”.

PORTEPÉU s. n. (În dicționarele din trecut) Port-sabie. Cf. POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Pl.: portepee. - Și: portopéu s. n. LM, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.
- Din fr. porte-épée.

PÓRTER s. m. sg. Bere (englezească) neagră, tare și amară. *Ar fi preferat o oală de porter.* HELIADE, D.J. 127/24. *Să trimitem să ne aducă și o butilcă de porter.* VOINESCU II, m. 94/14. *Dimineața vom minca coltele și vei bea un pahar de porter, în loc de dicocl.* NEGRUZZI, s. I, 207, cf. LM, CADE, DM, DN, DEX.

- Din engl. porter.

PORTFÉI s. n. v. portofel.

PORTFÉL s. n. v. portofel.

PORTFÉU s. n. v. portofel.

PORTFÓLIU s. n. v. portofoliu.

PORT-FRÁNC s. n. v. porto-franc.

PORTHÁRT s. n. v. porthartă.

PORTHÁRTĂ s. f. Geantă de piele, de pînză etc., care se poartă atîrnată de umăr cu o curea, în care se păstrează hărțile (cu caracter militar); (rar) portcart (2). Cf. DM. *Prinzînd din mers, de pe cuier, porthartul, îl salută pe tovarășul Turcu.* s. iunie 1960, 68, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: porthărți. - Și: porthárt s. n.
- Port-1 + hartă (după fr. porte-cartes).

PORTÍC s. n. 1. Galerie exterioară acoperită mărginită de o colonadă (uneori cu arcade), construită la intrarea (ori în jurul) unui edificiu, de-a lungul unei străzi, în jurul unei piețe, al unei grădini etc. și care servește de obicei ca loc de adăpost și de plimbare. Cf. DRU. *Va sosi la vechea catedrală... sf. Nicolai, unde va discălica pe piatra porticului (a. 1834).* URICARIUL, VIII, 190. *Zidirile publice, forul, porticele, băile și însuși templurile.* GTN (1836), 71bis²/6. *O piață imensă, rotundă, de ambe părți cercuită de portice gigantice, sprijinite pe patru sute de coloane.* CODRU-DRĂGUȘANU, c. 43. *Oameni care nu arată norodului Veneției alte fețe decît aceste tăcute guri de bronz pururea deschise sub porticii sfîntului Marco.* NEGRUZZI, s. III, 405, cf. II, 133. *Există, la extremitatea meridională a orașului München, un portic bazat pe coloane doreice.* FILIMON, o. II, 157. *Mai bine sub portice veniți să vă primblați și cu-ale voastre grații pe noi să ne-ncîntați.* ALECSANDRI, t. II, 335. *Atunci se-nălțară în Roma forul lui Traian cu toate edificiele decorative dimpre-juru-i: portice, bibliotecă, templu.* ODOBESCU, s. III, 72, cf. 74. *Dintre alte zidiri de care ne pomenesc inscripțiile dacice, mai amintim sala de gardă cu portice.* XENOPOL, I. R. I, 201, cf. 200, BĂRCIANU. *Se aciuie sub un portic și așteptă să se facă ziuă.* ANGHEL-IOȘIF, c. L. 34. *La umbră de portice în marmoră sculptate Pîn visele-nflorite visări nghirlandate.* PETICĂ, o. 147, cf. 131. *Sub porticul edificului s-a aranjat un al doilea pavilion de florile cele mai alese.* N. A. BOGDAN, c. M. 146, cf. NAUM, IST. ART. 173. *În spațiile castelului, la vreo sută de pași, se afla vechiul conac... cu un cerdac sprijinit pe stâlpi care îi împodobeau fațada ca un portic primitiv.* REBREANU, R. I, 80. *Marchiza... așteaptă în gondolă sub portic.* CAMIL PETRESCU, t. II, 212. *O gondolă cu vâl de purpură depunea pe Canal Grande, sub porticul Senioriei... pe solul lui Ștefan-Voievod.* SA-

DOVEANU, O. XII, 334. Brunelleschi a zidit, pentru a decora piața Santa Maria Annunziata, un portic care este prima construcție caracteristică a Renașterii. OȚEȚEA, R. 257, cf. DM. Porticurile au fost folosite mult în antichitatea greacă și cea romană. LTR², cf. DER. ♦ Fig. De ce-ntr-al dragostei portic Eu liniștirii să-i ridic litanii Când restul vieții mele nu-i ridic? LABIȘ, P. 266.

2. Instalație de gimnastică alcătuită dintr-un cadru (metalic) și dintr-o serie de aparate agățate de el cu ajutorul unor cîrlige. Cf. M. D. ENC.

— Accentuat și : (rar) *portic*. Com. IORDAN. — Pl. : *portice* și *porticuri*, (învechit, m.) *portici*.

— Din fr. *portique*, lat. *porticus*.

PORTICĂ s. f. v. *portecă*.

PORTICEĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui *portică* (1). *Frunză verde trei mărgele, Mă suii pe porticele. Să văd dragostile mele.* BIBIGESCU, P. P. 65.

— Pl. : *porticele*.

— *Portică* + suf. *-ea*.

PORTICURI s. n. pl. (Regional) Unelte agricole (Toplița). ALR SN I h 17/228.

— Etimologia necunoscută. Cf. *portecă*.

PORTIÉR s. m. (Învechit) Portar (1). *La nici un ambasador nu puteau intra înainte de a împărți provizorul lor bani puși în punguțe mici pentru portier, camerier.* BARIȚIU, P. A. III, 417. *Trăsei clopoșelul și numaidecît veni portierul.* FILIMON, O. I, 327.

— Pronunțat : *-ti-er*. — Pl. : *portieri*.

— Din it. *portiere*.

PORTIÉRĂ s. f. 1. Ușă cu geam la un automobil, la un vagon de tren sau la o trăsură închisă. Cf. ALEXI W., ȘAINEANU, D. U. *Se repezi de deschise portierele să poată cobori boierii.* REBREANU, R. I, 153, cf. 16. *Se auzi din stradă zgomotul unei mașini și pocnitura portierei care se închide.* GALACTION, O. A. I, 89. *Afară șoferii desehid portierele mașinilor, licitîndu-se.* C. PETRESCU, I. II, 194, cf. BUL. FIL. VI, 36. *Se urcă în automobil, trîntînd cu bruscheță portiera.* CĂLINESCU, S. 210, cf. 61. *Văzu, în aceeași clipă, cum mîinile fetei se desprind de pe marginea portierei.* GALAN, B. I, 102. *Sergentul opri mașina, coborî, deschise portiera din spate.* T. POPOVICI, S. 238, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Rare) Perdea, draperie atîrnată deasupra unei uși (pentru a o masca). Cf. BĂRCIANU, ALEXI W., ȘAINEANU, D. U., CADE. *Portiera de sub catapeasmă se mișcă ușor.* PREDĂ, R. 101, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat : *-ti-e*. — Pl. : *portiere*.

— Din fr. *portière*.

PORTIȘÓR s. n. (Regional) Diminutiv al lui *port* (II 1). *Ilenușă... Nu-ți mai pară fie rău După portisorul tău.* MARIAN, NU. 706.

— Pl. : *portisoare*.

— *Port*² + suf. *-isor*.

PORTIȚĂ s. f. Diminutiv al lui *poartă*.

1. Cf. *poartă*¹ (1). *Turcii... ieșiră pe o portiță ce era neștiută de oștile lui Jicmontu.* N. COSTIN, L. 585. *Cum s-au cîdit hatmanul de acole, au și deschis portița.* NECULCE, L. 162. *Luînd chip de tină ră copilă, Stete făjarnicul la portiță.* BUDAI-DELEANU, T. 286, cf. DRU, CLEMENS, LB. *Turcii... ies cu toții pe portița despre deal.* BĂLCESCU, M. V. 153. *Stătu la portița unei căsuțe.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Ajunghînd la casele Duducăi, el intră pe portița cea mică, sui scara.* FILIMON, O. I, 131. *Un gard trebuia încă, și o portiță, pe care să intre oamenii.* SLAVICI, N. I, 21. *Gardul care o înconjură avea o portiță.* ISPIRESCU, L. 58. *La portița unei case mici din strada Popa Tatu, e o tablă rotundă.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 227. [1] *n zori Lina sta-n portiță,*

Sălta-n vînt a ei altiță. COȘBUC, P. I, 49. *De cîrjă sprîjinît răsare Bătrînul preot la portiță.* GOGA, POEZII, 16. *Portița verdă apărea scîldată în raze de lună.* PETICĂ, O. 268. *Cînd era în portiță, trăsurile veneau de la biserică.* GÎRLEANU, N. 183. *De intri înainte de 10, vii pe poarta cea mare din uliță; de intri după 10, vii pe portița cea mică dinspre Vanghele.* HOGAȘ, DR. II, 50. *Înainte de a deschide portița însă, se uită prin ogradă.* REBREANU, I. 429. *Portița veche stă să cadă.* CAZIMIR, L. U. 61. *Auzi portița de fier, de la grilaj, închizîndu-se după ea.* C. PETRESCU, I. I, 54. *Se tira... pînă la portiță... să spioneze cu priviri fixe, cu gura strîmbă, trecătorii.* BRĂESCU, O. A. II, 21, cf. 329. *Să vii la noapte la portița de colo, din fundul ogrăzii.* SADOVEANU, O. VII, 327. *În curte intraseră pe din dos, pe o portiță știută numai de ai casei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 71, cf. 458. *Deschise cu greu portița așundată în zăpadă.* STANCU, R. A. III, 96. *Vîntul îmi scutură portița.* ISAC, O. 113. *Portița scîrșii ușor.* PREDĂ, M. 35. *Trîniți portița cu atîta putere, înet căzu toată zăpada de pe virfurile șipcilor.* s. iunie 1960, 12. *Plecă trîntînd portița cu putere.* T martie 1962, 21. *Cînd ieși seara pe uliță, Fluieră din fluiერიță, Să ies și eu la portiță.* JĂRNİK-BİRSEANU, D. 49, cf. 72. *Nu mă muștra, măiculică, Că ce șaz sara-n portiță.* FOLC. TRANSILV. II, 33, cf. 39. *Ți-era curtea împodobită Cu marmură și cu sticlă, Și portița poleită.* FOLC. MÓLD. I, 122. ♦ *Expr. Portiță de scăpare (sau, rar, de rezervă) = mijloc de a ieși dintr-o situație dificilă.* Cf. ZANNE, P. III, 316, TDRG. *Acea... pentru fiecare dificultate, zece porțiți de rezervă prin care să cadă tot în picioare.* C. PETRESCU, C. V. 286. *După un răstimp, văzusem portița de scăpare.* BRĂESCU, O. A. I, 24. *Avea todeauna o portiță de scăpare.* id. ib. 96. *Luă povestea de la capăt... să vadă unde găsește portiță de scăpare pentru sine.* VORNIC, P. 97.

2. *Poartă*¹ (2) mică la intrarea unei case, uși țără; p. ext. dispozitiv care închide un coteț, un dulap etc. *Mă băgă în harem pã o portiță ascunsă.* GORJAN, H. IV, 32/21. *Era un turn-nalt... avînd jos o portiță boltită.* ODOBEȘCU, S. I, 148. *Ion deschise portița cotejului.* REBREANU, I. 168. *Deschise saltarele și porțițele dulăptorului.* SADOVEANU, O. XI, 645. *Portița de fier se deschidea de-a dreptul pe trotuar.* VINEA, L. I, 51.

3. a) (Prin Mold., prin Munt. și prin Olt.) Cf. *poartă*¹ (3 e). Cf. CHEST. V 51/10, 52/78, ALR I 1 797/590, 850, 856, 878, 934, 940, ALRM SN I h 261.

b) (Prin sudul Transilv.) Cf. *poartă*¹ (3 f). *Trecerea la culmea muntelui... este posibilă numai prin anumite puncte, prin anumite despîcături de stîncă, pe care poporul după formațiunea lor le numește „fe-rastră“, „portiță“, „scară“.* TURCU, E. 146, cf. CHEST. IV 22/174d.

4. (Regional; și în construcția *de-a portița*) Numele mai multor jocuri de copii sau de figuri la unele jocuri de copii : a) joc în care doi copii, așezați față în față, se prînd de mîini formînd o barieră pe sub care trece un șir de copii. Cf. ȘEZ. XIII, 65, ALR II 4 381/728 ; b) joc în care mai mulți copii, plîmbîndu-se seara, se țin de mîini și strigă : „portiță, portiță!“ H IV 178 ; c) poziție, în formă de boltă, realizată cu ajutorul degetelor arătător, mijlociu și mare de la mîină, la jocul *de-a pietricelele*; *poartă*¹ (3 h). Cf. PAMFILE, J. II, 4.

— Pl. : *portife* și (rar) *portifi*. — Și : (regional) *poartă*¹ (CHEST. II 412/46), *purțită* (ALR I 655/364) s. f.

— *Poartă*¹ + suf. *-iță*.

PORTJARTIÉR s. n. Obiect de lenjerie femelască făcut dintr-un material textil (elastic), de care sînt fixate jartierele. *Pe un fotoliu, lăsați de cu seară, ciorapii, portjartierul... și cămașa de zi a Tzulufei.* VINEA, L. I, 67, cf. DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat : *-ti-er*. — Pl. : *portjartiere*.

— *Port-1* + *jartieră* (după fr. *porte-jarretelles*).

PÓRLAND subst. Ciment fabricat dintr-un amestec de calcar și de argilă fin pulverizat. Cf. LTR³ IV, 313, DEX.

- Din fr. portland.

PORTLANDIAN, -Ă adj., subst. (Geol.) 1. Adj. Care aparține ultimului etaj al jurasicului, care se referă la acest etaj. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

2. Subst. Ultimul etaj al jurasicului, caracterizat prin faună de amoniți, lamelibranhiate, gasteropode etc.; titanici. Cf. LTR³, DER, M. D. ENC., DEX.

3. Subst. Serie de straturi geologice din portlandian (2).

- Pronunțat: -di-an. - Pl.: (1) portlandieni, -e.
- Din fr. portlandien.

PORTMANTÓU s. n. Dispozitiv pe care se atină obiectele de îmbrăcăminte pentru a sta întinse, pentru a nu se șifona; umeras.

- Pl.: portmantouri.
- Din fr. portemanteau.

PORTMANUSCRÍS s. n. (Tipogr.) Clește de lemn care fixează pagina manuscrisului dinaintea culegătorului. Cf. V. MOLIN, v. t. 52, 26. Se deosebesc portmanuscrite simple și portmanuscrite circulare. LTR².

- Pl.: portmanuscrite.
- Port¹ + manuscris.

PORTMONÉL s. n. v. portmoneu.

PORTMONÉTĂ s. f. (Învechit, rar) Portmoneu. Cf. POLIZU.

- Pl.: portmonete.
- Port¹ + monetă.

PORTMONEU s. n. Un fel de pungă de piele, de pinză etc. în care se țin de obicei banii mărunți, (regional) pu ghilare ș, pule ar ț; p. ext. portofel (2); (învechit, rar) portmonetă. Fii așa de bun și alege-ți al portmoneu. DELAVRANCEA, s. 132, cf. ALEXI, w. De vreo trei ori l-am văzut cum scoate portmoneul lui cu colțuri de aur. GALACTION, A. 243. Profesorul a scos portmoneul și mi-a dat două mii de lei. VLASIU, D. 401. Se bucură că au ușurat portmoneul vecinilor. SADOVEANU, O. IX, 352. Scoase portmoneul și dădu comisionarului banii, iar scrisoarea o vtri în buzunar. CĂLINESCU, E. O. I, 98. N-am avut în buzunar nici o monedă. Eu le țin în portmoneu. id. ib. II, 260. Se scurmă în portmoneu, scoase hirtia, i-o dădu. STANCU, R. A. IV, 121, cf. 430. Cu degetele înmănușate scotocea într-un portmoneu. VINEA, L. II, 274, cf. ALR I 1 596/200, 214, 542, 690, 700, 708, 772, 776, 865, 934, 988.

- Pl.: portmonee. - Și: (regional) portmonél (ALR I 1 596/700; pl. portmoneluri, ib.), portomănu (ib. 1 596/542), portmonél (ib. 1 596/772, 776, 865; pl. portmonee, ib.), portmonéu (ib. 1 596/214, 708, 934; pl. portmonee și portmoneuri, ib.), portmoniu (ib. 1 596/200) s. n.

- Din fr. porte-monnaie.

PÓRTO¹ subst. Taxă care se plătește pentru expedierea prin poștă a unui scrisori, a unei sume de bani, a unui pachet etc. Cf. IARCU, D. S. II, 439/14, DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. R. A. 93, SCRIBAN, D., DM, DN, DEX.

- Și: (rar) port (pl. porturi, DDRF) s. n. id. ib., CADE.

- Din it. porto.

PÓRTO² subst. Specialitate de vin roșu sau (rar) alb, foarte dulce. Cf. CADE. Îmi faci plăcerea să guști un pahărel de porto? SADOVEANU, O. XI, 465. Luați cte un pahar de porto. VINEA, L. I, 46, cf. M. D. ENC., DEX.

- Din fr. porto.

PÓRTO³ s. d. v. port³.

PORTOCĂ s. f. v. portocală¹.

PORTOCĂL s. m. Pom fructifer mediteranean și subtropical cu frunzele persistente, cu florile albe și parfumate, cu fructe sferice, galbene-roșietice, comestibile; (învechit și regional) naramz, (învechit) oranz, (regional) năranci (v. n o r o a n c ă 1) (*Citrus aurantium* sau *sinensis*). Deosebitele saduri streine, lămii, portocali... snt cunoscute poate la toți lăcuitorii [i] orașului. CR (1833), 80³/28. Șesurile cele pline de livezi de olive și portocale. ib. (1848), 23³/42, cf. POLIZU. Iaca și buchetul...; un buchet vrednic de d-tal numai camelia și flori de portocală. ALECSANDRI, T. 1 687. În mijloc de grădine, într-o luncă cu verzi portocale Nălă-se ca într-un flor învălit palatul Selenei. EMINESCU, O. IV, 179, cf. DDRF, BARCIANU. Pentru noi, cei mai cunoscuți reprezentanți ai arborilor din țările calde snt portocalii și lămii. MEHEDIŢI, G. F. 174, cf. ALEXI, w., BIANU, D. S., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. Ne luptăm tot pentru livezi, tot pentru o pădure de portocali. GALACTION, A. 368. Algeria... este împărțită... din punct de vedere al fertilității în trei regiuni: Telle, cea de nord, acoperită de ogoare, de vii, livezi de portocali... BRĂESCU, O. A. II, 139, cf. DS. A umbat multă vreme până ce... s-au isprăvit dumbrăvile de sicomori, portocali și măslini. SADOVEANU, O. V, 484. Pe acest pământ... înflăorește portocalul. v. ROM. noiembrie 1954, 70. Briza răcorită aduce dintre insule mieareasma acrișoară a portocalului. TUDORAN, P. 337.

- Pl.: portocali. - Și: (învechit și regional) portocală s. f., (regional) portucăl (BORZA, D. 49) s. m.

- Derivat regresiv de la portocală¹. Cf. ngr. πορτοκαλλιά.

PORTOCĂLĂ¹ s. f. 1. Fructul portocalului, de formă sferică, învelit într-o coajă de culoare galbenă-roșiatică, zemos, aromăț și bogat în vitamine, cu gust dulce-acrișor, care conține uleiuri eterice; (învechit și regional) pomeranță (1), naramză¹, (regional) noroancă (2). Să [r]imești vo 8 sute de nărămze și 50 și pa[tru] de portocale și 35 de lămii (a. 1750). IORGA S. D. XII, 55. Un vas scobit care era în chipul uni gumătăși de portocală. IST. AM. 45^v/11. Nu crez să-ceară inima a-și trage asupra răzburarea și portocalele publicului. CR (1846), 32bis³/17, cf. POLIZU. Nu este bine a ținea în odaia în care dormim... flori de orange (potrucale). VASICI, M. II, 64/12, cf. LM. Unii cu brnză și ptne... alții cu portocale și sardele... ne înfl-neam pe treptele de piatră ale Academiei. DELAVRANCEA, T. 7. Retnviază... idilele patriarcale Cu feși frumozș culcași pe iarbă izbindu-se cu portocale. MACEDONSKI, O. I, 64, cf. 67, DDRF, ALEXI, w., TDRG. Pui zahar cît vrei să fie de dulce, pui inipere, izmă creașă, anghelică și coji de portocală. HOGAȘ, DR. I, 236, cf. ȘĂINEANU, D. U. Scoate din buzunarul șorfului o portocală sau rodie. BASSARABESCU, v. 5. Te-am văzut mușcând adineori din felia de portocală. C. PETRESCU, I. II, 155. Scoase din buzunarul hainei o portocală și-o oferi lui Simon. SAHIA, N. 105. Cumpărasem o portocală și i-am dat-o. VLASIU, D. 196, cf. 280. O portocală roșie ca un apus de soare. TEODOREANU, M. U. 144. Bucuria lui Moș Niculaie ținea toată țarna: portocalele cilmelor fierbinți se potriveau cu zăpada fărăi friguroase. ARGHEZI, P. T. 117, cf. id. B. 47. Unii oameni ne plac și ne aplaudă. Alții dau cu coji de portocale. STANCU, R. A. IV, 327. Portocala și derivatele ei au adus un prim lot de oameni de afaceri. v. ROM. noiembrie 1954, 76, cf. BELEA, P. A. 248. Ciorchini de porumbi sticloși de culoarea portocalei. BARBU, P. 60. Pot să iau o portocală? T decembrie 1962, 25. Cu gurița de migdale și

miros de portocale. ȘEZ. I, 75, cf. ALRM SN III h 956. ◊ (Ca termen de comparație, cu aluzie la culoarea sau la forma fructului) *Iese negru la iveală, Numai cîi o portocală, Un căpșor mirat de șinc.* TOPÎRGEANU, p. o. 37. *Și-i adevărat și că pămîntu-i rotund ca o portocală?* SADOVEANU, o. VII, 285.

2. (Bot.; prin nord-estul Olt.) Colăcel. (*Pelargonium pelatum*). LEXIC REG. II, 30.

3. (Bot.; prin Transilv.; prin confuzie) Portulac (1) (*Portulaca grandiflora*). Cf. BORZA, D. 136.

4. (Rar) Luminare lungă și subțire, răsucită ca un ghem, pentru a putea fi ținută mai ușor în mînă. *Lache scoate din buzunar o portocală, îi trage coada și ia... lumină.* CARAGIALE, o. I, 256, cf. DEX.

5. (La jocurile de copii) Cuvînt dintr-o formulă de eliminare. *Ala, Bala, Portocala, Cioc, Boc, Trei la loc.* ȘEZ. XV, 109.

— Pl.: *portocale*. — Și: (învechit și regional) *portucăiă*, (învechit) *portocă* (PANN, ap. DDRF), (regional) *potrocăiă*, *protocăiă*, *purtucăiă* (ALRM SN III h 956/836) s. f.

— Din ngr. πορτοκάλι.

PORTOCALĂ² s. f. v. portocal.

PORTOCALIU, -IE adj., s. n. 1. Adj. De culoarea portocalei¹ (1); galben-roșiatic, (franțuzism) oranj, (învechit și regional) naramzat, narangiu, părațic. *Îmbrăcat... cu haine portocalii.* PANN, E. II, 11/8, cf. POLIZU. *Cu șal verde de pambriu și bențiș portocaliu.* ALECSANDRI, T. 81. *Jos nu se vede omul la doi pași și sus pe cer se vede soarele portocaliu.* CARAGIALE, o. VII, 96. *Zorile și-au desfășurat apele lor portocalii.* DELAVRANCEA, T. 117, cf. MARIAN, CH. 53, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Rămîne în fundul zării o geană roșie, iar deasupra ei cerul înfii portocaliu, pe urmă de un galben... stins.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 156. *Sticle cu vin portocaliu și gogoșari deocheași, așezați ici-colo, înveseleau fața mesei.* BRĂTESCU, o. A. II, 258. *Și-mi izvorîră înainte ca din pămînt jîlțurile și canapelele de atlas portocaliu.* SADOVEANU, o. I, 702, cf. VIII, 385. *Linia uscatului devenea portocalie în aureola unui vast incendiu.* BART, E. 125. *Parcul avea mierle negre cu ciocul portocaliu.* ARGHEZI, S. IX, 55, cf. id. VERS. 289. *Un inel cu o enormă piatră portocalie.* CĂLINESCU, S. 164. *Erau acolo străie roșii și verzi... negre și portocalii.* v. ROM. aprilie 1954, 109. *Clar-obscurul multicolor al vitraiurilor roșii, vinete și portocalii.* VINEA, L. II, 183. *Crepusul, portocaliu... se transformă în albastru palid.* TUDORAN, o. 214. *Are pălăria de culoare portocalie deschisă.* BELEA, P. A. 158. *Era îmbrăcată într-o rochie portocalie.* PREDĂ, M. S. 28. *Intrară într-o odăie înaltă, luminată de o lampă... înconjurată de un mare abajur portocaliu.* BARBU, P. 321, cf. H III 263, IV 53. *Cu cercei portocalii, Cu buzele nărânzii.* TEODORESCU, P. P. 306, cf. ȘEZ. II, 91. *Cu fesul potricaliu, Cu tulpanu narangiu.* VASILIU, C. 179, cf. A V 25. ◊ (Adverbial) *Priviți aceste căsuțe... vopsite galben sau portocaliu.* GALACTION, A. 444.

2. S. n. Culoarea galbenă-roșiatică, a doua din spectrul solar, situată între roșu și galben; culoare portocalie (1); (franțuzism) oranj. *Portocaliul, galbenul, provin din vibrații mai repezi.* ENC. TEHN. I, 99, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *portocalii*. — Și: (regional) *potricaliu, -ie, potrocăiă, -ie* (ȘEZ. II, 91) adj.

— **Portocală¹** + suf. -iu.

PORTOCHELĂRI s. m. Toc de celuloid, de piele, de metal etc. în care se păstrează ochelarii. Cf. DEX.

— Pl.: *portochelari*.

— **Port-1** + **ochelari**.

PORTOFÉI s. n. v. portofel.

PORTOFÉL s. n. 1. (Învechit) Mapă¹, servietă etc. în care se țineau hîrtii de valoare, manuscrite, acte etc.; (învechit) portofoliu (2). *Aceeași gazetă face o numerație pe larg a darurilor cu care ambasadorul otoman, Halil Pașa, merge la Petersburg:... portofeluri (ghiozdane) de marochin turcești cusute cu fir.* CR (1830), 373²/3. *Lui Alecu trimăt un portofeul, adică un ghiozdan în care sînt toate zilele anului dispărîte prin luni.* KOGĂLNICEANU, S. 50, cf. 52.

2. Obiect de formă dreptunghiulară, confecționat din piele, material plastic etc., cu mai multe despărțituri, în care se păstrează cu sine (în buzunarul pantalonilor sau al hainei) banii de hîrtie, acte etc., (astăzi rar) portofoliu (3), (regional) pughilares, puleart, (argotic, rar) mușamă; p. ext. portmoneu. V. portvizit. Cf. I. GOLESCU, C. *Își deschise portofeliul, apoi... cîiti tare.* (1848), 3²/48. *Nu pot a avea mulți bani în cufării lor sau bilete de bancă în portofolele lor.* BREZOIANU, f. 164/6. *Scoase din sîn portofeliul.* PANN, P. V. III, 121/2, cf. POLIZU. *Am uitat portofelul acasă la țară.* CARAGIALE, o. II, 199. *Scoase din portofelul său un bilet de vizită.* SLAVICI, o. II, 79, cf. PAMFILE, VĂZD. 90. *Scoate hîrtiile din portofel, le numără de vreo trei ori.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 94, cf. 352. *Își scoase portofelul și numără pe masă cinci bilete.* AGÎRBEANU, A. 357, cf. 33. *Îi puse în portofel vreo două scobitori.* GÎRLEANU, N. 78. *Da, da, firește, făcu Belciug scofînd portofelul, din reverenda bofîță.* REBREANU, I. 265, cf. id. R. I, 12. *Te înșioră rizînd cu dinți de lupoaică, cerîndu-ți portofelul.* BRĂTESCU, o. A. I, 268. *Portofelul răvășit, care dovedea jaful, arăta și numele mortului.* POPA, V. 59. *Cu gesturi febrile scoase portofelul, trase din el un pliculeț.* VOICULESCU, P. I, 311. *Ce-ai putea să ai în buzunar? Un portofel. Și în portofel citeva hîrtii.* STANCU, R. A. I, 218, cf. IV, 253. *Pentru omenirea cu portofel mai gros și cu gusturi mai gingașe erau două locanțe mai arătoase.* PAS, L. I, 57. *Îi buzunărea luîndu-le portofelele, inelele, ceasornicele.* CAMILAR, N. I, 196, cf. 298. *Se supuse și scoase actul din portofel.* PREDĂ, R. 241, cf. ALR I 1 596/508, 600, 740, 900, 980. *Iar de nu, un bănișor, Să-l punem la portofel.* FOLC. MOLD. I, 321. ◊ (Regional) Pungă pentru tutun. V. tabacheră. (Corni-Botoșani). ALR I 1 544/418.

3. (Învechit, rar; în forma *portăfeil*) Portofoliu (1). *Lordul Durham... în loc să intre în ministeriu, el se gîtește despre o călătorie în conținenți (Europa). Însă toată lumea știe că de multe ori acest fel de călătorii... rămîn jos cînd este vorba despre portăfeil.* CR (1833), 259²/43.

— Pl.: *portofele* și (învechit și regional) *portofeluri*. — Și: (franțuzism) *portfêl, portfêu* (GRAUR, E. 71), (învechit) *portofel, portofel, portfêl, portfêl* (VALIAN, V.), (învechit, rar) *portăfeil* (CR 1833, 259²/43) s. n.

— Din fr. portefeuille.

PORTOFELĂR s. m. (Ieșit din uz) Meseriaș care confecționează portofele (2). Cf. L. ROM. 1961, nr. 3, 235.

— Pl.: *portofelari*.

— **Portofel** + suf. -ar.

PORTOFÉUL s. n. v. portofel.

PORTOFÓI s. n. v. portofel.

PORTOFÓLIU s. n. 1. (Livresc; de obicei urmat de determinări) Funcție, titlu de ministru (1); ministru (3), (învechit, rar) portăfeil (v. portofel 3). *N-a vrut să priimească portofoliul coloniilor.* CR (1846), 5¹/20. *N-a căzut niciodată în ispița de a pofti... un portofoliu ministerial.* GALACTION, A. 323. *Un portofoliu ministerial, iată ce poate completa strălucit o carieră universitară.* C. PETRESCU, R. DR. 302, cf. id. C. V. 132. *Avocatul scund, negricios... deținea portofoliul justiției.* STANCU, R. A. II, 287, cf. IV, 375. ◊ *Ministru fără portofoliu* = ministru (1) care face parte

dintr-un cabinet ministerial, fără a conduce un domeniu de activitate determinat.

2. (Învechit) Portofel (1). *Eu am'asupra-mi portofoliul în care îmi scriu oricâte fac pe fiecare zi.* CR (1848), 3²/72. *El cearcă nencetat Să vadă de-s închise...* Lădița, portofoliul și sipelele toate. NEGRUZZI, s. II, 209. *Instrucțiunile ce aducea erau consemnate în portofoliul său, scrise chiar de mina lui Lamartine, adresate lui C. A. Rosetti și lui Ion Ghica.* GHICA, s. 714. *N-am scris nici un vers, nici o linie de proză...* Prin urmare portofoliul meu este tot atât de gol ca și saltarul d-tale. ALECSANDRI, s. 111, cf. 63, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DEX.

3. (Astăzi rar) Portofel (2). [Donici] făcea din cînd în cînd cite o fabulă și după ce o cetea amicilor săi, o ascundea degrabă în portofoliu. NEGRUZZI, s. I, 335. *El deschise un portofoliu și scoase bilete de cite o mie.* AGÎRBIȚEANU, s. P. 143. *Dintr-un portofoliu scoase niște fotografii și-i arătă, falnic și mișcat, înții copilașii...*, apoi pe nevastă-sa. REBREANU, P. S. 76. *Dau să plătesc, să scot portofoliul.* id. n. 179. *Am vîrit bancnotele îndărăt în portofoliu.* SADOVEANU, O. IX, 503, cf. v, 421. *Scoase portofoliul și, lustrîd cîteva bancnote, le întinse bătrînei.* CĂLINESCU, s. 44, cf. 47.

4. Efecte, valori, acțiuni bancare sau comerciale. *Un bancher... va putea reesconta portofoliul la un alt bancher.* I. PANȚU, PR. 46, cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

5. Totalitatea lucrărilor manuscrise aflate în evidența unei edituri, în scopul publicării lor. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: portofolii. — Și: (învechit) portfóllu s. n. ALEXI, W.

— Din ngr. πορτοφόλι. it. portafoglio.

PORTO-FRANC s. n. Port³ (1), parte a unui port³ sau zonă situată pe litoral cu regim vamal special, în care mărfurile importate, exportate sau aflate în tranzit nu sînt supuse taxelor vamale și nici vreunei formalități fiscale. *Sînt și mulți străini din toate părțile, fiind mare șchelă cu porto-franc.* GOLESCU, I. 78. *Hotărîrea împărătească... a făcut cetatea Veneției să se bucure de folosurile unui porto-franc (liman slobod).* CR (1830), 421²/31, cf. NEGRUZZI, s. I, 36, ȘĂINEANU, D. U., CADE, JORDAN, L. R. A. 229, SCRIBAN, D., DM, DER, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (rar) porto-francuri. SCRIBAN, D. — Și: porto-franco, (învechit) port-frâne (NEGRUZZI, s. I, 36) s. n.

— Din it. porto-franco.

PORTO-FRANCO s. n. v. porto-franc.

PORTOGHÉZ, -Ă s. m. și f., adj. v. portughez.

PORTOLÁC s. m. v. portulac.

PORTOLĂCĂ s. f. v. portulac.

PORTOLÁN s. n. v. portulan.

PORTOMĂNAU s. n. v. portmoneu.

PORTOPÉU s. n. v. portepu.

PORTPĂGINĂ s. f. Suport de hîrtie sau de carton pe care se așază zațul tipografic al unei pagini pentru a putea fi transportat. Cf. V. MOLIN, v. T. 64, DM, DN, DEX.

— Pl.: portpagini.

— Port-1 + pagină (după fr. porte-page).

PORTPÉRIE s. f. 1. Organ al unei mașini electrice pe care sînt fixate periile (2) de contact. *Linile respective de pe colector și portperii * fie în prelungire.* ORBONAȘ, MEC. 137, cf. DP, DN, M. D. ENC., DEX.

2. Suport pe care se țin periile (1). Cf. DM, DEX.

— Pl.: portperii.

— Port-1 + perle.

PORTRÉT s. n. 1. Pictură, desen, sculptură, fotografie etc. care reprezintă chipul, figura unei persoane; (învechit) obraz (3). *Fac felurimi de icoane, portreturi și-alte lucruri destul de frumoase.* PLEȘOIANU, AB. 72/10. *Multe vechi portreturi a marilor enei.* AR (1829), 180²/22. *În cabinetul său află împărăteasa portretul tătîne-său.* ib. (1830), 23²/20. *Sultanul a dăruit solului portretul său în brilianturi.* CR (1832), 263²/28. *Au dat să-l zugrăvească, făcînd două portreturi, din care unul s-au trimise la Petersburg.* ALBINET, M. 39/2. *Venirea [doamnei] Sturza acolo este ca să capete decorație, de nu un portret al sultanului.* BĂLĂSCU, ap. GHICA, A. 550. *N-ar fi de cuvință a ne da înapoi unul altuia scrisorile și portreturile noastre?* CR (1848), 5⁴/38. *Trebuie să facem chipul trecutului, precum se face la ceasul morții portretul unei rude.* RUSSO, s. 16. *La monastirea Statina, zidită de el, se vede și astăzi portretul lui și a familiei sale.* NEGRUZZI, s. I, 165, cf. POLIȚU. *La un zugrav foarte vestit mergînd din întîmplare Portretul meu îi comandai.* ALEXANDRESCU, O. I, 324. *Pe păreți, în fața publicului, se văd portretele împăratului Nicolae și a sultanului.* ALECSANDRI, T. 1422. *Se vedea pe păreți portretul lui Enăchiță Văcărescu.* ODOBESCU, s. I, 262, cf. 338. *Un portret... atîrnat în afumatul părete.* EMINESCU, N. 37. [Străbunii] roșesc din înălțimea portretelor auguste, *De strîmța reden-golă...* A celui care-și zice nepot de cruciați. MACE-DOANSKI, O. I, 24, cf. 9. *Pictorii noștri vor continua de a face portrete.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 26, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Portretul odată scos din ramă, cadrul nu mai spune adeseaori nimic.* ANGHEL, PR. 13. *Ochii portretului părură că se uită mirași la el.* ANGHÉL-IOȘIF, C. L. 17, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Le duce rînd pe rînd: saltetele, macatul...*, portretul, oglinzile. BASSARABESCU, V. 94. *De cîtuva timp nu mi-a rămas decît să privesc un portret: o femeie pe gînduri.* BACOVIA, O. 226. *Vom vedea încă o dată portretele lui Iser.* GALAC-TION, A. 146, cf. 132. *Mi-au dat portretul prin gazete.* TOPÎRCEANU, P. O. 56. *Trăia bine pentru că făcuse portretul tuturor gradașilor.* BRĂDESCU, O. A. II, 139. *A văzut pe birou sau pe perete, deasupra raftului cu cărți, două portrete.* SEBASTIAN, T. 269. *Am început să lucrîc, în cancelaria bateriei, un portret în pastel.* VLASIU, A. P. 429, cf. TEODOREANU, M. U. 157. *Raluca poartă în portret părul împărțit cu romantică eleganță în două zone netede, printr-o cărare la mijloc.* CĂLINESCU, E. 29. *Se opri în fața portretului, privindu-l cu luare-aminte.* SADOVEANU, O. XI, 217, cf. X, 615. *În Gioconda... Leonardo a creat o nouă formă de portret.* OȚETA, R. 285. *Ar vrea să ne facem portreturile.* CAMIL PETRESCU, O. II, 128. *Să vii să-mi faci portretul, tinere.* STANCU, R. A. I, 168. *În sala cea mare, cu portretul sultanului...*, aerul era înăbușitor. V. ROM. iunie 1954, 67. *Ai o'figură care mă interesează și vreau să-și fac portretul.* PREDA, R. 318. *Poate mai relevant pentru ultima fază a portretului în opera lui Medrea este chipul poetului Ovidiu, bronz așezat pe șoseaua Kiselef din București.* V. ROM. martie 1963, 125. *Ne-a dat... la fiecare un portret.* GRAIUL, I, 36, cf. 398, A III 8, 18, IV 1, v 34. ♦ P. e x t. (Învechit, rar) Figură, chip, față. *Sînteți bine și frumoase și o socotesc prisos Să mai ședeți în oglindă c-un portret așa frumos.* PR. DRAM. 98. ♦ F i g. (Rar) Persoană care seamănă perfect (la chip) cu alta (de obicei cu o rudă). *Acest copil e portretul tatălui său.* CADE, cf. SCRIBAN, D.

2. Prezentare, înfățișare a aspectului fizic sau moral al cuiva într-o operă literară, întîlnită de obicei în speciile genului epic; specie literară care cultivă acest mod de prezentare; p. g e n e r. prezentare, înfățișare (în scris) a unei epoci, a unei societăți, a unei stări de lucruri etc. *Spre săvîrșirea portretului sau zugrăvirii lor, noi le vom scrie și portul.* AR (1829), 247²/20. *Iată cum îi descrie portretul un călător german.*

CR. (1848), 14/14. *Ați făcut niște frumoase portreturi despre sofiile dv. NEGRUZZI, s. I, 77. Acest istoric... ne arată superbul portret al lui Decebal. BOLLICAC, o. 288. Să urmăm unor autori care, voină a descrie un portret, întrebându-se chipul obișnuit în pașporturi. ALECSANDRI, o. p. 61, cf. id. s. 29. În câteva trăsături îi făcui portretul și biografia ei. BOLINTINEANU, o. 390. Adaog... portretul cinelui făcut în versuri elinești de Opiar. ODOBESCU, s. III, 64. Publicarea lor mă scutește de a zugrăvi portretul iubitului prieten care, le-a scris. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 31. Sînt nume sugestive care, în cinci litere, își sintetizează un portret întreg. HOGAȘ, DR. I, 312. Vreau să-i arăt portretul pe care i l-am publicat în ediția noastră ilustrată... Trebuie să vi-i ceteș neapărat. CAMIL PETRESCU, T. I, 16, cf. id. o. II, 601. Problema portretului îl preocupă mult pe Hasdeu. VIANU, A. P. 141, cf. 32, 64. Cînd Grivița Roșie era numai Grivița, Grivița urită, neagră, posomorită, funebă și suspinată, portretul ei și al timpului ne înfloară. ARGHEZI, B. 141. Începu să-i povestească întâmplări din școală, să-i facă portretul profesorilor. CĂLINESCU, E. O. I, 59. Portretul moral e construit cu aceeași grijă, din elemente adecvate. v. ROM. ianuarie 1954, 174, cf. BARBU, P. 167. Domnului rău și lacom de averi i se face un portret, după o viziune specific populară, s. aprilie 1960, 72. Din mozaicul scheciurilor se disting fugare portrete satirice. T iunie 1964, 86.*

— Pl.: portrete și (învechit) portreturi. — Și: (învechit și popular) potrét s. n., (regional) potrée (GREGORIAN, CL. 61, CV 1950, nr. 4, 34) s. f., potrít (A IV 1), patrét (ALBT II 228, A V 34), putrét (GRAIUL, I, 398) s. n. — Din fr. portrait. — Pentru patret, cf. rus. портрет.

PORTRETĂ vb. I. Tranz. (Învechit) A face un portret (1), a înfățișa într-un portret. Cf. STAMATI, D., POLIZU. *Amîndoi acești piciori și-au împărțit... favoarele curții Franței... portretînd pe rînd toți cîntii cei mai ațeși. ODOBESCU, s. III, 139, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.*

— Prez. ind.: portrețez.

— V. portret. Cf. germ. porträtieren.

PORTRETĂR s. m. (Învechit) Portretist (1). Cf. POLIZU, LM. *Găsim... în Germania pe... portretarul vînatului înjunghiat de prinșorii și de grofii nemțești. ODOBESCU, s. III, 130, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.*

— Pl.: portretari.

— Portret + suf. -ar.

PORTRETĂRE s. f. (Învechit) Portretizare (2). POLIZU.

— Pl.: portretări.

— V. portreta.

PORTRETIST, -Ă s. m. și f. 1. Artist plastic, autor de portrete (1); (învechit) portretar. Cf. POLIZU. *Nu e chip a înțelege cum portretistul ar fi adoptat pentru un bust o asemenea poză. HASDEU, I. V. 237, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Se uita la ea ca la o cadă minunată, pictată de un portretist de talent. BART, E. 311. Tizian a fost și un mare portretist. OȚETEĂ, R. 289. Pacurea, portretist de cel mai elocvent talent, a făcut busturi mari atrăgătoare. OPRESCU, s. 142, cf. 31. Ca portretist, tot ce era mai cu vază în București, bărbați și femei, pozează înaintea lui. CONTEMP. 1956, nr. 494, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX.*

2. Scriitor, autor de portrete (2). *Ceea ce izbutește să ne intereseze cu adevărat [la Hasdeu] este tot intuiția portretistului artist. VIANU, A. P. 142. Este... caracteristic, pentru arta de portretist a lui Odobescu, asocierea dintre notele fizice și cele morale. id. M. 195. Fidel virtuților sale de portretist și creator de caractere durabile... nu compune elementele de pitoresc și culoare pentru valorile lor. T februarie 1962, 65, cf. M. D. ENC., DEX.*

— Pl.: portrețiști, -ste.

— Din fr. portraitiste.

PORTRETISTIC, -Ă s. f., adj. 1. (Gen al artelor plastice) al cărui obiect este portretul (1). *Pictura de gen a atins în cadrul artei realiste ruse din sec. 19 — alături de pictura istorică și de portretistică — cea mai înaltă înflorire a ei. CONTEMP. 1954, nr. 379, 3/4. Evoluția portretisticii în opera lui Cornel Medrea se poate urmări... în bustul poetului Șt. O. Iosif. v. ROM. martie 1963, 125, cf. M. D. ENC., DEX.*

2. (Procedeu literar sau specie literară) care folosește portretul (2). *Arta portretistică este grea. LOVINESCU, c. v, 28, cf. id. s. II, 3. Chiar cu prilejul portretisticii lui N. Iorga am remarcat rapiditatea elocventă a trăsăturii. VIANU, A. P. 160. În portretistica literară a secolului al XIX-lea, era folosită încă metoda alcătuirii portretelor din substantive. id. M. 194. Caracterul realist al portretisticii sale decurge din faptul că trăsăturile eroilor nu sînt încărcate cu nici un fel de atribute suplimentare. CONTEMP. 1949, nr. 160, 2/6. Poetul florilor a cultivat o portretistică de o colorată violență. CONSTANTINESCU, S. I, 30. Altea pagini din studiile, eseurile și portretistica sa, dezvăluie o nobilă sensibilitate care nu e alta decît a poetului. GL 1958, nr. 206, 1/2. Într-o astfel de manieră de povestire, descrierile portretistice capătă o înfățișare caracterizată prin laconismul lor. L. ROM. 1959, nr. 3, 60. Modalitatea dominantă a cărții e portretistica, portretul reieșind din povestirea unei vieți. GL 1961, nr. 365, 2/4, cf. DEX.*

— Pl.: portretistici. Gen.-dat. și: (f., rar) portretisticii.

— Portret + suf. -istică.

PORTRETIZĂ vb. I. Tranz. (Folosit și a b s o l.)

A realiza un portret (2), a înfățișa printr-un portret. *Sînt portretizați pe limba lui Voltaire mai marii vremii din principate. CAMIL PETRESCU, o. I, 261. Nobilii și ofițerii imperiali sînt portretizați cu mai multă simpatie decît răsculații. v. ROM. ianuarie 1954, 209. În ele sînt portretizate trei stadii ale dezvoltării conștiinței intelectualului. CONTEMP. 1956, nr. 483, 2/1. Știe să portretizeze cu finețe și cu economie de mijloace. T mai 1964, 80.*

— Prez. ind.: portretizez.

— Portret + suf. -iza.

PORTRETIZĂRE s. f. 1. Acțiunea de a portretiza și rezultatul ei. *Descrierile din natură, puterea evocării și mai cu seamă portretizarea figurilor, sînt de această zestre personală căpătată în familie. v. ROM. ianuarie 1958, 181. Construcția s-a mlădiat aici și după preocupările de analiză literară, după intențiile de portretizare. ib. februarie 1960, 128. Scriitorul le-a surprins, cu laconismul limbajului teatral ce-i caracterizează stilul și mijloacele de subtilă investigație psihologică și portretizare dramatică, cîteva trăsături definitorii. T februarie 1962, 65. Regia a lucrat în sensul unei concilierii a portretizării și analizei psihologice cu expresia și atitudinea declamativă. ȘCINTEIA, 1965, nr. 6663, cf. M. D. ENC., DEX.*

2. Reprezentare a unui personaj prin procedee plastice; (învechit) portretare. *Uneori artiștii îl surprind și îl redau mai viu în procesul muncii, în atitudinile lui la lucru sau în clipele de răgaz, decît prin portretizări directe. CONTEMP. 1962, nr. 845, 6/2.*

— Pl.: portretizări.

— V. portretiza.

PORTRETURĂ s. f. (Rare) Portretistică (2). *Portretura să nu transcrie fizionomii și nici nu desface analitic sentimente și instincte. CONSTANTINESCU, S. I, 70.*

— Din fr. portrature.

PORTSABIE s. f. Dispozitiv din piele, metal sau stofă, atașat la centura militară sau la șa, în care se fixează și se poartă sabia; (învechit) portepu. Cf. LTR² XVII, 18, DN, DEX.

— Scris și: port-sabie. LTR² XVII, 18. — Pl.: port-săbit.

— Port-1 + sabie.

PORTSÁRT s. n. Platformă fixată pe bordajul lateral al unei nave, care servește la fixarea sarturilor catargului. Cf. ABC MAR., DN.

— Scris și: *port-sart*. ABC MAR. — Pl.: *portsarturi*.
— **Port-1** + *sart*.

PORTSATELÍT s. m. Element de legătură între un element central al unui mecanism planetar și satelitul sau sateliții acestuia. Cf. SFC I, 163, 188, LTR² XV, 254, SCL 1960, 737.

— Scris și: *port-satelit*. LTR² XV, 254. — Pl.: *port-sateliți*.

— **Port-1** + *satelit*.

PORTSCŪLĂ s. f. Dispozitiv de prindere a unei scule, în vederea minuirii ei; portunealtă. Cf. DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *portscule*.

— **Port-1** + *sculă* (după fr. *porte-outil*).

PORTSEMNAL s. n. Suport montat pe un vehicul, pentru a susține felinarele de semnalizare. Cf. DM, DN, DEX.

— Pl.: *portsemnale*.

— **Port-1** + *semnal*.

PORTSTINDÁRD s. n. (Rar) Portdrapel (1). Cf. CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/5.

— Pl.: *portstindarde*.

— **Port-1** + *stindárd*.

PORTTABÁC s. n. (Rar) Tabacheră. *Un portabac cu muzică: are două cîntece (scoate portabacul și-l face să cînte)*. CARAGIALE, O. VI, 237. *Scoase porttabacul și începu să-și răsucescă o altă țigară*. SADOVEANU, O. VIII, 254, cf. DEX.

— Pl.: *porttabacuri*. — Și: *portabăe* s. n.

— **Port-1** + *tabac*.

PORTȚIGÁR subst. (Rar) Tabacheră. *Scoate un portțigar din buzunar*. ALECSANDRI, AP. CADE, CF. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: ?

— Din fr. *porte-étigare(s)*.

PORTȚIGARÉT s. n. 1. Cutie paralelipipedică de metal, de lemn, de piele etc. în care se păstrează țigările; tabacheră, (rar) portțigar, porttabac. *Îmi întinse portțigaretul de marochin cu țigări parfumate*. C. PETRESCU, S. 223. *A trecut în cealaltă cameră și revine cu portțigaretul de aur și de email, cu desen cubist*. ID. I, II, 232. *Îl ținea cu un portțigaret de lemn, în chip de dulăpior, de pe măsufa de fumat*. VINEA, L. II, 239, cf. DN, M. D. ENC., DEX.

2. Mic tub de chihlimbar, de os, de lemn, de material plastic etc. în care se introduce țigara pentru a fi fumată. *Fumează dintr-un portțigaret lung de două palme de baga, roșiatic*. CAMIL PETRESCU, P. 95, cf. DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *portțigaretete*. — Și: (rar) *portțigaretă* s. f. CAMIL PETRESCU, T. II, 40.

— Din fr. *porte-étigarette(s)*.

PORTȚIGARÉTĂ s. f. v. *portțigaret*.

PORTUÁR, -Ă adj. Care aparține portului³ (1), referitor la port³, care are loc în port³, de port³. *Prin fața lor se desfășoară la o scară redusă construcțiile portuare*. CONTEMP. 1948, nr. 104, 24/1, cf. V. ROM. decembrie 1950, 51. *Agentul, aici ca în toate porturile, este gazda care ne primește, ne aprovizionează, rezolvă formalitățile portuare*. TUDORAN, O. 163. *Nava poate acosta în orice fel de port, încărcarea și descărcarea nedeprinzând de instalația portuară*. SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 950, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Despre orașe, localități etc.) Care are port³ (1). *Traficul naval a început să fie deser-*

vit de 12 linii care au legături... cu trenurile ce sosesc în orașele portuare. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 856, cf. DEX.

— Pronunțat: -tú-ar. — Pl.: *portuári*, -e.

— Din fr. *portuaire*.

PORTUCÁL s. m. v. *portocal*.

PORTUGÁL, -Ă s. m. și f., adj. (Învechit) 1. S. m. și f. Portughez (1). *S-au supus portugaliilor*. IST. AM. 74⁷/13.

2. Adj. Portughez (2). *Din limba latină s-au născut limba... portugali*. ANTROP. 206/7.

— Pl.: *portugali*, -e.

— Derivat regresiv de la n. pr. *Portugalia*.

PORTUGHÉZ, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Portugaliei sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Portugalia; (învechit) portugál (1). *Portughezii au gonit pe olandezi*. IST. AM. 74⁷/10. *Cu astă portugheză... aș fi fost cel mai înfătorat din bărbăți*. CR (1848), 9²/76, cf. BĂRCIANU. *O portugheză, o femeie din Portugalia*. C. PETRESCU, I, I, 7. *La cazinoul din Constanța apare o portugheză*. VIANU, A. P. 377, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparține Portugaliei sau portughezilor (1), privitor la Portugalia sau la portughezii, originar din Portugalia; (învechit) portugál (2), (învechit, rar) portughezesc. *O corabie portogheză... a plecat de la Sin Mihel de la 12 iunie*. CR (1829), 144²/24. *Scrisori particulare de la Lisabona înștiințează că soldații portughezi s-au revoltat din nou*. IB. (1831), 291²/8. *Nu era fiica unui bancher portughez?* IB. (1848), 9²/65. *Descifrase... la piano romanța portugheză*. C. PETRESCU, I, I, 7. *Îl cheamă ca pe-un nobil portughez*. SADOVEANU, O. IX, 235. *Limba portugheză... are cel mai vechi document de limbă din anul 1192*. GRAUR, I. L. 202, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită de portughezi (1). *În limbile romanice, cona continuat să fie productiv, dar numai în italiană, spaniolă și portugheză*. SFC II, 25, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *portughezi*, -e și (rar, m.) *portugheji* (DEX).

— Și: (învechit) *portoghéz*, -ă s. m. și f., adj.

— Din fr. *portugals*, it. *portoghese*.

PORTUGHEZÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Portughez (2). *Din trei corăbii portughezești eșite de la Plimut... au sosit la Rio numai una*. AR (1829), 36²/34.

— Pl.: *portughezești*.

— **Portughez** + suf. -esc.

PORTULÁC s. m. (Bot.) 1. Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunzele cilindrice, cărnoase, cu florile mari, viu colorate și care se deschid numai la soare, cultivată ca plantă decorativă mai cu seamă printre pietre; agurijoară, (regional) ciuelănaș, gheață, ghețșoară, grăjnicioară, pietricică (II 1), iarbă-grasă (-de-grădină), (învechit, rar) porcire (2) (*Portulaca grandiflora*). Cf. POLIZU, ALEXI, W. *Este floarea de piatră a portolacului, care între foile cărnoase deschide ochiul mare, nevinovat al florii multicolore*. IORGA, P. A. I, 21, cf. PANȚU, PL. *Vechii proprietarii făcuseră un drum de caldarâm care era acum aproape îngropat în ierburi și în flori de portulac*. GALACTION, O. A. I, 349. *A fost odinioară și-un castel Cu brlu multicolor de portolac*. TOPÎRCEANU, O. A. I, 334. *Nelipsită din multe grădini este portulaca (*Portulaca grandiflora*), de loc de prin Brazilia*. SIMIONESCU, FL. 398, cf. BORZA, D. 136.

2. (Rar; și în sintagma *portulacă vulgară*, BRANDZA, FL. 203) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). Cf. POLIZU, BRANDZA, FL. 203, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *portulaci*. — Și: *portulăcă* s. f., *portolăe* s. m., (regional) *portulăchle* (BORZA, D. 136), *portolăcă* (PANȚU, PL.) s. f.

— Din germ. *Portulak*, fr. *portulaca*, lat. *portulaca*.

PORTULACĂ s. f. v. portulac.

PORTULĂCHIE s. f. v. portulac.

PORTULÂN s. n. 1. Hartă de navigație folosită în evul mediu. Cf. I. GOLESCU, c. *Ținuturile românești au fost reprezentate și în portolanele construite în veacurile al XV-lea și al XVI-lea în țările apusene și în special în Italia*. MG I, 17, cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

2. Ghid tipărit care conține informații geografice, istorice, politice și economice asupra țărilor dintr-o anumită zonă de navigație, precum și date cu privire la farurile, zonele de ancoraj, posibilitățile de ancorare și reparare a navelor etc. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, ABC MAR., SCRIBAN, D., DM, LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : portulane. — Și : portolân s. n.

— Din fr. portulan. — Portolan < it. portolano.

PORTUNEĂLTĂ s. f. Dispozitiv de prindere a unei unelte, în vederea mînuirii ei; portsculă. Cf. DM, DP, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : portunelle.

— Port-¹ + unealtă (după fr. porte-outil).

PORTURĂ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov. ; complementul indică bunuri materiale) A sechestra. LEXIC REG. 106:

— Prez. ind. : porturesc.

— Cf. portărel.

PORTUȚ s. n. (Prin Maram., în poezia populară) Diminutiv al lui port² (II 1). *Că glăsușu-i bărbătesc Și portuțu femeiesc*. BÎRLEA, B. 30. *Să-mi cernesc eu portuțu, Că m-o lăsat mindruțu*. T. PAPAHAĞI, M. 29.

— Pl. : portuțuri.

— Port² + suf. -uț.

PORTUȚĂ s. f. (Într-o poezie populară) Portiță (1). *Trecui aseară călare, Pre la poarta duminale. Te văzui eu în portuță, În subțirele polcuță*. EPURE, P. 43.

— Pl. : portuțe.

— Poartă¹ + suf. -uță.

PORTVIZÎT s. n. Obiect de formă dreptunghiulară, confecționat din piele, material plastic etc., cu mai multe despărțituri, în care se păstrează mai ales cărți de vizită, acte, documente etc. V. portofel (2). *Știu că ai în portvizit scrisoarea imprudentă a tatălui meu*. CAMIL PETRESCU, T. I, 330. *Îl văd că scoate portvizitul*. ULIERU, C. 92. *Spune drept, n-ai vrut să furi portvizitul domnului Solo?* ARGHEZI, S. XI, 26. *Scoate portvizitul ca să arate dovezile*. V. ROM. noiembrie 1954, 21. *Scoase dintr-un portvizit o scrisoare pusă acolo în evidență*. VINEA, L. II, 240. *Scoase câteva fotografii din portvizitul de piele neagră*. BARBU, Ș. N. II, 159.

— Pl. : portvizitte.

— Din fr. porte-visite.

PORTVÓCE s. f. v. portavoce.

PÓRȚĂ s. f. v. porție.

PORȚĂLÂN s. n. v. porțelan.

PORȚELÂN s. n. 1. Material ceramic vitrifiat și translucid, alb, alb-albăstrui, gălbui etc., obținut prin arderea la temperaturi ridicate a unei paste de caolin, cuarț și feldspat, folosit la fabricarea vaselor industriale sau de laborator, a izolatoarelor electrice, a vaselor de uz casnic sau a unor obiecte decorative; (regional) marmură¹ (3). *Au primit... 1-ștuh porțelan-tu-hel* (a. 1766). IORGA, S. D. XII, 81. *6 telere de portzolan* (a. 1817). id. ib. 174. *Vase... mai frumoase se fac din pămînt de porțelan*. FULEA, B. 50/5. *Zarfuri cu brillanturi dimpreună cu feligenile lor de porțelan de China*. CR (1830), 373/22. *Dulcefurile în chisele de*

porțelan de China. ib. (1846), 140²/49. *Lămpi mari de bronz, cu globuri de porțelan*. VLAHUȚĂ, S. A. III, 11. *Pasta porcelanei este esențialmente compusă din caolin pur, amestecat cu... cuarț și... feldspat*. PONI, CH. 236. *Aceiași ingerași de porțelan sub sticle*. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 39, cf. ALEXI, W. *Un ceainie de porțelan*. BACOVIA, O. 222. *Ceștile de porțelan izolator de pe parii de telegraf*. GALACTION, A. 416. *O vitrină cu cești de porțelan pictat*. CAMIL PETRESCU, T. II, 343. *Trebuie să mai existe undeva ceașca de porțelan stîrbită*. C. PETRESCU, I. I, 253. *Lampă de petrol, cu abajur alb, rotund, de porțelan*. SEBASTIAN, T. 257. *Prin ușa întredeschisă pătrundea... dîra verde a lămpii cu abajur de porțelan*. TEODOREANU, M. II, 59. *Sorba din ceașca de porțelan, cu ochii duși pe întindările încete în aurul soarelui*. SADOVEANU, O. II, 652, cf. VIII, 260. *Porțelanul se obține prin topirea unui amestec de cuarț, caolin și feldspat*. MACAROVICI, CH. 329. *Bătrînul tehnician... și-a cheltuit toată viața pentru aflarea formulei de preparare a porțelanului albastru*. CONTEMP. 1949, nr. 160, 5/4. *A reușit să folosească pe scară largă porțelanul dur*. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2390. *În farfuria de porțelană cu două flori de smalf, vei avea un izvor de apă pentru gurița ta*. ARGHEZI, C. J. 204, cf. id. VERS. 22. *Ceaiul însuși fu servit în cești de porțelan subțire japonez*. CĂLINESCU, E. O. I, 85. *Farfuriile de porțelană fină*. id. s. 148. *Caolinul... cu apa formează o pastă care, arsă în cuptoare, dă porțelanul*. GEOLOGIA, 29. *După moartea mea... să împărșii lucrurile rămase, luînd unul coliba, iar celălalt cînata, care fiind frumoasă și de porțolan, plătește mare lucru!* CĂTANĂ, P. B. II, 139. *Blidu îi de porțolan*. BÎRLEA, C. P. 176. *Farfurii de porțolan*. MAT. DIALECT. I, 187, cf. 88, A I 12, 13, 23, II 10, III 1, IV 3. ♦ Fig. *De pe gravura capacului, îi surse prietenos, cu tot șiragul dinților de porțelan, o creolă*. C. PETRESCU, I. I, 3. *Porumbi în zbor pe-un cer de porțelan*. PILLAT, P. 123. *Într-un lac alb de lumină A ieșit o lună plină... Porțelanu-avînd o pată De argint necurățată*. ARGHEZI, VERS. 251. *Otilia, așezată pe genunchii bătrînului, îi mîngîia chelia de porțelan*. CĂLINESCU, E. O. II, 236, cf. I, 281. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Cartonuri, basmale porțulan, umbrele de pînză de cele mai bune* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 85. ♦ (Învechit) *Faianță*. *Se suiră într-o sală ce era pardosită cu porțolan*. GORJAN, H. II, 176/11. *Păreșii de porțelan, ușile de cristal*. NEGRUZZI, S. I, 240. *Sobe le-ași văzut?... Sînt de porțelan*. CARAGIALE, O. IV, 9.

2. (La sg. de obicei cu sens colectiv) Obiect făcut din porțelan (1). *Ce dumneata ai făcut cu porțelanele?* (a. 1811). IORGA, S. D. XII, 168. *Trimesăi socoteala... părțalanurilor* (a. 1822). id. ib. 179. *Vase multe de cristal, porțolane de China*. GOLESCU, I. 47. *Nu-și închipuia a face... porțolan din butelce sparte*. CĂPĂȚINEANU, S. 10/12. *Vinzarea cu mezat a mărfurilor, precum: bijuterii..., porțelane, cristaluri*. AR (1833), 4¹/42. *Fabrica de porțelan*. GEOGR. DAC. 42/3. *S-aduci... porțelană din Japon*. ASACHI, S. L. I, 222. *Listă de toată citățimea și felurimea de material ce scoate fabrica de porțeloane din acest oraș* (a. 1850). DOC. EC. 978. *Stujbași împărătești Cu catiri și cu povară de cleștar și porțolan*. PANN, H. 41/19. *Ochii vi se pierde pe mese încărcate D-argint, de porțelanuri*. BOLLIAC, O. 91. *Ar vroi să înghiiă porțelanul sticlos care a furat forma omului*. DELAVRANCEA, T. 92. *Era numele femeii pe care poetul o iubise... între porcelane cu pictură araneidă*. GALACTION, O. 324. *Le vedeau apoi întorcîndu-se cu porțelanurile și mătășurile Chinei și Japoniei*. SADOVEANU, O. IX, 240, cf. 262. *Pe mese, bronzuri, porțelanuri, Lulele de la Țarigrad*. V. ROM. ianuarie 1954, 9. *Lumea sosea în jurul meselor imaculate, așternute cu damasc, cu argintărie, cu porțelan de Boemia*. VINEA, L. II, 319. *Se auzi zgomotul unui porțelan sfărîmîndu-se*. PREDĂ, R. 496. *Toți mînîncă în porțelană de China*. CONTEMP. 1962, nr. 795, 1/5. *Am în*

casă mobilă Louis XV și porțelane de Saxa. *ib.* 1963, nr. 855, 1/7.

— Pl.: (2) porțelanuri și porțelane. — Și: (rar) porțelănă s. f., porcelán s. n., porcelánă s. f., (învechit și popular) porțălán, porțolán (scris, învechit, și portzolan), (învechit) porțelón, porțulan, părțălán, purțulan s. n.

— Din ngr. πορσελάνα, germ. Porzellan, it. porcellana. — Porțulan < scr. poreulan.

PORȚELANĂ s. f. v. porțelan.

PORȚELĂNĂRIE s. f. (Rare) Magazin de porțelanuri (2). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX.

— Pl.: porțelănării. — Și: porcelănărie s. f. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Porțelan + suf. -ărie.

PORȚELĂNIU, -IE adj. (Rare) Care are aspectul cromatic, nuanța coloristică (albă) specifică porțelanului (1). Această culoare poate avea următoarele nuanțe: alb mat, alb murdar, alb argintiu și alb porțelaniu. ENC. VET. 151.

— Pl.: porțelăni.

— Porțelan + suf. -iu.

PORȚELÓN s. n. v. porțelan.

PORȚIAȘ s. m. (Învechit și regional, în Transilv. și Maram.) Persoană obligată să plătească impozit; p. ext. iobag; om sărac. Peantru paruzie care de bună voie să face la mânăstiri... cei ce nu sint porțiași să plătească 37 fl. (a. 1783). IORGA, s. D. XIII, 15, cf. DRU, LB, LM. Porțieșu săracu, ... Pământul și-l gunoie(ște). BÎRLEA, C. P. 222, cf. 283, ALR SN III h 883/353.

— Pl.: porțiași. — Și: porțieș s. m.

— Porție + suf. -aș.

PORȚIE s. f. 1. Cantitate determinată dintr-un material, dintr-o substanță, dintr-un aliment etc., destinată a fi folosită dintr-o dată sau într-un anumit interval de timp; (regional) parșon. V. rație. Dau americanilor de două ori pe săptămână porțiile trebuincioase pentru hrana lor. IST. AM. 157/8. Ne timpulsem de legam niște porții de fin (a. 1817). IORGA, s. D. XII, 207. Să se împărțească porția de vin și de pește. CR (1829), 296²/5. O porție mai multă poate să fie vătămătoare. AR (1830), 434/31, cf. *ib.* 190²/23. Porțioanele de-nutref verde să nu fie niciodată prea mari. FILIPESCU, D. II, 100/8. Paharul va fi plin de ceară roșie și așa va fi porționul nostru di rachiul atunci. VASCI, M. II, 40/14. Fînul se face în porții de mărime hotărâtă. I. IONESCU, C. 227/2. Pot ei a-i dovedi acest devotament... dind vitelor tocmai porția de nutref hotărâtă. BREZOIANU, R. 13/21, cf. POLIZU. Unele feluri de bucate se servesc și cu jumătatea de porție. CARAGIALE, O. II, 14. Pentru o jumătate de porție de varză cu carne... nu mi se lua decît douăzeci de parale. HOGAȘ, DR. II, 48. Na sticla și dă fuga la cantină la Avrum, să-ți mai dea o porție pentru mine. REBREANU, I. 15, cf. *id.* R. I, 152. Turnă o ceașcă... mai turnă una, tot așa pînă la trei. — Aceasta-i porția mea l declară satisfăcut. C. PETRESCU, I. II, 173. Era scutul de planton, de gardă, de instrucție și lua de regulă două porții de carne. BRĂDESCU, O. A. I, 82. Căi ronțiau liniștiți ovăzul și porția de fîn. SADOVEANU, O. II, 39. Hai să mîncăm o înghețată. Dar să știi: eu îmi plătesc porția. T. POPOVICI, s. 218. Undeva... o mînă necunoscută înlocuise porția de fasole cu rămășițele acestea prăfoase. BARBU, P. 253, cf. 88. Zmeul mîncă toată porția. RETEGANUL, P. V, 25. Lupul veni, își luă porția dintre ceilalți ciobani. ȘEZ, VI, 155. Mie o iță de vin, Ție un porșon de fîn. DOINE, 240, cf. ALEXICI, L. P. 196. Mie-o oală dar de vin, Ție-un porșion de fîn. ARH. FOLK. III, 69, cf. ALR I 933/51, 727, ALR SN IV h 951. (F. i. g.) Un violent bom-

bardament de obuze de toate calibrele se dezlănțui numai-decît... Pe inserate ne-au mai dat o porție bună. CAMIL PETRESCU, U. N. 374. Au căutat amîndoi timpul și locul ca să-și ia fiecare din ei o porție de fericire. ARGHEZI, s. VIII, 146. A mai primit o porție de pumni la prefectură. PAS, Z. IV, 27. ♦ EX p r. A-și lua porția = a fi certat sau bătut (după cum se cuvine). ♦ S p e c. (Rare) Doză. Au vrut să împlinescă fapta ei cea rea, prin o porție a otrăvii mai mare. CREST. ROM. 34/8.

2. (Transilv.) Măsură de capacitate pentru vinzarea băuturilor, de aproximativ un decilitru; conținutul acestei măsurii. Beau în toată ziua cite-un porțiu [de rachi]. BĂNUȚ, T. P. 87. Fetele de la Horia Beau vinarsul cu porția. JARNÍK-BİRSEANU, D. 451, cf. VICIU, S. GL., COMAN, GL., ALR SN IV h 1 030, LEXIC REG. 93. Dă-mi o porție de vinars. MAT. DIALECT. I, 187, cf. 214.

♦ (Regional) Măsură de capacitate întrebunțată la măsuratul laptelui cu ocazia strîngerii în turmă a oilor de la mai mulți proprietari și care reprezintă a șaisprezecea parte dintr-o cupă (Vilcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 88.

3. (Tipogr.) Cantitatea de zaț pe care o poate cuprinde lucrătorul o dată spre a o pune în pagină. Cf. V. MOLIN, v. T. 64.

4. (În forma porțiune) Parte, bucată, fragment, segment dintr-un tot. După ce au adunat dară toate obiectele din vas scăpate... bătrînii au ales porțiunea cea mai bună. ASACHI, S. L. II, 50. Înainte de 1270, această porțiune a Dunării avusese doi stăpîni. HASDEU, I. C. I, 8. Închipuși-vă un băiat cît se poate de bine, afară de o cam prea dezvoltată porțiune de cărnuri. CARAGIALE, O. IV, 281, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Se aflau pe bulevardul Elisabeta, pe porțiunea dinspre Cotroceni. CĂLINESCU, E. O. I, 143. Tavanul se desfăcea la mijloc pe o mică porțiune. STANCU, R. A. III, 75. Împărți prin talere porțiuni homeopatice din mădulele invocate. VINEA, L. II, 311, cf. BELEA, P. A. 172. Porțiunea de pămînt cuprinsă între laturile arăturii sale se îngusta văzînd cu ochii. MIHALE, O. 212. Alteori se constată semne indirecte care traduc suferința organului într-o anumită porțiune. ABC SĂN. 372. Porțiunea de cîțiva metri care mai despărțea brigada de mineri... a dispărut. SCINTEIA, 1965, nr. 6 794. ♦ Porțiune canonică = parte de teren ce se acorda preoților uniți pentru a fi cultivată de dînsii. Nici a treia parte din proșii uniți nu ajunseseră la porțiuni canonice, ca să aibă unde să intre cu... coasa și cu secerea. BĂRȚIU, P. A. I, 411. ♦ (Prin vestul Mold.) Parte dintr-o pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri; lot, parcelă. Cf. ARVINTE, TERM. 162.

5. (Învechit și regional) Impozit, dare, bir. Zic proșii că nu pot birui și cu porțiile și cu dădiile (a. 1767). IORGA, s. D. XIII, 266. Au poștit înălțatul împărat de la oamenii marelui prințipat Ardeal să dea în porție banii de argint (a. 1775). *id.* *ib.* 82. Porții mari au pus pe boieri, pe mânăstiri... cît nu putea să le plătească. ȘINCAI, HR. III, 209/24, cf. LB, DRU, POLIZU. „Ne omoară porția (darea), d-le“, mi-au exclamat bieții oameni. F (1881), 374. Bate doamne pe popa, Pe popa pentru popie, Pe biru pentru porție. DOINE, 280, cf. VICIU, COL. 84. Nu ceri de la noi porție Ca și de la-mpărăție. BUD, P. P. 44. Merge biru acasă, Pune răvașu pe masă Porția musai să iasă. BÎRLEA, C. P. 232, cf. 319, L. COSTIN, GR. BĂN., PAȘCA, GL. Și orașu Baia Mare o fost îndatorită să plătească o mierță de galbeni în tot anul dare, adică porție pentru iel, pentru ce l-o omorît. ARH. FOLK. I, 184, cf. 180, *ib.* VI, 298, ALR I 384, A I 12, v 15, LEXIC REG. II, 37, MAT. DIALECT. I, 286. ♦ (Regional; în forma porție) Percepție (2) (Borșa—Vișeu de Sus). ALR SN III h 896/362.

— Accentuat și: (regional) porție. PAȘCA, GL., COMAN, GL., ALR I 384, 933/51, ALR SN IV h 951, 1 030, LEXIC REG. 93, MAT. DIALECT. I, 88, 187, 286. — Pl.: porții. — Și: (4) porțiune s. f. (învechit și regional)

porción s. n., (regional) **porță** (ALR I 384/266) s. f., **porțion**; **porțiu**, **porțion** s. n.

— Din lat. *portio*, -onis, germ. *Portion*, magh. *porció*, fr. *portion*, scr. *porcija*.

PORTIEȘ s. m. v. **porțiaș**.

PORTIOARĂ s. f. Diminutiv al lui **porție** (1); (regional) **porțiușă**. Cf. DRU. *Porțioara lui de vin...* aici era lucru foarte rar. SADOVEANU, o. II, 104.

— Pronunțat: -*fi-oa-*. — Pl.: *porțioare*.

— **Porție** + suf. -*ioară*.

PORTIÓN s. n. v. **porție**.

PORTIONĂ vb. I. **Tranz.** (Complementul indică mezeluri, carne etc.) A tăia (și a ambala) în porții (1) (în scopul vânzării).

— Pronunțat: -*fi-o-*. — Prez. ind.: *porționez*.

— Din fr. *portionner*.

PORTIONAT, -*Ă* adj. (Despre mezeluri, carne etc.) Tăiat (și ambalat) în porții (1) (în scopul vânzării).

— Pronunțat: -*fi-o-*. — Pl.: *porționași*, -*te*.

— V. *porționa*. Cf. fr. *portionné*.

PORTIUNE s. f. v. **porție**.

PORTIUȘĂ s. f. (Într-o poezie populară) **Porțioară**. Să mă cosască cosășii, Să mă facă porțiușe, Să mă dea la boi domnești. MAT. FOLK. 1037.

— Pronunțat: -*fi-u-*. — Pl.: *porțiușe*.

— **Porție** + suf. -*ușă*.

PORTIÓN s. n. v. **porție**.

PORTIU s. n. v. **porție**.

PORTOLÁN s. n. v. **porțelan**.

PORTÓN s. n. v. **porție**.

PORTOTINĂ s. f. v. **pirțotin**.

PORTULÁN s. n. v. **porțelan**.

PORÚCIC s. m. (Învechit) Locotenent; p. gener. ofițer (rus). *La o companie...* erau 2 parucici (locotenenți) (a. 1830). URICARIUL, XXII, 439. Pentru marele adiutant parucic Borănescu (a. 1844). DOC. EC. 827. Vreau să mă primească parucic. GHICA, s. 25. Printr-un decret imperial... domnul e autorizat să confere pămintenilor grade militare, de la parucic (locotenent) pînă la general. OȚEȚA, t. v. 97. Fiu de moșnean de la Telega, fusese în armată parucic și comandase și compania de pază de la Oțelele Mari. CAMIL PETRESCU, o. I, 330.

— Pl.: *parucici*. — Și: *parúce* s. m.

— Din rus. *поручик*.

PORÚCINIC s. m. v. **porușnic**.

PORÚMB, -*Ă* subst., adj. I. (Popular) 1. S. m. Porumbel (I1) (Columba). *Mi dade arepi ca de porumbi*. PSALT. HUR. 45^v/6, cf. 55^v/24. *Cine da-mi-va arept ca porumbilor și se zboru?* PSALT. SCH. 104, cf. 127. *Cine-m[il] va da arepi ca porumbilor și să zbor?* CORESI, EV. 85. *Adu mie trei giunci de câte un an...* și o turturea și un pui de porumb. PALIA (1581), 57/11, cf. 36/7. *Să him ca porumbii, întru tot blindzi*. VARLAAM, c. 422. *Și porumbii albi încă îi gonesc din țară, aruncându-le prihană, cum nu sint curași*. HERODOT (1645), 58, cf. 110. *Fiji înțelepți ca șerpții și blindzi ca porumbii*. N. TEST. (1648), 13^f/14. *Porumbul iaste o pasăre mai bună și mai întreagă decît toate pasările* (a. 1654). GCR I, 167/15, cf. 166/32. *Arepile porumbului argintate*. CHEIA ÎN. 28^v/5, cf. 22^f/30. *Și zice lui: ia mie juncă... și turturea și porumbu*. BIBLIA (1688), 10^f/24, cf. 72^f/11. *I-au dăruiț... un diamanț ca un ou de porumbu*. NECULCE, L. 28. *Porumbul, găina,*

turtureașă și alalte cinești după neamul și chipul seu. CANTEMIR, IST. 27, cf. 179, 308. *Cine-m va da arepi ca a porumbului, să zbur și se mă odihnesc?* (a. 1710). GCR I, 366/14. *Stăpînește această planetă... capre, păuni, preveghetori, porâmbi*. CALENDAR (1733), 14/9. *Fiji înțelepți ca șerpții și nevinovați ca porumbii* (a. 1747). GCR II, 38/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Porumbii preste obicinuința lor din cîmp acasă zboară*, CALENDARIU (1814), 85/1, cf. 16/5, DRU. *Ca porumbul spăt-mîntat, Cînd de uliu se vinează, Sub aripi, spre-a fi scapat, Ale mamei tupilează*. ASACHI, s. L. I, 181, cf. 160. *Mulțime de dobitoace și păsări domestice se află într-această țară, cum: curcani,...* porumbi. TIMPEANUL, g. 8/22. *Un castel... stă d-a stînga drumului... cununat de porumbi și cioare*. CR (1846), 4^f/18. *Face haltrul corbului ca să învinovățească porumbu*. PANN, P. V. III, 27/8. *Porumbii tăi cei albi au luat cîmpii*. EMINESCU, o. P. 40. *Recunosc pomul sub care Arghir a durmit ca strajă, Pe cînd a venit Elena cu porumbii după ea*. COȘBUC, P. II, 136. *Porumbării... unde cresc porumbii, porumbii sau hulubii*. PAMFILE, I. C. 429, cf. SIMIONESCU, F. R. 112. *Porumbi în zbor pe-un cer de porțelan*. PILLAT, P. 123, cf. ROSETTI, L. R. III, 100. *Între norii negri ai cerului zbura un porumb alb*. ISAC, o. 217. *Ș-un porumb frumos, leit, Florile dalbe, Despre apus a venit, Florile dalbe*. ALECSANDRI, P. P. 395, cf. H I 347, XIV 209, XVI 4. *Hai, mîndro, să ne iubim, C-amîndoi ne potrivim,...* Și la ochi și la uitat, Ca doi porumbi la zburat. JARNÍK-BIRSEANU, D. 49. *Cînd cîntă mult porumbii, are să ploaie*. ȘEZ. IV, 120, cf. ALR II/I h 265, A II 12, III 2, 5, 8, 10, 16, 17, 19. *Corbul iute-n zbor sărea, Cît pe cer el se zărea Mai întîi ca un porumb, Apoi numai cît un plumb*. BALADE, II, 181. *Parcă fi-a ieșit un porumb din gură, se zice cînd cineva își arată o dorință sau își spune o părere pe care o împărtășește și altul*. Cf. ZANNE, P. II, 169. *Porumbii nu zboară fripi în gură (= numai prin muncă se obține ceva)*. id. ib. IX, 700, cf. I, 438, 612, IV, 96, VI, 559. ◊ (Urmă de determinări care indică specia) *Există și acum porumbi sălbatici lângă porumbi domestici*. ISIS (1856), 48/1. *Cîteva porumbi sălbatici... se răsăfau pe drum*. ODOBESCU, s. I, 381. *Porumb de stînci*. MARIAN, o. II, 181. *Porumb de cîmp*. id. ib. *Porumb de pădure*. id. ib. *Porumb sălbatic*. id. ib. *Porumb de codru*. id. ib. *Dorul pribeag de pe o creastă de ulm Și-l geme porumbul sălbatic*. GOOA, P. 52. *Porumb de cîmp*. PĂCALĂ, M. R. 31. *Porumb de pădure*. BĂCESCU, PĂS. 136. *Porumb sălbatic*. id. ib. *Porumb popesc*. id. ib. *Porumb de casă*. id. ib. *Porumb mare*. id. ib. *Porumb de munte*. id. ib. *Porumb de brădet*. id. ib. ◊ **Compușe**: (regional) **porumb-țigănesc** = stăncuță (*Coloeus monedula*). Cf. DR. V, 560, BĂCESCU, PĂS. 136; (regional) **porumb-ri-zător** = turturică care ride (*Streptopelia risorius*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 136.

2. Adj. **Porumbiu**. [Avea] și el o păreche de boi... porumbi la pâr, tineri, nați de trup. CREANGĂ, o. 25, cf. DDRF, DAMÉ, T. 27, PAMFILE, J. I, 131, PĂCALĂ, M. R. 141, ȘĂINEANU, D. U. *El își sare din scrivi, așa i se face vîntă porumbă ca un ficat de bou bătrîn*. CIAUȘANU, R. SCUT. 25. *Zburdau prin soare vițelusi porumbi*. SADOVEANU, o. V, 550, cf. XIII, 158, XIV, 23. *Stau, legați de draghină, ca și boi porumbi*. II septembrie 1961, 42. *Boi vineți sau porumbi*. H II 59, cf. III 14, VI 154, 194, X 151, XI 503, XIII 135, XVI 304, com. MARIAN. *Cucule, porumbule, Netezește-ți penele*. DOINE, 126. *Spune părul cailor? Unu-i negru ca corbu, Unu-i purumb ca cucu. Unu roșu ca focu*. ȘEZ. I, 44. *Să mă duc la Osman ture, Să-mi aleg un cal porumb*. Ib. 141, cf. GRAIUL, I, 201. *Să mă duc la Cîmpulung, Să-mi cumpăr un cal porumb*. BUD, P. P. 18. *La grajdul lui Șoiman ture... St-m(ni) aleg un cal porumb, Scurt în gît și lung în trup*. VASILIU, c. 61. *Să mă duc La țruguș, la Cîmpulung Să-mi cumpăr un cal porumb*. T. PAPAĞAGI, M. 12. *Mă dusei la Cîmpulung, Să-mi cumpăr un cal porumb*. ANT. LIT. POP. I, 141, cf. A I 20, 22, 23, 26, III 3, V 15, VI 4, 26. *Fată albă, Cai*

adăpă, Cîți cai fură, Toți băură, Numai murgul porumbu, Numai dînsul nu bău. BALADE, III, 265, cf. II, 392. Să-mi aleg de-un cal porumb, Cal porumb și pîntenog. FOLC. MOLD. I, 113.

II. 1. S. m. Plantă anuală din familia gramineelor, cu rădăcina puternică, cu tulpina înaltă și groasă, cu frunzele lungi și ascuțite la vîrf, cu inflorescența masculă un panicul terminal și cu cea femelă un spic cu axul îngroșat, mult cultivată ca plantă alimentară, industrială și furajeră; (regional) păpușoi (II 1), cucuruz, mălai (I 2), călambuc, ciolomadă, cocenaș, colibaș, cucoriță, gîrnișor, păpușă (II 2), pitrașcă, tenchi, tengher (Zea mays). Numai madeaua pîrumbului are a să urma după veichiul obicei (a. 1794). IORGA, s. d. XIV, 149. Cucuruzul sau mălaiul, pre care îl numesc în Țara Românească porumb. ECONOMIA, 35/14. Se văd, ici, ceva holde de grîne sau vreun cîmp semănat cu porumb, colo o lîvede de pomi. ODOBESCU, s. I, 23. Uneori porumbul se tăciuna. ISPIRESCU, I, 206. Într-o zi, la sapa porumbului, ... n-a voit să mînce din zori pînă la amurg. DELAVRANCEA, s. 11, cf. BRANDZA, FL. 479, GRECESCU, FL. 640. Dar mai însemnat decît toate [plantele] a ajuns în secolele din urmă pentru unele șări porumbul. MEHEDINȚI, G. F. 174. Popușoiul are diferite numiri; ... în Țara Românească i se zice porumb, în Ardeal cucuruz. PAMFILE, A. R. 68. Frunzele porumbului sfîrțiau răsucindu-se în arșiță. REBREANU, I, 310. Un răsuflet de vînt se strecoară umed, tremură frunza porumbului cu un fișit sonor. C. PETRESCU, s. 245, cf. SIMIONESCU, FL. 309. Cît vezi cu ochii, cîmpu-ntreg se pierde în zarea albăstrînd ca o colină Pe grîul copt și pe porumbul verde. D. BOTEZ, F. s. 79. În casa lui mîncam... boabe de porumb ce ne înnegreau dinții. BRĂESCU, O. A. II, 73. Grîul și porumbul se semănau... pușin. SADOVEANU, O. X, 446. Făptura ei... Are, ca porumbul și volbura, tulpină. ARGHEZI, VERS. 391. Reapărură lanurile lungi... unele albicioase, cu ovăzuri, altele verzi, cu porumb. CĂLINESCU, E. O. I, 109, cf. id. s. 21. Să vii mîne să-ți dau două pogoane pentru la primăvară, să le pui cu porumb și orz. CAMIL PETRESCU, O. I, 37, cf. 27. Oftă, se aplecă la rădăcina porumbului și multă vreme nu mai zise nimic. PREDĂ, M. 77. Nebunul ridica din praș boabe de porumb. s mai 1960, 55. Nu mai avem mult și începe însămințatul porumbului. T martie 1962, 41. S-au introdus în cultură noi soiuri de cereale păioase și hibridi de porumb. LUPTA DE CLASĂ, 1962, nr. 1, 20. Vitete crapă mai cu samă cînd vor mînce popușoi (porumb) și vor bea apă. ȘEZ. IV, 123, cf. III, 232, VICIU, GL. Voi neputincioși și nepricipsiți, Codru-l părăsiți, Vii ca să pliviți, Porumb să prășiți, Fin ca să cosiți. BALADE, II, 272. Seamănă porumb din vreme, și de foame nu te teme. ZANNE, P. IX, 516. De la culesul porumbilor pînă la tăiatul cocenilor (= pușin timp). UDRESCU, GL. > (Urmă de determinări care indică specia) Porumb ardelenesc, porumb colțat, porumb mocănesc, porumb românesc, porumb tomatie etc.

2. S. m. P. restr. (La sg. adesea cu sens colectiv) Fructul matur al porumbului (II 1), cu sau fără pănușile care îl învelesc, știulete, (regional) cucuruz, păpușoi (II 2), drugă, tuleu, știuleag; (cu sens colectiv) boabe de porumb (II 1) desprinse de pe știulete. Porumbi یرها scumpi, câte 6 parale oca, și nu să găsiți (a. 1804). IORGA, s. d. XII, 150, cf. POLIZU. Un plocat frumos cu părul creș și dulce ca mătasea porumbului. CARAGIALE, O. I, 120. Plecă la Baci, ca să se imprumute de la dînsul, pînă la primăvară, cu un sac de porumb. SLAVICI, N. I, 234. Părul capului e rar și bate în galben ca mătasea porumbului. DEMETRESCU, O. 137. Și-n vatră focul stîns de mult și ni-porumb în pod. COȘBUC, P. II, 223. Groapa să se astupe după ce se pune într-însa grîu sau porumb. PAMFILE, COM. 49. Părinții au grijă să-și apere copiii ca să nu mînce în aceste zile porumb copt. id. s. T. 150. Apăru deodată galbenă ca și cînd ar fi vărsat cineva pe ea făină de porumb. AGÎRBIȚEANU,

A. 217. Duceau două mierje de porumb să le vîndă. REBREANU, I, 120, cf. id. R. II, 209. Întrebați-l de unde vine, cum dă lemnele, porumbul, cartofii. GALACTION, A. 232. Ceaiul de mătase de porumb... se dă în boalele de rinichi. VOICULESCU, I, 260. Mînce un porumb copt. CĂLINESCU, s. 623, cf. 19. Am vîndut doi boi ca să cumpăr porumb. CAMIL PETRESCU, O. I, 44. Le dăduse, încă de pe vremea secetei, grîu și porumb. STANCU, R. A. I, 322, cf. II, 394. Fără bot, nu pot căra porumbul de pe cîmp. BOGZA, C. O. 363, cf. id. A. I. 601. În prispe se atrînsă ciorchini de porumbi sticloși. BARBU, P. 60. Făina de porumb-sau mălaiul se poate folosi ca mămăligă sau budincă. ABC SĂN. 159, cf. I. CR. IV, 249. Găina dacă se vede în porumb îi dă cu piciorul, se spune despre cei care risipesc averea cînd se văd în belșug. Cf. ZANNE, P. I, 470. Și cu porcul gras în bădătură și cu porumbi în pătul nu se poate. Cf. id. ib. III, 21. > E x p r. (Regional) A-l lua (cuiva) porumbul de pe foc = a zădărnici (cuiva) un plan; a-i juca (cuiva) o festă. Fu silit să inghită gălușca, aflînd că zeul zeilor îi luase porumbul de pe foc. ISPIRESCU, ap. CADE. > Recoltă de porumb (II 2). Tot omul... să dea și dijma din porumb, din fin și alte (a. 1795). IORGA, s. d. XIV, 154. Dacă iarna sînt vînturi multe este semn că anul va fi bogat, mai ales în porumb. PAMFILE, VĂZD. 59. Lasă grîul și porumbul care s-au făcut berechet. GALACTION, A. 458.

3. S. n. și (rar) m. Loc semănat cu porumb (II 1), lan de porumb; porumbiște (I 1), (regional) cucuruzăstînă, cucuruziște, mălăină (1), mălăiș, mălăiște (1), mălăiștină, moină¹ (3), nadaz, păpușoi (II 3), păpușoiș (2), păpușoină, păpușorniță, păpușoiște, porumbărie (II 2). Vremea culesului viilor și a porumburilor (a. 1825). DOC. EC. 354, cf. 156. Te piteai pîn porumburi și săreai pîrleazu. JIPESCU, O. 41. O croiam tot drept prin porumburile oamenilor: VLAHUȚĂ, O. A. II, 96. Și-n palme-ascurzînd obrăjorii Se pierde prin naltul porumb. COȘBUC, P. II, 23, cf. I, 317. Se făcea toamnă iar: porumburile erau culesse. ANGHEL-IOȘIF, C. L. 23. Aducîndu-mi aminte de zecile de prepețițe impușcate altădată în meurile și în porumburile pline de mohor... aușei o vorbă crudă. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 137. Rămîne porumbul neșăpat de-al doilea. REBREANU, I, 23. Fiindcă acasă nu e de mîncare, ei ajung mici borfași, călcînd, ziua și noaptea, porumburile. GALACTION, A. 415. Ai pornit în strălucirea soarelui de dimineață, căuînd răzor cu răzor, străbătînd porumburi neculesse. SADOVEANU, O. XIV, 396, cf. XVII, 295. Un iepure, speriat și gonit de oamenii care-l văzuseră în porumbi, sări drept în capul lui Eftimie. CAMIL PETRESCU, O. I, 98. Și vîntul care se strecura ușor printre porumburi era altfel, prevestind parcă ploii. V. ROM. Ianuarie 1955, 91. Infanteria... se vedea fugînd prin porumburi. CAMILAR, N. I, 381, cf. 70, II, 5. [Oile] o luaseră pe drumul ce intra spre porumburi. PREDĂ, I, 145, cf. 43. Păpărudă, rudă, Vîno de le udă, Ca să cază ploile... să dea porumburile Cîț gardurile. POP., ap. GCR II, 320.

4. S. m. (Bot.; regional) Porumbar¹ (Prunus spinosa). BORZA, D. 139.

5. S. m. (Bot.; regional) Pana-cocoșului, v. p a n ă¹ (I 1) (Aspidistra elatior). BORZA, D. 26.

6. S. m. Compuse (Bot.; regional) porumbul-cului = a) rodul-pămîntului, v. r o d¹ (1) (Arum maculatum). Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 24; b) mama-pădurii, v. m a m ă (III) (Lathraea squamaria). BORZA, D. 96; e) porumbel, v. p o r u m b e l (II 3). (Muscaria botryoides). id. ib. 112; porumbul-șarpelui = rodul-pămîntului, v. r o d¹ (1) (Arum maculatum). id. ib. 24.

— Pl.: (I 1, II 1, 2, 4, 5, rar II 3) porumbi, (I 2) porumbi, -e, (II 3) porumburi. — Și: (învechit și regional) porómb, -ă s. m., adj., (învechit) porámb, porámb (CUV. D. BĂTR. I, 297); pârúmb, perámb (N. TEST. 1648, 27^r/20), (regional) porímb (BORZA, D. 189,

ALR I 1 485/45), **poringhi** (DR. III, 593) s. m., **porumbă** (ALR I 905/837) s. f., **purumb**, -ă adj., **purung** (BL I, 25) s. m.

— Lat. **palumbus**.

BORUMBĂC, -Ă adj., s. m. 1. Adj. (Popular; despre animale, mai ales despre păsări, despre părul, pielea, blana, penele lor) Pestrît; cenușiu, sur; negru-albăstrui. *Se fac pe piele pete vinete porumbace*. CUPARENCO, v. 25/15. *Cui tăiam și frigeam eu cocosu ăla porumbac?* JIPESCU, o. 41, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w. *Eu mă rog la dumneata, Să-mi dai calul porumbac*. PAMFILE, J. II, 105, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Privi cu uimire la cucușul, cel mare porumbac*. SADOVEANU, o. x, 525, cf. SCRIBAN, D. *Călărea un cal mărunt, porumbac*. STANCU, R. A. I, 160. *Găină porumbacă*. H XII 27, cf. II 142, 319, III 226, IV 249, XI 311. *Cucușule porumbac, Dacă vrei să-mi fii pe plac Netezește-ți penele Ca mîndra sprincenele*. JARNÍK-BİRSEANU, D. 400. *Un cal mîndru porumbac Ca să-i fie de olac*. MARIAN, NU. 323, cf. id. sa. 221. *Cîntî, cucu porumbaci*. VASILIU, c. 6, cf. 61. *Cîntă, cuce porumbace, Că dușmanii n-au ce-m face*. VIRCOL, v. 61. *Un cal porumbac ... Și fîntea la cap*. ANT. LIT. POP. I, 583. *Cu cal porumbac, Cu fîntă la cap, La picioare pag*. BALADE, III, 217. *Am o vacă Porumbacă, Pe la coarne Cu icoane, Pe la nări Cu luminări (Biserica)*. GOROVEI, c. 25. ◆ (Prin lărgirea sensului) *Toarcefi... Cămașă cu floricele, Cu guleru porumbac*. ȘEZ. II, 221. ◆ (Substantivat) Pasăre (domestică) cu penele de culoare cenușie, porumbacă (1). *Vedeți să nu cumva să-mi prindeți pe porumbacu ori vreo puică boghetă*. HOGAȘ, DR. II, 88. *Era o priveliște cu adevărat mișcătoare să fi văzut pe cuconu Ioniță cum vorbea cu vestitul său „porumbac”, cum îl striga pe nume*. id. ib. 94.

2. S. m. *Fluture mare de noapte cu aripile dinainte galbene cu dungii cafenii, iar cu cele dîndărăt multicolore (Sphinx euphorbiae)*. Cf. CIHAC, I, 213, MARIAN, INS. 275, TDRG, CADE. *Fluture mare este și porumbacul ... mai frumos decît striga*. SIMIONESCU, F. R. 380, cf. DEX.

— Pl. : **porumbaci**, -ce.

— **Porumb** + suf. -ac.

PORUMBĂRI¹ s. m. Arbust sălbatic din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase, cu flori albe, cu fructe sferice de culoare neagră-vineție, cu gust acru, astringent; porumbel (II 2), (regional) coțobrel, curcudel, mărăcine (I a), porumb (II 4), porumbea¹ (2), scorombar, spin, țîrn (*Prunus spinosa*). Cf. MARIAN, S. R. II, 138, DDRF, BRANDZA, FL. 68, 540, GRECESCU, FL. 195, 741, CANDREA, F. 247, DS, BUJOREAN, B. L. 390. *Se întîlnesc diferiți arbuști și tufişuri termofile de porumbar*. MG I, 666, cf. BORZA, D. 139, M. D. ENC., DEX, H IV 83, 115, XIV 21, XVI 9, 30. *Porumbrelul (Prunus spinosa), numit în Muntenia porumbar și scoroambe, iar în Ardeal porumbel, face fructe și, cînd îs coapte, devin negre*. ȘEZ. XV, 109, cf. DENSUȘIANU, Ț. H. 329.

— Pl. : **porumbari**. — Și : (regional) **porobăr** (DENSUȘIANU, Ț. H. 329), **porombăr** (BRANDZA, FL. 540) s. m.

— **Porumbă¹** + suf. -ar.

PORUMBĂRI² s. n., s. m. I. S. n. I. Coteț pentru porumbel (I 1); porumbărie (I 1), (regional) hulubărie, porumbăriște, porumbariță, porumbelniță, porumbiște (II), porumbiță (I 3). Cf. LB, CIHAC, I, 213. *Firele de cînepă... pune-le pe o șiră de paie, pe un pătul sau pe un porumbar*. SEVAȘTOS, N. 10, cf. DDRF. *Iar în ogradă — nu curte — era o potată — nu cușcă de pasări — o hulubărie, un porumbar*. TEODOREANU, M. II, 54. *De întrebări ce mă frămîntă Imi limpezesc suflet și frunte Pe lingă porumbarul cu făpturi mărunte Cari ginguresc și nu cuvîntă*. BLAGA, P. 149. *Un porumbel alb, rătăcit, se întoarce în umbra umedă a înserării, filfînd speriat peste casă, spre porumbarul de*

deasupra grajdului. CAMIL PETRESCU, o. II, 344, cf. ALR II/I h 265, ALRM II/I h 353, A II 12, III 2. ◆ *Crescătoria de porumbel (I 1). Criterii de care trebuie să fină seama crescătorul... pentru a ridica tot mai mult valoarea porumbarului său*. VÎN. PESC. februarie 1964, 20.

2. (Regional) Pătul¹ (I 2 a). *Tirna servește la ridicatul porumbului de jos în pod sau în pătule zise și porumbare*. HEM 2 062, cf. CIHAC, I, 213. *Coșările (porumbar, pătul, leasă) mai slăbesc din săgeți și greutatea porumbului le pleacă spre povîrniș*. SEVAȘTOS, N. 26, cf. DAMÉ, T. 62, CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, H II 84, 222, ALR II 5 320.

II. S. m. (Rare) Persoană care se ocupă cu creșterea sau cu vânzarea porumbeilor (I 1). Cf. DDRF, CADE. ◆ *Ostaș însărcinat cu îngrijirea porumbelilor (I 1) călători*. Cf. SCRIBAN, D.

III. S. m. (Regional; și în sintagma *uliu porumbar*) Uliu găinilor (*Accipiter gentilis*). Cf. MARIAN, o. I, 122, DDRF, CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, SCRIBAN, D. *M-am apropiat... și văd că se ridică în zbor un uliu porumbar, cu pradă în gheare*. VÎN. PESC. noiembrie 1961, 20, cf. DEX.

— Pl. : (n.) **porumbare** și (m.) **porumbari**. — Și : (regional) **porimbăr** (CHEST. II 433/61, ALR II/I h 265/172), **porombăr** (CHEST. II 433/386) s. n.

— **Porumb** + suf. -ar.

PORUMBĂRIȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Porumbar² (I 1). CHEST. II 433/58, 263, 396.

— Pl. : **porumbarițe**.

— **Porumb** + suf. -ariță.

PORUMBĂȘ s. m. (Popular) Diminutiv al lui **porumb** (I 1). *Și via aduce den turtureale sau den porumbași darul lui*. BIBLIA (1688), 70⁴/45, cf. LB. *Își zîmbeau și se jîneau de mină... ca doi porumbași*. I. NEGRUZZI, S. IV, 57, cf. DDRF, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 137. *Pe deasupra de oraș, A zburat un porumbaș*, ALEXANDRI, P. P. 318, cf. 146. *Hai, mîndro, să ne iubim, C-amîndoi ne potrivim, Și la ochi și la sprîncene Ca doi porumbași la pene*. JARNÍK-BİRSEANU, D. 49. *Că noi bine ne lovim... Și la ochi și la sprîncene, Ca doi porumbași la pene*. MARIAN, SA. 9. *Fostu-și-o doi drăguți draği Ca doi porumbași în fagi*. DOINE, 103. *Văzu stol de porumbași Mestecași cu gangurași*. VICIU, COL. 151. *La curțile lui Adam, Vinu-ș patru porumbași*. BİRLEA, B. 85.

— Pl. : **porumbași**.

— **Porumb** + suf. -aș.

PORUMBĂ¹ s. f. Fructul porumbarului¹, sferic, de culoare neagră-vineție, cu gust acru, astringent; (regional) scoroambă. Cf. POLIZU. *Măsurai afundișul codrilor, fînindu-mi zilele cu porumbe sălbatice*. DELAVRANCEA, S. 197, cf. DDRF, GRECESCU, FL. 195, ALEXI, W. *Porumbele sau porumbecele coapte se usucă și se fierb*. PAMFILE, I. C. 242, cf. id. J. II, 161, ȘĂINEANU, D. U. *Poroambele, fructele negre de porumbar*. VOICULESCU, L. 259. *Drumul noroios și îngust mergea printre vii, printre două garduri mari de porumbe negre*. CAMIL PETRESCU, o. III, 236. *Nu mai dați cu porumbe-n mine*. RĂDULESCU-CODIN, I. 251, cf. VICIU, GL., ALR SN III h 632, MAT. DIALECT. I, 139. *Dracul ride de porumbe negre, și pe sine nu se vede*. ZANNE, P. VI, 557, cf. 558. ◆ (Ca termen de comparație) *Sta vînd ca porumba, cu ochii albi în soare*. BOLLAC, o. 202. *E galbenă, cu cearcăne vinele, ca porumba*. DELAVRANCEA, S. 13. *Poate tot se gîndea la fata... cea cu ochii ca porumba*. SADOVEANU, o. II, 96.

— Pl. : **porumbe**. — Și : (regional) **porumbră** (DDR), **porimbă** (ALR SN III h 632), **poroăhă** (VICIU, GL.), **poroămbă** s. f., **porôhî** (GL. OLT.) s. f. pl.

— Lat. ***palumba**.

PORUMBĂ² s. f. (Regional) Porumbiță (I 1). Cf. CADE, DEX. *Și-o porumbă minunată, Cu o gușă purpurată.* TEODORESCU, P. P. 21.

- Pl.: porumbe.
- Porumb + suf. -ă.

PORUMBĂ³ s. f. v. porumb.

PORUMBĂCĂL, -EĂ adj. (Prin Mold. și prin Bucov.) Diminutiv al lui porumbac (I). *Cal negru porumbăcel, Voinic tânăr sprintenel.* SEVASTOS, c. 57, cf. 174. *Colo-n deal la ciritel S-o ivit un hrănicer, Calu sur porumbăcel.* CARDAȘ, c. p. 76. *Mi-o picat un voinicel, Cu meșini, cu cojocel, Cu calu porumbăcel.* VASILIU, c. 14.

- Pl.: porumbăceli, -ele.
- Porumbac + suf. -el.

PORUMBĂREASĂ s. f. (Rar) Femeie care se ocupă cu creșterea și cu vânzarea porumbelilor (I 1). Cf. DDRF.

- Pl.: porumbărese.
- Porumbar² + suf. -easă.

PORUMBĂRIE s. f. I. 1. Coteț pentru porumbei (I 1); porumbar² (II 1), (regional) hulubărie, porumbariște, porumbăriște, porumbelniță, porumbiște (II), porumbiță (I 3). Cf. POLIZU, GHICA, ap. TDRG, CIHAC, I, 213, BĂRCIANU. *Intr-o curte mare, se întindea... o porumbărie într-un picior.* D. ZAMFIRESCU, v. 7. 92. *Porumbării au... tineri de curînd însurați, unde cresc porumbii.* PAMFILE, I, c. 429, cf. id. J. II, 83, ȘĂINEANU, D. U., cv 1949, nr. 7, 33, ALR II/1 h 265. ♦ (Rar; familiar) Galerie (într-un teatru). *Am să fumez tutunul cel mai bun și cînd mă voi duce vreo dată la teatru, de m-or mai vedea sus în porumbărie, să mă ia dracul.* I. NEGRUZZI, s. VI, 146. ♦ (Rar; familiar) Locuință situată prea sus (și cu acoperișul țuguiat). Cf. SCRIBAN, D.

2. Crescătorie de porumbei (I 1). Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BUL. FIL. VII—VIII, 366. *La 7 zile de la naștere, puilor li se pun inele originale și se înscriu în registrul porumbăriei.* VÎN. PESC. septembrie 1962, 20.

3. (Rar) Mulțime de porumbei (I 1). Cf. SCRIBAN, D. II. 1. (Regional; cu sens colectiv) Cantitate mare, mulțime de porumb (II 1, 2) (Moșoaia-Pitești). UDRESCU, GL. *Porumbărie ca estimp, mai rar.* id. ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Porumbiște (I 1). *Mai dă și tu cîte o raită pe la porumbării, vezi ce mai e pe acolo.* UDRESCU, GL.

- Pl.: porumbării.
- Porumb + suf. -ărie.

PORUMBĂRIȘTE s. f. (Regional) Porumbar² (I 1) (Cusuiuș-Beiuș). CHEST. II 433/392.

- Pl.: ?
- Porumbar² + suf. -iște.

PORUMBĂ¹ s. f. 1. Diminutiv al lui porumbă²; p. e x t. porumbă². Cf. LB, DDRF. *Îmi plăceau și mie covrigii mai mult decît pădurele și porumbrelele uscate.* SADOVEANU, O. XII, 635. *Porumbrel cu porumbrele.* RETEGANUL, CH. 151, cf. 155. *Unii... dau vitelor zamă de porumbrele fierțe.* ȘEZ. IV, 123, cf. III, 13. *Pentru aceasta e bună și zeama de porumbele necoapte, dacă se fierb.* PAMFILE, B. 37, cf. CHEST. VIII 96/33, ALR SN III h 632, A IX 1, 3, 4, 5, 6. *Ride dracu de porumbea, Și-i mai negru decît ea.* ZANNE, P. VI, 559. *Ride vîrșă de bală și dracul de porumbele negre.* id. ib. IV, 684. *Cînd o face plopul nucii Și sălcuța mere dulci, Și răchita porumbele (= niciodată).* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 272. ♦ (Ca termen de comparație, de obicei pentru a sugera culoarea închisă) [Copilul] *dacă se învinețește ca porumbea, atunci se știe... că moare.* N. LEON, MED. 147. *Cu ochii vineți de porumbrele crude.* CAZIMIR, GR. 36. *Înnegri-ți-s-ar inima ca porumbea.* VLASIU, A. P. 46.

Înghetăm și ne facem vineți ca porumbrica. SADOVEANU, O. IX, 401. *Era vîndă ca porumbrelele bătute de brumă.* IL Iulie 1960, 51. *Se învinețise cum e porumbrica.* ȘEZ. VI, 111. *Și cele mai minînele Ca niște porumbrele.* BÎRLEA, L. P. M. II, 180. (Ironic) *Să fii rumân ca ceara Și alb ca porumbrica.* SEVASTOS, c. 183.

2. (Bot.; regional) Porumbar¹ (*Prunus spinosa*). *Cîțiva mesteacănți și fagi subțiri au crescut tirziu, printre măcieși și tufe de porumbrică.* C. PETRESCU, R. DR. 54. *Porumbele și mieea-ursului străjuiau cetatea.* KLOPȘTOCK, F. 187. *Frunză verde porumbrică, Stă voinicul la potică.* ALECSANDRI, P. P. 35.

3. Compus: (Bot.; regional) *porumbea-ursului* = strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*). BORZA, D. 22.

— Pl.: porumbele. — Și: (regional) porumbrică, porumbreă, porumbrică, porimbeă (ALR II 6347/172, ALR SN III h 632) s. f.

— Porumbă¹ + suf. -ea. — Porumbrică, porumbreă: cu schimbare de suf.

PORUMBĂ² s. f. (Regional) Porumbiță (I 1). Cf. DDRF, TDRG, CADE. *Iacă văd o porumbea... Oare nu-i din țara mea?* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 172, cf. A III 18.

— Pl.: porumbele. — Și: porumbrică s. f. DM.
— Porumb + suf. -ea. — Porumbrică: cu schimbare de suf.

PORUMBĂL s. m., adj. I. 1. S. m. Numele mai multor specii de păsări (sălbatică sau domestică) din familia columbidelor, de mărime mică și mijlocie, cu ciocul scurt, cu penele colorate foarte variat; (popular) porumb (I 1), (regional) golumb, hulub (*Columba*). Cf. LEX. MARS. 194. *Se gudur porumbeii; se-nalță turturica.* BOLLIAC, o. 67. *Se amestecă printre porumbei.* ODOBESCU, s. III, 31, cf. I, 147. *Ea nu știe c-acei demon vrea să aibă de model Marmura-i cu ochii negri și cu glas de porumbel.* EMINESCU, o. I, 160. *Ea simți amețeala ce simte porumbielul, cînd se vede răpit de vultur.* GANE, N. I, 8. *Bubico dispăre ca un porumbel alb în neagra noapte.* CARAGIALE, o. II, 100. *Văzu pe sus un stol de șapte porumbei.* ISPIRESCU, L. 215, cf. 60, 133, 214. *Se ridică... biserica comunei Stămbulești, al cărui turn e ocolit de porumbei ce se îngurulesc.* MACEDONSKI, o. III, 3, cf. MARIAN, o. II, 181, DDRF. *Pe sus un stol de porumbei își tremură aripa-n rare, Ca fluturii de mititei.* PĂUN-PINCIO, p. 69. *Jucau sirba porumbeii, Că e jocul lor.* COȘBUC, p. II, 37, cf. CANDREA, F. 173. *Pe streșine... porumbei de-a pururi amorezați și în neastîmpăr... nu m-au făcut să cred niciodată că au melancolia lor.* ANGHIEL, PR. 93. *Porumbeii cîntă mult.* PAMFILE, VĂZD. 102. *Văzu poarta mare, cu stîlpii înfloriți, acoperită cu cotețul de porumbei.* REBREANU, I. 194, cf. id. R. I, 314. *Porumbeii cu picioarele de mărgean coboară să ciugulească grăunțele din mîna-mi.* C. PETRESCU, s. 10, cf. id. I, 1, 126, 145, NICA, L. VAM. 202. *Se făcea că n-o aude și-și vedea înainte de flori, de cafea ori de porumbei.* BASSARABESCU, v. 159, cf. 161. *Îmi vine să plîng zărînd cotețul de porumbei, așa cum îl aninaseam ca să-l feresc de pisici.* BRĂSCU, o. A. II, 11. *Un zbor mare de porumbei se lăsa în juru-i împetrișînd bătătura.* SADOVEANU, o. II, 652. *Bărți pe lac și lebezi, porumbiei în copaci.* ARGHEZI, B. 94, cf. 51. *Se-ntorc ca porumbeii la locurile lor.* CĂLINESCU, L. L. 66. *Vinează mai cu seamă porumbeii.* LINȚIA, P. II, 133. *O albă păsărea neprihănită (ai fi jurat că e un porumbel).* v. ROM. octombrie 1954, 165. *Porumbeii debili, cu afecțiuni cronice, dau un randament scăzut în timpul zborurilor de antrenament.* VÎN. PESC. iunie 1962, 21, cf. H I 347, II 80, IV 45, XIV 209, XVI 4, 31. *Sus, în vîrful caselor, Mi-este-un stol de porumbei, Porumbei cam vineciori.* TEODORESCU, P. P. 39. *C-amîndoi ne potrivim Și la ochi și la sprîncene, Ca doi porumbei la pene!* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 50. *Căpățîna de porumbel nu se mîncă.* ȘEZ. VI, 36, cf. ib. VIII, 102. *Ci s-inalță sus la cer?... Zboară-un cîrd di porunghiei.* MAT. FOLK. 1 474, cf. I 461, GRAUL,

1, 7, COMAN, GL., A VI 4. ◇ (Urmă de determinări care indică specia) *Porumbelul sălbatec*. SIMIONESCU, F. R. 112. *Porumbel de brădet*. BĂCESCU, PĂS. 137. *Porumbel de casă*. id. ib. *Porumbel de câmp*. id. ib. *Porumbel de munte*. id. ib. *Porumbel de pădure*. id. ib. *Porumbel de scorbură*. id. ib. *Porumbel de stîncă*. id. ib. *Porumbel domestic*. id. ib. *Porumbel mare*. id. ib. *Porumbel mic*. id. ib. *Porumbel popesc*. id. ib. *Porumbel de scorbură*. VIN. SE. PESC. IULIE 1962, 8. ◇ *Porumbel călător (sau de poștă, voiajor) = porumbel (I 1)* dresat să se întoarcă la locul de unde a fost trimis, folosit pentru transmiterea mesajelor. *Era amărît... fiindcă pornirile cele mai frumoase puteau muri în aer ca porumbelii călători*. VLASIU, D. 157, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ *Exp r. A trăi (sau a se iubi, a se giugiuli) ca porumbel (sau ca doi porumbel etc.) = (mai ales despre soți) a trăi în dragoste și în bună înțelegere unii cu alții. Ei se giugiuliră ca niște porumbel*. ISPIRESCU, L. 116, cf. ZANNE, P. I, 613. *Ai să te împaci cu bărbatul și o să trăiești ca doi porumbel*. VLASIU, D. 391. ◇ *Comp use: porumbel-sălbatic sau (regional) porumbelul-lui-Noe = pasăre înrudită cu porumbelul (I 1), mai mică decît acesta, cu penele de pe spate cenușii-roșcate, cu pete negre tivite cu alb pe laturile gîtului, cu gîtul scurt și coada lungă; turtura (Streptopelia turtur)*. BĂCESCU, PĂS. 138; (rar) *porumbel-turcesc sau porumbel-rizător-oriental = gugustiuc (Streptopelia decaocta)*. id. ib.; (regional) *porumbel-de-mare = a) pescar (II 1) (Larus)*. Cf. CADE; b) *carabas (Larus ridibundus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 137; (regional) *porumbel-mle = pițigoi-codat (Aegithalos caudatus caudatus)*. Cf. CADE, DOMBROWSKI, P. 243, 246, BĂCESCU, PĂS. 137. ◆ (La pl. art.; în construcția) *De-a porumbelii = numele unui joc de copii*. Cf. DDRF, PAMFILE, J. III, 48, CADE. ◆ (Regional) *Numele unui model de cusătură pe țesături sau cămăși țărănești*. V. p. u. i. Cf. PAMFILE, I. C. 291, H II 254. ◆ *Termen dezmiertător de adresare către o persoană iubită*. V. p. u. i. *Bea, porumbelul mamei, nu fi supărat*. ARDELEANU, V. P. 20, cf. 177.

2. Adj. (Popular) *Porumbiu¹*. *S-a ivit un voinicel Pe-un cal vînat porumbel*. ALECSANDRI, P. P. 160. *Pe cai iuși și porumbel*. POMPILIU, B. 77. *Cu doi călușei Vinăf-porumbel*. GRAIUL, I, 7.

II. S. m. (Bot.) 1. Știulete de porumb (II 1) cu boabele încă necoapte, în lapte, care se mănîncă fierte sau coapte în spuză. *Acești străini, după ce căutau îndelung, zugrăveau dinadins tocmai ceea ce era neobicinuit... cite o vînzătoare de porumbel fierbinte*. CAMIL PETRESCU, O. II, 399. *Ai uitat gogoșile, floricelele, porumbelul fiert și porumbelul fript*. PAS, Z. I, 170.

2. Arbust sălbatic din familia rozaceelor, cu ramuri spinose, cu flori albe, cu fructe de culoare neagră-vineție, cu gust acru, astringent; *porumbar¹*, (regional) *coțobrel*, *curcudel*, *mărăcine (I a)*, *porumb (II 4)*, *porumbea¹ (2)*, *scrombar*, *spin*, *șirn (Prunus spinosa)*. *Șoarecele... mai simeț făcîndu-să... a să urca început, socotînd că tot spinul cuibu și tot porumbrierul pui de pasire va avea*. CANTEMIR, I. I. I, 255. *Să se facă garduri vii cu puneri de tot soiul de spini, cum e porumbelul, spinul*. COD. SILV. 35. *Porumbreii, cătini și alți spini să nu fie opriți (a. 1794)*. URICARIUL, IV, 46/18, cf. LB. *Apoi merge împreună cu dracul în niște porumbrei, unde vede un iepure dormind*. CREANGĂ, O. 32. *Alții îl poartă pînă înflorare porumbarul sau porumbrelul (Prunus spinosa)*. MARIAN, S. R. II, 138, cf. DDRF, BRANDZA, FL. 540, BARCIANU, ALEXI, W. *Să fîrbă coajă de rădăcină de porumbel și coajă de rădăcină de stejar și zeama s-o fie căldușă în gură*. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 106, cf. CANDREA, F. 247. *Prin unele părți se zice că e bine să se aprindă pe mormîntul strigoilor porumbel*. PAMFILE, DUȘM. 141, cf. 170, PAMFILE-LUPESCU, CROM. 102, ȘAINEANU, D. U., SIMIONESCU, FL. 30. *Tușiguri de porumbrei*. SADOVEANU, O. I, 96, cf. 662, BORZA, D. 139, H I 54, X 149, 205,

419, XII 286, 322, XIV 463. *Porumbel cu porumbele... Uște-ți-se frunzele*. JARNIK-BIRSEANU, D. 59. *Foie verde porumbrel, Cînd eram mai mîtitel*. ȘEZ. XV, 109. *Frunză verde porumbel, Cînd eram mai mîtitel... Nici o grijă nu aveam*. SEVASTOS, P. 171. *Porumbrelul e un copăcel spinos ce crește pe la poatele pădurilor*. ȘEZ. III, 13. *Cînd primăvara vor înflori porumbelii*. ib. VI, 52. *Timpul cel mai bun de sămănat popușoiul e cînd înfloresc porumbreii*. ib. XV, 109, cf. I. CR. IV, 186, ALR SN III h 632, A III 17, VI 26. *Porumbelii fac strugurei Dar sar ochii de ei*. ZANNE, P. I, 266.

3. (La pl.) Numele a trei plante erbacee din familia liliaceelor, cu florile albastre, rar albe, dispuse în racem, care cresc mai ales prin vii și livezi; (regional) *cocoșei, ceapa-ciorii, porumbul-cucului (Muscari botryoides, racemosum și comosum)*. Cf. BRANDZA, FL. 443, GRECESCU, FL. 571, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 112, M. D. ENC., DEX.

4. (Bot.; regional) *Păducel (II) (Grataegus monogyna)*. *Cînd primăvara vor înflori porumbelii (păduceii)... e semn că anul acela o să fie slotos*. ȘEZ. VI, 52.

5. (Bot.; regional) *Spin (Carduus acanthoides)*. Cf. BORZA, D. 40, 275.

6. (Bot.; regional) *Verigar (Rhamnus cathartica)*. Cf. BORZA, D. 146.

— Pl.: *porumbel*. — Și: (învechit și regional) *porumbrél*, (învechit) *porumbrériu* (CANTEMIR, I. I. II, 326, TDRG), (regional) *porumbiel*, *porunghél*, *porombrél* (H XII 322), *părumbél* (BORZA, D. 40) s. m. — *Porumb + suf. -el*.

PORUMBÉLNITĂ s. f. (Regional) *Porumbar² (I 1)* (Bîrgăoani—Piatra Neamț). Cf. CHEST. II 433/204.

— Pl.: *porumbelnite*.

— *Porumb + suf. -elniță*.

PORUMBÉȘTI adj. (Regional; în sintagma) *Prune porumbéști = prune mici și negre ca porumbele¹*. CONV. LIT. XX, 1 015, cf. PASCU, S. 68.

— *Porumbă¹ + suf. -ești*.

PORUMBÍCĂ¹ s. f. v. *porumbea¹*.

PORUMBÍCĂ² s. f. v. *porumbea²*.

PORUMBIÉL s. m. v. *porumbel*.

PORUMBÍN subst. *Produs alimentar dietetic obținut dintr-un amestec de griș de porumb (II 2) cu amidon de cartofi*. Cf. M. D. ENC.

— *De la porumb*.

PORUMBIOĂRĂ s. f. (Într-o poezie populară) *Porumbiță (I 1)*. *Frunză verde sălcioară, Am avut o bălăioară... Cu ochii de porumbioară Și cu gura rumeioară*. HODOȘ, P. P. 101.

— *Porumb + suf. -ioară*.

PORUMBIȘTE s. f. I. 1. Loc semănat cu porumb (II 1), lan de porumb; *porumb (II 3)*, (regional) *cucuruzăstînă, cucuruziște, mălăină (1), mălăiș, mălăiște (1), mălăiștină, moină¹ (3), nadaz, păpușoi (II 3), păpușoiș (2), păpușoină, păpușornită, păpușoiște, porumbărie (II 2)*. *Și la noi unde sînt ape și unde se cultivă mult porumb n-am duce niciodată lipsă dacă... am uda cu dînsele porumbiștele*. I. IONESCU, M. 325. *Sînt țărîni sădite cu pruni... iar printre ele rămășițele porumbiștilor*. SLAVICI, N. I, 332. *Ana-și vinduse și rapița și griul, via îi era încărcată de struguri, porumbiștea era frumoasă*. id. V. P. 18. *Mulți s-arată, fără de veste, din desișul porumbiștelor*. DELAVRANCEA, S. 196, cf. 54, id. H. T. 211. *Ușoare neguri cresc din porumbiște Și arde viu luceafăru-n țările*. IOSIF, P. 30, cf. TDRG. *Hlandanii se seamănă mai ales prin păpușoie (porumbiște, cucuruzi)*. PAMFILE, A. R. 169. *Sui drept în Lunci, unde era porumbiștea cea mai mare*. REBREANU, I. 363, cf. 45. *Un vînt aspru, toamnă vijlîa prin porumbiștea dimprejur, scutura stăruitor*

olanele coperișelor. id. nuv. 263, cf. 117. Era într-o zi strălucită de toamnă, cu porumbiști de aur. GALAGTION, A. 67, cf. id. o. A. I, 266. Grânele ce se prăjesc la soare, porumbiști însetate și pe alocuri plantațiuni sărace de dafini distrează ochiul. BRĂESCU, O. A. II, 177. Cîi cuprindeai cu ochii se întindea pinza verde a porumbiștilor. SADOVEANU, O. I, 684, cf. XI, 404. Aud prin porumbiște chelălăind ogarul. PILLAT, P. 84. La încetarea porumbiștilor, reapăreau miriștile. CĂLINESCU, E. O. I, 104, cf. id. s. 533. Cresc porumbiști acum, pe unde foc a fost, și se topește cînepa-n jghebul strîmt. BLAGA, P. 72. Grițele plesneau de coapte, porumbiștile prindeau a-și usca spicele. CAMILAR, N. I, 246, cf. 312. A gonit așa prin porumbiștile Bărăganului. GALAN, Z. R. 40. Intrară orbii în porumbiște; tuleiele, destinzîndu-se, îl plesneau dureros peste față. T. POPOVICI, S. 357. Parcă îl și văd pășind agale spre porumbiște. VÎN. PESCU, august 1962, 13. Să se ude grînele... Meul și fasolile Cu toate legumele și cu porumbiștele. TEODORESCU, P. P. 211.

2. Loc de pe care s-a cules recolta de porumb (II 1) și care se poate întrebuința ca pășune. V. miriște. Putem trece de plugul cu roate la rarița lui Dombaslă... cînd pămîntul este... accidentat sau cînd este porumbiște. I. IONESCU, D. 322. Sol fertil, pe lângă drumuri, prin porumbiști și pîrloage de arături. GRECESCU, FL. 72, cf. PAMFILE, A. R. 225. Ieși cu plugul să-și ogorească și el o porumbiște. REBREANU, I. 92. O luă de-a dreptul peste porumbiști. PREDĂ, I. 34. Este o porumbiște pe care mai dăinuie glugile de coceni. VÎN. PESCU, octombrie 1967, 7, cf. H I 189, 420, II 28, IV 21, XII 7, 239, XIV 105, 176, 307. Semene ogoarele, Toate porumbiștile, Ca să crească meiele. PĂSCULESCU, L. P. 197.

II. (Regional) Porumbâr² (I 1). Cf. CIHAC, I, 213, CHEST. II 433/52.

— Pl.: porumbiști și (rar) porumbiște. — Și: (regional) porimbîște s. f. ALR SN I h 119.

— Porumb + suf. -iște.

PORUMBÎȚĂ s. f., adj. I. 1. S. f. Femela porumbelului (I 1); (popular) porumboaică, (regional) hulubiță, porumbă², porumbea², porumbioară, porumboaie. O porumbiță zburînd stătu la loc nalt. DOSOFTEI, V. s. octombrie 79^v/5, cf. DRU, LB, CIHAC, I, 213. Porumbiță intristată! Eu ca tine sint străin, Și-ntr-o țară depărtată Tu cînti tristă, eu suspin! BOLINTINEANU, O. 12, cf. 39. Amoroase porumbiște care, chemate de dorință, cu aripele întinse și-ncordate, zboară către dulcele lor cuib. ODOBESCU, S. III, 34, cf. MARIAN, O. II, 181, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., BĂCESCU, PĂS. 138. Porumbiștele să devină apte pentru a oua în cel mai scurt timp. VÎN. PESCU, septembrie 1962, 20. Nu ești tu nici porumbiță, Nici mierlă, nici ciocîrlia. MAT. FOLK. 310, cf. ALR I 1 023, A II 8, 12, III 7, 16. Gaia lesne se iarlă, iar porumbița se ceartă. ZANNE, P. I, 464, cf. 465. Eu am o lădiță Cu o porombiță; Dacă zboară porombița Ce ți-i mai bună lădița? (Omul și sufletul). POP., ap. GCR II, 368, cf. ȘEZ. III, 239. < (Ca termen de comparație) Rîdea și Agata urcînd ca o porumbiță, în virf de degete, scările acoperite cu un preș lat. SLAVICI, N. I, 316. Insula îi păru ca o porumbiță și plutea pe apă, pînă ce apoi pieri de tot. BASSARABESCU, V. 143. Cea fată de Frîng... Umbli prin crăcuță, Ca o porumbiță. PĂSCULESCU, L. P. 160. ♦ Epitet dezmierdător pentru o fată, pentru o femeie. O porumbiță aleasă, Încoronată Crăiasă. BĂRAC, A. 21/9. Nu știi, porumbița mea, că numai boțerului e dată sclavia? CR (1848), 16^v/9. Am fete, fete mari: Două june porumbiște. ALECSANDRI, T. I, 135. Porumbița mea, îi răspunse împăratul, împărăția mea și eu sintem supuși... poruncilor tele. ISPIRESCU, L. 29; cf. DDRF. Vai, las' să te mai văd, căci fierb! Vii, scumpă porumbiță, Sărînd pe deal, ca pui de cerb, Jucînd a-ia cosiță. COȘBUC, P. II, 215. Ileana? Ah, frumoasa și alba porumbiță

Tot tristă stă și-acuma. PETICĂ, O. 167, cf. BUL. FIL. I, 213. Ce să-ți spun, porumbișo, așa caz n-am prea întîlnit. CĂLINESCU, E. O. II, 255. Porumbiță ofilită, Cui mai duci tu vești? Ți-e cosița sur-abită, Încotro grăbești? BANUȘ, P. 286. A omorît-o pe porumbița noastră! T februarie 1962, 34, cf. ȚIPLEA, P. P. 115. Și murgul că-mi străfîga Și din picior că-mi bătea, Porumbița deștepta, Prunca că mi să speria. PĂSCULESCU, L. P. 159.

2. Adj. (Popular) Porumbiu². Mierliță, mierliță Pasăre pestriță, ... La coadă Lăliță, La cioc porumbiță, La gură Plăviță. TEODORESCU, P. P. 457.

3. S. f. (Prin Transilv.) Porumbâr² (I 1). Cf. ALR II/I h 265/272, A III 3.

II. S. f. (Regional) 1. Numele unei stele neidentificate mai de aproape. Cf. PAMFILE, CER. 175.

2. Fereastră construită în acoperișul unei case (Rîmnicu Vilcea). Cf. LEXIC-REG. 84.

3. (Bot.) Hulubiță (*Russula aurata*). BORZA, D. 196.

4. (În sintagma) *Porumbiță neagră* = numele unei specii de struguri neidentificate mai îndeaproape (Lunca-Turnu Măgurele). Cf. H XIV 186.

5. Floricele de porumb (II 2) (Peștișani-Tîrgu Jiu). Cf. ALR SN IV h 1 115/836.

— Pl.: porumbițe. — Și: (regional) porungită (ALR I 1 023/148, 150, 260, 530, 550, 596, 600, 610, 614, 618, 684, 710, 860, 865, 870, 980), porimbîță (ib. 1 023/156, 164, 166, 772), poringită (ib. 1 023/590, 592, 595, 690, 700), porombiță s. f.

— Porumb + suf. -iță.

PORUMBÎU, -IE adj. Cenușiu ca penele său gușa porumbelului (I 1); (despre păsări și animale) care are părul, lina, penele de culoare cenușie, sură; (popular) porumb (I 2), porumbel (I 2), porumbiță (I 2). Cf. CIHAC, I, 213, MARIAN, CH. 51, ALEXI, W. Parcă nici nu îmbătrînea: mic, bine legat, cu ochi albaștri, copilăroși și o mustață porumbie, rotundă. T. POPOVICI, SE. 129.

— Pl.: porumbii.

— Porumb + suf. -iu.

PORUMBÎU², -IE adj., s. f. (Regional) 1. Adj. (În forma *porumbriu*) De culoarea porumbei¹; negru-vinețiu. Cf. MARIAN, CH. 51.

2. S. f. Varietate de strugure cu boabele negre-vineții. Ți-aș înșira... numirea strugurilor... odo-bească, boțeresc, porumbie, iță. JIPESCU, O. 54, cf. DDRF.

— Pl.: porumbii. — Și: porumbriu, -ie adj. MARIAN, CH. 51.

— Porumbă¹ + suf. -iu.

PORUMBLĂ vb. I v. plimba.

PORUMBOAICĂ s. f. (Popular) Porumbiță (I 1). Cf. ALR I 1 023/160, 170, 341, 780, 782, 839.

— Pl.: porumboaice.

— Porumb + suf. -oaică.

PORUMBOAIE s. f. (Prin nord-vestul Transilv. și prin Maram.) Porumbiță (I 1). Cf. ALR I 1 023/280, 343, 347.

— Pl.: porumboaie.

— Porumb + suf. -oai.

PORUMBÓI s. m. (Învechit și regional) Augmentativ al lui porumb (I 1); porumbel (I 1) bărbătuș. Cf. LB, MARIAN, O. II, 181, BĂCESCU, PĂS. 137, A I 20, 31, 34.

— Pl.: porumboi.

— Porumb + suf. -oi.

PORUMBĂ s. f. v. porumbă¹.

PORUMBREA s. f. v. porumbea¹.

PORUMBRÉL s. m. v. porumbel.

PORUMBRÉRIU s. m. v. porumbel.

PORUMBRICĂ s. f. v. porumbea¹.

PORUMBRÍU, -ÍE adj. v. porumbiu².

PORUNCĂ s. f. 1. (De obicei în legătură cu verbe ca „a da“, „a avea“, „a primi“ etc.) Dispoziție orală sau scrisă dată de către o autoritate sau de către o persoană cu autoritate și care trebuie executată întocmai; ordin (1), (popular) porunceală (1), (învechit) poruncită (v. p o r u n c i t, II 1), ordine (6). V. d e c r e t, l e g e. Iar el călcă porânca me (a. 1580). cuv. d. BĂTR. II, 362/28. Înțelegînd Urechii logofătul de venirea lui Aron Vodă și de poronca ce trimăsese... nu culează să-l aștepte în țeară. URECHE, ap. GCR I, 73/10. Și așa făcură ei poronca împăratului. HERODOT (1645), 498. Odihniră cum era poronca. N. TEST. (1648), 102^v/20. Luînd poruncă la orașe am avut de saștu și călcînd drumul și calea toată să nu dzic mai mult în trei ai am sosit acie. DOSOFTEI, v. s. octombrie 82^v/17, cf. septembrie 6^v/36. Mers-au toți boierii la Țarigrad după poronca vizirului. NECULCE, L. 31, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 54. Mai sus pomenit agă, ... s-au împreunat cu măriia-sa vodă și poronca împărățiii i-au dat. R. GRECEANU, CM II, 164, cf. 122. Mi-au venit poruncă de la măriia ta. ANTIM, P. XXVII. Și foarte mici sint poroncele ei, de vreme ce Ț-au poruncit ca să-i aduci pasărea cea mai de lîngă finic. AETHIOPIGA, 3^v/7, cf. 15^v/9. Au luat cu mirare poronci pentru gătire de război. IST. CAROL XII, 15^v/17. Iată și adăogirea la călcarea de poruncă a lui, măcar că acel păcat au adus în lume atîtea. MOLNAR, RET. 90/4. [Boierii] au luat poruncă ca îndată să meargă acolo... ca să-și aleagă domn dintre sine. ȘINCAL, HR. III, 214/23. Iară Vlad după ce mersă Din labăra păgîna turcească, Toate oștile la un loc trasă Dînd poronci cum au să să păzască La deobște năvală neașteptată. BUDAI-DELEANU, Ț. 255, cf. 97, DRU. Corpusul pașei de scutari... au luat poruncă fără întîzire a să înturne în Albania. AR (1829), 248^v/32, cf. 173^v/6. Faceți această înaltă poroncă și dorință cunoscută ratelilor mele. IB. (1830), 5^v/25. Poronca me nu v-au fost pricinuitoare de mare bucurie. DRĂGHICI, R. 36/6, cf. 23/17. După poronca d-tale încep. KOGĂLNICEANU, s. 3. Fiecare se sforță a-i devina poroncele. CR (1846), 111^v/24. Preînțeleapta poruncă regească. IB. (1848), 5^v/19, cf. 6^v/9. Arhiducii își uniră atunci oștirile, din poronca împăratului. BĂLCESCU, M. V. 47, cf. 30. Ave numai să consulte textul poronci din 11 decembrie 1837. BREZOIANU, I. 34/27. În vremea veche un copil pînă la 25 ani nu avea voie... să șadă gios fără poronca tatălui. RUSSO, s. 18. N-ai să-și deschizi gura să-i dai vro poruncă Că-ndată asupra-ți ura își aruncă. PANN, P. V. I, 55/25. Pe lîngă aceste avea porunci împărățești cătră hanul tatarilor, ... ca să-i deie... ajutor. NEGRUZZI, s. I, 137. Astă pedeapsă se hotărește... La cîți poronci nu se supun! BOLLIAC, o. 166, cf. 131. Ascultați...! marea fantomă face semn..., dă o poruncă. ALEXANDRESCU, O. I, 71, cf. 308. Dă poroncă armiei de întors în Polonia. ALECSANDRI, T. II, 16. Iăndăchișă îndată scrise boierilor din țeară, dupe poronca vizirului, că dreptatea împăratului făcuse răsplătire lui Marogheni. ODOBESCU, s. I, 318. Străjerul, știind poronca, nu mai lungeste vorba. CREANGĂ, P. 80, cf. 57, 143. Am poruncă să-ți caut casa, pentru ca să văd dacă nu voi găsi ceva ascuns în casa ta. SLAVICI, O. I, 158, cf. id. N. I, 80. A chemat pre vătaful curții și i-a dat poruncă. IPIRESCU, L. 3. Poroncă să te prindă, de prințipe sint date! MACEDONSKI, O. II, 151. Să rabzi ocări, s-ascuți poronci. NECULUȚĂ, Ț. D. 53. Dar legea nu cunoaște pe nimeni; e poruncă, Pe fur în timpul nopții în temniți îl aruncă. COȘBUC, P. II, 190, cf. I, 100, 127, CANDREA, F. 336. Pe poronca stăpînirii, spune nouă, ce dorești. DELAVRANCEA, s. 99, cf. id. O. II, 220. Hangiul, om în toată firea, care

știe că călătorului îi șade bine cu drumul, pleacă zorit să dea porunci. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 61. Nu-i stă în putință să-i împlinească poronca. AGÎRBICEANU, A. 218. Este poruncă de la mătusia, căpităneasa, să vă jucați toate cu mine. HOGAȘ, DR. II, 68, cf. 12, 84. Îi făcu din toată puterea ochilor și a gurei un semn de poruncă. BASSARABESCU, v. 111. Bărbații satului ascultă „poruncile“ pe care li le citește primarul. GR. S. V, 302. Oprești pe oameni să execute poruncile mele. REBREANU, R. I, 119, cf. 99. Pentru mine, din nefericire, a venit o poruncă stingheritoare. GALACTION, A. 77, cf. 78, id. O. A. I, 264. Servitoarea avea poruncă să nu primească pe nimeni. C. PETRESCU, C. V. 142. Eu rămîneam de capul meu prin ogradă, cu aspră poruncă să nu mă depărtez. VLASIU, A. P. 35, cf. id. D. 25. Taci, măi, zic eu de colo, așa avem poruncă, așa să facem! SADOVEANU, O. I, 662, cf. X, 180, PUȘCARIU, L. R. I, 286. Poruncile peste moșie Veneau pe la isprăvnicie. ARGHEZI, VERS. 290, cf. 291, 397. Pascalopol dădea porunci liniștite, hotărîte și Felix admiră finuta lui de stăpîn. CĂLINESCU, E. O. I, 108. Tudor dăduse nu de mult porunci strașnice și... pedepsea cu minie jafurile. CAMIL PETRESCU, O. I, 7, cf. 26, 66. Nu ai putere să dai această poruncă, îi răspunde maiorul. STANCU, R. A. II, 260, cf. I, 78, IV, 257. Am poroncă să vă număr. CAMILAR, N. I, 445, cf. PREDA, M. 189. Trebuia s-ascult negreșit acele porunci. ISANOS, v. 260. Orice fel de cerere din partea lui ar fi fost atunci poruncă pentru dîșii. V. ROM. Iulie 1958, 28. Dumnezeu să te ferească De poruncă-mpărâtească. ZANNE, P. VI, 674. Poronca să-nșelege cînd poruncești ceea ce se poate urma. id. IB. VIII, 458. ♠ (Cu valoare de imperativ) Poroncă... roști bătrînul! CAMILAR, N. I, 314. Poruncă, prea-nalte împărate! TEODORESCU, P. P. 102. ♠ (Prin lărgirea sensului) Osîndit din poronca lui Dumnezeu. RUSSO, s. 101. ♠ (Regional) La porunci = nume dat în trecut unor comunicări publice ale autorităților comunale. ALEXANDRU, I. M. 35. Un obiect găsit e dus la primărie ca să „hie strigat la porunci“ și să ajungă astfel în mîna celui care l-a pierdut. GR. S. V, 313. O spus la porunci că Ana Oanei vrea să vîndă o delniță. cv 1950, nr. 3, 35. ♠ L o c a d v. La poruncă = imediat ce dorește. De mai multe ori îmi spuse prietenul că el are somnul la poruncă, dar nu-l crezusem. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 19. (Regional) De poruncă = prin constrîngere, în mod silit; în silă. Ea tot umbra din loc în loc Și-a greu, ca de poruncă. COȘBUC, F. 110, cf. M. D. ENC., DEX. ♠ E x p r. (Învechit) A avea (pe cineva) sub (sau la) poronca sa = a avea (pe cineva) la dispoziția sa, sub comanda sa; a putea dispune după plac (de cineva). Nu-i pușin lucru să ai la poronca ta o sută de oameni. BACALBAȘA, ap. TDRG. (Familiar) Ce-i porunca? = ce dorești? Da ce-i porunca, Ana? Ce vrei cu mine? REBREANU, I. 202. ♠ (Prin Transilv. și prin Maram.) Ordin de chemare în armată. Oș, săraca cătana, Cînduri vine poronca. JARNIK-BÎRSEANU, D. 313, cf. 323. Cînd poronca mi-a picat, Doamne, rău m-am supărat. BÎRLEA, B. 67. Vine-o carte ș-o poruncă: Cătanile să se ducă. FOLC. TRANSILV. I, 166, cf. 204, II, 487.

2. (Mai ales la pl.) Lege morală sau religioasă; precept, prescripție, învățătură, (învechit) porunceală (2), poruncită (v. p o r u n c i t II 2). Că cine iubeaște pre Dumnezeu și vecinul iubeaște, acela păzează poruncile Domnului. CORESI, EV. 390, cf. 28, 188, 389. Porunca lui H[risto]s n-au păzit (a. 1580). cuv. d. BĂTR. II, 338^v/6, cf. 314^v/7. Și sf[î]rșind poroncele cu carele învăța feciorii săi, trase picioarele sale într-una pre pat și muri. PALIA (1581), 209/7, cf. 8/11. Aceasta poruncă am luat de la tatăl meu. N. TEST. (1648), 119^v/21. Că toate alte lucruri cerești și pemîntești le făcu D[u]mn[e]zău cu cuvîntul, sau cu poronca sa (a. 1650). GCR I, 145/14, cf. 193/29. Nu m-oi abate, Dintr-a ta poruncă să mărg în păcate. DOSOFTEI, PS. 52/8, cf. 12/2, 25/12. Nu poartă grijă pentru ca să păzească porâncile lui Dumnezeu și să spăsească sufle-

tele lor. CHEIA în. 99^r/14, cf. 8^r/3. Acestea cuprind poruncile... lui Dumnezeu, care porunci iaste înțelepciunea. BIBLIA (1688), [prefață] 5/7, cf. 8/21. Și vrind... să-i învețe lucruri prea slăvite și poruncă nouă și vieață cerească, cerca să aște slugi acestor porunci. ANTIM, p. 2. Făgăduind lui Dumnezeu că de acum se va supune poruncilor lui. DRĂGHICI, R. 47/27, cf. 94/18. Regele prin codri anume m-a trimis, Să vad dacă sihastrii mai țin porunca legii. COȘBUC, s. 11. Reușesc să armonizeze sentimentele lor și dorințele cu poruncile vit ale credinței. AGÎRBICEANU, A. 40. (În religia creștină) Cele zece porunci sau (regional) zece porunci dumnezeiești = ansamblu de zece învățături religioase și etice fundamentale care, potrivit legendei biblice, ar fi fost revelate de Dumnezeu lui Moise, pe muntele Sinai; decalogul. Aceasta este una din cele zece porunci: să iubești pe aproapele tău. NEGRUZZI, s. I, 149. Între cele zece porunci, se află una care hotărăște: să nu furi. SADOVEANU, O. IX, 48. Zeci porunci dumnezeiești. TEODORESCU, P. P. 255, cf. 253.

— Pl.: porunci și (rar) porunce. — Și: (popular) porôncă, (învechit) porâncă, poréncă (ANON. CAR.), porîncă s. f.

— Postverbal de la porunci.

PORUNCEALĂ s. f. 1. (Popular) Poruncă (1). Cf. LM, DDRF, TDRG, CADE, M. D. ENC. < L o c. a d j. și a d v. De (sau pe, după, regional, în) porunceală = a) (făcut) la (sau pe, după) indicațiile, dorințele, comanda etc. cuiva, așa cum dorește cineva; de (sau la) comandă. Parc-a fost de porunceală, nu știi cât m-am bucurat; Acum crez că li-o ajunge, negreșit s-a săturat. PR. DRAM. 110. De-aș avea-neai darul să scriu de porunceală. ALEXANDRESCU, M. 255. Am fost și eu... un pușor... știi, colea... făcut pe porunceală. ALECSANDRI, T. 1369. Se făcu în sfârșit noapte, o noapte neagră ca de porunceală. GANE, ap. CADE. Nu izbutise a face furca după porunceală. SPIRESCU, L. 91. Melancolia ce și-o așterne de porunceală pe obraz. VLAHUȚĂ, O. A. I, 195. Desperări de porunceală și dureri închipuite. id., ap. CADE. Luminările se fac de porunceală pe înălțimea mirilor. SEVASTOS, N. 232. Și când și le fac [ciubotele]... din nou, zic că-s făcute de porunceală. PAMFILE, I. C. 348. Acele păpuși... se găseau gata sau se făceau pe porunceală. M. I. CARAGIALE, C. 132. Că el la țîrg că mergea, Ca boier se-nchipuia, și-și lua haine-n porunceală. MAT. FOLK. 180. Mi-am făcut o pereche de pantofi pe porunceală. UDRESCU, GL. Pe sprinceană și pe porunceală (= după plăcere, după voie). ZANNE, P. II, 435; b) (făcut sau acceptat) din ordin, (impus) cu forța; p. e x t. (făcut) în silă, prost, de mintuală. Astă prozodie de porunceală se făcu cu atât mai grea. NEGRUZZI, s. I, 347. Pot să te întreb, tată, cine este acest soț de porunceală. FILIMON, O. I, 106. Iaca, părinte Vanila, așa ai să le scobori sfinția-ta, când a fi și-a fi, în împărăția lui Scaraoșchi, împreună cu prietenul ist de porunceală al sfinției-tale. HOGAȘ, DR. II, 28. Treabă de mintuală și de rasoleală, dar nu pe porunceală. CIAUȘANU, R. SCUT. 70. Artiștii de porunceală, cărora le sînt interzise și înălțimile ideii și durerile sacre ale chemării, nu s-au simțit mai nenorociți ca de obicei. GALACTION, A. 216.

2. (Învechit) Poruncă (2). Să vești hi umblîndu în tocmealele mele și vești fi socotîndu și fiindu porincealele mele (a. 1560). GCR I, 3/30.

— Pl.: porunceli. — Și: (popular) poronceală, (învechit și regional) porinceală (pl. și porincele) s. f. — Porunci + suf. -eală.

PORUNCI vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.)

1. A dispune sau a cere cu autoritate, oral sau în scris, să se facă întocmai (ceva), a da poruncă (1), a ordona (2), (învechit) a orîndui (3), a opri (6); (despre legi morale, bisericesti, despre divinitate etc.) a prescrie, a orîndui ce (sau cum) trebuie să facă. Sfânta lege poruncit-au noauo se nu grăim. PSALT.

337, cf. 130, 250. Așa portnici noauo Domnul. CORESI, L. 63/19. Și Iosif porunci cum sacii lor să-i împlă cu grîu. PALIA (1581), 176/3, cf. 198/2. Numai ce le poronciia și li se lăuda și-i îngrozia cu cuvîntul. MOXA, 372/3. Datoriu iaste a posti miercurea și vinerea, cum porincesc sfințele și dumnezeieștile pravile. PRAV. GOV., ap. CADE. Trebuie... să dea știre domnu-său de acea tocmală ce i-au poruncit cum iaste lucru cu năpaste. PRAV. 277. Și făcură cum le porunci lor. N. TEST. (1648), 27^r/7, cf. 10^v/15, 19^v/7. Sfîntul Pavel apostol ne poruncește ca să ne îmbrăcăm întru lucrurile ceale bune. CHEIA în. 75^r/16, cf. 12^r/16, 86^v/23. Dumnezeu au poruncit sfinților săi ucenici. BIBLIA (1688), [prefață] 4/55. Nu i-au omorît, c-au poruncit Poarta să nu-i omoare. NECULCE, L. 112, cf. 18. Vlad Vodă... au poruncit în toate laturile țării de au strîns oștile (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 167/17. Porunci să nu-l mai bage nimeni în seamă. ANON. CANTAC., CM I, 88, cf. 21. Porunci să înceteze bălălia. VĂCĂRESCU, IST. 258. El poronciisă să mai vie încă 40 000 de oaste. IST. CAROL XII, 21^v/1. Așa zicînd, cu groaznică moarte Porunci ca pe toți să-i înfape Ce la tilhărie avură parte. BUDAI-DELEANU, Ț. 172, cf. 88. Puterea pravilii iaste spre a poronci cele bune, a opri cele rele și a înfrîna cu pedepse pre cei vinovați. MAN. JUR. (1814), 27. Vă numim cavalerii ordinului sf. Gheorghie... ale căruiia insignii (semne) vi le alăturăm aicea, poruncîndu-vă a le îmbrăca și a le purta după statute. AR (1829), 68^r/42. Au poruncit să rădice steagul. DRĂGHICI, R. 20/25, cf. 11/1. Îndată porunci să întinză corturile. GORJAN, H. I, 2/30. Sigismund porunci ca să-i omoare. BĂLCESCU, M. V. 44, cf. 36. Îi poruncește și îi zice hotărît Să-i cînte și cocoșește cum stă acolo vîrit. PANN, P. V. I, 23/20. Tălmăcirile poroncle de Racoși cu scop politic așifa îndată luare-aminte a staturilor române. RUSSO, S. 72. Porunci să se stringă obșteasca adunare. ALEXANDRESCU, O. I, 218, cf. 68. Poruncește, stăpînel zise prefăcutul ciocoi. FILIMON, O. I, 124. Așa-i cînd capra-i în frunte, poruncînd în loc de țap! HASDEV, R. V. 88. Hatmanul... o poronci oamenilor lui să se retragă. ALECSANDRI, T. II, 11, cf. 201. Două autorități îi porunceau lucruri deosebite. ODOBESCU, S. I, 9. Cum s-a întors împărăteasa cea tinără acasă, a și poruncit să-și facă un foc bun în sobă. CREANGĂ, O. 46, cf. id. P. 101. La întrebările ei stăruitoare, a răspuns aspru și a trimis-o să se culce, poruncîndu-i să stingă numai-decît lumina. CARAGIALE, O. I, 61. Mie nu-mi mai poruncește nimeni pe fața pămîntului. SLAVICI, N. I, 143, cf. id. O. II, 9. Poruncește-mi ce trebuie să fac. SPIRESCU, L. 16, cf. 3. Ieși! să nu te vadă lumea în ăst hal! îi porunci Sofi. DELAVRANCEA, S. 139, cf. 166. În casa asta Zoe e stăpîna... ea poruncește. VLAHUȚĂ, O. A. II, 63. Și nu se lasă Moș Gheorghie pînă ce nu fac nevestele ce le poruncește el să facă. SP. POPESCU, M. G. 24. Procurorul care s-a plîmbat de-a lungul odăii poruncește aprodului să aducă pe inculpați. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 253. Părintele mi-a poruncit să-și spun să te învălui bine pe drum. AGÎRBICEANU, A. 58. Avînta bastonul deasupra capului și poruncește: Tăcere! GîrLEANU, N. 80. Șezi, cînd îți zic; nu face marafeturi; n-am obicei să poruncesc un lucru de două ori. HOGAȘ, DR. I, 65. Ce-s eu, sluga dumitale, să-mi poruncești? REBREANU, I. 28, cf. id. R. I, 76. Mi-a poruncit să nu mă duc acolo. BASSARABESCU, V. 123, cf. 8. Continuu să-i poruncească răstii, ca unei slugi, fără să-l îmbie să ia loc pe scaun. C. PETRESCU, Ț. II, 83, cf. 230. Tata... mi-a poruncit să nu mai pun piciorul dincolo de vale. VLASIU, A. P. 34. Cavalerul le porunci să treacă mai departe. SADOVEANU, O. XI, 25, cf. X, 272. Rătăcește în pierzare Spre un punct scîlbit de stea. Poruncește-i și-o să stea S-o ajungi din depărtare. ARGHEZI, VERS. 350. Porunci să vie și tăutarii. CAMIL PETRESCU, O. I, 121, cf. CĂLINESCU, E. O. I, 223. Le porunci gardienilor să rămînă pe loc. STANCU, R. A. IV, 260, cf. id. D. 160. Porunci deci jandarmilor să spargă ușa. VORNIC, P. 207. Joacă, Zamfiră! porunci Marin. Tu n-auzi?

BARBU, P. 211. *S-a destrămat sub piatră-n mănăstire Cel ce demult a poruncit ca domn.* LABIȘ, P. 9. *Poruncește la dobaș Să bată doba de marș.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 305. *Tinărul porunci oamenilor care-l înșoșeau să taie cercurile bușilor.* POPESCU, B. I, 5. *Dumnealui boierul porunci: Voi boii să-i înjugaji.* PAMFILE, A. R. 106. *Tugmai cum mi-ai poruncit.* ALR SN V h 1 483/728, cf. A IX 1. *Molile să mă molească, Apa să mă limpezească, Străini să nu-mi poruncească.* FOLC.TRANSILV. I, 160. *Nu lua față cu moșie, Să-ți poruncească ea ție.* UDRESCU, GL. *De poruncit e lesne.* id. ib. *Pe cel cu putere multă Te supune și-l ascultă, Iar pe micuți stăpînește, Legea cum îți poruncește.* ZANNE, P. IV, 560. *E lesne bogatului a porunci, dar greu săracului de a împlini.* id. ib. v, 86, cf. VI, 645, VIII, 457. *Șade domnul Buzdugan, Șade sus într-un divan, Și cînd poruncește Peste tot vestește (Clopotul).* GOROVEI, C. 85. (Prin figură etimologică) *Vodă ce-mi făcea? Porunci porunca, Schele că rupea.* TEODORESCU, P. P. 468. ◊ *Refl. impers. Se porunci ca în toate provinciile... să se pună un trunchi sau cutie la ușa bisericilor și ca preoții și predicatorii să aște zelul poporului.* BĂLCESCU, M. V. 38, cf. 37. ◆ (Rar; despre interese, circumstanțe etc.) *A cere, a impune să facă într-un anumit fel. Domnul face... precum poruncește interesele lui.* PAS, Z. I, 249. ◆ (Învechit) *A incredința (cuiva) îndeplinirea unei sarcini, unei acțiuni; a însărcina. Pentru hătmania oștii au zis [poslametii] că sînt poronciși să răspundă cum doi împărași sînt la Spart și la Argos iaște unul.* HERODOT (1645), 404. *Paharnicul... carele este poronciș a umbla de-a valma cu neferii (a. 1823).* URICARIUL, XIV, 287. *Stăpînă! poruncit sînt De omul ce te iubește, Să-ți spun.* CONACHI, P. 191. *Porțile erau străjuite și păzitorii poronciși a nu lăsa să iasă nime.* NEGRUZZI, S. I, 150. *Era să întilnesc pe omul poruncit de Mintuitorul cu mintuirea mea.* GALACION, O. 229. ◆ (Învechit, rar) *A domni. Pre ginere-său l-au trimis în Dirahiu ca să poruncească preste ținutul acela.* ȘINCAL, HR. I, 188/10. ◆ (Rar; complementul indică oameni) *A tocmi, a angaja la lucru. Oamenii poronciși de dregători.* SADOVEANU, în SCL 1971, 409. ◆ *In t r a n z.* *A conduce, a decide în calitate de stăpîn, a fi stăpîn (și a decide). Ici în casă cîl oi trăi, poruncesc, Și vorbele d-voastră în nimic le socotesc.* PR. DRAM. 110. *În satul orbilor chiorul poruncește.* ZANNE, P. II, 657.

2. (Învechit și regional, în Transilv., Ban., Maram. și Bucov.) *A trimite vorbă, a da de știre, a face cunoscut; a vesti, a comunica, a transmite, a împărtăși (ceva).* Cf. BIBLIA (1688), 15¹/35, 37¹/36, MAN. GÖTT. *Poruncit-a bădița Pe un spic verde de secară Să mă duc, că el se-nsoară!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 98. *Vai, bădișo, dor ț-o fi N-am pe cine-și porunci, Făr' pe lună Voie bună Și pe stele Dor și jele.* HODOȘ, P. P. 84, cf. VICIU, COL. 203, ȚIPLEA, P. P. 114, CANDREA, Ț. O. 45. *Fă' pe tine-i poruncesc Să te schimbe, să te gate, Să te mie-n jos pe sate.* BİRLEA, C. P. 133, cf. 117, id. B. 39, A V 15, VI 4, 33, LEXIC REG. 9. *I-am poronciș să vie acasă.* MAT. DIALECT. I, 187, cf. 88, BALADE, II, 13.

3. *A cere să i se aducă, să i se pună la dispoziție pentru a fi imediat folosit, consumat; a comanda. Vrînd-nevrînd poruncește unei slugi să deie lui Ivan ceva de mîncare.* CREANGĂ, P. 301. *Mavrichi poruncise un ceai la unul din cei doi chelneri ai cafenelei.* GİRLEANU, N. 55, cf. 12, 65. *Gazda noastră... porunci să ni se deie cite o cafea neagră.* HOGAȘ, DR. I, 151. *Prietenul se opri aci zîmbînd, își aprinse cu tabiet țigara, porunci cafele, vin.* M. I. CARAGIALE, C. 76, cf. 9. *Am poruncit o trăsură cu patru cai și am plecat... pe drumul cel mai scurl.* GALACION, O. 106. *Am poruncit o halbă de bere.* BRĂESCU, A. 201, cf. 119. *Poruncise o ulciică de rachiu.* CAMIL PETRESCU, O. I, 76. *Mă duc să poruncesc muierii să ne pună ceva de îmbucat.* T. POPOVICI, SE. 120. ◆ *In t r a n z.* *Gruia vadra o prindea Și dintr-un sorbit o bea, Cu fundu-n sus o punea Și*

noroc el că-mi zicea, După alta porunca. BALADE, II, 9. ◊ *Refl. impers. Ni se porunci un boș cu chitici.* HOGAȘ, DR. I, 8.

4. (Popular) *A dispune să se fabrice, să se confecționeze, să se execute (ceva); a comanda. Siciul de argint și aur... poruncit de Constantin Șerban-Vodă, în țeara magiarilor.* ODOBESCU, S. I, 336. *Am poruncit un monument frumos.* DELAVRANCEA, T. 255. *Am poruncit la un țimplar o ramă pe care s-o pirogravez.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 173. *Porunceam la Malines horbote pentru Brühl... numai din nevoia de a fi pururi în neastîmpăr.* M. I. CARAGIALE, C. 54. *A-și porunci un costum la croitor.* CADE. *Își făcu planul pe loc să-și încaseze dreptul pe o lună înainte și să-și poruncească măcar ghețe și pantaloni.* STĂNOIU, C. I. 20, cf. 219, DEX.

5. (Învechit, rar) *A destina, a hotări. Mare nuntă făcu... și la casa sa ne chemă... și la sașiul... cel vecinic ne porunci.* VARLAAM, C. 230.

— *Prez. ind. : poruncesc. — Și : (învechit și regional) poronciș, poronciș, (învechit) poronciș vb. IV.*

— *Din v. sl. поручити.*

PORUNCIRE s. f. (Învechit) *Faptul de a porunci; puterea de a porunci (1), de a ordona. I-au făcut a dobîndi un loc de poroncire în reghement.* IST. CAROL XII, 25^v/19. *Dacă li se dă putere în mîna, prin lungă poroncire, în urmă poruncește după voia sa, uitîndu-și că-i greu a împlini toate poroncile ce nu sînt spre folosul de obște.* BUDAI-DELEANU, T. 379, cf. DRLU, POLIZU, DDRF, DHLR I, 269, 270.

— *Pl. : porunciri. — Și : poroncire (DHLR I, 269), poroncire s. f.*

— *V. porunci.*

PORUNCIT, -Ă adj., s. f. I. Adj. 1. *Cerut (printr-o poruncă 1); pretins, impus. Cf. porunci (1).* Cf. LB, DDRF. *Poate încă nu știi că este o rînduială în mănăstirile noastre răsăritene, că umblă monahii fără încetare din loc în loc, pentru canon ori slujbe poroncile.* SADOVEANU, O. XIII, 748. ◊ (Substantivat) *A veni calul tău mai întîi și mi-a aduce cele poroncile.* CREANGĂ, O. 124.

2. (Popular) *Care a fost făcut sau executat în urma unei comenzi; comandat. Cf. porunci (4).* (Substantivat) *Podul cu toate cele poroncile era acum gala.* CREANGĂ, O. 45. *La o săptămînă, s-a întors vistiernicul la împărăție cu cele poroncile.* SADOVEANU, D. P. 39.

II. S. f. (Învechit) 1. **Poruncă (1).** *Voiniciș poroncitei lor (cum era a poruncit BIBLIA 1688) luară Pavel prespre noapte.* COD. VOR. 56/13.

2. **Poruncă (2).** *Și nu învîrură poroncita D[umne]zeului și în leagea lui nu vrură a îmbla.* PSALT. HUR. 65^v/14. *În veac feri-voi lui meserearea mea și leagea (por[n]cila H, l e g ă t u r a D) mea credincioasă lui.* PSALT. 185, cf. 42, 155. *Să veri să mergi în viață ferește poroncitele.* TETRAEV. (1574), 233. *Nu vătămăm poroncita ta.* CORESI, PS. 116/6, cf. 60/10. *Lada cu poroncitele pre groapă lui H[risto]s au semnat.* PALIA (1581), 9/5. *Să se întorcă către Dumnezdeu tot omul și leagea lui și poroncitele lui să o ținem.* COD. TOD. 225, cf. 223. *Poroncitele lu Dumnezdeu tare le-au ținut în viața sa (cca 1600).* CUV. D. BĂTR. II, 225/9, cf. 121/15. *Spre sila lui stai în puroncita lui, se îmblî în leagea lui (a. 1619).* GCR I, 54/25.

— *Pl. : poronciși, -te. — Și : (învechit și regional) poronciș, -ă adj., s. f., (învechit) poroncită s. f., poronciș, -ă adj., s. f., puroncită s. f.*

— *V. porunci.*

PORUNCITÓR, -OÁRE adj. (Adesea, învechit și regional, substantivat) (Persoană) care poruncește (1), care ordonă; (persoană) care caută să-și impună cu orice preț hotărîrile, părerile; (om) energic, autoritar; (persoană) care stăpînește, conduce, guvernează, domnește. *Așil iară den greci, vrînd să stăpînească și ei și să se arate poruncitori... prin mijlocul turcilor*

la Moldova și în Țara Rumânească vin. C. CANTACUZINO, CM I, 41. Au ales să-și pite lor craiu, unul poruncitoriu, pe Atila. id. ib. 78. Sultanul turcesc pre Duca, prințul Moldovei... îl face poruncitoriu preste Podolia. ȘINGAI, HR. III, 128/31. Nu-l vezi că are putere, nu-l vezi că-i poruncitoriu? BELDIMAN, o. 16/22. El era poruncitoriu (a. 1822). GCR II, 245/3. Ei gândesc că nu-s născuți Ci din cer de sus căzuți, De a fi poruncitorii, Celor mici stăpînitori. MUMULEANU, c. 84/3. S-a sculat drept în picioare, m-a apucat brusc de mîna și mi-a soptit nervoasă și poruncitoare... REBREANU, NUV. 219. Tu ești, după port, un poruncitor. ARGHEZI, P. T. 10, cf. id. B. 151. Se înăsprise tot mai mult la chip și devenise tot mai poruncitor. CAMIL PETRESCU, o. II, 64. Ai îngăimat ceva, însă el, grăbit și poruncitor, fi-a spus: — Treci la birou. PAS, z. I, 291. D-apoi cum ai cutezat tu, măi omule, să te așezi în locul acesta; nu ai știut tu că aici eu sînt poruncitor? MERA, L. B. 50. Mă duc să mă înșor, răspunde voinicul apucînd pe poruncitoare ostașilor de mijloc. id. ib. 262. ♦ (Adverbial) Dormi! Zise, poruncitor. EMINESCŪ, N. 62. Alți flăcăi strigă poruncitor: Trage, țigane! Ce te codești? REBREANU, I. 16, cf. id. R. II, 45. Căpitanul se încrunță mînios, ridică poruncitor mîna. CAMIL PETRESCU, U. N. 335. Stai liniștită și taci, îi zise poruncitor Vasca. SADOVEANU, o. V, 532. Vreau să-ți spun ceva, îi șopti el poruncitor. PEDA, R. 140, cf. id. M. S. 21. (Fig.) Deodată semnalul telefonic umplu camera, poruncitor și insistent. GALACTION, o. A. I, 110. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor, despre voce, privire, glas etc.) Care cuprinde, exprimă, trădează o poruncă (1); care caută să impună; imperativ; autoritar. Ceru cu un mod poruncitor. GORJAN, H. IV, 101/11. Strigai cu un glas tare și poruncitor. RUSSO, S. 170. Ea zise aceste vorbe cu un ton atît de poruncitor, că nu avui cum să mă împotrivesc. BOLINTINEANU, o. 333. Un oarecare boier întîmpină atunci pe moș Ion Roată, zicîndu-i cu glas poruncitor... CREANGĂ, o. 271. E o lege Poruncitoare tuturor. VLAHUȚĂ, o. A. I, 32. Arendașul nu putu răbda privirea aceea stăruitoare, sfredelitoare, poruncitoare. SANDU-ALDEA, D. N. 216. Mișcările lui repezi și poruncitoare zoreau lucrul, oamenii urcau și coborau schețele. ANGHIEL, PR. 57. Se auzi pe dușamea bătaia ușoară și poruncitoare a piciorului său mic. HOGAȘ, M. N. 28. Are călătura poruncitoare, ținînd drept înainte. BASSARABESCU, V. 30. Țipetele cele noi se înțeveau, se îndirjeau tot mai poruncitoare. REBREANU, I. 311. Scoală, băiete, îmi zise el, c-un glas poruncitor. SADOVEANU, o. XI, 221. Fașa îi era măslînte, nasul ascuțit, uitătura poruncitoare. CĂLINESCU, S. 263. Tăceți din gură! Hei! se auzi atunci glasul poruncitor al directorului. PEDA, M. 311. ♦ (Gram.; învechit; în sintagma) Mod poruncitor (și substantivat, n.) = modul imperativ, v. i m p e r a t i v. Cf. ST. LEX. 250^f/19, HELIADE, GR. ROM. 62/2, POLIZU, DDRĚ, BARCIANU.

— Pl.: poruncitori, -oare. — Și: (învechit și regional) poruncitor, -oare, (învechit) poruncitor, -oare (ST. LEX. 250^f/19), poruncitor, -oare (ANON. CAR.) adj.
— Porunci + suf. -tor.

PORUNGHEL s. m. v. porumbel.

PORUNGÎȚĂ s. f. v. porumbiță.

PORUREA adv. v. pururi.

PORUȘNIC s. m. (învechit și regional) Locotenent; p. g e n e r. ofițer (rus). De strig au trimis la porușnici, cum mai curînd ca să strîngă oastea toată la un loc. SIMION DASC., LET. 188. Cum au vădzut pre un porușnic moschiescu că îmblă ferindu-să, l-au și giunghel cu spaga sa. NECULCE, L. 245. Porușnicul hătmanesc. CANTA, LET. III, 293/24. Un căpitan „ce-au fost și porușnic” (a. 1741). IORGA, S. D. VI, 257. Să rînduiește îndată... pre vel-căpitan de leficii și pe porușnicul

(a. 1815). URICARIUL, I, 237. Cucoanele cele mari Să iubesc cu generali, Cucoanele cele mici Se iubesc cu porușnici. ȘEZ. IX, 94. ♦ (Regional) Tinăr care îndeplinește unele sarcini de protocol în ceremonialul nunții țărănești. Mă aflu și eu că sînt Un porușnic mai mic Cu capul plecat... Și vă rog să luați, Să ospățați. SEVASTOS, N. 395. Porușnici de casă, răspunsul să ne iasă. ȘEZ. I, 33.

— Pl.: porușnici. — Și: porușnicie (IORGA, S. D. VI, 61), porușnic s. m.

— Din pol. porucznik.

PORZOL subst. (Regional) Numele unei substanțe chimice cu care se tratează semințele de cereale înainte de a fi semănate (Cervenita—Strehaia). GL. OLT.

— Etimologia necunoscută.

PORZOLĂ vb. I. R e f l. p a s. (Prin Olt.; despre semințele de cereale) A fi stropite cu porzol. GL. OLT.

— Prez. ind. pers. 3: porzolează. — Și: polzoră vb. I. GL. OLT.

— V. porzol.

POS¹ s. n. (învechit) Altoi; răsad¹ (1); „plantă” (TRDG). Primăvara cu rînduială bună, uscată, pentru vișă și pentru posuri a sădi. CALENDARI (1733), 21/3. Tot felul de posuri și de pomi. BĂRAC, ap. TRDG.

— Pl.: posuri.

— Etimologia necunoscută.

POS² s. n. v. poș².

POSAC, -Ă adj. (Despre oameni) Care vorbește puțin, care tace mereu (v. tăcut), căruia nu-i place societatea (v. închis, necomunicativ, nesocial), care este lipsit de veselie, prost dispus (v. morocănos, posomorit, ursuz); (despre înfățișarea și manifestările oamenilor) care caracterizează, trădează pe omul mai sus definit. Șade posac și tăcut, Parcă este surd și mut. PANN, P. V. III, 13/11, cf. POLIZU, ODOBESCU, S. III, 570. Ea sta tot posacă și-ncruntată. CARAGIALE, o. II, 224. Om greoi și posac cum era... grăi hotărît... SLAVICI, N. I, 220, cf. id. o. II, 181. Arghir e din ce în ce mai tăcut și mai posac cu lumea. VLAHUȚĂ, o. A. II, 6. Intră înăuntru posac. D. ZAMFIRESCU, A. 14. Dacă n-ar fi ea, m-aș pune rău cu lumea, cum sînt eu posac. BASSARABESCU, S. N. 152, cf. id. V. 68. Se făcuse posac și trist. REBREANU, NUV. 249. Fusei comeseanul cel mai posac și mai neplăcut. GALACTION, o. 102. Părintele stareț e un om posac... ride silit și cu greu îi scapă cite o vorbă. STĂNOIU, C. I. 113. Stăpînul casei a ieșit posac. LESNEA, P. E. 27. Mîna de pe capră un țigan bătrîn și posac. SADOVEANU, o. XI, 201, cf. X, 597. Moș Costache declară posac că vine. CĂLINESCU, E. o. II, 43, cf. 196. Sărăcia te face posac, acru. id. ib. 102. În loc să joc, să strig, să beau, stingher Mă uit, mă-nreb, posac înti-un ungher. ARGHEZI, VERS. 367, cf. 130, 391. Lacheii... la intrare Pe blănuri dorm sau șed posaci. V. ROM. ianuarie 1954, 8. Glumea cu mai toți — la ce s-amărăști oamenii Cînd și așa is destul de posaci! LABIȘ, P. 341. Ioșka privi o vreme în urma ei, apoi posac își infundă căciula pe ochi. S. iunie 1960, 12. Cînd regele-i pe gînduri privindu-ne posac, E semn că-n capul lui intenții negre zac. T. iulie 1964, 34. (Fig.) Un pește... La fel de mare ca și celălalt, Doar mai posac. JEBELEANU, S. H. 10. ♦ (Substantivat) Posacul... să silește a împărțasi și celorlalți posomorirea sa. MARCOVICI, D. 147/2, cf. UDRESCU, GL. ♦ Care inspiră (prin aspect) melancolie, dezolare, dezolant, deprimant; lipsit de veselie, trist. Oh! privește posacă! Peste toți sînt numai cărți. MACEDONSKI, o. I, 272. Judecătoria era o clădire mare, posacă, galbenă. REBREANU, I. 121. Cît de posacă și cefoasă e Anglia. ARDELEANU, U. D. 20. Cînd era vremea mai neagră și mai posacă... el începea cu ale lui... și împrăștia voie bună. SADOVEANU, o. II, 76. Masa fusese mai curînd posacă, eu toate că

Maria doamna se înzdrăvenise. CAMIL PETRESCU, O. II, 600. *Căzu într-o visare posacă.* v. ROM. iulie 1955, 90.

— Pl. : *posaci*, -ce. — Și : (regional) *posoacă* s. m. și f. UDRESCU, GL.
— Etimologia necunoscută.

POȘACĂ s. f. v. *posoacă*¹.

POȘAD s. n. Impozit care se plătea în trecut pentru întreținerea garnizoanei unui oraș. Cf. DDRF. *Tot de pe averea locuitorilor, fără deosebire, se luau... posadul, darea pentru întreținerea garnizoanelor de prin orașe.* XENOPOL, I. R. III, 218, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

— Pl. : *posaduri*.

— Cf. *posădă*¹.

POȘADĂ¹ s. f. 1. (Învechit) Pichet¹ (I 2); (punct de) vamă. *S-au dat în samă ispravnicilor... toate oile, și cat, și vaci, și tot, s-au numărat aici la posadaj, în straja vămii, și s-au dat în mâna acestor ispravnici* (a. 1674). IORGA, B. R. 153, cf. LB, CIHAC, II, 323. *Posada avea o singură cameră.* BOLINTINEANU, O. 362, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., I. BRĂESCU, M. 70, SCRIBAN, D. ♦ P. e x t. Casă de pază la marginea cîmpului. Cf. I. BRĂESCU, M. 70.

2. (Învechit, rar) Casă din mahala. Cf. DDRF.

3. (Învechit) Trecătoare (îngustă) în munți; vamă plătită la această trecătoare. Cf. DR. IX, 518. *Trăsurile încărcate străbăteau posadele, tăiau povrnișurile și treceau piraiele cu mari primejdii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 699, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Loc întărit în mod natural (care servea ca punct de vamă). Cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Obligație a țăranilor dependenți de a face de strajă în preajma trecătorilor din munți. Cf. M. D. ENC., DEX.

4. (Regional) Curătură (în pădure). Cf. DM, DEX. ♦ Loc neted pe un deal sau pe un munte (mic), unde a fost o așezare omenească. Cf. DM, DEX. ♦ Loc de odihnă pentru călători. Cf. DM.

— Pl. : *posade*.

— Din scr. *posada*.

POȘADĂ² s. f. 1. (Popular) Pîrghie cu ajutorul căreia se reglează înălțimea pietrelor morii (de apă sau de vînt), pentru a se obține, după voie, o făină mai mare sau mai măruntă; birnă de sprijin pe care stă capătul de jos al fusului care învîrtește piatra alergătoare a morii de apă, (regional) *grindă, podoi mă*¹ (1), *punte*. *Spre a se face făina mai aspră sau mai moale cu ajutorul posădei (posezii) se ridică sau se lasă buhaiul.* DAMĂ, T. 151, cf. 162, TDRG, PAMFILE, I. C. 184, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Spre Maramureș ne duc, de altfel, și exemple ca posadă „dispozitiv prin care se ridică sau se lasă mai jos roata de la moară”.* SCL 1955, 117, cf. H IX 60, XVI 11, POMPILIU, B. 20, ALR SN I h 164/812, MAT. DIALECT. I, 187.

2. (Prin Ban.) „Prăjină”. NOVACOVICIU, C. B. I, 17.
— Pl. : *posade*. Gen.-dat. și : (rar) *posădei, posezii*.

— Din ucr. *посад*.

POȘADE adj. (Regional; în sintagma) *Mere posade* = numele unei specii de mere nedefinite mai îndeaproape. Cf. DLR VI, 255.

— Etimologia necunoscută.

POȘADNIC s. m. (Învechit) Slujbaș, dregător cu atribuții militare (probabil la o *posadă*¹ 1). Cf. BUL. COM. IST. V, 40. *Locul posadnicilor... locul Rusenilor* (a. 1680). IORGA, S. D. XI, 78.

— Pl. : *posadnici*.

— Din slavonul *посадничья*.

POȘADNICĂ s. f. (Învechit și regional) Concubină. *Ahitofel zise: pasă de te culcă-tu cu posadnicile tătine-tău lui David, care le-au lăsat să-i păzească casa.* NEAGOE,

INV. 98/6. *Și posadnica lui Halev Moxa au născut pre Siver.* BIBLIA (1688), 289¹/17. *Cînd bărbatul are posadnică în casa sa... iaste slobodă nevasta să-l desparță.* CARAGEA, L. 43/12, cf. LB, COSTINESCU, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Jurații de copii mai aflaseră că trăia cu o posadnică — nepoata unui prelat covrigit de bătrînețe.* CIAUȘANU, R. SCUT. 62, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl. : *posadnice*. — Și : (învechit) *posătnică* s. f. DDRF.

— Din slavonul *посадница*, cu schimbare de suf.

POȘADNICIE s. f. (Învechit) Concubinaj. Cf. DDRF.

— *Posadnică* + suf. -ie.

POȘAPÊTE adj. (Regional; în sintagma) *Mere pošapele* = numele unei specii de mere nedefinite mai îndeaproape. Cf. DLR VI, 255.

— Etimologia necunoscută.

POȘATNICĂ s. f. v. *posadnică*.

POȘĂCEĂLĂ s. f. (Rar) Posomoreală. Cf. CADE, DM, DEX. ♦ *Vreme mohorîtă, timp urît; posomoreală.* *Dar timpul rămînea statornic în pošăceală și amenințare.* ap. CADE.

— Pl. : *poșăceli*.

— *Posac* + suf. -eală.

POȘĂCIE s. f. Faptul de a fi posac; însușirea sau starea omului posac. *Căzu la o pošăcie cu totul nespusă.* GORJAN, H. II, 183/9. *Norocul unde se duce, Poșăcia cu el duce.* PANN, P. V. II, 130/17, cf. POLIZU. *Cîntarea lungeste, pošăcia scurtează zilele.* JIPESCU, O. 91, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl. : *poșăcii*.

— *Posac* + suf. -ie.

POȘĂDÎ vb. IV. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) așeza (într-un loc, undeva). Cf. SCL 1974, 161. *Rădică... pre mișel... ca să-l pošădească cu putearnicii nărodului.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 250/11, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ce-i că s-o pošăgit Gheorghe?* L. COSTIN, GR. BĂN. 165.

— Prez. ind. : *poșădesc*. — Și : (regional) *poșăgi, pošegî* (L. COSTIN, GR. BĂN. 165) vb. IV.

— Din slavonul *посади*, scr. *posaditi* se.

POȘĂDIRE s. f. Operație de fixare, pe scheletul de frînghie al unei nelte de pescuit, a unor bucăți de plasă. Cf. LTR², DM.

— Pl. : *poșădiri*.

— V. *poșădi*.

POȘĂGI vb. IV v. *poșădi*.

POȘĂI¹ vb. IV. Tranz. 1. (Învechit; complementul indică plante) A altui. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M.

2. (Învechit și regional; complementul indică oameni sau părți ale corpului lor) A vaccina. *Posăind brajul unui copil... produse o vaccină cu totul asemenea celei native.* VASICI, M. II, 79/7, cf. 78/28, CIHAC, II, 278, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., com. din BRAȘOV.

— Prez. ind. : *poșăiesc*.

— *Pos*¹ + suf. -ăi.

POȘĂI² vb. IV. Intrans. (Rar) A respira zgomotos. *Circiumarul sufla greu, pošăind ca un foi.* DAN, U. 156.

— Prez. ind. : *poșăiesc*.

— Formație expresivă. Cf. *fosa*¹.

POȘĂIALĂ s. f. (Regional) Vaccinare. Com. din BRAȘOV.

— Pronunțat : -să-ia-. — Pl. : *poșăieli*.

— *Posăi*¹ + suf. -eală.

POȘĂIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a pošăi¹ (2); vaccinare. *După dînsul au început mulți doctori*

a posăi... de unde s-au lăfit posăirea în Italia. VASICI, M. II, 79/19.

- Pl.: posăiri.
- V. posăi¹.

POSĂIT, -Ă adj. (Regional; despre oameni sau părți ale corpului lor) Vaccinat. Com. din BRAȘOV.

- Pl.: posăiți, -te.
- V. posăi¹.

POSĂITÓR s. m. (Învechit și regional) Persoană care vaccinează. Cf. CIHAC, II, 278, DDRF.

- Pronunțat: -să-i-. - Pl.: posăitori.
- Posăi¹ + suf. -lor.

POSĂRNÍ vb. IV v. pogrăzni.

POSCÓLNIȚĂ s. f. v. posconțiță.

POSCÓNIȚĂ s. f. 1. (Popular) Pleavă (amestecată cu floare și sămînță) rămasă de la bătutul ori de la vînturatăl cînepei, folosită uneori ca hrană pentru oi; pleavă de griu (amestecată cu grăunțe, neghină etc.). Ia plosconiță de cînepă. MARIAN, NA. 38, cf. TRDG, PAMFILE, A. R. 173. Pe deasupra le dă [oilor], cel puțin o dată în zi... poscorniți. DIACONU, P. 34, cf. M. D. ENC., DEX, H IX 88, FRÎNCU-CANDREA, M. 104. Sede Oana în curțiță și meliță posconiță (cînepă). F (1891), 7. Atunci să să puască... Cîin s-a pui-n... -N vâpaia focului, Și-n ploscon'ia cînept'i. ARH. FOLK. VI, 127. ♦ (Regional) Vrejurile și tecile care rămîn după ce se bate fasolea. Cf. CADE. ♦ (Regional) Floarea cînepei de vară. Cf. MARIAN, NA. 38, PAMFILE, A. R. 169, A I 31, II 8, MAT. DIALECT. I, 139. ♦ (Regional) Măciulie de polen la cînepă. Cînepa de vară nu produce sămînță, ci numai niște măciulii de pulbere gălbie, care de cătră românii din Banat se numesc plosconiță. F (1885), 316, com. MARIAN.

2. (Regional; în forma *posponiță*) Crustă subțire care se formează la suprafața cașului, a laptelui etc. Com. din BONT-GHERLA.

3. (Bot.; regional; în forma *ploscâniță*) Tigvă (*Lagenaria vulgaris*) (Micăsasa - Mediaș). ALR SN I h 200/141.

- Pl.: posconițe. - Și: (regional) poscólniță (CADE), poscórniță, posponiță (com. din BONT-GHERLA), ploscâniță (ALR SN I h 200/141), ploscólniță (accentuat și: plósconiță, MAT. DIALECT. I, 139) s. f.

- Cf. ucr. dial. п(п) оскуюнь њ(п) оскѣ-онка (lit. њ(п) оскінь, њ(п) оскінка.

- Ploscâniță, prin apropiere de ploscă¹.

POSCÓRNITĂ¹ s. f. v. păcorniță.

POSCÓRNITĂ² s. f. v. posconțiță.

POSDIRE s. f. v. puzderie.

POSECLÍT, -Ă adj. v. postclit.

POSEDĂ vb. I. T r a n z. 1. (Complementul indică bunuri materiale, drepturi etc.) A avea în proprietate sau în stăpînire, a-i aparține; a stăpîni, a deține, a avea, (învechit) a posesui. Posează încă câteva parmace de pămînt. CR (1846), 185²/29. Moldova ar fi posedat hotarele sale actuale. HASDEU, I. C. I, XI, Acesta păstrează întreg și neatins dreptul de a posedă... bunurile sale. ODOBESCU, s. II, 18, cf. I, 260. S-au păstrat [mișcările românilor] în memoria mea și prin multe scrisori ce le mai posed încă. SBIERA, F. S. 3. Societățile străine posedă cinci șestimi din rezervele actuale. C. PETRESCU, A. 412. N-aveau bani. Nu posedau nimic. BRĂSCU, A. 232. Știi că posed și eu un cortel stricat. SADOVEANU, O. I, 612. Poseda cinci puști de vîntoare. CĂLINESCU, s. 417, cf. 14, 35. Mi se spune că unele din aceste ferme posedă cîteva mii de crocodili. RALEA,

o. 19. De fapt, la ora la care vorbim, dîmneata nu mai posezi nimic. STANCU, R. A. IV, 315. Oameni... care n-au posedat niciodată nimic au revelația unei vieți în care fînta e binele tuturor. V. ROM. noiembrie 1962, 67. Aceștia erau seniori, posedau castele. CONTEMP. 1965, nr. 955, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului; complementul indică însușiri, bunuri morale, valori spirituale, caracteristici etc.) Acesta este un bărbat care posedă la un grad foarte înalt toate calitățile administrative. CR (1846), 37²/27. Noi posedăm în monarhia constituțională... mijloacele asigurate de a trece peste toate pedicele. ib. (1848), 27²/27. Posedau toate calitățile ce fac pe om demn de a fi iubit. NEGRUZZI, s. I, 106. Deși depravat pînă la extremitate, posedă însă o știință de amor în inima sa. FILIMON, O. I, 114. Tovarășul meu... mai posedă și aplecări artistice. ALECSANDRI, ap. GHICA, s. 72. Tinerețe, frumusețe, spirit, creștere... le posedă pe toate în punctul cel mai înalt. BOLINTINEANU, O. 415. Ne întrebăm deaca acea scenă complicată, cu tot vulgarul aparat al vîntorii, posedă cu adevăr în sine elementele unei opere estetice? ODOBESCU, s. III, 58. Imediat criticul nostru, care posedă și avantajul de a fi în secretele specialității, se infurie și trîntește un articol. VLAHUȚA, O. A. I, 213. Se spune că acest călugăr posedă un fel de erotomanie larvată. BACOVIA, O. 236. Fiecare dintre ei posedă, în dosarul actelor de valoare, cîteva recunoașteri, cîteva consacrări. GALACTION, A. 4. Acum m-am convins că posezi într-adevăr toate calitățile de surugiu. C. PETRESCU, I. I, 190. Din însușirile militare posedă numai ceea ce s-a obișnuit a se numi în „oștire“ ochiul cîmpului. BRĂSCU, O. A. I, 324. [Continutul] posedă toată gama climelor existente: tropicală, temperată și înghețată. ENC. AGR. I, 210. Argezi rămîne un artist prodigios, al cărui scris posedă mari însușiri de forță și precizie. VIANU, A. P. 264. Poseda un talent cu adevărat minunat. OPRESCU, s. 235. Fiecare scriitor deține chei care deschid inimii... însă nu există și n-a existat scriitor care să posedă chei pentru toate inimile. V. ROM. decembrie 1953, 270. Pieseile lor posedă o însușire care le distinge nel de încercările anterioare. T februarie 1964, 4.

2. (Complementul indică limbi, discipline științifice etc.) A cunoaște bine, a fi stăpîn pe...; a ști. Îi răspundea tot în această limbă ce o posedă așa de bine ca și pe cea engleză. CR (1848), 16³/51, cf. 24³/46. Mister pe care l-au posedat poate magii egipteni. EMINESCU, N. 33. Știința-i vastă, însă ei în degetul cel mic O posed toată. COȘBUC, P. II, 126. Izvoarele antice grece și romane [Cantemir] le posedă perfect. IORGA, L. I, 279. Prietenul meu, editor, posedă o cultură multilaterală. V. ROM. august 1962, 20.

3. (Despre idei, sentimente etc.; complementul indică oameni) A urmări fără încetare dîmînind, copleșind; a domina, a stăpîni, a subjuga. Era posedată de un tiranic demon matrimonial. C. PETRESCU, C. V. 177. Simți că era posedat de o dorință imperioasă. CĂLINESCU, s. 126, cf. 270, M. D. ENC., DEX.

4. (Despre bărbați; complementul indică femei) A săvîrși un act sexual; (popular) a avea.

- Prez. ind.: posed și (învechit) posedez, pers. 6 posedă și (rar) posed; conjunct. pers. 3: posedé.
- Din fr. posséder.

POSEDANT, -Ă adj. Care posedă (un bun material). Cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Clase posedante = clase sociale care posedă mijloace de producție și care exploatează munca altora; clase exploatoare. Caragiale relevă cum... degradarea sentimentelor umane se produce numai în mediul corupției claselor posedante. CONTEMP. 1948, nr. 104, 23/2. Instrucțiunea și educația superioară nu puteau să fie... decît privilegiul ale femeilor din clasele posedante. S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 298, cf. DM.

- Pl.: posedanți, -te.
- Din fr. possédant.

POSEDĂRE s. f. Faptul de a posedea.

1. Cf. **poseda** (1). *Averea absolută, adică totalul lucrurilor asupra cărora cineva își poate exercita puterea legală juridică, deosebită de posedare.* ROM. LIT. 258¹/43, cf. ARISTIA, PLUT. *Mai ales de la secolul al V-lea își disputau posedarea acelor câmpii mănoase.* CALENDAR (1861), 100/7, cf. DDRF, DM, DEX.

2. Cf. **poseda** (2). *Posedarea completă și efectivă a limbii materne și a celei străine este unul din componentii obligatorii ai învățământului politehnic.* L. ROM. 1953, nr. 3, 56, cf. DM.

3. Cf. **poseda** (4). *Dragoste scurtă, fără pretenții... Astăzi încă păstrase deprinderea acestor posedări brutale.* BRĂESCU, M. B. 11.

— Pl.: **posedări.**

— V. **poseda.**

POSEDĂT, -Ă s. m. și f., adj. (Persoană) care este stăpinită de obsesii, care este dominată, subjugată de cineva sau de ceva; (în credințele populare) (persoană) care s-ar afla în stăpânirea demonilor, care ar fi chinuită de draci, care și-a pierdut integritatea facultăților mintale prin acțiunea unor forțe supranaturale. Cf. **poseda** (3). *Nu se primeau ca nași cei... posedaji sau lipsiți de mintea sănătoasă.* MARIAN, NA. 166, cf. ALEXI, W. *Îl văd pe Limbricul în cancelaria școlii, mizgăind ca un posedat file albe de hirtie rupte din caietele bieților copii.* I. BOTEZ, B. I, 209, cf. CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: **posedați, -te.**

— V. **poseda.**

POSEGÍ vb. IV v. **posădi.**

POSÉSIE s. f. v. **posesiune.**

POSESIONĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care posedă (oarecare) avere. *Scoasă fiind și garda națională, compusă din cetățeni posesionați, aceasta în loc de a se apuca să înfrine demonstrațiunile, cooperind cu trupele de linie, începură să strige și gardiștii.* BARIȚIU, P. A. II, 8, cf. ALEXI, W.

— Pronunțat: -si-o-. — Pl.: **posesionați, -te.**

— Cf. **posesiune.**

POSESÍU, -ÍE adj. v. **posesiv.**

POSESIÚNE s. f. 1. Faptul de a posedea (1); dreptul de a se folosi, de a dispune de ceva care îi aparține; stăpânire efectivă a unui lucru, a unui bun. *Oricare îmbunătățire și aflare trece în posesia tuturor spre folosul omenirii.* AR (1829), 1¹/17, cf. 229¹/18. *Tractatul cel laconic (cu puține cuvinte) din 1651, chiar de Bogdan compus în limba latină, încheșuia lui Vasile Vodă posesiunea Moldovei.* ASACHI, S. I, II, 15, cf. NEGULICI. *Niște motive personale te face a dori să intri în posesia acestor scrisori.* CR (1848), 14²/76. *Casa de Habsburg lua în posesiune Principatul Transilvaniei.* BARIȚIU, P. A. I, 151, cf. PROT.-POP., N. D. *Acum se află trecut în posesie privată.* MAIORESCU, CR. III, 86. *Cestiunea stăpânirii... se află astfel dezlegată, ... prin faptul actualei posesiuni, ... care... se exercită chiar și azi.* ODOBESCU, S. II, 15. *Posesiunea este deținerea unui lucru, sau folosirea de un drept, exercitată una sau alia, de noi înșine, sau de altul în numele nostru.* HAMANGIU, C. C. 467, cf. 52, 78, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Apoi gîndi că și aceasta e un fel de intrare în posesiune, un gest de stăpîn, și trecu hăfurile omului.* C. PETRESCU, I. I, 147, cf. II, 223. *Datiul pronumelui personal exprimă un raport de posesiune.* PUȘCARIU, L. R. I, 243. *Clerul n-a prestat serviciile legate de posesiunea feodelor sale.* OȚETEA, R. 307. *Singura moștenitoare... este soția sa... care însă nu a fost trimisă în posesia averii moștenite.* COD. PEN. R.P.R. 587, cf. 497, 595. *Trebuie neapărat să ofertezi la licitație și să intri în posesia averii lui Nicu.* CĂLINESCU, S. 176, cf. 640. *Avea nevoie de avere... în a cărei posesiune*

să intre dintr-o dată. STANCU, R. A. I, 313, cf. V, 378. *La atributul genitival, raportul fundamental este acela de posesiune și chiar nuanțele cele mai îndepărtate în aparență sînt subordonate de fapt acestui raport.* SCL 1954, 103, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Ieșit din uz; de obicei în construcții cu verbe ca „a da“, „a ține“, „a lua“) *Arendă. Contractul pentru posesia moștii... pe vreme de 3 ani.* BULETIN, F. (1838), 15¹/38, cf. STAMATI, D. *Spune-mi... de mult îți moșia asta-n posesie? ALECSANDRI, T. 605. Primăvara iar vin [boierii] la țară, o dată cu cocostircii, dacă nu și-au dat moșiile în posesie.* SP. POPESCU, M. G. 78, cf. TDRG. *El are dreptul... de a decide pricinile de moșii, de posesiuni și de servituțurile acestora.* BUL. COM. IST. V, 102, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Te pomenești că vrea să iete moștia în posesie, ... se înveseli mașinistul.* SADOVEANU, O. VIII, 193; cf. IORDAN, L. M. 194, ALRM SN I h 102/605.

3. *Teritoriu, țară (slab dezvoltate) aflate sub dominația unui stat expansionist (și lipsite de drepturi economice, politice etc.); colonie. Aceste posesii a Spaniei... s-au dezbinat de Spania.* AR (1829), 7¹/7. *Zgomotul recruțațiilor extraordinare... nu numai în Engliera, dar și în posesiile ei din America.* CR (1846), 137²/41. *Engliera va deveni regină a universului întreg... și atunci vei vedea cum o să cheme pe Germania și o să-i dea o parte însemnată de posesii pline de mine de aur.* FILIMON, O. II, 169. *Ei începură a face întărituri în aceste părți, încă de la cucerirea Moesiei, care deveni o însemnată posesie romană.* XENOPOL, I. R. I, 207. *Posesiunile franceze în Africa.* CADE. *Căpetele de coloană au străpuns finiturile pînă la posesiunile Veneției.* SADOVEANU, O. XII, 210. *Spre deosebire de celelalte posesiuni portugheze, Brazilia a devenit o țară de imigrație și de colonizare europeană.* OȚETEA, R. 126. *Acestuia nu-i dispăcea atacurile asupra posesiunilor romane.* H. DAICOVICIU, D. 117.

4. (Învechit; concretizat; în forma **posesie**) *Proprietate (mai întinsă de pămînt); moșie¹ (1), domeniu; fermă.* Cf. VÎRNAV, F. M. I, 92¹/3. *Episcopul Romei din posesii în posesii căpătate cu felurite ocazii ca teritoriile ale besericei... ajunse papa a fi un domnitoriu de țeri.* SĂULESCU, HR. I, 16/9. *Îți trebuia, milordule, moșii bune, posesii bune, ... și venituri.* NEGRUZZI, S. III, 288, cf. CIHAC, II, 279, DDRF, DM, DEX.

5. Faptul de a posedea (4). *Fu o posesiune scurtă, stîngace, dar de o acuitate de plăcere pe care ea n-o cunoscu încă.* BRĂESCU, O. A. I, 7. *Teroarea că femeia lui s-ar putea da străinului, cu reprezentarea lubrică a posesiunii impure, zguduie în fine pe Gheorghidiu.* VIANU, A. P. 387.

— Pronunțat: -si-u-. — Pl.: **posesiuni.** — Și: **posesie** s. f.

— Din fr. **possession**, lat. **possessio**.

POSESÍV, -Ă adj. 1. (Gram.; despre pronume, adjective și articole, despre cazurile genitiv și dativ etc.) Care exprimă sau cu ajutorul căruia se exprimă o relație de apartenență, un raport de posesiune, de dependență. *Pronume posesiv sau stăpînitoare.* ETIMOL. 4¹/6. *Adjectivele posesive (de stăpînire).* GR. R. (1835), 18/16. *Ajektivii posesivi.* HELIADE, PARALELISM, II, 44/6, cf. PROT.-POP., N. D., DDRF. *Pronumele posesive nu se declină, ci își schimbă aspectul numai după număr, gen și persoană.* IORDAN, G. 133, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Limba română a extins considerabil folosirea dativului posesiv, mai mult decît celelalte limbi romanice.* SCL 1954, 141. *Formele posesive, socotite de obicei ca adjective (și pronume) posesive, pot fi socotite cu același temei genitive ale pronumelor personale.* L. ROM. 1957, nr. 1, 25. *N-am luat în discuție raportul dintre articol și adjectivele posesive în românește.* SCL 1958, 33. ◇ (Substantivat) *Articularea numelor feminine comune precedate de un posesiv se explică și ea în interiorul limbii române.* SCL 1956, 60, cf. 1960, 184.

2. Care arată, care manifestă, care trădează spirit de posesör (1), de stăpînitor; p. ext. autoritar. *Mergau cu aerul posesiv al unor seniori care își inspectează moșiile.* CĂLINESCU, s. 302, cf. DN, DEX.

— Pl.: *posesivi*, -e. — Și: (învechit) *posesiu*, -ie (STAMATI, D.), *posetiv*, -ă (id. ib.) adj.

— Din lat. *possessivus*, fr. *possessif*.

POSESÖR, -OĂRE s. m. și f. 1. Persoană care posedă (1), cu titlu de proprietate, un bun; persoană căreia îi aparține ceva; deținător, stăpîn, proprietar, (învechit, rar) posesitor. *Posesorul domeniului Bildor... a-t cinsti bine au voit.* ST. INST. 37/14. *Un învut proprietari și posesor de sclavi.* CÖDRESCU, c. I, 133. *Săteanul ca posesor absolut și legal pe tărîmul casei cu grădină.* DIMBOVIȚA (1859), 258¹/41, cf. PROT.-POP., N. D. *Fac parte din acest colegiu... toți posesorii pămînteni.* MAIORESCU, D. I, 63. *Pină și la galerie, la locurile numerotate, stăteau posesori de nume respectabile.* REBREANU, R. I, 264. *Posesoarea picioarelor și a papucilor apăru îndată.* C. PETRESCU, I, 221. *Sala era plină de curioși, al căror aspect vestimentar nu indica posesori de milioane.* CĂLINESCU, s. 177, cf. id. E. O. II, 205. *Îi cunoșteam noi bine pe acești posesori de mari averi.* STANCU, R. A. V, 67, cf. IV, 268. ♦ (Prin lărgirea sensului) Persoană care posedă (1) o calitate, o însușire, o caracteristică. *Russo nu se dovedește totuși în această operă mai renumită a lui posesorul unui „simf muzical”, pe care, în același fel și cu aceleași caracteristice, proza românească nu-l manifestase mai înainte.* VIANU, A. P. 44, cf. DEX.

2. (Învechit, în Mold.) Arendaș. *În această vreme ieșirea arendașilor (posesorilor) de pe moșii și intrarea celor noi este păgubitoare.* I. IONESCU, c. 66/8, cf. STAMATI, D. *Are... o răzășie... și o casă... date cu anul... Cu cît însă se invoiește cu posesorul, cu atîta e nemulțămît de chirigiu.* NEGRUZZI, s. I, 301. *Se vinde la subprefectură toată starea noastră... Are să-ncapă biata moșioara noastră pe mîna posesorului și noi o s-ajungem pe la ușile oamenilor.* ALECSANDRI, T. 1579. *Am avut un proces cu posesorul la casașie, ș-acum întorcîndu-mă acasă, m-am abătut pe la moșia d-tale.* ID. T. I, 350, cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

— Accentuat și: (regional) *posēsor*. SCRIBAN, D.

— Pl.: *posesori*, -oare. — Și: (învechit) *posesöriu* s. m. BARGIANU.

— Din lat. *possessor*, fr. *possesseur*. — Pentru 2, cf. pol. *posesor*.

POSESORAȘ s. m. (Învechit, în Mold.; depreciativ) Diminutiv al lui *posesor* (2). *Toemai atunci sosește din norocire un alt grec cu o brișcă hîrbuită, vreun posesoraș sau vreun simzar.* ALECSANDRI, T. 48. *Te-ai incurcat într-un amor cu femeia... posesorașului moșioarei Brasna din munți.* I. NEGRUZZI, s. III, 15.

— Pl.: *posesorași*.

— *Posesör* + suf. -aș.

POSESÖRIU s. m. v. *posesor*.

POSESÖRIU², -IE adj. (Despre acțiuni judiciare) Prin care se urmărește apărarea, protecția posesiunii (1). Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *posesorii*.

— Din fr. *possessoire*, lat. *possessorius*.

POSESUÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit) A poseda (1). *Rămasărăm pînă astăzi ca clironomi acestor binecîvîntate țeri, date nouă de moștenire de strămoșii romani, carii ni-au trimis din Italia să posedăm Dacia la 105 ani.* SĂULESCU, HR. I, 10/22. *Avea prepuz că ar posesui some.* IST. M. 196/11. ♦ (Prin lărgirea sensului; complementul indică însușiri, bunuri morale, valori spirituale etc.) *Preuții singuri posesuia comorile înv-*

țaturilor. SĂULESCU, HR. I, 7/25. *Trupurile viețuitoare posesuiesc o mișcare slobodă.* CAIET, 65¹/21.

— Prez. ind.: *posesuiesc*.

— *Posesie* + suf. -ui.

POSESUITÖR s. m. (Învechit, rar) Posesor (1). *Legea intervenise între posesuitorii capitalului pămînt și a capitalului muncă.* I. IONESCU, P. 102.

— Pronunțat: -su-i-. — Pl.: *posesuitori*.

— *Posesui* + suf. -lor.

POSETÍV, -Ă adj. v. *posesiv*.

POSFÁT s. n. (Regional, mai ales în Olt.) Nume dat mai multor unelte de pescuit cu plasă: a) crîsnic. Cf. DAMÉ, T. 124, ANTIPA, P. 388, PAMFILE, I. C. 67; b) chipcel. Cf. ANTIPA, P. 378, 662; e) ciorpac. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *posfate* (SCRIBAN, D.) și *posfaturi* (id. ib.).

— Etimologia necunoscută.

POSÍBEL, -Ă adj. v. *posibil*.

POSÍBIL, -Ă adj. Care se poate întîmpla (v. *probabil*), care se poate face, care e cu putință, care se poate realiza (v. *realizabil*), care este permis să se facă (v. *îngăduit*); (învechit, rar) *putibil*. *Eu, care o cunosc în toată frescheța frumósilor săi ani, poci să te asigur că n-a avut niciodată pe alta de paralelă posibilă.* CR (1848), 9¹/44, cf. PROT.-POP., N. D. *Este... de mirat cum de nu s-a simțit pînă acum marea însemnătate ce o are pentru toate explicările psihologice posibile.* MAIORESCU, CR. II, 144, cf. id. L. 60. *E fesusă în fire de păr de toate nuanțele posibile.* CARAGIALE, O. III, 17. *Nu... zău nu... nu crez că e posibil... să vedem... înțelegi tu.* DELAVRANCEA, S. 143. *Diviziunea algebrică a doi polinomi se zice posibilă cînd, aplicînd regula practică cunoscută, ajungem la un rest zero.* CULIANU, A. 39. *Urmărea cu aceeași iubire și rîvnă dezvoltarea civilizației orientului, în singura formă ce i se părea posibilă: cea grecească.* IORGA, L. I, 36. *Făcu îndată singurul lucru posibil.* AGÍRBICEANU, A. 210. *Ziaristul intră într-o redacție, în anii tinereții, și rămîne acolo în împrejurări normale pînă la limita posibilă.* GALACTION, A. 465. *E posibil oare să nu fim deloc înformași despre cele ce se petrec înaintea noastră?* CAMIL PETRESCU, U. N. 346. *Strînși cu ușa, studenții prepară un examen în trei zile, după ce au beneficiat de toate amînările posibile.* BRĂESCU, O. A. II, 377, cf. 364. *Faci tot ce e posibil să nu înțelegi, ai dumneata impresia că-și șade bine să fii prost.* SEBASTIAN, T. 60. *M-am bucurat, dorindu-ți... tot binele posibil.* SADOVEANU, O. XI, 642. *Îți închipui că e posibil să împiedeci soarele să răsără.* CĂLINESCU, S. 497, cf. 19, id. E. O. II, 187. *Opera de artă fără talent nu e posibilă.* RALEA, S. T. I, 214. *Avuseseră grijă ca... nici o luare de contact să nu fie posibilă.* STANCU, R. A. III, 102. *Creșterea producției la hectar este posibilă numai prin folosirea din plin a metodelor agrotehnice înaintate.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 827. *Lucrarea pămîntului cu tractoare și alte mașini agricole este posibilă numai pe terenuri întinse în care au fost desființate haturile.* CONTEMP. 1954, nr. 386, 3/1. *Tu nu crezi că e posibil în viața noastră așa ceva?* H. LOVINESCU, C. S. 16. ♦ (Adverbial) *Sedînța comitetului care s-o făcea... cit mat curînd posibil.* BĂNUȚ, T. P. 11. ♦ (Substantivat) Ceea ce este cu putință, ceea ce se poate întîmpla sau realiza. *De ce, chiar în materie de vîntorie, să nu hătîrim marginile posibilului?* ODOBESCU, S. III, 48. *Lu-mea este imperiul posibilului.* CARAGIALE, O. IV, 234. *Masa umbrelor mele e un acord de real și posibil, de aparențe exprimate și de miezuri intuite, de redare și de fabulare.* TEODOREANU, M. U. 55. ♦ Expr. **A face (tot) posibilul (și imposibilul)** = a face tot ce se poate într-o împrejurare, a încerca totul pentru a ajunge la rezultatul dorit. *A făcut tot posibilul că să lătească și să acrediteze această versiune.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 210. *Fă tot posibilul să cîștigi procesul.* BRĂTESCU-

VOINEȘTI, p. 185. *Ce n-a făcut domnul Hagi-Iordan?...* Posibilul și imposibilul. C. PETRESCU, c. v. 97, cf. id. I, 1, 149. *Te-am rugat... să faci tot posibilul să am astăzi banii.* SADOVEANU, o. VII, 247.

— Pl.: *posibili*, -e. — Și: (formă coruptă) *posihel*, -ă adj.

— Din fr. *possible*, lat. *possibilis*.

POSSIBILITATE s. f. 1. Faptul de a fi posibil. *Posibilitatea d-a forma în Turcia un stat creștin.* MAG. IST. I, 196/15. *Poate are s-o mai vadă o dată în sara aceea.* *Posibilitatea îi apărea din ce în ce mai evidentă.* SADOVEANU, o. IX, 116. *Se mai gândi la posibilitatea ca în curtea unchiului să fie mai mulți locatari.* CĂLINESCU, E. o. I, 14.

2. Mijloc, modalitate de realizare, de înlăptuire a ceva; putință, (învechit și popular) putere, (învechit, puterintă, putincioșie, (regional) modru (2), (învechit, rar) putibilitate. *Unde e o necesitate, trebuie să fie o posibilitate.* MAIORESCU, CR. II, 397. *Vor să-l înconjure, să-i ta orice posibilitate de mișcare, să-i taie toate ieșirile.* CARAGIALE, o. II, 20. *Nu vom renunța să găsim... posibilitățile de luptă cele mai folositoare pentru noi.* SAHIA, N. 40, cf. 91. *Pentru el limba, cu nescatele ei posibilități de culoare și humor, a încetat de a mai fi o funcțiune spontană și inconștientă, pentru a deveni un mijloc reflectat în serviciul unor scopuri artistice.* VIANU, A. P. 111. [Lui Al. Ipsilanti] îi lipseau... *perspicacitatea, sensul răspunderii și, mai presus de toate, simțul posibilităților.* OȚETEA, T. v. 124. *Obiectivele acestui plan trebuie să se bazeze pe analiza muncii și a posibilităților economice.* LEG. EC. PL. 420. *Există foarte mari posibilități de schimburi economice.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2392. *Sint contabil și aș putea să mă angajez la o bancă... cu posibilitatea de a trece de la un grad la altul.* PAS, z. I, 298. *Soarta voie ca soția celui care studiază posibilitățile unei întmi artificiale să se pomenească deodată că are o... gravă boală de inimă.* DEMETRIUS, A. 163. *Primul ajutor se va reduce la asigurarea posibilităților de respirație.* BELEA, P. A. 126, cf. STOICESCU, S. D. 6. *Despre posibilitățile mari care se deschid agriculturii noastre... ne vorbesc rezultatele obținute de numeroase gospodării agricole socialiste.* LUPȚA DE CLASĂ, 1962, nr. 1, 22. *Conferințele și festivalurile mondiale dau tinerilor posibilitatea să cunoască suflul tuturor popoarelor.* v. RÔM. noiembrie 1962, 88. ♦ *Posibilități materiale = bani (necesari traiului), mijloace materiale (necesare traiului). Îi lipsesc... posibilitățile materiale și e silit să intre într-o școală militară.* v. RÔM. noiembrie 1953, 282. ♦ *Expr. În măsura (sau în limita) posibilităților = atât cât (se) va putea sau cât (se) poate. ♦ (La pl.) Însușiri intelectuale, morale etc. de care dispune cineva; calitate (ale unei ființe) care se pot dezvolta. Încearcă să le explice cu vorbe și exclamății ceea ce nu se poate explica. Simțea născând în el rezerve și posibilități.* SADOVEANU, o. XI, 413. *E lucid și critic asupra forțelor și posibilităților sale.* RALEA, S. T. I, 109. *Știu că nu era pe măsura posibilităților tale, dar mi-aduc aminte cu groază de ultimii doi ani.* H. LOVINESCU, c. s. 73.

— Pl.: *posibilități*.

— Din fr. *possibilité*, lat. *possibilitas*, -atis.

POSICLÍ vb. IV. Tranz. și refl. (Prin sudul Transilv. și prin nordul Munt.) A (se) murdări; a (se) umple de unsoare. *Te posiclești stînd degeaba.* COMAN, GL. S-o *posiclit* sapa de tină. LEXIC REG. II. 62.

— Prez. ind.: *posiclesc*. — Și: *posteli* vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. *sicli*.

POSICLÍT, -Ă adj. I. (Regional) 1. Murdar (1); unuros. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., LEXIC REG. II, 62.

2. (Despre timp) Neguros, mohorât, întunecat (Izvoarălu—Drobeta-Turnu Severin). GL. OLT.

II. (Învechit; în expr.) A fi leit *poseclit* = a fi foarte asemănător (cu cineva sau cu ceva); a fi leit

poleit. A găsit... printre vase... „preistorice“... *trei lulele de tut negru, care sînt leite poseclite „lulele românești“.* ODOBESCU, S. II, 288, cf. BARCIANU.

— Pl.: *posiclitji*, -te. — Și: (învechit) *poseclit*, -ă, (regional) *posiclit*, -ă (LEXIC REG. II, 62) adj.

— V. *posteli*.

POSINCÉLE s. f. pl. (Prin Ban.) Făină de grâu de calitate inferioară; tărîță de grâu. *Motchele toarse din pâr pentru urzeală se scrobesc (fierb în tărîțe de grâu sau posincele).* LIUBA-IANA, M. 120.

— Etimologia necunoscută.

POSÍP s. n. (În dicționarele din trecut) Nisip (1). Cf. LB, CIHAC, II, 213, LM, DDRF.

— Pl.: *posipuri*. — Și: *pisóp* s. n. LB, CIHAC, II, 213, LM, DDRF.

— Din scr. *poslp*.

POSICLÍ vb. IV v. *posicli*.

POSICLÍT, -Ă adj. v. *posiclit*.

POSICLÍTĂ s. f. (Prin Ban.) Murdărie (1). *Cîrpa-i plină de posiclită.* NOVACOVICIU, C. B. II, 6.

— Cf. *posicli*.

POSICLÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) Murdar (1); unuros (Sibiel—Sibiu). LEXIC REG. II, 62.

— Pl.: *posicloși*, -oase.

— *Posicli* + suf. -os.

POSINGEAC, -EĂCĂ s. m. și f. v. *bosingear*.

POSINGÍ vb. IV v. *bosingí*.

POSLÁNET s. m. (Învechit, rar) Mesager, trimis, sol. *Împărății lătărăști trimisără un poslaneț cu daruri la Darie.* HERODOT (1645), 249, cf. 84, 193, 397, 405.

— Pl.: *poslaneți*.

— Din pol. *poslaniec*, Cf. rus. *посланец*.

POSLÁNIC s. m. (Învechit) Mesager, trimis, sol. *Au trimis poslanici la Ioni, socotind să-i dispartă de la Crisos, iar ionii n-au vrut.* HERODOT, (1645), 31. *Trimisă Saul... poslanici ca să-l păzască pre el.* BIBLIA (1688), 210²/5, cf. 202²/24, TDRG, CADE.

— Pl.: *poslanici*.

— Din pol. *poslanik*. Cf. slavonul *посланникъ*, rus. *посланник*.

POSLÁNICĂ s. f. (Învechit) Concubină. *De va fi orașan [bărbatul] măcar cel mai de frunte, și va lăcut cu o streină și cu poslanică, atunci aceia sectori nici de o cinste nu sînt.* HERODOT (1645), 72, cf. DR. III, 435.

— Pl.: *poslanice*.

— Cf. *posadnică*.

POSLÁNIE s. f. (Învechit) 1. Scrisoare sau carte cu conținut teologic, pentru îndrumarea sau lămurirea credincioșilor. *Cum iaste scris la Ion în poslanie.* CORESI, ap. DHLR II, 523. *Dzice sfînt... Vasilie într-o poslanie ce trimite către Diodor.* EUSTRATIE, PRV. 18/17. *Ioan ev[an]gh[e]list carele au scris ev[an]gh[e]lita și trei poslanii.* N. TEST. (1648), 104²/2, cf. 181²/8. *Și pomenește pre acesta... Pavel la postania cea către rîmleani scrisă.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 16²/25, cf. 10²/13, 121²/24, 144²/15. *Să cetîji în a doauo poslanie săbornicească a lui s[fin]tul Petăr apo[sto]l în glava dentătu.* CHEIA ÎN. 3²/10. *Pavel apostol de înțelepția lor mărturisește la corintheni, postania întîi.* C. CANTACUZINO, CM I, 39. *Dumnezeescul Iacov... la postania lui la al 2-lea cap. zice... ANTIM, P. 60. Scris-au și postania către rîmleani.* MINEIUL (1776), 187²/24, cf. 187²/28. *Apostolul zice întru poslanțiile sale (a. 1777).* CAT. MAN. I, 563, cf. TDRG.

2. P. gener. Scrisoare, epistolă. [Vulpea] *prin scrisoare icoana inimii a-și arăta... poslanie ca aceasta*

trimise. CANTEMIR, IST. 159. *Poslanie sau dreapta oglindă a păcii, dragostii și unimitii... pentru a neamului rumănesc folos și mângâiere* (a. 1787). IORGA, S. D. XIII, 16, cf. GRECU, P. 323, DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., L. ROM. 1962, nr. 1, 56.

— Pl. : *poslanii*.

— Din slavonul *послание*.

POS LĂZ s. n. v. *posleț*.

POS LĂDUÎ vb. IV v. *posledui*.

POS LĂDUÎRE s. f. v. *posleduire*.

POS LÉDE¹ subst. (Învechit, rar; în loc. a dj. **De poslede** = obișnuit, de rînd. *De n-ar hi fost voia lui D[u]mnezău... n-aș hi spodobitu-mă eu, un om de posleade, a vedea taine ca aceastea*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 133v/26, cf. TDRG.

— Din slavonul *послѣдѣ*. Cf. *poslede²*.

POS LÉDE² subst. v. *posleț*.

POS LÉDIE s. f. v. *posleț*.

POS LEDUÎ vb. IV. **Tranz.** (Învechit) 1. A respecta, a urma întocmai. *Cum să poseduîți... urma lui*. CORESI, L. 165/21, cf. DHLR II, 523.

2. (Complementul indică transerieri, traduceri, copii etc.) A confrunța, a colaționa (pentru a stabili conformitatea cu originalul). *Noi am început dintîiu a-l posedui și unde n-au fost bine am isprăvit și am implut*. N. TEST. (1648), v¹/13, cf. CIHAC, II, 279, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ♠ R efl. p. a. s. *Poslăduindu-se și fiind întocmai cu originalul s-au încredințat* (a. 1803). URICARIUL, IV, 87/28. *Această copie scoțindu-se de pe altă copie a îpisocului sîrbesc și poslăduindu-se din cuvînt în cuvînt s-au adevărit* (a. 1817). BUL. COM. IST. I, 157. *Din cuvînt în cuvînt poseduindu-să, și, fiind întocma după cel adevărat, l-am încredințat* (a. 1818). IORGA, S. D. XXI, 247, cf. VI, 169. *Copia aceasta poseduindu-se din cuvînt în cuvînt și fiind întocmai cu orighinatul, s-au adevărit de cătră noi* (a. 1829). URICARIUL, VII, 52. *Iar aceasta de față s-au poseduit de către mine* (a. 1833). CAT. MAN. I, 7.

— Prez. ind. : *poseduiesc*. — Și : *poslădui* vb. IV.

— Din slavonul *послѣдовати*.

POS LEDUÎRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a posedui. Cf. *posledui* (2). Cf. I. BRĂESCU, M. 70.

— Pl. : *poseduiri*. — Și : *poslăduire* s. f. I. BRĂESCU, M. 70.

— V. *posledul*.

POS LÉTE s. m. v. *posleț*.

POS LÉȚ, **-EĂȚĂ** s. n., adj. 1. S. n. (Regional) Rachiu de calitate inferioară, cu un procent redus de alcool, care se scurge din alambic la începutul și (mai ales) la sfîrșitul distilării. *Intîi esă poslazu ca și la rachiu și apoi de al doile fruntea care să păstrează*. MANOLACHE DRĂGHICI, I, 76/23. *După ce încetează rachiul de 18—19 grade începe a ieși vurtul, poslețul, o apă ce mîroase a rachiu, însă este slabă*. I. IONESCU, P. 268, cf. CIHAC, II, 279, DDRF, GHEȚIE, R. M., TDRG. *Odată cu drojdia sau discovina, trebuie să se pună în căldare și măcar o jumătate de coșă de posleț*. PAMFILE, I. C. 228. *Rachiul care iese în frunte și cel de la urmă este foarte apătios și se numește poslete sau posleți*. id. ib., cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 4, 36. [Țuica] *cea de la urmă era cea mai slabă, purtînd numele de „poslede“ (poslete)*. C. GIURESCU, P. O. 151, cf. RĂDULESCU-CODIN, I. CR. I, 60. *Cu posletele ăsta vrei să faci nuntă?* UDRESCU, GL.

2. Adj. (Prin Transilv.; despre oameni) Leneș; molu (I 2). Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl. : *poslețuri*. — Și : *poslede* subst., *poslédie* (cv 1950, nr. 4, 36) s. f., *poslété* (pl. *posleți*) s. m., *posláz* s. n., *poslété* subst., *potlét* (SCRIBAN, D.), *pozlét* (id. ib.) s. n., *pușlété* (TOMESCU, GL.) subst.

— Cf. rus. *последки*.

POS LÉȚI vb. IV. **Refl.** unipers. (Regional; despre rachiu) A deveni apătios, a se face apătios (atunci cînd se scurge din alambic). *Cele mai mari griji în timpul cît umblă căldarea este „să nu se scape rachiul în posleți“, „să nu se iufească prea mult focul“, căci atunci se evaporează prea multă apă și deci rachiul se poslețește din nou*. PAMFILE, I. C. 228, cf. CADE.

— Prez. ind. pers. 3 : *poslețește*.

— V. *posleț*.

POS LÓSNIC s. m. v. *poslușnic*.

POS LOȘ ANIE s. f. v. *poslușanie*.

POS LOVÁC s. m. (Învechit, rar) Unealtă de brutărie nedefinită mai de aproape. *1 gripcă de pâini... 1 coti de cuptoriu... 2 postlovaci, 1 capac de gura cuptorului* (a. 1828). IORGA, S. D. VII, 147.

— Pl. : *postlovaci*.

— Etimologia necunoscută.

POS LÚGINIC s. m. v. *poslușnie*.

POS LUJÉNIE s. f. v. *poslușanie*.

POS LUJÎ vb. IV v. *posluși*.

POS LÚJNIC s. m. v. *poslușnie*.

POS LUJNICÍE s. f. v. *poslușnieie*.

POS LÚȘ subst. (Regional; în expr.) A-1 tăia (sau a-1 lua) (cuiva) *poslușul* = a-1 lua (cuiva) apa de la moară, v. m o a r ă (1). Cf. RĂDULESCU-CODIN, id. I 356.

— Etimologia necunoscută. Cf. *poslușanie*.

POS LUȘ ANIE s. f. 1. (Învechit) Ascultare; supunere. *Era drag tuturor fraților în mănăstire pentru smerenia și poslușania ce avea cătră toți*. VARLAAM, C. 351. *Acel cu mîntă bună și ascultoi și după moarte arată ascultare și poslușanie*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 171v/12.

2. (Învechit) Muncă prestată pe moșile bolerești sau mănăstirești; p. g e n e r. serviciu, slujbă, muncă. *Să fie numai de poslușania sf[întei] m[ănăstiri]ri* (a. 1630). BUL. COM. IST. V, 55. *Dîndu-i multe sate și ocini să fie de poslușanie sfintei mitropolii*. SIMION DASC., LET. 2. *Lăcuiesc ca ingerii... și sint mărturisitori poslușaniei și patimei lui*. NEAGOE, ÎNV. 129/17. *Și făcîndu-i poslușanie un ucenic dăndoară în săptămîină aducîndu-i puștea apă de departe*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 172f/34, cf. 67f/1. *Să-i ducă (pre oamenii fugiți de pre moșie) pre lîngă casa lui să fie de ajutor și de poslușania casăi* (a. 1679). HEM 646. *Și-ț voi da și pre aceasta pentru poslușanie ce poslușăști la mine*. BIBLIA (1688), 21²/5. *Să nevoia spre toate poslușaniile*. ANON. CANTAC., CM I, 91. *Numai ei [poslușnicii] să fie de poslușanie sfintei mănăstiri* (a. 1709). URICARIUL, VIII, 236/3. *Voi mai înainte, pentru că șădeji pe locul mănăstirescu, făceaș[î] mănăstiri[î] clăci și alte poslușanii* (a. 1741). IORGA, S. D. VI, 223. *10 lei simbrie pisti an unui puslușnic ce îmbă peste an la moșile mănăstirii și la alte puslușanii* (a. 1742). IZVOADE, 273. *Sătenii bătrini din Rădășani... lucră în poslușaniile mănăstirii* (a. 1765). URICARIUL, X, 195, cf. VI, 353. *Să să socotească și simbriile oamenilor ce-i vor fi avînd [întru poslușania lor* (a. 1813). DOC. EC. 161, cf. 189, 216. *Ii are a le fi dă poslușanie și ajutor* (a. 1825). IORGA, S. D. I, 320, cf. CIHAC, II, 349, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ♠ Slujbă religioasă. *Și frațiilor...*

dați... la toată slujba poslușeniei, cortului casei domnului. BIBLIA (1688), 291^v/53. Sculindu-s(ă) zic(ă) diaconului să s(ă) apropie să fac(ă) s(ă) sfința poslușeniei (a. 1692). GCR I, 300/36. ♦ (La pl.) Obiecte care servesc la oficierea unui serviciu religios. Și toate vasele lor și toate poslușaniile lor pre nume să socotiți pre dinși. BIBLIA (1688), 96^v/54.

3. (Învechit și regional) Dezlegare; îngăduință, aprobare; dispoziție. Care arhieru nu-ș va paște turma sa, ce o va lăsa și să va duce într-alt loc, de va fi cu poslușanția patriarhului, oricâtă vreme va zăbovi. să n-aibă nici o smenteală. EUSTRATIE, PRAV. 40/16. Parimile preste an tipărite... cu poslușanția smeritului Dosoftei mitropolitul (a. 1683). GCR I, 263/22. Poslușanii ni-a da, Di-amîndoi ni-am cununa. DIACONU, p. 264.

— Pl.: poslușanii. — Și: (învechit și regional) **poslușanie**, (învechit) **poslușenie**, **poslușenie** (SCRIBAN, D.), **poslușanie** (URICARIUL, VI, 353), **poslușanie** s. f.

— Din slavonul *послушание*.

POSLUȘENIE s. f. v. **poslușanie**.

POSLUȘI vb. IV. În tranz. (Învechit) A fi, a se afla în serviciul cuiva (mai ales în slujba unei moșii boierești sau mănăstirești), a servi, a sluji; a slugări; a ajuta, a asista. De-și place acesta lucru, așa trebuie a-l face și eu să-și poslușesc cu socotină. HERODOT (1645), 46, cf. 277. Nu numai răpitoriul să va certa, ce încă și cine l-au săluit, și cea ce-i vor fi agiutat, și cea ce-i vor fi poslușit la aceeaia treabă, la răpîl. PRAV. 182. Fratele ce-i poslușea la treava svi[n]tei liturghii. DOSOFTEI, v. s. decembrie 209^v/16. Poslușanie ce poslușăști la mine. BIBLIA (1688), 21^v/6. Aceaia fămeaie... poslușea sfințului cu mare suflet. MINEIUL (1776), 110^v/4. Care dintr-acești lude 133... să vor fi aflînd poslușind de cumva p la ceuș văduve să-race... să nu te grăbești a încerca și p unii ca aceștiia (a. 1819). DOC. EC. 219. Și neavînd să-i slujască vreun fecior sau argat Puse ca să-i poslușască feciorul de împărat. PANN, P. V. II, 8/4, cf. СИНАС, II, 349, CADE, SCRIBAN, D. ♦ Tranz. Care și p aceia [scutelnici] îi supără satele și nu-i lasă ca să poslușască mănăstiri (a. 1784). IORGA, S. D. XIV, 127. Te-am pus să ne poslușești. PANN, P. V. II, 8/16. ♦ A oficia serviciul divin. Mă rog ca să priimiți și să poslușiți Maicăi Precistei (a. 1778). IORGA, S. N. 121.

— Prez. ind.: *poslușesc*. — Și: **posluji** vb. IV. DDRF, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.

— Din slavonul *послушати*. — Pentru **posluji**, cf. **sluji**.

POSLUȘIRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a posluși și rezultatul ei. Și poslușire multă foarte și lucrure mari eră lul, pre pămînt. BIBLIA (1688), 363^v/10.

— V. **posluși**.

POSLUȘITOR, -OARE s. m. și f., adj. (Învechit) (Persoană) care poslușea, slujea cuiva. Dumnezău în ceru are duhuri poslușitoare. BIBLIA (1688), [prefată] 4/21. De mare lucruri să învrednicise a fi poslușitoriu. Ib. [prefată] 6/49. Monarhii însuși gem supt sarcina cinului lor; vrăjmășile, necredința poslușitorilor... îi azvîrlă în feluri de neodihni. MARCOVICI, D. 208/25, cf. 23/4.

— Pl.: *poslușitori, -oare*.

— **Posluși** + suf. *-tor*.

POSLUȘNIC s. m. (Învechit) Slujitor mănăstiresc sau boieresc (care era scutit de dări); p. gener. slujitor; slugă, servitor. Porunci poslușnicilor... să adune toate unaltile. HERODOT (1645), 497. Patriarhul de va serie la vreun poslușnic al său... acest poslușnic nu iaste datoriu să-l asculte pre patriarhul. PRAV. 279. Cinstiți egumeni și voi fraților preoți și poslușnici, care toldeauna lăudași pre Dumnezău. NEAGOE, ÎNV. 174/7. Fericit sint eu că m-am spodobit de am poslușnic și ascultoi ca acesta. DOSOFTEI, v. s. decembrie 196^v/26. Zise poslușnicului lui să aducă scrisori de pomnirele

zilelor. BIBLIA (1688), 359^v/34, cf. 359^v/49. Luă cu sine poslușnicul care-i rămăsese. ANON. CANTAC., CM I, 90. Pentru patruzeci de oameni poslușnicii a mănăstirii mai mult să nu aibă a da la visterie darea lor (a. 1717). URICARIUL, III, 52/11. 10 lei simbrie pisti an unui poslușnic ce îmblă peste an la moșiile mănăstirii (a. 1742). IZVOADE, 273. La care beserecă fiindu poslușnicu părintele Flore (a. 1752). IORGA, S. D. XVII, 123. Poslușnicul care e închis în temniță. MINEIUL (1776), 36^v/23. Tatăl meu Ioann Șincat... l-au fost dat moșul meu Andrei lângă dînsul poslușnic. ȘINCAI, HR. III, 263/31. Doi poslușnici iau bucatele de la alt poslușnic (a. 1805). GRECU, P. 248. Mulți dintr-înșii aflîndu-să scutelnici, alții poslușnicii boterești (a. 1819). DOC. EC. 198. Boierii stăpîni ai scutelnicilor și poslușnicilor... striga cerîndu-și oamenii lor. ZILOT, CRON. 77. Breslașii, slugile și poslușnicii moșiiilor care... s-au legiuit boierilor să-i aibă numai în moșiile lor (a. 1827). URICARIUL, II, 207/25. Socotînd că scutelnic p talere douăzeci, din cap în cap, și dă poslușnici p talere zece sau cinsprezece, din cap în cap. I. GOLESCU, ÎN PR. DRAM. 68. Strălucesc measele tinse... poslușnicii[i] aduc bucate. BĂRAC, A. E. 80/21. Boierii erau bogăți... dar averile lor erau în moși, în scutelnici, poslușnici și țigani. GHICA, S. 497. Poslușnicii împărătesei băgară de seamă că lipsesc din poame. ISPIRESCU, AP. CADE. Un ulcior mare cu vin roș, pe care-l ducea, ca dar rudei sale, poslușnicul rectorului. CONTEMPORANUL, III, 654. În afară de aceste categorii privilegiate mai erau scutelnicii și poslușnicii care, în schimbul unor servicii aduse boierilor, erau scutiți de bir. OȚETEȘA, T. V. 55. Mînăstirile aveau la dispoziția lor... o categorie de slujitori... aceștia erau poslușnicii. Id. ib. 63. ♦ Spec. Infirmier. Cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *poslușnici*. — Și: **poslujnic**, **poslujnic**, **poslójnic** (MAG. IST. IV, 240), **proslujnic**, **poslójnic** s. m.

— Din slavonul *послужникъ*. — Pentru **poslujnic**, **proslujnic**, cf. **sluji**, **slujitor**.

POSLUȘNICIE s. f. (Învechit) Funcția, calitatea de poslușnic. Poslușnicii... cînd se așeza în orînduiala aceasta a poslușniciei (a. 1817). ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *poslușnicii*. — Și: **poslujnie** s. f.

— **Poslușnie** + suf. *-ie*.

POSLUȘNIȚĂ s. f. (Neobișnuit) Femeie care slujește pe lângă o mănăstire. S-a dus și ea poslușniță la mînăstirea Coșelencea. ÎN SCL 1971, 409.

— Pl.: *poslușnițe*.

— **Poslușnie** + suf. *-iță*.

POSMĂG s. m. (Învechit și regional, mai ales în Mold.) 1. (De obicei la pl.) Pesmet (1). Și viîndu-și în fire cerea... posmagi 2 bucăți. DOSOFTEI, v. s. octombrie 45^v/15. Ei... cântarul de posmagi căte 84 galbini de aur cumpăra. N. COSTIN, LET. I. A. 82/27. Ș-au îngropat acolo în cîmpu 500 de cară de glonțuri și de combarale, osăbit de fînînd și posmagi și alte bucate ce-au lepădat pre cîmpu. NECULCE, L. 364. Uscăciunea posmagului spre potolirea foamei... se gătește. CANTEMIR, IST. 206. Să închise într-o chille și mîncarea lui era un posmag în trei zile. MINEIUL (1776), 146^v/31. Obiecte importate... Brînză, posmagi, fede (a. 1840). N. A. BOGDAN, C. M. 136. Scoase... diferite mezeli-curci: limbi, mușchi, salami, cutii cu sardale, cutii cu posmagi etc. GANE, N. II, 41. Eu am acolo un hambar plin cu posmagi. CREANGĂ, O. 151. Am primit... două pachete pline — unul cu toate felurile de bosmagi și altul cu o bucată de halva. CARAGIALE, O. VII, 192, cf. BĂRĂNCU, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., BUGNARIU, N. 52/419. ♦ (Rar) Biscuit. Cf. СИНАС, II, 279, DDRF, SCRIBAN, D.

2. (La sg.) Produs alimentar obținut prin uscarea bucăților de pîine albă sau intermediară și măcinarea acestora; pesmet (1). Unge bucățile ce ai să prăjești,

bate-le în posmag. DRĂGHICI, ap. TDRG, cf. DDRF. *Gazda masă le-a gătit: Colțunași (chiroște calde) Cu posmag și-n un topit.* ap. CADE. [Piva] e ca o piuliță de aramă în care pisează gospodinele posmag. SADOVEANU, o. XIII, 846.

3. P. g e n e r. (Învechit, rar) Aliment solid zdrobit mărunț. *Îi usucă la soare [peștii] și, uscându-să, îi pun în piudă și-i pisază...* Deci, cui îi iaste voie, face posmagi dintr-însul. HERODOT (1645), 83.

— Pl.: posmagi. — Și: (regional) pošmág (BUGNARIU, n. 52/419), hosmág s. m.

— Din slavonul ПОСМАГЪ.

POSMĂGEALĂ s. f. (Regional) Posmăgire. Cf. DDRF.

— Pl.: posmăgeli.

— Posmăgi + suf. -eală.

POSMĂGĒLE adj. pl. (Regional; în sintagma) *Mere posmăgele* = numele unei specii de mere nedefinite mai îndecaproape. Cf. DLR VI, 255.

— Posmag + suf. -ele.

POSMĂGÍ vb. IV. (Regional) 1. T r a n z. (Complementul indică bucăți de friptură, de pește sau alte alimente) A presăra, a acoperi cu posmag (2) (înainte de a le frige). Cf. TDRG, CADE, DEX.

2. R e f l. (Despre oameni sau părți ale corpului lor) A slăbi foarte tare; a se sfriji; a se usca, a se scoflici; a se zbirci. Cf. CIHAC, II, 279. *Ce mi te-ai posmăgit așa?* IPIRESCU; L. 45, cf. DDRF, ALEXI, w., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Rău te-ai mai posmogit, măi fato, parc-ai fi la 60 de ani.* UDRESCU, GL.

◆ (Prin nord-vestul Munt.; despre fructe; în forma posmogi) A se usca, a se zbirci, a se stafidi. *S-au posmogit prunele (strugurii, poamele etc.) pe crăci, neculesc.* UDRESCU, GL. ◆ (Despre plante) A se ofili, a se vesteji. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 279, BĂRCIANU, ALEXI, w. *Zarzarul se posmegise.* KLOPŠTOCK, F. 187.

— Prez. ind.: posmăgesc. — Și: posmegi, posmogi vb. IV.

— V. posmag.

POSMĂGIRE s. f. (Regional) Acțiunea de a se posmăgi (2); (regional) posmăgeală. Cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: posmăgiri. — Și: posmogire s. f. POLIZU.

— V. posmăgi.

POSMĂGÍT, -Ă adj. (Regional; despre oameni sau părți ale corpului lor) Foarte slab, sfrijit, uscat, scoflicit; zbircit. *Lingurița și-a trimis fulgerul ei de aur între buzele posmogite.* KLOPŠTOCK, F. 325, cf. REV. CRIT. IV, 86, UDRESCU, GL. (Substantivat) *Ce s-o fi ales de posmogitu-ăla bătrinu?* UDRESCU, GL. ◆ (Prin lărgirea sensului) *Găsești... pastramă posmăgită și uscată, de să-ți rupi dinții în ea.* IPIRESCU, ap. CADE. ◆ Fig. Mihnit, trist, supărat. *Găsi pe stăpînu-său stînd pe lavița de la poartă, posmăgit ca cum îi ai fi luat boii și l-ai fi lăsat cu carul în drum.* ap. DDRF, cf. ȘĂINEANU, D. U. ◆ (Despre plante) Ofilit, vesteț. Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w.

— Pl.: posmăgiți, -te. — Și: posmogit, -ă, posmogit, -ă, pojmojit, -ă (REV. CRIT. IV, 86) adj.

— V. posmăgi.

POSMEGÍ vb. IV v. posmăgi.

POSMÎNDRÍ vb. IV. Intran z. 1. (Prin Ban.) A se face bun, supus, umil, plecat. Cf. NOVACOVICIU, c. B. I, 16.

2. (Ban.; în forma pošmîndri) A glumi; a flecări. *Se așeză pre un scaun și începu a pošmîndri cu fetele, care nu-și încăpeau în pele-de bucurie.* CĂTANĂ, P. B. III, 102, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 165, com. din BANAT. — Prez. ind.: posmîndresc. — Și: pošmîndri vb. IV.

— Cf. scr. p o m u d r i t i.

POSMOĂGĂ s. m. (sg.) (Prin nord-vestul Munt. și prin nord-estul Olt.) Persoană ridată, zbircită; om bătrîn lipsit de puteri, neputincios, prăpădit, hodorogit, (regional) pošmogea. Cf. LEXIC REG. II, 16. *Al posmoagă de unchiaș mi-a luat traista și-a plecat.* UDRESCU, GL.

— Și: pošmoagă s. f. LEXIC REG. II, 16.

— Postverbal de la posmogi.

POSMOGÍ vb. IV v. posmăgi.

POSMOGIRE s. f. v. posmăgire.

POSMOGÍT, -Ă adj. v. posmăgit.

POSMÓL¹ s. n. v. podmol.

POSMÓL² subst. (Regional) Morman (1), grămadă; mulțime (1). Cf. TDRG, ZANNE, P. IX, 516, ȘEZ. XIX, 12. ◆ Ex p r. *A face posmol în ...* = a face ravagii, victime printre... *A fi pirdalnică buduhoală de git, face posmol, pîrjol în copii.* CONTEMPORANUL, V, 291. ◆ (Adverbial) *Esti toanta la ocol, Vacili și string pomol.* ȘEZ. VII, 42, cf. MAT. FOLK. 1 339, I. CR. I, 20, VASILIU, C. 151, PAMFILE, C. 7. 333.

— Și: pomól, pošmól (MAT. FOLK. 1 339) subst.

— Cf. p o d m o l.

POSMONGÍT, -Ă adj. v. posmăgit.

PÓSNIC, -Ă adj. v. postnic¹.

POSOĂCĂ¹ s. f. 1. (Învechit și regional) Singe sau lichid amestecat cu singe, puroi etc. care curge din gură, din nas sau dintr-o rană (în urma unei lovituri puternice). *Multă posocă cruntă... cursă.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 12²/3. *Veni maică-sa la dînsul de-i ștergea posoaca cea cu singe de pre ranele fiului său.* id., ap. CADE, cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Îți dau un pumn peste nas de-ți curge posoaca din el.* Com. LIUBA, cf. PAȘCA, GL. *I-o porniț posoaca (din nas).* ap. CADE. ◆ Ex p r. (Regional) *A face posoacă* = a omori, zdrobindu-l cu totul. LEXIC REG. 46. ◆ (Prin nordul Transilv. și prin Maram.) Spumă pe care o face cineva la gură. Com. din NĂSĂUD, cf. ALRM II/I h 56/349, LEXIC REG. 21.

2. (Regional) „Terciuală, zdrobire“ (Vilceaua—Tîrgu Jiu). COMAN, GL.

3. (Prin sud-vestul Transilv., prin Ban. și prin Bucov.) Murdărie (1). Cf. REV. CRIT. III, 165, com. din BANAT, LEXIC REG. 106.

4. (Prin Bucov.) „Mîncare rea“. LEXIC REG. 106.

— Și: (regional) pošocă, pošacă (LEXIC REG. 21) s. f.

— Din pol. posoka.

POSOĂCĂ² s. m. și f. v. posac.

POȘOC, -OĂCĂ adj. (Regional; despre rufe, haine etc.) Murdar (1) (Mățau—Cîmpulung). COMAN, GL. — Cf. p o s o a c ă¹.

POȘOCĂ s. f. v. posoacă¹.

POȘOCÍ vb. IV. Tran z. (Regional; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A murdări foarte tare (Mățau—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Prez. ind.: pošocesc.

— V. pošoc.

POȘOCÍ² vb. IV. R e f l. (Prin Mold.; despre boli, răni) A se vindeca de la sine, fără tratament. Cf. I. CR. I, 60.

— Prez. ind.: pošocesc.

— Cf. p o s o a c ă¹.

POȘÓD subst. (Prin Olt.) Lemn cu care se ridică posada² (1) la morile de apă, pentru a alătura mai mult pietrele. Cf. PLOPȘOR, v. o. 13.

— Pl.: ?

— Cf. p o s a d ă².

POSODEALĂ s. f. (Regional) Faptul de a **posodi**: bătucire, bătătorire a pământului (cu picioarele) (Șercaia—Făgăraș). LEXIC REG. II, 52.

— Pl.: *posodeli*.

— **Posodi** + suf. *-eală*.

POSODÍ vb. IV. **Tranz.** (Regional) A apăsa; a stringe, a îndesa (Râșinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 269. *Un atare om, posodind femeia la umflătură, îi ia boala cu mîna.* id. ib., cf. PAȘCA, GL. ♦ **Refli.** p. a. s. A fricționa; a masa¹ (Râșinari—Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 261. *Bolnavul se posodește pe la încheieturi, mai întîi cu apă domoală, apoi tot mai rece.* id. ib. ♦ (Complementul indică pământul) A bătători, a bătuci (cu picioarele) (Șercaia—Făgăraș). LEXIC REG. II, 52.

— Prez. ind.: *posodesc*.

— Cf. *posod, bosoli*.

POSOLOGIE s. f. v. **pozologie**.

POSOMÁN, -Ă adj., s. m. și f. (Regional) (Om) posomorît (1) (Curtea de Argeș). UDRESCU, GL. *N-ai văzut așa posomană de fată.* id. ib. *Mi, posomane, ce stai așa încoroiat, parcă îți ninge și-ți plouă.* id. ib.

— Pl.: *posomani, -e*.

— De la **posomorît**, prin apropiere de cuvinte ca *grandoman, capsoman* etc.

POSOMÁNT s. n. v. **pasmant**.

POSOMANTÁR s. m. v. **pasmantier**.

POSOMANTÁRIU s. m. v. **pasmantier**.

POSOMANTÉR s. m. v. **pasmantier**.

POSOMANTERIE s. f. v. **pasmanterie**.

POSOMÓNT s. n. v. **pasmant**.

POSOMORÁLĂ s. f. v. **posomoreală**.

POSOMOREĂLĂ s. f. Starea omului posomorît (1) aspectul fizionomic al omului posomorît, *posomorire*; încruntare, întunecare; întristare, tristețe; (rar) *posăceală*. *Posomorala neagră păru a sori pe obrazul notarului.* SADOVEANU, O. VIII, 272, cf. 112. *Posomoreală lui Gheorghidiu devine atât de evidentă, încît o vecină îi adresează întrebarea malițioasă: „Ești gelos?”* VIANU, A. P. 386. *Bătrînul... se ghemuia și mai ursuz în posomorala-i aspră ca minteanul lui Iărănesc.* v. ROM. februarie 1954, 6. *Se uităra unii la alții și-și văzură; cei mai mulți, posomorala în ochi și pe obrazuri.* PAS, L. I, 266. *Văzînd posomorala lui George, rînji și-i spuse... T. POPOVICI, SE. 230. ♦ Stare, atmosferă de proastă dispoziție. Numai la noi era li-niște și tăcere și posomoreală multă.* LĂNCRĂNAN, C. I, 61. ♦ (Rare) Vreme mohorîtă, timp urît, întunecat, ploios; (rar) *posăceală*. *Pe aici vremea e urîtă, deși nu plouă, nu ninge, nici e frig; dar e posomoreală.* CARAGIALE, O. VII, 23, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *posomoreli*. — Și: **posomorală** s. f.

— **Posomorî** + suf. *-eală*.

POSOMORÍ vb. IV v. **posomorî**.

POSOMORÍRE s. f. v. **posomorire**.

POSOMORÍT, -Ă adj. v. **posomorît**.

POSOMORÍ vb. IV. 1. **Refli.** (Despre oameni sau despre fața, ochii, privirea etc. lor) A deveni încruntat, întunecat, trist ca urmare a unei proaste dispoziții, a unei nemulțumiri, a unei stări sufletești apăsătoare; a se încrunța, a se întuneca, a se mohorî; a se întrista. *Ce ziceți voi? A zis Numa posomorîndu-se.* BELDIMAN, N. P. II, 120/13. *Nu te posomorî așa la mine.* VOINESCU, M. II, 87/13. *Bătrînul se cam posomorește.* NEGRUZZI, S. II, 233, cf. I, 18, 146, 178. *Se posomo-*

raște, strigă, își rupe hainele după dînsul. FILIMON, O. I, 266. *Fefețe mesenilor se posomorîră.* EMINESCU, N. 7. *S-a posomorît rău de tot.* CARAGIALE, O. I, 119. *Fie-sa... slăbea și se posomora.* IPIRESCU, L. 52. *Îa un condei, se posomoraște și începe a se uita, absorbit, prin cărți.* VLAHUTĂ, O. A. I, 210. *Baciu începu să se posomorască.* REBREANU, I. 181, cf. 60, id. R. II, 10. *Se posomorî groaznic.* GALACTION, O. A. I, 85. *S-a posomorît privind spre umbra neagră a hanului.* SADOVEANU, O. VIII, 533, cf. I, 33. *Nu pot, dragă, — se posomorî Stănică — viața mea trece prin momente decisive.* CĂLINESCU, E. O. II, 89. *Mi se posomorise fața.* STANCU, R. A. I, 361. *Privirea flăcăului se posomorâște din nou.* CONTEMP. 1954, nr. 388, 4/3. *Ea... se posomorise.* PREDĂ, M. S. 30, cf. id. R. 329. *Turcii se posomorea, Pe mal verde coborea și din mers nu se oprea.* ALECSANDRI, P. P. 135. (Intranz.) *Arătu-i-am răceală? pe loc se sălbătăcesc.* CONACHI, P. 122. (Tranz. fact.) *Întristarea și spaima posomorașcă chipurile.* MARCOVICI, C. 112/15, cf. 116/3. *Daeă cîndva vreun nor măhnicios mă posomorâște, un allegro vivace mă înveselește.* NEGRUZZI, S. I, 75. *Ajuns în sat auzii felurite zgomote cari posomoraau fețele.* GANE, N. II, 94. *Își posomorî o figură de circumstanță.* ap. IORDAN, L. R. A. 344. *Necazul de a o lua de la capăt îl posomorî.* CĂLINESCU, S. 105. ♦ Fig. *Pe urmă se surprinse gîndînd că toate acestea vor fi ale lui și toată bucuria se posomorî.* C. PETRESCU, I. I, 146.

2. **Refli.** (Despre cer) A se acoperi de nori, a se înnegura, a se înnora, a se întuneca; (despre nori) a deveni întunecat, a aduce vreme urîtă, precipitații; (despre vreme) a deveni urît, închis, cu precipitații, a se strica, a se închide. *Cerul să întunece, norii să posomorîră, cutreierînd d-a rostogolul păcea văzduhurilor.* DELAVRANCEA, S. 102. *De se posomorâște cerul, plămădește bogățiile, de iese soarele, cresc bogățiile!* id. O. II, 120. *Vremea se posomorise. Toamna bătea la ușă stărilor.* REBREANU, I. 90. *Cerul se posomorî. Din burniță se desprinseră alte fantome.* C. PETRESCU, I. I, 127. *Cerul... se posomorî ea o funingine.* SADOVEANU, O. XI, 148. *În sălcimii lustruiți de crivăț se posomora cerul.* BARBU, P. 108. ♦ Fig. *Orizontul politic al Hattei iarăși s-a posomorît.* CR (1846), 43²/27.

3. **Tranz. fact. și refl.** A da sau a căpăta o notă de tristețe, de dezolare; a (se) întuneca, a (se) înnegura. *Niște cămăși bărbătești, de stambă văpsită, posomorașcă locul.* BASSARABESCU, V. 29. *Elenuța Rodan cătise prea mult: icoana vieții se posomorise pentru ea.* VIANU, A. P. 324.

— Prez. ind.: *posomorașc*. — Și: (regional) **posomorî** vb. IV.

— Cf. magh. *szomorú* „trist”.

POSOMORÍRE s. f. Faptul de a se **posomorî**; starea omului posomorît (1), aspectul fizionomic al omului posomorît, *posomoreală*; încruntare, întunecare; întristare. Cf. **posomorî** (1). *Rădicînd în sus capul... și geanele cu posomorire adeasă întorcînd preste ochi (a. 1773).* GCR II, 90/35, cf. LB. *Zilele trec... Posomorire duc și durere, Grămadă rețele se întrec.* HELIADE, O. I, 147. *Posacul... să silește a împărtași și celorlalți posomorirea sa.* MARCOVICI, D. 147/4. *Și fără posomorire Arată-te cu simfire La a unui suflet pară Ce strigă gata să piară.* CONACHI, P. 27, cf. 20, 85, POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. *Îl caută din ochi și posomorirea îi umflă nasul și-i face un zbenghi.* ARGHEZI, S. VII, 88. *Titi zise cu posomorirea aceea care era prevestirea unei încăpățînări de bou...* CĂLINESCU, E. O. I, 318. *Chipuri cărora le trecuse frica... dar care păstrau, pe ele posomorirea.* PAS, Z. IV, 201. *Posomorirea, semn de mînie.* ZANNE, P. VIII, 458.

— Pl.: *posomorîri*. — Și: (învechit) **posomorire** s. f. LB.

— V. **posomorî**.

POSOMORÎT, -Ă adj. 1. (Despre oameni) Care are fizionomia, ochii, privirea etc. încrunțată, întunecată, tristă ca urmare a unei proaste dispoziții, a unei nemulțumiri, a unei stări sufletești apăsătoare; (despre fizionomia, ochii, privirea etc. oamenilor) care exprimă sau trădează o stare de proastă dispoziție, de nemulțumire, de tristețe; încrunțat, întunecat, mohorât, posac; trist, noros. Cf. **posomorî** (1). Când ieșea afar-în norod, tot **posomorît** căuta. NECULCE, L. 80, cf. ANON. CAR. Domnul... i-au arătat un chip foarte **posomorît**. R. POPESCU, CM I, 395. Umbla ca niște oameni rătăciți și **posomorîți** de vin (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 103/16. Arătînd fața la **posomorîtă** cătră prietenul tău ce vine să te vadă. ANTIM, ap. GCR II, 6/12. Umbla... în sus și în jos, socotindu-să cu o căutătură **posomorîtă**. KOTZEBUE, U. 40°/14. Cu un chip **posomorît** i-a răspuns. BELDIMAN, N. P. II, 112/3. Oul **posomorît** să chinuște de griji nouă. MARCOVICI, D. 3/18. Stăpînul e un mojič, necioplit, **posomorît**. VOINESCU II, M. 76/21. Am purces, dar a mea doamnă șede-n colț **posomorîtă**. ASACHI, S. L. I, 217. **Posomorît** și tăcut, el se depărta de foți cei ce erau pe lîngă dînsul. BĂLCESCU, M. V. 47, cf. 36, 37. Unul în floarea vîrstei, **posomorît**, gînditor. NEGRUZZI, S. I, 167, cf. 287. Prin figurile lor **posomorîte**... semănau întocmai cu demonii iadului. FILIMON, O. I, 160, cf. 104. Vornice Motoace, ești trist, **posomorît**. ALECSANDRI, T. II, 162, cf. I, 378. **Posomorît**... cu sprîncele-ncreșite. CONTEMPORANUL, I, 234. Pe lîngă mese lunge, stătea **posomorîtă**, Cu fețe-ntunecoase, o ceată pribegită. EMINESCU, O. I, 56. Ia poftim de încăleacă pe Bălan, jupîneasă, zise pîrintele de tot **posomorît**. CREANGĂ, O. 180, cf. id. P. 73. Eminescu era de astă dată tăcut și **posomorît**; vorbea foarte puțin și contradicția îl irita. CARAGIALE, O. III, 3, cf. I, 61. Se opriră turburați și **posomorîți** față în față. SLAYICI, N. I, 111, cf. id. O. II, 34. Mama Iana era **posomorîtă** cum nu fusese de mult. DELAVRANCEA, T. 141. Apoi băgă de seamă că eram **posomorît** la față și-i spusese că mă doare capul. VLAHUȚĂ, O. A. I, 191, cf. 167. N-am nevoie, răspunse milionarul **posomorît**. Eu n-am picioare? DEMETRESCU, O. 140. Și-a pironit ochii-n pămînt **Posomorîți** și vîsători. GOGA, POEZII, 133. Vorbea puțin și se arăta **posomorît** parcă l-ar fi durut dinții. REBREANU, I. 145, cf. 18. Un om **posomorît**... a venit la el și l-a scotocit pînă la piele. GALACTION, O. 87. Trecătorii pășesc **posomorîți** în gropi lichide. C. PETRESCU, C. V. 263, cf. id. A. R. 20. Ailaltă zi vine **posomorît** și se așază în capul mesei, STĂNOIU, C. I. 134. Se jeluiesc între ei ofițerii **posomorîți**, adunîndu-se în sala de conferințe. BRĂESCU, M. B. 128. Cînd intră în camera în odaie îl găsi [pe bolnav] **posomorît** și rece. SADOVEANU, O. I, 254. Neagu rămase **posomorît**, cu buzele strînse, cu sprîncelele încrunțate. BART, E. 216. Dar **posomorît** sînt și singur privesc prin geamul ferestrei. PILLAT, P. 19. Ți-era urît Ca unui fără blagă oștan **posomorît**. ARGHEZI, VERS. 388. Otilia teși însă **posomorîtă** și nu dădu lui Felix nici o explicație. CALINESCU, E. O. I, 76, cf. 187. Numai mirele sta **posomorît** parcă și nu spunea nimic. CAMIL PETRESCU, O. I, 113, cf. 48. **Posomorît**, Balc Oroș a plecat iarăși la război. STANCU, R. A. III, 13, cf. IV, 86. Fuma **posomorît**, cu coatele pe genunchi, uitîndu-se pe pămînt. PREDĂ, M. 144, cf. 98. Se strînseră din nou la geam, Cu fețele triste, **posomorîte** de parcă îngropau pe cineva. s. iulie 1960, 37, cf. 48. Se ducea **posomorît**, De gînduri negre muncit Ca un șarpe otrăvit. ALECSANDRI, P. P. 100. Unul [dintre oameni] mi-are vîz de urs, Așa-i de **posomorît**! PĂSCULESCU, L. P. 256. Văd bine că m-o urît, Că-mi caldă **posomorît**. FOLC. MOLD. I, 56. Unde vezi sprînceana **posomorîtă**, acolo pizmă și minie. ZANNE, P. VII, 458. (Adverbial) Să vie încoace, poruncă el scurt, gros și **posomorît**. HOGAȘ, DR. II, 9. (Prin analogie; despre animale) Oaia, stă **posomorîtă**, obosită, tristă. CALENDARU (1814), 188/10. Bufa cea **posomorîtă**, cînd natura să-ntristează, Pe a nopței înturnare prin un bocet crud serbează. ASACHI, S. L. I, 72. Bufnele **posomorîte**...

Țipă cu glas amorțit. ALECSANDRI, P. II, 122. (Prin lărgirea sensului) Pe lîngă aceste **posomorîte** idei : cum că după moartea sa toate rodurile osteneților sale vor pieri, neconținut tulbura sufletul său. ASACHI, T. 299/29, cf. 277/13. Pe cîmpia-i verde, Lasă ochii a se pierde Cu-al său gînd **posomorît**. ALECSANDRI, POEZII, 519. Catrino, ș-alungă cele gînduri **posomorîte**. id. T. 1 570. Acea fantastică ființă a **posomorîtelor** visuri păgîne... se prefăcu... în episcop. ODOBESCU, S. III, 55. Te-mpăcaseși cu tine și cu soarta pe care nu o mai simțea **posomorîtă**, apăsătoare. PAS, Z. I, 314. O nuntă **posomorîtă** e ca o babă gîrbovită. ZANNE, P. IV, 527.

2. (Despre cer) Acoperit de nori, în negura t, în norat, întunecat; (despre nori) de culoare închisă, întunecată, care aduce vreme urîtă, precipitații; (despre zile, vreme) urît, închis, cu precipitații, ploios, pîcios. Cf. **posomorî** (2). Ziua era **posomorîtă**. ASACHI, S. L. II, 55. Un drum năstos ce se pierdea în zarea întunecată... sub nori **posomorîți**. ODOBESCU, S. III, 162. Ziua era așa de **posomorîtă**, încît în casă părea seară. EMINESCU, G. P. 59. Norii **posomorîți** burnîiau peste toată mahalaua. DELAVRANCEA, S. 107, cf. id. O. II, 62. Era toamnă, o zi **posomorîtă**, pîcioasă. VLAHUȚĂ, O. A. II, 241, cf. 155. Cerul era **posomorît** și vîntul sufla rece. DUNĂREANU, CH. 7. În locul zilelor mari și frumoase au venit zile mici și **posomorîte**. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 229. Iarna se trîgăna ușoară, cu zilele **posomorîte**. GÎRLEANU, N. 166. Un cer **posomorît** îl învăluie cu plumb. GALACTION, A. 155. Deasupra satului, cerul e vînd, **posomorît**, încrunțat, amenințător. STANCU, D. 158. (Prin analogie; despre lumină) Îmi lumina numai stelele nișel cu o lumină prea **posomorîtă**. GORJAN, H. I, 112/21.

3. (Despre obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care este de culoare închisă, întunecat; care face o impresie tristă, care inspiră melancolie, dezolare, tristețe (prin aspectul întunecat, sărăcăcios etc.), melancolic (1); dezolat; sumbru. Cf. **posomorî** (3). **Posomorîții** Carpați [sînt] urieșe sentinele ale Moldovei. HADSEU, I. V. 108. Acest munte este **posomorît**; puțină vegetație are asupra-i. BOLINTINEANU, O. 305. Zugrăvește... pinzele **posomorîte**, Ce-ardău faptele crunte unor domni țirani, vicleni. EMINESCU, O. I, 32. La cîțiva pași de mine curgea Siretul cu apele lui **posomorîte**. DUNĂREANU, CH. 134, cf. id. N. 28. Numai colo, lîngă chei, într-o căsușă **posomorîtă**, baba stă pe un scăunel pînă peste miezul nopții și plînge încet cu capul între mîini. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 296. Nici o privește nu se mai deschidea ochilor noștri, căci eram de toate părțile impresurați de pădurile **posomorîte** ale poalelor Hălăucei. HOGAȘ, DR. I, 64, cf. 36, II, 4. Șesul s-a învăluit în neguri **posomorîte**. C. PETRESCU, S. 51. În gara Burdea, **posomorîtă** și singuratică în mijlocul cîmpiet, pe linia Costești-Roșiori, aștepta brișca galbenă, cunoscută de la Amara. REBREANU, R. I, 69. În zilele cu înmormîntări, satul ăra **posomorît** și cuprins de o pustietate fără seamă. VLASIU, A. P. 236. La apus erau treptele munților cu păduri **posomorîte** de brad. SADOVEANU, O. VI, 490, cf. XI, 308, XII, 8. Pădurea de coniferat e sumbră și **posomorîtă**. RALEA, O. 132.

— Pl. : **posomorîți**, -te. — Și : (învechit) **posomorît**, -ă, (regional) **losomorît**, -ă (ALR I 1 573/594) adj. — V. **posomorî**.

POSP subst. (Olt., Transilv., prin Ban. și prin Maram.) Lamură (a făinii). Se duse **pospu** (făinii) tot, cînd începu să bată vîntul. BOCEANU, GL., com. din ZAGRA-NĂSĂUD, ALR I 772/18, 269, 347, 842, 846, 856, LEXIC REG. 50.

— Și : **pospă** s. f. ALR I 772/842.

— Cf. **pospai**.

POSPĂI s. n. 1. Pulbere fină de făină produsă în timpul măcinatului, care se depune pe pereți și pe toate obiectele din moară; (regional) ometiță (1), pulbere, praf, colb, pielm (1). Cf. DDRF. Praful cel subțire ce iese la măcinat și se depune în toate părțile

prin moară se numește *pospoi*: DAMÉ, T. 154, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 187, CHRITĂSCU, GR. 253, CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, VICIU, GL., ALR SN I h 183. ♦ (Regional; în forma *pospul*) Lamură (a făinii) (Severinești—Strehaia). L. ROM. 1960, nr. 5, 35. *Făcui la moară niște făină, numai pospuli*. ib. ♦ Fig. (Adjectival) *Cițiva flăcăi, știi mai pospai* [scris, probabil greșeală de tipar: *pospal*] *între ceilalți, dau valma prin fele*. DELAVRANCEA, S. 11.

2. P. gener. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de” sau în genitiv) Pulbere albă, strat subțire (și afinat, mai ales de zăpadă) care acoperă ceva; înveliș subțire, superficial. Cf. BĂRCĂNU, ALEXI, W., TDRG. *De-o săptămână, pospaiul subțire de zăpadă se topea*. C. PETRESCU, O. P. II, 9. *Domnul director nu ne îngăduia să rămânem de prînz în școală, să ne mîncăm la căldurică codrul de pîine cu magiun ori un pospai de unt*. I. BOTEZ, ȘC. 45. *Pe pospaiul proaspăt de omăt... urmărise... urma dihăniilor*. SADOVEANU, O. XI, 181, cf. III, 259, STOICA, VÎN. 21. *Dedesubtul pospaiului de clisă se simțea strat tare*. STANCU, R. A. I, 213, cf. H XI 434, ȘEZ. IX, 154, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. ♦ Fig. *De o parte și de alta a drumului s-aștern holdele scăldate în pospaiul lunii*. MIRONESCU, S. A. 70. ♦ Fig. Element superficial asimilat (de învățătură, cultură, civilizație etc.). *Trăim ca niște nenorociți, cu un pospai de cultură*. SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Progresul și așa-zisa civilizare așternuse numai un pospai, o caricatură, un small fragil, peste moștenirea farigradească*. CONTEMP. 1953, nr. 326, 1/5.

3. (Regional) Pleavă (II) care rămîne după ce se vîntură griul. *Să-l desfăcă în două părți: una grea, grăunțele... și a doua mai ușoară, pleavă, pospaiul*. PAMFILE, A. R. 214. *Na, chioara la pospai, că tîrște ni-ai, se zice despre unul care se uită urît*. RĂDULESCU-CODIN.

4. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai de aproape. *Să usuc niște paspai*. PANN, H. 8/11. *Poale verde de pospai, Marițico, bărbat n-ai, Dar gurîța cui o dai?* TEODORESCU, P. P. 316, cf. ȘEZ. XV, 109.

— Pl.: (2) *pospaie*. BĂRCĂNU. — Și: (regional) *pospái* (ȘEZ. IX, 154), *pospói* s. n., *póspái* (L. ROM. 1960, nr. 5/35) s. m., *paspái*, *pișpái* (ALR SN I h 183/130), *puspái* (KLEIN, D. 232) s. n.

— Din bg. *пашпай*. Cf. scr: *paspalj*.

POSPAN s. m. v. *puspan*.

POSPANG s. m. v. *puspan*.

POSPĂ s. f. v. *posp*.

POSPĂI s. n. v. *pospái*.

POSPĂI² vb. IV. 1. TRANZ. (Învechit și regional) A răspîndi pe deasupra, a acoperi, a așterne, a înveli, a presăra cu un strat subțire, fin, superficial; a acoperi presărînd. *Cel ce deade neaoa sa ca lăra, negure ca cerușea pospăite* (VĂRSĂ-O V, O VĂRSĂ H, C E S P U L B I R Ă D). PSALT. 305. *Semănătura... cea pu-țină, ce e pospăit, deasupra zăce, nu în adînc ascunsă, și o iau pasările cerului... ce zboară*. CORESI, EV. 357, cf. id. PS. 399/10, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL. *Turcii șaița o umplea, Cu cărbuni o îndesea, Cu galberii o pospăia Pre dasupra și ti da*. POP., ap. GCR II, 302, cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 128. ♦ Spec. (Învechit, rar) A tencui, a fătuși (din nou). Cf. CIHAC, II, 213. ♦ (Regional) A murdări (Comloșu Mare—Jim-bolia). LEXIC REG. II, 41.

2. TRANZ. Fig. (Complementul indică obiecte, treburi, sarcini etc.) A face, a executa în mod superficial, de mîntuială sau cu greutate. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Abia qu pospăit o clasă ori două, că să se învred-nițescă a iscăli fără punere de deget*. V. ROM. februarie 1954, 22. *Numa o pospăit treaba*. ȘEZ. XIX, 12, cf. CIAUȘANU, GL. ♦ (Complementul indică alimente)

A mîncă repede, puțin, de ici și de colo, în silă; a frunzări, (regional) a pișpii (v. pișpăi 2). Cf. ȘĂR-NEANU, D. U. ♦ (Învechit; complementul indică oameni) A învăța, a instrui, a pregăti în mod superficial. *Întru științe multe pe fii să pospăiți*. DONICI, F. I, 46/16, cf. CADE, TDRG.

3. REF. Fig. (Regional) A se îmbrăca sumar sau cu puțină cheltuială, dar încercînd să salveze apar-ențele. *M-am pospăit, m-am îmbrăcat așa ca un golan de frunte cu puțină cheltuială*. ȘEZ. IX, 154.

4. TRANZ. (Regional; în forma *pospăia*) A face mai rar, mai moale, mai pufos, mai afinat. (REF. I. p. a. s.) *Tolurile... se trec prin viltoare, unde se pos-păiază părul pe ele de se fac groase, moi și burte de învălît*. PRECUP, P. 22.

— Prez. ind.: *pospăiesc* și (regional) *pospăi* (LEXIC REG. II, 41). — Și: (învechit) *pospî* vb. IV, (regional) *pospăiá* (PRECUP, P. 22, CADE, SCRIBAN, D.) vb. I, *pospî* vb. IV.

— V. *pospai*.

POSPĂIÁ vb. I v. *pospăi²*.

POSPĂIÁLĂ s. f. I. Faptul de a *pospăi²*.

1. Faptul de a răspîndi pe deasupra, de a presăra, de a așterne, de a acoperi cu un strat subțire, fin, superficial; p. ext. (concretizat) înveliș sau strat subțire, fin, care acoperă un obiect. Cf. *pospăi²* (1). Cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DEX.

2. Fig. Aparență înșelătoare (care ascunde sau încearcă să ascundă superficialitatea reală); p. ext. (concretizat) lucru făcut, învățat etc. în mod super-ficial (pentru a salva aparențele); spoială, superficialitate. Cf. *pospăi²* (2). *Omul cel lipsit de orice pos-păială literară*. HĂSDEU, ap. TDRG, cf. DDRF. *Are și el o pospăială de învățătură*. ZANNE, P. III, 317, cf. ȘĂR-NEANU, D. U., CADE. *Trebuie să înțelegi farmecul acestui București, așa cum se afla înainte de pospăiala lui de modernizare*. C. PETRESCU, C. V. 77, cf. SCRIBAN, D., DL, DEX.

II. (Regional) Numele unei boli de oi nedefinite mai de aproape (Tătăruși—Pașcani). CHEST. v 167/88.

— Pronunțat: *-pă-ia-*. — Pl.: *pospăiele*.

— *Pospăi²* + suf. *-eală*.

POSPĂIÁT, -Ă adj. v. *pospăit*.

POSPĂIT, -Ă adj. I. (Învechit și regional) Care este acoperit, învelit cu un strat subțire, fin, super-ficial. Cf. *pospăi²* (1). Cf. CADE, DL, DM, DEX.

2. Fig. (Despre manifestări, însușiri etc. ale oame-nilor) Care are o aparență înșelătoare de cultură, de civilizație etc.; (despre oameni) care ascunde (sau caută să ascundă) situația reală asupra propriului nivel de cultură sub o aparență înșelătoare. V. s u p e r f i c i a l. Cf. *pospăi²* (2). *Domnul Sărmală nu-i un cuconăș pospăit numai, care umblă după averi*. RUSSO, S. 7. *Lume, lume pospăit și deșart!* ALEX-SANDRI, T. 146, cf. DDRF. *Poate chiar june sortit unui altfel de viitor... dacă tot smallul istețimii pospăite și gureșe nu s-ar fi dogit încă de atunci pe din lăuntru de patima celor mai nălucite și înfumurate închiputeli de sine*. C. PETRESCU, A. R. 11. ♦ (Substantivat) *Aproape cincizeci la sută din pospăiții școlilor pri-mare sînt scoși din sfera de activitate*. VLAHUȚĂ, O. A. 189.

3. (Regional) Afinat, înfoiat, pufos; rărit² (1). Cf. *pospăi²* (4). *Coamele dealurilor, îngrămădite unele peste altele, păreau acoperite cu scamă pospăită*. RE-BREANU, NUV. 230. *Zăpada poate fi mare, mică, făi-noasă, nămejită, pospăită*. H XI 320, cf. VICIU, GL.

— Pl.: *pospăiți, -te*. — Și: (regional) *pospăiát, -á* (com. din STRAJA-RĂDĂUȚI), *pospoiát, -á* (VICIU, GL.) adj.

— V. *pospai²*.

POSPÍ vb. IV v. *pospái*².

POSPÓI s. n. v. *pospai*.

POSPOF² vb. IV v. *pospái*².

POSPOIÁT, -Ă adj. v. *pospáit*.

POSPOLÍTĂ s. f. Numele unei unități militare poloneze din trecut, alcătuită din nobilime; nobilime polonă care alcătua această unitate militară. Și singur craiul cu toată *pospolită* să încetece. M. COSTIN, ap. GÍDEI, 325, cf. CIHAC, II, 279, DDRF, BARGIANU, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. ◊ (Adjectival) Venea dutumul oastei: trăsuri, bagaje, pedestrași, șleahță *pospolită*, amestecați în neregulă. NEGRUZZI, s. I, 167, cf. ALEXI, W., DEX.

— Pl.: *pospolite*.

— Din pol. [woysko] *pospollite*.

POSPÓNITĂ s. f. v. *poseconiță*.

PÓSPUL s. m. v. *pospai*.

POST-1 Element de compunere care înseamnă „după” și care servește la formarea unor substantive ca: *postcalcul*, a unor adjective ca: *postbelic*, *posttraumatic* și a unor verbe ca: *postpune*. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Din lat. *post*, fr. *post-*.

POST² s. n. I. Loc de muncă, într-o anumită ierarhie administrativă, ocupat de cineva numit de obicei prin decizia unei autorități superioare; funcție, slujbă. Nu este dat celui întâi venit de a i se încredința asemenea însemnate posturi (a. 1819). URICARIUL, I, 127. Fieșcare din candidații ce să vor arăta pentru a ocupa postul vacant va face pândă în față asupra tuturor învâșturilor de mai sus. CR (1833), 232²/7. Prin acest domnesc decret, arătând a noastră mulțumire despre stăruitoare indeletnicie în acel post (a. 1836). IORGA, s. D. VII, 87. Intrau unii în posturi și în alte dregătorii mari. ASACHI, s. L. II, 35. Pentru acest post este destinat prințul Comiții. CR (1848), 2²/16, cf. 16²/34, BREZOIANU, I, 180/28. A cerut un post care i-a plăcut. PANN, P. V. III, 102/5. Le rupse jalba, zicând că... nu poate cădea datoria postului său. NEGRUZZI, s. I, 281, cf. 150. Un bou... Dobîndi-n cireadă un post însemnat. ALEXANDRESCU, O. I, 230. Aleargă la străini și primește de la dînșii posturi în țară. Ei dac-ar prinde cîte un post. ALECSANDRI, T. I, 378. La mulți le-am șters lacrimile, dîndu-le sau despăgubiri, sau posturi, sau promisiuni, pe care le voi împlini. BOLINTINEANU, O. I, 98. Toate-ar merge bine în țară. Ei dac-ar prinde cîte un post. ALECSANDRI, T. I, 378. La mulți le-am șters lacrimile, dîndu-le sau despăgubiri, sau posturi, sau promisiuni, pe care le voi împlini. BOLINTINEANU, O. I, 440, cf. MAIORESCU, CR. I, 352. Dacă și a doua zi casterul nu se va prezenta la post, să se chemă lăcătușul. CARAGIALE, O. II, 67. Își luase diploma, dar nu avea încă post. AGÎRBIȚEANU, A. 283. Peste două zile trebuia să plece negreșit la post. BASSARABESCU, V. 14. Mai bine ți-ai căuta și tu vreun post pe undeva. REBREANU, I. 277. M-am dus să-mi iau postul în primire. GALĂCȚION, O. A. II, 56. Îți găsim un post bun. CAMIL PETRESCU, T. II, 412. Inseamnă postul cel mai înalt, de încredere în justiție. C. PETRESCU, C. V. 92. A doua zi și-a luat postul în primire. SAHIA, N. 109. Posturile mari atîl în partide cîl și în stat se împărșeau în familie. VLASIU, D. 153. Intelectualii ridicați din mijlocul burgheziei aspirau la posturile înalte și bine plătite. OȚETEĂ, R. 313. Intrase la primărie ca ajutor de secretar, post în care slujise uneori fără leașă. PREDĂ, M. 154. Tatăl său deținuse un post important în administrația țării. BARBU, P. 291. Eu mă mulțumesc și cu postul de rezervă. T. martie 1964, 17. ◊ (Urmărit de determinări care indică felul funcției) Gheorghie Bibescu care se întărește în postul său de mare postelnic. CR (1833), 138²/18. Un bătrîn slab, ce ocupa postul de ambasador la Constantinopol. MAG. IST. I, 198/17. Aflînd că postul de director... nu este pînă acuma ocupat, îmi permit a vă oferi... serviciile mele. CAR-

AGIALE, O. VII, 481. De mult se tot gîndea să demisioneze din postul de notar. AGÎRBIȚEANU, A. 213. Prefer postul de secretară. CAMIL PETRESCU, T. I, 502. Căpătă un post de contabil. CĂLINESCU, s. 20. E maistru electrician, dar stă pe post de inginer. 5 ianuarie 1961, 21. Dintre dregătorii purtînd titlul de al II-lea, cei mai mulți nu erau avansați direct în postul de mare dregător. STOICESCU, s. D. 73. ◊ Expr. (Familiar) A fi pe post de... = a exercita în mod temporar (în locul altuia) rolul de... Astăzi sînt pe post de bucătreasă. ◊ (Învechit) Autoritate publică reprezentată printr-o persoană care îndeplinește anumite funcții administrative. S-au dat această cvitanție din partea isprăvniceii, întărită cu iscălitura și punerea pețetel postului (a. 1848). URICARIUL, X, 271.

II. 1. Loc în care se găsește un planton, o santinelă (în timpul serviciului de gardă) sau o formație militară (restrînsă) însărcinată cu executarea unor operații; p. e. x. t. santinela, plantonul sau formația militară respectivă. Au cinstit ea... pe ostaș și l-au slobozit să meargă la posta sa. TEODOROVICI, P. 107/25. Turcii făcuseră mai-nainte un debarc ca la 2 verste mai în sus de postu (locu) nostru, către care corăbiile lor îndrepta focurile. CR (1829), 30²/21. Comandirul batalionului și a escadronului întru revăditarea sa, i posturilor pe graniță, după împregiurări. BULETIN, F. (1833), 80²/15. Fieșcare sodat avea postu sa, carea mu se schimba lesne. BOJINCĂ, A. II, 166/25, cf. 164/16. Priveghind ostașul postul în a nopții tunecime, Ari-pata sa gîndire se întoarnă la vechime. ASACHI, s. L. I, 104. Segban-Bași cu douăsprezece mii ianiceri se așeză în pădure coprinzînd posturile cele mai importante. BĂLCESCU, M. V. 114. Se luase hotărîre a tăbări. în oarecare post, aproape de Tîrgoviștea. id. ib. 150. Oștirile de elveți... au luat asemenea ordin de a se duce acolo spre a ocupa posturile în care era trupele austriene. CR (1848), 2²/43. Două posturi din miliția românească constătoare din 26 capite ar fi trecut Dunărea. TELEGRAFUL (1854), 3²/36. De-a dreapta-ni scintinela în postu-i priveghează. BOLLIAQ, O. 82, cf. DDRF. Aproape de tranșeea lor Vom face aci un post înaintat. CAMIL PETRESCU, V. 37. Se știe că inamicul are posturile de pază dincoace, spre noi, în cîmpie. id. U. N. 309. S-a oferit să meargă cel dintîi... să captureze postul inamic. id. T. I, 426. Cînd eram în post tăceam ore... zile întregi. SAHIA, N. 56. M-a schimbat pe mine din post. id. ib. 113. ◊ Fig. Pe aceste mîndre țărături sentinela-naintată Neamul nostru... în veghere necurmată Stă pe loc la postul său. ALECSANDRI, P. II, 75. Am stat santinela neclintită la postul meu, sîrînd de pe un munte pe altul, ... mergînd triumfător înainte. BRĂESCU, O. A. I, 157. ◊ (Prin largirea sensului) Cafeuri și baruri de care, cu părere de rău, ca de ultimul post înaintat al civilizației... trebuia să se rupă a doua zi. C. PETRESCU, I. I, 4. După vegetația orientală și înfățișarea solului, insula aceasta apare ca o prelungire a Asiei, un post înaintat al vechiului continent. BART, S. M. 48. Doftana... A fost postul de luptă unde ei au căzut. BANUȘ, P. 215.

2. Unitate de milițieni (în trecut de jandarmi) însărcinată cu menținerea ordinii publice într-o localitate rurală; p. e. x. t. local unde funcționează o astfel de unitate. Toată lumea din sat, adunată în fața postului de jandarmi, cerea cu îndrjire șeful de post eliberarea din arest a sfătuitorului ei, Gheorghie a Paraschivei. BUJOR, S. 156. Plutonierul trimise un jandarm să-i aducă nutrimădecit la post. REBREANU, R. I, 99. Ieșiră la drum... să reprezînte școala, primăria și postul de jandarmi. BRĂESCU, O. A. I, 299. A zărit pe malul șanșului postul fix de jandarmi, care pîndea lungul șoselei. POPA, V. 146. Să mi-i duceți din post în post pînă la reședință. SADOVEANU, O. X, 581. Ar fi putut ajunge șeful unui post, frumos îmbrăcat în uniformă, mai mare peste tot satul. BOGZA, C. O. 273. Șeful postului începu să-i pună lui Udubească întrebări. v. ROM. aprilie 1956, 51. Șeful de post era vechi în co-

mună. PREDA, M. 99. *Voi mergeți la post cu mine, să întocmim procesul-verbal.* BARBU, P. 197. *Pus-am gardu popii jos și-am bătut șefu de post.* FOLC. TRANSILV. I, 194. ♦ Loc unde stă un milițian (în trecut un sergent de stradă) însărcinat cu supravegherea circulației pe străzi, cu paza unei clădiri etc. *Cum îl zări sergentul din post, îi făcu smirna la comandă și stătu fașpan până ce nălbaru intră în birt.* HOGAȘ, DR. II, 157. *Nici eu... nici gardistul din post nu știm ce fel de pom să fie.* I. BOTEZ, B. I, 18. *Gardiștii nu erau la posturi.* BRĂESCU, O. A. I, 358.

III. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Instalație fixă sau mobilă care cuprinde aparatele necesare pentru efectuarea unei anumite operații tehnice; p. e x t. loc, spațiu special amenajat pentru desfășurarea unei activități (tehnice); loc pe care îl ocupă (în mod obișnuit) cineva într-un ansamblu, într-un loc (în care se desfășoară o anumită activitate). *Cântătorii era la posturile lor, muzicanții își luară loc în orhestră.* CR (1846), 32¹/22. *Toți vânătorii se împărțiră pe la posturile lor de pîndă.* BOBINȚINEANU, O. 329. *„Echipajul la posturile de plecare”, răsună vocea șefului de echipaj.* BART, S. M. 14. *Stații, puncte de alimentare și posturi de transformare.* LEG. EC. PL. 289. *După caracteristicile sale, postul telefonic poate fi manual sau automat.* LTR². ♦ S p e c. Ansamblul aparatelor sau dispozitivelor necesare transmiterii unor emisiuni de radio sau de televiziune; p. e x t. loc de unde se transmite astfel de emisiuni. *Între timp... a continuat să caute postul Viena.* SEBASTIAN, T. 132. *Vorbii la un post de radio al emigrației.* CĂLINESCU, S. 136. *Postul de radio își reluă emisiunea.* STANCU, R. A. III, 30. *Posturile noastre de radio slujesc politica de pace a statului nostru democrat-popular.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 654. ♦ *Post (sanitar) de (prim) ajutor sau post sanitar = ansamblul încăperilor, al mijloacelor tehnico-sanitare și al personalului sanitar, organizat cu scopul de a da primele îngrijiri persoanelor accidentate și bolnavilor. Ambulanța ne duce pînă la jumătatea drumului, unde e un post de ajutor.* CAMIL PETRESCU, U. N. 404. *Aici au fost, în timpul luptelor, posturi de comandă, posturi sanitare de prim ajutor.* STANCU, U.R.S.S. 196. *Postul de prim ajutor nu poate interveni urgent în cazurile de accidente.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 388, cf. LTR². *Trebuie să organizăm un post sanitar pe clasă... format din cinci copii.* GI 1961, nr. 637, 7/5.

IV. Categorie în care sînt introduse, într-o evidență contabilă, sume de bani, materiale etc.; element (de activ sau de pasiv) înscris într-un bilanț, care reprezintă soldul unuia sau mai multor conturi; rubrica corespunzătoare dintr-un registru de contabilitate. *Sume din debitul sau creditul unui cont, pot fi polite, ceccuri, valoarea unor efecte, cupoane... toate acestea, trecute într-un cont, formează diferitele poziții (articoli, posturi) debitoare sau creditoare ale contului.* I. PANȚU, PR. 77, cf. 147. *Contabilitatea în partidă dublă care consistă în transcrierea fiecărui articol în două posturi: unul creditor și altul debitor, a apărut... în secolul al XIV-lea.* OȚETEIA, R. 60, cf. M. D. ENC., DEX:

— Pl.: posturi. — Și: (învechit, II 1) pōstă s. f.
— Din fr. poste, germ. Posten, lat. posta.

POST³ s. n. 1. Interdicție de a mânca unele alimente (de obicei de origine animală) impusă credincioșilor de către biserică (sau pe care credincioșii și-o impun singuri), în anumite perioade sau zile ale anului; (învechit și popular) sec. Mi smerita cu postul sufletului meu. PSALT. HUR. 29¹/17, cf. COD. VOR. 86/7. *Postul iaste nu numai să ne ținem de bucate, ce de toată păcatele să ne ferim.* CORESI, EV. 51. *Că nu iaste mîncarea și bearea împărția cerului, ce dereptatea și postul și cuvința și sfinția.* id. ib. 480, cf. 402. *Cu clevețele sale au spartu case și sofi de sofi au despărțitu și-au spartu posturile (a. 1580).* CUV. D. BĂTR. II, 342/18. *Va petrecea întru toate zilele vieții lui cu*

post. PRAV. GOV. 131¹/11. *Cărne de vacă nici fimeile... nu mîncă... ce fac și praznice și posturi.* HERODOT (1645), 268. *Să facă post și rugă și alte bunălăși (a. 1645).* GCR I, 117/6. *Să n-aibă preotul canon de opreală [în zile mari], ce numai post... și rugă (a. 1652).* id. ib. 161/14. *Să ne stringem la... rugă]ciunile și posturile și m[i]l[o]steniile.* CHEIA ÎN. 3¹/27. *Întoarceți-vă către mine den toată inema voastră și cu post și cu... plîngere.* BIBLIA (1688), 589²/5. *De căți ani petrec eu aice întru mult post și nime la mine nu vine (a. 1692).* GCR I, 305/28, cf. LEX. MARS. 214, ANON. CAR. *Era întocma cu alți frați și cu mîncarea și cu postul.* ANON. CANTAC., CM I, 90. *La vreme de post [mîncă] mămăligă uscată, în vreme de fruct, o zi ca alta, mămăligă și brînză (a. 1793).* URICARIUL, VI, 168. *Acum i să urtă cu post.* BUDAI-DELEANU, T. 127, cf. id. LEX. *M-aș duce în vreo sehabrie... ca prin post și rugăciuni să capăt iertarea acestui păcat.* NEGRUZZI, S. I, 30. *Spălîndu-mi vina, prin post și nemîncare, Mergeam în rai d-a dreptul și fără cercelare.* ALEXANDRESCU, O. I, 183. *Împăratul și împărăteasa se puseră pe post și pe rugăciune.* ISPIRESCU, L. 243. *Am să te trîntesc... la post și la canon, și-am să te învăț eu cum se poartă cu lumea.* HOGAȘ, DR. II, 20. *Știi, mamă, că sînt certat cu postul.* BASSARBEȘCU, V. 154. *Am stat trei zile în post și în rugăciune.* SADOVEANU, O. XI, 390, cf. XII, 382. *Omul care este harnic joldauna are praznic, iar nevoiașul și prostul și în ziua de Paști postul.* PANN, P. V. I, 130/3. *Postul cu stomacul anevoie să-nuiesc.* ZANNE, P. VIII, 459. ♦ *Post negru v. n e g r u (17).* (Rar) *Post uscat v. u s c a t.* ♦ *De post = a) l o c. a d j. și a d v. (pregătit) numai din alimente îngăduite de biserică pentru o perioadă de post³ (1); p. g e n e r. gătit fără carne și fără grăsimi animală. Tânase se uită prin talerele tuturor, să vadă cine mîncă de post și cine de dulce.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 10. *Popa; cu ochii la mîncarea de post, zise; — Ce avem azi? SADOVEANU, O. I, 375. Începură să mînce gâluște de post.* id. ib. X, 654. *Mîncasem... în birtul lor iahnie de cartofi, de post — era într-o vineri.* STANCU, R. A. II, 52. *I-am dat mîncare de post, Să se-ntoarcă cum a fost.* FOLC. TRANSILV. II, 17. *Varza și fasolea, bucate de post, dar la suflet fără nici un rost.* ZANNE, P. VIII, 458; b) l o c. a d j. (despre zile, săptămîni, luni) în care se recomandă postul³ (1), în care se poștește; p. g e n e r. prin care cineva e constrins să rabde de foame. *Noi înfulicăm cu lăcomie; ne răzburăm pe cele șase săptămîni de post.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 89. *Nu se șfia, în zile de post, să iasă la vînt.* SADOVEANU, O. X, 276. *Ne canonim aici în toate zilele anului, și de post și de sec, și de trudă și de sărbătoare.* V. ROM. februarie 1964, 72. *Cenușa în zile de post să n-o dai afară din sobă.* ŢEZ. I, 51. *Casa s-o vîruiești în lună veche, în zile de post.* id. 191. *Cînd pisica n-ajunge la bucate ce rîvnește, zi dă post să socotește.* ZANNE, P. I, 598. (E X P. R.) *Cît o zi de post = care dă impresia că nu se mai termină (atît e de lung, de mare, de înalt etc.); foarte mare. Uite-i mă, căciula, frate Mare cît o zi de post.* COȘBUC, P. I, 225. ♦ *L o c. v b. A ține (sau a mînce) post = a postii. Mama la icane, Mătăni bat, ține post.* COȘBUC, P. I, 118. *Am ținut postul atîtea săptămîni.* REBREANU, I. 168, cf. CADE. *Ținuse post desăvîrșit întreaga zi.* SADOVEANU, O. XII, 252, cf. SCRIBAN, D. ♦ *Mîncare pregătită din alimente îngăduite de biserică pentru o perioadă de post³ (1). Să mînce post.* PRAV. GOV. 30¹/5. *Și oamenii mireani și aceia să mînce post.* id. ib. 34¹/9. ♦ *Abjînere (totală sau parțială) de la mîncare (și băutură).* Cf. M. D. ENC. ♦ (Învechit, rar; și în sintagma *post limpede*) Regim³ (2), dietă. *Întrebuințeară știința dohtoriei și postul, adică dieta.* PISCUPESCU, O. 206/23. *Doctorul Molnar Piuaru... puțea să scrie „cumpăt”, iar doctorul Piscupescu „post limpede”, în loc de „regim” sau „dietă strictă”.* PUȘCARIU, L. R. I, 381. ♦ (Familiar) *Abstinență. Nevastă-sa să-l fie la post din partea băuturii.* SADOVEANU, O. III, 375. *Să nu ajung în iad Pentru post de sârufal.* FOLC. TRANSILV. II, 217.

2. Perioadă de timp care precedă anumite sărbători religioase și în care biserica prescrie postul³ (1). *Preste tot postul... să nu se mănânce carne și brânză.* PRAY. GOV. 35^r/2, cf. LEX. MARS. 205. *Să păzim ceale 4 posturi ce sînt poruncite (a. 1741).* GCR II, 28/32. *Refuză și lîmbi și cașcaval Zicînd că e în post și nu poate mîncă.* ALEXANDRESCU, O. I, 206. *Nu sîntem în post.* ALEXANDRI, T. I, 247. *Intrarea într-un post sau ajunul unui post se numește lăsat de sec.* MARIAN, S. R. I, 115. *Cum veni postul stăbi mai tare.* SADOVEANU, O. I, 642, cf. XII, 340. *În post făceam pilaf cu tahîn.* CĂLINESCU, E. O. II, 192. *La lăsatul săcului să mîncîcă un ou la urmă, ca să pară postul ușor.* ȘEZ. I, 152. *Așa zice popa nost, Să nu mergi la fele-n post.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 468. *Lele-a dracului ce-ai fost Ai mîncat cîrnașu-n post.* FOLC. MOLD. I, 171. ◊ (Cu determinări care precizează sărbătoarea pe care o precedă, durata, importanța etc.) *Iată amu a celui de patruzeci de zile post.* CORESI, EV. 44. *De posturile cele mari și mici: învâjăm pre oamenii de mir.* PRAY. GOV. 34^r/16. *Au venit la tîrgul Romanului... în a dooa săptămînă în postul cel mare.* URECHE, L. 151. *De ar fi fostu creștin, nu s-ari fi însurat în postul mare.* N. COSTIN, L. 518. *Au adus și cîțiva greci cu dînsul, cu mare alatu, în postul Sîmpetrului.* NECULCE, L. 118. *În postul cel mare, trecut-au sol mic de la leși.* id. ib. 143. *Cînd era la postul cel mare, nu mergea ca creștinii, la biserică.* ANON. CANTAC., CM I, 188. *Șăzînd deci domniia în București pînă la lăsată-secului de postul Sîmpetrului... s-au gătit și... au purces den București.* R. GRECEANU, CM II, 140, cf. LB. *Eram în postul Paștelui.* BOLINTINEANU, O. 294. *Pe la mijlocul postului mare din anul 1714, ea a murit.* ODOBESCU, S. I, 257. *Haram De-al tău suflet, molănime, nepostind postul cel mare.* EMINESCU, N. 44. *Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda... de două ori pe zi, toamai în postul cel mare.* CREANGĂ, O. 193. *Se apropia de postul cel mare.* SLAVICI, N. I, 20. *În postul Crăciunului împlinește șaptesprezece ani.* DELAVRANCEA, T. 135. *Va posti postul crucii.* MARIAN, O. I, 200. *C-a trecut și postul mare și moșia mi-e arată.* GOGA, POEZII, 50. *Unele femei sînt în postul crucii.* PAMFILE, S. T. 48. *În ziua de 14 noiembrie se lasă sec de dulcele toamnei sau de postul Crăciunului.* id. ib. 119. *Iarna se pusese înainte de postul Crăciunului cu patru săptămîni.* AGĂRBIȚEANU, S. P. 28. *L-am văzut în postul Sîmpetrului, cu felifa dumnealui.* GĂRLEANU, N. 180. *În vremea postului mare numai popa și învățătorul mîncău de dulce.* REBREANU, I. 166, cf. 182. *Vedeau cum se duce greoi iarnă după iarnă, cum le apucă postul mare tot cum le lăsase.* BASSARABESCU, V. 5. *Se apropia postul Paștelui.* GALACTIION, O. A. I, 204. *Venea să șadă la noi cam prin postul Crăciunului.* BRĂDESCU, V. 21. *Deși era în postul mare, Sică, o mărturisise singur, nu postea niciodată.* id. O. A. I, 250. *Prin postul Paștilor, mama s-a hotărît să facă drumul pînă la Sărmaș.* VLASIU, A. P. 208. *Într-o duminică din postul mare... prietînii suiră în deal la tîrg.* SADOVEANU, O. I, 393. *Sîntem în postul Crăciunului.* CĂLINESCU, S. 734. *În postul Paștelui... Nilă spuse într-o zi la masă ceva care înmuie inima mamei.* PREDĂ, M. 75. *Nu vă, fete, supărare, C-o veni el postul mare și veți da la sarindare, Doară vă veți măritare.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 450. *S-a spurcat copilul mîncînd de fruct în postu cel mare.* ȘEZ. I, 277, cf. ALR II/I MN 106, 2 785. ◊ **Exp r. Martie din post nu (mai) lipsește sau ca în martie postul,** se spune despre cineva care nu lipsește niciodată de la ceva care îi poate aduce un profit. *De te vor pofti la masă... nu fi supărător, că or zice că: mart din post nu mai lipsește.* NEGRUZZI, S. I, 251. *Eu la chef ca-n marte postul.* COȘBUC, P. II, 37, cf. ZANNE, P. I, 48. **Ca nunta în post,** se zice despre o acțiune necugetată, despre ceea ce nu e potrivit pentru o anumită împrejurare. Cf. ZANNE, P. IV, 523. ◊ **Timp cit cineva este obligat să rabde de foame.** *E rău cînd anu-ntreg fi-e post, și*

masa cînd fi-e-n drum. COȘBUC, P. I, 229, cf. M. D. ENC.

— Pl. : posturi.

— Din slavonul поста.

POSTĂ vb. I. **Tranz.** și **refl.** A (se) așeza, a (se) instala, a (se) plasa într-un anumit loc, cu scopul de a supraveghea, de a observa, de a urmări, de a păzi. *În fruntea salei dietale... postaseră pe garda națională.* BARIȚIU, P. A. II, 145. *Bătăușii se postează la intrarea din mijloc.* MAIORESCU, D. V, 28. *Eu stam postat peste drum de Crejulescu, aproape de palat, între doi armeni.* CARAGIALE, O. III, 163. *Soldajii cu armele-ncărcate fură postaji la ferestruia ușii din față.* VLAHUȚĂ, O. A. 161. *După aceasta se postează într-un loc, unde stă apoi pînă ce se sfîrșește liturghia.* MARIAN, NA. 287, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *La intrarea în oraș era postată... jandarmeria, miliția.* AGĂRBIȚEANU, L. T. 246, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Cei zece jărani din Amara fuseseră trecuți din ogradă în antreul cancelariei sub posta unui jandarm postat la ușa de-afară.* REBREANU, R. I, 111. *Încă nu știe că am revenit. Cînd va ști, se va posta iarăși.* C. PETRESCU, I. II, 229, cf. STOICA, VÎN. 21. *Se postă la mijlocul celui ce urma la rînd, înfipse țapina și smuci o dată.* s. iunie 1960, 15. *Se postează în dreapta mea, atît de aproape încît îmi vine greu să manevrez undițele mele.* VÎN. PESC. ianuarie 1964, 2.

— Prez. ind. : postez.

— Din fr. poster.

POSTĂICĂ s. f. v. păstaică.

POSTĂIE s. f. v. păstaie.

POSTĂJ s. n. v. postav¹.

POSTĂL¹ s. m. (Învechit și regional; mai ales la pl.) Un fel de încălțăminte de piele; p. g e n e r. pantof (I 1). *18 bani perechi de postali pestrîji de copii mici (a. 1792).* ȘIO II₂, 96. *Acești postulații aveau grijă să-și văcsuiască postalii prinși în cîrele.* P. CONSTANT, O. 127, cf. SCRIBAN, D. *Își trage postalii în picioare, își pune broboada pe umeri.* STANCU, D. 170, cf. 311, cv 1950, nr. 3, 36.

— Pl. : postali.

— Din tc. postal, bg. постал.

POSTĂL², -Ă adj. v. poștal.

POSTALIÓN s. ni. v. poștalion.

POSTAMENT s. n. Placă sau suport de piatră, de metal, de lemn etc. așezate pe sol sau pe o fundație specială, care servesc ca bază de susținere și de fixare a unei mașini, a unui agregat, a unei statui etc.; soclu. V. p i e d e s t a l. *La dreapta și la stînga acestui limpede ochi de grădină, sînt multe postamenturi cu statui, tot de deosebiți oameni din vremea românilor.* GOLESCU, I. 50, cf. I. GOLESCU, C. *Toată înălțimea spațiului se împărțese în 19 părți, din care 4 părți pentru postament.* DESEN ARH. 19/25. *Un feluș al negrilor... Șede pe un postament de lut.* ASACHI, L. 31¹/1, cf. STAMATI, D. *Postamente de lemn sau fier pentru pietre de moară.* NIGA, L. VAM. 202. *Trasajul se execută pe o masă de trasaș, compusă dintr-o placă de fontă de formă dreptunghiulară, foarte bine nelezită și așezată pe un postament de lemn, zidărie sau de metal.* IOANOVICI, TEHN. 223. *Grilajul grădinii, cu postament cu tot, a fost sfărțmat.* GALACTIION, A. 480. *Scara avea cîte trei postamente de o parte și de alta.* CĂLINESCU, S. 68. *Mecanicul... se înțoarse tîcut către motoare. Le domoli mersul și apoi urcă pe postamentul pompelor.* V. ROM. august 1954, 29, cf. LTR², H II 118, CHEST. II 90/103; ALR II 6 423/836, 6 745/537, 812, 6 748/520, 537, 6 760/537, ALR/SN I h 166/537, h 173, A v 28. ◊ (Rare) Platformă de lemn înălțată deasupra pardoselii unei încăperi. Cf. DM. ◊ (Prin vestul Mold.)

Strat de lemne pe care se clădește clăia de fin ca să nu putrezească. Cf. A v 28.

— Pl. : *postamente* și (învechit și regional) *postamenturi*. — Și : (învechit) *postămint* s. n. POLIZU.
— Din germ. *Postament*.

POSTAȘ s. m. v. *poștaș*.

POSTĂT subst. (Prin nordul Munt.) „Lacră“, v. r a c l ă. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

POSTĂTĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv. și Mold.) 1. Porțiune, fișie dintr-o suprafață de pământ cultivat, pe care o prășește, o seceră, o cosește etc. manual unul sau mai mulți lucrători (într-un anumit interval de timp); (învechit și regional) *obraț* (2), (regional) *palancă*¹ (6), *părtal* (v. p a r t a l 1), *parlac*. Cf. LB, CREANGĂ, GL. *Și s-așază pe postate Dalbe fete p-un răzor Iar flăcăi în urma lor Și se prind la secerate*. F (1884), 377, cf. DAMÉ, T. 58. *Curpen des-hămă cai și-i legă la căruță pînă să se facă loc de priponit pe postaja*. SĂM. IV, 948. *În același timp sosesc necurmat din sat fete, neveste și bărbați la holdă, unde se înșiră pe cîte un spaț anumit spre a-l seceră, și acel spaț se numește postate*. PAMFILE, A. R. 119, cf. 138, 219, CHIRIȚESCU, GR. 253. *Cositul se face bucată cu bucată mergînd cu brazde lungi pînă la 100 de metri sau chiar mai mult și bucățile acestea se numesc „postate“*. ION BOTEZ, STR. 29. *Cînd se ridică soarele de-o zvrilită te oprești lîngă postată și îmbuci ceva*. VLAȘIU, D. 218. *Își iau locul pe postajă și lucrează de zor*. STANCU, D. 192, cf. 103. *Ajunseseră la haț cu inția postată, taman cînd răsărea soarele*. CAMILAR, N. II, 383, cf. 384. *Lucram la tine și nu ne dădeai apă pînă nu terminam postaja care ziceai tu*. PREDĂ, D. 90. *Cosașii erau mai departe în altă postată*. IL octombrie 1960, 20. *Rîndul meu era la marginea postatei*. LĂNCRĂNȚAN, C. I, 118. *Șom lua postata lată, Din lacrimi om face baltă*. MINDRESCU, L. P. 114. *La secerat le-a pus, Care cu dreapta trăgea, Postata mi-o și gătea, Care cu stînga trăgea, Șnopul că mi-l și făcea*. MARIAN, S. R. I, 27, cf. RETEGANUL, CH. 412. *Cînd postata o gătat, Pusei seceră-n pămînt*. HODOȘ, P. F. 342, com. LIUBA, com. din ZAGRA-NĂSĂUD, din BILCA-RĂDĂUȚI și din STRAJA-RĂDĂUȚI. *C-aș lua postajă lată, Nu l-aș vedea ziua toată*. BÎRLEA, B. 60, cf. id. L.P.M. I, 89. *Oi lua postatea lungă, Uritul să nu m-ajungă*. ȘEZ. XX, 34, cf. A I 23, 35, II 12, III 16, 19, IV 5, 14, 15, 16, 18, VI 25. *Ne-om lua o postată lată, Să fim departe de-olaltă*. FOLC. TRANSILV. I, 176. ♦ (Rar) *Parchet (II)*. *Îi arată o postajă de pădure*. STANCU, D. 142, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Rar) *Strat de legume sau de flori*. *Hulub mai zăbovi prin grădina. Trecu printre postate de răsăduri*. V. ROM. februarie 1953, 67, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Regional) *Haț, răzor*¹ (1) (Petrila). A III 17.

2. (Adesea cu determinările „bună“, „bunicică“) *Bucată de drum; distanță. Mai mergînd ei o postată, numai iaca Harap Alb vede altă minunăție*. CREANGĂ, O. 108. *Acu du-te și tu... că ai o postată bună pînă acasă*. REBREANU, I. 31, cf. 324, 379. *De acasă pînă aci fusese o postajă bunicică*. CONV. LIT. XLIV₁, 42. *După o postată de cale, a ocolit stîna*. POPA, V. 114. *Pînă la tîrg mai era o postată, dar n-am putut să mai merg*. VLAȘIU, A. P. 129. *Se depărtaseră o postajă bună de drum, cîntînd*. IOVESCU, N. 28. *Își ridicase cele patru odăi, pătuțele și grajdul cel mare, departe de sal, la o bună postajă de drum*. CAMIL PETRESCU, O. I, 70. *După ce a mers o postată de drum, ajunge la cuptoriu de pîne*. CĂTANĂ, AP. CADE, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

3. *Pală*¹ (1). Cf. DDRF, TDRG.

— Pl. : *postate* și *postăți* (CADE, SCRIBAN, D.) — Și : *postâte* (pl. *postăți*, SCRIBAN, D.), *postătă* (pl. *postăți*, CADE), *postătje* (SCRIBAN, D.) s. f.

— Din bg. *постатъ*. Cf. scr. p o s t a t .

POSTĂTE s. f. v. *postată*.

POSTĂTĂ s. f. v. *postată*.

POSTĂTJE s. f. v. *postată*.

POSTAV¹ s. n. 1. Țesătură de lînă groasă, compactă, adesea păroasă, uneori cu adaos de fibre sintetice, din care se confecționează uniforme militare, paltoane, rochii, pături etc. V. și a c, d i m i e, p ă n u r ă (1). *Picioarele cu postav roșu îmbrăcate*. HERODOT (1645), 385. *Să nu cumpere mai scumpu postav, mai bun*. N. COSTIN, ap. GCR II, 11/35. *Au îmbrăcat prețoi cu postav bun*. ANON. CANTAC., CM I, 164. *Povara de postav bun sau anglie* (a. 1705). IORGA, S. D. XII, 15. *S-au apucat de lucrul postavului* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 263/24. *Niște straițe groasă de postav albastru cu nasturi de aramă*. IST. CAROL XII, 36^f/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Le strecurăm după aceea prin o pînzătură sau pănură* (postav). CALENDARIU (1814), 170/3. *Tot așa lîna, din care se face postav de Brașov* (a. 1820). IORGA, S. D. XII, 176. *Din lîna lor cu vreme pute să facă un feliu de postav*. DRĂGHICI, R. 100/26. *La Paști dăruia domniū fiecăru otaș... o bucată de postav pentru uniformă* (a. 1844). URICARIUL, XXII, 427. *Pe lîngă cea de postav... puse acum în cele după urmă în mișcare și fabrica de luminări de stearină*. CR (1848), 25²/6. *Porunci să cumpere cinci coși postav vișiniu*. NEGRUZZI, S. I, 11, cf. 326, III, 334. *La alaiuri... purtau pe cap gugiuman de samur cu fundul de postav roșu*. GHICA, S. 501. *De unde-ași cumpărat postavu de manta?* ALEXANDRESCU, O. I, 219. *Șezură pe o sofa de postav roșu*. FILIMON, O. I, 106. *Postav (șiiac) iesut de maicile de pe la minăstirile din țară* (a. 1865). N. A. BOGDAN, C. M. 146. *Scrită cu cridă pe postavul verde al biliardului*. EMINESCU, N. 37. *În cafenea, un individ, aplecat cu pieptul pe biliard, cetește o gazetă deschisă mare pe postavul verde*. CARAGIALE, O. I, 75. *De cînd ași început voi să purtați rochii de postav?* SLAVICI, N. I, 14. *Să sculă de la masă întinzîndu-se în toată desfășurarea unui corp subțire și îmbrăcat, de sus pînă jos, în postav negru*. DELAVRANCEA, S. 132, cf. id. O. II, 196. *O masă acoperită cu postav roșu pe care se aflau călămări*. CONTEMPORANUL, III, 616, cf. DAMÉ, T. 169. *Postavul e o pînză de lînă groasă, care are mai multe numri*. PAMFILE, I. C. 287, cf. 251, id. DUȘM. 189, GOLOGAN, C. R. 10. *Într-un timp, nenea Iorgu aruncă departe cărțile pe postavul verde*. C. PETRESCU, S. 102. *Un nasture dezbrăcat de postav își arăta fierul oxidat*. BASSARABESCU, V. 75. *O lampă... cu abajur de postav verde*. CAMIL PETRESCU, T. I, 261. *Purta... un ilic de postav... cu nasturi rotunzi de argint*. SADOVEANU, O. VIII, 496, cf. IX, 103. *De-a lungul pereților, sofale și jilfuri vechi, îmbrăcate în postav roșu*. BART, S. M. 21. *Calul înșăual cu postav negru, mărginit cu fir*. ARGHEZI, B. 29. *Era îmbrăcată nu se poate mai prost, cu o rochie de postav gros*. CĂLINESCU, S. 21, cf. 10. *Avea... mii de metri de postav englezesc*. V. ROM. iulie 1954, 24. *Țese, soro, țese țesături alese, Suluri de postav Că vreau să te iau*. CONV. LIT. XXXV, 520, cf. ALRM SN I h 321. *Tot cărțile mohorile, Cu postav verde-nălitate*. FOLC. MOLD. I, 250. ♦ (Ca termen de comparație) *Iarba ca postavul*. CIAUȘANU, V. 190. *Roșu (verde) ca postavul*. id. ib.

2. (La pl.) Diferite feluri de postav¹ (1) sau confecții din postav¹ (1); (învechit) *postăvărie* (2). *Văpesc mătăsuroși și postave scumpe*. FL. D. (1680), 50^f/8. *Le-au dăruit Cantemir Vodă tuturor mîrzacilor postavuri și atlazuri*. NECULCE, L. 109. *I-au dăruit cu postave* (cof-tirii), *fiestecăruia după obrazul lui*. R. POPESCU, CM I, 370, cf. 165. *Domnul... le-au dăruit postave, atlaze și bani* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 112/17. *32 lei au luat Iordachi... într-acei 3 ani, cu 2 postaje, unu 9 lei, altul 6 lei* (a. 1745). IORGA, S. D. XXI, 129. *Dăruindu-i domnul cu postaji și cu alte daruri* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 224/30. *Din venitul... postavurilor* (a. 1772). URICARIUL, XXI, 357. *Rosia căpăta*

de la staturile streine aur și argint, postavuri, aramă. ASACHI, I. 211/26. *Postaurile italiene erau articolul de predilecțiune al comerțiului genovez și venețian.* TEODORESCU, P. P. 56. *Mătăsării și postavuri.* GOLOGAN, C. R. 10. *Au cu ei postavuri de cel puțin șazeci de galbini.* SADOVEANU, O. XII, 356, cf. XI, 249. *Mirele, ginerele, Sară el teancurile Să-și ia postavurile.* ALECSANDRI, P. P. 176. *Că de lucru nu ț-o-i da, ... Și-n postavuri te-o-i purta.* BIBICESCU, P. P. 279.

— Pl.: (2) *postavuri* și (învechit) *postave*. — Și: (învechit) *postăj* (pl. *postaje* și, m., *postaji*) s. n.

— Din slavonul *поставъ*.

POSTĂV² subst. v. *postavă*.

POSTĂVĂ s. f. 1. (Popular) Albie, covată; vas (mai mare) de lemn asemănător cu o albie. *Ș-apoi cere, Și din coș grăunțe Și din postavă țărițe.* PANN, P. V. III, 69/15. *Mustul curge într-o postavă mare.* I. IONESCU, M. 371. *Albia este o postavă mai mare pentru cămăși, adică pentru rufe.* HEM 738. *Fetele veneau mereu cu postavile încărcate și părea că prunăria n-o să se mai sfirșească de cules.* MACEDONSKI, O. III, 140. *Sămînța de cinepă se pune în saci, ... postavii sau alt vas.* PAMFILE, A. R. 174. *Luă postava de sub pal și o umplu cu apă fierbinte, își despletii cozile, ... și începu să se spele pe cap.* V. ROM. noiembrie 1964, 11, cf. H V 5, 408, 419, VI 9, IX 82, XVI 51, com. din CRĂȘCIOR-BRAD și din fostul județ BIHOR, COM. SAT. V, 120, GR. S. V, 122. *Ccara se scurge într-o postavă (covată) în care se află apă rece.* CHEST. VI 154/13, cf. V 61/58, 126/58, 130/17, ALR II 6 125/836, 848, 6 132/836, 872, LEXIC REG. II, 30. *Nici din coș grăunțe, nici postavă făină, se zice despre cei zgirciți, ce nu vor să dea nimic.* ZANNE, P. III, 131.

2. Ladă în care curge făina la moară, în timpul măcinatului; covată, (regional) ladă, troacă, tron, vâlău. Cf. DAMÉ, T. 153; PAMFILE, I. C. 185. *Se ridică-n sus, se apropie de postavă, face mina copăiță, cearcă mălaiu ce curgea prin piscoară.* LUNGANU, CL. 232, cf. I. BOTEZ, B. I, 234. *Într-o zi, la o moară, ... un gospodar încărcă o lopățică de făină din postavă.* SADOVEANU, O. V, 269, cf. SCRIBAN, D., H I, II, IV, V, VII, IX, XI, XII, XIV, REV. CRIT. III, 165, ALR SN I H 176.

3. (Regional) Jgheab de lemn sau de fier care se pune la streășina caselor pentru a se scurge apa de ploaie. Com. I. PANȚU.

— Pl.: *postavii* și *postave*. — Și: (regional) *postáv* subst. H II 203, 214, IV 11.

— Din ser. *postava*, bg. *постав*.

POSTĂVÉTE subst. v. *postăvete*.

POSTĂVIE s. f. v. *păstaie*.

PÓSTĂ¹ s. f. v. *postă²*.

PÓSTĂ² s. f. v. *postă¹*.

POSTĂCHIE s. f. v. *postochie*.

POSTĂICÍ vb. IV. *Tranz.* (Regional; complementul indică plante leguminoase) A scoate boabele din păstăi (1); (regional) a păstări¹, a păstăi. V. de z g h i o c a. (Arad). Cf. ALR I 850/56. *Postăicescă păsula.* ib.

— Prez. ind.: *postăicesc*.

— *Postaie* + suf. *-ici*.

POSTĂMINT s. n. v. *postament*.

POSTĂMPÍ vb. IV v. *postimpí*.

POSTĂRNÁC s. m. v. *păstirnac*.

POSTĂRNÁCHI s. m. . *păstirnae*.

POSTĂȚÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) A orindu (1), a așeza. *Au postățit munșii cu tábărcia.* DOSOFTEI, MOL. 85.

— Prez. ind.: *postățesc*.

— V. *postață*.

POSTĂU s. m. v. *păstaie*.

POSTĂVĂR s. m. Fabricant, negustor sau lucrător de postavuri¹. *Eu, Stoica postavariul, mart[ur]* (a. 1695). IORGA, B. R. 346. *Postăvarii cu război* (a. 1748). id. s. d. VI, 44, cf. XII, 116, LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Postăvarii din Brașov preparau anual mărfuri.* GOLOGAN, C. R. 30, cf. ȘAI-NEANU, D. U., NOM. PROF. 57, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postăvari*.

— *Postav¹* + suf. *-ar*.

POSTĂVAȘ s. n. (Învechit, rar) Postăvior. Cf. LB.

— Pl.: *postăvașe*.

— *Postav¹* + suf. *-aș*.

POSTĂVĂREĂSĂ¹ s. f. Soția postavarului. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postăvărese*.

— *Postăvar* + suf. *-easă*.

POSTĂVĂREĂSĂ² s. f. Femeie care face sau vinde postavuri¹; (învechit, rar) postavăriță. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postăvărese*.

— *Postav¹* + suf. *-ăreasă*.

POSTĂVĂRIE s. f. 1. Fabrică, atelier sau prăvălie de postav¹. *I-au triimes vreo doi meșteri... să facă chirhana, adecă postăvarie* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 263/11, cf. POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘAINEANU, D. U., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit; cu sens colectiv) Postavuri, v. p o s t a v ¹ (2). Cf. POLIZU. *Să lucrăți cu femeile pînzeluri, postăvăria.* JIPESCU, O. 68.

— Pl.: *postăvării*.

— *Postav¹* + suf. *-ărie*.

POSTĂVĂRIȚĂ s. f. (Învechit, rar) Postăvăreasă². Cf. LB.

— Pl.: *postăvărițe*.

— *Postăvar* + suf. *-iță*.

POSTĂVÉTE subst. (Prin vestul Olt.) Greutate întrebunțată de pescari pentru a fixa capetele unor plase de pescuit (în apele curgătoare). Cf. ANTIPA, P. 442.

— Pl.: ? — Și: *postăvete* subst. ANTIPA, P. 788.

— Cf. *p o s t a v ă*.

POSTĂVIÓR s. n. (Rare) Diminutiv al lui *p o s t a v ¹* (1); (învechit, rar) *postăvaș*. Cf. TDRG, DM, M. D. ENC., DEX. *Postăvior d-el bun.* PĂSCULESCU, L. P. 45.

◆ *Postav¹* (1) mai subțire sau de calitate inferioară. Cf. DDRF, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postăvioare*.

— *Postav¹* + suf. *-ior*.

POSTĂVIRE s. f. (Prin vestul Transilv.) Bucată de postav¹ (1) negru aplicată pe o haină, ca ornament. *Sumeanul cu postăvire neagră deasupra locului de buzunar.* PRIBEAGUL, P. R. 40.

— Pl.: *postăviri*.

— De la *postav¹*.

POSTĂVÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui *p o s t a v ă* (2). Cf. DDRF, DAMÉ, T. 152, TDRG, CADE, H XVII 8, XVIII

34, 46, 143, 284, VICIU, GL., DENSUSIANU, T. H. 329, GREGORIAN, CL. 61.

— Pl.: *postăvițe*.

— **Postavă** + suf. *-iță*.

POSTBÉLIC, -Ă adj. Care se referă la perioada de după un război (mondial), care aparține acestei perioade, din această perioadă, specific acestei perioade. *Moda de azi nu e întâmplătoare. Este și ea, produsul și expresia stării de suflet postbelic.* IBRĂILEANU, s. L. 28. *În al doilea an al planului cincinal postbelic, producția... a atins... nivelul dinaintea de război.* LUPA DE CLASĂ, 1952, nr. 1, 17. *Haosul și dezechilibrul care se manifestau în economia națională erau rezultatul crizei economice postbelice care se făcea simțită și în țara noastră.* CONTEMP. 1953, nr. 368, 2/1. *Popoarele nădăjduiau că în perioada postbelică vor fi așezate temelile unei păci trainice.* ȘCÎNTEA, 1954, nr. 2 968, cf. DM. *Viața postbelică inspiră lucrări epice în care sînt dezbătute chestiuni sociale.* v. ROM. octombrie 1963, 185, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postbelici*, -ce.

— **Post-1** + *belic* (< lat. *bellicus*).

POSTCALCUL s. n. 1. Calculare a prețului de cost efectiv, pe baza datelor concrete privitoare la cheltuielile făcute; postcalculație. Cf. M. D. ENC., DEX.

2. Secție, serviciu, birou de contabilitate (din cadrul unei întreprinderi sau instituții) care se ocupă cu postcalculul (1). Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postcalcul*.

— **Post-1** + *calcul*.

POSTCALCULĂȚIE s. f. Calculare a prețului de cost efectiv, pe baza datelor concrete privitoare la cheltuielile făcute; postcalcul (1). Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *postcalculații*.

— **Post-1** + *calculație*.

POSTDATA vb. I. T r a n z. (Complementul indică acte, scrisori etc.) A pune o dată posteroară redacției. Cf. ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *postdatez*.

— Din fr. *postdater*, germ. *postdatieren*.

POSTDILUVIAN, -Ă adj. Care a avut loc după diluviu, după potop, care aparține acestei epoci, privitor la această epocă, specific acestei epoci. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-vi-an*. — Pl.: *postdiluvieni*, -c.

— Din fr. *postdiluvien*.

POSTEÁLNIC s. m. v. *postelnic*.

POSTÉIĂ s. f. v. *păstaie*.

POSTÉLNEC s. m. v. *postelnic*.

POSTÉLNIC s. m. 1. Titlu dat, în orînduirea feudală din țările române, boierului de curte însărcinat, inițial, cu paza camerei de dormit a domnitorului, și care, ulterior, a avut diferite funcții la curtea domnească (de a pregăti audiențele la domn, de om de încredere al domnitorului, de maestru de ceremonii, în Moldova și de pîrcălab al ținutului Iași etc.); (mai târziu) ministru de externe; boier care avea acest titlu; (învechit) stratornic. *Au cădzut cu rugămintea Costantin postelnicul Cantacuzino.* NECULCE, L. 22. *Chematu-l-au în cînst și un boier, anume Constantin postelnicul Ciobanul.* id. ib. 70. *Ș-au bătu joc de Pirvul Banul și au zis să fie postelnic în casă, și puse alt boiar ban mare în locul lui.* ANON. CANTAC., CM I, 115. *Șarpe postelnicul au fugit în Țara Leșească.* R. POPESCU, CM I, 275. *Cu astă misiune importantă fu însărcinat Giurcea vistiernicul, Șerpe postelnicul.* ASACHI,

s. L. II, 84. *Aceștii [boieri] erau vornicul Moșoc, postelnicul Veveriță, spatarul Spancioc.* NEGRUZZI, s. I, 138. *Acesta era un postelnic; se gîdea la treburile statului.* BOLLIAC, o. 217. *Domnii aveau fiecare un postelnic pentru relațiunile cu consuli.* GHICA, s. X. *Tatăl și toți trei feciorii se-nchinară lui vodă și postelnicul începu a numi pe ceilalți boieri.* ODOBESCU, s. I, 76, cf. 256. *Postelnicul... era la început îngrijitorul camerei de dormit a domnului.* XENOPOL, I. R. III, 174, cf. 191. *Postelnicul ține tainele domniei.* IORGA, c. I. II, 149. *Postelnicul de taină al lui Radu Vodă, dumnealui Ștefan Meșter, îl sfătuipe pe domnul său să facă altfel de cum făcuse.* SADOVEANU, o. XIII, 685. *Pe partea dinspre gîrlă se plimba... postelnicul Medelioglu.* CAMIL PETRESCU, o. I, 28, cf. STOICESCU, s. D. 268. ♦ *Vel postelnic sau mare postelnic, postelnic mare, postelnicul cel mare = șeful postelnicilor (1).* *Postelnic mare, dvorbitor înaintea domnului și pîrcălab de Iași și tămaciu în limbi străine.* URECHE, LET. I, 104/19. *Pusă boieri după obicei... pe Panaile Morona vel postelnic, pe Cuze vel spătar.* NECULCE, L. 154, cf. 33. *El încă trimise postelnicul cel mare.* ANON. CANTAC., CM I, 128, cf. R. GRECEANU, CM II, 127. *Vel postelnicul îmbracă pe divan-efendi și pe vel vistiernic.* GHEORGACHI, CER. (1762), 267. *Alexandru acesta în zilele Mihnei Vodă fiind postelnic mare, prea multă boierime au omorît fără de vină (a. 1810).* GCR II, 206/13. *Rangurile fărîi... sînt cele următoare: ... vel postelnic...* TÎMPEANUL, o. I, 16/5. *Aprozii 500 sub un vîtaf. Sub acesta era un ceauș sau locolenent; peste dinșii era marele postelnic.* BĂLCESCU, M. V. 592. *Post[elnicul] cel mare, vechilul domnului (inceputul sec. XIX).* URICARIUL, IV, 220. *Aducînd... următorul bilet din partea marelui postelnic.* NEGRUZZI, s. I, 287, cf. POLIZU. *Un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic.* FILIMON, o. I, 99, cf. BĂRCIANU, V. *Preașintul părinte împreună cu marele postelnic îl duseră de subjiori pînă la strana poleită.* ODOBESCU, s. I, 72, cf. 74. *Fusese sub tatăl lui Mihai, Pătrașcu cel Bun, postelnic mare.* XENOPOL, I. R. V, 131. *Cărăușii au primit de la vel postelnic rînduială.* SADOVEANU, o. XI, 293. *În prag se află marele postelnic Pantazoglu, sfetnicul lui Calimah Vodă.* v. ROM. mai 1954, 17?. *În sec. al XVII-lea aceste atribuții ajung să primeze asupra aceluia inițiale, pe care o îndeplineau acum subalternii marelui postelnic.* STOICESCU, s. D. 268. *Postelnic al doilea sau al treilea = postelnic (1) imediat subordonat marelui postelnic, ajutorul marelui postelnic.* *Postelnic al doiele, în toată vremea dvorbitor înaintea domnului, fecior de boier ales.* URECHE, LET. I, 105/16, cf. SIMION DASC., LET. 288. *L-au și chemat... și l-au boierit, l-au pus postelnic al doile.* NECULCE, L. 54. *La trecătoarea Dunării carită cu un postelnic al doilea și cu un buluc-bașa... măriia-sa vodă trimîndu.* R. GRECEANU, CM II, 150. ♦ *Titlu onorific dat unui boier de țară, subordonat marelui postelnic (care uneori avea și unele atribuții administrative); boier care purta acest titlu.* *Noi pîrcălabi den țargul Jiului anum(e) Gherge i Stoica post[elnicul] i dema judeful... scris-am aceast(ă) a noastră carte (a. 1626).* GCR I, 73/37. *Rînduindu-să și din partea stăpînirii la oca Stănicul — un vistiier Diamandi și la oca Telega un Teodor postel[nic] (a. 1822).* DOC. EC. 246. *Într-un palat de acestea... locuia dumnealui postelnicul Andronache.* NEGRUZZI, s. I, 71. *Am jucat pe dracul în virful degețelor!* zise postelnicul George. BOLINTINEANU, o. 417, cf. 432. *Tatăl lui... fu fciior de preut din sat și ajunsese postelnic.* ȘEZ. IV, 18. *Postelnicul Manolache Prejbeanu înfie pe toți copiii Sașei.* CĂLINESCU, s. 16.

2. (Învechit; prin lărgirea sensului) Dregător la diverse curți domnești sau împărătești, cu funcții asemănătoare cu ale postelnicului (1); sfetnic domnesc, împărătesc. *Rugară postelnicul împăratului să ceară pace.* CORESI, L. 56/19. *Și rugară despunetoriul postelnicul împăratului (a. 1559—1560).* în scl 1974, 161. *Veni o muiare văduo și se jăluia pentru un pos-*

tealnic de era rudă împăratului. МОХА, 372/16. Așa sfătuiră, cum ei să intre la împărat fără de postelnicu. HERODOT (1645), 182, cf. 191. Unul fiind de ceia ce era de păzila așternutul lui Alexandru împărat... și au fost mai ales dînt-afli postelnicu. DOSOFTEI, v. s. octombrie 45^v/5. Mearse postelnicul la călugăriță și zise: maică, cheamă-te împăratu. FL. D. (1680), 42^v/6.

— Pl.: postelnicu. — Și: (învechit) postelnic, postelnic s. m.

— Din slavonul постельникъ.

POSTELNICĂ¹ s. f. (Regional) Bufniță (*Bubo bubo*) (Vinju Mare—Strehaia). Н IX 122.

— Pl.: postelnic.

— Etimologia necunoscută.

POSTELNICĂ² s. f. (Prin Munt.) Bucată de lemn-lungă de aproximativ 25 cm și prevăzută cu trei găuri, care se folosește la sania sau la căruciorul cu care se transportă lemne de foc. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: postelnic.

— Etimologia necunoscută.

POSTELNICEĂSĂ s. f. Soția postelnicului. Safta postelniceasa... au îndrăcit din bălțile aceluia județ aproape la șaptezeci mite oca pește sărat (a. 1823). DOC. EC. 279. Din ietacul postelnicesei se deschise o galerie. NEGRUZZI, s. I, 73, cf. POLIZU, LM. Postelnicesea Maria Paladi lasă moștenire averea băneșei Maria Sturzoaie. ARHIVA, I, 399, cf. DDRF, TDRG, CADE. Stan se închină în fața postelnicesei, cu mâna pe inimă. V. ROM. mai 1954, 177, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: postelnicese.

— Postelnic + suf. -easă.

POSTELNICÉL s. m. Titlu dat unui boiernaș, unui slujbaş de la curte sau unui ostaș care se afla sub comanda postelnicului, de obicei a marelui postelnic; persoană care avea acest titlu. Și intrând în curte, aflară pre postelnicu. HERODOT (1645), 178. Eu, Răducanul postelnicel, mărturisesc precum așa scrie (a. 1648). URICARIUL, v. 418/1, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI, 325. Au trimes un postelnicel de i-au căutat în toată țara. NECULCE, ap. IORGA, L. I, 244. Au mersu și el cu oștile lui... strîngîndu-și den łoate breasle: căldrași, ... vîsterniceu, spătărei, postelnicu. R. POPESCU, CM I, 419. S-au făcut orînduială dîn ajutoru[și] breaslelor, adică: neamuri, mazili, postelnicu, breslași (a. 1810). DOC. EC. 133. A pus sefestrul pe citeva lucruri mișcătoare ale lui Pătru Măra postelnicelul din Craiova. CR (1833), 108^v/24. Se vind cu mezat niște case ale lui Stănică postelnicelul ot Văleni. id. ib. 128^v/30. Cu zurbalite sărînd... asupra vechitului mănăstirii Colțea, Petre postelnicul (a. 1834). DOC. EC. 544. Aceste catane din sate aveau cap pe cite un boier. Astfel cei de sub dvornic se numea dvorniceu...; cei de sub postelnic, postelnicu. BĂLCESCU, M^v. 608. Îmi închipuiesc citeodată că au ieșit din mormint un strămoș, un vornic de țara de sus... sau macar cel mai ascuns postelnicel din adunarea țării. RUSSO, s. 33, cf. POLIZU. Petreceau la mormint un cadaver așezat într-un coșciug modest și purtat de patru postelnicu pe un pat mortuar. FILIMON, O. I, 299, cf. I. IONESCU, M. 186. Postelnicul și paharnicul luau daruri de la o clasă de militari puși sub comanda lor, postelnicu și paharniceu. XENOPOL, I. R. III, 191, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. Vină după mine, postelnicule! SADOVEANU, O. XI, 313. Constantin Mavrocordat a desființat slujitorii civili lăsînd în Țara Românească numai pe postelnicu, ca o ultimă treaptă boierească. OȚETA, T. V, 49, cf. DM, DEX.

— Pl.: postelnicu.

— Postelnic + suf. -el.

POSTELNICIE s. f. 1. Funcția sau rangul de postelnic (1); perioadă de timp în care cineva exercita această funcție. Cf. M. COSTIN, ap. GIDEI, 325. Bo-

ierii preferau să fie mai multe tronuri..., mai multe visterie, mai multe postelnicie. HASDEU, I. V. 98, cf. DDRF, BARGIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. Instituție administrativă care se afla sub conducerea postelnicului (1); (mai târziu) ministerul afacerilor externe; clădire în care se afla această instituție. Cf. GHEORGACHI, CER. (1762), 208, 279. După cuvîntarea adresului cinstitei postelnicii din trecutul an 1843... m-am adresat către arhivarii oșebitelor departamenturi (a. 1844). URICARIUL, VIII, 97. La anul 1842 Alexandrescu a fost numit impiegat la postelnicie, la masa jăbnilor. GHICA, s. 668. L-a făcut vâtaf de curte și calemgiu la postelnicie. FILIMON, O. I, 144, cf. 128. El intră diac la visterie, apoi trecu la postelnicie. I. NEGRUZZI, s. I, 352, cf. TDRG, CADE, DM, DEX.

— Pl.: postelnicii.

— Postelnic + suf. -ie.

POSTEMINESCIÂN, -Ă adj. Privitor la perioada care a urmat imediat epocii eminesciene, care aparține acestei perioade, specific acestei perioade. În afară de cunoscutul „posteminescian“... întîlnim, în critica românească actuală, compuse recente. L. ROM. 1962, nr. 5, 71, cf. DEX.

— Pronunțat: -ci-an. — Pl.: posteminescieni, -e.

— Post-1 + eminescian.

POSTERHÓLT subst. v. pastraholt.

POSTERIOR, -OARĂ adj. (În opoziție cu a n t e r i o r) 1. (Cu sens-local) Care se află, este așezat în partea de dindărăt, de dinapoi (în raport cu un punct de referință). Planul posterior, acela care trece pe dindărătul occiputului (partea dinapoi a capului). KRETZULESCU, A. 16/19. Căpătîiul posterior sau vertebral; sau capul coastei, formează cu corpul coastei un unghi. POLIZU, P. 28/27, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Omoplatul este un os lat, pereche, așezat de partea posterioară a toracelui. BELEA, P. A. 115. Gheara degetului posterior... nu întrece 4,2 cm. VÎN. PESC. decembrie 1961, 8. Uretrele se deschid pe peretele posterior al vezicii. ABC SĂN. 377. ♦ (Substantivat, n.; rar) Parte de dindărăt, de dinapoi. Cf. CADE. ♦ S p e c. (Substantivat, n.; rar, eufemistic) Șezut, fund, dos. Cf. DDRF, CADE. Rotund ca un cartof și cu o chelie lucioasă ca posteriorul unui pavian. BENIUC, M. C. I, 25. ♦ (Despre sunete, în special despre vocale) Al cărui punct de articulație este situat în partea de dinapoi a cavității bucale. Cf. DM. Vocalele o și u se numesc vocale posterioare labiale. GRAUR, I. L. 49, cf. 48, M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) A din diversele limbi se articulează anterior sau posterior. GRAUR, I. L. 49.

2. (Cu sens temporal) Care urmăzează după ceva sau cineva; care se petrece după ceva; ulterior. Cf. NEGULICI, ARISTIA, PLUȚ. Prin poezie s-au transmis generațiilor posterioare toate experiențele ce rația omenească și-a tras din întîmplările și din cercetarea naturii lucrurilor. BOLLIAC, O. 34. Redactorul cel posterior, găsind o notiță fără dată despre acest eveniment, îl atribuie pe ghicite timpului lui Ștefan cel Mare. HASDEU, I. V. 256. Înainte de Hristos și în secolele posterioare modificarea merge mai departe. MAIORESCU, CR. III, 121. De regulă, noțiunile posterioare sînt mai generale decît cele primitive. id. L. 27. Probabil că e un cuvînt posterior clasicității. CARAGIALE, O. VII, 183, cf. DDRF, BARGIANU. Deci analiza e posterioară observației. IBRĂILEANU, S. L. 10. Aceasta rezultă din compararea cu documentele anterioare și posterioare. BUL. COM. IST. V. 101, cf. CADE. Apariția propoziției înfinitivale este posterioară limbii indo-europene comune. IST. L. ROM. I, 294. ♦ (Adverbial) Mai târziu; ulterior. Posterior, s-a asociat în mintea noastră caracterul tipului cu numele său. IBRĂILEANU, S. L. 76. Introduce în text cuvintele marginale sau interliniare, scrise posterior de cineva pentru împlinirea unei lacune. BUL. COM. IST.

r, 18. Un manuscris mai bun, descoperit posterior, confirmă bănuiala. *ib.* II, 90.

— Pronunțat : -ri-or. — Pl. : posteriori, -oare.

— Din fr. *postérieur*, lat. *posterior*.

POSTERIORITATE s. f. Calitatea de a fi posterior (în timp). Cf. I. GOLESCU, c., NEGULICI, PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., ȘAINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Imperfectul verbelor „a pleca”, „a sosi”, „a veni” etc. . . . , precizat de un circumstanțial de timp, indică și el posterioritatea în trecut. SCL 1954, 315. Raportul temporal de posterioritate nu poate fi exprimat de gerunziu. SG II, 76, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

→ Pronunțat : -ri-o-.

— Din fr. *posteriorité*.

POSTERITĂTE s. f. 1. (Învechit ; cu sens colectiv) Urmași, descendenți (din aceeași familie, de aceeași origine). Transmise posterității sale un singe mai puțin nobil decât cel ce curgea prin vinele lui. HELIADE, D. J. 23/19, cf. STAMATI, D. Termenul vlah se aptică într-un mod generică către toate popoarele ieșite din tulpina romană, . . . mai în specie către italieni și români, posteritatea cea mai directă a Romei. HASDEU, I. C. I, 38, cf. id. I. V. 5, BĂRCIANU, V. Cu martirul lui Ianake Văcărescu nu se stinse posteritatea lui. ODOBESCU, s. I, 257, cf. 258. În caz de a muri mai dinainte, tatăl și mama unei persoane, moartă fără posteritate, frații, surorile sau descendenții lor sint chemați la succesiune. HAMANGIU, C. C. 161, cf. CADE, DEX.

2. Succesiune de generații care urmează unei epoci date; generațiile viitoare, viitorime. Civilizat este nu cel ce știe multe numai pentru sine. . . , ci acela care își comunică cunoștințele și le lasă de moștenire la posteritate. HELIADE, o. II, 40. Publicul competent, și mai virtuos posteritatea, va judeca despre cite zicem. *id.* *ib.* 413. Aci îi așteaptă nepărtinitoria posteritate. MARCOVICI, c. 136/10. Bărbații . . . a căror nume viază în memoria posterității. GENILIE, G. III/5. Vor fi binecuvîntați de către tot bunul român pînă la cea mai din urmă posteritate. GIN (1835), 19°/33. Au făcut un act care va reprezenta epoha noastră cu demnitate posterității studioase. CR (1848), 8°/18. Are mai multe detalii din acea catastrofă, care merită să fie cunoscută și la posteritate. BĂREȚIU, P. A. II, 414, cf. LĂZĂRESCU, s. 106/25. Publicul și posteritatea au mers . . . după cea carele răspundea la conștiința întregului neam. RUSSO, s. 64. Cu ce ne-am înfrîșta înaintea posterității? KOGĂLNICEANU, S. A. 44. Peste puțin, el muri în vîrstă de 24 de ani: jucăria partidelor, călău al supușilor săi, enigmă pentru posteritate. HASDEU, I. V. XVII. Mediocra posteritate . . . culege mai tirztu rodul cel ce coace cu greu. *id.* *ib.* 216. Speram posterității să las un monument. ALECSANDRI, T. II, 220. Un talent să scrie pentru posteritate, nu pentru ziua de azi. BOLINTINEANU, o. 356. Faptele guvernării sale cit și posteritatea au dovedit și au mărturisit că au fost cel mai adevărat român. LĂCUSTEANU, A. 77. Posteritatea . . . Nepuțin să le ajungă, crezi c-or prea să te admire? EMINESCU, o. I, 134. Îmi vei spune negreșit dacă nuvela mea merită să fie transmisă posterității. GANE, N. III, 143. Să fii vrăj Neron pește-o altă Romă, nouă, Ca s-apar posterității cum și el ne-apare nouă. MACEDONSKI, o. I, 71. Se pastonează de soarta bătrînului dascăl, care va fi uitat de posteritate. GHEREA, ST. CR. I, 129, cf. DDRF. Azi îți mistui talent, gîndiri, elate, Ca mine să le-admire adînc posteritatea! DEMETRESCU, o. 54. cf. ALEXI, W. [Scopul e] de a fixa anumite tipuri . . . pentru a le transmite posterității. IBRĂILEANU, SP. CR. 219, cf. ȘAINEANU, D. U. De-abia nepoții, posteritatea, perspectiva timpului . . . vin să spună ce ai fost și ce ai fost. GALACIION, A. 240. Dreptul ultim de a judeca opera eiva îl acordă numai posterității. VLASIU, D. 131. Am comite o îngratitudine dacă am fura posterității și pe servitorul Onufri, iubit de copii. CĂLINESCU, E. 70. În amintirea posterității rămîn numai popoarele

care și-au înobilat spiritul. SADOVEANU, E. 62. Numai așa ar dobîndi cinstirea posterității. CAMIL PETRESCU, o. II, 346. Posteritatea o să mă adore. STANCU, R. A. I, 168. Pentru posteritate, însă, bilanțul n-a fost deficițar. LL I, 120. Judecata posterității nu trebuie să fie chiar atît de aspră. S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, 30. Exemplul combativității lui Al. Russo n-a rămas totuși fără ecou în posteritatea apropiată. VARLAAM-SADOVEANU, 216.

— Din fr. *postérité*, lat. *posteritas*, -atis.

POSTEROINFERIÓR, -OĂRĂ adj. (Anat.) Care se află în partea de dinapoi și de jos a unui organ. Os neperèche, lat. simetric, care constituie peretele posterior inferior al cutiei craniene. DER III, 558.

— Pronunțat : -ro-in-fe-ri-ór. — Pl. : posteroinferiori, -oare.

— Din fr. *postéro-inférieur*.

POSTEROLINGUAL, -Ă adj. (Fon. ; adesea substantivat, f.) (Sunet) care are ca bază de articulație rădăcina limbii. Oclusivele pot fi articulate : cu buzele, oclusivele labiale p, b ; la dinți, oclusivele dentale t, d ; cu rădăcina limbii la vîlul palatului, oclusivele posterolinguale. GRAUR, I. L. 50.

— Pronunțat : -gu-al. — Pl. : posterolinguali, -e.

— Din fr. *postéro-lingual*.

POSTÉUCĂ s. f. Bucată de lemn pe care se sprijină osia carului, în timp ce se unge ; (regional) virtej. Cf. CIHAC, II, 280. De inima căruței atîmău păcornița cu feleștiocul și posteuca. CREANGĂ, o. 275, cf. *id.* GL. 437, GHETIE, R. M., DAMÉ, T. 13, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 161, *id.* I. C. 140. De la căruță să nu pui pe foc . . . leucile, minile, posteuca, șelele. GOROVEI, CR. 55, cf. ȘAINEANU, D. U., CADE, LTR³, DM, DEX, H X 96, 356, XI 517. Colaci mîndri cî facé ; Cu posteuca-i framîntă, Cu drucu carului i-nturna. YA-SILIU, C. 175, com. din STRAJA-RĂDĂUȘI. ♦ (Regional ; în construcția) De-a postîoca = numele unui joc de copii nedefinit mai de aproape (Gănești—Bîrlad). H. III 229.

— Pl. : posteuci și posteuce. — Și : (regional) postîocă s. f. CADE, SCRIBAN, D.

— Din ucr. dial. *подставка* (lit. *нидемавка*).

POSTFAȚĂ s. f. (În opoziție cu prefață) Cuynt de încheiere (cu caracter explicativ) plasat la sfîrșitul unei cărți. V. e p i l o g. Cf. ALEXI, W. O carte de explicații, o post-față în care iarăși vorbește de planul cel mare. IORGA, L. I, 290, cf. IORDAN, L. R. A. 206, DM, L. ROM. 1959, nr. 1, 86. Postfața cărții . . . e o adevărată pagină de antologie. V. ROM. decembrie 1964, 167, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și : post-față. — Pl. : postfețe.

— Din fr. *postface* (după *față*).

POSTGLACIAR, -Ă adj. Care a avut loc după epoca glaciară cuaternară, care aparține acestei perioade ; privitor la această perioadă, specific acestei perioade. Cf. CADE :

— Pronunțat : -ci-ar. — Pl. : postglaciari, -e.

— Din fr. *postglaciaire*.

POSTI vb. IV. 1. În tranz. și (învechit) refl. A ține post³ (1), a respecta postul³. V. a j u n a. Într-un tale aflară-me că mi-amu postitu întru băsearecă. COD. VOR. 62/13. Postescu-mă de doauo ori în săptămînă și ta zeacea dau den tot cit cîștig. CORESI, EV. 11. Nu se ngreoiară, nici se slăbeaște postindu-se de țărta buca-a telor. *id.* *ib.* 83. Și ceia ce s-au postitu și ceia ce nu se-au postitu, bucuraji-vă astăzi (a. 1600). CUV. P. BĂTR. II, 80°/7. Nu cheamă mișe[și] . . . să-i mil[ui]a[și]că și nu se postescu-de păcatele sale. CÔP. TÔD. 210. De

va naște în postul cel mare să postească 40 de zile. PRAV. GOV. 54^v/4. Călugărul... să se postească o zi. ib. 123^v/17. Să să postească fiecare creștin. VARLAAM, c. 34, cf. 352. De-ar giurui neștine ori ce giuruință să facă... sau să să postească. PRAV. 255. Dară cînd postîți nu fireși ca cei fățarnici, triști. N. TEST. (1648), 8^v/4, cf. 93^v/6. Să postim miercurea și vinerea, iară simbăta să ne strîngem la rugăciunea cea de dimineață. CHEIA ÎN. 3^v/24. D[o]mnul postind... au biruit pre diavolul. BIBLIA (1688), [prefață] 8/33, cf. 67^v/8, ANON. CAR. Defăima legea creștinească și posturile... pentru că-i era cu urît a postî. MUSTE, LET. III, 20/7. Poruncindu-i ca să să postească întru multe zile. VARLAAM-IOASAF, 79^v/11. Nici postindu-ne mult, iar fără a avea fapte bune nu ne foloseaște. MUMULEANU, c. 30/1. Cînd postești fă și bine. PANN, P. V. I, 142/11. Eu postesc miercurea și vinerea. ALECSANDRI, T. I, 310. Noi să postim și gănile să le lăsăm lor. VLAHUȚĂ, O. A. II, 95. Omul prin rugi drepte s-a legat ca să postească! COȘBUC, P. II, 137. Unii postesc pentru a fi feriți sau a se vindeca de boale. CANDREA, F. 215. Cine va postî cu post negru... nu va avea pagubă în sămănturi. PAMFILE, CR. 26. De ce... n-ar postî un călugăr mașar patruzeci de zile pe lună. HOGAȘ, DR. I, 249. Deși era în postul mare, Sică... nu postea niciodată. BRĂESCU, O. A. I, 250. De felul meu sînt pustnic și postesc. ARGHEZI, VERS. 297. Am să postesc, să țin tradiția, să dau exemplu. CĂLINESCU, E. O. II, 216. În ziua de ajunul Crăciunului și postești pînă la ziua jumătate. ȘEZ. XII, 158. Și mereu postesc Trei zile de vară. BALADE, III, 32. ♦ Intran z. (Cu complement intern) Postul iaste dar mare, ce să-l postîți de toate. FL. D. (1680), 40^v/5. [Fură] ceapă, ca să poată postî postul Săm-Petrului. ȘINGAI, HR. III, 142/31. Cerul să slăvești, Posturi să postești. TEODORESCU, P. P. 37. ♦ Tran z. (Învechit și regional) Cea ce o va cînsti [vinerea mare] și o va postî, 7 zile să fie lui sîndătate (cca 1580), cuv. D. BĂTR. II, 155/18. Bată-te, leleo, pe tine! Cele patruzeci de zile Ce le-am postit pentru tine! JARNÍK-BÎRSEANU, D. 259, cf. ȘEZ. III, 199. ♦ Tran z. (Învechit) A supune, a obliga la post³ (1). Să supșiem trupul și să-l ținem și să-l postim și să-l învâțăm trupul, ca să biruim păcatele. CORESI, EV. 539.

2. Intran z. A răbda de foame, a nu minca nimic ori a minca insuficient, prost; a flămînzî. Cf. DRĂGHICI, R. 76/10. Cînd nu e în slujbă, e omul cel mai de treabă, dar postește. NEGRUZZI, Ș. I, 250. El mînîncea cît un casier, și noi... postește rîbul lui Dumnezeu... mi s-au lungit urechile de foame. ALECSANDRI, T. I, 440. Povestea ta e preful mesei mele de mîine. Nu pot nici să postesc, nici să mînînc cu nasul în farfurie. GALACTION, A. 245. Masa se prelungeste peste măsură, neomonos spectacol sub ochii celor ținuși să postească, în picioare. C. PETRESCU, I. II, 144. Am postit trei zile dar m-am învâțat mîinte. BRĂESCU, A. 114. Nu-s turcii oameni de omenie! Ne lasă o zi întreagă să postim. SADOVEANU, O. II, 90. Cîț fusesi la mă-ta feată Postîți săplămîntă toată... Duminca ajunai Pînă mi te căpătai. TEODORESCU, P. P. 271. ♦ Fig. Lasă-mă să mă-nfrupt c-o sărutare că-i demult de cînd postesc. ALECSANDRI, T. I, 266.

— Prez. ind. : postesc.

— Din slavonul постити.

POSTIIE s. f. v. păstale.

POSTILIÓN s. m. v. postallon.

POSTÍN subst. v. postin.

POSTIÓCĂ s. f. v. posteucă.

POSTIRE s. f. Acțiunea de a (se) postî și rezultatul ei.

1. Respectare a postului³ (1); p. ext. (învechit) post³ (1); (învechit, rar) postitură. Cf. postî (1). Nu sint mîncările și bearea împărăția cerului, ce dereptatea și postirea și cuvînta. CORESI, EV. 529, cf.

481. Oarecui se va părea de la dinsul postire. de se va postî duminica anem să fie. PRAV. GOV. 140^v/14, cf. 155^v/15. Omorîndu-ți trupul cu postirea... sufletul l-a învitat. MINEIUL (1776), 42^v/22. Te du la locul postirii tale fiind păzit cu pacea Domnului. VARLAAM-IOASAF, 77^v/23, cf. LB. Prin rugăciuni și postire Dumnezeu l-au ascultat și după a lui dorire cu un prunc l-a mîngîiat. PANN, P. V. II, 5/18, cf. POLIZU, BĂRCIANU, V., DDRF, ALEXI, W.

2. (Rare) Cf. postî (2). Cu toate bătăile... și postirile, băiatul rămînea îndărălnic. SADOVEANU, O. V, 54.

— Pl. : postiri.

— V. postî.

POSTIȘ, -Ă adj. s. f. (Franțuzism) 1. Adj. (Despre păr, gene, sprîncene etc.) Fals, artificial; adăugat. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. S-a pipăit deasupra nasului unde se îmbinau sprîncenele groase, de teamă... să nu se fi desprins ca o pereche de sprîncene postîșe. C. PETRESCU, I. II, 73, cf. DM, DEX. ♦ Fig. Lumina însăși cade piezișă în acest univers postîș și strîmb. V. ROM. noiembrie 1962, 96.

2. S. f. Meșă (1) adăugată la părul nașural. Cf. DEX.

— Pl. : postîși, -e.

— Din fr. postiche.

POSTITÓR, -OĂRE adj. (Învechit; adesea substantivat) (Persoană) care postește (1), care respectă posturile³ (1) sau care rabdă de foame. V. postnic (1). Așa făcea și ei; cîndu se postîia, ei-ș strămura fața, drept să-i laude oamenii. Și se arăta postitori. CORESI, EV. 50, cf. 200. Să fie... de Dumnezeu iubitoriu, drept, cuvios, întreg de mîinte, postitoriu, curat. id. L. 524/13. Era înțelept și postitoriu cuconul. DOSOFTEI, V. S. octombrie 51^v/9. Viața postitorilor fericită iaste. MOLTIVENIC (sec. XVII), 303, cf. LB, BĂRCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. Ș., CADE, SCRIBAN, D. ♦ (Învechit, rar; despre viață, trai) Care se desfășoară în posturi³ (1). Viața cea postitoare este asemănare vieții cei nestricate ce va să fie. ANTIM, P. 145.

— Pl. : postitori, -oare.

— Postî + suf. -tor.

POSTITURĂ s. f. (Învechit, rar) Postire (1). (Ruda străvească) nu iaste într-alt chip, numai cu rugăciunea și cu postitura. CORESI, EV. 83.

— Postî + suf. -tură.

POSTÎMPI vb. IV. Intran z. 1. (Învechit; adesea urmat de determinări introduse prin prep. „cătref”) A se îndrepta (spre...); a se apropia (de...); Postîmپی (a p r o p i a ț i - v ă h, d) cătr-ănsu și lumirați-vă și fețele voastre nu se voru rușira. PSALT. 59. Șăzînd I[su] în pădurea Eleonului postîmpiră cătră-n-sul ucenicii. TETRAEV. (1574), 242. Postîmپی cătr-îns și luminați-vă. CORESI, PS. 83/2. Postîmپی cătră miari și-i spuse... id. L. 110/6. Să spămîntă și de frică țepeni și înaintea nu putea să mai postîmpască. VARLAAM, c. 460, cf. ST. LEX. 164/2, SCRIBAN, D.

2. (Învechit, rar; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”) A se îndepărta (de cineva); a pleca (de undeva); fig. a se înstrăina (de cineva); (învechit) a ostîmپی (1). Nu ostîmپی (p o s t î m p i, d, t e m u t a c, c², p u r c e d e n) de mere... că nu e agiutoriu mie. PSALT. 36. Lăsa dzeul ce feace elu, și ostîmپی (postîmپی d, s e d e l u n g ă c, d e l u g ă s e v) dzeul cel ce spăsi elu. ib. 314. Că greșim și fără-legimu ostîmپی (postîmپی d, d e l u n g ă m - u - n e v) de tire și preagreșim întru toate. ib. 327.

— Scris și : postîmpî. — Prez. ind. : postîmpesc. — Și : postîmپی vb. IV.

— Din slavonul постъпнѣти.

POSTÎRNĂC s. m. v. păstîrnac.

POȘTÎRNĂP s. m. v. păstîrnap.

POSTLICEĂL, -Ă adj. Care urmează după absolvirea liceului; pe care îl urmează cei care au absolvit liceul. *Invățămînt postliceal. Școala postliceală.*

- Pronunțat: -ce-al. - Pl.: postliceali, -e.
- Post- + liceal.

POSTLŪDIU s. n. (În opoziție cu preludiu) Episod final al unei compoziții muzicale în care sînt reluate teme din cuprinsul ei. Cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: postludii.
- Din germ. Postludium.

POSTMĂISTOR s. m. v. postamester.

POSTMERIDIAN, -Ă adj. (În opoziție cu antemeridian) Care este situat sau care are loc în cursul după-amiezii; de după-amiază. *Oare de dimineață sau antemeridiane..., oare de seară sau postmeridiane.* CULIANU, C. 180, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘAINEANU, D. U. Două, post-meridiane..., Șană lung și monoton Ornicul cu trei cadrane. TOPÎRCEANU, M. 68: Veneau acolo încă de pe la ceasurile cinci postmeridiane și s-apucau la dans. I. BOTEZ, ȘC. 212. Făcură o adevărată reuniune postmeridiană, la care luă parte Stănică și Olimpia. CĂLINESCU, E. O. II, 246, cf. FD IV, 65. ♦ (Substantivat) Ziua se împărțea în trei: „antemeridiane, amiază și postmeridiane”. SA-DOVEANU, O. III, 333.

- Seris și: post-meridian. - Pronunțat: -di-an.
- Pl.: postmeridienți, -e și postmeridiani, -e.
- Din fr. postméridien.

POST-MORTEM adv. (Adesea adjectival; în legătură cu unele titluri, distincții, acordate oamenilor iluștri) (Care, are loc, se acordă etc.) după moarte. *Eminescu a fost proclamat membru de onoare post-mortem al Academiei.* SA-DOVEANU, E. 76. În caz de decorare, post-mortem, documentele respective se predau spre păstrare familiilor celor decorați. BO (1953), 22. Aurel Vlaicu, constructorul primului avion românesc, a fost ales membru post-mortem al Academiei R. P. R. SCINTEIA, 1953, nr. 2 769, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

- Din lat. post mortem.

POSTNATAL, -Ă adj. Care urmează, are loc după naștere.

- Pl.: postnatali, -e.
- Din germ. postnatal.

PŌSTNEC, -Ă s. m. și f. v. ipustnic.

PŌSTNICI, -Ă adj. (Învechit) 1. (Adesea substantivat) (Persoană) care postește (1), care respectă postul (1); p. ext. (om) smerit, cuvios. *Venii, postnicii mei, peniți în luminii (cca. 1550). CUY, D. BĂTR, II, 457/24. O, fericăși de poșnicii și agiunătorii cu curăție. id. ib. 467/7. De toate răbdătorii și poșnici. CŌRESI, EV. 526. Pun lege și legătură... celor poșnici și celor ce nu se postesc (a. 1652). BV I, 201. Preoții acei(i) vremi... era poșnici, aștia sinț bețivi. ANTIM, P. 65, cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D.*

2. (Despre mincăruri) De post, v. p o s t (1). *Post-nica fasoale cea prea umflătoare. PANN, P. V, I, 122/6.*
3. (Despre cărți de rugăciune) Care se citește în timpul postului (2). *Acest Triod poșnic l-am dăruit noi sfintei mănăstiri (a. 1763). IORGA, S. D. XV, 21.*
- Pl.: poșnici, -ce. - Și: pōsnic, -ă adj.
- Din slavonul ПОСТНИКЪ.

PŌSTNIC², -Ă s. m. și f. v. pustnic.

POSTNICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Care ține de pustnic, privitor la pustnic, specific pustnicului, de pustnic. *A lui nevoiță postnicească, lașă... și să*

face săborul lui. DOSOFTEI, V. s. ianuarie 10^r/21. Ostēnintele ceale postnicești ori nevoițele intru mir cu bună mirează s-au prefăcut. MINEIUL (1776), 82^r/23. Nu avea vreun gînd rău spre cele ce înflorau cu mai mari nevoițe postnicești. VARLAAM-IOASAF, 52^r/1.

- Pl.: postnicești.
- Postnic² + suf. -est.

POSTNICĖȘTE adv. (Învechit; rar) Ca un pustric, în felul pustnicilor. *Unii sfîrșindu-să mucenicește, iară alții nevoindu-să postnicește. VARLAAM-IOASAF, 64^r/20.*

- Postnic² + suf. -est.

POSTNICĖ s. f. (Învechit) Viață de pustnic (și de post² sever). *Petrecu cu dînsul cu multă postnicie și răbdare. DOSOFTEI, V. s. decembrie 210^v/32. Cei ce au strălucit intru postnicie. MINEIUL (1776), 92^v/34. I-ai urmat lui... lepădîndu-te de sinei prin postnicie. Ib. 100^v/3.*

- Postnic² + suf. -ie.

PŌSTNICĂ s. f. (Învechit; rar) Femeie care duce viață de pustnic. *Strălucit-ai cu fapte bune ca o postnică credincioasă. MINEIUL (1776), 80^v/28.*

- Pl. ?
- Din slavonul ПОСТНИЦА.

POSTNOMINAL, -Ă s. n. adj. (Cuvînt) care provine dintr-o formație nominală (3). Cf. DM; M. D. ENC., DEX.

- Pl.: postnominal, -e.
- Post- + nominal.

PŌSTOCHE s. f. (Prin sudul Dobru). Pernă (mică) de obicei umplută cu paie. Cf. H II 244, COMAN, GL.

- Pl.: postochii. - Și: postăchie s. f. H II 244.
- Etimologia necunoscută.

POSTOMŌL s. n. v. podmol.

POSTOPERĂTORIU, -ŌRIE adj. Care se produce, apare, se face în urma unei operații chirurgicale. Cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: postoperatorii.
- Din fr. postopératoire.

PŌSTORINĂ s. f. v. postoroneă.

POSTORNĂCI s. m. v. păstîrnac.

POSTOROĂCĂ s. f. v. postoroneă.

POSTOROĂNCĂ s. f. v. postoroneă.

POSTORONCĂ s. f. (Regional, mai ales în Mold.) Funie, lant sau curea legate de crucea căruței și de hamuri, cu ajutorul cărora calul trage vehiculul; funie sau lant care leagă leuca de cărimbul căruței; curea, funie sau vergea de fier care ține legat capătul osiei unei căruțe de hulubă. Cf. DAMĂ, T. 11, SĂHINESCU, V. 64, TDRG, PAMFILE, I. c. 134, ȘAINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, H III 38, 171, XVI 105, 143, PASCU, C. 192. ♦ P. gen'er. (Bucov.) Funie, ștrang. Com. MARIAN, cf. I. CR. III, 88, com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI, din BILCA-RĂDĂUȚI și din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALR II/1 h 182/386. ♦ Epitet dat unui om de nimic (v. liehuca, pușlama, secătura), unui om zgircit (v. avar, zgircit, harpagon) sau unui om care vorbește penas, (v. f o n f, f o n f a i t). Cf. ȘAINEANU, D. U., CADE, MIRONESCU, S. 619, SCRIBAN, D. ♦ (Pus înaintea termenului calificat, de care se țegă prin prep. „de”) *Iar postoronea de dascălul Simeon Fosa din Tufăteni, nămai pentru că vorbește mai în ilcuri decit alții și sfircitește toată ziua la tabac, cere cîte trei hușăi pe lună. CREANGĂ, A. 16.*

- Pl.: postoroneci. - Și: postoroacă (com. din VASLUI), postoroăncă (PDRG), postorineă (PAMFILE, I. C.

134), **postoruncă** (DAMÉ, T. 11, PASCU, c. 192), **poștoruncă** (I. CR. III, 88, com. din STRAJA-RĂDAUȚI) s. f.
- Din ucr. **посторонок**, rus. **посторонка**.

POSTORUNCA s. f. v. **postoroncă**.

POSTOVIE s. f. v. **păstaie**.

POSTOVÓL s. n. v. **prostovól**.

POSTPALATÁL, -Ă adj. (Fon.; adesea substantivat, f.) (Sunet) care este articulat în partea posterioară a vălului palatului². V. **gatural**, **vélar**. Cf. CADE. *Tendința de a elimina, în anumite condiții, apendicele labiovelar al ocuziei postpalatale apare în latină, încă din epoca preistorică a limbii*. ROSETTI, I. L. R. I, 96, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

- Pl.: **postpalatali**, -e.

- Din fr. **postpalatal**.

POST-PARTUM subst., adj. (Med.) 1. Subst. Perioadă (de 6-8 săptămâni) care urmează unei nașteri; stare a lăuziei din această perioadă; lăuzie. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (Despre boli) Care apare în urma unei nașteri. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

- Din fr. **post-partum**, lat. **post partum**.

POSTPAȘOPTÍST, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f., adj. (Persoană) care aparține generației de după revoluția de la 1848 din țările române, (persoană) care a creat, a activat în perioada imediat următoare acestei revoluții.

2. Adj. Care aparține perioadei de după revoluția de la 1848 din țările române sau postpașoptiștilor (1), privitor la această perioadă sau la postpașoptiști, specific acestei perioade sau postpașoptiștilor. *Mai toți protogaoniștii lirismului postpașoptist se trag din Muntenia*. v. ROM. ianuarie 1965, 97.

- Pl.: **postpașoptiști**, -ste.

- Post-1 + **pașoptist**.

POSTPOZITÍV, -Ă adj. (Gram.; ieșit din uz) Postpus. Cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Particulă postpozitivă*. CADE, cf. SCRIBAN, D.

- Pl.: **postpozitivi**, -e.

- Din fr. **postpositif**.

POSTPOZÍȚIE s. f. (Gram.; rar) Postpunere; situație a cuvintelor, a particulelor postpuse. Cf. DN², DEX.

- Pl.: **postpoziții**. - Și: **postpoziționé** s. f. DN², DEX.

- Din fr. **postposition**.

POSTPOZÍȚIUNE s. f. v. **postpoziție**.

POSTPÚNE vb. III. Tranz. A pune, a așeza după... Cf. STAMATI, D., POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Spre deosebire de celelalte categorii, de secundare, propozițiile de acest tip sînt, în genere, postpuse regentei*. L. ROM. 1960, nr. 1, 22. ♦ Spec. (Gram.) A utiliza procedeul postpunerii. *Postpune articolul*. CADE, cf. IORDAN, L. R. A. 206, DL, DM, SCL 1960, 20, M. D. ENC., DEX.

- Prez. ind.: **postpún**.

- Post-1 + **pune** (după fr. **postposer**).

POSTPÚNERE s. f. Acțiunea de a **postpune**. *Combinarea ordinară a cuvintelor slavone nu permite o asemenea combinațiune cu postpunerea eualificativului*. ODOBESCU, s. II, 422, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. ♦ Spec. (Gram.) Așare a unui cuvînt, a unei silabe sau a altui element neaccentuat la cuvîntul precedent; encliză, (rar) postpoziție. *Modificările produse în flexiunea nominală românească sînt condiționate... de unele particularități ale limbii române cum ar fi postpunerea articolului*. SCL 1953, 146. *La femi-*

nin învinge tendința de postpunere a articolului și nu se mai spune decît Mariei. GRAUR, N. P. 143, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: **postpuneri**.

- V. **postpune**.

POSTPÚS, -Ă adj. (Gram.; despre anumite părți de vorbire) Plasat după cuvîntul pe care îl determină, (ieșit din uz) **postpozitiv**; spec. enclitic. Cf. CADE. *Legea dezvoltării articolului postpus este o lege specifică limbii române, în opoziție cu celelalte limbi române*. GRAUR, s. L. 104. *Un al doilea mijloc a fost adăugarea numelui tatălui însoțit de cuvîntul „fiu”, prepus sau postpus*. id. N. P. 73, cf. SCL 1959, 179, FD IV, 66.

- Pl.: **postpuși**, -se.

- V. **postpune**.

POST-RESTANT subst. Serviciu special care păstrează la poștă corespondența unei persoane, pînă cînd aceasta vine să și-o ridice; p. ext. indicație menționată pe plic pentru acest fel de corespondență. *Serie-mi tot la Neapol poste-restante*. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 612. *Iubitule, trimite-mi poeziile lui Alexandri, post-restante - sub literele Y. Y.* EMINESCU, G. P. 32, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. R. A. 230. *Mă duc... Adio! Salutare! Să-mi scrii: Uranus, poste-restante*. TOPÎRCEANU, P. O. 58, cf. CADE, GRAUR, E. 46, DM, M. D. ENC., DEX.

- Scris și: (după fr.) **poste-restante**, **post-restante**.

- Din fr. **poste-restante**.

POSTRÍG subst. (Învechit) 1. Ceremonia intrării cuiva în rîndul călugărilor. *S-au călugărit și la postrig i-au fost nănaș împăratul*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 63¹/1, cf. CADE, SCRIBAN, D. ♦ L o c a d j. **De postrig** = a) (despre cărți bisericești) care servește la ceremonia intrării cuiva în rîndul călugărilor. *Această sfîntă evanghelie taste a Vlădicăi Athanasie de postrig la călugărie* (a. 1697). IORGA, s. D. XIII, 211; b) (despre oameni) care aparține, prin călugărire, unei mănăstiri. *Pătru Vodă cel de apoi [Schiopol] călă au fostu episcop la Roman Agafton, de postrig de Rîșgă [Rîșca] și au datul cel parinte* (a. 1649). IORGA, s. D. XI, 75. *Noi fiind de postrig de la această mănăstire... i-am îndemnat a ne face noi ctitori* (a. 1756). URICĂRIUL, XIV, 182/23. ♦ P. ext. Mănăstire (1). *Vrură părinții de la postrig să-i aducă oasele*. ȘI deșchizînd scrierul aflată svinte moștii sândătoase. DOSOFTEI, v. s. septembrie 33¹/23.

2. Tagmă călugărească; p. gener. stare socială, rang (1). *Călugărul... să nu iasă de la postrigul lui fără de o nevoie mare*. PRAV. GOV. 104¹/19. *Călugărul nu i se cade să-l lase postrigul lui*. İP. 154¹/15. *Și-i săraciră, de rămasără cum le-u fostu postrigul, moșiei*. NECULCE, L. 119, cf. TRGE, CADE, SCRIBAN, D.

- Pl.: ?

- Din slavonul **постригъ**.

POSTRIGĂȘ s. m. (Învechit, rar) Persoană (mai ales călugăr) care ține de un postrig (2). *Ep[iscop]ul sau popa ce nu-ș va învăța cu de-adină postrigașii lui și oamenii întru-credința cea bună să se desparfă*. PRAV. GOV. 154¹/18.

- Pl.: **postrigași**.

- **Postrig** + suf. -aș.

POSTRIGÍ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se călugări. *Se vor postrigi călugări fără de învățatura părinților lor*. PRAV. GOV. 72¹/14.

- Prez, ind.: **postrigesc**.

- V. **postrig**.

POSTRÍNGĂ s. f. v. **postrungă**1.

POSTROMÁNTIC, -Ă adj. Care aparține perioadei posterioare romantismului (1), privitor la această perioadă, specific acestei perioade. *Multiplăcarea post-*

romantică a curentelor literare produce împletirea contradictorie a fenomenelor de decadență cu unele progrese ale cunoașterii artistice. s mai 1960, 91.

- Pl.: *postromantici*, -ce.
- Din fr. *postromantique*.

POSTRONÁC s. m. v. păstirnac.

POSTROVÓL s. n. v. prostovol.

POSTRŪGĂ s. f. v. păstrugă.

POSTRŪNGĂ¹ s. f. (Regional) Strungăreață (la dinți). Cf. DR. v, 288. *Cel care are un loc gol între dinții din față, o răritură între dinți, se zice că are postrungă.* ARH. OLT. XXI, 273. „Strungă” „răritură între dinți” a fost înlocuit prin „postrungă”. scl 1957, 243, cf. CIAUȘANU, GL. Ai fi bun de covrigar cu păstrunga care o ai între dinții dinainte. Com. din SĂLIȘTE-SIBIU, cf. ALR I/I h 31, LEXIC REG. 50, L. ROM. 1960, nr. 5, 35. ♦ P. a n a l. Crestătura făcută (ca semn de recunoaștere) la urechea vitelor. *Crestatul urechei se numește postrungă.* DAMÉ, T. 29, cf. ȘĂINEANU, D. U. ♦ (Regional Zăbală (care se pune în gura cailor) (Pieptani—Tirgu Jiu). ALR I 1126/839.

— Pl.: *postrungi*. — Și: *postrîngă* (UDRESCU, GL.), *păstrîngă* s. f.

— Cf. *strungă*.

POSTRŪNGĂ² s. f. v. păstrugă.

POSTSCĒNIUM s. n. Parte a unui teatru antic, situată în spatele scenei. Cf. DN², DEX.

- Pronunțat: -ni-um. — Pl.: *postsceniumuri*.
- Din lat. *postscenium*.

PŌST-SCRĪPT s. n. v. post-scriptum.

PŌST-SCRĪPTU s. n. v. post-scriptum.

PŌST-SCRĪPTUM s. n. Text care se adaugă la sfârșitul unei scrisori, după ce a fost semnată. Cf. I. GOLĒSCU, c., NEGULICI, STAMATI, D. *În scrisoare era un post-scriptum.* NEGRUZZI, s. I, 65. *Se ruga pentru binecuvîntare și se recomandă prin un post-script demoașezii.* CALENDAR (1859), 46/14, cf. PROT.-POP., N. D., BARGIANU, v. *Într-un postscriptum apoi, conjură încă o dată pe dezolată mamă să nu uite de boboci.* CARAGIALE, o. II, 119, cf. DDRP, ALEXI, W. *Postscriptum-ul i se înșiră în minte.* GİRLEANU, N. 80. *Senzația cea mare se afla totuși în post-scriptum.* REBREANU, I. 87, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Sînt nevoit să merg mai departe cu acest post-scriptum.* GALACTION, A. 106. *Un post-scriptum îl zugrăvea întreg.* C. PETRESCU, I. I, 121. *S-ar putea adăuga, dar numai parțial, post-scriptum.* IORDAN, L. R. 85, cf. id. L. R. A. 97, L. ROM. 1959, nr. 1, 87.

— Scris și: *postscriptum*. — Și: (învechit) *pŏst-scrip-tu* (POLIZU), *pŏst-scrip-tu* s. n.

— Din fr. *post-scriptum*, lat. *postscriptum*.

POSTSINCROŔN s. n. Înregistrare în studio a dialogurilor (sau cuvintelor), muzicii, zgomotelor etc. unui film cinematografic, în concordanță cu imaginea filmată în prealabil; postsincronizare. *Improvizează un postsincron la fața locului, pentru noi.* CINEMA, 1969, nr. 3, 3.

- Pl.: *postsincronuri*.
- Postverbal de la *postsincroniza*.

POSTSINCROŔNIZĂ vb. I. Tran z. (Cinema) A efectua un postsincron.

- Prez. ind.: *postsincronizez*.
- Din fr. *postsynchroniser*.

POSTSINCROŔNIZĂRE s. f. Înregistrare în studio a dialogurilor (sau cuvintelor), muzicii, zgomotelor etc. unui film cinematografic, în concordanță cu ima-

ginea filmată în prealabil; postsincron. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *postsincronizări*.
- După fr. *postsynchronisation*. Cf. *postsincroniza*.

POSTSINCROŔNIZĂT, -Ă adj. (Despre filme cinematografice) În care dialogurile (sau cuvintele), muzica, zgomotele etc. înregistrate în studio sînt puse în concordanță cu imaginea filmată în prealabil. Cf. CINEMA, 1968, nr. 4, 13.

- Pl.: *postsincronizate*.
- V. *postsincroniza*.

POSTȘCOLĂR, -Ă adj. Care urmează după absolvirea unei școli; pe care îl urmează cei care au absolvit o școală. Cf. DN², DEX.

- Pl.: *postșcolari*, -e.
- **Post-1** + școlar. Cf. fr. *post scolaire*.

POSTTŔNIC, -Ă adj. (Despre silabe sau despre sunete) Care se găsește după o silabă tonică sau după un sunet accentuat. Cf. CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *posttonici*, -ce.
- Din fr. *posttonique*.

POSTTRAUMĂTIC, -Ă adj. Care se produce, apare, se manifestă după un traumatism, ca o consecință a unui traumatism; care se face după un traumatism. *Aceste rezultate, obținute ca urmare a cercetărilor clinice efectuate în boli neurologice, reumatismale și post-traumatice, demonstrează eficiența metodei.* CONTEMP. 1961, nr. 748, 7/7, cf. L. ROM. 1962, nr. 4, 390.

- Pl.: *posttraumatici*, -ce.
- **Post-1** + *traumatic*.

POSTULĂ vb. I. Tran z. (Livresc) 1. A cere (cu stăruință), a solicita. Cf. PROT.-POP., N. D., BARGIANU, v. *Cel care... era respins de pretulindeni, ca neavînd educațiunea cerută pentru slujba pe care o postula, astăzi e omul de știință, învîțatul timpului.* ARHIVA, II, 328, cf. ALEXI, W., CADE.

2. A considera, a formula sau a propune ca postulat (2), a da caracter de postulat. *Romanele lui Fogazzaro postulează identic conflictul dintre pasiune și rațiune și-l rezolvă în sensul datoriei.* LOVINESCU, c. IV, 121. *Alții puneau în circulație cele mai fantastice și extravagante idei asupra trecutului, postulînd adevărate „profeții asupra trecutului”.* D. GUSTI, P. A. 79. *Concepția lui Burckhardt... postula ca orice semn de viață nouă în artă, literatură și politică, să fie considerat ca o manifestare a spiritului modern.* OȚETEĂ, R. 31. *Ambele spețe de metafore postulează o anumită identitate între două obiecte.* VIANU, M. 44. *Dezvoltarea spirituală, pe care idealistii o postulau la temelie lumii, asigură spiritului ascensiunea acestuia.* id. P. 84. *Marea identitate dintre realitate și logică postulată cu atîta insistență din partea unor logicieni rămîne un simplu deziderat.* BLAGA, Z. 153. *În realismul socialist omul nu este postulat doar ca o ființă rațională, ci și ca cineva care, prin ajungerea la conștiința solidarității, se rezolvă ca destin istoric.* CONTEMP. 1958, nr. 589, 6/2, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

- Prez. ind.: *postulez*.
- Din fr. *postuler*.

POSTULĂNT, -Ă s. m. și f. (Astăzi rar) Persoană care solicită un post² (1), care aspiră să ocupe o slujbă, o demnitate etc. *Postulanți [la domnie] se găsea din toate părțile.* Russo, s. 122. *Postulantul nu cunoaște limbajul diplomației ciocoiești.* FILIMON, o. I, 168, cf. PROT.-POP., N. D. *Vezi ceva? — Un soi de fînțari morți de foame... (Să juri că-s postulanți).* ALECSANDRI, T. I, 427. *Au umplut facultățile de drept și cifra advocaților și postulanților de funcțiuni.* MAIORESCU, D. I, 436. *Postulantul de ieri nu mai are aceeași atitudine.* ARHIVA, II, 327. *Cînd vorbea... vreunui*

biet datornic ori postuland, nu se uita niciodată în fața omului, ci tot pieziș. D. ZAMFIRESCU, T. S. 12, cf. ALEXI, W. După o așteptare de două ceasuri în anticamera plină de postulanți, Andrei pătrunsesse la ministru. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 189, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. În ultimul an de carte, acești postulanți aveau grijă să-și fixeze cu grăsimă cărarea părului nespălat. P. CONSTANT, O. 127. Celălalt ripostă după o scurtă nedumerire, ... ca un șef de autoritate care ar respinge un postulant necalificat prin studiile lui. CAMIL PETRESCU, N. 59.

— Pl.: postulanți, -te.

— Din fr. postuland.

POSTULĂRE s. f. (Rar) Faptul de a postula (2). La originea operii stă postularea idealistă a scopului urmărit. VIANU, P. 177.

— Pl.: postulări.

— V. postula.

POSTULĂT s. n. 1. (Astăzi rar) Cerere; cerință, deziderat; condiție. Mie mi se vede că tot meșteșugul distilației la aceste trei postulate se răduce... INV. VIN. 87/22, cf. BĂRCIANU, V. Părtinirea sa pentru tendințele curentului nemesc... și-o arată ministeriul... prin nebăgarea în samă sau chiar contrarierea postulatelor formulate și apărute de autonomiștii bucovineni. SBIERA, F. S. 251, cf. ALEXI, W. Școala poate înfăptui acest postulat numai dacă deșteaptă dragostea și interesul viitorilor agronomi pentru știința ce îmbrățișează. ENC. AGR. I, 101. Pădurile se plantează fiind seama de postulatele silvotehnice, pe fișii întinse. CONTEMP. 1948, nr. 113, 1/1.

2. (Mat.) Principiu recunoscut ca adevărat, de la care se pleacă într-o demonstrație; (Logică) enunț considerat ca prim în cadrul unui sistem deductiv; (sens curent) enunț care nu poate fi demonstrat, care nu e evident prin el însuși, dar care (prin convenție) e considerat drept adevărat și fundamental). *Postulatum* lui Euclid. G. POP, G. 25, cf. STAMATI, D., DDRF. În realitate, cosmopolitismul este o simplă iluzie intelectuală și un postulat necesar pentru judecata care urmează după logica transcendentă. PETICĂ, O. 409. Credința în determinism, adică legătura necesară între efect și cauză este, cum vom vedea, însuși postulatul științei. MARINESCU, P. A. 70, cf. ȘĂINEANU, D. U. Unitatea psihologică este uneori numai un postulat al artei clasice, dezmințit de realitate. LOVINESCU, C. V, 176. La rîndu-i, însă, aplica același postulat al autorității în propria familie și față de subalterni. CĂLINESCU, E. 22. Institutul internațional... pornește de la fapte și nu de la anumite postulate. D. GUSTI, P. A. 371, cf. IORDAN, L. R. A. 165. Era un postulat al poeticeț naturaliste credința că adevărul sufletelor și al morăurilor poate fi surprins mai bine în schița instantanee, în secțiunea de viață. VIANU, A. P. 322. Metoda de cercetare inductivă... nu mai pleacă de la postulate indemonstrabile, ci de la cunoscut la necunoscut. OȚEȚA, R. 318, cf. 111, BLAGA, Z. 60. Joseph de Maistre pleacă de la două postulate, care vor fi premisele întregii sale filozofii politice: unitatea și continuitatea. RALEA, F. 39. De la Kant, care a apăsat în mod special asupra identității eului, simțul comun admite necontrolat acest postulat. id. s. T. II, 118. El pornește, ca de la un postulat, de la teza progresului. CONTEMP. 1953, nr. 330, 5/5. Principiul inerției... constituie ceea ce se numește în logică un postulat. CIȘMAN, FIZ. I, 130, cf. 198. În medicină, ca și în alte științe, nenumărate postulate de acest gen au fost răsturnate. PREDĂ, R. 480. Cei care au împărtășit acest postulat artistic, fără să fie însă dublași de un talent autentic, n-au creat opere durabile. s mai 1960, 95. Postulatul lui Euclid a provocat multe discuții și cercetări. GEOMETRIE VIII, 69. Această propoziție are în teoria glosematică valoare de postulat. L. ROM. 1966, 119.

— Pl.: postulate. — Și: (învechit) postulatum subst.

— Din fr. postulat, lat. postulatum.

POSTULĂȚIV, -Ă adj. (Rar) Care se referă la un postulat (2), care are caracteristicile acestuia. De aici vine caracterul postulatativ pe care îl îmbracă principiul unic al raționamentului de inducție. JOJA, S. L. 156, cf. DEX.

— Pl.: postulativi, -e.

— Postulat + suf. -iv.

POSTULĂTUM subst. v. postulat.

POSTULĂȚIE s. f. (Învechit, rar) Cerere, solicitare (stăruitoare). Cf. PROT.-POP., N. D.

— Pl.: postulații.

— Din fr. postulation.

POSTULÉȚ¹ s. n. (Rar) Diminutiv al lui post² (I). Cf. DDRF.

— Pl.: postulețe.

— Post² + suf. -uleț.

POSTULÉȚ² s. n. (Rar) Diminutiv al lui post³. Cf. DDRF.

— Pl.: postulețe.

— Post³ + suf. -uleț.

POSTŪM, -Ă adj. 1. (Jur.; adesea substantivat) (Copil) născut după moartea tatălui său. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, V., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Iși crește nepotul postum. LOVINESCU, S. I, 3, cf. DM, DN², DEX.

2. (Despre opere literare, muzicale, științifice etc.) Care este dat la iyeală, care este publicat pentru prima oară după moartea autorului. *Fragmentele publicate după manuscrisul său postum.* MAIORESCU, CR. III, 44. *Las doamnei Șvarf în urma mea „un nume” Și-n loc de bani... Un geamantan cu opere postume.* TOPÎRCEANU, P. O. 96. *Materialul poetic postum... abia acum se dezvăluie într-o bogăție copleșitoare.* SADOVEANU, E. 83. *Una din poeziile postume ale poetului.* CL 1957, 229. ◇ (Substantivat, f.) Este oare această postumă dusă de Eminescu pînă la forma definitivă voită de el? IBRĂILEANU, S. L. 223, cf. id. s. 150. *Cercul postumelor se lărgeste în cele cinci ediții maioresciene.* VIANU, L. R. 38. ◇ (Adverbial) Nici unul dintre acești tineri îndrăciți sau euforici dispăruți nu a înviat ca să arate postum ce-ar mai fi fost în stare să producă. BLAGA, Z. 233.

3. P. g e n e r. Care are loc, se produce, apare, se manifestă, se atribuie după moartea celui la care se referă. Pentru a-i răpi chiar gloria postumă, ei răspîndeau acum în popor odioasa anecdotă. HASDEU, I. V. 167. De această onoare postumă nu poate scăpa nici un om de talent. CARAGIALE, O. III, 13, cf. DDRF. [Artiști] ca ei ne apar, în imaginație și în aureolă postumă, drept cei mai caracteristici copii ai familiei. GALACTION, A. 311. Nu... de dragul gloriei postume, Ci pentru voi am făurit anume Strălucitoarea mea filozofie. TOPÎRCEANU, P. O. 91. [Poetul] pe soclul său, e amenințat să asiste la o ultimă tragedie postumă a sa. SADOVEANU, O. IX, 260. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cu glas postum citește, citește-ntruna bardul. Scandeață cu emfază.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. I, 45. *Eu sînt un sarcofag de note îmbălsămate, Un album în care-o primadonă moartă Dă Gratis Un concert postum.* TOPÎRCEANU, P. O. 84. *Ele trec prin viață, rătăcind ca suflete postume în toate locurile elegante.* v. ROM. aprilie 1954, 63.

— Pl.: postumi, -e.

— Din fr. posthume, lat. postumus.

POSTUMITATE s. f. (Livresc) Caracterul a ceea ce este postum (2), calitatea de a fi postum; perioadă care urmează după moartea cuiva. Este oare această postumă dusă de Eminescu pînă la forma definitivă voită de el? Nu apare postumitatea ei și în redactare? IBRĂILEANU, S. L. 223. *Se aplică aproape dubla postumitate a autorului.* LOVINESCU, S. II, 6. *A și început balul mascat al postumității lui Ibrăileanu.* TEODOREANU, M. U. 53. *Scritorul... nu cunoaște vîrstă. Sav*

dacă cunoaște una, ea nu poate să fie decât postumitatea. PERPESSICIUS, M. IV, 314, cf. III, 384, DEX.

— Postum + suf. -itate.

POSTUNIVERSITAR, -Ă adj. Care urmează după studiile făcute la universitate, după absolvirea universității; pe care îl urmează cei care au absolvit universitatea. *Concursul de admitere... la învățământul post-universitar de ingineri economiști se va ține în ziua de 10 noiembrie.* ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4973, cf. L. ROM. 1962, nr. 4, 390, DEX.

— Pl.: postuniversitari, -e.

— Post- + universitar.

POSTURĂ s. f. 1. (Astăzi rar) Atitudine, ținută, poziție în care se află corpul omenesc sau alte corpuri la un moment dat. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Streinul se repede la ușă... și ia în fața mea o postură înfepată.* GHICA, ap. CADE, cf. BĂRCIANU, V., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. Situație deosebită (în raport cu cea obișnuită) în care se găsește cineva (sau ceva) la un moment dat; atitudine deosebită (în raport cu cea obișnuită) pe care cineva o adoptă la un moment dat. *Însăși Austria a spus curat la închiderea formală a conferințelor... că ea rămîne în postură armată așteptînd.* ROM. LIT. 279/13. *Ilustrul răposat e înfășțat în postura unui orator care salută cu modestie publicul.* CARAGIALE, O. III, 81, cf. DDRF. *El se analizează pe sine, fie că analizează pe alții (... în diverse posturi morale trăite ori ipotetice).* IBRĂILEANU, S. L. 12. *Fiind celibatar îi plăcea să se pună în postura unui cavalier galant.* VLASIU, D. 111. *În ce postură deci se afla acum Ipsilanti față de stăpînii săi?* C. GANE, TR. V. 122. *Acum sînt în postura tragică de a nu-mi putea hrăni familia.* CĂLINESCU, E. O. I, 97, cf. II, 44. *Găsea... o satisfacție amară în postura de victimă a tuturor împrăjărilor potrivnice.* v. ROM. iunie 1954, 161. *Nici una din figurile eclesiastice din roman nu este arătată niciodată în postură de adevărat preot.* LL I, 132. *Își împreună mîinile în față într-o postură involuntară de duhovnic.* PREDĂ, R. 147, cf. DM. *Cu toată postura de naufragiată, nu renunță la prestața ei didactică.* IL IANUARIE 1961, 6. *Ciocănel, în postura de doctor, exprimă neocoltul această critică.* v. ROM. ianuarie 1963, 88. *Sosiți la vreme, doamnă, sînt în nefericită Postură a celui care-a pierdut o bătălie.* T IULIE 1964, 42, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: posturi.

— Din fr. posture.

POSTVERBAL, -Ă adj. (Lingv.; adesea substantivat, n.) (Cuvînt) format (prin derivare regresivă) de la un verb. *Uneori forma substantivului postverbal e identică cu persoana a treia a indicativului verbului respectiv.* PUȘCARIU, L. R. I, 50. *Derivatul postverbal e mai strîns legat de cuvîntul bază, mai apropiat de el decât unul cu afix.* GRAUR, F. L. 153, cf. id. E. 44. *Derivatele regresive postverbale sînt foarte frecvente în limba română.* SCL 1954, 305. *Prepoziția „la”... se folosește rar... în locuțiunile prepoziționale construite cu adjective postverbale.* SG II, 101, cf. DM, M, D. ENC., DEX.

— Pl.: postverbali, -e.

— Din fr. postverbal.

POSUZ subst. (Regional; în expr.) A se pune cu posuzul = a se apuca în mod serios de ceva, a depune eforturi susținute pentru realizarea unei acțiuni (Mățau—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL. *Se pune cu posuzul pe carte.* id. ib.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POȘI s. n. (Învechit și regional) Un fel de turban de mătase neagră (brodată cu fir); p. gener. turban; p. ext. basma; tulpan; broboadă; șal. *Cine-i ăla cu capot roșu Cu-atîtea arme; ce-și lasă poșu Pe o sprîn-*

ceană ca un haiduc? BOLLIAC, O. 146, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Peste poșul cel din cap Tu ți-ai pune un calpac.* POP., ap. ȘIO II, 297. *De n-ai spune cu dreptate, Pinzele sî se-negrească Ca rasa călugărească Și ca poșu de la gît!* MAT. FOLK. 84, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 165. [Bărbații] purtau poșă, un șal de lîină făcut de femei. ALR II 3352/47.

— Pl.: poșe și poșuri. — Și: (regional) pōșă s. f.

— Din bg. ПОШ. — Poșă < scr. poșa.

POȘ² s. n. (Regional) Alică de dimensiune mijlocie sau mare, folosită la vînațoare, poștă²; p. ext. bucată de fier folosită în loc de alică. Cf. DDRF. *Mitruț și-a încins tașca cu poșuri și... și-a luat și pușca cu dînsul.* LUC. VII, 218, cf. CHRITESCU, GR. 253, SCRIBAN, D. *Proiectilul trebuie să lovească organe vitale și... poșurile sau poștele nu trebuie folosite în nici un caz.* vîn. PESC. IULIE 1962, 9. *Ia văcarul vro doi sfanți... și-i taie de-i face poșuri, umple pușca.* ȘEZ. XXIV, 26. ♦ (Prin nordul Munt.; în formă pos) Glonț (de vînațoare), cartuș. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: poșuri. — Și: pos s. n. RĂDULESCU-CODIN.

— Cf. poștă².

POȘ³ s. n. v. poșă¹.

POȘĂR s. n. v. pojâr.

POȘĂRCĂ s. f. v. poștreă.

PÔȘĂ¹ s. f. (Regional) Corp cilindric făcut din (tulpină de) papură sau pipirig, legat de sfoara priponului de pescuit, la distanțe aproximativ egale, cu scopul de a ține priponul la suprafața apei. *La capătul de la larg se leagă cu o sfoară lungă o „tîvgă” sau „troacă” (o tîrtăcuță uscată) sau o „poșă”, adică o geamandură de papură care plutește la suprafața apei.* ANTIPA, P. 309. *Sînt... legate din distanță în distanță... o serie de tîvgi sau geamandure de papură sau de țipirig zise „poșuri”, cari țin priponul să plutească.* id. ib. 312. *Aceasta are o frînghie cu plute sau cu alte corpuri plutitoare ca d. ex. mici pușe de țipirig sau de papură.* id. ib. 451.

— Pl.: poșe. — Și: poș (pl. poșuri), puș (ANTIPA, P. 460) s. n., pūșă (id. ib.) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. fr. poche.

PÔȘĂ² s. f. v. poșă¹.

POȘĂLĂTĂTE s. f. (Regional) Om ticălos sau care nu este bun de nimic. *Fire-ar a dracului de zi, în care mă-nrudii eu cu tine, poșălătatea oșilor și nemîncășilor.* IOVESCU, N. 235. *Și dacă știa, de ce nu mi-a spus, ca să nu mai intru în cursă cu poșălătatea lui Cocărâl? Nu mă făceam de risul lumii.* id. ib. 256. *E o poșălătate; ar dormi toată ziua.* UDRESCU, GL.

— Pl.: poșălătăți.

— Etimologia necunoscută.

POȘCALĂU subst. (Prin Bucov.) Pieptar sau cojoc făcut din piele de oaie de calitate inferioară; (regional) poașcă¹ (1), poștin. Cf. ȘEZ. V, 118.

— Pl.: ?

— Poașcă¹ + suf. -alău.

POȘCĂR s. m. (Regional) Cojocar (Mircești—Iași). CV 1951, nr. 9—10, 46.

— Pl.: poșcări.

— Poașcă¹ + suf. -ar.

PÔȘCE s. f. (Regional) Căpiță de fin (Șteiu—Hațeg). ALR I 934/116.

— Pl.: poșce.

— Cf. p o ș¹.

PÔȘCHINĂ s. f. (Regional) Cojoc vechi. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: poșchine.

— Poașcă¹ + suf. -ină.

POȘCOLIT, -Ă adj. (Prin sud-vestul Munt.; despre oameni bătrâni) Slab și zbircit; (despre fructe) uscat. Cf. I. CR. VII, 51.

- Pl.: *poșcolîți, -te.*
- Cf. *poșcolîți*.

POȘERCĂ s.f. v. *poșireă*.

POȘETĂR s.m. (Rar) Meseriaș care confecționează poșete. Cf. L. ROM. 1961, nr. 3, 235.

- Pl.: *poșetari.*
- *Poșetă* + suf. *-ar.*

POȘETĂ s.f. Un fel de pungă, de mărime și de forme diferite, confecționată din piele, material plastic etc., de obicei prevăzută cu o încuietorie (cu clapă), în care femeile țin acte, bani și diferite accesorii de toaletă; geantă. *A scos din poșetă un plic uzat.* CAZIMIR, GR. 37. *Rămîne pe gînduri, pe urmă scoate poșeta și iscălește ceul.* CAMIL PETRESCU, T. III, 40. *Deschizînd și închizînd încuietoria poșetei de baga, dădu din umeri.* C. PETRESCU, I. I, 10. *Doamna deschise poșeta, își pudră nasul, își roși buzele.* id. ib. II, 245. *Puse scrisoarea în poșetă.* BRĂESCU, O. A. I, 6. *Mi-am adus aminte că n-aveai un ban în poșetă și că probabil te-au dat jos pe undeva în vreo gară.* SEBASTIAN, T. 347. *Deschise poșeta și începu a cotrobăi prin ea.* SADOVEANU, O. VII, 494. *Are poșetă, și în poșetă, oglindă, un harap de celuloid, o batistă, doi nasturi.* ARGHEZI, C. J. 144. *N-avea nici un ac și nici o poșetă.* CĂLINESCU, S. 369. *Umbă în poșetă, scoase o batistă albă și-și șterse nasul cîrn.* STANCU, R. A. IV, 277. *Necunoscuta scoțocea în poșetă, după bani.* VINEA, L. I, 9. *În mica ei poșetă neagră ascunsesse bucăcița de hîrtie roz cu care își înroșise pușin obrazii.* BARBU, P. 173.

- Pl.: *poșete.*
- Din fr. *pochette.*

POȘEZĂTIV adj. (Gram.; învechit; în sintagma) *Pronume poșezătiv* = pronume posesiv. Cf. SFC IV, 93.

- Pl.: *poșezătive.* — Și: *poșezătiv* adj. SFC IV, 93.
- Cf. *posesiv.*

POȘEZĂTIV adj. v. *poșezătiv.*

POȘGĂNIE s. f. 1. (Cu sens colectiv) Larvele insectei *Sciara miliaris*, care stau agățate una de alta în număr foarte mare, tirindu-se pe pămînt ca un șarpe. Cf. MARIAN, INS. 330, SIMIONESCU, F. R. 366.

2. (Transilv.; în formele *pojgane, pojgarnie, projganie*) Adunătură, mulțime (de copii). Cf. VICIU, GL., COMAN, GL. *Are o projganie de copii.* MAT. DIALECT. I, 286.

3. (Regional; în forma *pojganie*) Rudă, rudenie (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAȘCA, GL.

- Pl.: *poșganii.* — Și: *pojgăne* (VICIU, GL.), *pojgănie* (PAȘCA, GL.), *pojgărnii* (COMAN, GL.), *projgănie* s. f.

— Etimologia necunoscută.

POȘGHÎ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se forma, a apărea, a acoperi ca o pojghită (1). *Ochii lui Căliman se turburară; ca o pielîță gălbuie i se poșghi pe albul lor.* DELAVRANCEA, T. 168.

- Prez. ind. pers. 3: *poșghește.*
- Etimologia necunoscută. Cf. *pojghie, pojghită.*

POȘGHÎȚĂ s. f. v. *pojghită.*

POȘICĂLÎ vb. IV. Intranz. (Regional) A pierde timpul cu lucruri mărunte (Girișu Negru—Salonta). LEXIC REG. II, 87.

- Prez. ind.: *poșicălesc.*
- Etimologia necunoscută.

POȘIDIC, -Ă subst. (Învechit și regional) 1. S. m. și f. (Rar la f.) Copil mic (slab dezvoltat). Cf. POLIZU. *Hai să ne întorcem acasă, să dăm poșindicul ăsta pe mîna unei femei.* CARAGIALE, O. I, 118, cf. DDRF, BARCIANU. *Poșidica tatii.* în SCL 1971, 409, cf. DR. III, 716, A v 15, 16. *Și tu te-apuci de treabă, poșodicule?* MAT. DIALECT. I, 187, cf. 88, GLOSAR REG., com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, din FRATA-TURDA și din MONOR-REGHIN. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Niște poșidici de copii de 3-4 ani.* MAT. DIALECT. I, 187. ◊ (Depreciativ; adesea cu sens colectiv) Copil în pragul adolescenței; tînăr. Cf. LB, POLIZU, LM. *Mai încurcă lumea cîteva fetișcane, mai poșidic, ce nu s-au prins în horă.* DELAVRANCEA, S. 40, cf. TDRG. *Ies la joc tîti poșidicurile ni-ntrébati di nîmi.* GRAIUL, I, 447, cf. COMAN, GL., A v 15, 16, com. din ZAGRA-NĂSĂUD. ◊ (Adesea cu sens colectiv) Persoană scundă, pipernicită, neputincioasă, urîtă; p. e x t. om de nimic, ticălos, netrebnic. Cf. LB, LM, ALEXI, W. *S-au dus temelile neamului. Le-a urmat poșidicu și sărăcița.* KLOPȘTOCK, F. 335, cf. 72. *Dar știți cui hotărseră s-o dea de nevastă frații lui? Unui țigan, ... un poșidic, de nici nu te-ai fi uitat la el.* RĂDULESCU-CODIN, I. 219. ◊ (Adjectival) *Eu mă țin Că sînt voinic Fetele-mi zie Boșantice.* BÎBICESCU, P. P. 207, cf. RĂDULESCU-CODIN. *Auleo, mă simt voinic, Fetele-mi zie poșintic.* ȘEZ. XIX, 77, cf. A VI 4, com. din MORĂRENI-REGHIN. ◊ (Regional; în forma *pusiutic*) Om mic de statură și gras. Cf. ȘEZ. VII, 183.

2. S. n. (La sg. cu sens colectiv) Mulțime, droaie (de copii mici); p. e x t. mulțime de animale mărunte. *Stăpînul meu nu băga în seamă poșidicul de vînat ce-i tot ieșea înainte.* INSPIRESCU, L. 288. *O casă de copii! Cu două mîni hrănește ea atîta pojdic?* CONTEMPORANUL, VI₁, 498. *Mihai urmează a îmbrățișa pojdicul, oprindu-se la fiecare.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 28, cf. ANTIPA, P. 788, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 43. *Ce să le facă biata fată la atîtea poșidichii dă copii, că ea n-avea șeapte lișe.* ȘEZ. III, 74, cf. 85. *Nu mai știe încotro sî și cîrniasii di-atîta pojdic... era băieț acolu, nu ceva.* ib. VI, 1, cf. VASILIU, P. L. 26, I. CR. VI, 251. *Am prins un borș de poșodic, adecă pești mici.* Com. din BILCA-RĂDĂUȚI, com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *S-adunase pojdic de lume să vadă ce-a ars și de unde a luat foc.* UDRESCU, GL.

- Pl.: (1) *poșidici* și (2) *poșidicuri.* — Și: (Învechit) *poșindic* (LB, TDRG), *poșindoc* (LB, BARCIANU), *poșondic* (LB, POLIZU) s. m., (regional) *poșidichlu* (BÎBICESCU, P. P. 207) s. n., *poșintic* s. m., *poșidie* (I. CR. VI, 251), *poșidichlu* s. n., *poșindic*, *poșindoc* (BARCIANU), *poșodoc* (DR. III, 716) s. m., *poșodic* s. m., s. n., *poșodie* (com. din ZAGRA-NĂSĂUD) s. n., *poșotie* (A v 15, GLOSAR REG.) s. m., *pojatic*, *pojdic* s. n., *pojodie* (SCRIBAN, D., GLOSAR REG.), *pusiutic* (ȘEZ. VII, 183), *boșantice* (DR. III, 716), *boșindoc* (ib.), *boșudoc* (ib.), *foșodie* (ib.) s. m.

— Din magh. *posodék.*

POȘIDÎCHIU s. m. v. *poșidic.*

POȘIDIE s. f. (Regional) Mulțime, droaie (gălăgioasă) de copii sau de oameni. Cf. PAMFILE, J. III, 93, ȘEZ. XVIII, 293.

- Cf. *poșidic, pojijie.*

POȘINDIC s. m. v. *poșidic.*

POȘINDOC s. m. v. *poșidic.*

POȘINTIC s. m. v. *poșidic.*

POȘIRCĂR s. m. (Prin nord-vestul Munt.) Persoană care cumpără sau vinde poșircă (2). Cf. UDRESCU, GL.

- Pl.: *poșircari.*
- *Poșireă* + suf. *-ar.*

POȘIRCĂ s. f. 1. Prune fermentate în vederea distilării țuicii; drojdie rămasă de la distilarea țuicii. Cf. CIHAC, II, 280, LM, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., RĂDULESCU-CODIN, ALR SN I h 251/791. ♦ (Prin nord-estul Olt.; în forma *poșercă*) Fiertură făcută din semințe de dovleac sau de cînepă pisate mărunt și cernute; (regional) lapte de bou. Cf. CIAUȘANU, v. 190.

2. Băutură alcoolică slabă sau de proastă calitate; (regional) holercă, liur, zemurcă. V. p o a ș c ă². *Gilgți pe gît la vale poșircă trezită și drojdiile-năcrite*. JIPESCU, ap. CADE. *Vasul... coprină ambrozie sau poșircă de vin acru*. MACEDONSKI, O. I, 151, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 162, CHIRIȚESCU, GR. 253. *Vin, patru bani ocaua...* — *Poșircă!* DELAVRANCEA, O. II, 291, cf. ARHIVA, XXVIII, 240. *Ne căra prin cine știe ce fund de mahala, să ne cătrânească cu vreo poșircă mucegăită și tulbure*. M. I. CARAGIALE, C. 60. *Politica noastră nu face nici cît un pahar de poșircă*. CAMIL PETRESCU, T. II, 521. *Dar ne-o dă îndoită gata, cu apă, mă... poșircă goală... un ban nu cîștigăm la băutura*. id. O. I, 78. *Vinul... care se vinde, poșircă, la o crișmă dincolo de cimitirul morșilor*. TEODOREANU, M. U. 151, cf. BUL. FIL. IV, 121, IORDAN, STIL. 368. *Găsești la circumă spirt de păpușoi ori vin adus mai dinspre munte — poșircă spelbă*. STANCU, D. 50. *Numai Nistor se îmbată cu poșircă și oprește vinul cel mai bun la urmă*. v. ROM. august 1954, 60. *După ce că e poșircă, vinul ăsta mai e și călduț*. PREDA, R. 235. *Beau că e bună o țuică de prună, alminteri poșircă de-aiu nu beau*. v. ROM. septembrie 1962, 47. *Nu bragă, măă, poșircă!* TEODORESCU, P. P. 121, cf. CHEST. VIII 96/12, 112/17. *Vin rău, poșuarcă*. ALR SN I h 241/682. ♦ Fig. *Vehemența și agresivitatea stilului își diluau veninul în poșirca generalităților și a considerentelor abstracte*. VINEA, L. I, 119. ♦ P. e x t. (Rar) Apă murdară. *Apoi întreaga herghelie o pornea înapoi, îngreuiată de poșirca suptă, stămpărată de arsura lăuntrică*. CONV. LIT. XLIV¹, 205.

— Pl. : poșirci. — Și : (regional) poșarcă (SCRIBAN, D.), poșercă (CADE, CIAUȘANU, v. 190), poșircă, poșoărcă (SCRIBAN, D.), pojdărcă (BUL. FIL. IV, 121), pușoărcă (PAMFILE, J. II, 162) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. piș a.

POȘIRCĂRIE s. f. (Prin nord-vestul Munt.) 1. Cantitate mare de poșircă (1). *A strîns atîta poșircărie că nici cu două cazane n-o poate fabrica*. UDRESCU, GL.

2. Negustorie de poșircă (2); afaceri cu poșircă. *S-a apucat de poșircărie*. UDRESCU, GL.

— Poșircă + suf. -ărie.

POȘIDIC s. n. v. poșdic.

POȘIDICHIU s. n. v. poșdic.

POȘINDIC s. m. v. poșdic.

POȘINDOC s. m. v. poșdic.

POȘIRCĂ s. f. v. poșircă.

POȘIRLIC subst. (Prin sud-estul Transilv.) „Poșdic”. Cf. DR. III, 716.

— Cf. p o ș i d i c.

POȘLENÉR s. m. v. poșlinar.

POȘLETE subst. v. poșlet.

POȘLINĂR s. m. (Învechit) Persoană care încasa poșlina. Cf. CIHAC, II, 281, JAHRESBER. XXVI, 37. *Cu călămărite în brîu ca poșlinarii noștri cei vechi*. ap. TDRG. *Poșlinarul de acolo era în drept a le încasa un plus de taxe, ce trebuia să-l plătească exportatorul*.

N. A. BOGDAN, C. M. 165, cf. T. PAPAĞI, C. L., SCRIBAN, D.

— Pl. : poșlinari. — Și : poșlenér s. m. T. PAPAĞI, C. L.

— Poșlină + suf. -ar.

POȘLINĂ s. f. (Învechit) Taxă de export pentru cereale și vite. Cf. CIHAC, II, 281, TDRG, JAHRESBER. XXVI, 37. *Din vremi mai vechi, chiar și pînă în epoca lui Mihai Sturza Vodă, nu cuprindea și taxele ce erau așezate asupra trecerii vitelor peste hotare, numite poșlină*. N. A. BOGDAN, C. M. 165, cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : poșline.

— Din rus. ПОШЛИНА.

POȘMĂG¹ s. m. v. posmag.

POȘMĂG² subst. (Regional) Căpiță de fin (Zagra — Năsăud). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. p o ș¹, p o ș c e.

POȘMINDRI vb. IV v. posmindri.

POȘMINDRIE s. f. (Prin Ban.; cu sens colectiv) Glume. *Cînd înșiep ei la poșmindrie*. L. COSTIN, GR. BĂN. 165, cf. cv 1950, nr. 5, 32.

— Poșmindri + suf. -ie.

POȘMOĂGĂ s. f. v. posmoagă.

POȘMÓGEA s. m. (sg.) (Prin nord-estul Olt.) Om bătrîn lipsit de puteri, neputincios, prăpădit, hodorogit; (regional) posmoagă. Cf. LEXIC REG. II, 16.

— Cf. p o ș m o a g ă.

POȘMÓL subst. v. posmol².

POȘMÓTE s. f. (Prin Bucov.; în expr.) A veni cu toată poșmotea = a veni cu toții, cu mic cu mare. Cf. SCRIBAN, D.

— Cf. poșidic, poșidie.

POȘOĂR s. n. Foaie de carton sau placă de metal, de lemn etc. pe care a fost decupat un ornament, o literă, o cifră pentru a servi ca șablon. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl. : poșoare.

— Din fr. pocheir.

POȘOĂRCĂ s. f. v. poșircă.

POȘODÉC s. m. v. poșdic.

POȘODIC s. m., s. n. v. poșdic.

POȘODIC s. n. v. poșdic.

POȘOLÓG subst. (Regional) Bucată (mare) din ceva; (regional) poșomog (1) (Suseni — Gheorghieni). Cf. VICIU, COL. 185. *Ne mai cinstește gazda C-un poșolog bun de porc, Nouă ni se pare că-î porcu-ntreg*. id. ib., cf. 203.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. p o ș².

POȘOMÓC s. m. v. poșomog.

POȘOMÓG subst. 1. Subst. (Prin Transilv.) Poșolog. Cf. VICIU, COL. 203.

2. S. m. pl. (Regional) Fire de cînepă răsărite tîrziu și nedezvoltate sau rămase după recoltat; (popular) poghircă (1), (regional) birzoci. *Porghicii... în Ardeal birzocii, poșomogii sau podbicii sînt firele de cînepă cari n-au putut crește mari*. PAMFILE, I. C. 203, cf. id. A. R. 170, JAHRESBER. XIX, 93, VICIU, GL.

3. S. m. (Regional; în forma *poșomoc*) Epitet dat unui om mic de statură (care merge împiedicîndu-se) (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl. : poșomogi. — Și : poșomóc s. m. COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. p o ș².

POȘONDI C s. m. v. poșdic.

POȘONFİR s. m. (Regional) Șef de post (de jandarmi) (Frătăuții Vechi—Rădăuți). Cf. L. ROM. 1960, nr. 3, 80.

— Pl. : poșonfiri.

— Din germ. Postanführer.

POȘOR s. m., s. n. v. porcușor.

POȘORÉL subst. (Prin Ban. și prin sud-vestul Transilv.) Diminutiv al lui **POȘOR**. V. **porcușor** (4). Cf. ALR I 933/69, ALR SN I h 131/105.

— Pl. : ?

— Poșor + suf. -el.

POȘORÍ vb. IV v. porșori.

POȘORÍ vb. IV v. porșori.

POȘOTÍ C s. m. v. poșdic.

POȘOVAICĂ s. f. 1. (Ban.) Glumă; p. ext. minună (1); înșelătorie. Cf. CADE, com. din BANAT și din ORAȘA, L. COSTIN, GR. BĂN. 166. ♦ L. o. c. v. d. **A umbra cu poșovalca** = a minți; a înșela. Cf. CADE, com. din BANAT și din ORAȘA, L. COSTIN, GR. BĂN. 166. COMAN, GL. 83.

2. (Prin Ban.) Piedică (ce se pune cuiva ca să cadă). Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 17.

3. (Art.) Numele mai multor dansuri populare (din zona Caransebeșului, Făgărașului etc.), de tipul brîului, hațeganei ori asemănător cu călușarii, cu mișcare în general vioaie; melodii după care se execută aceste dansuri. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. 81, PAMFILE, J. III, 11, VARONE, D. 125, H XVII 19, 142, XVIII 27, 48, 284, com. din BANAT și din ORAȘA. *Ei au niște jocuri a lor proprii, asemenea jocului numit poșovalca*. NOVACOVICIU, ap. CADE, cf. LEXIC REG. II, 52. ♦ (Prin Ban.) Epitet dat unui om care merge legănat. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 166.

— Pl. : ? — Și : poșovoálcă s. f. M. D. ENC., DEX, NOVACOVICIU, C. B. I, 17.

— Cf. poșovái.

POȘOVÁLĂ s. f. v. poșoveală.

POȘOVÁLCĂ s. f. (Regional) Urdă nefiartă bine (Runcu Salvei—Năsăud). Cf. CHEST. v 84/67. ♦ (În forma *poșovarcă*) Lapte smîntînos (Runcu Salvei—Năsăud). CHEST. v 104/67.

— Și : poșovărcă s. f. CHEST. v 104/67.

— Etimologia necunoscută.

POȘOVÁRCĂ s. f. v. poșovalcă.

POȘOVÁÍ vb. IV. Intranz. (Ban.) A glumi; p. ext. a minți (1). Com. din ORAȘA, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 166, COMAN, GL.

— Prez. ind. : poșováiesc.

— Cf. scr. pošalivati se.

POȘOVEÁLĂ s. f. (Prin Ban.) Totalitatea elementelor (din lemn) care fixează acoperișul de paie sau de stuf al casei; felul în care este lucrat acest acoperiș; p. ext. creștetul (din paie sau din stuf al) casei. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 166, COMAN, GL., CHEST. II 253/1.

— Pl. : poșoveáli. — Și : poșováli (L. COSTIN, GR. BĂN. 166), pošoveáli (COMAN, GL.) s. f.

— Cf. scr. pošivalka.

POȘOVOÁICĂ s. f. v. poșovalcă.

POȘPEÁNG s. m. v. puspan.

POȘTAGÍU s. m. (Rare) 1. Diriginte de poștă (1) (la țară); (învechit) poștameșter, poștar (2). Cf. IORDAN, L. R. A. 159.

2. Factor poștal. Cf. SCL 1971, 409.

— Pl. : poștagii.

— Poștă + suf. -agiu.

POȘTÁL, -Ă adj. Care aparține poștei (1), privitor la poștă, folosit de poștă, de poștă. *Guvernul a primit la 23 schimbarea... tractatului postal*. CR (1848), 2°/47. *Singurul mijloc ce ne dă art. 17 din condițiile postale*. DIMBOVIȚA (1859), 373°/67, cf. BĂRCIANU, v., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Costache avea obiceiul să încerce de a da restul, la unele sume plățile, în timbre postale*. CĂLINESCU, E. O. I, 144, cf. SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ♦ *Factor poștal* (și, rar, substantivat, m.) = angajat al poștei (1) care duce corespondența la domiciliu; curier, poștar (1), poștaș (2), (rar) poștagiu (2), (regional) poștalăș, poștalău. Cf. CADE. *De la două a sosit poștalul*. În SCL 1971, 409, cf. DM, M. D. ENC., DEX. (Neobișnuit) *Pachet poștal* = colet. *Să-mi cumpărați de 5 lei iere negre tescuite... și să mi le expediati îndată prin pachet postal la adresa mea*. CARAGIALE, O. VII, 426. *Carte poștală* (și substantivat, f.) = bucată de carton de formă dreptunghiulară, cu unele indicații de adresă și francare imprimate pe ea, care se folosește la corespondența scurtă expedită prin poștă (1). *Ai primit poștala mea?* BASSARAEBESCU, v. 153. *Să primesc de-acasă o poștală numai cu trei rînduri, să aflu eu că mi-s copilașii sănătoși*. MIRONESCU, S. A. 127, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX. ♦ (Substantivat, m.; rar; în forma *postal*) Poștă (1). *Jandarmul își puse carabina în spate, își trase chipiul pe ochi... și ieși din localul poștalului*. VISSARION, FL. 121.

— Pl. : poștali, -e. — Și : poștál, -ă adj.

— Din fr. postal.

POȘTÁLĂȘ s. m. (Regional) Poștaș (2) (Scărișoara—Abrud). ALR SN III h 874/95.

— Pl. : poștalăși.

— Cf. magh. p a s t á l á s.

POȘTÁLÁU s. m. (Regional) Poștaș (2) (Simihaiu Almașului—Zălau). COMAN, GL.

— Pl. : poștalái.

— Poștal + suf. -ău.

POȘTALIÓN s. m., s. n. 1. S. m. Surugiu (la o căruță sau trăsură de poștă, la un poștalion 3); (învechit) poștaș (1). Cf. DRU. *Întră cu doi poștalionii carii aduc un săpefel și alte lucruri de căldătorie*. ASACHI, PED. 13/1. *Poștalionul frigea pe cite unul mai cutezător cu biciul*. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 49. *Poșta rusească zboară ca vîntul și poștalionii se așază pe capră*. id. ib. 187. *Poștalionul nu iese dintr-a lui*. CR (1846), 68°/26, cf. STAMATI, D. *S-ar lăsa... la o dulce reverie, dacă pocnelele biciușcei poștalionului și prozaicele lui răcnete nu l-ar turbura*. NEGRUZZI, S. I, 191, cf. 197. *Trecînd în Valahia, călătorul întrebă pe un poștalion*. DIMBOVIȚA (1858), 84/65. *E de prisos a promite poștalionului un frumos Trinkgeld, e... de prisos a-l amenința*. FILIMON, O. II, 174, cf. PROT-POP., N. D., BĂRCIANU, V., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

2. S. m. Cal folosit (împreună cu alții) la un poștalion (3), la trăsură. *De la vezeteul am luat 30 pot-coave de la 6 poștalionii ce li-au perdut pe drum*. ASACHI, T. 22/23. *Să gătești degrabă o trăsură cu 8 poștalionii pentru Zoița*. MILLO, în PR. DRAM. 348. *Spune surugiilor să înhame poștalionii la trăsura cea galbănă*. ALECSANDRI, T. 484. *Mihai mîna poștalionul de la trăsura lor*. D. ZAMFIRESCU, V. T. 26, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

3. S. n. Vehicul pentru călători, bagaje și corespondență, tras de mai mulți cai, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate, diligență, poștă (1), (învechit și regional) olac (2); p. ext. caleașcă, trăsură (mare); căruță (mare). Cf. POLIZU. *Aveau poștalionane de cite șase și opt cai românești, iuți ca zmeii*. GHICA, S. 522. *Poștalionul meu înainta pe țacă-*

neală; surugiul... învîrtea uneori biciul alene. ODOBESCU, s. I, 381. I-ar da calești cu telegari, poștalionoane cu opt cai bîdivii și cite-n lună și-n soare. DELAVRANCEA, s. 36. Auzi clopotele unui poștalion ce venea de la deal. CONV. LIT. XXI, 398, cf. DDRF. Mina caii pe drum, prin pădure, de gîndea că vine un poștalion. ȘEZ. III, 132, cf. CONV. LIT. XLIV₂, 213. A doua zi, punct la trei și jumătate după prînz, după cum ne vorbisem, poștalionul era la poartă. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 137, cf. 254, ȘĂINEANU, D. U. Drumul era plin de care și de poștalionoane, de vite și de oameni. GALACTION, O. A. II, 155, cf. 28. Să iai numaidecît un poștalion cu caii cei murgi... și să te oprești tocmai la vie. STĂNOIU, C. I, 78. Tata s-a mai învîrțit de cîteva ori pe lîngă poștalion. SAHIA, U.R.S.S. 18. Răsturnat în poștalionul larg... privea... deaturile și văile. SADOVEANU, O. II, 634, cf. 636. În poștalionul acum vopsit albastru, cu pînză alburie, care coboară spre vad, era iuncărul Bălcescu. CAMIL PETRESCU, O. I, 280. Au coborît din poștalion și au început să se plimbe pe iarbă. id. ib. 324, cf. ALR I 816/772.

— Pronunțat: -li-on. — Pl.: (1, 2) poștalion, (3) poștalionoane. — Și: (învechit, 2) postalión, (1) postilión s. m.

— Din rus. почтальон. — Postilion < fr. postillon.

POȘTAMEȘTER s. m. (Învechit) Poștagiu (1). „Domnu poșta-meșter de la noi“ e supărat că nu i-a răspuns (a. 1767). IORGA, s. D. XIII, 264. Aicea odihnesc cei la ceale vecinice lăcașuri mutați... Iova Iacob postmaister (a. 1779). id. ib. 76. Pricina lui poștea-maister iaste că au pierdut mulți bani în cărți (a. 1809). id. ib. VIII, 47, cf. DRLU, LB.

— Scris și: poșta-meșter. IORGA, s. D. XIII, 264. — Pl.: poștameșteri. — Și: poșteamăister, poștmăister (IORGA, s. D. VIII, 171), postmăistor s. m.

— Din magh. postamester, germ. Postmeister.

POȘTAR s. m. 1. Angajat al poștei¹ (1) care duce corespondența la domiciliu; curier, poștaş (2), factor poștal, (rar) poștagiu (2), (regional) poștalăș, poștalău. Cf. DDRF. Remarcînd abundența corespondenței, ... zise ironic și apăsător: „Azi m-am făcut poștar“. CĂLINESCU, C. N. 121, — Și: IORDAN, L. R. A. 162. Venea într-o cărucioară cu două roți poștarul, aducînd... vești. CAMILAR, N. I, 330, cf. SCL 1960, 942, ALR SN III h 874.

2. (Învechit) Poștagiu (1). Nepoata lui moș Voina duse hîrțile la poștă și rugă pe slujbaş... ca nu cumva să se piarză. Poștarul îi făgădui că așa va face. CONV. LIT. XV, 147, cf. GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Persoană care conduce buștenii pe apă și îi dirijează cu țapina ca să nu se îngrămădească la un loc. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: poștari.

— Poștă¹ + suf. -ar.

POȘTĂȘ s. m. 1. (Învechit) Surugiul (la o căruță sau trăsură de poștă¹, la un poștalion 3). Cf. POLIZU. Poștașul poinea din bici neconținut și glumea cu toate nevestele ce înlînea pe drum. ALECSANDRI, O. P. 278. Un poștaş se înturna cu caii fără trăsură. BOLINTINEANU, O. 321. Un poștaş... ducea în olac un curier rus ori neamț. id. ib. 447, cf. TDRG, CADE, DEX.

2. Angajat al poștei¹ (1) care duce corespondența la domiciliu; curier, poștar (1), factor poștal, (rar) poștagiu (2), (regional) poștalăș, poștalău. Am tot așteptat, dragă domnule doctor, să-mi aducă poștașul ceva știri. CARAGIALE, O. VII, 38, cf. DDRF, ALEXI, W. Pe seară veni o telegramă... Poștașul... o șterse repede în virful picioarelor. REBREANU, I. 393, cf. ȘĂINEANU, D. U. Acest mesagiu... trecu în mîna lui Gheorghijă, poștașul. SADOVEANU, O. VIII, 309, cf. X, 518. Stamati... dădu cu ochii de scrisoarea lăsată de poștaş. BART, E. 21, cf. 20. Azi n-a lăsat poștașul zia-rele din țîrg. PILLAT, P. 84. Cartea lui i-o aduse Rafirei poștașul satului. STANCU, R. A. III, 14. Nici vorbele prietenoase ale poștașului nu le auzi. CONTEMP. 1954,

nr. 387, 2/2. Poștașii fură săptămînal unul sau doi saci din corespondența nemților de pe front. BENIUC, M. C. I, 349. Ziarul! strigă în clipa aceea poștașul care trecea pe drum. PREDĂ, M. 161. Rare erau familiile cărora poștașul să nu le fi adus hîrtie cu chenar negru. T. POPOVICI, SE. 25, cf. ALR SN III h 874.

— Pl.: poștași. — Și: postăș s. m.

— Poștă¹ + suf. -aș.

POȘTĂ¹ s. f. I. (În trecut) Serviciu de transport pentru călători și corespondență, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate, (învechit și regional) o l a c (2); (sens curent) instituție publică care asigură transportul și distribuirea corespondenței, a coletelor etc.; clădire, sediu pentru astfel de servicii. Trimisei dum[ita]le și un sfanșih pentru creștari[1] poștii, pă care-l pusei în plic (a. 1799). IORGA, S. D. VIII, 36. Se aude de la poșta rusească că ar fi la București 7 000 de turci (a. 1802). id. ib. 121. Și bez poșta cea mare și obicinuită, este poșta a orașului ce-i zic mică. GOLESCU, I. 30. Țirus ar fi fost cel dintîiu întemeietoriu al poștelor. MOLNAR, I. 151/17. Voind redactorii curierului românesc a să învoi cu poștia pentru expediția... gazetelor. CR (1829), 13¹/19. Sînt și ele ca un fel de case de poștie. HELIADE, D. J. 42/23. D-ta mi-ai scris și... acei de la poștă de la Iași n-au pus-o în plicul cătră Viena. KOGĂLNICEANU, S. 10. Lasă răvașul acesta... să-l trimiți cu posta. NEGRUZZI, S. I, 27. De la plecarea lui Costică n-am mai ieșit din casă decît o singură dată pînă la poștă. CARAGIALE, O. VII, 95. După ce-a dat scrisoarea la poștă, el s-a întors. SLAVICI, N. I, 207, cf. TDRG. Nu fu incredînd șă ducă nici un ban la poștă. AGIRBICEANU, A. 228. Trecînd pe la poștă auzi o bătaie în geam. REBREANU, I. 472. Direcția poștelor îl primi cu brațele deschise. BASSARABESCU, V. 4. Adineari, cînd intrase cu scrisoarea la poștă, simșea bucurie că poate săvîrși o faptă bună. C. PETRESCU, I. II, 149. A doua zi... trimise scrisorile la poșta gării. SADOVEANU, O. VIII, 304. Din sus, dinspre poștă, s-auzi deodată un pas greoi, cadențat. BART, E. 20. Funcționarii poștii, pălărierii și gravorii fac socoteli și scripte. ARGHEZI, B. 35. Întîi se gîndi să trimită scrisoarea prin poștă. CĂLINESCU, E. O. I, 157, cf. STANCU, D. 134. La poștă fac serviciu telefonic exclusiv fărani. ISAC, O. 270. Primi și murerea lui Țugurlan vești de la bărbatul ei, dar nu prin poștă. PREDĂ, M. 421. Nu vrei să fii drăguș să mă întovărășești pînă la poștă? T septembrie 1962, 21. Măi, bădiță bădișor, Tu te-ai face scriitor, Dar poșta-i depărțitor. JARNÍK-BİRSEANU, D. 117, cf. ȚIPLEA, P. P. 114, ALR II 2 584, FOLC. MOLD. I, 339. ◇ Loc. a d j. De poștă = poștal. S-a pornit vasul de poștie în Europa. CR (1830), 377²/28. Prenunerația să poate face în toate provinciile la toate deregătoriile de poștă. GT (1838), 42²/52. (În sintagma) Căruță de poștă = poștalion (3) (mai ales pentru corespondență). Cărușele de poștă... sînt alcătuite pre ușor. OBLĂDUIREA, 88/28. Fură îndată expediții în cărușe de poștă la Galați (a. 1848). URICARIUL, X, 14. Se sui într-o căruță de poștă și, ajungînd la Iași, trase la cel mai bun birt. NEGRUZZI, S. I, 84, cf. N. A. BOGDAN, C. M. 148. ◆ Spec. Loc special amenajat pe parcursul unui drum, unde se găseau vehicule de transport în comun și cai de schimb și unde se putea asigura odihna călătorilor. Dînd însuși d-lui boierul Nazîr dimerie dreaptă înferată cu bour la fieșecare poștă (a. 1814). URICARIUL, I, 204. Cielaiți au măs la poșta de la Oncești. BELDIMAN, E. 123/32. Poștele sînt obicinuite departe una de alta 4 miluri. OBLĂDUIREA, 88/21. Din poștă în poștă furăm întîmpinași de administratori și subadministratori... și de popor. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 22. De unde vine? — De la posta din urmă. NEGRUZZI, S. I, 197. Ștafelele să sosească de la o poștie la alta în două ceasuri. DIMBOVIȚA (1859), 373²/43. Te duceau într-o goană de la o poștă la alta. GHICA, AP. CADE. La poștele rînduite de stăpînirea crtmilor găseam străji călări. SADOVEANU, O. XI, 252. La acel popas de la Spătărești, caii puteau

fi schimbați, pentru aceasta era rînduită poșta. id. ib. XIII, 133. ♦ Unitate de măsură de lungime din trecut, care a variat (în timp și după regiuni) între circa 10 și circa 22 km; p. g. e. r. distanță nedeterminată. Doauo miluri fac o poștă. PETROVICI, p. 90/27. La patru poștii din București... în plasa Dimboviței, este o mare pădure de vînduț. CR (1832), 20²/29. Am mere mai toată poșta pi jos. KOGĂLNICEANU, s. 2, cf. TIMPEANUL, G. 18/15. Drumul care merge de la Giurgiu spre București trece printr-o cîmpie șeasă și deschisă afară numai dintr-un loc, două poștii departe de această capitală. BĂLCESCU, M. V. 110. Alergătorii... sînt datori a face giurul pieței... o cale de douăsprezece verste (ca jumătate poștă). NEGRUZZI, S. I, 36. Se înfățișă la Tudor în numele boierilor, la distanță de cîteva poști de București. BOLLIAU, O. 237, cf. 281. Moșia Răscuța... era trei poștii departe de București. FILIMON, O. I, 161. Cit îmi bate inima de tare! Parc-am alergat două poște pe gios. ALECSANDRI, T. I, 73. La prînz ne oprîrăm la un orașel ce se cheamă Tecuci, cîteva poște departe de Galați. BOLINTINEANU, O. 275, cf. 448. O cale scurtă de 2 poște... nu se potrivește c-o întindere de șese poște lungi și obositoare. CREANGĂ, A. 117. Dumneata... n-ai umblat toată ziua, două poștii, ca mine, pe jos. CARAGIALE, O. II, 247. Cîțiva călărești... goneau năuci de înghițeau poștii. DELAVRANCEA, S. 99. Marele iezar Suhaia... ține mai bine de o poștă. VLAHUȚĂ, R. P. 26. Și iată-mă, săracul, Să-i duc o poștie sacul P-un singur sărutat. COȘBUC, P. I, 64. E cam departe... sînt două poști bune. D. ZAMFIRESCU, T. S. 102. Se știa cu o jumătate de poștie mai aproape de București. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 276. La fiecare jumătate de poștă o crișmă cu umbrar răcoros la ușă. C. PETRESCU, S. 197. Am fînut o moșie numai la cîteva poște de proprietatea d-voastră. REBREANU, R. I, 15. Cînd săreau la zece poștii; — cînd se pomeneau alături. EFTIMIU, I. 191. De la Rîureni pînă la gura Luncavățului e o poștă, iar de aci pînă la Lădești, mai bine de o poștă. GALACTION, O. A. II, 153. Șoimul care mergea șase poștii pe oră nu se juca cu depărtarea. VISSARION, B. 322. De la hanul Boului pînă la Topila e o poștă încheiată... o nimica toată. SADOVEANU, O. I, 94. Se face depărtarea mai scurtă decît pasul, La mii de poști se-aude și se cunoaște glasul. ARGHEZI, C. O. 64, cf. id. S. VII, 190. Mergem două poște în trei ceasuri. CAMIL PETRESCU, O. II, 149. Bălcești... era cale de o poștă cel mult de Rîureni. id. ib. III, 178, cf. STANCU, R. A. II, 28. Pe neica-l trimiți departe, Opt poște și jumătate. HODOȘ, P. P. 88. Mergînd așa, sute și răssute de mii de poște... ajunse la palatul Ilenei. ȘEZ. VII, 7. Șapți poști s-o farmat Pin' ce-o aflat loc di arat. VASILIU, C. 177, cf. ALR II 2 585. Dipartii, nu sînt dipartii, Șapți poști ni dispartii. FOLC. MOLĐ. II, 142. (Glumet) De la frunte pîn' la nas Șapte poște ș-un popas. ZANNE, P. II, 160. ♦ E x p r. (Cale) de-o poștă sau de la o poștă = (de) la o distanță (relativ) mare; de (sau pînă) departe. După prînz psallichia. Chiosea avea un: pa, vu, ga, di care-i ieșea pe nas cale de o poștă. GHICA, S. 52. Un gelos amoroase amorașii ca un copou [cale] de o poștă de departe. ALECSANDRI, O. P. 25. Am să cumpăr o rochie de halastîncă Floricăi... da știi? cole ghiurghiulie... să-ți ieie ochii cale de-o poștă. id. T. 181. Oamenii cale de-o poștă se feresc din calea popii. SLAVICI, N. I, 15. Cînd se aprinde e vai de om, nu te poți apropia cale d-o poștie. DELAVRANCEA, S. 11. La așa guvern zic și eu că-mi iau căciula de o poștă. PETICĂ, O. 204. Cei trei plopi uriași... se zăreau cale de o poștă. HOGAȘ, DR. II, 46. Cînd vine seara acasă, miroase a vin de o poștă. BRĂTESCU, O. A. I, 112. Eleganța lui, de „băiat de bani gata”, sărea în ochi de la o poștă. STANCU, R. A. I, 228. Se apucă zmeul și-și aruncă buzduganul cel de 99 de mii cale de-o poștă. RETEGANUL, P. IV, 17, cf. III, 54. ♦ Vehicul pentru călători, bagaje și corespondență, tras de mai mulți cai, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate; diligență, poștalion (3). Trimeșind scrisoare cu poșta la Viena și de acolo la Țarigrad

(sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 256/7. Tocmirea drumurilor de poștă și de comerț. FUND. 43/21. Preaslăvitul boier aduce aminte că primea cu fiece poștă Gazeta Hamburgului. KOTZEBUE, U. 17²/17. Plecarea poștelor de la Viena. CALENDARIU (1814), 149/8. Poșta pleacă în toate zilele în fînutul Austrii și iar în toate zilele alta vine. GOLESCU, I. 80. Poștia va pleca regulat de două ori pe săptămîna. CR (1829), 319²/12. De aci se pune într-o poștie și se duce numaidecît la curte. HELIADE, F. B. 27/25. Poșta în acest minut să pornește. KOGĂLNICEANU, S. I, cf. 223. Pînă... în Ungaria venîrăm cu poșta sătească, iar de aici ne îmbarcăm pe Dunăre. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 49. A călători în Germania cu poșta este tocmai a călători pe jos. FILIMON, O. II, 174. În 1793, marele hatman e însărcinat cu supravegherea călătorilor cu poșta. OȚETEȘ, T. V. 50. Din curtea hanului răzbătea pînă sus zgomotul obișnuit poștelor cu cai. V. ROM. APRILIE 1954, 92. ♦ E x p r. (Regional) A se duce cu poșta nemțească = a merge pe jos. Cf. MAT. DIALECT. I, 233. ♦ Cal de poștă = cal destinat exclusiv serviciului de transport cu poștalionul (3) sau călare și schimbat la fiecare popas; (regional) cal de poștarie! Șvezii avea cai de poștă la toate conacile din Tighinea pînă în Iași. AXINTE URICARIUL, LET. II, 158/37. A scris... că să-i trimiț[ă] cai de poște, să vie, și nici unu, nici alt[u] n-au vrut să-l asculte (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 136. Îi prepara înainte caii de poștie. CR (1846), 27²/42. De-aș fi cal de poștă, încă m-aș jălui... măcar că ei n-au obicei. ALECSANDRI, T. 610. Cel dinții lucru ce am făcut a fost să iau cai de poștă și să viu să vă văd. BOLINTINEANU, O. 369. Ce? sînt nebun? dumneatale mă socotești cal de poște? CARAGIALE, O. II, 7. Călătoreau într-o caleașcă cu cai de poștă, ca să-i poată schimba des. CAMIL PETRESCU, O. II, 18. Oamenii se întoarseră nădușiți ca niște cai de poștă, cu limbile scoase. STANCU, R. A. I, 277. ♦ L o c. a d v. (Învechit) În cal de poștă = cu ajutorul poștalionului (3) sau cu ajutorul căilor schimbați la fiecare popas. Gheneariul îndată au încălecat și s-au dus în cai de poște să ajungă mai curînd la Rușava. IST. Ț. R. 26. S-au dus tiptil în cai de poște pînă în țara lui și nimeni nu l-au știut că iaste craiul. R. POPESCU, CM I, 488. ♦ E x p r. A fi (sau a ajunge etc.) cal de poștă = (despre oameni) a fi (sau a ajunge să fie) extrem de solicitat, de hărțuit (cu treburi mărunte), a fi obligat să alerge mereu într-o parte și în alta (pentru treburi mărunte). Sărmane biete Barbule! ai ajuns cal de poștă împregiuru horii. ALECSANDRI, T. 85, cf. ZANNE, P. I, 356, v. 509. ♦ Transport de corespondență (soșit odată); corespondență; p. ext. veste. În treu[ă] poștă am scris dum[ă]l[ă]f[ă] că a prins pe Stoian căpetanu (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 110. Necurmat îmbla poștele de la unul la altul. ȘINCAI, HR. II, 300/37. Eu încă cu poștele trecute amîndouă ț-am scris. KOGĂLNICEANU, S. 205. Prin urmare d-abia cu poșta viitoare la 26 ț-i-o voi trimite. BĂLCESCU, AP. GHICA, A. 507. Curierul de Constantinople n-au soșit de două poste acum. CR (1848), 26²/10. Cu poșta de mini, oda merge recomandat. HOGAȘ, DR. II, 35. Ne vine poșta la două zile o dată și cînd prindem cîte-o gazetă o cetim de-a fira-n păr. C. PETRESCU, I. II, 206. Nu avea de ce să oprească. N-or fi fost călători. N-o fi avut poștă. SEBASTIAN, T. 24. Ordin telegrafic să trimiț cu prima poștă tabloul. ULIERU, C. 34. Nici un rînd eu n-am primit; Ori poșta nu mergi bini. FOLC. MOLD. II, 193. ♦ E x p r. (Regional) A tăia poșta culva = a împiedica pe cineva de la o acțiune începută ori plănuită. Cf. I. CR. III, 219. ♦ Poșta redacției = rubrică rezervată în paginile unui periodic, în care se publică răspunsurile la întrebările cititorilor ori se fac aprecieri asupra valorii producției literare trimise de aceștia spre publicare. Printre cei ce nu puteau decît să-și arate nasul, la poșta redacției, am stat și eu la rînd. GALACTION, A. 41. ♦ (Învechit) Crainic; ștafetă, curier. Necurmat avem poște sau călărăși în Moldova. ȘINCAI, HR. III, 167/27, cf. DRU, LB. Pe căi a statornicit poște cu cai gata înșuași. SA-

DOVEANU, O. XII, 258. ♦ Persoană care umblă cu minciuni; p. ext. intrigă, minciună. Cf. ZANNE, P. VI, 307. *Îndată începe „poșta” de la urechile lui, la urechile ei și uneori „treaba se strică”.* PAMFILE, D. 6, cf. id. J. II, 161, MAT. DIALECT. I, 187. ♦ **EXP.** A umbla cu poșta sau a duce (ori a purta) poșta, se spune despre cineva care face public un secret, care răspindește, colportează zvonuri. *O cam bănuiau... că umblă cu poșta de la o casă la alta.* SADOVEANU, O. I, 585, com. din TÂRCĂIȚA-BEIUȘ. *Umblă cu minciuni, poștă poșta.* ALR II/1 h 29/141.

II. P. a n a l. 1. (Și în construcția *poșta merge*) Numele unui joc (de copii) în care jucătorii se așază alături și se lovesc succesiv unul pe altul spunând „poșta merge”. Cf. SĂGHINESCU, V. 101, PAMFILE, J. I, 51. *Smotrul se sfârși cu gajuri, cu „poșta merge”, cu „adevăr și minciună”.* HOGAȘ, H. 86. *Jocurile... erau din cale afară de nebunești... oina, ... capra, poșta.* BRĂESCU, A. 126. *Obșnuitele jocuri de iarnă, pe lângă loton, ... preferansul de idei, poșta, erau cu totul lăsate în părăsire.* SADOVEANU, O. II, 310.

2. Echipă de muncitori (zillieri) folosită la încărcarea vapoarelor acostate la chei. *În fața pichetului de grăniceri se alcătuiu în fiecare dimineață echipele — poștele — de hamali.* BART, E. 288. *Poștele se întocmeau cu mare greutate, alegându-se pe grupe: hamalii, lopătarii, stivatorii.* id. ib. 289, cf. DM, SCL 1971, 409, M. D. ENC., DEX.

III. (De obicei la pl.) Bucată de hîrtie ori frunză unsă cu grăsime sau cu rășină, care se pune pe talpa ori între degetele picioarelor unui om adormit și care apoi se aprinde pentru a-l speria. *Ne apucăm de făcut poște... Cîteva pături de hîrtie, lipite una peste alta cu său de luminare topit... puse încet la talpe.* CREANGĂ, A. 101, cf. DDRF, PAMFILE, J. II, 72, CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX, ȘEZ. V, 118.

— Pl. : poște și (rar) poști. — Și : (învechit și regional) pōște, (învechit) pōcîtă (BELDIMAN, E. 24/19), pōstă s. f.

— Din rus. *почта*, germ. *Post*, magh. *posta*, fr. *poste*.

POȘTĂ² s. f. Alică de dimensiune mijlocie sau mare, folosită la vînătoare; (regional) poș². Cf. CIHAC, II, 522, SĂGHINESCU, V. 101. *Își cercetă plumbul din carșterul cu care era încins și puse în fevi poștii.* D. ZAMFIRESCU, I. 37, cf. STOIGA, VÎN. 21. *Poștele au rămas înfipte în grăsime, sub piele, căzînd în fața cușitului, la jupuire.* VÎN. PESC. Iulie 1960, 8, cf. H X 107, 583. *O iau la ochi și trag în ea trei poștii de ale mari.* ȘEZ. VII, 51, cf. ALR SN III h 724.

— Pl. : poște. — Și : (regional) pōște s. f.

— Din magh. *posta*.

PŌȘTĂ³ s. f. (Prin nord-estul Transilv., prin Maram. și prin Bucov.) Scîndură groasă. Cf. COMAN, GL., ARVINTE, TERM. 162. *Au făcut un pod de poște de brad.* MAT. DIALECT. I, 187. ♦ (Regional) Rama de lemn a ușii (Filea—Reghin). CHEST. II 157/273. ♦ (Regional) Buștean, butuc mai lung din corpul unei plute, de care se leagă (cu sîrmă) pluta care urmează (Geamăna—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. ARVINTE, TERM. 162.

— Pl. : poște.

— Din germ. *Pfosten*.

PŌȘTĂ⁴ s. f. (Mold., prin Bucov. și prin Maram.) Persoană care supraveghează de pe marginea ulucului desfășurarea muncii de transportare a lemnului tăiat. Cf. ARVINTE, TERM. 162.

— Pl. : poște.

— Din germ. *Posten* „santinelă”.

POȘTĂRI vb. IV. Intranz. (Învechit, rar) A expedia cu poștă¹ (I) în toate părțile. Cf. LM. ♦ **TRANZ.** A trimite pe cineva încoace și încolo. Cf. LB.

♦ A alerga, a umbla de colo pînă colo. Cf. LB.

— Prez. ind. : poștăresc.

— Poștă¹ + suf. -ări.

POȘTĂRIE¹ s. f. (Învechit, rar) Poștarit. *Și ei plătesc contribuțiunile ca și sașii, poartă toate greutatele jării... dau pentru armată grîu, fîn, ovăz, fac poștării... lucră la reparaturi de mori.* BARIȚIU, P. A. I, 460. *În decursul aceluia război, locuitorii jării au avut să sufere foarte mult atît în urmarea necurmătelor transporturi și poștării militare pentru armată, cit și din cauza scumpeții.* id. ib. 509. ♦ (Regional) Cal de poștarie = cal de poștă, v. poștă¹ (I). Cf. DR. V, 221.

— Pl. : poștării.

— Poștă¹ + suf. -ăric.

POȘTĂRIE² s. f. (Învechit, rar) Alergătură încoace și încolo; (învechit, rar) poștarie, poștaritură. Cf. LB.

— Pl. : poștării.

— Poștări + suf. -ie.

POȘTĂRIRE s. f. (Învechit, rar) Poștarie². Cf. LB.

— Pl. : poștării.

— V. poștări.

POȘTĂRIT s. n. (Învechit) Corvoadă pe care trebuiau s-o îndeplinească țărani în serviciul de transporturi cu poștalionul (3); (învechit, rar) poștarie¹. *Să li se numere în robotă și zilele în care sînt minași la drum, la vînat, pescuit, poștarit, tăiat de varză (curechi).* BARIȚIU, P. A. I, 385. *Noi facem poștarituri cu cară și căruțe.* SBIERA, F. s. 136.

— Pl. : poștarituri.

— Poștă¹ + suf. -ărit.

POȘTĂRITURĂ s. f. (Învechit, rar) Poștarie². Cf. LB.

— Pl. : poștarituri.

— Poștări + suf. -tură.

POȘTĂRIȚĂ s. f. Funcționară la poștă¹ (I); (în special) femeie angajată a poștei¹ (I) care duce corespondența la domiciliu, curieră. Cf. VARONE, J. R. 66, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : poștarîțe.

— Poștar + suf. -iță.

POȘTEAMĂISTER s. m. v. poștameșter.

POȘTERHÖLT subst. v. pastraholf.

PŌȘTIE¹ s. f. v. poștă¹.

PŌȘTIE² s. f. v. poștă².

POȘTÎN subst. (Prin Bucov.) Pieptar sau cojoc făcut din piele de calitate inferioară; (regional) poșcă¹ (I), poșcălău. *Își fac oamenii tohoarca, cojoc păcurăresc... postinul, poșca.* PAMFILE, I. c. 48, cf. ȘEZ. V, 118.

— Pl. : ? — Și : poștin subst.

— Cf. poșcă¹.

POȘTMĂISTER s. m. v. poștameșter.

POȘTŌC s. n. v. puștoc.

POȘTORŌNCĂ s. f. v. postoroncă.

POȘTŪȚĂ s. f. (Regional) Coșofană (*Pica pica*) (Baia Mare). Cf. BĂCESCU, PĂS. 138.

— Pl. : poștuțe.

— Etimologia necunoscută.

POȘUNĂR s. n. v. buzunar.

POȘUNĂRAȘ s. n. v. buzunărăș.

POȘUȘ s. n. v. pașuș.

POT s. n. Sumă rezultată din mizele strinse într-un tur al unui joc de cărți. *Ghenea culese potul, cîntînd în ciuda celor care pierduseră, o varianță creată ad-hoc*

C. PETRESCU, I. 1, 289, cf. id. s. 107. *Cît ai cerut? O sută? se miră moșul. No, apoi ce ne ceterim așa? Pe de trei ori potul.* T. POPOVICI, s. 65.

— Pl.: poturi.

— Din fr. pot.

POTABIL, -Ă adj. (Despre lichide, mai ales despre apă) Care se poate bea, care este bun de băut. [Apele minerale] sînt pre sărate spre a fi potabile. APE MIN. 16/6, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Rezervor care conține apă potabilă. COD. PEN. R.P.R. 409. *Ei n-au apă potabilă, nici lumină noaptea.* ULIERU, c. 28. *De curînd am tras apă potabilă de la conducta nouă.* ȘCINTEIA, 1953, nr. 2830, cf. DM. *Apele din terasele și lunca Birladului au debite reduse, fiind însă potabile.* MG I, 412. *Căutarea de apă potabilă la Nicolina.* ONCESCU, G. 30, cf. 74, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: potabili, -e.

— Din fr. potable, lat. potabilis.

POTAGER, -Ă adj. (Despre plante) Întrebuințat ca legumă; (despre terenuri de cultură, grădini) în care se cultivă legume, zarzavat. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN².

— Pl.: potageri, -e.

— Din fr. potager.

POTAIE s. f. 1. (Depreciativ) Cline slab, neingrijit, jigărit, leneș etc., cotarță, javră, jigodie; p. gener. cline. *Noi, frații tăi, potaie! O să-ți dăm o bătaie Care s-o pomenești.* ALEXANDRESCU, O. I, 210, cf. 302, LM. *Bubico scoate capul lătrîndu-mă...* — *Lovi-te-ar jigodia, potaia dracului! zic în gîndul meu.* CARAGIALE, O. II, 96, cf. DDRF. *Încotro or auzi lătrat de cline, într-acolo s-or mărta. Dacă clinele o fi vreo potaie bătrîndă...*, va lua bărbat bătrîn. MUSCEL, 9, cf. TDRG. *Una din potăi... se repezi în pornire turbată.* HOGAȘ, M. N. 187, cf. ARDELEANU, V. P. 53. *Huo, potaie, ce ai cu cocoșul!* REBREANU, R. I, 151. *Tu, potaie proastă, cam ce slujbă poți să-mi faci?* TOPIRCEANU, O. A. I, 362. *A intrat jigăraia de cline în casă! Diha...*, țibă, potaie! SADOVEANU, O. I, 243. *Îl întăresc eu cu pînteni și fac riului scurgere să nu mai umble ca potaia turbată.* v. ROM. mai 1955, 22. *Nia d-acolo, plesni-ți-ar ochii de potaia dracului!* PREDĂ, M. 292. *Marș d-aci, potăilor!* T martie 1962, 23, cf. H II 117, IX 90. *S-a suit și potaia pe lemn s-o ducă în sat.* RĂDULESCU-CODIN, L. 108. *Ni, potaie! În casă ți-ai găsit să stai?* id. I. 204, cf. CHEST. v 76/6, ALR I 1 156/932, A VI 26. ◇ (Considerat m.) *Cel pușin vreo cinci potăi ciobănești, printre destule javre de mîna a doua, erau stăpîni pe situație.* GALACIUN, O. 310. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Sîlțiți de a lăsa locul unei potăi de lup, alergau sperioși.* BOLINTINEANU, O. 288. *Trage un foc... că trebuie să fie o potaie de lup!* GALACIUN, O. 108. ◇ Fig. *Și-asmute moartea mea potaia, Să-mi latre suflul calic, Cu traista plină de nimic.* LESNEA, C. D. 23. *Prin ploaia asta grea, cu piatră, Potaia morții mele latră.* id. ib. 24. ◆ Epitet dat unui om nedezvoltat, pipernicit, unui om de nimic, netrebnic (3) sau unui om leneș. *Nimeni nu voia să vadă că în potaia aceea măruntă ce se țdra și se gudura rînjind, pîsmă ținea deșteaptă...* o țiară spurcată. M. I. CARAGIALE, C. 19. *Te boldești la mine, ha? Cine s-a bătut la Plevna, potaie? Tu, ori aștia?* SADOVEANU, O. II, 128. *Potăio! Ștregariule, da unde ai fost? La cine ai dormit? CĂTANĂ, P. B. III, 43, cf. RĂDULESCU-CODIN, NOVAOVICIU, C. B. I, 18, BUL. FIL. XI—XII, 489.* ◇ (Pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Potaia asta de mocan vă dă vin de pomană, olercă otrăvită, poșircă.* STANCU, D. 133. ◆ (Prin Transilv.) Dihanie; arătare. Cf. POLIZU. *S-o spăriat rumâni de ei, c-o fost... cena potaie mare, rumâni o gîndit că-s cu picioare de capră, că i-o văzut cu ciucuri strîmtuț.* ARH. FOLK. I, 180.

2. (Regional; cu sens colectiv) Haită (de cîini sau de lupi). *Acolo-n miezul nopții a lupilor potaie...* *Vine să dezgroape morții.* ALECSANDRI, POEZII, 477, cf. BĂRCIANU, V., CIHAC, II, 281. *Eu unul ți-am spus că nu mă tem nici de-o potaie întreagă.* CREANGĂ, O. 283. *Cu viscolul cel mare, a intrat prin bariera Sărării o potaie de lupi — ziuă.* CARAGIALE, O. VII, 125, cf. DDRF, ALEXI, W. *Sare asupra cuiwa o potaie de cîini.* GOROVEI, CR. 50, cf. PASCU, S. 200, DR. IV₂, 1505, ȘĂINEANU, D. U. *Și-a întocmit o potaie de cîini de pază.* SADOVEANU, O. X, 505, cf. STOICA, VIN. 12, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ȘEZ. XIX, 12, ALR SN III h 676. ◇ Fig. *În față ienicerii, mult crîncenă potaie, Păzeau o tristă gloată de robi prinși în bătaie.* ALECSANDRI, POEZII, 344. ◆ (Prin Bucov.) Cird. *O potaie mare, mare de gînști.* SBIERA, P. 249.

— Pronunțat: -ta-ie. — Pl.: potăt.

— Etimologia necunoscută.

POTĂJNIȚĂ s. f. v. pătlagină.

POTĂL s. n. v. potol.

POTAMOLOG, -Ă s. m. și f. Specialist în domeniul potamologiei. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: potamologi, -ge.

— Din fr. potamologue.

POTAMOLOGIE s. f. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. potamologie.

POTANȚĂ s. f. 1. (Transilv.) Poznă, nădrăvănie, năzbîtie; farsă, șotie. Cf. CADE. *Am știut io că sluga iar mi-a face o potanță.* VICIU, GL., cf. PAȘCA, GL., MAT. DIALECT. I, 286.

2. (Prin Transilv. și prin Maram.) Întimplare neplăcută; necaz (1). Cf. LEXIC REG. 21. *M-aș duce la țirg; ce ți-i potanța că n-am bani.* MAT. DIALECT. I, 214.

— Pl.: potanțe și potănți.

— Cf. potcă.

POTĂR s. m. v. poter.

POTĂS s. n. v. potasă.

POTASĂ s. f. Carbonat de potasiu. *Să se ia: terpentin curat 2 loți, 3 galbinușuri de ou..., 1 lot de potașe.* CALENDARU (1814), 174/8. *Îa sare de cenușă (podasa) treizeci de dramuri, topește această sare într-o litră de apă.* PISCUPESCU, O. 317/2. *Împotriva veninului... este untul de lemn, laptele, albușul de ou, pucoasa toplită cu sare de cenușă, sau potașă.* AR (1829), 44²/11, cf. I. GOLESCU, C. *Drojăle ce au ieșit le-am topit iarăși în acrimă de salitră și apoi le-am așezat prin sodă (un sotu de potașă).* PLUSC, D. 8/3, cf. VALIAN, V. *S-au vîndut iute: ... potașă, ceară, seu, vinars (rachiu), piei.* GT (1839), 8²/36. *Potasa și pelle de miel s-au vîndut bine.* ib. 49²/18, cf. NEGULICI. *Acidul... se întrebunțează... spre a precipita sărurile de potasă.* MARIN, PR. I, 123/17, cf. POLIZU, PROT-POP., N. D., BĂRCIANU, V., ALEXI, W. *Transportau... lemne din Moldova și împreună cu ele cenușă de salce și potaș.* IORGA, L. I, 107, cf. TDRG. [Se pune] *în acest vas pușin praf de potașă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 77. *Făcea comerț cu potăș cules din pădurile Moldovei și export de vite.* N. A. BOGDAN, C. M. 50, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, DER, DC, A V 14, 20, GLOSAR REG. ◇ *Potasă caustică = hidroxid de potasiu.* Vitriolul și potasa caustică (arzițoare) luate indeosebi dau o moarte aprigă. IC. LUM. (1841), 338²/14, cf. NICA, L. VAM. 202, CADE, DS. *Potasa caustică... se întrebunțează mult la prepararea altor substanțe chimice.* MACAROVICI, CH. 349, cf. DER, M. D. ENC.

— Scris și: (după fr., lat.) potassă. — Și: (învechit și regional) potăș (accentuat și potăș, TDRG, GLOSAR REG.), pôtăș, (învechit) potás (NEGULICI) s. n., potășă,

potăse, **podăsă** s. f., (regional) **pótuș** (GLOSAR REG.), **bótăș** (TRDG) s. n.

— Din germ. **Pottasche**, lat. **potassa**, fr. **potasse**.

POTÁSIC, -Ă adj. Care conține potasiu; (pe bază) de potasiu. Cf. **BARCIANU**, CADE. *Sint mine de săruri potasice exploatate de italieni*. ENC. AGR. I, 14. *Feldspaii potasici sint silicați de Al și K*. GEOLOGIA, 14. *Le putem prezenta îngrășămintele cu azot... cu fosfor... cu potasiu (sarea potasică)*. Gf 1962, nr. 685, 3/1. *Se descărcău din mașină îngrășămintele de azotat de amoniu și sare potasică*. V. ROM. Iulie 1962, 23, cf DER IV, 305, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : **potasici**, -ce.

— Din fr. **potassique**.

POTÁSIU s. n. Element chimic din grupa metalelor alcaline, cu luciu metalic, alb-argintiu și foarte reactiv, care se găsește în natură sub formă de săruri; kaliu. Cf. I. IONESCU, M. 312, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Potasiul este un element nutritiv de primă importanță pentru plante*. ENC. AGR. I, 210. *Potasiul din celulele hepatice scade cu virsta*. PARHON, B. 20. *Neutralizăm veninul de la suprafața răniilor cu o soluție de hiper-manganat de potasiu*. BELEA, P. A. 166. *Săruri de potasiu s-au semnalat recent în regiunea Tg. Ocna*. MG I, 137. *Acești termeni paraleli sint sinonimici: ... potasiu—kaliu*. L. ROM. 1959, nr. 2, 43. *Le putem prezenta îngrășămintele cu azot... cu fosfor... cu potasiu*. Gf 1962, nr. 685, 3/1, cf. DER, M. D. ENC., DEX

— Și : (invechit) **potásium** s. n. I. IONESCU, M. 312

— Din fr. **potassium**.

POTÁSIIUM s. n. v. **potasiu**.

POTÁȘ s. n. v. **potasă**.

POTÁȘĂ s. f. v. **potasă**.

POTÁȘE s. f. v. **potasă**.

PÓTĂ s. f. (Regional) Noutate (II 2) (Ghilad—Timișoara). ALR II 3 733/36.

— Pl. : **pote**.

— Etimologia necunoscută.

POTĂÍ vb. IV v. **potoli**!

POTĂNJÍȚĂ s. f. (Regional) Gaura din spate a opincii, prin care este trecută nojița, spre a fi legată de picior (Lupșa—Abrud). Cf. VICIU, GL.

— Pl. : **potânjițe**.

— **Potîng** + suf. -iță.

POTĂNTĂȘ s. n. v. **patronțaș**.

POTĂRNÍC s. m. v. **potrnic**.

POTĂRNÍCĂ s. f. v. **potrniche**.

POTĂRNÍCHE s. f. v. **potrniche**.

POTĂRNÍCIE s. f. v. **potrniche**.

PÓTĂȘ s. n. v. **potasă**.

POTBÁL s. m. v. **podbal**.

POTBĂLĂȘ s. m. (Regional) Diminutiv al lui **potbal**. V. **podbal** (1). (Ieud—Vișeu de Sus). BIRLEA, C. P. 169. *Potbălăș, mindru potbale, În treci-mă peste vale*. id. ib.

— Pl. : **potbălășii**.

— **Potbal** + suf. -ăș.

POTBEÁL s. m. v. **podbal**.

POTCÁFIU s. n. v. **potcap**.

POTCÁLEȘ, -Ă adj. (Invechit și regional; despre oameni) Arțăgos; cicălit; intrigant. Cf. LB, C. STAMATI, P. 333, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ALR I 1 564/63.

— Pl. : **potcaleși**, -e. Și : **potcăleș**, -ă adj. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Cf. **potcăl**.

POTCÁN s. m. (Transilv.) Șobolan (1a) (*Rattus norvegicus*). Com. din PARVA-NĂȘAUD, COMAN, GL., ALR I 1 192/273, 278, 335, 578, LEXIC REG. 9.

— Pl. : **potcani**.

— Din magh. **patkány**.

POTCÁP s. n. 1. Acoperămint al capului, de formă cilindrică, înalt și fără boruri, purtat de preoții și călugării ortodocși; (invechit și regional) **potcapoc**. Cf. KLEIN, D. 403, LB. *Văzu aceleași lucruri, melaniile, potcapul, călugării*. NEGRUZZI, S. I, 160, cf. POLIZU, BARCIANU, V., CIHAC, II, 281. *Era plăcut lucru a vedea... pâlăriile lor largi, mult mai cuviincioase decît potcapiele asiatice ale clerului nostru*. ODOBESCU, S. I, 467. *Zotrlie potcapul deoparte, și la joc de-a valma cu noi*. CREANGĂ, O. 231. *Diaconul, cu un potcap roș în cap*. CONTEMPORANUL, III, 653. *Popa... Bate-n cizme, stă să cadă, Dînd potcapul către ceafă*. IOSIF, PATR. 28. *Potcapul cel nou... îl așezaseră pe pat cu fundul în jos*. GİRLEANU, N. 201. *Protopopul Gheorghe... scoțîndu-și potcapiul, își ștergea fruntea de sudoare cu basmaua*. HOGAȘ, DR. II, 102. *Șarlatanul de popă... Un Sisif cu potcapiu, cu rasă și cu barbă*. ARDELEANU, U. D. 67. *Era în potcap, cu o rasă cafenie soioasă suflecată în față peste genunchi*. REBREANU, R. I, 106. *Ridică ciomagul și poc! în potcapul popii*. SADOVEANU, O. I, 243. *Își preumbla potcapul roșu și briul vișiniu de protopop de-a lungul județului*. VOICULESCU, P. I, 118. *Un preot tînr... cu un potcap turtit lăsat pe fruntea fără gînduri*. BARBU, P. 8, cf. ALECSANDRI, P. P. 97. *Lasă guguman domnesc, Și potcap călugăresc*. POP., AP. GCR II, 303, cf. SEVASTOS, C. 302. *Un popă pletos... cu un potcap ca vai de el în cap*. ȘEZ, I, 208. *Măi, Stoient, popl veți Cu pocapciu pi ureci*. VASILIU, C. 17. *Le aruncaî Din coroana împărașilor... Din potcapiul preoșilor*. PĂSCULESCU, L. P. 187, cf. 264. *Samăna cu tatu-so, numai potcapul ti lipsește*. ZANNE, P. IV, 656. *Două mese mesuite, Și două albi scobite Și un potcapiu Călugăresc* (Ghinda). TEODORESCU, P. P. 229. ♦ **F i g**. *Bisericile vechi, purtînd potcapul Monahilor pe turla lor de lemn, Blagosloveau*. PILLAT, P. 132. ♦ **E x p r**. (Rar) **A pune potcapul în cap** = a se călugări. Cf. ZANNE, P. III, 317. (Rar) **A pune potcapul în par** = a fugi de la mănăstire, a părăsi viața monahală. id. ib. ♦ **C o m p u s** : **potcapul-călugărului** = plantă erbacee din familia compozitelor, cu rădăcină oblică-trunchiată, tulpina terminată într-un singur capitul, frunze lanceolate, dințate sau penate, dispuse în rozetă bazală, flori galbene așezate pe două rînduri și fructe achene striate (*Leontodon hispidus*). Cf. DDRF, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Regional; în forma **potcaștiu**) Calotă (de pălărie) (Zimnicea). Cf. ALR SN IV h 1 161/899. ♦ (Regional; în forma **potcape**) Cască (militară) (Glimboca—Caransebeș). ALRM SN II h 761/27.

2. (Regional) Rugăciune sau text din evanghelie citit de preot în timp ce este dus mortul la biserică. Cf. DDRF. *Voi ruga pe popa și dascalul Să-i cetească potcapul*. MARIAN, SA. 22, cf. 374.

— Pl. : **potcapuri**. — Și : (invechit și regional) **potcăpiu** (pl. **potcăpii** și **potcapie**), (regional) **potcăpe** (ALRM SN II h 761/27), **potcăfiu** (ALR SN IV h 1 161/899), **potcăpciu** s. n.

— Din slavonul ПОДЪКАПЪ.

POTCÁPĂC s. n. v. **potcapoc**.

POTCAPCIÉR s. m. v. **potcapier**.

POTCÁPE s. n. v. potcap.

POTCÁPEC s. n. v. potcapoc.

POTCÁPIC s. n. v. potcapoc.

POTCAPIÉR s. m. Persoană care confecționează sau vinde potcapuri (1); (învechit, rar) potcapigiu. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., N. A. BOGDAN, C. M. 178, ȘĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 37.

— Pronunțat: -pi-er. — Pl.: potcapieri. — Și: (regional) potcapclér s. m. N. A. BOGDAN, C. M. 178.

— Potcap + suf. -ier.

POTCAPIERIE s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Atelier în care se confecționau sau se vindeau potcapuri (1). Cf. POLIZU, LM.

— Pronunțat: -pi-e-. — Pl.: potcapierii.

— Potcapier + suf. -ie.

POTCAPIGIU s. m. (Învechit, rar) Potcapier. Cf. POLIZU.

— Pl.: potcapigii.

— Potcap + suf. -(i)giu.

POTCÁPIT s. n. v. potcapoc.

POTCÁPIU s. n. v. potcap.

POTCÁPOC s. n. (Învechit și regional) Potcap (1) *De să va fi îmbrăcat într-alle haine mirenești și-ș va f ascuns potcapocul și chemelavha... să cheamă hiclean. PRAV. 297. 4 lei... au dat pe 3 potcapece pentru călugări (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 225. 1 leu... pe 1 potcapăc (s. potcapoc) unui călugăr ce este la Faraoni (a. 1742). ib. 262. Ai văzut ce potcapice au, părinte Ghermănuș? HOGAȘ, M. N. 144. ◊ C o m p u s : (Bot.; regional) potcapicul-popii = păpălău (1) (Phy-salis alkekengi). Cf. TDRG. ◊ F i g. (În forma potcapic) Post, slujbă de preot. Ioane, eu ți-am și ochit un potcapic, zise moș Vasile la pornire... Pune mîna pe așistat mai răpede și vin'acasă; căci Ioana lui Grigoraș Roșu... așteaptă cu nerăbdare să-ți fie preuleasă. CREANGĂ, A. 109.*

— Pl.: potcapoce. — Și: (învechit) potcápăc (BUL. COM. IST. I, 234), potcápee (ib. 341), podcápăc, podcápee, podcápoec, (regional) potcápic, potcápit (ȘEZ. III, 85) s. n.

— Din slavonul ПОДЪКАПОКЪ.

POTCÁR s. m. (Într-un descîntec) Duh rău care ar provoca potcă¹ (2) (Huși). PĂSCULESCU, L. P. 146 *La mijloc de cale Am întîlnit stmea cu stmcarii, Potca cu potcarii. id. ib.*

— Pl.: potcari.

— Potcă¹ + suf. -ăr.

POTCÁȘ, -Ă adj., s. m. (Regional) 1. Adj., s. m. (Om) certăreț, arțăgos; (om) cicălitor; (om) întrîgant; (om) șiret, viclean; (om) șarlatan. Cf. LB, BĂRCIANU, V., LM. *E un mincinos și un potcaș de nu-i gă sești păreche în toată împărăția. POPOVICI-BĂNĂȚEANU' V. M. 77, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ALEXI, W., TDRG' PAMFILE, J. III, 93, GR. BĂN., NOVACOVICIU, C. B. I, 6, ALR I 1 564/77. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) Un potcaș de logofăt, însă, îi veni de hac. ISPIRESCU, ap. CADE. Potcașul cel de hoș..., prăpăditul de sărintoc vine la el. RETEGANUL, P. I, 28.*

2. Adj., s. m. (Om) care face glume, (om) căruia îi plac glumele; (om) poznaș, ghiduș. Cf. PAMFILE, A. R. 256, SCRIBAN, D., GR. S. I, 138.

3. Adj. (Regional; despre oameni) Lipsit de energie; neputincios, moale¹ (I 5) (Suseni—Tirgu Jiu). Cf. LEXIC REG. 46.

— Pl.: potcași, -e.

— Potcă¹ + suf. -aș.

POTCÁ¹ s. f. 1. (Popular, mai ales în Ban. și Transilv.) Ceartă, scandal; supărare, necaz, neajuns, bucluc. Cf. ANON. CAR., AETHIOGICA, 20¹/17. *Mai bine e... a răbda decît a-și aduce luiși mai mare potcă și nevoie pre grumazi. ȘINCAI, HR. II, 219/16. Mare potcă a avut Ioan Sigismund cu Soliman, cînd a mers la el. id. ib. 221/1, cf. LB, CIHAC, II, 269 ALEXI, W. Multă potcă-n casă-mi vine. H XVIII 120, cf. ȘEZ. V, 118. Necuratul... face potcă și rău între oameni. ȘEZ. XIII, 184. Uite potcă părinte, n-avem pic de luminare în casă. BREBENEL, GR. P., cf. GR. S. VI, 243, ALR I 1 563/63, ALR II 1 602/36, ALR SN V H 1 403, A II 4, 12. După potcă și întîmplare, se zice cînd la un necaz se adaugă un altul. Cf. PĂSCULESCU, L. P. 108. ◊ L o c. a d j. De potcă = (despre oameni) arțăgos, certăreț. Cf. LB. Oameni de potcă fără de lege Nu știu ce cere, nici ce alege. BOLLIAC, O. 164, cf. BĂRCIANU. Om de potcă, om de ceartă. ALR SN V H 1 247/157, cf. MAT. DIALECT. I, 139. ◊ E x p r. A da de potcă = a avea de suportat necazuri, a i se întîmpla ceva neplăcut. Ce voi face acuma că dedei de potcă. TICHINDEAL, F. 212/22, cf. 465/8. Să nu-i mai vād fața, că dau de potcă, îi scol o'chii. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 81, cf. DDRF.*

2. (În credințele populare) Deochi; boală provocată de obicei de deochi, cu manifestări diverse (dureri de cap, hemoragie nazală, umflături, paralizie); descîntec, vrajă (destinate să aducă sau să alunge deochiul). *Așadar... au de bunăvoie, au de fnejvoie, greșînd vraja, își plini potca nărocului. HERODOT (1645), 261. Mama pădurii să nu mai facă atîta potcă la fectorii de crai. F (1883), 172. Ca doftorie contra acestui morb se aplică descîntecul de potcă. BUGNARIU, N. 265/267. De potcă se sting cărbunii, se descîntă într-un fir de usturoi. N. LEON, MED. 142, cf. GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 31, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H X 560, XII 303. Oasele să-i sfărâmăm, Ceas de potcă să-i lăsăm. MARIAN, D. 167. Potca se vindecă prin descîntec. ȘEZ. I, 253. Du-te la culare Ce știe de potcă descînta. ib. II, 96, cf. III, 136, V, 143, XX, 138. Du-te bade dracului, Nu fi potca capului. HODOȘ, P. P. 151. Cum se sting cărbunii... Așa să se stingă potca și diochitura. MAT. FOLK. 1517, cf. 1532. Fuși potcă pîn strigare, Fuși potcă pîn mîntire. T. PAPAĞAĞI, M. 130, cf. ARH. FOLK. V, 173, ALR I 1 395/249, ALR II/1 h 123. Să iasă potca, deochiul, săgetătura. FOLC. MOLD. I, 407. ◊ (În imprecății) A, bată-te potca, mai mare spaima tîni fu. D. ZAMFIRESCU, T. S. 11. O! bălu-te-ar potca! DELAVRANCEA, O. II, 12. Una frumoasă și tînără, bat-o potca! BRĂDESCU, O. A. I, 268. ◊ (Regional) Duh rău care ar provoca potcă¹ (2). În ceas de moarte m-a lăsat Potca cu ochi verzi, Potca cu ochi negri. TEODORESCU, P. P. 387. M-a-nîlnit cu noautdzaci di potcioi, Cu 99 di potci. ȘEZ. III, 136. M-a întîlnit potca cu potcoiu, Striga cu strigoiu. MAT. FOLK. 1515, cf. PĂSCULESCU, L. P. 146.*

3. (Popular; adesea cu determinări în genitiv care accentuează valoarea depreciativă) Persoană nedezvoltată din punct de vedere fizic, mică de statură, urîță sau schiloadă, pocitanie (1), pocitură¹ (2); p. e x t. (depreciativ) persoană fără caracter sau copil neastîmpărat, rău. *Ho! Ho! uite și Zobie, frumusețul maichii!... Huidu-ho! potca pămîntului! DELAVRANCEA, T. 122, cf. DDRF. M-am buhăvit eu?... Nu ți-e rușine obrazului, potca lumii, să-mi vorbești mie așa? D. ZAMFIRESCU, V. T. 95, cf. PAMFILE, J. I, 131. Da'tu, mă, potcă, ce caști gura aci? Du-te după vaci. PETICĂ, O. 220, cf. BUL. FIL. VIII, 372, SCL 1971, 409, com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ, IORDAN, L. M. 202, COM. SAT. III, 51, UDRESCU, GL. Potca spăimîntează, dar nu înfricoșează. ZANNE, P. II, 679. Ride șioică de potcă, se zice despre cei care nu-și vād singuri defectele. Cf. id. ib. 734. (Adjectival) A plecat... cu gazda, o aia cîrnă și potcă. BARBU, G. 407. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) Am scăpat de acea potcă de uncheaș. GORJAN, H. II, 65/29. O potcă de om. DDRF,*

cf. PAMFILE, J. II, 161. *Ar fi urut să-și ia banii îndărăt, dar potca de negustor... s-a pierdut în lume.* ARGHEZI, B. 107. *Și-o luat... o potcă de femeie.* cv 1950, nr. 4, 44. ♦ **Compus**: (regional) **potca-pădurii** = mama-pădurii, v. **mamă** (III). *Potca-pădurii... face pe copii să plîngă fără curmare.* PAMFILE, DUȘM. 267, cf. 213. ♦ **Spec.** (Prin Ban.) Unul dintre numele dracului. Cf. ALR II/I MN 95, 2744/29, MAT. DIALECT. 139.

4. (Învechit și regional; eufemistic) Organ genital (feminin), la oameni și la animale. Cf. POLIZU, BARGIANU, V., GHEȚIE, R. M., DR. V, 315.

5. (Prin sud-vestul Munt. ; și în construcția *d-a potca*, H XIV 313) Numele unui joec de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. H XIV 313, com. din TURNU MĂGURELE.

— Pl. : *potci*.

— Din v. sl. ПОТКА.

PÔTCĂ² s. f. v. *poieci¹*.

POTCĂLEȘ, -Ă adj. v. *potcales*.

POTCÎ vb. IV v. *poici¹*.

POTCIOI s. m. v. *potcoi¹*.

POTCÎRE s. f. v. *poetre*.

POTCÎT, -Ă adj. v. *poicit²*.

POTCITURĂ s. f. v. *poicitură¹*.

POTCOAICĂ s. f. (Regional ; în descîntece) Potcoaică, v. *potcoi¹*. *L-o întilnit strînsu cu strînsoaica, moroiu cu moroaica, potca cu potcoaica.* ȘEZ. V, 146, cf. GR. S. VI, 145.

— Pl. : *potcoaice*.

— **Potcă¹** + suf. -oaică.

POTCOAVĂ s. f. 1. Piesă (de oțel) de forma unui semicerc, care se fixează cu cuipe pe copitele unor animale, în special ale cailor, pentru a le proteja. *Au și-nceput a să găti pe taină, a-și face potcoave la cal.* NECULCE, L. 190. *Să ivi... un Ivan Potcoavă (așa l-au poroclit pentru căci frîngea potcoavele).* R. POPESCU, CM I, 306, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Să tai cuipe de potcoavă pînă voi veni acasă.* BĂRAC, T. 38/22. *Porunci ca să-i mai facă Și potcoave în picioare De oțel (scînteietoare), Ca mai mulți ani să trăiască, Pietri să nu le tocească.* PANN, P. V. III, 66/2, cf. POLIZU, BARGIANU, V., LM. *Ciocăniturile ritmate ale trapătului de potcoave pe luciul asfaltului.* CARAGIALE, O. I, 57, cf. DDRF. *Și pe-acolo-s numai mări, Și corăbii și ostroave, Potcoaiji cai cu potcoave De argint.* COȘBUC, P. II, 169. *Sfărîmînd Zgheabul cu potcoava, Drumului s-asterne murgul.* GOGA, P. 86. *Păscînd... unii cai își leapădă și potcoavele.* PAMFILE, COM. 59. *Potcoava cu colți sau de iarnă nu este bună decît iarna pentru a împiedeca alunecarea.* ENC. VET. 276. *Bate Surul din potcoavă Drum de iarnă, fără spor.* TOPÎRCEANU, B. 16. *Potcoavele cailor vîtau înbușit pe șosea.* SADOVEANU, O. I, 100. *Departa — caili merg întins, Potcoava-n noapte sună.* PILLAT, P. 6. *Am și eu un biet păcat: Cînti, potcoava cînd o bat, Ca să iasă... La copite mai ușoară.* ARGHEZI, VERS. 319. *Am un cal năruș, care și-a pierdut o potcoavă.* CĂLINESCU, S. 310. *Din potcoave și catele Bat țiganii sori și stele.* PARASCHIVESCU, C. T. 159. *Lîngă zidul sur, de piatră, Cai de munte bat potcoava.* v. ROM. iunie 1954, 12. *Din ferul cel mai lung Să fac potcoave la murg.* POP., ap. GCR II, 306. *Caută o potcoavă ce cade de la cai pe drumuri, și o pune în cuibul gănelor.* ȘEZ. VI, 27, cf. ALR I 1 663. *Negrul tău să-l priminești Și pe mini să-l potcovești, Cu potcoave de argint, Ce sînt spornici la fugit.* BALADE, II, 184. *Și le sună armile, Și la cai potcoave.* FOLC. TRANSILV. I, 170, cf. O. BÎRLEA, A. P. I, 137. *Să-mi fac potcoave la murg.* FOLC. MOLD. I, 136. ♦ **Loc. adv.** *În potcoavă = în formă de semicerc. Să vă înșirați toți în potcoavă.* SADOVEANU, O. I, 224. ♦ **Expr.** (Popu-

lar și familiar) **A umbla după** (sau **a căuta**, **a căuta să scoată**) **potcoave** de (ori, regional, după la) **cai morți** sau **a umbla** (ori **a porni**) **după** (sau **a căuta**) **cai morți** să le **iei potcoavele** = a-și pierde vremea cu lucruri fără rost, fără importanță sau imposibil de găsit. *Caută să scoată potcoave după la cai morți.* GORJAN, H. IV, 68/27. *Nu băga mîna unde nu-ți fierbe oala, nici căuta cai morți să le iei potcoavele.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Umblă după cai morți să le iei potcoavele.* CREANGĂ, P. 194. *N-am pornit eu așa, după cai morți să le iau potcoavele.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 343. *N-ai tu mînte și umblă după potcoave de cai morți.* PETICĂ, O. 238. *Umblă după potcoave de cai morți.* GALACTION, O. A. I, 137. *Ce tot umbrați voi după potcoave de cai morți?* GALAN, Z. R. 30. **Potcoave de cai morți** = lucruri fără valoare, de nimic; himere, închipuiri. *Din ziua aceea omul nu i s-a mai părut interesant, nici măcar ca reprezentant autodidact al unei categorii reacționare ori măcar ca mistic călător de potcoave de cai morți.* C. PETRESCU, A. 318. *Dacă ne-am fi apucat la vreme de ea nu mai alergam azi pe la cămătari să le vindem potcoave de cai morți.* VINEA, L. II, 218. (Popular și familiar) **A(-și) lepăda potcoavele** sau **a sta să-i pice** (sau **a-l suna**) **cuiva potcoavele** sau **i-a tras potcoavele** = a fi pe moarte; a muri. *Mi se apropie și mie să-mi leapăd potcoavele.* ISPIRESCU, U. 2, cf. ZANNE, P. I, 615, IX, 702, PAMFILE, J. III, 93, MAT. DIALECT. I, 233. (Regional) **A-i rămîne** **cuiva potcoavele** = a săraci cu totul. Cf. ZANNE, P. I, 615.

2. Piesă asemănătoare cu potcoava (1), care se fixează pe marginea posterioară a tocului unor obiecte de încălziminte, pentru a evita tocirea lui sau pentru a ajuta la mersul pe suprafețele alunecoase. *Mă, Ionică, tu ai potcoave la ciubote?* VLAHUȚĂ, O. A. II, 89. [Ciubotele] *la fete numai unele-s fîntuite, dar toale au potcoave de-a-niregu.* ȘEZ. IX, 35. *Zecile de perechi bat someșana cu altă pasiune că potcoavele flăcăilor scapără scînteii.* REBREANU, I. 12, cf. NICA, L. VAM. 202. *Potcoavele cizmei făcneau regulat pe asfalt.* SADOVEANU, O. II, 348. *La potcoava cizmei mele Șede dracu ș-o muier.* DOINE, 248. *Crișule, săcar-ai tare, Să rămîie petrele, Ca să trec cu cizmele, Să sune potcoavele Ca s-audă mîndrele.* FOLC. TRANSILV. I, 121. ♦ (Prin sinecdocă) *Tot îmi saltă din potcoavă, Ca moara din cotoroabă, Și mi-o saltă din călcăi, Ca moara pe căpătăi.* ȘEZ. III, 124. ♦ **Expr.** (Rar) **A se duce de nu-i mai vezi potcoavele** = a pleca foarte repede. Cf. PETICĂ, O. 211. ♦ **Placă de fier**, prevăzută cu colți ascuși în partea inferioară, care se prinde cu curele sau cu frîngii pe talpa încălzimintei, pentru ca aceasta să nu alunece, folosită mai ales de muncitorii forestieri; (regional) **mîță** (III 21). Cf. ANTIPA, P. 483, ARVINTE, TERM. 162, MAT. DIALECT. I, 188.

3. Obiect, construcție, parte a unui obiect sau a unei construcții în formă de potcoavă (1). *Și au făcut potcoava (tăblița B 1938) cea de aur... și au scris pre dînsa.* BIBLIA (1688), 68²/37. *Grigoriță trecea înainte, călcînd fanșos și bălînd potcoava săbiei pe caldarm.* P. CONSTANT, R. 68. □ *Potcoava stadionului.* ♦ **Spec.** (Rar) **Un fel de cirnați** de forma unei potcoave (1). *Cirnați... numiți după forma lor ghidem sau sugiuc și rișchig sau potcoave.* ȘEZ. XII, 3.

4. (Transilv.) Literă chirilică. *Trecuse vremea slovelor pe care acum le numeau potcoave.* SLAVICI, N. I, 208, cf. ALR SN IV h 924. *Mai de mult cărțile erau scrise cu potcoave.* MAT. DIALECT. I, 188. ♦ **Loc. adj.** **Cu potcoavă** = chirilic. Cf. ALR SN IV h 924.

— Pl. : *potcoave*. — Și: (regional) **porcoavă** s. f. A I 34.

— Din bg. ПОДКОВА. Cf. scr. potkova, ucr. dial. пуодкова (lit. підкова).

POTCOGÎ vb. IV v. *potcovi*.

POTCOI¹, -OĂIE s. m. și f. (Regional ; în descîntece) Filnță supranaturală, duh rău despre care se crede că aduce potca¹ (2), deochiul. *M-a-ntilnit cu nouă-*

dzaci și nouă di potcoid, Cu 99 di potci. ȘEZ. III, 136. M-a întâlnit potca cu potcoidu, Striga cu strigoiu. MAT. FOLK. 1515. Potca cu potcoala. GR. S. VI, 145, cf. GRAIUL, I, 458.

— Pl.: *potcoid*, *-oate*. — Și: *potcoid* s.m.
— *Potcoid* + suf. *-oi*.

POTCOI² vb. IV v. *potcovi*.

POTCOMÓR s.m. v. *podcomor*.

POTCOVÁLĀ s.f. v. *potcoveală*.

POTCOVÁN s.m. (Bot.; regional) Liliac (*Syringa vulgaris*) (Lăpușiu de Sus—Deva). ALR I 1917/85.
— Pl.: *potcovani*.
— Etimologia necunoscută.

POTCOVÁR s.m., s.n. 1. S.m. Meseriaș care face potcoave (1) sau care potcovește (1) animalele de tracțiune, (învechit și regional) n al b a n t (1), (învechit, rar) p o t c o v i t o r i u; p. gener. fierar. S-au făcut meșter de hier, lăcătuș, potcovar, zătar. N. COSTIN, LET. I, 44/11. Chemă-n grab pe țiganul, potcovaru-mpărătesc. PANN, P. V. III, 49/8, cf. POLIZU. Dincolo de hanul din răscruci, să casa lui Căliman potcovarul. DELAVRANCEA, T. 166, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. Se uită și face cu ochiul către potcovar. PETICĂ, O. 221, cf. ȘĂINEANU, D. U., NOM. PROF. 7, 29, DS. Calul se potcovește cu potcoave de fier la potcovar. PRIBEAGUL, P. R. 68. Eu Ț fierar și potcovar. SADOVEANU, O. X, 584. Acum trebuie să mă duc la potcovar. CĂLINESCU, S. 310. Zi de zi, sporea numărul cojocarilor, opincarilor, gabrovenilor, potcovarilor. V. ROM. decembrie 1954, 64, cf. PAS, Z. I, 307. Un potcovar tânăr din sat, care avea și el un atelier, închise obloanele și trecu în atelierul lui Iocan. PREDĂ, M. 117, cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 48. Atunci cel mult e bun să fie potcovar. T. Iulie 1964, 43. Nu e vina calului, Nici a potcovarului. HOĐOȘ, P. P. 47. Foate verde de mărar, Mă dusei la potcovar, Să fac potcoave la cal. MAT. FOLK. 225. Dar nu-i vina calului, Nici a potcovarului, Ci-i vina Măriței mele. I. CR. III, 343, cf. ALR I 1660, ALRM SN I. h 353.

2. S. n. (Regional; în forma *potcover*) Ciocan mic pentru potcovit. Cf. LB, POLIZU, PASCU, S. 82, VICIU, GL.

3. S. n. (Rar) Toc de piele cu unelte necesare pentru potcovit, care se atârna la șa. Cf. TDRG.

— Pl.: (1) *potcovari*, (2, 3) *potcovare*. — Și: (regional) *potcovăr* s. n. LB, POLIZU, PASCU, S. 82, VICIU, GL.
— *Potcovară* + suf. *-ar*.

POTCOVĂREĂȘĂ s. f. (Învechit, rar) Soția potcovarului (1). Cf. POLIZU.

— Pl.: *potcovărese*.
— *Potcovar* + suf. *-easă*.

POTCOVĂRIE s. f. 1. Atelier, fierărie unde se fac potcoave (1) și unde se potcovesc animalele de tracțiune. Cf. POLIZU, TDRG, CADE. Se așeza pe movila de zgură și de fier vechi de la potcovăria din față. C. PRETRESCU, C. V. 215. Geamurile potcovăriilor de pe drumul gării scilpesc de curățenie. I. BOTEZ, B. I, 45, cf. SADOVEANU, O. IV, 509. Țiganii au nevoie de el să-l pui să sufle cu foalele la potcovărie. ARGHEZI, S. VII, 28. Un fel de boltă fusese refăcută și folosită ca potcovărie. CĂLINESCU, E. O. II, 86. În față se afla o potcovărie. STANCU, R. A. IV, 357. Potcovăria, într-un șopron înnegrit de fum, avea două rînduri de foale și de nicovale. V. ROM. decembrie 1954, 113, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Meseria potcovarului (1). Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: (1) *potcovării*.
— *Potcovar* + suf. *-ie*.

POTCOVEĂLĂ s. f. (Rar) 1. Potcovire. Cf. ALEXI, W., CADE, DL. În târgul Focșanilor, Șatrele țiganilor, Potcovala cailor. ȘEZ. I, 9.

2. Fig. Păcălire, înșelare. Cf. POLIZU, BARGIANU.
— Pl.: *potcoveli*. — Și: (regional) *potcovălă* s. f.
— *Potcovi* + suf. *-cală*.

POTCOVÉR s. n. v. *potcovar*.

POTCOVÍ vb. IV. Tran z. 1. (Complementul indică animale de tracțiune, mai ales cai) A bate, a fixa potcoave (1) la copite; (regional) a pîndăci. Și au dat cuvînt să-și potcovească caii. URECHE, LET. I, 160/16, cf. LB. Maré nevoie mai au de fier pentru potcovit caii. CREANGĂ, O. 36. Potcovește calul unui drumeț care a plecat de dimineață cine știe unde. AGIRBICEANU, S. P. 53. Alătura sint niște lăieși care s-o așază aici cu cortu de potcovesc, vara, caii omenești. HOĐAȘ, DR. I, 94, cf. ȘĂINEANU, D. U. A înnebunit de mult? — De cînd potcovește caii regimentului pe datorie. BRĂESCU, O. A. II, 314. Mini dimineață vă potcovesc caii. SADOVEANU, O. X, 585. Într-un colț, un individ potcovea un cal. CĂLINESCU, E. O. II, 86. S-a așternut pe lucru să meșteruiască șarabaua largă, să-i întocmească un coviltir nou și înalt de papură, să-și potcovească surii. V. ROM. februarie 1954, 60. Omul care își potcovise caii, îi lega alături în tăcere. PREDĂ, M. 123. Stăi, bade, și odihnește și calul ți-l potcovește. JARNÍK-BİRSEANU, D. 266. Bada calu-și potcovea, Puica șeada și-l privea. ȘEZ. I, 9, cf. IV, 136. Ciocănești, bocănești, Bada murgu-și potcovești. MAT. FOLK. 1332. Murgu vre să-l potcoia, După tine să pornea. ȚIPLEA, P. P. 14, cf. A III 4, 5, 6, 16, 18, 19, IV 3, V 15, VI 26. Pe ulița armenească, La o casă țigănească, Voina calu-și potcovește. BALADE, II, 214. ✧ Expr. (Ref. l. p. a. s.) De (sau pe) cînd se potcovea puricele (la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier) = (formulă ori în formule de introducere la hasme) foarte demult; niciodată. A fost odată ca niciodată... pe cînd se potcovea puricele. ODOBESCU, S. III, 44. A fost odată ca niciodată... de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier. ISPIRESCU, L. 1, cf. ZANNE, P. I, 629. ✧ (Rar; complementul indică obiecte de încălzăminte) A fixa potcoave (2). Cf. CADE, SCRIBAN, D.

2. Fig. (Familiar; complementul indică oameni) A încărcă cu un lucru de care nu are nevoie, a da o sarcină care nu-l interesează (și care obosește); p. ext. a păcăli, a înșela. Cf. POLIZU. Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine... De nu cumva s-ar răzgîndi. CREANGĂ, P. 41. Luați seama: vrea să ne potcovească! CARAGIALE, O. III, 31, cf. ZANNE, P. I, 615, V, 510, BARGIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. III, 93, CADE. M-a potcovit c-un franc. SCRIBAN, D. Pe mine m-a potcovit cu patru poli. PAS, L. I, 147, cf. CIAUȘANU, V. 190. ✧ A face (printr-o măsură represivă) să se comporte (din nou) cum trebuie, a pune la locul lui, a învăța minte; p. ext. a bate (tare, zdravăn). L-am potcovit bine. DDRF, cf. TDRG. Te-oi potcovi eu pre tine! Com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: *potcovesc*. — Și: (regional) *potcovî*, *potcovî* (conjunct. pers. 3 și 6 și: *să potcoia*), *porcovî* (A I 34) vb. IV.

— V. *potcovă*.

POTCOVÍRE s. f. Acțiunea de a potcovi și rezultatul ei; potcovit¹, (rar) potcoveală (1). Cf. potcovi (1). Cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *potcoviri*.

— V. *potcovi*.

POTCOVÍTI s. n. Acțiunea de a potcovi și rezultatul ei; potcovire, (rar) potcoveală (1). Cf. potcovi (1). Potcovitul la un cal de 4 picioare cu potcoavele turcești (a. 1792). URICARIUL, IV, 132/27, cf. DDRF, CADE. Zice că-i ești bun camarad și înveți ușor meșteșugul potcovitului. SADOVEANU, O. XVII, 217. Cu toate acestea, el nu părăsi lucrul mărunt: potco-

vitul cailor, fierberea unei osii. PREDĂ, M. 117, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

- Pl. : (rar) *potcovituri*.
- V. *potcovi*.

POTCOVIT², -Ă adj. (Despre animalele de tracțiune, mai ales despre cai, sau despre copitele lor) Care are potcoave (1), cu potcoave. Cf. LB, DDRF. *Boi cu coarne ascuțite și copite potcovite*. ALECSANDRI, P. II, 105. *Copitele potcovite ale tuspătru picioarelor sale cu așa iufeală de fulger scăpărau în toate părțile*. HOGAȘ, DR. I, 282, cf. CADE, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ E x p r. (Rar) **A alerșa** ca un purice *potcovit* = a merge foarte încet. Cf. ZANNE, P. II, 473. ◊ (Despre încălțăminte) Cu potcoave (2) la tocure. *Treceam acuma printre rînduri de țărânce îmbrobodite, încălțate cu ghele potcovite*. BRĂESCU, A. 76.

- Pl. : *potcoviți, -le*.
- V. *potcovi*.

POTCOVITÓRIU s. m. (Învechit, rar) Potcovar (1). Cf. LB.

- Pl. : *potcovitori*.
- **Potcovi** + suf. -*lor*.

POTCOVITĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Șină de fier subțire sau fier laminat din care se fac potcoave (1) sau cercuri la butucii roților de car. Cf. LEXIC REG. II, 71, UDRESCU, GL.

- Pl. : *potcovițe*.
- **Potcovă** + suf. -*iță*.

POTCULEĂSĂ s. f. (Prin Mold.; în descintee) Potcoale, v. p o t c o i¹. *Un' te duci cu potcă cu potculeasă, săgetători cu săgetătoare, strigoii cu strigoaie*. I. CR. VII, 88.

- Pl. : *potculese*.
- **Poteăl** + suf. -*uleasă*.

POTEĂ¹ s. f. (Regional) Potecă. PAMFILE, A. R. 256.

- Cf. *potecă*.

PÓTEA² subst. (Prin Transilv.; în loc. a d v. și e x p r.) **De-a potea** = pe degeaba, de pomană, gratis. Cf. PAȘCA, GL. *I-am dat calul de-a potea*. MAT. DIALECT. I, 214. **A umbla de-a potea** = a-și pierde vremea degeaba. Com. din PARVA-NĂSĂUD.

- Din magh. *potya*.

POTEĂ³ vb. II v. putea.

POTEĂCĂ s. f. v. *potecă*.

POTEAHĂU subst. (Regional) Dispozitiv la răboiul de țesut, la stative, care ține sulul strins și pinza întinsă (Moiseiu—Vișeu de Sus). GLOSAR REG.

- Pl. : ?
- Etimologia necunoscută. Cf. ucr. dial. п у о д - т я г а я (lit. підтяга).

POTÉC s. n. v. *potecă*.

POTECĂȘ s. m., adj. 1. S. m. (În Țara Românească) Locuitor din satele grănicerești care avea misiunea să supravegheze potecile, regiunile de la graniță etc. aflate între două puncte străjuite de ostași. V. grănicer, plăieș. 20 [taleri] la plăiași și potecași, pentru osteneala lor (a. 1811). DOC. EC. 128. *Cordonașii și potecașii s-au întocmit la 1834, spre a strejui, sub privegherea ostirei, picheturile și potecile*. BĂLCESCU, M. V. 633, cf. URICARIUL, XXII, 441, DDRF; TDRG; ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să mi-ți da un semănat Cum de mult nu s-a mai dat, Semănat de potecași, Să răsară românași*. TEODORESCU, P. P. 484.

2. Adj. (Prin Bucov.; despre cai) Care poate să urce potecile grele de munte, apt de urcat. *Veniseră*

de dimineață cu caii potecași și cu povară. Com. din BUCOVINA.

- Pl. : *potecași*.
- **Potecă** + suf. -*aș*.

POTÉCĂ s. f. Drum îngust de țară, de munte, în pădure etc., folosit numai de cei care merg pe jos, cărare, (regional) *potea¹*, *ponie*; p. gener. (învechit și regional) drum, cale; p. ext. (învechit) trecătoare, pas² (2); defileu. *Poteca Păcăleanu* (a. 1563). CUV. D. BĂTR. I, 248. *Pătru Vodă Rareș... rădicat-au oaste mare asupra săcuilor, la Țara Ungurească și au împărțit oastea în două polcuri și pre două poteci și-au trecut oastea*. URECHE, L. 138. *Au hălăduit pre poteci de au țesit la Ardeal*. SIMION DASC., LET. 48. *Au pornit și el... drept la potica Oiluzului*. M. COSTIN, LET. I, 305/27. *Pasă la viața lui Agrippa pre potica muntelui*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 105^v/19. *I-au scos pe potica Buzăului în Țara Muntenească*. N. COSTIN, LET. II, 32/20. *Îndată au făcut pătași și au fugit pe potică în Țara Ungurească*. NECULCE, L. 74. *Multă acuma ei cale mersese După Tandaler, buna povară, Pe potecul unii păduri dese*. BUDAI-DELEANU, Ț. 270, cf. LB. *Cuprind acele de frunte poziții a defileilor (potice)*. AR (1834), 112/3. *Prin a codrului potică Ea ascunde al ei trai*. ASACHI, s. L. I, 170. *Supt dînsul se întindea un cornice de stînci ce nu prea semăna cu o potecă*. CR (1848), 16³/72. *Cînd te trezești ești acum pe potica muntelui*. NEGRUZZI, s. I, 329. *Vedeam livada, grădina, Poteca ce des căcam*. ALEXANDRESCU, O. I, 135. *Și se duce fără frică Pe-o strîmtoare de potică*. ALECSANDRI, P. I, 29, cf. LM. *Vedem că trece pe o potecă, aproape de noi*. BOLINTINEANU, O. 361. *O potecă strîmtă, cît trece omul cu piciorul, străbătea de la poartă pînă în bățătura locuinței stăpînului*. ODOBESCU, s. I, 148. *Pe potica dinspre codri cine oare se coboară?* EMINESCU, O. I, 83. *Se pomeni că pierde poteca și nu mai știe unde merge*. ISPIRESCU, L. 255. *Iarba se strecura și pe poticele bățătorile*. DELAVRANCEA, s. 54, cf. id. T. 51. *E miezul nopții, fiara doarme la potică, Cinele pe prispă*. I. NEGRUZZI, s. III, 102, cf. HAMANGU, C. C. 144. *De cum a dat în fapt de zori Veneau, cu fete și feciori, Trăsnind rădvanele de crai, Pe netede poteci de plai*. COȘBUC, P. I, 55, cf. BARCIANU, CANDREA, F. 191. *Potecile au rămas pustii*. IOSIE, PATR. 8. *Poteci nu se pomeneau în pădure*. AGÎRBEANU, s. P. 116. *Nu cunoșteam o potică sau un drum mai scurt pentru țința noastră*. HOGAȘ, DR. I, 1. *Pînă la poartă ducea o potecă pierdută în iarbă și flori de cîmp*. BASSARABESCU, V. 17. *În fața casei o grădiniță îngrijită, cu cîteva ronduri de flori, cu poteci prunduite*. REBREANU, R. I, 18. *Nu era un drum bătut, ci numai poteci de picior*. GALACTION, O. A. I, 322. *Și se duc pe nesimțite Nopți pustii și zile reci, Cum s-adună, putrezite, Frunze moarte pe poteci*. TOPÎRCEANU, O. A. I, 18. *De la o potecă înainte, începu să-i fie cunoscut drumul*. C. PETRESCU, I. II, 202. *Gonind din mieznoapte pe strîmtele potici, A lepădat pe urma-i un pieptene de aur*. LESNEA, VERS. 8. *Porniră cu sânețele pe poteci*. SADOVEANU, O. I, 192. *Să pornim la potică, poate ne cade vreun iepure*. id. ib. 199. *Poteca suie dealul prin via din bătrîni*. PILLAT, P. 147. *Mi-aș vrea pălmile, tălpile, reci, Proaspătă iarbă, crățe-n poteci*. ARGHEZI, VERS. 302. *Cineva putea să vină chiar prin pădure și să se lase pe potecă în dreptul troiței*. CĂLINESCU, s. 761. *Găman porni în jos, pe poteca îngustă de deasupra Gîrloagei*. CAMIL PETRESCU, O. I, 17. *Munții îi trec pe poteci întortocheate*. STANCU, D. 297. *Zidul de trupuri se desfăcu, strîmt cît o potecă*. CAMILAR, N. I, 208. *Eu nu cînt că știu cînta, Dar mi-e dragă țara mea, Crîngul cu potecile, Lumea cu nădejile*. BANUȘ, P. 237. *Care vine, să vie pe poteca dinspre biserică*. PREDĂ, D. 159. *Și abia aici, n-au mai găsit nici drum, nici potecă*. GL 1961, nr. 3, 5/4. *Străbate cu gîndul drumuri lungi de cîmpie, grele poteci de munte*. VÎN. PES. iunie 1962, 7. *Frunză verde alunică, Mircea suie pe potică*. ALECSANDRI, P. P. 5. *Potecel ești privesc, Urmele îți le*

jălesc. id. ib. 280. *Noi umblăm și colindăm P-astă vreme-nlunecoasă Pe potecă-alunecoasă.* TEODORESCU, P. P. 17. *Codrușu-i românesc Și potecu-i voinicesc.* RETEGANUL, TR. 45. *Pe poteca lucioasă Nemerii la altă casă.* PĂSCULESCU, L. P. 15, cf. GR. S. VI, 214. *Iera numa o potic-așa.* DIACONU, P. 46. *El pe jos, vodă călare, Pe potecă la strimtoare.* BALADE, II, 278. *Cine nu știe potecile nu știe nici drumul mare.* ZANNE, P. I, 266. *De la noi pînă la voi Tot fășii de tei (Potecile).* GOROVEI, C. 305. ◇ Fig. *Potica vieții mele Întră voi s-o isprăvesc.* BELDIMAN, O. 17/8. *A simțit pe tinerica pe ce potecă pornea, Unde gândul își întinde, ș-unde să ajungă vrea.* PANN, E. III, 21/3. *Să arăți poezilor din viitorime poteca cea bună.* ODOBESCU, S. III, 11. *De vei apuca poteca care duce spre mine vei ajunge odată, odată să strălucești prin fapte mărețe.* ISPIRESCU, U. 23. *A trebuit... să-mi croiesc eu o potecă personală și să mă mulțumesc cu greceasca bizantină.* GALACTION, A. 31. *Privind în sus spre întortocheatele poteci ale viitorului și ale ziarismului românesc, un ușor popas sărbătorec este îngăduit.* id. ib. 461. *Străbat potica veghei bolnav de neastîmpăr.* LESNEA, VERS. 190. *Însemnările de față vor încerca totuși să-și găsească poteca lor prin stușii unei gândiri atât de exuberante.* VIANU, A. P. 163. *Tu nu ești făcut pentru poteci ascunse.* T septembrie 1962, 25. *Spune-mi, mîndro, mergi, nu mergi Ori poteca să-mi dezlegi: Din do' una să-ți alegi!* TEODORESCU, P. P. 318. ◇ Ex pr. **Pe toate potecile** = peste tot, pretutindeni; pe toate drumurile. *Fete ca Tănțica nu se găsesc pe toate potecile.* REBREANU, R. I, 241. (Învechit și regional) **A păzi (sau a aține) poteca oulva** = a pîndi pe cineva (pentru a-i face un rău). *De șapte ori s-a lăsat temeiul nopții de cînd Șuier aține, în plaiuri depărtate, potica arnăușilor.* DELAVRANCEA, S. 165. *I-o păzit potica.* ALR I 804/590. (Regional) **A ști toate potecile** = a ști foarte bine (un lucrul). ZANNE, P. I, 267. (Regional) **A-și ști cuiva potecile** = a cunoaște secretele cuiva. Cf. SCRIBAN, D. (Regional) **A aduce pe cineva la potecă** = a determina, a convinge pe cineva să nu mai greșească, să se îndrepte. *Cît e de rău, îl vezi? Dar eu tot am să-l aduc la potecă.* PAMFILE, A. R. 256. **A merge (sau a umbla) pe două (sau pe zece) poteci**, se zice despre un om beat. Cf. ZANNE, P. VI, 47, 268. (Regional) **A nu-și vedea poteca** = a fi foarte supărat. Cf. CIAUȘANU, GL. (Regional) **A i se scurta cuiva potecile** = a nu mai fi liber să facă orice. Cf. PANN, P. V. II, 145/15, ZANNE, P. I, 267. (Regional) **A (se) strînge după poteci sau a i se strînge potecile** = a nu mai umbla sau a face să nu mai umble fără rost. Cf. CIAUȘANU, GL. (Regional) **A umbla ea pe o potecă** = a umbla cu sfială, cu teamă sau cu greutate. Cf. ZANNE, P. I, 267. (Regional) **A-și căuta potecul** = a se duce acolo unde are treabă, a-și vedea de drum; a fugi. Com. din JINA-SEBEȘ. (Regional) **A-și lua poteca** = a pleca, a o șterge. Cf. CIAUȘANU, GL. (Regional) **I-a adunat Dumnezeu potecile** = a murit. Cf. MAT. DIALECT. I, 233. ◇ P. ext. Loc de trecere printre oameni; pîrtie (2). *Învîrtind arma încoala și încoace, Larg potec pîntre păgîni-ș face.* BUDAI-DELEANU, Ț. 171. ◇ (Regional) **Pîrtie (1)**. Cf. ALR SN III h 802. ◇ (Regional; în forma *potic*) **Pripor (1)** (Bucur—Turda). COMAN, GL.

— Pl.: *poteci* și (regional) *potece*. — Și: (învechit, și popular) *potică* s. f., (învechit și regional) *potée* s. n. (regional) *potéacă* (ALR SN V h 1 376/2), *potéică* (ib. III h 802/192) s. f., *potic* (COMAN, GL.) s. n., *putéacă* (CHEST. IV 28/198, ALR I 804/186) s. f.

— Din bg. *пѣтека*.

POTECEĂ s. f. (Popular) *Potecuță. Loază-nbăierată, Viță încălțată, Cînd umblă prin potecile Parcă e luat din ele.* PANN, P. V. I, 102/10. *Ce mi-e drag pe lume, Potecea din pădure.* TEODORESCU, P. P. 325. *Părăsi cucu bugetu Și turtureaua vâlceaia Și mîndrușa potecia.* MARIAN, INS. 51, cf. BIBICESCU, P. P. 165. *Cîte drumuri sînt mai rele, Le-ai făcut tot potecile.* SEZ. V, 31. *Potecea cam cotită, Cam cotită, părăsită.*

MAT. FOLK. 107. *Potiș'eaua pin păduri Pardosită cu aluni.* GRAIUL, I, 289, cf. PĂSCULESCU, L. P. 237. *Uită-te pe uni-i mîre Că mai sîn trit potecle.* GR. S. VI, 214. *O plecat pr-o pot'esa, Ș-o rupt o floris'a.* ARH. FOLK. III, 130, cf. ALR I 804/556. *A mai mitolea Luă p-o potecea Și fu vai de ea!* BALADE, I, 303. *Și-aș veni noaptea, pe stele, Ca ziua pe potecile.* FOLC. TRANSILV. I, 232. ◇ Ex pr. (Regional) **A lua potecea înapoi** = a se întoarce de unde a venit. *Văzînd că soarele răsare și nădejde nu mai era d-a da cu ochii de zîna cea frumoasă, Făt Frumos luă potecea înapoi.* POPESCU, B. II, 34.

— Pl.: *potecile*. — Și: *poticeă* s. f.
— **Potecă** + suf. *-ea*.

POTECNÍ vb. IV v. *poticni*.

POTECUȚĂ s. f. Diminutiv al lui *potecă*; (popular) *potecia*. *Apoi luîndu-și nevasta de brațel ca un bărbat Plecară pe poteciuță să se ducă la palat.* PANN, P. V. III, 60/16, cf. DDRF. *Vedea, anume, că afară de drumurile adînci... sînt și cărăruse șerpuitoare, drăgălașe potecuțe ce se pierd printre finașele mirositoare.* LUC. V, 380. *Mergea mai la o parte, fîinînd o potecuță ce șerpuia pe stînga drumului.* SANDU-ALDEA, U. P. 130. *Iai-o mergîndu-i mlădioasă înainte pe potecuța din finul de la vie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 340. *Ghetele lor ronșăneau în pietrișul poteciului.* AGÎRBIEANU, A. 293. *Rîzînd naturii și ea mie, am plecat și astăzi, cîntînd mai vesel ca de obicei, pe potecuța albă și bătătorită.* BRĂESCU, O. A. I, 48. *Șoseaua era însă liberă, curată ca o potecuță de ciment cenușiu, lată cît deschiderea de granit a podului.* v. ROM. august 1958, 76. *Strigă-l, strigă-l, zău, măicuță, C-apucă pe potecuță Să-și caute altă drăguță!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 98. ◇ Ex pr. (Regional) **A-și lua potecuța (oasei)** = a se întoarce (acasă). *Pînzele și te stringea, Potecuța casi-și lua.* MAT. FOLK. 71.

— Pl.: *potecuțe*. — Și: (regional) *poteciucă* (ALR SN III h 802/192), *poticucă* (CADE) s. f.
— **Potecă** + suf. *-uță*.

POTÉG s. n. v. *potegă*.

POTEGĂCI s. n. v. *potigaci*.

POTÉGĂ s. f. (Ban. și prin vestul Transilv.) *Lambă (la car sau la căruță).* Cf. ALRM SN I h 229.
— Pl.: *potege*. — Și: *potég* (ALRM SN I h 229; pl. *poteguri*, ib.) s. n., *potéglă* (ib.) s. f.
— Din scr. *potega*.

POTÉGLĂ s. f. v. *potegă*.

POTÉICĂ s. f. v. *potecă*.

POTEICUȚĂ s. f. v. *potecuță*.

POTÉNT, **-Ă** adj. (Învechit, livresc) 1. *Puternic (II 2). Și nafta devine potentă, progresivă.* HELIADE, O. I, 206. *Numai noi din acea nație potentă și împărăteasă, numai noi dintre toți frații de aceeași familie ne mai numim români.* id. v. XXXIX/7. *Aristocrația veche și potentă încă lucra din răspuțeri pentru restaurarea sistemelor absolute.* BARIȚIU, P. A. II, 17.

2. *Puternic (II 1). Cu tot dreptul porți nume de potente Și mare între oameni.* HELIADE, O. I, 338. *N-a cutezat a se pune deschis în luptă cu îndemniticului și potentul său adversariu.* CR (1848), 13²/11. ◇ (În forma *potinte*) **Răsunător (3)**. *Impresiunea unei glorie potîntă.* TELEGRAFUL (1854), 2/15.

3. *Puternic (I 1). S-ar fi temut să nu afle și pe patriarhul însuși un apăsător și mai potent.* CR (1848), 30²/76. *Ochiul istoricului este dator a cerceta, nu cumva chiar și bărbății de stat sau generații cei mai geniali în ochii lumii în realitate au fost numai îndeplintorii unei voințe mult mai potente decît era voința lor.* BARIȚIU, P. A. I, VII. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Au avut ocaziunea să cunoască cît de potentă și maiestoasă este*

natura. FILIMON, o. II, 17. *Gelozia deveni putinte*. BOLLINTINEANU, o. 493.

4. **Puternic (I 2)**. Cf. ALEXI, W., DM, DN².

— Pl.: *potenți, -te*. — Și: **poténțe, potínțe, putínțe** adj.

— Din lat. *potens, -ntis*, it. *potente*.

POTENTÁT s. m. 1. (Învechit) Împuternicit, trimis (al cerului pe pământ). *Slăvitului și alesului întru cei înălțați domni ce cred întru Iisus, care este întru norodul potentatului a Mesiei*. N. COSTIN, LET. II, 103/26.

2. Șef al unui (mare) stat care are suveranitate absolută, a u t o c r a t, d e s p o t; persoană care exercită o putere despotică, tiranică; p. e x t. om puternic, influent (datorită bogăției, poziției sociale etc.). Cf. I. GOLESCU, c. *Legre, ca și cîțiva potentaji de care ne vorbește istoria, guverna plantația lui prin un fel de neutralizație de putere contrarie*. CODRESCU, c. II, 229/17. *Începu a oferi mină de ajutor acestui potentat al Egiptului*. CR (1848), 134/31, cf. STAMATI, D. *Popoarele îl aveau ca pe cel mai liberal dintre potentaji*. GHICA, s. 92. *Potentajii pământului strivesc sub jugul sclaviei pe frații lor*. FILIMON, o. I, 365. *Veneau potentajii boemi de se înclinau și jurau credință și supunere regelui lor*. id. ib. II, 117. *Ștefan umbra să impace pe potentajii Răsăritului spre a-i împinge în contra atolputerniciei muzulmane*. XENOPOL, I. R. IV, 106, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *El făgădui însemnate comori potentajilor turci*. C. GANE, TR. V. 141. *Cîte lacrimi s-or fi scurs pe luciul acestor pietre... podoaba operii alilor mii de necunoscuți care lucrau pentru glorificarea oarbei vanității a unui potentat tiran*. BART, s. m. 23. *Din aceste uriașe masacre, cîștigau acei potentaji ai căror generali ieșeau învingători*. CONTEMP. 1949, nr. 120, 15/2. *Cîțiva potentaji creoli... majoritatea însă președinți și vicepreședinți de trusturi, cu fețele lor frumoase și anoste*. v. ROM. aprilie 1954, 63. *În România de altădată, numai cine se anina de pulpana unui potentat avea sorși de reușită*. ib. iunie-iulie 1963, 94. ◊ Fi g. *Un potentat de moravuri dictatoriale*. ARGHEZI, B. 55.

— Pl.: *potențaji*.

— Din lat. *potentatus*, fr. *potentat*, germ. *Potentat*.

POTENȚĂȚIE s. f. (Jur.; învechit, în Transilv.) *Violență. Deaca creditorul fără de rinduiala judecătoreștiu ia lucrurile detorașului, este vinovat pentru că singur au făcut potențăție*. MICU, în CONTRIBUȚII, III, 121.

— Pl.: *potențății*.

— Din lat. *potentatia*.

POTÉNTE adj. v. **potent**.

POTENTÉU s. m. (sg.) (Regional) Tinăr însărcinat, la nunțile țărănești, cu supravegherea miresei, din prețiu la nunții pînă la sfîrșitul ei. V. *pocînzeu*¹. (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. 84. ◊ E x p r. (Adverbial) *A se ține potentu de cineva* = a fi tot timpul după cineva, a se ține scal de cineva. Cf. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. *pocînzeu*¹.

POTENȚĂ vb. I. 1. *Tranz. și refl.* A face să dobîndească sau a dobîndi o amploare mai mare, o intensitate, o forță, o putere mai ridicată, o precizie, o delimitare etc. mai accentuată. V. *amplifica*, *lărgi*, *intensifica*, *întări*, *mări*. *Pentru înțelesul omului nu-i nimic mai important decît înțelesul omului, fiindcă, prin comunicarea înțelesului la înțeles, realitatea se potențiază*. CARAGIALE, o. III, 68. *Școlile decadente nu fac decît să potențeze caracterele ce se pot observa în întreaga literatură contemporană; ceea ce înseamnă că de la această literatură pînă la decadentism nu e decît un pas*. IONESCU-RION, c. 104. *O activitate comună numai atunci se potențiază și devine spornică și rodnică cînd agenții și factorii ei au aceleași vederi*. SBIERA, F. s. 369. *Cuvintele esențiale „crînguri“, „singuri“... sînt cele mai sonore din toată*

strofa, sonoritate potențată de poziția lor în rimă. IBRĂILEANU, s. L. 179. *Prin incoordonarea termenilor, spațiul interior al frazei se lărgeste fabulos, impresia se potențiază în raport cu distanța care separă cuvintele care o exprimă*. VIANU, A. P. 273. *Calitățile constante devin, în acest caz, neutre, prin absența tendinții de a fi potențate*. CONSTANTINESCU, s. I, 199. *Autorul... își afirmă încă o dată excepționala vîna melodică, potențată de simțul omului de teatru rutinat*. GL 1961, nr. 2, 7/1. *Realismul expunerii este potențat prin simularea artistică a autenticității*. s. august 1962, 46.

2. *Tranz.* (Mat.; neobișnuit; complementul indică numere) *A înmulți cu el însuși, a ridica la o putere (III 4)*. Cf. ALEXI, W.

— Prez. ind.: *potențez*. — Și: (învechit, rar) *potențîă* vb. I.

— V. *potență*.

POTENȚĂRE s. f. Acțiunea de a (se) potența (1) și rezultatul ei. *Bogdan citează un monolog din Macbeth pentru a arăta că în artă nu e vorba de imitarea realității, ci de potențarea realității*. GHEREA, ST. CR. II, 47, cf. LOVINESCU, M. 221. *Sînt în „Ion“ și cîteva momente de potențare simbolică, în care personajul principal este împins dincolo de planul realist, în lumina tare a apoteozei*. VIANU, A. P. 325. *Este o eroare să definești expresionismul prin potențarea... individualului*. BLAGA, z. 73. *Deși epitelele luate în parte nu sugerează valori stilistice mai aparte, conștiința artistului se simte în caracterizările perechi contrastante și mai ales în strădania potențării, vădită în numărul egal de epitele*. VARLAAM-SADOVEANU, 281.

— Pl.: *potențări*.

— V. *potența*.

POTENȚÁT, **-Ă** adj. Care a dobîndit o amploare mai mare, o intensitate, o putere, o forță mai ridicată, o precizie, o delimitare etc. mai accentuată. *Însemnătatea logicii bine studiate este cu altă mai mare cu cît întărirea și înlesnirea, produse în lucrările gîndirii, prin deprinderea de a minui formulele abstracte ale argumentării, au un efect foarte potențat*. MAIORESCU, L. 14. *A pricepe cu simțul potențat al urechii tale susurul colosal și nehotărît al imensului curs de viașă ce însuflește vinele lucrurilor*. HOGAȘ, M. N. 55. *Presimțiri, instinct și ceea ce numiți dumneavoastră astăzi subconștient, le-am avut și noi cîndva ca și rudele noastre animalele, într-o formă potențiată*. SADOVEANU, o. XII, 12. *Elementul concret și particular nu-l interesează decît în măsura în care e susceptibil să exprime o valoare universală sau sensul potențat al vieții*. OȚETEĂ, R. 288. *El vrea o existență potențată, ascendentă*. BLAGA, z. 133.

— Pl.: *potențaji, -te*. — Și: (rar) *potențîăt, -ă* adj.

— V. *potența*.

POTENȚĂ s. f. 1. (Livresc) *Putere (I 1)*; p. e x t. posibilitate de dezvoltare, de afirmare. *Întră doritul grădinaru împreună cu prea frumoasa grădinară și înaintea lor un ciopor de patru pruncuși — ce au urmat și ce au fost aicea nu are potenție pana se scrie*. ȚIGHINDEAL, A. M. 62/16, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Profet este și poetul satiric, dar gîndul lui este de o potență condensată și minunată*. GALACTION, A. 271. *Toate aceste virtuți la un loc îi dădeau, într-o potență deosebită, liniște senină lăuntrică*. D. GUSTI, P. A. 69. *Voltaire este și el o personalitate profund națională, un fiu al poporului francez în care s-a concentrat și au crescut pînă la o potență înaltă capacități și virtuți apărute în sute de ani de viașă istorică*. VIANU, L. V. 210. *Metafora degajează... în noi un fior și ne conduce către o potență superioară a vieții*. id. M. 56, cf. BLAGA, z. 65. *Omul își poate amplifica darurile sale omenești pînă la orice potență*. RALEA, S. T. III, 38. *Axa cărții stă însă într-un individualism nealterat și într-un idealism nesatisfăcut în potențele lui*. CONSTANTINESCU, s. I, 92. *A ieși cu îndrăzneală în întîmpina-*

rea publicului, cucerindu-l pentru modalități teatrale noi, cu mari potențe agitatorice. **τ** septembrie 1962, 83. ♦ Virilitate. La bărbați [senili] ... se observă adeseori manifestațiuni erotice, ce nu merg, în genere, în mod paralel cu potența genetică. PARHON, B. 76, cf. M. D. ENC. ♦ (Învechit) Abuz de putere; (act de) violență. După „oprește“, „ar fi intrat cu potenția în biserică“ (a. 1765). IORGA, S. D. XIII, 255. Neînvoindu-le lor chesaru cererea, îl apucă Timbre pe amîndoi umeri, strigă dictatoru pentru această potenție, dărîndă unul dintr-înșii, anume Casca, împlinea un cușit într-înșul. SP I, 212/11. ♦ (Învechit, rar) Jurisdicție. De ar fi întră oameni dorita păciuire și învoire întru toate, atuncea cu adevărat nice ar fi de lipsă... scaonile sau forumurile cele de judecată spre agonisirea păciuirii întră supușii unei potenții. AARON, în CONTRIBUȚII, III, 121.

2. (Mat.; învechit) Putere (III 4). De să va îmulfii în sine rădăcina $a + b$ și făculul iară și printr-aceastaș și așa de rînd vör fi potențiile, adecă puterile a doua, a treia, a patra. AAT 180°/27. Se dă nume de potență rezultatului înmulțirii unui număr de mai multe ori prin sine însuși. CULIANU, A. 2. Doi polinomi sînt ordinați după potențele crescătoare ale aceleiași litere. id. ib. 25, cf. 42. Potența unui punct relativ la o circunferință cu raza P se numește diferența D^2-R^2 . MELIK, G. 89.

— Pl.: potențe. — Și: (învechit) potenție s. f.
— Din lat. potentia, it. potenza.

POTENȚIĂ vb. I v. potența.

POTENȚIAL, -Ă s. n., adj. I. S. n. 1. Mărime asociată unui sistem fizic, a cărei variație în spațiu și timp permite caracterizarea (și determinarea) unui câmp fizic sau a unei variații de energie; funcție asociată unui câmp fizic, dependentă de coordonatele de poziție, care servește la obținerea (prin derivare a) intensității câmpului fizic respectiv. Indicațiunea dată de un electrometru... este independentă atît de mărimea cît și de semnul sarcinei electrice în punctul atîns; ea nu atîrnă decît de starea electrică a unui corp. Această stare electrică a fost numită potențial. PONI, F. 204, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

2. (De obicei urmat de determinări care arată domeniul, felul) Capacitate de muncă, de producție, de acțiune; randament calitativ și cantitativ al unei munci; p. ext. nivel (II 2); forță, putere (I 1). Aprecierea potențialului industriei textile se face pe baza numărului de fuse din filaturi. IONESCU-MUSCEL, ŢES. 21, cf. 30. Fixarea unei politici adecuate care să contribuie la creșterea potențialului industrial era necesară. CONTEMP. 1948, nr. 113, 3/1. Dragostea lui Eminescu pentru patrie se vedește și în pasiunea cu care a cercetat comorile vechii poezii populare, înnoind-o și ridicînd-o la un înalt potențial artistic. SADOVEANU, E. 78. E vorba de acea diferență de potențial, de energie materială între diferiți indivizi, grupuri, popoare: forță musculară, agilitate, forță de înarmare. RALEA, S. T. II, 264. Potențialul de energie creatoare ilustrat în operele sale. S. C. ȘT. (LAȘI), 1956, 52. Monografiile hidrologice complexe realizate analizează potențialul hidroenergetic. MG I, 52. Vara, regiunea are un potențial termic relativ ridicat, temperaturile medii din luna iulie fiind mai mari de 20°. ib. 312. Călătoriile au un potențial moral uriaș, dar numai cu condiția de a fi bine dirijate. V. ROM. noiembrie 1962, 88. Au intrat în funcțiune numeroase obiective industriale importante care au sporit potențialul economic al țării. SCINTEIA, 1963, nr. 5 791. Mare parte a forțelor de cercetare în ultimul timp a fost îndreptată spre cunoașterea potențialului cinezic. VÎN. PESC. august 1964, 5. Îi acordă... toate împuternicirile necesare pentru... restabilirea potențialului militar și politic al țării. RL 1967, nr. 7 044.

II. Adj. 1. Care are în sine toate condițiile esențiale pentru realizare, care există ca posibilitate, care există în mod virtual. Cf. ALEXI, W., BĂRCIANU, CADE.

Ar fi o nebulie să ne închipuim că un adversar potențial n-ar putea să facă același lucru. CONTEMP. 1949, nr. 164, 3/6, cf. DM, M. D. ENC., DEX. (Substantivat) Elementele acestea se găseau în stare latentă și în cel mai bun caz nu reprezentau decît un potențial, în sensul posibilității formării nașunii în viitor. CONTEMP. nr. 158, 7/2. ♦ Energie potențială = energie pe care o poate dezvolta un corp aflat în mișcare liberă din poziția în care se află pînă la un nivel de referință. Un... corp care în starea în care se află nu produce nici un travaliu în momentul în care îl considerăm, dar care totuși are în el puțința de a produce un asemenea travaliu se zice că posedază o energie potențială. PONI, F. 160, cf. ENC. TEHN. I, 94, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) În mod virtual, ca posibilitate. Dacă toate aceste talente... ar fi putut să producă tot ce potențial a fost sădit în ele, natural că am fi avut o literatură mai însemnată. GHIERA, ST. CR. III, 192. Realitatea socială formează... o totalitate de viață unitară, adică o unitate socială, avînd ca motivare voința socială, condiționată potențial. D. GUSTI, P. A. 118. Weissman observă că ființele unicelulare sînt, potențial, nemuritoare. PARHON, B. 115.

2. (Gram.; despre moduri, propoziții etc.) Care prezintă o acțiune ca posibilă fără să precizeze dacă se realizează sau nu, care exprimă o posibilitate. Cf. CADE. Conjunctivul potențial latin. SCRIBAN, D. Sînt propoziții potențiale toate condiționalele și regentele lor. SCL 1955, 307. Uneori conjunctivul are sens potențial. SG II, 54. Unele tipuri de propoziții exprimă numai judecăți: propozițiile enunțiative propriu-zise... dubitative, potențiale și optative. GRAM. ROM² II, 17. ♦ (Substantivat, n.) În categoria potențialelor se încadrează un mare număr de propoziții subordonate, în special dintre cele construite cu subjonctivul. SCL 1955, 307. Optativul, potențialul, imperativul [exprimă] o acțiune realizabilă. GRAM. ROM² I, 216. ♦ (Rare; despre moduri) Prezumtiv. Cu viitorul I al auxiliarului „a fi“ urmat de participiul prezent al unui verb se formează un mod pe care gramaticii de pe vremuri îl numeau prezumtiv sau potențial. IORDAN, STIL. 165.

— Pronunțat: -fi-al. — Pl.: potențiali, -e.
— Din fr. potentiel.

POTENȚIALITĂTE s. f. (Rare) Caracterul, însușirea, calitatea a ceea ce este potențial (II). Cf. CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-a-
— Din fr. potentialité.

POTENȚIĂT, -Ă adj. v. potențat.

POTENȚIE s. f. v. potență.

POTENȚIOMETRIE s. f. Metodă de analiză chimică cantitativă volumetrică, care folosește ca indicator pentru observarea sfîrșitului reacției variația potențialului (I 1) electric al unui electrod cufundat în soluția de analizat; electrometrie. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-
— Din fr. potentiométrie.

POTENȚIOMETRU s. n. 1. Aparat pentru măsurarea tensiunii electromotoare a pilelor galvanice prin metoda compensației; compensator. Cf. NOM. MIN. I, 43, LTR², DM, M. D. ENC., DEX.

2. Montaj (alcătuit dintr-un reostat) sau rezistor folosit pentru divizarea tensiunii electrice. Cf. DER, LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: potențiometre.
— Din fr. potentiomètre.

POTERAȘ subst. I. S. m. Persoană înarmată care făcea parte dintr-o poteră (1); nefer (2). Pentru plata potrașilor ce umblă pentru prinderea făcătorilor de răle lăihari (a. 1820). URICARIUL, IV, 218/14. Zidarii... păzitorii maturilor cu sare... poterașii ocnii (a. 1830)

DOG. EC. 459, cf. POLIZU. *Fie poteraș sau cavalier servent, toată ambiția me este ca să vă apăr.* ALECSANDRI, T. 1319. 50 poterași sub un căpitan (a. 1874). URICARIUL, XXII, 437, cf. DDRF. *Basarabii Drăculești duseră pe aceleași locuri pilcurile de poterași, de sulțari, de roșiori, în urma flămurilor, întru apărarea pământului strămoșesc.* D. ZAMFIRESCU, R. 222, cf. ȘAINEANU, D. U. *Am început să cutreier pădurea, cînd ca haiduc, cînd ca poteraș.* GALACTION, O. A. II, 11. *Iată-ne... călînd, cu ochi aprinși, prin grădinile vecinilor, pe poterașii inamici.* id. A. 362. *Aveau sub ordinele lor o întreașă armată de slujitori, numiți dorobași, lefegii, seimeni, vînători, poterași.* OȚEȚEA, T. V. 50, cf. 99. *Tunsu și Groza își făceau de cap, punînd vamă pe tot ceea ce se încumeta să treacă pe drumurile lui, fără frică de dorobași ori de poterași.* CAMIL PETRESCU, O. II, 146. *Și sparg boarea nopții reci Poterașit, patruzeci.* PARASCHIVESCU, C. 7. 162. *Se făcuse poteraș și-l pîndea pe jupîn cu potera.* PAS, Z. I, 161. *Și-n plîn durda lui pocnea, Potirașii gîos cădea.* ALECSANDRI, P. P. 89, cf. 291. *Potirașii se slobod și mi-l leagă cot la cot.* MARIAN, I. 11. *Măi băteși, măi poterași, De sintești voi de-a mei frați, Puneți masa și mîncăți.* ȘEZ. VII, 147. *Poterașii că-mi fugea, D-a-ndaratele mergea.* PĂSCULESCU, L. P. 280. ◊ (Prin analogie) *Era sorocit ca el să ajungă scriitor, iar eu să devin critic — un fel de poteraș literar.* LOVINESCU, S. I, 15. ◊ (Prin Bucov. și prin sudul Dobr.) Gonaci (la vînătoare). ALR SN III h 727. ◊ (Regional; în forma *potireș*) Epitet hipocoristic dat unui copil ștrengar (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 188. *Ce mai faci, mă potireșule? ib.*

II. 1. S. m. (Regional) Arac cu capetele ramificate în formă de „V”, care susține vița de vie încărcată cu struguri. Cf. CADE, I. CR. VI, 153.

2. S. n. (Regional) în forma *potereas*) Țăruș de care se leagă funia cu care se praponește un cal; prapon, stănog. Cf. DAMÉ, T. 49.

3. S. m. și n. (Regional) Rădăcinile (și partea de jos a tulpinii) plantelor de cultură rămase în pămînt după secerat sau după tăiatul porumbului. Cf. CADE, FD II, 164, com. din PARVA-NĂȘAUD, PAȘCA, GL., A V 20, 34, VI 4, GLOSAR REG. ◊ (Regional; în forma *potiraș*) Lăstar crescut din rădăcina pomilor (Sibiel—Siblu). LEXIC REG. II, 62. *Și-o rupt coasa-n potirași, ib.*

4. S. n. (Regional; în forma *potireș*) Lemn mic (Morăreni—Reghin). GLOSAR REG. ◊ Epitet dat unui om foarte mic, scund (Morăreni—Reghin). GLOSAR REG. — Pl.: *poterași*. — Și: (învechit și regional) *potirăș s. m.*, (regional) *potereăș* (DAMÉ, T. 49) s. n., *potereșe* (PAȘCA, GL.) s. n. pl., *potirăș* (MAT. DIALECT. I, 188, GLOSAR REG.) s. m. și n.

— *Poteră* + suf. -aș.

POTERĂ s. f. 1. Ceată, grup (organizat), detașament de oameni înarmați, mai ales de arnăuți, care aveau, în trecut, misiunea de a urmări și de a prinde răufăcătorii, haiducii etc. *Au pornit dumsneașlor ispravnicii potere după dinșii* (a. 1800). IORGA, S. D. VIII, 114. *Și potera în pădure ca să-l prindă îl păzea.* PANN, Ș. II, 84/2, cf. POLIZU. *Poterile și catane li zicea tot căpitane.* BOLLIAC, O. 184. *L-oi învâța eu să ne alunge cu potera ca pe niște hoși.* ALECSANDRI, ap. CADE. *Și potera și ciocoi să se ducă cum să duc stolurile de lăcuste.* DELAVRANCEA, S. 169. *Ista trebuie să fie Milcea, după care aleargă potera.* GÎRLEANU, N. 39. *Își croise nelegiuță cale prin învelitori... și-și rîsese de sumedenie de poteri.* GALACTION, O. 249. *De cît au bătut poterile de jandarmi locurile acelea, chiar prepetișelor de pe lanuri li s-a făcut lehamite.* POPA, V. 89. *Împotriva pușinelor poteri, tovarășii aceștia ai singurătății duceau o luptă pe viață și pe moarte.* SADOVEANU, O. VI, 145. *Cu potera-n poteacă, haiducii-odinoară Știau... să și moară.* ARGHEZI, VERS. 393. *Îi plăcea să trăiască mai bine în culcuș de miuere, decît fugărit de potera.* CAMIL PETRESCU, O. I, 19. *Într-o potană poposește o potera.* Căpitanul poterei a teșit la drum și privește. V. ROM. mai 1954, 211. *Mahalaua*

a spus că s-a bătut cu potera. PAS, Z. I, 161. *Regele... porunci poterei ca să-l spînzure în codru pe păstor.* ISAC, O. 181. *Potera șase orfani fără pavăză A lăsat în coliba lui badea Mihai.* LABIȘ, P. 353. *Orașul nu mai trimite în sat porunci și potere.* T. februarie 1962, 59. *De potiră nici gîndea, Dar potira-l urmărea.* ALECSANDRI, P. P. 88. *Îmi da gloanțe arăpești Pentru poteri stăpînești.* TEODORESCU, P. P. 272. *Căpitane Răducan, E vai de zilele tale, Potera-i colea pe vale!* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 506. *Auzit-ași, oameni buni? Că deasupra satului Potera finutul De-mprejur că s-a sculat.* MARIAN, I. 10. *Hai să trecem Dunărea, Că ne-ajunge potera.* RETEGANUL, TR. 39. *Potera urmărea odată un hoș vestit.* REV. CRIT. I, 93. *Murgule, nu te lăsa, Că ne-ajunge potera, Și-i poteră necurată, Tare-i rea și blăstămată, De la pașa e mînată.* SBIERA, P. 61. *Potira m-o-ncungiurat Și-ntr-o-n scurt m-ô și legat.* ȘEZ. VI, 118. *Face potera răscoale.* GRAIUL, I, 62. *Și pe ei că îl prîndea Potera de Topolog.* PĂSCULESCU, L. P. 271, cf. 279. *Măi Dăiene, nu prea bea, Uite poterea colea.* VÎRCOL, V. 30. *Potira din Zlatina.* DIACONU, VR. 259, cf. ALR II 2 884, FOLC. MOLD. I, 79. ◊ Ex pr. (Regional) *A face o poteră sau a pleca în potiră = a face, a pleca în cercetări pentru prinderea hoșilor.* Cf. DDRF, ALR II 2 884/682, 812. ◊ (Prin sudul Mold.; în construcția) *De-a hoșii și potera = numele unui joc de copii în care unii, numiți hoșii, se ascund, iar ceilalți, numiți potera, trebuie să-l caute și să-l prîndă.* Com. IORDAN.

2. (Regional) Herghelle de cai (Branîștea—Găești). DR. V, 221. ◊ *Haltă de lupi* (Plua Petrei—Fetești). ALR SN III h 676/705.

— Pl.: *potere și poteri*. — Și: (învechit și regional) *potiră*, (regional) *potere* s. f.

— Din bg. *пoтepa*.

POTERE¹ s. f. v. *poteră*.

POTERE² s. f. v. *putere*.

POTEREĂȘ s. n. v. *poteraș*.

POTEREȘE s. n. pl. v. *poteraș*.

POTERÎ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv.; complementul indică filințe) *A izgoni; a fugări.* Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 92, COMAN, GL. 61.

— Prez. ind.: *poteresc*. — Și: *potrî* vb. IV. CABA, SĂL. 92.

— V. *poteră*.

POTERÎE s. f. sg. (Rare; cu sens colectiv) Olărie². *Pe dulapuri, în cuiere fărânești se îngrămădeau ucele ardelenesti și poterie occidentală.* CĂLINESCU, B. O. I, 85, cf. DN².

— Din fr. *poterie*.

POTERÎME s. f. (Regional; cu sens colectiv) Multime de poterași (I) (Moșoala—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Nu mă tem de-o întreașă sleahță, Nici de potiermea toată.* id. ib.

— *Poteră* + suf. -ime.

POTERÎȚĂ s. f. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui *poteră* (I). *Am pus mîna pe baltaș și m-am vîrît rotîlîță Ș-am scăpat de-o poterîță.* SEVASTOS, C. 299.

— Pl.: *poterîțe*.

— *Poteră* + suf. -îță.

POTERNIC, -Ă adj. v. *puternic*.

POTERNICHE s. f. v. *potirniche*.

POTERȘI s. m. pl. (Regional) Bulumaci (de lemn) (Păușești Otăsău—Băile Govora). COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. *poteraș*.

POTESTĂȚE s. f. (Latinism învechit) Putere (II 1). *Transilvania... de la venirea ungarilor în părțile Dunării de mijloc, veni supt potestatea acestora.* LAURIAN, M. III, 90/3. *Au căzut supt potestatea poplului roman.* MAG. IST. I, 18/11. *Episcopii să aibă potestate absolută preste toată preoțimea, fără nici un amestec al statului.* BARIȚIU, P. A. II, 730, cf. PROT.-POP., N. D., GHEȚIE, R. M., ENC. ROM. ♦ *Potestate legislativă (sau legiuitivă) = putere legislativă, v. legislațiv. Că și cum subț coroana Ungariei ar mai fi și altă potestate legiuitivă.* CR (1848), 2¹/12. *Contrazicere ce se afla între doi articoli ai patentei și cari aștepta complanare, coregere prin potestățile legislative.* BARIȚIU, P. A. III, 232. *I s-a conferit lui întreaga potestate legislativă.* MAJORESCU, CR. III, 125. *Potestate publică = putere de stat.* Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl. : (învechit, rar) *potestăți*.

— Din lat. *potestas*, -atŭs.

POTESTATÎV, -Ă adj. (Jur.; rar) Care depinde de voința uneia dintre părțile contractante, care nu se perfectează dacă se opune una dintre părțile contractante. Cf. ANTONESCU, D. ♦ *Condițiune potestativă = condiție de care depinde încheierea (și respectarea) unei convenții. Condițiunea potestativă este aceea care face să depindă perfectarea convențiunei de un eveniment.* HAMANGIU, C. C. 239. *Obligațiunea este nulă când s-a contractat sub o condițiune potestativă.* Id. Ib. 240.

— Pl. : *potestativi*, -e.

— Din fr. *potestatif*.

POTGĂLȚ subst. (Învechit) Guler (cu multe crețuri, cute). Cf. СИНАС, II, 281, COSTINESCU, I, 457, DDF, JAHRESBER. II, 207.

— Pl. : ?

— Cf. rus. подгалстучник.

POTGHIAZ s. n. v. poghiaz.

POTGOREAN, -Ă adj. v. podgorean.

POTGĂRIE s. f. v. podgorie.

POTHORNITĂ s. f. v. podhorniță.

POTÎC s. n. v. potecă.

POTICALĂ¹ s. f. 1. (Învechit și popular) Întimplare (neasteptată și) neplăcută, supărăre, necaz, neajuns, bucluc; piedică, obstacol (în calea realizării). *Vișnovești neavind nădejde de o poticală ca aceea și fiind negata, lovindu-i Tomșa fără veste, pierdu... războiul.* SIMION DASC., LET. 199. *L-au tlnit poticală de la vrăjmașul.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 240^v/6. *Nu voi minca dentru iale pentru ca să nu să facă poticală.* BIBLIA (1688), 629^v/12. *Știa, cu prudență, să evite hopurile de poticală.* SBIERA, F. S. 329, cf. TDRG, CADE. *Se făcu o poticală la nuntă, se bătură doi inși.* BOCEANU, GL. *Dedei de poticală, mi se scrnti mina.* Id. Ib.

2. (Învechit) Înfringere (în lupte armate). *Nu pârțenește cronicarul Bielschi alor săi, ce scrie poticala ce au petrecut Ștefan Vodă.* URECHE, L. 68, cf. 95. *Pătru Vodă, știind poticala dentii ce-au pățit cu căzaci, nu s-au apucat de război.* N. COSTIN, L. 552, cf. SBIERA, F. S. 155, TDRG, CADE.

— Pl. : *poticale*.

— Cf. *poticni*.

POTICALĂ² s. f. v. poticală¹.

POTICĂR s. m. (Ban. și Transilv.) Farmacist. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 376, ALR II/I h 112, CV 1951, nr. 5, 27. *A fost odată-un om sărac ce-a mers la poticar.* MAT. DIALECT. I, 188.

— Pl. : *poticari*. — Și : *pătcleăr* s. m. BUL. FIL. VII—VIII, 376, ALR II/I h 112, CV 1951, nr. 5, 27.

— *Poticeă*² + suf. -ar.

POTICARAȘIȚĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Farmacistă. Cf. TEAHA, C. N. 256.

— *Potclearăș* + suf. -iță.

POTICĂRĂȘ s. m. (Învechit și regional) Farmacist. Cf. I. PAȘCA, M. 546, CADE, BUL. FIL. VII—VIII, 376. *Poticărașu mi-o spus Că leacuri de urtă nu-s.* MAT. FOLK. 966. *Dac-am văzut și-am văzut, La poticaraș m-am dus, După leacuri de urtă.* PAMFILE, C. T. 206, cf. BIRLEA, B. 60, ALR II/I h 112, MAT. DIALECT. I, 245, TEAHA, C. N. 256.

— Pl. : *poticarăși*. — Și : *potcăreș* (I. PAȘCA, M. 546, ALR II/I h 112/141, 833, LEXIC REG. II, 52), (regional) *potcărîș* (ALR II/I h 112/157, 235, 574), *potcărôș* (ib. h 112/325, 334), *potcărâș*, *potcărâș*, *potcărîș* (ib. h 112/172), *pătcleărăș* (ib. h 112/76) s. m.

— Din magh. *patikarus*.

POTICĂREȘ s. m. v. *potclearăș*.

POTICĂRIȘ s. m. v. *potclearăș*.

POTICĂROȘ s. m. v. *potclearăș*.

POTICĂȘI¹ s. m. (Regional) Farmacist (Scărișoara—Abrud). ALR II/I h 112/95.

— Pl. : *poticași*.

— *Poticeă*² + suf. -aș.

POTICĂȘ² s. n. v. *potigael*.

POTÎCĂ¹ s. f. (Maghiarism, prin Transilv.) Un fel de leasă, de gard de nulele, care servește la construcția pereților la casele țărănești. Cf. VAIDA, CHEST. II 101/385.

— Pl. : *potici*.

— Din magh. *paties*.

POTÎCĂ² s. f. (Transilv.) Farmacie; p. ext. medicamente (cumpărate) dintr-o farmacie. Cf. CLEMENS, LB. *Din acei bani să se plătească și datoriile pasive ce le-aș contrage cu doștorii și cu potica* (a. 1866). ap. BARIȚIU, P. A. III, 465, cf. LM. *Doctoriile astea ce ni le-au dat de la potică, vezi d-la că nu ajuță nimic.* AGRIBICEANU, D. T. 85, cf. BL VI, 180. *În potică cum se bagă, Ea de rîmenele-nireabă.* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 439, cf. 243. *Și mă mîna la potică Să-i aduc leacuri de frică.* MÎNDRESCU, L. P. 115, cf. GR. S. VI, 243, PAMFILE-LUPESCU, CROM. 198. *Să-mi aduci de la potică niște leacuri.* Com. din LUPȘA-ABRUD. *La potic-am alergat Urtăului după leac.* BIRLEA, B. 60. *D'e-ar aduce potica... Leacul nu m'ni l-ar afla.* T. PAPAHAĞI, M. 24. *Cel ce te iubește și lasă, Dă-i doamne potice-n casă.* ARH. FOLK. I, 167, cf. LEXIC REG. II, 47, 52, TEAHA, C. N. 256. *Mindră-i lelea și cicică Cu fărîne din potică.* FOLC. TRANSILV. I, 318.

— Pl. : *potiei*. — Și : *păticeă* s. f. CV 1951, nr. 5, 27.

— Din magh. *patika*.

POTÎCĂ³ s. f. v. *potecă*.

POTICĂLÎ vb. IV. Tranz. (Învechit și regional) A abate (de la comportarea cinstită, morală); a amăgi, a corupe; a înșela, a păcăli. *Din iușorul cunoștinței sale, înșelat și poticălit de pizmașul omeneșului rîd,* DOSOFTEI, V. S. decembrie 211^v/22. *Cînd văzură cum i-a poticălit ciobănașul, se luară cu mîinile de păr.* ISPIRESCU, L. 249, cf. DDF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. ♦ A copleși, a încărca, a împovăra; a pedepsi (2). *M-a poticălit Dumnezeu cu bătrînețile.* ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U., cf. PAMFILE, J. III, 93, SCRIBAN, D. ♦ R e f l. (Regional) A se primejdui, a se expune (Orlat—Sibiu). Cf. H XVII 177.

— Prez. ind. : *poticălesc*.

— V. *poticală*.

POTICĂLÎȚ, -Ă adj. (Învechit) Care a fost abătut de la calea cea dreaptă; amăgit; înșelat, păcălit.

(Substantivat) *De incredzământ adevărit poticăciților, să nu să-ndotască a veni spre pocăință.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 212^v/10.

— Pl.: poticăciți, -te.

— V. poticăll.

POTICĂNI vb. IV v. potenli.

POTICĂRAȘ s. m. v. potcarăș.

POTICĂRIȚĂ s. f. 1. (Prin Transilv. și prin Ban.) Farmacistă. Cf. ALR II/I MN 56, 4 172/228, LEXIC REG. II, 41; MAT. DIALECT. I, 188.

2. (Regional) Soția farmacistului (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 188.

— Pl.: poticărițe. — Și: păticăriță s. f. LEXIC REG. II, 41.

— Potlear + suf. -iță.

POTICEĂ s. f. v. potecea.

POTICI s. f. pl. (Prin Bucov.) Flori de cimp. LEXIC REG. 106.

— Etimologia necunoscută. Cf. potică³.

POTICNĂ s. f. (Învechit, rar) Obstacol, piedică; dispută, scandal. Cf. ANON. CAR.

— Pl.: poticne.

— Postverbal de la poticni.

POTICNEALĂ s. f. Faptul de a (se) poticni (i); împiedicare, poticnire, (învechit) poticnătură. Cf. ANON. CAR., POLIZU, DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. < F1 g. Aceasta slobozie a voastră, poticneală să fie nepuțințioșilor. CORESI, L. 307/10. În vremea ce știa că au nevoie vrăjmașii lor, atunci să să fie nevoit să le facă mai rea poticneală, cîl ar fi putut; iar ei le făcea bine. R. POPESCU, CM I, 246. Poticneala-i mare lucru. . . Măi Yulpoțule, nu-i bine! HASDEU, R. v. 150. Lecția lui era o diră lungă de zigzaguri, de dibuiri, de poticneli. GALACTIŢION, A. 10. Cu o mică poticneală la prefață, care și-a atras severe critice, volumul a intrat totuși în marșul solemn al celorlalte, spre nemurire. CONTEMP. 1953, nr. 376, 112. Amare, și lacrimi au fost De îndoială, de poticneală. BRAD, o. 120. ♦ (Regional) Schiopătare (Drăgușeni—Pașcani). A VI 26. ♦ F1 g. (Învechit) Vină, greșală, păcat. Ca să cunoașteli ceale mai bune, ca să-ți curaji și fără poticneală. N. TEST. (1648), 264^v/3.

— Pl.: poticneli.

— Potieni + suf. -eală.

POTICNI vb. IV. 1. Refl., și într. a n z. A face o mișcare, un pas greșit, a se lovi (cu piciorul) de ceva sau de cineva și a-și pierde (pentru o clipă) echilibrul, a se împiedica; a fi nesigur, a șovăi înmers; a fi nevoit să se oprească, a nu putea merge mai departe din cauza unui obstacol, unui impediment. Cine va îmbla ziua nu se va poticni. CORESI, EV. 95. Că să poticniră de să răsturnară Toși pizmașii noștri cărări și din cără. DOSOFTEI, PS. 61/17. I s-au poticnit călul și au căzut jos. N. COSTIN, LET. II, 101/32. Piciorul eii de dropticos și pasul eii de tremuros în ceva a se zăclenit și a se poticni nu va aveă. CANTEMIR, IST. 110. Orbului n-ai la ce-i arăta știntina, că el nu vede, și nușai cînd s-au poticnit și s-au lovit de ceva, atunci știnte și priceape că au. . . pierdut calea cea bună (a. 1794). BV II, 363. Astina lui Văkam stînt eii, care. . . Poticnind oălnitoură. . . Rămăsăi până acuma în viață. BUDA-DELEANU, T. 166. Fără de bătrîni și de cei nepuțințioși a rîde cineva cînd se poticneșe, aceea e o dreaptă nebunite. TICHINDEAL, F. 108/18, cf. BELDIMAN, N. P. I, 153/10. LB. Și mîndrul poticnindu-se Cade cum nu gîndi. NEGRUZZI, S. II, 39. Călu-mpuns a glezne din fugă poticnește Turtind sub el pe Velcea. BECSANDRI, POEZII, 229. Căii poticneșe, urcîndu-se

plătre petre și se răsufală greu. ID. O. P. 349. Călul își pierdu echilibrul, se poticni și ingenunchie împins de tufeala curentului. BOLINTINEANU, O. 427. Cerbii se poticneșe și cad la pămînt cînd ajung la fundul țarcului. ODOBESCU, S. III, 111. Călul nu făcu bine cîteva sărituri, îmboțdit de pințenii cădărețului, și poticni. GANE, N. I, 24. Buiestrazul s-a poticnit și l-a trîntit cît colu. CARAGIALE, O. II, 232. Călul zise. . . Eu sînt bătrîn de aci înainte; și mi-e să nu poticnesc. IȘPIRESCU, L. 21, cf. 55. Călul abia scotea picioarele din noroi și hojma se poticnea. CONTEMPORANUL, III, 921. Din pricina oboselii, niște soldași s-au poticnit, au scăpat o lădă pe schele și s-a făcut bucăți. SP. POPESCU, M. G. 79. S-a poticnit de-un lemn în tîndă. COȘBUC, P. I, 256, cf. CIAUȘANU, R. SCUT. 12. Gloatele de fărani se poticniră parc-ar fi primit fiecare om cîte-un pumn în piept. REBREANU, R. II, 256. Călea în bobote peste pietroșul proaspăt pus și se poticneșe în movilele de margine. POPA, V. 82. Am hotărît să-i facem trenului o borboacă și am așezat cîte o piatră pe șine, așteptînd să vedem trenul poticnindu-se. VLASIU, A. P. 293. Se poticni în prag și se prăvăli pe-o coaștă. SADOVEANU, O. I, 624. Un-căl poticni într-o baltă. ID. IB. V, 21. Călea orbește prin gropi, se lovea de pietre, se încurea prin bălării, se poticneșe prin rădăcini. BART, S. M. 73. Se poticnea din cînd în cînd în cizmele de cauciuc prea mari. CĂLINESCU, S. 20. Dintr-o dată se poticni și căzu din sanie. STANCU, R. A. III, 350. Pe prag profesorul se poticni, se opri, gata-gata să se prăbușească asupra Clarei. GALAN, B. II, 417. Coborîră printre niște pomi, izbindu-se de trunchiuri, încleicindu-și picioarele în buruieni, poticnindu-se la fiecare pas. T. POPOVICI, S. 414. Am tîncecat. M-am poticnit, strîbind Sub tăpi o floare ori o cochilie. LABIȘ, P. 118. Murgul să se poticnească, în creștet să te trîntească. ALECSANDRI, P. P. 17. Că eu te-am scăpat cînd m-am pedicai. . . Și m-am poticnit, Caștanu și-am stropit. TEODORESCU, P. P. 57. Călu mi s-o poticnit. MARIAN, D. 345. Și la călea jumătate Murgul și se poticnească. BIBICESCU, P. P. 131, cf. DIACONU, VR. 94. Dar ce-i, murgule, cu tine, De-mi poticnești tu sub mine? Au și-s grele potcoavele, Au și-s grele scările? BALADE, II, 221. Ceta ce se pripăște, adesea se poticnește. PANU, P. V. III, 13/3. Călul de e cu patru picioare și tot să poticnește. ID. IB. I, 79/1, cf. BARONZI, L. 69. Cine umblă ziua nu să poticnește. ZANNE, P. I, 24. Orb pe orb cînd trage, amîndoi să poticnesc. ID. IB. II, 655. Cînd te urci în sus pe scară, din treaptă în treaptă să pîșăști, ca să nu te poticnești. ID. IB. III, 364. Cel ce adeseori să poticnește, dă înțelept nîcicum să-mai socotește. ID. IB. VIII, 459. (T r a n z. f a c t.) Dedei fuga d-a fugi: Dumnezeu mă poticni într-o groapă cu urzici. TEODORESCU, P. P. 341. Nimic nu și-am greșit, O dată te-am poticnit, Nici atunci nu te-am trîntit. ȘEZ. IV, 220. < F1 g. De ea poticnescu-se ceta ce cuvîntului lui protivescu-se. COD. VOR. 146/24. De vei asculta de sfatul bătrînilor nu să va poticni piciorul tău de piatra poticnirii. NEAGOE, ÎNV. 51/31. Căldătoru nou în drumul vieții sînt; de abia doi sau trei pași într-această cale am făcut și aproape de cădere m-am poticnit (cca 1740). ARHIVA R. I, 141/15. Ori încătrău mă întorc, tot de dînsă mă poticnesc. KOTZEBUE, U. 8^v/23. Patrioșii să n-o lasă [țara] a să poticni de tot. BELDIMAN, E. 21/28. Pizmașii. . . se poticnesc de fața lui, ca de un zid apărător de năvătirea răoștii asupra lui. PISCUPESCU, O. 101/3. Căi se află multe ce cătră [slavă] . . . duc Pe care-un picior vrednic nu poate poticni. NEGRUZZI, S. II, 175. Se poticnește foarte des în alegerea cuvîntelor românești. ODOBESCU, S. II, 491. De ce nu poate și pana mea, alergînd fără-a se poticni, străbate întînșele albe cîmpii? CARAGIALE, O. II, 170. Nevînovată-i foarte mititica, Se spovedește pentru mai nîmăica; Atci puterea mea s-a poticnit. GORUN, F. 116. Eu am fost destul de prudent la începutul carierei mele și m-am poticnit grav, tocmai acum spre bătrîneșe. GALACTIŢION, O. A. I, 42, cf. ID. A. 229. M-am poticnit

la pagina 26. CAMIL PETRESCU, T. III, 220. *Glasul poticnit de furie i se innoda in beregata.* I. BOTEZ, ȘC. 120, cf. SCRIBAN, D. *Mai voiam sa adaug ceva, dar tocmai atunci m-am poticnit.* STANCU, R. A. I, 83. *Daca ar fi asa, nu te-ai poticni la primul obstacol.* v. ROM. iunie 1954, 116. *Voi sa zica ceva, dar fu oprit cu un gest scurt. Se poticni crasnind din masele.* VORNIC, P. 221, cf. PREDAC, M. S. 30. *Priveau mai mult in jos si se poticeau in vorba, mai ales in fata tatălui lor.* T. POPOVICI, S.E. 129. (Tranz. fact.) *Vremea c-a sosit si te-a poticnit, La mine-ai venit, Ca mi-esti dăruit.* TEODORESCU, P. P. 447. ♦ Refl. și tranz. fact. A se opri sau a face sa se oprească brusc, dintr-o dată. *Cil ce sari din ochi și un rob t se poticni inainte.* GALACTION, O. 49. *Nu-si poticea Pegasiul pentru alti.* C. PETRESCU, ap. IORDAN, L. R. A. 344. ♦ Refl. (Rar) A cădea, a se răsturna (1). *Lunectă in mizga de sînge, s-a poticnit și batalionul nostru la pămînt.* SADOVEANU, ap. TRDG, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Popular) A schiopăta. Cf. DAMÉ, T. 51, PASCULESCU, L. P. 370, ALR I 114/748, 815, 932, ALR II/I h 75/2. ♦ Refl. și tranz. (Învechit) A (se) lovi. *Si pre mînu lua-te vor se nu cumva poticnești de piatră picioarele tale.* PSALT, HUR. 78^v/1. *Taurul... să poticnească la genunchii și fără de veaste, căzînd presté cap... , sta lăfit in multă vreme.* AETHIOPICA, 81^v/11, cf. ANON. CAR. ♦ Refl. Fig. (Învechit) A se abate de la calea morală dreaptă, de la buna comportare. *Vare cine va știia toată leagea și întruna să va poticni, in toate-i vinovat.* N. TEST. (1648), 177^v/1. *Luminătoriu ne luminează să nu ne poticnim.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/6. ♦ Tranz. (Prin Bucov.) A pedepsi (2) aspru. *L-o poticnit Dimnădzău.* ȘEZ. V. 118.

2. Refl. (Regional) despre obiecte care au de obicei poziție verticală) A se lăsa într-o parte; a se apleca, a se inclina. Cf. CADE. *Cînd o casă se invechește si poticnește într-o parti.* CHEST. II 13/171.

3. Tranz. (Învechit, rar) A adevăra, a dovedi, a proba. *Nece a me poticni me potu (nece vor putea adevăra n. TEST. 1648, nice să mă adeverească pot BIBLIA 1688) de cealea ce acmu spre minre preefnescu.* COD. VOR. 60/23, cf. 226.

- Prez. ind. a poticnesc. - Și: (Învechit și popular) potigni, (Învechit) potcăni (GCR I, 187/12), potecni vb. IV.

- Din v. sl. ПОТІКНѢТИ.

POTICNIRE s. f. Faptul de a (se) poticni (1); împiedicare, poticeală, (Învechit) poticnătură. *Că precum orbul umbînd nu e fără potignire, Așa și cel netrăvăt fără greșală la dorthosire (a. 1764).* BV II, 163, cf. LB, POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. *Avu o poticnire ca o gloabă care se opinteste din toate puterile să urnească din loc căruța și e cil p-aci să vie peste cap.* REBREANU, R. I, 135. *Cea mai mică poticnire ne-ăduce nenorocire.* ZANNE, P. VIII, 459. ♦ Fig. *Ești cinic... , începu neașteptat cu întortocheri și poticniri beftvănăști Mirel Pascu.* GALAN, Z. R. 153. ♦ Ex pr. (Învechit) **Piatră de poticnire** sau **piatra poticnirii** = dificultate, greutate, necaz, bucluc. *Piatra poticnirii și piatra săblazneei; de ea poticnescu-se ceia ce cuvîntului lui protivescu-se.* COD. VOR. 146/22. *De vei asculta de sfatul bătrînilor nu să va poticni piciorul-tău de piatra poticnirii.* NEĂGOE, INV. 51/31. *Mare parte se afla sub dominațiunea scifilor. Insa pînă unde anume? Aci-e piatra de poticnente.* HASDEU, I. C. I, 182.

- Pl.: poticniri. - Și: (Învechit) potignire s. f. - V. poteni.

POTICNIRI s. n. Faptul de a (se) poticni (1). Cf. DEX.

- V. poteni.

POTICNIT, -Ă adj. Care se poticnește (1); împiedicat (la mers). Cf. LB, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Adver-

bial) *Ca toate să fie depline, mai nădăleau buznă și telegarii butcilor, mai clempăneau poticnit și mirfoagele cărușelor.* C. PETRESCU, A. R. 9. ♦ Fig. (Despre vorbe, vorbire etc.) Spus, articulat cu greutate, cu întreruperi. Cf. DEX. ♦ Fig. (Rar) Neajutorat, neputincios, becisnic. *Orinduia... pe un țucălar înăcrii, blbăit, strepezit... și poticnit.* CIAUȘANU, R. SCUT. 89.

- Pl.: poticniși, -te.

- V. poteni.

POTICNITÓR, -OĂRE adj. (Învechit, rar) Care se poticnește (1); (despre mers) nesigur, șovăielnic. *Numa, îmbrăcat in haină cernită ca și ea, sprijinea mergerea ei cea poticnitoare.* BELDIMAN, N. P. II, 19/11.

- Pl.: poticnitori, -oare.

- Poteni + suf. -tor.

POTICNITURĂ s. f. (Învechit) Poticnire. *Călea să le fie-ptunecată Cu poticnitori și lunicată.* DOSOFTEI, PȘ. 114/16. ♦ Ex pr. **Piatră de poticnătură** = dificultate, greutate, necaz, bucluc. *Piatră de poticnătură și piatră de înșelăciune.* CORESI, L. 253/16.

- Pl.: poticnitori.

- Poteni + suf. -tură.

POTICUȚĂ s. f. v. potecuță.

POTIGĂCI s. n. (Pescuit) 1. (Prin Dobr.) Băt, nula (scurtă) de care e legată sfoara undiței sau care fixează vîrșa ori vinturul pe fundul apei; (regional) coidac. Cf. ANTIPA, P. 299, 312. *Potigacele sau coidacele cari fixează vîrșa pe fundul apei.* id. ib. 409.

2. (Regional) Băt, prăjină înfipță in pămînt, pe care se atrnă la uscat vîrșele. Cf. ENC. AGR. IV, 331.

- Pl.: potigace. - Și: potigăș (ANTIPA, P. 788),

potigăș (id. ib. 411, 533), potegăci (id. ib. 533) s. n.

- Din rus. ПОТЯГАЧ.

POTIGĂȘ s. n. v. potigaci.

POTIGNI vb. IV v. poteni.

POTIGNIRE s. f. v. poticnire.

POTIHÉCI s. n. v. pochtheeci.

POTIHNIC s. m. v. poplinic.

POTILĂR s. n. v. potilat.

POTILĂT s. n. (Transilv., prin Ban. și prin Maram.) Pinză subțire sau ștergar, voal pe care de obicei îl poartă pe cap femeile tinere de la țară și miresele. *Și încinge și Aaron și feciorii lui cu brinele și pochiolatele leagă-le pre-cap, cum preușia la dînsii să fie cu obțecău de vecte între Israil.* PO 275, cf. 442. *Părul nevêștelor e împletit in cōșie late... Îmbrobodite cu o năfrămă mare peste care atrnă un potilat alb ca lebăda.* FRÂNCU-CĂNDREA, M. 13. *Îi pun [miresel] potilatul pe cap și cuscrii utesc.* MARIAN, NU. 723. *Ștergarele de cap se făe din bumbac cu vîrșe și împodobite cu flori și fluturi.* *In Ardeal, cel purtat de femeile tinere se numește potilat sau pochilat, giulgiu lat, șesut rar.* PĂMFILE, I. C. 284, cf. BL II, 54. *Ș-am avut și-uh potilat și ăla că i-l-am dat Pe pipă și pe tăbac.* JARNIK-BIRSEANU, D. 181. *Doi potilași lași Tocmai din țîrg cumpărași.* MARIAN, NA. 304. *Bate vîntul pochilatul, Trăjește rău cu bărbatul.* BIBICESCU, P. P. 176. *Că eu și-oi mai da... La nouă cumnate, Nouă potilate.* VICIU, COL. 114. *Nu-mai fie să-și aduc Potilat din Tăligrad.* BUD, P. P. 6, cf. DENSUSIANU, T. H. 60, 328. *Că noi fie fi-om ūa Potilăr de cel mai lat Cu cincizeci d-arginși-tuat.* BĂRLEA, B. 21. *O, mai bițe-i la bărbat, La bărbat cu păcălăi. În șapte-i împăturat, In jos pe spate-i lăsat!* L. COSTIN, GR. BĂN. 152, cf. ALR II/I h 160/141.

- Pl.: potilate și (m.) potilași; - Și: (Învechit) potiolăt, (regional) potlăr, potlăt (T. PAPAHAGI, M.

105, 229), pătelát, pătílát (DENSUSIANU, T. H. 328) s. n.

— Din magh. *patyolat*.

POTILĂȚEL subst. (Anat.; prin Transilv.) Diafragmă. VICIU, GL.

— *Potilat* + suf. *-el*.

POTILICĂ s. f. (Într-o poezie populară) Fată care se potrivește, care este pe măsura cuiva. *Și tu ca să-mi cați Potilică fte, Să-mi samene mie. Și el se ducea Nouăzeci de ani... Și el nu-mi găsea Potilica lui, Să-i semene ei.* PAMFILE, CER. 140.

— Cf. *potcă*¹.

PÓTINĂ s. f. v. *putină*.

POTINÉI subst. v. *potineu*.

POTINÉU subst. Parte a plugului, de formă triunghiulară, așezată peste podul osiei, pe care se reazemă grindeul, (regional) broască; bucată de lemn la roțile plugului, pe care se așază plugul. *Peste podul osiei și peste cochetea și cirlig este așezată broasca sau potineul, de formă triunghiulară.* PAMFILE, A. R. 38, cf. H VII 336. *Potineul intră prin două cuie mari de lemn.* VICIU, GL.

— Pl. : ? — Și: *potinél* subst.

— Etimologia necunoscută.

POTÍNG s. n. v. *potîng*.

POTINJÍ vb. IV v. *potîngi*.

POTINÓG s. m. (Regional) Cal care se împiedică (de pietre) (Sebiș—Vascau). Cf. DR. V, 221, VII, 113.

— Pl. : *potinogi*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *poticni, coto-nog*.

POTINÓJIE s. f. v. *podnog*.

POTÍNTE adj. v. *potent*.

POTINTÉICĂ s. f. v. *poelnzelcă*.

POTINTÉIE s. f. v. *potinteu*¹.

POTINTEU¹ subst., adv. (Regional) 1. Subst. Lemn scurt, fix, care depărtează cormana de coarnele plugului. Cf. PAMFILE, A. R. 34. *Stă ca un potinteu.* Id. ib. ♦ (În forma *potintei*) Lemn care sprijină alt lemn. Com. MARIAN.

2. Subst. Obstacol, piedică. Cf. CADE. ♦ (Adverbial) Ca un obstacol, ca o piedică. *Stă potinteu, nu se dă la o parte să trec.* BOCEANU, GL. *Fugi de aci, nu te pune potinteu dinainte-mi.* Id. ib. *Îmi stă potinteu în ușa.* PAȘCA, GL.

3. Adv. Drept, nemișcat, neclintit; dirz. *Se înfitea potinteu la ușa prin care răzbași în prăvălia morții.* CIAUȘANU, R. SCUT. 81. *Numai că vede pe drațul fști! din mătasa broștei și potinteu înaintea lui.* PAMFILE, D. 91, cf. I. CR. IV, 306, VI, 253.

— Și: *potintéie* s. f. Com. MARIAN.

— Etimologia necunoscută.

POTINTEU² s. m. v. *popîndău*.

POTÍNȚĂ s. f. v. *putînță*.

POTIOLÁT s. n. v. *potilat*.

POTÍR s. n. 1. Vas de metal (prețios), de forma unui pahar cu picior, cu gura largă și de obicei cu marginile răsfrînte, în care preotul sfințește cumnecătura în timpul liturghiei și o păstrează pentru împărtășanie; p. ext. conținutul acestui vas; conținutul împreună cu vasul respectiv. *I potir d-argintu de la Radul ceășnic* (a. 1588). CUV. D. BĂTR, I, 204/10.

Se făcea patriarh de băga muștariu într-un potir și cumeneca botarii. MOXA, 387/37. *Potiriul iaste în locul a celui vas întru carele au picat sîngele acela* (a. 1680—1700). OCR I, 244/15. *Au făcut un potir și un discos* (a. 1698). IORGA, S. D. IV, 68. *Lua potirile de au vârsat jos sîntul sînge.* ANON. CANTAC., CM I, 166. *Besăreca Răhăului [are] un potir* (a. 1723). IORGA, S. D. XIII, 154. *Vasde de trebuința slujirii... sînt: potiriul sau păharul, discosul, zveada și lingurița.* IACOV, SYN. 137/13. *Cînd au fost ieșitul cu sîntele daruri și cu sîntul potir au stătut toți cîți slujea la liturghie* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 238/18. *A fost iscălit... tractatul cu sînge din sîntul potiri.* VĂCĂRESCUL, IST. 256. *5000 lei să se deie pentru facerea unui sfînt potir* (a. 1838). URICARIUL, XIV, 220. *Din biserica catedrală de la Blaj au fost răpîte și prădate cele mai prețioase vestimente bisericesti, cădelnițe de argint suflate cu aur, potire, discuri.* BARIȚIU, P. A. II, 652. *Clopotul se topi împreună cu argintul potirului.* ALECSANDRI, S. 7. *Cine ca dînsa a mai atîns sîntul potir cu toată smerenia vrednică.* DELAVRANCEA, S. 30. *Episcopul, în albul său vestmînt, în mină ia potirul, îl binecuvîntează.* I. NEGRUZZI, S. VI, 613. *Iarba-șterului adusă-n potirul de la biserică.* ȘEZ. I, 287. *Frumoasă ca un sînt potir P-al schitului pristol.* COȘBUC, P. II, 224, cf. MURNU, GR. 47, GOROVEI, CR. 454. *A ieșit popa cu potirul sînt.* VLĂSIU, A. P. 212, cf. ARGHEZI, VERS. 357. *Hîrțile lui și tot ce era pe birou însemnau pentru el ceea ce înseamnă pentru un preot potirul.* PREDĂ, R. 405. ♦ *Cupă, pocal, pahar* (de aur, de argint) de forma unui potir (1); p. ext. conținutul unui astfel de recipient; conținutul împreună cu vasul respectiv. *Luo... potiriul după cină și grăi.* CORESI, L. 319/4. *Vini și Filip ruciul cu potirul cu ierburile.* ALEXANDRIA (1784), 377/1. *Tiranii crunși și fără de omenire șed legați pe tronuri înfocate Bînd sînge fierbinte din potire.* BUDAI-DELEANU, T. 317. *Ii adusără potiriul sau păharul cel cu cucul.* MOLNAR, I. 399/9, cf. DRU. *Deschisără visierile lui Darie și găsiră... o mie de potire de aur.* ALEXANDRIA, 87/15. *Drept potir el are o fenie de pușcă.* ALECSANDRI, POEZII, 203. *Cuparul îi aduse potirul de aur din care bea domni.* ODOBESCU, S. I, 78, cf. CADE, DM, DEX. ♦ *F i g. Lacrimile curgătoare De amoare P-al iubirilor potir.* F (1876), 147. *Socoțea că e în drept să soarbă cu nesaț potirul de cristal al celor mai mari satisfacții pe urma băiatului.* VORNIC, P. 9.

2. *P. a n a l.* Parte a unei flori alcătuită din caliciu și corolă; caliciu; corolă; floare (în formă de potir 1). *O floare alcătuită din mai multe floricele închise într-un potir se numește floare compusă.* J. CIHAC, I. N. 257/7. *El citește toată ursita lui în potirul unei flori.* CR (1846), 196²/13. *De capătul coceanului, a ramurei sau a smicelilor se ține floarea, a căria părți din afară sînt: potiriul, numit și calice...* CORNEA, E. II, 199/29. *Calamul... crește nalt cît omul, are frunze ca sulia și un potir plin de flori.* STAMATI, M. 39/14. *Potiru sudat la ovariu cu cinci dinși scurși.* NEGRUZZI, S. I, 102. *Sorb limpedea rouă din a florilor potire.* ALECSANDRI, POEZII, 56. *Ale crinilor potire sînt ca urne de argint.* EMINESCU, O. IV, 125. *Mai reînviază... în potirele timide ale fragedelor flori.* MACEDONSKI, O. I, 160. *Crinul cîmpiei deoparte ține potirul pecat.* COȘBUC, P. II, 62, cf. id. s. 50. *Se ridică, pînă la ea, mireazma erinilor albi, singuratici, cu potirul plin de colbul aurului mirositor.* GÎRLEANU, N. 220. *Potirul rumân al unei flori... se leagă molatic sub mîngîțirea dulce a vîntului.* HOGAȘ, DR. I, 14. *Licuricii luminează în potirile de crini.* EFTIMIU, I. 110. *Luna lui iunie... ne aduce aceste flori prea albe, din al căror potir staminele apar ca niște cruciulițe de aur.* GALACTION, O. 340. *Albastre campanule, în lumină, Potirul fin și-l leagă de alene.* CAZIMIR, L. V. 23. *În potirul catifelat al trandafirilor, se aciuiază, încolăciți, viermi trîndavi și grași.* C. PETRESCU, I. II, 151. *Gura îi era parfumată ca potirul unei flori.* CĂLINESCU, C. N. 319.

Florile potenilor răspîndeau miresme din potirele lor colorate. SADOVEANU, o. IV, 162.

— Pl. : potire. — Și : (învechit) potîriu s. n.

— Din slavonul *пѣтиръ*, ngr. *пѣтиров*.

POTIRĂȘI s. m. v. poterăș.

POTIRĂȘ s. n. 1. Diminutiv al lui potir (2). Florile parcă nici nu simțeau greutatea trupșorului ei, ci-și deschideau cu drag potirășele lor pline de rouă dulce. MARIAN, INS. 132, cf. CADE, DEX.

2. Mică plantă erbacee cu flori albastre-violete, în formă de clopot, dispuse în vrful tulpinii, răspîndită în regiunile de munte; degetărel, degetăruț, (regional) măcrișul-caprei (*Soldanella major* sau *montana*). Cf. DDRF, BARGIANU, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 162, DEX.

— Pl. : potirașe.

— Potîr + suf. -aș.

PŌTIRĂ s. f. v. poteră.

POTIRĂCI s. m. pl. (Regional) „Tufani mici și deși, numai ca mușiroaiele“ (Orlat—Sibiu). H XVII 176.

— Cf. poterăș, potîreș.

POTIRĂSC, -EĂSCĂ adj. (Intr-o poezie populară) Care formează o poteră (1), care aparține unei putere, privitor la poteră. *Is cătane potîrești, Dai cu pușca, nu-i lovești*. PAMFILE, c. 7. 268.

— Pl. : potîrești.

— Potîră + suf. -esc.

POTIRĂȘ s. m. și n. v. poterăș.

POTIRĂ vb. IV v. poteră.

POTĂRIU s. n. v. potîr.

POTIRNICĂ s. f. v. potîrnlehe.

POTIRNICHE s. f. v. potîrnlehe.

POTĂVNIC s. m. v. poplinc.

POTĂVNIC, -Ă adj. s. m. și f. v. potîrnleci.

POTĂVNICIOARĂ s. f. v. pohodnicioară.

POTĂMPIRE s. f. (Învechit) Despărțire, îndepărtare. *Potămpire înveți* (înveți a să lăpăda N. TEST. 1648, despărțire înveți BIBLIA 1688) *de Moisi toți iudeii ceia ce sintu întru limbii*. COD. VOR. 30/17, cf. 226, scl 1960, 605.

— Cf. postîmpi.

POTĂNC s. n. v. potîng.

POTĂNĂSCHE s. f. (Regional) Parte a plugului de care se agață potîngul (1) (Lisa—Făgăraș). H XVII 122, cf. BOCĂNEȚU, T. A. 187, 189.

— Cf. potîng.

POTĂNG, -Ă s. n., adj. 1. S. n. Împletitură circulară (din nulele) sau lanț, curea etc. care leagă grindeiul plugului de rotile sau de cotigă; (regional) chișer, gînj, miță (III 17). *Grindeiele plugurilor... trebuie să aibă în capătul carele vine pre osia rotilelor mai multe găuri, ca, legîndu-se cu potîngul de rotile, maseaua să se poată muta în carea gaură vei vrea*. ECONOMIA, 21/17, cf. LB, POLIZU, LM. *Așază [plugul] pe tragă, prînd grindeiul cu potîngul de crucite rotîșelor*. MARIAN, S. R. II, 172. *Cotiga se legă de grindei cu un potîng*. DAMÉ, T. 36. *Potîngul este un fel de gînj circular*. PAMFILE, A. R. 38, cf. BOCĂNEȚU, T. A. 149, BL VI, 206, H II, III, IV, VI, VII, IX, X, XII, XVIII, CONV. LIT. XX, 1 016, VAIDA, REV. CRIT. III, 165, BREBENEL, GR. P., com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALR I. 894,

LEXIC REG. 93, MAT. DIALECT. I, 88. (Glumet) *Și nu era plug de pe ici de pe colea, Ci era cu grindei de marari... Cu potîngu de nagară*. I. CR. IV, 147. ◊ L o c. a d j. (Regional) **Ca potîngul** = (despre carne) foarte tare; ațos; (despre oameni) vinjos. Cf. BREBENEL, GR. P. ◊ (Transilv., prin Ban. și prin sud-estul Olt.) Lanț, curea, bucată de fier etc. cu care se leagă leuca de loitra carului. Cf. I. CR. IV, 85, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 157, ALR II 5 632/235, 250, 310. ◊ (Regional) Funie (la clopot) (Petrești de Jos—Turda). ALR II/I h 182/250. ◊ (Prin Transilv.) Inel de piele care leagă cele două curele ale oglavei (1). Cf. ALR SN I MN h 78/95, A II 12. ◊ (Regional) Lemn care se folosește cînd se înjugă două rînduri de vite la plug (Uricani). A III 2. ◊ (Regional; în forma *potîng*) Bătătură făcută la ceafa boului din cauza jugului (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. 84.

2. Adj. (Prin nord-vestul Munt.) Cocoșat; strîmb, pocit² (1). Cf. UDRESCU, GL. *Nu-l știt, mă, p-ăla din capul piscului, care are o față cam potîngă?* id. ib. *I-ar sta bine-n rochie lungă De n-ar fi la nas potîngă*. id. ib.

3. S. n. (Prin Bucov.) „Petec de pînză gros, plin de ațe cusute una peste alta, scorțos și negru“. ȘEZ. V, 118. ◊ (Regional) **Negru ca potîngul** = foarte negru (Tătărăuși-Pășcani). L. ROM. 1959, nr. 6, 53. ◊ (Adjectival) Murdar (1). LEXIC REG. 117.

4. S. n. (Prin Ban.; urmat de determinări introduse prin prep. „de“) Mulțime, grămadă. *Potîng de curpene*. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 157.

5. S. n. (Regional) Trăsnaie, poznă, boroboacă (Șieu Măgheruș—Bistrița). MAT. DIALECT. I, 286. *Ce potîng ai făcut iară?* id. ib.

— Pl. : (1, 3—5) *potînguri*, (2) *potîngi*, -ge. — Și : (regional) *potîngă* (I. CR. III, 77) s. f., *potîne* (H II 3, 101, 117, IV 253, ALR I 894/69, 122, 125, 218, 231, 571), *potîng* (LEXIC REG. 84), *patîng* (BREBENEL, GR. P.) s. n.

— Din v. sl. *пѣтъкъ*, bg. dial. *пѣтък*.

POTĂNGĂ s. f. v. potîng.

POTĂNGĂL subst. (Glumet; într-o poezie populară) Diminutiv al lui potîng (1). *La plug am avut un potîngel de nagară Și s-a apucat ghîșica cea bălăioară Și ne-a mîncat potîngelul cel de nagară*. MAT. FOLK. 1 471.

— Potîng + suf. -el.

POTĂNGĂ vb. IV. 1. T r a n z. (Prin nordul Transilv. și prin Bucov.) A coase prost; a cirpi. Cf. ȘEZ. III, 85, PAȘCA, GL., COMAN, GL.

2. T r a n z. și r e f l. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) cocoșa, a (se) gheboșa. Cf. UDRESCU, GL.

3. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A bate foarte rău; a schilodi în bătaie. Cf. UDRESCU, GL.

4. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A asupra, a împila. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind. : *potîngesc*. — Și : *potînji* (PAȘCA, GL.), *potînji* (COMAN, GL.), *cotîngi* (UDRESCU, GL.) vb. IV. — V. *potîng*. Cf. otînji.

POTĂNGĂ, -Ă adj. 1. (Regional; în forma *podîncit*) Cusut prost; cirpit (Marga—Caransebeș). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154. *Ce haine podîncite*. id. ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Cocoșat, gheboșat. Cf. UDRESCU, GL.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Schilodit în bătaie. Cf. UDRESCU, GL.

4. (Prin nord-vestul Munt.) Asuprit, împilat. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *potîngiți*, -te. — Și : *podîncit*, -ă (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154), *cotîngit*, -ă (UDRESCU, GL.) adj.

— V. *potîngi*.

POTÎNGOI s. m. (Prin Ban.) Om mitocan, bătăran (JAHRESBER. III, 324), slugă (ib.), bătăuș (L. COSTIN, GR. BĂN. 166).

— Pl.: *potîngoi*.

— *Potîng* + suf. *-oi*.

POTÎNGÓS, -OĂȘĂ adj. 1. (Prin Bucov.) Tare; noduros (2); cioturos. ȘEZ. V, 118.

2. Fig. (Regional) Posomorît, supărat (Crucea — Vatra Dornei). A V 15, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *potîngosi, -oase*.

— *Potîng* + suf. *-os*.

POTÎNJÍ vb. IV v. *potîngi*.

POTÎNȚĂU s. m., adj. (Regional) (Om) lipsit de merite, care se ține mai ales de petreceri (Păușești Otăsău—Băile Govora). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *potînțai*.

— *Potanță* + suf. *-ău*.

POTÎNȚIE s. f. (Regional) Poznă, năzdrăvănie, năzbitie (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 188. Iar mi-a făcut băiatul ăsta o *potînție*. ib.

— Pl.: *potînții*.

— *Potanță* + suf. *-ie*.

POTÎRCĂ s. f. (Prin nordul Dobr. și prin sudul Mold.) Lucru sau ființă (rămasă) mică. Cf. I. CR. IV, 305. < (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de”) *O potîrcă de om*. ib.

— Și: *potîrcă* s. f. I. CR. IV, 305.

— Etimologia necunoscută. Cf. *potcâ*, *po-gîrcă*.

POTÎRNĂC s. m. v. *păstîrnac*.

POTÎRNĂCHI s. m. v. *păstîrnac*.

POTÎRNĂCHE s. f. v. *potîrniche*.

POTÎRNIC s. m. Bărbătușul *potîrnichii* (1); (rar) păturnel, (regional) *potîrnicar*, *potîrnichioi*, *potîrnichel*, *potîrniche* (2). Cf. ANON. CAR., POLIZU, MARIAN, O. II, 218, ALR SN III h 710. ♦ (Regional) *Potîrniche* (1) (*Perdix perdix*) (Cerneți—Drobeta Turnu Severin). Cf. ALR I 1 044/850.

— Pl.: *potîrnichi*. — Și: (Invechit) *potroinfe* (ANON. CAR.), *potrunie* (POLIZU, CIHAC, I, 214), *poturnie* (CIHAC, I, 214), (regional) *potârnice* (ALR SN III h 710/29), *potrinie* (ib. h 710/102), *pâturnie* (MARIAN, O. II, 218) s. m.

— Derivat regresiv de la *potîrnioă*.

POTÎRNICĂR s. m. (Regional) *Potîrnice* (Toplița). ALR SN III h 710/228.

— Pl.: *potîrniciari*.

— *Potîrnioă* + suf. *-ar*.

POTÎRNICĂ s. f. v. *potîrniche*.

POTÎRNICE s. f. v. *potîrniche*.

POTÎRNICHE s. f. 1. (Și în sintagmele *potîrniche cenușie*, *potîrniche dobrogeană*, BĂCESCU, PĂS. 139) Pasăre sălbatică, de mărimea unui porumbel, cu penele de culoare brună pe spate, cenușie pe piept, albă pe pntece și cu un desen în formă de potcoavă, vinată pentru carnea ei gustoasă; (regional) fugău, chirchică, găinușă, *potîrnice*, *pitpalacă* (1 2), *pitpalac* (II 2), *târhiță* (*Perdix perdix*). *Cerșură de te-au dat crăseale și potîrnichi*. DOSOFTEI, PS. 365/6. *Fazan, potîrnichea, prepelița*. CANTEMIR, IST. 179, cf. LEX. MARS. 235. *Potîrnichele, turturelele sînt din destul bune, dar carnea de măscur are cea mai mare trecere*. IST. AM. 97/17. *Incai s-arătăm cestor calici Că nu sintem put dă potîrniciet*. BUDAI-DELEANU, T. 413, cf. DRU, LB, POLIZU. *Tu o să petreci, iubite, vîndînd potîrnichi și lupi*. HASDEU, R. V. 125, cf. CIHAC, I, 214. *Trimise*

sluga la bucătărie să-i frigă două potîrnichi. ISPIRESCU, L. 355, cf. BIANU, D. S. *In drum spre Pietrari era un loc unde la sigur găseam potîrnichi*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 158, cf. PĂCALĂ, M. R. 31. *Potîrnichea este însă presărată cu mai multă cenușă, iar pe piept poartă o decorație negrie în formă de V*. SIMIONESCU, F. R. 111, cf. DS. *Un zbor de potîrnichi a izbucnit ca un tunet*. SADOVEANU, O. IX, 280. *Potîrnichea cenușie și iepurii aveau răspîndire bogată în tot cuprinsul țării*. id. ib. X, 459, cf. STOICA, VÎN. 21. *Vinează mai cu seamă porumbei, potîrnichi, ciori, becafine, rațe și alte păsări acvatice*. LINȚIA, P. II, 133. *În condiții optime, potîrnichea se înmulțește foarte repede*. VÎN. PESC. octombrie 1962, 3. *Se pregătesc potîrnichile la fel ca pentru frigăre*. S. MARIN, C. B. 146. *Dragostea de fată mică... Ca carnea de pătîrnice, vicru, gl., cf. ALR SN III h 710. ♦ L o c. a d v. (De obicei în legătură cu verbele „a fugi”, „a se împrăști”, „a se risipi”, „a se răspîndi”) *Ca potîrnichile sau ca (pe) pui de potîrniche = în toate părțile, în toate direcțiile. Așijderea și marghiotii cei ce cu el fugise ca pui dă potîrniche, risipindu-se*. R. GRECEANU, CM II, 187. *Ca pui de pătîrnichi vedei că să-mpărștia*. BELDIMAN, E. 57/30. *Să risipesc ca pui dă potîrniche*. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62. *Ca mine vin turcii și-i risipește ca pe pui de potîrniche*. FILIMON, O. I, 259. *Roabele de spăimă se împrăștiară ca pui de potîrniche*. ISPIRESCU, L. 78. *Vietățile... unele se fac moarte, altele o zbughiesc în culcușuri, parte se împrăști ca pui de potîrniche*. DELAVRANCEA, T. 64. *Se împrăști de îndată ca pui de potîrniche*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 295. *Cei mai mulți dintre bieții schingiuiți au fugit ca pui de potîrniche*. GALACTION, A. 27. *Ne-am împrăștiat ca potîrnichile*. BRĂTESCU, A. 140. *Un an rău, o recoltă slabă și întregul bilci maritim dispăre ca prin farmec, ca potîrnichile se răspîndesc toți într-o noapte*. BART, E. 355. *Cînd s-a zburit odată vodă Sturza, au și umplut cîmpii ca potîrnichile*. C. PETRESCU, A. R. 24. *Copiii o șterseră ca potîrnichile, pierzîndu-se prin mulțime*. BENIUC, M. C. I, 44. *Trăim împreună ani și apoi ne răspîndim ca potîrnichile*. CONTEMP. 1956, nr. 483, 3/4. *A fugit ca niște pui de potîrniche*. H IV 55. *Se răspîndesc ca potîrnichele*. ROMÂNUL GLUMET, 33. *Se împrăștiară ca pui de potîrniche*. FUNDESCU, L. P. I, 90. (Invechit) *Ca pui de potîrnichi = în număr foarte mare. S-au strînsu toată boierimea la dînsul și oastea, ca pui de potîrnichi*. NECULCE, L. 54.*

2. (Regional) *Potîrnice* ALR SN III h 710.

3. C o m p u s e: (regional) *potîrniche-de-stîncă* sau *potîrniche-de-cleant* = *Alectoris graeca saxatilis*. BĂCESCU, PĂS. 139; (regional) *potîrniche-de-stepă* = găinușă-de-stepă (*Syrhaptes paradoxus*). id. ib. ♦ (Regional) *Prepeliță* (*Coturnix coturnix*). Cf. MARIAN, O. II, 221, BĂCESCU, PĂS. 139, ALR SN III h 708/605.

— Pl.: *potîrnichi* și (rar) *potîrniche*. — Și: (Invechit și regional) *potîrniceă*, *potîrnioă* (CIHAC, I, 214, MARIAN, O. II, 218, BĂCESCU, PĂS. 139), *poturniceă* (LB, MARIAN, O. II, 218, BĂCESCU, PĂS. 139), *pâturnice* (LB, CIHAC, I, 214, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ALR I 1 044/554, ALR SN III h 710/414), (Invechit) *potîrniceă* (CIHAC, I, 214), *potîrniche*, *potîrnice*, *potîrnice*, *pătîrnice*, *pătîrnice* (CIHAC, I, 214), (regional) *potîrnicele* (H V 417; XIV 85, ALR SN III h 710), *potîrnice* (ALR I 1 044/77, 339), *potîrnice* (ib. 1 044/590), *potîrniceă* (ALR SN III h 710/29), *potîrnice*, *potîrnice* (H IV 55), *potîrnice* (MARIAN, O. II, 218, ALEXI, W.), *potîrniceă* (ALR I 1 044/100, 112), *potîrnice* (ib. 1 044/725), *potîrniceă* (ib. 1 044/109), *potîrnice* (BĂCESCU, PĂS. 139, ALR I 1 044/160, 540, 552, 677, 720), *potîrnice* (H IV 486), *potîrnice* (ALR SN III h 710/723), *potîrniceă* (MARIAN, O. II, 218, BĂCESCU, PĂS. 139), *potîrniceă* (ALR I 1 044/63), *potîrnice* (ib. 1 044/571), *potîrnice* (MARIAN, O. II, 218, DDRF, TDRG, ALR I 1 044/552, ALR SN III h 710/520), *potîrnice* (MARIAN, O. II, 218), *potîrnice* (id. ib., ALR SN III h 710/682), *pătîrniceă*, *pătîrnice* (ALR I 1 044/214, 217, 218, 360, 388),

pătrunche (ib. 1 044/385, 554), păturnea (MARIAN, O. II, 218, DDRF), păturnică (MARIAN, O. II, 218, CANDREA, T. O. 51, ALR I 1 044/56, 61, 103, 227, 354, 363, 378, MAT. DIALECT. I, 84), păturnice (ALR I 1 044/186, 247, 266), păturnită (ib. 1 044/355), peternică (BĂCESCU, PĂS. 139), pitolnică (ALR I 1 044/308), pitornică (ALR SN III h 710/316), pitornice (ALR I 1 044/51), piturnică (ib. 1 044/63, ALR SN III h 710/64), piturnice (ALR I 1 044/679), topirnică (ib. 1 044/49) s. f.
- Lat. *coturnicula.

POTÎRNICHÉL s. m. (Prin Munt. și prin Dobr.) Potirnic. ALR SN III h 710.

- Pl.: *potirnichei*. - Și: *potirniche* s. m. ALR SN III h 710/923.

- *Potirniche* + suf. -el.

POTÎRNICHIE s. f. v. *potirniche*.

POTÎRNICHIOI s. m. (Regional) Potirnic. Cf. gr. s. VI, 137, ALR SN III h 710.

- Pl.: *potirnicioi*. - Și: *potirnicioi* (ALR SN III h 710/27, 47), *pătrnicioi* (ib. h 710/520), *pătrnicioi* (ib. h 710/414), *pătrnicioi* (ib. h 710/260, 386), *piturniceo* (ib. h 710/53, 64) s. m.

- *Potirniche* + suf. -oi.

POTÎRNICOI s. m. v. *potirnicioi*.

POTÎRNÓG s. m. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.) Pumn, ghiont (dat cuiwa). Cf. CIAUȘANU, V. 190, LEXIC REG. II, 16, MAT. DIALECT. I, 234, UDRESCU, GL.

- Pl.: *potirnogii*.

- Etimologia necunoscută.

POTÎRNOGÍ vb. IV. Tranz. (Prin vestul Munt. și prin nord-estul Olt.) A lovi cu pumnii. LEXIC REG. II, 16.

- Prez. ind.: *potirnogesc*.

- V. *potirnog*.

POTLĂGINĂ s. f. v. *pătlăgină*.

POTLĂJNITĂ s. f. v. *pătlăgină*.

POTLĂȘ subst. (Maghiarism învechit și regional) Adaos, completare (făcută de cineva). *Am făcut acest potlași, eu, anume Nemiș Vasilie* (a. 1807). IORGA, S. D. XVII, 204. [Se schimbă] *păr pe păr sau păr pe păr și potlaș*. DR. V, 221.

- Pl.: ?

- Din magh. *pótlás*.

POTLĂGIȚĂ s. f. (Prin Ban.) Petic de stofă care se pune sub picior, în opinci. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 166.

- Accentul necunoscut. - Pl.: *potlăgițe*.

- Cf. scr. *podložica*, rom. *potlog*.

POTLÉC s. n. (Regional) 1. Bucată de lemn, în formă de triunghi, care se așază între acoperiș și câprioari pentru a ridica streșina casei și a feri pereții de ploaie (Corunca - Tîrgu Mureș). Cf. CHEST. II 246/276.

2. Bucată de lemn care se adaugă la o birnă mai scurtă sau care umple scobitura unei birne, când se construiește o casă nouă din lemnăria unei case mai vechi (Corunca - Tîrgu Mureș). Cf. CHEST. II 125/276.

- Pl.: *potlecuri*.

- Din magh. *pótlék*.

POTLÉȚ s. n. v. *postel*.

POTLÎNĂCIOARĂ s. f. (Regional; la jug) Bulfeu (Rotopănești - Fălticeni). A VI 18.

- Etimologia necunoscută.

POTLOĂGĂ s. f. v. *potlog*.

POTLÓG s. n. 1. Bucată de piele (groasă, de proastă calitate) cu care se cirpește încălțămîntea (ori talpa ei); bucată de piele proastă, veche, ruptă, uscată (de la încălțămînt); p. gen. petic, bucată. *Clei de potloage, 14 oca: 1 leu* (a. 1726-1733). N. A. BODAN, C. M. 159, cf. LB. *Fă-m âst bine românel? Că ț-o drege urun ciurel, Or ț-o pune urun potlog*. PANN, P. V. III, 106/25, cf. POLIZU, DDRF. *De la o vreme... se face pielea groasă și tare ca un potlog*. ȘEZ. I, 158, cf. CANDREA, F. 178, PAMFILE, I. C. 51, GOROVEI, CR. 454. *Piatra se pune în ochiul tăiat în ploaogă (piele)*. PĂCALĂ, M. R. 419. *Mătăhuz sau pămătuș (ploaogă, fîșii de piele din încălțămînt vechi bătute într-o prăjină)*. ATILA, P. 108, cf. BUL. FIL. II, 193. *Coliba... pîtită între semințele de mătorele, sub gutuiul altoit din fundul grădinii, în care a zîmbit veri de-a rîndul un potlog roșu de flanelă*. KLOPȘTOCK, F. 5. *E timpul ca la cornuri s-adaogi și un ou și un potlog ca lumea carimbilor la ghele*. ARGHEZI, VERS. 86. *Tăpile opinilor... erau potlogite cu potloage mari*. ȘTANCU, R. A. I, 329. *Moș Ioniță trăia din potloagele pe care le puneă încălțămîntei oamenilor din mahala*. PAS, Z. I, 197. *Cînd batista se înnegri și se îngroșă ca un potlog, o îndesă în buzunarul pailonului*. GALAN, B. II, 331. *Dar ochinca săraca, îi pui potlog, Mă duc la joc, Și tot strig o dată hop!* ȘEZ. V, 15, cf. CARDAȘ, C. P. 159. *Berbincioara-i din trei doage și-a fost plină de potloage*. BUD, P. P. 61. *Pe potlogul ce-a rămas de la opinci să faci cruce, că-și face dracul opinci din el*. ȘEZ. XII, 159, cf. T. PAPAĞAGI, M. 11, 229, L. COSTIN, GR. BĂN. 160, CIAUȘANU, V. 189, PAȘCA, GL., CV 1950, nr. 4, 36, TODORAN, GL., CHEST. V 170/45, ALR SN IV h 1 189, A IV 2, v 2, 14, VI 26, LEXIC REG. 21. *Și-o pus porloage pe opinci*. MAT. DIALECT. I, 88. *Ți-ai pierdut potlogul de la cizmă*. ib. 186, cf. 214, GLOSAR REG. *Stugă la dirloagă și dirloagă la ploaogă*. ZANNE, P. IV, 604. ◊ Ex pr. (Învechit) *A-i pune (cuiwa) potlog pe nas = a dojeni pe cineva, a-l face de rușine*. *Frunză verde leuștean, Las'să crape d-alean Fuduliile de azi, Că le-am pus potlog pe nas*. PR. DRAM. 355. (Regional) *A nu avea porlog pe nas = a nu avea rușine, a-și permite prea multe*. MAT. DIALECT. I, 214. (Regional) *A-și pune potlog pe gură = a-și impune să tacă*. Cf. TODORAN, GL. ◊ (Regional) *Obiect vechi, uzat, stricat, zdrențuit (de îmbrăcăminte, de încălțămînt etc.)*; vechitură, ruptură. *Burdulea... cu potloage la picioare, porni spre inamic*. BRĂESCU, V. 82. *La o distanță mică de casă... duc „plocaje” și pate pe care le aprind*. ARH. FOLK. VI, 159, cf. 176, LEXIC REG. II, 30, UDRESCU, GL. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Mai cirpește-ți ploaogele-alea de bocanci*. UDRESCU, GL. *Mai ia ploaoga aia de cojoc și mai drege-o că nu e așa de lepădat*. id. ib. ◊ (Adverbial) *Foarte rupt, zdrențuit*. *Cămeșa pe mine-i potlog, nu se ține petec de petec*. SADOVEANU, O. III, 450. ◊ (Adverbial; regional; în forma *plotog*) *Foarte gros. Smîntîna este cojoc (plotog) pe lapte*. CIAUȘANU, GL. 17. ◊ (Adverbial; regional) *Foarte îndesat, îngrămădit unul în altul*. *Mușița e de regulă multă, măruntă și șade potlog pe frunze*. MARIAN, INS. 463. ◊ (Regional; în forma *porlog*) *Piele îngroșată pe care o au caii sub genunchiul picioarelor dindărăt și deasupra genunchiului picioarelor dinainte*. Cf. DR. V, 301, 305. ◊ (Prin vestul Transilv.; în forma *plotoaogă*) *Ochelari pentru cai*. Cf. CV 1950, nr. 2, 30, A I 20. ◊ (Prin Mold. și prin Bucov.) *Un fel de potniță cu cuițe, care se pune vițelului pentru a nu putea suga*. Cf. ALR II 5 674/514, LEXIC REG. 114.

2. (Regional) Epitet dat unui animal (indeosebi unui cal) slab și bătrîn. Cf. FD III, 205, DR. V, 221, CHEST. V 76/53.

3. (Popular) Epitet pentru o persoană decăzută fizic și moral, căzătură; spec. femeie prostituată; epitet dat unui om ticălos, netrebnic. Cf. DDRF, BUL. FIL. II, 169. *Rîd și cîinii de tine, potloagă*

bătrână, beșleagă, hoitule! TEODOREANU, M. U. 373, cf. SCRIBAN, D., ȘEZ. III, 87, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALR I 1 548/215, LEXIC REG. 15, 62, 106. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“): *O plotoagă de unchiaș*. UDRESCU, GL.

4. (Regional; în forma *porlog*) Trăsnaie, poznă, boroboacă (Șieu Măgheruș—Bistrița). Cf. MAT. DIALECT. I, 286. *Ai grije să nu te îmbeși să faci iară vreun porlog*. ib.

5. (Prin sudul Transilv. și prin estul Oit.) Unealtă rudimentară (făcută dintr-o bucată uzată de piele de oaie), folosită la văruiul caselor de pământ. Cf. TODORAN, GL., CHEST. II 382/81.

6. (Prin Ban. și prin sud-vestul Transilv.; în forma *plotog*; și în sintagma *plotogu dinăntle*, ALR SN IV h 1 162/833) Cozoroc. ib. h 1 162.

7. (Regional) Unealtă pentru tors nedefinită mai îndeaproape (Lacu Rezi—Brăila). H I 207.

— Pl.: *potloage*. — Și: (învechit și regional) *podlóg* (LB, ALEXI, W., TODORAN, GL., ALR SN IV h 1 189) s. n., *plotóg* s. m., s. n., (regional) *potloágá* s. f., *poelóg* (DR. V, 220, 221, 301, BUL. FIL. IV, 72, ALR SN IV h 1 189/362), *poelón* (GLOSAR REG.), *pológ*, *porlóg*, *plocóg* (pl. *plocoafe*) s. n., *plotoágá* s. f.
— Din bg. *подлога*.

POTLOGĂR s. m. I. I. (Popular, mai ales în Transilv.) Persoană care pune potloage (1) la încălziminte; p. ext. cizmar rău, cîrpaçi. Cf. LB, POLIZU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Nu-s fată de potlogar, Să dau gură pe erefari*. JARNÍK-BIRSEANU, D. 404, com. MARIAN, JAHRESBER. III, 324. *Nici la un potlogariu nu poți intra pînă nu i te-i comandăci de o sută de ori*. RETEGANUL, ap. CADE, cf. ALR I 1 684/795, ALR II 6 511/769, 784, 987, L. ROM. 1959, nr. 6, 47, UDRESCU, GL.

2. Fig. (Familiar) Hoț, pungaș, borfaș; escroc, șarlatan; șmecher; om de nimic. *Cel ce fură pe ascuns, potlogariu băttindu-să și vechindu-să să plătească păgubașului îndoiti*. PRAVILA (1814), 174/8. *Ia uități-vă, boieri dumnevoastră... iștia slnt potlogari... și hoju asta*. PR. DRAM. 291, cf. 199. *Masalagiiti, potlogarii, de care gemă orașul... pîndeau pe nesocotitul pedestru*. NEGRUZZI, S. I, 16. *Taci din gură, potlogariule... te-oi învâta eu să te anini de proprietatea altuia, am să te duc în criminal*. ALECSANDRI, T. 276. *El a ajuns acasă cu toți banii în ciubotă, fără să fi întîlnit nici măcar un potlogar pe drumul mare*. id. O. P. 45. *Mutră de potlogar*. VLAHUȚĂ, D. 131. *Escrocii, potlogarii, samsarii se recrutează toți din această clasă*. IONESCU-RION, S. 223, cf. DDRF. *Niște potlogari din Calu-Iapa... ne-o golit stîna de urdă și de caș, ba ne-o luat și cîteva meoare*. HOGAȘ, DR. I, 292, cf. 67. *Stîi, potlogariule, că te împușca ca pe un ctne!* SADOVEANU, O. III, 112. *A început... a-l sudui că de ce s-au bătut ca un potlogariu*. SBIERA, P. 9, cf. com. MARIAN, ALR I 1 554/540. *Ești un plotogar și-un om de nimica*. MAT. DIALECT. I, 186, cf. ZANNE, P. V, 510.

II. (Zool.; prin Ban.) Liliac. Cf. H XVIII 139, com. MARIAN.

— Pl.: *potlogari*. — Și: (învechit și regional) *plotogăr*, (regional) *podlogăr* (ALR II 6 511/769), *pologăr* (BARCIANU, ALEXI, W.), *porlogăr* (SCRIBAN, D., LEXIC REG. 93), *purligăr* (PUȘCARIU, L. R. I, 276) s. m.

— *Potlog* + suf. *-ar*.

POTLOGĂRESC, **-EĂSCĂ** adj. De potlogar (I), care aparține potlogarului, privitor la potlogar, specific potlogarului. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *potlogărești*.

— *Potlogar* + suf. *-esc*.

POTLOGĂREȘTE adv. Ca potlogarii (I), în felul potlogariilor. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— *Potlogar* + suf. *-ește*.

POTLOGĂRI vb. IV. 1. *Tranz.* (Prin nord-vestul Munt.; în forma *plotogări*) A lucra prost (ca un potlogar I 1); a cîrpaçi. Cf. UDRESCU, GL.

2. *In tranz. și tranz.* Fig. (Regional) A face potlogării¹ (2); *tranz.* a escroca, a înșela, a pungăși. Cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. R. A. 239, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, UDRESCU, GL.

— *Prez. ind.*: *potlogăresc*. — Și: *plotogări* vb. IV. UDRESCU, GL.

— V. *potlogar*.

POTLOGĂRIE¹ s. f. 1. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *plotogărie*) Lucru făcut fără pricepere; cîrpaçală, cirpeală. *Fac și eu plotogărie dacă m-apuc*. UDRESCU, GL.

2. Fig. (Familiar) Hoție, pungășie; furt; escrocherie, înșelătorie; fraudă. *Așa tîrg vestit să fie... Pentru coșcărie... Și plotogărie!* ALECSANDRI, T. 402, cf. IONESCU-RION, S. 223, DDRF. *Cu potlogării să nu umbli, că te-ngrop într-o movlă*. SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Pe drumul ce țineam noi, se întîmplase, cu cîteva zile mai înainte, niște prădăciuni sau, mai bine zis, niște plotogării*. HOGAȘ, DR. I, 7. *Ai să vezi, bărbate, că... umbli după vreo plotogărie! zise ea cătrînindu-se*. REBREANU, I. 262. *Intervin să se facă o anchetă, se dovedește plotogăria*. C. PETRESCU, I. II, 82. *Cu toate plotogăriile și relele lui era... strașnic de fricos*. SADOVEANU, O. III, 115. *Ca și dumnevoastră, cucoane, trădesc din plotogării*. STANCU, R. A. I, 308. *Pristanda... este prins cu întreaga lui personalitate... și în fraza „fameliu mare, remunerație mică, după buget“ care-i justifică toate plotogăriile*. L. ROM. 1953, nr. 1, 54. *L-a prins pe Filip cu niște plotogării*. GALAN, B. II, 191, cf. PREDĂ, R. 251. *Dacă dumneața faci asemenea plotogării, la ce să se aștepte omul de la alții*. V. ROM. ianuarie 1960, 63. *Tu care ai făcut atîtea plotogării, să nu pricepi neliniștea unei mame!* T martie 1964, 77. *Au umblat mai multă vreme fără să se atingă de autul oamenilor și fără ca să facă plotogării de rînd*. ȘEZ. VII, 106. *Întîi o fos ca vîtaș pi moștie și pi urmă s-o apucat di plotogării*. GRAIUL, I, 404, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. *Multe plotogării mai faceți voi*. MAT. DIALECT. I, 186. *Asta e plotogărie goală, mă!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *potlogării*. — Și: (regional) *porlogărie* (LEXIC REG. 93), *plotogărie* s. f.

— *Potlogar* + suf. *-ie*.

POTLOGĂRIE² s. f. (Regional, cu sens colectiv) Mulțime de potloage (1), de petice vechi de piele. Com. MARIAN.

— Pl.: *potlogării*.

— *Potlog* + suf. *-ărie*.

POTLOGĂRIȚ s. n. (Familiar) Faptul de a potlogări (2). *Era meșter de frunte Stan al meu în de-ale plotogăritului!* CONV. LIT. XVII, 69, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, DEX.

— V. *potlogări*.

POTLOGÍ vb. IV. 1. *Tranz.* (Popular; complementul indică încălziminte sau părți ale ei) A pune potloage (1) pentru a repara; a cîrpa, a petici (1); a pingeli, a tâlpui (cu potloage 1). Cf. LB, LM, DDRF. *Tălpile opincilor, pline de noroi, lăsau totuși să se vadă că erau potlogite cu potloage mari*. STANCU, R. A. I, 329, cf. DL, CIAUȘANU, GL. *Opinca „atît de rea, că de rea nici nu se mai poate potlogi, e aproape de aruncat în baltă“*. DR. V, 226. *Și-o porlogit opincile*. MAT. DIALECT. I, 88. *Am mai plotojit oleacă cizmele*. UDRESCU, GL. ♦ *Tranz. și refl.* Fig. (Regional; în forma *plotoji*) A -și duce vîtaș greu, de azi pe mîine (Pitești). UDRESCU, GL. A o *plotoji*. id. ib. A se *plotoji*. id. ib. ♦ Fig. (Regional; complementul indică oameni; în forma *plotoji*) A face un mic necaz, un rău mic (Pitești). UDRESCU, GL.

2. *Tranz. și refl.* (Regional; în forma *ptologi*) A (se) bătători, a (se) presa, a (se) turti (Stănești—Curtea de Argeș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 54.

— Prez. ind.: *potlogesc*. — Și: (învechit și regional) *ptologí* (LB, LM, DDRF, CIAUȘANU, GL., L. ROM. 1959, nr. 2, 54), (învechit) *podlogí* (LM), (regional) *pologí* (ALR II 3347/141), *porlogí*, *plotóji* vb. IV.

— V. *potlog*.

POTLÓN s. n. v. *plapumă*.

POTMÁL s. m. v. *podbal*.

POTMÉT s. n. v. *podmet*.

POTMÓL s. n. v. *podmol*.

POTMOLÍ vb. IV. *Refl.* (Astăzi rar) A se împotmoli. *Zăgăzurile au putrezit, albia Vedei cu încetul s-o podmolit.* SLAVICI, v. p. 4. *Moara... în timp de plointe... stătea, fiindcă se podmolea deopotrivă cu albia.* id. ib. *Stă podmolit în ninsoare, sub fereastra mea.* MACEDONSKI, o. III, 119, cf. VOICULESCU, p. 1, 11. *Iazurile Bahluiului se potmoliseră, morile stătuseră.* SADOVEANU, o. x, 76. *Stai, fine Drăgane, calu mi s-a potmolit, Oștirea m-a culropit!* MAT. FOLK. 66. *Tranz. Pîrtul, ctînd vine mare, o înecă și o potmolește.* GALACTIION, o. A. II, 204. (Fig.) *Nesiguranța, în care simțeam că mă aflu, potmolise... toate izvoarele curate ale sufletului.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *◇ (Prin lărgirea sensului) Moară, roată și morar Potmoliți-s în cleștar.* ARGHEZI, s. p. 122.

— Prez. ind.: *potmolesc*. — Și: *podmoli* vb. IV.

— V. *potmol*.

POTMOLÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a (se) potmoli și rezultatul ei. *O secetă aspră urmată de ploii cu rost sau un inec cu potmoliri sau mlire.* PAMFILE, A. R. 150. *Pe lângă nenorocirea bombardării, a mai venit și potmolirea portului.* GALACTIION, o. A. II, 385.

— Pl.: *potmoliri*.

— V. *potmoli*.

POTMOLÍT, -Ă adj. (Rar) Împotmolit. Cf. CADE.

— Pl.: *potmolíți, -te*.

— V. *potmoli*.

POTNÓC s. m. v. *podnog*.

POTNÓG s. m. v. *podnog*.

POTNÓJ¹ s. m. v. *podnog*.

POTNÓJ² s. n. v. *podnojie*.

POTNÓJĂ s. f. v. *podnojie*.

POTNÓJIE s. f. v. *podnog*.

POTNÓJINĂ s. f. v. *podnojie*.

POTÓC subst. (Prin Ban.) Pîrtu (I 1). Cf. ANON. CAR., H XVIII 276.

— Pl.: ?

— Din scr. *potok*. Cf. magh. *patak*.

POTOCÓS, -OĂȘĂ adj. (Regional; într-un descîntec) Urît, hîd; strîmb (Soci—Piatra Neamț). GLOSAR REG. *Și m-am întîlnit cu un om gros, potocos, cu picioare groase, potocoase, cu mîini groase, potocoase.* ib.

— Pl.: *potocoși, -oase*.

— Etimologia necunoscută.

POTOÍ vb. IV v. *potolii*.

POTOÍG s. m. s. n. v. *podvlg*.

POTÓL s. n. 1. (Regional; de obicei în legătură cu verbul „a avea”) Astîmpăr, liniște. *Dar ochii, parcă nu-și aveau potolul și căutau stăruitori spre omul care*

sta la masă. P. CONSTANT, o. 4. *Își găsiseră potolul de-a valma soldații și căprarii.* în SCL 1971, 410. *Nu mai ai potol?* CIAUȘANU, GL., cf. LEXIC REG. 38. *◇ Loc. a d. v. Fără potol = neîncetat, continuu. Aceste ambiții mă înfepau fără potol.* ap. IORDAN, L. R. A. 247.

2. (Regional; într-un descîntec) Spirit despre care se crede că stăpînește în timpul nopții și are puterea de a liniști pe cineva sau ceva (Orlea—Corabia). PĂSCULESCU, L. P. 123. *Potol potolat, Cum să potolesc, Vișei la par, Vaci în obor... Așa să potolești: Uza, Vitba, ... Făcătura.* id. ib., cf. 371.

3. (Argotic) Mîncare (3). Cf. BUL. FIL. IV, 136, v. 195.

— Și: *potál* s. n. ALR II/872.

— Postverbal de la *potoli*.

POTOLÁ vb. I v. *potolii*.

POTOLÁȘ subst. 1. S. n. (Prin Transilv.) Supliment, adaos, completare. CABA, sĂL. 99. *Ca să fie bine, fi-oi da și-un potolaș pe deasupra.* MAT. DIALECT. I, 88. *Ț-oi mai da o ȋtră de potolaș să ȋii mulțămít.* LEXIC REG. II, 81.

2. Subst. (Regional; în construcția *De-a potolașu* = numele unui joc de copii, cu cinci pietricele, nedefinit mai de aproape (Cugir—Orăștie). H XVII 314.

— Pl.: (1) *potolașuri*. — Și: (1) *poutlăș* s. n. CABA, sĂL. 99.

— Din magh. *pótolás*.

POTOLEÁLĂ s. f. 1. (Rar) Potolire. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Argotic) Mîncare (3). Cf. BUL. FIL. v, 193.

— Pl.: *potoleli*.

— *Potolii* + suf. *-eală*.

POTOLÍ vb. IV. 1. *Tranz. și refl.* A face să-și piardă sau a-și pierde din intensitate, din tărie, din ritm, din gravitate, a (se) liniști, a (se) calma, a (se) domoli, a (se) atenua, a (se) tempera, a (se) alina, a (se) astîmpăra, a (se) îmblînzii, (învechit și popular) a (se) ostoi² (1), (popular) a (se) ogoi³, (învechit și regional) a (se) oteși¹, (regional) a (se) opăci¹ (2); p. ext. a face să înceteze sau a înceta un lucru început, o acțiune în desfășurare etc., a (se) încheia, a (se) sfîrși, a (se) termina, (învechit și popular) a (se) ostoi² (2). *Smentita afundurile mării sunrulu undelor ei cinre le va potoli.* PSALT. HUR. 53²/15. *Șăzură... și aștepla ca deaca va mai înceta se va potoli nebulnia acelor bărbați.* CORESI, EV. 139, cf. 234. *Să vază... doară... i s-ar mai potoli boala lui (a. 1600—1625).* GCR I, 64/28. *S-au potolit toate cite au fost, și iaste acum pace (a. 1620).* IORGA, D. B. I, 35. *O mînie iute despre o parte-ȋi va veni și apoi iară se va potoli.* PARACLIS (1639), 260, cf. 246. *Nemict nu potoaale săltarea trupului ca viața pustiei.* VARLAAM, c. 366. *Sosind noaptea... să potolisă toți oamenii din oaste și dormea.* HERODOT (1645), 484. *Au ocrămit (potolit MUNT.) cum au știut acel lucru.* PRAV. 291. *Pre limbă nece un om nu o poate potoli.* N. TEST. (1648), 178²/28. *Să-l întrebați de multe ori pîndă i să va potoli frica.* NEAGOE, ap. GCR I, 169/40. *Domnul potoaale numai cu cuvîntul Oști ce să ridică.* DOSOFTEI, ps. 152/7, cf. 182/13. *Și cetatea să potoli.* BIBLIA (1688), 275¹/12, cf. 108²/43. *Și să va potoli turburarea pohtei (a. 1691).* GCR I, 292/9. *Să uita la răutatea și la nebulnia lui... și muncea în tot felul să-l potolească cu blîndețe.* IST. Ț. R. 21, cf. 58. *Sta între slujitori să-i potoaale pre unii cu rău, pre alȋii cu rugăminte.* N. COSTIN, LET. I A, 72/40. *De m-ar pune pre mine viziriu, aș potoli eu zorbaleli aceste.* NECULCE, L. 24. *Romanii cu apa ploii setea potolindu-ȋi, ... nemilostiv ȋi prăpădea.* CANTEMIR, HR. 202, cf. 79. *Să potolească acea răzmiriță și să-i pedepsească.* C. CANTACUZINO, CM I, 25. *Zicea: doar să vor potoli turcii de asupră-le; iar ei mai mul*

rău făcea. ANON. CANTAC., CM I, 120, cf. 132. S-au dus la București, că să potolise ciurma. R. POPESCU, CM I, 435. Gîndea turcii că vor potoli gilcevele den Țara Moldovii (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 186/3. Gilcevele nu s-au potolit, ci încă mai mult s-au aflat. R. GRECEANU, CM II, 133. Cu făgăduință numai a potolit lăcomia turcilor. AXINTE. URICARIUL, LET. II, 143/5. Să stea cu capul ca să potoaie această price (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 216/13. Vrînd ca să potoaie lucrul, să nu fie mai rău, au pus de au spinzurat doi arnăuți (sfîrșitul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 161. Și vrînd să să bată numai ei singuri îi va popri și-i va potoli. AETHIOPIA, 12/10. În cetatea Solunului au potolit foamea. MINEIUL (1776), 161¹/30. Să facă verice mijloc va ști și să potolească războiul. VĂCĂRESCUL, IST. 267. Să potoaie mînia unui Dumnezeu de care să temea. IST. AM. 30¹/2. Iar apa de pe mîna stîngă Tot focul sufletului potoaie. BUDAI-DELEANU, Ț. 185. Am binevoit... a potoli de asupra dreptății războiul cel mult turburătoriu. CARAGEA, L. 1/7. De stîlnica lor pornire, de abe i-a potolit. BELDIMAN, T. 92/16. Căstoria, potolind sau înfrînînd patimile cele iuși, înlesnește calea virtuții. MARCOVICI, D. 163/12, cf. 337/9. Au găsit o fîntînă cu apă foarte rece și curată, din care bînd și-au potolit sătea. DRĂGHICI, R. 40/11, cf. DONICI, F. 57. N-au vrut să-i dea nimenea nimic ca să-și potolească foamea. BĂRAC, T. 13/14. Lacrămi... voi vă potoliți Puștin. I. VĂCĂRESCUL, P. 105/19. Amoriul..., vîrsta îl potoaie printr-un sînge ce-i răcit. CONACHI, P. 129, cf. 4. Credea că lesne va putea potoli rebeliunea unui dușman așa de slab. BĂLCESCU, M. V. 57, cf. 58. PANN, E. II, 62/11. Faptel... acestui bărbat potoliră cîrîrile poporului. NEGRUZZI, S. I, 241, cf. 339. Spiritul de partidă ar trebui să-și mai potoaie focul entuziasmului. ALECSANDRI, T. 1222, cf. id. T. II, 301. Merse singur ca să mijlocească a potoli exigențele nemăsurate... ale Porții. ODOBESCU, S. I, 255, cf. GANE, N. II, 85. Nu pot să-i potolească setea nici izvoarele pămîntului. CREANGĂ, O. 108. Bubicu s-a potolit. CARAGIALE, O. II, 97, cf. III, 159. Se simțea altă de bine aici, unde a crescut și unde toate o potoleau și-i dădeau tîrie. SLAVICI, O. II, 79. Se potoli oarecum și se apucă iară de dăscălia lui. ÎSPIRESCU, L. 276, cf. 299. Zarva unora și altora s-a mesteca, să încruciașă, apoi să potolea pentru citeva momente. DELAVRANCEA, S. 122. Afară se potolise viscolul; era ger. VLAHUȚĂ, O. A. II, 39, cf. I, 233. MARIAN, NA. 280. Numai pe la clăci cît își mai potol pofta de joc. ȘEZ. III, 109. El și-a potolit necazul. COȘBUC, P. I, 214, cf. id. AE. 28. Soarele începu a-și potoli căldura. DUNĂREANU, GH. 227. Peleide... nu-și potolește necazul. MURNU, I. 9, cf. 17. Cînd mă cuprinde dor adînc de țară Și n-am pe nimeni să-mi potoaie dorul, Iau cartea. IOSIF, P. 22. Țigări își face dinadins, ca să-și potolească neastîmpărul. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 124. Scoaserăm rămășița de pîne, rachiu și merinde, ce mai aveam, spre a potoli acea hoțomană de foame. HOGAȘ, DR. I, 23, cf. 316. Începu să sudaie și să se cătrîncească, dar întîlnind ochii căprui... ai Anei, se potoli. REBREANU, I. 21, cf. 17. Cînd s-au potolit vijeliile..., am ieșit. CIAUȘANU, R. SCUT. 15. Căpitanul își mai potolise risul. BASSARABESCU, V. 110, cf. 82. Dureea stărui o săptămînă răscolită fără pricină, pe urmă, tot fără pricină, se potoli. C. PETRESCU, I. II, 241, cf. 204. Coborîm însetați spre o fîntînă..., ne potolim setea. I. BOTEZ, ȘC. 124. Ne aprîndem lesne și ne potolim cu o făgăduință. BRĂESCU, O. A. II, 383, cf. id. V. 82. Nu l-am potolit decît cu un somnifer tare și cu comprese reci pe cap. VOICULESCU, P. I, 72, cf. 28. Cucoană, bine ar fi să te potolești. Nu da așa de iute din mîni. SADOVEANU, O. VII, 524. Șoi-mul nu se mai potolea; cu ciocul plin de sînge... se zbătea. BART, S. M. 68. După aceea, călul se potoli și începu s-o ia în direcția lacului. CĂLINESCU, S. 310, cf. 670. Se potoli și hirjoana. CAMIL PETRESCU, O. I, 89. În jumătate de oră furtuna se potolește. BOGZA,

c. o. 64. Jigodia îi cunoaște glasul. Se potolește și se duce în culcuș. STANCU, R. A. I, 31, cf. id. D. 108. Îi potolea din cînd în cînd pe adversari, cînd aceștia își ieșeau prea mult din balamale. PAS, Z. III, 6, cf. H. LOVINESCU, C. S. 107. Se potoliseră băieții, erau oboșiți de drum. v. ROM. octombrie 1958, 54. Nu mă potolec, Pațanghele, nu se poate, asta e din cale-afară. PREDĂ, I. 12, cf. id. M. S. 26. Glasurile sparte ale soldaților se potoliră tot altă de neașteptat pe cît începuseră. BARBU, P. 238, cf. 38. Cînd s-a potolit totul, cămașa îmi era ferfeniță. s mai 1960, 62. Potoale-ți dorințele Și nu-ți pierde mințile. ALECSANDRI, P. P. 335, cf. 113. Copilița, d-auzea, Plînselul își potolea. TEODORESCU, P. P. 82, cf. MÎNDRESCU, L. P. 178. Adă-mi apă... Să-mi potoli a mea arsură. SEVASTOS, C. 136. Deși prințul bătrînelui nu fusese îndesulător..., tot îb în stare să-ți potolească foamea. POPESCU, B. IV, 39. Și acasă aduce-o-voi, Dorul potoli-ți-voi. CĂTANĂ, B. 89. Tu să te domolești, Tu să te potolești. ȘEZ. IV, 29, cf. MAT. FOLK. 1342. S-au mai potolit vorbele din sal. Com. din SASCA MONTANĂ-MOLDOVA NOUĂ. Da'potoli, tată, pă mama. T. PAPAĞAGI, M. 104. Să se potolească..., Să se domolească Deochiul. CANDREA, F. 351. Cară vin cu vedrișa, Să-mi potolec inima. ANT. LIT. POP. I, 425. Cu apă gura Și-uda, Arsura Și-o potolea. BALADE, II, 123, cf. 68. Nu am cui să mă jelesc, Dorul să-l mai potolec. FOLC. TRANSILV. II, 13, cf. I, 121. Nici fîntînă, nici pîrau, Să-mi potolec focul meu. FOLC. MOLD. I, 106. Moartea potolește pe toată lumea. ZANNE, P. II, 624. Vorbele nu potolec foamea. id. ib. 825. ♠ R e f l. F i g. Acolo unde pădurea se mai potolește puțin se zăresc doar pășuni. CĂLINESCU, I. C. 7. ♠ T r a n z. (Complementul indică deplasarea sau ritmul de deplasare a unei ființe) A face să devină mă puțin repede; a încetini. Ajunghind la cotul dealului..., buiestrașul gîfîind își potolește puțin mersul la urcuș. CARAGIALE, O. I, 224, cf. 24, II, 251. Ieșind la șes, își potoli pasul cătinel. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Cum stieți în depărtare Iezerul, îmi potolii fuga. SADOVEANU, O. II, 575. Nu potolea galopul cailor. GALAN, Z. R. 7.

2. R e f l. S p e c. (Despre foc sau despre o materie care arde) A scădea în intensitate, a începe să se stingă sau a se stinge. Fiind focul aprins, au fost arzînd să se potoaie. HERODOT (1645), 37. Au luat o căpișă de fin și au aruncat-o... în groapă, ca să se mai potolească focul. CREANGĂ, O. 19. Este cu totul oprit ca focul acesta să se potolească atîta timp cît nu s-a făcut toată brînză. ARH. FOLK. I, 147. Cele din urmă focuri de popas se potoleau. SADOVEANU, O. I, 341. Focul s-a potolit demult. s mai 1960, 47, cf. SBIERA, P. 172. S-a potolit focul în vatră. Com. din SASCA MONTANĂ-MOLDOVA NOUĂ. ♠ T r a n z. f a c t. Eu, focule, te-nvelesc, Te-nvelesc, te potolec. MARIAN, V. 29. Focică foi de plop, Potolec și ei cite un foc. PĂSCULESCU, L. P. 204. La descîntec femeia potoaie nouă cărbuni. CHEST. VI 39/32.

3. T r a n z. (Nord-vestul Transilv. și Maram.; cu complementul „var“) A stinge. ALR I/1 h 244.

4. T r a n z. (Regional; cu complementul „fier“) A căli (Berința—Baia Mare). ALR I 1 662/357.

5. T r a n z. (Argotic) A mîncă (1). Cf. BUL. FIL. V, 193.

— Prez. înd. : potolec și (invechit și regional) potol, pers. 2 și (invechit și regional) potoli, pers. 3 și (invechit și regional) potodă, pers. 6 și (regional) potol; conjunct. și : (invechit și regional) să potol (accentuat și, regional, pótol), pers. 2 să potoli, pers. 3 să potoaie; imper. și : (regional) potoli și potodă. — Și : (invechit) potolul (SFC IV, 116) vb. IV, (regional) potolá (BUL. FIL. II, 60) vb. I, potoi, potái vb. IV.

— Din v. sl. *po-toliti.

POTOLI² vb. IV. T r a n z. (Transilv.) A compensa; a înlocui (drept compensație); a adăuga, a completa (drept compensație). Modul bun de-a culege strugurii potolește paguba carea în unii ani se întîmplă în vii. ECONOMIA, 161/14, cf. CABA, SĂL. 99, cv 1949, nr. 3,

35. *Mai potolește ceva că-nu pot vinde cu prețul acesta.* Com. din DEDA-REGHIN, cf. LEXIC REG. II, 81. ♦ Intra n z. *Șă-mi potolești, că vezi c-o fost stricate citeva mere.* MAT. DIALECT. I, 88.

— Prez. ind.: *potolesec.*

— Din magh.: *potól.*

POTOLIRE s. f. Acțiunea de a (s e) potoli¹ și rezultatul ei; liniștire, calmare, domollre, atenuare, (rar) potoleală (1), (popular) ogoire, (învechit) potolit¹, oteșire, (învechit, rar) potolitură, (regional) ostoi¹. *Nici o pasere nu venea acolo spre potolirea setei sale.* BELDIMAN, N. P. II, 150. *Focul lacrimilor mele...* *Abia ceva potolire au avut la sinul tău.* CONACHI, P. 96, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Describe potolirea mișcării la care participă Alexandru Buhuş, un om de mare influență pe acele timpuri.* IORGA, L. I, 222. *Patima lui crescuse atât de puternică, încât simțea bine că are să-l mistuie dacă nu va nimeri calea spre potolirea ei.* REBREANU, I. 441. [Legiuirile] au slujit la potolirea tuturor vechilor neînțelegeri dintre locuitorii acestei țări. N. A. BOGDAN, C. M. 43. *Făcea semne de potolire prietinelui său.* SADOVEANU, O. XI, 498, cf. 82. *Credeți că ajungem la potolire?* VORNIC, P. 186. ♦ P. ext. Încetare a unui fenomen, a unei acțiuni etc.; încheiere, sfârșit, terminare. *Vei încungiuța și satul cu străji ca nici să iasă, nici să între nimene pînă după potolirea boalei (a. 1818).* URICARIUL, V. 192/8. *Ea părăsea satul pe la potolirea amurgului.* CAMILAR, N. I, 108.

— Pl.: *potoliri.*

— V. *potoli¹.*

POTOLÎȘCĂ s. f. v. *potorișcă.*

POTOLIT¹ s. n. (Învechit) Potolire. *Și aceasta a fost potolitul zarvii.* M. COSTIN, LET. I, 327/25.

— V. *potoli¹.*

POTOLIT², -Ă adj. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) 1. (Mai ales despre oameni și manifestările lor) Lipsit de agitație, de nervozitate etc., care s-a liniștit, s-a calmat, domol, liniștit, calm, (popular) o goit; așezat, cuminte; blind. *Alții, mai potoliți, așteaptă trenul ce va sosi.* SLAVICI, N. II, 261. *Vorba lui potolită... avea ceva deosebit de atrăgător.* VLAHUȚĂ, D. 255, cf. id. O. A. 138, DDRF. *Și-ncearcă s-a-prindă... demul potolitele-i patimi.* COȘBUC, AE. 28. *Și tu, cel spre bătaie aprins. Acum ești potolit și stins.* id. P. I, 147, cf. BASSARABESCU, V. 160. *Potolit, se întinse iar pe canăpea.* MIRONESCU, S. A. 107. *Era acum spre bătrânețe, împăcat cu viața, potolit și înțelept.* GALACTION, A. 288. *Felicita, ... ușurată de un ropot de plîns potolit... rămase pe gînduri.* BRĂESCU, O. A. II, 235. *Cu grîja asta potolită, s-au întors toți mulțumii... la masă.* VOICULESCU, P. I, 137. *Se deșteaptă Mînia potolită.* ARGHEZI, VERS. 394. *Ea a fost totdeauna o femeie potolită.* CĂLINESCU, E. O. II, 126. *Deși de fire potolită, el însuși a început să creadă cu timpul că are un temperament deosebit de senzual.* RALEA, S. T. II, 113. *O credeam potolită... Cînd colo... Mi-a făcut-o.* STANCU, R. A. I, 192. *Tufuianu era meșter lîmplar, potolit, plin de bunăvoință.* PAS, Z. I, 145. *Geró era întotdeauna atât de serios și de potolit, s iunie 1960, 11. Îi răspunse în felul lui potolit și simplu.* V. ROM. Iulie 1962, 22. ♦ (Adverbial) Mîniile lui aspre... mîngîie așa de potolit. DELĂVRANCEA, O. II, 207. *Plînses mult, potolit.* GÎRLEANU, N. 182. *Scînci prin somn și începu să respire ritmic și potolit.* GALACTION, O. A. I, 65, cf. SAHIA, N. 75. *Mi se pare că ponseniorul Băleanu, continuă ea mai potolit, a făcut în exces de zel în afacerea aceasta.* CĂLINESCU, S. 24. *Puterea izvora potolit Din brașele și pieptul lui dezgolit.* ISANOS, Ț. L. 26. *Maică-sa zîmbește potolit la glumele ei.* 10 octombrie 1962, 13. ♦ (Prin lărgirea sensului) [Picturile] au luat și aci un caracter mai puțin sălbatic, mai potolit. ODOBESCU, S. III, 137. (Adverbial)

Se limpeziră toate și se depănară potolit. GÎRLEANU, N. 31. ♦ S p e c. (Despre sunete, vorbe, zgomote etc.) Cu intensitate scăzută; slab, molcom, stîns, încet. *Toate acele mii de glasuri se-nalță cu răsunset potolit în tîria nopții.* ODOBESCU, S. III, 19. *Vorbile veneau potolite, obosite, ca dintr-un izvor.* GÎRLEANU, N. 95. *Cu larmă potolită scade Cîntecul acestui tremur de cascade.* TOPÎRCEANU, B. 78. *C-un glas potolit începu... a-mi povesti ceva.* SADOVEANU, O. VI, 350. ♦ S p e c. (Despre mers) Lipsit de grabă; încet. *Urmă înaintea cu pas potolit.* CARAGIALE, O. II, 26, cf. DEX.

2. (Despre elemente ale naturii) Care și-a pierdut din intensitate, din forță, din tărie; liniștit, calm, domol. *Prin suflarea mai potolită a furtunii, șaptele ajungeau lămurit la usă.* SADOVEANU, O. I, 290. ♦ (Adverbial) *Ploaia cade potolit.* CAZIMIR, L. U. 56. ♦ S p e c. (Despre ape) Care este, a devenit fără valuri (mari); lin. *Apa se așază între maluri potolită.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 116. *Lacuri se fac potolitele ape.* ISANOS, Ț. L. 68.

3. (Despre foc, lemne, cărbuni etc.) Care arde încet, fără vîlvătaie, mocnit; care începe, e pe punctul să se stingă; stîns. *Focul era cam potolit (a. 1827).* IORGA, S. D. XII, 212. *Focul nu era-neă potolit.* EMINESCU, G. P. 97. *Munteanul dormea în cojoc lîngă focul potolit.* SADOVEANU, O. VIII, 442. *Pe mine m-au făcut... Cărbune potolit și pe munți m-au avîrțit.* MARIAN, V. 220. *Nu știi focu-i potolii, Au de feciori ocolii.* HODOȘ, P. P. 201. (F'ig.) *Bietul meu suflăt Pusu-l-a-n foc, și eu simt că-mi renasc potolitele flăcări.* COȘBUC, AE. 67. ♦ E x p r. (RAR) **A fl cărbune potolit** = a-și ascunde gîndurile, secretele. Cf. ȘEZ. II, 73, ZANNE, P. I, 134. ♦ (Adverbial) *Noaptea potolit și vinăt arde focul în cămin.* EMINESCU, O. I, 42. *Focul Potolit ardea prin noapte.* COȘBUC, P. I, 318. *Focul însuși ardea mai potolit.* REBREANU, R. II, 207. *Pășii de alături, cu hainele în zdrențe, uscat ca o iască ce arde potolit.* VORNIC, P. 218.

4. (Despre lumină) Care și-a pierdut strălucirea, lipsit de strălucire; stîns, slab, difuz, palid. *Lumina de afară pătrunde potolită și palidă.* PETICĂ, O. 170. *Zăpada și stelele cerneau o lumină potolită, ca de negură.* AGÎRBEANU, S. P. 40. *Dormita la lumina potolită a soarelui.* SADOVEANU, O. VII, 487. ♦ (RAR; despre culori) **Pal² (3)**, șters. *Privirea ochilor ei, de un abstru potolit..., se opri din nou asupra lui.* PREDĂ, M. S. 116.

— Pl.: *potoliți, -te.*

— V. *potoli¹.*

POTOLITÓR, -OÁRE adj. (RAR) Care potolește¹ (1); liniștitor, calmant. *Prefectul, auzind glasurile și considerîndu-le drept efectul discursului său potolitor de spirite, aruncă o privire semnificativă spre Miron Iuga.* REBREANU, R. II, 87. ♦ (Substantivat) *Gordian..., potolitoriul zarvelor romanilor.* CANTEMIR, HR. 207.

— Pl.: *potolitori, -oare.*

— **Potoli¹** + suf. *-tor.*

POTOLITŪRĂ s. f. (Învechit, rar) Potolire. Cf. ANON. CAR.

— **Potoli¹** + suf. *-tură.*

POTÓLNIC s. m. (Bot.; regional) Specie de drobiță (*Genista tinctoria elatior*). Cf. BORZA, D. 75.

— Pl.: *potolnici.*

— Cf. *potoli¹.*

POTOLOȘCHITĂ s. f. (Prin sud-vestul Munt.) Babă mică de statură, vicioasă și îndeminatică. Cf. I. CR. VII, 51.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

POTOLUÍ vb. IV v. *potoli¹.*

POTÓN s. n. (Regional) Vas de lemn întrebunțat la culesul strugurilor, pe care culegătorul îl poartă

fixat în spate cu curele (Girișu de Criș — Oradea). LEXIC REG. 72.

— Pl.: *potoane*.

— Din magh. *puttony*, *putton*.

POTOP s. n. 1. Revărsare mare de ape care, după biblie sau după alte mitologii, a devastat pământul după apariția omului, făcând să piară toate viețuitoarele, cu excepția acelor de pe arca lui Noe; (livresc) diluviu. *Potopu lumii necurățitorilor aduse.* COD. VOR. 172/14. *Domnul potop aduce.* PSALT. 49. *După potop au fost vin și după potop au fost de toate bucatele.* CORESI, EV. 51, cf. 510, id. ps. 70/2. *Au adus spre capete-ș pentru păcatele sale potopul apei.* PALIA (1581), 6/1. *De-nceputul lumiei pînă la potop 2 242 de ai.* MOXA, 348/8. *Veni potopul și pierdu pre toți.* N. TEST. (1648), 92^v/25, cf. 32^v/29. *Numai unul Noe cu trei feciori ai săi rămăsă de potop (a. 1650).* GCR I, 145/24. *Pentru păcat au pierdut Dumnezeu toată lumea cu potop.* CHEIA ÎN. 90^v/4. *Și eu tată că aduc potopul... și toate cîte vor fi pre pămînt vor muri.* BIBLIA (1688), 5^v/11. *Vom arăta sămînțiile și altor năroade, începînd de după potop.* N. COSTIN, L. 43, cf. 54, CANTEMIR, HR. 58. *În poaliile munților ce să cheamă Ararat, unde scrie sfînta scriptură că au stătut chivotul lui Noe după potop.* R. POPESCU, CM I, 542, cf. ANTIM, P. 117. *Potop s-au făcut de au înecat toată lumea (a. 1747).* GCR II, 39/21. *Să să stringă la cîmpii Sinarului unde au făcut urieșii stîlpul după potop.* ALEXANDRIA (1784), 34^f/6, cf. LB. Robinson... *nu le putea socoti aceste, decît de un alt potop.* DRĂGHICI, R. 112/22. *Cel din urmă potop a fost acela de care pomenește biblia, pe vremea lui Noe.* ISIS (1859), 18^v/32, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 269, MACEDONSKI, O. I, 115. *Noe, pe vremea potopului, și-a urcat în corabie tot soiul de dobitoace.* PAMFILE, CR. 177, cf. id. s. t. 172. *Și potopul lui Noe n-a avut altă apă ca să îneca sărmana omenire, cîl venin s-a revărsat din vorbele-i hodoroșite.* HOGAȘ, DR. I, 38, cf. GALACTIION, O. 255. [Este] vorba de uriașii care au locuit acest pămînt înaintea potopului. SADOVEANU, O. IX, 200, cf. 283. *S-a bucurat cinstitul Noe proroc Cînd s-a izbăvit de potop.* POP., ap. GCR II, 317. *Pornit-a Dumnezeu asupra pămîntului potop.* ȘEZ. II, 3, cf. XII, 117. ◊ L o c. a d v. (Regional) **Din alte potoape** = din vremuri străvechi, din moși-strămoși, de demult. Cf. CIAUȘANU, v.190. ◊ E x p r. (Calc după fr. *après moi le déluge*) **După noi (vie) potopul**, se spune pentru a arăta nepăsarea cuiva pentru ceea ce se va întîmpla după ce va pleca. **După noi, vie potopul!** GALACTIION, A. 410. (Cu parafrazarea expresiei) [Oamenii] nu respectă nimic și nu se gîndesc decît să-și cultive propriile lor vicii, chiar dacă ar fi să vie după ei potopul. CAMIL PETRESCU, T. II, 563.

2. (Prin exagerare) Ploaie mare, torențială; revărsare mare de ape, inundație mare; (livresc) diluviu. *Potop de ploii.* PRAVILA (1814), 58/29. *Vreo împiedecare... , adevă foc, potop, înecăciune, război.* CARAGEA, L. 12/26. *Ploile și potoapele cele de primăvară.* PISCUPESCU, O. 89/12. [Primăvara] să întîmplă și răvărșături de potoape. id. ib. 183/16. *Ce mulțime de rele apasă omenirea! Războiul, foametea, ciurma, vijeliile, potopul.* MARCOVICI, C. 21/12. *Rudarii domneștii obicinuia în tuna lui mai, ... după topirea zăpezii... , a spăla năsipul cel adus din potoape (a. 1843).* DOC. EC. 789. *Goînd biruitoare, tot veneau a țării steaguri, Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată.* EMINESCU, O. I, 148, cf. id. n. 34. *Ba lăcuste, ba potop, ba toate relele numai pe capul lui cădea.* ISPIRESCU, L. 206. *De aci, voi să contemplant apariția zeului — pe un potop de ploaie.* CARAGIALE, O. II, 162, cf. VII, 129. *Un potop de ploaie să sparse din culmea întunecimei.* DELAVRANCEA, S. 102. *Ce vreme!... e un întreg potop!* MACEDONSKI, O. II, 50. *Să verși, păgîn, potop de apă Pe șesul holdelor de aur.* GOGA, P. 18, cf. 59. *Ploile mari se numesc... potop sau potoape.* PAMFILE, VĂZD. 109. *Potoape de ploii nesfîrșite.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 280. *Dibuînd, înfricoșată, sub potopul ce se revărsa de sus,*

luă drumul înapoi. GÎRLEANU, N. 191. *De astă dată, mă adăposteam sub o manta, care de atîtea ori înfruntase biruitor potopurile cerești.* HOGAȘ, DR. I, 109, cf. id. M. N. 176. *Cade roua aici, de parcă-i potop.* SEBASTIAN, T. 12. *Afară e-o mișelie ș-un potop, de parcă vine sfîrșitul lumii.* SADOVEANU, O. V, 682. *Pe urmă a fost o năruire de tunete, întretăiate de fulgere, și a început potopul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 371. *Rafele... băteau fărîce din aripi, la vestirile că se apropie potop.* C. PETRESCU, A. R. 7, cf. id. I. II, 129. *Cei trei tineri aleargă unul după celălalt sub potop.* CONTEMP. 1957, nr. 573, 5/1. *Chiar ar fi dorit să-l ude un potop de apă, să-l trezească pușin.* BARBU, Ș. N. 8. *Să fii pedepsit cu trăsnete, potopuri și grindină.* SBIERA, P. 312. *Potopul cînd vine aduce cu el orice înaintea găsește.* ZANNE, P. I, 63. (Adverbia) *Fulgerile s-aprindea, Ploile potop cădea.* ALECSANDRI, P. 1, 112. *Ploaia curge potop.* C. PETRESCU, I. II, 30. *Năptea plouase potop la munte.* VOICULESCU, P. I, 54. ◊ F i g. *Deodată se aude un tropot pe pămînt, Un tropot de copite, potop ropotitor.* ALECSANDRI, POEZII, 285. *Al ochilor potop Se varsă nebanatic în stropi.* COȘBUC, P. II, 180. ◊ (În imprecății) *Da-ți-ar Dumnezeu... gîlci în gît, potop în singe și foc în oase.* IOVESCU, N. 36.

3. Dezlănțuire de forțe provocată de om sau de elementele naturii, care pricinulește mari distrugerii de bunuri sau de vieți; calamitate, prăpăd, urgie, dezastru, pîrjol (II 2), (astăzi rar) potopenie (2). *Mai bine să-i faci potop sfinția ta stîngur (a. 1650).* GCR I, 147/22. *În anul 1810 a fost potop în marhele cele cu coarne (inceputul sec. XIX).* IORGA, S. D. XVII, 49. *Între armele goale ce pre alții omorea, între cel de obște a cetății potop, el nimic nu perde.* ARHIVA R. I, 164/10. *S-au întîmplat potoape, domnilor, în care s-au topit stările și s-au prăpădit vitețile altor oameni.* BOLLIAU, O. 54. *Uite ce-am pățit... Mare foc și potop a căzut pe capul nostru.* CREANGĂ, P. 27. *Tovarășii care v-au îndemnat la rele iau pe alții la rînd și-i bagă-n potop.* PETICĂ, O. 209. *Mi s-a părut așa... că din nou a venit potopul războiului.* SAHIA, N. 62. *Ce potop în țara mea!... Turcii Vitele răpesc, Tătarii Ne jăfuiesc.* TEODORESCU, P. P. 478. *Marcu biet o auzit De potopul cel cumplit, Ce casa i-a pusitii.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 485. ◊ L o c. a d v. (Învechit) **Cu foc și cu potop** = arzător, fierbinte, desperat. *Căzui cu fața la pămînt plîngînd și jăluîndu-mă cu foc și cu potop blestemîndu-mi soarta.* GORJAN, H II, 52/16. ◊ S p e c. (Regional) **Incendiu (Gura Văii — Gheorghe Gheorghiu Dej).** ALR I 692/588.

4. P. a n a l. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Cantitate imensă, număr foarte mare de ființe sau de lucruri; mulțime, grămadă enormă. *Românii... vărsară, povățuîți de domni, potoape de stînge turcesc.* AR (1829), 221^v/38. *Era potop de obște.* ARHIVA R. I, 47/27, cf. CONACHI, P. 194. *Dumnezeu atunci... împinse potoape de nații barbare asupra-i.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Potopul cuvîntelor străine... înecă literatură.* RUSSO, S. 50. *În fine, era un potop de rele.* HASDEU, I. V. 49. *Parcă năvălise peste biata țară un potop de sînge.* ALECSANDRI, T. II, 9. *Alt potop de risete și de aplauze.* CARAGIALE, O. I, 2, cf. III, 80. *Potop de jale să revarsă.* DELAVRANCEA, S. 30, cf. 226. *Publicul, înmărmurit subit un asemenea potop de cerneală, începe să reclame.* MACEDONSKI, O. IV, 76. *Potop de negre gînduri Se string și țî se zbat sub frunte.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 50, cf. 195. *Potop de patimi mari și frumoase se revarsă.* IONESCU-RION, S. 239, cf. DEMETRESCU, O. 100. *Ne văd păgînii, sar pe zid, Potop de foc spre noi deschid.* COȘBUC, P. II, 39, cf. DAVILA, V. V. 104. *Peste aurul învălurat al grîului, soarele revărsa potopul de aur al luminii lui fterbinți.* SANDU-ALDEA, U. P. 158. *Tot potopul lui de gînduri se perindase numai în cîteva clipe.* PETICĂ, O. 339. *Îi înștrai... un potop de alte nimicuri.* HOGAȘ, DR. I, 35, cf. id. M. N. 30. *Deseară, la bal, ... în potopul de lume și de muzică le va veni mai lesne să-și deschidă inimile.*

REBREANU, I. 138, cf. 239. *Făcea semn vătavului să le toarne potop de bătură.* MIRONESCU, S. A. 24. *Un potop de flori.* EFTIMIU, I. 84. *Şi tar toate-s triste Şi azi, ca şi ieri — Potop de dureri.* BACOVIA, O. 138, cf. 24. *Cînd mă auzeam strigat, mă sculam cu ochii fină la dascăl şi trecea peste mine potopul nuietelor ca un pîrjol.* VLASIU, A. P. 137. *Răbda potopul cu vorbe al femeii, dînd din cap.* TEODOREANU, M. U. 130. *Viforniţa aducea potop de pulbere albă.* SADOVEANU, O. III, 122, cf. II, 466. *Cînd cu piciorul gol, înfiorat, o scuturi, Sîrneşti potop de fluturi.* CĂLINESCU, L. L. 32. *Ziua de marşi se vestea cu un potop de lumină.* CAMIL PETRESCU, O. II, 22. *Căzuse de timpuriu potop de zăpadă.* STANCU, R. A. IV, 156. *M-am făcut că nu pricep potopul de întrebări.* CONTEMP. 1953, nr. 362, 4/4. *Cădea, neobservat, potop de rouă.* V. ROM. aprilie 1955, 245. *Primea-n obraz tot acest potop de vorbe.* GALAN, B. I, 53. *Soldatul se înecă parcă în potopul de gînduri.* ISAC, O. 214, cf. T decembrie 1962, 51. *După atîta potop de vreme.* ALR II 4 409/29. < (Adverbial) *Vin şi hunii, vin şi goşii, Vin potop, potop cu toţii.* ALECSANDRI, P. II, 14. *Cînd tu vei fi nevestă, potop veni-vor, dragă, Şi grijele.* COŞBUC, S. 89. *Cu părul revărsat potop pe umerii ei albi.* SANDU-ALDEA, în DR. IV, 731. *Potop, cad stele albe de cristal.* BACOVIA, O. 41. *Vorbele porniră potop.* CONTEMP. 1954, nr. 382, 4/1. *Numa o dat-oi zice hop Ş-or veni mindre potop.* DOINE, 178.

— Pl. : (astăzi rar) *potoaape* şi *potopuri*.

— Din slavonul *попона*.

POTOPÉNIE s. f. 1. (În dicţionarele din trecut) Inundaţie. Cf. POLIZU, LM, DDRF.

2. (Astăzi rar) Potop (3). Cf. LB, POLIZU, LM, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *potopenii*.

— Potop + suf. *-enie*.

POTOPÍ vb. IV. (Popular) 1. *Tranz. şi refl.* A (se) îneca; *tranz.* (despre apă) a inunda. *Aleşii înecăcători trei sute potopi în marea mohorîtă.* CORESI, PS. 407/7, cf. 356/9. *Şi să vadă ciudese ce vrea să facă potopindu-se.* id. EV. 233, cf. 266. *Aşa potopi tot ce era spre faţa pămîntului.* PALIA (1581), 35/4. *Ar fi stricat podul... şi s-ar fi potopit toţi persii.* HERODOT (1645), 361. *Şi aceta se potopesc în mare (a. 1805).* GRECU, P. 156. *Şi împrejur nu era... apă sau groapă Sărind într-însa să să potoaapă.* BUDAI-DELEANU, T. 125. *Să nu aibă răzăşii voie să facă lucruri din pricina cărora potopesc sau împuînează gîrlile.* CARAGEA, L. 9/5. *Fugii zmeilor şi vă ascundeţi, căci iată că vine Ilte, Pălie, să vă potopescă.* IPIRESCU, L. 293, cf. DDRF, ALEXI, W. *Ploile potopseau pămîntul.* CAMILAR, N. I, 7. *D-zeu s-a arătat lui Noe şi i-a zis că va potopi pe toţi oamenii şi toate vieţile pămîntului.* ŞEZ. VI, 103. (Prin exagerare) *Săracul plîngea de potopea pămîntul.* IPIRESCU, L. 176. (Fig.) *De asemenea vom zice despre: „însă”, „dar”, „pentru că”, „deoarece”, „fiindcă” etc., ce răsar fără necesitate în scrierile poezilor noştri, potopînd ideile sub umpluturile lor dizgraţiate.* MACEDONSKI, O. IV, 40. *Potopitu-i-a-n rele turbatul.* MURNU, I. 164. *Am văzut pe Mitriţă ştergîndu-şi cu putere şi necontenit obrazul potopit de apele ochilor.* SADOVEANU, O. XI, 374. < A bs ol. *Gazetele... de seară zvoniseră în oraş că, din sus, la Corabia şi Izlaz, Dunărea potopise.* CONV. LIT. XLIII, 921.

2. *Intranz.* (Despre ploale sau apă de ploale) A cădea în mare cantitate, cu putere, vijelios (inundînd). *N-a observat cînd începuse ploaia... Şi apa potopesc de sus gîrlă.* C. PETRESCU, I. II, 30. *Şi ploaia potopi cu bulbuc.* id. R. DR. 59. < *Tranz. fact.* P. a n a l. (Rar) A face să cadă, să se imprăştie ca o ploale torenţială. *Potopseau peste fete o ploaie răpăitoare de prune.* MACEDONSKI, O. III, 5.

3. *Tranz.* Fig. A copleşi, a invada; a cuprinde (copleşînd). *Pe alocuri soarele lui august potopea întînderea liniştită în valuri de ape fantastice.* LUC. VI, 448. *Soarele bătea cumpînt, de părea că şi-a pus în*

gînd să potopescă lumea toată. REBREANU, NUV. 96. *Sunetele umblă să potopescă cerul.* LESNEA, C. D. 121. *Cînd o lasă junghiurile... o potopesc întrebările.* CAMIL PETRESCU, O. II, 289. *Zăpezile au venit şi-au potopit munţii.* STANCU, R. A. III, 15. *Am fost mai mămăligă decît alţii şi m-am lăsat potopit de ruşine.* PAS, L. I, 147. *În curînd ghetrele mele luceau tare şi nefresc, contrastau atît de puternic cu laibărul, încît m-a potopit ruşinea.* CAMILAR, C. P. 178. *Pe uliţele potopite de norod se auzeau numai vorbe bune.* V. ROM. IANUARIE 1959, 17. *Spre dimineaţă frigul îl potopi.* T. POPOVICI, SE. 118, cf. id. s. 85. *Blajinul soare moldovenesc prindea putere şi-ncepea să potopescă... ograda.* V. ROM. MAI 1958, 38. *Un alb de zahăr e potopit de flori roşii.* T. IANUARIE 1971, 43. < *Intranz.* *Din uşa unui restaurant potopi miros de mîncări calde.* C. PETRESCU, C. V. 135.

4. *Tranz.* A nimici (1), a distruge; a pustii; a omori (1). *Potopesc, Doamne... limbile lor, că văzui fărâleage şi cearte în cetate.* PSALT. 104. *Şi văzuţii şi nevăzuţii draci piarde-i şi-i potopesc.* CORESI, EV. 66. *Oastea toată a perşilor... au să o potopască.* HERODOT (1645), 379, cf. 323. *Să ieşi den cetatea Ierusalimului că voi să o potopască pentru păcatele norodului (a. 1650).* GCR I, 147/13. *Au şi-nceput a le da foc şi din frunte şi din coadă, şi den dos a le da bombi, pîn-t-au potopit pre toţi.* NECULCEA, L. 358. *Ulric acesta vrea să potoaapă şi pre fiii lui Ioan Huniadi.* ŞINCAI, HR. II, 27/37, cf. I, 318/18, LB. *Tremurarea ferestrelor dădu mullora să priceapă că un cutremur pe pămînt va să-i potopescă în clipa aceea.* GT (1839), 130/22. *A bătuţ şi a potopit un corp de 1 800 unguri.* BĂLCESCU, AP. GHICA, A. 273, cf. I. IONESCU, D. 352. *Să nu vadă sămînţă de călugăr pe la biserica lui că-i potopesc.* CREANGĂ, A. 80, cf. id. p. 246. *Pescarii potopesc peştele-n timpul nopţii, cînd el hodineşte pe fundul apei.* ŞEZ. IV, 117, cf. BARCIANU, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 27. *Seceta a topit şi a potopit recolta.* BUL. FIL. VII—VIII, 116. *Piatra cădea acum de potopea totul.* VISSARION, B. 223. *Cînd s-or aşeza aici, or potopi pe varvarii iştia.* SADOVEANU, O. III, 77, cf. I, 191. *Lancea ştie s-o-nvîrtească Pe lătari să-i potopescă.* TEODORESCU, P. P. 479. *Lasă cina la Domnul Şi cuşitul la focul, Că-î potopesc feciorul.* CĂTANĂ, B. 135, cf. REV. CRIT. V, 47, ALEXICI, L. P. 191, ŞEZ. VIII, 168. *Cînd durda lui pocne Pl cîn[ci] suii potopce.* VASILIU, C. 79. *Care de Badiu scăpa, Neculcea mi-l potopea, Nici unul nu rămînea!* PAMFILE, C. T. 82. *Să te duci La-nălţatul de-mpărat Şi pe el să mi-l întreb! Au pe mine să mă sloboadă, Au pe mine să mă potoaape.* DENSUSIANU, T. H. 288. (În imprecăşii) *Mi-a omorî-o. El mi-a mîncat-o friptă... Potopi-l-ar Dumnezeu.* SĂM. VI, 327. *Potopi-te-ar Dumnezeu!* CIAUŞANU, GL. (Fig.) *Gura ta mă arde aşa, Cum mă arde şi luna; Sprincenele mă topec, Obrajii mă potopesc.* PAMFILE, C. T. 108. < *Refl. pas.* *În oraşul acela unde va tuna, să se păzească să nu să potopescă oamenii de fulger.* FL. D. (1680), 10²/1. *Toată cetatea sau jară... carea ca aceastea nu va face, cu suliţă şi cu foc se va potopi cu urgie.* BIBLIA (1688), 361²/6, cf. NECULCEA, L. 141. *De năprasnă ciună potopindu-se, aşe s-au imprăştiat, cît ce s-au făcut nu s-au mai ştiut.* CANTEMIR, HR. 278, cf. 289. *Multe oşti de-a romanilor s-au potopit, sau pentru prea mare sumeşta, sau pentru frica şi tenevirea povăşuitorilor.* ŞINCAI, HR. I, 2/32. *Prin... [această] lucrare mai lesne se potopesc albinele.* ECONOMIA, 198/13. < *Refl.* *Iată, ne-am potopit, am perit, ne-am potopit.* BIBLIA (1688), 109²/25.

— *Prez. ind.* : *potopesc*, pers. 3 şi (regional) *potoaape*; conjunct. pers. 3 şi (învechit) *să potoaapă* şi *să potoaape*.

— Din slavonul *попонтити*.

POTOPÍRE s. f. Acţiunea de a (se) potopi şi rezultatul ei.

1. (Învechit) Cf. *potopi* (1). *Iubit-ai toate cuvenitele potopului (potopirilor) c², înecării d).* PSALT. 101. *Atunce potopire-era cu apă.* CORESI, EV. 511. <

Fig. Cu multă rugă trebuiaște noao, frașilor, să putem suflarele noastre mîntui de bure și de potopire. *Id. ib.* 56.

2. Fig. (Rar) Cf. potopi (3). Mai avu timp să audă o potopire de vorbe grele și să se simtă tras. PAS, L. I, 30.

3. (Învechit) Cf. potopi (4). Să fugim de chinuri și de multe griji ale mării vieșii aceștia, temîndu-ne de valurile-i ce-s întru ea, de ne vine pre urmă făcătoarea de moarte, potopirea. CORESI, EV. 212, cf. 234. Dintr-acei nenărocit război... macar unul viu n-au fost scăpat, carile să dea știre pentru potopirea ce luasă de la români. CANTEMIR, HR. 427. Stricarea obiceiurilor... iaste înecarea și potopirea unui comunitet. ȚICHINDEAL, F. 263/6, cf. POLIZU.

— Pl.: potopiri.

— V. potopl.

POTOPÎT, -Ă adj. (Popular; cea mai veche atestare datează de la 1559—1560, cf. SCL 1974, 153) 1. Peste care s-a revărsat o cantitate mare de apă; inecat, inundat. Cf. potopi (1). Cîți oameni pieriși și vile înecate, și cîte pămînturi potopite în primăvară nu cunoaște istoria acestei ape? v. ROM. martie 1954, 221, cf. *ib.* ianuarie 1954, 49. ◇ (Prin exagerare) Uite-ți tovarășul în cale, Stă potopit în ploaie. MACEDONSKI, O. II, 52.

2. Nimicîit (1), distrus; pustiit. Cf. potopi (4). Cf. LB. Cînd au ajuns ai noștri la biserică, ne-au găsit potopiți. Mai erau în viață vreo zece. SADOVEANU, P. M. 87.

— Pl.: potopiți, -te.

— V. potopl.

POTOPITÓR, -OĂRE adj. (Rar) Care potopește (3), care este greu de suportat; copșitor. Cu pasul balansat în ninsoarea din ce în ce mai deasă și potopitoare, s-a îndreptat vioașă spre cealaltă stradă. C. PETRESCU, O. P. II, 36. La ceasul acela de amiază, afară era un soare potopitor. I. BOTEZ, ȘC. 105. Cîț fine vara arșița este potopitoare. PAS, L. I, 115. A prins îndată a zîmbi, cu glasul înmuat pînă la căldura potopitoare. v. ROM. februarie 1961, 15.

— Pl.: potopitori, -oare.

— Potopi + suf. -tor.

POTÓR s. m. 1. Nume dat unei monede de aramă din trecut, a cărei valoare a variat între o jumătate de ban și zece bani, sau între o jumătate de groș și doi groși și care a circulat mai ales în Transilvania. La moartea lui s-au găsit 160 000 de galbini de aur... fără potori și fără copeice. N. COSTIN, LET. II, 77/28. A dat pentru legături trei mărișii și cinci potori (a. 1707). IORGA, S. D. XIII, 4. A dat... 3 mărișii și 4 potori [i] (a. 1733). *Id. ib.* 116. Să le dai... cu 5 potori, au cu o dulcă (a. 1750). *Id. ib.* XII, 55. Acest octoih l-am cum-părat... cu 10 florinți și 5 potori și un ban (a. 1763). *Id. ib.* XIII, 51. Niște... groși și potori de demult (a. 1778). *Id. ib.* XII, 95. În Boemia și Mărovia se dau... potori, cari fac 2 o groșiță. CALENDARIU (1814), 151/11, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 282, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, CANDREA, F. 10. Apoi staroștea... mi-o pus Un potor. MARIAN, NU. 756, cf. VAIDA. Cașu... l-am vîndut Tăt dept bani și dept potari. ȚIPLEA, P. P. 33, cf. BREBENEL, GR. P. Vin de cel ales... Care trage picurul potorul și feliaș talerul. FRÎNCU-CANDREA, M. 202, cf. CABA, SĂL. 92. Toată gurișă o vînd... Și pe bani și pe potori în credință la feciori. BÎRLEA, C. P. 56, cf. 314. Toată picătura-i Potora Dar sălicu-i Florintu. L. COSTIN, GR. BĂN. 167.

2. (Prin Maram.) Fiecare dintre bucățile mici de piele, de diverse culori, care se aplică ca podoabe pe suman. Tu lelișă din livezi Cu suman cu potori verzi. BÎRLEA, C. P. 316. Cea cu potorii pe piepș, Bine-i place bobul fiert Și mazărea cu oțăt, Și pita cu lapte fiert. *Id. L. P. M. II, 316.*

3. (Regional) Aluniță pe piele (Boiu Mare—Baia Mare). ALR II/T MN 20, 2 143/272.

— Pl.: potori. — Și: (regional) potóră s. f., potár, potúr (BUL. COM. IST. II, 270) s. m., póturá (CADE) s. f. — Din pol. potora.

POTORĂȘ s. m. (Prin nord-vestul Transilv., mai ales la pl.) Tălței în formă de pătrățele; (regional) potorel (2). Cf. ALR II 4 034/334, ALR SN IV h 1 076/325.

— Pl.: potorași. — Și: poturăș s. m. ALR SN IV h 1 076/325.

— Potor + suf. -aș.

POTÓRĂ s. f. v. potor.

POTORÉEL s. m. pl., s. n. (Regional) 1. S. m. pl. Compus: potorei-albi = floare-de-colt (*Leontopodium alpinum*) (Mihăileni—Miercurea Ciuc). Cf. ALR II 6 300/574.

2. S. n. (Mai ales la pl.) Potoraș (Dr. Petru Groza). TEAHA, C. N. 256.

— Pl.: (1) potorei, (2) potorele.

— Potor + suf. -el.

POTORÉȘTE adv. (Învechit, rar) Cu amănuntul în cantitate mică. Ei nu vînd la negușșători, ce ei vînd potorește, cine cum cere (a. 1725). IORGA, S. D. XII, 27, cf. SFC II, 146.

— Potor + suf. -ește.

POTÓRI s. m. pl. v. poturi.

POTORIȘCĂ s. f. 1. (Regional) Unitate de măsură de capacitate echivalentă cu o jumătate de decilitru (Sînmihaiu Almașului—Zălau). ALR SN IV MN h 1030/284.

2. (Prin Transilv.; în forma potolișcă) Sticlă de trei sferturi de litru. cv 1951, nr. 2, 35.

— Pl.: ? — Și: potolișcă s. f. cv 1951, nr. 2, 35.

— Cf. potór.

POTORIȚĂ s. f. 1. (Transilv.) Nume dat unei monede vechi a cărei valoare a fost de 10 sau de 20 de bani. Cf. PAȘCA, GL., GR. S. V, 389, com. din JINA-SEBEȘ.

2. (Regional) Unitate de măsură pentru volume egală cu o jumătate de metru cub (Lisa—Făgăraș). LEXIC REG. 93.

3. (Învechit, prin sudul Transilv.) Veche măsură de capacitate nedefinită mai de aproape. Me-au adus o potorișă de rachiu (a. 1821). IORGA, S. D. XII, 210.

— Pl.: potorițe. — Și: potóviță s. f. PAȘCA, GL.

— Potor + suf. -iță.

POTÓRNIȚĂ s. f. v. podhorniță.

POTOROĂNCĂ s. f. 1. (Transilv.) Nume dat unei monede vechi de aramă, în valoare de patru crețari. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., FRÎNCU-CANDREA, M. 280. Duhan de o potoroancă. VICIU, GL.

2. P. anal. (Regional) Nasture mare de metal (Sebeș—Vașcău). Com. BENIUC.

— Pl.: potoroance.

— Etimologia necunoscută. Cf. potór.

POTOROĂȘCĂ s. f. v. potroșcă.

POTÓȘCĂ s. f. v. potroșcă.

POTÓU s. n. Punct, loc, linie de plecare și de sosire la alergările de cal sau, p. gener., la alte curse sportive. Cf. CADE. Fac... impresia unor cai de curse străduindu-se să atingă mai repede potoul. CONTEMP. 1948, nr. 109, 3/1, cf. DM, DN², DER, SCL 1971, 410, M. D. ENC., DEX: ◇ Fig. Dorința-mi galopează delirant spre magicul iluziei potou. CAMIL PETRESCU, V. 93.

— Pl.: potouri.

— Din fr. poteau.

POTÓVIȚĂ s. f. v. *potoriță*.

POTPĂDŪCHE interj., s. m. v. *pitpalae*.

POTPOLCÓVNIC s. m. v. *podpoleovnic*.

POTPURI s. n. v. *potpuriu*.

POTPURIŪ s. n. Piesă muzicală alcătuită dintr-o suită de fragmente cu caracter asemănător din opere, operete etc. sau de melodii ori cîntece grupate fără o legătură strînsă între ele. Cf. HELIADE, F. 51/13, STAMATI, D. *Muzica de la această operă... este un buchet sau un potpuri compus din toate frumusețile ce poate da arta melodiei și a armoniei*. FILIMON, O. II, 233, cf. TIM. POPOVICI, D. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Amestecătură, vîlmășag, învîlmășeală. Nu știu cît finu acest potpuri de vedenii, căci cînd am deschis ochii, era zua mare. NEGRUZZI, S. I, 60. Un potpuriu de voci înspăimîntate se ridică într-un singur valer deasupra prefecturii. BRĂESCU, O. A. I, 119. Pe la răsptntii, gorniștii își făceau de cap, sunînd potpuriu nesfîrșit de semnăle. id. ib. II, 206. Acest teatru, care incurcă în mod voit epocile și amestecă în mod premeditat faptele, e un potpuri de contestații. 1 ianuarie 1971, 61.

— Pl.: *potpuriuri*. — Și: *potpuri* s. n.

— Din fr. *pot-pourri*.

POTRACĂL subst. v. *potricalăl*.

POTRACĂN s. m. v. *proocator*.

POTRACĂR s. m. v. *proocator*.

POTRAIERÉU s. m. v. *protolereu*.

POTRASĂ s. f. (Regional) Femeie bețivă și stricată (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

POTRĂCĂLÍ vb. IV. In tranz. 1. (Regional) A vorbi intruna despre lucruri fără importanță (Vilcele—Turda). MAT. DIALECT. I, 88.

2. (Prin nordul Munt.; în forma *potrocoli*) „A ocoli adevărul”. RĂDULESCU-CODIN.

— Prez. ind.: *potrăcălesc*. — Și: *potrocoli* vb. IV. RĂDULESCU-CODIN.

— De la *potracăr*.

POTRĂCÎN s. m. v. *proocator*.

POTRĂNICĂ s. f. v. *potlrniche*.

POTRĂNICHE s. f. v. *potlrniche*.

POTREBÍ vb. IV. (Învechit) I. Tranz. și refl. A (se) distruge, a (se) nimici (1), a (se) prăpădi (1). A legăii pășitori *potribi-se-vor*, depreunră. PSALT. MUR. 32^v/12. Fărălegiuitorii pieru depreură, rămășițele necuraților *potrebescu-se* (p e r i - v o r c u t o t u l d). PSALT. 71. *Potrebít-ai* (p i e r d u t - a i h) *tot ce curvește de la tire*. ib. 146, cf. 83. Să fie feciorit lui în pagubă, în neam unul să se *potrebească* numele lui. CORESI, PS. 311/7. Hrăneaște Domnul toți ce iubesc el și toți păcătoșii *potrebește*. id. ib. 395/2, cf. 98/1.

II. Tranz. (Complementul indică obiecte de cult) A sfinți. *Popa agneful de cuminecătură... să-l potrebască*. PRAV. LUCACI, 163. Iară *popa agneful de cuminecătură, de se va vechi pînă la anul, să-l mestece cu all, să-l potribască* (sec. XVI). ap. DHLR II, 523. *De va cînta popa telurghie și va uita să potrebească sfințele dăruri... PRAV. GOV. 153^v/13. De să va mucezi sfințul*

agnef sau să va usca de nu va putea preotul să-l potrebească (a. 1645). ap. TDRG.

— Prez. ind.: *potrebesc*. — Și: *potribí* vb. IV.

— Din slavonul *потрѣити*.

POTRÉE s. f. v. *portret*.

POTRÉT s. n. v. *portret*.

POTRIACĂ s. f. (Regional) Ciur făcut din piele (Săvrîșin—Lipova). ALR I 711/87.

— Cf. *potricăli*.

POTRIBÍ vb. IV v. *potrebi*.

POTRICĂL subst. v. *potricalăl*.

POTRICĂLĂ¹ s. f. 1. Unealtă de oțel asemănătoare cu o daltă mică, avînd tăișul de obicei circular, cu virful ascuțit, cu care se străpunge pielea pentru a se face găuri la curele, la ciur, la opinci, în urechile oilor și caprelor etc.; producea (1), (regional) *patron²* (2), zamba, *pitroc²* (2), dăltiță. V. *priboi*, *sulă*. I-au pătruns și *picioarele* cu o *potricală* de her. DOSOFTEI, V. S. octombrie 97^v/31, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 282, LM, DDRF. *Oile și caprele ca să să cunoască... în urechi li să fac găuri cu potricala*. LIUBA-IANA, M. 112, cf. GHEȚIE, R. M. *Se face cu potricala o gaură în sfîrcul urechei*. DAMÉ, T. 29, cf. BARGIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ciurul e de piele găurită cu potricala*. PAMFILE, I. C. 50. *Doi surugii... încinși cu chimire înflorite de curea, late de o palmă, de care era aninată punga, teaca cu cuțitul, potricala, amnarul și alte mărunțuri*. ȘEZ. XII, 45, cf. PRECUP, P. 23, ȘĂINEANU, D. U., DM, SFC IV, 28, H XI 259, XVII, 46, FRÎNCU-CANDREA, M. 104, ȘEZ. V, 118, VICIU, GL., com. din ZAGRA-NĂSĂUD, din BILCA-RĂDĂUȚI și din STRAJA-RĂDĂUȚI, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 157, CIAUȘANU, V. 190, CHEST. II 70/31, A III 1, 17, IV 5, V 16, 31.

2. P. ext. Semn făcut, de obicei prin găurire cu *potricala¹* (1), la urechile oilor sau, rar, ale altor animale, pentru a putea fi identificate; producea (2), (regional) pușcătură, zamba. *La ales, mieii se însemnează la urechi cu semnele următoare... Potricală, produce, producit sau produciă*. DAMÉ, T. 68, com. din POIANA-VAȘCĂU, CHEST. V 156/3, 8, 17, 19, 21, 22, 24, 45, 46, 53, 62, 65, 92, A V 25, 33.

— Pl.: *potricale*. — Și: (Învechit) *petreecală* (CIHAC, II, 282) s. f., (regional) *potricăl* (CHEST. V 156/19), *potracăl* (CV 1950, nr. 11—12, 38) subst., *potcălă* (H XI 25) s. f.

— Din rus. *потрыкало*. — *Petreecală*: prin apropiere de *petrece*.

POTRICĂLĂ² s. f. (Prin Ban.) Fotografie. *Ne-am tras în potricală*. CV 1950, nr. 1, 33.

— Etimologia necunoscută.

POTRICĂLIŪ, -ÎE adj. v. *portocallu*.

POTRICĂRAȘ s. m. v. *potiearăș*.

POTRICĂLÍ vb. IV. (Învechit și regional) 1. Tranz. A găuri (cu *potricala¹* 1), a perfora, a străpunge; p. ext. a sfinși. *Cete de vicleani mă ocoliră, Mini, picioare în potricăliră*. DOSOFTEI, PS. 67/2. I-au pătruns palmele și *picioarele* cu o *potricală* de her înfocată, și-n spinare l-au potricălit cu acel her. id. v. S. octombrie 97^v/31. Cu multe rane potricălit, au perit. CANTEMIR, HR. 413, cf. id. I. I. II, 326. Și hazneaua au potricălit-o pe multe locuri străcînd-o (a. 1714). URICARIUL, V. 34/14. *Curtea episcopiei toată este potricălită de temelii vechi* (a. 1869). ap. TDRG, cf. CIHAC, II, 282, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Cu toții... potricăleau noi găuri spre virful curelelor de la cioareci*. CIAUȘANU, R. SCUT. 86, cf. MIRONESCU, S. 619, SFC IV, 28, ȘEZ. V, 118, CV 1950, nr. 11—12, 38, ALRM SN I 268/812, A III 1, V 14, 16, GLOSAR REG.

(Ref. l. p. a. s.) Carnea să potricălea și cădea bucăți. DOSOFTEI, v. s. octombrie 70^r/14. De acia l-au tras preste ciuline de her de i s-au potricălit în ciuline tot trupul. id. ib. decembrie 233^v/12. ◊ (Prin exagerare) Lacrimile obidite centrul pământului potricălesc. CANTEMIR, IST. 198, cf. id. HR. 142. (Ref. l. p. a. s.) Stîlpul cel de marmure cu picăturile lacrimilor s-au potricălit. CANTEMIR, HR. 458.

2. TRANZ. și REF. A (se) distruge, a (se) nimicește (1), a (se) prăpădi (1). Datoria... îl mănincă și-l potricăleşte ca și rugina de fer. I. IONESCU, P. 389. Lemnul copacilor... se potricăleşte lesne de viermi, la umezeală ca și la uscăciune. id. B. C. 408/22. Mulți voinici se potricălisera semețindu-se cu ușurință că va scoate la capăt o asemenea însărcinare. ISPIRESCU, L. 218, cf. CHEST. V 180/35.

— Prez. ind.: potricălesc. — Și: (învechit) petricălii (CIIAC, II, 282), petrcoali (JAHRESBER. VII, 130) vb. IV.

— V. potricăli. — Petricăli, petrcoali: prin apropiere de petrece.

POTRICĂLIT, -Ă adj. (Învechit și regional) Găurit (cu potricala¹ 1), perforat², străpuns. Ascuțit trestii și le bătu preste tot trupul lui... Svintul așa potricălit... își deade sufletul. DOSOFTEI, v. s. septembrie 37^r/22. Toată coasta munților... ca buretele potricălită și gănuoasă iaste. CANTEMIR, IST. 140, cf. id. I. I. II, 326, ȘEZ. XX, 139.

— Pl.: potricăliști, -le.

— V. potricăli.

POTRICI vb. IV v. pritoei.

POTRIMNIC, -Ă adj., s. m. și f. v. potrivnic¹.

POTRINIC s. m. v. potrnicle.

POTRINICĂ s. f. v. potrniche.

POTRINICHE s. f. v. potrniche.

POTRINICHIE s. f. v. potrniche.

POTRIT s. n. v. portret.

POTRIVĂ adv., prep., s. f., adj. invar. I. 1. Adv. (învechit și regional) Împotrivă, în contra, în opoziție; în sens opus (față de...). Văz amu altă lege întru nodurile mele, protivă lupțind legiei menșiei mele. CORESI, ap. DHLR II, 282. Măcară toată lumea să-mi fie protivă, nu mă tem (a. 1746). ap. TDRG. Tu... să mi te duci Tot pe mine-n sus, Potrivă d-apus, Că sint curgătoare. TEODORESCU, P. P. 416.

2. Prep. (învechit; exprimă situația în dreptul, în fața unei realități oarecare) Sosii-au la Prut, la gura Sărășii..., drept protivă podului ce-l făcuse turcii. N. COSTIN, LET. II, 118/6.

II. S. f. (Construit, de obicei, cu verbe ca „a găsi”, „a avea”, „a fi”) Flință, obiect etc. care seamănă (și se potrivește) perfect cu altă flință, cu alt obiect etc.; pereche (3), seamănă. Au făcut... Curtea de Argeș care protivă nu avea în toată lumea (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 152/22. Măndăstiri mari au făcut... care protivă nu avea în toată lumea. R. POPESCU, CM I, 265, cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU, LM. Unde să-i găsească eu protivă, zicea împăratul. DELAVRANCEA, v. v. 9. Nu și-a găsit în nimenea protivă. VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF, ALEXI, W. Găsi pe Odiseu, protivă lui Zeus la minte. MURNU, I. 29, cf. ȘĂINEANU, D. U. Numai așa femeie ar fi protivă lui. SADOVEANU, O. VII, 485. Umbra... Și protivă nu-și găsea Ca soru-sa Ileana. ALECSANDRI, P. P. 27, cf. 28, TEODORESCU, P. P. 410. A fost odată o femeie frumoasă de nu-și mai găsea protivă sub soare. SEVASTOS, P. 62. S-o făcut... așa de frumos, nu mai avea protivă pi lumea asta. ȘEZ. IX, 21, cf. CIAUȘANU, GL. Și tot n-a găsit Potrivă să-i fie Vro dalbă soție. BALADE, I, 283, cf. BÎRLEA,

L. P. M. I, 35. ◊ L o c. a d j. și a d v. Pe (sau, învechit, de, într-o) potrivă = (care este) la fel ori asemănător cu cineva sau cu ceva; (care este) adecvat; potrivit. Cine-i ca tine, Doamne, de protivă, Cu firea ta... cea milostivă? DOSOFTEI, ps. 115/11, cf. 233/17. Ai rob, ai miere, ai copii? Ce iaste de protivă bucuriei și veseliei aceștia? (a. 1691). GCR I, 292/2. [A încercat] ca să-și găsească soție... neputînd afla obraz ca acela ca să-și fie dă protivă atît cinstii lui, cît și neamului. R. GRECEANU, CM II, 167. Cu cel de protivă... se apucă neștine în price. AXINTE URICARIUL, LET. II, 135/25. Nici poate unul ș-altul zice Cătră cei de protivă șie: „Eu-s mai mare din toți atcel!” BUDAI-DELEANU, T. 378, cf. 379. N-ai alta-ți de protivă. I. VĂCĂRESCU, P. 186/9. Acolo nu va fi nici înșurare, nici măritare, ci vor fi toți într-o protivă, adecă ca de treizeci de ani. ALEXANDRIA, 148/17. Se putea oare ca acest doctor poet să nu-și aleagă o soție pe protivă? GALACTION, O. A. I, 33. Să știi că avem răspuns pe protivă, v. ROM. aprilie 1954, 116. ◊ L o c. a d v. (Învechit) Într-o potrivă = în egală măsură, la fel, deopotrivă. Un lată... are firească dragoste a iubi pre toți feciorii lui tot într-o protivă. ANTIM, P. 50. Fapta vitejească e negreșit lucru mare; dar într-o protivă cu dînsa stă și vorba pusă la loc cu temei. ODOBESCU, S. II, 528. ◊ L o c. p r e p. De (sau pe ori, rar, la) potrivă... = la fel cu..., asemenea, egal cu..., corespunzător cu..., pe măsura... (dintr-un anumit punct de vedere). De va fi fost curvariul om de folos de protivă bărbatului..., și de-l va ucide bărbatul pre acesta, nemioacă, nici o certare să nu aibă. PRAV. 104. Ori pedestrașul, ori călărețul vei socoti și nu vei afla să hie de protivă sineășului căzăcesc. M. COSTIN, LET. I, 311/18 Nu este de protivă ta D-zeu în ceriu și pre pămînt. BIBLIA (1688), ap. TDRG. Tot trupul după neam se adună și la cel de protivă lui se va lipi bărbatul. N. COSTIN, LET. II, 48/13. Unde să să găsească altul de protivă lui. NECULCE, L. 154. Bisearica lui Sfeți Gheorghe... nefiîndu de protivă hanului... să facă și mănăstirea. R. GRECEANU, CM II, 137. A priceput că nu are călărime de protivă oștilor. MUSTE, LET. III, 52/36. Va ceare alt lucru de protivă aceluia. PRAVILA (1814), 165/8. Norocire că nevasta și fata, ce nu visa d-al de alea, se căpuiseră d-un ginere pe protivă lor. HELIĂDE, ap. GHIGA, A. 691. Ce ciudă îmi vine Să mă necinstească, Ca p-o slugă proastă De protivă sa. MILLO, în PR. DRAM. 344. Să-ți iei nevastă de protivă ta. PANN, P. V. II, 151/15, cf. id. E. I, 65/8. Un om... care nu este de protivă mea, nici după raportul nobilității, nici după raportul bogăției. BOLINTINEANU, O. 339. O burutană clătînată de vînt, ca toate buruienele: așa naltă, subțirea, tocmai de protivă mea. CREANGĂ, O. 293. Încet-încet, m-am chivernisit cumsecade, ajungînd să am o stare destul de bună, pe protivă mea. CARAGIALE, O. II, 221, cf. 152. Să-ți iai nevastă de protivă ta. ZANNE, P. IV, 501. Din cîte fete erau în Drăgaica nici una nu era de protivă Anicufii. SANDU-ALDEA, U. P. 123. Lasă-te de poezie și apucă-te de altceva, mai pe protivă ta. GALACTION, A. 201. E un stîlp micșor, la protivă miilor de cruci umile care spuzesc cimilitrul. id. ib. 376. A găsit un om pe protivă ei. CĂLINESCU, S. 77. Totul teși pe protivă dorinței lor. CAMIL PETRESCU, O. II, 9. Ochii lui erau și ei pe protivă staturii și cînd se uita undeva, erau largi și luminoși. PRĒDA, M. 460, cf. 182. Floriciecă albă-albastră Ce-ai crescut în călea noastră... Tocmai pe protivă mea. SEVASTOS, C. 48, cf. id. N. 177. Măi băiete... Tu nu ești de seama mea Și eu de protivă ta. MAT. FOLK. 774. Să-și ia femeie pe protivă lui. CIAUȘANU, GL. (Învechit) După protivă... = conform cu..., corespunzător cu... (ceea ce vrea cineva, ceea ce trebuie etc.). Nu li se-rî da după protivă lor (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 360/4, cf. COD. TOD. 207. Îl pune într-o tingire au oală dupe protivă lor cît va fi. MÎNCĂRILE, 36/15. Căci s-au dojenit și au luat răsplătire, ci căci nu i s-au dat după protivă greșalii (a. 1765). BV II, 168. E biata casa noastră după protivă unei fete de domn? ODOBESCU, S. I, 146. Sint

slab și păcătos și am făcut lucrurile după potrivă ne-
redniciei mele. GALACTION, O. A. I, 235. ◇ Expr.
(Regional) A-și găsi potrivă = a) (despre piese care
se asamblează) a se potrivi cu alta. Cf. UDRĂSCU, GL.;
b) (despre oameni; ironic) a întâlni omul energic care
știe să-l stăpânească, să-l conducă, să-l frizeze; a-și
găsi nașul. Cf. id. ib.

III. Adj. invar. (Olt.; în sintagma) Loc potrivă =
loc șes (pe deal). ALR I 407/846, 856, 860, ALR SN III h
815/848, 817/872.

— Și: (invechit) potrivă adv., s. f.

— Din v. sl. ПОТІВІ.

POTRIVĂDĂ vb. I. Intrans. (Invechit, rar)
A răsplăti (1). Nece după păcatele noastre dat-au (au
potrivădat) D) noauo. PSALT. 211, cf. 457.

— Prez. înd.: potrivădu.

— Potrivă + da (după v. sl. ПОТІВАТИ).

POTRIVĂDARE s. f. (Invechit, rar) Răsplătă. Și
nu ulla toate darile (potrivădările D) lui. PSALT. 210.
Fericte de cel ce dă fie darea (potrivădarea D) ta ce
dat-ai noauo. ib. 286.

— Pl.: potrivădări. — Și: protivădare s. f.

— V. potrivăda.

POTRIVEALĂ s. f. Acțiunea de a (se) potrivi
și rezultatul ei.

1. Asemănare, analogie, similitudine; corespondență;
conformitate; potrivire (II 1). Cf. potrivi (II 1).
Cf. POLIZU. Între organism și viață trebuie să fie absolută
potriveală. CARAGIALE, O. III, 58. Și ce socotești d-ta,
leliță, c-ai, adică, să nu fie nici o potriveală?...
Ți-ar părea rău ca să facem din două curți o singură?
DELAVRANCEA, T. 136. Ș-așa potriveală de oameni ca la
noi, încă n-am pomenit. VLAHUȚĂ, S. A. II, 237, cf.
DDR, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Prie-
tenia... își face loc, după potriveala sufletelor. SADO-
VEANU, O. V, 508. ◇ Loc. a. d. j. (Regional) La (sau
eu) potriveală = nimerit, corespunzător, potrivit². Ne-
vastă mai la potriveală decât Lenca nu i-am putea găsi.
POPOVICI-BĂNĂȚEANU, ap. TDRG. Și unde n-a început...
să cînte țiganul niște cîntece ca acelea, mîndre și cu
potriveală, de toți au rămas cu ochii holbați la țigan.
ȘEZ. VII, 38. ◇ Expr. (Rare) A fi pe potriveala culva =
a fi nimerit, indicat, potrivit² cuiva. Vorbele lui
erau pe potriveala clientului ori a clienței și apoi pen-
tru toți laolaltă. PAS. L. I, 136.

2. Fasonare, ajustare; aranjare, punere la punct.
Cf. potrivi (II 4). Cf. DDR, ALEXI, W., V. MOLIN,
V. T. 64.

3. Aranjare, fixare a unui obiect într-un anumit fel,
pentru a-l face să corespundă unui sistem. Cf. po-
trivi (II 5). Viri [cheia] iute și fără potriveală în
broasca unei uși și ni se deschise o odaie încăpătoare
și luminoasă. HOGAȘ, DR. II, 5.

4. Chibzuială, cumpăneală. Cf. potrivi (II 7).
Pe urmă-n sărbători cu potriveală, Le scoți tot cîte una
la iveală, Un lănișor azi, mîine-acești cercei. GORUN,
F. 128.

5. Întimplare, nimerire; coincidență; potrivire
(II 5). Cf. potrivi (II 9). Chiar în căprăria lui se
nimerise. Dar potriveala asta, se gindea Sandu, n-a
fost la întimplare, a fost într-adins făcută. MIRONESCU,
S. A. 58. Era parcă o potriveală că atunci nu mai dogorea
soarele. PAS, Z. I, 240.

— Pl.: potriveali.

— Potrivi + suf. -cală.

POTRIVELNIC, -Ă adj. (Regional) Care se potri-
vește (II 1) cu cineva sau cu ceva; asemănător. Cf.
PĂSCULESCU, L. P. 371. ◇ (Substantivat) Ia-mă de
sofie, Că eu am umblat... Potrivelele n-am aflat.
Id. ib. 183, cf. PAMFILE, CER. 129.

— Pl.: potrivelelici, -ce.

— Potrivi + suf. -elnic.

POTRIVÍ vb. IV. I. Refl. (Invechit și regional)
A se împotrivi, a se opune (1). Ceta ce se potrivește
dereapteei tale. PSALT. HUR. 10^v/15. Cu numele Domnului
potrivea-me lor. PSALT. 248, cf. 128. Supureți-vă amu
sau lu D[um]n[e]zeu și protiviți-vă dracului. COD. VOR.
128/27, cf. 48/29, 88/5. Cu mîntre întreagă să ne po-
trivim lor și să-i gonim de la noi. CORESI, EV. 76, cf. 14.
Nu vă protivirești răului cu rău. N. TEST. (1648), 7^v/18,
cf. R. GRECEANU, CM II, 187. Nu putea nimeni să să po-
trivească lor. ANON. CANTAC., CM I, 94. Nu putea nimeni
să se potrivească lor, ca și lui Moisi (sfîrșitul sec.
XVII). MAG. IST. IV, 245/3, cf. ALEXI, W., TDRG. Iar
cumva de n-ei voi și mie te-i potrivi, Apoi foarte vei
greși. TEODORESCU, P. P. 117.

II. 1. Refl. și refl. recipr. A avea însușiri
comune cu cineva sau cu ceva, a fi asemănător, apro-
piat etc., a se asemena; a corespunde unul cu
altul (prin însușiri). Să i să potrivească faptele cu cu-
pîntile. HERODOT (1645), 456. Acestea să potrivească
unul cu altul. N. TEST. (1648), 255^v/24. Omul viclean
se potrivește vulpei. FL. D. (1680), 31^v/7. Voia lui
Dumnezeu nu se potrivește cu a oamenilor. N. COSTIN,
LET. II, 24/38, cf. id. L. 36. Să potrivească amîndoi acești
doi boieri într-o fire. NECULCE, L. 177, cf. 154. Tina
acea într-atîta îndăime crește, cît cu virvul muntelui
se potrivește. CANTEMIR, IST. 138. Măi toți scriitorii
într-aceasta să potrivească de istoresc. C. CANTACUZINO,
CM I, 32. Au făcut multe oșpețe și jocuri, care să po-
trivească cu o nuntă domnească. R. POPESCU, CM I, 400.
Mîntea amîndurora la acest fel dă lucruri blestemă-
rești și necuvioase bine să potrivească. R. GRECEANU,
CM II, 181. Una cu alta nu se potrivește (a. 1759). URI-
CARIUL, X, 63. Care este pricina că pronunția sătenilor
rumâni cu a sătenilor italieni se potrivește în mai
multe? HELIADE, O. II, 418. Această socotință cîntă-
suește și cu înștiințările vechilor scripturi, a cărora
pomenire să potrivească toate noroadale asiatice. AR
(1830), 8^v/26. Cu cine mă potrivească eu întru slava împă-
răției mele? PANN, A. 49. Să trăim să ne iubim, C-a-
mîndoi ne potrivească. ALECSANDRI, P. I, 105. Ne potri-
vim la gusturi. ODOBESCU, S. III, 60. Și guraliv și de
nimic, Te-ai potrivi cu mine. EMINESCU, O. I, 175. O
cale scurtă de 2 poște... nu se potrivește c-o întîndere
de șase poște. CREANGĂ, A. 117. Îmi pare bine că ne
potrivim și de data asta la gusturi. CARAGIALE, O. VII,
179. Prea se potrivească tinerii la stare și la făptură.
SLAVICI, N. I, 82, cf. 10. Du-te după dînsul, Căci el
e frumos... Și se potrivește... Draga mea cu tine!
COȘBUC, P. II, 145. Dorințele lui nu se potriveau cu ale
bătrînilor. REBREANU, I. 282. Nu se potrivească cu nici
unul dintre frații lui. GALACTION, A. 157. O întîlnire
nevinovată... urma să aibă loc în casa lui Filipescu...
cu a cărui față, Olimpia, se potrivea de minune. BRĂSCU,
O. A. II, 46. Amîndoi potriveindu-se, cade-se a le ura
fericire. SADOVEANU, O. XI, 36. Nici o mobilă nu se
potrivea cu alta. CĂLINESCU, E. O. I, 313. Haideți să ne
logodim, C-a-mîndoi ne potrivească. ALECSANDRI, P. P.
27. Hai, leliță, să fugim, C-a-mîndoi ne potrivească. ȘEZ.
I, 104. Ne potrivească Ca și frunza-n fași. ANT. LIT. POP.
I, 317. Socoteala din țîră nu se potrivește cu ceea d-acasă.
ZANNE, P. V, 603. Cinci degete sînt la o mînă, și unul
cu altul nu se potrivească. Id. ib. II, 104. Pînă nu ne
potrivim, amîndoi nu ne-neuscăm, se spune despre
oamenii răi (care se înțeleg între ei). Cf. id. ib. IV,
39. (Tranz.) Potrivești lucrul cu cele ce sînt cunoscute
princilor. PETROVICI, P. 96/24. (Absol.) Unul taie
și croiește, Altul stă și potrivește. Cf. ZANNE, P. V, 213.
◇ Expr. (Rare) Ce se potrivește! = ce are a face! ?;
nu-i logic, n-ai dreptate. Ba nu, nu, ce se potrivește,
răspunse califul. GORJAN, H. II, 114/17. Ce se potri-
vește... apucă d-ta înainte, vere, ești mai cărunț.
ALECSANDRI, T. I, 398, cf. SCRIBAN, D. ◆ Spec. A
corespunde cerințelor, felului, situației, specificului,
posibilităților etc. cuiva sau a ceva; a fi conform cu...
O odaie care să să potrivească la o cinstită persoană.
KOTZEBUE, U. 24^v/22. Să citească ceea ce se potrivea

cu predispunerea sa sufletească. EMINESCU, N. 36. Ceea ce mai ales se potrivea de minune cu atributele personajului, erau cei doi ochi negri. CARAGIALE, O. I, 125. Frumos cîntec, dar nu se potrivește la toți. id. ib. IV, 394. Avea rochii multe, de o eleganță și de o scumpete ce nu se potrivea deloc cu vârsta ei. VLAHUȚĂ, O. A. III, 36, cf. II, 64. Era o zi limpede, cu cerul de un albastru fraged, care nu se potrivea cu arborii golași, negri și încă umezi. VLASIU, D. 164. Mi se potrivește mai bine sfîi cernii. SADOVEANU, O. IX, 153, cf. I, 523, VII, 496. Fiecărui comunist să i se dea sarcina care i se potrivește mai bine. ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 891. ♦ **T r a n z.** (Învechit și regional) A compara (pentru a stabili asemănarea, însușirile comune). Și biserica noastră de Octavie August Chesar, împăratul romanilor, mărturisește, potrivit monarhia lui pre pămînt cum a lui Hristos. C. CANTACUZINO, CM I, 12. Slava carea vor să o ia... de o așa potrive cu lumina soarelui, tot mai luminoasă și mai frumoasă iaste. VARLAAM-IOASAF, 121°/14. Socolind și cheltuielile de acum și potrivit-le cu starea de față, să facem o dreaptă cumpăneală (a. 1802). URICARIUL, I, 11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. De ce ne... chema pe noi, să ne potrivească cu sluga și s-o alegă mai de preț pe ea? VISSARION, B. 38, cf. JARNÍK-BİRSEANU, D. 38. Cu cine mă potrivește? Cu cîmpul cu florile. HODOȘ, P. P. 67. Potrivește mirosul trandafirului cu putoarea porcului. ZANNE, P. II, 609. ◊ **R e f l. r e c i p r.** Măi sărace, măi creștine, Nu te potrive cu mine Că n-ai cămeșă pe tine. TEODORESCU, P. P. 296.

2. **T r a n z.** (Complementul indică, de obicei, obiecte) A pune la locul firesc, indicat sau în cel mai bun loc; a face să stea așa cum trebuie, a pune în poziția cea mai bună, a aranja într-un fel (considerat adecvat). La o parte, domnilor! zice grav șeful gării, potrivit-și bine șapca roșie. CARAGIALE, O. I, 80. Ridică din umeri și își potrivește peptarul pe trup. SLAVICI, N. I, 81. Potrive cărămizile la loc, ca să nu se cunoască pe unde a intrat. ISPIRESCU, L. 372. Să întoarce cînd p-o parte, cînd pe alta, nemulțumită de cum își potrivește pieptănătura. DELAVRANCEA, S. 109. Ea își șterge cu batista colțurile gurii și-i potrivește bridurile de la pălărie. VLAHUȚĂ, O. A. II, 199. Ea-și potrivește floarea-n păr. COȘBUC, P. I, 182, cf. 165. Tot mai mulți... își potriveau hainele. AGÎRBICEANU, A. 35. La lumina felinarului, potrive ferăstrăul. GÎRLEANU, N. 45. Își împături cu băgare de seamă sumanul, îl potrive pe dușumea... și se lungi. REBREANU, I. 395, cf. id. R. I, 231. Mă duși să privesc în altar, printr-un ciob de geam potrivit între birne. GALACTION, O. 42. Îi potrive perna sub cap. C. PETRESCU, C. V. 209, cf. 275. Ridica singură pianul... ca să potrivească covorul. BRĂESCU, V. 27, cf. id. O. A. II, 66. Își desface șezlongul, potrivit-și în plin soare. SEBASTIAN, T. 11. A cumpărat două luminări de ceară, pe care le-a potrivit în cele două sfeșnice de argint. TEODOREANU, M. U. 187, cf. 249. Numai oleacă să îngăduiși pînă ce-oi potrive în lulea o frunză de tulin. SADOVEANU, O. VIII, 516, cf. X, 566. Terminînd, își potrive rochia pe deasupra, ca un șorț. CĂLINESCU, E. O. I, 41. Își potrive hainele pe trupul pîrpîriu. STANCU, R. A. III, 372. Ridică mîinile ca să-și potrivească părul și tresări. V. ROM. februarie 1955, 201. Se opri să-și lege sfoara de la bocanci, să-și potrivească pe umăr carabina. PAS, Z. III, 4. Potrive ciobul de oglindă pe marginea unei polițe. GALAN, Z. R. 360, cf. 31. Omul rîse scurt și își potrive basca de hîrtie de ziar pe frunte. BARBU, P. 33. Înc-o dată se ducea, Laș Pe gît îi potrive. BALADE, II, 108. (A b s o l.) Vreo doi argași cu pîndarul... se învîrteau pe lîngă trăsura, ajuțau, potriveau. REBREANU, R. II, 68. ◊ **F i g.** Potrivim șirul de gînduri pe-o sistemă oarecare. EMINESCU, O. IV, 46. Abia respirînd de emoție mi-am potrivit ochii pe cele două rotocoale mici tăiate în perdeaua de la fereastră. DELAVRANCEA, T. 196. De-și potrivești pe suflet un vis prea larg și greu... El cade-n falduri strîmbe. LABIȘ, P. 403. ♦ A împodobi, a găti, a dichisi punînd ceva la

locul potrivit, aranjînd cît mai adecvat etc. Lasă-mă soro, să le potrivesc. CARAGIALE, O. II, 129. Pe el bine că-l spăla Mî-l rădea și-l potrivea Și cu foale-l îmbrăca. ȘEZ. VIII, 167. Și mi-l netezește, Și mi-l potrivește Cu cioltar de fir, Ciucuri d-ibrișim. TEODORESCU, P. P. 45, cf. 63. ♦ A spune, a afirma în locul, la timpul sau în situația (considerată) adecvată. De nu mi-ar fi rușine..., așa potrive aci vorba românului: departe griva de iepure. ODOBESCU, S. III, 25. Rîdeam în mine, mîertîndu-mă... de ghibăcia minciunilor ce potrivisem. CREANGĂ, A. 61. Cetera mai și greșește, Gura mea le potrivește. JARNÍK-BİRSEANU, D. 357. Surdul' n-aude, dar le potrivește. PANN, P. V. I, 137/6, cf. ZANNE, P. II, 750.

3. **R e f l.** (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A fi pe măsura cuiva, a-i veni cuiva bine. Prea puține din vestiminte erau bine făcute, sau cel puțin mai toate nu se potriveau, nu fuseseră croite pentru persoanele cari le purtau. CARAGIALE, O. IV, 265. Cercară toate femeile condurul și la nici una nu se potrive. ISPIRESCU, L. 187, cf. 306. AGÎRBICEANU, A. 37. N-avea gîtul gros, încît i s-ar fi potrivit chiar și un număr mai mic. BASSARABESCU, V. 45. I-aș pune... pe toți să-l încerce și fără îndoială că nu s-ar potrive la nici unul. SAHIA, N. 22. Nu-i frumos cîr' se gătește, Ci e cui se potrivește. JARNÍK-BİRSEANU, D. 375.

4. **T r a n z.** A da forma dorită, adecvată, necesară etc.; a transforma, a modifica pentru a corespunde cerințelor. V. f a s o n a. [Eram îmbrăcat] cu o piale de lup pe carea maică-mea o potrive pe trupul meu. BELDIMAN, N. P. II, 34/18. Ziditoriul... le-a potrivit făptura. CONACHI, P. 267. Care om de bun-sîmț și de treabă ar îndrăzni... să potrivească coapsa lui Apolon sau soldul unei Venere după personala lui judecată? CARAGIALE, O. III, 14. Ne dăm cu coatele imitînd pe soptite zgomotul foarfecilor bărbierului, care potrivește barba latei. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 298, cf. ȘĂINEANU, D. U. Vindea... rochii gata croite, care trebuiau să fie numai potrivite pe trupul cumpărătoarei. STANCU, D. 384. Să nu vii mîine la școală ca să aibă timp mama s-o potrivească [mantaua] bine. PAS, Z. I, 70. Bun ciocan le-a ciocănit Că frumos te-a potrivit. PANN, P. V. I, 4/21, cf. ZANNE, P. V, 176. ♦ (Familiar și depreciativ) A alcătui (în grabă), a ticlui; a improviza. Potriveam versurile cu oarecare ușurință, dar nu găseam tonul inimii în care să mă recunosc. VLASIU, D. 337. Încă din toamna anului 1865, potrive pe hîrtie în odăița bibliotecii cîteva poezii. CĂLINESCU, E. 98.

5. **T r a n z.** (Complementul indică, de obicei, sisteme tehnice) A pune de acord, a face să corespundă (pentru a putea funcționa); a da după...; a adapta, a regla (1). Și-a potrivit binoculul și a citit-o ca pe ceva cunoscut de mai înainte. GALACTION, O. A. I, 147, cf. id. A. 243. Încearcă să-și potrivească pașii greoi cu ritmul marșului. SADOVEANU, O. XI, 531. „E farul de la Caliacra“, soptește ofițerul de cuart, potrivit-și binoculul. BART, S. M. 18. Potrivește ocheanul și se uită. STANCU, D. 207. Mihai potrivea mersul mașinii după trapul mărunț al cailor. MIHALE, O. 467. Andrei potrive lentilele binoculului și privi spre apus. T. POPOVICI, S. 349. ♦ **S p e c.** (Popular; complementul indică instrumente muzicale, strune etc.) A acorda. Lăutarii își potriveau zgomotoș instrumentele. REBREANU, I. 25. Lăutarul, potrivit-și strunele după cîntec, începu cît din gură, cît din scripcă. MIRONESCU, S. A. 55. ◊ **F i g.** Cînd s-a urzit lumina cea nouă-n stiva zării Mi-am potrivit vioara la vuiete de tun. LABIȘ, P. 211.

6. **T r a n z.** (Complementul indică unele substanțe, alimente etc.) A da proporțiile necesare, convenite, compoziția potrivită; a doza cît trebuie pentru a fi bun. Potrivindu-l [sosul] ca să nu fie nici gros tare, dar nici limpede. MANOLACHE DRĂGHICI, R. 39/15. Ieși ca să potrivească ea singură bata. SADOVEANU, O. VIII, 295. Ca să iasă pîinea gustoasă toate trebuie să fie potrivite cu chibzuială. STANCU, R. A. I, 29. Nu e meșteșug a găti mîncare, ci e meșteșug a o potrive din

sare. ROMÂNUL GLUMET, 18, cf. ZANNE, p. IV, 105. ♦ Refl. p. a. s. Când crupele au fieri, se toarnă peste ele borș, se potrivesc din acreală și se lasă să fiarbă. ȘEZ. VI, 67. Cui este încă fierbințe se potrivește de sare. S. MARIN, c. B. 30. Se gustă [ciorba] de sare, se potrivește de acru mai adăugând, la nevoie, sare de lămție. id. ib. 50.

7. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) A face, a proceda, a acționa în așa fel încât să ajungă la rezultatul urmărit, dorit; p. e x t. a calcula, a chibzui, a socoti, a cumpăni. Să potrivești așa ca să-i zbori capul dintr-o singură lovitură. CREANGĂ, p. 225, cf. id. A. 61. Potrivea mereu lucrurile așa, ca să mai rămâie. SLAVICI, o. II, 86, cf. id. N. I, 69. Cățul o potrivea cum să vină tot cam la o parte ca să-i rezeze vreun cap. ISPIRESCU, L. 18, cf. 212. Pîndindu-l cum se mișcă, stă, vreme potrivind, în cel întinde mina și-o poartă pipăind. COȘBUC, p. II, 96. Voi căta dar a vă spune Pentru ce norodul vostru potrivea să se adune Azi. DAVILA, v. V. 32. Fiecare își știe necazurile și le potrivește cum crede mai bine. REBREANU, I. 72. Avusese însă prevederea să potrivească lucrurile în chip superior. GALACTION, o. A. I, 140, cf. id. o. 297. Se năpusti cu strășnicie, potrivind bine și la vreme lovitura cu ballagul. SADOVEANU, o. IX, 177. Șerbit... erau silifi... să-și potrivească nevoile după cantitatea de produse disponibile. OȚETEȘA, R. 41. Potrivea el de obicei să fie după ce se făcea luca. CAMIL PETRESCU, o. I, 21. La pictor că mi-o lua și din fugă potrivea Cite-un deal, cite-o vilcea. TEODORESCU, p. P. 501. Și nu-ș cum o fi gândit și potrivit Cuza Vodă, că a dat poruncă ca să-i taie... două degele de la mina stingă. ȘEZ. VII, 38. Să potrivești totdeauna, când este crai nou, să ai parale în pungă. GOROVEI, CR. 454.

8. R e f l. (De obicei construit cu dativul) A da cuiva ascultare, a se lua după cineva sau ceva, a da cuiva crezare, a lua în serios; a face pe voia cuiva; a-și pune mintea cu cineva sau cu ceva. Eva numai cit se protiv sfatului șarpelui. MOXA, 347/9. Mă rog măriilor voastre să nu v[ă] protiviți unui menciunos (a. 1638). IORGA, D. B. I, 64, cf. PRĂV. GOV. 417/3. Și-ndemnind pe mulți, carii li s-au potrivit lor, și pre mulți și cu sila, i-au făcut de s-au rădicat să margă să bătă Bungeacul (a. 1689). IORGA, S. D. VII, 92. Apoi iar nu s-au potrivit domnul blestemăciunii lor, ci i-au tertat. IST. Ţ. R. 75, cf. 50. Fiind înțeleaptă și cuprinsă la minte, nu s-au potrivit scrisorii lui. NECULCE, L. 120, cf. 110. Turcii de s-ar fi potrivit, ar fi dat țara în robie pă faptele lor. R. POPESCU, CM I, 426, cf. AXINTE URICARIUL, LET. II, 153/14. De ne-am fi potrivit acestei vechi rugine, am purta încă barbe. NEGRUZZI, S. I, 255, cf. II, 119. Nu vă mai potrivii la vorbele unui bețiv. ALECSANDRI, T. 1534. L-am sfătuit să nu se potrivească unui cap de muțere. GANE, N. I, 93. Când m-aș potrivii eu babei la toate cele, apoi aș lua cîmpii! CREANGĂ, o. 41, cf. 13. Nu te potrivii... gazetelor. CARAGIALE, o. VII, 179, cf. CONTEMPORANUL, VI, 489. DUNĂREANU, CH. 15. Nu te potrivii. GÎRLEANU, N. 23. Trebuia să te dau pe ușă afară, nu să mă potrivească. REBREANU, I. 391. Dacă m-aș potrivii nevastă, ar trebui să cumpăr tăt țirgu. C. PETRESCU, I. II, 128. Așa zic și oamenii, să le dai gițica. — Când m-oi potrivii eu lumii... BRĂESCU, o. A. II, 252. Nu te potrivii. Dumneata râmii cum ești. SADOVEANU, o. X, 648, cf. CĂLINESCU, E. O. I, 214. Da' lasă, bărbate, nu te potrivii, că n-a mai fi așa. ȘEZ. I, 292. Sătenii se potriveau la laudele lui. ib. II, 141, cf. III, 22. Costăchel drăgușă me, Poftim din masă și ie. Costăchel s-o potrivit. MAT. FOLK. 818. Ce-ai gândit, n-ai nimerit și eu că m-am potrivit. PAMFILE, c. Ţ. 208. ♦ E x p r. (Familiar) Ce te potrivești? = de ce crezi ceea ce ți se spune?

9. R e f l. i m p e r s. A se întâmpla să fie într-un anumit fel, a se nimeri (3), a se brodi. S-a potrivit să ne înțelegem destul de bine. SEBASTIAN, T. 125.

— Prez. ind.: potrivec. — Și: (învechit) protivi vb. IV.

— V. potrivă.

POTRIVIOĂRĂ s. f. (Prin Ban.) Diminutiv al lui potrivă (II). Că eu am umblat, Pin' la scăpătat... Potrivioara mea N-o putui afla. CONV. LIT. XXXV, 521.

— Pl.: potrivioare.

— Potrivă + suf. -ioară.

POTRIVIRE s. f. Acțiunea de a (se) potrivii și rezultatul ei.

I. (Învechit) Împotrivire, opoziție (I 2). Cf. potrivii (I). Rădică protivire tuturilor iudeilor. COD. VOR. 58/20. Unde e pacca, de acolo toată cearta și protivirea goneaște-se. CORESI, EV. 242. Nice de un fel protivire să nu se facă. N. COSTIN, LET. II, 107/12.

II. 1. Asemănare, analogie, similitudine; corespondență; conformitate; potriveală (1). Cf. potrivii (II 1). Cf. DOSOFTEI, v. s. decembrie 1977/10, LB. Fără patrie, rudenii, roabe de la început, în a noastră protivire noi după fiară ohtâm. HELIADE, o. I, 405. Capii armiei ascullară și raportul iscoadelor ce trămiseră... și, văzînd oarecare protivire cu arătarea celor prinși, holărîră a porni îndată după armata turcească. BĂLCESCU, M. V. 156, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Este mare protivire între noi doi. SEVERIN, S. 116, cf. ȘĂINEANU, D. U. Nici protivire de singe, nici înțeles de vorbă între dîșșii. BASSARABESCU, V. 50. Il mai văzuse... își aducea aminte. Nu este nici o îndoială, și nici o protivire de nume. SADOVEANU, o. VIII, 213, cf. MAT. FOLK. 1351. ♦ (Învechit) Egalitate între două sau mai multe lucruri sau fînte, fenomene, cantități, valori etc. Dulceața aerului și protivirea zilelor și a nopților aduc miș de plăcere. IST. AM. 137/5. Semnul = însemnează protivire. HELIADE, A. 2/7, cf. POENARU, G. 6/4. Semnul = pus între două mărimi arată că ele sînt d-o potrivă; ... această protivire arată adunarea precedentă. G. POP, E. 5/6. ♦ Acord, armonie; concordanță. A cugeta... nu e alta, fără numai: „a considera... ideea lucrului și protivirea lui cu circumstanțele“. PETROVICI, P. 81/20. Zidirea lumii înfățișează o protivire, o armonie minunată. MARCOVICI, D. 157/8, cf. DDRF. Maturile Oltului amestecau verdele cu galbenul și cu roșul... în... potriviri măiestre. GALACTION, o. 263. Era autorul poeziilor pe care le reunise în volum sub titlul în perfecță protivire cu timbrul lor sonor. v. ROM. septembrie 1962, 68.

2. Așezare, plasare, aranjare la locul firesc, indicat sau în cel mai bun loc. Cf. potrivii (II 2). Au scris cu alttea... metafore și idiotisme și potriviri la cuvinte și la ziceri. VĂCĂRESCUL, IST. 246, cf. M. D. ENC. ♦ (Cumulează și ideea de judecată cumpănită, chibzuială) Amîndoi erau... cumpătați la veselie și bine chibzuții în protivirea vorbelor. SLAVICI, N. I, 90.

3. Faptul de a da forma dorită, adecvată, necesară, de a modifica spre a corespunde cerințelor. V. fa s o n a r e, potriveală (2). Cf. potrivii (II 4). Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

4. Chibzuință, cumpănire; calculare; previziune. V. potriveală (4). Cf. potrivii (II 7). Să nu greșim niceodată în laude, în sfătuirii..., ci să păzim întru toate protivirea. MOLNAR, RET., 10/16. Apoi, la protivirea vremii nimeni nu se pricepe mai bine decît Bujor. SLAVICI, N. I, 70.

5. Întimplare, nimereală; coincidență; potriveală (5). Cf. potrivii (II 9). Tocmai votam să te rog să vii citeva zile la București... E o protivire minunată că ai venit singur. SADOVEANU, o. VII, 738.

— Pl.: potriviri. — Și: (învechit) protivire s. f.

— V. potrivii.

POTRIVIT¹ s. n. Faptul de a (se) potrivi. Cf. *potrivi (II 2)*. *Întreaga operație se reducea la potrivitul colțurilor coalei.* PAS, z. I, 271, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— V. *potrivi*.

POTRIVIT², -Ă adj. 1. Care se potrivește (II 1), care are însușiri comune cu cineva sau cu ceva, care se aseamănă cu altcineva sau cu altceva, asemănător; care se armonizează, concordă cu cineva sau cu ceva (ori între ei). *Tocmeala sau contractul iaste o îndatorire cu o potrivită voință între doi sau între mai mulți.* PRAVILA (1814), 36/13. *Fieștecare om vorbește și scrie după un chip potrivit cu a lui fire.* CR (1834), 290¹/26, cf. POLIZU. *Boul... Se credea că este decât toți mai mare, Că cu dînsul nimeni nu e potrivit.* ALEXANDRESCU, o. I, 230. *D-o parte o păreche veselă și potrivită.* ODOBESCU, s. I, 135. *Tu și cu talpa iadului sînteți potrivită păreche.* CREANGĂ, o. 147, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Ași fi o pereche eum nu se poate mai potrivită.* REBREANU, R. I, 241. *Găseșc și eu că ar fi un soț potrivit.* CAMIL PETRESCU, T. III, 459, cf. ARGHEZI, VERS. 382. *Nu te supra... că tot nu erai potrivit.* T septembrie 1962, 26.

2. Care corespunde în bune condiții scopului urmărit, unor cerințe, unei situații etc.; corespunzător, adecvat, nimerit (I), indicat. *Se află trimisă o cocie cu șese telegari buni, potriviți la toate.* GHEORGACHI, LET. III, 328/2. *Am socotit... să le facem supt oarecare potrivită epistasioe și slujbă (a. 1803).* URICARIUL, I, 123. *Părțile trupului nostru au atîta potrivită putere, după întrebuițarea lor.* CALENDARIU (1814), 102/13. *Să fte împărțit după îndeletnicirile potrivite (a. 1818).* GCR II, 222/20. *Să se legiuiască niște lefi potrivite cu pompa rangului fieșteacăruia post (a. 1827).* URICARIUL, VII, 98, cf. 92. *Tu ne-ai făcut... mustrări binecuvîntate și potrivite cu greșalele noastre.* MARCOVICI, D. 4/22, cf. id. c. 51/2. *Au găsit niște pietre... din cari au ales una potrivită trebuinței sale.* DRĂGHICI, R. 53/19, cf. 40/30, CONACHI, P. 292. *Răspunsul este nu numai caracteristic, dar și potrivit.* NEGRUZZI, S. I, 315, cf. 41. *Cum m-aș putea exprima în termeni mai aleși, adică mai potriviți?* CARAGIALE, o. II, 213, cf. v, 169. *Tu faci cum crezi că e mai potrivit.* SLAVICI, o. II, 210. *Vecina... rupe din gard vreasuri... Dar pe vremea asta? Tocmai potrivită, pe cînd toată lumea doarme.* COȘBUC, P. I, 252. *Mă sculai și rugai pe baciul cel bătrîn să ne găsească vrun loc mai potrivit pentru noapte.* HOGAȘ, DR. I, 59. *Trecătoarea de la Oituz... era mai largă și mai potrivită.* N. A. BOGDAN, C. M. 7. *Socoti momentul potrivit.* REBREANU, R. I, 87. *Căutam totdeauna calea cea mai potrivită și ne comportăm după cazuri.* GALACTION, A. 314. *Simți momentul potrivit să adăoge o informație suplimentară.* C. PETRESCU, I. II, 227. *Niei n-ar fi visat un om mai potrivit planurilor sale.* id. c. v. 111. *N-am găsit un nume potrivit.* SEBASTIAN, T. 314. *Simți că ai ceva de spus și nu găsești forma potrivită.* VLASIU, D. 39, cf. 352. *Mitrea simți că locul nu e potrivit pentru vorbele ce aveau să-și spună.* SADOVEANU, o. XVII, 240, cf. XI, 25, 610. *Ducea o existență cam agitată, puțin potrivită studiului.* CĂLINESCU, E. O. I, 298. *Plecarea dumitale... a fost foarte potrivită.* CAMIL PETRESCU, o. II, 140, cf. I, 97. *Picioarele sînt potrivite pentru căfărat.* LINȚIA, P. II, 37. *Elementele vechi... dispar treptat, pe măsură ce nu mai îndeplinesc nici un rol și altele, mai potrivite, le iau locul.* MACREA, F. 17. *Căuta vorbe potrivite cu starea lui de mulțămire.* VORNIC, P. 205, cf. DL, DM. *Aceste persoane ne încurcă la alegerea... celor mai potrivite măsuri de prim ajutor.* BELEA, P. A. 9. *Colindă îndelung magazinele în căutarea unui cadou potrivit.* PEDA, R. 346. *Înotul reprezintă sportul cel mai potrivit.* ABC SĂN. 381. *Regizorul a găsit ritmul potrivit.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 680. (Adverbial) *Ceaialată pasăre Roc s-au pus în dreptul corabiei așa de potrivit, cît aruncînd piatra cea mare au căzut pe corabie (a. 1783).* GCR II, 129/37. *Să arate mijlocul cu*

care ritorul poate a vorbi frumos și potrivit, ca să înduplece și să tragă pre ascultătoriu. MOLNAR, RET. 12/17. *Spune, cine te-a învățat pe tine să răspunzi așa de potrivit?* ISPIRESCU, L. 178. *Nu era potrivit îmbrăcată.* PEDA, R. 42. \diamond *Cheie potrivită = cheie de care se servește cineva spre a deschide broasca unei uși, a unui seif etc. străine; cheie falsă. Căută o cheie potrivită, o pili, o probă.* CĂLINESCU, s. 62. *Faptul de a pătrunde cu chei potrivite într-o casă... constituie un furt calificat.* COD. PEN. R.P.R. 574, cf. DEX. \blacklozenge (Adverbial; de obicei urmat de determinări în dativ sau introduse prin prep. „cu”) *Conform cu... în concordanță cu... în raport cu... Potrivit eu a sa de-acum stare, Așa răcni de jele și urgie.* BUDAI-DELEANU, T. 216. *Potrivit poroncilor domnești... să meargă numaidecît spre a urmă cercetarea cuprinsă prin acele două cărți (a. 1815).* URICARIUL, v, 15/10. *Părții neguțilorești... să lasă dreptățile unei slobode neguțătorii, potrivit cu acele de obște pravili (a. 1818).* GCR II, 221/10. *Sîntem hotărîți... a lucra... potrivit cu voința ta.* MARCOVICI, D. 17/20, cf. DONICI, F. II, 58/2. *Grîul, săcara, orzul... trebuie sămănate potrivit cu bunătatea pămîntului.* I. IONESCU, c. 20/14. *Potrivit cu mărimea culpei... va fi pedepsit și mai sever.* CR (1846), 33¹/33. *Perfecționarea înțelegerei și a simțimîntului omenesc potrivit legei divine.* BĂLCESCU, m. v. 4. *Atunci Mihai, potrivit cu hotărîrea luată, se gîndi a dobîndi ajutor și din alle părți.* id. ib. 49. *Să împărțim... fiecăruia partea sa potrivit cu zelul și vrednicia ce a arătat.* BOLLIAC, o. 227. *Să ne dea ospitalitatea potrivit cu poziția noastră socială.* BOLINTINEANU, o. 295, cf. ODOBESCU, s. I, 247. *Să-i zici Păsări-Lăfi-Lungilă mi se pare că e mai potrivit cu năravul și apucăturile lui.* CREANGĂ, P. 245. *Încăpățînarea lui creștea potrivit cu stăruințele ei.* CARAGIALE, o. I, 37. *Merse... fără să-și dobîndească dreptatea potrivit cu mărimea vinei celor vinovați.* ISPIRESCU, L. 277. *Și ce monument ne vor ridica potrivit cu frumusețea și bunătatea ta?* DELAVRANCEA, T. 98. *Potrivit unei practice sau obicei de cancelarie, titlurile acestora nu se adăugau pe lîngă numele respective.* BUL. COM. IST. VI, 36. *După asta, potrivit jurămintelor ce se fac, se va ridica din Lehia oaste.* SADOVEANU, o. XII, 348, cf. XI, 571. *Ne pare eronată concepția unora, potrivit căreia dezvoltarea multilaterală presupune... însușirea unor cunoștințe enciclopedice.* CF 1962, 19.

3. Întocmit, alcătuit, aranjat (corespunzător dorințelor, necesităților etc. sau într-un anumit fel). *El singur... își face... un lăcaș, mai de ticnă, potrivit pe a lui vrere.* CONACHI, P. 263, cf. 284. *Grigore Vodă Ghica era un om mărînșel, barba potrivită în apărătoare și cănită.* GHICA, s. 5. *Văzu un moșneag... cu barba potrivită scurt și sură.* C. PETRESCU, I. II, 181.

4. Care are dimensiunea, calitatea, valoarea, temperatura, intensitatea etc. situate între extrema inferioară și cea superioară; mijlociu (I 3); moderat (I); temperat; bine proporționat. *Trupul omului iaste... potrivit întru măsură.* CALENDARIU (1814), 102/8. *Capul fie cît de mare, iar gura potrivită, și cu null mai mică.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. II, 40. *Gîndea... la-l ei trup potrivit.* PANN, E. I, 5/18. *Urechile le avea potrivite.* CARAGIALE, o. I, 306. *Pentru ce nu cerci a păstra o cumpănă mai potrivită în viață?* DELAVRANCEA, T. 30, cf. id. s. 9. *Era o femeie naltă... cu gura mică, cu nasul drept și potrivit.* HOGAȘ, DR. I, 70. *La o depărțare potrivită... se desfacea în lumină un plai înalt.* GALACTION, o. 62. *Dă-ne niște crap pe varză... două bucăți potrivite.* BRĂESCU, o. A. I, 407, cf. TEODOREANU, M. II, 363. *Ținea între noi o distanță potrivită.* SADOVEANU, o. X, 497, cf. VI, 376. *Intră... cu o voce potrivită, ca să nu fie auzită.* CĂLINESCU, s. 23, cf. 376. *Bolnavul va fi așezat într-un loc liniștit, cu temperatură potrivită.* BELEA, P. A. 112. [Sosul] *se ține la foc potrivit, să dea cîteva clăcote mici.* S. MARIN, c. B. 35. *Poporul pentru climă zice cîteodată: primăvară dulce, potrivită.* H IV 51. \diamond (Adverbial) *E bine să bei potrivit.* DDRF. \blacklozenge S p e c. (Regional; despre suprafețe de teren) *Care este neted, șes (Ișbiceni—Corabia).* ALR SN

III h 815/886, 817/886. ♦ Spec. (Prin Mold. și prin Munt.; despre oameni) Cumpătat, chibzuit. Cf. ALR I 1569/412, 595.

5. (Despre alimente) Care este proporționat just, care are compoziția cuvenită, care este dozat cit trebuie. *Cele mai bune bucate, de priință... sănătății, sint... mai virtos cele zemoase și potrivite din sare.* PISCUPESCU, o. 195/7. *În loc să facă bucatele bune și potrivite... le-a făcut afumate, arse și sleite.* CREANGĂ, p. 292. *Pretinde că nicăteri nu a băut el vreodată... [cafeaua] mai potrivită tn fierț, tn zahăr, tn caimac și tn stropul de rom.* C. PETRESCU, A. 451.

6. (Învechit și regional) Împărțit în două sau în mai multe părți (egale). *Rămîne suma dării birnicilor... cari să se deosebească în patru potrivite sferuri pe an (a. 1804).* URICARIUL, I, 19, cf. TEM. GHEOM. I, 57/7. *Colurii sint două cercuri meridiane, carele tale ecuatorul și ecliptica cu zodiacul tn patru potrivite părți supt unghiuri drepte.* GENILIE, G. 89/28, cf. NOVACOVICU, C. B. II, 17. ♦ (Adverbial) *Toate măduarele trupului cele îndoite, potrivit se depărtează de la mijlocul trupului.* CALENDARIU (1814), 103/5. *Inul trebuie să fie sămănat foarte potrivit.* I. IONESCU, C. 20/27

— Pl.: *potriviiți, -te.*

— V. *potrivl.*

POTRIVITÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Potrivnic² (2). *Ai avea amu iaste că dragostea protivitoare iaste miniei ceala reaoa.* CORESI, EV. 47. *Însă amu, pînă văm sluiji păcatelor și nedereptăției... protivitoriu la Dumnezeu și vrăjmași ft-i-văm.* id. ib. 219. *Și miu de valuri și nevoi protivitoare spre această sfință corabie cad.* id. ib. 234. *Ci nu mi-au priit varvara soarte Ș-in războiu tmi fu protivitoare.* BUDAI-DELEANU, T. 217. *Cuvintele ceale protivitoare trebuie prin cunoscuta măsură să se hotărăscă.* PETROVICI, P. 102/1, cf. SFC I, 246. ♦ (Substantivat) *Voao amu cinstilă credincioșilor, iară protivitorilor piatră ce nu o săcotiră ziditorii.* COD. VOR. 146/19. *Unde iaste amu cu derept vreun protivitoriu sutașului, ca de sănătatea slugiei să se roage?* CORESI, EV. 226. *De protivitorii dereaptiei tale, păzeaste-mă, Doamne.* id. ps. 34/2.

— Pl.: *potrivitori, -oare.* — Și: *protivitor, -oare* adj.

— *Potrivl + suf. -lor.*

POTRIVITÉL, -ICĂ adj. (Regional și familiar; adesea ironic) Diminutiv al lui *potrivit²*. Cf. *potrivit²* (4). *Nu-i nici prea mare, nici prea mică; potrivică; taman cum îți șade bine.* UDRESCU, GL. *Nu-i toama pe măsură rochia asta; fă-o mai potrivică.* id. ib. ♦ (Adverbial) *Încarc-o potrivitel, pe seama boilor.* id. ib.

— Pl.: *potrivitel, -ele.*

— *Potrivit² + suf. -el.*

POTRIVNIC¹, -Ă adj., s. m. și f. (Învechit și regional) (Persoană) care se aseamănă, care se potrivește cu cineva. V. *potrivă* (III). *Acei... dinpreună și cu alții carii era protivnici lor... omoră pe Ștefan Vodă.* SIMION DASC., LET. 153. *Tomșa și cu alți protivnici ai săt au sfătuit tn ce chip vor putea pleca nemții.* id. ib. 197, cf. 175. *Nu va mai naște nime dintru oameni protivnic ție (a. 1760).* GCR II, 72/14. *Mi-a venit Vremea de căsătorit, Potrivnică n-am găsit.* POP., ap. GCR II, 294. *Și io n-am găsit Potrivnică mie Fără se pă t'ine.* ALEXICI, L. P. 51. *N-am găsit Potrivnică-n lume, Samene cu tine.* MAT. FOLK. 13, cf. 15. *Umbă soare să se-nsoare... Potrivnică n-a găsit Ca soru-sa Ileana.* PĂSCULESCU, L. P. 184, cf. 185. PAMFILE, CER. 131. *Mă duc und'e-oi afla pă sofu mneiu; Pă protivnicu pmeiu.* T. PAPAHAĞI, M. 141.

— Pl.: *potrivnici, -ce.* — Și: (Învechit) *protivnic, -ă*, (regional) *potrivnic, -ă, potivnic, -ă* (T. PAPAHAĞI, M. 117), *protivnic, -ă* adj., s. m. și f.

— *Potrivă + suf. -nic.*

POTRIVNIC², -Ă s. m. și f., adj. I. S. m. și f. (Rare la f.) Persoană, colectivitate umană, stat etc. care manifestă împotrivire, ură, dușmănie (v. *dușman*), rivalitate (v. *rival*), adversitate (v. *adversar*) etc. față de cineva sau ceva, care se află într-o dispută cu cineva; spec. persoană, colectivitate umană, stat etc. care se află în stare de război cu cineva, dușman, inamic, vrăjmaș. *Pîră cîndu, Doamne, ponoslui-va vrăjmașul și arde-va ca focul protivnicul numelui tău?* PSALT. HUR. 64^r/21. *Agripo, nu fuiu protivnicu cereștiei vedeare.* COD. VOR. 78/26. *Pîră cînd Zeu împuță dracul și defaimă protivnicul (nepriiatinul d) numele tău?* PSALT. 147. *Sabia... biruiaște toate armele protivnicului (a. 1703).* GCR I, 348/8. *Scoate-ne pe noi din mîna protivnicului (a. 1715).* id. ib. II, 16/21. *Izbăvește-ne pre noi de... primejdii și de năpădirea protivnicilor, stăpînă prea lăudată.* MINEIUL (1776), 193^r/36. *Ritorul cu meșesug stringe pre însuși protivnicul.* MOLNAR, RET. 105/13, cf. 104/15. *Aduc veste că a intrat protivnicul în țeară.* ȘINCAI, HR. III, 154/30, cf. I, 228/17. *Lung steteră ei, privind încoace și încoala, de nu mai vine iară Protivnicul.* BUDAI-DELEANU, T. 282. *Biruința împăratului nostru asupra protivnicilor dăruiaște.* CALENDARIU (1814), 6/20, cf. CARAGEA, L. 94/22, CLEMENS. *Nu te poci vedea protivnic fără a mă întrista.* HELIADE, O. I, 435. *Să nu ne scribim noi că avem atîția protivnici carii ne defaimă limba.* ANTROP. 210/29. *Rucsanda nu se putea apăra de oarecare simfîmîne pentru protivnicul cel mai crud al amantului misterios.* ASACHI, S. L. II, 13, cf. CONACHI, P. 105. *În mine niciodată novatorii nu vor găsi vreun protivnic.* BREZOIANU, I. 7/11. *Aști protivnici dară n-au de tine păș, Ci pre celelalte toate le apăș.* PANN, P. V. I, 121/7. *Războiul ce ținea încă îndată l-au hotărît. Atuncea, spaima și groaza pre protivnici au cîprins.* NEGRUZZI, S. I, 130. *Voi porni numai decît la Cotroceni ca să smulg din trina protivnicului meu acele virtuți care astăzi chiar îl fac mai iubii... decît pe mine.* FILIMON, O. I, 261. *Văzînd maiestatea și curajul protivniciei lui, se dămoli.* ALECSANDRI, O. P. 41. *Izbind pe protivnic la pămînt, îl puneă tn genunchi dinainte-i.* ODOBESCU, S. I, 136, cf. 47. *Am avut și am încă niște protivnici puternici, care-mi tot tîgăduiesc dreptul.* CARAGIALE, O. V, 203. *Groaza intrase tn inimile protivnicilor.* ISPIRESCU, L. 156, cf. id. M. V. 26. *Scritorul, care discută părerile protivnicului, ca să priceapă ce a voit să spună adversarul, își dă parcă mai multă osteneală decît pentru expunerea propriilor sale părerii.* GHEREA, ST. CR. III, 44. *Aflai c-al meu protivnic ieșise deputat.* I. NEGRUZZI, S. II, 59, cf. DDRF. *Troia e-n mîni la protivnici.* COȘBUC, AE. 36, cf. id. P. I, 158, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Ani îndelungi au luptat și dat-au război cu protivnici.* MURNU, I. 28, cf. TDRG. *Potrivnicul său, Vineanu, s-ar fi învoit bucuroși la amînare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 183, cf. 184. *Potrivnici noștri, ca niște păgîni, și-au ales Steaua.* GÎRLEANU, N. 81, cf. 238. *Nu rostise nici o vorbă și... nici n-o luaseră tn seamă potrivnicii.* REBREANU, I. 271, cf. 230, SEVERIN, S. 11, ȘĂINEANU, D. U. *Să-ți faci din viață un vesel bal mascat, tn care potrivnicii tăi... să-ți apară inofensivi.* GALACTION, A. 129. *Aduce laolaltă... pe cele două potrivnice.* id. ib. 141. *Cercă... să potolească... pe cei doi potrivnici.* SADOVEANU, O. V, 16. *Văzurăm pasera cenușie... căutîndu-și potrivnica.* id. ib. VI, 73, cf. BL VII, 63. *Potrivnicul său echivă lovitura.* STANCU, R. A. I, 274. *Rog pe limbile rele (să numești pe judecători și protivnicul ce-l ai) să nu grăiască de mine rău la această înfășurare.* ȘEZ. III, 178.

2. Adj. Care se împotrivește (v. *împotrivitor*), care se opune, care nu acceptă ceva, care manifestă o atitudine ostilă (v. *ostil*), dușmănoasă (v. *dușman* o s), de ură, de adversitate etc. față de cineva sau de ceva, care se află într-o dispută cu cineva; spec. (despre persoane, armate, state) care se află în stare de război cu cineva, dușman, inamic; (Învechit) *potrivitor*. *Să le ferim pînă cînd din acea*

parte nice un fel de vedere protivnică nu se va arăta. N. COSTIN, LET. II, 107/8. Stînd împotriva sfatului un cneazdu mare, eheltuit-au Șerban Vodă de l-au otrăvit ca să nu mai hie potrivnic sfatului. NECULCE, L. 101. Nu ni să cade alte urăciuni protivnice lui Dumnezeu Pa Izvodi (a. 1750). GCR II, 53/10. Porunca cea protivnică lui Dumnezeu a tiranului celui fără de lege, înaltă văpaie au rldicat. MINEIUL (1776), 116¹/1, cf. 104^{v2}/20, 148^{v2}/19. Cetașii lui îmbăbătați încă Fac minuni de vilejie în gloata Protivnică. BUDAI-DELEANU, T. 413. Pînă cînd duhul minciunei, protivnie la cunoștință, Nu călca pe adevărul acestei nalte științe. CONACHI, P. 302. Armile protivnice se aflau acum aproape una de alta. BĂLCESCU, M. V. 142, cf. 115. POLIZU. Temindu-se într-așa priincioase împrejurări de vreo izbucnire protivnică în țeara Oltului..., hotărî să dea însăși o raită prin orașele oltenesti. ODOBESCU, S. I, 160. Fiecare cetaș bate mingea hălită de baciul celei protivnice numai o dată. CONV. LIT. IX, 7. Bătu oastea protivnică. ISPIRESCU, M. V. 36, cf. MACEDONSKI, O. I, 29, DDRF. Toată nădejdea Danail de-atunci sfărîmat-o văzură, Frînte paterile lor, iar Pallas cu suflet protivnic. COȘBUC, AE. 33. Aglae nu se arăta potrivnică acestor manevre. CĂLINESCU, E. O. I, 71. Necrufător este poporul în pedepșirea a tot ceea ce este potrivnic vieții, fals. BENIUC, P. 12. Simțea că undeva, în adîncul inimii, îi rămînea ceva potrivnic care nu vroia să iasă și să-l ușureze. V. ROM. aprilie 1956, 35. Ce-ai să faci dacă ajungi în mizerie și nenorocită..., continuă tatăl posomorît și potrivnic. PREDĂ, R. 9. Stăteau amîndouă supărate și potrivnice. id. M. 208. Împrăștiază... Toată bînțitulă A puterii cei protivnice și asupritoare. TEODORESCU, P. P. 388. Judecătorul cînd și-e potrivnic cu cine o să te judeci? ZANNE, P. V. 369. ♦ (Despre vreme, fenomene ale naturii etc.) Caracterizat prin condiții nefavorabile, care produce neajunsuri, greu de suportat; neprielnic, nefavorabil. Socotiți că n-alegase Vlad într-un suflet cu tot timpul potrivnic? ap. TDRG. Buruienile-ngrozite De-așa vremi potrivnice, Se vorbiră pe șoptite Să se facă schivnice. TOPÎRCEANU, B. 50. Vremea... potrivnică strecura în cei doi tovarăși un adaos de plăcere. SADOVEANU, O. VIII, 237, cf. 528. Vînturi potrivnice, dinspre țărmurile Asiei, încep să sufle. RALEA, S. T. I, 294. Condițiile vor fi potrivnice aterizării. s. iunie 1960, 69. ♦ (Adverbial) Mai suflă potrivnic vîntu. COD. VOR. 86/30.

3. Adj. Care este opus² (2), contrar (altui element, altel concepții, altei stări etc.). Părerile autorului sînt în unele privinți protivnice părerilor noastre. GHEREA, ST. CR. II, 57, cf. I, 312. Stilul gotic... a izvorît... din spiritul german întunecat și cu totul potrivnic spiritului elenic. PETICĂ, O. 413. Stătea îngîndurat, Dogoreau în el porniri potrivnice. Ar fi strivit în pumni pe cineva...; în același timp simțea o teamă ciudată. VORNIC, P. 122.

4. Adj. (Rar; cu sens local) Opus² (1), Străbătu din colțul potrivnic al pieșii, dinspre strada de sub pădure. VORNIC, P. 79. ♦ (Adverbial) Îndată ce întîlneau venind potrivnic o altă femeie, într-o mai încîntătoare haină de toamnă, stringeau buzele. C. PETRESCU, C. V. 57.

5. Adj. (Regional; în sintagma) Femeie potrivnică = femeie voinică, grasă (Polana Stampel—Vatra Dornei). GLOSAR REG.

— Pl.: potrivnici, -ce. — Și: (învechit și regional) protivnie, -ă s. m. și f., adj.

— Din v. sl. противникъ.

POTRIVNICEĂ s. f. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui potrivnică. V. potrivnică. Cf. scl 1975, 261. Vreau să iau pe soru-mea, Să-mi fie potrivnicea. POP.

— Pl.: potrivnicele.

— Potrivnie¹ + suf. -ea.

POTRIVNICIE s. f. 1. (Învechit, rar; în forma potrivnicie) Împotrivire, opoziție (I 2), rezistență (I).

Încuie amu Dumnezeu toate potrivnicile. CORESI, ap. DHLR II, 326. ♦ Constrîngere. Tot lucrul carele se face cu de silă, sau de frică, sau de altă potrivnicie, acela n-are nici o putere (a. 1652). ap. CADE.

2. Împrejurare nefavorabilă, element care împiedică; obstacol, piedică, dificultate; ostilitate, adversitate. Socotise că e mai bine... să înfrunte de la început toate potrivnicile. C. PETRESCU, C. V. 29. Spiritul datoriei e mai tare la el decît potrivnicile neprevăzute și nejustificate. id. R. DR. 89. Nici o potrivnicie nu a putut înăbuși ceea ce constituie cea mai mare parte a operei lui Ciprian Porumbescu. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2792. Cînd întîlnea potrivnicia, fluviul își încetinea mersul. CAMILAR, N. II, 103.

3. (Rar) Contradicție, opoziție (I 1). Potrivnicia tezelor. în scl 1971, 410.

— Pl.: potrivnicii. — Și: (învechit și regional) potrivnicie s. f.

— Potrivnie² + suf. -ie.

POTRIVNICÎT, -Ă adj. (Neobișnuit) Care a fost zădărnicit, care nu s-a putut realiza din cauza împrejurărilor defavorabile. Dacă plouă torențial, tocmai cînd îți-ai scos la plimbare costumul nou-nou, blestemi mișălnicia cerului, gîndindu-te la plăcerea dumitale potrivnicită. TEODOREANU, M. U. 105.

— Pl.: potrivnicîți, -te.

— De la potrivnic².

POTRÎNICĂ s. f. v. potrivnicie.

POTRÎNICHIE s. f. v. potrivnicie.

POTRÎNICHÉL s. m. v. potrivnicie.

POTRÎNICHIE s. f. v. potrivnicie.

POTRÎNICHII s. f. v. potrivnicie.

POTRÎNĂȘCĂ s. f. v. patrontașcă.

POTROACĂ¹ s. f. (Bot.) 1. Plantă erbacee cu tulpină simplă, cu frunze ovale, cu flori roșietice, rar albe, dispuse în corimbe, și cu fructul o capsulă, ale cărei vîrfuri florale (amare) sînt întrebunțate în medicină; fierea-pămîntului, (regional) frigor, frigurică, potrocea, potrocoțea, potrocoță (1), țîntaură, buruiană-de-friguri, buruiană-de-viermi, cocoseș-de-grădină, crucea-pămîntului, fiere-de-pămînt, floare-de-friguri, floare-de-viermi, floare-roză-de-friguri, fumărică-bășicoasă, iarbă-de-curcă, iarba-frigurilor, iarbă-de-friguri, iarbă-gonitoare-de-friguri, iarbă-începătoare de-sînge (Centaurium minus). Cf. COTEANU, PL., LB, POLIZU, BARONZI, L. 142, CIHAC, II, 282, LM, BRANDZA, FL. 160, DAMÉ, T. 50, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 401, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, PĂCALĂ, M. R. 16, DR. V. 557, ȘĂINEANU, D. U., BUJOREAN, B. L. 390, MORARIU, PL. 464, BORZA, D. 43. Ierburi și flori sînt: gîgl-țele..., potroacă. H IV 84, cf. 268; I 6, 33, IX 122, 153, X 20, 67, 205, 354, 420, 496, 534, XII 300, 598. Atora li se dă să beie zamă de potroacă. ȘEZ. I, 81, cf. ȚIPLEA, P. P. 114, com. din ZAGRA-NĂȘĂUD și din STRAJA-RĂDĂUȚI. Zama de potroacă e bună contra frigurilor. ȘEZ. XV, 110. Amar ca potroaca. ib. În mîină fiind potroacă. BİRLEA, C. P. 14, cf. A V 15. ♦ (Adverbial; ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) Sînge negru-potroacă. CIAUȘANU, V. 190. ♦ Ex p r. (Regional; adverbial) A fi potroacă = a fi extrem de supărat. Cf. UDRESCU, GL. ♦ (Adverbial sau adjectival) (Care este) foarte amar. Niște zamă de buruieni, potroacă de amară, ca fierea. ARH. OLT. XXI, 273, cf. LEXIC REG. II, 16.

2. (Regional) Albăstriță (Centauria cyanus). BORZA D. 42.

3. (Regional) Numele a două plante erbacee: a) ghînțură (Gentiana cruciata). BORZA, D. 75; b) ghînțură (Gentiana punctata). id. ib. 76.

4. (Regional) Veninariță (*Gratiola officinalis*). Cf. BIANU, D. S., PANȚU, FL., BORZA, D. 79.

5. (Regional) Boglari (*Ranunculus sceleratus*). BORZA, D. 145.

6. (Regional) Ghizdei (*Lotus corniculatus*). N. LEON, MED. 60.

— Pl.: *potroace*. — Și: (regional) *petroacă*, *putroacă* (LB, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., BORZA, D. 43) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. *potroc*¹.

POTROACĂ² s. f. v. *potroc*¹.

POTROACĂN s. m. v. *procator*.

POTROACĂR s. m. v. *procator*.

POTRŌC¹ s. n. 1. (La pl.) Măruntaie (I 1) de pasăre. Cf. CIHAC, II, 282, LM, DDRF, BARCIANU, BL I, 38. *Ea are să-i fiarbă o ciorbă de potroace*. C. PETRESCU, I, II, 221. *La ciorbă de potroace borșul este înlocuit cu zeamă de varză*. S. MARIN, C. B. 52. *Din potroace se face tocană*. CHEST. VIII 57/2.

2. (Mai ales la pl.) Ciorbă preparată din măruntaie (I 1) de pasăre, acrită de obicei cu zeamă de varză sau cu borș. Cf. POLIZU. *Acum toate [surcile] la un loc Nu plățiți nici de-un potroc*. ALECSANDRI, P. I, 207, cf. CIHAC, II, 282. *Borșul cu carne de gîscă... se mai numește și potroc*. ȘEZ. VI, 73, cf. ALEXI, W., TRDG, ȘĂINEANU, D. U. *Aduceau tustamatele și potroacele în castroane aburinde*. I. BOTEZ, ȘC. 24. *A sosii potrocul și plăcinta cu carne*. P. CONSTANT, R. 177. *Aducea mîncări bune și felurite: potroc de clapan, sarmăluțe*. SADOVEANU, O. II, 299, cf. III, 159, X, 66. *Am tăiat un boboc și am să-l fac potroc*. SEVASTOS, ap. TRDG. ♦ (Prin Bucov.; în forma *potroacă*) Vin acru; p. ext. băutură cu gust rău. Cf. A V 14, 15, 16, GLOSAR REG. ♦ (În forma *potroacă*) Mîncare prea acră sau, p. ext., prea sărată. Cf. CADE, DM, DEX. ♦ (Adjectival sau adverbial) (Care este) prea, foarte acru sau, p. ext., prea, foarte sărat. *Această mîncare este sărată potroacă*. DDRF, cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX. *Varza s-a făcut potroacă*. CV 1950, nr. 5, 31.

— Pl.: *potroace*. — Și: (regional) *potroacă* s. f.

— Din ucr. *пoтpoк*. Cf. magh. *patroh*.

POTRŌC² s. n. (Regional; în expr.) A băga în potroc = a ascunde ceva bine (spre a nu fi găsit) (Mățău—Cimpulung). Cf. COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

POTRŌC³, -OACĂ adj. (Învechit, rar; despre lovituri) Care este foarte tare, foarte puternic. *Iară [loviturile] cele potroace sînt cele date de către armaș cu toată puterea*. CONV. LIT. XVII, 477.

— Pl.: *potroci*, *-oace*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *potroc*¹.

POTROCĂ vb. I v. *potroși*.

POTROCĂLĂ s. f. v. *portocală*.

POTROCALIU, **-IE** adj. v. *portocaliu*.

POTROCEĂ s. f. (Bot.; prin Transilv.) *Potroacă¹* (1) (*Centaurium minus*). Cf. BARONZI, L. 142, BUJOREAN, B. L. 390, H XVIII 18, CADE, BORZA, D. 43, CANDREA, T. O. 51.

— Pl.: *potrocele*.

— *Potroacă¹* + suf. *-ea*.

POTROCÎ vb. IV. T r a n z. (Prin nordul și vestul Munt.; complementul indică alimente) A pune prea multă sare, a săra peste măsură. COMAN, GL. *Ai potrocit murăturile*. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *potrocesc*.

— V. *potroc*¹.

POTROCÎ² vb. IV. R e f l. (Prin nord-vestul Munt.) A deveni amar. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind. pers. 3: *potrocește*.

— V. *potroacă¹*.

POTROCÎ³ vb. IV v. *potroși*.

POTROCŌL s. n. v. *protocol*.

POTROCOLÎ vb. IV v. *potrăcăli*.

POTROCOȚEA s. f. (Bot.; regional) *Potroacă¹* (1) (*Centaurium minus*). BORZA, D. 43.

— *Potrocuță* + suf. *-ea*.

POTROCŪȚĂ s. f. (Bot.; regional) 1. *Potroacă¹* (1) (*Centaurium minus*). Cf. BIANU, D. S., TRDG, PASCU, S. 156, PANȚU, FL., CADE, BORZA, D. 43, ȚIPLEA, P. P. 114.

2. Siminoc (*Helichrysum arenarium*) (Teud—Vișeu de Sus). ALR I 1906/347.

— Pl.: *potrocuțe*.

— *Potroacă¹* + suf. *-uță*.

POTROHŌS, -OĂSĂ adj. (Regional; despre oameni) Burtos, pintecos (1) (Bonț—Gherla). Cf. PAȘCA, GL., COMAN, GL.

— Pl.: *potrohoși*, *-oase*.

— Din magh. *potrohos*.

POTROINA s. f. (art.) (Regional; în expr.) A juca *potroina* = a sări în sus (jucînd), a juca tontoroitul (Florești—Focșani). CV 1950, nr. 11—12, 41.

— Accentul necunoscut.

— Cf. ucr. *пoтpoєииHa* „întreit, triplu“.

POTROINÎC s. m. v. *potrînic*.

POTROMENGHIE s. f., s. m. (Regional) 1. S. f. Om care incurcă lumea, care este de prisos (Frumoasa—Zimnicea). CV 1951, nr. 6, 30. *Dă-te la o parte, potromenghie ce ești!* ib.

2. S. m. (În formele *potromenghiu*, *hostromengher*) Om intrigant. *Că să fii aproape de Satana, trebuie să fii ori drac, ori spion, ori potromenghiu*. ap. ȘĂINEANU, D. U.

— Și: *potromenghiu*, *hostromengher* (ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

POTROMENGHIU s. m. v. *potromenghie*.

POTROMOĂ vb. I. T r a n z. (Regional) A mușmaliza (Ruştiior—Bistrița). Cf. PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: ?

— Cf. *potromoci*.

POTROMOCÎ vb. IV. T r a n z. I. 1. (Transilv.) A îngrămădi, a aduna (în dezordine); a mototoli (1). Cf. CABA, SĂL. 92, com. din ZAGRA-NĂȘĂUD, PAȘCA, GL.

2. (Regional; complementul indică obiecte) A ascunde, a face pierdut (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 188. *Și-a potromocit scrisorile ca să nu le mai arge nimănui*. ib. ♦ (Transilv.) A mușmaliza. Cf. BUL. FIL. II, 292, com. DRĂGANU. *O făcut ce-o făcut cu amfocatu că mi-o potromocit pira*. PAȘCA, GL.

3. (Regional; complementul indică obiecte) A pierde (III 1), a rătăci (3) (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 188. *Era ghemul aici lângă mine și nu știu unde l-am potromocit*. ib.

4. (Bucov.; complementul indică bani, averi, lucruri etc.) A risipi (2). Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. *Na-ți 5 fl[orinți], dar să nu-i potromocești*. Com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 114, 117. ♦ R e f l. (Prin Bucov.; în forma *potromoși*) A se împărăștia sau a se strica, a se distruge. *S-au potromoșt toate ciuveile... ramase*. ȘEZ. IX, 153.

II. (Regional) A bate la tălpi. Com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȘI.

— Prez. ind.: *potromocesc*. — Și: **potromogi** (PAȘCA, GL.), **potromoși** (com. din ZAGRA-NĂȘAUD), **potromoși**, **pătrămăși** (LEXIC REG. 114, 117) vb. IV.

— Probabil contaminare între **potroși** și **motroci**.

POTROMOGÍ vb. IV v. **potromoci**.

POTROMOJÍ vb. IV v. **potromoci**.

POTROMOȘÍ vb. IV v. **potromoci**.

POTROMOȘÍT, -Ă adj. (Regional) 1. Ascuns; fu rat. COMAN, GL.

2. Stricat, distrus. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *potromoșiți*, -te.

— V. **potromoși**.

POTRÓN s. m. (Invechit și regional) Potronic IORGA, S. D. XI, 48, cf. GLOSAR REG.

— Și: (regional) **patrón** s. m. GLOSAR REG.

— Cf. **potronic**.

POTRONÍC s. m. Monedă polonă de argint, care a circulat și în țările române, mai ales în Moldova, în secolele XVII—XVIII; (invechit și regional) **potron**. În *tofașii săpăturilor* cite 5 **potronici** pri a liu slojito (inceputul sec. XVII). ROSETTI, B. 61, cf. 53, IORGA, D. B. I, 1. Am vindut o ocină din Putna... de-rept 50 **pot[ronici]** (sec. XVII?). ARHIVA, II, 379. *Dăbilarul pentru un potronic de-l vrea pîrî la dînsul, nu-l judeca, ci acolo trimitea de-l pierdea*. URECHE, L. 206. *Ceia ce vor fura plug... să plătească pre toați dzua câte 12 aspri, carii fac 2 potronici de argint*. PRAV. 10, cf. SIMION DASC., LET. 262. Au dat Samson 18 merță de mîlat, merța cite 4 **potronici** (a. 1684). BUL. COM. IST. IV, 207. *Dzeace lei făr doi potronici* (a. 1691). IORGA, S. D. XI, 84, cf. N. COSTIN, L. 565. *Da nafacea lui, pre dai, de cheluită, cite 10 potronici*. NECULCE, L. 35, cf. 84. *Veți da și 5 po[ot]ronici* (a. 1714). IORGA, S. D. XI, 71. 4 **potronici** au cheluit el cu nunta și 227 lei (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 101, cf. 94, HEM 2 427, CIHAC, II, 282, DDRF, ENC. ROM., BĂRCIANU, CĂNDREA, F. 10. 2 **potronici** argint. I. BRĂESCU, M. 76, cf. 78. *I-au adus la 1742 numat un venit de 548 lei și 2 potronici*. BUL. COM. IST. I, 218. *Dintre monedele străine de aveați curs în Moldova, se citează... asprii, potronicii... și alte multe asemenea mărurișuri*. N. A. BODAN, C. M. 169, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 52, DER. *La 1742, darea numită cepărit se plătea astfel: 6 potronici de bute și 3 potronici de poloboc*. C. GIURESCU, P. O. 117, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *potronici*. — Și: (regional) **patronic** s. m. COMAN, GL.

— Din pol. **potrójník**.

POTROPÓP s. m. v. **protopop**.

POTROPOEASĂ s. f. v. **protopopeasă**.

POTRÓS s. n. v. **potroz**.

POTRÓȘCĂ s. f. 1. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Putinei. Cf. H XVIII 283, A III 18.

2. (Regional; în forma *potoroască*) Coș de diferite forme, făcut din paie sau din rogojină, în care se coace pîinea (Gârșu de Criș—Oradea). LEXIC REG. 72.

3. (Prin nord-vestul Munt. și prin nord-estul Olt.; în loc. a d. v.) De-a **potoroașea** = de-a rostogolul, v. **rostogol** (I I). Cf. LEXIC REG. II, 16.

— Și: **potoroască** (LEXIC REG. 72, LEXIC REG. II, 16), **potóșcă** (H XVIII 283) s. f.

— Cf. **potroși**.

POTROȘÍ vb. IV. 1. Transz. (Vestul Transilv.) A nimici (I), a distruge; a omori (I). *De amu iel ce-a făcut bai în oraș, tăt nu l-o putul potroca nime*. ARH.

FOLK. I, 182, cf. cv 1950, nr. 11—12, 38. *Potrocească-I Dumnezo!* Com. din fostul județ BIHOR, cf. LEXIC REG. 72, L. ROM. 1961, nr. 1, 21.

2. Transz. (Regional; în forma *pătrăși*) A fura (Țepu—Tecuci). cv 1950, nr. 4, 44. ◊ Absol. *Pe unde trece pătrășește de nu mai rămîne nimic*. ib. ◊ (În forma *potroci*) A face să dispară (Vașcău). TEAHA, C. N. 256.

3. Transz. (Regional) A amesteca, a prelucra (prin amestecare) (Hălmagiu—Arad). ALEXICI, L. P. 119.

4. Intransz. (Prin Bucov.) A trăi greu, de azi pe mîine. Cf. LEXIC REG. 106.

— Prez. ind.: *potroșesc*. — Și: **potrocă** vb. I, **potroci**, **pătrăși** vb. IV.

— Din bg. **потрома**, ucr. **потрошити**.

POTRÓZ s. n. 1. (În dicționarele din trecut și regional) Asemănare, potrivire (II 1); formă, chip, aspect, înfățișare. Cf. KLEIN, D. 403, LB, POLIZU, HEM 1 851, LM, BĂRCIANU. *Sînt nenumărate băile din Roșia, dar fiecare baie își are vilva sa care se arată băeșilor în diferite potrozuri (forme, chipuri)*. F (1903), 28, cf. ALEXI, W. ◊ Expr. (Regional) În **potrozul** (cuiva sau a ceva) sau în **potroz de...**, după **potrozul...** = în felul (cuiva sau a ceva), asemănător (cu cineva sau cu ceva). [Vilva băii] se mai arată în **potrozul unui cocoș, cîne sau măgar**. F (1903), 28. *Casele lor erau „după potrozul” caselor mărginenesti*. DRAGOMIR, în SCL 1971, 410, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57. În **potrozul dracului**. H XVII 176, cf. MAT. FOLK. I 481. *Uite, mă, cînele ăsta-i în potrozu lupului*. Com. din ȘPRING-SEBEȘ, cf. cv 1950, nr. 11—12, 39. *Om prost ca ăsta n-am mai văzut m potrozu ăstui*. ALR I 315/100. În **potrozu nuții**. TEAHA, C. N. 256. În **potroz d't uoraș**. id. ib.

2. (Regional) Fotografie. Com. din LUPȘA-ABRUD. *Ar trebui să ne facem un potroz*. ib. *Ți-am văzut potrozul*. ib.

— Pl.: *potrozuri*. — Și: **potrós** (KLEIN, D. 403, LB, POLIZU, LM, BĂRCIANU, ALEXI, W.), **protós** (LM) s. n.

— Etimologia necunoscută.

POTRUCĂLĂ s. f. v. **portocală**.

POTRUMB s. n. v. **produh**.

POTRUNÍC s. m. v. **potrnic**.

POTRUNICĂ s. f. v. **potrniche**.

POTRUNTĂȘCĂ s. f. v. **patrontașcă**.

POTRUPÓP s. m. v. **protopop**.

POTRÚV s. n. v. **produh**.

POTSÉG subst. (Nord-vestul Transilv.) Piron. ALR II/I h 295.

— Pl.: ? — Și: **poťóc** (pl. *poťoace*; ALR II/I h 295/316) s. n., **poťóg** (ib. h 295/279) subst.

— Din magh. **pocokszeg**.

POTÚR s. m. v. **potor**.

POTURĂȘ s. m. v. **potoraș**.

PÓTURĂ s. f. v. **potor**.

POTURÉI s. m. pl. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui **poturi**. Cf. ȘIO II, 297. *Ia, croiește-mi poturei, Verzi ca și frunza de lei, Să intru în codru cu ei*. MAT. FOLK. 385.

— **Poturi** + suf. -ei.

POTÚRI s. m. pl. Pantaloni largi în partea de sus și strînși pe pulpe (cu obiele), de obicei încheiați cu copci și împodobiți cu găitane, purtați odinioară de arnauți și de haiduci, iar astăzi de țărani, în unele

regiuni ale țării. *Ceva pitoresc e potul... arnăuților : cu poturi de zece coși, încreșiți, tot roșiu și cealma de șaluri tripolitane vârgate.* CODRU-DRĂGUȘANU, c. 16. *Ciacoiul intra în curtea domnească, cu viteazul legat cot la col, tinăr, frumos..., cu poturi și cu cepchen.* GHICA, s. 290, cf. 98. *Intră cafegiul boierului îmbrăcat cu... poturii săi de postav vișiniu, cu turcieii de fir.* FILIMON, o. I, 179, cf. II, 365. *Îmblă prin păduri, cu doisprezece panduri, Cu ghebe și cu poturi.* F (1871), 465. *Mie am să-mi dures o pereche de poturi arnăușești să par că-s Bimbașa-Sava.* ALECSANDRI, T. 181, cf. CIHAC, II, 606. *Amîndoi purtau ciobote de piele groasă pînă la genunchi, poturi de dimie albă, un cojoc scurt de oaie.* ODOBESCU, s. I, 65, cf. III, 74. *Așa sta, în limpezimea câmpiilor, fără păs de primejdie, coliba haiducului cu poturi ceadirii și cu șerparul verde.* DELAVRANCEA, s. 165, cf. DDRF, BARGIANU, ȘTO II, 297, TDRG. *Era... un turc uscat, înalt și mustăcios, cu poturi găitanași, strînși de la genunchi în jos.* CAMIL PETRESCU, o. II, 68, cf. ALECSANDRI, P. P. 159, H I 349, II 50, 147, 158, 176, 223, 323, III 4, 229, 500, VI 33, XI 7, XIV 249, 437. *La munși prin pădure fuga du-du-te... Fugeau ardicîndu-și sus potu-tu-turii.* TEODORESCU, P. P. 186. [În codru mi-a ieșit, Cu șase întovărășit, Toți voinici, aleși panduri, ... Cu ghebe și cu poturi. MAT. FOLK. 391. *Umblă pîn păduri Cu șaisprezece panduri, Cu ghebe și cu pături.* GRAIUL, I, 174. *La umbră de șireșel, Frumos doarme-un voinișel, Cu poturi cu coșoșel.* ib. 412, cf. 204. *Hainele le-au împărțit la oamenii cu carele. Chiar moș Geabelea a venit acasă cu o pereche de poturi.* RĂDULESCU-CODIN, I, 301, cf. VÎRCOL, v. 23, ȘEZ. XVIII, 145, TOMESCU, GL., FOLC. MOLD. I, 383. ♦ *Pantaloni țărănești confecționați din piele tăbăcită de oaie sau de miel; (regional) meșini, v. meșinăi (2). Moș Lupu... e îmbrăcat cu poturi — pantaloni de piele de oaie.* PAMFILE, CR. 189, cf. id. I. c. 359, I. CR. II, 12. *Hainele bărbătești erau: cămășile de pînză de cîneapă, ... poturii (pantaloni de blană).* H III 73, cf. 364, XII 174, XIV 249, 437.

— Și: (regional) potôri (TDRG), pătûri s. m. pl.
— Din tc. potur.

POTURNIC s. m. v. potirnic.

POTURNICĂ s. f. v. potirniche.

POTUȘ s. n. v. potasă.

POTVĂL¹ s. m. v. podbal.

POTVĂL² s. n. v. podval².

POTVÍG s. n. v. podvíg.

POTVOĂDĂ s. f. v. podvadă.

POTȘ s. n. v. puș.

POTÎN, -Ă adj., adv. v. pușin.

POTINÉL, -EĂ, -ICĂ adj., adv. v. pușinel.

POTIUNE s. f. Denumire generală dată unor medicamente lichide care se iau (în doze mici) pe cale bucală. Cf. BARGIANU, ALEXI, W. *Pofiunile se impart în: calmante, ... purgative... etc.* BIANU, D. s. *Sorbi conștiincios trei linguri de poțiune pe zi.* C. PETRESCU, I. II, 241, cf. id. R. DR. 219, SCRIBAN, D. *Pofiunile sînt băuturi medicamentoase.* BELEA, P. A. 256, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-u-. — Pl.: poțiuni.

— Din fr. potlon, lat. potlo, -onls.

POTOĂLĂ¹ s. f. (Prin Transilv.; glumeț sau ironic) Puști, puștan; ținc. „Pofoală“, ar fi voit să zică, cuvîntul de batjocură care se da de gimnaziști celor din

clasele școlii primare. AGÎRBICEANU, L. T. 16. *Pofoala te taie cu vorba COMAN, GL.*

— Pl.: pofoale.

— Cf. magh. pocok.

POTOĂLĂ² s. f. (Regional) Bucată de lemn în formă de triunghi, care se așază între acoperiș și căpriori pentru a ridica streășina casei și pentru a feri pereții de ploaie (Ortiteag—Oradea). CHEST. II 246/387.

— Pl.: pofoale.

— Cf. magh. pocok.

POTOĆ¹ s. m. (Transilv. și Ban.) Șobolan (1), guzgan (*Rattus norvegicus*). Cf. PRIBEAGUL, P. R. 147, H IV 176, XVIII 4, CONV. LIT. XX, 1 015, com. LIUBA, ȘEZ. VII, 182, com. din TĂRCĂIȚA-BEIUȘ, DR. III, 447, ALR I 1 192/51, 61, 63, 80, 280, 285, 295, 298, 302, 305, 308, 315, 320, A I 17, LEXIC REG. II, 41, L. ROM. 1960, nr. 2, 20. < Compus: pătoc-roșu = hir-ciog (*Cricetus cricetus*). ALR II 4 969/53.

— Pl. pofoci. — Și: pațoc (DR. III, 447, com. din TĂRCĂIȚA-BEIUȘ, ALR I 1 192/280, 285), pațog (H IV 176), pătoc (PRIBEAGUL, P. R. 147, ALR I 1 192/51, 298, ALR II 4 969/53), pătog (H XVIII 4, LEXIC REG. II, 41, L. ROM. 1960, nr. 2, 20), pițoc (com. LIUBA) s. n.

— Din magh. pocok, idem.

POTOĆ² s. n. v. potseg.

POTOĆ³ subst. (Regional) Scîndurică care se pune sub piciorul mesei ca să nu se miște (Volvozi—Carei). ALR II/I h 254/325.

— Pl. ?

— Din magh. pocok „proptea“.

POTOĆOI s. m. (Regional) Augmentativ al lui potoć¹ (Sighiștel—Dr. Petru Groza). TEAHA, C. N. 256.

— Pl.: pofocoi.

— Pofoc¹ + suf. -oi.

POTOĞ subst. v. potseg.

POTOŃÍ vb. IV. R e f l. (Învechit, rar) I. A se împodobi. POLIZU.

2. A se fâli, a se îngimfa. POLIZU.

— Prez. ind.: pofonesc.

— Cf. împopopona.

POUCÉNE s. f. (Învechit) 1. Învățătură (religioasă); predică (1); cazanie. *Pauceniile lui Varlaam mitropolitul, ce-s tipărite în zilele răposatului Vasilie Vodă.* M. COSTIN, ap. GIDEI, 322. *Află pre Petronie, ūcenicul lui Pavel apostol, și luînd învățătură și poucenie de la dînsul, inchiptua obiceiurile lui.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 7/1. *Pentru poucenie a cetire svințele pisanii* (a. 1846). CAT. MAN. I, 191, cf. TDRG, PASCU, s. 243, SCRIBAN, D., ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 128.

2. Act, decret, document (de hirotonire a preoților). Cf. SĂGHINESCU, v. 63, CADE, SCRIBAN, D., ȘEZ. V, 116.

— Pronunțat: po-u-. — Pl.: poucenii. — Și: paucénie, păucénie (SĂGHINESCU, v. 63, TDRG, PASCU, s. 243, CADE, SCRIBAN, D., ȘEZ. V, 116) s. f.

— Din slavonul поучение.

POUTĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A adăuga (pentru a completa), a întregi (Grișu de Criș—Oradea). LEXIC REG. 72.

— Prez. ind.: poutălesc.

— Din magh. pótol.

POUTLĂȘ s. n. v. potolaș.

POVĂR s. m. v. pohar¹.

POVĂRĂ s. f. 1. Obiect, ființă sau grup de obiecte ori de ființe avînd o anumită greutate (mare) și fiind transportate cu un animal de tracțiune, cu un mij-

loc de transport, pe spinarea omului etc.; greutate pe care o reprezintă aceste obiecte sau ființe; sarcină, încărcătură. V. greutate. Cf. CUV. D. BĂTR. I, 297. *Văz eă cu dovadă și cu multă pagubă nu numai a povăriei și a corabiei ce și a capetelor noastre.* N. TEST. (1648), 170^v/14. *Asinul învâțat supt povară grăi cu rost omenesc.* id. ib. 188^v/17. *Te miniară... Suindu-să-n mare cu poghoară.* DOSOFTEI, ps. 367/14, cf. CANTEMIR, I. I. II, 325. *Să o caute, să vază ce va găsi acolo, în povara ce purta [cămila].* R. POPESCU, CM I, 327, cf. AXINTE URICARIUL, LET, II, 153/2. *Furtună mare să făcu, atita cît au lepădat [corăbierii] toată povara și uneltele lor în mare (a. 1746).* ap. TDRG. *La ce să apucăm arma vitează, Cînd făr'arme, ca fără povară, Fuga este cu mult mai ușoară?* BUDAI-DELEANU, Ț. 108. *Iar de vor trece cai sau boi înot să deie pe giurățate pentru povoaară (a. 1815).* URICARIUL, IV, 204/5, cf. DRU. *Pentru cei ce să călătorească cu căruțe de poștie, de va fi un om, poate să aibă și povară pînă la cinci puduri.* CR (1833), 94¹/35. *Dacă patronul și echipajul va voi să stea în corabie ca să descarcă povara corăbii și să încarce altă sloboză vor fi să o facă.* ib. (1834), 299²/44, cf. KOGĂLNICEANU, s. 8. *Să ltrăia sub grea povoaară unui sac de aur plin, Camatarul ce se-ndoaă cu dinarul cel străin.* ASACHI, s. L. I, 205, cf. POLIZU, LM. *Partea de sus a trupului tremura sub povara cea grea.* SLAVICI, O. II, 94, cf. id. N. II, 16. *În drum întîlnesc oțeni încăreai și strîmbați de povara coșurilor grele.* SP. POPESCU, M. G. 61. *Care cu poveri de muncă Vin încet și scriștînd.* COȘBUC, P. I, 47, cf. 92, BĂRCIANU. *Se clatină, lung fiță sub povară Căruțele pe drumul alb de țară.* IOSIF, P. 33. *Trec pe-aici care încăreai cu povară: Ce chin pe bieții boi.* AGÎRBIȘ, A. 62. *Se simțea slăbit, însă ușurat ca de o povară ce-l doboră.* BUJOR, s. 52. *Deschîngai tafturi Piscuței și-i lua povara din spete.* HOGAȘ, DR. I, 194. *În lumina vîntă se înșira convoiul cu poveri.* C. PETRESCU, s. 9, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Tristețea mă doboră Grea, ca o povară.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 309. *Distinge... spatele unui om înalt, încovoiat ca sub apăsarea unei poveri.* SAHIA, N. 95. *Puneți jos poverile, măi oameni buni!* VLASIU, A. P. 118. *Dădură peste cară cu poveri.* SADOVEANU, O. III, 191, cf. VII, 401. *Tînărul ajunsese cu greaua lui valiză... și după oarecare examen, se opri lăsînd pușin jos povara.* CĂLINESCU, E. O. I, 8. *Ca să le ușurăm povara, am descălecat.* STANCU, R. A. I, 87, cf. 207. *Ce poveri ne-or da să cărăm?* GALAN, Z. R. 66. *Calul alb, bătrîn și mare, Ne ducea tăcut povara.* ISAC, O. 120. *Zisă și cătră măgariu Ziditoriu: tu să pălmești osteneală și truda, să porți povăritele caie mai greale.* POP., ap. GCR II, 357, cf. 336. *Ad-o-ncoaice poveara C-o să-ți fie greu cu ea.* TEODORESCU, P. P. 292, cf. 151. *Și voinicii osteneau, Că povară grea duceau.* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 309, cf. 127, MÎNDRESCU, L. P. 220. *Noi cu povoaara ce aveam Lesne pe cale mergeam.* SEVASTOS, N. 205, cf. id. c. 177, CĂTANĂ, P. B. I, 47. *Și-a-ncărcat nouă cară De povoaară.* MARIAN, s. R. I, 28, cf. MAT. FOLK. 1476. *Cîți cari cu pohoari Tăti sui și coboari.* ȘEZ. VII, 15, cf. GRAIUL, I, 20, 509, VASILIU, C. 174. *Și umplură și nouă cară Cu povară.* PĂSCULESCU, L. P. 21, cf. 27, I. CR. III, 306, ȘEZ. XII, 129, PAMFILE, C. Ț. 225, ALRT II 103. *Poartă povoaară cu caii cu caruța.* ALR SN V h 1 363/95. *Fiecare măgar cu povara lui.* ZANNE, P. I, 540. *Măgarul cară pentru alții povară, se spune despre cei care muncesc în folosul altora.* id. ib. 535, cf. 331. ◊ (Prin analogie) *În zădar îmi pui povoaară De zăpadă și de gheață.* ALECSANDRI, POEZII, 23. *Te acoperă o plasă de frînghii întinse, gata să-ți primească—fie vară, fie iarnă—povara de rochii, covoare și jachete.* BASSARABESCU, v. 93. *Subt povara acestui belșug vestimentar, omulețul abia se putea răsuși.* C. PETRESCU, I. I, 196, cf. 21. *Iarba sub povara unui gîndac se-ndoaie.* LESNEA, I. 149. *Brădeturile stau sub poveri de omăi.* SADOVEANU, O. IX, 202. ◊ F i g. *Munții cu holmurile între sine... de pohoara carea-în cîrcă poartă...*

se olecăiră. CANTEMIR, IST. 170. *Ritul de munte primăvara, Cînd în pripă neaua să topește, Dintru nălțime urnînd povara Apelor, să varsă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 265. *Codrii aturează negri sub a steleror povară.* EMINESCU, O. IV, 119. *Dunărea curgea limpede, albastră, voioasă c-a scăpat de povara stoloilor.* SANDU-ALDEA, U. P. 24. *Ea pare-o zi de vară Măreață și senină sub blonda sa povară de raze aurite.* PETICĂ, O. 109. *Părea obosită sub povara căldurei.* BASSARABESCU, v. 108. *Viața însă își duce mai departe carul ei cu poveri și cu nevoi.* GALACTION, A. 196. *Munții s-au făcut cînd norii... Și-au lepădat subt ei, în vînt, Povara de pămînt.* BLAGA, P. 49, cf. 25. *Eliberați de greaua povară a arcușului, plămîinii se odihneau.* BOGZA, C. O. 27. *Nouri-nouri huruind... își descarcă, grei, povara.* LABIȘ, P. 395, cf. 141. ◊ L o c: a d j. **De povară = a** (despre animale) care cară poveri (1), folosit pentru cărat poveri. *Ca un dobitoc și-s de poghoară.* DOSOFTEI, ps. 242/14. *Vită de povară.* CIHAC, II, 283, cf. DDRF. *Constantin aduse caii de călărie și de poveri.* SADOVEANU, O. XII, 190. *În altă parte se vindeau caii iuși, purtați de geambași în hamuri verzi, caii de gloabă, caii de povară.* ARGHEZI, B. 105. *Pe mine nu mă înterează caii de povară.* STANCU, R. A. IV, 329. *Să trag ca o vită de povară și să tac.* v. ROM. noiembrie 1954, 7, cf. DR. v, 99; h) (despre vehicule) destinat transporturilor (de mărfuri). *Corabie de povară.* LB. *Tren de povară.* ALEXI, W. ◊ E x p r. **A-și duce povara = a fi obligat să îndure greutatea vieții de fiecare zi, a-și duce greutatea vieții, a-și purta crucea.** Cf. DDRF. (Regional) **A-și face povară = a se sătura.** *După ce-și făcură povară de somn, se sculară.* ISPIRESCU, ap. DDRF. ◊ S p e c. (Prin sudul Transilv.) **Greutate la cumpăna fîntîni.** Cf. ALR II 2 547/102, 157. ◊ S p e c. **Greutate pe care o simte femeia aflată într-o stare înaintată de graviditate. Sinul i să bate, apăsă d-o țovară grea.** DELAVRANCEA, s. 37. *Se oprea din lucru trudită de povara ce-o purta sub inimă.* REBREANU, I. 192. ◊ (Regional) **Durere fizică internă manifestată ca o senzație de greutate, de apăsare (Jina—Sebeș).** GR. S. VI, 243. *Am o povară aici la capu Keptului.* ib.

2. Fig. **Lucru, stare, situație care constituie o apăsare, o greutate (materială sau morală) pentru cineva; obligație, datorie care împovărează, care îngreuează situația cuiva. Și va lua Dumnezeu povara de pre acela și o va pune pre tine (a. 1700).** GCR I, 341/14. *Plin preste măsură de povara păcatelor.* MINEIUL (1776), 56¹/17. *Înșăleptele oblađuirii feres pe noroade..., nici le împilează cu povoaară (a. 1802).* URICARIUL, I, 12. *Toată rînduiala-i o povară, Și nu s-ar cădea să să supună Ei nimene de voie bună.* BUDAI-DELEANU, Ț. 334, cf. 393. *Sub povoaara unor întristate împrejurări, omului este de mîngîiere a-și aminti fericirea trecută.* ASACHI, s. L. II, 55, cf. I, 104. *Viața i-s-a făcut o povară dureroasă.* NEGRUZZI, s. I, 41. *Țării vin astăzi să-i iau povara.* BOLLIAIC, O. 156. *Eu știu că la povara-mi și tu ai luat parte, Eu știu că-n suferința-mi și tu ai suferit.* ALEXANDRESCU, O. I, 107, cf. 69. *Nu-ngreuită, stăpîne, a țării grea povară.* ALECSANDRI, T. II, 167. *Dar, ani și fapte, Ștefan nu simte-a lor povară.* id. POEZII, 215, cf. BOLINTINEANU, O. 11, 215, CONV. LIT. XI, 52, MACEDONSKI, O. I, 253. *Să adorm, capul să-mi scutur De povara cugetării.* VLARUȚĂ, O. A. I, 82, cf. 16. *Nu simțea povara vieții.* IONESCU-RION, s. 307. *El n-are povară De griji și de chin.* I. NEGRUZZI, s. II, 331. *Ia mai bine dacă poși Chinurile de la toți Și povara inimii.* PĂUN-PINCIO, P. 43, cf. NECULUȚĂ, Ț. D. 29. *Nu ameninș, dar își zic Că prea mare e povara urii ca s-o mai ridice.* DAVILA, v. v. 156. *Viața aici mi-e o povară.* SĂM. II, 543. *De mult plîng umilții-n umbră Cu umeri gîrbovi de povară.* GOGA, P. 7. *Nu mai simțea povara caspeșilor.* AGÎRBIȘ, A. 146, cf. 43. *Noi trebuie să pierim, că nu mai putem duce povara.* REBREANU, R. I, 161, cf. id. I. 238. *A dus pe umeri povara ocupației străine.* GALACTION, A. 268, cf. id. O. A. I.

59. Singur, cu povara cugetului tău, Te cuprind deodată lungi păreri de rău. TOPÎRCEANU, B. 14. Fă să nu mă simtă povara disprețului tău. CAMIL PETRESCU, T. III, 216. Citi pe fețele lor povara suferințelor lor. STĂNOIU, c. I, 223, cf. 174. Înșelea că începe să fie o povară în casa părintească. SADOVEANU, O. III, 459, cf. XI, 455. De când mă știți, am luat asupra mea Povara-ntoldeana... cea mai grea. ARGHEZI, VERS. 366, cf. 69. P.C.R. a condus lupta jărănimii muncitoare împotriva poverilor fiscale. LUPȚA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 116. Fericire..., fericire... de atîta amar de ani o tot caut și nu e niciieri, bombăni mama, încovoindu-se parcă sub povara amintirilor. V. ROM. martie 1954, 112. Povara apăsătoare pe care o purtase în inimă se topi. Ib. septembrie 1955, 119. Te simțea, acum cînd te măriseși, o povară pentru părinți. PAS, Z. I, 254. Prietenia noastră devine o povară. T. POPVICI, s. 58. Bătrîni mei sub valul scrișnirii și poverii Se acățau de tine. BRAD, T. 53. Se schimbase lumea și se aspriseră și poverile și apăsarea domnească. LĂNCRĂNȚAN, c. I, 40. Să scap sărmana jără De păgîni și de povară. ANT. LIT. POP. I, 65. ♦ S p e c. Muncă (fizică) grea, istovitoare pe care o face cineva. Alții stujesc pe afară, Alții duc altă povară. BĂRAC, A. 81/18. Răbdăm poveri, răbdăm nevoi și ham de cai și jug de boi. COȘBUC, P. I, 207. Mai ghine-ți facem vo povară. D. ZAMFIRESCU, V. 7. 97. Și-apoi amăgitoare veneau verile Cu toate căldurile și toate poverile. HOREA, P. 48. ♦ S p e c. Serviciu greu, slujbă care impune multe eforturi; sarcină, misiune grea. Povoara de oștean Purlat-ai vreodată? NEGRUZZI, s. II, 187. Ce grea a trebuit să fie în vremea aceea povara de dascăl și povara de școlar. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Crezînd... că preotului o să-i pară grozav de bine că-l scapă de povara a două sate, se apropie vesel. STĂNOIU, c. I, 2.

3. Veche unitate de măsură pentru greutate care varia între 100 și 125 de ocale (folosită la cîntărirea mărfurilor). A fost... o jumătate de povară [de lăna de Dobrogea (sec. XVII)]. IORGA, B. R. 49. [A încasat] 20 groși de la Dan, plătiți la vamă pentru 20 poveri cu vin (a. 1774). C. GIURESCU, P. O. 147. 60 poveri bumbac al dumatice l-am dăscărat la mănăstire (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 87. Să rămîie cu aceleași drepturi cum au fost pe vremea părintelui său, spre a plăti de povară... cîte 4 groși. N. A. BOGDAN, C. M. 25. După ce îmi dai povara de santal..., să vii ca să-ți alegi ce-ți place din lucrurile mele. SADOVEANU, O. XV, 486. N-am întîlnit, la răsărit și la miazăzi de Carpați, povara ca unitate de măsură pentru vin, astfel cum apare ea în acte brașovene. C. GIURESCU, P. O. 147. ♦ E x p r. (Regional) A tăia povară = a tăia trunchiul de copac după o anumită măsură (atît cît poate fi cărat de boi). Cf. ALR I 984/100. ♦ (Învechit) Sumă de 1 000 (sau, probabil greșit, de 10 000, CADE) de galbeni. Bogdan Vodă... trimis-au la împărăția turcilor pre Tăutul logofătul cel mare... de au dus birul, zece povoară de bani. URECHE, L. 126, cf. 241, SIMION DASC., LET. 114. Au încărcat țeara cu atîtea datorii, de s-au suit suma, la zece povoare de aur. ȘINCAI, HR. II, 244/31. Domnul... urcă datorii unei țări sleite cu totul, la suma, peste măsură de mare, de zece povoare de aur. BĂLCESCU, M. V. 27. Scasera două sute de poveri de galbeni. ALEXANDRIA, 64/16, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

4. (Prin nord-estul Olt.) Măciniș (2). Moara are povară. CIAUȘANU, GL.

5. (Pescuit; prin vestul Olt.; determinat prin „de sus” sau „de jos”) Sfoară subțire trecută prin ochiurile de la extremitatea oriei. V. o b o r² (1). Cf. ANȚIPA, P. 433, 442. ♦ Povara sacului = sfoară groasă care ține întinse marginile sacului de la sacoviște și care leagă colțurile acesteia de virfurile crucii. Id. ib. 382. ♦ (Regional; în forma povoară) Bucată de ață

ori frînghie (Pecinișca—Băile Herculane). L. COSTIN, CR. BĂN. II, 158.

— Pl.: poveri și (învechit și regional) povări. — Și: (învechit și regional) povoară, poboară, (învechit) poghoară, (regional) poveară, pogoară (TEAHA, C. N, 255) s. f.

— Cf. v. sl. подорожа „targă”.

POVARNAGEBIE¹ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Ocupația povarnagiului. Cf. UDRESCU, GL.

— Povarnagiu + suf. -arie.

POVARNAGERIE² s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Povarnă¹. Te duci cu-astea la povarnagerie de vale. UDRESCU, GL.

— Pl.: povarnagerii.

— Povarnă¹ + suf. -agerie.

POVARNAGIU s. m. (Munt.) Persoană care lucrează la o povarnă¹; proprietar al unei poverne²; (învechit) povîrnar, (regional) velnicer, balgier. V. țuică, racșier. I carte... pentru povarnagii ce fac rachiul (a. 1813). CAT. MAN. I, 593. Să astupi gura povarnagiului, cu teate că dînsul au grăit multe nimicuri împotriva mea (a. 1816). IORGA, S. D. XII, 172, cf. 171. Să se dea porunci strașnice către comisari ca, chemînd pă toți acei povarnagii, să le arate porunca (a. 1831). DOC. EC. 491. Judecătoria județului Dîmboviței... a pus secfestru pe avutul nemșcător dintr-acest județ al lui Vasile povarnagiul. CR (1833), 180²/5, cf. GHICA, S. 59, DDRF, BĂRĂNȚANU, TDRG. În Muntenia... cel ce îngrijește o povarnă se numește povarnagiu. PAMFILE, I. C. 235, cf. 227, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H IX 425.

— Pl.: povarnagii.

— Povarnă¹ + suf. -agiu.

POVARNAGIOAICĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Soție de povarnagiu; (regional) balgiercasă. A veni povarnagioaica cu demincare. UDRESCU, GL. S-au luat la ceartă povarnagioaicele. Id. ib.

— Pl.: povarnagioaice.

— Povarnagiu + suf. -oaică.

POVARNĂ¹ s. f. (Munt. și prin Mold.) Instalație pentru fabricarea spiritului, a rachiului, a țuicii; p. r e s t r. cazan în care se fabrică spirit, rachiul, țuică; p. e x t. clădire în care se află această instalație; (regional) velniță, povarnărie, povarnagerie², prefăcanie, balgierie, căzănărie. O povarne cu vase (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 210/16. La judecătoria județului Mușcel se vînd cu meaz niște case... cu o povarnă și cu o vie. CR (1833), 128²/32. Listă arătătoare de cîte poverne i alte clădiri pentru scoaterea de spirit i rachiul s-au găsit (a. 1842). DOC. EC. 770, cf. 771. Pe la dealuri și poverne, vin, rachiuri cumpărînd, Prețul la fieștecare mai încărcat îl spunea. PANN, P. V. II, 76/16, cf. POLIZU. Povarna are 3 căldări, în care se lucrează 184 kile de perje. I. IONESCU, P. 350, cf. 298, СИНАС, II, 283, LM. Detese zi după zi cu dregerea vaselor povernei. MACEDONSKI, O. III, 140, cf. DDRF, BĂRĂNȚANU. În apropierea toamnei, fumegau pe giră povernile. SĂM. IV, 547, cf. ALEXI, W., TDRG. Aceste încercări s-au făcut în obișnuitele velnițe sau povarne cari pregătesc rachiul și țuică. PAMFILE, I. C. 190. Între anii 1830—1867, au fost în această comună vreo 5 căldări (poverne) de ale sătenilor, pentru fabricat rachiul. Id. ib. 226. Edificiul în care gospodarul își așază căldarea sau cazanul său se numește velniță, povarnă, podvarnă. Id. ib. 227, cf. ȘĂINEANU, D. U. Cică-n munte, la povarnă, Plopții și răsurile Spun că vine-un vînt de iarnă. TOPÎRCEANU, O. A. I, 33, cf. Id. B. 26. Dacă se strică știuleții în grămezi, îi ia ciocotul... pentru povarnă. SADOVEANU, O. XVII, 195. Mă înlocuim de la povarnă spre casă. ULIERU, C. 3, cf. 65, IORDAN, L. M. 195, ALR SN I h 247. ♦ (Învechit, în Munt.; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de” care

arată felul) Fabrică. *Făcu... povarnă de olovină* (sfârșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 266. 8 *povarne de săpun* (a. 1832). DOC. EC. 501. 2 *poverne de ulei*. ib. 1 *povarnă de bereție*. ib.

— Pl.: *poverne* și *povarne*, *pcverni*, *pcvărni* (POLIZU). — Și: *podvărna* s. f.

— Din bg. *поварня*.

POVARNĂ² s. f. (Regional) 1. Acoperiș înclinat al colibei de la stână (Săpînța—Sighetu Marmăției). CHEST. v/72 supl.

2. (În forma *poharnie*) Casă dărăpănată; casă mare, urît clădită. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Și: *pohărnie* s. f.

— Postverbal de la *pcvărni*.

POVARNIC, -Ă adj. (Învechit și regional) 1. Care are greutate mare, care cîntărește mult; greu. Cf. KLEIN, D. 403, VALIAN, V. *Ursu-i povarnic*. GR. S. VI, 242. ♦ Fig. (În dicționarele din trecut) Care este o povară (2) pentru cineva. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, LB, GHEȚIE, R. M.

2. Care are, care duce o povară (1); încărcat cu o povară, de povară. Cf. LB, BĂRCIANU, ALEXI, W., TRG. *Cai povarnici*. SCRIBAN, D. *Trec și se petrec Stoluri de voinici Pe cai pcvirnici*. TEODORESCU, P. P. 92.

— Pl.: *povarnici*, *-ce*. — Și: (regional) *povirnic*, *-ă* (accentuat și *povirnic*) adj.

— Povară + suf. *-nic*.

POVASNÎȚĂ s. f. v. *povăznîță*.

POVĂSTĂ s. f. v. *poveste*.

POVĂȚĂ s. f. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Adăpost rudimentar (pe lângă o stîină). Pentru piei au ieșit până acum de la lucru 3 000, dar vremea este împotriva de nu să poale usca, că sînt 15 zile de când tot plou la poveți (a. 1787). FURNICĂ, D. C. 170, cf. T. PAPAĞAGI, C. L.

— Pl.: *poveți*.

— Etimologia necunoscută.

POVĂȚĂ s. f. 1. (Învechit) Conducător (care îndrumă, sfătuiește); îndrumător, călăuzitor; sfătuitor, povățuitor (1). Și nu faci pacoste numai fie unuia, ce și fratelui tău ești povăț cătră păcat (a. 1644). GCR I, 113/23. Mă du... spre-adevăr... că tu, Doamne, mi-ești povăț. DOSOFTEI, PS. 21/8, cf. 31/20. Căzaccii, carii era în Litva, avîndu povăț pre un Berila; au intrat de au prădat în Țara Moscului. N. COSTIN, L. 482, cf. 502, 614, AMIRAS, LET. III, 113/3. Cum de și-ai uitat de nalta virtute Spre care de mic eu-și fui povăț? BUDAI-DELEANU, Ț. 139, cf. 94. Și povăț Pavandului el au fost. DIONISIE, C. 195, cf. LB. ♦ Fig. Scriptura iaste povățea celor rătăciți. VARLAAM, C. 287. Păcatul i-au fost povățea. BĂRAC, T. 4/5. ♦ L o c. a d j. De povăț = care servește drept îndrumător, povățuitor. Și i-ai trimis un inger de povăț. ARGHEZI, V. 55. ♦ S p e c. Călăuză, ghid. Și de Thiva să întoarsă cu povăț și să pogori la Memphis. HERODOT (1645), 157. Thesalii să măriară și fură povățea oștei lui Xerxis pre acolo. id. ib. 437. Iliș Vodă... avînd povățea pre un turc... au mers la Braflav. URECHE, LET. I, 173/35, cf. 162/15. Alexandru Costin, fiind povăț dată den Iași acelor nemți, au șezut un an încheiet în obezi și în temniță în Făgărași. M. COSTIN, LET. I, 307/37. Ei răspund: „... Noi ț-om fi pân'la dînsul povăț!” BUDAI-DELEANU, Ț. 209, cf. 323, LB. Nici lîngă cuibul șoimului porumbul puii să-și scoată, nici orbul celui cu ochi să se facă povăț. CANTEMIR, IST. 66. ♦ Fig. Derept aceiaia legea povăț ne-au fost spre H[risto]s. N. TEST. (1648), 253^v/13. Și dzua le-au pus nuor povăț Prin pustie de-au mărș fără greață. DOSOFTEI, PS. 257/17. Istoricilor urmă, crezînd și nădăjduindu-ne drept și a drumului știutoare povăț a fi. CANTEMIR, HR. 171.

2. Ceea ce oferă cineva (verbal ori în scris) altcuiva sau ceea ce primește ori cere cineva (verbal ori în scris) de la altcineva în legătură cu luarea unei hotărîri (într-o situație dificilă), în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc.; îndrumare; sfat; indemn; (învechit) povățuire (1), povățuială, povățuitoră. Cf. CANTEMIR, I. I. II, 326. Mergînd... cu tăcere și cu povăț de iscoade... au lovit oarda turcilor. DIONISIE, C. 218. Destăinuiește-te către dînsul... și cere povăț la toate mișcările tale. MARCOVICI, C. 43/13. Le cer povăț pentru in și pentru cînipă. VOINESCU II, M. 47/18. Poate să dea asemenea părănșilor de famillii poveșele de care ei au de adesea trebuință. BREZOIANU, I. 109/6, cf. I. VĂCĂRESCU, P. 112/20. O asemenea povăț ascultînd ea... A vorbit...: O, cît de întunecată și rătăcită am fost! PANN, P. V. I, 143/9, cf. POLIZU. A lor umbră aievea-mi vine, îmi dă povăț ce se cuvine. BOLLIAC, O. 157. P-atunci sultanul asculta de poveșele generalului Sebastiani. GHICA, S. 17. Ieși-nainte să-i dea povăț. ALEXANDRESCU, O. I, 208, cf. 226. Salulă pe mentorul său și plecă înainte, mulțumit de poveșele lui. FILIMON, O. I, 130. Al dacilor nou reg, condus de-a mea povăț, Ceu-a de la Cezar ca să te erte-n viașă. ALECSANDRI, T. II, 394, cf. BOLINTINEANU, O. 58. Să urmezi părănșeștile lui poveșe. ODOBESCU, S. III, 11, cf. I, 239. Ș-apoi, doar nu vin eu acum întiași dată la Iași, să-mi deie povăț unul ca dînsul, ce rînduială trebuie să păzesc. CREANGĂ, A. 127. Doamna mulțumește de binevoitoarea povăț și asigură că s-a îngrijit bine. CARAGIALE, O. I, 81, cf. II, 143. Numai poveșele ce și-am dat să nu le uiți niciodată. ISPIRESCU, L. 16, cf. 19. Încep nesfîrșitele poveșe că omul trebuie să fie mai altfel. DELAVRANCEA, T. 89. Zadarnic și-ar mai bale-n minte Evlavioasele povești. VLAHUȚĂ, O. A. I, 30, cf. II, 215. Eu pe drum te voi petrece Cu povești și cu poveșe. COȘBUC, P. I, 164, cf. BĂRCIANU. Mi-e dor de răzbunare și Vreau sprijin, nu povăț. DAVILA, V. V. 108, cf. ALEXI, W. Cu povăț ta-nțeleaptă... Stăpîne, vâzul meu îndreaptă. GOGA, P. 6. Spune-mi mie ce te doare Și de ce ești trist la față? Poate eu voi fi în stare Să-ți ajut cu vreo povăț. IOSIF, P. 71. Zaharia a ascultat poveșele ei înțelepte. REBREANU, I. 437, cf. 110. Începe, astfel, prin analizarea conștințului noțional, pentru a sfîrși prin finalitatea poveșii. LOVINESCU, S. I, 296. Ia mai bine o povăț: altă dată nu mai spune, cite vezi, cite nu vezi. EFTIMIU, I. 83. Ascultă o povăț: nu mai sta aici. GALACTION, A. 243, cf. id. O. 173. Un soldat de la o trăsură dădu poveșe șoferului. SADOVEANU, O. VI, 472, cf. II, 247. Vom asculta povățea dumată. CAMIL PETRESCU, O. II, 159. Primi cu totul nepăsător această povăț care avea un sfîrșit cu tîlc. C. PETRESCU, A. R. 30. În susleț îmi ard Cîntările mamei, poveșele tatei. s. iulie 1960, 47. Iezișorii... au urmat povățea mamei. SBIERA, P. 202. Cumătrîia... ne dă poveșe bune. MARIAN, SA. 67. Lăsară pasărea... și-i mulțămîră de povăț. RETEGANUL, P. V, 67, cf. GRAIUL, I, 275. N-a ascultat de povățul unuia. I. CR. VI, 126. Povățea să dă mai mult cu pîlda tă, decît cu graiul tău. ZANNE, P. VIII, 452. Povățea nebulului ca sarcina la drum. id. ib. IX, 120. Leneșul... Altora le dă povăț, Dar pe sine nu se-mvăț. PANN, P. V. I, 107/13. ♦ Fig. Toată știința din povăț simșirilor se află. CANTEMIR, IST. 34. Bată-te pustia, minte... Că n-ai fost la tinerețe Să-mi dai sfaturi și poveșe. TEODORESCU, P. P. 278. ♦ L o c. a d j. De povăț = care servește cuiva ca îndrumare, ca sfat, ca indemn. Cele ce s-au zis... vă pot fi voauo de povăț. PETROVICI, P. 135/9. ♦ E x p r. (Regional) A pune (pe cineva) la povăț = a indemnă (pe cineva) la rău. Dușmanu, bate-l-ași! Nici în casă nu-l-iași: Că umblă din casă-n casă, ... Și cu ochii pe nevastă... Să ț-o puie la povăț, Bărbățelul să-și urască. CIAUȘANU, V. 60. (Regional) A avea povăț bună = a fi cumpătat, chibzuit. Cf. ALR I 1 569/510. ♦ (Rare) Exemplu, model (urmat de cineva). Dacă d-sa spune lucruri așa de nelogice, ... vina e, nu altă a d-sale, cît a estetice trans.

cedentale, care i-a slujit drept povață. GHEREA, ST. CR. II, 54.

3. (Învechit) Conducere; comandă; orientare; direcție. *Din pravili ceale ce sînt mai trebuincioase spre povața judecăților... am ales* (a. 1780). GCR II, 124/29, cf. LB. *Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, sub povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul XVI-lea.* BĂLCESCU, M. V. 25, cf. POLIZU. *Expediție organizată sub povața lui Anton Sekeli.* ALECSANDRI, ap. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ♦ *Lege, normă cu caracter obligatoriu. Pe lângă acestea și atele oareșcare povăți de înșine alecătind domnia mea, din jăbile și pricinii ce... să aduc la auzul nostru* (a. 1780). GCR II, 124/32. *Face trebuință a avea o povață mai pe larg.* ap. ODOBESCU, S. I, 273.

4. S p e c. (Învechit, rar) Conducere, dirijare a unui vehicul. *Nici cum nu le este frică, că să pun la cîrmă buni, și la povața corăbii* (a. 1800). GCR II, 181/37. ♦ P. e x t. (În forma *povoaiță*) Persoană care conduce un vehicul. *Deaca să înecă cîrmaciul, și să stînge lumina și piare povoața, ce nedeajde va mai hi... celora ce sînt în corabie?* VARLAAM, C. 162.

— Pl.: *poveșe* și (rar) *poveși*, (învechit) *povașe, povăși*. — Și: (învechit) *povlăță, povoaiță* s. f., (regional) *povăț* s. n.

— Din pol. *powoeca*.

POVAZĂ s. f. v. *pavază*.

POVAZNIȚĂ s. f. v. *povăzniță*.

POVĂIALĂ s. f. v. *pohotală*.

POVĂLII vb. IV. T r a n z. (Regional) 1. A preface (II), a transforma (Caransebeș). VICIU, GL. *Păru-i răteza, Jos de mi-și pica; Tatăl nu-l lăsa, Și mi-l povălea* Rosta grului. id. ib.

2. (Complementul indică aluatul de pline; în forma *povălui*) A da formă (rotunjită) pentru copt (Iapa—Sighetu Marmăției). DR. VII, 85, cf. ALR I 775/354, 1 847/354.

— Prez. ind.: *povălesc*. — Și: *povălui* vb. IV. DR. VII, 85, ALR I 775/354, 1 847/354.

— Din scr. *povalliti*.

POVĂLUI vb. IV v. *povăli*.

POVĂRNĂRIE s. f. (Prin sud-estul Transilv.) Povărnă. *Industria brașoveană... mai număra... 3 fabrici de hîrtie... povărnăriile și fabricile de oșet ale mai multor comercianți.* GOLOGAN, C. R. 54.

— Pl.: *povărnării*. — Și: *povărnărie* s. f. GOLOGAN, C. R. 28.

— *Povărnă* + suf. *-ărie*.

POVĂRÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit) Împovărit; copleșitor. *Iacătă-vă a lui mai toate hele Ostăneli și greutăți povăroase.* BUDAI-DELEANU, T. 393. *Vai! iată a mea soartă, și cîț de povăroasă!* HELIADE, O. I, 155. *Ah! durere povăroasă, adînc al morții lăcaș!* id. ib. 419. *Lipsa mijloacelor de a să transporta cu înșinare și fără cheltuieli povăroase produsele țării* (a. 1843). DOC. EC. 802. *Mista învătătorului primar mi se pare cea mai povăroasă.* BRĂZOIANU, I. 95/5, cf. POLIZU.

— Pl.: *povăroși, -oase*.

— *Povără* + suf. *-os*.

POVĂRŪȘC s. n. v. *povârșuc*.

POVĂȘTI vb. IV v. *povăști*.

POVĂȚ s. n. v. *povăț*.

POVĂȚĂ vb. I v. *povăț*.

POVĂȚĂR s. m. (Învechit, rar) Conducător; îndrumător, călăuzitor; ghid, călăuză. [Uriașul] *să pricea cu povățariul meu.* DOSOFTEI, ap. TDRG.

— Pl.: *povățari*.

— *Povăț* + suf. *-ar*.

POVĂȚĂȚ, -Ă adj. (Învechit, rar) Care s-a lămurit, s-a edificat. *Dintr-acestea povățat să suia cătră d[un]m[ne]dzăiasca nălștine.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 178^r/22.

— Pl.: *povățăți, -te*.

— V. *povăț*.

POVĂȚĂȚOR s. m. (Învechit) Călăuză, ghid. *Povățitori orbi sînt orbilor.* N. TEST. (1648), 20^r/20. *La acel drum... ne trebuie povățitori.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 96^r/13.

— Pl.: *povățitori*. — Și: *povățitor* s. m.

— *Povăț* + suf. *-ător*.

POVĂȚI vb. IV. T r a n z. (Învechit) 1. A povățui (1). *Doamne... povădză-mă pre cărare dreaptă.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 248/9. *Cu sveatul tău deresu-me-ai* (povățatu-m-ai D). PSALT. 145. (A b s o l.) *Den găul maicii mele am povățit* (a m călăuzit-o B 1938). BIBLIA (1688), 376^r/30. ♦ F i g. *Pre toți li învăț și-i povățeaște această... cărluție* (a. 1685). BV I, 276. ♦ A governa, a cîrmi, a conduce. *Împăratul... au făcut pre el a fi mai mare și a povății împărăția.* BIBLIA (1688), 359^r/20.

2. A conduce, a călăuzi pe un drum, într-un loc. la cineva. *Meară la muntele Olîmbului... și i-au arătat aceia ce-l povăț*. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 23^r/23. *Povățeaște norodul acesta la locul care fe-am zis.* BIBLIA (1688), 73^r/54.

— Prez. ind.: *povățesc*. — Și: *povăț* vb. I, *povăț* (GCR I, 111/4) vb. IV.

— V. *povăț*.

POVĂȚUI vb. IV. T r a n z. 1. A da un sfat, o îndrumare, o povață (2) în legătură cu luarea unei hotărîri (într-o situație dificilă), în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc.; a călăuzi, a îndruma; a sfătui; a îndemna; (învechit) a povății (1). *Athinei nu-i lăsa pre toni să să rădice din loc, nici lăsa pentru cea ce sînt din neamul lor să-i povățuiască alții cu sfatul.* HERODOT (1645), 506. *L-au făcut... mai mare între toți apostolii, să-i povățuiască* (a. 1699). GCR I, 329/12. *S-au făcut a-l povății și i-au tăiat capul.* ANON. CANTAC., CM I, 134. *Trimetea oameni și scrisori la Barbul sârdariu, învățîndu-l și povățîndu-l în ce chip să umble.* R. POPESCU, CM I, 504, cf. 379. *El taste carele să poartă într-însul și-l povățuiască pre dînsul* (a. 1775). GCR II, 107/33. *Voi... nu sînteți vrednici a povății pre prunci.* PETROVICI, P. 51/6. *Învățătorii mei... mă povățuiau cum să cîștig bogății.* MARCOVICI, C. 18/20. *Europeit... să îndeletnicesc a-i îtblînzi... povățînd-o cătră dreaptă cunoștință.* DRĂGHICI, R. 39/32. *Iubite Ghica, astăzi a venit doctorul la mine și m-a povățuit să nu mai stau aci, unde nu-mi pîrște aerul.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 610. *Domnul Dumnezeu să te povățuiască.* NEGRUZZI, S. I, 162. *După ce povății pîrștește pe slujnicar, îi dete libertatea.* FILIMON, O. I, 398. *Femeile au cite un drăcușor care le povățuieste.* ALECSANDRI, T. 298. *Harap Alb se aruncă... în groapă, după cum îl povățuieste Sfînta Dumînică.* CREANGĂ, O. 100. *Una o povățuieste pe doamna să se păzească pe drum de răceală.* CARAGIALE, O. I, 81. *Pe drum calul... o povății ce să facă.* ISPIRESCU, L. 16. *Eu te povățuiesc prietenește să-ți cauți de treabă.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 186. *Nu e zi să nu-i povățuiască, așa, care cum pe unde-i întîlnește.* GÎRLEANU, N. 130. *Bătrînii se grăbiră să-l povățuiască la fel.* REBREANU, R. I, 102. *M-a povățuit... și mi-a dat un răvaș peceluit către un negustor.* GALACȚION, O. 77. *A avut cine să mă povățuiască, să mă învețe?* SADOVEANU, O. II, 503. *Eu vă povățuiesc... să*

mergeți la Islaz. CAMIL PETRESCU, o. II, 158. Te povățuiesc să fii calm. STANCU, R. A. IV, 103. Alți ingineri ne-au povățuit... să însămînțăm benzi inerbate. SCÎNTEIA, 1961, nr. 5 332. N-a vrut nici în ruptul capului să-și facă două odăi de zid, după cum l-a povățuit celălalt. v. ROM. octombrie 1963, 27. Milostivul D-zeu să vă povățuiască cu sfatul. POP., ap. GCR II, 316. Dracii... povățuiesc pă oameni la rele. ȘEZ. III, 77. (R e f l. p a s.) Sufletul pruncilor întărindu-se... trebuie să se povățuiască. PETROVICI, P. 165/2. (R e f l. recipr.) Povățuindu-să înțelepții au alcătuit pravile. PRAVILA (1814), x/18. Cu un mijloc oarecare din ochi se povățuiau. PANN, E. I, 116/9. ◇ F i g. Trupul omenesc un cap are Care poartă și povățuiește Toate celelalte mădule. BUDAI-DELEANU, Ț. 340. Virtuțea... la tinerețe ne povățuiește cum să ne ferim de ghimpii desfrînării. MARCOVICI, C. 4/25. Aceste cintece... îl povățuiau cătră cunoștința sfintei pronii. DRĂGHICI, R. 48/2. A ta față... C-o călătura bîndă de amor povățuită... A zmbit. CONACHI, P. 100. Aceste idei și simțiminte povățuiau toate revoluțiile. BĂLCESCU, M. V. 397. (A b s o l.) Nenorocirea unui număr grozav de ființe... povățuiește pe tot minutul a nu-ți pierde vremea în zădărnici. MARCOVICI, C. 51/7. Singur instinctul sau mintea povățuiește. CONACHI, P. 292. (R e f l.) [Cîinele] numai de o poftă lacomă să povățuie. DRĂGHICI, R. 147/20. Tot cursul vieții voastre vă veți povățui de buna cugetare. id. ib. 157/10. ◇ R e f l. p a s. (Cumulează și ideea de condiționare) Sămănătura se povățuiește de timp, cu toate aceste cu cît cineva va sămăna mai timpuriu, cu atîta pînta va crește mai bine. I. IONESCU, C. 17/12. ◆ (Învechit) A governa, a cărmui, a conduce. Se rugă lui D[u]mnezeu... ca să poată povățui norodul cu dreptate. CALENDARIU (1814), 124/13. Împărății alcătule de robi, și povățuie de niște tirani. BELDIMAN, N. P. II, 63/24. ◇ I n t r a n z. Ieși tu și tot norodul îdu căruia tu povățuiești. BIBLIA (1688), 47/13. ◆ (Învechit, rar) A învăța, a iniția. Din cînd în cînd însă un pustnic vine pe la ele de le povățuiește cele sfinte. ISPIRESCU, L. 29.

2. (Învechit) A conduce, a călăuzi pe un drum, într-un loc, la cineva. Militanii, pre cîți perși mergea acolo, îi povățuia pre căi de iarăși cădea. HERODOT (1645), 506. Atuncea, cunoscîndu-l straja, își ceru terțaciune și-l povățui la împăratul. MAIOR, P. 45/8. Pompili... însuși au povățuit-o la locul acesta. BELDIMAN, N. P. I, 14/12. Mă povățuiri înlăuntru palatului lor. GORJAN, H. I, 138/14. Oștile române întîmpinără pe turcii ce povățuiau acel convoi. BĂLCESCU, M. V. 86. Mergi de povățuiește pe oamenii noștri la locul destinat. F (1870), 195. Dumnezeu... m-a povățuit de-am nimerit la casa d-tale. CREANGĂ, P. 288. Eu voi să merg la împăratul cel mare... și-mi trebuie pe cineva care să mă povățuiască. ISPIRESCU, L. 16. Orb pe orb povățuind cad amîndoi în groapă. PANN, P. V. II, 4/12, cf. ZANNE, P. II, 655, 656. (R e f l.) După stele să povățuiește neștine într-această lume? TÎMPEANUL, G. 62/8. ◇ F i g. Fazole luminei îi povățui a afla patrarile ei. SĂULESCU, HR. I, XII/20. În întunerecul nopței de sunet povățuită, Leoaica mină, gonește pe ciuta cea îngrozită. CONACHI, P. 269. (R e f l. p a s.) Aceste sint temeul a toată învățătura... prin carea se povățuiau mintea pre calea sa. PETROVICI, P. 136/18. (R e f l.) Se povățui cătră cercetarea adivărului, a dreptului. SĂULESCU, HR. I, 37/16. ◆ (Învechit, rar) A sprijini, a susține (în mers). Șchiopăta dintr-un picior, de cătră Haricliia uneori fiind povățuit de mîna. AETHIOPIA, 9°/8. ◆ I n t r a n z. (Învechit, rar) A indica, a îndruma, a arăta. Gheografia... povățuiește pe unde urmează de a călători cineva dintr-un loc într-altul. DRĂGHICI, R. 7/24.

3. (Învechit; complementul indică unități militare) A comanda, a conduce. Oastea cea ușoară a moldovenilor o povățuia Bernovski. ȘINCAI, ap. DDRF. Corcodel pe dinși avea poruncă Să povățuiască în rînduială. BUDAI-DELEANU, Ț. 97. Atanase... tabia povățuie. BELDIMAN, ap. GCR II, 245/2, cf. CLEMENS. Infanteria cea povățuită de cătră prințul Garceacof... ucidea pe

loși cii ci nu s-au puiut mîntui la întîia lovire. AR (1829), 34°/16. Sigismund... trebuia... să întîmpine oștirea turcească ce însuși sultanul povățuia în Ungaria. BĂLCESCU, M. V. 234, cf. 107, DDRF. ◇ I n t r a n z. Dorirea ce avea a povățui în oaste îl face ca să uite a chema întru ajutoriu. BELDIMAN, N. P. I, 101/21.

4. (Învechit; complementul indică vehicule, mecanisme) A conduce, a dirija, a manevra. O corabie de o formă streină și povățuită de niște oameni cu o figură nemaivăzută. IST. AM. 42°/1. Înțeleptul Brut povățuia căruța prințipeasei. BELDIMAN, N. P. I, 83/2. Într-o zi a anului fac ca la o sârbătoare pompe și firmoții împăratului, cînd singur povățuiește coarnele plugului spre îndemnul supușilor săi. MUMULEANU, C. 8/11.

5. (Învechit) A impune, a ordona; a hotărî, a da dispoziție. Puindu-i condeiul în degete, i-a povățuit scrierea hatîșerifului de moartea tălîne-său. VĂCĂRESCUL, IST. 265. Își arată cruzimea sa asupra creștinilor, povățuind călcarea capitulației și jupuirea de viu a viteazului... Bragadini. BĂLCESCU, M. V. 104. Unii din capetele armatei, între cari și Piccolomini, povățui atunci a drege castelul Sin-Giorgiu. id. ib. 182.

— Prez. ind.: povățuiesc și (învechit și regional) povățui. — Și: (învechit) poveșui vb. IV. GCR II, 90/11.

— Povăț + suf. -ui.

POVĂȚUIALĂ s. f. (Învechit) Povăț (2). Ea intră-n herghelie... Zicînd lui Dan ce-n treacă țîi dă povățuiele: „Moș Dane! tu cu-a tale și eu cu ale mele!” ALECSANDRI, POEZII, 287.

— Pronunțat: -fu-ia-. — Pl.: povățuiei.

— Povățui + suf. -eală.

POVĂȚUIRE s. f. (Învechit) 1. Faptul de a povățui (1); p. ext. povăț (2). Să nu greșim niceodată în laude, în sfături, în răspunsuri, în povățuiri, nici mai mult nici mai puțin decît să cuvina a cuvînta. MOLNAR, RET. 10/14, cf. 13/6. Aceasta era îngerul Domnului trimis pentru povățuire și îndreptare (a. 1808). GCR II, 199/3. Vă dau voaou aicea, învățătorilor, numai o povățuire. PETROVICI, P. 215/5. O fișancă bătrînă... era trimisă de socră-său pentru buna povățuirea ei (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 17. Povățuirea logofătului Belu spre răuțăși. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 61. Iar Elena, supl povățuirea mumei sale, creștea în frumusețe și în haruri. AR (1830), 15°/49. Puteai a-i da bune povățuiri și sfaturi. DRĂGHICI, R. 44/21. Eu rămăsei aci, așteptînd mila cerului și povățuirea sa. GORJAN, H. IV, 120/17. Cășlaru mi-au dat povățuire ca să zbat țărițele. I. IONESCU, C. 228/22. Slăbuță nădejde și teftina povățuire. PR. DRAM. 128, cf. CONACHI, P. 296. Sub povățuirea unui părinte învățat, deosebitele fări pe unde trecea era ca o carte deschisă dinaintea ochilor săi. NEGRUZZI, S. II, 142, cf. POLIUZ. Prietene, mai fii minte acele povățuiri Care-mi dai la ale mele Trecute nemulțumiri? ALEXANDRESCU, O. I, 185, cf. 182, LM. Sint... furișate... o mulțime de noțiuni istorice, de povățuiri înțelepte și de fapte interesante. ODOBESCU, S. III, 11. El era și trebuia să rămînă sub scutul și povățuirea mea. SLAVICI, N. I, 165, cf. 19, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. ◇ F i g. Sfatul și povățuirea ce le-a dat mustrea cugetului. PRAVILA (1814), x/21. Să lasă fără socotință în vota povățuirilor inimii sale. MARCOVICI, D. 7/27. Supl povățuirea minții sale, el au hotărî a călători prin cele mai politice staturi a Europii. ASACHI, I. 244/1. O numește testamentul lăsat de către strămoși strănepoșilor, ca să le slujească de tălmăcire vremii de față și de povățuire vremii viitoare. KOGĂLNICEANU, S. A. 49. ◆ S p e c. Lucrare literară care conține sfaturi, îndemnuri, povește (2). Pilde, povățuiri... și povești... dă... Iordache Golescul (a. 1830). GCR II, 255/4.

2. Comandă; conducere. Cf. p o v ă ț u i (3). Petre-cînd atle mări supl povățuire lui Ahileu, pentru ca să dezrădăcinăm cetate Troadei (a. 1750—1780). GCR II, 82/25. Ungurii, sub povățuirea lui Huniadi, s-au dus în Vlahia. ȘINCAI, ap. DDRF. I se dă oaste împărătească

5 sau 6 mie supt a lui povățuire. DIONISIE, c. 189, cf. 234. Pe ceialtați îi trimite înaintea samnenilor supt povățuirea aceluia mai bun ghenăral. BELDIMAN, N. P. I, 90/9.

3. (Fiz.) Ductilitate. Povățuire de la materie... [este] ușurința care are materia de a putea să fie întinsă în lungime și lărgime. AMFILOHIE, G. F. 45²/3.

— Pl.: povățuiri.

— V. povățui.

POVĂȚUIȚOR, -OĂRE subst. 1. S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care povățuiește (1); îndrumător, călăuzitor; sfătuitor; sftenic; (învechit) povață (1). Tu ești povățuitor la casa împăratului și bine ai socotit de toate. HERODOT (1645), 285, cf. GCR I, 274/24, CANTEMIR, I. I. II, 326. Mai înainte de judecata aceea, nu mă uita pre mine robul tău, povățuitorul meu. ANTIM, ap. GCR II, 17/22. Pre tine, povățuitorul tuturor rădăciților... cinstim. MINEIUL (1776), 129¹/36, cf. BELDIMAN, E. 1/16. Fii de acum înainte singurul meu povățuitor pentru rămășița zilelor mele. MARCOVICI, D. 2/4, cf. id. c. 9/21. N-avem nicidecum pretenția a fi priviți ca niște... povățuitori. NEGRUZZI, S. I, 337. Cugela... la ce are să ajungă el fără tată și fără povățuitor. ISPIRESCU, U. 21, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Deoarece însă rolurile de povățuitor îl măguleau, se sili să găsească un sfat bun. REBREANU, I. 110, cf. ȘĂINEANU, D. U. ♦ Fig. Cine aleargă neînfrânt și are povățuitorul nădeajdea, întâmpină ceasul cel după urmă al vieții sale și cade. ANTIM, ap. GCR II, 6/1. (Adjectival) Rîndul aceștii Cărări mici povățuitoare pre fapte bune ea învață (a. 1685). BV I, 276. În om două sînt stăpîne puteri împărățitoare: Una ca să zădărească, alta povățuitoare. CONACHI, P. 276.

2. S. m. (Învechit) Călăuză, ghid (pe un drum, într-un loc, la cineva). Cf. povățui (2). Iaste trebuincios povățuitorul la un călătoriu ce va să treacă prin locuri pustii. PRAV. COND. (1780), 42. Iubitule muritoriu, La capiște vrînd a merge, fii-ne povățuitoriu. BELDIMAN, O. 31/7, cf. LB. Eu aseamăn a mea stare cu a unui călător Care neștiindu-și calea, fără povățuitor, Se oprește. ALEXANDRESCU, O. I, 177, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DN.

3. S. m. (Învechit) Conducător; căpetenie, șef; comandant. Cf. povățui (3). Pre acesta la puteare d[omi]nească l-ai rădăcat... norodului povățuitoriu fiind. BIBLIA (1688), [prefață] 7/41, cf. 129²/53. Pe urmă, neputînd încăpea... într-acei cîmpii, s-au împărățiat cineși cu povățuitorii săi în alte părți de lume. N. COSTIN, LET. I, 57/17. [Jefuitorii] era supt 3 povățuitori (a. 1782). GCR II, 127/23. Domnii generali... era într-aceia vreme povățuitori fîntului Bucovinei (a. 1793). URICARIUL, VI, 165. 'Iulian... fu făcut mai mare povățuitoriu în locul lui Corneliu Fuscă. ȘINCAI, HR. I, 2/13, cf. 2/7. Din lăuntru chîvernisea împărăția nește intriganți eunuci cu neplînită lăcomie; din afară o apăra cei mai lepădați povățuitori de oști. BUDAJ-DELEANU, LEX. Am poruncit la toți credincioșii și povățuitorii și la toate căpeteniile a tuturor oștilor... să se scoale. DIONISIE, c. 172. S-au adunat povățuitorii meșterilor cei mari. id. ib. 227. Povățuitorul lor, înfri-coșatul Atila, au supus toate țările de la rîul Volga pînă la apele Rin. ASACHI, I. II/9. ♦ Povățuitoriu de lunuri = artilerist. N. COSTIN, ap. PUȘCARIU, L. R. I, 374.

— Pronunțat: -fu-i-. — Pl.: povățuitori, -oare.

— Povățui + suf. -tor.

POVĂȚUIȚURĂ s. f. (Învechit) Povață (2). Nici o povățuitoră, nici un ajutoriu, nici... o luminare avem de la pămînteanii noștri. C. CANTACUZINO, CM I, 7.

— Pronunțat: -fu-i-. — Pl.: povățuitori.

— Povățui + suf. -tură.

POVĂZ subst. v. podvadă.

POVĂZNIȚĂ s. f. (Ban. și prin Olt.; mai ales la pl.) Fiecare dintre prăjiniile, lemnele sau crengile legate cîte două cruciș, care se așază de o parte și de alta a unui acoperiș de paie, a unei clăi de fin etc. pentru a le face să reziste împotriva vîntului, furtunii etc. V. martac (1 e), panză, păhuite¹ (3), păușă, păuză (1), păianjen (3), poz măt. Cf. VÎRCOL, M., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158, CHEST. II 258/12, ALRM SN I h 94/2. După ce facem clăie, punim niște povasniță pe ia ca să n-o ie vîntu..., niște crengi tăiate din padure. GL. OLT.

— Pl.: povăznițe. — Și: povasniță, povazniță (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158, CHEST. II 258/12) s. f.

— Etimologia necunoscută.

POVEĂRĂ s. f. v. povară.

POVEĂSTĂ s. f. v. poveste.

POVEĂSTE s. f. v. poveste.

POVEDÍ vb. IV. 1. R e f l. (Învechit și regional) A se pleca (A I I); a-și pierde echilibrul; a merge clătîindu-se, gata să cadă. Impensu plecaiu-me a cădea (mă povediu să c a z u d). PSALT. 248. Băieții... se povidesc pe drum de lene. ARHIVA, II, 326. Sara sînt veseli, chefuliși și se povidesc în toate părțile. I. CR. III, 221. ♦ (Regional) A nu mai putea, a cădea de oboseală. Cf. SCRIBAN, D.

2. T r a n z. (Regional; despre lacrimi, sînge etc.; complementul indică oamenii) A podidi (1). Cf. BĂRCIANU, DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE, ȘEZ. V, 118. Sîngele mi-i pvidea, Și pe toți mi-i ucidea. POP., ap. CADE.

♦ T r a n z. f a c t. (Învechit) A face să podidească (1) (lacrimile, sîngele etc.). O, moarte... Uită-te de vezi ce lacrimi în lume ai pvedit. CONACHI, P. 53. Vezî acest norod de zîne, mi-au zis prea iubita mea, Trezînd cu o repejune ce lacrimi îmi pvedea. id. ib. 181.

— Prez. ind.: povedesc. — Și: povidí vb. IV.

— Din ucr. поведети, -веду. Cf. p o b e d i.

POVEDÍ vb. IV v. pobedí.

POVEDÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Învîns; asuprit. (Substantivat) Întărești pre cei povediți. DOSOFTEI, MOL. 85.

— Pl.: povediți, -te.

— V. povedi².

POVELEĂNIE s. f. v. povelenie.

POVELÉNIE s. f. 1. (Învechit) Ordin (1), poruncă (1); dispoziție; lege; regulă. Poveleania (d z i s a n, p o r u n c ă d) lu Israel iaste, și giudeful Dzeului lu Iacov. PSALT. 168. Voinicii amu după poveleania lor luară Pavel. CORESI, L. 116/1, cf. id. ps. 223/12. Bucură-te arha[n]ghele Mihalle, că e povelenia sf[î]ntului d[u]h (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 314/16, cf. T. PAPA-MAGI, C. L. Poveleniile date cu titlu de mulțămie... la deosăbite persoane vădesc îndestul nefolosința acestei măsuri (a. 1835). URICARIUL, VIII, 132, cf. TDRG, DHLR II, 523, SCRIBAN, D.

2. (Învechit, rar; în forma povelenie) Permis (1), autorizație. A-și lua povelenie de slobodă trecere. BOLETIN, F. (1833), 174²/7.

— Pl.: poveleni. — Și: poveleănie, povelénie s. f.

— Din slavonul повелѣннє.

POVELÍ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Învechit) A porunci (1), a ordona (2); a dispune; a decide, a hotărî. Se laude numele lu D[u]mnedzeu că acela dzise și fură, ace[la] povelî și se tocmiră. PSALT. HUR. 124¹/24, cf. 27¹/3. El povelî (a p o r u n c i t b 1938) și feceră-se. PSALT. SCH. 477/11. El dzise și fu, el povelî și zidiră-se. CORESI, PS. 80/7, cf. 401/4, DDRF, TDRG, DHLR II, 524, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: povelesc.

— Din slavonul повелѣти.

POVELIRE s. f. 1. (Învechit) Acțiunea de a poveli și rezultatul ei; poruncă (1), ordin (1); dispoziție. *Povelire puse și nu va treace.* PSALT. SCH. 477/11, cf. PSALT. 306, CORESI, ps. 401/6.

2. (Învechit, rar) Imputernicire dată cuiva într-o funcție. *Și, după povelire, fiind pajoră gătită, o pune în mijlocul bisericii cu capul spre apus.* GHEORGACHI, CER. (1762), 303. *După aceasta să săvârșește și ceilalți orînduțala a povelirii, după canoanele sfintei bisericii.* id. ib., cf. 208.

- Pl.: poveliri.

- V. povell.

POVELIȘCĂ s. f. (Regional) Vas în care curge mustul, cînd se storc strugurii (Ineu—Arad). ALR II 6 132/64.

- Pl.: povelști.

- Etimologia necunoscută.

POVELIT s. n. (Învechit, rar) Poruncă (1), ordin (1); dispoziție. *Puse-le în veacii și veacul de veacu povelit poloji-se și nu va treace.* PSALT. HUR. 124^r/25.

- V. povell.

POVERÉL s. m. (Regional) Diminutiv al lui povar (Jina—Sebeș). GR. s. VI, 227. *Plovăeș de boi, Cu mînici poverei.* ib.

- Pl.: poverei.

- Povar + suf. -el.

POVÉRLĂ s. f. v. povidlă.

POVERNĂRIE s. f. v. povărnărie.

POVÉSCĂ s. f. (Rusism învechit, rar) Raport (1). *Ficiorul răposatului, unul Costandin Arbure... se scoală c-o povescă plină de ponos.* ALECSANDRI, T. 1 358, cf. 1 780, DM.

- Din rus. повестька.

POVESTĂR s. m. (Învechit și regional) Povestitor (1). Cf. ANON. CAR. *Și mai fost-au poștiți încă: crai, crătesse și împărași... ș-un păcat de povestă.* CREANGĂ, p. 279, cf. DM, T iunie 1964, 34, DEX.

- Pl.: povestari.

- Poveste + suf. -ar.

POVESTĂȘ s. m. (Învechit și popular) Povestitor (1). *Vecine, curmăi pre povestăș; îmi pare că aiurezi.* NEGRUZZI, s. I, 225, cf. CIHAC, II, 454. *Recunoscu pe moș Toma grădinarul, povestășul de la gura sobei.* GANE, N. II, 178. *Rîdea cu atîta plăcere, cu toate că abia știa ce zicea el, căci nu întîmplarea, ci povestășul îi plăcea ei.* F (1886), 391, cf. BARCIANU, ADAM, R. 192, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX, *Balaurul se apropie tot mai tare de povestăș, să aadă bine povestea.* MERA, L. B. 84, cf. 198. ◇ (Adjectival) *O glumă, o povestire sau o legendă, n-o poți culege decît întîmplîndu-te a fi lîngă sateanul povestăș.* FURTUNĂ, c. 1.

- Pl.: povestăși.

- Poveste + suf. -aș.

POVÉȘTĂ s. f. v. poveste.

POVÉȘTE s. f. 1. Relatare, expunere a unui fapt, a unui eveniment sau a unui șir de fapte sau de evenimente (într-o desfășurare gradată), povestire (1), istorisire, (învechit, rar) povestitură (1); spec. narațiune literară. *Ascultați și poveastea sv[in]ței ev[an]gh[el]ii, cum spune de învierea lui (a. 1600—1650).* GCR I, 137/19. *I-au fost drag a podobi povestile.* MOXA, 354/14. *Îmi voi păzi povestea cuvîntului pre amăruntul.* HERODOT (1645), 5. *Ce au ieșit mai apoi acela sfat, vei cetti povestea mai gios la rîndul său.* M. COSTIN, LET. I, 285/8, cf. 324/19. *Povești videnea la fraji și-i feace de să temură toși, nu atîta de poveaste, cit de vedeaerea... acelor meare.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 15^r/7, cf. 11^r/1, octombrie 74^r/33. *Po-*

veastea a unei adevărate istorii în urechile și gurile a unor băsnuitori căzînd, în... grozave blojituri să preface. CANTEMIR, ap. GCR I, 359/29. *Ce pentru să nu lungim povestea, domnul muntenesc a mers la Poartă... și-a tocmît trebile cu bani.* MUSTE, LET.² III, 93. *Poveaste de folos.* MINEIUL (1776), 93^r/36. *Și fiind firul poveștii, începe de unde curmasă în cîntecul trecut.* BUDAI-DELEANU, T. 130, cf. 136. *Pilde, povăjuiți... cuvinte adevărate și povești adunate dă... Iordache Golescul (a. 1830).* GCR II, 255/4. *Ne place a asculta povești frumoase din vremile trecute.* NEGRUZZI, s. I, 245, cf. 250. *Îmi pare o poveste de amor din alte vremuri.* EMINESCU, o. I, 155. *Aci-și tâte povestea.* DELAVRANCEA, T. 236, cf. PAMFILE, s. T. 12. *Toși se mulțumeau cu poveștile lui Faustino.* BASSARABESCU, v. 143. *Începea să spună o poveste dureauă și de necrezut.* GALACTION, o. 69. *Povestea era simplă și scurtă.* C. PETRESCU, I, II, 161. *Lui i se datorește povestea care urmează.* SADOVEANU, o. XII, 8, cf. BLAGA, p. 91. *Către sfîrșitul vieții a scris povestea acestei iubiri.* RALEA, s. T. I, 108. ◇ F i g. *Tihnit, ascult a gîndului poveste.* VLAHUȚĂ, s. A. I, 28. *Cîntau blajinii codri-n noapte Poveste îndușătoare.* PĂUN-PINCIO, p. 67. ◇ L o c. a d j. (Învechit) *De poveste = care servește ca măr-turie că așa s-au petrecut faptele; (unicul) rămas în viață ca să relateze un fapt; nici unul, nici de să-mînță. Cealaltă oaste leșească, toată au căzut în robie la tătari, și mai mulți s-au înecat în Prut, cit abia de au scăpat cineva de poveste.* M. COSTIN, LET. I, 230/24. *De ar fi nimerit cit foc slobozie, n-ar fi mai ramas nici la turci, nici la moscali, om de poveste.* NECULCE, L. 243. *A două zi nu s-au văzut pre acolo turc de poveaste.* MUSTE, LET. III, 39/1. ◇ E x p r. (Popular și familiar) *A sta (sau a se apuca) de (sau la) poveste (ori povești) sau a se pune la povești ori a sta (ori a umbla) în povești (sau de-a poveștile) = a sta de vorbă (îndelung ori prea mult) cu cineva, a vorbi cu cineva (ori între ei) despre tot felul de lucruri (mărunte, personale). M-am oprit în drum și-am stat de povești cu el.* COȘBUC, B. 214. *V-ați pus iar la povești?* EFTIMIU, I, 71, cf. DL, DM. *La finiînd-nre aveze, Se-nîlînesc două neveste și s-apucă la poveste.* BIBICESCU, p. 75. *Stau de poveastă.* ALR I 1 322/35. *Stau la povești.* ALR SN v h 1 390/235, cf. A III 2, MAT. DIALECT. I, 88. (Popular și familiar) *A ajunge (sau a fi, a se face, a rămîne etc.) de poveste ori (învechit) a fi într-o poveste = a ajunge (sau a fi, a deveni etc.) cunoscut, renumit, vestit (mai ales prin fapte reprobabile); a-i merge vestea, a i se duce pomina; a se face de ris. Mari împărași și vestiți?... acum d-abia au nume! Le-au rămas de poveaste.* M. COSTIN, ap. GCR I, 203/37. *Vei fi... întru tîlc și pildă și poveaste la toate limbile la care te va duce D[io]mnul.* BIBLIA (1688), 146^r/40. *Iară acum copuz șînt eu lor și de poveaste mă au.* ib. 375^r/9. *Nu era să se facă de poveste amîndoi ca să-i rîză.* PANN, ș. II, 37/25, cf. id. p. v. II, 144/18, III, 128/14. *Iar întîmplările lor au rămas de poveste și vor rămînea în veacul veacului.* ISPIRESCU, L. 145, cf. 64, 137. *Vede războiul ajuns de poveste prin lume.* COȘBUC, AE. 22. *Ai să ajungi de poveste cu nervii ăștia ai tăi.* CAMIL PETRESCU, T. I, 239. *Păi să meargă, altfel te faci de poveste.* DAVİDOGLU, M. 11. (Cu schimbarea construcției) *S-ajung de povestea lumii? Eu, fată de protopop?* HASDEU, R. v. 34. *Pe mine-o să mă lași Pe-o propăt a gardului De povestea satului.* BALADE, II, 222. (Popular) *A-i merge (sau a i se duce cuvîna) vestea și povestea = a deveni foarte cunoscut printr-un fapt sau printr-o pățanie, a i se duce faima.* Cf. ZANNE, P. v, 510. *De aici înainte nu le-au mai venit peșitori în casă, că li se dusesse vestea și povestea în toate părțile că-s oameni hărăgoși.* SBIERA, p. 253. (Învechit) *A fi de poveste și de veste = a fi demn de povestit, de a deveni renumit. Ce poate fi de poveaste Ca aceasta și de veaste?* DOSOFTEI, ps. 13/17. (Familiar) *Nici poveste = nici vorbă, nici pomeneală, nu mai încape vorbă; nu e adevărat.* Cf. DM. (Învechit) *A nu zice nici vorbă, nici poveste = a nu spune nimic, nici un*

cuvînt. Tăcură nezicind nici vorbă, nici poveste. VĂCĂRESCUL, ISTR. 263. ♦ Spec. (Astăzi rar) Relatare, expunere a unor fapte, întâmplări, evenimente istorice (în ordinea lor cronologică). V. cronică, le-topiseț. Mulți scriitorii s-au nevoit de au scris rîndul și povestea fărîlor, de au lăsat izvod pre urmă și bune și rele. URECHE, L. 57. Scriitorii cei străini, pre lingă poveștile sale, n-au trecut cu pomenirea și de lucrurile fărîi noastre, Moldova. M. COSTIN, LET. I, 286/22. Mai aduce Topeltin în poveaste și pe un Ioann Zamoski. C. CANTACUZINO, CM I, 37. În cancelariile domnești... românească... devenise limba în care de aici înainte se însemna povestea trecutului. IORGA, L. I, 414. ♦ (Învechit) Tradiție orală. Și ei au scris mai mult den basne și den povești, ce au auzit unul de la altul. URECHE, ap. GCR I, 69/18. Simion Vodă, precum a rămas din om în om în țeară poveste, a murit otrăvit de cumnată-sa. M. COSTIN, LET. I, 227/22.

2. (De obicei urmat de determinări în genitiv) Istoria sau povestirea vieții, a faptelor, a întâmplărilor cuiva; firul (relatî al) vieții cuiva; fapt, întâmplare sau șir de întâmplări survenite în viața cuiva, (regional) p ovestitură (2). V. pătanie. Povestea lui Adam și a Evei (a. 1600—1625). GCR I, 63/20, cf. SIMION DASC., ap. GCR I, 143/4. De voie, de nevoie spusă povestea sa. DOSOFTEI, v. s. octombrie 44^r/35. Mai apoi le-au spus și poveste[a] vulturului (a. 1692). GCR I, 298/11. Poveste de folos a lui Alexie, omul lui Dumnezeu (a. 1760). id. ib. II, 67/29. Aflînd de poveastea copilului, mearseră la igumenul, cerșind... să le spuie pre fiul lor. MINEIUL (1776), 57^{v2}/36. Cu vrerea lui Dumnezeu începui a serie de viața și povestea și lucrurile marelui împărat Alexandru Macedon. ALEXANDRIA. (1799), ap. GCR II, 166/4. Am trăit cînd am trăit bine, acum povestea mea s-a făcut. ȘINCAI, HR. I, 16/8. De trei zile își spune povestea vieți-nrege. EMINESCU, O. I, 88. În vremile de demult... fiecare își spunea povestea întâmplărilor sate în bălăile cu turcii. MARIAN, NA. 247. De cite ori am spus povestea lui Alisandru Machidon. GOGA, P. 21, cf. 31. Și ei au avut povestea lor, pe care flăcăii și fetele de pe valea aceea o spuneau cu drag. BUJOR, S. 32. Povestea lor, a celor de acasă, fusese scurtă. BASSARABESCU, V. 154. Sfîșiat de moartea iubitei, povestește amicilor la o masă banața și dureroșăa lui poveste. GALACTION, A. 84. Nu mai răsună în voi ca-ntr-un ghioc Povestea minunată a prunciei? BENIUC, V. 23. Se ivi și... o sexagenară oxigenată... a cărei figură lătăreață... purta în cute și priviri o întreagă poveste. VINEA, L. II, 306, cf. V. ROM. aprilie 1963, 145. Aceasta este povestea sărmanului lăutar, Șerban. ȘEZ. XII, 40. ♦ Fig. Marea de ce-și cîntă povestea sa? DELAVRANCEA, S. 71. Doar povestea streșinilor să mai aude îndrugînd atîta melancolie. id. T. 88. Noaptea-nreag-o să-și murmure Apele povestea lor. COȘBUC, P. I, 316. Pușini oameni... nu știau povestea nucului. V. ROM. aprilie 1955, 148.

3. Ceea ce se discută, se relatează, ceea ce se povestește (1); p. e x t. întâmplare, fapt; eveniment; chestiune, problemă. Iară de poveștile aceastea de toate scrisu-se-ău noauo Hristos. CORESI, EV. 425. De această poveste nimica nu scrie cronicarul Ieșescu. URECHE, L. 108. I-ău și vinit mazilia, pentru povestea unei cărți ce au scris el la hanul tătărăscu. NECULCE, L. 37, cf. 139. Au trimis soli să văză ce iaste povestea; de vine cu oști mulți. R. POPESCU, CM I, 325, cf. MUSTE, LET. III, 16/32. Popirda nu l-a întrebat, cînd a cumparat, pentru care poveste arată Sirghiie o carte și de la Mihaș Voievod. (a. 1729). URICĂRIUL, XXII, 409. Șezînd citeva ceasuri... au avut vreme de au vorbit toată povestea cu Ghimbrucciu (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 258/5. Mai departe, tot povestea cea veche: știau oamenii cum să facă, dar nu făceau. SLAVICI, N. I, 14. Povești pierdute-n haosul vieții. VLAHUȚĂ, O. A. I, 76. E-o poveste foarte nostimă cu telegrama aceasta. C. PETRESCU, A. 295. Toată povestea s-a terminat repede. SAHIA, N. 92. Sfatul nu s-a sfîrșit cu această poveste. SADOVEANU,

O. XI, 390. Toată povestea de care te arăși așa de iritat este că am dansat de citeva ori cu Oșler. CĂLINESCU, S. 97, cf. BLAGA, P. 81. Fusese o întreagă poveste cu mutatul Saftiei în căsuța cea nouă. CAMIL PETRESCU, O. II, 305. Ce crezi dumnea de toată povestea asta? STANCU, R. A. III, 172. E-o poveste veche și pe care n-o știe nimeni. H. LOVINESCU, C. S. 14. Dar ce legătură are povestea asta cu lucrarea noastră? BARAŢGA, I. 192. Bătutu-i-a Dumnezeu Pe popa pentru-o poveste, Pe birău pentru neveste. JĂRNIK-BİRSEANU, D. 467. ♦ Ex p r. (Popular și familiar) Ce (mai) veste-poveste? sau (rar) ce veste? ce poveste? = ce (mai) e nou? ce se aude? ce știi nou? Ia spune-mi, ce mai nou? Ce veste? Ce poveste? I. VĂCĂRESCUL, P. 354/30. Amin-leri, ce mai veste-poveste pe la dv.? CARAGIALE, O. VII, 178, cf. CADE. Ce mai veste-poveste? cum o duceți? SADOVEANU, O. I, 398, cf. PAMFILE, C. 50. (Popular și familiar) Așa e (sau fi-e, fi-a fost) povestea = (adesea interogativ) așa stau lucrurile, așa e situația. Iaca! rîzi!... Așa fi-i povestea?... Ei! las că te-o face eu să rîzi pîn-ii plînge. ALECSANDRI, T. 939. Să-ți arăt eu onoru, măi badeo, dacă-i așa povestea. CONV. LIT. IV, 320. Dacă fi-i așa povestea... apoi stai c-avem de furcă împreună. GANE, ap. CADE. E! așa mi fi-a fost povestea? tise el încetîșor. ISPIRESCU, L. 377. Să știi, tu, vecină, bine, C-așa-i povestea cu mine. JĂRNIK-BİRSEANU, D. 278.

4. Specie în proză a epicii populare cu acțiune, întâmplări, personaje etc. fabuloase (transfigurare din viața reală); basm. Acest feali de istorie iaste a babelor, carele spun noaptea povești pentru ca să-și adoarmă copiii. CANTEMIR, HR. 134. Ș-acum vin pe-al vostru plai Aducînd o dalbă de poveste. ALECSANDRI, P. II, 176, cf. id. T. I, 315. Îmi adusei aminte de o poveste pe care am auzit-o adeseori pe cînd eram copil. ODOBĂSCU, S. III, 44. Astea ș-altili sînt povești bune la șezătoare, seara. JIPESCU, ap. GCR II, 262. Mireasă blîndă din povești, Nu mai zîmbi. EMINESCU, O. I, 117. Moș Nichtfor nu-i o închîpăire din povești, ci e un om ca foți oamenii. CREANGĂ, O. 275, cf. 77. ISPIRESCU, L. 321. Cite nu mi-ar spune dînsul Din poveștile cu zmei! VLAHUȚĂ, S. A. I, 13. Făt-Frumos cel din poveste; pe cărare, la fînînă, Bun ajuns dă Cosînzenei. BELDICEANU, P. 58. Poporul se deserte Singur el pe sine însuși în povești, COȘBUC, P. II, 135, cf. I, 70. În povești, din pămînt răsărea un oraș, ca prin farmec. ANGHET-IOȘIF, C. M. II, 98. De ce nu vrei să te ivești Din ceața vechilor povești. IOȘIF, PATR. 59, cf. PAMFILE, DUȘM. 193. Mereu cerea îndăbărețului ba cărți de povești, ba cite o gazetă veche. REBREANU, I. 53. „Poveștile” lui Creangă sînt ale lui... prin forma dată de el. IBRĂILEANU, S. 150. Povestea totdeauna spunea tot ce nu se poate. EFTIMIU, I. 22. S-a tmbrăcat saltelește în pielea cu solzi a balaurului din poveste. GALACTION, O. A. I, 77, cf. id. A. 199. Lingă foc, o babă... Spune, ca și alte, săți, Tot povestea cu Ileana Cosînzenei. TOPĂRCEANU, O. A. I, 87. Am nevoie să-mi spuî, ca unu copil, povești care să mă adoarmă. C. PETRESCU, I. I, 115. Dădăca ne spunea povești cu zmei înaripăți. BRĂESCU, O. A. II, 21, cf. I, 77. Adest poveștile copilăriei îi încălzeau sufletul. SADOVEANU, O. I, 253, cf. VII, 478. Într-o limbă barbară Ți-aș spune povești dintr-o țară. ARGHEZI, VERS. 185, cf. 287. Ana deschise cartea și începu să citească o poveste despre un Harap Alb. V. ROM. iulie 1953, 130, cf. BENIUC, V. 13. Tatăl: spunîndu-mi frumoase povești și mama... cîntînd să m-adoarmă. S. iulie 1960, 47, cf. SBIERA, P. 129. Făt-Frumos dîm poveastă. ALR I 1 404/79. Poveste bună de, adormit copiii de fîță, se spune despre un lucru de necrezut. ZANNE, P. V, 511. ♦ Fig. Izvoarele povești ne-au spus Tesule-n mreji de lună. PILLAT, P. 6. ♦ (Ca termen de comparație, sugerează de obicei ideea de superlativ absolut) A fost odată ca-n povești... O prea frumoasă fată. EMINESCU, O. I, 167. Am căldătorit deci toată ziua străbătînd o țară ca din poveste. CONV. LIT. XIX, 228. Am văzut pe masa de marmură o fată tînără, mai frumoasă ca toate poveștile mele. DELAVRANCEA, T. 17.

Noapte lucie pe o lume ca-din povești: GÖRLEANU, N. 243. O să avem o baie ca în povești. SEBASTIAN, T. 47. Zări o fată de figan Frumoasă ca-n povești: PARASCHIVESCU, c. T. 150. Pomii de aur și-azur ai-dimineții Creșteau ca-n povești: ISANÖS, T. L. 24. E o dimineață ca-n povești. DEȘLIU, M. 17. Toate nunțile să se facă așa, ca-n povești. T. martie 1962, 20. Și breștea... ca din povește de iute. RETEGANUL, P. I, 14. ♦ P. ext. (Rar) Vis, himeră, iluzie. Că te-am văzut o clipă, imi pare o povește. T. iulie 1964, 63.

5. Fapt, întâmplare, afirmație etc. născocită, scornită, inventată, neadevărată. V. m. i. n. c. i. u. n. a (I 4), h a s n ä. Ție visuri și povești, desartă ț-au părul scripăturile și n-ai credut. VARLAAM, c. 286. Eu și ospățul și domnia lui Vintilă le țin numai povește. ȘINCAI, H. R. II, 229/2. Voi povești lucru cum este și vă încredințaz că nu-i povește. BUDAI-DELEANU, T. 273. Și mi-i spunea-tunci povești și minciuni cu-a la gurilă. EMINESCU, o. I, 55. El este preocupat întâ de problema originii moldovenilor... asupra căpura se strecurase... o povește inositoare. BUL. COM. IST. II, 117. Altă dată picase în casa bătrinei cu alte povești. BARBU, P. 155, cf. ALR SN V h 1 397/886. ♦ (Regional; în forma povăstă) Promisiune, făgăduială mincinoasă (Cormereva - Băile Herculane). ALR I 1 327/18.

6. (Învechit) Cuvint de învățătură; învățătură; predică (1). Cuvintele lu Dumnezeu să fie pururea, la povește și la propovădanie, CORESI, ap. DHLR II, 467. Povește la sv[il]ntel[e] Paști (a. 1661). GCR I, 178/31, cf. ANON. CAR.

7. (Învechit și regional; și în sintagmele poveștea vorbe, poveștea aluia, poveștea celuia, ZANNE, P. V, 512) Proverb, zicătoare, zicală; maximă. Este o povește latinească de zică adică: „nu se pune numele în dar“. M. COSTIN, ap. GÖDEI, 326. Proverburi, adică zicale sau poveștea vorbii. PANN, P. V, I, 1/3. El roșii de să plăti Poveștea aluia. id. ib. 10/16, cf. CONY, LIT. XVII, 41. Știi, poveștea vorbe: „bani albi de zile negre“. FILIMON, ap. TBRC, cf. ARHIVA, I, 167. ♦ Poveștea cînteclui (sau a aluia) = cum se zice, vorba aceea, cum e vorba. Poveștea cînteclui: Fost-ei lele cînd ai fost, Dar acum ești lucră prost. PANN, R. V, II, 98/9. Ș-apoi, poveștea cînteclui: las că era de la Piatra de locu ei, dar era și îmbujorată Malța. CREANGĂ, P. 114. Prinde orbul, scoate-i ochii, poveștea aluia. ISPIRESCU, L. 106, cf. ZANNE, P. IV, 296.

- Pl. : povești și (învechit și regional) povește (NEGURZZI, s. I, 110), povești, (regional) poveșturi (ALR SN V h 1 397/886). - Și : (învechit) povește, (regional) povăstă (DENSUSIANU, T. H. 43, 329, ALR SN III h 783, A III 6), povește (BUL. FIL. XI-XII, 119), povăstă, povăstă (ALR I 1 327/18, ALR SN III h 783/29) s. f. - Din v. sl. *poestica*.

POVESTÉNIC, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. (Regional) Povestitor (1) (Caransebeș). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152. Na, se duce povestelnicul. id. ib.

2. Adj. (Prin Transilv.) Vorbăreț, guraliv. Cf. ALR SN V h 1 391/235, com. din MÖRĂRENI-REGHIN, GLÖSAR REG.

- Pl. : poveștelnici, -ce. - Și : (regional) povistelnic, -ă s. m. și f., adj. ALR SN V h 1 391/235.

- Povești + suf. -alnic.

POVESTÍ vb. IV. 1. T r a n z. (Complementul indică fapte, întâmplări reale ori prezentate ca atare sau basme, anecdote etc.) A spune; a expune, a prezenta; a face cunoscut prin cuvinte (detaliat și, de obicei, într-o desfășurare gradată); a istorisi, a relata, (Ilvresc) a nara, (franuzism) a raconta. Ce auziți la ureache poveștiți pren curte. N. TEST. (1648), 13v/5, cf. 153v/2. Să-[[i] poveștev Doamne laudele toate. DOSOFTEI, RS. 31/2. Și povești cel mai mare peste păharnici visul lui cătră Iosif. BIBLIA (1688), 40v/43. Alte multe lucruri le povestesc mulți într-alt chip de cum sînt. C. CANTACUZINÖ, CM I, 11. El povestii pre scurt toată orînduiala ce s-au făcut pentru noi (a. 1698). GCR I,

320/35. După] citva ceas au povestit toate cite au păști de la cătugării aceia (a. 1747). id. ib. II, 41/27. Ritorica... să facut în fieștecare vreme atitea prealuminale lucruri încît nu poate limbă de om să le poveștească. MOLNAR, RET. 16/9. Nu precep atita imbieciune, Ci voi povești lucru cum este. BUDAI-DELEANU, T. 273. Cîte lucruri să întâmplă ce nu ne aduc cinste, imi este rușine să și le poveștesc. GOLESCU, A. 63. Faptele cele... neleguîte... sînt scarte de rușine a le povești neștine. GÖRJAN, H. I, 5/19. Fieștecare poveștea cite o mișelie de ale lui. BĂRĂC, T. 42/15. Istoriograful contimporan Walther ne poveștește aci o anecdotă interesantă. BĂLCESCU, M. V. 124, cf. 102. Cîl trăiră tot îl pomeniră și aceasta însuși ei o poveștră. PANN, P. V, I, 13/28. A venit să-și poveștescă fapte ce ț-a strălucit. ALEXANDRESCU, O. I, 73. V-oi povești eu o întâmplare... dramatică. ALECSANDRI, T. I, 296. Toți își povestesc cite izbîzi au făcut. ODOBESCU, S. III, 17, cf. 21. Povestesc ca papăgălii miți de glume și povești. EMINESCU, O. I, 157. Împărăteasa povesteste soțului său cite a pățimit ea. CREANGĂ, P. 101, cf. 94. Începu să le poveștească șiretenia. ISPIRESCU, L. 36. Poveștește camarazilor nenumăratele lui aventuri. VLAHUȚĂ, O. A. II, 214. S-ar părea că povestesc ceva comic, dar e adevărat. DEMETRESCU, O. 108. Ar-ți prea lung să vă povestesc toate greutățile... căroră le-punea capăt această neașteptată propunere. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 133. Tutungiul poveștea-întîmplarea cu lacrimile în ochi. BASSARABESCU, V. 86. Își petreceau timpul povestind întâmplări din trecut. O. A. II, 138. Mi-a povestit o întâmplare nostimă. SADOVEANU, O. XI, 428. Și-ntr-un plîns cu hohote... începu să poveștească... cum au trăit ca frații. BART, E. 72. Craiul negru poveștește Basmul ARGHEZI, S. P. 124. Îi plăcea să poveștească lui Felix tot ce i se întâmplase peste zi. CĂLINESCU, E. O. A. 66. Flăcăii le-au povestit multe. CAMIL RETRESCU, O. I, 61. Înt povestiră cu sarb-mulle și de foate. STAŢCU, R. A. I, 195. Îi poveștea furios pășania. v. ROM. decembrie 1954, 85. Îi povestii o istorieară, despre un prizonier. ib. aprilie 1955, 155. Și e musai pină miine în zorzi să le povestim totul, măcar de o sută de ori. SORESCU, U. 12. Și prin lume e-am plecat, Taina s-o istorisim. Mînușă s-o povestim. JARNIC-BİRSEANU, D. 513. Le-a povestii toate, bob numărat, după cum s-au fost întâmpnat. ȘBIERA, P. 277. Și dincoace ei venea, Cătră Țara Românească, Fapta să ș-o poveștească. BALADE, II, 17. Tri zile mi-ar păre-un ceas Povestind al meu necaz. FOLC. TRANSILV. I, 171. (Fig.) Codrii negri aturează și izvoarele-i albastre. Poveștele ele-n de ele numat dragostele noastre. EMINESCU, O. I, 155. Vin păstori cu glugă albă, Din fluiet povestindu-și dorul. GOGA, P. 16. La colțul gurei, citeva cîte ușoare... povestesc amar un îndepărtat trecut. BASSARABESCU, V. 136. Morii... povestesc încet, cite o întreagă după-amiază, o singură întâmplare de dragoste. BOGZA, C. O. 50. O expozitie ca aceasta poate povești, epoca, sugera... multe aspecte ale transformărilor revoluționare din anii noștri. CONTEMP. 1962, nr. 845, 6/2. ♦ I n t r a n z. Voiu să vă povestesc și pentru ceia ce li-e drag argintul (a. 1642). GCR I, 94/33. Ei poveștea de carele fusese pre cale și cum ț-au cunoscut pre el. N. TEST. (1648), 103v/30. Și cărți lăsa mînușate... din carile iaste cu cale de loemală să povestim de una. DOSOFTEI, V. S. octombrie 41v/15. Ūnii... zică să fie însemnal D[omi]nului mîncărea aceea... de carele Iosip poveștește (a. 1700-1725). GCR II, 23/28. Întru adevăr nu se știe: numai oamenii așa povestesc. NECULCE, ap. GCR II, 32/34. Să povestim și dă pățimile... patriii noastre (a. 1782). GCR II, 126/22. Istoriile... povestesc pentru un împărat din familia acestora. GÖRJAN, H. I, 1/11. Pe vremea de care povestim, era acest castel foarte tare prin poziția sa. BĂLCESCU, M. V. 164. Privesc la pînze-ntinse pe margine de rîuri spuind și povestind. BOLLIAC, O. 68. Hai mai bine despne copilărie să povestim. CREANGĂ, O. 198. Poveștea vesel dînsul, Pe cînd mie-n taină plînsul Brîu din inimă-mi rupea! COȘBUC, O. II, 212. Era

vorbăreț... și-i plăcea și lui însuși cum povestește. REBREANU, I. 134. *Mi-au povestit luptătorii... despre acest cîmp al Mărășeștilor.* SAHIA, N. 15. *Băiatul:... povestește boierului despre întâmplările lui.* ȘEZ. X, 8. (Fig.) *La noi de jale povestesc A. codrilor dășișuri.* GOGA, P. 13. *Vîntul, păsările, codrul, luna, razele de soare povestesc mereu de tine.* EFTIMIU, I. 104. *Florile povestesc totdeauna despre dragoste.* BARBU, P. 33. ◊ *Refl. Ceea ce poate să păstreze este jurnalul întim, unde se povestește singur.* GALACTION, A. 209. ◊ *Refl. impers. și unipers. Îmi spusă ră multă că-i adevărat de toate cîte... să povestesc de dînsul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 150^r/26. *Se povestește despre dînsul că fiind de pază lângă sultanul, îl apăra într-o bătaie.* BĂLCESCU, M. V. 106. *A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar mai povesti.* ÎSPIRESCU, L. 1, cf. 9. *Despre Arhanghelii de-acolo se povestesc adevărate minuni.* ARGHICEANU, A. 48. *Se povestesc despre tine minuni.* VINEA, L. I. 32. ◊ *Refl. recipr. Cîte nu ne povestirăm stînd alături la masă?* GOGA, POEZII, 122. *Cu mîndru de m-oi înțîli, Tîri zile ne-om povesti,* FOLC. TRANSILV. I, 279. ◊ (Rare) *A înfățișa, a ilustra, a arăta (prin imagini). De bunăvoie se dușe după armată în război, pentru ca să ne poată povesti prin tablouri toate grozăviile.* GHEREA, ST. CR. II, 89.

2. *Tranz. și intranz. (Învechit și regional)* A face cunoscut; spec. (Bis.) a propovădui, a predica (1). *Acastă carte... căla ce nu va povesti și n-o va sponre tulindire, acela să fie blăstămat* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 54/12. *De atunci început I[su]s a povesti și a grăi: pocăit-vă, că s-a apropiat împărăția cerului.* N. TEST. (1648), 6^r/11. *Pavel... povestind în sinagogă... vru să arate că I[su]s... iaste H[risto]s au mesia* (a. 1651). GCR I, 153/36. *Și eu mă puș împărat de dînsul... povestind porunca D[omnului].* BIBLIA (1688), 382^r/35. cf. ALR II/I h 188/723, ALR II/I MN 94, 2^r/762/899.

3. *Intranz. (Popular și familiar)* A sta de vorbă (cu cineva sau între ei), a conversa, a discuta; a sta la taifas, a tăiafăsuși, a pălăvrăgi, a sporovăi. Cf. LB. *Povestea între dînsii.* CONACHI, P. 301. *Nu se cade ca cineva să povestească cu vecinul cînd popa ține cuvîntare.* F (1886), 224. *După ce mai povestiră o vreme, Botezan se ridică foarte trist.* ARGHICEANU, L. T. 81. *Doamnă Oltepmia, mai lă-o parte, povestea e-un ofițer superior.* id. ib. 139. *Mai povestiră un răstimp în fața crișmei, pe urmă se împărășiră.* REBREANU, I. 40, cf. 36. *Pe laviță sedea și cu maica povesteau.* JĂRNİK-BIRSEANU, D. 265. *Tu, mamă, te-ai îndurat, Foarte rău m-ai strădat... Unde nu cunoșc pe nime, Nici n-oi povesti cu tine.* MARIAN, NU. 592, cf. RETEGANUL, P. II, 64. *Mai povestii o țără.* ALR I 1322/85, cf. 1322/138, 354, ALR SN V h 1390. *Vino să mai povestim.* A II 12. ◊ *Tranz. (Rare)* A discuta, a dezbate. *Avem de povestit după prînz chestiuni importante.* VORNIC, P. 174.

4. *Tranz. (Popular)* A ponegri, a defăima, a birfi, a calomnia, a denigra. *Corbul, îngîmfat în sine, De ciudă nu-i veni bine Ca vulpea să-l socotească De muf, și să-l povestească Nedestoinic la cîntat.* HELIĂDE, O. I, 124. *Vine seara, te iubeste, Ziua-n sat te povestește.* F (1884), 347, cf. ZANNE, P. I, 480, PAMFILE, J. II, 162, RETEGANUL, CH. 34, CIAUȘANU, GL. *Dă-mi, badă, năframa mie... Să fac pe două să moară... Să nu mă mai povestească.* FOLC. TRANSILV. II, 28.

5. *Refl. impers. (Învechit, rar; în forma povisti)* A se menționa, a se aminti, a se pomeni. *Puș-au Mihai Vodă și un domnișor, anume Marcul, Vodă, căruia numele nici se povistește.* M. COSTIN, LET. I, 222/17.

6. *Intranz. (Regional)* A avea relații de dragoste cu cineva, a se iubi cu cineva sau a face curte cuiva (Vilcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 88.

7. *Intranz. (Regional; despre grauri)* A scoate sunete specifice speciei (Petreștii de Jos—Turda). Cf. ALR SN III h 698/250.

8. *Intranz. (Regional)* A prevesti (de rău), a cobi (Cîrlibabă—Gura Humorului). ALR I 1403/363.

— *Prez. ind.: povestesc.* — Și: (Învechit și regional) *povisti*, (regional) *povăști* vb. IV.

— *V. poveste.*

POVEȘTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Fabulos, fantastic (ca în basme). *Aspecturi fioroase de pajuri, de bălauri, De zmei culcați pe dîmburi, ... De toate-acele feare poveștice de pradă.* ALECSANDRI, POEZII, 298.

— *Pl.: poveștici, -ce.*
— *Poveste + suf. -ic.*

POVEȘTIE s. f. v. *poveste.*

POVEȘTIOARĂ s. f. Diminutiv al lui *poveste*. Cf. *povest'e* (2). *Mai-ăm puțin și terminăm poveștioara asta, o încurajă Adela.* IL septembrie 1962, 15, cf. ȘEC IV, 183.

— *Prônunțat -li-oa-.* — *Pl.: poveștioare.*

— *Poveste + suf. -ioară.*

POVEȘTIRE s. f. 1. Acțiunea de a povesti (1) și rezultatul ei, istorisire, (rar) povestit, (livresc) narare; relatare, expunere a unui fapt, a unui eveniment sau a unui șir de fapte sau de evenimente (într-o desfășurare gradată), istorisire, narare, poveste (1), (învechit, rar) povestitură (1); spec. narațiune literară de dimensiuni relativ reduse (și în care structura epică se construiește pe un fond liric). Cf. GCR I, 302/6. *Acăsta... s-au săvîrșit mai degrabă decît povestirea* (a. 1773). id. ib. II, 92/34. *Iar mireasa abia-și ținea plîsul La povestirea ceastă dînoasă.* BUDAI-DELEANU, T. 311, cf. LB. *Unde-am stătut ieri cu povestirea?* DRĂGHICI, R., 97/1, cf. 23/6. *Halîma sau povestiri mitologicești arabești.* GORJAN, H. I, 1/3, cf. POLIZU. *Fiindcă în vremea povestirii hamurile se așezase în bună ordineală, slujitorii apucară caii de dirlog.* ODOBESCU, S. I, 163. *Gîndeam să-l întorcem din calea povestirii sale, căci vedeam bine că de rău îi făcea.* DELAVRANCEA, T. 31, cf. DDRF. *Îi umbla mereu prin gînd povestirea mă-sei.* N. REV. R. I, nr. 2, 77, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Gheorghie, tăcut, cu capul în pămînt, asculta povestirea morții.* BUJOR, S. 149. *A aflat repede atîta încît să poată înflori o povestire mai senzațională.* REBREANU, I. 60, cf. 233. *Acăști simplă povestire... nu putea fi scrisă decît de un om care are multe și diverse însușiri de poet.* IBRĂILEANU, S. 5, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Se opri un timp din povestire, urmîndu-și un gînd.* C. PETRESCU, I. I, 267. *Ofițerii... trătau plătisiși, prelungind masa de la popotă cu farse, glume și povestiri repetate.* BRĂDESCU, O. A. I, 266. *Domoală de la început, povestirea deținea din ce în-că-mai înceată.* TEODOREANU, M. U. 188. *S-ascultăm povestirea comisului... a strigat cu glasul repezit moș Leonte.* SADOVEANU, O. VIII, 482. *M-am gheboșat asupra cărfuței mele ș-am izbutit îndată să scot din ceață „Ursul pîclit de vulpe” și „Acul și barosul”, povestirile pentru copii ale lui Creangă.* id. ib. XIX, 188. *Povestirile romantice... au la Alecsandri funcțiunea de a preciza sau adînci atmosfera locului în care amintirea lor se impune.* VIANU, A. P. 88. *Creangă restituie povestirea funcțiunei ei estetice primitive, care este de a se adresa nu unor cititori, ci unor-auditori.* id. ib. 112. *Toți vorbeau odată, nu era nici o orînduială în povestire.* CAMIL PETRESCU, O. I, 98, cf. 71. *Oșă avem un model de povestire... Să știm cum să scriem.* ȘTANCU, R. A. II, 39, cf. 111. *Sonia Larian arată în această povestire cum se manifestă sentimentele noi.* V. ROM. ianuarie 1954, 262. *Nu erau prea atenți la povestirea lui Gheorghie.* PREDĂ, M. S. 16. *Să intrerupem puțin firul povestirii.* H. DAICOVICIU, D. 126. ◊ (Rare) *Basn. Povestirile și legendele pe care copiii le ascultau de la bunicii lor.* 7 septembrie 1962, 50.

2. (Bis.; regional) Predică (1). Cf. povești (2) (Zimnică). ALR II/I h 188/899.

3. (Rar; la pl.) Birfele, clevetiri. Cf. povești (4). S-a dus onoarea-i... Casa ei este de povestiri. BOLLIAC, p. 153.

- Pl.: povestiri.
- V. povesti.

POVESTIT s. n. (Rar) Povestire (1). Luptătorii care au dat ochii cu moartea de mai multe ori, dacă se întâmplă să aibă darul povestitului... au un ton amar, resignat și obiectiv. GALACTION, A. 278, cf. M. D. ENC., DEX.

- V. povesti.

POVESTITOR, -OĂRE s. m. și f., adj. I. S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care povestește (1) ceva, care știe să povestească, (regional) povestelnic (1); scriitor de povești (1); (livresc) narator. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DDRF, ALEXI, W. El a fost astfel povestitor, popular, dar nu vulgar, vesel, dar nu batjocoritor, simplu, dar nu monoton. IORGA, P., A. II, 16, cf. ȘĂINEANU, D. U. Acest nou povestitor al durerilor și al traiului fărănimit crește și va crește pe zi ce trece în luarea-aminte a celor ce vorbesc... limba românească. GALACTION, A. 170, cf. id. o. A. II, 266. Să vezi — îmi spunea povestitorul — cum l-am cunoscut. SADOVEANU, O. I, 690. Și-au mai rămas câțiva bătrâni ce-și aduc aminte de lucrurile și de oamenii despre care vorbește marele povestitor de la Humulești. id. ib. v, 292. Eminescu este un povestitor fantastic, cărui a se impune nu observarea realității, ci recompunerea ei viziionară. VIANU, A. P. 101, cf. 123. Pe chipul... povestitorului se așternu timp de câteva clipe o expresie derutată. PREDA, R. 111, cf. s. iulie 1960, 44, L. ROM. 1965, 454.

2. Adj. (Învechit) Care povestește (1); care înfațșează, care arată, care ilustrează ceva. Cuvint istoricescu, împreună și povestitoriu la dumnezeiasca buna vestire a... Fečioarei Mariei (a. 1747). GCR II, 38/27, cf. POLIZU, BĂRCIANU.

3. Adj. (Învechit, rar) Mitic². Această dar istorie mitică (povestitoare)... nădăduiescu să fie plăcută. PANN, E. I, IX/1.

4. Adj. (Prin Transilv.) Vorbăreț, guraliv, limbuz. Cf. LB, ALR SN v h1 391.

- Pl.: povestitori, -oare.
- Povestii + suf. -tor.

POVESTITURĂ s. f. 1. (Învechit, rar) Povestire (1). Toate cărțile, istoriile și povestiturile de basne și alte feluri de cuvinte a făcătorilor de cărți vătămatoare de suflet... nu fac nici un folos (a. 1809). CAT. MAN. I, 409.

2. (Regional) Poveste (2) (Coverca—Vatră Dornei). GLOSAR REG. Așa ne-am trecut viața, cu povestituri de-a-iestea. ib.

- Pl.: povestituri.
- Povestii + suf. -tură.

POVEȘTUI vb. IV. Tranz. 1. (Învechit, rar) A arăta; a indica. Povestui acestii păcătoase cum să nu piară întru păcatele sale. CORESI, ap. DHLR II, 524.

2. (Bis.; învechit) A propovădui; a predică (1). Legea... carea noi curăț povestuiim voaouă. CORESI, ap. DHLR II, 524. Încunțură I[su]s toată Galiteea... povestuiind evanghelia. N. TEST. (1648); 6²/24: ◇ Refl. p. a. s. Zise Domnul lor Moisi: ... Numele meu să se povestuiască în tot pământul. Ps. 206.

- Prez. ind.: povestuiesc.
- Poveste + suf. -ui.

POVEȘTI vb. IV v. povăști.

POVEȘTITOR s. m. v. povățător.

POVEȘTUI vb. IV v. povăști.

POVEȘTUI, -Ă adj. (Învechit, rar) Demn de urmat, de respectat; indicat, adecvat. Am dat și alte remedii poveștuite în medicină pentru acest caz. ISIS (1862), 46²/44.

- Pl.: poveștuiți, -te.
- V. povești.

POVHALĂ, s. f. v. pohfală.

POVIATĂ s. f. v. povăță.

POVICERCĂ s. f. (Prin Ban.) Șezătoare, v. șezător (III). L. COSTIN, GR. BĂN. 167.

- Accentul necunoscut.
- Din scr. povețerka.

POVIDI vb. IV v. povedit.

POVIDLĂ s. f. (Regional, mai ales în Mold. și Bucov.) Magiun (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Scrob cu-povidle de poame. MANOLACHE DRĂGHICI, ap. TDRG. Bunică!... dă-mi o bucată de pine cu povidlă! ALECSANDRI, T. 104. Din perje și goldane se face povidlă (a. 1878). ap. TDRG, cf. MARIAN, NA. 136, DDRF, GHEȚIE, R. M. Acele [perje]... servesc la fabricarea rachiului și a povirlei. ȘEZ. V, 69, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 233; id. J. II, 12, ȘĂINEANU, D. U. A învățat... să facă... povidle. BRĂESCU, V. 21, cf. id. O. A. II, 17. Acolo, cu ciocol dulce, fierb perjele albastre, din care bunița face povidlă. TEODOREANU, M. U. 261. Mingite cu dragoste copii unși pe obraz de povidlă. SADOVEANU, O. XIX, 167, cf. SCRIBAN, D. Făceam toamna povidlă. v. ROM. septembrie 1955, 22, cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 72, GRAUR, E. 117, S. MARIN, C. B. 304. Povirlă, poavla, pohirlă ori povidla, se face din poame coapte. ȘEZ. VIII, 34, cf. I. CR. II, 80, IORDAN, L. M. 194, ALR I 373, ALR SN IV h 1 082, A V 25, GLOSAR REG.

- Pl.: povidle. — Și: povilă (BUDAI-DELEANU, LEX., ALR I 873/218, 363, 387, ALR SN IV h 1 082/219), povirlă, povêrlă, pohîrca (I. CR. II, 80), pohirlă s. f.
- Din ucr. повидло.

PÖVIE s. f. v. povillă.

POVII s. f. pl. (Bot.; regional) Cătăna-de-garduri (*Lycium halimifolium*). BORZA, D. 102.

- Accentul necunoscut.
- Etimologia necunoscută.

POVÎJIE s. f. v. pojjie.

POVILĂ¹ s. f. Curea care trece pe sub coada calului, fixind șaua sau hamul. Cf. LB. O șă cu poghi (a. 1833). IORGA, S. D. XXI, 374. De aci-năcăcînd iarăși și la drumul său plectînd I s-a rupt povilu-nădă, pe o vale coborînd. PANN, P. V. III, 89/4, cf. POLIZU, CIHAC, II, 273, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C. 39. Șaua se punea cu mare greutate fiindcă se gîdileau [caili] de pohilă și chingă. DRAGOMIR, O. M. 28. Două năpîrci negre, Din guri înceștate, Din coade-nnodate, La el, poșil date. MAT. FOLK. I 230, cf. VICIU, GL., N. REV. R. VIII, nr. 6, 87, PĂCALĂ, M. R. 457. Șaua pe Vînat așază... Cu poșilul Numai fluturi. BALADE, II, 151, cf. 303. E învățat ca calul cu poșilul, se spune despre un om care are mereu greutăți și necazuri. Cf. PANN, P. V. I, 146/11, ZANNE, P. I, 606. ♦ (Prin vestul Munt.; în formele poșil, poșilă) Funie cu care se leagă capul unui animal domestic de picior, ca să nu fugă sau să nu poată ajunge cu gura la crengile pomilor. Cf. UDRĂSCU, GL. ◇ E x p r. A-i pune (cuiva) poșila (sau poșilul) de nas = a nu permite (cuiva) să facă tot ce dorește, a ține în friu (pe cineva), a ține din scurt, a înfrîna. id. ib.

- Pl.: povile și (rar) povili (VICIU, GL.). — Și: (regional) pövie (A III 2, 9), pöbillă (SCL 1974, 404) s. f., pochi (PAMFILE, B. 83, ȘĂINEANU, D. U.) subst. pl., pöchillă (VICIU, GL., PĂCALĂ, M. R. 457) s. f., poșil (LB, CIHAC, II, 273, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., GR. S. VI, 242) subst. pl., pöșil (accentuat și poșil,

СИНАС, II, 273) s. n., *poŭlă* (accentuat și *poŭlă*, BĂRCIANU, ALEXI, W., SFC II, 167, UDRESCU, GL.) s. f., *poghi*, *pogi* (СИНАС, II, 273, TDRG, SCRIBAN, D., com. din PIATRA-NEAMȚ) subst. pl., *pohilă* s. f., *poj* (TDRG, com. FURTUNĂ, A V 15) s. m.

— Din ucr. *повиле*.

POVILĂ² s. f. v. *povidă*.

POVINÓS, -OĂȘĂ adj. v. *ponivos*.

POVINUF vb. IV. R e f l. (Învechit) A se supune (cuiva), a da ascultare (cuiva), a asculta (de sau pe cineva). *Povinuiți-vă lu Dumnezeu*. CORESI, L. 154/2. *Aceștia sp[ri]nți povinuindu-să și plecându-să patriarhului ce i-au trimis*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 227/4, cf. TDRG, DHLR II, 524, SCRIBAN, D.

— Préz. ind.: *povinuiesc*.

— Din slavonul *повинувати* ca.

POVIRLĂ s. f. v. *povidă*.

POVISTÉLNIC, -Ă s. m. și f., adj. v. *povestelnic*.

POVISTÍ vb. IV v. *povesti*.

POVIȘTE s. f. (Regional) Mică colină accidentată care nu poate fi cultivată; teren, loc necultivat, nelucrat. Cf. BOCĂNEȘU, T. A. 217, H IX 284.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

POVÍCE s. f. (Anat.; regional) Tendón (Bumbești Jiu—Tirgu Jiu). ALR I 742/825.

— Pl.: *povíce*.

— Etimologia necunoscută.

POVIĂLĂ s. f. v. *pohoială*.

POVÍRGHIE s. f. (Prin Olt.) Povirniș. Cf. SCRIBAN, D. *Imediat ce pogoară omul în partea cealaltă a dealului și nu se mai vede, e în povirghie*. PLOȘOR, v. o. 13, cf. ARH. OLT. VII, 158.

— Pl.: *povirghii*.

— Cf. *povirniș, povirni*.

POVIRNĂR s. m. (În dicționarele, din trecut) Povarnagiu. Cf. POLIZU, СИНАС, II, 283, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *povirnaři*.

— *Povarnă* + suf. *-ar*.

POVIRNEĂLĂ s. f. 1. (Regional) Înclinare într-o parte, aplecare cu tendință de prăbușire (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Pătulul are o povirneală spre înainte, mai-mai să vie în nas*. id. ib. *Ună din clăi are o povirneală spre stînga*. id. ib. *Coșarăa are povirneală în spate*. id. ib.

2. (Regional) Înclinare a unei pante (Drăgușeni—Pașcani). A VI 26.

3. (Bucov. și Maram.) Pantă¹ (2) a acoperișului unei case; acoperiș înclinat al unei colibe, al unei stîne etc. Cf. JAHRESBER, XVI, 227, T. PAPAĞI, M. 230, ALRT II 165, A V 15, 16, GLOSAR REG. ♦ (Regional) „Tablă mai mică la acoperișul casei” (Moiseiu—Vișeu de Sus). GLOSAR REG.

4. (Prin Maram. și prin nordul Transilv.) Loc sub acoperiș colibe ciobanului, unde se pîn la uscat lemne și surcele pentru foc. PRECUP, P. 12.

5. (Regional) Adăpost la stîna, unde se mulg oile (Broșteni—Vatra Dornei). A V 21.

— Pl.: *povirneli*.

— *Povirni* + suf. *-cală*.

POVIRNÍ vb. IV. 1. R e f l. (Mai ales despre obiecte) A se lăsa într-o parte (din poziția verticală), a se înclina, a se apleca, (Învechit și popular) a se p o n o r i (1); p. e x t. (mai ales despre oameni) a se îndoi de la mijloc, a se curba (înainte de a cădea).

Impins am fost și m-am povirnit la cădere. CANTA, LET. III, 185/35. *Nemaiputînd sta pe cal... s-a povirnit să cază*. VĂCĂRESCUL, IST. 276. *O corabie... înota și lupta [cu] o groaznică furtună, cînd povirnindu-se, cînd ascunzîndu-se în fierberea valurilor*. ZILOT, CRON. 70. *Turnul de la Oradia-Mare se povirnise*. BĂLCESCU, M. V. 40, cf. POLIZU, СИНАС, II, 283. *Trăsura... se povirni și se răsturnă*. BOLINTINEANU, ap. CADE. *Greutatea fierii... făcu să se cletene [butoiul] și să se povirnească în partea ei*. ODOBESCU, S. III, 254, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Hambarul de la arman... se dărăpăna; leșile se povirniseră într-o parte*. D. ZAMFIRESCU, v. 7. 55, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *M-am povirnit peste tine de era să cădem*. v. ROM. septembrie 1960, 69. *Cu toții cînd ei sosiră La secerat se povirniră*. CONV. LIT. XIV, 30. ♦ T r a n z. f a c t. F i g. Foarte să mișca de frumusețea ei... Și mirarea fără de simțire îl povirnea spre patimă libonnică. AETHIOPICA, 24^v/3. ♦ S p e c. (Regional) A se girbovi de bătrînețe. *El că mi-a trăit Pîn-a cărușit, Pîn-a-mbătrînit și s-a povirnit*. TEODORESCU, P. P. 37.

2. R e f l. A cădea (brusc, cu violență, cu zgomot) de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, distrugîndu-se, deteriorîndu-se, rămîndu-se etc.; a se prăbuși (1), a se prăvăli (1), a se răsturna (2), (regional) a se oroaia. [Munții] cu toții deodată clătîndu-se și din temelie cutremurîndu-se, unii peste alții se povirniră. CANTEMIR, IST. 171. *S-au povirnit jos fără de veste*. AETHIOPICA, 11^v/19. *Alteori o piatră de se povornează De risipituri, Grozavul ei buhnet eho repetează*. C. STAMATI, P. 283. (T r a n z. f a c t.) *Puînd lemne uscate sub temeliele zidului, socotea că... or povirni zidul*. CANTEMIR, HR. 425. *Trei măiuși în k'ept cîi da... Di pi cal cî-l povirnea*. DIACONU, VR. 253. *Cînd zise Cădia: „Aman” Mi-l povirni de pe cal*. BALADE, II, 33. *Spre vînt a stupi și piatra la deal a povirni, aieva lucru nebunesc este, se spune despre cei care încearcă să facă lucruri imposibile*. Cf. ZANNE, P. II, 748. (A b s o l.) *Vede-un dalb de călăraș Cu sulia povirînd, Cu paloșul cruci făcînd*. FRÎNCU-CANDREA, M. 192. ♦ F i g. De multe ori părearea înaltă și toema piste nuori rîdicată, în fundul besnii necunoștinții povirîndu-se. CANTEMIR, IST. 189, cf. id. HR. 410. *Atunci au început neamul nostru a să da în vremelnice desfătări de stricăciune și a să povirni în nevoi*. PISCUPESCU, O. 17/4. *Nesimțirea lucrurilor a fost deopotrivă de mare ori de cîte ori s-a povirnit în prăpastia glorioasă a omenirii vreunul din curajoșii alpiniști ai gîndirii*. ARGHEZI, T. C. 22.

3. R e f l. (Despre terenuri, forme de relief, drumuri etc.) A se întinde, a se lăsa, a coborî în pantă¹. *Muche dealului ce să povirnește spre pomișai* (a. 1742). IORGA, S. D. VII, 123. *Grădina de din vale, ce se povirnea pînă într-o baltă de trestii, cîl era de frumoasă*. MACEDONSKI, O. III, 94. *Mă lungii într-un cot pe iarba înaltă și moale ce ținea amîndouă marginile drumului povirnit la vale*. HOGAȘ, DR. II, 14. *Familia Diaconu a porces pe strada povirnită la vale*. C. PETRESCU, A. 478. ♦ F i g. *Se povirnise soarele în namiezi*. CONV. LIT. XLIII, 928. ♦ T r a n z. F i g. *A privit spre munții care-și povirneau pădurile și s-a tînguit*. SADOVEANU, O. XV, 503. ♦ (Regional; despre oameni) A coborî coasta unui deal (Mioveni—Pitești). L. ROM. 1959, nr. 5, 77. ♦ I n t r a n z. (Învechit și regional) A trece peste virful unui deal. *Hotarul... povirnește piste culmea dealului pînă în obîrșia prăului* (a. 1795). ȘTEFANELLI, D. C. 260, cf. TODORAN, GL.

4. I n t r a n z. F i g. (Regional; despre oameni sau în construcții impersonale; urmat de determinări numerice introduse prin prep. „pe”, „la”, „spre”) A merge pe... (v. m e r g e IV 4), a merge spre... (v. m e r g e IV 4). *Să m-adăști la patru ani; Cînd oi povirni pe zece Să-ți fie inima recel*. MAT. FOLK. 356, cf. 121, 1 234. *Cît timp, Doamne, că stătui? Nouă ani și ce-mi mai trece, De mai povirnea spre zece*. MATTESCU, B. 6, cf. 37. *O povirnit pa șeptesprăzeșe an'i*. DENSUSIANU, Ț. H. 329. *Dac-ai haiduci cam mult,*

Nouă luni și jumătate, *Dac-ai povîrni la zece Grele poteri să te-ajungă.* GEORGESCU-TISTU, B. 38, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

5. *T r a n z.* (Prin sudul Olt.; complementul indică funii) A înfășura pe un par (la treieratul cu cai). Cf. PAMFILE, A. R. 205.

— Prez. ind.: *povîrnesc.* — Și: (învechit și regional) *pohîrni* vb. IV, (învechit) *povornă* vb. I, *pogrîni* vb. IV.

— Din. bg. *повърна.*

POVÎRNIC, -Ă adj. v. *povarnic.*

POVÎRNIRE s. f. Acțiunea de a (se) *povîrni* și rezultatul ei. Cf. POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DEX.

— Pl.: *povîrniri.*

— V. *povîrni.*

POVÎRNÎȘ s. n. Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal și care formează, de obicei, versanții unor forme de relief; coastă, muchie (4), pantă¹ (1), (rar) prăvăluc, prăvălac (1), (popular) prăvăliș, clină, (învechit și regional) piez (v. *piez* a 1), (învechit) *povîrnitură* (1), (regional) *piezișea*, *ponciș* (11), *povîrghie*, *prăvălătură*² (2), *prăval* (4), *răpăguș*¹ (1). *Sigismund Bathori... trecînd înălțimile Carpaților, a ajuns în povîrnișul acelor munți, la satul Rucăr.* BĂLCESCU, M. V. 140. *Casele domnești din București se înălțau pe povîrnișul malului stîng al Dîmboviței.* ODOBESCU, ap. CADE. *Ne tot coborîm cu mare greutate pe niște povîrnișuri primejdioase.* CREANGĂ, O. 194. *Ogrăzile de măsline să arătau pe povîrnișul golfului ca niște petece de fum.* DELAVRANCEA, S. 68, cf. id. T. 132, DDRF, BĂRCIANU. *Hărăbău se oprise pe un povîrniș.* D. ZAMFIRESCU, R. 241, cf. MEHEDIȚI, P. 167, ALEXI, W. *Îndărăt, mai în fund, pe povîrnișul coastei, se văd... oile pascănd.* JUN. LIT. 1912, nr. 9, 84. *Coboară repede povîrnișul care duce în prăpastie.* PETICĂ, O. 169. *Pădurea... părea că împrumută o siguranță neclintită acestor povîrnișuri primejdioase.* AGĂRIBICEANU, A. 63. *Merge drept pe marginea povîrnișului.* GÎRLEANU, N. 189. *La dreapta se întinde un șir de coline cu povîrnișuri dulci și acoperite cu sămănături.* HOGAȘ, DR. I, 5, cf. 297, ȘĂINEANU, D. U. *Pe acele povîrnișuri line și înverzite cresc... sulfina albă și maghiranul.* GALACTIUN, O. A. II, 251. *Munții mari... își zugrăvesc în soare... Povîrnișuri scîlpitoare.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 19. *Rămăsei privind asupra unui povîrniș lung, în pădurea rară.* SADOVEANU, O. VIII, 426, cf. IX, 136, STOICA, VÎN. 21. *Povîrnișurile erau o neîntreruptă centură de podgorii.* ARGHEZI, B. 129, cf. 97. *Vegetația căfărată pe povîrniș era mai degrabă rară.* CĂLINESCU, S. 716, cf. 33. *Careta... se opri deasupra ripei, lîngă chiliile care-și prelungeau zidurile... pe povîrnișul lutos.* CAMIL PETRESCU, O. I, 446. *Urcam pe povîrnișul de bolovanți.* BOGZA, Ț. 64. *Înaintam printre două povîrnișuri ușor înclinate.* STANCU, R. A. I, 77, cf. 84. *De ce se-ntoarce numai un flăcău cînd doi suiră povîrnișul greu?* V. ROM. septembrie 1954, 72. *Nori plumburii acopereau cătunul cînd noi pe povîrniș ne-am răsfirat.* Ib. octombrie 1954, 15. *Văile sînt uneori strîmte, alteori largi, cu terase și eu povîrnișuri repezi.* MG I, 240. Fig. *Alunecă pe povîrnișul miniei.* GHICA, S. 199. *Aluneca pe povîrnișul ambițiunii.* CONV. LIT. XVI, 85. *Tot în seria scriitorilor noștri tineri... sînt nevoit... a mai trece pe cîțiva... prăvăliși pe un povîrniș funest de nenorocirile și neajunsurile acestei vieți.* MACEDONSKI, O. IV, 10, cf. I, 81. *Cu cea mai mare grijă trebuie să privim povîrnișul primejdios pe care azi a început să alunecă literatura.* IONESCU-RION, S. 264. *Cu-afierbîntată minte mă răpezi orbș Pe-al patimelor zilei grozavul povîrniș.* I. NEGRUZZI, S. II, 58; cf. III, 210. *Cît despre mine unul, gîndul meu plecase pe un povîrniș fantastic.* HOGAȘ, DR. I, 16. *Un semn, un gest și-neet pornim pe povîrnișul gol al morții.* CAMIL PE-

TRESCU, V. 32. *Lunecase pe povîrnișul viștiului și al crimei.* LOVINESCU, S. I, 5. *O singură dată l-am văzut lunecînd febril pe povîrnișul mărturisirilor.* id. ib.: 73. *Și el, și eu am avut parte, în viață, de stări de prefaceri, de povîrnișuri și de culmi.* GALACTIUN, A. 295.

— Pl.: *povîrnișuri.* — Și: (învechit și regional) *povîrș* (POLIZU, CIHAC, II, 283, DR. IV, 1260), (regional) *pohîrniș* (PAMFILE, J. II, 161) s. n.

— *Povîrni* + suf. -iș.

POVÎRNÎȚI s. n. (Prin sudul Olt.) Faptul de a *povîrni* (5). *Învîrtitul sau datul funiei după par se numește povîrniț.* PAMFILE, A. R. 205.

— V. *povîrni.*

POVÎRNÎȚĂ, -Ă adj. s. m. I. Adj. Lăsat într-o parte (din poziția verticală), înclinat, aplecat, (învechit și popular) *ponorit* (1), (popular) *ponit*² (II), (învechit, rar) *povortit*; gata să cadă. *Pînă cînd vă puneși preste om, ucideși, toți voi, ca la un părate povîrniț, și ca la un gard împins?* BIBLIA (1688), 400^v/51. *În fundul unei tinde întunecoase, se vedea gîrliciul povîrniț al pivniței.* ODOBESCU, S. I, 127. Fig. (Prin analogie) *Trec și să petrec Stoluri de voinici Pe cai povîrniți.* PĂSCULESCU, L. P. 61. Care s-a dărîmat, s-a surpat, s-a prăbușit, s-a năruit. *Tot drumul de pre fața pămîntului, cu stînci pohîrnițe, cu dealuri și holmuri răsipite și cu păduri săciuite pretutînderelea, închiseră.* CANTEMIR, IST. 170. Fig. (Învechit, rar; în forma *pohîrniț*) Care se află în declin, în regres. *Pohîrniț, nărocul lui Decheval iarăși deade biruînța romanilor și de-a tria oară.* CANTEMIR, HR. 83.

2. Adj. (Despre terenuri, forme de relief, drumuri etc.) Care este orientat în pantă¹ (1), care formează un povîrniș. *Alaiul colindă ulișele povîrnițe ale micului orașel.* ODOBESCU, S. I, 108. *La miazăzi, cîmpia vastă... se întinde, ușor povîrniță, pînă departe.* CARAGIALE, O. I, 261, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Mai peste tot, finutul... e acoperit de dealuri ușor povîrnițe.* MEHEDIȚI, P. 45, cf. ALEXI, W., I. CR. IV, 85. ȘĂINEANU, D. U. *Cînd drumul se prăvale Jos, la coastă povîrniță, Calcă baciul ca pe gratii.* TOPÎRCEANU, B. 21. *La locurile povîrnițe, boii alunecau învălmășindu-se.* SADOVEANU, O. XIII, 609, cf. X, 338. *Bătrniți fagi, pe coasta povîrniță, își pleacă frunza udă la pămînt.* V. ROM. octombrie 1954, 22. *Am ieșit în drum, apoi am apucat pe-o hudiță povîrniță.* Ib. noiembrie 1960, 54. Fig. *Și cu toate că mi-e scîrbă de-njosire și desfrîu, Eu mă las prin cugetare pe o cale povîrniță.* MACEDONSKI, O. I, 279.

3. S. m. Fig. (Învechit, rar) Om afurisit, rău. *Doarme, povîrnițu... Acu-i vremea să-mi întind rufile.* ALECSANDRI, T. 839.

— Pl.: *povîrniți*, -te. — Și: (învechit) *pohîrniț*, -ă adj.

— V. *povîrni.*

POVÎRNITURĂ s. f. (Învechit) 1. Povîrniș. *De acolo, [hotarul merge] drept la deal... pre la o buze de pisc de o pohîrnițură (a. 1709).* URICARIUL, XXII, 239, cf. LM, DDRF.

2. (În forma *pohîrnițură*) Loc prăpăstios. *Oșteanul... cu capul în gios... în fundul pohîrnițurii... căzu.* CANTEMIR, IST. 197.

— Pl.: *povîrnițuri.* — Și: *pohîrnițură* s. f.

— *Povîrni* + suf. -tură.

POVÎRȘ s. n. v. *povîrniș.*

POVÎRȘOC s. n. v. *povîrșuc.*

POVÎRȘUC s. n. 1. (Olt.) Unealtă de pescuit; în formă de papuc sau de opincă, făcută din coajă de tei lată, îndoită de la mijlocul ei și cu marginile cusute una peste alta; (regional) legănaș, legănuș. *Legănușurile sau povîrșucurile de la piratele din Oltenia...*

se întrebuințează și ele pe piraiele din regiunile mai joase. ANTIPA, p. 129, cf. 102.

2. (Prin Ban. și prin Olt.; în formă povirșoc) Leasă de nulele pentru pescuit. Cf. ALR I 1 735/45, 840.

— Pl.: povirșucuri. — Și: (regional) povirșoc (ALR I 1 735/45, 840), povârșoc (ANTIPA, p. 102) s. n.

— Cf. v ir șă.

POVIRTÍ vb. IV. I. Tran z. (Prin Munt. și prin Mold.; complementul indică funii, sfori) A înfășura sau a lega în jurul unui lemn, al unui par. Cf. CADE, I. CR. IV, 85, VII, 51.

II. Tran z. 1. (Învechit, rar; în forma povortii) A inclina, a apleca. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Prin sud-vestul Munt.) A trînti, a doborî. Pe turc că-l ajungea și capul că i-l tăia, Cînd turcu zicea „aman“, Îl povirtea dupe cal. MAT. FOLK. 79.

III. Intran z. Fig. (Prin sud-vestul Munt.; urmat de determinări numerice introduse prin prep. „pe“) A merge pe..., v. merge (IV 4). Cînd or povirti pă zece (ani), Peste zece nu mai trece, Să-ți stea-n piept inima rece. I. CR. VII, 51.

— Prez. ind.: povirtesc. — Și: povortii vb. IV. SCRIBAN, D.

— Din bg. повъртя.

POVOĂRĂ s. f. v. povară.

POVOĂȚĂ s. f. v. povăț.

POVÓDI s. n. (Mold. și prin Ban.; în loc. a d. j.)

În (sau, rar, de) povod = (despre cai) dus de căpăstru; care este prins (la căruță) alături de calul de la oiște, lătu r a ș. Era călare pe un cal și cu alt cal în povod.

DOSOFTEI, ap. TDRG. În imbe părțile, mergea șiraguri de cămile și de catiri și caiti în povod. N. COSTIN, L. 500.

În grab-au gătit pe Moisău sărdarul cu... trei sute de cai în povod. NECULCE, L. 206, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. Am coborît... întovărășit de surugii care duceau caiti... în povod. NEGRUZZI, s. I, 308, cf. CIHAC, II, 284, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. Vine lelea de la bălă Cu bondița-mboiorală și cu calul de povod. MARIAN, NU. 674, cf. MAT. FOLK. 1 515. Manea cînd mergea... Cai-n povod că-i lua. ȘEZ. XIX, 146.

(Prin analogie) Vine cioful de la bălă Cu plătica-mbăirată Cu suducul în povod. ALEXANDRI, P. P. 384.

(F x p r.) A lua vitele-n povod = a mina vitele de dinapoi, ducîndu-le de frînghie. PAMFILE, J. II, 161.

A lua (pe cineva) în povod = a-și bate joc (de cineva), a lua în ris, a lua peste picior. id. ib., cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: povoduri. — Și: pohód s. n.

— Din rus. повод, scr. povod.

POVÓD² s. n. (Învechit, în Mold.) Motiv (I 1), cauză, pricină. Să nu fi dal singur povod să fiu opril la Viena, nu pătimeam. KOGĂLNICEANU, s. 194. Din povodul căria jalobi divanul... au destabilarisit arătutul sinet. BULETIN, F. (1843), 7¹/2. Din povodul căria cerire... logofeștia n-au lipsit... a cerceta cu pătrunzătoare luare-aminte arătatele mai jos documente (a. 1844). URICARIUL, III, 45. N-avem nici un povod că să-l cred împlîntat într-o așa mirșavă faptă. ROM. LIT. 312¹/34, cf. CIHAC, II, 284, DDRF.

— Pl.: povoduri.

— Din rus. повод, scr. povod.

POVÓD² s. n. (Învechit, în Mold.) Motiv (I 1), cauză, pricină. Să nu fi dal singur povod să fiu opril la Viena, nu pătimeam. KOGĂLNICEANU, s. 194. Din povodul căria jalobi divanul... au destabilarisit arătutul sinet. BULETIN, F. (1843), 7¹/2. Din povodul căria cerire... logofeștia n-au lipsit... a cerceta cu pătrunzătoare luare-aminte arătatele mai jos documente (a. 1844). URICARIUL, III, 45. N-avem nici un povod că să-l cred împlîntat într-o așa mirșavă faptă. ROM. LIT. 312¹/34, cf. CIHAC, II, 284, DDRF.

— Pl.: povoduri.

— Din rus. повод, idem.

POVODEĂ s. f. (Regional) Magiun (1). Cf. PAMFILE, I. C. 233, 294.

— Pl.: povodele.

— Cf. p o v i d l ă.

POVÓDNIC s. m. Cal dus de căpăstru (URECHE, L. 240, COD. PUȘC. 135, BUDAI-DELEANU, T. V. 161, LM, DDRF), cal lăturaș (M. COSTIN, ap. GIDEI, 324, LB, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CIAUȘANU, V. 190, id. GL.), cal rotaș (GHEȚIE, R. M.), cal de călărie (DDR, ALEXI, W., VASILIU, C. 205), cal tînăr, care nu a fost încă înhămat (H XVIII 287), cal

care umblă liber (LEXIC REG. 55), cal care umblă singur pe lingă trăsura (GR. BĂN.). Într-un pîrau de nemica, i s-au înecat craiului un povodnic. URECHE, L. 103, cf. id. LET. I, 104/33. Un povodnic ce era mai ales într-un pîrau mic a căzut și s-a înecat. N. COSTIN, LET. I A, 18/25. Și era mindru și bogat, și umbla eu povodnici înainte domnești. NECULCE, L. 26, cf. 324, ANON. CAR. Mergea, de altă parte, boierii muntenesți și povodnici prin mijloc (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 169/11. S-au gătit... cu trîmbeie, tobă, surle..., iar înainte cițiva povodnici împodobii. R. POPESCU, CM I, 408. Atît pe povodnici, cît și pe armăsari încalică tót feciori de boieriu. GHEORGACHI, CER. (1762), 289. Înaintea lui mergea vro cițiva povodnici înfrumuseșați. ȘINCAI, HR. III, 105/34. Ciocoi... năvălea. Armăsari, cum și povodnici, unde știa că era, îi lua. BELDIMAN, E. 11/7, cf. CONACHI, P. 261. Sosi și Alexandru custolul lui, înainte povodnici. ALEXANDRIA, 160/6. Unde-s călărașii groznici Cu fugarii lor povodnici? C. STAMATI, P. 213, cf. ODOBESCU, S. I, 291. În urma lui veneau opt povodnici împodobii numai cu aur și cu argint. ISPIRESCU, M. V. 43. Comisul aduse numai pe povodnicii, caiti de călărie, pe cînd armașul îi trecuse înainte cu cait de trăsura sau telegarii. IORGA, C. I. I, 163, cf. II, 152. Ispravnic pre povodnici și pre toți caiti domnești. BUL. COM. IST. V, 152. Cel întai povodnic al mării sale s-a înecat într-un pîrau. SADOVEANU, O. XII, 372. Tu nu m-ai ascultat, Povodnic ai încalicat, Pi uli-ai apucat. VASILIU, C. 12. ♠ (Adjectival) Căci fără slugă, c-o povodnică iapă, Acum nu știa ce să mai înceapă. BUDAI-DELEANU, T. V. 143. Un cal povodnic, cu farșamurile inșei ale răposatului. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 113. Vaviloneanii... scoaseră o mie de cai povodnici ai lui Darie. ALEXANDRIA, 64/17, cf. 87/16. ♠ (Regional) Bou stingher. Com. din SASCA MONTANĂ-MOLDOVA NOUĂ.

— Pl.: povodnici. — Și: (învechit și regional) povótnic (LB, LM, BARCIANU, H XVIII 287, GR. BĂN., CIAUȘANU, V. 190), pohódnic, (învechit) povótnic, podvódnic, (regional) povótnic (LEXIC REG. 55), podhódnic (VASILIU, C. 205) s. m.

— Povod¹ + suf. -nic. Cf. scr. p o v o d n i c.

POVOGĂRI vb. IV. Tran z. (Prin Ban.) A vorbi de rău. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 18.

— Prez. ind.: povogăresc.

— Din scr. pogovarati.

POVÓI¹ s. n. v. puhoi¹.

POVOFI vb. IV v. puhoi¹.

POVOIĂLĂ s. f. v. pohoială.

POVÓNIC s. m. v. povodnic.

POVOLÉNIE s. f. v. povelénie.

POVÓLNIC s. m. v. povodnic.

POVÓLNICĂ s. f. (Regional) Lotcă simplă cu care se transportă peștele (prins cu năvodul). Cf. ANTIPA, P. 465.

— Etimologia neșunoscută.

POVÓN s. n. v. puhoi¹.

POVORĂȘ s. m. (Regional) 1. „Om de rînd, iobag care poartă poveri“ (VICIU, COL. 203), „frate“ (id. GL.), „soț“ (id. ib.) (Caransebeș). Cf. VICIU, COL. 60. Și ei s-abăteau, Sălaș de cereau. Povoraș mai mare Sălaș nu le dare. id. ib., cf. 61.

2. Al doilea om din serviciul stînei (Globo Craiovei—Orșova). CHEST. V 25/37.

— Pl.: povorași.

— Povară + suf. -aș.

POVORNĂ vb. I v. povorni.

POVORNITOARE s. f. (Învechit, rar) Cascadă. Agiunsără la Chelenaș undi sînt izvoarele apei lui

Meandru și alte ape, nu mai mică, care să cheamă „povornitoare”, carile cură prin oraș și dă iarăși în Meandru. HERODOT (1645), 370.

— Pl. : povornitori.

— Povorni + suf. -toare.

POVORTÍ vb. IV v. povírti.

POVORTÍ, -Ă adj. (Invechit, rar) Înclinat, aplecat, povornit² (1). *Ucideși toți voi ca în păreale plecat (povortit d) și gardu cădzul. PSALT. 117.*

— Pl. : povortíți, -te.

— V. povortí.

POVÓTNIC s. m. v. povodnic.

POVÓZ subst. v. podvadă.

POVRIGÁNIE s. f. v. pogrebanie.

PÓXĂ s. f. v. poxie.

PÓXIE s. f. (Mold. și Bucov.) Ciudă, necaz, pică; dușmănie, ură. *Și d-ta erai între ele, zise o fetișcană ce cam avea pocsie pe babă. CONTEMPORANUL, v. 1, 297, cf. SCRIBAN, D. Oamenii... aveau mare pocsie pre toți veneticii străini. MARIAN, T. 80, cf. H XVI 267, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. Nu țin pocsie cu vecinul, deși ne-am injurat. COMAN, GL.*

— Scris și: pocsie. — Și: póxă s. f. SCRIBAN, D.
— Din ngr. *ὑποψία* „bănuială”.

POZĂ vb. I. 1. In t r a n z. A-și impune o anumită atitudine, o anumită comportare etc. neconformă cu adevărata sa fire (pentru a face impresie, pentru a epata). *În realitate ne-au examinat ele pe noi, căci noi am pozat, am pozat în toată accepțiunea cea rea a cuvintului. VLAHUȚĂ, O. A. II, 196. După ce și-a săturat toate poștele, i-a venit gustul fistichiu să pozeze... în încurajator al artiștilor. BACALBAȘA, S. A. I, 283, cf. ALEXI, W. Titu se simți mișorât că prietenul său vrea să-i pozeze în ocrotitor. REBREANU, I. 376, cf. ȘĂINEANU, D. U. Mândri, pozînd deja în eroi... ne plimbam, afe-rați prin curte. BRĂESCU, A. 225. Tăcea, pozînd în om superior. TEODOREANU, M. II, 414. O intriga ofițerul acela zvelt, elegant, care poza într-o rezervă studiată. BART, E. 49. Ride ca un netot, deși mie mi s-a părut că pozează. CĂLINESCU, S. 93. Nu pozează pentru nici un public, e total indiferent la publicitate. RALEA, S. T. I, 275, cf. VINEA, L. I, 28. Își va denunța toți colaboratorii, va poza în escroc simpatic. T. POPOYICI, SE. 104. Înfelege că singura sa nădejde și ultima sa șansă e să pozeze. v. ROM. Iunie 1958, 108. Actorul joacă mereu cu fața la public, pozează. T septembrie 1962, 74.*

2. In t r a n z. A sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat etc. *Au pornit voioși Ca să pozeze! DEMETRESCU, O. 91, cf. ALEXI, W. Eu, cel ce am pozat cu atîția alți tovarăși ai mei în fața ătilor obiective, privind medaltonul acesta, încep să mă înșior. ANGHEL, PR. 148, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Toate prietenele și cunoscutele se îmbulzeau să-mi pozeze. CAMIL PETRESCU, T. II, 109. O mînd o ținea la spate, cînd ședea în picioare, ca omul care pozează unui pictor. CĂLINESCU, S. 354. De cîte ori mă prindea prin atelierul lui, mă punea să-i pozez. STANCU, R. A. I, 166. Chipul cu trăsături regulate era încremenit de parcă ar fi pozat. v. ROM. septembrie 1955, 93. Îi poză mai multe zle și îl cunoscu îndeaproape. PREDĂ, R. 318. Această pictoriță mare... începuse prin a poza pentru alții. id. M. S. 32.*

3. T r a n z. și r e f l. (Popular și familiar) A (se) fotografia. Cf. BĂRCIANU. *Îl hotărîi să ne pozăm iustrei în grupă. N. A. BOGDAN, ap. TRG. Eram un grup care ne întorceam de la tenis, și în dreptul pavilionului, „ne-am pozat” făcînd năzbătii. CAMIL PETRESCU, P.*

17. *Al din fund... e nen'tu mare, pozat după ce s-a făcut bine de gălbînare. KLOPȘTOCK, F. 161.*

— Prez. ind. : pozez.

— Din fr. *poser*.

POZĂR s. m. (Popular și familiar) Fotograf. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl. : pozari.

— Poză + suf. -ar.

PÓZĂ s. f. 1. Atitudine, comportare pe care cineva și-o impune (pentru a produce impresie) și care este neconformă cu adevărata sa fire; p. gener. atitudine; ținută; poziție (specifică). *Mă pusăi într-o poză teatrală. CALENDAR (1848), 49/3. Frumoasa jună adormi într-o poză atît de răpitoare. FILIMON, O. I, 115, cf. LM. Singuri, cerbul miraculos și vîntorul pocăit, produc contrast, prin pozele lor, în care se străvăd simțiminte adînci. ODOBESCU, S. III, 59. Își ridică valnic capul și, într-o poză eroică, întinse brațul drept. VLAHUȚĂ, O. A. I, 232, cf. 229. Acolo, prin poza, prin ținuta călărețului, e exprimată grație, lumină, veselie. GHEREA, ST. CR. III, 322, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. De-acum se crede șef. Vezi-l ce poze își ia? AGĂRBIȚEANU, L. T. 353. I se păreau copilării și versurile lui, și pozele de poet, și iubirea lui. REBREANU, I. 271. Aceasta e lașitatea cu poza pe care o luăm în fața celor ce ne văd cu lacrămile în ochi. ARDELEANU, U. D. 151. Necîntea profesională vrea să mascheze ignoranța prin poze științifice. LOVINESCU, C. V, 42. Toată semeția lui e poză și minciună. CAMIL PETRESCU, T. III, 428. Rămase nemișcată, într-o poză hieratică. SADOVEANU, O. XI, 465. Bătrînul ședea cu o buză lăsată-n jos, în cea mai perfectă poză de căință. CĂLINESCU, E. O. II, 236. Eroul citește, în poze melancolice, la umbra fagilor. id. S. C. L. 150. Adoptă o manifestare exterioară obișnuită, străină de adevărata lor personalitate. E ceea ce se cheamă de obicei o poză. Sînt oameni care pozează o viață întreagă. RALEA, S. T. II, 150. Mitropolitul, cu mîinile pe piept, cu fruntea încreștită, ia din nou o poză hieratic enigmatică. CAMIL PETRESCU, O. II, 614. Demnitatea e o poză, un cabotinaj, o pelerină uzată. VINEA, L. II, 43.*

◆ S p e c. (Rar) Mod specific de a sta. *Profesorii stau jos, după poza turcească, pe dalele de marmoră. RALEA, S. T. I, 251.*

2. S p e c. Poziție specifică (favorabilă, expresivă) pe care o are modelul care pozează (2). *Este... o copie pină la briu de pe un original în toată statura; căci altfel nu e chip a înfelege cum portretistul ar fi adoptat pentru un bust o asemenea poză. HASDEU, I. V. 237.*

3. (Popular și familiar) Fotografie. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Vine fotografu, așază școlarii... după mărime, îl pune la mijloc pe „domnul” sau „doamna” serioși și țepeni ca figurile din cartea de cître și — poza e gata! I. BOTEZ, B. I, 140. Am hotărîi să facem un tablou de suvenire, cu pozele profesorilor și ale noastre. VLASIU, A. P. 354. Pozele din rame vechi au întinerit. PILLAT, P. 79. Pe toate zidurile și pe toate gardurile se lipeau așeze cu poza mea. STANCU, R. A. IV, 329. Pe fila a doua se afla poza unui om tînăr și frumos CAMILAR, C. P. 88. O să-ți apară poza în zărele din capitală. H. LOVINESCU, T. 145. Ofițerii pe care-i văzuse erau ca tăjași din poză. VORNIC, P. 172. Ți-am văzut poza la gazetă. VINTILĂ, O. 33. La mijloc — mama, și ea-ncearcă în poză să zimbească parcă. BRAD, O. 79.*

4. (Popular) Ilustrație; reproducere (2). *Primește mereu poezii și cărți postale cu poze de amor. CARAGIALE, O. II, 190, cf. SEBASTIAN, T. 226. Unde-s poezile? În cartea lor cu poze. TEODOREANU, M. U. 178. Își vtra năsușorul în cărțile lui cu poze. SADOVEANU, O. VII, 66, cf. X, 519. Pozele vremii erau îngerii, florile, o dromaderă, un porumbel cu plic în cioc. ARGHEZI, B. 51. Primiseși ca premiu un album cu poze colorate. PAS, Z. I, 174. Tai poze pentru gazeta de stradă. H. LOVINESCU, C. S. 60. Tatăl ei, răsfoind o carte de geografie, se oprise la o poză și începuse să ridă. PREDĂ, M. 172.*

5. (Tehn.; în sintagma) Poza căii = mod de construcție a suprastructurii liniei de cale ferată, în func-

ție de tipul șinei, de lungimea panourilor, de felul și de numărul de traverse ale unui panou etc. În general, pe aceeași linie, poza căii din aliniament diferă de cea din curbe. LTR², cf. M. D. ENC.

— Pl.: poze.

— Din fr. pose.

POZDĂRE s. f. v. puzderie.

POZDĂRIE s. f. v. puzderie.

POZDĂRĂI s. n. v. puzderie.

POZDĂRĂIA vb. I v. pozderi.

POZDĂRIE s. f. v. puzderie.

POZDĂRIE s. f. v. puzderie.

POZDEIOĂRĂ s. f. (Într-o ghicitoare) Diminutiv al lui *pozdeie*. V. *puzderie* (1). Am o rochioară Plină de pozdeioară (Cerule și stelele). GOROVEI, c. 65, cf. PASCU, c. 80.

— Pronunțat: *-de-ioa-*. — Pl.: *pozdeioare*.

— Pozdele + suf. *-ioară*.

POZDERI vb. IV. T r a n z. (Învechit; complementul indică trupul) A bate, a lovi; a zdrobi. Cu unghii de fier tot trupul îl pozdăritară. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 7°/29. Să-i pozderească trupul cu vine uscate de bou. id. ib. octombrie 59°/35, cf. JAHRESBER. v. 35, TRDG.

— Prez. ind.: *pozderesc*. — Și: *pozdărită* vb. I.

— Postverbal de la *pozderie*.

POZDĂRIE s. f. v. puzderie.

POZDERÓS, -OĂȘĂ adj. (Regional) Care conține puzderii (1). Inu-i pozderos, Vinu-i bun și lunecos. ȘEZ. v. 14, cf. BREBENEL, GR. P.

— Pl.: *pozderoși, -oase*. — Și: *plzdărós, -oășă* adj. BREBENEL, GR. P.

— Pozderie + suf. *-os*.

POZÉUR s. m. (Franțuzism) Persoană care pozează (1), care caută să epateze printr-o atitudine sau comportare studiată, afectată. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *poseur*. M. D. ENC. — Pronunțat: *-zör*.

— Pl.: *pozeuri*.

— Din fr. poseur.

POZETÍV, -Ă adj. v. pozitiv.

POZITÍV, -Ă adj., s. n. I. Adj. 1. (Mat.; despre numere, mărimi scalare etc.) Care este mai mare decât zero (sau egal cu zero); care se notează în scris cu semnul plus (+). Citimile ce urmează după sămnuț + să numește citimi pozitive. ASACHI, ALGEBRA, 7°/4. Toate numerele... pozitive. id. ib. 43°/3. Cătimile pozitive sînt acele care sînt preceduite... de semnul plus. id. E. H, 4/11. Fiindcă însă termenii la scădere pot să fie pozitivi sau negativi, trebuie să se ia în băgare de seamă amîndouă întîmplările. POENARU, E. A. 9/22. Cosinul unui arc oarecare, pozitiv sau negativ, este în mărime și în așezare depărtarea centrului de piciorul sinului. TRIGON. DR. 14/14. Terminii precedați de semnul + (plus) se zice pozitivi sau aditivi (de adunat). LAZARINI, M. 213/14, cf. 183/22, POLIZU. Terminii preceși de semnul + se numesc termini pozitivi. CULIANU, A. 4, cf. 8, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Orică număr pozitiv este mai mare decât orice număr negativ. ALGEBRA VIII, 11, cf. 5. Se alege pe dreaptă un sens pozitiv... și o origine. GEOM. SP. 5. ♦ Semn pozitiv = semnul plus (+), folosit pentru caracterizarea numerelor, mărimilor scalare etc. pozitive (I 1). Această adunare se arată prin semnul + ce se pronunțiază plus... și se numește pozitiv. HELIADE, A. 2/1. Semnul +, pe care îl numesc pozitiv,...

se pune între numerile ce sînt de adunat. G. POP, E. 4/21.

2. (Despre electricitate, sarcini electrice) De același fel cu sarcina nucleelor atomice sau cu sarcina dobîndită de un baston de ebonită prin frecare cu o bucată de postav; (despre polii unei surse electrice) prin care iese curentul electric; (despre electrozii sau bornele receptoarelor electrice) care se leagă la polul pozitiv (I 2) al sursei electrice. Deosebim deci... două feluri de electricitate, și le numim pe una, pozitivă, iară pe alta, negativă. STAMATI, F. 114/18. Electricitate... provenită din sticle (frecate cu postav) care se numește electricitate pozitivă. BARASCH, M. III, 68/24. [Electricitatea] care se dezvoltă pe sticlă... se numește electricitate stecloasă sau pozitivă. PONI, F. 195. ♦ (Adverbial) În combustia cărbunelui, acidul carbonic se electrisă pozitiv și cărbunele negativ. MARIN, F. 285/31. Cînd un atom pierde unul sau mai mulți electroni, rămîne încărcat pozitiv cu atîtea sarcini, cîți electroni a pierdut. CHIM. AN. CALIT. 16. ♦ F i g. (Substantivat, n.) Sîmburele unui corp, însuflețit sau nu, va fi astfel alcătuit, iar de aci înainte aceeași presiune... va condensa pe fiecare parte de secundă... miriadele de vibrațiuni sau de forțe învecinate... către centrul ce este acum un pozitiv asociat cu un negativ, spre a se echilibra într-un neutru. MACEDONSKI, O. IV, 153.

3. Care se întemeiază pe fapte, pe date concrete, pe realități; care are un caracter de certitudine, a utentic, cert, sigur; adevărat, real² (1). Prin aceasta vor afla și ei ceva de pozitiv... asupra lui. CR (1848), 1°/35. Adunînd pozitive științe de cîte fabrici se află în coprinul acestui județ... plecat se înfățișează (a. 1850). DOC. EC. 982, cf. STAMATI, D. A fi mai cu rezervă în obiectul în care el nu este nicidecum competent, neavînd a mîna noțiții pozitive spre a-și putea sprijini articuliții săi (a. 1855). URICARIU, v. 194/20, cf. POLIZU. Binevoii... a trimite această scrisoare către nevasta mea și rugați pe cine veți socoti să vă trimită o știință pozitivă despre dînsa. BOLLIAIC, ap. GHICA, A. 633. Știința pozitivă ce o avem despre genul nostru îmbrățișează numai spațiul de patru mii de ani. ISIS (1859), 4/1. Simțiseră din ce în ce mai multă trebuință de a avea nește noțiuni mai pozitive despre toate țerele litoralului. HASDEU, I. C. I, 32, cf. 25. Dacă dintr-o premiză, ce s-a crezut adevărată, se deduc prin o gîndire justă concluziuni, ce se vîd în contradicție cu faptele pozitive, atunci premiza nu poate să fie adevărată. MAIORESCU, L. 13. Avem a face cu ceva pozitiv și cert? id. D. II, 227. Ce plîngeri pozitive și întemeiate pe probe putem s-aducem contra soției noastre? CARAGIALE, O. II, 81. Pun... mai mult temei pe rezultatele unei științe pozitive ca statistica. id. ib. IV. 243. Mă face din nou să crez că medicina cu cît să apropie mai mult de o știință pozitivă... cu atît cîștigă și pierde deopotrivă de mult. DELAVRANCEA, T. 240, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Ceea ce este necesar să se constate este o culpă pozitivă în sarcina inculpatului. COD. PEN. R.P.R. 502. Trebuie să trecem la faptele pozitive. CAMIL PETRESCU, O. III, 251. ♦ (Adverbial) Pentru căpitanul de port... la Galați sau la Brăila — nu se știa pozitiv — se otrăvise cîndva o șantază. BRĂESCU, O. A. II, 169. ♦ Drept pozitiv = totalitatea normelor juridice scrise caracteristice unei orînduirii sociale, unei epoci, unei țări, emanate de la organele statului. Cf. STAMATI, D., BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U., M. D. ENC. Religie pozitivă = religie oficială acceptată într-o țară și existentă ca atare. Cf. STAMATI, D., BĂRCIANU, ALEXI, W., M. D. ENC. ♦ (Care dovedește simț) practic, realist; care se bazează pe practică, pe realitatea imediată. Aruncă o călătura cu intristare filozofică asupra celor zece ani de mîntă pozitivă. CR (1848), 12°/67. Cel dintîi [bărbat] era mai pozitiv, și a știut să se folosească de șederea mea la țară. BOLINTINEANU, O. 394. Dar o pune să aleagă între trei... Toți zicînd că o iubesc — cît de naivă, Vei vedea că deodată ea devine pozitivă. EMINESCU, O. I, 162. Spi-

ritul care s-a cristalizat în sinul noii societăți laice, pozitive și raționaliste, își găsește astfel suprema încoronare în artă. OȚETEȚA, R. 253. Părintele răspunde cu foarte mult simț pozitiv. CĂLINESCU, E. O. II, 298. Era o femeie bună la suflet, însă pozitivă, luând viața așa cum este, incapabilă de a o înfrumuseța cu drame. id. s. 689. ◇ (Substantivat) Minșeau când făceau pe prudenții, pe pozitivi. HELIADE, ap. GHICA, A. 677.

4. Care exprimă o afirmație sau o aprobare, care afirmă ceva, care are (sau conferă) un sens de afirmare. Pozitive sînt noțiunile care afirmă ceva, negative sînt acele care înlătură o afirmație. MAIORESCU, L. 34, cf. DEX. ◇ (Adverbial: impropriu) Aprob pozitiv. CARAGIALE, O. VI, 42. ◆ (În sintagma) Grad pozitiv (și substantivat, n.) = formă a adjectivului sau a adverbului cu ajutorul căreia se exprimă însușirea unui obiect sau a unui proces privity izolat, fără referire la alte obiecte sau procese; (învechit, rar) spîță puietoare. Cf. POLIZU, BĂRCIANU. Există trei grade de comparație: pozitivul, comparativul și superlativul. IORDAN, G. 79. Pozitivul nu e propriu-zis un grad, căci însușirea e prezentată fără comparație. GRAUR, I. L. 150. Pentru dezvoltarea limbii, menținerea pozitivului dintr-o fază mai veche este foarte importantă. SCL 1960, 573.

5. (În opoziție cu negativ) Cu însușiri bune, cu calități, bun; care se recomandă prin însușirile sale, care nu produce rău, care nu este periculos, demn de urmat, de imitat, recomandabil. Poate însă un grad potrivit a frigului într-aita întări viața încît dînsul concentrează puterea vieții...; însă aceasta nu este pozitivă, ci negativă întărire. VASICI, M. I, 37/20. Cele de pre urmă... adevărat pîza și zavistia au și pozitive și aducătoare de moarte însușiri. id. lb. 41/11. Toemeliile privitoare către agiutorii reciproc spre siguranța mădulărilor soțetăței este legea pozitivă. SĂULESCU, HR. I, 47/17. Cred că Taine exagerează și partea pozitivă și cea negativă a lui Balzac. GHEREA, ST. CR. I, 17. [Însușiri] neîndestulătoare în sine, ele devin pozitive prin raportare. LOVINESCU, C. V, 10. Prozatorii români studiași aci mai cu seamă în latura contribuției lor pozitive, au împlinit una din cele mai nobile fapte spirituale ale poporului nostru. VIANU, A. P. 394. O asemenea construcție a favorizat crearea unui anume raport între personajele pozitive și „negative” care le stau în cale. GL 1952, nr. 260, 7/2. Să examinăm... felul în care autorul ne-a zugrăvit în nunele figurile eroilor pozitivi. v. ROM. IANUARIE 1954, 183. Eroul pozitiv nu numai că-și are o perfectă bază reală..., dar este cerul ca o necesitate de către estetica progresistă. CONTEMPORANUL, 1956, nr. 484, 4/7. Putem constata un fenomen pozitiv în problema ce ne preocupă. M 1961, nr. 1, 13. Referate... menite să permită o generalizare a aspectelor pozitive în activitatea tuturor comisiilor metodice. G1 1961, nr. 637, 4/5. Dumneata ai prea multe laturi pozitive. T aprilie 1964, 85. ◇ (Adverbial) Asupra pîrațelor de munte influența omului se face simțită în două moduri: a) pozitiv... și b) negativ. C. ANTONESCU, P. 20. Venitul național este influențat pozitiv și de calitatea produselor. LUPTA DE CLASĂ, 1962, nr. 4, 22. ◆ (Rar) Care produce bunurile materiale. Această clasă parazită trăiește exploatănd munca claselor pozitive. IBRĂILEANU, SP. CR. 186.

6. (Chim., Biol.; despre unele reacții ale anticorpiilor) Care se produce în prezența antigenului sub influența și în prezența căruia a luat naștere; (despre analize medicale) care confirmă prezența în organism a unui anumit agent (patogen).

II. S. n., adj. (Imagine fotografică) la care distribuția luminii și a umbrei corespunde celei reale; p. e x t. (placă, film sau hirtie fotografică) pe care s-a obținut o asemenea imagine. Imaginea fotografică se apreciază după redarea corectă a diferitelor detalii ale obiectului fotografiat pe pozitivul fotografic. LTR². Pozitivul fotografic se obține copiind negativul foto-

grafic prin contact sau prin mîrire. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (după fr., lat., germ.) *positiv*. — Pl.: *pozitivi*, -e. — Și: (învechit) *pozetiv*, -ă (scris și *pose- tiv*) adj.

— Din fr. *positif*, lat. *positivus*, germ. *Positiv*.

POZITIVAMENTE adv. (Învechit, rar) În mod pozitiv. Cf. SFC II, 197.

— Scris și: (după fr.) *positivamente*.

— **Pozitiv** + suf. -mente. Cf. fr. *positivement*.

POZITIVISM s. n. 1. (Rar) Interes exagerat pentru problemele practice, materiale, tendința de a lua în considerare și de a urmări numai avantajele imediate (și personale). V. *practicism*, *utilitarism*. Nu vezi reprezentîndu-se o comedie serioasă unde să nu înțilnești tot aceleași critice asupra pozitivismului degradător al unui secol în care tot se prețuiește cu aur. CONCORDIA, 4²/68, cf. DN², DEX.

2. Curent filozofic din sec. XIX—XX, care respinge filozofia ca reprezentare teoretică generalizată a lumii, limitîndu-se la faptele confirmate de experiență și negînd astfel posibilitatea cunoașterii esenței (și cauzelor) fenomenelor. Încercarea multor logice moderne, influențate de pozitivismul lui A. Comte, de a introduce deosebirea între clasificări naturale și clasificări artificiale, ne pare o preocupare în afară de obiectul logicii însăși. MAIORESCU, L. 123. Mi se pare falsă calea pozitivismului. DELAVRANCEA, T. 10, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U. Mult hulitul pozitivism în cercetările lingvistice e mai mult o chestiune de conștiință decît de metodă. PUȘCARIU, L. R. I, 9, cf. 58, Cînd s-a organizat ca sistem, este incontestabil că pozitivismul a reprezentat o reacție salutară față de speculațiile conjecturale și atît de hazarde ale metafizicii clasice. VIANU, M. 125. Comte a gîndit, ca o nostalgie a ceea ce îi lipsea, practicul... pozitivism. RALEA, S. T. III, 173. Pozitivismul... declarat că este o filozofie empiristă. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 151. Această metodă era cea a pozitivismului științific, care consta în a aduna cît mai multe fapte, a le grupa după legăturile lor naturale și a le explica cu respectul riguros al adevărului. L. ROM. 1957, nr. 2, 7. În ce privește istoria, pozitivismul împusese metoda stabilirii exacte a faptelor trecutului, prin utilizarea critică a izvoarelor. v. ROM. APRILIE 1958, 90, cf. DER, DN. Pozitivismul are o atitudine nihilistă față de filozofie. CF 1960, nr. 2, 151. ◆ Curent în știința juridică burgheză, care admite numai existența dreptului pozitiv. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (după fr.) *positivism*.

— Din fr. *positivisme*.

POZITIVIST, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Adept al pozitivismului (2). Cf. DELAVRANCEA, T. 52, DDRF, ȘĂINEANU, D. U. Pentru pozitivist, lumea este o suprafață plană. VIANU, M. 125. Pozitivistii explicau, în fond, evoluția istorică a omenirii prin influența ideilor. RALEA, S. T. III, 189. Citînd pe pozitivisti... ajunge la concluzia relativității oricărei cunoașteri și teoretizării a fenomenului social. v. ROM. SEPTEMBRIE 1954, 150. Fazele vechi ale limbii noastre n-au fost studiate... decît cu metodele pozitivistilor. L. ROM. 1959, nr. 4, 23. Este un om al secolului trecut, un pozitivist care a citit din tinerețe pe Darwin și Haeckel. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 137, 1/1.

2. Adj. Care aparține pozitivismului (2), care se referă la pozitivism, specific pozitivismului. Ceilalți... erau tirșiți pe această cale pozitivistă. DELAVRANCEA, T. 8. Alții învinovătesc ba filozofia metafizică, ba pe cea pozitivistă. GHEREA, ST. CR. I, 57. Neuitatul meu prieten... iremediabil ucenic al doctinelor pozitiviste! GALACTION, A. 63. Fiînd înșipt cu rădăcinile în epocă pozitivistă..., am păstrat toată viața pasiunea culegerii de material. PUȘCARIU, L. R. I, 9, cf. 99. Senzaualistul de nuanșă pozitivistă Condillac. BLAGA, G. 111. Atitudinea lui e pozitivistă: observă, mărește cu lupa, descompune, explică. RALEA, S. T. I, 103, cf. III, 277.

3. Adj. (Rar) Legat de realitatea concretă, de fapte. *Literatura clasică ar fi rămas și mai departe literă moartă, dacă spiritul pozitivist... nu i-ar fi însuflat o nouă viață.* OȚETEĂ, R. 38. ♦ Fig. *La o fereastră melancolică, mi s-a părut ceva, însă m-a trezit un glas pozitivist...* BACOVIA, o. 83.

— Scris și: (după fr.) *positivist*. — Pl.: *pozitivisti*, -ste.

— Din fr. *positiviste*.

POZITIVITATE s. f. (Învechit; în loc. a d. v.) Cu *pozitivitate* = cu exactitate, în mod sigur, cert. *Știința încă nu a hotărât cu pozitivitate... de ce origine sînt.* F. (1872), 61. *Niciodată n-am putut să-mi răspund cu pozitivitate.* ib. (1877), 136.

— Din fr. *positivité*.

POZITRÓN s. m. (Fiz.) Particulă elementară, întilnită rar în natură, care are masa egală cu a electronului, dar sarcina electrică pozitivă (I2), antiparticula electronului; antielectron, electron pozitiv. Cf. MACAROVICI, CH. 199. *Positronul sau electronul pozitiv.* CIȘMAN, FIZ. II, 559. *Positronii se produc... în unele dezintegrări radioactive.* LTR² XII, 135, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *pozitroni*.

— Din fr. *positron*, germ. *Positron*.

POZITRÓNIU subst. (Fiz.) Formație instabilă, alcătuită dintr-un electron și un pozitron, care gravitează împreună în jurul centrului de masă comun. Cf. M. D. ENC.

— Din fr. *positronium*.

POZIȚIE s. f. **1.** Mod, fel în care este așezat sau situat ceva sau cineva (în spațiu, în raport cu altceva sau cu altcineva), așezare; p. ext. (concretizat) loc, punct, regiune în care este așezat sau situat ceva sau cineva; (învechit) pusătură, pusăciune, puseare. *Poziția geografică a Moldovei din vechime au osîndit-o a fi teatrul nestatorniciei și a cruntelor lupte.* AR (1829), 140²/4, cf. ANTROP. 55/10. *Din poziția pămîntului cătră soare și din zilnica lui mișcare împregiurul seu cătră puncturile cardinale.* ELEM. G. 14/1, cf. 103/1. *El a definit poziția a multe locuri.* GENILIE, G. 48/25, cf. 100/23. *În arhitectură și în mecanică se poate desina fără umbrire, căci sînt convenții prin care se arată numai prin linii pozițiile fiecăria părți a unui object.* DESEN ARH. 11/28. *Trei puncturi... care să nu fie în linie dreaptă, hotărâsc poziția unui plan.* POENARU, G. 175/12. *Toate puterile Europei preșiau... pozițiunea jărei, ce din timpurile antice era considerată ca o poartă prin care se strecura cursul cel impetuos al popoarelor.* ASACHI, S. L. II, 81, cf. id. E. I, 6/24. *Linia... să nu-și schimbe poziția.* CONV. GEOM. 56/30. *Dață asemenea cîmpuri au o poziție (starea locului) potrivită, nu pătimesc de umezeală.* FILIPESCU, D. I, 36/25, cf. 198/11. *De se mai bucură... de o prosperitate oarecare, e datoare numai poziției ei geografice.* CR (1846), 23²/3. *Mihai Vodă voi a se folosi de poziția și de strămoșia vadului Călugărenilor.* BĂLCESCU, M. V. 112, cf. STAMATI, F. 11/21. *Să luăm un plan în orice poziție, să tragem o dreaptă pe dînsul.* ORESCU, T. 11/15. *Unii vor fi crezînd că soarele și-ar muta poziția sau locul văzîndu-l că răsare de la o parte și apune la alta.* MARIN, P. 2/4. *Aparatul... își ia iarăși poziția sa cea primitivă.* id. F. 6/17. *Cînd... îndoim ramura unei plante, întorcînd suprafața inferioară în sus către ceriu, vedem că ramura singură se îndreptează, luînd iarăși poziția sa naturală de mai înainte.* BARASCH, I. N. 129/15. *Aruncață prin poziția geografică între nații străine..., româna nu-și uită mama și sororile.* NEGRUZZI, S. I, 264. *Pozițiunea topografică a acestui palat era asfel.* FILIMON, O. I, 108. *Sînt stele care fără să apară că-și schimb pozițiunea, încerc variațiuni periodice în intensitatea luminei lor.* DRĂGHICEANU, C. 16. *Poziția*

Iașului este desfătătoare. BOLINTINEANU, O. 276. *Am petrecut la via lor; o poziție incîntătoare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 174. *Poziție admirabilă în pădure.* SEBASTIAN, T. 109. *Cîteva scaune stăteau în poziții felurite.* SADOVEANU, O. XI, 168. *Insula aceasta bogată, așezată într-o minunată poziție maritimă și militară, ajunsese odată cheia întregului arhipelag.* BART, S. M. 47. [Brazii] au să fie găsiți abia după furtună, în fundul prăpăștiilor, în poziții chinute. BOGZA, C. O. 58. *Termometrul se păstrează în această poziție timp de 10 minute.* ABC SĂN. 159. ♦ Spec. (Muz.) Loc pe care îl ocupă o notă sau o cheie pe portativ; loc în care sînt atinse cu degetele coardele unui instrument muzical, cînd se cîntă la instrumentul respectiv. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Spec. Fiecare dintre operațiile înscrise într-un cont contabil; loc pe care îl ocupă ele în acest cont. *Va înainta... „planul de lucru” pentru toate pozițiile de investiții din cadrul planului anual al departamentului.* LEG. EC. PL. 462. ♦ Spec. (Lingv.) Loc pe care îl ocupă un sunet sau un grup de sunete într-un cuvînt. *Poziția inițială sau finală a unui sunet în cuvînt a produs următoarele modificări...* PUȘCARIU, L. R. I, 234. ♦ Spec. Loc, punct din care ceva sau cineva este sau poate fi privit; unghi. *Se ridică... să-și lege cu cea mai migăloasă artă cravata, privind-o din toate pozițiile posibile.* SADOVEANU, O. IX, 117. *O privi a doua oară din altă poziție.* id. ib. XI, 482. ♦ Raport, relație existentă între două obiecte. *În gramatică, persoană se cheamă orice obiect al vorbirii privit din punctul de vedere al poziției lui față de subiectul vorbitor.* IORDAN, G. 125.

2. Suprafață, teren, loc ocupat (și amenajat) de unități sau subunități militare și folosit ca bază de atac sau ca linie de apărare. *Poziția vrăjmașului fu izbită de către focul unei artilerii foarte numeroasă.* CR (1830), 59²/3. *Emirul se retrase pe o poziție înapoi.* ib. (1846), 42²/38. *Românii se trăgeau în pozițiile lor din munți.* BĂLCESCU, M. V. 136. *Companionii lui... năvăliră după dînsul și goniră pe inamicii din pozițiile lor, luîndu-le un tun.* ALECSANDRI, T. 1304. *Ajunserăm acolo cu lumina zilei... ca să ne asigurăm mai înainte de poziția inamicilor comuni.* BOLINTINEANU, O. 303. *Generalul... recunoaște mereu pozițiile bateriilor.* MAIORESCU, D. II, 100. *Asaltul ce se făcuse pozițiilor în cari dușmanul s-a retrănsat este hotărîtor.* MACEDONSKI, O. III, 80. *Căutaseră aici un adăpost și o poziție strategică minunată.* XENOPOL, I. R. I, 102. *Pozițiile se desneau ca niște dungi mohorite... fără început și fără sfîrșit.* REBREANU, P. S. 108, cf. id. NUV. 289. *E un bătrîn toată noaptea cînd nu-i compania pe poziție.* C. PETRESCU, I. I, 272. *Nemții bombardau pozițiunile noastre neîntrerupt.* BRĂTESCU, V. 79. *Poziția inamică a fost ruptă la Mărășești.* SADOVEANU, O. VI, 474. *Ocolind pozițiile elvețienilor care păzeau trecătorile Alpilor armata își tăie printre stînci un drum considerat ca inaccesibil.* OȚETEĂ, R. 162. *Se retrag armate uriașe, părăsesc poziții întărite, se repliază sute de divizii.* V. ROM. noiembrie 1954, 9. *A doua zi..., regimentul ocupase altă poziție.* PAS, Z. III, 5. *Au niște ascultătoare care calculează pozițiile noastre.* BARBU, P. 336. *Va aduce informații prețioase asupra poziției dușmanului.* V. ROM. noiembrie 1962, 155. (Fig.) *Căldătorii se priviră cîțva timp cu bănuială, neîndrăznînd să se miște de pe pozițiile cucerite cu prețul vieții.* BRĂTESCU, O. A. I, 179. *Felix împinse ușa mai tare și Otilia, înfrigurată, nemiaputînd păstra poziția, fugi în pat.* CĂLINESCU, E. O. I, 163. *Doctorul rămase bănuitor și nu-și părăsi poziția de apărare.* STANCU, R. A. IV, 80, cf. LUPA DE CLASĂ, 1962, nr. 4, 7. ♦ *Poziție de tragere* = loc (special amenajat) de unde o subunitate de infanterie sau de artilerie, de aruncătoare de mine, de mitraliere navale etc. execută tragerile. *Să dea timp navelor învăluitoare să ajungă în poziție de tragere.* CAMIL PETRESCU, T. II, 175, cf. DER, M. D. ENC. ♦ Ex p. r. *A lua poziție* = a se instala într-un loc considerat potrivit din punct de vedere strategic. *Mihai Vodă luase poziție dincolo de rîu, pe o înălțime.* BĂL-

CESCU, M. V. 115. *Noi cu vaporul... am luat poziție în portul despre apus.* GHICA, S. 413. *De-abia luasem pozițiune, când am fost salutați cu o ploaie de gloanțe id. ib. 414. Trupele guvernamentale au luat poziție la satul Coșofeni.* OȚEȚEA, T. V. 153. ♦ *Loc desemnat flectării vinător la vinătoarea cu hăitași.* Cf. STOICĂ, VÎN. 21.

3. Mod, fel în care se stă cu corpul sau cu o parte a lui, atitudine a corpului sau a unei părți a lui; ținută. *Pruncul... să se plimbe cu capul în sus, care această poziție trebuie negreșit să se păzească.* PR. 13/4. *Apropiindu-să... în pozițiune umilită, ingenunchea și-i prezentă documentul.* ASACHI, S. L. II, 42. *Aceste poziții este obicinuit a le avea copiii.* PARAB. 122/7. *Poziția ei cea lenoasă... ar fi înflăcărat pe Xenocrat.* NEGRUZZI, S. I, 17. *Meserii care produc boale prin pozițiunea anormală.* ISIS (1859), 127²/42. *Căzu iarăși în genuunchi și, stînd în această pozițiune, așteptă răspunsul.* FILIMON, O. I, 100. *Dar el, incremenit în aceeași poziție, eearcă din nou să scoată un cuvînt.* DELAVRANCEA, S. 157. *Corpul nostru ia în mod instictiv poziția care-i pare mai puțin obositoare.* BIANU, D. S. 85. *Rămase cu capul într-o parte... așteptînd triumfător, în poziția prepelicarului care a stîrnit vînatul, răspunsul ofițerului.* BRĂESCU, O. A. I, 124. *Se regăsi singur în aceeași poziție, întins pe pat cu mîinile sub ceafă.* SADOVEANU, O. IX, 115. *Răsturnat pe perne, Gaitany lua o poziție sigură de sine.* CĂLINESCU, B. I, 86, cf. id. E. O. I, 284. *Poziția ideală pentru transportul unui accidentat este cea culcată.* BELEA, P. A. 68. ♦ *Poziție de tragere = felul în care stă trăgătorul în timpul (sau în vederea) tragerii; p. e. t. felul în care trăgătorul își orientează gura de foc în vederea tragerii eficiente. Acuzatul a ridicat revolverul în pozițiunea de tragere.* COD. PEN. R.P.R. 493. *Poziția de tragere pentru o gură de foc portativă, ca pistoletul, pușca și automatul, nu necesită decît alegerea unei bune așezări a trăgătorului care susține gura de foc.* LTR², cf. DER, M. D. ENC. ♦ *S p e c.* (Mai ales în legătură cu verbul „a lua”) *Atitudine dreaptă și nemîșcată a corpului, cu mîinile lipite de trunchi, reglementară în armată, în anumite sporturi etc. Soldatul inlemni în poziție, cu fața la locotenentul aprins de minie.* REBREANU, P. S. 69. [Soldatul] *mărturisii rusinat... stînd în poziție.* BRĂESCU, V. 75. [Soldatul] *a încercat să-și ia poziție.* SAHIA, N. 83, cf. 71. *Unul dintre cazangii... a luat poziție ca de militar.* PAS, Z. I, 212. ♦ *S p e c.* *Fiecare dintre atitudinile principale ale corpului, prevăzute de regulamentele militare (de instrucție). Cînd soldatul sosește într-un regiment, după cîteva lecții de poziție, i se dă în mînă o pușcă.* MO (1860), 30/21.

4. (Popular; în loc. a d j.) *În poziție = (despre femei) gravidă, însărcinată.* Cf. DDRF. *Se mai zice despre o femeie însărcinată... că este în altă stare sau în poziție.* BIANU, D. S. 652, cf. DR. III, 443. *Femeia care moare în poziție, să i se dea de pomană un scînel și un baston.* ȘEZ. III, 123. *Împărătița o purces în poziție.* I. CR. III, 98. *Femeia în poziție să nu minînce aripi de paseri.* GOROVEI, CR. 12. *Sofia vecinului este în poziție.* Com. din TEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ, cf. ALRM I/II h 288, ALR II/I h 143, A III 11, 13, v 15, 20, VI 26.

5. F i g. Mod în care cineva reacționează, se comportă, își exprimă opinia etc. într-o împrejurare dată. *V. a t i t u d i n e.* *Lucrul merită o discuție publică... în ceea ce privește poziția lor literară.* MAIORESCU, CR. II, 207. *În lupta dintre vechea manieră retorică și noua îndrumare realistă, poziția lui Filimon rămîne destul de nehotărîtă.* VIANU, A. P. 60. *Polemicile duse de el afirmau mereu poziția de clasă în orice luare de atitudine față de fenomenele literare.* v. ROM. septembrie 1954, 147. *Pot fi criticat pentru o poziție prea categorică.* T februarie 1962, 15. *Se pot aduna, din toate momentele biografiei lui, dovezile pozițiilor laice pe care nu le-a abandonat niciodată.* v. ROM. august 1963, 53. ♦ *E x p r.* *A lua poziție = (despre oameni) a manifesta o atitudine (fermă, hotărîtă) într-o problemă, a-și exprima punctul de vedere. Să determine*

guvernul pe lângă care este acreditată să ia poziție față de presa calomnioasă.

CĂLINESCU, S. 355. *A sta (sau a rămîne, a se menține etc.) pe poziție = a-și menține (cu fermitate) părerile, opinia formulată.* Cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Pe poziții opuse = de părerii contrare.* Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

6. Stare, situație, împrejurare în care se găsește cineva sau ceva; (învechit) pusăclune. *În orice poziție ne vei pune, Doamne... fă-ne înțelepți.* MARCOVICI, D. 48/6. *Cîteva deputați... s-au înduplecat a votariși acea despăgubire... spre a-l pune în poziție de a ocărui cu dreptate (a. 1835).* URICARIUL, VIII, 130. *Îmi zici că în Moldova suferi... dar ești oare singurul în această poziție?* KOGĂLNICEANU, S. 215. *Pozițiunea regelui fu critică în această împregiurare.* ASACHI, S. L. II, 33. *Care nație poate influența ca francezul, și care e în poziție de a avea nevoie să-și cîștige aliați naturali după caracter și interese cum e nația franceză?* COPRU-DRĂGUȘANU, C. 238. *La Mihai i se porunci a nu se duce, din pricina poziției critice în care acest domn se afla.* BĂLCESCU, M. V. 37. *Poziția lui sir Lionel era incurcată.* CR (1848), 5²/59, cf. 33²/45. *Suma... să se scadă... din sumele cheltuielilor cuvenite... pentru ținerea oștirilor în poziție de rezboi (a. 1851).* URICARIUL, VI, 78. *Cu toată poziția critică a oștilor sale... nu priimi nicidecum a da turcilor pre prințul Moldaviei.* NEGRUZZI, S. II, 141, cf. III, 407. *Nesupunerea pusese pe comandantul lor în tristă pozițiune de a ordona mai multe execuții capitale.* GHICA, S. 110. *Studie cu seriozitate pozițiunea fărlei în care acest domn se afla.* REGENERĂRII prin îmbunătățiri. FILIMON, O. I, 213. *Vă zînd poziția în care se afla, noi îl invităm să ne lase și să se ducă.* BOLINTINEANU, O. 281, cf. 270. *Poziția devenea din zi în zi mai grea; englezii amenințau de a supune orașul Reims.* ODOBESCU, S. I, 5. *Sînt într-o pozițiune pitorescă și mizericordioasă și sufăr peste poate.* CARAGIALE, O. VI, 18. *Nu păreau jîgnîți de poziția umilitoare în care se aflau.* SADOVEANU, O. X, 579. *Napoleon în Rusia s-a aflat pentru înția oară în poziția catastrofală de a nu găsi în fața sa un adversar dispus de a face pace.* CĂLINESCU, S. 399. ♦ *S p e c.* *Situație (înaltă) pe care o deține cineva în ierarhia socială; rang, treaptă (înaltă).* V. condiție. *Folosii-vă... de poziția voastră ca să întemeiați creșterea plugarniceii tinerimi.* MARCOVICI, D. 221/26. *E poate o mare dizgrație pentru un om-a se afla aruncat deodată într-o poziție strălucitoare.* CR (1848), 9²/58. *Cu un caracter și cu virtuți ce ar fi fost de laudat într-o poziție mai puțin înaltă, acest prinț era un domnitor nevrednic.* BĂLCESCU, M. V. 36. *Împăratul trimise în Transilvania o comisiune compusă din bărbați de pozițiune înaltă.* BARIȚIU, P. A. I, 562, cf. 523. *Arendatorii egumeni nefîntînd decît să se folosească... de poziția lor cea efemeră, părăseau... interesele spirituale ale monastirelor.* (a. 1855). URICARIUL, IV, 440/6. *Oameni... care au o pozițiune socială asigurată.* BARASCĂ, I. 185/26. *Curtezanii... invidiau pozițiunea și favorul în care îl vedeau.* NEGRUZZI, S. I, 107, cf. 333. *Fiecare cerere va fi însoțită d-un certificat după modelul care se alătură, constatînd poziția părinților.* MO (1860), 242/6. *Făcuse să se dezvelească într-însa o multime de dorințe nepotrivite cu pozițiunea ei socială.* FILIMON, O. I, 117. *Iată-ne acum pe cale de a-și face nume, avere, poziție.* ALECSANDRI, O. P. 132. *Dar nu are nici o poziție în lume, nu e nici într-un post.* id. T. I, 276. *Adevărata valoare a unui om nu stă în avere, nici în poziția socială ce-o ocupă, ci în el însuși.* AGĂRIBCEANU, A. 60. *Ministerul nu a putut trece cu vederea poziția socială a lăuzei fostului său slujbaş.* KLOPȘTOCK, F. 115. *Ți-ai făcut o poziție? stai în culbul tău, cu banul tău, cu neavasta ta.* SADOVEANU, O. II, 628. *Conștiința unei ierarhii între dregătorii mari și mici, ca și aceea a asemănării sau deosebirii de poziție socială dintre unii și alții, se făcea simțită cu claritate și în relațiile dintre ei.* STOICESCU, S. D. 73. *În documentul următor... stratornicul figurează ultimul dintre dregătorii membri ai sfatului, poziție pe care și-o va păstra și mai tîrziu.* id. Ib. 265.

7. (Prin nord-vestul Munt.) „Centrul satului; vatră, linie”. UDBRESCU, GL.

— Scris și: (după lat., fr., germ.) *posifje*. — Pl.: *poziții*. — Și: (învechit) *pozițiune* (scris și *posițiune*) s. f.

— Din lat. *positio*, fr. *position*, germ. *Position*.

POZIȚIONĂ vb. I. *Tranz.* (Complementul indică obiecte, scule etc.) A așeza într-o anumită poziție (1), cu asamblare directă sau prin intermediul unui sistem tehnic.

— Pronunțat: *-fi-o-*. — Prez. ind.: *poziționez*.

— Din fr. *positionner*.

POZIȚIONAL, **-Ă** adj. (Lingv.; despre sunete sau grupuri de sunete) Referitor la poziție (1), de poziție; care are o anumită poziție (într-un cuvânt).

— Pronunțat: *-fi-o-*. — Pl.: *poziționali*, *-e*.

— *Pozițiune* + suf. *-al*.

POZIȚIONĂRE s. f. Acțiunea de a poziționa și rezultatul ei. *Poziționarea se deosebește de așezare, prin faptul că așezarea e o simplă rezemare și nu reclamă o asamblare*. LTR², cf. SFC IV, 319, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-fi-o-*. — Pl.: *poziționări*.

— V. *poziționa*.

POZIȚIUNE s. f. v. *poziție*.

POZLÉT s. n. v. *posleț*.

POZLUȘANIE s. f. v. *poslușanle*.

PÓZMĀ¹ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.; mai ales la pl.) Fiecare dintre prăjinile (1) care, legate două câte două cruciș, se așază de o parte și de alta a unei clăi de fîn sau a unui acoperiș de paie, ca să nu le ia vîntul. V. *martac* (1 e), *panză*, *păhuite*¹ (3), *păușă*, *păuză* (1), *păianjen* (3), *povăznită*, *prăștină*¹ (2 a). Cf. PAMFILE, A. R. 163, FRÎNCU-CANDREA, M. 104, ARH. FOLK. I, 119, COMAN, GL., CHEST. II 258/52, ALR SN I h 137, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 35, MAT. DIALECT. I, 88, TEAHA, C. N. 256.

— Pl.: *pozme* și *pozmi*. — Și: *póznă* (ALR SN I h 137/235), *pázma* (CHEST. II 258/52) s. f.

— Din magh. *pózma*, *pózna*.

PÓZMĀ² s. f. v. *poznă*¹.

POZMÉTE s. m. v. *pesmet*.

POZMÍDIE s. f. (Regional) Agrișă (Nojorid—Oradea). ALR I 1 210/320.

— Pl.: *pozmidii*.

— Din magh. *pöszmete*, *poszmité*.

POZMÍT, **-Ă** adj. v. *poznit*.

POZMÓC subst. (Regional) 1. Smoc de păr crescut în partea de jos a piciorului calului (Plafuri—Turda). Cf. DR. V, 302.

2. Cantitate mare din ceva; grămadă. Com. din TIMIȘOARA.

— Pl.: ?

— Cf. *smoc*, *pozma*¹.

POZMÓL s. n. v. *podmol*.

POZNÁCI, **-CE** adj. (Regional) Poznaș (2). Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *poznaci*, *-ce*.

— *Poznă*¹ + suf. *-aci*.

POZNÁR s. n. v. *buzunar*.

POZNAȘ, **-Ă** adj. 1. Care iese din comun, neobișnuit, curios, ciudat, bizar, straniu, (re-

gional) *poznat* (1); p. ext. interesant. Ah! cu măsură, ce poznaș lucru este averea unei femei tinere, după ce moare! KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426. Tot să stai și să-ți faci cruce De poznașul meu bărbat. PANN, P. V. I, 99/6. Am sfrșit prin a rîde noi însuși de noi și a ne mîngia de poznașele isprăvi a timpului. NEGRUZZI, s. I, 68. Documentele... ni vor procura ocaziunea de a constata... imposibilități istorice, unele mai poznașe decît chiar cele emanate de la Greceanu. HASDEU, I. C. I, 138. Așa-i poznașa astă de lume; unde-i oaia, lupu nu lipsește. ALECSANDRI, T. 63. Ce idei poznașe ai citeodată, madam Franș. id. ib. 309. Vînat rar în țară la noi și botezat în Codicele civil... cu numele poznaș de Lapini tînuți pe lingă casă. ODOBESCU, s. III, 212. Amîna, din zi în zi..., această poznașă trebușoară și gingașă în multe privinți. CREANGĂ, P. 141. Mult mai bine era de nu vedeam un așa poznaș de tron. ISPIRESCU, U. 94. Închipuirea ti zboară vioi, grămădește întîmplări poznașe, răscolește și amestecă lucruri nemaipomenite. REBREANU, NUV. 194. Era nevoia de a găsi o poreclă poznașă pentru cea mai poznașă mutră de viitor medic. GALACTION, O. A. I, 40. Se înțelegeau toți... să-l pună pe goană cu tot soiul de născoceli poznașe. C. PETRESCU, A. R. 17. Întră la rînd moșneagul cu baba, învîrtindu-se cu ghibele[le] lor poznașe. ȘEZ. III, 182. ◊ (Adverbial) Îi șade foarte poznaș. SLAVICI, N. I, 46. Este în adevăr poznaș de vîzut cum... vor să-și îndeplinească dorința lor egoistă și ascunsă, prin tot felul de mijloace. I. NEGRUZZI, s. III, 140. ◊ (Rare) Fermeat, vrăjit. Iată, nevastă, ce minune făcui eu cu oul ăta poznaș. ISPIRESCU, L. 267. ◊ (Substantivat) Sînt poznași cari prezic ploaia și vremea bună... mai sigur decît dumneața. CARAGIALE, N. s. 83.

2. (Despre oameni) Care face pozne¹ (4), căruia îi place să se țină de glume, de năzbîtii, de păcăleli; (despre faptele, manifestările, fizionomia etc. oamenilor) care caracterizează, trădează pe omul poznaș (2), care provoacă risul, veselia; hazliu, glumeț, vesel, sugubăț, năzdrăvan (3), (popular) mehenghi (II), (învechit și regional) marghiol (12), poznat (2), ghiduș, (învechit) poznatéc, (regional) poznit (2), pozneț, poznaci. Dar figura astă poznașă ce face să ridze pe duca de Richelieu? NEGRUZZI, s. I, 327. Un portret... dasupra căruia poznașul egumen a scris galimatia. HASDEU, I. C. I, 78. Bată-te norocu, că poznaș mai ești. ALECSANDRI, T. I, 42. Lipsea și adunarea cu deputați poznași. BOLINTINEANU, O. 147. Mîntea mea poznașă nu mă lasă deocamdată să mă gîndesc la altele decît la păcăliturile prin care Philipon, Cham... ilustrează... pe bieții burghezi. ODOBESCU, s. III, 156. Dar mucălii, dar poznaș, bun de gură și mincinos — lucru mare. VLAHUȚĂ, O. A. I, 209. Ia spune p-ai cu piscuța... — E, e... aia e poznașă rău de toi. STĂNOIU, C. I. 120. Pe chipul lui... trece lumina unui zîmbet poznaș, ochii clipeșc șirefi. SADOVEANU, O. I, 243; cf. H X 576. Poznache-ți zice și poznaș ești. TEODORESCU, P. P. 122. Vorbele lor cele dulci și... șăgile lor cele poznașe. SBIERA, P. 150. Dar poznașă mai ești la vorbă! Vorbești numai în tilcuri. ȘEZ. I, 100, cf. CHEST. V/171. (F i g.) Ploua subțire, și un vînt poznaș se lupta cu norii. VINEA, L. II, 138. ◊ (Substantivat) Ia fă-ncolo, poznașule. ALECSANDRI, T. 187. Toderică băgă mîna în buzunar și, ca un poznaș ce era, scoase un condei de credă. NEGRUZZI, s. I, 89. ◊ (Adverbial) Boierul zîmbea poznaș. SADOVEANU, O. I, 42. După cîteva clipe, rîzînd poznaș, se arătă... cu motanul în brațe. V. ROM. octombrie 1958, 53. ◊ S pec. (Regional; substantivat, m.) Măscărici la nuntă (Nucșoara—Cîmpulung). ALR II/I MN 81, 2 689/784.

3. (Învechit și regional; despre bărbați) Ușuratic, afemeiat. Un om poznaș au fost schimbat Vreo trei femei cu cununii. DONICI, F. I, 29/3. Da, era și poznaș, îi plăcea mult mîterile. GRAIUL, I, 364.

4. (Regional) Primejdios, periculos. Fătă de cariu e însă foarte poznașă... Cel ce o bea sau o dă altuia

de băut trebuie să fie cu mare băgare de seamă. MARIAN, INS. 61.

- Scris și: *posnaș*. — Pl.: *poznași*, -e.
- **Poznă**¹ + suf. -aș.

POZNÁT, -Ă adj. 1. (Regional) Poznaș (1). (Adverbal) Și zice la tată: „mă...“ așa de poznatu grătescu. GR. s. I, 125.

2. (Învechit și regional) Poznaș (2). Pre alți mulți înșelînd Cu poznatele lui fapte. BĂRAC, T. 3/17. Cu poznatele lui glume, Fost făcut de ris în lume. id. ib. 4/1, cf. LEXIC REG. II, 46.

- Pl.: *poznați*, -te.
- **Poznă**¹ + suf. -at.

POZNÁTEC, -Ă adj. (Învechit) Poznaș (2). Cf. CLEMENS, LB, HEM 2046, BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Scris și: *posnatec*. — Pl.: *poznateci*, -ce.
- **Poznă**¹ + suf. -atec.

PÓZNĀĪ s. f. 1. (Învechit și popular) Faptă sau întâmplare, situație care provoacă cuiva un rău, un neajuns, un necaz, o nenorocire; belea, bucluc. *Ciude și pozne făcea în domnia lui. URECHE, LET. I, 206/11. Să nu hie fost un căpitan de nemți a lui Racoși... la cumpănă, era să hie făcut silimenii o poznă oștilor ungurești. M. COSTIN, LET. I, 329/6. Și domnînd, nu altă, ce ciudasă și pozne făcea. N. COSTIN, L. 565. Trezînd la Hotin... mare stricăciune și pozne făcînd oame-nilor pre unde lovié. NECULCE, L. 361. Pun râmășag, că, dacă cuconășul s-a lega de nevasta ta, pășești pozna. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 452. Mă, vrei să mă faci să dau într-o poznă cu risu tău. id. ib. 462. Mi se-nîmplă multe pozne, cînd sint cuprins de minie. HASDEU, R. V. 13. Mă furnică sudori pe spate... Iaca pozna gata! ALECSANDRI, T. 410. De pădurea cea bătrînă să nu te-atingi, că-i poznă. CREANGĂ, O. 146, cf. SĂGHINESCU, V. 101. Poznă, cucoane, îmi șopli cu cutremur badea Pricop, dezmeticinîdu-se parcă dintr-o dată. SADOVEANU, O. IX, 432. Am pășit o poznă, răspunse voinicului; doi berbeci au început a se bate și unul și-au sparl capul. SBIERA, P. 37, cf. 80. Prost cum e, acela încă nu poate face o poznă. RETEGANUL, ap. CADE. Dezmeticiți de strigătul popei, se uitară în jurul calului și văzură pozna ce era să li se întîmple. ȘEZ. IV, 1, cf. I, 44, III, 86. BUD. P. P. 55, 81, CABA, SĂL., com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. Mare poznă cu Bălașa, se spune despre o întâmplare neplăcută. Cf. ZANNE, P. VI, 450. ◇ Expr. (Regional) A da de poznă (cu cineva) = a o păți, v. p a ț i (2). Mai dădea și de poznă cu jandarmii. REBREANU, I. 31. ◆ (Învechit) Întîmplare regretabilă. Ce poznă că n-am știut! Plecam drept spre casă, făceam și eu ceva parale... Ce păcat! Ce păcat! CONTEMPORANUL, VI, 41.*

2. Lucru, faptă, întâmplare, situație care iese din comun; curiozitate, ciudățenie, minunăție, bizarerie. *Mavrogheni... dete pricină tuturor a rămînea încremenii după ce l-au văzut icromă sau poznă a firtii a semîna. VĂCĂRESCUL, IST. 293. Cu trup și cu suflet într-a poznelor cumpline, Omului s-au făcut omul vrăjmașul cel de peire. CONACHI, P. 297. Multe pozne am mat văzut de cînd locuiesc în dulapul ista! ALECSANDRI, T. I, 51. Bine, pârînele, da pozna asta n-am mai văzut-o niciodată! HOGAȘ, M. N. 125. De cînd maica m-a făcut n-am văzut așa poznă. SADOVEANU, O. I, 599. Îmi mărțurisea mătușa Salomia despre o poznă care s-ar fi petrecut cîndva. id. ib. VIII, 569. Văzînd și astă poznă, luă mînușa din mîna stîngă, o zvirlî jos și ea se prefăcu în mîță. ȘEZ. II, 123. ◇ (În formule exclamative) Iaca pozna, că-i uitai numele! ALECSANDRI, T. 9. Mare poznă și minune! Oare de ce s-o mîniel? id. ib. 58. Și-i dezleagă atunci frumușel așa de la picior; apoi mi-o aruncă-n sus, zicînd: „Iaca poznă, c-am scăpat-o“! CREANGĂ, A. 57. Se face o chirfosală ș-un ris în școală din pricina ursului celuia de-i poznă. id. ib. 77. ◇ L. o. a d v. (Regional) A pozna = de-a-ndoaselea, ca nelumea. Cf. CIAUȘANU, GL. ◇ Expr. (Regional)*

A face poznă = a face o impresie deosebită, a face senzație. *Între toate bucatele era niște plăcinte atîl de gustoase, cîl făcea poznă, nu alta! SBIERA, P. 147.*

3. (De obicei construit cu verbul „a face“) Faptă nesocotită (dar de gravitate redusă); greșeală (nu prea mare); borboată, trăsnaie, (regional) nișafăt. *Că am cheltuit cu surorile pentru câte pozne au făcut eli... și le-am crescut și le-am îmbrăcat (a. 1782). ȘTEFANELLI, D. C. 132. Mi se dusesse buhul despre pozna ce făcusem. CREANGĂ, A. 51. Să nu cumva să faceți pozna să deschideți, că-i vai de noi! id. o. 12. A făcut o poznă. PAMFILE, J. II, 161. Să nu bei mult că și se urcă la cap și cine știe ce poznă te-o mai îndemna să faci. REBREANU, I. 18. Patru poliști au arestat... pe un necăjit care a făcut o poznă la un cinematograf. SADOVEANU, O. IX, 255, cf. X, 360. Noe întrebă dobitoacele să-i spuie cine o făcut acea poznă? ȘEZ. II, 4. Bărbate hai, zise dînsa, ai făcut pozna, de acum îi făcută. id. v, 132, cf. II, 122, XX, 139. Capra face pozna și oaia pate rușinea (= cei mari săvîrșesc greșeala, iar cei mici suferă consecințele). Cf. ZANNE, P. I, 395. ◇ Fig. Măria ta tot să-i ascuși, Căci norocul e cam năzdrăvan, Face multe pozne într-un an. TEODORESCU, P. P. 184. ◆ (Prin Bucov.; la pl.) Scandal mare. LEXIC REG. 106.*

4. Păcăleală (cu consecințe lipsite de gravitate) făcută cuiva (v. farsă, festă, renghi 2, învechit și regional marghiolie 2, regional mișculanță), faptă sau vorbă care provoacă haz, veselie (v. ghidușie, glumă, năzbitie, năzdrăvănie 2, învechit măscăriciune, regional marafet 5, p o n o s¹ 15, familiar pehlivănie 3). *Te rog Leonijule, nu le-apuca de pozne. ALECSANDRI, T. I, 39. Nică era băiel de tot hazul, știa să facă o mulțime de pozne. SLAVICI, N. I, 174. Să fi văzut cîte pozne și cîte alea toate mai făceam noi călugării ca să ne veselim. STĂNOIU, C. I. 119. Dumitale-ți place, bade, tot de pozne să te fii! EFTIMIU, I. 82. Țafa Tinca se inchina, rîzînd, sedusă de așa poznă. BRĂESCU, A. 237. Nu eu mă țineam de pozne, poznele se țineau de capul meu. id. o. A. II, 122.*

5. (Glumeț) Organul genital al femeii. Cf. PAMFILE, J. I, 161.

— Scris și: *posnă*. — Pl.: *pozne*. — Și: (regional) **póznă** s. f. ALR SN v h 1 403/349.

— Etimologia necunoscută.

PÓZNĀĪ 2 s. f. v. **pozna**¹.

POZNĀĪ vb. IV. Transz. (Prin nord-estul Olt.) 1. (Complementul indică vorbe) A scorni, a născoci (2). Cf. VIRCOL, v. 98.

2. (Complementul indică o treabă) A începe (însemnînd, jalonînd, schițînd). Cf. CIAUȘANU, GL.

- Scris și: *posnăi*. — Prez. ind.: *poznătesc*.
- Din bg. **познава**.

POZNĂȘIE s. f. (Prin Bucov.) Caraghioslic, comicărie. V. p o z n ă¹ (4). *Publicat a rămas încîntat de poznășiile artistului... și l-a încununat cu o cunună de laur. SBIERA, F. s. 194, cf. SFC III, 165.*

- Pl.: *poznășii*.
- **Poznaș** + suf. -ie:

POZNĚT adj. (Prin Transilv.) Poznaș (2). cv 1950, nr. 4, 33. *Mai pozneț ca I. nu găsești un alt om în sat. ib.*

- Pl.: *pozneți*.
- **Poznă**¹ + suf. -eț.

POZNĪ vb. IV. 1. Transz. și refl. (Transilv.) A face să pătească sau a păți ceva rău din punct de vedere fizic; a (se) nenoroci (în urma unui accident). Cf. GHETIE, R. M., com. din ZAGRA-NĂȘĂUD. Și-a rupt un picior; l-a poznit Dumnezeu. MAT. DIALECT. I, 188. *M-am poznit din nebăgare de seamă. ib. ◆ Transz. Spec. (Regional; complementul indică oameni) A lovi trăsnetul; a trăsni (Cernica—București). ȘEZ. I, 149. Să știi c-o poznă și nu-i mai dau nimic. ib.*

2. R e f l. (Prin Transilv.) A se face de ris, a ajunge de pomină. Cf. ALEXI, w. *Îi scrie și-a tale nume Cu aur și cu argint, Că tu ești copil vestit, Că părinții s-o pozni!* MÎNDRESCU, L. P. 191.

3. I n t r a n z. (Prin Bucov.) A face scandal mare. LEXIC REG. 106.

4. R e f l. (Rar) A se uimi, a se minuna (3). *Dar să-i vezi p-ai din București! ce mai m-am pozni!* Într-o zi; am văzut niște lăutari îmbrăcați și omeniși de să gîndești, uită-te, că sînt negustori. HELIADE, O. I, 272. — Scris și: *posni*. — Prez. ind.: *poznesc* și *pozni*. — V. *pozni!*

POZNÎT, -Ă adj. 1. (Regional) Ciudat, curios, bizar (Crihalma—Rupea). LEXIC REG. II, 47. ♦ (Despre cai) Mare¹ (I1), gros, urît (Joseni Birgăului—Bistrița). DR. V, 221.

2. (Prin Transilv.) Poznaș (2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., GHETIE, R. M. ♦ (Despre oameni) Prefăcut² (II 1) (Buru—Turda). ALR I 1558/249.

— Scris și: *posni!*. — Pl.: *pozniți*, -le. — Și: (învechit) *pozmit*, -ă (scris *posmit*) adj. LB. — V. *pozni!*

POZNUF vb. IV. T r a n z. (Regional) 1. A calomnia, a birfi, a ponegri (Borlova—Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158. *Vasile își poznuiește vecinul că nu se pricepe la nimic*, id. ib.

2. A pizmu¹ (1), a invidia (Bocșa). Cf. LEXIC REG. II, 37.

— Prez. ind.: *poznuiesc*.

— Cf. *pozni!*

POZOLOGIE s. f. Parte a farmacologiei și a teraputicii care se ocupă cu indicațiile referitoare la dozele și la modul în care trebuie administrate medicamentele (în raport cu vîrsta, sexul, constituția etc. bolnavului). Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Și: *posologie* s. f. DN².

— Din fr. *posologie*.

POZOMETRU s. n. Aparat pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice; exponometru. Cf. LTR², DN².

— Pl.: *pozometre*.

— Cf. fr. *posemètre*.

POZOMOC s. m. (sg.) (Regional) Numele unei plante nedefinite mai de aproape (Pătaș—Băile Herculane). ARH. FOLK. III, 116. *Cum să-ntoarsi sicoarea și pozomocu cătră răsărit, cătră sfinții, așa să rămînă care s-or împreuna*, id., cf. 153.

— Etimologia necunoscută.

POZONĂR s. n. v. *buzunar*.

POZOVĚNCHI s. m. v. *pezevenchi*.

POZUNĂR s. n. v. *buzunar*.

POZUNÍ vb. IV. T r a n z. „A recunoaște“. Cf. JAHRESBER. V, 126.

— Prez. ind.: *pozunesc*.

— Din slavonul *познати*, -ати.

POZVÁLÍ vb. IV v. *pozvoll*.

POZVÓL subst. (Învechit) Permisieune (1). *Turcul i-au dat pozvol să-ș cerce strîmbătatea, că el n-are acolo amestec*. NECULCE, L. 295. *Am dat d-sale agăi asemine pozvol dezlegător* (a. 1839). URICARIUL, XIV, 217.

— Scris și: *posvol*. — Pl.: ?

— Postverbal de la *pozvoll*.

POZVOLĚNIE s. f. (Învechit și regional, în Mold. și Bucov.) Permisieune (1). *Avea Vasile Vodă pozvolenie de la turci, însă era acea pozvolenie din bani, nu din inima turcilor*. M. COSTIN, LET. I, 284/29. *Și domni și-au luat pozvolenie să se întoarcă la fările lor*.

AMIRAS, LET. III, 93/10. *Hameleonului toate featurile de vâpșeale și de flori precum în samă îi vor da și în toată deplina pozvolenie să aibă, îi giuruiră*. CANTEMIR, IST. 106. *Singur din tine vii să le pui, au a le pune de la alții poruncă și pozvolenie ai?* id. ib. 246. *Nu i-au dat pozvolenie neamurile... ci el știe singur cu ce chip stăpânește* (a. 1831). ȘTEFANELLI, D. C. 396, cf. DDRF, SCL 1959, 405, SFC II, 102. *Se duse deci pustnicul la starețul acelei adunări... să-și ceară binecuvîntarea și pozvolenia pentru călătorie*. ȘEZ. VI, 134. *Și-a căpătat pozvolenie*, id. IX, 150, cf. V, 118.

— Scris și: *posvolenie*. — Pl.: *pozvolenii*.

— Din pol. *pozvolenie*, rus. *позволение*.

POZVOLÍ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Învechit și regional, în Mold. și Bucov.; complementul indică oameni și acțiuni ale lor) A permite (1), a încuviința, a îngădui, a autoriza. *Zicînd aceste acesta, pozvoliră și ceielalți șasă*. HERODOT (1645), 182. *Au pozvolit, de bună voie cine va vrea, să margă*, id. 341. *Și i-au pozvolit și i-au întărit să facă și vase de Marea Neagră*. M. COSTIN, LET. I, 287/19. *Silita pre lești la acela săim numai să pozvolească să facă oști împotriva lui Gustav*. N. COSTIN, L. 595. *Triimisără cărți, cu rugămintele la craiu și la hatmani, să nu pozvolească să sloboadză poghiazuri în țară să o strice*. NECULCE, L. 134. *Și pozvolindu-mă ei cu loști, unde oi găsi, să o vindu* (a. 1696). IORGA, S. D. XVI, 201. *Și i-au pozvolit pașa, și au mers loști siorbagii și odobașii*. AXINTE URICARIUL, LET. II, 164/30. *Ș-au adus aminte că neamurile bărbatu(lui) nu l-or pozvoli* (a. 1831). ȘTEFANELLI, D. C. 396. *Să o pozvolească a șide în casa sa cu copii săi, s-ar fi învoit amîndouă părțile întru acestaș chip* (a. 1837). id. ib. 410, cf. DDRF, SCL 1958, 237, I. CR. IV, 121, LEXIC REG. 115. ♦ R e f l. p a s. *Cerînd a se pozvâli și de înalta ocîrmuire schimbul ce... au primit a face* (a. 1852). URICARIUL, III, 249. ♦ (Construit cu dativul pronumelui personal) A-și lua libertatea (să...); a-și permite (2), a-și îngădui. *Vă pozvolii de-un timp încoace o mulțime de desfrînări care supără pe guvern*. ALECSANDRI, T. 1400.

— Scris și: *posvoli*. — Prez. ind.: *pozvolesc*. — Și: **POZVÁLÍ** vb. IV.

— Din pol. *pozvolić*, ucr. *позволити*, rus. *позволить*.

POZVOLÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a p o z v o l i și rezultatul ei. *Pentru carea și despre măria sa craiul... pozvolire așijderea așa au făgăduit, luînd asupra sa acea petrecere a lui*. N. COSTIN, LET. II, 107/29.

— Pl.: *pozvoliri*.

— V. *pozvoll*.

PR interj. (De obicei pronunțat cu „r“ prelungit) 1. Cuvînt care imită zgomotul, trosnetul produs de un corp, un obiect, un material care se rupe sau se despică. V. p 1 r¹. *La urma urmel, prrr! se rupe anteriorul*. SADOVEANU, O. I, 244. ♦ (Regional) Cuvînt care redă zgomotul făcut de un sac plin cînd cade (Poiana Sibului—Sebeș). ALR SN V h 1468/130.

2. (Regional) Cuvînt cu care se opresc (sau se pornesc) caii sau cu care se strigă la oi. *Tragi de hățuri și, prrr! direcția tarlăua numărul patru*. PREDĂ, M. S. 16, cf. CHEST. V/77, ALR SN V h 1467.

3. (Regional) Cuvînt care imită sunetul caracteristic al turturelei (Boiu Mare—Baia Mare). ALR II 5752/272.

— Și: *pră* interj. CHEST. V/77.

— Onomatopoe.

PRAI interj. v. *pr*.

PRA² s. n. v. *praf*.

PRABALĂU s. m. (Regional) Geambaș (Firiza—Baia Mare). ALR I 1591/355.

— Pl.: *prabalăi*.

— *Prabalăi* + suf. -ău.

PRABALÍ vb. IV. Trans. (Regional) A încerca, a proba (Chişindia—Vascau). L. ROM. 1961, nr. 1, 21.
— Prez. ind.: *prăbál.*
— Din magh. *próbbál.*

PRÁBETŹ subst. v. *pravăt.*

PRABÓI s. n. v. *prilbol* 1.

PRÁCTECĀ s. f. v. *practie.*

PRÁCTIC, -Ă adj., s. f. 1. Adj. (Învechit; despre oameni) Pricăput, îndemnat, destoinic, versat, experimentat (într-un domeniu, într-o problemă). *Iară pribegii nu s-au odihnit, că era foarte practici și ei întru ale domniilor trebi.* ISR. T. R. 77. ◊ (Substantivat) *Să cădea, ca un înțelept și practic, ce știi scripturile (cum tu zici și te înalți), să-ți vii în socoteală.* R. POPEȘCU, CM I, 233.

2. S. f. (Învechit) Pricăpere, îndemnare, iscusință (obținută prin exerciții, uz etc.). *Practică bună așe la voroavă, era sănătos.* NECULCE, L. 93. *Care învățatură-l face pe omul... a procopsi pe oameni cu înfrumusețarea vorbii și practica cuvintelor (a. 1748).* URICARIUL, I, 62. *Cu așa putere multă și cu practică la luptă, în lume alt n-a văzut.* PANN, E. II, 134/2.

3. Adj. (Despre oameni) Care știe să aplice la viața de toate zilele cunoștințele acumulate, care are simțul realității, însușirea de a se adapta la situații concrete (apărându-și interesele materiale și știind să tragă folos din ceva). *Oamenii practici au înăbușit de pe atunci acest strigăt.* KOGĂLNICEANU, S. A. 174. *Însă Danu e om practic, Nicidecum nu s-a grăbit.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 168. *D-nii noștri institutori sînt mai practici și voiesc mai multă comoditate.* IONESCU-RION, S. 102. *Eu sînt om practic. Să nu rămînem păgubași de această jumătate de oră petrecută împreună.* GALACTION, O. A. I, 151. *Teodor, care era practic, a propus să luăm tramvaiul.* BRĂESCU, A. 163. [Copiii] *învață să fie liberi și practici.* SAHIA, U.R.S.S. 132. *Paul era cerebral și practic.* VLASIU, D. 369. *Ești un om de cifre, un om practic.* STANCU, R. A. IV, 313. *Îi era drag Corian, omul cel mai puțin practic pe care... îl întâlnise vreodată.* T. POPOVICI, S. 319. *Sînt o femeie rece, practică.* H. LOVINESCU, T. 334. ◊ (Prin lărgirea sensului) *N-ai început încă a privi lumea cu ochi mai practici?* I. NEGRUZZI, ap. DDRF. ◆ (Despre manifestările oamenilor) Care vădește, care denotă, care trădează pe omul practic (3). *Inteligența lor e practică, vorba lor e scurtă.* ARH. OLT. I, 8. *Fire practică, Jurcan se gindea la toate.* VLASIU, D. 24. *Distinse, în ciuda expansiunilor, un ton pozitiv, de caracter practic.* CĂLINESCU, B. I. 157. ◆ *S p e c.* (Învechit, rar) Care practică² (2) o meserie, care exercită concret profesiunea pentru care s-a pregătit. V. *practician.* *Era... medic practic, inocula și el în înutul acela, la oamenii după acolo, veninul vărsatului.* VASICI, M. II, 78/11.

4. Adj. Care se poate executa sau care se efectuează în mod concret (fiind corespunzător nevoilor reale ale existenței); care se verifică în viața de toate zilele, care se poate aplica în viață; care se bazează pe experiența vieții reale, concrete; legat de realitatea concretă, de viața de fiecare zi, de nevoile ei concrete; de fiecare zi, obișnuit (2), curent; (Învechit) practicesc. *În Cair s-a întocmit o școală practică de administrație (știința obținerii).* CR (1830), 428¹/23. *Din hotărârile dobîndite, după ce vor trece prin focul curățitor al cercărilor practice, vor ieși adevăruri lămurite.* I. IONESCU, C. VI/14. [În școală] *se va învăța... cunoștinși practice de geometrie (a. 1847).* URICARIUL, VII, 236/12. *Ne arată legea practică, legea lucrării, legea jertfirii.* BĂLCESCU, M. V. 2, cf. STAMATI, D. *Scerile care se încearcă a silui o limbă... nu merită a fi calificate decît de curiozități literare fără valoare practică.* MAIORESCU, CR. I, 191. *Neajunsurile, practice ale*

traului... i-au grăbit scurta-i cale către tristu-i sfîrșit. CARAGIALE, O. III, 9. *Iubirile eterne nu-s bune decît în romanuri. Viața practică e altăceva.* CONTEMPORANUL, V₂, 498. *Între acest program practic și între programele democratice este o deosebire fundamentală.* IONESCU-RION, S. 176. *Te rog să aduci tinerilor cazuri practice din lecțiile duminale de etică.* AGĂRICEANU, A. 34. *Dar poate mai interesant încă decît analiza ce fac socialiștii societății românești din vremea lor, este programul practic pe care-l propun.* IBRĂILEANU, SP. CR. 198. *Apucă-te de o muncă practică.* GALACTION, A. 80. *Nelipsit de la cursuri și cu atîtea conferințe pe cap, nici n-are idee de partea practică a vieții.* C. PETRESCU, A. 422. *V-am adunat ca să facem împreună o ședință practică, urmînd metoda... căpitanului.* BRĂESCU, O. A. I, 55. *Invenția în artă nu are un scop practic, așa ca un cazan.* VLASIU, D. 278. *Capacitatea teoretică... este numărul de metri pe cari un război i-ar țese în unitatea de timp... Capacitatea practică... este numărul de metri țesătură realmente produsă în unitatea de timp.* IONESCU-MUSCEL, TES. 603. *Oricît de deosebite ar fi temperamentele lor individuale, coincid prin acea tendință activă, practică și militantă a scrisului lor.* VIANU, A. P. 23. *Chiar cînd manevrează condeiul, ei rămîn oameni publici, individualități avîntate în largul vieții practice.* id. Ib. *Fusese destinat să facă studii fără nici o utilitate practică.* CĂLINESCU, E. O. I, 83. *Diversele ramuri de activitate teoretică și practică.* L. ROM. 1959, nr. 4, 3. *Linguistica matematică deservește și necesități practice.* S. august 1960, 68. *Geologia este o știință cu mari aplicări practice.* GEOLOGIA, 4. *Un interes egal teoretic și practic prezintă și cercetările în domeniul biologiei.* LUPTA DE CLASĂ, 1962, nr. 1, 59. *Experimentarea instruirii practice a elevilor în producție ridică probleme deosebite.* G. 1962, nr. 652, 3/1. *Nu disprețuiesc aspectul practic al lucrurilor.* T. septembrie 1962, 14. *Lucrătorii... au susținut în ultimele luni examenul teoretic și practic de ridicare a calificării.* ȘCINTEIA, 1963, nr. 5 791. *Fac experimentări de o excepțională valoare științifică și practică.* VÎN. PESC. august 1964, 13. ◊ (Adverbial) *Nu știam că, practic, stilurile personale pot avea tangențe.* VLASIU, D. 40. *Practic, accidental se reducea la pierderea materialului lemnos.* CĂLINESCU, S. 105, cf. id. c. o. 145. *Se gîndi, lîntșindu-se dintr-o dată, tocmai fiindcă avea să judece practic într-un caz concret.* CAMIL PETRESCU, O. II, 141. *Practic, în regiunea Oltenia, însămințarea culturilor din prima urgență a fost terminală.* ȘCINTEIA, 1965, nr. 6 589. ◆ *Care este Ingenios și eficace, servind bine la realizarea unui scop, folositor; care este ușor de întrebuințat, comod, lesnicios. A tria și mai practică regulă este de a să feri de răceală.* MANOLACHE, DRĂGHICI, I. 103/19. *Unelte practice Pentru cultură.* ASACHI, S. L. I, 137. *Donișele, concurate însă de gășile mai practice, biruiesc pentru apa de gășit a căsniciei.* ARGHEZI, B. 42. ◊ (Substantivat, n.) *A doua năzuință a lui Tase este practicul. Cînd împingi seara poarta lui, se aprinde o lampă în antru și sună o sonerie.* CĂLINESCU, C. O. 70.

5. S. f. Activitate a omului prin care se execută un lucru în mod concret (corespunzător nevoilor reale ale existenței); aplicare a cunoștințelor teoretice; p. ext. experiență (de viață) acumulată de obicei în urma unei asemenea activități; deprindere cîștigată prin exercițiu; verificare experimentală a unei teorii; (Învechit și regional) praxis (1). *Eu nu vă grătesc din teorie, Ci din practicea de toate zile.* BUDAI-DELEANU, T. 357. *Iară să află în teorie la fieștecare pas, iar cît pentru practică noi vom însămna că prin unghiuri să hotărăște starea obiecturilor.* ASACHI, G. 10⁷/5. *Avu ocazia de a uni practica cu teoria.* CR (1846), 112¹/38. *Prin scrupuloasă examinare a altor rămășițe din diferite timpuri, poate cineva studia, pînă la oarecare punct, ideile artistice, practicele industriale și relațiu-*

nile de comerț care au domnit în seara noastră. ODOBESCU, s. I, 335. Dumneavoastră, bărbații, sînteți așa de neînțeles în unele feluri de a suferi, încît nouă ne trebuie o practică specială pentru a vă pricepe. D. ZAMFIRESCU, I, 111. Așinte aveți practica scrisului, compunerii. IORGA, L. I, 132. După o școală de agricultură neisprăvită... se întorsese să învețe practica. C. PETRESCU, R. DR. 117. Desfacerea pieselor se succedea în ordine prea convențională, ceea ce trăda o practică îndelungată. BRĂDESCU, O. A. I, 224, cf. SAHIA, U.R.S.S. 50. Teoria lui o însoți și de practică. SADOVEANU, O. VII, 637. Medicina e practică, nu teorie. CĂLINESCU, E. O. II, 186. Pe zi ce trece se strînge tot mai mult legătura între știință și practică. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 389. Sfaturile populare... antrenează la conducerea treburilor obștești mase largi de oameni ai muncii, le educă în practica vie a muncii constructive. CONTEMP. 1953, nr. 367, 1/1. Astăzi, mai mult decît oricînd, practica medicală are nevoie permanent de ajutorul științei. ib. 1956, nr. 486, 3/A. Judecător de instrucție, cu multă practică. STANCU, R. A. V, 196. Mi-a spus... că teoria fără practică nu face două parale. H. LOVINESCU, c. s. 69. Pentru ca legătura dintre teorie și practică să se realizeze cît mai strîns, inginerii au fost ajutați să cunoască programele școlare. a1 1962, nr. 683, 4/1. De pe urma dezvoltării ciberneticii, are de cîștigat și practica medicală. SCÎNTEIA, 1963, nr. 5 791. ◊ Loc. ad v. **În practică** = în mod efectiv, concret, în realitate. Preocupat de această țintire... nu aspirai la altă, decît după minutul de a mă putea coborî singur în arenă spre a mă lupta, și, în practică, a mă ocupa de cercat și de introdus în patrie. I. IONESCU, F. 5/18. Alta este a dobîndi diplome și alta este a exercita în practică o profesiune. MAIORESCU, D. I, 305. Valoarea medie admisă în treapta geotermică este de 33 m. În practică, ea variază după gradul de conductibilitate a rocilor. GEOLOGIA, 9. Cu toate că dialectele se deosebesc în practică de limba comună, aceasta este totdeauna cuprinsă într-un fel sau altul în variațiile ei regionale. COTEANU, R. L. 14. ◊ Expr. (Învechit) **A se lua la practică** = a se folosi, a se întrebuința. Cf. BUDAI-DELEANU. **LEX. A pune în practică** = a aplica. Dar principiile constituționale s-au pus oare în practică? BOLINTINEANU, O. 440, cf. DDRF. Acesta era un plan nou, și această singură idee... ar face cea mai mare onoare învîțatului principe, oricît de insuficient ar fi fost pusă în practică. IORGA, L. I, 276. ♦ Activitate concretă (pe teren) de verificare și completare a cunoștințelor teoretice acumulate într-un domeniu oarecare; s p e c. (și în sintagmele practică productivă, practică în producție) stagiul pe care îl face într-o întreprindere, într-o instituție, pe teren etc. un student sau un elev dintr-o ramură de învățămînt, pentru a-și îmbogăți și valorifica cunoștințele acumulate. Iarna făcea lecțiuni de matematică și vara ieșea cu elevii la practică. HELIADE, O. II, 409. Are ocazie să facă și pușină practică, ajutînd inginerului la măsurătoarea de a doua zi. BUJOR, s. 117. În însușirea cunoștințelor tehnice și profesionale de către elevi o mare însemnătate o au orele de practică. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 730. Să perfecționeze metodic muncii în atelierul școlare, pe lotul experimental al școlii și în timpul practicului. L. ROM. 1960, nr. 1, 63. Din lipsa oricărei practici pedagogice, se recunoaște stîngaci și abulic. v. ROM. noiembrie 1964, 117. Sintem studenți la practică pe șantierul noului cartier. T august 1964, 49. ◊ **Practică pedagogică** = practică (v. p r a c t i c 5) efectuată de un student (din ultimii ani de studii) în cadrul școlii, în vederea însușirii metodologiei de predare a unei anumite discipline. Cf. DEB.

6. S. f. Exercițiu a unei profesii; predare a unei discipline etc.; practicare (2), profesare. A întrebuința trigonometria la practica geometrii. GHEOM.-TRIGON. 181⁷/15⁵. Pentru că iaste de trebuință de a să înștiința bine cu practica regulii aceștia. ASACHI, ALGHEBRA, 11⁷/19. Cum se poate să vie o facultate de știință să aprefieze dreptul de liberă practică! MAIORESCU, D. I, 306.

Din lectura gazetelor, dacă nu din practica profesiei de jurnalist, îi rămăsese... o anumită exuberanță polemică. VIANU, A. P. 57. După ce și-a luat liberă practică în țară, a fost numit medic al orașului. ULIERU, c. 56.

7. S. f. Procedeu folosit pentru realizarea efectivă a unui lucru sau pentru atingerea unui scop. V. m e t o d ă, obicei. Tekeli într-aceea au făcut practica aceasta: ... a trimis o samă de tătari și de curuși asupra aripei noastre cei de a dreapta, să ne încungiere. ȘINCAI, HR. III, 153/21. Diacul însă, potrivit practicii de cancelarie, n-a mai adăogat particula lămuritoare. BUL. COM. IST. V, 11. În 1731, practica [alegerii domnului de către boieri] încetează și domniile sînt numiți direct de Poartă. OȚETEA, T. V. 29. Singurul vinovat e obscurantismul oamenilor care se feresc de medic, practicile doftoroaielor. H. LOVINESCU, T. 378. Nici unul dintre pictorii noștri cunoscuți nu a fost mai atras de chestiunile de tehnică, n-a dat o mai mare atenție practicii picturale, ca Iser. OPRESCU, s. 86. Munca „în asalt”, o practică dăunătoare. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 853.

♦ S p e c. (Jur.; rar) Procedură. Eram... sub practica nemijlocită a dreptului roman. MAIORESCU, CR. III, 110, cf. DER. ◊ **Practică judiciară** = ansamblul soluțiilor date de instanțele judecătorești în rezolvarea unor litigii concrete sau în activitatea de îndrumare a instanțelor judecătorești subordonate. Cf. M. D. ENC.

8. S. f. (Mai ales la pl.) Ceremonie, manifestare exterioară specifică unui cult, unei credințe, unor uzanțe etc. V. u z a n ț ă. Tradițiunile și practicile lor religioase, despozbite în înțelesul lor sacramental, au rămas în popor ca niște simple legende. ODOBESCU, s. I, 211, cf. ȘĂINEANU, D. U. În practica lor seculară, prietenii noștri de-acolo amestecau fenomenele naturale și minunile. SADOVEANU, O. IX, 464. Magia și fenomenele de telepatie erau în veacurile acelea practici curente. id. ib. XII, 12. Păstrase din copilărie chipul lor, obiceiurile și practicile lor străvechi, cunoștea și superstițiile și setea lor de dreptate. v. ROM. ianuarie 1965, 85.

— Pl.: practici și (învechit) practice. — Și: (învechit) **prăctecă** s. f., (livresc) **prăcticum** s. n.

— Din lat. **practicus**, -um, ngr. **πρακτικός**, **πρακτική**, germ. **praktisch**, **Praktik**, fr. **pratique**.

PRACTICĂ¹ s. f. (Învechit) 1. Proces-verbal. Să fie și deosebite practica (a. 1780). GĂLDI, M. PHAN. 234. Iată și cele prea tainice practicele plenipotențialilor soli (a. 1782). id. ib. Care zise ale lor să le scrie și în deosebite practicele (a. 1785). id. ib. Să facă practica de pricină, întru care să se scrie atît zisele unuia, [elt și] răspunsul altuia (a. 1791). id. ib., cf. STAMATI, D. Cuprinsul hotărîrii se împarte în: a) partea introductivă și descriptivă, denumită și „practică”, în care sînt arătate: — instanța care a judecat și compunerea ei, părțile care s-au judecat și susținerile lor, precum și desfășurarea judecății. PR. DREPT, 810.

2. Permisie de trafic dată unui vapor, autorizație de a face negoț (cu navele). Cf. ЧИAC, II, 690, I. BRĂDESCU, M. 70.

— Pl.: practicele.

— Din ngr. **πρακτικόν** „proces-verbal”, (τα) **πρακτικά** „acte”.

PRACTICĂ² vb. I. T r a n z. 1. (Complementul indică concepții, teorii, norme, cunoștințe etc.) A pune în aplicare, a traduce în viață, a aplica; p. ext. a folosi, a utiliza, a întrebuința; a cultiva; (învechit) a practisi. În aceste sălbatice locuri își practicește al său minunat talant al zugrăvirei de pămînturi. AR (1829), 191²/18, cf. POLIZU. De aci coliziuni, luptă pentru deosebitele moduri de a înțelege, de a voi și de a practica libertatea. GHICA, s. 187. Publicul nostru... ar fi învățat să fugă de viciu și să practiceze virtutea. FILIMON, O. II, 354. Vulgariza... ceea ce alții au descoperit și practicat. I. IONESCU, P. 5. Multe din aceste obiceiuri le făcu ridicule chiar în ochii acelor care le

practicase odată și găsite în ele desăvârșită mulțămire. IORGA, L. II, 35. Poporul încă practică legea veche. SADOVEANU, O. XII, 10. Dacă practici meșteșugul caracterizării ideilor prin expresii, parcă se cuvine și grija respectivă de cititor, care nu e mai imbecil decât scriitorul. ARGHEZI, T. C. 103. Pictura de gen a fost larg practică și de pictorii noștri realiști. CONTEMP. 1954, nr. 379 3/4. Caligula începe să practice el însuși absurdul, s mai 1960, 112. Am practicat eu însumi ani de zile pamfletul, dar împotriva dușmanului. CONTEMP. 1962 nr. 845 1/2. Poetul practică incursiuni întinse în trecut. V. ROM. octombrie 1964, 109. ♦ Refl. p a s. Noi n-am găsit bine practicându-se această foloșitoare legiuire (a. 1862). URICARIUL, V. 25/16. ♦ Refl. p a s. A fi obiceiul să se facă (într-un anumit fel); a se obișnui, (învechit) a se politici (2). Începu a lăuda cumpărarea viitoare a unei cantități de mătase venită din Smirna spre a-și lua tenctura în Veneția, cum se practica în acea epocă. CR (1848) 33²/42. El voia să prindă șarpele cu mâna altuia — metod foarte ingenios, ce s-a practicat în toți timpii. FILIMON O. I, 142, cf. II, 305. (Impropriu) Microradiografia se practică la admiterea în facultăți. ABC SĂNĂT. 363. ♦ Refl. (Învechit) A se instrui, a se iniția pentru a putea aplica în practică cele învățate. Fătul meu, te practicăz în metod de-a număra. ASACHI, S. I. I, 225.

2. (Complementul indică îndeletniciri, meserii, profesii, discipline etc.) A se ocupa cu...; a exercita, a îndeplini, a profesa, (învechit) a metahirisii (2), a profesii. Cf. POLIZU. Rămășițe din acea artă originală, învățată și practică de el mai întâi pe malurile Mării Negre și ale Dunării. ODOBESCU, S. III, 637. E hotărât a rămânea în București, unde va practica arta sa. CARAGIALE, O. II, 120, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Încercase... să practice acouatura. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 178. Poți să nu practici deloc medicina ca știință. CAMIL PETRESCU, T. III, 173. Sînt vînător. Practic această nobilă îndeletnicire încă din tinerețele mele. SADOVEANU, O. IX, 501, cf. XI, 638. Cu aceeași pedeapsă se va pedepsi și acela care... practică în mod obișnuit ghicitul, chiromancia. COD. PEN. R.P.R. 619. Gazdele, doi frați florentini, practicînd cămătăria... scapă cu fața curată. CĂLINESCU, C. O. 179. Oamenii învățaseră să practice agricultura. H. DAICOVICIU, D. 30. (Fig.) Un oraș mai mare practică două feluri de negoț: cumpărarea, întâi, a lucrurilor noi de casă și de dulap, și apoi vînzarea lor, învechite. ARGHEZI, B. 49. ♦ A b s o l. Își luase licența în drept la București, nu ca să practice, ci să aibă un titlu. REBREANU, R. I, 50. Sînt doctor... în medicină... dar medic nu sînt. N-am practicat nici o zi. CAMIL PETRESCU, T. III, 171. ♦ Refl. p a s. Putem să ne facem o idee de ce fel de negustorii și meserii se practica în Iași prin acea vreme. N. A. BOGDAN, C. M. 101. Se mai practica... la cîmp, vîndătorile cu ogari. SADOVEANU, O. X, 460. Au început să se practice... și alte forme moderne de comerț. ȘCÎNTEIA, 1963, nr. 5 792.

3. (Livresc) A face, a executa; a efectua. Cf. CR (1848), 40²/58, PROT.-POP., N. D. Expluziile practicăseră spărturi. SADOVEANU, O. VI, 479. Ceea ce apare nou... este analiza psihologică pe care Slavici o practică într-un limbaj abstract. VIANU, A. P. 120, cf. 442. Supravegherea... se va face printr-o deschișătură practică în dreptul focarului. PREV. ACCID. 66. Împinse o poartă de fier acoperită cu foi de tablă în care era practică o ferăstrucă. CĂLINESCU, S. 376. Căuță într-un mic raft, ascuns aproape într-o nișă practică în zidul în care se afla ușa. V. ROM. decembrie 1958, 17. Intervenția neurochirurgicală practică la timp poate fi salvatoare. ABC SĂN. 7. ♦ Refl. p a s. Se cuvine mai întâi observa în ce chip se informează puterea relativă către rădăcina ce s-a căuțat, spre a să putea practica operații contrare. ASACHI, E. II, 60/20.

4. (Complementul indică ceremoniile, dogmele, cerințele de cult) A respecta, a îndeplini cu strictețe. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

5. (Franțuzism rar) A vizita des; a frecventa. Căsele pe care le-a practicat în tinerețe. ap. IORDAN, I. R. A. 481.

— Prez. ind.: practic și (învechit) practicez. — Și: (învechit) practicii vb. IV.

— După fr. *pratiquer*.

PRACTICABIL, -Ă adj. I. Care se poate folosi (v. folosibil; utilizabil), executa sau realiza (v. realizabil) în mod concret; de care cineva se poate folosi în mod efectiv. Am văzut că ideea ta e cea mai bună și cea mai practicabilă în poziția în care ne aflăm. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 425, cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Mijloace practicabile*. ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

2. Pe unde se poate umbla sau trece (relativ) ușor (fără pericol sau dificultăți); accesibil. [Ordonă] să se dispună posturi de călăreși și de pedestriime în diferitele puncturi practicabile ale Skitului și Ogostului. ODOBESCU, S. III, 598. Cele două [pasuri] crătate mai sus sînt însă cele mai bune și mai practicabile, așa că pe acelea poți ieși călare... pînă la vrful Camesului. TURCU, E. 69. Un drum practicabil pentru care. CADE, cf. SCRIBAN, D. Poleca era practicabilă numai dintr-o parte, înspre pieptul pietros al muntelui. CĂLINESCU, S. 761, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat, n.) Podium mobil pe care se poate sta sau pe care se poate trece (folosit mai ales ca element de decor cu care se realizează pe scenă o diferență de nivel). Seara și-adauce o saltea de-acasă și o pune între culise la picioarele practicabilului de la spatele muntelui. CARAGIALE, N. S. 116, cf. Id. O. VI, 379. Decorul... cu foarte multe spații goale, bolți și practicabile. CONTEMP. 1948, nr. 110, 14/2. Devin necesare practicabilele, treptele, paravanele, unele mobile. T mai 1964, 10. Un practicabil, acoperit, pentru model [în atelierul unui pictor]. Ib. decembrie 1964, 31, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat, n.) Platformă mobilă pe care sînt instalate camera de luat vederi și proiectoarele care înregistrează un spectacol, o scenă de film etc. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: practicabili, -e.

— Din fr. *practicable*, germ. *praktikabel*.

PRACTICABILITATE s. f. (Rar) Calitatea de a fi practicabil. Cf. practicabil (2). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Practicabilitatea unui drum*. SCRIBAN, D. — Practicabil + suf. -itate. Cf. fr. *praticabilité*.

PRACTICANT, -Ă s. m. și f. 1. (Astăzi rar) Persoană care practică¹ (2) o meserie, o disciplină etc. Cii mai mulți ascultători ai sei era practicantii a medicinei, care avea intrare în toate spitaturile. ALBINEȚ, M. 18/18, cf. POLIZU, CADE. ♦ (Adjectival) Medic practicant. ȘĂINEANU, D. U. cf. CADE. ♦ Spec. (Învechit) Specialist în probleme juridice, de procedură etc. I-am prezentat... cererea pentru admiterea mea la guvernul țării ca practicant în concepte. SBIERA, F. S. 165.

2. Cea mai mică funcție administrativă în vechea ierarhie a funcționarilor începători; salariat, angajat care execută o muncă de ajutor pe lângă un specialist (dintr-un domeniu tehnic). Tot acolo se află și practicantul silvanal Schuster. BĂRIȚU, P. A. II, 547. Astăzi chiar se văd acte de vînzare redactate de practicanții tribunalelor, oameni fără multe cunoștințe. ARHIVA, I, 53. Manolică... practicant la judecătoria. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 145, cf. 176. Fiind prieten bun cu notarul din Salva, l-a convins să ia pe Titu ca ajutor și practicant. REBREANU, I. 62. Va fi nevoit să-și caute un practicant mai harnic. Id. Ib. 234. Personal administrativ... ajutor: practicant de birou. NOM. PROF. 2, cf. 8, 65. Din farmacie, se ivește în prag, uimit, practicantul. SADOVEANU, O. II, 538, cf. VIII, 113. Mai tîrziu dinveche... practicant la cancelaria administrativă din Căldărași. VIANU, A. P. 82. *Practicant la tribunal*. COD. PEN. R.P.R. 325.

3. Persoană care învață o meserie, care îndeplinește un stagiu de practică (v. *practic 5*), lucrind ca începător într-o instituție sau într-o întreprindere (pentru a se perfecționa într-o anumită profesie, prin completarea cunoștințelor teoretice cu noțiuni practice). Cf. STAMATI, D., ALEXI, W. *Nu erau aici în oraș decât doi avocați și ăia practicanți, fără titlu.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 191. *Ai destăinuit planul tău de a pleca de-acolo unui practicanț, cu care te împrietenești.* PAS, z. I, 302.

— Pl.: *practicanți, -te.*

— Din germ. *Praktikant.*

PRACTICĂRE s. f. Acțiunea de a practica².

1. Aplicare; folosire, utilizare, întrebuințare. Cf. *practica*² (1). Cf. POLIZU, DDRF. *Lichidând practica metoda de lucru în apotea... contribuim la creșterea puterii de cumpărare a leului.* ȘCINTEIA, 1952, nr. 2391, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Exercițiu, profesare. Cf. *practica*² (2). Cf. POLIZU, DDRF. *Să continue... practicarea acestui sport.* VIN. PES. mai 1964, 10, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Livresc) Executare, efectuare. Cf. *practica*² (3). Cf. DEX.

— Pl.: (rar) *practicări.*

— V. *practica*².

PRACTICĂȘ, -EĂȘĂ adj. (Învechit) Practic (4). *Nu mai puțin s-au nevoit și s-au ostenit în practiceasca filozofie.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 1^v/16, cf. februarie 66^r/29. *Să aducă prea mare folos în toate părțile practicești a matematicii.* ASACHI, G. 16^r/8. *Tuturor părților matematicii teoreticești și practicești.* id. ib. 45^r/1. *Eu printr-o practicească întrebuințare de mai mulți ani am văzut și m-am încredințat despre folosul a ori și cârta rețete.* FACTOR, M. 1/16. *Aceste cunoștințe a gospodăriei, a cărora practicească sancționare... în țeara noastră rămâne de acum înainte în energia și statornicia unei ferme.* I. IONESCU, C. VIII/5.

— Pl.: *practicești.*

— *Practie* + suf. -*icesc*. Cf. ngr. *πρακτικός*, lat. *practicus*, germ. *praktisch*.

PRACTICĂȘTE adv. (Învechit, rar) În mod practic, concret, efectiv. *Să se arate copiilor practicește creșterea, lăterea și înmulțirea pomilor roditori.* I. IONESCU, M. 387.

— De la *practiceșc*.

PRACTICĂ vb. IV v. *practica*.

PRACTICIAN, -Ă s. m. și f. Profesionist (de obicei medic) cu practică (v. *practic 5*) și experiență îndelungată; persoană care cunoaște și dovedește măiestrie mai ales în latura practică (4) a meseriei sau a specialității sale. Cf. PROT.-POP., N. D. *Excelenta practiciană are lot singele rece cerul.* CARAGIALE, ap. CADE, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un desăvârșit practician era acel sculptor pentru care anatomia trupului uman nu mai avea secrete.* OPRESCU, S. 116. *Practicienii mărginiți, lipsiți de orizont și de o concepție științifică asupra lumii.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 1/3. *Nu i se păru că are de-a face cu un practician bun.* CĂLINESCU, E. O. I, 148, cf. id. S. 389. *Ai acolo, la Lespezi, un practician, un bătrîn, predecesorul dumitale.* GALAN, B. I, 26. *Tehnica pescarului... atinge măiestria marilor practicieni.* VIN. PES. noiembrie 1961, 13. ◊ (Adjectival) *Medic practician.*

— Pronunțat: -*ci-an*. — Pl.: *practicieni, -e.*

— După fr. *praticien*.

PRACTICISM s. n. Simț, spirit practic (4). *Ceea ce-i plăcea la Schwartz era practicismul lui.* T. POPOVICI, S. 115, cf. DEX. ◊ *Inclinare (exagerată) pentru activitatea practică (4). Pragmatismul a fost pe atunci înțeles de mulți ca un curent... care părea rudă bună cu practicismul.* RALEA, S. T. III, 224. *Practicismul*

îngust și steril face casă bună cu plătitudinea apologetică. v. ROM. ianuarie 1960, 182, cf. M. D. ENC., DEX.

— *Practie* + suf. -*ism*. Cf. rus. *практицизм*.

PRACTICIST, -Ă adj. Care aparține practicismului, privitor la practicism, specific practicismului. *Nu toți directorii de teatru sînt conștienți de rolul important educativ... De aici spiritul practicist îngust în care au înțeles uneori să-și îndeplinească mentrea de conducători.* CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/2. *S-a înlocuit astfel forma de predare veche, practicistă... cu organizarea științifică a însușirii măiestriei.* M. 1965, nr. 2, 27.

— Pl.: *practicisti, -ste.*

— *Practie* + suf. -*ist*.

PRACTICITĂTE s. f. (Neobișnuit) Înclinare spre o activitate practică (4). V. *practicism*. *Găsești însă și lipul îngenos, pentru care practicitatea e numai un pretext, o mască, scopul fiind exercitarea în sine a plăcerii de a meșteri.* CĂLINESCU, C. O. 71.

— *Practie* + suf. -*itate*.

PRACTICOS, -OĂȘĂ adj. (Învechit; despre oameni) Cu multă practică (v. *practic 5*); experimentat; priceput (3), îndemnat. *Un boieru pămîntean al locului de acolo, practicos și vrednic de treaba aceasta (a. 1792).* GĂLDI, M. PHAN. 235. *Cei ce se vor alege deștornici și practicești calemii după credința și vrednicia cu care se vor arăta (a. 1813).* TES. II, 364. *Pe acești doi... socolindu-i credincioși, și intru a ferii slujbă îndestul de practicești.* BELDIMAN, E. 64/12. *Mitropolitul Dionisie... practicești alți întru cele bisericesti, cîi și întru cele politicești.* ZILOT, CRON. 74. *Îndată ce ceate sfătuire și ajutoriu de la un doftor care să pricepe de moșit, sau la nevoie și de la un doftor practicos, pentru că aceștie îi vor ajuta mult.* CHIRIACOPOL, D. I., 36/20. *Operație... care cu toate că nu este așa grea, totuși numai de la un practicos dantist trebuie această să se isprăvească.* POV. 17/17, cf. CIHAC, II, 690, DDRF. *Pătemarul de la Sfînta Ecaterina, practicos... în tăierea mucurilor, mereu curăța luminările.* ap. TDRG.

— Pl.: *practicești, -oase.*

— Din ngr. *πρακτικός*.

PRACTICUM s. n. v. *practicoă*.

PRACTISĂ vb. I v. *practisi*.

PRACTISĂ vb. IV. Intranz. (Învechit) A face practică (v. *practic 5*), a se exersa într-un domeniu (pentru a acumula cunoștințele necesare). *Îi ordînuiesc întîi în cele mai mici slujbe, și acolo, după ce slujește trei ani și practicește destul, îi urcă la alta.* GOLESCU, I. 62. *Un an de zile vor practiceși în slujbă numai pentru probă.* AR (1829), 187¹/35, cf. CIHAC, II, 690, DDRF. ◊ *Tranz. A practica*² (1). *Povăfuiri despre economia cîmpului, despre care... se vor însemna regulile după sistema practicești în țările politicești (a. 1829).* BV III, 615.

— Prez. ind.: *practiceșc*. — Și: *practisă* vb. I. GHETIE, R. M.

— *Practieă* + suf. -*isi*.

PRACTISIRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a practisi și rezultatul ei. *Spre practiceșirea extragerii rădăcinilor... noi vom zice.* ASACHI, E II, 60/14.

— Pl.: *practisiri.*

— V. *practisl*.

PRACTISIT, -Ă adj. (Învechit; despre oameni) Cu multă practică (v. *practic 5*); experimentat; priceput (3), îndemnat. *Poroncim ca să teie lîngă sine... și un logofăt, practicești și vrednic (a. 1803).* URICARIU, I, 124. *În aceste grele întîmplări era de lipsă a se încredința cirna guvernului unui tînr de șeseprezece ani, ce unui bărbat în deplină vîrstă, practicești*

și cu minte statornică. ASACHI, I. 177/23, cf. CIHAC, II, 690, DDRF.

— Pl.: practișiți, -te.

— V. practisi.

PRADALĂU, -ĂIE adj., s. m. și f. v. prădalău.

PRADĂ s. f. 1. Acțiunea de a prăda (1, 2), de a jefui (devastând, distrugând), de a deposeda de bunuri, de a fura (prin mijloace violente); jaf, (regional) prădășug, (învechit, rar) prădanie, prădătură. Să izbăvească noi de toată mînia și de prade și de scîrbe. CORESI, EV. 231, cf. 453. După prada Troadei, Enia... se mută... în țara Veneției. MOXA, ap. GCR I, 58/14. Certări cumpilte și prade mare. VARLAAM, c. 215. Și traiul acestora iaste din război și din pradă. HERÓDOT (1645), 240. După multă pradă ce au făcut, cu pace s-au întorsu napoi. URECHE, L. 84. Dacă s-au întorsu oastea lui Ion Vodă din pradă de la Țara Muntenescă, apucatu-s-au de Brăila, de au ars țirgul cu totul. id. ib. 187. Și-l acoperi acolo... pentru să nu mai vază răstpa și prada Ier[u]s[al]imului (cca 1650). GCR I, 149/14. Mari prăzi s-ar fi făcut și pustiire pămîntului. IST. Ț. R. 22. Trecea Dunărea și multe prăzi și stricăciuni făcea. N. COSTIN, L. 93. Au purces hanul în pradă pre apa Donului. NECULCE, L. 208. Stăpînină toată Dachia, cu prăzile sale adese țările romanilor de pre Dunăre strica. CANTEMIR, HR. 78, cf. 462, ANON. CAR. Dese bății cu vrăjmașii săi făcea, și prăzi, arsuri și alte rele pren tot locul să vedea. C. CANTACUZINO, CM I, 16. După luarea Brăilii și după prada ei, atuncea îndată fără zăbavă poruncă... au venit ca și ce vor fi luat de la Brăila toate înapoi să le întoarcă. R. GRECEANU, CM II, 186. Era îngrăziși și slăbiți... aflîndu-se la multă neputință... de călcarea și prada limbilor. MINEIUL (1776), 162^v/4. Se ruga... să-i aperse de prăzile ce făcea Bogdan cu ai săi. ȘINCAL, HR. II, 21/23. Oastea la pradă acum invitată, Să desface, rîndurile rumpe. BUDAI-DELEANU, Ț. 265, cf. 162. Cînd tuna preste Moldova a rezelului furtună, Ce omoruri, prăzi și lacrimi în țară a semănat. ASACHI, s. L. I, 62. Se fac multe prăzi pe drumuri. CR (1846), 46³/29. Emirul... începu a arunca pe ferestre aurul și giuvaieretele sale, socotînd că, în vreme ce ostașii români se vor apuca de pradă, el va găsi mijloc de a fugi. BĂLCESCU, M. V. 55. Prada și moartea e-a lor dorință. BOLLIAC, O. 159. Mulțimi barbare pentru prade adunate. ALEXANDRESCU, O. I, 75. Dealșel, cei mai mulți veneau pentru pradă. REBREANU, R. II, 209. Tatarii se duc în pradă: asta e legea lor. SADOVEANU, O. XII, 359. ♦ Loc. v. b. (învechit) A da în (foc și) pradă = a prăda (1). Cum s-au îndurat a da țara în pradă, fără nice o nevoie! NECULCE, L. 57. României o coprinseră și o deteră în foc și pradă. BĂLCESCU, M. V. 56. Mihai puse de arse și dele în pradă orașul. id. ib. 62.

2. (Concretizat) Totalitatea bunurilor (materiale) luate pren jaf de la dușman în timp de război; captură. Cf. ANON. CAR. Căzură zidurile... și în mîinile războinicilor era toate prăzile celății (a. 1746). ap. TRDG. Slobozind corăbiile lor în mare, au început a încărea prăzile lor, puind înlăuntru și roabele lor celi frumoaș(e) (cca 1750—1780). GCR II, 84/8. Prăzile noastre nu sînt nici aur, nici pietri scumpe, lucru ce iaste ieftin la Etiopia. AETHIOPICA, 62^v/22. Turcii... ca turbași alerga după pradă. BUDAI-DELEANU, Ț. 167, cf. 285, DRU. Pe urmă veneau cărele încărcate cu pradă. BĂLCESCU, M. V. 35. Impărți între ostași bogata pradă surprînsă în tabăra inamicului. HASDEU, I. V. 94. Toate prăzile ce luase de la turci să se împartă la ostași și la sărăcime. ISPIRESCU, M. V. 32. Rătăceam pe vase după pradă. MURNU, O. 36. Se sfătuiră puțin cu privire la robi și la prăzile de război. SADOVEANU, O. V, 500, cf. XI, 333. Ne-am întors cu toată prada... acasă. CAMIL PETRESCU, T. II, 177. Am fost în țara geților; de unde ne-am întors cu pradă de cai. CĂLINESCU, s. 822. Ceea ce nu s-a putut ascunde [din tezaur] a încăput în mîinile dacilor... ca pradă

de război. H. DAICOVICIU, D. 94. ♦ P. gener. Orice bun (material) însușit de la cineva cu forța, prin acte de violență. V. răpitoră, răpire, răpiciune¹. Am răpit pe Sinziana... și cînd să mă bucur de prada mea, vine un hoș și mi-o fură ca din palmă. ALECSANDRI, T. I, 456. Tovarășii lui Gheorghe părăseau lut Zibal prada prinsă cu atita isteție. CARAGIALE, O. I, 67. Cetele haiducilor... Să desfunde lăzile, Să-și împartă prăzile. IOSIF, PATR. 69. Cu prada pe braful stîng, cu paloșul în dreapta... Vasca se năpusti la deal. SADOVEANU, O. V, 533. La împărșirea pradei își avea partea lui de cîștig. BART, E. 326. Dă-mi fata! am zis turbat, e prada mea. CĂLINESCU, L. L. 145. Prada o împarte cu clica lui. CONTEMP. 1953, nr. 329, 4/5. Prada a fost mai mare, căci oamenii au luat și-un butoiăș cu juică. PAS, Z. III, 17. Țin minte minutele de încordare pe care celălți le păstrau în așteptarea prăzii. s. iunie 1960, 51. [Ei] s-au sumecat, Prada jos mi-a lepădat. PĂSCULESCU, L. P. 50. ♦ Fig. Distrucția și moartea între ele, Ca pradă dreaptă, lumea vor împarte. NECULUȚĂ, Ț. D. 24. Visam să smulg vieții clocoțitoare prăzi. LABIȘ, P. 140. ♦ Expr. Pradă (sau prada, în prada) cuiva (sau a ceva) = sub dominația, în stăpînirea cuiva (sau, p. ext., a unui sentiment, a unei idei etc.); dominat, copleșit de cineva (sau de ceva); la bunul plac al cuiva (sau a ceva), la discreția cuiva (sau a ceva). Bărbatul sfîșiat de patimi, amăgit de înșelări, obosit de păcate se află prada muștrării cugetului. HELIADE, O. II, 15. Căzu pe lespezi în prada unor spăimîntătoare convulsii. CR (1848), 39³/57. A mea soartă, tristă, fatală, Zimbirei tale pradă m-a dat. ALEXANDRESCU, O. I, 102. Dumnezeu puternic! De ce mai faci uriași, Dacă-n rînd cu toși piticii pradă morții vrei să-i lași? HASDEU, R. V. 165. Fruntea albă... Pe-al meu braș incel s-o culci, Lăsînd pradă gurii mele Ale tale buze dulci. EMINESCU, O. I, 75. Muzica încetase demult și el, cu totul în prada impresiunii sale, făcea încă ochii strîns închiși. id. n. 47. Stă pe gînduri... scrișind din vîrfurile gheții, ca orice om 'în prada nerăbdării. CARAGIALE, O. II, 94. Ziua liniștit și noaptea în prada atîtor chinuri, ce om este acest nefericit? DELAVRANCEA, T. 196, cf. 31. Roua pică, poate, pentru frunze ce zac moarte, Prada puberei în care le ia vîntul să le poarte? MACEDONSKI, O. I, 95. A rămas pururea pradă gîndurilor. VLAHUȚĂ, S. A. II, 20. Ei strigă în prada durerii, NECULUȚĂ, Ț. D. 62. Cînd mă văd în prada sorșii Pîng — eu știu! COȘBUC, P. I, 265. Rostul meu, de-a pururi pradă Urșitei maștere și rele. GOGA, P. 6. O mai ferea să cădă cu totul prada deznădejdei. GÎRLEANU, N. 158. Tragica poveste a lui Lear în prada nerecunoștinșii fetelor lui. LOVINESCU, S. I, 98. Mă simt toată tremurînd, Pradă dorului. EFTIMIU, I. 38. Țărînime a rămas în cîmp deschis, pradă arbitrarului și exploatării. GALACTION, A. 232, cf. 280. Ioana e în prada unui zbucium continuu. CAMIL PETRESCU, T. I, 115. Femeie tînră, cocheta, s-a lăsat pradă plăcerilor ușoare. BRĂESCU, O. A. II, 15. Să nu se lase pradă amarăcîntii. VLASIU, A. P. 159, cf. id. D. 383. Părea în prada unei mari nelinișți. SADOVEANU, O. VII, 591. Stănică se-nvîrtea, frēcîndu-și mîinile, în prada unei vizibile satisfacții. CĂLINESCU, E. O. I, 147. Nu se lăsa niciodată pradă deznădejdiei. STANCU, R. A. II, 185, cf. III, 113. Se trezi peste cîteva minute în prada unei neliniști. v. ROM. septembrie 1955, 102. Mă... chemă Moromele în prada aceleiași stări de adîncă și atentă contemplație. PREDĂ, M. 304. Totuși nădejdea aceasta n-o neliniști și ea rămase pradă unor temeri nebutoase, dar cu atit mai chinuitoare. v. ROM. ianuarie 1965, 77.

3. (Învechit; concretizat; cu sens colectiv) Robi (1) de război. Armele mele mîncea-vor carne de sîngele răniișilor și prădașilor (de pradă d, celor prinși B 1938). PSALT. 318. Iară de vei ieși la războiu înaintea vrăjmașilor tăi... și vei prada prada lor (și-i vei duce în robie B 1938)... BIBLIA (1688), 141²/15. ♦ Stare, condiție de rob (1) de război. Lauda cîntărilor lui David cînd zidi-se casă după pradă. PSALT.

199. 70 de ai sînt de cîndu-i poporul... în Vavilon, den zua ce i-au luat în pradă. DOSOFTEI, v. s. nolembrie 1067/9.

4. Acțiune a animalelor sălbatice carnivore sau a păsărilor răpitoare prin care acestea caută și prind diverse vietăți ce le servesc drept hrană; (concretizat) vietate care servește drept hrană animalelor sălbatice carnivore sau păsărilor răpitoare; p. g e n e r. ceea ce poate servi drept hrană viețuitoarelor. Să ne săpăm nește gropi afunde, Ca venind tîrcii cu răpezie Să cază în ele... Ca și lupii ce merg după pradă. BUDAI-DELEANU, Ț. 115. Se încrunță ca un leu giune care întăia oară a ieșit la pradă. ASACHI, s. L. II, 92. Se vede aproape a se face prada peștilor. MARCÓVICI, c. 13/23, cf. 11/15. Bărbatul l-a uns cu miere pe piele și l-a lăsat o zi întreagă prada muștelor și a viespelor. GHICA, s. 42. Niciodată mindru vultur... De o prad-ășa bogată încă nu s-a-ndestulal. ALEXANDRESCU, m. 22. Incepu ca căfelul a se lua mereu după prada sa. CR (1848), 23³/48. Pe vodă Lăpușneanul la vulturi să-l dăm pradă. ALECSANDRI, t. II, 146. Lupii suri ies după pradă. id. p. III, 13. Țărtna eroilor este menită a fi pradă vulturilor și cîinilor. BOLINTINEANU, o. 311. Rînji ca cînele cînd vede că i se gătește prada. ODOBESCU, s. I, 84. Vulturii... al căror cioc ascuțit și aprig la pradă răsare hidos. id. ib. III, 16. Am găsil cu cale să mă întorc la dumneata acasă, decît să fîu prada fiarelor sălbatice. CREANGĂ, o. 78. [Vulturul] din rotiri tot mai strîmte-n cuprins, Căzu, ca să prindă vro pradă. COȘBUC, p. II, 297. Sufilete multe... azvîrlit-a lui Hades, Pradă făcîndu-le trupul la cîni. MURNU, I. 3. Se ridică leul... Și-așteaptă prada mindru, cu nările în vînt. IOSIF, PATR. 71. Ne pierdeam în tufiguri de ierburii încalcite... în care oamenii căzuți nu se mai găseau, rămîntînd pradă hienelor ce ne urmăreau cu gura căscată. BRĂESCU, o. A. II, 142. L-a atins un glonț dușman ori s-a azvîrlit asupra unei prăzi? GALACTION, a. 114. Incep să iasă lupii după pradă. D. BOTEZ, p. o. 68. Cum căzu prada aceea bogată și dorită, peștii lunecară spre ea. SADOVEANU, o. IX, 365, cf. TOPÎRCEANU, B. 85. Uliul iese la vîntătoare cu sentimentul că trebuie să-și merite prada. ARGHEZI, s. VIII, 168. Cu această pradă se pierdu în înaltul cerului. CĂLINESCU, s. 759. Una din caracteristicile acestui animal este goana continuă după pradă. VÎN. PESCU, iunie 1962, 6, cf. H II 81. \diamond F i g. Veniamin, lup răpitoriu: demineața mîncă pradă și seara împarte dobinda. PALIA (1581), 208/13. El lăsă pe june să se apropie cîva de bolta de viță, iar cînd rămase între dînsul și prada sa o distanță de cîțiva pași, zise încet: „Doamne ajută”. FILIMON, o. I, 138. Și cîți vîslînd spre țărni cu flori și cîmpuri... Nu fost-au prăzi oceanului săbatic? NECULUȚĂ, Ț. D. 25. Potera... tot de supț nucul vostru își ochește prada. GÎRLEANU, N. 34. Deasupra lui, lung și subțire, Otlul scrie ca un șarpe, a cărui gură a și început să sugă din singele prăzi. BOGZA, c. o. 18.

5. (Transilv.) Risipă (1). Nu putea să creadă Să fie în bucate atita pradă. BUDAI-DELEANU, Ț. 234. Moșneagul puștină pradă făcea în bucate. RETEGANUL, p. v, 4. Atita pradă ca în casa asta nu se mai vede la nimeni. id. ib. Nu mai face pradă de bani. MAT. DIALECT. I, 265.

— Pl. : prăzi și (învechit) prade. — Gen.-dat. prăzi și (rar) pradei.

— Lat. praeda.

PRĂDIE s. f. v. paradă.

PRĂDNIC, -Ă s. m. și f., adj. (învechit, rar) Prădător (2). Tu, Doamne, mă știi de sînt pradnic. DOSOFTEI, ps. 222/19.

— Pl. : pradnici, -ce.

— Pradă + suf. -nic.

PRAF s. n. 1. Material format din particule foarte fine și ușoare de sol (care pot fi antrenate de vînt și

pot rămîne în suspensie în aer, se pot depune pe obiecte etc.); p. g e n e r. orice amestec pulverulent de corpusculi (care se pot menține în suspensie în aer); pulbere, (regional) colb. Face-voiu sămînța ta ca prahul pămîntului. PO 47. Ca acela prah se făcuse, cît nu se cunoștea cine de a cui este. URECHE, LET. I, 195/24. Și strigîndu ei și lepădîndu-și veșmentele, pulbere (prahu n. TEST. 1648, prahu BIBLIA 1688) vîrsăndu spre văzduhu. COD. VOR. 44/9. Praful den picioarele voastre scuturați. N. TEST. (1648), 797/4. Și prahul ce s-au lipit de noi în orașul vostru scutură-m voauo. ib. 817/33. Și-i vît călca-n țărna și-n prav fără milă. DOSOFTEI, ps. 55/6. Să dea Domnul ploaia pămîntului tău, prah și țărtnă den ceriu să va pogori preste tine. BIBLIA (1688), 146¹/58. Pre cest la pravul talpelor picioarelor tale căzui neînștiințat să nu lași. CANTEMIR, IST. 133, cf. 148, ANON. CAR. Și-au scuturat papucii dă prah. R. POPESCU, CM I, 255, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Un nor de prav învăluie cîmpia și ascunde munții. RUSSO, s. 128. Praful ce acolo de vînturi viscoloase în aer se ridică. ALEXANDRESCU, m. 31. Vin de-a dreptul de la drum și plin de prav. HASDEU, r. v. 138. Dete de niște porți încuiate, pline de praf și de pîianjeni. IȘPIRESCU, Ț. 359. Un nor de prav ne învăluia în acel vîrtej de goană. DELAVRANCEA, T. 35, cf. 20. Dancu se întoarce-acasă, Plin de praf. VLAHUȚĂ, o. A. I, 170. Ca un nour plutea peste dînșii Praful de sub tălpi. MURNU, I. 29. Dacă examinăm praful din aer cu instrumente măritoare vedem că el este format din o mulțime de părțicele. BIANU, D. s. 607. Praful era cel mai mare dușman al ei. ANGHIEL, PR. 4. Să nu fi văzut un bob de praf că era comedie. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 270. Praful se ridică, plutea în norași fini. AGÎR-BICEANU, A. 169. Glasurile se îneca în nourul de praf ce-i îmbrățișează pe toți. REBREANU, I. 12. Praful putea să se așeze pretutîndeni în liniște. BASSARABESCU, v. 21. Iar pe străzile pustii și prin odăi — Praful se-ngroașă zilnic. MINULESCU, VERS. 176. Apusul se îneca în urma mea în nourii de praf, pe care Harap îi ridică din fuga lui nebună. GALACTION, o. 78. Cînd te duci pe drumul mare La plimbare, Este praf de nu te vezi. TOPÎRCEANU, P. o. 22. Cîteva păsări ciuguleau grăunțe în praf. C. PETRESCU, I. I, 252. Praful stăpînește orașelul... umple văzduhul, te înecă. BRĂESCU, o. A. I, 29, cf. 154. Nu se mai vedea decît un nour de praf. SEBASTIAN, T. 44. Oamenii merșeră repede prin praful... șoselei. SADOVEANU, o. I, 685. Ciobanul a intrat, Murdar de nădușeală și de praf. ARGHEZI, VERS. 291. Se teme mult de soareci și de praf. CĂLINESCU, L. L. 27. Într-o clipă toți fură acoperiți de norii de praf. CAMIL PETRESCU, o. I, 16, cf. 95. În straturii groase, se așezase, de ani poate, praful. STANCU, R. A. I, 256. Prin fereastra plină de praf, se simt zorile. v. ROM. martie 1955, 233. Regimentul lui... s-a tîrît ca un vierme pe drumurile, uneori cu glod și alteori cu praf. PAS, z. III, 8. S-a rătăcii în copilărie și în praful ulișelor Pașcanilor. GALAN, z. R. 7. Mobila era plină de praf și părăsită. PREDĂ, R. 65. Orașul mirosea a praf. BARBU, p. 31, cf. 222. Nu mai am cui să gătesc, nu-mi mai aduce nimeni praf în casă. s mai 1960, 29. Praful se poate considera ca o rocă în formație. GEOLOGIA, 27. Motocicleta porni, îndepărtnîndu-se în viteză, lăstînd în urmă un strat înalt de praf. v. ROM. nolembrie 1964, 55. Cum nu poate să steie, Nici să rămîie Praful în drum... Așa să nu poată să steie... Viermii în rană. POP., ap. GCR II, 343. Și noi l-am ferit De praf, De pulberi. TEODORESCU, P. P. 68. Boambe de prau. MARIAN, I. 244. Praful de sub picioare. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158. Mătura nouă nu lasă praf în urmă, se spune despre omul cinstit și cu rînduială. ZANNE, P. III, 226. \diamond (Ca termen de comparație, mai ales cu aluzie la ușurința cu care poate fi pulberat de vînt, la elementul efemer) Se fie ca... praful înraintea feței vîntului. PSALT. HUR. 28⁷/20, cf. 1^r/17. Nu așa, necurașilor, nu așa, ce ca pulberea (praful h, d) ce mătură vîntul din fața pămîntului. PSALT. I, cf. 29, 61. Și face-voiu sămînța ta ca prahul pămîntului.

PALIA (1581), 52/12. *Suflete... unde fi-s measele cu beutiurile... au trecut ca vumul, se-au spart ca prahul de vint.* COD. TOD. 213. *Cei de pe apă necă... cei de pre uscat ca un prahu-i răsipi.* MOXA, 376/11. *Viața în pământ să-mi calce alocma cu pravul.* DOSOFTEI, ps. 25/5. *Și vor fi ca niște... prah pre carele l-au luat volbura.* BIBLIA (1688), 372/33. *Și avînd avuție, să răsipi ca prahul.* ANON. CANTAC., CM I, 189. *Sfatul lor cel necurat să răsipi ca prahul înaintea vîntului.* id. ib. 204. *Și cel mic și cel mare... Ca prahul de șterge dintr-o suflare.* CONACHI, p. 272. ◊ (Considerat ca simbol al stării de abandon sau de uitare) *Fii binevenită, Pentru mine și pentru-aceste chipuri, de praf și vremuri șterse.* MINULESCU, vers. 205. *Concepțiile cele vechi, politice și economice, se pregătesc să doarmă cu pravul bibliotecilor.* GALACTION, A. 398. *Numai peste sufletele voastre s-a așternut un praf de citeva degete.* T aprilie 1964, 78. ◊ Fig. *Omul iaste — cum dzice Avraam — prah și cenușe?* VARLAAM, c. 213. *Aceasta auzind și eu mai micul, prostul și plecatul prah de supt picioarele cinstite ale sfinției tale (a. 1652).* BV I, 192. *Tu cunoști dar la sfîrșit, că fără de mine nu ești fără numai praf (a. 1750).* GCR II, 49/18. *Noi reducem tot la pravul azi în noi, mîni în ruină.* EMINESCU, o. I, 36. *Se mișcă, își scutură praful singurățății, ne îndăluie aproape în vorba-i bogată și înflorită.* SADOVEANU, o. IV, 143. *Inima mi-e drumul cu ploile, Mi-e drumul cu praful și oile.* ARGHEZI, vers. 184. *Printre perdele, soarele pătrunde în odate, pipăind cu degete de praf teancul de cărți.* VINEA, L. I, 50. ◊ Exp r. (Mai ales în legătură cu verbele „a face“, „a preface în“, „a rămîne“, „a fi“, „a se alege“ etc.) *Praf (și pulbere) sau praf și fărină (sau serum, cenușă, fărmice etc.) = a)* se spune despre cineva sau ceva sfărmat, prefăcut în bucățele foarte mici, nimic, distrus, din care nu a mai rămas nimic, ucis, pierit. *Unde-s a lumii bunuri... unde-i aurul și argintul, unde-s robii cei mulți și jocurile, toate-s prah și toate-s umbră și somn.* MOLITVENIC (sec. XVII), 302. *Pasărea [Phoenix] de razele soarelui să aprinde și arde de tot, și să face praf (a. 1777).* GCR II, 109/17. *Multe au să unelească Dar toate tot praf să fie.* ZILOR, CRON. 76. *Întăi s-au stricat Gadara, Carea s-au topit ca ceara, Căzînd zidurile toate Cenușe și praf să scoate.* BĂRAC, ap. GCR II, 238/33. *Au rămas scrisă pre piatră aceste cuvînte: Aici zace și să face Titu Buhogîndă praf, Odihnește cum îi place Că-i îngropat ca un graf.* BĂRAC, T. 76/19. *Corpuri din cari azi n-a mai rămas decît praf.* EMINESCU, N. 60. [Calul] *zboară cu dînsul în înaltul cerului și apoi, dîndu-i drumul de acolo, se face Spinul pînă jos praf și pulbere.* CREANGĂ, P. 278. *A căzut peste larabă și s-a făcut praf.* CARAGIALE, o. I, 85. *Nimic nu mai rămase din acel păr, decît praf și cenușe.* ISPIRESCU, L. 224. *Domniță, te-aș face praf și fărmice.* DELAVRANCEA, s. 92. *E destul o greșală pentru a preface în praf toată lucrarea.* GHEREA, ST. CR. II, 264. *Să nu-l nimicim suindu-l alt de sus încît cînd o cădea de la așa înălțime să se facă praf.* GALACTION, A. 104. *S-a infuriat în așa hal, încît și-a făcut praf monocul de dușumea.* POPA, v. 206. *Dar acum totul e praf!* CĂLINESCU, s. 61. *Dar eu pe tine te credeam făcut praf, acolo la căruțe.* CAMIL PETRESCU, U. N. 370. *Măică, suratele mele M-ar mîna de m-ar putea. Și m-ar scoate-n jos la drum Și m-ar face prav și serum.* MÎNDRESCU, L. P. 82. *Praf s-o faceți, măi, și să-mi oprîți numai ficatul și inima.* STĂNCESCU, B. 203. *Atunci palatul și urteșul se prefăcîră în prav și pulbere.* CĂTANĂ, P. B. I, 75. *Lasă puțul, că slobod săgeata în tine și te fac praf.* FUNDESCU, L. P. I, 124. *Nu gîndi tu Ioane nimică, Că cu bucinu... Tăle șperlă și prah l'e-i fa.* T. PAPAHAĞI, M. 133. *Fa-șîț-mi-l prau și pulbăr.* ARH. FOLK. III, 83. (Adverbial) *Ne croia cu cravașa... Pușin a lipsit odată să i-o smulg din mînă și să i-o arunc praf la picioare!* I. BOTEZ, B. I, 152; b) se spune despre bunuri materiale irosite, risipite în totalitate. *Praf și pulbere o să se aleagă din averea găzdaicei!* VLASIU, A. P. 86. *În cișiva ani... a făcut praf moșia.* GALAN, B. I, 71. *A se alege*

praful (sau praful și pulberea, praful și fărina, regional, praful și paradichul etc. de cineva sau de ceva) = a fi zdrobit, sfărmat, fărmîțat, distrus, nimic, ucis; (regional) a se alege paradăul (de cineva sau de ceva). De armata a doua, de pe malul drept al Vîdului, se alege praful! GALACTION, o. A. I, 268. (Cu topica inversată) *Praful s-a ales pînă-n ziua din oastea cea grozavă.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *Cine nu era temut nu putea fi circumar, căci praful se alegea de prăvălia lui.* CAMIL PETRESCU, o. I, 70. (Ca imprecăție; adesea cu topica inversată) *Praf și fărina să să aleagă dă tot neamul lor!* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 85. *Să se aleagă praful și pulberea de cei care impușcă oameni.* STANCU, R. A. II, 97. *Ta-so atunci a început să-l blesteme: să să aleagă prafu și pulberea dă el, să fie de ris lumii.* ȘEZ. III, 35, cf. I. CR. III, 120. *A nu se (mai) alege (sau rămîne) nicl (sau decît) praf (sau praful, praf și pulberea etc.) = a nu mai rămîne nimic, a fi complet distrus sau irosit, risipit, înlăturat.* *Ce folos că îmi lăsară avere să moștenesc, Dacă nu mă ș-învățară cum să nu o prăpădesc? Nu se alege nici praful, cum nu s-a ales de ei.* PANN, ș. II, 20/15, cf. BARONZI, L. 43. *Și unde cădea nuca, cădea și bucățica, pînă ce nu se mai alege nici praful de dînsa.* ISPIRESCU, L. 71. *Intr-un secol fără palimi, nu va rămînea nici praf, Din durere, din robie, din ruină și din jaf.* BELDICEANU, P. 126. (Cu topica inversată) *A dat burduful cu brînză cu tot pe seama Cîinelui Și Praful nu s-a ales de dînsul.* PANN, P. V. I, 167/7. *Ercule... dele brînci fiului acestui împărat din vîrfurile turnului, și nici praful nu se alege de el pînă jos.* ISPIRESCU, U. 70. *Nu s-a ales praful de temeiul casei.* DELAVRANCEA, s. 19, cf. ZANNE, P. I, 267. *A da (sau a arunca cuiva) praf în ochi = a induce în eroare, a înșela (pe cineva), dîndu-i iluzia că lucrurile sint altfel decît în realitate.* Cf. I. GOLESCU, c. *Ne aruncă praf în ochi, ticălosul.* H. LOVINESCU, T. 131. *Îți inchipui că ai putul arunca praf în ochii cuiva?* T februarie 1962, 21. (Cu parafrazarea expresiei) *Principalul era ca discuția să fie sinceră, nu praf de aruncat în ochii altora.* V. ROM. iulie 1962, 12. *Praf aruncat în ochii oamenilor, să nu mai vadă, să nu mai zică nimic.* LĂNCRĂNAN, C. II, 52. (Regional) *A se face praf pentru cineva = a-i purta cuiva mare grijă, a face tot posibilul pentru cineva.* Cf. CIAUȘANU, GL. (Familiar) *A face praf = a)* se spune despre un (sau unii) om care vorbește fără rost, trîncănește, spune minciuni. Cf. BUL. FIL. IV, 125. *Hai, nu-ți mai răci gura, Ghiță, că faci praf, spuse altă babă, rîzînd.* PREDĂ, M. 311; b) *a anula argumentele cuiva într-o discuție, a combate cu elemente puternice, convingătoare, hotărîtoare; a reduce la zero, a anula, a desființa; a uimi prin argumentație, judecată, cunoștințe etc.* *Nu cultivă genul criticii care face praf pe cine-i pică în mînă.* CĂLINESCU, C. O. 127. *Trec pe la gazetă... îi fac praf.* BARANGA, I. 167. (Popular) *A-i scutura (cuiva) nădragii de praf v. nădrag (1).* (Familiar) *Praf de pe tobă = nimic. Ca praful de pe tobă n-o să se aleagă de voi.* ZANNE, P. IV, 666. *Noi trudeam, alții trăgeau mălaiu... și noi rămîneam cu prafu dă pă tobă.* CV 1949, nr. 8, 34. (Cu parafrazarea expresiei) *Unii aduc lăcustele, alții molima, iar în urma lor ne lasă praful și sărăcia.* DELAVRANCEA, s. 223. (Rar) *A trage un praf (cuiva) = a mostra sau a critica (pe cineva), a trage cuiva un perdaf.* [La congres] *d. Alexandriu, farmacist... trage un praf adversarilor protecționismului.* CARAGIALE, S. U. 56. (Familiar) *A o face praf = a nu realiza nimic, a suferi un eșec.* *Gavrîlă, aici ai făcut-o praf, se înveseli, în sfîrșit, și Ioniță.* PREDĂ, D. 117.

2. P. a n a l. (De obicei cu determinări care arată felul, materia etc.) Nume dat unor materii solide reduce la starea de particule, de pulbere și care au de obicei diferite utilizări. *Să rănea mulți și mai virtos la ochi, de pravul pietrii.* HERODOT (1645), 72. *Zid de marmure în sus se ridică... carile pre din luntru' cu var și cu prav de cărămidă... implul era.*

CANTEMIR, IST. 127. *Ia sare supfire pisată și cu drojzii uscate după bule și o amestecă bine, fă praf supfire și... freacă bine arginturile* (a. 1750). GCR II, 46/12, cf. MÎNCĂRILE, 121/6. [Sămînța] pisată bine și făcută praf o înmuie în oșel. CALENDARIU (1814), 181/3. *Pol să se fiină, de se vor griji, spălîndu-i în toată dimineața cu praf din cărbuni făcut*. ANTROP. 49/2. *O plătică de Snagov... o crestezi d-a curmezișul... , o presări cu praf de sare; o pui pe un grătar*. ODOBESCU, s. I, 464. *Praf de coji de ouă... se suflă în ochi pentru albeață*. N. LEON, MED. 157. *Se cumpără de la farmacie... „praf de pește”, ... din care se face apoi otrava pentru aruncat în păraie*. ANTIPA, p. 91. *Praf de cărămidă pisată*. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 229. *Praf de sticlă, însoțit în apă, pentru smălțuitul sticlei, tablei și produselor ceramice*. NICA, L. VAM. 202. *Zgura se elimină, aruncînd pe suprafața piesei apă sau praf de cărbune*. IOANOVICI, TEHN. 111, cf. TOPÎRCEANU, p. o. 15. *M-a pravit și a rămas uitîndu-se în palmă... să nu-i fi lăsat acolo o otravă ori un praf explozibil*. C. PETRESCU, I. II, 110. *Răsturnă praf de tutun în palmă*. BRĂDESCU, o. A. I, 141. *Lespezile de piatră, umede și negre de praf de cărbune*. BART, s. M. 33. *Faptul de a administra victimei... praf de carii în mîncare — constituie tentativa crimei de omor*. COD. PEN. R.P.R. 494. *Fugea de praful de cretă*. CĂLINESCU, E. O. I, 178. *În cazul unei răni deschise... aplicăm praf de sulfamidă*. BELEA, p. A. 10, cf. 153. ◇ *Praf de bronz = pulbere metalică, avînd culori și jocuri de lumini variate, fabricată din metale simple sau din aliaje, care, în amestec cu ulei sau cu lac, formează vopsele care imită metalul. Aceste prafuri de bronz... sînt întrebuițate în construcții la decorarea clădirilor*. LTR², cf. DM. *Praf de spumă (sau spumant) = amestec de pulberi de bicarbonat de sodiu, de saponină și de sulfat de aluminiu (sau acid oxalic), care, în contact cu apa, produce o spumă folosită pentru stingerea incendiilor*. Cf. LTR², DM, DEX. *Praf de strănutat (sau, învechit, strănutător) = substanță pulverulentă iritantă, care provoacă strănutul*. Cf. POLIZU. *Mi-ar fi pus de bună seamă praf de strănutat pe catedră*. I. BOTEZ, B. I, 8, cf. DL, DM. *Praf de copt = preparat chimic sub formă de pulbere, care, în contact cu umezeala sau cu căldura, degajă bioxid de carbon și care este folosit în patiserie pentru a face să crească aluatul*. Cf. DM. *Praful de copt este un praf care face să crească aluatul*. S. MARIN, C. B. 15, cf. M. D. ENC., DEX. *Praf de mătase = substanță cu aspect lucios, preparată din mică pisată, folosită la zugrăveli*. CATAPELISME, BOLFI, ICONOSTASE, ACOPERITE cu praf de mătase. ARGHEZI, VERS. 193, cf. DEX. *Praf de lipit = material pulverulent format dintr-o anumită substanță sau dintr-un amestec, folosit la lipituri și la sudură pentru a împiedica formarea oxidurilor*. Cf. LTR², M. D. ENC. *Praf hidrofoab = pulbere neinflamabilă, imputrescibilă în contact cu apa, obținută din cenușa de la termocentrale mici cu un adaos de păcură, folosită pentru hidroizolații*. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX. *Lapte praf = lapte sub formă de pulbere, obținut prin eliminarea apei din componența lui*. Cf. LTR² X, 90, DEX. ◆ (Precedat de articolul nehotărît „un”) *Cantitate mică dintr-o materie care se prezintă sub formă de pulbere. Oleacă de necaz și spaimă degeaba nu strică din cînd în cînd: e ca un praf de piper peste o mîncare prea dulce*. CARAGIALE, o. VII, 19. *Ce-i pentru domnu Darie un pelec de grădină? Ca un praf de nisip*. CAMILAR, N. II, 296. *S-a adăugat un praf de sare*. S. MARIN, C. B. 43. *Se pune sare și un praf de piper*. id. ib. 58. ◆ (Și în sintagmele *praf de pușcă*, învechit, *praf de tun*) *Substanță pulverulentă formată dintr-un amestec de azotat de potasiu, sulf și cărbune de lemn, folosită ca explozibil (îndeosebi la armele de foc); pulbere neagră, (popular) iarbă, (învechit, rar) prăvărie (v. p r a f a r i e 2)*. *Căzu fulger den cer de aprinse prahul cel de pușcă*. МОХА, 406/34. *Flămînzesc și mor de sete și praful încă îl împușinasă*. URECHE, L. 191. *Au dat o ploae mare, de s-au muiat prahul; ci n-au*

fost moldovenilor nici o îndemină, că li s-au muiat pușcile. SIMION DASC., LET. 231. *S-au udat praful de pușci*. N. COSTIN, L. 534, cf. ANON. CAR. *Teșăli de piele... dă cele ce să fâne pungi cu praf de pușcă și alice* (a. 1792). IORGA, s. D. VIII, 24. *Pentru ce deacă să aprinde praful de pușcă așa mare sunet să face nu știe*. MICU, L. 6/11. *Sfîrșind praful sau iarba de pușcă, s-au înturnat*. ȘINCAI, HR. II, 270/24, cf. 78/10. *Nu avea mai mult de 4 tunuri și acum începu a se sfîrși și praful*. IST. CAROL XII, 75^r/3. *Fire-ai blăstămat care aflași odată A prafului... stricătoare Putere*. BUDAI-DELEANU, T. V. 144. *Ia praf de pușcă 4 lofi*. CALENDARIU (1814), 163/10, cf. 4/17, LB. *Ar fi putut [să împuște], de ar fi avut pușcă, praf și glonfuri!* DRĂGHICI, R. 45/24. *Ei găsiră încă mult praf, muniții și multe instrumente de fier*. BĂLĂCESCU, M. V. 99. *El porunci să pună în pivnițele acelei mînăstiri o mare cădățime de praf de pușcă*. id. ib. 159. *Cere înființarea unei măji praf de tunuri, trebuincios pentru spargerea sării* (a. 1850). DOC. EC. 971. *Praful de pușcă cu cîț s-afundă... Cu-atîț mai mare face smîntea Cînd o scînteie l-a întîlnit*. BOLLIAC, o. 139. *Ne lipseau hrana și praful, Nu era chip a mai merge*. HASDEU, R. V. 147, cf. id. I. V. 154. *Pe toată ziua strîcam într-însele cîte un corn de praf și cîte o pungă de alice*. ODOBESCU, s. III, 22. *Luînd două pistoale lungi și ruginite de sub pat, le încărcă cu praf de pușcă dintr-un corn de bou*. EMINESCU, G. P. 114. *Contrabandierii... au să treacă apa... cu tiutun și cu praf*. CONTEMPORANUL, II, 219. *Praful se fabrica în țară deoarece găsim... cumpărături de silitră din Polonia*. XENOPOL, I. R. IV, 158. *Punē peste cîlți praf de pușcă*. PAMFILE, DUȘM. 141. *Taluașul... se face în chipul următor: se înțeașă cu acul acea parte de corp, iar peste sînge se presară cărbune pisat amestecat cu praf de pușcă*. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 195. *Cînd aprinzi praf de pușcă, e totuna dacă ai cîț încape într-un degelar ori ai zece vagoane*. POPA, V. 211, cf. H IX 87. *Merg voinicii la vinat... Praf și arme c-au luat*. SEVASTOS, C. 19. *Ia praf de pușcă, cărbuni și unt de oi... și unge-le*. ȘEZ. I, 252. *Eu stau gata să mă duc... Ca să-mi cumpăr praf și plumb*. id. III, 156. *Ia flinta ia la spinare, Pune plumb cu chivăra și prauce cu mîna*. ALEXICI, L. P. 45. *Să-mi cumpăr un cal porumb, Să-mi pun pe el praf și plumb, Să-m-așez între strîmtori, Să-mi ciocnesc neguțători*. BUD, P. P. 18, cf. 81. *Turna praf cu chivăra, Gloanțele cu mîneca, Prin poteră slobozea, Nici unul nu rămînea*. PAMFILE, C. T. 63. *Care fecior s-a aflare, Să meargă în Baia Mare? După pilă, după sare, După praf de cel mai mare*. BÎRLEA, B. 12. *Io umplu pușca de praf*. ALR I 1214/140. *Corn de ținut prafu*. ALR II 4 995/272, cf. ALR SN IV h 948. ◇ *X p r*. *Miroase a praf de pușcă = se simte atmosfera de război, de lupte armate. Înțimplările mă cheamă unde miroase a... praf de pușcă*. SADOVEANU, o. I, 137. ◆ *S p e c*. *Substanță medicamentoasă (sau toxică) în formă de pulbere; doză dintr-o astfel de substanță. Omul acesta trebuie să moară numaidecît. Ia-l un praf, pune-l în băutura lui*. NEGRUZZI, S. I, 162. *O sticlufă de doftorie cu prafuri*. CARAGIALE, o. II, 143, cf. MACEDONSKI, o. I, 84. *Prafuri pentru albeață*. BRĂDESCU-VOINEȘTI, P. 290, cf. NICA, L. VAM. 202. *Tică toldeana... varsă cîte-un borcan cu prafuri*. SADOVEANU, o. II, 535. *Dresuri, prafuri, alifii*. ARGHEZI, VERS. 343. *Ai luat prafurile pe care ți le-am dat?* CAMIL PETRESCU, T. III, 156. *Mă îndopau cu prafuri amare și cu ceaiuri neîndulcite*. PAS, Z. I, 217. *Medicamentele se dau bolnavului sub formă de: tablete, lichide, alifii, picături, prafuri etc*. BELEA, P. A. 219, cf. 15. *Dacă totul s-ar rezolva cu o fiertură sau niște prafuri date pe gît, ... atunci n-ar mai fi îndreptare pentru oameni*. VINEA, L. I, 31. ◇ (Rar) *Praf alb = cocaină. Schimbare morfină pe praful alb, fiindcă era mai ușor de găsit*. C. PETRESCU, C. V, 313. *Desfăcu capacul, scutură praful alb pe unghia degețului mare și mitrosi cu lăcomie*. id. I, 1, 25, cf. DM. ◆ (Popular) *Polen¹ (1)*. *Băgă de seamă că*

se umpluse de praful galben al floarei. GİRLEANU, L. 31, cf. ALR SN I h 107, A III 4.

3. C o m p u s : (Bot. ; regional) **praful-strigolilor** = brădișor (*Lycopodium clavatum*). Cf. BORZA, D. 103.

— Pl. : (2) **prafuri**. — Și : (Invechit și regional) **prah**, **prau**, **prav**, (regional) **pra** (ALR SN IV h 948/386), **praj**, **prăure** s. n.

— Din v. sl. прахъ.

PRĂFTORĂ s. f. v. **praftură**.

PRAFTORÍ vb. IV. T r a n z. A lovi (stropind) cu **praftura** (1) sau cu un obiect asemănător cu ea. Cf. BĂRCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., DM. *Unelte de fierărie se numesc: foi... și pliaftură de plefturii*. H III 118. ⇨ R e f l. *Calul... se tot prăftuia de muscă fluturindu-și coada*. VLAHUȚĂ, D. 77. ⇨ R e f l. r e c i p r. *Și băteții se izbesc, se frecă, se brîncesc, sar unii peste alții, se pălesc cap în cap, se plefturesc cu cîrpele ude peste obraji*. SĂM. IV, 827. ⇨ F i g. (Regional) A batjocori, a ocări, a certa. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., BUL. FIL. IV, 110. A dracului i-am mai plefturit. ȘEZ. II, 74, cf. MAT. FOLK. 1 173, ZANNE, P. V, 503. *Dacă am văzut că se obrăz-nicește, l-am plefturit cum i se cuvenea*. com. din PIATRA-NEAMȚ, cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind. : **praftoresc**. — Și : **plefturi**, (regional) **prăftui** vb. IV.

— V. **praftoră**.

PRĂFTORIȚĂ s. f. 1. (Popular) **Prăftură** (1). *Și cu praftorița uđă mai adese să-l lovești, Dă în el, numai păzește, undeva să nu-l stuțești*. PANN, P. V. III, 50/1. *Mai bine să vie mort decît cu mîna goală, răspunde răgușit Căliman, bolezînd cu praftorița, îmbrătată de apă, cărbunii*. DELAVRANCEA, T. 171, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Scundae, grăsun...*, roluind la față și stropit în jurul ochilor cu praftorița. CIAUȘANU, R. SCUT. 67. *Ileana... potolea cuptorul... răcorînd pietrele cu praftorița de cîrpe ude puse în vîrfurile cociorvei*. BRĂESCU, A. 71. *Unelte de fierărie sînt: ciocanul... plăfturița*. H IV 56, cf. 45, 98. VII 265, 485, IX 172. *Săriră români cu săcurile, Țiganii cu praftorițele*. PĂSCULESCU, L. P. 39. ⇨ E x p r. (Familiar) **A da eu praftorița (pe la nas) = a** a vorbi mult, a fi vorbăreț, guraliv. Cf. COMAN, GL., DM; **b**) a supăra (pe cineva) prin aluzii jignitoare. *Așa s-a bosumflat de parcă i-ar fi dat cineva cu praftorița pe la nas*. UDRESCU, GL. ⇨ (Regional) Foale de fierărie (Săcel—Vișeu de Sus). T. PAPAĞAGI, M. 230.

2. (Prin Olt.) Ușă rudimentară, făcută din nuiele împletite, la unele bordele. Cf. BUL. FIL. II, 193. *De amărit ce era, bordeiul nici ușe nu avea; avea praftorița, un fel de ușe de zmicete împletite pe-o dirjală*. PLOPȘOR, C. 38. *Colindă în jur împrejurul cătunului, pînă se mai întunecă, și cînd vru să se furișeze în bordei, găsi praftorița pusă*. id. ib. 42.

3. (Argotic ; la jocul de cărți) Popă¹ (I 2). Cf. BARONZI, L. 151, DR. XI, 144.

— Pl. : **praftorițe**. — Și : **prăstorliță** (COMAN, GL.) **plăftoriță** s. f.

— **Praftoră** + suf. -iță.

PRĂFTUR subst. (Într-o poezie populară) Obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai de aproape, probabil plastron (2). *Dar în leagăn cine-mi șade? Șade M. cea frumoasă, Dar nu șade, ci îmi coasă, Tot un guler și un praftur*. PAMFILE, CR. 85.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

PRAFTURĂȘ subst. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui p r a f t u r. *Dar în leagăn cine-mi șade? Șade M. cea frumoasă, Dar nu șade, ci îmi coasă... Gulerăș frăține-său, Prafturaș drag voinicel*. PAMFILE, CR. 85.

— Pl. : ?

— **Praftur** + suf. -aș.

PRĂFTURĂ s. f. 1. Pămătuf (1) din păr, din cilți, din zdrențe, din fișii de rafie etc. fixat într-o coadă lungă, folosit mai ales ca unealtă a fierarului, pentru a stropi fierul și cărbunii incinși, sau pentru a scoate spuza din cuptorul de piine; (popular) **praftoriță** (1). Cf. POLIZU, BĂRCIANU, V., LM. *Dacă n-ar fi fost focul, foile, pleaftura și omul care să vă facă și să vă deie nume, ați fi rămas mult și bine în fundul pămîntului*. CREANGĂ, O. 296. *Prin Dobrogea, cite una din trepădătoare se ia după nuntași cu cite o mină de făină, ba încă chiar cu pleaftura și spăătorul, de mai fac haz cei oameni*. SEVASTOS, N. 259, cf. DDRF, ALEXI, W. *Cenușa și spuza măruntă se scoate afară cu pămătuful, numil... pleaftură, o prăjină lungă cu cîrpe prinse la vîrf*. PAMFILE, I. C. 197, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Tot dă asupra ei meșterul ospătar c-o pleaftură tăvălită prin seu și printr-oleacă de alifie de ai*. SADOVEANU, O. XIII, 876. *Înroșește... bucata de fier și o trage pe nicovală și-i dă citeva ciocane; apoi o aruncă în apa în care își ținea pleaftura*. id. E. 91. *Unelte de fierărie se numesc: foi... și pliaftură*. H III 118, cf. I, II, VII, X, XI, XII. *Și a apucat țiganul pliaftura*. MAT. FOLK. 1 470. *Se întoarse minios, Și trînti foile jos, Și ilăul din spinare, Și praftura din mină*. ȘEZ. VIII, 110, cf. 91, XX, 138. [Negii] îi stropești cu pleaftura... muiată în apă din cuzniță. PAMFILE, B. 50, cf. ALR SN IV h 1 060/605. *Patru împlintate, Patru spînzurate Și o pleftură (Vaca)*. GOROVEI, C. 387. ⇨ E x p r. (Familiar) **A face** (pe cineva) **praftură** sau **a-i face** (ori **a-i da**, **a-i trage**) (cuiva) **o praftură** = a face (pe cineva) de ris, a batjocori; a certa (aspru). *Le făcea o praftură lungă și le dădea la mină hirtia trebuitoare pentru logofetii de acasă*. PAS, L. I, 124. *Căuta să aște cine a avut gîndul rău să aducă pe capul mahalalei comisia sanitară ca să-i facă o praftură*. id. Z. I, 218. *I-am tras o praftură de față cu ministrul c-o să mă țină minte*. H. LOVINESCU, C. S. 56. *Ce mai praftură le-a tras... Asta zic și eu prelucrare*. id. T. 380, cf. PAMFILE, J. II, 160, com. din PIATRA-NEAMȚ, GLOSAR REG. (Cu parafrazarea expresiei) *Baciu s-a ales cu o praftură care l-a făcut apoi să-l ocolească pe Niță*. PAS, Z. III, 284.

2. (Regional) Epitet dat unui om de nimic. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl. : **prafturi**. — Și : **pleăftură**, (regional) **prăftoră** (H II 63, 100, 118, 195, VII 485), **preăftură** (PASCU, C. 190), **plăftură** (H III 49), **plăftură**, **plăftură**, **plăftură**, **brăftură** (ib. I 140, 287), **văftură** (ib. I 269, II 50, 81, VII 70) s. f.

— Etimologia necunoscută.

PRAG s. n. I. 1. Partea de jos, orizontală, a unui toc de ușă sau a unei porți, de obicei puțin mai ridicată față de rest, peste care se trece la intrare sau la ieșire; (adesea determinat prin „de sus“) partea de sus, orizontală, a tocului ușii, situată între cele două părți laterale. *E Pavel stătu spre prag, feace cu mîna cătră oameni*. CORESI, L. 106/5. *Prin pregurul zidului sînt 90 de porți, toate de aramă, cu ușori, cu praguri cu tot*. HERODOT (1645), 74. [Învățătură] scrisă pe pragurile ușilor caselor lor. BIBLIA (1688), [prefață] 3/14. *I-au tăiat capul pe prag cu toporul*. N. COSTIN, LET. II, 41/12, cf. ANON. CAR. *Și mai ung și pragurile ușilor*. AMIRAS, LET. III, 134/2. *În pragul cel deasupra a ușorilor acestor obloane se înfig fuscei*. I. IONESCU, C. 168/12. *Ea îngenunche pe pragul camerei și așteaptă*. CR (1848), 40³/72. *Îi slujea de prag o piatră de moară crestată în două*. ODOBESCU, S. I, 148. *Ușor, el trece ca pe prag Pe marginea ferestei*. EMINESCU, O. I, 170. *S-a pus s-asută pe treapta de piatră a pragului secura de tăiat lemne*. CARAGIALE, O. I, 61. *Se culcă pe pragul ușei, cu gînd că n-o să poată nimeni intra fără să simțea ea*. ISPIRESCU, L. 30. *D-o apuca gîndurile pe marginea patului, or în pragul ușei, acolo rămînea*. DELAVRANCEA, S. 47. *Își răzimă lancea, Și-ntră în casă peste prag de piatră*. MURNU, O. 286. *Și pragului îmbătrînit Incepe-a-i putrezi stejarul*. GOGA, P. 19. *Cînd cineva*

pleacă la drum, presară-i făină pe prag, ca să-i meargă în plin. GOROVEI, CR. 43. Ieși plecându-se adînc să nu se lovească cu capul de pragul de sus. REBREANU, R. I, 199, cf. C. PETRESCU, I, II, 3. Se reazămă de perete, pe pragul dintre terasă și hol. SEBASTIAN, T. 138, cf. PRIBEAGUL, P. R. 27. Zvîcnind îngrozit dinlăuntru, se pâlă cu fruntea de pragul de sus. SADOVEANU, O. I, 688. Și piroteau pe prispă pe pragul căpătii. I. BARBU, J. S. 29. Tocmeala se face numaidecît, cu clientul reticent, apucat de o mîncă și tras înăuntru cu luplă, pe pragul prăvăliei. ARGHEZI, B. 106. Oamenii puteau ieși însă spre cîmp printr-o ușă pătrată și cu prag înalt. CĂLINESCU, E. O. I, 117. Cîțiva soldați stăteau pe prag cu picioarele întinse la lumina caldă a soarelui. CAMILAR, N. I, 37. Dincolo de pragul ușii deschise e o explozie de lumină. H. LOVINESCU, C. S. 7. Se ridică de pe prag și porni agale spre poartă. PREDĂ, D. 7. Ușă, care de altăa ori te deschizi, Spune-mi, cine a intrat și a ieșit prin prag? ISAC, O. 133. Cînd intră pe poartă, în bădătură, îl văzu întins cu spatele peste pragul casei, mort. V. ROM. noiembrie 1964, 3. Un prag de piatră... marca intrarea. H. DAIGOVICIU, D. 139. Ce stai, bade, tot pe prag și te uii la noi cu drag? JARNÍK-BİRSEANU, D. 229. Sta așa încercîmînt între praguri. SBIERA, P. 187. Nu ședea pe pragul ușii, că-ți va ploua la nuntă. ȘEZ. XII, 164, cf. BREBENEL, GR. P. Se pisează pe pragul ușii cu muchea toporului. PAMFILE, B. 11. Nu stă-m pravu uși! ALR II/1 MN 118, 3 802/157, cf. A I 35, II 12. Deschide ușile larg și-i spune că cos-pă prag. FOLC. TRANSILV. I, 277. Butucașul rotunjor Vede dosul tuturor (Pragul). SBIERA, P. 324. În pădure crescui, în pădure născui, Acsă dacă m-aduseră Vătaf... mă puseră (Pragul). ȘEZ. VII, 121. Bătefel micuț de jos, Ce te uii la toți în dos? (Pragul). IB. XVIII, 272. \diamond E x p r. A(-I) păși ori a(-I) trece, a(-I) călea etc. (cuiva sau a ceva) pragul = a intra la cineva sau undeva sau a ieși de la cineva sau de undeva, a se duce, a veni la cineva sau undeva; p. e. t. a vizita; a frecventa. N-apucase încă bine cel de pre urmă apostol să pășească pragul. NEGRUZZI, S. I, 84. Legea veghează la ușa cetățeanului... numai justiția poate păși pragul. GHICA, S. 204. Avea însă darul, cînd călca pragul unui prieten, să-și lase sacul [cu griji] la ușă și să intre cu inima ușoară. GANE, N. III, 179. I-a poruncit să nu-i mai calce pragul. CARAGIALE, S. N. 27. Înainte de a trece pragul, se curățau pe picioare. SLAVICI, N. I, 27. Am pășit pragul tinzii, îngînd c-o amărăciune liniștită. DELAVRANCEA, T. 99. Pragul sfintelor biserici n-am călcat de nu știu minte! MACEDONSKI, O. I, 11. Dintr-al prinților șrag, Cîți au trecut al casei prag, De bună seamă cel mai drag A fost ales. COȘBUC, P. I, 54. Pe nesimțite, Nedumerit trecîndu-mi pragul, un om s-a strecurat de-afară. GOGA, C. P. 8. Stele mult pe gînduri, înainte De-a trece-al casei prag lucios de-aramă. MURNU, O. 111. Nimeni nu va putea trece între Corăbioara și muntele Vlădenilor; fără ca să fi călcat pragul curții mele. AGÎRBI-CEANU, A. 215. De alunci inoace George n-a mai călcat pragul casei lui Baci. REBREANU, I. 179. I-am spus că niciodată nu-i voi mai călca pragul. CAMIL PETRESCU, T. III, 47. Îi aruncă o singură privire, de cum a pășit pragul, și înțelege. SAHIA, N. 93. Niciodată nu s-a încumetat să-i calce pragul casei un om care-și simte vină. POPA, V. 247. Străinul... trecu pragul rateșului. SADOVEANU, O. I, 102. De mult țineam să am cînstea de a păși pragul marelui nostru Ioanide. CĂLINESCU, S. 69, cf. ID. E. O. I, 30. Cei trei trecură pragul. PREDĂ, I. 75. Dar mama nu i-a mai îngăduit să calce pragul casei noastre. V. ROM. noiembrie 1962, 65. Nu trec bine pragul și cît pe ce să cad pe spate. VIN. PES. mai 1964, 7. Cred... că nimeni, niciodată, n-ar putea să uite școala al cărei prag l-a călcat înția oară cu emoție. ȘCÎNTEIA, 1965, nr. 6 665. Am așteptat să-mi spună el de ce mi-a călcat pragul. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 479. Și tu, bade, așa-ai gîndit, Că dacă mi-i părăsi, Eu altul n-oi mai găsi... Dar nici pragul n-am călcat Și altul mi-am căpătat. JARNÍK-BİRSEANU, D. 234, cf.

PAMFILE, J. II, 162. De acu să nu-mi mai calci pragul! CHEST. II 155/179. A meu prag nu l-o călcat, Nici în casă n-o intrat. FOLC. TRANSILV. I, 206. A (se) da (sau a se lovi, a se izbi etc.) cu capul de prag (sau de pragul de sus) = a se convinge de unele adevăruri în urma unei experiențe personale neplăcute; a trage învățură dintr-o întimplare neplăcută, a câștiga experiență în urma unui insucces. Am dat cu capul de pragul de sus și am văzul pe cel de jos. FILIMON, O. I, 130. Pînă nu dai cu capul de pragul de sus, nu vezi pe cel de jos. ISPIRESCU, AP. CADE, CF. ZANNE, P. III, 318. Toate merg pînă la o vreme. A dat omul cu capul de pragul de sus. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 58. Se va cîmînți cînd se va izbi el însuși cu capul de pragul de sus. REBREANU, R. I, 50, cf. ȘEZ. II, 73. A(-I) pune piciorul (sau, rar, picioarele) în (sau, rar, pe) prag = a lua o atitudine hotărîtă, a se opune în mod energic; a soma, a obliga (pe cineva) să facă ceva. Noi, holărît îți mai spunem Că picioarele-n prag punem Și vorba nu ne schimbăm. PANN, P. V, III, 95/17. Alî bărbat... și-ar fi pierdut răbdarea și ori îi pune picioru-n prag... ori o trimitea înapoi la babacă-său. CARAGIALE, O. II, 224, cf. ID. IB. VI, 168. Numai de teama amintirii lui se sfiște să puie piciorul în prag. BASSARABESCU, V. 107. (Rare) A se pune prag = a se așeza în calea cuiva (pentru a-l împiedica să treacă); p. e. t. a împiedica, a zădărnici acțiunile cuiva. S-a găsit una cu ochii verzi și cu sprîncenele imbinat, care s-a pus prag și nu-l lasă să treacă. SADOVEANU, O. X, 537, cf. DEX. (Regional) A trăi la praguri = a trăi din mila altora; a cerși. I-a ars și casa; i-a trăsniț Deodată patru boi. Trăia la praguri, și-n nevoi, Că-n urm-a-nnebunit. COȘBUC, P. I, 229. A fi pragul easei = a fi sprîjinul, susținătorul familiei. Cf. ZANNE, P. III, 322. (Familiar) A bate pragurile = a umbla, a colinda de colo pînă colo fără rost, a fi haimana. Cf. DM. \diamond (De obicei precedat de o prepoziție) Spațiu, porțiune din imediată apropiere a unei uși sau a unei porți; (spațiu din) cadrul unei uși; p. e. t. casă, locuință; sediu. După trimiterea a pre plecatului nostru magzar la pre strălucitul prag, al pre puterniciei... noastre împărății, au venit răspuns întru aceeași neurnită hotărîre (a. 1815). URICARIUL, IV, 189/8. Nici nu se uita la admiratorii săi... nici la fîngăii ce se grămădea în prag spre a se uita la dînsa. CR (1848), 262/67. Dumnezeu să-i dea ani mulți de viață și de domnie — zecă fiecare ieșind din pragul domnesc. ODOBESCU, S. I, 76. Și sosind l-al porții prag, Vom vorbi-n întunecime. EMINESCU, O. I, 55. Prietenul dumitale, cumătrul lup, se și arătă în prag. CREANGĂ, O. 16, cf. ID. P. 294. Treșărîră într-un fel de uitire cînd ea se ivi în prag. SLAVICI, O. II, 238, cf. ID. N. I, 223. Nenorocita rămase bocîndu-se în prag. VLAHUȚĂ, O. A. II, 41, cf. 78. Tot la praguri de străini Îți trăiești oftarea. NECULUȚĂ, Ț. D. 112, cf. 49. Tainic se-nîlnește-n prag Dor cu dor să se cuprîndă, Drag cu drag. COȘBUC, P. I, 49, cf. 131. Nu știu: mîndrul soare străluci deodată, Ori în prag frumoasa Irină s-arată? IOSIF, P. 58. Trupul urîș al notarului apăru în prag. AGÎRBI-CEANU, A. 118. Domnul șef se scoală și strigă din prag odăii mai tare. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 95, cf. 258. Am văzul... despărțiri sfișietoare, în praguri de uși. GÎRLEANU, N. 240, cf. 27. Se ivise în prag, gătită spelcă. HOGAȘ, DR. I, 80. În pragul tinzii, așteptă pînă ce rămase ograda goală. REBREANU, I. 31. Fetele și nevestele din sale, pe la praguri, pe la porți... poate-și ziceau: frumos cal, cutezător voinic. GALACTION, O. 78. Se opri în prag, cu pălăria în mînă. C. PETRESCU, I. I, 254, cf. II, 78. O femeie tînă, voinică, se ivi în prag, luminată ca o madonă de para focului din vatră. BRĂESCU, O. A. I, 245. Vestea alergase ca focul din prag în prag. SADOVEANU, O. V, 587. În prag se opri și se întoarse. STANCU, R. A. I, 156, cf. III, 65. Din prag își roti ochii prin curte. PAS, Z. III, 21. M-or mai jeli trudiții la praguri boierești. DEȘLIU, G. 49. Locuitorii au ieșit în pragul caselor să stea la taifas. T februarie 1962, 25. Păși înainte și rămase înlemnit locului în

pragul tindei. v. ROM. septembrie 1962, 51. Să umbli cerșind...; Să vii și la pragul meu, Să te miluiesc și eu. JARNÍK-BİRSEANU, D. 261, cf. 317. Când cucoșul cîntă în prag, au să-și vie musafiri. ȘEZ. I, 17. Ușa mare deschidea, În pragul ei se oprea și pe turci că suduia. BALADE, II, 123. Cînta-ți-ar, bade, cucii, În pragul bisericii. FOLC. TRANSILV. I, 235. ◊ F i g. În așa loc ș-azează pragul căminului cei cari, biruiți de dorul libertății, fugeau de mincinosul trai al iobăgiei. DELAVRANCEA, S. 164. În operele lui în proză nu pătrunde nici măcar o rază din viața largă a firii, oprită brusc la pragul casei sale de visător. VIANU, A. P. 39. Din prag un gând se uită lung, Să-l las în casă? Să-l alung? BLAGA, P. 202. ◊ F i g. (Învechit și regional) Treaptă, rang, categorie socială, situație, stare. Iară a trita tagmă și ceale mai de gios praguri (căci aceastea în scaune a ședea nu să învrednicesc) le finea jigăniile și pasirile. CANTEMIR, I. I. I, 33. De multe ori, la muritori, să veade puternic nebun în fruntea sfaturilor, iară săracul înțelept denafara pragurilor. id. ib. 131. Traista popel se potrivea cu pragul poporenilor. SLAVICI, N. I, 10.

2. F i g. (De obicei precedat de o prepoziție) Limită, margine, hotar care desparte ceva de altceva (în spațiu sau în timp); imediată apropiere, imediată vecinătate (în spațiu, timp sau mod); apropiere iminentă (în timp). Și tu mă ridică de la prag de moarte. DOSOFTEI, PS. 31/1. Venii să te abat de la prag de moarte. BUDAI-DELEANU, T. 139. Unde este pragul cel de despărțire, Pre care l-au legat domnul cu puterea cea cerească Într-a trupului simțire și într-acea sufletească? CONACHI, P. 270. Din pragul morșei te-ai fi-nors, iubile, De gîndeai ce lacrimi lași în urma ta. ALECSANDRI, P. I, 231. Gîndiri amare din pragul cu deșarte regrele ale bătrîneții. CARAGIALE, O. II, 161, cf. IV, 23. [Brăila] pusă aci, în pragul cel mai bîntuit de primejdii..., a trebuit și ea... să-și vadă adesea porțile sparte de ghiulele turcești. VLAHUȚĂ, R. P. 42. Se simțesc foarte bolnavi și văd... că au ajuns pe pragul morșei. MARIAN, I. 8. Copil cu haina ruptă, prin vînt... Înfelegînd pe pragul vieții, viața toată! DEMETRESCU, O. 59. Al tău obraz E-nlocmai ca aceluia ce stă pe prag de moarte. COȘBUC, S. 139. Natura surdea, în pragul primăverii..., cu o notă de melancolie binevoitoare. D. ZAMFIRESCU, I. 91. Vorbește-mi De maica și de tata lui Ulise, Pe care el plecînd, îl părăsise Pe pragul bătrîneții. MURNU, O. 262. Nu se gîndi că mamă-sa se simțea în pragul sărăciei. AGÎRBICEANU, A. 365. Drăgășiile copilului, care de abia treceuse pragul celor doi ani, îi înșeninasă multe clipe. GÎRLEANU, N. 154. Certurile... au ajuns pînă acolo, încît deseori s-au produs încăierări ce au dus pînă la pragul scaunului domnesc. N. A. BOGDAN, C. M. 175. Cîțiva dintre ei sînt acum dincolo de pragul vremii. GALACTION, A. 17. Amorul ce-mi robii loși anii, Din pragul tristei mele-adolescențe. TOPÎRCEANU, B. 89. Mă duci pe mine în pragul nebuniei cu inconștiența ta. CAMIL PETRESCU, T. III, 297. Curînd, în pragul bătrîneii capitale, se ivi Celăjuia. BRĂESCU, O. A. II, 7. Acum să pornească pe drumuri, acum, în pragul toamnei. VLASIU, A. P. 107, cf. id. D. 38. Dragostea era pe pragul vîrstei mele, prezentă, imensă, feerică. TEODOREANU, M. U. 84. Am fost pe pragul nebuniei... multă vreme n-am trăit în lumea aceasta. SADOVEANU, O. III, 324. Ești un tînăr inteligent, în pragul majoratului. CĂLINESCU, E. O. II, 174. O senzație care se repetă multă vreme dispăre din pragul sensibilității. RALEA, S. T. I, 112. Îmi privi obrazul de parcă eu m-aș fi aflat în pragul morșii. STANCU, R. A. II, 199. A răposat de glonț turcesc în pragul Plevnei. GALAN, Z. R. 40. Lasă gîndurile, Marie fată: gîndu-i prag tristeții, prag morșii. DAVIDOGLU, M. 34. Iacă, astăzi, în prag de colinde, Cîntecul ăsta, cel mai tînăr din toate. DEȘLIU, G. 33. Nepotolită se în pragul tinereții Își mistuie adîncul cu jaru-i amărui. LABIȘ, P. 140. Din pragul uitărilor Acum să v-ascult Prin vuietul mărilor Un gând mă îndeamnă. HOREA, P. 16. În pragul nopții reveneau toate temerile ei. v.

ROM. septembrie 1962, 16. Statul atenian se afla în pragul dominației lui Pericle. T mai 1964, 91.

II. P. a n a l. I. (Învechit) Stîlp de susținere (la un pod). A căruia pod și astăzi se cunosc pragurile în apă. M. COSTIN, LET. I, 25/11. Acest pod era cu doazăzeci de praguri sau stîlpi. id. ib. 30/20, cf. CADE.

2. Ridicătură naturală a fundului albiei unei ape sau banc de nisip și de pietriș care se formează prin depunere pe fundul ei. Cîți români sînt și astăzi lăcuiitori, pe decinde de Dunăre, de la gură pînă la pragurile ei. CANTEMIR, HR. 230. În unele locuri avem cazane..., în altele gropi..., apoi praguri — adică bancuri în adîncime. ANTIPA, P. 192. Un banc de nisip sau de pietriș său, cum zic pescarii, „un prag“. ATILA, P. 399. Pragurile naturale fixe constituie terenuri stabile, pe care pot fi fondate lucrări hidrotehnice. LTR². ◊ Prag suboceanic = treaptă mai înaltă pe fundul unui bazin oceanic sau marin, care separă două depresiuni oceanice. Cf. M. D. ENC. Prag glaciar = proeminență în profilul longitudinal al unei văi glaciare, care separă o treaptă glaciară superioară de alta inferioară. Cf. id. ib. (Învechit) Pragul mării = litoral, țarm. Cf. DDRF. ◊ Perete de piatră, stîncă peste care trece cursul unei ape, formînd o cascadă; p. ext. cădere de apă, cascadă. [Cazacii erau] în chipul oștenilor, cu hrană sloboadă pe Nipru... ori cu pascăria pînă la pragurile Niprului. M. COSTIN, LET. I, 287/3. Dis-o să mai strice și alle pălănci, ce sînt pre marginea hotarului, pe lîngă zaporoi și la pragurile Niprului. NECULCE, L. 249. Era lăcuiitori pre la pragurile Niprului. CANTEMIR, HR. 378. Ne apropiem de pragul gherdapurilor. VLAHUȚĂ, O. A. II, 115. După zile arzătoare și după nopți liniștite, aujunseră la pragurile Niprului. SADOVEANU, O. I, 304. Văile rîurilor se caracterizează prin abundența repezișurilor, pragurilor și cascadelor. MG I, 206, cf. CHEST. IV 43/264.

3. Ridicătură de teren (care barează trecerea); treaptă de stîncă, porțiune de teren mai înaltă decît cele din jur. Au ținut... acel munte... pînă la finlînd și la alt iezor și pe piciorul lui Pălian pînă la prag, și din prag dealul alături (a. 1737). ȘTEFANELI, D. C. 36. [Hotarul] merge spre miazănoapte... în vali spre praguri (a. 1804). id. ib. 320. Fiind poteca tare îngustă și neregulată, cu cîteva praguri înalte de stîncă, aici nu poți trece călare fără a nu te expune pericolului sigur. TURCU, E. 183, cf. DS 237. Eram la un prag, deasupra prăpăstiilor. SADOVEANU, O. XIII, 489. Pragul reprezentat de cristalinul Rodnei și de sedimentarul Lăpușului. MG I, 109. Pragul de andezite de la Tușnad a fost străpuns de Olt. ib. 134. Om fără vatră... Harfe-ale foamei, coaste străvezii, întindeți-vă acum pe-un prag de piatră. JEBLEANU, S. H. 14.

4. (Tehn.) Proeminență în formă de treaptă executată sau formată (în urma uzurii) pe suprafața (ori muchia) unei piese. Treptele vor fi fizate... prin așezarea lor pe pragurile ce se vor forma prin crestarea grînzîșoarelor. PREV. ACCID. 86, cf. LTR², DM, DEX.

5. Bucățică de lemn (de abanos), de fildeș etc. pe care se sprijină coardele la unele instrumente muzicale; (regional) prăguș (4). [Violina] la capătul superior are o bucățică de lemn mai ridicată, numită prag. TIM. POPOVICI, D. M. 156, cf. 118, CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

6. Mică ridicătură ori linie de demarcație special amenajată pe unele terenuri de sport, pentru a indica limita de la care se efectuează săriturile atletice de lungime și triplu salt. Cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 29, DEX.

7. (Regional) Fișie îngustă de pămînt care a scăpat nearată între brazde, cînd plugul ia brazda prea mare; (regional) greș (Ciocănești—Vatra Dornei). Cf. ALR SN I h 30/365.

8. (Regional) Parte laterală a unei brazde. Mergi cu roata din dreapta mai aproape de pragul brazdei. MIHALE, O. 171.

9. (Anat.; popular) Bazin; (regional) abdomen, pîntece (1). *I s-a lăsat vătămătura în prag.* SĂGHINESCU, v. 101. *Ca să nu te doară în prag, să nu mînci splînă de porc.* PAMFILE, B. 55. *Mă doare în prag (sub coastă).* id. J. II, 162, cf. III, 93, ARH. FOLK. IV, 224. *Femeile care au durere în lighean, la matrice, se vaită că au durere în prag (adică jos).* CHEST. II 155/179, cf. ALR II/I h 61/682. ♦ (În dicționarele din trecut; și în sintagma *osul pragului*, BĂRCIANU) Arcada publicană. Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

10. (Popular) Fiecare dintre dungile (late), de diferite culori, care formează desenul țesăturilor învîrstate; (regional) vîrcă, vîrstă. PAMFILE, I. C. 293. ♦ (Regional) *Săptămîna de praguri* = săptămîină (care precedă postul propriu-zis al paștilor) în care se mîncă în unele zile de dulce și în altele de post; (popular) săptămîina învîrstată. *Cea din urmă săptămîină se numește de praguri, pentru că e iarăși împetrișată.* MUSCEL, 26. *Mîncă iarăși o zi cu dulce și una cu post.* *D-atunci a rămas săptămîina de praguri răsniță de celelalte.* ib., cf. ALR II/I MN 105, 2 782/784. (Regional) *Simbăta în praguri* = simbăta din săptămîina de praguri (închinată morților). Cf. TDRG, MUSCEL, 26.

11. (Prin Ban. și prin nordul Munt.) Lemn, birnă groasă, grindă (folosită la construcții). Cf. CHEST. II 282/2, ALR II/I h 225/784.

12. (Regional; în sintagma) *Pragul lesei* = grindă transversală, din lemn tare, care ține lipit, pe fundul apei, capătul dinapoi al coșului de pescuit. Cf. ANTIPA, P. 602.

13. (Regional; în sintagma) *Pragul osiei* = parte a osiei care trece pe sub car sau căruță; (regional) oplean (3), perinoc (1), pod¹ (IV 4 c), scaun. Com. MARIAN.

III. 1. (Fiz.) Valoare-limită (minimă sau maximă) a unei mărimi, caracteristică unui fenomen, sub care sau deasupra căreia fenomenul nu se poate produce. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

2. (Fiziol.) Valoare minimă pe care trebuie să o aibă un factor pentru a determina declanșarea (și dezvoltarea) unei stări. Cf. PARHON, B. 110, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *praguri*. — Și: (regional) *prav* s. n.
— Din v. sl. прага.

PRAGHEZ, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a orașului Praga sau este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în Praga. *Nu avem nici un motiv să credem că cuvînte foarte recente în românește ca praghez sau congolez ar fi fost împrumutate din greacă.* GRAUR, E. 15, cf. SFC v, 197.

2. Adj. Care aparține orașului Praga sau praghezilor (1), privitor la Praga sau la praghezi, originar din Praga.

— Pl.: *praghezi*, -e.
— Praga (n. pr.) + suf. -ez.

PRĂGHILĂ s. f. v. plevilă¹.

PRĂGILĂ¹ s. f. (Regional) Plavie (1). Com. din CÎLNIC-SEBEȘ.

— Pl.: *prăgili*.
— Etimologia necunoscută.

PRĂGILĂ² s. f. (Regional) Cătare (la pușcă). Com. din MĂRGINEA-RĂDĂUȚI.

— Accentul necunoscut.
— Cf. *privi*.

PRAGMĂTEC, -Ă adj. v. *pragmatic*.

PRAGMĂTIC, -Ă adj. 1. (Astăzi rar) Care privește sau urmărește acțiunea, succesul, aspectul practic, utilitatea; (curent; peiorativ) care judecă, acționează etc. în funcție de considerente de conjunctură, de utilitate nemijlocită (în dauna obiectivității). *Ei de sine, după pragmatece Depreună așezate canoane, Să*

chivernisea, cînd rău, cînd bine. BUDAI-DELEANU, T. 347. *Pe lângă dinsele noi mai adăogăm analiza logică, analiza pragmatică și eserițiile de stil.* BREZOIANU, I, 192/28, cf. STAMATI, D. *Meritul istoric al volumului ... strălucе din deducțiunea pragmatică a părților alese din istorie.* BARIȚIU, P. A. II, IV, cf. POLIZU, PROT.-POP., N. D. *A făcut două decenii conservatism nu numai pragmatic, ci și teoretic.* LOVINESCU, C. V, 11. *Și-i revine tocmai lui Maioreșcu meritul de a fi disociat în mod pragmatic.* id. s. I, 59. *Atît am voit a spune oamenilor „rezervați“, cu caracter de acesta pragmatic și prudent.* CĂLINESCU, C. O. 88, cf. M. D. ENC., DEX.

♦ *Istorie pragmatică* = lucrare istorică limitată la fapte, la evenimente (politice și militare); istorie care urmărește să tragă din cercetarea trecutului învățăminte pentru prezent și viitor. *Mai puțin norocos încă decît părintele istoriei pragmatice ni s-a arătat retorul din Halicarnas.* ODOBĂSCU, S. II, 374, cf. BĂRCIANU, M. D. ENC., DEX. *Sancțiune pragmatică* sau *pragmatica sancțiune* = decret dat în țările din apusul Europei, pentru a reglementa o importantă problemă laică sau bisericească. *Le împărțasi un statut de succesiune la tron, iară aceluși statut îi dete titlu de sancțiune pragmatică.* BARIȚIU, P. A. I, 267. *Pe baza sancțiunii pragmatice... împăratul anunța succesiunea sa și în Transilvania ca mare principe.* id. ib. 528, cf. CADE, SCRIBAN, D., DN².

2. Care aparține pragmatismului, privitor la pragmatism; pragmatist (1). Cf. DM, M. D. ENC.

— Pl.: *pragmatici*, -ce. — Și: (învechit) *pragmătec*, -ă adj.

— Din ngr. *πραγματικός*, germ. *pragmatisch*, fr. *pragmatique*.

PRAGMATÍEI s. f. (Grecism învechit, rar) Lucrare, operă¹ (2). *Noi fire-am lăsat pragmatia (lucrarea) aceasta supt mai lungă tăcere.* CANTEMIR, HR. 178.

— Din ngr. *πραγματεία*.

PRAGMĂTIE² s. f. v. *pramatie*.

PRAGMATÍSM s. n. Curent filozofic idealist-subiectiv care consideră noțiunile, idelle, teoriile etc. exclusiv din punctul de vedere al eficacității lor practice, ca reguli, planuri, instrumente de acțiune, identificînd adevărul cu utilul; p. ext. atitudine, concepție etc. a celui care ia în considerație (numai) eficacitatea, utilitatea practică. *I se reproșează de a fi simpatizat cu pragmatismul.* RALEA, S. T. III, 224. *O concepție calomniatoare a logicii prezintă pragmatismul.* JOJA, S. L. 240. *Pragmatismul... a încercat să prezinte pe dos raportul firese dintre adevăr și util.* cf. 1960, nr. 4, 153. *Nu a acordat cituși de puțin spațiu criticii unui curent filozofic de tipul pragmatismului — curent în al cărui arsenal ideologic noțiunea „succesului“ ocupă un rol capital.* v. ROM. iulie 1962, 108. *Atacă existențialismul, filozofia mistică, pragmatismul îngust al omului de afaceri mărunt.* T februarie 1964, 5, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *pragmatisme*.

PRAGMATÍST, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care aparține pragmatismului, privitor la pragmatism; pragmatic (2). *Toate drumurile filozofiei pragmatiste duc către aceeași fîntă.* RALEA, S. T. III, 177, cf. DM. *Critica noțiunii pragmatiste a „succesului“ ar fi pus în evidență ideea că succesul... se poate întemeia adeveseori pe un proces de mistificare sau autoiluzionare a conștiinței sociale.* v. ROM. iulie 1962, 108, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. S. m. și f. Adept al pragmatismului. *Pragmatistii... îl socotesc și ei printre înaintași.* BLAGA, Z. 150, cf. DM, M. D. ENC.

— Pl.: *pragmatisti*, -ste.

— Din fr. *pragmatiste*.

PRAH s. n. v. *praf*.

PRAHĂGHITĂ s. f. v. prahaiță.

PRAHĂIȚĂ s. f. Ciupercă cu carnea albă și comestibilă în prima fază de dezvoltare, mai apoi măslinie și brună-roșcată, și care, la maturitate, se deschide la vîrf lăsînd să iasă sporii în formă de praț brun-roșcat ori gălbui închis, praț întrebunțat în medicina populară (*Bovista plumbea*). Cf. SĂGHINESCU, v. 64, PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 390, BORZA, D. 192, H IV 73. *Deasupra hîrtie, În mijloc praț și dedesubt pîrhaiță* [Știuletele porumbului]. GOROVEI, c. 79. *Am o coală de hîrtie, Sub coală multe haliciuri, Sub haliciuri pîrhaiță* [Știuletele porumbului]. id. ib. 277. ◇ (Ca termen de comparație) *Pătlașele erau ca prahăghița, numai bune de bulion*. COMAN, GL. ◇ **Expr.** (Regional) **A nu se alege nici pîrhaița** (de ceva) = a se sfărîma foarte tare, a se distruge în întregime, a nu se alege nimic (de ceva). *Să nu se iie după noi, că nu s-alege nici pîrhaița din trupușoarele noastre*. I. CR. IV. 383.

— Pl.: *prahaițe*. — Și: (regional) **prahăghiță** s. f., **prahăviț** (BARONZI, L. 142) subst., **prahăviță** (SCRIBAN, D.), **prohăviță** (CINAC, II, 285, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.), **prohăbiță** (TDRG), **parhăiță** (SCRIBAN, D.), **pîrhaiță**, **sparhăiță** (ȘEZ. III, 89) s. f.

— Din bg. **пpaxавица**.

PRAHĂVIȚ subst. v. prahaiță.

PRAHĂVIȚĂ s. f. v. prahaiță.

PRAHOVEĂN, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a regiunii de pe Valea Prahovei sau care trăiește în județul Prahova; persoană care este originară din aceste locuri; (la m. pl.) populație din aceste locuri. *Moldovenii sînt ospitalieri, ne-au primit bine — imi zice un prahovean*. s. ianuarie 1961, 21.

2. Adj. Care aparține regiunii din Valea Prahovei, județului Prahova sau prahovenilor (1), care este originară din aceste locuri, privitor la prahoveni, de pe Valea Prahovei sau din județul Prahova. *Ocoliră capitala prahoveană*. CAMIL PETRESCU, o. II, 18.

— Pl.: *prahoveni*, -e.

— **Prahova** (n. pr.) + suf. -ean.

PRAHOVEĂNCĂ s. f. 1. Femeie care face parte din populația de bază a regiunii de pe Valea Prahovei sau care trăiește în județul Prahova; femeie originară din aceste locuri.

2. (Art.) Numele mai multor dansuri populare românești (de tipul sîrbei, horei și învîrtitei); melodie după care se execută aceste dansuri. Cf. VARONE, D.

— Pl.: *prahovence*.

— **Prahovean** + suf. -că.

PRAI s. n. (Regional) Mîncare pentru copii preparată din făină, lapte și ouă (Comloșu Mare—Jimbolia). LEXIC REG. II, 41.

— Pl.: *prairuri*.

— Etimologia necunoscută.

PRĂINIC s. n. v. pranle.

PRAINICĂ vb. I v. prăniea.

PRAIRIAL s. n. A noua lună în calendarul republican francez (de la 20 sau 21 mai la 19 sau 20 iunie). Cf. DEX.

— Pronunțat: *pre-ri-al*.

— Din fr. **prairial**.

PRAIS s. m. (Transilv. și prin Maram.) Prusac. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 74, JAHRESBER. X, 203. *Patru puști d-a neamfului Plătea opt d-a praisului*. MAT. FOLK. 948. *În șasădzăci și șasă eu n-am fo în bătaie, cîn*

s-o bălul împărătoriu nost cu praizu. La praizu ista îi dzte și șerman. T. PAPAHAĞI, M. 157.

— Scris și: *praiž*. — Pl.: *praiși*.

— Din germ. **Preusse**.

PRAJ1 s. m. v. praz.

PRAJ2 s. n. v. praț.

PRĂJĂ s. f. (Transilv.) Rintaș. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *prăji*.

— Postverbal de la *prăji*.

PRĂJILĂ s. f. (Regional) 1. Omletă. Cf. DDRF, SFG III, 163, 168, H IX 202, CHEST. VIII 64/24. ◇ Mîncare făcută din lapte (acru sau dulce) amestecat cu mălai și ouă, peste care se toarnă untură încinsă (Cepari—Curtea de Argeș). UDRESCU, GL.

2. Grătar pe care se frige carne (Toplița). ALR II 3 976/228.

— De la *prăji*.

PRALAPÓI s. n. v. parapleu.

PRALINÁT, -Ă adj. Cu pralină. *Deasupra se presară nuci pralinate*. S. MARIN, C. B. 239.

— Pl.: *pralinați*, -te.

— Din fr. **praliné**.

PRALINĂ s. f. Bomboană avînd o umplutură făcută din (cremă de) migdale sau nuci; umplutură a unei astfel de bomboane. *El a introdus în Moldova biscuiții... dragelele, pralinele*. KOGĂLNICEANU, S. A. 96, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 202. *Te rog, înghite și tu, azi, pralina aceea!* GALACTION, A. 318. *În felul acesta se explica prezența în dulapurile ei a fragmente de cozonac pietrificat, praline și chiar jucării*. CĂLINESCU, C. N. 166.

— Pl.: *praline*.

— Din fr. **praline**.

PRĂMATIE s. f. (Popular și familiar) Fel, solgen de om; p. ext. (peiorativ) persoană fără caracter, cu purtări și apucături rele, imorală etc., canalie, lichea, pușlama, secătură. V. derbedeu, escroc, pungaș. *Cum să nu-mi pese, mă?... nu trebuie să știu eu ce prămatie de călător primesc noaptea-n gazdă?* CARAGIALE, S. N. 257. *At văzut și dumneatale acușica ce prămatie e dumneăei?* id. o. I, 86. *Cînd... văzu împăratul prămatia de împărăteasă... crezu că a pîrlit-o soarele*. DELAVRANCEA, S. 258. *Pragmatia noastră... își urmează calea apucăturilor din vechime, dînd cîștig celor cari se scoală mai de dimineață*. LUNGIANU, Cf. CADE. *Pe prămatia asta nu fi-o mai recomand, că o cunoști*. BRĂESCU, O. A. I, 387. *Vai de noi ce prămatie de copil și ce progenitură avem*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 196. *Vine cite o prămatie din toată lumea, ca tine, își bea mințile și pe urmă, prînde orbu scoate-i ochii!* POPA, V. 16. *Cine a fost prămatia?* STANCU, D. 77. *Din cauza Dumitriței și a prămatiei care îi era fată, mă luasem cu toți cei din Tei în colți*. id. R. A. I, 161. *Cheamă prămatia în fața mea, să vezi de zice nu*. PAS, Z. I, 82. *Îi o prămatie; l-a pescuit Ioniță Sacăgiu pe undeva și l-a vîrît la el în serviciul de pază ca să aibă cu cine bea*. GALAN, Z. R. 388. *Mare prămatie, își murdărea cămășile, în fiecare zi le făcea negre*. s. mai 1960, 29. *Publicul a sfîrșit prin a se sătura de aceste producții în care niște prămatii cu o psihologie rudimentară spîrgeau casele de bani în căutarea unei scrisori de șantaj*. V. ROM. februarie 1963, 190, cf. IORDAN, L. M. 198. ◇ (Cu sens atenuat) *Mare prămatie ești, nene Alecule*. T martie 1964, 9.

— Pl.: *prămatii*. — Și: (regional) **prăgmătle**, **prămatie** s. f.

— Din ngr. **πpαγματεία** „produs comercial, marfă“.

PRANDIAL, -Ă adj. (Rar) Referitor la masa de prinz. Cf. *DN², DEX*.

— Pronunțat: *-di-al*. — Pl.: *prandiali*, *-e*.

— Din fr. *prandial*.

PRĂNDIDĂ s. f. (Prin Transilv.) Chibrit. Cf. *Pașca*, GL.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

PRANG subst. (Germanism învechit, prin Transilv.) Un fel de podium (construit în piețele publice) unde își primeau pedeapsa infractorii, vinovații etc. (legați de un stîlp). În *Lipsca* au stătut odată *pre prang*. *BĂRAC*, T. 46/15, cf. 12/7. *Cel aflat în curvie, dacă e persoană necăsătorită, să fie pus pe prang*. *BARÎȚIU*, P. A. I, 55. *Să i se tragă beșe pe prang, adevă pe un tetrapod sau podei așezat pe piața publică*. id. ib. 60.

— Pl.: ?

— Din germ. *Pranger*.

PRĂNGĂ s. f. (Ban.) Lanț (sau fiare) cu care se leagă deținuții. Cf. *BARONZI*, L. 150. *Zace Mîrza în temniță, Cu fere reci la picioare, Cu pranghe la mînișoare*. *CORCEA*, B. 65, cf. L. *COSTIN*, GR. BĂN. 167.

— Pl.: *pranghe*.

— Din bg. *пранга*, scr. *prangija*.

PRĂNIC s. n. (Prin Maram., prin nordul Transilv. și prin Bucov.) Obiect de lemn (în formă de lopătică, de ciocan) cu care se bate ceva (mai ales rufe, cînd se spală). V. m a i². Cf. *CADE*, *VICIU*, s. GL., *PAȘCA*, GL., *ARH. FOLK*, VI, 176. *Sau cu un pranic atîta pranică pămîntul pînă ce ține descîntecu*. *BÎRLEA*, L. P. M. II, 346, cf. *ALR* II 3 373/346, 353, 362.

— Pl.: *pranice*. — Și: *prăinic* s. n. Com. din *BILCA-RĂDĂUȚI*.

— Din ucr. *праник*.

PRANICĂ vb. I v. *prănlea*.

PRANT s. n. (Regional) 1. Scindură groasă avînd lungimea de un stînjen (Satu Mare). Cf. *PAȘCA*, GL. 2. (La pl.) Muguri uscați (Hideaga—Baia Mare). *LEXIC REG.* 23.

— Pl.: *pranturi*.

— Etimologia necunoscută.

PRAP s. n. v. *prapur*.

PRAPADOĂMNĂ adj. v. *preapodobnă*.

PRAPADĂBNĂ adj. v. *preapodobnă*.

PRAPADĂMNĂ adj. v. *preapodobnă*.

PRAPALÓC s. m. (Regional) Om de nimic; secătură, lichea, canalie. Com. din *STRAJA-RĂDĂUȚI*.

— Pl.: *prapaloci*.

— Etimologia necunoscută.

PRAPANĂȚIE s. f. v. *prepanație*.

PRAPLĂU s. n. v. *parapleu*.

PRĂPOR s. m. v. *prapur*.

PRĂPÓRCIC s. m. (Învechit) Sublocotenent (mai ales în armata rusească); p. ext. portdrapel (1) (în armata rusă). *Radul bulucbașa ce au fost prapur-gic* (a. 1775). *IORGA*, S. D. VII, 41. *Afară de căpitan la o companie... erau 2 parucici (locotenenți) și 2 praporcici (sublocotenenți)* (a. 1830). *URICARIU*, XXII, 439. *După mulți ani de suferință, fu numit prapor-scincic (sublocotinic)*. *NEGRUZZI*, s. I, 332, cf. *POLIZU*. *Ofițerii se numeau prapurcici, porucici, pol-covnici*. *GHICA*, s. XVIII, cf. LM. *Ofițerimea în firețuri, polcovnici și prapurcici; bănăndăiau d-a înțelea*. *DELAVRANCEA*, s. 226. *I se arăta, în sfîrșit, și alesul... frumosul prapor-gic cu epolele de aur*. *MACEDONSKI*,

O. III, 17, cf. *DDRF*, *ALEXI*, W. *Aceste... meserii repar-tizate pe cele trei categorii de meseriași, cuprind: ... ofițeri... prapurcici*. N. A. *BOGDAN*, C. M. 104. *Con-trar legilor militare, praporcicul Racord nu e subord-onat parucicului Cristophi*. *CAMIL PETRESCU*, O. II, 21.

— Accentuat și: *praporcic*. — Pl.: *praporcici*. — Și: *prapórgic, prapórsincic, prapóreic, prapórgic* s. m.

— Din rus. *пранорщик*.

PRĂPORE s. m. v. *prapur*.

PRĂPÓRGIC s. m. v. *praporele*.

PRĂPÓRSINCIC s. m. v. *praporele*.

PRĂPUR s. m. I. 1. (Învechit) Steag ostășesc care se purta mai ales prins în vârful unei lănci, fl a m u r â; plnza, materialul steagului mai sus definit. *Suli-țile lor sint... de opt coți de lungi, cu prapure pînă în pămînt*. M. *COSTIN*, LET. I, 224/36. *I-au pus înainte pă căpetenii și cu steaguri tar nemțești în mînd, însă cu praporii în jos*. IST. T. R. 61. *Venea saraschierul și după dînsul un prapor mare de coade albe de cai... și pe urmă... trei steaguri mari roșii*. N. *COSTIN*, LET. I A, 81/6, cf. *ANON. CAR*. *Le-au dat tuturor sulije vărute și cu prapore feluri-feliuri, fiestecare după breasla lor*. R. *POPESCU*, CM I, 419, cf. *AMIRAS*, LET. III, 143/7. *Iar copiii și aprozii... ostășescul prapur a păzi erau datorii*. *NEGRUZZI*, s. I, 125. *Copiii din casă purtînd prapurele fării*. *FILIMON*, ap. *CADE*. *De două lature se întindea oastea pedestră cu prapurele ple-cate, cu sineșile în jos*. *ODOBESCU*, s. I, 107, cf. II, 284, *DDRF*. *Spune-mi, peste cîți ostași erai, cum i-ai dus, cum ai luat prapurul crăiesc*. *DELAVRANCEA*, O. II, 209. *Pușcașii din Vinători au înălțat praporele pe ziduri*. *SADOVEANU*, O. IX, 7. *Căpitanul al treilea, cu aprod cu prapur, intră cu două sute de pașiri pe hu-diță*. id. ib. XIII, 24, cf. *DER*. ♦ (Prin Mold.) Întrecere călare în care flăcăii invitați de mireasă la nuntă trebuie să ajungă din urmă flăcăii invitați ai mirelui (învîgătorii cîștigînd un steag sau o sumă de bani). *Nunțașii miresei încep a striga de afară pe la ferestre: prapuru, prapuru*. *SEVASTOS*, N. 151. *În Moldova există... „prapurul”, adică un fel de luptă prin aler-garea cailor*. *MARIAN*, NU. 610. *Prapurul îl aveau înainte ca steag, și carii biruiau prin fuga cailor, erau biruitori, cîștigătorii steagului*. id. ib.

2. Steag bisericesc înfățișînd imagini de sfinți sau scene biblice, purtat la procesiuni sau la diverse alte solemnități religioase. *A cumpărat un prapor cu 3 galbeni și un feșnic de aramă* (a. 1767). *IORGA*, S. D. XIII, 161. *Umblarea în zilele praznicelor la prapor* (a. 1786). id. ib. XII, 187. *Românii însă vor opune cumpărării de sufele și praporii (steagurile) de la bisericușele lor*. *BARÎȚIU*, P. A. III, 70. *Să te cobori apoi cu tot clerul domniei tale cu crucea și prapurile înainte în hruba acestui palat*. *NEGRUZZI*, s. III, 459. *Seule sacre, prapure, lampe și cărși, se prefăcură în cenușe*. *ALECSANDRI*, s. 7, cf. id. T. II, 154. *Lumea să poată veni... cu praporele în vînt, cu crucele împodobite cu flori și cîntînd psalmi și litanii*. *SLAVICI*, O. II, 4. *Au pornit mortul: părintele Vasile, un dascăl și băieții cu prapurele*. *CONTEMPORANUL*, V, 298. *Arama trist răsună; trec prapuri și finare, Apoi în lungi veștîminte, vin preoții bătrîni*. I. *NEGRUZZI*, s. II, 305. *Se aduce de la biserică o cruce sau un prapur*. *MARIAN*, I, 93. *Prapurii strălucneau la lumină*. D. *ZAMFIRESCU*, V. T. 52, cf. *CANDREA*, F. 126. *Se întoarse de la Petersburg aducînd cu sine optzeci și șese de icoane, două prapuri, odăjdii și cărși*. *IORGA*, L. I, 535. *În fața bisericii s-au scos prapurele*. *ARDELEANU*, V. P. 290. *Patru băiești bătrîni desprinseseră praporii din scoabele de fier*. *AGÎR-BICEANU*, A. 83. *La prohod se adună mai tot satul... Praporii fluturau alene în adierea de primăvară*. *RE-BREANU*, I, 387, cf. id. *NUV*. 272. *Feciorii din sat se întrec care să ducă praporii și baldachinul ce se ține deasupra preoților*. *PRIBEAGUL*, P. R. 134. *Aduceau*

prapurile de la biserică. SADOVEANU, O. V., 45. A ieșit și popa cu praporii. T. POPOVICI, SE. 6. Pe-atunci ieșeam pe cimpuri cu prapuri și icoane. HOREA, P. 41. Sultana a dat ștergurile pentru prapuri și batistele pentru cruce. V. ROM. august 1963, 37, cf. GR. BĂN. Că el poartă praporile... La tăte bisericele. T. PAPA-HAGI, M. 74. Colaci pune pe la prapuri pe la năsdăie. ALR II 2 713/551. Prapore mîndru-mpupit, Tu, moarte, de ce-ai venit? FOLC. TRANSILV. I, 107. Fiul meu îi cunoscut: Cel ce poartă praporile, Praporile cu brașele în toate duminicile. BÎRLEA, L. P. M. I, 143. (Adverbial) Tot același gînd, Parc-î stă Lisandru prapur înainte! COȘBUC, P. I, 246. ♦ Fig. Fumul împins de nori și de apă, se balansa în prapuri cernite. C. PETRESCU, A. 490. Întindem pîna, prapur blagoslovit ai liniștii căldătoare, și lotca aleargă acum de-a lungul miriștilor sure. I. BOTEZ, ȘC. 181. Cu prapurul ei vîndă vine sara. LESNEA, VERS. 172. Avea o singură rochie mai ca lumea... — Iar își pui prapore pe dumnea. BARBU, P. 157. ♦ (Prin Ban.; în forma prapor) Brad verde, împodobit cu flori, cununii și panglici, care se face la moartea unei fete sau a unui tînar necăsătorit. Bradul de la morți în unele părți din Banat se numește prapor. MARIAN, I, 94.

II. 1. (Popular) Nume dat unor membrane (2) care invellesc un organ intern; s p e c. peritoneu; s p e c. mezenter. Și vei lua toată grăsimea ce iaste pre pîntec și praporul ficatului. BIBLIA (1688), 60¹/42. Se poate face și friptură... învălită într-un prapur uns cu unt. MÎNCĂRILE, 55/4, cf. I. B. POLIZU, L. M. Se face încurecătura-n mațe, de se sparge praporul. CARAGIALE, S. N. 18, cf. SĂGHINESCU, V. 31. Se încălzește un prapur de oaie și se pune pe pteptul celor bolnavi de tusă seacă. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 179. Eu dibuiam că-n prapuri e ficatul învălitului. MURNU, O. 150. Praporul... merge de la stomac pe deasupra mațelor acoperindu-le ca un șorț. BIANU, D. S. 277. Învălitoare de grăsime a măruntaielor... la miei se cheamă jighir, iar la vitele mari prapur. PAMFILE, CR. 202, cf. id. I. C. 59, DR. IV, 476. În această perdea, numită mezenter sau prapur, se găsesc toate vasele sanguine. ENC. VET. 39. Dacă calci așa cum calci tu, crapă praporele în tine. BRĂDESCU, O. A. I, 24. Drobul poate fi învelit în aiuat, în loc de prapur. S. MARIN, C. B. 93. Cișhirul... se învălește în prapur (membrana ce învăluie mațele) de miel ori oaie. ȘEZ. VI, 77. ♦ (Prin Munt. și prin Olt.) Osinză, seu, grăsime (care se depune pe peritoneu). Cf. H IX 85, ALR I 752/940.

2. (Regional; în forma prapor) Placentă (2) (Brașov). ALRM I/II h 289/180.

— Pl.: prapuri și (n.) prapure, (rar) prapuri. — Și: (popular) prăpor, (regional) prăpure s. m., prap (LEXIC REG. 106) s. n., prăpore s. m.

— Din slavonul прѣпора.

PRAPURĂȘ s. m. (În poezia populară) Prăpurel. Năframa cea de ninaș Ți-or pune-o la prapuraș. MARIAN, I, 133. Bantii dați la lăutaș, Să-i fi dat pe-un prăporaș. HODOȘ, P. P. 140, cf. I. CR. II, 129. Și din buciumaș Să-mi faci prăpunaș. ANT. LIT. POP. I, 235.

— Pl.: prapurași și (n.) prapurașe. — Și: prăpunaș, prăporăș s. m.

— Prapur + suf. -aș.

PRAPŪRCIC s. m. v. praporele.

PRĂPURE s. m. v. prapur.

PRAPURÉL s. m. v. prăpurel.

PRAPŪRGIC s. m. v. praporele.

PRASADĂ s. f. (Prin Bucov.) Invidie; dușmănie, ură. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. Eu să-ți spun drept că nu-i face treabă cu mine dacă mi-i vorbi cu prasadă. Com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

PRASADEĂLĂ s. f. (Prin Bucov.) Dizenterie. LEXIC REG. 106.

— Prasadi + suf. -eală.

PRASADÍ vb. IV. R e f l. (Prin Bucov.) A se îmbolnăvi de dizenterie. Cf. LEXIC REG. 106.

— Prez. ind.: prasadesc.

— Etimologia necunoscută.

PRASĂLĂ s. f. (Prin Bucov.) Treabă făcută de mîntuială. Cf. LEXIC REG. 117.

— Etimologia necunoscută.

PRĂSĂ s. f. (Regional) Prăsilă (1) (Almaș—Brad). ALR I 1 769/65. Berbece de prasă. ib.

— Postverbal de la prăsi.

PRASEODÍM subst. Element chimic metalic din familia lantanidelor. Cf. LTR², DC, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -se-o-.

— Din germ. Praseodym, fr. praséodyme.

PRĂSLĂ s. f. v. prăslă.

PRASLAGEĂLĂ s. f. (Prin Bucov.) Trai, viață dusă după bunul plac. LEXIC REG. 106.

— Prăslăgi + suf. -eală.

PRĂSNIC s. n. v. praznic.

PRASTAVĂLĂ¹ s. f. v. prostovol.

PRASTAVĂLĂ² s. f. v. prăstăvală.

PRASTÓL s. n. v. pristol.

PRĂSTORIȚĂ s. f. v. prăstorită.

PRĂȘI s. m. v. praz.

PRĂȘ² subst. (Regional) Strop, fir, fărîmă, pic (Suseni—Țirgu Jiu). Cf. LEXIC REG. 46. Nu mai e praș de mălai. ib.

— Pl.: ?

— Cf. p r a f.

PRĂȘĂ s. f. (Popular) Prăși¹. Pe 8 pogoane de la Odobești dezgropat, hărăgit, prașă (a. 1772). URICARIUL, XXI, 363. Cum ne vom mai apuca și de lucrul cartoflelor ce cer tot atîta prașă cît și popușoiul? I. IONESCU, C. 55/6, cf. CIHAC, II, 285. Porneau la cîmp cu coasa, cu secerea ori pentru prașă. ap. TDRG, cf. DDRF, PAMFILE, A. R. 73, CADE. Cînd s-a întors Țigău de la prașă, fata era așa de dusă pe gînduri că n-a mai ținut minte să-i spuie ce-a vrut Manlache Pleșa. POPA, V. 52, cf. SCRIBAN, D. Au terminat zilele astea cu prașă la sorică. IL august 1960, 17, cf. GRAIUL, I, 326. Clacă la coasă sau la prașe. ALR II 4 837/682, cf. 5 130/414, 682.

— Pl.: prașe și prași (SCRIBAN, D.).

— Postverbal de la prăși¹.

PRAȘĂU s. m. (Popular; de obicei depreciativ) Adolescent, băiețandru, flăcău, holtei (ștrengar și haimana, destrăbălat). Au început a fi mai obraznice chiar și decît cei mai mari prașcăi. F (1885), 280. Un prașcău însă, care... văzu toată întîmplarea, improviza cîntecul citat. MARIAN, O. I, 229. Ce-ar zice oamenii să aște că el se interesează de hîrjonile prașcăilor! REBREANU, I, 36, cf. 216, BUL. FIL. IV, 97. Tăceți, măi, prașcăilor, le spunea el din cînd în cînd. LĂNCRĂNAN, C. I, 183. Lelea cu cozile-ntoarse Nu mai mine-o noapte-acasă, Mîne-n podu grajdului Cu prașcăii satului. MARIAN, SA. 16. Copitul... era acum colîngan (junior, prașcău). RETEGANUL, P. V, 82, cf. 84, VAIDA, ȘEZ. V, 118. Ce mai fector! Un guguman, un prașcău, un colîngoi. N. REV. R. I, nr. 3, supl. II, 29, cf. PAȘCA, GL., COMAN, GL. S-o bătut doi prașcăi în drum. ALR II 3 578/235, cf. LEXIC REG. 9. ♦ Om de nimic, ticălos; om imoral, depravat, destrăbălat.

Și eu le dau toată dreptatea, căci un prașcău, un om de nimica, văzându-le, poate să le ia în rîs. MARIAN, s. r. I, 81. [Era] un înșelător și prașcău, care nu mai avea margini. id. o. II, 134, cf. ALEXI, W., CADE, I. CR. II, 134, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 115.

- Pl.: prașcă și prașcăi. - Și: prașcău (TDRG), prașcău (id. ib.), prașcău, plășcău (COMAN, GL.) s. m.

- Etimologia necunoscută.

PRĂȘCHIE s. f. v. praștie.

PRĂȘILĂ s. f. Faptul de a prăși¹; prășit¹, (popular) prașă, prășitură (1), (regional) prășeală. Prașila popușoilor de al doile să sfîrșește totdeauna pe la începutul lui căptor. I. IONESCU, c. 119/8, cf. 140/12, id. m. 345. Sculați, vere, c-a, zis boieru să mergeți azi la prășilă. JIPESCU, ap. CADE. Eră dusă la timp... unde popa avea popușoi de prașilă. CONV. LIT. XI, 101. Să-i pun chiar și la prășilă, pentru că încă de mici să știe cum se câștigă pînea de toate zilele. SLAVICI, N. I, 156. Și-l scot dator cu două fălci de arat, una de prășilă și treizeci de zile cu palma. VLAHUȚĂ, o. A. II, 54, cf. DDRF, BĂRCIANU, SĂGHINESCU, v. 32, ALEXI, W. Numai prașilele și strînsul îl face țăranelu. CONV. LIT. XLIV, 656, cf. TDRG. Întîiul prășit se numește... sapa dinții sau prășila dinții. PAMFILE, A. R. 73. De s-ar întoarce de la prașila porumbului și tot n-ar fi așa de aprinși! DELAVRANCEA, o. II, 348. Cele două prașile de porumb și le făcea la Sfinții Impărați. LUNGIANU, CL. 64, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Ici-colo femei în șabari, la prașilă. SADOVEANU, o. x, 413, cf. SCRIBAN, D. La țară, munca însemna pe atunci, chiar și pentru copii: prășilă, cosit, arat. v. ROM. martie 1955, 255. Calculează ce înseamnă o prășilă în plus. CONTEMP. 1955, nr. 455, 2/2. Numai că-ți trebuiesc șale zdravene ca să birui buruienul cu prașila! GALAN, B. I, 86, cf. H II 58, 219, com. MARIAN. Noi iream la prășilă. GRAIU, I, 235, cf. TOMESCU, GL., ALR II 5 130/520, 728, 6.113/531, ALR SN I h 101. ♢ Prașilă oarbă = prașilă făcută printre rîndurile de culturi. GL. OLT.

- Pl.: prașile. - Și: (regional) prășulă (ALR II 5 130/551, ALR SN I h 101/551), prășilă s. f.

- Cf. prășit¹, prașă.

PRĂȘTIE s. f. I. 1. Veche armă rudimentară, făcută dintr-o bucată de piele legată de două sfori, cu care se aruncau bolovani și pietre la distanță; (sens curent) obiect făcut dintr-una sau două fișil de elastic (legate de o crăcană, de un băț despicat) avînd la capăt o bucată de curea, de elastic, de pînză în care se pune o pietricică, spre a fi azvirlită (la o anumită țintă), folosit de copii, (regional) mușcătoare (v. mușcător II 2), nîl, părită, picătoare (3), plieșcă, proașcă, răpezitor (2). Și luoc... praștia lui în mîna lui și să apropie cătră omul cel strîin de sealiu. BIBLIA (1688), 208²/33, cf. ANON. CAR. Unind lingă aceștia, pre cei cu lancile și cu praștiile. AETHIOPICA, 56⁷/16. Pre... toji ca dintr-o praștie iute întoarsă i-au zvirlit întru beznia veciniciiei pedepselor căzute (a. 1775). URICARIU, I, 69. Întorcîndu-se la împăratul, îi spusese că cu aceale nu va putea merge la bătaie... ci să-l lase să meargă cu praștia, cu careă bine era învățat a arunca. CALENDARIU (1814), 121/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, DRU, LB, POLIZU. O piatră rotunjită pentru praștie. BOLLIAC, o. 292. Pîndă atunci eram pui de coăru, fulgeram cu praștia-n fruntea ursoiiei. CONV. LIT. III, 133; Voi pune o peatră în praștie și o voi învîrte de a zbura și va bate drept în corn. ib. IV, 171. Voitnicelul învîrte răpede praștia ca să o izbească în fiară. ODOBESCU, s. III, 187. Uciğă-l crucea le aruncă cu praștia de sus. GANE, N. I, 94. Aruncară cu praștia în sus cîte o piatră. ISPIRESCU, L. 305. Cei cu praștia și-ascultau piatra cum piuita cu un glonș scăpat din carabină. DELAVRANCEA, s. 266. Nici pietre, nici praștii... Nu s-odîhnesc. COȘBUC, AE. 40. Ce nu culca de departe arcul și praștia, cu săgețile și pietrile, doboră corp la corp ghioaga, mă-

ciuca și sulița. BOGDAN, o. 20, cf. PAMFILE, J. I, 72, III, 40. Praștia se învîrte de cîteva ori în jurul mîinei, în urmă, slobozînd jumătate de sfoară, piatră scapă din ochi și zboară cu o mare iuțeală. PĂCALĂ, M. R. 419. Făceam praștii ca să vînam vrăbii și piștișoi. IBRĂILEANU, A. 26. Gîndurile negre se risipiră îndată diri creierii lui Ifig, ca un cîrd de păsări sperioase în care un copil a zvirlit cu praștia. REBREANU, NUV. 284. Primăvara nu venea decît pentru copilul din mine... cu praștii și alte multe. TEODOREANU, M. U. 16. Dancii, cu arcui și praștii, prigoneau țarcile și ghionociele. VOICULESCU, P. II, 103. Copiii... nu zburătăceau paserile cu praștia. SADOVEANU, o. XI, 590, cf. IX, 210. În mîna lui minusculă condetul e... mult mai complicat ca praștia. ARGHEZI, s. VII, 194. Dacă ai mîndă puternică poți arunca piatra de pe un mal pe altul... Altfel arunci piatra cu praștia. STANCU, D. 205, cf. id. R. A. I, 113. Am dat... o praștie La care meșterisem multă vreme. BENIUC, v. 37. Țineți minte cînd ați spart cu praștia toate geamurile pastorului? H. LOVINESCU, T. 127, cf. H III 38, v 442, IX 453, X 585, XII 228, T. PAPAHAĞI, M. 230, A VI 26. Ou-n praștie lua și-n slavă că-l arunca. BALADE, II, 306. ♢ Fig. Să păzească turma lui Hristos de lupii cei gînditori și cu praștia duhului sfinț să-i gonească. ANTIM, P. 190. Iau praștia satirii și-n loc de pietre, glume Voi arunca în tine, rîzînd fără-nclare. ANGHEL-IOȘIF, C. M. I, 177. Un confrate din presă a început să tragă cu praștia în u final. GALACTION, A. 285. Risul lui era mai mult o descărcare, un fel de-a lovi cu praștia niște corbi care-i năluceau vederea. VLASIU, D. 25. ♢ Loc. a. d. v. Ca din praștie = a) cu mare viteză, foarte iute, foarte repede; cu putere, în mod violent. Ca să culegi să te apropii de țărnam, în așa împrejurare, însemna să ajungi pe el azvirlit ca din praștie. GALACTION, o. 198. L-a repezit înapoi ca din praștie. GALAN, Z. R. 236. Se repede ca din praștie. T. Iunie 1964, 17; b) (rar) în dezordine, împrăștiat, răsfirat. Ca în orice sat de munte, casele din Văleni erau aruncate ca din praștie, unde și unde. AGRIBICEANU, A. 67. ♢ Ex p. r. (Familiar) A fi lovit cu praștia (sau de praștie) = a fi (cam) nebun, smintit, țicnit. Cf. DDRF, ZANNE, P. IV, 554. (Familiar) A da eu praștia în (sau prin) ceva = a se repezi la ceva, a da iama prin ceva; p. e. x. t. a încerca să fure sau a fura, a șterpell. Nici pomeneală nu era... să dea [pisoiul] cu praștia prin bucățelele de friptură de pe grătar. ISPIRESCU, L. 286. Începu iarăși să dea cu praștia... prin cînstea popii. ZANNE, P. IV, 555, cf. CADE, DM. (Rare) A da (sau a merge) cu praștia (pe) undeva = a merge pe undeva foarte rar, din cînd în cînd. Cf. DDRF, ZANNE, P. IV, 555, CADE. (Rare) A învăța carte cu praștia = a învăța puțin și pe apucate. ZANNE, P. IV, 555. (Rare) A păzi casa cu praștia = a sta puțin pe-acasă, a nu fi aproape niciodată acasă. Iar tu, Păzești casa cu praștia și Una, două la Marică. PANN, P. V, II, 107/2, cf. ZANNE, P. IV, 555, CADE. (Rare) A păzi treaba cu praștia = a lucra foarte puțin. ZANNE, P. IV, 555. (Rare) A-și face praștia = a face cum do-rește, a face cum e normal, a-și face voia, rîndulala, gustul, plăcerea. Dar orice s-ar da bolnavului de vîr-sat, nu se vindecă pînă ce această boală nu-și face praștia (termenul). GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 181, cf. PAMFILE, A. R. 256. Boala nu trece pînă ce nu-și face praștia. CV 1951, nr. 9-10, 43. ♣ P. a. n. a. l. Legătură sau pansament de formă asemănătoare cu despicătura praștiei (I I). Troaca e legată cu sfoară în praștie... pentru că dacă s-ar lega altfel, ar rupe gîtul țigiei și aceasta ar cădea la fund. ANTIPA, P. 330. Praștia se folosește pentru pansarea nasului, și bărbiei. BELEA, P. A. 29.

2. Aruncătură de praștie (I I); distanță pe care o străbate o piatră aruncată cu praștia. Cf. DDRF, DM, M. D. ENG., DEX. ♢ Ex p. r. Ca de o praștie sau alt dat (sau ajungl) cu praștia = la mică distanță, aproape; puțin. A sărit cil ajungi cu praștia. ZANNE, P. IV, 553. Merse o bucăciică, cil dai cu praștia. id. ib. Casa lui era ca de o praștie de a noastră. id. ib. 554.

II. 1. Curmei sau bucată de funie care se leagă de leucă ori de capătul osiei pentru a prinde la căruță un cal lăturaș. V. ceatlău. *Era înhămat un cal la hulube și un altul la praștie*. SION, p. 236, cf. DDF, PAMFILE, I. C. 152, CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, A VI 26. ◊ (Popular) *Cal de praștie = cal lăturaș. Calul lăturaș, care trage, se cheamă praștiaș sau cal de praștie*. PAMFILE, I. C. 152, cf. CADE, A V 16. ◊ **Expr.** (Rar) *A-și lua praștia și hamul (sau hamul și praștia) = a-și căuta de lucru; a-și găsi un rost; a se apuca cu hotărâre de o treabă. Ia-ți dar praștia și hamul. Pune-ți în cumpănă dramul... Du-te și tu de muncește, Ciștigă și te hrănește*. PANN, P. V. III, 95/22, cf. DEX.

2. Fringhie sau căpăstru de care se ține calul pentru a-l dresa. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX. ◊ **Expr.** *A da un cal la praștie = a dresa un cal ținându-l legat cu o funie și făcându-l să alerge în cerc, împrejurul celui care îl dresază. Un geambaș da la praștie un cal nelnvățat*. DELAVRANCEA, H. T. 103, cf. CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

3. (Prin Mold.) Sfoară groasă avind diferite întrebuințări. *Căpătiiul otgonului pătrunde prin oblon în gura minei cu un fel de sac de sfoară groasă, numită praștie*. CĂLINESCU, S.C.L. 73.

4. (Regional) Împletitură, plasă de sfoară, de ață etc. în care se frânșează vasele cu mincaere (la cîmp); (regional) peteică (1) (Crișcior—Brad). PAȘCA, GL.

5. (Ban. și Olt.) Chimir, șerpar (lat). Cf. DDF. *Ca încingătoare servese brăcirile, brîul, cureaia și praștia*. LIUBA-IANA, M. 21. „Praștia”... e mai lată (de două ori cît șerpariul) și fără flori. GR. S. V. 314, cf. VI, 243, H XVIII 76, 77, 146, 284, 288, 296, 307, VICIU, GL., ALR I 1 866/1, 12, 18, 26, 35, 45, 1 868/1, 18, L. ROM. 1959, nr. 6, 52, LEXIC REG. II, 62.

III. 1. Unealtă în formă de prăjină (ramificată la vîrf) întrebuințată la culesul fructelor din arbori. V. prăvăț. *Praștie pentru cules poame*. ATILA, P. 29. *În loc de a culege [poamele] pe închețe, cu mîna și luînd în ajutor o scară anume, praștia, cangea... d-voastră îmblătîți cîngile cu bolovani*. CORMA, N. Z. 52.

2. (Regional) Cosoroabă (a casei). Cf. COMAN, GL., CHEST. II 113/26, 230/260, ALR II/1 h 225/886, L. ROM. 1961, nr. 1, 24. ◊ Fiecare dintre prăjinile care, legate la vîrf, se lasă de o parte și de alta a acoperișului, de paie al unei case, ca să-l sprijine împotriva vîntului (Bănești—Găești). CHEST. II 258/76. ◊ Fiecare dintre stîlpii între care se fixează o ușă (Segarcea—Băilești). CHEST. II 114/29.

3. (Regional) Băt de undiță; vargă (Coropcenii—Iași). ALR SN III h 739/514.

IV. (Regional) 1. Fișie lungă și îngustă de pămînt arabil (sau cultivat) (Breaza—Făgăraș). CHEST. IV 128/174a.

2. Loc în care apa este puțin adîncă din cauza prundișului depus (Soci—Piatra Neamț). GLOSAR REG.

— Pl. : praștii și (popular) praștii. — Și : (regional) prașchie s. f. LEXIC REG. II, 62.

— Din v. sl. пращта.

PRAȘTILĂ s. f. v. praștilă.

PRAȘTINĂ s. f. v. praștină².

PRAȘULĂ s. f. v. prașilă.

PRAT s. n. (Latinism) 1. (Transilv. și prin Ban.) Fineață (naturală). *Dacă... și-ar fi concentrat-la un loc și anume la Turda pe pratul lui Traian toată oastea... el ar fi mai avut vreo treizeci și cîinci de mii de călărimi*. BARIȚIU, P. A. I, 259, cf. POLIZU, DDF. *Trupul... la luptă și deprind pe praturi cu iarbă*. COȘBUC, AE. 121, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Prat e un cuvînt introdus de latiniști*. SCL 1956, 286. „Să-mi pui floarea raiului, La creștetu capului, Iară floarea praștului, Pe la capu pieptului. L. COSTIN, GR. BĂN. 167,

2. (Regional) Livadă. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Pl. : praturi.

— Din lat. pratum.

PRATIMIE s. f. v. protimie¹.

PRAU s. n. v. praf.

PRAURE s. n. v. praf.

PRAVI s. n. v. praf.

PRAV² s. n. v. prag.

PRAVALICHI s. n. (Regional) Dojană, muștrare (1) (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU, GL. *I-am tras un pravalichi, d-o pomeni și el*. id. ib. ◊ Ceartă, sfadă (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl. : pravalichiuri.

— Etimologia necunoscută.

PRĂVĂȚ subst. I. S. n. 1. (Învechit și regional) Drum drept (de obicei pe coama unui deal). Cf. SCRIBAN, D. *Măi, tu, (Gheorghe) Făt-Frumos, Ce-mi tot bați tu laturile, Laturile și platurile, Platurile, pravețile Și toate hôtarele? POP., ap. DR. IV, 178. ◊ Expr.* *A bate prăvățul = a aține calea unei femei*. Cf. MIRONESCU, S. 619. ◊ Direcție, fel în care este orientat cineva sau ceva în spațiu (indicat printr-un semn). *Am pus piatră și dintr-acea piatră [hotarul] caută pe prăvățul pietrei peste deal (a. 1743)*. URICARIUL, XXII, 119. *Am căutat prăvățul hotartului (a. 1759)*. IORGA, S. D. XIX, 30. *Pină la celălalt colț al ogrăzei, foarte puțin se cunoaște că au intrat în locul lor după prăvățul pietriilor (a. 1783)*. URICARIUL, V, 320/3, cf. I. BRĂESCU, M. 70. ◊ **Expr.** *În prăvățul vîntului = în direcția vîntului; dincotro bate vîntul*. Cf. CIHAC, II, 287, DDF. *Aria a făcut-o la buricul pămîntului, În prăvitul vîntului: i. CR. III, 7. Ș-o strîns fine și vecine, Și niște copite străine... Și le-o pus în prăvia vîntului De-a-ndămînă voinicului*. ib. 306. ◊ (Regional) Puț de intrare într-o mină¹ (1) (care coboară vertical) (Brădișorul de Jos—Oravița). LIUBA-IANA, M. 43. *Tot în pămîntul parohial de aci este un vîrtop (groapă, lac) unde se crede că în vechime a fost un prăvăț (ocnă, fîntînă)*. id. ib. *La obîrșia Furnii au fost în vechime un prăvăț (ocnă ca fîntînă)*. id. ib. 64, cf. H XVIII 137. ◊ (Regional) Parte abruptă a unei văgăuni. (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. 84.

2. (Învechit) Țintă, obiectiv (1 3) (final); țel, scop (propus, urmărit). [Papa] *au dat... termin sau prăvăț de hotar scris... să oboară și înfrunte erva monotehiliilor*. DOSOFTEI, ap. TDRG. *Tureii... Prutul iau mai de la vale, prăvățul avînd în sus, Să n-arăte că sînt tunuri, nici măcar a da prepus*. BELDIMAN, E. 53/29. *Toți prin mîrși luasă drumul, praveț Moldova avînd*. id. ib. 74/7. *Au și cercat biserica apusienescă a trimite păstori în Moldavia spre înmulțirea oilor sale... însă nu au putut ajunge la prăvățul lor (a. 1820)*. URICARIUL, XIV, 128. [Cetatea] *până la cea de pe urmă sfîrșire a cruciadelor au fost prăvățul creștinilor la răsărit*. AR (1829), 164²/15. *Facerea de bine, simțirea dragostei ominești... era pentru dinșit firescul prăvăț al faptilor bune*. DRĂGHICI, R. 312/7, cf. 196/11. *Amîndouă avînd prăvăț de-a-ținea întru unire Dragostea dumnezeiască cu acea de omenire*. CONACHI, P. 302, cf. CADE, SCRIBAN, D.

3. (Învechit și regional) Loc de observație sau de urmărire; p. ext. loc deschis folosit într-un anumit scop. *Sfătuiescu-te ca un priiatin că de vei șede ca în prăvăț, să iai sama carii să cunoșc că-s creștini și să-i muncești*. DOSOFTEI, V. S. februarie 84²/17, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

II. 1. S. n. (Învechit) (Învățătură, normă, lucrare etc. care se ține drept) îndrumător. *Aceștea toate vei afla într-aceaste praveșe și să știi că în prăvățul lui papa, cea țe-s pre deasupra sint papijii, iară ce-i sup dinșii sînt nameastnicii lor*. DOSOFTEI, V. S. decembrie 248⁷/3.

Luind de pravăț un cod european... am regularisit și am asigurat funcția de epitropie (a. 1817). URICARIUL, v, 26/19. Noi la Iași să ne-nturnăm, Pravățu avind istoria, în care acum lucrăm. BELDIMAN, E. 60/22. Aceste principii... au slujit de pravăț în urmarea cuvenită (a. 1835). URICARIUL, xiv, 49. Să aveți de pravăț bunile sfături. DRĂGHICI, R. 157/8. Ucazele lui Petru... drept pravăț îi slujesc. NEGRUZZI, s. II, 194, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

2. S. m. (Învechit, rar; în forma *praveț*) Dirijor (de cor). Iară praveții cîntă niște stihuri ce nu le-am mai scris. M. COSTIN, ap. GIDEI, 326.

III. 1. S. n. (Olt. și prin nord-estul Munt.) Fier în formă de unghi drept de la rotilele unui plug. Cf. DDRF, h v 257, 274, 281, 447, IX 123, XI 85, 87, 99, 116, 259.

2. S. f. (Regional; în forma *prăvită*) Fier la capătul leucii carului, care se sprijină pe osie (Moiseiu — Vișeu de Sus). GLOSAR REG.

3. S. f. (Prin vestul Olt. și prin sud-vestul Transilv.; în forma *prăviță*) Par¹ lung și subțire, despăcat la un capăt, cu care se culeg fructele din arbori; p. g e n e r. par¹ (1). Com. din ODVOȘ-LIPOVA, cf. cv 1949, nr. 8, 35.

4. S. m. (Prin Ban.; în forma *prăviț*) Nulia (1), lăstar de salcie sau de tei cu care se leagă snopul de grâu. Noi am legat grăul cu prăviți. Com. din ORAVIȚA. [Snopul] să leagă cu prăviț, adică lăstar dă c'ei. ALR SN I MN h 56/29.

5. S. f. (Regional; în forma *prăviță*) Sarcină de lemn (Negrești—Baia Mare). ALR SN I h 413/346.

— Pl.: *pravețe* și *prăvățuri*. — Și: (regional) *prăveț*, *prăviț* subst., *prăviță* s. f., *prăbeț* (h v 281), *prăvit* subst., *prăvită* (ALR SN I h 413/346, GLOSAR REG.) s. f., *prăviț* (com. din ORAVIȚA, ALR SN I MN h 56/29) s. m.

— Din v. sl. прѣвѣць, scr. *pravať*.

PRĂVEDNIC adj., s. m. (Învechit) (Om) drept, cinstit, bun (din punct de vedere al respectării preceptelor bisericești). Știi Domnulu calea pravednicilor. PSALT. HUR. 1^r/21. Dereptul (pravednicul h) miluiaște și dă. PSALT. 69. Veselește-se dereptul (prăvedniculu h) în Domnul. Ib. 120. Prăvednicului Avram îi părea că dereptu elu se închiră lemnul (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 190/22. Atunce învisăr (ă) toț prăvednicii carii au fost de la Adam (a. 1661). GCR I, 182/32. O, fiule, a prăvednic om ficior ești. DOȘOFTEI, v. s. noiembrie 106^v/5.

— Pl.: *prăvednici*.

— Din slavonul прѣвѣдникъ.

PRĂVELĂ s. f. v. *pravilă*.

PRĂVELIST s. m. v. *pravilist*.

PRĂVELNICĂESC, -EĂSCĂ adj. v. *pravilniceesc*.

PRĂVEȚ subst. v. *pravăț*.

PRĂVIE s. f. v. *pravilă*.

PRĂVILĂ s. f. I. 1. Normă, îndatorire etc. prescrisă de biserică (decurgînd din esența preceptelor morale pe care le preconizează aceasta); p. e x t. carte, scriptură în care sînt cuprinse astfel de norme, de îndatoriri etc. Sfeatul și învățătura den dumnezeiască leagea și prăvilă urînd. CORESI, EV. 485, cf. 436. Porinci lui și de pravila besareciei, de rugăciuni, cum și unde și de carei cade-se să se roage. Id. L. 493/17. O, amar cela ce nu păzește praznicele... cum grăiește pravila sfinților (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 464/21. Popei tinăru-să nu se ispovedească până nu vă învăța pravila bine. PRĂV. LUCACI, 163, cf. COD. TÔD. 219. Însuș datoriul iaste a posti miercurea și vine-rea... cum porînceș sfi[n]tele și d[um]nezeieștile pravile. PRĂV. GOV., ap. GCR I, 88/26. Pravilele dumnezeiești nu lasă pre cei nedestoinici să se cuminece. Ib., ap.

GCR I, 89/10. De cele ce se cad praviei, adică legii creștinești, depărtat era. SIMION DASC., LET. 166. De va fi de despărțit să să trimită aici la scaun, pentru ca să să facă despărțea pe pravilă. ANTIM, o. 379. Pravila cătră sfînta priceștanie cu tot sufletul să o plinească. IACOV, SYN. 10^v/14. S-au trimes de s-au cercat la sfînta pravilă, care diată să cade a să finea în samă (a. 1717). URICARIUL, xxv, 281. Ești datoriu de lucrurile lor de toate să ispișesti cu de-adiñsul, cum poruncește apostoleasca pravilă că să nu, pentru leanea sau vreo răpire ceva, să te înșeli (a. 1754). IORGA, s. D. XII, 296. Dreptatea dumnezeieștilor pravili. CONACHI, P. 259. Nimeni să nu cuteze a se abate de la sfîntele pravili. ISPIRESCU, M. V. 48. Iubirea mea-i fărădelege, Cu greu canon în pravilă. GOGA, POEZII, 242. Stăriști și stărișe cu mînd puternică stăpîneau călugăreștile popoare și călcările pravilei erau fără cruțare pedepsite. GALACTON, o. A. II, 139. ♦ (Învechit) Pedepsă (constind mai ales din rugăciuni) dată celor care încălau canoanele bisericești, canon; p. g e n e r. pedepsă (2), osîndă (1). Deçi mă rog tuturor credincioșilor carei vor să se spăsească, rugăciunea pravilei să nu o uitați nici dinioară. CORESI, EV. 323. La o pravilă nedreaptă de ce să fim osîndiți? BELDIMAN, o. 48/8, cf. CADE, scl 1973, 41.

2. (Învechit, rar) Rugăciune spusă de preoți sau de călugări conform cu tipicul bisericesc (mai ales la vecernie sau la utrenie). Odată, după ce s'fîrși su[ș]intul pravila de noaptea, și cum avea obiceiul de dormita pre piatră... plîngea tinguindu-s(e) cu amar (a. 1691). GCR I, 288/18.

11. (Astăzi rar) 1. Lege naturală, lege, menire a firii. Unele fecioare mor de bătrîne, și nu să măriță, nepuînd să-și plinească pravila. HERODOT (1645), 244. Lucruri ce să fac împotriva... pravilei firei ome-nești. PRĂV. 281. Așa-i pravila naturii, cucoane Grigori. ALECSANDRI, T. 340. E scris în pravila lumii eu toate că n-o știu sloveni. C. PETRESCU, A. R. 54.

2. Normă, regulă, tipic etc. după care se produce, se alcătuiește un lucru, un fenomen; lucrare care conține aceste reguli, norme etc. O melodie locmită și după pravilele muzicată alcătuită. CANTEMIR, IST. 33, cf. 147. Trebuie să păzescă pravile următoare... DAS 138/9, cf. 48/20. Pravilele și canoanele scrierii ceii dreapte, adecă a ortografiei, a așața și a alcătui spre folosul învățătorilor. MACARIE¹, GRAM. 120^v/14. Arată pravili lesnitoare cum trebui a urma la toate trebuințele. MILLO, A. 3^r/5. Aceasta este pravila ajutătoare. LAZĂR, A. 23^v/6. Aceasta este pravila a număra, care pravilă mai la toate neamurile și limbile iaste obișnuită. ARITM. (1823), 2^r/5. Fieșicure dină, unde înoată planete, Se mișcă... după pravili tătuite. CONACHI, P. 271. Noua pravilă ortografică este vradnică de studiat. GALACTON, A. 285. < F i g. Și se ivi, odată cu omul slobod, munca. Din pravila ei aspră, el își făcu porunca. ARGHEZI, VERS, 382.

3. S p e c. Regulă, normă de conduită, de comportare. Norodul... inima mea pre carea nu o pot amăgi, toate acestea îmi dau o pravilă cumplită a împlini jurămîntul ce am făcut. BELDIMAN, N. P. II, 16/25. Cine mă punea pe mine să mă-nsor tocmă acum? În ce veac? Cînd muierile nu mai au nici lege, nici pravilă. PR. DRAM. 164. Omule..., Dai pravili inimei tale? CONACHI, P. 276. Nu știi că-i scris la reglement că nu putea da înapoi decit atunci cînd se dă semnul de retragere? Morți, copii, trebuie să mergem înaintea, așa-i pravila noastră. GANE, N. II, 116. A... dar ia așîpțe bine, Că-n bonton sînt pravili grele pentr-un necoplit ca tine. VLAHUȚĂ, S. A. I, 78. Să evadăm din cuvință și din pravili — Îndeamnă citeodat' din inimă un glas. BLAGA, P. 86. ♦ S p e c. (Glumet) Cod de maniere. Fetele îl scuturară de mînd, cu cotul în sus, după cum scria la pravila guvernantei. D. ZAMFIRESCU, v. T. 83.

4. Deprindere, obicei, tradiție, datină; lege a pă-mîntului. Această pravilă au fost mai nainte la dînsii... ce acum au aflat alt obicei de fac. HERODOT (1645), 81. Pravilele le sînt acestea: cînd le moare tatăl lor,

rudeniile toate aduc oi și le giunghie. *ib.* 217. *El au mîncat și au mulțămît lui Dumnezeu după pravila ce avea.* DRĂGHICI, R. 185/5. *Aș fi crescut între țigani, aș fi trăit după pravilele lor barbare.* GALACTION, O. A. I, 95. *Paznicii adunau toate vietățile domestice găsite în abateri de la pravila cîmpului.* BLAGA, H. 18.

III. 1. (Astăzi rar) Lege; hotărîre, dispoziție; (mai ales la pl.) culegere, cod, carte de legi; p. e x t. (învechit) regim politic. *Că atăvea amu iaste, că mai virtos va el toceala aceștiia să avăm, decît a pravilei și a legiei socotință.* CORESI, EV. 436. *Deci mă rog mării tale să-mi faci pravilă] de toate (a. 1620).* ROSETTI, B. 90. *Solon... făcînd la Athina pravilele, au ieșit de acolo pentru [ca] să lipsască 10 ani.* HERODOT (1645), 13. *Cunoaștem că unde nu-s pravile, din voia domnilor multe strîmbătăți să fac.* URECHE, L. 133. *Pravile tocmite, alese și scoase pentru toți lucrătorii pămîntului.* PRĂV. 1. *Să plătească paguba... după cum scrie pravila.* *ib.* 17, cf. 254, 267. *Cuvîntul ce-l grăia ca o pravilă era tuturor.* M. COSTIN, ap. GCR I, 198/14. *L-au mazilit și pre acesta, căci nu era lacom și vră să fie pravila lor.* NECULCE, L. 199, cf. 340. *Din pravila drepătății... să nu iasă.* CANTEMIR, IST. 216, cf. 108. *Grăia-le de pravilă și de lege.* ANON. CANTAC., CM I, 86. *L-au găsit cîteva vini, care era împotriva pravililor fărîi.* R. POPESCU, CM I, 437. *A omări făr' de judecata boierilor perși iaste poprit de cătră pravile.* AETHIOPICA, 39^r/20. *N-au întors nici au slăbit de la acel lucru pravila sa.* VARLAAM-IOASAF, 185^r/7. *„Pravilă de obște“ asupra faptelor reale și a pedepșirii lor (a. 1788).* IORGA, S. D. XIII, 16. *El le-au fost puitoriu de pravele.* IST. AM. 38^r/3. *Ritorul pentru ca să dovedească după lege și după dreptate lucrul acela de care să apucă, aduce la mijloc vreun cap din pravilă.* MOLNAR, RET. 102/18. *Prin așezate pravile, pusă Deosăbite pedepse și grele.* BUDAI-DELEANU, T. 153. *Spune-mi ce loc e acesta? supț ce pravilă stînești?* BELDIMAN, O. 29/1. *Judecătorii sînt nestrămulați din dregătoria lor, afară numai de nu să vor purta în lucrările lor după pravilă.* CR (1829), 152^r/23. *Parlamentului i-ar trebui să i să facă cereri împotriva unor pravili alîta fără omenire în sine.* AR (1830), 19^r/47. *Cel ce va încerca să treacă vreo cîtătime de producturi prin chip de înșălăciune... să supune pravililor de controband (a. 1832).* DOC. EC. 499. *Că sătoria să întărește de natură, de copii și de pravilă.* MARCOVICI, D. 159/25. *Le povestesc... despre năravuri, despre pravili și despre oștirile și veniturile împărăției.* GORJAN, H. II, 10/30. *Mai la urmă Eforia luminîndu-să din experiență a alcătuit Regulamentul învățăturilor publice, care în leat 1833 a luat putere de pravilă.* CR (1834), 90^r/23. *Socoteala cu orăndarul prin care se stabilează plecarea de a îndatori pe lăcuitori peste pravila publicată.* I. IONESCU, C. 248/27. *Pravili temelnice clădăți, fiți Bruși spre a le ține.* I. VĂCĂRESCU, P. 71/17. *Legea, pravila cinstește, Urmează și le păzește.* PANN, P. V. III, 99/7. *Legiutește ca în veci să nu mai stremule astă pravilă.* NEGRUZZI, S. I, 241, cf. III, 372. *Ei sînt privilegiați și de pravili apărați.* BOLLIAC, O. 184, cf. 196. *Ici umbre de noroade le vezi ocîrmuite De umbra unor pravili călcate, siluite.* ALEXANDRESCU, O. I, 86, cf. 89. *El îi advocat, cunoaște toate pravilele.* ALECSANDRI, T. 1234. *Deodată pravili strîmte și haine Te-au smuls vijelios de lîngă mine.* SĂM. V, 213. *Oena și pieirea blăstămată sînt pentru țigani și mojici; pe aceștia-i bat pravilele.* SADOVEANU, O. X, 168. *Fiecare se-mpuaternicise Cu un crimpei din pravilele scrise.* ARGHEZI, VERS. 290, cf. 367. *De cînd cu pravila asta nouă, care le pusesse grumazul în jug, oamenii merseseră din rău în mai rău.* CAMIL PETRESCU, O. II, 302. *Poporeni... Vin cu furci și coase, nimic nu pune stavili, Nici sulilele noastre, nici teama lor de pravili.* V. ROM. septembrie 1954, 98. *Rînduirăm pravilă și lege Că numai cine seamănă, culege.* DEȘLIU, G. 31. *O vreme locul pravilelor îl fîn hrisoavele domnești.* CF 1960, nr. 4, 216. *La pravili dopotrivă toți trebuie să se supuie, fie mic, fie mare.* ZANNE, P. VIII, 293. *Pravila cu cil mai scurtă, mai deslușită și mai folositoare, cu*

altî mai bună. *id. ib.* 297. *Pravila să face pentru cei nebuni, că cei înțelepți însuși ei sînt pravilă.* *id. ib.* *Pravila să fie pusă asupra capului, iar nu subț picere, ca să poată izbui.* *id. ib.* *Pravila, tocma ca o roată ce i se mișcă spițele.* *id. ib.* IX, 81. *Pravila tocma ca pinza de păiagine, tăunul o sparge, iar musca să prinde de mîini și de picere.* *id. ib.* *Pravilele domnilor ca o dohlorie de babă, că pe unul îl scoală și pe mai mulți îi omoară.* *id. ib.* *Pravila, ca mînușa la oală, unde vrei, acolo o lipești.* *id. ib.* ◊ (Ca termen de comparație, sugerează ideea de dreptate, de conformitate cu legea, de cinste) *Tot lucrul... întărîndu-să cu încelul, să face obicei foarte puternic și prin urmare ca o pravilă.* MARCOVICI, D. 159/25. *S-au pus luiș ca o pravilă aceste cuvinte.* DRĂGHICI, R. 147/4. ◊ *Pravilă împărătească ori pravilele împărătești = corp de legi și dispoziții juridice întocmite de împăratul Iustinian și folosite (cu unele adaptări) și în țările române. Ceaste pravile împărătești... carele să fîn în samă acum în toată lumea.* PRĂV. 199. *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile [Titlu].* PRĂVILA (1814). *Pravila-mpărătească avînd pe masă aci, Ca să-l pui să citească dascălului porunci.* PANN, P. V. II, 13/17. *Pitacul lui Alexandru Ipsilanti din 1780 constată că locuitorii urmează uneori pravilele împărătești, iar altele obiceiul pămîntului.* OȚEȚEA, T. V. 35. ◊ L o c a d v. și a d j. (Învechit) *După (sau pe, ca pe) pravilă ori cu pravila = (care este) conform legii, după lege; p. e x t. (care este) drept, just. Se va certă deplin, după pravilă.* PRĂV. 267. *Greșeala... să ceartă după pravilă, cu moarte.* *ib.* 270. *În domnia lui au tăiat capul lui Goe Căpitanul... cu pravila.* N. COSTIN, LET. II, 54/18. *Giudeful lui ca pe pravilă era.* *id. ib.* 62/6. *L-au rînduit boierii cu pravila ca să ia moarte pentru moarte (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 255/13. *Cu pravila să le-ndreptezi către oricare în parte.* ZILOT, CRON. 341. (Învechit) *Peste pravilă = (în mod) nedrept, (care este) contrar legii; ilegal. Munca ce-au făcut femeilor lor și immei lui Șeptilici pentru avuție au fost peste pravilă.* M. COSTIN, ap. GIDEI, 326. ◊ (Regional) *Sentință (la o judecată) (Ciocănești—Vatra Dornei).* ALR SN IV h 995/365. *Celiești pravila di zudicării.* *ib.*

2. (Învechit; și în sintagma *știința pravilelor*) Științe juridice; drept. *Un curs de filozofie și de pravile (a. 1828).* URICARIUL, VII, 179. *Tare pe „știința pravilelor“ ce avea, el ține piept judecătorilor vienezi... și obține cîștig de cauză.* OȚEȚEA, T. V. 108.

IV. (Regional) Treabă, afacere. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

V. (Învechit) Cătare (la pușcă). Cf. TDRG. ◊ E x p r. *În pravilă = în poziție de tragere. Am vădud pre un tatar bugegean drept asupra a doi siimeni cu senețele în pravilă, și de aproape au slobozit amîndoi sinețile în tatar.* M. COSTIN, LET². I, 365. *A bate în (sau la) pravilă = a trage la țintă. Și cu săgetatul, și sineful bătînd la pravilă prea bine.* AMIRAS, LET². III, 160, cf. DDRF.

— Pl.: *pravile și pravili, (popular) prăvili.* — Și: (învechit) *prăvelă, prăvle* s. f.
— Din slavonul *правило*.

PRĂVILICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) 1. Legal. *Oricine va... urma împotriva aceștii pravilicesți hotărîri... să se pedepsească (a. 1794).* URICARIUL, IV, 46/22. *Iată și pontul tipărit, pravilicesc, ca o legă pămîntescă (a. 1820).* *ib.* I, 266/13. *Pravilicesții orănduteți întru cercetarea faptilor criminalicesți (a. 1834).* CAT. MAN. I, 102.

2. Care cuprinde pravile (III 1), de pravile; (învechit) pravilicesc (2). *Au cerut pravilele împărătești... și... au alcătuit o carte pravilicescă, precum istorisește Dimitrie Cantemir (a. 1819).* URICARIUL, IV, 208/6.

— Pl.: *pravilicesți.*
— *Pravilă + suf. -icesc.*

PRAVICIȘTE adv. (Învechit) Conform pravilei (III 1), după pravilă; legal, legalmente. *Te-ai măritat?... Praviciceste? — Paragraful... cutare.* ALECSANDRI, T. 584, cf. SFG II, 143.
— **Pravilă** + suf. *-icește*.

PRAVICIȘT s. m. (Învechit) Persoană care cunoștea (sau întocmea) pravilele (III 1). V. j u r i s t. *Praviciștul scriitoriu a d[um]nișali nu are nici o știință de curgire aceștii p[ri]cini (a. 1792).* IORGA, S. D. VII, 249. *Senatul sfătuitoriu și răspunsurile praviciștilor n-au conținut (a. 1813).* CAT. MAN. II, 162. *Așăzământurile praviciștului Tertulian.* PRAVILA (1814), 133/8, cf. 95/26. *Au cîștigat pravicișcașcă putere... prin praviciștul Anechie (a. 1817).* URICARIUL, IV, 332/6, cf. DDRF.

— Pl. : praviciști. — Și : pravicișt s. m.
— **Pravilă** + suf. *-ist*.

PRAVICNIC, -Ă adj. (Învechit) 1. Legal. *Să îi să facă a pururea pravilnică apărare (a. 1811).* DOC. EC. 109. *Să să îndeletniceze a le arăta deplină pravilnică ocrotire și îndestulare (a. 1829).* ib. 430. *În loc d-a urma mulțimei să-o a se îngrozi : Acest drept este pravilnic celor ce-o știu învîrți.* HELIADE, O. I, 410. *Folosese-te cu grabă... de toate prilejurile cele pravilnice ca să-și desăvîrșești meseria.* MARCOVICI, D. 12/3, cf. 472/13. *Un contract iscălit de agentul de aici este asemenea bun și pravilnic, ca cum s-ar fi făcut în Londra (a. 1848).* DOC. EC. 940. *Luminile [culturii]... sînt datoare încă... a conduce la un pravilnic trai bun prin muncă.* BREZOIANU, I. 98/16, cf. POLIZU. *În temeiul art. 39 din cîndica penală ostășească este osîndit a se pedepsi cu munca oanei... văzînd că osînda este pravilnică.* MO (1860), 558/14, cf. 87/11. *Dobînda pravilnică.* ap. DDRF, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ordonă să se facă publicații în județele ollene și limitrofe pentru a vedea dacă nu se ivește vreun „fîresc și pravilnic cîrnoană“.* OȚEȚEA, T. V. 84. *Acum îndrăzneau să-l judece pe el, șeful lor pravilnic!* CAMIL PETRESCU, O. II, 565, cf. DEX.

2. (Învechit, rar) Major (1). *O damă engleză, cu o femeie ce o servea, în vîrstă de două ori majoră, sau, după cum zic logofeții, pravilnică.* BOLINTINEANU ap. CADE.

— Pl. : pravilnici, -ce.
— **Pravilă** + suf. *-nic*. Cf. rus. правильный.

PRAVICNICESC, -EASCĂ adj. (Învechit) 1. Legal. *Obiceiul este o dreptate care prin tăcuta primire a stăpînirii și a orașanilor, au cîștigat pravilnicească putere (a. 1817).* URICARIUL, IV, 332/5. *Viețuire vesdă și fericită, care se p[ri]cinuește din dreptele hotărîri pravilnicești.* GOLESCU, I. 23. *Un divan pravilniceesc de alți cincisprezece boieri (a. 1822).* URICARIUL, IV, 281/11. *Mă făcusem pravădie a diavolului — împotriva-vîndu-mă orînduirilor pravilnicești.* CIAUȘANU, R. SCUT. 56, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DEX.

2. Care cuprinde pravile (III 1), de pravile; (învechit) pravilicesc (2). *Această orînduială a judecăților... condică pravilnicească numînd-o, scoasă din pravilă.* DIONISIE, C. 167. *Pravilniceasca condică a domnului Alexandru Ioan Ipsilant Voievod, cea dintîi schiță de condică civilă promulgată oficial în Principatul României.* ODOBESCU, S. I, 272.

— Pl. : pravilnicești. — Și : pravilniceșo, -ească adj.
— **Pravilnic** + suf. *-esc*.

PRAVICIȘTEȘTE adv. (Învechit) Conform pravilei (III 1), după pravilă; legal, legalmente. Cf. POLIZU, DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

— **Pravilniceșo** + suf. *-ește*.

PRAVICIȘIE s. f. (Învechit, rar) Legalitate. *Această împărăție s-a risipit ca fumul și a făcut loc alteia... a căria pravilnicie este recunoscută de toți.* BREZOIANU, I. 97/25.

— **Pravilnic** + suf. *-ie*.

PRAVICIȘ subst. v. pravăț.

PRAVICIȘĂ s. f. v. pravăț.

PRAVOSLĂV s. m. (Învechit, rar) Ortodox (1). Cf. DDRF.

— Pl. : pravoslavi.

— Derivat regresiv de la pravoslavie.

PRAVOSLAVIE s. f. (Învechit) Ortodoxie. *Arun-cară sămînța de pravoslavie și creștea mare întru inima a buni creștini.* MOXA, 381/21. *Ei nu se adaogă cătră adevărta pravoslavie.* PRAV. GOV. 75^v/13. *Ca să nu se arăte ceva bătut de la pravoslavie, pre toți ereticii... vrea să-i întoarcă.* URECHE, LET. I, 174/19. *Unul de dănzii se va întoarce spre pravoslavie și spre dreaptă credința creștinească.* PRAV. 150. *Pre alții cu sila i-au botezat și i-au întors spre pravoslavie.* SIMION DASC., LET. 166. *Au încăput cărțile pravoslaviei la mina ereticilor (a. 1652).* GCR I, 158/35, cf. 163/8. *Tîndrul sta nemutat din pravoslavie și neclătîi.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 98^v/25. *Ștefan Vodă... au scos den țara sa ereticii, pre carii îi silia să-i aducă la pravoslavie.* N. COSTIN, L. 430, cf. 554. *Să fie vînit la pravoslavie, și să se urmărească și sînt să fie țesit.* CANTEMIR, HR. 141. *Pre mulți din păgîni... i-au uns cu sfîntul mir și i-au adus în credința care adevărată a pravoslaviei.* ANON. CANTAC., CM I, 91. *Să se înveașe... cele trebuincioase ale pravoslaviei (a. 1741).* URICARIUL, IV, 400/26. *Au luminat lumea cu lumina pravoslaviei.* MINEIUL (1776), 149^r/3, cf. 65^r/10. *Nebiruit au pătimit atîta pentru pravoslavie.* MOLNAR, RET. 121/7. *Fost-au Constantin... foarte mare apărătoriu al pravoslaviei.* ȘINCAI, HR. I, 49/3, cf. LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, CADE, SCRIBAN, D., DEX. ♦ **Totalitatea adepților credinței ortodoxe (1);** mulțime, comunitate de adepți ai ortodoxiei; lîmea ortodoxă (1). *Prea luminatului întru pravoslavie... domn. DOSOFTEI, V. S. [prefață] 1^r/1. Acest... patriiarhu, anume Dositheu..., au păstorit turma pravoslaviei ca un vrednic păstor.* R. GRECEANU, CM II, 148. *Al pravoslaviei îndreptătorile!* MINEIUL (1776), 60^r/14. *Să fii-ntru pravoslavie desăvîrșit părinte.* ZILOT, CRON. 75. *Credința pravoslavnică... Pre toată pravoslavia o trage către sine.* id. ib. 338.

— Accentuat și : pravoslăvie. SCRIBAN, D. — Și : pravoslăvie s. f. СІНAC, II, 287.

— Din slavonul православіе.

PRAVOSLĂVNIC, -Ă adj. (Astăzi rar) Ortodox (1); p. g e n e r. creștin. *Să nu se pricețuiescă cu pravoslavnicii creștini.* PRAV. GOV. 82^r/3. *Dispot Vodă... blînd să arăta și tuturor cuvios și aiavea pravoslavnic, iară la taină eretic.* URECHE, L. 163. *Pre toți ereticii din țara sa vrea să-i întoarcă, ori să hie la legea pravoslavnică.* id., LET. I, 174/20. *Despot... s-au încleștat cu o seamă de evanghelisți (că el încă n-au fost pravoslavnic).* SIMION DASC., LET. 174. *Toată semenția românească... ce se află-ntr-această limbă pravoslavnică.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 239/33. *Să roagă lui D[u]mn[e]zeu pentru noi și ne vād pre noi și toate trebile noastre că așa cîntă besareca noastră cea pravoslavnică și catolicăască zicînd.* CHEIA ÎN. 1^r/17. *Tuturor pravoslavnicilor creștini cel de la Dumnezău ajutoriu poftim.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/6. *S-au robit mulțime de creștini pravoslavnici.* IST. Ț. R. 125. *Nice crez să fie fost creștin pravoslavnic..., că de ar fi fost creștin, nu s-ar fi însurat în postul mare.* N. COSTIN, LET. I A, 86/11. *Sînt mai mulți ruși pravoslavnici decît țesii catolici.* NECULGE, L. 289. *Făcut-au și cărți bisericești pravoslavnice cu slove hărăpești.* R. POPESCU, CM I, 544. *Acel Gavriil foarte om dă treabă era și păstoriu adevărat turmei cei pravoslavnice.* R. GRECEANU, CM II, 156. *Să să păstorească turma lui Hristos cea pravoslavnică.* id. ib. 159. *Pravoslavnică besereca mărturisește (a. 1710).* BUL. COM. IST. I, 307. *Au îndreptat beserica cu pravoslavnice dogme.* MINEIUL (1776), 67^r/27. *Țesii preagoslavnici fiind bîntuși la slobo-*

zenia legii de către leșii catolici. VĂCĂRESCUL, IST. 279. Foarte s-au nevoit pentru credința cea pravoslavnică. ȘINGAI, HR. I, 49/14. Să nu aibă ei nici o voinție a primi la a lor legi și credință pe nici unul din pravoslavnicii creștini (a. 1805). URICARIUL, IV, 137/14. Cînd fiii să vor arăta nebăgători de seamă pravoslavnicii credință. PRAYILA (1814), 152/16. Orînduiata calendarului vechi ce se ține în beserica pravoslavnică de leagea grecească. CALENDARIU (1814), 35/4. Credința pravoslavnică... Ar fi putut proliivnicii cu ale lor minciune. Să surpe prin zavistie. ZILOT, CRON. 338, cf. LB. Religia cea domnițoare aci este ortodoxă (pravoslavnică). CR (1829), 151¹/7. Mitropolitul, păstorul acestui norod pravoslavnic, hotărâște toate prigonitorile în pricini atingătoare de cele bisericesti. TÎMPEANUL, G. 11/12. După canoanele sfintei noastre biserici pravoslavnice, ticăloșii aceștia merită a fi arși de vii. NEGRUZZI, S. I, 232. Bogatu-i pravoslavnic ca dumnealui, om cu frica lui Dumnezeu. ALECSANDRI, T. 1 439. Ce va fi zis popimea ignorantă... ei n-au putut vedea cu ochi buni acest început de dărîmarea al cultului pravoslavnic. BACALBAȘA, S. A. II, 19. Nu-l lasă cugetul și evlavia să scape nici un botez... fără ca să prezinte, chiar nenugaț, serviciile sale pravoslavnicilor creștiani. I. NEGRUZZI, Ș. I, 18, cf. SEVERIN, S. 98. Călugări din toate lavrele creștinătății pravoslavnice au trecut pe aici. GALACTION, O. 221. Făcînd niște cruci mari, pravoslavnice, binecuvîntă pe Hristudorache. ID. O. A. I, 92. Le făcuse... să renunțe la gîndul acesta pios, de pravoslavnică înfrățire. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 11. Își ridică poalele anterului în brîu, se prindea... la joc cu flăcăii și ajungea ca cel mai din urmă dintre pravoslavnicii creștini. SADOVEANU, O. Y, 290. Să povestească lungile sale rătăcirî în fările credinței pravoslavnice. VIANU, A. P. 235. Cu toate că e cel mai pravoslavnic din miniștri, ar vrea să se sfîrșească mai iute acest tedeum. ARGHEZI, B. 29. Nene Alecule, oi fi dumneata pravoslavnic... dă mi-e teamă că te-ai închinat degeaba. CAMIL PETRESCU, O. II, 609. Pe toți vrea să-i spășească și cu apă să-i stropască. Să-i botez în troiță, în pravoslavnică credință. ȘEZ. VIII, 43. ♦ (Substantivat) Ortodox (1); p. g e n e r. creștin; credincios creștin; p. e x t. bigot. Că de nu vrea fi întunecat cu acea vîrcolăcie de făcea rău pravoslavnicilor, aimențrea el era bun. MOXA, 370/9. Îndeamnă pre toți pravoslavnicii spre cunoștința vieții (a. 1632). GCR I, 76/15. Alții după împrejur pravoslavnicii, carii grăiesc tot cu această limbă rumânească (a. 1742). ID. IB. II, 31/1. Mi să cade să scap pravoslavnicii ca să mă învețe. MINEIUL (1776), 12¹/34. Ce va face unul carele mai puțin sălbatcă iaste decît dînsul; un creștin, un pravoslavnic cum sintem noi? MAIOR, P. 125/6. L-am pîrimit în mijlocul adunării pravoslavnicilor. MARCOVICI, D. 192/12. Papistașii s-au încuseșit cu păgîinii, ca să piardă... pe pravoslavnicii. SADOVEANU, O. XIII, 576. < (Glumet) D. staroste al birjarilor, un adevărat pravoslavnic în materie economică. CARAGIALE, O. III, 33. ♦ (Învechit, rar) Sfînt creștin ortodox. S[fin]tului Nicolae... pe cîte trele le-a căpătuit pravoslavnicul. DELAVRANCEA, S. 21.

— Pl.: pravoslavnicii, -ce. — Și: (Învechit) preavgoslávnic, -ă, preavgoslávnic, -ă, prevoslávnee, -ă adj.
— Din v. sl. ПРАВОСЛАВНІЯ.

PRAVOSLAVNICIE s. f. (Neobișnuit) Ortodoxie. Curenții religioși din principate, izvorîi din pravoslavnicie... nu se putea amesteca cu acel curenț de cultură ardelenă. IORGA, L. I, 13.

— Pravoslavnic + suf. -ie.

PRAVOSLĂVIE s. f. v. pravoslavie.

PRAXAPÓSTOL s. n. (Învechit) Praxiu. Praxapostol [Titlu] (sec. XVI). GCR I, *2/12.

— Din ngr. Πράξαπóστολος.

PRAXÁT, -Ă adj. (Prin sudul Transilv.; despre oameni) Experimentat. Cf. GR. S. I, 138.

— Pl.: praxáfi, -te.

— De la praxă.

PRĂXĂ s. f. v. praxis.

PRĂXEN s. n. v. praxis.

PRAXEOLOGIE s. f. v. praxiologie.

PRĂXES s. n. v. praxis.

PRĂXEU s. n. v. praxiu.

PRĂXIE s. f. v. praxis.

PRĂXIM s. n. v. praxis.

PRĂXIN s. n. v. praxis.

PRAXIOLOGIE s. f. Ramură a științei care studiază structura generală a acțiunilor umane și a condițiilor eficacității acestora. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -xi-o-. — Și: praxeologie s. f. M. D. ENC., DEX.

— De la praxis, prin apropiere de cuvinte ca sociologie, psihologie, biologie etc.

PRĂXIS s. n. 1. (Învechit și regional) Practică, v. p r a c t i c (5). Avînd acela craiu Vladislav și praxim, adică știință, ce sint turcii... au pus gînd craiul leșesc numai să înceapă sfadă cu turcii. M. COSTIN, LET. I, 288/16. Camilo-Pardalul... învățatura din praxin în teorie își mula. CANTEMIR, IST. 133. Să fie și la cealaltă departamenturi orînduiți logofești cu praxie. PRAV. COND. (1780), 50. Sameșii de pe la județe... să fie oameni de cinste, cu știință de socoteli și cu praxis de ale județului (a. 1813). ap. TDRG. Vornicul-Beldiman... are praxis și știință în divan. BELDIMAN, E. 70/8. Alegerea starostii să să facă... alegîndu-să cel care va fi om mai de ispravă, cu praxis și cinstit (a. 1823). DOC. EC. 291. Curățirea aceasta [a dinților] nu este după cum am zis mai sus o operație grea: dar tot poștește un praxis și o luare de seamă. POV. 18/13. Aceste le zic din praxis. AR (1829), 206¹/13. O praxă de mai mulți ani ce am făcut ca zugrav în Țara Românească. DESEN ARH. 5/3, cf. STAMATI, D. Nu cunosc încă bine praxă avocațială, căci abia numai ieri-alaltăieri intrai pe această carieră. F (1874), 314, cf. DDFP, BĂRGIANU. Ne foloseam numai de acea praxă istorică care convergea ideilor noastre. SBIERA, F. S. 253, cf. ALEXI, W. Pentru omenire, e mai salutară praxă doctoricească decît măsurăturile inginerilor. AGRIBICEANU, A. 125, cf. ID. L. T. 84. Numai, că, pricepi, nepoate, Lupii eștia într-olaltă Aveau praxă mai înaltă Minerul cum se scoate. V. ROM. IANUARIE 1954, 71. Eu sînt un om bătrîn... mie-mi vine greu să mă descurc în situațiuni așa de importante. Nu mai am praxă. T. POPOVICI, S. 195, cf. TEAHA, C. N. 256.

2. (Învechit, rar; în forma praxă) Fel de a procedea (conform legii, tradiției etc.). Pe urma praxei celei nelegale și periculoase... dederă poruncă ca fiecare judecătoriu să-și dea votul său în scris. BARIȚIU, P. A. I, 251. Să aștepte pînă va veni comisariul monarhului ca conform praxei de 140 de ani, să deschidă mai întăi dieta. ID. IB. 602.

3. (Învechit, rar) Act, document. În arhiva mitropoliei se păstrează praxisul, adică decretul de episcopat dat lui Iacov (a. 1874). ap. TDRG.

— Și: prăxie (GALDI, M. PHAN. 236), prăxlm, prăxin, prăxiș (CONTRIBUȚII, I, 123; 130) s. n., prăxă s. f., prăxen (GALDI, M. PHAN. 236), prăxes (ID. IB.) s. n.

— Din ngr. Πράξις, lat. praxis, germ. Praxis.

PRĂXIȘ s. n. v. praxis.

PRĂXIU s. n. Carte de ritual bisericesc ortodox care cuprinde faptele apostolilor; apostol, (Învechit)

praxapostol. Am scris cum am putut... praxiul rümănească. CORESI, în BV I, 518/5. I praxeu (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 196/3. Un mltituenic de la Ieș;... un praxiu (a. 1780). IORGA, S. D. XIII, 160, cf. DDRF, BARGIANU. Apostolul, cum zice poporul, sau praxiul, după numirea cărturarilor, cuprinzînd un îndemn către răspîndirea învățaturii adevărate a lui Dumnezeu. IORGA, L. R. 24, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: praxiuri. — Și: (învechit) praxeu s. n.
— Din ngr. πρᾶξις [πῶν Ἀποστόλων].

PAZ s. m. Plantă erbacee legumicolă din familia liliaceelor, înrudită cu ceapa, cu tulpina cilindrică, groasă și înaltă, cu frunzele lungi, lanceolate și cu bulb cărnos; (regional) ai, hașmă, horceag, poroaică, poroi (1), pur, ceapă albă, ceapă blîndă, coada-vacii (*Allium porrum*). Unghiul despre apus era viarde a ceriului, ca prajii. DOSOFTEI, ap. HEM 1071. Ne-am adus aminte de peștii ce mîncă... și peapenii, și prazul, și ceapa. BIBLIA (1688), 101²/5, cf. ANON. CAR. Boierul de divan A s-agiungă baceavan. Și să strige pe socac, Vînzînd tot praji și spînac (a. 1774). GCR II, 105/34. Praji (a. 1801). BUL. COM. IST. IV, 135; cf. CLEMENS. Hreanul, rădichea, prazul, muștarul... fierțe, dăzmeardă trupul. PISCUPESCU, o. 194/18. Prajiți, usturoiul, arpagică să mulțămesc și cu un pămînt gunoier cu mai mulți ani înaintea. I. IONESCU, c. 14/11. Grădinarii seamănă mai cu osebite... praz... bame, marule etc. id. M. 357, cf. PANN, P. V. I, 123/28. Cîteva înguste brazde de fasole, de praz și de legumă. ODOBESCU, S. I, 148, cf. DDRF, BRANDZA, FL. 442. Prajiți se mînîncă cu mămăligă și sare. ȘEZ. VIII, 36, cf. GRECESCU, FL. 570. Se coace în spuză praz cu untdelemn și zeama căldușă se stoarce în urechi. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 124. Prazul... crește prin grădini, cultivat, CATANELE, 28. Prazul să mînîncă ca și ceapa fără să fie așa de iritant ca ea. BIANU, D. S., cf. SIMIONESCU, FL. 354. Către miezul țirului o să vedeși... funii de ceapă, snopuri de praz, tarabe cu plîne. I. BOTEZ, B. I, 89. Snopi de praz cu cozile tăiate. BRĂESCU, O. A. I, 94. L-am văzut mîncînd pe iarbă verde, sus la Pipirigul Neamțului, praj cu caș proaspăt. TEODOREANU, M. U. 327. Zeama de praz fierț în apă e bună, ca și cea de ceapă, în boatele, de rinichi, dropică; boli de inimă și tuse. VOICULESCU, L. 261, cf. BUJOREANU, B. L. 390. Trăia el acolo... învășînd a mîncă praj și ardăi. SA-DOVEANU, O. VII, 289, cf. XII, 80. Au cules și prazul și l-au legat în snopi. STANCU, R. A. II, 403, cf. V, 222. Miroseau florile și ceapa, și prazul tîndr, și usturoiul. V. ROM. noiembrie 1964, 48. Prazul se poate face salată; crud sau fierț. S. MARIN, C. B. 29, cf. H I 300, II 79, 193, III 50, IV 144, 268, VII 418, X 150, XI 326, XVI 5, 9, 320. Foate verde foi de praz. TEODORESCU, P. P. 351. Pentru trînji se fierb praji și se oblojește la șezut. ȘEZ. XV, 110. Frunzuliță foi de praz, Numai Golea mi-a rămas. PĂSCULESCU, L. P. 270. Se cultivă numa curechi și praj. ALR SN I MN h 187/414. Nu mînînc, de-ar fi și praz, spune un om sătul. Cf. ZANNE, P. IV, 98, ALEXI, W. ♦ E x p r. (Familiar) (Adto și) un praz verde = (la origine cu aluzie la organul genital masculin) nu-mi pasă că pleci l mi-e indiferent că pleci l Cf. ZANNE, P. IV, 195. Acu, un praz verde, și să-mi mai scrii; cu dumneatale nu mă încure, belea pe cap nu-mi iaă. PAS, L. H. 41, com. din PIATRA-NEAMȚ, com. IORDAN. (Familiar) A mîncea praz = a spune minciuni. Cf. ZANNE, P. IV, 98. ♦ Mîncare pregătită din tulpina plantei mai sus definite. Pentru o jumătate de porție de varză cu carne, de cartofe, de chiftele și de... praji umpluți și neumpluți, împreună cu pinea... nu mi se lua decît douăzeci de parale. HOGAȘ, DR. M. 48, cf. X XVI 5. ♦ (Regional) și în sintagma prazul iepurelui, PANȚU, PL. CADE. Aiul șarpelui (*Allium scorodoprasum*). Cf. BORZA, D. 16.

— Pl.: praji. — Și: (învechit) praș (ANON. CAR.), (regional) praj s. m.

— Din bg. прѧз.

PAZĂRÎU, -IE adj. v. prăzărîu.

PAZDNIC s. n. v. praznic.

PAZNEC s. n. v. praznic.

PAZNIC s. n. 1. Zi de sărbătoare (religioasă) sau de odihnă; p. e. t. celebrare a unui eveniment religios (important) sau comemorare a unui sfînt; s p e c. (regional) hram. Bucinrași... cu bucinrul în slăvita dzi a praznicului vostru. PSALT. HUR. 69²/21. Cade-mi-se întră toate praznicile ceale ce viru. COD. VOR. 2/28. Și praznicile svinte ale tale și a șapte zi svînta duminică et nu ô păzescu (cca 1550). GCR I, 2/10. Acesta e praznicelor praznic și sărbătoare. CORESI, EV. 115. Iară în praznicul rusaliiilor duse-se Isus în Ierusalim. id. ib. 145. Neștire buru creștiru de Dumnezeu iubit, să se îndulcească de bun praznicu de astăzi (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 78/4. La praznice mari cheltuială făcea la măsă. MOXA, 363/11. Deci unor oameni ce sînt iubitoriu de H[risto]s le zice: faceți praznic întru umblare până la cornul oltariului (cca 1633). GCR I, 83/22. Într-această dzi de astăzi svînta besereacă praznuiaște și alt praznic, ce să cheamă endiction. VARLAAM, C. 354, cf. 459. Avînd... [egiptenii] mîlte praznici, voi să arăt cel mai mare ce au ei preste toate. HERODOT (1645), 106. Era atunci paștile și praznicul azimelor. N. TEST. (1648), 59^v/19, cf. 69^v/4. Canoanele osmoglasnicului ș-a praznicilor. DOSOFTEI, V. S. octombrie 64^v/4. Ellinii... făcea praznic lui Saturnu. id. ib. noiembrie 137^v/8. Șase zile vești mîncea azime, iară a șaptea zi praznec D[o]mnului. BIBLIA (1688), 48²/23, cf. 47²/6. A doua zi de praznicu lui sfele Nicolae au puzes măriia sa... de au venit la București (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 342/5. De atuncea au început a să finea praznicul Înălțării (a. 1705). GCR I, 358/24. Luminat și cînsit au fost praznicul ce au trecut, al nașterii Domnului Hristos. ANTIM, P. 111. De iaste praznic împărătescu, sau altă sărbătoare, mitropotitul... stă lîngă icoana proshchintariului. GHEORGACHI, CER. (1762), 276. Începînd... sturierul și trimbița o cîntare de praznec (a. 1773). GCR II, 88/33. Beseria credincioșilor săvârșînd praznic pururea prazmiitoriu și de bucurie lumii. MINEIUL (1776), 37²/20. Măgariul, într-o zi de praznic, purta pre un idol. ȚICHINDEAL, F. 110/3, cf. CLEMENS, LB. Niște sărbători alese, ce praznice s-au numit. PANN, P. V. I, 141/10. Masa de cu seară mai grabnic o sfîrșește, Decît în zi de praznic un popă liturghia. NEGRUZZI, S. II, 199, cf. POLIZU, LM. La praznice și la ziua numelui știam de mai-nainte că are să ne vie Budulea. SLAVICI, N. I, 148, cf. II, 129. Dacă un copil s-a născut într-o duminică sau într-un praznic mare... e foarte norocos. MARIAN, M. 64, cf. DDRF, BARGIANU. Să pomenească țara ca pe-o zi de praznic mare. DAVILA, V. V. 184, cf. ALEXI, W. În ziua de Anul nou chiar, se împart, după datina oricărui praznic de căpetenie, haine scumpe de brocard. IORGA, C. I. I, 158. Și la orice zi de praznic îl poftea un colț de țară. GOGA, C. P. 58. Să-ți dea Dumnezeu sănătate și viață, să mai poți sărbători multe zile de praznic. REBREANU, NUV. 41. Într-o zi de praznic ea și-a adus toți copiii. ARGHEZI, C. J. 151. Omul harnic N-are praznic. PĂSCULESCU, L. P. 109. ♦ Fig. Nu te uita la viața de praznic permanent din București. REBREANU, R. I, 257. Europa cea nouă va fi un praznic al popoarelor, o mare sărbătoare a omenimei. ISAC, O. 302. ♦ L o c a d j. (Învechit) De praznic = (despre îmbrăcăminte) care se îmbracă, se poartă în zilele de sărbătoare; de gală, festiv. Toate femeile din Roma [erau] îmbrăcate cu haine de praznic. BELDIMĂN, N. P. I, 61/16. ♦ (Învechit) Aniversare a zilei de naștere a cuiva; sărbătoare care avea loc cu acest prilej. Praznicul născuțului să se praznuiască. PRAY, GOV. 136^v/14. La acea zi de praznic nașterii coconului, strînseră-se la împăratul bărbuș, aleși (a. 1648). GCR I, 133/4. Atuncea se timplasă de făce Șeremet praznicul împăratului, adevă dzua sfîntului Petru apostol. NECULCE, L. 274. ♦ (Popular) Sărbătorire a patronului

casei, a sfântului despre care se crede că ar ocroti casa. Cf. ARH. FOLK. III, 153, ALR II/I h 218.

2. Masă mare, îmbelșugată (cu joc și lăutari) organizată cu ocazia unui praznic (1), a unui eveniment important etc.; p. g. e. n. e. r. ospăț (1), petrecere (II 1), chef; (învechit și popular) prăznuire (2). *Făcură praznic 7 zile.* BIBLIA (1688), 349²/16. *Praznic mare au făcut domnul în zioa de Sfânta Troiță, ce iaste hram mănăstirii.* R. POPESCU, CM I, 530, cf. ANON. CAR. *Români eu fețe dalbe, Românce cu ochi negri... Pe iarba resărită fac praznic la un loc.* ALECSANDRI, POEZII, 40, cf. 206. *La hramul bisericii se ținea praznicul cite-o săptămână.* CREANGĂ, o. 184. *S-a vestit în toată țara mare praznic sub munte.* SADOVEANU, o. XII, 302. *În casa bătrânească s-a întins praznic.* id. m. c. 13. *Mihnea Vodă-n București Face praznice domnești.* ALECSANDRI, p. p. 202. *Omul care este harnic, totdeauna are praznic.* PANN, p. v. I, 130/2. ⚡ E x p r. (Familiar) **La dracu-n praznic** = undeva foarte departe; (familiar) unde și-a înțărcaț dracul copiii. Cf. ZANNE, p. VI, 625. *Am fost vărsat la altă unitate și trimis pe front, la dracu-n praznic.* STANCU, R. A. II, 223. *Cum s-a familiarizat omul... cu munca, hop... îl și muși la dracu-n praznic.* T decembrie 1962, 33. *I-au dat un jugăr de loc, la dracu în praznic.* LĂNCRĂNȚAN, c. I, 60. ⚡ (Rar) Ceea ce se mănincă la un praznic (2). *Praznic mai bogat și mai gustos nici nu s-a mai mîncat.* ARGHEZI, s. v, 44. *Obraznicu mănincă praznicu.* ALECSANDRI, T. 333.

3. Masă (mare) care se face după o înmormintare sau după un parastas (1) (cînd se dăruiesc săracilor diverse obiecte care au aparținut celui decedat); pomană (II 1), (regional) comîndare, comind, prinț. Cf. PRAV. 230. *Acel ce face praznicul împarte la fiestecare cite un ulcior.* IST. AM. 64¹/21. *Se duc prin pădure să caute pe cumătru-său și să-l poștească la praznic.* CREANGĂ, o. 17. *În multe locuri este datină la români ca după o înmormintare să facă praznic sau comîndare.* MARIAN, o. II, 177, cf. id. i. 355, CANDREA, F. 17. *Este datină... să se facă praznice pentru cei morți de moarte năpraznică.* PAMFILE, s. T. 177. *Și la praznic dau, neică, și cite-o sticlă de undelemn.* STĂNOIU, c. I, 84. *Moș Bodringă, după moartea babei, la cîțiva ani, s-a gîndit să întindă un praznic.* SADOVEANU, o. v, 291, cf. x, 141. *Doamne, cubioase, nu mai pomeni de cele rele, tocmai acum, la praznicul unui răposat.* CĂLINESCU, E. o. II, 296. *După înmormintare, vă îngheșuați... la împărșitul colivei și erați cei dinții înapoi la casa mortului, unde se întindea un praznic.* PAS, z. I, 54. *Mîncările cele mai bune oamenii le cred pe cele de la praznice.* H II 31. *Acuma trebuia... să-i facă bietele babe și un praznic.* SBIERA, p. 11. *Urmașii ti dau de pomană și-i fac praznice.* ȘEZ. III, 238. *Vrabia mătai vîșează și caliceul praznic.* ZANNE, p. v, 555.

— Pl.: praznice și (învechit) praznici. — Și: (învechit) prăznce, prăzdnice, prăsnle s. n.

— Din slavonul праздникъ, празникъ.

PRĂ prep. v. pe.

PRĂBĂLĂU s. m. (Prin Maram. și prin nordul Transilv.) Om care probează, care încearcă (să vadă dacă e bun); p. ext. om simecher. *Tată lumea l'e urască, N'me să nu l'e iubască... C-ai fo numa-un prăbălău Ni-ai probat mint'ea d'e-i bună Ca la pruncă d'e o lună.* T. PAPAHAĞI, M. 34, cf. 230, COMAN, GL.

— Pl.: prăbălăi. — Și: probalău s. m. COMAN, GL.

— Din magh. próbáló.

PRĂBĂLÍ vb. IV v. próbăli.

PRĂBĂLUÍ vb. IV v. próbăli.

PRĂBĂLUÍRE s. f. v. próbăliure.

PRĂBÓÍ s. n. v. próbóí.

PRĂBUȘEALĂ s. f. 1. (Rar) Prăbușire (1). Cf. ANON. CAR., ALEXI, W., DL, M. D. ENC., DEX.

2. (Regional) Peșteră (1) (Căzănești—Slobozia). ALR SN III h 813/723.

3. (Regional) „Munca ce se face la încolăcitul viței altoite pe loc“ (Păușești Otăsău—Băile Govora). COMAN, GL.

— Pl.: prăbușeli.

— Prăbuși + suf. -eală.

PRĂBUȘÍ vb. IV. 1. R e f l. A cădea (brusc, eu violență, cu zgomot) de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărîmîndu-se, distrugîndu-se, deteriorîndu-se, rînîndu-se etc.; a se povîrni (2), a se prăvăli (1), a se răsturna (2), (regional) a se oroaia. Cf. ANON. CAR. *Străpuns de o săgeată... Se prăbușește c-un gemel de pe cal.* ALECSANDRI, POEZII, 291. *Te prăbușești într-o vuitoare.* DELAVRANCEA, s. 28. *Vulturul... caută să mai plutească sus, dar dedesuptul lui, munții parcă se prăbușesc.* GÎRLEANU, N. 207. *Așteptam pe fiice minut să mă prăbușesc în noianul... fără fund.* HOGAȘ, M. N. 53. *Simțea întruna ca și cînd o casă întreagă s-ar fi prăbușit peste ea și nu e în stare să se ridice dintre dărîmături.* REBREANU, I. 112. *Fata se prăbuși sub ploaia de lovituri.* id. ib. 204. *Un salt și camaradul nostru S-a prăbușit în șanț.* CAMIL PETRESCU, v. 49. *Deodată... pămîntul îi păru că se prăbușește.* BASSARABESCU, s. N. 167. *Și simt cum de altă ploaie Piloții grei se prăbușesc.* BACOVIA, o. 13. *Au început să se mistuite și să se prăbușească sondele, rafinăriile și toate depozitele de pe Valea Prahovei.* C. PETRESCU, I. I, 148. *Mama devine palidă, gata să se prăbușească.* SAHIA, N. 53. *Se prăbușește pe un șezlong.* SEBASTIAN, T. 101. *Malul și opustul se prăbușiră.* SADOVEANU, o. I, 646. *În scurtă vreme nenumărate corăbii sînt inecate și zidurile unor faimoase cetăți se prăbușesc.* BOGZA, c. o. 50. *Ros fărml înalt se prăbușe lin Cu timpul în luptă, cu vătul.* BENIUC, v. 99. *Malul pîriului s-a prăbușit deodată sub o greutate, și am simțit că mă strîbește ceva.* H. LOVINESCU, T. 107. *Hanul se prăbușește.* id. id. 164. *Salcimul... se prăbuși și imbrățișă grădina cu un zgomot asurzitor.* PREDĂ, M. 85. *Mă prăbușisem iar pe-o margine de șanț.* v. ROM. august 1958, 65. *S-au prăbușit... pereții și acoperișurile caselor dacice.* H. DAICOVICIU, D. 149. ⚡ Fig. *În viale se prăbușește-o lume Clădită pe minciuni.* VLAHUȚĂ, o. A. I, 41. *Și-n tadul lor, de-unde-au plecat, S-or prăbuși tiranii țarăși.* COȘBUC, P. I, 83. *Ceva se prăbuși, parcă, în inima mea și, în o clipă, mi se păru eă am trăit o viață întreagă.* HOGAȘ, M. N. 25. *O lume întreagă s-a prăbușit... și o altă lume a ieșit la lumina soarelui.* GALACTION, A. 59. *O veșnicie să fi stat, n-aș fi uitat cumplirca care s-a prăbușit asupra sufletului meu.* SADOVEANU, o. I, 35. *Împărații s-au prăbușit, Războaie mari ne-au pustii.* BLAGA, P. 193. *Crede-mă, domnule, merită să se prăbușească și se vor prăbuși. Carul dictaturii nu merge.* STANCU, R. A. I, 309. *Voi face să se prăbușească toate convențiile.* H. LOVINESCU, T. 146. *Se crezuse un om liber, slăpin pe liniștea și bucuriile sale, și iată că libertatea în care crezuse se prăbușea.* PREDĂ, M. 480. *Se vor prăbuși altarele vechi, idolii mucegățiți vor pieri.* ISAC, o. 302. *Undeva, în colțul cel mai ascuns al sufletului lui, ceva se prăbușise pentru toldeauna.* v. ROM. august 1958, 77. *Instituții vechi de un mileniu... se prăbușesc dintr-o dată.* s mai 1960, 79. *Marile superstiții se prăbușesc și trec.* T Iulie 1964, 50. ⚡ (Prin exagerare) *Nuntașii joc de se prăbușește pămîntul.* SEVASTOS, N. 331. *Feciorii și fetele joacă de se prăbușește pămîntul sub picioarele lor.* MARIAN, s. R. I, 57. (Tranz.) *Numai de nu l-ar ajunge fiul oii până va ajunge la crîngul pămîntului, c-așa îl scutură o dată de prăbușește lumea.* RETEGANUL, P. III, 66. ⚡ Tranz. fact. *A face să cadă (brusc, cu violență, cu zgomot) de la o înălțime oarecare; a doborî, a trînti (la pămînt). Armăsariul... cu copitele osul capului în crieri să-i prăbușească.* CANTEMIR, I. I, 98. *Mi se părea că un demon prefăcut în inger m-a amăgit din rai ca să mă prăbușească... în vîlătaia mistuitoare a infernului.* ADAM, R. 237. *O vijelie*

grea A prăbușit un uriaș stejar în calea mea. BENIUC, v. 20, cf. 52. *Împingeau... stîncile de-a rostogolul și le prăbuseau în Suceava.* ȘEZ. VI, 131. Cu un ciomăgel ce făcea în mîna îl păli în cap cu sețe și-l prăbuși la pămînt. MARIAN, o. I, 146. ♦ Fig. Nu-i destul că mi-ai scos astă-dimineață un ochi, mai vrei să mi-l scoși și pe ceața ce bietul mai am? nu te temi că te va prăbuși D-zeu într-o clipită? RETEGANUL, p. I, 23. ♦ Fig. A decădea (în mod brusc). Acum, cînd toți se prăbușiseră, nimeni nu voia să audă de genealogia lui. CĂLINESCU, s. 17. ♦ (Despre ape) A curge cu repeziciune pe un loc abrupt sau a cădea de la înălțime (formind o cascadă); a se prăvăli (1). Rinu... Din înălțime în fund se prăbușește C-un mușel lung, selbatic, grozav, resonător. ALECSANDRI, POEZII, 135. Din loc în loc se prăbuseau cascade, stropindu-ne. CĂLINESCU, s. 827. Înăuntrul unor prăpăstii adînci, într-o lume masivă și grea de piatră, o șuviță de apă se prăbușește de pe stînci. BOGZA, c. o. 95. ♦ S p e c. (Med.; despre tensiunea arterială) A scădea, a coborî brusc. Tensiunea arterială se prăbușește foarte repede. BELEA, p. A. 178.

2. R e f l. (Rar) A se repezi spre cineva sau asupra cuiva (încercînd să-l doboare). Se prăbuși asupra fratelui său și-l apucă de gît. SADOVEANU, o. I, 353. Se prăbuși scurt asupra lui, îi cuprinse dreapta și i-o răsuci. id. ib. v, 394. ♦ A se îndrepta în goană într-o anumită direcție (la vale). Logofătul se prăbușise înainte, în vale, către alt pîlc de coase. CAMILAR, c. p. 43.

3. T r a n z. (Învechit, rar) A călca în picioare, a strivi, a zdrobi. Cf. LB.

4. R e f l. (Prin Bucov.) A se scufunda. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. [Vaporul] să prăbușăști-n apă. ALR SN III h 859/386.

— Prez. ind.: prăbușesc și (rar) prăbuș. — Și: (Învechit) prăvuși vb. IV. LB, KLEIN, D. 404.

— Din bg. *пробуша* (ce).

PRĂBUȘIRE s. f. Acțiunea de a (se) prăbuși (1) și rezultatul ei, povîrnire, prăvălire; surpare, năruire (1); (rar) prăbuseală (1). Se aude deodată o mare prăbușire de lemne. ALECSANDRI, T. 1573, cf. LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Vuietul crescînd groznic, ca o prăbușire de fiare.* GIRLEANU, N. 183. *Un lung strînit metalic... luă în urechea mea înfățișarea puternică a zgomotului de prăbușire înaltă și năpraznică a unei vechi clădiri.* HOGAȘ, M. N. 25. *Durerea părea alta decît aceea pe care a simțit-o în clipa prăbușirii cu podul rulant.* SAHIA, N. 37. *O învălmășală iute se iscă în pîlcul de călăreși... și prăbușiri grele zguduiră pămîntul.* SADOVEANU, o. I, 296. *În clipa prăbușirii picioarele nu-mi erau în scară.* id. ib. VIII, 512. *O catastrofă de cale ferată prin deraiere, răsturnarea sau prăbușirea unui tren.* COD. PEN. R.P.R. 403. *Prăbușirea armăturilor la Galeria Amalia stîrni la început o mare agitație.* v. ROM. ianuarie 1965, 60. ♦ Fig. E vestitorul De rău, ce face pe-atotștiutorul și vede prăbușirea la tot pasul. VLAHUȚĂ, o. A. I, 38. *Răsculași cu sînt temei, Cu brațe de puternici zei, În neagra-răsculare a ei Va trece prăbușirea!* NECULUȚĂ, T. D. 52. *A arătat că această slăbiciune e de natură a pricinii prăbușirea întregii teorii.* PETICĂ, o. 486. *Preșurile au scăzut brusc pe piețele străine în ultimele săptămîni, aproape o prăbușire.* REBREANU, R. I, 46. *Ce prăbușire, ce dezamăgire, ce deșteptare din visul jesus alții ani!* GALACTION, A. 263. *Prăbușirea orînduirii sclavagiste... aduce cu sine și căderea culturii antice.* VIANU, L. U. 10. *Citește [scrisoarea] a doua oară, pe figura lui se înscrie o mare prăbușire.* BARANGA, I. 186. *Străbat, spre sfîrșitul vieții lor, epoca restaurației... și momentul prăbușirii acesteia.* s mai 1960, 80. *În operele cele mai reprezentative ale dramaturgiei realiste din zilele noastre se reflectă prăbușirea vechilor iluzii burgheze.* T iunie 1964, 47. *E o tîrnă... la un pas de prăbușirea morală.* ib. iunie 1964, 88. ♦ S p e c. (Geol.) Desprindere a unei mase de roci de

pe o pantă abruptă și deplasarea ei bruscă, de obicei sub acțiunea gravitației; surpătură. Cf. ds. *Prăbușirile sînt determinate adesea de cutremurele de pămînt.* DER, cf. M. D. ENC. ♦ S p e c. (Med.) Scădere bruscă a tensiunii arteriale. *Vom respecta aceleași reguli și în alte boli care se însoțesc de stări de colaps (adică prăbușirea tensiunii singelui).* BELEA, p. A. 9.

— Pl.: prăbușiri.

— V. prăbuși.

PRĂBUȘIT, -Ă adj. 1. Care a căzut (brusc, cu violență, cu zgomot) de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărîmîndu-se, distrugîndu-se, rîndindu-se etc., prăvălit (1), răsturnat (1, 2); dărîmat, năruit, surpat. Cf. prăbuși (1). *O romîncă... Gătește-o mămăligă... Într-un ceain de schijă, sub dîmbul prăbușit.* ALECSANDRI, POEZII, 487. *Scări înalte coborau pîntre coaste prăbușite, pîntre bucăți de pădure pînă în fundul ripelor.* EMINESCU, N. 66. *În poarta prăbușită ce duce-n vîrf de munte, Cu cîrja lui cea veche el bale de trei ori.* id. o. I, 93. *Înaintai cu chibzuială și pe pipătle pîntre dărîmăturile bolții prăbușite.* HOGAȘ, DR. II, 60. *Interpretă pironirea lui spre gardul prăbușit ca o supărare imensă și mută.* CĂLINESCU, s. 105. *Zidurile de piatră ale unor cetăți prăbușite.* BOGZA, c. o. 57. *A reușit să sară și să se adăpostească lingă calul prăbușit.* STANCU, R. A. I, 77. ♦ Fig. Poate să trezească timpul prăbușit Al locomotivei șuier răgușit? LESNEA, VERS. 66. *L-am văzut prăbușit, uitîndu-se în gol.* VORNIC, P. 18. ♦ (Rar) Care este întîns (la pămînt). *Flăcăul nu se îndura să-l scoale, vîzîndu-l prăbușit și sforîind.* CAMIL PETRESCU, o. II, 212. ♦ (Prin nord-estul Olt.) „Hodorogit, gata de pierire”. CIAUȘANU, GL.

2. (Despre ochi) Intrat, cufundat în orbite. *Galben, cu ochii prăbușiți.* ap. TDRG. *Și ochii tăi stau prăbușiți în cearcăne vinele.* SADOVEANU, o. I, 408.

3. (Prin Ban.) „Străpuns, spart, trecut prin el”. NOVACOVICIU, c. B. I, 16.

4. (Prin nord-estul Olt.) „Răscopt”. MAT. DIALECT. I, 234.

— Pl.: prăbușiți, -te.

— V. prăbuși.

PRĂBUȘITURĂ s. f. Loc în care s-a produs o prăbușire; grămadă, morman (de stînci, de pămînt, de ruine etc.) rezultat în urma unei prăbușiri; ceea ce s-a prăbușit (1). *Șuietul Prahovei izbucnea răcoros din prăbușituri de stînci.* VLAHUȚĂ, s. A. II, 321. *Trecem anevoiște peste prăbușituri de stînci.* id. ib. III, 284, cf. CADE, DL, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prăbușituri.

— Prăbuși + suf. -tură.

PRĂCI adv. (Bucov.) Mult (2), foarte (tare), de tot, cu totul. *Femeia sa însă, după ce au întunecat prăci, au țesut c-un toiag de aur afară.* SBIERA, P. 159, cf. I. CR. IV, 121. *Pe vremile prăci de demult, erau doi frați rămași orfani și săraci.* PAMFILE, D. 67. [M-am sculat] prăci di dimineață. ALR SN v h 1 495/386, cf. ib. h 1 367/386.

— Cf. ucr. *пpec*.

PRĂCLÎT, -Ă adj. v. procler.

PRĂCÔÎȚĂ s. f. v. pocroviță.

PRĂCOPSEALĂ s. f. v. pricopseală.

PRĂCȘOR subst. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui *prăc*. Cf. VICIU, s. GL.

— Pl.: ?

— Prăc + suf. -șor.

PRĂCUPĂȚ s. m. v. preocupet.

PRĂDA vb. I. T r a n z. 1. (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică țări, ținuturi, localități, locuri etc.) A jefui (mai ales în timp de război) de obicei

devastind, distrugind etc.; (învechit și regional) a pleni. *Le prăda turcii țara.* MOXA, 368/1. *Dat-au Ștefan Vodă voie oștii sale să prade în trei zile cit vor putea în Țara Românească.* URĂȘHE, ap. GCR I, 72/20. *Incepură a prăda țara tătarască.* HERODOT. (1645), 242, cf. 243. *Prădară Dobrogea peste tot.* N. COSTIN, L. 95. *Niște jomiri... prăda în multe rinduri țara aceasta a Moldovii.* NECULCE, L. 17, cf. 126. *Au' mersu... în Ardeal, și au prădat mai mult finutul Brașovului.* R. POPESCU, CM I, 243. *Vor sta împotriva hunilor când vor vrea să prădeze împărăția.* ȘINCAI, HR. I, 104/6, cf. 5/18. *Uneori ieșind din munți și din codri, tot'finutul... îl prădează.* MAIOR, IST. 188/27. *Iar când ajung unii ca acești la domnie, atunci să fac despoși și tirani și prădează țările împrejur.* BUDAI-DELEANU, Ț. 369, cf. 84. *Și de atunci pradă și pustiește toate de pin pregiur.* AR (1830), 18²/32. *Tatarii, năvălind în principat, au prădat o însemnătoare parte a țării.* IST. M. 73/9, cf. BĂLCESCU, M. V. 52. *Au dat voie securilor ca să prădeze orașul.* BARIȚIU, P. A. II, 296. *Astă negură de turci va prăda și va pustii țara.* NEGRUZZI, S. I, 140, cf. 169. *Cetele țărăne, când ele-acest palat, Lipsind oștirea noastră, în treacău au prădat.* ALEXANDRESCU, O. I, 69. *Leșii au venit și, prădind locașul, arcul au răpit.* BOLINTINEANU, O. 54. *Pe unde trec, pradă și ard, și norodul îngrozit... fuge.* SADOVEANU, O. V, 582. *Toate hoardele flămînde au prădat acest pămînt și au ars așezările năcăjiților noștri strămoși.* Id. Ib. XIX, 242. *Nemții prădă orașul și fug.* H. LÖVINESCU, T. 273. *Cu tilhari te sfătuești, Numai țara o prădezi, Și nimica nu lucrezi.* ȘEZ. II, 32, cf. I, 44. *Turcii-n țară că mi-a dat De m-a ars și m-a prădat.* BALADE, III, 134, cf. II, 11. ◊ (Pöplular; prin lărgirea sensului) *Intrau în livezile oamenilor și prădau merii pîrguși și perle coapte.* ARGHEZI, S. VII, 156. *Cea grădini cu flori plină Cum o calcă, cum o strică... Cum îi smulge florile Și-i prădă rodurile!* ALECSANDRI, P. P. 246, cf. ALR II 3 508/95, 279, 987.

2. (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică oameni) A depozeda de bunuri (de obicei prin mijloace violente), a f u r a ; p. e x t. a ruina, a săraci prin acte silnice, prin biruri, amenzi etc. excesive, copleșitoare; (învechit și regional) a pleni, a pleșcuț (1). *Mie țară așa-m trebuiaște să știu, ca acela, ce de feciprii să-l prădă.* PALIA (1581), 180/11. *Vărsa sînge fără de milă și prăda oamenii.* MOXA, 360/14. *Și pre necuratu-l lași de să dezmeardă, De să șămefeaște pre mișel și-l prădă.* DOSOFTEI, PS. 32/4. *Pre cumpărător să-l prade; pentru un dram de aur să-i ia 6 dramuri domnești.* (a. 1700). IORGA, S. D. V, 357. *Veniră asupra lui 12 turci, ca să-l prădeze.* MAIOR, IST. 202/11. *În potica, cea îngustă calea-i cercă a închide, Ca să-l prindă cu păoară, spre a-l prăda și a-l uide.* ASACHI, S. L. I, 209. *Afii țineau drumurile și prădau pe nequșitori.* BĂLCESCU, M. V. 26, cf. 59. *Să dau de bunăvoie pe fie-mea, în mîna aceluî neomenos, care prădă pe văduvă și pe sărac.* FILIMON, O. I, 113. *Voia să-i ceară un detașament de soldați... ca să-și recucerească averea și să pedepsească pe bandiții care l-au izgonit și l-au prădat.* REBREANU, R. II, 225. *Ieșiți la drumul mare și prădați, cum m-ați prădat și pe mine!* SADOVEANU, O. X, 359, cf. XII, 71. *Socoti că avusese o criză nervoasă, din teama de a nu fi prădat, deoarece toți pretindeau că adunase comori inestimabile.* CĂLINESCU, S. 134, cf. 213. *La masă șade, Gata să te prade... Vechiul hoțoman.* ALECSANDRI, P. P. 63. *Niște tilhari prinseră veste de așuția cea mare a popei și... au venit să-l prade.* SBIERA, P. 275, cf. 263. *Cînd visezi că te prădă hoții, are să-și moară cineva din casă.* ȘEZ. III, 116, cf. I, 54, 292. *L-o prădat hoții.* ALR II 3 508/182. ◊ (Cu determinări introduse prin prep. „de“ care arată obiectul furtului) *Păzească Dumnezeu pe cine silnic Te va prăda de-avere.* MURNU, O. 14. *Se tînguia... că hoții l-au călcat și l-au prădat și de pușinul ce mai avea.* HOGAȘ, DR. I, 22. *Dar ce aș putea întoarce acestui nobil, eu, care' am fost prădat de toate și mă găsesc sărac ca Iov?* SADOVEANU, O. X, 144. *Afi vrul... să mă pierdești și să mă*

prădați de așuția mea. SBIERA, P. 228, cf. 263. (F i g.) *Ea ne-a prădat de cînsie fără milă.* DACIA LIT. 143/21. ◊ (Complementul indică bunuri, obiecte posedate de cineva) A lua cuiva cu forța, prin violență, pe furis pentru a-și însuși. *Duseră prinși și prădară tot oarece era în casele lor.* PALIA (1581), 140/13. *Aduse înaintea oaspeților săi vasele de aur... care le prădase lată-său.* (a. 1683). GCR I, 271/30. *Prădă tot ce te cade în mîna.* CR (1848), 5²/52. *Au prins pe vlădicul și i-au prădat toate averile.* ȘINCAI, HR. III, 131/6. *Ori odoară prețuoasă Furul cel cu ghibăcie Din comoară ț-a prădat?* ASACHI, S. L. I, 122. *Aflară că... au spart sfînte lăcașuri în Moldova, prădînd odoare și nestimate.* SADOVEANU, O. XII, 376. *A cutreierat munții, prădînd tot de la călugări.* CĂLINESCU, E. O. II, 191. (R e f l. p a s.) *Să te-nvăș eu, cătulin meu, Cum se-leagă ciobanii, Cum se prădă cîrlanii.* ALECSANDRI, P. P. 59. ◊ F i g. *Că-nceputurile aste totdauna amăgesc, Și cu vreme prădă mîntea, și inima amăresc.* PANN, E. I, 47/22. *Anii, mîria ta... anii, care i-au prădat auzul, văzul, mirosul și mințile!* DELAVRANCEA, O. II, 204. ◊ (Regional) Concina pe prădate = specie de concină. PAMFILE, J. I, 15, com. IORDAN. *Tabinetul pe prădate = specie de tabinet.* Cf. PAMFILE, J. I, 15. ◊ (Învechit, rar; despre focuri, incendii) A distruge un bun al cuiva prin ardere. *Pe cîți prădă focul, pe cîți apa-neacă, Pe cîți îi las hoții în stare săracă.* PANN, R. V. III, 75/9.

3. (Regional; complementul indică oameni) A omori (1). *Gruia; sătul meu... Cîți turci oare-ai omorit? — Nu știu cîți turci fi-am prădat, Că zău nu mi-am însăpnat.* ȘEZ. IV, 9. *Telegari nu fi-am furat, Cucoana nu fi-am luat, Copiii nu fi-am prădat; Tu-n temniță m-ai băgat Și m-ai finut nemîncat.* BALADE, II, 251. ◊ (Cu complementul „viața“) *Și lui sfîntu crai grăia: Cînd curțile vești gata Și voi viața-ș[1] prăda Și noi ț-om luda.* ALEXICI, L. P. 55. ◊ (Învechit, rar; complementul indică animale) A sacrifica. *Nerodirec pămintului pe locurile acestea au făcut pe lăcuiitori să-și prădeze vilele spre a-și putea căștiga din vecina Moldovă bucate.* GT (1839), 105¹/27.

4. (Învechit și regional, mai ales în Transilv.; complementul indică averi, bani, bunuri materiale etc.) A risipi (2), a irosi; p. g e n e r. a cheltui. Cf. LB. *În cîrciume... în o zi prădau ceea ce, cu multă osteneală și sudoare, cîștigaseră timp de 14 zile.* F (1871), 592. *Popă era 'bun țintăș, nu prăda gloanțele în zadar.* VLASIU, A. P. 47. *Acuma să mă iau pe drumuri pe la potracări... să-mi prădez ce am, și-apoi bine am ajuns.* Id. Ib. 309. *Măi, nu-i de prădat banul, vedeți cu cită trudă să cîștigă.* RETEGANUL, P. III, 86. *Dac-am prădat altăia bani să mă cunosc cu ceva.* ALR I 312/63, cf. Ib. 1336, ALR II 3 508, 4 406, 4 625. *Io-i cruș banii, nu-i prăd.* ALR SN V h 1 259/53. *Nu da prea mult cucuruz la porc, că îl prădează.* MAT. DIALECT. I, 265. *Mosulé, bătrînule, Nu prăda banii cu mine, Că eu tot nu șel cu tine.* FOŁC. TRANSILV. I, 60. ◊ F i g. *Naica Floare a prădat multe vorbe în dragul lui Bujor.* SLAVICI, N. Y, 51. *Niște prăpădiți care prădă vremea lui Dumnezeu.* VLASIU, A. P. 68.

5. (Despre animale sălbatice carnivore sau păsări răpitoare) A-și procura hrana (vie); a vîna; a prîhde. *Șoimii care trăieș în orașe prădă aproape... numai porumbel de casă.* LINȚIA, P. II, 135.

6. (Învechit) A subjuga; a robi, a înrobi. *Întrebară-né cei ce ne prădară.* PSALT. HUR. 116^V/4. *Și deade ei în mîltuire între toți ce prădară ei (ce i-au robit d).* PSALT. 227, cf. 128. *Mearse... împărătul siriitanilor de-i strică și munci ei de-i prădă și nu-i lăsa ei slobozi.* CORESI, EV. 155, cf. Id. PS. 173. ◊ F i g. *Cela ce se protiveaște cuvîntului muierești (1) cu viață fără cuvîntu prădatu fi-vă.* COD. VOR. 152/7. *Nu numai vameșii ucenici-i făcu, ce și pre Zahet ce eră mai-marlele mitarnicilor prădă-l cătră spăsenie.* CORESI, EV. 452. *Că amîndoauo părțile aceștea, prădate era de satana și orbi cu inima.* Id. Ib. 458. *Fictoara vede cu de-a adevărul în dirăpta sa inelul și luă alita bucurie și beselte cit fu'cu totul prădată inema*

ei spre dragostea lui D[u]mn[e]dzău. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 163^r/22. ♦ (În textele bisericești; cu complementul „iadul“) A infringe, a zdrobi. Pre Is[us] H[ri]stos] l-au răstignit... pre cruce... și-au arătat moartea și au fost îngropat, deacila au prădat iadul și i-au spart tăriia și au învis a treia zi. MOXA, 358/22. Că su[și]nția s(a) dac(ă) învisă, mearsă la iad... și-l prădă. (a. 1661). GCR I, 182/20.

— Prez. ind.: prăd și prădez, (regional) prăd (C. PETRESCU, A. 137); prez. conjunct. pers. 6 și: (regional) prède.

— Lat. praedare.

PRĂDAISĂ s. f. v. paradaisă.

PRĂDAISTE s. f. pl. v. paradaisă.

PRĂDALICĂ s. f. Nume dat în sec. XV—XVI, în Țara Românească, moșiei (1) care, în momentul stingerii descendenței pe linie masculină, trecea în stăpînirea domniei; dreptul domniei de a lua pe seama sa averea celor morți fără urmași de sex masculin. Cf. MIHAILĂ, D., DER. Pămîntul rămas fără moștenitori masculini era luat pe seama domniei (prădalică), pînă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. PAŢĂIȚESCU, O. T. 176. Dacă linia masculină se stîngea, în Țara Românească... moșia revertea domnului și se numea prădalică. id. ib. 246, cf. M. D. ENC.

— Pl.: prădalice.

— Din slavonul прѣдѣлица.

PRĂDALNIC, -Ă adj. 1. Care prădă (1, 2), jefuiește, deposează; jefuitor. Ordună ridicarea zidului de apărare... spre a o apăra dinspre Caledoniă, lăcașul prădalnicilor pîcși și scoți. XENOPOL, I. R. I, 207. Pe pămîntul umed de sînge vitejeș, străinii năvăleau în stoluri prădalnice. SADOVEANU, O. I, 367. De suț de ani stă această împărăție ca o comoră scumpă, pe care o impresură din patru zări lotri prădalnici. id. ib. XII, 63. (Substantivat) Și totuși, pentru stăpîni, nu este alt palat Bogatului asigurat, Decit acel ce îi va da la ceasul de apoi Prădalnicul de Pluton jos. OLLĂNESCU, H. O. 167. Prădalnicii răpeau ce agoniseau strîngătorii. SADOVEANU, E. 24. Cum s-au buțușit prădalnicii spre ei și s-a ridicat în scări... și a pornit deodată izbitor de cătră apa Moldovei. id. o. XII, 350. ♦ F i g. Nu-i venea încă a crede că a scăpat de prigoana prădalniciei cadente. C. PETRESCU, A. R. 58. ♦ P. e. x. t. (Despre acțiuni ale oamenilor) Care are caracter de jaf, de distrugere. Oștile turcești în cutreterul lor prădalnic au adăstat în repetate rînduri prin locurile cu iarbă verde, unde ne înfiripam jocurile. BLAGA, H. 48.

2. (Despre animale) Care trăiește din prădă (4); răpitor (1). În zădar aduci cu tine Corbul negru și prădalnic Și din codrii cu jivine Faci să iasă urlet jalnic. ALECSANDRI, P. III, 22. Și vulturi mari, prădalnici, cu gheare înarmați, S-adună. id. ib. 91, cf. DDRF, BĂRCIANU. Pe malul pîrului dincoace s-arată și fiara prădalnică, care morăie și fuge din răsputeri. SĂM. II, 98, cf. ALEXI, W. E un vultur prădalnic care ocheste... vreă sprintenă vevăriță. HOGAȘ, DR. I, 18. Se năpustesc ca paseri prădalnice asupra curșilor boierești. SADOVEANU, O. I, 339. Mi-ar crește colți de Fiară prădalnică, JEBELEANU, S. H. 80, cf. CONSTANTINESCU, S. I, 147. Sub cerul de primăvară, Vulturul prădalnic zboară. DEȘLIU, M. 67. ♦ F i g. Norocul cel prădalnic din aripe suierînd De ici smulge o coroană ce colo, apăi rîzînd, Pe o altă frunze-o pune. OLLĂNESCU, H. O. 107. ♦ P. e. x. t. (Despre acțiuni, manifestări etc. ale animalelor) Care are caracter de prădă (4), de răpire. Prădalnice zboruri de pasări sosesc, S-aruncă pe leșuri cu ciocuri deschise. MACEDONSKI, O. I, 145. Puii... își așteaptă la gura vizuinii mama plecată în incușiuni prădalnice. VÎN. PESC. septembrie 1961, 10.

— Pl.: prădalnici, -ce.

— Prăda (sau pradă) + suf.: -alnic.

PRĂDĂNIE s. f. (Învechit, rar) Pradă (1). Cf. DDRF, SFC II, 103.

— Pl.: prădanii.

— Prăda + suf. -anie.

PRĂDĂRE s. f. Acțiunea de a prăda și rezultatul ei.

1. Cf. prăda (1, 2). Treacăși Dunărea de vă hrăniți cu prădare. MOXA, 374/20. Sfatul cel de prădare, de obidire, binecinstitorului om iaste stricători. EUSTATIEVICI, GR. RUM. 80^r/11. Au împărățiat pre sclavini la prădare... și neașteptat au năpădit preste Adragast. ȘINCAI, HR. J, 115/7, cf. LB. Alții se însoșiseră cu turcii din țeară și-i ajutau în prădarea și chinuirea poporului. BĂLCESCU, M. V. 33. După arderea și prădarea orașului, Mihai impresură cetatea și inceptu a o bate cu tunurile. id. ib. 53. Dacă țara noastră există, după ațîția seculi de prădări... e o învederată probă că românul avu odată și pept și braț și armă și minte. CR (1848), 18^r/4, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Acel care săvîrșește... acte de prădare în școpul de a răpi un alt vas comite crîma de piraterie. COD. PEN. R.P.R. 584. ♦ (Învechit, rar) Rîsipă (1). Cf. LB.

2. Cf. prăda (6). Întoarse Domnul prădarea noastră ca palea cu austru. PSALT. HUR. 111^r/21. Va turna Domnul prădarea oamenilor săi. CORESI, PS. 29/8, cf. 139/14, 359/2. Va slobozi noi de toată mînia și de nevoie, și de prădare și de scribe. id. EV. 157, cf. DHLR II, 467. ♦ F i g. Că luo prădarea diavolului și moartea și blăstemul și păcatul. CORESI, EV. 466.

— Pl.: prădări.

— V. prăda.

PRĂDĂȘ s. m. (Învechit, rar) Prădător (2). Deaca s-au frînt curabia, nemeriră niște prădași cu un vas și ne luară. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 153^r/32.

— Pl.: prădași.

— Prăda + suf. -aș.

PRĂDĂȚI s. n. Faptul de a prăda. Cf. prăda (1, 2). După culegerea rănișilor — începea prădatul. CAMILAR, N. I, 369, cf. DM, DEX.

— V. prăda.

PRĂDĂȚĂ, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. (Despre țări, ținuturi; așezări, locuri etc.) Care a fost jefuit, deșvătăț; (despre oameni) care a fost depozat de bunuri (prin acte silnice, violente etc.). Cf. prăda (1, 2). Cf. ANON. CAR. Iaste țara săracă și prădată. R. POPESCU, CM. I, 385. De-ar vrea să puie înaintea ochilor oamenilor un oraș prădat și cu totul stricat... trebuie să osibească la povestire părțile. MOLNAR, RET. 31/11, cf. LB. Găsiră satul prădat, casa jefuită. ODOBESCU, S. I, 7. Dacă nu s-ar fi găsit casa prădată, s-ar fi crezut că a fost o crîntă războinare. CĂRAGIALE, O. I, 59, cf. DDRF. ♦ (Regional) Căcina prădată (și substantivat, f.) = numele unei specii de concină. Cuvintele privitoare la jocul de cărți sînt: ... tabinetul, prădată. H. I 172, cf. III 489, X 358, 467, 542, XI 518, XII 205, com. IORDAN. ♦ (Prin lărgirea sensului) Las', mamă, că nu-i prădată lumea de bogății. CRĂANGĂ, P. 291. ♦ (Prin sud-vestul Transilv.) Sărac, calic; prăpădit (2). Cf. REV. CRIT. II, 165, A III 2. ♦ (Substantivat) Prădatul de mine. REV. CRIT. III, 165.

2. Adj., s. m. și f. (Învechit) (Om) aflat în stare de robie; (om) captiv. Cf. prăda (6). Adăpă-voi săgeatele mele de sânge, și armele mele minca-vo carne de sângele rănișilor și prădașilor (prădași v. celor prînși B 1938). PSALT. 318. Împărțitul siriianilor... întrebă nește bătrîni de cei prădași, ca să știe vreo tocmală. CORESI, EV. 155. Bine a vesti mișeiilor tremease-mă, a vindeca frîmții cu inema, a propovedui prădașilor tertare. id. ib. 457. Să nu te delungi de noi, ce-ți arată binele tău spre noi... lepădații i miluiaște, prădații i-ntoarce; inchișii iară i pomenește (cca 1633). GCR I, 86/25, cf. DHLR II, 467.

3. Adj. (Învechit, rar; despre oameni) Blestemat, afurisit. Cf. LB.

— Pl.: *prădași*, *-le*.

— V. *prăda*.

PRĂDĂCIUNE s. f. (Învechit și popular) Prădare (1), jaf, jefuire; hoție; furt; exploatare, înșelăciune etc. care duce la sărăcirea cuiva. *Avarii, apoi slavii și în sfârșit unгурii... se întindea cu ale lor escursii și prădăciuni în lăuntruл Daciei.* SĂULESCU, HR. I, 234/2. *Trăie acolo ca un popor stobod, îndelincinându-și numai cu război și cu prădăciuni.* ASACHI, I, 79/7. *Plăcerea prădăciunilor mai cu seamă avea mare stăpînire asupra-le.* BĂLĂCESCU, M. V. 600. *Stimbăta spre duminică s-au făcut o prădăciune însemnătoare într-una din cele mai avute magazii a poliției noastre.* CR (1848), 25³/27. *Se gîndiseră flăcăii c-are să-i fure... dar la așa prădăciune mîrșavă nu se așteptaseră.* CONTEMPORANUL, VI, 106. *Prădăciunea fărîlor și a locuitorilor lor, fie prieteni, fie dușmani, iată principiul războiului vechi.* XENOPOL, I, R. IV, 145. *Data aceasta, Cantemir, furios pentru noua prădăciune a stăpînirii sale, urmări cu patimă pe dătorii de foc ai craiului.* IORGA, L. I, 313. *Aveau de susținut lupte dirze cu bandele străine din vecinătate, lupte în cari marfa sau avutul lor erau expuse prădăciunilor sau distrugerii.* N. A. BOGDAN, C. M. 12, cf. 36. *Cînd se adună... mai mulți pentru prădăciune, atunci se schimbă lucrurile.* REBREANU, R. I, 85. *În urma prădăciunii fișanților, se zorise să isprăvească și să-și desfacă toate chioturile.* GALACȚION, O. A. I, 372. *Se făceau noaptea prădăciuni și futuri prin ogrezi.* VLĂSIU, A. P. 143. *Vorbea... despre bătrînul cel bărbos care a dus pe pescări la prădăciune.* SADOVEANU, O. VI, 17. *Ș-a doua zi... aflînd de-o prădăciune, a și călcat pe urmele hoților.* id. ib. VIII, 478. *Adeseori trecea în țara ungurească de făcea prădăciuni.* SEZ. II, 40.

— Pl.: *prădăciuni*.

— Prăda + suf. *-ăciune*.

PRĂDĂDÍ vb. IV v. *pridídi*.

PRĂDĂLĂȘ subst. (Maghiarism, prin nord-vestul Transilv.) Jaf. CABA, SĂL. 99.

— Pl.: ?

— Din magh. *prédálás*.

PRĂDĂLĂU, -ĂIE adj., s. m. și f. (Transilv.) (Om) cheltuitor, risipitor (2). Cf. VAIDA, TEAHA, C. N. 256. *Bărbatu-mieu îi cam prădălău.* MAT. DIALECT. I, 88. *Nu-mi mai dau banii la o prădălăie ca tine.* ib.

— Pl.: *prădălăi, -ăie*. — Și: *pradalău, -ăie* adj., s. m. și f. VAIDA, TEAHA, C. N. 256.

— Prădăll + suf. *-ău*. Cf. magh. *prédálo*.

PRĂDĂLÍ vb. IV. *Tranz.* (Folosit și absol.) (Maghiarism regional; complementul indică averi, bunuri materiale, bani etc.) A risipi (2) (Vilcele—Turda). MAT. DIALECT. I, 88.

— Prez. ind.: *prăddălesc*.

— Din magh. *prédál*.

PRĂDĂȘUG s. n. (Regional) Pradă (1), jaf; hoție. *Cred că fără îndoială nu învinovățești pe acest neminos tînăr de o așa faptă, de un prădășug?* NEGRUZZI, S. III, 145, cf. DL, DM.

— Pl.: *prădășuguri*.

— Pradă + suf. *-șug*.

PRĂDĂTOR, -OĂRE s. m. și f., adj. 1. S. m. și f., adj. (Învechit și regional) (Persoană, colectivitate, armată etc.) care pradă (1). *Gonind împăratul pe prădători și agiungîndu-i în marginea Mesiei, au năvălit fără de veste și tîind pre unii, pre ceilalți i-au prins vii.* ȘINCAI, HR. I, 302/5. *Aidi la Fulga al bătrîn, Al bătrîn, al de demult, Prădător de nouă țări, Înșălător de nouă domni.* PĂSCULESCU, L. P. 297.

2. S. m. și f., adj. (Persoană) care pradă (2), deposează de bunuri etc.; jefuitor, (Învechit, rar) prad-

nic; hoț. *Derept aceia să auzim și noi, obiduitoarii și prădătorii, carea [avere] e luată și strînsă la noi den pradă.* CORESI, EV. 453. *Avut-ai împărași mulți, Ierusalime, ce aceia au fost răi și nedirepți, apucători și prădători.* VARLAAM, C. 70. *Așijdere lacomii, apucătorii... prădătorii, vamășii, furii, tâlharii... să întoarcă cui ce-au luat cu nedireptul.* id. ib. 347. *Cela ce va cumpăra lucru de furat, știind că acel om iaste rău, tâlhariu și prădătoriu... PRAV. 68. Prădătorii lui Iov, de i-am scris anume (a. 1683).* GCR I, 270/26. *Toate turmele de tâlhari și de alți prădători tare și neatînse le păziă.* CANTEMIR, HR. 98, cf. ANON. CAR. *De să vor răpi [vitele] de tâlhari prădători... paguba iaste din mijloc.* PRAVILA (1814), 87/2, cf. LB, POLIZU. *Contesa... a fost prădată, insultată și abia scăpă, lășindu-și moșiile în mîinile prădătorilor.* IONESCU-RION, S. 200, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♠ (Prin analogie) *Vei întoarce pre stupul cel prădătoriu cu gura cojnită în sus.* ECONOMIA, 200/18. ♠ (Învechit) (Om) hrăpăreț, rapace. *La avuție lacom și prădătoriu.* N. COSTIN, L. 555.

3. Adj. (Prin Transilv. și prin Maram.; despre oameni) Care risipește (2); risipitor (2), cheltuitor. Cf. *prăda* (4). Cf. LB. *Măriușo cu chindeu, Vai de măritatul tău, Că te-ai măritat cu dracu și îi-i beutor bărbatu; Beutor și prădător și la lucru n-are spor!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 185. *Nu o vînd [nevasta] că-i băutoare, Nici o vînd că-i prădătoare.* TIPLEA, P. P. 23.

4. S. m. și f. (Învechit, rar) Persoană care pradă (6), subjugă, inrobește; inrobitor. *La riul Vavilonului... întrebă-ră-nă prădătorii-nă cuvente de cîntari.* PSALT. 285.

— Pl.: *prădători, -oare*.

— Prăda + suf. *-ător*.

PRĂDĂTŪRĂ s. f. (Învechit, rar) Pradă (1). Cf. DDRF.

— Pl.: *prădături*.

— Prăda + suf. *-ătură*.

PRĂDÉNIE s. f. v. *prăpădenie*.

PRĂDÍCĂ s. f. v. *predică*.

PRĂDÍCE s. f. pl. (Regional) Urări pe care le face ștarostele cînd se închină darurile la nuntă (Moiselu—Vișeu de Sus). GLOSAR REG.

— Cf. *predică*.

PRĂDÓI, -OĂIE s. m. și f., adj. (Prin sud-vestul Transilv.) (Om) risipitor. (2). Cf. DENSUSIANU, Ț. H. 330.

— Pl.: *prădoi, -oăie*.

— Pradă + suf. *-oi*.

PRĂDUCEĂ s. f. v. *preducea*.

PRĂDŪG s. n. v. *produh*.

PRĂDŪH s. n. v. *produh*.

PRĂDUÍ vb. IV. *Tranz.* (Argotic) „A schimba”. BL II, 115, cf. 120, 182, v. 225.

— Prez. ind.: *prăduiesc*.

— Etimologia necunoscută.

PRĂDUIĂLĂ s. f. (Neobișnuit) Furt, hoție; jaf. *Dacă ar fi la o adică, să nu mai meargă cu prăduiala, de ce să ne luăm?* BARBU, G. 203.

— Pronunțat: *-du-ia-*. — Pl.: *prăduieli*.

— De la *prăda*. Cf. *prăduială*.

PRĂDŪV s. n. v. *produh*.

PRĂDVĂL s. n. v. *prával*.

PRĂDVĂLNIC, -Ă adj. (Regional; despre ape) Care se prăvălește (1) (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU,

GL. Zină albă lin răsare Din prădvalnica viltoare. id. ib.

- Pl.: prădvalnici, -ce.
- Prădval + suf. -nic.

PRĂFĂRAIE s. f. Cantitate mare de praf (1); prăfărie (1), (regional) colbăraie, colbărie. Cf. SFC IV, 181, DEX.

- Pronunțat: -ra-ie.
- Praf + suf. -ăraie.

PRĂFĂRIE s. f. 1. Cantitate mare de praf (1); prăfăraie, (regional) colbărie, colbăraie. Cf. POLIZU, LM, DDRF. Soarele... schimbă în praf de aur prăfăria răspîndită pe smocurile de ierburi. ap. TDRG. Umbilă alene prin prăfăria secetei. IORGA, ap. CADE. Și tot curgea sudoarea de pe dînsul, Și capul lui plutea în prăfărie. MURNU, o. 198. La orizont, prin prăfărie, se zăresc o mulțime de turle. DELAVRANCEA, o. II, 271. Pe drum prăfăria se duce fugară. BACOVIA, o. 73. Văzduhul și prăfăria, răscolite necontenit, păreau ca o mare cuprinsă de furtună. MIHALE, o. 192, cf. ALR I 1365/677.

2. (Invechit) Pulberărie. În 15 iunie 1691 s-au aprins în București o prăvărie de trăsnet și multă pagubă au făcut în oameni. ȘINCAI, HR, III, 160/25. S-au aprins prăvăria celăței care au aruncat în aer mai bine de 3 000 de turci. id. ib. 255/36. Au aruncat în cetate cîteva cumbarale... dar n-au putut nimeri... prăvăria. DIONISIE, c. 220, cf. LB. A preferit mai bine să pue foc prăfării, să saie în aer cu palat cu tot, decît să cadă pe minile ienicerilor. GHICA, s. IX, cf. LM, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX. ♦ (Invechit, rar; în forma prăvărie) Praf de pușcă, v. p r a f (2). Se zice că... s-ar fi găsit o mulțime de amuniții (prăvărie). AR (1829), 18²/28. Au aflat... o mare cvantitate de prăvărie și alte amuniții de război. ib. 50¹/37.

- Pl.: (2) prăfării. - Și: (invechit, 2) prăvărie s. f.

- Praf + suf. -ărie.

PRĂFÉCT s. m. v. prefect.

PRĂFÉSUR s. m. v. profesor.

PRĂFISÓR, -OĂRĂ s. m. și f. v. profesor.

PRĂFÓS, -OĂSĂ adj. 1. Acoperit cu praf (1), plin de praf, cu mult praf; prăfuit (1), (rar) prăfuros, (invechit) pulberos, (regional) prăfoșat, colbăit. Turbul... cel prăhos. BIBLIA (1688), 598²/6. A doua zi eram în bănci drept în fața unei mobile prăfoase, pe care n-o văzusem pînă atunci. IORGA, P. A. I, 25. Sînd în grădinița din fața casei, văzu o trăsură prăfoasă apropiindu-se. REBREANU, I. 412. Porniră pe poteca prăfoasă, printre plantațiile firave de salcîm. C. PETRESCU, f. I, 79. Verile sînt înăbușitoare și prăfoase la București. CĂLINESCU, E. O. II, 141, cf. id. s. 286. Curtea liceului era largă, prăfoasă. STANCU, R. A. II, 33. Aerul în case tare prăfos era. VINTILĂ, o. 37. În mijlocul odăii mari... domnea o necurățenie sleită și prăfoasă. T. POPOVICI, SE, 80. În drumul prăfos nu se mai cunoșteau nici măcar urmele gropilor proaspete. BARBU, P. 233. O așezare mărunță... cu o stradă principală și uliți prăfoase. CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 1/1. Și cum mergea așa fără jăl, dă odată într-un loc uscat și prăfos, fără leac de fir de iarbă. MERA, L. B. 102.

2. Care se prezintă sub formă de pulbere, care este ca praful; pulverulent, (invechit) pulberos, (invechit, rar) pulberic. Cf. POLIZU, BĂRCIANU. Se vor executa lucrări... în vederea fotosirii minereurilor prăfoase și rămășițelor de pirite. LEG. EC. PL. 429. Soarele izbucni pe neașteptate de undeva din iarbă prăfoasă... un disc roșu imens, rotitor. BARBU, P. 251. L-am dat peste cap, într-o volbură de zăpadă prăfoasă. VÎN. PESC. august 1964, 15.

- Pl.: prăfoși, -oase. - Și: (invechit) prăhós, -oásă, prāvós, -oásă (LB) adj.

- Praf + suf. -os.

PRĂFOȘĂ vb. I. R e f l. (Regional) A se prăfui. (1) (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU, GL. Unde mi te-ai prăfoșat așa, puinule? id. ib. Ne prăfoșitsem... la arie că ne răzbise pînă la piele. id. ib.

- Prez. ind.: prăfoșez. - Și: prăfoși vb. IV.
- V. prăfos.

PRĂFOȘÁT, -Ă adj. (Prin vestul Munt.) Prăfos (1), prăfuit (1). UDRESCU, GL. Am găsit toate lucrurile prăfoșate. id. ib.

- Pl.: prăfoșafi, -te.
- V. prăfoșa.

PRĂFOȘÍ vb. IV v. prăfoșa.

PRĂFRÍGE vb. III v. prefrige.

PRĂFRÍPT, -Ă adj. v. prefrípt.

PRĂFTUÍ vb. IV v. praftori.

PRĂFUÍ vb. IV. 1. T r a n z. și r e f l. A (se) acoperi cu un strat de praf (1, 2), a (se) umple de praf; (regional) a (se) colbăi. Cf. POLIZU. Juca la umbră hora, veselă și cadențată, Care prăfuia-ntr-o clipă, de prin curle, bălăria. MACEDONSKI, o. I, 10, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 428. Pe drum ghețele i se prăfuiseră. REBREANU, I. 63. Ce pasăre albastră... Te-a-ngríjit De nu te-ai spart Și nu te-ai prăfuit? MINULESCU, VERS. 222. Deseori prăfuim costumele noi ca să le dăm un aspect de haine purtate. CONTEMP. 1953, nr. 275, 3/6. Decorurile se prăfuiesc în magazine. ib. 1966, nr. 1 019, 4/2. La locul de lansare, fazanii vor fi din nou prăfuiți cu pulbere. VÎN. PESC. mai 1964, 9. ♦ T r a n z. (Rar) A împrăștia, a răspîndi ca un praf (1). Jos, fete albesc și bat rufe; Lin zbirnite din depărtare, Subt scocul înalt, roata morii Și prăfuite mărgăritare. IOSIF, T. 135. ♦ R e f l. (Rar) A cădea, a se așeza ca praful (1) peste ceva. Pulberi diamantate se prăfuiuau peste verdeața Cîșmegiului. MACEDONSKI, o. III, 50. ♦ T r a n z. (Impropriu) A pulveriza cu un lichid. Apoi alese un pulverizator din trusa ei și îl prăfui peste tot cu apă de colonie. VINEA, L. I, 73.

2. T r a n z. și r e f l. A (se) transforma în praf (1, 2) sau în părți foarte mici. Uneori spicele cad ușor, însă paiele rămîn multă vreme întregi, ... altele se prăfuieste paiul, iar spicul se împotrivese mai mult. PAMFILE, A. R. 208, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ F i g. Mai mult, tu nu vei mai vedea Nimic, nici cer, nici flori. S-au prăfuit din zarea ta, Ca niște nori. ARGHEZI, VERS. 54.

3. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Prin Transilv.) A scutura, a curăța de praf (1). Cf. TDRG. Ea grul cernea Și mi-l alegea Și mi-l prăfuia. FRÎNCU-CANDREA, M. 194, com. din TĂRCĂIȚA-BEIUȘ, ALR II/I h 253/130. ♦ (Invechit, prin Transilv. și prin Ban.) A stîrni, a ridica praful (1). Cf. ANON. CAR., LB.

- Prez. ind.: prăfuiesc și (rar) prăfui. - Și: (invechit și regional) prăhuf (ANON. CAR.), prāvui, (regional) prāvui (ARH. FOLK. III, 153) vb. IV.

- Praf + suf. -ui.

PRĂFUÍRE s. f. Acțiunea de a (se) prăfui și rezultatul ei; (invechit, rar) prăvuială. Cf. prăfui (1). Cf. LB, POLIZU, DDRF, DL, DM. Prăfuirea va fi făcută pe tot corpul. VÎN. PESC. mai 1964, 9, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: prăfutiri.

- V. prăfui.

PRĂFUÍT, -Ă adj. 1. Acoperit cu praf (1), plin de praf, cu mult praf; prăfos (1), (rar) prăfuros, (invechit) pulberos, (regional) prăfoșat, colbăit. Cf. POLIZU. [Aceste cărți] zac... în cîte o cămară mucedă și prăfuită, închise în lăzi. ODOBESCU, s. I, 334. Pe un zăduf de nămetz, la un han... a poposit un flăcău, drumeț sărac, ostenit și prăfuit. CARAGIALE, o. IV, 158. Să ne scuturăm... prăfuitele pictoare. MACEDONSKI, o. I, 238. De jur împrejurul lor Bărăganul pustiu și prăfuit

se întindea tainic și amăgitor. LUC. VI, 448. Căranea se desfăcea albă și prăfuită. PETICĂ, o. 268. Mi-aduc aminte ca acum, când veni Ștefăniță, prăfuit și cu vestimintele rupte. DELAVRANCEA; o. II, 81, cf. 234. Un fuior de fum... se prăvate peste grădinile prăfuite. REBREANU, I. 10, cf. 394. Frunzele smochinului, prăfuite, umbreau o jumătate din geam. BASSARABESCU, v. 106. O știam printre cărțile mele; dar am lăsat-o, luni întregi, în raftul prăfuit. GALACTION, A. 169. Sub salcîmi cu frunza prăfuită, cîțiva rezerviști făceau teorie. TOPÎRCEANU, o. A. II, 50. Papagalul moșăia cu penele prăfuite. C. PETRESCU, I. II, 121. Adormii cu capul pe valiza prăfuită luată de la spatele trăsorii. BRĂESCU, A. 88. El vine... puțin mai prăfuit decît era în prima scenă, la plecarea. SEBASTIAN, J. 24. Straiele popii erau lungi și prăfuite. VLASIU, A. P. 15. Perdelele prăfuite... ale painjenilor se clătinau. SADOVEANU, o. I, 486, cf. XII, 72. Lumina palidă a unui bec prăfuit. V. ROM. septembrie 1952, 180. Găsi... sticlă cu vin înfundate, prăfuite. CĂLINESCU, E. o. II, 167. Zăriseș și o librărie cu vitrinele încărcate de cărți prăfuite. STANCU, R. A. I, 293. Începuse să mîzgălească cu degetul niscai figuri pe aripa prăfuită a trăsorii. GALAN, Z. R. 10. Voinicelul cum sosea? Îmi sosea, soseă pe jos... Prăfuit și nemîncat și cu murg neșesălat. TEODORESCU, P. P. 620. ♦ Fig. De la prăvuite buze, de la inimă spurcată, De la necurață limbă... Priimește-mi ruga. DOSOFTEI, ap. GCR I, 241/18. ♦ (Prin lărgirea sensului, cumulează și ideea de vechime, uitare, anacronic, banalitate etc.) Zi, finala melodie, din clavierul prăfuit, BACOYIA, o. 59. O pecete domnească Dezgropată din arhiva prăfuitelor hrisoave. MINULESCU, VERS. 115, cf. BUL. FIL. V, 193. Recitesc carnetul prăfuit și sărut filele gălbînite. ISAC, o. 319, cf. DEX.

2. Care este transformat în praf (1, 2), redus la starea de praf; care are aspect de praf. Ia... revent bun, prăfuit, un dram. PISCUPESCU, o. 263/10, cf. 215/19, DEX. Prin partea din față, zăpada stîrnită de copite întra prăfuită în sanie. V. ROM. decembrie 1964, 47, cf. DEX.

— Pl.: prăfuiți, -te. — Și: (învechit) prăvuit, -ă adj.

— V. prăful.

PRĂFUITOR, -OARE adj. (Învechit, rar) Care se transformă în (mult) praf (1, 2). Amestecul de pămînt cu baligă este dintre cele mai prăfuitoare dacă s-a uscat. ap. TDRG.

— Pronunțat: -fu-i-. — Pl.: prăfuitori, -oare.

— Prăful + suf. -tor.

PRĂFULÉȚ s. n. Diminutiv al lui praf (1, 2); prăfușor, (rar) prăfurel. Cînd sosiră prietenii lui Ercole și vîotră să-i ia cenușa de acolo, nu mai găsiră din trupul lui nici prăfuléț. ISPIRESCU, U. 79, cf. DDRF, CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prăfulețe.

— Praful + suf. -uleț.

PRĂFURÉL s. n. (Rar) Prăfuleț. Cf. TDRG.

— Pl.: prăfurele.

— Praful + suf. -urel.

PRĂFURIU, -IE adj. (Rar) De culoarea prăfului (1); cenușiu. Muma, slabă, ofilită, prăfurie și toțuși plăcută. BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. Lumina prăfurie a soarelui ce sta să cadă după deal. DAN, U. 158, cf. DM, DEX.

— Pl.: prăfurii.

— Praful + suf. -uriu.

PRĂFURÓS, -OASĂ adj. (Rar) Prăfos (1), prăfuit (1). Cf. DDRF: Un suflu de oboasă nădușită lîncezea în atmosfera prăfuroasă și încinsă. CAMIL PETRESCU, U. N. 135. Crezi că munca prăfuroasă din fabricile de dărăciț lîna e mai ușoară? id. T. I, 276. Un lung alai...

porni pe drumul prăfuros spre Corabia, id. o. II, 187, cf. DM, DEX.

— Pl.: prăfuroși, -oase.

— Praful + suf. -uros.

PRĂFUȘÓR s. n. Diminutiv al lui praf (1, 2); prăfuleț, (rar) prăfurel. Nu se poate purta un prăfușor pururea cu sine pentru orice întimplare, care te duce liniștit la Acheron, fără bătaie de cap. I. NEGRUZZI, s. v, 173. Ce este mai pierdut, în aparență, și mai zadarnic decît acel prăfușor galben, pe care vîntul, albina... îl scutură din potirul florilor? GALACTION, A. 462, cf. DEX.

— Pl.: prăfușoare.

— Praful + suf. -ușor.

PRĂGĂRI s. m. v. pîrgar.

PRĂGĂR s. n. 1. (Olt.) Grindă care se pune deasupra ușorilor ușii, formînd pragul (I 1) de sus. V. prăgăriță. Cf. VIRCOL, v. 98, CHEST. II 117/15, 18, 155/32. ♦ (Regional) Prag (I 1) de jos al ușii (Runcu—Tirgu Jiu). GR. S. V, 89. Foale verde trei lăstari; Cine șede pe prăgari? Neica Ion numa-n pieptari. ib.

2. (Prin Olt. și prin Ban.) Fiecare dintre grinzile care se așază de-a curmezișul pe temelia unei case pentru a despărți încăperile. Cf. CHEST. II 100/10, 20. ♦ (Regional) Cunună (la casă), cosoroabă (Lupeni). Cf. A III 4.

— Pl.: prăgare.

— Prag + suf. -ar.

PRĂGAȘ s. m. (Regional) Cel care mină boii la arat (Vinju Mare—Strehaia). H IX 123.

— Pl.: prăgași.

— Etimologia necunoscută.

PRĂGĂRIȚĂ s. f. (Regional) Grindă care se pune deasupra ușorilor ușii sau ai ferestrei. V. prăgar² (1). (Livada—Vașcău). CHEST. II 117/396.

— Pl.: prăgărițe.

— Prăgar + suf. -iță.

PRĂGȘÓR s. n. v. prăgușor.

PRĂGŪȘ s. n. (Regional) 1. Bucată mică de lemn în formă de prag (I 1), fixată la nivelul solului. Se face o gropiță mică, cam cît încapе mîrgea. La o parte de gropiță se pune un prăguș de lemn tare, peste care se pune o priviță. ȘEZ. XIII, 53.

2. Mică ridicătură de teren (care împiedică trecerea). Cf. prăg (II 3). Carul primitiv, cu roata otova dintr-o stîngură bucală de trîncuț, se frînsese într-un prăguș. VOICULESCU, P. I, 1.

3. Prispă (la o casă țărănească) (Feneș—Alba Iulia). ALR II/I h 235/102. Greluș, greluș, Ieși afară pe prăguș. ALR II 4 365/102.

4. Prag (II 5). Cf. CADE.

— Pl.: prăgușe și prăgușuri.

— Prag + suf. -uș.

PRĂGUȘÓR s. n. 1. Diminutiv al lui prag (I 1); (regional) prăguț. Cf. DDRF, com. MARIAN. ♦ Pervaz (2-b) mic. Îi aduse cafeaua cu lapte și i-o așază pe prăgușorul ferestrei. SADOVEANU, o. VIII, 281.

2. Mic suport pe care se așază taciturile la masă. El se joacă cu prăgușorul albastru de sticlă pe care se așază cușitul și furculița. SADOVEANU, o. II, 538, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prăgușoare. — Și: prăgșór s. n. DDRF.

— Prag + suf. -ușor.

PRĂGUȚ s. n. (Regional) Prăgușor (1). Din prăguț pînă-n gârduț, Toată fata-i c-un drăguț. POP., ap. CADE. Și pã el l-o astupat într-o sfință sărbătoarg. Supt cel-prăguț d'ie d'allare. T. PAPAHAĞI, M. 116.

— Pl.: prăguțe și prăguțuri.

— Prag + suf. -uț.

PRĂHÓS, -OĂSĂ adj. v. **prăfos**.

PRĂHUBÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Olt.) Copt peste măsură. PAȘCA, GL.

— Pl.: *prăhubiți, -te*.

— Etimologia necunoscută.

PRĂHUÍ vb. IV v. **prăfui**.

PRĂHUPTÍ vb. IV. R e f l. (Prin Maram.; despre terenuri, maluri) A se surpa. cv 1951, nr. 3, 43. *Malul râului se prăhuptește*. ib.

— Prez. ind. pers. 3: *prăhuptește*.

— Etimologia necunoscută.

PRĂIMBLĂ vb. I v. **plimba**.

PRĂIMBLĂRE s. f. v. **plimbare**.

PRĂJĂTURĂ s. f. v. **prăjitură**.

PRĂJEALĂ s. f. 1. Acțiunea de a (se) **prăji** (1) și rezultatul ei; **prăjire** (1). *Pentru diferite umflături se face prăjeală cu falcă de cal*. GOROVEI, CR. 41, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. (Familiar) *Păcăleală; înșelătorie. A ieșit cu prăjeală la socoteală*. UDRESCU, GL.

2. (Concretizat) Făină prăjită (cu ceapă) în grăsime (v. r în t a ș) sau ceapă prăjită folosită la prepararea unor mâncăruri; (învechit și regional) prăjitură (1). *Coana Mița... apărea prompt în ușă, asudată de aburii crăciților, aducând cu ea aroma puternică de prăjeală*. P. CONSTANT, R. 86, cf. DM, M. D. ENC., DEX. [Mănincă] „păsulă mălăuită”... cu „prăjală” de uloi cu ceapă. CHEST. VIII 7/6.

3. (Concretizat) Aliment prăjit² în grăsime sau mâncare preparată în grăsime încinsă; (regional) prăjitură (2). Cf. BUL. FIL. V, 171, 182, DEX, H I 270, IX 442. *Tocană, popricăș, o prăjală dă carne*. ALR SN IV h 1 095/192.

4. Acțiunea de a (se) **prăji** (3) și rezultatul ei. *Prăjeală la soare*.

— Pl.: *prăjeți*.

— **Prăji** + suf. *-eală*.

PRĂJÍ vb. IV. 1. **Tranz.** (Complementul indică alimente) A supune acțiunii focului (de obicei în grăsime încinsă) pentru a face comestibil, pentru a prepara o mâncare, pentru a prelucra. V. frige. *Îa o litră de iere proaspete... și le prăjește puindu-le pe deasupra, după ce le vei așeza în tipșie, zahăr și scorțișoară*. MÎNCĂRILE, în GCR II, 43/7. *Iaste de agiuș a prăji orzul și a face făină*. IST. AM. 65^r/2, cf. KLEIN, D. 404, LB. *Ș-au adus aminte că nu avea foc ca să prăjască cartoflile*. DRĂGHICI, R. 140/25, cf. POLIZU, EM. *În loc de carne de vacă ar fi trebuit să-i prezenți dobe de mistreț și... bicați prăjiți în mustul lor*. ODOBESCU, S. III, 39. *Prăjeau pe foc într-un ceaun mare niște hōștine cu sâu*. CREANGĂ, O. 187. *După ce a prăjit de ajuns firele de hagimă și untul și le-a descîntat, dă copilului bolnav să guste de trei ori din această amestecătură*. MARIAN, D. 197, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 405. *Vărzări cu ceapă, prăjite în untdelemn... foarte bune și tot de dînsul făcute*. HOGAȘ, DR. II, 9. *Prăjeam... boabe de porumb ce ne innegreau dinții*. BRĂESCU, O. A. II, 73. *Aduse verze prăjite în oloi*. SADOVEANU, O. V, 268. *Cureți vinetele de pielită ca de obicei... le scurgi de apă; le toci, le prăjești în untdelemn*. CĂLINESCU, E. O. II, 94. *La vatră, femeia se chinuia cu o mîină să mestice mămăliga iar cu alta să prăjească niște ceapă în ligăle*. PREDĂ, M. 11, cf. id. R. 325, H II 120. *Prăjește urzicile cu zama mămăliții, se spune despre cel care mănincă prost sau despre omul sărac*. ZANNE, P. IV, 167. (R e f l. și r e f l. p a s.) *Cartofii se prăjesc frumos numai în grăsime, multă*. S. MARIN, C. B. 150. *Se prăjesc alunele în mașină sau în cuptor*. id. ib. 315. *Peștele cu apă nu se prăjește*. ZANNE, P. I, 588. ♦ E. x. p. f. (Rar) A i-o **prăji** = a încerca să-i facă cuiva un rău, a-i pune cuiva gînd rău. *Îmi făcusem planul să-l bag*

într-un sac, noaptea, și să-l arunc în mare... Dar tot i-o prăjesc cînd om plecă de aici. PAS, Z. III, 35. ♦ **Tranz.** (f a c t.) și r e f l. Fig. A face să suferă sau a suferi o durere sufletească violentă, arzătoare. *Arde, să pîrlește, să prăjește... de amorul euconișit*. PR. DRAM. 261. *Mă prăjesc, săracul de mine, ca un purcel la cuptor*. ib. *Kir Ianulea... o iubea... I-a dat în cap cocoanei să-nțoarcă foaia, să-l prăjească*. CARAGIALE, S. N. 25. *Furtunos din fire cum era, bătutul să prăjea ca pe jaratic; nu mai putea, îi venea să deie dracului... latineasca dascălilor*. SADOVEANU, O. XII, 153. *Bea paharul, uitîndu-se la el cu o privire ce-l prăjea pînă-n rărunchi*. BENIUC, M. C. I, 301. ♦ (Glumet) A distruge, a pustii prin foc. *Cometă... Atuncea, dacă globul n-o merita viață, Poți să-l prăjești în voie-ți*. ALEXANDRESCU, O. I, 270. ♦ R e f l. (Rar) A se usca, a se ofili, a se vesteji din cauza arșitei. *Cîmpile și holdele se prăjeau în arșiță*. SADOVEANU, O. IX, 417. ♦ **Tranz.** și r e f l. Fig. (Familiar) A (se) păcăli; a (se) înșela. Cf. BUL. FIL. IV, 189. *M-a prăjit la rest*. UDRESCU, GL. *S-a prăjit la socoteală*. id. ib.

2. **Tranz.** (De obicei în textele bisericesti) A chinul, a tortura, a ucide cu focul. *Întru nevăzut fu bogatului și iute era prăjit*. CORESI, EV. 367. *Să te faci D[o]mul, cum au făcut pre Sedechie, și ca pre Ahav, pre cari-i prăji împăratul Vavilonului cu foc*. BIBLIA (1688), 512^r/17. (Irony) *Sint sigur că sfinții toți asupra-ți au reclamat, și chiar de nu-i fi prăjit, ești negreșit afumat*. ALEXANDRESCU, O. I, 168. ♦ (Complementul indică părți ale corpului asupra cărora se aplică tortura) *Să-i legi cot la cot și să le prăjești piepturile pe lingă foc*. FILIMON, O. I, 288. (R e f l. p a s.) *Acolo se vor prăji limbile, că acolo sint temnișele și muncile veacilor*. CORESI, EV. 538.

3. R e f l. (Despre oameni) A se expune la căldura focului (pentru a se încălzi) ori la razele soarelui (pentru a se încălzi, pentru a se bronza). *Îmi dă de știre că se află... într-un hotel splendid, pe malul oceanului și că se prăjește la soare*. ALEXANDRI, S. 307. *O babă șade pe prispă... prăjindu-se la soare*. REBREANU, I. 10, cf. id. R. I, 76. *Moș Timpovici... se prăjea la soare pe prispa casei*. BRĂESCU, O. A. II, 61. *În sobă ardea cu pară uriașă maldărul de stuf, și Coman, nepăsător la toate, se prăjea în preajmă*. SADOVEANU, O. IV, 483. *Copiii... se prăjeau la soare*. id. ib. VI, 612, cf. SORESCU, V. 12. *Aduc într-o zi, acolo pe coș, unde sta baba de se prăjea la foc, o dihanie urită*. RĂDULESCU-CODIN, I. 124. (Fig.) *În fața noastră se rădică munți sălbatici cari se prăjesc la soare de la începutul lumii*. ALEXANDRI, O. P. 350. *Sub dogoreața unui soare orbitor de lumină, se prăjește întins alene, de-a lungul Dunării albastre, orașelul X*. BRĂESCU, O. A. I, 29. *În ogradă, pe lingă prispă, se prăjeau în soare straturi de flori miroitoare*. id. ib. II, 21. ♦ **Tranz.** (Complementul indică oameni sau părți ale corpului lor) *Tot timpul... tovarășul meu slătuse dinaintea focului și-și prăjise pe toate fețele cele două picioare lungi ale sale*. HOGAȘ, DR. I, 58. *Mi-am pus jos o pătură și m-am întors pe spate ca să mă prăjească sfîntul soare*. VLASIU, A. P. 49. (Fig.) *Vreo două vapoare... acostate la cheiul vechi de piatră își prăjeau la soare trupurile uriașe*. BART, S. M., 59. (E x p. r.) **A-și prăji burta la soare** = a nu face nimic, a lenevi. *Ucenicul... era harnic, harnic grozav, de toată ziua își prăjea burta la soare*. ap. TDRG. ♦ (Învechit și regional) A se usca, a se zvînta, a se zbici (la soare). *Cîntipa... după ce s-au cules trebute să se întindă la soare ca să se prăjască și așa să se bată mai lesne*. I. IONESCU, C. 148/22. *Plugarii moldoveni ară toloaca din vreme ca să se prăjească pușin arătura*. id. ib. 173/15, cf. A V 14, 15.

4. **Tranz.** (Tehn.) A efectua operația de prăjire (3). *Eliminarea impurităților cit și a apei pe care aceste mîneruri le conțin, se face calcinînd (prăjind) minereul*. IOANOVICI, TEHN. 32, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *prăjesc*, pers. 3 și (învechit și regional) *prăjaște*.

— Din v. sl. *пpажити*.

PRĂJICĂ s. f. v. **prăjineă**.

PRĂJILĂ s. f. (Regional) Un fel de prăjitură (3) preparată din făină, ulei, ouă și lapte (Rimnicu Vilcea). LEXIC REG. 84.

— Pl. : prăjile.

— Prăji + suf. -ilă.

PRĂJINĂR s. m. Persoană care făcea măsurători agrare cu prăjina (3). Cf. I. BRĂDESCU, m. 16. *N-a lipsit și un prăjinar, care știa să măsoare locurile cu „prăjina lucrului” sau cu aceea a „vînzării”*. C. GIURESCU, p. o. 177.

— Pl. : prăjinari.

— Prăjină + suf. -ar.

PRĂJINĂ s. f. 1. Bucată de lemn lungă și subțire, folosită mai ales pentru a fixa, a susține sau a sprijini ceva; (învechit și regional) pârîngă (1). (regional) mlădoacă, prăștină¹ (1), rudă² (1). V. par¹, drug. *Ne luară și ne petrecură cu prăjini, până ne scoasă din țară*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 79/6. *Își făcea sulii den prăjini ascuțite și pirlite la virv (inceputul sec. XVIII)*. MAG. IST. III, 341/3. *Trebuie prin găinărișec sus de la pământ, ca se nu se poată sui dihorii sau vulpile, împlîntate mai multe rude (prăjini, leafuri)*. ECONOMIA, 107/10. *Atunci lovituri nenumărate Vin pe el de prăjini ferecate*. BUDAI-DELEANU, 7. 423, cf. 409, LB. *Să ne ținem de limba, de istoria noastră, cum se ține un om, în primejdie de a se îneca, de prăjina ce i se aruncă spre scăpare*. ARHIVA R. I, v/20. *Și-l întîmpinară doi drați ducînd un strugur pre o prăjină*. ALEXANDRIA, 136/17. *Nu-i dete în mînă, Ci-i le întinse c-o prăjină lungă*. PANN, p. v. I, 59/11, cf. 90/19. *Un păzitori de noaple... c-o prăjină subsuori*. EMINESCU, n. 63. *Iaca se zărește o hirtie fîștînd pe deasupra capetelor multimii, în virful unei prăjini*. CREANGĂ, o. 272. *Ce ageamii trebuie să fie păsărele ca, de veacuri după veacuri, să se mai sperie de aceeași oală spărată, de aceeași cruce de prăjină, de același primitiv artificiu!* CARAGIALE, o. III, 63. *Alegea struguri, îi lega perechi cu fire de lei și-i atîrna pe prăjinele întinse în cramă*. SLAVICI, o. II, 112, cf. id. n. I, 21. *Îi zise... să înalțe o prăjină și în virful ei să puie o nahramă roșie*. ISPIRESCU, L. 127, cf. 146. *Oamenii răscoleau iazul cu prăjini și cu năvoade*. VLAHUȚĂ, o. A. II, 183. *Pentru a feri holdele de paseri, se pun prin sămănături prăjini sau bețe înfipte în pămînt, în virful cărora spinzură cite o cioară moartă*. PAMFILE, A. R. 98, cf. 221, id. D. 15, PĂCALĂ, M. R. 451. *Vuiesc pe Bistrița nahlapii Și cîntă vobura la Toance, Plutașii dîrzi, în sforul apei înșt prăjina, ca o lance*. TOPIRCEANU, o. A. I, 217. *Doi prăjini se înalță mai sus decît acoperșurile*. BASSARABESCU, v. 114. *Făcuse foc afumînd niște prăjini verzi, să facă din ele cozi de sape*. VLASIU, A. P. 35. *Se încordă, se înțepeni în prăjina lungă și urni luntrea*. SADOVEANU, o. I, 127. *C-o prăjină lungă cotrobăi în hogaș și fumul izbucni*. id. ib. x, 524. *Cîteva sute de steaguri, prinse de prăjini cu o sfoară de zmeu, se legănau ondulate orizontal*. ARGHEZI, B. 68. *Ajuta demonstrativ pe alții să mestece varul, învîrtînd și el o prăjină*. CĂLINESCU, s. 350. *Copiii scoaseră albiile de prin case, se suiră în ele și, neavînd lopeși, se slujiră de prăjini*. STANCU, R. A. IV, 138. *Ai ajuns acasă, trist, cu prăjina în al cărei virf atîrna, jalnică, steaua care luminase atît de pușin celor trei crai*. PAS, z. I, 106. *Cel ce-eventual se urcă în copac să-și ridice, la nevoie, un topor, o prăjină*. VÎN. PESC. februarie 1964, 7. *Cornule, ce nu te-ndoi, De-o creangă să te despoi Să-mi fac prăjină de boi?* ALECSANDRI, P. P. 44, cf. H V 336, XVII 232. *Mă izbește cu prăjina, Ori apucă orice vede Și asupra mea repede*. TEODORESCU, P. P. 274. *El s-au dus la țîrg și, punînd tulpanul pe o prăjină, au îmblat pe uliși strigînd: „Cine cumpără un tulpan”*. SBIERA, P. 232. *Niște oameni... mergeau în urma mea și mă tot îndemneau s-arunc prăjina*. ȘEZ. II, 160, com. LIUBA. *După ce pomul îl bate grindina, îl bate și omul dîndu-*

cu prăjina. PANN, p. v. I, 144/5. ◊ (În superstiții) *A spus că omul călare pe prăjină... era bărbatul ei*. ȘEZ. III, 66. *Măi Toader a Oanei! Ia așa are să te aducă Ileana pe tine: calare pe prăjină!* SADOVEANU, o. I, 601. *Uite-așa am văzut eu cum au venit pe prăjină coșcoeamite oameni cît munții*. id., ap. CADE. *Să știi că eu vin nebun Pe-o prăjină de alun*. ALECSANDRI, P. P. 234. *Cine poate avea pe dracu, poate face minunății mari; pe cine vrea îl poate duce calare pe prăjină*. ȘEZ. IV, 181. ◊ (Ca termen de comparație, sugerează ideea de înălțime mare, de flexibilitate) *Era înalt cît o prăjină*. AGÎRBEANU, A. 124. *Un român, nalt, lung cît o prăjină și osos, ieși din casă*. SADOVEANU, o. I, 216. *Ce găligan... Înalt ca o prăjină*. STANCU, R. A. II, 52. *Mitrică era un om măruntel de tot... Muieră lui însă era înaltă ca o prăjină*. PEDA, D. 47. *Sări drept în picioare și fără să mai facă vreun pas se îndoi ca o prăjină și-o plesni pe femeie peste cap cu toată puterea*. id. m. 178, cf. 280. *Badea nalt cît o prăjină, Mîndruța-i toată-n țărîna*. JARNIK-BIRSEANU, D. 429. ◊ E x p r. *A lua (pe cineva) cu prăjina = a goni, a alunga (pe cineva)*. *E, cerce dumnealui, și-i videă cum mi îi l-a lua cu prăjina*. NEGRUZZI, s. III, 13. (Glumeț sau ironic) *A încăleca prăjina = a pleca*. Cf. ZANNE, P. III, 322. (Învechit, rar) *Călare pe prăjină*, se spunea despre un om fără căpătii, care ducea o viață de azi pe mîine, care nu avea o așezare statornică; fluieră-vînt, vîntură-țară. *Să-mi dau fata, copilița, dup-un tuș-n buzunări, Un bezmetic fără casă, un călare pe prăjină*. MILLO, în PR. DRAM. 365. (Rar) *A apuea înainte ca curva prăjina*, se spune despre cineva care, deși e vinovat, face tot el pe indignatul. Cf. ZANNE, P. I, 268, v. 232, TDRG. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *O prăjină de om*. ZANNE, P. III, 323. ◊ Epitet (depreciațiv) pentru o persoană foarte înaltă (și slabă); (regional) măcău¹ (2), prăștină¹ (1). V. g a l i g a n, l u n g a n. Cf. POLIZU. *N-avea 17 ani împliniți și era coșcoemite prăjina*. VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Era bine făcută... nici prăjină, nici bondoaică*. PEDA, M. S. 27.

2. S p e c. Numele unor obiecte alcătuite dintr-o prăjină (1) sau, p. anal., asemănătoare, ca formă, cu o prăjină, cu diverse întrebunțări:

a) Bară (de lemn, bambus, metal, fibre sintetice etc.) cu lungimea și diametrul variabile, folosită în sport la săriturile în înălțime. Cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 86. *Proba de săritură cu prăjina... cu performanța de 4,90 m*. ȘCÎNTEIA, 1965, nr. 6 835, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Probă athletică practăată cu ajutorul acestui obiect. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84, 94, DEX.

b) (De obicei urmat de determinări care indică felul construcției, modul de folosire etc.) Tijă lungă de metal sau de lemn (plină sau tubulară) cu diverse întrebunțări tehnice. *Burghiu cu cap găurit inelar... se întrebunțează la găurirea țevilor de tun și a prăjinilor grele pentru sonde*. IOANOVICI, TEHN. 293. *În locul prăjinilor de foraj avem un cablu de oșel*. ENC. TEHN. II, 580. *Prăjini de sapă*. NOM. MIN. I, 44. *Prăjini (tije) pentru pompaj*. ib. *Prăjina (grea)... este țeava care se înșurubează în sapă [la foraj]*. cv 1950, nr. 2, 28. *Prăjina pătrată (șpilștangă) la un loc cu sapa și prăjina formează o garnitură*. ib., cf. DM. *Cele cîteva minute necesare pentru montarea prăjinilor de avansare... conțau prea pușin*. ȘCÎNTEIA, 1961, nr. 5 389, cf. M. D. ENC., DEX.

c) Coadă undiței; vargă, nuia (2 a), (regional) prăștină¹ (2 h). Cf. ATILA, P. 29, ALR SN III h 739.

d) Parte a cumpenei fintinii cu ajutorul căreia se confundă găleata în apă; (regional) luminare, prăștină¹ (2 e). Cf. DAMÉ, T. 179. *De celălalt capăt [al cumpenei] atîrîna prăjina care poate să fie compusă dintr-o singură bucată sau din bucăți*. PAMFILE, I. C. 465. *Ograda, în jurul casei, era pustie; o cumpănă se ridica în mijloc și prăjina fără găleată se bălăbănea deasupra ghizdelor*. SADOVEANU, o. I, 628. *Prăjina unui puș*

cu cumpănă îi urmări multă vreme din depărtare. CALINESCU, E. O. I, 104.

e) Un fel de prăjină (1) lungă de mai mulți metri și prevăzută la un capăt cu o proeminență scobită, cu care se lovește apa spre a goni peștele către plasele de pescuit; (regional) știulbuc. *Tărăbuful... se așază cu gura lângă butucul unde e ascuns peștele, apoi se începe a se bate cu prăjinile împrejurul butucului și peștele, sperându-se, intră în sac.* ANTIPA, p. 392.

f) (Regional) Sul de lemn cu care se leagă încărcătura (de paie sau de fin) dintr-un car (Voila--Făgăraș). VICIU, GL.

g) (Prin nord-vestul Munt.) Întorcător, întinzător (la războiul de țesut). Cf. UDRESCU, GL.

h) (Prin sudul Transilv.; și în sintagma *prăjină cu coajă*) Băț pe care ciobanii înseamnă (prin creștături) numărul oilor și al găleților (sau vaselor) cu lapte. *La stîină se mai întrebuințează încă și astăzi răbojul ciobănesc și prăjina cu coaje... În coaja prăjinei vin însemnate, deosebit de numărul oilor, gălețile și copurile de lapte.* PĂCALĂ, M. R. 144, cf. 453, CHEST. V 63/60.

i) (Olt.) Bucată de scindură relativ lată, avînd la un capăt o gaură prin care intră o sfoară sau o curelușă și cu care se împinge pe sub gheață o frînghie a năvodului, de la o copcă la alta; (regional) igliță, undrea. Cf. ANTIPA, p. 487.

j) (Regional) Frigare de lemn (Iseroni—Petreșeni). A III 7.

k) (Regional) Par¹ (1) cu crăcane scurte și infipt cu un capăt în pămînt, în jurul cărui se clădește claia de fin sau de griu; (popular) prepeleac. Cf. ALRM SN I h 93/762, A II 12.

l) (Regional) Prăjină (1) lungă așezată orizontal (și legată cu frînghie de grinzile tavanului) pe care, în casele țărănești, se pun rufele la uscat, se atîrnă hainele etc.; (popular) culme, (regional) rudă² (1), prăștină¹ (2 d). Cf. CHEST. II 314/6, A VI 4.

m) (Regional) Catarg (al unei nave) (Măceșu de Jos—Băilești). ALRM SN II h 668/872.

n) (Regional) Cirlig cu care prind ciobanii oile (Seaca de Cîmp—Băilești). H V 417.

3. Prăjină (1) (de lungimi variabile) folosită ca unitate de măsură agrară. *Am măsurat toate moșiile cu prăjina* (a. 1755). ȘTEFANELLI, D. C. 57. *Prăjina este un băț lung, după vechiul sistem de măsurătoare, împărțit în palme.* PAMFILE, I. C. 152, cf. id. A. R. 231, com. MARIAN, A V 2. ♦ (Și, învechit și regional, în sintagmele *prăjină fâlcească* sau *mare, domnească, legiuită, prăjină de Moldova, prăjină (de) a Parijului, prăjină pogonească* sau *stînjenească*, arătînd adesea tipul) Unitate agrară de lungime folosită în trecut, care a variat, în timp și după regiuni, de la 5,8995 pînă la 6,6900 metri, (regional) bucață; distanță, lungime aproximativ egală cu această unitate de măsură. *Roibul, parcă ușurat, Prăjini zece a saltat.* ASACHI, S. L. I, 199. *N-apuc-a merge nici douăzeci de prăjini și prr! se rupse un capăt!* CREANGĂ, O. 285. *Șerpi mari peste măsură, lungi de o prăjină ori două.* ȘEZ, I, 244. *Distanțele se măsurau cu prăjina de Moldova.* CLIMESCU, A. 213. *Cu 3 de acești pași fac o prăjină de a Parijului.* I. BRĂESCU, M. 6, cf. 8, 31, 35, 38. *Pentru măsurătoarea cîmpului de arătură, iemașuri și grădini, se întrebuințează prin jud. Tecuci prăjina mare, domnească... legiuită sau fâlcească, de 12 palme domnești, — numită prin unele părți și bucată.* PAMFILE, A. R. 231. *Pentru păduri și vii se folosește prăjina de 10 palme, numită și prăjină pogonească.* id. ib. *O prăjină de 8 palme e prăjina stînjenească.* id. ib., cf. BUL. COM. IST. IX, 175. *3 stînjeni formau 1 prăjină.* N. A. BGDAN, C. M. 173. *Că măsuri de suprafață și de lungime au fost: falcea, avînd 80 prăjini în lung, pe 4 în larg.* id. ib., cf. DS, DER, PANAITESCU, O. 7. 172. *Sufletul... are de trecut peste un riu de foc, lal ca de o prăjină.* ȘEZ, III, 237, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. *Fac două borti-m pămînt diparti una di alta di tri prajtni.* ALR SN V MN h 1 292/365, cf. A V 33. ♦ (Și, învechit și regional, în

sintagmele *prăjină fâlcească, prăjina lucrului, prăjină pătrată, prăjină pătrată fâlcească, prăjină pogonească, prăjina vînzării*, arătînd adesea tipul) Unitate de măsură pentru suprafețe de teren (agrare) folosită în trecut, care a variat, în timp și după regiuni, de la patru pînă la șase stînjeni pătrați sau de la 179,025 m² pînă la 208,82 m²; suprafață de teren (aproximativ) egală cu această unitate de măsură. *Am ieșit o sam(ă) de oameni bătrîni și tineri și unde am socotit i-am dat... din delnița Petrii lui Ionașcu în sus cincisprăzece prăjin(i)* (a. 1763). ȘTEFANELLI, D. C. 67. *Fiecare locuitor cu plug să are proprietarului 80 prăjini fâlcești* (a. 1805). I. BRĂESCU, M. 35. *Se hotărăște ca ziua de arătură în moînă să fie de 15 prăjini fâlcești de perechea de boi, sau 540 stînjeni patrați* (a. 1820). id. ib. 23. *28 de prăjini de arat pentru proprietar cu boii țaranului (o prăjină este a patra parte din falce).* BOLINTINEANU, O. 283. *Erau vro zece, douăsprezece prăjini de cînepă frumoasă și deasă cum îi peria.* CREANGĂ, O. 206. *Tală-său îi dă cinci prăjini în vatra satului, loc de casă, apoi o falce de arătură și 20 prăjini de fineț.* SEVASTOS, N. 46, cf. 342, DDRF. *Prăjina fâlcească se socotește 16 haragi în lung și unul în curmezis.* I. BRĂESCU, M. 38. *54 stînjeni patrați: prăjina pogonească.* id. ib. 40. *I-am dat și zece prăjini de pămînt.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 121. *Un secerător bun nu seceră într-o zi de zece ceasuri mai mult de 1 500 m.p. sau 15 arii (cam 7—8 prăjini fâlcești).* ION BOTEZ, STR. 10. *Au muncit din greu, au răscolit cele optzeci de prăjini de pămînt.* SADOVEANU, O. I, 372, cf. V, 234. *Care ia o falce ogor, ia și zece prăjini imas pentru desfelenit.* GALAN, Z. R. 179, cf. 41, DER. *O astfel de prăjină pătrată avea 179,025 metri patrați.* C. GIURESCU, P. O. 90. *A existat... prăjina pătrată fâlcească.* id. ib. *Mai găsim menționată prăjina lucrului.* id. ib. 91. *O altă prăjină citată frecvent în tranzații era „prăjina vînzării“.* id. ib.

4. (Rare) Ramură a coarnelor de cerb. *La ocolul silvie Tulnici... am cîntărit o prăjină lepădată de un cerb; a avut 5,500 kg. vîn. pesc. septembrie 1962, 8.*

5. (Prin estul Munt.) Funie care leagă strîns proțapul de restul saniei; (regional) apărătoare, ceatlău, coardă, ginj, lambă, lănuș, legătură, vlăioagă. Cf. DAMÉ, T. 22.

6. (Regional) Cantitate de fin pe care o pot duce doi oameni, purtată pe prăjini (1); (regional) boghie, boghineț, loghin, rudă¹ (II 2) (Măceșu de Jos—Băilești). ALR II 5 273/872.

— Pl.: prăjini.

— Din bg. прѣжина.

PRĂJINCĂ s. f. (Transilv.) Pîne prăjită² (1) (și unsă cu grăsime); mămăligă rece prăjită² (1) (în grăsimi). Cf. GHETIE, R. M., CHEST. VIII 7/7, 20/18.

— Și: prăjică s. f. CHEST. VIII 20/18.

— De la prăji.

PRĂJINICĂ s. f. (Regional) Prăjinuță (1). Cf. DDRF.

— Pl.: ?

— Prăjîină + suf. -ică.

PRĂJINIOĂRĂ s. f. (Regional) Prăjinuță (1). Cf. DDRF.

— Pl.: prăjinoare. — Și: prăjioără s. f. DR. VI, 230.

— Prăjîină + suf. -ioară.

PRĂJINIȘ s. n. (Regional) Arboret tinăr (format din copaci cu trunchiul drept). *Se numesc ostrețe... niște prăjini avînd lungimea pînă la 4 m, tăiate din crîng masiv, ajuns în stare de „prăjiniș“.* ANTIPA, P. 577, cf. DS. *Prăjiniș de molift.* SCRIBAN, D.

— Pl.: prăjinișuri.

— Prăjîină + suf. -iș.

PRĂJINIȚĂ s. f. (Regional) Prăjinuță (1). Cf. DDRF. *Și tești un moraraș... C-o mini di tiriți și-n mîni prăjiniț.* GRAIUL, I, 509.

— Pl.: prăjinițe.

— Prăjîină + suf. -iță.

PRĂJINUȚĂ s. f. 1. (Popular) Diminutiv al lui prăjină (1); (regional) prăjnică, prăjnioară, prăjiniță.

2. (Regional) Bucată îngustă de pământ (Doljești - Roman). CHEST. IV 96/546/c.

- Pl.: prăjiniuțe. - Și: prăjitață s. f. DR. VI, 230.
- Prăjină + suf. -uță.

PRĂJIOARĂ s. f. v. prăjnioară.

PRĂJIRE s. f. Acțiunea de a (se) prăji și rezultatul ei.

1. Cf. prăji (1). Cf. POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Cucoana Călina încălzea în bucătărie laptele și cafeaua, priveghind totodată prăjirea felitelor de pine.* TEODOREANU, M. II, 129. *Semințele de oleaginoase, după mărunțire, sînt supuse operației de prăjire.* LTR², cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Cf. prăji (3). *Prăjirea cuiva la soare.*

3. (Tehn.) Operație de încălzire a unor minereuri sau a unor produse metalurgice, la temperaturi inferioare temperaturii lor de topire, cu scopul de a le usca, de a le purifica sau de a le transforma în alte produse mai ușor de tratat. Cf. prăji (4). *Prăjire... adică încălzirea mineralului în contact cu aerul.* PONI, CH, 153. *Aceste operațiuni sînt: ... curățirea..., prăjirea (calcinarea).* IOANOVICI, TEHN. 31. *Se vor monta... cupatoare pentru prăjirea concentratelelor piritoase.* LEG. EC. PL. 428, cf. 429. *Prăjirea poate fi fără transformări chimice sau însoțită de transformări chimice.* LTR², cf. DER.

- Pl.: prăjiri.

- V. prăji.

PRĂJITI s. n. 1. Faptul de a (se) prăji (1). *Se aude tic-tacul lupînd cu prăjitul cepei.* BASSARABESCU, v. 31, cf. DEX.

2. (Regional) Mîncare preparată din ouă, unt și slănină; (regional) ieșniță (Straja - Rădăuți). GLOSAR REG.

- V. prăji.

PRĂJIT², -Ă adj. 1. (Despre alimente) Care a fost supus acțiunii focului (de obicei în grăsimi încinsă) pentru a deveni comestibil, pentru a prepara o mîncare, pentru a prelucra. V. fript. Cf. prăji (1). *De vei vedea că iaste mîncare zemoasă, să-i pui pe dedesuptu felii de pine prăjite.* MÎNCĂRILE, 1/4, cf. LB. *Alune prăjite.* PISCUPESCU, o. 306/21, cf. POLIZU. *Se întoarse jîntînd în mîni o sticlă cu anason... și un taler prin cu alune prăjite.* FILIMON, o. 1, 141. *Am ciorbă de crap, moron prăjit, am și pelin bun de Drăgășani.* CONTEMPORANUL, VI, 40. *Pe ramurile lui sta niște merișoare mici-și p-o parte rumene de parea că erau prăjite.* ISPIRESCU, L. 244. *Borș de pește și pește prăjit.* MARIAN, s. R. I, 164, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *În tocătură, mai mult ceapă prăjită.* I. BOTEZ, șc. 55. *Eu aduc mazăre cu pine prăjite, adăugă imediat coloneleasa.* BRĂESCU, o. A. I, 32. *E un mitros de pine prăjită.* SEBASTIAN, T. 180. *Obrajii îi erau roșii ca două pinițe prăjite.* VLASIU, D. 200. *Măndița ieși din bucătărie cu pinea prăjită.* TEODOREANU, M. II, 129. *Ceru o pungă de alune americane prăjite.* CĂLINESCU, E. o. II, 86. *Mare băutor de cafea, orientalistul o voia prăjită nici prea mult, nici prea puțin.* Id. s. 231. *Le aduse micul dejun: slană și ouă prăjite.* STANCU, R. A. IV, 98, cf. III, 339. *Întinse cu sfiată fărfația cu legume și cartofi prăjiți.* VINEA, L. II, 311. *Mitroase a ulei prăjit.* PREDĂ, R. 88. *Semințe de dovleac prăjite și măcinate.* VÎN. PESCU, mai 1964, 9. *Se îmbracă tortul deasupra cu un strat de cremă și se presară migdale prăjite, tocate mărunț.* S. MARIN, c. B. 245. *Iau cufiți și-mi tai piță și mîntinc piță prăjită.* FOLC. TRANSILV. I, 164, cf. II, 39. *În dorul peștelui mîncă mamăligă prăjită.* II IV 56. ♦ Ex pr. (Glumet) *A mîncea (sau a înghîți), a se hrăni, a trăi cu) răbdări prăjite v. r a b d a r e (1).* ♦ (Rare; despre vegetație) Uscat, ofilit, veștejit (din

cauza arșiței). Cf. DL, DM, DEX. ♦ (Regional; despre fin) Trecut, răscopt² (2) (Nucet). A I 35.

2. (Despre oameni sau părți ale corpului lor) Ars, înnegrit de soare. Cf. prăji (3). Cf. CADE.

- Pl.: prăjiti, -le.

- V. prăji.

PRĂJITE subst. pl. (Regional) Foaarfece de tuns olle (Nepos - Năsăud). FD II, 163.

- Accentul necunoscut.

- Etimologia necunoscută.

PRĂJITÓR, -OÁRE subst. 1. S. m. și f. Lucrător în industria alimentară, specializat în operația de prăjire (1). Cf. prăji (1). *Prăjitor la fabrica de cacao.* NOM. PROF. 49, cf. LEG. EC. PL. 298.

2. S. f. Aparat, dispozitiv folosit (în gospodărie) pentru a prăji (1) cafea. *Ei trimiteau acestei rude și cîte o noutate sau specialitate de civilizație apuseană, precum „prăjitori de cafea“.* IORGA, B. R. 239, cf. DM, DEX. ♦ (Rare) Grătar (pentru carne). Cf. ALEXI, W.

3. S. m. și f. Muncitor calificat în operații de prăjire (3). Cf. prăji (4). *Prăjitor de tablă.* NOM. PROF. 23, cf. DL, DM, DEX.

4. S. f. Încăpere special amenajată în care se execută, într-o fabrică, operațiile de prăjire (3). Cf. prăji (4). Cf. DM, DEX.

- Pl.: prăjitori.

- Prăji + suf. -tor.

PRĂJITURĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Prăjeală (2); grăsimi comestibilă încinsă. *Peaștele... pune-ți în tîngire cu prăjătura aceasta.* MÎNCĂRILE, 9/7. *Din unt cu ceapă prăjită se fac prăjituri (un fel de sos) de se drege zama (borșul cu carne).* ȘEZ, VII, 98, cf. VI, 82. *Se prăjește puțină făină în untură ori în oleu, numită aici prăjitură de slastă.* ARH. OLT. VI, 289.

2. (Regional; concretizat) Prăjeală (3). Cf. KLEIN, D. 404, CADE, BUL. FIL. V, 171, H II 84, 224, XIV 493, com. MARIAN, CIAȘANU, v. 190, CHEST. VIII 11/12, 46/4, cv 1949, nr. 8, 33, ALR SN IV h 1 101/192.

3. Nume generic dat unor produse alimentare dulci preparate din făină, zahăr, grăsimi, ouă, cremă, fructe etc., care se consumă, de obicei, ca desert. *O bucătărișă... să-m facă bucate bune... și prăjituri să știe să facă, feluri de feluri (a. 1807).* IORGA, S. D. VIII, 42, cf. POLIZU. *El o să se tot plîngă că nu i-ai dat mezelucuri și trufandale, prăjituri și zaharicale.* ODOBESCU, s. III, 39. *Ia de la o cofetărie bomboane și prăjituri.* CARAGIALE, o. II, 54, cf. I, 74. *N-ar fi fost jucărie pe care să nu le-o cumpere, prăjitură pe care să nu le-o aducă.* MACEDONSKI, o. III, 58. *Duceam la școală prăjituri și bomboane.* VLAHUȚĂ, o. A. II, 252, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Din punctul de vedere al igienii... prăjiturile nu sînt bune, căci ele fiind făcute cele mai adeseori din un fel de coccă (pastă) grea și nedospită, în care se pun aromate, zahăr și corpuri grase... sînt grele pentru stomac.* BIANU, D. S. *În pachet pui fripiți, ouă răscoapte, prăjituri.* HOGAȘ, DR. I. 194. *De prăjituri vor îngriji fețele.* REBREANU, I, 128. *Îi punea pe masă prăjituri.* BASSARABESCU, v. 18, cf. 5. *Prăjituri variate.* BRĂESCU, v. A. 13. *Săraca... rămîne nemîncată ca să-mi aducă mie portocale și prăjituri.* VLASIU, D. 280. *Mătușa mea... a băgat de samă că-mi plac prăjiturile cu cremă.* SADOVEANU, o. X, 478, cf. XI, 533. *Chelnerii aduceau pe tăvi lungi de argint mormane de prăjituri și de fructe.* CĂLINESCU, E. o. II, 43, cf. id. s. 801. *Li se scurgeau ochii după prăjiturile ce le înghițeau oamenii mari.* BENIUC, M. C. I, 44. *Mai bine spune-mi ce prăjitură mi-ai pregătit?* H. LOVINESCU, c. s. 9. *Se duse în bucătărie și cîntă fructe și prăjituri.* PREDĂ, R. 496, cf. 110. *Prăjiturile spumoase se prepară din albușuri bătute cu zahăr.* LTR². *Cînd prăjitura este gata, se scoate fierbinte din tavă.* S. MARIN, c. B. 253.

Pun'i un purlsel fript... brînză, ouă, prajituri, răk'ie. ARH. FÖLK. III, 54.

— Pl.: prăjituri. — Și: (învechit) prăjătură, (regional) prejitură (DDRF, DR. v, 776), plrjtură s. f.
— Prăji + suf. -tură.

PRĂJITURICĂ s. f. Diminutiv al lui prăjitură (3). Cf. DEX. Din pachetul cu prăjiturile... a luat o prăjiturică cu nuci. Com. din TÂRCĂIȚA-BEIUȘ.

— Pl.: prăjiturile.
— Prăjitură + suf. -ică.

PRĂJIUȚĂ s. f. v. prăjinuță.

PRĂJUOROICĂ s. f. v. păjuoroică.

PRĂLEJÍ vb. IV v. prileji.

PRĂLŪCĂ s. f. v. preluacă.

PRĂMĂTIE s. f. v. pramatie.

PRĂMĂNDÍ vb. IV v. prămîndi.

PRĂMBLĂRIE s. f. v. plimbare.

PRĂMÎNDĂ s. f. v. prēmîndă.

PRĂMÎNDÍ vb. IV. 1. Intran z. (Învechit) A se afla, a trăi, a viețui undeva; a sta, a locui; a pețece (II 1). Prămîndește prin codri ca pasărea. PSALT. SCH. 29/10. Tremeseș izvoare în iazere... În aceeaia paștrile cerului prămîndesc. CORESI, PS. 283/12, cf. IORGA, L. R. 31, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ♦ A dura, a dăinu. Frica Domnului curată prămîndește în veacu de veacu. PSALT. SCH. 55/16. Urziși pămîntul și prămîndește. CORESI, PS. 341/10, cf. DDRF.

2. Tran z. (În dicționarele din trecut) A amina; a întîrzi. Cf. LB, CIHAC, II, 180, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. Tran z. (În dicționarele din trecut) A neglija, a omite. Cf. LB, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

4. Tran z. (În dicționarele din trecut) A disimula, a ascunde, a tăinu. Cf. LB, GHEȚIE, R. M.

5. Tran z. (Regional; complementul indică animale de tracțiune) A cruța, a nu pune la muncă (Șoroștin—Medlaș). Cf. VICIU, GL. Omul ăsta prămîndește boii. id. ib.

6. Tran z. (Învechit, rar; în forma prēmîndi) A trimite, a revărsa (5). Prēmîndește mița ta celor ce știu tinre. PSALT. HUR. 30^v/7.
— Prez. ind.: prămîndesc. — Și: (învechit) prămîndí vb. IV, prēmîndă (LB, CIHAC, II, 180, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.; prez. ind.: prēmîndez, LB, și prēmînd, LB, CIHAC, II, 180, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.) vb. I, (învechit, rar) prēmîndí (PSALT. HUR. 30/7) vb. IV.

— Din slavonul прѣмѣндати.

PRĂMRĂC subst. (Învechit, rar) Întunerie absolut, întunecime, beznă. Prămrac suplu pictoarele lui. PSALT. HUR., ap. DHLR II, 524.

— Din slavonul прѣмрѣкъ.

PRĂNICĂ vb. I. Tran z. (Folosit și absol.) (Maram. și prin Bucov.; complementul indică rufe) A bate cu pranicul pentru a spăla; p. g e n e r. a bate, a lovi, a bătuți (cu pranicul). Cf. VICIU, S. GL. Prănicuț mindru d'e brad Prănică-n mijloc d'e vad. ȚIPLEA, P. P. 95, cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 346, com. din BILCA-RĂDĂUȚI și din BORȘA. Cu pranicul prăntea-te-oi. GR. S. VI, 103. Că, mămucă, noră ta A băga [cămașa] o dată-n băltă Și o-a-n'tind'e la poiată Ș-a ven'i ș-a cere plată C-a dzice o-ă-i prănicată. T. PAPAĞAGI, M. 66. Și tata m'n'eu spun'e că o văzut o femeie prănic'tin în vale. ARH. FOLK. VI, 269, cf. ALRM SN III h 1 041/362.

— Prez. ind.: prănic. — Și: prănică (com. din BILCA-RĂDĂUȚI), prănică (VICIU, S. GL., BÎRLEA, L. P. M. II, 346, com. din BILCA-RĂDĂUȚI și din BORȘA) vb. I.
— V. pranle.

PRĂNICUȚ s. n. (Prin Maram.) Diminutiv al lui pranic. Prănicuț mindru d'e brad Prănică-n mijloc de vad. ȚIPLEA, P. P. 95. Tot la min'e l'i-i ruga Să vin să-ț lau cămeșa Cu un prănicuț de brad. T. PAPAĞAGI, M. 66.

— Pl.: prănicuțuri.
— Pranle + suf. -uț.

PRĂNTRU prep. v. printru.

PRĂNTU prep. v. printru.

PRĂNUȚ subst. (Regional) Chiciură (Moisești—Satu Mare). ALR I 1 260/345.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

PRĂPĂD s. n. v. prăpăd.

PRĂPĂLD subst. (Argotic; în expr.) A da (pe cineva) prăpăld = a produce cuiva o impresie copleșitoare; a da gata, a face praf (pe cineva). Il dai prăpăld, că ai un cobzar no. 1. ALAS 21 I 1923, 5/3.
— Etimologia necunoscută.

PRĂPĂSTĂ s. f. v. prăpastie.

PRĂPĂSTE s. f. v. prăpastie.

PRĂPĂSTIE s. f. 1. Povirniș adînc, abrupt (și lipsit de vegetație) situat de obicei într-o regiune muntoasă; hău, abis, genune, (învechit și regional) prăpăstie (1), (învechit) precipițiu (1), (învechit, rar) prăpădere, (regional) prăval (4). În propastile (prăpăderile d) codrilor, deștinșu în pămînt. PSALT. 325. Iară pre cei 2 oameni ce-i blăstăma era naintea sa la gura aceii prăpăști căscate îngroziți și tremurînd. DOSOFTEI, v. s. octombrie 41^v/17, cf. decembrie 219^v/17. Din toate părțile prăpaști, hîrtoape și pohîrnuturi groznice era. CANTEMIR, IST. 253. Vedeă fața pămîntului cropată în chip de prăpastie adîncă și întunecoasă. MINEIUL (1776), 17^v/20. Lucra la madenul de cositor pentru ca să trăiască și să poată ascunde, îngropat fiind într-aceste prăpastii. IST. CAROL XII, 4^v/14. Druhurile... ce le-au deșchis prin mijlocul munților, a stîncilor, a văilor și a prăpăștilor mărturisesc sirguința. IST. AM. 56^v/18. Ei mergea și venea prin mijlocul prăpăștilor fără să cază. CRITIL, 7/21. De-l va vrea să-l ducă în silă De-acasă, ajuînd la cea mai de întie Apă, prăpaște sau orice topilă, Va sări de viu. BUDA-DELEANU, T. V. 45; cf. id. Ț. 379. Văi, ponorături, prăpăști, codrii cei înfricoșiți Gem de dutoasa ofțare a celor înspăimîntați. BELDIMAN, ap. GCR II, 242/26. Uneori căzută fără veste din vârful unei stînci, se sperie prevăltîndu-se din prăpăști în prăpăști. MARCOVICI, c. 13/20. Era să cadă într-o prăpastie ca de o sută stînci de adîncă. DRĂGHICI, R. 104/8. Înnoptez printre prăpăști, printre rîpi, printre ponoară, Că doar oi uita degrabă dorul care mă omoară. CONACHI, P. 103, cf. 85. Văzu în fine acel slab reazăm între dînsul și prăpastie. CR (1848), 17^v/40. Glob rubinos... Lumină adîncă prăpăștii. ALEXANDRESCU, O. I, 75. Pe muchi de prăpăști tunecînd ușor, Cu corbii de iarnă mă-nțreacă în zbor. ALECSANDRI, P. I, 220, cf. 17. Stîncă stă să se prăvale în prăpastia măreață. EMINESCU, O. I, 54. La-nceput, pe cînd ființă nu era, nici neființă... Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă? id. ib. 132. Merge ea cît merge prin codru, pînă ce dă de-o prăpastie grozavă și întunecoasă. CREANGĂ, O. 17. Parcă se avîntă în o prăpastie adîncă și întunecoasă. SLAVICI, O. II, 97. Și pe unde nu erau prăpăști peste care trebuia să sară, nu putea merge altfel decît suindu-se pe brînci și ajuîndu-se cu toiașul. ISPIRESCU, L. 56. Mi se părea că plutesc pe deasupra unei prăpăștii. DELAVRANCEA, T. 78, cf. id. s. 234. Toată noaptea am visat numai prăpăști și coclauri. VLAHUȚĂ, O. A. II, 180, cf. I, 102, III, 63. Munți așa de frumoși, prăpăști așa de adînci, ape așa de limpezi! IONESCU-RION, s. 244. În drum mi se desfac prăpăști și-n negură se-mbracă zarea. GOGA, P. 5. S-a ridicat, deodată, din prăpastia întunecoasă,

umedă, a munților falnici. GÎRLEANU, N. 205. De la fața potecii, în jos, se deschideau pe dreapta și pe stînga, spre fundul pămîntului, două prăpăstii cu adîncimi fioroase. HOGAȘ, M. N. 161. Parcă văd cum fuge roibul... Parcă simt cum coborîm, Ca-ntr-un vis, prăpăstii negre. EFTIMIU, I. 36. O, trebuie să fie trist departe-n prăpăstii. BACOVIA, O. 109. Apare cufundat și pierdut, ca într-o prăpastie. GALACTION, A. 172. Brazi împodobiți de ger, Afîrnînd ca niște salbe Pe grumații lor de stînci, Peste plaiurile albe și prăpăstiile-adînci. TOPÎRCEANU, B. 27. Dădu capul pe spate și respiră ca un om care-a urcat în fugă peretele unei prăpăstii. C. PETRESCU, I. II, 19, cf. BRĂTESCU, O. A. I, 157. Talazurile vîlmășagului s-au oprit din iureș departe, abia la marginile prăpăstiei. VOICULESCU, P. II, 334. Am hodinit caii într-un dos de mal, la adăpost de spulber, ascultînd în tăcere buburîtul vîntului în prăpăstii. SADOVEANU, O. X, 602. Numai undeva-n prăpăstii Un izvor mai are șoapte Și o bufnîță cuvînt. BLAGA, P. 57. Pe buza unei prăpăstii, un brad începe să se clatine. BOGZA, C. O. 57. Te vei prăbuși în disperare ca într-o prăpastie fără fund. H. LOVINESCU, T. 180, cf. BARANGA, V. A. 30. Cum o să fie o prăpastie în grădină, nebulune! T februarie 1964, 8. Ș-o să trecem vîi adînci, Cu prăpăstii și cu stînci. TEODORESCU, P. P. 172. Îl luară și-l duseră într-o pădure unde l-au aruncat apoi într-o prăpastie. CĂTANĂ, P. B. III, 47. Calul fără căpăstru cade în prăpăstii. PANN, P. V. I, 68/15, cf. ZANNE, P. I, 389. ◊ F i g. (Adesea sugerează ideea de gol adînc, fără margini, de situație dezastruoasă și fără ieșire, de deosebire ori despărțire radicală și de neînălțurat) Farișeul den slavă întru propaste fără de cinste căzu. CORESI, EV. 17, cf. 402. Intre voi și între noi o prăpastie mare s-au întărit. VARLAAM, C. 285, cf. N. TEST. (1648), 91^v/15. Nedreptatea și săfărnicia și trufia își va întunece mințea și vei cădea în prăpăstia răutății. NEAGOE, AP. GCR I, 170/20. Acesta săbor... între amîndouă beserăcile mat adîncă și mai lată prăpaste au săpat decît ceaia care pomenește sfînta evanghelie că iaste între bogat și între Lazăr cel sărac. CANTEMIR, HR. 354. Au lăsat toate de s-au surpat în prăpăstia uitării. C. CANTACUZINO, CM I, 6, cf. ȘINCAI, HR. I, 83/35. De tine am rușit Ce-n prăpastia pierzării patria ta ai tîrit. HELIADE, O. I, 420. Dupe matul cel mărginit al vieții întinz a mea vedere ca să zăresc locul ce mi s-a hotărît de locaș nou!... Doamne!... ce prăpastie fără margini! Grozavă vecinicie! MARCOVICI, C. 10/19. Noaptea-mi sînt grozave, tăcerea îmi șoptește, Mă înconjur prăpăstii la fiecare pas. ALEXANDRESCU, O. I, 293. Cunoaștem cu toții că luxul este cel mai teribil agent al corupțiunii; pentru dînsul femeia cea mîndră și ușure de minte... face totul și se pierde în prăpastia celor mai mari crime. FILIMON, O. I, 216. Femeia asta... m-a aruncat în prăpastia tuturor viciilor. BOLINTINEANU, O. 365. Aveam de a face cu o femeie care știa să măsoare prăpăstiile unui amor. GANE, N. III, 94. Cîtă prăpastie este între educațiunea spiritului și educațiunea inimii. CARAGIALE, O. II, 122. Mă simțeam azvîrlit în prăpastia unei liniști fără fund, fără holare. DELAVRANCEA, T. 253. Inima i se schimbă în prăpastie adîncă. MACEDONSKI, O. I, 85. Amu un an tot aice-n pădure ne-am întîlnit; cîtă prăpastie între-atunci și acum! CONTEMPORANUL, VI, 114. Se vorbește cu o neiertată ușurință despre prăpastia în care ar cădea arta. IONESCU-RION, S. 246. Intre mine și-ntră tine E prăpastie de ură! DEMETRESCU, O. 88. Am înțeles atunci, deodată, Prăpastia ce port în mine. GOGA, POEZII, 92. Numai atunci a înțeles ce prăpastie de durere se ascundea sub înfățișarea lui de liniște. BRĂTESCU-VOINEȘTI, AP. CADE. Își zicea că Elenușa nu se va gîndi niciodată că averea ei ar putea să sape o prăpastie între ea și Vasile Murășanu. AGÎRBEANU, A. 46, cf. 223. În noaptea aceea își dădu seama înțita oară Ana de prăpastia în care-și zvîrcolește ea viața. REBREANU, I. 289, cf. id. NUV. 194. Deosebirea crește, se face o prăpastie. IBRĂILEANU, SP. CR. 129, cf. id. A. 200. I.a doi pași de prăpastia suicidului, el se oprește. GALACTION, A. 50. Bizanțul era o prăpastie a desfăt-

rilor. SADOVEANU, O. XII, 141, cf. III, 415, X, 326. Doi tineri aparținînd unor clase sociale deosebite și între care vechile prejudecăți ale feudalității săpaseră prăpăstii adînci. VIANU, L. U. 9. Găseam și eu că domeniul putea să fie incriminat, dar nu pentru inutilitatea sa, ci fiindcă era plin de curse și de prăpăstii. BLAGA, H. 106. Nu voia s-o lase părăsită ca pe o otreapă, să se sape prăpastie între ea și ceilalți ai ei. CAMIL PETRESCU, O. II, 100. Atunci cînd ai pornit pe un drum greșit, trebuie să ai puterea să te întorci și s-o iei de la capăt, Dacă n-ai această putere, atunci nimerești drept în prăpastie. V. ROM. mai 1953, 127. Caragiale sublinia cu tărie prăpastia care-l despărțea pe Bălcescu de burghezia liberală. CONTEMP. 1953, nr. 329, 4/3. Tinerețea pune o piatră grea la gura neagră, de prăpastie, a subconștientului. DEMETRIUS, A. 99. Era în mine un gol fără fund, o prăpastie neagră și urîtă. H. LOVINESCU, T. 191. Anii au trecut, dar între cei doi bărbați prăpastia s-a adîncit mereu. V. ROM. iulie 1962, 10. În acest cadru... prăpăstiile infernale zămislite de spaimele sculptorului se arată inconsistente, joc al fanteziei. T iunie 1964, 74. ◊ E x p r. A fi (sau a se afla, a ajunge etc.) pe (ori la) marginea prăpăstiei v. m a r g i n e (II 1). A duce (sau a împinge, a băga etc. pe cineva) în prăpastie = a face (ca cineva) să ajungă într-o situație dezastruoasă (și fără ieșire), la pierire. Trufa amu întru propaste bagă omul, iară smereniia den cădeare scoate pre el. CORESI, EV. 14. Nu numai că negoșul au început a amorși, ci ne va tîri într-o mare prăpastie (a. 1836). DOC. EC. 645. Nu te-a lăsa inima să-mpingi în prăpastie pe-o biată femeie ce-i nevinovată. ALECSANDRI, T. 1280. Muierea-i ca un cal nărăvaș, dacă n-o stăpînești te duce-n prăpastie. VLASIU, D. 239. ◊ F i g. (La pl.; de obicei construit cu verbele „a vorbi“, „a spune“) Lucru, afirmație, vorbă etc. care înspăimîntă (fără temei) sau care este lipsită de rațiune, de adevăr, de temei etc. (mai ales datorită exagerărilor). Pă cît îmi spui prăpăstii de mari, cu atît mai mult mă îndrîjesc să le văz și să le cerc. GORJAN, H. II, 176/3. Îmi spune niște prăpăstii, niște grozave, să bolesc. PANN, E. I, 111/16. A scos cuvîntii noastre pîn care adevărim că sîntem rumâni și-n locu-le au pus alte prăpăstii. JIPESCU, O. 54. N-azi tu ce prăpăstii spun frații tăi? ISPIREȘCU, AP. CADE. Ei, tu vorbești prăpăstii! Nu se poate să fie adevărat ce-mi spui. AGÎRBEANU, A. 451. I se părea atît de evident că vorbește prăpăstii că se mira numai cum de un băiat inteligent ca el nu-și dă seama. REBREANU, R. I, 88. Ioane, nu ne face de ocară. Cîm vorbești așa prăpăstii? EFTIMIU, I. 18. Vezi ce comedii faci, iubito? Cîm poți să spui asemenea prăpăstii, cînd nu cunoști lucrurile? CĂLINESCU, E. O. II, 42. Vise de noapte, Cînd ești obosit, visezi numai prăpăstii. s ianuarie 1961, 27. Ar fi pus pe alții martori c-au auzit din gura mea, după o beție, niște prăpăstii. V. ROM. noiembrie 1964, 44. Vorbești prăpăstii, spuse el, mai răstit decît intenționase. L 1965, nr. 175, 6/7. ◊ (Invechit, rar; în forma prăpaște) Iad, infern. Oare bine ț-ar părea să schimbi petreacerea cu D[u]mn[e]zău și sv[i]nșii îngeri cei buni și iubitori de om, cu petreacerea prăpăstii aceii căscate și bălaurii? DOSOFTEI, V. S. octombrie 42^v/5.

2. (Invechit și popular) Adînc imens al unei ape (stătătoare); nolan de ape. Adură ca în foarte apele mării, pure în ascunsu fără-fundure (prăpăstii d). PSALT. 57. Mărs-ai pre pămîntul mării? Dară în urmele prăpăstii primblatu-te-ai? DOSOFTEI, AP. GCR I, 267/31. S-au deschis gaurile oceanelor celui adîncu, și toate prăpăstiile, izvorînd năprasnic. N. COSTIN, L. 59. Cerul să întunece, vijelia începe a întărița valurile și a sfîșia pînzele; prăpastia să înfățișează pe tot minutul amerinșătoare și grozavă. MARCOVICI, D. 14/1. Cîlța pe Paul și Virginia... Și cum se cutremură cînd prăpastia mării înghite și coperă sub valuri alita dragoste ș-atitea visuri! VLAHUȚĂ, O. A. 139. [Grănicerii] îmi par singuratici și triști, — ca și cum ar călepta din prăpăstiile de ape, de pe celălalt tărîm, un balaur necunoscut și infricoșat. SADOVEANU, O. X, 418, cf. IX, 393.

Vinturi dușmănoase și uneori astre negre Abal navi-gatorii spre prăpastii de apă. BARANGA, v. a. 9.

— Pl.: prăpăstii și prăpastii. — Și: (învechit și regional) prăpăstie, (învechit) prăpăste, prăpăste (pl. prăpăști și prăpaști), prăpăste (LB, LM), propăste, prăpăstie, (regional) prăpăstă (ALR I 394/93) s. f.

— Din v. sl. *npocasta*.

PRĂPAȘTE s. f. v. prăpastie.

PRĂPĂD s. n. 1. Dezlănțuire de forțe, naturală sau provocată de ființe, care pricinuieste mari distrugerii de bunuri sau de vieți, urgie, dezastru, calamitate, pîrjol (II 2), (învechit și popular) prăpădenie (1), (învechit) pierzare (4), (regional) prăpăstenie (2), prohab; p. ext. distrugere. de mari proporții provocată de o asemenea dezlănțuire de forțe; element care produce o asemenea distrugere. *Se temea să nu cumva să cază în loc de prăpad.* CORESI L. 134/10. *Dacă vrun prăpăd de la niscaiva lighioane ori de la ciorii cădea peste semănăturile megiașilor, ale lui era stinse cu desăvîrsire.* ISPIRESCU, L. 206, cf. 256, DDRF, BĂRCIANU, *Era atîta jale ș-atîta prăpăd în sat dinspre partea vitelor — încît la toți le venea ca o nebuneală.* SADOVEANU, o. IV, 463, cf. v, 226, VII, 632, x, 260. *Ploile mari se numesc puhoiuri... poloape, prăpăd.* PAMFILE, VĂZD. 109. [Bobii] *îmi ies tot pe dos și a prăpăd.* GALACTION, o. 72, cf. id. a. 289. *Dar de ce atîta ruinare de prisos, atît prăpăd, atîtea vieți?* C. PETRESCU, I, 1, 130, cf. 218. *Ne ocoli prăpădul, Mîrînd furtuna, De noi, încet, și de pămînt, s-a depărta.* BLAGA, p. 113. [Păstorii] *pornesc să sîrîngă vilele de pe podiș, în tarlate, la adăpost de prăpăd.* BOGZA, c. o. 57. *Bucuroși că au scăpat de prăpădul care le cuprinsese țara, refugiații rideau, beau, petreceau.* STANCU, R. A. III, 31. *Nu mai pridideau trenurile să aducă rănii care putuseră să scape din prăpăd.* PAS, z. III, 11. *Închid ochii, nu mai vreau să văd Cum destînl mînuie toporul Drumul dînd la cel mai crunt prăpăd.* BENIUC, c. p. 115, cf. id. v. 39, id. v. A. II, 91. *Zîmbind cu superioritatea ceea îndurerată cu care vor fi zîmbit probabil în fața necredincioșilor toți prorocii prăpădurilor, avocatul continuă.* GALAN, z. R. 130, cf. 42. *Morarul și el cîntă, plînge aproape Un rai pîtoresc ori aproape-un prăpăd.* LABIȘ, p. 188. *Cea din urmă inundare a marelui rîu fu înainte cu patru ani. Vasilică își făcu o însemnare pe o foaie a abecedarului... să-și aducă aminte de prăpădul de atunci, s. aprilie 1960, 50. Cînd e frig tare, ger mare, se zice prăpăd.* H XVIII 282. *Ori se făceau băjeșari în alle sale pe unde nu era prăpădul, ori apucau către munți.* RĂDULESCU-CODIN, l. 72, cf. 15. ◇ (Cu determinări în genitiv de felul „pămîntului”, „Domnului”, „lui Dumnezeu”) *Așa-i, e prăpădul lui Dumnezeu, zise bătrînul. Dar și voi, să porniți pe-o vreme ca asta!* AGRIBICEANU, A. 468. *S-apropie prăpădul pămîntului.* T. martie 1962, 27. *El, mare, se pregătea, Paloșu-n mină că lua, În oștire că intra, Multă moarte că făcea, Prăpădu Domnului crea!* ȘEZ, VIII, 166. ◇ (În imprecații) *Ducă-să-m prăpăd!* ALR SN v h 1 422/76. ◇ (Prin exagerare) *E prăpăd, mare, frate Averde!*... *Iar mă-nloc fără parolie.* STĂNOIU, c. I. 36, cf. 202. *Să știi că e prăpăd dacă mai fine mult balamucul ăsta.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 31, cf. 228. *Are să fie mare prăpăd, dacă nu s-or lîmpezi treburile la vreme, că cu... prins degeaba nu mă las.* POPA, v. 78. *Am zis, și să nu mă supere nimeni, că-i prăpăd!* T. decembrie 1964, 8. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Venise... cu aere de om pus pe cine știe ce prăpăd de răfuială.* GALAN, B. II, 210.

2. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Cantitate, proporție enormă; mulțime imensă; puhoi; (regional) prăpădenie (2). *Prăpăd ca la muscă.* ZANNE, p. VI, 212. *Ce vorbă! să te smîntești cînd ai vedea înainte-ți prăpăd de comori și de odoare.* GALACTION, o. 45. *Nu aveai unde să mai arunci un ac de atîta prăpăd de omenire.* BENIUC, M. C. I, 17. *Cine era să slăpînească, după moarte-i, atîta prăpăd de*

pămînt și de norod...? RĂDULESCU-CODIN, I. 87. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Și ce prăpăd de scofală o făcui cu asta?* T. iunie 1964, 9. ◇ (Adverbial) *Un călăreț aduce vestea că vine prăpăd greimea cea de lemei a împăratului.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. ◇ (Cu determinări în genitiv de felul „pămîntului”, „Domnului” etc.) *Unii doreau jeric de bogăție, alții slavă prăpădul pămîntului.* DELAVRANCEA, s. 97. *Cele opt plute din urmă ts luale de minia de apă a Trolușului, care venea prăpădul pămîntului, ieșită din matcă.* SĂM. I, 325.

— Pl.: prăpăduri. — Și: (învechit, rar) prăpăd s.n.

— Postverbal de la prăpădi.

PRĂPĂDĂNIE s. f. v. prăpădenie.

PRĂPĂDĂNIE s. f. 1. (Învechit și popular) Prăpăd (1). *S-au sculat de-au mîrs la Ninevia cetatea mare de-au strigat prăpădenie... și nu i-au izbîndit.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 23^v/14. *Pre vremile ceale mai denainte de vestit războiul în prăpădenia Troadei, loată a elinilor semenție în multe țări și împărății să împărțea.* CANTEMIR, BR. 90, cf. 93, id. IST. 109. *Înrără turcii... și pricinuiră multă robie și prăpădenie.* VĂCĂRESCUL, IST. 296. *O desăvîrsită prăpădenie a toatei obști a țării.* ZILOT, CRON. 66. *Ți-ai uitat că însuși mîria ta... ai făcut arz către prea înalta Poartă ca să să izgonească Belu și Samurcaș din țară, pentru prăpădenia și dărăpănarea țării?* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 60. *După atîta prăpădenii și focuri și întoarcere în cenușa sa iarăș s-au zămislit din însuși cenușa ci.* MORGORIE, ap. GCR II, 254/26. *Relele năravuri, care aduc molicuina și desfrînarea, sint prăpădenii nu de familii și orașe în parte, ci de noroade și împărății întregi.* MUMULEANU, c. 1/5. *Să nu cădem în nemărginilă sărăcie și mare prăpădenie (a. 1836).* DOC. EC. 645. *Dar n-a făcut atîta prăpădenie ca cel dintîi.* TIMPEANUL, G. 14/7. *Oastea... Prăpădenie te duce.* BĂRAC, ap. GCR II, 238/11, cf. POLIZU, CIHAC, II, 211, LM. *Stăpînă! stîntem în primejdie... Este prăpădenie de noi.* ISPIRESCU, L. 213, cf. 152, DDRF, ALEXI, W. *E foc mare... Ai crede că s-a aprins tot orașul... Ce prăpădenie.* CONV. LIT. XLII, 456, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Aista ti săm grozav, moșule! Aista ti prădenie.* POPA, v. 155. *Maluri de ape mîncate, De șuvoaie măturate, De prăpădenii spălate.* CONTEMP. 1949, nr. 161, 5/2. *Am venit să mă plîse la voi. E prăpădenie mare pe Oll... Cu răscoala.* STANCU, D. 143. *Și se zgîlție de gîndești tu că-i prăpăstenia pămîntului... prăpădenia asta.* ȘEZ, II, 105. *În furia domnului celui nou, piereau pe lîngă cei răi și din cei buni, de era o groază și o prăpădenie, cum nu se mai văzuse.* RĂDULESCU-CODIN, I. 115, cf. A VI 26. ◇ (Cu determinări în genitiv de felul „pămîntului”, „lui Dumnezeu” etc.) *În jurul Plevnei... parcă era prăpădenia pămîntului.* SADOVEANU, o. II, 46. *Ni-om trîcînt-ntr-o bunt dimineafți c-o prăpădenia lu Dimnă-dzău, di nu ti ști tu ci ti faci.* ȘEZ, II, 209. ◇ (Prin exagerare) *Scoboară-te jos, tilharule, că te-oi învăța eu!* *Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie!* CREANGĂ, o. 205. ◇ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de”, conferă acestora valoare de superlativ) *Musculița se pune pe ospătat; — prăpădenie de lacomă ce-i.* GÎRLEANU, N. 202. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Cică primăvara a junge soarele în fuga lui pe la Stn Toader și atunci ia cu el nouă babe rele și aduce ploii și ninsori și prăpădenie de vreme rea.* MARIAN, S. R. II, 35. ◇ Loc. adv. **De prăpădenie** = a) în marcă cantitate și producînd mari pagube. *Ghini iera, da vitile trebuia să le păzești cu patru ochi, că le fură di prăpădenie.* GRAIUL, I, 356; b) (și în forma de prăpădenia pămîntului) extrem de tare, de puternic (ca și cum ar fi în mare primejdie, ca și cum l-ar omorî cineva). *Bielul Zaharia urla de prăpădenia pămîntului.* SADOVEANU, o. I, 564. *Urla de prăpădenie: — Prinde-l, mă! nu-l lăsa.* id. ib. II, 510.

2. (Regional) Prăpăd (2). Cum voi ști teși din prăpădenia aceeași de codru? MERA, L. B. 24. ◊ (urmat de determinarea „pământului”) S-aude că au venit turcii și tatarii cîtă frunză și iarbă, prăpădenia pământului. SADOVEANU, O. III, 159. ◊ Loc. a. d. v. De prăpădenie = extrem de mult, de tare. Țin de prăpădenie unul la altul. JIPESCU, ap. TDRG.

= Pl.: prăpădenii. — Și: (regional) prăpădănte (A VI 26), prăpădănie, prădănie s. f.

— Prăpădi + suf. -enie.

PRĂPĂDERE s. f. (Invechit, rar) Prăpastie (1) In propastile (prăpăderile d) codrilor, deștinșu în pământ ce-i era verigile și închisurile în veac. PSALT. 325.

— Pl.: prăpăderi.

— Cf. prăpădi.

PRĂPĂDI vb. IV. 1. Tranz. și refl. A face să dispară sau a dispărea (prin violență) de pe fața pământului, a (se) face praf, a nimici (1) sau a fi nimicit, a (se) distruge; spec. (invechit și popular) a (se) nărui (1), a (se) dărui; a (se) ruina (1); a (se) strica. Prăpădi-se (să prăbuși d) în pământ, răsipire-se oasele lor între iadu. PSALT. 293. Pentru mulțimea sărădeleagilor va prăpădi D[u]m[ne]zău cetatea lor. EUSRATIE, ap. GCR I, 115/33. [Cetatea Ninive] o au prăpădit cu cutremur. DOSOFTEI, v. s. decembrie 1867/4. Monarhia li s-au prăpădit. C. CANTACUZINO, CM I, 57. Sodomul cu 5 orașe să prăpădiră și arseră cu foc. ANON. CANTAC., CM I, 88. Și acumă prăpădește Moldova cu sabia și cu foc. ȘINCAI, HR. II, 57/22. Nu cumva, vînd a avea multă miare se-ți lipsești stupid de hrană și cu totul se-i prăpădești. ECONOMIA, 196/5. Focul arde și prăpădește toate. PETRONICI, P. 239/22. Furtunile stînt dese și urmate de piatră care prăpădește bucatele. CR (1834), 32²/4. Cf. MAG. IST. I, 221/22. Colșa se leme foarte de geruri ce-o prăpădesc dacă o vor apuca-o aflîndu-se pământul cheștînd cu apă. I. IONESCU, C. 191/21. Neștiința săpătorilor face că se prăpădesc cele mai multe lucruri. BOLLIAI, O. 287, cf. 140. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea. EMINESCU, N. 7. Se prăpădiră toate corturile lor și toate trebuințioasele de hrană. ISPIRESCU, M. V. 25. Să te duci să dobori tarba ceea, să: nu ne pomenim c-o ploate, să ne-o prăpădească! REBREANU, I. 45, cf. 39. Praful slăpînește orașetul, acoperă și prăpădește tot. BRĂESCU, O. A. I, 29. Tot porumbul li se prăpădește acum. V. ROM. IANUARIE 1955, 91. Mai dreg și eu hamurile astea, că s-au cam prăpădit. PREDĂ, M. 204. Luat-au pe Ioan botezînd și pe Ilie tot trîsnînd, Tot trîsnînd și fulgerînd și pe idoli prăpădînd. POP., ap. GCR II, 331. Prăpădi-s-ar cuibul tău Cum ai vrut tu răul meu! BIBICESCU, B. P. 107. Codruș cu frunză domneasă, Gerul nu te prăpădească. BUD., P. P. 44, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 17. Te împrumui nuiete! Gardul să prăpădește, Datoria nu putrezește. PANNA, P. V. III, 110/14. Fierul rău nu se prăpădește. ZANNE, P. I, 166. Rotul fără matedăndată se prăpădește. id. ib. 641. Dacă n-ar fi, Lumea ar pieri; Iar dacă multă este, Lumea prăpădește (Apa). GORVEI, C. 16. (A. b. s. o. l.) Și, gonînd biruitoare, tot veneau a fării steaguri, Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată. EMINESCU, O. I, 148. Afară ninge prăpădînd. BACOVIA, O. 26. (Refl. p. a. s.) Cu riure prăpădi-se pământul. PSALT. 322. Să prăpădi pământul de musca cea clienească. BIBLIA (1688), 44²/37. Atunce și agărlicul lui Dumitrașco betzade ș-a capchihăilor acolo s-au prăpădit. Mumă: ce au scăpat ei, cu capetele. NECULCE, L. 141. Troada... de elni s-au prăpădit și s-au stîns. C. CANTACUZINO, CM I, 63. Nuzera mult de răul lajilor să se prăpădească și legea cu totul. CANTA, LET. III, 179/33. Putearea vrăjmașului celui nevăzut s-au supă și de tot s-au prăpădit cu putearea d[u]lului. MINEIUL (1776), 62²/30. Prin războaie lungi țara să prăpădește. BUDAI-DELEANU, T. 300. ◊ (Glumef). Pește, pește, Mămăliga prăpădește. ZANNE, P. I, 587. ◊ (Prin exagerare)

rare) Paharele se umpleau și se deșertau... Buruiană trăgea de prăpădea pământul. HOGAȘ, H. 41. Ieși afară, ticălosule; ne-ai prăpădit casa cu labele. BASSARABESCU, V. 10. ◊ Tranz. A face să decadă, să ajungă într-o situație nenorocită, a duce la pierzanie. Mîndria, mîncările, băuturile fără de nice-o oprealiște... au prăpădit pre bogatul acesta. VARLAAM, C. 310. [Deșertăciunea] îl prăpădește cu totul [pe om]. BELDIMAN, N. P. I, 25/16. Domnul pre cei fără de lege cînd vîoște a-i prăpădi ti orbește și le însuflă cugete nebune. RUSO, S. 133. Băutura l-a prăpădit pe Pitache Cojescu, BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 57. E cal de fural, Mitrule, Femeia astă le prăpădește. GİRLEANU, N. 24. Dumneata m-ai prăpădit, boierule, de azi nu mai pot căpăta o bucăciță de pîine. REBREANU, NOV. 260. ◊ Tranz. (Complementul indică bani, averi, bunuri materiale etc.) A consuma în mod excelsiv sau fără folos; a risipi, a cheltui, a irosi. Să nu le prăpădească veniturile moștitor și a bucatelor. NECULCE, L. 387. Eu i-am scris ca să-mi dai mai bine poliță... și așa n-aș fi prăpădit din 345 franci 20 franci și jumătate. KOGĂLNICEANU, S. 61. Prăpădi și el cît ai bate în palme tot ce clișigăse. NEGRUZZI, S. I, 81. Celalalt prăpădește și ceea ce a avut. GHICA, S. 227. Și bani și mînte, tot prăpădesc! ALECSANDRI, T. I, 185. După ce avusese o stare însemnată, pe care o prăpădise în întreprinderi nenorocite, căzuse într-o cumpănită sărăcie. CARAGIALE, O. IV, 141. I-am prăpădit zestrea ei, două mii de galbeni. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 260. Cam mormăta uneori că prăpădește prea mult petrol. REBREANU, I. 62. Am prăpădit toți banii în tinrosedă aceea... Nici eu cîntă bani n-am rămas. SADOVEANU, O. II, 506. Ce-a mai rămas în seră, dacă le-ai prăpădit pe toate [anțivele]? VINEA, L. II, 312. Doamne, ce să-i mai iau? O muncă de-o viață întreagă — prăpădită, irosită! H. LOVINESCU, T. 208. Am prăpădit bani mult. ALR I 1336/160; cf. 1336/510, 790. Pentru behehe (sau pentru nêhehe) prăpădește pe nihoho, se spune despre cineva care dă un lucru de preț pentru un lucru de nimic. Cf. NEGRUZZI, S. I, 247. ZANNE, P. V, 137. (Refl. p. a. s.) Bănul muncit nu se prăpădește. id. ib. 33. ◊ Tranz. (Prin lărgirea sensului; complementul indică unități, perioade de timp sau noțiuni legate de acestea) Un minut n-am prăpădit Ca să viu să-ți dau de știre. BELDIMAN, O. 42/3. Acolo și-a prăpădit floarea vieții. REBREANU, NOV. 194, cf. id. R. I, 198. Crezi că mie nu mi-e milă să te văd umblind mereu, Prăpădînd-ți tinerețea în războiul asta greu? EFTIMIU, I. 97. Pîn' ce spală blidele, Prăpădește zilele. FOLC. MOLD. I, 154. (Refl.) Viața curge liniștită, se prăpădește tristă ori veselă. SADOVEANU, O. I, 407.

2. Tranz. (Popular) A omori (1), a ucide și a masa-cra. Au intrat în șanșuri unde era ienicerii și... i-au prăpădit pă toți cîți era dintr-acolo. IST. T. R. 90. L-au întrebat cum au fost lucrul lui Husain-pașe sarascheriul la cetatea Hotinului, de au prăpădit oastea. NECULCE, L. 50, cf. 163. Mușă... au prăpădit pe oștile ungarilor. VĂCĂRESCUL, IST. 254, cf. 256, 260. Singur acel Vlad de-l lași în pace Gata-i a prăpădi păgîntimea! BUDAI-DELEANU, T. 76. Oh, acela, de nu-l va prăpădi vo împărate, Nu va bate el în zădar lefă. id. ib. 89. Săbinenii... au prăpădit pre părintele lor. BELDIMAN, N. P. II, 15/21. Că-n Tarigrad pe toți grecii li tăia de-i prăpădea. id. E. 19/18. Du-te mai cîrînd dacă ca să nu te prăpădesc. GORJAN, H. IV, 153/5. Tirania poate p-un om să-l prăpădească. BOLLIAI, O. 133, cf. BĂLĂCESCU, ap. GHICA, A. 344. Cu înțimă vitează, ea trece pretulîndeni prăpădînd odrasla fiarelor sălbatice. ODOBESCU, S. III, 56. Cîl pe ce-erai să mă prăpădești. CREANGĂ, O. 84. Zmeoalca suflă ce suflă și dacă vîzu eă nu poate să-i prăpădească... plesni fierea într-insă de necaz. ISPIRESCU, L. 26, cf. 4. Să știi că nu-i birfeală, Eu prăpădesc pe loc Pe cel ce mă înșală, Cu sabie și foc! I. NEGRUZZI, S. IV, 497. Pe Ionuș, al Floarîi ni l-au prăpădit, sârmanul. GOGA, POEZII, 103. Doi inși mai voinici li ridică pe umeri și pornesc cu el la riu: să-l „prăpădească”. PĂCALĂ, M. R. 176. Dacă nu era un cioban mai bătrîn și mai milos,

care să sară să-l scape, îl prăpădeau, haitetele ciobănești. GALACŢION, o. 87. I-a prăpădit izantimatic, cucoană, lămurii vizitiul. C. PETRESCU, I. 4, 193. Turcii din celă-şile Dunării... s-au întors asupra lui Vlad Voievod şi l-au prăpădit. SADOVEANU, o. XII, 335. Mers-au ura şi lovit-au. Pe Iordachi prăpădit-au! ALECSANDRI, p. p. 179. Mă-ta nu tmbă să te crească, ci să te prăpădească. SBIERA, p. 25. In vremile de demult N-a fost puscă nici săbi Pe Novac a-l prăpădi. ŞEZ. I, 107, cf. 60. Nu ştii tu cât e de răutăcios împăratul nostru, că îndată m-ar prăpădi pentru această îndrăzneală. MERA, L. B. 7. Au doară gîndeşti Să mă prăpădeşti? ANT. LIT. POP. I, 314. Şi cum turcii tmi venea, Printre ei se slobozeza Şi pe toţi îi prăpădea. BALADE, II, 48. Să-mi aduci pe Voica-nea, Ne-a făcut de mascara, Ne-a prăpădit ostirea! Ib. 302, cf. 15. Şi cosorul olăvuit M-a tăiat, m-a prăpădit. FOLC. MOLD. I, 166. Am, dragă, nişte pul, I-aş vinde şi n-am cui!... Eu mă socotesc Cîm să-i prăpădesc (Soarecele). GOROVEI, c. 366. (A b s o l.) Şede în grindă, Grăteşte ungureşte Şi muşca de prăpădeşte (Puşca). id. ib. 311. ◊ (Prin exagerare) Ochi / cînd tînchiş mă prăpădişi, Deschişi ori ce mi-ai face? I. VĂCĂRESCU, p. 531/3. Sărîfi, că m-ă prăpădit! ALEXANDRESCU, o. I, 303. Să nu cirneşti, cloară, că te-am prăpădit. ALECSANDRI, T. 252, cf. 114. Ia așa am amețit și eu, slăptne, cînd mi-ai dat cu frîul în cap să mă prăpădești. CREANGĂ, o. 84. Sullănicu, mă prăpădești! DELAVRANCEA, s. 28. M-a prăpădit căldătoria. REBREANU, I. 478. Teamă că Sandu se prefăce îl prăpădea. MIRONESCU, s. A. 73. Văsiică, bre, m-ă prăpădit! Strașnică femeie, bre Vasile... M-a fript la inimă, m-a gătit! SADOVEANU, o. I, 172, cf. x, 67. Bată-te, odorule, bată, Dragostea din lumea toată... Să perii, să nu mai trăiești Să nu mă mai prăpădești. DOINE, 64. Erau prăpădiți de foame și de sărăcie. ŞEZ. III, 95. Te gîndește și la mine, Gîndește, mîndro, gîndește, Că dorul mă prăpădește. HOĐOȘ, p. p. 82. (E x p r.) A prăpădi (pe cineva) în bătaie (sau cu bătaia) = a bate foarte tare (pe cineva), a snopi în bătaie.

3. R e f l. A înceta să mai trăiască, a nu mai fi în viață, a-și pierde viața; a muri! (1). V. p. i. e. r. i. S-au prăpădit Chinops în luciul mării ca și oarecînd Faraon. DOSOFTEI, v. s. septembrie 31¹/8. Mihnea Vodă... au trecut în Țara Ungurească; acolo s-au prăpădit. R. POPESCU, cm I, 387. Să făcu cutremur mare... în Țarigrad atita cîi au căzut ceale înalte și mai frumoase lăcașuri și mulți s-au prăpădit. MINEIUL (1776), 163¹/1. Anul se arată a fi roditoriu, așadară oile și albinele nu se vor prăpădi. CALENDARIU (1814), 65/16. Așa să prăpădiră, arzînd în foc toți acești. PANN, p. v. I, 109/21, cf. 50/10, II, 159/22, id. E. I, 106/12. Gîndeam că te-ai prăpădit. NEGRUZZI, s. I, 85. Din pricina ta s-a prăpădit atita amar de lume. CREANGĂ, p. 318. Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească. CARAGIALE, o. II, 31, cf. 242, 284. De mai întîrziți, și eu mă prăpădeam. ISPIRESCU, L. 10. Mamă, mamă, vin că s-a prăpădit nenea Tudose! DELAVRANCEA, o. II, 374. Ideea că-i tînără și se prăpădește fără vreme îi rupea inima. VLAHUȚĂ, n. 152. A murit cu zile... s-a prăpădit. MARIAN, I. 45. Ulise-acum se prăpădi departe, Cum trebuia să pieri și tu cu dînsul, MURNU, o. 23. De ne-om prăpădi cu toții, Tu, Olăule, să ne răzbuni! GOGA, POEZII, 12. S-au prăpădit ai mei eu, toții. IOSIF, PATR. 5. Se prăpădește hiata mă-sa și rămîn aitalți copii pe drumuri. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 120. Le vestise... moartea surorii ei celei mai dragi, prăpădită într-un spital din Cluj. REBREANU, I. 127, cf. id. R. I, 29, 95, 129. Dar ne prăpădim, părinte! — începură să se waiete cei din barcă. GALACŢION, o. 199. Așa cum era, ne numeam și noi că avem popă-n saț. A fost mai rău după ce s-a prăpădit. STĂNOIU, c. I. 22. Ce zici, mamă, de Iluță, dacă s-o fi prăpădit? SAHIA, n. 118. Plînge fata și se gîndește că frații s-au prăpădit. SADOVEANU, o. I, 320, cf. x, 367. Mama ta s-a prăpădit. CĂLINESCU, E. o. I, 23, cf. II, 174, 267. Ne temem să nu se prăpădească în somn. STANCU, D. 43, cf. id. R. A. I, 7. Acest soi de femei atit de sănătoase

... se prăpădeau în cîteva zile de zăcere. v. ROM. decembrie 1954, 74. Cînd a priceput că Vasile s-a prăpădit, a prins a boci. GALAN, z. R. 41, cf. 59. Doctorii au plecat... Se prăpădește fetița. H. LOVINESCU, T. 208, cf. 121. De cînd focul al pornit Mulți voinici s-au prăpădit. ALECSANDRI, p. p. 296. Cînd gîndești c-o să trăiești, Atuncea te prăpădești. JARNIK-BIRSEANU, D. 222. Părinții mi-au murit și frații s-au prăpădit. POP., ap. ECR. II, 308. De multe ori așa-mi vine. Să dau c-un cuțit în mine; Dară eu mă socotesc; Ca să nu mă prăpădesc. DOINE, 263. De ce să mă prăpădesc, C-am pus gînd dumnezeiesc Ca tu tîne să trăiesc! BIBICESCU, R. P. 41, cf. NOVACOVICIU, c. B. II, 6. N'oriți lai, Ieu mă prăpădesc. DIACONU, VR. 37. S-a prăpădit din naștere. ALB. II/1 h 145/928, cf. A II 6. Să semeni busuțoc... Iar d-o răsări păt, Să știi că m-am prăpădit. BALADE, III, 307. Arde moara, dar și soarecii se prăpădesc, se spune pentru a arăta că fiecare rău are partea lui bună. Cf. ZANNE, p. III, 231. ◊ (Prin exagerare) Avea... un aer care zicea; iubiți-mă, nu mă lăsați să mă prăpădesc! NEGRUZZI, s. I, 64. Mai roagă-te și tu de domnul prefectul să-ți mărească leafa, că te prăpădești de tot. CARAGIALE, o. VI, 76. Se zbătea s-o las cu gîllicile împușate, fiind una că s-ar prăpădi fără grija ei. ADAM, R. 29. Ne prăpădim cu morala de azi a tînerimii. AGÂRBICEANU, A. 33, cf. 225. Se prăpădea plîngînd amar. REBREANU, I. 181. Vezi de alină pe ticălosul acela, că se prăpădește! SADOVEANU, o. IX, 193. M-aș prăpădi la țară stînd iarna ca o țară. BENIUC, v. A. I, 49. (În construcții consecutive sau însoțit de determinări introduse prin prep. „de“ exprimă ideea de intensitate maximă, de superlativ) Măninc la borș cu știr de mă prăpădesc! ALECSANDRI, T. 613, cf. 243. Rîlgea de se prăpădea cînd îl auzea vîlîindu-se. CARAGIALE, o. II, 273, cf. 149, IV, 270. Rîdea de se prăpădea cînd făceau alții glume. SLAVICI, o. I, 238. Să se prăpădească băiatul de rușine cînd văzu că pe dînsul îl chemă! ISPIRESCU, L. 387, cf. 310. Spune drept, întrebăru cîteva fete mari rîzînd să se prăpădească. DELAVRANCEA, s. 264. Doctorul rîdea de se prăpădea. BACALBAȘA, s. A. I, 137. El te iubește De se prăpădește. COȘBUC, p. II, 154. Nu s-ar fi prăpădit el de grija gazdelor dacă nu s-ar fi sfiit să meargă cu Iuga, la vreun restaurant mare. REBREANU, R. I, 22. Meserii se prăpădeau de ris. I. BOTEZ, ȘC. 22. Bunicul rîdea de se prăpădea. SADOVEANU, o. III, 17. O să se prăpădească lumea de ris, aștînd cum fi-ai bătuț joc de el. CĂMIIL PETRESCU, o. II, 13, cf. id. T. I, 191. Eu, de la o vreme, mă prăpădesc de frică. STANCU, R. A. III, 369, cf. I, 114. Să vezi că o să ne lipim niște mustăți, aa!... se prăpădea băatul de bucurie. PREDA, M. 151, cf. id. D. 28. Omul păru că are să se prăpădească de ris. T. POPOVICI, SE. 33. Amărită turturea... Plînge de să prăpădește. RETEGANUL, TR. 13. Haiducii că-mi rîdea, De ris mi se prăpădea De ce fuge potera, Că n-a pățit nimtea. BALADE, II, 298. Ai vorbit de te-ai prăpădit, se spune cui va care vorbește fără să se gîndească sau care spune lucruri lipsite de logică, de bun-simț. Cf. ROMÎNUL GLUMET, 48, ZANNE, p. II, 844. (E x p r.) A se prăpădi după... (sau, rar, de...) = a-i plăcea foarte mult (ceva sau cineva), a ține foarte mult la...; a lubi foarte mult; a muri după... Să prăpădea după Drăgan căprarul. DELAVRANCEA, s. 24. Se prăpădește mahalaua după astfel de grozăvenii. VLAHUȚĂ, o. A. II, 19. Căci fata iubește și se prăpădește după-un fecior. COȘBUC, p. II, 142. Nu se prăpădea deloc după comorile lui. REBREANU, R. I, 54. Nu prea avea obicei să citească jurnale și nici nu se prăpădea după știri noi. STĂNOIU, c. I, 131, cf. BL. VI, 69. E prăpădit după cafea, sârăcul. H. LOVINESCU, T. 253. Se prăpădește după înghețată. 7 septembrie 1962, 22. Pui mîna, nu te găsesc, De tine mă prăpădesc. THEODORESCU, p. p. 302. Și eu, cîntană, iubesc, De dor mare mă topesc, După el mă prăpădesc. FOLC. TRANSILV. I, 306. A se prăpădi cu, țîrea = a-și da foarte (sau prea) mare, osteneală; a se agita foarte (sau prea) mult; a-și face foarte (sau prea) multe griji, a se consuma mult, a pune la

inimă. S-a prăpădit cu firea, că, de, Sultânica ajunsese față mare. DELAVRANCEA, s. 4, cf. 55. Face bine că-i sănătos — răspunse mamă-sa, veșnic neîmpăcată că se prăpădește atita cu firea din pricina slăpăturii celeia. REBREANU, I, 396, cf. 247. Noi ne-am prăpădit cu firea și dumneata habar n-ai. BASSARABESCU, s. n. 17. Nu te mai prăpădi cu firea pentru ceata asta de profitorii. CAMIL PETRESCU, T. III, 174. Tremuram de enervare... că birjarul nu se prăpădea cu firea. BRĂESCU, A. 240. Acum, mare lucru nu făcea Franzeluță, nu se prăpădea cu firea. BARBU, p. 98: ♦ (Regional) A se sinucide. Foate verde măr domnesc, Mă duc să mă prăpădesc, Că cu loanta nu trăiesc. ȘEZ. I, 236. ♦ (Învechit și regional) A înceta să mai existe; a dispărea. Prăpădindu-li-se hotarnica ce au anul, pe acea moște, acum ar fi intrind cu slăpînirea în bătrînii jăluitorilor (a. 1766). URICARIUL, XXI, 272. Acolo să se prăpădească, Acolo să se topească [albeața]. MARIAN, D. 12.

4. T r a n z. (Regional; complementul indică obiecte, bunuri materiale, ființe etc.) A pierde (III 1). Poate să găsească cineva ace acolo unde niciodată au prăpădit cineva? DRĂGHICI, R. 57/29. Ia-mi caut un tulpan, mamă. Credeam că l-am prăpădit. N. REV. R. I, nr. 1, 28, cf. 29. Mă apucă, așa, o părere de rău că mi-am prăpădit cînele. SADOVEANU, O. VIII, 456, cf. X, 391. Frățioare, ce ești scribit? Ori boii t-ai prăpădit? ȘEZ. I, 45, cf. IORDAN, L. M. 194, ALRM SN III h 1 242. (A b s o l.) Ce se vaită și nu-l doare și caută și nu prăpădește? (Porcul). GOROVEI, C. 304. (R e f l. p a s.) Scrisorile acestea s-au prăpădit de la neamul lor, și acum de cincini ani le-au găsit (a. 1768). URICARIUL, XVI, 50. (R e f l.) Au să-m fac mai mare nume, Au mă prăpădesc în lume, Mă duc, nu mai șez acasă. BĂRAC, A. 32/2. ♦ E x p r. A-și prăpădi călcăiele, se spune despre cineva care fuge foarte repede. Și unde n-au apucat-o la fugă de-și prăpădea călcăiele! SBIERA, P. 241. ♦ (Complementul indică facultăți fizice sau intelectuale, sentimente etc.; de obicei construit cu dativul pronumelui) A nu mai avea, a rămîne (în parte sau integral) fără...; a nu se mai putea folosi de...; a pierde (II 1). Femeile ziceau: vai, nouă... vai!... bărbaiții ș-au prăpădit inima. RUSSO, S. 137. Nu te-ai născut beteag... Tu ți-ai prăpădit ochii la trei ani. SADOVEANU, O. VII, 539. Cu pasul m-au rătăcit, Cu glasul m-au amețit; Linișteam mi-am prăpădit! ALECSANDRI, P. P. 270. Cînd s-au întors ca să se caute îndărăpt, au prăpădit cumpăna și au picat în apă. SBIERA, P. 290. Dicită ti iubem pi tîni, Mai ghini fugem în lumi; Mă dueem și nu vinem, Mintea nu n'i-o prăpădem. ȘEZ. III, 21. N'-am prapădit mîntea. ALR SN V h 1 405/186. ♦ A pierde (II 3). Mi-i jele că încă nu ești bărbat și mă tem să nu te prăpădim! SADOVEANU, O. XIII, 255.

5. T r a n z. (Regional; complementul indică drumuri, cărări etc.) A pierde (III 2). De pe la însercători am prăpădit drumul. CREANGĂ, A. 30. Am stat ascuns și mi-au prăpădit urma. SADOVEANU, O. IX, 192. Urma-i ici, urma-i colea, Dolca nici c-o prăpădea. ALECSANDRI, P. P. 55. Am prăpădit drumu. ALR I 1 306/402, cf. ALR SN V h 1 376/551. Dacă prăpădești drumul, ești bucuros și de cărare. ZANNE, P. VI, 93.

6. T r a n z. (Regional; întărit prin „din ochi”) A nu mai putea urmări cu privirea, cu ochii, a nu mai avea sub observație, a nu mai vedea (din cauza depărțării, a ceva care se interpune etc.); a pierde (I 5). Nu vezi că cuonașul ist lînă te prăpădește din ochi prin mestecănișul ist broticiu? HOGAȘ, DR. I, 91. De cite ori nu-l prăpădeam din ochi și de cite ori nu-l vedeam, iarăși, pe părintele Ghermănuță înfruptîndu-se în zare. id. ib. 242. ♦ E x p r. A prăpădi pe cineva din ochi sau (r e f l. r e c i p r.) a se prăpădi din ochi v. o c h i i (A I 2). ♦ R e f l. A se face nevăzut; a dispărea. Citeodată, un iepure... trecea ca o nălucă... și dintr-o dată se prăpădea sub vătul de ceață. SADOVEANU, O. I,

96. Năluca neagră dinaintea fugea, fugea, se prăpădea tot mai departe, în negura nopții. id. ib. 178, cf. 228.

— Prez. ind.: prăpădesc și (regional) prăpăd (A II 6).

— Din v. sl. пропастн, -падж.

PRĂPĂDIENIE s. f. v. prăpădenie.

PRĂPĂDIRE s. f. Acțiunea de a (se) prăpădi și rezultatul ei.

1. Nimicire (1), distrugere. Cf. prăpădi (1). Să se dea oștile de o parte spre munte... socotind domnul, după alalte toate și cu aceasta doară ar scăpa ȧara de cea de tot prăpădire a ei (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 141/27. Întrînd romanii în Ierusalim cu steaguri și cu arme, făcură prăpădirea cea mare. MAIOR, P. 169/8, cf. DRULU, POLIZU, LM, DDRF, DHLR I, 257. ♦ (Prin exagerare) Ningea, ningea în prăpădire. BENIUC, M. C. I, 297. ♦ Risipă (1), risipire (2), irosire. Bunurile cele multe... toate le prăpădise într-o altă, cît se zicea că este născut spre prăpădirea banilor. ȘINCAI, HR. II, 209/3.

2. (Învechit) Omorire; masacrare; masacru. Cf. prăpădi (2). Turcii... nemaiavînd vreme a capitula, spre a se mîntui de primejdie și de o prăpădire desăvîrșită, tes cu toții pe porțița despre deal. BĂLGESCU, M. V. 153.

3. Moarte (1), pleire (1); (învechit, rar) prăpăditură (1). Cf. prăpădi (3). Vor fi mari beteșuguri și prăpădire între dobitoace. CALENDARIU (1814), 73/21. Dar moartea plutînd pe valuri glasul lor nu asculta... În noianul prăpădinei fără milă-i cufunda. NEGRUZZI, S. II, 6, cf. DDRF.

— Pl.: prăpădiri.

— V. prăpădi.

PRĂPĂDIT, -Ă adj. 1. Care este distrus, nimic, care a suferit mari pagube (materiale). Cf. prăpădi (1). L-au gonit pe Batăr Gabor; și au rămas ȧară cu pace, dar prăpădită de tot. R. POPESCU, CM I, 332, cf. DRULU, LB, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. ♦ (Despre obiecte) Care este foarte uzat, stricat, deteriorat, care se află într-o stare mizerabilă; de (foarte) proastă calitate. Haină nu avea nici treanșă Decil o cămașe zdreanșă, Ruptă de tot, prăpădită. PANN, P. V. I, 156/16; cf. III, 110/24, CADE. Păi dumneatale cu prăpădita aia de sfoară, în cînșpe zile de cînd chipurile pescuiești, nici un pește nu mi-ai prîhș. SEBASTIAN, T. 45. De pe culme un nour, alergînd stingher, Vine să-i aducă prăpădita zeghe. LESNEA, VERS. 137. cf. SCRIBAN, D., DM, DEX. ♦ (Despre construcții) Care este dărăpănat sau sărăcăcios; (despre așezări) care are clădiri dărăpănate, stricate, sărăcăcioase, mizere. Hotărîră să rămîie aici în pădură... chiar în coliba asta părăsită, e drept măi prăpădită încă de te uitai la ea. CAMIL PETRESCU, O. II, 28. Într-o stație oarecare, la fel de prăpădită ca celelalte, am zărit prin geam o ceală de necunoscuți. BARBU, P. 8. Nu mai e prăpăditul tîrg moldovenesc în care, la vreme de noapte, omul era silît să-și dibuască drumul cu bățul. II IANUARIE 1962, 52, cf. CHEST. II 16/9, ALR II/I h 256/76, 257/928, A I 13, 31. ♦ (Despre bani, averi, bunuri materiale etc.) Consumat în mod excesiv sau fără folos; irosit, risipit (2). (F i g.) O viață prăpădită, frașilor, o viață prăpădită, nu vă spun măi multe. SADOVEANU, O. I, 124.

2. (Despre ființe) Care și-a pierdut (în bună parte) capacitatea funcțională (indeosebi fizică) în urma efortului excesiv (și prelungit), a unei boli, care este stors de puteri (și arată rău); epuizat, istovit, vîlguit, extenuat, sfîrșit, (regional) pandosit. Neputînd să lucrez acea vie, fiindcă sînt prăpădit eu totul, am dat-o de bună voia mea danie (a. 1789). URICARIUL, X, 116. Mă vezi prăpădit, dar alfel această mină secată Tot ar măi putea trimite dușmanului o săgeată. HASDEU, R. V. 60. Într-un pal o femeie paralizată, prăpădită, care cum îi vede începe a plînge. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 268, cf. 198, 344. Totuși, slab, galben,

prăpădit cum era, hrănindu-se mai mult cu lapte și ouă, trăia; REBREANU, I. 76. Între paloșele oștenilor, în tremurul luminii, stau cîțiva boieri rupși, prăpădiți, fără arme. SADOVEANU, O. I, 333, cf. 408. Aveau doi cai prăpădiți. PREDĂ, M. 64, cf. ALR I 1 156/125, A VI 26. Mai bine sărac lipit Decît avut prăpădit. ZANNE; P. V, 565. ◇ (Ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Sînt bolnavă-prăpădită*. CAMIL PETRESCU, T. II, 45. ◆ (Adesea substantivat) (Om) sărac, sărman, nevoiaș (1); (om) nenorocit (1), amărit; (om) chinuit, nefericit. *Eu simțesc că sînt prăpădit și că niciodată nu am a nădăjdui ceva de la mărița sa*. KOGĂLNICEANU, S. 187. *N-aveam nici de hrană, nici fol de năvilit... eram prăpădit!* ALECSANDRI, P. I, 41. *Orice popor, oricînt de prăpădit, O piatră va găsi, sau o bucată De fier ori de aramă, ca să sape Cu ea urmele-adînci, ce le-ași lăsat*. EMINESCU, O. IV, 105. *Plăpoma... lunecă de pe mine și... deodată mă trezii, gol, dezarmat și prăpădit în mijlocul întunericului*. GANE, N. II, 170. *Un ăta... un prăpădit de ampoiăd, n-are chioară în pungă*. CARAGIALE, O. VI, 3. *Cînd își vedea însă fiica prăpădită... începea să se îndoieșeze*. SLAVICI, N. I, 116. *A mai rămas un prăpădit de argat de la grădinarie, cheleşti și dosădit de n-are seamăn pe lună*. ISPIRESCU, L. 153. *Prăpăditu ăsta e din sat de la noi*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 120. *Bine, mîi prăpăditule, nu cumva crezi tu că eu m-am hotărît să-mi strămut domiciliul pe spatele unei mișe?* HOGAȘ, M. N. 9. *Să fi fost oricît de prăpădiți, oricît de bicsnici, numai ăsta să nu i-o fi ticlul*. REBREANU, NUV. 195. *Lasă-i să trăiască și ei, că-i mai mare rușinea să rămîie slujnică în Ploiești, laolaltă cu toate prăpăditule*. VLASIU, A. P. 125, cf. 68. *Mai ești și obraznic, prăpăditule?* ULIERU, C. 47. *Cine putea, într-adevăr, să disciplineze fărănimea într-o solidaritate de precepte?... Prăpăditul de învățător, care-și lua teafa de 40 de lei, la' cîte 6 luni, pe o singură lună?* ARGHEZI, B. 132. *Pe prăpăditul ăsta din Blajini îl cunoaștem*. STANCU, R. A. I, 360. *Își făcu socoteala că la ușă este santinela cu arma, că bătrînul e un necăjit și un prăpădit*. PAS, Z. III, 188. *Multe ca mine ai finul tu, mă prăpăditule?* H. LOVINESCU, T. 363. *Cu dorul nu-i de glumit, Că te face prăpădit*. HODOȘ, P. P. 40, cf. ALR I 452/118, ALR II 2 880/2, 130, 284, A I 24, III, 2. ◇ (Ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Din sărac prăpădit ce era mai nainte, l-a ajutat să se ridice frumos*. CARAGIALE, O. IV, 142. ◇ (Prin largirea sensului) *Întimă de necaz plină... ai rămas prăpădită, Străină și despărțită De soția ce-ai iubit*. CONACHI, P. 198. *Prăpădită inima mea să auză să teme, Și gîndurile mă silesc să aflu mai devreme*. PANN, E. V, 43/13. ◆ (Adesea substantivat) (Om) care are un caracter josnic, care comite acte josnice, care este lipsit de scrupule; (om) ticălos, nemernic (3), netrebnic (3), mișel (16), miserabil (3). *Beșta te-a mîncat... Mai bine culcă-te și dormi, prăpăditule, că m-ți face mîine de rîs*. CONTEMPORANUL, V. I, 3. *Acești oameni... pe zi ce merge sînt mai răi și mai nespălați la gură și decît cei mai prăpădiți oameni din lume*. MARIAN, S. R. II, 188. *Să-ți fie rușine, prăpăditule, a-ți bale joc de suferința oamenilor*. REBREANU, NUV. 229. *I-aș călca în picioare pe toți, prăpădiți și pâlăteci, oameni fără judecată*. VLASIU, A. P. 244. *Am un puiuf prăpădit Care inima mi-o fripl*. ȘEZ. III, 19, cf. HODOȘ, P. P. 40, NOVACOVICIU, C. B. II, 6, ALR II 3 687/141.

— Pl.: prăpădiți, -te.

— V. prăpădi.

PRĂPĂDITÓR, -OĂRE adj. (Astăzi rar) Nimicitor, distrugător; ucigător. [Strimbătatea] este vătămătoare și prăpăditoare sufletului (a. 1764). URICARIUL, I, 315. Și era Laski prăpăditoriu și rîvnitoriu de bunurile allora. ȘINCAI, HR. II, 208/38, cf. III, 245/22, DRU, LB. *Generalul Fan Halen declară cum că el... votește să poarte un războiu prăpăditoriu*. GT (1839), 3/22. Ah, moarte nenădurătoare! De oameni prăpăditoare. PANN, E. IV, 111/20, cf. III, 73/17, POLIZU, BĂRCIANU,

v. Simțind Erécule niște astfel de usturimi prăpăditoare, pînă într-atît se supără încît apucă pe Lichas d-un picior și îl azvîrli drept în mare. ISPIRESCU, U. 77, cf. DDRF, ALEXI, W. *Puterile adîncului... își dezlănțuiră asupra pămîntului îngrozit furia lui prăpăditoare*. HOGAȘ, M. N. 175, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. (Prin exagerare) *De la sine se înșlețe că pusei strună flămîndei și prăpăditoarei mele porniri*. HOGAȘ, DR. I, 235. ◇ (Substantivat) *Fiind Gonce un prăpăditor dă suflite... l-au făcut tîlhăr* (a. 1751). URICARIUL, X, 106. ◆ (Regional) Risipitor (2). *Om de nimic, risipitor, prăpăditor de avere*. NOVACOVICIU, C. B. II, 6.

— Pl.: prăpăditori, -oare.

— Prăpădi + suf. -oare.

PRĂPĂDITURĂ s. f. 1. (Învechit, rar) Prăpădire (3). *Arătat-u s-au lui Avraam... la răspitura și prăpăditura Sodomilor*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 113⁷/5. 2. (Prin nord-vestul Munt.) Epitet dat unui om mic, slab, prăpădit (2); sfrijitură, stirpătură. Cf. UDRESCU, GL. *O prăpăditură, o izgolie, o snamenie de om și are pretenția să stea-n capul bucatelor*. id. ib.

— Pl.: prăpădituri.

— Prăpădi + suf. -tură.

PRĂPĂDOĂMNĂ adj. v. preapodohnă.

PRĂPĂDŪCHI interj., s. m. v. pitpalac.

PRĂPĂDUÎ vb. IV, T r a n z. (Regional) A prăpădi (1) (Hănești—Suceava). I. CR. III, 310. *Grîndina va prăpădui întruna sămăndăturile de pe moșia unde a fost îngropat acel om*. ib.

— Prez. ind.: prăpăduiesc.

— Prăpăd + suf. -ui.

PRĂPĂSÎ vb. IV v. pripăși.

PRĂPĂSIRE s. f. v. pripășire.

PRĂPĂSTĂNIE s. f. v. prăpăstenie.

PRĂPĂSTÉNIE s. f. 1. (Învechit și regional) Prăpastie (1). *Trufia... și pre ingerii carii nu pîziră a sa începătură... în propăstenie supl pămîntu-i încuie*. CORESI, ap. TDRG. *Pururea mă ascunzu în pustii și măguri, întru vrătoape și întru propăsteniile pămîntului* (a. 1642). HEM 1 822. *Are el întru sine pre alocurea munți înalți și văi adînci și dealure și prăpăstenie*. POV. ȚĂR. 68^v/10, cf. KLEIN, D. 404, DRU, LB, POLIZU. *Frații — socotind că or scăpa de el — i-au tăiat mîinile și i-au dat drumu într-o prepestenie*. RĂDULESCU-CODIN, I. 221, cf. VIRCOL, V. 98, CHEST. IV 93/172, ALR I 394/573, TEAHA, C. N. 256. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“, sugerează proporțiile neobișnuit de mari ale unui lucru, ale unei ființe) *El zări, șezînd pe un tron negru, o prăpăstenie de uriaș*. VISSARION, B. 85.

2. (Regional) Prăpăd (1). *Prepestenia ce a trecut peste ei*. ap. CADE. *Toate popoarele lumii s-au sculat să oprească prin puterea lor prăpestenia dorită de domni*. V. ROM. februarie 1952, 138. *Cum o prins a plînge s-o pornit o prepestenie care îneca lumea și norodul*. VASILIU, P. L. 235. ◇ (Ca epitet injurios dat unei persoane) *Ai întreat-o pe mama dacă-i slobod să faci foc? Spune, prepestenie, că te omor*. VLASIU, A. P. 36. ◇ (Urmat de determinarea „pămîntului“) *Dumnădzău o pus pomîntu... pi trii scauni și fiicari scaun pi scheinarea unui pești... cîn mîi dă și din coadi... gîndești tu cî-i prăpăstenia pomîntului*. ȘEZ. II, 105.

— Pl.: prăpăstenii. — Și: (învechit și regional)

prăpăsténie, prepestenie, propăsténie, (regional) prăpăstănie (TEAHA, C. N. 256), prăpestenie, pripăstănie (id. ib.) s. f.

— Prăpastie + suf. -enie.

PRĂPĂSTIAȘ, -Ă adj. (Învechit, rar) Prăpăstios (1). *Prăpăstiașele clădiri stîlcoase*. ap. TDRG.

— Pronunțat: -ți-ași. — Pl.: prăpăstiași, -e.

— Prăpastie + suf. -aș.

PRĂPĂSTIÓS, -OĂSĂ adj. 1. Cu prăpăstii (1), cu pante abrupte, rîpos, (rar) prăpăstuit, (învechit, rar) prăpăstias; p. ext. abrupt; foarte accidentat. Nici prin vis piciorul nu mi-a călcat prin asemenea prăpăstioase locuri. ODOBESCU, s. HI, 77. Sute încet pe drumul prăpăstios către strada Furnica. CARAGIALE, o. II, 7. Șoseaua urcă șerpuind prin spintecătura din ce în ce mai strîmă și mai prăpăstioasă a munților. VLAHUȚĂ, o. A. II, 140. Despre apele vii, poporul din județul Vilcea nu crede că sînt în crăpăturile munților ori în locuri prăpăstioase. ȘEZ, III, 104. Malul coboară prăpăstios și fără verdeală. DUNĂREANU, CH, 104. Coastele muntelui, cu cit urcau, erau tot mai prăpăstioase. AGÎRBICEANU, A. 63. Văile neguroase ale Sabasei, Borcei și Bistriței se deschideau adînci și prăpăstioase sub picioarele noastre. HOGAȘ, DR. I, 64. Malurile prăpăstioase se nălțau acum drept și gorunii cei străvechi se suiau parcă pînă la cer. SADOVEANU, o. V, 533. Nimic nu amînea urcușul prăpăstios. CĂLINESCU, s. 718. Trecerea... se face prin finuturi prăpăstioase. RALEA, s. T. I, 344. Întunericul des al nopții apasă încă peste creștele prăpăstioase ale munților. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 830. Stîncile prăpăstioase dinspre Dunăre. LINȚIA, P. II, 135. Cînd eulii osteneau prea tare, făceau loc cămîlei înainte, se apucau de picioarele ei, pe prăpăstioasele pîteci ale munților. v. ROM. octombrie 1953, 170. Privirea obosea, trecînd de la un munte la alt munte, de la o rîpă prăpăstioasă la un acuziș înalt. PREDĂ, M. 434. ♠ Fi g. Odată cu moartea lui... va intra într-un necunoscut prăpăstios. MACEDONSKI, o. III, 22. ♠ (RAR) Foarte scobit, foarte adînc. Vitele pe cîmp, cu flămînzările prăpăstioase, scormoneau pămîntul cu copila. BLAGA, H. 65.

2. (RAR) Cu prăpăstii (2). Un gemel de groază împlu atunci aerul și prăpăstiosul adînc al rîului, cu gura căscată, sorbi și înghiți... gloate de vrăjmași. BĂLCESCU, M. V. 167.

3. Fi g. Precipitat, vijelios, vertiginos. În acea fugă prăpăstioasă, turcii semănă drumul cu armele lor. BĂLCESCU, M. V. 159. Duduia își făcuse vînt prăpăstios din ușa bordeiului și se lăsa în fugă gonită, spre mine. ADAM, R. 54. Un ropot fără întrerupere și nedeslușit veste, de pretutindeni, apropierea prăpăstioasă a artileriei cerești. HOGAȘ, M. N. 175. Namila venea prăpăstioasă, întărită și de rînd și de larma crescîndă a unui corn. GALACTION, o. 50. Au rămas ca visuri suirile pe Măgura, coboririle prăpăstioase, fulgerătoare, de la copac la copac. SADOVEANU, o. II, 524. (Adverbial) Uraganele... , că niște imense puhoie vijelioase, se rostogoleau prăpăstios la vale. HOGAȘ, M. N. 175. ♠ (Prin lărgirea sensului) Lumea ultimă asistă la prăpăstiosul faliment al oligarhiei de strînsură din România. CARAGIALE, o. V, 176.

4. Fi g. Extrem de mare, de profund; greu de închipuit, de conceput, de crezut; ciudat, bizar. Peste ce-a făcut natura de prăpăstios, numai geniul și prostia stăpînesc. DELAVRANCEA, ap. CADE. Ce deosebire prăpăstioasă e între una și alta. PETICĂ, o. 370. Le-a... trimis niște ilustrate cu palate prăpăstioase. AGÎRBICEANU, A. 76. Era o prăpăstioasă deosebire de idei și de simțiri. HOGAȘ, DR. II, 43. Trecerea de la o speță la alta nu e prăpăstioasă. CĂLINESCU, c. o. 148. ♠ Bazat pe închipuire; plămuit (2); neîntemeiat, mincinos (1 2). Nu împrăștiți prăpăstioasele vorbe născocite sau de viclesug sau de frică. MARCOVICI, D. 261/16. Nu era oare de ajuns prăpăstioasa poveste de proces pe care pe înctul a fost nevoit să o născocescă pentru curiozitatea Laurei... ? VINEA, L. II, 159. Se vede că iar i-a spus... ceva prăpăstios, în care nu poate crede. T decembrie 1964, 7.

5. Fi g. (Despre oameni) Care își face tot felul de închipuirii, care exagerează în rău, care are numai gânduri negre. Sînt alții bicisnici și prăpăstioși, care pentru un lucru de nimic gem și se vaită cit îi ia gura. VLAHUȚĂ, o. A. 430. Pra ești prăpăstios! Copilul își seamănă: copilul e al tău. GALACTION, o. A. I, 45. E

cartofor, bătaș... , prăpăstios, propunător de afaceri extravagante. CĂLINESCU, c. o. 279. Știu cit ești de prăpăstios și nedrept cu mine și cit suferi din toate nimicurile. v. ROM. ianuarie 1965, 73. Prăpăstios îi omul nostru! I. CR. II, 281. Ești prea prăpăstios, numai la rele te gîndești. Com. din PIATRA-NEAMȚ. ♠ (Despre manifestările oamenilor) Care arată, trădează pe omul prăpăstios (5). Mînia lui naivă, sinceră, prăpăstioasă și idioată era... ridicolă. DELAVRANCEA, s. 126.

— Pl.: prăpăstioși, -oase. — Și: (învechit) prăpăstios, -oasă adj.

— Prăpăstie + suf. -os.

PRĂPĂSTUI vb. IV. 1. Refl. și tranz. (Popular) A (se) rostogoli (1) la mare adîncime, a cădea sau a face să cadă în adînc. Pe deapsa lui va fi de a să pune întru o... felucă, și a să slobozi pe mare, ca în mijlocul furtunilor și a unor turbate valuri să să prăpăstuiască. DRĂGHICI, R. 304/13. Stînci urieșe, pe cari [piriul] într-o vreme în furia sa le-a prăpăstuit din înălțimile Caraimanului. ap. TDRG. Urca... la deal, ca o capră, de se prăpăstuiă, stîrniți de picioarele lui, bolovanii și prundul, ca la vreme de șivoi! ap. id. ib.

2. Tranz. (Popular) A arunca, a trînti, a așvîrli (într-un loc adînc, la mare distanță în jos). Cf. LB, DDRF. Dacă vrui altul în cer și-ar fi dat urgisita viață, Prăpăstuit ai fi fost demult mai afund ca Titanii. MURNU, I. 112, cf. ȘĂINEANU, D. U. Au stropșit-o ș-au prăpăstuit-o în fîntînă. SADOVEANU, o. VIII, 513, cf. XII, 353. Zmeul îl smuci la dreapta ca să-l prăpăstuiască la pămînt. POPESCU, B. II, 117. ♠ Fi g. Ah! curînd sosi-va vremea ticăloșii a simți, În ce rîpă egoismul are a-i prăpăstui. NEGRUZZI, s. II, 16. Ne găsisem deodată prăpăstuiți în tainele pline de umbră și întuneric. HOGAȘ, DR. I, 298.

3. Refl. (Învechit și regional) A se năpusti (2). Fiecare putu să vază în această a două episodă pe cavalerii arabi carii se prăpăstuiău asupra capului lor. CR (1846), 42²/43. Sări pirleazul, se prăpăstui asupra casei, începu a bate cu pumnul-n usă. CREANGĂ, ap. TDRG. Fără să mai privească în urmă, Tuodor se prăpăstui pe poarlă. SADOVEANU, o. V, 711. Ucigașul a lepădat condacul armei și s-a prăpăstuit înapoi. id. ib. XVI, 125.

— Prez. ind.: prăpăstuiesc.

— Prăpăstie + suf. -ui.

PRĂPĂSTUIRE s. f. (Popular) Acțiunea de a (se) prăpăstui (1); rostogolire (1), prăvălire la mare adîncime, în adînc. Te vei întoarce Tirziu și prost pe vas străin în urmă Prăpăstuirii soților în mare. MURNU, o. 182. Brazii trușăși ai codrilor se frîngeau cu glasuri de trăsnet și umpleau depărtările întunecoase și goale cu cel mai de pe urmă răsunset prelung al prăpăstuirii lor de veci! HOGAȘ, M. N. 177. ♠ Fi g. Pravul nu iaste decît prăpăstuirea vieții și cel mai ales instrument de a sa piardere. CRITIL, 2/18. Oh! sărmane! -n ce Caribă datu-le-ai prăpăstuire, Blind copil care ești vrednic de-o mai nobilă iubire! OLLĂNESCU, H. o. 90. Eu, în prăpăstuirea mea amăzătoare, am întrezărit jos rinjetul batjocoritor al Duduii. ADAM, R. 238. ♠ (Regional) „Istovire sufletească”. PAMFILE, J. III, 93.

— Pl.: prăpăstuirii. — Și: (învechit) prăpăstufire s. f.

— V. prăpăstul.

PRĂPĂSTUIȚ, -Ă adj. (RAR) Prăpăstios (1). Alpii... albi toți și prăpăstuiți. IORGA, ap. TDRG.

— Pl.: prăpăstuiți, -te.

— V. prăpăstul.

PRĂPĂȘTÊNIE s. f. v. prăpăštenie.

PRĂPĂȘTIÓS, -OĂSĂ adj. v. prăpăstios.

PRĂPĂȘTUIRE s. f. v. prăpăstuire.

PRĂPESTÊNIE s. f. v. prăpăštenie.

PRĂPICĂȘ s. n. v. papricăș.

PRĂPLĂZMUÎ vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) A prefăce, a schimba, a transforma. [Prin botez] *pre vechitul om de păcate înnoind și prăplăzmuind, a ceriurilor împărăție i-au dăruitu-i.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 6^r/10, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *prăplăzmuiesc.*
— Pref. *pre-* + *plăzmuî*.

PRĂPORĂȘ s. m. v. prapuraș.

PRĂPTICI s. n. v. prichici.

PRĂPUNĂȘ s. m. v. prapuraș.

PRĂPUREL s. m. (În poezia populară) Diminutiv al lui *prapur* (1 2); (în poezia populară) *prapuraș.* *În loc de vornicea Ți-aducem prăpurei; În loc de lăutari Plătî-am clopotari!* POP., ap. GCR II, 345. *Năfrămile frumușele De cumnași și cumnăfele Le-oî pune la prăpurele, La cruci și la fîdnărele.* MARIAN, I, 134.

— Pl.: *prăpurei* și (n.) *prăpurele.* — Și: *prăpurel* s. m.
— *Prapur* + suf. *-el.*

PRĂPUȘCĂ s. f. (Prin Transilv.) Un fel de jucărie făcută dintr-un bulgăre de pământ scobit la mijloc, care, izbit de pământ cu gaura în jos, face un zgomot ca de pușcă. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: ?
— Pref. *pre-* + *pușcă.*

PRĂSĂ s. f. v. plăsea.

PRĂSĂD, -Ă adj., s. n. 1. Adj. (Învechit și regional; despre pomii fructiferi, mai ales despre peri sau meri; p. r e s t r. despre fructele acestor pomi) Altoit; care aparține unor specii (altoite) nedefinite mai de aproape. *Să sapi rădăcine de peri prăsăd* (a. 1821). IORGA, s. D. XVII, 78, ap. BARONZI, L. 93. *Pere prăsăde de Moldova.* ap. TDRG, cf. PĂCALĂ, M. R. 279, ȘĂINEANU, D. U. *Pere prăsăde.* H XVII 226. *Frunză verde pār prăsăd* *Taić mio a fost om bogat.* MAT. FOLK. 1270. *La cel merișor prăsăd... Mîndru-i danful de-adunat.* PAMFILE, CR. 93, cf. ALR I 875/424, 512, 518, ib. 876/424, 518. ♦ (Substantivat) *Direptul... La D[umne]zeu să să prinză-N casă și floarea să-și tinză Cu prăsăde ultuite Preste curțile lui sfinte.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Au vîndut-o... cu trei fălci de vie... și cu 12 nucî mari și cu 3 prăsăzi și cu 5 meri tomnatici* (a. 1841). URICARIUL, XXV, 313, cf. SCRIBAN, D.

2. S. n. (Regional) Răsăd¹ (1) (Brăduleț — Curtea de Argeș). UDRESCU, GL.

— Pl.: (1) *prăsăzi, -de*, (2) *prăsăduri.* — Și: (învechit) *prăsăt, -ă, prăsăd, -ă* (BARONZI, L. 93), (regional) *prîsăd, -ă* (H II 251, 297, XIV 348) adj.

— Din bg. *присад.*

PRĂSĂLĂ s. f. v. prăseală.

PRĂSĂT, -Ă adj. v. prăsăd.

PRĂSĂUĂ s. f. v. plăsea.

PRĂSĂ s. f. v. plăsea.

PRĂSĂDÎ vb. IV v. prăsădî.

PRĂSĂDÎT, -Ă adj. v. prăsădit.

PRĂSĂRĂ vb. I v. prăsăra.

PRĂSCĂU¹ s. m. v. prașcău.

PRĂSCĂU² s. n. v. prașcău².

PRĂSCRISĂ s. f. v. păsersă.

PRĂSEĂ s. f. v. plăsea.

PRĂSEĂLĂ s. f. 1. (Prin sud-vestul Munt.) Prăsilă (1). *Berbece de prăseală.* Com. din TURNU MĂGURELE, cf. ALR I 1769/885.

2. (Învechit, rar; urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Mulțime (1). *Și iată prăseală de lăcuste viînd.* BIBLIA (1688), 593²/14.

— Pl.: ? — Și: (regional) *prăsălă* s. f. ALR I 1769/885.

— Prăsi + suf. *-eală.*

PRĂSÉLNIC, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Prăsit (1). *Gătni prăselnice.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *prăselnici, -ce.*

— Prăsi + suf. *-elnic.*

PRĂSÎ vb. IV. 1. *Ref.* (Despre animale) A conope, a face pui și a se înmulți; p. ext. a se perpetua prin generare, a se reproduce (1), a se înmulți (prin pui); (învechit și regional) a (se) plodi. *Iară de se va tîmpla ceva den gadine a se prăsi de scotine necurate întru grîu, să se speale cu apă bine, și să se osfeștuiască de preotul.* PRAV. GOV. 50^r/2, cf. ANON. CAR. *Și așa păduchii nu se vor prăsi.* CALENDARIU (1814), 181/17. *Turmele oamenilor de dincolo care pasc și se prăsesc aci în feară,* CR (1846), 4²/49. *Dragoste... dacă ar fi lipsit, cum s-ar mai fi prăsit fînșele una dintr-alta?* CONACHI, ap. TDRG. [Morunul] *nu se presește în Dunăre.* I. IONESCU, M. 88. *Păduchi care... se prăsesc așa de repede.* N. LEON, ap. TDRG. *Dă ara și semăna, prea puține aduna; iar păsările de i se prăseau, prea puține îi rămîneau.* VISSARION, B. 94. *Venea primăvara și puricii se prăseau.* VLASIU, A. P. 339. *Oile și vitele albe se prăseau în imășuri largi.* SADOVEANU, O. XII, 201. *O salcie seculară, cu scorburi adînci unde se prăseau noroade de vrăbii.* BLAGA, H. 12. *Le scutura la ger să nu se prăsească puricii în ele.* STANCU, R. A. III, 11. *Acum are-o turmă mare-mare, care de-atunci s-a prăsit numai din mioara aceea.* RETEGANUL, P. I, 37. *Acolo în apă stau... [dracii] dă să prăsesc.* ȘEZ, III, 101, cf. CHEST. VI 33/8, 88/8. *S-au prăsit șoarecii.* ALR II 3567/784, cf. 3567/27, 141, 848, 4959/182. *Unde nu este lac nu se prăsesc broaște.* GHICA, ap. CADE. (Tranz. fact.) *Dă-le focului de icoane! d-abia prăsesc cari și păduchi de lemn.* CARAGIALE, O. I, 141. ♦ (Depreciativ; despre oameni) *Dacă familia mea nu s-ar fi prăsit atîta, vă spun pe onoarea mea, azi aș fi milionar.* CĂLINESCU, E. O. II, 180. ♦ Fig. A crește ca număr, a deveni mai numeros; a se înmulți, a spori. *Să ne deschidem ochii la musafirii ce ne vin; că cei răi se prăsesc ca ciulinu.* PR. DRAM. 298. *La sal și la orașe, pungașii s-au prăsit.* MACEDONSKI, O. II, 63. *D-atunci s-au prăsit în țara aceea leneșii.* RĂDULESCU-CODIN, I. 192. ♦ *Ref.* și *intrans.* (Învechit și regional; despre femei) A naște (1 1). *Cînd fu să prăsădă, dzîcea că-i de la bărbatul ei, ce-i murisă.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 213^v/3. *S-a prăsi[t] cutare.* ALR II/I MN 70, 2648/812.

2. *Ref.* (Învechit și regional; despre oameni, mai rar despre animale) A se naște (1 2). *Din neamul Comitopulilor... s-au prăsit Asan, Petru și Ioan.* ȘINCAI, HR. I, 220/21, cf. 203/19. *Iacov Basilic, Eraclid numit, s-au prăsit din ostrovul Candia din tată prost, carele slugea pe simbria din corăbii.* id. ib. II, 207/29. *Pă caii ce se prăsea din aceste iepie încăleca numai împăratul.* GORJAN, H. II, 9/22. *Din el cîți s-au prăsit, Acei ce au fost tari pe cei slabi au robî.* ALEXANDRESCU, O. I, 272. [În satul Bisoca] *se prăsesc... cei mai frumoși bărbați din tot plaiul împrejmuitor.* ODOBESCU, S. III, 172. *Viezuri, cu ponosul de leneși, prăsiți în malurile rîului, și-au lăsat blănurile pe gardurile noastre.* VOICULESCU, P. I, 63, cf. ALR II/I h 115/157. *Cu beșuguri ăla s-o prăsi.* ALR II/I MN 56, 4181/157, cf. ib. MN 71, 2649/157, ALRM II/I h 197/157. ♦ *Tranz.* (Complementul indică copii) A naște (1 1); a conope, a zămislî. *Că tu ești ce răpitu-me-ai de mașe* (c e l a c e m ă. prăstș d). PSALT. 36. *Adecă diîn fără-leage începutu-s și în păcate nascu-me* (m - a u prăstî d)

înna mea, ib. 98. [Juncanii] sînt prăsiți la mîntle, dar în urmă i-am dus la cîmpie. SLAVICI, N. I, 138. Făindu-se că este prăsit de sămință împărătească. ap., TDRG. Omuț care nu prășește copii, de ce mai viețuiește? ȘTANCU, D. 103. ◊ F i g. Pofta, după ce să începe, prășește păcat. CANTEMIR, ap. TDRG. ◊ F i g. (Rar) A se pripăși. În Abrud funcționa ca primari... unul anume Carol Nagy, prăsit acolo cine știe din care parte a țării. BARIȚIU, P. A. II, 159. Hager, un neamf de ispravă, care făcea o grădinarie la marginea orașului, unde se prășise nu se știe cum. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 321.

3. T r a n z. (Complementul indică animale) A ține, a crește, a îngriji pentru a înmulți, pentru a obține un folos etc.; (învechit, rar) a presili, v. prășili (1). Noi să nu culegem nici a mai prăsi vreun căl în bădătura noastră. ODOBESCU, s. I, 479, cf. III, 212. Hin, prășește soiuri bune, hărănește șeapăn, înșănătoșază-le. JIPESCU, ap. GCR II, 258. Să nu prășească cineva pormbelei la casă, căci sînt un așugur păgubitor. GOROVEI, CR. 148. Prășiseră în fiere an și porc și găini. CAMIL PETRESCU, O. I, 337. Tot în locul acesta mi-am prăsit oițele. RETEGANUL, P. I, 37. Prășesc mulți cîini în curte. ȘEZ. III, 76. Că ăște oi de le-am prăsit, Acolo le-am păstorit. MAT. FOLK. 212, cf. CHEST. V 2/5, 9, 40, 68, 82, 83, 98. Turme Grase-Că și prășea, Pomină de se ducea. ANT. LIT. POP. I, 458. ◊ (Prin lărgirea sensului) Mălasa nu vrem să o prăsim și să o lucrăm în țară. CR. (1839), 71/52. ◊ F i g. (Regional și familiar; complementul indică bunuri materiale, averi, bani etc.) A strînge, a agonisi. Nu mă slăbise nevoiți să prășesc bani în pungă. JIPESCU, O. 143. Nu ți-ai prăsit un băn să-ți poți cîrpi o nevoie la o vreme grea. VLAHUȚĂ, S. A. II, 12. S-a făcut vestit și a prăsit bănel și avere de nu-i mai da de seamă. PAMFILE, S. T. 85. El n-a putut să prășească, în casa lui, nici o para. GALACTION, A. 251. Ionții ar fi putut să se căsătorească... unde își prășise banii. IONESCU, N. 130. Maică, la ce m-ai făcut... Să umblu din han în han, Să nu mai prășesc un ban. B. CR. IV, 89. Țara banuții este acolo unde știi să-l prășești mai cu agerime. ZANNE, P. V, 67.

4. T r a n z. (Complementul indică plante) A cultiva, a semăna, a planta (și a îngriji) pentru a înmulți, pentru a obține roade etc.; a răspîndi prin cultură; (învechit, rar) a prășili (2), Mlădițele să se tragă la locurile în care vreaj a prășibusium noi. ECONOMIA, 159/6. Bacus, zeul vinului și al bevișilor, umbra de cutreiera lumea, învârtind și pre bun și pre rău cum să prășească și să lucreze vița. ISPIRESCU, U. 103. Până dimineață să lăzuiești toată pădurea... să lucră pămîntul și să prășești vie. RETEGANUL, P. V, 49. (R'ef. l. p. a. s.) Explicînd fetei... cum se altoiește trandafirul... cum se prășesc fragile. BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. TDRG. Așa s-a prăsit tunul în lume. RETEGANUL, P. II, 69. ◊ (Prin lărgirea sensului) Locuitorii... din toate celelalte sate au fost prăsit cultura cînepei și a inului. I. IONESCU, D. 201. ◊ R'ef. l. (Despre plante) A crește și a se înmulți, a se răspîndi, a se extînde (spontan sau prin cultivare) pe un anumit teritoriu. E-o proastă buruiantă și se-ninde pe potană, Se prășește în grădină. HELIADE, O. I, 137, cf. DEX.

— Prez. ind.: prășesc. — Și: (învechit) presî vb. IV.

Din bg. прасити. Cf. scr. prasiti se.

PRĂSILĂ s. f. 1. Faptul de a se prăsi (1); reproducție (1); reproducere (1), înmulțire, prășire (1 1) prășit (regional) prășeală (1), prășă, plămădă (4), mară (v. m a r f a 2). N-au scapat frunte de prășilă, Ce le-au pierdut feții fără milă. DOSOFTEI, PS. 262/17. Amilius înșelegînd pentru prășila Reii și de naștere pruncilor, îndată au poronit de i-au lepădat pe prunci. CANTEMIR, CR. 97. Plugarii... au obicinuit a lăsa mînzii cei mai buni, mai frumoși și mai isteți de prășilă, adevăți armăsari. ECONOMIA, 77/13, cf. 90/17. Vaci mari, cio-lănoase și ațese de prășilă. JIPESCU, ap. GCR II, 259. Dacă cineva ține la botez un copil ilegal, apoi se crede

că va avea noroc la prășilă cailor. GOROVEI, CR. 233. Miei sînt împărșiți în două categorii: cei care trebuie vînduți și cei cari vor fi oprii de prășilă. STOIAN, PĂST. 53. Alegerea materialului de prășilă este partea cea mai grea din munca unui crescător de porumb. VIN. PESC. februarie 1964, 20. Duceau la tren un ciopor de junînă-țuțe... — Le tăiași, ori le țineți de prășilă? LĂNCRĂN-JAN, G. III, 418, cf. CHEST. V 2/33; VI 12/3, 125/20. ◊ (Depreciativ) Te mai apuci de prășilă... Auzi... Îi trebui copii! HASDEU, R. V. 10. ◊ L o c. a d j. De prășilă = (despre animale domestice) selecționat pentru reproducere, bun pentru reproducere, 5 vaci de prășilă. I. IONESCU, D. 327. Un vestit măgar de prășilă. CARAGIALE, O. IV, 159. Se vor lua toate măsurile de sporire a numărului de vaci de prășilă. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2 859. Berbeci de prășilă. ALR. I 1 769/885, cf. A III 6. ◊ (Învechit, rar) Crescătorie. Sînt zidiri împătești, cu grajduri foarte mari, avînd acolo multe prășili de erghelii. GOLESCU, I. 99.

2. (Concretizat; de obicei cu sens colectiv) Animal (domestic) tînăr, pui, progenitură (rar) p l o d (3), (învechit, rar) prășitură (1); spec. animal (domestic) de rasă, bun pentru reproducere. Dă dreptul dijmii lui Gavril și Toader... și din prășilă și din grădini (a. 1696). IORGA, S. D. VI, 95. Mînzii și vișeii, prășila ce va face pe an, să nu se supere de cătră cunțeri (a. 1799). URICARIUL, I, 91, cf. LBVA trebuie negreșit ca dintr-o așa de numeroasă prășilă, să fac și partea engherului. ODOBESCU, S. III, 42, cf. 65. Îi plăcea moșneagului să aibă tot iepe tinere și curățele;... iepe, pentru că moș Nichifor făcea să aibă prășilă. CREANGĂ, O. 276. Toate tighioile curței îi țeseau înainte... Dolfa cu cinci, șase buflei, mița cu prășila în șir. DELAVRANCEA, S. 229. Intrefînerea unor astfel de prășile, ce și sporeau numărul pe ceas pe ceas, nu puteau să aducă altceva. MACEDOANSKI, O. III, 59. Și nici tînăra prășilă, gîngășia turmei tale, Nu va suferi la toamnă de schîmbărt de vremei fatale. OLLANESCU, H. O. 248, cf. 235. Sporul animalelor (prășila). Se cuvîin proprietarului țî puterea dreptului de accesiuînă. HANANGIU, C. C. 124, cf. ANTIPA, P. 788. Trebuia să aștepte și aștepla și el, sarmăntul = noua prășilă de broaște. HOGAȘ, DR. II, 149, cf. DS. Cărau către bordeie, la lumina felinărilor, grîne și prășilă felurită din acăreturile condăului. GALAN, Z. R. 242. Efectivul de ovine se va mări cu încă 600 capete, numai pe seafna prășilei. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 840. Pe drum, iapa a făcut un mînz... mie mi se cuvîine prășilă asta. RĂBULESCU-CODIN, I. 59. Na cătăl cu armele ș-arată mi potecete, Ca să-mi văd prășilele. PĂSCULESCU, L. P. 277, cf. CHEST. VI 127/20. Din prășila văcilor am făcut boi. ALR. S. VI MN H 1 652/812. ◊ (Astăzi rar și familiar) Copil, odrasla (2); urmaș, descendent. Întru socoteale întru toată prășila lor, muietilor lor, fecioșilor lor și featelor lor. BIBLIA (1688), 329/50. Orbind eu prășila Lui Adam, o întorc de la cărare. BUDAI-DELEANU, T. 223. Copii măricei părășeii scurtelea bunichele... această prășilă voinică și vioaie umplea mahalaua de veselie. DELAVRANCEA, S. 218. Ai să duci, toată viața în circă... toată prășila. VINEA, L. I, 112.

3. Rasă, neam, soi de animale. Se opri și începu să se învîrtească împrejurul juncanilor. — Bună prășilă, zise el. SLAVICI, N. I, 137. Nașul... îi dă... de obicei o vită deosebită prășilă. MARIAN, NA. 414. Am găzit că are o prășilă de cîini, de s-a dus vestea. D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. N-are nici un om așa prășilă. De boi frunțoși. MURNU, O. 345. Vite bune, din prășila vitelor lui conu Costăchii. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 278, cf. 289. ◊ (Prin analogie) Tirgovște... orașul de descăldătoare, care a scos la mîndan cea mai fînă prășilă de oameni mari. GANE, ap. CADE. (Ca epitet depreciativ) Vodă cu minie silită... strigă — prășilă ticălită! Aceasta-i a voastră vîtejie. BUDAI-DELEANU, T. 260.

— Pl.: prășile și (rar) prășili. — Și: (învechit) presilă, (regional) prășilă s. f.

— Prăsi + suf. -ilă.

PRĂSILĂ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) 1. (Complementul indică animale; în forma *presili*) A prăsi (3). *Li aduse... oi cu lână mai fină din care se trap până astăzi merinoaselor sau țigăilor, presilite de aici în toată Evropa.* SĂULESCU, HR. I, 191/19.

2. (Complementul indică plante) A prăsi (4). *Fașa pământului zădărită și întărită acum fiind... au prăsilii tot felul de plinte numite veghețale.* SĂULESCU, HR. I, 23/27.

— Prez. înd.: *prăsilesc.* — Și: **presili** vb. IV. SĂULESCU, HR. I, 191/19.

— V. **prăsilă**.

PRĂSILÓS, -OASĂ adj. (Regional; despre animale) Prăsitör (1). Cf. DDRF, CADE. *Iepurii sînt niște animale prăsițoșe.* Com. din TĂRCĂȚA-BEIUȘ, cf. CIAUȘANU, v. 190. ♦ (Depreciativ sau famițiar; despre oameni, familii) Cu mulți copii. Cf. DDRF.

— Pl.: *prăsițoși, -oase.*

— **Prăsilă** + suf. -os.

PRĂSINĂ s. f. v. **presenă**.

PRĂSIRE s. f. I. Acțiunea de a (se) prăsi.

1. Perpetuarea prin generare a animalelor; înmulțire, reproducție (1), reproducere (1), prăsilă (1), prăsit, (regional) prăseală (1), prasă, plămădă (4), mară (v. marfă 2). Cf. prăsi (1). *Despre prăsirea [calor].* ECONOMIA, 75/3, cf. DRLU, LB, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX, CHEST. v. 2/56.

2. Cf. prăsi (3). *Prăsirea peștilor e foarte bănoasă... De altfel... ei se pot prăsi chiar singuri.* ATILA, p. 153.

3. Cf. prăsi (4). Cf. DRLU.

II. (Învechit, rar) Origine (1), stirpe, descendență. *Pentru ce și noi a noastră prăsire înaltă să n-o luom de departe.* BUDAI-DELEANU, T. v. 33.

— Pl.: *prăsiră*. — Și: (Învechit) **prăsire** s. f. DRLU.

— V. **prăsi**.

PRĂSIT s. n. Faptul de a se prăsi (1); înmulțire, reproducție (1); reproducere (1), prăsilă (1), prăsire (1); (regional) prăseală (1), prasă, plămădă (4), mară (v. marfă 2). Cf. DDRF, DE, DM, DEX.

— V. **prăsi**.

PRĂSIT, -Ă adj. (Învechit și regional; despre animale) Care a fătat de curînd; (despre femei) care a născut de curînd. *Nu numai femei, ce și vitele ceale prăsite și fără lapte săltăduia de le izvorția laptele.* DOSOFTEI, v. s. Ianuarie 49/25, cf. ANON. CAR., DRLU, ALR H/I h. 124/130, MAT. DIALECT. I, 234. ♦ (Regional; la f.) Însărcinată, gravidă. (Dragănești Vlașca = Alexandria). ALR I 1 871/926. *Bruu poartă unele femei cînd sînt prăsite, însărcinate.* ih.

— Pl.: *prăsiți, -te.*

— V. **prăsi**.

PRĂSITÖR, -OARE adj., s. m., s. f. I. Adj. (Despre animale) Care se prășește (1), care face pui; care este folosit pentru prăsire (1); p. ext. care se înmulțește mult, prolific, pușos, (regional) prăselnic, prăsilos. *De să va scrie legături fieruri prăsitore (cüm sînt dobitoacele și cütelalte) trebuie să se dea legatarului după moartea celui ce au făcut diata cu prăsilă cită să va face după moarte.* CARAGEA, I, 80/10, cf. DRLU, LB, POLIZU. *Iepurii sînt foarte prăsitör.* ap. TDRG 1 234, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Sarea acea e bine s-o țingă vitele, ca să fie sănătoșe și prăsitore.* PĂMFILE, s. v. 67, cf. DL, DM, DEX.

2. S. m. (Regional) Animal (domestic) mascul selecționat pentru reproducere (1). *Stăpîntrea să ndaloreze sațu, plasa, plaiu și județu, a-și căpui și căpăta prăsitör și sămînța, pîntru ghițili și hōdile saților.* JIPESCU, ap. GCR II, 259.

3. S. m. Persoană care se ocupă cu creșterea, îngrijirea etc. animalelor (domestice) în vederea înmulțirii, a valorificării etc. lor maxime. *Șoimii care trăiesc*

în orașe pradă aproape exclusiv numai porumbei de casă, și aduc prin aceeașta pe prăsitörii de porumbei la disperare. LIȚIA, P. II, 135, cf. CHEST. I 1/25, 45, 74, 303. *Prăsitör de stupi.* ALRM SN I h 173/836.

4. S. f. (Rar) Clocitoare (pentru icre). *La capătul de sus al șanțului se așază clocitoarea sau prăsitorea.* ATILA, p. 159.

— Pl.: *prăsitör, -oare.*

— **Prăsi** + suf. -tor.

PRĂSITÖRĂ s. f. I. (Învechit, rar) Prăsilă (2). Cf. LEX. MARS. 207.

2. (Învechit; în forma *prăstură*) Femelă (a unor animale). *Și prăsturile asinilor păștea aproape de dîneș.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. CUV. D. BĂTR. I, 297, DDRF.

— Pl.: *prăsituri*. — Și: (2) **prăstură** s. f. DOSOFTEI, ap. TDRG, CUV. D. BĂTR. I, 297, DDRF.

— **Prăsi** + suf. -tură.

PRĂSIN s. n. v. **presenă**.

PRĂSINĂ s. f. v. **presenă**.

PRĂSLĂGÍ vb. IV v. **proslăvi**.

PRĂSLE s. m. v. **prislea**.

PRĂSLEA s. m. v. **prislea**.

PRĂSNEL s. n. v. **prîșnel**.

PRĂSNI adv. v. **prîșne**.

PRĂSTAMĂC s. m. v. **păstîrnac**.

PRĂSTAV s. m. v. **păstrăvi**.

PRĂSTĂ prep. v. **peste**.

PRĂSTĂGĂLĂ s. f. v. **prăstăvălă**.

PRĂSTĂGĂLĂ s. f. v. **prostovol**.

PRĂSTĂGĂLÍ vb. IV v. **prăstăvăli**.

PRĂSTĂLÍ vb. IV v. **prăstăvăli**.

PRĂSTĂV s. m. v. **păstrăvi**.

PRĂSTĂVĂLĂ s. f. (Regional; în loc. a d. v.) De-a prăstăvăla = dînd(u-se) peste cap, rostogolind(u-se); de-a berbeleacul, de-a dura, de-a rostogoli, de-a tumba. *M-am pomețit cu toate stîncele de pe mînte că s-au rostogolit de-a prăstăvăla.* PĂMFILE, DUȘM. 159, cf. Id. A. R. 254, CADE. *Mă, ală din capul scării, să nu adormi, că acum te vād de-a prestegala.* P. CONSTANT, R. 173, cf. SCRIBAN, D., DM, H XVII 181. *Dă mereu [zăpada] de-a prestegala, până se face un bolovan mare.* ȘEZ. III, 79. *Dă buzduganul încoa, împînge-l, d-a prăstăvăla.* PĂSCULESCU, L. P. 253, cf. VIRCOL, v. 97, com. din BUCUREȘTI și din TURNU MĂGURELE, CIAUȘANU, GL., TODORAN, GL. *Să dau păstrăgală.* ALR I 300/815. *Viñe de-am păstrăgala.* ib. 367/815. *Să dă d-a pastrăvăla din deal în vale.* ib. 367/900, cf. 367/831, 837, 860, 896, 926, ALR SN VH 1 434, LEXIC REG. 30. *S-o dus de-a păstrăgălu, pînă în vale.* MAT. DIALECT. I, 264.

— Și: **prăstăgălă** (TODORAN, GL.), **prăstăvălă**, **prăstăvălă** (H XVII 181), **prestegălă**, **pristigălă** (com. din BUCUREȘTI) s. f., **pastrăvái** (ALR I 367/926) s. n., **păstrăvălă**, **păstăgălă** (ib. 367/831), **păstrăgălă** s. f., **păstrăgăl** s. n., **păstrăgólă** (PĂMFILE, A. R. 254) s. f., **păstrăvái** (SCRIBAN, D.) s. n., **pestregălă** (CIAUȘANU, GL., ALR I 367/896) s. f.

— Postverbal de la **prăstăvăli**.

PRĂSTĂVĂLÍ vb. IV. Tranz. și refl. (Regional) A (se) rostogoli (1). Cf. CIHAC, II, 444, LM, DDRF, ALEXI, W., CONV. LIT. XLIV, 1 005, TDRG, ȘĂINEANU,

D. U., SCRIBAN, D., REV. CRIT. III, 165. *O gropiță că-
fața, Jumătate-l îngropa, Oancea se păstrăvălea, Într-o
rîndă că se da. MAT. FOLK. 48. Am pestregălit butoiul
de vin. CIAUȘANU, GL. Să prăstăvălește-m pat. ALR II/1
h 97/836.*

— Prez. ind.: *prăstăvălesc.* — Și: *prăstăgăli* (REV.
CRIT. III, 165), *prăstăli* (SCRIBAN, D.), *prăstăvăli* (CIHAC,
II, 444, DDRF, ȘĂINEANU, D. U.), *prestevăli* (ALEXI, W.),
prostovăli (CONV. LIT. XLIV₁, 1005, SCRIBAN, D.), *pros-
tovoli* (SCRIBAN, D.), *păstrăvăli*, *pestregăli* vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. strovaliti
„a îngămădi“.

PRĂSTIVIRE s. f. v. *pristăvire*.

PRĂSTURĂ¹ s. f. v. *păstură¹*.

PRĂSTURĂ² s. f. v. *prăstură²*.

PRĂSŪNĂ s. f. v. *presenă*.

PRĂSŪRĂ s. f. v. *presenă*.

PRĂȘ subst. (Regional) Fir de păr¹ (Domașnea—
Băile Herculane). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

PRĂȘCĂI s. n. v. *prășcău²*.

PRĂȘCĂR s. m. (Transilv.) Prăștiaș (I). Tudor,
prășcariul, își înfășurase prăștia împrejurul brului.
CONV. LIT. IV, 175, cf. TDRG, DR. VI, 232, BUL. FIL. II,
193, SCRIBAN, D.

— Pl.: *prășcari*.

— Cf. bg. прашка.

PRĂȘCĂU s. m. v. *prășcău*.

PRĂȘCĂIAȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui
prășcău² (I) (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU,
GL. *I-a mai tras și az-noapte un prășcăiaș (de zăpadă).*
id. ib.

— Pronunțat: *-că-iaș*. — Pl.: *prășcăiașe*.

— *Prășcău²* + suf. *-aș*.

PRĂȘCĂU¹ s. m. v. *prășcău*.

PRĂȘCĂU² s. n. 1. (Munt. și Olt.; adesea determinat
prin „de zăpadă“) Ninsoare rară (cu fulgi mari) care
se topește repede. V. fulgiul ală. *Te pomeniești
cu cite un prășcău de zăpadă, însoțită de lapoviță ori
de vifore.* MUSCEL, 36, cf. 39, TDRG, PAMFILE, VĂZD.
168, BUL. FIL. II, 193, DM. *Cătră primăvară încalzindu-se
și împlîndu-se să ningă, acea zăpadă nu ține decît
foarte puțin: acestei zăpezi îi zicem prășcău.* H IV 143,
cf. 151, RĂDULESCU-CODIN. *Dele Dumnezeu un prășcău
de zăpadă. A nins puțin de de-abia a acoperit pămîntul,
aproape nimic.* I. CR. V, 278, cf. VIII, 314, CIAUȘANU,
V. 187, ARH. OLT. XXI, 272, TOMESCU, GL., CV 1951,
nr. 6, 30, L. ROM. 1959, nr. 3, 67, LEXIC REG. II, 16.
Cu două-trei prășcăi, a trecut iarna. UDRESCU, GL.

2. (Regional; în forma *prășcai*) Burniță. CHIRI-
TESCU, GR. 253.

— Pl.: *prășcăuri* (UDRESCU, GL.) și *prășcăi, prăș-
caie* (id. ib.). — Și: *prășcăel* (H IV 151), *prășcău* (RĂ-
DULESCU-CODIN), *prășcăi* (CHIRIȚESCU, GR. 253), *prășcău*
(CV 1951, nr. 6, 30), *prășcău*, (PAMFILE, VĂZD. 168),
prășcăi (L. ROM. 1959, nr. 3, 67), *prășcău* (MUSCEL,
39), *prășcău* s. n.

— Cf. bg. пръска „picătură“.

PRĂȘCĂU¹ vb. IV. T r a n z. (Într-o poezie popu-
lară) A stropi. *Sint cîmpii d-ostăviși și cu rouă prăș-
căuți.* PAMFILE, CR. 77, cf. 247.

— Prez. ind.: *prășcăuiesc*.

— Cf. proașcă.

PRĂȘEALĂ s. f. (Prin Munt. și prin Olt.) Prășit¹.
Cf. ALR II 5 130/791. *După prașală, să duce la a doua
sapi, adică la-ngrupat.* GL. OLT.

— Pl.: *prășeli*.

— *Prășit¹* + suf. *-eală*.

PRĂȘI¹ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Com-
plementul indică locuri cultivate cu plante agricole)
A săpa (cu mijloace manuale sau mecanice) spațiul
dintre rîndurile distanțate ale unor plante, pentru a
distruge buruienile, a afla solul etc.; (complementul
indică plante agricole) a curăța de buruieni, a rări
etc. prin săpare; (regional) a săpa, a plugări (2).
*Cincisprezece prășini... să prășească fieștecare gos-
podar pe an* (a. 1805). URICARIUL, II, 135. *Gospodarii cei
buni prășesc popușoi cînd sint în trei frunze.* I. IONESCU,
C. 97/9. *Din ogradă în ocol, și din ocol în grădina cu
păpușoi, care erau chiar atunci prășii de-al doilea,
și băteii după mine!* CREANGĂ, O. 182, cf. DAMÉ, T.₂
50, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Felul lor de a lucra pămîntul,
de a prăsi cu plugul popușoatele... îi pusese ră
gînduri.* ANGHEL-IOȘIF, C. L. 56, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U.
Felele-au legat la vie Toată vara și-au prășit. D. BO-
TEZ, F. S. 90. *Să iasă păpușoiul și să crească, să-l prășe-
ști, să-l culegi, să-l usuci și să-l bați.* SADOVEANU,
O. IX, 399. *Porumbul și floarea-soarelui au fost prășite
de trei ori pînă în prezent fără a se folosi rarița.* SCIN-
TEIA, 1952, nr. 2 386. *Carofii sint greu de prășit pe
rostogolitura dealului.* CĂLINESCU, B. I. 67. *Trebuia să
prășim cît mai repede fasolea.* V. ROM. decembrie 1954,
154. *Femeia... îi arăta cum putea să prășească pe locul
acela ceva mai ușor.* ib. septembrie 1962, 18. *Voi,
neputincioși, și nepricopsii, Codrul părăsiți Vii ca
să pliviți, Porumb să prășii.* TEODORESCU, P. P. 496.
Am prășit și-am secerat. MARIAN, SA. 38. *Decît aș prăsi
cu sapa, Mai bine-aș bea vin cu vatra.* ȘEZ, I, 74. *Toa-
der Zanahuță cu nevastă-sa, din Giulești, îmi prășeau.*
ib. II, 142. *Sapă d'e prășuit la șapă.* ALR SN I h 28/228.
Merzim la papușoi să dăm țărână or praștim di-a doilea.
ALR SN I h 101/386, cf. A III 16, v 7, 15, 20, 25, 33,
IX 1, GLOSAR REG. ◊ R e f l. p a s. *Ar trebui să fie
două feluri de sape, căci cu o sapă se sapă și cu alta
se prășește.* PAMFILE, I. C. 155. *Cînd pepenii au răsărit
și au crescut în trei—patru frunze, ei se prășesc ca și
popușoi.* id. A. R. 176. *Cînd cucuruzul e cu 5 frunze
să prășește, iar cînd e mare să îngroapă.* Com. LIUBA.
◊ (Regional; complementul indică suprafețe de pămînt)
A curăța de orice fel de plante (indeosebi de
buruieni). *Imblătîtit se practică... pe fața ariei, după
ce a fost bine prășită, stropită, sau udată și măturată.*
PAMFILE, A. R. 199. ◊ R e f l. p a s. *În ajunul căratului,
acel loc se prășește, adică se curăță de buruienile cari
crescuseră pe el.* id. ib. 144.

— Prez. ind.: *prășesc*. — Și: (regional) *prășii* vb.
IV.

— Din bg. праша.

PRĂȘI² vb. IV v. *prăștia*.

PRĂȘILĂ s. f. v. *prășilă*.

PRĂȘIRE s. f. Acțiunea de a prăși¹. Cf. LM,
DAMÉ, T.₂ 50, BĂRCIANU, ALEXI, W., DM, M. D. ENC.,
DEX.

— Pl.: *prășiri*.

— V. *prăși¹*.

PRĂȘIT¹ s. n. Faptul de a prăși¹; prășilă, (popu-
lar) prașă, prășitură (1), (regional) prășeală, săpat.
Nu fac nici moșinoate cum trebuie la prășitul lor. MA-
NOLACHE DRĂGHICI, ap. CADE. *Prășitul face pămîntul
mai poros.* Isis (1859), 47¹/3. *Prășitul bobului va fi
răsplătit prin îmbelșugata lui rodire.* I. IONESCU, ap.
CADE, cf. CIHAC, II, 285. *Aștept cu sîmînța și prășitul
pînă ce nu văd pe Mitrea că seamănă și prășește!* SLA-
VICI, N. I, 69, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 45, BĂRCIANU,
DIAONU, VR. XCIII, ȘĂINEANU, D. U. *Acasă a început
al doilea prășit de păpușoi.* C. PETRESCU, I. II, 8. *Pră-*

șitul cartofilor se va face de cel puțin trei ori. SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 910, cf. GI 1961, nr. 634, 3/2, T februarie 1962, 55, H II 11, XI 502, XII 19, 132, 225, XVIII 276, 291. Să m-apuc... De aratul grîului; Prășitul porumbului? TEODORESCU, P. P. 291, com. MARIAN. Prășuitul dintii. ALR II 5 130/228.

— Pl.: (rar) prășituri. — Și: (regional) prășuit s. n.

— V. prăși¹.

PRĂȘIT², -Ă adj. (Despre locuri cultivate cu plante agricole) Care a fost săpat (cu mijloace manuale sau mecanice) în spațiul dintre rîndurile distanțate ale unor plante, pentru a distruge buruienile, a afina solul etc.; (despre plante agricole) curățat de buruieni, rărit etc. prin săpare. Cf. DDRF, CADE. *Habar n-ai... dacă păpușoi sînt prășii ori nu.* SADOVEANU, O. XI, 678, cf. DEX, com. MARIAN.

— Pl.: prășii, -le.

— V. prăși¹.

PRĂȘIT²OR, -OĂRE adj., subst. 1. Adj. (Despre plante, culturi agricole) Care se prășește¹; care se cultivă în rînduri distanțate, pentru ca spațiul dintre rînduri să se poată prăși¹. *Gospodarul trebuie să privegheze cu neadormire la toate holdele prășitoare... și să nu îngăduie... creșterea buruienilor.* I. IONESCU, C. 119/5. *Alternînd cerealiile cu plîntele prășitoare, putem ține în bună stare nu numai curățenia pămîntului, dar și fertilitatea lui.* id. D. 289. *Plantelor prășitoare din primăvara viitoare li se va face loc pe întovărășirile de la Ploșor.* MIHALE, O. 393. *Lucrările de îngrijire a culturilor prășitoare au fost efectuate pe suprafețe însemnate.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 846. *Cultivarea lucernei reușește cel mai bine dacă este semănată după o plantă prășitoare.* VÎN. PESC. martie 1964, 17. < (Substantivat, f.) *La semănatul prășitoarelor trebuie avut grijă ca distanța dintre rînduri să permită trecerea prășitorii fără să distruagă plantele.* BOTANICA, 100.

2. Adj. (Despre unelte și mașini agricole) Cu care se prășește¹, care servește pentru a prăși¹. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Plug moșorilor și prășitor.* H IV 86.

3. S. f. Unealtă sau mașină agricolă cu care se prășește¹. Cf. ALEXI, W., TDRG. *Prășitoare cu tracțiune animală.* NICA, L. VAM. 202, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Se va studia ameliorarea fabricației mașinilor agricole... precum: pluguri și grape... prășitoare mecanice etc.* LEG. EC. PL. 431. *Prășitorile se folosesc, de obicei, în grădini sau pe suprafețe mici.* LTR², cf. DM, M. D. ENC., DEX, H XI 401, A I 35.

4. S. m. și f. Persoană care prășește¹. *Prășitorii îl taie înadîns... să nu aibă multă muncă la cules.* MĂNOLACHE DRĂGHICI, ap. CADE. *Mă și trimite mama cu demîncare în farină, la niște lingurari ce-i aveam toc-miș prășitori.* CREANGĂ, O. 207. *Lingușitorii înalță imnuri proslăvirii tale și fac să n-azi cîntecul de jale Cu care-și adorm foamea prășitorii.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 39. *Postată numește poporul o bucată de loc cil cu-prînde un șir de secerători sau prășuitori cînd seceră sau prășesc (sapă).* MARIAN, S. R. I, 27, cf. CADE. *Cil cuprindeai cu ochii se întindea pînza verde a porumbiștilor, în care lucrau, ict-colo, pîlcuri de prășitori.* SADOVEANU, O. I, 684. *Prășitorii întoarseră capetele așteptîndu-l.* IL septembrie 1962, 45.

5. S. f. (Regional) Loc prășit² sau care se prășește¹ (Săpata de Sus—Pitești). UDRESCU, GL. *Lăsați sapa-n prășitoare și copila ca o floare și plecai în lumea mare C-a sunat mobilizare.* id. ib.

— Pl.: prășitori, -oare și (3, f.) prășitori. — Și: (regional, 4) prășit²or, -oăre s. m. și f.

— Prăși¹ + suf. -lor.

PRĂȘIT²URĂ s. f. 1. (Popular) Prășit¹. *Țăranilor le-ar rămînea timp de a face și prășiturile lor în vreme.* I. IONESCU, C. 55/27, cf. id. D. 197, DAMÉ, T. 2 50, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 73. *Săpăm [via] ș-apoi îi dăm o prășitură.* ALR II 6 113/414, cf. 5 130/848, ALR SN I h 101/605.

2. (Mold. și prin nord-estul Munt.) Cîmp prășit², lucrat, arat. *Grîul se samănă... în proșie și în prășitură, dacă aceasta nu va fi tare veche.* I. IONESCU, C. 172/12, cf. 235/7. *Prășitura e cîmpia pe care e sau a fost sămănat păpușoi sau cartofi, s-a săpat deci și s-a prășit.* BOCĂNEȚU, T. A. 215. *Pămîntul arat se zice de popor, lucrători, prășitură.* H III 49, cf. 38, 131, 195, X 539, XII 140.

3. (Regional; cu sens colectiv) Buruieni și gunoi adunate de pe un teren pe care se pregătește treieratul cerealelor prin imblătire. *După ce aria și locul snopilor vor fi prășite, gunoiul sau prășitura de pe arie se adună la un loc și se cară afară.* PAMFILE, A. R. 145.

— Pl.: prășituri și (învechit) prășit²ure (I. IONESCU, D. 197). — Și: (regional) prășit²ură s. f. H XII 140.

— Prăși¹ + suf. -tură.

PRĂȘTĂNĂP s. m. v. păstîrnap.

PRĂȘTÍ vb. IV v. prăștia.

PRĂȘTIA vb. I. 1. Tranz. (Învechit, rar) A împrăștia, a risipi (1). (F. l. g.) *Sufletul vrăjmașilor tăi vei prăștia în mijlocul praștiei.* BIBLIA (1688), 215²/32.

2. Intrans. (Regional; despre lichide) A țîșni (Vinători—Sighișoara). ALR SN IV h 1119/157.

3. Intrans. (Prin nord-estul Olt.; în formele prăști și prăși) A țîșni greșit cu pușca. Cf. CIAUȘANU, V. 190.

4. Refl. (Regional; în forma prăși) A-i intra cuiva ceva în ochi (Iablanțița—Băile Herculane). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 159.

— Pronunțat: -ti-a. — Prez. ind.: prăștii. — Și: (regional, 3) prăști (CIAUȘANU, V. 190), (3, 4) prăși (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 159, CIAUȘANU, V. 190) vb. IV.

— V. praștie. Cf. împrăștia.

PRĂȘTIAȘ s. m. I. (Învechit și regional) Cel care lovește cu praștia (11), luptător sau ostaș care luptă cu praștia; (regional) prășcar. *Voi agiuta... cu 2 mil căldreși, 2 000 de arcași, 2 000 prăștiași.* HERODOT (1645), 407. *Toți aceștia prăștiași, lovind cu pietrele pârul și nu greșind.* BIBLIA (1688), 190¹/36, cf. DRU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

II. (Regional) Cal lăturaș. *Prăștiașii lui cari sforăiau și ninchezau.* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. SĂGHINESCU, V. 101, PAMFILE, I. C. 152. [Harabale] *trase de cîte șase și opt rimonși, cu rotași, cu înaintași, cu cellăiași și cu prăștiași.* CHRITĂSCU, GR. 140, cf. CADE, DM, DEX. < (Adjectival) *Cal prăștiaș, tapă prăștiaș.* SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -ti-aș. — Pl.: prăștiași.

— Praștie + suf. -aș.

PRĂȘTIAT, -Ă adj. (Învechit, rar) Împrăștiat, risipit² (1). *Sultanul cu stuluri prăștiate Acum până su munți ajunsesse.* BUDAI-DELEANU, T. 243.

— Pronunțat: -ti-at. — Pl.: prăștiași, -te.

— V. prăștia.

PRĂȘTIÉR s. m. (Mold.) Cal lăturaș. *Merg spornice rotașii și-o clipă mă sperii, Văzînd pe de lături cum fug prăștierii.* SĂM. VI, 332. *Prăștierii... galopau cu gîturile întoarse în lături.* SADOVEANU, O. XI, 568, cf. SCRIBAN, D. 1033. *Iarna asta îl port prăștier, îl pun la praștie; la vară am să-l înham la oiște.* CV 1951, nr. 6, 28, cf. A V 33, 35, VI 9, 26, GLOSAR REG.

— Pronunțat: -ti-er. — Pl.: prăștieri.

— Praștie + suf. -ar.

PRĂȘTILĂ vb. I. Tranz. (Folosit și a absol.) (Regional; complementul indică lemne, scinduri) A tăia pentru a face șindrila (Glimboca—Caransebeș). ALR II 6 669/27. *Capră de praștilat.* ib.

— Prez. ind.: prăștitez.

— V. prăștilă.

PRĂȘTILĂ s. f. (Popular) Șindrilă. Cf. LEX. MARS. 189, 244, LB, POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Șindila, scindura subțire, îngustă și scurtă pentru învălișul acarelelor, numită în Ardeal prăștilă sau șișă iar în Moldova de jos dranișă și chiorpeacă.* PAMFILE, I, c. 108, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, H XVII 99, REV. CRIT. III, 165, VICIU, GL., VÎRCOL, V. 98. *Beserica am pomenit-o tă așa; s-o stricat o firă; linda o fos[t] cope-rită cu prăștilă.* DENSUSIANU, T. H. 94, cf. PAȘCA, GL., GR. S. V, 123, GREGORIAN, CL. 190, CHEST. V 43/12, ALR I 668/26, ALR II/I h 229, ALR II/I MN 126, 3 843/27, A III 1, 2, 3, 4, 10, 17, 18, IV 5.

— Pl.: prăștile și prăștiti. — Și: (regional) prăștilă (accentul necunoscut; REV. CRIT. III, 165), preștilă (PAȘCA, GL.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

PRĂȘTINAȘ s. m. (Prin Mold.) Prăștină¹ (2 a). *După ce ospătează câțiva oameni, se suie pe casă, iau prăștinași și încep a o descoperi.* SEVASTOS, N. 316.

— Pl.: prăștinași.

— Prăștină¹ + suf. -aș.

PRĂȘTINĂ¹ s. f. 1. (Regional) Prăjină (1). *Se bat în pământ niște prăjini sau prăștini.* PAMFILE, A. R. 221, cf. id. I, c. 204. *C-o prăștină-o ocoala, Ptn'ce-a pus gajba pe ea.* I. CR. IV, 163. *De la noi pînă la voi Numai prăștini de tei (Potecile).* PĂSCULESCU, L. P. 96. ◊ Ex p r. A-1 oădea (cuiva) prăștina = a înceta (silit de împrejurări) să mai fie încrezut, îngîmfat, a-i pieri (cuiva) fumurile, ifosele. Cf. UDRESCU, GL. A-1 da (cuiva) cu prăștină pe la nas = a-și bate joc de cineva, a lua pe cineva în rîs. id. ib. ◊ Epitet (depreciativ) pentru o persoană foarte înaltă (și slabă); prăjină (1), (regional) măcău (2). Cf. PAMFILE, J. I, 132.

2. S p e c. Numele unor obiecte alcătuite dintr-o prăștină¹ (1) sau, p. a n a l., asemănătoare, ca formă, cu o prăștină¹, cu diverse întrebuințări:

a) (Regional; mai ales la pl.) Fiecare dintre prăjinile (1), lemnele sau crengile legate câte două cruciș, care se așază de o parte și de alta pe acoperișurile de stuf sau paie ori pe stogurile, clăile de fin sau de coceni etc., pentru a le proteja împotriva vîntului; (regional) păianjen (3), prăștinaș, martac (1 e). *Patele [acoperișului]... sînt sprijinite în contra vîntului prin prăjini sau prăștini.* MANOLESCU, I. 30, cf. SĂGHINESCU, V. 64, CONV. LIT. XLIV₁, 619. *În vîrful clăii se înfige adesea cite o țepușă ca să-l fină mai temeinic sau se pun niște prăjini sau prăștini, legate două cite două.* PAMFILE, A. R. 163, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ca să nu fie stricate și răvășite de vînturile mari, stogurile se leagă peste vîrf cu legături chiar din fin, sau cu 6-8 prăjini de nuițe legate la vîrful stogului, numite „prăștine“.* ION BOTEZ, STR. 35, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX, ȘEZ. III, 86, ALR SN I h 137, A V 27, 33, A VI 22, 26.

b) (Regional) Prăjină (2 e) (Măgura-Bacău). ALR SN III h 739/531.

c) (Regional) Prăjină (2 d) (Tătăruși-Pășcani). ALR I 795/542.

d) (Regional) Prăjină (1) lungă așezată orizontal (și legată cu frînghii de grinzile tavanului), pe care, în casele țărănești, se pun rufele la uscat, se atîrnă hainele etc.; (popular) culme, (regional) rudă¹ (1), prăjină (2 k) (Coverca-Vatra Dornei). Cf. A V 14, GLOSAR REG.

3. (Regional) Nuița mare care se pune pe cinepă pusă la topit, pentru a nu o ridica apa. SCRIBAN, D.

4. (Prin Bucov.) Bețișor care se pune de-a curmezișul în stupii rudimentari. Com. MARIAN.

— Pl.: prăștini și prăștine.

— Cf. prăjină.

PRĂȘTINĂ² s. f. 1. Ceea ce rămîne după stoarcerea, tescuirea strugurilor; tescovină, (regional) boștină, comină, grunj. *Boștina sau prăștina... din care... se face rachiul de tescovină.* ap. TDRG, cf. DDRF, CADE,

H VII 71, 407, XII 225, XIV 161, PĂSCULESCU, L. P. 371, ALR II 6 347/682, ALR SN I h 237. *Prăștina aceia care rămîne, cum îi icem, comina, noi pe românește, olle-nește... o așezăm la cazan după fierberea fructelor pentru țuică.* Cf. ALR SN I h 251.

2. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea prăștinei² (1); tescovină. Cf. DDRF. *Burtașul cu prăștină, strîns în cerculețe de lemn, sta în firida sobei.* SĂM. III, 661. *Afurisita de prăștină îi pusese „unt-de-neft“ la tălpi.* CONV. LIT. XLIV₁, 543. *Çum era atunci cu pu-țință... ca apuseanul subțire în gusturi și lingav să guste pastrama și turburelul, schembeaua și prăștina...? M. I. CARAGIALE, C. 49, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mormăiala joasă și hodoroșită de stacanele cu prăștină... atit!* KLOPSTOCK, F. 53, cf. SCRIBAN, D. *Bărbatul din fața ei băuse, avea obrazul ca morcovul și mirosea a prăștină.* BARBU, P. 172, cf. H VII 121, 268, XI 179, XIV 358, 399, TOMESCU, GL., ALR I 1 673/900, 954, 984, ALR II 6 163/723. ◊ Ex p r. (Regional) A-1 lua (unei femei, unei fete) prăștina = a necinsti; a viola. Cf. UDRESCU, GL. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Am o țuică prăștină și un vin sfătos, cu care se poate sta de vorbă!* VOICULESCU, P. I, 134. ◊ Cantitate determinată de prăștină² (2) (cuprinsă într-un pahar, într-o cinzeacă etc.). *Dă-ne trei prăștini, Barbule, plătește dumnealui.* STANCU, D. 265, cf. DM.*

— Pl.: (2) prăștini. — Și: prăștină s. f.

— Etimologia necunoscută.

PRĂȘTINI¹ vb. IV. T r a n z. (Mold.) A pune prăștini¹ (2 a), a întări cu prăștini¹. Cf. cv 1951, nr. 1, 37, ib. 1951, nr. 6, 28. [Stogul] *l-am prăștinuit.* ALR SN I MN h 137/537.

— Prez. ind.: prășlinesc.

— V. prăștină¹.

PRĂȘTIUȚĂ s. f. Diminutiv al lui prăștie (I 1). *Pre Goliat uriașul cu prăștiuță au omorît.* CANTEMIR, ap. DDRF.

— Pronunțat: -ti-u-. — Pl.: prăștiuțe.

— Praștie + suf. -uță.

PRĂȘUI vb. IV v. prășii.

PRĂȘUIT s. n. v. prășii¹.

PRĂȘUITOR, -OĂRE s. m. și f. v. prășitor.

PRĂTĂR subst. sg. (Popular) Luna mai⁴. Cf. POLIZU, Mai, frunzar sau prătar (a ierburilor). ALEXANDRI, P. P. 34, cf. CIHAC, I, 215, MARIAN, S. R. I, 96, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Prăt + suf. -ar.

PRĂUÍ vb. IV v. prăful.

PRĂUMBLĂ vb. I v. plimba.

PRĂUMBLĂRE s. f. v. plimbare.

PRĂURĂ vb. I v. proora.

PRĂVAL subst. 1. S. n. (În formele *prival*, *preval*) Depresiune naturală, în general puțin adîncă, ce face legătura între bălți sau între acestea și riuri; s p e c. gîrlă din regiunea inundabilă a Dunării, care face legătura între brațele Dunării sau între acestea și bălți sau lacuri; (regional) zaval. *Privalul Manev (a. 1579).* CUV. D. BĂTR. I, 253/26. *Să astupe și privalurile de spre Dunăre (a. 1699).* IORGA, S. D. V, 348. *O luncă mare, scrijălată de privaluri și spartă de bălți, s-așterne-ntră aceste bălți.* VLARUȚĂ, S. A. III, 225. *Străbătura pădurea de sălcii și dădură de un prival. Drumeșii îl trecură inot.* SANDU-ALDEA, U. P. 42. *Malul Dunărei... are din distanță în distanță o serie de creștături mai adînci, cari sînt gurile gîrlelor și ale privalelor, adică ale canalelor naturale ce conduc din*

bălțile din luncă în Dunăre. ANTIPA, P. 197, cf. TDRG, CADE, Turma e pe aici, pe aproape, dincolo de preavalul Cormoranului. CAZABAN, V. 160. Acolo, la coada ei, balta se leagă de fluviu printr-un grumaz, o gîrlă, lungă de cîțiva kilometri și îngustă ca la zece stînjeni. Este Pocioveliștea, un vechi fund de albie, un preaval, pe alocuri foarte adînc. VOICULESCU, P. I, 22. O poiană înaltă între brazi de unde se văd cețile depărtării, un col al Nistrului, un prival al Dunării. SADOVEANU, O. IX, 284. Pînă la pădurea de sălcii în care privalul își ascundea capătul dinspre Dunăre, merseră în pasul cailor. V. ROM. Iulie 1954, 80. În epoca descreșterii apelor, privalurile servesc la evacuarea apei. LTR², cf. DM. Bălțile și Delta Dunării. Sînt formele cele mai tinere de relief, cu un întreg complex de privaluri, jepși, grinduri, dune de nisip și ochiuri de apă. ME I, 103. În insula Borcea, pe privalul Bîlanul. . . , sînt instalate 5 cabane. VİN. PESC. Iulie 1960, 15, cf. DER, M. D. ENC., H XIV 348.

2. S. n. (Regional) Porțiune pe cursul unui rlu, pîrîu etc. unde apa curge foarte repede (formînd o cască mică); p. g e n e r. curs de apă; p. e x t. cască mică. Caicul. . . deodată s-au zmucit cu mare repegiune în privalul apei ca de o mare furtună. DRĂGHICI, R. 207/7. Pămînt. . . mărginit după cum s-a apucat din vechime prin riuri, șanțuri, munți. . . , pre-avalul de apă, sau semne de hotare. I. BRĂESCU, M. 11, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, PAMFILE, C. 50. ♦ (Prin nord-vestul Munt. ; în forma *prăvală*) Ropot de ploaie. Cf. UDRESCU, GL.

3. S. n. (Învechit, rar) Coastă, țarm. Platina se află 2 ceasuri departe spre răsărit de la abaterea numitei ape pe pravalul europeanesc. AR (1829), 194²/36.

4. S. n. (Regional) Povirniș, pantă¹ (1), coastă. La deal podișul până în pravalul dealului (a. 1741). URICARIUL, XXV, 314. Privalul Popenilor (a. 1798). IORGA, S. D. VI, 50. Chirimbairul ci se află în pravalul muntelui Ural din partea asiatică este de bună samă mult mai vechi decît oasele fearător. AR (1829), 194²/19, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Sub plopul înalt pe praval în brațe purlînd o cadînă, Un prînz a sărit de pe cal. LESNEA, VERS. 225, cf. SCRIBAN, D., ALR SN III h 810/514, UDRESCU, GL. ♦ L o c. a d v. (Mai ales în legătură cu verbele „a merge“, „a se da“ și cu echivalente ale acestora) D(e)-a prăvală = de-a dura, de-a berbeleacul, de-a rostogolul, peste cap (la vale, pe un povirniș). Cf. CADE, VIRCOL, V. 98, TODORAN, GL., ALR I 367/150, ALR SN V h 1434/27, UDRESCU, GL. ♦ E x p r. A da prăval (sau prăvală) pe cineva = a doborî, a da peste cap (pe cineva). Cf. UDRESCU, GL. ♦ (Adverbial) De-a rostogolul, rostogolindu-se (la vale, pe un povirniș). Gheața pîrîta . . . Pe alocuri se rupeau din ea bîrîte mari, bolovani . . . alunecau prăval. SANDU-ALDEA, U. P. 119. Se ținu el cît se ținu, dar odată s-a dus prăval. UDRESCU, GL. ♦ (Prin Mold. și prin Olt.) Prăpastie (1). Cf. ALR I 394/558, 825. ♦ F i g. (Prin nord-vestul Munt. ; în forma *prăvală*) Nenorocire (1), necaz (1); calamitate, prăpăd (1). Cf. UDRESCU, GL.

5. S. n. (Regional) Împinsătură, opintire (pentru a deplasa ceva). Să-i mai tragem [vasului] un prăval, Hai, băieți, opintiți! CONTEMPORANUL, III, 345, cf. TDRG, CV 1949, nr. 2, 5.

6. S. f. (Prin nord-vestul Munt. ; în forma *prăvală*) Activitate febrilă; zor. Cf. UDRESCU, GL. Hai, să-i dăm o prăvală la prunele alea de pe jos! id. ib.

7. S. n. (Rar) Zar (la jocurile de noroc). Cf. DDRF. — Pl. : prăvaluri și prăvale. — Și : prival s. n., (regional) prăvălă (UDRESCU, GL.), prăvălă (ALR SN V h 1434/27) s. f., prădvâl (UDRESCU, GL.), prevâl s. n. — Cf. б. п. р. е. в. а. л., п. р. о. в. а. л. а., р. у. с. п. р. о. в. а. л., rom. p r ă v ă l i.

PRĂVALĂ s. f. v. prăval.

PRĂVĂDI vb. IV. T r a n z. (Regional) A amesteca (Dobrița—Tîrgu Jiu). GL. OLT. [Cheagul uscat] îl pră-

văd'im cu zăr sau cu lap'te. . . ca si puată s-să-nk'êge lap'tili. ib.

— Prez. ind. : prăvădesc.

— Etimologia necunoscută. Cf. p r ă v ă r i t.

PRĂVĂDÎNĂR s. m. (Prin Ban.) Ordonanță (II 1). T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl. : prăvădinări.

— Din germ. Privatdiener.

PRĂVĂLĂ vb. I v. prăvăli.

PRĂVĂLĂC s. n. 1. (În dicționarele din trecut) Povirniș, pantă¹ (1), coastă. Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. (Învechit și regional; în l o c. a d v.) De-a prăvălacul = de-a dura, de-a berbeleacul, de-a rostogolul, peste cap (la vale, pe un povirniș). Trebuie îndată cu tăiatul creangelor să să curățe și de coaje lemnul oborit, din pricină ca cu altă mai ușor să să poată duce în jos de-a prăvălacul. COD. SILV. 46, cf. ALR I 367/595, 677, 700.

3. (În dicționarele din trecut) Tăvălug; cilindru; roță¹ (1). Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl. : prăvălace.

— Prăval (sau prăvăli) + suf. -ac.

PRĂVĂLĂT, -Ă adj. v. prăvălît.

PRĂVĂLĂTEC, -Ă adj. v. prăvălatic.

PRĂVĂLĂTIC, -Ă adj. 1. (Regional) Care este sau coboară în pantă¹, care este abrupt, povirnit; care este accidentat. [Izvoarele] trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic. Cînd coboară-n ropot dulce din tășșanul prăvălatic. EMINESCU, O. I, 85. Nici cărușa, cît era de mică și sprintenă, nu mai putea răzbate pe coastele prăvălatic. GANE, N. II, 35, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Trion e-naltă cetate și-i sus pe un deal prăvălatic. Lîngă Alfeos pe mal, MURNU, I. 235, cf. TDRG. Dacă locul este prăvălatic, ca să nu ia apa finul pe dedesubt, partea [clăii] care ar trebui să fie mai joasă este ridicată prin lemne. PAMFILE, A. R. 163. Am ieșit în creștetul unei poieni incintătoare. . . între codrii prăvălatici. GALACTION, O. 211. Pe urmă, într-o noapte batalionul a pornit iar la vale, pe drumul prăvălatic, de cară. C. PETRESCU, I. II, 22. Acolo, pe un pisc prăvălatic, Foșnind și clintindu-se-n vînt, Veghează un plop singuratic. LESNEA, VERS. 225. Se aflau într-o margine de pădure rară, lîngă un tășșan prăvălatic. SADOVEANU, în L. ROM. 1975, 6. Coborînd o ulicioară prăvălatică, inima îi spunea că se duce drept spre casa lui. CĂMILAR, N. I, 94. Așa spunea bătrînii că în Poiana-Mărului, . . . care e o șestină cam prăvălatică spre răsărit-amiazi, . . . era pe timpul dacilor un tîrgușor. MARIAN, T. 5. ♦ (Adverbial) Din locul unde stam, vedeam grădina prăvălatic pînă la o apă. SADOVEANU, O. XIII, 887.

2. (Neobișnuit) Care se ridică în sus și coboară (cu forță) în jos (în mod succesiv). [Pe arcurile mașinii] am fi fost. . . ca într-o luntre pe talazuri prăvălatic. SADOVEANU, O. XVI, 14.

— Pl. : prăvălatici, -ce. — Și : prăvălătec, -ă adj.

— Prăvăli + suf. -atic.

PRĂVĂLĂ s. f. v. prăval.

PRĂVĂLI vb. IV. 1. T r a n z. și r e f l. A face să se lase sau a se lăsa într-o parte (din poziția verticală), a (se) înclîna, a (se) apleca; a face să cadă sau a cădea (brusc, cu violență, cu zgomot) de la o înălțime oarecare rostogolind(u-se), sfărîmînd(u-se), rînînd(u-se) etc., a (se) p r ă b u ș i (1), a (se) r ă t u r n a (2); p. e x t. a (se) rostogoli (1); a (se) distruge, a (se) nimici (1) (în urma acțiunii unor forțe violente). Ar fi un voinicu de tredzeci de ani de ar prăvăli o piatră și o ar slobodzi în gios (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 465/11. Și prăvăli piatra spre ușa mormîn-

tului. CORESI, EV. 134. Să lovi apa de casa aceasta și nu o potu prăvăli. N. TEST. (1648), 75^r/30. ef. BIBLIA (1688), 773¹/4. Fiind Rușava în ostrov Dunării, da turcii năvală tare spre apă Dunării s-o ie și den cetate pe turci ti tot prăvăle di s-ineca în Dunări. NECULCE, L. 362. Gura desfrînată mai tare aleargă decît piatra din deal răsturnată, pre carea un nebun cu piciorul poate a o prăvăli, și o mie de înțelepți a opri nu o pot. CANTEMIR, IST. 81, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 220. Rîul de munte primăvara... Toate înecă, surpă și prăvale. BUDAI-DELEANU, Ț. 265. Rîpa e sub picioare, omul se prăvălește. HELIADE, O. I, 172. Cu o singură privire ar întuneca stelele, ar prăvăli globurile unul preste altul. MARCOVICI, D. 445/11. Hue jîdul... rîuleful acest neînsemnat se înflă, prăvale orice ti iasă înainte. NEGRUZZI, S. I, 196. Mîncea-l-ar moliiile de bărbat!... tocmai acum și-a găsit să vie? Nu putea să se prăvale pe drum și să-și rupă un pictor? ALECSANDRI, T. 316. Stîncea stă să se prăvale în prăpastia măreață. EMINESCU, O. I, 54. Luntrea urmărită se prăvăli în apă. GANE, AP. CADE. Să mîi cu băgare de samă, ca să nu-mi prăvăli nora! CREANGĂ, O. 280. Apărătorii de sus porneau asupra-le bolovani mari... și-i prăvăleau în prăpastie. CARAGIALE, O. II, 290. Acești copaci, prăvălindu-se, tîrau după sine toate înfilinea în calea lor. SPIRESCU, AP. CADE. Ca această îngrăditură să nu se prăvale, adevă să se dărîte sub greutatea popușoilor, se sprijine cu ajutorul a patru furci de lemn, pe dinafară. PAMFILE, A. R. 222. Ei, cum se prăvăli în prăpastie cel mai vileaz din ostașii fărîi? DELAVRANCEA, O. II, 124. Iepurașul... se prăvăli în vale, veni de-a dură ca un bulgăre. GÎRLEANU, N. 244. Brazdele se prăvăleau, drepte, grele, mirositoare. REBREANU, I. 53. I se pîru că visează, că se găsește pe virful unei înălțimi de unde, amețit, finindu-și fruntea în mîini, se prăvale în gol. ARDELEANU, D. 39. Apoi prăvălește deasupra-i nămețele tencuit pe zid în sus. GALACTION, O. A. I, 281, cf. 258. Cu o iuteală și cu o precizie de neînchipuit, tovarășul meu se prăvălise pe o parte, din luntre de-a dreptul în lotcă. TOPÎRCEANU, O. A. II, 80. Cînd s-a prăvălat cu mîinele întinse, am simțit o mare bucurie. C. PETRESCU, I. II, 18. O, cum aș fi vrut... să se cutremure sicriul din toate încheieturile, să se prăvale cu pocnet pe fîmentul capelei. I. BOTEZ, B. I, 39. Pădurarul își prăvăli căciula pe ceață. SADOVEANU, O. VIII, 359. Prăvălîta se scări, în beci, pe boterul legat. Id. ib. x, 135. Vasul s-a aplecat așa de tare, că toate s-au prăvălit pe punte. BART, S. M. 52. Cam pe la mijlocul apelor schiță îl lovi în piept pe bătrîn, care se prăvăli în valurile Niprului. V. ROM. mai 1954, 94. Urletul logodnicei ce-și vede tubitul prăvălindu-se în prăpastie. BARANGA, V. A. 30. [Căprioară] căzută în genunchi își ridicase capul, îl clătina spre stele, îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă Fugare roturi negre de mărgele. LABIȘ, P. 39. Un hamal, pușin făcut, se încapățna să prăvale de-a dreptul în vagon o stivă de vreo două sute de saci. V. ROM. iulie 1958, 28. Mamă-sa... o dată se prăvăli, urînd și lovindu-se cu fruntea de pămînt. BARBU, P. 202. Cînd au fost boterul cuc de beat și s-au prăvălit ca mort într-o parte, au strîgat cucoana pe un hargat. SBIERA, P. 224. Mi s-a prăvălit carul. Com. MARIAN. Să fi mers oblu pe cale, Nu vă prăvăleași în vale. SEVASTOS, N. 205. Pe Ileana Cosinzeana... a prăvălit-o în mare. RĂDULESCU-CODIN, I. 110, cf. LEXIC REG. 115. Dracul șade în deal și prăvale carul în vale, se spune despre o persoană care își exercită puterea sau influența de la distanță. Cf. NEGRUZZI, S. I, 251, ZANNE, P. VI, 570. ♦ Fig. [Sufletul] se sperie prăvălindu-se din prăpăstii în prăpăstii. MARCOVICI, C. 13/20. Însoșirea prăvale pe amori cătră cădere. CONACHI, P. 246. Ne-ar veni a rîde, dacă am vedea pe cei cuprinși de o așa spaimă gată a prăvăli statul în periculoase fâgașe. ODOBESCU, S. III, 482. Tot în seria scriitorilor noștri tineri, prea pușin cunoscuți, sînt nevoit a mai trece pe cîțiva... prăvăliți pe un povîrniș funest de nenorocirile și neajunsurile acestei vieți. MACEDONSKI, O. IV, 10. Ce greu și cît de zdrobite mi se prăvăleau gîndurile

... în viltoarea pustiitoarei vremi. VLAHUȚĂ, S. A. II, 9. Simți... că ea se prăvale iar furtunos în aceeași viață nenorocită. REBREANU, I. 257. Cei doi tovarăși au început a prăvăli la vale spre stîncă chemări lungi și repetate. SADOVEANU, O. L. 176. Cuvintele mele... Au vrut să alerge și să joace Dar beția le-a prăvălit încoace. ARGHEZI, VERS. 223. Pîrjol de vară era și iarba atît de înaltă Că orice vînt se prăvălea în ea. BLAGA, L. U. 48. Peste copaci se prăvăli și se sparse în fîndări luna. STANCU, R. A. II, 143. Lumina zilei, mohorîtă și apăsătoare, se prăvălea învăluită în nouri ca o povară uriașă de plumb. VORNIC, O. 167. ♦ Refl. (Învechit și regional) A se culca, a se trîni, a se întinde, a se tolăni (pentru a se odihni); a se rezema (2). Țiganii, ca și broaștele în baltă, Dumea prăvăliți toți peste olaltă. BUDAI-DELEANU, Ț. 88, cf. 89. Baba tace și inghite, iar moș Anghel se prăvălește pe-o coastă în bătaia focului, se uită poznaș la babă. DUNĂREANU, CH. 87. Stau prăvălit într-un cot. ALR I 1 333/354. ♦ Refl. (Despre ape) A curge cu repeziune pe un loc abrupt sau a cădea de la înălțime (formînd o cascadă); a se prăbuși (1). Piraie repezi, care mugînd groaznic se prăvălesc în cataracte. ODOBESCU, S. III, 516. Iute și neastîmpărat ca și Trotușul ce se prăvale de la munți. GANE, AP. TDRG. Se auzea resunînd glasul unui pîrăuș ce venea ca și noi din deal în vale, prăvălindu-se și izbindu-se de cele stînci fără voința sa. CREANGĂ, A. 31. Apa nourilor se prăvăli ca o cascadă de sub bătaia de tunete. SADOVEANU, O. XII, 113. ♦ Refl. (Rare) A coborî în pantă¹ (1); a veni în jos; p. ext. a cădea, a aluneca. Trandafirii... se prăvălesc de-a lungul zidurilor. MACEDONSKI, O. III, 91. Potrivindu-și părul ce i se prăvălise pe umeri, îi zise cu o imputare dulce: — Ei, dar știi că ești îndrăzneț de tot? REBREANU, I. 105. Drumul se prăvale, Jos, la coastă povîrnită. TOPÎRCEANU, B. 21. Sub munte, unde schitul se prăvale, O toacă sună. PILLAT, P. 116. ♦ Refl. Fig. A se întinde, a se revărsa, a se împrăștia de sus în jos (și deodată). Un fuior de fum... se prăvale peste grădinile prăfuite învăluindu-le într-o ceață cenușie. REBREANU, I. 10. Odată cu seara se prăvălise peste lume întuneric adînc. STANCU, R. A. I, 94. ♦ Fig. (Învechit) A face să decadă sau a decădea (în mod brus, violent), a face să dispară sau a dispărea (în mod brus, cu violență). [Vrăjmășia] așa giocureaște împărățiile, lumea așa prăvălește. M. COSTIN, AP. GCR I, 204/12, cf. 202/22. Se prăvăli Dachia sub stăpînirea avarilor. MAIOR, IST. 55/2. Lumea veche se prăvălește și pe a ei dărîmături slobozenia se înalță! Russo, s. 127.

2. Trans. Spec. (Popular) A culca la pămînt, a doborî într-o luptă, într-o bătaie; p. ext. a învinge în luptă sau a răpune (doborînd la pămînt). Apropiindu-se de neprietenii... i-au fost prăvălînd. HERODOT (1645), 495. Tu, Doamne sfînte, mi-ai încins virtute Cu arma ce-ai datu-mi de-i prăvălesc iute. DOSOFTEI, PS. 54/18. Pre carii nu-i omorîta de tot copacii, iară de mîni și de pictoare îi calicicia și-i prăvălîta, de cădea vii în mîinile oamenilor lui Pătru Vodă. N. COSTIN, L. 179. Carii cumu-i agiunge tot îi prăvălie și-i tăie. NECULCE, L. 239. Așa lov pe dînși cu iușime Cît prăvăli multă golășime. BUDAI-DELEANU, Ț. 280. De trei ori românii împinseră și prăvălîră pe turci. BALCESCU, M. V. 119. Ptolomei să lovi cu Laomedus, și prăvăli pre Laomedus. ALEXANDRIA, 18/7. Cînd s-a întors a găsit pe Rudolf în poartă, prăvălit la pămînt, plin de sînge. REBREANU, R. II, 114. Izbucnind în lături pe neașteptate cu brațele, liovenii prăvălîră pe cei care-i împresurau. SADOVEANU, O. X, 209. Au sărit în spina-reă turcului, l-au prăvălit la pămînt, l-au ucis. STANCU, D. 22. De mîna m-a luat, În șanș m-a prăvălit, Cu spini m-a acoperit. MARIAN, V. 163. Zace-un voinic prăvălit De trei zile la pămînt. BALADE, III, 255. (A b s o l.) Pe unde merge cutrupește, Ucidă, prăvale și rănește. BUDAI-DELEANU, Ț. 407. ♦ Fig. Asupra mea stă o soartă atît de grea încît, oreînt-ăș lupta în contră-i, n-aș izbuiti s-o prăvălesc. DELAVRANCEA, T. 23. Mîndrușă

a dracului ești, Cîți voinici prăvăluiești? MAT. FOLK. 492.

3. R e f l. (Rar; despre ființe) A se repezi spre cineva sau asupra cuiva (încercînd să-l doboare); a se îndrepta în goană într-o anumită direcție (la vale, în jos). *Nici o putere omenească nu mai poate opri în loc valurile zgomotoase ale fugarilor, cari se prăvăleau cu furie și răpede spre pod.* BĂLCESCU, M. V. 122. *Împotriva noastră s-au prăvălit cu strășnicie cazaci nebuni.* SADOVEANU, O. XI, 397. *Se îmbracă și se prăvăli pe scări.* STANCU, R. A. IV, 123. *Pe urmă s-au prăvălit de pe culmi, rotindu-și săbiile, călăreții.* GALAN, Z. R. 68. *Prepelicarul se prăvăli asupra unei lighioane.* VÎN. PESC. februarie 1964, 22. \diamond *Intran z. Nu-i alt mijloc de scăpare decît toți să prăvălim, în corpul unde e Ștefan, și pre el să-l oborim.* NEGRUZZI, S. I, 128. \blacklozenge (Despre fenomene ale naturii) A se porni, a se produce cu violență (de sus în jos); a se dezlănțui. *Furtuna din munți se prăvălește.* PERICĂ, O. 159. *Pe neașteptate, peste vîntul care curgea lîn, se prăvăli altul, furios și rece.* SADOVEANU, O. X, 34. *Spre ziuă, s-a prăvălit peste oraș... o ploaie repede și deasă de vară.* STANCU, U. R. S. S. 83. *Se prăvălea o iarnă în putere Pe munții colțuroși, crăpați de ger.* LABIȘ, P. 96.

4. T r a n z. și r e f l. (Învechit, rar) A (se) preschimba (1), a (se) preface (1 1), a (se) transforma. *Veriți și vedeți lucrul dzelui... ce întoarce (prăvălește) D) marea în uscat.* PSALT. 123. *Nepriiatinul și vicleanul nu prăveaște a face rău. Că prăvălindu-să în chip de om și aflînd pre sfîntul la strîmtoare... căzu la picioarele sfîntului făcîndu-să a i să ruga.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 427/34.

- Prez. ind.: prăvălesc și (regional) prăvăl (ALR SN V h 1 448/228), pers. 3 și prăvăle; conjunct. și: pers. 2 să prăvăli, pers. 3 să prăvăle. - Și: (rar) prăvălă vb. I, (învechit) prăvălî, prăvălî, (regional) prăvălu vb. IV.

- Din v. sl. *прѣвалити* (сж), bg. *прѣваля* (сѣ).

PRĂVĂLIAR s. m. (Neobișnuit) Prăvăliar. Cf. IORDAN, L. R. A. 162.

- Pronunțat: -li-ar. - Pl.: prăvăliari.

- Prăvălie + suf. -ar.

PRĂVĂLIAȘ, -Ă s. m. și f. (Astăzi rar) Persoană care are (și vinde într-o prăvălie (1) sau vinzător într-o prăvălie; (neobișnuit) prăvăliar. Să scrie *dumneavoastră să îndatorați pe prăvăliașii oroșani și pă mahalagii orașului să să dea orzul cel trebuincios la caii tulumbelor* (a. 1812). DOC. EC. 139. *Brașovenii prăvăliași* (a. 1835), ib. 612. *Prăvăliașii și neguțătorii ar trebui să se înfăleagă într-o unire și să nu mai primească monede lipsă.* CR (1836), 411/31. *Neguțătorii din oraș, cîți uneltesc meseria de prăvăliaș și vînd asemenea marfă... să nu cumpere din streinătate frenghiile* (a. 1839). DOC. EC. 718, cf. POLIZU. *Ion deveni domn din prăvăliaș, precum în vechime la romani și sarmați plugarii se ureau la cîrmă statului.* HASDEU, I. V. 13. *Mulți prăvăliași... fac treburi foarte bune cu boierii și boieroaicele.* F (1881), 425, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *În ciuda spuselor ei, o crezuse fata vreunui negustor sau mic prăvăliaș din suburbia tăbăcarilor.* ARDELEANU, D. 140, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Își lăsă gazul în seama prăvăliașului și alergă la judecătorie.* REBREANU, NOV. 165. *Prăvăliașii adunau cioburile tăcuși.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 200, cf. IORDAN, L. R. A. 162. *Prăvăliașii au tras obloanele.* STANCU, D. 23. *Pe mahalagii cine i-a scos în centru? Pe ei, pe prăvăliași, pe slujbași?* PAS, L. I, 254. *S-a uitat la obrajiți slabi, uscați, ai celor cîțiva prăvălieși ori calfe de meseriași veniți din țîrg.* GALAN, Z. R. 17. *Își mîngîia gîșă și striga la prăvăliași.* BARBU, G. 279. *Nici prăvăliașii de la noi din mahală nu-și mai expun mărfurile așa, în vitrine.* T decembrie 1964, 31, cf. ALR SN IV h 1 016/784,

ALR II 6 481/872, 928. \diamond (Adjectival) *Vinzătorii prăvăliași* (a. 1823). DOC. EC. 288.

- Pronunțat: -li-aș. - Pl.: prăvăliași, -e și (rar, m.) prăvălieși.

- Prăvălie + suf. -aș.

PRĂVĂLÍC subst. (Într-o poezie populară) Zar (la jocurile de noroc). *Călărețul și voinicul Răsturnăși cu prăvălicul.* SEVASTOS, N. 289, cf. MARIAN, NU. 510.

- Pl.: ?

- Prăvăli + suf. -ic.

PRĂVĂLICĂȚIE s. f. v. prevaricațune.

PRĂVĂLÍCÎ s. n. (Învechit, rar) Zar (la jocurile de noroc). Cf. DDRF.

- Pl.: prăvăliciuiri.

- Prăvăli + suf. -ici.

PRĂVĂLÍE s. f. 1. Local în care se expun și se vînd diferite mărfuri; magazin (3) (mic); (rar) negustorie (2), (regional) boltă, dugheană. *De va împrumuta neștine pre altul, sau i va da în chirie... vreo prăvălie sau altă fie ce va fi, și dup-aceia singur cu voia lui, fără știrea judecătorului, va scoate-l... acela nu se va certa.* PRAV. 57. *Fiete carea trunchi de meseriniță și prăvălie de carne deschisease.* CANTEMIR, IST. 174. *Să nu aibă voie a cumpara nici moșie, nici vie, ... nici prăvălie* (a. 1764). URICARIUL, V. 339/13. *Au scris toată marfa prăvălii, împreună cu toate datorile care le-au lămurit* (a. 1766). IORGA, S. D. XII, 79. *Aritmetica... în țîrg, la boaltă, sau prăvălie, ... pre tot locul se ceare.* PETROVICI, P. 141/9. *Științele... să fălesc prin țîrguri, prin prăvălii, printre meșteri* (a. 1826). GCR II, 252/38, cf. CLĂMENS, LB. *La judecătoria județului Prahovii se vinde un mezo a prăvălie din orașul Ploiești.* CR (1833), 28²/9. *Cine te-a trimes aici cu lîna?... La prăvălie nu e loc? În pod n-ai putut s-o pui?* PR. DRAM. 246. *Prăvălia gema de mușterii, cari își luau aperitivul și mezelicuri pentru dejun.* CARAGIALE, O. III, 152. *Își avea prăvălie jos, cu intrarea despre uliță.* SLAVICI, N. I, 220. *Începu a umbla uitîndu-se prin toate prăvăliile și mirîndu-se de toate celea ce vedea.* ISPIRESCU, L. 136. *În ușa prăvăliei stă... un fărăn nalt.* DELAVRANCEA, S. 6, cf. PAMFILE, J. II, 162. *Băiatul, care moșia la țeghea, se trîște alene în ușa prăvăliei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 57. *Intră repede într-o prăvălie și, după cîteva minute, ieși cu trei pachetele.* AGRIBICEANU, A. 38. *Pe dreapta tocmai se deschidea o prăvălie.* GÎRLEANU, N. 73. *Colindă toate prăvăliile, ca să găsească niște panglicușe.* REBREANU, I. 472. *În ziua doliului, chiriașii de jos - toți vechi - închiseseră prăvăliile. Cîteși trei: tîlungiul, lipscanul și circiumarul, plînseseră pe stăpînul casei.* BASSARABESCU, V. 86. *A rămas pe loc, ocrotînd casa și prăvălia stăpînului mobilizat.* GALACTION, O. A. I, 139. *Moșul bea numai rachiu, pînă se-nchidea prăvălia.* BRĂESCU, O. A. I, 236, cf. SAHIA, N. 96. *Parcă erai un copil într-o prăvălie de jucării.* SEBASTIAN, T. 165. *Erau singurii; nu se mai aflau alți mușterii în prăvălie.* SADOVEANU, O. X, 604. *Cîteva străzi aparțin stofelor, pînzăriei, confecțiunii și încălțămîntei, altele sînt ale prăvăliilor de cîrnărie.* ARGHEZI, B. 97. *Cîteva zile a examinat... [valiza] în vitrină, luînd și niște schițe, a intrat în prăvălie și s-a prefăcut că o cumpără.* CĂLINESCU, C. O. 70. *În prăvălia în care nu avea decît un raft... stăteau de vorbă, cu căni cu vin dinainte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 134. *Intrai în prăvălie și rămăsei lîngă ușa.* STANCU, R. A. II, 10. *Tînrul pleca din prăvălie cu un aer trufaș și mușcător.* PEDA, R. 7. *Din prăvălia lui răsună un cîntec dulce de vioară.* BARBU, P. 186. *O cană de tînichea, burdușită, spînzura de putina cu asemenea băutură, prin prăvălii.* S mai 1960, 7. *Mama fetei ține o prăvălie de umbrele.* V. ROM. ianuarie 1965, 184. *Pînzele... să se-năbească, Știi, ca coala de hîrtie, cînd o dai din prăvălie Logofetilor să scrie.* TEODORESCU, P. P. 559, cf. ALR I 386/610, 730, 740, 764, 1 606/932. *Prăvălie cu chirie și marfă pe datorie, se zice despre negustorii sărăciți sau despre cei care trăiesc din im-*

prumutari. Cf. ZANNE, p. v, 513. ♦ P. a n a l. (Rar) Loc în care cineva exercită o meserie, o profesiune (în mod individual). Se hotără să-și deschiză prăvălie pe seamă. În *Tirgoviște* era fabrică de avocați. *Își cum-pără o diplomă pe preț de doisprezece galbeni.* VLAIUȚĂ, o. a. I, 209. ♦ (Rar) Negustorie (1), comerț; dever. Nu prea merge prăvălia. *Astăzi am avut o singură rețetă.* s. august 1960, 14.

2. (Învechit și regional; în sintagma) *Prăvălie drăcească* (sau a diavolului) = persoană despre care se crede că e stăpînită de diavol. [Sfînta Taisia] de mică fu prăvălie drăcească, din pricina mamei-sa. MINEIUL (1776), 45¹²/6. Mă făcusem prăvălie a diavolului — împotriva-mă orînduirilor pravilnicești. CIAUȘANU, R. SCUT. 56.

— Pl.: prăvălii.

— Din slavonul *привиліе* „privilegiu“.

PRĂVĂLIOARĂ s. f. Diminutiv al lui prăvălie (1); prăvăliuță. *Luai cele trei mii de galbeni, ce ti ascusesăm pentru vreme întâmplătoare... și îmi deschisei prăvălioara, ca și mai înainte.* GORJAN, H. I, 38/11, cf. DDRF. *Nepuîndu-mă dumiri cum poate el să înceapă, lung cum e, în prăvălioara aia joasă, am intrat înapoi din dînsul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 111. *Venise un om cumsecade, un băiat din mahala... cu părălușe, cu prăvălioara lui.* BASSARABESCU, v. 155. *Din bojdeucă au trecut într-o prăvălioară.* GALACTION, o. a. I, 384. *La prăvălioara Sarei, ușa era întredeschisă.* CAZIMIR, GR. 44. *Negreștii, un țirgușor cuminte din cuprinsul județului Vaslui, se întinde, împărțindu-și prăvăliile frățeste, de o parte și de alta a drumului.* BRĂESCU, o. a. I, 266. *Comisarul vine să-i vîndă la mezin prăvălioara de mărunchiuri.* SADOVEANU, o. XIX, 156. *Cunoșteam, din fugă, strada mare, cu dughene, prăvălioare, bodegi.* STANCU, R. A. I, 293. *Tatăl lui Ibrăileanu a fost și impieगत și proprietar al unei prăvălioare.* v. ROM. septembrie 1954, 137, cf. DM, DEX.

— Pronunțat: -li-oa-. — Pl.: prăvălioare.

— Prăvălie + suf. -ioară.

PRĂVĂLIRE s. f. Acțiunea de a (se) prăvăli (1) și rezultatul ei, povîrnire, prăbușire; surpare, năruire (1); (învechit și regional) prăvălitură¹ (1). Cf. DRLU, POLIZU, LM, DDRF. *Fu omorît de boieri în 1552, prin prăvălirea asupra lui a cortului.* IORGA, c. I, I, 38. *Departee, pe la podul de peste pîrau și pe șosea, treceau gospodari cu săniile; se opreau o clipă, priveau la prăvălirile noastre și ascultau chiotete.* SADOVEANU, o. VII, 638. *Furtuna detuna o dată în mijlocul bolșii și catapeleasa cerului era crăpată de fulger, aruncat din tîrie în mare, ca o prăvălire de cioburi înflăcărare.* ARGHEZI, P. T. 160. ♦ Fig. *Ele toate poartă-n față ca pecetie cumplită* Sufleteasca prăvălire pentru veci întipărită. MACEDONSKI, o. I, 82. *De altă parte, Academia Română, stimulată de prăvălirea la care asista, și-a moderat, în fața rîului, diversitatea de tendințe.* id. ib. IV, 127. ♦ (Rar) Năvală (I 1). *Prăvălirile smintite ale celor înfricoșaji fură tăiate în săbii și bătute cu măciuci de fier.* SADOVEANU, o. XII, 271.

— Pl.: prăvăliri.

— V. prăvăli.

PRĂVĂLIȘ s. n. (Popular) Pantă¹ (1), povîrnîș; loc în pantă¹. *Nebun cine se urcă pe-al muntelui suîș, Prăpastia-l așteaptă cu-ădîncu-i prăvăliș!* ALECSANDRI, T. II, 121, cf. DDRF, BARCIANU. *Aud buciumul... trezind dintr-un prăvăliș mușenia codrului adormit.* ADAM, R. 7, cf. ALEXI, W., TDRG. [Euscorpio Carpathicus] *l-am găsit în regiunea Tismanei... ascuns sub pietrele de prăvăliș.* ARH. OLT. I, 384. *Speranța oamenilor porniți să cază în prăvălișuri de prăpastie, atunci cînd pe neașteptate li se întinde o mîină de scăpare.* ARDELEANU, D. 22, cf. ȘAINEANU, D. U., CADE. *A prins acum a se căfăra de pe mușe pe mușe, aburcîndu-se pe brînci, ... cu suflarea stînsă, pe prăvălișurile drepte ca mina.* MIRONESCU, s. 201. *Cerceta prăvălișurile coastelor și adîncul sîhletelor, cu ochii lui puternic sprîncenați.* SA-

DOVEANU, o. v, 475, cf. ALR SN III h 810/520. ♦ (Prin analogie) *Cum scoate capul ei nervos pe ușa și da cu ochii de prăvălișul repezii al treptelor, se speria, da înapoi și se punea îndărătnică în șezut.* VOICULESCU, P. I, 144.

— Pl.: prăvălișuri.

— Prăvăli + suf. -iș.

PRĂVĂLIT, -Ă adj. 1. Care a căzut (brusc, cu violență, cu zgomot) de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărîmîndu-se, distrugîndu-se, deteriorîndu-se, rîndu-se etc., prăbușit (1), răsturnat² (1, 2); dărîmat, năruit, surpat. Cf. prăvăli (1). *Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete.* EMINESCU, o. I, 92, cf. DM. *O cruce de lemn stă prăvălită alături.* v. ROM. ianuarie 1965, 90, cf. DEX.

2. (Despre ființe) Culcat, trîntit, întins (la pămînt); tolănit. Cf. prăvăli (1). *Nu se lăși prăvălat pe spătar... stătu drept.* C. PETRESCU, o. P. II, 305. *Stă-ntr-un cuot, pi-o cuastî prăvălit.* ALR II/I h 98/520. *Stau prăvălit.* ib. MN 46, 2247/353. *Pe coasta unui deal Stă caprele lui popa Stan Prăvălite, rumenite (Plinea).* PĂSCULESCU, L. P. 371, cf. 93.

3. (Învechit și regional; în forma prăvălat) Abrupt; povîrnit²; accidentat. *Agamemnon a frînt pe Elatos, Care ședea-n prăvălatul Pedasos.* MURNU, I. 116. *Mă urcai pe-o culme prăvălată.* id. o. 162. *Departee, pe-un cîin prăvălat, se întindea un lan de grîu.* C. PETRESCU, I. I, 253. *Cernegura n-o poate urca dect pe drumul coțit, fiindcă e tare prăvălată.* Com. din PIATRA-NEAMȚ. *Ureșul pe Cozla nu e tare prăvălat, că sui fără să simșești.* ib. *Îi locu prăvălat.* ALR SN III h 810/537.

— Pl.: prăvăliți, -te. — Și: (învechit și regional) prăvălât, -ă adj.

— V. prăvăli.

PRĂVĂLITĂTOR, -OĂRE adj., s. m. (Învechit, rar) 1. Adj. Care (se) prăvălește (1). Cf. DRLU.

2. S. m. Lemn cilindric servînd ca pîrghie de ridicat greutatea. Cf. LB.

— Pl.: prăvălitori, -oare.

— Prăvăli + suf. -tor.

PRĂVĂLITURĂ¹ s. f. 1. (Învechit și regional) Prăvălire. Cf. ANON. CAR. *Prăvălitura apei.* CHEST. IV 43/854.

2. (Prin Bucov.) Pantă¹ (1), povîrnîș; loc abrupt, povîrnit². Cf. LEXIC REG. 107, 115.

3. (Prin Bucov.) Arătură negrăpată. LEXIC REG. 115.

— Pl.: prăvălitori.

— Prăvăli + suf. -tură.

PRĂVĂLITURĂ² s. f. (sg.) (Regional) Urdă (Ferdendia—Reșița). ALR I 1819/30. ♦ Brînză dulce de oaie (Bocșa). LEXIC REG. II, 37.

— Cf. prăvărit.

PRĂVĂLIUȚĂ s. f. Diminutiv al lui prăvălie (1); prăvălioară. Cf. DDRF, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -li-u-. — Pl.: prăvăliușe.

— Prăvălie + suf. -uță.

PRĂVĂLUC s. n. (Rar) Pantă¹ (1), povîrnîș. Cf. DDRF.

— Pl.: prăvăluc.

— Prăval + suf. -uc.

PRĂVĂLUÎ vb. IV v. prăvăli.

PRĂVĂRIE s. f. v. prăfărie.

PRĂVĂRIT adj. (Prin Ban.; în sintagma) *Lapte prăvărît* = lapte brînzit și înăcrit (cînd a fost pus la fier). Cf. H XVIII 141, COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. prăvădi.

PRĂVĂTĂRIU s. m. v. privătar.

PRĂVEDEĂ vb. II v. prevedea.

PRĂVÍ vb. IV v. *privi*¹.

PRĂVIDEĂ vb. II v. *prevedea*.

PRĂVILAȘ s. m. (Învechit, rar) Jurist; legiuitor. *O minunată lucrare... în care să reazimă orînduirea științii dohtorului și a prăvilașului.* PISCUPESCU, o. 75/23. ⇨ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Judecătoria prăvilaș are a face cu primejdioasele furtuni și aruncături omenesti.* id. ib. 39/8.

— Pl.: *prăvilași*.

— *Prăvilă* + suf. -aș.

PRĂVILNICÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) A conduce conform legii, pe baza legilor. *Un neam... bine prăvilnicit în dreptățile sale... nu poate să nu ajungă la sfîrșitul spre care tot omul privește.* GOLESCU, i. 7.

— *Prez. ind.*: *prăvilnicesc*.

— *V.*: *prăvilnic*.

PRĂVIRE s. f. v. *privire*.

PRĂVIRIȘTE s. f. v. *priveliște*.

PRĂVÍT¹ s. n. v. *privit¹*.

PRĂVÍT² subst. v. *pravăț*.

PRĂVÍTĂ s. f. v. *pravăț*.

PRĂVITÓR s. m. v. *privitor*.

PRĂVITŪRĂ s. f. v. *privitură*.

PRĂVÍT s. m. v. *pravăț*.

PRĂVÓI, -OĂIE s. f., s. m. (Regional) 1. S. f. Birnă care leagă între ei (în partea de sus) stîlpul unei case (Arpașu de Sus—Victoria). CHEST. II 113/60.

2. S. f. Birnă care se pune deasupra ușorilor ușii și al ferestrei pentru a întări zidul (Arpașul de Sus—Victoria). CHEST. II 117/60.

3. S. m. Ușor (la ușă) (Ighișul Vechi—Agnita). ALR I 654/160.

— Pl.: *prăvoi, -oăie*.

— *Prav²* + suf. -oi.

PRĂVÓS, -OĂSĂ adj. v. *prăfos*.

PRĂVUÍ vb. IV v. *prăful*.

PRĂVUIALĂ s. f. (Învechit, rar) Prăfuire. (Fig.) *Să curățască toată năvala și prăvuiala s[u]fl[e]tului și trupului vostru.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 166^r/4.

— *Pronunțat*: -*vu-ia-*. — Pl.: *prăvuieli*.

— *Prăvui* + suf. -eală.

PRĂVUÍT, -Ă adj. v. *prăfuit*.

PRĂVUȘÍ vb. IV v. *prăbuși*.

PRĂZĂLUÍ vb. IV. *Refl.* (Regional) A se răni¹ (1) (Lisa—Făgăraș). LEXIC REG. 93.

— *Prez. ind.*: *prăzăluiesc*.

— Etimologia necunoscută.

PRĂZĂRÍT, -Ă adj. v. *prizărit*.

PRĂZĂRÍU, -ÍE adj. (Regional) Prăzuliu, verzui. Cf. DDRF. *Se vărsase, în grădină, mugurul prăzăriiu al liliacului.* CIAUȘANU, R. SCUT. 33.

— Pl.: *prăzării*. — Și: *prăzăriiu, -ie* adj. DDRF.

— *Praz* + suf. -ăriiu.

PRĂZDNUÍ vb. IV v. *prăznuí*.

PRĂZDNUÍRE s. f. v. *prăznuíre*.

PRĂZNICĂR s. n. 1. (Învechit și regional) Icoană care înfățișează o imagine legată de un anumit eveniment bisericesc, de o anumită sărbătoare religioasă;

p. ext. catapeteasmă, iconostas. Acest Ioan Arva, au ajutat la facerea prăznicariului (a. 1815). IORGA s. d. xv, 318, cf. TDRG, ALRM II/I h 228/872.

2. (Învechit, rar; în forma *prăznicer*) Carte cuprinzînd slujbele diferitelor sărbători sau praznice (1) bisericesti. *Această sfîntă carte, anume prăzniceri, au cumpărat-o Moldovan Macavei cu patru florinți (a. 1778).* IORGA, s. d. XIII, 187.

— Pl.: *prăznicare*. — Și: (Învechit, rar) *prăznicér* s. n. IORGA, s. d. XIII, 187.

— *Praznic* + suf. -ar.

PRĂZNICÉAN s. m. (Învechit, rar) Persoană care respectă sărbătorile, praznicele (1) bisericesti. *Svînta besearică întru carea totdeauna viers curat de prăzniceni să aude.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 197^r/2.

— Pl.: *prăzniceni*.

— *Praznic* + suf. -ean.

PRĂZNICÉR s. n. v. *prăznicar*.

PRĂZNICÉSC, -EASCĂ adj. (Învechit, rar) Care se referă la praznicele (1) bisericesti, care se face la praznice, de praznic. *Scris-au sfîntul Ioan... prăznicesti citenii și alte de folosul s[u]fletesc învătățuri.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 193^r/17.

— Pl.: *prăznicesti*.

— *Praznic* + suf. -esc.

PRĂZNICÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit și regional; complementul indică evenimente religioase, aniversări etc.) A serba, a sărbători (prin slujbe, mese etc.). Cf. LM, ALR II/I h 217/876.

— *Prez. ind.*: *prăznicesc*.

— *V.*: *praznic*.

PRĂZNICITÓR, -OĂRE adj. (Învechit, rar) Prăznuitor. LM.

— Pl.: *prăznicitori, -oare*.

— *Prăznicei* + suf. -tor.

PRĂZNUÍ vb. IV. (Învechit și popular) 1. *Tranz.* (Complementul indică evenimente sau personalități religioase) A celebra, a serba. *Trei praznice prăznuia iudeii.* CORESI, EV. 144. *Duminica cea mare... să o prăznuiască robii.* PRUV. GOV. 136^r/5. *Ne stringem astăzi de prăznuim închinăciunea sventei cruci.* VARLAAM, c. 45. *Și pre numele lor să faceți besearici spre lauda lui D[u]mnezeu și să prăznuși sărbătorile lor.* CHEIA ÎN. 1^v/12. *Și va fi zioa aceea voauo pomenire și veș prăznuí pre dînsa prăznic D[o]mnului.* BIBLIA (1688), 47^r/6. *Dulci glasuri prăznuiesc roditoarea D[o]mnului.* MOLITVENIC (sec. xvii), 307, cf. ANTIM, p. 36. *Prăznuiaște hramul înviarei Domnului nostru Iisus Hristos (a. 1744).* URICARIUL, VIII, 239/9. *[Musulmanii] nu prăznuiesc cu a nu lucra nici bairamul.* VĂCĂRESCUL, IST. 249, cf. CALENDARIU (1814), 6/5, CLEMENS, LB. *Toată suflarea creștinească prăznuiește astăzi pomenirea patimilor și a morții lui.* MARCOVICI, D. 284/4. *A doua zi după aceea fiind duminică, au prăznuí-o stînd numai pe gînduri.* DRĂGHICI, R. 54/7, cf. POLIZU. *Dar asta nu ne-mptedică pe noi, sper, a ne pregăti să prăznuim împreună sfintele serbători ale Învertii.* CARAGIALE, o. VII, 195, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *M-am apucat să prăznuiesc pe sfîntul Trifon.* BRĂDESCU, o. A. II, 330. *Madam Rora prăznuia și paștele eueiesc și pe cel romănesc.* PAS, z. I, 61. *N-am mai prăznuí de fel Crăciunul.* BENIUC, c. P. 81. *Sfîntul cel mai socotit este Haralambie și-l prăznuiește poporul pentru că el îi apără de boala numită ciuma.* H II 4. *Țiganul a cerut și el la popă un sfînt, ca să-l prăznuiască.* ZANNE, P. VI, 359. ⇨ *Refl.* p. a. s. *Și Rosaliile să se prăznuiască.* PRUV. GOV. 136^r/11. *În zioa ce se prăznuiește soborul arhanghelilor Mihail și Gavril... au intrat Nicolai Vodă în Iași.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 144/30. *Am dat-o sfîntei mănăstiri cei în Poiana Pralii, unde se cinstește și să prăznuiește hramul lui sfeti Nicolai (a. 1755).* URICARIUL, XI, 228. *Praznicile Nilului, sâr-*

bătoarea cea prea mare... să prăznuiește cu silință mai mult decât toate cealalte praznice. AETHIOPIA, 54^r/20. Această s[fin]tă biserica unde se prăznuiește Adormirea Precistei (a. 1787). URICARIUL, I, 156. Sfinții Ingeri... și în alte zile să prăznuiesc peste an. PANN, P. V. I, 139/20. Mulțămeste sfântului mare mucenic Dimitrie... a cărui hram se prăznuiește la biserica ce noi i-am făcut. NEGRUZZI, s. I, 147. Să fi văzut ce era aici la sfântul Ilie, când se prăznuia hramul bisericii. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Pentru întâia oară iese de sub teascurile rîmnicene culegerea întreagă a minciunilor în care vieșile sfinților sint orînduite după zilele în care se prăznuiește pomenirea fiecăruia. IORGA, c. I, II, 133. Joile după Paști se prăznuiesc pînă la Înălțarea Domnului. GOROEVI, CR. 156. ◊ In t r a n z. Să prăznuiești în post și în rugă. CORESI, L. 301/5. Să blagodărească și să prăznuiască (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 78/15. Vă veseliți și prăznuiești. PRAV. GOV. 139^r/7. Să prăznuim astăzi... nu pîntecelui, ce sufletului (cca 1633). GCR I, 85/33. Bine să mulțămască lui D[u]m[ne]dzău și să prăznuiască (a. 1661). id. ib. 180/17. Și căce n-au vrut să prăznuiască la rodinile cuconului domnului ci la capiștea idolilor, fu muncită virtos. DOSOFTEI, v. s. septembrie 22^r/3. Acum prăznuiești dimpreună cu oștile ingerești. MINEIUL (1776), 25^r/3. Omul care are, cînd trebuie muncește, și-n zi de serbătoare el stă și prăznuiește. Cum este scris în lege. I. NEGRUZZI, s. II, 139. Marți seara-i de prăznuit; Nu se merge la iubit. FOLC. TRANSILV. II, 226. ◊ P. g e n e r. A celebra, a sărbători, a serba; a aniversa; p. e x t. a lăuda, a slăvi. Lucrurile de sine făcute alții le citesc și le prăznuiesc auzind. CANTEMIR, HR. 5. Astăzi, cum că îl va slobozi s-au făgădui [stăpina] vrînd ca să prăznuiască cu veselie oarecare praznic al patriei. AETHIOPIA, 39^r/13. Prăznuiaște aflarea oii ceii pierdute. VARLAAM-IOASAF, 155^r/26. Prăznuiaște și el, pentru ca să zică așa, nașterea pruncului. MOLNAR, RET. 116/23. Plîndu-se o mie de ani de la zidirea Romei... împăratul Filip i-au prăznuit și serbat urzirea. ȘINCAI, HR. I, 21/10. Într-acest chip au fost prăznuită Nunta lui Parpangel cea vestită. BUDAI-DELEANU, Ț. 330. Agamemnon... au poruncit să se facă un palat și o capiște în malul mării, spre a prăznuii ziua întoarcerii sale. BELDIMAN, o. 3/5. Ascultați glasul noroadelor. Ele prăznuiesc într-acest chip vechea lor slavă. MARCOVICI, D. 241/18. Această inscripție, deși menită a veșnici o înfrîngere, înalță mai mult sufletul decât dacă ar prăznuii o izbîndă. XENOPOL, I. R. IV, 78. Se adunară în birtul lui Spiridon... să prăznuiască depărtarea din mijlocul lor a universitarilor. AGÎRBIȚEANU, A. 283. Atuncea cînd stăpînitorii prăznuiesc vreo biruință, poporul stăpîni trebuie să-și încordeze spinarea. GALACTION, A. 447. Ele ne-au prăznuit voioase în cîntece făgănești, țopăind și pocnind din palme. VOICULESCU, P. II, 72. Prăznuind ziua Unirii, nu uităm, firește, condițiile istorice care au înlesnit-o. T I a n u a r i e 1966, 4. (R e f l. p a s.) Evenimentele... se prăznuiesc la un pahar de vin. BRĂESCU, A. 235. ◊ F i g. Și munții toți și-adîncurile firii Vor prăznuii din pacea lor urnite Înfricoșata clip'a premeririi, Cînd suflet nou primește întrupare. GOGA, P. 128. Toată firea se îmbrăcase în haine de sărbătoare parcă inadins pentru a prăznuii biruința lui. REBREANU, I. 268.

2. In t r a n z. A petrece (II 3) participînd la o masă, la un banchet, la un chef. O se-i cînt să-l ve-selesc și să prăznuiesc. ȚICHIDEAL, F. 468/8. Să prăznuim la casa lui Hubăr. SLAVICI, o. II, 130. Am cheluit, dar barim am prăznuit. ISPIRESCU, ap. CADE. Pe cînd creștinii adunați cînteau un pahar dulce și începeau a prăznuii, dintr-o dată o năvală de nouri s-a îmbulzit deasupra țîrgului. SADOVEANU, o. V, 291. ◊ (Cu complement intern) Cerbule, Cu sîngele Mi-or zugrăvi Casele; Cerbule, Și cu capul, Or prăznuii Praz-

nicul. TEODORESCU, P. P. 62: (R e f l. p a s.) Lumea că se sătura Praznice se prăznuia, id. ib. 96.

— Prez. ind.: prăznuiesc. — Și: (Invechit) prăz-dnuuf, prîznui vb. IV.

— Din slavonul ПРАЗДНОВАТИ, ПРАЗНОВАТИ.

PRĂZNUIALĂ s. f. (Regional) Prăznuire (1) (Nucșoara—Cîmpulung). ALR II/I h 218/784.

— Pronunțat: -nu-ia- — Pl.: prăznuielei.

— Prăznuii + suf. -eală.

PRĂZNUIRE s. f. (Invechit și popular) Acțiunea de a prăznuii.

1. Celebrare, sărbătorire, aniversare a unui eveniment religios, a unui sfînt etc.; p. g e n e r. sărbătorire; aniversare; p. e x t. laudă, preamărire (1), (regional) prăznuială. Răpaos am aflat în prăznuirea zilei de înviere. CORESI, EV. 199. Întru glas de bucurie... și glas de prăznuire cîntă mării tale (cca 1633). GCR I, 83/24. De prăznuirea blagoveștenților cîntă să se facă. PRAV. GOV. 2^r/10. Svenții să să bucure întru prăznuirea noastră. VARLAAM, c. 376. Mai nainte dă zămisirea ta te-am cunoscut... și te-am pus întru prăznuire. GAVRIL, NIF. 8/3. Astădz sosi noauo vremea prăznuirii și ceatele sfinților în beserecă să veselesc cu noi (a. 1689). c. CR. 137/25. Cazanii de prăznuire... ale lui Ilie Miniati (a. 1742). GCR II, 30/3. Bucuria și prăznuirea sfintei nașteri. GHEORGACHI, CER. (1762), 280. Astăzi împreună cheamă pre noi, a purtătorului de chinuri prăznuirea cea a toată lumea. MINEIUL (1776), 153^r/34. Ziua prăznuirii dumnezeoiei Seres au sosit. BELDIMAN, N. P. I, 6/5. Slava zic de prăznuire și ruga de mintuire. ZILOT, CRON. 336, cf. LB. [Sălbaticii] viu numai citeodată dintr-ălte ostroave, spre prăznuirea biruințelor se fac. DRĂGHICI, R. 163/21, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

2. Masă mare, îmbelșugată (cu joc și lăutari) organizată cu ocazia unei prăznuiri (1), a unui eveniment important etc.; p. g e n e r. ospăț (1), petrecere (II 1), chef; praznic (2). Nunta lui Numa și Anais s-au săvîrșit în coliba aceeaia, fără sunet și prăznuiri mari. BELDIMAN, N. P. II, 206/13. La sosirea E. S. ... să se facă o prăznuire, alegîndu-se și locul anume la Socola în via d-sale vist. Mihalaki Sturdza (a. 1832). URICARIUL, VIII, 167. Oamenii cari se cheamă Toader fac în aceasiă zi prăznuire. ap. MARIAN, s. R. II, 76, cf. DDRF. Pe urmă s-a dus să pregătească ospăț, cu păsări puse la fișlă și plăcinte la cuptor, cum îi apucă pe zgîrciți citeodată risipa și prăznuirea. C. PETRESCU, R. DR. 173. Umblînd așa spre țîrgul său lungă cale, a ajuns într-un sat, unde un gospodar făcea prăznuire. Poflise destui oameni la petrecere. SADOVEANU, o. XV, 444. Acolo sub umbra lui deasă, la multe hramuri și prăznuiri au suspinat cu alean violile. V. ROM. mai 1958, 37.

3. S p e c. Praznic (3). Pe morți să-i comîndăm; ... Și-ngrijește cum se cade pentru o prăznuire sfîntă. CONTEMPORANUL, III, 292. Întreaga săptămînă a Duminecii mari este socotită pentru prăznuiri și pomeniri. PAMFILE, s. V. 15. Dușii răspuns la fineia me acasă ca st-n'i faci prăznuirea me ca unui mort. GRATUL, I, 339.

— Pl.: prăznuiri. — Și: (Invechit) prăznuire s. f.

— V. prăznuii.

PRĂZNUITOR, -OĂRE adj. (Invechit) Care (se) celebrează, care (se) sărbătorește, care (se) serbează, care (se) prăznuiește (1); (Invechit, rar) prăznicitor. Bessarica credincioșilor săvîrșind praznic pururea prăznuitoriu. MINEIUL (1776), 37^r/20, cf. KLEIN, D. 404. ◊ (Substantivat) În glas bucuos și ispedire surul sărbătorului (prăznuitorului c², de prăznuitoriu D). PSALT. 80. Să mută la viața celor vii, unde iaste glasul prăznuitorilor și lăcașul celor ce să veselesc. VARLAAM-IOASAF, 185^r/23, cf. LB.

— Pronunțat: -nu-i-. — Pl.: prăznuitori, -oare.

— Prăznuul + suf. -tor.

PRĂZULIU, -IE adj. (Popular) De culoarea prazului; verzui, (regional) prăzăriu. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 285. *Tonurile cele mai variate ale verdului; prăzuliu, întunecos și chiar bălind în albastru.* ODĂBESCU, s. II, 210, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Coana Zamfirița își ținea sculele într-o basma prăzuliu cu vărgi roșii.* BASSARABESCU, v. 194, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Copii cu gîlci la gît din care se scurgea o zeamă prăzuliu.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 6/2. *Se îmbulzeau amarnic, croindu-și un loc din coate, ... fanți furlandisindu-se spilecuiți foarte în redingotele lor prăzuliu.* C. PETRESCU, A. R. 7, cf. DM, DEK. *Pleacă Oancea cu chirie Cu trei flori la pălărie, Una verde și lămie Și-alta mi-este prăzuliu.* MAT. FÖLK. 45.

— Pl.: prăzuli.

— Praz + suf. -ului.

PRE prep. v. pe.

PREA adv. I. (Exprimă o nuanță de exagerare arătînd că acțiunea sau calitatea pe care o determină are un grad mai mare decît este necesar, de dorit, de așteptat)

a) (Ca determinant al unui verb) Peste măsură, din cale afară, excesiv de mult. (În construcții afirmative, precedă verbul și poartă accentul în frază) *Și greșind și făcînd păcate de greață și fără rușine înaintea lui și prea amărîm și mîniem pre Dumnezeu.* CORESI, EV. 63. *Cînd [bărbatul] va prea asupra cu camăta, atunci muiarea lui... iaste datoare întru tót să să întoarcă și să lipsească de la dăns.* PRAV. 165. *Prea v-ași arătat arama, sfîșind această jară.* EMINESCU, o. I, 151. *Cum văd eu, d-la prea întri în voia supușilor.* CREANGĂ, p. 230. *Prea îi era milă și nu voia să-i fie.* SLAVICI, o. II, 201. *Prea era retras de lume, prea era ursuz.* BRĂTESCĂ-VOINEȘTI, p. 245. *Prea-ne terseleşti și tu breasla.* GÎRLEANU, n. 64. *Prea am mulți prieteni. N-am pic de răgaz.* BRĂDESCU, o. A. I, 13. *Aveam să vă dau o veste bună, dar n-o meritați.* *Prea sînteți lugubri.* SEBASTIAN, T. 17. *Îmi părea rău că nu știu să desenez, pentru că prea erau în jurul meu unele chipuri care-mi chemau privirile.* BARBU, p. 46. ◊ (Ca determinant al unui verb reflexiv, așezat înaintea sau, învechit și regional, după pronumele reflexiv) *Să nu ne înfrîmșeam trupeaște, ce sufleteaște prea să ne înfrîmșeam.* CORESI, EV. 221. *Deci Ștefăniță Vodă, cum au vădzut bățul cu cărțile, s-au pre miniet.* NECULCE, L. 27. *Știi tu că te prea întreci cu gluma?* ALECSANDRI, T. 896. *Dar știi că te prea întreci cu șaga, Ivane?* CREANGĂ, p. 315. *Creierul prea mi să dășteaptă.* DELAVRANCEA, T. 93. *Crezi de dor că nu măi pot Și mi-e teamă taré Că mă lași cu dor cu tot? Prea te-ncrezi, îmi pare.* COȘBUC, p. I, 179. *Se prea poate ca fărîtimea din Muntenia să se deosebească mult de cea din Moldova.* GALACTION, A. 171. *S-a speriat străcut, Pre v-ași răstii la el.* SEBASTIAN, T. 14, cf. PREDA, M. S. 8. *Peste zi se prea-ncălzește Și, biata prea se-nnegrește?* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 425. ◆ (În construcții negative, așezat între negație și verb sau, învechit, înaintea negației și a verbului, indică, împreună cu negația, o nuanță de exagerare, de aproximare în minus) Nu... peste măsură, nu... din cale afară, nu... excesiv de mult, nu... chiar, nu... deloc, cîtuși de puțin. *Măria-sa craiu n-au prea lungit voroavele* (a. 1657). BUL. COM. IST. II, 224. *Au purces în cale plin de bărbăție, cu chip însă ca să nu să pre dipărteze.* DRĂGHICI, R. 154/28. *Muierea, de minie ce avea spre Tîlu, nu-i prea da de mincare.* BĂRAC, T. 68/23. *El nu se prea grăbise a veni în ajutorul lui Sinan.* BĂLGESCU, M. V. 209. *Niciodată biata Lavinia nu prea dominase.* GR (1848), 9¹/54. *Socoteală prea nu au.* PANN, ap. GCR II, 360. *Ce vrór să zică școalele cu cuvîntul de slîiînă a limbei nu se prea pricepe.* RUSSO, s. 77. *Pentru celelalte interese nu-și prea bași capul și ai dreplate.* NEGRUZZI, S. I, 63. *Aduc legi d-afară-n țară, căci pe la noi nu prea ne taie capu cum să le croim!* JIPESCU, ap. CADE. *Cel ce urmă lui Luciliu, Varron din Atace, nu prea lăsă urme despre talentul său satiric.*

ODĂBESCU, s. I, 48. *Moș Ion Roată... nu prea punea țemeie pe vorbele boierești și avea gîdilici la limbă.* CREANGĂ, o. 269. *S-a cam înnoptat și nu se prea vede departe.* CARAGIALE, o. I, 294. *Popa nu prea se pricepe la plugărie.* SLAVICI, n. I, 23. *Împăratul nu prea voia să dea pe la ochi.* ISPIRESCU, L. 172. *La noi lumea nu prea cîtește lucruri serioase.* VLAHUȚĂ, o. A. I, 236. *Ea... Să și-nvoiește-ndată Și nu prea zice ba.* COȘBUC, B. 33. *Fiind el blond, mustașa lui nu se prea observa.* AGÎRBEANU, A. 36. *I se păru că băietanul nu-și prea vedea de treburile lui.* GÎRLEANU, n. 10. *Îi cam plăcuse bătrînului rachiul, iar muncă nu prea îl îndemnase.* REBRĂANU, I. 47. *Se vede că nu mă prea schimbasem.* BASSARABESCU, v. 125. *N-ai prea găsit, o, Muză, momentul oportun!* TOPÎRCEANU, P. O. 15. *Drept să-și spuî nici mie nu prea-mi place vizita asta.* CAMIL PETRESCU, T. I, 295. *Patronul era copil de neguștor pe care, cine știe cum, părinții l-au îndreptat spre meserie, ale cărei rosturi nu le prea înțelegea.* VLASIU, D. 32. *Acest om poate nu prea șcînteie de inteligență, însă-i cumînte.* SADOVEANU, o. IX, 277. *Bătrînii mei N-au prea umblat cu lacăte și chei.* ARGHEZI, VERS. 314. *Nu prea cred eu, dar în fine.* CĂLINESCU, S. 496. [Cărăbușul] *zgomotos ca o reptilă Printre vreascurl se avîntă, Să arate că-i din lumea Celor ce nu prea cuvîntă.* BLAGA, P. 32. *La oraș nu prea ai prilejul să vezi răsăritul soarelui.* STANCU, R. A. I, 37. *Cum nu prea am bani de drum, merg pe jos.* H. LOVINESCU, T. 102. *Ia pleacă, fă, d-aici, a spus el iar fetel, dar aia n-ă prea plecat.* PREDA, I. 51. *Eu nu prea citeam pe atunci decît cărți de specialitate.* BARBU, P. 37. *Nu prea știu bine ce aș putea să-t spun.* T februarie 1962, 35. *Mîndră ești, frumoasă ești, Numai nu mă prea iubești!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 380. *De cin sînt zăndări în sat nu pe lasă să să facă șazători.* DENSUSIANU, T. H. 102. *Să facă cizme de oate Că de cal nu ne pe plac, Că-s pe tari la turciac.* ARH. FOLK. I, 170. *Cînd inima chiorățește, gura nu prea contenește.* ZANNE, P. II, 217. *Dacă bei și mai mîntîci, pară nu te prea usuci.* id. ib. III, 452. *Cînd te cred mic, jos, nu-ți prea cură ouă roșii.* id. ib. IV, 446. (Învechit, rar; după negație și verb) *Cu toate că tinerica de neam mare nu era, Dar amurezații asta n-o bagă în seamă prea.* PANN, E. II, 41/6. *Într-un an și-l fac ritor... — Ba nu voi... așa prea.* id. H. 53/4. ◆ (În construcții afirmative, ca determinant al unui verb repetat, arată intensificarea acțiunii acestuia) *Că nedereptatea amu pohtează să răpească marha striinului și caută să curvească și prea să curvească.* CORESI, EV. 219. *Pe ochiul cel zavistnic nu numai să-l lumineze, ce încă... și a-l pîrjoli pot și prea pol.* CANTEMIR, HR. 102. *M-am săturat și m-am prea săturat, sfînte Pelrea.* CREANGĂ, p. 312. *Cum se poate una ca asta? — Iacă, se poate și se prea poate.* ISPIRESCU, L. 110. *Și el știe bine aceasta, ba încă prea o știe.* VLAHUȚĂ, o. A. I, 193. *Îi cunoașteți și-i prea cunoașteți!* STANCU, R. A. I, 364. *Și jur împrejur căta, Și căta și prea căta.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 488. ◆ (În construcții negative, ca determinant al unui verb repetat, arată slăbirea, aproximarea în minus a acțiunii acestuia) *Dolca... venea, nu prea venea.* ALECSANDRI, P. P. 55. *Merg drăguții împreună, Și mergeau, nu prea mergeau, Că deodată se opreau.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 311. ◊ (Verbul repetat este subînțeles) *Unii cred, alții nu pre.* BELDIMAN, E. 30/15. *Trebuie să ne grăbim mult că să-i ajungem? — Să ne grăbim și nu preă, pentru că-i putem ajunge.* EMINESCU, N. 14. *Împăratul cel poștit, adecă tatăl miresei, mîncă și nu prea.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Fictorul cel de împărat... au priceput și nice prea ceea ce-au zis felele.* SBIERA, P. 108. *Pîndă-i omul tîner, Leagă-se dorul de el; Dacă omul bătrîne(ște), Leagă-se și nice prea.* BUD, P. P. 52. *Batsi-o, maico, și nu peă.* DENSUSIANU, T. H. 169. (Repetat) *Domniță dragă, mă-nșelegi și nu prea-prea.* EFTIMIU, I. 44.

b) (Ca determinant al unui adjectiv, al unui adverb, al unei locuțiuni adjectivale sau adverbiale, pe care le precedă) Mai mult (sau mai puțin) decît

trebuie, peste măsură de... , din cale afară de... , excesiv de... Și zise Domnul: în Sodom și în Gomor iaste prea tare strigat. PALIA (1581), 67/5. Căla ce va cumpura un lucru prea ieftin, de vreme ce va fi lucru scump, cum să fie de furat, să aibă certare. PRAV, 67. Deci era [domnul] pre în val și în mare supărare. NECULCE, L. 206. Să nu fiu prea lung în vorba acestor bălmăjitori. C. CANTACUZINO, CM I, 50, cf. ANON. CAR. Deacă vom privi la faptele toate... Pre puține sînt așa lămurate. BUDAI-DELEANU, T. V, 107. Nu te teme prea mult de viitorime. MARCOVICI, D. 7/17. Oareșcare sămne îi da a prepune că pămîntul cel statornic n-are fi prea departe. DRĂGHICI, R. 143/4. Poate că f-ai ales vro nevastă prea frumoasă, după placul tău. GORJAN, H. I, 6/2. Prea timpurie, o, mîndră floare, Ah, timpurie ai răsărit! ASACHI, S. L. I, 114. Au zis că o cizmă e prea mică. BĂRAC, T. 30/11. La așa ilcuri înalte... Omul să deie nu poate decît prea slabe cuvinte. CONACHI, P. 266. În zadar Leon Voievod, la 1631, izgonește toți grecii din țeară, căci era prea tîrziu. BĂLCESCU, M. V. 22. Prea multă remușcare de cuget! CR (1848), 6²/67. Eu am acum treizeci și doi ani și am cercat prea multe chinuri. NEGRUZZI, S. I, 47. Romanii au trecut pre aci, au lăsat însă prea puține vestigii. BOLLIAC, O. 288. Eu sînt tare, tu ești tare, Dar fi-e lauda prea mare! ALECSANDRI, P. II, 23. Vremea a fost prea dimpotrivă, cum știți. CREANGĂ, P. 145. Lungi sînt numai scrisorile urite și plicticoase; cele frumoase și amuzante sînt todeauna prea scurte. CARAGIALE, O. VII, 351. Dacă acel care povestește n-avea alt merit decît dragostea pentru ceilalți, ... acest merit e prea mic. DELAVRANCEA, T. 7. E mărunțel de trup și are un cap prea lunguieș. VLAHUȚĂ, O. A. I, 197. Zola păcătuiește, dînd moștenirii un rol prea covârșitor. IONESCU-RION, S. 244. De stă prea mult, eu cum să-i spui? COȘBUC, P. I, 129. Puțină vreme încă ne desparte De iarna tristă, — prea curînd sosită! IOSIF, P. 46. Pîinea cea de toate zilele pe care abia o cîștiga îl costa prea multă frămîntare. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 197. Sufletul lui era prea sărac pentru o astfel de convingere. AGÎRBICEANU, A. 219. Poteca suia prea pieptiș. HOGAȘ, DR. I, 89. Greu îți vine să dai cînd ai de la Dumnezeu prea mult! REBREANU, R. I, 139. Acum e prea ocupat și nu poate să scrie. GALACTION, A. 151. Aveam o prea bună părere despre mine. CAMIL PETRESCU, T. II, 308. Noaptea filiftia vîntul pe lîngă pereși ca o pasere cu aripi prea grele. C. PETRESCU, I. II, 243. Nu știu pentru ce rozătorii, cei care învățau prea conștiincioși, nu inspirau simpatie. BRĂESCU, O. A. II, 149. Cînd am ajuns noi jos, pe șosea, era prea tîrziu. SEBASTIAN, T. 44. Clujenii aveau, despre artă, opinii prea rigide ca să poată privi cu îngăduință încercările tinerești. VLASIU, D. 16. M-am despărțit de orașul cu prea multe morminte. TEODOREANU, M. V. 53. Toropită, năucită de greutatea prea repede, uriașei descoperiri Ilina își pierduse cunoștința. VOICULESCU, P. I, 239. Prea puțin îmi păsa de viața aceasta. SADOVEANU, O. I, 693. Filimon nu și-a spus niciodată că erupția prea violentă a sentimentului său poate face pe lector neîncredător în realitatea tablourilor pe care i le înfățișează. VIANU, A.P. 58. În diplomație nu interesează prea mult reacțiile imediate, ci impresia intimă și de durată. CĂLINESCU, S. 355, cf. BLAGA, P. 83. Iubește prea mult viața. STANCU, R. A. III, 335. Numai cîteodată liniștea nopții tremura de risul prea ascuțit al vreunei fete. PREDĂ, M. 43. Toate durerile lumii le-am strîns prea curînd. LABIȘ, P. 285. Pe băncile de lemn nu stăteam prea mulți călători. BARBU, P. 8. Cimitirul... era prea în centru, s ianuarie 1961, 4. De atunci doctorul părea retras într-o așteptare calmă, trădîndu-se totuși prin inspecțiile prea dese. V. ROM. ianuarie 1965, 54. Bade, bade, dragul meu... Să nu dai în boi prea tare, Că se strică la spinare! JARNÎK-BÎRSEANU, D. 336. Milă m-i d'e-al meu obraz, Prea mult'e lăcrămi l-or ars. DENSUSIANU, Ț.H. 222. Nu trage prea mult, că să rupe așa. ZANNE, P. III, 8. Briciul prea ager se știrbă. id. ib. 31. La un car de oale o măciucă-i prea destul. id. ib. IV, 10. Cine

se înalță prea mult, cade. id. ib. 389. Mirele nu se plînge cînd mireasa e prea frumoasă. id. ib. 449. Cu două bucățare iese ciorba prea sărată sau nesărată. id. ib. v, 97. (Repetat, în construcții corelative) Îmbrăcămintele nice prea fătoase, nice prea proaste să nu fie (a. 1685). GCR I, 276/6. Omul nu trebuie să fie... Nici prea iconom, nici prea galant-om. PANN, P. V. III, 77/4. Este... prea de-ă dreptul, prea verde-fățîș. SLAVICI, N. I, 6. Că este greu, că-i prea tîrziu sau prea curînd Să scapere țărina vulvori și jar de vatră? ARGHEZI, VERS. 239. Și-și taie vro cinci vârguțe Nici prea lungi, nici prea scurțuțe. MARIAN, SA. 53. Nici prea mare, nici prea gros, Cum îi omul mai frumos. FOLC. TRANSILV. II, 28. ◊ E x p r. (A II) **prea de tot** (sau **prea din cale afară, prea-prea**), se spune cînd s-a depășit ceea ce poate fi îngăduit, acceptat, permis. El fierbea: — Ce Dumnezeu, mamă... Prea de tot. BASSARABESCU, V. 109. Măi, eu am trecut și prin fîntîrim noaptea! — Prin fîntîrim? zic eu. Taci, bre, că asta-i prea-prea. SADOVEANU, O. III, 70. Pianul nu pot s-o împiedic să și-l ia. E prea de tot. CĂLINESCU, E. O. II, 302. Dar ca o sîrpitură ca actorul acesta, cu multra lui de veșnic înfometat, să-i facă lui asta, i se păru că e prea-prea. CAMIL PETRESCU, O. II, 130. E **prea** (sau **prea e**) **de oale** v. o a i e (1). ◊ (Precedă un adjectiv sau un adverb repetat, arătînd intensificarea sensului acestora) Vara întii friguroasă, moină, apoi cald, prea cald. CALENDARI (1733), 13/7. Dar destul și prea destul despre această infirmerie a literaturii române, și să revenim la partea serioasă a cercelărilor ce ne ocupă. MAIORESCU, CR. I, 38. ◊ (Precedat și întărit de „mult“) Paguba... era mult prea însemnată spre a nu îngrija pe Poartă. BĂLCESCU, M. V. 58. În zadar Văcărescu se cercă a potoli aceste neastîmpărate dorințe, a arăta principelui că întreprinde fapte mult prea îndrăznețe și al căror sfîrșit poate să compromită soarta țării. ODOBESCU, S. I, 306. Nilă, treci în front, ține pasul! strigă cineva din urmă, mult prea tare, așa cum se pîrăsc copiii. PREDĂ, M. 98. ◊ (Adjectivul sau adverbul determinat sînt precedate de alte cuvinte) Va fi făcut prea rău mult. PRAV. GOV. 41²/2. Numai pre cu pușintei rămăsese, oameni de curte. NECULCE, L. 98. Nu mă tir că l-ați crezut sincer Că prea cu multă vervă și talent s-a prefăcut. CAMIL PETRESCU, T. III, 466. ◊ (Învechit, rar; ca determinant al unui substantiv, pe care îl precedă) Foarte mare, foarte mult. Areți prea haz făcînd, Să uita cu d-amaruntul la cîte era de rînd. PANN, E. I, 85/21. Eu la prea mirare sînt Cum... Vijelii mari nu te rup?! id. P. V. II, 53/15. ◊ **Nu prea...** = nu chiar, nu tocmai atît (sau așa) de... Nu prea mult trecînd, iară de noauo hiclenie să apuca. C. CANTACUZINO, CM I, 18. De la ghenarie arată așa, Pînă la 4 zile frig... La sfîrșit nu prea bine. CALENDARI (1733), 7/9. În cinci-șese sale, abie-abie putu nimeri una după placul ei: nu prea tînră, naltă și uscațivă, însă robace și supusă. CREANGĂ, O. 3. Și a scos niște picioare lungi... Nu prea subțiri. ARGHEZI, VERS. 192. Alături de el era o femeie tînră, nu prea frumoasă. CAMIL PETRESCU, O. III, 252. Lumina nu prea fterbinte a dimineții stăruia și se subția pe pereși. V. ROM. septembrie 1962, 15. Bărbatul surd nu prea bine, muliera mută cu mult, mult mai bine. ZANNE, P. II, 17. ◊ (Precedat de negația „nu“ sau; popular, „nici“, după o propoziție afirmativă, termenul calificat, același cu cel din propoziția afirmativă, fiind subînțeles) Nu chiar, nu tocmai așa (sau atît) de... Dragă mi-și nice prea, Că știu bine că-i a mea. JARNÎK-BÎRSEANU, D. 81. Stringe-ți murgul în zăbrele, Stringe-l tare și nu prea. BALADE, III, 254. ◊ **Nici prea-prea** = nici peste măsură de... , nici grozav de... De n-am mălăsuri, am ce pot, Nici bun prea-prea, nici rău de tot. COȘBUC, P. I, 128. ◊ E x p r. **Nici prea-prea, nici foarte-foarte** = așa și așa, potrivit. Omul nu trebuie să fie nici prea-prea, nici foarte-foarte. PANN, P. V. III, 77/2. Îmi pare bine că reînnoiesc amicîția cu d-ta. — Așa, și-așa, nici prea-prea, nici foarte-foarte. ALECSANDRI,

t. 1002. *Leonică în sufletul lui nu era nici bun, nici rău, nici moale, nici iute, nici deștept, nici prost. Cu un cuvânt, o ființă nici prea-prea, nici foarte-foarte.* CARAGIALE, O. I, 306, cf. ZANNE, P. II, 376.

II. (Învechit și regional; precedă adjective, ad-
verbe, locuțiuni adjectivale și adverbiale, servind la
formarea superlativului absolut) Foarte. *Cu derep-
tate și prea cu cuviință să imblăm.* CORESI, EV. 445.
Și văzu Domnezeu toate ce făcuse: și era prea bune.
PALIA (1581), ap. GCR I, 35/15. *Gurile lor grădesc prea
cu mindrie (cca 1618).* GCR I, 50/7. *Văzu o corabie
viind prea încărcată.* MOXA, 385/39. *Așa iaste liubo-
vul; toate pre lesne le rabdă.* VARLAAM, C. 194. *Cu-
prindzind Sinan pașa Țara Muntenească, prea lesne
va putea să supuie și Ardealul.* M. COSTIN, O. 47. *Acel
sol să fine pre mare.* NEGULCE, L. 148. *Au fost o cetate
prea tare și din toate părțile cu apă încunjurată.* CAN-
TEMIR, ap. GCR I, 360/36. *Prea cruzi și nemilostivi
varvari era.* C. CANTACUZINO, CM I, 75. *Nici un rău
n-au păfit, ci încă prieten prea bun l-au făcut.* R. PO-
PESCU, CM I, 461. *Doftor sufletelor și trupurilor, prea
cu ostrdie.* MINEIUL (1776), 106¹/8. *La războiu de vii
[= ve]l mergi, pre lesne vii umbra (a. 1779).* GCR II,
123/6. *Aceste le făcea Asan, carele era prea isteț la
minte.* ȘINCAI, HR. I, 225/30. *Dau de știre Eteriei, cu
un chip pre tănuț.* BELDIMAN, ap. GCR II, 245/23.
*Să aude că sultanul s-a întors la Țarigrad din călătoria
sa de pe marea Marmara la 13, și că M. S. e prea
mulțumită.* CR (1829), 16²/19. *Jurnalurile nemțești ves-
tesc o descoperire prea trebuincioasă și care poate aduce
prefacerea cea mai desăvârșită în toată sistema meha-
nică.* IB. (1833), 8³/36. *Și cuvintele care sînt de la slo-
veni, virile în limbă românească pre lesne se cunosc.*
MAIOR, IST. 236/29. *Uscăciana este foarte mare și
face prea mare pagubă pe la cîmp.* CR (1834), 32¹/51.
*O asămîne indeletnicire i-ar fi fost pre de trebuință
spre liniștirea și fericirea lui.* DRĂGHICI, R. 157/22.
Faci prea bine. VOINESCU II, M. 9/6. *Aveai dreptate
prea mare să fii atît de mîhnit.* GORJAN, H. I, 6/22.
Această împregiurare a produs prea bune efecte. CR
(1846), 18²/26. *Eu însă trebuie să însemn că-mi pare
prea rău cum că între noi se lăși numele de „Croatia“.*
IB. (1848), 1³/30. *Sîntem pre-mulțămii de priimirea
ce ne-ai făcut.* NEGRUZZI, S. I, 83. *Prea cu lesnire omul
se-șală!* ALEXANDRESCU, O. I, 229. *O! poete! vād prea
bine Că minciuna pentru tine E neprețuit odor.* ALEC-
SANDRI, P. I, 211. *Prea bine! să plătească acum locu-
torii.* BOLINTINEANU, O. 165. *Educațiunea lui fu de la
început prea îngrijită.* ODOBESCU, S. I, 260. *A fost
odată ca-n povești, A fost ca niciodată, Din rude mari
împărătești, O prea frumoasă fată.* EMINESCU, O. I,
167. *Aveam, zic, un subiect prea interesant. O fată de
fărăn coprinsă, care iubea pe un tînăr cîmpoier sărac.*
GANE, N. III, 144. *Îi plăceau prea mult responsurile
ce primea la întrebările lui.* ISPIRESCU, L. 22. *Purta
un costum prea frumos de vîntătoare.* F (1891), 98. *Prea
bine!... Voi lua măsurile de cuviință.* REBREANU,
I. 411. *Te rog prea mult, ai grijă de fiu-meu.* BASSARA-
BESCU, V. 37. *Începu să rîdă, ceea ce era un lucru prea
rar.* SADOVEANU, O. XII, 146. *Vom face viața pe din
două, Deși prea bine înțeleg Că fi se cade totul pe de-a-n-
treg.* ARGHEZI, VERS. 294. *Mugurii Prea iacomi de
lumină își zgulesc acum Urechile în guler.* BLAGA,
POEZII, 22. *Sufletul meu te cunoaște prea bine.* S fe-
bruarie 1960, 34. *Prea respectate soț, nu-s vrednică
de tine.* T Iulie 1964, 63. *Doi berbeci că voi tăia Și
prea mult m-oi bucura Cu mine de-fi ospăta! JARNÍK-
BİRSEANU, D. 493. Cînstiți părinți, Care de la milos-
tivul Dumnezău sînteți orînduiți, Ca niște pomi pre
rodiiți.* ȘEZ, XVIII, 12. *Și i-om pune-o cruce dalbă, Că
i-a fost lumea prea dragă.* FOLC. TRANSILV. I, 131. *Pri-
vighetoearea cîntare prea dulce ne face, dar curînd tace.*
ZANNE, P. I, 618. *Vorba de rău, omul prea lesne o crede.*
ID. IB. II, 811. ◇ (Învechit, rar; urmează după locu-
țiunea determinată) *Au fost un domn de carte prea.*
N. COSTIN, ap. DDRF. ◇ (Învechit, rar; precedă adjecti-
ve sau adverbe la gradul comparativ, cărora le dă

valoare de superlativ) *Era mai nărocit și prea mai
înalt întru oameni.* CORESI, EV. 298. ◇ (Învechit;
precedat de „foarte“, întărește ideea de superlativ)
*Deci boierii mazili au și început a veni de prin bėjenn
la oaste. Foarte pre pușini n-au venit.* NEGULCE, L.
222, cf. 299. *Foarte prea minunat iaste darul.* MI-
NEIUL (1776), 106¹/1.

III. (Prin nord-estul Olt.) Cam, aproximativ. CIA-
UȘANU, V. 190. *Prea așa... (de mare).* ID. IB.

— Și: (regional) pe, pea adv.

— Din v. sl. прѣ.

PREAADEVERIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Adever-
rit, dovedit cu mare temeinicie. *Preadeverit este că
nice cum nu s-au virit.* MAIOR, IST. 242/13.

— Pl.: preadeveriti, -te.

— Prea + adeverit.

PREAADÎNC, -Ă adj. (Învechit, rar) Foarte te-
meinic sau profund. *Preaadînce înțelepciunea lui
Dumnezeu.* C. CANTACUZINO, CM I, 56.

— Pl.: preaadînci, -ce.

— Prea + adînc.

PREAALÉS, -EĂSĂ adj. 1. (Învechit, rar) Care
este preferat, care a fost ales dintre mai mulți. *Lui
D[u]mn[e]zeu nemic nu iaste neputut, că și oare cînd
mai preaalesului lui D[u]mnezeu Abacom proroc...
fu aruncat într-o groapă de Gotina (a. 1675).* GCR I,
224/2.

2. (Învechit) Care este foarte bun, extrem de ales.
*Numaidecît au trimis pre chehaiava lui cu o seamă de
oști turcești preaaalese.* ANON. CANTAC., CM I, 209.
*Buna limbujie și ritorie a acestui pre ales gînd ai
Italii (a. 1802).* GCR II, 195/30.

— Scris și: pre(a) ales. — Pl.: preaaaleși, -se.

— Prea + ales.

PREABATĂJ s. n. (Min.) 1. Galerie, fișie, fâgaș
etc. executat într-un zăcămint de substanță minerală
utilă, în vederea începerii abatajului propriu-zis. *Gal-
lerii de deschidere (direcționale, transversale sau pre-
abataj).* NOM. MIN. I, 45, cf. LTR², DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Operație care precedă operația de abataj.
Cf. IORDAN, L. R. 113.

— Pronunțat: pre-a-. — Pl.: preabataje.

— Pref. pre- + abataj.

PREABĂT subst. (Transilv.) Preajmă. *Și crudul
crai a pus în preabătul grădinii pîndaș.* COȘBUC, P.
II, 177, cf. DR. V, 370, DM, FRÎNCU-CANDREA, M. 104.

— Pl.: ? — Și: preăbet subst. FRÎNCU-CANDREA, M.
104.

— Etimologia necunoscută.

PREĂBET subst. v. preabăt.

PREABIRUI vb. IV. Trans. (Învechit, rar) A
birui, a învinge în mod categoric, decisiv. *Aceastea
toate preabiruim.* CORESI, L. 248/15.

— Prez. ind.: preabiruiesc.

— Prea + birui (după slavonul прѣбѣрѣдѣти).

PREABLAGORÓDNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) De
neam foarte înalt. *Alecutuitu-s-au această gramatică
rumânească... și s-au tipărit în sfînta și dumneză-
iasca mitropolia Iașilor... și cu toată cheltuiala a
preablagorodnicului și pravoslavnului marelui cneaz
al Moldaviei (sec. XVIII).* CAT. MAN. I, 231.

— Pl.: preablagorodnici, -ce.

— Prea + blagorodnic. Cf. rus. преблагород-
ный.

PREABLAGOSLOVÍ vb. IV. Trans. (Învechit,
rar) A blagoslovi, a slăvi, a binecuvînta mult, întruna.
*Stealele ceriului, Domnul cîntați și preainrățați (prea-
bl<ago> s<lo>viți s) el în veac.* PSALT. 331.

— Prez. ind.: preablagoslovesc.

— Prea + blagoslovi. Cf. slavonul прѣблагос-
ловити.

PREABLAGOSLÓVIT, -Ă adj. (Învechit) Blagoslovit, slăvit, binecuvântat mult, întruna. *Den duhal sfînt și den preablagoslovita curată fată Mariia, derept a noastră spăsenie, întru aii de apoi vru să se întrupească.* CORESI, EV. 2. *Bucură-te, preabl[ag]oslovită roditoare Domnului pururea fiicriță.* COD. TOD. 205.

— Pl. : preablagosloviți, -te.

— Prea + blagoslovit. Cf. *preablagoslovit*.

PREABUCURĂ vb. I. R e f l. (Învechit, rar) A se bucura, a se veseli foarte mult. *Bucurați-vă... și întru ivirea slavei lui preabucurați-vă veselindu-vă.* COD. VOR. 160/24.

— Prez. ind. : preabucur.

— Prea + bucura.

PREABŪN, -Ă adj. (Învechit) Foarte bun (la suflet). *Și să slăvim și mărim și ne mirăm prea bunului și meșterului Dumnezeu.* CORESI, EV. 87. *Preabunul și unul putearnic D[u]mn[e]zău.* BIBLIA (1688), [preafață] 3/9. *Troiță preafînșiată, preabună, pread[u]mn[e]zătiască* (a. 1689). c. cr. 137/3. *Făcînd jalbă, li s-au dat bună ascultare dă preabunul acela veziri.* R. GRECEANU, CM II, 202. *Dînd titlul de preabun imperat lui Aurelian.* MAIOR, IST. 38/30, cf. POLIZU, DM, DEX. ♦ (Substantivat, m. art.) Dumnezeu. „*Dar tu, blestemato, cine ești?*” *Se răsfește crunt la ea Preabunul.* BENIUC, V. 66, cf. DM, DEX.

— Scris și : *prea bun*. — Pl. : preabuni, -e.

— Prea + bun (după slavonul прѣдбогъ).

PREACĂLCĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit, rar) Care încalcă, violează în mod sistematic legea ; (învechit) preastîpnic. *Și pridădit-ai noi în mărul dracilor fărălegi, uritu și preastîpnicu (preacalcătoriu v, c ă l c ă t o r i d), și împăratu nedereptu.* PSALT. 327, cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : preacalcători, -oare.

— Prea + calcător (după slavonul прѣстѣпникъ).

PREĂCESTĂ adj. v. precistă.

PREACEZETÓR, -OĂRE adj. v. precezător.

PREACHIĂR adv. (Învechit, rar) Foarte limpede, foarte clar (ca înțeles). *Nichita Honiat... respicat deosebeaște pre vlahi de bulgari și preachiar spune că vlahi s-au sculat asupra grecilor și i-au bătut.* MAIOR, IST. 143/2.

— Prea + chiar.

PREACINSTÍT, -Ă adj. (Învechit și popular ; de obicei cu valoare de calificativ dat sfinților, reprezentanților clerului sau lucrurilor considerate sfinte) Foarte cinstit ; vrednic de întreaga venerație, de multă cinste, de tot respectul. *Și hrăneaște... sufleteaște cu precinstita și dumnezeiasca taină.* CORESI, EV. 459. *Ridicată pre precinstita a lui H[risto]s maică și o duseră în a stînga și vădzu acolo un riu de foc.* COD. TOD. 205. *Va culeza de se va priceștii cu precinstita taină.* PRAV. GOV. 28^r/1. *Cade-se și noauo... cinsto a face pr[ea]cistitului trup al lui* (a. 1642). GCR I, 101/17. *Precinstitul învățatul și blagorodnecul boiaru Costandin Cantacozino stolnecul.* R. GRECEANU, CM II, 143. *Pre cinstișilor și iubiși părinși!* (cca 1800). GCR II, 179/33. *Îndată cea mai mare parte Din săborul precinstit să scoală.* BUDAI-DELEANU, Ț. 387. *Prea cinstișilor vornici, Statornici în cinstea de lege și jară.* GOGA, P. 58. *De la acest prea cinstit și vrednic sol... domniile voastre ași putut cunoaște războiul nostru din urmă.* SADOVEANU, O. XII, 335. *Iarna blajină A intrat în voi, înții, ca o lumină Precinstită, pomule, Preagingașe, omule.* ARGHEZI, VERS. 213. ♦ (Substantivat, f. art. ; învechit) Maica Domnului, Fecioara Maria. *Miluește, Doamne, creștinii... Așa iară grăi precinstita* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 356/19. *Și vădzu precinstita jelania ingerilor printru păcătoși.* COD. TOD. 206. *Slăbănogului ce au fost întru mulți ani,*

tănăduire neputinței i-au dat prea cinstita. MINEIUL (1776), 89^r/13.

— Scris și : *prea cinstit*. — Pl. : precinstiși, -te.

— Și : (învechit) *preacstít, -ă, precinstít, -ă* adj.

— Prea + cinstit (după slavonul прѣчъстъна).

PREĂCISTĂ adj. v. precistă.

PREACISTÍT, -Ă adj. v. precinstit.

PREACIUDÁT, -Ă adj. I. (Învechit, rar) Divin, sfînt. *Și-i învătă minunata și preaciudată a sa taină și nărodului punea înainte cuviinșă și spăsenie.* CORESI, EV. 225.

2. (Rar) Foarte ciudat. *Se războia cu valul un preaciudat caic.* I. BARBU, J. S. 120.

— Pl. : preaciudați, -te.

— Prea + ciudat (după slavonul прѣчуданъ).

PREACINTĂ vb. I. T r a n z. (Învechit) A preamări (2). *Inalți-te cu tăria ta, Doamne! Cîntăm și precintăm slava ta!* CORESI, EV. 177. *Strigați lu Dumnezeu tot pămîntul, cîntați < și precintați > nume [le] lui.* COD. TOD. 197, cf. ROSETTI, L. R. VI, 212.

— Prez. ind. : precint.

— Prea + cînta (după slavonul прѣпѣвати).

PREACINTÁT, -Ă adj. (Învechit) Preamărit. *Și blagoslovit numele slavei tale sfîntu și precintatu în veacu.* PSALT. 330. *Fecioară... carea ești una precintată.* PARACLIS (1639), 245.

— Pl. : precintați, -te.

— V. precinta. Cf. slavonul прѣпѣтъ.

PREACOVIRȘI vb. IV. T r a n z. (Învechit) A covirși, a copleși total, complet. *Numai răbdarea și bunătatea lui Dumnezeu cea fără de margini poate să precovirșească fărădelegile și îndărătnicia ta.* CREANGĂ, O. 150, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., L. ROM. 1961, nr. 6, 82. ♦ R e f l. p a s. *Fără-legile mele prăinrălară (precovârștră-se c², covârșiră d) capul meu.* PSALT. 71, cf. DHLR II, 362.

— Prez. ind. : precovirșesc. — Și : precovirși vb. IV.

— Prea + covirși (după slavonul прѣвѣходити).

PREACREDINCIÓȘ, -OĂSĂ adj. (Învechit) Foarte credincios ; foarte devotat, foarte fidel. Cf. DRU. *Aruncă însă, prince, privirea-și generoasă Ș-asupra-acestui popul român precredincios.* MUREȘANU, P. 75/14.

— Pl. : precredincioși, -oase. — Și : preoredincióș, -oasă adj.

— Prea + credincios.

PREACUCÉRNIC, -Ă adj. (Mai ales ca termen de reverență pentru clerici) Foarte cucernic, extrem de evlavios. Cf. SFC I, 34, 35.

— Pl. : precucernici, -ce.

— Prea + oucernic.

PREACUCERNICÉȘTE adv. (Învechit, rar) Cu multă cucernicie, cu multă smerenie, cu multă evlavie. *Fundația episcopoească... ce s-au făcut odată precucernicește de maiestatea sa să remină întreagă.* ȘINCAL, HR. III, 291/30.

— Precucernic + suf. -ește.

PREACUMÍNTE adj. (Rar) Foarte cuminte. *Eu însă sînt un băiat precuminte, Mihu nu este nebun!* KOTZEBUE, U. 4^r/12. *Precumintele meu copil.* SFC I, 36.

— Pl. : precumînși.

— Prea + cuminte.

PREACUMPĂRĂ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A răscumpăra (2). *Nădăjduiesc, fraților, ca mai bun și aproapea spăsenie întru voi să fie lucrată și precumpărată.* CORESI, EV. 122, cf. DHLR II, 362.

— Prez. ind. : precumpăr.

— Prea + cumpăra (după slavonul прѣкупити).

PREACURĂT, -Ă adj. (De obicei cu valoare de calificativ dat Fecioarei Maria sau unor ființe ori lucruri considerate sfinte) Care este fără nici o vină, care este cu totul lipsit de păcate, care este de o curățenie morală ireproșabilă, desăvârșită; care reflectă, arată, demonstrează o asemenea situație, stare. V. **curat**, **neprihănit**, **imaculat**. *Acel trup cinstit și preacurat al Domnului... cu frică ingrupară-l. CORESI, EV. 138. Sfășia [Iupul] obrazul lui H[risto]s și a preacuratei maice și a tuturor sfinților. MOXA, ap. GCR I, 60/17. Nu avem altă nădejde fără tine, preacurată fecioară. PARACLIS (1639), 247. Cinstesc icoana preacuratei născătoarei lui D[um]nezeu. PRAV. GOV. 148^r/9. Arată-l... în pomeana de vecie că ești întru tot preacurat. MOLITVENIC (sec. XVII), 310, cf. ANON. CAR. Iată pilda la adormirea preacuratei fecioarei. MOLNAR, RET. 124/16. I icoană preacurată (a. 1809). URICARIUL, X, 254. Și de nu, să-l bată Pîta, sarea, cu Maica Preacurată. BUDAI-DELEANU, T. V. 45. Maică preacurată fecioară, nu mă lăsa să mă prăpădesc! NEGRUZZI, S. I, 155. Din neguri te arată, Lumină dulce clară, O, maică preacurată și pururea fecioară, Marie! EMINESCU, O. IV, 360. Ce pumni, ce pumni, maică preacurată! CONTEMPORANUL, V₂, 203. A-mpărtașirii taină preacurată. VLAHUȚĂ, O. A. I, 24. Avea să nască preacurata fecioară Maria pre Domnul nostru Isus Cristos. MARIAN, NA. 27, cf. DDRF. Simt plutind prin fumul de tămîie. Sfințenia cîntării preacurate. GOGA, POEZII, 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Cum n-oi plîngi, Maică preacurată? MAT. FOLK. 1540. Nșo sfinși-s precuși, Tari la Dumnezău șurași. DENSUSIANU, T. H. 166. ♦ (Substantivat, f. art.) Maica Domnului, Fecioara Maria. Vă treceși, bieți bătrîni Cu rugi la Preacurata. GOGA, P. 33. Împietind... ghirlande și cununii, le aduc și le așez printre făclii, la altarul Prea-Curatei. GALACŢION, O. 60. O zis Prea-Curată Că i-am furat vaca. GOROVEI, C. 230. ♦ (Neobișnuit) Cu totul lipsit de murdărie, extrem de curat, de limpede (ca aspect). Bună pază Scăpărată dintr-o stea, Preacurata-i albă rază. ARGHEZI, VERS. 236. ♦ (Adverbial) Cristalurile... rîd preacurat ca întocmirile gerului. TEODOREANU, M. U. 155.*

— Scris și: *prea curat, prea-curat*. — Pl.: *preacurași, -te*. — Și: (Învechit și regional) *precurăt, -ă* adj. — **Prea + curat** (după slavonul прѣчистъ).

PREACURĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit) Care curge din belșug, mult, tare. Cu dulceață amu și fără moarte și nescăzută ațîncatul aceștii ape dulci și vie săritoare și preacurătoare și preaplînă, beași toți dentr-însă carei creadeși și viață primiiți. CORESI, EV. 154, cf. DHLR II, 362, SFC I, 256.

— Pl.: *preacurători, -oare*.
— **Prea + curător** (după slavonul прѣчотчънъ).

PREACURGĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit, rar; despre substanțe) Care are o consistență lichidă extrem de slabă. Tot sufăr de un ochi... Doftorul... mi-au zis că pînă la începutul lui ghenarie nu poate să-mi dei nimică ceva preacurgători pentru că vremea îi prea umidă. KOGĂLNICEANU, S. 43.

— Pl.: *preacurgători, -oare*.
— **Prea + curgător**.

PREACURÎND adv. (Învechit) Foarte curînd. Cf. DRLU. *Preacurînd O să ne-ntoarcem iarăși cu pace noi acasă. ARISTIA, S. 24/20.*

— **Prea + curînd**.

PREACURVĂR, -Ă s. m., adj. (Învechit) 1. S. m. Bărbat adulter; bărbat foarte afemeiat, extrem de desfrînat. Să nu fii curvariu sau preacurvariu. PRAV. GOV. 10^r/3. De va dice neștine cuiva cum iaste fur sau preacurvar sau și alle ca aceastea, și le va arăta cum sănt adevărate, atunce suduitorul nu să va certa (a. 1646). GCR I, 122/25. De vor fi avînd împreună împreunare rea, pre acesta să-l certe ca pre un preacurvar.

PRAV. 52. Cu moarte să să omoară prea curvariul și prea curva. BIBLIA (1688), 85^r/50. *Preacurvariul, uci-gașul și itlhanul era pedepsiți cu moarte. IST. AM. 37^r/16, cf. KLEIN, D. 405. David din preacurvariu să făcu și uci-gaș. CALENDARIU (1814), 128/15. Prea curvarilor le hotărăște pravila pedeapse după faptele lor. PRAVILA (1814), 174/10, cf. DRLU, LB. După ce căzu acel preacurvar jos făcut mototol, socotiiu că l-am omorît de tot. GORJAN, H. I, 71/14, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.*

2. Adj. (Despre oameni) Care comite un adulter; care este foarte afemeiat, extrem de desfrînat; (despre faptele oamenilor) de om foarte desfrînat, foarte destrăbălat. Ruda aceasta preacurvarare și păcătoasă. BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Faptele cele preacurvarare și nelegiuite ce făcea împărăteasa. GORJAN, H. I, 5/16. Această minune grozavă eră un zmeu d-ai văzduhului din cei mai spurcași și mai preacurvari. id. ib. 9/23, cf. CADE.*

— Scris și: *prea curvar*. — Pl.: *preacurvari, -e*. — Și: *precurvăr, -ă* (SCRIBAN, D.) s. m., adj., (1) **preacurvariu** s. m., (2, f.) **preacurvare** adj.

— **Prea + curvar** (după slavonul прѣкурваѣнъ).

PREACURVĂRE adj. v. **preacurvar**.

PREACURVĂRIU s. m. v. **preacurvar**.

PREACURVĂ s. f. (Învechit) Femeie adulteră; femeie foarte desfrînată, extrem de imorală. Cînd va pîri bărbatul pre muiare-ș la giudeș, cum iaste preacurvă, dzicînd, cum el singur i-au fost hotru, atunce-i va lua dzeastrele. PRAV. 140. Cu moarte să să omoară prea curvariul și prea curva. BIBLIA (1688), 85^r/51. Și numai o răutate de aceastea de va avea, mai vîrtos preacurvă să fie, trebuiaște să o desparși și să iai alta. R. GRECEANU, ap. GCR I, 291/9. *Pre soru-ta, care o ai măritat dupre Bogdan, făr'de lege, avînd el muiare cu lege și o au lăsat făr'de nici o vină și au luat pre soru-ta, el iaste curvariul și soru-ta ca o preacurvă. ANON. CANTAC., CM I, 88, cf. KLEIN, D. 405. Cînd muiarea să va dovedi prea curvă sau bărbatul ei preacurvari, să să pedepsească precum s-au zis. CARAGEA, L. 87/27, cf. DRLU, LB. Făcu pe cumnată-sa preacurvă. GORJAN, H. IV, 205/7. Ce s-a întîmplat cu preacurva nu se știe. BARIȚIU, P. A. I, 95, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. Trăiam, în adevăr, un început de poveste cu minuni... sau eram prada unui joc vrăjitoresc de preacurvă. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 302, cf. SCRIBAN, D.*

— Scris și: *prea curvă*. — Pl.: *preacurve*.

— **Prea + curvă** (după slavonul прѣкурваѣница).

PREACURVÎ vb. IV. Intrans. (Învechit) A comite un adulter; a trăi în mare desfrîu, a duce o viață extrem de imorală; (suspect) a preaiubi. Isus zise lui: „Nu ucide, nu preacurvi, nu fura”. CORESI, EV. 310. *Oare cine-ș va afla muiarea lui preacurvînd cu alt bărbat și-l va ucide spre moarte, acela să se gonească întru gonire, ca un nem[i]l[o]stiv. PRAV. GOV. 102^r/11. Îndeamnă cu cuvîntul și cu lucrul pre muiarea lui să preacurvească. PRAV. 173. Să nu ucizi. Să nu prea curvești. Să nu furi. BIBLIA (1688), 53^r/25. A șase poruncă zice: să nu preacurvîm, iar noi facem allele mai rele și mai spurcate. ANTIM, P. 125. Cine... va preacurvî? sau va ucide? (cca 1725). GCR II, 22/15. Tatăl, de va găsi pre cineva prea curvînd cu fiica sa, pre amîndoi să-i omoare. PRAVILA (1814), 174/12, cf. DRLU, LB, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ♦ Trans. fact. A atrage în desfrîu. Om carele va prea curvi muiarea bărbatului, au carele va prea curvi muiarea vecinului său cu moarte să să omoară. BIBLIA (1688), 85^r/48.*

— Scris și: *prea curvi*. — Prez. ind.: *preacurvesc*. — Și: *precurvî* vb. IV. LM, DDRF.

— **Prea + curvi** (după slavonul прѣкурваѣнъ).

PREACURVIE s. f. (Învechit) Adulter; mare desfrîu, extremă depravare; viață extrem de imorală; faptă comisă de un om foarte desfrînat; (învechit) preaiubire. *Preacurvia iaste cine va sili o mutare mări-tată.* PRAV. GOV. 23^v/3, cf. 17^f/15. *Căsarii să vor împărși de fâmele sale pentru preacurviu.* PRAV. 142. *Nemilos-tivirile, curviile, preacurviile.* DOSOFTEI, v. s. octom-brie 96^f/129. *Vor cădea și în curvie și în preacurvie.* FL. D. (1680), 7^f/5. *Acele păcate mai mari ce vătămășă pre Dumnezeu, svinta scriptură le numără: întii, ur-ticiunea de Dumnezeu, ziditoriul său, desfrînarea, cur-viia, preacurviia.* N. COSTIN, L. 58. *L-au zavistuit la tată-său precum ar fi ispitit-o pentru spurcată pre-curvie.* CANTEMIR, HR. 480. *L-au lepădat de svinta bise-rică pentru preacurviia lui.* ANON. CANTAC., CM I, 97. *Curvii și preacurviu... și toate răutățile cîte sînt în lume le făcea (a. 1747).* GCR II, 39/27. *Brazilienii au preacurvia la mare urticune.* IST. AM. 79^f/14. *Virsavia s-au însărcinat din preacurvie.* CALENDARIU (1814), 127/14. *I-ar fi poruncit Cara Georgie mai întii să pără-sească muierea străină și să-și fie soția lui, să nu facă preacurvie.* DIONISIE, c. 233. *Numai bărbatul, iară nu altul, este volnic să pornească pîră de preacurvie asupra fâmeii și numai fâmeia asupra bărbatului.* CARAGEA, L. 87/18, cf. CLEMENS, DRLU, LB. *Din inimă ies... gînduri rele, ucideri, preacurviu, curvii, furti-saguri.* MARCOVICI, D. 416/3. *Îl coprînesă o mîhnire negrăită pentru preacurvia împărălesăi sale.* GORJAN, H. I, 4/1. *Pe apriga nevastă o mindrie îngimfată Îndeamnă de precurvie să se păzească curată.* CONACHI, P. 285, cf. POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ce drepturi avea doctorul Taifun asupra acestei femei, mai mult decît secretarul general...? Erau perfect egali în aceeași infamie a preacurviei.* GALACTION, O.A. I, 75, cf. SCRIBAN, D. *Vinovată fuse... preacurvia de sus, din stăpînire.* ARGHEZI, VERS. 481. *Rachela-i femeia din biblie, blestemată pentru... preacurvie.* V. ROM. septembrie 1960, 25. *Preacurvia în veci nu să iartă, că batjocura lumii să arată.* ZANNE, P. VIII, 258.

— Scris și: *prea curvie, prea-curvie.* — Pl.: *prea-curvii.* — Și: *preacurvie* s. f.

— **Prea + curvie** (după slavonul прѣкурвѣство).

PREACURVIEFĂCĂTOR, -OARE s. m. și f. (Învechit, rar) Persoană adulteră. *Preacurviefăcători și preacurviefăcătoarele!* Au nu știți că iubostea lumiei vrajbă lu D[um]n[e]zdeu iaste? COD. VOR. 128/12, cf. 227, DHLR II, 365.

— Pronunțat: *-vi-e-*. — Pl.: *preacurviefăcători, -oare.*

— **Preacurvie + făcător** (după slavonul прѣкуроваѣти).

PREACURVIRE s. f. (Învechit) Faptul de a p r e a c u r v i. Cf. DRLU, POLIZU, DDRF.

— Pl.: *preacurviri.* — Și: *preacurvire* s. f. DDRF. — V. *preacurvi.*

PREACUVIINȚĂ s. f. (Învechit) Cucernicie, evlavie, smerenie deosebită. *Cu preacuviință (p r e a p o d o b i e c) și cu dereptate ainte lui în toate zilele vieții noastre [să stăm].* PSALT. 335. *Vieșuind cu preacuviință... mearsă cătră D[om]n[u]l.* DOSOFTEI, v. s. octom-brie 76^f/22, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— **Prea + cuviință** (după slavonul прѣкудоуиѣ).

PREACUVINIÓS, -OĂSĂ adj. v. *preacuvios.*

PREACUVINIÚS, -Ă adj. v. *preacuvios.*

PREACUVIÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Învechit; cu valoare de calificativ dat lui Dumnezeu sau sfinților; și sub-stantivat) Sînt. *Dereptu e Domnul [în] toate căile sale și prea cuvios în toate lucrurile sale.* CORESI, PS. 394/10. *Dintr-acei ceas mare credință avea acel boiar cătră moaștele sfîntului Nifon. Așijderea și alte ciudese multe și arătări făcea Dumnezeu în toate zilele cu moaștele preacuviosului său.* ANON. CANTAC., CM I, 103, cf. ANON. CAR.

2. (Mai ales în titulatura dată unor clerici; adesea substantivat) (Cleric, călugăr, p. e x t., om) foarte cuvios, extrem de cucernic; de evlavios. *Și se știți că mirură Domnul preacuviosul (c u v i o s u l u) său.* PSALT. 5. *Preapodobnicii (preacuvinișilor v) și smeriții cu înrîma Domnul cîntași și preatnrăși el.* ib. 333. *Vă dau voăuo preacuviosul D[a]v[i]d credin-ciosul.* CORESI, L. 62/3. *Cu prea cuviosul cuvios t-i face.* DOSOFTEI, ps. 52/17. *Preacuviosul ieromonah Filotei sf[î]nta-goreful (a. 1700).* GCR I, 340/17. *Prea cuviosul părintele nostru Roman, făcătoriul de cîntări.* MINEIUL (1776), 1^f/5. *Preacuvioasa Melania.* CALENDARIU (1814), 14/26. *Grabnic a și alergat la schitul Vovidenta, la pusnicul Chiriac din svînta Agură, care-și cănea părul și barba cu cireșe negre, și în Vinerea seacă preacuviosul cōcea oul la luminare, că să mai ușureze din cele păcate.* CREANGĂ, P. 111. *N-o să ne rătăcim, preacuvioase, în beznă asta de pădure? Călugărul m-a privit cu ochi ciudași.* GALACTION, O. A. II, 137, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX.

— Scris și: *prea cuvios.* — Pronunțat: *-vi-os.* — Pl.: *preacuvioși, -oase.* — Și: *preacuviniós, -oăsă, preacuviniús, -ă* adj.

— **Prea + cuvios** (după slavonul прѣкудоуиѣ).

PREACUVIOȘIE s. f. (Urmat de un adj. pos.) Ter-men de reverență pentru călugări, clerici (de grad superior). *Acest căldor străin dorea să vadă pe cuviosul părintele arhimandrit Teofan. Prea cuvioșia sa era în strana lui.* SADOVEANU, O. X, 276, cf. DEX.

— Scris și: *prea cuvioșie.* — Pronunțat: *-vi-o-*. — Pl.: *preacuvioșii.*

— **Prea + cuvioșie.**

PREADĂLOJÉNIE s. f. v. *predlojenie.*

PREADESCLINÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Foarte deosebit. *Cunoscut lucru este că preadesclinită este dia-lecta românilor celor din colo de Dunăre de dialecta lin-bei românilor celor dincoace de Dunăre.* MAIOR, IST. 199/28.

— Pl.: *preadescliniși, -te.*

— **Prea + desclinit** (= deschilinit).

PREADESPÚNE vb. III. In tran z. (Învechit, rar) A fi cu mult mai presus de cineva sau de ceva. *Su-putneși-vă amu a toată zidirea... de omu dereptu D[om]nul, seva lu împăratu că preadespunre.* COD. VOR. 148/20, cf. DHLR II, 362.

— Prez. ind.: *preadespân.*

— **Prea + despune** (după slavonul прѣдръжати).

PREADESTINĂȚIE s. f. v. *predestinație.*

PREADIRÉPT, -DIREĂPTĂ adj. v. *preadrept.*

PREADISLÓVIE s. f. v. *predoslovie.*

PREADITÉCE s. m. v. *prediteci.*

PREADITÉCI s. m. v. *prediteci.*

PREADLOJÉNIE s. f. v. *predlojenie.*

PREADOLESCÉNT, -Ă s. m. și f., adj. (Copil) care nu a ajuns încă la vîrsta adolescenței. *Trebuie să se fiină seama de particularitățile psihologice ale elevilor, de faptul că preadolescenților le este caracteristică posibi-litatea mereu crescîndă de a gîndi abstract.* L. ROM. 1965, 269, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *pre-a-*. — Pl.: *preadolescenți, -te.*

— Pref. *pre- + adolescenț*.

PREADOLESCENȚĂ s. f. Perioadă din viața unui om situată între pubertate și adolescență. *Să te apropii din timp, încă din perioada preadolescenței, de fiica ta.* ȘCÎNTEIA, 1967, nr. 7309. *Răspunderile mamei*

În perioada preadolescenței și adolescenței sint acum și mai mari. *ib.*, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat : *pre-a-*.
- Pref. *pre-* + *adolescență*.

PREADOMNITOR, -OĂRE adj. v. *predomnitor*.

PREADOSLÓVIE s. f. v. *predoslovie*.

PREADRÉPT, -DREAPTĂ adj. (Învechit) Foarte drept. *Cea înfricoșată și prea dreaptă judecată. BIBLIA* (1688), [prefață] 4/32. *Părinte prea drept, ... trimite sufletului meu o rază de lumină și de mîngiere. MARCOVICI, c. 9/16.* ♦ (Substantivat, m.) Dumnezeu. *Zărește scaunul celui prea drept la ale cărui picioare fieștecare va aduce sapte sale. MARCOVICI, c. 14/8.*

— Scris și : *prea drept*. — Pl. : *preadrepți, -te*. — Și : *preadrépt, -direaptă* adj.

— *Prea + drept* (după slavonul прѣдрѣпъ дѣпъ).

PREADŪLCE adj. (Învechit ; de obicei cu valoare de calificativ dat divinității) Deosebit de bun, de milostiv, de îngăduitor. *Derept noi blăstemul fu, ca pre noi den blăstem și den păcate să ne slobozească preadulcele Dumnezeu nostru, Hristos. CORESI, EV. 136, cf. 443. Lu preadulcele Domn roagă-te să odihnească acum prisdăvitul. MOLITVENIC (sec. XVII), 310, cf. LEX. MARS. 238.* ◊ (Substantivat) *De vom suspina, el ne va veseli ... și hrănește pre noi flămînzii preadulcele, trupul amu cu ce-s pre premi roduri. CORESI, EV. 459. O, preadulcele meu ... la lucrurile cele mari trebuiesc și mari meșteșugiri. АETHIOPICA, 62^v/16.*

— *Prea + dulce* (după slavonul прѣсладъкъ).

PREADUMNEZEIĚSC, -IĂSCĂ adj. (Învechit, rar) Sfînt ; divin. *Troiă ... preabună, pread[u]mn[e]dzăiască, întru tot putearnică (a. 1689). c. CR. 137/3.*

— Pronunțat : *-ze-iesc*. — Scris : *prea dumnezeiesc*.

— Pl. : *preadumnezeiești*.

— *Prea + dumnezeiesc* (după slavonul прѣдъжъствѣнъ).

PREADUNĂ vb. I. *Tranz. (Regional)* A aduna în întregime, complet, pînă la capăt (Cîreșu—Băile Herculane). Cf. GL. OLT. *D'esfașam [firul de borangie] d'e pe băș și-l preadunam pe mosoar. ib.*

— Pronunțat : *pre-a-*. — Prez. ind. : *preadăn*.

— *Prea + aduna*.

PREADUSLÓVIE s. f. v. *predoslovie*.

PREAFĂCE vb. III. *Ref. l. unipers. (Regional)* A se face complet, pînă la capăt, a se termina de făcut (Slăvuța—Craiova). Cf. GL. OLT. *P-ormă țarcă [săpunul] și cîn se preaface ti dă sare și-l ia jos. ib.*

— Prez. ind. pers. 3 : *preafăce*.

— *Prea + face*.

PREAFĂRĂDELÉGE s. f. (Învechit) Neleguire, ticăloșie foarte mare. *Că cu dînsul au făcut fărădeleaga prea fărădeleagii. PRAV. GOV. 104^v/22.*

— Scris : *prea fărădelege*. — Pl. : *preafărădelegi*.

— *Prea + fărădelege*.

PREAFĂRĂDUMNEZEI vb. IV. *Intranz. (Învechit, rar)* A păcătui în mod grav față de prescripțiile religioase. *Și de pururea greșim, dosădînd, oșidînd, minșînd ... preafărădumnezeind și năpaste vecinilor aductînd. CORESI, EV. 287.*

— Prez. ind. : *preafărădumnezeiesc*.

— *Prea + fără + Dumnezeu*.

PREAFERICIRE s. f. (Învechit, rar) Fericire foarte mare. *Așteaptă viitorul Ca o preafericire! I. VĂCĂRESCUL, p. 48/26.*

— *Prea + fericire*.

PREAFERICIT, -Ă adj. (Mai ales în titulatura dată clericilor care dețin grade înalte în ierarhia bisericească) Foarte slăvit, preamărit. *Disputația prea feri-*

*titului papei, lui Silvestru cu Zambri (a. 1650). GCR I, 146/20. M-am rugat sfinției sale părintelui și preafericitului patriarhul. DOSOFTEI, ap. GCR I, 209/22. Au scris la preafericitul noul patriarh al Ierusalimului Kir Hrisanti, ca să vie den Țarigrad. R. GRECEANU, CM II, 151. O, pre fericite Solomoane! (a. 1760). GCR II, 72/10, cf. DRU. Un consiliu compus de prefericiți patriarhi și arhiepiscopi. NEGRUZZI, s. I, 241. (Glumet) Colecția Vieții românești poate să mărturisească, din colbul ei preafericit, ce-a fost și cum a fost pe atunci. GALACTION, A. 59. ◊ (Substantivat) Cînd ... au venit la tine Saul ... atunce, prea fericite, ca pre un ierarh înțelept fiiu l-ai făcut pre el prin botez. MINEIUL (1776), 1^v/15. ♦ P. e x t. (Substantivat) Sfînt. *Prea fericita între mueri te-ai arătat, fericită Paraschevo. MINEIUL (1776), 89^v/7. Și maica Filoftea m-a primit fîcă sufletească, fie-i odihna între prea fericiti. SADOVEANU, P. M. 69.**

— Scris și : *prea fericit*. — Pl. : *preafericiți, -te*.

— Și : (Învechit) *preferlești, -ă* adj.

— *Prea + fericit* (după slavonul прѣсладъкъ).

PREAFIINȚĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este vechi de cînd lumea. *Troiă preaființată, preabună, pread[u]mn[e]dzăiască întru tot putearnică (a. 1689). c. CR. 137/3.*

— Pl. : *preaființați, -te*.

— *Prea + ființă* (după slavonul прѣстѣпнъ).

PREAFIINȚIV subst. (Gram. ; învechit, rar) Timp prezent. *Cele 5 tim[puri] se pot clasifica în trei : preafiinșiv, trecut i fiior. SĂULESCU, GRAM. ROM. I, 99/14. Indicativu, [împul] prezent (preafiinșivul). id. ib. 230/20, cf. 228/18.*

— *Prea + ființă + suf. -iv*.

PREAFRUMÓS, -OĂSĂ adj. Foarte frumos, extrem de frumos. *Au pus icioane preafrumoase. ANON. CANTAC., CM I, 109. Voi să pomenesc de minunata și preafrumoasa tirnosanie care s-au făcut la sfînta și dumnezeiasca mîndăstire a lui sfei Gheorghie. R. GRECEANU, CM II, 151, cf. DRU. A fost odată ca-n povești, A fost ca niciodată, Din rude mari, împărătești, O prea frumoasă fată. EMINESCU, O. I, 167.*

— Scris și : *prea frumos*. — Pl. : *preafrumoși, -oase*.

— *Prea + frumos* (după slavonul прѣспрачѣнъ).

PREAFȚURĂ s. f. v. *praftură*.

PREAFŪND adv. (Învechit) (Foarte) adînc, (extrem de) profund (în sens material ori spiritual). *Semnele semnelor mai profund penetrîndu-le, cu mintea și cu gîndul le socotește. MICU, L. 34/2. Și ca mai profund să poată străbate sfaturile lui Ortomag, au dat soț de cale solilor pre oarecare Mahelin sau Mahelm din Bavaria. ȘINCAI, HR. I, 152/13. Dacă ... se taie prea profund sagurii cei goli primăvara ... se strică prea multe ouă. ECONOMIA, 179/23.*

— *Prea + afund*.

PREAGĂȚIT, -Ă adj. v. *pregătît*.

PREAGÎNGAȘ, -Ă adj. (Rar) Deosebit de plăpînd, foarte delicat, foarte firav. (Fig.) *Iarna blajină A intrai în voi, întli, ca o lumină Preacinstită, pomule, Preagîngășe, omule. ARGHEZI, VERS. 213.*

— Pl. : *preagîngăș, -e*.

— *Prea + gîngăș*.

PREAGLĂSITOR, -OĂRE adj. (Învechit, rar ; despre unele sărbători religioase) Care se celebrează cu cîntări bisericești, în care se cîntă cîntece bisericești. *Fu tocmită de sfinții otești și făcută să se cînte și să se cetească întru această duminică ... Dereptu aceaia această duminică ea se și cheamă preaglăsitoare. CORESI, EV. 12, cf. DILR II, 362.*

— Pl. : *preaglășitori, -oare*.

— *Prea + glășitor(iu)*.

PREĂGOSLĂVNIC, -Ă adj. v. pravoslavnic.

PREĂGREȘI vb. IV. Intranz. (Învechit) A comite o greșeală gravă, a păcătui grav. *Că greșim și fărălegim ostămpim de tire, și preăgreșim întru toate, și dzisele tale nu ascultăm.* PSALT. 327, cf. 61, DHLR II, 362, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *preăgreșesc.*

— **Prea + greși.** Cf. slavonul прѣгрѣшити.

PREĂGREȘIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a preăgreși și rezultatul ei; greșeală mare, păcat grav. *Dzeu, știuși fărăde-mentea mea și preăgreșirea mea de tinre nu se ascuseră.* PSALT. HUR. 57^v/18, cf. PSALT. 131.

— V. preăgreși.

PREĂIEȘI vb. IV. Intranz. (Învechit, rar) A reuși să-și facă drum, să înainteze (învingând obstacolele). *El toată apărarea birui și preăieși și cătră însuș acela vindecătorul Domnul Hristos vine.* CORESI, EV. 443, cf. DHLR II, 362.

— Pronunțat: *prea-ie-*. — Prez. ind.: *preăieș.*

— **Prea + ieși** (după slavonul прѣидѣти, прѣидѣхоти).

PREĂIUBI vb. IV. Tranz. (Învechit) A iubi foarte mult. *Preaiubitu dzisele tale mai vărtos de aurul.* PSALT. SCH. 412/14. *Leagea ta preaiubiu (in drăgii n, o a m in drăgit d).* PSALT. 261, cf. 267, DRLU, DHLR II, 362. ♦ Intranz. (Suspect) A preacurvi. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *prea-iu-*. — Prez. ind.: *preaiubesc.*

— **Prea + iubi.**

PREĂIUBIRE s. f. (Învechit) Adulter; mare desfrui, extremă depravare; viață extrem de imorală; faptă comisă de un om foarte desfrinat; (învechit) preacurvie. *Dzisă e amu: nu preaiubire se faci!* (nu curvi n. TEST. 1648, nu preacurvi BIBLIA 1688). COD. VOR. 118/29. *S(ă) spurcă cu rele lucrure, preaiubire, și clevetescu și mântu unii cătră alții* (cca 1550). GCR I, 2/5. *Sau n-ai lăcuit bine cu vecinul tău, sau ai făcut preaiubire trupului* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 453/9. *Nu ucide; nu preaiubire face, nece fura.* CORESI, EV. 288. *Ai obidit vrun om mișel... sau... ai lăcuit preaiubire trupului tău.* COD. TOD. 214, cf. GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W., TDRG, SCL 1960, 607.

— Pronunțat: *prea-iu-*. — Pl.: *preaiubiri.*

— **Prea + iubire** (după slavonul прѣлюбѣ).

PREĂIUBIT, -Ă adj. (Astăzi rar) Extrem de iubit, deosebit de drag, de scump. *Fiiul mișeu cea preaiubitul.* COD. TOD. 208, cf. 212, 225, DRLU. *Adevăr tu spui... el este Fiul meu cel prea iubit.* BOLINTINEANU, O. 65, cf. ALEXI, W. *Cum i-a ales împăratul dascăl fiului său prea iubit Ferid.* SADOVEANU, O. XV, 351. ♦ (Substantivat) *Viniți de împărății cu mine, preaiubiții mei.* COD. TOD. 216. *Prea-iubitul meu! spune-mi cînd mă voi numi soția ta?* NEGRUZZI, S. I, 18. *Și e mai bine așa, preaiubitule.* VINEA, L. II, 55.

— Scris și: *prea iubit, prea-iubit.* — Pronunțat: *prea-iu-*. — Pl.: *preaiubiți, -te.*

— **Prea + iubit** (după slavonul прѣлюбѣ).

PREĂIUBITĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit; de obicei construit cu prep. „de”; și substantivat) (Persoană) care iubește foarte mult, care manifestă multă afecțiune. *Însuș acela preaiubitorul de oameni... i se cade să roage.* PRAV. GOV. 36^v/2. *Acoperămînt și apărătoriu besariciti și pre iubitriu de țară.* N. COSTIN, AP. GCR II, 14/29. ♦ (Substantivat) Persoană care comite un adulter, care trăiește în mare desfrui. *O, amar preaiubitorilor, o, amar cea ce bea și mîinecă cu cimpoi, și cu ciatere și cu alăute.* COD. TOD. 219.

— Scris și: *prea iubitor.* — Pronunțat: *prea-iu-*. — Pl.: *preaiubitori, -oare.* — Și: **prelubitător**, -oăre adj.

— **Prea + iubitor.**

PREĂIZBÎNDI vb. IV. Refl. p. a. s. (Învechit) A întrece, a prisosi cu mult. *Avutul amu, da-i-sa-va și i se va preăizbîndi, iară de la neavutul și ce i pare că are, lua-se-va de la el.* CORESI, EV. 315, cf. DHLR II, 362.

— Pronunțat: *prea-iz-*. — Prez. ind.: *preăizbîndesc.*

— Din slavonul прѣизбѣти, прѣизбѣхоти.

PREĂIMBLĂ vb. I v. plimba.

PREĂIMPISTRIT, -Ă adj. (Învechit; despre oameni sau despre îmbrăcămintea lor) Împodobit foarte mult sau peste măsură; (învechit, rar) preapăstrat. *Înainte slătu împărăteasa de derepta de tinre în veșmente aurite învăscută, preăimpistrite.* PSALT. HUR. 38^v/12. *Slătu împărăteasa de-a dereapta ta, în cămeși poleite înveștită și preăimpistrită.* (p o d o b i t ă d, p r e a p ă s t r a t ă c 2). PSALT. 87, cf. 88. *Cu peși de aur înveștită și preăimpistrită.* CORESI, PS. 120/4.

— Scris și: *preăimpistrit.* — Pl.: *preăimpistriti, -te.*

— **Prea + impistrit** (după slavonul прѣимпѣстрѣти).

PREĂIMPLEĂ vb. II. Refl. (Învechit; despre ape) A crește în volum, a depăși nivelul obișnuit; a fi din abundență, din belșug. *Apă dulce și vie și cărtoare, și preăimplă-se și preavarsă-se; cine va bea aceasta apă nu se va însetoșa în veaci.* CORESI, EV. 191, cf. DHLR II, 362. ♦ Tranz. (Complementul indică recipient; în forma *preăimplea*) A umple pînă sus, a umple complet cu un fluid. (Refl. p. a. s.) *Bușle cu vin nu se grijesc după cuvînță, fiindcă nu se preăimplu mai adeșori.* FACTOR, M. 25/7.

— Prez. ind.: *preăimplu.* — Și: **preăimpleă** vb. II. FACTOR, M. 25/7.

— **Prea + implea** (după slavonul прѣимплѣти).

PREĂIMPODOBIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Foarte împodobit, cu multe podoabe sau ornamente. [Ajunse] *la preăimpodobita și înăvușita împărătească biserică.* AR (1830), 23^v/7.

— Pl.: *preăimpodobiti, -te.*

— **Prea + împodobit.**

PREĂINĂLT, -Ă adj. 1. (Astăzi rar) Dumnezeulesc, divin; atotputernic. *Iaste darurile sufletești ce sînt cinstite... cu cuvinte și preainaltă hrană, cu învăștură dumnezeiască.* CORESI, EV. 304. *Au fost sacrați de preoți de mîna preainaltă.* HELIADE, O. I, 373. *Fînșă prea înaltă și atotputernică, iată-mă în gînunchi te tine chem.* MARCOVICI, C. 9/2, cf. 11/14, id. D. 5/11. *Toate se pleacă la puterea ta prea înaltă care cîntărește lumea în cumpăna sa cea dreaptă.* CONACHI, P. 262. *Ce voie prea înaltă, ce lege porunci Căderea dopolrivă cu înălțarea a fi?* ALEXANDRESCU, M. 10, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat, m.) Dumnezeu. *Tot ce se întimplă e rînduială a celui prea înalt pe care noi îl servim.* SADOVEANU, O. XII, 24.

2. (Învechit) Care vine de la o autoritate supremă. Cf. DRLU. *Îndată apoi fu ascultat rescriptul preainalt, care după uzul vechi șinea locul unui cuvînt de tron în care erau cuprinse și propozițiunile destinate a se prefăce în proiecte de legi.* BARIȚIU, P. A. I, 528.

— Scris și: *prea înalt.* — Pl.: *preainalți, -te.*

— **Prea + înalt** (după slavonul прѣвъшнѣ, прѣвъшнѣ).

PREĂINĂLȚĂ vb. I. (Învechit) 1. Refl. și tranz. A (se) ridica cu mult peste..., a (se) înălța cu mult deasupra (în sens material sau moral, spiritual). *Că fără-legile mele preainrălțară (preanrălțară-se c, p r e a c o v ă r ș i r ă - s e c 2, c o v i r ș i r ă d) capul meu.* PSALT. 71. *Că tu, Domnul de sus..., foarte înrălțai-te (în r ă l ță ș i n, p r e a i n r ă l ță ș i - t e n, p r e a i n ță - s e c 2, r ă d i c a ș i - t e c, t e - a i i n ă l ță t d) prespre toți Dumnezeti.* IB. 201, cf. 460. *Că bezaconile mele preainrălțară-se capul meu.* CORESI, PS. 99/2, cf. SCRIBAN, D.

2. *Tranz.* A preamări (2). Toate duhurile, Domnul cîntați și preainrălțați (prearădicați c) el în veac. PSALT. 331. Să te preainrălțăm în veci. PARACLIS (1639), 248. Fiul lui Dumnezeu... pre carele îl preainrălțăm întru toți veacii. MINEIUL (1776), 6^v/12.

3. *R e f l.* A se îngîmfa, a se făli, a se mindri, a se lăuda. Că mai bine iaste să greșești să te întorci și să te smerești, decît să faci bunătați și să te preainrălți. CORESI, EV. 17. Învață și ucenicii Domnul... să nu se laude mai mult, nici să se preainrălțe de ce-au fost făcut. id. ib. 386, cf. 19, 85.

— Prez. ind.: preainrălț. — Și: preainrălță vb. I.
— Prea + înrălță (după slavonul прѣвѣзнестъ).

PREAINĂLTĂRE s. f. (Învechit) Îngîmfare, trufie. Ce, cît iaste de rea măriia și preainrălțarea, atîta e de bună și cătrea și smerenia. CORESI, EV. 14. Că-șu arătă fariseii chipul său sfînd și preainrălțarea a lui și trufa ce avea. id. ib. 15, cf. 19.

— Pl.: preainrălțări.
— V. preainrălța.

PREAINĂLTĂT, -Ă adj. 1. (Mai ales în titulatura dată domnitorilor sau prelaților) Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă (datorită calităților sale); preamărit, preaslăvit, (învechit) preacîntat, prealumnat (2), preaseninat, (învechit, rar) pohvălit, (regional) prealuminos. Cf. preainrălța (2). Zicînd însuș preainrălțatul vezir multe cuvinte de laudă. R. POPESCU, CM I, 552. Toată poronca prea înrălțatului dolet... este la noi pravela necalcată (a. 1815). URICARIUL, I, 241. Au mers la curte spre a înfățișa preainrălțatului domn a lor sentimente respectuoase. CR (1846), 45^v/35, cf. POLIZU. Prea înrălțate împărate! CREANGĂ, P. 257, cf. DEX.

2. (Învechit) Îngîmfat, trufaș. Cf. preainrălța (3). Că deșertă și zărobi preainrălțatul și trufașul vrăjmașul nostru, diavolul. CORESI, EV. 117.

— Scris și: prea înrălțat. — Pl.: preainrălțați, -te.
— V. preainrălța.

PREAINĂLTÎME s. f. (Învechit, rar) 1. Îngîmfare, trufie. Cum am putea prăznui, cînd ceștii slave deșarte și trufei și preainrălțimeei slujind? CORESI, EV. 122, cf. DHLR II, 362.

2. (În titulatura dată suveranilor) Maiestate (2). Cf. POLIZU.

— Pl.: preainrălțimi. Gen.-dat. și: preainrălțimeei.
— Prea + înrălțime.

PREAINDRĂGI vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) A îndrăgi, a iubi foarte mult. Parie văzu pre Elena muiaria lu Menelai prea frumoasă și albă, deci o prea îndrăgi. MOXA, 352/24.

— Scris: prea îndrăgi. — Prez. ind.: preaindrăgesc.
— Prea + îndrăgi.

PREAINDRĂZNĚT, -EĂȚĂ adj. (Învechit, rar) Foarte cutezător, extrem de temerar. N-au cutezat bătaie mare să facă cu ũcei preaindrăzneși îlhari. C. CANTACUZINO, CM I, 27.

— Pl.: preaindrăzneși, -c.
— Prea + îndrăzneț.

PREAINDUMNEZEIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Sfînt; divin. Dîndu-ne noauo pace și mîntuire, ca un ierarh prea îndumnezeit. MINEIUL (1776), 13^v/11.

— Scris: prea îndumnezeit. — Pl.: preaindumnezeiți, -te.
— Prea + îndumnezeit (după slavonul прѣбожествѣнъ).

PREAINFIINȚĂT s. m. (Învechit, rar) Isus Cristos (considerat ca intrupat din Fecioara Maria). Fecioara întru aceasta zi pre cel prea înființat naște. CALENDARIU (1814), 14/12.

— Scris: prea înființat.
— Prea + înființat.

PREAINFRUMSEȚĂT, -Ă adj. (Învechit) Foarte gătit, foarte împodobit; (învechit, rar) preainfrumșat. Fieele lor îmbunate și prea înfrumșeate, ca podobiia, besearecei. CORESI, PS. 391/4. Cinstita lui doamnă, Despina, dat-au o zăvesă cusută tot cu sîrmă de aur și preainfrumșiată. ANON. CANTAC., CM I, 104, cf. DHLR II, 362.

— Scris și: prea înfrumșețat. — Pl.: preainfrumșețaji, -te. — Și: preainfrumșiat, -ă adj.

— Prea + înfrumșețat (după slavonul прѣбожественъ).

PREAINFRUMȘĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Preainfrumșețat. Fieele lor în burdăte și preainfrumșate ca podobiia băsearecei. PSALT. 298, cf. DHLR II, 362.

— Pl.: preainfrumșaji, -te.

— Prea + înfrumșat (după slavonul прѣбожественъ).

PREAINFRUMUSIȚĂT, -Ă adj. v. preainfrumșețat.

PREAINMULȚÎME s. f. (Învechit; urmat de determinări care indică felul) Cantitate foarte mare, număr foarte mare, mulțime, mare abundență de...; (învechit, rar) preamulție, preamulțime. Că va aceasta iubituriul de oameni, Domnul, ca u bogătiia și cu preainmulțimea darurilor... sătui să-i facă pre ceia ce nu se satură. CORESI, EV. 398. < Fig. Că încă nu se poate spune cu adevăr preainmulțimea mării lu Dumnezeu și ce e cătră noi dragoste și mila lui! CORESI, EV. 116, cf. COD. TOD. 191.

— Pl.: preainmulțimi.

— Prea + înmulțime (după slavonul прѣмножество).

PREAINMULȚÎT, -Ă adj. (Învechit) Care este în cantitate sau în număr foarte mare, foarte bogat, foarte îmbelșugat. Ce vămă da noi împotivă și toama preainmulțitului darului lui și dulceșiei lui? CORESI, EV. 116, cf. COD. TOD. 192, DHLR II, 362.

— Pl.: preainmulțitiți, -te.

— Prea + înmulțit (după slavonul прѣмногъ).

PREAINOTĂ vb. I. *Intranz.* (Învechit, rar) A naviga (2). Acie corabiile noată (preanoată n, preainoată c²). PSALT. 216.

— Prez. ind. pers. 3: preainoată.

— Prea + inota (după slavonul прѣплостъ).

PREAINȚĂLĚPT, -EĂPTĂ adj. v. preaințelept.

PREAINȚELEPCIUNE s. f. (Învechit) Înțelepciune foarte mare, deosebită (a divinității). Adecă deadevăru iubit-ai, fără veastea și ascunsul mindria ta (preamindrie c², a înțălepciunei d, preaințelepciunriei n) ivitu-mi-ai. PSALT. 99, cf. 460. Darul duhului sfînt, carele iaste tot mente și prea înțelepciune (a. 1632). GCR I, 77/10, cf. II, 507. Sfîntul duh... din el preaințelepciunea... și măriia. MOLITVENIC (sec. XVII), 305, cf. DHLR II, 362, SCRIBAN, D.

— Scris și: prea înțelepciune.

— Prea + înțelepciune (după slavonul прѣмъдростъ).

PREAINȚELĚPT, -EĂPTĂ adj. (Învechit; despre oameni sau divinitate) Deosebit de înțelept; (învechit, rar) preaințeleptit. Cire e preamîndru (preaințeleptu v, mai înțeleptu n, înțălept d) și fert-va ceastea, și înfelege-va mesereriei Domnului? PSALT. 233, cf. 460. Și fu curînd altul dentr-alți... preaințelept den muncitorie și milostiv în loc de îlhariu. CORESI, EV. 451, cf. 59. Unuia prea înțeleptului Dumnedău și mîntuitorului nostru laudă (a. 1618). GCR I, 50/22. Știînd obiceiile grecești și a celui preaințălept Pithagora. HERODOT (1645), 238. Prea înțeleptul Solomon. BIBLIA (1688), [prefață] 5/9, cf. 4/42. Cinstitul și preaințeleptul botariu Costandin Cantacuzino biv-vel-stolnec. R. GRECEANU, CM II, 162, cf. DRLU. Prea înțăleptul Dumnezeu au iconomisăt lucrurile. DRĂGHICI, R. 50/6, cf. id. D. 36/17. Istoria preaințeleptului Egroeg Razal. GORJAN, H. IV, 40/19. Era nu numai un sultan norocos... ci și prea înțelept. SA-

DOVEANU, O. XII, 215, cf. VIII, 473, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Substantivat) *Roada va să vie la timpul său, prea înțelepte.* SADOVEANU, O. XV, 356, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◆ (Despre cuvinte, acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor sau ale divinității) Plin de multă înțelepciune, care denotă multă înțelepciune. *Am fost de față... auzind cu urechile, preaînțelepte cuvintele lor.* R. POPESCU, CM I, 558. *Pre înțeleapta poruncă regească.* CR (1848), 5²/19. *Unde sînt cuvintele tale prea înțelepte?* GALACTION, O. A. I, 131, cf. DEX.

— Scris și: *prea înțelept.* — Pl.: *preaînțelepți, -te.*
— Și: *preaînțelpt, -eaptă* adj.

— **Prea + înțelept** (după slavonul прѣмъдръ).

PREAÎNTELEPTEȘTE adv. (Învechit, rar) În mod foarte înțelept. Cf. DRLU.

— **Prea + înțelepțește.**

PREAÎNTELEPȚIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Preaînțelept. *El nu iaste așa ca aceia, ce blind și preaînțelepțit.* CORESI, EV. 106, cf. DHLR II, 362.

— Pl.: *preaînțelepțiti, -te.*

— **Prea + înțelepțit** (după slavonul прѣмъдръ).

PREAÎNVĂȚAT, -Ă adj. (Învechit) Foarte instruit, deosebit de cultivat, extrem de cult. *Neculai Miclescul Spătariul... prea învățat și cărturar și știe multe limbi.* NECULCE, L. 26. *Avea chelie, ceea ce dovedea... că era și prea învățat.* SADOVEANU, O. X, 603, cf. DEX.

— Scris și: *prea învățat.* — Pl.: *preaînvățați, -te.*

— **Prea + învățat.**

PREAJM s. n. v. *preajmă.*

PREAJMĂ s. f. (Astăzi mai ales în locuțiuni) Spațiu care înconjură pe cineva sau ceva, care se află împrejurul cuiva sau a ceva, loc sau regiune din apropiere, din vecinătatea cuiva sau a ceva; împrejurime, (regional) preabăt. *Dimbovița, în zilele acestea viind mare, a inundat toată preajma.* CR (1830), 5³/38. *Se strîngea norodul din toate părțile ca ploaia, de umplușă toată preajma.* GORJAN, H. IV, 127/3, cf. POLIZU. *Ceea ce ne atinge pre noi de-a dreptul și preajmele noastre.* BOLLIC, O. 285, cf. 74. *Cozaci cîi călări... vor fi jefuit preajmele Benderului.* HASDEU, I. V. 248, cf. LM. *Cît ține preajma casei, nu se găsea nimeni mai presus de Maria.* SLAVICI, N. I, 80, cf. 341. *Și trec ciripiri de chitare Prin iarbă, prin creci și prin flori Și cîntă și preajmă și zare.* MACEDONSKI, O. I, 225, cf. BARGIANU, ALEXI, W. *Preajma e așa de tăcută în oraș.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 176. *Peste trei zile toată preajma era îmbrăcată în haina albă și rece a iernii.* ID. IB. 229, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Strigă-n vale Topologul... Preajma mută s-o trezească Din senina ei visare.* TOPÎRCEANU, P. O. 131. *Luminile înconjură biserica, dînd ochiului ca o preajmă arzătoare de comete în mers.* TEODOREANU, M. U. 68, cf. 152. *Lupii... căuțau mai ales preajmă de sate, ca să poată da război vitelor omului.* SADOVEANU, O. X, 76. *Bate-o inimă în lucruri? Preajma ocupînd-o-n pilcure N-au și ele gînduri, patimi?* BLAGA, P. 201, cf. BENIUC, C. P. 23. *Cînd gardul de nuitele al șurii începu să ardă... preajma se luminează pînă de parte.* CAMILAR, N. II, 117, cf. I, 62. ◇ Loc. a d j. **Din** (sau **de prin**) *preajmă* = care este, care se află în (sau prin) jur, în (sau prin) apropiere, în (sau prin) vecinătate. *Turbarea acestui taur... bîntuia și Creta și jările de prin preajmă.* ISPIRESCU, U. 45. *Un iz slab, amestecat cu mirosul desigurilor din preajmă, ne învăluia.* SADOVEANU, O. IV, 134, cf. 165, X, 180. *Amințirea trecutului cade peste ei și-i copleșește cu parfumul florilor din preajmă.* VIANU, A. P. 43. ◇ Loc. a d v. **În** (sau **prin**) *preajmă* = în (sau prin) jur, împrejur, în (sau prin) apropiere, în (sau prin) vecinătate. *În preajmă feace munca necuraților și odihna direpților, ca să să vadă unii cu alții.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 40^v/8. *Domnii... pășea în preajmă pîn' s-au zidit cetățile.* ANON. CANTAC., CM I, 207. *[A]eodor] i se arăta ei a fi p-aci prin preajmă, dară de văzui nu-l vedea.* ISPI-

RESCU, L. 46. *Năframe albe atîrnă la mîndrele căpestre Și-n preajmă viu răsună vioarele măestre.* PAUN-PINCIO, P. 71. *O năpraznică fiară ce vine Dinspre pădure din munți și tare prin preajmă răsună.* MURNÛ, I. 202. *Cînd singur visul tainic în preajmă stă veghind, Ah, cite visuri blonde văzui-am eu murind!* PETICĂ, O. 45, cf. GALACTION, O. A. I, 52. *Tot mai des în preajmă umbre vii răsar.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 57, cf. 8, II, 81. *Un om nalt și deșirat... li se ținea de cităva vreme în preajmă.* SADOVEANU, B. 153. *Zăvoaiele dese murmurau în preajmă.* ID. O. I, 196. *Aștepta în pridvor, în vreme ce trăsura era și ea trasă prin preajmă.* CĂLINESCU, E. O. I, 116, cf. 52, II, 197. *Polenul cade peste noi, În preajmă galbene troiene Alcătuieste-n aur fin.* BLAGA, P. 126. *Vă mulțumesc... mi-ați stat în preajmă toată noaptea grea.* V. ROM. septembrie 1954, 59. *Începeau prin preajmă să cadă picături rare și mari.* PREDĂ, R. 354, cf. ID. D. 213. *Vin telegari cu scările-atîrnînd și beat pămîntu-n preajmă nechezînd.* ISANOS, Ț. L. 35. *Simțînd că-mi umbra cineva în preajmă, am tresărit.* V. ROM. iulie 1958, 17. *Parc-azeam cum rînvie-n preajmă Imaginile șterse din trecut.* LABIȘ, P. 409. *Fluorescente, dulci lumini în preajmă Înundă tot, asfalt și zid și arbori.* S. MAI 1960, 44. *În fața mea văd încă dealuri sterpe Mai văd în preajmă bălți și loc pustiu.* HOREA, C. 18. *Oamenii și căruțele umblau în preajmă.* VÎN. PESC. MAI 1964, 7. *Murgul se oprește, În preajmă privește.* TEODORESCU, P. P. 496. ◇ Loc. p r e p. **În** (sau **prin**) *preajma* ... = a) (cu sens local) în (sau prin) jurul, împrejurul, în (sau prin) apropierea, în (sau prin) vecinătatea (cuiva sau a ceva); (învechit) în (sau prin) fața, înaintea (cuiva sau a ceva). *Ieșiră [femeile] de șăzură în prijma perșilor.* HERODOT (1645), 280, cf. 372, M. COSTIN, LET.² I, 303. *Sofii miei și vecirii miei între mere (în protivi-mi c², în prijma mea d) se apropiară.* PSALT. 72. *Au șezut în preajma lui, de parte ca o proscă de arcu.* BIBLIA (1688), 14¹/42, cf. 49¹/22. *Meargeși în satul carele e în preajma voastră (a. 1693).* GCR I, 310/28, cf. 333/37. *Țarul Petru au și trimis oștirile sale în preajma lui.* N. COSTIN, LET. II, 66/9. [Tătarii] *i-au învățat să margă în preajma porții Orului.* NECULCE, L. 342, cf. 376. *În preajma locului apropiindu-ne, de departe casa omului cu degetul îi arătai.* CANTEMIR, IST. 71. *Trimis-au și hatmanul Sinauski în preajma lor oaste.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 149/26. *Pădurea ce este în prijma mănăstirii (a. 1709).* URICARIUL, VIII, 236/14. *Dumitrașcu Vodă... au ieșit la Țufora în preajma pașii (începutul sec. XVIII).* BUL. COM. IST. I, 193. *Au trecut la Tîrgovești și s-au tăbărit în preajma Ardealului.* ȘINCAI, HR. III, 173/38, cf. LB. *Mlaștinile ce revarsă boale în preajma capitalei.* AR (1829), 226²/32. *Au chibzuit că trebuie să se fi aflînd în prijma ostroavelor.* DRĂGHICI, R. 32/4. *Amîndouă armile... erau față una în preajma altia.* ASAGHI, S. L. II, 25. [La masă] *șezînd el în preajma ei.* BĂRAC, AP. TDRG. *Dezlipi o parte din oștirea lui ca să pustieze în preajma Oradiei.* BĂLCESCU, M. V. 45. *Soarele-acum asfințise Și scaldată-n sînge luna-n preajma-i răsărea.* NEGRUZZI, S. II, 5. *România... stă în preajma Turciei, nu ca o țară supusă, ce ca o țară legată prin tractate (a. 1858).* AP. TDRG. *Acesta spuse atunci că comoara se află pîtită în preajma unei fîntni.* ODOBESCU, S. III, 340, cf. I, 221. *Vor arde-n preajma mea Luminile-n dealuri.* EMINESCU, O. I, 225. *Și mai stînd... în preajma fîntnei, numai iată ce vede că vine ursul.* CREANGĂ, P. 214, cf. 99. *Prin preajma locului aceuia trăia un pustnic.* ISPIRESCU, L. 135. *Afară dormeau soldații în preajma unui foc (a. 1883).* AP. TDRG, CF. DDFR. *Tremurînd, Sta-n cămașa-i lungă de copil, țîtînd Luminarea-n preajma doniței.* COȘBUC, P. I, 248, cf. II, 171. *Răspîntiile de drumuri s-arătau colbăite, din verdeața pomilor părăduiți, în preajma caselor mîci și albe.* ADAM, S. 179. *Noi vom lua poziție cam prin preajma Giurgului.* D. ZAMFIRESCU, R. 33. *Era-n Eghipteal cunoscută, În preajma Tebei, o statule.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. I, 30. *El tace, dar durerea în preajma lui vorbește.* PETICĂ, O. 117. *Casa profească era în preajma bisericuței.*

REBREANU, I. 215. În preajma unei păduri străvechi se privea în iaz moara lui Călișar. GALACTION, O. 43. În preajma unui pod de lemn, o companie... acoperirea retragerea trupelor. BRĂTESCU, O. A. I, 291. În preajma mea apărură oameni pe care nu-i cunoșteam. SADOVEANU, O. XI, 223, cf. VI, 605. IORDAN, L.R.A. 76. Marina îi auzi pe cînd bogodănea prin preajma lor. CĂLINESCU, E. O. II, 137, cf. id. C. O. 103. Mîndra grădina în preajma căreia fulgere rodnice joacă. BLAGA, P. 23. Stațiunea de la Toplița, aflată în preajma acestor înălțimi, înregistrează iarna cele mai scăzute temperaturi. BOGZA, C. O. 55. Se pitulaseră prin preajma satului. STANCU, R. A. V, 237. Zile întregi am trăit în preajma la. V. ROM. august 1954, 69. În întuneric, în preajma lor, se afla colonelul care auzea totul. PAS, Z. III, 8. Satele ce se află-n preajma moștilor mele. GALAN, Z.R. 172. Înfelese că prin preajma lor dă tircoale nenorocirea. PREDĂ, R. 13. Străbătînd piața se trezi pe trotuarul vecin, chiar în preajma necunoscutului. s martie 1960, 28. Îl găsi în preajma magaziiilor, unde tocmai se vînturau niște saci. V. ROM. iulie 1962, 23. La vederea ei și-n preajma ei aș fi început să mă trezesc. LĂNCRĂNȚAN, C. I, 24, cf. III, 441, II V 75. Velnîța ceea... era în prîjma bisericii. ȘEZ, VIII, 67; b) (cu sens temporal) puțin înainte de... în timpul apropiat de...; în ajunul... O piclă apăsătoare, înecătoare, ca în preajma unei vijelii. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 182. El era... în preajma examenului prin care se obține libera practică avocațială. AGĂRBICEANU, A. 125. Îl rodea o emoție ca în preajma unui examen. REBREANU, I. 157. Nu pot rămînea să mă întîlnesc cu Nadina în preajma transcrierii diorului. id. R. II, 16. Mi-a purtat o grijă neadormită pînă hăt, departe, în preajma doctoratelor. GALACTION, O. A. I, 39. Se întîmplase tocmai în preajma sărbătorilor. BRĂTESCU, O. A. II, 217, cf. SCRIBAN, D. Am urcat scările acestea de marmură azi dimineașă, în preajma orei zece. STANCU, U.R.S.S. 27. Concursul între echipele artistice... se va încheia... în preajma zilei de 23 August. BO (1954), 639. Într-un an, odată, prin preajma primului mare război..., fosta societate a scriitorilor hotărîse să dea o apă. V. ROM. noiembrie 1954, 152. Freamătă pădurea românească, Ca-n preajma vîjleii! BENIUC, V. 27. Simțeam un aer nou foșnind în juru-mi, Eram ca-n preajma unei mari iubiri. LABIȘ, P. 137. S-au organizat, în preajma deschiderii anului școlar..., ședințe de instruire a diriginților. cf. 1963, nr. 691, 2/4. Din (sau de prin) preajma = a) (cu sens local) din (sau de prin) jurul, dimprejurul, din (sau de prin) apropierea, din (sau de prin) vecinătatea (cuiva sau a ceva). Și mergînd, au venit den preajma cetății despre răsărit. BIBLIA (1688), 158¹/43, cf. 49¹/23. Cu degetele pipăte lucrurile cele din preajma lui. PISCUPESCU, O. 120/11. Ajungînd vezirul pîn satele de pîn preajma Tătării și Shazinan... îi ieși spre întîmpinare. GORJAN, H. I, 2/24. Cugetul lui Ștefan era acum să-și facă prieteni pe toți domnii și craii creștini din preajma Moldovei. CONV. LIT. XII, 172. Movila Vulturului din preajma Borcei. ODOBESCU, S. III, 15. Ulițele strîmte, joase, dosnice și pustii din preajmul grădinei Icoana. DELAVRANCEA, S. 107. Nă odihnim pe mușuroaiele de iarbă din preajma șipotului. VLAHUȚĂ, O. A. II, 158. Nina cîntă, Și-a ei gene tainic vîntă Picurii din preajma lor. COȘBUC, P. II, 210, cf. id. s. 86. Din preajma vîtrei mele, fă calea ta întoarsă. GOGA, P. 115. Pîntea nu s-a clintit toată seara din preajma Laurei. REBREANU, I. 145. Ținea să îndepărteze din preajma ei pe Raul, id. R. I, 185. Ne-a trimis să-i căutăm și să-i confecționăm din salcîmii și din cornii din preajma fostului schit o provizie de nuiele. GALACTION, A. 27. Iar tu, piazză rea, Nu te depărta De prin preajma sa. TOPÎRCEANU, P. O. 157. Fumul din preajma gării mi-a adus aminte diminețile de demult. VLASIU, V. 44. Sîtîncăria din preajma salului era un adevărat cuibar unde găile și ulii își scoteau puii. VOICULESCU, P. II, 287. Nimîni nu s-a clintit din preajma bătrînului prinț. SADOVEANU, O. XI, 638, cf. X, 397, VIANU, A. P. 172. Se vede treaba că lucra la un bloc din preajma cine-

matografului. BARBU, P. 31. Cei din preajma ei au întrebat-o ceva. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 330; b) (cu sens temporal) din timpul apropiat de..., din vremea care precedă cu puțin...; din ajunul... Mezatul de conștiințe din preajma alegerilor. BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. Documentul acesta datează din preajma anului 1000. STANCU, U.R.S.S. 29. Substanța nuvelei e prilejuită de evocarea unor întîmplări caracteristice din preajma eliberării. s august 1962, 38. Nou venit în Parisul din preajma lui 1900. CONTEMP. 1965, nr. 954, 1/3.

— Pl.: prejme și (rar) preajme. — Și: (Invechit și regional) *préjmă*, *prîjmă*, (regional) *preămă* (SCRIBAN, D.) s. f., (Invechit, rar) *preajm* s. n.

— Din v. sl. прѣждайна.

PREAJUDECATĂ s. f. v. prejudecată.

PREALABIL, -Ă adj. Care trebuie spus, examinat, făcut, pregătit, cunoscut înainte de începerea unei acțiuni principale (condiționînd reușita acesteia); care precedă, care este anterior; anticipat; p. ex t. preliminar (2). Presupune, ca cunoștințe prealabile, numai uzul aritmeticei. MARIN, P. V. Un articol... în care insistă asupra necesității consimțimîntului prealabil al Porții. CONCORDIA, 6²/6. Și așa, domnilor, noi am discuta și am încuviința fără prealabilă cercetare un proiect de lege. KOGĂLNICEANU, S. A. 135. Asta presupune prealabila unire ambelor principate a Moldovei și Valahiei. CALENDAR (1861), 37/25, cf. PROT.-POP., N. D. Peste cifră de 30 000 oameni... nu se va trece niciodată fără de cazul vreunei înțelegeri prealabile cu Sublima Poartă (a. 1866). URICARIUL, X, 365. Originea unui popor... în orice caz cere o prealabilă cercetare. HASDEU, I. C. I, 49, cf. 24. Pentru ca să vă fac a ajunge la scopul d-voastră, sînt silii a vă supune mai întîi la oarecare examen... prealabil. ALECSANDRI, T. I, 295, cf. LM. Mai întîi lucrurile simple (... simple în înțelesul constatării și al priceperii prealabile) și apoi încercările mai complicate de explicări și sistematizări. MAIORESCU, CR. II, 136, cf. id. D. I, 39, II, 72. [Au spus] să mai aștept pînă mîine, să mai ia înțelegere prealabilă cu dînsii. LĂCUSTEANU, A. 121, cf. 33. Aș dori să elucidăm împreună cîteva chestiuni prealabile. CARAGIALE, O. VII, 168. Vereanu nu e din cei care presupun asemenea înțelegeri prealabile. I. NEGRUZZI, S. III, 233, cf. DDRF, BĂRCIANU. Neconcedînd ministeriul această pretensiune prealabilă, ordonă... alegeri drepte pentru Comisiunea imperială. SBIERA, F. S. 216, cf. ALEXI, W. De aceea, fără vreo prealabilă înțelegere, au optit amîndoi în dreptul hanului. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 62. Dar cu privire la citate..., înainte de a ne folosi de ele, ca să le supunem unei critice prealabile. BUL. COM. IST. I, 57, cf. 7. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Se hotărî totuși să treacă pe la Dumescu..., să schimbe numai două vorbe prealabile. REBREANU, R. I, 255, cf. SCRIBAN, D. În 1731, practica încetează și domnii sînt numiți direct de Poartă, fără alegerea prealabilă a boierilor. OȚETEȘA, T. V. 29. Stringerea materialului e o condiție prealabilă oricărei munci intelectuale. CĂLINESCU, C. O. 78. Străzile înguste... dovedesc lipsa unui plan prealabil. TUDORAN, O. 156. Ni se vorbește de „electivism“ cu privire la unirea prealabilă dintre „școală“ și „tradiție“. VARLAAM-SADOVEANU, 207. Unele ore de dirigenție... au loc fără o pregătire prealabilă. cf. 1963, nr. 691, 3/1. (Adverbial) Trebuie, prin urmare, prealabil să fie informat despre ce fel de vreme e pe la dv. CARAGIALE, O. VII, 31. Într-un chip arbitrar și fără a fi fost eu consultat prealabil, s-a tăiat la a doua reprezentare a comediei mele „O noapte furtunoasă“ partea ei finală. id. ib. 489, cf. 259, DDRF, ȘĂINEANU, D. U. Afară de această și prealabil, se cerea să mai câștige încă două puncte. GALACTION, O. A. II, 90, cf. I, 118. Se despărțiră repede... nu fără a lăsa prealabil o piesă de cînci lei pe colțul mesei. BRĂTESCU, O. A. I, 7, cf. SCRIBAN, D. ♠ Chestiune prealabilă = (în sistemul parlamentar din trecut) discuțarea a oportunității unui proiect de lege înainte de a începe dezbateră

propriu-zisă. Cf. CADE, com. IORDAN. ◇ L o c. a d v. În prealabil = mai întâi, mai înainte de...; (învechit, rar) prealabilmente. Propunerile... să se trimită la toate secțiunile Adunării, spre a se studia în prealabil de toți deputații. KOGĂLNICEANU, s. A. 135. În prealabil e obligat să ia contact cu amicii politici. REBREANU, R. I, 172. Vartolomeu Diaconu ieși în sălișă după ce-a meșteruit în prealabil flacăra pușină a lămpii. C. PETRESCU, A. 283. Îi spunea uneori „Olgușă”, făcând totuși în prealabil o pauză șovăitoare. TEODOREANU, M. II, 422. Doctorii cîți oameni nu pot băga de pîi în groapă, firește, descoperindu-le sau atribuindu-le în prealabil tot felul de boli? v. ROM. mai 1963, 13. Pentru cercetarea acestor hemoragii, bolnavul va fi pus în prealabil la un regim lactat timp de 3 zile. ABC SĂN. 186. S-a consultat în prealabil cu ceilalți doi. T martie 1965, 58.

- Pronunțat: pre-a-. — Pl.: prealabili, -e.
- Din fr. *préalable*.

PREALABILMENTE adv. (învechit, rar) În prealabil, mai întâi, mai înainte. Creditorii privilegiați asupra imobilelor sînt: ... Arhitecții... și alți lucrători întrebuințați pentru a zidi..., cu condițiune însă ca prealabilmente să se fi încheiat un proces-verbal. HAMANGIU, C. C. 435.

- Pronunțat: pre-a-.
- Din fr. *préalablement*.

PREALĂRG subst. (învechit, rar) Întins, întindere mare. Movilele... stau semănate în prealargul cîmpiei, ca sentinele mute și gîrbovite sub ale lor pătrineși. ODOBESCU, S. III, 16.

- Pl.: ?
- Prea + larg.

PREALĂT, -Ă adj. (învechit, rar) Foarte lat, foarte întins, extrem de vast. Dachia, zice, odată să chema „prealat olatul, carile cuprinde Transilvania cu amîndouă Valachitiile”. CANTEMIR, HR. 65.

- Pl.: prealați, -te.
- Prea + lat.

PREALĂCUI vb. IV. Intran z. (învechit, rar) A dăinu, a persista, a dura foarte mult, veșnic. Sfeatul Domnului în veci lăcuiaște (prealăcuiaște H, trăiaște D), cugetele înremiei lui în gintu și gintu. PSALT. 57, cf. 460, DHLR II, 362, SCRIBAN, D.

- Prez. ind.: prealăcuiesc.
- Prea + lăoui (= locui) (după slavonul *прѣлеуаѣти*)

PREALĂUDĂ vb. I. Tran z. (învechit) A preamări (2). Lăudați Domnul, toate limbile, prealăudați elu (mai lăudați-lu H, lăudați v) toți oamerii. PSALT. 246, cf. 460, DHLR II, 362, SCRIBAN, D.

- Pronunțat: -lă-u-. — Prez. ind.: prealăud.
- Prea + lăuda (după slavonul *прѣлеудати*).

PREALĂUDĂRE s. f. (învechit, rar) Preamărire (1). Sînt atunce de prisosif... lingușturile, feremoniile, prealăudările, și plecărite cu minciuni. ȚICHINDEAL, P. 41/19.

- Pronunțat: -lă-u-. — Pl.: prealăudări.
- V. prealăuda.

PREALĂUDĂT, -Ă adj. (învechit) Foarte lăudat, slăvit. Svinții și prea lăudații apostoli (a. 1669). GCR I, 183/14. Prealăudați mucenici, pre voi pămîntul nu vă putu ascunde. CHEIA IN. 1⁷/18.

- Scris și: prea lăudat. — Pronunțat: -lă-u-. — Pl.: prealăudați, -te.
- V. prealăuda.

PREALĂGERE s. f. (învechit, rar) Preferință. BARONZI, L. 99.

- Pronunțat: pre-a-. — Pl.: prealegeri.
- Pref. pre- + alegere.

PREALUMINĂT, -Ă adj. (învechit) 1. Care constituie un puternic izvor de lumină, care răspindește

multă lumină; foarte luminos, extrem destrălucitor. Și văzură acea stea... ivindu-se așa prealuminată și minunată. CORESI, EV. 501. O, prealuminat nor, maica lui D[u]mn[e]zeu, biruiește pre cea ce ne biruiesc. PARACLIS (1639), 248. Lîngă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate, Vezi o masă mare-nlînsă cu făclii prea luminate. EMINESCU, O. I, 85. ◇ F i g. Ritorica, ca o împărăteasă, au arătat totdeauna mai multă puteare în toată zidirea și au făcut în fieștecare vreme atîtea prealuminate lucruri. MOLNAR, RET. 6/8. (Adverbial) [Era] îmbrăcat prea luminat, Pe haine avea tot inimi cusute d-argint curat. PANN, E. II, 13/9. ◇ F i g. Plîn de înțelepciune, foarte înțelept; care arată, demonstrează multă înțelepciune. [Doamna Elena] și cu lucrul și cu cuvîntul era prea luminată. BIBLIA (1688), [prefață] 7/35. Sfintele scripturi prealuminate arată groaznicul stat al omului celui fără-delege. MAIOR, P. 121/24.

2. (Mai ales în titulatura dată domnitorilor, prelaților, divinității) Preamărit. Prealuminaților arhiepiscopi, ... priimiți duh sfînt. PRAV. GOV. II^v/3. Prealuminate întru Isus Hristos Ioan Duca Voievod (a. 1679). GCR I, 240/6. Cîtă plată socotești, prea luminate doamne? (a. 1703). id. ib. 348/14. S-au bolnăvit prealuminate doamna mării-sale. R. POPESCU, CM I, 494. Au mersu a doauo zi măriia să prealuminate domnu... de au fost la slujba pogribanii. R. GRECEANU, CM II, 158. Prea luminatul domn io Constantin Basarab Voievod. ANTIM, P. XXIII. Prealuminate Bogdan s-a făgădui că va merge însuși la fața locului. DELAVRANCEA, A. 66. ◇ (Substantivat, f.) Maica Domnului, Fecioara Maria. Și dzise prealuminate fiului său. COD. TOD. 208.

- Scris și: prea luminat. — Pl.: prealuminați, -te
- Prea + luminat (după slavonul *прѣлестати*).

PREALUMINÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) Preamărit. Azi s-a născut Hristos, Domnul cel prea luminos. JARNÍK-BIRSEANU, D. 512.

- Scris: prea luminos. — Pl.: prealuminosi, -oase.
- Prea + luminos.

PREALUNGÍ vb. IV v. prelungi.

PREALUNGÍRE s. f. v. prelungire.

PREAM¹ s. n. (Olt.) Luntre sau barcă mare (cu care se trec oile și vitele peste o apă). V. c. in. Cf. H V 382, ALR II/872, LEXIC REG. 43.

- Pl.: preamuri.
- Etimologia necunoscută.

PREAM² s. n. v. prim¹.

PREAMĂRE adj. (învechit, rar) Foarte mare¹ (din punct de vedere calitativ). Se vătăma într-întm, vâzînd pre Isus ciude făcînd și pre mai sus decît botzătoriu, cu lucruri preamari. CORESI, EV. 524, cf. 398.

- Pl.: preamari.
- Prea + mare¹ (după slavonul *прѣреамка*).

PREAMĂ s. f. v. preajmă.

PREAMĂRI vb. IV. 1. R e f l. (învechit) A se îngîmfa, a se fâli, a se mindri, a se lăuda. Cîndu se preamărește, acela se prolivește celui fariseiu, deci-ș pitarde rugăciunea lui. CORESI, EV. 49, cf. POLIZU.

2. T r a n z. A aduce (prin vorbe, scris, cîntece etc.) întreaga laudă, cinste, slavă (impusă de calitățile celui în cauză); a elogia, a slăvi, a glorifica, (astăzi rar) a preaslăvi, (învechit) a preacînta, a pohfăli, a prealnălța (2), a prealăuda, (învechit, rar) a prearădica (2). Cf. POLIZU. Toți il preamăreau cu strigăte voloase. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Căci pîn-acuma n-am căutat nici prea mării faptele tale. ap. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. „Oacheșă cu ochii verzi”, cum o preamărise el odinioară în poezie, nu-l mai inspira cîluși de pușin. REBREANU, I. 187, cf. ȘĂINEANU, D. U.,

CADE, A schițat viața și activitatea lui Atanasie Ceaur, a preamării fapta lui. GALACTION, O. A. I, 246. Șeful stației se lăsa înșelat de auz și crezu că e bine să preamărească opera inginerului Dinu Grințescu. C. PETRESCU, A. 304, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 117. Nu se poate vorbi despre Alecsandri ca despre acei scriitori pe care toată lumea îi preamărește și nimeni nu-i celește. SADOVEANU, E. 60. Scriitorii romantici preamăreau titanii. BLAGA, Z. 96. Îi preamări bunătatea inimii și dărnicia. STANCU, R. A. II, 154, cf. SCL 1960, 621. Pe cei care au căzut la datorie îi vor preamări urmașii și numele lor va fi scris în cartea de aur a Patriei. V. ROM. octombrie 1964, 66. (Ironic) Un oarecare creștin pravoslavnic îl preamărise astfel pe părintele Tărăboi: ... Părintele este stîlpul bisericii și stîlpul crîșmei. SADOVEANU, O. I, 574. ♦ R e f l. p a s. A venit ceasul să se preamărească fiul omului (a. 1894). ap. TDRG. — Scris și: prea mări. — Prez. ind.: preamăresc. — Prea + mări.

PREAMĂRIE s. f. (Învechit, rar) Măreție (1). Mulți amu dentru oameni ară fi socotit că se pleacă ... cu nălucitura preamîndriei înșelîndu-se, sau de preamăria chipului marilor minunîndu-se. CORESI, EV. 332, cf. DHLR II, 362. — Pl.: preamării. — Prea + mărie¹ (după slavonul прѣамчѣство).

PREAMĂRIRE s. f. 1. Acțiunea de a p r e a m ă r i (2); gloriificare, slăvire, (învechit) preaslăvire, pohfală (1), (învechit, rar) prealudare, pohvalenie. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Aripele-și cîntă un imn de preamărire. MINULESCU, VERS. 164. O bună parte din comediile sale, Aristofan le-a consacrat apărării păcii, ... preamării farmecului vieții. V. ROM. septembrie 1954, 210, cf. ib. octombrie 1955, 129, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit, rar) Divinitate, dumnezeire. Înalt, mai sus de ceruri, la tronul Preamării. ... Mărgăritează vecinic prea sfințele sădări. HELIADE, O. I, 190. — Pl.: preamării. — V. preamări.

PREAMĂRIȚ, -Ă adj. (Mai ales în titulatura dată domnitorilor, regilor, împăraților, divinității) Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă (datorită calităților sale); preaslăvit, preamărit (1), (învechit) preacîntat, prealuminat (2), preaseninat, (învechit, rar) pohvălit, (regional) prealuminos. Nu zise el întru sine... că sînt bogat sau preamărit... acestea toate întru nemică le socoti și alalte toate le părăsi. CORESI, EV. 137, cf. POLIZU. Prea mările împărate! m-ai însărcinat cu o slujbă care abia am săvîrșit-o, fiindu-mi capul în joc. ISPIRESCU, L. 26, cf. DDRF. Sîntem făloși de domnia preamăritului nostru împărat. BRĂESCU, O. A. I, 161. ♦ (Substantivat) Mergi la Sibila și roag-o de sfaturi... Știrea-și va da, și-ajutor, preamărita cărărilor tale. COȘBUC, AE. 60. — Scris și: prea măriț. — Pl.: preamăriți, -te. — Prea + măriț³.

PREAMĂRTURISĂ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A mărturisă direct, fără înconjur. Însă muiarea nu se lepădă, nici se scribi deaca acestea, nici lăsa Hristos și să fugă, ce mai virtuos se miră și preamărturisi... — Doamne, vază că proroc ești tu. CORESI, EV. 160. — Prez. ind.: preamărturisesc. — Prea + mărturisi.

PREAMBALĂ vb. I. T r a n z. (Complementul indică mărfuri) A ambala înainte de a pune în vânzare. Între posibilitățile actuale ale economiei ... și posibilitățile industriei de a preambala aceste produse continuă să existe un mare decalaj. ȘCÎNTEIA, 1970, nr. 8 385. — Pronunțat: pre-am-. — Prez. ind.: preambalez. — Pref. pre- + ambala.

PREAMBALĂRE s. f. Acțiunea de a p r e a m b a l a. Preambalarea conferă produselor... funcionali-

tate, aspect comercial, eficiență socială și economică. ȘCÎNTEIA, 1970, nr. 8 385. Multă vreme preambalarea a fost considerată un lux. ib.

— Pronunțat: pre-am-. — Pl.: preambalări. — V. preambala.

PREAMBALĂȚ, -Ă adj. (Despre mărfuri) Care este ambalat înainte de a fi pus în vânzare. Să se extindă fabricarea și vânzarea de produse preambalate. ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 849. Creșterea volumului produselor preambalate nu este încă pe măsura necesităților. ib. 1970, nr. 8 385, cf. DEX.

— Pronunțat: pre-am-. — Pl.: preambalați, -te. — V. preambala.

PREĂMBLU s. n. v. preambul.

PREAMBUL s. n. 1. Parte introductivă a unui discurs, a unei scrieri, a unei convorbiri, în care de obicei sînt expuse rezumativ probleme ce vor fi dezvoltate ulterior, i n t r o d u c e r e; p. e x t. (rar) prefață. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. Fanariotul îl fixă pușin, apoi îi zise fără preambule. FILIMON, O. I, 283, cf. PROT-POP., N. D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Tot ce urmează în lunga cuvîntare nu se arată nevrednic de acest preambul în stil mare. IORGA, L. I, 543. Fără nici un preambul, am atacat problema care simțeam că nu putea fi aminată. IBRĂILEANU, A. 35, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L.R.A. 50, SCRIBAN, D. Bănuiam că vorbele acestea erau numai un preambul. SADOVEANU, O. XVIII, 604. Tot ce fi-am îndrugat pînă acum n-a fost decît un preambul. BENIUC, M. C. I, 138. O scrisoare... al cărei preambul judicios se ridica împotriva pedantismului lingvistic. VARLAAM-SADOVEANU, 224. ♦ P. gener. Ceea ce constituie partea introductivă, premergătoare a unei acțiuni, manifestări etc. Noi... credem că iubirea este un preambul al căsătoriei. VLĂSIU, D. 268. Preambulul descoperirii mele e alcătuit dintr-un adevăr valabil pentru toate timpurile. SADOVEANU, O. XI, 654. Lucrul s-a întîmplat fără preambul logic, deodată și din senin: ca în vis. TEODOREANU, M. U. 221. Studiul sintaxei unui scriitor este un preambul al studiului valorilor artistice ale limbii sale. S. C. ȘT. (IAȘI), 1958, 32.

2. Parte introductivă a unui act important, a unei legi sau a unui tratat internațional, în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc.; expunere de motive a unui proiect de lege. Al patrulea proiect e proiectul lui I. Tăutul; și preambulul deschide îndată orizontul național. RUSSO, S. 121, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Un mare hrisov fu dat școlilor moldovenești la 25 decembrie 1747. Începe cu un preambul, în care nu se prea ține seamă de silințele și opera pentru școlile a domnilor de înainte. IORGA, L. I, 450, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM, DN. Actele normative ale organelor locale ale puterii și administrației de stat trebuie să cuprindă în preambulul lor dispozițiile din legi, decrete sau hotărîri ale Consiliului de Miniștri pe baza cărora au fost emise. PR. DREPT, 112, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: pre-am-. — Pl.: preambuluri și (rar) preambule. — Și: (învechit) preămblu s. n. STAMATI, D. — Din fr. préambule.

PREAMBULĂR, -Ă adj. Care servește de preambul. Cf. NEGULICI, PROT-POP., N. D., DN², DEX.

— Pronunțat: pre-am-. — Pl.: preambulari, -e. — Din fr. préambulaire.

PREAMERITĂȚ, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este plin de merite, extrem de valoros, demn de întreaga stimă și laudă. Și-acum ne mai lipsirăm d-o nobilă trupină Prin moartea ta, Mocioni, bărbat prea meritat. MUREȘANU, P. 120/6.

— Scris: prea meritat. — Pl.: preameritați, -te. — Prea + meritat.

PREAMEȘTER s. m. (Învechit, rar. cu sens neprecizat, probabil) Șef al meșterilor (11). Și vătăful pă-

rintelui, Ionașco Căpățina, și Necula preameșter din ultița mart, și Toader Cuiitor (a. 1652). BUL. COM. IST. IV, 15.

- Pl. : preameșteri.

- Prea + meșter.

PREAMILOSTIV, -Ă adj. (Învechit) Foarte milos, foarte îndurător, foarte iertător. Pentru aceea se și milostivi d-inșii preamiloștivil Domnul și bolnavii lor vindecă. CORESI, EV. 258. Pentru că prea m[is]i[os]tiv ești și dulce făcătoriu de bine. BIBLIA (1688), [prefață] 7/42. Cătră... preamiloștivil meu stăpîn (a. 1725). CAT. MAN. I, 443. Prea milostivului și de bun neam al meu stăpîn. FILIMON, O. I, 100, cf. DEX.

- Scris și : prea milostiv. - Pl. : preamiloștivi, -e.

- Prea + milostiv. Cf. slavonul прѣмилостивѣ.

PREAMINUNĂ vb. I. R e f l. (Învechit, rar) A se mira¹ (1) foarte mult. Preaminunatu-se-au, cum putu nescrisul să se încape întru pintece de mumă. CORESI, EV. 496, cf. DHLR II, 363.

- Prez. ind. : preaminunez.

- Prea + minuna (după slavonul прѣчюдати сѧ).

PREAMINUNĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Demn de întreaga admirație, care provoacă multă admirație. Aorea amu cu bune daruri, aorea cu oprire, iară aorea cu ciudese preaminunate, nu înceta învășindu-i. CORESI, EV. 405. ♦ (Substantivat, f.) Minune (1). Că nu numai preaminunate făcea Hristos, ce și întru ceastă neschită vream, luminată a sa țările și de oameni iubire arată. CORESI, EV. 231.

- Pl. : preaminunați, -te.

- Prea + minunat (după slavonul прѣчюдана).

PREAMINCĂ vb. I. A b s o l. (Învechit, rar) A minca (1) foarte mult ; a se îmbuibă, a se ghițui. Tururor debitoacele neînțeleapte și nesățioase inchipiindu-ne, preamincind și împătîndu-ne. CORESI, EV. 287, cf. DHLR II, 362.

- Prez. ind. : preamânc.

- Prea + minca.

PREAMINCĂRE s. f. (Învechit, rar) Faptul de a preamincă ; îmbuibare, ghițuire. Să nu preamincăriei și beției să ne bucurăm. CORESI, EV. 45, cf. 222, DHLR II, 362.

- Pl. : preamincări.

- Prea + mincare.

PREAMINDRIE s. f. (Învechit) Putere de înțelegere profundă, înțelepciune deosebită ; p. ext. faptă, vorbă, manifestare plină de înțelepciune. Că nu-s aceea preamindria (înțelepciunea n. TEST. 1648, înțelepciunea BIBLIA 1688) de sus deștîngătoare, ce pămîntești. COD. VOR. 126/19, cf. 126/13. Rostul meu grăi-va preamindrie (preaînțeleptu n, înțelepciune d) și învășătura înremiei mele înțelepciuri. PSALT. 93. Se nu laude-se preamindrul cu preamindria (înțelepciunea vb) sa. ib. 320, cf. 460. Deade lui dulceță și preamindrie naintea lu Faraon. CORESI, L. 25/21, cf. id. EV. 535, id. PS. 96/12, 421/5. Șapte darure-s a d[um]nului s[fin]t : ... Preamindria. PARACLIS (1639), 252. Iaste mult roditoare de înțelegerea sufletească și plină de preamindria cea minunată (a. 1642). BV I, 122, cf. TDRG, SCRIBAN, D., ROSETTI, L. R. VI, 212.

- Pl. : preamindrii.

- Prea + mindrie. Cf. slavonul прѣмъдростѣ.

PREAMINDRU, -Ă adj. (Învechit) Înzestrat cu multă putere de judecată și de înțelegere a lucrurilor, plin de înțelepciune, foarte înțelept. Cinre e preamindru (înțelept n. TEST. 1648, BIBLIA 1688) și meșteru întru voi. COD. VOR. 126/11. Cire e preamindru (preaînțeleptu v, mai înțeleptu n, înțeleptu d) și feri-va ceastea și înțeleage-va meserieriei Domnului ? PSALT. 233, cf. 110, 320, 460. Tremise noau sfinții săi, apostolii ; și după apostoli, încă și

preamindri ai lumiei învășători și păstori. CORESI, EV. 2. Că așa era amu această muiare preamindră de suflet și gata spre bunătăți. id. ib. 160, cf. 221, 444. Preamindrul împărat Navohodonosor vis minunat vise odinioară. MAIOR, P. 47/28, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ♦ (Substantivat) Nu va vedea preamindrii murindu. PSALT. HUR. 41^r/20.

- Pl. : preamindri, -e.

- Prea + mindru. Cf. slavonul прѣмъдрѣ.

PREAMPLIFICĂTOR s. n. Amplificator folosit, într-un lanț de transmisie, înaintea unui amplificator principal, pentru a ridica nivelul semnalului de intrare al amplificatorului principal și pentru a realiza adaptarea de impedanță necesară. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat : pre-am-. - Pl. : preamplificatoare.

- Din fr. préamplificateur.

PREAMULT, -Ă adj. (Învechit) Care este în cantitate sau în număr foarte mare ; foarte mult, extrem de mult ; din belșug. Lăudați elu după prea-multă mărirea silelor lui. PSALT. 308, cf. 459. Acicea amu cu o sută de ori plată priimi-vor, iară acolo și mai mult și preamultă, viața vecilor. CORESI, EV. 496.

- Scris și : prea-mult. - Pl. : preamulți, -te.

- Prea + mult (după slavonul прѣмногѣ).

PREAMULȚIE s. f. (Învechit, rar) Preamnulțime. Cf. DHLR II, 363.

- Pl. : preamulții.

- Prea + mulție.

PREAMULȚIME s. f. (Învechit, rar) Preamnulțime. Și le părea că nu va răbda preamulțimea realelor. CORESI, EV. 237, cf. DHLR II, 363.

- Pl. : preamulțimi.

- Prea + mulțime (după slavonul прѣмножество).

PREAMUTARISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A promova, a avansa. Și mai virtos cînd norocul și bogăție sau ureo altă pricină îi preamutarisești... la vredniciei, la dregătorii. VÎRNAV, F. M. I, 95¹/6. ♦ R e f l. p. a s. Să să preamutarisască în boterii sau la înfille șederi de mat sus și pentru ca să să statornicească. id. ib. II, 50^r/22.

- Prez. ind. : preamutarisesc.

- Prea + mutare + suf. -isi.

PREANĂLȚĂ vb. I v. preanălța.

PREANEMÍC s. m. (Învechit, rar) Dușman, vrăjmaș înverșunat. Și pre varvarii locuitorii Emului... t-au făcut și împărăției romanilor prea nemici. ȘINCAI, HR. I, 220/32.

- Scris : prea nemic. - Pl. : preanemici.

- Prea + nemie (variantă învechită a lui inamic).

PREANEVINOVĂTĂ adj. (În limbajul bisericesc ; și substantivat, f.) (Fecioara Maria, considerată) cu totul neprihănită, fără prihană. Și fie, încă, îns pren suflet, preacurată și preanevinovată, treace-va armă. CORESI, EV. 519. Mă rog pururea de chinure să mă izbăvești, preanevinovată. PARACLIS (1639), 246, cf. 244.

- Prea + nevinovată (după slavonul прѣнеповинна).

PREANOTĂ vb. I. 1. I n t r a n z. (Învechit) A naviga (2). Acie corabilele noată (preanoată d, preainnotă c²). PSALT. 216, cf. DHLR II, 363, SCRIBAN, D.

2. T r a n z. f a c t. (Învechit, rar ; complementul indică ape) A face să se deplaseze cu putere, în valuri. Deoarece vînture era împotrivă-ne, ... undele de Chlichia și Pamfilia prea notînd, deștînsen întru Miralichiscăia. CORESI, L. 131/3.

- Scris și : prea nota. - Prez. ind. : preanot. - Și :

preanută vb. I. PSALT. 460, SCRIBAN, D.

- Prea + nota (după slavonul прѣносѣти).

PREÁNTRU prep. v. printru.

PREÁNTU prep. v. printru.

PREANUTÁ vb. I v. preanota.

PREAOBRAJÉNIE s. f. v. preobrajenie.

PREAOGÓDNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Foarte iubit, foarte ogodnic. Toți sfinții preaogodnici și purtătorii de Dumnezeu... făcură săbor mare. PRAV. GOV. 58^v/15. Prea ogodnicul părintele nostru Ioan. ib. 130^v/1. — Scris și: *prea ogodnic*. — Pl.: *preaogodnici*, -ce. — Prea + ogodnic.

PREAOSFINȚIA s. f. art. v. preasfinția.

PREAOSFINȚIT, -Ă adj. v. preasfințit.

PREAOTÉT s. m. (Învechit) Mare preot. Și toate sfințele cinuri acolo adunate-se-au, săboruri de preao, tefti, mulțime de patriarși, stoluri de proroci. CORESI EV. 176, cf. COD. TOD. 196, DHLR II, 524. — Pl.: *preaotefti*. — Din slavonul прѣотѣтъ.

PREAPADÓMNĂ adj. v. preapodobnă.

PREAPĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A învăța, a sfătui, a convinge (să facă ceva, să creadă ceva etc.). Nu numzi Efesul, ce și de acmu toată Asita Pavel acesta preapări. COD. VOR. 8/27. Agripa către Pavelu dzise: întru pușinelu nu me preapăreși (de nu mă faci n. TEST. 1648, mă faci BIBLIA 1688) hristoseanu a fi. ib. 82/9, cf. DHLR II, 524, SCRIBAN, D. — Prez. ind.: *preapărese*; ger. și: *preapărind* (DHLR II, 524). — Din slavonul прѣпартѣти.

PREAPĂSTRÁT, -Ă adj. (Învechit, rar) Preatimpistrit. Státu împărăteasa de-a dreapta ta, în cămești poleite înveștită și preatimpistrită (prea păstrată c²). PSALT. 87. Cu peș de auru înveștită și preatimpistrită (t m p o d o b i t ă d, preapăstrată c²). ib. 88, cf. 460. — Scris și: *prea păstrat*. — Pl.: *preapăstrați*, -te. — Prea + păstrat² (după slavonul прѣпестрѣтъ).

PREÁPČÁ s. f. v. pretecă.

PREAPETRÉCE vb. III. Intran z. (Învechit, rar) A trăi mult, a avea o viață lungă. Ana prorocița ... preapetrecu cu zile multe (lăcuise cu bărbatul-și șapte ai... și fu văduo aceasta ca la optzeci de ai și patru). CORESI, EV. 519, cf. DHLR II, 363.

— Prez. ind.: *preapetréc*.
— Prea + petrece.

PREAPLECÁT, -Ă adj. (Învechit; în formule de respect) Foarte supus, extrem de ascultător. Al preaseninalei mării tale cei împărătești... prea plecat rob (a. 1725). CAT. MAN. I, 444. Cu toată supunerea sârul mînile d-tale și sînî al d-tale pre plecat și supus fiu. KOGĂLNICEANU, s. 14, cf. 1, 3. Al domniei-voastre preaplecat și preasupus servitor. ap. IORDAN, L.R.A. 207.

— Scris și: *pre(a) plecat*. — Pl.: *preaplecași*, -te. — Prea + plecat.

PREAPLÍN¹ s. n. 1. Ceea ce depășește (cu mult) un anumit nivel, o anumită măsură, ceea ce este prea mult, prea abundent. Vorbeai cu fervoare, ca dintr-un prea plin sufleteș. CAMIL PETRESCU, T. I, 305, cf. id. o. II, 345. Preaplinul inimii, sufletului etc. IORDAN, L.R.A. 207. Preaplinul acestei fantazii vizionare se grefează pe aspecte observate cu exactitate. VIANU, A. P. 266. Dar din dar să dea din preaplinul lui, să se libereze. VINEA, L. I, 72, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Dispozitiv de evacuare automată a lichidului care depășește un anumit nivel într-un recipient, într-o instalație tehnică etc. Restul de apă se îndreaptă către bazinul inferior, care formează o chiuvetă barome-

trică, de unde iese apoi printr-un preaplin. ENC. TEHN. I, 300. Prea-plinul trebuie dimensionat astfel, încât să poată evacua întregul debit de lichid care intră în recipient. LTR², cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ P. e x t. Conținutul unui rezervor de apă. Cf. IORDAN, L. R. A. 207, DEX.

— Scris și: *prea plin*, *prea-plin*. — Pl.: *preaplinuri*.
— Prea + plin (după fr. *trop-plein*).

PREAPLÍN², -Ă adj. (Învechit) Care este din belșug, din abundență, foarte mult. Adîncatul aceștii ape dulci și vie săritoare și preacurătoare și preaplină, beași toți dentr-însă carei creadeși, și viață priimiși. CORESI, EV. 154.

— Pl.: *preaplini*, -e.
— Prea + plin (după slavonul прѣпльнѣ).

PREAPLÎNGE vb. III. R e f l. (Învechit, rar) A se căi mult, a regreta mult (cele făcute). Să ne apropiem... către făcătorul de viață Domn, și să cădem către el, și să ne preaplingem. CORESI, EV. 349. — Prez. ind.: *preapling*.
— Prea + plînge.

PREAPODOÁMNĂ adj. v. preapodobnă.

PREAPODÓBIE s. f. (Învechit, rar) Cucernicie, evlavie, smerenie deosebită. Să slujască lui cu preapodobie. CORESI, PS. 442/3, cf. TDRG, SCRIBAN, D. — Pl.: *preapodobii*.
— Din slavonul прѣподоубіе.

PREAPODOBÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este deosebit de credincios, de cuvios, de cucernic. Fereaște sufletul meu, că preapodobnicu-s eu (pre(a)podobitu-s eu v, cuvios sintu h, d). PSALT. 176, cf. DHLR II, 363, SCRIBAN, D. ♦ (Substantivat) Cinstită între Domnul moartea preapodobnicilor (preapodobiiților v, cuvioșilor h, d) lui. PSALT. 246.

— Pl.: *preapodobiiți*, -te.
— Prea + podobit (după slavonul прѣподоубѣтъ).

PREAPODÓBNĂ adj. (În limbajul bisericesc; cu valoare de calificativ dat sfinței Paraschiva) Sfință; cuvioasă, cucernică. Aflară trupul preapodobnei Paraschive neputred și plin de mirezmă. VARLAAM, c. 368. Moaștile a sfinței preapodobnei Paraschivei. M. COSTIN, o. 119. Au luat pe Mihăi Vodă din scaunul său în ziua prapadoamnei Paraschive. AMIRAS, LET. III, 104/25. Cine s-ar ispiti să o fure... să-i fie părșe preapodoamna Parascheva la a doua venire a lui H[risto]s (a. 1742). IORGA, s. D. XIII, 108. Sfința și cuvioasa preapodobna Parascheva cea nouă. GHEORGACHI, LET. III, 317/25. Sfințele moaște ale prapadoamnei Paraschive (sfrșitul sec. XVIII). LET. III, 220/24. Opt lei am [a]vut... la cumpăratură aceștii cărși ce este la biserică Preapodoamna Parascheva (a. 1804). IORGA, s. D. XV, 116. Sărutînd stîțele icoane și moaștele sfinței prapadoamnei Paraschive (a. 1862). ap. CIHAC, II, 271, cf. DDRF, ALEXI, W., DHLR II, 524, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ♦ (Substantivat; prin lărgirea sensului) Iubiți Domnul toți preapodobnicii (preapodobnii c¹), c², cuvioșii d, h) lui. PSALT. 54, cf. 55, 333. Roagă-se fie toți preapodobnii. CORESI, PS. 77/12, cf. 76/10.

— Pl.: *preapodobni*, -e. — Și: (învechit) *preapodoamnă*, *preapodómnă* (TDRG), *preapodómnă* (id. Ib.), *prepodoábnă* (DDR), *prepodóbnă*, *prapadoamnă*, *prapodóbnă* (TDRG), *prapadómnă* (IORGA, s. D. XV, 115), *prăpadoamnă* adj.

— Din slavonul прѣподоубнѣ.

PREAPODÓBNIC adj., s. m. (Învechit) 1. Adj. (Cu valoare de calificativ dat lui Dumnezeu) Sfinț, desăvârșit. Dereptu e Domnul în toate caile sale și preapodobnic (preacuvios c, cuvios h, sfințitu d) în toate lucrurile sale. PSALT. 301, cf. 300, 460. Dereptu și preapodobnic Domnul. CORESI, PS. 411/1.

2. S. m. Om, cleric, sfinț foarte cuvios, extrem de cucernic, de evlavios. Cinstită între Domnul moartea

preapodobnicilor (cu vioșilor H, D) lui. PSALT. 246, cf. 279, 307. *Mearseră după Hristos nu numai apostolii, ce și mucenicii și preapodobnicii și toți de-repșii, bărbați și femei.* CORESI, EV. 69, cf. 176, 475, id. ps. 25/9. *Iară preapodobnicii strigă: înalță-te la ceru, Doamne.* COD. TOD. 197. *Postul au cinștil pre preapodobnici.* VARLAAM, c. 30. *Preapodobnicii, călugări și călugărițe.* id. ib. 147. *Intr-aceastăz dă să face pamentea preap[odo]bnicului Luca.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 10⁷/34, cf. id. MOL. 85. *Hulesc... asupra arhierilor și preapodobnicilor; și, mai pre scurt, asupra tuturor lucrurilor celor sfinte (a. 1765).* GCR II, 80/15, cf. DDRF, SCRIBAN, D.

— Pl.: preapodobnici. — Și: preapodómnice, -ă (PSALT. 27) adj., prepodóbnio s. m.
— Din slavonul прѣподобньнѣ.

PREAPODÓMNĂ adj. v. preapodobnă.

PREAPODÓMNIC, -Ă adj. v. preapodobnic.

PREAPONDERÁNT, -Ă adj. v. preponderent.

PREAPONDERÁNTĂ s. f. v. preponderență.

PREAPONDERÁNȚIE s. f. v. preponderență.

PREAPONDERÁȚIE s. f. v. preponderență.

PREAPREȚIÓS, -OĂȘĂ adj. (Neobișnuit) Foarte prețios, foarte valoros. *Noi știnem mîntea, capul, gîndirea, prin urmare, și voi, preaprețioase, dar totuși mădulare.* ARGHEZI, VERS. 396, cf. DEX.

— Pronunțat: -fi-os. — Pl.: preaprețioși, -oase.
— Prea + prețios.

PREAPRÎNDERE s. f. Aprindere preînătură a combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă, determinată de apariția incidentală a unor puncte prea încălzite în interiorul cilindrilor și însoțită adesea de detonații. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: pre-a-. — Pl.: preaprinderi.
— Pref. pre- + aprindere.

PREAPRÓST, -OĂȘTĂ adj. (Învechit, rar) Care este extrem de ignorant, de puțin cultivat. *Galileanii, bărbați săraci și prea proști era, și nemica alta nu știa decît de limbă sirinească.* CORESI, EV. 332. *Dară oameni amu lucrători și cei preaproști, ce au a înțeleage de această taină dumnezeiască și cîndu se vor înțelepși?* id. ib. 415, cf. 433.

— Pl.: preaproști, -oaste.
— Prea + prost. Cf. slavonul прѣпростѣ.

PREAPUTÉRNIC, -Ă adj. (Învechit; mai ales în titulatura dată suveranilor, înalților demnitari, divinității) Care are puteri foarte mari sau nelimitate (v. a t o t p u t e r n i c), care este foarte puternic; (învechit) preaputincios. *Și nici unul den noi să piară, den adeverșii tăi închinătorii sfintei preaputernică troișă întru o fire.* CORESI, EV. 187. *Pan Theodor Corbea v[er] pisariu i canșilar al preaputernicii imperatorii moschicești (a. 1725).* CAT. MAN. I, 445, cf. DRU. O, Doamne!... tu ești cel întru toate preaputernic. MARCOVICI, D. 1/19. *Veși cîștiga cu încredințare favorul preaputernicului... părinte.* DRĂGHICI, R. 157/11. *Deacă oastea voastră ar fi luat astăzi prea puternicului pađișah patru cetăți, n-ar fi fost nenorocire mai mare.* BĂLCESCU, M. V. 98. *Gîndește că măriia-ta ești prea puternic și că niște săraci boțeri nu-ți pot strica.* NEGRUZZI, S. I, 146, cf. POLIZU, Să trăiți mulți ani cu bine, luminale și prea puternice împărate! CREANGĂ, O. 43, cf. DM, DEX. ♦ (Substantivat, m. art.) Dumnezeu. Cf. DEX.

— Scris și: prea puternic. — Pl.: preaputernici, -ce.
— Prea + puternic (după slavonul прѣсмьнѣ).

PREAPUTERNICIE s. f. (Învechit, rar) 1. Atotputernicie. *Nici altceva îi lipsește, de nu-l va învia Dumnezeu cu preaputernicia sa, fără numai groapa cea veacinică.* MOLNAR, RET. 54/9.

2. Art. (Urmat de un adj. pos.) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt. *Îți voi povesti și pe cealaltă cu voia preaputerniciei sale.* GORJAN, H. I, 26/25, cf. DM.

— Pl.: preaputernicii.
— Preaputernic + suf. -ie.

PREAPUTINCIÓS, -OĂȘĂ adj. (Învechit) Preaputernic. *De astăzi înaintea cu toții noi... supl două monarhii a doi monarhi, a înălțatului Vulturului adică și a prea putinciosului Lăului, supuși și aciutați să fim.* CANTEMIR, IST. 176. *Cătră... preaputinciosul împăral și monarh a a toată Rostia, marele Petru (cca 1725).* CAT. MAN. I, 443.

— Scris și: prea putincios. — Pl.: preaputincioși, -oase.

— Prea + putincios.

PREARĂBDĂ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A înfrunta cu multă răbdare. *Ferice de bărbatu ce prea răbdă ispitele.* CORESI, L. 144/14, cf. DRU II, 363.

— Scris și: prea răbda. — Prez. ind.: prearăbd.
— Prea + răbda (după slavonul прѣтърпѣти).

PREARĂDICĂ vb. I. (Învechit, rar) 1. Refl. A se preînălța (1). *Vădzuiu necuratul rădicîndu-se (prearădicîndu-se c², suîndu-să H, suprănălțîndu-si D, nălțîndu-se c) ca chedrii Livanului.* PSALT. 70.

2. Tranz. A preamări (2). *Și toate duhurile, Domnul cîntați și preatnrățați (prearădicați c) el în veac.* PSALT. 331, cf. 333, SCRIBAN, D.

3. Refl. A se îngîmfa, a se făli, a se mindri, a se lăuda. *Și ne prearădicăm și ne înălțăm și îmblăm după voia inimiei noastre.* CORESI, EV. 150.

— Prez. ind.: prearădic.

— Prea + rădica (după slavonul прѣтърпѣсти).

PREAREVERÉND adj. (Învechit, rar; în titulatura dată arhimandriților) Care este demn de mult respect. *Am primul scrisoarea voastră prin... prea reverendul părinte archimandrit Dositei (a. 1871).* URICARIUL, I, 172.

— Scris: prea reverend.

— Prea + reverend.

PREARVUNÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A reține cu anticipație (dînd o sumă de bani). *Noi prearvunim locuri în mormîni.* JIPESCU, ap. DDRF.

— Pronunțat: pre-ar-. — Prez. ind.: prearvunesc.
— Pref. pre- + arvuni.

PREĂSĂNĂ s. f. v. presenă.

PREĂSĂRĂ vb. I v. presăra.

PREĂSENĂ s. f. v. presenă.

PREASENINÁT, -Ă adj. (Învechit; în titulatura dată domnitorilor sau prelaților) Preamărit. *Cătră întru toat preaseninatul... împăral și monarh a atoată Rosta, marele Petru Alexievici (cca 1725).* CAT. MAN. I, 443. *Al prea seninatei mării tale cei împărătești (cca 1725).* ib. 444. *Prea-serinatul domn, domnul Sigismund... cu osebită bunăvoînța maiesatei sale, din preleneasca iubire, s-au purtat spre noi.* ȘINCAI, HR. I, 365/6.

— Scris și: prea seninat. — Pl.: preaseninați, -te.

— Și: preaserinat, -ă (scris: prea-serinat) adj.

— Prea + seninat (după rus. прѣсеменый). Cf. lat. serenissimus.

PREASERINÁT, -Ă adj. v. preaseninat.

PREASFINȚIA s. f. art. (Urmat de un adj. pos.) Termen de respect cu care cineva se adresează prelaților sau cu care vorbește despre ei. *Preosfinția sa părintele mitropolitul (a. 1775).* URICARIUL, I, 78. *Au făcut cerire preosfinția sa [episcopul] (a. 1813).* ib. v.

2/16. *Către cine altul s-ar cădea mai cu cuviință a să înfășoșa cartea aceasta... decât către prea osfinția noastră.* PRAVILA (1814), 1/7. *Preasfinția sa părintele mitropolitul au poftit pe d. vornicul Mihail Șturză.* CR (1830), 75¹/16. *Trămit prea osfinției tale acea piatră, ca să o aibă în păstrare.* FILIMON, o. I, 242. *Sărul blagoslovitoarea dreaptă a prea sfinției tale, părinte mitropolit.* id. ib., cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Vodă și înalt prea sfinția sa mitropolitul intrară.* SADOVEANU, o. X, 170, cf. SCRIBAN, D., DM, M. D. ENG., DEX.

— Scris și: *prea sfinția.* — Pl.: *preasfințiile.* — Și: (învechit) *preaosfinția* (scris: *prea osfinția*), *preosfinția* s. f. art.

— **Prea + sfinție** (după slavonul прѣсвѣщенство). Cf. rus. прѣосвѣщенство.

PREASFINȚIT, -Ă adj. (Mai ales în titulatura dată prelaților) Care a primit harul divin, care este vrednic de întreaga sfințenie; preasfînt. *Prea sfințitul părintele nostru Chir Theodosie mitropolitul.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/53. *Și au și trimis de olac de-au chemat prea sfinția sa preasfințitul chir Hrysant, patriarhul Ierusalimului.* NEGULCE, L. 229. *Ș-au dat obșteasca datorie și preasfințitul părinte mitropolitul fării chir Theodosie.* R. GRECEANU, cm II, 158, cf. 120. *Ceilalți 2 boieri luind din București pă preasfințitul mitropolitul fării, kir Grigorie, să călătoriră* (a. 1783), GCR II, 128/12. *Preosfințitul... Vasilie Moga, episcopul Ardealului.* CALENDARU (1814), 98/22. *Carele va vrea să fie sfinț și preosfințit, el să fie cu adevărat cu fapta sfinț.* ȚICHINDEAL, F. 101/9, cf. DRU. *Prea sfințitul vlădică de Roman a cîntat slujbă mare.* SADOVEANU, o. XII, 341. ◇ (Substantivat) *Din aste te-i cunoaște că ești arhipăstor și toți cu umilință și-or zice presfințite.* NEGRUZZI, s. II, 181. ◆ (Regional; despre sărbători religioase) Care are o mare însemnătate, de mare importanță (pentru biserică). *Această zi preasfințită și sărbătoare marită Noi poftim ca să vă fie La mulți ani cu bucurie!* BUD, p. p. 66.

— Scris și: *prea sfințit.* — Pl.: *preasfinții, -te.* — Și: (învechit) *preaosfințit, -ă, preosfințit, -ă* adj.

— **Prea + sfințit** (după slavonul прѣсвѣщенъ, прѣосвѣщенъ).

PREASFINȚIT, -Ă adj. (În titulatura dată prelaților, clericilor, călugărilor, sfinților — îndeosebi Fecioarei Maria — etc.) Care a primit harul divin, care este vrednic de întreaga sfințenie; preasfințit. *Preacurata și preasfînta a ta maică, ce iaste a tuturor împreună mare nădea jde.* CORESI, EV. 157. *Doamne... tremite, cum te-ai fâgăduit nouau, preasfințit al tău duh.* id. ib. 178. *Sărutară preasvînta maica lu H[risto]s* (a. 1580), cuv. D. BĂTR. II, 314/3, cf. 316/12. *Luară [pre]presv[î]nta Marie de o puseră naintea tatălui nevădzut.* COD. TOD. 207, cf. 201, 202. *Presf[î]nta născătoare a lui Dumnezeu, spășește pre noi.* PARACLIS (1639), 244. *Prea născătoarea lui Dumnezeu, prea sfințlă împărăteasă a noastră.* PRAV. GOV. 58¹/5, cf. POLIZU. *Soliile măriei sale la prea sfințlul părinte de la Roma.* SADOVEANU, o. XII, 336. *Din preasfînt schivnic, ajunsese să-i fie numele pomenit cu groază.* CAMILAR, c. p. 94. ◇ (Substantivat) *Adevărurile, presfințe. Auzi calda rugămintele... Mintea noastră luminează.* ASACHI, s. L. I, 275. ◆ **Spec.** (Substantivat, f.) Fecioara Maria. *Dzis[e]j prea sv[î]nta către arha[n]ghel Mihail: spune-mi ce e în cer.* COD. TOD. 201. *Vădzu preasv[î]nta și alte muieri dzăctînd în foc.* ib. 205, cf. 204, 206. *Toată jalea mea pustie Mi-oi preface-o-n rugăciune la picioarele prea-sfîntei.* VLAHUȚĂ, p. 62. *Din iconița ei, preasfînta Te vede cea din urmă sară.* GOGA, POEZII, 108.

— Scris și: *prea sfințit, prea-sfînt.* — Pl.: *preasfinții, -te.* — Și: (învechit) *preasvînt, -ă, presfînt, -ă, presvînt, -ă, (regional) preasfînt, -ă* adj.

— **Prea + sfințit.** Cf. slavonul прѣсвѣтъ.

PREASINĂ s. f. v. presenă.

PREASINĂ s. f. v. presenă.

PREASINȚIT, -Ă adj. v. preasfînt.

PREASLĂVI vb. IV. **Tranz.** (Astăzi rar) A preamări (2). *Ispovedeșcu-mă fie, Doamne... și preaslăvescu* (voiu proslăvi h, voislăvi d) numele tău în veacu. PSALT. 177. *Scoț el și preaslăvesc el.* ib. 192. *Cestă e D-zêul meu și preaslăvi-voi el.* CORESI, ap. TDRG. *Doamne, cîntăm și preaslăvim slava ta.* COD. TOD. 197. *Pieseta populară preaslăvește viclenia.* SADOVEANU, o. IX, 262. *Să preaslăvim pe cuviosul brahman Sisa.* id. ib. XI, 587, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 117, IORDAN, L.R.A. 207, SCRIBAN, D., DEX. ◇ **Ref. pas.** *Cîntăm Dômnului, că slăvit e, preaslăvi-se* (să proslăvi b). PSALT. 310. *Dereapta ta, Doamne, preaslăvi-se* (proslăvit u-s-a u d) în vrătute... frînse dracii. ib.

— **Prez. ind.:** *preaslăvesc.*

— **Prea + slăvi** (după slavonul прѣславити).

PREASLĂVIE s. f. (Învechit, rar) Mărturie, dovadă a unei bunăvoințe excepționale. *De încâtruo-mi fu această preaslăvie și mare bunăitate?* CORESI, EV. 494, cf. DHLR II, 363.

— Pl.: *preaslăvii.*

— **Preaslăvi + suf. -ie.**

PREASLĂVIRE s. f. (Învechit) Preamărire (1). *Învățînda-tê celor dumnezeiești cu preaslăvire... ai trîmbițat cuvîntul lui D[um]nezeu.* MINEUL (1776), 1¹/25. *Soarele ce au răsărit din Fecioară cu preaslăvire.* ib. 89¹/28. *Prea sfințitul tău deci nume fie întru preaslăvire.* DRĂGHICI, R. 61/22.

— Pl.: *preaslăviri.*

— V. *preaslăvi.*

PREASLĂVIT, -Ă adj. Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă (datorită calităților sale); preamărit, prealnalțat (1), (învechit) preacîntat, prealuminat (2), preaseninat, (învechit, rar) pohvălîit, (regional) prealuminos. *Doamne? cire e ca tine preaslăvitul* (proslăvit d) în sfinți? PSALT. 311, cf. 326. *Că luu amu orbul de la Hristos preadulecele dar preaslăvit.* CORESI, EV. 443. *Cu aceeaia preaslăvite seamne făcea.* id. ib. 444, cf. 418. *Sfînta și preaslăvita doamna roditoare... mearse să vadză toate mîncile.* COD. TOD. 200, cf. ST. LEX. 175¹/11. *Se mira și eugeta la acea preaslăvită minune* (a. 1675), GCR I, 225/15. *Prorocul Iezechiil vedenie și vedeare dumnezeiască și preaslăvită văzînd, o au povestit* (a. 1775), GCR II, 106/17, cf. DEX. (În titulatura dată domnilor sau prelaților) *Preafrumoasa trînosanie care s-au făcut... de preaslăvitul și înălțatul domn io Costândin Brîncoveanu.* R. GRECEANU, cm II, 151. *Prea slăvite crati, nu-i poruncă; e rugăminte.* SADOVEANU, o. XII, 369. ◇ (Substantivat) *Doamne? cire e ca tine... în sfinți, Miruratu preaslăvite* (slăvit d), *faci miruri?* PSALT. 311. ◆ (Substantivat, f.) **Minune** (1). *Să meargem și noi, frașilor... și să vedem toate preaslăvitele cite se-au făcut spre el.* CORESI, EV. 176. *Și de multe ori preaslăvita și spăsenie face, de ne dereplează spre iubirea de oameni.* id. ib. 235, cf. 324, COD. TOD. 196.

— Scris și: *prea slăvit.* — Pl.: *preaslăviți, -te.*

— **Prea + slăvit** (după slavonul прѣславенъ).

PREASPORȚI vb. IV. **Intranz.** (Învechit, rar) A spori, a crește foarte mult. Cf. DHLR II, 363.

— **Prez. ind.:** *preasporesc.*

— **Prea + spori.**

PREASPURCĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Extrem de josnic, de mlrșav, de ticălos. *În lipsa mea vrură ca să-și împlinească poftele lor cele preaspurcate.* GORJAN, H. I, 109/5.

— Pl.: *preaspurcați, -te.*

— **Prea + spurecat.**

PREASTĂPNIC, -Ă adj. v. preastîpnic.

PREASTIMAT, -Ă adj. (Mai ales în formule de adresare) Foarte stimat, extrem de respectat. Cf. DEX.

- Pl.: *preastimați, -te.*
- **Prea + stimat.**

PREASTÎPNIC, -Ă adj. (Învechit) Care încalcă, violează în mod sistematic legea, (învechit, rar) preacalcător; p. ext. care reneagă o religie, se leacăpădă de o credință, renegat. V. apostat. *Preastâpnicul* (pășitorii H, calcători D) *păru-mi loși păcătoșii pământului*. PSALT. 262. *Uritu și preastâpnicu* (pristâpnic s, preacalcătoriu v, calcători D), și *împăratu nedereptu și mai hicleanu de tot pământul*, ib. 327. *Jirfa lor de ce treabă va fi când ei sint preastâpnicii?* (a. 1645), ap. TDRG. *Această svintă stăriță, fiind de față preastâpnicul Iulian, începu a cînta în glasul mare cu svintele feate*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 57^r/5, cf. 72^r/24, ROSETTI, L. R. VI, 257. ♦ (Ca nume propriu) *Deaca muri Costantin împăratu acela bunul și svintul... stătu împărat Iulian Prestâpnic*. VARLAAM, c. 434.

— Pl.: *preastâpnicul, -ce.* — Și: *preastâpnic, -ă, prestâpnic, -ă* (IORGA, s. D. XXI, 34), *prestâpnic, -ă, pristâpnic, -ă*, *pristâpnic, -ă*, *pristâpnic, -ă* adj.

- Din slavonul прѣстѣпникъ.

PREASTÔL s. n. v. *pristol*.

PREASTRĂIN, -Ă adj. (Învechit, rar) Neobișnuit. *Fapta robilor acestora... cu resunet și preastrăină, nu putea să nu fie multor țeri cunoscută*. MAIOR, IST. 182/11.

- Pl.: *preastrăini, -e.*
- **Prea + străin.**

PREASTRĂLUCIT, -Ă adj. (Rar; despre oameni) Extrem de strălucit, de înzestrat. *Cetățile ce preastrălucitul prinț al Transilvaniei va coprinde cu oștile și cheltuiala sa vor rămînea ale sale*. BĂLCESCU, M. V. 70. ♦ (Substantivat) *De ee să te ferești, Prea strălucite? E mai ușoară suferința când o spovedești Unui prieten înțelegător*. CAMIL PETRESCU, T. III, 342.

- Scris: *prea strălucit*, — Pl.: *preastrăluciți, -te.*
- **Prea + strălucit.**

PREASTRĂNEPÔT s. m. v. *prestrănepot*.

PREASTRIGĂ vb. I. Intrans. (Învechit, rar) A prevesti, a proroci (cu glas tare). *Aceia de departe preastrigară și, ca cînd era, vedea ei ceia ce va să fie*. CORESI, EV. 473, cf. DHLR II, 363.

- Prez. ind.: *preastrigă*.
- **Prea + striga.**

PREASTRIGĂRE s. f. (Învechit, rar) Prevestire, prorocire (făcută cu glas tare). *Iară noi de ce-au fost ale Domnului preastrigări aciaș toți să ieșim văzînd, și acelor ciudese ce-au fost atunci să creadem*. CORESI, EV. 444, cf. DHLR II, 363.

- Pl.: *preastrigări*.
- V. *preastriga*.

PREASUÎ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se preamînța (I). *Să ne preasum deasupra celor reale ale pământului*. CORESI, EV. 454, cf. SFC I, 33.

- Prez. ind.: *preasuî*.
- **Prea + suî.**

PREASVÎNT, -Ă adj. v. *preasfînt*.

PREĂSBĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) „Iarbă coșită și neadunată de prin tufisuri”. FRÎNCU-CANDREA, M. 104.

- Etimologia necunoscută.

PREĂȘCĂ s. f. v. *preteacă*.

PREĂȘEDEĂ vb. II. Intrans. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) A sta la pîndă. *Preășede*

(stă la pîndă B 1938) în lătrături cu bogații, întru ascunși, se ucigă nevinovatul. PSALT. 14, cf. DHLR II, 363, SFC I, 35.

- Prez. ind.: *preășed*.
- **Prea + șede** (după slavonul прѣсѣдати).

PREĂȘEZĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Prestabil. [Audiența] au urmat... după orînduielele preășezate. AR (1829), 81/31.

- Pronunțat: *pre-a-*. — Pl.: *preășezați, -te.*
- Pref. *pre-* + **ășezat**.

PREĂȘI vb. IV. Trans. (Învechit, rar) A cunoaște foarte bine. *Că cunoaște Domnul carei sînt ai lui și nu împinge oamenii săi ceia ce-i preăștie*. CORESI, EV. 488, cf. SFC I, 34.

- Prez. ind.: *preăștu*.
- **Prea + ști**.

PREĂTĂRIE s. f. (Învechit, rar) Boltă cerească, cer. *Pe vrful astui munte, sub cortul Preătăriei...*, *Acolo este tronul Părintelui veciei*. HELIADE, O. I, 190.

- **Prea + tărie**.

PREĂTCĂ¹ s. f. v. *plateă*¹.

PREĂTCĂ² s. f. v. *preteacă*.

PREĂTEN, -Ă s. m. și f. v. *prieten*.

PREATIMPURIU, -ÎE adj. v. *pretimpuriu*.

PREATOMIC, -Ă adj. Care precedă perioada de descoperire și de utilizare a energiei atomice. *Era preatomică*. SFC I, 15.

- Pronunțat: *pre-a-*. — Pl.: *preatomici, -ce.*
- Pref. *pre-* + **atomic**.

PREATPIȘI vb. IV. Trans. (Învechit, rar) A învinge, a izbîndi. *Ca se dereptezi-te în cuventele tale și se veni (să învingi cc², să învingești D, preatpiși H) cîndu veri giudeca*. PSALT. 98.

- Prez. ind.: ?
- Etimologia necunoscută.

PREATRUFĂ s. f. (Învechit, rar) Trufie, îngîmfare nemăsurată. Cf. DHLR II, 363, SCRIBAN, D.

- Pl.: *preatrufe*.
- **Prea + trufă**.

PREĂȚINŪT, -Ă adj. (Învechit, rar) Ascuns, prefăcut, fățarnic, viclean. *Și eu venit cătră voi, frați, venit nu cu preăținute cuvinte sau mîndrie*. CORESI, L. 286/21, cf. DHLR II, 363, SFC I, 34.

- Pl.: *preăținuți, -te.*
- **Prea + ținut** (după slavonul прѣаѣцисати).

PREĂVĂRSĂ vb. I. Refl. (Învechit, rar) A se (re)vărsa (din abundență). (Fig.) *Apă dulce și vie și curătoare și preatmple-se și preavărsă-se*. CORESI, EV. 191.

- Prez. ind. pers. 3: *preavărsă*.
- **Prea + vărsa**.

PREĂVĂTĂMĂ vb. I. Intrans. și trans. (Învechit) A dăuna, a strica, a vătăma mult. *E mese-rearea mea nu spargu d-înși, nece vatămu (voi preavătămă H, voi strica D) în deadevărul mieu*. PSALT. 185, cf. DHLR II, 363, SCRIBAN, D., SFC I, 211.

- Prez. ind.: *preavătăm*.
- **Prea + vătăma**.

PREĂVĂZĂTOR, -OARE adj. (Învechit; și substantivat) Atotvăzător; atotștiutor. *Că văzu ca un preavăzătoriu Dumnezeu inema ceia buna și deschisa a sutașului de slugă-i*. CORESI, EV. 226. *Închipuirile... sfî[n]șilor părinți cei de D[u]mnezeu prea văzători*. MINEIUL (1776), 68^r/37, cf. SFC I, 256.

- Scris și: *prea văzător*. — Pl.: *preavăzători, -oare*.
- **Prea + văzător**.

PREAVÉCHI, -CHE adj. (Învechit) Care datează de foarte multă vreme; (despre ființe) care a trăit într-un trecut îndepărtat; străvechi. *Aceasta dară zicând acest preavechi poet [Ovidiu], iar ei zic că de la acel voievod Flac s-au numit aceștea flachi.* C. CANTACUZINO, CM I, 36. *Dachii preaveache a lor osebită limbă avînd, cum o lăsară și cum o lepădară așa de tol, și luară a romanilor, aceasta nici să poate socoti, nici creade.* id. ib. 38. *Eutropius lucrul acela... l-au citit în vro scriptură prevechie, care, precum mii altele, au perit și n-au ajuns la noi.* MAIOR, IST. 273/3, cf. SFC I, 9.

— Pl.: *preavechi*. — Și: *prevéchi, -che* adj.

— *Prea + vechi*.

PREAVECINĂTĂTE s. f. (Învechit, rar) Apropiere imediată (în spațiu). *Aceale trei neamuri... den preavecinătatea romanilor, luînd de-ale aceloră cuvinte și cu ceale de moșie ale lor amestecîndu-le, și stricîndu-și limba, au rămas în ceastă ce acum sint.* C. CANTACUZINO, CM I, 38.

— *Prea + vecinătate*.

PREAVÉCINIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Veșnic, etern. *Carea ai născut lumina cea d[u]mnezeiască preavecinică.* PARACLIS (1639), 246.

— Pl.: *preavecinici, -ce*.

— *Prea + vecinic*.

PREAVESTÍ vb. IV v. *prevesti*!

PREAVITEÁZ, -Ă adj. (Învechit) Foarte curajos, foarte viteaz. *O, preavitează bărbate, tu ești aceala carile... mi-ai dat nu puțin darul.* HERODOT (1645), 201. *Unde, o, pre vitejilor războinici, întoarceți putere acestor mâini?* (a. 1802). GCR II, 197/13.

— Scris și: *pre(a) viteaz*. — Pl.: *preaviteji, -ze*.

— *Prea + viteaz*.

PREAVÍZ s. n. (Rar) Înștiințare prealabilă. Cf. ALEXI, W. *Intrat în iatac, fără preaviz, găsi pe Margareta stînd într-un fotoliu, cu ochii plîși.* P. CONSTANT, R. 136. *Caută-ți o femeie mai în vîrstă... Sper că acest preaviz îți va vîrî mințile în cap.* CĂLINESCU, E. O. I, 228. ♦ *S p e c.* (Sens curent) Încunoștințare (scrisă) prin care conducerea unei instituții sau a unei întreprinderi anunță anticipat pe un salariat, pe un angajat, pe un om al muncii despre intenția sa (de a-l desface contractul de muncă și) de a-l concedia; p. e x t. interval de timp prevăzut în această înștiințare; plata care se cuvine celui concediat pentru acest interval. *Directorul a găsit momentul să-și mărească veniturile cu cîteva milioane, dînd lumea afară din lucru, fără preaviz.* ARDELEANU, V. P. 212. *Ai cincisprezece zile preaviz: ești concediat.* VINEA, L. I, 329. *Într-un caz ca acesta te chema cineva la cadre... îți dădea preavizul, ba uneori chiar foata de transfer.* V. ROM. ianuarie 1954, 109, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *pre-a-*. — Pl.: *preavize și preavizuri*.

— Din fr. *préavis*.

PREAVIZÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A înștiința în prealabil. *Apăsă pe butonul unei sonerii, spre a preaviza pe Ciocîrlan că înțelege să treacă la lucrările lui de birou.* CĂLINESCU, S. 423, cf. CONTEMP. 1956, nr. 498, 1/4. ♦ *S p e c.* (Complementul indică salariați, angajați, oameni ai muncii) A da preaviz. DEX.

— Pronunțat: *pre-a-*. — Prez. ind.: *preavizez*.

— Din fr. *préaviser*. Cf. *preaviz*.

PREAVOSLÁVNEC, -Ă adj. v. *pravoslavnic*.

PREAVOSLÁVNIC, -Ă adj. v. *pravoslavnic*.

PREAZEDUÍ vb. IV v. *prezidui*.

PREAZIDUÍ vb. IV v. *prezidui*.

PREAZVÍTER s. m. v. *prezbiter*!

PREĂMBLÁ vb. I v. *plimba*.

PREĂMBLÁRE s. f. v. *plimbare*.

PREBÁLUÍ vb. IV v. *probălui*.

PREBEÁG, -Ă adj., s. m. și f. v. *pribeag*.

PREBEGÍ vb. IV v. *pribeגי*.

PREBEGÍRE s. f. v. *pribegire*.

PREBEGITÓR, -OÁRE adj. v. *pribegitor*.

PREBENDÁR s. m. (În trecut, prin Transilv.) Persoană care beneficia de o prebendă. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *prebendari*.

— Din lat. *praebendarius*.

PREBÉNDĂ s. f. (În trecut, în Transilv.) Venit fix acordat unui cleric catolic, mai ales unui canonic. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., L. ROM. 1962, nr. 5,609, DN².

— Pl.: *prebende*.

— Din lat. *praebenda*.

PREBÍNDÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit, rar) A rămîne, a zăbovi undeva sau la cineva un anumit timp; a trăi, a petrece undeva sau la cineva o perioadă de timp. *Insuș prebîndi (rămase n. TEST. 1648, în g â d u i BIBLIA 1688) un an întru Asia.* COD. VOR. 8/11. *Întru Troada... prebîndim (petrecum n. TEST. 1648, a m z á b o v í t BIBLIA 1688) șapte zile.* ib. 16/7, cf. 26/4, 92/23, TDRG, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *prebîndesc*.

— Din v. sl. *прѣбѣти*.

PREBŪN s. m. v. *tribun*.

PREBURGHÉZ, -Ă adj. (Rar) Care este anterior apariției burgheziei, care datează din epoca premergătoare apariției burgheziei. *Vechea formă preburgheză a relațiilor sociale.* V. ROM. martie 1960, 130, cf. DEX.

— Pl.: *preburghezi, -e*.

— Pref. *pre-* + *burghez*.

PRECALCULÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A calcula, a socoti, a aprecia în prealabil. *Acestea produse se vor împărți pe fiecare lună în proporțiuni precalculate de către comisariatul armatei.* BĂRȚIU, P. A. I, 63, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Materialele la care se fixează un preț mediu ponderat, precalculat de ministerul consumator.* LEG. EC. PL. 461.

— Prez. ind.: *precalculez*.

— Pref. *pre-* + *calcula*.

PRECALCULÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a precalcula; calculare anticipată. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *precalculări*.

— V. *precalcula*.

PRECALCULÁT, -Ă adj. Care a fost calculat în prealabil. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *precalculați, -te*.

— V. *precalcula*.

PRECAMBRIÁN, -Ă adj., subst. 1. Adj. Care aparține primei ere geologice, care se referă la această eră, care datează din această eră, care cuprinde această eră. *Roci cutate cristaline, de vîrstă precambriană.* MG I, 109. *Era precambriană începe de cînd pămîntul a devenit planetă.* GEOLOGIA, 59, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Subst. Prima eră geologică, anterioară paleozoicului (2). *Depozite sedimentogene, formate în paleozoicul inferior și poate chiar din precambrian.* MG I, 108, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. Subst. Grupă de straturi geologice din precambrian (2). *Precambrianul, strîns cutat, este acoperit transgresiv de depozite siluriene.* MG I, 109, cf. LTR².

— Pronunțat: *-bri-an*. — Pl.: *precambrieni, -e*.

— Din fr. *préambrien*.

PRECAPITALIST, -Ă adj. Care este anterior apariției capitalismului, din epoca premergătoare capitalismului. Cf. DM. *În țările capitaliste...* [agricultura] se bazează pe relații precapitaliste. v. ROM. august 1960, 100, cf. SFC II, 21, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: precapitaliști, -ste.
- Pref. pre- + capitalist.

PRECĂR, -Ă adj. 1. Lipsit de siguranță (v. nesigur), de trăinicie, al cărui viitor, a cărui durată, trăinicie etc. nu pot fi (sau nu sînt) asigurate; dependent de voința cuiva sau de împrejurări neprevăzute; p. ext. nesatisfăcător, necorespunzător; redus (2), sumar. Cf. I. GOLESCU, c. Ținerea vieții a unei vieții este cu atât mai precară și mai scurtă, cu cât are mai multe trebuințe a vieții. VASICI, M. I, 170/4, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU. Acele provincii nu mai erau decît o specie precară (trecătoare). CALENDAR (1861), 42/1. Principii moldoveni... o considerau [Muntenia] mai mult ca un ce precariu. HASDEU, I. C. I, 9, cf. BĂRCIANU, V. Precarie împrejurări istorice. CARAGIALE, O. III, 243. Nu ni-i foame de literatură, pentru că altă foame bate la poarta existenței noastre precare. VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF, ALEXI, W. Amintind regelui de situația sa precară de pribeag. IORGA, L. II, 590, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Este cunoscută tuturor starea precară mai ales a funcționarilor mărunți. BRĂESCU, O. A. II, 379. Situația țărilor românești era dintre cele mai turburi și mai precare la înscăunarea domnilor fanarioși. OȚETA, T. V. 31, cf. id. R. 311. Precara ei cunoaștere a adevăratei intelectualități române o făcea să remarce persoane lipsite de importanță. CĂLINESCU, S. 14, cf. 386. Nu găsisem încă nimic care putea restabili... precarul echilibru al ultimelor zile. POPOVICI, SE. 556, cf. id. S. 314. Materialul „Cugetărilor“ nu poate fi rezumat cu respectul precarei ordine pe care i-a dat-o autorul. VARLAAM-SADOVEANU, 189. Autorul evită în chip susținut romanțarea, a cel compromis precar între adevăr și ficțiune. v. ROM. martie 1963, 162. Existența unor personaje concepute parcă pentru culoare, cu o funcție dramatică precară, se adaugă... acestui mic balast. T. mai 1964, 90. Precara situație a ei și a familiei nu era, nu putea fi decît un provizorat. v. ROM. ianuarie 1965, 5. ♦ S p e c. (Rar; despre construcții) Șubred; improvizat. Ajuns la adunarea aceasta de construcții precare, de corturi vinele și de cărui cu crucea roșie pe pinze, ochii se turburau deodată. C. PETRESCU, I. II, 42. Soldatul... se țiri în adăpostul precar, ca un sieriș prelung din moloș. T. POPOVICI, SE. 284, cf. DM, DN².

2. (Rar) Lipsit de importanță, de profunzime, de sens. A trăit în curs de mai aproape doisprezece ani o viață lincedă și precară, dînd înșutit mai puține rezultate decît cele ce se puteau aștepta. ODOBESCU, S. III, 343. Tot așa se simțise și el, ... creatură înșimă și precară... ghemuindu-se obscur și fără nume în colțul compartimentului de rapid. C. PETRESCU, O. P. I, 102.

3. (Jur.) Care este provizoriu, temporar; care deține ceva în mod provizoriu. O posesie precară (trecătoare). CALENDAR (1861), 42/1. Actele ce exercităm... sub nume precariu, adică în calitate de locatari, depozitari, uzufructuari..., nu constituiesc o posesiune sub nume de proprietar. HAMANGIU, C. C. 469. Un detentor precar... asupra lui apasă obligația de restituire a imobilului. PR. DREPT, 235.

- Pl.: precari, -e. - Și: (invechit) precăriu, -le adj.

- Din fr. précaire, lat. precarius.

PRECĂRIA s. f. Drept de posesiune asupra unui lot de pămînt, primit în schimbul prestării unor obligațiilor față de proprietarul funciar, în antichitate și în evul mediu timpuriu, în apusul Europei. Cf. DER, M. D. ENC.

- Pronunțat: -ri-a.
- Din lat. precaria.

PRECARIAMENTE adv. (Invechit, rar) În mod precar. Cf. SFC II, 191, 197.

- Pronunțat: -ri-a.
- Precariu + suf. -(a)mente.

PRECARITĂTE s. f. 1. Caracterul sau starea a ceea ce este precar (1). Cf. ALEXI, W. Ochiul atent distinge totuși sentimentul nesiguranței, al precarității, de simpatică și chiar filozofică slăbiciune. LOVINESCU, M. 169. Legea plăcerii o vreau și eu, dar mă dezgustă mica, precaritatea poftelor voastre. CAMIL PETRESCU, T. II, 212, cf. SCRIBAN, D., DM. Tabloul abstract nu poate viza, din cauza precarității..., declanșarea amplă a emoțiilor artistice. v. ROM. mai 1963, 105. [Eroul] își consumă cu precaritate hotărîrea de a se apăra de degradare. T. mai 1964, 66, cf. ȘCÎNTEIA, 1966, nr. 7 103, M. D. ENC., DEX.

2. (Jur.) Faptul sau însușirea de a deține ceva în mod provizoriu, temporar. Precaritatea apare ca o noțiune deosebită de aceea de „viciu“. Ea delimitează posesiunea de ceea ce, potrivit concepției codului nostru civil, se cheamă deținere. PR. DREPT, 234.

- Din fr. précarité.

PRECĂRIU, -IE adj. v. precar.

PRECARPĂTIC, -Ă adj. (Rar) Subcarpatic. Cucuveaua... frecventează de asemenea și regiunea precarpatică. LINȚIA, P. II, 111.

- Pl.: precarpatici, -ce.
- Pref. pre- + carpatic.

PRECAUT, -Ă adj. (Despre ființe) Care prevede și preîntîmpină un pericol, o neplăcere, un necaz etc. posibil, care acționează cu băgare de seamă și ia toate măsurile de prevedere pentru a înlătura orice pericol, orice neplăcere, orice neajuns; (despre manifestările ființelor) care dovedește, exprimă, trădează prudență, plin de prudență; prudent, prevăzător, circumspect. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. Să lăsăm trecutul în seama cercetătorilor molcomi și precauți, care vor ști să analizeze. GALACTON, A. 399. Începu să se plimbe cu pași precauți și înăbușiți. id. O. A. I, 67, cf. 81, SCRIBAN, D. Precaut, ofițerul de gardă îi retrase scaunul din cale. C. PETRESCU, I. II, 113, cf. id. C. V. 42. Dar de abia se lasă înțunecul și, precauți, [mistreții] se pregătesc să părăsească pădurea. BOGZA, C. O. 246, cf. 301. Mai erau pe-acolo și niște struși... temători și precauți. v. ROM. octombrie 1954, 161. Palmele caută, pipăie, de astă dată cu mișcări atente, precaute. T. decembrie 1964, 24. < (Adverbial) Pe drumul către gară, băluși de vînt și ploaie, cu pantalonii precaut sumești, ... zoreau, în așteptarea trenului. P. CONSTANT, O. 131. Nu mai auzeam împușcături... Săltai precaut capul și mă uitai. STANCU, R. A. I, 239. (F i g.) Un plic... care închide precaut o veste de iubire. KLOPȘTOCK, F. 331.

- Accentuat și: precaut. - Pronunțat: -ca-ut. - Pl.: precauți, -le.

- Din lat. praecautus.

PRECAUȚIE s. f. Însușirea de a fi precaut; atitudine, comportare precaută; (adesea construit cu verbul „a lua“) măsură de prevedere (pentru a evita un pericol, o neplăcere); grijă, băgare de seamă, prudență, circumspecție. Să nu gîndim că o precauție mare or face toată paguba. VASICI, M. II, 58/13. Tată și alte precauțiuni la transplantarea stejarilor. ISIS (1859), 110/18. Trecătorii nu treceau peste acea punte cu destulă precauție. GHICA, A. 742. Luă toate precauțiunile necesare. FILIMON, O. I, 118. Se asigură dacă precauții sînt luate ca acest tratament să fie întotdeauna eficace. MO (1861), 7, cf. PROT.-POP., N. D. Niță se scoală încetinel și cu cea mai mare precauție iese. CARAGIALE, O. I, 24, cf. 66, IV, 289. Mierea asla nu va fi gustată fără precauțiune. IONESCU-RION, S. 238, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Soții Pinlea, cu precauția necesară, își aruncară ochii în odaia copiilor. REBREANU,

R. I, 225, cf. 122. Pentru încălzirea pieselor mici nu este nevoie de a se lua vreo precauție specială. IOANOVICI, TEHN. 111. Duce în mână, cu precauții, o cutie neagră. CAZIMIR, GR. 158. Intră cu o precauție politicoasă, precedând pe director. CAMIL PETRESCU, T. I, 473. Se desprinde ușor de lângă el și face cu multă precauție un pas spre ușa din dreapta. SEBASTIAN, T. 296, cf. 288. Cu precauțiuni de delectiu în căutarea asasinului ascuns, trecu prin toate odăile. TEODOREANU, M. II, 170. Vinătoarea la baltă se face c-un lux deosebit de pregătiri și precauțiuni. SADOVEANU, O. X, 484, cf. XI, 659. Înțeleptul bătrîn coborî alen, cu mare precauție, scara mobilă a vaporului. BART, E. 271, cf. SCRIBAN, D. M-am apropiat așadar cu cea mai mare precauție de ușa biroului. MIHĂESCU, D. A. 170. Pentru asta avea nevoie de precauții mari, ca nimeni să nu-i fure banii. CĂLINESCU, E. O. II, 218. A pornit repede, dar cu toate precauțiunile, la legătura ei din oraș. BENIUC, M. C. I, 269. Dacă ai ști ce greu mi-a fost, cu câtă precauție m-am strecurat. DEMETRIUS, C. 59. Scenele... sînt estompate cu precauție teologică. CONSTANTINESCU, S. I, 18. Au în schimb două radaruri, precauție foarte utilă. TUDORAN, O. 422. Aceleași precauții le vom lua și în cazul asfixiei prin aragaz sau gaz melan. BELEA, P. A. 145. O luară cu precauții mari și începură, încordași... să înainteze. PREDĂ, R. 387. Transportul porumbelor... trebuie efectuat cu multă precauțiune. VÎN. PESCU, mai 1964, 6. Uită de precauția obișnuită cu care discută cu oamenii pe care-i cunoștea prea puțin. V. ROM. decembrie 1964, 56. ◊ L o c. a d j. De precauție = care preîntîmpină sau încearcă să preîntîmpine un pericol, un necaz posibil. Ca să poată încungitura turbarea, următoarele de precauție, adică de încungurare, regulile se cade a se osârva. ÎNVĂȚĂTURĂ, 107/22. Am ordonat de a se lua măsuri de precauție. CR (1846), 34¹/50. Mișcări incele, pline de precauție. C. PETRESCU, C. V. 11. ◊ L o c. a d v. Cu precauție = cu grijă, cu băgare de seamă, cu mare atenție, în mod prudent, circumspect. Fiindcă Lavinia pricepea toate durerile ce ar fi avut suvenirile pentru dînsul, avu delicatețea de a nu le atinge decît cu precauție. CR (1848), 15²/77. În asemenea cazuri, îngrijitorul va scula pe botnav, însă cu precauție. PARAB. 57/21. O să se miște cu precauțiune de la un grup la altul. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 163. Am pășit cu precauțiune. GALACTION, O. A. I, 147. Scoțind din buzunar o lampă electrică, Vălimărescu o plimbă cu precauțiune de-a lungul trenului. BRĂTESCU, O. A. I, 178. Cînd ajunse la doi pași de ofițer, se opri cu precauție. BARBU, P. 235. Ușa se deschide ușor, cu precauție, și întră un unchiș cu mustăți. T martie 1965, 54.

— Pl.: precauții. — Și: precauțiune s.f.
— Din lat. praecautio, -onis, fr. précaution.

PRECAUȚIONĂ vb. I. Tranz. (învechit, rar; complementul indică oameni) A apăra cu sfaturi împotriva unei nenorociri posibile, a scăpa de o nenorocire, de un neajuns prin măsurile luate cu anticipație. Cf. PROT.-POP., N. D., scl 1950, 77.

— Pronunțat: -ca-u-și-o. — Prez. ind.: precauționez.
— Din fr. précautionner.

PRECAUȚIUNE s.f. v. precauție.

PRECĂZ s. n. v. pricaz I.

PRECĂDEĂ vb. II. Intrans. (În dicționarele din trecut) A avea întîietate față de altcineva sau față de altceva. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: ?
— Pref. pre- + cădea.

PRECĂDERE s.f. sg. 1. Întîietate, prioritate sau preferință acordată unei persoane, unei probleme, unei acțiuni, unei opinii (față de altele). Spre a se putea incuraja fabricantul... urmează să dobîndească ajutorul acesta, adică îndemnarea de a se da precădere, prin cumpărarea produsului fabricii sale (a. 1839).

DOC. EC. 728. Comisionarul are precădere de a lua din prețul vînzării... suma ce va fi înaintat (a. 1840). ap. TDRG, cf. POLIZU, BĂRCIANU, L. 99. Acordîndu-mi mie o așa amicală și lingușitoare precădere, n-ai nimerit locmai bine. ODOBESCU, S. III, 9, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. O lectură reprezentată prin mai multe mss. mai rele... trebuie adesea să aibă precădere față de o alta reprezentată printr-un singur ms. mai bun. BUL. COM. IST. I, 52. Se dădu precădere mai ales glasului negustorilor mai de samă din orașe. N. A. BOGDAN, C. M. 115, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Să vă citesc un ordin telegrafic extrairgent și cu mare precădere, pe care l-am primit acușica. BRĂTESCU, O. A. I, 300. Mă duc la slujbă că am de lucrat niște hîrtii extrairgente și cu mare precădere. P. CONSTANT, R. 85. Amesteca mereu numele actuale cu cele antice, dînd precădere celor din urmă. CĂLINESCU, S. 555. Ca să le cedeze (automobilele) într-o duminică... înseamnă a ne acorda precădere. TUDORAN, O. 159, cf. DM. Un material care trebuia studiat cu o precădere impusă de nevoia cunoașterii trecutului. L. ROM. 1959, nr. 4, 16, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ L o c. a d v. și a d j. Cu precădere = (care se face sau trebuie făcut, preferat etc.) în primul rînd, înainte de orice; (care se face sau trebuie făcut, preferat etc.) în (mod) special, îndeosebi, mai ales. Acest epilel se dădea în evul mediu mai cu precădere leritorului intermediar dintre Epir și Tesalia. HASDEU, I. C. I, 43. Căuta să afle păsurile oamenilor din popor și să-i ajule, cu precădere asupra exigențelor nobilimii. ODOBESCU, S. III, 522. Printre mijloacele stilizării artistice, acela pe care Galaction îl folosește cu precădere este „potențarea”. VIANU, A. P. 262. Infrațiunile... se judecă cu urgență și precădere de tribunalul în circumscripția căruia se află sediul cooperativei. LEG. EC. PL. 244. Esența industrializării socialiste constă în dezvoltarea cu precădere a industriei grele. LUPTA DE CLASĂ, 1952, nr. 6, 53, cf. ib. 1953, nr. 3-4, 132, v. ROM. ianuarie 1954, 144. Resursele criticului au fost solicitate cu precădere... de abordarea și rezolvarea unor probleme de ansamblu. s mai 1960, 90. O direcție de orientare asupra căreia merită să ne oprim cu precădere. M 1961, nr. 1, 2. ♦ (Rar) (Faptul de a fi în) superioritate față de altcineva sau față de altceva, (faptul de a avea o) pondere mai mare față de altcineva sau față de altceva. Se referea din toate punctele de vedere, ca întîindere leritorială și precădere națională... către Țara Românească. HASDEU, I. C. I, 59.

2. (Neobișnuit) Faptul de a avea calitatea, autoritatea etc. să facă ceva. Nu pot, Maestre, nici n-am precădere Să te slăvesc așa cum se cuvîne l TOPÎRCEANU, B. 90.

— Pref. pre- + cădere.

PRECĂJIT, -Ă adj. v. pricăjit.

PRECEĂS subst. (Neobișnuit) Moment imediat premergător declanșării unui fenomen sau producerii unui eveniment. Liniștea neclintită a străzii părea... asemeni acalmiei încercală de panică, din preceasul cicloanelor. C. PETRESCU, O. P. II, 263, cf. IORDAN, L. R. A. 207, SFC I, 14.

— Pl.: ?
— Pref. pre- + ceas.

PRECĂCT s. m. v. percepător.

PRECEDĂ vb. I. Tranz. 1. A fi, a exista, a se afla înaintea cuiva sau a ceva (în timp sau în spațiu); a premerge (1). Cf. I. GOLESCU, C. Vicleana dorință de cîștig a celor ce m-au precedat. I. IONESCU, F. 26/17. A, u... precedute de (i), au veni greu românului ce a vrut să fie comod a le pronunța ă și u. CR (1848), 19³/38, cf. NEGULICI. Într-un monom... semnul care îl precede și care poate fi + sau —. ELEM. ALG. 13/29. U este întreg cînd este precedat de mai multe consonane. GR. R. (1853), 4/21, cf. 4/25, STAMATI, D. Luna care precedă recolta [porumbului]. ISIS (1859), 46²/46, cf. PROT.-POP., N. D. Majoritatea poporului îl iubea, ca nici pe unul

din cîți l-au precedes. HASDEU, I. V. 48, cf. BARONZI, I. L. IV, 204/20. *Un mic număr de persoane pot găsi loc, iar cea mai mare parte sînt obligate a sta în coridorul ce precede sacristia.* ALECSANDRI, S. 21. *O operă care, deși nouă prin publicarea sa, a precedat însă traducțiunile lui „Mahomet” și „Alzirei”.* ODOBESCU, S. I, 243, cf. CARAGIALE, O. VII, 234. *Regula ce se dă... în privința substantivului preces de prepozițiunile „cu” și „pe”.* F (1882), 103, cf. DDRF. *Din tot ce precede, ar rezulta că opera lui Caragiale este de domeniul istoric.* IBRĂILEANU, S. L. 89. *Veacul trecut și generația care ne-a precedat ne-au transmis o icoană măreață a lui Alecsandri.* SADOVEANU, O. XIX, 355. *Războiul... cu epoca de înfrigurare care l-a precedat.* VIANU, A. P. 375. *O deosebită valoare au emisiunile de muzică clasică precedate de explicații.* ȘCIŢEIA, 1953, nr. 2824. *Culegerea este precedată de o interesantă și elogiioasă prefață.* LL I, 70. *Regăseșc planurile pieselor, dar nu ceea ce precede apariția acestor planuri.* T Iunie 1934, 65. *Textul Pîngerii... este precedat de o scurtă Pre-cuvîntare.* L. ROM. 1965, 586. *Formarea asociațiilor de obști în perioada care precedă ordnirea feudală.* PANAITESCU, O. T. 27. ♦ A (se) pune, a (se) așeza înaintea cuiva sau a ceva (în spațiu). *Dacă corpul simplu poate să se unească în mai multe porțiuni cu oxigenul, atunci compușii ce ies din această combinație se designă, precedînd numele colectiv oxid... [cu] bi și per.* MARIN, PR. I, XVI/17. *Binevoii a-mi învîi de a preceda lucrarea mea cu cîteva cuvînte.* KOGĂLNICEANU, S. A. 190. *Dau aici numai textul... precedîndu-l de sumarul veniturilor și cheltuielilor fiecărei mînaștiri.* BUL. COM. IST. I, 220. *Dintre atributele pronominale ar fi de amintit cele demonstrative, care preced uneori substantivul.* IORDAN, STIL. 235, cf. 110.

2. A se petrece, a se întîmpla, a se produce, a se desfășura, a avea loc înainte (de...); a premerge (2). *Noi vom vorbi aici de cataclismele pămîntului, care au precedat epoca liniștii sale actuale.* ISIS (1856), 11/1. *Culturnul e precedat de cuvintele... de daruituri.* COBILCESCU, G. 46/14. *Sîntem înaintea unei răsturnări de timp, efectul precedînd cauza.* C. PETRESCU, I. II, 259. *Licităția fusese precedată de consfătuiri în ambele tabere.* CĂLINESCU, S. 176. *Aceste concursuri preced jocurile olimpice.* ȘCIŢEIA, 1960, nr. 4851, cf. ABC SĂN. 100. *Sosirea lui... este precedată de sunetele unui galop triumfal.* T decembrie 1964, 48. ♦ Intranș. *Așeptase acel oftat de alinare care precede un răstimp de tîihnă.* SADOVEANU, O. XI, 156.

3. A merge, a veni înaintea cuiva sau a ceva (în spațiu). Cf. NEGULICI, ȘTAMATI, D., PROT.-POP., N. D., BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu vei mai călca pe aici decît precedat de crăciunii veștilor excepționale.* GALACTION, O. A. I, 145. *Ieși... precedat de picoli care-i deschideau ușile.* BRĂESCU, O. A. I, 366, cf. SCRIBAN, D. *Marșul... unei companii de soldați... precedată de o cealță de copii.* BENIUC, M. C. I, 54. *Ioana reintră, precedînd pe cineva.* H. LOVINESCU, T. 257, cf. 248. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Veștea sosirii lui îl precedase.* SADOVEANU, O. XI, 79. *Seara, precedați de hămăitil cîinilor..., păstorii se întorc la colibă.* BOGZA, C. O. 71.

4. A întrece în funcție, în grad, în rang. Cf. PROT.-POP., N. D. *Pe marele logofăt, prima funcțiune la moldoveni, [il] precede, la munteni, marele ban.* BUL. COM. IST. V, 19. *Postelnicul este superior ca rang ierarhic... vîstierului; acesta din urmă e precedat chiar și de paharnic.* ib. 118.

5. (Rar) A depăși; a anticipa. *Cîțiva oameni deosebiți au precedat cu mult timpul lor.* IORGA, L. II, 4. *Fiecare frază o precede cu privirea, așa că pare că vorba nu repetă decît ce au spus înții ochii.* CAMIL PETRESCU, T. II, 174.

— Prez. ind.: *precéd și (rar) precedez*, pers. 3 și 6 *precédă și precede*, pers. 6 și (rar) *precéd*; part. și: (învechit) *precédut și preces*; ger. și: (învechit) *precedînd*. — Și: *precéde* vb. III.

— Din fr. *précéder*, lat. *praecedere*.

PRECEDÁNT, -Ă adj. v. precedent.

PRECEDĂTOR, -OÁRE adj. v. precezátor.

PRECÉDE vb. III v. preceda.

PRECEDÉNT, -Ă adj., s. n. 1. Adj. Care se află, care există înaintea cuiva sau a ceva (în timp sau în spațiu); care se petrece, se desfășoară, se produce, are loc înainte de cineva sau de ceva; care a fost arătat, amintit mai înainte; (învechit) precezátor. *Va fi luînd teorema precedentă.* POENARU, G. 17/13. *Primele lucrări ale camerei din sesia precedentă.* CR (1846), 5¹/35. *Această privire arată adunarea precedentă.* G. POP, E. 5/7, cf. NEGULICI. *Se întemeiază pe autoritățile precedente din limba bisericii.* CR (1848), 3¹/9. *Numele său se hotărăște după regulile precedente.* MARIN, PR. I, XVII/29, cf. ȘTAMATI, D. *Principiile parlamentare ce s-au publicat în articolele precedente.* ROM. LIT. 154¹/5. *Într-un precedent articol am zis că ceea ce face o națiune tare și liberă este respectul tradițiilor.* CONCORDIA (1857), 18¹/3. *O creație nouă, mai deplină decît cea precedentă.* ROMÂNUL (1857), 2³/8. *Din... [paragraful] precedent (dinnain'e), urmează că, Aritmetica este parte a Matematicii.* LAZARINI, M. 4/20. *Să aleagă coceni cu boabe de la recoltele precedente.* ISIS (1859), 46¹/14. *Scrisoarea despre care fi-am vorbit în epistola precedentă.* GHIGA, A. 8, cf. PROT.-POP., N. D. *După cum ne-am încredințat în paragraful precedent.* HASDEU, I. C. I, 23. *Un fragment din conversația precedentă trecea neconținut ca o fantasmă prin mintea ei.* ALECSANDRI, O. P. 145. *Scrisoarea precedentă fiind căm lungă, cred că te-a obosit.* BOLINTINEANU, O. 355. *Rezultatul dobîndit din analizarea precedentă a amănunțelor.* MAIORESCU, CR. I, 38, cf. 308. *Evenimentele... se amestecă... precum am arătat în numeroasele citațiuni precedente.* ODOBESCU, S. I, 315, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., IORGA, L. II, 139. *Idealul la care călă să năzuiască [editorul] este înlocuirea pe deplin a edificiunilor precedente.* BUL. COM. IST. I, 97, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Același joc ca la începutul scenei precedente.* SEBASTIAN, T. 128, cf. 40. *Această apariție nu era în armonie... cu aprecierile sale din clipa precedentă.* SADOVEANU, O. X, 27. *Din discuția precedentă se vede că pers. II singulară poate înlocui toate celelalte persoane.* IORDAN, STIL. 142. *Fuseseră anjajați anul precedent și alți băieți.* ARGHEZI, S. XI, 77. *O trăsură cu doi cai albi, aceeași din seara precedentă, se opri în fața porții.* CĂLINESCU, E. O. I, 46. *Marxismul a apărut ca rezultat al întregii dezvoltări precedente a gîndirii, științei și culturii omenești.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 29, cf. PREDĂ, R. 213. *Între un geniu precedent și altul care-i succede nu există spațiu.* CONSTANTINESCU, S. I, 150. *Cuvintele... rezumă o seamă de gînduri precedente.* V. ROM. noiembrie 1962, 152. *Fac parte din fondul forestier acele suprafețe prevăzute în alineatul precedent.* BO(1962), 233. ♦ (Substantiv) *Încercase... cărarea la dreapta, la stînga, la mijloc, avînd mereu impresia că ultima îl dezavantajează mai grav decît precedentele.* TEODOREANU, M. II, 165. *O iarnă mai ușoară decît precedentele.* VÎN. PES. octombrie 1964, 6.

2. S. n. Situație, soluție, fapt, caz anterior, care servește ca exemplu sau ca justificare pentru situațiile, faptele, cazurile următoare similare; (rar) precedentă. *Evitînd orice precedent, orice sentiment de simpatie sau de antipatie, să-și jure unul altuia prietășug.* VOINESCU II, ap. GHIGA, A. 796, cf. DDRF, ALEXI, W. *Succesorii acestor doi domni luminați urmași... acele frumoase precedente.* IORGA, L. II, 27, cf. CADE, SCRIBAN, D., OȚETEĂ, T. V. 282, ȘCIŢEIA, 1952, nr. 2399. *Cazul nu era lipsit de precedente.* ARGHEZI, S. X, 29. *Nu pot să plătesc... s-ar crea un precedent periculos.* CĂLINESCU, S. 356, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ L o c. a d j. *Fără precedent (sau, învechit, precedente) = care este așa cum nu a mai fost, cum nu s-a mai întîmplat pînă atunci; p. ext. nemăintîmîț, nemaipomenit, extraordinar.* *Rostirea actelor ce le-a*

adus stnl... fără precedente în tradițiunile bisericii independente a Daciei (a. 1865). URICARIUL, x, 369. Toți întoarseră capul... așteptnd un eveniment extraordinar, o exploziune, o catastrofă fără precedent. C. PETRESCU, c. v. 93. Istoria zilelor noastre se caracterizează prin creșterea fără precedent a forțelor păcii. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 375. Adncă și fără precedent este la Shakespeare intuiția filiațiilor și afinităților între caracterele aceleiași familii. VIANU, L. U. 64. Procesul avea să fie și el fără precedent. STANCU, R. A. v. 395. Agricultură socialistă... cunoaște un ritm fără precedent. ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 918, cf. DM. Au fost făcute în fizică descoperiri fără precedent în ceea ce privește numărul și importanța lor. CF 1962, nr. 1, 45. Unghiuri fără precedent în istoria imaginii cinematografice. V. ROM. noiembrie 1962, 152. Mișcarea muzicală a României socialiste cunoaște o înflorire fără precedent. CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 6/5, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *precedenți*, *-le*. — Și: (învechit) *precedânt*, *-ă* adj., *precedînte* adj. invar.
— Din fr. *précédent*.

PRECEDENȚĂ s. f. Faptul de a preceda (pe cineva sau ceva) în timp sau în spațiu; (concretizat) lucru care precedă alt lucru de aceeași natură; fapt întâmplat înainte de altul; p. ext. (rar) precedent (2). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ *Caz de precedență* = situație premergătoare unui fapt, unui eveniment etc. care este invocată pentru justificarea unei hotărâri, unei dispoziții. Cf. DM, DN².

— Pl.: *precedențe*. — Și: (învechit) *precedîntă* s. f. NEGULICI.
— Din fr. *précédence*, lat. *praecedentia*.

PRECĂDERE s. f. (învechit, rar) Acțiunea de a preceda și rezultatul ei. Cf. *preceda* (2). *Odinioară cădea semnele eclipticei într-una cu constelațiile... dar prin totalnica precedere a tuturor fixelor, constelațiile s-au depărtat din timp în timp cu 30° spre est de la semnele lor.* FABIAN-BOB, 24/6.
— V. *preceda*.

PRECEDESÓR, -OÁRE s. m. și f. v. *predecesor*.

PRECĂDÎNTE adj. invar. v. *precedent*.

PRECĂDÎNȚĂ s. f. v. *precedență*.

PRECELĂNȚIE s. f. (Latinism învechit, rar) Superioritate. *Nu se poate explica mărimea pierderilor din Boemia, nici chiar reflectnd din nou și la preceleanța pușilor cu ac.* BĂRȚIU, P. A. III, 382.
— Din lat. *praecellentia*.

PRĂCENĂ s. f. v. *prieină*.

PRĂCĂPĂTOR, -OÁRE adj. v. *prăcăpător*.

PRĂCĂPĂTĂRĂ s. f. v. *prăcăpătură*.

PRĂCĂPE vb. III v. *prăcăpe*.

PRĂCĂPERE s. f. v. *prăcăpere*.

PRĂCĂPÎȘ s. n. v. *prăcăpîșu*.

PRĂCĂPT s. n. Formulă, principiu, învățătură care stă la baza unei doctrine, mai ales morale; normă, regulă de conduită; poruncă (2), (învechit) băgare de seamă (v. s e a m ă). *Voi scrie niște comandamente poetice... voi da preceptele cele mai sublimе.* HELIADE, D. J. 83/14, cf. NEGULICI, ARISTIA, PLUT. *Eu m-am adăpat cu sfintele precepte a lui Rousseau.* NEGRUZZI, S. I, 211, cf. 317, PROT.-POP., N. D., COSTINESCU. *El are-o carte: „Sentințe istorice și precepte filozofice”.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 199. *La Aristoteles cercetările logice stîl impregnate cu precepte retorice.* MAIORESCU, L. 8, cf. id. CR. II, 391. *Artistul nostru se afirmă și aici ca*

un talent de elită, confirmnd încă o dată clasicul precept că și un monstru urticios, redat de artă, trebuie să placă. CARAGIALE, O. III, 187. *Acel care ar face abstracțiuni de un asemenea precept va rămîne întotdeauna un spirit mic.* MACEDONSKI, O. IV, 74. *Să rabzi, să crezi, să iubesti... stîl preceptele cu care el vrea să mîngîie durerea mamei nenorocite.* GHEREA, ST. CR. III, 342, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Înfrățirea umană, după preceptul lui Confucius... „toți oamenii dintre cele patru mări îmi stîl frați”.* SADOVEANU, E. 31, cf. id. O. X, 481, SCRIBAN, D. *Cine pulea, într-adevăr, să disciplineze fărănimea într-o solidaritate de precepte?* ARGHEZI, B. 132. *Nu faci o crimă dacă vii la mine, oricărui bărbat ti e îngădui asta. — Nu-i așa? — se prinse Felix de precept.* CĂLINESCU, E. O. II, 22. *În misterele și moralitățile medievale se poate semnala și intenția autorilor... de a transmite bunele precepte morale.* VIANU, L. U. 63. *M-am condus întotdeauna după un cod moral... îmi făceam un titlu de glorie din a nu călca nici unul din preceptele lui.* V. ROM. aprilie 1954, 38. *Mi se părea că preceptul lui Socrate „cunoaște-te pe tine însuși” e o gîndire nepermis de banală.* H. LOVINESCU, T. 387. *Se întmplă chiar ca unui cronicari să n-aiă spirit critic și să-și tragă judecățile lor din compararea operelor cu niște precepte goale.* V. ROM. aprilie 1958, 111, cf. DM. *Preceptele marilor scriitori europeni încep să fie aplicate în literatură, în presă.* L. ROM. 1960, nr. 1, 48, cf. ib. 1961, nr. 6, 560. *Un univers biblic cu precepte severe.* T. decembrie 1964, 52, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ *Recomandare, sfat, povață (într-un domeniu practic).* Cf. CADE. *Eu am și preceptele mele igienice.* SADOVEANU, O. IX, 96, cf. SCRIBAN, D. *Uitnd orice precept igienic, mesteca din toate deodată.* CĂLINESCU, S. 500, cf. DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *precepte*. — Și: (rar) *percăpt* (IORDAN, L.R.A. 481, L. ROM. 1961, nr. 6, 560) s. n., (învechit, rar) *percăptă* (COSTINESCU) s. f.

— Din fr. *précepte*, lat. *praeceptum*.

PRĂCĂPTĂ s. f. v. *precept*.

PRĂCĂPTÍSTIC, -Ă adj. (Neobișnuit) Care este bazat pe precepte. *Argumentația în sine este nu mai pușin o criză preceptistică.* V. ROM. aprilie 1958, 115.

— Pl.: *preceptistici*, *-ce*.

— *Precept* + suf. *-istic*.

PRĂCĂPTÓR s. m. Persoană angajată într-o familie (bogată) pentru educarea și instruirea unui copil sau a unui tînar. V. m e d i t a t o r, p e d a g o g, e d u c a t o r. *Scorta lui Don Juan se compunea de trei domestici și un preceptor, licențiatul Pedrillo.* HELIADE, D. J. 103/23, cf. I. GOLESCU, C. *Are o încredere oarbă în vechiul său preceptor.* CR (1846), 239/30, cf. NEGULICI. *Magnafii fării șineau de regulă cte un preceptor străin la fiii lor.* BĂRȚIU, P. A. I, 119, cf. STAMATI, D. *Nu te mustru pentru aceasta; nici nu voi să-ți vorbesc ca un preceptor.* ROM. LIT. 351¹/36, cf. ARISTIA, PLUT. *Stanislaw Malei, cel mai faimos maestru de compozițiune dupe acei tîmpi și preceptor al celebrului Rossini.* FILIMON, O. II, 307, cf. PROT.-POP., N. D. *Datorile care datora părinșilor, preceptorilor și societății.* LĂCUSTEANU, A. 230, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, -W. *Copiii... învață de la un preceptor de casă fizica, matematica, filozofia.* IORGA, L. II, 39, cf. 38, 209, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Carte a învață în casă, cu preceptor.* SADOVEANU, E. 67. *Profesorul Nazarie, directorul Seminarului central și preceptorul micilor prinși.* ARGHEZI, B. 37, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *prăcăptor*. — Pl.: *preceptori*.

— Din fr. *précepteur*, lat. *praeceptor*.

PRĂCĂPTÓR s. n. v. *perceptor*.

PRĂCĂPȚE s. f. v. *percepție*.

PRĂCĂPȚIE s. f. v. *percepție*.

PRECEPŪT¹ s. n. (Învechit, rar) Pricepere (1). De pomul preceputului să se ferească. MOXA, 346/23.
- V. precepe.

PRECEPŪT², -Ă adj. v. priceput.

PRECÉRNE vb. III. T r a n z. (Regional; în corelație cu c e r n e) A cerne de mai multe ori. După ce fata a cernut și precernut făina, [soacra] ia inelele de logodește, făcând cruce fiecărui din logodnici cu inelul. SEVASTOS, N. 54, cf. IORDAN, STIL. 206, BUL. FIL. VII-VIII, 117.

- Prez. ind.: *precérn*.

- Prea + cerne.

PRECÉSIE s. f. v. precesiune.

PRECESIŪNE s. f. 1. (Astron.; și în sintagmele *precesiunea echinocțiilor* sau, învechit, *precesiunea ecuinopfilor*) Deplasare lentă, în sens retrograd, a punctelor echinoctiale (punctul vernal și punctul autumnal) pe ecliptică, datorită atracției exercitate de lună și de soare asupra pământului (în zona ecuatorului și a regiunilor lipsite de omogenitate structurală). De aceea semnele înaintază de constelațiile lor 50 secunde pe an, și un grad în 72 ani care se zice *precesia echinocțiilor*. GENILIE, G. 88/3. Cauza precesiunii ecuinopfilor sau a retrogradațiunii punctului vernal, fenomen ce vom studia. CULIANU, C. 158, cf. LTR², DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Fiz.) Deplasare relativ lentă a axei proprii de rotație a unui corp care se rotește rapid și care are doar un punct fix. *Prefesie: înainle păștre*. FABIAN-BOB, 94/28. Un asemenea disc... capătă o mișcare de precesie, adică de rotație lentă. CIȘMAN, FIZ. I, 165. Mișcarea de precesie a axei globului, id. ib. 212. Rotația axei giroscopului cauzată de un moment de rotație exterior se numește *precesie*. MARIAN-ȚIȚEA, FIZ. I, 111, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: *-si-u-*. - Pl.: *precestuni*. - Și: *preceșie*, (învechit) *preșesie* s. f.

- Din fr. *précession*, lat. *praecessio*, -onis.

PRECEȘTĂNIE s. f. v. pricestanie.

PRÉCEȘTĂ adj. v. priceștă.

PRECEȘTŪI vb. IV v. priceștuli.

PRECEȘTŪIT, -Ă adj. (Despre oameni) 1. (Prin nord-estul Olț. și prin nord-vestul Munt.; în ritualul bisericii creștine) Împărțășit. Cf. CIAUȘANU, V. 191. A murit *preceștuită*. UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-estul Olț.) Sfint; cucernic; p. e x t. bun, cumsecade. Cf. CIAUȘANU, V. 191. ♦ (Substantivat) Nu e nici el vreun *preceștuit*. id. ib.

- Pl.: *preceștuiți*, -te.

- V. *preceștuli*.

PRECEȘTĂNIE s. f. v. pricestanie.

PRECEȘTŪI vb. IV v. priceștuli.

PRECEȚI vb. IV. T r a n z. (Regional) A răsciti. (A b s o l.) Zi și noaple și în răstimpuri de trei ori pe zi ti ceața și-i *precețea*. SEVASTOS, P. 154.

- Prez. ind.: *precețesc*.

- Prea + ceți.

PRECEZĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit) Precedent (1). Precum urmează pînă astăzi biserica noastră începînd sârbarea zilei următoare din seara zilei *precezezoare*. SĂULESCU, HR. I, IX/24. După regula numărului *precezătoriu*. ASACHI, M. 170/2. Dacă roada *precezătoare* a fost bine gunoită și urmează mazăre, este destulă gunoie pentru dînzele. FILIPESCU, D. I, 141/8. ♦ (Substantivat) Fiecare număr întrece pe *precezătoriu*. ASACHI, M. 162/16. Se deosebește de *precezătoriu*. CAIET, 82¹/28.

- Pl.: *precezători*, -oare. - Și: *precezător*, -oare, *precezețor*, -oare adj.

- Preceda + suf. -ător.

PRECHEMĂ vb. I. T r a n z. (Regional) A chema din nou (Costești-Băile Herculane). Cf. GL. OLT. *P'acă cu muzică iar di la uom așa: care-o-mbunat ia nuntași ti prek'amă iară. ib.*

- Prez. ind.: *prechém*.

- Prea + chema.

PRECHEZĂȘUIRE s. f. (Învechit, rar) Garanție, asigurare. Am ordonat de a se lua măsuri de precauție (*presigurare, prechezășuire*). CR (1846), 34¹/51.

- Pl.: *prechezășuiri*.

- Pref. *pre-* + *chezășuire*.

PRECHINJĂLĂ s. f. v. preginjală.

PRÉCII s. f. pl. v. prețeă.

PRECINÓS, -OĂȘĂ adj. v. priceinos.

PRECINSTÍT, -Ă adj. v. priceinstit.

PRECIÓS, -OĂȘĂ adj. v. priceios.

PRECIPÍCIU s. n. v. precipițiu.

PRECIPITĂ vb. I. 1. T r a n z. (Chim.; complementul indică o substanță solubilă dizolvată într-un lichid sau formată în urma adăugării unui reactiv într-un lichid) A provoca (cu ajutorul unei reacții chimice) trecerea în stare de precipitat¹, a transforma în precipitat¹. Cf. STAMATI, D. *Galvanoplastica este arta de a modela metalele, precipitîndu-le din disoluțiunile lor prin mijlocirea curentului electric*. MARIN, F. 345/31. Apa peste puțin se descompune precipitînd (lăsînd la fund) a sale părțile ferinoase. CALENDAR (1862), 13/10, cf. PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., LTR², DM, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. *Mijloacele și puterile firii vieții organismului... preface orbitorul duh al boalelor și-l preșpititează în materie*. EPISCUPESCU, PRACTICA, 104/7. ♦ Refl. și i n t r a n z. (Despre o substanță solubilă dizolvată într-un lichid sau formată în urma adăugării unui reactiv într-un lichid) A se separa, a se depune, a se sedimenta sub formă de precipitat¹. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. *Este concluzia în care se precipită înțelesul moral permanent al întâmplărilor narate mai înainte*. VIANU, M. 248.

2. T r a n z. și refl. A face să se desfășoare, să se declanșeze sau a se desfășura, a se declanșa într-un timp mai scurt decît cel obișnuit, așteptat sau dorit; a (se) grăbi, a (se) zori. Nu a precipitat nimic, ci mai aștepta pînă ce va mai avea și alte probe. BĂRȚIU, P. A. II, 721, cf. PROT.-POP., N. D. *Monosilabele precipită totdeauna versul... pentru a se arăta repezițiunea unei acțiuni*. MACEDONSKI, O. IV, 38. *Aducea... mașini electrice pentru a precipita fecundarea semințelor*. VLAHUȚĂ, D. 96, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Nu simți cum se precipită lucrurile, cum trăie ceva? REBREANU, R. I, 256. *Iată că drama se precipită*. SADOVEANU, O. IX, 541. *Teama de această descoperire a contribuit să precipite lucrurile*. OȚETEĂ, T. V. 127. Nu era în puterea mea să precipit, ca să spun așa, evenimentele. STANCU, R. A. V, 362. *Întîmplările veacului se precipită vertiginos*. V. ROM. noiembrie 1954, 140. ♦ Refl. (Despre oameni) A acționa cu (prea mare) grabă (și în dezordine); p. e x t. a se agita; a se repezi (undeve). Cînd află însă că vine de la Arpășești..., se precipită. C. PETRESCU, I. I, 148. Se precipită spre Corina, de parcă ar vrea s-o salveze de la inec. SEBASTIAN, T. 40. *La chelălăiturile de disperare ale lui Nelu, s-a precipitat toată casa*. SADOVEANU, O. X, 502. *Lachei... care făceau de gardă, se precipitară*. ARGHEZI, S. IX, 101. *Cellalți se precipitară, căci se auzeau huruituri de avioane*. CĂLINESCU, S. 345. *Ușa cuprului se înalță..., se precipitară cu o imensă lingură în adîncul incandescent al masei lichide și luară o probă*. PREDĂ, R. 124. *Femeile se*

precipită spre fundul scenei. H. LOVINESCU, T. 375, cf. 200. ◇ Fig. Care sînt observațiile tale? — Ai răbdare. Știința cînd observă nu se precipită. GALACTION, O. A. I, 123.

3. **Tranz.** și **refl.** A (se) arunca, a (se) azvîrli (cu forță) dintr-un loc înalt. Cf. ARISTIA, PLUT., PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◇ Fig. Știi să născocеști o tristă mîngîiere, atribuind cine știe cui, sau la ce, cauza nefericitrii în care te vezi precipitat! CARAGIALE, O. VII, 551.

4. **Refl.** (Rar; despre ființe; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „asupra“) A se năpusti (2), a năvăli (1), a tăbări (cu intenții agresive). Armata se precipită asupra dușmanului. SCRIBAN, D.

— **Prez. ind.:** precipit și (rar) precipitez (BĂRCIANU).

— **Și:** (învechit) preșpită vb. I.

— **Din fr. précipiter, lat. praecipitare.**

PRECIPITABIL, -Ă adj. (Chim.; rar; despre anumite substanțe) Care se poate precipita (1), care poate fi precipitat. Acetatul de fer este precipitabil prin hidrogenul sulfurat. MARIN, PR. I, 244/35, cf. DEX.

— **Pl.:** precipitabili, -e.

— **Din fr. précipitable.**

PRECIPITABILITATE s. f. Proprietate a unor substanțe (chimice) de a fi precipitabile. Pentru clasificarea albuminelor se iau în considerare alle proprietăți, de ex. origine, solubilitate, precipitabilitate. MACAROVICI, CH. 630, cf. DEX.

— **Precipitabil + suf. -itate.**

PRECIPITANT s. m. Produs chimic care, introdus într-o soluție, provoacă precipitarea (1) parțială sau totală a substanțelor pe care le conține soluția. Cf. I. GOLESCU, c. Precipitat, materie disolvată, deosebită prin disolvanțul său prin mijlocul unui precipitant și căzută în fundul vasului. DESCR. APE, 57/19, cf. PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., SCRIBAN, D., LTR², DM, DN², SFC II, 108, M. D. ENC., DEX.

— **Pl.:** precipitanți și (n.) precipitante.

— **Din fr. précipitant.**

PRECIPITARE s. f. Acțiunea de a (se) precipita și rezultatul ei.

1. Trecere în stare de precipitat¹ a unei substanțe; precipitație (1). Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 170. Reacții de precipitare. MACAROVICI, CH. 127. Precipitarea colorizilor. id. ib. 162. Referitor la puterea colestero-litică a serului, ... s-a notat o tendință la precipitare. PARHON, B. 43. Precipitarea e precedată, de regulă, de o stare de suprasaturare. LTR², cf. DM. Precipitarea are loc în urma unei reacții chimice. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Grabă (prea) mare, iuteală, zor, pripă, agitație, precipitație (2). Comilețul a fost silil la această precipitare de indiscrețiiunile și de imprudențele unora dintre eleriști. GHICA, S. 99. Precipitarea întregii noastre activități intelectuale... explică... greșeala arătată. MAIORESCU, CR. I, 293. Această precipitare semănase o gelozie între colegii mei. LĂCUSTEANU, A. 62, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. [Scrisoarea] am scos-o... din buzunar și i-am predat-o cu o precipitare pentru care mi-am mușcat buzele. GALACTION, O. A. I, 147. Nu-și poate înfrînge precipitarea. C. PETRESCU, I. II, 72. Descrise cu oarecare precipitare ușa. SADOVEANU, O. XI, 523, cf. SCRIBAN, D. Ai mîncat ceva? se interesă cu precipitare și alarmă. VINEA, L. II, 250, cf. DM. Interpretarea... poate prilejui totuși multe devieri, înclceți, precipitari, inegalități. CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 6/7, cf. M. D. ENC., DEX.

— **Pl.:** precipitari.

— **V. precipita.**

PRECIPITAT¹ s. n. (Chim.; și adjectival) (Substanță solidă, greu solubilă, cristalină, amorfă sau sub formă de gel) care se separă dintr-o soluție și care se depune pe fundul vasului, în urma tratării soluției

cu un reactiv, prin răcirea sau evaporarea soluției etc. Preșpitatul seau lăgărtul alb și roșu. AR (1829), 43²/10. Mercur preșpitat roșu. PISCUPESCU, O. 315/11, cf. id. PRACTICA, 439/28. Pucioasa... se găsește... ca preșpitale... în ape minerale sulfurice. J. CIHAC, I. N. 392/17. Acest de pe urmă, prin lucrarea fierii, se deosebește... ca o hemică preșpitale sau așzătură. ALBINET, M. 178/1. Mercur preșpitat roșu. HUBOGI, I. 95/28, cf. STAMATI, D. Se varsă sulfat de sodă în azotat de barită pînă cînd nu se mai formă precipitat. MARIN, PR. I, XXIII/4. Un precipitat de săruri pietroase. MAN. SĂNĂT. 188/26. Precipitat, materie disolvată, deosebită prin disolvanțul său prin mijlocul unui precipitant și căzută în fundul vasului. DESCR. APE, 57/19. Apa... lasă în fund un precipitat albicios și cam galben. ib. 67/17, cf. PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W. Oxid mercurie sub formă de precipitat roșu. BIANU, D. S. 465, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Se toarnă conținutul într-o eprubetă sau siclă în care am pus apă, adăugînd apoi sare de bucătărie pînă ce se obține precipitatul. ENC. TEHN. I, 429. Precipitatul din fundul rezervorului... este înjumătățit de o silă. ORBONAȘ, MEC. 393. Se adaugă, agitînd, picătura cu picătură, HCI diluat, pînă ce nu se mai formează precipitat. MACAROVICI, CH. 126. Sînt precipitate care, introduse în momentul fermentației, opresc alcoolizarea vinului. RALEA, S. T. III, 244. Centrifugele... servesc la separarea substanțelor de densități diferite, ... a precipitatelor și suspensiilor. MARIAN-ȚIȚEA, FIZ. I, 51, cf. LTR², DM. Compușii... [plumbului] dau precipitat galben. V. ROM. ianuarie 1965, 128, cf. M. D. ENC., DEX.

— **Pl.:** precipitate. — **Și:** (învechit) preșpităt s. n., preșpităte s. f., pricipităt (CAIET, 70^v/6), prișpităt s. n.

— **Din fr. précipité, lat. praecipitatum. — Preșpitat etc. < germ. Präzipitat.**

PRECIPITAT², -Ă adj. (Despre ființe; adesea adverbial) (Care acționează) cu (prea) mare grabă, sub impresia momentului, silil de împrejurări etc.; (despre manifestările oamenilor, fenomene, evenimente) (care se produce) cu (prea) mare grabă, care arată, exprimă, trădează o (prea) mare grabă; grăbit, repezit, zorit, pripit. Incepu a se pretmba prin cameră cu pași rari și precipitați. FILIMON, O. I, 126, cf. 323, II, 253, HASDEU, I. C. I, VII. Să ne ferim de orice metafizică în cercetările și explicațiile asupra sufletului și asemenea de orice sistematizare precipitată. MAIORESCU, CR. II, 135, cf. 173. Evită orice pas precipitat, orice zgomot. CARAGIALE, O. III, 62. În ură... voiesc să nu ierte, să fie precipitată și netndurată. MACEDONSKI, O. IV, 72. Auzeam pași precipitați de colo-colo. VLAHUȚĂ, S. A. II, 136, cf. ALEXI, W., SEVERIN, S. 82. Un neastîmpăr mare... mă făcea să respir precipitat, ca după o spaimă. GALACTION, O. 107, cf. id. A. 31. Răcnise și el, biblîndu-se cu gesturi precipitate. C. PETRESCU, A. 387. Semnale precipitate dezlănțuiră o galopadă furioasă pe scările roase de bocancii oamenilor. BRĂESCU, O. A. I, 231. Ce-afi rămas așa... strigă colonelul precipitat. SAHTA, N. 74, cf. SEBASTIAN, T. 215. Doamna... trecu pragul porții și porni precipitat pe șosea. TEODOREANU, M. II, 269, cf. 118. Îi repetă precipitat, în cîteva cuvinte, de ce a venit. SADOVEANU, O. IX, 140, cf. II, 193, 518, id. Z. C. 202. Dinamica precipitată a unei lupte. VIANU, A. P. 45. A plecat altl de precipitat înclt abia a auul vremea să anunșe. OTETEȘA, T. V. 218. Cu cît chihotul era mai original, cu altl sperietura mamei era mai precipitată. ARGHEZI, S. IX, 9. Își luă rămas bun, precipitat, de la cei doi. CĂLINESCU, S. 44, cf. 32, id. B. I, 35, 141. Evenimentele iau un ritm precipitat. BOGA, C. O. 50, cf. 37, 51. Incepu... cu un glas precipitat, autoritar. PAS, Z. IV, 140, cf. H. LOVINESCU, C. S. 30. Se sculă precipitat... și începu să-și scuture mantaua de noroiul uscat. V. ROM. aprilie 1957, 67. Prindea numai frînturi din frazele lui precipitate. BARBU, P. 292, cf. 124, id. Ș. N. II, 79. Rezolvarea precipitată a acestui aspect

al conflictului contribuie la impresia unei viziuni simpliste asupra vieții. T mai 1964, 84.

— Pl.: precipitații, -le.

— V. **precipita**. Cf. fr. précipité, lat. praecipitatus.

PRECIPITAȚIE s. f. 1. Trecere în stare de precipitat¹ a unei substanțe; precipitare (1). Cf. I. GOLESCU, c. *Confirmă teoria echivalențelor... examinând precipitația metalelor*. MARIN, PR. I, XXIII/27, cf. STAMATI, D. Aceste precipitațiuni (adică deosebirea unui corp solid dintr-un fluid) ale munților nu s-au urmat... în mai multe intervale. BARASCH, M. II, 22/14, cf. III, 158/3, PROT.-POP., N. D., SCRIBAN, D. LTR², DM, DN², DEX. ♦ (Mai ales la pl.; și în sintagma precipitație atmosferică) Produs al condensării vaporilor de apă din atmosferă, care cade pe suprafața pământului sub formă de ploaie, zăpadă, burniță, lapoviță, brumă, ceață, grindină etc. *Cultura inului a dat rezultate în regiunile... cu precipitații mai abundente*. CONTEMP. 1954, nr. 382, 5/2. *Canitălăși ceva mai mari de apă din precipitații... cad în partea mai înaltă a Transilvaniei*. MG I, 302, cf. 142, 304, DM. *Regiunile cu precipitații mai abundente*. ȘCÎNTEIA, 1962, nr. 5 526. *Canitălășii anuala... a precipitațiilor atmosferice variază foarte mult de la o regiune la alta*. DER. Chiar și în anii abundenți în precipitații, pe suprafețele cultivate cu legume, dacă nu se aplică udările, se obțin recolte mediocre. RL 1968, nr. 7 387, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Grabă (prea) mare, iuțeață, zor, pripă, agitație, precipitare (2). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Porni pe poartă cu precipitație*. CĂLINESCU, s. 102. *I se ghicea... o anume tremurătură și precipitație a glasului*. id. ib. 386, cf. 137, 698.

3. (În dicționarele din trecut) Aruncare, azvîrlire sau cădere (violentă) dintr-un loc înalt. Cf. BĂRCIANU, SCRIBAN, D.

— Pl.: precipitații. — Și: precipitațiune, (învechit, rar) precipitațiune (STAMATI, D.) s. f.

— Din fr. précipitation, lat. praecipitatio, -onis.

PRECIPITAȚIUNE s. f. v. precipitație.

PRECIPITAȚIUNE s. f. v. precipitație.

PRECIPITĂNĂ s. f. Tip de anticorp care provoacă coagularea antigenului dintr-o soluție. *Precipitinele sînt proteine identice sau asemănătoare cu globulinele din ser*. LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: precipitine.

— Din fr. précipitine.

PRECIPITRÓN s. n. Dispozitiv electrostatic folosit pentru purificarea aerului dintr-o încăpere prin dirijarea prafului spre unul dintre electrozi. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: precipitroane.

— Din fr. précipitron.

PRECIPÍT s. n. v. precipițiu.

PRECIPÍTIU s. n. 1. (Învechit) Prăpastie (1). Cf. LB, NEGULICI, ARISTIA, PLUT. *Pe virfurile cele mai ascuțite ale Alpilor (Andi) din America, înconjurată de precipițe teribile... acolo este rezidența condorului*. ISIS (1856), 5/2. *Ceea ce îi trase mai mult băgarea de seamă era o figură umană ce văzu pe marginea precipiciului*. FILIMON, O. II, 175. [Prunul] este un izvor de producere și de înăvuiere a populațiilor ce cu acest pom utilizează plină și pămînturile de pe cele mai inabordabile precipiciuri. I. IONESCU, M. 124, cf. PROT.-POP., N. D. *Înaintînd astfel pe repedele prețipis al Pelrei... a ajuns la piramidă*. TURCU, E. 44, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX. ♦ F i g. (Adesea sugerează ideea de situație dezastruoasă și fără ieșire, de primejdie mare și iminentă etc.) *Precipițiu ce stă deschis înainte-ne ca să ne înghită...*

ne făcea ca să dorim cu toții din inimă reforme radicale. ap. GHICA, A. 777, cf. PROT.-POP., N. D. *Precipițiu de trei ori mortal al pesimismului*. CARAGIALE, O. III, 88, cf. ȘĂINEANU, D. U., DEX. ♦ (Adjectival; în forma prețipis) *Prăpăstios (1); abrupt. Din valurile micului rluț... se nălță, cu păreți prețipis, o puternică stîncă*. MOLDOVAN, T. N. 45. ♦ (Rar) Cădere de la înălțime. Cf. DN², DEX.

2. (Prin Transilv.; în forma prețipis) „Munte”. MAT. DIALECT. I, 26.

— Pl.: precipiții. — Și: precpit (pl. precipițe), precipiciu (pl. și precipiciuri), precepis (LB), prețipis (regional, 2) prețipis s. n.

— Din lat. praecipitium, it. precipizio, fr. précipice.

PRECIPÚT s. n. (Jur.) Drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun înainte de partaj. Cf. DN², DEX.

— Accentuat și: preciput. DN² — Pl.: preciputuri.

— Din fr. préciput.

PRECÍS, -Ă adj. 1. Care este limpede, lămurit, clar; care este sigur, categoric; care este determinat, fixat, conturat, trasat etc. în mod limpede, clar, sigur, categoric. *Nu arată o idee precisă, distinsă, curată*. CR (1848), 16¹/30, cf. STAMATI, D. *Ne apropiem de timpuri cu amintiri mai precise, mai puțin legendare*. ODOBESCU, S. I, 253, cf. 215, 242, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Patronul cronicarului avea informațiuni precise de la oamenii săi*. BUL. COM. IST. II, 26, cf. 130. *Doresc să am răspunsul dumitale precis, în trei zile*. REBREANU, I. 83. *Am asigurat-o în termeni prețipi și gravi de prietenia mea nestrămătată*. IBRĂILEANU, A. 86. *Documentele nu ne dau indicații precise cu privire la raportul ierarhic între vornic și logofăt*. BUL. COM. IST. V, 87. *Găsise... o scrisoare anonimă și mai precisă, și mai acuzatoare*. GALACTION, O. A. I, 51, cf. id. A. 84. *Într-o vreme, tonul a devenit mai precis*. CAMIL PETRESCU, U. N. 172. *Ocoli un răspuns precis*. C. PETRESCU, I. I, 20, cf. II, 58. *Nici unul nu părea că aleargă spre o fîntă precisă*. id. C. V, 58. *Viorile... se aud mai precise, dar mereu în surdina*. SEBASTIAN, T. 138, cf. 73. *Îi plăcea vocea felei: precisă și limpede, c-o sonoritate gravă*. SADOVEANU, O. IX, 93, cf. 113. *Nici un fapt precis nu se prezintă amintirii lui*. VIANU, A. P. 387, cf. 253. *Sculptorii florentini au păstrat... gustul pentru desenul precis*. OȚETA, R. 267. *Am indicii precise că acest Dragodan are contingențe cu ascendenții noștri*. CĂLINESCU, S. 27, cf. 468, id. B. I, 157. *Dezordonași și haotici, dar aducînd în oameni fiorii prețipi ai frumuseții... norii plutesc*. BOGZA, C. O. 50, cf. 16. *Cui să storc o știre mai precisă?* STANCU, R. A. II, 322. *Nu i se poate stabili o vinovăție precisă*. H. LOVINESCU, T. 328, cf. 156. *În sferșit, ceva limpede și precis*. VORNIC, P. 158. *Prevenirea intoxicației cu ciuperci... se face în primul rînd prin cunoașterea precisă a acestor ciuperci*. BELEA, P. A. 161. *Am instrucțiuni precise să trimit tabele*. PEDA, M. 95. *Un psihiatru este un medic cu o specialitate foarte precisă*. id. R. 20. *Există, în destul de multe piese, o actualitate precisă a referințelor*. T iunie 1964, 59. *I se mai păru... că-l tolerau ca pe-o rudă săracă, fără un rang în stat și fără o situație precisă*. v. ROM. IANUARIE 1965, 24. ♦ (Adverbial) *Strabone însuși se îndoaște a spune precis locul ocupat altădată de cetatea Troada*. BOLINTINEANU, O. 308. *O creațiune adevărat artistică oglindește clar și precis viața reală*. GHEREA, ST. CR. II, 319. *Nimeni nu știe precis ce e la țară*. REBREANU, R. II, 213, cf. I, 47, 253. *Aș vrea să știu precis ce a căutat ea aici?* CAMIL PETRESCU, T. III, 55, cf. IORDAN, L. R. A. 481. *Eu trăiesc cu el în casă de cînd sînt mică și nu știu precis ce are*. CĂLINESCU, E. O. I, 167. *Sporirea producției agricole se poate obține numai dacă vom ști să folosim... mai precis toate melodele de lucru*. ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 908. *Ce vrei de la mine? Sau, mai precis, ce vrei de la mine?* STANCU, R. A. IV, 312. *De neguri, nu disting precis îndepărtatul roșu țel*. BENIUC, V. 54. *Un om știe precis*

cînd caută ceva. H. LOVINESCU, c. s. 15. *Trebuie să știm precis ce-i cu dosarul ăsta, BARANGA, I. 211. Țin mințile atît de precis aceste amănunte.* s. iunie 1960, 52. *E altfel de om, el știe precis ce vrea, ce alege.* v. rom. noiembrie 1964, 43, cf. t. decembrie 1964, 44. *Ce-a zis și ce-a gîndit, nu se știe precis.* LĂNCRĂNȚAN, c. I, 50.

2. (Despre mărimi, unități de măsură, de timp etc.) Care este exact, fix (calculat, precizat, apreciat). *Pasul lor e măsurat, socotit, ca al șefilor de birou cu oraș precis.* RALEA, s. t. I, 272. [Vinătorii] să aibă armă cu țir precis. vîn. pesc. iunie 1962, 3. ◊ (Adverbal) *Ce viteză avem, căpitan?...* — *Precis nu pot răspunde.* SEBASTIAN, t. 94. ◊ (Despre instrumente de măsură) Care funcționează cu precizie, care indică valori (foarte apropiate de cele) exacte. *Figura alăturată... înfățișează o balanță precisă.* PONI, f. 37, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◊ Fig. *Inima [e] precisă ca un cronometru.* C. PETRESCU, c. v. 205.

— Pl.: *precîși, -se.*

— Din fr. *précis, lat. praecisus.*

PRECISTANIE s. f. v. *pricestanie.*

PRECISTĂȚIE s. f. v. *prestație.*

PRECISTĂ adj. (Mai ales articulat; cu valoare de calificativ dat Fecioarei Maria; adesea în componența unor nume proprii) Care este fără nici o vină, care este cu totul lipsită de păcate, care este de o curățenie morală ireproșabilă, desăvîrșită. V. preacurat, preanevinovat, neprihănit, imaculat. *Pentru Eva răul și pentru precistăa Mariă binele.* MOXA, 385/15. *A lui Pristă maică fecioară.* DOSOFTEI, v. s. februarie 51^v/6. *La besearica pristei și blagoslovitei Dumnezău născătoarei.* id. ib. octombrie 89^v/32. *Au lăcrămat icoana Maicii Precistei, cît să răntuna lacrămile pe chipul icoanei.* NECULCE, L. 42. *Duminicile și sărbătorile cele mari ce se numesc domnești și ale Maicii Precistii.* ANTIM, p. 131, cf. POLIZU, JAHRESBER. v. 128, TDRG, PAMFILE, s. t. 9, DR. IV, 806. *Cristos și Maica Precista — atîta mîngîiere ne-a mai rămas nouă în viață.* GALAN, z. r. 167. *Maică Precistă, nu ne lăsa!* H. LOVINESCU, t. 213. *Domnule, Măria ta! Giur pe Maica Precista, Eu creștini n-am omorît, Cîl în țară-am voinicit.* ALECSANDRI, p. p. 89. *Iar Maica Precista a zis: duceți-vă înapoi la fețele lui Căliman.* ȘEZ, I, 57. *Între feșuri de argint Șade bunul Dumnezeu și cu Maică Precista.* MAT. FOLK. 529. *Maica Precista nu mai putea de rușine auzindu-i vorbile.* RĂDULESCU-CODIN, f. 125. ◊ (Substantivat; de obicei ca nume propriu) Fecioara Maria, Maica Domnului. *Icoana Precista și cu fiul [a. 1588].* CUV. D. BĂTR. I, 195/23. *Paraclis Precistei [Titlu].* PARACLIS (1639), 244. *Pentru plînsul și tînguirea Precistei, Maicei lui Dumnezău.* VARLAAM, c. 82, cf. 87, 357, 382. *Tatăl svinții sale Precistii, Ioachim, era de rudă împărătească.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 10^v/8. *Au pus pre făcătoarea de minuni icoană a Precistii un măr de aur.* ANON. CANTAC., CM I, 104. *Au dat agiutor și la mîndăstirea Precista în Roman (cca 1750).* GCR II, 82/8. *Domnul să închină către... icoana Precistei.* GHEORGACHI, ap. DDRF. *Sîthirile tînuerii și ale Preacestii, după obiceiul.* MINEIUL (1776), 166^v/6, cf. LB. *Cu peatra cetății făcuse zidul episcopiei și a [bisericii] Precistei.* NEGRUZZI, s. I, 203, cf. BĂRCIANU, v., CIHAC, II, 288, LM. *Negri ca sufletul trist, Ca noaptea cînd Precista naște pe Crist.* COȘBUC, p. II, 204, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Trupul Precistei și al Mîntuitorului.* GALAN, z. r. 167. *M-oi ruga la Precista și dealul s-o așeza.* JARNÍK-BİRSEANU, d. 60. *De cîndu-s la masa ta, Bătută-s de Precista.* id. ib. 184, cf. 51, 241. *M-oi apuca... Pe calea beserecii, La icoana Precestii.* MAT. FOLK. 1 068. *Dar d-o bea măicuța ta, Să-i ajute Precestal VICIU, GL. Dar d-o bea vro sor d-a mele, Să-i ajute Precestele.* id. ib. *Precista pe toți li strigă De pe pămînt să se strîngă La veșnica veselie.* ȘEZ. XXIII, 79. ◊ (În imprecății și înjurături) *Să mă*

bată Precista de am călcat porunca ta! ap. DDRF. *Codău... suduia mai departe: — Precista și dumnezeoaca.* CAMILAR, n. I, 68, cf. 40. *O, bată-o Precesta.* BÎRLEA, v. 58. ◊ (Regional) *Precista mare* = sărbătoare bisericească ortodoxă care se ține la 15 august; *sînta Maria mare.* PAMFILE, s. t. 33. (Regional) *Precista mică* = sărbătoare bisericească ortodoxă care se ține la 8 septembrie; *sînta Maria mică.* id. ib. 36.

— Prescurtat: (în textele vechi) *pristă.* — Pl.: (rar) *preciste.* Gen.-dat. și: (regional) *precistii.* — Și: (învechit și regional) *precestă,* (învechit) *preăcestă,* *preăcistă* adj.

— Din slavonul *прѣчиста.*

PRECISTIE s. f. (Învechit; în practicile religiei creștine) Împărtășanie. Cf. DDRF.

— Pl.: *precistii.*

— Din v. sl. *прѣчистіе.*

PRECISTUȚ vb. IV v. *pricestul.*

PRECITĂT, -Ă adj. Care este citat, menționat, semnalat, amintit, pomenit anterior. *Nu voi intra... în discuțiunea precitatelor canoane (a. 1865).* URICARIUL, x, 372, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. [Este o] *recenzie a lucrării precitate a lui Selișcev.* ROSETTI, f. SL. 15, cf. SCRIBAN, D. *În studiul nostru precitat, nu am menționat în mod expres sonoritatea ca factor eficient al silabei.* FD I, 61.

— Pl.: *precitați, -ie.*

— Din fr. *précité.*

PRECIUPUȚ, -Ă adj. v. *priceput.*

PRECIZĂ vb. I. *Tranz.* A determina, a stabili, a arăta în mod precis, limpede, clar, sigur, categoric, exact; p. ext. a elucida, a clarifica. Cf. PROT.-POP., n. D. *Naratorul precizează timpul evenimentului... ca nește lucruri depărtate, aflate de la bătrîni.* HASDEU, I. C. I, 11, cf. 32. „*Allruist' este o expresie bine precizată în înțelesul ei.* MAIORESCU, CR. II, 367. *Ne vom încerca a preciza, precît se va putea, epoca și locul compunerii lor.* ODOBESCU, s. I, 191, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Trebuie precizat că chiar înainte de „și” se pune virgulă, dacă funcțiunea sintactică a acestei conjuncții nu este copulativă, ci adversativă.* IORDAN, G. 59. *La ce oră va sosi sîmbătă?... Destul de rău că n-a precizat.* REBREANU, I. 129, cf. N. A. BOGDAN, c. m. 43. *Nu putem preciza... cît de tîrziu era acest drept de judecată.* BUL. COM. IST. v. 68. *Mi-am precizat crezul meu artistic.* GALACTION, A. 73, cf. 383. *Veniseră aduși de dorința să precizeze ceea ce era confuz.* C. PETRESCU, I. II, 115. *Țin să precizez că eu stîl student la medicină.* VLASIU, D. 107. *Privind ca-ntr-un vis, îmi precizam o mulțime de amintiri.* SADOVEANU, O. VI, 272. *Povestirile romantice... au la Alecsandri funcțiunea de a preciza sau adăni atmosfera locului.* VIANU, A. P. 88, cf. 17, LEG. EG. PL. 203. *Ei, frațe, — preciză Stănică... d' doctor nu ia nici un ban.* CĂLINESCU, E. O. I, 145, cf. 159, id. B. I. 159. *Precizează pe cine am corupl.* STANGU, R. A. IV, 233. *Precizase adresa, cu detalii, ca nu cumva omul să greșească.* BARBU, p. 167. *Au avut loc discuții care au precizat sarcinile de viitor pentru munca de cercetare.* SCÎNTEIA, 1963, nr. 5 791. *Să-și precizeze bine primele două-trei acțiuni.* t. mai 1964, 12. *Data apariției acestor dregători cu rangul al II-lea și al III-lea... este greu de precizat.* STOICESCU, s. D. 77. ◊ Refl. p. a. s. *Nu se precizează însă cît anume se plătea pentru un ispisoc.* BUL. COM. IST. v. 107; *Negreșit oamenii sînt și buni și răi, dar e necesar să se precizeze în ce împrejurări.* CAMIL PETRESCU, U. N. 73. *În ședința de închidere, s-a precizat modul-cum trebuie să rezolve... sarcinile.* gî 1962, nr. 685, 2/2. *Diagnosticul se precizează prin găsirea toxinei.* ABC SĂN. 72 ◊ (Rare) *A contura; a delimita.* *Acolo unde izbește puhoiul apelor și precizează fărmlu cu o lungă linie de spumă... se mai vede... o casă.* GALACTION, O. 170. ◊ Refl. *E aproape seară... din aromeala*

amurgului, tînărul se precizează ca un efeb cu linii echilibrante. LOVINESCU, c. IV, 22.

- Prez. ind.: precizez.
- Din fr. *préciser*.

PRECIZĂBIL, -Ă adj. (Rare) Care poate fi precizat. Cf. IORDAN, L. R. A. 169.

- Pl.: precizabili, -e.
- Preciza + suf. -bil.

PRECIZĂMÊNTE adv. (Rare) În mod precis. Cf. IORDAN, L. R. A. 190, SFC V, 198.

- Din it. *precisamente*.

PRECIZĂRE s. f. Acțiunea de a (se) preciza; determinare precisă, exactă; (concretizat) ceea ce precizează cineva. Adesea excesul de precizare duce la confuzii. CAMIL PETRESCU, U. N. 36. *Ideea de a face să culmineze curentul realismului liric și artistic în opera lui Mihail Sadoveanu are nevoie de unele precizări.* VIANU, A. P. 219, cf. 53. *Mline vom veni cu noi și senzaționale amănunte și precizări.* STANCU, R. A. IV, 337. *Este necesară aici o precizare.* CONTEMP. 1953, nr. 351, 3/4, cf. PAS, z. II, 154. *Precizarea dumneavoastră nu-mi spune încă nimic.* PEDA, R. 20.

- Pl.: precizări.
- V. *preciza*.

PRECIZIE s. f. 1. (Adesea precedat de prepozițiile „cu“, „la“, „de“) Faptul de a fi precis, calitatea de a măsura, de a determina sau de a indica precis, însușirea a ceea ce este precis, exactitate; spec. însușire a unui instrument de măsură de a da indicații (cît mai) exacte; p. ext. eroare maximă admisă la efectuarea unui calcul, a unei măsurări etc. Cf. I. GOLESCU, c. *Toate bucățile de muzică s-au săvîrșit cu... o precizie care face cinste artiștilor.* MN (1836), 15/41. *Adeseori este de lipsă, la științe și la arte, a măsura cu mare precizie linii foarte mici.* ASACHI, E. III, 19/20. *Matematicii s-au îndeletnicit a afla alte metode întemeiate numai pe calcule numerice, spre a putea doborînd rezultate cu o precizie după voie.* TRIGON. DR. 3/18, cf. NEGULICI. *Dispoziția acestui aparat l-a ajutat a determina cu precizie: volumul aerului.* MARIN, FR. I, 52/29, cf. STAMATI, D. *Cu precizie matematică nu se îngrădește limba și inima.* RUSSO, S. 57. *Codul decemviral era un uraj plin de precizie.* ROM. LIT. 395²/4. *Un spirit rece și pătrunzător, cu mult gust, eleganță și precizie.* FIS. 119/17. *Puteam recunoaște cu precizie întinderea țărilor.* COBÎLCESCU, G. 105/1. *Preserie dar a stabili între idei și cuvinte un raport de precizie.* MAIORESCU, CR. I, 58. *Să se poată determina cu oareșicre precizie epoca și localitatea.* ODOBESCU, S. I, 216. *Vom avea plăcerea să petrecem împreună; cînd anume, te voi vesti cu cea mai strictă precizie.* CARAGIALE, O. VII, 8. *E redat în toate mișcărilor lui cu o putere și precizie uimitoare.* GHEREA, ST. CR. III, 358, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M., IORGA, L. II, 607. *Juca cu multă precizie.* AGÎRBICEANU, A. 153, cf. BUL. COM. IST. II, 112. *Băltoagele verzii... ne sileau la sărituri gimnastice și de precizie.* HOGAȘ, DR. I, 5, of. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Înșăfășarea ei din clipa aceea i-a rămas în ochi... cu neclintită și chinuitoare precizie.* GALACTION, O. 176, cf. id. A. 279. *O mașină-unealtă lucrează cu un anumit grad de precizie.* IOANOVICI, TEHN. 370, cf. 366. *Cu o precizie de netchîpuit tovarășul meu se prăvălise pe o parle, din luntre de-a dreptul în locă.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 80. *Am... spectacolul uluitoarei precizii a artileriei românești.* CAMIL PETRESCU, U. N. 337. *Textul era în cea mai desăvîrșită regulă, iar socotelile de cea mai plină de spaime precizie.* C. PETRESCU, R. DR. 210, cf. 282. *Știu cu precizie că nu sînt interesant.* SEBASTIAN, T. 56. *Îi dădu cu precizie douăzeci de ani.* SADOVEANU, O. IX, 91. *Precizia imaginii este darul cel mai de seamă al scriitorului.* VIANU, A. P. 208. *Munca a fost organizată cu mare precizie.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 392.

Își formulează cu precizie drepturile și le comunică ferm la timpul potrivit. CĂLINESCU, c. o. 73. *Primit stropi... vin asupra brazilor... cu o precizie egală.* BOGZA, c. o. 61, cf. 317. *Materialismul istoric a făcut pentru prima oară posibilă studierea cu precizie științifică a condițiilor sociale de viață ale maselor.* LUPA DE GLASĂ, 1953, nr. 5, 25. *Dumneavoastră, ziaristii, trebuie să fiți informați la precizie, la amănunt.* T. POPOVICI, s. 198, cf. s mai 1960, 3. *Această condiție de precizie nu este altă de greu de îndeplinit.* SCL 1960, 7. *Se cere respectarea strictă a preciziei în acțiunea fizică.* T mai 1964, 7, cf. lb. iunie 1964, 86. < L o c. a d j. **De precizie** = (despre aparate, instrumente de măsură etc.) care funcționează cu (cea mai) mare exactitate, (foarte) exact; p. ext. de calitate, bun. *Întreprinderile producătoare de instrumente de precizie.* LEG. EC. PL. 25.

2. (Rare; mai ales la pl.) Lămurire, informație, indicație precisă, exactă; ceea ce este precis, exact. *Rapoartele consulare... ne dau, în privința rendementului acestor impozite, precizii interesante.* OȚETEȘ, T. V. 53. *Putea fi și o tactică de fală șireală, de a ocoli precizii.* CĂLINESCU, E. O. II, 119, cf. 99. *Cînd uneorî primește vreun răspuns, revine mai curios, încercînd să obțină noi precizii, necesare.* BOGZA, c. o. 134.

- Scris și: (învechit) *precisie*. - Pl.: *precizii*. - Și: *precizîune* (scris și: *precisiune*), (învechit) *prezizie* s. f.

- Din fr. *précision*, lat. *praeisio*, -onis. - **Prezizie** < germ. *Präzision*.

PRECIZIUNE s. f. v. *precizie*.

PRECINJĂ s. f. (Regional) Tinjală; parte determinată a tinjalei (Beclean). *Ctrligu de la precinjă.* ALR II 5 080/260, cf. 5 079/260. *Boii din precinjăle.* lb. 5 099/260.

- Pl.: *precinjăle*.

- Etimologia necunoscută. Cf. *preginjală*.

PRECÎT adv. (Pronominal cu valoare relativă explicită sau implicită; semnifică ideea de echivalență între două elemente, evaluată sub aspectul proporționării unuia în funcție de altul; de obicei în corelație directă sau mediată cu „atît“, „tot atît“, „tot pe atît“ etc.)

1. (Exprimă asemănarea pe baza distribuirii concomitente în proporție egală a unei cantități sau a unei calități la două elemente, privitye unul în funcție de celălalt) *Dacă nu ești în stare s-o iubești precît te iubește, pentru ce nu te desăluiești ei?* NEGRUZZI, s. I, 48. □ *Avea tot atîtă încredere în oamenii lui, precît avea în el însuși. Era tot atît de bun precît fratele lui.* (Distribuirea în proporție egală a unei cantități sau a unei calități la același element sau la mai multe, în perioade diferite) *Copilului îi era tot atît de rău, precît îi fusese și la declanșarea bolii. Acum era tot așa de frumoasă, precît fusese mama ei în tinerețe.* (Distribuirea în proporție egală a unei caracteristici la mai multe elemente de același fel este aplicată, constatată, preconizată, dorită etc. la un element anume precizat al unui grup și la altul neprecizat sau indiferent din grup) *Să fii tot pe atît de harnică, precît trebuie să fie orice fată de vîrstă ta.* ♦ (Asemănarea privește egalizarea analogică a proporției acordate unei cantități sau unei calități cu cea cunoscută la un element luat ca termen de comparație) *Părea mare precît un urs. Furtuna sîrnisese valuri precît casele.* (Egalizarea analogică a unei cantități sau a unei calități cu un termen sugerînd imposibilitatea stabilirii unei comparații atrage transmiterea unei aprecieri valorice maxime) *Era așa de modestă precît (nu) se poate închipui.* ♦ (Asemănarea privește atașarea în proporție egală a două cantități sau calități diferite la un element de referință comun) *Aceste cunoștințe a gospodăriei, a cărora înclîmțare în feara noastră rămnice de acum înainte în energia și statornicia precît a unei ferme.*

modele, pe atla și a tuturor gospodărilor. I. IONESCU, c. VIII/7. *Să se lepede de alianța cu turcii, atlt de rușinoasă precit e și primejdioasă.* BĂLCESCU, M. V. 42. (Ațașarea a două elemente diferite la un element de referință comun este stabilită pe baza măsurii egale a proporțiilor raportate consecutiv una la cealaltă) [Munții] *precit sint mai înalți, pre atla și durăt fac mai mare, cînd să pornesc.* M. COSTIN, ap. GCR 1, 199/29. □ *Omul inteligent, precit știe mai mult, pe atlt i se pare că știe prea puțin.* (Ațașarea unui element la altul, adesea contrar sau complementar, este stabilită pe baza proporției de egalitate a intensității cu care se manifestă) *Fii în veci voioasă Precit ești frumoasă!* ALECSANDRI, P. III, 127. □ *Este tot atlt de bun cu unii precit este de rău cu alții.*

2. (Exprimă conformarea pe baza convergenței proporționale dintre un anumit quantum de realizare a unui element și cel al realizării altuia) *Să facă și ei tot atla precit am făcut și noi. Echipa noastră s-a angajat să producă tot pe atlt precit echipa frunțasă.* (Convergența proporțională dintre quantumul de realizare a unui element și cel necesar, obligatoriu, general admis etc.) *Dăduse fiecăruia precit i se cuvenea. A vorbit atla precit trebuia.* (Convergența proporțională privește același quantum de realizare a unui element în perioade sau împrejurări diferite) *Trebuia să dai aceeași atenție acestei probleme, precit i-ai dat și la început. Era tot atlt de mincacios precit fusese în copilărie.* ♦ (Conformarea privește adaptarea proporțională a realizării unui element la un quantum impus, prevăzut etc.) *Producția a crescut precit a fost planificat. A realizat atla precit i se indicase.* (Adaptarea unui element la proporțiile adevărului obiectiv pe care îl exprimă) *Își recunoscuse vina atla precit era. Relatase numai atlt precit s-au petrecut faptele.* (Adaptarea unui element la gradul de intensitate a unei stări voliționale, afective etc.) *Mincase precit îi poftise inima. Precit a vrut, pe atlt a și făcut.* ♦ (Conformarea privește corelarea proporțională a unui element privit cantitativ, cu altul, în funcție de care este măsurat) *I s-a dat retribuția precit a lucrat. A cumpărat precit a avut bani.* (Corelarea proporțională a unui element cu capacitatea materială ori spirituală necesară sau posibilă și care îi condiționează măsura de realizare) [Oile] *care de care precit încape între celelalte se vîrește.* BUDAI-DELEANU, T. 196. *Ne vom încerca a preciza, precit se va putea, epoca și locul compunerii lor.* ODOBESCU, S. I, 191. *Pecit poct să mă înlinz cu mintea, socotesc că ar fi oarecare mijloc de ușurare.* id. ib. 325.

3. (Exprimă confirmarea existenței unui fapt pe baza proporției în care se relevă aceasta percepției sau receptării directe a cuiva) *O hotărît, precit am înșeles, să mă cunune cu Guliță.* ALECSANDRI, T. 515. □ *Precit văd, ai de gînd să ne părăsești. Precit am auzit, este un om corect.* (Existența într-o anumită proporție a unei stări cantitative sau calitative manifeste este întărită prin marcarea gradului corespunzător de percepere a stării ei reale, care o justifică) *Certăreață, precit era, nu isprăvea niciodată discuția. Abia intră pe ușă, așa înalt precit este.* (În contexte care redau delimitarea proporțională a unei anumite stări cantitative sau calitative prin corelare directă cu gradul de manifestare a altei stări, contrare) *Iarna, care precit era de încîntătoare, părea a fi rece și nesimțitoare.* ALECSANDRI, T. I, 455. ♦ (Confirmarea privește adecvarea într-un grad mai mare sau mai mic a unui act de cunoaștere la ceea ce referă) *Dacă e atlt de bine precit se spune, am să vin și eu.* (Adecvarea totală la limitele prestabile ale unei promisiuni, ale unui angajament etc.) *Precit a promis, tot pe atlt a și făcut. A executat din lucrare atlt precit s-a angajat.* ♦ (Confirmarea privește atestarea proporției reale a unui element prin măsura în care a fost dovedit, adevărit etc.) *A procedat atlt de greșit, precit s-a și constatat.*
- Și: *pecit* adv.
- *Pre + cît.*

PRECLÁSIC, -Ă adj. (Mai ales despre opere artistice) Care este anterior perioadei clasice, care datează din epoca premergătoare clasicismului. *Lucrurile sint clare în această privință cu muzica preclasică.* M 1962, nr. 4, 28. *Compozitorul încearcă aci o sinteză între un stil neoclasicizant (folosind și o formă analogă partitelor preclasice) și înțonațiile populare.* ib. 35, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat) Scriitor sau creator de artă din această perioadă. Cf. DEX.

- Pl.: *preclasici*, -ce.
- Din fr. *préclassique*.

PRECLASICISM s. n. Perioadă din istoria literaturii sau artei premergătoare clasicismului; s p e c. perioadă din istoria muzicii în care și-au desfășurat activitatea maestrul muzicii vocale și instrumentale din secolele XVII și XVIII și care precedă clasicismul vienez. Cf. M. D. ENC., DEX.

- *Preclasic* + suf. -ism.

PRECLĂTÍ vb. IV. R e f l. (Prin nord-estul Olt.) A innebuni (ușor). Cf. CIAUȘANU, v. 191.

- Prez. ind.: *preclătesc*.
- *Pre + clăti*.

PRECLĂTÍT, -Ă adj. (Prin nordul Olt.) Nebun (I 4). Cf. CIAUȘANU, v. 191, PAȘCA, GL.

- Pl.: *preclătiți*, -te. - Și: *proclătit*, -ă adj. PAȘCA, GL.

- V. *preclăti*.

PRECLETÍT, -Ă adj. v. *preclătit*.

PRECLETÍ vb. IV v. *procleți*.

PRECLEȚÍT, -Ă adj. v. *procleșit*.

PRECLINTEALĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Nebunie (4). Cf. CIAUȘANU, v. 191.

- Pl.: *preclinteli*.
- *Preclinti* + suf. -eală.

PRECLINTÍ vb. IV. R e f l. (Prin nord-estul Olt.) A innebuni (ușor). Cf. CIAUȘANU, v. 191.

- Prez. ind.: *preclintesc*.
- *Prea + elintí*. Cf. *proclinti*.

PRECLINTÍRE s. f. (Prin nord-estul Olt.) Nebunie (4). Cf. CIAUȘANU, v. 191.

- Pl.: *preclintiri*.
- V. *preclinti*.

PRECLINTÍT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.) Nebun (I 4). Cf. CIAUȘANU, v. 191.

- Pl.: *preclintiți*, -te.
- V. *preclinti*.

PRECOÁCE adj. v. *precoce*.

PRECOÁCE adj. 1. (Despre ființe) Care se dezvoltă fizic sau psihic înainte de vîrsta normală, care își anticipează, prin anumite manifestări, vîrsta, care este mai matur în comparație cu cei mai mulți de aceeași vîrstă. *A fi precoce era în ochii ei lucrul cel mai criminal din lume.* HELIADE, D. J. 22/24. *Tălmăcise din nemfește la treispreceze ani — precoce, mică traducătoare!* IORGA, L. II, 433. *Sintem o generație precoce.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. I, 38, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, C. PETRESCU, I. II, 193. *O tagmă de entuziaști precoci... reducea sensul vieții la o chimera.* KLOPȘTOCK, F. 91. *Nu e ră precoce decît în versuri.* TEODOREANU, M. U. 33. *Nu e nici un descerețat precoce, nici un palid trubadur solitar, ci o haimana sîndtoasă.* CĂLINESCU, E. 58, cf. SCRIBAN, D., DM. *Nunu e alffel, poale mai precoce decît vîrsta, mai emotiv.* s mai 1960, 102. *Ești un copil precoce.* T decembrie 1962, 35. ♦ (Despre facultăți psihice sau biologice, despre însușiri, atribute etc. ale oamenilor) Care apare sau se dezvoltă înainte de timpul normal; (rar) prematur (2). *O bătrînețe mai*

mult sau mai puțin precoce (timpurie). FIS. 152/4. Simțea, cu acel dar de intuiție precoce al copiilor nenorociți, că trebuie să tacă. VLAHUȚĂ, o. A. III, 17, cf. id. D. 125. Cu priceperea precoce a copiilor crescuți între părinți ce nu se înțeleg, fata schimbă vorba. D. ZAMFIRESCU, T. S. 19. Erau nemulțumiți și seloși de o schimbare socială și politică, purtând... balastul unui individualism precoce, sursă a conflictelor mici și mari. VLASIU, D. 81. Parlea de din față a centurii ti era ridicată prea sus, deasupra pînteceleii precoce. SADOVEANU O. XI, 577. Pubertatea precoce poate depinde uneori de maturitatea somatică. PARHON, B. 125, cf. 10, 32. ◊ (Prin lărgirea sensului) Dezvoltarea precoce a orașelor a împiedicat feudalismul să prindă rădăcini adevărate. OȚEȚEA, R. 200, cf. 73, id. T. V. 365, DM. Tratatamentul cancerelor pielii urmărește îndepărtarea cât mai precoce a tumorii. ABC SĂN. 79.

2. (Despre plante) Care ajunge la maturitate foarte devreme, care înfrunzește, înflorește și produce fructe devreme, repede, înainte de a fi plin sezon; timpuriu, vârtic. Cf. NEGULICI. O vegetație precoce (coapță înaintea timpului). CALENDAR (1853), 25/25, cf. PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (rar) precoci, -ce. — Și: (învechit) precocăe adj.

— Din fr. *précoce*, lat. *praecox*, -els. — Precoace: prin apropiere de coace.

PRECOCITATE s. f. Însușirea de a fi precoce; stare a unei ființe sau a unei plante precoce. *Precocitatea femeilor devine cauza nefructificăției.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 208, cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Vădea în judecăți și în sentimente o precocitate bălătoare la ochi.* CĂLINESCU, S. 629, cf. id. E. O. I, 127. *Infirmitatea îi dă un aer de precocitate și uneori de exaltare.* H. LOVINESCU, T. 92. *De o precocitate rar întâlnită... este deja autorul unor opere cu multiple însușiri artistice.* CONTEMP. 1956, nr. 954, 1/2, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Nu voim a fi un stat modern oarecare, de o precocitate și îndrăzneală care să uimească lumea.* IORGA, C. I. II, 84. ♦ *Spec.* Însușire a animalelor de a încheia într-un timp scurt (față de media speciei sau a rasei) creșterea și dezvoltarea; s p e c. Însușire a taurinelor, porcinelor, ovinelor, păsărilor de casă etc. de a realiza sporuri de greutate mari datorită unei bune valorificări a hranei în timpul creșterii. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *précoité*.

PRECOLICI s. m. v. *pricollei*.

PRECOLUMBIAN, -Ă adj. Care aparține Americii (de Sud și Centrale) sau istoriei Americii (de Sud și Centrale), înainte de descoperirea acestora de către Cristofor Columb; privitor la America (de Sud și Centrală), specific Americii (de Sud și Centrale) din această perioadă. Cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: -bi-an. — Pl.: *precolumbieni*, -e.

— Din fr. *précolombien* (după n. pr. *Columb, Columbia*).

PRECOMÂNDĂ s. f. (Rare) Comandă făcută pentru o marfă înainte de a fi fabricată sau pusă în vânzare. *Buletin de precomandă.* SFC I, 15.

— Pl.: *precomenzi*.

— Pref. *pre-* + *comandă*.

PRECOMPRIMARE s. f. Operație prin care elementele de construcție din beton armat sînt supuse unor eforturi de compresiune înainte de aplicarea sarcinilor reale, pentru a le mări rezistența. Cf. LTR², DER, SFC IV, 319, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *precomprimări*.

— Pref. *pre-* + *comprimare*.

PRECOMPRIMAT, -Ă adj. (Despre betonul armat) Care a fost supus operației de precomprimare. *Beton*

prefabricat și precomprimat. ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Substantivat, n.) *Să se treacă la introducerea elementelor prefabricate mari, a precomprimatelor.* ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837. *Extinderea largă a precomprimatelor... trebuie să conducă — în anul 1965 — la o reducere a consumului de oșel-beton. ib.*

— Pl.: *precomprimați*, -te.

— Pref. *pre-* + *comprimat*.

PRECONCENTRARE s. f. Operație de preparare mecanică a mineralelor prin care se urmărește îndepărtarea unei cantități importante de steril component, pentru a obține un material îmbunătățit. Cf. LTR², SFC IV, 319, M. D. ENC.

— Pl.: *preconcentrări*.

— Pref. *pre-* + *concentrare*.

PRECONCEPȚIE s. f. (Rare) Prejudecată. *Ai spămintal o clasă întreagă cu nervii tăi nenorociți sau (și mai rău) cu preconcepția ta antipedagogică.* GALACTION, A. 373, cf. DN², DEX.

— Pl.: *preconcepții*. — Și: *preconcepțiune* s. f. DN².

— Din fr. *préconception*.

PRECONCEPȚIUNE s. f. v. *preconcepție*.

PRECONCEPȚIT, -Ă adj. (Despre idei, păreri etc.) Admis, adoptat, format dinainte (fără a face în prealabil o cercetare, o experiență etc.). Cf. DDRF, ALEXI, W. *Pentru stabilirea acestei clasificări, statisticienii pleacă de la noțiuni preconcepționale de scop și de mijloc.* PETICĂ, O. 465, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A pornit de la o idee preconcepțională.* SCL 1950, 105. *Fenomenele să fie rezolvate la fața locului, fără gând preconcepțional, adică fără a se aplica o metodă deja cunoscută.* MG I, 31, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *preconcepțiti*, -te.

— Pref. *pre-* + *concepțit* (după fr. *préconçu*). Cf. lat. *praeconceptus*.

PRECONIZĂ vb. I. T r a n z. I. (Învechit) A lăuda în mod public și cu căldură, a recomanda peste tot și cu insistență. Cf. NEGULICI. *Cu laure de slejar și cără-l cu cocii (care de triumf) zile trei și-l preconiza crainicii, că patria așa recompensează dorul (zelul).* CALENDAR (1857), 26/14. *Demagogii găsec un mijloc de a se face populari, preconizînd libertăți stravanante.* GHICA, ap. CADE, cf. PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

2. (Complementul indică măsuri, metode, soluții, rezolvări etc.) A propune, a recomanda, a indica, a concepe drept cel mai potrivit, cel mai oportun, cel mai eficace etc. (la un moment dat). Cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Măsurile de represiune preconizate de Comitetul de obținere s-au dovedit ineficace.* OȚEȚEA, T. V. 157. *Republicanul și democratul Bălcescu preconizează o istorie revoluționară.* SADOVEANU, E. 54. *Acei autori... preconizau meloda științifică.* RALEA, S. T. III, 189, cf. 168, 200. *Luptînd pentru apropierea limbii literare de limba vorbită... Pușkin n-a preconizat toluși confundarea lor.* L. ROM. 1953, nr. 2, 96. *Revoluția preconizată de Bălcescu nu este o lovitură de stat.* CONTEMP. 1953, nr. 328, 5/6, cf. ib. nr. 332, 4/4, PARHON, B. 148. *Una din metodele obligatorii preconizate de agricultura înaintată este aceea a arăturii cu plugul cu antetruși.* CONTEMP. 1954, nr. 386, 5/1. *Preconizată alcătuirea unui comitet format de filologi.* S. C. ȘT. (IASI), 1956, 58, cf. 1957, 257. *Procedul preconizat de noi reprezintă un pas înainte pe calea industriei extractive.* BARANGA, I. 168. *Ideea grevei se născuse ca o reacție la „curba de sacrificiu” preconizată de guvern.* PEDA, R. 17. *Mozart preconizează, dimpotrivă, totala subordonare a „poeziei” (adică a libretului) față cu partitura.* S. Iulie 1960, 81, cf. LUPTA DE CLASĂ, 1961, nr. 3, 16. *Referatul preconizează... o separare arbitrară a aptitudinilor fizice de cele psihice.* T. mai 1964, 7, cf. 97. ◊ R e f l. p a s. *Lucrări care se referă și la biologia unor specii importante de vînat, preconiz-*

zându-se și unele măsuri cu caracter practic. VİN. PESC. august 1964, 5. ♦ (Impropriu) A prevedea (I 1).

3. (În religia catolică; complementul indică un episcop numit de șeful statului) A confirma în funcție în cadrul consistoriului. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Scris și: (după fr.) *preconisa*. — Prez. ind.: *preconizez*.

— Din fr. *preconiser*, germ. *präkonisieren*.

PRECONIZĂRE s. f. Acțiunea de a (s e) p r e c o n i z a și rezultatul ei. Cf. DDRF, ALEXI, W., DM, DEX.

— Pl.: *preconizări*.

— V. *preconiza*.

PRECONIZĂȚIE s. f. (Învechit, rar) Laudă publică și călduroasă; laudă excesivă. Cf. PROT.-POP., N. D.

— Scris: (după fr.) *preconisație*. — Pl.: *preconizații*.

— Din fr. *préconisation*.

PRECONSOLIDĂRE s. f. Fază de consolidare naturală a unui strat de pământ argilos supus, în trecut, unei sarcini geologice mai mari decât cea actuală. Cf. LTR².

— Pl.: *preconsolidări*.

— Pref. *pre-* + *consolidare*.

PRECONSTITUIT, -Ă adj. Care a fost constituit, stabilit înainte; anticipat. *Utilitatea întocmirii înscrisului, mijloc preconstituit de probă, este incontestabilă*. PR. DREPT, 294.

— Pl.: *preconstituiți*, -le.

— Pref. *pre-* + *constituit*.

PRECOPEȚ, -EĂȚĂ s. m. și f. v. *precupeț*.

PRECOPEĂLĂ s. f. v. *pricopseală*.

PRECOPSÍ vb. IV v. *pricopsi*.

PRECOPSÍT, -Ă adj., s. m. și f. v. *pricopsit*.

PRECORÉCTOR, -OĂRE s. m. și f. Persoană care face operația de precorectură. Cf. DEX.

— Accentuat și: *precoretór*. — Pl.: *precorectori*, -oare.

— Pref. *pre-* + *corector*.

PRECORECTURĂ s. f. Operație de corectură a unui manuscris dactilografiat făcută înainte de a trimite manuscrisul la tipar. Cf. DN², SFC I, 15, DEX.

— Pl.: *precocrecturi*.

— Pref. *pre-* + *corectură*.

PRECOVÍRȘÍ vb. IV v. *preacovírși*.

PRECREĐINCIÓS, -OĂSĂ adj. v. *preacredincios*.

PRECREȘTÍN, -Ă adj. Care este anterior apariției creștinismului. *Un rest paganic din acea epocă pre-creștină*. HEM 1 858.

— Scris și: *pre-creștin*. — Pl.: *precreștini*, -e.

— Pref. *pre-* + *creștin*.

PRÉCTOR s. m. v. *pretor*¹.

PRECÚGET s. n. (Învechit) *Precugetare*. *Și fugi și le lasă A priveghea în spaimă, a-și deseca pulberea în infernal precuget*. HELIADE, O. I, 212, cf. BĂRCIANU, v. *Cite nu le perde... omul, când se face sclavu patimilor inimii fără de precuget?* CONV. LIT. IV, 93, cf. GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *precugete*.

— Postverbal de la *precugeta*.

PRECUGETĂ vb. I. T r a n z. (Astăzi rar) A chibzui, a medita înainte de a face ceva; p. e x t. a premedita; a plănuși. *Ticătosul Iuda... precugeta cea mai cumplită nelegiuire*. MARCOVICI, D. 290/3, cf. POLIZU. *Nu era el un caracter să precugete vreo faptă înaintea de-a o*

implini. CONV. LIT. IV, 91, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 101, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM.

— Prez. ind.: *precuget*.

— Pref. *pre-* + *cugeta*. Cf. lat. *praecogitare*.

PRECUGETĂRE s. f. (Astăzi rar) Faptul de a precugeta; (învechit) *precuget*. *Îndată s-ar pune o stavilă... relei precugetări a împrumutătorilor* (a. 1843). DOC. EC. 784, cf. POLIZU. *În acea minută năluca-și întinde Brațele stufoase și reci cum era în precugetare de a o cuprinde*. MUREȘANU, P. 212/3, cf. BĂRCIANU, v. *Geniul... se vedește... cu toate precugetările sale reflectivă*. ODOBESCU, S. III, 58. *E plan, precugetare, în șirul orb al vremii și-a lucrurilor lumii?* EMINESCU, O. IV, 59. *Negreșit, n-am avut nici o precugetare când am făcut toate aceste*. GANE, N. III, 34, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM. ♦ *L o c. a d v. Cu precugetare = în mod premeditat, intenționat, cu premeditare*. *Auz însulându-mă cu precugetare*. CR (1848), 18¹/46. *Toate aceste rele nu le-a făcut cu precugetare*. FILIMON, O. II, 271. *Cu precugetare țși crease mai de-neînvinse, greutăți*. ODOBESCU, S. I, 246, cf. DDRF. *L-a ucis și aceasta fiind cu precugetare... noi îl condamnăm să fie spânzurat*. CONTEMPORANUL, II, 329. *Colonelul fu însă deplin convins că n-a făcut-o cu precugetare*. BRĂESCU, V. A. 157. *Lăsase cu precugetare la urmă această olatură a moșiei, fiindcă-și avea societățile sale*. V. ROM. februarie 1954, 44.

— Pl.: *precugetări*.

— V. *precugeta*.

PRECUGETĂT, -Ă adj. (Astăzi rar) Plănușit, chibzuit de mai înainte; p. e x t. premeditat; intenționat. *Absentau cu plan precugetat de a paraliza orice activitate a dielei*. BĂRȚIU, P. A. III, 199. *De unde să provină acest fapt? din neglijența autorilor? sau din un sistem de procedere precugetat?* MAIORESCU, CR. I, 159. *Interpelarea mea avea intenția precugetată de a vă ținea în loc*. ID. D. II, 259. *Acei povățuitori vicleni... nu lucrează fără un plan bine precugetat*. ODOBESCU, S. III, 480, cf. DDRF. *Cele mai multe opere pornesc de la întâlnirea accidentală, mai rareori precugetată, cu ceea ce va constitui tema unei lucrări*. OPRESCU, S. 92.

— Pl.: *precugetați*, -le.

— V. *precugeta*.

PRECUGETĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit, rar) Care precugetă. Cf. POLIZU.

— Pl.: *precugetători*, -oare.

— *Precugeta* + suf. -ător.

PRECULÍCI s. m. v. *pricolici*.

PRECÚM adv. (Pronominal cu valoare relativă explicită sau implicită; semnifică ideea de echivalență între două elemente, evaluată sub aspectul unei potriviri oarecare a unuiu față de altul; de obicei în corelație directă sau mediată cu „așa“, „tot așa“, „tot pe așa“, „astfel“, „tot astfel“, „asemenea“, „la fel“ etc.)

1. (Exprimă asemănarea pe baza identității totale sau parțiale între felurile de manifestare, între modurile de acționare, de realizare etc. a două elemente, privity unul în funcție de celălalt) *O ai tălmăcit [scriptura]... nu spre trufă, precum acela ce pentru mintuirea noroadelor*. BIBLIA (1688), [prefață] 8/38. *Nu iasle sfint precum lu, D[oa]mne*. MINEIUL (1776), 61¹/5. *Ei să nasc albi precum și noi*. IST. AM. 85¹/2. *De crezi în al tău frate...* *Precum eu cred în tine Ca în cerescul bine, Crede-n amorul meu*. ALECSANDRI, P. I, 131. (Identificarea unei anumite trăsături manifestate la același element sau la mai multe, în perioade diferite) *Chesarul Domețian omora și el mușle, precum eu acum*. KOTZEBUE, U. 45¹/9. *Fratele său este tot într-asa stare precum se afla și el*. GORJAN, H. I, 5/21. *Nepotul meu va crește precum adineaore părintele său, în cinstirea instituțiilor noastre*. AR (1839), 3²/4. *O nume cu același nume de Zoiță, precum*

odinoară. NEGRUZZI, s. I, 26. *Satirele menipee...* erau numai o adunătură de felurite lucrări, precum fusese satirele lui Ennii. ODOBESCU, s. I, 52. Nu te-a iubi nimeni cu-aşa sinceritate Precum te-am iubit eu. COŞBUC, p. II, 194. *Şite să scrie şi să iscătească frumos precum ştia şi unchiul său.* SADOVEANU, o. X, 166. *Amurg fecund de prier e, Precum a fost şi allădată.* BLAGA, p. 26. *La fel de tînără-i pădurea Aşa precum a fost la început.* LABIŞ, p. 115. (Asemănarea totală a unui element cu el însuşi este motivată de o trăsătură care îl identifică) *Lupul, precum este lupul, lşi schimbă părul, dar năravul ba. Viaţa, aşa precum e viaţa, este o luptă continuă.* (Identificarea unui element cu altele de acelaşi fel este stabilită pe baza unei caracteristici exprimate sau subînţelese, comună tuturor) *Băiatul era precum sint toţi băieţii de vîrsta lui. Avea defecte şi calităţi precum au toţi oamenii. Era tot pe aşa de harnică precum era oricare dintre noi.* ♦ (Asemănarea este făcută pe baza unei analogii între felul de manifestare, între modul de acţiune, de realizare etc. a unui element şi cel cunoscut la alt element) *Mă ocotiră [pizmaşii] de mă vinează, Precum fac lei ca să mă piardă.* DOSOFTEI, ps. 47/18. [Soarta] zăce nevăzută întru întunerecul viitorului, precum sămînţa doarme iarna ascunsă în stnul pămîntului. MARCOVICI, d. 3/24. *Că precum generalul armia, aşa şi păstoriul conduce turma sa la măcelărie.* ASACHI, s. L. II, 36. *Precum lebăda cea tristă veselă e num-aluneii cînd viaţa asta lasă... Astfel şi poetul geme: viaţa lui e de dureri.* BOLLIAC, o. 113. *Precum o sentinelă, pe dealul depărtat Domneşte mîndăstirea.* ALEXANDRESCU, o. I, 67. *Românul e întocmai precum stîncile măreşe Care-n valurile mării furtunate şi semeşe, Neclintite-n veci rămîn.* ALECSANDRI, p. II, 75. *Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr Aşa el sprijină lumea şi vecia într-un număr.* EMINESCU, o. I, 132. *Precum un bob de grîu, ... semănd în pămînt bun, reînvie ca şi bobul cules anul trecut, asemenea o operă de artă viabilă, după o părăsire şi uitare de veacuri, reînviază iarăşi la căldura ochilor pricepuşi.* CARAGIALE, o. III, 52. *Mă fineam în urma lui cuminte Precum se fine puilul după mamă.* TOPÎRCEANU, b. 94. *Mulţimea se mişca precum se mişcă un val uriaş.* SADOVEANU, o. I, 136. *Precum un ulcioi Pe roata olarilor Creştii zveltă.* BLAGA, p. 110. *Cu unii scriitorii şi ziariştii ardeleni mă aveam precum cîtimele cu pisica.* STANCU, R. A. V, 306. *Şi ciutura păstrează săruţul lui pe gură Precum, sfioasă, fata, înţitii ei săruţ.* LABIŞ, p. 397. *Cugetă la această tristă poveste Înfeleaptă şi veche precum un vin, s iulie 1960, 48. Se-nfăţişă sub soare semeşe precum gorunul.* HOREA, p. 9. *Precum ti slova scrisă, Aşa mi-i inima-nchisă!* JARNÍK-BİRSEANU, d. 130. (Analogia dintre un element şi altul este stabilită pe baza raportării unui fel de a fi real la unul ipotetic, imaginar etc.) *Semînşele-n palme De le ridici, răcoroase, Un sunet auzi precum ni l-ar da Pe-un fărîmure... Mălăsoase nisipuri.* BLAGA, p. 25. □ *Se poartă precum ar fi şef.* (Echivalarea aspectului cantitativ sau calitativ al unui element cu un termen sugerînd imposibilitatea stabilirii unei comparaţii atrage transmiterea unei aprecieri valorice maxime) *Aşa era de frumoasă precum nu s-a mai pomenit.* ♦ (Asemănarea priveşte asocierea a două elemente diferite, asemănătoare ori identice la un fel de manifestare, la un mod de acţiune, de realizare etc. comun) *Fără nici o cuvîntă eră judecăţile, că vină nu-i afla nimic precum nici altora.* R. POPESCU, cm I, 448. *Împărşi-tu-ş-am arme voinice Precum şi tot felii de bucate.* BUDAI-DELEANU, 7. 98. *Întrebuinţează precum spre al său, aşa şi spre al patriei folos.* ȚICHINDEAL, f. 146/5. *Fireaşte omul este pornit spre desfătări, precum orăşanul, şi făranel.* MUMULEANU, c. 2/9. *Vremea... taie fără milostivire, precum iarba cîmpurilor, asemenea şi împărşitile.* MARCOVICI, c. 17/21. *Precum duelurile, aşa şi falimentele au început a se face şi la noi de modă.* CR (1846), 1/9. [Hatmanul] scrisese lui Sinan precum şi sargeacului de la Tighina. BĂLĂCĂSCU, m. v. 208. *Soră-mea n-a trăit precum nici alfi*

două sufe de fraţi şi surori ce am avut. NEGRUZZI, s. I, 247. *La poalele lor cuibează vulturii cei falnici cu late pene negre, precum şi cei suri.* ODOBESCU, s. III, 16. *Toate rugăciunile celor trei femei, precum şi ale calului, n-a fost în stare să-i potolească dorul părinţilor.* ISPIRESCU, L. 9. *Masa însă poate s-o ia aici, precum poate să stea toată ziua să se obișnuiască mai bine.* REBREANU, I. 128. *Acel popas cuprinde cămări pentru călători străini, precum şi odaie pentru dobitoace şi slujitori.* SADOVEANU, o. XII, 355. *Acest sistem de decorație, precum și crăpăturile lungi și neregulate ale pereților, dădeau încăperii un aer de ruină.* CĂLINESCU, E. O. I, 11. *Le pulem prezenta Ingrășămintele cu azol... precum și amendamentele principale, ca piatra de var.* G1 1962, nr. 685, 3/1. *Festivalul a prilejuit invitarea unor faimoase formații muzicale... precum și a unor numeroși soliști.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 10/7. *Și păreții au urechi, precum și gardurile au ochi.* ZANNE, p. III, 155. (Asocierea dintre două elemente, adesea contrare sau complementare, este stabilită pe baza modului egal de manifestare a intensității acestora) *Precum era milostiv celor ce să da și închina lui, așa neplecat și netmbliuzit era celor ce-i biruia.* C. CANTACUZINO, cm I, 79. *Mureș, Mureș, apă lînd, De mi-ai fi tu vorbitoare Precum ești de mergătoare, Eu cu drag te-aș întreba.* JARNÍK-BİRSEANU, d. 136. *Cînsită să-ți fie sfințenia, precum de mare am auzit că fi-puterea.* MERA, L. B. 26.

2. (Exprimă conformarea pe baza concordanței felului de manifestare, a modului de acțiune, de realizare etc. a unui element cu al altuia) *Să nu să apuce a să aședza în cetatea Holinului pașa, precum să aședzasă în Cămenia.* NECULCE, L. 47. *Penru ce n-au zis videnia sau cuvîntul precum prorocii? (cca 1700—1725).* GCR II, 20/12. *S-a format la Staturile Unile, precum în Engllitera, o societate care are drept scop a predica pacea universală.* CR (1846), 104/46. *Să ne ierte nouă greșalele, precum iertăm și noi greșiților noștri.* NEGRUZZI, s. I, 149. *Mi-ar fi drag — înversînd jocul, precum l-am inersal — să strig catalogul dascăților mei.* GALACTION, A. 30. *S-ar și fuduli că măntăcă precum boierii.* ap. IORDAN, L. R. A. 377. *Facă-se voia ta, precum în cer, așa și pre pămînt.* H. LOVINESCU, T. 178. (Concordanța unui element cu altul este stabilită pe baza încadrării într-un fel de manifestare, într-un mod de acțiune, de realizare etc. general admis, necesar, obligatoriu etc.) *Cu mina scriem în condică, precum este rînduiala bisericească.* ANTIM, p. xxvii/6. *Acel frate... iaste călugăr precum să cade.* MINEIUL (1776), 51^v/38. *Oare n-ar hi mai bine... să numim astă fară Cu nume nouă, păcum să cuvîne?* BUDAI-DELEANU, 7. 82. *La moștile ce le las în partea sa, nu este nici o bisărică precum să cade (a. 1822).* URICARIUL, XI, 348. *Poezia lși are limba ei... și ca să o înșelegi, trebuie să o înveți, precum se învață toate limbile.* HELI- ADE, o. II, 9. *Au făcut niște frînghii mici, nu însă altă de răsucile precum se fac aicea.* DRĂGHICI, R. 52/19. *Într-o vreme călduroasă, Cu șase roabe frumoasă, Precum să obicinuieste, Cătră locul său grăbește.* BĂRAC, ap. GCR II, 177/9. *Machidoneanii începură a-i tăia [pe tătari] precum să taie.* ALEXANDRIA, 21/11. *Și cu păharul plin în mini, Precum e felul din bătrîni La orice chef între români, El a-nchinat.* COŞBUC, p. I, 59. (Concordanța privește același fel de manifestare, același mod de acțiune, de realizare etc. la un element în perioade sau împrejurări diferite) *S-au apucat să o facă de nou iarăși precum au fost.* NECULCE, L. 19. *Au lăsat ploconul precum au fost așazat de tat-său.* R. POPESCU, cm I, 242. *Arată, precum de-a pururea, puterea ta.* MINEIUL (1776), 206^v/7. *Precum se va deprinde în tinerețe, așa va rămînea pînă la sfîrșitul vieții lui.* DRĂGHICI, R. 141/15. ♦ (Conformarea privește acceptarea, subordonarea sau supunerea față de o dispoziție, față de un îndemn, față de un sfat dat ori primit etc.) *Să făcură precum porunceaste Domnul.* BIBLIA (1688), [prefață] 8/27. *Au început Cantacozinii a amesteca lucrurile, păcum au fost învă-*

fași, și a turbura pă unii den boiari. R. POPESCU, CM I, 402. Bălaurii înhămați zboară ca vîntul Precum striga-i mină și-i duce. BUDAI-DELEANU, Ț. 209. [Mîndrul pohođnic] aleargă... precum omul îl înghie. CONACHI, P. 261. Să se facă așa precum zici tu. ISPIRESCU, L. 24. Se va face, mărite stăpîne, așa precum hotărăști. SADOVEANU, O. XI, 598. (Subordonarea față de o realitate, față de adevărul obiectiv) Precum s-au împlat, cu adevăr s-au scris. NECULCE, L. 4. Spuse tot adevărul precum era. ISPIRESCU, L. 179. Trebuie să te declar, în fața lumii, soția mea, așa precum ești în realitate. GALACTION, O. A. I, 64. Să nu mă părăști boierului dar eu am să spun drept precum este. SADOVEANU, O. IX, 433. (Subordonarea unei atitudini, a unui fapt etc. față de un factor intern considerat justificativ, explicativ) Pizmașii... Slava să-mi defaime, precum li-i năravul. DOSOFTEI, PS. 25/6. Era el boieru și chivernisea precum îi era voia. NECULCE, L. 94. Să gust dulcea nădejde a o vedea precum ureu. CONACHI, P. 65. Filozofii... Vă numiți precum vă place, însă nu știți ce sînteți. BOLLAC, O. 114. De-ar fi-n a mea puțință să fac precum doresc. ALECSANDRI, P. I, 165. Primește-le precum îți vor place. ODOBESCU, S. III, 4. La amiază, ori seara, în visare cobor Precum mi-i rostul și firea. BRAD, O. 9. ♦ (Confirmarea privește corespondența dintre felul de manifestare, dintre modul de acționare, de realizare etc. a unui element și cel al altuia de care este condiționat) Precum îți vei așterne așa o să te culci. PANN, AP. ZANNE, P. III, 6. (Corespondența dintre felul de manifestare, dintre modul de acționare, de realizare etc. a unui element și posibilitatea de care el dispune în acest sens) Precum putu, strînse sfîntul acela singe. MINEIUL (1776), 160²²/11.

3. (Exprimă confirmarea existenței unui element pe baza evidenței, de obicei senzoriale, cu care este receptat, perceput etc. acest element) O au săvîrșit precum să veade. BIBLIA (1688), [prefață] 4/47. Pentru aceea sînt așa frumoasă și împodobită, precum mă vezi. CANTEMIR, AP. GCR II, 94/18. În domniia Radului Negru s-au făcut cetatea Făgărașul, precum să vede pînă astăzi. R. POPESCU, CM I, 231. Hăi, dragă musă! iară le apucă Pecum văd eu, strechea spulbărată! BUDAI-DELEANU, Ț. 303. Reflecții... de un albastru închis și vîntă precum se vede pe apele mării. CR (1848), 8²/71. Du-te... de scoale [via din pivniță], că, precum bag seamă, copila nu poate. PANN, AP. TDRG. Precum văd... e o poliglotă. NEGRUZZI, S. I, 46. Toate aceste cuvinte grecești le scoți tu acum, din traistă? — Precum vezi! GALACTION, O. A. I, 32. E vorba de bacilul lui Koch... Precum vedeși, Un subiect anume făcut pentru poezii! TOPÎRCEANU, O. A. I, 156. Multă vreme, precum vezi, n-am știut ce să-ți răspund. SADOVEANU, O. IX, 531. Ceapa, precum au observat poezii, are o formă foliculară ca și varza. CĂLINESCU, C. O. 112. Noi avem cărți și dreptăți, Precum și dumneavoastră vedeți. FOLC. TRANSILV. I, 434. (Confirmarea evidenței unei stări manifeste este întărită prin marcarea stării reale care o justifică) Vorbăreașă precum era, îi plăcea să fie de față unde se înșiră vorbele. SLAVICI, N. I, 71. Șiret, perfid, fără pic de nobleță precum era, trebuia să fie și poltron. GALACTION, O. A. I, 98. Alături de peisagistul dinamic, întîmpinăm pe acela static... preocupat, precum este, să noteze culoarea exactă. VIANU, A. P. 243. (În contexte care evidențiază corelarea solidară a unei anumite stări cu o alta contrară acesteia) Așa bătrînă, precum era, avea o inimă tînără. Bolnav, precum era, venea la serviciu. ♦ (Confirmarea privește existența sau inexistența unei conformități constatate între felul de manifestare, între modul de acționare, de realizare etc. a unui element și ceea ce este declarat, consemnat etc. — concomitent, ulterior, anterior — ca sigur sau probabil în legătură cu acesta) Precum scriu eu Cruceanu Bumber... să-i dea la zi [banii], oricîni va fi (a, 1603). CUV. D. BĂTR. I, 131/9. La lelopiseful nostru... scrie de acest război al lui Ștefan-Vodă ce au avut cu leșii la Botășani, precum s-au pomenit mai sus. URECHE, L. 108. Zis-au Domnul nostru Isus

Hristos, precum scrie Matei bunul vestitor grîind. CHEIA ÎN. 1⁷/1. Precum zic bogoslovii: cel ce nu cunoaște să nu să cunoască. BIBLIA (1688), [prefață] 8/4. I-au spus toată povestea precum scrisese domnul. IST. Ț. R. 26. Vinit-au și cîțiva boieri muntenești... precum s-au scris mai sus. NECULCE, L. 67. Tuturor le era bine în zilele lui, precum am auzit pă bătrînii noștri mărturisind de aceea. R. POPESCU, CM I, 353. Sus în văzduhul întunecos, Este un loc (precum scrie la carte) Cărui zic filozofii haos. BUDAI-DELEANU, Ț. 73. Perderile turcilor încă nu fură așa de nenorocite precum credeau creștinii. BĂLCESCU, M. V. 99. Precum gîndesc... va cîștiga căci e bun căldref. NEGRUZZI, S. I, 40. Locurile ce se văd astăzi sînt astfel precum le descrie Omer. BOLINTINEANU, O. 309. Unii cu treabă, alții numai așa gură-cască, precum e-n orice port. CARAGIALE, O. II, 193. Vorbesc... izvoarele sale, adecă, precum am spus, unul sîngur. IORGA, I. L. I, 72. N-am fost așa precum se spune. MINULESCU, VERS. 252. Precum se știe, familiile... erau înrudite. GALACTION, A. 94. Am săbîit fiindcă nu-mi priește aerul. Precum a spus și doctorul. CAMIL PETRESCU, T. III, 338. M-au tăvălit prin glod, că dracul m-am făcut!... Intocmai precum spun! SADOVEANU, O. II, 506. Podul... urma să fie refăcut, precum se ghicea din grinzile de lemn adunate pe mal. CĂLINESCU, S. 715. Dacă tăcea... însemnă că sufletul lui nu era așa de curat, precum îl crezuse ea înaintea. V. ROM. septembrie 1962, 15. Lecțiile deschise, precum se știe, au un scop demonstrativ. GI 1962, nr. 683, 4/2. Precum sper, mă va sluji leal. T. Iulie 1964, 44. Dracul nu e așa de negru precum îl zugrăvesc unii. ZANNE, P. VI, 560. (Conformitatea cu o asigurare, cu o promisiune, cu o garanție etc. dată) Precum au zis, așa au și făcut. EMINEȘCU, P. L. 8. □ Și-a dat conștințămîntul precum a promis. N-a vorbit nimic, precum s-a jurat. ♦ (Confirmarea privește coroborarea unui element cu ceea ce îi dovedește, îi adevărește etc. existența sau capacitatea de realizare) Ostași mai mulți era romani, precum și limba adevărinșă taste. C. CANTACUZINO, CM I, 30. Au zăbovit în Dakia... pînă la anul 108, precum se va adevări de aci încolo. ȘINGAI, HR. I, 7/19. De-l va mîntui, are să-i facă mîndăstire în numele lui, precum a și făcut. BĂLCESCU, M. V. 29. Voia să se preoțască, precum a și făcut mai tîrziu. GALACTION, A. 26. I-a adus pe toți la mare cumpănă și piere, precum s-a și dovedit nu mult după aceea. SADOVEANU, O. XII, 373.

4. (Exprimă actualizarea în formă explicită a ceea ce este implicat nedefinit într-un enunț declarativ) Făcut-am zăpădit mieu... precum am pus zălog giu-mă-tăi di sal di Strbe (a. 1603). CUV. D. BĂTR. I, 130/22. Arată precum cu avuțiile și cu mulțimea banilor nu să poate face viața îndelungată. N. COSTIN, AP. GCR II, 10/14. Basna spune precum Laslău să fie cerul oaste într-agiutoriu. CANTEMIR, HR. 148. Mărturisim cu acest adevărat zăpădit al nostru, precum noi de bună voia noastră am vîntul a noastră dreaptă ocină (a. 1709). URICARIUL, V. 245/24. Piste noapte au visat un vis, precum dealul cel di cea parte de Bîrlad... era de aur. NECULCE, L. 12. Veni veste la turci de la tătari... precum, pen răvărșatul zorilor, au lovit craiul Sobelschi cu oaste multă leșască pă tătari. R. POPESCU, CM I, 439. Ei să întoarseră la împăratul și-i spuseră precum au scăpat solul. ALEXANDRIA, 76/16. S-a pogorît Maica Domnului la mine și zice precum că, Ioane, cînd îi ajunge la fîntînă... o să-ți iasă înaintea cine să te aducă la mine. CARAGIALE, AP. TDRG. M-am dus la domnul notar și i-am spus să-mi facă hîrtiile, precum că sînt văduvă. BRĂDESCU, O. A. I, 399. S-au iscat mărturii precum că noi de ani de zile împingem vitele noastre la pășune pe hotarul Murgenilor. SADOVEANU, O. V, 621. Dădură cîteștrei declarație scrisă precum că recunosc că au văzut sîcrumiera și ceainicul. CĂLINESCU, S. 252. Au mărturisit precum că toate sînt adevărate cîte le spune el. SBIERA, P. 144. Uitase să vă spun precum că baba n-a avut nici un copil de cînd era ea. MERA, L.B. 6. ♦ (Actualizarea în formă explicită privește o

justificare a ceva printr-o motivație) *Așijdere și turcii... ar fi bălul pre moscali, precum flămânzișii și ei și caii. GALULCE, l. 250. Să trăiți, don colonel, eu, soldatul Neculțaru Ion, am țesut la raportul dumneavoastră, precum că mi s-a furat peria și am prepus pe camaradul Oprea. BRĂESCU, o. A. II, 263. (Motivația este privită ca circumstanță durativă pe parcursul căreia, se petrece ceea ce este justificat prin ea) *Precum să ruga, veni cătră dñsul ingerul lui D[u]m[ne]dzău. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 145^v/10. (Urmă de „ca să”, justificarea este dată printr-o intenție avută în vedere) *El dase sfară în fara lui... precum ca să se știe că cine va găsi să-i spuie ce fac fetele lui. ISPIRESCU, l. 232. Am trimis această carte și, precum ca să se știe, Scris-am eu, papa Istrate. GOGA, POEZII, 104. ♦ (Actualizarea în formă explicită privește o ilustrare a ceva printr-o exemplificare) *Din agonisirile sale... să facă vreun monoment sentimental, precum o casă pentru săraci. MUMULEANU, c. 26/3. Unii, precum Maurocordații, luaseră o mare influență pe lângă Poartă. BĂLCESCU, m. v. 24. Știa că Alexauna s-au contural a să aibă nevoie de un intrigant precum era el. NEGRUZZI, s. I, 142. O frumusețe, așa precum e ea, N-o poți găsi oriunde și oriunde ai vrea. COȘBUC, s. 13. Dar dacă este o ghicitoare tainică precum e asta, mai bine tăcem și zimbim ca și cum am cunoaște-o. SADOVEANU, o. XII, 358. (Ilustrarea este făcută prin enumerare de elemente exemplificatoare) *În această epohă Sfezia era încungurială de dușmani, precum de Polonia, Rosia, Danimarca, Olanda. SĂULESCU, hr. II, 439/1. Acest alai ti de copaci, precum castani sălbațeci, plopi, lei, brazi, fagi, frasăni. KOGĂLNICEANU, s. 7. Muzica este o artă mecanică... precum arhitectura, dansul. ap. IORDAN, l. R. A. 377. O buruiană amărui, Precum cucuț și pelin. CĂLINESCU, l. L. 48. În lirica de totdeauna s-au contural și alle sentimente, precum acela al iubirii, al dragostei de natură. ap. L. ROM. 1962, nr. 5, 82. (Elementele exemplificatoare enumerate sînt în construcții corelative, cu repetarea adverbului) *Pentru ce ai vrea a crede că țidve de tiranie, Precum Cromvel, precum Neron, ar putea a se preface? CONACHI, p. 266.******

— Și: (învechit și popular) *păcúm, pecúm* adv.
— **Pre + eum.**

PRECUMPĂNI vb. IV. 1. Intrans. A avea mai multă extindere, greutate, putere, influență, prestigiu, importanță etc. decât altceva sau decât altceva, a constitui elementul hotărîtor, (rar) a **prepondera**; p. ext. a birui, a triumfa asupra altei idei, asupra altei soluții etc. [A cercetat] cari erau bărbații de stat în Transilvania a căror influență și intrigă precumpănea pe la 1810 în Viena. BARIȚIU, p. A. I, 556, cf. BĂRCIANU, v. *Păretea... de a ne opune cu arma la năvălirile hoșilor precumpăni asupra ideii de supunere. GANE, n. I, 160, cf. DDRF, TDRG. Ideea în sine și nevoile mereu crescînde ale țării trebuiau să precumpănească. N. A. BOGDAN, c. M. 171, cf. CADE, SCRIBAN, D. Este destul de greu... să deosebești notațiile în care precumpănește viziunea și sensibilitatea de acele în care predomină analiza. VIANU, A. P. 341, cf. 64. O țară în care precumpănea mica gospodărie fărănească. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 563. În aceste scrieri, preocupările sociale și morale precumpăneau, în dauna realizării artistice. s. c. șt. (IAȘI), 1957, 304, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ **Trans. fact.** *Interesul politic au precumpenit pe acel de familie. ASACHI, s. L. II, 33. Au precumpenit greutatea lui cracul și, rumpîndu-se, au picat amîndoi jos. SBIERA, p. 286.**

2. **Trans.** A ține în cumpănă, în echilibru, a echilibra; p. ext. fig. a compensa, a contrabalansa, a cumpăni. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, v., DDRF, ALEXI, w., TDRG. *Sînt meserii care — măcar că făcute de nevoie — aduc o mulțumire sufletească mare, atît de mare, înell precumpănește oboeala. BRĂTESCU-VOINEȘTI, f. 42. Un vînt... precumpănea arșita ucigătoare a aerului înflăcărat. HOGAȘ, DR. II, 3, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ **Ref.***

p a s. *Ce-i drept, cteodată nu e treabă mare de ea... dar, cu puțină răbdare, se precumpănește. D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. ♦ **Refl. recipr.** *După șase ani de lupă crîncenă în care victoriile se precumpăneau, puterile Europei, cășuntînd asupra Porții, au silit-o să încheie pace. GHICA, s. 27.**

— **Prez. ind.:** *precumpănesc.* — Și: (învechit și regional) *precumpenî* vb. IV.

— **Pre + cumpăni** (după lat. *praeponderare*).

PRECUMPĂNIRE s. f. Faptul de a **precumpăni**; (în special) superioritate pe care cineva sau ceva o are asupra altcuiva în privința extinderii, greutății, puterii, influenței, importanței etc., **preponderență**, **predominare**, **predominanță**, (rar) **predominație**, (învechit) **predomnire**. Cf. **precumpăni** (1). Cf. PHILIPPIDE, p. 167. *Precumpănirea elementului grecesc. XENOPOL, ap. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, w. Cumpăna sufletului meu e atît de simțitoare, înell e de ajuns să arunci pe unul din discurile ei un grăunte de siguranță, oriell de mic, spre a hotărî precumpănirea curajului asupra fricii. HOGAȘ, DR. I, 109, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Evocarea trecutului... se face cu aceeași precumpănire a elementelor sensibile asupra elementului narativ. VIANU, M. 239, cf. DM, M. D. ENC., DEX.*

— **Pl.:** *precumpăniri.*

— **V.:** *precumpăni.*

PRECUMPĂNITOR, -OARE adj. Care precumpănește (1) în privința numărului, a ponderii, a extinderii, a greutății, a puterii, a influenței, a prestigiului, a importanței etc.; **preponderant**, **predominant**, (rar) **predominator**, (învechit) **predomnitor**. *Un public în precumpănitore parte romănesc... a aplaudat cu frenzie. F (1881), 345. Mediul social distruge unele tendinți, dă o dezvoltare precumpănitore altora. GHEREA, ST. CR. II, 18. A ajuns să capele rolul precumpănitor. IONESCU-RION, s. 142, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Noțiunea de mediu, așadar, este precumpănitore în opera lui Ibrăileanu. RALEA, s. T. III, 204. Acești termeni au un rol precumpănitor în diferite domenii, mai ales în terminologia tehnico-agricolă. L. ROM. 1953, nr. 5, 5, cf. DM. Lipsa de originalitate... care i s-a reproșat nu trebuie să ne preocupe aici în mod precumpănitor. VARLAAM-SADOVEANU, 215. Are un rol precumpănitor în mișcarea de reînnoire a teatrului. v. ROM. martie 1963, 149. Partitura sa este precumpănitore ca întindere. T iunie 1964, 83, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) *Teodoreanu scrie romane și, judecată după funcțiunea precumpănitor narativă a acestui fel de scrieri, bogăția imagistică atrage neapărat impresia excesului stilistic. VIANU, A. P. 371.**

— **Pl.:** *precumpănitore, -oare.*

— **Precumpăni + suf. -tor.**

PRECUMPENÎ vb. IV v. **precumpăni.**

PRECUNOȘTINȚĂ s. f. (Învechit) Cunoștință anticipată. Cf. BARONZI, L. 99, GHEȚE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, w.

— **Pl.:** *precunoștințe.*

— **Pref. pre- + cunoștință.**

PRECŪP s. m. v. **procopie.**

PRECUPETE s. m. v. **preupeț.**

PRECUPET, -EAȚĂ subst. I. 1. S. m. și f. Persoană care cumpără de la producător zarzavaturi, fructe, păsări, ouă etc., pe care le revinde apoi cu preț mai ridicat, în piață sau pe străzile orașului; p. ext. producător individual de legume, fructe etc. care își vinde produsele pe piață. *Eghiptenilor 7 neamuri sînt: popi, ostași, văcari, purcari, precupeți, talmaci, corăbieri. HERODOT (1645), 141. Chiros era părinte, iar Camois stăpîn, iar Darie pricopăț. ib. 184. Starostii de matrapaji și matrapajii... precupeții, să lipsească*

(a. 1776). URICARIUL, XIX, 329. *Acești precupeți se duc afară din țară, întru întâmpinarea sătenilor* (a. 1776). *ib.*, cf. DRU, LB. *Doi precupeți tineri se-novă-rășiră*. PANN, P. V. I, 11/2. *Nu jură precupețul mai multe ori pe an... Decît limbutul nostru înșiră la o masă*. NEGRUZZI, S. II, 203. *Am revizuit toate stabilitamentele de comerț, de la magazinele cele mari și luxoase, pînă la măgherișele cele umilite ale precupeților*. FILIMON, O. I, 93. *Trecu prin piața mare, unde șetrele precupeților... erau închise în ziua aceea*. ODOBESCU, S. I, 109. *Ți se pare că auzi la moși strigătul precupeților*. ALECSANDRI, T. 1 201. *Precupeț, vînzător de mărunțișuri... toate le încercase*. CARAGIALE, O. I, 54. *Eram cinci inși la precupeța Lenca Liuchici*. SLAVICI, N. I, 165, cf. id. O. II, 3. DELAVRANCEA, T. 134. *Zgomotul trasurilor, strigătele precupeților... li intrau în cap ca-n ceva gol*. VLAHUȚĂ, O. A. III, 57, cf. DDRF. *Pe lângă mine treceau precupeți cu coșuri cu struguri*. DEMETRESCU, O. 127, cf. 60, PHILIPPEDE, P. 153, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DHLR I, 256. *Așa o întrebă bucătăresele care se duc în piață și precupeții care vin dinspre piață*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 294, cf. ARHIVA, XXXI, 85. *Breasla matrapajilor (precupeților)*. N. A. BOGDAN, C. M. 184, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *La ceasul cînd se iscă precupeții, Am fost lovit din trecere o babă*. TOPÎRCEANU, P. O. 155. *În jurul meu trecea lume peste lume... precupeți ce purtau în coșuri ce nu-și da în gînd*. BRĂTESCU, A. 170, cf. 76, id. O. A. II, 50, 382, NOM. PROF. 60. *Precupețele, cu șalurile țirțș după dinsele, se ploconeau... și gura... le umbra ca o meliță*. SADOVEANU, O. I, 636, cf. VII, 561. *Ce-ai, precupeț, în coșuri? — Mai nimic*. ARGHEZI, VERS. 365, cf. id. C. J. 14. *Pe strada Culmea Veche trecea vreun precupeț înțrziat*. V. ROM. Iunie 1954, 52. *Au mers între precupeții încărăși cu coșuri care veneau de la Obor*. *ib.* martie 1955, 226. *Se rînduiseră, ca la piață, niște precupețe*. GALAN, Z. R. 17. *Zgomotul metalic al unei balanțe de precupeț, izbîdă de pămînt, îi lovi auzul*. VINEA, L. II, 282. *Pe toți mi-i faci precupeți Să vîndă mere creștești, La curșile boierești*. MAT. FOLK. 348, cf. ALR I 1 574/780, 839, 900, ALR II 6 003/228. *Precupeții, și-nzeic de vor vinde, tot zic că ieștin fi-a vîndut și tu de nevoie li crezi*. ZANNE, P. VIII, 480, cf. 602. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Pleca la trei noaptea, odată cu ollenii precupeți*. PAS, Z. I, 164. (F i g.) *Acel ce nu se schimbă în toată a lui viață Rămîne totdeauna un precupeț pe piață*. BOLINTINEANU, O. 165. *Te-astăptă-n colful străzii precupeții de senzații!* MINULESCU, VERS. 156. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Să nu-mi aducă cărși tipărite după o sută de ani de precupeți ce rețipăresc la psaltiri*. CR (1848), 8¹/42.

2. S. m. (Învechit, rar) Zaraf. *Și measele precupeților și scaunele vînzătorilor de porumbi le-au răsturnat*. BIBLIA (1688), 766⁴/10.

3. S. m. (Regional) Geambaș, Cf. DR. V, 222, ALR I 1 591/28, 30, 558.

II. S. f. (Regional) Numele unui dans popular nedefinit mai de aproape; melodie după care se execută acest dans (Săliștea—Pitești). H XI 150.

— Pl.: *precupeți*, *-fe*. — Și: (învechit) *precopéf*, *-eășă*, *pricopăș*, *-eășă* s. m. și f., (regional) *precupéte* (STERESCU, N. 1 047), *prăcupăș* (ALR I 1 591/28, 30) s. m., *pricopéf*, *-eășă* (ib. 1 574/530, 558), *pricupéf*, *-eășă* (ib. 1 574/552, 704) s. m. și f.

— Din bg. *npereyneu*.

PRECEPETESC, -EASCĂ adj. (Rar) Care ține de meseria precupețului (I I), care aparține precupețului, privitor la precupeț. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *precupeștii*.
— *Precupeț* + suf. *-esc*.

PRECEPETEȘTE adv. (Rar) În felul precupeților (I I), după obiceiul precupeților, ca precupeții. Cf. SCRIBAN, D.

— *Precupeț* + suf. *-ește*.

PRECEPETÍ vb. IV. I. Tranz. (Complementul indică mărfuri) A cumpăra și a revinde (în calitate de precupeț I I) pentru a realiza un profit; spec. a vinde cu preț de speculă, a specula, a trafica; (complementul indică bunuri valorificabile) a încerca să fructifice sau a valorifica în mod avantajos (prin vânzare); în tranz. a practica meseria de precupeț (I I); (învechit și regional) a precupi. Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Precupețeau tot ce se întâmpla să le iasă înainte, apucînd lucruri de ori și unde cu prețuri de nimic și revînzîndu-le... cu prețuri înzăcite*. N. A. BOGDAN, C. M. 46, cf. CADE. *Cînd singur, cînd cu alții în lovărășie, căuta, locmea, precupețea... ștînul, orzul ori făina*. GALACTION, O. 110, cf. DM, DEX. ◊ Fig. *Acum șara-i... amar precupețită!* ALECSANDRI, T. 59. *Minciuna popilor precupețește punga creștinilor*. JIPESCU, ap. DDRF. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Bărbatu-tău... n-are altă meserie decît să te precupețescă?... Sărmană femeie!* ALECSANDRI, T. 1 739. *Mihai luă înțelegere cu Aron Vodă și cu Sigismund, care-și precupețea ajutorul*. VLAHUȚĂ, ap. CADE. (Refl. pas.) *Posturile se precupețesc... în piață... cine dă mai mult*. ALECSANDRI, T. 1 338.

2. Tranz. și refl. recipr. A discuta asupra prețului unei mărfi pentru a cădea la învoială, a (se) țirguli, a (se) tocmi; a conveni asupra prețului unei mărfi. Cf. BL VI, 73. *Afla-m-aș mai bine în locul mortului și alții să-mi precupețescă foatele*. SADOVEANU, P. M. 164. *Greața nevoii de a ieși grăbit după client și de a se precupeți pentru onorariu*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 201, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC.

3. Tranz. Fig. (În propoziții negative) A nu cruța nimic, a face totul pentru reușita cuiva sau a ceva, a căuta pe toate căile să realizeze ceva. Nu le precupețeam sfaturile cînd era la pregătirea brînzeturilor. ap. TDRG. Nu precupeții nici un efort pentru a recolta cerealele la timpul cel mai potrivit! SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 395. Nu-și precupețea deloc admirația pentru noul său colaborator. STANCU, R. A. V, 121. Nu am precupețit nimic și am venit pînă aici. BARBU, P. 337, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *precupețesc*.

— V. *precupeț*.

PRECEPETÍE s. f. 1. Meseria de precupeț (I I); comerț (ambulant) făcut de precupeț (I I); p. ext. comerț (ambulant) de mărunțișuri; (învechit) precupie. Cf. POLIZU. *Familiiile sărmane... trăind din mică precupie... aspiră, grație școalelor naționale, să-și vadă copiii... funcționari*. CARAGIALE, O. V, 174, cf. DDRF, ALEXI, W. *Va trebui să recurgă, pentru a-și ținea zilele, la precupeție*. IORGA, I. L. II, 463, cf. TDRG. *Cu precupeția cum mai merge?* SADOVEANU, O. VII, 561, cf. H VIII 75, ALR SN IV h 1 015/899.

2. (Învechit, rar) Prăvălioară de mărunțișuri. Cf. POLIZU.

— Pl.: *precupeții*.

— *Precupeț* + suf. *-ie*.

PRECEPETÍRE s. f. Acțiunea de a (se) precupeții. Cf. POLIZU, DDRF, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Înțelese că a devenit un obiect de precupețire... astatecii de război*. C. PETRESCU, C. V. 324. ◊ P. ext. (Rar) Negociere. *Războiul noroadelor s-a încheiat cu lungi precupețiri, congrese și tratate*. C. PETRESCU, R. DR. 225.

— Pl.: *precupețiri*.

— V. *precupeți*.

PRECEPEȚOĂIE s. f. (Regional) Măcălească (Sălcioara—București). ALR II 6 524/928.

— Pronunțat: *-foa-ie*. — Pl.: *precupețoaiie*.

— *Precupeț* + suf. *-oaiie*.

PRECUPÍ vb. IV. Tranz. (folosit și absol.) și în tranz. (învechit și regional) A precupeți (I I). Să precupețesc și să-mi deșchiz comoara și să o adaug!

CORESI, EV. 401. Ai luat hrana săracilor de negofolești și precupești. MOXA, 386/4. Vameșii să chema ceia ce cumpăra veniturile domnilor și le precupea. VARLAAM, c. 9. Să... înveță feciorii să precupasă. HERODOT (1645), 65. Darie [era precupeț] pentru că precupea toate lucrurile. ib. 184. Deacă-l izgoniră pravoslavnicii de la vrtopă, de unde lăcuia, și pricopiia minunile... svntului cap. DOSOFTEI, v. s. februarie 81^v/7. Toată hrana tuturor luasă el și doamna de precupea toate căle era. N. COSTIN, LET. II, 21/20. Negușilorii turci nelndestulași... precupea cu dughene prin itguri. id. ib. 87/24. [Blănarii] de această marfă să aibă numat de la dughenile lor, iar nu și cojoace; nici să cumpere de la alți cojojari de aice din Iași și să le precupasă (a. 1805). URICARIUL, IV, 144/6. Sfintele mânăstiri... se vindea pre bani la călugări greci, altele și la mireni, și aceștia le precupea, după cum scria lor fire ti povătuia. ZILOT, CRON. 71, cf. LB, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., ALR SN V MN H 1485/886. (R e f l. pas.) Tot ce nu aduce bani în casă, tot ce nu se vinde și nu se precupește, pentru el e un lucru de prisos. NEGRUZZI, S. I, 324. ◊ (Prin lărgirea sensului) Lăcomia avușiei... pământul împarte cu hotărâ și cu vame precupește-l. VARLAAM, c. 218. Vind țara fără milă și o precupesc pre camele asupra (inceputul sec. XVIII); MAG. IST. I, 123/1. Singele vărsat va cădea peste capul celor... carii precupesc dreptul văduvei. Russo, s. 131. Ticătosul! în ce grad de mtrșăvie a ajuns! Să-și precupească soția pentru ca să aibă cu ce-și tndes-tula patimele! ALEGSANDRI, T. 1718.

- Prez. ind.: precupeșc. - Și: pricopî vb. IV.
- Din v. sl. прѣкупити. Cf. scr. prekupati.

PRECUPIE s. f. (Învechit) Precupeție (1); p. ext. comerț necinstit, speculă. Cugetul tău numără eamelele și... împreunezi precupia și hilleaniia. CORESI, EV. 327, cf. 123, 287, 317. Casa cea de lăcomii și de camatnicii și de precupii stău de fu casă lui Dumnedzău. VARLAAM, c. 347, cf. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D., SFC I, 233, 235. ◊ Fig. Au certat Dumnedzău cu stricăciune pre Ghiezi, sluga acestuiaș proroc pentru lăcomie și pentru precupia duhului svnt. VARLAAM, c. 329. De și facem ctndva vreun bine, și acela îl facem... cu multă negușatorie și precupie, pentru că cercetăm cu deadinsul ce plată și ce dobtindă vom să avem (a. 1746). ap. TDRG.

- Pl.: precupii.
- Precupi + suf. -ie.

PRECUPIȚ, -Ă adj. (Regional) Care a fost cumpărat sau negociat (prin intermediari). Mie mi s-a urit Tot umbitnd și colindnd... Cu rachiu precupit. GR. S. III, 315. Că nouă ni s-a urit Cu plinea de cumpărăt și cu vin precupit. ib. 338.

- Pl.: precupiți, -te.
- V. precupi.

PRECUPITÓR s. m. (Învechit) Precupeț (1). Sitnd aci veni îndată un... cumpărător, Carele de chilipire era-n piaț precupitor. PANN, H. 10/2. ◊ (Prin lărgirea sensului) De la acea besearică veche, unde au gonit cu biciul pre acei precupitor [i] de ceale dumnezeiești (a. 1765). GCR II, 80/29.

- Pl.: precupitori.
- Precupi + suf. -tor.

PRECURÁT, -Ă adj. v. precurat.

PRECÚRGE vb. III. Refl. (Învechit; despre lichide) A curge în cantitate mare (revărsându-se, potopind etc.). Cf. DRLU, I. GOLESCU, c., SFC I, 9.

- Prez. ind. pers. 3: precúrge.
- Prea + curge.

PRECÚRGERE s. f. (Învechit, rar) Desfășurare, trecere, scurgere (a timpului). În precurgerea minutelor

contesa-și reculese ideile și începu firul conversării într-un limbajiu german. F (1874), 230.

- Pre + curgere.

PRECURMÁ¹ vb. I. Trans. și refl. (Învechit) A (se) întrerupe, a (se) curma, a (se) oprî, a (se) sfârși (brusc). Precurmă vorba multă și răpede s-avintă Călare. HELIADE, o. I, 324. Toată zidirea doarmă... parcă s-ar fi precurmat mișcarea ce dă viață universului. MARCOVICI, c. 8/6, cf. 64/9. Perderea mulțimei stngelui i-ar fi precurmat viața dacă ar fi întrziat agiutoriu. ASACHI, s. L. II, 50. Săptămîna ce trece ne-au precurmat cursul călduroaselor zile de toamnă. GT (1839), 169^v/13. La nici o întâmplare... nu va putea să precurme lucrarea vaselor sale, nici să aibă pretenții dă înlesniri (a. 1843). DOC. EC. 804. Nu pregetă, n-ăluneacă, Iubirea-i n-o precurmă. I. VĂCĂRESCU, p. 485/9. Făcu oarecare tmbunătățiri în oștire... precurmdnd abuzurile ce se introduseseră. BĂLCESCU, M. V. 629, cf. 40. Ostașii... precurmară lupta după mult sînge vărsat de ambe părți. BARIȚIU, P. A. II, 8. Povașa a precurmat Ctnd a văzut-o pe dînsa că altă s-a turburat. PANN, E. I, 61/4, cf. II, 76/10, III, 139/1, id. ș. I, 82/17, POLIZU. Ești un nelegiuit, strigă fata cu un glas precurmat de suspinuri. NEGRUZZI, S. I, 22, cf. 191. O lovitură dușmană va precurma zilele generosului principe. HASDEU, I. V. 65, cf. CIHAC, II, 570. Cartea căzu în Dundre. Această întâmplare precurmă plăcerea poetului de a mai declăma. BOLINTINEANU, o. 267. Aci autorul își precurmă povestea. ODOBESCU, S. III, 217, cf. I, 130. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, SFC I, 13, DEX. ◊ Refl. p. a. s. Să să precurme gâlcevurile dăntre dănșii, fiind acei lăcuiitori oămeni netnfelegători (a. 1784). BUL. COM. IST. V, 280. [Turcilor] le ducea țara acolo zaharea și toate ce le trebuia, vacile și oile nu li se mai precurma. DIONISIE, c. 176. De va fi sărac... să să precurmeze judecata în grab. CARAGEA, L. 29/20. Toate celelalte enteresuri... prin strașnicile mării tale porunci s-au precurmat cu totul (a. 1824). DOC. EC. 317. Se precurmară relațiunile de familie între domnitorii ei și regii Poloniei. ASACHI, s. L. II, 86. Intrigile grecilor se precurmară și boierii stăpîniră fările în pace. BĂLCESCU, M. V. 23. Nădejdea mea din lume de moarte se precurmă. ALEXANDRESCU, o. I, 137.

- Prez. ind.: precúr și (rar) precúrmez.
- Pref. pre + curma.

PRECURMÁ² vb. I. Trans. (Învechit, rar) A lega, a strînge (prea) tare cu o frînghie, cu o sfoară etc. [Un bou cu] coarnele... cam precurmate de frînghie (a. 1878). ap. TDRG.

- Prez. ind.: precúr.
- Prea + curma.

PRECURMÁRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) precurmá¹ și rezultatul ei; întrerupere, curmare, oprire (bruscă); lichidare. Au trimis la Divan Înaltul Comitet alcătuit pentru precurmarea molevii (a. 1829). DOC. EC. 434. Lăcuiitorii... ptnă la precurmarea boalii să șază prin covergi făcute pe la locuri înalte și uscate. CR (1831), 142^v/40. Fiindcă au secat cu totul multe rturi... să bănuiește... precurmarea cu totul a măcinșului bucatelor (a. 1834). DOC. EC. 561. Acea dietă a durat cu precurmări ptnă în 1827. BARIȚIU, P. A. I, 567, cf. POLIZU, BĂRCIANU, DDRF, ALEXI, W., DM. ◊ Loc. a d v. Fără (de) precurmare = continuu, neîncetat, neîntrerupt; tot timpul, permanent. Li se trimite fără precurmare gazeta și pe anul următor. CR (1834), 280^v/39. Fără precurmare a operat în diverse părți ale Ungariei cu toată furia miniei sale. BARIȚIU, P. A. I, 69. Mersé fără de precurmare peste cîmpii și dealuri. POPESCU, B. III, 120.

- Pl.: precurmări.
- V. precurma¹.

PRECURMÁT¹, -Ă adj. (Învechit) Întrerupt curmat, oprit (brusc). Semnele cugetului... curg drep sau precurmate, din pârtenia cea stîngă, de sus în jos

PISCUPESCU, O. 115/23. *În bronzul ce mă plînge în sonuri precumate, A morții mină rece ultima-mi oră bate.* HELIADE, O. I, 111. *Dă vorbe înjumătățite, rupte, cu precumtat glas.* PANN, E. I, 65/23, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: precumtafi, -te.
— V. precurma¹.

PRECURMĂT², -Ă adj. (Regional; despre insecte) Care este (foarte) îngustat în partea de mijloc a corpului (Peștișani—Tîrgu Jiu). ALR II 6 560/836. *Furnigă mare precumtată la mijloc.* ib.

— Pl.: precumtafi, -te.
— V. precurma².

PRECURMĂTOR, -OARE adj. (Învechit) Care pune capăt, care intrerupe, care oprește (brusc). *Îndată s-ar pune o stavilă precumtătoare relei precugetări a împrumutătorilor (a. 1843).* DOC. EC. 784. *Căluțul înainte-i, precumtător de viață, Săcurea își încearcă în roșul său veștmînt.* MACEDONSKI, O. I, 254, cf. DM, DEX.

— Pl.: precumtători, -oare.
— Precurma + suf. -ător.

PRECURSOARĂ adj. v. precursor.

PRECURSOR, -OARE s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care desfășoară o activitate creatoare complet nouă într-un anumit domeniu, care pregătește terenul pentru o dezvoltare ulterioară mai largă într-un anumit domeniu; premergător (2), înaintaș, deschizător de drumuri, înainte-mergător, (învechit) piodrom (1). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D. *N-au fost tocmai ei precursorii mișcării.* MACEDONSKI, O. IV, 109, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Se putea prevedea de la început că opera lui va rămînea cu mult departe de aceea... a precursorului.* IORGA, L. II, 143, cf. I, 282, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Devenită... savantă și precursora unei științe.* C. PETRESCU, A. 310. *Arăta importanța lui Negruzi, ca deșelînător și precursor.* SADOVEANU, O. XIX, 355, cf. id. E. 52, 53. *Balzac trebuie privit ca un precursor al psihologiei contemporane.* RALEA, S. T. I, 85, cf. II, 9. *Interesul pentru cercetarea fenomenelor economice... îl ridică pe Bălcescu la rangul de precursor al istoriei științifice a patriei noastre.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 1—2, 100. *Victor Babeș poate fi considerat ca un precursor al fiziopatologiei nerviste în țara noastră.* CONTEMP. 1954, nr. 404, 5/6. *Nicolae Mișescu... precursor al geografiei românești.* MG I, 17. *Mumuleanu se numără printre precursorii marilor creatori din deceniile de aur ale poeziei românești.* CONTRIBUȚII, I, 22. *Îl definește... ca pe un precursor al lui Hamlet.* 7 februarie 1962, 13. *Macedonski apare ca un adevărat precursor român al teoriei estetice a limbii.* L. ROM. 1966, 34.

2. Adj. (Rar) Premergător (1). *Semnele precursorale ale furtunii.* SCRIBAN, D., cf. BL XIV, 120.

— Pl.: precursori, -oare. — Și: (rar, 2) precursoră adj. BL XIV, 120.

— Din fr. précurseur, lat. praecursor.

PRECURVĂR, -Ă s. m., adj. v. preacurvar.

PRECURVÎ vb. IV v. preacurvi.

PRECURVÎE s. f. v. preacurvie.

PRECURVIRE s. f. v. preacurvire.

PRECVÎNTĂ vb. I. Tranz. (În dicționarele din trecut; complementul indică opere scrise) A prefața; (complementul indică discursuri) a ține. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: precvîntez.
— Pref. pre- + cuvînta.

PRECVÎNTĂRE s. f. (Astăzi rar) Prefață. *M-am apucat să fac un vocabular și precvîntarea ieși mai mare decît dînsul.* HELIADE, O. II, 337, cf. POLIZU. *Să cetim acum și precvîntarea, care este interesantă.* MAIORESCU, CR. I, 310. *Stilul și cugetările acestei precvîntări sînt, după spusa unor legiști, mai presus decît chiar cuprinsul Pravilei.* ODOBESCU, S. I, 275. *Un alt scriitor de talent mi-a cerut o precvîntare la un volum al său.* CARAGIALE, O. VII, 277, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Interesante idei în această privință susține Mumuleanu în lungă Precvîntare a Caracterurilor.* CONTRIBUȚII, I, 8. *Textul... este precedat de o scurtă Precvîntare.* L. ROM. 1965, 586. ♦ P. e x t. (Învechit, rar) Cuvîntare, discurs. *Lupul în urmă spre tron se duce și... Măririi sale plocon îi duce... Într-o frumoasă precvîntare îi dovedește c-ar fi autînd Niște hrisoave arătătoare Ce-au făcut urșii, zău nu știu cînd.* ALEXANDRESCU, O. I, 228.

— Pl.: precvîntări.

— Pref. pre- + cuvîntare. Cf. predoslovie.

PRECVÎNTĂTOR, -OARE adj. (În dicționarele, din trecut) Introdactiv, preliminar (2). Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: precvîntători, -oare.

— Precvînta + suf. -ător.

PREDĂ vb. I. 1. Tranz. (Complementul indică obiecte, bunuri etc.) A da în grija și răspunderea cuiva, a da în primire pentru a intra în posesia lui sau pentru a răspunde de el; a înmîna, a încredința, a remite (2), a transmite, (învechit) a paradosi (2). Cf. POLIZU. *A ieșit vorba că acele scule nu fuseseră predate la destinația lor.* GHICA, A. 625, cf. DDRF. *Vînzătorul are două obligațiuni principale, a preda lucrul și a răspunde de dînsul.* HAMANGIU, C. C. 338, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Mă duc la gară, c-aveam de predat zece vagoane de lemne.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 349. *Herdelea predete tînrului cheia dulapului cu biblioteca și arhiva școlii.* REBREANU, I. 347. *M-a chemat să-i predați scrisoarea.* GALACTON, O. A. I, 147, cf. 47. *Grîul trebuia predat în două săptămîni.* C. PETRESCU, I. I, 36, cf. id. R. DR. 363. *Mai are de luat un rest, cînd predă cele din urmă vagoane.* SADOVEANU, O. VIII, 134. *Moș Costache predă în taină doctoria Otiliei, rugînd-o să i-o dea regulat.* CĂLINESCU, E. O. II, 224. *Să predăm statului produse de calitate superioară.* ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2394. *Dumneata preiei de la dînșii tot ce le-ai predat.* V. ROM. martie 1954, 38. *Ce material le-ai predați?* BARANGA, I. 216. *Te rog să predați imediat catalogul clasei a patra.* PREDĂ, M. 299. *N-a predat nici ei trei sute de kilograme grîu.* ID. D. 216. *După ce predase toate efectele, Ioșca chefui... în cîrciuma de lângă gară.* T. POPOVICI, S. 245. (R e f l. p a s.) *I s-au predat toate dreselile moșiilor (a. 1745).* URICARIUL, XVII, 36, < (Glumeț) *A plecat la birou să anunțe că pleacă și a predat altora grijile sale.* C. PETRESCU, A. 467. ♦ (Rar) A transmite, a comunica; a expedia, a trimite. *Această veste zbură ca pasărea... Tecuciul, Călmășului... predară vestea satelor.* GALACTON, O. 276. *A preda complimente, salutări.* IORDAN, L. R. A. 481. *El cînd așa auzea, Carte mică că-mi scria... Cartea la pînîși preda.* ALEXICI, L. P. 87.

2. Tranz. și refl. A (se) da în puterea sau pe mîna cuiva (care să sancționeze sau să dispună de cineva). *Căuta să-l prîndă și să-l predea turcilor.* GHICA, S. 99, cf. DDRF. *Eu am venit să mă preda singurică.* SĂM. VI, 1075. *Predă pe vinovat în mîna poliției.* CADE. *Nimeni nu va ieși pînă cînd nu veți preda pe cei 22 de conspiratori.* CAMIL PETRESCU, T. II, 519. *Bătețul încă nu-i major; am să cer autorităților să mi-l predeie.* SADOVEANU, O. XI, 543. *Gardienii îl duseră și-l predară la subsol.* STANCU, R. A. IV, 276. *Trebuia să se predea fără întîrziere, dar nimeni nu îndrăznea să rostească cuvîntul acesta.* BARBU, P. 254. *Să vă dau pe Stanislav legat, Să vi-l predați ferecat.* MAT. FOLK. 81. < (Glumeț) *Titii fu predat cîntînd grupului de lângă sobă, care-l*

primi cu prăjituri. CĂLINESCU, E. O. I, 180. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Coare, coare, dușman ești: Tu voinic-i amăgești... Tu-i predai, iar nu-i ferești.* TEODORSCU, P. P. 295. ◆ *Spec. Refl. și tranz. A (se) declară invins, a (se) da în mina dușmanului; a (se) supune, a (se) închina, a ceda, (învechit) a (se) paradosi (1). Tătarii sosiră pe cînd garnizoana era în nevoie de a se preda.* BĂLCESCU, M. V. 66, cf. 60, 74. *Despot este obligat a se preda în mîinile lui Tomșa.* ALECSANDRI, T. II, 52, cf. 188, 189, DDRF. *A preda o cetate. CADE. N-am să mă predau. Am să rup cercul de impresurare.* GALACTION, O. A. I, 267. *Cînd le-am ieșit înainte, soldații lui au ridicat mîinile să se predea.* C. PETRESCU, I. II, 18. *Trage, mă! nu-l lăsa... - Nu trageți, că mă predau.* SADOVEANU, O. II, 495. *Vă luptați și voi, cu toți, Să nu vă predați nici morți.* FOLC. TRANSILV. I, 426. (F i g.) *După ce au dobîndit toate ce au vrut s-au predat cu totul nebuie și deșartei mîndrii.* ȚICHINDEAL, F. 408/24. *Cînd te vei preda d-a sofului iubire.* PANN, E. III, 93/15. *Gîndul meu te aducea și te-ai predat hipnotizării ce fără voie porunceă.* MACEDONSKI, O. I, 223. ◇ (Prin lărgirea sensului) [Vinătorii] *străbat în fuga mare un tărîm stufoș... amenințînd cu darde scurle... un mistreț gata a se preda.* ODOBESCU, S. III, 74.

3. Tranz. (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică cunoștințe, învățatură, rezultate obținute într-un domeniu de activitate etc.) A transmite, a expune, a comunica în mod sistematic (în cadrul unei instituții de învățămînt); (învechit) a paradosi (3). **V. i n v ăț a.** Cf. STAMATI, D. *Cu economie învățatură să-i dai, Toat-a ta filozofie cu bine să i-o predai.* PANN, P. V. II, 7/22. *Începu a preda un curs de istorie în colegiu.* NEGRUZZI, S. I, 334. *Vestiții elenști... predau tinerilor greci și feciorilor noștri de boier... Metafizica lui Aristot.* GHICA, S. 49. *Să-și însușească plăcerile și farmecul artei pe care tu, cel dintîi, o predai astăzi cititorilor români.* ODOBESCU, S. III, 13. *Aceste falsificări ale științei... d-nii profesori le predau cu conștiința împăcată!* IONESCU-RION, S. 103, cf. DDRF. ALEXI, W. *Două scoli în care predau profesori însușiți de spiritul nou.* IORGA, L. II, 511, cf. 165, TDRG. *Clasa unde vei preda cursurile dumitale.* GALACTION, O.A.I. 159, cf. id. A. 9. *Privi fix în ochii „profesorului”... care-i preda, cu atîta gravitate și amănunt, primele noțiuni asupra noii sale meserii.* SAHIA, N. 102. *Preda limba franceză la copiii unui avocat.* VLASIU, D. 345. *Profesorul... ne preda la liceu limba elină.* SADOVEANU, O. XI, 670. *Am cunoscut profesori corecți care, în timpul unei cariere întregi, n-au putut aduce nimic nou în disciplina predată de ei.* VIANU, L. R. 11. *Eu nu pot să mai predau la școala asta.* PREDĂ, M. 311, cf. id. R. 79, 202. *Profesorii care predau aceste discipline au studiat programele de practică în producție.* G1 1962, nr. 683, 4/1, cf. ib. 1961, nr. 637, 3/1. ◇ *Refl. p. a. s. Ar vrea să cunoască oamenii numai după un curs, cum se predă în școală.* MAIORESCU, CR. II, 132. *Studiile se predau în limba latină.* F (1877), 412. *Elevilor li se predau materii de cultură generală.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 396. ◇ **In tranz.** *Ce zburătoare va fi fost, n-ar fi putat să ne spună nici tovarășa noastră care predă despre lighioi, buruienii și pietre.* I. BOTEZ, B. I, 155.

4. In tranz. (Regional) A-i fi dat, a-i fi sortit (Giulești - Sighetu Marmăției). T. PAPAHAĞI, M. 14. *Lă cătană așa-i predat. Să moară moart'e-mpușcat.* id. ib., cf. 230.
- *Prez. ind.:* *predău;* *conjunct. pers. 3 și:* (popular) *să predeie;* *perf. s. pers. 3 și:* (regional) *predețe.*
- *Pref. pre- + da.* Cf. v. sl. прѣдати.

PREDĂBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi predat; care este gata de a fi predat. Cf. DL, DM, SFC I, 99, M. D. ENC., DEX.
- *Pl.:* *predabili, -e.*
- *Preda + suf. -bil.*

PREDĂNIE s. f. (Învechit) 1. Trădare. *Va sosi și săpătina chinurilor... lui Isus Hristos, predania, legăturile svențiii sale, răstîgnirea, îngroparea.* VARLAAM, C. 43. *Au fost cu sfinția sa și la predanie și la răstîgnire.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 28^v/32, cf. POLIZU, CIHAC, II, 90, DDRF, TDRG.

2. **Tradiție.** *Istoricii moldoveni... în cum că ei sînt prășiți din Maramureș și tradiția sau predania aceeașta a lor e tocma adevărată.* ȘINCAI, HR. I, 286/18, cf. II, 131/6. *Aceștea noi să le primim... nemulțind hotărâ vecinice, nici trecînd peste d-zeiasca predanie (a. 1806).* ap. TDRG, cf. KLEIN, D. 405. *Predania bisericească, șau scrisă sau nescrisă... au însemnat ceea ce trebuie a face sau a nu face (a. 1815).* URICARIUL, II, 224/23, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 90, LM. *S-a ridicat o ceată vrăjmașă, care, desprețuînd limba poporului, obiceiurile și predaniile din vechi, au zămislit o altă limbă.* CONV. LIT. VIII, 81, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *El interpreta și raționa asupra predaniilor părintești.* GALACTION, O. A. I, 355, cf. SCRIBAN, D., SFC I, 5, SCL 1960, 621, 622.

3. **Predare (3).** *Au binevoit de a să face predanie și științelor filosofesti în limba rumânească (a. 1826).* GCR II, 252/1, cf. SCRIBAN, D.

- *Pl.:* *predanii.*

- *Din v. sl. прѣданіе.*

PREDĂRE s. f. Acțiunea de a (se) preda și rezultatul ei.

1. **Cf. preda (1).** Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Predarea este strămutarea lucrului vîndut în puterea și posesiunea cumpărătorului.* HAMANGIU, C. C. 339. *Predarea către stat, la timp și integral, a cotelor de colectare.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 398. ◇ (Învechit, rar) *Ceea ce transmite, comunică cineva sau ceva. Ureche a luat izvoarele Letopisefului său... din predările bătrînilor, din hrisoavele domnești.* F (1877), 412.

2. **Cf. preda (2).** *Predarea de la Vilagoș... a pus capăt războiului.* GHICA, A. 190. *La știrea predării lui Osman, [principele] trece prin Opanez... îndreptîndu-se spre Vid.* MAIORESCU, D. II, 108, cf. BĂRCIANU. *Adunarea a votat pedeapsa cu moartea pentru cine... vorbește de predare, de evacuare.* CAMIL PETRESCU, T. II, 463. *Turcii... nici nu voiau să auidă de predare.* V. ROM. decembrie 1954, 62, cf. ib. ianuarie 1955, 243.

3. **Cf. preda (3).** *Învățaji... prin deprinderea multor citiri și a predării de istorie.* MUMULEANU, C. 1/11, cf. STAMATI, D. *Predarea limbii și literaturii române este obligatorie în școlile de orice grad.* CONST. R.P.R. 24. *Crește numărul școlilor... cu predarea în limba maternă.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 396. *Predarea limbilor în școală.* L. ROM. 1953, nr. 4, 16, cf. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 8, 40. *În ce privește limba de predare în școli, se va vedea mai tîrziu.* VORNIC, P. 138. *O atenție deosebită pe care trebuie să o dăm fiecărei probleme a predării.* G1 1961, nr. 630, 1/2, cf. ib. 1963, nr. 691, 2/1. *Scopul pedagogic al predării limbii române este formarea exprimării corecte.* L. ROM. 1965, 269. *Predarea unor obiecte de învățămînt se va face în limbi moderne de mare circulație.* CONTEMP. 1966, nr. 1 040, 1/1.

- *Pl.:* *predări.*

- *V. predă.*

PREDĂTOR s. m. 1. (Învechit, rar) Persoană care predă (1). Cf. DDRF.

2. (Învechit, rar) Trădător. Cf. DDRF.

3. (Învechit, rar) Persoană care, în perioada persecuțiilor religioase din antichitate, propovăduia păgînilor cărțile sfinte ale creștinismului. Cf. DDRF.

4. (Rar) Persoană care lucrează în industria exploataării țiteiului, cu sarcini nedefinite mai îndeaproape. Cf. LEG. EC. PL. 290.

- *Pl.:* *predători.*

- *Preda + suf. -ător.*

PREDEAL s. n. (Rar) Ridicătură de teren mai mică decît dealul, dar mai mare decît movila, situată

în preajma unei regiuni deluroase. [Munții] se nalță... deodată din șes, așa că predealurile spre șes sînt scurte, avînd lungimea abia de 10—15 km de la coama lor.

MOLDOVAN, Ț. N. 149.

— Pl.: predealuri.

— Pref. pre- + deal.

PREDEALĂ s. f. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Execuție (în urma unei judecăți). Rămaseră pîrșii mincinoși, și vrînd giudețul să le facă predeala lor, svînt[u]l să ruga pentru dinșii să li se tarte vina. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 148²/19.

— Cf. v. sl. прѣдѣла „sfîrșit”.

PREDECEDĂT, -Ă adj. (Jur.) Care a decedat înainte de... În cazul anulării căsătoriei, părinții păstrează dreptul la succesiunea fiilor lor predecedați. PR. DREPT, 413.

— Pl.: predecedați, -te.

— Pref. pre- + decedat.

PREDECESOR, -OĂRE subst. 1. S. m. și f. Persoană care a precedat pe cineva într-o funcție, într-un post, într-o activitate etc., considerată în raport cu acesta; antecesor, (grecism învechit) procatoh. Zilele fericitului ierarh, predecursorul sfinției tale. VĂCĂRESCUL, GR. 8/6. Pe vremea răposatului predecesorului nostru papei Nicolae. ȘINCAI, HR. I, 236/28. Au dat epistola cratului, papei Adrian, predecursorului nostru. id. ib. 236/31. Domnitorii predecursori ai noștri, ce au oblăduit cu strălucire și cu slavă (a. 1817). URICARIUL, IV, 302/9. Constituția (așezămîntul preavelor politicești) date de strălucitul meu predecursor. CR (1829), 76²/3. Fapta ce au început-o predecursorul său Selim, el o urmează. ib. 144²/16. Nu va fi decît o ușure diferență între poezii, predecursorii mei, și între mine. HELIADE, D. J. 82/16. Pravila... pe care o așezase predecursorul său CĂPĂȚINEANU, M. R. 141/15. Predecursorii săi. FL (1838), 4¹/24. Numele predecesorului său. ib. 101¹/2. Acea vină ce acesta găsește predecursorilor lui. KRETZULESCU, M. 5/16. Temindu-se de cele tîmplate predecursorilor sei... a trimis îndată soli la Bogdan. IST. M. 131/6. Puse mîna pe sumele ce predecursorul său nu le putuse lua cu sine. CR (1846), 112¹/18, cf. NEGULICI, Episcopul de Huși Inocenție, predecursorul lui Iacob. ROM. LIT. 41²/21, cf. 59²/36. Călea civilizației deschisă de gloriosul său predecursor. KOGĂLNICEANU, S. A. 99, cf. 39. Acest princip pe reținnoiește periodica tentativă a predecursorilor săi de a cuprinde Chiția. HASDEU, I. C. I, 9, cf. id. I. V. 221. Urmase cu stăruință tipărirea minelor românești, pe care el cu predecursorul său episcopul Chesarie, le tradusese în limba pămînteană. ODOBESCU, S. I, 298. Daș citea o hotărîre a predecursorului său. VLAHUȚĂ, O. A. III, 149, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. Logofătul Nicolae avea ca singur predecursor în compitația lui Ureche pe Simion Dascălul. IORGA, L. I, 87. Cu supleanțul și cu predecursorul lui Andrei, lucrurile merseseră de minune. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 181, cf. SCRIBAN, D. Predecursorul dumnevoastră l-a pus să plătească mesele luate cu noi la popotă. BRĂTESCU, O. A. I, 50. (Ironie) La marginea tîrgului acestuia nenorocit trăiesc... părinții «predecesoarei» mele. SADOVEANU, O. VII, 495.

2. S. m. pl. Cei care au trăit cu una sau mai multe generații înaintea cuiva și care aparțin de obicei aceluiasi neam; strămoși; înaintași. Cf. PROT.-POP., N. D. Predecursorii și urmașii nu au gustat această mulțumire. LĂCUSTEANU, A. 208. E regretabil în adevăr că mulți din tinerimea noastră se poartă așa de aspru cu predecursorii ei. CARAGIALE, O. IV, 255. Predecursorii lui Barbu Cratovescu... sînt trecuți în lista de martori. BUL. COM. IST. V, 54, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Ideea pe care și-o făceau predecursorii noștri despre noțiunea de «poet»... este în general limitată la aceea de «versificator». L. ROM. 1966, 19, cf. DEX.

— Pl.: predecursori, -oare. — Și: (învechit) predecursoriu, -oare, predeșesor, -oare, predecēsor, -oare (ALEXI, W.) s. m. și f.

— Din fr. prédécesseur, lat. praedecessor.

PREDECESÓRIU, -OĂRE s. m. și f. v. predecursor.

PRÉDEL s. n. v. bredel.

PRÉDELĂ s. f. Partea inferioară a unui tablou, care dezvoltă subiectul principal din tabloul respectiv. Cf. DN², DEX.

— Pl.: predele.

— Din it. predella, fr. prédelle.

PREDELÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică părți ale carului) A lega cu bredelul și cu lanțul (Crihalma—Rupea). LEXIC REG. II, 47.

— Prez. ind.: predelesc.

— V. predek.

PREDELOJÉNIE s. f. v. prèdlojenje.

PREDÉNȚIE s. f. v. pretenție.

PREDEREGĂTOR s. m. (Învechit, rar) Persoană cu funcții (laice sau ecleziastice) înalte. Domnii și giudecii și toții cărți sîntu prederegătorii, preuși și diaconi... toși să proslăviș[i] și să măriș[i] Domnul Dumnedzăul nostru. COD. TOD. 193.

— Pl.: prederegători.

— Prea + deregător.

PREDESPŪNERE s. f. v. predispunere.

PREDÉST, -Ă adj. v. pedestru.

PREDESTINĂ vb. I. Tranz. 1. (Subiectul, gramatical sau logic, este de obicei o forță supranaturală; complementul indică de obicei oameni) A hotărî dinainte soarta, situația, a determina dinainte actele de voință, a decide dinainte o acțiune; a menî (4), a sorti, a ursi, a hărăzi, (rar) a predetermina, a preursi. Imperiala sa majestate a predestinat mîntuirea noastră (a. 1774). URICARIUL, I, 173. Ursita neblîndă L-au predestinat ca să slujască. BUDAI-DELEANU, Ț. 345, cf. I. GOLESCU, c. Apostolul Pavel zice: «Pre carii Dumnezeu... i-au predestinat, pre acela i-au și mîntuit». CORNEA, E. I, 117/20, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT.-POP., N. D. Un copil predestinat durerii pe chipul căruta se vedea scrisul unor chinuri viitoare. CARAGIALE, O. III, 2, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Soțul și soția sînt predestinați de la facerea lumii. CAMIL PETRESCU, U. N. 112. Credea că eram predestinat să fim sculptor. VLASIU, D. 340, cf. IORDAN, L. R. A. 237. Predestinat să ajungă om mare. SCRIBAN, D. Dumnezeu... din veșnicie ne predestinează pentru fericirea sau pentru ostînda de veci. OȚETA, R. 323. Afirmatiile pseudoștiințifice ale teoreticienilor burgezii cu privire la națiunile «superioare» care sînt, chipurile, predestinate să stăpînească. LUPA DE CLASĂ, 1953, nr. 1—2, 38, cf. CONTRIBUȚII, I, 23, 26, 30. Părea predestinat să trăiască în pace și-n frăție. T. Iunie 1964, 9. (Prin lărgirea sensului) Cînd le combină [idelle] însă bine și le predestină ordinea, ne face să credem că are... o manieră de a procedea. HELIADE, ap. GHICA, A. 683. Încep mai mulți a cugeta la mijloacele... spre a pune pe drum fapta... a predestina timpul [declanșării mișcării]. id. ib. 687. Pentru ce mai împletește... Strofe predestinate urme multe să nu lase? MACEDONSKI, O. I, 128.

2. (Rar) A arăta, a prevedea destinul. Cf. IORDAN, L. R. A. 237.

— Prez. ind.: predestinez, pers. 3 și (învechit) predestină. — Și: (învechit) predeștină vb. I.

— Din lat. praedestinare, fr. prédestiner.

PREDESTINĂRE s. f. 1. Acțiunea de a predestina (1) și rezultatul ei; p. ext. ceea ce îi este sortit cuiva (în bine sau în rău), soartă, ursită, destin, menire (3), (rar) predeterminație, predestinație (2), (învechit) preursită (v. preursit 1), preursire. O predestinare făcuse să nu-și cunoască nici părintele. ARGHEZI,

s. XI, 90. Nu avu atunci în nici un fel sentimentul predestinării. PREDĂ, R. 5. Era o stare, o predestinare, nu o profesie. T iunie 1964, 49.

2. Concepție (teologică sau filozofică idealistă) potrivit căreia fiecare om ar avea destinul fixat de mai înainte de o forță supranaturală; predestinație (1). Cf. CADE. Nu crede în predestinări și în minciunile poezilor. SADOVEANU, O. IX, 120, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: predestinări.

— V. predestina.

PREDESTINĂT, -Ă adj. A cărui soartă ar fi dinainte hotărâtă (de o forță supranaturală); sortit, ursit, hărăzit, (rar) predeterminat, preursit (2). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D. La momente predestinate scăpăra cu putere scnteia românismului. HASDEU, I. C. I, 43. Ideea... este așezată în domeniul ei predestinat. MAIORESCU, CR. II, 123, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. Părintele era predestinat. Tot cîntecul a făcut dintr-însul un arhieru. ARGHEZI, P. T. 5, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: predestinați, -te.

— V. predestina. Cf. fr. prédestiné.

PREDESTINAȚIE s. f. 1. Concepție (teologică sau filozofică idealistă) potrivit căreia fiecare om ar avea destinul fixat de mai înainte de către o forță supranaturală; predestinare (2). Cf. NEGULICI. În patruzeci și cincizeci de puncte esențiale... difer bisericile protestante de biserica ortodoxă răsăriteană, la care toate, dogma predestinației le pune vîrf. BĂRÎȚIU, P. A. I, 124, cf. STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Calvin a susținut predestinațiunea. SCRIBAN, D., cf. OȚETEĂ, R. 320. Nicăieri ca în această religie nu se vorbește mai mult de predestinație. RALEA, S. T. I, 122.

2. (Astăzi rar) Predestinare (1). După predestinația dumnezeiească, au pus capăt vieții sale. CALENDAR (1854), XXII/9, cf. BARONZI, I. L. I, 209/5, CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: predestinații, -și. — Și: predestinațiune, (învechit, rar) predestinație s. f.

— Din fr. prédestination.

PREDESTINAȚIUNE s. f. v. predestinație.

PREDESTÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) „Sensibil” (Sebiș—Vascău). Com. BENIUC.

— Pl.: predestoși, -oase.

— Etimologia necunoscută.

PREDEȘTINĂ vb. I v. predestina.

PREDETERMINĂ vb. I. T r a n z. (Rar) A predestina (1). Cf. PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: predetărmin.

— Din fr. prédéterminer.

PREDETERMINĂNT, -Ă adj. (Rar) Care predetermină. Cf. DEX.

— Pl.: predeterminanți, -te.

— Din fr. prédéterminant.

PREDETERMINĂT, -Ă adj. (Rar) Predestinat. Cf. PROT.-POP., N. D., DEX.

— Pl.: predeterminați, -te.

— V. predetermina.

PREDETERMINĂȚIE s. f. (Rar) Predestinare (1). Cf. PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DEX.

— Pl.: predeterminații, -și. — Și: predeterminațiune s. f. BĂRCIANU, SCRIBAN, D.

— Din fr. prédétermination.

PREDETERMINĂȚIUNE s. f. v. predeterminație.

PREDETERMINISM s. n. Concepție filozofică idealistă care consideră că actele de voință ale omului și desfășurarea evenimentelor ar fi determinate dinainte de puterea divină. Cf. DN², DEX.

— Din fr. prédéterminisme.

PREDEȚESÓR, -OĂRE s. m. și f. v. predecesor.

PREDIĂ s. f. (Regional) Unealtă (în formă de furcă) cu care se ridică palele pe acoperișul unei case țărănești (Luța—Făgăraș). CHEST. II 256/61.

— Pl.: prediele. — Și: prediălă s. f. CHEST. II 256/61.

— Etimologia necunoscută.

PREDIĂL, -Ă adj. (În dicționare) Care se referă la latifundii, la moșii nobiliare; care este în legătură cu o moștenire. Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., DN².

— Pronunțat: -di-al. — Pl.: prediali, -e.

— Din lat. praedialis.

PREDIĂLĂ s. f. v. predia.

PREDIALIST s. m. (În dicționarele din trecut) Nobil care deținea latifundii (din proprietățile bisericilor). Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pronunțat: -di-a-. — Pl.: predialști.

— Din lat. praedialista.

PREDICĂ vb. I. 1. I n t r a n z. (Despre clerici) A explica (în biserică) un text biblic, un fapt religios etc., extrăgînd din ele o învățătură (morală), a rosti o predică (1); p. e x t. a propovădui o credință religioasă. Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D., POLIZU, PROT.-POP., N. D., BARONZI, I. L. III, 232/23, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Nu poate un popă să vorbească și să nu predice, zise cu batjocură notarul Rodean. AGRIBICEANU, A. 181. L-am văzut predicînd mulțimei. GÎRLEANU, N. 95, cf. CADE, SCRIBAN, D. Nu uita, tmi predicau prelații, învățații, Viața începe cu o bucată de pline mulată în vin. BARANGA, V. A. 8, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ E x p r. A predică în pustiu (sau în deșert) = a da sfaturi pe care nimeni nu le ascultă, nu le urmează, a vorbi în zadar. Un vulpoi coprins de boală... Făcu plan ca să vorbească și să predică-n pustii. ALEXANDRESCU, O. I, 297. Am avut mai multe asemenea ocaziuni de a constata că n-am predicat în deșert. MACEDONSKI, O. IV, 47, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

2. T r a n z. (Complementul indică idei, concepții etc.) A recomanda cu insistență (și pretutîndeni); a propaga, a propovădui, a răspîndi (3). S-a format la Staturile Unite, precum în Engliera, o societate care are drept scop a predică pacea universală. CR (1846), 104¹/47, cf. ib. (1848), 24¹/21. Virtutea pentru dînsii ea nu există. Însă V-o predică, căci trebui să fie brațe tari. EMINESCU, O. I, 56. M-au ajuns blestemele lui Rică Venturiano — să predic la bătrînețe sufragiul universal. CARAGIALE, O. VII, 427. Girolamo predică întărirea credinței. IONESCU-RION, S. 299, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. Tolstoi dă acest răspuns, vrednic să fie adoptat, servii și predicat de toți artiștii adevărați: Arta este o funcțiune socială. GALACTION, A. 73. [Venețienii] predicau în lume, cu lacrimi, război sînt. SADOVEANU, O. XII, 215, cf. SCRIBAN, D. Strănepoștii... vor predică... pacea, cultura, dreptatea și egalitatea pentru toți fiii pămîntului. ȘCINTEIA, 1952, nr. 2 499.

— Prez. ind.: predic. — Și: (regional) petrică vb. I. MAT. DIALECT. I, 85.

— Din lat. praedicare, it. predicare.

PREDICĂBIL, -Ă adj. Care poate fi aplicat unui subiect. Cf. DN², DEX.

— Pl.: predicabili, -e.

— Din fr. prédicable.

PREDICĂMÉNT s. n. (Învechit; în logica aristotelică) Categorie (de predicate I 2). Întru această logică nu vedî cineva meștesugurile celor cinci obștești glasuri,

nice meșteșugire celor zece predicamenturi... nice a definițiilor (a. 1825). CAT. MAN. II, 116, cf. VÎRNAV, L. 141^v/7, PROT.-POP., N. D.

— Pl.: predicamenturi.

— Din lat. *praedicamentum*, fr. *prédicement*.

PREDICĂNT s. m. (Prin Bucov.) Orator (1). Cf. LEXIC REG. 107.

— Pl.: predicânți.

— Din germ. *Prädikant*.

PREDICĂRE s. f. (Rar) Acțiunea de a *predica* și rezultatul ei.

1. Explicare în biserică a unui text biblic, a unui fapt religios etc., și degajarea din ele a unei învățături (morale); p. ex t. (invechit) *predică* (1). În biserică era și aceasta *predicare de la preot auzea*. PANN, P. V. I, 75/4, cf. POLIZU. *Mintuire în veci nu vom avea D-om aștepta să vie Prin sfinte predicări*. BOLLIAU, o. 195, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Propagare, propovăduire; recomandare. Cf. *predica* (2). *Dar la buna-i predicare Nimini nu da ascultare*. ALEXANDRESCU, o. I, 297, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: predicări.

— V. *predica*.

PREDICĂT s. n. I. 1. (Gram.) Parte principală de propoziție care arată o acțiune, o stare sau o însușire a subiectului. În cuvîntul «soarele este luminătoru»,... vorba «luminătoru» este *predicatu*. HELIADE, PARALELISM, II, 71. Într-o propoziție, afară de subiect, *predicat* și *legătură*, pot veni și alte ziceri. GR. R.-N. II, 65/14, cf. ib. 64/2. *Cualitatea ce o dăm asupra subiectului o numim atribut sau predicat*. GR. R. (1853), 53/12, cf. STAMATI, D., POLIZU, DDFR, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 156. *Accentul principal al propoziției stă pe predicat, nu pe subiect*. JORDAN, L. R. 156. *Predicatul poate fi exprimat prin numeroase părți de vorbire*. id. ib. 561, cf. 700, SCRIBAN, D. *Predicatul regentei și cel al dependentei stau întotdeauna la același timp*. SCL 1954, 326, cf. 311. *Numai verbele la modurile personale pot forma singure predicatul*. GRAM. ROM.¹ II, 70, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◊ *Predicat nominal* = predicat exprimat printr-un verb copulativ la un mod personal și un nume predicativ. *Predicatul nominal arată cine (ce) este sau cum este subiectul, îl identifică, sau îi atribuie o calitate*. sg II, 105, cf. DM, M. D. ENC. *Predicat verbal* = predicat exprimat printr-un verb predicativ (v. *predicativ* 2) la un mod personal, printr-o locuțiune verbală sau printr-o interjecție. Cf. DM. *Situația predicatului verbal nu se modifică substanțial în cursul istoriei limbii latine*. IST. L. ROM. I, 220, cf. M. D. ENC.

2. (Logică) Termen al unei judecăți, care afirmă sau neagă ceva despre subiectul judecății. *Afirmatiivă este judecata în care predicatul se arată concordant cu subiectul*. MAIORESCU, L. 43, cf. 41. *Odată discutate cuvintele dintr-o cugetare și problema redusă la subiect și predicat, începea a dumica ideea în sine*. DELAVRANCEA, T. 8. *Partea din manualul d-sale care vorbește despre extensiunea sferelor subiectului și a predicatului e foarte confuză*. GHEREA, ST. CR. III, 219, cf. SCRIBAN, D., ȘĂINEANU, D. U. ◊ (În logica simbolică) Element constitutiv al funcțiilor specifice calculului cu predicate (I 2), care indică o extensiune. Cf. M. D. ENC.

II. (Învechit) Titlu, rang nobiliar; nume de cinste dat cuiva. Cf. STAMATI, D., BĂRCIANU, V., ALEXI, W., — Pl.: *predicate*.

— Din fr. *prédicat*, lat. *praedicatum*, germ. *Prädikat*.

PREDICĂTIV, -Ă adj. 1. (Logică) Care se referă la predicat (I 2), care aparține predicatului, care formează un predicat. *Să stabilim concordanța cu o noțiune predicativă care este afară de conținutul subiectului*. MAIORESCU, L. 51, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Gram.) Care formează sau poate forma predicat (I 1), care conține un predicat, care are valoare de

predicat, care se referă la predicat. Cf. CADE. *Intonația are în vorbire mai multe funcții, printre care și cea predicativă*. SCL 1955, 294. „A trebui“ are și valoare predicativă atunci cînd este însoțit de un substantiv. sg I, 70, cf. II, 105. *O parte de propoziție care intră în relație predicativă... este sau subiect sau predicat*. SCL 1957, 264. ◊ *Verb predicativ* = verb care poate forma singur predicatul (I 1) unei propoziții. Înaintea verbelor predicative care încep cu o vocală se pot întrebuința ambele variante... ale pronumelui personal. JORDAN, G. 46, cf. CADE. *Nume predicativ* = nume care, împreună cu un verb copulativ la un mod personal, formează predicatul (I 1) unei propoziții. În textele literare era uzual numele predicativ exprimat prin adjectiv. IST. L. ROM. I, 222. *Propoziție predicativă* = propoziție care îndeplinește funcția de nume predicativ al unei propoziții regente. În legătură cu propoziția predicativă nu se dă nici un caz de contragere. SCL 1956, 129, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 81.

— Pl.: *predicativi*, -e.

— Din fr. *prédicatif*.

PREDICATIVITĂTE s. f. (Gram.) Însușire a unui cuvînt de a (putea) avea funcție de predicat (I 1). *Caracteristica fundamentală a predicativității... [numelui] rămîne numai conținutul său sintactic în propoziție și vecinătatea cu copula care-l însoțește*. cv 1949, nr. 6, 47. *Gramatical, preponderența revine verbului cu sens modal, care poartă semnele predicativității, indică momentul, modalitatea acțiunii și, de cele mai multe ori, persoana*. sg I, 80, cf. DEX.

— *Predicativ* + suf. -itate.

PREDICĂTOR s. m. 1. Persoană care predică (1). *Chemînd în lature pe predicatoriul s-au sfătuit și cu dînsul*. ȘINCAI, HR. II, 309/30, cf. 309/24. *Aicea au venit cei mai mari de căpetenie învățați... auzînd că mă laudă predicatorii cei latinești*. ȚICHINDEAL, S. 47/16, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Un predicator, propovăduind supunerea către cel vecinic, descria cu mare vioiciune supunerea lui Avraam*. HELIADE, o. II, 30. *Cu acest prilej să sfințiră 14 predicatori noi*. GT (1839), 101¹/20. *Predicatorul sîntei-Sofii... căuta a întări curajul poporului*. BĂLCESCU, M. V. 180, cf. 38, STAMATI, D., POLIZU, PROT.-POP., N. D., HASDEU, I. V. 215. *I-a luat chiriaria puterea de predicator*. CREANGĂ, o. 261, cf. DDFR. *Dieta ordonă ca... predicatorii profesanți să se abțină de la orice propagandă*. XENOPOL, I. R. IV, 255, cf. ALEXI, W. *Privirea curioasă a moșneagului salvă reputația de bun predicator a clericului*. AGĂRBI-CEANU, A. 110, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Auzisem în catedra sf. Iosif... cîteva predici, roșite de celebri predicatori francezi*. GALACTION, A. 43. *Predicatorul spunea ceva sumbru și trist*. SADOVEANU, o. IX, 243, cf. SCRIBAN, D. *Predicatorii înlocuiesc rugăciunile prin discursuri morale*. RALEA, F. 161. ◊ *Conducător al unei comunități religioase (baptiste). Venise în sat un predicator baptist... care propovăduia adevărata evangheliie*. T. POPOVICI, SE. 128, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC.

2. Persoană care propagă idei, concepții, doctrine etc., persoană care predică (2); propagator (1). Cf. PROT.-POP., N. D., CADE. (Adjectival) *Vulpoiul predicator* [Titlu]. ALEXANDRESCU, o. I, 297. *Autorul se arată a fi cel mai puțin predicator... dintre scriitorii*. LL I, 125. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Critici... predicatori pentru timpurile ce erau să vie*. IORGA, L. II, 73. (Adjectival) *Cuvîntările [lui P. Maior] se împărtășesc din plin din patrimoniul de citate, care circulă ca un bun colectiv prin literatura predicatorilor*. BLAGA, G. 205.

— Accentuat și: (invechit) *predicător*. LB. — Pl.: *predicatori*. — Și: (invechit) *prédicător* s. m. POLIZU, BĂRCIANU.

— Din lat. *praedicator*, fr. *prédicateur*.

PREDICAȚĂ s. f. v. *predicație* 1.

PREDICAȚIE¹ s. f. (Învechit și regional) Predică (1). Dup-aceea conținându-să cîntările, început-au pop(a) cel mare al lor predicăție a face (a. 1700). GCR I, 335/14. *Ivangheliile la morși și predicății le-au scris Ion diacu* (a. 1780). IORGA, S. D. XIII, 160. *Toată predicăția e făcută ca să miște pre oameni a face ceva sau a să feri dă ceva*. MICU, L. 82/19. *Au poruncit de în 20 de zile ale aceiași luni s-au făcut predicăție în biserica catedralică*. ȘINCAI, HR. III, 9/32. *Prea înțeleapta predicăție pentru cei leneși*. ȚICHINDEAL, P. 332/2, cf. id. A. M. 68/9, DRU, LB, I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., TRDG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ALR II/I h 188.

— Pl.: predicății și (regional) predicății (ALR II/I h 188). — Și: (învechit) predicățiune, predicățiune (STAMATI, D., JAHRESBER. XI, 57), (regional) predicăță (ALR II/I h 188/260) s. f.

— Din lat. praedictio, -onis, magh. prédikáció.

PREDICAȚIE² s. f. Faptul de a enunța ceva despre ceva; enunț care reflectă raportul dintre un obiect și o însușire a sa; act de raportare la realitate a unor reprezentări din conștiința vorbitorului, realizat cu mijloace lingvistice. *Relația de predicăție... [este] o relație între cuvinte (respectiv conținutul lor noțional) și realitate, din punctul de vedere al vorbitorului*. SCL 1955, 298, cf. 296, SG II, 107, 109, M./D. ENC., DEX.

— Pl.: predicății. — Și: predicățiune s. f. DEX.

— Din rus. проповедание.

PREDICAȚIUNE¹ s. f. v. predicăție¹.

PREDICAȚIUNE² s. f. v. predicăție².

PREDICĂ s. f. 1. Cuvîntare rostită de preot (în biserică), axată pe un text biblic și cuprinzînd învățături (cu caracter moral); omîlie, cazanie; (învechit și regional) predicăție¹, (învechit) propovedanie (1), predicare (1). *Așa sînt predicățele aceastea* (a. 1810). BV III, 24. *Predică: O cuvîntare ritoricească care în biserică să zice*. LEON ASACHI, B. 97/17. *Șază-n biserică cît mult, Ele nimic nu ascult. Zică predice cît vor, Trec pe la urechea lor*. MUMULEANU, C. 132/9. *Preotul... era gata cu predica*. F. DUM. I, 97²/19, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT.-POP., N. D. *În predicățele sale de pe amvoanele bisericilor, înșepa ca viespea*. CREANGĂ, O. 261. *Părintele... înu o predică înaintea oamenilor ce s-au adunat în număr mare*. SLAVICI, N. I, 11, cf. DDRF, COȘBUC, P. II, 208, BĂRCIANU, ALEXI, W. *A doua zi de Paști va spune în biserică cea dinții predică a lui*. AGRIBICEANU, A. 59, cf. 110. *Își drese glasul și rosti grav, ca la predică...* REBREANU, I. 434, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *De mult nu mai auzisem o predică atît de pătrunzătoare*. GALACTION, O. 220. *Acel părinte făcea într-o vreme multă ulvă cu predicile lui*. id. O. A. I, 151, cf. 153. *N-am venit aci să ne tînguim...*, nici să fimem predici de amvon. C. PETRESCU, I. II, 110. *Ascultă grav predica pastorului*. SADOVEANU, O. IX, 292, cf. IORDAN, L. R. A. 69, SCRIBAN, D. *Scoala și predica au fost de asemenea puternice instrumente de propagare a Reformei*. OȚETEȘA, R. 320, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 377. *O nouă perspectivă etică, necunoscută din predicățele de amvon*. VIANU, L. U. 64, cf. ALR II/I h 188. *Dracu nu aude predicățele, se spune despre cel ce nu urmează sfaturile bune*. Cf. GCR II, 285, ZANNE, P. VI, 589.

2. (De obicei peiorativ) Expunere orală sau scrisă cu conținut moralizator; p. ext. dojană, mustură (1). *S-a pus să-mi fie predici, Și-mi face-acum morală*. COȘBUC, S. 27, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ce-ar zice ministrul cînd ar ști că ne înțîlnim prietenește și că ascult predicățele tale?* GALACTION, A. 394. *Se așeză gravă ca un judecător în fața lui și-i făcu această predică...* CĂLINESCU, E. O. II, 211, cf. id. c. o. 239. *Din partea cealaltă a baricadei, Ștroe Vardaru rosti tăios: Mulțumesc pentru predică! Ai fost sublim*. C. PETRESCU, A. R. 28. *Căuta zadarnic în mîntea lui un cuvînt tăios, singurul care ar putea pune capăt predicii*. VINEA, L. I, 17. *Nu*

ne mai ține o predică. H. LOVINESCU, T. 196. *Înțeleg că va fi crușat de predici și sfaturi*. VORNIC, P. 182. *Așteptam un răspuns viu și dumneata tmî ții o predică*. 7 februarie 1964, 30, cf. 17. ♦ *Acțiunea de a predică (2); propagare, propovăduire. Toate pulețile vieții acest scriitor și le-a cheltuit pentru predica adevărului în mijlocul poporului*. SADOVEANU, E. 191.

— Accentuat și: (regional) predică. ALR II/I h 188.

— Pl.: predici și (astăzi rar) predice, (învechit și regional) prediche. — Și: (regional) prădică (ib. h 188/362), prădică (ib. h 188/29), prădică (ib. h 188/36), pedrică (ib. h 188/64) s. f.

— Din it. predica.

PREDICĂCIUNE s. f. v. predicăție¹.

PREDICĂTOR s. m. v. predicator.

PREDICEĂ s. f. v. producea.

PREDICȚIE s. f. v. predicățiune.

PREDICȚIUNE s. f. (Rare) Prevestire, prezicere. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D. *Aflînd mai în urmă această flagrantă călcare a dreptului ginților, începutul realzării predicățiunii lui Potcoavă, ... pușni de mînie*. HASDEU, I. V. 203, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Multe predicății se împlinesc*. SEVERIN, S. 97, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. R. A. 431, SCRIBAN, D., DL, DM, DN, M./D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-u-. — Pl.: predicățiuni. — Și: (învechit) predicește s. f.

— Din fr. prédiction. Cf. lat. praedictio, -onis.

PREDIGESTIE s. f. Totalitatea fenomenelor care pregătesc digestia. Cf. DN², DEX.

— Pl.: predigestii.

— Din fr. prédigestion.

PREDILÉCT, -Ă adj. (Livresc) Preferat, favorit. *Fuma din pipa sa predilectă*. FILIMON, O. I, 386. *Acea pasionată iubire care leagă întotdeauna pe artiștii adevărați de opera lor predilectă*. ODOBESCU, S. II, 503, cf. 291, III, 624. *Vlahuța a cîntat și el iubirea, această temă predilectă a celor mai mulți poeți*. GHEREA, ST. CR. I, 234, cf. ALEXI, W. *Avea studiile lui predilecte*. AGRIBICEANU, L. T. 43, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Fusei eu cu adevărat elevul predilect și speranța rectorului meu?* GALACTION, O. A. I, 131, cf. id. A. 34. *Era un subiect predilect pentru cucoanele acestor doctori și ingineri*. SADOVEANU, O. IX, 585, cf. SCRIBAN, D. *A fost întotdeauna în activitatea prodigioasă a d-lui N. Iorga o brazdă predilectă a călătorilor*. PERPESCIUS, M. III, 362. *Îl găsi scufundat în citirea gazetelor, la măsura lui predilectă*. VINEA, L. II, 214. *Predilect în acest volum ne apărea procedeul autorului de-a realiza figuri și prin biografiile celor prezenți*. s. Iulie 1960, 58. *Poetul are un gust predilect pentru somptuozitatea culorilor*. ib. ianuarie 1961, 64, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: predilecți, -te.

— Din it. prediletto. Cf. lat. praedilectus, rom. predilecție.

PREDILÉCȚIE s. f. Faptul de a prefera o ființă, un obiect, o situație etc. atunci cînd există posibilitatea opțiunii între mai multe ființe, obiecte, situații etc., preferință, (învechit) protimis, (învechit, rar) prealegere; p. ext. simpatie; înclinație, atracție. *Oarba predilecție a femeilor... e destul spre a strica o judecată nelncercată*. CR (1848), 9/58, cf. 28³/15, NEGULICI, STAMATI, D. *Cînd tatăl se îmbătă de rachiou... copilul va avea o predilecțiune foarte mare pentru rachiou*. BARASCH, I. 129/19. *Aveau o predilecție pentru bărbia rasă*. CALENDAR (1855), 69/23, cf. ROM. LIT. 247¹/10. *Cu toată diversitatea studiilor, la eleni găsim o predilecțiune pentru filosofie*. ISIS (1856), 2/2, cf. ARISTIA, PLUT. *Predilecțiunea lui Nicu Bălcescu era mai cu deosebire pentru studiile istorice*. GHICA, ap. CADE, cf. PROT.-POP., N. D. *Predilecțiunea*

pentru aceste flori mi-a plantat-o în inimă mama mea. F (1867), 167. *Predilecția republicană ce o arată... nu se potrivește cu timpul împăraților.* MAIORESCU, CR. III, 109, cf. id. d. I, 403. *O predilecție firească ne-mpinge în veci a căta în trecut.* ODOBESCU, s. I, 374, cf. III, 231. *Are o predilecție marcanță pentru păcăteții în versuri sau în proză.* MACEDONSKI, O. IV, 142. *Avea o deosebită predilecție pentru filozofii nemți.* VLAHUȚĂ, O. A. 239. *Credințele, predilecțiunile artistului rămân ascunse sub perdeaua unei nestrăbătută a personajilor.* GHEREA, ST. CR. III, 106, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mai mult însă decit pentru toate, arăta predilecție pentru nunți și logodne.* C. PETRESCU, C. V. 177. *Are predilecții ascunse și protejează cu hotărâre anume oameni.* SADOVEANU, O. VI, 426, cf. X, 490. *Sculptorii florentini au păstrat... predilecția pentru tehnica bronzului.* OȚETEȘA, R. 267. *Îi mărturisea cu spontaneitatea ei caracteristică și cu predilecția pentru vorbele mari.* CĂLINESCU, B. I. 176, cf. id. C. O. 95. *Predilecția pe care epoca actuală o arată pentru noțiunea timpului e simpla constatare a unui fapt.* RALEA, S. T. III, 49. *Predilecția lui Henția pentru oamenii simpli poate fi observată în desenele și pinzele ce reprezintă cerșetori, țărani.* CONTEMP. 1954, nr. 386, 1/6. *Ca și la marii logofeși, observăm o anumită predilecție pentru promovarea în funcția de mare vistișer a celor care se mai ocupaseră cu munca de evidență.* STOICESCU, S. D. 72. *Emissiunile pentru micul ecran înregistrează, vizibil, o marcată predilecție pentru improvizații.* V. ROM. septembrie 1963, 180. [Bacovia] *are predilecție pentru tristețile autumnale.* Ib. ianuarie 1965, 115. ◇ L o c. a d j. **De predilecție** = preferat, favorit; obișnuit, frecvent. *June, obiectul său de predilecție este femeia.* HELIADE, O. II, 48. *Studiul istoriei... a fost în toate timpurile ocupația de predilecție a oamenilor gânditori.* KOGĂLNICEANU, S. A. 53. *Oamenii din popor executau hora, danțul lor de predilecție.* FILIMON, ap. CADE. *Lipsa de oameni... nu le permitea o specializare de predilecție.* MAIORESCU, D. I, 48. *Fiecare deci își are autor de predilecție pe cite unul din cei trecuți la lista ființelor excepționale.* CARAGIALE, O. IV, 281, cf. 286. *Danțul urmează încă a fi ocupația de predilecție a tinerilor.* DEMETRESCU, O. 106. *De atunci înainte „Pasărea măiastră” va fi motivul lui de predilecție.* OPRESCU, S. 128. *Petrecerea de predilecție o constituia un soi de cavalcadă specială.* CĂLINESCU, E. O. I, 124, cf. 99. *Satiriza jocul de cărți, distrația de predilecție a boierilor.* S. C. ST. (IASI), 1957, 241. *Localizarea [nodurilor]... de predilecție este pe git, membre, trunchi.* ABC SĂN. 325. ◇ L o c. a d v. **Cu (sau de) predilecție** = mai ales, îndeosebi. *Filologii... cercetară cu predilecție proprietățile comune între deosebitele limbi.* MAIORESCU, CR. III, 366. *Ca poet, Coșbuc... cîntă dragostea și chiar cu predilecție dragostea.* GHEREA, ST. CR. III, 120. *Cronica-ful poezie cu predilecție faptele care contribuiesc la înălțarea Ghiculeștilor.* BUL. COM. IST. II, 30, cf. BRĂDESCU, A. 134, DM. *Majoritatea vînătorilor noștri impușcă cu predilecție... iepuri și mistreți.* VIN. PES. martie 1964, 1, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *predilecții*. - Și: (astăzi rar) *predilecțiune*, (învechit, rar) *predilecțiune* (STAMATI, D.) s. f.
- Din lat. *praedilectio*, -onis, fr. *prédilection*.

PREDILECȚIUNE s. f. v. *predilecție*.

PREDILEPCIUNE s. f. v. *predilecție*.

PREDISLÓVIE s. f. v. *predoslovie*.

PREDISPOZANT, -Ă adj. (Med.; rar) Care este receptiv, sensibil, predispus la o boală. [Infecție] produsă... și favorizată de un teren predispozant (debilitate, alcoolism, diabet). ABC SĂN. 7.

- Pl.: *predispozanți, -te*.
- Din fr. *prédisposant*.

PREDISPOZIȚIE s. f. 1. (Med.) Sensibilitate crescută (ereditară sau dobîndită) a organismului față

de (anumite) boli; (învechit, rar) *predespunere*, v. *predispunere* (2). *Toți cei ce vor avea oarecare predispoziție pentru acest pătim trebuie să se ferească foarte mult.* APA MINER. 24/13. *Persoanele bintuite de acest viciu de constituție, au o predispoziție din fire.* MAN. SĂNĂT. 245/17, cf. STAMATI, D. *Predispozițiile la această maladie sînt puține.* TURNESCU, C. 20^f/16, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Profilaxia varicelor constă în prevenirea lor, acolo unde există predispoziție la această boală.* ABC SĂN. 381, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. *Înzestrare naturală care constituie, în anumite condiții, o premisă favorabilă dezvoltării unei aptitudini sau unui talent; înclinație, aplecare, pornire* (III 2), (rar) *predispunere* (1). Cf. STAMATI, D. *Plăcerea noastră pentru amețea artificială... este întemeiată pe o predispoziție.* MAIORESCU, CR. II, 4, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *N-ar fi exclus ca anumite predispoziții fiziologice să influențeze sau chiar să determine evoluția limbii în anumite direcții.* PUȘCARIU, L. R. I, 166. *Fiecare psiholog poate avea o predispoziție diferită... de a-și reprezenta unele imagini.* VIANU, M. 68, cf. id. A. P. 54. *Arată de mic predispoziții artistice.* OPRESCU, S. 12. *Nici o amintire nu se pierde. Totul e conservat în noi sub formă de predispoziție cerebrală către acțiune.* RALEA, S. T. II, 48. *Dincolo de toate influențele literare posibile, în cazul lui Macedon-ski se poate vorbi și de anume predispoziții temperamentale.* L. ROM. 1966, 22, cf. DN². ◇ (Glumeț) *Afară de prelinsele sau realele mele aptitudini medicale, am niște neastimpărate predispoziții de buclătar.* GALAC-TION, O. A. I, 119. ◆ (Rar; în forma *predispoziție*) *Preferință; dispoziție, chef.* *Aurica arăta predispozi-țiuni de a-l trata ca pe un musafir al ei propriu.* CĂLINESCU, E. O. I, 54.

- Scris și: (după fr.) *predisposiție*. - Pl.: *predispoziții*. - Și: (rar) *predispozițiune* s. f.
- Din fr. *prédisposition*.

PREDISPOZIȚIUNE s. f. v. *predispoziție*.

PREDISPUȘ vb. III. Tranz. (Folosit și a b s o l.)

1. (Complementul indică oameni) A crea sau a determina, a pregăti o anumită stare de spirit, o anumită dispoziție sufletească, a dispune la ceva; a face să incline către... Cf. NEGLICI. *Coperișurile caselor sînt albe, de un aspect moale, vaporos, ce predispune la visuri.* VLAHUȚĂ, D. 225, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Plouă încet;... s-aude cum cade ploaia încet, care predispune la somn.* BACOVIA, O. 236. *Fug de orice peisaj care predispune la contemplație.* CĂLINESCU, B. I. 7, cf. id. s. 419, SCL 1960, 20. *Peisajul nocturn... predispune la visare, la contemplație.* L. ROM. 1965, 51, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *La masticare..., maxila trizește oarecum glanda și o predispune astfel a deștepta saliva în gură.* POLIZU, P. 99/35.

2. (Med.) A face să aibă o deosebită sensibilitate sau receptivitate față de anumite boli. Cf. PROT.-POP., N. D., ȘĂINEANU, D. U. *Lipsa igienei te predispune la boale.* SCRIBAN, D., cf. DEX.

- Prez. ind.: *predispun*.
- Din fr. *prédisposer* (după *dispune*).

PREDISPUȘ s. f. 1. (Rar) Faptul de a *predispune* (1) la ceva; p. ext. *predispoziție* (2), înclinație. Cf. STAMATI, D. *Această libertate de alegere în elementele de cultură îl făcea să citească numai ceea ce se potrivea cu predispunerea sa sufletească atît de visătoare.* EMINESCU, N. 36, cf. DDRF, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit, rar; în forma *predespunere*) *Predispoziție* (1). Cf. STAMATI, D. 176.

- Pl.: *predispuneri*. - Și: *predespunere* s. f. STAMATI, D.
- V. *predispune*.

PREDISPUȘ, -Ă adj. (Construit adesea cu prep. „la” sau „spre”) 1. Care are *predispoziție* (2), înzestrare.

inclinare innăscută spre ceva. *Prin natura sa predispusă* [la melancolie], *el devenea și mai sărac.* EMINESCU, N. 36, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Toți erau predispuși spre veselie.* AGĪRBICEANU, A. 284. *Zaharia Duhu era deșirat și uscat; Vartolomeu Diaconu, scund și predispus la forme rotunde.* C. PETRESCU, A. 305, cf. BĪ VII, 42, 56, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Med.) Receptiv, sensibil la (anumite) boli. Cf. DL.

- Pl.: *predispuși*, -se.

- V. *predispușe*.

PREDĪTECĪ s. m. (Învechit; în limbajul bisericesc; de obicei ca atribut dat unor sfinți) Precursor (1); antecesor. *Iară Andrei... lu Ioanu preaditece era ucenic, propoveduind de pocaanie și botejune.* CORESI, EV. 210. *Mulțimea nărodului ce vrea să se adune la nașterea lui preaditece.* id. ib. 498, cf. 546. *Așa să-mi aciuie [sic] mie maica mea cea precurata și serafimii miei... și nănașul meu preaditeci, cum aceasta carte nu-i grătită de mente de om.* COD. TOD. 228, cf. GCR I, 89/38. *Să despică o măgură și trecu în ceea parte Elisafca cu preaditeci și ingerul lui Dumnedzau.* VARLAAM, C. 411. *Atunci abātu cinstitul preaditeci și-l botezdă.* id. ib. 413. *Au început a zidire biserica sftntului Ioan preaditeci în ttrg în Vaslui.* URECHE, ap. GCR I, 72/39. *Sfințitul proroc preaditeci și botezdător.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 6°/17, cf. JAHRESBER. VIII, 150, TDRG, PASCU, S. 308, T. PAPAHAĞI, C. L., SCRIBAN, D., SCL 1960, 605.

- Pl.: *prediteci*. - Și: *prediteci, preaditece, preaditeci* s. m.

- Din v. sl. прѣдѣтеча.

PRĒDIU s. n. (Învechit, în Transilv.) Lătifundiu; domeniu (feudal); (mare) proprietate (regească, nobiliară sau a obștii sătești); p. ext. așezare rurală dependentă de o altă așezare (mai mare). *Nimene din iobagii noștri să nu cuteze a cere vreun sat sau vreun prediu din ale lor de la crătasca mărire.* ȘINCAI, HR. I, 254/11. *Pământurile episcopești... sînt vecine cu celelalte prediuri ale noastre.* id. ib. 281/36, cf. 318/3. *Cu toții sisoră în 6 iulie 1837, în prediul Buciumului.* BARIȘIU, P. A. I, 654. *La Suseni, care este un prediu (cătun) al comunei Rîul de Moară, se află o stîncă.* MOLDOVAN, Ț. N. 32, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Regii ungari... prediile libere regești le încorporară, pentru o mai bună apărare a graniței, la cele 7 județe.* PĂCALĂ, M. R. 45.

- Pl.: *predii și prediuri*.

- Din lat. praedium.

PREDLOJĀNIE s. f. v. *predlojenie*.

PREDLOJĒNIE s. f. (Învechit) 1. Propunere (1). Cf. MARDARIE, L. 208/5. *PredlojĀnia excelenței tale... au primit-o divanu cu cînstă (a. 1809).* DOC. EC. 76, cf. 81. *Pridlojenia excelenței] sali din 29 a lunii septembrie] (a. 1813).* BUL. COM. IST. IV, 92. *S-a ascultat predlojenia excelenței sale d-lui naecalnic (a. 1813).* URICARIUL, XIV, 299. *După predlojenia de la 23 mai... s-au făcut obștească chibzuitre.* CR (1829), 634/5. *Face publicului știut după predlojenia ex. sale.* AR (1829), 2302/18. *Contract încheiat pe temeiul predlojeniei excelenței sale (a. 1829).* FURNICĂ, D. C. 338. *Făcînd mai nainte cunoscut obșteștei adunări această predlojenie a mea... voi trimite toate pricinile.* AR (1830), 221/19. *Au cetit cu luoare-amînte predlojenia înalt excelenței sale (a. 1832).* DOC. EC. 497, cf. 440. *Această jalbă cu predlojĀnia fostului viș-prezedent... s-au îndreptat divanului giudecătoresc (a. 1839).* URICARIUL, V, 10/19, cf. DL, DM, CONTRIBUȚII, III, 80, SFC II, 102.

2. (Bis.) Proscomidie (1). *Preotul... să zică și molitva preadlojeniei (a. 1652).* GCR I, 160/30, cf. TDRG, T. PAPAHAĞI, C. L., SCRIBAN, D.

- Pl.: *predlojenii*. - Și: *predlojĀnie, predlojĒnie* (TDRG, SCRIBAN, D.), *predălojĒnie, preadlojĒnie* (MARDARIE, L. 208/5), *predlojĒnte* s. f.

- Din v. sl. прѣдложѣннѣ, rus. предложение.

PREDMĒT s. n. (Învechit) Afacere, cauză, chestiune, problemă. *Să facă cunoscute... măsurile luate în acest obiect (predmet) (a. 1833).* URICARIUL, VII, 224. *Pe temeiul firicularnicilor logofeției ce are în asemenea predmet.* BULETIN, F. (1833), 504/23. *Cercetarea... va urma după dezlegarea firicularnică ce are în acest predmet (a. 1839).* URICARIUL, V, 11/11. *Îi lesne... a intra pușin în filonichie cu mine asupra unui predmet care vă privește.* ALECSANDRI, T. 1 248, cf. 1 357, 1 780, CIHAC, II, 288. *Avem de regularisit trei predmeturi simandicoase.* CONV. LIT. VII, 405, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, I. BRĂESCU, M. 70, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ Loc. prep. *În predmetul... = relativ la... referitor la... privitor la... în privința... în chestiunea... în ceea ce privește... N-ai nici o grijă despre soțul d-tale... mi-am luat eu măsurile cuvenite în predmetul lui.* ALECSANDRI, T. 1 175. *Gata-i anaforaua cătră Vodă în predmetul sării?* id. ib. 1 389, cf. 1 357. *Am venit... în predmetul procesului ce avem cu boierul.* ap. TDRG. *Eufre văreau să-și scriu tocmai în predmetul acesta.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU, D. U., DM.

- Pl.: *predmeturi*.

- Din rus. предмет.

PREDOMINĀ vb. I. Intrans. A se impune față de altceva sau față de altceva prin număr, cantitate, dimensiune, forță, valoare, intensitate, autoritate etc., a se ridica deasupra altora, a avea înțietate, preponderență; (învechit) a predomni. V. precumpăni (1). *Dacă Poarta ar fi făcut totdeauna să predomine aceste pricine de clemenșă și de păciuire, ar fi fost cu mult mai pușin bîntuită de revolte.* CR (1846), 334/24, cf. NEGULICI. *Apele de pucioasă în care predomină sarea amară.* DESCR. APE, 9/7, cf. NEGRUZZI, S. I, 339. *Este de dorit... să predomine nu egoismul, nu ambiția.* DIMBOVIȚA (1858), 34/12, cf. PROT.-POP., N. D. *Pe cîtă vreme în carabina în mînă, trebuie să predomineze voința mea.* LĂCUSTEANU, A. 133, cf. 66. *În oglinzi predomina mișcarea, în salon zgomotul.* DELAVRANCEA, S. 121. *Cînd se voințe a se obține un efect de armonie imitativă, cuvintele de o silabă pot să predomineze.* MACEDONSKI, O. IV, 39, cf. I, 152. *Un neajuns însă are acest poem minunat; prea predomină în el nota tristeții.* GHEREA, ST. CR. III, 348, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. [La ambibii] *femeile predomină cînd hrana e îmbelșugată.* CONV. LIT. XLII, 222. *Predomină, în întrebuițarea lor [a termenilor tehnici], o confuzie neexplicabilă.* BUL. COM. IST. I, 8, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O voce puternică predomină, desigur, glasul lui Mihail.* SAHIA, N. 44, cf. 67, SCRIBAN, D. *Este destul de greu... să deosebești notațiile în care precumpărește viziunea și sensibilitatea, de acele în care predomină analiza.* VIANU, A. P. 341, cf. 368, STANCU, U.R.S.S. 15, V. ROM. februarie 1954, 205. *În anumite riuri sau în anumite zone ale unui riu predomină salmonidele.* VÎN. PESC. februarie 1964, 4. *Vînt potrivit, predominînd din sud-vest.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943.

- Prez. ind.: *predomîn și (rar) predominez*.

- Din fr. prédominer.

PREDOMINĀNT, -Ă adj. Care predomină în privința numărului, a ponderii, a extinderii, a greutateii, a puterii, a influenței, a prestigiului, a importanței etc.; precumpănitor, preponderent, (rar) predominant, (învechit) predomnitor. *Prisme subțiri transparente, flexibile, avînd acele paralele la cele două fețe predominante.* MARIN, FR. I, 166/21. *S-a văzut că principiul predominant într-această apă este sarea de bucate.* DESCR. APE, 107/26. *Cultura lor consta... în știința mai multor limbe, între care cea franțozească este predominantă.* TELEGRAFUL (1854), 42/25. *Ideea predominantă... a fost aceasta...* MAIORESCU, D. II, 170. *În toate acele cuvinte, consoanele sînt predominante asupra vocalelor.* MACEDONSKI, O. IV, 38, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., STANCU, U.R.S.S. 189.

Avntul patriotic, puternicul caracter popular, acestea snt caracteristicile predominante ale operii lui Ciprian Porumbescu. SCINTEIA, 1953, nr. 2 792. Imprumutul lexical francez este predominant in ambele traduceri. s. c. št. (IASI), 1956, 27, cf. BELEA, P. A. 265. In „Secunda 58“... este predominant sentimentul muncii creatoare. s iunie 1960, 61. Fondul popular e predominant in creața literară a lui Sadoveanu. L. ROM. 1960, nr. 6, 7. Medicamente extrem de toxice, cu acțiune predominantă asupra sistemului nervos central. ABC SĂN. 346. Erau anumite sale cu predominantă economie bazată pe creșterea vitelor mari. PANAITESCU, O. T. 118. In momentul dezlănțuirii ei, răscoala avea un caracter predominant antiotoman. SCINTEIA, 1966, nr. 6 926, cf. SFC II, 114.

— Pl.: *predominanți, -te.* — Și: (invechit) *predominante* adj.

— Din fr. *prédominant.* — *Predominante* < it. *predominante*.

PREDOMINANTE adj. v. *predominant*.

PREDOMINANȚĂ s. f. Superioritate pe care cineva sau ceva o are asupra altcuiva in privința extinderii, greutateii, puterii, influenței, importanței etc.; predominare, precumpănire, preponderență, (rar) *predominație*, (invechit) *predominire*. Cf. NEGULICI, *Oamenii bătrini au in temperamentul lor oarecare predominanță melancolică*. BARASCH, I. 140/19, cf. PROT.-POP., N. D. *Armonia imitativă din celebrul vers francez... se datorește... predominanței ce monosilabele posedă într-insul*. MACEDONSKI, O. IV, 38, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Continuă să-și mențină predominanța aproape pretutindeni in Europa*. BLAGA, G. 110. *Ideea predominanței societății și autorității acesteia e luată... de la Hegel*. RALEA, S. T. III, 157. *Putem distinge forme ale bătrâneții, in raport cu predominanța uneia sau alteia din insuficiențele endocrine*. PARHON, B. 101, cf. SFC II, 114.

— Pl.: *predominanțe.* — Și: (rar) *predominență* s. f.

— Din fr. *prédominance*.

PREDOMINĂRE s. f. Faptul de a *predomina*; (in special) superioritate pe care cineva sau ceva o are asupra altcuiva in privința extinderii, greutateii, puterii, influenței, importanței etc., *predominanță*, *precumpănire*, *preponderență*, (rar) *predominație*, (invechit) *predominire*. După *predominarea catolicismului in Ungaria, toți ducit, magnații... se ungarizară*. HELIADE, O. II, 53, cf. GHICA, A. 802, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Prédominarea intereselor profesionale in caracterizarea eroilor unor opere ia in presa noastră uneori forme anecdotice*. v. ROM. mai 1954, 239. *La est și sud de Carpați se observă predominarea vinturilor din două sensuri*. MG I, 289. *Predominarea sistemului de clacă are intodeauna ca rezultat dependența personală a țărânului de stăpîn*. PANAITESCU, O. T. 13, cf. 267.

— Pl.: *predominări*.

— V. *predomina*.

PREDOMINĂTOR, -OĂRE adj. (RAR) *Predominant*. *Această direcție o vei găsi apoi predominantoare*. MAIORESCU, CR. II, 149, cf. DDRF, DM, DEX.

— Pl.: *predominatori, -oare.* — Și: *predominător, -oare* adj.

— *Predomina* + suf. *-tor*.

PREDOMINĂȚIE s. f. (Astăzi rar) *Predominanță*. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., CADE. *Puterea politică și economică a statului nostru se bazează pe predominanța absolută*. SCINTEIA, 1952, nr. 2 257. *Odată aleasă o preocupare, atenția are un al doilea mijloc*

de a o întări: ii acordă un caracter de predominanțe. RALEA, S. T. II, 178, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *predominații.* — Și: *predominațiune* s. f. ALEXI, W., CADE.

— Din fr. *prédomination*.

PREDOMINAȚIUNE s. f. v. *predominație*.

PREDOMINĂTOR, -OĂRE adj. v. *predominator*.

PREDOMINENȚĂ s. f. v. *predominanță*.

PREDOMNÍ vb. IV. In *tranz.* (Invechit) A *predomina*. *Această școală a avut a să lupta cu ideea ce predomnea până atunci că nimic nu se poate învăța in limba rumânească*. CR (1832), 229²/19, cf. VALIAN, V. *Libertatea predomnește in tot ce-i viețuitor*. DONICI, AP. CADE. *In cele mai multe cetăți... predomnea preste tot limba germană*. BĂRÎȚIU, P. A. I, 614, cf. II, 119. *Studiul omului... a predominat asupra studiului naturii*. ISIS (1856), 18²/3, cf. 2²/9. *Cînd partea fizică a omului predomnea in viața sa... omul trăia mai mult prin facultățile sale instinctive*. ROMÂNUL (1857), nr. 26, 2/47. *De la principii care predomnesc la alcătuirea legilor atrîrnă viața, puterea și propășirea naștunilor*. KOGĂLNICEANU, S. A. 206, cf. 147, POLIZU. *Fala slavei la care aș privi Sau pisma... Îmi predomnesc in minte?* NEGRUZZI, S. II, 269. *Cînd silicalul magnestic predomnește, stîlca se prîface in steatitist feldspatic*. COBÎLĂCESCU, G. 28/9. *In literatura poporand... predomnește lirismul*. HASDEU, AP. DDRF. *In acești oameni nechemăși și nealeși predomnește calculul*. MAIORESCU, CR. I, 122. *E liniște deplină pe țarmuri... In totul predomnește o sfință poezie*. MACEDONSKI, O. I, 262, cf. 55, 63, DDRF. *Predomnea o muțenie tristă pe strunele poeziei rumânești*. DEMETRESCU, O. 155, cf. 157. *Cîi timp statul valaho-bulgar stătu in munți, românii predomniră*. XENOPOL, I. R. II, 250, cf. ALEXI, W., IORDAN, L. R. A. 486, DM, SFC I, 12, DEX. *Tranz.* *Răul predomnește pe mic*. HELIADE, O. I, 218. *Demența-l predomnește [pe Saul]*. MACEDONSKI, O. II, 203.

— Prez. ind.: *predomnesc*.

— Pre + domnî (după fr. *prédominer*).

PREDOMNIRE s. f. (Invechit) *Predominare*. Cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *Slavia spiritală... domnise peste românii locuitori in comitatele Banatului din cauza predominării sîrbești*. BĂRÎȚIU, P. A. I, 607, cf. POLIZU. *Un farmec care ar fi o netăgăduită predominire morală de n-ar avea mai adesea o făgarnică slugărie*. ODOBESCU, S. I, 122, cf. DDRF. *Există o dovadă invederată despre predominarea elementului năvălitor*. XENOPOL, I. R. III, 48, cf. BĂRCIANU, DEX.

— Pl.: *predomniri*.

— V. *predomni*.

PREDOMNITOR, -OĂRE adj. (Invechit) *Predominant*. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Culoarea predominantă a vestmintelor preste tot e culoarea castaniu închis*. F (1870), 33. *In lumea nouă ideile politice învinse pierdeau numai influența lor predominantoare*. CONV. LIT. XI, 435. *Ideea predominantoare a legendei din Mioara ne-a mutat cu gîndul pe acel tîrîm clasic al poeziei elene*. ODOBESCU, S. I, 216, cf. II, 16, 62. *S-a deșteptat din somn cu simțămîntul ei predominant in suflet*. SLAVICI, O. II, 175. *Sub pulberi de aur, Sub stele... Ce griji pot fi predominantoare?* MACEDONSKI, O. I, 27, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DM, DEX.

— Pl.: *predomnitori, -oare.* — Și: *predomnitoriu, -orie, predominantor, -oare* (ASACHI, S. L. II, 82) adj.

— *Predomni* + suf. *-tor*.

PREDOMNITORIU, -ORIE adj. v. *predomnitor*.

PREDOSLÓV s. m. (Invechit, rar) *Avtor de predoslovii*. *Urtil Năsturel predoslov* (a. 1642). GCR I, 98/30, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *predoslovi*.

— Derivat regresiv de la *predoslovie*.

PREDOSLOVIE s. f. (Învechit) Prefață. *Preadislovie* [Titlu]. CORESI, EV. 1. *Predoslovie către toți nastavnicii sfintei bisereci*. PRAV. GOV. II^v/1. *Zice... în predosloviile tilcovanie evfangetei* (a. 1644). GCR I, 110/10. *Predoslovie descălecerii a țării Moldovei*. URECHE, L. 59, cf. MARDARIE, L. 208/12. *Predoslovie, adecă mai înainte cuvintare... către cetitorii aceștii cărți*. M. COSTIN, LET. I, 3/1. *Preadoslovie, adecă voroavă către cetitorii*. id., ap. GCR I, 196/20. *Predoslovie hronicului lui Ureche*. CANTEMIR, HR. 138. *Pomeniții Misail și Simion... în Pridosloviea Leatopisefului lor, și altă năpaste aruncă asupra lui Dragoș Vodă*. id. ib. 472. *Cuvint dîn preaduslovie psaltiții* (a. 1710). GCR I, 363/18, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., TDRG, SEVERIN, S. 113. *Predoslovie* [Titlu]. C. PETRESCU, S. 5, cf. ȘAINEANU, D. U., CADE, ROSETTI, L. R. III, 97, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 43, ib. 1960, nr. 4, 85, M. D. ENC., DEX.

- Accentuat și: *predoslovie*. - Pl.: *predoslovii*. - Și: *predislovie* (SEVERIN, S. 113), *predoslovie*, *predislovie*, *preduslovie*, *pridislovie* s. f.

- Din slavonul прѣдслѡвїе.

PREDPISĂNIE s. f. (Rusism învechit) Dispoziție, ordin, instrucțiune (scrisă). *Stăruințali și predpisanille ci le-au slobozit guvernatorul* (a. 1835). ap. T. PAPAHAĞI, C. L., cf. F. BRĂESCU, M. 70.

- Pl.: *predpisanii*.

- Din rus. предписание.

PREDSTĂTEL s. m. (Învechit, rar) Președinte (1). [Chiril] *au fost și prestatel în sfintul săbor de Efes*. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 17^v/4. *Așidere și predoatelul să cade... să nu să mntie cu neștiință*. id. ib. noiembrie 156^v/3, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

- Pl.: *prestateli*. - Și: *predstoătel* s. m.

- Din v. sl. прѣдстатѣль.

PREDSTAVLÉNIE s. f. (Rusism învechit) Raport, relatare, situație (care conține o propunere). *Primind acum predstavlenia adevăratului sfetnic al statului... eu pun înainte divanului obștesc...* AR (1829), 41/29, cf. I. BRĂESCU, M. 70.

- Pl.: *prestavlenii*.

- Din rus. представление.

PREDSTAVLISÍ vb. IV. Tranz. (Rusism învechit, rar) A înfățișa, a prezenta, a raporta. *Spre discoperirea fînții adevărului asupra jăluirilor... să cercetă și pătrundere... și închiind socotința să predstavlisască... cea mai departe lucrare* (a. 1839). URICARIUL, V, 12/1.

- Prez. ind.: *prestavlisesce*.

- După rus. представить.

PREDSTOĂTEL s. m. v. *prestatel*.

PREDTÉCI s. m. v. *prediteci*.

PREDŪC s. n. v. *produh*.

PREDŪCĂ s. f. v. *preducea*.

PREDŪCE vb. III. Tranz. și refl. (Prin Olt.) A (se) duce încă o dată. Cf. VÎRCOL, M. 87. *Lun' sara să predue țară cu mireasa înapoi*. GL. OLT. *Ne-am predus cu lina ș-am predat-o*. ib.

- Prez. ind.: *preduc*.

- Prea + duce.

PREDUCEĂ s. f. 1. Unealtă de oțel asemănătoare cu o daltă mică, având tăișul de obicei circular, cu virful ascuțit, cu care se străpunge pielea pentru a se face găuri la curele, la ciur, la opinci, în urechea oilor și caprelor etc.; potricală¹ (1), (regional) patron² (2), zamba, pitroc² (2), dăltiță. V. priboi, sulă. Cf. TDRG, PASCU, S. 279, STOIAN, PĂST. 55, NOM. MIN. I, 325, CV 1949, nr. 8, 31. *Perforarea se execută prin lovirea capului preducelei cu un ciocan de mină*. LTR², cf. DM, M. D. ENC., DEX, RĂDULESCU-CODIN, com.

din BRAȘOV, CHEST. V 156/49, 73, 80, 99, ALR II 6 618/182, 6 624/130, 172, 182, 192, 682, 723, 727, 762, 784, 791, 928, 987.

2. Gaură-făcută cu preduceaua (1) în mijlocul pavilionului urechii vitelor sau creștătură executată pe marginea urechii lor, ca semn de recunoaștere; potricală¹ (2). *La urechile vitelor mari se fac uneori semne... Cele mai însemnate sînt... producică sau preduce*. DAMÉ, T. 29, cf. TDRG, PĂCALĂ, M. R. 145. *Furuliță-n dreapta și preducea-n stînga, (e) semnul nostru de cînd lumea*. LUNGIANU, ap. CADE, cf. ȘAINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 55. *Preducelele sînt de forme variate, fiind executate cu un cuțitaș sau cu cleștele special de preducele, și se aplică... ovinelor și porcinelor*. LTR², cf. H XI 276. *Se fac inițiale pe coarne la cornute și pleducele la cele ciute la urechi*. CHEST. V 156/80. *Oaia aceasta este însemnată cu producică*. ib. 156/84, cf. 156/16, 23, 34, 39, 55, 58, 59, 60, 82, 83, 97, ALRM SN h 268.

- Pl.: *preducele*. - Și: *preduceăuă* (ALR II 6 624/130), *predică* (com. din OLT.), *producică* (pl. și *predicici*, GR. S. VI, 55), *prediceă* (ALR II 6 624/172), *prăduceă* (CHEST. V 156/23, ALR II 6 624/192), *produceică*, *pleduceă* (CHEST. V 156/80), *pleduceică* (ib. 156/80) s. f.

- Etimologia necunoscută.

PREDUCEĂUĂ s. f. v. *preducea*.

PREDUCÉL s. n. Model, tipar, șablon cu care se imprimă diferite figuri (ornamentale) pe o placă de metal (prin batere cu ciocanul). Cf. BARONZI, L. 117, DDRF.

- Pl.: *preducele*.

- *Preducea* + suf. -el.

PREDUCÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A găuri (cu preduceaua 1), a perfora, a străpunge; (învechit și regional) a potricăli (1). Cf. DDRF, SCRIBAN, D., ALRM SN I h 268/728.

- Prez. ind.: *preducesc*.

- V. *preducea*.

PREDUCÍCĂ s. f. v. *preducea*.

PREDŪF s. n. v. *produh*.

PREELECTORĂL, -Ă adj. Care se petrece, care se întimplă, care se face înainte de alegeri. *Partidul laburist, în timpul campaniei sale preelectorale...* CONTEMP. 1949, nr. 126, 13/2, cf. V. ROM. august 1960, 150. *Dispute preelectorale*. SCINTEIA, 1970, nr. 8 385, cf. DEX.

- Pronunțat: *pre-e*. - Pl.: *preelectorali*, -e.

- Pref. *pre-* + *electoral*.

PREEMÍ vb. IV v. *primi*.

PREEMINENT, -Ă adj. (Livresc) Care este superior altora în rang sau în merite, care este mai presus decît alții ca valoare, ca rang etc. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT.-POP., N. D., ȘAINEANU, D. U., CADE. *Caritatea e virtutea preeminentă*. SCRIBAN, D., cf. DM, DN², SFC III, 133, DEX.

- Pronunțat: *pre-e*. - Pl.: *preeminenți*, -te.

- Din fr. prééminent.

PREEMINENȚĂ s. f. (Livresc) Superioritate (în rang, în demnitate, în importanță, în merite, în valoare, în drepturi etc.) a cuiva sau a ceva. Cf. I. GOLESCU, C. *Elveția are în toată privința preeminențele sale în Europa*. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 219, cf. NEGULICI. *Întocmai precum odinioară Horațiu, fiul tinerei Romi, făcu cu acei trei curiași, care s-au fost ales se sprijine disputa de preminențe a cetății Alba*. CALENDAR (1850), 70/8, cf. PROT.-POP., N. D., ALEXI, W., ȘAINEANU, D. U., CADE. [Proverb] *în care se oglindește preeminența în sufletul țaranului român a concepției estetice*. LOVINESCU, M. 271. *A avea preeminență asupra cuiva*.

SCRIBAN, D. *Nobilimea feudală își păstrează preeminența socială, dar își pierde supremația politică și economică.* OȚEȚEA, R. 332. *Problema preeminenței uneia dintre cele două profesii, militară ori literară.* CĂLINESCU, I. 139, cf. LL I, 126, DM, SFC III, 133. *Va exista, desigur, o anumită preeminență a unui tip de roman, determinat de aria de formație a autorului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 141, 3/3, cf. DEX.

— Pronunțat : *pre-e*. — Pl. : *preeminențe*. — Și : (învechit) *preminență* s. f.
— Din fr. *prééminence*.

PREEMPTIUNE s. f. v. *preemțiune*.

PREEMȚIUNE s. f. (Jur. ; și în sintagma *drept de preemțiune*) Drept pe care îl are cineva, printr-un contract sau printr-o lege, la o vânzare-cumpărare, de a fi, în condiții egale, cel preferat dintre mai mulți cumpărători. *Despre dreptul de preemțiune e vorba?* Y. ROM. februarie 1954, 58, cf. DM, DER. *Preemțiunea derivă din stăpînirea superioară a obștii, care exercită un drept superior asupra pămîntului ei.* PANAITESCU, O.Ț. 142. *Obștea a dat o luptă bazată pe închiderea ei cu barierele juridice ale dreptului consuetudinar, din care cea mai importantă era dreptul de preemțiune.* id. ib., 183, cf. DEX.

— Pronunțat : *pre-em-ți-u*. — Pl. : *preemțiuni*.
— Și : *preemțiune* s. f.
— Din fr. *préemption*.

PRÉER subst. sg. v. *prier*.

PREERIE s. f. v. *prerie*.

PREESISTINȚĂ s. f. v. *preexistență*.

PREEVGHENICÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit, rar) De origine foarte aleasă, din înalta boierime. *Preevghenicoșilor boieri și cocoane, zicea el, am avut cinstea a înfățișa d-voastre prohoristricile ucenicilor mei în istorie.* NEGRUZZI, S. I, 5. ◊ (Substantivat) *Pre evghenicoșilor, urmă profesorul, vedeți că toate aste frasis se sftșesc cu „sară”.* id. ib.

— Scris și : *pre evghenicos*. — Pl. : *preevghenicoși, -oase*.

— Prea + *evghenicos*.

PREEXISTĂ vb. I. Intran. z. A exista înainte de... , a exista de mai înainte. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Acidul clorhidric nu preesistă în soluție, dar ia naștere prin intervenția acidului sulfuric.* MARIN, PR. I, 90/26, cf. PROT.-POP., N. D. *Preesista — a se afla în ființă mai înainte de altu.* BARONZI, I. L. IV, 204/23, cf. DDRF. *Atomii sînt veșnici; preexistă și subzistă vieții pe care o formează.* MARINESCU, P. A. 32, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Verbul — sau numele care-l înlocuiește — preexistă întrebărilor cărora le dă naștere.* PUȘCARIU, L. R. I, 145, cf. SCRIBAN, D. *Instituțiile economice care constituie baza societății ne preexistă.* RALEA, S. T. III, 141, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Scris și : (învechit) *preesista*. — Pronunțat : *pre-eg-zis*. — Prez. ind. pers. 3 : *preexistă*.

— Din fr. *préexister*.

PREEXISTĂNT, -Ă adj. v. *preexistent*.

PREEXISTENT, -Ă adj. Care există de mai înainte, care preexistă. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Oricît de adînc am pătrunde în evoluția anterioară a formelor nu întîmpinăm decît dezvoltarea unor forme preexistente.* VIANU, M. 22, cf. id. A. P. 150, SFC III, 133. *Fantezia prelucurează și toarnă în forme materialul preexistent.* T. iunie 1964, 54, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și : (învechit) *preesistent*. NEGULICI. — Pronunțat : *pre-eg-zis*. — Pl. : *preexistenți, -te*. — Și : (învechit) *preexistănt, -ă* adj. PROT.-POP., N. D.

— Din fr. *préexistant* (după *existent*).

PREEXISTENȚĂ s. f. Faptul de a preexista ; existență anterioară. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D. *Nu întrevăzură fundamentele istorice... fără a căror preexistență ele nici nu ar fi putut exista.* MAIORESCU, CR. I, 264. *S-ar putea ridica la unii o lumină neprecisă, un fel de intuiție a preexistenței.* MACEDONSKI, O. IV, 147, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Preexistența animalelor față de om.* SCRIBAN, D., cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◊ Doctrină filozofică sau religioasă care admite existența sufletului înainte de existența trupului, precum și reîncarnarea sufletelor. Cf. DM, DN², DEX.

— Scris și : (învechit) *preesistență*. NEGULICI. — Pronunțat : *pre-eg-zis*. — Și : (învechit) *preesistînță* s. f. NEGULICI, SFC III, 133.
— Din fr. *préexistence*.

PREFABRICĂ vb. I. Tran. z. (Complementul indică elemente de construcție prefabricate) A fabrica, a confecționa în serie, urmînd a fi ulterior montat sau asamblat în altă parte. Cf. DM, DN². M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind. : *prefabric*.

— Derivat regresiv de la *prefabricat*.

PREFABRICĂRE s. f. Acțiunea de a prefabrica și rezultatul ei. *Prefabricarea reclamă folosirea unei tehnici noi, înaintate.* LTR², cf. DM. *Prefabricarea constituie factorul principal al industrializării construcțiilor.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *prefabricări*.

— V. *prefabrica*.

PREFABRICĂT, -Ă adj., s. n. (Element sau parte de construcție, dintr-un ansamblu tehnic etc.) care este confecționat, în fabrică sau în atelier, de obicei în serie, înainte de a fi dus la locul de montare sau de asamblare ; (produs) care rezultă dintr-un proces industrial și servește ca material pentru executarea unui produs industrial finit, semifabricat. *Industria mobilei va produce... și case prefabricate.* LEG. EC. PL. 434. *Muncitorii de pe acest șantier lucrează în blocuri muncitorești din prefabricate.* ȘĂINEA, 1952, nr. 2390, cf. ib. 1953, nr. 2790. *Un factor de bază pentru scurtarea timpului de construcții și ușurarea execuției constă în folosirea pe scară largă a prefabricatelor.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 5/3, cf. DM. *Întreprinderile nu erau stimulate... să întrebuițeze prefabricate și materiale noi mai ieftine și mai bune.* LUPA DE CLASĂ, 1962, nr. 2, 28. *Reduce la minimum varietatea elementelor prefabricate.* DER III, 847. *În deltă, omul a adus, de la sute de kilometri, piatră și prefabricate din beton.* VÎN. PESC. august 1964, 13, cf. DN², SFC I, 11, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *prefabricați, -te*.

— Din fr. *préfabriqué*.

PREFĂCE vb. III. I. 1. Tran. z. și refl. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „în”) A face să ia sau a lua o formă, un aspect, un conținut etc. nou ; a (se) transforma, a (se) modifica, a (se) schimba, a (se) preschimba. *În lut și în cenușă te prefaci, o, oame!* M. COSTIN, ap. GCR I, 205/24. *Neamurile te prefacă numai unul Cel de sus.* N. COSTIN, LET. II, 48/16. *Zimbea de ris și Hariclia, și să ispita ca să prefacă pre Teaghen.* AETHIOFICA, 49^v/12. *S-au prîfăcut îndată într-un munte mare.* IST. AM. 88^v/2. *Să să prefacă într-un om nou și bine plăcut lui D[u]mnezeu (a. 1798).* GCR II, 162/27. *Să să prefacă într-un om nou.* MOLNAR, RET. 4/5. *Fața-n foc și-o schimbă și tot în foc să prefacă (a. 1802).* GCR II, 192/5. *Orice gustă din haia ce-i place Tot în aur ș-argint să prefacă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 319. *Dar visu-și schimbă fața, se prefăcură toate.* HELIADE, O. I, 166. *Pe aceste fabricate; adevărat prefăcute în manufacturi, le cumpărăm cu însuțit profit.* AR (1829), 48^v/6. *Trupul meu prefăcîndu-se în fărîmă.* MARCOVICI, C. 8/22. *Bucuria lor îndată s-au prefăcut în întristare.* DRĂGHICI, R. 33/4. *Spaimea se*

prifăcu în bucurie. ASACHI, s. I, II, 63. Clăstigul osteneților de 20 de ani e prefăcut în fum. *GT* (1839), 6/56. Toate-n lumea asta... Se prefac fără de-nclare. CONACHI, p. 266. Prințul Ardealului... se învoi a preface tractatul de la 20 mai. BĂLCESCU, m. v. 183, cf. 134. O parte din mulțime a vrut să se ducă la tipografia de unde a ieșit acea broșură, a o preface în cenușă. *CR* (1848), 9/12. În mică fărime... te prefaci. PANN, p. v. I, 126/21. Amorul meu se prefăcu în compătimire. NEGRUZZI, s. I, 47, cf. 87. N-am darul însemnat A strica și a preface cîte sînt de îndreptat. ALEXANDRESCU, o. I, 178. Un curcan bătrîn, menit de a fi prefăcut în friptură, iese din cușcă. ALECSANDRI, o. P. 313. S-a scovirdat și s-a prefăcut în mălușteanuri, vâi, văgăuni. JIPESCU, ap. *GCR* II, 261. Bucuria se prefăcuse acum în smerită îngrijire. ODOBESCU, s. I, 146. Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o-n rai. EMINESCU, o. I, 95, cf. IV, 91. Dracul s-a prefăcut într-un băiet ca de opt ani. CREANGĂ, p. 147. Trînește paharul de masa de marmură, prefăcîndu-l în fîndări. CARAGIALE, o. II, 61, cf. III, 14. Dealurile... se prefac în muscele. DELAVRANCEA, T. 116. De ce voicști ca și pe tine, amicul meu, să mă prefaci, Să tac de mine deopotrivă precum și tu de tine faci? MACEDONSKI, o. I, 217, cf. 240. Toate cele împrejururi în paragini se prefac. VLAHUȚĂ, o. A. I, 181. Înșiși stăpînii de robi au găsit că-i în folosul lor să-i prefăcă în coloni și apoi în iobăgi. IONESCU-RION, s. 146. Caracterul se prefac și el ca tot în lumea astă. D. ZAMFIRESCU, f. 31. Suspinele i se prefăcură într-un scîncet domolît și prelung. GÎRLEANU, n. 153. Ridică-ți brațele spre soare, Și dacă poți, prefă-te-n Ariel. MINULESCU, v. 58. Toate torențele se prefăcuseră în furturi. GALACTION, o. A. I, 193. Stă cu nasul în perete, clocînd gînduri crîncene care nu se pot preface în fapte. C. PETRESCU, f. II, 230. Acea apă mișcătoare s-a prefăcut în pod de gheață. SADOVEANU, o. XI, 308. Bisericile creștine, prefăcute în moschei musulmane, își ridică vîrfurile ascuțite ale minaretelor. BART, s. M. 47. S-așleptăm să se prefacă mustul fără preț în vin. PILLAT, p. 85. Întînderi uriașe de pămînt... vor fi prefăcute în grădini roditoare. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2399. Și graiul orb ajunsese să se prefacă-n limbă. ARGHEZI, VERS. 390. Un sentiment al cărui conținut s-a prefăcut în curgerea vremurilor, avînd totuși un stîmbure statornic. CĂLINESCU, c. o. 195. [Vîntul] fete preface Pe străzi în statui, Pe trupuri lipindu-le Mai tare veșmintele. BLAGA, p. 107. Unii hibernează, acceptînd datele naturii așa cum sînt, alții înțeleg să nu le asculte, să le prefăcă, să le domine. RALEA, s. T. III, 121. Glasul lui se prefăcuse pe nesimțite amar și îndurerat. CAMIL PETRESCU, o. II, 395. Orezul în bomboane-aurii l-a prefăcut, Și-mpinge căruciorul și iese la vîndut. JEBELEANU, s. H. 49. Dumnezeu în care m-ajl învîșat să cred s-a topit, s-a prefăcut în fum. H. LOVINESCU, T. 96. Îngere, ... Ia o ramură și prefă-o-n femeie. ISANOS, T. L. 54. Mustul dulce-n vin s-a prefăcut. LABIȘ, p. 164, cf. SFC I, 3, 6, 10, 14, 15, II, 89. Pe pietrișul dintre șine cădeau suvoate de apă fierbînte, tute prefăcute în aburi mirositori. BARBU, p. 212. Am prefăcut mlaștînile în ogoare. T septembrie 1962, 10. Pe Stotan popa-l lovea, În cenușă-l prefăcea. ALECSANDRI, p. p. 101. Cînd scrum se prefăcea, Cu pumnul că-l aduna. TEODORESCU, p. p. 576. Pasărea se dete peste cap și se prifăcu într-un volnic. SBIERA, p. 68. În strîni de peatră îi prefac zinele. RETEGANUL, p. II, 6, cf. III, 75. Puii... s-au prefăcut stele mărunțele. POP., ap. *GCR* II, 328. S-a dus la moară să prefacă griul în făină. ȘEZ. I, 99. Palma-n pumn o prefăcea, Peste față o lovea. *ib.* II, 33. Palma-n sbici o prefăcea, Peste față îl lovea. BIBICESCU, p. p. 303. Cărușa se prefăcu iar buștean. FUNDESCU, L. P. I, 60. Giavulu s-o prifăcut din cal iar giavul. ȘEZ. VI, 6. O voi preface în fragedă floare. BALADE, I, 295. ◊ *Absol.* Începi, prefă, răstoarnă și îmbunătățează. ALEXANDRESCU, o. I, 86. ◊ *Refi.* p. a. S. Răspunsul ce taste să fie nu se mai preface. BIBLIA (1688), [prefață] 4/34. Besearică în geamie a să preface, pînă la vremile noastre n-am văzut. CANTEMIR, HR. 107. Scrierea... s-au prifăcut în meserie.

Russo, s. 52. Clădise doamna Ralu o sală de club, care mai în urmă se prefăcu în teatru. FILIMON, o. I, 226. Încetul cu încetul, casa lui se prefăcuse într-un fel de muzeu. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 270. ◊ *Tranz.* (Învechit) A trece, a transmite, a transfera. *Eu voi preface asupra altuia mînia părintelui meu.* BELDIMAN, n. p. II, 17/7. ◊ *Refi.* [Ucenicii] sînd pînă la soroc la același stăpin, iar să nu să prefacă din meșter în meșter (a. 1824). *doc. ec. 331.* ◊ *Tranz.* (Rar) A da, a ceda pentru a obține altceva în loc. *Da-ncotro, bade Gheorghe? — Ia, pînă-n iarmaroc, să prefac își bouleni.* HOGAȘ, DR. I, 138.

2. *Tranz. Spec.* (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, obiecte casnice, construcții etc.) A repara, a reface schimbînd (în bine) aspectul, înfățișarea. *V. renova, moderniza. Au fost pus ierbăria în mănăstire și, dîndu-i foc, s-au sfărmat și au prefăcut-o Radul Vodă.* ȘINCAL, HR. III, 2/26. *Șindrila fiind cu totul stricată și putredă, să am a o preface cu șindrila nouă* (a. 1829). *doc. ec. 442.* *S-a hotărît să prefacă și să mărească vila lui.* GALACTION, o. A. I, 52. *Dacă ni i-ar da să-i prefacem și-n loc de buni i-am înapota omului tot rai, el o să zică: „Da prost ciubotar“.* GÎRLEANU, n. 53. *Adusese o croitoreasă cu ziua în casă, să-i prefacă o rochie neagră.* C. PETRESCU, c. v. 169, cf. 96. *Găsea întotdeauna ceva de făcut: rufe de călcat, saltele de prefăcut.* BRĂESCU, o. A. II, 292. *O să-mi prefac casa.* CHEST. II 14/73. ◊ *Refi.* p. a. S. *Cînd s-au prifăcut Țarigradul de împăratul Constantin.* CALENDARIU (1814), 3/26. [Palatele vechi] începuseră a se sulemenii și a se preface. NEGRUZZI, s. I, 71, cf. CHEST. II 14/30, 156, 365.

3. *Tranz.* (Învechit) A traduce. *Capetele dumnezeiștilor pravile să le aduc și să le prefac dă pe elineaste... rumânește* (a. 1652). *GCR I, 158/30.* [Scrierile istorice] din limba lătimească iarși pre cea a noastră românească le prefacem. CANTEMIR, HR. 180, cf. LB. *Istoria Sindipii filosofului acuma din limba elinească prefăcută în românească* (a. 1802). *GCR II, 188/7.* *A prefăcut în limba românească metodel lui Lancaster.* *CR* (1830), 338¹/27. ◊ *Refi.* p. a. S. *Aceasta va afla fieștecarele în cârticica mai sus numită, dacă se va preface.* ȚICHINDEAL, F. 269/13.

4. *Tranz.* (Învechit și regional; complementul indică alimente, băuturi etc.) A prepara (1), a pregăti (4). *Fără de apă nu se pot nici făguri întocmi, nici miera preface.* ECONOMIA, 202/11. *Apă prefăcută cu stalină, fără oșel, pentru pepeni și castraveți.* ALR II 4 097/386. ◊ *Spec.* (Prin sud-vestul Transilv. și prin sud-estul Olt.; complementul indică pînea, aluatul) A plămădi (1); a frămînta. *Pita o prefășem, o frămîntăm.* GREGORIAN, CL. 61. *Prefac aluatul de sara.* ALR I 773/878. ◊ *Spec.* (Prin sud-vestul Transilv. și prin nord-vestul Ban.; complementul indică aluatul de pînea) A da forma pentru copt. Cf. ALR I 775/69, 90, ALR SN IV h 1 056/47. ◊ *Spec.* (Prin sud-estul Mold.; complementul indică mămăliga) A amesteca (în timpul preparării). *Să nu prefaci mămăliga de multe ori.* ȘEZ. I, 278. ◊ *Spec.* (Învechit și regional; complementul indică țuica) A distila (a doua oară). *I căldare de prefăcut rachiu* (a. 1824). URICARIUL, XX, 344. *Rachiu de prune care-l prefacem.* ALR II 4 151/192, cf. ALR SN I h 258. *Am s-o prefac țuica asta, nu-mi place cum a țesit; e slabă, acră și cu miros de prăjălă.* UDRESCU, GL. ◊ *Spec.* (Prin Mold. și prin estul Munt.; complementul indică vinul) A pitoci. Cf. ALR SN I h 246. ◊ *Spec.* (Regional; complementul indică cereale) A curăța, a alege, a selecționa. *Grînele... erau vînturate și „prefăcute“ — adică „uate la mîna“ pentru curățire.* CONV. LIT. XLIV₃, 211.

II. 1. *Refi.* (Despre oameni) A da o impresie falsă (schimbîndu-și expresia, comportarea) cu intenția de a induce în eroare pe cineva; a simula. *Emitul se prefăcu că crede.* BĂLCESCU, m. v. 54. *Lavinia crezu sau se prefăcu a crede că el joacă comedia.* *CR* (1848), 18¹/64. *Mă voi preface Că nu știu nimica.* PANN, p. v. I, 58/1. *M-am prefăcut că-mi place, și am zîmbit*

amar. ALEXANDRESCU, O. I, 294, cf. 193. *Se prefăcea că nu bagă de seamă nimic și-l spiona în tăcere.* FILIMON, O. I, 124. *Tu ești geloasă, sau te prefaci a fi!* BOLINTINEANU, O. 380. *Cu zimbiri de curtezană și cu ochi bisericuși, S-ar prefăce că pricepe.* EMINESCU, O. I, 162. *Nora cea tină ră zise, prefăcându-se că plînge și ea...* CREANGĂ, O. 9. *Se prefăcu apucat de o rentoarcere de pasiune.* CARAGIALE, O. II, 124. *Se prefăcu că-i pare rău.* ISPIRESCU, L. 25, cf. 19. *Se prefăcu că doarme.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 101. *M-am prefăcut că-s supărată.* COȘBUC, P. I, 185. *Se opri dinaintea unei oglinzi, unde se prefăcu că-și îndreaptă și-și mai respiră legătoarea lată de la gît.* HOGAȘ, DR. I, 172. *Amîndoi se prefăceau că nu știu nimic.* REBREANU, I. 261. *Două luni fata se prefăcu din răspuneri că-i seamănă la gust.* BASSARABESCU, V. 58, cf. 136. *Nu mă mir că l-ați crezut sincer, că prea cu multă vervă și talent s-a prefăcut.* CAMIL PETRESCU, T. III, 466. *Se prefăcu, trînd pașii, că privește cu luare-amînte ceva.* C. PETRESCU, I. I, 23. *O slujnicuță... răsărea în fața porții... roșindu-se la trecerea fiecărui soldat, prefăcîndu-se că îi e rușine.* BRĂESCU, O. A. I, 94. *Unii spun că s-ar fi prefăcut.* SAHIA, N. 113. *Se prefăce că citește.* SEBASTIAN, T. 56. *Se prefăcuse că pleacă trîntind ușa.* TEODOREANU, M. II, 117. *Cearcă să pară veselă, dar se cunoaște că se prefăce.* SADOVEANU, O. I, 241, cf. IX, 201. *Și voia lui de pace Sau de război e lege, că vrea sau se prefăce.* ARGHEZI, VERS. 397. *Se prefăcu grăbit și dădu să intre în casă.* CĂLINESCU, E. O. I, 308. *Mă prefăc numai că sînt ostentivă.* STANCU, R. A. III, 254. *S-a prefăcut că nu înțelege nimic.* VINEA, L. II, 202. *Vă spun eu că se prefăce.* H. LOVINESCU, T. 178. *Se prefăcea a nu înțelege că nu e dorit.* VORNIC, P. 197. *Moromete, nu te prefăce că nu înțelegi.* PREDA, M. 204. *Mă prefăcuti că nu observ nimic.* BARBU, P. 55. *Se prefăce că boalește.* ALECSANDRI, P. P. 353. *Prefă-te că nu ști de nici o urmare.* POP., ap. GCR II, 363. *Doamna Chiralina se prefăcu că doarme.* FUNDESCU, L. P. I, 61. *Să prefăce că nu ști Cîl-i de greu a iubi.* FOLC. TRANSILV. I, 275. ♦ *Tranz. Spec.* (Complementul indică glasul, vocea; construit cu dativul pronumelui) A schimba, a contraface, spre a nu fi recunoscut sau spre a imita pe cineva. *Prefăcîndu-și glasul, începe a căina pe fiul craiului.* CREANGĂ, P. 202. *Nu sînt Vladu?... Nu-mi cunoști tu vorba?... — Vorba-i a lui Vladu-ntrăgă; Et, dar poți să fi-o prefăcuti.* COȘBUC, B. 94.

2. *Tranz. și refl.* (Popular) A (se) travesti. *Spîrul iar îi iesă înainte prefăcut în alte straie.* CREANGĂ, P. 200. *Făcea mă-sa cum zicea, În calic îl prefăcea.* ALECSANDRI, P. P. 137.

3. *Tranz.* (Popular; complementul indică băuturi alcoolice) A falsifica, a contraface (amestecînd cu apă). Cf. TDRG, CADE. *Apă-n rachiu, îl prefăce cu apă.* ALR II 4 155/514. *Prefăce holerca.* ib. 4 155/386.

— *Prez. ind.:* prefăc; *imper.:* prefă. — *Și:* (învechit și regional) pri-făce vb. III.

— *Pre + face* (după v. sl. прѣтворити).

PREFĂCERE s. f. Acțiunea de a (se) prefăce și rezultatul ei.

I. 1. Transformare, modificare, schimbare, preschimbare, (învechit) prefăcătura (I). Cf. *prefăce* (I 1). *Din prefăcerea lucrurilor ce din singura voia sfinții-sale s-au strămutat... au cîștigat puțin răsufu.* R. GRECEANU, CM II, 201. *Materia fizicii iaste trupul cel firesc și, acealea din cîte să alcătuiaște el, și prefăcerea și stricăciunea.* MOLNAR, RET. 14/4, cf. DRU, LB. *Natura e vecinică, ea nu se supune prefăcerilor ca obiceiurile.* HELIADE, O. II, 286. *Toate treptele societății au luat însemnătoare prefăceri (a. 1833).* URICARIUL, V. 347/18. *Este cu greu... a te însărcina însuși cu această prefăcere.* MARCOVICI, D. 10/20. *Se bucură și el pentru prefăcerea întristării fratelui său întru bucurie.* GORJAN, H. I, 5/32. *El cu mirare auzea pri-făcerea opiniei și plecare ei de a urma voînței lui.* ASACHI, S. L. II, 58. *Directorul va putea propune obșteștii adunări... prefăceri la cel de acum statul (a. 1845).* DOC. EC. 858. *Ah, norocule*

slăvile, dar la prefăceri supus. CONACHI, P. 65. *E vorba de prefăceri radicale.* CR(1848), 26³/2. *Hainile, naravurile, pămîntul au luat pri-făcere.* RUSSO, S. 11, cf. 58. *POLIZU. Multele prefăceri ce pe țară au venit.* NEGRUZZI, S. I, 133. *Este timpul ca poezia... să puiе în mișcare toate resorturile sale la o prefăcere întreagă.* BOLLIAU, O. 43. *Furtună norocită, Pricină de prefăceri, de un folos obșteșc.* ALEXANDRESCU, O. I, 200. *Abia-i mai cunoști... starea primitivă după ce a trecut sub așa multe prefăceri.* ODOBESCU, S. I, 190. *Îi vedea, moșule dragă, ce prefăcere are să ia împărăția.* CREANGĂ, P. 230. *Dascălul Clăiță nu prea era mulțumit de această prefăcere a lucrurilor.* SLAVICI, N. I, 199. *Știința a înțeles pe deplin de ce moare un om și toate prefăcerile prin care trece un cadavru.* DELAVRANCEA, T. 31. *Aceste prefăceri le-ați înțeles d-voastră prin cuvîntul modă.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 227. *Dovedi că de la trib pînă la stat este o nesimțită prefăcere.* IONESCU-RION, S. 354, cf. DDRF. *Cel dintîi lucru ce-l impresionă fu prefăcerea caracterului maiorului.* D. ZAMFIRESCU, R. 92, cf. ALEXI, W. *Și-mi trecu în o singură clipă, pe dinaintea minții, adîncă prefăcere și nestatornicie a lucrurilor.* HOGAȘ, M. N. 69, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am rămas prieteni de-a lungul anilor aducători de prefăceri.* GALACTION, A. 3, cf. id. O. A. I, 102, id. O. 334. *Legile care conduc societatea sînt într-o prefăcere continuă.* BRĂESCU, O. A. II, 394. *Clîți s-au prăpădit așa din cei care lucrează pentru prefăcerea lumii.* SADOVEANU, O. XVII, 229, cf. V, 133, IX, 564. *Cu gîndul prins în nădejdea marilor prefăceri pentru țara sa.* OȚETEA, T. V, 110. *O mare prefăcere se constata în fizionomia lui.* CĂLINESCU, S. 388, cf. id. E. O. II, 321. *Dimitrie Cantemir a venit în Rusia într-o epocă de mari prefăceri economice și sociale.* SCINTEIA, 1953, nr. 2 802. *De pe-acum prefăcerea-i adîncă.* V. ROM. noiembrie 1954, 60. *Închid ochii și caut să înțeleg ce prefăcere esențială s-a prefăcut cu acest peisaj încă etern.* CONTEMP. 1956, nr. 487, 3/1. *În cei mai mulți dintre noi, se potrec pe nesimțite prefăceri.* H. LOVINESCU, T. 407. *Ai trecut pe aici însoțit de murmurul... marilor prefăceri.* s. iunie 1960, 48. *O perioadă de mari prefăceri în istoria omenirii.* T mai 1964, 92. *Era... voios pentru această pri-făcere neașteptată.* SBIERA, P. 115. ♦ (Învechit, rar) Transmittere, transfer. *Are să se dea două vămii... iar la alte prefăceri ce să va face de la o mină la alta aici în țară, vamă să nu se ceară (a. 1827).* DOC. EC. 400.

2. *Spec.* Reparație, refăcere care schimbă (în bine) aspectul, înfățișarea unui obiect de îmbrăcăminte, a unei construcții etc. Cf. *prefăce* (I 2). *Casa veche nu suferise prefăceri.* SADOVEANU, O. V, 298, cf. id. E. 104.

3. (Învechit) Traducere. Cf. *prefăce* (I 3). *De este a crede prefăceri nemțești cei din ruseștile anale făcute.* MAIOR, IST. 149/9, cf. LB.

II. 1. Simulare. Cf. *prefăce* (II 1). Cf. POLIZU, DDRF. *Elena... e veselă... de dorința de a nu-l trăda în prefăcerea lui că nu știe nimic.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 239, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

2. (Pöpopular) Falsificare, contrafacere (cu apă) a unei băuturi alcoolice. Cf. *prefăce* (II 3). Cf. CADE.

— *Pl.:* prefăceri. — *Și:* (învechit și regional) pri-făcere s. f.

— *V. prefăce.*

PREFĂI s. n. (Prin Munt.) Reparație (I). Cf. ALEXI, W. *Dară un prefăi bun lucrului ce mai rămăsese.* ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U., cf. SCRIBAN, D.

— Cf. *prefăce*.

PREFĂȚĂ vb. I. *Tranz.* (Complementul indică opere scrise) A scrie prefața; (învechit) a precuvînta. Cf. BUL. FIL. I, 178. *Votulul e prefațat de Simton Ștefan.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 8/1, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— *Prez. ind.:* prefațez. — *Și:* (rar) prefațită vb. I. BUL. FIL. I, 178.

— *Din fr. préfacier.*

PREFAȚĂTOR, -OĂRE s. m. și f. Persoană care prefațează o carte (scrisă de altcineva); (neobișnuit) prefațier. Cf. BUL. FIL. I, 178. *Prefațatorul nu a urmărit gândirea lui Maior nici în toate articulațiile și nici în toate nuanțele ei.* BLAGA, G. 189. *Vom menționa, împreună cu editorul și cu prefațatorul, pasajul.* V. ROM. IANUARIE 1960, 164, cf. DEX.

— Pl.: *prefațatori, -oare.*
— *Prefața* + suf. *-tor.*

PREFĂȚĂ s. f. Parte introductivă care precedă o operă literară sau științifică, și care cuprinde lămuriri, aprecieri etc. legate de opera respectivă (și de autorul ei); cuvânt înainte, (rar) preambul (1), precuvintare, (învechit) predoslovie, procuvintare, preludiu (4), prevorovire, (grecism învechit) proimion (2), (învechit, rar) prevorovăv. V. *introducere*. Cf. DZ 3/1, DRU, LB, PLEȘOIANU, A. 3/1. *Ne exprimăm mai larg despre poezie în prefața la poeziile ossiance.* HELIADE, O. II, 141, cf. Id. D. C. IV/20, ASACHI, P. R. 1/1. *În prefața sa vorbește că a tradus ăcea dumnezeiască carte „în limba românească vorbitoare“.* CR (1848), 8°/24, cf. MARIN, PR. I, 1/1, STAMATI, D. *Prefața celei întâi psaltire tipărite în limba românească.* RUSSO, S. 55. *Iată ce zice acest artist în prefața colecției de artă românești.* ROM. LIT. 111°/40, cf. FIS. 1/1, POLIZU, LM. *De cine e iscălită prefațunea?* MAIȘTESCU, D. I, 97. *Un june scriitor... ne trimite următoarea prefațune a unui nou op al său.* CARAGIALE, O. VI, 14, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, V. MOLIN, V. T. 65, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cartea începe cu o prefață în versuri.* GALACTION, A. 101. *În loc de prefață [Titlu].* TOPÎRCEANU, P. O. 3. *Încetînd de a mai visa prefețe și editori, am început să... muncesc.* KLÖPŠTOCK, F. 208. *E o istorie importantă și ar putea sluji de prefață catetului meu.* SADOVEANU, O. X, 477. *Ceea ce gîndea Duiliu Zamfirescu în problema limbii literare, așlăm destul de limpede din prefața... „Nuvelor“ sale.* VIANU, A. P. 185. *Fabula cu care începem ține locul de prefață.* ARGHEZI, S. P. 10. *Aceste două lucrări, împreună cu prefața... pregătesc climatul.* V. ROM. DECEMBRIE 1964, 160. *Miron Costin, în prefața la poemul „Viața lumii“... dă unele noțiuni de versificație.* L. ROM. 1965, 399, cf. SFC I 172, 176, M. D. ENC., DEX. ♦ F1g. *Ideea de progres în Franța e concomitentă cu năzuința către putere a burgheziei și e, oarecum, prefața revoluției ei care urmează să vină.* RALEA, F. 158.

— Pl.: *prefețe.* — Și: (învechit) *prefășle* (DZ 3/1, LB, LM), *prefațune* s. f.
— Din fr. *préface*, lat. *praefatio*, -onis, it. *prefazione*.

PREFĂȚIA vb. I v. *prefața*.

PREFĂȚIE s. f. v. *prefață*.

PREFĂȚIÉR s. m. (Neobișnuit) Prefațator. *C. Petropici vine, cum atestă prefațierul, de pe frontul militaresc.* PERPESCIUS, M. III, 156.

— Pronunțat: *-fi-er.* — Pl.: *prefațieri.*
— *Prefață* + suf. *-ier.*

PREFĂȚIUNE s. f. v. *prefață*.

PREFĂ s. f. v. *preferans*.

PREFĂCĂNIE s. f. 1. (Învechit) Prefăcătorie. *Fusei înșălat... de prefăcăniile ei cele curvești.* GORJAN H. II, 203/20. *Îl mîngîie, îl giugiuli, însă tot cu prefăcănie.* Id. Ib. IV, 74/13, cf. 12/24, SFC II, 103.

2. (Regional) Instalație pentru fabricarea spirtului, a rachiuului, a țuicii; p. rest r. cazan în care se fabrică spirt, rachiu, țuică; p. ext. clădire în care se află această instalație; (regional) velniță, povarnă¹, povarnărie, povarnagerie², balgierie, căzănărie. Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Toată casa se umple de o miroznă de rachiu de țuică se pare că ești la prifăcănie.* I. CR. I, 85. ♦ E x p r. A trage la prifăcănie = a distila. Cf. BĂRCIANU. ♦ Faptul de a fierbe a

două oară țuica (Gura Sărății—Buzău). ALR SN I MN h 252/728. *Operația aceasta se numește prefăcănie.* Id.

— Pl.: *prefăcănie.* — Și: (regional) *prifăcănie* s. f.
— *Preface* + suf. *-anie.*

PREFĂCĂCIUNE s. f. (Învechit, rar) Prefăcătorie. *Străni ce umblă după boteria fării... pregățiți apă cu prefăcăciunea că țin la cuvintele: naște și iubire.* JIPESCU, O. 3.

— Pl.: *prefăcăciuni.*
— *Preface* + suf. *-aciune.*

PREFĂCĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit, rar) Înnoitor, transformator. *Omule, du-te tot cu legi prefăcătoare.* CONACHI, P. 299, cf. DM, DEX.

— Pl.: *prefăcători, -oare.*
— *Preface* + suf. *-ător.*

PREFĂCĂTORIE s. f. Mod de comportare sau de manifestare a unei persoane, lipsit de sinceritate, opus adevăratelor sale convingeri și sentimente, adoptat cu scopul de a induce în eroare sau a înșela buna-credință a cuiva; simulare; ipocrizie, fățărnice, (învechit) prefăcănie (1), prefăcătură (2), (învechit, rar) prefăcăciune. *Tu nu cunoșteai prefăcătoria.* MARCOVICI, C. 44/11, cf. POLIZU. *Se ajută foarte mult cu două copile ale sale, pe care le învățase altă de bine în arta prefăcătoriei.* FILIMON, O. I, 147, cf. 136. *Prefăcătoria... o să ni-arunce într-o tulburare și-un vârtej... de nu ne-om ști descurca.* JIPESCU, O. 85. *Aceste risuri nenaturale de nemăsurate și nebunești nu erau decît trista și desperata prefăcătorie a unui suflet rupt de durere.* EMINESCU, G. P. 47. *Toate le-am făcut pentru dumneața numai din prefăcătorie... totdeauna alta și-am spus și alta am gîndit.* CARAGIALE, O. VI, 27. *Cugeta că... mai cu șoaldă, mai cu prefăcătorii să înșele pe Făt-Frumos.* ISPIRESCU, L. 109. *Prefăcătorii de vulpe bătrînă, înșina Voiculeasa.* DELAVRANCEA, S. 52. *Nici nu-l tăia prin cap pe Stănițescu că-i prefăcătorie.* CONTEMPORANUL, VI, 210. *Manifestări care au în sine ceva prefăcătorie.* IONESCU-RION, S. 278, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Se simțeau dezgustați de atîta nesimțire și prefăcătorie.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 98, cf. ALEXI, W., TDRG. *A crezut că sfîciunea ei este prefăcătoria obișnuită a fetelor față de flăcăi.* REBREANU, I. 115. *Împotriva mea au pus în mișcare prefăcătoria.* GALACTION, O. A. I, 73, cf. Id. A. 296. *Ai fost excelent în prefăcătoria dumitale.* ȚAMIL PETRESCU, T. III, 468, cf. 445. *Destul, doamnă, zise el, să lăsăm prefăcătoriile.* SADOVEANU, O. XI, 82. *Își lepădăra masca prefăcătoriei.* STANCU, R. A. IV, 158. *Maică-sa băgă de seamă și rise de prefăcătoria nevinovată a fetei.* V. ROM. MARTIE 1954, 103. *Mica prefăcătorie a ficăruia e trădată de lucruri ce mi se par foarte importante.* BARBU, P. 28. *Ele nu se luptă voinicește, cu puterea, ci mîtereste, cu prifăcătoria.* SBIERA, P. 104, cf. 240. *Se făcu că nu vede prefăcătoria.* ȘEZ, VI, 183.

— Pl.: *prefăcătorii.* — Și: (regional) *prifăcătorie* s. f.
— *Prefăcător* + suf. *-ie.*

PREFĂCĂTÜRĂ s. f. (Învechit) 1. Prefacere (1 1). *Filologia este... învățătura prifăcăturilor și tmprăștierea limbilor.* RUSSO, S. 57, cf. 79, POLIZU. *Sărmanu, o agiuns de clacă de cînd cu prefăcăturile aiesle nouă.* ALECSANDRI, T. 680.

2. Prefăcătorie. *Gindeai că orbit de frumuseță... N-oi cerceta nici muștra a tale prefăcăturii.* CONACHI, P. 221. *Tînăra-n tot chipul să-l ascunză să șilea.* Prefăcăturile multe nimic nu-i mai folosea. PANN, E. I, 117/3. *Cu prefăcăturii, cu marghiolii... îl făcu de spuse cum are atîta stare.* ISPIRESCU, L. 280, cf. DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: *prefăcăturii.* — Și: (învechit și regional) *prifăcătură* s. f.

— *Preface* + suf. *-ătură.*

PREFĂCTUȘ s. m. v. *prefectuş*.

PREFĂCUT¹ s. n. Faptul de a (se) prefăce.
 ◆ (Regional) Operație de sortare a știuleților de porumb. *Prefăcutul este scoaterea știuleților stricați dintre cei buni.* DAMÉ, T. 62, cf. ȘĂINEANU, D. U.
 — V. prefăce.

PREFĂCUT², -Ă adj. I. 1. Transformat, modificat, schimbat, preschimbat. Cf. prefăce (I 1). *Niscari prepoziții din limba cea latinească împrumutate și prefăcute.* MAIOR, IST. 247/7. *Dacă vreun lucru dintru ale zestrilor să va afla prefăcut și schimbat sau stricat.* PRAVILA (1814), 124/21, cf. LB. *Văzind ațit de neașteptat prefăcută soarta lui... înălță cu cuget recunoscătoriu ochii săi către ceriu.* ASACHI, S. L. II, 42, cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

2. S p e c. (Despre obiecte de îmbrăcăminte, construcții etc.) Care și-a schimbat (în bine) înfățișarea prin reparație, refacere, transformare. Cf. p r e f a c e (I 2). *Rochițele acelea de zece ori cîrpite și prefăcute.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 213, cf. CADE. *Se îmbrăcau cu rochii nouă sau prefăcute.* SADOVEANU, O. II, 310, cf. SCRIBAN, D.

3. (Învechit) Preparat, pregătit, prelucrat, elaborat. Cf. p r e f a c e (I 4). *Cele mai de sus scrisă pontfuri și așezăminturi dentru amîndoaă părțile prefăcute și încheiate.* N. COSTIN, L. 580. *Ierburi care, stoarse, mestecate depreună și-n mai multe chipuri prefăcute Trebute bolnavului s-ajule.* BUDAI-DELEANU, T. 210.

◆ S p e c. (Regional; despre țuică) Distilat (a doua oară); p. e x t. tare; de bună calitate. *Rachiu prefăcut.* ALR SN I h 252/192. *Asta e țuică prefăcută, are 40 de cenți.* UDRESCU, GL.

II. 1. (Despre oameni) Care se prefăce (II 1), care încearcă să inducă în eroare printr-o comportare, manifestare etc. ce ascunde adevăratele gânduri, sentimente etc.; fals, ipocrit, fățarnic, (învechit) marafetos (1), (regional) milcoșit, negîndit (2), nelucșos, noduros (6), pișin (2). Cf. POLIZU. *Poruncēste, stăpîne! zise prefăcutul ciocoi.* FILIMON, O. I, 124. *Babele, citu-s ele de-a dracului, de prefăcute și iscoditoare, tot nu l-au putut face să se insoare.* CREANGĂ, O. 56. *Este fată și încă din cele mai prefăcute.* ISPIRESCU, L. 21. *Am văzut-o atit de înjosit prefăcută între mine și bărbatul său.* DELAVRANCEA, T. 213, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *E din cale-afară de prefăcut.* CĂMIȚ PETRESCU, T. III, 432. *Tubēște pe cine-ți place, N-aștepta să te mai roage, Prefăcută nū te face.* TEODORESCU, P. P. 303. *Era un om deștept, glumē și... foarte prefăcut.* MARIAN, T. 138. *Tu ești, mîndro, prefăcută. Toți bicherii te sărută.* HODOȘ, P. P. 176. ◆ (Substantivat) *Totdeăuna cei mari vor Să aibă-n casele lor Prefăcuți ce le vorbesc Tot cele ce ei volesc.* MUMULEANU, ap. GCR II, 247/36. *Pătimașii... aproape toți erau niște prefăcuți.* CARAGIALE, O. IV, 145. *E o prefăcută și o mincinoasă de n-are margini.* BRĂESCU, O. A. I, 152, cf. CIAUȘANU, V. 191. *Cel prefăcut ride-n sine, cînd înșală pe oricine.* ZANNE, P. VIII, 146. ◆ (Regional) Viclean, șiret. Cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., com. din BRAȘOV. ◆ (Despre atitudini, sentimente, acțiuni etc. ale oamenilor) Care atată, trădează pe omul prefăcut² (II 1), care este specific omului prefăcut². *Au înlîmpinat-o cu mare paradă și cu simțiri prișăcute a unui fiu supus și datos.* ASACHI, I. 150/13. *Părinții lui... crezură prefăcuta boala sa.* PANN, E. I, 110/14. *Cît o să-mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alșveriş (darăveră) prefăcut?* FILIMON, O. I, 237, cf. 120. *Un zîmbet de bunăte prefăcut și amăgitor.* ODOBESCU, S. I, 74. *Îi spuseră cu prefăcută mihnire că fratele lor s-a prăpădit.* ISPIRESCU, L. 89. *Se răsti... cu un fel de necaz prefăcut.* DELAVRANCEA, T. 15. *O admirare prefăcută.* MACEDONSKI, O. I, 98. *Și-i ascultă c-o prefăcută evlavie.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 198. *Fata dete din cap cu silnicie prefăcută.* D. ZAMFIRESCU, R. 66. *Sărutăm cu o prefăcută evlavie această dreaptă care... nu mirosea tocmai a smîrnă.* HOGAȘ, DR. I, 13, cf. 120. *Auzea din paț sforăitl inecăcios al lui Băciu atit de aproape că i se părea prefăcut.*

REBREANU, I. 163, cf. 60. *Interveni cu prefăcută bănuială.* GALACȚION, O. A. I, 32. *Se întimplă să se afle cu scrisoarea în mînă... Deși a recunoscut scrisul și plicul Luminișei, o stringe în buzunar cu indiferență prefăcută.* C. PETRESCU, I. II, 20. *Fetele, roșii de plăcere, se lăsară țirite cu silă prefăcută, și jocul se încinse.* BRĂESCU, O. A. II, 251. *Se uită în dreapta și-n stînga cu un aer de prefăcută indiferență.* ȘEBASTIAN, T. 204, cf. 73. *Avea pe obraz o pirgă de prefăcută căînță.* VLASIU, D., 261. *Vedea că lacrimile fetei nu-s prefăcute.* SADOVEANU, O. X, 354. *Exclamația... este scoasă cu prefăcută oroare.* VIANU, A. P. 288. *Îmi pare rău că te porți așa — zise el cu prefăcută dezamăgire.* CĂLINESCU, E. O. II, 52. *Cercetă cu prefăcută severitate chipul fetei.* V. ROM. martie 1954; 122. *Sînt la ordinele dumneavoastră, spuse el cu o prefăcută umilință.* VINEA, L. I, 40. *După o prefăcută ezitare, mareșalul scrie... T iulie 1964; 56.*

2. (Popular; despre băuturi alcoolice) Falsificat, contrafăcut (cu apă). Cf. p r e f a c e (II 3). *Vin prefăcut.* DDRF, cf. CADE. *Cum? strigă el, Vinuri prefăcute? Ce-mi vorbești dumneata, domnule?* SADOVEANU, O. V, 455, cf. SCRIBAN, D., ALR SN I h 238/682.

— Pl.: *prefăcuți, -te.* — Și: (învechit) *prifăcut, -ă* adj.

— V. prefăce.

PREFĂMINTĂ vb. I v. *prefrămînta.*

PREFECT s. m. 1. Demnitar care conducea o prefectură (4) la romani sau, mai tîrziu, diverse unități teritoriale în unele state feudale; p. g e n e r. (învechit) cîrmuitor, dregător, conducător, șef, căpetenie. *Președintele Prefectului de Gios... rău îl gitea.* ȘINCAI, HR. I, 1/16, cf. DRU, VALIAN, V. *Prefectul Casoviei, trâmîsul cazarului, sosi în Transilvania.* BĂLCESCU, M. V. 42, cf. STAMATI, D., POLIZU, BARONZI, I. L. I, 209, BĂRCIANU, CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

2. Comandant al unei armate, al unei legiuni etc. în armata română. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *De cînd e Tibull prefect peste coborți, E lînște.* COȘBUC, P. I, 159. *Prefectul Fuscus, locțiitorul împăratului la comanda supremă, a pornit ofensiva împotriva lui Decebal.* PĂRVAN, G. 113. ◆ *Prefectul pretoriului = comandant al găzii imperiale la romani. Domițian... trimite împotriva dacilor pe prefectul pretoriului; Cornelius Fuscus.* XENOPOL, I. R. I, 92. ◆ Comandant de legiune în armata română, în Transilvania, în timpul revoluției din 1848. *Generalul... ar fi favorat pe poporul roman și ar fi îmbărbătat pe prefectii și tribunii lui.* BARIȚIU, P. A. II, 58; cf. 309.

3. (Învechit, rar) Prefector (1). *Pre acesta îl face prefect în Domiciul Vlădieesc.* MAIOR, I. B. 233/25.

4. (În vechea organizare administrativă a țării) Șef administrativ și politic într-un județ sau într-un district, reprezentant al conducerii centrale; (regional) prefector (2), prefectuș (3). Cf. ARISTIA, PLUT. *I s-a găsit gazdă la d-ta de cătră domnul prefect.* ALECSANDRI, T. 857. *A fost prefect al districtului Iași.* MAIORESCU, CR. II, 332. *Prefectul poști foarte politicos pe popa... în salonul de-afături.* CARAGIALE, O. I, 45, cf. DDRF. *Acum au dat sătenii jalbă în prefectul.* COȘBUC, P. I, 172, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Prefectul... dădu ordin șefului de post să descute postul de jandarmi.* BUȘOR, S. 157. *Avea dreptate prefectul.* HOGAȘ, DR. II, 8. *Se credea cel mai destoinic prefect.* REBREANU, R. II, 84. *Acum vreo patruzeci și cîțiva de ani, era prefect de județ.* GALACȚION, A. 251. *N-a vrut să fină seamă nici de recomandația prefectului.* BRĂESCU, O. A. I, 194. *O, să vină tot orașul, și prefectul vine și toți domnii mari.* VLASIU, A. P. 359. *Asupra unei trebi care s-a petrecut în afară de țirg, în hotarele ținutului, numai prefectul are putere.* SADOVEANU, O. X, 550. *La cuvîntele îndemnu-rilor demagogice ale prefectului, țărani răsputnă, așa cum o fac ei, cu zicerile tipice ale limbii.* VIANU, A. P. 331. *Vi se împotrivește primarul, prefectul cu mai-picți lui.* ARGHEZI, P. T. 12. *Prefectul îl recomandă pentru grațuitate la internatul „Gimnaziului central“.* CĂLI-

nescu, c. o. 230. *Prefectul de Maramureș nu așteaptă să-i vină ordinul de schimbare.* STANCU, R. A. IV, 160. *Un călăreț și-a oprit calul inspumat lângă trăsura prefectului.* GALAN, Z. R. 95. *Ia uite, ce caricatură i-au făcut prefectului.* H. LOVINESCU, T. 294. *Prefectul îl sprijinise să iasă primar de două ori la rând.* PREDĂ, M. 213. *Se întâlneau în locurile obișnuite și discutau despre neobișnuita schimbare a prefectului.* s. august 1960, 14. *◆ Prefect de poliție (sau al poliției) = șeful poliției în orașele mari ale țării.* Cf. ȘĂINEANU, D. U., NOM. PROF. 79, DM, DEX.

5. (În vechea organizare a învățământului din Imperiul austro-ungar; și în sintagmele *prefect de studii*, *prefectul studiilor*, BĂRCIANU, V.) *Supraveghetor și îndrumător însărcinat cu instruirea și cu educarea copiilor într-o școală, într-un seminar, într-o familie nobiliară etc. Subînsemnatul, ca un om tiner, bine caracterizat, dorește a fi primit undeva de prefect la vreo curte, de învățătorul privat.* GT (1839), 120²/3, cf. BĂRCIANU, V. *Dacă... ar fi intrat rectorul ori vreun prefect de studii, s-ar fi crucit de dizordinea ce era în sală.* AGĂRBIȚEANU, A. 35. *La Viena... obține postul de prefect de studii la colegiul sf. Barbara.* BLAGA, G. 133, cf. 170.

6. (Învechit, în Transilv.) *Intendent, administrator; vătaf, logofăt. Principele pentru persoana sa avea un prefect al palatului... doi prefecti peste grăjduri și trăsuri.* BĂRȚIU, P. A. I, 5, cf. 462.

— Pl.: *prefecți*. — Și: (regional) *prefépt* (CIAUȘANU, V. 191, ALR I 383/592), *prefét* (DR. VII₁, 66, ALR I 383/308), *prăfécet* (ALR I 383/77), *prifécet* (DR. VII₁, 66, ALR I 383/12), *profécet* (GRAIU, I, 359), *perfécet* (ALR I 383/24, 116) s. m.

— Din lat. *praefectus*, germ. *Präfekt*. Cf. fr. *préfet*.

PREFECTĂR s. m. v. *prefector*.

PREFECTINĂ s. f. (Neobișnuit) *Prefectoriță. Ce, vrei să ridă ata de zice c-a fost și ea prefectină?* P. CONSTANT, R. 166.

— Pl.: *prefectine*.

— *Prefect* + suf. *-ină*.

PREFECTOR s. m. 1. *Persoană care conducea o biserică sau o parohie catolică; (învechit, rar) prefect (3). Preutul prefector... de la biserica catolicească (a. 1777).* URICARIUL, V, 425/11. *Prefectorul bisăricii catolicești (a. 1808).* IORGA, S. D. I, 160. [Bani] *ce au dat la mna prefectorilor bisericei apusenilor (a. 1815).* URICARIUL, II, 15.

2. (Regional) *Prefect (4).* Cf. DR. VII₁, 66, ALR I 383/295, 314, 343, 573, 768.

— Pl.: *prefectori*. — Și: *prefectăr* (DR. VII₁, 66, ALR I 383/314, 343), *prefectru* (DR. VII₁, 66, ALR I 383/573) s. m.

— Din lat. *praefector*.

PREFECTORĂL, -Ă adj. *Care aparține prefectului (4) sau prefecturii (2), de prefect sau de prefectură.* Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., DDRF, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Se ridicase și-i întinse mna peste biroul prefectorial.* STANCU, R. A. V, 234, cf. DEX.

— Pl.: *prefectorali, -e*. — Și: *prefectoriál, -ă* adj. — Din fr. *preféctoral*.

PREFECTORIÁL, -Ă adj. v. *prefectoral*.

PREFECTORIE s. f. (Învechit) *Conducere a unei parohii sau a unei biserice catolice; funcția de prefect (1). Care bani primindu-să de cătră prefectoria bisericeii, au rămas mulțămîși (a. 1815).* URICARIUL, II, 14.

— Pl.: *prefectorii*.

— *Prefector* + suf. *-ie*.

PREFECTORIȚĂ s. f. *Soție de prefect (4); (neobișnuit) prefectină. E adevărat... sînt prefectoriță.* ALECSANDRI, T. 890, cf. 278. *Cea întâi vizită o făcu prefectu-*

lui... oferind prefectoriței un mic prezent. I. NEGRUZZI, S. I, 268. [Rochia] *te prinde de minune, zise prefectorița.* BRĂESCU, O. A. I, 113, cf. 108, GRAUR, E. 130, DM.

— Pl.: *prefectorițe*.

— De la *prefect*.

PREFÉCTRU s. m. v. *prefector*.

PREFECTURĂ s. f. 1. (Învechit) *Conducere; administrație. Au purtat... prefectura sărilor din Ardeal.* ȘINCAI, HR. II, 190/15, cf. VALIAN, V.

2. (În vechea organizare administrativă a țării) *Instituție care constituia forul administrativ și politic suprem dintr-un județ sau dintr-un district și care era condusă de un prefect (4); p. e x t. clădire în care își avea sediul această instituție.* Cf. DRLU, DDRF. *Ei ajunseră la prefectură seara.* BOLINTINEANU, O. 448, cf. ALEXI, W. *Se uită și el din grădina prefecturii pe crăpăturile ulucilor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 14. *S-o vire-n beci la prefectură?* MINULESCU, VERS. 177, cf. CADE. *Cel mai de scamă [eveniment]: balul prefecturii.* BRĂESCU, O. A. I, 114, cf. SCRIBAN, D. *S-a aflat de la prefectura din Turnu că nemții refuză să depună armele.* STANCU, R. A. I, 54, cf. III, 89. *Ne-au arestat și pe urmă am fost dus la prefectură.* DEMETRIUS, C. 45. *Învață repede, că desează dansăm la prefectură.* H. LOVINESCU, T. 285. *Trăsurile... așteptau noaptea întreagă, înșiruite în fața palatului prefecturii.* VORNIC, P. 14. *Eu fac raport și la minister și la prefectură!* T. iunie 1964, 20. *În tinerețe fusese, la prefectură, subalternul viitorului socru.* V. ROM. ianuarie 1965, 5. *◆ Prefectura poliției (sau de poliție) = sediul sau reședința prefectului de poliție; funcția de prefect al poliției.*

3. *Funcția sau demnitatea de prefect (1, 4); timp, perioadă în care prefectul (1, 4) își exercita această funcție.* [Catargiu] *a mai primit prefectura.* MAIORESCU, CR. II, 332, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., DM, M. D. ENC., DEX.

4. *Unitate administrativă, întindere teritorială, provincie etc. care era condusă de un prefect (1, 4).* Cf. STAMATI, D., TELEGRAFUL (1854), 181¹/52, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *prefecturi*.

— Din lat. *praefectura*, fr. *préfecture*.

PREFECTUȘ s. m. 1. (Învechit, prin Transilv.) *Administrator de moșie. Voauo, oamenilor de la Prisaca, care aveși pricină pentru moșăia Zmărdășteful cu dumnealui Ștefan Torofi, prefăctuşul dumnealui gofului (a. 1733).* BUL. COM. IST. II, 251. *Cinstiților nemeșilor și prefectuşilor și odvarbairilor celăştii noastre Făgăraș.* ȘINCAI, HR. II, 262 31, cf. KLEIN, D. 47.

2. (Învechit, prin Transilv.) *Conducător, șef. Scris-am în Blaj, 23 martie 1823, Isidor Alpini, prefăctuş tipografii (a. 1823).* IORGA, S. D. XIII, 133.

3. (Regional) *Prefect (4) (Fraid—Sovata).* Cf. ALR I 383/230.

— Pl.: *prefectuși*. — Și: *prefăctuş* s. m.

— Din magh. *prefektus*. Pentru sensul 3, cf. lat. *praefectus*.

PREFÉPT s. m. v. *prefect*.

PREFERĂ vb. I. *Tranz. A da înțietate sau precădere (în raport cu altceva sau cu altcineva), a aprecia mai mult, a avea predilecție (pentru ceva sau cineva), a considera mai bun, mai valoros, mai important (în raport cu altceva sau cu altcineva); (învechit) a protimisi, (învechit, rar) a nostimivisi. Un biet îngropător de morți ar fi preferit o oală de porter.* HELIADE, D. J. 127/24. *A prefera (protimisi) mai bine finerea republicii decât privelegiurile unor tagme.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 81/15. *Eu iubesc pe alta... almintelea poate că te-aș fi preferat.* FLORESCU, G. 7/3. *Cînd este vremea frumoasă, oricine preferează d-a se dezbrăca afară.* DESCAR, AȘEZ. 53/13. *Privind la talenturile și vrednicile lui Ștefan, îl preferă în domnie.* IST. M. 70/6. *E mai bine de a preferi una de o leganță estremă*

decit de a fi măcar cit de puțin nengrijitoare de sine. CR (1846), 56¹/11. Acesta preferi a se lepăda mai bine de domniă decit a mări haraciul țarei. BĂLCESCU, M. V. 204, cf. 71. Era profumul ce-l prefera Lavinia. CR (1848), 113¹/77. Se calculau... toate aceste arce dupe invoirea cea nouă; de am fi preferat pe cea veche, șirul lucrurilor ar fi fost tot acela. TRIGON, DR. 60/14. Preferi Veneția pentru Franția. LĂZĂRESCU, S. 29/12, cf. 114/12. Bastimentele neutre care vor prefera a rămânea pe Dunăre vor fi datoare a se trage în brațul de Chilia. GM (1854), 201¹/41. Am preferat adevărul, laudelor d-tale. ROM. LIT. 183¹/23. Prefer a fi tras prin inel decit prin judecări. ROMÂNUL (1857), nr. 3—4, 2/58. Preferim a ceti Alesandria decit multe alte scrieri pretențioase. NEGRUZZI, S. I. 335, cf. 38. Boierii preferau să fie mai multe tronuri. HASDEU, I. V. 98, cf. 47. Îi făcu întrebarea dacă preferază un inger sau un drac? ALECSANDRI, O. P. 76. A fost îndemnat... să iasă la plimbare; el a preferit să stea la școală. CARAGIALE, O. I. 25, cf. II, 122. Dacă n-ar fi altceva în toată comedia decit citeva scene vii și spirituale, încă am preferi această comedie, cu toate greșele ei, tuturor melodramelor. GHIERA, ST. CR. I, 367, cf. GHEȚIE, R. M., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Eu prefer deșteptăciunea frumuseții. DELAVRANCEA, H. T. 48. Decit să asist la asemenea barbarii, prefer să mă retrag. REBREANU, R. II, 285, cf. I, 259. Preferam, pe vremea aceea, pe o colegă a ei. CAMIL PETRESCU, U. N. 110, cf. id. T. II, 316, 494. Dumneata preferi monștrii. VLASIU, D. 57. Unora le plac figările blonde, alții le preferă brune, alții verzi. SAPOVEANU, O. IX, 259, cf. VII, 429. Preferă să suridă decit să pedepsească cu asprime. VIANU, A. P. 83, cf. 47, 416. Dacă cineva mi-ar reda vederea cu condiția să nu înlănesc decit chipuri ca ale voastre, aș prefera să rămân orb. H. LOVINESCU, C. S. 85. Ar fi preferat să nu doarmă citeva luni în șir, numai să capete convingerea că într-adevăr o să se aranjeze. PEDA, R. 85. Preferam furtuna asta grea Onestiei liniștii de mai înainte. LABIȘ, P. 242. Am preferat să mă uit cum dansează celelalte fete. ARGHEZI, S. XI, 69. Nu știu dacă preferi dimineața lapte sau ceai. CĂLINESCU, S. 322, cf. II, id. E. O. I, 67. Eu nu am darul versului decit în mică măsură. Prefer să spun în proză ce gândesc. BENIUC, V. 29. Că decit așa găteală Vin prefer — și-n pielea goală Cum pe lume am venit, PARASCHEVICU, C. T. 77. Aș prefera coliba unui palat regesc. T. Iulie 1964, 63. Oriunde altceeva ar cheltui tact, el preferă cuvintul neocolit. V. ROM. IANUARIE 1965, 206. ◇ Refl. i m p e r s. În tratamentele obișnuite se preferă administrarea sa în cursul serii. ABC SĂN. 73. ◇ L o c. a d v. și a d j. De preferat = (în mod) preferabil. Cf. DN², DEX.

— Prez. ind.: *prefer* și (învechit) *preferez*. — Și: (învechit) *preferi* vb. IV.

— Din fr. *préférer*. Cf. lat. *praeferre*.

PREFERABIL, -Ă adj. (De obicei construit cu verbul „a fi”) Care merită să fie preferat. *Meloadd semănării chinezilor este pentru mai mulți agronomi preferabilă*. BREZOIANU, A. 99/29, cf. STAMATI, D. Sînt mai preferabile locurile muntene. DESCR. APE, 156/7. Crește într-un tărîm basaltic care este, pentru ulm, solul cel mai preferabil. BARASCH, B. 126. Lampa care luminează cu spirt este mai preferabilă decit aceea care luminează cu untdelemn. PARAB. 25/1. E preferabil ca să se plimbe într-un aer pur. ISIS (1859), 130²/2. Aceste două din urmă sînt cele mai preferabile. ODOBESCU, S. III, 27. Ar fi preferabil să fie fixată conferința pentru o duminică sau zi de sărbătoare. CARAGIALE, O. VII, 413, cf. III, 12. Viața sub cerul liber și cald al „ireligiunii” e desigur preferabilă vieții din închisorile reci ale religiei. GHIERA, ST. CR. II, 306, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Acest fel de ediție e preferabil. BUL. CÔM. IST. I, 76, cf. 46, 67. Nu crezi că ar fi preferabil să eviți subiectul? H. LOVINESCU, T. 406. Este preferabil ca ciupercile să fie consumate fierte și nu coapte. BELEA, P. A. 161. Uneori e preferabil să mori pentru o femeie

decit să trăiești alături de ea. T martie 1964, 15, cf. sfc I, 93.

— Pl.: *preferabili*. — Și: (învechit) *preferibil*, -ă adj. sfc I, 93.

— Din fr. *préférable*. — Pentru *preferibil*, cf. it. *preferibile*.

PREFERANS s. n. Numele unui joc de cărți. *Gloc cu d-ta preferans*. ASACHI, PED. 7/4, cf. VALIAN, V. Asculta... povestele lor, juca cu dinșii preferansul. NEGRUZZI, S. I. 110. *Preferanțul giucăm?* ALECSANDRI, T. 1 102. Avea trei prieteni cu care făcea de obicei partida de preferans. GANE, N. III, 164. *Avocatul învîrtește o mică prefă în trei*. DELAVRANCEA, S. 144, cf. BĂRCIANU, TDRG. Acest om bun ca pînea... devine acru și stîfos de cite ori se întimplă să-i meargă rău la *préféransă*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 221. *Jucau preferanț la o para fisă*. BRĂESCU, O. A. II, 73. *Aici se joacă préférence illustrée...* Dincolo *preferanț...* simplu. BOLINTINEANU, O. 367. *Eu vă dau dracului cu prefa voastră cu tot*. D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Petrecerea intreruptă pentru o clipă își urmă cursul mai departe: care jucau maus, care preferans, care pichel sau concină*. HOGAȘ, DR. II, 68. *Rămii la club și joci preferans*. C. PETRESCU, I. II, 137. *Obișnuitele jocuri de iarnă... inelul, gajurile, preferansul... erau... lăsate în părăsire*. SADOVEANU, O. II, 310, cf. GRAUR, E. 44, H III 20, IV 12.

— Pl.: *preferansuri*. — Și: *preferansă* (CADE) s. f., *preferanț* s. n., *preferanță*, *préfă*, *preferanță* (H IV 12) s. f.

— Din rus. *предпочан*, fr. *préférence*. — Pentru *préfă*, cf. ngr. *πρέφα*, bg. *префа*.

PREFERANSĂ s. f. v. *preferans*.

PREFERANȚ s. n. v. *preferans*.

PREFERANȚĂ s. f. v. *preferans*.

PREFERAT, -Ă adj. Pe care cineva îl preferă, care este ales sau dorit înaintea altuia (fiind considerat mai bun), pentru care cineva manifestă o preferință; favorit, (livresc) predilect. Cf. DRLU. Nu ne prea înțelegem amîndoi asupra felului preferit de vinătoare. ODOBESCU, S. III, 49. *Tot cei de la „Arhangheltii” sînt mai preferați*. AGÎRBICEANU, A. 135. *Era eleva preferată a profesorilor*. BRĂESCU, O. A. II, 46. *Mi-am adus amînte că sînt florile dv. preferate*. GALACTION, O. 334. ◇ (Substantivat) *Ea era preferata tantei Matilda*. C. PETRESCU, C. V. 97. *Ne uupleam de singe cînd preferatele noastre erau „insultate”*. BRĂESCU, A. 104. *Jules Verne e preferatul multora*. STANCU, U. R. S. S. 34. *Cei preferați... fîn de căpătul sforii [zmeului]*. s. Iulie 1960, 12.

— Pl.: *preferați*, -te. — Și: (învechit) *preferit*, -ă adj.

— V. *prefera*.

PREFERENȚĂ s. f. v. *preferință*.

PREFERENȚIAL, -Ă adj. (Adesea peiorativ) Care stabilește o preferință, care se acordă cu preferință, către care se îndreaptă preferința cuiva; care este, se face în favoarea, în avantajul cuiva; de favoare. *Apelul la un număr mai mare de compozitori ar da puțința unei selecționări, nu după acest sistem preferențial, ci după unicul criteriu judicios, acela al calității*. M 1962, nr. 4, 19. *Nu e vorba de o ierarhizare preferențială*. T decembrie 1962, 2. *Un grup de talentați prozatori... mărturisesc un îndemn preferențial către genul scurt*. V. ROM. IANUARIE 1965, 191, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-al. — Pl.: *preferențiali*, -e. — Și: *preferințial*, -ă adj. DN².

— Din fr. *préférentiel*.

PREFERENȚIE s. f. v. *preferință*.

PREFERÍ vb. IV v. *prefera*.

PREFERÍBIL, -Ă adj. v. *preferabil*.

PREFERICÍT, -Ă adj. v. *prefericít*.

PREFERINȚĂ s. f. Faptul de a prefera o ființă, un obiect, o situație etc. atunci când există posibilitatea de a alege dintre mai multe ființe, obiecte, situații etc., predilecție, (învechit) protimisire, protimie, protimisis, (învechit, rar) prealegere; p. ext. simpatie; înclinație, atracție. Întru aceasta monarhia are preferința sa. BUDAI-DELEANU, T. 382. Muierile mortului să pricea... între ele care să aibă cea cinste și preferințe să meargă spre o faptă bine primită. MOLNAR, I. 183/17. N-ar mai putea a-i inspira altă cugetare decît aceea preferință din deprindere. HELIADE, D. J. 32/4. Cum că cura morală are aicea preferință, nu este nici o îndoială. NEP. VIND. 18/21. Speră că calitatea și prețul cumpătat a marșei sale vor face a avea preferință. CR (1848), 20°/41. Fiind lăsat în voia mea, eu am dat preferința Pireneilor. ROM. LIT. 433°/39. Ne găsim flatați de onoarea ce ne-afi făc-u-o, din preferință casei noastre. ALECSANDRI, T. 872. Au dat preferință armăsarului de la Pesta. LĂGUSTEANU, A. 249. Ne-am... oprit asupra lui, dindu-i preferință față de celelalte denumiri. BUL. COM. IST. V, 23. Nu e vorba de o preferință. LOVINESCU, C. V, 158. Să-i aplice rindeaua comună, netezindu-l de orice preferință și favorare. GALACTION, A. 179. Nu înțeleg... să vă dau socoteală pentru preferințele mele. CĂMIL PETRESCU, T. I, 510; cf. II, 300. Silindu-ne... să-i cucerim preferința cu vorbe ce le credeam de spirit. BRĂESCU, O. A. II, 102. Fiecare vîrstă își are preferințele ei. SADOVEANU, O. VIII, 144, cf. XII, 234. Valorifică oamenii în raport cu preferințele lui. VIANU, A. P. 323. Se găsea încă sub dominația preferințelor cu care venise de la București. OPRESCU, S. 112. Neacordînd nimănui o preferință, nu îndispunea pe nimeni. CĂLINESCU, S. 300, cf. 113. Aceste preferințe îl fac, la început, să se considere materialist convins. RALEA, S. T. III, 189. Mumuleanu are preferință pentru substantivele provenite din infinitivele lungi ale verbelor. CONTRIBUȚII, I, 10, cf. 23, 26, 27, 29, SEC II, 114, 115, III, 133. Ei îi cunoșteau preferința. IL octombrie 1962, 14. Sînt întotdeauna mai multe împrejurări care hotărăsc preferințele unui scriitor. V. ROM. august 1963, 172. Cu toate acestea, punînd la o parte cuvintele cele mai cunoscute pentru specificul lor dialectal și comparîndu-le, ne putem da seama de preferințele limbii literare. COTEANU, R. L. 46. ◊ Loc. a d v. De (sau, învechit, cu) preferință = mai ales, îndeosebi. Întrebuințarea complementurilor decadice se face de preferință cînd împărșitorul este compus de mai mulți factori. PÖENARU, E. A. 226/25. Părinții... au sădit... în primitoarea inimă a pruncului... iubirea de neatîrnare de care ei... erau cu preferință slăpiniți. RUSSO, S. 151. Se cuvine a se întrebuința cu preferință la formele serioase a boalelor. APE MIN. 28/14. Ea se duce de preferință la teatru. ALECSANDRI, S. 16. D-sa vorbește cu preferință despre lucruri pe care... presupune că nici ceilalți nu le cunosc. MAIORESCU, CR. II, 19. Ne oprim mai de preferință la ideea că mormîntul de la Concești va fi fost... nu așa depărtat de acea epocă. ODOBESCU, S. II, 206. Să poștești cînd ai vreme, de preferință între 5—7 p. m. CARAGIALE, O. VII, 511. Slavici va întrebuința de preferință cuvîntul general. VIANU, A. P. 122. Țăranii părăseau coarneau plîgului să încerce afaceri, de preferință în legătură cu lemnul pădurilor. BLAGA, H. 93. Aceste injecții se fac cite 1 la zi, de preferință seara. BELEA, P. A. 268. ♦ (Jur.; și în sintagma drept de preferință, M. D. ENC.) Drept recunoscut creditorilor titulari ai unor garanții reale (ipotecă, gaj etc.) sau ai unor privilegii de a fi plătiți din prețul obținut prin vânzarea silită a unor lucruri ale debitorilor lor mai înaintea altor creditori. Cauzele legitime de preferință sînt privilegii și ipotecile. HAMANGIU, C. C. 429, cf. DER. — Pl.: preferințe și (rar) preferinți. — Și: (învechit) preferență, preferenție s. f.

— Din lat. praefereŋtia, fr. préférence.

PREFERINȚIAL, -Ă adj. v. preferențial.

PREFERÎT, -Ă adj. v. preferat.

PREFESÓR, -OĂRĂ s. m. și f. v. profesor.

PREFÉT s. m. v. prefect.

PREFETÍ vb. IV. Tranz. (Complementul indică oameni) 1. (Ban.) A ocroti, a proteja; a îngriji; p. ext. a linguși. Cf. H XVIII 175, L. COSTIN, GR. BĂN. 167, NOVACOVICIU, C. B. I, 16.

2. (Prin Ban.) A chema. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 167.

— Prez. ind.: *prefetesc*.

— Cf. scr. prihvatiti (se) „a se apuca de treabă”.

PREFETÓR, -OĂRĂ s. m. și f. v. profesor.

PREFEUDÁL, -Ă adj. Care precedă feudalismului; care există înainte de feudalism, anterior feudalismului. Se vor studia și instituțiile juridico-politice prefeudale românești. CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/2, cf. DM. Aceste câteva cuvinte... formează moștenirea lingvistică a unei străvechi instituții prefeudale. PANAITESCU, O. T. 21. Numele de sale... reprezintă numele unui stăpîn feudal sau prefeudal. id. ib. 28, cf. 5, 17, 23, SRC I, 12, DEX.

— Pronunțat: -fe-u-. — Pl.: *prefeudali*, -e.

— Pref. pre- + feudal.

PREFÍGE vb. III. Tranz. (Învechit) A prestabilii. Vom urma cu urzirea pinzei istorice pînă la finea periodului prefipt de la început. BARIȚIU, P. A. III, 1, cf. GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: *prefig*.

— Din lat. praefigere.

PREFIGURÁ vb. I. Tranz. (Livresc) A prezenta, a schița în linii mari înainte de realizare, de aplicare, a înfățișa cu anticipație. O armonie de tonuri și o libertate de tratare care... prefigurează tot ceea ce impresionistii au adus nou. OPRESCU, S. 214. Volumul... se deschide cu o profesie de credință care prefigurează spiritul întregului volum. CONTEMP. 1950, nr. 178, 4/1. Bayle... care în altă parte privește prefigurează pe Voltaire. BLAGA, G. 111, cf. SEC I, 11. O poezie care... prefigurează drumul său realist în viitor. V. ROM. ianuarie 1954, 166. Poetul florilor a cultivat o portretistică de o colorată violență, care prefigurează... portretistica pamfletară a lui Tudor Arghezi. CONSTANTINESCU, S. I, 30. Frumosul său chip... prefigurînd imaginea Luceafărului..., ne însoțește pretutindeni. GL 1961, nr. 358, 1/1. Am încercat să dau conceptului de armonie prefigurată de mine o expresie literală. T noiembrie 1962, 64. Actorul trebuie să dobîndească, în repetiții, libertate de acțiune și de lucru pentru a prefigura personajul. ib. august 1964, 93. Vom face o analiză critică mai profundă care să prefigureze drumurile de început ale revistei. V. ROM. ianuarie 1965, 213. ◊ Reil. Nu trebuie să uite că în debut se prefigurează aproape desințiv în conștiința publică figura personalității lor viitoare. LOVINESCU, M. 96. În cursul revoluției de la 1848 s-a prefigurată monstruoasa coaliție a burgheziei și moșierimii. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 10, 98.

— Prez. ind.: *prefigurez*.

— Din fr. préfigurer.

PREFIGURÁRE s. f. (Livresc) Acțiunea de a (se) prefigura și rezultatul ei; (rar) prefigurație. Există... o prefigurare a metaforei pe treapta emoțională a spiritului. VIANU, M. 23. Unitarismul... poate fi privit fără reticențe ca o prefigurare a diverselor „deisme” din epoca luminilor. BLAGA, G. 34, cf. id. H. 33. Prima sa carte era o prefigurare a tuturor esențelor lirice care-i definesc universul poetic. CONSTANTINESCU, S. I, 94. Să căuțăm acestui poem o prefigurare în opera sa anterioară. S februarie 1960, 18. A luat o atitudine critică față de această prefigurare existențialistă. T februarie 1962, 15, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prefigurări*.

— V. *prefigura*.

PREFIGURATIV, -Ă adj. (Livresc) Care prefigurează. Cf. sfc iv, 104. ♦ (Substantivat, n.) Element care prefigurează. *Plasate... pe orbita unui prefigurativ al devenirii posibile.* in sfc iv, 103.

- Pl.: *prefigurativi, -e.*
- Pref. *pre-* + *figurativ*.

PREFIGURĂȚIE s. f. (Rare) Prefigurare. Cf. DEX. ♦ Fig. *Toată valea Moldovei, toată lunca Siretului nu sînt decît prefigurația lui Sadoveanu.* TEODOREANU, M. U. 87.

- Pl.: *prefigurații.*
- Din fr. *préfiguration*.

PREFIINȚĂ vb. I. *Tranz.* (Învechit, rar) „A preface”. Cf. DOSOFTEI, in cv 1949, nr. 4, 34.

- Prez. ind.: *preființez.*
- Pref. *pre-* + *ființa*.

PREFIINȚĂ s. f. (Învechit, rar) Prezență. *D[u]mnezeiasca liturghie săvîrșită în catedrala mitropoliei... în preființa ofițerimei... și a publicului.* AR. (1829), 69/9. *Prezidentul... în preființa tuturor deputaților, au ascultat sf. liturghie.* ib. 70/25.

- Pl.: *preființe.*
- Pref. *pre-* + *ființa*.

PREFILTRU s. n. Filtru cu străt filtrant de nisip cu granule mai mari așezat înaintea filtrului principal al instalației de tratare a apei, pentru a reduce încărcarea acestuia. *Viteza de filtrare a prefiltrelor.* ITR², cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *prefiltre.*
- Din fr. *préfiltre*.

PREFIPT, -Ă adj. (Învechit) Prestabilit. *Coloana lui Daun plecase de la Vinerea la timpul prefipt.* BARIȚIU, P. A. II, 434, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Pl.: *prefipți, -te.*
- V. *prefige*.

PREFIRĂ vb. I. 1. *Tranz.* A lăsa să treacă printre degete, a lua în mînă unul cîte unul; a cerceta, a examina rînd pe rînd cu atenție. *Certează în mînă luiînd, Prefira foarte cu foarte.* PANN, P. V. II, 13/8, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Maria prefiră printre degete un pumn de nisip.* C. PETRESCU, I. I, 81. *Prefiram în buzunar banii.* BRĂESCU, O. A. II, 104. *Prefira înapoi din poală, în mîinile însăxănate cu inele... goaengele verzi de bob.* KLOPȘTOCK, F. 282, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 167, NOVACOVICI, C. B. I, 16. (Fig.) *Multe a văzui, multe a prefirat el prin ăi București.* DELAVRANCEA, S. 39. *A prefirat patru neveste.* CIAUȘANU, GL. ♦ Refl. *Umpluse un pumn de nisip și îl lăsă să se prefire în fire subțiri.* C. PETRESCU, I. II, 256. ♦ (Olt.) A alege, a selecționa (trecind prin mînă). *S-au dus să prefire porumbii.* CIAUȘANU, GL., cf. ALR II/848, 876.

2. *Tranz.* și *refl.* A face să se deplaseze, să se desfășoare sau a se deplasa, a se desfășura rînd pe rînd, unul după altul; a face să se deplaseze, să se desfășoare, să se așeze sau a se deplasa, a se desfășura, a se așeza în diferite direcții, locuri etc., a (se) răsfirea (2), a (se) răsbindi (1), a (se) împriăștia. *Au fugii toți în toate părțile... de s-au prefirat în țară.* DIONISIE, C. 233. *Oastea au prisfirat-o prin casele orășeanilor.* id. ib. [Albinele] *caută loc pre unde să iasă afară... să se prefire în aer.* TOMICI, C. A. 151/3. *Casele albe... prefirate pe tăpșanele cuprinse de livezi.* VLAHUȚĂ, R. P. 86. *Norii se prefiră-n vînt.* PAMFILE, A. R. 256. *Mașina cea isteată al cărei coș prefira domol sulul plăpînd al fumului.* KLOPȘTOCK, F. 22. *Leasa aduna în scoverga ei și prefira toată apa gîrlîișei.* VOICULESCU, P. I, 19. *Privea mlhînit... cum se prefira cenușa de țigări asupra cristalelor.* VORNIC, P. 227. ♦ Fig. *Chiotul ei bărbătesc s-a prefirat apoi pe dealuri.* POPA, V. 11. ♦ A face să se perinde, să se deruleze ori a se perinda, a se derula prin fața ochilor,

prin mînte etc. *În cîteva momente se prefiră pe dinaintea cochetei toate borfele și falsele diamante ale ingeniosului bogasier.* FILIMON, O. I, 147. *Accastă măiastră melopee... prefiră în inima omului... și dorul și veselia.* ODOBESCU, ap. CADE.

3. *Refl.* A-și face loc sau a se deplasa încetul cu încetul, pe nesimțite, rar; p. ext. a se strecura, a se furișa, *Uritul... necurmat în inima copilei se prefira.* ODOBESCU, S. III, 204. *O fîntînă a cărîi apă, prefirîndu-se prin iarba deasă, se scurge într-un iaz limpede.* id. ib. 282, cf. DDRF. *Rarii trecători ce se prefirau prin ceață, erau mai toți afumați.* M. I. CĂRAGIALE, C. 9. *Trecură prîntre-o dumbravă... în care se prefira blînd soarele toamnei.* C. PETRESCU, I. II, 96. *I se prefirau pîlpîirile luceferilor prîntre gene.* SADOVEANU, O. XVII, 199.

4. *Tranz.* (Regional; complementul indică vinul) A pritoci (Ștefăneștii de Jos—București). Cf. ALR SN I h 246/769.

- Prez. ind.: *prefir*, - și: (învechit) *presfiră, prisfiră* vb. I.
- Pref. *pre-* + *fir*.

PREFIRĂRE s. f. Acțiunea de a (se) prefira și rezultatul ei. Cf. *prefira* (2). *Citîșinu prefirarea la iconostas, Comăneșteanu stătu înșipt lăcui.* D. ZAMFIRESCU, I. 163. *Netedă ca prefirarea unei ape pe o marmoră.* TEODOREANU, M. II, 223. ♦ (Învechit, rar) Faptul de a se deplasa pentru a se recrea, pentru a lua aer. *Crăișa uneori pentru prefirare în aer curat din lăcaș afară iasă.* TOMICI, C. A. 72/20.

- Pl.: *prefirări.*
- V. *prefira*.

PREFIRĂȚ, -Ă adj. Răsfirat¹, răspîndit (1), împrăștiat; p. ext. (regional) întins. *Pe prefiratele... ape [ale smircului] plutește albul nenufar.* MACEDONSKI, O. I, 63, cf. CADE, DM. M. D. ENC., DEX. [Mierla] *s-ar pune pe cîmpul lat, Dar e cîmpul prefirat.* TEODORESCU, P. P. 348.

- Pl.: *prefirați, -te.*
- V. *prefira*.

PREFIX s. f. 1. Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau temei unui cuvînt pentru a forma un derivat. Cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Prefixul are un rol mult mai mic în românește decît în nemțește.* PUȘCARIU, L. R. I, 53, cf. 240. *Cel mai interesant din punct de vedere stilistic este prefixul s.-IORDAN, STIL. 215.* *Prefixul re-, pus la începutul verbului, îi dă înțelesul de: „repetat, făcut din nou”.* cv 1949, nr. 6, 21. *Înaintea rădăcinii se poate pune un prefix.* L. ROM. 1953, nr. 1, 28. *Acest prefix nu a fost niciodată folosit în românește.* GRAUR, E. 25, cf. id. F. L. 115. *Prefixele provin de cele mai multe ori din prepoziții.* sg II, 17, cf. 6, sfc II, 3. *În epoca formării limbilor romanice, numărul prefixelor se află sporit față de faza latină.* IST. L. ROM. I, 106, cf. 97, DER, M. D. ENC., DEX.

2. Indicativ folosit în telefonia automată pentru localizarea apelului înaintea formării numărului postului solicitat.

- Pl.: *prefixe*. - și: (învechit) *prefixă* s. f. BĂRCIANU, ALEXI, W.
- Din fr. *préfixe*.

PREFIXĂ vb. I. *Tranz.* (Complementul indică termeni, cuvînte) A atașa un prefix, pentru a forma un derivat. Cf. BUL. FIL. III, 186, DM. M. D. ENC., DEX.

- Prez. ind.: *prefixez*.
- Din fr. *préfixer*.

PREFIXĂL, -Ă adj. (Rare; despre cuvînte) Care este format cu ajutorul unui prefix (v. *prefixat*), care conține un prefix. *Se recurge la o dublă compoziție prefixală: răsstrăbunt.* IORDAN, STIL. 210.

- Pl.: *prefixali, -e.*
- Prefix + suf. *-al*.

PREFIXĂRE s. f. Acțiunea de a prefixa și rezultatul ei; mod de formare a unui cuvînt cu ajutorul

unui prefix; prefixație. *Limbile posedă în general trei mijloace principale de formare a cuvintelor: formarea de cuvinte compuse, prefixarea și sufixarea.* SCL 1954, 295. *Frecvență este în limba română dubla prefixare.* SFC II, 77. *Prefixarea e frecventă la verbe.* SCL 1960, 605. *În cursul evoluției limbii latine procedeele de prefixare rămân constante.* IST. L. ROM. I, 106, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prefixări.*

— V. *prefixa.*

PREFIXĂT, -Ă adj. (Despre cuvinte) Care este format cu ajutorul unui prefix. *Deosebirea semantică dintre cuvintele prefixate și temele respective este atât de mare, încât se poate vorbi de un adevărat cuvânt nou.* IORDAN, STIL. 203, cf. 214. *Se ocupă de raporturile semantice și de răspândirea geografică a dubletelor prefixate și neprefixate.* SFC II, 37. *În textele rotacizante întâlnim unele substantive verbale prefixate.* SCL 1960, 605, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prefixați, -te.*

— V. *prefixa.*

PREFIXĂȚIE s. f. Acțiunea de a prefixa și rezultatul ei; mod de formare a unui cuvânt cu ajutorul unui prefix; prefixare. *Limbile romanice înlocuiesc, în general sufixația prin prefixație.* SCL 1953, 137. *Studiul prefixației pune și multe alte probleme.* ib. 1954, 298. *Substantivele create prin prefixație sînt, față de adjective și verbe, cele mai puțin numeroase.* IST. L. ROM. I, 98, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prefixații.*

— Din fr. *préfixation.*

PREFIXĂ s. f. v. *prefix.*

PREFIXOID s. n. Element de compunere sau cuvânt cu ajutorul căruia se formează (în compunerea savantă) mai ales termeni științifici și tehnici; pseudoprefix. *Numărul pseudoprefixelor (sau prefixoidelor) este cu mult mai mare decît al prefixelor.* IORDAN, L. R. A. 215, cf. DEX.

— Pl.: *prefixoide.*

— Din it. *prefissoide* (după *prefix*).

PREFIXOIDĂL, -Ă adj. Care formează un prefixoid, al prefixoidului, care aparține prefixoidului; care este format cu ajutorul unui prefixoid.

— Pronunțat: -zo-i-. — Pl.: *prefixoidali, -e.*

— *Prefixoid* + suf. -al.

PREFLORAȚIE s. f. Mod de așezare a sepalilor și a petalelor într-un mugur floral; (rar) preflorire. Cf. GRECESCU, FL. 11, LTR², DM, DEX.

— Pl.: *preflorații.*

— După fr. *préfloraison.*

PREFLORIRE s. f. (Bot.; rar) Preflorație. *Corola cu cinci petale... cu preflorire valvară.* NEGRUZZI, s. I, 102, cf. DM.

— Pl.: *prefloriri.*

— Pref. *pre-* + [in]florire (după fr. *préfloraison*).

PREFOLIĂȚIE s. f. Mod de așezare a frunzelor într-un mugur. Cf. LTR², DEX.

— Pronunțat: -li-a-. — Pl.: *prefoliații.*

— Din fr. *préfoliation.*

PREFONT s. n. v. *profont.*

PREFORJARE s. f. Operație de forjare preliminară, aplicată unei piese înainte de a i se da forma definitivă. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *preforjări.*

— Pref. *pre-* + *forjare.*

PREFORMARE s. f. Operație prin care pislele sub formă de con sînt trase pe calapod pentru a obține un format apropiat de aspectul pălăriilor bărbătești

cu calotă și cu bor. *La pălăriile de fetru fin, după preformarea la cald pe mașini de tras..., răcirea și fixarea se fac cu apă rece.* LTR², cf. SFC IV, 319.

— Pl.: *preformări.*

— Pref. *pre-* + *formare.*

PREFORMĂȚIE s. f. Formație care precedă o altă formație; conformație moștenită. *Nu acceptăm în nici un fel preformația biologică într-o ipostază a talentului.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 8/2, cf. DEX.

— Pl.: *preformații.*

— Din fr. *préformation.*

PREFORMISM s. n. Concepție biologică, care a predominat pînă în secolul al XVIII-lea, după care organismul adult este complet constituit în germeni, în miniatură, dezvoltarea ontogenetică constînd doar în creșterea de volum. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Din germ. *Präformismus*, rus. *Преформизм*.

PREFORMUI vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) „A schimba, a împodobi”. Cf. DOSOFTEI, MOL. 93.

— *Pre* + *formui.*

PREFRĂMINTĂ vb. I. *Tranz.* (Prin nord-estul Olt.; complementul indică aluatul necrescut) A frămînta a doua oară, înainte de coacere. Cf. CIAUȘANU, GL., SFC I, 10. ♦ (Regional; în forma *prefămînta*) A plămădi (1) (Ciuperceii Vechi—Calafat). Cf. ALR I 773/865.

— Prez. ind.: *prefrămînt.* — Și: *prefămîntă* vb. I. ALR I 773/865.

— Pref. *pre-* + *frămînta.*

PREFRĂMINTĂRE s. f. (Prin nord-estul Olt.; Acțiunea de a *prefrămînta*. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *prefrămîntări.*

— V. *prefrămînta.*

PREFRĂMINTĂT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.; despre aluatul necrescut) Frămîntat a doua oară, înainte de coacere. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *prefrămîntați, -te.*

— V. *prefrămînta.*

PREFRIGE vb. III. *Tranz.* 1. (Ban.; complementul indică țuica) A distila de două sau de mai multe ori; (regional) a prentoarca (2). Cf. SFC I, 10, ALR SN I h 252.

2. Fig. (Regional) A păcăli, a înșela (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *M-au prefript ei pe mine, dar le-o coc eu lor.* id. ib.

— Prez. ind.: *prefrige.* — Și: *preofrige* (ALR SN I h 252/2), *prăfrige* (ib. h 252) vb. III.

— Pref. *pre-* + *frige.*

PREFRIPT, -Ă adj. 1. (Ban. și prin Transilv.; despre țuică) Care a fost distilat de două sau de mai multe ori. *Sînt rupt de oboseală, dar mai ales de blestemata asta de țuică prefriptă.* BĂNUȚ, T. P. 24. *Cine s-ar afla să spună Că răchia n-ar fi bună, Mai virtos încă prefriptă, Că cu mult îi mai cînstită.* REV. CRIT. IV, 88. *Fașe răchle prefriptă.* ALR SN I h 252/76, cf. ib. h 252/53.

2. Fig. (Regional) Păcălit², înșelat (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *A ieși prefript din afacere.* id. ib.

— Pl.: *prefripti, -te.* — Și: *prăfript, -ă* adj.

— V. *prefrige.*

PREFULGERÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit, rar) Foarte strălucitor. Cf. BARONZI, L. 99.

— Pl.: *prefulgeroși, -oase.*

— *Prea* + *fulger* + suf. -os.

PREFUND s. n. v. *profont.*

PREFŪS s. m. (În Imperiul austro-ungar) Comandant militar în jandarmerie. Cf. LB, LM.

— Pl.: *prefuși*.

— Din magh. *profusz*, *profosz*.

PREFŪȘTE s. f. v. *prefuște*.

PREFUȘOR s. m. (sg.) (Bot.; regional) Papanas (2) (*Trifolium arvense*). BORZA, d. 171.

— Etimologia necunoscută. Cf. *pufușor*.

PREFŪȘTE s. f. 1. Scindură fixată în capul parilor care despart scoocul morii de sterp. Cf. DAMÉ, t. 148, ȘAINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Părțile unei mori sint: ... fusul, prefuștile*. H IV 139, cf. XI 247, 350, XIV 66.

2. (Regional; la pl.) Andreiele morii (Izbiceni—Corabia). Cf. ALR II 6 746/886.

3. (La pl.; în forma *prefuște*) Parii pe care se sprijină impletitura peretilor coșului la Icașca de pescuit. Cf. ANTIPA, p. 601.

— Pl.: *prefuști*. — Și: *prefuște* s. f.

— Pref. *pre-* + *fuște*.

PREGĂNJĂLĂ s. f. v. *preginjală*.

PREGĂTĂ vb. I v. *pregăti*.

PREGĂTI vb. IV. 1. **T r a n z.** A crea sau a aranja din timp condițiile în vederea a ceva, a face preparative în vederea unui scop, unei acțiuni, a face să fie gata, să se producă; a prepara (2), (învechit) a orîndui (4). *Copacii umbre lungi aruncă Pregătind murgitului răcoare*. BUDAI-DELEANU, t. 255. *Nădejdea cea cu prisos pregătește ceasuri de amărăciuni*. MARCOVICI, D. 8/12, cf. 11/22. *Se gîndi nișel, ca cum și-ar fi pregătît nescai vorbe spre răspuns*. GORJAN, H. I, 6/9. *Paiele nu le pregătește bine pentru nutrețul vitelor*. I. IONESCU, c. 184/8. *Vezi legături pregătite Spre a uni între ele fîințele despărțite*. CONACHI, p. 289. *Doouă rele mari... mistuiau împărăția și-i pregăteau căderea, robia și proprietatea*. BĂLCESCU, M. V. 6. *Cu nerodul cînd vorbești Bastonul să-ți pregătești*. PANN, P. V. I, 93/20. *Acestea pregătesc împlîmirile de la 1821*. KOGĂLNICEANU, S. A. 75. *Răzbu-narea mea în taină pregăteam*. ALEXANDRESCU, O. I, 273. *O! Moldovo! Brațul tău... Ție însași pregătește viitor de libertate*. ALECSANDRI, P. I, 201, cf. II, 119. *O asemenea dezordine morală va pregăti calea către robie și moarte*. BOLINTINEANU, O. 261. *El pregătește proviziuni și face un pod la Siliștra*. ODOBESCU, S. I, 296. *Feciorul cel mijlociu, pregătindu-și cele trebuitoare... pornește și el*. CREANGĂ, P. 187. *Nu-și putea închipui, în marea ei sinceritate, ce surpriză îi pregătea acela pe care-l adora*. CARAGIALE, O. II, 120. *Cosma era pregătît pentru nuntă*. SLAVICI, N. I, 90, cf. 341. *E o desfășurare întreagă de gesturi delicate și de grații pregătite de-acasă la oglindă*. VLAHUȚĂ, O. A. I, 203, cf. II, 12. *Va pregăti o căsătorie splendidă pentru fata lui cea mai mică*. AGÎRBICEANU, A. 365. *Rămase singur în camera ce-i fusese pregătită*. REBREANU, R. I, 90. *Tu pregătește-mi baia*. GALACTION, O. A. I, 112, cf. id. A. 289. *Pieseze trebuie să fie pregătite pentru executarea sudajului*. IOANOVICI, TEHN. 171. *Se îndreptă spre casă, să-și pregătească bagajele*. C. PETRESCU, I. II, 129. *Marinarii pregăteau acostarea*. BRĂESCU, O. A. II, 133. *Se entuziasma pe simple presupuneri a căror realizare nu depindea de el, pregătindu-și singur decepțiile*. VLASIU, D. 287. *Negustorii își pregăteau tărăbile*. SADOVEANU, O. VIII, 287. *Pentru vodă și seminției sale Le-am pregătît mai multe moșii de deal și vale*. ARGHEZI, VERS. 398. *Își pregătea găteala de nuntă*. CAMIL PETRESCU, O. I, 83. *Reporterii își pregătiseră carnețele*. STANCU, R. A. V, 177. *Cartofii au fost plantați în cîmp, într-un teren bine pregătît*. ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 898. *Ce surpriză pregătești? H. LOVINESCU, C. S. 9. Lor nu le mai pregătește fara arme pentru război*. VINTILĂ, O. 34, cf. G1 1962, nr. 683, 5/3. *Pune seringele la fier, pregătește fiole și vală, azi recoltăm sînge*. V. ROM. IANUARIE 1965, 79. *Cei domni, cînd auzeau, Oaste mare pregăteau*.

BALADE, II, 367, cf. 200, I, 413. (A b s o l.) *Face degrabă lește, pregătește de scăldătoare*. CREANGĂ, O. 40. *Pregătește de plecare*. DELAVRANCEA, O. II, 232. *Am pregătît de ceai*. TEODOREANU, M. II, 24. (R e f l. p a s.) *Se ară și se pregătește foarte bine pămîntul*. I. IONESCU, c. 22/1. *Aceasta fu singura indiscreție... ce se făcu despre tragica scenă care se pregătea*. BĂLCESCU, M. V. 51. *Toate se pregăteau pentru o obștească înfrățire*. ODOBESCU, S. I, 172. *Auzind noi ce ni se pregătește, ghiontindu-ne-am unul pe altul, chicolînd înădușit*. CREANGĂ, A. 128. *Mari lucruri se pregăteau în lume*. SLAVICI, O. II, 199. *Se pregătește un proces*. VLASIU, D. 151. *A auzit ce i se pregăta*. VASILIU, P. L. 62. (R e f l.) *Ș-au așezat tabăra... pregătindu-se a intra a doua zi în capitală*. ASACHI, S. L. II, 28. *Pentru drumul cel de mine De cu azi te pregătește*. EMINESCU, O. I, 102. *Se pregătea de viață lungă în singurătățile pădurii*. SADOVEANU, O. VIII, 386. *Ajunge a înfățișa împrejurările în care Mihai se pregătește a întreprinde expediția*. VIANU, A. P. 31. *Mă pregătesc să plec din București*. CĂLINESCU, S. 361. *Moromete se pregăti pentru al doilea drum*. PREDA, M. 67. *M-oi pregăti cu toate cite trebuie pentru nuntă*. ȘEZ, II, 111. (F i g.) *Norii... negri și grii, abia se mai trăsese pe deasupra pămîntului... În felul acesta marea furtună se pregătește*. BOGZA, C. O. 54. \diamond **E x p r.** **A pregăti terenul** = a crea condiții prielnice pentru...; a incerca să vadă, să tatoneze dacă o acțiune pe care vrea s-o inițieze are șansa de reușită. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. \blacklozenge **R e f l.** (Urmat de un verb la conjunctiv sau la infinitiv) A fi pe punctul de a...; a fi gata să...; a se prepara (2). *Tocmai cînd mă pregăteam să dau flacărilor rodul osteneților mele de șase luni, m-am gîndit și la voi*. FILIMON, O. I, 94. *Ei se pregăteau să treacă pădurea*. ISPIRESCU, L. 4. *Conștiința propriei sale existențe să înecă la răspunsul ce Sofii să pregătea a-i azvîrli în obraz*. DELAVRANCEA, S. 139. *Dragomanul veni cu o cofă de apă și se pregătea s-o toarne pe fața rînitului*. DUNĂREANU, CH. 51. *O parte din public se pregătea să plece*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 167. *Scoase pieptul în afară ca și cînd se pregătea să primească în el un pumn*. GÎRLEANU, N. 111. *Înțelese că se pregătește să povestească ceva și fu nerăbdător*. C. PETRESCU, I. I, 45. *Se pregătea să urce*. SEBASTIAN, T. 155, cf. 56. *Se pregătește să se arunce într-o copcă*. SADOVEANU, O. III, 66. *Ceialți se pregăteau și ei să-l urmeze*. CĂLINESCU, E. O. I, 153. *Mă pregăteam să vă sun*. T mai 1964, 35.

2. **T r a n z.** și **r e f l.** A determina sau a-și crea o stare sufletească necesară pentru a putea accepta, suporta etc. o anumită situație (neplăcută); a (se) prepara (3). *Robinson... era pregătît la o asemenea înțîmplare*. DRĂGHICI, R. 166/6. *Sătul trebuie să fie de viață cine e alt de pregătît de moarte*. REBREANU, I. 336. *Era pregătît la asemenea primire*. C. PETRESCU, I. I, 232. *Venise pregătît pentru ofensivă, să plătească cu viața lui victoria*. BRĂESCU, O. A. I, 291. *Popa slujbele-i cetea, De moarte mi-l pregătea*. ALECSANDRI, P. P. 90.

3. **T r a n z.** (Complementul indică oamenii) A transmite în mod sistematic (și în cadrul organizat) cunoștințele necesare în scopul de a cultiva, de a face apt pentru desfășurarea unei activități etc., a **i n s t r u i**, a **p r e p a r a** (4); **s p e c.** a **m e d i t a** (4). *S-a făcut un mic curs de literatură spre a pregăti pe școlari*. HELIADE, O. II, 59. *Maică-sa a început s-o pregătească pentru viața de gospodină*. SADOVEANU, O. III, 455. *Au fost create noi tipuri de școli menite să pregătească cadrele necesare tuturor ramurilor de activitate economică și culturală*. ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 859. \blacklozenge (Complementul indică lecții, obiecte de studiu etc.) A-și însuși, a asimila sau a aborda prin studii sistematice; a prepara (4). *Eram vecini și ne vedeam în toate zilele; pregăteam lecțiile noastre împreună*. GHICA, S. 658. *Pregătea... lecțiile lor de la școală*. GALACTION, O. A. I, 33. *Este o datorie de prim ordin pentru fiecare învățător și profesor să pregătească orice lecție*. G1 1962, nr. 683, 5/2. (R e f l.) *Cea mai mare parte dintre profesori și învățători se pregătesc pentru lecții*. ib. 1963, nr. 691,

2/1. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Am un băiet care aş voi să pregătească cls. III gimnazială în casă.* HOGAŞ, DR. II, 52.

4. **T r a n z.** (Complementul indică mâncăruri, băuturi etc.) A face, a prelucra prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării; a prepara (1), (învechit şi regional) a preface (1 4). V. găti, pâzi. *Pregăteşte-ne o salată de ridichi.* ALECSANDRI, T. 749, cf. 721. *Un foc depărtat şi împrejurul-i chipurile obosite a vreo citorva plugari ce-şi pregătesc cina.* ODOBESCU, S. I, 24. *Voi lucraţi, că eu mă duc să pregătesc ceva de-a mâncării.* CREANGĂ, O. 6. *Elena pregăteşte ceaiul în sufragerie.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 241, cf. BASSARABESCU, V. 138. *Voieşti prin urmăre să pregăteşti dumneata cafeaua.* GALACTION, O. A. I, 119, cf. 62. *Îţi plac racii?... — Îmi place să-i mînc, dar nu ştiu cum să-i pregătesc.* SADOVEANU, O. IX, 408, cf. VIII, 152. *Păstorii au aprins focul în colibă să pregătească mămăliga.* BOGZA, C. O. 71. *Dumitrache... umplea ciurelul de urzici, le pregătea după poruncă.* STANCU, D. 6. *Mai bine spune-mi ce prăjitură mi-ai pregătit?* H. LOVINESCU, C. S. 9. *Prăjiturile pregătite cu ouă puşine.* BELEA, P. A. 247. *Se duse la bucătărie să pregătească ceva de mâncare.* V. ROM. IANUARIU 1965, 56. ◇ *Refl. p. a. s. Cit se pregătesc masa, tovarăşul meu stătuse dinaintea focului.* HOGAŞ, DR. I, 58. *Începu a se pregăti mîncarea.* SADOVEANU, O. II, 39.

— **Prez. ind.:** pregătesc. — **Şi:** (regional) pregăta vb. I.

— **Pref. pre- + găti** (după lat. *praeparare*).

PREGĂTIRE s. f. Acţiunea de a (se) pregăti şi rezultatul ei.

1. Creare a condiţiilor necesare pentru atingerea unui scop, pentru o acţiune ulterioară etc.; (astăzi rar) preparaţie (1). V. preparativ (1). Cf. **pregăti** (1). *Au aflat pregătirile cele mari ce făcea Polonia voind să răzbune desfătarea.* ASACHI, S. L. II, 17. *Toate aceste pregătiri luară ctăva vreme.* BĂLCESCU, M. V. 146. *Se fac pregătiri cu mare activitate spre o împotrivire hotărîtă la o întimplare de atac.* CR (1846), 44¹/18, cf. POLIZU. *Acesle pregătiri m-au ocupat pînă seara.* NEGRUZZI, S. I, 7. *De astă pregătire n-avea nici o ştiinţă.* ALEXANDRESCU, O. I, 347. *Făcui-ăşi pregătirile trebuincioase precum v-am poronci?* ALECSANDRI, T. I, 90, cf. id. O. P. 177, LM. A şi început a face pregătire ca pentru o sală de împărat. CREANGĂ, P. 277. *Se făceau pregătirile pentru logodnă.* SLAVICI, N. I, 99, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Fetele făcuseră pregătiri uriaşe.* REBREANU, I. 95, cf. 477. *Cu toată pregătirea lui pentru călătorie, a rămas pe loc toată iarna.* GALACTION, O. A. I, 350. *După ce-şi încheiaseră pregătirile începute cu o săplămînă înaintea, stăteau pe picior de plecare.* CĂMIL PETRESCU, O. I, 8, cf. id. U. N. 301. *Pregătirea de război este cea mai catastrofală nenorocire.* BRĂESCU, O. A. II, 407, cf. I, 302. *Pregătirile de nuntă se preschimbară în pregătiri de război.* SADOVEANU, O. I, 9, cf. XI, 550. *O sarcină însemnată... este pregătirea maşinilor şi uneltelor agricole.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 388. *De cu seară pregătirile sînt făcute.* ARGHEZI, B. 25, cf. 89. *Nu se mai vorbi... de pregătirile militare.* STANCU, R. A. IV, 216. *Nu e vorba de o mutare, ci de pregătiri de fugă.* H. LOVINESCU, T. 263. *Se făceau pregătiri pentru construcţia castelelor de apă.* JIANU, C. 471. *Toţi trecuseră prin epoca pregătirii revoluţiei şi a desfăşurării ei.* S. MAI 1960, 80. *Pregătirea trecerii la şcoala generală de 8 ani a constituit o preocupare principală... a organelor de învăţămînt.* G. 1961, nr. 630, 1/1. *Au început pregătirile pentru construcţia unei şosele naţionale.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 094. ◇ *Pregătire de artilerie = trageri de artilerie care precedă declanşarea atacului propriilor trupe.* Cf. M. D. ENC. ◆ **S p e c.** Ansamblu de operaţii sau fază de lucru premergătoare unui proces de exploatare, de fabricaţie etc. *Această pregătire constă în însemnarea, tăierea sau arderea piesslor la locul de sudat.* IOANOVICI, TEHN. 171, cf. M. D. ENC.

2. Determinare, creare a unei stări sufleteşti necesare pentru ca cineva să poată accepta, suporta etc. o anumită situaţie (neplăcută). Cf. **pregăti** (2). *N-avea tărie să i-o împărtăşească mai tîrziu, după o pregătire, cum plănuiise.* C. PETRESCU, I. II, 152. *Advocatul intră fără nici o pregătire la băiat.* SADOVEANU, O. VII, 737.

3. Transmitere ori însuşire sistematică (şi în cadru organizat) de cunoştinţe în scopul de a (se) instrui, de a putea desfăşura o activitate etc.; s p e c. meditaţie (3); p. e x t. ansamblu sau nivel de cunoştinţe pe care le posedă cineva (şi care îi sînt necesare în desfăşurarea unei activităţi). Cf. **pregăti** (3). *El simte că nu prea ştie... unde are să ajungă, neavînd nici o pregătire.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 214. *Nu e nevoie să ai o pregătire specială cînd intri în asemenea locuri sacre.* SADOVEANU, O. IX, 270. *În aceste posturi... erau numiţi fii de boieri fără nici o pregătire.* OŢEŢEA, T. V. 50. *Dăduse cu prea mult orgoliu atenţie numai pregătirii tehnice.* CĂLINESCU, E. O. II, 19. *Dă o deosebită atenţie pregătirii cadrelor tehnice.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 593. *Nu mi-am dat seama că în pregătirea lui ştiinţifică ar fi intervenit vreo schimbare.* PREDĂ, R. 36. *Raportul a subliniat importanţa pregătirii multilaterale a corului.* M 1961, nr. 2, 3. *Lupta pentru o cit mai bună pregătire a elevilor.* G. 1962, nr. 683, 3/1. *Aplicaţiile militare au demonstrat înalta pregătire de luptă a trupelor.* SCÎNTEIA, 1962, nr. 5 677. *Rezultatele activităţii cadrelor didactice se ogîndesc în nivelul de pregătire al elevilor.* G. 1963, nr. 691, 2/4. *Teatrul e o tribună pe care nu ai dreptul să urci... fără o temeinică pregătire.* T august 1964, 84. *Ţinuta şi pregătirea fizică constituie o latură importantă a culturii actorului.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926. *Numele sărbătoritului este legat de pregătirea a numeroase promoţii de ingineri.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 8/1.

4. Prelucrare a unui aliment, a unei băuturi etc. prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării. Cf. **pregăti** (4). *Se şi apucară de lucru pentru pregătirea cînei.* AGĂRIBCEANU, S. P. 35. *Îi rugă să se aşeze puşin, pînă la pregătirea ceaiului.* CĂLINESCU, E. O. I, 83. *Înainte de pregătire, vom spăla bine ciupercile.* BELEA, P. A. 161.

— **Pl.:** pregătiri.

— **V. pregăti.**

PREGĂTIT¹ s. n. Faptul de a (se) pregăti.

— **V. pregăti.**

PREGĂTIT², -Ă adj. 1. Aranjat, creat din timp în vederea unui scop, a unei acţiuni. Cf. **pregăti** (1). *Să fie cu iertare că ne găsiţi atît de puşin pregătiţi.* SLAVICI, N. I, 99. *Hainele şi armele sînt bine curăţite şi pregătite.* IŞPIRESCU, L. 3. *Nu mai găsi în el cuvintele pregătite.* SADOVEANU, O. X, 159. *Avea parcă întrebările în mînte dinainte pregătite.* PREDĂ, R. 145. *Fată mare logodită Şi cu zestrea pregătită.* TEODORESCU, P. P. 205. ◇ (Substantivat) *După aceeaia va chema Dumnedzeu... pregătiţii lui... ce s-au gătat de la Adam (cca 1550).* CUV. D. BĂTR. II, 461/21, cf. COD. TOD. 218.

2. (Despre oameni) Care are pregătirea, cunoştinţele necesare pentru a desfăşura o anumită activitate; care are o cultură temeinică, multe cunoştinţe (într-un anumit domeniu). Cf. **pregăti** (3). *Iată un om bine pregătit, bine înarmat pentru campania pe care o începe.* VLAHUŢĂ, O. A. 228. *D-ta eşti atît de bine pregătit!* GALACTION, O. 58. *Să nu crezi mata că nu sînt pregătit. Ştiu orice m-ar întreba din celelalte obiecte.* BRĂESCU, A. 181. *Celor mai pregătiţi şi mai activi dintre agitatori trebuie să li se dea sarcina să împărtăşească celorlalţi agitatori experienţa lor.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 869. *Institutul de teatru promovează an de an profesioniştii temeinic pregătiţi.* T august 1964, 111.

3. (Despre alimente, băuturi etc.) Prelucrat prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vede-

rea consumării. Cf. *pregăti* (4). *Ne puse dinaintea o mincare destul de bine pregătită.* SADOVEANU, o. VI, 376.

- Pl.: *pregătiți, -te.* - Și: (invechit) *pregătit, -ă* adj.

- V. *pregăti*.

PREGĂTITOR, -OĂRE adj. 1. Care pregătește (1), care aranjează din timp ceva; preparator (1), (invechit, rar) *pregătițiv*. *Ușor este a face această împărțire fără asemenea operație pregătitoare.* ASACHI, E. I, 107/7. *Intr-o plugărie bună, bobul trebuie să fie socotit ca o holdă pregătitoare.* I. IONESCU, c. 69/17, cf. POLIZU. *Să-și ia toate măsurile pregătitoare pentru a ne pune în curent cu ce știe și gîndește el.* VLAHUȚĂ, O.A.I, 236, cf. DDRF, ALEXI, W. *Instituirea unei Bănci de Stat a Moldovei... pentru a cărei lucrări pregătitoare se numi o comisie.* N. A. BOGDAN, c. M. 171. *Participanții la meeting au adoptat în unanimitate apelul consfăturii pregătitoare... pentru convocarea Congresului partizanilor păcii.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2382. ◊ (Substantivat) *Socialist înseamnă pregătitorul unei noi forme sociale.* IONESCU-RION, s. 213. ◊ (Rar) Preliminar (2). *Aveam trebuință de aceste deslușiri pregătitoare spre a intra în materia ce voiam să cercetăm.* ODOBESCU, s. I, 191.

2. Care pregătește (3), instruește (pentru a forma cadre calificate). Școală pregătitoare. BĂRCIANU, cf. DM. ◊ (Substantivat; rar) *Meditator* (1). Cf. DDRF. *Îmi trebuie un pregătitor și pentru fată și pentru băiat... Vrei să vii să-mi meditezi copiii?* GALACTION, o. A. I, 151. *Am avut anul trecut un pregătitor.* id. lb.

3. (Rar) Care pregătește (4) o mincare, o băutură etc. (Substantivat) *Veniră ceștile de cafea și cei doi prieteni le goliră cu încetineala cuvenită aromei cafelei și măiestriei pregătitorului.* GALACTION, o. A. I, 344.

- Pl.: *pregătitori, -oare.*

- *Pregăti* + suf. *-lor.*

PREGĂTIȚIV, -Ă adj. (Invechit, rar) *Pregătitor* (1). Cf. SFC IV, 94.

- Pl.: *pregătițivi, -e.*

- *Pregătit* + suf. *-iv.*

PRÉGED subst. (sg.) v. *preget*.

PREGENÉRIC s. n. Parte a unui film cinematografic premergătoare genericului. *Un pregeneric bine gîndit face legătura cu episoadele anterioare ale serialului.* CINEMA, 1968, nr. 5, v.

- Pl.: *pregenerice.*

- Pref. *pre-* + generic.

PRÉGET subst. (sg.) (Mai ales în construcții negative) 1. (Astăzi rar) Șovăială, ezitare; întîrziere, aminare. *Cine postește... mîntea-i taste iușoară și fără preget.* VARLAAM, c. 53. *Ne-am apucat ca să dăm... toate deplin fără nici o pricină și preget.* AMIRAS, LET. III, 173/3. *Oricît să-ți pară de rău, nu-ți face tu preget acolo... Lasă-le toate!* COȘBUC, AE. 59. *Oh! m-am înșelat amarnic! Dar îmi voi plăti greșeala Fără preget.* DAVILA, v. v. 148. *Ziei că la război, iubit, Vii cu mine fără preget... O, dar cum plîngeai aseară Cînd te-ai înțepat la deget.* TOPÎRCEANU, B. 57. ◊ L o c. a d v. **Fără (de) preget** = neîntîrziat, imediat; p. e x t. (invechit) deodată. *Paștile într-agiutoriu Strujocamilei... fără preget... să fie.* CANTEMIR, IST. 183. *Cele ce socotita că sînt de stricăciune fării... să nevoia în tot chipul fără preget de le îndrepta.* R. POPESCU, CM I, 536. *Sînt datori să le arate toate fără preget și tănuire.* VĂCĂRESCUL, IST. 246. *Fără preget purcesă la Țara de gîos cîl oastea lui aleasă.* ASACHI, s. L. II, 95. *Atunce fără preget cursul interesurilor Europei au luat cu totul altă prefațare.* id. I. 406/15. *Fără preget de departe Vii la o străină parte.* BĂRAC, A. 50/1. *Fără de preget, avînd împlinită și ruga și jertfa, Coarnele marilor luntrei cu pinze spre-adîncuri le-nloarcem.* COȘBUC, AE. 62. *Trebuia să se gîndească fără preget la scăpare.* SADOVEANU, o. v, 610.

2. (Astăzi rar) Răgaz (3), liniște, tihnă; repaus (1), odihnă (1); astîmpăr. *Zburdările tinerețelor copilărești... n-au stare, nici preget.* PISCUPESCU, o. 149/20. *Ca și saltanii ageri nu dați preget la picioare.* OLLĂNESCU, H. o. 112. ◊ L o c. a d j. și a d v. **Fără preget** = (care este, are loc, se desfășoară etc.) fără încetare, neîntrerupt, neîncetat, neconținut, continuu; (care este) fără odihnă, neobosit, neconținut; (care este) prompt. *Era fără preget... la treble ce era a fării.* N. COSTIN, LET. II, 98/11. *Am talmăcit această carte cu multă osteneală și fără de preget strguită (a. 1765).* GCR II, 79/9. *Să vor arăta iscusiți și vrednici și drepti și fără preget la poruncile domniilor mele.* PRAV. COND. (1780), 54. *În cheltuială și trude fără preget a intra.* BELDIMAN, E. 82/26. *Omul este fără preget în veci născocitor de foloase.* PISCUPESCU, o. 92/14. *Temîndu-să pentru a sa comoră... o păzește fără preget.* MARCOVICI, c. 51/6. *Folosind obștea Cu slujbe fără preget.* I. VĂCĂRESCUL, p. 35/29. *N-a fost aceasta ținta, sîrșitul pentru care Gîndirea-mi fără preget în munci am frămîntat?* ALEXANDRESCU, o. I, 107. *El își înzestra fără preget memoria cu operele însemnate.* MAIORESCU, CR. II, 305. *Luciliu... vîrsă fără preget al său geniu fierbînte și puternic într-o mulțime de lungi bucăți exametre.* ODOBESCU, s. I, 47, cf. III, 263, 307. *Atîta muncă fără preget.* CARAGIALE, o. IV, 346. *Eu n-am cunoscut decît munca fără preget.* ANGHIEL-IOȘIF, c. L. 211. *A supra-vegheat fără preget lucrul zidarilor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 148. *N-a fost în stare să urmărească fără preget o singură țintă.* REBREANU, I. 363. *Eu lucrez fără preget și nu mă simt deloc împovărat.* GALACTION, o. A. I, 376. *Se mirau de strigățul meu fără preget.* I. BOTEZ, ȘC. 81. *Toată ziua a nins fără preget.* ULIERU, c. 61. *Pilda aceasta de luptă fără preget, plină la biruință finală, trebuie s-o urmăm și noi.* SADOVEANU, E. 198, cf. STANCU, U.R.S.S. 188. *Să sape, Să roadă fără preget ca un vierme-n Al veșniciei măr.* BENIUC, c. P. 13. *Aveam numai entuziasm și setea de a învîța fără preget.* T. IULIE 1964, 17. *Merse fără preget pe pustiul de zăduf.* POPESCU, B. III, 111.

3. (Invechit) Faptul de a cruța, de a precupeți. *Noi vom lua acest greu... cu preget de darurile tale.* MOXA, 345/8. *Leși sîntu oameni războinici, oameni învîțați de carte, că pentru învîțatura și a cărții și a vitejiții nu li-i preget nici de trudă, nici de cheltuială.* URECHE, L. 113.

- Și: (invechit) *préged* subst. (sg.)

- Postverbal de la *pregeta*.

PREGETĂ vb. I. (Mai ales în propoziții negative) 1. Întranz. A sta pe gîndur înainte de a face, de a începe ceva, a ezita, a șovăi, a se c o d ; p. e x t. a întîrzia, a amina, a zăbovi (întreprinderea unei acțiuni); a sta inactiv, a lenevi. *Mai virtos dzice și învîța se nu preagete întru vreme.* COD. VOR. 168/6. *Și nu pregetareși nice de mine mult păcătosul a ruga pre Domnul Dumnezeu (a. 1642).* BV I, 123. *Fîind încungurat de atîta primejdie amară, s-au fost lăsați, și nu pregeta ca să moară.* HERODOT (1645), 36. *Împăratul nepregetînd purceasă a merge.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 247/13. *Nu pregetați cu ochii de vasele voastre, pentru că toate bunătățile Eghiptului vor fi voauo.* BIBLIA (1688), 35/39. *N-am pregetat a pune toată sîlința noastră ca să disrăăcînăm obiceiurile cele rele (a. 1768).* URICARIUL, I, 339. *Din ziua ce ne-am suîl la scaunul țerei acesteia, n-am pregetat, nici am conținut... a lua seama tuturor lucrurilor și obiceiurilor țerei (a. 1775).* id. lb. VI, 175. *Nu pregeta pentru aceasta.* VARLAAM-IOASAF, 22/15. *Și fără de a pregeta N-au zăbovit a arăta Sîlința, vrednicie.* ZILOT, CRON. 332, cf. DRU, LB. *Să nu pregetăm... a milui săracii cu lumina cunoștinții adevărului.* PISCUPESCU, o. 44/6, cf. 65/20, 170/16. *N-au pregetat a nu lua asupra ostentitoarea ei direcție.* AR (1829), 64/39. *N-au pregetat a sfărma cele de pe urmă piedici a legiurirei (a. 1835).* URICARIUL, VIII, 139. *N-au pregetat a sta pe loc.* ASACHI, s. L. II, 41. *Nu pregetă, n-aluneacă, Iubirea-i n-o pre-*

curmă. I. VĂCĂRESCUL, p. 485/9. *Colonii romani din această țeară nu pregetară a apăra cu bărbăție patria lor adoptivă.* BĂLCESCU, M. V. 7, cf. 481, POLIZU. *Să nu pregetăm dară a ne arăta dorinși întins în privirea instrucțiunii.* I. IONESCU, p. 127, cf. ODOBESCU, s. III, 446. *Nu voi pregeta să dau concursul meu pentru propășirea bunei și folositoare instituiuni de cultură românească.* CARAGIALE, O. VII, 363, cf. MACEDONSKI, O. I, 65, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Lăsător e din fire și preget'adese la muncă.* MURNU, I. 200. *Era altă simplitate... în gestul bunului bătrîn, încît ei îl urmară fără a pregeta.* PETICĂ, O. 347. *Nenea Gușă nu pregetă niciodată să vie în ajutorul cuiva.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 173. *Făr'a pregeta, Ea pleacă, întins, la casa ta.* TOPÎR-CEANU, B. 33. *Întru rugăciuni, fii îngăduitor, întru privegheri, nu pregeta.* STĂNOIU, C. I. 150. *Pregetă la drum.* I. BOTEZ, B. I. 155. *Stropii spun să n-o mai căut, norii spun să nu mai preget.* LESNEA, I. 136. *Nu pregetai să descarc a doua oară arma.* SADOVEANU, O. VIII, 410, cf. VII, 330. *Niciodată un autor nu va pregeta să scrie o operă nouă, dacă un motiv relativ inedit i se prezintă.* VIANU, A. P. 7, cf. 386. *Francisc I n-a pregetat să deschidă ostilitățile în Flandra.* OȚETA, R. 164. *Nu pregetă să-și dăruiască viața pentru desăvârșirea victoriei oprimaților.* CONTEMP., 1948, nr. 108, 4/2. *Cînd unui client îi convenea haina, nu pregeta s-o scoată de pe el și s-o ofere.* CĂLINESCU, S. 15. *E... gata să dezlanșue lupta, dar iarăși pregetă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 469. *Mi-a plăcut munca, n-am pregetat niciodată.* PREDĂ, I. 166. *Zorese așijderi, fără să pregete, Tovarășii harnici cu o mie de degete.* DEȘLIU, G. 47. *Nici n-au pregetat mult, ei s-au grijit și de unele și de altele.* SBIERA, P. 132, cf. GR. S. V, 45. ◊ (Învechit și regional; construit cu dativul) *Fiind om bătrîn n-au vrut să meargă, pregetînd căie și osteneli drumului.* R. GRECEANU, CM II, 122. *Eu preget drumului.* CIAUȘANU, GL. ◊ (Învechit; cu pronumele în dativ) *Ai suferit pentru numele meu și nu ți-ai pregetat.* N. TEST. (1648), 304^v/12. [Romani] *nu-și pregeta, cu altare, icoane și cununii a sărbii și a mării numele mai ales a celor bărbați* (a. 1828). BV III, 566. *Nu-și pregetase a merge de cîteva ori și la Viena.* BARIȚIU, P. A. I, 371, cf. III, 194.

2. **Tranz.** (Neobișnuit) **A opri (4)**, a împiedica de la o acțiune. *Nimeni să n-aibă puțință să-i vadă și nici să-i atingă, Nimeni să-i pregete-n drum, cercindu-le ținta umblării.* COȘBUC, AE. 21.

3. **Tranz.** (Învechit) **A cruța, a menaja (1)**. *Acela taste om carele nu și preagetă nici viața pentru de aproapele său.* CALENDARIU (1814), 109/14. *Nimic nu prejetam cum s-ar putea face ca mai în grabă să se facă sănătoasă.* BĂRAC, ap. TDRG. *Turecii pricepură importanța acestei cetăți și nu pregetară nici o jersfă spre a o dobîndi.* BĂLCESCU, M. V. 664. *Să nu vă pregetați osteneala de a veni.* SEVASTOS, N. 84.

- Prez. ind.: *préget și (învechit) pregetez* (DRLU).
- Și: (învechit) *pregită, prejetă* vb. I.
- Lăt. *pigritare.

PREGETĂRE s.f. Faptul de a pregeta (1); ezitare, șovăială; p. e x t. întîrziere, amîinare; (regional) pregetătură. *Nu că doar am fost cuprins ău cu vreo leane sau pregetare.* VARLAAM-IOASAF, 69^v/10, cf. DRLU, POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DM, DEX. ◊ **L o c. a d v.** **Fără pregetare** = neîntîrziat, imediat. *Tu făr'pregetare iar alergași la cutbul lui.* ZILOT, CRON. 333.

- Pl.: *pregetări*.
- V. *pregeta*.

PREGETĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit) Care pregetă (1); care se ferește de ceva, evită ceva. Cf. DRLU. *Femeia-și căta de casă: La înălgi pregetătoare și la vorbe rușinoasă, La tueru cutezătoare și la certe prea fricoasă.* HELIADE, O. I, 234.

- P.: *pregetători, -oare*.
- *Pregeta* + suf. -ător.

PREGETĂTURĂ s. f. (Regional) Pregetare. *Rostu... Ce vărsa... Și dulcea învățatură Fără de pregetătură.* ȘEZ. VIII, 48.

- Pl.: *pregetături*.

- *Pregeta* + suf. -ătură.

PREGETOĂRE s.f.v. prîgitoare.

PREGETÓS, -OASĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Șovăitor, nehotărit (1). Cf. UDRESCU, GL. *Pregelos mai ești, mă; pînă să te hotărăști tu, îi trece toțul.* id. ib. ◊ (Substantivat) *S-a făcut un pregetos, un leneș, un zlbavnic.* id. ib.

- Pl.: *pregetoși, -oase*.

- *Pregeta* + suf. -os.

PREGHIÉRĂ s. f. (Italianism, învechit, rar) Rugă-mîinte (1). FILIMON, în CONTRIBUTII, III, 157.

- Pl.: *preghiere*.

- Din it. *preghiera*.

PRĒGHITĂ s. f. (Învechit și regional) Stinghie; scîndură îngustă. *Cilindrul acesta taste un lemn gros și rotund, în capetele căruia se întocmesc două preghiți.* ECONOMIA, 24/16, cf. 24/18, ALR II/1 MN 135, 3 889/605. ◊ **S p e c.** (Regional; în jug) *Poțicoară (2 b).* Cf. DAMÉ, T. 13, PAMFILE, I. c. 138.

- Pl.: *preghiți* - Și: (învechit) *prĒghită* s. f.

- Etimologia necunoscută.

PREGIMUIRE s. f. v. prejmuire.

PREGITĂ vb. I v. pregeta.

PRĒGITĂ s. f. v. preghiță.

PREGIUDĒȚ s. n. v. prejudeț.

PREGIUDIȚIÓS, -OASĂ adj. v. prejudicios.

PREGIŪR prep., adv. v. prejur.

PREGIURĂȘ s. m. (Învechit, rar) Vecin. *Vîind și întrebînd și pre unul și pre altul din pregiurași.* AMIRAS, LET.² III, 142.

- Pl.: *pregiurași*.

- *Preglur* + suf. -aș.

PREGIUTOĂRE s. f. v. prîgitoare.

PREGÎNJĂLĂ s. f. (Regional) Tinjală. Cf. MARIAN, S. R. II, 172, PAMFILE, A. R. 44. *Pune jugul la preginjală.* VICIU, GL.

- Pl.: *pregînjele*. - Și: *pregănjălă* (PAMFILE, A. R. 44), *prechinjală* (MARIAN, S. R. II, 172), *preminzălă* (A III 18) s. f.

- Etimologia necunoscută. Cf. *precinjă, tinjală*.

PREGNANT, -Ă adj. Care se impune, iese în relief prin trăsături specifice, prin evidență (v. e v i d e n t), claritate (v. c l a r), importanță, expresivitate (v. e x p r e s i v), semnificație (v. s e m n i f i c a t i v). *O epohă de o însămnătate foarte rară și pregnantă pentru Moldova.* CALENDAR (1857), 65/3. *Cuvintele să fie așa de bine glesé, încît să intruzeze în modul cel mai simplu și pregnant ideile poetului.* MAIORESCU, CR. I, 45. *Ea arată în pregnantă linii femeta cochetă și setoasă de aventuri.* F. (1881), 386, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. „A fi” nu mai avea sensul pregnant de „a exista”. PUȘCARIU, E. R. I, 131. *Ibrăileanu dă acestei idei o formulare pregnantă.* RALEA, S. T. III, 204. *Portretul trebuie să fie condensat și pregnant într-o povestire scurtă.* v. ROM. Iulie 1953, 268. *Rebreanu realizează un tablou foarte pregnant al războiului.* ib. noiembrie 1953, 295. *Terminologia si vică... are un caracter popular pregnant.* s. c. ȘT. (Iași), 1957, 5. *Proporția imensă de tineri constituie o altă caracteristică, poate cea mai pregnantă, a combinatului siderurgic.* v. ROM. iunie 1958, 70. *Una din cele mai pregnante particularități ale stilului lui Barbu Delavrancea este structura prozei sale.* VARLAAM-SADOVEANU, 409. *Ea reface,*

în imagini de un pregnant realism, soarta femeii de-a lungul veacurilor. s mai 1960, 87. Spectacolul sibian avea nevoie de o privire mai analitică, de luminarea mai pregnantă... a momentelor-cheie. T mai 1964, 87. Trebuie să reprofilăm din mers aceste magazine... Caracterul de prezentare puțin pregnant în cele mai multe locuri... se precizează treptat. RL 1967, nr. 7 041.

◆ (Adverbial) În mod evident, cu claritate, în mod semnificativ. În „Dulăii” de Zaharia Stancu întâlnim figuri satirizate pregnant. CONTEMP. 1953, nr. 344, 3/4. Kogălniceanu apreciază și mișcarea lui Tudor, scoțându-i pregnant în relief rolul politic-social și național s. c. șr. (Iași), 1957, 256. Viciile esteticii idealiste ies... mai pregnant la iveală atunci când se analizează însuși modul în care este conceput frumosul. s iunie 1960, 42. Asemenea deficiențe au țesut pregnant în evidență cu prilejul analizei efectuate. LUPTA DE CLASĂ, 1962, nr. 2, 23. Personajele scence se impun pregnant. T iulie 1964, 73. Valorile noului s-au afirmat pregnant. v. ROM. decembrie 1964, 170. [Piese] dedicate prezentului se impun totuși din ce în ce mai pregnant. ib. ianuarie 1965, 144. Singura intruchipare mai pregnant individualizată fizic este aceea a unui personaj de basm — Gerilă. L. ROM. 1965, 566.

— Pl. : *pregnanți*, -te.

— Din fr. *pregnant*, germ. *prāgnant*.

PREGNANȚĂ s. f. Însușirea de a fi pregnant de a se impune, de a ieși în relief prin trăsături specifice prin claritate, importanță, expresivitate, semnificație etc. Cf. ALEXI, W., DM. *Am regăsit capitalismul așa cum îl știam, dar totuși... adevărata lui față dezvăluindu-mi-se cu și mai mare pregnanță.* s mai 1960, 62. Trebuie relevat caracterul adesea viguros al muzicii... pregnanța și plasticitatea imaginilor. M 1962, nr. 4, 35. E sugerată cu multă pregnanță ambianța scenelor de muncă. ȘTIINȚA, 1964, nr. 6 347. Contemporaneitatea eroului nu înseamnă neglijarea caracterului concret-istoric, ci relevarea lui cu pregnanță maximă. T iunie 1964, 59. *Verva satirică de mare pregnanță și subtilitate din piesele lui Căragiale.* v. ROM. ianuarie 1965, 141, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *prēgnance*, germ. *Prāgnanz*.

PREGOĂRE s. f. v. *prigoare*.

PREGOR s. m. v. *prigoare*.

PREGUSTĂ vb. I. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A gusta, a mânca sau a bea (puțin). *Să unge și să pregustă omul cu dulceața mierii.* PISCUPESCU, o. 173/6. *Codănacii numă-l pun pe limbă, abia-l pregustă [răchiul].* JIPEȘCU, o. 44. *Au împărțit pe șoarece, dar nici nu s-au pregustat.* RĂDULESCU-CODIN, I. 318. *Nici nu m-am pregustat de miere.* CIAUȘANU, GL. ◆ Absol. *Of, Evo, ce mi-ei făcut / Turce-avei a mă-ndemna / Și din pom a pregusta.* ȘEZ. XVIII, 28. ◆ Expr. (Refl.) Nici cît să te preguști = foarte puțin. Cf. ZANNE, P. IV, 98.

— Prez. ind. : *preguști*.

— Pre + gusta.

PREGUSTĂRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) *pregusta*. *Se puse și făcu o bună pregustare.* CR (1848), 3²/8, cf. BĂRCIANU. ◆ Speci. Micul dejun. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. ◆ (Învechit, rar) Mostră (4). *Încă din drum ni se dele o pregustare despre cele ce putea să se întimple la dietă.* BĂRȚIU, P. A. II, 134.

— Pl. : *pregustări*.

— V. *pregusta*.

PREHENSIL, -Ă adj. (Despre părți, organe etc. ale unor animale) Care are însușirea de a apuca. Cf. M. D. ENC. *Maimuța are coadă prehensilă.* DEX.

— Pl. : *prehensili*, -e.

— Din fr. *préhensile*.

PREHISTÓRIC, -Ă adj. v. *preistoric*.

PREHOTĂRI vb. IV. Tranz. (Învechit) A hotări, a stabili dinainte. *Tiranul... urmează dogmele religii mai presus decît cere cuvința, fără de a le crede, ca să arate norodului că este ales și prehotărit de Dumnezeu a fi locofitorul său pe pămînt.* CR (1829), 154²/15. ◆ Refl. pas. *S-au prehotărit toate întîmplările ei.* MARCOVICI, c. 114/17.

— Prez. ind. : *prehotărăsc*.

— Pref. *pre-* + hotări.

PREI vb. IV v. *prii*.

PREIĂTIN, -Ă s. m. (și f. v. *prieten*).

PREICĂ s. f. (Regional) Vacă bălțată (Băilești — Cimpulung). Cf. H IX 438.

— Etimologia necunoscută. Cf. *prii*.

PREIMBLĂ vb. I v. *plimba*.

PREIMI vb. IV v. *primi*.

PREIMIRE s. f. v. *primire*.

PREIMITÓR, -OĂRE adj. v. *primitor*.

PREIMPERIALÍST, -Ă adj. Care este anterior imperialismului. Cf. DL, DM, DN².

— Pronunțat : *pre-im-pe-ri-ă*. — Pl. : *preimperialiști*, -ste.

— Pref. *pre-* + *imperialist*.

PREINDUSTRIALIZĂRE s. f. Proces de prelucrare primară a materiilor prime textile pînă în faza în care pot fi supuse operațiilor procesului de filare. Cf. LTR².

— Pronunțat : *pre-in-dus-tri-a*. — Pl. : *preindustrializări*.

— Pref. *pre-* + *industrializare*.

PREINFĂRCT s. n. (Med.) Insuficiență coronariană care se manifestă prin aspecte intermediare între anghina pectorală și infarctul miocardic propriu-zis. Cf. D. MED.

— Pronunțat : *pre-in-*. — Pl. : *preinfarcte*.

— Din germ. *Prānfarkt*.

PRÉIRI s. n. v. *proor*.

PREIR² subst. sg. v. *prier²*.

PREISTÓRIC, -Ă adj. Care aparține preistoriei, din timpul preistoriei, privitor la preistorie, specific preistoriei. *O stațiune preistorică al cărei locuitori se serveau cu arme de piatră nelustruită.* ODOBESCU, s. II, 421. *Un idol ciudat care pentru sălbăteci preistorici era un chip sfînt.* GHEREA, ST. CR. I, 98. *Această apropiere... cu tracii primește o puternică confirmare prin cercelările preistorice.* XENOPOL, I. R. I, 40, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Sadoveanu are viziunea unor vîntători preistorici.* IBRĂILEANU, S. L. 108. *S-a descoperit într-o mină un schelet preistoric.* ARH. OLT. I, 101. *Muscînd... din bucăți de friptură rece, ca și strămoșii noștri din epoci preistorice.* SADOVEANU, o. VIII, 383. *Așezările nomade din partea locului ti dau impresia stranie a unei continuități neîntrerupte din adîncurile vremurilor preistorice.* VIANU, A., P. 237. *Părea că aci fusese o stațiune preistorică.* CĂLINESCU, E. o. I, 119. *Animale preistorice din care s-au format zăcămintele petrolifere din Valea Prahovei.* BOGZA, v. J. 36. *Un pește ciudat, cu o aparență monstruoasă de reptilă preistorică.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 19, cf. SFC I, 6, 14. ◆ (Glumeț sau prin exagerare) Care este foarte vechi, de demult; care are aspect foarte vechi; de modă veche; care este foarte puțin avînsat; perimat (2), învechit. *O ceapă, un căfel de usturoi și o coajă preistorică de pine.* HOGAȘ, DR. I, 220. *Cine știe în ce preistorice vremuri luase un amărit de doctorat apusean.* CIAUȘANU, R. SCUT. 68. *Mașina fîșni într-un huruit de fier vechi cu o sprinteneală și un avînt neașteptate de la înfățișarea preistorică.* C. PETRESCU, I. II, 200.

Așa cum se apropia, părea ultimul om cu mustăți preistorice din Europa. id. c. v. 187. Cu mijloace preistorice, au pus în legătură rezervele subpământene cu setea de deasupra. SADOVEANU, o. XI, 417, cf. IX, 141. O să ne dea ceai în aceleași cești albastre preistorice? CALINESCU, B. I. 6. Ceaiul se servește în aceleași cești preistorice, tocite de buzele nenumăratelor generații. v. ROM. noiembrie 1964, 112.

— Pronunțat: *pre-is-*. — Pl.: *preistorici*, *-ce*. — Și: (rar) *prehistorice*, *-ă* adj.

— Din fr. *préhistorique*.

PREISTORIE s. f. 1. Perioadă din istoria omenirii de la originea omului până la apariția primelor documente scrise. Cf. ȘAINEANU, D. U. *Din această categorie... s-a întâmplat să fie pământeni, aceștia din Dacia și din preistorie*. SADOVEANU, o. XII, 206, cf. SFC I, 11. Asemenea isprăvi se pierd în negura preistoriei. CONTEMP. 1971, nr. 1 284, 10/1. ♦ (Glumeț sau prin exagerare) Perioadă foarte veche, de demult (cărora îi aparține cineva sau ceva); perioadă, epocă puțin avansată, înapoiată, perimată. *Redingota lui rămasă dintr-o preistorie a redingotei*. TEODOREANU, M. U. 28. *Patria sa, scufundată în beznele preistoriei*. C. PETRESCU, A.R. 19. *Cum poate omul să iasă din preistoria egoismului animalic*. T. Iunie 1964, 47.

2. Parte a istoriei care studiază preistoria (1). Cf. CADE. *Aș vrea... să știu prea multe: și istorie, și preistorie, și petrografie, și oceanografie*. GALACTION, O. A. II, 400. *E o preocupare de preistorie care bate azi problemele oceanografice*. id. ib., cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *pre-is-*.

— După fr. *préhistoire*.

PREITESŐG s. n. v. prieteșug.

PREIUBITŐR, -OARE adj. v. prealubitör.

PREIUDÍȚIE s. f. v. prejudiciu.

PREIUDÍȚIU s. n. v. prejudiciu.

PREIMBLĂ vb. I v. plimba.

PREIMBLĂRE s. f. v. plimbare.

PREIMBLĂTŐRIU, -OARE s. m. și f. v. plimbător.

PREIMPLEĂ vb. II v. prealplea.

PREINCĂLZÍ vb. IV. *Tranz.* (Complementul indică fluide sau materiale solide) A încălzi în prealabil în scopul ameliorării unui proces termic sau a unui proces de prelucrare. Cf. M. D. ENC., DEX. ♦ *Refi.* p. s. *La cuptoarele industriale, aerul... se preîncălzește folosindu-se căldura cedată de gazele de ardere evacuate din cuptor*. LTR² XIII, 222.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Prez. ind.: *preîncălzeșc*.

— Pref. *pre-* + *încălzi*.

PREINCĂLZÍRE s. f. Acțiunea de a preîncălzi. *Alterarea metalului... se evită prin preîncălzirea piesei*. IOANOVICI, TEHN. 179, cf. 180. *Pentru ca uscarea să se facă repede și gradat, materialul trece întâi într-o zonă de preîncălzire*. IONESCU-MUSCEL, ŢES. 145. *Preîncălzirea apei de alimentare a căldărilor de abur se poate face folosind... gazele evacuate din căldare*. LTR², cf. M. D. ENC., DEX. ♦ *Preîncălzirea țiparului = încălzire în cuptor a țiparului unei piese protetice dentare, înainte de turnare, în scopul desprinderii machetei și știfturilor de turnare de ceară, precum și pentru obținerea contracției metalului topit*. Cf. D. MED.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîncălziri*.

— V. *preîncălzi*.

PREINCĂLZITŐR s. n. Aparat sau instalație care servește la preîncălzirea unui agent termic, a unui combustibil, a aerului etc. *Din preîncălzitor pasta se scurge... în cada de incetiat*. IONESCU-MUSCEL, ŢES.

148, cf. NOM. MIN. I, 51. *Preîncălzitotoarele de aer sînt — în general — instalații auxiliare*. LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîncălzitotoare*.

— *Preîncălzi* + suf. *-tor*.

PREÎNCOLȚIRE s. f. Procedeu special de declanșare artificială a germinăției la anumite semințe și de supraveghere a acesteia pînă la completa încolțire a semințelor. Cf. LTR².

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîncolțiri*.

— Pref. *pre-* + *încolțire*.

PREÎNCOLȚÍT, -Ă adj. (Despre semințe) Care a fost supus procedurii de preîncolțire. *Semănarea semințelor preîncolțite e mai dificilă, implicînd anumite măsuri de menajare a colțului rămas*. LTR² XIII, 229.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîncolțiti*, *-te*.

— Pref. *pre-* + *încolțit*.

PREÎNDEMÎNĂ adj. (Învechit, rar; în sintagma) *Vreme preîndemînă = timp favorabil, vreme potrivită. Află vreme preîndemînă ca să lovească*. URECHE, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 226. *Au vreme preîndemînă să-și meargă la moșii*. id., ap. id. ib.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Și: *preîndemînă* adj.

— *Pre* + *îndemînă*.

PREÎNGRIJÍ vb. IV. *Tranz.* (În dicționarele din trecut) A îngriji (de mai înainte). Cf. GHETIE, R.M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Prez. ind.: *preîngrijesc*.

— Pref. *pre-* + *îngriji*.

PREÎNGRIJÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a preîngriji și rezultatul ei. Cf. ALEXI, W.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîngrijiri*.

— V. *preîngriji*.

PREÎNNOÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit) 1. A înnoi; a relua (2); a repeta (1). *Venise să-și preînnoiască huzmetul de hoște*. FILIMON, o. I, 157. *Tînărul preînnoi pretențiile sale de mai multe ori*. id. ib. II, 175, cf. CADE. ♦ *Refi.* *Le veni la auz o ușoară cîrțitură ascuțită, care se preînnoia des și mereu* (a. 1890). ap. TDRC. *Roturi de albne ce zboară-mbulzite cu vîiet Preînnoindu-se furnică-ntruna din stîlca scobită*. MURNU, I. 27.

2. (Complementul indică construcții, monumente, obiecte etc.) A face să fie altfel decît a fost, a renoa; a face din nou să fie cum a fost, a restaura (1). *Zidul... să-l preînnoiască cu cheltuiala pã din doauo*. CARAGEA, L. 11/5. *Cetate adevărat deosebit frumoasă... preînnoită din zilele lui Carol al 6-lea*. GOLESCU, I. 10, cf. POLIZU.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Prez. ind.: *preînnoiesc*.

— Și: *preînnoi* vb. IV.

— *Pre* + *înnoi*.

PREÎNNOÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) preînnoi și rezultatul ei.

1. Cf. *preînnoi* (1). *Credința în mai multe cure de cealuri de burulenți „pentru preînnoirea singelui”*. N. LEON, MED. 146.

2. Cf. *preînnoi* (2). Cf. POLIZU. *Din așa multe bogății... mai nici o părticică nu este întrebuințată la întreținerea și la preînnoirea acelor așezăminte*. ODOBESCU, s. II, 40.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preînnoiri*. — Și: *preînnoire* s. f. POLIZU.

— V. *preînnoi*.

PREÎNREGISTRĂRE s. f. Procedeu de filmare cu sunet, la care înregistrarea sunetului se efectuează în prealabil, în cele mai bune condiții de studio. Cf. LTR².

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preînregistrări*.

— Pref. *pre-* + *înregistrare*.

PREINSEMNA vb. I. *Tranz.* (Învechit, rar) 1. A alege, a fixa cu anticipație, dinainte. *Marile pedice ce întmpini în frumoasa și penibila carieră ce ți-ai preînsemnat.* ap. GHICA, A. 848.

2. (În forma *presemna*) A consemna, a menționa. *Presemnăm că ea... luă deodată trei lucruri foarte grele la dezbateri.* CR (1848), 26¹/21.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Prez. ind.: *preînsemnez*.

— Și: *presemnă* vb. I. CR (1848), 26¹/21.

— Pref. *pre-* + *insemna*.

PREINȘTIINȚĂ vb. I. *Tranz.* (Învechit) A înștiința, a anunța dinainte. *Vor fi însă preînștiințați de cătră generali cu zece sau cincisprezece zile înainte.* BARIȘIU, P. A. I, 37, cf. SFC IV, 92.

— Pronunțat: *pre-in-și-in-*. — Prez. ind.: *preînștiințez*.

— Pref. *pre-* + *înștiința*.

PREINȘTIINȚĂTIV, -Ă adj. (Învechit, rar) Introdactiv. *Cuvânt preînștiințativ.* în SFC IV, 92.

— Pronunțat: *pre-in-ști-in-*. — Pl.: *preînștiințativi*, -e.

— *Preînștiința* + suf. -iv.

PREÎNTÎMPINĂ vb. I. *Tranz.* (Complementul indică neplăceri, primejdii etc.) A lua din timp măsurile necesare pentru a evita, a împiedica, a opri etc.; a preveni¹ (2). V. para⁴, combate. *S-a hotărât să se întoarcă la București... să preîntîmpine cele ce se pregăteau.* GHICA, A. 36. *Veni la postelnicul, ca să preîntîmpine furtuna ce bănuia că poate să se rădice.* FILIMON, O. I, 152. *Acest straniu rezultat este foarte probabil, dacă nu se vor lua măsuri serioase pentru a-l preîntîmpina.* ODOBESCU, S. I, 492, cf. III, 422. *Înaintarea noastră se făcea sub luarea a tuturor măsurilor de precauțiune, spre a preîntîmpina o surprindere vrăjmășască.* CONV. LIT. XVII, 105, cf. DDRF. *Tranzacțiunea... termină un proces început sau preîntîmpinând un proces ce poate să nască.* HAMANGIU, C. C. 425, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Prin aceste mijloace va preîntîmpina orice contestație a produsului său.* BUL. COM. IST. I, 35, cf. 65. *Scribinea și Hujan se făceau pe lângă mine... gata să preîntîmpine vro cumpănăală din partea Piscuțel.* HOGAȘ, DR. I, 308. *Țăranii să fie obligați a depune cte o parte din roadele ogoarelor... spre a preîntîmpina orice întimplătoare calamitate publică.* N. A. BOGDAN, C. M. 116. *Se mulțumea să preîntîmpine orice pornire pe sfadă.* REBREANU, R. I, 151. *Preparativele stnt astăzi numai pentru a preîntîmpina neajunsurile unui drum depărtat.* C. PETRESCU, R. DR. 100. *Aștepși să preîntîmpini orice surpriză.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 55. *Tinere, ia măsurile cuvenite pentru a preîntîmpina furtuna care se apropie.* BART, S. M. 50. *Banii i-am plasat în interesul nostru comun, spre a preîntîmpina orice criză posibilă în cariera ta.* CĂLINĂSCU, S. 426. *Poporul ridicase trei rânduri de baricade, ca să preîntîmpine vreo răbufnire a dușmanilor revoluției.* CAMIL PETRESCU, O. II, 475, cf. SFC I, 5, 11, 12. *Pentru a preîntîmpina apariția unor boli se impun măsuri profilactice.* VÎN. PESC. august 1964, 20, cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Prez. ind.: *preîntîmpin*.

— Pref. *pre-* + *întîmpina*.

PREÎNTÎMPINĂRE s. f. Acțiunea de a preîntîmpina și rezultatul ei; prevenire (2). Cf. LM, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Femeile stnt convinse mai mult decît oricine de necesitatea preîntîmpinării războiului.* ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 397. *Mișcarea democratică pentru pace a luat o amploare colosală în lumea întreagă, ceea ce face ca perspectiva preîntîmpinării unui nou război să devină pe deplin reală.* ib. nr. 2 524. *Pentru preîntîmpinarea șocului, se fac transfuzii de stinge.* BELEA, P. A. 81, cf. 169, M. D. ENC.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîntîmpinări*.

— V. *preîntîmpina*.

PREÎNTÎMPINĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit) Preventiv. *Medicație preventivă (preîntîmpinătoare) și curativă.* MAN. SĂNĂT. 263/11, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pronunțat: *pre-in-*. — Pl.: *preîntîmpinători*, -oare.

— *Preîntîmpina* + suf. -ător.

PREÎNTRU prep. v. *printru*.

PREJBÎTER s. m. v. *prezbiter*.

PREJENIRE s. f. (Învechit) Faptul de a prijeni; susținere, sprijin. V. *prijini* (1). (Fig.) *Că a Domnului taste aglutarea (sprijinirea D, prejenirea H).* PSALT. 183.

— V. *prijeni*.

PREJENTĂTOR s. m. v. *prijitor*.

PREJETĂ vb. I v. *pregeta*.

PREJITOARE s. f. v. *prigitoare*.

PREJITURĂ s. f. v. *prăjitură*.

PRÉJMĂ s. f. v. *preajmă*.

PRÉJMĂT s. n. v. *prejmet*.

PRÉJMET s. n. (Învechit; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „în“) *Preajmă, împrejurime. Turcii rădăcease atce o baterie ce tăia drumurile... și stăpnea tot prejmetul.* AR (1829), 59²/35. *Au și strîns ca la 18 mii oameni... alt în orașul Beiburt... cît și în prejmeturile lui.* ib. 223²/18. *Un sâhstru cuvios petrecătoriu în acele prejmete.* ASACHI, S. L. II, 51, cf. 30. *O vale adîncă cu prejmeturile acoperite cu păduri.* I. IONESCU, M. 641. *În prejmeteale Lopusnei... surprinse un detașament de inamici.* HASDEU, I. v. 109. *Pe urmașii acestor unguri ti găsim plină astăzi în prejmeteale Romanului (a. 1869).* ap. TDRG. *Răcni leu, nenșorule, de se cutremurară toate prejmeteale.* ISPIRESCU, V. 31, cf. id. L. 370. *Rogu-vă a mă-ngropă în prejmetul otlor, în strătuțul florilor.* F (1888), 461, cf. DDRF. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Se-năcî-rau... sub ziduri în prejmetul apei Iardanos.* MURNU, I. 139, cf. PAMFILE, J. III, 93, CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX. ◇ Loc. prep. *În prîjmutul (cuiva) = în onoarea, în cinstea (cuiva).* GLOSAR REG.

— Accentuat și: *prejmet*. BĂRCIANU. — Pl.: *prejmete* și *prejmeturi*. — Și: *préjmăt*, (regional) *prîjmut* (GLOSAR REG.) s. n.

— *Preajmă* + suf. -et.

PREJMUÍ vb. IV. *Tranz.* (Regional) A împrejmui, a îngrădi. Cf. BĂRCIANU, V., IORDAN, L. R. A. 201. ◇ Fig. *Stnt, Doamne, prejmuít ca o grădină, în care paște-un mînz.* ARGHEZI, V. 49.

— Prez. ind.: *prejmuiesc*.

— *Preajmă* + suf. -ui.

PREJMUÍRE s. f. 1. (Învechit) *Preajmă, împrejurime; loc împrejmuit. Se vinde asemenea cu mezel o casă... cu grădină și alte prejmuiri din mahalaua Brezoianului.* CR (1832), 119¹/23. *Pregimuirile acestei cetăți fuseseră alese ca punct de raliere a conjurațiilor.* ib. (1846), 87¹/20, cf. BĂRCIANU, V.

2. P. ext. (Regional) *Împrejmuire, îngrăditură, gard făcut în jurul stogului (Stefăneștii de Jos—București).* Cf. ALR II 5 037/769.

— Pl.: *préjmuiri*. — Și: *pregimuire* s. f.

— V. *prejmuí*.

PREJÓS adv. (În sintagma) *Mai prejos = în situație de inferioritate, de subordonare față de cineva sau de ceva; mai puțin bun, capabil, tare etc., mai slab, mai prost decît... Orice iubire alta... Pe lângă cea a ării se află mai prejos.* BOLINTINEANU, O. 202.

Semenii lui îl prefălesc mai prejos de ceea ce este. SLAVICI, O. II, 178. Ercule nu voi a rămânea mai prejos decât dinșii. ISPIRESCU, V. 47. Boterilor de dincoace nu le plăcea a fi mai prejos. ODOBESCU, S. I, 70. Aceste două tabere... nevoind nict una nici alta să se lase mai prejos. IONESCU, RYON, S. 122. Nici Titu Herdelea nu vroia să rămție mai prejos. REBREANU, R. I, 220. Razele Roentgen, în lumea fizică, sînt mai prejos de întuiția elevului față cu sufletul celui ce îl învață carte. GALACTION, A. 11. El nu se lăsa mai prejos. VLASIU, A. P. 22. Mulți baroni socoteau mai prejos de demnitatea și onoarea lor să știe a ceti și a scrie. SADOVEANU, O. XII, 222. Presupunnd că nevasta inspectorului va veni încercată de bijuterii, nu vroise nict ea să se lase mai prejos. STANCU, R. A. IV, 112. Comorile artei populare din Urali nu stau mai prejos ca bogăție față de ale celorlalte finuturi sovietice. CONTEMP. 1953, nr. 369, 1/2. Ce, tu ești mai prejos ca altul, care n-are nict studii, nict pregătire? DEMETRIUS, C. 55. Cîmpul a devenit familiar, umanzat, și frumusețea lui nu este cu nimic mai prejos decât aceea a stepii. V. ROM. Iulie 1962, 129. (L o c. a d j.) Sînt trei feluri de produceri intelectuale: unele mai presus, altele mai prejos de orice critică, iar altele la nivelul criticii. CARAGIALE, O. III, 101. Șarlatani, care cu foarte puțină osteneală și cu merite unecori mai prejos decât mediocre, extrag... cea mai bogată recoltă. VLAHUȚĂ, O. A. I, 212.

— Pre + jos.

PREJUDECĂ vb. I. T r a n z. (Invechit) 1. A gîndi, a judeca, a considera, a aprecia cu anticipație. *Prejudecă lucrul înainte de a-l face.* ȚICHINDEAL, F. 21/10. *Să învățăm dar pre prunci din tinerețe a judeca.* id. ib. 220/18, cf. 412/11. *Fără să judec lucrul înainte, Am avut plăcere să fac încercare.* PANN, E. II, 110/4, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CONTRIBUȚII, I, 178. ♦ R e f l. *Se prejudeca singur pre sine vinovat.* PANN, E. I, 104/23. ♦ (Invechit, rar) A prevedea (I 1). (R e f l. p a s.) *Schimbările se pot prejudeca după aceste aici următoare reguli...* CALENDARIU (1814), 88/4.

2. (Complementul indică probleme, fenomene etc.) A face o apreciere înainte de a fi făcut o examinare temeinică, a avea idei preconceptuate asupra... Cf. POLIZU. *Fără a prejudeca chestiunea...* întrebăm. ALECSANDRI, T. 1652. *Pînă cînd aceasta nu se va pronunța, să nu prejudecăm chestia.* ap. MAIORESCU, CR. II, 358. *Să nu prejudecăm și să vedem ce a făcut.* GHEREA, ST. CR. II, 264, cf. BĂRCIANU, CADE, SCRIBAN, D., SFC. I, 6, 15.

3. (Prin confuzie) A prejudicia. Cf. POLIZU.
— Prez. ind.: *prejudec.*
— Pref. *pre- + judeca.*

PREJUDECĂRE s. f. (Invechit) Acțiunea de a prejudeca și rezultatul ei.

1. Cf. *prejudeca* (1). *Au căutat ca judecătorii lor să aibă... tare plăcaciune către prejudecare.* ȚICHINDEAL, F. 169/13, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. *Prejudecată.* Cf. *prejudeca* (2). *Vom socoti lucrul fără prejudecare.* MAIOR, P. 144/27. *Înrădăcinatele prejudecări a norodului sînt pricinile rele de chepetenie a acestei luări de samă.* MAN. ÎNV. 12/1. *Am cîștigat speranța că se vor putea lămuri întrebările fără prejudecare.* MAIORESCU, D. I, 460. *Căuta de a pune pe credincioșii săi mai presus de prejudecările vulgare.* OLĂNESCU, H. O. 108.

— Pl.: *prejudecări.*
— V.: *prejudeca.*

PREJUDECĂȚĂ s. f. Păreră, idee preconceptată asupra unui lucru sau a unei probleme, adoptată, de obicei, fără cunoașterea directă sau temeinică a obiectului ori a problemei respective; (rar) preconcepție, (livresc) prevenție (1), (invechit) prejudecare (2), județ, prejudiciu (1). *Om era de prejudecăți cuprîns și apăsăt.* MAIOR, IST. 191/8. *Din pîzmă curg cele mai multe pricină... prejudecățile și-cele mai multe eresuri.*

GOLESCU, E. 330/3. *Moștenirea lui Constantin... era prada orbirei și a preajudiciilor.* AR (1829), 245²/9. *Nu este rob prejudecăților.* CR (1829), 37²/22. *Singur a trebuit să mă lupt cu prejudecățile și obiceiurile.* HELIADE, O. II, 213. *Sau din neștiință sau din prejudecată, nu cunoaște alte mijloace de a strîpi răutătea.* AR (1830), 19²/8, cf. CĂPĂȚINEANU, M. R. 10/18. *Părăsiți prejudecățile voastre ca să fiți fericiți.* MARCOVICI, V. 82/19, cf. id. R. 86/20, id. C. 41/20. *S-au oșărit auzind niște așa greșite prejudecăți.* DRĂGHICI, R. 200/21. *Acest om străin despre legile și prejudecățile țării sale... putea s-o ajute.* CR (1848), 30²/62, cf. POLIZU. *Îndoieli, prejudecată, să mai am nu s-ar putea.* MACEDONSKI, O. I, 271, cf. DDRF. *Medicina populară este un complex de prejudecăți.* N. LEON, MED. 3. *Trebute să aibi puterea de a te desface de nenumăratele prejudecăți ce-ți întunecă vederea.* D. ZAMFIRESCU, R. 152, cf. ALEXI, W., TDRG. *Acest om străin împiedică de a-și realiza virtualitățile literare.* LOVINESCU, C. V, 16. *Să dezrobească omenirea din robia prejudecăților seculare.* GALACTION, O. 228. *O prejudecată m-a orbit într-altă. Că n-am văzut de la început ceea ce toată lumea prejudeca.* CAMIL PETRESCU, T. III, 457. *Disprejindu-i pe toți de-a valma... pentru prejudecățile lor burgheze.* C. PETRESCU, C. V. 13. *Eram încă... încercat de prejudecăți.* VLASIU, D. 294. *Am simțit că nici vreo prejudecată nu mă întreține.* SADOVEANU, O. IX, 270, cf. VI, 364. *Curajul de a coborî, fără iluzii și fără prejudecăți, în jocul motivelor sufletești.* VIANU, A. P. 325. *Prejudecăți menținute de starea generală de ignoranță.* OȚEȚA, T. V. 60. *Fără nici un fel de prejudecată... are norocul ca nimic să nu se interpună între opera de artă și el.* OPREȘCU, S. 13. *Doi tineri... cad victime unor strîmte prejudecăți feudale.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 11/5. *Prejudecăți eu n-am și nici dumneata n-ar trebui să ai.* CĂLINESCU, E. O. II, 299, cf. id. S. 807. *Apare umilă și mizerabilă în acest muzeu prejudecata europeană.* RALEA, S. T. I, 285. *Nu sînt robul nici unei prejudecăți.* STANCU, R. A. V. 372. *O să săriți în aer ca oameni cînd n-o să vă mai puteți sprijini pe prejudecățile, pe felul vostru de a gîndi și a simți.* H. LOVINESCU, C. S. 38, cf. SFC I, 6, 11. *Era încă sclavul unor prejudecăți.* V. ROM. IANUARIE 1965, 68. *Cine zicea că prejudecățile sau lipsa de umor ale criticilor le întrece pe ale scriitorilor?* CONTEMP. 1971, nr. 1 283, 3/5.

— Pl.: *prejudecăți.* — Și: (invechit) *preajudecătă* s. f.

— Pref. *pre- + judecată.* Cf. fr. *préjugé*.

PREJUDECIOȘ, -OĂȘĂ adj. v. *prejudicios.*

PREJUDECIU s. n. v. *prejudiciu.*

PREJUDÊȚ s. n. (Invechit) *Prejudecată.* *Sultanul... au cîștigat o nouă biruință asupra pregiudeșilor musulmanilor.* AR (1829), 28²/18. *Comedia... lutnd în rts prejudeșele și urtele năravuri a fost biciul cel mai grozav al viștului.* HELIADE, O. II, 58. *Iaghelo, mai presus de asemenea pregiudeșe, au propus a abgiura acest cult.* ASACHI, S. L. II, 31. *Retrasă în acele locuri, se folosea de prestigiul znei și de pregiudeșile poporului.* id. ib. 73, cf. id. I. 239/9. *Mitropolitul acei provincii, bărbat fără pregiudeșe... , au organizat a se giuca tombola în ajutorul săracilor.* CR (1848), 11²/3, cf. STAMATI, D. *Des numitul comite a spart cu necrujare prin mulțimea prejudeșelor stupide.* BĂRIȘU, P. A. I, 571, cf. III, 215. *Se urcă mai sus decât se cuvine după împrejurările educației și a pregiudeșilor pămîntului.* Russo, S. 7, cf. POLIZU. *Cum vom putea dar scapa de prejudeșele NEGRUZZI, S. I, 262, cf. 212. Mult am luptat noi tinerii de pe atunci cu prejudeșele și cu obiceiurile cele rele.* GHICA, S. 251. *Țiganii nomazi... cu prejudeșele lor, cu scripcele și daierile lor.* FILIMON, O. II, 340. *Conștiința ta? Dar este întemiată pe prejudeșele lumii.* BOLINTINEANU, O. 406, cf. DDRF, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM, CONTRIBUȚII, I, 178, 180, SFC I, 11.

— Pl.: *prejudeșe.* — Și: *prejudet* s. n.

— Pref. *pre- + județ* (după lat. *praedudicium*).

PREJUDICIĂ vb. I. Tranz. A cauza un prejudiciu (2); a păgubi (3), a leza, a vătăma, a dauna. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se poate conta și pe șocuri de 100% fără ca prin aceasta să fie prejudiciată buna funcționare a motorului.* ORBONAȘ, MEC. 107. *Unele înclinații naționaliste... au prejudiciat caracterul științific al lucrărilor.* CL 1957, 19, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ci-a-*. — Prez. ind.: *prejudiciez*. — Și: (învechit) *prejudiciu* vb. I. CADE.

— Din fr. *préjudicier*.

PREJUDICIABIL, -Ă adj. Care poate aduce prejudicii (2). A se evita conflicții totdeauna prejudiciabile serviciului. MO (1860), 65/9, cf. PROT.-POP., N. D. O regulare de teritoriu defectuoasă și prejudiciabilă. I. IONESCU, P. 17. *Aceasta poate fi foarte prejudiciabil pe viitor.* MAIORESCU, D. II, 260, cf. ODOBESCU, S. III, 485. *Sînt apărați de responsabilitatea arătată mai sus, dacă probează că n-au putut împiedica faptul prejudiciabil.* HAMANGIU, C. C. 238, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ci-a-*. — Pl.: *prejudiciabili*, *-e*. — Și: (învechit) *prejudiciabil*, -Ă adj.

— Din fr. *préjudiciable*.

PREJUDICIAL, -Ă adj. (Rar) Care precedă, care trebuie să precedă o judecată; p. gener. preliminar (2). Cf. ȘĂINEANU, D. U. *O chestiune prejudicială.* COD. PEN. R.P.R. 355, cf. 354. *Mai înainte de toate citeva cuvinte prejudiciale asupra terminologiei.* RALEA, S. T. II, 51. *Prin chestiuni prejudiciale se înțeleg chestiuni de drept civil.* PR. DREPT, 885. ♦ (Despre o cauză, o pricină) Care trebuie judecat în primul rînd. Cf. DN².

— Pronunțat: *-ci-al-*. — Pl.: *prejudiciali*, *-e*.

— Din fr. *préjudiciel*.

PREJUDICIAT, -Ă adj. Care a suferit un prejudiciu (2); vătămat, păgubit. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ci-at-*. — Pl.: *prejudiciați*, *-te*.

— V. *prejudicia*.

PREJUDICIÓS, -OASĂ adj. (Învechit) Păgubitor (1), vătămător, dăunător. *Informații prejudicioase și într-ascuns... nimeni să trimită.* ȘINCAI, HR. III, 291/3, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pronunțat: *-ci-os-*. — Pl.: *prejudicioși*, *-oase*. — Și: *prejudiciós*, *-oasă* (BARCIANU, V.), *prejudiciós*, *-oasă* adj.

— *Prejudiciu* + suf. *-os*. Cf. fr. *préjudiciaux*.

PREJUDICIU s. n. 1. (Învechit) Prejudecată. Din credință îndesartă și din preiudicie... nu să pot descușna (a. 1807). BV II, 495. *Scritorii acești nu se dezbracă niciodată de prejudiții lor.* HELIADE, D. C. 65/28. *Stîngerea prejudițiilor, capriciilor și a superstițiilor.* GENLIE, G. 151/17. *Prevăzînd că comerțul este bazul progresiv al publice ameliorații, îi dete o bună organizație... bravînd orice prejudiții.* CR (1848), 22²/44, cf. POLIZU. *Fiînd om de duh, desprețuia aste prejudiții.* NEGRUZZI, S. I, 72. *Nu pot... încuraja eresurile și prejudițiile mulțimii.* GHICA, S. 147. *Va veni și la noi lumina adevărului care sparge și gonește nourii cei negri ai prejudițiilor.* FILIMON, O. II, 274. *E cu nepuțință a călca în picioare unele prejudiții ale vieții sociale.* F (1870), 113, cf. 172. *Nu am prejudiții.* EMINESCU, AP. CĂLINESCU, E. 62. *Își aducea aminte... de prejudițiile și vanitățile ereditare.* VLAHUTĂ, D. 123. *Balzac a fost... plin de prejudiții comune și în același timp nemărginit de pătrunzător și profund.* GHEREA, ST. CR. I, 14, cf. 51. *Civilizație însemnează... lipsa de toate prejudițiile, sete de știință etc.* IONESCU-RION, S. 101. *O epocă, o lume: attea moravuri, attea prejudiții.* DEMETRESCU, O. 165, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Munții și dealurile, crîngul, văile și izvoarele n-au prejudiții.* BASSARABESCU, S. N. 168, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

2. Pagubă, daună materială, morală etc. adusă cuiva; spec. știrbire a onoarei, a prestigiului, a reputației cuiva. *Să le vîndă... cu preluđuțul privilegiuților maghistri.* sr 37/10. *Să i se dea des de mîncare, și cîte puțin, astfel nu se va putea aduce un prejudiciu (vătămare) celei mai aspre diete.* PARAB. 42/13, cf. DDRF. *Sîntem asemenea responsabili de prejudiđuțul cauzat prin fapta persoanelor pentru cari sîntem obligați a răspunde.* HAMANGIU, C. C. 237, cf. 235, BARCIANU, ALEXI, W. *M-a cauzat mari prejudiții în afacerile mele.* SEVERIN, S. 150. *Pentru falsul în acte publice nu se cere existența unui prejudiciu material, ci este suficient prejudiciul moral și social.* COD. PEN. R.P.R. 423, cf. DM. *Regula stabilirii pedepsei după valoarea prejudițiilor este valabilă numai atîta timp cît fapta nu se caracterizează printr-o periculozitate socială deosebită.* PR. DREPT, 963, cf. 722. *Prejudicii aduse economiei piscicole.* VÎN. PESC. februarie 1964, 4, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Nu va fi supărat a se vedea înlocuînd, chiar cu prejudiđuțul regulilor prozodiei latine, pe anticii domniei sale.* ODOBESCU, S. III, 12.

— Pl.: *prejudicii*. — Și: (învechit) *prejudiđu*, *prejudecu* (BARCIANU, V.) s. n., *prejudiște* s. f., *prejudiđu* s. n.

— Din lat. *praeiudicium*, fr. *préjudice*.

PREJUDIȚIA vb. I v. *prejudicia*.

PREJUDIȚIABIL, -Ă adj. v. *prejudiciabil*.

PREJUDIȚIU s. n. v. *prejudiciu*.

PREJUNGHIA vb. I Absol. (Într-un descîntec; în corelație cu jûnghia) A înjunghia. *Acolo junghie, Acolo prejunghie, Acolo amefeste.* MARIAN, NA. 371, cf. SFC I, 13.

— Pronunțat: *-gh-a-*. — Prez. ind.: *prejûnghii*.

— Pre + *junghia*.

PREJÛR prep., adv. (Învechit) 1. Prep. (De obicei art.) Împrejur. *Cînstita cruce va lumina... și vor cînta pregiur ea cinure de ingeri* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 455/29. *Nu mă tem de întureareci, de oameni ce cadu pregiurul meu.* PSALT. SCH. 7/7. *Purtă arme greale în tot ceasul prejur ei.* MOXA, 395/8. *O sută de voinici era puși de straje pregiur groapă.* VARLAAM, C. 104. *Pregiur dășii sta priătîinii.* id. ib. 149. *Vor fi fost oameni mulți strînsi pregiur acel vrăjmaș.* PRAV. MOLD. 47²/26. *Zidiurl nalle să vor face pregiur Ierusalim.* DOSOFTEI, PS. 171/11. *Aceștia... avea grija și slujba pregiur ospeș.* id. v. s. octombrie 60²/25. *Au fost aproape pregiur dînsul.* id. ib. noiembrie 112²/17. *Și pregiur rodul nostru multă nevoișă arătînd.* id. ib. noiembrie 112²/22. *Avram așu mersu de au lăcuti pregiur stejariul de la Mamvri.* BIBLIA (1688), 9¹/38. *Și șade pregiur cetate oastea și nî-i pute scoate.* NECULCE, L. 58. ♦ **Compușe:** *prejur-gură* subst. = răscroiala de la gît a hainei. *Și gura hainei cei pînd jos, în mijloc șesută împletită, cu carele fiînd împrejur, cel prejgur-gură era nedezlegat.* BIBLIA (1688), 68²/21, cf. SFC I, 168; *prejur-piept* subst. = parte a hainei care înfășoară pieptul. *Și aceaste veșmînte carele vor face cel prejgur-piepu și cea preste-umăr și haina pînd la picioare.* id. 59¹/19, cf. SFC I, 168.

2. Adv. Împrejur. *Cătrînit să școală... Pregiur hărîuînd cu sabia goală.* BUDAI-DELEANU, T. V. 46. *Nu poate Printre mulțime prejgur bulzită, Încei la cetașii săi străbate.* id. T. 408, cf. 252, CLÉMENS.

3. Adv. Cam, aproximativ, circa. *Era... pregiur madză-noapte.* DOSOFTEI, V. s. octombrie 41²/32.

— Și: (învechit) *prejûr* prep., adv.

— Pre + *jur*.

PREJURĂ vb. I. Intrans. (Într-o poezie populară; în corelație cu jura) A jura. *Eu mă jur și mă prejor Că n-am altu drăgucior Făr' pe tine, bădișor.* FOLC. TRANSILV. I, 304.

— Prez. ind.: *prejôr*.

— Pre + *jura*.

PRELAGĂ s. f. v. pelagră.

PRELARG subst. (sg.) (Rar) Întindere, suprafață, spațiu vast. Cf. ȘAINEANU, D. U., CADE, SFC I, 9, DEX. ◇ Loc. prep. În prelargul... = în largul..., pe întinsul..., în cuprinsul... *Movilele... stau semănate în prelargul câmpiei.* ODOBESCU, S. III, 16. *Toți feciorii și toate fetele bieteii Niobe căzură morți în prelargul văii.* id. ib. 301. *Mă văzui în prelargul câmpiei.* GANE, N. III, 54, cf. SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

— Pre + larg.

PRELĂT s. m. Înalt demnitar bisericesc (aparținând treptei episcopale). *Aduară... prelaților, baroșilor și nobililor noștri.* ȘINGAI, HR. II, 52/11, cf. III, 171/18. *Am încremenit dacă am văzut pe prelatul cel mare, alică pe mitropolitul (a. 1819).* URICĂRIUL, VII, 81, cf. I. GOLESCU, C. *Cea mai mare parte din oameni ar denega voloși existența sufletului în femeie, cum se făcuse într-un consiliu de prelați italieni.* CR (1848), 13²/43, cf. NEGĂLICI, STAMĂTI, D. *Civiltățile delegărilor români, prelați și miteni, de la conferința din Alba-Iulia.* BARIȚIU, P. A. III, 124, cf. I, 214. *Aduarăse în bibliotecă sa cea mai mare parte din scrierile acestui mare prelat.* NEGRUZZI, S. II, 153, cf. PROT.-POP., N. D., CANELLA, V. *Ne preocupăm de chestia alegerii prelaților noștri.* MAIORESCU, D. I, 111, cf. DDRF. *Papa... trimite... o enciclică către toți prelații.* XENOPOL, I. R. II, 241, cf. V, 54, BĂRCIANU. *Înaltul prelat ieșea din comisiunea cu care lucrase toată dimineața.* D. ZĂMBRESCU, I. 122, cf. ALEXI, W. *Întinse peste masă... mîna grasă și albă, de prelat.* C. PETRESCU, I. I, 3. *Cardinalul și prelații se așezară.* SADOVEANU, O. XI, 611, cf. IX, 54. *Nu mă pot călugări, înalt prea sfinte, a răspuns viitorul prelat.* ARGHEZI, P. T. 6. *Oricînd era obligat a da prelatului snob titlatura ce-l făcea alt de fericit.* CĂLINESCU, S. 9. *Părcă-l văd: rotofel și îndesat, cap spîm de prelat.* VINEA, L. I, 366. *Prelatul educă o nepoată.* Pe care cu baronul nădăjduta s-o poate Căsători. 1 iulie 1964, 54.

— Pl.: prelați.

— Din lat. praelatus, germ. Prelat, fr. prélat.

PRELATĂ s. f. Foaie de pînză groasă, deasă și impermeabilizată, cu care se acoperă platforma unui camion, un autovehicul care staționează mai mult, diverse obiecte și materiale care trebuie apărate de umezeală etc.; (regional) poivă² (1). V. p. o. l. o. g.² (2). *Tunurile erau acoperite cu prelată verzui.* STANCU, R. A. V, 96. *Și-n trecere, de sub prelată, mașini... În șesul nesfîrșit răsar.* v. rom. aprilie 1954, 54. *Două tractoare... zăceau alături sub o prelată însuroasă.* GALAN, B. I, 52. *Într-o margină de șihla Stă mașina la odihnă... Cu prelată învîlăită.* DEȘLIU, M. 48. *Prelata utilizată la cărúje se numește și p. o. l. o. g.². Pachetele cu plăci aglomerate din lemn se încarcă de multe ori în vagoane deschise sau acoperite cu prelată.* SCINTEIA, 1955, nr. 6 657, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prelate.

— Din fr. prélat (sub influența lui lat).

PRELATIN, -Ă adj. Care este anterior epocii latine. *Aceste cuvinte s-au lovit de un zid puternic, dincolo de care se păstrează cuvintele de origine latină sau chiar prelatină.* PUȘCARIU, L. R. I, 340, cf. DEX.

— Pl.: prelatini, -e.

— Pref. pre- + latin.

PRELATURĂ s. f. Titlul, rangul, demnitatea de prelat. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.-POP., N. D., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Căpătînd noua prelatură, prințul își modifică înveșmîntarea.* CĂLINESCU, S. 9, cf. DEX.

— Pl.: prelaturi.

— Din fr. prélatrice.

PRELAȚIE s. f. (în trecut, în unele țări) Drept de preferință acordat fiului pentru a ocupa slujba tatălui. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.-POP., N. D.

— Din fr. prélaton.

PRELAZ s. n. v. pîrleaz.

PRELĂȘTI vb. IV v. prilești.

PRELEAGĂ s. f. v. pelagră.

PRELECȚIE s. f. (Invechit) Prelegere. *Se ducea adeseori de ascultă învățăturile sau prelecțiile lui.* ȚICHINDEAL, A. M. 5/21. *Din prelecțiile românești.* TIN. ROM. 3/1. *Despre alcătuirea rea din tîntră a planetei noastre, din prelecțiile d. de Scherer în Viena.* AR (1830), 3¹/44. *Doctorul Gal din Paris ținea prelecții în fieșcare sară.* ALBINEȚ, M. 18/11. *Li va da, măcar de două ori pe săptămîlnă, prelecții.* CUGIURAN, D. 99/31. *Aplicăta acestor regule generale... se va face în cursul prelecțiilor.* FĂTU, M. 169/22. *Vor ține prelecție spre dovedirea modelului practic de a propune înierilor învățătura la care aspirează.* GM (1854), 233/24. *Introducerea în economía politică este cea dinții prelecție.* ROM. LIT. 257¹/19. *Prima ațingere a acestei întrebări... s'a făcut în 1874, în una din prelecțiunile publice populare.* MAIORESCU, CR. I, 355. *Învătr diferite prelecțiuni vom însemna: pedagogia, izvoarele istorice ale Germaniei.* CONV. LIT. XI, 36, cf. DM, DEX.

— Pl.: prelecții. — Și: prelecțiune s. f.

— Din lat. praelectio, -onis.

PRELECȚIUNE s. f. v. prelecție.

PRELEGE vb. III. Intranz. (în dicționarele din trecut) A ține o prelegere. Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: preleg.

— Din lat. praelegere.

PRELEGERE s. f. Curs, lecție în învățămîntul superior; conferință publică (aparținînd unui ciclu); (invechit) prelecție. *Avuseră să asculte 2¹/₂ ani prelegeri din dreptul canonic.* BARIȚIU, P. A. I, 612. *A trecut la filosofie și la drept, ascultînd prelegeri în Berlin și Viena.* MAIORESCU, CR. II, 331. *În prelegeri populare ideatele le apă.* EMINESCU, N. 43. *În seminarul andreian... se află și salele de prelegere.* MOLDOVAN, T. N. 112, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ceți o hundă prelegere populară.* AGIRBICEANU, L. T. 327. *Ascultase cu admirație prelegerea de astronomie a dascălului.* C. PETRESCU, I. I, 19, cf. 289. *Domnul Schwartz... ne ducea la conferințe, la prelegeri serale.* BRĂESCU, O. A. II, 119. *Îndăcăt din vremea nouă ascultă cu respect și admirație asemenea prelegeri.* SADOVEANU, O. IX, 356, cf. XI, 70. *Am știut prelegerea urmată de filmul sociologic.* D. GUSTI, P. A. 339, cf. 63. *Luchian nu e dispus să urmeze prelegeri regulate.* OFRESCU, S. 54. *Valuta unei prelegeri nu stă exclusiv în cuprinsul ei.* CĂLINESCU, C. O. 110. *Se găsea în momentul acestor prelegeri într-o etapă înaintată a muncii sale de istoric.* VIANU, P. 92, cf. DM. *Numeroase prelegeri s-au referit la o serie de lături esențiale ale muncii instructiv-educative.* Gf 1962, nr. 685, 2/1, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prelegeri.

— Cf. lat. praelegere.

PRELEGOMENĂ s. f. v. prolegomenă.

PRELÉJ s. n. v. prilej.

PRELEJÍ vb. IV v. prileji.

PRELEȘTI vb. IV v. prilești.

PRELEȘTÍT, -Ă adj. v. prilestit.

PRELEVĂ vb. I. Trans. (Complementul indică o anumită cantitate, relativ mică) A extrage, a detașa, a lua (cu anticipație) dintr-o cantitate totală, dintr-un ansamblu etc. *Dacă excedentele trece peste jumătatea valorii imobilului, donatorul reportă imobilul în întregime lui și prelevă asupra masei valoarea porțiunii disponibile.* HAMANGIU, C. C. 183, cf. BĂRCIANU, ALEXI;

w. Probele prelevate cit. mai depreme după moarte au fost studiate de îndată. BABEȘ, O. A. I, 36, cf. ȘĂINEANU, D. Ș., CADE, SCRIBAN, D. [Filip cel Frumos] a stors de la laici și de la clerici subștii și a prelevat o parte din capitalul și din venitul particular. OȚEȚEA, R. 82. Dă în locațiune... filme în schimbul unei sume ce urmează a fi prelevată. COD. PEN. R.P.R. 601.

- Prez. ind.: prelev și prelevez.
- Din fr: prélever.

PRELEVARE s.f. Acțiunea de a preleva și rezultatul ei. Nevoia de a plăti... prelevările de tot felul silesc pe fărâni să-și vîndă vitele. OȚEȚEA, T. V. 325. Alimentarea fondului de rulment se va face prin prelevări din beneficiu. LEG. EC. PL. 103, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Prelevarea aburului = luare a unei cantități de abur, care a fost destins numai parțial, dintr-o mașină cu abur în scopul utilizării lui într-o instalație industrială sau pentru încălzit. Cf. LTR², M. D. ENC.

- Pl.: prelevări.
- V. preleva.

PRELIMINĂ vb. I. T r a n z. A calcula, a aprecia, a evalua, a fixa cu anticipație. Ministerul nu preliminară în budgetul statului decât numai suma de o sută de florini. SBIERA, P. S. 395, cf. ALEXI, W., DEX.

- Prez. ind.: preliminar.
- Derivat regresiv de la preliminar.

PRELIMINĂR, -Ă ș. n., adj. 1. S. n. (Astăzi numai la pl.) Acțiune premergătoare (specială) făcută pentru asigurarea reușitei a ceva; preparative, v. p r e p a r a t i v (1). Ornduiala așezării comisiei bancului și a finanțului național... au fost preliminarile urzirei organizației celei din lăuntru. AR (1829), 76²/16. Se opri asupra știrii de preliminară de pace. BOLINTINEANU, O. 253, cf. BĂRGIANU, ALEXI, W., CADE. Aceste preliminarări în patru zile. SADOVEANU, O. IX, 321, cf. X, 481. Preliminarări pentru plăți viitoare. LEG. EC. PL. 356. ♦ S p e c. Parte introductivă a unui act important, a unei legi sau a unui tratat internațional, în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc., p r e a m b u l (2); p. g e n e r. parte introductivă a unui discurs; a unei scrieri, a unei convorbiri etc., în care de obicei sînt expuse rezumativ probleme care trebuie cunoscute înainte de a intra în fondul chestiunii, înainte de a fi dezvoltate ulterior, i n t r o d u c e r e, p r e a m b u l (1). Preliminară însemnează în traciații acele ponturi de frunte care au a se regula pînă a nu intra în dezbateră interesurilor... mai puțin însemnătoare. AR (1829), 73¹/22. Pînă la 4 septembrie să se iscălească preliminarărele păcii. CR (1829), 192¹/21. Preliminară: întemeietoarele pregătiri într-o știință. ELEM. G. 103/6. Preliminarăle geografiei. FABIAN-BOB, 1/1, cf. GEOGR. N. 1/1. Cursul acestor școale este de doi ani în care se învață... aritmetica, preliminarărele geografiei și întilile cunoștinți (a. 1847). URICARIUL, VII, 234, cf. STAMATI, D. Iși doi însemna aci preliminarul și concluzia. BĂLGESCU, ap. GHICA, A. 300. Toată redacțiunea română, și mai ales a hrissoului ce servă de preliminar legilor, este curat a sa. ODOBESCU, S. I, 273, cf. DDRF, BĂRGIANU. Preliminarărele acestei opere sînt pline de erudiție. SEVERIN, S. 114, cf. CADE, SCRIBAN, D. Am adormit cîtînd preliminarărele. BRĂESCU, O. A. II, 96, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care precedă sau pregătește o acțiune, o operație, un fenomen etc., care servește ca introducere a ceva, (rar) pregătitor (1), p r e j u d i c i a l, (învechit) precuvîntător; p. e x t. prealabil. V. p r e m e r g a t o r, i n t r o d u c t i v. După cîteva vorbiri preliminară, corabia Provența și brîcul Albert au intrat... sub protecția steagului parlamentar. CR (1829), 196¹/26. Operația aceasta preliminarăre are drept scop a împărși fosforul și a se forma acidu fosforos. MAREN, FR. I, 59/23. După ce s-ar face lucrurile preliminară, ar fi să se încheie hotărîrea. ROM. LIT. 303²/28. Se încheie... tractatul „preliminar“ de la San Stefano. MAIORESCU, D. II, 115, cf. DDRF, BĂRGIANU,

ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. Torsul preliminar, cu scopul principal de subțiat panglicile. IONESCU-MUSCEL, FIL. 167. Aceste explicații preliminară sînt lipsite de o analiză serioasă. CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/3. Instăuimentele orchestrei începeau să emită acel haos în surdîndă, preliminară începutului. CĂLINESCU, S. 796. Se împune să operăm... o distincție preliminară. BLAGA, G. 87. Ancheta lingvistică a fost precedată și de această dată de o anchetă preliminară. L. ROM. 1953, nr. 3, 78. Lucrărea mea preliminară... e gata abia acum. PREDĂ, R. 491. Vor face băi de soare numai după o cură preliminară de băi de aer. ABC SĂN. 182. A cîmpins într-o unică lucrare experimentele preliminară și sîrîzeza finală. V. ROM. octombrie 1964, 82. Astăzi... încep meciurile preliminarări din cadrul campionatelor europene. ȘCINTEIA, 1966, nr. 6 718. Pare totuși hotărît să meargă înainte cu negocierile preliminară. IB. nr. 6 995. Noi convorbiri preliminară de pace între guvernele Nigeriei și Biafriei. RL 1968, nr. 7 387, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) În mod preliminar (2); (învechit, rar) preliminarămente. Cf. SCRIBAN, D. ♦ (Substantivat, n. pl.; în forma preliminarării) Etapă competițională în care sînt selecționați participanții pentru faza finală a unei întreceri sportive. În preliminarări, echipa română va întilni... echipa Ausfriei. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 855, cf. DEX.

- Pl.: (1) preliminarări și (rar) preliminarări, preliminarăre, (2) preliminarări, -e. - Și: preliminarăriu, -ie adj.
- Din fr: préliminaire.

PRELIMINĂRE s.f. Acțiunea de a preliminară și rezultatul ei; s p e c. includere treptată în cheltuielile curente a unor sume care reprezintă cheltuieli viitoare, spre a evita creșterea excesivă a cheltuielilor din perioadele următoare. Cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: preliminarări.
- V. preliminară.

PRELIMINĂRIAMENTE adv. (învechit, rar) În mod preliminar (2). Cf. SFC II, 197.

- Propunțat: -ri-a-
- Din fr: préliminairement.

PRELIMINĂRIU, -IE adj. v. preliminară.

PRELIMINĂT, -Ă adj. Calculat, apreciat, evaluat, fixat cu anticipație. În ședința a treia veni ministrul Plener cu proiectul de buget preliminară. BĂRGIANU, P. A. III, 282. Recolta preliminară a culturilor agricole a micilor gospodării șărănești. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3-4, 91.

- Pl.: preliminarăți, -te.
- V. preliminară.

PRELINGE ¹ vb. III. T r a n z. (Regional) În corelație cu l i n g e) A lînge îndelung, a netezi bine cu limbă. Cf. LB. Să mi-l lîngi prelingi, ca să nu se cunoască că au fost bucăți. SBIERA, P. 3. Și cu limbele te-a lîngă, Te-a prelinge, Din vîrșu capului Pînă-n vîrșu degetelor. MARIAN, D. 205.

- Prez. ind.: preling.
- Pref. pre- + lînge.

PRELINGE ² vb. III. 1. R e f l. (Regional) A-și trece cu limba peste buze ca o manifestare a unei poftă mari de mîncare. Cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 128. 2. R e f l. (Despre lichide) A se scurge foarte încet; picătură cu picătură (de-a lungul unui vas, unui obiect etc.), a curge încet aluneclind în jos; (învechit și regional) a piși (1). Cf. POZIU. Ștergea la lacrimi Care-n bărbie-i se prelingea. BOLLIAC, O. 148. Boabete de apă prelingîndu-se de pe ștreșini și picnă... pe fundul unui butoi. CARAGIALE, ap. CADE. Apa Slănicului, în care se preling izvoarele ce mijesc de pe sub dealuri. VLAHUȚĂ, R. P. 159, cf. DDRF, BĂRGIANU. Sudoarea... i se prelingea în șiroaie pe obrăji. SANDU-ALDEA, ap. CADE, cf. ALEXI, W. Șuvișe tatnice de apă... întruna

se prelinge și sapă Tavanul șubred și nnoptat. CERNA, p. 33. Ploaia... se va prelinge spre șaturi. PAMFILE, A. R. 63, cf. id. I. c. 468. Izvorul rece... se prelinge. GIRLEANU, N. 232, cf. 43. Ne puse dinainte o garafă cu vin, de pe care zoile se prelingeau în toate părțile. HOGAȘ, DR. I, 85. Se prelingeau vine subțiri de apă. REBREANU, I. 226, cf. 328. De pe cozorocul șepcii i se prelingeau picuri de apă. I. BOTEZ, S. C. 99. Din gură i se prelinse un fir subțire de stinge. SAHIA, N. 35. Mi se prelingeau după guler picături de apă. VLASIU, D. 175. Sorbea părintele din cană; picături groase se prelingeau în lungul bărbii mari. SADOVEANU, O. I, 525, cf. II, 12. Căciula... lăsa să se scurgă... un fir de apă care se prelingea apoi. CĂLINESCU, E. O. II, 167, cf. I, 65. Picătura mare de stinge... se prelingea de pe locul înșepăturii. V. ROM. ianuarie 1954, 115. Din vatră se prelingeau șiroaie lungi de apă. CAMILAR, N. I, 213. Sucul gastric prelingându-se, o irită. BELEA, P. A. 217, cf. JEBELEANU, S. H. 11. Sudoarea îi picura pe temple, se prelingea pe gt. PREDĂ, R. 278, cf. id. M. 151. La scaldă-n ru la seama cu-n cordare Cum undele pe trupu-i se preling. LABIȘ, P. 114. O picătură de sudoare i se prelinse pe lângă ureche. V. ROM. ianuarie 1965, 15. Toarnă apă pe coasă și să prelinge în o strachină. ȘEZ. II, 167, cf. V, 119. Curge de se prelinge pe lângă zăgăz. RĂDULESCU-CODIN, L. 71. (Prin analogie) Gerul de afară se prelingea mereu. AGĂRBICEANU, S. P. 41. Privește cum i se prelinge lumina în ciutură. GIRLEANU, N. 145, cf. id. L. 17. Flacăra din ochii condamnatului i se prelinge în inimă. REBREANU, P. S. 24. [Fumul] se prelingea pe lângă ferestre. C. PETRESCU, A. 490. Se prelingeau neguri pe Nistru. SADOVEANU, O. XI, 350. Se trezi când zorii verzi începeau să se prelingă. CONTEMP. 1955, nr. 438, 3/1. ♦ T r a n z. (Complementul indică lichide) A lăsa să se prelingă¹ (2). Plineu-i curgea ca izvorul Care-și prelinge din rîpa de sfînci morhoarele unde. MURNU, I. 173. Pirtul Votovedesei a mai prelins un timp o ață încropită și împușnată de apă. C. PETRESCU, R. DR. 151, cf. id. A. 459. Ochii ei lacrimi lungi către templele slabe au prelins. LESNEA, I. 37. ♦ (Despre vase) A avea o (mică) crăpătură, un (mic) spațiu prin care lichidul se (poate) prelinge² (2). A se prelinge butea. BARONZI, L. 117. ♦ Fig. A se lăsa, a fi orientat sau a atîrna în jos. Barba lui căruntă... se prelingea spre pămînt în lungi și plîngătoare șuvițe. HOGAȘ, M. N. 134, cf. 79. Avea o figură slăbănoagă și prelungită într-o bărbie roșcată, către care păreau că se preling în jos toate trăsăturile amărte. C. PETRESCU, I. I, 107. ♦ Fig. (Neobișnuit) A dăinui, a se perpetua (în timp), străbătînd spațiile. Din Helada răătăcit-a mitul vechilor eroi și p-o cale-n dreptă-țită s-a prelins plină la noi. COȘBUC, P. II, 140.

3. T r a n z. și refl. Fig. A trece, a (se) deplasa, a (se) duce (încet, alunecind) de-a lungul... Sărutătnele ce Sofi îi vîră prin favoritele roșcate și lungi, apoi și le prelinge delicat pe luminișul bărbiei. DELAVRANCEA, S. 145. Privirea lui... Cu jale și cu scîrbă se prelingea pe moartă. LESNEA, I. 142. Și-a prelins zmbetul șiret spre un colț al gurii. GALAN, Z. R. 393. O clipă, peste fața omului se prelinse o eută crîncenă. PREDĂ, I. 138. ♦ T r a n z. A parcurge de-a lungul. Malul epir îl prelingem în mers. COȘBUC, AE. 56, cf. 129. Întoarce capul și-l prelinge cu căutătura blajină a ochilor. BASSARABESCU, V. 64. ♦ Refl. (Despre ființe) A merge, a se deplasa încet și ferindu-se; a se strecura, a se furișa. Trupuri pitice și întmi goale se prelingeau pe sub umbra palatelor. D. ZAMFIRESCU, AP. CADE. Se prelinse ca o șoptire prin vîlmășagul de lume. REBREANU, I. 319. Pe grilaj, în echilibru, se prelingea o pisică. C. PETRESCU, I. I, 21, cf. II, 179, id. R. DR. 108, 314. Se prelinse, nesimțit și cu urechile clăpăuge, spre bucătărie. SADOVEANU, O. VII, 501, cf. XI, 166. S-a prelins în cameră, ca o umbră, un șaran vtrstnic. GALAN, B. I, 118. Fantoma se prelingea încet pe lângă pat. VINEA, L. II, 317. Strigotul se va prelinge în umede cripte regale. BOUREANU, S. P. 8. ♦ T r a n z. [Lupul] își prelinge trupul printre tufe. SADOVEANU,

O. XI, 331. (Prin lărgirea sensului) Printre paltini luna prelinge și razele curate. GOGA, P. 51.

— Prez. ind.: preling. — Și: (regional) prîlinge vb. III. ALR I 1 331/251.

— Pre + linge.

PRELÎNGERE s. f. Acțiunea de a (s e) p r e l i n g e² și rezultatul ei; (concretizat) diră lăsată de un lichid care se prelinge² (2), (rar) prelinsătură. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W. Ferestrele se deschid-oarbe, cu prelingerile ca de lacrimi ale ploilor. SADOVEANU, O. III, 265, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prelingert.

— V. prelinge².

PRELÎNSĂ, -Ă adj. (Regional; de obicei în corelație cu l i n s; despre păr sau pene) Neted, lucios și lipit de corp, lipsit de ondulații, l i n s; (despre ființe sau despre părți ale corpului lor) cu părul sau cu penele netede, lucioase și lipite de corp; p. e x t. cu pielea netedă, întinsă. Rânică intră în cercul luptei cu părul de pre dînsul lins și prelins. ODOBESCU, S. III, 244. Calul se și scutură de trei ori și îndată, rămîne cu părul lins-prelins. CREANGĂ, P. 195. Porumbul este o pasăre... cu aripi prelînse. AP. TRG, CF. DDRF. De-aș mîncea carne de purcel lins prelins, m-aș însăntătoșa. SBIERA, P. 26, cf. 32. Unde nu s-ajungea vo bucățică, puneam carne dînt-un purcel lins-prelins. VASILIU, P. L. 141, cf. 137. M-am întîlnit C-o căfea linsă Prelinsă. MARIAN, V. 174.

— Pl.: prelînși, -se.

— V. prelinge¹.

PRELÎNSĂ, -Ă adj. 1. (Despre lichide) Care s-ă scurs (foarte încet, picătură cu picătură), care a curs încet alunecind în jos; (despre vase) pe care se prelinge² (2) un lichid. Dacă dimineața oala va fi prelinsă, e semn bun. GOROVEI, CR. 56. (F i g.) S-a ivit pe creștetul micului Iulus Albă lucoare de foc, mergîndu-i prelinsă-mprejurul templelor. COȘBUC, AE. 46. O umbră albă parcă prelinsă pe geamuri, T decembrie 1964, 24. ♦ (Adverbial) Ca apa ce prelins cure. PSALT. HUR. 48^v/5.

2. Fig. (Despre mers, deplasare etc.) Furișat. Îl văzuse pe Nicki trecînd pe lângă pereși, cu mersul lui balansat și prelins. C. PETRESCU, C. V. 380. ♦ (Adverbial) Un nor de păcură astupă cerul. Nici nu l-au văzut etînd s-a apropiat prelins, nesimțit... dînspre munți id. R. DR. 57.

— Pl.: prelînși, -se.

— V. prelinge².

PRELINSĂTURĂ s. f. (Rare) Prelingere. Prelinsătura ploii prin zid nu-l va răzbi, Prin negurile vremii îi va răzbate turla. CONTEMP. 1961, nr. 785, 1/3.

— Pl.: prelinsături.

— Prelins² + suf. -ătură.

PRELÎNTĂ adj. (Regional; despre femei) Prefăcută (v. prefăcut² II 1), șireată (Bistrița—Drobeta Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: prelînte.

— Etimologia necunoscută. Cf. alinta.

PRELÎPCĂ s. f. (Regional) Încăperei alipită unei case țărănești și care servește de obicei ca adăpost pentru animale, ca magazie, ca șopron. Țiganu-i la grajd; dar calul dumnitale e dincoace, în prelîpcă. SADOVEANU, O. I, 290, cf. SCRIBAN, D. Ziceau că după ce-or acoperi mașinile, cărămizile, or face o prelîpcă și pentru oameni. GALAN, Z. R. 375.

— Pl.: prelîpci. — Și: prîlpea (com. FURTUNĂ), (prin metateză) prîlpea (SCRIBAN, D.) s. f.

— Pre + lipcă.

PRELIPÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A lipi. Și toate ogrăzile tol cu stîlpi de piatră albă, prelîpíte una lângă alta. HERODOT (1645), 135.

— Prez. ind.: prelîpesc.

— Pre + lipi.

PRELISTÍ vb. IV v. prilestí.

PRELIUBODEÁI s. m. (Slavonism învechit, rar) Bărbat adulter. *Pre Antonie... nu-l voi numi... patriarh, ce preliubodeai.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 63^r/29.

- Pl.: *preliubodeai.*
- Din v. sl. прѣлюбодѣи.

PRELOACĂ s. f. v. prelucă.

PRELUÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A dobîndi, a obține, a câștiga. *Și biruință prea mare și frumoasă preluă.* HERODOT (1645), 491.

- Pronunțat: *-lu-a.* — Prez. ind.: *preláu.*
- Pref. *pre-* + *lua.*

PRELUÁ vb. I. T r a n z. A lua, a primi de la altul; a lua în primire, a lua asupra sa, pe seama sa. Cf. I. GOLESCU, c., GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU. *Poporul gîfția, hărțuit de vechii guvernamentali care preluau puterea.* VLASIU, D. 301. *Poporul nostru... preia astăzi, în mod creator, neprețuitele comori ale artei și culturii.* CONTEMP. 1953, nr. 363, 1/1. *Dumneata preiei de la dînsii tot ce le-ai predat.* v. ROM. martie 1954, 38. *Vieru preluă comanda companiei.* CAMILAR, N. II, 445. *Sistemul de transcriere a fost preluat din alte limbi.* GRAUR, N. P. 25. *Poate că măică-ta o să vrea să preia ea datoria noastră.* H. LOVINESCU, T. 118. *Aceștia sar în șanș și preiau targa de la cel din spate.* BELEA, P. A. 66. *Unul din voi să preia... o brigadă.* T mai 1964, 44. *Autorul preia o temă „clasică”.* ib. iunie 1964, 64. *Așteaptă să preia mîinea.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943, cf. M. D. ÎNC. *Muncitorii care participă la montaj vor prelua din mers exploatarea acestor mașini.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 484.

- Pronunțat: *-lu-a.* — Prez. ind.: *preláu.*
- Pre + *lua.*

PRELUÁRE s. f. Acțiunea de a prelua și rezultatul ei. Cf. I. GOLESCU, c. *Ptînă în momentul preluării instituțiilor de către noua conducere... vechia conducere stă la dispoziția celei noi.* LEG. EC. PL. 40. *Preluarea din rusește a acestor cuvinte face deci inoperantă exploatarea lor pentru teoria neutrului.* GRAUR, E. 43. *Locul rămas liber după preluarea... unei alte brigăzi.* T mai 1964, 37. *Ideea contemporaneității apare ca o preluare și dezvoltare organică... a artei noastre.* ib. august 1964, 2. *Ritmul de preluare a producției culese.* RL 1977, nr. 10 281. ♦ *S p e c.* (Jur.) *Intrare, luare în posesie. Aceste preluări se fac... în obiecte de aceeași natură și calitate cu acelea ce erau să fie date în natură.* HAMANGIU, C. C. 177.

- Pronunțat: *-lu-a.* — Pl.: *preluări.*
- V. *prelua*².

PRELŪCĂ s. f. I. I. Poiană (1) mică (înconjurată de munți sau de dealuri, pe valea unei ape etc.); p. gener. (regional) poiană (1). *Li s-au mai venit poiana... cu prelucile care să hotărâște (a. 1755).* ȘTEFANELLI, D. C. 57, cf. LB. *Fugarii au trecut ritul și au purces din prelucă.* ASACHI, S. L. II, 60, cf. I, 114, POLIZU, LM, CIHAC, II, 178, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Sosirăm la marginea prelucelor.* HOGAȘ, M. N. 225, cf. 204, CADE, SCRIBAN, D., LTR², DM, H XII 364. *Pentru tine mîndrulucă Mi-o pierit iarba-n prelucă.* MÎNDRESCU, L. P. 163. *Un păstoriu care-și păștea turma prin cele preluci și poieni.* MARIAN, T. 9. *Cum bați dztua luncii și noaptea preluncii.* VASILIU, C. 20. *A zărit caprele păscînd... într-o prelucă verde ca mătasa.* I. CR. IV, 176. *Merge pînă într-o prelucă unde știa el că se strîng lupii.* ib. VI, 223. *Ședea afar din sat într-un cătun, tocmăi într-o prelucă.* PLOȘOR, C. 37, cf. 20. *Are-o știucă ducătoare Pîntre lunci, pîntre preluci.* BÎRLEA, B. 78. *Sădește o floricea... Unde-i pădurea mai deasă, într-o prelucă aleasă.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 159. *La grădina cu doi nuci Strigă George din preluci.* ȘEZ. XXIII, 5, cf. CHEST. IV 98/262, ALR I

1 980, ALR II 2 848, ALRM SN I h 398, A I 12, III 2, 5, 18, 19, v 15, 20, 25, 27, 29, LEXIC REG. II, 74.

2. (Regional) Loc cultivat înconjurat de o pădure sau de un teren sterp. Cf. CHEST. IV 100/68, 387.

3. (Prin vîștîl Transilv.) Loc neșemănat rămas (din neglijența semănătorului) într-un ogor semănat. Cf. REV. CRIT. IV, 145.

4. (Învechit și regional; în forma *preloacă*) Teren despădurit, arat timp de mai mulți ani și pregătit pentru a deveni ogor (II 2). Cf. URICARIUL, X, 400, PAMFILE, A. R. 26.

5. (Regional) Izlaz, imaș. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 253, com. din VAȘCĂU.

6. (Prin Bucov. și prin Mold.) Luncă; crîng, zăvoi. Cf. CONV. LIT. XLV, 1 180. *Văile preluncilor — de o parte și de alta — ne priveau uimite.* v. ROM. noiembrie 1960, 143, cf. ALR II 2 485/365.

7. (Regional) Vale îngustă, vilcea (înfundată) (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Să nu bați vitele pe preluca asta, că s-a spărit lupărie.* id. Ib.

II. 1. (Prin Ban. și prin Olt.) Spărtură, despicătură, gaură (în gheață, în gard etc.). Com. LIUBA, cf. ALR I 1 733/887. ♦ Scobitură, loc prin care se scurge apa. L. COSTIN, GR. BĂN. 167, NOVACOVICIU, C. B. I, 16, ARH. OLT. XXI, 283.

2. (Regional; în forma *prilucă*) Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei (Brădișorul de Jos—Oravița). CHEST. II 272/8.

III. (Prin vestul Transilv.) Staul pentru oi. Cf. REV. CRIT. IV, 145.

— Pl.: *preluci* și (rar) *preluce*. — Și: *preluncă*, *preloacă* (URICARIUL, X, 400, PAMFILE, A. R. 26), *preôcă* (CIHAC, II, 178), *preuică* (id. ib.), *prălucă* (L. COSTIN, GR. BĂN. 167, NOVACOVICIU, C. B. I, 16), *prilucă* (CHEST. II 272/8), *prizlucă* (CHIRIȚESCU, GR. 253) s. f.

— Din scr. *preluka*, ucr. *прплука*. — *Prelucă*: prin apropiere de *luncă*.

PRELUCÍ vb. IV. R e f l. (Învechit, rar) A străluci. (F i g.) *Ni să prelucește chipul credinții.* PISCUPESCU, O. 37/2.

- Prez. ind.: *prelucesc.*
- Pref. *pre-* + *lucl.*

PRELUCÍRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a se preluca și rezultatul ei; strălucire. Cf. BARONZI, L. 98.

- Pl.: *preluciri.*
- V. *prelucl.*

PRELUCRÁ vb. I. T r a n z. 1. (Complementul indică materiale, substanțe) A modifica (prin diverse operații tehnologice) forma, dimensiunile, constituția sau aspectul (pentru a obține produse finite, semifabricate, materii prime); (în special) a trece din stare brută în stare finită. *Argintul prelucrat de-a fierului unelte.* DONICI, F. II, 40/12, cf. NEGRUZZI, S. II, 285. *Templul nalt ce e din piatră cu-ngrijire prelucrată în inscripții.* MACEDONSKI, O. I, 103, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Eu caut petrol, dumneata îl prelucrazi.* C. PETRESCU, A. 418. *Anglia... și-a micșorat mult capacitatea de producție a filaturilor, din cauza politicii Americii de a-și prelucra singură materiile prime indigene.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 17. *Vor prelucra imediat laptele primit.* BO (1951), 1 118. (R e f l. p a s.) *Coarnele să prelucreează... și surcelele ce rămîn să întrebuințeze la doctorii.* J. CIHAC, I. N. 51/15. *Grul se samănă la loc nou, în toloacă prelucrată bine.* I. IONESCU, C. 172/12, cf. 159/8. *Piatra văroasă... se prelucreează la statuie, colone, mobile.* STAMATI, M. 5/15. ♦ (Prin lărgirea sensului; complementul indică de obicei abstracte) *Inteligența vrea să zică altceva, facultatea de a prelucra experiența empirică în concepte.* CĂLINESCU, C. O. 59. *Prelucrînd în mod critic toate cuceririle gîndirii sociale... Marx a dezvoltat legea dezvoltării omenirii.* CONTEMP. 1953, nr. 336, 5/1. *Impresiile culese și notate în carnetul de schițe au fost prelucrate.* s mai 1960, 125. ♦ (Complementul indică

opere științifice, artistice etc.) A reface, a transforma, a modifica; (în special) a adapta unor scopuri determinate. [Versurile] *pot zice că din nou le-am prelucrat.* NEGRUZZI, s. II, 169. *Credeam că scrierea... fusese prelucrată de pana și de imaginațiunea sa.* GHICA, s. 685. *Dacă este a se pune sub tipar, să apară astfel cum am prelucrat-o.* ALECSANDRI, s. 75, cf. 139. *Un istoric, care de atâtea ori copiase letopisețele, care de atâtea ori le prelucrase.* IORGA, L. I, 541, cf. 170. *Publicul Renașterii s-a mulțumit numai cu comedile antice... prelucrate adeseori de autorii italieni.* VIANU, L. U. 61. *Legăturile scriitorilor cu mișcarea teatrală i-au îndemnat să traducă, să prelucrez și să localizeze piese străine.* s. c. șt. (IAȘI), 1957, 210. *Compozitorul prelucreză multe cîntece din aria folclorului german.* s. mai 1960, 84. ◊ Absol. *Traducînd, prelucrînd, uneori localizînd, reprezentările începură.* NEGRUZZI, s. I, 343.

2. (Complementul indică documente, rezoluții, articole etc.) A analiza, a explica, a expune (în mod explicit) conținutul în fața unei adunări. *În această comună, agromîntinul a fost prelucrat... pînă acum de trei ori.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2395. *A prelucra o rezoluție.* IORDAN, L. R. 110, cf. DM, DEX. ◊ (Complementul indică oameni) A căuta să convingă, să lămurească să facă ceva, să recunoască ceva etc.; a arăta greșelile pentru a îndrepta. *Asta-i bună! Oul prelucreză găina.* BENIUC, v. CUC. 52, cf. DM. *Și Băjan a ajuns să mă prelucrez.* T martie 1962, 44, cf. DEX.

— Prez. ind.: *prelucrez.*

— Pre + lucra (după germ. *verarbeiten*).

PRELUCRĂBIL, -Ă adj. (Despre materiale) Care se poate prelucra (1), care poate fi supus operației de prelucrare. Cf. SFC I, 99, DEX.

— Pl.: *prelucrabilii, -e.*

— Prelucra + suf. -bil.

PRELUCRABILITATE s. f. (Rare) Însușirea de a fi prelucrabil; proprietate a unui material de a putea fi prelucrat în produse semifabricate sau finite. *Prelucrabilitatea depinde de: forma, de compoziția chimică și structura materialului.* LTR².

— Prelucrabil + suf. -itate.

PRELUCRĂRE s. f. Acțiunea de a prelucra și rezultatul ei.

1. Modificare (prin diverse operații tehnologice) a formei, dimensiunilor, constituției, aspectului etc. unui material, unei substanțe etc. Cf. prelucra (1). *Urzi așezăminte plăcute lui Dumnezeu și școli publice, sporindu-și averea prin prelucrarea băilor.* ASACHI, s. L. II, 5. *Uneltele care le întrebuițăm cu vite la prelucrarea pămîntului sînt de multe soiuri.* LITINSCHI, M. 25/26, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Prelucrarea petrolului brut constă în distilarea sa fracționată.* IOANOVICI, TEHN. 19. *Întreprinderile de extracție și prelucrare a minereurilor.* LEG. EC. PL. 25, cf. 297, cv 1949, nr. 1, 18. *Acest plan prevede sistemul de prelucrare a solului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2392. *Urmează a se înființa un centru de prelucrare a laptelui.* CONTEMP. 1961, nr. 749, 1/2. *Asociația a înființat... centre de prelucrare a stufului.* VÎN. PESC. august 1964, 4. *Posibilitatea de a stabili noi înșine prețurile la aceste mărfuri în funcție de consumurile specifice și de gradul de prelucrare, firește, în limita unor baremuri.* RL 1967, nr. 7041. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Are un trup mai multe organe spre cuprinderea, dezvoltarea și prelucrarea variabilelor influințe și puteri.* VASICI, M. I, 172/16. *Creierul este un organ foarte complicat, al cărui rol fiziologic principal este prelucrarea informației venite din mediul înconjurător.* SCÎNTEIA, 1963, nr. 5791.

◊ Refacere, transformare, modificare sau adaptare (la un scop determinat) a unei opere științifice, artistice, a unui material științific, artistic etc. *Activitatea lui literară a constat, în mod esențial, în culegere și prelucrare de folclor.* v. ROM. noiembrie 1954, 140. *Acest imens material... a fost unificat de Anton Pann și*

supus unei prelucrări creatoare. ib. 146. ◊ (Concretizat) Operă științifică, literară sau artistică ce constituie o refacere, o dezvoltare, o perfecționare, o adaptare a unei opere existente. *O traducere este de-a pururi o prelucrare.* GALACTION, A. 335. *Cîntece populare în prelucrări simfonice sau corale de un înalt nivel artistic.* CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/2. *Piesa „Căluțul cocoșat”, prelucrare după un vechi basm răsărit.* STANCU, U.R.S.S. 78. *Asachi publică în broșură prelucrarea dramatică a acestei balade.* LL I, 21.

2. Faptul de a analiza, de a explica, de a expune (în mod explicit) conținutul unui document, al unei rezoluții, al unui articol etc. în fața unei adunări. Cf. prelucra (2). *Prelucrarea la timp a instrucțiunilor.* LEG. EC. PL. 337, cf. 490, cv 1949, nr. 1, 18. *Discuția și prelucrarea problemelor de sport în ședințe.* CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/3. *Prelucrarea temeinică a acestui important document... este o sarcină imediată.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2390. ◊ Faptul de a căuta să convingă, să lămurească pe cineva să facă, să recunoască etc. ceva; faptul de a-i arăta cuiva greșelile pentru a-l îndrepta. *Ce mai praftură le-a tras... Asta zic și eu prelucrare.* H. LOVINESCU, T. 380.

— Pl.: *prelucrări.*

— V. *prelucra.*

PRELUCRĂT, -Ă adj. Care a fost modificat (și finisat) sau adaptat în urma operației de prelucrare. Cf. DM. *Compune... uvertura... pe un text prelucrat.* s. mai 1960, 81, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prelucrați, -te.*

— V. *prelucra.*

PRELUCRATIV, -Ă adj. (Neobișnuit) Care poate fi prelucrat. Cf. SFC IV, 102, 103, 105, 106.

— Pl.: *prelucrativi, -e.*

— Prelucrat + suf. -iv.

PRELUCRĂTOR, -OĂRE adj. Care prelucreză (1), care se referă la prelucrare, al cărui obiectiv este prelucrarea materialelor. *Direcția centrală industrială a metalurgiei prelucrătoare.* LEG. EC. PL. 78, cf. 25, 423, DM. *Aici sînt concentrate marile întreprinderi prelucrătoare.* s. ianuarie 1961, 18, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Substantivat) Persoană care prelucreză (1), transformă, adaptează etc. o operă literară, științifică etc. *Baranți a fost... un nou Barac, traducător și prelucrător de romane populare.* CĂLINESCU, s. c. L. 101.

— Pl.: *prelucrători, -oare.*

— Prelucra + suf. -ător.

PRELUCŪȚĂ s. f. (Învechit și regional) Diminutiv al lui prelucă (1). *Capătul poienilor... să hotărește cu o prelucă (a. 1755).* ȘTEFANELLI, D. C. 57, cf. CHEST. IV 101/270, A I 20.

— Pl.: *prelucățe.*

— Prelucă + suf. -uță.

PRELŪD s. n. v. *preludiu.*

PRELUDĂ vb. I. (Livresc) 1. Tranz (Folosit și absol.) (Complementul indică o bucată muzicală) A-și încerca vocea sau instrumentul înainte de a cînta sau de a executa; p. ext. a începe să cînte. *Cînta-mi preludă o astfel de cîntare.* HELIADE, O. I, 267, cf. 355, I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT.-POP., N. D. *Cîntăreașă-ncel prelude.* ALECSANDRI, POEZII, 56, cf. 265, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN, DEX.

2. În tranz. A face o acțiune introductivă, premergătoare, a executa o operație preliminară. Cf. MAN. SĂNĂT. 29/16. *Camerile constituante preludează la rezolvirea unei chestiuni.* ODOBESCU, s. III, 471, cf. CADE, SCRIBAN, D., SFC IV, 297, DEX.

— Prez. ind.: *preludez* și (învechit) *prelud.* — Și: (rar) *preludă* (BUL. FIL. III, 186) vb. I, (învechit) *preludă* vb. III.

— Din fr. *préluder*. — Prelude < lat. *praeludere*. — Preludia < it. *preludare*.

PRELUDĂRE s. f. (Livresc) Acțiunea de a preluda și rezultatul ei; p. e. x. t. (operă de) început, (de) debut. *Socolim ca o datorie a rechemă din uitarea publicului memoria tinguioasă și preludările armonioase ale acestui june poet.* ODOBESCU, s. I, 239, cf. DDRF, DM, DEX.

— Pl.: *preludări.*

— V. *preluda.*

PRELŪDE vb. III v. *preluda.*

PRELUDIA vb. I v. *preluda.*

PRELŪDIE s. f. v. *preludiu.*

PRELŪDIU s. n. 1. Exercițiu muzical pentru acordarea și încercarea instrumentului, pentru antrenarea mâinilor sau a vocii; p. e. x. t. improvizație muzicală (preliminară). Cf. TAMATI, D. *Ceea ce-mi pricinui o mare bucurie fu un clavier pe care-l găsi așezat în camera mea. Făcui vreo cteva prelude pe dînsul.* FILIMON, o. I, 329, cf. CADE. *Luă atunci un mare acordeon alb, ... și, făcînd un preludiu plin de expresie..., începu să cînte.* CĂLINESCU, s. 379, cf. DEX.

2. Parte introductivă a unei compoziții muzicale (instrumentale), bucată muzicală (instrumentală) care are rolul de a introduce o lucrare muzicală mai amplă; s. p. e. c. piesă muzicală care precedă o fugă sau un coral. *Pornesc să cînte preludiul unei uverturi.* ANGHELIOSIF, c. M. II, 37. *Botezul acesta face parte din cununa solemnă a doamnei Ulmu, așa cum un preludiu face parte dintr-o simfonie.* VINEA, L. II, 269. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Și pe timp încă ud, și pe crengile pădurii Se încearcă un prelud De concer'e-ale naturii.* ALECSANDRI, POEZII, 363. *Avuse cele întii emoțiuni care seamănă cu ale amorului... Auzise numai preludiul care pregătește melodia.* I. NEGRUZZI, s. III, 47. ◊ P. e. x. t. Compoziție muzicală instrumentală independentă scrisă în formă liberă. *Ia seama bine la tonul precis, la înfelesul adinc, la ritmul susținut al preludiului titanic.* CARAGIALE, o. III, 69. *Pe pupitrul pianului se afla un caiet deschis la un preludiu de Vivaldi.* CĂLINESCU, s. 446. *Îți voi cînta preludii... Din Haendel și din Baeh.* id. L. L. 133. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Orologiul din cupolă Anunță fiecare oră Printr-un preludiu de mandolă.* MINULESCU, v. 83.

3. Ceea ce anunță, precedă sau pregătește o acțiune, un fenomen, un eveniment etc. *Asta era numai un preludiu de vlnătoare.* GHICA, ap. CADE. *Vrednice preludii ale luptei pe viață și pe moarte care trebuie să se deie în Morea.* IORGA, L. II, 92. *Fulgerile sînt preludiul furtunei.* ȘĂINEANU, D. U. *Cel dintii fulg din ninsoarea copilăriei — preludiul expansiunii colindelor.* KLOPȘTOCK, F. 145, cf. 249. *Tic-tac-ul ceasornicului... te obsedează ca un preludiu al nebuniei.* TEODOREANU, M. U. 51. *Nimic din ce-i el și din ce-i în afară dîn el nu-i preludiu de dramă.* SADOVEANU, o. IX, 489. *Îl va dojeni fiindcă amestecă episoade de măscărici, plngărînd cu giumbușuri preludiul severelor răfuiei?* C. PETRESCU, A. R. 46. *Poetul începe cu un preludiu tragic.* v. ROM. IANUARIE 1954, 158. *Se resimț preludiile unor mari transformări revoluționare.* s. IANUARIE 1961, 84, cf. M. D. ENC., DEX.

4. (Învechit) Prefață. Cf. ARISTIA, PLUT., BARGIANU, SEVERIN, s. 113.

— Pl.: *preludii.* — Și: (învechit) *prelud s. n., preludie* (ARISTIA, PLUT.) s. f.

— Din fr. *prelude*, it. *preludio*, germ. *Präludium*.

PRELŪNCĂ s. f. v. *prelucă.*

PRELŪNG, -Ă adj. 1. (Mai ales pe lângă substantive care denumesc sunete, zgomote) Care ține, care durează (mai) mult timp; lung, îndelungat, prelungit (1). *Vremea prelungă îmi va fi a cheltui, ca acelea înșirînd.* C. CANTACUZINO, CM I, 34. *Ploua cădea... împrăștiînd un sol de ropot prelung și trist.* DELAVRANCEA, s. 151. *Din cînd în cînd auzi, ca niște vaele prelungi, strigă-*

tele acelea. VLAHUȚĂ, o. A. II, 154, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. *Aud prin somn prelungi somații.* ANGHELIOSIF, c. M. II, 14. *Cîntă cîntece dulci și prelungi.* PETICĂ, o. 263. *Se auzi un fluierat prelung și trenul porni.* AGÎRBICEANU, A. 42. *Glasurele prelungi ale sărilor de munte se ridicau treptat a liniște și a odihnă.* HOGAȘ, M. N. 132. *La geamul tău... ca un prelung final, Voi repeta că anii trec mereu mai greu și mai brutal.* BĂCOVIA, o. 61. *Din patul alb și imobil... răspuse o exclamație prelungă, durezoasă.* GALACTION, o. 201. *Dar broscii din răstoacă Îl insultă-n pauze, Și din papură-l provoacă Cu prelungi aplauze.* TOPÎRCEANU, o. A. I, 34. *S-ascund hului vinefi, Cu înfrigurate și prelungi chemări.* CAZIMIR, L. U. 24. *Un semnal prelung, repetat... de toți corniștii, pune capăt panicii.* BRĂESCU, o. A. II, 165. *Veni chemarea prelungă, jainică, a unui corn.* SADOVEANU, o. I, 162, cf. IX, 89. *Sunete prelungi, jăluitoare, se loveau de pereții stîncilor.* BART, s. M. 57. *Înainta în odate cu șovăiri prelungi.* VINEA, L. II, 317. *Urmă o tăcere prelungă și plină de înfelesuri.* CĂLINESCU, s. 631, cf. id. E. O. I, 46. *Dădura chiot prelung.* STANCU, R. A. I, 234. *Liniștea nopții... clocotea de fluieratul prelung, ca o chemare îndepărtată, al vreunui băiat.* PREDĂ, M. 43. *Bunii noștri, în lupte prelungi, Pentru noi cîștigară Cămășile albe de stăpni peste țară.* LABIȘ, P. 340. *De sub munte se auzi un strigăt prelung.* BARBU, P. 195. *Auzi scriștii prelung al porții.* v. ROM. noiembrie 1964, 3. *S-a strînit o larmă prelungă și surdă.* LĂNCRĂNȚAN, c. I, 5. ◊ (Adverbial) (Mai) mult timp, îndelung. *Codrul prelung se-n floară.* GOGA, P. 54, cf. 31. *Un clopoșel suna prelung.* ANGHELIOSIF, c. L. 75. *Și coardele spuseră prelung și trist povestea înainte.* PETICĂ, o. 268. [Cîinele] se culcă iar, urlînd prelung și dureros. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 344. *Femeia răsufliă prelung.* GÎRLEANU, N. 22, cf. 103. *O vacă mugii undeva prelung.* REBREANU, I. 461. *Plîndesc și azi, prelung, stăruitor.* CAMIL PETRESCU, v. 9. *A căscat prelung și a închis ochii.* BASSARABESCU, v. 32. *Revista... a zguduit și a răscolit prelung lumea noastră literară.* GALACTION, A. 87. *Prelung, și rar, în depărtare, Un clopot miezul nopții bate.* TOPÎRCEANU, o. A. I, 49, cf. VOICULESCU, P. I, 5. *Se pleacă spre apă și băură prelung.* SADOVEANU, o. XI, 12, cf. X, 228. *Prelung talanga sună.* PILLAT, P. 6. *Privegheam prelung tăciunii.* I. BARBU, J. S. 49. *Tremură prelung în glas întrebarea.* BLAGA, POEZII, 218. *Toate erau departe de a dura așa de lung, prelung, strălung.* C. PETRESCU, A. R. 18. *Păstorii... chiuiră prelung.* BOGA, C. O. 30. *Prin noapte, șuieră prelung sirene.* BENIUC, v. A. II, 117. *O gornă suna prelung.* CAMILAR, N. I, 14. *Mormăi pe un ton plictisit și pufăind prelung.* VINEA, L. I, 39, cf. II, 307, ISAC, o. 111. *Undeva un cocoș cîntă prelung și insistenț.* PREDĂ, M. 78. *Cineva țipă ascuțit, prelung.* POPOVICI, SE. 26. *L-a sărutat prelung pe gură.* v. ROM. august 1963, 16. *Sună prelung telefonul.* T mai 1964, 41. *Pașii sunau prelung.* v. ROM. IANUARIE 1965, 91.

2. Care are o formă alungită, (aproximativ) lungă, lungăreț, lunguiet, alungit, prelungit (2); care se prelungeste în spațiu, întins în spațiu, prelungit (2). *Iară de steag, o lopată Prelungă avea.* BUDAI-DELEANU, T. 95, cf. DRU, POLIZU. *Nevăstuitele cu trup prelung și mlădios.* ODOBESCU, s. III, 185, cf. I, 262. *Om de vreo douăzeci și opt de ani... cu fața cam prelungă și cu ochii căprui.* SLAVICI, N. II, 231. *E prelungă la chip.* DELAVRANCEA, s. 42, cf. 110. *Se repezi Ulise... ridicînd prelunga-i lance.* MURNU, o. 333. *Între țirg și mahalaua turcească există o înălțătură prelungă ca o spinare de bivol.* GALACTION, o. A. II, 402. *Păreau într-adevăr mult mai vîrstnici... cu ochii lor uzați, cu mintile lor prelungi și uscate.* C. PETRESCU, C. V. 11. *Mîinile Monicăi, înguste, calme și cu degete prelungi.* TEODOREANU, M. II, 70. *Așintea fața aceea prelungă, cu cearcăne cafenii în jurul ochilor.* SADOVEANU, o. VII, 245, cf. II, 312. *Fața îi era prelungă ca a regilor Spaniei.* CĂLINESCU, s. 444, cf. id. E. O. I, 15. *Răsal din nou... Tu, fată cu ochi limpezi și prelungi.* LABIȘ, P. 120, cf. 211. *Se uita la capul ei*

frumos, ... la nasul prelung și fin. v. ROM. august 1963, 19. Văi prelungi și terasate terminate cu căldări glaciere. vîn. pesc. noiembrie 1964, 10. Și toți ti croiau D-un vestmintă Prelung, Lung pînă-n pămînt. TEODORESCU, P. P. 49. Nu văzuși o față mare, Una prelungă-n obraji Și la mers mărunt-n pași? șez. VII, 22. Buturugă cam prelungă. Cine o are vrea s-o ungă, O ridică încercată Și o lasă descărcată (Lingura). GOROVEI, c. 202. ◇ (Adverbial) Pămîntul se încovoaia prelung și lin ca o spinare uriașă. REBREANU, R. I, 71. Frontoanele înguste și prelung înălțate. SADOVEANU, O. IX, 228. Miile de pești șuierau într-un fel ciudat, mișcîndu-se în același timp suplu și prelung. BARBU, P. 229. ◇ Loc. a d. j. și a d. v. (Regional; substantivat) În prelung = a) (care este) în pantă domoală, lină, (care este) puțin abrupt. Dealul e în prelung. CIAUȘANU, GL.; b) (care este în mod) progresiv, pe măsură ce înaintează spre capăt. Parul e ascuțit în prelung. id. ib.

— Pl.: prelungi, -ge.

— Lat. perlongus.

PRELUNGĂ vb. I v. prelungi.

PRELUNGĂT, -Ă adj. v. prelungit.

PRELUNGI vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (se) continua în timp (mai mult decît ar fi fost normal, de așteptat, de dorit, mai mult decît se estimase etc.), a face să dureze sau a dura (mai) mult timp; a (se) lungi. Prelungează trebile sale (a. 1703). FN 140. Le prelungea vîrsta ca să-i silească pre urmă a simți fealuri de morți întru tăierea pruncilor. MOLNAR, RET. 32/15. La ce mi-ai mai prelungit viața! MARCOVICI, c. 83/25. Acest lucru trebuie să-l prelungească vreme de mulți ani. DRĂGHICI, R. 148/16. Muritori, ce vii aicea viața să-ți mai prelungești. CONACHI, P. 114. Nu știi cît s-ar fi prelungit coșmarul acesta, dacă o agitație nervoasă nu mă deștepta. NEGRUZZI, S. I, 295. Tiranii se bucură și vor să prelungească această neînțelegeră. BOLLAC, O. 227. Se văzu nevoită a improviza cîteva fraze pentru ca să-și prelungească rolul. ALECSANDRI, O. P. 136. Boala se poate prelungi. BOLINTINEANU, O. 332. Voind să-i prelungească suferințele, începură a-i face deosebite întrebări. ODOBESCU, S. I, 20, cf. ISPIRESCU, L. 302. Își prelungește șederea. MACE-DONSKI, O. I, 245. Banii îi prelungește viața. DELAVRANCEA, H. T. 41. Nu-i mai prelungește arenda. REBREANU, R. I, 89. Să-l roage să-i prelungească concediul. GALACTION, O. 139. Imi era teamă să prelungește înțercarea. CAMIL PETRESCU, U. N. 179. Ofițerii... trăiau plătisiți, prelungind masa de la popotă. BRĂDESCU, O. A. I, 266. O clipă de tăcere prelungește această situație. SEBASTIAN, T. 139. Un hohot de ris prelungit în cascade. VLASIU, D. 62. Nu-mi pot prelungi șederea mai mult. SADOVEANU, O. X, 177. Știința de azi este în stare să prelungească viața. CĂLINESCU, S. 398. Fu repede gata să-mi prelungească slobozenia... cu încă un an. BLAGA H. 29. O să-ți prelungească instrucția. STANCU, R. A. IV, 230. Își prelungește o agonică existență. T februarie 1962, 65. O bronșită care se prelungește. ABC SĂN. 74. ◇ Absol. Df[u]m[ne]a[ta] ești destul înțeleptu, poți socoli cu mentea d[u]m[fi]tate. Mai mult nu poți prelunga df[u]m[fi]tate] (a. 1653). IORGA, B. R. 151. În scurt, ce să-ți mai prelungească? Tu ești uita! NEGRUZZI, S. I, 65. ◇ Refl. p. a. s. Dieta se prelungește spre a aștepta sosirea acestor soli. BĂLCESCU, M. V. 200. Această bizară conversație se prelungea. CR (1848), 37/44. Un chef ce pînă-n ziuă se prelungește. ALECSANDRI, POEZII, 383. Conversația se prelungi și ajunse mai puțin interesantă. IBRĂILEANU, A. 153. Cercetarea marilor se prelungea un ceas. SADOVEANU, O. VIII, 186. Se prelungește prea mult etapa verificării cunoștințelor în dauna predării. GF 1963, nr. 691, 2/3. ◇ Tranz. (Învechit) A amîna pe altă dată (față de cea inițial convenită) îndeplinirea unei obligații, a unei datorii (față de cineva) sau realizarea unui lucru făgăduit, propus, necesar etc.; a face să aștepte; s p e c. (sens curent; complementul indică termene,

scadențe, obligații financiare) a amîna, a fixa la o altă dată. Cînd îndatoritul prelungește pe creditoru cu darea banilor... atunci să apucă pe chiezașul lui. PRAVILA (1814), 23/6. Pe a tiranului moarte, noi de ce să prelungim? BELDIMAN, O. 9/10. Să-și dea lucrurile lor la menghină, dator fiind cel cu menghină... să nu-i prelungească (a. 1824). DOC. EC. 322. Cu azi, cu mîine-l prelungește Pînă-l deznădăduiesc. MUMULEANU, C. 87/13. Prelungindu-ne cu plata... noi am trimis om al nostru... ca să ne plătească (a. 1830). DOC. EC. 468. Vîrfurile trifoiului săcerate odată cu paille grului... prelungește adunarea în clăi. I. IONESCU, C. 35/25. ◇ Absol. Judecătorul să se strugiască a da sfîrșit pricinilor și a nu prelungi. PRAVILA (1814), 6/7. De ce prelungești Și nu vrei îndată lucrul să-l ghidești. PANN, P. V. I, 38/1. ◇ Refl. p. a. s. Cînd trimîterea vreunei dări anuale... să va prelungi, să nu se trimîșă acolea spre împlinirea ei alt călugăr (a. 1826). URICARIUL, I, 169. Li se prelungește termenul capitulației cu doi ani. CR (1848), 6/3. ◇ Tranz. A îndeplini formele legale pentru a fi în continuare valabil; a dispune să se prelungească valabilitatea. Eu îi prelungii această cerere. GORJAN, H. I, 32/24. □ Și-a prelungit permisul la bibliotecă. ◇ Refl. u n i p e r s. (Învechit; despre noțiuni de timp) A trece, a se scurge. Văzînd că să prelungește vremea, au purcesă acolo cu încetul. R. GRECEANU, CM II, 197. Craiul... au trimis ofițeri în fară, cu bani de umbra cumpărînd cai, și aceste le făcea ca să se prelungească vremea. AXINTE URICARIUL, LET. II, 155/37. Și reunindu-se între dînșii s-au prelungit vremea. DIONISIE, C. 165.

2. A (se) face mai lung, a (se) întinde mai departe, a (se) continua în spațiu; a (se) lungi. Acest loc ce să prelungește împrejur să numește... pămîntul Guineei. DRĂGHICI, R. 16/1. Acele sale vesele împrejurare de grădini ce se prelungește pe ambele malurile [pîrfului]. NEGRUZZI, S. I, 195. Ale turnurilor umbre... Către fărmlu dimpotrivă se întind, se prelungește. ALEXANDRESCU, O. I, 71, cf. 131. La capătul [poienii] din dreapta se prelungește o strungă. ALECSANDRI, POEZII, 214. Coamele fugiute ale acoperemintelor... se prelungeau ascuțite în văzduh. HOGAȘ, DR. II, 14. Își prelungeau cîteodată alergările pînă la saatele tătărăști. SADOVEANU, O. I, 317, cf. XI, 130. Buretele pufos... are piciorușul scurt, prelungit cu o măciucă. BELEA, P. A. 161. Nasul se prelungea din fruntea boltită în jos spre bărbie, drept și scurt. PREDĂ, M. 146. ◇ Fig. Privirile ni se prelungeau peste tipurile imense cu colivă. BLAGA, H. 84.

— Prez. ind.: prelungește. — Și: (învechit) prelungă vb. I, prelungi, proungi vb. IV.

— V. prelung.

PRELUNGIOASĂ s. f. v. prelungoasă.

PRELUNGIRE s. f. 1. Faptul de a (se) prelungi (1); lungire. Nici tîria cea covîrșitoare a pedepșii, nici pierzarea zidirii nu pricinuiesc cea mai mare săvîrșire în sufletul cetățeanului, ce prelungirea pedepșii (a. 1773). GCR II, 87/39. Nu sînt statornici a suferi cu răbdare prelungirea citaniei. VĂCĂRESCUL, IST. 245. Aș fi dat orice pe lume pentru un ceas de prelungire. CONACHI, P. 102. De ce să plîng viața? În trista-i prelungire Ar fi văzut ea poate amoru-ți apuind. ALEXANDRESCU, O. I, 107, cf. ANGHEL, PR. 53. Dar pentru ce-a întinerit? Pentru prelungirea bătrîneții? TEODOREANU, M. U. 195. Prelungirea vieții — visul acesta a frămîntat omenirea din timpuri străvechi. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 809. ◇ Fig. Tu, față frumoasă, vei rămînea Tîrîmulul nostru o prelungire De vis. BLAGA, P. 96. ◇ Faptul de a amîna pe altă dată (față de cea inițial convenită), de a păsui, de a întîrzia, de a tîrîgăna; timp acordat cuiva peste un anumit termen inițial stabilit. Să-și dea cea desăvîrșită hotărîre fără mai multă prelungire (a. 1814). URICARIUL, I, 189. Cînd iaste ca să se întoarcă zestrea înapoi... ceale nemiscătoare trebuie fără nici o prelungire să se dea înapoi. PRAVILA

(1814), 124/16. *Prelungire nu iartă a să face* (a. 1815). URICARIUL, I, 234. *Trebite prelungire nicicum nu îngăduiesc*. BELDIMAN, E. 21/26, cf. 47/5. *Prin acea prelungire de vreme să se poată și de deplin sfârșit trebilor celor mai grabnice* (a. 1822). URICARIUL, IV, 283/11. *Neputnd a mai răbda nici un fel de prelungire a judecății, porunciră lui Cauchon să grăbească... sfârșitul acestei grozave istorii*. ODOBESCU, S. I, 18. *Se duse... să-i măt ceară o prelungire de termen*. GALACTION, A. 188. *Se îndeletnicea cu un fel de munte de pietate clandestin, împrumutnd sume minuscule pe termen scurt fără prelungire*. v. ROM. octombrie 1954, 114. ◇ L o c. a d v. (Învechit) **Fără (de) prelungire** = numaidecât, imediat. *Năvălind fără de prelungire au luat Ismailul*. VĂCĂRESCUL, IST. 301. *Să se pue în lucrare de iznoavă aşzarea dărilor fără prelungire* (a. 1804). URICARIUL, I, 14. *Leul fără prelungire demiston ei au dat*. DONICI, F. I, 56/13.

2. Faptul de a (se) prelunghi (2); lungire. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ◆ (Concretizat) Parte a unui lucru care constituie o extindere, o continuare a lui. *O mică prelungire ti formează o terață frumoasă*. CR (1848), 40²/73. *Mincătura... nu era rotundă... dar avea câteva prelungiri, câteva cămări prin care treceau rădăcini întortocheate*. GALACTION, O.A.II, 177. *După vegetația orientală și înfățișarea solului, însăla această apare ca o prelungire a Asiei*. BART, S. M. 48. *Era o casă la marginea satului, învelită cu țiglă și în afară... cu prelungire de acoperiș*. PREDA, I. 133. ◇ L o c. p r e p. **În prelungirea...** = în imediata continuare, vecinătate, lângă, lipit de... *Hallul și terasa snt una în prelungirea celeilalte*. SEBASTIAN, T. 10. *Intră cu căruța sub un șopron făcut în prelungirea zidurilor*. MIHALE, O. 10.

— Pl.: *prelungiri*. — Și: (învechit) *prelungire* s. f.
— V. *prelungi*.

PRELUNGIT, -Ă adj. 1. Care se prelungește în timp; care ține, care durează mult timp, lung, îndelungat, prelung (1). *Nu credeam ca fiii lui Adam să fie așa de statornici într-o vreme atât de prelungată*. GORJAN, H. II, 231/35, cf. 35/13. *Brăila capitulă după o așediere destul de prelungită*. BĂLCESCU, M. V. 74. *Virtul... scoate... niște mari plngeri ascuțite și prelungite*. CR (1848), 20²/54. *Nu se auzi decât un șuierat surd și prelungit*. NEGRUZZI, S. I, 228. *Trăgea cu urechea la strigările prelungite ale strejilor depărtate*. ODOBESCU, S. I, 171, cf. DDRF. *Simți o strngere de mână mai prelungită*. SADOVEANU, O. V, 104, cf. X, 303. *Era o toamnă prelungită, senină, uscată*. STANCU, U.R.S.S. 135. *Zilele treceau ca un somn prelungit*. s. ianuarie 1961, 3. *Iritațiile cronice prelungite par să aibă un rol în apariția cancerelor*. ABC SĂN. 78.

2. Care se prelungește în spațiu, întins în spațiu, prelunghi (2); care are o formă alungită, (aproximativ) lungă, lungăreț, lunguiet, alungit, prelunghi (2); (despre obiecte) la care s-a adăugat ceva care îl face mai lung. *Pe-o culme prelungită ard mii și mii de focuri*. ALECSANDRI, POEZII, 205. *Luna, înaintnd liniștit pe din dosul acelor negre vîrfuri sfărîmate, întuneca cu umbrele lor prelungite adîncă vale*. ODOBESCU, S. I, 164, cf. DDRF. *Înalt, cu figura prelungită... fumează privind pe fereastră*. BRĂESCU, V. A. 48. *Satu-i lung și prelungat, Și mă mirăți ci nu-ncap*. MAT. FOLK. 1 335.

— Pl.: *prelungiți, -te*. — Și: (învechit și regional) *prelungăt, -ă* adj.
— V. *prelungi*.

PRELUNGITÓR, -OĂRE adj., s. n. 1. Adj. (Învechit) Care (se) prelungește (1), care face să dureze sau durează (mai) mult timp; care (se) produce încet, care întirzie, care (se) amînă. *Pentru ca să nu mai rămite cuvnt de răspundere că n-au fost îngăduit și după cerire sa, dar au fost numai pentru sine prelungitoare* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 93. *Să moară chinuit de foame... această prelungitoare și amarnică moarte*.

DRĂGHICI, R. 42/24. *Acesta au fost semnul unei vărsări de sînge mai prelungitoare*. ASACHT, I. 233/8.

2. S. n. Obiect sau fragment dintr-un obiect care servește la prelungirea (2) altor obiecte; s p e c. obiect în formă de tub care se fixează la capătul neascuțit al creionului pentru a face creionul mai lung. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adjectival) *Tub prelungitor*. DEX.

— Pl.: *prelungitori, -oare*.
— **Prelunghi** + suf. -tor.

PRELUNGOĂSĂ s. f. (Bot.; prin Transilv.) Silnică (*Glechoma hederaceum*). Cf. GRECESCU, FL. 467, BIANU, D. S., PASCU, S. 75, PANȚU, PL., BORZA, D. 77.

— Pl.: *prelungoase*. — Și: *prelungioasă* (BORZA, D. 77), *pelungoasă* (DDRf, GHETIE, R. M., BRANDZA, FL. 391, TDRG, PANȚU, PL., BORZA, D. 77) s. f.
— **Prelung** + suf. -oasă.

PREM s. n. v. prim¹.

PREMAGNETIZĂRE s. f. (Tehn.) Magnetizare suplimentară constantă a unor circuite magnetice destinate să funcționeze în curent alternativ. Cf. LTR².

— Pl.: *premagnetizări*.
— Pref. *pre-* + *magnetizare*.

PREMĂR¹ s. m. v. primar².

PREMĂR², -Ă adj. v. primar¹.

PREMĂRE¹ adj. v. primar¹.

PREMĂRE² s. m. v. primar².

PREMARXIST, -Ă adj. Care precedă marxismul, (imediat) anterior marxismului. *Forma cea mai înaintată a filozofiei premarxiste*. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2 803. *Engels supune unei analize critice materialismul premarxist*. CONTEMP. 1953, nr. 345, 2/3. *Nici un glanditor premarxist n-a înșeles pe deplin legătura indisolubilă dintre apariția limbii și apariția glandirii*. GRAUR, I. L, 34, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *premarxiști, -ste*.
— Pref. *pre-* + *marxist*.

PREMATŪR, -Ă adj. 1. Care se întimplă, se produce, apare sau se desfășoară înainte de vreme ori prea devreme; pretimpuriu, (învechit) prematural, prematurat. *Plăceri mincinoase, care duc pe nestmîjite pe biata junime la... o moarte prematură*. FILIMON, O. I, 114. *Reforma ce vi se propune astăzi este prematură*. MAIORESCU, D. I, 476, cf. 12. *Un filozof, un orator, un poet... pot... să emită idei nalte și premature în secolul lor*. ODOBESCU, S. I, 242, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Plină la luarea Azovului... speranțele acestea erau premature*. IORGA, L. I, 27. [Progresele] *medicinii și igienei... au micșorat mortalitatea prematură, mai ales cea infantilă*. MARINESCU, P. A. 83. *Dar totuși cît de nebulos apare Destinul tău, prematură-ntrupare*. *A tatinelor mele aspirații*. TOPÎRCEANU, P. O. 49. *Psalmîl declinului ei prematur*. KLOPȘTOCK, F. 235. *Încercarea era încă prematură și n-avea să izbutească decât zece ani mai trziu*. OȚETEA, R. 167. *Calificarea este prematură și, deci, mandatul de arestare este ilegal*. COD. PEN. R.P.R. 509. *O bătrînețe prematură*. CĂLINESCU, S. 489. *Îi privi fața tăbăcită, uscată, ochii tulburi, chelia prematură*. STANCU, R. A. IV, 347. *În condiții prielnice poate fi dusă lupta împotriva bătrîneții premature*. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2 809. *Putem privi aceste cazuri ca îmbătrîniri premature ale creterului*. PARHON, B. 143. *Deschiderea prematură, la strigăte, a gurii... transformă pe f în h și pe b în m*. GRAUR, E. 58. *Un important cîștig l-a însemnat impunerea nașterii premature ca o problemă medicală*. ȘCINTEIA, 1968, nr. 7 608, cf. SFG IV, 315. ◇ (Adverbial) *În plină mărire, Pe Achile, moartea, prematur răpește*. OLLĂNESCU, H. O. 160. *Sînt întrebări la care e prematur să se răspundă*. BUL. COM. IST. V. 87. *Dezvoltase prematur, printr-un raport confidențial adresat generalului, mărfele sale planuri*. BRĂESCU, O.A.

I, 21. *Eu nu arăt bine. Mă veștejesc prematur.* VLASIU, D. 206. *Paltonul îl apăsa pe umeri. Să-l scoată și să rămână în haină era prematur.* CĂLINESCU, E. O. I, 203, cf. II, 258. *Este prematur a considera ca definitiv tranșată problema fiziologiei sistemului nervos central.* v. ROM. iunie 1958, 94. *Este desigur prematur să dezvoltăm tîlburile la care mă gîndesc.* ib. ianuarie 1964, 4. ♦ **S p e c.** (Substantivat, m.) Copil născut înainte de vreme. *Ô treime din mortalitatea infantilă este dată de prematuri.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 7 608. ♦ **S p e c.** (Despre pui) Ieșit înainte de termen, scos mai devreme decît este normal. *Scoaterea [din ou] prea devreme cauzează moartea puiului prematur.* vîn. PESC. februarie 1964, 20. ♦ (Despre copii) Născut viu cu o greutate sub 2 500 g, indiferent de durata sarcinii. Cf. D. MED.

2. (Rar) **Precoce (1).** *Înțelepciune prematură.* ȘĂINEANU, D. U. *Mînte prematură.* CADE. *Asculta... cu o prematură concentrare în ochi.* TEODOREANU, L. 20. *Medicul fusese... surprins de cunoștințele premature ale tînarului.* CĂLINESCU, E. O. I, 166.

- Accentuat și: *prematur.* - Pl.: *prematuri, -e.*
- Din lat. *praematurus.*

PREMATURALĂ, -Ă adj. (Învechit) Prematur (1). *Supresia (desfînșarea) studiilor prematurali sau preatîmpurii.* CALENDAR (1862), 63/16, cf. 63/18.

- Pl.: *preaturali, -e.*
- Prematur + suf. -al.

PREMATURĂT, -Ă adj. (Învechit) Prematur (1). *Vestea despre rupțura păcii în Asia Mică ni se pare înainte de vreme (prematurată).* CR (1839), 250²/14, cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D.

- Pl.: *prematurați, -te.*
- Din fr. *prématuré.*

PREMATURITĂTE s. f. 1. (În dicționarele din trecut) Faptul, calitatea, însușirea de a fi prematur (1). Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., ALEXI, W.

2. *Naștere prematură (1).* *Prematuritatea a fost considerată o problemă socială.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 7 608. *Experții... mai păstrează greutatea de 2 500 gr. ca limită superioară a prematurității.* ib.

- Din fr. *prématurité.*

PREMĂNDĂ s. f. v. *premindă.*

PREMĂRIE s. f. v. *primărie.*

PREMĂTĂR s. m. (Regional) Om lipsit de valoare (Zăgăra - Năsăud). Cf. DR. I, 302, II, 544, PAȘCA, GL.

- Pl.: *prematări.*
- Etimologia necunoscută.

PREMBLĂ vb. I v. *plimba.*

PREMBLĂRE s. f. v. *plimbare.*

PREMBULÉTE subst. (Prin Transilv.; cu sens neprecizat, probabil) Dantelă. Cf. MAT. DIALECT. I, 26.

- Pl.: ?
- Etimologia necunoscută. Cf. *primbură.*

PREMECÍ vb. IV. *Tranz.* (Regional; complementul indică varza sau zeama de varză) A prîtoici (Birsana - Sighetu Marmației). ALR SN IV h 1 106/353.

- Prez. ind.: *premeceșc.*
- Pref. *pre-* + *mecí*⁴.

PREMEDITĂ vb. I. *Tranz.* (Învechit; complementul indică o acțiune) A chibzui, a socoti, a gîndi înainte de a pune în aplicare; p. ext. (astăzi rar) a plănuși; s p e c. (sens curent; complementul indică acțiuni reprobabile) a pregăti cu atenție, cu grijă, cu prudență (pentru a izbûti, pentru a nu fi prins etc.); (astăzi rar) a precugeta, (învechit, rar) a promedita. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Se pune la cale fuzionarea acestei societăți, premeditată încă de la întemeiere.* C. PETRESCU, A. 421. *Se agita, vorbind*

vertiginos, dar fin și nuanțat ca unul care și-ar promedita fiecare cuvînt. TEODOREANU, M. U. 29. *Acuzatul a promeditat faptul de omor.* COD. PEN. R.P.R. 495. *Sînt absolut siguri că întreaga comportare a amicului său e promeditată.* PREDA, R. 50. *Răspunsurile erau parcă promeditate.* id. ib. *Căsătoria noastră e-afacere de stat Promeditată rece de-ai curții secretari.* T. Iulie 1964, 47. ♦ **R e f l.** p. a. s. *Acestea promeditîndu-se bine pe cartă vor da studentului o vederată preștiință de șafa pămîntului în general.* GENILIE, G. 68/26.

- Prez. ind.: *premeditez.*

- Din fr. *préméditer.*

PREMEDITĂRE s. f. Acțiunea de a p r e m e d i t a și rezultatul ei; s p e c. circumstanță agravantă constînd în săvîrșirea în mod deliberat, pe baza unor pregătiri minuțioase, a unei infracțiuni; (astăzi rar) promeditație. Cf. CADE, DM. *Uimirea aceasta ne învață că există ordine în lume și, parcă, promeditare estetică.* CONTEMP. 1971, nr. 1 283, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ **L o c. a d j. și a d v.** **Cu promeditare** = (în mod) promeditat, intenționat. *Duelul nu mai fu prîvit ca omor cu promeditare.* ROM. LIT. 398²/28, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Se asasinază încet și cu promeditare.* CAMIL PETRESCU, T. II, 557. *Arestat pentru asasinat cu promeditare.* STANCU, R. A. IV, 221.

- Pl.: *premeditari.*

- V. *premedita.*

PREMEDITĂT, -Ă adj. (Mai ales despre acțiuni reprobabile) Pregătit din vreme, cu atenție, cu grijă, cu prudență (pentru a izbûti, pentru a nu fi prins etc.); săvîrșit în mod deliberat; (astăzi rar) precugetat. *De este o răzbunare promeditată... să-și ia măsurile cu mîne.* CR (1848), 16²/57, cf. DDRF, ALEXI, W., DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) *Au comis promeditat crima.*

- Pl.: *premeditați, -te.*

- V. *premedita.*

PREMEDITAȚIE s. f. (Astăzi rar) Premeditare. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Să se pedepsească ca un omor-tori... fără promeditație.* ROM. LIT. 399²/3, cf. PROT.-POP., N. D. *Domnule, acesta-i un act de promeditațiune din parte-ți.* ALECSANDRI, T. 1 713, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

- Pl.: *premeditații, -i.* - Și: *premeditațiune, (învechit) promedităciune (STAMATI, D.) s. f.*

- Din fr. *préméditation.*

PREMEDITAȚIUNE s. f. v. *premeditație.*

PREMEDITĂCIUNE s. f. v. *premeditație.*

PREMÉJDE s. f. v. *primejdie.*

PREMEJDUINCIÓS, -OĂSĂ adj. v. *primejduicios.*

PREMENEĂ s. f. v. *primeneală.*

PREMENEĂLĂ s. f. v. *primeneală.*

PREMENÍ vb. IV v. *primeni.*

PREMENÍRE s. f. v. *primenire.*

PREMENÍT, -Ă adj. v. *primenit².*

PREMENITŪRĂ s. f. (Regional) 1. *Primenire (1).* Cf. LM, com. din BRĂDIȘORUL DE JOS-ORAVIȚA.

2. (Concretizat; la pl.) *Primeneli, v. p r i m e n e a l ă (2).* LM.

- Pl.: *premenituri.* - Și: *primenitŭră s. f.* LM.

- *Primeni* + suf. -*tură*.

PREMERGĂTOR, -OĂRE adj., s. m. și f. 1. Adj. (De obicei construit cu dativul) Care premerge, care precedă pe cineva sau ceva; (rar) precursor (2). V. anterior, precedent. *Țara... se afla în șafa complicațiilor premergătoare Congresului de la Berlin.* MAIORESCU, D. II, 119. *Nu poți atinge un fapt fără să vorbești de toate faptele premergătoare și cari îl condițio-*

nează. GHEREA, ST. CR. II, 105, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Porni încă din după-amiază zilei premergătoare... În pădurea Răstoacele. AGRIBICEANU, A. 506. Tot ce s-a scris în literatura premergătoare războiului. GALACTION, A. 197. Lucrările premergătoare operației însămințării să fie executate în condițiuni optime. BO (1951), 322. E hula bărănelor premergătoare ciclonului. VOICULESCU, P. I, 306. Vântul premergător zorilor ti adia pe la urechi. SADOVEANU, O. V, 35. Ion Codru Drăgușanu a fost unul din românii cei mai umblați în epoca premergătoare revoluției din 1848. VIANU, A. P. 81. Oamenii căutau... un mijloc de a se alătura într-o societate universală, premergătoare vieții eterne. CĂLINESCU, C. O. 40. Zilele premergătoare revoluției au fost... pline de înfrigurare. V. ROM. noiembrie 1953, 75. Simptomele premergătoare ale bronșitei sînt: infundarea nasului, strănut... ABC SĂN. 74. Această perioadă premergătoare istoriei obștilor din cadrul orînduirii feudale este pînă acum prea puțin cunoscută. PANAITESCU, O. Ț. 17. Au început lucrările premergătoare turnării betonului. ȘCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943.

2. S. m. și f. Persoană care desfășoară o activitate creatoare complet nouă într-un anumit domeniu, care pregătește terenul pentru o dezvoltare ulterioară mai largă într-un anumit domeniu; precursor (1), înaintaș, deschizător de drumuri, înainte-mergător, (învechit) prodrom (1). Poeți, deși tineri, pot să fie priviți ca premergători în această direcțiune. MACEDONSKI, O. IV, 110, cf. DDRF, ALEXI, W. Demetrius a fost un premergător. GALACTION, A. 300. Bălcescu se dovedește un premergător al concepției care stă la baza creării armatei noastre populare. CONTEMP. 1953, nr. 328, 5/6, cf. SFC I, 14, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: premergători, -oare.

— Pref. pre- + mergător (după fr. *précurseur*, lat. *praecursor*).

PREMÉRGE vb. III. 1. În tranz. A fi, a exista, a se afla înaintea cuiva sau a ceva (în timp sau în spațiu); a preceda (1). Cf. ALEXI, W. În succesiunea celor trei propoziții... cea din urmă doborîdește o dezvoltare izbitor mai mare decît cele două care îi premerg. VIANU, A. P. 149. Așezămînt al naturii... merit să supraviețuiască istoriei, după cum i-a și premers cu ere. BENIUC, M. C. I, 53. Pentru a înțelege... personalitatea și opera lui Măiorescu... este necesară compararea lui cu alți scriitori și intelectuali ai vremii, ca și cu alții care le-au premers. V. ROM. august 1963, 56.

2. În tranz. A se petrece, a se întimpla, a se produce, a avea loc înainte (de...); a preceda (2). Un fior de neliniște, care premerge spaimel, i se strecoară prin piept. SADOVEANU, O. II, 607. ◊ Tranz. Necesitatea unor cercetări asupra morfologiei limbii noastre, care... premerg traducerea. L. ROM. 1960, nr. 1, 7.

3. Tranz. A merge, a veni înaintea cuiva sau a ceva (în timp sau spațiu). Anexele de pe lângă prezenta mă premerg cu puține zile în municipiul dv. CARAGIALE, O. VII, 292.

— Prez. ind.: *premerg*.

— Probabil derivat regresiv de la premergător. Cf. lat. *praecedere*.

PREMETEĂ s. f. v. primitea.

PREMETEĂLĂ s. f. v. primiteală.

PREMETÍ vb. IV v. primiti.

PREMETÍV, -Ă adj. v. prumativ.

PREMIĂ vb. I. Tranz. A acorda, a decerna, a da, a conferi un premiu (1, 2). Cf. POLIZU. Fu premial cu gherda onorifică. CALENDAR (1858), 104/5. Ale tale piese... Le-a premiat Academia. DEMETRESCU, O. 45, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Am citit în ziar că... a fost premiată. GALACTION, A. 71. Conducerea

uzinei a premiat în decursul anului... 282 muncitori și tehnicieni. ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 747. De ce la o adică să nu mă premieze și pe mine? v. ROM. ianuarie 1954, 79. Ce poetic ești! Ca un editorial de gazetă scris de un licean premiat la limba română. H. LOVINESCU, C. S. 88.

— Pronunțat: -mi-a. — Prez. ind.: *premieze*.

— Din lat. *praemiare*.

PREMIÁL, -Ă adj. De premii (2), privitor la premii, pentru premii. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◊ Sistem premial = parte a sistemului de salarizare sau de retribuție care se referă la condițiile de acordare a premiilor (2) și a primelor. Sistemul premial privitor la aceste organizații de proiectare se va aplica la totalitatea orelor prestate. BO (1951), 453. Sistemul nostru premial. V. ROM. ianuarie 1954, 80, cf. 83. Sistemul premial... să îndeplinească în mod corespunzător rolul de stimulent pentru obținerea unor realizări superioare în muncă. ȘCÎNTEIA, 1967, nr. 7 491, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -mi-al. — Pl.: *premiáli, -e*.

— Premiu + suf. -al.

PREMIÁNT, -Ă s. m. și f. 1. Elev(ă) care a obținut un premiu (1) la sfîrșitul anului școlar. Cf. ASACHI, R. 14/2, STAMATI, D. Își punea la încercare tot talentul lui de premiant. VLAHUȚĂ, O. A. III, 79, cf. I, 98, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. În lupta pentru cele trei premii de clasă... izbutea regulat, o dată chiar ca premiant întâi. GALACTION, A. 361, cf. id. O. A. I, 35. E premiantul întâi, alături de mine. C. PETRESCU, C. V. 98, cf. id. I. II, 127. Mincasem chiar la masa premianților, cu toți profesorii școlii. BRĂESCU, O. A. II, 71. Cununile de premiant. TEODOREANU, M. II, 54. A fost premiant în toate clasele. SADOVEANU, O. XVII, 551. Fusese... premiant de școală. CAMIL PETRESCU, O. II, 9. Se amestecă printre băieți, căutînd cu ochii... pe premianta clasei. PREDĂ, M. 296, cf. 311, SFC II, 108, 111, 113.

2. Persoană care a obținut un premiu (2) la un concurs, la o întrecere. V. laureat. Cf. DEX.

— Pronunțat: -mi-ant. — Pl.: *premiánți, -te*.

— Premiu + suf. -ant.

PREMIÁRE s. f. v. premiere.

PREMIÁT, -Ă adj. Căruia i s-a acordat un premiu (1, 2). V. laureat. Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Substantivat) Mai trziu am avut altul, normalist și premiat. ap. DDRF. Majoritatea premițiilor face parte din tînăra generație de scriitori. V. ROM. martie 1963, 145, cf. SFC II, 113.

— Pronunțat: -mi-at. — Pl.: *premiáti, -te*.

— V. premia.

PRÉMIE s. f. v. premiu.

PREMIÉR, -Ă s. f., s. m. 1. S. f. Prima reprezentație a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc.; piesă de teatru, operă, film etc. care se joacă pentru prima oară. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Publicul... la premieră, n-a fost prea numeros. GALACTION, A. 263. Simțea o irezistibilă atracție pentru toate evenimentele mondene: baluri... serate și premiere. C. PETRESCU, C. V. 177, cf. 242. Asistă la toate premierele. BRĂESCU, O. A. I, 8. O premieră de teatru capătă de cele mai multe ori o mare semnificație. SAHIA, U.R.S.S. 145. Se împlinesc optzeci de ani de la premiera celebrei piese „Baba Hlrcă”. SADOVEANU, E. 67, cf. SCRIBAN, D. Un număr însemnat de regizori tineri au pus în scenă piese a căror premieră a avut loc în ultimul timp. CONTEMP. 1956, nr. 484, 2/6, cf. DM. În repertoriul stațiunii au figurat șase premiere. T septembrie 1962, 76. A fost prezentat în premieră de gală filmul „Cartierul veseliei”. ȘCÎNTEIA, 1966, nr. 6 718, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ P. e x t. Inaugurare a unei activități; activitate care nu are precedent. Premieră industrială. DEX.

2. S. m. (În unele țări) Prim-ministru. Cf. CADE, SCRIBAN, D., IORDAN, L. R. A. 100, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. S. f. (Ieșit din uz) Femele calificată care supraveghează sau execută probele într-un atelier de croitorie sau de lenjerie ori într-o casă de mode (și care taie materialul pentru croit). Cf. CADE, BUL. FIL. VI, 36, SCRIBAN, D., DM, DEX.

— Pronunțat: -mi-er. — Pl.: *premieri*, -e.

— Din fr. *premier*, -lère.

PREMIERE s. f. Acțiunea de a p r e m i a și rezultatul ei. Cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *M-am dus și eu — împins de la spate — și am depus, spre premiere, volumul*. GALACTION, A. 70. *Propune... premierea inventatorilor*. LEG. EC. PL. 207, cf. 319. *Se va introduce un sistem special de premiere*. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2389, cf. DM. *Unul dintre scopurile premierilor este stimularea lucrătorilor în îmbunătățirea continuă a calității produselor*. LUPȚA DE CLASĂ, 1962, nr. 3, 69, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -mi-e-. — Pl.: *premieri*. — Și: (învechit) *premiere* s. f. ARISTIA, PLUT., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— V. *premiu*.

PREMIEZĂ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A înjumătăți (ca timp). *Bărbați strîmbi și hilleani nu premieză zilele sale*. CORESI, ap. DHLR II, 500, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *premiezez*.

— V. *primieze*.

PREMILITAR, -Ă s. m., adj. 1. S. m. Tinăr care făcea parte din premilitarie. Cf. SCRIBAN, D. *Cînd Nilă ajunsese în curtea școlii, premilitarii erau de mult în coloană de marș*. PREDĂ, M. 93, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care ține de premilitarie, privitor la premilitarie; care aparține unui premilitar (1). *Instrucțiune premilitară*. SCRIBAN, D. *Pentru instrucție, satul avea să se numească subcentru premilitar*. PREDĂ, M. 93, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat, f.; familiar) Premilitarie. *Mă duc să mă culc; mine trebuie să merg la premilitară*. PREDĂ, M. 57, cf. 93.

— Pl.: *premilitari*, -e.

— Pref. *pre-* + *militar*. Cf. fr. *prémilitaire*.

PREMILITĂRIE s. f. Pregătire militară pe care o făceau, în mod obligatoriu, înainte de cel de-al doilea război mondial, tinerii între 18 și 21 de ani, înainte de încorporare; organizația tinerilor care făceau această pregătire; (familiar) premilitară, v. *premilitar* (2). *La liceu se introduseră ore de premilitarie la cursul superior*. T. POPOVICI, s. 105, cf. SFC I, 6, 11, 12, 16, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pref. *pre-* + *militarie*.

PREMINENȚĂ s. f. v. *preeminență*.

PREMIÓN s. n. v. *premiu*.

PREMIRE s. f. v. *primire*.

PREMIȘĂ s. f. 1. Punct de plecare (al unei acțiuni, al unei inițiative, al unei argumentații etc.); idee de bază. *El voiaște și trăbute, după așa premișii, să volască răsămire și măcar deși toată lumea s-ar prăpădi*. NAPOLEON, 10/26. *După aceste premise, permiteți-mi... a intra în meritul chestiunii*. F (1870), 37. *Este o idee a cărei premise au putut să existe în capul mai multora*. MAIORESCU, CR. II, 118. *Acolo au și loc premisele reale din romanul lui Goethe*. GALACTION, A. 164. [Volumul cuprinde și] *legi, decrete, hotărîri și deciziuni care stabilesc principii sau creează norme generale în legătură cu premisele planificării*. LEG. EC. PL. 5. *Pentru mine... moartea este premișă de la care pornesc*. CĂLINESCU, s. 742. *Premisele teoretice ale comparațiilor acordă un*

loc atît de mic influențelor interne. VIANU, L. U. 8. *Acestea au fost premisele teoretice ale luptei lui Ibrăileanu pentru o literatură realistă*. V. ROM. septembrie 1954, 173. *Pornind de la premise că lecția este activitatea de bază în școală... referatul... s-a oprit îndelung la problemele predării*. cf. 1963, nr. 692, 3/1. *S-au stabilit premisele unor cercetări și observații*. VİN. PESC. mai 1964, 10. *Orice discuție în această problemă trebuie să plece de la o premisă incontestabilă*. CONTEMP. 1971, nr. 1275, 9/3. ♦ *Condiție de bază. A sosit timpul să arătăm în mod convingător popoarelor că pacea este principala premisă a existenței lor*. ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2830. *În țările române... nu se creaseră încă premisele dezvoltării științelor geografice*. MG I, 18. *Problema fărurii unui om nou este mai complicată decît aceea a creării premizelor materiale ale societății comuniste*. V. ROM. iulie 1962, 150. *Sarcina întăririi legalității socialiste... premisă de seamă pentru lărgirea continuă a democrației socialiste*. ȘCÎNTEIA, 1968, nr. 7685. *Reforma Academiei asigură premisele dezvoltării științei românești*. CONTEMP. 1971, nr. 1273, 8/5.

2. (Logică) Fiecare dintre propozițiile inițiale ale unui raționament, din care se deduce concluzia. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT-POP., N. D. *Taine e un prea mare logician, pentru ca din premise să nu-i iasă de la sine încheierea*. GHEREA, ST. CR. I, 17, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *S-ar părea că ar poseda premisele din care să tragă aceleași concluzii*. IBRĂILEANU, SP. CR. 54. *Cea de a treia încheiere... nu are nici un raport cu premisele de la care pornește*. BUL. COM. IST. II, 124, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ♦ *Premisă majoră v. major (2)*. *Premisă minoră v. minor (2)*.

— Pl.: *premise*. — Și: *premișă*, (învechit, rar) *premișe* s. f.

— Din lat. *praemissio*, germ. *Prämisse*, fr. *prémisse*.

PREMIȘIE s. f. v. *premișă*.

PREMIȚE vb. III. T r a n z. (Latinism învechit) A pune înainte, a așeza în față; a arăta mai înainte, mai sus, a arăta înainte de altele. *Am permis că locuitorii au fost clasificați și după rase sau naționalități genetice*. BĂRȚIU, P. A. I, 9. *Am aflat de mare necesitate ca să permitem, precum văzurăm, această parte a istoriei bisericești*. id. ib. 227. *Am uitat să permitem că acum ea și în alte diete, membrii veneau la sădinețe cu săbiile încinse*. id. ib. II, 150, cf. III, 1, LM, BĂRCIANU, ALEXI, W. ♦ *Ref. p. a. s. Traducerii prezintă s-ar permite o introducere* (sec. XIX). CAT. MAN. I, 585.

— Prez. ind.: *permitt*.

— Din lat. *praemittere*.

PREMIȚERE s. f. (Învechit) Acțiunea de a *premițe* și rezultatul ei. *Premierea formulei uzitate în stilul curial rusesc*. BĂRȚIU, P. A. I, 442. *După premierea acestora voi să vorbesc... despre eroii poeziei antice*. F (1871), 519.

— Pl.: *premitteri*.

— V. *premițe*.

PREMIU s. n. 1. Distingeție, însoțită de o recompensă (în cărți), acordată la sfîrșitul anului școlar elevilor care au obținut cele mai bune rezultate la învățătură sau care s-au distins în mod deosebit la o anumită disciplină. *A împărțit... premiile la școlarii cei mai silitori*. CR (1829), 5²/4. *S-au chemat înaintea adunării toți tinerii care s-au arătat vrednici de silințele profesorilor lor și li s-au împărțit premii*. ib. (1832), 226¹/27. *S-au împărțit premii la elevii care s-au deosebit prin a lor strălucire la învățătură*. GT (1839), 111¹/38. [Am primit] *al doilea premiu de zugrăvit*. N-am putut să cîștig premiul întâi, pentru că sînt școlari care învață de zăce ani a zugrăvi. KOGĂLNICEANU, s. 66, cf. STAMATI, D., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Băiatul a luat premiul întâi*. PREDĂ, M. 317, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Adesea însoțit de determinări care arată felul) Distincție, recompensă (materială) acordată cuiva sau obținută de cineva (prin concurs) pentru merite și succese deosebite într-un domeniu de activitate. V. *primă*. *Ca o cuvântoasă premie seau răsplă-tire... vă dăm însinghiile ordinului de diamant al sftntului Andrei. AR (1829), 146¹/14. Promise un pre-miu celui de va putea să-i invente o nouă plăcere. HELI-ADE, D. J. 48/14. Va cere a i să hărăzi dreptul nedăjniciei, ca o premie însuflețitoare (a. 1838). DOC. EC. 701. A se așeza o premie onorifică și bănească pentru cartea cea mai bună în privirea stilului și a materiei. ASACHI, I. 20/9. Numeroase premii au fost propuse pentru o scriere elementară a cărei lipsă învâjătura agricolă o simte. BREZOIANU, R. VII/3. Și a căruia problemă li să va părea mai bună... Să-i dăm ast măr de aur și a premiei cunună. PANN, P. V. II, 22/25. O altă premie de 250 000 franci la orșicine va da noutăți. GM (1854), 4²/11, cf. POLIZU. Care socoți că va lua premiul [la curse]? NEGRUZZI, S. I, 40. „Moftul român“ propune trei premii pentru trei lucrări literare. CARAGIALE, O. IV, 398, cf. VII, 533. Premii academici căzură-asupra mea? MACEDONSKI, O. I, 44, cf. DDRF. Pe cei doritori să se ntreacă la repezi alerguri, Vesel ndeamnă-i cu lucruri de preț, cu statornice premii. COȘBUC, AE. 90, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. N-a putut să cștigi dect premiul stimei și al recunoștinței. GALACTION, A. 466. Se dădea un premiu de trei milioane de lei pentru un proiect. CAMIL PETRESCU, T. III, 89. Preveslea... instituirea unui premiu. VLASIU, D. 76. Să binevoști a-mi comunica dacă e vorba de o enigmă pe care mi-c propuneși ca s-o dezleg și dacă dezlegarea e însoțită de un premiu. SADOVEANU, O. XI, 520. Casa de Econo-mii... poate acorda premii de încurajare depunătorilor. LEG. EC. PL. 225. Otilia i se înfățișase... ca un premiu, mereu dorit și mereu amnat, al meritului lui. CĂLI-NESCU, E. O. II, 9. Un jocheu nenorocos, care a pierdut cursa și premiul cel mare. C. PETRESCU, A. R. 16. Distin-gerea unor muncitori și tehnicieni, alături de savanți, literați și oameni de știință, cu Premiul de Stat. CON-TEMP. 1953, nr. 330, 1/4. Alt premiu important a fost acordat... teatrului sovietic din Riga. T septembrie 1962, 50. E drept, am fost și decorat. Am luat chiar și Premiul de Stat. PARASCHIVSCU, C. T. 101. Pe ordinea de zi a sesiunii mai stnt înscrise... alegerea organelor de conducere... și decernarea premiilor Academiei. ȘCÎNTEIA, 1966, nr. 6 963.*

3. (Învechit) Primă de asigurare. Cf. IARCU, D. S. II, 439/18, DDRF.

4. (Învechit, rar; în forma *premon*) Cotă-parte care se cuvenea cuiva dintr-o sumă de bani. *Urmează să-i dea mai mult de a patra parte din suma ce va fi să scoajă — căci a patra parte este prăvlnic premon al dregătorului (a. 1811). DOC. EC. 99, cf. CONTRIBUȚII, III, 84.*

— Pl.: (rar și m.) *premiu* și (învechit) *premiuri*, *premie* (DDRf). — Și: (învechit) *prēmium* s. n., *prēmle* s. f., (învechit, rar) *prēmion* (DOC. EC. 99, CONTRIBUȚII, III, 84) s. n.

— Din lat. *praemium*, germ. *Prämle*.

PRĚMIUM s. n. v. *premiu*.

PRĚMIZĂ s. f. v. *premisă*.

PRĚMINDĂ vb. I v. *prămîndi*.

PRĚMINDĂ s. f. 1. (În trecut, în Transilv.) Retri-buție în alimente dată lucrătorilor agricoli. Cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU. *Iobagii din patru sale au venit după prēmîndă. DAN, U. 308. It dădu o casă pe vecie și prēmîndă pe viață. RETEGANUL, ap. CADE, cf. CABA, SĂL. 92. Rămîntii gazdă sănătoasă; Di la noi cu colinda Di la domni cu prēmînda. DENSUSIANU, T. H. 124, cf. 330, CHEST. VIII 14/27. Bucatele pe care le primește un argat în afară de bani se numesc prēmîndă. ALR SN IV MN h 1 022/141, cf. MAT. DIALECT. I, 286. ♦ (Prin vestul Transilv. și prin Maram.) Rație săptă-*

minală de alimente pe care o primește un lucrător forestier cînd pleacă la muncă (și al cărei cost este reținut din retribuție). Cf. ARVINTE, TERM. 162, MAT. DIALECT. I, 188. ♦ (Prin vestul Transilv.) Parte din pomeni și ofrande cuvenită cîntăreților bisericești. Cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 104, CADE, DM.

2. (Transilv. și Bucov.) Hrană pe care o la cineva cu sine cînd pleacă la drum sau la lucru. Cf. VAIDA. *Iarna... merindea și prēmînda se dă (trimite) de acasă. CHEST. V. 124/66, cf. A V 15, 20, com. din MORĂRENI-REGHIN și din MINOR-REGHIN, GLOSAR REG. ♦ (Prin Transilv.) Hrană ce se gătește pentru o familie într-o zi. Cf. CHEST. VIII 3/4, 27.*

3. (Regional; în forma *prēmîndă*) „Pine sau mălai“ (Crișcior—Brad). PAȘCA, GL. *Fără prēmîndă nu se satură omu cu păzitură, fie cit de bună. id. ib.*

4. (Regional) Recoltă (1) (Sebiș—Vascau). Com. BĂNIUC. *Asta-i toată prēmînda. id.*

5. (Prin Transilv.; prin apropiere de *prebendă*) Venitul unui canonic. Cf. DRLU, POLIZU, CIHAC, I, 216, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Accentuat și: *prēmîndă*. DENSUSIANU, T. H. 124. — Pl.: *prēmînde*. — Și: *prēmîndă* (FRÎNCU-CANDREA, M. 104) s. f., *prēmînd* (DDRf) s. n., *prēmîndă* (id. ib.), *prēmîndă* (PAȘCA, GL.) s. f.
— Din magh. *prēmonda*, *prēmonda*.

PRĚMÎNDEĂLĂ s. f. (Învechit, rar) Faptul de a *prămîndi*. Cf. LB.

— Pl.: *prēmîndeli*.

— *Prēmîndi* + suf. *-eală*.

PRĚMÎNDÍ vb. IV v. *prămîndi*.

PRĚMÎNZĂLĂ s. f. v. *pregînjală*.

PRĚMOLĂR s. m. Fiecare dintre dinții mamiferelor situați între canini și molari; (regional) măseaua cățelii, măseaua cățelească. Cf. DM, DN², SFC I, 11, DER II, 117, D. MED., M. D. ENC., DEX. ♦ (Adjectival) *Dinte prēmolar. DEX.*

— Pl.: *prēmolari*.

— Din fr. *prēmolaire*.

PRĚMONITÓRIU, -IE adj. (Med.; despre simp-toame) Care precedă o anumită boală. Cf. DEX.

— Pl.: *prēmionitorii*.

— Din fr. *prēmionitoire*.

PRĚMONOPOLÍST, -Ă adj. Care precedă monopo-lismul, care se referă la primul stadiu al capitalismului sau care aparține, este specific acestui stadiu. *Marxis-mul a luat naștere în epoca capitalismului prēmopolist. ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 766, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.*

— Pl.: *prēmopolisti*, *-ste*.

— Pref. *pre-* + *monopolist*.

PRĚMPLĚTITURĂ s. f. (Învechit, rar) Împletitură (prealabilă). (Fig.) *Prēmpletiturile cugetășturilor și ciumuliturilor lor. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 181¹/25.*

— Pl.: *prēmpletituri*.

— Pref. *pre-* + *împletitură*.

PRĚMUCÉT s. m. v. *prēmugere*.

PRĚMŪGER s. m. v. *prēmugere*.

PRĚMŪGERE s. m. (Prin Olt.) Diavol, drac. *Fugă-te prēmugerile de-aici. I. CR. IV, 251, cf. LEXIC REG. 31, 43.*

— Pl.: *prēmugeri*. — Și: *pumŭger* (LEXIC REG. 43), *prēmucét* (ib.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

PRĚMUÍ vb. IV v. *prīmui*.

PRĚMUITÓR, -OĂRE adj., s. m. și f. v. *prīmuitor*.

PRĚMUITURĂ s. f. (Învechit, rar) Bandă, panglică, șnur etc., de obicei frumos lucrate, cu care se orna-

mentează pe margini unele veșminte. V. prim¹. Cf. LM.

- Pronunțat: -mu-i-. — Pl.: *preuituri*.
- Premul + suf. -*tură*.

PREMUND s. n. v. *premindă*.

PREMUNDAȘ s. m. (Regional) Persoană care nu are casă proprie (Hățăgel—Hațeg). CHEST. II 8/48.

- Pl.: *premundași*.
- Premund + suf. -*aș*.

PREMUTĂ vb. I v. *permuta*.

PREN prep. v. *prin*.

PRENAȘTE vb. III. R e f l. (Învechit, rar) A începe o nouă viață (ca și cum s-ar naște a doua oară). *Cînd fu de trei ani să prenașcu lutnd svîntul botez. DOSOFTEI, v. s. octombrie 58^v/16, cf. cv 1949, nr. 4, 34.*

- Prez. ind.: *prenașc*.
- Pref. *pre-* + *naște*.

PRENATĂL, -Ă adj. Care precedă nașterea, care are loc înainte de naștere. *Intrase în concediul prenatal și de două zile se afla internată... la dispensar. 11 septembrie 1962, 13, cf. DN², DEX.*

- Pl.: *prenatali, -e*.
- Din fr. *prénatal*.

PRENĂȘTE vb. III. T r a n z. (Prin Olt.) A reîncepe, a relua (2). Cf. CDDE 128.

- Prez. ind.: *prenășt*.
- Pref. *pre-* + *începe*.

PRÂNDE vb. III v. *prinde*.

PRENEPOTENȚIAL s. m., adj. v. *plenipotențiar*.

PRENEPUTINȚĂRUȘ s. m. (Învechit, rar, in Transilv.) Plenipotențiar. *Eu, ca un preneputințaruș, am dat această scrisoare pre aceste numite mai sus (a. 1775). IORGA, s. d. XII, 90.*

- Pl.: *preneputințaruși*.
- Din magh. *plenipotenenciarius*.

PRENESĂNIE s. f. (Învechit, rar) Transport. *Preneșenia moaștelor. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 20^v/13, cf. TDRG, SCRIBAN, D.*

- Pl.: *preneseni*.
- Din slavonul *прѣнесѣннѣ*.

PRENOI vb. IV v. *preînnoi*.

PRENOIRE s. f. v. *preînnoire*.

PRENOIT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care a fost făcut ca nou (prin reparație, restaurare etc.). *Crucea, pana, arma, plugu-ți, prenoite, iar scîlpesc. I. VĂCĂRESCUL, p. 148/1.*

- Pl.: *prenoiți, -te*.
- V. *prenoi*.

PRENOI vb. IV. T r a n z. 1. (Învechit) A înnoi; a preschimba (2); a relua (2); a repeta (1). *V-af[il] prinoiți grijea voastră de mine. N. TEST. (1648), 267^v/27. Draga mea! spui adevărul? Vrei să-mi prenoiești ființa? I. VĂCĂRESCUL, p. 286/3. Bani d-lui nu mucezesă niciodată, totdeauna îl prenoiește. PR. DRAM. 278. Dra. gostele prenoite, Ca bucatele-ncălzite. PANN, ap. TDRG.*

2. (Învechit și regional) A face să fie altfel decît a fost, a renoa; a face din nou să fie cum a fost, a restaura (1). *Să facă „osfeșantie“ pentru două biserică „prenoite“ în „protopopiatul“ său (a. 1767). IORGA, s. d. XIII, 266. Palatele lui Matei Basarab... prenoite de Constantin Vodă Brîncoveanu. ODOBESCU, s. II, 425, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U., CIAUȘANU, GL., CHEST. II 14/20, 85. ♠ Refl. p a s.*

Fiind dărăpănată biserica acestui sfînt schit... s-a prenoit de preaosfinția sa (a. 1855). ap. TDRG.

- Prez. ind.: *prenoiesc*. — Și: (învechit) *prinoi* vb. IV.
- Pre + noi³.

PRENOIALĂ s. f. (Învechit, rar) Faptul de a prenoi (1). *Ni s-a-annoit nația; trebuie o prenoială și-n noi. JIPESCU, o. 137.*

- Pronunțat: -no-ia-. — Pl.: *prenoieli*.
- Prenol + suf. -*eală*.

PRENOIRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a prenoi. Cf. DDRF.

- Pl.: *prenoiiri*.
- V. *prenoi*.

PRENOIT, -Ă adj. (Învechit, rar) 1. Care se înnoiește, se preschimbă, se modifică. *Epoce des prenoite. ODOBESCU, s. III, 323.*

- 2. Care a fost renovat sau restaurat. Cf. DDRF.
- Pl.: *prenoiți, -te*.
- V. *prenoi*.

PRENOITOR, -OĂRE s. m. și f. (Învechit, rar) Persoană care prenoiește (1). *Radul Vodă Basarab (ce-i zice și Negru), prenoitorul stăpînirii acestii țări. ZILOT, CRON. 333.*

- Pronunțat: -no-i-. — Pl.: *prenoitori, -oare*.
- Prenoi + suf. -*tor*.

PRENORĂ vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică lucruri, bunuri) A sechestra (Prundu Birgăului—Bistrița). ALR SN IV h 1 012/219. *I-o prenorat s-o avuf. ib.*

- Prez. ind.: *prenoiez*.
- Etimologia necunoscută.

PRENOTĂ vb. I. T r a n z. (Rare; complementul indică oameni) A înscrie dinainte într-un registru, într-o listă etc., pentru a avea în evidență. Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DN², DEX.

- Prez. ind.: *prenotez*.
- Din lat. *praenotare*.

PRENOTĂRE s. f. (Rare) Acțiunea de a prenota și rezultatul ei. Cf. DL, DM. *Pentru... pacienți s-a introdus metoda prenotării, rezolvîndu-se telefonic data. ȘCINTEIA, 1967, nr. 7 255, cf. DEX.*

- Pl.: *prenotări*.
- V. *prenota*.

PRENOTĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este dinainte notat. Cf. BĂRCIANU, v.

- Pl.: *prenotați, -te*.
- V. *prenota*.

PRENOTAȚIUNE s. f. (Jur.; învechit, rar) Observație preliminară. Cf. BĂRCIANU, v.

- Pronunțat: -fi-u-. — Pl.: *prenotațiuni*.
- Din lat. *praenotatio, -onis*.

PRENOTIUNE s. f. (Rare) Noțiune preliminară. Cf. BĂRCIANU, v., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Sociologul trebuie să se ferească de a accepta gratuit orice prenoțiune. RALEA, s. T. III, 151.*

- Pronunțat: -fi-u-. — Pl.: *prenoțiuni*.
- Pref. *pre-* + *noțiune*.

PRENPREGIUR adv., prep. v. *primprejur*.

PRENPREJUR adv., prep. v. *primprejur*.

PRENS s. m. v. *prinș*.

PRENSĂSĂ s. f. v. *prinșesă*.

PRENSEMNĂ vb. I v. *preînsemna*.

PRENSOARE s. f. v. *prinsoare*.

PRENSURĂ vb. I. R e f l. (Regional) A se recăsători (Prilipeți—Băile Herculane). BALADE, III, 341. *Iar Dalopin se ducea, în cântătare intra Ş-apoi el se prensura. Fată mare îmi lua. ib.*

- Prez. ind. : ?
- Pref. pre- + *insura*.

PRENTOĂRCE vb. III. 1. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) întoarce, a (se) muta (din nou). *Avind cineva ai săi stupi și vrînd... din coşnişi în magăşinuri a-i prentoarce, are lipsă mai puţin de trei magăşinuri. TOMICI, c. a. 66/3. cf. N. REV. R. VIII, nr. 6, 87.*

2. Tranz. (Regional; complementul indică tuica) A prefrige (1) (Glimboca--Caransebeş). Cf. ALR SN I h 252/27.

- Prez. ind. : *prentôrc*.
- Pre + *întoarce*.

PRÉNTRĂ prep. v. printre.

PRÉNTRE prep. v. printre.

PRÉNTRU prep. v. printru.

PRÉNȚIP s. m. v. principe 1.

PRENUMĂRĂ vb. I. 1. Tranz. și refl. (Astăzi rar) A (se) număra printre..., a (se) socoti între..., a (se) considera printre..., a (se) încadra printre... *O, voi care voiți a fi fruntea femeilor... vă temeți de a fi prenumărate între acelea ce necinstesc felul vostru. MARCOVICI, D. 104/27. Damele toate ale curții noastre l-au prenumărat în clasa de celibater. VOINESCU II, m. 98/21, cf. POLIZU. Aceste cuvinte au făcut pe mulți să prenumere pe principele Bismark între adepții lui Lassalle. GHIGA, ap. CADE. Cit aş dori să fiu și eu prenumărat între oile cele cuvîntătoare ale acestui staul! FILIMON, o. I, 310. Pentru aceasta mă cred în drept a-l prenumăra între miniștri. MAIORESCU, D. II, 230. Mai mult titlul decît cuprinderea ne face a o prenumăra printre scrierile satirice. ODOBESCU, s. I, 54. Mă prenumăra printre prietenii lui. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Le-am zis: În obște mă prenumăr. CĂLINESCU, L. L. 8. Face parte din stilul evocativ care prenumără în literatura noastră destui reprezentanți. PERPESICIUS, M. IV, 44, cf. DM. [Creangă] nu rîvnește decît la gloria modestă a povestitorului și în această calitate se prenumără, în planul ficțiunii, printre oaspeții de la nunta lui Harap-Alb. L. ROM. 1965, 454. ♦ R e f l. p a s. Printre foloasele ce ar aduce scoalele reale trebuie să se prenumere și acela de a pregăti... pe junii care vor voi să se consacre la profesiuni mai înalte. ODOBESCU, s. II, 75.*

2. R e f l. (Învechit) A se abona (la o publicație periodică); a plăti cu anticipație (o carte care urmează să apară). *Pentru obțesc folos... a să prenumera cu scrisoare d-a dreptul către mine în București. EPISCU-PESCU, A. 22/3. Iară acum să prenumeră pe 7 luni giug[ătate]: începînd de la 1 iunie. AR (1829), 4¹/3. Acei ce vor voi a să prenumera și după 1 iunie vor afla... numerile gazetilor din început. ib. 4¹/10. Binevoitorii... prenumerîndu-se la această foaie vor da sirgitoriului redactor... mijloacele și îndămnările cuvîntoase. ib. (1830), 4²/24. Se poate cineva prenumăra și pe un semestru sau trimestru. CR (1832), 2¹/25, cf. STAMATI, D., POLIZU. Domnitorul se prenumără la mai multe exemplare. HASDEU, I. C. I, X, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ♦ In tranz. Cîtilorii pe afară să îndoiesc a prenumera, socotînd cum că noi nu vom avea exemplare de rezervă. CR (1838), 24/10.*

— Prez. ind. : *prenumăr*. — Și: (învechit) *pre-numeră* vb. I.

— Din lat. *praenumerare*, germ. *pränumerieren*.

PRENUMĂRĂNT s. m. v. prenumerant.

PRENUMĂRĂRE s. f. Acțiunea de a (se) prenumăra și rezultatul ei.

1. (Astăzi rar) Cf. prenumăra (1). Cf. POLIZU, BĂRCIANU, V.; DDRF, ALEXI, W., DM, DEX. ♦ (Învechit, rar) Enumerare. *Spre a avea o prenumerare exactă și deplină a deosebitelor înfelesuri ale vorbei „satura”, în limba latină, vom traduce din gramaticul Festu cuvintele următoare... ODOBESCU, s. I, 37.*

2. (Învechit) Cf. prenumăra (2). Cf. BĂRCIANU, V.

— Pl. : *prenumărări*. — Și: (învechit) *prenumerare* s. f.

— V. *prenumăra*.

PRENUMĂRĂT, -Ă adj. (Învechit, rar) 1. Care este enumerat. Cf. prenumăra (1). *Guvernul... va trebui a se îndelelnici cu fieștecare din aceste mari prenumărate întrebări. AR (1829), 128²/2.*

2. (În forma *prenumerat*) Care este abonat (la o publicație periodică). Cf. prenumăra (2). Cf. POLIZU.

— Pl. : *prenumărați, -te*. — Și: *prenumerat, -ă* adj. POLIZU.

— V. *prenumăra*.

PRENUME s. n. 1. Nume care se dă unui om la naștere, nume de botez; (prin confuzie) pronume (3). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Prenume... este numele care se află înaintea numelui principal, cel de familie. cv 1949, nr. 6, 37. Prenumele, sau numele de botez, acestea, pentru fiecare persoană în parte, sînt fixate prin voința părinților. GRAUR, N. P. 5, cf. DM, M. D. ENC., DEX.*

2. (Regional) Nume de familie, v. nume (1) (Hirja—Băile Slănic). ALR I 1 494/584.

— Pl. : *prenume*.

— Din fr. *prénom* (după nume).

PRENUMERĂ vb. I v. prenumăra.

PRENUMERĂNT s. m. (Învechit) Abonat (la o publicație periodică sau la o carte încă neapărută). *Toți prenumeranții acestui Adaos la un loc nu se socotesc decît o mică soțietate făcătoare de bine, care se silește pentru înlesnirea tipăririi cărților. HELIADE, o. II, 12. Numele binevoitorilor prenumeranți, din cari o samă au dat și osăbit agiturii. AR (1829), 2¹/27, cf. 159²/31. În neștiința noastră de față, s-au întimplat aici, în cetate, niște greșeli în trimiterile numerilor celor doi din urmă. Prenumeranții să binevoiască a înștiința. GT (1838), 24²/56. Toate [ziarele] se împart spre cetire la o mie de prenumeranți. CODRU-DRĂGUȘANU, c. 134. Orice ziar presupune un număr anumit de prenumeranți. BARIȚIU, P. A. II, 634. Numele cinstiților prenumeranți. PANN, E. III, 141/1, cf. POLIZU. Societatea e nevoită a ruga pe domnii prenumeranți și colectanți, ca măcar o parte din prețul de prenumerațiune să binevoiască a-l transmite. F (1870), 119, cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Cercul „prenumeranților” de la gazete se lărgise. COTEANU, R. L. 67. ♦ P. ext. Persoană care contribuie la o listă de subscripție. În Sevastopol se va rădica deodată un obelisc... pînă numărul prenumeranților va fi de agiuns spre a se face vreun lucru mai mare. AR (1829), 22¹/14, cf. POLIZU, ALEXI, W.*

— Pl. : *prenumeranți*. — Și: *prenumerănt* s. m.

— Din lat. *praenumerans, -ntis*.

PRENUMĂRĂRE s. f. v. prenumărare.

PRENUMĂRĂT, -Ă adj. v. prenumărat.

PRENUMĂRĂȚIE s. f. (Învechit) 1. Subscripție; colecție. *Maiestatea să împăratul au dat voie a se face o prenumerație de a se rădica în Sevastopole un monument. AR (1829), 22¹/2, cf. STAMATI, D., POLIZU, ALEXI, W. Recomandînd lista prenumerației la cei ce am socotit*

că vor avea dorință a îmbrăși această cauză (a. 1857). BUL. COM. IST. I, 319.

2. Abonare; abonament. *Se face știut că de la 1 ianuarie s-au început a doua prenumerație a gazetei numite Curierul românesc.* AR (1830), 4°/21. *Libretul de la Liunevil urmează de a mă sili pentru urmarea prenumerațiilor.* KOGĂLNICEANU, s. 84. *Societatea e nevoită a ruga pe domniul prenumerații și colectariși, ca măcar o parte din prețul de prenumerație să binevoiască a-l transmite.* F (1870), 119.

— Pl.: *prenumerații.* — Și: *prenumerațiune* s. f.
— Din lat. *praenumeratio*, germ. *Pränumeration*.

PRENUMERAȚIUNE s. f. v. *prenumerație*.

PRENUMI vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) 1. A supranumi. *Mulți din istorici... l-au prenumit „cel mare“.* BREZOIANU, f. 211/24.

2. A menționa, a pomeni, a aminti (mai înainte). Cf. *ALEXI, W.*
— Prez. ind.: *prenumesc.*
— Din fr. *prénommer*.

PRENUMIȚ, -Ă adj. (Învechit) Care a fost menționat, pomenit, amintit (mai înainte). *În această zi, 30 august, prenumita comisie au propus adunării un report.* AR (1829), 143°/28, cf. *BARCIANU, V., ALEXI, W., D. POP, M. 155.*

— Pl.: *prenumiți, -te.*
— V. *prenumi*.

PREOBĂJENIE s. f. v. *preobrajenie*.

PREOBĂZÍ vb. IV v. *preobrázi*.

PREOBEJENIE s. f. v. *preobrajenie*.

PREOBRAJENIE s. f. 1. (Învechit) Schimbare, transformare, prefacere (a înfățișării cuiva); înfățișare nouă, transformată (a cuiva). „N-au a muri“, zice, „plnă voiu arăta lor preobrajenita, ca să văză cu ce slavă voiu să vîtu la a dooa venire“. COREȘI, EV. 75. *Ciudesa ce făcu Hristos la preobrajenia sa.* VARLAAM, ap. TDRG. *Așe berbecete preobrajenie că aceasta lînd, ... codrii, clmpii și munții a cîtrețera tncepu.* CANTEMIR, I. I. II, 43.

2. (Bis.; învechit și popular) Schimbarea la față, v. s c h i m b a r e. *De la sînt Ilie plnă la preobrajenie.* PARACLIS (1639), 259. *Iară în ce zi se va tîmpla a fi praznicul preobrajeniei.* PRAV. GOV. 77°/4. *Mănăstirea spîntelor preobrajenii.* DOSOFTEI, V, s. ianuarie 10°/2, cf. *POLIZU, I. M.* *Schimbarea la față, pe unele locuri și probejente, ... 6 august.* MARIAN, s. R. I, 112, cf. DDRF. *La „probejenii“ (6 august) nă e bine să se lăie fetele, că nu le mai cresc coadele.* CANDREA, F. 32. *Acu se deșteaptă ele, că le-ajunge de ctnd dorm, de la bobreajă.* MUSCEL, 38, cf. TDRG. *Dezlegarea de pește nu-i dect o stîngură zi, pobrejenia.* PAMFILE, s. T. 32. *În ziua de probejeni se probejenesc frunzele cōpacilor.* GOROVEI, CR. 282, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cam spre vremea probejeniei.* KLOPSTOCK, F. 23. *În fierbărea iarmarocului celui mare din tîrgul Romanului, a doua zi de probejeni, Dumitrache... și-a vtndut în scurt juncanii.* SADOVEANU, în LUC. VI, 98, cf. SCRIBAN, D., DEX, H IV 124. *Pămîntul, pă șarpele care a mușcăț vrun om ori dobitoac la pobrejenie... nu-l primește să intre în el.* ȘEZ, III, 100, cf. VI, 52, DENSUSIANU, T. H. 330. *Am isprăvit cu strînsul finului pe la pobrejă.* MAȚ, DIALECT. I, 186.

— Pronunțat: *pre-o-*. — Pl.: *preobrajenii*. — Și: *preobrejénie* (ȘĂINEANU, D. U.), *preobăjénie* (DDRDF), *preobejénie* (POLIZU, LM), *preaobrajénie*, *probăje* (PAMFILE, s. T. 3), *probăjenii*, *probăjénie* (id. ib.), ȘĂINEANU, D. U.), *probăjné* (PAMFILE, s. T. 3), *prebejénie*, *prebojénie* (DENSUSIANU, T. H. 330), *prebréjeni* (PAMFILE, s. T. 3), *prebrejénie* (ȘĂINEANU, D. U.), *pobrájéni* (ȘEZ, I, 278), *pobrajénie* (ȘĂINEANU, D. U.) s. f., *pobreájén* (PAMFILE, s. T. 3) subst., *pobréjá* s. f., *pobréjeni* (id. ib.) subst., *pobrejénie*, *pobrljénie* (id. ib.),

bobreájă s. f., *bobreáján* (id. ib.) subst., *obrajénie* (id. ib.), *obrejénie* (id. ib.), *obrojénie* (id. ib.) s. f.
— Din slavonul *прѣображеніе*.

PREOBĂRĂJÍ vb. IV v. *preobrázi*.

PREOBĂRĂZÍ vb. IV. (Învechit) 1. Refl. A se schimba, a se transforma (la față), a se transfigura. *Și se preobrázi între ei și se lumineă fața lui ca soarele.* TETRAEV. (1574), 229, cf. DHLR II, 525. *Hamelconului... al căruia fire de-a pururea fața a-și schimba fiind și dînt-o vâpsală într-alta a se preobráji mare vrednicie fiind.* CANTEMIR, I. I. I, 135, cf. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

2. *Tranz.* A muștra¹ (2) (aspru). *Robul cel leneș, cu cuvente greale preobrázi-l-va și de hatne dezbrăca-l-vor.* VARLAAM, c. 248. *Dup-aceea o muștra și o preobrázita pentru păgîndăteala ei.* id. ib. 254. *N-am hi nice noi bucuoși a hi în toate zile înfrunțați și preobráziți* (a. 1657). IORGA, s. D. IV, 53.

— Pronunțat: *pre-o-*. — Prez. ind.: *preobrázesc.*
— Și: *preobráji*, *preobăzi* (DDRDF) vb. IV.
— Din slavonul *прѣобразиши*.

PREOBRĂZITURĂ s. f. (Învechit, rar) *Mustrare (1) (aspră).* *Iară ea muștrarea și preobrázitura aceea nemica nu socotia.* VARLAAM, c. 253.

— Pronunțat: *pre-o-*. — Pl.: *preobrázături*.
— *Preobrázi* + suf. *-tură*.

PREOBĂRĂZUI vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se schimba, a se transforma (la față), a se transfigura. *Svinția ta care te-ai preobrázuit naintea ucenicilor tăi cei căpetenii în muntele Thavorului.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 230°/12.

— Pronunțat: *pre-o-*. — Prez. ind.: *preobrázuiesc.*
— Din slavonul *прѣобразовати, -зуюш.*

PREOBREJENIE s. f. v. *preobrajenie*.

PREOCĂ s. f. v. *prelucă*.

PREOCUPĂ vb. I. *Tranz.* (Complementul indică oamenii sau colectivități umane) 1. (Despre idei, probleme, imagini etc.) A stărui neîntrerupt în minte, a reveni în mod obsedant, a urmări, a observa; a ocupa în mod exclusiv mintea, a pune stăpînire pe gînduri, a domina, a stăpîni, a absorbi. *Înțitas dată ctnd l-am văzut, l-am găsit foarte trist, era preocupat... de ideea că i se lungea nasul.* HELIADE, ap. GHICA, A. 742. *Ideea ce-l preocupă ziua și noaptea este de a afla melodia prin care să-și facă stare.* FILIMON, o. I, 96, cf. 104. *Muri în spitalul de alienași... preocupat pare că de a ascunde un secret.* EMINESCU, N. 40. *O vorbă, un vis, o preocupa zile întregi.* id. ib. 41. *Ana se îngrijea dacă-n adevăr s-ar putea vinde cinci mil de exemplare! aceasta o preocupa pe ea mai cu deosebire.* VLAHUȚĂ, D. 317. *Era preocupat de cele ce auzise de la judecători.* D. ZAMFIRESCU, v. T. 203. *Ideea de cîștig nu-l preocupa.* BUL. COM. IST. I, 13. *Ea îl preocupa ziua-noaptea, tulburîndu-l.* REBREANU, I. 185. *Nu lucra nimic, mintea ti era preocupată cu altceva dect plnă aturei.* ARDELEANU, U. D. 63, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Își aminti de o îngrijorare care-l preocupa de astăzi dimineață și se adresă făraniilor de la masă.* C. PETRESCU, f. II, 140. (*Preocupat de cu totul alte lucrări*): *Dom'le șef, n-ai cumva o lupă?* SEBASTIAN, T. 230. *Ascultă dîstrat împresiile băiatului... lăstîndu-se iarăși preocupat de otrava pe care o acumulasă în el.* SADOVEANU, o. IX, 142. *O combinație preocupă în chip evident pe Stănică.* CALINESCU, E. O. I, 208. *La început, preocupat de lucrul în sine, n-am priceput chestiunea; apoi m-am dumerit.* id. c. o. 107, cf. DM, M. P. ENC., DEX. ♦ A produce o stare de încordare, de îngrijorare, de neliniște etc. (stăruitoare); a neliniști (foarte tare), a frămînta, a îngrijora, a tulbura. *Însă ceea ce preocupa mai mult pe guvernul otoman, era cele ce se petreceau la noi în țară.* GHICA, s. 108. *Acasta nu era, sub nici un cuvînt, temerea ce mă preocupa în ziua călătoriei mele către Ploiești.* ODOBESCU, s. I, 377. *Drăguța mea...*

astăzi ești preocupată de ceva. SADOVEANU, O. VIII, 155. Tocmai cînd eram preocupat de examene și mă stileam să-mi înmulțesc cunoștințele, orașul începu să se agite. STANCU, R. A. II, 149. Nu sînt deloc preocupat de soarta lui. PREDĂ, R. 24. Roșca părea preocupat de ceva. BARBU, P. 311. Cînd te preocupă sau te doare ceva, văd. T septembrie 1962, 10.

2. (Învechit) A face să-și îndrepte atenția și gândurile către un anumit lucru, a face să urmărească o anumită idee, a reține atenția, a suscita interesul; a atrage de partea sa, a ciști ga. Cf. I. GOLESCU, C. Ai avut noroc că m-ai preocupat, dar eram să te spui și pe d-ta la toată lumea românească, cum că fii în pulpitu o mulțime de manuscrisuri. FL (1838), 64²/24, cf. NEGULICI. Fără să aștepte, conform uzului parlamentar, motivare din partea propunătorilor, îi preocupă zicînd că camera dorește ca chestiunea naționalităților să fie regulată prin o lege. BARIȚIU, P. A. II, 358, cf. PROT.-POP., N. D.

3. A face să fie în centrul atenției, a deștepta interesul (în vederea unei rezolvări adecvate). Se pare totdeauna preocupată de altceva iar nu de trebile ei. CR (1846), 64²/39. Nu mă preocupă cazul izolat de la Doșohoi. MAIORESCU, D. II, 165. De ce-l preocupau așa viziunile doamnei Cornea? VLAHUȚĂ, O. A. II, 34. Eminescu a fost preocupat în mod constant de problemele de limbă. ROSETTI, S. L. 34. Sfirșitul puternic accentuat al frazelor... nu-l preocupă pe Russo nicîdecum. VIANU, A. P. 44, cf. 29, 141. Putem constata un fenomen pozitiv în problema ce ne preocupă. M 1961, nr. 1, 13. Problema eficienței predării cu profesori specialiști, la clasele I—IV, preocupă astăzi numeroase cadre didactice. G 1961, nr. 637, 3/1. Mă preocupă și pe mine problema: care sînt raporturile între diferite generații? T august 1964, 42. ♦ Refl. A se interesa în mod deosebit de cineva sau de ceva; p. ext. a-i păsa (2), a se sinchisi. Nu te preocupa de noi. CĂLINESCU, E. O. I, 124. Trăiește-ți viața, fără să te preocupi de mine. id. s. 121. Trebuie să se preocupe inspectorii școlari de specialitate de ajutorarea cadrelor nou-numite în învățămînt. G 1963, nr. 691, 3/5. S-a preocupat de punerea în lumină a aspectelor sociale ale medicinei. ABC SĂN. 160. ♦ Sp ec. A deștepta interesul, curiozitatea, dorința de a pătrunde înțelesul, tainele unei probleme. N-aveam nici o pornire și nici un gînd pentru toate cite ispitesc și preocupă pe elevii de astăzi! GALACȚION, A. 421. Vorbec cu glasuri tari, întrebunțează vocabule ciudate, preocupați de chestii foarte mari și foarte nelsemnate. SADOVEANU, O. IX, 13.

— Pronunțat: pre-o. — Prez. ind.: preocup.

— Din fr. préoccuper.

PREOCUPĂRE s. f. Faptul de a (s e) p r e o c u p a.

1. Interes (deosebit), grijă (stăruitoare) pentru ceva sau pentru cineva; p. ext. faptul de a activa (în mod susținut, constant) într-un anumit domeniu, de a se îndeletnici cu ceva, a activitate, ocupație, îndeletnicire, (învechit) ocupare (2); (învechit) preocupăție (1). Singura lor preocupare este de a face efect asupra galeriei. GHICA, S. 87. Ele cer... o concentrare și o așternere de muncă neîntreruptă și neturbată de alte preocupări. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Această excesivă preocupare de sine e eminamente egoistă. GHEREA, ST. CR. II, 298. Desăvîrșită i-ar fi fost fericirea, cu preocupările sănătoase și neobștitoare ale micii lor gospodării. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 179. Nici credințele, nici convingerile, nici preocupările omului cult nu-l ating decît în treacăt. AGĂRBIȚEANU, A. 218, cf. 376. Te voi aștepta, într-o zi sau într-o noapte oarecare, Pentru ca să văd dacă mai pot să am o preocupare. BACOVIA, O. 140, cf. 227. Mărturisim că nota această îl impune preocupării și condeiului nostru. GALACȚION, A. 154. O singură preocupare a răsărit în mintea pantofarului. id. O. A. I, 386. Un salonas mic pentru ea, un birou pentru mine, ne-au oferit prilej de preocupări timp de două-trei săptămîni. CAMIL PETRESCU, U. N. 43, cf. 25. Acti se opreau toate pre-

ocupările și tot orizontul conversației sale. C. PETRESCU, I. II, 131. Bogdan Duică făcea parte dintre profesorii a căror activitate depășea cercul preocupărilor didactice. VLASIU, D. 153. E solicitat și chinul de preocupările lui literare. SADOVEANU, O. IX, 520. M-am simțit bine între oameni subțiri cu preocupări de artă. id. ib. 611. O vorbire cu preocupări de purism n-ar fi dat altcea echivalențe, cu asociații secundare alt de felurite. VIANU, A. P. 257. Frînturile de frază ce se auzeau trădau preocupările fiecăruia. CĂLINESCU, S. 27, cf. id. B. I. 176. Fiecare își deapănă preocupările personale, ca și cum viața lor ar fi eternă. RALEA, O. 72. Se observă... o preocupare din ce în ce mai serioasă și mai adîncă a scriitorilor noștri pentru tematică. V. ROM. octombrie 1954, 270. Stilul a devenit o preocupare de competență a scriitorului. BENIUC, P. 151. Examenul de stat și numirea ca inginer într-o uzină mare nu constituie pentru Vale o cotitură în preocupări. PREDĂ, R. 116. Prin fondul său... lucrarea se încadrează într-o mai veche preocupare a autorului, s august 1962, 52. Nivelul la învățătura al elevilor constituie preocuparea de competență a colectivelor didactice, deoarece în el se reflectă... calitatea muncii învățătorilor și profesorilor. G 1962, nr. 683, 1/1. Nu este o cuconiă sclifosită, ci-și are munca și preocupările ei. T mai 1964, 82. Preocupările de gramatică ale lingviștilor români se manifestă nu numai prin alcătuirea de manuale sau alte lucrări de știință, ci și prin studii de amănunt. L. ROM. 1965, 21.

2. Stare de grijă, de neliniște, de îngrijorare, de teamă, de frămîntare (provocată de ceva care preocupă 1); ceea ce constituie un motiv de grijă, de neliniște, de frămîntare etc.; (învechit) preocupăție (2). David simțea în privirea prietenului o preocupare mare, o povară foarte grea ce-i apăsa înțmă. REBREANU, nuv. 306. Preocupările și restriștea mă prîndă în drum. GALACȚION, O. A. I, 234. Lai își întoarse fața umbrită de o preocupare. SADOVEANU, O. XI, 424. Preocuparea lui era doar eum să-și câștige existența. CĂLINESCU, S. 706. Pe fața Otiliei, Felix citi o umbră de preocupare. id. E. O. I, 134. Între sprîncene ti stăruia, adîncită pareă de cînd lumea, o cută adîncă ce-i dădea o înfățișare de mare preocupare, de maturitate. V. ROM. februarie 1955, 255. Deprinsă cu tabieturile arhitectului Elvira știe să-i menajeze capriciile, să-l scutească de preocupări anodine. id. noiembrie 1964, 121.

— Pronunțat: pre-o. — Pl.: preocupări.

— V. preocupa.

PREOCUPĂT, -Ă adj. Absorbit, urmărit, coplesit, îngrijorat etc. de ceva. Dar ce ai?... te vād trist, preocupat... Plîngi, tălujă? ALECSANDRI, T. 1460. Ești preocupat și pälid. BOLINTINEANU, O. 386, cf. SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Despre manifestările oamenilor, despre fața, ochii etc. lor) Care exprimă, trădează interes, preocupare, concentrare, îngrijorare etc. În sală apăru cu figura preocupată, solemn... domnul Cassiu Manu. VORNIC, P. 157, cf. DM, M. D. ENC.

— Pronunțat: pre-o. — Pl.: preocupaji, ...te.

— V. preocupa.

PREOCUPĂȚIE s. f. (Învechit) 1. Preocupare (1). Îndată ce am sosit la Paris, cea dintîi preocupăție a fost ca să-ți scriu. ap. GHICA, A. 92. Sînt puține ocupații și preocupății omenesti cari să se-mpace așa de puțin cu poezia, cu literatura, cu arta în general... ca alergarea după îmbogățire. GHEREA, ST. CR. III, 23. Dovedă este caracteristica figurei, în care lipsește orice preocupăție artistică. HASDEU, I., V. 236, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

2. Preocupare (2). Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX.

— Pronunțat: pre-o. — Pl.: preocupaji. — Și: preocupajiune s. f.

— Din fr. préoccupation.

PREOCUPĂȚIUNE s. f. v. preocupăție.

PREOFRIGE vb. III v. prefrige.

PREOLÍMPIC, -Ă adj. Care precedă olimpiada, care este anterior olimpiadei. Unul dintre cele mai mari turnee preolimpice de baschet va avea loc între 25 și 30 iunie. SCINTEIA, 1960, nr. 4 850, cf. DEX.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preolimpici, -ce.

— Pref. pre- + olimpic.

PREOÓR s. n. v. proor.

PREOPINÁ vb. I. Intranz. (Rar) A lua poziție, atitudine, a opina înaintea altora. Cf. PROT.-POP. N. D., DDRF, SCRIBAN, D., DEX.

— Pronunțat: pre-o-. — Prez. ind.: preopinez.

— Din fr. préopinier.

PREOPINÁNT, -Ă s. m. și f. v. preopinent.

PREOPINÁRE s. f. (Invechit, rar) Acțiunea de a preopina. Cf. DDRF.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preopinări.

— V. preopina.

PREOPINÉNT, -Ă s. m. și f. (Livresc) Persoană care își exprimă părerea înaintea altora, persoană care la cuvântul la o adunare înaintea altora, considerată în raport cu acestea, antevorbitor; p. ext. adversar de opinii. *Cer cuvântul! Nu mă mir că aud asemenea discurs din partea domnului preopinent, căci d-lui este un conservator!* ALECSANDRI, T. 1 658, cf. 33. *În deosebire de domni preopinenți, strd de opinie că moștinea prezentată... nu trebuie votată.* MAIORESCU, D. I, 111. *Cît privește expresiunea d-lui preopinent intructiva bănuitoare... d-lui aibă curajul de a propune un vot de blam.* I. NEGRUZZI, S. III, 134, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Îl zărea din pod dînd din mîini și mișcînd buzele în răspunsuri imaginare pe care le făcea prohabil unor preopinenți închipuiți.* CĂLINESCU, B. I, 141. *În loc de aștevorbitor se mai folosește și termenul preopinent.* SFC II, 21. *Invidia lui... crește cînd constată exaltările pe care le declanșează preopinentul său.* V. ROM. octombrie 1964, 86. *Același termen [= cădîniță] îl folosește un preopinent al lui Andrei Mureșanu.* L. ROM. 1965, 403.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preopinenți, -te. — Și: (rar) preopinánt, -ă s. m. și f. SCRIBAN, D.

— Din fr. préopinant.

PRÉOR s. n. v. proor.

PREOSFINȚIA s. f. art. v. preasfinția.

PREOSFINȚIT, -Ă adj. v. preasfințit.

PREOT s. m. Persoană care săvîrșește ritualurile unui cult religios; s p e c. (în biserica creștină) persoană din cler care oficiază serviciile religioase și îndeplinește toate formele cultului creștin; (popular și familiar) popă¹ (I 1), părinte (5), (invechit) oltarnic, (regional) popează, poponeț². *Frații n-am știutu că preutu taste.* COD. VOR. 48/4. *Și preuții (preuți s; p' o p i i d) lor cu arme cădzură.* PSALT. 162. *Arhiereti și preuții, înpăjătorii de suflețe să-i ascultăm, în țoțe chipurile să le slujim de ce ne învașă cu bine.* CORESI, EV. 43, cf. 388. *Și-t deade lui mulare Ajnata, fata lu Pottfar, a preutul' den On.* P. 144/3. *Vai de... preutulă cela ce no-i destoinic (a. 1600).* CUV. D. BĂTR. II, 51/11. *Socotila cu cinste preuții și rugătorii.* MOXA, 371/25, cf. 358/26. *Preot de pre preot va învașă de bine.* PRAV. gov. 53^v/8, cf. 66^v/12. *Au fostu la liturghie arhieptscopi și episcopi și preoți și diaconi.* URECHE, L. 87. *De va fi și preot și-l vor prinde cu furtașag, să-l leapede den preoție.* PRAV. 45. *Cei hirotoniți de vlădici, preuți și diaconi.* EUSTRĂTIÉ, PRAV. 9/7. *Pasă de te arală preotului și du darul carele au poruncit Moisi.* N. TEST. (1648), 10^v/18. *Își face voia rea diaconul că eș nu s-au împăcat cu preutul pînă era viu.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 11^v/6, cf. 8^v/2. *Ă să citi de preoții cei de fară, la rînduiala tipicului.* BIBLIA (1688), [prefață]: 7/56. *Barnov-*

schii Vodă mergînd cu preoți și cu călugări. NECULGE, L. 16, cf. ANON. CAR. *Au slujit sînta liturghie amîndoi patriarșii cu 4 arhierci... și cu mulțime dă preoți.* R. GRECEANU, CM II, 157. *Dă preoți nu-i grijă, că au preutele, S-oaspătă la bolez și la nunțe.* BUDAI-DELEANU, T. 396, cf. 135. *Nesuferit lucru este de a vedea cinevaș preoți prin circumi.* GOLESCU, I, 40. *S-au repezit numitul preut și asupra șanțului, incurjînd pre soldași.* AR (1829), 45^v/31. *I-au vorbit preotul cu smerenie.* DRĂGHICI, R. 21/21. *Preuții singuri posesuia comorile, învătaturile.* SĂULESCU, HR. I, 7/25. *În genunchi, plîngînd ascultă ruga preotului lor.* ASACHI, S. L. I, 206. *Era preot, și în faptă își trăgea cucernicie.* CONACHI, P. 297. *Acești general... fusese mai nainte preot în satul Fărășani din județul Romanși.* BĂLCESCU, M. V. 185. *Preoții [i] fiecăret religii.* CR (1848), 5^v/24, cf. 30^v/76. *Preotul la cununie Din scriptură el citi C-un bărbat p-a lui softe E dator a ocroti.* PR. DRAM. 332. *Așadar țiganul... în biserică... Această predicare de la preot auzea.* PANN, P. V. I, 75/4. *Așteptă un ceas să vle preotul.* NEGRUZZI, S. I, 91. *Un preot cuvios Odată spovedea Un erai religios.* ALEXANDRESCU, O. I, 242, cf. 171. *Un preot din altare își face un bazar.* BĂLINTINEANU, O. 154. *Calitatea sa de preot ortodox produse mare senzație.* ID. IB. 269, cf. 76. *EMINESCU, O. IV, 114. Niște preoți și dascăli și poporâni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.* CREANGĂ, A. I. *Mă recomand Tarsița Popeasca, văduva lui priotul Sava,* CARAGIALE, O. II, 78. *Cu protopopul preoții trebuie să nu facă multă vorbă.* SLAVICI, N. I, 6. *Să deie faraonului o cincime din produse, iar preoților să le deie cîmp.* IONESCU-RION, S. 139. *Dieta ordonă ca preoții catolici... să se abțină de la orice propagandă sau hulire religioasă.* XENOPOL, I. R. IV, 255. *Lupii fie-i preoți și gura lor mormînt!* COȘBUC, P. II, 79. *De cîrjă sprînjint răsare Bătrînul preot la porțiță.* GOGA, P. 23. *Preoții au început pe-alcocuri să se tundă.* PAMFILE, VĂZD. 123. *A ajuns un preot model.* AGÎRBICEANU, A. 40. *Titu Herdelea se pomeni, într-o bună zi, cu preotul Belciug din Pripas.* REBREANU, R. I, 282, cf. 106. *Părea, pe iahtul ancorat, Un cor solemn de preoți tineri.* MINULESCU, VERS. 128. *Astă-vară, la Techirghiol, mă împrietenisem cu preotul grec.* GALACIION, O. A. I, 32. *Intitul meu dascăl a fost un biet absolvent al seminarului inferior... mai trîzitu preot.* ID. A. 8. *Preotul s-apropia zornînd din cădelnița eș fum de tîmție.* I. BOTEZ, ȘC. 73. *Un preot cu barbă de patriarh.* BRĂESCU, O. A. I, 209. *Ne trebuie preot.* SAHIA, N. 43. *Un preot murmura la căpătii rugăciuni.* SADOVEANU, O. I, 17. *A chemat preotul să se mărturisească.* ID. IB. XI, 637. *Orgoliul de clasă îl face... să respingă tovărășia preoților umili.* VIANU, L. U. 54. *Un bărbat bătrîn, ce părea preot.* CĂLINESCU, S. 7, cf. ID. C. O. 100. *Preotul le cinta slujba, li cădelnița.* STANCU, R. A. III, 10. *Preotul îl privi compătîmitor.* V. ROM. martie 1955, 195. *Pe băncile de lemn nu stăleam prea mulți căldători, O femeie... un preot tînăr.* BARBU, P. 8, cf. 119. *Preotul avea voce frumoasă, dar nimeni nu-l asculta.* V. ROM. noiembrie 1964, 30. *C-am avut nuntași Brazi și paltinași, Preoți, munții mari.* ALECSANDRI, P. P. 3. *Tot suspină-o preoteasă C-a bătut-o preotu.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 10, cf. ȘEZ. II, 127. *CIAUȘANU, V. 192, ALR I 577. Facem agheazmă la priot.* AER II 4 241/551. *Preotu nu-i cununa, Nunta-napoi întorcea.* BALADE, II, 42, cf. I, 289. *Fig. Și bogat în sărăcia-i, ca un astru el apune, Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.* EMINESCU, O. I, 32. *Vol, căror vi s-a dat solta sîntă De preoți ai acestei mari puteri.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 24. *Aceia au murit preoții necunoscuți ai artei pentru artă!* IONESCU-RION, S. 250. *Gînditorii, scriitorii și preoții ideii din toate țările de pe pămînt... au trecut prin cumpene suferitești.* GALACIION, A. 216. *Era acum spre bătrînețe... un adevărat preot al altarului prieteniei.* ID. IB. 288, cf. BENIUC, V. 83.

— Pl.: preoți. — Și: (invechit) préut, (regional) priot, priut (DIACONU, VR. LXV, ALR II/520, 605) s. m.

— Lat. praesbiter.

PREOTCĂ s. f. v. **preacă**.

PREOTEASĂ s. f. I. 1. Soția preotului; (învechit și regional) popoale, (învechit) popadie, (regional) popeasă. *Acestia sîntu preutesele celea ce, după moartea popilor, iale s-au măritatu (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 340/11. Neacăsa preuteasa (a. 1588). ib. I, 258/10. Iară de se va tîmpla mal nainte de el să moară preuteasa lui și nu se va atinge de alta... să preotească. PRAV. GOV. 20°/2. Care preot va avea preuteasă și să va face vîdăte, să nu să mai vadză unul cu alalt. EUSTRAȚIE, PRAV. 32/1, cf. 33/8. Preotease sărace care au rămas cu copti (a. 1698). IORGA, S. D. V, 347. Au zis cătră nepoată-sa, prioteasa... să-l dea doauo pogoane de loc dîn partea ei (a. 1740). BUL. COM. IST. V, 246, cf. KLEIN, D. 405. Dă preoți nu-i grîjă, că au preutese. BUDAI-DELEANU, Ț. 396. Unuta ti place popa, altăa preoteasa. PANN, P. V. II, 117/21. Nu cumva m-ai luat de vro preoteasă? NEGRUZZI, S. I, 99. Ioana lui Grigoraș Roșu, de la noi, așteaptă cu nerăbdare să-și fie preuteasă. CREANGĂ, A. 109. Preuteasa avea tînsă necazurile ei. SLAVICI, N. I, 24. Mîndă, preoteasă, bate pe roibul, dă zor. DELAVRANCEA, S. 196. Nevasta mea fine doi gemeni la sîn și-l fudulă ca o preoteasă. VLAHUȚĂ, O. A. II, 97. Sărut și mîna preotesei, și-aș lăsa-ă, Pe fata popii n-o sărut, și-aș săruta-o! COȘBUC, P. I, 173, cf. 127, ADAM, R. 222. Și preoteasa, și cele două surori o priveau. AGÎRBI-CEANU, A. 446. Nu mă ațlam dect... la părintele Ionică...; la preoteasa sfinției sale, o femeie voinică cu chip curat romănesc. HOGAȘ, DR. I, 47, cf. BASSARA-BESCU, V. 54. Îl găsisse răposatul popa Radu... la o lună după moartea preotesei. GALACTION, O. 45. Lume pe la porți se-ndeasă, Chiar și doamna preuteasă. TOPÎRCEANU, O. A. I, 94. A venit mama preoteasa, bătrîna cu pleoapele înstingerate, ștergîndu-și mereu ochii cu basmauă popească. BRĂESCU, O. A. I, 19. Preoteasă ne da fîntîță dulce. VLAȘIU, A. P. 179. Preoteasa... teși în prag. SADOVEANU, O. I, 520, cf. X, 530. De atunci lipsesc de-acasă Un paroh și-o preoteasă. ARGHEZI, S. P. 128. Preoteasa îi puse mîna pe antierul de mohair. CAMIL PETRESCU, O. I, 100. Poate s-o fi așezat la masă cu preoteasa. STANCU, R. A. III, 88, cf. I, 193. Toți învățătorii plecaseră pe front, așa că trebui să primească suplinitoare pe fata moașei, pe preoteasă și pe notă-reasă. T. POPOVICI, SE. 53. Are popa șese boi, Preoteasa buze moi. JARNÎK-BÎRSEANU, D. 469. De la noi a treia casă; Bate-și popa preuteasa. ȘEZ, III, 52. Patruzeci de diaconese, Cincizeci de călmăcăneșe Ș-o suță de preote-se. BALADE, I, 394. Preoteasa-i în hambar C-un fecior de păcurar. FOLC. TRANSILV. I, 143, cf. 421.*

2. Femeie care îndeplinea, în antichitate, funcții sacerdotale; (învechit) popă¹ (I 1). Cînd iaste să li se facă vreo primejdie... preoteasa de la bozul Athinei face barbă mare. HERODOT (1645), 72. Eu, Hero, preoteasa și favorita zeei, Cînd soarele dispăre în aburi de rubin, Pe harpa-mi de ivorii cîntam un tîm dîvin. BOLINTINEANU, O. 229. Herodot ne spune că satrui, un popor dîn Tracia, au la dînșii un oracol... și o preoteasă dă răspunsul oracolului, ca la Delfi. XENOPOLO, I. R. I, 69. Uitat-ai tot, și-altare și rugi, și sfințitul post — Așa-mi ești preoteasa lui Brama? COȘBUC, S. 67, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ♠ Fig. Soseau, cu vapoarele și cu trenul inaugural de cîțiva ani, preutesele desfrîului și ale aventurii. GALACTION, A. 66.

3. (Învechit, rar) Damă (la cărțile de joc). Zic celui care face cărțile: „Dă-mi un birlic, dă-mi un zece ochi, un popă, o preoteasă” sau orice altă carte va voi. FILIMON, O. I, 181, cf. TDRG.

II. 1. (Prin Transilv.) Snopul de grîu care se pune, pieziș, în virful unei clăi sau grămezi de snopi, formînd o apărătoare de ploaie; (regional) măgar (II), popă (v. p o p¹ II 2), virf, clop, căciulă. Cf. A I 13, 21, 35.

2. (Regional) Muierușcă (II) (Feneș—Alba Iulia). Cf. ALRM SN I h 306/102.

III. (Regional; în forma *preuteasă*) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Telejna—Vaslui). Cf. H XVI 320.

IV. (Int.; prin Olt. și prin Munt.) Boartă (*Rhedeus sericeus*). Cf. BĂESCU, P. 48, 62.

— Pronunțat: *pre-o-*. — Pl.: *preotese* și (învechit) *preotease*. — Și: (învechit și regional) *preuteasă*, *prîoteasă* s. f.

— Preot + suf. *-easă*.

PREOTÉSC, -EASCĂ adj. v. **preoteșe**.

PREOTEȘICĂ s. f. Diminutiv (hipocoristic) al lui *preoteasă* (I 1); *preoteasă* tinăra. *Azi cu gîndrîli prîoteșichii, cu momeala banului, cu propteaua tarelui, întorci legea cum îți place. JIPESCU, O. 72. Preoteșică dragă, numai colonel de-aș fi și tot îți-aș face o țîră de curle. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 61, cf. PASCU, S. 174. Vîltoarea preoteșică nu mai lua ochii de la strană. LUNGIANU, AP. CADE. Prîoteșică, dumneata, Ațto un cîntări țîncu Să-ț cîntăresc rugina. GRAIUL, I, 109.*

— Pronunțat: *pre-o-*. — Pl.: *preoteșici*. — Și: (regional) *prîoteșică* s. f.

— *Preoteasă* + suf. *-ică*.

PREOTÉL s. m. (Regional) Diminutiv al lui *preot*. Cf. TDRG, CDDE. *Cumătrîiță preuteasă! Nu fi-i preuțelu-acasă? MARIAN, SA. 66.*

— Pronunțat: *pre-o-*. — Pl.: *preoței*. — Și: *preuțel* s. m.

— Preot + suf. *-el*.

PREOTEȘC, -EASCĂ adj. Care aparține preotului, care se referă la preot, de preot, specific preotului, format din preoți; (mai ales în limbajul bisericesc) păstoresc (2), (popular și familiar) popesc (1), (învechit) pastoral (2), păstoricesc, prezbiteral, (învechit, rar) păstornic (2). *Că apa iaste proaștă, ce primeaște sfinție și dăruire den sfințitul duh, și cu rugăciune preuțească ale sufletului boale toate le stoboazește. CORESI, EV. 145. De va fi bărbat de 15 ai, e muiarea de 12, cu vreaea părinților să se ia și cu blagoslovenie preuțească. PRAV. LUCACI, 173. Să se desparță de toată slujba preuțească. PRAV. GOV., 67°/14, cf. 17°/9. Preuțesc iaste acesta lucru. VARLAAM, C. 330. De-a dreapta cu preuțesti podoabe ședzînd în scaune. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 149°/7. Poșunceaste Dumnezău lui Moisi să facă lui Aron veșmînte preuțesti (a. 1685). GCR I, 277/5. Egumenii toți împreună și cu alți cîn preuțescu smerindu-să la mîna mării-sale. R. GRECEANU, CM II, 128. Birul preuțescu (a. 1698). IORGA, S. D. V, 347, cf. KLEIN, D. 405, LB. Tagma preuțescă, administrînd interesele bisericești se împărțăsea și de legiuri. ASACHI, I, 25/18, cf. POLIZU. Veșmînte preuțesti sau civile. ODOBESCU, S. I, 338, cf. 36. Moș Nichifor... tare se mai temeă să nu cadă sub blăstămîl preuțesc. CREANGĂ, P. 110, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. Dintre toate carierele, cea preuțescă prelinde să ai mai în grabă atitudini bine defînite în fața vieții. AGRIBICEANU, A. 43. Casa preuțescă era în preajma bisericețel, pe o uliță dosnîcă. REBREANU, I, 215, cf. 132, ȘĂINEANU, D. U. O dată, o singură dată, l-am văzut în port preuțesc. GALACTION, A. 28. Istorisirea continuă... cu mijloacele stilistice ale unei adevărate predice preuțesti. VIANU, A. P. 120. Făcu asupra mea... semnul binecuvîntării preuțesti. STANCU, R. A. I, 191. Pogori treptele cu o preuțescă mărește. VINEA, L. II, 154. Un bărbat tînl, negricios, frumos... îmbrăcat în haine militare și păs-trînd dîn costumul său preuțesc numai o rasă kaki. BARBU, P. 337.*

— Pronunțat: *pre-o-*. — Pl.: *preoțesti*. — Și: (rar) *preuțesc, -ească* (com. IORDAN), (învechit) *preuțesc, -ească* (L. ROM. 1975, 179), *preuțesc, -ească* adj.

— Preot + suf. *-esc*.

PREOTEȘTE adv. În felul preoților, ca preoții; (popular și familiar) popește. Cf. LB, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. *Preotește vrem să trecem*

mtna noastră pe fruntea care a zămislit și încheat drama Valtcu Vodă: GALACTION, A. 229. Și pentru-o față crudă crescută preoștească Aș fi-njurat în corturi, m-aș fi bătuț hoștește. CĂLINESCU, L. L. 140, cf. DEX.

— Pronunțat: pre-o-. — Și: (regional) preuștește adv. SCRIBAN, D.
— Preot + suf. -ește.

PREOȚI vb. IV. 1. Tranz. fact. și refl. A (se) face preot; (popular și familiar) a (se) popi² (I 1). Să ispitească pe acela ce va vrea să se preoștească. PRAV. GOV. 127/6. De va veni cineva dintr-alt popor, să nu-l preoștească. EUSTRAȚIE, PRAV. 38/5. Pre Nifon cu blagoslovenia arhierului cetății Cruet l-au preoțit acolo. GAVRIL, NIF. 16/18. Rumânul nețertat de stăpînul său nu să poale nici cu un mijloc să se preoștească. ANTIM, o. 394. Dădese mare poroncă mitropolitului și episcopilor să cerceteze pre cei ce vor să se preoștească (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 219/33, cf. LB, DDRF. Încă nu se preoțise. HOGAȘ, DR. II, 151. Văzînd că se îngroașă gluma, s-a fost hotărît el să se preoștească. LUNGIANU, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU, D. U. Vîia să se preoștească, precum a și făcut mai tîrziu. GALACTION, A. 26. Dușia plocoani popa, la Roman, st-l priușascl. DIACONU, VR. 135.

2. In tranz. (Invechit) A exercita funcția de preot, a sluji în calitate de preot; a păstori (3), (popular și familiar) a popi² (I 2). Nu i se cade să preoștească. PRAV. GOV. 647/17. Arhîereu den afară de poporul lui să nu preoștească. EUSTRAȚIE, PRAV. 38/5. Această-s numele fiilor lui Aaron, preoții cei unși pre carii l-au săvârșit mîinile lor ca să preoștească. BIBLIA (1688), 942/54. Fiind uns, Zinovie, cu mirul ungerii duhuului, ai preoțit ca un inger. MENEIUL (1776), 184^{IV}/26, cf. CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: pre-o-. — Prez. ind.: preoțesc. — Și: (invechit) preuști, (regional) priuști vb. IV.
— V. preot.

PREOȚIE s. f. 1. Calitate, demnitate de preot; funcție pe care o îndeplinește un preot; darul cu care este investit un preot; (livresc) sacerdoțiu, (popular și familiar) popie. Mulți den apostoli nu avea preoție. PRAV. GOV. 1067/14. Și încă tmi aleg mie preoțtia. HERODOT (1645), 202. De va fi și preot și-l vor prinde cu furțușag, să-l lepede den preoție. PRAV. 45. Să atbă asupra sa hirotonie, sau motive de preoție. IB. 152. Urteariu șerte c-au fost călugăr prost, cumu s-are dzlee fără preoție. EUSTRAȚIE, PRAV. 15/7, cf. ANON. CAR. Să le dele darul preoției (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 219/35. Instrucție care s-a dat... pentru îndvățătura candidaților de preoție (a. 1810). IORGA, S. D. XII, 201. Deși aspirant la preoție, dar știa pe Arghir pe de rost. GHICA, S. 61. Toate aceste ne măguleau pe noi; cei ce ne pregăteam pentru preoție. SLAVICI, N. I, 197, cf. 187. În Sibiu se află o școală mai tînă de preoție. MOLDOVAN, T. N. 112. Belciug rămăsese văduv din primul an al preoției. REBREANU, I. 76. Și pentru preoție, ca și pentru orice meserie, trebuie chemare. CĂLINESCU, E. O. II, 298. Nu-ți plăcu la dascălie, Te poștești la preoție, Eu făcui ce mai putui, Popă mare te făcui. BALADE, III, 99. ♦ Ex p r. (Invechit) A lepăda (sau a delunga) din (sau de) preoție = a răsopoi. Preotul de se vă însura cu a doăno mulare să se delunge de preoție. PRAV. GOV. 187/10. Cine va mlncă carne de dobitoc mort... de va fi preot să fie lepădat de preoție (a. 1645). GCR I, 117/4, cf. 91/6. De va fi și preot și-l vor prinde cu furțușag... să-l lepede de în preoție. PRAV. 45.

2. (Invechit) Preoțime; p. e x t. instituție reprezentată de preoți. După obiceiul preoției veni rîndul lui să tîmliaze. N-TEST. (1648), 657/7. Împărăștia, stăpînirea, preoția... pînă la sfîrșitul lumii vor să fie pierdute. C. CANTACUZINO, CM I, 28. A făcut nouă legătură între patriărhu din Tarigrad și preoția din Moldova. ȘINCAI, HR. III, 58/17. Fii de preoți și a altor stuțitori bisericesti, dorînd a intra în rîndul preoției, vor primi creșterea și

învățătura potrivită. CR (1833), 249^I/26. Șaizeci și mai bine de ani, de cînd slujesc preoția. CREANGĂ, A. 79.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preoții. — Și: (invechit și regional) preție s. f.
— Preot + suf. -ie.

PREOȚIME s. f. (Cu sens colectiv) Tagma preoțească; mulțime de preoți; (rar) popărie (1), (invechit) preoție (2), (popular și familiar) popime. Pentru... cinstita preușime... Domnului să ne rugăm. DOSOFTEI, ap. GCR I, 240/26, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. E oare cu puțință, tmi ziceam eu în mine, ca o pișcătură de călugăr așa de măruntă, de slăbănoagă și de veștedă să cîrmuiască și să poată ține în fru atita amar de preoțime? HOGAȘ, DR. II, 44, cf. PASCU, S. 141, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM. Preocupările științifice... ale preoțimii geto-dace... constituie mărturia suplimentare ale stăduții tînalt atîns de daci. H. DAICOVICIU, D. 87, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preoțimi. — Și: (invechit) preușime s. f.
— Preot + suf. -tme.

PREOȚIRE s. f. (Rar) Acțiunea de a (se) preoți și rezultatul ei. Cf. LM, DDRF.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preoțiri.
— V. preoți.

PREOȚIT adj. Care a fost făcut preot. Cf. preoți (1). (Substantivat) De va tînrăzni să preoștească să fie seos din vladicie împreună cu cel preoțit. EUSTRAȚIE, PRAV. 39/18.

— Pronunțat: pre-o-. — Pl.: preoțiti.
— V. preoți.

PREPALATĂL, -Ă adj. (Fon.; și substantivat, f.) (Sunet) care se articulează în partea anterioară a palatului; (sunet) anteropalat. Cf. CADE. Seria semiocluzivelor conține posibilitatea combînării lor cu o vocală prepalatală. SCL 1955, 47, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: prepalatali, -e.
— Din fr. prépalatal.

PREPANĂȚIE s. f. 1. (Prin Transilv.) Permis de a fabrica și de a vinde băuturi spirtoase. Cf. CADE.

2. P. e x t. (Transilv. și prin Bucov.) Depozit de băuturi spirtoase; p. e x t. circumă. Cf. CADE, SCRIBAN, D. Iși cînta și el cîncețe, colo printre cei bețivi, la prepanăție. RETEGANUL, ap. CADE. Si strîng pi urmi ca la prepanății: barbaț, fumel. ȘEZ. II, 209, cf. PAȘCA, GL., FD II, 161, GLOSAR REG.

— Pl.: prepanății. — Și: prepanăție, prapanăție (GLOSAR REG.) s. f.
— Din germ. Propination.

PREPARĂ vb. I. Tranz. 1. (Complementul indică mîncăruri, băuturi etc.) A face, a prelucra prin fierbere, prăjire, fermentare etc. în vederea consumării; a pregăti (4), (invechit și regional) a preface (I 4). V. g a t l, p a z i. De la ospățul ce Ahile al lui Omer comandă pentru noii săi oaspeși, nici odnioară nu s-a văzut un cib preparat cu mai mult gust. HELIADE, D. J. 142/26. Erau cărți destul de rare, dar îl interesa mai mult să-mi dau părerea despre prietena sa, care acum prepara cețeaua. BACOVIA, o. 233. Prepară mămăliga de mei și aduce apă în burdufe. VIANU, A. P. 82. Slujnica nu știe să prepare ceaiul. CĂLINESCU, B. I. 29. ♦ Refl. p a s. Este de trebuință că zerul să se prepare în modul următor... DĚSCR. APE, 156/26. Aici se prepară bine, da' numai peștele. BRĂESCU, O. A. II, 271.

2. A crea sau a aranja din timp condițiile în vederea a ceva, a face pregătiri în vederea unui scop, unei acțiuni, a face să fie gata; a pregăti (1), (invechit) a orîndui (4). Îi prepara tînainte caii de poștie. CR (1846), 277/42. Israeliții... prepară o adresă către păpa. IB. (1848), 22/11, cf. 22/6, NEGULICI, STAMATI, D. Sînt în viața popoarelor epoci trîtitoare de libertate,

care prepară epoca cea mare. BOLINTINEANU, o. 256, cf. GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U. *Am chemat servitoarea spunînd să prepare de ceat.* CAMIL PETRESCU, p. 12, cf. IORDAN, L. R. A. 136. *Povestirea nu intervine decît pentru a înfățișa evenimentele care prepară și explică scenele dialogate.* VIANU, A. P. 54. *Întrebările de mai sus le preparam viclean.* CĂLINESCU, B. I. 283. *O să am eu grijă să-i prepar și garnitura spectaculoasă.* STANCU, R. A. III, 109. „*Prepară un butoi de vin*” pentru nuntă. FD III, 197. (R e f l. p a s.) *E prea lesne de a prevedea sfîrșitul aceleia drame ce se prepară în această parte a Astei.* CR (1846), 19¹/19. [Evenimentele] se prepară uneori îndelung, altele se desfășoară neașteptat. BOGZA, c. o. 56. (R e f l.) *Dau ordine marinarilor spre a se prepara pentru orice întîmplare.* BOLINTINEANU, o. 270. ♦ Fig. *Fatala moliciune Prepară luptătorilor Molatie cunune.* id. ib. 127. *Așan și amintiri ce torc, Mă-nduplecă să mă întorc Spre locul unde umbre, sorî, Miros tîrziu prepară-n flori.* BLAGA, P. 100. ♦ R e f l. (Următ de un verb la infinitiv sau la conjunctiv) A fi pe punctul de a . . . , a fi gata să . . . ; a se pregăti (1). *Ajungînd greșterul și la fatalul dulap se prepară a-l deschide.* CR (1846), 81¹/54. *Se prepară a se duce . . . prin cetate.* ib. (1848), 1¹/54, cf. 14³/55.

3. (Complementul indică oameni) A determina o stare sufletească necesară pentru a putea accepta, suporta etc. o anumită situație (neplăcută); a pregăti (2). *Omul lui Dumnezeu venea spre a prepara pe condamnatul către moarte.* CR (1848), 1²/39. *Am preparat-o și o preparăm noi mereu, așa ca aflarea nenorocirii să nu-i poată face zguduire.* CARAGIALE, o. VII, 28. ♦ R e f l. *Se pregătește pentru orice eventualitate.*

4. (Complementul indică oameni) A transmite în mod sistematic (și în cadru organizat) cunoștințele necesare în scopul de a cultiva, de a face apt pentru desfășurarea unei activități etc., a instrui, a pregăti (3); spec. a medita (4). *N-are altă timp să-și învețe lecțiile. Prepară pe alții.* C. PETRESCU, c. v. 98. *Să aducem . . . pe cineva, vreun normalist ori vreun student, să-i prepare.* id. A. 288. *Avea o domnișoară domnul colonel . . . și ținea s-o prepare în particular.* SADOVEANU, o. III, 317. *Eu zic că pînă atunci să-l prepare cineva, ca să fim mai siguri.* CĂLINESCU, E. O. I, 52. ♦ (Complementul indică lecții, obiecte de studiu etc.) A-și însuși, a asimila sau a aborda prin studii sistematice; a pregăti (3). *Ce autor ați preparat dumneavoastră la limba latină, domnule?* SADOVEANU, E. 163. *Nu-i lasă să-și prepare lecțiile.* CĂLINESCU, s. 28. (A h s o l.) *Cei mai mulți dintre elevi stau aplecați pe carie și prepară cu îngrijorare.* AGÎRBICEANU, L. T. 43. ♦ (Prin lărgirea sensului) *De două luni am început să prepar . . . examenele de anul patru.* CAMIL PETRESCU, T. III, 285. *Strîși cu ușa, studentul prepară un examen în trei zile; după ce au beneficiat de toate amînările posibile.* BRĂSCU, o. A. II, 377. *Toate clasele le-a preparat cu mine.* ARGHEZI, VERS. 321. (R e f l.) *Rămăsesse în școală să se prepare de examenele apropiate.* CARAGIALE, o. I, 22. *Domniștan da examen de gradul întîi și-și făcuse un prieten. Se preparau împreună.* BASSARABESCU, v. 10. *Trebuie să mă prepar pentru examene.* CĂLINESCU, E. O. I, 323.

5. (Complementul indică materii prime, produse etc.) A efectua operațiile tehnologice necesare pentru a obține un produs nou sau pentru a îmbunătăți calitatea unui material; spec. (complementul indică produse chimice, farmaceutice etc.) a face, a realiza, a fabrica prin combinare de diverse substanțe, maccare etc. *Voi prepara mătase pentru lucrători.* CR (1848), 33¹/49. □ *Prepară substanțe minerale.* ♦ R e f l. p a s. *Acest balsam . . . Se preparează (face) luînd rășină de colofonia . . . , aloe . . . și le pune într-o garafă . . . turnînd peste ele 100 dram, spirt.* CORNEA, E. II, 25/1. *Au făcut cunoscut pentru întîia oară un mod lesne spre a se prepara metalul acesta.* MARIN, PR. II, 5/13, cf. MACAROVICI, CH. 28. ♦ (Rare; complementul indică animale) A împăia; a conserva. *Vina tot felul de*

paseri, pe care știa să le prepare pentru muzee. SADOVEANU, o. IX, 476.

— Prez. ind.: *prepar și (învechit) preparez.*
— Din fr. *préparer.*

PREPARĂND s. m. (Învechit, în Transilv. și Ban.) Preparandist. *Unele ca aceste lăudate exempluri mi-au dat și mie povață și îndemn, mai vîrtos văzînd . . . aplecaciunea iubitorilor de învățatură preparanzi.* ȚICHINDEAL, F. II/11. *După cîntări armonioase întonate de clerici și preparanzi, intră în biserica catedrală.* CR (1846), 121²/15, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *preparanzi.*

— Din lat. *praeparandus*, germ. *Präparand.*

PREPARANDĂLĂ adj. (Învechit, în Transilv., Ban. și Bucov.; în sintagma Școală preparandală (și substantivat, f.) = școală normală, v. n o r m a l (3 b). *Directorulul . . . școalelor naționale ghereneralnic și a preparandalelor (a. 1815).* BV III, 124/18. *Nu am uitat nicidecum de școala preparandală a noastră.* SBIERA, F. s. 242.

— Pl.: *preparandale.*

— Preparand + suf. *-al.*

PREPARĂNDĂ s. f. v. preparandie.

PREPARĂNDIE s. f. (Învechit, în Transilv., Ban. și Bucov.) Școală normală, v. n o r m a l (3 b); seminar teologic; p. gener. școală (de diverse feluri); p. ext. proces de învățămînt desfășurat într-o asemenea școală. *Profesorul preparandiei.* ANTROP. 288/16. *În preparandia românilor din Arad să se pue o catedră pentru limba maghiară.* CR (1848), 26²/22. *Gubernul din Sibiu crezu că această națiune [românii] are înainte de toate trebuință imperioasă de institute pedagogice sau așa-numite preparandii.* BARIȚIU, P. A. II, 635, cf. STAMATI, D. *Cînd eram de douăzeci și unu de ani, m-am dus să fac preparandia.* SLAVICI, N. I, 158. *Cei mai mulți erau foști cîntăreți de strună, care veniseră la preparandie ca să se facă dascăli.* id. o. II, 46, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, D. U. *Cînd eram eu la preparandie, de învățam meșteșugul dascălilor, a venit și el acolo.* RETEGANUL, ap. CADE. *Dumneata ai zis că trebuie să mă duc la preparandie, că să mă fac învățător.* SBIERA, ap. CADE, cf. ALEXI, W. *Mă rog, Olovină nu măi umblă cu noi la școală. A trecut la preparandie.* AGÎRBICEANU, L. T. 30, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *preparandii.* — Și: *preparândă* s. f. STAMATI, D.

— Din lat. *praeparandia*, germ. *Präparanden[schule].*

PREPARANDIST s. m. (Învechit, în Transilv., Ban. și Bucov.) Elev al unei preparandii; (învechit) preparand. *Spre a putea să fii dascăl, se cer trei lucruri: întîi, o carte de botex, a doua, un atestat că ești . . . preparandist, a treia, să cunoști cele opt glasuri.* SLAVICI, o. I, 77, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *preparandiști.*

— Preparandie + suf. *-ist.*

PREPARĂRE s. f. Acțiunea de a (s e) p r e p a r a și rezultatul ei.

1. Cf. *prepara* (1). *Prepararea unei băuturi.*

2. Cf. *prepara* (2). Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. Cf. *prepara* (4). *Cînd Felix se arătă gata să înceapă prepararea, îl rugă să amîne pentru după amiază ședința.* CĂLINESCU, E. O. I, 59. ♦ (Grad de pregătire intelectuală, (grad de) cultură, (grad de) instrucție. *Cei care apărau literele cirilice aveau argumente prea puțina preparare a cititorilor pentru citirea cu litere latine.* BARIȚIU, P. A. II, 657.

4. Cf. *prepara* (5). *Prepararea decojiunilor este cu mult mai avantajoasă cînd se va face în vase*

acoperite. PARAB. 270/15. În cazul cărbunilor, prepararea urmărește reducerea conținutului în cenușă sau în substanțe dăunătoare. LTR².

— Pl.: preparări.

— V. prepara.

PREPARAT¹ s. n. Faptul de a (s)e prepara; (concretizat) produs rezultat dintr-o operație de preparare (1, 4); s pec. produs alimentar. Va veni spre a cerceta și celelalte, precum muzeul egiptic, adunarea preparatelor anatomice... și cabinetul fizicet. AR (1829), 134¹/17. El să întrebuințează la... preparaturi himice și farmaceutice. J. CIHAC, I. N. 374/4. Aicea se țin încă preparatele de argint viu. VASICI, M. II, 61/5. Preparaturile himice se vor lucra todeauna în laboratorul său (a. 1844). DOC. EC. 817, cf. POLIZU. Plăcerea noastră pentru amețala artificială, produsă prin plante și preparatele lor, este întemeiată pe o 'predispoziție strămoșească. MAIORESCU, CR. II, 4, cf. BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 202. E drept, însă, că ambele nu erau preparate spîferesti. TEODOREANU, M. II, 250. Asemenea preparat... nu vei întîlni nicăieri, în cuprinsul lumii civilizate. SADOVEANU, O. X, 70, cf. LEG. EC. PL. 438. Punea pe masă tot soiul de glastre pline cu preparate reci. CĂLINESCU, B. I. 139. Acțiunea preparatelor pe care le întrebuințăm în terapeutică depinde de felul plantelor... și de prelucrarea ulterioară. DANIELOPOLU, F. N. II, 21. După procesul tehnologic se deosebesc preparate prelucrate prin tocarea cărnii. LTR². Să se sinucidă bind diferite preparate de plumb. BELEA, P. A. 168. Preparatele cu spirit sau eter nu pot fi luate fără a fi amestecate cu apă. id. ib. 219. Bucătăriile de bloc desfac în prezent... diferite preparate și semipreparate culinare. SCINTEIA, 1963, nr. 5 792. Preparatele cu cōdeină nu vindecă boala. ABC SĂN. 101, cf. 347. Tratamentele medicamentos... cuprind sute de preparate. ib. 373. Tot din această grupă fac parte preparatele de cărnă. S. MARIN, C. B. 11. ◊ (Prin lărgirea sensului) Criticul e considerat ca un analist... fără contact cu natura, ci numai cu preparatele ei literare. LOVINESCU, S. I, 510.

— Pl.: preparate și (învechit) preparaturi.

— V. prepara. Cf. germ. P r ä p a r a t.

PREPARAT², -Ă adj. 1. (Despre mîncăruri, băuturi etc.) Făcut, prelucrat prin fierbere, prăjire, fermentare etc. în vederea consumării; gătit, pregătit² (3). Cf. prepara (1). Cf. CADE, DEX. Bucate preparate, Șofranate, Pentru dumneavoastră gătate. SEVASTOS, N. 284.

2. Aranjat, creat din timp în vederea unei acțiuni, a unui scop; pregătit² (1) Cf. prepara (2). Va avea pe a doua zi lîngă dînsul însuși pe palcul preparat local dorit. CR (1848), 2¹/48, cf. STAMATI, D., ARISTIA, PLUT., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

3. (Rar; despre oameni) Pregătit² (2); competent. Cf. prepara (4). Să lăsăm altora, mai preparați pentru aceasta, sarcina de a filsofa despre valoarea lucrurilor și nevoile oamenilor. CARAGIALE, O. IV, 139.

— Pl.: preparați, -te.

— V. prepara.

PREPARATIV, -Ă s. f. pl., adj. 1. S. f. pl. Acțiune premergătoare (specială) făcută pentru asigurarea reușitei a ceva; preliminarii, v. preliminar (1). Toate preparativele sînt acum mai de tot terminate. CR (1846), 46¹/33, cf. 137²/36, STAMATI, D. Toate acele preparative se făceau pentru celebrarea intrării în orașul Kissingen a maiestrîi sale elenice. FILIMON, O. II, 182, cf. PROT.-POP., N. D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Preparativele unui apropiat congres medical l-au împiedicat să mai dea pe la Techirghiol. GALACTION, O. A. I, 52, cf. SCRIBAN, D. Trei sferturi din timp se pierde în preparative. ARGHEZI, S. XI, 100. În timp ce se făceau ultimele socoteli și preparative în vederea călătoriei, se pare că unchiul meu a surprins în ochii mei ca o undă de tristețe jucăușă. BLAGA, H. 108. Într-o

groză se făceau preparativele din urmă pentru dat foc dinamitei. BOGZA, T. 72. Preparativele mari erau făcute în vederea tăerii [porcului]. id. A. I. 324. Știam că preparativele au nevoie de 21 de zile. BARANGA, I. 171, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (Învechit) Care servește să prepare (2) ceva. Program preparativ la înființarea unui fond pentru teatrul național. F (1870), 134. cf. BARCIANU, SCRIBAN, D.

— Pl.: preparativi, -e.

— Din fr. préparatif.

PREPARATÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. 1. Adj. Care pregătește (1), care aranjează din timp ceva; pregătitor (1), (învechit, rar) pregătîtiv. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. Județul nostru, scaldat de Dunăre, fusese calea oștirilor și martorul multor acțiuni militare, preparatoare sau defensive. GALACTION, A. 65. Lucrările preparatorii, pentru concretizarea planului meu, nu mă dispensau nici o zi de celelalte îndatoriri. id. O. A. I, 207.

2. Adj. Care pregătește (3), instruește (pentru a forma cadre calificate); pregătitor (2). Școală preparatorie. CADE. Clasă preparatoare. SCRIBAN, D. ◊ An preparator = a) primul an de studii la unele institute de învățămînt superior, între cele două războaie mondiale (cînd liceul avea șapte clase); b) primul an de studii pentru studenții străini, în care aceștia învață limba română.

3. S. m. și f. (Ieșit din uz) Membru al corpului didactic universitar ajutător (inferior în grad asistentului) care sprijinea pe profesori în activitatea științifică și didactică cu studenții, pregătea experiențele de laborator ale profesorului etc.; titlu purtat de această persoană; (astăzi) asistent stagiar. Cf. CADE, SCRIBAN, D. Pe vremea aceea era logodită cu actualul ei soț, un tînr preparator la catedra de psihiatrie. BENIUC, M. C. I, 412, cf. DL, DM, DEX.

4. S. m. și f. Persoană care meditează (4) pe cineva; meditator (1). Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Deși e preparatoarea lui, nu-și vede de studii. CAMIL PETRESCU, T. III, 19. Virgil Proboță... fusese ca student... preparatorul Luminiței și al lui Mihai. C. PETRESCU, I. I, 12. Îți amintești, Mumu, cînd ne-am ascuns în pavilion fiindcă te chema preparatorul la lecție? id. C. V. 225, cf. SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

5. S. m. și f. Persoană care prelucrează, combină, amestecă anumite materiale, alimente etc. pentru a obține un produs nou, pentru a îmbunătăți calitatea unor produse etc. Cf. CADE. Preparator de telemea. NOM. PROF. 50, cf. 49. Preparator de lacuri și vopsele. LEG. EC. PL. 293, cf. 295, 296, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: preparatori, -oare. — Și: (învechit) preparatōru, -le adj.

— Prepara + suf. -tor. — Pentru preparatoriu, cf. fr. préparatoire, lat. praeparatorius.

PREPARATÓRIU, -IE adj. v. preparator.

PREPARAȚIE s. f. 1. (Astăzi rar) Pregătire (1). Cf. I. GOLESCU, C. Ne arată variantele preparații a terenului. CAIET, 102²/25. Petrecu noaptea a-și face preparațiile sale de plecare. CR (1846), 111²/3. Engliera... își face preparațiunile pentru expediție în contra Perstei. TÎMPUL (1856), nr. 2, 4¹/28, cf. DDRF, BARCIANU. Prezentarea eroilor e directă și fără nici o preparație de decor. CĂLINESCU, C. O. 294. Convertiții... părăsesc pe neașteptate, în mod brusc, credința lor pentru o alta... Nici o preparație intermediară, nici un simptom care să înștiințeze mai dinainte nu intervine. RALEA, S. T. II, 18. ◊ (Rar) Meditație (3). Cf. DM, DEX.

2. Faptul de a prepara (5); mod de a prepara. Să uite grijele oficinei și preparațiile rețetelor ce-i veneau în spîferte. CR (1846), 80¹/31. Preparația (facerea) medicamentelor. CORNEA, E. I, IX/13. Acest oxid nu se întrebuințează în laboratorii spre preparația oxigenului, din pricina scumpetei lor. MARIN, PR. I, 3/12, cf. id. F. 81/18. Putem dar zice că domeniul plantelor este

o mașină de preparație (pregătire) pentru nutrirea animalelor. BARASCU, M. II, 224/2. Pregătirea pentru torsul final... se face în secția de preparație. IONESCU-MUSCEL, FIL. 123, cf. LTR². Secțiile de pieptănat mecanic, preparație futor, tors din bandă. GI 1962, nr. 683, 4/1.

3. (Concretizat; rar) Produs rezultat dintr-o operație de preparare (4); preparat¹. Această preparație se numește colodiu și servă mai cu seamă în medicină. ISIS (1859), 38²/45. ♦ Spec. Substanță cu care pictorii îmbibă pînza înainte de a picta cu ulei. Gros a aruncat pe această preparație notele vii și armonioase ale paletei sale. OPRESCU, s. 227.

4. (Rar) Faptul de a prepara (1). Preparația zerului se face în chipul următor... DESCR. APE, 161/11. Dădu sfaturi buclăresei, supraviețuiește preparația peștelui. C. PETRESCU, f. I, 196.

— Pl.: preparații. — Și: (invechit) preparațiune s. f.

— Din fr. préparation.

PREPARAȚIUNE s. f. v. preparație.

PREPĂSTE s. f. v. prăpastie.

PREPĂSTIE s. f. v. prăpastie.

PREPĂȘ s. m. v. pripăș.

PRÉPĂ s. f. v. pripă.

PREPĂȘI vb. IV v. pripăși.

PREPĂT subst. (Prin Transilv.) Căldură mare (a aerului); zăpușeală, arșiță, zăduf. Cf. PAȘCA, GL., COMAN, GL.

— Pl.: ?

— Cf. pripec, prăpăd.

PREPĂZI vb. IV. Refl. (Invechit, rar) A se păzi (I 4) (din timp). Nu-i învață... a se prepăzi de tot felul de influențe fătătoare de rău. BREZOIANU, f. 143/12.

— Prez. ind.: prepăzesc.

— Pref. pre- + păzi (după fr. préserver).

PREPEBĂC subst. (Prin sud-vestul Munt.), Virtejul de la lotcă cu care se trage năvodul. ANTIPA, p. 788.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

PRÉPEC s. n. v. pripec.

PRÉPEL s. m. (Regional) Prepelițoi (Arini—Tîrnă Secuiesc). ALR I 1043/190.

— Pl.: prepeli.

— Derivat regresiv de la prepeliță.

PREPELĂC s. n. v. prepeleac.

PREPELEĂC s. n. I. 1. Par¹ (1) lung (și gros), înfipt în pământ, făcut dintr-un copac (mai tânăr) prin retezarea crăcilor aproape de tulpină, astfel ca să se obțină clenciuri și crăcane de care se atîrnă diferite obiecte gospodărești ca să se scurgă, să se usuce etc. p. g. e. n. e. r. (popular) par¹ (1). Trimis-i-au capul la București, de l-au pus într-un prepeleac în mijlocul ogrăzii lui. NECULȚE, L. 105, cf. CREANGĂ, GL. Prepeleacul pentru oalele de făcut bucate. PAMFILE, I. c. 30, cf. 152. Prepeleagul cu clencele ceva mai lungi... servește oierilor pentru agățarea desagilor, cojoacelor, căldărilor... etc. PĂCALĂ, M. R. 460, cf. LUNGIANU, CL. 233. Merindele și le agăț în vreun „prepeleac” improvizat... după cît stau de mult acolo. STOIAN, PĂST. 66. Ne traserăm la coliba de fîn, ridicată pe cîteva prepelece. SADOVEANU, O. V. 475. Începu să cînte un cucoș în bottă, dintr-un prepeleac. id. ib. x, 206. Pe-un stilp atrnau, ca niște coșăle în prepeleacul lor, trei difuzoare gemene ale stației de radioficare. v. ROM. aprilie 1958, 15, cf. H I 120, 252, II 41, IV 144, 252, 319, V 169, VI 50, VIII 98, 133, 191, 275, IX 438, 496, XI 6, 232, XIV 187,

xv 458. Apoi paloșul scotea, Patru ciosvrți îl făcea și-n prepeleac îl pune. TEODORESCU, P. P. 593, cf. ȘEZ. III, 87, REV. CRIT. IV, 86, 339. Și capu îi rețea, Cu fărînlă-l presăra, Într-un prepeleag îl înșigea. MAT. FOLK. 1 235, cf. VICIU, GL. De chică mi-l lua, La prepeleag mi-l trăgea, Din guriță-l judeca, Din paloș mi-l ceosvrîșea. PĂSCULESCU, L. P. 277. Mi-l scotea prin poteci și-l pune prin prepeleci. PAMFILE, c. 7. 54, cf. BOCEANU, GL., DENSUSIANU, T. H. 330, CHEST. V 58/82, 83, 86, ALR II 3 960/537, A I 13, 17, 20, 21, 24, 26, 31, 35, II 12, III 19. Pune oala-n pripileac. MAT. DIALECT. I, 189, cf. GLOSAR REG. ♦ Expr. (Adverbial; regional) A fi gol prepeleac = a fi foarte sărac, neîmbrăcat. Cf. REV. CRIT. IV, 86. E sărac luciu și gol prepeleag. TOMESCU, GL. ♦ (Adjectival; regional; despre cozile sau coarnele animalelor) Care este drept (și ascuțit) ca un par¹ (1). Li-oi da suti di berbeși, Cu coarnili prepeleși. GRAIUL, I, 451. ♦ (Adverbial) Cinci sute de berbeci berci, Cu coadele prepeleac. PAMFILE, c. 7. 84.

2. Nume dat mai multor obiecte asemănătoare, ca formă, cu prepeleacul (I 1) și care au diverse întrebuințări:

a) (Regional) Scară formată dintr-un stilp în care sint bătute cule lungi de lemn (rar de fier) care servesc drept puncte de sprijin pentru ca cineva să se poată urca și cobori. Căuta loitre și pripelice, ca să dè năvală să saie preste zdi. NECULȚE, L. 286, cf. PRIBEAGUL, P. R. 75, SCRIBAN, D., H IX 84, com. I. PANȚU, N. REV. R. VIII, nr. 6, 87, TOMESCU, GL.

b) (Prin nord-estul Olt.; în forma prepeleag) „Stilpul din mijlocul ariei”. VIRCOL, v. 98.

c) (Prin Munt.) Prăjină crăpată la vîrf în patru sau în opt, cu care se culeg din pom fructele la care omul nu ajunge cu mina; (regional) piscătoare, v. piscător (II 1). Com. I. PANȚU.

d) (Regional) Stilp în perete de care se fixează fereastra sau ușa unei case. Com. din MĂRĂCINENI-BUZĂU.

e) (Popular) Par¹ (1), prăjină (cu clenciuri și crăcane) sau înjghebare de pari¹, de prăjini pe care se clădesc căpițele de fîn, de trifoi etc.; p. e. x. t. căpiță, clăie clădită de obicei pe o astfel de înjghebare. Cf. COSTINESCU, 154, LM, DDF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. Uscarea fînului, a lufernei și a trifoiului se face pe prepeleci. PAMFILE, A. R. 157. Tot prepeleci se cheamă și paril cu cioturi care se pîn în mijlocul stogului de fîn. id. I. c. 152, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., REV. CRIT. III, 165. Astăzi am făcut trei prepeleci de fîn. VICIU, GL., cf. GR. S. VI, 243, ALR I 934/542, 552, 554, ALR II 5 270/105, 130, ALR SN I h 118, ALRM SN I h 93, A I 23, 26, 35, II 3, 4, 5, 6, 8, 12, V 15, VI 7, 16, 22, com. din ȘIEUȚ-BISTRIȚA, LEXIC REG. 66, MAT. DIALECT. I, 188, PASCU, C. 189.

f) (Prin Bucov.) Barieră (de lemn). Com. MARIAN.

g) (Prin vestul Munt.) Băț prevăzut la unul dintre capete cu două bețișoare încruciate, cu care se bat urzicile fierțe. TOMESCU, GL.

h) (Regional) Dispozitiv prevăzut cu cîrlige de care se agăță carnea (la măcelărie) (Jena—Lugo). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 159.

i) (Regional) Bețișor pe care se înșiră fructe sau flori. SCRIBAN, D.

f) (Prin sud-estul Transilv.) Băț, par¹ (1) lung, curățat de crăci, care se pune pe acoperișul caselor. BREBENEL, GR. P. 35.

3. (Regional) Foișor sau platformă de lemn (mălțată pe stilpi) care servește ca loc de pază (la cîmp, la vie etc.). Cf. SCRIBAN, D., TOMESCU, GL.

4. (Regional; în forma prepeleag) Construcție rudimentară care servește ca adăpost ciobanilor și țărănilor la cîmp (Ștefănești—Drăgășani). CHEST. IV, 118/983. ♦ P. e. x. t. Casă urtă (Bonț—Gherla). CHEST. II 49/345.

5. (Invechit, prin Dobr.; în forma prepeleag) Roată de plug fără obadă (numai cu spițe). AN. DOBR. IV, nr. 4, 102.

II. (Entom.; prin nordul Munt.) Molie-de-casă, v. m o l i e (3) (*Oniscus murarius*). N. LEON, MED. 98.

III. (Regional) 1. Epitet depreciativ pentru o persoană înaltă. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

2. (Regional) Epitet depreciativ pentru un tânăr ușuratic. Com. din CURĂȚELE-BEIUȘ.

3. Epitet depreciativ pentru un om bleg, nepuținios. Com. din BEJANI-FĂGĂRAȘ și din GHERMAN-REȘIȚA.

— Pl.: *prepelece* și (regional) *prepeleace* (LUNGANU, CL. 233); *prepeleacuri*, (m.) *prepelecti*. — Și: (regional) *prepeleág*, *prepeléci*, *prepelác* (AN. DOBR. IV, nr. 4, 102), *prepelic* (A II 12; pl. m. și *prepelici*), *prepelici* (COSTINESCU, 154), *prepelig* (REV. CRIT. IV, 339), *prepelif* (VICIU, GL., PAMFILE, I. C. 152), *pripeleác*, *prípiléac* (MAT. DIALECT. I, 189), *perpeleác* (N. REV. R. VIII, nr. 6, 87, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149), *perpelig* (A I 13), *perpelig* (ib. I 13, 17, 26, 31, LEXIC REG. 66) s. n.

— Etimologia necunoscută.

PREPELEÁG s. n. v. *prepeleac*.

PREPELÉCI s. n. v. *prepeleac*.

PREPELECŪȚ s. m. (Prin Mold.) Diminutiv al lui *prepeleac* (I 1). A v 28.

— Pl.: *prepelecuți*.

— *Prepeleac* + suf. -uț.

PREPELEGÍ vb. IV. T r a n z. (Prin vestul Munt.; complementul indică urzici fierte) A bate, a sfărâma cu *prepeleacul* (I 2 g) (pentru a face o pastă). Cf. TOMESCU, GL.

— Prez. ind.: *prepelegesc*.

— V. *prepeleag*.

PREPELÍC s. n. v. *prepeleac*.

PREPELICÁR s. m. Specie de ciine de vânatoare de talie mare, cu urechile aplecate, folosit mai ales la vânatul *prepelitelor*¹, *potirnichilor* etc.; *brac*. *Toți slujbașii mari și mici își aveau prepelicarii lor, cari căltau vînatul și-l aduceau înaintea vînatului*. FILIMON, O. I, 165. *Am să le teu urma toată seara ca un prepelcar*. ALECSANDRI, T. I, 158. *Tu dresai de mic și cu o minunată răbdare pe prepelcarul tău*. ODOBESCU, S. III, 3, cf. 19. *Adulmea vînatul ca prepelcarul*. GANE, N. II, 6. *Cutrieră... cîmpitile, însoțit fiind numai de-un singur prepelicariu*. MARIAN, O. II, 284, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Prepelcarul este un cîine întrebunțat special pentru vînat*. ENC. VET. 697, cf. ȘĂINEANU, D. U. *La picioare, prepelicarul se încolcăi mai apropiat, scîncind prin vis*. C. PETRESCU, S. 23, cf. CADE. *Rămase cu capul într-o parte, privind cu coada ochiului, trăgînd cu urechea, așteptînd triumfător, în poziția prepelicarului care a strînit vînatul*. BRĂESCU, O. A. I, 124. *Umblau cu boturile în pămînt dot prepelicari*. SADOVEANU, O. V, 591. *Vînatările de august și septembrie sînt adevărate romane, în care prepelcarii sînt eroi*. id. ib. x, 461, cf. STOICA, VÎN. 21. *Două duzînt pestrițe de ogari, copoi, grifoni, prepelicari și baseși*. VINEA, L. I, 99. *Țineam într-o colivie două gălge și-l găzduiam și pe Black, cel mai bleg și mai mîncăcios dintre prepelcari*. v. ROM. mai 1957, 6. *Prepelcarul se prăvăli asupra unei lighioane ce se frămînta în fundul bărcii*. VÎN. PESC. februarie 1964, 22, cf. H II 50, 144, 167, 176, 186, 203, 244, III 4, 15, IV 9, 86, 132, v 325, VI 188.

— Pl.: *prepelcari*. — Și: (regional) *prepelitár* s. m. LM, H II 244, IV 132.

— *Prepelitár* + suf. -ar.

PREPELÍCI s. n. v. *prepeleac*.

PREPELICIOÁRĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui *prepelitár*¹. Cf. MARIAN, O. II, 221, JAHRESBER. VIII, 189, XI, 58.

— Pl.: *prepelictoare*.

— *Prepelitár* + suf. -toară.

PREPELICÍT s. n. (Regional) Operație de legare a viței de vie de araci (Paltin—Odobești). Cf. H XI 502. *Lucrarea viei este: dezgropatul, ridicatul, cotortul, săpatul, prășitul, încordatul, prepelicitul și culesul*. ib.

— Pl.: *prepelicituri*.

— Cf. *prepeleac*.

PREPELÍG s. n. v. *prepeleac*.

PREPELÍȚ s. n. v. *prepeleac*.

PREPELIȚÁR s. m. v. *prepelcar*.

PRÉPELIȚĂ¹ s. f. Pasăre călătoare mai mare decît o vrăbie, de culoare brună, cu dungi albe și negre, vînată pentru carnea ei gustoasă; pitpalac (II 1), (regional) pitulice (I 2), titirlic (*Coturnix coturnix*). *Pasările, prepeliță și rațe și altele, tot le usuoa și le mîntîcă zvîntate*. HERODOT (1645), 115, cf. CANTEMIR, IST. 112. *Și mulțime de prepelițe și gripsori și de alte dobitoace... trimețînd mai înainte. AETHIOPICA, 66^r/10. Au venit vremea prepelților și cotețu ce l-am avut au murit (a. 1785). IORGA, S. D. VIII, 111, cf. LB. *Vînatul de iepuri și de prepelițe*. NEGRUZZI, S. I, 319, cf. 191. *Trage în toate părțile, în toate jigăniile fără deosebire: găini, prepelți, curcani, vrăbii*. ALECSANDRI, O. P. 58. *Împrejurul meu e numat o armonie răpitoare... greierii ce sușuie... prepelițele ce se întrec cu cristei*. BOLINTINEANU, O. 350, cf. LM. *Ar fi trebuit să-l prezînți... prepelițe tăvăluite în mîlat*. ODOBESCU, S. III, 39. *Fețele țipă sperlate... și ca o ceată de prepelți fug care încotro*. EMINESCU, N. 139, cf. ISPIRESCU, L. 262, MARIAN, O. II, 221, DDRF. *Prepelița cea bătrînă S-a pornit și-n deal și-n vale, Și chema-nlînaînd pe cale Lumea la ospăț*. COȘBUC, P. II, 33, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., BĂNĂU, D. S., TDRG. *Prepelița s-a mutat cu puil într-un lan de porumb*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 228. *Ridică prepelița moartă și-o pune în tolbă*. GİRLEANU, L. 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Glăsul prepeliței... străbate liniștea cîmpurilor*. SIMIONESCU, F. R. 110. *O prepeliță țipă mai departe, alta răspunde aproape de noi*. SADOVEANU, O. I, 39. *Prepelițele soseau primăvara*. id. ib. x, 459, cf. STOICA, VÎN. 21. *Toate sunetele firii îi sînt familiare aceluia care sînd îndeobște într-o mare apropiere de natură știe să recunoască țipătul prepeliții, cîrîitul cristelului*. VIANU, A. P. 226, cf. BĂCESCU, PĂS. 139. *Coacem și porumb... poate prîndem și vreo prepeliță*. PREDĂ, I. 145. *Din acest ordin face parte prepelița sau pitpalacul*. ZOOLOGIA, 155. *Cîmpia Dunării... îți oferă și astăzi parlide de prepelițe de năuitat*. VÎN. PESC. august 1962, 5, cf. martie 1964, 1, H II 298, III 15. *Să plec în sus pe Istrit! Să vînez d-o prepeliță*. TEODORESCU, P. P. 293. *Știu că nu ești prepeliță, Nici mierlă, nici porumbiță*. MÎNDRESCU, L. P. 20, cf. ALR I 1 043, ALR II 6 217, ALR SN III h 708, ZANNE, P. I, 617. ♠ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) *Are o prepeliță de gură, duruie cînd îi dă drumul*. UDRESCU, GL. ♠ E x p r. (Regional) *A se înțelege ca gîsca cu prepelița* = a nu se înțelege deloc. *Jupîn Traicule, ne înțelegem ca gîsca cu prepelița*. GALACTION, O. 177. (Regional) *A prins prepelița de coadă*, se spune despre un om beat. Cf. ZANNE, P. I, 617. (Regional) *A căuta coada prepeliței* = a căuta un lucru inexistent, a căuta în zadar. Cf. id. ib. 618. ♠ P. e x t. *Vînătoare a păsării mai sus definite. Se înțelese... să petreacă cincisprezece zile la el la moște, ca holteii, pe timpul prepelțelor*. BRĂESCU, O. A. I, 17. □ *Mergem mîine la prepelițe?* — Accentuat și: (regional) *prepelitá*. ALR SN III h 708. — Pl.: *prepelitșe* și (rar) *prepelitși*. — Și: (regional) *prípilitá* (ALR I 1 043/227), *plépeliță* (ib. 1 043/780) s. f.*

— Din bg. *препелница*. Cf. scr. *prepelica*.

PRÉPELIȚĂ² s. f. v. *prípăriță*.

PREPELIȚÍ vb. IV. Intran z. (Învechit și regional; despre prepelițe¹) A scoate sunete carac-

teristice speciei. *Ia prepețița țirța, Mîncă-i-ar telea gurița, Nu mai tace din codița. Prepețițește ș-ocărește.* I. CR. III, 191. ♦ *Tranz. Unde leul vulturește, Prepețița ce va iepuri? Și iepurile ce va prepețiți?* CANTEMIR, IST. 113.

- Prez. ind. pers. 3: *prepețițește.*
- V. **prepețiță**¹.

PREPELIȚOI s. m. (Popular) Bărbătușul prepețiței¹; (regional) prepel. Cf. MARIAN, O. II, 221, ALB SN III h 708.

- Pl.: *prepețițoi.*
- **Prepețiță**¹ + suf. *-oi.*

PREPENĂȚIE s. f. v. *prepanație.*

PREPEȘTĒNIE s. f. v. *prăpăștenie.*

PREPÍ vb. IV v. *pripi.*

PREPÍCI s. n. v. *prichiei.*

PREPÎNGE vb. III. *Tranz.* (Munt. și Olt.; complementul indică un tot, un ansamblu; un întreg) A lua o parte (mică) trecînd în altă parte (pentru potrivire, echilibrare, cumpănire, compensare). V. *cumpăni, compensa.* Cf. SCRIBAN, D. ♦ *Ref. p. a. S-a prepins de la fiecare lot cite un stînjien, ca să iasă pentru Stan Tăgîrță 10 pogoane.* I. CR. VII, 52, cf. CIAUȘANU, V. 191, id. GL., GR. S. V, 174, LEXIC REG. II, 16.

- Prez. ind.: *preping.*
- Etimologia necunoscută.

PREPÎNGERE s. f. (Prin Munt. și prin Olt.) Acțiunea de a *prepinge* și rezultatul ei. Com. din TURNU MĂGURELE, CIAUȘANU, V. 191.

- Pl.: *prepingeri.*
- V. *prepinge.*

PREPÍT, -Ă adj. v. *priplit.*

PREPÍTÓRIU adj. v. *priplitor.*

PREPÎNĂȚIE s. f. v. *propinație.*

PREPODOÁBNĂ adj. v. *preapodobnă.*

PREPODOBŔNĂ adj. v. *preapodobnă.*

PREPODOBŔNIC s. m. v. *preapodobnic.*

PREPONDERÁ vb. I. *Intranz.* (Rare) A *precumpăni* (1). *Viața latină... e aceea care preponderază în Europa.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 208, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Femeile preponderază în clasele avute.* CONV. LIT. XLII, 222, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN, DEX.

- Prez. ind.: *preponder.*
- Din fr. *prépondérer*, lat. *praeponderare.*

PREPONDERÁNT, -Ă adj. v. *preponderent.*

PREPONDERÁNTĂ s. f. v. *preponderență.*

PREPONDERÁNTIE s. f. v. *preponderență.*

PREPONDERÉNT, -Ă adj. Care *precumpănește* (1) în privința numărului, a ponderii, a extinderii, a greutateii, a puterii, a influenței, a prestigiului, a importanței etc.; *precumpănitor, predominant, (rar) predominant, (învechit) predominant. Franța umilă pe Austria... făcîndu-se preponderantă între staturile Europei.* SĂULESCU, HR. II, 312/25, cf. NEGULICI, CALENDAR (1850), 58/24. *Ai noștri cedînd puterii preponderante, pe cînd înnopta se retraseră.* BĂRȚIU, P. A. II, 546, cf. STAMATI, D. *Greutatea împlîrîrilor istorice, tendințele religioase ne silîră pe noi, românii, a trăi în înrîurirea slavonă, ca înrîurire preponderantă.* RUSSO, S. 71, cf. 82. *Norvegia, unde pescuitul are o*

importanță preponderantă, este țara care ne dă exemplul cel mai însemnat. I. IONESCU, M. 91, cf. PROT.-POP., N. D., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ună din aceste intenții poate deveni preponderantă.* VIANU, A. P. 17. *Bisericile roșii sînt în cărămidă aparentă, cu zone late și uneori preponderente de mortar.* CĂLINESCU, C. O. 189. *În epocile premergătoare stingeroaselor bătălii, mistica își reia toldeana un rol preponderent.* RALEA, S. T. III, 122. *Se pare că situația politică preponderentă a vorbitorilor unei limbi nu joacă, în toate cazurile, un rol prea mare.* L. ROM. 1953, nr. 3, 88. *Scritorii joacă un rol preponderent în dezvoltarea limbii contemporane.* ib. 1960, nr. 1, 52.

- Pl.: *preponderenți, -te.* — Și: (învechit) **preponderánt, -ă, preaponderánt, -ă** adj.

— Din fr. *prépondérant.*

PREPONDERÉNTĂ s. f. Superioritate pe care cineva sau ceva o are asupra altcuiva în privința extinderii, greutateii, puterii, influenței, importanței etc.; *precumpănire, predominare, predominantă.* Cf. I. GULESCU, C. *Legiut a se face două adunări generalnice, una după curții... în care adunare clasa de gios a plebeilor avea preaponderația.* SĂULESCU, HR. I, 41/14. *Răsturnă preaponderanția aristocraților.* id. ib. 53/23. *Apucără Inatle de la niderlandezi, carii pină la pacea vesfalică avură în aceste locuri și preaponderanță.* id. ib. II, 368/9, cf. ASACHI, E. D. 12. *Franșisc a fost silit la 1813 în soțietatea Rusiții... să calce preaponderanția lui Bonaparte.* FL (1838), 4¹/18. *Pricinile cinstii naționale au... preponderință.* CR (1839), 270²/28. *Era firesc lucru ca acești capi, cari concentrău în mîna lor puterea politică și militară, să ia cu timpul o preaponderanță deosebită asupra claselor de rînd.* BĂLCESCU, M. V. 12, cf. 2, 16, NEGULICI, *Interesele ambilor țeri, care suferău atîta de preaponderența turcească.* CALENDAR (1861), 110/18. *Regiunile de munte ar putea fi caracterizate... prin preaponderința culturii mici.* I. IONESCU, M. 43, cf. PROT.-POP., N. D. *Au propus într-un mod radical preaponderența proprietarilor mari în autoritatea comunală.* MAIORESCU, D. I, 226, cf. id. CR. II, 188, III, 112. *Ideile stărit eroice... au pierdut preaponderanța lor exclusivă.* CONV. LIT. XI, 436, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Aceste neamuri nu se vede a fi avut vreo preaponderență însemnată în negoșul țării.* N. A. BOGDAN, C. M. 16, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Era, deci, firesc să se producă o reafirmare împotriva acestei preaponderanțe muzicale.* LOVINESCU, S. I, 454, cf. BUL. FIL. VI, 7, SCRIBAN, D. *Cu preaponderența acelo-rași procedee asociative sînt obținute și descrierile de tablouri din „Pictorul Grigorescu”.* VIANU, A. P. 198. *De s-ar fi schimbat lucrurile, lesne și-ar fi restabilit preaponderența.* CĂLINESCU, B. I. 169. *Preaponderența noii dramaturgii păpușarești trebuie să o constituie acest fel de piese.* T septembrie 1962, 64. *Această carență se reflectă cu preaponderență în personajele evocării.* ib. iulie 1964, 72, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: (rar) *preaponderențe.* — Și: **preapoderánță, (învechit) preapoderánție, preapoderință, preapoderinție, preapoderánță, preapoderánție, preapoderánție, preapoderánție** s. f.

— Din fr. *prépondérance*, germ. *Präponderanz.* — Pentru unele variante, cf. *ponderație.*

PREPONDERÍNTĂ s. f. v. *preponderență.*

PREPONDERÍNTIE s. f. v. *preponderență.*

PREPONÍRE s. f. v. *priponire.*

PRÉPOR s. n. v. *pripor.*

PREPORTÁ vb. I v. *prepurta.*

PREPORTÁRE s. f. v. *prepurtare.*

PREPOTÉNT, -Ă adj. (Livresc) Atotputernic. Cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *E prepotent, ... e*

bătrnul care uzează și abuzează de calitatea sa senilă, un Geronte sublim. CĂLINESCU, c. o. 127, cf. DEX.

— Pl.: *prepotenți, -te.*

— Din lat. *praepotens, -ntis*, germ. *präpotent*.

PREPOTENȚĂ s. f. (Livresc) Atotputernicie; autoritate (absolută). Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., DN², DEX.

— Pl.: *prepotențe.*

— Din fr. *prépotence*, germ. *Präpotenz*.

PREPOTRIVIRE s. f. Operație de ajustare a formei pentru tipar înalt înainte de a fi introdusă în mașina de tipar pentru potrivire. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prepotriviri.*

— Pref. *pre-* + *potrivire*.

PREPÓZIE s. f. v. *prepoziție*.

PREPÓZIT s. m. 1. (Învechit) Căpetenie; șef, conducător. *Svințul Dorotei, propozitul de sabie*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 242^v/5, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. (În ierarhia bisericii catolice) Cleric de rang înalt, care îndeplinește o funcție administrativă importantă în organizarea bisericească. *Dat prin minile lui Klet canțelariului curții noastre și prepositului din Agria... fiind arhiepiscop Calocei cinstitul Ugrin*. ȘINCAI, HR. I, 252/13. *Cel bătrîn... e acum în Blaj preposit Capitulului*. MAIOR, I. B. 264/27. *Acestea se petrecură înainte de sosirea... lui Dimitrie Napradl, prepozitul Aradului*. BĂLCESCU, M. V. 200. *Răspunsul canonicului preposit Vasile Raftiu*. BARIȚIU, P. A. III, 145, cf. BARONZI, I. L. I, 98, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Se propuse Ioan Corneli canonic și prepozit la această episcopie*. IORGA, L. II, 243, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Scris și: *preposit*. — Pl.: *prepoziți*. — Și: (învechit) *propózit* s. m.

— Din lat. *praepositus*, germ. *Präpositus*.

PREPOZITIV, -Ă adj. (Gram.; rar; despre cuvinte sau particule) 1. Proclitic. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Articol prepozitiv*. CADE, cf. SCRIBAN, D., DN².

2. Care se întrebunțează ca prepoziție. Cf. CADE.

— Pl.: *prepozitivi, -e.*

— Din fr. *prépositif*.

PREPOZÍȚIE s. f. (Lingv.) Parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții. Cf. VĂCĂRESCUL, GR. 98/4. *Cealalte numere rămîn nemîșcate, numai cînd ne slujim cu căderea a treia, să adaogă prepoziția „la”*. TEMPEA, GRAM. 100/3. *Prepoziție... parte a cuvîntului așa numită în gramatică*. IORGOVICI, O. 61/16. *Niscari prepoziții din limba cea latinească împrumutate și prefăcute, care se pun înaintea articulelor*. MAIOR, IST. 247/7, cf. ETIMOL. 1^r/23, DRLU, PLEȘOIANU, T. III, 170/19. *Aceste două limbi du mai aceleași prepoziții și terminații*. HELIADE, PARALELISM, 13/20, cf. id. C. 47/14. *Ajutorul iar al prepozițiilor este un țvor din care se poate îmbogăți limba cu mulțime de ziciri*. CR (1832), 342²/16, cf. I. GOLESCU, C. *Nu se poate cunoaște în ce caz sînt, altmînterea, decît numai prin prepozițiile: „de”, „la”, „pe” și „de la”*. GR. R.-N. I, 41²/11. *Substantivele... iau înaintea lor zicerile „de”, „la”, „pentru”... și alte asemenea ce le numim prepozit*. GR. R. (1835), 8/11. *Prepozițiile leg pe substantive, pronume și adjective, cînd sînt în cazurile genitive, dativ, acuzative și ablativ*. IB. 76/25. *Cînd scriu „con”, arăt o prepoziție romană*. CR (1848), 16²/15. *Dacă baza va fi cu prisos, atunci numele generic este precedat de prepoziția „sub”*. MARIN, PR. I, XVII/36, cf. STAMATI, D., POLZU. *Ca să-și dea mai mult lustru, adăuga pe cărțile de vizită, sub coroana de comite, prepoziția „de”*. BOLINTINEANU, O. 417, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Poziția sau direcția*

relativă pe care o ocupă un obiect în raport cu altul se arată mai ales prin prepoziții. PUȘCARIU, L. R. I, 146, cf. SCRIBAN, D. *Limbile occidentale folosesc ca prefixe prepoziții și adverbe latinești*. SCL 1954, 299, cf. 113. *Mare parte din prepozițiile românești sînt printre cele mai vechi cuvinte ale limbii noastre*. GRAUR, I. L. 98, cf. 139. *Posibilitățile de combinare a prepozițiilor eu adverbe sînt nenumărate*. SG II, 100, cf. 92. *Extinderea întrebunțării prepozițiilor în latinește este un fapt cunoscut*. SCL 1958, 26, cf. DM. *Ca în limba vorbită și familiară, apare foarte des construcția cu prepoziția „la” echivalentă cu dativul pentru exprimarea complementului indirect*. CONTRIBUȚII, I, 14. *Prepozițiile care au la bază adverbe sînt frecvente în toate epocile*. IST. L. ROM. I, 210, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prepoziții*. — Și: (învechit) *prepozițiune* (DDRf, BĂRCIANU, CADE, SCRIBAN, D.), *prepózle, prepusețiune* (GHEȚIE, R. M.), (prin confuzie) *propozițiune* (VĂCĂRESCUL, GR. 98/4) s. f.

— Din lat. *praepositio*, fr. *préposition*.

PREPOZIȚIONAL, -Ă adj. (Despre anumite construcții gramaticale) Construit cu ajutorul unei prepoziții. *Construcția prepozițională la acuzativul obiect direct*. IORDAN, L. R. A. 288, cf. SCRIBAN, D. *Orice raport exprimat de atributul prepozițional cuprinde în sine ideea de fel, căreia îi este subordonat*. SCL 1954, 103, cf. 112. *Multe substantive, în combinație cu prepoziții, devin adverbe... ba chiar locuțiuni prepoziționale*. GRAUR, F. L. 145, cf. DM. *Pronumele „ce” a acumulat o mulțime de valori, pe care... limba vorbită... le-a redat prin construcții prepoziționale*. CONTRIBUȚII, I, 11. *Existența unor procedee prepoziționale de construire a acuzativului-obiect direct în mai multe limbi românești a atras atenția cercetătorilor*. SCL 1959, 185. *Gramaticile românești notează, mai mult sau mai puțin fugitiv, situația specială a atributelor care determină substantive verbale numai pentru construcțiile prepoziționale și adverbiale*. L. ROM. 1965, nr. 4, 416. *Acuzativul are astfel tendința de a deveni cazul prepozițional*. IST. L. ROM. I, 210, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Substantivat, n.) *E de relevat înainte de toate prepoziționalul în locul unor cazuri de declinare cu dezințe*. PUȘCARIU, L. R. I, 54.

— Pronunțat: *-fi-o-*. — Pl.: *prepoziționali, -e*.

— Din fr. *prépositionnel*.

PREPOZIȚIUNE s. f. v. *prepoziție*.

PRÉPREC s. n. v. *prîpcec*.

PREPTÍCI s. n. v. *prichiel*.

PREPÚCIU s. n. v. *prepuț*.

PREPUIELNIC, -Ă adj. (Învechit și regional; despre oameni) Bănuitor, neîncredător, suspicios. *Beldiman, om prepuielnic și de umbra lui ferit*. BELDIMAN, E. 110/4. *Ca dînsul prepuielnic alt om în lume nu-i*. NEGRUZZI, S. II, 210. *Călaul prepuielnic hrănește-un cuget rău și el a să mă piardă, de nu l-oi pierde eu*. ALECSANDRI, T. II, 95. *Om prepuielnic, nu uitase vorba ce-i spusese*. SLAVICI, O. II, 129. *O știa femeie prepuielnică și nu mai voia să lungească vorba*. ID. IB. 216, cf. id. N. II, 286. *Nu știu de sînt asemenea tineri, zise el, dar știu bine că se găsesc și bătrîni prepuielnici care nu merită alți nepoți*. I. NEGRUZZI, S. III, 97, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU. *Presupuneam (prepuielnic după cum mă făcusei de un timp încoace) că ea anumea a fost compusă și organizată astfel*. SBIERA, F. S. 373, cf. ALEXI, W. *Asachi însuși, om foarte cumpănit și prepuielnic, își va fi dat samă că romanul... calcă pe tîrîmuri destul de primejdioase*. SĂM. V, 581. *Omul e pizmaș și prepuielnic*. MURNU, O. 118, cf. TDRG, PAMFILE, A. R. 256. *Primarul, de cînd o luase, era mereu prepuielnic*. AGÂRBICEANU, A. 389, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Bine legat... cu ochi albaștri... cărturar și mai ales bun latinist... prepuielnic sau prea încrezător*

tor. LOVINESCU, s. II, 43. Oamenii... năzuroși și prepuielnici. TEODOREANU, M. U. 13. Fieea lui bănuitoare, prepuielnică, îl biruise și de data asta. CAMIL PETRESCU, O. II, 549, cf. DM.

— Pronunțat: -pu-let-. — Pl.: prepuielnici, -ce.
— **Prepune** + suf. -elnic.

PREPUITÓR, -OÁRE adj., s. m. 1. Adj. (Învechit; despre oameni sau despre firea, manifestările lor) Bănuitor, neîncrezător, suspicios. *Fînd nește oameni îndată prepuiitori au și luat în samă* (a. 1657). BUL. COM. IST. II, 220. *Prepuitoare și neodihnită firea turcească*. N. COSTIN, LET. II, 4/29. *Ei stînt... nemulțumitor, prepuiitori, răsplătitori*. IST. AM. 85^v/4. *Nu știa alt meșteșug de a se vîrî în dragoste la un stăpîn fricos și a prepuiitorului decît acela... de a spune minciuni și a pîrîi*. MAIOR, P. 126/13, cf. LB. *Țărani, prepuiitori, votau să aște cam ce rele îi mai așteaptă*. BARIȚIU, P. A. III, 26, cf. DDRF. *De multe rele-i bîntuit bătrînul... Nehotărît, prepuiitor, de soartă îngrijorată*. OLLĂNESCU, H. A. P. 22, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

2. S. m. (Învechit) Denunțator, delator. *Pentru prepuiitori sau pîrîitori. Prepuiitori să cheamă cel ce pornește pîră de învinovățire asupra unui nevinovat*. CARAGEA, L. 85/30. O, prepuiitorilor, *De frați arzătorilor*. ZILOT, CRON. 80, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

3. Adj. (Învechit, rar; despre scrisori, acte etc.) Care dovedește vinovăția cuiva. *Orice persoană ce se va afla cu hîrtii prepuiitoare va fi condamnată la moarte*. CR (1846), 87^v/48.

— Pronunțat: -pu-i-. — Pl.: prepuiitori, -oare. —
Și: (Învechit, rar) prepuiător, -oáre adj.
— **Prepune** + suf. -ător.

PREPUNĂTÓR, -OÁRE adj. v. prepuiitor.

PREPÚNE vb. III. 1. T r a n z. (Învechit) A pune, a așeza înainte. *La Predoslovita hronicul lui Ureche, fără nici o rușine, a o prepune au îndrăznit*. CANTEMIR, HR. 138, cf. POLIZU, BĂRCIANU, CDDE. ◊ F i g. *Și [cuvintele] le vei prepune pre iale tînațea fiilor tîi*. BIBLIA (1688), 130^v/55. ◊ (Învechit, rar) A pune, a așeza în loc; a înlocui. *La grumazii cămilei cel cohtiat, capul boului cel buorat prepusesese*. CANTEMIR, IST. 174. ◊ (Regional) A adăuga, a înnađi. *A prepune un tiv unei rochii*. SCRIBAN, D. ◊ F i g. (Regional) A întreba. *Portăreți făleți, Poarta deschideți, Că io am răspuns La ce mi-ați prepus*. MARIAN, NU. 606.

2. T r a n z. (Învechit, rar; complementul indică texte, originale etc.) A copia. *Acel dară leatopiseș luundu-l... am pus de l-au și prepus*. C. CANTACUZINO, CM, I, 48.

3. T r a n z. (Învechit; complementul indică opere scrise, texte etc.) A traduce (în altă limbă). *A prepune această îndreptare de leage dăpre limba elinească pre limba proastă rumânească* (a. 1652). GCR I, 157/2. *Însă mie, ceale ce mi s-au pîrîu și am găsît, și de acealea am prepus, ca să nu fie de lot ceci și prea scurte ceaste ce am scos* (a. 1701). FN 90. *De pe italiana limbă, pre rumânească le-am prepus* (a. 1703). IB. 118. ◊ R e f l. i m p e r s. *Cu plecată închinăciune după vechiul obicei să ne dea cărțile voastre și după aceea prin pomemnitul vezirul nostru dintr-tsele să se prepuiie*. N. COSTIN, LET. II, 104/10.

4. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Învechit și regional) A presupune (2); p. e x t. a bănuii; a suspecta. *Iov nemică nu impută lu Dumnezeu, ce mai vîrtos mulțimea și nu-și prea niminea prepunea el*. CORESI, EV. 60. *Deacă-l văzu, elu-și prepuse cu gînd rău și trimease... de o chemă*. MOXA, 367/19. *Atuncea și mai tare va pîrîune și va afla adivărul lucrului*. HERODOT (1645), 508. *Și aceasta nu că doară prepui ceva întru fapturile ceale preavoslavnice ale creștinătății voastre* (a. 1645). BV I, 151. *Dispot prepuiend de violente pre căpitanul pedestrașilor... a scos sabia și l-au omorît*. URECHE, L. 174, cf. 241. *Poate să-și prepuiie pre acesta pentru furtușag*. PRAV. MOLD. 34^v/19. *De-ș vor prepune*

că va să fugă, să-l închidă într-o temniță. PRAV. 89. *La imputarea mea ce-mi părea (o am prepus D) că dzisele tale dulci*. PSALT. 253, cf. DOSOFTEI, MOL. 76. *Prepunea a fi și ale altor boieri scrisori*. IST. Ț. R. 48. *Prepun oamenii și vorovesc de dzic că...* Antiohi Vadă... *l-a schibernist bine la domnie*. NECULCE, L. 173. *S-au temut că-i vine mazilia, prepuiend că l-ar fi pîrîit Iordachi Ruset vornicul*. ID. IB. 214. *Aceste au început a gîndi și a prepune împăratul*. AXINTE URICARIUL, LET. II, 156/20. *Au trimis de l-au mazălit cu gînd să-l omoare ca pre un hain ce-l prepunea*. AMIRAS, LET. III, 86/11. *Euriloc numai prepuiend, ca să nu fie la mijloc vreun vicleșug, au stătut afară* (a. 1750—1780). GCR II, 85/9. *Îndată ce l-au prepus cu vreo greșeală de acest feliu, iaste omorît*. IST. AM. 75^v/20. *Am prepus-o că ea îmi muștra, prin a sa mișcare, de-a pururea a me neluare aminte*. CRITIL, 24/8. *Prepuiend pe kir Ioniță de spion, l-au făcut de au umblat odată pe la Cernăuș* (a. 1800). ȘTEFANELLI, D. C. 285, cf. BUDAI-DELEANU, T. V. 161. *Întru pricina aceasta, mult au zis, mulți au prepus*. BELDIMAN, E. 29/35. *Cum poți ca să dai lovire, să omori un împărat Căre prepuiend să află de strigări încunglurat*. ID. O. 9/26. *Ne-au dat a prepune că pentru acei fugari urmează vreo împedicare* (a. 1819). DOC. EC. 196. *Atuncea îndată au prepus că vrei să le faci vreun rău*. TOMICI, C. A. 31/2, cf. DRU, LB. *El însă cam prepune ca nu cumva-năuntru Să-i fie preparată și-nînsă vreo cursă*. HELI-ADÉ, O. I, 313. *Ce prepui este că nu vrea să se întîlnească cu...* KOGĂLNICEANU, S. 43, cf. BĂLCESCU, AP. GHICA, A. 274. *Fă-mî-l să prepuiie că îl tubești*. CR (1848), 36^v/67. *Cronicariul... prepune că acel bătrîn fusese otrăvit*. BARIȚIU, P. A. I, 7, cf. 6. *Din împăcarea aceasta nu aștepta vreun bine, nici prepunea vreun rău*. NEGRUZZI, S. I, 150. *Pripune tu, de-o pildă, c-ar vent generalu; cum ar trebui să comanzi?* BACALBAȘA, S. A. I, 52. *Prepuneam eu de mult că ești bun-numai de stîrnit femeile*. I. NEGRUZZI, S. I, 184, cf. DDRF, ALEXI, W., T. PAPAĞAGI, C. L. EU, *soldatul Galantaru Ion, am ieșit la raportul dumneavoastră, precum că mi s-a jurat peria și am prepus pe camaradul Oprea*. BRĂESCU, O. A. II, 263. *Să deie dracu... să dai dîn mîni lîngă mine, iar cu gîndul să îți unde prepun eu l SADOVEANU, O. VII, 314, cf. H IV 48. Au dat de veste că-i lipsește un pîpuc și s-au cam turburat, pentru că se temea de babă ca să n-o pripuea cumva*. SBIERA, P. 214, cf. VASILIU, C. 179, CIAUȘANU, V. 191, ID. GL., ARH. OLT. XXI, 273, com. din MORĂNENI-REGHIN, A V 25, VI 4. ◊ R e f l. p a s. *Convocarea sinodului electoral s-au amînal pe ani tînațte, dîn cauze care pîna acum încă nu sînt cunoscut, decît se prepun*. BARIȚIU, P. A. I, 320. ◊ R e f l. i m p e r s. *Evropa pe atunce, precum se prepune, se împreuna cu Asia*. SĂULESCU, HR. I, 34/16. ◊ R e f l. (Învechit) A nu avea încredere în cineva sau ceva; a se îndoi. *De vă prepuneiți la acești, socotii... aceia ce a făcut H[risto]s... și veți înțelege adevărul*. ANTIM, AP. TDRG. *Înțelegînd turcii că pe Ioann Kemeni l-a ales prinț Ardealului... și prepunîndu-se de el... vizirul cel mare a poruncit în anul 1661 ca Ali Bașa... să apere pe Barcial*. ȘINCAI, HR. III, 89/9, cf. I, 236/13. ◊ (Învechit și regional) A prevesti (1). *Maicele... grele și primejdioase boale cuconilor sînt prepun*. CANTEMIR, IST. 261. *De multe ori am văzut și am prepus și eu semne bune*. SADOVEANU, O. VI, 336. *Și-a amînit de zvonul suratorilor, care prepuneau aceluia fectorăș noroace de dragoste la conac*. ID. IB. XVII, 196.

5. T r a n z. (Învechit și regional; complementul indică oameni) A investi, a însărcina cu o anumită funcție, misiune; a numi într-un post. *Jafurile și tîlhăriile oamenilor direct sau indirect prepui la serviciu ciumașilor au fost nepomenite*. GHICA, S. 32. *O afacere cit de înfamă poate fi tratată prin samsari; dar contract valabil poate fi încheiat și iscălit numai de partea interesată sau de mandatarul ei, anume prepus la aceasta*. CARAGIALE, O. V, 188. *Mi se pare că Ilie o să fie prepus socotitor*. PREDĂ, D. 123.

6. T r a n z. (Învechit și regional; complementul indică oameni) A cunoaște (de mai înainte). *Iată-mă-s... într-o casă necunoscută și lângă o persoană pe care nici măcar nu o prepun.* ALECSANDRI, T. 314. *Asta fi-Isora, măi flăcăule? — Apoi n-o prepun, înălțate-mpărate.* VASILIU, P. L. 234.

7. R e f l. (Învechit, rar) A se lăsa antrenat la ceva. *D-ta la masă ctînd te prepui la un pahar două, mai mult, îți pierzi capul.* CARAGIALE, O. VI, 409.

8. T r a n z. (Regional; complementul indică cereale) A semăna a doua oară (Strehăia). cv 1952, nr. 2, 38. *Mă duc să prepui porumbul.* lb.

— Prez. ind.: *prepún* și *prepái*, pers. 2 *prepái*; prez. conjunct.: pers. 2 *să prepái*, pers. 3 și 6 și *să prepáite*; ger.: *prepuind*. — Și: (învechit și regional) *prípúne* vb. III.

— Lat. praepone.

PREPUNERE s. f. Acțiunea de a prepune și rezultatul ei.

1. (Rar) Punere, așezare înainte. Cf. *prepune* (1). *Aceeași distincție se face în franceza vorbită... prin prepunerea cuvintelor je, tu, il, care sînt simple instrumente gramaticale.* PUȘCARIU, L. R. I, 38.

2. (Învechit și regional) Presupunere; bănuială; suspiciune. Cf. *prepune* (4). *Să nu crează lesne și fără de întrebare prepunerile și pîrile și bănuialele (a. 1652).* GCR I, 159/24. *Bitruință fără îndoială și supunere fără prepunere urmează.* CANTEMIR, IST. 113, cf. VÎRNAV, L. 148^v/13. *Era lucrarea despre amînduo părțile a jalușii, a prepunerii Spartei și a Aînei.* MOLNAR, I. 413/20, cf. LB. *Cum prepunerea se lui, năpăstuitrea începu asupra nevînovașilor.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 480, cf. DDRF, L. ROM. 1961, nr. 5, 511.

— Pl.: *prepunert*.

— V. *prepune*.

PREPURȚĂ vb. I. 1. **T r a n z.** (Învechit, rar) A duce dintr-un loc în altul, de colo-colo. *Rog pe dumile voastre... carl vi s-a împla a cetii pre aceasta carte... ca să siliți să nu o prepurtați rău și grozav (a. 1748).* IORGA, S. D. XVII, 59.

2. **R e f l.** (Ban.) A se plimba mult (dintr-un loc într-altul). Cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1973, 43, H XVIII 281. *Și să preumbla, Și să prepurta, Și să făloșea.* CĂTANĂ, B. 49.

— Prez. ind.: *prepórt*. — Și: (regional) *preportă* vb. I. H XVIII 281.

— Pref. *pre-* + *purta*.

PREPURȚĂRE s. f. (Ban.) Acțiunea de a (se) prepurta și rezultatul ei; faptul de a face să alege sau de a alege de colo plină colo. Cf. H XVIII 281. *Bietul moș, el era numai de prepurțare, el era poșta.* CĂTANĂ, P. B. II, 57.

— Pl.: *prepurțări*. — Și: (regional) *preportăre* s. f. H XVIII 281.

— V. *prepurta*.

PREPÚS¹ s. n. I. (Învechit și popular; adesea în construcții cu verbe ca „a fi“, „a face“, „a cădea“, „a avea“ etc., urmate sau nu de prepoziții) Presupunere; bănuială; suspiciune; îndoială. Cf. *prepune* (4). *Și să ne sfințim sineș, ca fără prepus să ne cuminecăm cu cinstitul trup și cu stîngele lui Hristos.* CORESI, EV. 549. *Eu sînt atotputernic Dumnezeu, îmblă înaintea mea și îi fără prepus.* PALIA (1581), 61/4. *Iart nu iaste prepus nice de una.* PRAV. GOV. 25^v/9. *Pătru Vodă... t-au fostu închis în cetatea Romanului, avîndu prepus de viclenie.* URECHE, L. 152, cf. 241. *Furtușagul... trebuie să să arate cu nește seamne oarecarile și cu nește prepusurt ctleva.* PRAV. 62. *Poate fi că avea și prepus despre o samă de svetnic ca mergînd la crațul leșăse, să nu-l oprească.* N. COSTIN, L. 250. *Nu era nici un boțertu în prepus sau în minciuni la acest domnu.* NECULCE, L. 32. *Doamna lui Șerban Vodă cădzus-în*

mare prepus, vădzînd c-au rămas ginere-său Bălăceanul la Stbii. id. lb. 103. *Fără prepus iaste că pe vremile a vreunul fiilor sau nepot a lui trebuie să să fie împliat.* CANTEMIR, HR. 465. *Nime pentru aceasta nici într-un prepus n-a fost la acest domn (începutul sec. XVIII).* MAG. IST. III, 4/7. *Cu... minciuni și prepusuri spre neunire pre împăratul îndemna.* R. GRECEANU, CM II, 200. *Toți sfinții, fără de nici un prepus sînt drept înaintea lui Dumnezeu.* ANTIM, O. 129. *Neavînd nice un prepus l-au trimes acest răspuns (a. 1777).* GCR II, 114/1. *Fusăși odată la prepus că s-ar fi mînjit cu sfaturile rale împotriva lui.* IST. CAROL XII, 78^v/24. *Nu poți crede că Mihai Vodă ar fi vrut să omoare pre toți nobilii, ci... pre acela despre caril avea prepus.* ȘINGAI, HR. II, 277/13. *Prepusul neprieteniei să vedea între familiile lor.* BELDIMAN, N. P. II, 105/22. *Din 400 oameni a căroro sănătate era în prepus, pînă acum nici unul nu au arătat cele mai mici semne de molipsire.* AR (1829), 42^v/40. *Pedepsele au început și urmează cu o asprime înspăimîntătoare împotriva tuturor celor ce sînt cu prepus înaintea sultanului.* CR (1829), 203^v/14. *Certîndu-i cu gîndul iertăciune pentru prepusul ce-au avut.* DRĂGHICI, R. 179/23, cf. SĂULESCU, HR. I, 195/13. *Cu protîmia d-tale t-ai vîrît prepusul în cap și cine poate să t-l scoată?* KOGĂLNICEANU, S. 195. *Ist eveniment dădu lui Neago de agîns prepus despre misterul lui Svidrighelo.* ASACHI, S. L. II, 41, cf. I, 191. *Asemene prepus De sine-i prîhănit.* DONICI, F. II, 48/2. *Sub prepus de a fi arhitect în complotul nobililor, își pierdu la 152 capul în Hirlău.* IST. M. 142/9. *Mleușorul... Fără prepus sau grijă de primejdia menită, Lînge mîna nemiloasă.* CONACHI, P. 262, cf. 279. *Îndrăzneala lui Mihai mîră și supără pe sultanul, fără însă a-i da mari prepusuri.* BĂLCESCU, M. V. 57. *Foarte ulmită și ea coprînsă de prepus... se așază singură, singurică pe bordul gondolei.* CR (1848), 35^v/75, cf. 43^v/78, 8^v/64. *A intrat în prepus că eu aș fi trecut în castrele ungherești.* BARIȚIU, P. A. III, 304, cf. II, 374. *Să trecem în tăcere, pentru ca să nu însuflăm prepusuri.* SION, P. 248. *De acolo prepusuri din partea giuplinesei Saftel, gelozii și în urmare iar pedepse.* ALECSANDRI, O. P. 71. *Și-s ferit De-orice prepus de crimă.* id. T. II, 301. *Prîn prepusuri și bănuiele asupra „patriotismului“ ne-au întîmpinat mai tîrziu cei atînși de critica noastră.* MAIORESCU, CR. II, 246. *Mîhnea pricepu că șfiala intrase în inimile boterilor și că prepusurile se schimbăse în siguranță.* ODOBESCU, S. I, 80, cf. 289. *Nu s-a mai mîrțit? întrebai eu glumînd spre a înlătura orice prepus din mîntea lui Constantin.* GANE, N. II, 147. *Și-au deschis inimile unul altuia, fără nici un prepus.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 121. *În curînd însă m-am convîns că prepusurile de care îți scrisesem erau adevărate.* I. NEGRUZZI, S. III, 216, cf. IV, 56, VI, 201. *Acel zgomot dase ctelul prepus.* COȘBUC, P. I, 251. *Prepusurile lui asupra Aglatei și a lui Nae se împlineau tocmai acum.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 170. *Tu, ticăloaso, mereu cu prepusurt îmi stai pînditoare.* MURNU, I. 20. *Cine te vede, te privește chlortș, te adulmecă și te cercetează cu prepus.* TEODOREANU, M. U. 166. *Prepusurile și poveștile... colîndau din gură în gură.* SADOVEANU, O. III, 44. *Începu să-i mistre pe toți... că au fînut pe un biet om închis... pentru vorbe și prepusuri.* id. lb. VIII, 187, cf. X, 141, XI, 338. *Cele arătate de el... sînt numai prepusuri neltemeiate de fapte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 705. *N-avea nici un prîpus asupra cumătrului său.* SBIERA, P. 203, cf. 85.

II. (Regional; concretizat) Bucată de lemn cu care se umple scobitura unei birne vechi folosite la construirea unei case noi (Oancea—Brăila). CHEST. II 125/116.

— Pl.: *prepusuri*. — Și: (regional) *prípús* s. n.

— V. *prepune*.

PREPÚS² s. n. v. *prepuș*.

PREPÚS³, -Ă adj., s. m. I. Adj. 1. Care este pus, așezat, adăugat înainte. Cf. *prepune* (1). *Elementele care dau sensul gramatical sînt prepuse.* SCL 1953,

137. Un al doilea mijloc a fost adăugarea numelui tatălui însoțit de cuvântul „fiu” prepus sau postpus. GRAUR, N. P. 73, cf. 143, DEX.

2. (Învechit și regional) Presupus²; bănuț; suspectat; care ascunde intenții răuvoitoare. Cf. **PREPUNE** (4). *Prealuminatul prințul Acație Barceal poșta lui Mihnea Vodă de astă dată nu o a primit, pentru că se vedea prepusă.* ȘINCAI, HR. III, 76/21. *Mi-ar place să străbat... vizuinele de prin munți, în prepusa dibuire a urșilor.* ODOBESCU, S. III, 77. *Și-i vești condamnă pentru bigamie, altt pe generalul... cit și pe prepusa sa soție.* STANCU, R. A. II, 281. ◊ (Substantivat) *Preputorii să se ostindească la pedeapsa ce era să pătimească cel prepus* (a. 1818). ap. CADE. ◊ (Învechit, rar; substantivat) Persoană care prevestește¹ (1) ceva; prevestitor. *Prevenit de un prepus, Nu trecu pe cea cărare.* ASACHI, S. L. I, 190.

3. (Regional); despre păr¹ I 1) Care a fost adăugat (în locul celui natural); fals. *I-a căzut părul și acum umblă cu păr prepus.* REV. CRIT. I, 280.

II. S. m. (Jur.) Persoană care încheie un act juridic sau îndeplinește o funcție determinată după directivele și sub controlul unei alte persoane și în interesul acesteia. Cf. HAMANGIU, C. C. 237. *La stăreție se făcea repetiție generală în vederea anchelei, regizor fiind însuși părintele stareș, iar actori — prepușii săi în felurite ascultări administrative.* STĂNOIU, C. I. 77. *Sustragerile de valori și bani comise de prepușii și administratorii societăților.* COD. PEN. R.P.R. 593. *Obiectele de uz personal și casnic, aparținând proprietarilor exploatării expropriate... prepușilor acestora, precum și familiilor lor.* LEG. EC. PL. 64. *Barbu Căuș e numai un prepus al avocatului.* STANCU, D. 263, cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prepuși, -se.*

— V. **PREPUNE**.

PREPUSCĂ s. f. (Regional) Fringhie lungă și grosă legată de fiecare dintre cei doi bolovani de la capetele carmacelor stătătoare. Cf. ANTIPA, P. 330. — Pl.: *prepuște.* — Și: **PĂPUȘCĂ** s. f. ANTIPA, P. 330. — Etimologia necunoscută.

PREPUȘIȚIUNE s. f. v. **PREPUȘIȚIE**.

PREPUȘ s. n. (Anat.) Cută de piele și mucoasă care acoperă extremitatea anterioară a penisului. *Înduplecătura aceasta se numește prepușul mădularului.* S. BĂRB. 2/22. *O teacă deschisă la partea dinainte, ea s-a numit prepusul.* KRETZULESCU, A. 334/24. *Despicându-se pelcica prepușiei.* CORNEA, E. I, 165/13. *Se ține de fevia uritrei și se acoperă de pelea numită prepușie.* id. ib. 210/2, cf. 40/22, 129/17. *Înflamația ocupă glanda și prepușiu.* TURNESCU, C. 217, cf. GHETIE, R. M., ALEXI, W., BIANU, D. S., D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prepușuri.* — Și: **PREPUȘIU** (BIANU, D. S., M. D. ENC., DEX) s. n., (învechit) **PREPUȘIE** s. f., **PREPUȘ**, **PREPUȘCU** s. n.

— Din lat. *praeputium*, fr. *prépuce*.

PREPUȘIE s. f. v. **PREPUȘ**.

PREPUȘIU s. n. v. **PREPUȘ**.

PRER¹ s. n. v. **PROOR**.

PRER² subst. sg. v. **PRIER²**.

PRERAFaelISM s. n. (Rar) Prerafaelism. *De aci prerafaelismul care s-a răspândit altt de repede nu numai în Anglia, dar în toată lumea cultă.* PETICĂ, O. 353, cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-fa-e.*

— Din fr. *préraphaélisme*.

PRERAFaelIST, -Ă s. m. și f. (Rar) Prerafaelit. *Ești, nu te supăra, prerafaelit curat, un idealist ultra-eteral, care pretinzi ca... omenirea să păsească... pe tardă smălțată cu flori.* CĂLINESCU, C. O. 143.

— Pronunțat: *-fa-e.* — Pl.: *prerafaeliști, -ste.*

— **Prerafael[ism]** + suf. *-ist*.

PRERAFaelIT, -Ă s. m. și f. Adept al prerafaelismului; (rar) prerafaelist. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Prerafaeliștii deziluzionează complet.* RALEA, S. T. I, 281, cf. DEX. ◊ (Adjectival) *Pietor prerafaelii.*

— Pronunțat: *-fa-e.* — Pl.: *prerafaeliști, -te.*

— Din fr. *préraphaélite*.

PRERAFaelITISM s. n. Curent artistic apărut la mijlocul sec. al XIX-lea, a cărui doctrină estetică se bazează pe ideea că momentul cel mai înalt din istoria picturii a fost cel al înaintașilor lui Rafael și care militează pentru întoarcerea la puritatea artei acestora; (rar) prerafaelism. *Prerafaelismul, continuă Ioanide, nu e totul.* CĂLINESCU, B. I. 174, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-fa-e.*

— Din fr. *préraphaélitisme*.

PRERĂSTRĂBUN s. m. (Învechit, rar) Părinte (sau înaintaș) al răstrăbunicului sau al răstrăbunicii, considerat în raport cu răstrănepoștii acestora. *Petru Rareș, care era prerăstrăbunul răstrăbunului său.* CONV. LIT. VII, 113.

— Pl.: *prerăstrăbuni.*

— Pref. *pre-* + *răstrăbun*.

PRERECUÎ vb. IV. Intrans. (Învechit) A protesta (1); a contrazice; a se abate de la... *Și pentru să nu prereeuiesc cu neascultare... a dascalului meu... poruncă, îți trimișu scrisă povestea pre scurt împlăirile mele.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 156^r/22, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *prereeuiesc.*

— Din slavonul *прѣрекѡвати, коуѡ*.

PREREVOLUȚIONĂR, -Ă adj. Care a existat, a fost, s-a întâmplat înaintea unei revoluții, care caracterizează perioada dinaintea unei revoluții. *Citeva anecdote — împlăiri — prer evoluționare pot arăta mai bine... care era spiritul poporul la începerea revoluției.* C. GANE, TR. V. 443. *Prin aceasta... arta sa a devenit, în epoca prer evoluționară, un adevărat steag pentru intelectualitatea progresistă.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 11/1, cf. DM. *Tânăru Goethe trăiește puternic tumultul anilor prer evoluționari.* s mai 1960, 80, cf. SFC II, 21, DEX.

— Pronunțat: *-fi-o-*. — Pl.: *prer evoluționari, -e.*

— Pref. *pre-* + *revoluționar*.

PRERIE s. f. Asociație vegetală formată din ierburii, caracteristică pentru regiunea centrală a S.U.A. și pentru regiunea central-sudică a Canadei, cu relief de cimpii ușor vălurite și de podișuri netede, cu climă temperat-continentală; regiune de stepă care are o asemenea vegetație. V. *stepă, pampas*. Cf. CADE. *Din marl preerii ori înguste poteci aud vocea aceea, Ce-a jurat preletenia păstrată pe veci.* v. ROM. Iulie 1953, 11. *Preeritile foșneau în jurul lor.* H. LOVINESCU, T. 6, cf. LTR². *Trenul, armăsarul de foc, să poată străbate preeria.* CINEMA, 1968, nr. 1, 20, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Fig. *Acest port, numit al Cohalmului, le dă o înfățișare de oameni trăind la marginea marilor preerilor ale aventurii.* BOGZA, C. O. 281.

— Pl.: *preerii.* — Și: **PREERIE** s. f.

— Din fr. *prairie*, engl. *prairie*.

PRERÎNDĂ vb. I v. **PERÎNDĂ**.

PRERÎURĂ vb. I. Trans. (Învechit; despre ape curgătoare; complementul indică un teritoriu) A scâldea, a uda. *Nilul cel vîntă preturează pămîntul, curgînd de la miazăzi spre miazănoapte.* AR (1829), 196¹/4. ◊ Refl. pas. *Panonia se preturează, începînd de cătră sudul ei, de Sava, Drava și Aravo.* SĂULESCU, HR. I, 232/16.

— Pronunțat: *-ri-u-*. — Prez. ind. pers. 3: *preturează.*

— Pref. *pre-* + *riura*¹.

PRERODITOR, -OARE adj. (Învechit, rar) Care dă roade îmbelșugate. *Această țară care este preroditoare, udată fiind de cele mai frumoase râuri a Europei.* IST. CAROL XII, 28^f/1.

- Pl.: preroditori, -oare.
- Prea + roditor.

PREROFORISÍ vb. IV v. piroforisí.

PREROGATÍV s. n. v. prerogativă.

PREROGATÍVĂ s. f. Privilegiu, avantaj de care se bucură în exclusivitate o persoană sau o colectivitate și care este legat de exercitarea unei funcții, de apartenență la o clasă socială, la o situație juridică etc. Cf. URICARIUL, XI, 263. *Orice slobozeni, prerogative și cădînțe s-au dat lor... le primim și întărím.* ȘINCAI, HR. II, 29/14, cf. III, 186/34, 290/9, VÎRNAV, F. M. II, 92^f/17. *O prerogativă pre drept este de-a vede prin care dietă aceasta așigunge.* GT (1838), 18²/35. *Acest monarh au agonisit mai cu samă cunoștința noblesiei rostene, căria... au dăruit mari drituri și prerogative.* ASACHI, I, 338/18, cf. VALIAN, V. *Se învrednici a căștiga nu trziu prerogative și drituri însămnătoare.* IST. M. 46/19, cf. NEGULICI. [Opoziția] nu volesté mai mult, decit a căștiga nouă prerogative politice pentru casta sa. CR (1848), 21²/23. *Orice privilegii și prerogative aristocratice le erau nesuferite.* BARIȘIU, P. A. II, 2. *Clasele privilegiate fineau la vechile lor prerogative de a nu se supune la nici un fel de contribuțiune.* id. ib. III, 478, cf. STAMATI, D. *Din aceste clase snt unele cu drepturile, prerogativele și privilegiurile lor.* BOLLIAU, o. 248. *Lumea nu este încă pătrunsă de adevăratul sens al acestei prerogative.* GHICA, s. 187, cf. PROT.-POP., N. D. *Cu-a mea prerogativă ce Carol-Quint mi-a dat Azi te numesc al Curții poet laureat.* ALECSANDRI, T. II, 155. *Profitând de prerogativele puterii, persecută partidele și se servesc cu tot ce este depravat.* BOLINTINEANU, o. 259. *Ea puu gusta, tot mai în tihnă, bucuriile, prerogativele unei notărășite bogate.* AGÎRBIGEANU, A. 212. *Acest funcționar poseda prerogativa de a intra în orice timp în camera principelui.* BUL. COM. IST. V, 161, cf. D. GUSTI, P. A. 216. *Legalmente arhiducele nu are prerogative împărătești.* VORNIC, P. 110. *Toate prerogativele cotidiene le îndeplinește acum, din nou, cu o liniște care celorlalți nu le prevestește nimic.* V. ROM. octombrie 1964, 88. *Și justiția particulară a acestor obști devine cu vremea o prerogativă a domniei.* PANAITESCU, o. 7. 205. ◊ (Prin lărgirea sensului) [Suceava] se bucură de această prerogativă [de a fi capitala țării] în curs de trei sute de ani. HASDEU, I. V. 32, cf. 60. ♦ **P. g e n e r.** Facultate, atribut, aptitudine care aparține în exclusivitate sau este specifică prin excelență unei ființe umane; avantaj, superioritate de care se bucură cineva (prin calitățile sale). *Aceasta e una din ceale de bon neam prerogativă, care fac pre om mai înalt decit ceale necuvintătoare.* ȚICHINDEAL, A. M. 46/8. *Cealelalte încă prerogative al[e] omului acolo îl trag, ca omul scopul ființei firești și morale să-l poată ajunge.* ANTROP. 5/10. *Natura dăruie pe acești oameni cu toate prerogativele și plăcerile vieții.* VASICI, M. I, 93/18. *Frica răpește puterea, socotința... cu un cuvnt toate prerogativele duhului omnesc.* id. ib. II, 42/15, cf. CADE. *Omul se naște cu anumite prerogative eterne, inalterabile, pe care nici o tiranie nu i le poate lua.* RALEA, S. T. III, 33.

- Pl.: prerogative. — Și: (învechit, rar) prerogativ s. n. VALIAN, V.
- Din lat. praerogativa, fr. prérogative.

PREROMÁN, -Ă adj. Care a existat înaintea venirii romanilor pe un anumit teritoriu, care datează din această perioadă. *Unii filologi și lingviști au contestat, alții au admis existența unor elemente preromane în structura limbii române.* L. ROM. 1959, nr. 3, 16, cf. DEX.

- Pl.: preromani, -e.
- Pref. pre- + roman.

PREROMÁNTIC, -Ă adj. Care se referă la preromantism, care aparține preromantismului, specific

preromantismului. Cf. DM, DN, M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat) Scriitor care aparține preromantismului. *Preromantical Young scoose o lecție de reculegere și cucernicie.* V. ROM. ianuarie 1965, 103.

- Pl.: preromantici, -ce.
- Din fr. préromantique.

PREROMÁNTÍSM s. n. Ansamblu de trăsături care, în literatura celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea, prefigurează romantismul, marcând unele direcții ale evoluției sale ulterioare. *Una din temele de predilecție ale romantismului și ehtar ale preromantismului din toate literaturile a fost glorificarea trecutului.* PEPPESSICIUS, M. IV, 47. *Preromantismul este epoca imediat anterioară romantismului.* SFC II, 21. *La definirea preromantismului, cu toate bunele surse folosite... a avut de învins mari dificultăți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX.

- Din fr. préromantisme.

PRERÚMPE vb. III. T r a n z. (Învechit) A împiedica să mai vorbească sau a întrerupe vorbirea (cuiva). *Prerumpnd cuvntul [craului] zise cu mirare...* PANN, P. V. I, 8/15, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

- Prez. ind.: prerump. — Și: prerúpe vb. III. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL.

- Din lat. praerumpere.

PRERÚPE vb. III v. prerumpe.

PRERÚPERE s. f. (Învechit) Acțiunea de a prerúpe; întrerupere a cuiva din vorbire. Cf. DDRF.

- Pl.: preruperi.
- V. prerupe.

PRERÚPT, -Ă adj. 1. (Învechit) Care a fost întrerupt (din vorbire). Cf. DDRF.

2. (Regional; despre florile unei cusături) Care este cusut din loc în loc, rar, întrerupt (Jiana—Drobeta Turnu Severin). Cf. ALR I 1762/856. *Cos cu flori prerupte.* ib.

- Pl.: prerupți, -te.
- V. prerupe.

PRES subst. v. presă.

PRESĂ vb. I. T r a n z. 1. (Complementul indică oameni) A forța, a împinge să acționeze într-un anumit fel, împotriva dorinței, a convingerilor etc. sale (prin presiune, violență etc.); a constrînge. *Presată de remorzurile conștiinței mele...* CALENDARIU (1794), 33/3, cf. COSTINESCU. *A presa pre cineva prin autoritatea sa.* LM. *Acum nu pot să te iau pe lângă mine subsecretar de stat. Mă presează familia pentru ginere-meu.* STANCU, R. A. IV, 380, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX. ♦ (Despre timp, evenimente, circumstanțe etc.) A nu da răgaz; a grăbi, a zori. *Pe artist timpul îl presează altfel decit pe noi, muritorii de rînd, și el trebuie să-l măsoare cu alte unități, necunoscute nouă.* CONTEMP. 1957, nr. 537, 3/4.

2. A exercita o presiune, o apăsare pentru a reduce volumul, pentru a da o anumită formă, pentru a extrage lichidul conținut etc. Cf. PROT.-POP., N. D., LM, ALEXI, W., CADE. *Pentru confecționarea miezurilor, ne putem servi de mașini spectale, masa miezului fiind presată în cutii cilindrice.* IOANOVICI, TEHN. 92, cf. SCRIBAN, D. *Mașina cuprinde aceleași dispozitive anexe: de oprire, de pornire, de control, de măsurat, de presat mosoarele.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 118. ◊ Refl. p. a. s. *Pulberile metalice se presează... la temperaturi mai joase decit temperatura de topire.* LTR² XIII, 239. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Un joben enorm de înalt îi presa urechile, asemeni unor aripioare de pui golaș.* SAHIA, N. 102. ♦ S p e c. (Complementul

indică plante sau părți ale lor) A strînge, a apăsa între foi de hîrtie (sugativă) pentru a usca și conserva.

— Prez. ind.: *presez*.

— Din fr. *presser*.

PRESACĂ s. f. v. *prisacă*.

PRESĂD, **-Ă** adj. v. *prăsad*.

PRESĂGIU subst. (Învechit) Semn prevestitor; presentiment. *În cele mai mici mișcări ale lor observatorul vede un presăgiu (semn)*. CR (1846), 196¹/50, cf. STAMATI, D., ARISTIA, PLUT., POLIZU, BĂRCIANU.

— Pl.: ?

— Din fr. *présage*, lat. *praesagium*.

PRESĂJ s. n. (Rare) Presare. DN².

— Din fr. *pressage*.

PRESĂNT, **-Ă** adj., s. f. pl. 1. Adj. Care exercită o presiune (2), o constrîngere asupra cuiva; care cere o rezolvare imediată. Cf. ALEXI, W., CADE. *Întîlnirea a fost datorită unei telegrame presante*. TITULESCU, D. 120. *Această nevoie era cu altul mai presantă... cu cît greva generală din iulie a arătat Italia... de partea cui sînt forțele poporului*. CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/3, cf. DL, DM.

2. S. f. pl. (Neobișnuit) Copci (care servesc la prinderea unui obiect de îmbrăcăminte). Cf. NICA, L. VAM. 202.

— Pl.: *presanți*, *-te*.

— Din fr. *pressant*.

PRESĂR s. m. 1. Muncitor calificat care lucrează la o presă (1, 3); presator, presor (2), (rar) presas. Cf. NOM. PROF. 47, 51, LEG. EC. PL. 292, 293, 298, DL, LTR³.

2. (Argotic) Polițist (1). *Vreo zece presari au coborît în cartierul Teiului... Nici nu visau pungașii ce-l așteaptă... Au auzit o voce la ușă: — În numele legii, deschideți!* BARBU, G. 408, cf. 405.

— Pl.: *presari*.

— Presă + suf. *-ar*.

PRESĂRE s. f. Acțiunea de a presa și rezultatul ei; (rar) presaj. Cf. presa (2). *Prin presare, nisipul din rama de umplere... se îndeasă în rama tiparului*. IOANOVICI, TEHN. 91. *Nu există reguli fixe indicînd procedeul de urmat la... presarea aramei*. ORBONAȘ, MEC. 43. *Se pot prelucra prin presare materiale solide plastice sau aduse în stare plastică*. LTR², cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *presări*.

— V. *presa*.

PRESĂȘ s. m. (Rare) Presar (1). Cf. SFC V, 20, 27, 30.

— Pl.: *presăși*.

— Presă + suf. *-aș*.

PRESĂT s. n. Faptul de a presa. Cf. presa (2). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— V. *presa*.

PRESĂT², **-Ă** adj. (Despre obiecte, materiale etc.) Care a fost supus unei presiuni, unei apăsări pentru a-și reduce volumul, pentru a căpăta o anumită formă, pentru a elibera lichidul conținut etc. Cf. p e s a (2). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Fabrica de zahăr e legată de oraș de-o arteră nouă de beton presat*. 5 iulie 1960, 15. *Am luat special în buzunare, presaji, pureci de mare, uscați*. SORESCU, U. 58. ♦ S p e c. (Despre plante sau părți ale lor) Conservat prin apăsare și uscare între foi de hîrtie (sugativă).

— Pl.: *presaji*, *-te*.

— V. *presa*.

PRESĂTOR, **-OĂRE** s. m. și f. Muncitor calificat care lucrează la o presă (1, 3); presor (2). Cf. NOM. PROF. 23, 26, LEG. EC. PL. 291, 293, DM. *Presatorii, lăcătușii, ștanțatorii, toți muncitorii din sectorul presei au jînut să fie prezenți la dezbaterile proiectului*. SCINTEIA, 1960, nr. 4 860, cf. SFC V, 199, DEX.

— Pl.: *presatori*, *-oare*.

— Presa + suf. *-tor*.

PRESĂUĂ s. f. v. *plăsea*.

PRESĂ s. f. 1. Mașină simplă de tipărit cu ajutorul căreia se imprimă (texte sau figuri) prin presarea hîrtiei pe un zaț acoperit cu un strat de cerneală tipografică, sau de imprimat în gravură. *I-a cerut și o presă pentru ca să tipărească proclamații românești*. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 44, cf. PROT.-POP., N. D. *Cărțile, hîrțile pentru tipar, presele, litera, tot ce servea învățămîntului poporului sînt împrăștiate sau distruse*. MACEDONSKI, O. IV, 119, cf. V. MOLIN, V. T., CADE, ROMANESCU, ZEȚ. 33, DL, M. D. ENC., DEX. ♦ L o c. v b. **A pune sub presă** = a tipări. *După unele informații care ne-au sosit în momentul cînd punem ziarul sub presă, el ar fi un vechi spton turc*. STANCU, R. A. IV, 337.

2. Denumire generică pentru totalitatea publicațiilor cotidiene și periodice dintr-o țară sau din lume, dintr-un domeniu, dintr-o epocă etc. *Toată presa română a lăudat proiectul... pentru dezrobirea țiganilor*. RUSSO, S. 154. *Totodată învinuiește mai mult abuzurile presei străine*. TELEGRAFUL (1854), 97¹/27. *Pînă aci presa engleză... se străduiește a căuta toate motivele de speranță*. ROMÂNUL (1857), 3²/28. *Presa franceză a fost unanimă în chestiunea se preocupă... Europa*. CONCORDIA (1857), 19³/41. *Vom avea a ne felicita pe viitor de latitudinea ce vor lăsa presei*. DIMBOVIȚA (1858), 16¹/61. *Legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la zece ani de ocnă*. FILIMON, O. I, 94. *Cînd presa este-n jug Se formă conspirații*. BOLINTINEANU, O. 135, cf. LM. *Nu mai putem controla opiniile presei din timpul publicării lor*. MAIORESCU, CR. III, 6. *Amîndouă articolele au fost primite cît se poate de bine de întreaga presă română și unele ziare chiar le-au reprodus*. GHEREA, ST. CR. II, 56. *Violența de ton a presei noastre se explică prin aceea că e o simplă sfadă*. IONESCU-RION, S. 224. *Titu ședea la masa reprezentanților presei*. REBREANU, I. 450, cf. id. R. I, 183. *S-a hotărît să nu se comunice nimic presei*. CAMIL PETRESCU, T. I, 18. *Un deputat fără cazier n-are clientelă, presa nu se ocupă de el*. BRĂESCU, O. A. II, 364, cf. VLASIU, D. 274. *Întrebă pe Seraphin ce ecou avea țara noastră în presa argentiniană*. CĂLINESCU, S. 261. *Atacurile de presă s-au repetat*. id. ib. 355. *Orice ar fi susținut presa, se vede de la primul contact că... se trage din oameni de mahala*. STANCU, R. A. IV, 319, cf. I, 281. *Consider că am datorita să dau presei independente tot sprijinul*. GALAN, Z. R. 328. *E foarte posibil ca presa noastră să fi luat ca punct de plecare formele englezești*. GRAUR, E. 18. *Am fost la Academie și am cercetat toată presa din anii trecuți asupra lucrărilor editate*. H. LOVINESCU, c. s. 46. *Se desfășoară, în ultima vreme, în presa noastră literară, o amplă dezbateră*. CONTEMP. 1962, nr. 845, 1/1. *O serie de discuții în presă... arată că este necesară cunoașterea mai aprofundată a activității scriitorilor pașoptiști*. V. ROM. Iulie 1962, 167. *Alături de școală și presă, la șlefuirea și îmbogățirea limbii române contribuie și scena*. L. ROM. 1966, 190. ♦ E x p r. **A avea presă bună** (sau **proastă**) = a se bucura de apreciere bună (sau rea), a avea reputație bună (sau proastă). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Profesione, activitate de gazetar (v. g a z e t ă r i e, z i a r i s t i c ă), de publicist (v. p u b l i c i s t i c ă). *Cunoști mistuirea sîntă și luminătoare a presei?* ALECSANDRI, T. I 711. *Un confrate din presă a început să tragă cu praștia în u final*. GALACTION, A. 285. *Știa că Ion Ozun a plecat din urbea natală să-și facă o strălucită carieră în presă*. C. PETRESCU, G. V. 125. *Tu nu lucrezi în presă, habar*

n-ai ce ascunde sub rîndurile astea. BARBU, p. 288. ♦ (Cu sens colectiv) Persoane care activează în domeniul gazetăriei, publicisticii; ziaristi, gazetari; publiciști. *Mi-am adus aminte pe urmă că-l văzusem la Cameră, în tribuna presei.* VLAHUȚĂ, o. A. I, 190, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Adesea urmat de determinări care arată felul) Dispozitiv de lucru sau mașină care servește la comprimarea unui material, la deformarea lui plastică, la extragerea prin strivire a lichidului conținut în unele materii vegetale etc. *Asta nu poate fi supusă presei idraulice.* CARAGIALE, o. II, 168. *Presă hidraulică este fondată pe această din urmă consecință a principiului lui Pascal.* PONI, F. 45, cf. NICA, L. VAM. 202. *Presele sînt dispozitive mecanice care exercită acțiunea de presare.* IOANOVICI, TEHN. 130, cf. ENC. AGR. V, 41. [Sculurile] sînt stoarse de excesul de pastă fie cu mîna... ori cu o presă. IONESCU-MUSCEL, TES. 132, cf. MACAROVICI, CH. 24. *Toate presele mecanice de ulei care aparțin proprietarilor de mori... au fost naționalizate.* LEG. EC. PL. 28. *Presele de struguri... pot fi folosite și la extragerea de suc din anumite fructe.* LTR². *Pe un cîmp deschis... se afla moara cu valuri a lui Aristide și presa de ulei.* PREDĂ, M. 217, cf. ALR SN I h 235.

— Pl.: prese. — Și: (regional) pres (ALR SN I h 235) subst., preș (ib.; pl. preșuri, ib. h 235/284) s. n.

— Din fr. presse.

PRESĂDI vb. IV. 1. *Tranz.* (Popular; complementul indică plante) A transplanta, a răsădi. *Să ne aflăm ca un pom prisădit lângă leșitul apeli.* CORESI, EV. 301, cf. DDRF. *Are de plivit o buruiiană... de presădit o floare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 176. *Flori și-a presădit, Flori și-a altoit.* TEODORESCU, p. p. 91. *Atunci i-o arăta și leacul [tutunul] și i-o spune să-l înmulțească și să-l presădească.* SBIERA, p. 301. *Cîte flori pe taz în sus, Toate cu badea le-am pus, Cu dragul le-am presădit și cu dorul le-am plivit.* HODOȘ, c. 40. *Florile și legumele presădite de cu ziua stau mîndre și veșele pe brazdele lor.* POPESCU, b. III, 16. [Mărul], *Nu e vina ta, și a quita Care te-a sădit și te-a presădit și nu te-a ngrădit.* MAT. FOLK. 834. *El că prisădea Gutli și lămti.* PAMFILE, CER. 143. *Văzuse că gorganul și erimpoșta rabdă mai bine de gongarie și-a presădit numai de-ăștea.* PLOȘOR, c. 91. *Pră disupra gropii mieli, Să prisădești viorielti!* ARH. FOLK. III, 70, cf. ALR I 837/12, 926. (R e f l. p a s.) *Prisădi-se-vor al lor maslin.* CORESI, L. 260/18. *După ce a crescut, sadul se presădește și de loc se tncepe și udatul.* I. IONESCU, M. 357.

2. *Tranz.* (Regional; complementul indică via) A butăși (Balta Doamnei—Ploiești). ALR I 1 713/746.

3. *Tranz.* (Învechit și regional) A altoi. *Pădureful, carele nu va fi prisădit sau altoit, acela nu se cheamă pom.* PRAV. 21. ♦ *R e f l. p a s.* *E bine să se altoiască (presădească) pomii.* MUSCEL, 63.

4. *Tranz.* *Fig.* (Regional) A face aluzii jignitoare, a atinge cu vorba. *Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.*

5. *R e f l.* (Învechit, rar) A se transmite (pe cale ereditară). *Stările sănătății trupului bărbătesc și femeiesc... să presădesc și ele împreună cu chipurile împreunătoare.* PISCUPESCU, o. 138/17.

— *Prez. ind.*: presădesc. — Și: (învechit și regional) prisădi, prisădi vb. IV.

— Din v. sl. прѣсадити.

PRESĂDIRE s. f. (Popular) Acțiunea de a presa și rezultatul ei; răsădire, transplantare. *Cela ce răsădește pomi pe pămîntul altuia... acela... piarde și prisădirile, și alte toate ce va răsădi.* PRAV. 25, cf. DEX.

— Pl.: presădiri. — Și: (învechit) prisădire s. f.

— V. presădi.

PRESĂDIT, -Ă adj. (Popular; despre plante) Răsădit², transplantat. Cf. presădi (1). Și să

te duci p-o cărare părăsită, La o salcie prăsădită. ȘEZ. I, 123. *Sălcioară prăsădită, Puica neichii cea dorită Ce ești tristă și mîhnită.* MAT. FOLK. 263, cf. 613. *Muscăturile rele A celui șerpurel Ce stă sub petricică, În fîntină mică, Sub tufă prăsădită.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 120. *Sălcii prăsădite Și meri înfloriți.* PAMFILE, CER. 123. ♦ *Fig.* *La cea răchită răsărită Este-o fată prăsădită.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 54.

— Pl.: presădiți, -te. — Și: (regional) prăsădit, -ă, prisădit, -ă (MAT. FOLK. 613) adj.

— V. presădi.

PRESĂN s. n. v. presenă.

PRESĂRA vb. I. *Tranz.* (Complementul indică materii în formă de pulbere, granule etc.) A pune, a arunca cîte puțin, din loc în loc (pentru a forma un strat subțire), a împrăștia, a răspîndi pe deasupra; (complementul indică obiectul asupra căruia se face acțiunea) a acoperi cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. *Și-i scot bărdanul; și-l spală cu vin roșiu și apoi cu mirosituri pisate îl presură.* HERODOT (1645), 116. *Și luară spuza cuptiorului... și prisără pre dînsa Moisi în ceriu.* BIBLIA (1688), 45¹/36, cf. ANON. CAR. *Cîndu le vet turna, să presări pe deasupra scorșoară* (a. 1749). GCR II, 44/5. *Să-l presări cu sămîntă de molotru pisat supfire.* MÎNCĂRILE, 15/1. *Le preserea cu făină.* ECONOMIA, 200/27. *Presăritnd preste iale... salitru.* CALENDARIU (1814), 176/5. *Curățindu-l [mărul] l-au presărat cu zahăr.* BĂRAC, T. 70/14. *Îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul și i-o presură cu sare.* CREANGĂ, o. 8, cf. 170. *Cînd e să te birue dragostea, să te pui și-n cruciș și-n curmezîș, să te tai și să presari sare pre creștături... tot degeaba.* DELAVRANCEA, s. 23, cf. MARIAN, INS. 61. *Trebuie să presări copilului pe cap sare ori cenușă.* CANDREA, F. 248. *Jarul apoi scormoli și frigările asupra-i întinse și presurîndu-le sare, el prinse pe furci să le-ntorcă.* MURNU, I. 179. *Cînd cineva pleacă la drum, presară-i făină pe prag, ca să-i meargă în plin.* GOROVEI, CR. 43, cf. 111. *A presărat mălai prin locul unde văzuse el vrăbiile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 89. *Popa Costache presară tîmție peste cărbunii din cădelniță.* id. ib. 299. *Calea Victoriei era presărată cu nisip fin.* REBREANU, R. I, 195. *Mesteca lacom, clefăind; presăra sare și piper din belșug, înainte de a gusta.* C. PETRESCU, I. I, 92. *Ne presăram singuri pulberea cea albă; dar oricît am fi albit-o, plăcinta tot nu se îndulcea.* I. BOTEZ, ȘC. 55. *Îi presară [cozonacii] cu migdale.* BRĂDESCU, A. 72. *Fata presărase cenușă pe cărare.* SADOVEANU, o. v, 136. *Lelea Ileana curăți cîțiva pești... Îi presară din belșug cu sare.* id. ib. IX, 391. *Și pe urmă... presari pe deasupra tot scorșoară pisată.* CĂLINESCU, E. o. II, 95. *Presară în căldare o lingură de sare.* STANCU, D. 51. *E ocupată cu cina; acuma presară brînză pe mămăligă.* CONTEMP. 1954, nr. 390, 4/3. *Tata a pus pielea cea neagră și cea fîntată cu alb pe o prăjină, după ce le-a presărat cu sare.* CAMILAR, c. 58. *Au presărat gris peștilor din acvariul domnului Bratu.* s. august 1960, 14. *Fire puține de iarbă își făceau loc prin pietrișul presărat acolo cine știe cînd.* v. ROM. IANUARIE 1965, 81. *Deasupra supei din farfurii se pune cîte o feliușă de pîine, presărată cu cașcaval ras.* S. MARIN, c. B. 49. *Și mi-o trage-ntr-o frigare și mi-o presară cu sare.* MÎNDRESCU, L. P. 110. *Cînd fac straturile, presură cenușă amestecată cu gunoi.* ȘEZ. III, 49. *Și pe Badiu mni-l videă Tot legal și ferecat, Cu cuțitul spintecat și cu sari presurat.* ib. v, 63. *Presoară făină-n apă și face terci.* GRAIUL, I, 397, cf. PĂSCULESCU, L. P. 248. [Hirtia] o ungi cu miere; pe deasupra presări fire de tutun și o pui la junghi. PAMFILE, B. 41. *Ar pușca iepurele, dar n-are cine i-l presera cu sare pe coadă.* ZANNE, P. IV, 559. (A b s o l.) *Iară la ziua dinții dvorînd copilul la rînduielele slujbei ce avea de presăra înaintea împăratului și stropînd bucatele după obicei.* MINEIUL (1776), 192^v/12. *Un om ia cu un căuș din varul pregătii și presară peste grtu.* I. IONESCU, c. 176/13. *Luă în șorț*

vro doi pumni de mălai și preseră pe drum. ISPIRESCU, L. 334. (In tranz.) A început... să tot presure din târțile acelea în urma sa. SBIERA, p. 171. (Ref l. pas.) Se presoară deasupra puțină piatră acră și apoi se dă în clocot. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 44. ◇ (Prin analogie) Drumul care mergea la capişte era presărat cu flori. BELDIMAN, N. P. I, 61/14. Aceste insule... stîni în mare presurate în forma unui mare arc. DRĂGHICI, R. 32/23. Pe costișele văii stîni presărate casele locuitorilor muntelui. FĂTU, D. 149/18. Pe acea frunte netedă și albă Făt-Frumos presură ctieva flori. EMINESCU, N. 11. Căii porniră la stînga pe-o cale îngustă, presărată cu bolovani. AGĂRICEANU, A. 67. Mormintele erau presărate de-a valma... supl. aceeași velniță de fărtînă primitoare. GĂRLEANU, N. 167. Și-n zborul ei ti presără deasupra feței fulgi ce miroseau a fărtînă. id. ib. 175. În pat ți-am presărat garoafe și maci. MINULESCU, V. 48. Podișul era populat cu grupuri de brazi, astfel presărate încît păreau că fac parte dintr-o... vastă conspirație. BOAZA, C. O. 31. [Ciuperca]... este de culoarea maron deschis și este presărată cu negi. BELEA, P. A. 157. Cumperi flori albe și roșii, care să fie presărate pe aleea principală. T martie 1965, 53. Urmele ți le jălesc, Că pe unde tu călcai... Eu mereu le măturam și cu flori le presăram. ALECSANDRI, P. P. 280. Bani prin casă presăra, Bani prin colțuri că lăsa. TEODORESCU, P. P. 542. Murgul în grajd îl băga, Fin de flori ti presăra. BALADE, III, 310. ◇ Fig. Îi presăra lui gînduri ca aceastea... VARLAAM-IOASAF, 142⁷/25. Pizmuirea... presară neunirea între deosebitule trepte ale societății. MARCOVICI, D. 244/13. Aleargă de la o ceată la alta și presără cuvinte plăcute fiecăruia. id. ib. 469/26. Ercul... a presărat duhul unirei și al omenirei. TÎMPEANUL, G. 102/2. Presăra cu niște scaliuri de argint neagra mantă a Adriaticei. CR (1848), 45²/40. A morților cenușă sură presară-ades dulcele vin! ALECSANDRI, P. III, 184. Fie zile cit de aspre... ele tot se mai indulcesc dacă le presuri cu ceva chef și voie bună. GANE, N. II, 105. Licăriri de pietre scumpe licurici zglobii presăr. MACEDONSKI, O. I, 155. Ce tînr și ce vesel e codrul, parcă rîde în tremurul vioaiei lumini ce îl presară! PĂUN-PINCIO, P. 60. Dar nu găsești măcar un an Sigur, să-l presărez prin scrieri! COȘBUC, P. II, 253. Trăiam vistînd... Nădejdea, tîngă mine, Îmi presăra cărarea de lumină. CERNA, P. 147. Cina fu scurtă și presărată cu glume. HOGAȘ, DR. I, 75. Soarele începutului de primăvară presăra pulbere de argint în văzduh. REBREANU, P. S. 125. Bagajul visurilor noastre Să-l presăram, din suflet, iară, Prin gările cu firme-albastre! MINULESCU, VERS. 120. Bătrînețea venea timpurie și-i presăra omăt în păr. SADOVEANU, O. I, 60. Soarele... presura flori de lumină pe horă. id. ib. 236. Vorbele, ca o fărtînă, Ți le-aș presăra pe mîndă. ARGHEZI, VERS. 185. Îi plăcea să recite și scânda patetic... Știa numeroase dictoane latinești, cu care-și presăra vorbirea. CĂLINESCU, C. O. 239, cf. id. L. L. 52. Colegii mei din clasele primare (odinioară mai micuți ca mine) și-au presărat pe tîmple... Argint din luna nopților senine. V. ROM. noiembrie 1953, 210. Lasă-n urma lor flori și presară groaza. PARASCHIVESCU, C. T. 158. Drumul cunoașterii l-am presărat Nu cu cenușă, ci cu stînga. BRAD, O. 52. Ce reprezintă viața profesorului Ștefan Roșca, viață presărată de infamii? PREDĂ, R. 84. Relatările unor întîmplări pline de haz, cu care presară manuscrisul, pun și mai mult în lumină firea lui optimistă. s iulie 1960, 53. Traducerile de pînă acum, fiind dispersate în volume presărate de-a lungul anilor, nu puteau da o imagine unitară asupra literaturii. V. ROM. aprilie 1963, 171. Are o replică vie, spumoasă, presărată cu accente umoristice. T iunie 1964, 88. Ampla expunere a lui Sașa Pană... — presărată de evocări și amintiri — a ocazionat o vie dezbateră. CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 10/3. ◆ (Rar) A impeștrița. Iarba deasă, grasă, presărată

cu trifoi, unduia ostenită de răcoarea dimineții. REBREANU, I. 49.

— Prez. ind.: presăr și (regional) presărez, pers. 2 și (regional) presări, pers. 3 și (regional) presără. — Și: (învechit și regional) preseră, presură, (învechit) prisără vb. I, (regional) presării (ALR I 733/85) vb. IV, presoră, preasără (ib. 733/227, 295), prăsără (ib. 733/30, 35, 69, 75, 131, 136, 720) vb. I.

— Pre + săra.

PRESĂRĂRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a presăra și rezultatul ei. Presărarea cearășafului cu camfor. ARGHEZI, B. 117, cf. DEX. ◇ Fig. Poroncim... ca să le arătați să să părăsască numaidecît cu totul de acești presărări de voroavi neterțați și fără cuvîntă (a. 1827). IORGA, S. D. XXI, 279.

— Pl.: presărări.

— V. presăra.

PRESĂRĂTI s. n. (Rar) Faptul de a presăra. Prefaci în pulbere mărunță Puterea dîră și voința cruntă. Faci dintr-un împărat Nici praf cît într-un presărat. ARGHEZI, VERS. 99, cf. DM, DEX.

— V. presăra.

PRESĂRĂT², -Ă adj. (Despre materii în formă de pulbere, granule etc.) Care a fost împrăștiat, răspîndit cîte puțin, din loc în loc peste ceva (pentru a forma un strat subțire); (despre obiecte) care a fost acoperit cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulară etc. Cf. DRU, POLIZU. Sămînță de in fiartă și presurată. CUPARENCO, V. 14, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. ◇ (Prin analogie) Cătrînța e bătută în fir și altîța cusută cu roș și albastru e rară, numai presărată. SLAVICI, N. I, 139. ◇ Fig. Tu, mîndrușo, cum te porți, Te urăsc voinicii toși, Că ți-i firea presărată, Te iubești cu lumea toată. HODOȘ, P. P. 259.

— Pl.: presărași, -te. — Și: (învechit) presurat, -ă adj.

— V. presăra.

PRESĂRĂTOR, -OĂRE adj., subst. 1. Adj., s. m. (Persoană) care presară anumite substanțe pulverulente, granulare etc. (peste pielea de tăbăcit). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., NOM. PROF. 45.

2. S. n. Parte componentă a instalației de fabricat plăci aglomerate din așchii de lemn, care servește la turnarea particulelor de lemn în caseta ori în rama de formare. Cf. LTR².

— Pl.: presărători, -oare.

— Presăra + suf. -ător.

PRESĂRĂTŪRĂ s. f. (Rar) Ceea ce se presară. Gunoii de pasăre se întrebunțează ca presărătura pentru locurile de curechi. LITINSCHI, M. 20/9. Zăpada izbea ca o presărătura mărunță în fețele flăcăilor. SANDU-ALDEA, ap. CADE, cf. DM, DEX.

— Pl.: presărături.

— Presăra + suf. -ătură.

PRESĂRI vb. IV v. presăra.

PRESĂRÎT, -Ă adj. v. prizărit.

PRESĂRITŪRĂ s. f. v. prizăritură.

PRESĂRÎT, -Ă adj. v. prizărit.

PRESBIOPIE s. f. v. prezbopie.

PRESBÎTER s. m. v. prezbiter¹.

PRESCHIMBĂ vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să ia sau a lua o formă, un aspect, un conținut etc. nou; a (se) preface (I 1), a (se) schimba, a (se) transforma, a (se) modifica, (învechit, rar) a (se) prăvăli (4). Însă omul nestatornic, ce mintos l-ai giudecat, A lui planuri și-apetituri le preschimbă nencelat. ASACHI,

s. l. I, 221, cf. 227. Acest om original, al cărui nume l-am preschimbât aici puțin, mai pe urmă și-a pierdut mințile. FILIMON, o. I, 179. Înțelesul general însă al legendei, de la una pînă la alta, s-a preschimbât. ODOBESCU, s. I, 210, cf. III, 137. Vede cum din ceruri luna lunecă și se coboară și s-apropie de dinsul preschimbată în fecioară. EMINESCU, o. I, 142. Littera „i“... în unele cuvinte, e degenerația lui „a“ preschimbât mai întîi în „ă“... și la urmă închts cu desăvîrșire în „i“.

MACEDONSKI, o. IV, 36, cf. I, 221. Și-ntr-o clipă mă preschimb într-un nimb enorm. MINULESCU, VERS. 105. Ca duhovnic, prea cucernic, el doar suflete culege; Dar cînd a cules destule, Papa se preschimbă-n rege. DAVILA, v. v. 55. Pe marginea cărărilor și a livezilor măceșii se preschimbă în candelabre trandafirii și albe. GALACTION, A. 365. Pregătirile de nuntă se preschimbă în pregătiri de război. SADOVEANU, o. I, 9. Săracii aveau un simfămint de invădie pe care-l preschimbau în baljocură. PAS, z. I, 71, cf. LABIȘ, P. 422. Pirloaga-nțelenită, cu buruieni amare, S-a preschimbât în timpul cu lanuri plină-n zare. v. ROM. martie 1963, 143. ◇ Refl. p a s. Nici unul din acele principii... să nu se valem, nici să se preschimbe. ap. GHICA, A. 731.

2. **T r a n z.** (Complementul indică obiecte, valori etc.) A da, a ceda, a transmite în schimbul altuia (de același fel, de aceeași natură etc.); a schimba. Ne-am decis cu Ion Ghica să preschimbăm un șir de scrisori amintitoare de timpurile trecute. ALECSANDRI, S. 115, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. Cerul și pămîntul preschimbă sărutări Prin raze aurile și vesele cîntări. ALECSANDRI, POEZII, 119. (Refl. p a s.) Pumni și ghionțuri se preschimbă, se văd bețe ridicate, Părți din scaune și mese zbor prin aer aruncate. I. NEGRUZZI, s. I, 158. ◇ E x p r. (Invechit) A preschimba cuvinte = a sta de vorbă; a vorbi. Citeodată vezi doi oameni Care-n cale se-nțlnesc Cum preschimbă trei cuvinte Ș-apoi grabnic se despart. I. NEGRUZZI, s. II, 159. (Invechit) A preschimba glume = a-și spune glume, a glumi. Eu, cîte fete le înțlnesc, Preschimb cu ele glume usoare Și chiar din fugă le amesc. ALECSANDRI, T. 52.

— Prez. ind.: preschimb.

— Pref. pre- + schimba.

PRESCHIMBĂRE s. f. Acțiunea de a (se) preschimba și rezultatul ei.

1. Prefacere (1 1), schimbare, modificare, transformare, (invechit) prefăcătură (1). Cf. preschimba (1). Preschimbări vroiește Din șapte ani în șapte. I. VĂCĂRESCUL, P. 54/17. În deosebite timpuri, sub deosebite preschimbări, multe idei... se regăsesc. ODOBESCU, s. I, 198. E învederat personificată natura cu preschimbări sale. id. ib. 204, cf. 242. În nici un chip nu mă învoiesc cu preschimbarea pluralului în singular. MACEDONSKI, o. IV, 43, cf. 79, DDRF. În virtutea principiului evoluțiunii... materia a suferit în decursul secolelor numeroase preschimbări. MARINESCU, P. A. 37, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Regional) Preschimbare de șine = macaz (1). ALR SN III h 873/414.

2. Cedare, transmitere a unui obiect, a unei valori etc. în locul alteia (de același fel, de aceeași natură etc.); schimbare. Cf. preschimba (2). După cîteva preschimbări de argumente... mirceștenii... luară în triumf obiectul expediției lor. ALECSANDRI, s. 8, cf. ALEXI, W. Sînt polițiști destul de mari care vin neconștient la preschimbare. SADOVEANU, o. VIII, 145. La înțrzieri cu preschimbări se adaugă dobtnda. CĂLINESCU, E. o. I, 143. Măi, frate, măi mocane, Nu fi-i pagul de vînzare? Ori fi-i de preschimbare, Să-ți dau călusei De-ai mei. I. CR. I, 12.

— Pl.: preschimbări.

— V. preschimba.

PRESCHIMBĂT, -Ă adj. Care a fost (ori s-a) transformat, modificat, schimbat, prefăcut² (1 1). Cf. preschimba (1). Acestea sînt întrucîtva semne simbolice ale unor credințe mai primitive, e forma supra-

viefuitoare a unui fond preschimbât. GHEREA, ST. CR. III, 335, cf. DDRF, ALEXI, W. În forma în care ni s-a păstrat, e o redacțiune preschimbată și întrucîtva prescurtată. BUL. COM. IST. II, 23, cf. DEX.

— Pl.: preschimbați, -te.

— V. preschimba.

PRESCÔRE s. f. v. prescură.

PRESCÔRNIC s. n. (Regional) = pistornic (1). Cf. CADE.

PRESCÔRNITĂ s. f. (Regional) Vas în care se țin prescurile (1) la biserică. Com. IORDAN.

— Pl.: prescôrnițe.

— Prescură + suf. -ornită.

PRESCRIBĂLUI vb. IV. Refl. p a s. (Invechit, rar) A se prescrie (5). Nici locurile cele sfinte, nici cele de obște, care rău și făr de cuvîntă le-au apucat neștine au le-au vîndut și le-au înștrîinat, în lungă vreme nu să prescribălutesc (adecă prin acea în lungă vreme în înștrîinare beserlea sau obștea nu pierde tușul și cîdînța carea are la acele locuri). MICU, în CONTRIBUȚII, III, 126.

— Prez. ind.: pers. 3 prescribălutesc.

— Din magh. preskribál.

PRESCRIE vb. III. 1. **T r a n z.** (Invechit; complementul indică texte) A transcrie, a copia; a reproduce (2) în scris. Am prescis cartea aceeași larăști după izvodul cel îndreptat (a. 1811). BV III, 49. Margi de-și îndreptează hirtia, ticdlosule, și prescri-o bine. HELIADE, o. II, 426. Nu țesea... nici o traducție care să nu pute să l-o prescrie. NEGRUZZI, s. I, 4. Pă bine a o îndrepta [hirtia] pe unde nu va fi bună și tradu-o în franțuzește spre a putea să o prescriu și să o dau mine. BOLLAC, ap. GHICA, A. 636. În curînd, adioă îndată ce voi gîsi timp ca să prescriu manuscrisul meu de „Comedia otocollor“, voi trimite actul I. ALECSANDRI, s. 27. Acestoră temă... ar trebuit s-o prescriem atot toată, pentru a grădla ceea fineșă de analiză psihică. GHEREA, ST. CR. I, 233. Am pus de l-au și prescriși și l-am dus atot ca să se afle și în țară. BUL. COM. IST. I, 15, 214. ◇ A b s o l. Cel mai cu putere tîdmîoind și alții prescriînd, să împlinescîd lipsa cea mare ce avem de odrîți. GOLESCU, I. 67. ◇ Refl. p a s. S-au prescriși [precuvîntarea] de dreapta me, în vreme eterit (a. 1821). CAT. MAN. I, 95. Orînduînd să se prescrie originalul de al doilea pe însuși obheltatala sa. CALENDAR (1852), 69/17. Boterit cîrturari puneau să li se prescrie vechile leopitese sau cronici, care erau urmate numai în chip foarte slab pe vremea lor. IORGA, C. I, II, 133. ◇ A traduce. Am gîsit acti coleasta revistei franceze și am dat peste articolul meu, acelo semnal cu un simplu C... L-am prescriși în românește și vi-l alătur act. CARAGIALE, o. VII, 430. ◇ (Complementul indică o cusătură) A reproduce (2) exact (după un model). Aceștia cum au văzut-o t-au dat o grămadă de bani, numai ea să li-o date [năframa] să prescrie și de pe această florile. SBIERA, P. 132. ◇ (Invechit, rar) A descrie, a povesti, a relatea. Jalntole tînguri în care au venti btetul Vîneri... nu se pot prescrie. DRĂGHICI, R. 307/14.

2. **T r a n z.** (Invechit, rar) A însemna, a consemna. Să sî prescrite prin toți munșii acestul prinșipal și să prescrie orice fel de metaluri să vor afla în părțile looul (a. 1834). DOC. EC. 552.

3. **T r a n z.** A stabili cu precizie, a arăta, a indica sau a recomanda (2) (ceea ce se cere sau trebuie să se facă). Lanterna lui sir Humphry Davy, prin care, după melodul ee a prescriși, poate etneva trage în siguranță cărbunel minelor. HELIADE, D. J. 53/16, cf. VEISA, I. 173²/5. Căci drumul ee ea prescrie este drumul negreștel. CONACHI, P. 281, cf. BREZOIANU, I. 93/8. După ee s-ar fi înțrîit în scaun, Tudor ar fi putut să însemneze lui Ipsilanti drumul pe unde avea să treacă Dundrea la termenul ee t-ar fi prescriși. OȚETEȘA, T. v. 264. ◇ (Glume) Boull!... răcni... cîracl... potrivindu-și

înainte de toate filindrul la loc, pe sprtnceana anume prescrișă de catehismul adevăratului lion parizian. C. PETRESCU, A. R. 18. ♦ (Complementul indică medicamente sau tratamente medicale) A sfătui să ia, să respecte sau să facă pentru a se însănătoși, pentru a se îndrepta; a recomanda (2) (unul bolnav). *Mai scurtă este viața la medicul practici... căci dlșii măi pușin pot păzi regulele sănătății care le prescrie altora.* VASICI, M. I, 119/2. *Greșesc bolnavii care... îndotesc porția prescrișă și beau... mai mult dect pot să mistuiască.* PĂTU, D. 136/17. *Noi tnsă nu știm nici o rețetă să prescrim un asemenea remediu.* ISIS (1859), 131. *Cum vă mai aflați, doamna mea, de cînd v-am prescriș hapurile?* ALECSANDRI, T. 1 635. *Dacă ti dai doctoria prescrișă de știință... bolnavul se vindecă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 198. *Doctorii, deși veneau de trei, patru ori pe zi, nu aveau de spus nimic, dect cele știute, prescriind mereu aceleași doctorii albe.* ARDELEANU, U. D. 237, cf. 72. *Ultimele două doctorii au fost prescrie degeaba.* SAHIA, N. 98. *Doctorul... prescriesese o doctorie pentru frecat gingiile.* VOICULESCU, P. II, 221. *Doctoria mea fi-o poate prescrie și moșneagul ista.* SADOVEANU, O. VII, 99. [Doctorul] i-a prescriș purgativ și băi de muștar. CĂLINESCU, C. O. 75. *Domnule doctor, prescrie o rețetă așa cum se cuvîne, ca să se vindece omul bine.* V. ROM. februarie 1955, 198. *O să-fi treacă și asemenea impulsuri. Și [medicul] ti prescrie medicamente.* PREDĂ, R. 14. ♦ *Refli. p. a. s. Iarba se prescrie în decoct și-n infus.* S. BĂRB. 26/9. *Nu se pot prescrie mijloace de obște... pentru că mijloacele vindecătoare au a se îndrepta după pricinile boalei.* NEP. VIND. 6/29. *Unora dintre bolnavi li se prescrie o liniște absolută.* BELEA, P. A. 197. *În cura internă apele se prescriu în gastrite cronice.* ABC SĂN. 76.

4. **Tranz. Spec.** (Despre oameni, autorități competente, autorizate etc.; p. e x t. despre acte normative, dispoziții etc. elaborate de persoane sau autorități competente) A hotări, a dispune, a decide, a ordona, a stabili, a prevedea (1 2) (un anumit lucru care trebuie respectat în mod obligatoriu). *Nu... pot da ei reguli, nici legi prescrie.* ȚICHINDEAL, P. 158/20. *Solon tnsuși prescrieasă sau dădusă legi destul de întunecoase.* MOLNAR, I. 255/10. *Vei paradosi anume în școala normală învățăturile prescrie pentru acel clas (a. 1828).* URICARIUL, VII, 184/8. *După cum prescrie... unii ca aceia... se vor priimi în numărul celor ordinari.* CR (1848), 6¹/27, cf. TELEGRAFUL (1854), 70¹/62. *De cte ori tnsă se poate repeta pe zi această operație, legiuirea a uitat să prescrie.* BOLLIA, O. 251, cf. 103. [Instrucțiunile] prescriau ca să nu facem nici o mișcare plnă nu ne vom înțelege mai tnti cu guvernul otoman. GHICA, S. 714. *Articolele 101 și 103 din constituție prescriu că fiecare din ambele adunări... au dreptul de a acuza pe miniștri.* MAIORESCU, D. II, 26. *Se vînduseră probabil mai multe bilete dect prescrie regulamentul.* CARAGIALE, O. I, 13, cf. COD. PEN. R.P.R. 17. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Nu trebuie a părăsi maximile străbune care prescriu d-a nu lăsa... alianța.* BĂLCESCU, M. V. 43.

5. **Refli. p. a. s.** (Jur.; despre pedepse penale, drepturi la acțiune, drepturi de proprietate etc.) A se stînge prin prescripție (2), a-și pierde valabilitatea; (învechit, rar) a se paragrafisi, a se prescribălui. *Astăzi, cînd s'ar a s-a prescriș vina mea contra monarhiei, am curajul s-o spun cu mîndrie.* CARAGIALE, O. III, 156, cf. CADE. *Depunerile pe livretele de economii și depozitele... nereclamate timp de 30 de ani se prescriu în folosul Casei.* LEG. EC. PL. 227. *Acțiunile pentru daune izvoite din transporturile aeriene se prescriu în termen de un an.* BO (1953), 576, cf. DM, M. D. ENG., DEX.

— Prez. ind.: *prescriu*; prez. conjunct. pers. 4 și: (învechit) *să prescriem*.

— Din lat. *prescribere*, fr. *prescrire* (după *scrie*).

PRESCRITŌR s. m. (În dicționarele din trecut) Copist. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 249, ALEXI, W.
— Pronunțat: -scri-t-. — Pl.: *prescritŏri*.
— *Prescrio* + suf. -*tor*.

PRESCRITŪRĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Copie. Cf. CIHAC, I, 249, BARGIANU, ALEXI, W.
— Pronunțat: -scri-i-. — Pl.: *prescritiuri*.
— *Prescrie* + suf. -*tură*.

PRESCRİPT s. n. (Învechit) Prescripție (1). Cf. DRU. *După ale noastre... prescripturi întrebuițnd-o au folosit.* AR (1829), 180¹/21, cf. BARGIANU. *Contra întregii tendințe de a reintroduce dreptul roman la noi, de a retinia prescripțele celor XII table.* MAIORESCU, GR. III, 167. *Se putea publica concurs pentru studiul arhivelor?... Prescripțele verbale ar fi fost în regulă... dar că rezultat practic nu ar fi ieșit nimic.* id. D. I, 316, cf. ALEXI, W. *În afară de prescripțele legii, condamnatul Adrian Vornicul a fost pus în fiare.* ARDELEANU, U. D. 248, cf. 62, DM, DEX.

— Pl.: *prescripțe și prescripturi*.
— Din lat. *praescriptum*.

PRESCRİPTIBIL, -Ă adj. (Jur.) Care se poate prescrie (5), care este supus prescripției (2). *Acțiunea de despăgubire în cazul prevăzut prin art. 616 este prescriptibilă.* HAMANGIU, C. C. 150, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Contravenția este prescriptibilă într-un an.* COD. PEN. R.P.R. 224, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prescriptibili, -e*.
— Din fr. *prescriptible*.

PRESCRİPTIBILITĂTE s. f. Însușirea de a fi prescriptibil. Cf. DN².

— Din fr. *prescriptibilité*.

PRESCRİPȚIE s. f. 1. Obligație, dispoziție, prevedere înscrisă într-un act normativ, stabilită prin uz, prin tradiție etc.; (învechit) prescript. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Numai astfel s-ar putea forma conștiința poporului, singurul friu ce poate opri pe guvernânși de a se abate de la prescripțiunile adevăratelor princetpi.* GHICA, S. 148, cf. PROT.-POP., N. D. Români... s-au finut... în marginile prescripțiunilor canonice (a. 1865). URICARIUL, X, 369. *Această prescripțiune a legii nu s-a aplicat și nu se aplică.* MAIORESCU, D. I, 310. *Necăzînd sub prescripțiile legii repausului dominical, nu fin niciodată socoteala sfinților.* CARAGIALE, O. II, 212, cf. VLAHUȚĂ, O. A. I, 197. *Batalionul pașnic fusese primit după prescripțiile și cu argumentele cerute pe cîmpul de război.* GALACTION, A. 449. *Cer să fiu judecată și pedepsită conform prescripțiilor legii.* CAMIL PETRESCU, T. II, 287. *Toate s-au făcut... că și cum s-ar fi îndeplinit prescripțiile unui rit.* SADOVEANU, O. VI, 362, cf. V. ROM. septembrie 1955, 203. (Glumet) *Șoarecii și gîndacii... locuiau cu drepturi de prescripțiune în crișma lui Avrum.* HOGAȘ, DR. I, 98. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Autenticitatea documentului... după toate prescripțiunile critice interne, nu poate fi pusă la... îndoială.* HASDEU, I. C. I, 19. *La început, prescripția grupului către o ordine conformistă e singura regulă morală existentă.* RALEA, S. T. II, 252. ♦ (Tehn.; și în sintagma *prescripție tehnică*, M. D. ENC.) Norme scrise cu privire la condițiile tehnice care trebuie respectate la proiectarea, verificarea, executarea sau folosirea unui sistem tehnic; p. g e n e r. norme scrise care trebuie respectate la păstrarea, folosirea, prepararea etc. unui obiect, a unei substanțe etc. Cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Stîngere a unui drept la acțiune sau la executarea unei hotăriri prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege; dobîndire a dreptului de proprietate asupra unui lucru prin posedarea lui, cu bună credință, un anumit timp; (învechit) paragrafie. *Prescripțiunea... asupra averilor bisericesti secularizate încă din zilele regelui Ioan să fie anulată.* BARIȚIU, P. A. I,

346, cf. III, 34. Școala Bărnaușu Itnde... a intra din dreptul public în dreptul privat și a anula validitatea proprietăților bazate pe moștenire... sau pe prescripție. MAIORESCU, GR. III, 88. Prescripțiunea acțiunii de revocațiune se împlinește după 30 de ani de la născerea fiului. HAMANGIU, C. G. 198, cf. COD. PEN. R.P.R. 599, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Recomandație, indicație (de tratament) dată de medic unui bolnav (printr-o rețetă); p. ext. rețetă. Cf. NĒGULICI. Legalitatea formulat (rețetei) pune la adăpost necuviința și neozia prescripțiunei. MAN. SĂNĂT. 4/13. Împotriva prescripției doctorului... subofiterul se ițrise pînd la spițerle. RUSSO, s. 30. It aduse o stielă cu plăduri și it număra, in lîngurita de ceai, altieă otte spunea prescripția. C. PETRESCU, I. I, 22. Să-l convingi să urmeze prescripțiile unuț medic mdear. id. ib. 220. In asemenea împrejurare, prescripția mea trebuie îndeplinită și mal grabnic. SADOVEANU, O. XI, 160. It izold aeolo după toate prescripțiile medicale. CĂLINESCU, s. 516. Să execute exact și cu atenție prescripțiile medicului. BELEA, P. A. 194. Tratamentul cu băt in stațiune trebuie să urmeze cu strictețe prescripția medicală. ABC SĂN. 76. Administrarea pentolinei... [se face] numai in urma unei prescripții medicale. ib. 345. Dacă se urmează exact prescripțiile pe care le-am lăsat, nu se poate împlini nimic. 7 august 1964, 62, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: prescripții. — Și: (învechit) prescripțiune s. f.

— Din fr. prescription, lat. praescriptio.

PRESCRIPTIUNE s. f. v. prescripție.

PRESCRIS, -Ă adj., s. m. și f. v. prosoris.

PRESCURĂR s. m. (Rar) Persoană care face prescuri (1). Ieromonahul Arlenie, pe lîngă darul de preol, mal are și ascultarea de prescurar. STĂNOIU, C. I. 7.

— Pl.: prescurari.

— Prescură + suf. -ari.

PRESCURĂRIȚĂ s. f. I. (Regional) Prescurăreasă. La români din Munții Apuseni preolul it incuvințeaă [pistornicul] unei prescurarițe... spre a face prescuri. PAMPILE, I. C. 378.

II. (Bot.) 1. (Regional) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 67, PANȚU, PL., BORZA, D. 159.

2. (Prin Transilv.) Varietate de pere mari, galbene, lătărețe, de calitate inferioară. Cf. DR. II, 706.

— Pl.: prescurarițe.

— Prescură + suf. -arițe.

PRESCURĂ s. f. I. Pînișoară, de obicei rotundă sau in formă de cruce, făcută din aluat dospit, din care se împart credincioșilor bucățele la stîrșitul liturghiei sau dînpă împărtășanie; p. ext. un fel de colac care se împarte la înmormîntări, parastase etc. Du preseceăa la besecareă (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 51/9. Să fte pîritiță preseceăa lui. PRAV. GOV. 51/7. Adu-t (sotîntului) lămție, lumîndri, prescuri. VARLAAM, C. 4, cf. GCR I, 160/24, ANON. GAR. Înjură... de lege, de oruce... de prescuri. ANTIM, P. 129. Luoru de trebunță la aocastă taină este prescuri otinot și vtn. IACOV, SYN. 27/14. Numa la părăle și prescură Ahest feliu dă oameni acum casod. BUDAI-DELEANU, Ț. 397, cf. DRU; LB. A dat drumeșet un corn de prescură și un păhăruș de vin ca să-l fte pentru hrană. CREANGĂ, P. 91. Prescurile jădeute din jăind albă stni puse in cîrpă. SLAVICI, N. I, 57. Din mîna popit, multă vreme, n-a luat nicol colac, nicol prescură. DELAVRANCEA, s. 191. Se mal fac și trel parastase și trel prescuri mal mari, care se due la biserică. MARIAN, NA. 80. La o pomandă lungă trebuțese 200—300 de coldăset, arhanghell... prescuri și altele id. nu. 751. Pe mdsuța din mijloc se vedeau... prescuri, gărđiț cu vtn, mđnunohi de gđbtoare și îndrișalm. D. ZAMPIRESCU, V. Ț. 81. La prescuri... se află semnele lăstate de pîrșornto. PAM-

PILE, I. C. 197. [Era] altt de vestit ca evlavioasă înoll ea frămînta toldeaua prescurile. REBREANU, I. 76, cf. SEVERIN, s. 108. În dosul prescurăriei — unde niment nu mal frămînta prescuri, era becul cu ziduri și cu bolți trainice. GALACTION, O. A. I, 323. Nicl mdear la o pomandă nu mă poți și pe mîns... ori să-mi: it dai barim o prescură. STĂNOIU, C. I. 33, cf. 51. Mitrosul strantu de prescură slujitd... aducea in văgduna seundă mistolismul umilnîțit și al prosternăriti saere. KLOPȘTOCK, P. 84. Credinotolul din sal it încredințau al cōptul prescurilor, pe care, într-adevăr, Bună le făcea cu multă mdeastrie. VLASIU, A. P. 299, cf. 113, PRI-BEAGUL, P. R. 132. Toate crucele erau la fel și de o mdeartme, teștle ea dintr-un țipar de prescuri. ARGHEZI, B. 106. Dă-l pușnitică miere și-o prescură. id. VERS. 206. Postea necontenit, mîncînd mal mult prescuri decit mîncare adevărât. CAMIL PETRESCU, O. II, 90. Popa vîndea prescuri uscate. T. POPOVICI, s. 391. Să nu mal rđscollm tainele, cđ tot jără înțelesuri rđmțnem și tot la prescură și coltdă ajungam. T decembrie 1964, 12, cf. H IX 83. Tremură popa să moardă Cu prescură subsoară, JĂRNİK -BİRSEANU, D. 467. Placu-mi mte fețele Ca talit prescurile. ȘEZ. II, 18. Tu te duci cđ nu te-nduri, Cđ la popd sint preseuri. ib. VIII, 83. Mulți te domni și cu ctucuri, Nu mđnincă toți prescuri. BUD. P. P. 51. Ține dđt corn de prescură Și cu acest pahar de vin. PĂSCULESCU, L. P. 17. Oamenit numal și-or mēre, Tol pe la mđndstiri, Cu prescuri și cu lumini. BİRLEA, B. 70, cf. ARH. FOLK. III, 58, ALR II/I h 172. Popa nostru stđ să moardă. Ar muri și nu se-ndurd, C-ar mal roade la prescură. ANT. LIT. POP. I, 194, cf. MAT. DIALECT. I, 88. Jos prescure, Sus pđdure, Dulca ca mterea, Amar ca fterea (Nucul). GOROVEI, C. 244.

II. (Bot.) 1. (Prin Bucov.) Coadă-racului (*Potentilla anserina*). Cf. PANȚU, PL.

2. (Regional) Rozetă (1) (*Reseda odorata*). BUJO-REAN, B. L. 390.

— Accentuat și: prescură. DEX, MAT. DIALECT. I, 88. — Pl.: prescuri. — Și: (învechit și regional) prescure, (învechit) preseceăre s. f.

— Din slavonul прескура.

PRESCURĂREĂSĂ s. f. (Rar) Femeie care face prescuri (1); (regional) prescurariță (1), prescurăriță (1). Cf. CADE. Părintele-duhovito, inhetnd pîrvițhe-rea... a trecul spre țijghoava presecurăresel. KLOPȘTOCK, P. 70.

— Pl.: prescurărese.

— Prescurar + suf. -easă.

PRESCURĂRELE s. f. pl. (Bot.; prin Transilv.) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). BULET. GRĂD. BOT. XI, 52, cf. BORZA, D. 159.

— De la prescură.

PRESCURĂRIE s. f. Încăpere (într-o mănăstire) in care se face prescura (1). Am făcut cu el două clase, tntita și a doua primară, într-o odată rece, cu ziduri groase, care fusese prescurăria unei foste mândstiri. GALACTION, A. 8. De după zăbrelele prescurăriei, ieși afară și-l chemă pe pantofar prin semne. id. O. A. I, 331.

— Pl. prescurării.

— Prescură + suf. -ărie.

PRESCURĂRIȚĂ s. f. (Regional) I. Prescurăreasă. [Prescura] o confecționează o femeie bătrînă... văduvă, care are trecut și putere morală exemplară; se numește „prescurăriță“. PRIBEAGUL, P. R. 132.

II. (Bot.) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 67, PANȚU, PL., BORZA, D. 159.

— Pl.: prescurărițe.

— Prescură + suf. -ărițe.

PRESCŪRE s. f. v. prescură.

PRESCUREĂ s. f. I. Diminutiv al lui prescură (1). Mă frate, cum aș mîncă prescurele. Hai in biserică asta, poate vom găsi prin allar. RĂDULESCU-CODIN, I. 247. cf. GR. S. VI, 243.

II. (Bot.) 1. (Regional) Numele a trei specii de plante erbacee cu tulpina ramificată, anguloasă: a) rozetă (1) (*Reseda odorata*). BUJOREAN, B. L. 390, cf. BORZA, D. 146; b) rechie (*Reseda lutea*). BUJOREAN, B. L. 390, cf. BORZA, D. 146; c) rechie (*Reseda luteola*). BUJOREAN, B. L. 390, cf. BORZA, D. 146.

2. (Prin Mold.; la pl.) Floare-de-coliț (*Leontopodium alpinum*). PANTU, PL.

3. (Prin Transilv.) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). BORZA, D. 159.

— Pl.: *prescurele*.
— Prescură + suf. *-ea*.

PRESCURICE s. f. (Bot.; prin Transilv.) Iarba-surziilor (*Saxifraga aizoon*). BORZA, D. 156.

— Pl.: *prescurici*.
— Prescură + suf. *-ice*.

PRESCURICEA s. f. (Bot.; regional) Diminutiv al lui *prescurice*. BUJOREAN, B. L. 390.

— Pl.: *prescuricele*.
— Prescuricee + suf. *-ea*.

PRESCURITĂ s. f. (Bot.) Plantă erbacee cu tulpina scurtă, cu frunze groase, dispuse în rozetă, cu flori albe-gălbui, care crește pe stînci calcareoase (*Sempervivum soboliferum*). Trebuie să aibă fata... ștergare de borangie cu flori... cu crinul, trandafirul, prescurița, gura-păpușii. CONV. LIT. XXIV, 921, cf. BULET. GRĂD. BOT. XI, 52, BORZA, D. 159.

— Pl.: *prescurițe*.
— Prescură + suf. *-iță*.

PRESCURT subst. (Învechit) Prezentare succintă. V. rezumat. *Socotit-am că înții foarte de treabă să fie oarece prescurt pentru toată Schythta... de vreme ce și a dachilor neam... tot dintr-o rădăcină... cu schythti au fost.* CANTEMIR, HR. 57. ♦ Loc. a d v. În prescurt = în mod rezumativ, în rezumat; succint. Cf. POLIZU.

— Pl.: ?
— Pre + scurt.

PRESCURTĂ vb. I. Tranz. (Complementul indică texte, expuneri, narațiuni etc.) A reduce dimensiunile (suprimînd idelle sau părțile neesențiale), a face mai scurt; s p e c. (complementul indică cuvinte, titluri etc.) a abrevia. *Se întimplă adesea ca, spre a prescurta nomenclatură sărurilor, să se suprime vorba oxid.* MARIN, PR. I, XVII/21, cf. POLIZU. *Tot ce vorbesc despre Ion Vodă — zice Guagnini — am prescurtat din alte cronici.* HASDEU, I. V. 231, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. Trebuie să prescurtez poezia acestor începători pentru că este lungă și destul de comună. GALACTIUN, O. A. I, 160, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit, rar) A scurta. *Acești oameni singuri și prescurtează viața, fiindcă privesc prea mult la sănătatea lor.* BARASCH, I. 9/12.

— Prez. ind.: *prescurtez*.
— Pre + scurta.

PRESCURTĂRE s. f. Acțiunea de a prescurta și rezultatul ei; s p e c. abreviere, abreviație; (concretizat) text, expunere, lucrare prescurtată; cuvînt, titlu abreviat; (învechit, rar) prescurtătură. *Acești adjectivi demonstrativi făcuți din prescurtare s-au numit de gramatici și articoli.* HELIADE, PARALELISM, II, 41/26; *Iubitarii de Grecia și de omenire vor citi cu mare plăcere această prescurtare scoasă dintr-un voiaj (căldătorie) în Grecia.* CR (1830), 47/43. *O prescurtare de legi ce el a publicat este și astăzi căutată.* NEGRUZZI, S. I, 333, cf. POLIZU. *Un ofis redijat bine e o lege-n prescurtare.* ALEXANDRESCU, O. I, 266. *El îndată urmează, dînd o prescurtare de vieșile sultanilor, cu începere de la Mahomet, și după fiecare din acele vieși, rezumează caracterul și faptele padșahului.* ODOBESCU, S. I, 313, cf. II, 73. *Noi îi zicem prin prescurtare Agă.* GANE, N. III, 156, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU,

D. U., CADE, V. ROM. IANUARIE 1954, 76, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *prescurtări*.
— V. prescurta.

PRESCURTĂT, -Ă adj. (Despre texte, expuneri, narațiuni etc.) Care a fost scurtat, micșorat (prin suprimarea ideilor sau a părților neesențiale); s p e c. (despre cuvinte, titluri etc.) abreviat. Cf. POLIZU. *Forma infinitivului, și numai prescurtată, se-ntrebuința mai-nainte, ca imperativ, numai la persoana a doua singulară.* CARAGIALE, O. II, 142, cf. DDRF, DL, M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit, rar) Simplificat. *Înmulțirea prescurtată.* CLIMESCU, A. 152.

— Pl.: *prescurtați, -te*.
— V. prescurta.

PRESCURTĂTOR, -OARE adj., s. m. și f. (Învechit) (Persoană) care prescurtează. Cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: *prescurtători, -oare*.
— Prescurta + suf. *-ător*.

PRESCURTĂTURĂ s. f. (Învechit, rar) Prescurtare. Cf. DDRF.

— Pl.: *prescurtături*.
— Prescurta + suf. *-ătură*.

PRESEĂ s. f. v. plăsea.

PRESEĂCĂ s. f. v. prisacă.

PRESEARĂ s. f. (Învechit și popular) Seara din ajun (a unei sărbători, a unui eveniment etc.). *În preseara Anului nou a serbat nou înființata societate academică „Junimea”... inaugurarea sa.* F (1879), 36. *Pentru a se ști care lună va fi ploioasă și care secetoasă, muntelui fac în preseara Anului nou calendare de ceapă.* FRÎNCU-CANDREA, M. 121. *În preseara bobotezei se adună feciorii și fetele la un loc.* MARIAN, NU. 90, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *În preseara Anului nou se deschide cerul și vorbesc vitele între ele.* GOROVEI, CR. 61, cf. CADE. *Chibzuise bine să se întoarcă la Dej tocmai în preseara trgului.* VORNIC, P. 199, cf. DM.

— Pl.: *preseri*.
— Pref. *pre-* + seară.

PRESECI vb. IV v. prisăci.

PRESEMNE adv. v. pesemne.

PRESEN s. n. v. presenă.

PRESENĂ s. f. Curea a hamului ori a șei, care trece pe sub pieptul calului. Cf. LB, POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 220. *Șaua fără desagi, fără presen, nici obllnc.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl. *presene*. — Și: *prăsen s. n.*, (regional) *prăseră* (DDRf) s. f., *prăsân* (SCRIBAN, D.), *prăsn* (TDRG, CADE) s. n., *prăsnă* (LB, LM, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE), *prăsură* (TDRG; accentuat și *prăsură*, CIHAC, II, 286), *prăsure* (PASCU, S. 220), *prășănă* (POLIZU), *prășenă* (LB, DDRF; GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM; accentuat și *prășenă*, CIHAC, II, 286), *prășină* (LB), *prășină* (CIHAC, II, 286), *prășină* (id. ib.) s. f., *prășm* (id. ib.) s. n., *prășnă* (id. ib.), *prășună* (id. ib.), *prășură* (id. ib.) s. f.
— Din scr. *prăsnă*.

PRESENTIMENT s. n. Faptul de a presimți; sentiment vag și instinctiv pe care cineva îl încearcă cu privire la un eveniment viitor despre care nu poate afla încă nimic în mod direct; presimțire, (învechit și regional) presimț, (învechit) presimțămînt. *O adîncă întristare, niște presentimente dureroase... amesteca în toate vorbele acestea.* HELIADE, D. C. 245/17. *Doamna, din presentiment, deseori avea depusuri asupra machta-velismului lor.* CALENDAR (1857), 114/18, cf. PROT.-POP., N. D. *În focul ultimei lupte [ea fu] cuprinsă de acel*

presentiment profetic, ce însoțește toldeana un amor profund și pur. HASDEU, I. V. 171, cf. CARAGIALE, M. 210, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Mă cuprind presentimentele rele. TOPÎRCEANU, O. A. I, 97. De unde venea acest presentiment nu-și putea explica. C. PETRESCU, C. V. 237, cf. id. R. DR. 79. Parcă am avut un presentiment... N-am închis ochii toată noaptea. BRĂESCU, O. A. II, 285, cf. VIANU, A. P. 230. Deși focul a fost stins repede, lumea a rămas pe străzi... parcă ar fi fost cuprinsă de presentimentul unor mari nenorociri. OȚEȚA, T. V. 180. Printr-un presentiment care nu este rar la naturile delicate și fragile, el își dă seama de fatalitatea care apasă asupra lui. OPRESCU, S. 46. Structura sufletească a fecioarelor e înrudită cu a poetului. La acestea și la poet, sufletul e dominat de același element comun: presentimentul. RALEA, S. T. III, 248. Toată ziua m-a copleșit presentimentul unei bucurii care se apropie. H. LOVINESCU, T. 393, cf. DM. E-o înără prințesă! Să-i fac un compliment! În inima mea simt un vaș presentiment. T. Iulie 1964, 48, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului) Jap era altfel de cline... Presentimentul unui sfârșit trist și timpuriu... îi dădeau tristețea-i înțeleaptă. GALACTION, O. 302. Pătruns pară de un presentiment, [cinele] se opunea cu îndrăjire. BART, S. M. 105.

— Pl.: presentimente. — Și: (învechit) presentiment s. n.

— Din fr. presentiment.

PRESERĂ vb. I v. presăra.

PRĚSERĂ s. f. v. presenă.

PRESFIRĂ vb. I v. presfira.

PRESFINT, -Ă adj. v. preasfint.

PRESGARNITURĂ s. f. (Tehn.) Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: presgarnituri.

— Din fr. presse-garniture.

PRESI¹ vb. IV. Intrans. (învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) A rezista (2). Mă rog... să mă scoțef [din temniță] macar numai d-aș presi co trupul, încă să ies în țara că tu mor de dorul vostru (a. 1600). ROSETTI, B. 52.

— Prez. ind.: presesc.

— Etimologia necunoscută.

PRESI² vb. IV v. prăsi.

PRĚSIE s. f. v. presiune.

PRESILĂ s. f. v. prăsilă.

PRESILÍ vb. IV v. prăsilí.

PRESÍMT s. n. v. presimț.

PRESIMTIMÉNT s. n. v. presentiment.

PRESÍMT s. n. (învechit și regional) Presimțire. Un presimț trist îmi șoptește că fericirea m-a părăsit deodată cu subtilul d-tale amor. F (1871), 603, cf. BĂRCIANU. Cu acest presimț de chemare m-am pus pe lucru după priceperea mea. SBIERA, F. S. 131, cf. ALEXI, W., TDRG. Erau lotuși clipe cînd se zguduia adînc, ca la presimțul unei nenorociri apropiate. AGÎRBIȚEANU, A. 364, cf. DM. Copila, că mai mărișoară, avea un presimț rău și imbiase și pe frate-său să nu se ducă. SBIERA, P. 170.

— Pl.: presimțuri. — Și: (regional) presimț s. n. cv 1949, nr. 2, 5.

— Postverbal de la presimț.

PRESIMȚĂMÍNT s. n. (învechit) Presimțire. Se vede Magdalena... cercînd a depărta tristul presimțimint ce are că viitorul ei soț o să fie luat la oaste. FILI-

MON, O. II, 253. Presimțămîntul meu era adevărat: tu nu mă iubești. BOLINTINEANU, O. 374, cf. LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Cuprins de deznădejdea unor presimțiminte nemărturisite. ARDELEANU, D. 52, cf. DM, DEX.

— Pl.: presimțăminte. — Și: (învechit) presimțimint s. n.

— Presimț + suf. -mint (după fr. presentiment).

PRESIMȚÍ vb. IV. Trans. (Complementul indică evenimente, întâmplări, fapte viitoare, despre care nu se poate afla încă nimic în mod direct) A simți dinainte, vag și instinctiv, că urmează să se întîmple, să se producă etc.; a miroși (2), (învechit și regional) a se nădăi (2). Cf. DRU, I. GOLESCU, C. Cu întristare au început a presimți că Rosta va oborî a lor putere. ASACHI, I. 265/16. Sfatul atînd în vedere regula statornicită în Valahia și prestimțind că dacă nu s-ar adopta și acea în țară... ar lua spărire foarte de jignire în interesul comercial... BULEȚIN, F. (1843), 310/1. Vestile ce mai venură de la Dunăre adăugînd amarul inimei sale și pricinuiră mărtașe, pe care el o presimțise mai dinainte. BĂLCESCU, M. V. 78. Începu a presimți apropierea unei din acele burasci ce vin pe neașteptate în Veneția. CR (1848), 23²/64, cf. 36³/53. Toți mă invită să mă urc cu o manieră ce mă lăsa să presimț o nenorocire. ROM. LIT. 392¹/20, cf. POLIZU. Te presimții; îmi spusese a ta apropiere. ALEXANDRESCU, A. 120. O nație creștină care poartă un mare nume și în sufletu-i presimte că-i chemată-n astă lume La un falnic viitor. ALECSANDRI, P. II, 75, cf. ODOBESCU, S. I. 308. Le presimțea, le știa parcă pe toate cum vin. SLAVICI, O. II, 32. Și rămase gînditor, ca și cum ar fi presimțit ce vroiam să-i spun. VLAHUȚĂ, O. A. II, 239, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. Începuse să-și iubească viitoarea slăbînă, presimțindu-i bunătatea. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 307. Presimțise de la întîile convorbiri cu frunțașii din oraș că... îi va bate pe toți. AGÎRBIȚEANU, A. 210. Băietanul presimți ceva. GÎRLEANU, N. 43, cf. ȘĂINEANU, D. U. Parcă presimțea că n-o să ne mai vadă. BASSARABESCU, V. 123, cf. CADE. A presimții schimbarea vremii și a venit cu umbrela. REBREANU, R. I. 43. După întîlnirea cu prefectul a presimțit că se va întîmpla ceva, id. ib. II, 115. Presimți că ceva nou și rău se petrece în sufletul prietenului, C. PETRESCU, I. I, 236. Parcă presimțiseră ceva, măcar că pămînturile oferite în schimb erau nemăsurat mai de preț. id. R. DR. 257. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă, dezertase. BRĂESCU, V. A. 61. Sufletele mute presimțesc strigot, De-i atîta spaimă și tăcere-n noi. LESNEA, I. 66. Se vede că el presimțea ceva, cine știe, destul că pășea moenit, cu omul îngrijorat. VLASIU, A. P. 106. Își presimțea sfîrșitul și-l aștepta, îndepărțîndu-se tot mai mult de oameni. TEODOREANU, M. U. 338, cf. id. M. II, 43. Ce s-a întîmplat?... — Presimț că mi-a sosit sfîrșitul. SADOVEANU, O. XI, 660. [Țăranii] presimțeau că soarta lor era legată de regimul arhaic al proprietății, de drepturile boierilor asupra clăcașilor. OȚEȚA, T. V. 232. Lui Felix apariția Otiliei îi dădu un sentiment inedit, de mult presimțit. CĂLINESCU, E. O. I, 22. Avea să ne facă mărtorii unei întîmplări pe care nici unul dintre noi nu o presimțise. STANCU, R. A. II, 170. Presimț, știu că, dacă am continua așa, într-o zi ai să te desparți de mine. H. LOVINESCU, C. S. 104. Presimț că o să se întîmple ceva, id. T. 133. Aseară toți pomii pustii Legănau descărnatele crengi cenușii, Dar eu presimțeam că într-unșit se schimbă ceva. LABIȘ, P. 433. Tot corpul său presimțea loviturile. v. ROM. septembrie 1958, 20. Presimțînd, parcă, temerile și mașinațiunile cumnatel sale..., le vorbi într-o seară. ib. ianuarie 1965, 12. ◊ Absol. Presimțeam. Totdeauna în viață momentele mele de visare le-am plătit scump. SEBASTIAN, T. 136. ◊ Refl. p. a. Sții cît mă interesez la existența acestei societăți; rolul la care ea este chemată pe scena literară va lua cu timpul o importanță care se și presimte de pe acum. ALECSANDRI, S. 49. Finețea plină a obrazilor și a liniei gîtului... făcea să se presimță puritatea

sprintenă a stnilor. TEODOREANU, M. II, 70. Germania se presimțe înainte de a ajunge la frontieră, RALEA, s. T. I, 263.

- Prez. ind. : presimt și (rar) presimțesc.

- Pref. pre- + simți (după fr. *pressentir*, lat. *praesentire*).

PRESIMȚIMINT s. n. v. presimțământ.

PRESIMȚIRE s. f. Faptul de a presimți; sentiment vag și instinctiv pe care cineva îl încearcă cu privire la un eveniment viitor despre care nu poate afla încă nimic în mod direct; presentiment, (învechit și regional) presimt, (învechit) nădăire (2), presimțământ. *Îl ține pe o încredințare a presimțirii... întru așteptarea împlinirii*. EPISCUPESCU, o. I, 157/44. *Fatala presimțire acum mă părăsește*. HELIADE, c. 102/6. *O presimțire îmi spune că astă femeie i-ar putea fi mamă*. ASACHI, p. R. 14/11. *Sultan Mustafa... aflând moartea tatălui său exprimă presimțirea soartei sale într-un distih elegiac*. BĂLCESCU, M. V. 80. *O vagă presimțire îmi vestește o bucurie neexprimată*. LĂZĂRESCU, s. 74/9, cf. STAMATI, D. *Amăleo și Letiția se fineau strinși unul de altul, cuprinși de cumplite presimțiri*. ROM. LIT. 47¹/34. *O presimțire amară îmi zicea că omul acesta... este un trădător*. NEGRUZZI, s. I, 51, cf. 53. *Am presimțire De o cumplită nenorocire!* BOLLIAC, o. 141. *Mă iartă... sînt muncită de-o crudă presimțire*. ALECSANDRI, T. II, 130. *Pe la mijlocul postului mare din anul 1714, ea a murit avînd triste presimțiri despre răstriaștea apropiată a tatălui său*. ODOBESCU, s. I, 257, cf. 171. *Dînsul avea o presimțire*. CARAGIALE, o. II, 42. *Lor nu li se putea întîmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele și presimțiri urte*. SLAVICI, o. II, cf. 13, I, 149. *Dar rîzînd, priveau bărbații Netncrezători la scînduri; I-a cuprins o presimțire Și-au căzut pe multe gînduri*. COȘBUC, p. I, 75, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *O presimțire grea o făcu pe Leana să iasă din moară*. ANGHEL-IOȘIF, C. L. 29. *Presimțirea fulgerătoare a adevărului i-o aduseră cuvintele ce-i*

picară îndată pe minte, grele ca de plumb. AOFRIBCEANU, A. 370. *Căprioara se oprește, ca de-o presimțire, adulectînd*. GÎRLEANU, N. 248. *Am presimțirea c-o să-mi sîrșesc zilele în vro prăpastie*. HOGAȘ, DR. I, 224. *Se perpeli în pal, frămîntat numai de presimțiri rele*. REBREANU, I. 392. *Era mai abătut și avea ochii mereu umezi, parcă o presimțire i-ar fi ros sufletul*. id. R. II, 143. *Fiorii unor presimțiri năpraznice îl junghiară în inimă*. GALACTION, O. A. II, 107. *Ea-și pune voalul cu mișcări discrete, El stă cuprins de-o presimțire gravă*. TOPÎRCEANU, O. A. I, 45. *Parcă aveam eu o presimțire că vin degeaba*. CAMIL PETRESCU, T. II, 232. *Noaptea tresărea din somn înăbușită de visuri teribile, avea presimțiri rele*. C. PETRESCU, I. I, 117, cf. 262. *S-a uitat la toți trei cu o oarecare presimțire în glas*. SEBASTIAN, T. 381. *Cu inima strînsă de presimțiri triste, pășeam prin întunericul uliilor*. SADOVEANU, O. I, 147. *Intram în peisagiul munților, cu inima strînsă de urte presimțiri*. id. ib. VI, 446. *Făr'a te ști dect dîn presimțire... M-am pomenit gîndindu-mă la tine*. ARGHEZI, VERS. 309. *Avea o presimțire rea că fenomenul nu se va repela des*. CĂLINESCU, S. 810. *Bucuria și a unora și a altora conșine neagra presimțire a unei a treia dimensiuni în timp: viitorul*. V. ROM. Iulie 1954, 221. *Țugurlan avu o presimțire fulgerătoare a tot ceea ce avea să se întîmple*. PREDĂ, M. 378. *Presimțirea poate să te înșele*. ISAC, O. 158. *Inima domnișoarei Aurica îngheță de o presimțire dureroasă*. BARBU, P. 168. *O voce lăuntrică ti șoptea că pleacă pentru totdeauna, Dar poate că și dintre cei ce rămîneau în patrie, unii aveau aceeași presimțire*. s. februarie 1960, 51. *Iar începi cu presimțirile?* r decembrie 1964, 34. *Zoe avea o vagă presimțire, o teamă că lucrurile se vor schimba, că feeria nu va mai dura mult*. V. ROM. ianuarie 1965, 30. *◇ (Prin lărgirea sensului) Lebedele au din fire O ciudată presimțire*. ALEXANDRESCU, O. I, 223. *◇ Fi g. Natura... e copilă zburdalnică... plină... de presimțiri ale ferticitii vieții*. GHEREA, ST. CR. III, 290. *În aer e presimțirea primăverii*. BOGZA, A. I. 478.

- Pl. : presimțiri.

- V. presimți.